

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVVM GERMANICARVM MEDII AEVI.

LEGVM SECTIO IV.
CONSTITVTIONES ET ACTA PVBLICA IMPERATORVM ET REGVM.
TOMI IV. PARS II.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI.
MCMIX — XI.

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVVM GERMANICARVM MEDII AEVI.

LEGVM SECTIO IV.
CONSTITVTIONES ET ACTA PVBLICA IMPERATORVM ET REGVM.
TOMI IV. PARS II.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI.
MCMIX — XI.

CONSTITUTIONES
ET
ACTA PVBLICA
IMPERATORVM ET REGVM.

TOMVS IV.

INDE AB A. MCCXCVIII. VSQVE AD A. MCCCXIII.

PARS II.

EDIDIT

IACOBVS SCHWALM.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI.
MCMIX—XI.

Ex officina aulae Vimariensis typographica.

En tomi quarti parte II. lectori oblata omnia ea quae olim in editione Pertziana legebantur quinque voluminibus absoluta! Adnotari liceat, ex quingentis octoginta tribus numeris huius partis II. octo tantum apud Pertzium publici iuris factos esse.

Contra ea quae in praefatione partis I. scripsimus ordinem Appendicum paullulum mutavimus, Apochas rationum camerae et thesaurariae Actis pontificum potius praeponentes.

Ordines coronationis, de quibus in prooemiis tomorum primi et secundi dictum est, in finem totius corporis Constitutionum reiecti sunt. Solum ordinem coronationis Romanae a. 1312. pag. 609 sqq. iam edidimus.

Praeter virum cl. Karolum Zeumer huius sectionis curatorem de tomo quarto optime meruerunt vir d. R. Salomon, qui in plagulis corrigendis operam navavit, Indicem rerum composuit, eiusque frater Fr. Salomon, qui Indicem chronologicum tomorum I—IV. conscripsit, ac vir d. Fr. Wilhelm Vindobonensis,

*qui documentum pretiosissimum nr. 1204. benivolenter nobiscum communicavit.
His omnibus gratias referimus ex animi sententia.*

*Dissertatiunculam, quam passim in prooemiis citamus, de reliquiis archivi
Heinrici VII. imperatoris eiusque camerae notariorum registris tractantem in
periodici 'Neues Archiv' tomo XXXVII. proposituri sumus.*

*Prior huius partis II. fasciculus paginas 713—1444 complectens iam
a. 1908. ex. prodiit.*

*Tomi quinti Actorum regni Ludewici IV. et Friderici III. partem primam
continentis fasciculus prior a. 1909. iam prodiit, alter exeunte a. 1911. emittetur.*

Dabam Hamburgi die 20. m. Martis a. 1911.

HAC ALTERA TOMI QUARTI PARTE CONTINENTUR:

Praefatio	pag. V
Heinrici VII. Constitutiones. (Continuatio.)	
	713—1090
723. 724. Mandata Pisanis missa. 1312. Ian. 3.—18.	713. 714
723. Mandatum prius. Ian. 3. (P.* deest.)	713
724. Mandatum alterum. Ian. 18. (P. deest.)	713
725. 726. Litterae Clementis V. regi directae. 1312. Ian. 3.—8.	714—716
725. Litterae de revocando mandato regio. Ian. 3. (P. deest.)	714
726. Litterae de iuramento regis Siciliae per internuntios recipiendo. Ian. 8. (P. deest.)	715
727—729. Scripta ad res monetarias spectantia. 1312. Ian. 13.	716—721
727. Edictum de monetis alterum. Ian. 13. (P. deest.)	716
728. Fragmentum constitutionis magistrorum monetarum. (Ian. 13.) (P. deest.)	720
729. Notitia de cursu monetarum Gallice conscripta. (P. deest.)	720
730. Mandatum de comitatu Nuringes. 1312. Ian. 22. (P. deest.)	721
731. Scriptum pro comite Palatino. 1312. Ian. 22. (P. deest.)	722
732. Mandatum civibus de Sinzich missum. 1312. Ian. 24. (P. deest.)	723
733. Gratia Laudensibus concessa. 1312. Ian. 24. (P. deest.)	723
734. Mandatum de statu Thuringiae. 1312. Ian. 27. (P. deest.)	725
735. Delegatio iudicum. 1312. Ian. 27. (P. deest.)	725
736. Mandatum advocato provinciali missum. 1312. Ian. 28. (P. deest.)	727
737. Cassatio compromissi. 1312. Febr. 4. (P. deest.)	727
738. 739. Scripta pro Opizone de Spinula. 1312. Febr. 6.	728. 729
738. Augmentatio telonei. (P. deest.)	728
739. Commissio vicariatus castri Stazzani. (P. deest.)	729
740. Mandatum de stura solvenda. 1312. Febr. 13. (P. deest.)	730
741. 742. Ordinatio capitanei generalis per Lombardiam. 1312. Febr. 13. (Febr. ex.)	730. 731
741. Commissio regis. Febr. 13. (P. deest.)	730
742. Mandatum capitanei generalis. (Febr. ex.) (P. deest.)	731
743. Obligatio bonorum imperii. 1312. Febr. 16. (P. deest.)	732
744. Concessio telonei. 1312. Febr. 16. (P. deest.)	732
745. 746. Mandata e formulario sumpta. (1311. Oct. ex.—Febr. med.)	733. 734
745. Mandatum de restitutione bonorum. (P. deest.)	733
746. Mandatum vicario directum. (P. deest.)	734

*) Id est in editione Pertziana LL. II.

	pag.
747—749. Scripta pro abbate Fuldensi. 1312. Febr. 24.—Mart. 18.	734—736
747. Mandatum teloneariis directum. Febr. 24. (P. deest.)	734
748. Mandatum episcopo Herbipolensi missum. Febr. 24. (P. deest.)	735
749. Mandatum de castris non aedificandis. Mart. 18. (P. deest.)	735
750. Concessio feudi. 1312. Febr. 24. (P. deest.)	736
Quitatio Heinrici de Rapoltstein. 1312. Mart. 6. (P. deest.)	736 not. 1.
751. 752. Tractatus cum Roberto rege Siciliae. 1312. Mart. 10.—Apr. 1.	737—742
751. Procuratorium Heinrici regis. Mart. 10. (P. deest.)	737
752. Litterae Clementis V. Heinricho regi missae. Apr. 1. (P. deest.)	739
753—756. Reformatio civitatis Pisanae. 1312. Mart. 17. Apr. 18.	743—747
753. Constitutio anzianorum. Mart. 17. (P. deest.)	743
754. Homagium civitatis iteratum. Mart. 17. (P. deest.)	744
755. Liberatio carceratorum, renuntiatio et nova concessio potestariae et capitaneatus. Mart. 17. (P. deest.)	745
756. Declaratio de iuribus marescalci regii. Apr. 18. (P. deest.)	746
757. Syndicatus terrae Cortonae. 1312. Mart. 17. (P. deest.)	747
758—760. Scripta pro nobilibus de Weinsberg. 1312. Mart. 20.—27.	748—751
758. Scriptum primum. Mart. 20. (P. deest.)	749
759. Scriptum alterum. Mart. 24. (P. deest.)	750
760. Scriptum tertium. Mart. 27. (P. deest.)	750
761. Mandatum civitati Mantuanae missum. 1312. Mart. 21. (P. deest.)	751
762. 763. Mandata de solutione pecuniae. 1312. Mart. 29.—31.	752. 753
762. Mandatum ad Fridebergenses et Wetzlarienses. Mart. 29. (P. deest.)	752
763. Mandatum ad Ezzelingenses. Mart. 31. (P. deest.)	753
764. Commissio vicariatus Astensis. 1312. Mart. 31. (P. deest.)	753
764 a. (1288.) Litterae ambasiatorum regi Aragonum missae. (1312.) Mart. 31. (P. deest.)	1423
765. 766. Unio cum Friderico rege Trinacriae (1312. Mart. ex. Apr. in.)	754—756
765. Scriptum foederis. (P. deest.)	754
766. Instructio nuntiorum. (P. deest.)	756
767. Restitutio iudicum et notariorum Brixienisium. 1312. Apr. 1. (P. deest.)	756
768. 769. Bannitio civitatum Tusciae et Lombardiae. 1312. Apr. 11.—18.	757—763
768. Sententia contra Lucam, Senas, Parmam, Regium. Apr. 11. (P. 524.)	757
769. Exceptio trium iudicum Parmensium. Apr. 18. (P. deest.)	763
770—773. Scripta pro civitate Savonensi. 1312. Apr. 11.—13. (P. deest.)	764. 765
770. Receptio in protectionem imperii. Apr. 11. (P. deest.)	764
771. Cassatio telonei. Apr. 12. (P. deest.)	764
772. Privilegium de non evocando. Apr. 12. (P. deest.)	765
773. Mandatum contra facinorosos. Apr. 13. (P. deest.)	765
774. Scriptum pro oppido Leutkirch. 1312. Apr. 13. (P. deest.)	766
774 a. (1289.) Litterae regis Siciliae regi Aragonum missae. 1312. Apr. 20. (P. deest.)	1427
775. 776. Assignatio termini iudicialis. 1312. Apr. 20.—Oct. 3.	766—769
775. Scriptum regis. Apr. 20. (P. deest.)	766
776. Scriptum archiepiscopi Coloniensis. Oct. 3. (P. deest.)	768
777—780. Tractatus cum cardinalibus de coronatione Romana fienda. 1312. Mai. 10.—Mai. 31.	769—778
777. Requisitiones regis priores. Mai. 10. (P. deest.)	769

	pag.
778. Allegationes cardinalibus datae. (P. deest.)	771
779. Requisitiones regis alterae. (Mai. ex.) (P. deest.)	774
780. Litterae cardinalium Iohanni comiti Gravinae missae. Mai. 31. (P. deest.)	776
781—787. Tractatus cum Roberto rege Siciliae. 1312. Mai. 12.—Iun. 20.	778—786
781—783. Acta tractatum. Mai. 12.—18.	778—781
781. Litterae credentiales regis Siciliae. Mai. 12. (P. deest.)	779
782. Propositiones eiusdem. (P. deest.)	779
783. Instrumentum super receptione nuntiorum. Mai. 18. (P. deest.)	781
784—787. Litterae Florentinorum. Iun. 17.—20.	781—786
784. Litterae priores regi Siciliae directae. Iun. 17. 18. (P. deest.)	782
785. Litterae ad Gentilem Ursinum. Iun. 20. (P. deest.) . .	783
786. Litterae alterae regi Siciliae missae. Iun. 20. (P. deest.)	783
787. Instructio nuntiorum ad eundem missorum. Iun. 20. (P. deest.)	784
787 a—c. (1290—1295.) Relationes Christiani Spinulae regi Aragonum missae. 1312. Mai. 26.—Iun. 27.	1428—1432
787 a. (1290.) Relatio prima. Mai. 26. (P. deest.)	1428
787 b. (1291.) Relatio secunda. Iun. 4. (P. deest.)	1429
787 c. (1292.) Relatio tertia. Iun. 27. (P. deest.)	1430
788. Mandatum advocato provinciali Burgundiae missum. 1312. Iun. 13. (P. deest.)	787
789. Cessio iurisdictionis in Urbe regi facta. 1312. Iun. 13. (P. deest.)	787
790. Scriptum super scultetatu Sletstadiensi primum. 1312. Iun. 19. . .	788
791—793. Litterae Clementis V. regi missae. 1312. Iun. 19.	789—791
791. Litterae priores. (P. deest.)	789
792. Litterae alterae. (P. deest.)	790
793. Fragmentum litterarum. (P. deest.)	791
794. Requisitiones iteratae cardinalibus factae. 1312. Iun. 22. (P. deest.)	792
795. Cessio bonorum imperii. 1312. Iun. 24. (P. deest.)	794
796—812. Coronatio Romana. 1312. Iun. 29.—Iul. 6. 1312. (Iul. ex.)— 1313. Apr. 30.	795—814
796—798. Scripta ad ipsam coronationem spectantia. 1312. Iun. 29.	795—799
796. Iuramenta et protestatio regis in die coronationis. (P. deest.)	795
797. Testimonium nuntiorum apostolicorum de coronatione effecta. (P. deest.)	796
798. Litterae consensus imperatoris. (P. 529—535.)	798
799. 800. Constitutio contra haereticos et sacrilegos. (Iun. 29.) . .	799—801
799. Forma latina. (P. 535.)	799
800. Forma Gallice conscripta. (P. deest.)	800
801—803. Litterae encyclicae imperatoris. 1312. Iun. 29.	801—806
801. Encyclica in forma maiori. (P. deest.)	801
802. Encyclica in forma minori. (P. 535.)	804
803. Encyclicae forma tertia. (P. deest.)	805
804. 805. Litterae regratiatoriae cardinalibus missae. (1312. Iun. 29.)	806. 807
804. Litterae priores. (P. deest.)	806
805. Litterae alterae. (P. deest.)	806
806. Encyclica archiepiscopi Trevirensis de coronatione imperatoris. 1312. Iun. 30. (P. deest.)	807

	pag.
807—809. Scripta ad iuramentum praestitum spectantia. 1312. Iul. 6.	807—811
807. Iuramentum imperatoris. (P. 536.)	807
808. Protestatio imperatoris super iuramento praestito. (P. deest.)	809
809. Litterae nuntiorum pontifici directae. (P. deest.)	810
810—812. Responsiones ad encyclicam imperatoris. (1312. Iul. ex.)—	
1313. Apr. 30.	811—814
810. Responsio Clementis V. papae. (1312. Iul. ex.) (P. deest.)	811
811. Responsio Philippi regis Franciae. (1312. Iul. ex.—Aug.) (P. deest.)	812
812. Responsio Edwardi regis Angliae. 1313. Apr. 30. (P. deest.)	814
813. 814. Innovatio privilegiorum monasterii Baumgarten. 1312. Iun. 30.—	
Iul. 1.	814—816
813. Scriptum confirmationis. Iun. 30. (P. deest.)	814
814. Mandatum advocato provinciali missum. Iul. 1. (P. deest.) .	816
815—823. Tractatus unionis cum Friderico rege Trinacriae iterati. 1312.	
Iul. 4.	816—826
815—822. Scripta ex parte imperatoris emissa.	817—825
815. Procuratorium imperatoris de unione contrahenda. (P. deest.)	817
816. Scriptum foederis. (P. deest.)	818
817. Procuratorium imperatoris de matrimonio complendo. (P. deest.)	819
818. Scriptum sponsaliorum. (P. deest.)	820
819. Commissio officii admiratae. (P. deest.)	822
820. Mandatum de eodem Venetis aliisque directum. (P. deest.)	823
821. Litterae imperatoris de facto Roberti regis Siciliae. (P. deest.)	823
822. Litterae eiusdem de facto Tuscorum. (P. deest.)	824
823. Index scriptorum ex parte regis Trinacriae emissorum. (P. deest.)	825
824—830. Homagia et privilegia diversorum. 1312. Iul. 4.—9.	826—832
824. Infeudatio Waltheri iunioris de Gerolseck. Iul. 4. (P. deest.)	826
825. 826. Scripta pro Manfredo de Claromonte. Iul. 5.	827—829
825. Instrumentum fidelitatis praestitae. (P. deest.)	827
826. Privilegium imperatoris. (P. deest.)	828
827—829. Scripta ad archiepiscopum Arelatensem spectantia. Iul. 5.—9.	829—832
827. Instrumentum fidelitatis. Iul. 5. (P. deest.)	829
828. Privilegium imperatoris prius. Iul. 9. (P. deest.)	830
829. Privilegium eiusdem alterum. Iul. 9. (P. deest.)	831
830. Forma concessionis feudi. (P. deest.)	832
831. Promissio pro comite de Bucheck. 1312. Iul. 8. (P. deest.) . . .	832
832. Scriptum super scultetatu Sletstadiensi secundum. 1312. Iul. 14. (P. deest.)	833
833. Privilegium archiepiscopo Trevirensi concessum. 1312. Iul. 18. (P. deest.)	834
834. Privilegium pro Diethero de Katzenellenbogen. 1312. Iul. 20. (P. deest.)	836
835—837. Litterae Florentinorum diversis missae. 1312. Iul. 20.—25. .	837—840
835. Litterae ad capitaneos exercitus in Urbe. Iul. 20. (P. deest.)	837
836. Litterae ad Iohannem comitem Gravinae. Iul. 20. (P. deest.)	838
837. Litterae ad Robertum regem Siciliae. Iul. 25. (P. deest.) . .	839

	pag.
838. Mandatum de nemore imperii. 1312. Iul. 21? (P. deest.)	840
839—845. Scripta ad treugam a papa indictam spectantia. 1312. Aug. 1.—15.	841—850
839—842. Protestationes et responsiones imperatoris. Aug. 1.—6.	841—848
839. Protestatio prior. Aug. 1. (P. deest.)	841
840. Protestatio altera. Aug. 6. (P. deest.)	843
841. Responsiones cardinalibus factae. Aug. 6. (P. deest.)	844
842. Instrumentum super omnibus confectum. Aug. 6. (P. deest.)	847
843. 844. Litterae Roberti regis Siciliae. Aug. 14.	849. 850
843. Litterae ad pontificem. (P. deest.)	849
844. Litterae ad Philippum regem Franciae. (P. deest.)	849
845. Assignatio pecuniae cardinali episcopo Ostiensi facta. Aug. 15. (P. deest.)	850
846. Homagium terrae Cortonae iteratum. 1312. Sept. 6. (P. deest.)	850
847. Responsiones ad litteras Clementis V. papae iteratas. 1312. Sept. 10. (P. deest.)	853
848. 849. Citatio Roberti regis Siciliae. 1312. Sept. 12.—1313. Ian. 21.	854—857
848. Publicatio edicti. 1312. Sept. 12. (P. deest.)	854
849. Remotio edicti. 1313. Ian. 21. (P. deest.)	856
850. Mandatum de guerra viva contra rebelles incipienda. 1312. Sept. 20. (P. deest.)	857
851—870. Scripta ad iura et bona imperii in Tuscia spectantia. 1312. Sept. 29.—1313. Febr. 23.	858—886
851—865. Syndicatus et homagia terrarum et castrorum imperii. 1312. Sept. 29.—Nov. 25.	858—871
851. Syndicatus communis Settignani. Sept. 29. (P. deest.)	859
852. Syndicatus communis Montis Faesulis. Oct. 9. (P. deest.)	860
853. Syndicatus populi S. Pauli ad Emam. Nov. 1. (P. deest.)	861
854. Syndicatus communis Montis Campolesis. Nov. 2. (P. deest.)	862
855. Syndicatus populi S. Mariae de Marliano. Nov. 8. (P. deest.)	862
856. Syndicatus populi Collis Petrosi. Nov. 9. (P. deest.)	863
857. Syndicatus populi Vicchii Abbatis. Nov. 9. (P. deest.)	864
858. Syndicatus populi S. Nicolai curiae Semifontis. Nov. 9. (P. deest.)	865
859. Syndicatus communis Albulae. Nov. 10. (P. deest.)	866
860. Syndicatus populi Ricavi. Nov. 10. (P. deest.)	867
861. Syndicatus populi Luciani. Nov. 13. (P. deest.)	867
862. Syndicatus populi S. Martini de Valle. Nov. 13. (P. deest.)	868
863. Syndicatus communis S. Casciani. Nov. 14. (P. deest.)	869
864. Syndicatus populi Lamolae. Nov. 16. (P. deest.)	869
865. Syndicatus communis Ceperelli. Nov. 25. (P. deest.)	870
866—869. Mandata archiepiscopi Treverensis et comitis Sabaudiae ad homines Tusciae spectantia. 1312. Dec. 6.—1313. Febr. 24.	871—873
866. Mandatum in favorem communis Tignani. 1312. Dec. 6. (P. deest.)	871
867. Mandatum in favorem nobilium de Lucardo. 1313. Ian. 4. (P. deest.)	872
868. Litterae creditivae pro Iohanne de Ferraria. 1313. Ian. 4. (P. deest.)	872
Litterae conductus. 1312. Dec. 15. (P. deest.)	872 not. 1.

	pag.
869. Litterae super defensione hominum in districtu S. Mariae Novellae et Vallis Pesae. 1313. Febr. 23. (P. deest.)	873
870. Inquisitio de civitatibus, communibus, castris imperii. (1312. ex.) (P. deest.)	873
870 a. (1293.) Relatio Christiani Spinulae regi Aragonum missa. 1312. Oct. 3(?) (P. deest.)	1432
871. 872. Mandata substituto advocati provincialis directa. 1312. Oct. 5.— 1313. Ian. 13.	886. 887
871. Mandatum prius. 1312. Oct. 5. (P. deest.)	886
872. Mandatum iteratum. 1313. Ian. 13. (P. deest.)	887
873—875. Mandata de precibus primariis. 1312. Oct. 17.	888. 889
873. Mandatum ecclesiae conventuali in Rinowe missum. 1312. Oct. 17. (P. deest.)	888
874. Mandatum episcopo Argentinensi directum. (P. deest.)	888
875. Notitia de praebendis collatis. (P. deest.)	889
876. Instrumentum de oblatione litterarum cardinalium. 1312. Oct. 18. (P. deest.)	889
877. 878. Confirmationes sententiarum in favorem monasterii Augiae Maioris. 1312. Oct. 27.	890—895
877. Confirmatio prioris sententiae. (P. deest.)	890
878. Confirmatio alterius sententiae. (P. deest.)	893
879—881. Mandata de hoste facienda. 1312. Nov. 2.—7.	896—898
879. Mandatum prius. Nov. 2. (P. deest.)	896
880. Mandatum iteratum. Nov. 3. (P. deest.)	896
881. Instrumentum super publicatione mandatorum confectum. Nov. 7. (P. deest.)	897
882—886. Scripta pro Ioffrido de Liningen. 1312. Nov.—1313. Ian. 23. .	898—901
882. Scriptum super scultetatu Sletstadiensi tertium. 1312. Nov. 11. (P. deest.)	898
883. Receptio in vassallum. 1312. Dec. 2. (P. deest.)	899
884. Mandatum de causa audienda. 1313. Ian. 1. (P. deest.) . . .	899
885. Mandatum de bonis imperii redimendis. 1313. Ian. 2. (P. deest.)	900
886. Mandatum in favorem monasterii de Andlowe. 1313. Ian. 23. (P. deest.)	901
887. Confirmatio consuetudinis civitatis Egrensis. 1312. Nov. 17. (P. deest.)	901
888. Recognitio debiti. 1312. Dec. 4. (P. deest.)	902
889. Mandatum in favorem archiepiscopi Trevirensis. 1312. Dec. 8. (P. deest.)	903
890. Processus alterius contra civitatem Florentinam pronuntiatio. 1312. Dec. 12. (P. 524 lin. 18—37.)	903
891. 892. Scripta ad marchiones Malaspiniae spectantia. 1312. Dec. 16.— 1313. Mart. 19.	904—906
891. Syndicatus marchionis Francisci et filiorum. 1312. Dec. 16. (P. deest.)	904
892. Privilegium pro marchione Spineta. 1313. Mart. 19. (P. deest.)	905
893—899. Mandata de hoste facienda et parlamento visitando. 1312. Dec. 18.—1313. Mai. 5.	906—913
893. 893 a. Mandatum fidelibus missum. 1312. Dec. 18. (1313. ante Ian. 6.) (P. deest.)	906
894. Litterae iteratae episcopo Argentinensi directae (1313. Ian. 22.) (P. deest.)	908

	pag.
895. 896. Litterae ad abbates de Aula Regia et de Sedlitz. 1313.	
Ian. 25.—31.	909. 910
895. Litterae priores. Ian. 25. (P. deest.)	909
896. Litterae alterae. Ian. 31. (P. deest.)	910
897. Procuratorium nuntii imperialis. 1313. Ian. 28. (P. deest.)	910
898. Responsum civitatis Bisuntinae. 1313. (post Apr. 23.) (P. deest.)	911
899. Scriptum nuntii imperialis subditis directum. 1313. Mai. 5.	
(P. deest.)	912
900. Donatio pecuniae a civitate Pisana facta. 1312. Dec. 26.	913
901. Scriptum pro nobilibus de Weinsberg. 1312. Dec. 29.	917
902—906. Mandata de pecunia solvenda Tudertinis missa. 1312. Dec. 30.—	
1313. Febr. 23.	918
902. Mandatum primum. 1312. Dec. 30. (P. deest.)	918
903. Mandatum secundum. 1313. Ian. 16. (P. deest.)	918
904. Mandatum tertium. 1313. Ian. 24. (P. deest.)	919
905. Mandatum quartum. 1313. Febr. 15. (P. deest.)	919
906. Mandatum quintum. 1313. Febr. 23. (P. deest.)	919
907. Mandatum teloneariis Rheni directum. 1313. Ian. 1.	920
908. Donatio Wernhero de Homberg facta. 1313. Ian. 21. (P. deest.)	921
909—911. Scripta pro episcopo Curienti. 1313. Ian. 21.	922. 923
909. Scriptum primum. (P. deest.)	922
910. Scriptum secundum. (P. deest.)	922
911. Scriptum tertium. (P. deest.)	923
912. Mandatum de stura solvenda. 1313. Ian. 22. (P. deest.)	923
913. Interlocutio contra Robertum regem Siciliae. 1313. Febr. 12. (P. deest.)	925
914. Infeudatio comitis Sabaudiae de civitate et comitatu Astensibus. 1313.	
Febr. 22. (P. deest.)	927
915. 916. Sententiae contra rebelles Tusciae. 1313. Febr. 23.	929—951
915. Sententia contra clerum et vassallos. (P. deest.)	930
916. Bannitio civitatum altera. (P. 537.)	933
917. Receptio in protectionem imperii. 1313. Mart. 1. (P. deest.)	951
918. Litterae Clementis V. legato directae. 1313. Mart. 1. (P. deest.)	952
918a.b. (1294. 1295.) Relationes Christiani Spinulae regi Aragonum missae.	
1313. Mart. 1.—Apr. 22.	1432—1434
918a. Relatio prior. Mart. 1. (P. deest.)	1432
918b. Relatio altera. Apr. 22. (P. deest.)	1433
919. Donatio altera cardinali episcopo Ostiensi facta. 1313. Mart. 17.	
(P. deest.)	952
920. Mandatum in favorem histrionis. 1313. Mart. 18. (P. deest.)	953
921—923. Legatio in Lombardiam missa. 1313. Mart. 21.	953—955
921. Mandatum de conductu praestando. (P. deest.)	954
922. Litterae credentiales. (P. deest.)	954
923. Vocatio ad parlamentum et generalem exercitum. (P. deest.)	954
924—928. Petitiones civitatis Ianuensis et privilegia concessa. (ante et	
post 1313. Mart. 27.) 1313. Mart. 27.	956—965
924—926. Petitiones et responsio legatorum (ante et post 1313.	
Mart. 27.)	956—962
924. Petitiones priores. (1312. in.) (P. deest.)	956
925. Petitiones posteriores. (post 1313. Mart. 27.) (P. deest.)	958
926. Responsio legatorum. (post 1313. Mart. 27.) (P. deest.)	961

	pag.
927. 928. Privilegia ab imperatore concessa. 1313. Mart. 27.	962—965
927. Privilegium generale. (P. deest.)	962
928. Revocatio immunitatum. (P. deest.)	964
929—932. Constitutiones Pisanae. 1313. Apr. 2.	965
929. 930. Edictum de crimine laesae maiestatis.	965. 966
929. Forma latina. (P. 544.)	965
930. Forma Gallice conscripta. (P. deest.)	966
931. 932. Declaratio quis sit rebellis.	966—968
931. Forma latina. (P. 545.)	966
932. Forma Gallice conscripta. (P. deest.)	967
933. Praefatio in librum propositorum et expeditorum consilii imperatoris. 1313. Apr. 6. (P. deest.)	968
934—941. Legationes ad diversos missae. 1313. Apr. 6.(— Iun. 1.)	969—983
934—936. Legatio ad civitatem Ianuensem. Apr. 6.—16.	969—973
934. Instructio legatorum. Apr. 6. (P. deest.)	969
935. Oblatio civis Ianuensis. Apr. 7. (P. deest.)	971
936. Informatio vicarii imperatori porrecta. Apr. 16. (P. deest.)	971
937. 938. Legatio ad civitatem Venetam aliosque. Apr. 6.—Mai. 30. Iun. 1.	973—976
937. Instructio legatorum. Apr. 6. (P. deest.)	973
938. Citatio Florentinorum Venetiae existentium. Mai. 30. Iun. 1. (P. deest.)	974
939. Legatio ad Lombardiam superiorem. Apr. 6. (P. deest.)	976
Fideiussio Guillelmi cardinalis. 1313. Jan. 11. (P. deest.)	978 not. 1.
940. Legatio ad Lombardiam inferiorem. Apr. 6. (P. deest.)	980
941. Legatio ad curiam. Apr. 7. (P. deest.)	983
942. 943. Scripta pro abbate Montis Amiati. 1313. Apr. 9. 10.	983. 984
942. Infeudatio abbatis. Apr. 9. (P. deest.)	983
943. Receptio in protectionem. Apr. 10. (P. deest.)	984
944. Recognitio debiti. 1313. Apr. 16. (P. deest.)	985
945. Institutio vicarii Pisani. 1313. Apr. 18. (P. deest.)	985
946—948. Bannitio et condemnatio Roberti regis Siciliae. 1313. Apr. 26.— Mai. 12.	985—993
946. Sententia imperatoris. Apr. 26. (P. 545.)	985
946a. (1296.) Mandatum Friderico regi Trinacriae directum. 1313. Apr. 30. (P. deest.)	1435
947. Litterae regis Siciliae. (post Apr. 26.) (P. deest.)	991
948. Litterae Philippi regis Franciae Clementi V. papae missae. Mai. 12. (P. deest.)	993
949—957. Acta legationis in Lombardiam missae. 1313. Apr. 28.—Iun. 6. . . .	994—999
949. Citatio legatorum abbati missa. Apr. 28. (P. deest.)	994
950. Responsio civitatis Brixienensis. Mai. 5. (P. deest.)	994
951. Litterae legatorum imperatori directae. Mai. 5. (P. deest.)	995
952. Responsio civitatum Veronensis et Vicentinae. Mai. 17. (P. deest.) . . .	996
953. Mandatum legatorum abbati missum. Mai. 24. (P. deest.)	996
954. Mandatum alterum eorundem. Mai. 28. (P. deest.)	996
955. Responsio civitatis Mutinensis. (Mai. 28.) (P. deest.)	997
956. Responsio abbatis de Frassinoro. Mai. 30. (P. deest.)	998
957. Mandatum legatorum potestati Mantuano destinatum. Iun. 6. (P. deest.)	999

	pag.
958—960. Petitiones diversorum. 1313. Apr. (ex.)	999—1002
958. Petitio vicarii Brixienensis. (P. deest.)	999
959. Petitio episcopi Brixienensis. (P. deest.)	1000
960. Petitio vicarii Mediolanensis. (P. deest.)	1000
961. 962. Petitiones civitatis Pontremulensis. 1313. Apr. (ex.)—(Iun. in.)	1002—1004
961. Petitio prior. Apr. (ex.) (P. deest.)	1002
962. Petitio posterior. (Iun. in.) (P. deest.)	1003
963—973. Ordinationes variae et infeudationes. 1313. Mai. 2. — (Mai. 22.)	1005—1008
963. Ordinationes. Mai. 2. (P. deest.)	1005
964. Infeudationes. Mai. 6. (P. deest.)	1005
964a—d. (1297—1300.) Infeudatio marchionis Salutarum. 1313.	
Mai. 6.—8.	1438—1440
964a. (1297.) Instrumentum super infeudatione confectum.	
Mai. 6. (P. deest.)	1438
964b—d. (1298—1300.) Scripta infeudationis. Mai. 8.	1439. 1440
964b. (1298.) Scriptum primum. (P. deest.)	1438
964c. (1299.) Scriptum secundum. (P. deest.)	1439
964d. (1300.) Scriptum tertium. (P. deest.)	1440
965. Petitiones civitatis Aretinae. (Mai. 2.—6.) (P. deest.)	1005
966. Commissio causae auditoribus palatii facta. (Mai. 4.—11.)	
(P. deest.)	1006
967. Commissio notariatus. (Mai. 4.—11.) (P. deest.)	1006
968. Ordinatio super officio admiratae. (Mai. 4.—11.) (P. deest.)	1007
969. Ordinatio super apocha rationis fratris Bernardini. (Mai. 11.)	
(P. deest.)	1007
970. Commissio vicariatus. Mai. 12. (P. deest.)	1007
971. Infeudationes. Mai. 16. (P. deest.)	1007
972. Petitio legitimationis. (Mai. 17.—21.) (P. deest.)	1008
973. Receptio in consiliarem imperatoris. (Mai. 22.) (P. deest.)	1008
974 ¹ —978. Scripta ad servitium militare spectantia. 1313. Mai. 4.—22.	1008—1012
974. Conventio procuratorum imperatoris cum Spirensibus. Mai. 4.	
(P. deest.)	1008
975. Receptio castrensis. Mai. 18. (P. deest.)	1009
976. Receptio in vassallum imperii. Mai. 19. (P. deest.)	1010
977. 978. Scripta pro Egenone de Amatia. Mai. 22.	1011. 1012
977. Obligatio bonorum imperii. (P. deest.)	1011
978. Mandatum civitati Cumanæ directum. (P. deest.)	1011
979. 980. Legatio ad Fridericum regem Trinacriae. 1313. Mai. 7.	1012—1014
979. Forma reiecta. (P. deest.)	1012
980. Forma tradita. (P. deest.)	1013
981. Consilium iudicis aulae imperialis super rebellibus. 1313. (ante Mai. 16.)	
(P. deest.)	1015
982. 983. Bannitio civitatis Paduanae. 1313. Mai. 16.—25.	1017—1024
982. Sententia imperatoris. Mai. 16. (P. deest.)	1017
983. Mandatum publicationis et executionis. Mai. 25. (P. 549.)	1023
984—986. Infeudationes diversorum. 1313. Mai. 20.—23.	1024. 1025
984. Infeudatio Heinrici de Flandria. Mai. 20. (P. deest.)	1024
985. Infeudatio comitis Foresii. (post Mai. 20.) (P. deest.)	1024
986. Infeudatio episcopi Massani. Mai. 23. (P. deest.)	1025

	pag.
987—989. Instructiones legatorum. 1313. Mai. 22.—27.	1026—1034
987. 988. Instructiones ad civitatem Ianuensem spectantes. Mai. 22.	1026—1032
987. Instructio vicarii Ianuensis. (P. deest.)	1026
988. Instructio legati. (P. deest.)	1029
989. Instructio legatorum ad Mantuanos et Veronenses missorum.	
Mai. 27. (P. deest.)	1032
990—997. Scripta ad comitem Sabaudiae spectantia. 1313. Iun. 3.—Iul. 15.	1034—1041
990. Mandatum de iuramento fidelitatis praestando. Iun. 3.—24.	
(P. deest.)	1034
991. 992. Mandata de castris tradendis. Iun. 3.—Iul. 15.	1035. 1036
991. Mandatum diversis missum. Iun. 3. (P. deest.)	1035
992. Mandatum iteratum Philippo de Sabaudia directum. Iul. 15.	
(P. deest.)	1035
993. Mandatum de auxilio ferendo. Iun. 3.—16. (P. deest.)	1036
994. Mandatum de iuramento fidelitatis praestando Astensibus direc-	
tum. Iun. 7. (P. deest.)	1037
995. 996. Scripta ad investituram comitis Sabaudiae spectantia.	
Iun. 11.—Iul. 10.	1037—1040
995. Privilegium imperatoris iteratum. Iun. 11. (P. deest.)	1037
996. Scriptum comitis Sabaudiae. Iul. 10. (P. deest.)	1039
997. Mandatum Dalphino missum. Iun. 27. (P. deest.)	1040
998. Commissio vicariatus. 1313. Iun. 11. (P. deest.)	1041
999—1002. Privilegium et mandata civitati Norimbergensi concessa. 1313.	
Iun. 11.—Iul. 16.	1042—1044
999. Privilegium imperatoris. Iun. 11. (P. deest.)	1042
1000—1002. Mandata imperialia. Iun. 26.—Iul. 16.	1043—1044
1000. Mandatum de non evocando. Iun. 26. (P. deest.)	1043
1001. Mandatum de Iudaeis. Iun. 26. (P. deest.)	1043
1002. Mandatum de castro Norimbergensi. Iul. 16. (P. deest.)	1044
1003—1008. Tractatus finales cum Clemente V. papa. 1313. Iun. 12.—	
(Iul. ex.)	1044—1053
1003. Processus pontificis contra regnum Siciliae invadentes. Iun. 12.	
(P. deest.)	1044
1004. Protestatio imperatoris de sententia contra regem Siciliae lata.	
Iul. 4. (P. deest.)	1046
1005. Responsum imperatoris legatis datum. (post Iul. 4.) (P. deest.)	1047
1006—1008. Legatio imperatoris pontifici missa. (Iul. ex.)	1048—1053
1006. Instructio legatorum. (P. deest.)	1049
1007. Notitia de gratiis impetrandis. (P. deest.)	1052
1008. Index documentorum portandorum. (P. deest.)	1052
1008a. (1301.) Scriptum pro Heinricho de Spanheim. 1313. Iun. 15.	
(P. deest.)	1440
1009. 1010. Petitiones dominorum de Sabaudia. 1313. (Iun. 11.—25.)	1053—1055
1009. Petitiones Philippi et Ludovici. (P. deest.)	1053
1010. Ordinatio de facto comitis de Homburg. (P. deest.)	1054
1011. 1012. Receptiones diversorum. 1313. Iun. 25.—Iul. 3.	1055
1011. Receptio in consiliarem imperatoris. Iun. 25. (P. deest.)	1055
1012. Nominatio iudicum consiliariorum. Iul. 3. (P. deest.)	1055
1013—1016. Petitiones variae. 1313. (Iun. 25.)—(Iul. in.)	1055—1060
1013. Petitio communis Cortonensis. 1313. (Iun. 25.) (P. deest.)	1055

	pag.
1014—1016. Petitiones Spinularum de Luculo. 1313. (Iun. ex.— Iul. in.)	1056—1060
1014. Petitiones Rainaldi Spinulae et Lanceloti Nigrini. (Iun. ex.) (P. deest.)	1056
1015. Petitio Oberti Spinulae prior. (Iul. in.) (P. deest.)	1056
1016. Petitio eiusdem altera. (Iul. in.) (P. deest.)	1058
1017—1019. Scripta ad Savonenses spectantia. 1313. (Iun. ex.)	1060—1063
1017. Querimonia communis contra episcopum. (P. deest.)	1060
1018. Petitio communis. (P. deest.)	1060
1019. Petitio episcopi. (P. deest.)	1062
1020—1022. Petitiones Mediolanensium. 1313. (Iun. ex.)	1063—1065
1020. Petitio communis. (P. deest.)	1063
1021. Petitio vicarii et aliorum. (P. deest.)	1063
1022. Petitio super sententiis contra rebelles. (P. deest.)	1064
1023. Petitio super castris Sancti Miniatis. 1313. (Iun. ex.) (P. deest.)	1065
1024. Petitio Guidonis de Carpona. 1313. (Iun. ex.) (P. deest.)	1067
1025. Commissio defensionis civitatis Northusensis. 1313. Iul. 5. (P. deest.)	1068
1026—1029. Assignationes feudorum. 1313. Iul. 8.—10.	1068. 1069
1026. Assignatio pro dominis de Moschachia. Iul. 8. (P. deest.)	1068
1027. Assignatio pro militibus prior. Iul. 8. (P. deest.)	1069
1028. Assignatio pro militibus altera. Iul. 9. (P. deest.)	1069
1029. Assignatio pro comitibus de Gangalandis. Iul. 10. (P. deest.)	1069
1030. 1031. Petitiones diversorum. 1313. (ante Iul. 10.)	1070
1030. Petitio communis Tudertini. 1313. (ante Iul. 10.) (P. deest.)	1070
1031. Petitio Spinetae Malaspinæ. (P. deest.)	1070
1032—1035. Petitio et privilegia comitum de Lavania. 1313. (ante Iul. 10.) Iul. 10.—14.	1070—1073
1032. Petitio comitum. (ante Iul. 10.) (P. deest.)	1070
1033. Concessio feudorum. Iul. 10. (P. deest.)	1072
1034. Privilegium generale. Iul. 14. (P. deest.)	1072
1035. Infeudatio burgi Pontremuli. Iul. (14.) (P. deest.)	1073
1036. Recognitio debiti thesaurario facta. 1313. Iul. 14. (P. deest.)	1074
1037. Mandatum Dalphino missum. 1313. Iul. 17. (P. deest.)	1074
1038. 1039. Petitio de regalibus episcopi Leodiensis. 1313. Iul. 18.	1075. 1076
1038. Petitio episcopi. (P. deest.)	1075
1039. Responsum imperatoris. (P. deest.)	1076
1040—1042. Petitiones diversorum. 1313. (post Iul. 18.)	1076. 1077
1040. Petitio Rolandi de Castellione. (P. deest.)	1076
1041. Petitio Thiderici militis. (P. deest.)	1076
1042. Petitio Paganelli de Vico Pisano. (P. deest.)	1076
1043. 1044. Privilegia pro episcopo Massano. 1313. Iul. 27.	1077. 1078
1043. Confirmatio privilegii. (P. deest.)	1077
1044. Cassatio alienationum feudorum. (P. deest.)	1078
1045. 1046. Indices documentorum Pisis confecti. (1313. Iul.)	1078—1085
1045. Index documentorum in camera asservatorum. (P. deest.)	1078
1046. Indiculus litterarum in guardaroba imperatoris inventarum. (P. deest.)	1085
1047. Mandatum de hoste facienda. 1313. Aug. 1. (P. deest.)	1086
1048. Receptio comitum de Camino in gratiam. 1313. Aug. 4.	1086

	pag.
1048a. (1302.) Litterae regis Trinacriae regi Aragonum missae. 1313. Aug. 7. (P. deest.)	1441
1049. Petitio Gerardi de Insula. (inter 1312. Iul.—1313. Aug.) (P. deest.)	1088
1049a. (1303.) Protectione regis Trinacriae de bello contra regem Siciliae incipiendo. 1313. Aug. 15. (P. deest.)	1443
1050. Inventarium iocalium et clenodiorum imperatoris. 1313. Aug. 27. (P. deest.)	1088
1050a. (1304.) Litterae regis Trinacriae regi Aragonum missae. 1313. Oct. 18. (P. deest.)	1445

Appendix I. Acta iustitiariorum curiae.

1091—1112

1051. Sententia de ecclesiasticis a iudice saeculari non proscribendis. 1298. Nov. 21. (P. deest.)	1091
1052. Sententia pro ducibus de Teck. 1299. Apr. 29. (P. deest.)	1092
1053—1055. Scripta pro ecclesia Goslariensi. 1299. (ante Mai. 21.)—Iul. 1.	1093—1095
1053. Citatio partis. (ante Mai. 21.) (P. deest.)	1093
1054. Sententia iudicis curiae. Mai. 22. (P. deest.)	1093
Scriptum Alberti regis. 1299. Mai. 21. (P. deest.)	1093 not. 1.
1055. Sententia eiusdem altera. Iul. 1. (P. deest.)	1094
Mandatum Alberti regis. 1299. Nov. 9. (P. deest.)	1094 not. 1.
1056. 1057. Scripta pro marescalco de Pappenheim. (1299. Nov. 13.— 1300. Febr. 3.)	1095. 1096
1056. Testimonium de inductione. (1299.) Nov. 13. (P. deest.)	1095
1057. Mandatum de assignatione possessionis. 1300. Febr. 3. (P. deest.)	1095
1058. 1059. Scripta in causis contra comitem de Friburg. 1300. Mart. 7.— Iul. 13.	1096
1058. Intimatio termini. Mart. 7. (P. deest.)	1096
1059. Sententia iudicis curiae. Iul. 13. (P. deest.)	1096
1060—1062. Scripta pro marescalco de Pappenheim iterata. 1301. Iun. 7.— Iul. 10.	1097
1060. Intimatio termini. Iun. 7. (P. deest.)	1097
1061. Sententia iudicis curiae. Iul. 10. (P. deest.)	1097
1062. Sententia eiusdem de proscriptione ferenda. Iul. 10. (P. deest.)	1097
1063. Relatio de causa contra comitem de Toggenburg iudici curiae missa. 1301. Nov. 29. (P. deest.)	1098
1064—1070. Scripta pro marescalco de Pappenheim iterata. 1303. Mart. 15.— 1306. Mai. 4.	1099
1064. Pronuntiatio causae. 1303. Mart. 15. (P. deest.)	1099
1065. Pronuntiatio causae alterius. 1304. Apr. 27. (P. deest.)	1099
1066. Sententia de proscriptione ferenda. 1305. Iul. 31. (P. deest.)	1099
1067. Citatio partis. (1305. ante Aug. 23.) (P. deest.)	1100
1068. Pronuntiatio causae tertiae. 1305. Sept. 20. (P. deest.)	1100
1069. Mandatum de executione assignanda. 1306. Mai. 4. (P. deest.)	1100
1070. Pronuntiatio causae quartae. 1306. Mai. 4. (P. deest.)	1100
1071. 1072. Scripta causae contra comitem de Friburg. 1303. Iul. 9.—14.	1101
1071. Sententia iudicis curiae prior. Iul. 9. (P. deest.)	1101
1072. Sententia eiusdem altera. Iul. 14. (P. deest.)	1101
1073. Sententia pro comite de Wirtemberg. 1303. Aug. 14. (P. deest.)	1102
1074. Sententia de iure curtis. 1306. Mai. 9. (P. deest.)	1102

	pag.
1075. 1076. Vocatio ad iudicium curiae. 1308. Febr. 21.	1103
1075. Mandatum in forma latina. (P. deest.)	1103
1076. Mandatum in forma vulgari. (P. deest.)	1103
1077—1084. Acta causae Lutoldi de Regensberg.	1103—1105
1077. Citatio partis. (P. deest.)	1104
1078. Pronuntiatio termini. (P. deest.)	1104
1079. Pronuntiatio altera. (P. deest.)	1104
1080. Mandatum de assignatione possessionis. (P. deest.)	1104
1081. Sententia de proscriptione ferenda. (P. deest.)	1104
1082. Mandatum de assignatione possessionis. (P. deest.)	1105
1083. Testimonium de inductione. (P. deest.)	1105
1084. Testimonium alterum de eodem. (P. deest.)	1105
1085—1087. Actorum in causa marescalci de Pappenheim continuatio. 1309.	
Mart. 8.—Iul. 2.	1106
1085. Pronuntiatio causae. Mart. 8. (P. deest.)	1106
1086. Citatio partis. (ante Apr. 9.) (P. deest.)	1106
1087. Mandatum de assignatione possessionis. Iul. 2. (P. deest.) .	1106
1088. Mandatum de assignatione possessionis. 1309. Iul. 29. (P. deest.)	1107
1089. 1090. Testimonia iudici curiae missa. 1309. Oct. 13.	1107. 1108
1089. Testimonium prius. (P. deest.)	1107
1090. Testimonium alterum. (P. deest.)	1108
1091—1095. Actorum in causis comitis de Friburg continuatio. 1309.	
Oct. 19.—1310. Ian. 24.	1108—1110
1091. Sententia iudicis curiae. 1309. Oct. 19. (P. deest.)	1108
1092. Mandatum de inductione. 1310. Ian. 14. (P. deest.)	1109
1093. Citatio partium. 1310. Ian. 14. (P. deest.)	1109
1094. Mandatum de inductione. 1310. Ian. 23. (P. deest.)	1109
1095. Testimonium de assignatione possessionis. 1310. Ian. 24.	
(P. deest.)	1110
1096. Sententia pro monasterio Brumbach. 1313. Ian. 17. (P. deest.) .	1110
1097. Sententia pro episcopo Eistetensi. 1313. Ian. 20. (P. deest.) . .	1111
1098. Testimonium super assignatione possessionis. 1313. Apr. 6. (P. deest.)	1112

Appendix II.

Acta vicariatus generalis per Alemanniam.	1113—1143
1099—1108. Scripta ad res Thuringiae spectantia. 1310. Dec. 19.—	
1312. Iul. 31.	1113—1119
1099—1101. Foedus cum Friderico lantgravio. 1310. Dec. 19. . .	1113—1115
1099. Scriptum tutorum regis. (P. deest.)	1113
1100. Ratificatio regis. (P. deest.)	1114
1101. Scriptum regis alterum. (P. deest.)	1114
1102. 1103. Scripta Friderici lantgravii. 1311. Ian. 26. 27. . . .	1115. 1116
1102. Scriptum prius. Ian. 26. (P. deest.)	1115
1103. Scriptum alterum. Ian. 27. (P. deest.)	1115
1104. Obligatio iurium imperii. 1311. Apr. 1. (P. deest.)	1116
1105—1108. Mandata contra Fridericum lantgravium. 1312. Ian. 7.—	
Iul. 31.	1117—1119
1105. Mandatum advocatis missum. Ian. 7. (P. deest.)	1117

	pag.
1106. Mandatum civitati Doebeln directum. Ian. 11. (P. deest.)	1117
1107. Mandatum prius Mulhusensibus missum. Mart. 22. (P. deest.)	1118
1108. Mandatum alterum eisdem directum. Iul. 31. (P. deest.)	1118
1109—1116. Tractatus cum ducibus Austriae. 1311. Mart. 30.—1312. Aug. 18.	1119—1124
1109. Obligatio ducis. 1311. Mart. 30. (P. deest.)	1119
1110—1116. Tractatus posteriores. 1312. Iul. 25.—Aug. 18.	1120—1124
1110. 1111. Scriptum foederis. Iul. 25. (P. deest.)	1120
1112. Promissio ducum. Iul. 25. (P. deest.)	1121
1113. Promissio regis Bohemiae prior. Iul. 25. (P. deest.)	1122
1114. Quitatio Friderici ducis. Iul. 27. (P. deest.)	1123
1115. Promissio regis Bohemiae altera. Aug. 17. (P. deest.)	1123
1116. Promissio Friderici ducis. Aug. 18. (P. deest.)	1124
1117. Testimonium de contumacia comitum Holzatiae. 1311. Mai. 4. (P. deest.)	1125
1118—1120. Acta causae contra Gerhardum de Landscron. 1311. Iul. 14.— Aug. 28.	1125. 1126
1118. Citatio partis. Iul. 14. (P. deest.)	1125
1119. Litterae excusatoriae archiepiscopi Coloniensis. Aug. 14. (P. deest.)	1126
1120. Protestatio archiepiscopi Moguntinensis. Aug. 28. (P. deest.)	1126
1121. Mandatum de assignatione possessionis. 1312. Apr. 7. (P. deest.)	1126
1122. Scriptum in favorem monasterii Waltsassensis. 1312. Iun. 21. (P. deest.)	1127
Scriptum Heinrici VII. imperatoris. 1313. Mart. 3. (P. deest.)	1127 not. 1.
1123—1125. Sententiae pro monasterio Brumbach. 1312. Sept. 7.	1128. 1129
1123. Sententia prior. (P. deest.)	1128
1124. Sententia altera. (P. deest.)	1129
1125. Mandatum de defensione. (P. deest.)	1129
1126—1129. Vocatio episcopi Argentinensis ad curiam. (1312. Sept. in.—Dec.)	1130. 1131
1126. Vocatio prior. (Sept. in.) (P. deest.)	1130
1127. Scriptum invitatorium Rudolphi ducis Bawariae (Nov. Dec.) (P. deest.)	1130
1128. Scriptum invitatorium Ludewici ducis Bawariae. (Nov. Dec.) (P. deest.)	1131
1129. Vocatio iterata. (Dec.) (P. deest.)	1131
1130. Mandatum de auxilio praestando. 1313. Ian. 21. (P. deest.)	1132
1131. Receptio ecclesiae in protectionem imperii. 1313. Ian. 25. (P. deest.)	1132
1132. Confirmatio privilegiorum civitatis Ratisponensis. 1313. Febr. 3. (P. deest.)	1133
1133. 1134. Infeudationes ecclesiasticae. 1313. Febr. 20.—Mart. 29.	1134
1133. Infeudatio episcopi Salzburgensis. Febr. 20. (P. deest.)	1134
1134. Infeudatio abbatis S. Emmerami. Mart. 29. (P. deest.)	1134
1135. 1136. Scripta pro episcopo Eistetensi. 1313. Febr. 21?—Apr. 21.	1135
1135. Concessio iuris venandi. Febr. 21? (P. deest.)	1135
1136. Mandatum Iudaeis missum. Apr. 21. (P. deest.)	1135
1137. 1138. Litterae comitis de Habsburg. (1313.) Mart. 9.	1136
1137. Litterae ad regem Bohemiae. (P. deest.)	1136
1138. Litterae ad comitem de Hennenberg. (P. deest.)	1136
1139—1141. Mandata in favorem monasterii Novimonasterii Herbipolensis. 1313. Mai. 31.	1137. 1138
1139. Mandatum ad milites de Zimmern. (P. deest.)	1137

	pag.
1140. Mandatum ad episcopum Herbipolensem. (P. deest.) . . .	1137
1141. Mandatum ad nobilem de Hohenloch. (P. deest.) . . .	1138
1142—1147. Scripta ad milites conquiendos spectantia. 1313. Iun. 1.—Iul. 10.	1139—1142
1142—1145. Scripta pro episcopo Augustensi. Iun. 1.—29. . . .	1139—1141
1142. Obligatio bonorum imperii per advocatum provincialem. Iun. 1. (P. deest.)	1139
1143. Promissio eiusdem de litteris procurandis. Iun. 1. (P. deest.)	1139
1144. Ratificatio vicarii generalis. Iun. 20. (P. deest.) . .	1140
1145. Approbatio nuntii imperialis. Iun. 29. (P. deest.) . .	1141
1146. Libertatio vicarii generalis pro civitate Augustana. 1313. Iun. 20. (P. deest.)	1141
1147. Promissio regis de damnis resarciendis. 1313. Iul. 10. (P. deest.)	1142
1148. Scriptum pro comite de Hennenberg. 1313. Aug. 17. (P. deest.) .	1142

Appendix III.

Apochoe rationum camerae et thesaurariae.	1143—1197
1149. Apocha rationis camerae regis. (1310. Dec.—1311. Iul.) (P. deest.)	1144
1150. Proventus Baldewini archiepiscopi Trevirensis. (1311. Apr.) (P. deest.)	1148
1151. Apocha rationis camerae reginae. 1311. Iul. 1. (P. deest.) . . .	1150
1152—1156. Apochoe rationum thesaurariae anni 1312.	1152—1195
1152. Apocha inde a m. Febr. 9. usque Iun. 28. 1312. Febr. 9.— Iun. 28. (P. deest.)	1152
1153. Notitiae ad apocham praecedentem spectantes. (P. deest.) .	1183
1154. Apocha inde a m. Iun. 29. usque Oct. 31. 1312. Iun. 29.— Oct. 31. (P. deest.)	1184
1155. Extractus apochae praecedentis. (P. deest.)	1190
1156. Apocha inde a m. Nov. 1 usque Dec. 31. 1312. Nov. 1.— Dec. 31. (P. deest.)	1191
1157. 1158. Apochoe rationum thesaurariae anni 1313.	1195—1197
1157. Apocha inde a m. Ian. usque Febr. 1313. Ian.—Febr. (P. deest.)	1195
1158. Apocha debiti m. Martii. 1313. Mart. (P. deest.)	1197

Appendix IV. Acta pontificum.

	1198—1213
1159. Constitutio paciarii in Tuscia. 1301. Sept. 5. (P. deest.) . . .	1198
1160—1162. Litterae super teloneis Rheni. 1304. Mart. 11.—1307. Oct. 23.	1200. 1201
1160. Litterae Benedicti XI. 1304. Mart. 11. (P. deest.) . . .	1200
1161. Litterae Clementis V. archiepiscopo Coloniensi missae. 1306. Dec. 25. (P. deest.)	1201
1162. Litterae eiusdem archiepiscopo Moguntino directae. 1307. Oct. 23. (P. deest.)	1201
1163. Processus iteratus contra regnum Siciliae invadentes. 1313. Sept. 6. (P. deest.)	1202
1164. Constitutio vicarii generalis in Tuscia. 1314. Mart. 14. (P. deest.)	1205
1165. 1166. Constitutionum Clementinarum formae priores. (inter 1313. Aug. 24. et 1314. Apr. 20.)	1207—1213
1165. Constitutio de iureiurando imperatoris. (P. deest.)	1207
1166. Constitutio in favorem Roberti regis Siciliae. (P. deest.) . .	1211

	pag.
Appendix V. Scripta Pacis.	1214—1238
1167. Pax Westfalica prior. 1298. Iun. 24. (P. deest.)	1214
1168. Pax Bawarica. 1300. Sept. 8. (P. deest.)	1216
1169. 1170. Pax Bohemica. (1300—1301.)	1225. 1226
1169. Scriptum regis. (P. deest.)	1225
1170. Recognitio baronum. (P. deest.)	1226
1171. Scriptum iudicis pacis. 1302. Mai. 14. (P. deest.)	1226
1172. Promissio de pace servanda. 1304. Iun. 21. (P. deest.)	1227
1173—1175. Pax Westfalica altera. 1307. Oct. 21.—1310. Mai. 28.	1227—1230
1173. Scriptum pacis. 1307. Oct. 21. (P. deest.)	1227
1174. Receptio episcopi Osnaburgensis et civitatum. 1310. Mai. 14. (P. deest.)	1229
1175. Receptio episcopi Mindensis et civitatis. 1310. Mai. 28. (P. deest.)	1230
1176—1178. Uniones pacis terrae Bawaricae. 1308. Mai. 14.—Iun. 2.	1230—1234
1176. Unio episcopi Eistetensis et ducum Bawariae. Mai. 14. (P. deest.)	1230
1177. Unio capituli et civitatis Augustanae cum civitate Ulmensi. Mai. 31. (P. deest.)	1231
1178. Unio capituli et civitatis Augustanae cum ducibus Bawariae. Iun. 2. (P. deest.)	1232
1179. Pax Thuringica. 1311. Apr. 28. (P. deest.)	1234
1180. Statutum contra nocivos terrae Karinthiae. 1312. Apr. 25. (P. deest.)	1235
1181. Unio contra pacis turbatores terrae Bawaricae. 1312. Iul. 10. (P. deest.)	1236
1182—1184. Pax terrarum Orientalium. 1313. Iul. 7.—20.	1237. 1238
1182. Promissio advocati de Wida. Iul. 7. (P. deest.)	1237
1183. Promissio Heinrici marchionis Brandenburgensis. Iul. 12. (P. deest.)	1237
1184. Promissio Woldemari marchionis Brandenburgensis. Iul. 20. (P. deest.)	1238
Appendix VI. Scripta varia.	1239—1307
1185. 1186. Scripta ad ecclesiam Goslariensem spectantia. (1298.) 1298. Nov. 22.	1239. 1240
1185. Scriptum comitum de Blankenburg. (1298.) (P. deest.)	1239
1186. Testimonium cancellarii de constitutione procuratoris. 1298. Nov. 22. (P. deest.)	1240
1187. Petitio archiepiscopi Bisuntini regi porrecta. 1299. Nov. 23. (P. deest.)	1240
1188—1195. Unio archiepiscoporum et comitis Palatini contra regem. 1300. Oct. 14.—1301. Iul. 21.	1241—1246
1188. Scriptum unionis. 1300. Oct. 14. (P. deest.)	1241
1189—1195. Litterae militum de servitio praestando. 1301. Mart. 18.— Iul. 21.	1242—1246
1189. Scriptum militis de Snegelbach et armigerorum de Waldecke. Mart. 18. (P. deest.)	1242
1190. Scriptum armigeri de Schauenburg. Apr. 3. (P. deest.)	1243
1191. Scriptum domini de Erenburg. Iun. 24. (P. deest.)	1243
1192. Scriptum armigeri de Kутtenheim. Iul. 4. (P. deest.)	1244

	pag.
1193. Scriptum militum de Lanstein. Iul. 4. (P. deest.) . . .	1244
1194. Scriptum armigeri de Kereche. Iul. 6. (P. deest.) . . .	1245
1195. Scriptum Engelberti de Sayn. Iul. 21. (P. deest.) . . .	1245
1196. 1197. Promissiones electorum de futura electione. 1301. Ian. 10.— Mart. 13.	1246. 1247
1196. Scriptum archiepiscopi Coloniensis. Ian. 10. (P. deest.) . . .	1246
1197. Scriptum archiepiscopi Maguntini. Mart. 13. (P. deest.) . . .	1246
1198. Investitura iudicis ordinarii. 1302. Iun. 20. (P. deest.) . . .	1247
1199. Unio regum Franciae et Bohemiae contra regem Romanorum. (1303. Mai. ex.) (P. deest.)	1248
1200—1202. Foedera principum imperii cum rege Franciae. 1305. Febr. 6.— Dec. 19.	1249—1252
1200. Scriptum episcopi Virdunensis. Febr. 6. (P. deest.) . . .	1249
1201. Scriptum comitis Sabaudie. Mart. 26. (P. deest.) . . .	1250
1202. Scriptum archiepiscopi Coloniensis. Dec. 19. (P. deest.) . . .	1251
1203. Testimonium Dalphini regi missum. 1306. Mart. 20. (P. deest.) . . .	1252
1204. Apocha rationis buregravii Rinfeldensis. 1306. Apr. 16. (P. deest.) . . .	1252
1205. Promissio lantgravii Thuringiae. 1306. Iul. 9. (P. deest.) . . .	1259
1206. Petitio archiepiscopi Moguntini. (1306. Nov.—1308. Apr.) (P. deest.) . . .	1260
1207. Unio regis Bohemiae et comitis de Wirtemberg. 1308. Febr. 11. (P. deest.)	1261
1208. 1209. Citationes monetariorum. 1308. Dec. 5.	1262. 1263
1208. Citatio prior. (P. deest.)	1262
1209. Citatio altera. (P. deest.)	1263
1210. Confirmatio receptionis civium. 1309. Iun. 15. (P. deest.) . . .	1264
1211. Petitio iudicum Moguntinorum. 1309. Nov. 29. (P. deest.) . . .	1264
1212. 1213. Scripta duces Austriae tangentia. (1310. Febr. ex.—post Mart. 8.) . . .	1265. 1266
1212. Litterae archiepiscopi Salzburgensis Friderico duci missae. (Febr. ex.) (P. deest.)	1265
1213. Litterae Friderici ducis episcopo Argentinensi directae. (post Mart. 8.) (P. deest.)	1266
1214. Quitatio cancellarii regii. 1310. Sept. 6. (P. deest.)	1267
1215. Litterae Friderici ducis Austriae regi missae. (1310. ex.) (P. deest.) . . .	1267
1216. Sententia de operibus absque ducis licentia non aedificandis. 1311. Ian. 1. (P. deest.)	1268
1217. Promissio comitis Iuliensis super teloneo in Ludesdorf. 1311. Ian. 22. (P. deest.)	1268
Quitatio comitis de Spanheim. 1310. Oct. 2. (P. deest.)	1268 not. 1.
1218. Sententia de portorio fluminis Rheni. 1311. Iul. 31. (P. deest.) . . .	1269
1219. Supplicatio clericorum regi porrecta. 1311. Oct. 27. (P. deest.) . . .	1270
1220. Proclamatio de novis monetis. 1311. Nov. 7. (P. deest.)	1270
1221—1223. Acta ad procuratorem fisci in Lombardia spectantia. 1311. Nov. 16.—1312. Ian. 3.	1274. 1275
1221. Scriptum procuratoris ad Brixenses. 1311. Nov. 16. (P. deest.) . . .	1274
1222. Promissio Brixensium. 1311. Nov. 18. (P. deest.)	1274
1223. Privilegium pro Passarino de Bonacorsis. 1312. Ian. 3. (P. deest.) . . .	1275
1224. Notitia ad coronationem imperialem spectans. (1312. Iun. 29.) (P. deest.) . . .	1275
1225—1227. Arbitria pacis ab archiepiscopo Trevirensi prolata. 1313. Apr. 21.	1280—1290
1225. Pax civitatis Placentinae. (P. deest.)	1280
1226. Pax civitatis Bobiensis. (P. deest.)	1287

	pag.
1227. Pax civitatis Laudensis. (P. deest.)	1288
1228—1231. Quitationes de pecunia soluta. 1313. Apr. 23.—Mai. 19.	1290. 1291
1228. Quitatio prior pro civitate Turicensi. Apr. 23. (P. deest.)	1290
1229. Quitatio pro civitate Constantiensi. Mai. 11. (P. deest.)	1291
1230. Quitatio altera pro civitate Turicensi. Mai. 19. (P. deest.)	1291
1231. Quitatio pro Switensibus. (P. deest.)	1291
1232. Unio comitum Palatinorum super iure electionis. 1313. Iun. 21. (P. deest.)	1292
1233—1238. Acta civitatis Tervisinae. 1313. Iun. 23.—Sept. 10.	1293—1299
1233. Provisiones civitatis. Iun. 23. (P. deest.)	1293
1234. Provisiones civitatis alterae. Iul. 4. (P. deest.)	1295
1235. Procuratorium civitatis. Iul. 20. (P. deest.)	1296
1236. Litterae nuntiorum imperatoris. Aug. 3. (P. deest.)	1297
1237. Provisiones civitatis post mortem imperatoris. Sept. 1.—10. (P. deest.)	1297
1238. Protestatio procuratorum Bononiae facta. Sept. 10. (P. deest.)	1298
1239. Promissio archiepiscopi Coloniensis de teloneo novo Bunnensi. 1313. Aug. 10. (P. deest.)	1299
1240. 1241. Litterae Florentinorum. 1313. Aug. 27.—Sept. ?.	1300—1302
1240. Encyclica de morte imperatoris. Aug. 27. (P. deest.)	1300
1241. Litterae comiti de Wirtemberg missae. Sept. ? (P. deest.)	1301
Aliae litterae ad eundem. 1313. Apr. 25. (P. deest.)	1301 not. 1.
1242. Unio super officio camerae imperialis. 1313. Sept. 11. (P. deest.)	1302
1243—1247. Testimonia de morte Heinrici VII. imperatoris. 1313. Sept. 14.—1314. Mai. 15.	1303—1307
1243. Scriptum episcopi Aretini. 1313. Sept. 14. (P. deest.)	1303
1244. Scriptum civitatis Aretinae prius. 1313. Sept. 14. (P. deest.)	1304
1245. Scriptum Florentinorum extrinsecorum. 1313. Sept. 14. (P. deest.)	1305
1246. Scriptum Wilhelmi cardinalis. (1314.) Apr. 12. (P. deest.)	1305
1247. Scriptum civitatis Aretinae alterum. 1314. Mai. 5. (P. deest.)	1306
Mandatum Roberti regis Siciliae de corona imperatoris. 1316. Sept. 20. (P. deest.)	1307 not. 1.

Appendix VII.

Memorialia et Disquisitiones imperatori vel papae tradita.	1308—1398
1248. Memoriale imperatori porrectum. (1312. ex.—1313. in.)	1308
1249—1251. Memorialia pontifici contra imperatorem tradita. (1313. post Apr. 26.)	1317—1362
1249. Notitia de iuramentis ab imperatore praestitis et ordo quaestionum. (P. deest.)	1317
1250. Disquisitio prior iuridica. (P. deest.)	1320
1251. Disquisitionis alterius theologico-iuridicae de eisdem quaestionibus habitae fragmentum. (P. deest.)	1342
1252—1255. Memorialia pontifici pro Roberto rege Siciliae porrecta. (1312. post Aug. 6.) — (post 1313. Aug. 24.)	1362—1398
1252. Petitio regis Roberti prior. (1312. post Aug. 6.) (P. deest.)	1362
1253. Petitio regis Roberti altera. (post 1313. Aug. 24.) (P. deest.)	1369

	pag.
1254. Deliberatio contra processum imperatoris habita. (post 1313. Aug. 24.) (P. deest.)	1373
1255. Disquisitio iuridica super eadem re. (post 1313. Apr. 26.) (P. deest.)	1378
Supplementum ad Alberti et Heinrici regum Constitutiones.	
	1399—1445
1256. 1257. Acta ad tractatus cum rege Franciae spectantia. 1299. Apr.—(post Dec. 8.)	1399—1400
1256. Litterae Alberti regis super matrimonio contrahendo. Apr. (P. deest.)	1399
1257. Index documentorum ad domicellam Burgundiae spectantium. (post Dec. 8.) (P. deest.)	1399
1258—1263. Mandata de precibus primariis iterata. 1302. Oct. 22.—1306. Iul. 25.	1400—1402
1258. Mandatum primum. 1302. Oct. 22. (P. deest.)	1400
1259. Mandatum secundum. 1302. Nov. 2. (P. deest.)	1401
1260. Mandatum tertium. 1303. Mart. 15. (P. deest.)	1401
1261. Mandatum quartum. 1305. Apr. 2. (P. deest.)	1401
1262. Mandatum quintum. 1305. Nov. 21. (P. deest.)	1402
1263. Mandatum sextum. 1306. Iul. 25. (P. deest.)	1402
1264. Mandatum archiepiscopo Moguntino missum. (1307. Iul.—Aug.) (P. deest.)	1402
1265. Mandatum de praesentatione. 1307. Oct. 31. (P. deest.)	1403
1266. 1267. Mandata ad preces primarias spectantia. (1298—1308.) . .	1403
1266. Mandatum iteratum. (P. deest.)	1403
1267. Aliud mandatum. (P. deest.)	1404
1268. Concessio gratiae capellano facta. (1302—1308.) (P. deest.) . .	1404
—	
1269—1271. Mandata e formulario sumpta. (inter 1309. Ian. 6 et 1312. Iun. 28.)	1405—1406
1269. Mandatum de precibus primariis. (P. deest.)	1405
1270. Mandatum alterum. (P. deest.)	1406
1271. Receptio in protectionem. (P. deest.)	1406
1272. Mandatum de homagio praestando. 1310. Mai. 3. (P. deest.) . .	1407
1273. 1274. Syndicatus extrinsecorum communis Lucani. 1310. Iun. 30.—Oct. 17.	1407—1409
1273. Syndicatus prior. Iun. 30. (P. deest.)	1407
1274. Syndicatus alter. Oct. 17. (P. deest.)	1408
1275. Scriptum ad servitium militare spectans. 1310. Sept. 1. (P. deest.)	1409
1276. Syndicatus Rizardi de Orio. 1310. Oct. 17. (P. deest.)	1410
1277. 1278. Reformatio civitatis Vercellensis. 1310. Dec. 15.—18. . .	1411—1414
1277. Arbitrium pacis. Dec. 15. 16. (P. deest.)	1411
1278. Remissio bannorum. Dec. 18. (P. deest.)	1413
1279. Syndicatus civitatis Albingane. 1311. Febr. 2. (P. deest.) . . .	1414
1280. Mandatum advocato provinciali missum. 1311. Mart. 13. (P. deest.)	1415
1281. Syndicatus comitum de Gangalandis. 1311. Iul. 20. (P. deest.) .	1416
1282. 1283. Receptio castrensis. 1311. Iul. 22.—1313. Ian. 25. . . .	1417—1418

	pag.
1282. Scriptum regis. 1311. Iul. 22. (P. deest.)	1417
1283. Litterae consensus. 1313. Ian. 25. (P. deest.)	1418
1284. Ratificatio translationis. 1311. Aug. 25. (P. deest.)	1419
1285. Iudicium super bonis rebellium in comitatu Mediolanensi. 1311. Sept. 17. (P. deest.)	1419
1286. Syndicatus extrinsecorum Lucanorum. 1311. Oct. 7. (P. deest.) .	1422
1287. Scriptum cuiusdam pontifici directum. (1311. Dec.) (P. deest.) .	1422
1288. (764a.) Litterae ambasiatorum regi Aragonum missae. (1312.) Mart. 31. (P. deest.)	1423
1289. (774a.) Litterae regis Siciliae regi Aragonum missae. 1312. Apr. 20. (P. deest.)	1427
1290—1295. (787a—c. 870a. 918a. b.) Relationes Christiani Spinulae regi Aragonum missae. 1312. Mai. 26.—1313. Apr. 22. . . .	1428—1434
1290. (787a.) Relatio prima. 1312. Mai. 26. (P. deest.)	1428
1291. (787b.) Relatio secunda. 1312. Iun. 4. (P. deest.)	1429
1292. (787c.) Relatio tertia. 1312. Iun. 27. (P. deest.)	1430
1293. (870a.) Relatio quarta. 1312. Oct. 3(?) (P. deest.)	1432
1294. (918a.) Relatio quinta. 1313. Mart. 1. (P. deest.)	1432
1295. (918b.) Relatio sexta. 1313. Apr. 22. (P. deest.)	1433
1296. (946a.) Mandatum Friderico regi Trinacriae directum. 1313. Apr. 30. (P. deest.)	1435
1297—1300. (964a—d.) Infeudatio marchionis Salutarum. 1313. Mai. 6.—8.	1438—1440
1297. (964a.) Instrumentum super infeudatione confectum. Mai. 6. (P. deest.)	1438
1298—1300. (964b—d.) Scripta infeudationis. Mai. 8.	1439—1440
1298. (964b.) Scriptum primum. (P. deest.)	1439
1299. (964c.) Scriptum secundum. (P. deest.)	1439
1300. (964d.) Scriptum tertium. (P. deest.)	1440
1301. (1010a.) Scriptum pro Heinrico de Spanheim. 1313. Iun. 15. (P. deest.)	1440
1302—1304. (1048a. 1049a. 1050a.) Scripta regis Trinacriae. 1313. Aug. 7.—Oct. 18.	1441—1445
1302. (1048a.) Litterae priores regi Aragonum missae. Aug. 7. (P. deest.)	1441
1303. (1049a.) Protestatio de bello contra regem Siciliae incipiendo. 1313. Aug. 15. (P. deest.)	1443
1304. (1050a.) Litterae alterae regi Aragonum missae. Oct. 18. (P. deest.)	1445
<hr/>	
1305—1307. (136a. 597a. 597b.) Litterae ad Gerhardum de Landsron spectantia. 1301. Iul. 12.—(1311). Iun. 30.	1446
1305. (136a.) Mandatum Alberti regis. 1301. Iul. 12. (P. deest.)	1446
1306. (597a.) Mandatum Heinrici regis. 1311. Mart. 4. (P. deest.)	1446
1307. (597b.) Litterae credentiales archiepiscopi Coloniensis. (1311.) Iun. 30. (P. deest.)	1446
1308. (482a.) Promissio marchionis Montisferrati. 1310. Nov. 25. (P. deest.)	1447
1309. (552a.) Syndicatus civitatis Iporegiensis de subsidio statuendo. 1311. Ian. 29. (P. deest.)	1448
1310. (391a.) Scripta ad marchiones Malaspinæ spectantia. 1312. Dec. 16.—20. (P. deest.)	1449

	pag.
1311. (1224a.) Provisiones variae senatus Venetiani. (1312—1313. Mai.) (P. deest.)	1450
1312. 1313. (918a. 918b.) Litterae Heinrici VII. pro comite Foresii. 1313. Mart. 13.—22.	1451—1452
1312. (918a.) Scriptum infeudationis. Mart. 13. (P. deest.) . . .	1451
1313. (918b.) Mandatum castro Soncini directum. Mart. 22. (P. deest.)	1452
1314. (1238a.) Resignatio feudorum imperii. 1313. Iul. 14.	1453
Index nominum	1454—1520
Index rerum. Scripsit Ricardus Salomon.	1521—1553
Index chronologicus in Tomos I—IV. Scripsit Fr. Salomon . . .	1554—1565
Addenda et Emendanda	1566—1568

*Quae leguntur in editione Pertziana LL. II, pag. 529—535 Ordo coronationis v. iam
supra tom. IV, 1 pag. 606 nr. 644.*

HEINRICI VII. CONSTITUTIONES.

(CONTINUATIO.)

723. 724. MANDATA PISANIS MISSA.

1312. Ian. 3.—18.

723. MANDATUM PRIUS. Ian. 3.

Proponimus e codice in tabulario archiepiscopali Pisano asservato, cui inscribitur 'Liber extraordinarius scriptus per me Magelottum filium Tantotenis de Montemagno . . . a. 1312. ind. VIII. de mense Martii' fol. 94. Edidit etiam minus recte Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 213 nr. 134, ubi de codice male refertur¹. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Guidoni comiti Montisfereti potestati et capitaneo, ançianis, consilio et comuni Pisanum, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Discretus vir Guillelmus de Casanova mercator Avinionensis querulose proposuit coram nobis, quod cum ipse cum navi una blado onerata casualiter et invitatus portui Pisano applicuisset, vos navem et bladum predicta arrestastis et etiam detinuistis in ipsius mercatoris dampnum non modicum et iacturam. Quare fidelitati vestre districte pre(cipiendo) mandamus, quatinus sublato invicem dispendio huiusmodi navem et bladum libere ac expedite mercatori relaxetis eidem, bladum ipsum, si de navi predicta extractum fuisset, in ea reponi facientes. Ita ut dictus mercator vias suas pergere possit et nos proinde devotionem et fidelitatem vestram non inmerito commendemus^a.

Dat. Ianue, III. Non. Ian., regni nostri anno tertio.

724. MANDATUM ALTERUM. Ian. 18.

Ex eodem codice fol. 99, cui inscriptum est a. 1312. Ian. 23². Edidit Bonaini l. c. I, 217 nr. 138. (P. deest.)

723. a) commendamus e.

1) *Præcedunt in codice hæc atramento pallidiori scripta:* Hoc est exemplar quarundam litterarum^a domini regis Romanorum sigillatarum consueto sigillo ipsius domini regis. Quarum tenor est per omnia infrascriptus, et sequuntur: Que littere erant sigillate a tergo sigillo. 2) *Cf. Bonaini l. c. I, 218. Præcedunt in codice:* Hoc est exemplar quarundam litterarum serenissimi principis domini Henrici regis Romanorum insinuatorum domino Henrico vicario suprascripto per Guillelmum de Casanova mercatorem Avinionensem et petentem eas in actis archiepiscopalis curie registrari. Quarum tenor talis est, et sequuntur: Et que littere sigillate erant a tergo sigillo consueto cere gialle dicti domini regis, non abrase, non cancellate et omni suspicione protinus et omnino carentes.

^a) sequitur delet. serenissimi e.

Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Guidoni comiti Montis Feltri potestati et capitaneo et prudentibus viris ançianis, consilio et comuni Pisarum, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Vehementi admiratione ducimur, quod discreto viro Guillelmo de Casanova bladum ei per vos sublatum iuxta mandatum nostrum alias vobis factum¹ expedire^a neglexe- 5 ritis. Cum itaque negotium huiusmodi ob personam ipsius Guillelmi reverendum in Christo patrem dominum A(rnaldum) episcopum Sabinensem apostolice sedis legatum contingere dinoscatur et propterea ipsum inexpletum relinquere non possimus, fidelitati vestre sicut iterum sic attentius precipimus et mandamus omnino volentes, quatinus omni tarditate sublata bladum ipsum ipsi Guillelmo integraliter expediatis, omni^b ordi- 10 natione per vos in contrarium edita omnino cessante.

Dat. Ianue, XV. Kal. Febr., regni nostri anno quarto.

725. 726. LITTERAE CLEMENTIS V. REGI DIRECTAE.

1312. Ian. 3.—8.

15

725. LITTERAE DE REVOCANDO MANDATO REGIO. Ian. 3.

Autographon Pisis in tabulario capituli maioris ecclesiae nr. 1373 asservatum denovo contulimus. Bulla deest. Inscripta sunt verba: Carissimo in Christo filio Henrico regi Romanorum illustri, *itemque manu Bernardi de Mercato:* de revocando mandato facto quibusdam episcopis de veniendo Romam, cum iverint^a ad concilium; *cf. Indicem docu- 20 mentorum a. 1313, de quo v. supra ad nr. 298, ubi eadem leguntur additis verbis* sub bulla papali (= Doenniges l. c. II, 115). *Edidit Bonaini l. c. I, 214 nr. 135. Cf. supra nr. 722.* (P. deest.)

Clemens episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Henrico regi Romanorum illustri salutem et apostolicam benedictionem. 25

Habet venerabilium fratrum nostrorum . . Parmensis, . . Vicentini et . . Florentini episcoporum assercio, quod prudencia celsitudinis tue non advertens, quod ipsi ad generale concilium, quod impresentiarum auctore Domino celebramus, sicut nonnulli alii diversarum partium orbis terre prelati de mandato nostro, quod^b ipsos quovis alio facto eis auctoritate cuiuslibet pretermisso decuit et oportuit adimplere, vocati persona- 30 liter accedentes excercant in ipso, prout eis salubrius celitus inspiratur, suarum ministerium actionum, eis quod te sequantur ad Urbem et suam ibi presentiam in tue solenniis coronationis exhibeant, per litteras regias iniunxisti². De quo tanto amplioris materiam admirationis concepimus, quanto te ferventius pro divini nominis gloria et ecclesie Romane tue matris honore desiderare confidimus, quod nostre deliberationis auctoritas 35 multorum, ubi^c consuevit salutis copiosa fecunditas reperiri, munita consiliis eidem concilio finem imponat laudabilem, qui gratus in terris appareat et reddatur acceptus et placidus in excelsis. Quare magnificentiam regiam paterno rogamus et hortamur

724. ^a) corr. ex expediendum c. ^b) omnino c.

725. ^a) iuuerint or. ^b) in loco raso or. ^c) u corr. ex i or.

40

1) Supra nr. 723. 2) Serratae non sunt; sed cf. supra nr. 695.

affectu, quatinus premissis digna consideratione pensatis pro nostra et apostolice sedis reverentia ab huiusmodi mandati executione desistas, nullius eis vel ipsorum ecclesiis propter hoc gravaminis molestiam inferendo. Quod si contra eos vel easdem^d ecclesias processum aliquem^e huiusmodi occasione forsitan habuisti, illum studeas in statum
 5 pristinum revocare. Ipsi etenim Deo que sua sunt reddunt in eodem concilio diligenter et cum ad ecclesias prefatas redierint, reddent liberaliter cesari que debentur. Sic igitur preces et exhortationes huiusmodi ad exauditionis effectum liberaliter introducas, quod regalis devocionis sinceritatem eximiam evidentibus indiciis cognoscāmus et proinde serenitatem tuam dignis valeamus in Domino laudibus commendare.

10 Dat. Vienne, III. Nonas Ianuarii^f, pontificatus nostri anno septimo.

**726. LITTERAE DE IURAMENTO REGIS SICILIAE PER INTERNUNTIOS
 RECIPIENDO. Ian. 8.**

Item denuo contulimus autographon eiusdem tabularii nr. 1375. Bulla deest. Praeter solitam inscriptionem in dorso nihil exaratum est.

15 *Diversae sunt ab aliis, quae ad eandem rem spectantes in Indice documentorum a. 1313. ita notantur: Quod dominus differat iuramentum Roberti recipere usque ad coronationem imperialem sub bulla papali, adiecto verbo cur. (Doenniges l. c. II, 115). Quas deperditas esse dolemus. Cf. de tractatibus inter Heinricum VII. et Robertum regem Siciliae habitis iam supra nr. 467 cap. 7 et nr. 514 cap. 15, itemque infra nr. 751.*
 20 *752 et 781—783. (P. deest.)*

Clemens episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Henrico regi Romanorum illustri salutem et apostolicam benedictionem.

(1) Significavit nobis carissimus in Christo filius noster Robertus Sicilie rex illustris, quod dudum post regale susceptum de nostris manibus diadema¹ dilectos filios magi-
 25 strum Petrum Guillelmi de Castronovo^a utriusque iuris professorem et Conradum de Aquaviva militem, consiliarios et familiares suos, tibi pro comitatibus Province et Folqualquerii homagium seu fidelitatis sacramentum suo nomine prestituros cum suffi-
 cienti mandato ad tuam presentiam destinavit. Sed providentia tue magnitudinis tunc homagio seu sacramento huiusmodi non recepto, receptionem illius usque ad festum
 30 purificationis beate Virginis venturum proxime prorogavit, subnectens in litteris² pro-
 rogationis eiusdem, quod idem rex personaliter in festo adesset eodem investituram dictorum comitatum de tuis manibus recepturus³. Et demum estate proxima iam transacta prefatum regem expresse per tuas litteras cum exhortatione sollicita requisisti⁴,
 35 quod Rome in medietate mensis Augusti proxime preteriti tue coronationis solenniis perso-
 naliter interesset. (2) Verum rex ipse considerans, quod diversarum varietas nationum,
 que te et eum, si ad coronationem eandem ipsum venire contingeret, sequeretur, gravia posset turbationes^b et scandala suscitare ac multarum gentium et precipue Guelforum ac Gebellinorum copiosa diversitas de tua et regis comitiva predicti in tante solennitatis

725. ^d) as corr. ex o₂ or. ^e) sequitur rasura trium verborum or. ^f) III. Nonas Ianuarii eadem
 40 manu postea exarata sunt or.

726. ^a) de Castronovo atramento pallidiori eadem manu post exaratum or. ^b) in loco raso or.

1) A. 1309. Aug. 26 fidelitatis homagium praestitit; cf. Regestum Clementis V. nr. 4782. Coronatum eum esse die 8. Sept., narrat Villanius l. VIII c. 112. 2) Quae servatae non sunt. 3) Cf. de his etiam ea quae refert Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyck) pag. 3: ... regem Robertum, cui iam de man-
 45 dato vestro (sc. papae) dederat (sc. Heinricus) licentiam, quod non teneretur recipere feodum suum usque ad certum tempus, de quo ad presens non recordor; itemque Instructionem legatorum infra ad a. 1313. Apr. 26 edendam. 4) Servatae non sunt; sed cf. Encyclicam supra nr. 607.

celebritate specialiter congreganda, que sicut dissimilitudinem corporum deferunt, sic diversitatem gestiunt^e animorum, et periculosus causarum dissidiis et inter eos iniuriis irrogatis, odibilis preconcepto partialitatis affectu, possent livorum et odiorum solita renovare discrimina et in ipsos pestiferam ac periculosam^d tumultuosis^e concertationibus recidivare iacturam, pro huiusmodi vitandis periculis rex prefatus consilio deliberato⁵ providit, ad te pro eodem homagio seu sacramento prestando aut pro sua in coronatione ipsa exhibenda presentia non venire^f, sed propter hoc ad magnitudinem tuam personas tuis gratas aspectibus destinare.

(3) Cum igitur, carissime fili, paternis desideriis cupiamus, prout tuam non latet celsitudinem, quod inter te ac regem eundem, quem tui honoris credimus zelatorem, 10 ferventis dilectionis grata sinceritas augeatur et indissolubiliter amicitie federe iungantur utriusque mutuo voluntates, ac libenter^g tam periculosus [tumultibus]^g ministerio nostre sollicitudinis obviemus, regalem magnificentiam paterno rogamus et hortamur affectu, quatinus premissis in scrutinio provide considerationis adductis et discusso per ma[g]nitudinis^g tue sincera precordia diligenter, quod multi doloris in animo sentiremus 15 angustias, si evenire contrar[ium]^g, quod huiusmodi nostrum desiderium impediret, occasione contingeret premissorum, ab huiusmodi vocationis executione desistas et regem eundem tam ad prestandum tibi homagium vel sacramentum huiusmodi quam super eius presentia in predictae coronationis exhibenda solenniis habeas pro nostra et apostolice sedis reverentia liberaliter excusatum dictumque homagium seu sacramentum a memo- 20 ratis personis pro dicto rege recipias et ipsarum presentiam in coronationis predictae solenniis nomine dicti regis admittas, cum per hoc eventui tam periculosi discriminis salubriter obvietur. Ac [si]^g forsitan aliqui per ipsius regis absentiam iuri tuo dicerent in aliquo derogari, multa poterunt intra^h vos reperiri remedia, per que iuris tui conservationi super premissis plenarie poterit provideri. (4) Sic igitur precibus et exhortationibus apostolicis convertas regalis magnitudinis intellectum, quod cuiuslibet turbationis, que posset ex premissis quomodolibet suboriri, vitata materia, inter te ac regem prefatum nullius succrescat amaritudo discordie odium vel scandalum paritura nosque serenitatem tuam dignis in Domino laudum commendationibus attollamus. 25

Dat. Vienne, VI. Id. Ianuariiⁱ, pontificatus nostri anno septimo.

30

727—729. SCRIPTA AD RES MONETARIAS SPECTANTIA.

1312. Ian. 13.

V. iam supra nr. 669. 697. 698.

727. EDICTUM DE MONETIS ALTERUM. Ian. 13.

35

Denuo accuratissime contulimus M minutam a Bernardo de Mercato satis diligenter scriptam, sed partim valde corrosam et omnino dissipatam, quae inter Acta et collectanea

726. c) u in loco raso or. d) pestiferam et periculosam in loco raso artius scripta or. e) sis in loco raso or. f) secunda e in loco raso or. g) uncis inclusa corrosa sunt or. h) r corr. ex e, a sine correctura scripta or. i) VI. Id. Ianuarii stilo acutiori eadem manu exarata or. 40

eiusdem notarii servatur Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604) fol. 39—44 (fol. 42—44 vacuis relictis). Edidit Doenniges l. c. II, 29 nr. 16 a. Cf. etiam ea quae notat Ficker 'Beiträge zur Urkundenlehre' II, 41 sq. — Böhmer, Reg. Heinr. 446. (P. deest.)

5 Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus.

Ad universorum no[t]ic[ia]m | volumus pervenire, quod nos circa ea que totius reipublice utilit[at]em | ll mus^a ad laudem omnipotentis Dei et exaltationem | ire sollicite vigilare tor earum | s .. eu toti humano^b generi est necess[arium] | ro Romano. Ve[rum] |
10 totus eius[dem] imperii | ticiam ibidem alii | usq[ue] stabiliter est o | a
..... ut hoc de no pro habito | prius diligenti consilio tat .. r .
[nobi]libus, proceribus .. et | consiliariis nobis et ... pluribus aliis nostris |
subditis [speciali]ter expertis, de monetis nostris novis bon[is] | .. [istis vi]cibus faciendis,
15 eudendis et fabricandis in Ytalia | et ... endis ubique terrarum in modum qui sequitur duxerimus ordinandum.

1. In primis statuimus et ordinamus, quod fiat moneta grossa sive denarii grossi de argento. Qui denarii vocabuntur imperiales grossi et erunt de pondere quadraginta octo denariorum eiusdem monete pro marcha ad marcham nostram Mediolani, et erunt
20 de lege ad undecim denarios et duos granos ad argentum finum. Et expenduntur quilibet denarius dicte monete pro duobus solidis et novem denariis imperialium veterum, et pro duobus solidis Ianuensium parvorum, et pro tribus solidis et quinque denariis et quarta parte unius denarii Astensium parvorum, et pro duobus solidis Vienensium esperonatorum, et pro quatuor solidis Provinisinorum de Roma, et pro
25 sex solidis Lucensium parvorum, et pro quinque solidis et tribus denariis bagatinorum, et pro quinque solidis et tribus denariis Pisanorum, et pro duobus solidis aquileneis de Sardinea, et pro duobus denariis et tertia parte unius denarii Venetorum grossorum, et pro viginti duobus denariis imperialium novorum parvorum monete nostre nove infrascripte. Et^c non debent elongari dicti denarii de sua iusta lege plus vel
30 minus uno grano et dimidio nec de suo iusto pondere plus quam dimidio denario de forti ad debilem.

2. Et^d si reperiantur dicti denarii de lege plus vel minus de sua iusta lege uno grano et dimidio, volumus quod per custodem nostrum deliberentur, quousque sit facta recompensatio de pluritate ad^e minoritatem et de minoritate ad maioritatem. Et si
35 reperiat plus vel minus in dicta lege unum granum tantum, propter hoc non remanebit quin dicta moneta deliberetur. Semper^f tamen fiat recompensatio etc. de^f plus vel minus. Et^c pro tertia parte unius denarii si reperiat plus vel minus suo iusto pondere, non remanebit propter hoc quin dicta moneta deliberetur. E[t s]emp[er fiat]^g recompensatio de [pluralitate]^g, de maiori et minoritate in sequenti deliberancia^d.

40 3. Item statuimus, quod fiat alia moneta argentea sive denarii de argento qui vocabuntur imperiales terciori. Et valebunt tres istorum denariorum unum grossum imperialium monete nostre suprascripte, et erunt de pondere duodecim solidi eiusdem monete pro marcha ad marcham predictam et de lege supradictorum imperialium grossorum, et non debent alongari de suo iusto pondere plus quam dimidio denario de forti ad

45 727. ^a) in hac arenga punctis indicantur litterae in M deletae. ^b) toto humanj M. ^c) nova linea M. ^d) caput 2. mutato ductu alio atramento exaratum M. ^e) sequitur maior delet. M. ^f) Semper—de supra lineam stilo acutiori atramento pallidiori addita; prius scriptum erat: De quarto unius grani plus vel minus non fiet recompensatio (verbis plus vel minus supra lineam additis) M. ^g) uncis inclusa corrosa sunt M.

debilem pro marcha nec^b debent alongari de sua iusta lege plus vel minus quam uno grano et dimidio. Et expendetur quilibet istorum denariorum pro octo denariis Ianuensibus parvis, et pro octo denariis Vienensibus esperonatisⁱ predic[tis], et pro undecim imperialibus parvis veteribus, et pro t[re]decim denariis et tribus partibus unius denarii Astensium parvorum, et pro duobus solidis Luquensium, et pro sexdecim denariis Provenisinis de Roma, et pro viginti uno bagatinis, et pro viginti uno¹ denariis Pysanis, et pro octo aquileneis de Sardinea, et pro septem denariis et tercio unius denarii imperialium novorum parvorum monete nostre infrascripte, et novem ex eis denariis expenduntur pro septem Venetis grossis.

4. Et^k si reperiatur dicta moneta plus vel minus de sua iusta lege uno grano et dimidio, nolumus quod deliberetur, donec recompensatio fiat ut supra. Et si uno grano tantum, nolumus quod pro uno grano impediatur quin deliberetur. Set semper fiat recompensatio ut supra. Et si fortior vel debilior reperiatur de suo iusto pondere dimidio denario plus vel minus, propter hoc non stabit quin deliberetur magistris. Set semper fiat recompensatio ut supra.

5. E[t]^k custodes nostri tenentur facere assagium de duabus monetis predictis argenteis, videlicet de dimidia uncia usque ad terciam vicem, si custodes viderint expedire.

6. Item statuimus, quod fiat moneta parva sive denarii parvi imperiales. Et erunt de pondere viginti duorum solidorum et octo denariorum pro marcha ad marcham predictam, et de lege duorum denariorum et viginti granorum ad argentum finum, nec debent alongari de suo iusto pondere plus de duodecim denariis fortibus et duodecim denariis debilibus in marcha. Item non debent alongari de sua iusta lege plus vel minus quam uno grano et dimidio. Et expenduntur¹ videlicet viginti duo denarii huius monete pro uno imperiali grosso monete supradicte.

7. Et^m si reperiatur dicta moneta plus vel minus de sua iusta lege dimidio grano, propter hoc non stabit quinⁿ deliberetur magistris. Sed semper fiat recompensatio in sequenti deliberantia ut supra, facto assaio de uno quarterio uncie. Et si reperiatur debilior de^o lege iusta sua^p uno grano^q et dimidio, non deliberabitur, donec facta fuit recompensatio ut supra. Et si reperiatur dicta moneta debilior uno denario de^r suo iusto pondere, propter hoc non stabit quin deliberetur. Set in proxima sequenti deliberatione fiet recompensatio^s. Et si debilior [ultra]^t unum denarium reperiatur, non deliberabitur, quousque facta sit recompensatio.

8. Item statuimus et ordinamus, quod fiat moneta aurea sive denarii de auro qui vocabuntur Augustarii. Et erunt de pondere quadraginta sex denariorum eiusdem monete pro marcha ad marcham predictam, et de lege viginti quaractarum^u et dimidie ad aurum finum sine aliquo remedio in pondere neque lege. Et ligabuntur sic, quod una^r cum dictis viginti quaractis et dimidia auri fini erunt due quaracte et dimidia argenti fini et una quaracta cupri. Et expenduntur isti denarii de auro, videlicet quatuor pro quinque florenis auri et duobus Turonensibus grossis de argento. Et quilibet istorum denariorum expendetur pro quatuordecim denariis grossis imperialibus monete nostre supradicte.

727. ^b) sequitur delega[.] delet. M. ⁱ) supra lineam add. M. ^k) capita 4. et 5. mutato ductu alio atramento exarata M. ¹) sequuntur deleta quilibet denarius eiusdem (supra lineam huius) monete pro u M. ^m) caput 7. mutato ductu alio atramento exaratum M. ⁿ) q̄ne M. ^o) de—sua supra lineam add. M. ^p) sequitur ec deletum M. ^q) sequitur vel uno grano delet. M. ^r) supra lineam M. ^s) corr. ex recompensatione M. ^t) desunt 5 litterae, verbum incertum M. ^u) c supra lineam M.

1) Sic in M; sed cf. infra pag. 721 lin. 3.

9. Et^v quod monetarii monetarum predictarum dabunt nobis: videlicet pro qualibet marcha denariorum grossorum operatorum duos denarios et dimidium francos, et de denariis terczelis septem denarios et dimidium pro marcha operata^v francos, et de parvis denariis imperialibus quatuor denarios eiusdem monete pro marcha operata francos, et pro moneta de auro predicta quatuor denarios Augustarios pro marcha operata francos.

10. Has autem monetas nostras predictas sic fieri volumus et iubemus et ipsas faciendas, fabricandas et cudendas nostro nomine et pro nobis committimus dilecto fideli et | familiari nostro Philippo [de Nig]ro^w civi Ianue et eius^x | sociis et^y
10 magistrum monetarum nostrarum | constituimus et [cre]amus et^z | quam dyu nobis placuerit id | Medyol | Ianue fabricare [volumus]^a | et ordinamus, quod dilectus fidelis et familiaris noster Georgius Alyon civis Astensis in moneta nostra Astensi medietatem habeat, et ipsum Georgium una cum dicto Philippo ad dictam
15 monetam Astensem magistrum associamus et pro medietate in ipsa moneta in honore, honore et utilitate cum dicto Philippo magistrum constituimus et creamus.

11. Qui magistri, videlicet quilibet pro parte sua, promiserunt nobis bona fide et per corporalia iuramenta tactis quilibet ipsorum sacrosanctis euangelis et sub obligatione omnium bonorum suorum, quod in officio supradicto et in omnibus aliis nobis et
20 Romano imperio fideles erunt, et quod in predictis et predicta tangentibus fraudem sive dolum non committent nec committi suo posse per alium patientur, quodque supradictas monetas nostras bene et legitime facient ad honorem nostrum et tocus reipublice utilitatem.

12. Volumus tamen, statuimus et decernimus, quod facta deliberancia de dictis
25 monetis per^b custodes nostros de aliquo defectu, qui^c postmodum in ipsis monetis sic deliberatis^d reperiretur, ipsi magistri in aliquo non teneantur nec super eo debeant ulterius molestari.

13. Item^e volumus et dictis magistris concedimus, quod in quibuslibet aliis locis Ytalie possint dictas nostras monetas facere, ubi eis melius videbitur expedire ad^f utilitatem nostram^g, dum tamen quibuscunque aliis propter hoc non fiat iniuria.

[14. Item^h volumus, quod dicti magistri dictas nostras monetas habeant per spatium quatuor annorum hac die presenti inchoandorum et proxime subsequendorum, dum tamen bene fecerintⁱ. Et promittimus eis, quod ipsas monetas ab eis non auferemus ante finem dictorum quatuor annorum, nisi forefacerent quod absit, propter quod ipsas
35 perdere mererentur.]

15. Item^k volumus et dictis magistris concedimus in quibuslibet aliis | locis
..... | monetas |
... facere ubi |

Anno Domini millesimo tricentesimo XII, indic. X, die terciadecima mensis Ianuarii,
40 in domo domini Barnabosii de Auria extra portam Ianue in contrata sancti Thome, presentibus dominis Treverensi, Leodiensi, comite Sabaudie, Manueto de Veran et Frederico^l.

727. ^v) caput 9. mutato ductu exaratum M. ^w) supra lineam M. ^w) uncis inclusa corrosa sunt M. ^x) cancellatum esse videtur M. ^y) punctis indicantur litterae deletae M. ^z) hic supra
45 lineam scripta sunt donec de [.....] M. ^a) omnino incertum M. ^b) sequitur deletum magistris nostros M. ^c) quod M. ^d) sic deliberatis supra lineam M. ^e) capiti 13. in margine adiectum est: non vacat sed valet M. ^f) ad utilitatem nostram supra lineam M. ^g) sequuntur deleta excepta civitate et districtu Ianue M. ^h) caput 14. deletum est in margine posito verbo vacat M. ⁱ) dum—benefecerint supra lineam M. ^k) capitis 15. omnino corrosi quae supersunt signo intercalandi posito scripta
50 sunt post Anno—Frederico M. ^l) ita desinit in medio lineae M.

728. FRAGMENTUM CONSTITUTIONIS MAGISTRORUM MONETARUM.

(Ian. 13.)

Signo chronologico carens, sed certe eidem tempori vindicandum¹ servatur ibidem fol. 41'. Denuo contulimus. Edidit Doenniges l. c. II, 32 not. 1. (P. deest.)

Henricus Dei gratia etc. universis vicariis, castellanis et officialibus suis ceterisque fidelibus suis, ad quos presentes littere pervenerint, gratiam suam et omne bonum.

Universitati vestre tenore presentium facimus manifestum, quod nos de legali[ta]te et industria prudentum virorum Philippi de Nigro civis Ianue et Georgii Alyon civis Astensis familiariorum et fidelium^a nostrorum dilectorum plenam fiduciam obtinentes, eisdem Philippo et Georgio commisimus monetas nostras, quas de novo cudi et fabricari volumus, faciendas et cudendas et fabricandas in Ytalia et in quibuslibet locis Ytalie, ubi eis melius videbitur expedire, ubi et in quibus licitum est nobis monetas nostras facere fabricari: videlicet monetam grossam sive denarios grossos de argento qui vocabuntur imperiales grossi et expendentur quilibet ipsorum denariorum pro duobus solidis et novem denariis imperialium veterum, et pro duobus solidis Ianuensium parvorum, et pro tribus solidis et quinque denariis et quarta parte unius denarii Astensium parvorum, et pro duobus solidis Vienensium esperonatorum, et pro quatuor solidis^b.

729. NOTITIA DE CURSU MONETARUM GALLICE CONSCRIPTA.

20

Ad edicti supra nr. 727 instituta spectans itemque signo chronologico carens servatur in eodem tabulario 'Diplomi imperiali Mazzo 3 nr. 23' (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra ad nr. 563) post Constitutionem supra nr. 669 inserta. Scripta est a Bernardo de Mercato. Denuo contulimus. Edidit Doenniges l. c. II, 32 nr. 166. (P. deest.)

nr. 727
c. 1.

1. Il se fera monoie d'argent deners^a gros de pois de XLVIII deners gros par marc al marc de Melan e de XI deners e II grains de loi a argent^b fin. E vaudra chascuns deners II s(ols) IX deners emperiaux, II s(ols) de Genuins, III s(ols) V deners e quarta Astesains, II s(ols) Vienins^c, III s(ols) Provenesins de Roma, VI s(ols) Luqueis, V s(ols) III deners de pacatins, V s(ols) III² deners Pisans, II s(ols) d'aquilins de Sardagna. E li V vaurront VI gros Tournois. Item^d II Viniciains e terz^e d'argent. E vourra chascuns de ces deners gros XXII deners de emperiaux mies dessouz escriz^d. E ne se doit eslognier nus deners de sa^f droite loy^g plus de I grain plus ou de I grain meins^h. E ne se doitⁱ eslognier de son droit pois plus de dimy dener au marc au fort e au foible.

c. 3.

2. Item^k se feront deners d'argent, dont les III vaurront I gros, e seront de pois de XII s(ols) au marc de Melan e de la loy des gros dessus diz. E ne se doivent eslognier de lour droiturier pois plus de dim(y) den(ers) au fort e au foible au marc e de la loi a un grain plus e a un grain meins. E vauront chascuns deners VIII deners

728. a) fideliorum M. b) ita desinit M.

729. a) den⁷s semper M. b) sequitur deletum fūm M. c) vien M. d) Item — escriz signo 40. posito scripta sunt post foible M. e) super quarta delet. M. f) a corr. ex on M. g) super pois delet. M. h) sequitur de loy delet. M. i) se doit corr. ex soit M. k) caput 2. signo posito exaratum est post cap. 3. M.

1) Cf. supra nr. 727 cap. 10. 2) Sic pro III; cf. supra pag. 717 lin. 26.

Genuins e VIII deners Vienins, XI emperiaux foibles¹, XIII Astenses e III quartre, II^m s(ols) Luqueis, XVI Provenesins de Roma, XXI deners bagatinsⁿ, XIII deners Pisains, VIII aquilins de Sardegna, e les IX vaurront VII Viniciains. E vaurra chascuns deners^o VII deners e le terz^p de emperiaux mies des-
5 souz eseriz.

3. Item se feront petiz deners emperiaux de peis de XXII s(ols) VIII deners le c. s. marc au marc dessus dit e de ley a II deners e XX grains a argent fin^q. E ne se eslogneront de lour droiturier peis pluis de XII forz e de XII foibles au marc, e pour tant seront delivres. Item ne se doivent eslognier de lour droite loi pluis de I grain
10 pluis e I grain meins. E nule delivrance ne se face de ces monioies de pluis ou de meins que dessus est dit. E vaurront les XXII deners I gros deners^r de la monioie dessus dite.

4. Item se feront Augustars d'or qui seront de pois de XLVI deners au marc de c. s. Melan. E seront de ley de XX caractes e demi a or fin senz remedes ne a fort ne a
15 foible ne de loy. E vaurront li III V florins d'or e II Tournois gros. Et vaurront chascuns deners d'or XIII deners gros d'argent dessus diz, e III s(ols) VI deners des autres deners d'argent tercerreuz dessus diz. E vaurra de poaz deners emperiaux mies dessus diz XXV s(ols) VIII deners.

730. MANDATUM DE COMITATU NURINGES.

20

1312. Ian. 22.

*Denuo descripsimus autographon, quod superest Monaci in tabulario generali regni Bavarici 'Kaiserselekt Nachtrag' nr. 181. Sigillum, quod olim pendebat loro membranaceo, iam desideratur. Scriptum est manu hominis Italici. In verso legitur eadem ut videtur manu cancellariae regiae scriptum: R^{ta} (= Registrata). Cf. supplicationem ad has res
25 spectantem a. 1311. Oct. 27 regi porrectam, quam infra in Appendice Variorum proponemus. — Böhmer, Reg. Heinr. 448. (P. deest.)*

Heinricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Accedens ad nostre maiestatis presentiam vir nobilis Ph(ilippus) senior de Valken-
30 stein nobis humiliter supplicavit, quatinus comitatum de Nuringes, quem vir nobilis Eberh(ardus) de Bruberg advocatus Wetreb(ie) nostro et imperii nomine cepit occupare, sibi de benignitate regia restituere dignaremur. Attendentes igitur obsequia devota, que idem Ph(ilippus) nobis exhibere promisit, dictum comitatum cum pertinentiis suis sibi restituimus ipsumque retinere volumus comitatum eundem, sicut haecenus possedit et
35 tenuit, antequam per ipsum Eberh(ardum) de Bruberg nostro nomine fuerat occupatus. Mandantes advocato Wetrebie qui pro tempore fuerit et aliis quibuscumque, ne predicto Ph(ilippo) vel posteris suis contra huiusmodi restitutionem nostram in eodem comitatu vel pertinentiis suis impedimentum aliquod prebeant aut gravamen. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

40 Dat. Ianue, XI. Kal. Febr., anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

729. ¹⁾ supra lineam add. M. ^{m)} praecedit XII Luqueis delet. M. ⁿ⁾ b corr. ex n M. ^{o)} vaurra chascuns deners supra lineam add. M; cf. not. sequ. ^{p)} sequitur vaudront delet. M. ^{q)} sequuntur deleta E seront a XII deners forz e a XII foibles a del M. ^{r)} sequitur deletum et M.

731. SCRIPTUM PRO COMITE PALATINO.

1312. Ian. 22.

*Documentum memorabile hucusque ineditum descripsit vir d. H. Herre Monacensis ex autographo tabularii secreti reipublicae Bavaricae. Pendet sigillum valde laesum loro membranaceo. In verso nihil exaratum est. Litterae regis vel ducis, quae in nostro documento memorantur, omnes haud servatae sunt*¹. — Böhmer, Reg. Heinr. 449. Regesten der Pfalzgrafen 1678. (P. deest.)

Heinricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

(1) Exaltat honorem et statum principis ac imperii affectuosa devotio subiectorum, dum ad obsequendi promptitudinem gratiosis et allectivis muneribus provocantur. Delectat igitur regalem providentiam, illustrem Rudolfum comitem palatinum Reni ducem Bavarie principem nostrum dilectum, qui nostris ad presens et imperii laudabiliter insistit serviciis in partibus Italiae, nostre munificentie prevenire favoribus suisque satisfacere sumptibus, prout tenemur, quos in electione nostra Frankenfurdensi et in coronatione nostra in Aquisgrano se sustinuisse fatetur, super quibus litteras nostras se obtinere asserit, positis et auditis responsionibus et documentis nostris, theloneum, quod in Chuba a festo beati Iohannis baptiste transacto proxime ibidem recepit, indulgemus et auctoritate regia concedimus tenendum et colligendum usque ad festum beati Iohannis baptiste proxime nunc venturum et abinde per biennium continuum, ut de qualibet carrata vini sex Turonenses grossi et de aliis rebus per alveum Reni transeuntibus iuxta proportionem huiusmodi debitum et solitum theloneum exigatur. Ita videlicet quod percepta thelonei memorati nobis in solutionem eorundem sumptuum, si nostris positis et auditis dictis^a ac responsionibus debitores remanserimus, computentur et plenarie defalcantur. (2) Idem vero dux Bavarie litteras nostras, quas pro restituendis et solvendis predictis sumptibus habere dicitur, exhibere promisit et tenetur ante lapsum termini pro servicio nobis faciendo, prout in litteris super eo confectis continetur, coram nobis in partibus Italiae ac intencionem suam per easdem ut expedit declarare. Verumtamen si littere predictae per earum portitorem de partibus Alamanie versus Italiam venientem sine fraude ac dolo quomodolibet perderentur aut propter alia impedimenta legitima venire non possent, extunc ad probandum et ostendendum dictarum expensarum debitum in Alamania audiemus et recipiemus vel per alium recipi faciemus documenta legitima dicti ducis. Nec tamen propter defectum litterarum, si non venirent, ut dictum est, vel pro solutione perceptorum de theloneo predicto ipsum invitum retinebimus in obsequio, quod presentialiter nobis ad presens in Italia dinoscitur exhibere, post lapsum temporis ordinati. (3) Prefato quoque duci defectum debitorum, si positis et auditis responsionibus et documentis nostris summam, quam habere debebit et docebit, ut premittitur, complete colligere non posset, de dicti thelonei proventibus supplere tenebimur in eodem theloneo vel in aliis locis, ubi fuerit oportunum. Hac adiecta conditione, quod si dictum ducem in probationibus suis auditis responsionibus nostris, ut dictum est, fortasse deficere contingeret, extunc percepta de theloneo predicto per pecuniam vel servicium, prout potius habere voluerimus, nobis tenebitur

731. ^a) sic or.

1) Ea, quae notat Herzberg-Fränkell 'Mittheilungen des Instituts. Ergänzungsband' I, 296, non omnino recte indicantur.

resarcire. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Ianue, XI. Kal. Febr., anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

732. MANDATUM CIVIBUS DE SINZICH MISSUM.

1312. Ian. 24.

Denuo contulit A. Wyss b. m. autographon archivi burggraviatus de Sinzich, quod tunc Nassoviae erat in tabulario liberorum baronum a Stein. Sigilli dorso impressi vestigia apparent. Edidit Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 448 nr. 640 e schedis Kindlingerianis tabularii regii Monasteriensis, quae ad autographum redeunt. (P. deest.)

Heinricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris magistro civium, consulibus et civibus in Sinchehe, fidelibus suis dilectis, graciam suam et omne bonum.

Miratur quam plurimum regia celsitudo, quod vos strenuos viros Iohannem de Flamershem et fratres ipsius, homines subditos, familiares et servitores nobili[s] viri Gyrardi domini de Landescrone dilecti fidelis nostri, in bonis et iuribus suis gravare et variis molestiis perturbare non desistitis, licet hoc faciendi alias vobis firmiter dederimus in mandatis¹. Eapropter fidelitati vestre nunc denuo sub obtentu nostri favoris et gracie districte precipimus et mandamus, quatinus prefatum Iohannem et fratres suos bonis et iuribus suis, quibus pater ipsorum utebatur, quiete et pacifice uti et gaudere permittatis ac eosdem gravare seu molestare super premissis de cetero penitus caveatis, restituentes ac eciam e[mend]antes^a eisdem ea, que ipsis et uxori dieti Iohannis ablata vel forefacta noscuntur indebite vel iniuste. Nos enim ipsi Iohanni et fratribus suis, qui nostris in Italie partibus fideliter et constanter inherent obsequiis, ad instantiam prefati Girardi de Landescrone, si secus feceritis in premissis, omnino providebimus de remediis opportunis, taliter quod a gravaminibus et molestacionibus eorundem de necessitate desistere vos continget.

Dat. Ianue, VIII. Kal. Febr., regni nostri anno quarto.

733. GRATIA LAUDENSIBUS CONCESSA.

1312. Ian. 24.

Denuo contulimus L Librum iurium civitatis Laudensis pag. 190, de quo v. supra ad nr. 556. Est rubrum: Litera gratie concesse fidelibus civitatis Laude super rebus ipsorum recuperandis^a. Orthographiae Italicae vestigia omnia adnotare supersedimus.

732. ^a) foramen or.

733. ^a) rucupandis L.

1) Quod mandatum servatum non est.

Ex eodem fonte iam ediderunt a. 1877. Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 385 nr. 204 et a. 1885. Vignati loco supra ad nr. 502 citato II, 478 nr. 455. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus strenuo viro Iohanni de Lucino vicario suo Laudensi et ceteris vicariis qui pro tempore fuerint, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

(1) Significatum est nobis ex parte quam plurium fidelium nostrorum civitatis Laude, qui de dicta civitate expulsi fuerunt seu qui de dicta civitate ipsi et predecessores ipsorum pro parte recesserunt et per nos postmodum ex beneficio pacis nostre¹ reducti sunt in dicta civitate et restituti ad eorum bona, quod quam plures de dicta civitate et districtu detinentes bona et iura et possessiones ipsorum eis restituere contradicunt et pacis nostre beneficium cum effectu obtinere nequeunt, pro eo quod testes propter antiquitatem temporis haberi non possunt, per quos probare valeant, quod ipsi vel predecessores eorum bona, possessiones et iura que petunt tenuissent et possedissent, eo tempore quo exiverunt civitatem predictam. Per instrumenta tamen et per libros regestorum et alias scripturas antiquas civitatis predictae parati sunt probare et probant de iure ipsorum. (2) Quare cum ad nos pertineat subvenire oppressis et indebite aggravatis et maliciis hominum obviare, qui quod suum non est retinere conantur et pacis nostre beneficium restringere potius quam augere nituntur, tenore presencium vobis precipimus et mandamus, volumus ac etiam ordinamus, quod si predicti fideles nostri per testes vel instrumenta seu alia legiptima documenta sive scripturas antiquas comunis Laude, fama et aliis indiciis ac argumentis rationabilibus cohoperantibus, summariam fidem vobis fecerint, quod res, possessiones, bona et iura, que petunt sibi restitui, ad ipsos pertineant vel ad predictos possessores ipsorum quoad proprietatem vel possessionem vel quasi vel alio quovis iure vel modo pertinuerint eisdem, de plano et breviter de predictis que petunt restitutionem incontinenti sibi fieri faciatis et instrumenta vel scripturas dicti comunis, cum fama et aliis indiciis in dictae pacis nostre et fidelium nostrorum favorem fidem adhibentes eisdem, prout in ipsis videbitur contineri, servetis et servari faciatis incorruptibiliter fidelibus nostris predictis. Ita quod beneficio pacis nostre modis predictis et omnibus quibuscumque aliis, quibus melius et brevius fieri possit, dicti fideles nostri gaudeant cum effectu, cum intentionis nostre sit pacis nostre beneficium non restringere, set augere. (3) Predicta per vos servari volumus et mandamus, nisi illi, contra quos restitutionem fieri postulant, incontinenti fidem legiptimam vobis fecerint, quod res, quas tenent ab illis, qui restitutionem sibi fieri postulant, titulo iusto aliquo habuissent.

Dat. Ianue, nono Kal. Februar., anno Domini millesimo CCCXII, regni vero nostri anno quarto².

1) *Supra nr. 556.* 2) *Authenticatio in L haec verba praebet:* (S. N.) Ego Aymericus Codecasa notarius palatii et officialis ad cameram armarii comunis Laude predictas litteras et privilegium missas per predictum dominum regem et presentatas strenuo viro domino Maracio Guinzano vicario Laudensi pro maiestate regali anno Domini MCCCXII, die Veneris XII. mensis Madii, et sigillatas sigillo pendenti cere glauce, in quo est statua seu ymago dicti domini regis et in quo scripta sunt hec verba circueancia ipsum sigillum et incipeciencia super caput ymaginis dicti domini regis precedente venerabili signo crucis: † Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, vidi et legi. Et de mandato dicti domini vicarii in hoc registro descripsi, nichil addens vel minuens, quod sensum mutet vel variet intellectum, ad eternam rei memoriam, ut unicuique de predictis fieri possit copia et ut servetur ab omnibus sicut hautenticum ipsarum. Et me subscripsi dicto anno et die. In hospicio domini vicarii Laudensis, presentibus dominis Bocacio Garatto, Iacobo de Vistar(ino), Dorato Cagamosto, Percivallo de Overgnacha et pluribus aliis testibus rogatis.

734. MANDATUM DE STATU THURINGIAE.

1312. Ian. 27.

Autographon tabularii generalis regni Bavarici 'Mainz Erzstift II. Nachtrag fasc. 3/4 asservatum denuo descripsimus. Sigilli foramina sex parva apparent. Inscriptionem praebet: Vener. P. Magunt. archiepō principi | et secretario nrō krmō. Edidit Wegele 'Friedrich der Freidige' pag. 455 nr. 86. — Böhmer, Reg. Heinr. 450. (P. deest.)

Heinr(icus) Dei gratia Romanorum rex semper augustus venerabili P(etro) Magunt(ino) archiepiscopo, principi et secretario suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

10 (1) Littere tue¹, quas nobis direxisti noviter, reserabant, quod in partibus Thuringie et Saxonie in castris et munitionibus tuis multas obsidiones et lesiones patitur ecclesia Maguntina per quosdam principes et nobiles dictarum partium. Quod nobis omnino noveris displicere. Quamvis igitur presentia tua karissimo primogenito et principi nostro Iohanni regi Bohemie illustri quam plurimum oportuna foret, tamen ne per
15 absentiam tuam eveniat, prout in dictis scripsisti litteris, irrecuperabile detrimentum, quod per tuam providentiam congruis remediis poterit impediri et in brevi salubriter reformari, permittimus et placet serenitati nostre, quod ecclesiam tuam accedas ad tempus et ibidem que bonum statum et honorem tuum et ipsius², sicut attentius et citius poteris, ordines et procures. Ita videlicet quod quam cito per nos aut predictum
20 regem Bohemie ad gerendum curam ipsius et regni revocatus fueris, voluntarie versus Bohemiam revertaris.

(2) Ad hoc sinceritatem tuam rogamus cum affectu, quatinus ad reprimendum et humiliandum iniquos conatus illustris Frid(ericus) filii . . lantgravii Thuringie, sicut expedire videris, per homines tuos constanter et viriliter procedere studeas. Qui sicut
25 nobis scripsisti, pluries universa et singula pacta per dictum filium nostrum secum inita² violavit et in nullo penitus observavit. Ad quod per homines imperii et dieti filii nostri, ut eidem negotio efficacius insistere valeas, auxilium tibi volumus exhiberi.

Dat. Ianue, VI. Kal. Febr., regni nostri anno quarto.

735. DELEGATIO IUDICUM.

1312. Ian. 27.

30 *Contulimus 1) codicem A. 261 inf. bibliothecae Ambrosianae Mediolanensis saec. XV. fol. 16'. Contulit etiam 2) codicem Vaticanum lat. 2962 fol. 19' vir d. Henricus Pogatscher. Potiores tantum codicum lectiones adnotavimus. Cum codicibus editio Muratoriana 'Rerum Italicarum scriptores' X, 412 (= Albertinus Mussatus l. V. c. X) parata fere omnino
35 concordat. — Böhmer, Reg. Heinr. 451. (P. deest.)*

734. a) an addendum respiciunt?

1) Quae serratae non sunt. 2) Quae in Appendice Actorum vicariatus generalis per Alemanniam proponemus.

Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus vicariis suis civitatum Padue et Vicentie, qui nunc sunt vel pro tempore fuerint, et omnibus fidelibus Romani imperii et vicariis et officialibus suis quibuscumque, ad quos presentes littere pervenerint, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

(1) Cum iuxta nostre decentiam maiestatis causas dissensionum et errorum, qui et 5 que inter fideles nostros Paduanos et Vicentinos eorumque comunia et singulares personas poterant generare discrimina, curantes diligenti sollicitudine remove et ad pacificum statum reducere super bonis, iuribus et possessionibus [im]mobilibus^a Paduanorum sitis in civitate Vicentie et districtu et e converso super bonis, iuribus et^b possessionibus immobilibus Vicentinorum sitis in civitate Padue et districtu necnon et super 10 aqua seu fluvio^c Bachilionis privilegia quedam hinc inde duxerimus concedenda¹, super quorum executione facienda venerabilem virum Aymonem Gebenensem episcopum principem et secretarium nostrum illo duxerimus transmittendum, qui certo super hoc facto processu sententiam tulit, prout in instrumentis publicis², que super hiis conscribi iussit, plenius continetur, nec, ut pro parte Paduanorum nobis insinuatum est, privilegia 15 predicta et sententia de facto, ut nostre intentionis fuit et est, iuxta ipsorum tenores et formas suas sint sortita effectus et executioni mandata, volentes omnino ipsa privilegia et concessionem in totum, prout concessimus et conscribi atque sigillari fecimus, inviolabiliter observari, prudentem virum Bassianum de Guaziis legum professorem et Iohannem de Casti[l]ione nostri palatii auditores, familiares et consiliarios nostros dilectos, ad 20 partes et loca Paduani et Vicentini districtuum presentialiter duximus transmittendos.

(2) Quibus deliberato consilio nostrorum iudicum et sapientum tenore presentium dedimus in mandatis, ut dicta privilegia tamquam iusta et rationabilia et iuri consona et sententiam predictam impleant et exequantur, prout scripta sunt, integraliter cum effectu. Iubentes, ut ad locum comunem inter civitates Padue et Vicentie seu alibi prope ipsas, 25 ubi tutius et comodius sit partibus convenire, secundum discretionem eorundem accedant et vocatis ad se omnibus et singulis Paduanis et Vicentinis dicentibus seu dicere volentibus, se spoliatos fuisse suis bonis, iuribus et possessionibus immobilibus temporibus in dictis privilegiis contentis, recipiunt capitula et probationes a singulis super bonis, iuribus et possessionibus immobilibus et iuribus ac rebus, que dicere et ostendere volu- 30 erint se possedisse et tenuisse temporibus contentis in privilegiis antedictis et quibus se asserere voluerint fuisse eisdem temporibus spoliatos. Et veritate reperta ipsos de ipsis bonis, iuribus et possessionibus, super quibus fecerint iustas probationes, ponant et inducant auctoritate nostra in vacuum, liberam et expeditam possessionem et in statum pristinum ipso facto, prout ante erant. In quibus predictis omnibus et dependentibus 35 ex eisdem plenam et liberam eisdem concedimus potestatem, arbitrium et auctoritatem, quavis solempnitate vel solempnitatibus iuris omissis. (3) Volumus autem, quod dicti Bassianus et Iohannes in predictis et circa predicta et dependentibus ex eisdem summarie procedant et procedere possint et debeant absque libello, de plano et breviter et sine strepitu et figura iudicii et per omnem modum et viam, per quem et quam sibi 40 melius et celerius videbitur posse fieri, ad executionem omnium predictorum pro favore spoliatorum et contradictores, inobedientes et rebelles punire et coercere possint et condemnare et penas eisdem imponere et ipsos mulctare, secundum quod sibi ipsis^d melius videbitur faciendum. (4) Mandantes vobis et vestrum cuilibet, quatinus in predictis omnibus, prout vobis dicti Bassianus et Iohannes dixerint pro executione 45 predictorum omnium faciendum^e, pareatis et efficaciter intendatis. Quibus in predictis omnibus et dependentibus ex premissis committimus vices nostras, reiectis excusationibus,

735. ^a) mobilibus 1. 2. ^b) et deest 1. ^c) flumine 2. *M.* ^d) deest 2. ^e) facienda 1. 2.

1) *Cf. supra nr. 627.* 2) *Quae servatae non sunt. Sed cf. Albertinum Mussatum l. c. X, 373.*

allegat(ionibus), impedimentis et appellationibus quibuscumque. Quod si ambo seu uterque eorum hiis exequendis interesse non poterint, alter eorum ea nichilominus exequatur. (5) Volumus quoque, quod factis restitutionibus supradictis ad plenum omnino ius cuilibet reservetur, ita quod per eas^f restitutiones nulli in iure suo preiudicium
5 generetur.

Dat. Ianue, VI. Kal. Febr., anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

736. MANDATUM ADVOCATO PROVINCIALI MISSUM.

10

1312. Ian. 28.

Repetimus editionem nostram, quam iam paravimus 'Neues Archiv' XXIII, 49 nr. 25 ex autographo tabularii secreti domus regiae Bawaricae. Supersunt vestigia sigilli secreti cerae rubrae dorso impressi. Scriptum est eadem manu ac mandatum supra nr. 661.
(P. deest.)

15 Heinricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili viro Georgio comiti Veldencie advocato provinciali fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Fidelitati tue precipimus et mandamus, quatinus provide viro Heinricho de Colonia civi Spirensi, dilecto creditori nostro, in villa Vtersheim, quam^a eidem cum pertinenciis suis omnibus dudum per nostras litteras concessimus¹, non sinas per nobilem virum
20 Hermannum de Hohenvels preiudicium, impedimentum vel obstaculum aliquid interponi, quominus idem Heinricus dictam villam cum pertinenciis suis pacifice valeat possidere.

Dat. Ianue, V. Kalen. Febr., regni nostri anno quarto.

737. CASSATIO COMPROMISSI.

1312. Febr. 4.

25 *Exemplavit iam olim J. Ficker ex transsumto a. 1340. Ian. 20. confecto, quod assertur Vercellis in tabulario civitatis 'Biscioni 2' fol. 255' (= Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 257 nr. 404).*
(P. deest.)

Henricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus et subiectis, ad quos presentes littere pervenerint, gratiam suam et omne
30 bonum.

735. f) eos 2.

736. a) ua in loco raso or.

1) Quae serratae non sunt.

Ex parte nobilis viri Petri de Azelio nostri amici dilecti conquerendo fuit expositum coram nobis, quod licet ipse et predecessores sui ac homines de Azelio longis temporibus retroactis steterunt in possessione pacifica, non solvendo fodra vel collectas cum comuni et hominibus Vercellarum vel cum eisdem aliqua onera realia vel personalia subeundo^a pro castro, territorio^b et hominibus suis de Azelio, ipsum castrum cum mero^c et misto imperio et iurisdictione plenaria^c libere possidendo, comune tamen et homines Vercellarum a quatuor vel quinque annis citra contra dictum Petrum exercitum facientes, sibi et hominibus suis et eorum rebus et possessionibus contra Deum et iusticiam plurima gravamina intulerunt. Propter quod idem Petrus timens, ne sibi deterius eveniret, facto compromisso in potestatem tunc temporis Vercellarum, per potestatem predictum, sicut¹⁰ asseritur, extitit arbitratum, quod idem Petrus de Azelio equos tenere et cum suis hominibus ad exercitum ire teneretur cum comuni et hominibus Vercellarum. Quare idem Petrus nobis humiliter supplicavit, quod dictum compromissum totaliter annullantes ipsum et homines suos de Azelio in illam libertatem reducere dignaremur, in qua erant, antequam fieret dictum compromissum. Nos autem ipsius Petri supplicationibus benignius annuentes, dictum compromissum, si premissis veritas suffragatur, auctoritate regia cassamus et irritamus ac nullius decrevimus momenti dictumque Petrum et homines suos ad observationem ipsius volumus non teneri, et nichilominus ipsum et homines suos in illam personarum^d libertatem reducimus per presentes, in qua erant, antequam fieret dictum compromissum, supradictum Petrum et homines suos a predicto compro-²⁰ misso totaliter absolventes. Committentes et mandantes marchioni Montisferrati qui nunc est et hiis qui pro temporibus erunt, quod ipsum Petrum et homines suos in predictas possessiones et libertatem manuteneant et deffendant, contradictores et rebelles compescendo remediis opportunis. In quorum testimonium has litteras nostri sigilli fecimus munimine roborari.

Dat. Ianue, pridie Non. Februarii, anno Domini MCCCXII, regni vero nostri anno quarto.

738. 739. SCRIPTA PRO OPIZONE DE SPINULA.

1312. Febr. 6.

738. AUGMENTATIO TELONEI.

Cum nec autographi nec apographi cognitionem habeamus, editionem, quam paravit Lünig 'Codex Italiae diplomaticus' II, 553, hic repetendam esse valde dolemus. Orthographiam in minutiis correximus. — Böhmer, Reg. Heinr. 453. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Opicino Spinule de Luculo de Ianua, fidei suo dilecto^a gratiam suam et omne bonum.

Etsi munificentie nostre gratia cunctis, quos nostre clementie regit imperium, communis debeat esse fidelibus, illos tamen gratiori humanitate complectimur, quos antique fidelitatis decorat devotio et grata obsequiorum exhibitio dignos facit. Sane nobilitas generis, morum decor et alia multiplicia tue virtutis merita necnon sincere dilectionis affectus, quem in nostris et imperii statu et honoribus procurandis sumus⁴⁰

737. ^a) subeundi tr. ^b) territorio tr. ^c) plenarie tr. ^d) p *superscripto* a3 (= personam) tr.

738. ^a) dil. fid. suo ed.

experti, regium animum excitant et inducunt, ut petitionibus tuis tamquam bene meritis favorabiliter annuamus. Cum igitur, sicut asseris, in terris seu castris Serravallis et Arquate, que ad presens possides, ac Stazani, quod tibi de novo duximus committendum¹, sit certum pedagium colligi consuetum, videlicet de qualibet salma mercantie
 5 viginti duos denarios et de qualibet salma bladi et salis sex denarios Ianuensium parvorum, nobis humiliter supplicasti, ut dictum pedagium et ultra illos viginti duo denarios octo denarios per modum augmenti de qualibet salma mercantie colligere et levare possis ubicunque malueris in terris tuis, concedere tibi de speciali gratia dignaremur, nos vero premissorum intuitu et ut strate et loca circumvicina sint pro tua et tuorum
 10 tutela et custodie exercitio^b transeuntibus magis tuta, in quo volumus te astringi, tuis supplicationibus inclinati, quod in quocunque loco terrarum tuarum, prout magis expediens tibi fuerit, predictum pedagium consuetum et ultra illos viginti duos denarios predictos octo denarios per modum augmenti de qualibet salma mercantie possis recipere, colligere et levare, dummodo nisi in unico loco dictarum terrarum predicta pedagium et
 15 augmentum leventur², tibi auctoritate regia de speciali gratia duximus concedendum. Mandantes quibuslibet Romani imperii fidelibus, ne te super hoc presumant aliququaliter molestare, sicut indignationem nostram et gravem penam cupiunt evitare. In cuius rei testimonium presentes conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Ianue, octavo Id. Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo,
 20 regni vero nostri anno quarto.

739. COMMISSIO VICARIATUS CASTRI STAZZANI.

Formam signo chronologico carentem, quae certe huic temporis³ vindicanda est, subiungere liceat denuo collatam ad codicem Monacensem lat. 21242 (Ulm. 42), de quo v. supra ad nr. 676, fol. 84'. In quo codice sola servatur. Edidit Guilelmus Meyer Spirensis
 25 l. c. XIX, 84 nr. 6. *(P. deest.)*

De industria et legalitate fidelitateque tua plenam fiduciam obtinentes ac sperantes indubie, quod tibi commissum fideliter exequaris, te in tali castro, scilicet Seazani, vel civitat(e) ac omnium iurium et iurisdictionum ipsius usque ad nostrum beneplacitum cum salario debito et decenti constituentes vicarium regie maiestatis ac mandantes . .
 30 consilio et communi dieti castri, quod te ad dictum vicariatum benigne recipiant et tibi obedienciam et^a reverenciam prestant debitam, ut tenentur. Fidelitati tue concedimus pariter et mandamus, quatinus castrum predictum [et civitatem]^b, que per aliquos maledictionis alumpnos imperii Romani bannitos et rebelles occupata tenentur, per omnem viam et modum, prout tue circumspectioni videbitur, procures recuperare, accipere et ad nostram
 35 obedienciam reducere iuxta^c posse. Nos enim, quod per te circa hoc factum fuerit, ratum habebimus et faciemus rationabiliter observari. Presencium testimonio etc.

738. ^b) custodia exercitium *ed.*

739. ^a) *supra lineam c.* ^b) *desunt c; sic fere addendum.* ^c) *iuxta c.*

1) *Cf. infra nr. 739.* 2) *Cf. infra pag. 733 lin. 17 sqq.* 3) *V. supra ad nr. 683.*

740. MANDATUM DE STURA SOLVENDA.

1312. Febr. 13.

Ineditum descripsimus ad autographum benivolenter transmissum, quod superest Karlsruhae in tabulario generali 'Selekt der Kaiser- und Königsurkunden nr. 167' assertum. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. In verso nihil exaratum est. Cf. iam supra nr. 571 et 693. (P. deest.)

Heinricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris .. magistro civium, consulibus et civibus Constanciensibus, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Cum nos propter grata et fidelia, que vir strenuus .. dictus Herter fidelis ac familiaris noster domesticus dilectus nobis et imperio in Italia impendit obsequia et imposterum exhibere tenetur, sibi apud vos centum marcas argenti de stura nobis per vos in festo beati Martini venturo proxime persolvenda duxerimus deputandas, fidelitati vestre sub obtentu nostri favoris et gracie districte precipiendo mandamus precise ac omnino volentes, quatinus statim sine contradictione ac protractione eundem vel suum nuncium exhibito rem presencium suo nomine de dictis centum marcis assecurare nullatenus omittatis solvendis sibi in termino supradicto. Alioquin omne dampnum, si quod ex defectu assecurationis huiusmodi in suo haberemus^a servicio quodque idem in solutione dietae pecunie, cum terminus solutionis advenerit, sustineret, in vos utique redundabit. Quibus vero solutis vos de ipsis dicimus liberos et solutos. Presencium testimonio litterarum nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

Dat. Ianue, Idus Febr., anno Domini M trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

741. 742. ORDINATIO CAPITANEI GENERALIS PER LOMBARDIAM.

25

1312. Febr. 13. (Febr. ex.)

741. COMMISSIO REGIS. Febr. 13.

Servatur in mandato capitanei generalis infra nr. 742. Orthographiam in minutis correximus. — Böhmer, Reg. Heinr. 455. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacro Romano subiectis imperio^a et specialiter per Lombardiam constitutis gratiam suam et omne bonum.

De nobilitate sanguinis, armorum strenuitate ac experientia necnon fide, circumspectione ac industria nobilis viri Vernheri comitis de Homberg fidelis nostri dilecti^b concipientes^c fiduciam specialem, ipsum in capitaneum generalem ordinavimus lige,

740. ^a) assecurationis—haberemus in loco raso partim artius scripta or.

741. ^a) imperio subiectis 2. ^b) fid. dil. nostri 1. ^c) concedentes male 1.

federationis et conligationis factarum et faciendarum inter civitates, castra, villas et burgos nobis et imperio fideles, ut eisdem tamquam capitaneus assistat et presit ad manutenendum, defendendum et conservandum et viriliter gubernandum nostros^d et imperii fideles ac iura et honores nostros et imperii ac nostrorum fidelium contra quoslibet
 5 nostros et imperii rebelles, tenore presentium duximus statuendum, omnem potestatem ad hoc necessariam sibi plenarie concedentes ac committentes eidem, ut civitates, castra, villas et burgos et alios quoscunque, que dictam non fecerint ligam, de consilio providi viri Iohannis de Castilione procuratoris nostri et aliorum maiorum nostrorum fidelium sibi tunc presentium, si eisdem tunc videbitur expedire, requirere et citare possit, ut
 10 dietas ligas et ordinationes fatiant cum predictis, et ipsos ad hoc per penas et banna ac multas et aliis viis et modis legitimis ac etiam oportunis valeat exercere. Quapropter fidelitati vestre sub obtentu favoris nostri et gratie precipimus firmiter et mandamus, quatinus prefato comiti capitaneo nostro in premissis et aliis dependentibus ab eisdem fideliter intendatis et parendo efficaciter assistatis^e. Alioquin penas et banna,
 15 quas idem capitaneus iuste tulerit in rebelles, ratas et firmas habentes ipsas fatiemus contra transgressores quoslibet inremissibiliter observari. Presentium testimonio litterarum.

Dat.^f Ianue, XIII. Februar., anno Domini MCCCXII, regni vero nostri anno quarto.

742. MANDATUM CAPITANEI GENERALIS. (Febr. ex.)

20 *Linea dati carens proponimus ex 1) exemplari civitati Modoetiae directo ad codicem D. 271 inf. fol. 24 bibliothecae Ambrosianae Mediolanensis, quo continetur Chronicon Modoetiense Bonincontri Morigiae. Contulimus etiam 2) exemplar Mediolanensibus missum, quod vulgavit Corius 'Historia Mediolanensis' II, 204 (= Lünig 'Codex Italiae diplomaticus' I, 33). Ad 1 redit editio, quam paravit Frisi 'Memorie di Monza' II, 152.*

25

(P. deest.)

Vernherus comes de Homberg^a sacri imperii fidelium per Lombardiam auctoritate regia capitaneus generalis nobilibus viris vicario, sapientibus et comuni de Modoe-
 tia^b salutem et omne bonum.

Cum inter aliquas civitates et terras Lombardie sit ad honorem regalis culminis
 30 confederatio, societas et liga contracta, que etiam per dominum Henricum Romanorum regem firmata est, cuius lige ac fidelium omnium imperii nos fecerit capitaneum generalem, intendens ipse dominus, quod omnes imperii fideles debeant dictam ligam intrare, dans nobis potestatem ac baliam precipiendi omnibus imperii fidelibus in Lombardia constitutis et eos compellendi, ut intrent, secundum quod patet per regias litteras, qua-
 35 rum tenor talis est:

'Henricus Dei gratia — anno quarto.' *supra nr. 741.*

Quare intendentes ad executionem nobis iniunctorum vobis vicario et comuni mandamus pena et banno nostro arbitrio auferenda, die VIII. intrante mensis Martii Mart. 8.
 in civitate Brixie ad nostram presentiam personaliter accedere^c.

40

741. ^{d)} nostris 1; nobis 2. ^{e)} absistatis 1. ^{f)} Data 1.

742. ^{a)} Homberg 1. ^{b)} Mediolano 2. ^{c)} ita desinunt 1. 2.

743. OBLIGATIO BONORUM IMPERII.

1312. Febr. 16.

Denuo contulimus autographon valde corrosum, quod in tabulario regio Confluentino asservatur, benivolenter transmissum. Sigillum deest, foraminibus relictis. Quatuor lineae priores fere omnino evanuerunt. In verso legitur: R (= Registratum) manu cancellariae regiae scriptum, itemque: H. rex obligat Wolustei ppito Traiect. pro 4 flor. anno 12. Ianue(?). Edidit Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 450 nr. 642 ex Copiario Balduini archiepiscopi Trevirensis nr. 3 fol. 76^r.

Obligationis textus ad modum receptionum castrensiarum conceptus est. — Böhmer, Reg. Heinr. 456. (P. deest.) 10

Heinricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Quia honorabili viro Heinrico de Sponheim preposito Traiectensi consanguineo nostro dilecto pro recompensacione serviciorum suorum fidelium, que in partibus Italie nobis et imperio exhibuit et exhibere promisit inantea fideliter et constanter ibidem, in quatuor milibus florenorum dinoscimur obligari, pro quibus sibi, cum ad presens paratam non habeamus pecuniam, castrum dictum Wolfstein et villam dictam Kevelberg cum pertinentiis suis necnon omnes alios redditus magis propinquos dicto castro nobis et imperio pertinentes, qui quidem redditus una cum redditibus castri et ville predictorum in universo usque ad summam centum marcarum argenti annis singulis se extendant, auctoritate regia tenore presenciarum duximus obligandos, tenendos et possidendos pacifice, donec sibi vel heredibus suis per nos vel nostros in imperio successores prefata summa quatuor milium florenorum plenarie persolvatur. Universitati vestre per regia scripta mandantes, quatinus prefato Heinrico vel heredibus ipsius super premissis vel ipsorum aliquo nullum impedimentum vel obstaculum prebeatis, sicut indignacionem nostram cupitis evitare. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Ianue, XIII. Kalen. Marcii, anno Domini MCCCXII, regni vero nostri anno quarto.

744. CONCESSIO TELONEI.

30

1312. Febr. 16.

Repetimus editionem nostram ex autographo tabularii regii Taurinensis 'Faucigny Paquet 2 nr. 1' signato 'Neues Archiv' XXVII, 726 nr. 25 paratam. Quam ope imaginis photographicae denuo contulimus. Scriptum non est manu Pauli de Podio Bonizi, ut Samanek loco supra ad nr. 703—712 citato XXVII, 239 et not. 1 minus recte notat, sed ignoti cuiusdam. Sigillum deest, linis sericis rubei coloris relictis. In dorso manu coeva nihil exaratum est. (P. deest.)

Henricus Dei gratia^a Romanorum rex semper augustus universis presentes^b litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

744. ^a) gr̄a, sequitur rasura unius litterae or. ^b) p̄sentibus or.

Romani principis dexteram non solum continua munerum largicione munificam, sed et alta beneficiorum collacione magnificam decet et expedit inveniri, ut quemadmodum principes alios cum honore tum opibus precellit^e in bonis, sic ipsos consuetudine regia quadam animositate^d precipua transcendat in donis. Eapropter per presens privilegium
 5 noverit tam presens etas quam sucessura posteritas, quod nos attendentes devocionis et fidei pure zelum, quem nobilis vir Hugo Dalfini dominus Fucign(iaci) dilectus noster habet erga nostre maiestatis personam, considerantes quoque grandia et accepta servicia, que idem Hugo nobis prestitisse denoscitur et in futurum prestabit, volentes eidem ut tenemur ad merita respondere, damus, tribuimus et concedimus eidem Hugoni
 10 presenti nomineque suo et liberorum suorum recipienti donacione pura, mera et irrevocabili inter vivos pedagium sive pedagia et iura ipsa pedag(ia) levandi a quibuscunque mercatoribus mercandias infrascriptas ducentibus, videlicet in terra sua apud Bonam, Pontem Biringii, Flumetum, Belumfortem, Bonamvillam, Sanctum Michaellem, apud Terraciam, Montembonodum, Montemfloritum¹ per terram et per aquam et quolibet
 15 locorum predictorum de qualibet grossa bestia venali sex denarios, de quolibet montone et ove venali unum denarium, de qualibet bestia honerata pannis, ferro, vino, blado vel avere de peys venalibus duodecim denarios Gebenenses, ita tamen quod solventes in uno loco predictorum in alio loco terre sue solvere iterato pro mercandia, de qua iam solverit^e, nullatenus teneatur^{e-2}. Mandantes et precipientes universis et singulis
 20 dictas mercandias ducentibus, quatenus iuxta formam premissorum eidem Hugoni aut eius mandato absque dilacione, excepcione qualibet et cautela satisfaciant de predictis. Iniungentes etiam universis sacri imperii baronibus nobilibusque aliis quibuscunque, quat(enus) dictum Hugonem eiusque successores ut supra hoc nostro privilegio presenti iuxta formam premissorum uti libere et quiete absque contradicione aliqua permitant.
 25 Si qui vero huius nostre sacre pagine violator vel contraditor^e extiterit, indignacionem nostram se noverit incursum.

Datum Ianue cum appositione sigilli nostri³, die decimo sexto Februarii, anno Christi millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

745. 746. MANDATA E FORMULARIO SUMPTA.

30

(1311. Oct. ex.—Febr. med.)

Hic subiungere liceat duo mandata ad modum formularum redacta, quae signo chronologico carentia supersunt in cod. Monacensi lat. 21242 (Ulm. 42), de quo v. supra ad nr. 676, ubi sola servantur. Certe tempori, quo rex Ianuae morabatur, vindicanda sunt; v. supra ad nr. 683.

35

745. MANDATUM DE RESTITUTIONE BONORUM.

E cod. Monacensi lat. 21242 (Ulm. 42) fol. 84, quem denuo contulimus. Edidit Guilelmus Meyer Spirensis loco supra ad nr. 676 citato XIX, 82 nr. 2.

(P. deest.)

744. ^{c)} Il corr. ex ff or. ^{d)} animositate or. ^{e)} sic or.

1) De his locis cf. notam nostram l. c. pag. 727 n. 1. 2) Cf. supra pag. 729 lin. 14 sq. 3) Linea
 40 dati ab usu cancellariae valde discrepat; cf. pag. 675 lin. 22.

Cupientes . . talium . . necnon agnatorum et sequacium suorum molestiis et iacturis, quibus propter turbaciones post felicem nostrum adventum in Ytalia sunt super bonis suis et possessionibus agitati suisque iuribus inconsulto iuris ordine destituti, ex adverso refragari, ipsos ad omnem bonorum possessionem, rerum, possessionum et iurium predictorum, in quibus erant^a tempore tali, restituimus in integrum ac pro restitutis 5 haberi^b volumus et teneri. Decernentes omnes processus per talem et tales contra eo[s] habitos cassos et irritos ac nullius prorsus existere firmitatis nec ad execucionem eorum fore aliquatenus procedendum. Quocirca fidelitati tue precipimus et mandamus, quatinus eosdem . . tales et tales, agnatos et sequaces eorum, quos ab huiusmodi possessionibus fuisse tibi constiterit destitutos, in eas inducas et inductos manuteneas et 10 defendas, accione quorumlibet contra eos in premissis existente penitus inconcussa, faciens eis de dampnis illatis per illos, qui ea^c ipsis intulerunt, restitutionem integram exhiberi. Presencium testimonio litterarum et cet.

746. MANDATUM VICARIO DIRECTUM.

Vicario Mediolanensi directum esse videtur. Ad eundem codicem fol. 84 denuo con- 15
tulimus. Edidit Meyer l. c. XIX, 84 nr. 5. (P. deest.)

Delectat mentem nostram profectibus ac commodis devotorum imperii plenius intercedere favoribus, quos fidei puritas et obsequendi promptitudo commendatos representat regie maiestati. Sane quam devotis animis prudentes viri Mediolanenses tales, dilecti nostri fideles, regalibus conentur ac studeant ubilibet obedire beneplacitis, claris indiciis 20 experimur, per quod specialibus donis preveniri^a de nostra munificencia non immerito meruerunt. Disponentes igitur eorum profectibus ac commodis favorabiliter providere, fidelitati tue plenam et liberam tenore presencium concedimus potestatem, talias, pedagias, telonia imponendi ad solvendum debita communis talis civitatis recipiendas ac recipienda tam diu, quousque dicta debita fuerint persoluta. A quibus ipsum commune 25 modo predicto liberam volumus dono gracie specialis, [ut]^b nostris serviciis deinceps prompcius^c et fervencius se studeant applicare. In cuius rei etc.

747—749. SCRIPTA PRO ABBATE FULDENSI.

1312. Febr. 24.—Mart. 18.

747. MANDATUM TELONEARIIS DIRECTUM. Febr. 24.

30

Descriptimus autographon tabularii regii Marburgensis 'Fuldaer Kaiserurkunden 83'. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. Scriptum est manu hominis Germani. In verso legitur: R (= Registratum) manu cancellariae regiae exaratum. — Böhmer, Reg. Heinr. 457. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus providis viris Bruneto et 35 Pucio de Luca, Thomasio de Florencia et Pusino^a de Lützelburg theloneariis in Ludenstorf, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

745. a) sequitur taliter subpunctum c. b) habere c. c) sequitur eis subpunctum c.

746. a) scriptum est promoveri perveniri c. b) deest c. c) cicius add. c.

747. a) Pusnio? or.

40

Cum nos propter servicia, que nobis et imperio venerabilis Henricus abbas Fuldensis princeps noster dilectus versus Thuringiam et Missnam facere promisit, sibi tria milia librarum Hallensium colligendas de theloneo nostro predicto in Ludenstorf nunc duxerimus deputandas, vobis theloneariis nostris, qui iam in dicto loco sunt vel pro
 5 tempore fuerint, sub obtentu nostri favoris et gracie districte precipiendo mandamus precise ac omnino volentes, quatinus eundem abbatem vel suum nuncium exhibitorem presencium suo nomine de collecta iam pecunia, si quam habetis, vel de illa, quam proxime congregabitis, sine contradictione ac protractione qualibet de huiusmodi tribus milibus, non obstante quod alias nobis adhuc existentibus in Alamannia sibi apud vos
 10 seu predecessores vestros quinque milia librarum Hallensium similiter deputavimus¹, quas eidem iuxta priorumstrarum litterarum tenorem, si non sunt solute, nichilominus persolvi volumus, expedire taliter studeatis, quod suo ad presens nobis et imperio arduo servicio non fraudemur, sicut indignacionem regiam volueritis evitare. Quibus vero solutis vos de dicta pecunia liberos dicimus et solutos. Harum testimonio litterarum nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

Dat. apud Portum Veneris, VI. Kalend. Marci, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

748. MANDATUM EPISCOPO HERBIPOLENSI MISSUM. Febr. 24.

Autographon eiusdem tabularii l. c. nr. 82 asservatum descripsimus. Scriptum est manu Italica. Pendet lorum membranaceum; sigillum deest. In verso item legitur: R. — Böhmer, Reg. Heinr. 458. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus venerabili Andree Herbipolensi episcopo principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Conquestus est nobis venerabilis Henricus abbas ecclesie Fuldensis princeps noster
 25 dilectus in nostre maiestatis presentia constitutus, quod tu contra tenorem privilegiorum suorum, que vidimus et dudum confirmavimus², homines et castrenses abbatis ipsius, videlicet Fridericum et Andream de Tugenden necnon Cunr(adum) dictum Hoelin et Cunr(adum) de Alsvelt ac alios ecclesie sue homines proscribis et excommunicas, quod in suum preiudicium vertitur et libertatis ecclesie Fuldensis non modicum detrimentum³.
 30 Quapropter sinceritati tue per regia scripta mandamus volentes, quatinus super premissis et aliis, que contra tenorem privilegiorum huiusmodi abbatis predicti fieri dinoscuntur, te de cetero omnino contineas et restringas, penitus revocando proscriptionis et excommunicationis sententias, si que late sunt per te contra prefatos et alios homines diete ecclesie Fuldensis, quas exnunc, quantum iniuste late sunt et indebite, proscribendo
 35 personas huiusmodi contra iura et privilegia diete Fuldensis ecclesie, revocamus et tenore presentium annullamus. In cuius rei testimonium presentibus sigillum maiestatis nostre duximus apponendum.

Dat. apud Portum Veneris districtus Ianue, VI. Kal. Martii, anno Domini millesimo CCCXII, regni vero nostri anno quarto.

749. MANDATUM DE CASTRIS NON EDIFICANDIS. Mart. 18.

Proponimus ad exemplar, quod ex autographo eiusdem tabularii l. c. nr. 84 servato paravit et nobiscum communicavit vir d. W. Füsslein. Scriptum est manu hominis Ger-

1) Litterae regis servatae non sunt. Consensum vero comitis Palatini v. supra nr. 447. 2) A. 1309. Jul. 14; Böhmer, Reg. Heinr. 122. 3) Num hic de iisdem rebus agatur, quae supra nr. 641 cap. 18
 45 intelliguntur, nescio.

mani. Sigillum deest, foraminibus relictis. In verso item legitur: R. — Böhmer, Reg. Heinr. 464. (P. deest.)

Heinricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili viro . . advocato Wetrebie, qui est vel pro tempore fuerit, fideli suo grariam suam et omne bonum.

Querelam venerabilis Heinr(ici) abbatis ecclesie Fuldensis principis et secretarii nostri dilecti nostra intellexit serenitas continentem, quod nonnulli nobiles, ministeriales, vassalli et alii quedam castra, municiones et structuras in preiudicium suum et ecclesie Fuldensis ac contra iura, gracias et libertates suas erexerunt et adhuc erigere et construere non verentur, petentis sibi super hoc provideri de remedio oportuno. Ideoque fidelitati tue committimus et mandamus omnino volentes, quatinus ea, que inveneris in preiudicium dicti abbatis et ecclesie sue ac contra iura, gracias et libertatem ipsorum circa erectionem seu constructionem castrorum, oppidorum seu municionum attemptata, in statum debitum studeas revocare, contradictores auctoritate nostra regia coercedo, ipsumque abbatem et ecclesiam suam in iuribus et libertatibus suis circa predicta manuteneas et defendas.

15

Dat. Pysis, XV. Kalen. April., regni nostri anno quarto.

750. CONCESSIO FEUDI.

1312. Febr. 24.

Denuo contulimus autographon, quod asservatur Monaci in tabulario generali 'Kaiserselekt Nachtrag nr. 181 1/1' signatum. Scriptum est manu Italica. Pendet sigillum laesum fasciis sericis rubei albique coloris. In verso legitur: R. (= Registratum) manu cancellariae regiae scriptum. Ediderunt Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 450 nr. 643 et K. Albrecht 'Rappoltsteinisches Urkundenbuch' I (1891) pag. 212 nr. 296¹. — Böhmer, Reg. Heinr. 459. (P. deest.)

Heinricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Regalis solii dignitas laude decoratur et gloria, cum se subiectis benivolam exhibet et ipsorum iustis petitionibus benignum prestat assensum. Sane constituti in nostre maiestatis presencia nobilis viri Heinrici de Rapoltzstein fidelis nostri dilecti peticio continebat, quod nos resignacionem ville in Bercheim cum pertinenciis suis et reportacionem, quam de ea in nostris manibus fecit libere et solute, sibi titulo proprietatis ut asserit pertinentis, ab eo recipere et ipsam villam cum eisdem pertinenciis sibi et suis heredibus in feodum conferre de benignitate regia dignaremur. Nos igitur suis supplicacioni-

1) In adnotatione ponere liceat quitationem ab eodem Heinricho civitati Colmariensi a. 1312. Mart. 6 Pisis ut videtur factam de stura ex mandato regio soluta. Quam ad editionem eandem I, 213 nr. 297 35 repetimus:

Wir Heinrich der herre von Rapoltzstein verjehen allen den, die disen brief sehent oder horent lesen, daz wir von den erberen lüten dem schulthessen, den meisteren, dem rate und den burgeren von Colmer gewert und bereit sint gar und genzlich von der bette, alse in unser herre der Römische künig Heinrich gebot, vier hundert mark silbers, und sagen si öch der selben gütis lidig und lere fur uns und fur unser erben. Und daz dis war und stete blibe, dar umbe so henken wir unser ingesigel an disen brief.

Der wart geben do men zalte von Gotis gebürte driuzehen hundert jar und in dem zwelften jare, an dem ersten Mentage nach Mittervasten.

bus benignum prebentes assensum, predictam resignacionem et reportacionem recepimus et predictam villam cum omni eo iure, quo ipsam possidebat antea, sibi et heredibus suis in feodum, recepto ab eo fidelitatis debite sacramento, duximus concedendum, investientes ipsum more solito de eadem. Ex uberiore dono gratie sibi concedentes, 5 quod ipse ibidem oppidum construere possit ac muris ipsum fortificare valeat et fossatis, sic tamen quod sine preiudicio suo, nisi in quantum vassallus de suo feodo tenetur domino, dolo et fraude exclusis, ad utilitatem nostram et imperii nobis debeat patere, necnon remittentes eidem omnem culpam et iniuriam, si quam commisisset, ex eo quod idem et sui villam ipsam antea in oppidum construere inceperunt. Inhibendo universis 10 et singulis, ne ipsum et suos super hoc presumant aliquo modo molestare, iuribus nostris et imperii et alterius cuiuslibet^a semper salvis. Testes qui interfuerunt sunt: venerabiles frater Heinricus Tridentinus episcopus aule nostre cancellarius et Heinricus abbas Fuldensis principes nostri dilecti, nobiles viri Ioffridus de Liningen advocatus noster provincialis Alsacie, Dyetherus comes de Katzenelnbogen, Rud(olfus) comes de Nydowe 15 ac Cunradus de Tengen necnon strenui viri Hartmannus de Munster, Mathyas de Herenkein, Rudolfus de Thyrberg et Thomas de Septemfontibus camerarius noster et alii fidedigni. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. apud Portum Veneris districtus Ianue, VI. Kalen. Marcii, indic. X, anno Do- 20 mini MCCCXII, regni vero nostri anno quarto.

751. 752. TRACTATUS CUM ROBERTO REGE SICILIAE.

1312. Mart. 10.—Apr. 1.

751. PROCURATORIUM HEINRICI REGIS. Mart. 10.

25 *Procuratorium de matrimonio contrahendo proponimus ex autographo nunquam confecto, quod servatur Pisis in tabulario Roncioniano nr. 744 signatum. Scriptum est in cancellaria regis ab homine quodam Italo. Foramina filis apta apparent. Sed postea¹ ad modum minutae alia manu correctum est. Edidit Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 218 nr. 139. Nos iterum accuratissime contulimus.*

30 *In Indice documentorum a. 1313. Pisis confecto, de quo v. supra ad nr. 298, scripta diversa ad has res spectantia enumerantur: Duo procuratoria sub sigillo domini, qualiter dominus constituit procuratores cum pleno mandato et misit ad Robertum quondam regem, ut perficerent tractatum matrimonii, confederationis et unionis etc., adiuncto verbo cur.; item De tractatu matrimonii de filia domini cum filio Roberti, adiuncto item verbo cur. (Doenniges l. c. II, 115 et 116). Sed nostri potius procuratorii exemplar confectum ita intelligi videtur: Procuratorium domini missum ad regem Robertum pro firmandis 35 matrimonio et unione sub sigillo domini (Doenniges l. c. II, 116). — Böhmer, Reg. Heinr. 460. (P. deest.)*

750. ^a) s cuius in loco raso or.

40 1) *Hos legatos post litteras pontificis infra nr. 752, ut videtur, receptas demum circiter diem 16. m. April. Neapolim profectos esse, ex apochis rationum thesaurariae docemur, ubi haec: Item a Jehan de Diest notare envoiet avoecke les autres ambaxeurs de Pise vers le roy Robert pour dette qu'on li devoit, des qu'il fu envoies a court de Rome CII florins. Item a frere Jehan de Clermont alant a roy Robert pour deux chevaux LV florins. (Bonaini l. c. I, 310).*

(manus prior)

(Heinricus Dei gratia Romanorum rex
semper augustus universis sacri Romani
imperii fidelibus presentes litteras inspec-
turis gratiam^c et omne bonum.)

(manus altera)

Universis^a presentes inspecturis Hen-
ricus^b Dei gratia Ro(manorum) rex semper
augustus salutem in Domino.

Noveritis^c, quod nos anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, VI. Idus
Marcii, Pysis in palacio venerabilis . . archiepiscopi eiusdem loci, in presentia venerabi-
lium Baldewini Treverensis archiepiscopi germani nostri karissimi, Theobaldi Leodiensis
consanguinei nostri et fratris Henrici Tridentini aule nostre cancellarii episcoporum,
principum nostrorum dilectorum necnon spectabilis viri Amedei comitis Sabaudie affinis 10
et fidelis nostri dilecti testium infrascriptorum, constituimus, fecimus et ordinavimus,
facimus et ordinamus per presentes

sapientes^{d,e} viros Pandulfum de Sabell(is)^f
not(arium) sanctissimi in Christo patris et
d(omini) domini Clementis pape^{d,g}

religiosum virum fratrem Iohannem de Lucidomonte ordinis Predicatorum sacre theo-
logie professorem

(et sapientem virum Anthonium de Surdis et^h magistrum Iohannem de Vinstinga utri-
de Placentia militem) professorem (legum) usque iuris^h [professorem]

procuratores nostrosⁱ legitimos generales et speciales

presentesⁱ et in se presens mandatum sus-
cipientesⁱ

ad tractandum, contrahendum et perficiendum procuratorio nomine sponsalia et matri-
monium

vel derictum eorundem^k

inter preclaram Beatricem filiam nostram karissimam et spectabilem . . primogenitum
illustris Roberti

(regis) Sycilie.

Iherusalem et^l [Sycilie] regis.

Et ad promittendum ac assignandum nomine quo supra dotem eidem regi nomine
dicti sui primogeniti ac eidem primogenito dicti regis, necnon vice versa ad recipiendum 30
obligationem et cautionem donationis propter nuptias seu dotalicii a prefato rege pro
nobis et iam dicta Beatrice nostra filia seu ad obligandum nos curaturos et facturos,
ut ipsa sponsalia et matrimonium contrahantur et consummentur cum dote legitima
ut premittitur et donationis propter nuptias assignatione sive dotalicii vice versa tradi-

751. ^a) Universis—Domino manu 2. supra lineam super Heinricus—bonum deletis. ^b) sequitur 35
etc. sa deletum. ^c) ex gratiam—Noveritis post manu 2. correctum est tenore presentium facimus manifestum,
sed rursus deletum. ^d) sapientes—pape manu 2. in margine dextro exarata, signo intercalandi post pre-
sentes posito. ^e) praecedit pand manu 2. scriptum, sed deletum. ^f) sabell corr. ex sabellis. ^g) sequi-
tur rasura duarum litterarum. ^h) et—iuris manu 2. exarata super et—militem deletis. ⁱ) presentes—
suscipientes manu 2. supra lineam addita post speciales. ^k) vel derictum eorundem manu 2. supra lineam 40
addita post matrimonium. ^l) Iherusalem et manu 2. super regis deletis.

1) De procuratoribus eligendis tunc in curia regis dubitatum esse, etiam ex Nicolao Botrontinensi
(ed. Heyck) pag. 48 sq. apparet, ubi haec: Dominus habito maturo consilio ordinavit, quod inconti-
nenti dominus Pandulphus et magister Iohannes de Venestingue utriusque iuris professor et frater
Iohannes magister in theologia de Pisis recederent cum plena potestate et auctoritate perficiendi et 45
complendi parentelam inter dicti regis Roberti filium et filiam regis Romanorum. Tunc fuit quibus-
dam visum, quod duo sufficerent ad predicta facienda, et quod dominus Pandulphus et ego iremus ad
Urbem ad tollenda omnia impedimenta, que possent esse in receptione iocunda coronationis dicti regis.
Visum etiam fuit, quod predictis duobus fratri Iohanni et magistro Iohanni daretur ambassiata, sicut
et nobis, ad dominum Iohannem fratrem regis Roberti et ad Romanos et quod ponerentur in littera. 50
Factum est sic. Cf. pag. 737 not. 1.

tione ac obligatione. Et ad iurandum nomine ut supra in animam nostram, diligenter nos attendere et curare debere, ut omnia et singula premissa effectualiter [co]mpleantur. Et nichilominus ad exigendum et recipiendum e converso* iuramentum a memoratis Roberto rege et . . ipsius primogenito, ut premissa omnia et singula compleant
 5 cum effectum. Dantes eidem procuratoribus nostris generale ac speciale, liberum et expressum mandatum ad inchoandum**, tractandum, agendum et perficiendum vice nostri (omnia et singula supradicta et alia)
 quecumque ad essentiam contractus huiusmodi sponsaliorum et matrimonii ac ad eorum requiruntur sollempnitatem,

10 et^m ad obligandum nos curaturos et facturos,
 ut memorata fiant etⁿ consummentur^m,

necnon omnia† faciendi, que nos ipsi faceremus aut facere deberemus vel possemus pro dictis sponsalibus et matrimonio contrahendis ac dotis et donationis propter nuptias assignatione, si presentes essemus, etiamsi mandatum speciale requirant. Ratum et
 15 firmum habentes quicquid per dictos procuratores nostros

aut duos ipsorum^o

factum vel ordinatum fuerit in premissis aut aliquo premissorum. Promittimus quoque sub ypoteca rerum nostrarum†† contra ea, que memorati procuratores nostri

aut duo ipsorum^p

20 circa prefata^q sponsalia, matrimonium, dotis assignationem et donationis propter nuptias receptionem, ut premissum est,

et^r obligationem nostri^s sepepredictam^r

fecerint aut nomine nostro sive dicte filie nostre ordinaverint, per nos aut per alium directe vel indirecte seu quomodolibet non venire, immo potius nos curaturos et facturos,
 25 ut est premissum, omnia et singula supradicta

per^t nos et filiam nostram^t

felici effectui mancipari. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum loco, die et anno Domini ut supra, regni vero nostri anno quarto.

30 **752. LITTERAE CLEMENTIS V. HEINRICO REGI MISSAE. Apr. 1.**

Gravissimi documenti minutam M a nobis a. 1903. in tabulario secreto Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea' inventam iam edidimus loco supra ad nr. 586—597 citato pag. 28—33 (= 245—250). Editionem nostram hic repetimus. Ceterum cf. ea quae l. c. pag. 3 (= 220) notavimus.

35 *In Indice documentorum a. 1313., de quo v. supra, indicantur: Pro parentela facienda cum Roberto sub bulla papali, item Pro affinitate contrahenda cum Roberto sub bulla papali (Doenniges l. c. II, 115). Sed num hic litterae nostrae intelligantur, plane nescimus.*

Cf. infra nr. 781—783.

(P. deest.)

40 *) sequitur pactum et manu 2. supra lineam add.

**) sequitur tractandum manu 2. supra lineam add.

†) sequuntur et singula supradicta (faciendi) et manu 2. supra lineam add.

††) sequuntur predicta rata nos habituros et manu 2. supra lineam add.

751. ^m) et—consummentur manu 2. in margine sinistro adiecta, signo intercalandi post sollempnitatem
 45 posito. ⁿ) fiant et supra lineam add. ^o) aut duos ipsorum manu 2. supra lineam add. ^p) aut

duo ipsorum manu 2. supra lineam add., post duo rasura unius litterae. ^q) sequitur etiam hic aut duos

ipsorum manu 2. supra lineam add., sed rursus delet. ^r) et—sepepredictam manu 2. supra lineam add.

^s) nostri supra lineam adiectum. ^t) per—nostram manu 2. supra lineam add.

Carissimo in Christo filio regi Romanorum illustri.

(1) Iocundis et gratis de te dudum in regem Romanorum electo per nuncios et ambassiatores, quos tunc primo super hoc ad sedem apostolicam destinasti, auspiciis intellectis, deliberatione provida mentis apostolice rectitudo disposuit, ut electionis eiusdem negocium ex nostra promotione concrederet et magnitudinis tue status obtate sus-
ciperet altitudinis incrementa. Et demum in apertum propositum nostre deliberationis huiusmodi per actiones fructuosas et laudabiles producentes, varios certum, videlicet cum carissimis in Christo filiis nostris Philippo Francorum et alium cum Robberto Sicilie^a regibus illustribus ac diversis nunciis eorundem super unione ac confederatione per te habenda et firmanda cum ipsorum utroque stabiliter tractatus assumpsimus dili-
genter et sic eos prosecuti fuimus studiose, quod dicto tractatui habito, scilicet cum eodem rege Francorum, celeriter obtatus et laudabilis exitus disponente Domino^b subsequetur. De quo nostri pectoris^c intima unda leticie copiose profundit nostrique spiritus in Deo salutari nostro reverenter exultant sibi devotis laudibus multiplices gratiarum referimus actiones.

(2) Super eo autem, quod parentela tractatus inter dilectum filium nobilem virum primogenitum dicti regis Sicilie et dilectam in Christo filiam nobilem mulierem . . . natam tuam contrahendo habitus speratum non est sortitus effectum, eidem regi non potest aliquatenus imputari, cum nullius, sicut credimus, ex parte sua defectus causa processerit, quominus tractatus ipse desideratum finem et debitum sortiretur. Immo sui ambassiatores et nuncii in nostra presencia constituti frequenter tuis ambassiatoribus presentibus obtulerunt, memoratum Sicilie regem in hac parte sequi paratum nostre beneplacitum voluntatis, ibidem per nos tuis et eiusdem regis expresso nunciis supradictis, quid te daturum et quid recepturum prefatum regem Sicilie et quid te ac ipsum facturos in eodem negotio volebamus, quod per eosdem tuos et subsequenter per nostros
speciales et deinde per ipsius regis Sicilie nuncios ac demum per venerabilem fratrem nostrum Arnaldum episcopum Sabinensem apostolice sedis legatum, cui super hoc frequenter scripsimus, tue^d magnitudini recolimus intimasse. (3) Et licet postmodum dilectus filius nobilis vir Riccardus^e de Gambertesa senescallus Provincie, unus de nunciis prefati regis Sicilie, ad te pro firmanda dicta parentela venisset¹ et cum certis
de consiliariis tuis, quos ad tractandum cum eo dicte parentele negocium deputasti, super hoc specialem habuisset tractatum, dicti^f tamen consilarii de hiis, que super hoc ordinata coram nobis^f et per nos expressa coram eisdem nunciis ut premititur et tunc eisdem consiliariis per eundem senescallum oblata, ut idem senescallus asserit, fuerant, non contenti, immo negocium ipsum, ac^g si nullus tractatus intervenisset super hiis, in
pluribus revolventes, ab eodem senescallo quedam alia, de quibus primo nichil tractatum extiterat, pecierunt^h. (4) Eodem vero senescallo tunc infecto negotio ad dicti regis presenciam redeunte, rex ipse nostre super huiusmodi negotio parentele perpendens intentionis affectum, nuncios certos alios iterato duxit ad tuam celsitudinem destinandos, et tua serenitate petente quedam, que sicut predicatur alias petita non fuerant, 40
ipsi ultra condicta in pluribus tuis voluntatibus annuerunt. (5) Verum tu postmodum, aliquorum ex consiliariis ipsis, qui magnificencie tue ac regis ipsius honoris augmenta non diligunt, set ut odii preconcepti non absque prodicionisⁱ nota valeant venena diffundere et de faretra conmotionis tue sagittas lesionis emittere contra ipsum, pravis^k,

752. ^{a)} Si corr. ex Sc M. ^{b)} atramento fusciori supra lineam add. M. ^{c)} corr. ex peti-
tionis M. ^{d)} corr. ex tui M. ^{e)} corr. ex Ricciardus M. ^{f)} dicti — nobis atramento fusciori in
margine add. M. ^{g)} in loco raso atr. fusc. scriptum M. ^{h)} peci item atr. fusc. M. ⁱ⁾ p corr.
ex p M. ^{k)} a corr. ex e M.

1) A. 1311. m. Oct. Cf. Böhrer, Reg. Heinr. pag. 295. ad 1311. Oct. 21.

sicut noviter ad nostri apostolatus auditum non sine grandi admiratione pervenit, consiliis et suggestionibus instigatus, nedum¹ ad tractatus eiusdem consummationem non^m intendis, verum etiam adversus eum disponis facere novitatem. Profecto, dilectissime fili, potes de facili patenter advertere, quod de puritate cordis consilia ipsa non prö-
 5 deunt, quodque talia suggerentes personam tuam vere non diligunt et honoris tui se non exhibent zelatores neque tui cupiunt dilatari magnificentiam principatus. Nosti quippe, quod ipsi linea tibi consanguinitatis non attinent nec, antequam regalis dignitatis culmen ascenderes, dilectionis vel amicieie fuerant specialitate coniuncti, set celsitudini regie post tue promotionis auspicia, ut propria comoda promoverent suosque tuis possent
 10 viribus adversarios conculcare et de foramine serpentem extrahere tue potencie manibus, prout audivimus, adhererunt. Quod si hec et aliorum profectuum non sperarent fructus multiplices, inter te ac subditos et emulos tuos durante discordia, te sequendo colligere, a quibuslibet obsequiorum tuorum oneribus dorsa diverterent eorundem. Propter quod omnino displiceret eisdem, quod cum subditis ipsis et emulis celesti dono tibi pacis
 15 arrideret salubritas, fructuum eorundem, quam tempore presentis turbationis percipiunt, utilitate frustrari pacis tempore formidantes.

(6) Propterea, carissime fili, prefatis consiliis, que de adipe iniquitatis emanant, vitatis salubriter et suggestionibus talium, que de fomite nequicie producentur, neⁿ mentis regie puritatem sua pravitate conmaculent, procul pulsas, salutaribus tui patris
 20 consiliis, que pro filiis solerter exquirat, mentem vigilanter adhibeas, aurem cordis desideranter inclines et eis, que per viam salutis et vite tuos dirigunt equitatus, cum^o filiali reverentia penitus adquiescas^o. Contemplare quidem sollicite et meditare prudenter, qua teneritudine nos et^p Romana ecclesia mater tua personam tuam, quam in nostri pectoris intimis absque intermissione portavimus, dilexerimus hactenus et etiam diliga-
 25 mus, quanta sollicitudine tue promotionis negocium fuerimus prosecuti et quanti prerogativa favoris^q quantave promptitudine gratie in tuis agendis nos liberales semper inveneris et paratos. Hoc namque patris affectus cum anxietate multa desiderat, hoc sollicite matris eiusdem pietas copiosa perquirat et ad hoc suos diffundit assidue cogitatus, ut te cum regibus ipsis indissolubilis amicieie et unionis federe colligato, quorum-
 30 libet adversariorum impetus formidare non habeas, set potius solium celsitudinis tue precelsi status nomen suscipiat, pacis tibi gaudia desiderata proveniant et quietis et^r in terris tue dicioni subiectis regnes cum securitate feliciter tuoque subiecte dominio nationes in tabernaculis fiducie ac requie sedeant opulenta¹. Que nedum per^s consummationem parentele ac tractatum predictorum proventura de facili Domino dirigente
 35 confidimus, verum etiam manifesta colligimus, ex hiis universis orbis fidelibus affluentis tranquillitatis dulcedinem proventuram. (7) Attendas etiam sollicite, princeps magnifice, et infra tui claustra cordis discreta meditatione recenseas, quod eundem regem Sicilie tamquam nostrum et eiusdem Romane ecclesie specialem filium et vassallum affectione multa diligimus et portamus sincerius in visceribus caritatis ac prefatum Sicilie regnum,
 40 quod ad eandem ecclesiam peculiari iure specialiter dinoscitur pertinere, velut recreationis nostre pomerium oculo paterne sinceritatis inspicimus² tuaque ac ipsorum tempora tranquilla perquirimus et desideranter obtamus, ut omnis turbationis sublata caligine molestie vexationis cuiuslibet non senciant lesionem. Non enim iacturas ipsorum,

752. ¹⁾ sequitur rasura trium litterarum; an prius scriptum erat non? M. ^{m)} in margine add. M.
 45 ⁿ⁾ corr. ex nec M. ^{o)} cum — adquiescas in margine sinistro atramento fusciori add. M. ^{p)} abhinc mutato stilo M. ^{q)} voris atramento fusciori in fine lineae scriptum M. ^{r)} atr. fusc. in margine add. M.
^{s)} atr. fusc. supra lineam add. M.

1) Ies. 32, 18. 2) Cf. in litteris pontificis a. 1313. Iun. 12 infra edendis haec verba: que velut recreationis nostre pomerium delectabiliter intuemur.

per quas nos et eadem ecclesia graves sentiremus molestias et sevi doloris ictibus confoderemus in intimis, dissimulare possemus, set potius nos et eadem ecclesia, sicut ipsa egit retroactis turbationum temporibus, dum eiusdem progenitores regis prefati regni regimini, quod potes in exemplum assumere, presidebant, ad ipsorum regis defensionem et regni nostram et^t ipsius ecclesie, sicut nobis incumbere dinoscitur, quantum iusticia 5 pateretur, extenderemus dexteram et virtutem. (8) Quare celsitudinem regiam paterni rogamus affectu et hortamur attentius in domino Ihesu Christo et obsecramus per^u viscera misericordie Dei nostri tibi que nichilominus^u sano et puro consilio suademus et omnimode volumus, ut premissis in statera provide considerationis adductis, sicut nostram et ecclesie predictae gratiam et benivolenciam diligis et turbationem, que nobis propter 10 hoc inferretur, desideras evitare, parentelam huiusmodi cum rege prefato remota qualibet occasione ac tarditate stabilias, huic nostro salubri consilio, qui tibi plus profecimus ac proficere possumus et intendimus, nisi per te quod absit steterit, quam contrarium consulentes, quorum persuasio non ex caritatis zelo, set ex malicie veneno^v procedit, sicut verisimiliter presumitur, acquiescens, ut boni tam amabilis precium gratum, sicut 15 speramus, in excelsis Altissimo et acceptum in terris et utile tibi et fidelibus aliis habundanter fructificet, ac nos et eadem ecclesia multiplicatos quos desiderabiliter expectamus colligamus ex illo manipulos gaudiorum, tuque provide divine misericordie gratiam uberius consecutus preter retributionis eterne premium gloriosius^w merearis, ut augeantur dierum longitudine in benedictionibus dulcedinis dies tui¹ et votivis semper 20 successibus superni regis committatus auxilio fulciaris. Super premissis vero, si quod absit te negligente nostris in hac parte obtemperare consiliis, monitis et beneplacitis exitum felicem non habeant, licet cum amaritudine cordis non modica exoneramus nos apud Deum et homines in puritate ac plenitudine veritatis, cum per nos non steterit, quin super hiis exsolverimus debitum apostolice servitutis. 25

(9) Super federe siquidem huiusmodi parentele firmando nos eidem regi Sicilie per alias nostras litteras² intimamus, quod ipse nuncios suos destinet ad supradictum episcopum Sabinensem, quem pro predictis penes tuam excellenciam procurandis, prout in presenciam nostra inter tuas et ipsius regis Sicilie gentes prolocuta fuerunt, specialiter oneramus. Preterea serenitatem tuam re[d]dimus sollicitam et intentam, quod si qui 30 volentes huiusmodi nostrum propositum versutis machinationibus impedire tibi forsitan susurrarent, quod predicta que scribimus non tantum precordiis^x nostris insisterent, quantum per seriem presencium ostendimus litterarum, eorum persuasionibus tanquam falsa et mendosa loquencium ac qui zizaniam seminare conantur aures tuas aliquatenus non inclines, cum premissa desideremus^y ardencius effectui mancipari, quam possemus 35 litteris explicare.

Datum Vienne, Kalen. Aprilis.

752. ^t) atramento fusciori supra lineam add. M. ^u) per—nichilominus stilo acutiori atr. fusc. in margine dextro add. M. ^v) in loco raso M. ^w) corr. super gloriosum M. ^x) in loco raso stilo acutiori atr. fusc. M. ^y) ultima e in loco raso M.

1) Cf. Eccli. 50, 24. Ps. 90, 16. 20, 4. 2) Quae servatae non sunt.

753—756. REFORMATIO CIVITATIS PISANAE.

1312. Mart. 17.—Apr. 18.

*Documentorum*¹ *imbreiaturas proponimus ex* 1) *imbreiatura Bernardi de Mercato, quae servatur inter eius Protocolla et Acta Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali*
 5 *Mazzo 3 nr. 23' (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra ad nr. 563) fol. 5, ubi nr. 751—754 simul exarati sunt; edidit Doenniges l. c. II, 33 nr. 17; collata ad nr. 754 etiam 2)*
imbreiatura Leopardi Frenetti notarii, quae servatur in eius Registro, de quo v. supra ad nr. 470, fol. 17. V. iam supra nr. 456.

753. CONSTITUTIO ANZIANORUM. Mart. 17.

10 *Ex 1, ubi sola servatur. — Böhmer, Reg. Heinr. 463. (P. deest.)*

Serenissimus princeps dominus Henricus Dei gratia Romanorum rex semper
 augustus fecit, constituit et ordinavit de novo ancianos Pisani populi infrascriptos, quo-
 rum officium durare debeat usque ad Kalendas Maii proxime venturas. Nomina quo-
 rum ancianorum sunt hec: videlicet in ponte Gaddus Gattus, Vannes Tortinus, Bar- Mai. 1.
 15 tholomeus Gonis notarius, in medio Mensis de Vico iudex, Vannes de Lino,
 Pardus Bocticella tabernarius, in foriporta Tuetius Boncontis, Gens de Cantone,
 Bectus Bonaiuti cor(arius), in Kinchica Gognus Leuli, Grugnetus Grassus, Mam-
 mictius de Vicarello calchearius.

Qui anciani in manibus dicti domini regis iuraverunt ad sancta Dei euangelia
 20 super animas ipsorum corporaliter tactis evangeliis, quod dictum officium ancianatus
 facient et exercebunt bene et legaliter sine fraude, remotis odio, amore, precio vel
 precibus aut timore, pro dicto domino rege ad laudem et reverentiam omnipotentis Dei
 et beate Marie virginis patrone civitatis Pisarum et omnium sanctorum et sanctarum
 Dei et ad bonum statum et reverentiam atque honorem dicti domini regis et Romani
 25 imperii et ad bonum et pacificum statum comunis populi Pisani. Et dictum dominum
 regem et eius vicarium in dicta civitate Pisarum et omnes alios officiales dicti domini
 regis manutenere et deffendere et sequi secundum voluntatem et mandatum dicti domini
 regis et eius vicarii. Preceptis et mandatis dicti domini regis obedient et omnia et
 singula alia facient et sequentur, que ad honorem et utilitatem dicti domini regis et
 30 imperii et ad bonum et tranquillum statum dicte civitatis et districtus eius viderint
 convenire.

De quibus omnibus dictus dominus rex precepit nobis Leopardo et Bernardo et
 Iohanni de Dist notariis suis, quod faceremus publica instrumenta.

Acta sunt hec Pisis in generali parlamento et universitate hominum civitatis
 35 Pis(arum) congregato et choadunato in platea ante ecclesiam maiorem beate virginis
 Marie civitatis Pis(arum). Presentibus venerandis patribus domino Baldovino archiepi-
 scopo Treverensi, Theobaldo episcopo Leodiensi et magnificis viris dominis Amedeo

1) In adnotatione ponimus ea quae refert Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyck) pag. 47: Venimus
 Pisas (inter diem 15. et 20. m. Martii; cf. Heyck l. c. pag. XXXIII). Et ibi inter alia relatione digna
 40 invenimus civitatem satis turbatam et commotam et hoc propter dominium totum, quod ad se dominus
 rex acceperat, nichil volens eis servare de modo faciendi ancianos et alios officiales secundum consue-
 tudines antiquas, qui consueverant civitatem gubernare. Sed unum vicarium dedit eis de Ubaldinis.

comite Sabaudie, Rodulpho duce Bawerie, Henrico de Flandria marescalco dicti domini regis, Ioffredo comite de Lignenges, Tectardo comite de Cazelenemboche, Thoma de Septemfontibus et Symone Philippi de Pistorio testibus ad hoc vocatis. MCCCXII indic. X, die XVII. mensis Marci, ac regni dicti domini regis anno quarto.

754. HOMAGIUM CIVITATIS ITERATUM. Mart. 17.

5

Ex 1 et 2, ubi rubrum: fidelitas Pisanorum facta Pisis in publico parlamento. Cf. Böhrer, Reg. Heinr. 463. (P. deest.)

Sapiens vir dominus Philippus^a domini Clerici legum doctor civis Pisanus, syndicus et procurator comunis Pisani ad infrascripta sollempniter^b constitutus, sicut apparet per publicum instrumentum^c scriptum manu Leopardi filii^e Orlandi notarii de Morrona¹⁰ notarii et nunc cancellarii Pisani comunis, dominice incarnationis anno MCCCXII^d, Mart. 17. indic.^e X, sextodecimo Kalendas Aprilis^f secundum consuetudinem Pisanorum, sindicatus et procuratorio nomine dicti comunis Pisani fecit fidelitatem dicto domino regi in modum qui sequitur, videlicet:

ego Philippus syndicus^g nomine quo supra iuro ad hec sancta Dei euangelia in ani-¹⁵ mam meam et omnium et singulorum populi et^h universitatis et hominum civitatis Pisanorum eiusque districtus, quod ab hac hora inantea ero fidelis et ipsi erunt fideles domino Henrico Dei gratia Romanorum regi semper augusto et imperio Romano contra omnem hominem. Item numquam ero nec erunt ipsi in facto vel consilio, quod idem dominus rex vitam aut membrum amittat autⁱ recipiat in personam vel²⁰ res aliquam lesionem vel contumeliam aut amittat aliquem honorem, quem nunc habet vel inantea possidebit. Item si scivero vel audivero, sciverint vel audiverint de aliquo vel aliquibus, quod velit vel velint aliquod istorum contra ipsum dominum facere, ut non fiat pro posse meo impedimentum prestabo et prestabunt. Et si im-
pedimentum prestare nequivero vel nequiverint, quam cito^k potero vel potuerint ipsi²⁵ domino regi intimabo et^l intimabunt et contra eum, prout potero vel poterunt, eidem domino regi meum prestabo et prestabunt auxilium. Et si contigerit^m ipsum dominum regem rem aliquam, quam habet in presenti vel habebit in futurum, quoeunque casu amittere, eam recuperare iuvabo et recuperatam omni tempore retinere. Et pro omnibus iuribus suis et imperii Romani adipiscendis, recuperandis et retinendis ei toto³⁰ posse assistere. Itemⁿ confiteor dictum dominum regem esse et esse debere verum naturalem et precipuum sine medio dominum meum, civitatis, comunis et populi et districtus Pisanorum cum omnibus iuribus et pertinenciis suis. Et ipsum dominum regem in predictis omnibus et singulis habere merum et mixtum imperium et omnimodam iurisdictionem. Item si scivero ipsum dominum regem velle aliquem vel aliquos³⁵ offendere et inde specialiter vel generaliter fuero requisitus, eidem domino regi secundum posse meum prestabo consilium et auxilium. Et si aliquid michi idem dominus rex in secreto manifestaverit vel imposuerit, illud sine sui licentia nemini pandem vel faciam, quod pandatur. Et si consilium idem dominus rex a me petierit, illud dabo, quod michi videbitur melius et magis pro eo expedire. Et iuro, quod num-⁴⁰ quam de mea persona aliquid scienter faciam, quod in preiudicium dicti domini regis iniuriam vel contumeliam possit redundare. Et omnia alia et singula faciam, que

754. a) Philippus 2. b) sollempniter 2. c) deest 1. d) millesimo 2.^e e) indictione 2. f) Aprilis 2. g) suprascriptus add. 2. h) et deest 2. i) ut 1. k) quancito 1. l) et deest 1. m) contingeret 2. n) abhinc mutato ductu 2.

45

1) Syndicatum civitatis, cuius autographon valde corrosus servatur Taurini l. c. 'Mazzo 3 nr. 6', hic ponere supersedimus. Edidit Doenniges l. c. II, 170 nr. 38.

verus subditus et fidelis tenetur facere vero domino suo et facient omnes et singuli Pisani et que facere consueverunt suis predecessoribus Romanorum regibus et imperatoribus. Et omnia alia que in forma fidelitatis nova et veteri continentur.

Qui dominus rex precepit nobis suprascriptis notariis suis, quod de predictis conficiamus publica instrumenta.

Acta sunt hec die et loco et testibus quibus supra.*

Quam^o fidelitatem et omnia supradicta incontinenti in dicto^p loco et testibus quibus supra populus et universitas hominum Pisanorum et ipsi Pisani ad dictum parlamentum existentes in multitudine copiosa unanimiter ratificaverunt et approbaverunt voce et elevatione manuum et iuraverunt elevatis et tensis manibus versus faciem ecclesie imperpetuum fideliter observare.

Et preceperunt nobis suprascriptis notariis, ut inde conficiamus publica instrumenta.

755. LIBERATIO CARCERATORUM, RENUNTIATIO ET NOVA CONCESSIO POTESTARIAE ET CAPITANEATUS. Mart. 17.

¹⁵ Item ex 1, ubi solae servantur.

(P. deest.)

Item die et loco et testibus quibus supra in parlamento predicto idem dominus rex Omnipotentis intuitu et beate Marie virginis et ob honorem regalis culminis et publice leticie populi Pisani commotus de consuetudine regalis clemencie mandavit extrahi et liberari sine aliqua difficultate de carcere Sancti Felicis Pisani comunis omnes et singulos carceratos ibidem existentes quacunque occasione vel causa, exceptis illis qui sunt ibidem pro debito singularium personarum. Precipiens idem dominus rex nobis supradictis notariis, ut de predictis faciamus publica instrumenta.

Item die et^a loco et testibus quibus supra in predicto parlamento nobiles viri domini Ubertinus de Lando de Placencia Pisanorum potestas et Symon domini Iohannis de Spoleto capitaneus Pisani populi coram nobis supradictis notariis per baculos, quos tenebant in manibus in signum dictorum officiorum, consignaverunt ultro dicto domino regi et in manibus eius predicta officia potestarie et capitaniatus. Recognoscentes ipsum dominum regem pro eorum domino et dictis officiis renunciaverunt ipsaque officia omnemque eorum potestatem et iurisdictionem renuerunt, expoliantes se ab officiis et regiminibus potestarie et capitaniatus predictorum.

Item die et loco et testibus quibus supra post renunciationem predictam factam ab ipsis potestate et capitaneo de officiis memoratis coram nobis supradictis notariis prefatus dominus rex officium potestarie predictae supradicto domino Ubertino et officium capitaneatus predicti dicto domino Symoni et eorum regimina et iurisdictionem civilem et criminalem commisit et concessit de novo suo nomine et pro se ad eius beneplacitum. Qui potestas et capitaneus in manibus dicti domini regis iuraverunt ad sancta Dei euangelia super animas suas corporaliter tactis sacrosanctis euangelis, dicta officia bene et legaliter exercere.

⁴⁰ *) die—supra *deleta in 2, loco quorum stilo acutiori inter lineas exarata sunt*: Pisis in generali parlamento et universitate hominum civitatis Pis(ane) congregato et cohadunato in platea ante ecclesiam maiorem beate Marie virginis civitatis Pis(ane). Presentibus etc.

754. o) *rubrum in margine add. 2*: Ratificatio predictorum facta per populum Pis(anum). P) *sic scripsit Bernardus in 1; loco in dicto praebet 2*: die et.

755. a) *supra lineam 2*.

756. DECLARATIO DE IURIBUS MARESCALCI REGII. Apr. 18.

Declarationem regis ad supplicationem anzianorum Pisanorum prolatam hic subiungere liceat ex 1) autographo, quod servatur in eodem tabulario l. c. 'Mazzo 4 nr. 6'; in verso legitur manu Bernardi scriptum: Instrumentum super iurisdictione, quam habet marescalcus domini imperatoris; item collato 2) transsumto, quod etiam Bernardus ipse 5 registravit inter Protocolla et acta sua l. c. 'Mazzo 3 nr. 23' servata (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra ad nr. 563) fol. 6. Edidit Doenniges l. c. II, 177 nr. 40¹. — Böhmer, Reg. Heinr. 478. (P. deest.)

In nomine Domini amen.

Anno eiusdem millesimo tricentesimo^a duodecimo, inditione decima^b, die decima 10 octava^c mensis Aprilis, pontificatus domini Clementis pape quinti anno sexto ac regni serenissimi principis domini Henrici Dei gratia Romanorum regis semper augusti anno quarto. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat presentibus et futuris, quod cum anziani civitatis Pisane pluries supplicaverint prefato domino regi, ut super officio marescalci sui, videlicet super illis casibus seu articulis, qui tangunt seu tangere 15 possunt exercitum iurisdictionis, ordinare et declarare dignaretur, ut super eis nulla deinceps inter ipsum marescaleum et anzianos et quoscunque rectores civitatis iam dictae discordie materia oriatur, hinc est quod prefatus dominus rex ex certa scientia super predictis ordinavit, dixit, voluit et declaravit in modum qui sequitur:

1. In primis marescalcus debet habere custodiam omnium carceratorum, videlicet 20 foritanorum, qui secuntur exercitum domini, et iurisdictionem omnium malefactorum, que committuntur in exercitu domini. Et quam dy dominus rex moratur in civitatibus vel villis, marescalcus nullam habet cognitionem in hominibus civitatum vel villarum preterquam in extraneis, qui secuntur exercitum.

2. Item marescalcus habet ius in extraneis sequentibus exercitum tantum, qui 25 tenent locum aut stallum ad vendendum aliquas res, videlicet qualibet edomada duodecim denarios monete currentis, in loco in quo dominus est.

3. Item habet baratarias^d extraneorum sequentium exercitum, videlicet extra civitates et villas, et infra civitates et villas nichil. Et debet marescalcus compellere omnes forenses sequentes exercitum, ne infra civitates et villas seu in civitatibus et 30 villis ludant.

4. Item marescalcus habet ius in fatuis, mulieribus extraneis sequentibus exercitum.

5. Item marescalcus debet signare mensuras exercitus, videlicet quando dominus est in exercitu ad campos.

6. Item de casibus pertinentibus ad guerram et ad factum armorum et de casi- 35 bus supradictis pertinentibus ad iurisdictionem marescalci, ut supra dictum est, proclamationes et cride debent fieri ubicunque ex parte domini regis et conestabuli si sit ibi et etiam marescalci.

7. Item marescalcus debet habere linguas bovum et vacarum et unum pedem anteriorem usque ad genu de quolibet porco, qui occiduntur in exercitu ad vendendum, videlicet quando dominus est in exercitu ad campos, et in civitatibus et villis nichil.

Retinuit tamen et reservavit sibi idem dominus rex potestatem^e in predictis et super predictis et ea tangentibus omnimodam potestatem addendi, minuendi, mutandi,

756. a) CCC 2. b) X 2. c) XVIII. 2. d) baraterias 2. e) sic 1. 2.

1) Cf. Ficker 'Beiträge zur Urkundenlehre' II, 89.

declarandi, corrigendi et interpretandi, quantum, quando et quociens sibi placuerit et videbitur expedire.

Precipiens idem dominus rex michi Bernardo de Mercato camere sue notario, ut de predictis faciam unum vel plura publica instrumenta.

5 Actum est hoc Pisis in domo Girardi et Bonacursii Guambacurta fratrum, quam idem dominus rex inhabitat. Presentibus dominis Aymoni de Blanemont, Thoma de Septemfontibus militibus, domino Gossoyno cappellano et Muriceto Barberio familiaribus dicti domini regis.

(S. N.) Et ego Bernardus de Mercato de Yanna^f Bellicen. dyoces. sacrosancte
10 Romane ecclesie ac sacri imperii auctoritate publicus notarius hiis omnibus presens fui et de mandato dicti domini regis coram suprascriptis testibus michi facto hanc cartam scripsi et tradidi signoque meo consueto signavi.

757. SYNDICATUS TERRAE CORTONAE.

1312. Mart. 17.

15 *Conferenda sunt ea, quae de his quae praecedunt narrat Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyck) pag. 44: Deinde venimus Cortonam, qui multum nos honoraverunt, sed aperte vocato populo iurare noluerunt, licet per syndicum iurassent. Quando primo eos citavimus et in multis verbis nos tenuerunt sicut viri duplices, qui libenter non hoc faciebant, excusabant se sic, quod statim postquam Perusini, Castellani et illi de Augubio*
20 *scirent, quod iurassent, incontinenti ipsos destruerent et hoc possent, quando vellent, quia pauperes sunt et debiliores respectu predictorum et Aretini non diligunt eos. Unde supplicabant, quod eis daremus dilationem, donec dominus rex esset in Pisis. Quod fecimus, licet non libenter. Sed quia eramus inter eos, oportuit quod in aliquo eis condescenderemus.*

25 *Servatur syndicatus in duobus exemplaribus inter se discordantibus, quorum unum A superest Florentiae in tabulario regio, alterum B Pisis in tabulario Roncioniano nr. 745 signatum. Edidit Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 220 nr. 140, cuius editionem hic repetimus, denuo collato B.* (P. deest.)

In nomine Domini amen.

30 Anno eiusdem a nativitate millesimo trecentesimo duodecimo, indictione decima, domino Clemente papa quinto residente, die XVII. mensis Martii. Convocato et congregato consilio generali et populi, consulibus sotietatum et rectoribus artium comunis et populi terre Cortone ad sonum campane et vocem prechonis in palatio comunis predicti pro tractandis, gerendis et promovendis utilitatibus et negotiis dicte terre de
35 mandato nobilium et sapientum virorum domini Andree de Assisio iudicis malefitorum gerentis offitium potestarie dicte terre Cortone et Bosonis quondam domini Bosonis de Augubio honorabilis prioris dicte terre Cortone, ut moris est, in ipso consilio dictus dominus Andreas vicepotestas, prior et subpriors, defensores, consules sotietatum et rectores artium una cum consiliariis consilii generalis et populi, qui consilarii inter
40 omnes fuerunt centum decem et plures, et ipsi consilarii omnes simul in plena concordia, de licentia, consensu et presentia predictorum domini Andree gerentis officium

potestarie et domini prioris, subpriorum et defensorum et ipsi officiales simul cum dictis consiliariis et omnes in plena concordia existentes fecerunt, constituerunt et ordinauerunt, sicut de iure et facto melius potuerunt, Bosonem olim domini Bosonis de Augubio presentem et sponte recipientem eorum et dicte terre Cortone et totius sui districtus syndicum legiptimum, actorem et nuntium spetialem ad comparandum pro eis et eorum 5 nomine coram serenissimo principe domino Henrico divina providentia

A.

dignissimo rege Romanorum semper augusto

B.

in Romanorum rege[m] promotu et semper augusto, ad recognoscendum ipsum dominum Henricum Romanorum regem esse et 10 esse debere verum, naturalem, precipuum et immediatum dominum eorum terre, comunis, populi et totius eius districtus, cum omnibus iuribus et pertinentiis terre predictae, ac ipsum dominum regem habere 15 in dicta terra, comuni et districtu et pertinentiis merum et mistum imperium, dominium et iurisdictionem, et quod ipsum solum vel eius vicarium et non alium habent in dominum. 20

Et ad iurandum et promictendum, parere suis mandatis et sancti Romani imperii, et ad prestandum et subeundum in anima ipsorum debite fidelitatis iuramentum, et ad impetrandum et recipiendum gratiam et gratias ac etiam litteras^b iustitiam continentes. Et ad omnia et singula alia faciendum, que facere debent et possunt vere fideles et amatores sancti Romani imperii. Promictentes michi Guillelmo notario infrascripto stipu- 25 lanti et recipienti pro dicto domino rege et sancto Romano imperio, firmum, ratum et gratum habere et tenere perpetuo omne et totum id, quod factum fuerit per dictum syndicum, sub ypotecha et obligatione bonorum et iurium suorum et omnium et singulorum hominum dicte terre Cortone et totius sui districtus presentium et futurorum.

Actum Cortone in palatio comunis, presentibus ser Petro Muricuccis de Bagnorea 30 notario, ser Masselo Baroncii de Eugubio notario, Angelo Blance trombatore et Ceccho eius filio testibus ad predicta adhibitis et vocatis.

(S. N.) Ego Guillelmus Benvenuti de Cortona imperiali auctoritate notarius ac iudex ordinarius predictis interfui et ut supra legitur rogatus scripsi et fideliter publicavi.

758—760. SCRIPTA PRO NOBILIBUS DE WEINSBERG.

35

1312. Mart. 20.—27.

Denuo contulimus tam autographa quam transsumtum tabularii Hohenlohensis, quod est in villa Oehringen, benivolenter nobis transmissa.

757. ^a) Henricho B.

^b) ac etiam litteras exciderunt B.

40

758. SCRIPTUM PRIMUM. Mart. 20.

Autographon deperditum est. Damus ex transsumto Heidelbergae a. 1379. Oct. 8 confecto, ubi praecedunt litterae civitatis Weinsberg a. 1312. Mart. 31 scriptae, litterae Alberti regis a. 1301. Mai. 26 et a. 1303. Aug. 31 (Böhmer, Reg. Albr. 344 et 451), litterae Heinrici VII. a. 1310. Sept. 13 (Böhmer, Reg. Heinr. 640), sequitur sententia iustitiarum curiae a. 1375. Iul. 16 prolata, quae in Regestis imperii VIII. desideratur. Ad idem transsumtum redire videtur editio, quam paravit Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 451 nr. 644. — Böhmer, Reg. Heinr. 465. (P. deest.)

Heinricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii
10 fidelibus, ad quos presentes pervenerint, grariam suam et omne bonum.

(1) Iusticia exigit et swadet ratio, ut gloriam et honorem imperii propensiori studio modisque omnibus promovere studeamus et eciam ampliari, ut regie corone dignitas nostris temporibus in maius augmentum proficiat. Eapropter pie consideracionis gracia benignius intuentes fidelia et effectuosa servicia, que nobiles viri Conradus de
15 Winsperg senior advocatus provincialis necnon Conradus filius suus fideles nostri dilecti nobis et imperio pro reformatione boni status ac rei publice desiderabiliter haecenus exhibuerunt tam in partibus Ytalie quam Alamanie et que eciam adhuc nobis et imperio impendere poterunt in futuro contra adversarios nostros et imperii et specialiter contra Eberhardum comitem de Wirtenberg, ipsos suosque heredes de omnibus et singulis
20 debitis, dampnis et usuris, in quibus solvere tenentur Iudeis infrascriptis, videlicet Frumoldo dicto de Winpina, Leoni Berner in Worm(ati)a et Enslino de Gamundia ceterisque Iudeis in advocacia commorantibus, camere nostre servis et quorum res et persone ad nos et imperium spectant immediate, auctoritate regia pure ac simpliciter absolvimus per presentes eosque de eisdem debitis, dampnis et usuris dicimus et dimit-
25 timus et expresse decernimus liberos et solutos, eisdem vero Iudeis, heredibus et successoribus eorum super eisdem dampnis, debitis et usuris perpetuum silentium imponentes. (2) Ad hoc eciam eisdem Conrado et Conrado de Winsperg ac suis heredibus dedimus et deputavimus ac liberaliter donamus et deputamus trecentas libras Hallensium singulis annis in festo beati Martini colligendas^a et perpetuo recipiendas^a de sturis
30 Iudeorum nobis et nostris in imperio successoribus persolvendis in advocacia provinciali inferiori. (3) Et ut eciam iidem Conradus et Conradus de Winsperg nunc ista vice fervencius et forcius resistere studeant inimicis nostris et imperii et incepte liti contra eosdem eo commodius laudabilem finem imponere valeant et iocundum, ipsis suisque heredibus assignacionem et obligacionem per inclitum dominum Albertum piissime
35 recordacionis quondam Romanorum regem nostrum predecessorem ipsi Conrado seniori suisque heredibus legitime factam de opido nostro et imperii Winsperg pro certa summa pecunie, scilicet pro tribus milibus et ducentis libris Hallensium, prout in ipsius domini Alberti litteris¹ et instrumentis nobis ostensis, visis, de verbo ad verbum auditis et intellectis et legaliter per nos approbatis plenius continetur, ratam et gratam habentes
40 et haberi volentes, ipsam ex liberalitate regia approbavimus et confirmavimus et litteris presentibus legitime confirmamus. (4) Et insuper huic iam dicte summe pecunie duximus superaddendum et specialiter adiungendum mille libras Hallensium bonorum, ita ut iam dicti Conradus et Conradus de Winsperg suique heredes supradictum opidum Winsperg cum omnibus suis pertinenciis, iuribus et redditibus tam diu libere sine quo-
45 libet impedimento habeant, teneant et pacifice possideant, quousque eis aut suis heredi-

758. ^a) corr. ex — dos tr.

1) Cf. Böhmer, Reg. Albr. 451.

bus per nos vel nostros in imperio successores de quatuor milibus et ducentis libris Hallensium bonorum et legalium totaliter fuerit satisfactum. Et de perceptis medio tempore in sortem principalem minime computandis. In quorum omnium testimonium et evidenciam pleniorum sigillum nostre maiestatis ex certa nostra sciencia presentibus est appensum.

Datum Pisis, XIII. Kalend. Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

759. SCRIPTUM ALTERUM. Mart. 24.

Autographon descripsimus, quod in cancellaria regis scriptum non esse videtur. Pendet sigillum parum laesum loro membranaceo. In verso nihil exaratum est. — Böhmer, Reg. Heinr. 467. (P. deest.)

Heinricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Dignum iudicat nostra regia serenitas, ut quos maiora fidelitatis et devocionis commendant obsequia, ampliora mereantur beneficencie et gratie munera reportare. Ideoque pie consideracionis gratia benignius intuentes approbate fidei merita et grata servicia, que nobiles viri Conradus senior et Engelhardus de Winsperg fideles nostri dilecti hactenus cum magnis expensis multipliciter exhibuerunt nobis et nostris predecessoribus in imperio et adhuc exhibere poterunt in futurum, nos ex liberalitate regia eis dedimus et donamus quadrigentas marcas puri argenti in subsidium litis, quam habent pro nobis et imperio contra Eberhardum comitem de Wirtenberg nostrum et imperii ac rei publice persecutorem. Et proinde eisdem Conrado et Engelhardo de Winsperg suisque heredibus nostrum et imperii castrum dictum Richenstein et opidum dictum Gemünde prope Nekkarum cum omnibus suis pertinenciis et iuribus obligavimus et presentibus obligamus tam diu tenenda, habenda, utenda ac libere possidenda cum omnibus suis iuribus et p[er]tinenciis universis per se ac suos heredes, quousque per nos aut nostros in imperio successores prefata castrum et opidum cum quadrigentis marcis puri argenti et ad hoc etiam cum aliis pecunie summis prius ipsis per nos et nostros in imperio antecessores desuper deputatis ab eisdem Conrado et Engelhardo vel eorum heredibus penitus absolventur. De perceptis medio tempore in sortem principalem minime computandis. In cuius donacionis et obligacionis testimonium et evidenciam pleniorum presentes litteras exinde conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus ex certa nostra sciencia communiri.

Dat. Pysis, nono Kalend. Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

760. SCRIPTUM TERTIUM. Mart. 27.

Autographon descripsimus. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. In verso nihil exaratum est. — Böhmer, Reg. Heinr. 468. (P. deest.)

Heinricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

(1) Tanto maiorem ad subditos nostros debemus favorem nostre liberalitatis effundere, quanto prompeiori fide et alacri voluntate ad fidelitatem nostram et mandata concurrunt, personarum pericula et rerum dispendia non curantes. Nos igitur oculis pietatis benignius inspicientes, qualiter nobiles viri Conradus de Winsperg senior advocatus provincialis et Conradus filius suus fideles nostri dilecti cum sincera fidei puritate et servi-

ciorum suorum promptitudine hactenus continue sacro Romano imperio adhererunt et adhuc ferventer pro nobis et ipso imperio non desistunt exponere ipsorum res et personas, ad eorum preces devotas volumus et merito tenemur aures prebere serenas, ipsis suisque heredibus et successoribus universis auctoritate regia omnia privilegia, iura, feoda, donaciones, concessionones, gracias, libertates et obligaciones eis et suis predecessoribus donata, tradita et concessa neenon donatas, traditas et concessas ab illustribus imperatoribus et regibus Romanorum predecessoribus nostris inclite recordacionis liberaliter innovamus, ratificamus, approbamus et litteris presentibus legitime confirmamus. (2) Volentes etiam eosdem Conradum et Conradum de Winsperg ob eorum fidelium serviciorum merita et ut etiam eo commodius et forcius nobis et imperio valeant ulterius assistere, prosequi uberiori libertatis gratia et favore, de nostra potestate sentencialiter decernimus, declaramus, volumus, statuimus et legitime pronunciamus in hiis scriptis, ita quod iidem Conradus et Conradus de Winsperg eorumque heredes et successores in curia nostra regali et successorum nostrorum in imperio curiis regalibus de cetero perpetim coram iudicibus in eisdem curiis existentibus tantummodo et non alibi iuri pareant et ibidem solummodo conquerentibus exhibeant iusticie complementum, nisi voluntarie non choacti eis placeat aliquando coram aliis iudicibus comparere aut aliquas alias personas coram eisdem iudicibus convenire. Et per hoc nolumus eis vel heredibus aut successoribus suis in predicta sua libertate ali- quod impedimentum vel preiudicium generari^a, sed volumus semper eandem libertatem suam ut predicatur in suo robore permanere. (3) Volumus etiam et legitime statuimus et ordinamus omni iure et modo quo supra, ut eorundem Conradi et Conradi de Winsperg heredum et successorum ipsorum homines proprii et etiam eorum speciales familiares tam milites quam armigeri neenon eorum castrenses, burgenses et opidani in eorum opidis et villis aut alibi residentes non debeant nec de iure possint ab aliquo iudice seculari extra ipsorum iudicia ad aliena iudicia extranea ulterius artari aut aliquo qualiter evocari, quam diu ipsi parati sunt coram eorum dominis aut iudicibus vel seculis facere omnibus querelantibus iusticiam vel amorem. Et si aliquid contra premissa aut quolibet premissorum factum vel attemptatum fuerit in iudicio vel extra iudicium publice vel occulte, scienter vel ignoranter ex quacumque causa a quocumque iudice aut ab aliis personis, cuiuscumque sint vel fuerint existencie, hoc exnunc prout extunc auctoritate regia sentencialiter decernimus irritum et inane et reputabimus pro non facto. (4) Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre confirmacionis ac libertatis paginam infringere aut ei in aliquo ausu temerario contraire. Quod qui facere presumpserit, gravem nostre maiestatis offensam se noverit incurrisse. In quorum omnium testimonium et debitam firmitatem sigillum nostre maiestatis presentibus est appensum.

Dat. Pysis, sexto Kalend. Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

761. MANDATUM CIVITATI MANTUANAE MISSUM.

1312. Mart. 21.

Denuo contulimus autographon tabularii regii Mantuani 'E. II. 2' signatum. In verso vestigia sigilli maiestatis cerae rubrae dorso impressi apparent. Ediderunt Böhmer

760. a) ^r (= er) stilo acutiori atramento fusciori add. or.

'Acta imperii selecta' pag. 452 nr. 465 et male lectum Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 221 nr. 141. — Böhmer, Reg. Heinr. 466. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili et prudentibus viris . . vicario, consilio et comuni Mantuan(o), fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Pro parte consilii, comunis et hominum Brixienſium, fidelium noſtrorum dilectorum nuper celſitudini noſtre extitit intimatum, quod vos pretextu quorundam dampnorum, que in Brixia vos dudum paſſos fuiſſe proponitis, nonnulla bona quorundam mercatorum Brixienſium auctoritate propria arreſtaſtis et etiam detinuistiſtis, quamquam de dampnis paſſis huiusmodi coram vicario ſuo aut in noſtra curia ſe vobis offerant iuſticiam plenariam exhibere. Quare fidelitati veſtre diſtrictę precipimus et mandamus, quatinus omni more ſublato diſpendio bona huiusmodi taliter arreſtata mercatoribus ipsis integre reſtituere nullatenus omittatis, petitori ius veſtrum, ſi quod vobis adverſus Brixienſes eoſdem competit, coram vicario ſuo vel in noſtra curia, ad quod parati ſunt vobis plenarie reſpondere. Ad hec fidelitatem veſtram requirimus et hortamur attente vobis ſerioſius iniungentes, ut ad conſervationem civitatis Brixienſis et quietem illius pro viribus intendatis eique, cum expediens fuerit, ad recuperandum omnia loca diſtrictus civitatis prediſte per quosdam noſtros et imperii rebelles occupata impendatis auxilium, conſilium et favorem.

Dat. Pisis, XII. Kal. Aprilis, regni noſtri anno quarto.

762. 763. MANDATA DE SOLUTIONE PECUNIAE.

1312. Mart. 29.— 31.

762. MANDATUM AD FRIDEBERGENSES ET WETZLARIENSES. Mart. 29.

Denuo contulimus autographon tabularii civitatis Wetzlariensis benivolenter transmissum. Editum est apud Foltz 'Urkundenbuch der Stadt Friedberg' I (1904) pag. 83 nr. 189. Sigillum valde laesum pendet loro membranaceo. Scriptum est manu Germanica. In verso nihil exaratum est. — Böhmer, Reg. Heinr. 469. (P. deest.)

Henricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . sculetis, . . consulibus et civibus in Frideberg^a et in Wetflaria, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Prudentibus viris dilectis civibus nostris in Ezzelingen certe pecunie quantitatem, ut eo forcius Eberhardo de Wirtemberg nostro et imperii inimico resistere valeant, duximus largiendam. In cuius pecunie summa sibi sturam vestram nobis in festo beati Martini proxime preterito debitam presentibus^b deputamus. Verum cum eadem stura ad duo milia librarum et quingentas libras Hallensium, prout in registris curie nostre invenimus, annis singulis se extendat, de quibus nobili matrone . . relictę quondam Adolphi Romanorum regis predecessoris nostri illustris sexcentas libras Hallensium per alias nostras litteras¹ iussimus assignari, fidelitati vestre sub obtentu noſtri favoris et gracie diſtrictę precipimus et mandamus, quatinus de residua pecunia, videlicet de mille non-

762. ^a) super g signum abbreviationis (er) erasum est or. ^b) p corr. ex d or.

1) Quae servatae non sunt.

gentis libris Hallensium, occasione sture prediete dietis civibus Ezzelingensibus statim visis presentibus integraliter persolvere studeatis. Provisuri, ne per negligenciam solutionis pecunie huiusmodi dieti cives servicia nobis contra prefatum de Wirtemberg per eos promissa et per alios nobiles procuranda negligant et desistere cogantur aliquantulum ab inceptis. Sicut indignacionem nostram gravem et penam pro culpa debitam volueritis evitare. Quibus quidem solutis vos ab omni stura et exactione nobis danda usque ad festum beati Martini venturum proxime liberos dicimus et solutos. Presencium testimonio litterarum.

1312.
Nov. 11.

Dat. Pysis, III. Kalen. Aprilis, anno Domini MCCCXII, regni vero nostri anno quarto.

763. MANDATUM AD EZZELINGENSES. Mart. 31.

Descriptimus autographon, quod servatur Stuttgartiae in tabulario regio. Pendet sigillum parum luesum loro membranaceo. Scriptum est in cancellaria regis manu Germanica. In dorso nihil exaratum est. V. iam supra nr. 670. 671. — Böhmer, Reg. Heinr. 472. (P. deest.)

Heinricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris magistro civium, sculteto, consulibus et civibus in Ezzelingen, fidelibus suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Considerantes fidei vestre constanciam ac labores et expensas, quos et quas in guerra, quam nostro et imperii nomine et ad utilitatem rei publice habetis contra Eberhardum de Wirtemberg nostrum et dieti imperii hostem et inimicum ac totius pacis et patrie turbatorem, sustinuistis haecenus et continue sustinetis, ut huiusmodi guerram et ipsius Eberhardi humiliacionem iterato innovare facilius valeatis et vobis servitores ad hoc conquirere et alia facere, que circa hoc incumbunt, de quibus per vestras patentes litteras volumus racionabiliter informari, ecce quod ad presens vobis tria milia librarum Hallensium duximus largienda, que vobis hoc modo deputavimus persolvenda, videlicet per prudentes viros cives Frankenfurdenses nongentas et tredecim ac per Iudeos ibidem ducentas¹ necnon per cives in Frideberg et in Wetflaria mille nongentas libras Hallensium de sturis nostris in festo beati Martini proxime preterito nobis debitis per eosdem. Fidelitatem vestram requirentes et hortantes attente, quantum eandem pecuniam ad honorem nostrum et imperii convertatis taliter, quod nedum similia, sed maiora vobis exhibere favorabiliter nos delectet. Presencium testimonio litterarum nostri sigilli munimine signatarum.

Dat. Pysis, II. Kalen. April., anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

764. COMMISSIO VICARIATUS ASTENSIS.

1312. Mart. 31.

Iam olim autographon archivi camerae computationum Taurinensis nr. 754 signatum descripsit Bethmann (= Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 258 nr. 406). Sigillum non iam aderat, sed membrana loro recipiendo incisa. Cf. iam supra nr. 629. 630. — Böhmer, Reg. Heinr. 591. (P. deest.)

762. c) uncis inclusa corrosa sunt or.

763. a) o corr. ex is or.

1) Mandatum regis Francofurtanis directum servatum non est.

Heinricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . consilio et comuni Astensium necnon universis hominibus civitatis, territorii et districtus eiusdem, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

De fide, legalitate et circumspectionis industria strenui viri Ebleonis de Ost fidelis nostri dilecti specialem fidutiam obtinentes, ipsum in vicarium vestrum tam in civitate 5 Astensi quam in universo territorio et districtu, omnibus aliis ibidem vicariis existentibus revocatis, recepto ab eodem Ebl[e]one sacramento, quod huiusmodi officium et regimen discrete et legaliter studeat exercere, neminem gravando rancore vel odio seu relevando iniuste, prece vel precio, gracia vel amore, usque ad nostrum beneplacitum cum iudicibus, sociis, domicellis, equis et salario consuetis tenore presentium duximus 10 statuendum, ea que sunt meri et mixti imperii et simplicis iurisdictionis sibi plenarie committentes ac facientes ipsum ordinarium in premissis. Quocirca fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatinus eidem vicario nostro in premissis et omnibus aliis, que ad officium et regimen vicariatus huiusmodi spectare noscuntur, pareatis humiliter et fideliter intendatis. Alioquin penas et banna, quas idem vicarius iuste tulerit 15 in rebelles, ratas et firmas habentes, ipsas faciemus contra transgressores quoslibet irremissibiliter observari. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Pisis, II. Kal. Apr., anno Domini MCCCXII, regni vero nostri anno quarto.

765. 766. UNIO CUM FRIDERICO REGE TRINACRIAE.

20

(1312. Mart. ex. Apr. in.)

Documenta duo hucusque inedita proponimus ex minuta M ('Reinconcept'), quam satis clare scripsit Bernardus de Mercato. Servatur duobus foliis constans Taurini in tabulario regio inter Protocolla et acta eiusdem notarii 'Diplomi imperiali Mazzo 3 nr. 23' 25 (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra ad nr. 563; sed Doennigesium olim effugit). In verso nihil exaratum est.

De tempore constat ex iis, quae apud Nicolaum Botrontinensem (ed. Heyck) pag. 47 narrantur. Quae hic ponere liceat: Tunc (inter diem 15. et 20. m. Martii; cf. iam supra pag. 743 lin. 40) inveni in dicta civitate (sc. Pisana) unum fratrem Predicatorem qui 30 vocabatur frater Peregrinus missum per regem Fredericum. Que fuit illa prima ambasiata quam portavit, nescio. Audivi tamen, quod dictus Fredericus libenter vellet esse iunctus dicto regi per aliquam parentelam et propter hoc venerat dictus frater. Cum dicto fratre missi fuerunt ad regem Fredericum duo ex parte dicti regis, unus nobilis de comitatu Florentino qui vocatur dominus Ubaldinus de Ubaldinis, frater vicarii tunc 35 Pisani, et quidam miles Florentinus, qui vocatur dominus Lambertus de Ciprianis. Et isti intentionem domini regis bonamque voluntatem, quam ad eum habebat, intimarunt.

765. SCRIPTUM FOEDERIS.

Ex M fol. 1. Capita ut in M indicavimus; numeros arabicos adiecimus. Fol. 1' sequitur spatium quatuordecim linearum procuratorio Heinrici regis inserendo vacuum 40 relictum.
(P. deest.)

In nomine Domini amen.

1. Nos Fredericus Dei gratia Trinacie rex etc. et nos tales procuratores et nuncii speciales serenissimi principis domini H(enrici) Dei gratia Romanorum regis semper augusti, habentes ab eodem domino nostro rege generale et speciale mandatum ad ea
 5 que secuntur, prout patet per ipsius domini^a nostri regis patentes litteras, quarum tenor inferius adnotatur¹, notum facimus universis etc., quod nos rex Trinacie predictus nostro nomine proprio et pro nobis et nos suprascripti procuratores domini nostri Romanorum regis procuratorio nomine ipsius domini nostri regis et pro ipso ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, considerantes ex infrascriptis honorem et bonum statum
 10 sacrosancte Romane ecclesie matris nostre ac felicem promotionem negotii Terre Sancte resperse sanguine Ihesu Christi, ad quod supradicti domini Romanorum regis et nostra suspirant desideria, statumque pacificum totius populi christiani^b, fecimus, ynivimus et contraximus unionem, federa et confederationes inter nos ad invicem in hunc modum:

2. Videlicet quod nos Fredericus Trinacie rex predictus promittimus prefatum
 15 dominum Romanorum regem servire personaliter per unum annum in presenti inchoandum cum septies centum equi[ti]bus in armis, quorum quilibet habeat quatuor equituras sufficientes. Et cum triginta gualays sufficienter armatis in quibuscum[que] locis et terris existentibus prope mare per duas dietas.

3. Item quod nos Fredericus rex predictus erimus bonus, verus et fidelis amicus
 20 ipsius domini Romanorum regis sine fraude, dolo et malicia. Et quod honorem, iura, exaltationem vel utilitatem eius non impediemus quoquo modo. Et quod malum, dampnum, gravamen sive nocumentum eius, quod scire vel cognoscere possimus, non procurabimus ullo modo, ymo placebit nobis eiusdem domini Romanorum regis honor, utilitas et exaltatio et ea procurabimus toto posse. Et iuvabimus^c et confortabimus
 25 ipsum ad sua et imperii iura acquirenda, recuperanda, manutenenda et deffendenda ab omnibus et contra omnes.

4. Nos vero procuratores supradicti domini Romanorum regis procuratorio nomine pro ipso, attendentes pium affectum et bonam intentionem, que dictus rex Trinacie habet ad dictum dominum nostrum serviendum, in recompensationem ipsius servicii et
 30 aliorum predictorum promittimus eidem regi Trinacie, quod prefatus dominus noster Romanorum rex erit bonus, verus et fidelis amicus ipsius domini Frederici regis Trinacie sine fraude, dolo et malicia. Et quod honorem, ius^d, utilitatem et exaltationem eius non impediet quoquo modo, et quod malum, dampnum, gravamen sive nocumentum eius, quod scire vel cognoscere possit, nullatenus procurabit, ymo placebit sibi
 35 ipsius regis Trinacie honor, utilitas et exaltatio. Et iuvabit et confortabit ipsum in suis iuribus acquirendis, recuperandis, manutenendis et deffendendis ab omnibus et contra omnes, exceptis sanctissimo in Christo patre et domino domino C(lemente) papa quinto et suis successoribus, ecclesia Romana et rege Francie^e.

5. Hee omnia et singula supradicta promittimus et iuramus nos rex Trinacie
 40 predictus nostro proprio nomine et pro nobis. Et nos procuratores predicti^f domini Romanorum regis procuratorio nomine pro ipso et in animam ipsius ea fideliter promittimus et iuramus firmiter attendere, facere et complere et inviolabiliter observare. Sic Deus prefatum dominum Romanorum regem et nos regem Trinacie predictum adiuvet et hec sancta Dei euangelia.

45 **765.** a) sequitur *Re expunctum M.* b) procurari supplendum esse videtur, quod excidit *M.* c) sequitur *ipm deletum M.* d) sequitur et deletum *M.* e) ecclesia—Francie ductu paullulum mutato exarata esse videntur *M.* f) sequitur *noie delet. M.*

1) Quae infra exaratae non sunt; cf. pag. 754 lin. 39.

766. INSTRUCTIO NUNTIORUM.

Ex M fol. 1', ubi post spatium supra ad nr. 765 citatum statim exarata est. Capita indicavimus, ut in M distincta sunt; numeros arabicos adieccimus. (P. deest.)

Memorand(um) de hiis que nuncii et ambaxiatores domini habent expedire apud dominum Fredericum regem Trinacie pro facto unionis et confederationis domini nostri regis predicti ad expeditionem et declarationem negocii, ne ipsum negocium remaneat imperfectum.

1. Videlicet ipsam unionem, pacta et conventiones firmare, prout continentur in forma eis tradita et melius si poterunt pro utilitate domini.

nr. 765
c. 2.

2. Notandum tamen: ibi ubi dicitur 'quod rex Trinacie debet servire dominum personaliter' intelligendum est, si sit in statu de persona sua quod venire possit, videlicet quod non sit infirmus. Et si venire non posset infirmitate detentus, quod mittat sufficientem personam loco sui et rectorem gentis, cum qua debet servire domino.

ibid.

3. Item ibi ubi dicitur 'cum septies centum equitibus in armis' sic intelligendum est, quod si comode et ita cito non possent haberi in tanta quantitate, quod recipiant, si aliter facere non poterunt, in minori usque ad quantitatem sexcentorum vel quingentorum, antequam adventus eius differatur.

ibid.

4. Item debent temptare curialiter super illis verbis, ubi dicitur 'per unum annum continuum inchoandum in presenti', quod si dominus non indigeat in hoc principio predicto servicio per unum annum continuum, quod idem rex Trinacie serviat in hoc principio dicti anni tantum, quantum placebit domino. Et postmodum ad mandatum domini iterum veniat, ubi et quando domino placuerit, tocies quousque per annum compleverit servicium memoratum.

767. RESTITUTIO IUDICUM ET NOTARIORUM BRIXIENSIIUM.

25

1312. Apr. 1.

Ex transsumto a. 1312. Nov. 23 confecto tabularii regii Mediolanensis edidit J. Ficker 'Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens' IV, 510 nr. 502. Cuius editionem hic repetimus. Cf. notam l. c. (P. deest.)

H(enricus) Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili viro Ugolino de Sesso vicario Brixie, fideli suo dilecto graciam suam et omne bonum.

Ut civitas Brixie eo magis in fidelitate et obediencia imperii Romani consistat, quo se amplius senserit honorari, et ut comodius valeat regi et facilius gubernari, abilitandi et restituendi in integrum illos iudices et notarios, quos per dili[g]entem inquisitionem faciendam per te fideles nostros et imperii esse reperieris, ad omnia officia et honores iudicatus et notarie, quibus per sentenciam nostram dudum contra eos et alios de dicta civitate prolatam¹ privantur, ut ipsa officia et honores habeant et possint exercere ut prius, non obstante sententia supradieta, ex^a consilio fidelium nostrorum civitatis eiusdem

767. a) et ed.

1) A. 1311. Oct. 1; v. supra nr. 689 cap. 4 (VI) et not. *.

49

tibi auctoritate regia liberam concedimus facultatem. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et magestatis nostre sigill[o] ius[s]imus com[m]uniri.

Dat.^a Pisis, Kal. Aprilis, anno Domini millesimo CCCXII, regni vero nostri anno quarto.

5 768. 769. BANNITIO CIVITATUM TUSCIAE ET LOMBARDIAE.

1312. Apr. 11.—18.

768. SENTENTIA CONTRA LUCAM, SENAS, PARMAM, REGIUM.

Apr. 11.

10 *Denuo accuratissime contulimus 1) autographon manu Pauli de Podio Bonizi notarii scriptum, quod Taurini servatur in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 5' signatum, sed valde corrosum. Duabus columnis exaratum est. In verso leguntur: Sententia lata per dominum imperatorem contra homines comunitatum Luce, Senarum, Parme et Regii. Edidit Doenniges 'Acta Henrici VII.' II, 171 nr. 39.*

15 *Contulimus etiam 2) transsumtum ex Protocollis a Leopardo Frenetti relictis a. 1347. Mart. 1 Pisis confectum¹, quod superest in tabulario civitatis Cremonensis 'Caps. Guast.*

767. ^{a)} Data ed.

1) *Verba transsumtus potiora hic in adnotatione ponere liceat: (S. N.) Ego Franciscus filius ser Hubaldi Frenecti notarii de Sancto Pietro Vallis Here civis Pisanus imperiali auctoritate notarius auctenti-*
 20 *cum huius sententie in actis et gestis dicti serenissimi principis domini Henrici Dei gratia Romanorum regis semper augusti scriptum et rogatum per Leopardum Frenecti de Pisis notarium camere dicti domini regis non vitiatum, non corruptum, non abrasum nec in aliqua parte sui abolitum vel cancellatum vidi et legi una, cum infrascriptis notariis de verbo ad verbum coram nobili et potenti milite domino Lomo domini Antonii de Montecchio Marchie Pisanorum potestate ac domino Petro Puccii de Erivio legum doctore iudice*
 25 *et ass(id)ente suprascripto domino potestati in curia cancellarie Pis(ani) comunis et una cum infrascriptis notariis et testibus fideliter ascultavi et ipse idem dominus Pis(anorum) potestas et dictus dominus Petrus una mecum predictam sententiam cum dicto auctentico aschultaverunt et viderunt non abolito vel vitiatum in aliqua parte sui, ut supra dictum est. Ideoque de verbo ad verbum nichil addito vel diminuto, decreto et auctoritate predicti domini Pis(anorum) potestatis et mandato pro tribunali*
 30 *sedentis in hiis interpositis, fideliter, ut dictum est supra, exemplavi. Et quia^a dictus dominus Pis(anorum) potestas una mecum predictam sententiam cum dicto auctentico in omnibus concordare invenit et dictum auctenticum esse sine aliquo vitio, eius mandato, decreto et auctoritate ipsam sententiam puplicavi et auctenticavi et ad futuram rei memoriam signum et nomen meum apposui consuetum. Que aschultatio, lectura, visio et exemplatio et auctenticatio, decreti et auct(oritatis) interpositio facte*
 35 *fuerunt in presentia suprascripti domini Pis(anorum) potestatis et eius decreto et auctoritate, ipso pro tribunali sedente in presentia suprascripti domini Petri et infrascriptorum notariorum et testium, videlicet (sequuntur nomina), testium ibi specialiter ad hec vocatorum et rogatorum. Ad petitionem Iohannini de Nasellis notarii de Cremona presentis et petentis a predicto domino Pis(anorum) potestate et a me Francisco notario suprascripto omnia suprascripta fieri debere.*

40 *In civitate Pis(arum) in palatio potestatis Pis(ani) comunis positi in capella sancti Ambrosii. Presentibus suprascriptis testibus et notariis. Sub anno dominice incarnationis millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indiet. quintadecima, die K(alend)arum Martii secundum cursum et consuetudinem notariorum civitatis Pis(ane).*

Sequuntur authenticationes ceterorum notariorum.

45 *Cf. 'Neues Archiv' XXX, 432 sqq. et supra pag. 655 not. 5 et pag. 710 not. 1.*

^{a)} a post add. 2.

2165' signatum. Sed potiores tantum lectiones adnotavimus. Ad 2 redit apographon a. 1358. Sept. 8 Cremonae scriptum tabularii regii Mutinensis (= Muratori 'Antiquitates Italicae' IV, 623 sqq. = Pertz). — Böhmer, Reg. Heinr. 473. (P. 524.)

In Dei nomine amen.

Henricus Dei gratia Romanorum rex senper augustus ad certitudinem presentium 5 et memoriam futurorum.

1. Ex quo rei publice curam adsumpsimus divina iubente clementia, sedatis discordiis, que per Alamannie partes inimico pacis pullulaverant operante, in Ytaliā accedere festinavimus, in qua propter Romanorum regum absentiam universe civitates ac comunitates regalia Romani imperii occupant et intra se civilibus bellis afflicte 10 partialitatis discordia exerescente, partibus certis quasi ex ipsarum qualibet deiectis, more tyrannico regebantur, multis immo infinitis ipsarum civibus exulantibus ab eisdem et bonis propriis per adversarios occupatis, diffusi egebantur per civitates externas mendicare. Et per Dei gratiam universa Lombardia et civitatibus et comunitatibus eiusdem ad pacis reductis concordiam et extrinsecis^b exulibus cum intrinsecis com- 15 pacatis, et aliquibus ex dictis civitatibus postea coerrantibus emendatis, disposueramus Tusciā proficisci, ubi guerrarum discrimina, partialitatum odia, scandala universaque ex ipsis mala provenientia in personis et bonis Tuscorum concivium^c intus et deforis per singulas comunitates eiusdem adeo excreverant et continue augebantur, ut vix mens amplecti et manus scribentis subficeret ad narrandum. A clamationibus etiam et a 20 lachrymationibus multorum ex ipsis terris exulum nostra excitabatur intentio mensque regalis et animus cura vigili non cessabant, ut universam prefatam Tusciā dictis extirpatis erroribus et discordiis ad pacis federa restaurare possemus et universis de Ytalia nostris et Romani imperii fidelibus pacis et unitatis federe congaudentibus, et iustitie constantis exhibitione Romanum fulgeret imperium et regalis maiestas ad sacrarum susceptionem 25 infularum Romam progredi quieto animo cum Dei auxilio obiectis obstilitatis valeret conatibus.

2. Verum nonnullas diete Tuscie civitates, silicet Florentiam, Lucam et Senas, omnium ipsius patrie malorum et scandalorum auctrices ipsarumque tyrannos cives, quorum iniquis et perversis gubernabantur consiliis, ut suorum concivium exulantium 30 spoliis uti solitis non cessarent, humane nature hostis dolositatibus ac superbia hostinaciter offuscatos, contra nos et Romanum imperium et fideles nostros et cum nonnullis aliis eiusdem Tuscie comunitatibus invicem temerarie seditiones, confederationes, con- spirationes inivisse^d et in publicam rebellionem prorupisse conperimus et sese gentium, equitum et peditum multitudine mun[i]visse, passus etiam ipsarum territorii inpeditos et 35 munitos tenere, nuntios nostros, gentes et fideles Romani imperii per eosdem transitum facere non sinendo¹. Et quod inhumanius est, in se ipsos divinam et humanam legem transgredi non contenti, tanquam perditionis filii² Lombardie nostre provinciam iam ad pacis concordiam restitutam resubvertere et ad ipsarum perditionem aducere sattagentes, hostis humani sequentes vestigia, qui primos homines dulci pomo contra ipsorum crea- 40 toris prohibitionem comedere et gustare seduxit, Ghibertum de Corigia civem Parmensem, vaxallum et fidelem tunc imperii atque nostrum, quem non modicis munificentis et honoribus prefecimus, videlicet castro^e Guastalle, quod sibi in feudum de camera regali concessimus, et vicaria civitatis Regii, quam comiseramus eidem, et Iohannem Chirici de Sancto Vitali, eiusdem Ghiberti generum et concivem, quorum magis consilio diete 45 civitates Parme et Regii eorumque concives uti et regi potissime dicebantur, deceptiva

768. ^b) extrinsecis 1. ^c) comunium 2. ^d) inuuffe 1. ^e) castri 1.

1) Cf. Nicolaum Botrontinensem (ed. Heyck) pag. 47. 2) Cf. Ioh. 17, 12. 2. Thess. 2, 3.

pecunia ac florenorum non modicis quantitibus conruerunt, ut dicte civitates Parme et Regii et ipsarum homines ad confederandum cum [ipsis]^f Tuscie civitatibus rebellibus procurarent, ipsorum Tuscorum dolositatibus et dictorum Ghiberti et Iohannis et Opeçini de Ançola^g iudicis oper[ibus] et tractatu comunia et homines dictarum civitatum Parme et Regii subverterunt ac etiam induxerunt, ut se cum eis conspirarent et [con]federarent. Et^h cum ipsis civitatum Parme et Regii comunibus et hominibus et cum dictis Ghiberto et Iohanne comunia et homines dictarum civitatum [Flor]entie, Luce et Senarum et dicte comunitates et homines Parme et Regii et dicti socer et gener cum dictis civitatibus Florentie, Luce et Senarum, cum aliis nostris et Romani imperii emulis et infidelibus ac etiam exbannitis nostris de civitate Mediolani et Cremone temerarie, dolose et nequiter contra nos et Romanum imperium et fideles eiusdem confederationem, conspiracy ac seditionem publica et notoria relatione percepimus invisisse et contra nos et Romanum imperium in rebellionem publicam convolasse, nostrum etiam expellendo vicarium de regimine dicte civitatis Parme dicteque civitatis Regii regimen, quod dictus nequam et infidelis Ghibertus nostro regebat nomine, contra nos eodem suo privato et proprio nomine abutendo. Occupavit insuper dictus Ghibertus violenter castrum nostrum Burgi Sancti Doniniⁱ et occupatum detinet, et vicarium nostrum de ipsius regimine et terra^k expulit seu expelli fecit contra dicti nostri vicarii voluntatem et dictum Opeçinum de Ançola in potestatem et rectorem dicti castri eligi fecit et procuravit, et ipsam potestariam et regimen dictus Opeçinus accepit, exercuit et exercet, dictique Ghibertus et Iohannes gentes equitum et peditum in favorem Cavaleabovum et aliorum rebellium exbannitorum imperii nostri destinando et personaliter eundo ad invadendum et occupandum nostram villam Casalis Maioris et pontem Dosoli districtus Cremone, que nostro nomine tenebantur, et cavalcandum et predandum dictam civitatem Cremone tunc in nostra fidelitate manentem et intrinsecos eiusdem tunc fideles et nostros. Propter que in Lombardia predicta excitata sunt guerrarum discrimina, scandala plurima et turbationes comote in terris quam pluribus dicte nostre provincie Lombardie, [comittendo predictae communitates omnes] et^f singule et speciales persone superius nominate predicta omnia et singula temporibus in inquisitione, quam inde fieri fecimus, denotatis contra nos et Romanum imperium et in derogationem iuris et honoris nostri atque imperii, prout hec omnia^f et singula publica et [notoria esse^l quam plurium fide dignorum est] regalibus auribus pate[factum]^f.

3. [Et licet hec omnia et alia per universas Lombardie et Tuscie partes fama notoria divulgaret, divinum]^f sequentes exemplum descendere volumus et videre et per discretos viros Palmerium de Altovitis de Floren[tia] legum professorem, et Andream Calandrinum de Advocatis de Roma, consiliarios et aule nostre iudices, contra predictas civitates de Tuscia et de Lombardia earumque homines et dictos Ghibertum Iohannem et Opeçinum inquirere fecimus^l de predictis facinoribus, felloniis ac criminibus memoratis ipsaque comunia, civitates et homines et quemlibet ipsorum citari et requiri fecimus per nostros iudices antedictos, predictorum publicorum proposita voce preconia, ut certo iam elapso termino coram nobis et dictis nostris iudicibus dicte comunitates per eorum syndicos et dicte speciales persone personaliter comparere curarent, nostra facturi mandata et sese de premissis excusaturi si possent. Quod nequaquam facere curaverunt. Postmodum et iterato eosdem citari fecimus, certis et legiptimis terminis eis^{l*} pro secundo et tertio et perhemtorio assignatis per iudices prelibatos, ut coram nobis et dictis nostris iudicibus comparerent, nostris parituri mandatis et se si poterant defensuri de predictis. Alioquin a dictis terminis inantea pro confessis et legitime con-

768. ^f) *uncis inclusa corrosa sunt* 1. ^g) *Anzolla semper* 2. ^h) *Ac etiam* 2. ⁱ) *Dyonini male* 1. ^k) *terre* 2. ^l) *sunt* 2. ^{l*)} *eis terminis* 2.

50 1) *Cf. supra nr. 721.*

victis haberentur et singulis predictorum et tanquam legitime convictos et confessos ex predictis dapnaremus et exbanniremus eosdem. Qui ex tantorum scelerum commissione contra eorum regem et dominum protinus desperati nostram misericordem elementiam non actendentes, que petentibus quantuncumque peccantibus misericordiam debitam non negavit, pro obedientia contumaciam elegerunt, reatus reatibus, scelera sceleribus iugiter in deterius cumulando. Quis ergo rex et dominus superni Regis iram provocare non timet, si tam enormia et detestabilia inulta dimittat, et si contra tales iura et leges inanimate armantur, quomodo animata lex arma valet^m deponere contra eos, quos quia Dei timor non retraxit a malo, rigor saltem nostre debet corrigere discipline. Nec enim rex iustus esse censetur, qui bonos premiis non exortatur et malos pena debita non affligit.

4. Volentes igitur morem gerere iusti regis et ne superioris iram contra nos aducere videamur, tales subditorum nostrorum excessus ac scelera punire et corrigere negligendo, arma iustitie sumimus ad predictorum rebellium punitionem, ut eorum exemplo alii terreantur, ut nostrum de vultu Dei iudicium prodeat¹. Christi nomine invocato, pro tribunali sedentes, habentes dicta comunia, civitates et homines speciales superius denotatos ex notoriis et ex eorum contumacia pro confexis et legitime convictis de predictis omnibus et singulis excessibus et delictis, de plenitudine regie maiestatis contra eos ut infra sententias proferimus in hiis scriptis:

(I) Privamus quidem comunia et homines dictarum civitatum Luce, Senarum, Parme et Regii et quodlibet et quemlibet ipsorum mero et misto imperio et iurisdictione omnique iure et dominio potestarie seu rectorie et regimine ipsarum civitatum, que habent vel habuerunt vel quibus utuntur seu uti consueverunt in ipsis civitatibus et eorum districtibus, ipsaque merum et mistum imperium, omnem iurisdictionem ac regimen ipsarum necnon omnia ipsarum civitatum castra, villas, possessiones et bona intus et deforis, ubicunque sint, omnesque ipsarum et cuiuslibet ipsarum civitatum introitus, redditus et proventus nostris et Romani imperii erario et camere adnotamus, publicamus et confiscamus. Privantes etiam easdem et quamlibet ipsarum civitatum et comuniatum et personarum et privatos declarantes omnibus franchitiis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus et honoribus, feudis et omnibus iuribus a nobis vel ab imperatoribus seu regibus Romanorum predecessores nostris concessis seu qualitercunque eisdem acquisitis ipsaque revocantes cassamus, irritamus et ex certa scientia annullamus. Pronuptiantes et declarantes dicta comunia et personas dictas et quodlibet et quamlibet eorum feloniam, prodicionem et lese maiestatis crimen contra regiam celsitudinem nostram et Romanum imperium ex predictis excessibus incurrisse.

(II) Et nichilominus ipsa comunia et homines et quodlibet ipsorum comunium multamus atque condempnamus fisco et^m camere nostre et Romani imperii, videlicet comune et homines civitatis Luce in tribus milibus libris auri puri, comune et homines civitatis Senarum in tribus milibus libris auri puri, comune et homines civitatis Parme in duobus milibus libris auri puri, comune et homines civitatis Regii in mille libris auri puri.

(III) Predictum vero Ghibertum declaramus feloniam et crimen lese maiestatis et prodicionem contra nos et Romanum imperium commisisse et etiam fecisse contra formam fidelitatis per eum preste nobis pro feudo dicti castri Guastalle, quod eidem concesseramus in feudum, privantes eum et privatum declarantes feudo castri predicti ipsumque castrum eiusque districtum, vasallos et habitatores cum omni iurisdictione et iure et omnibus pertinentiis suis ad nostram cameram revocantes. Necnon predictosⁿ Ghibertum, Iohannem Chirici, Opeçinum de Ançola tanquam rebelles et pro-

768. ^m) vellet 2. ^m*) et *deest* 2. ⁿ) ipsos 2.

1) Cf. Ps. 16, 2.

ditores imperii et lese maiestatis crimine reos de toto Romano imperio exbannimus et eorum et cuiuslibet eorum bona omnia camere nostre et Romani imperii adnotamus et publicamus, privantes eos et quemlibet eorum omni honore et dignitate, immunitate, privilegiis, franchitiis et libertatibus a nobis et a Romanis regibus vel
 5 imperatoribus predecessoribus nostris et quibuscunque aliis concessis seu qualitercumque eis acquisitis. Et eos et quemlibet eorum perpetua volumus laborare infamia. Et si aliquis predictorum singularium in fortiam nostram seu Romani imperii pervenerit, furcis suspendatur ita quod moriatur.

(IV) Ançianos quoque, priores, consules et consiliarios dictarum terrarum et
 10 cuiuslibet earum, qui tempore dicte rebellionis erant et subcessive fuerunt et in futurum fuerint dicta rebellionis durante, de toto Romano imperio exbannimus et perpetua notamus infamia, privantes eosdem et quemlibet ipsorum omnibus privilegiis, honoribus, franchitiis et immunitatibus a nobis vel Romanis imperatoribus seu regibus predecessoribus nostris concessis vel aliter eisdem a[c]quisitis. Et inabiles esse volumus
 15 adiudicandi et assidendi officio et cuiuslibet magistratus honore.

(V) Potestates vero, iudices et notarios, qui tempore dicte rebellionis et ab inde citra de predictis obnoxii sunt et qui deinceps in regimine dictarum terrarum prefuerint et absque nostra vel subcessorum nostrorum licentia ad ipsarum regimen exercendum accesserint, privamus et privatos esse volumus ab officio iudicandi et
 20 assidendi et notariatus et cuiuslibet magistratus et perpetue infamie volumus subiacere. Ac etiam omni privilegio, franchitiis, immunitatibus, honoribus et iuribus a nobis vel predecessoribus nostris concessis vel aliter eisdem quesitis privamus, ipsa privilegia, honores, franchitias et immunitates et iura ex certa scientia revocantes. Ipsosque exbannimus tanquam rebelles Romani imperii, a cunctis nostris et dicti imperii
 25 fidelibus volumus personaliter et realiter inpune posse offendi, iudices quoque, advocatos et notarios dictarum civitatum earumque districtuum cives et incolas adiudicandi et assidendi et tabelionatus officiis privamus et perpetue volumus infamie subiacere.

(VI) Item quia dictarum civitatum comunia in dicte rebellionis et tam detestabilium scelerum obstinatione publica tanto tempore nullatenus perdurassent sine
 30 ipsorum civium et incolarum patientia vel assensu et ut pene metu coacti se et dicta eorum comunia a dictis nefandis erroribus retrahant^o et ad debitam reverentiam nostram et Romani imperii reducantur^p, universos et singulos dictarum civitatum earumque districtuum cives et incolas tanquam nostros et Romani imperii rebelles de toto Romano imperio exbannimus. Mandantes quod nulla civitas, castrum vel villa
 35 seu baro vel alia singularis persona prestat deinceps ipsis omnibus vel alicui ipsorum vel singularibus personis eorum vel dictis Ghiberto, Iohanni et Opeçino vel alicui ipsorum^a auxilium aliquod vel favorem nec dicta comunia vel aliquod ipsorum vel ipsorum cives, incolas, districtuales vel dictos Ghibertum, Iohannem et Opeçinum vel aliquem ipsorum receptet, post unius mensis spatium a recitatione huius nostre sententie decurrendum, sub pena quinquaginta librarum auri pro qualibet civitate et
 40 XX^r librarum auri pro quolibet castro vel barone et decem librarum auri pro qualibet alia persona contrafacientibus et quotiens contrafieret^s, et plus et minus ad nostrum arbitrium considerata qualitate personarum et modo delicti, nostre camere persolvendis^t. Decernentes quod quilibet possit et debeat cives et incolas et districtuales dictarum civitatum tanquam bannitos et rebelles Romani imperii personaliter
 45 capere et in nostram fortiam consignare et ipsorum bona capere et habere. Inhibentes quod nullum dictorum comunium vel singularium personarum ipsorum^u vel alicuius

768. ^o) retrahantur 1. ^p) re- corr. ex de- 1. ^a) vel — ipsorum *deest* 1. ^r) viginti 2.
^s) contrafecerint 1. ^t) sic 1. 2. ^u) eorum 1.

ipsorum comunium debitores de ipsorum debitis eisdem satisfaciat vel respondere presumat.

5. Ab omnibus autem predictis excipimus illos omnes qui sunt de nostra familia et illos qui sunt exules a dictis civitatibus ratione partium eorumque familias et bona, quos familiares nostros et exules eorumque familias et bona a dictis sententia, penis et 5 bannis eximimus et sub protectione nostra et Romani imperii reservamus¹, necnon et illos omnes qui iam ad nostra mandata venerunt et sunt vel qui infra unum mensem proxime subsequentem ad nostra et Romani imperii mandata redierint. Volumus tamen de benignitate regia, ut spem misericordie peccantibus non tollamus, set ut eis prebeamus materiam ad gratiam redeundi, quod dicta communia, si venerint infra terminos 10 infrascriptos nostris super premissis parituri mandatis, videlicet comune Luce infra decem dies, comune Senarum infra XV, comunia Parme et Regii infra XX dies proxime subsequentes, a nexibus dicte sententie sint soluta.

6. Contra comune vero civitatis Florentie eiusque cives et districtuales et officiales alios processus et sententias, penas et banna de dictis criminibus et excessibus^v 15 per nos et iudices nostros fecimus et protulimus², qui et que in arcivo nostro et Romani imperii conservantur, confirmamus, corroboramus ac etiam inovamus, reservata nobis potestate in predictis omnibus mutandi, corrigendi, addendi et detrahendi, prout de nostre maiestatis processerit voluntate.

7. Et predicta omnia et singula ex certa scientia et plenitudine nostre regie 20 potestatis pronuntiamus, facimus ac etiam promulgamus, statuantes predictas sententias et processus super hiis habita valere et tenere roboris perpetui firmitatem. Non obstantibus si iuris ordo et solemnitas in predictis non fuerint observata vel si aliquis alius defectus opponi posset quomodolibet contra ea. Non obstantibus etiam legibus aliquibus, quibus cavetur absentes dampnari non posse et quod ordo iuridicus sit servandus. Qui- 25 bus omnibus et aliis contra facientibus quoad predicta ex certa scientia et ex potestate plenaria derogamus.

Lata^w et pronuptiata fuit dicta sententia per dictum serenissimum regem pro tribunali sedentem et lecta et publicata mandato et in presentia ipsius domini regis per me^x Paulum condam ser Ranuccini de Podioboniçi notarium et officialem ipsius regie 30 maiestatis et in presentia^y Leopardi Frenecti notarii^z in civitate Pisarum sub logia domus viridarii Gherardi et Bonacursi Ganbacurte in capella sancti Egidii. Quibus nobis Paulo et Leopardo^a notariis suis supradictis idem dominus rex mandavit de predictis fieri publica instrumenta. Et hec omnia ibidem acta fuerunt, convocata et adunata ibi multitudine copiosa civium Pisanorum et diversarum terrarum Ytalie et 35 aliunde dicte^b regie maiestatis mandato. Presentibus^c dominis Henrico de Flandria mariscalco predicti^d domini regis, Roberto de Flandria, Guifredo comite de Leninghena^e, Nicholao de Bonsignoribus de Senis, Thoma de Septemfontibus^f, Branchaleone de Aurea^g, Ubertino de Lando^h Pis(arum) potestate, Simone domini Iohannis de Spoleto capitaneo Pis(ani) populi et Mense de Vico iudice, Matheo de Cantone iudiceⁱ, Vanne T[ortino], 40 Grugnetto Grasso, Gogno Leoli, Bartrameo Gonis, Becto Bonaiuti et Pardo Boticella ançianis Pisani populi^k, Anthonio Surdo de Placentia, Bartholo^l de Spoleto iudicibus, domino^m Iohanne Cenoⁿ de Pisis, Symone Phylippi de Pistorio et domino Sofredo

768. ^v) quos et que, *quae desunt* 1. 2, *hoc loco inserenda esse videntur.* ^w) $\frac{3}{4}$ L $\frac{3}{4}$ ata 1; Data male 2
^x) me *deest* 2. ^y) mei *add.* 2. ^z) camere ipsius domini regis *add.* 2. ^a) Leopardo et 45
Paulo 2. ^b) de 2. ^c) magnificis et nobilibus viris *add.* 2. ^d) ipsius 2. ^e) I *supra*
lineam add. 1; Lenigana 2. ^f) camerario ipsius domini regis *add.* 2. ^g) de Genua *add.* 2.
^h) de Placentia *add.* 2. ⁱ) iudice *deest* 2. ^k) et *add.* 2. ^l) Bartholomeo 2. ^m) *deest* 2.
ⁿ) de domo Lafrancorum *add.* 2.

1) Cf. *infra* nr. 769.

2) *Supra* nr. 715. 716.

domini Lippi^o de Pistorio, Iohanne Iacotti et Iohanne de Cerchiis^p de Florentia et aliis pluribus fidedignis testibus ad hec. Dominice nativitatis anno millesimo CCCXII, indic. decima, die undecima mensis Aprilis, ac regni ipsius domini regis anno quarto.

(S. N.)^q Ego Paulus condam sere Ranuccini de Podioboniçi auctoritate imperiali iudex ordinarius et notarius publicus et nunc dicti serenissimi domini regis notarius et officialis predictis sententie et pronuptiationi interfui et predicta omnia et singula de mandato dicti domini regis scripssi, publicavi, in publicam formam redegi et signum proprie manus apposui^q.

769. EXCEPTIO TRIUM IUDICUM PARMENSIIUM. Apr. 18.

¹⁰ *Denuo contulimus* 1) *autographon eiusdem tabularii l. c. 'Mazzo 4 nr. 7' servatum, quod Bernardus de Mercato exaravit, cuius manu in verso scripta leguntur: grā fca duobus (sic) iudicibus de Parma;* 2) *apographon eiusdem notarii inter Acta eius exstans l. c. 'Mazzo 3 nr. 23' (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra ad nr. 563) fol. 6' (cf. iam supra ad nr. 756). Edidit ex 1 et 2 Doenniges l. c. II, 178 nr. 41. — Böhmer, Reg. Heinr. 479.* (P. deest.)

In nomine Domini amen.

Anno eiusdem millesimo tricentesimo duodecimo, inditione decima, decima octava die mensis Aprilis, pontificatus domini Clementis pape quinti anno sexto ac regni serenissimi principis domini Henrici Dei gratia Romanorum regis semper augusti anno ²⁰ quarto. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat presentibus et futuris, quod prefatus dominus rex ex certa scientia dixit, voluit et edicto regio decrevit, quod domini Bernardinus de Coliculo, Thomasinus de Uliveriis et Francesquinus de Gzannetis iudices, cives Parmenses et nunc iudices cum strenuo viro domino Ubertino de Lando de Placentia vicario sive potestate in civitate Pisana pro regia^a maiestate, non teneantur ²⁵ nec astringantur teneri nec astringi intelligantur sententia lata per ipsum dominum regem contra comune Parme et singulares personas dicti comunis, que quidem sententia lata fuit Pisis die undecima huius mensis Aprilis nuper preterita¹. Set ab ipsa sententia et ^{Apr. 11.} ab eius vinculis sint totaliter et esse intelligantur exempti, liberi et absoluti ipsosque et heredes eorum, qui in rebellionem ipsius domini regis non existunt, et eorum bona, ³⁰ cum ipsi iudices in vera obedientia et servicio eiusdem domini regis persistent, ab ipsa sententia et eius vinculis idem dominus rex ex certa scientia, ut iam dictum est, absolvit et penitus liberavit. Precipiens michi Bernardo camere sue notario infrascripto, ut de predictis ipsis iudicibus faciam unum vel plura publica instrumenta.

Aetum est hoc Pisis in domo Girardi et Bonacursii Guambacurta^b fratrum, quam ³⁵ inhabitat idem dominus rex, presentibus domino Anthonio de Surdis de Placentia iudice aule dicti domini regis, Leopardi Freneti camere dicti domini regis notarii testibus vocatis ad premissa.

(S. N.) Et ego Bernardus de Mercato de Yanna^c Bellicen. dyoces. sacrosancte ecclesie Romane ac sacri imperii auctoritate publicus notarius hiis omnibus presens fui ⁴⁰ et de mandato dicti domini regis hanc cartam scripsi et tradidi signoque meo consueto signavi.

^{768.} ^o) loco domini Lippi 2: de Vercelensibus.

^p) Ioh. de C. et Ioh. Iac. 2.

^q) authenticatio notarii deest 2.

^{769.} ^a) regia 2.

^b) Bonacursi Gambacurta 2.

^c) Yenna 2.

⁴³ ¹) *Supra nr. 768 cap. 4 (V) et 5.*

770—773. SCRIPTA PRO CIVITATE SAVONENSI.

1312. Apr. 11.—13.

Denuo nos ipsi contulimus autographa tabularii communis Savonensis. Ediderunt minus accurate C. Cipolla et G. Filippi 'Atti e Memorie della Società storica Savonese' II ⁵
(1890) pag. 298 sqq. nr. 4—6 et 8.

770. RECEPTIO IN PROTECTIONEM IMPERII. Apr. 11.

Ex autographo signato 'Pergamene sparse nr. 20'. Sigillum, quod olim pendebat loro membranaceo, iam desideratur. In verso scriptum est manu cancellariae: R
(= Registrat.) Cf. l. c. pag. 301 nr. 7. (P. deest.) ¹⁰

Heinricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Affectantes prudentum virorum . . vicarii, consilii et communis Saonensis dilectorum nostrorum fidelium propter fidem sinceram et puritatis fidei constantiam, quam incessanter ad nos et sacrum gerunt imperium, prout ex officii nostri tenemur debito, ubilibet sollicitudine regia precavere dispendiis et comoditatibus providere, ipsos in nostram et eiusdem imperii protectionem recipimus specialem. Mandantes vobis universis et singulis firmiter et districte, quatinus eosdem Saonenses in nullo penitus offendatis nec ipsos perturbari seu molestari ab aliquo permittatis, sed ipsos contra insultus et gravamina quorumlibet auctoritate nostra regia manuteneatis et efficaciter defendatis, sicut indig-
nationem regiam volueritis evitare. In cuius rei testimonium presentes litteras maie-
statis nostre sigillo iussimus communiri. ²⁰

Dat. Pysis, III. Idus Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

771. CASSATIO TELONEI. Apr. 12.

Ex autographo signato 'Raccolta I nr. 205'. Sigillum, quod olim pendebat loro membranaceo, iam desideratur. In verso item legitur R. Scriptum est manu admodum negligenti, quam cancellariae Savonensis esse crediderim. (P. deest.) ²⁵

Heinr(icus) Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum. ³⁰

Quamquam pridem nobili viro Branchaleoni filio Barnabovis Aurie de Ianua fidei nostro dilecto, quod de qualibet bestia onerata salma in nemore sito inter Saonam et Altare quatuor denarios a transeuntibus valeret nomine pedagii recipere et levare, per alias nostras litteras¹ de spetiali gratia in feodum usque ad nostre voluntatis beneplacitum duxerimus concedendum, tamen quia postmodum nobis innotuit, dictam concessionem in dispendium quam plurimum^a redundare, propter quod rei publice et prefato Branchaleoni, qui ipsius existit spetialis amator, debet minus grata existere, et ex certis causis ad hoc rationabiliter nos moventibus dictas litteras et concessionem cessare volumus. Decernentes ipsas nullius ulterius existere firmitatis nec per ipsas posse ali-

771. ^a) um in loco raso or.

1) Serratae non sunt.

quem ad solutionem dietę pecunie de cetero choartari. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Bysis^b, II. Idus Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

5 **772. PRIVILEGIUM DE NON EVOCANDO.** Apr. 12.

Ex autographo signato 'Pergamene sparse nr. 21'. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. In verso item legitur R. Scriptum est eadem manu negligenti ut nr. 771. (P. deest.)

Heinr(icus) Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobilibus et prudentibus
10 viris . . vicario, consilio et comuni Saonensi, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Quanto civitatem nostram affectu sinceriori complectimur et favoris gratia prosequimur plenioris, tanto liberalius vestris precibus, quas nobis digne porrigitis, exauditionis dexteram aperimus. Eapropter desideriis vestris benignius annuentes, quod preterquam
15 coram illis iudicibus, qui ad presens nostre Saonensis^a civitatis presunt regimini vel preerunt pro tempore, coram aliquibus aliis iudicibus nisi forte de mandato nostro spetiali vel in casibus a iure permissis non possitis ad iudicium aliquod evocari seu quomodolibet trahi, vobis auctoritate regia de spetiali gratia indulgemus. Nulli ergo
omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere vel ei ausu
20 temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumserit, gravem nostram indignationem se noverit incursurum.

Datum Bysis^b, II. Idus Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

773. MANDATUM CONTRA FACINOROSOS. Apr. 13.

25 *Ex autographo signato 'Raccolta II nr. 224'. Sigillum desideratur, loro membranaceo relicto. In verso item legitur R. (P. deest.)*

Heinricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobilibus et prudentibus viris . . vicario, abbati, consilio et comuni Ianue necnon universis marchionibus, comitibus, baronibus ceterisque civitatum aliorumve locorum vicariis, rectoribus, communitati-
30 bus et singularibus personis, ad quos presentes littere pervenerint, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Ut status civitatis et districtus Saonensis eo fiat maiori tranquillitate securus, quo facinorosi quique, per quos quies et tranquillitas illorum civitatis et districtus perturbari merito formidatur, a conversatione partium earundem fuerint alieni, fidelitati vestre sub
35 pena nostro arbitrio infligenda districte precipimus et mandamus omnino volentes, quatinus omnes illos et singulos, qui de civitate Saone eiusque districtu pena mortis sunt proscripti, de civitatibus, castris, locis et domibus vestris sublato more dispendio totaliter expellatis eisque auxilium, consilium vel favorem aliquem nullatenus impendatis, eos deinceps ad vos intrare seque vobiscum recipere minime permittentes.

40 Dat. Pisis, Idus Aprilis, regni nostri anno quarto.

771. ^b) sic or.

772. ^a) ad — Saonensis in loco raso or. ^b) sic or.

774. SCRIPTUM PRO OPPIDO LEUTKIRCH.

1312. Apr. 13.

Denuo contulimus autographon, quod servatur Stuttgardiae in tabulario regio. Pendet sigillum fere illaesum fasciis sericis coloris rubri fuscii. In medio dorsi in margine superiori manu cancellariae regiae scriptum est: R (= Registratum). Edidit Böhmer 5 'Acta imperii selecta' pag. 453 nr. 647. — Böhmer, Reg. Heinr. 476. (P. deest.)

Heinr(icus) Dei gracia Romanorum rex semper augustus prudentibus viris . . ministro, cons(ulibus) et civibus in Lûtkirche, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Ad hoc precipue nostri culminis elaborat intencio, ut submotis quorumlibet mali- 10 gnorum incursibus cunctis nostre dicioni subiectis pacis et tranquillitatis commodum preparemus. Sane querelam vestram gravem nuper recepimus continentem, quod occasione obligacionis vestre per nos faete strennuo viro Dyetdeg(en)^a de Castello advocato nostro provinciali pro certa pecunie quantitate ab eiusdem Dyetdegen^b nonnullis credi- 15 toribus, servitoribus et aliis per impignoraciones et offensas indebitas incommoda plurima sustinetis, super quo vobis supplicastis per excellenciam regiam oportuno remedio pro- videri. Cupientes igitur statum et commodum vestrum propter obligacionem huiusmodi non diminui, sed augeri, vobis hanc graciā duximus faciendam, quod vos in personis vel rebus vestris quibuslibet mobilibus vel immobilibus pro prefato Dyetd(egen)^b ab aliquibus creditoribus seu servitoribus suis aut ab aliis quibuscumque obligacionis pre- 20 dictae de causa impignorari vel gravari de cetero nullatenus debeatis ac quomodolibet non possitis. Advocato nostro provinciali, qui est vel pro tempore fuerit, necnon uni- versis civitatibus sui regiminis dantes tenore presencium firmiter in mandatis, ut vos in huiusmodi gracia manuteneant et defendant nec vos permittant contra tenorem ipsius ab aliquibus indebite pregravari. Obligacione tamen eadem prefato Dyetdeg(en)^c facta 25 in omnibus semper salva, cui per premissa nullum volumus preiudicium generari. In cuius rei testimonium nostre maiestatis sigillum presentibus est appensum.

Datum Pysis, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, Ydus Aprilis, regni vero nostri anno quarto.

775. 776. ASSIGNATIO TERMINI IUDICIALIS. 30

1312. Apr. 20.—Oct. 3.

775. SCRIPTUM REGIS. Apr. 20.

Servatum est in duabus formis, quae inter se valde discrepant. Formae A apo- graphon ex minuta ut videtur negligenter descriptum superest inter archivi Heinrici VII. reliquias Pisis in tabulario capituli maioris ecclesiae nr. 1348 signatum. Edidit Ficker loco 35 supra ad nr. 237 citato pag. 94 (= 230) nr. 77. Denuo nos ipsi accuratissime contulimus.

774. ^a) secunda d corr. ex r or.^b) secunda d in loco raso or.^c) deg in loco raso or.

Formae B emissae transsumptum praebet scriptum archiepiscopi Coloniensis infra nr. 776. — Böhmer, Reg. Heinr. 480. Regesten der Pfalzgrafen 1681.

(P. deest.)

A.

B.

5 Heinricus etc.

Henricus Dei gracia Romanorum rex
semper augustus universis sacri imperii
fidelibus presentes litteras inspecturis gra-
ciam suam et omne bonum.

(1) Causas et questiones principum^a Romano subiectorum imperio, maxime que
10 inter consortes vertuntur et possent, si diu vigerent^b, in detrimentum et ignominiam
ipsorum^a et in^a dedecus nostri et imperii^c redundare, sopiri^d summa diligencia cupientes,
ut corda sedentur^e discordium et in pacis tranquillitate quiescant, igitur^a ad supplica-
cionis instanciam illustris Rûdolphi^f comitis palatini Reni ducis Bawarie^g principis nostri
dilecti omnes causas et questiones, que inter ipsum ducem Rûdolphum ex una parte^h
15 et fratrem suum ducem Lûdewicum^f super quibusdamⁱ negociis vertuntur seu verti
sperantur ex altera et que per

illustres Fridericum ducem Austrie, Otto- venerabilem Chunradum Saltzburgensem
nem ducem Bawarie, Heinricum ducem archiepiscopum ac illustres Fredericum du-
Karinthie et venerabilem Chunradum Saltz- cem Austrie et Henricum quondam illustris
20 burgensis ecclesie archiepiscopum Meinhardi ducis Karinthie filium
principes nostros dilectos^k, communes amicos et arbitros predictorum Rûdolphi
et Lûdewici, in concordia et compositione Frisingie^l inter ipsos Rûdolphum et
Lûdewicum duces Bawarie celebrata^l ad nostram
seu vicarii nostri

25 audienciam sunt delate, iuxta ipsorum^m continenciam litterarum in Almaniaⁿ in loco
dicto zû dem Hûpte^o, ubi Mogus fluvius Reni flumen ingreditur, quem locum ipsis
partibus ad hoc^p exnunc specialiter deputamus, audire [proponimus et promittimus]^q,
si necesse^r fuerit et commode^s fieri poterit, ac^t fine debito terminare. (2) Si vero
ipso iudicio in loco predicto et tempore in ipsarum parcium instrumentis [conscripto]^q
30 non possemus adesse, extunc venerabilem Baldewinum Trever[ensem
archiepiscopum etc.

archiepiscopum princip[em]^q et germanum
nostrum karissimum,

et eo predictis interesse forte^u impedimento aliquo predictis loco et tempore nequeunte,
venerabilem H(enricum) sancte Coloniensis Henricum Coloniensem archiepiscopum prin-
35 ecclesie archiepiscopum etc., quo forte ex cipem nostrum dilectum
aliqua causa predicta audire eisdem loco
et tempore non valente, Gerhardum spec-
tabilem comitem Iuliacensem

auctoritate regia nostro nomine subrogamus illi^v, quem super hoc cognoscere^w con-
40 tinget. Presencium tenore mandantes ac eciam^x committentes, ut partibus convocatis
causas et questiones predictas^y audiat et fine decidat debito^z et^a quod in premissis
decreverit mediante iusticia^b, faciat^c auctoritate predicta firmiter observari. (3) Cete-

775. ^a) deest A. ^b) vigerent, er supra lineam add. A. ^c) nostri add. B. ^d) sopiti; sequi-
tur lacuna quatuor fere litterarum A. ^e) sendentur A. ^f) Rud., Lud. semper A. ^g) Bawarie
45 semper B. ^h) parte una A. ⁱ) quibuscunque A. ^k) amicos male B. ^l) Frisinge A.
^m) ipsarum male B. ⁿ) Almania A. ^o) ze den hape (corr. ex hapte) A. ^p) ad hoc ips. part. A.
^q) uncis inclusa corrosa in B. ^r) neccessarie A. ^s) comode A. ^t) et A. ^u) eo forte pred.
int. A. ^v) eidem A. ^w) audire A. ^x) loco ac eciam A: et. ^y) deest B. ^z) deb. fine
dec. A. ^a) deest A. ^b) mediante iusticia deest A. ^c) faciat quod in prem. decrev. A.

50 1) A. 1311. Aug. 3. 4; Regesten der Pfalzgrafen 1667—1669.

rum volumus ac ipsis partibus seriose iniungimus et mandamus, quatinus cum eisdem per nos

vel aliquo predictorum iudicum procedente aut per aliquem predictorum iudicum procedentem

in hiis dies iudicii nominabitur seu designabitur^d iuxta instrumentorum continenciam predictorum^e, ipse partes ad locum prefixum superius^f omni intervallo cessante^g accedant, recepture^h ibidem iusticie complementumⁱ.

In cuius etc.

In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

10

Datum Pysis, XII. Kal. Maii, anno Domini MCCC duodecimo, regni nostri vero anno quarto.

776. SCRIPTUM ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS. Oct. 3.

Transsumtum a. 1312. Nov. 11 confectum¹, cuius autographon servatur in tabulario secreto domus regiae Bavaricae, denuo contulit vir d. H. Herre Monacensis. Pendet sigillum episcopi Ratisponensis parum laesum loro membranaceo. Edidit Wittmann 'Monumenta Wittelsbacensia' II (= 'Quellen und Erörterungen zur bayerischen und deutschen Geschichte' VI) pag. 210 nr. 245. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 309. Regesten der Pfalzgrafen 1692.

(P. deest.)

20

Henricus Dei gracia sancte^a Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Ytaliā archycancellarius illustribus principibus Rūdolpho ac Lūdwico fratribus ducibus Bavarie, fidelibus suis dilectis salutem et mandatis regiis firmiter obedire.

(1) Noveritis nos litteras serenissimi principis et domini nostri domini Henrici tunc Romanorum regis, nunc autem imperatoria fungentis dignitate recepisse sub consignacione sigilli regie maiestatis non cancellatas, non abolitas nec in aliqua sui parte viciatas in hec verba:

'Henricus Dei gracia — anno quarto.' *supra* nr. 775.

(2) Cum igitur idem R(ūdolphus) dux nos requisierit, ut in dictis negociis procedamus, cum nec idem dominus noster rex, nunc imperator, nec dictus dominus . . archiepiscopus Treverensis ad presens sint in Alemanie partibus constituti, immo in remotis, utpote in urbe Romana vel circa urbem demorentur², nos ad dicti ducis requisicionem, ne cuiquam in iure suo deesse videamur, procedere volentes, harum igitur auctoritate litterarum vobis et cuilibet vestrum firmiter iniungimus et mandamus ac pro primo, secundo, tercio et peremptorio edicto vos et quemlibet vestrum evocamus^b [et]^c citamus,

35

775. ^d) assignabitur A. ^e) iuxta ipsorum instrumentorum continencium (sic) A. ^f) supiū A. ^g) cescante A. ^h) recepturi A. ⁱ) complementum A.

776. ^a) *supra* lineam add. tr. ^b) evotamus tr. ^c) deest tr.

1) *Verba transsumti sunt haec:* Nos Chunradus Dei gracia ecclesie Ratisponensis episcopus tenore presencium profiteamur, quod nos quasdam litteras sigillo venerabilis domini et patris domini Heinrici sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopi sacri imperii per Italiā archycancellarii sigillatas non cancellatas, non abolitas nec in aliqua sui parte viciatas vidimus, legimus et tractavimus scriptas per omnia in hec verba:

'Henricus Dei gracia—MCCC duodecimo.' *supra* nr. 776.

Et in testimonium premissorum presentes conscribi fecimus et sigilli nostri robore communiri. Dat. Ratispone, anno Domini MCCC duodecimo, III. Idus Novembris.

2) *Morabantur iam circa Florentiam in castris.*

45

ut in crastino purificationis beate Marie virginis proximo futuro hora meridiana in loco dicto zû dem Hâpte, ubi Mogus fluvius Reni flumen ingreditur, predicto vobis a dicto domino nostro suis premissis litteris prefixo personaliter coram nobis compareatis, facturi et recepturi super hiis, que quilibet vestrum contra alterum prosequitur seu
 5 prosequi hinc inde intenditis, id quod dictaverit ordo iuris. (3) Vobis itaque et cui-
 libet vestrum premissa notificamus cum intimacione debita, videlicet quod si aliquis ex
 vobis non comparuerit, altera parte comparente, nos cum parte que comparuerit proce-
 demus, prout de iure fuerit procedendum, alterius ausencia non obstante. Et in
 horum testimonium has litteras sigilli nostri consignacione fecimus consignare.

10 Datum Colonie, tercio die mensis Octobris, anno Domini MCCC duodecimo.

777—780. TRACTATUS CUM CARDINALIBUS DE CORONATIONE ROMANA FIENDA.

1312. Mai. 10.—Mai. 31.

Cf. de his etiam ea quae refert Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyck) pag. 55 sq.
 15 lin. 59 sq.

777. REQUISITIONES REGIS PRIORES. Mai. 10.

Registratae (R) inter Protocolla et acta Bernardi de Mercato notarii Taurini in
 tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' asservantur (= Doenniges Ms. VI, de
 quo v. supra ad nr. 604) fol. 9. Manu Bernardi scriptae sunt. Praecedit rubrum:
 20 Registrat(um); item in margine superiori omnium quae sequuntur paginarum repetitur
 forma abbreviata: R. Edidit Doenniges l. c. II, 35 nr. 18a. Nos denuo accuratissime
 contulimus. — Böhmer, Reg. Heinr. 481. (P. deest.)

Anno Domini millesimo CCC duodecimo, indie. X, VI. Idus Maii, pontificatus domini
 Clementis pape quinti anno septimo^a ac reg[n]i serenissimi principis domini Henrici Dei^b
 25 gratia etc. anno quarto, in Urbe in palatio Lateranensi. Presentibus domino Bald-
 wino Trev[er]ensi, Guallardo Arelatensi archiepiscopis, Theobaldo Leodyensi, Henrico
 Tridentino et fratre Nycholao^c Butrentino episcopis, Amedeo comite Sabaudie, Roberto
 et Henrico de Flandria, Iohanne comite Foresii, Ludovico de Sabaudia alme Urbis
 senatore^d, Lapo electo Castelle Veniciarum, Hubaldino de Ubaldinis, Pandulfo de
 30 Sabello domini pape notario, Nycholao de Bonsignoribus de Senis, Symone Philippi de
 Pistorio militibus et pluribus aliis fidedignis testibus ad infrascripta vocatis et rogatis. Per
 hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat presentibus et futuris, quod sere-
 nissimus princeps dominus Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus dixit,
 requisivit et protestatus fuit reverendis in Christo patribus dominis Arnaldo sedis
 35 apostolice legato Sabinensi et fratri Nycholao Ostiensi episcopis et Luce Sancte Marie
 in Via lata dyacono cardinali ea que inferius continentur:

1. Et primo inter cetera, que idem dominus rex dixit dictis dominis cardinalibus,
 narravit, qualiter ipse venerat ad Urbem coronandus dyademate imperii et sacro cris-

777. a) corr. ex sexto R. b) sequitur Re delet. R. c) stilo acutiori post add. R. d) alme—
 40 senatore supra lineam add. R.

mate^e inungendus, et quod voluntas eius et desiderium erat ipsas coronationem et^f i[n]unctionem suscipere in basilica principis apostolorum, dum tantum ad ipsam basilicam comode pervenire posset. Verum tamen quia per maliciam aliquorum malivolorum ipsius domini regis tale impedimentum prestatur, sicut manifeste apparet, quod etiam non potest aliqua tergiversatione celari, quod idem dominus rex ad eandem basilicam 5 comode accedere non potest sine magno periculo personarum, requisivit idem dominus rex et rogavit ipsos dominos cardinales, ut ipsum impedimentum amoveant^g, taliter quod ipse dominus rex ad dictam basilicam libere pervenire possit, maxime cum facto, dolo vel culpa ipsius domini regis dictum impedimentum non sit nec esse debeat. Quod si forte esset, quod non credit, obtulit se paratum omnem causam amovere et emendare 10 ad arbitrium ipsorum cardinalium et omnium proborum virorum sine suspicione, si qua^h esset ex parte ipsius domini regis, que ipsis malivolis dare deberet iustam occasionem vel materiam dandi dictum impedimentum.

2. Item alia ratione requisivit idem dominus rex dictos dominos cardinales, quod dictum impedimentum facerent amoveri, videlicet quia ipsum impedimentum non pre- 15 stabatur occasione ecclesie Romane nec per utilitatem vel honorem ipsius ecclesie nec occasione rei tangentis ecclesiam particularem sive universalem, set potius ad dedecus et contemptum ipsius ecclesie et summi pontificis et contra voluntatem et expressam et publicam ordinationem ipsius summi pontificis et tocius sacri collegii dominorum cardinalium ac grave periculum tocius populi christiani gloriamque et exaltationem inimi- 20 corum fidei orthodoxe.

3. Item obtulit et presentavit idem dominus rex dictisⁱ dominis cardinalibus se paratum pro se et gente sua dare et prestare in manibus eorum incontinenti omnem fidem, omnem cautionem et omnem securitatem, quas ipsi domini cardinales et alii 25 probi viri sine suspicione cognoverint esse sufficientes et ydoneas, de non offendendo illos, qui dictum impedimentum prestant, sive quemquam ipsorum in personis vel rebus^k, eundo ad^l dictam basilicam, stando ibidem vel inde redeundo^m, dummodo ipsum regem et gentem suam permittant pacifice transire, ire, stare et redire.

4. Et quia mora et retardacio dicte coronationis est dampnosa et periculosaⁿ sacro- sancte Romane ecclesie et sacro imperio et omnibus fidelibus christianis et^o retardacio 30 p(roc)h dolor negocii Terre Sancte, idcirco idem dominus rex iterato rogavit et instantanter requisivit ipsos dominos cardinales, ut pro laude et gloria omnipotentis Dei et gloriose virginis Marie et tocius celestis curie et pro exaltatione catholice fidei ac pro honore, bono et pacifico statu sacrosancte Romane ac universalis ecclesie et tocius populi christiani dictum officium coronationis et inunctionis predictarum sibi commissum acce- 35 lerare velint, videlicet quod supradictum impedimentum toto posse faciant cessari et amoveri^p, ut in basilica principis apostolorum ipse coronatio et inunctio pacifice valeant celebrari.

5. Quod impedimentum si comode amovere^q non possint nec predicta comode fieri possint in basilica antedicta, rogavit idem dominus rex et requisivit instantissime ipsos 40 dominos cardinales, ut ipsum coronare et inungere velint in ecclesia sancti Iohannis Lateranensis, cum^r a iure canonico vel civili, statuto^s vel privilegio non^t videtur prohibitum, quominus in ipsa ecclesia Lateranensi valeat et debeat coronari.

777. ^e) carisma R. ^f) in fine lineae bis scriptum R. ^g) admoveant similiter semper R. ^h) corr. ex quia R. ⁱ) sequitur dñs delet. R. ^k) sequitur eundo delet. R. ^l) corr. ex adcam R. ^m) sequitur 45 vel delet. R. ⁿ) sa supra lineam add. R. ^o) sequitur rat delet. R. ^p) hic am corr. ex anni R. ^q) admove, praecedit am delet. R. ^r) supra lineam, praecedit cī delet. R. ^s) to supra lineam add. R. ^t) fini lineae in margine adiectum R.

6. Et ad informationem ipsorum dominorum cardinalium, quod hoc facere possint et debeant, produxit et allegavit^u idem dominus rex^v multas^w rationes et iura et ea legi fecit per magistrum Henricum de Geldognia clericum et consiliarium suum in presencia ipsorum dominorum cardinalium et testium suprascriptorum*.

5 **778. ALLEGATIONES CARDINALIBUS DATAE.**

Item ex R, ubi fol. 10—11^r instrumentum nr. 777 statim sequuntur. Item a Bernardo scriptae sunt. In fine nonnulla desunt, quae notarius addere supersedit. Edidit Doenniges l. c. II, 37—39 in nr. 18b. Nos denuo accuratissime contulimus.

Servantur etiam in P rotulo chartaceo tabularii Parisini 'Carton J. 611^r nr. 33 omnino coaevo, in cancellaria quidem Heinrichi regis exarato et ab Heinricho ad Philippum Franciae regem misso, ut eum de tractatibus tam cum Roberto rege quam cum cardinalibus m. Maio habitis certiore faceret¹. In cuius dorso leguntur manu Pauli de Podio Bonizi notarii scripta haec verba: Assignetur magnifico viro domino Guillelmo de Nugareto regni Francie cancellario; item alia manu cancellariae ut videtur Philippi regis: Instrumentum tangens reges Romanorum et Sicilie. Huic rotulo inscripta sunt documenta sequentia hoc ordine: Instrumentum infra nr. 782, Requisitio altera infra nr. 779, Allegationes nr. 778. Iam olim diligentissime exemplavit Waitz b. m., nos ipsi denuo inspeximus.

Allegationes nostras in P praecedit rubrum: Allegationes date per regem Romanorum dominis cardinalibus super tollendo impedimento coronationis sue et super coronatione alibi fienda, si non possit fieri in Sancto Petro, et misse per eosdem cardinales domino pape de civitate Romana.

Varias lectiones fere omnes adnotavimus. Capita ita indicavimus, ut in Rotulo scripta sunt. Numeros arabicos adieciimus. (P. deest.)

25 1. Questio talis est. Sanctissimus pater dominus Clemens papa commisit^a per suas litteras quinque cardinalibus, quod dominum Henricum regem Romanorum in imperatorem electum nomine suo et vice ipsius ipsum in imperatorem coronarent et dyadema imperiale capiti suo imponderent sub^b illa clausula etc., quod si non omnes, quatuor ex eis vel tres vel duo vel^c unus ipsorum huiusmodi negocium exequeretur^{d,2},
30 adiectis^e in eisdem litteris verbis istis, videlicet: 'ne autem error in huiusmodi negotio intervenire possit modum, formam et locum presentibus duximus inserendum^f, prout in archivo ecclesie et in pontificali ordinario continetur^{g,3}. Modo ita est quod in^h archivo ecclesie et in pontificali ordinario continetur^g, quod rex Romanorum apud Sanctum Petrum in Urbe in imperatorem coronetur. Nunc autem casus^h accidit, quod propter
35 maliciam aliquorum malivolorum commodeⁱ nec secure nec sine maximo periculo nec sine scandalo coronari ibidem potest. Et hoc est notorium, manifestum, evidentissimum nec^k tergiversatione celari potest. Queritur ergo, numquid virtute dietae commissionis in

*) sequuntur a Bernardo addita, sed post cancellata: Et protestatus fuit de addendo etc. et ad probandum predicta de iure fecit idem dominus rex produci et legi per predictum^x magistrum Henricum de Geldognia clericum et familiarem suum coram dictis cardinalibus iura et rationes in hunc modum.

777. u) et allegavit supra lineam R. v) sequitur delet. in scriptis R. w) supra lineam add. R. x) sequitur d (= dominum) delet. R.

778. a) comisit P. b) cum R. c) aut R. d) exequerentur P. e) adiecto R. f) in-
45 serendam P. g) continentur R. h) deest P. h^u) causus R. i) comode R. k) et R.

1) Quae notat W. Israel 'König Robert von Neapel und Kaiser Heinrich VII.' (Diss. Berol. 1903) pag. 34 not. 2, omnino erronea sunt. 2) Supra pag. 609 lin. 23 sq. 3) Ib. lin. 24 sqq.

alio loco Urbis solempni¹ coronari possit. Videntur^m iura expresse dicere quod sic. Nam iura dicunt, quod ea movere debent delegatumⁿ, que merito moverunt delegantem. Set ita est, quod si delegans presens esset et de impedimento eidem constaret, quod alibi coronaret nec est dubium, quin hoc facere posset. Ergo hoc delegati^o facere debent. Probatur extra de rescriptis c. 'super litteris' ad finem¹ et fortificatur sic. Certum est 5 per litteras commissionis, quod dominus papa ipsum regem^p gratiose et favorabiliter prosequitur, nam eum in regem Romanorum approbavit, in imperatorem promovendum nominavit, pro impositione dyadematis imperialis vices suas commisit, quod alias visum non est. Modo ita est quod beneficia principum, specialiter gratiosa latissime sunt interpretanda, favores autem applicandi^q, maxime ut res commissa potius valeat quam 10 pereat. Et specialiter cum hec gratia iuri communi concordat^r, sicut est in proposito. Nam ex quo dominus papa ipsum regem in regem Rom(anorum) approbavit in imperatorem promovendum, promovere debet eum in imperatorem, alioquin faceret sibi iniuriam. Argumenta ff. de constitutionibus principum l. ultima², de rebus dubiis l. 'quociens'³, extra de re(gulis) iuris c. 'odia'⁴ et extra de electione in c. 'venerabilem'⁵. 15

2. Item etsi in proposito duo mandantur, videlicet coronatio fienda et certo loco fienda, quod non est verum, quia eciam^s certo loco fieri non mandatur, ita simile alibi in iure mandatur. Pone, iudex alicui mandat, quod ad certam diem sibi proximam coram eo compareat. Hic duo mandantur, videlicet quod compareat et quod certo die compareat. Pone ergo, quod certo die comparere non possit propter aliquod impedi- 20 mentum, numquid nichilominus^t comparere debet. Iura dicunt quod sic. Simile dicitur alibi, iudex precipit, quod aliquid certo die solvatur a debitore, debitor certo die non solvit, numquid liberatus erit. Iura dicunt quod non. Eodem modo in proposito, ubi duo mandantur, videlicet coronatio fienda et certo loco, si non possit fieri loco prefixo, non liberatur exequitor, quin alio loco facere teneatur, ff. de arbitris l. 'Celsus'⁶, 25 ff. Si quis cau(tionibus) l. 'et si post tres'⁷, extra de dolo et contu(macia) c. 'cum dilecti'^{t^s}. Item sicut ego video hic, quod^u etsi hic duo mandantur, ita alibi video de iure, quod duo exequi mandantur^w, et sicut in proposito aliquid certo loco fieri mandatur, sic video alibi, quod aliquid certo loco exequi^x committitur. Pone, dominus papa committit alicui delegato inquisitionem fieri certo loco^x vel quicquid aliud expediri, 30 propter potenciam vel maliciam partis vel aliam causam rationabilem inquisitio fieri non potest in loco decreto, numquid idem delegatus exequi poterit quod sibi mandatur in alio loco. Iura dicunt quod sic, ne tali pretextu mandatum apostolicum quomodo libet impediatur aut differatur. Eodem modo in proposito fieri debet^x, cum sit eadem^y ratio, extra de off(icio) delegati in c. 'hiis per quem'⁹, ff. ad le. Aquil. l. 'illud'¹⁰. Et 35 propter hoc in^z c(apitulo) predicto notabiliter dicitur 'statuimus', quasi hoc^z noviter sit inductum. Nam iure antiquo quando^a delegatus nolebat exequi mandatum sibi iniunctum propter aliquod impedimentum, quod ei obstare videbatur, illud suo^b superiori denunciabat et super hoc expectabat voluntatem sui superioris. Quod locum habebat, ubi aditus^c de facili haberi poterat ad superiorem et mora non trahebat ad se periculum. 40

778. 1) sollempni R. m) videtur R. n) legatum P. o) del. hoc R. p) bis scriptum R.
 q) ampliandi R. r) iure communi innitatur R. s) loco quia eciam R: nam. t) nichilominus semper R. u) deest P. v) in R. w) mandatur P. x) exequi—loco per dittographiam desunt P. x^s) fieri debet bis scriptum R. y) deest R. z) in—hoc item desunt P.
 a) deest R. b) bis scriptum P. c) additus R.

1) c. 20 X de rescr. (I, 3). 2) Dig. 1, 4, 3. 3) Dig. 34, 5, 12. 4) c. 15 in VI. de reg. iur. (V, ult.). 5) c. 34 X de elect. (I, 6). 6) Dig. 4, 8, 23. 7) Dig. 2, 11, 8. 8) c. 6 X de dolo et cont. (II, 13). 9) c. 13 in VI. de off. et pot. iud. deleg. (I, 14). 10) Dig. 9, 2, 32.

Secus autem erat, ubi mora erat periculosa nec de facili haberi non poterat aditus^d ad superiorem, sicut est in proposito, extra de rescriptis c. 'si quando'¹.

3. Item licet locus adiectus pro aliquo facto explendo observari debeat, hoc intelligitur^e, si observari secure potest et sine incommodo partium. Probatur per decretalem
all(egatam) et ff. de arbitris l. 'si cum dies' c. 'si arbiter'² et ff. de iudiciis l. 'si locus'³
et extra de rescriptis in c. 'statutum'⁴ et c. 'statuimus'⁵ l. VI, ubi est casus expre(ssus)^f.

4. Item sicut video, quod isti legati pro facto coronationis explere tenentur sibi iniunctum in loco decreto, nisi impedimentum obstaret, sic video alibi, quod ille qui iurat iuramentum servare tenetur et ille qui vovet votum adimplere compellitur, nisi
causa subsit. Pone ergo, qui iuravit ex certa causa iuramentum deseruit, numquid periurus est. Lex dicit quod non. Et^g eodem modo qui vovit^h et ex causa votumⁱ in melius commutat, votum infringere non videtur. Et^g eodem modo in proposito. Delegati, quibus commissum est aliquid certo loco exequi per mandatum eis directum, si alio loco exequantur ex causa, fines mandati non videntur excedere, ff. qui satisfacere
coguntur l. ultima⁶, de iure patronatus l. 'adigere' §. finali⁷, C. de non numerata pecunia l. finali⁸, extra de iureiurando c. 'pervenit'⁹, de voto et voti redemptione c. 'scripture' et c. 'licet'¹⁰. Nec mirum si aliquando ab iniuncto ex¹¹ necessitate recedatur aut propter periculum. Nam necessitas non habet legem nec in argumentum trahi debent, que propter necessitatem aliquando sunt concessa, C. de operis libertinorum l. I^{k-11}, ff. de officio consulum l. prima¹⁻¹², extra de re(gulis) iuris l. 'in argumentum'¹³.

5. Item sicut^m video in questione proposita, quod istis delegatis certus actus committitur sub certis modo et forma complendus, sic video alibiⁿ in iure, quod aliquando similiter actus aliquis committitur sub certis modo et conditione explendus. Pone ergo,
dicit lex¹⁴, aliquis a testatore est institutus heres^o, si monumentum post mortem testatoris in⁸ triduo proximo mortis eius fecerit. Monumentum in triduo perfici non potest, numquid^p nichilominus heres est^q. Lex dicit quod sic. Nam conditio evanescet et actus principalis, videlicet heredis institutio valere debebit. Et^g eodem modo testator heredem instituit, si in tali loco municipi[i] statuam erexerit^r. Statuam erigere non potest
propter impedimentum municipum ipsius municipii, numquid nichilominus actus institutionis valebit. Lex dicit quod sic. Et est ratio. Non enim videtur defectus^s conditione, qui parere conditioni non potest, sicut dico in proposito. Ex quo certus actus est ipsis delegatis commissus certo modo complendus, videlicet in certo loco, si modus servari^t non potest, videlicet locus nichilominus actus principalis alibi perfici debebit, ff. de condicionibus institutionum in l. 'si quis ita institutus'¹⁴ et in l. 'que sub condicione' § 'non videtur'¹⁵, de conditionibus et demonstracionibus [l.] 'si Ticius'^{u-16}.

6. Item mens et intentio domini pape committentis inspicere debet et servari potius quam verba commissionis. Certum autem est, quod dominus papa, qui ipsum regem in Romanorum regem approbavit, ydoneum, sufficientem et habilem ad dignitatem celsi-

778. d) aditum P; additus R. e) hoc int. desunt R. f) et — expre(ssus) desunt R; ubi — expre(ssus) atramento pallidiori scripta P. g) deest R. h) vovit corr. ex votum P. i) deletum P. iⁿ) ob R; loco ab iniuncto lacuna duorum verborum in R. k) prima R. l) I. R. m) sicut R. n) deest P. o) h. est inst. R. p) deletum in R. q) loco nich. heres est lacuna quatuor fere litterarum in R. r) erexerit R. s) defectus, defuncti similiter semper R. t) servare R. u) loco
si Ticius R: stitius.

1) c. 5 X de rescr. (I, 3). 2) Dig. 4, 8, 21, 10. 3) Dig. 5, 1, 59. 4) c. 11 in VI. de rescr. (I, 3). 5) c. 1 in VI. de elect. (I, 6). 6) Dig. 2, 8, 16. 7) Dig. 37, 14, 6. 8) Cod. 4, 30, 16. 9) c. 3 X de iureiur. (II, 24). 10) c. 4 et 6 X de voto (III, 34). 11) Cod. 6, 3, 1. 12) Dig. 1, 10, 1. 13) c. 78 in VI. de reg. iur. (V, ult.) 14) Dig. 28, 7, 6. 15) Dig. 28, 7, 8, 7. 16) Dig. 35, 1, 14.

tudinis^v imperialis obtinendam declaravit adque^w decrevit eidem regi per suas manus loco et tempore oportunis^x, non referens se ad certum locum, debere concedi unctionem et ipsius imperii dyadema, ipsum coronari voluit et vult virtute diete commissionis. Non ergo impedire debet huiusmodi actum modus de loco adiectus, qui servari non potest. Nam lex dicit, quod in condicionibus et modis primum locum voluntas principis delegantis aut defuncti obtinet eaque regit condiciones. Non autem condiciones principis aut defuncti regunt voluntatem nec defectus modi, videlicet loci non servati, impedire debet huiusmodi actum. Nam ubi in ipsa commissione mentio fit de dicto modo, ibi dominus papa loquitur enunciando^y seu narrando, non autem disponendo. Et ideo si non servatur^z modus, non debet impediri actus principalis nec videntur verba loquentia^a 10 de loco facere modum aut condicionem. Nam ex quo illa eadem verba, que in illa parte commissionis continentur, in archivo^b ecclesie et in^c pontificali ordinario inserta sunt, non videtur dominus papa velle facere modum, sed potius ipsos delegatos circa officium coronationis eis commissum sollicitasse, ff. de condicionibus et demonstrationibus l. 'in condicionibus'¹, C. de probationibus l. 'rationes'², communia utriusque iudicii 15 l. 'scriptura'³, de testamentis l. 'verba testamenti'⁴, ff. de legatis II [l.] 'Titia' § 'Gaius'^{d.5}, in auctentica de nuptiis c. 'disponat'⁶. Preterea in summo pontifice^e idem statuitur, videlicet quod Rome debet intronizari sive coronari, et si ibi fieri non potest ex aliqua causa, tunc alibi intronizetur^f, ut XXIII. di. 'in nomine Domini'⁷. Immo^g habetur pro intronizato, ut dicit textus expressus XXIII. di. 'in nomine Domini'^g. 20

779. REQUISITIONES REGIS ALTERAE. (Mai. ex.)

Item ex R, ubi fol. 11^r Allegationes supra nr. 778 editas statim sequuntur, et P, ubi easdem præcedunt adiecto rubro: Protestatio facta dominis legatis et cardinalibus missis ad coronandum eundem regem Romanorum super impedimento sue coronacionis tollendo et quod si non poterant eum coronare in Sancto Petro, alibi coronarent eundem. Ex 25 R edidit Doenniges l. c. II, 39—41 in nr. 18b. Nos denuo inspeximus. Capita servavimus, ut in P indicantur; numeros arabicos adiecimus.

Cf. infra nr. 794.

(P. deest.)

1. Licet a vobis dominis Arnaldo Sabinensi episcopo apostolice sedis legato et Nicolao^a episcopo^b Ostiensi infrascripta per^c dominum regem petita, requisita et pro- 30 testata fuerunt, propter tamen adventum reverendi patris domini Luce^d Sancte Marie in Via lata diaconi cardinalis a vobis et quolibet vestrum iterato requiruntur et protestantur, non recedendo a primis protestationibus et requisitionibus^e.

2. Coram vobis reverendis^f patribus et dominis^f dominis Sab(inensi), Ostien(si) episcopis et domino L(uca) cardinalibus et quolibet vestrum petit et requirit dominus 35 Henricus Dei gratia^g Romanorum rex semper augustus, quod cum sanctissimus in Christo pater dominus Clemens episcopus^b vobis commiserit una^h cum quibusdam aliis reverendis patribus dominis Leonardo Albanensi et Francisco Sancte Lucie in Silice bone memorie apostolice sedis cardinalibus cum illa clausula, quod si non omnes, quatuor ex vobis aut tres aut duo vel unus vestrum huiusmodi negotium vobis commissum exequeretur^{i.8}, qua- 40

778. ^v) sollicitudinis P. ^w) ac R. ^x) opp. R. ^y) enumerando R. ^z) servetur R.
^a) deest P. ^b) publico add. P. ^c) deest R. ^d) § Gaius desunt P. ^e) hic desinit R, reliquis omissis, sed spatio complurium linearum vacuo relicto. ^f) introzuzetur P. ^g) Immo — Domini alia manu addita esse videntur P.

779. ^a) Nycholao P. ^b) deest P. ^c) dictum add. R. ^d) L. P. ^e) requ. et prot. R. 45
^f) rev.—dominis desunt R. ^g) Dei gratia desunt P. ^h) unam R. ⁱ) exequeretur R.

1) Dig. 35, 1, 19. 2) Cod. 4, 19, 6. 3) Cod. 3, 38, 10. 4) Cod. 6, 23, 6. 5) Dig. 31, 34, 5.
6) Auth. 22, 2 (ed. Heimbach pag. 211). 7) c. 1 D. 23. 8) Supra pag. 609 lin. 23 sq.

tinus eundem regem, quem idem dominus Clemens de consilio suorum fratrum iusticia exigente reputavit, nominavit, approbavit, denunciavit et declaravit regem Romanorum ac fore ydoneum, sufficientem et habilem ad dignitatem imperialis celsitudinis obtinendam decrevitque loco et tempore oportunis debere concedi unctionem^k et ipsius imperii
 5 dyadema, quatinus nomine et vice domini summi pontificis predicti secundum commissionem vobis factam in basilica principis apostolorum de Urbe unctionem huiusmodi et ipsius imperii dyadema die convenienti, quam^l duxerit eligendam et paratus est eligere, tradere^m velitis. Protestatur enim et offert cum effectu coram vobis et in presentia et sub testimonio astantium, quod si dominus Iohannes frater illustris regis Roberti aut
 10 ipsi Ursini de Urbe vel Tusci^{*} vel alii quicunque, qui basilicam predictamⁿ et locum, per quem itur ad eam, detinent occupatos in preiudicium sedis apostolice necnon ipsius domini regis, impedimentum prestando^o iniuste et^p sine causa, quominus idem rex ibidem^q coronari non^p possit nec^p officium vobis commissum exercere, in aliquo dubitent de adventu ipsius domini regis aut suorum sequacium ad dictum locum, ne eis inferatur
 15 iniuria, violentia vel molestia seu quodecunque aliud dispendium, quod idem dominus rex vobis nomine ipsorum aut cuicunque alteri recipere volenti nomine ipsorum plene, sufficienter et ydonee cavere et assecurare pro se et suis sequacibus, quod si tollere voluerint impedimentum, sic quod dominus rex ibidem^q coronari possit pacifice et vos domini cardinales quod vestro incumbit^r officio exercere, quod nulli ipsorum per eius adventum iniuria, violencia aut molestia seu quodecunque aliud dispendium inferetur^s, et super
 20 hoc offert dare cautionem, quam arbitrio vestro duxeritis ordinandam.

3. Item dicit idem rex, ne videatur recedere a voluntate^t domini nostri summi pontificis predicti, quia eius^u voluntati semper vult complacere, quia^p alias voluit contrahi amicitiam, parentelam et affinitatem inter ipsum regem Romanorum ex una parte
 25 et illustrem regem Robertum ex altera per contractum matrimonii inter filiam regis Romanorum et primogenitum regis Roberti, ne etiam videatur aliud velle post coronam imperii susceptam, licet idem summus pontifex impedimentum, quod eidem prestatur ex parte regis Roberti, ignoret, paratus est et paratum se offert vobis cum effectu^v nomine quorum interest, plene et ydonee cavere cautione, que vobis videbitur expedire^w, quod
 30 habita^x sua corona imperiali in dicta basilica dicta die eligenda, curabit dictum matrimonium perficere, si et prout summo pontifici videbitur expedire. [Et quod si aliquis habet potestatem nunc perficiendi, paratus est nunc perficere et complere parentelam predictam secundum tractata]**.

4. Item [petit]^y et requirit a vobis cum instantia, quod die^z, quam pro sua coronatione duxerit eligendam, versus dictam basilicam procedere velitis pro vestro officio complendo, et ipse idem rex gressus vestros incontinenti sequetur vel ad latera vestra procedet, prout vobis placuerit, protestando, quod per eum non stat neque stabit quin sibi debitum per vostribuendum consequatur.

5. Item petit et requirit humiliter et devote cum instancia, quatinus si officium
 40 vestrum, quod vobis incumbit in facto predicto, in dicto loco^a exercere non possitis, in alio loco Urbis, qui vobis expedire videbitur, officium vestrum compleatis. Paratus est enim recipere idem rex unctionem predictam necnon ipsius imperii dyadema a vobis et quolibet vestrum in loco, quem duxeritis deputandum. Paratus est etiam idem rex et

*) vel Tusci *desunt R.*

45 **) et quod — tractata in *P* post addita, *desunt R.*

779. k) unctionem *semper P.* l) qua *R.* m) traddere *P.* n) pred. basil. *R.* o) impedimento prestat *R.* p) *deest R.* p*) vos *addendum esse videtur; cf. infra pag. 778 lin. 8.* q) ibi *R.* r) incombit *R.* s) inferatur *R.* t) dicti *add. R.* u) loco quia eius *R:* cuius. v) cum effectu vobis *R.* w) exp. vid. *R.* x) habito *R.* y) *deest P.* z) diem *R.* a) loco predicto *R.*

offert et obtulit cum effectu vos et quemlibet vestrum informare plene et sufficienter, quod sine offensa iuris et sine transgressione commissionis vobis facte hec facere potestis et debetis. Obtulit etiam et offert se^b paratum cum effectu predicta recipere et omnia facere et prestare, que in predictis et circa predicta et occasione predictorum per eum facienda fuerint et prestanda, et quod^c per eum non stat neque stabit. Et super hoc publice protestatur.

6. Item protestatur publice et expresse^d, quod nisi hoc feceritis, eidem iniuriam facitis maximam. Et primo summo Creatori conqueretur, domino etiam Clementi summo pontifici necnon sacro eius^e collegio et omnibus suis amicis et fidelibus, dicens quod si non feceritis, actores eritis omnium iniuriarum, malorum et dampnorum, que exinde sequuntur. Protestatur etiam expresse, quod propter hoc non dimittet, salva in omnibus reverentia dicti domini summi pontificis et sacrosancte Romane ecclesie, quin iura sua et imperii prosequatur, prout crediderit habito consilio diligenti convenire.

7. Dicentes etiam et protestantes pro honore domini summi pontificis, sacrosancte ecclesie Romane^f et pro statu pacifico totius christianitatis et maxime Urbis^g, partium vicinarum et ut mala et scandala plurima cessent, que ex tardatione^h huius negotii provenireⁱ verisimiliter presumuntur^k, quod predicta expedire et accelerare velitis, cum mora sit plura et varia pericula allatura^l. Que mala et scandala, si occasione huiusmodi retardationis quod absit eveniant, cum per nos non stet, quin predicta sicut decet compleantur, protestamur, quod non nobis, set vobis potius debeant imputari.

8. Propter^m huiusmodi tamen petitionem et protestationem ab aliis petitionibus et protestationibus propositis recedere nolumus, set illam et illas nobis salvas esse volumus, que magis pro nobis fecerint et ad intentionem nostram fundandam magis expedire videbuntur.

780. LITTERAE CARDINALIUM IOHANNI COMITI GRAVINAE MISSAE.
Mai. 31.

Denuo contulimus transsumtum eodem die confectum¹, cuius autographon servatur Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 3 nr. 12'. Edidit Doenniges l. c. II, 182 nr. 44. Cf. Böhmer, Reg. Heinr. 481.

(P. deest.)

779. b) eum *R.* c) deest *P.* d) exprese *P.* e) eius sacro *R.* f) Rom. eccl. *R.* g) et add. *R.* h) tarditate *R.* i) pervenire *R.* k) corr. in *R.* l) delatura *R.* m) Per *R.*

1) *Verba transsumti in adnotatione ponimus:*

In nomine Domini amen.

Hoc est exemplum quarundam litterarum munitarum tribus sigillis cere rubee pendentibus, in uno quorum sculte erant ymago quedam^a episcopalis cum crocchia in manu sinistra et cum mitra in capite et quodam cecurium et quodam scabellum sub pedibus diete ymaginis et circa hoc in circuitu huiusmodi littere: 'S. Arnaldi Dei gratia episcopi Sabinensis.' In alio sculte erant tres ymages scilicet ymago unius fratris, sculti ad modum ordinis sancti Dominici et ymago beate Virginis et ymago episcopalis cum crocchia in manu destra et libro in manu sinistra et ymago Christi crucifixi, ad pedes cuius erat ymago cuiusdam episcopi genuflexi cum manibus iunctis et in circuitu huiusmodi littere: 'S. Nicolai Hostiensis et Velletriensis^b episcopi'. In tertio sigillo sculte erant ymages beate Marie virginis, beatorum Petri et Pauli apostolorum et quedam ymago cardinalis cum mitra in capite, mediante quadam regula et in circuitu eius erant huiusmodi littere sculte: 'S. Luce Sancte Marie Vie late diaconus cardinalis.' Quarum tenor talis est:

'Magnifico viro domino — anno septimo'.

Et ego Laurentius Stephani Dei gratia auctoritate sacre prefecture publicus notarius predictas litteras ut ab autenticis sumpsi nil addens^c vel minuens, per quod sensus seu substantia poset commodolibet viciari, ita hic fideliter exemplavi et in ha[n]c publicam formam redege de mandato et cum

a) quodam *tr.* b) Velletriensis *tr.* c) audens *tr.*

Magnifico viro domino Iohanni clare memorie Ierusalem et Syilie regis filio comiti Gravine et honoris¹ Montis sancti Angeli domino et venerabilibus dominis Bertuldo preposito Montisfalconis et Iohanni Gaytano canonico Parisiensi^a ac nobilibus et sapientibus viris dominis Gentili et Romano militibus, Poncello, Francisco et Poncellecto
 5 de Monte de filiis Ursi ceterisque de domo Ursinorum miseratione divina Arnaldus Sabinensis episcopus ac apostolice sedis legatus, frater Nicolaus Hostiensis et Velletrensis episcopus et Lucas Sancte Marie in Via lata diaconus cardinalis, eiusdem apostolice sedis nuncii salutem et sincere dilectionis affectum.

(1) Rei geste, quam scribere cogimur, horrenda conditio intrinsecus acutissime
 10 nos molestat, dum ubi Christianorum paci ferventius accomodatur intentio, ibi pacis emulus et humani generis inimicus venena diffundendo dissidii sue fallacie nubilo rationabilium hominum oculos offuscare et eorum corda in devia horroris impellere ac pernitiosis conactibus inflectere sue nequitatis invidia nititur contra pacem. Sane non ignorare vos scimus, qualiter sanctissimus pater et dominus noster dominus Clemens
 15 divina providentia papa quintus nos ad Urbem transmiserit, ut coronaremus in imperatorem serenissimum principem dominum Henricum Dei gratia Romanorum regem in principis apostolorum basilica ipsique traderemus iuxta modum et formam, quos in directis nobis ab eo idem summus pontifex exprimebat litteris², diadema. Qui licet iuxta modum apostolicum nobis in hac parte directum ad Urbem profecti parati essemus et simus iniunctum nobis adimplere mandatum, invenimus tamen et adhuc invenimus ad hoc per vos et sequaces vestros impedimenta prestari, cum basilicam apostolorum principis memoratam, ubi nobis predictum expediendum negotium est commissum, detinueritis et detine[a]tis occupatam, in tantum quod eidem Romanorum regi sine armorum strepitu ac hominum stragis non parve periculo nullatenus pateat ad basilicam
 20 eandem accessus. (2) Et quamvis venerabilis pater . . episcopus Botruntinus et venerabilis vir dominus Pandulfus domini pape notarius nobis Sabinensi et Hostiensi episcopis presentibus apud Baccanellum, priusquam veniremus ad Urbem, ex parte vestra concordie assertione^b retullerint, quod vos domine Iohannes eis, qui ab eodem domino rege premissi fuerant, quod ab illustrissimo principe domino rege Ruberto fratre vestro habueratis in mandatis, ut dictum dominum Romanorum regem quibusvis^c modis in coronatione sua studeretis pro viribus impedire, vos vero domini Ursini respondistis ei[s]dem, quod dicto domino regi Ruberto tradideratis fortalicias vestras et domos nec eum deserere poteratis, nos tamen relata non modicum admirantes ac volentes an ex corde procederent experiri, Urbem ipsam tandem ingressi vobiscum simul et separatim pluries
 30 curavimus habere colloquium, qui nobis concorditer respondistis, quod impedimentum predictum sine mandato dicti domini regis Ruberti nullatenus auferretis^d. (3) Cum igitur opera vestra huiusmodi nullus sane mentis ignoret inimica fore iusticie, pacis emula novercha concordie^e, domino nostro summo pontifici ac nobis et Romane ecclesie contumeliosa non parum, magnificentiam et nobilitatem vestram omni quo possumus
 40 affectu requirimus et rogamus, quatinus divine considerationis intuitu et zelo iusticie domini nostri prefati sanctissimi pontificis et ecclesie Romane nostroque deferentes honori, christianorum quieti et augmento nominis christiani nullum ut christianos decet

780. ^a) Pansaeñ? tr.; sed cf. Jean XXII 'Lettres communes' (ed. Mollat) I (1904) nr. 713. ^b) assertioni tr. ^c) quibus visis tr. ^d) aufereretis tr. ^e) sic tr.

45 decreto et auctoritate magnifici viri domini Nicolai de Bonsingioribus de Senis alme Urbis sacri senatus vicarii generalis. Anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, pontificatus sanctissimi patris domini Clementis pape quinti, inditione decima, mense Maii die ultima, presentibus hiis testibus: ser Petro Alcherucii camerario camere Urbis, ser Paulo de Podiobonici, Angelino notario de Tuderto ad hoc specialiter vocatis et rogatis. (S. N.)

50 1) i. e. districtus. 2) Supra nr. 644.

opponentes obstaculum, ab impedimento huiusmodi quomodolibet desistatis sine contradictionis obice permittentes, quod idem serenissimus princeps iuxta iuris debitum et apostolice sedis commissum in eadem principis apostolorum basilica coronetur et alia plene recipiat, que in commissione facta nobis super hoc expressius iniunguntur, presertim cum prefatus dominus rex Romanorum coram nobis infrascriptis fuerit publice protestatus¹, quod paratus est plenam, ydoneam et sufficientem offerre pro iure moderationis arbitrio cautionem, quod si predictum volueritis obstaculum vel impedimentum auferre, sic quod idem dominus rex Romanorum in eadem possit basilica coronari ibidemque nos^f iniunctum nobis officium exercere, nulli vestrum sequaciumque vestrorum per ipsum dominum regem aut suos vis aliqua vel iniuria, violentia, molestia seu quodcumque aliud despendium inferetur. (4) Alioquin si nostris quod absit^g tam iustis petitionibus duxeritis abnuendum^h, in divine magestatis oculis protestamur, preter domini nostri serenissimi pontificis et apostolice sedis iniuriam, cuius vos non ambigimus reos esse futuros, tot bellorum, dissidiorum, discriminum, exitiorum hominum, depopulationis et aliorum malorum, que presumuntur ex talibus veresimiliter perventura, nec non violate iustitie ac totius Urbis turbationis et orbisⁱ fore participes et actores, quod studio vestro cessare possunt et debent vobis annuentibus ex debito postulatis. (5) Insuper latere vos nolumus, quod Florentius domini Anthii de Cancellario, Nicolaus Sobactanus, dominus Matheus domini Petri Mardoni et Iacobus Tyneosus Roman(i) cives ad nostram presentiam accesserunt, nos ex parte vicarii, consilii et populi Romani cum instantia requirentes, ut ne apud Romanos destructionem Urbis appetere videremur, et ad predicta vos efficaciter inducere studeremus et ad vestram deduceremus noticiam, quod si super predictis negresseritis^k dare responsum vel contra petita duxeritis respondendum, predictorum vicarii, consilii et Romani populi prorsus intentionis existit, illico pulsata campana in vos et sequaces vestros in civitate et extra potenter intruere vestramve vestrorumque duritiam quocumque valebunt demoliendo molimine demoliri, ne non sic insurgentibus ipsis Romanam urbem, quod est etiam referre pro maxime detestando, prodicionibus hominum, ruinis menium, execrabilis orribilitatis incendiis totque quibus est modo subiecta periculis inmaniter patiamur affligi, quin immo Romani cives in eius afflictione tam mortifere quam crudeliter affligantur. (6) Quicquid autem super predictis decreveritis faciendum, nobis si placet per latores presentium vestris litteris intimetis.

Dat. Rome, die ultima Maii, pontificatus domini Clementis pape quinti anno septimo.

781—787. TRACTATUS CUM ROBERTO REGE SICILIAE.

1312. Mai. 12.—Iun. 20.

781—783. ACTA TRACTATUUM. Mai. 12.—18.

Cf. iam supra nr. 751 et ea quae de hac legatione refert Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyck) pag. 48 sqq. Ex quibus nonnulla (l. c. pag. 56) in adnotatione ponere liceat.

780. ^f) *infra add. tr.; cf. supra pag. 775 lin. 13.* ^g) *ausit tr.* ^h) *adbnueadum? tr.* ⁱ) *sic addendum esse videtur tr.* ^k) *sic pro neglexeritis tr.*

1) *Supra nr. 777 cap. 3. et nr. 779 cap. 2.* 2) *Illis diebus reversus fuit frater Iohannes de Lucidomonte magister in theologia et dominus Iohannes de Venestingue utriusque iuris professor de Neapoli. Et*

781. LITTERAE CREDENTIALIALES REGIS SICILLAE. Mai. 12.

Servantur in instrumento Receptionis infra nr. 783. In Indice documentorum a. 1313, de quo v. supra ad nr. 298, sic indicari videntur: Tria paria litterarum clausarum missarum domino ante coronationem per Robertum quondam regem, adiecto verbo cur. (Doenniges l. c. II, 115). — Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 308.

(P. deest.)

Excellenti et magnifico principi domino Henrico Dei gratia Romanorum regi illustri, honorabili amico suo Robertus eadem gratia rex Ierusalem et Seicilie vitam yllarem et amorem sincerum.

Venientibus ad nos venerabile et religioso viro fratre Iohanne de Lucidomonte sacre teologie doctore et magistro Iohanne de Vestinga utriusque iuris professore, ambasciatoribus et nuntiis vestris, missis nobis ad respondendum ex parte vestre excellentie super illis que, dum ageretur in partibus Ianue, sublimitati vestre senescalcus nostre Provincie et Aquensis archidiaconus ex nostra commissione proposuerunt tractanda, super quibus habitis nobiscum collationibus diligentibus et examinatis diversis ad vestram presentiam redeunt de intentione nostra verbo et scripto plenius informati. Vestram ideo rogamus preminentiam, ut ipsis super illis velitis fidem indubiam adhibere.

Datum Neapoli, die XII. Maii, X. indiction.

782. PROPOSITIONES EIUSDEM.

Servantur (P) ibidem, itemque (B) inter Protocolla et Acta Bernardi de Mercato Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604) fol. 63; in dorso manu Bernardi scripta leguntur: Articuli super hiis que petebat rex Robertus¹. Edidit ex B. Doenniges l. c. II, 117 sub nr. 2. Nos denuo inspeximus; numeros arabicos adiecimus nos.

De his propositionibus cf. infra lin. 32 sqq.

(P. deest.)

1. Nos dicimus et petimus, quod videtur nobis primo, quod transducatur filia per totum mensem Septembr., et hoc iuret vel iuretur pro parte sua in eius animam, facere de^a hoc bona fide^b posse suum, et ad tardius si non posset per totum mensem Octubr.^c

782. ^a) ad B. ^b) loco bona fide B: facere repetitum. ^c) Octobris B.

quid sibi respondit rex Robertus super parentela facienda, quam sicut potestatem habentes sibi offerebant secundum condiciones et articulos, qui fuerunt ante Brixiam concordati, credo quod dominus legatus vobis dixit. Que in sedula manu dicti regis Roberti scripta continebantur, que volebat adimpleri, antequam ipse vellet facere parentelam, de quibus alias inter tractatores nulla erat facta mensio. Plura in sedula continebantur, de quibus non recordor. Recordor autem, quod volebat, quod vicarius Tuscie esset ad vitam filius suus et quod ipse rex Robertus esset admiraldus per mare et vicarius in Lombardia ad aliquos annos, et multa talia, que nullo modo rex Romanorum fecisset. Per hec iudicet sanctitas vestra intentionem utriusque ad faciendum vel impediendum predictam parentelam.

1) *Præcedunt l. c. fol. 62' sequentia, omnia manu Bernardi exarata et ad usum imperatoris, ut videtur, e documentis ipsis excerpta: Remembrance que entre les autres choses qui sont contenues en la letre des ordenances faites et covenencies par les nobles homes monseigneur Loys ayne fil dou conte de Clermont chamberier de France e maistre Piere de Latilli archidiaquen de Chaalons, procureurs del escelle[n]t prince monser PH. pour la grace Dieu roi de France, e monseigneur Jehanc de Flandres conte de Namur et maistre Symon de Marville tresurier de Mez, procureurs de tres excellent prince monser H. pour la grace de Dieu rois des Romains, ansi comme procureurs dous segnours dessus diz, sont contenues les paroles qui s'ensieuent:*

'Item nous avons traities — de Rome.' supra nr. 353 cap. 4. 5, paucissimis verbis omissis.

Encores sont contenues en la devant dite letre les austres choses, les paroles qui s'ensieuent:

'E toutes les choses — en partie.' supra pag. 302 lin. 10—17.

Cf. Doenniges l. c. II, 117.

2. Item rex Scicilie promietet, quantum cum sua decentia poterit, procurare bona fide, quod in omnem eventum et casum filii procreandi ex duce Calabrie et filia regis Romanorum succedent in rengno Scicilie^d, presertim per viam coronationis ipsius ducis, remanentibus nobis titulo et administratione regni Scicilie^e, quantum sine preiudicio nostro et aliorum filiorum nostrorum qui erunt pro tempore fieri poterit, in casu ubi dux prefatus nobis superviveret, liberis non relictis ex ipsa filia. 5

3. Item de Tuscis^f, quod dux primogenitus^g ipsius regis Sicilie per regem Romanorum^g efficiatur vicarius Tuscie ad vitam suam. Qui quidem vicarius sit ad conservandum eos in prospero et pacifico statu. Et quod rex Romanorum a Tuscis predictis annuatim recipiat certam quantitatem pecunie, utpote a Florentia XXX^h milia florenorum, a Lucca XX milia, a Senis XVIII milia, et sic de aliis parvis communibus secundum conditionem suam. 10

4. Item si in partibus Tuscie vel prope unam dietam fiat exercitus de mandato imperatoris, Florentia dabit CC equites et II milia peditum, Luca C equites et pedites M, Sene octuaginta equites et pedites noningentos suis expensis pro tribus mensibus. 15 Siⁱ autem exercitum fecerit^k in partibus remotioribus infra iurisdictionem imperii, possint dicta communia secundum conditionem patrie dicte gentis subsidium in pecuniarium^l commutare^m, et sic de aliis communibus Tuscie iurisdictionis imperii secundum conditionem suam.

5. Item quod dicta communia Tuscie eligant officiales modo consueto et vicarius 20 confirmabit.

6. Item exteri non intrent usque ad certum tempus ordinandum per reges Romanorum et Sicilie^e, sed recuperent bona sua statim et ipsa teneant et tractent vel per se ipsos vel per alios, prout dicti reges super hoc amicablem concordabunt.

7. Item de Romanis reges predicti ordinabunt pacem et facient inter Ursinos et 25 Columpnenses. Et si aliqua partium contraveniret pactis predictisⁿ, dicti reges assistant efficaciter bona fide, quod forefacta statim emendentur et pax duret ut prius in firmitate.

8. Item rex Romanorum iurabit in animam suam vel pro parte sua iurabitur et de hoc habebuntur sue licere^o oportune tam de iuramento quam obligatione bonorum suorum facienda ecclesie Romane vel regi Sicilie, quod tempore receptionis corone sue, 30 quando veniet ad Sanctum Petrum, Columpnenses et eorum sequaces non ducet, ut veniant^p secum, sine voluntate Ursinorum.

9. Item quod post coronationem non debeat Rome ad plus nisi per dies quatuor remanere vel circa nec gens sua aut illi, qui pro sua coronatione venerunt. Sed quam citius sine suo impedimento redire poterit, ad terras iurisdictionis sue redeat. 35

10. Item quod placeat regi Romanorum in Lombardie partibus^q ponere vicarium regi Sicilie non suspectum et ad annos circa decem, prout inter se concordabunt.

11. Item quod placeat sibi, quod de communi voluntate eorum ordinetur aliquis communis admiratus suus et noster.

12. Item intentionis nostre est, quod rex Romanorum sit amicus regis Francie et 40 filiorum^r et fratrum. Alioquin rex Sicilie^e non teneatur^s sibi nisi in hiis, in quibus tenetur sibi ratione imperii.

13. Item si Tusci, facta concordia de predictis cum rege et Tuscis^t, nollent adimplere^u predicta, dux insistet bona fide ad observandum ea.

782. ^d) Sicilie fere semper B. ^e) Scicilie B. ^f) Tuscys B. ^g) primogenitus — Romanorum 45 exciderunt B. ^h) triginta similiter semper B. ⁱ) Sin B. ^k) faceret B. ^l) loco subs. in pecun. B: in pecuniam. ^m) corr. videtur ex committere P. ⁿ) pacis B. ^o) littere sue B. ^p) loco ut veniant B: nec venient. ^q) loco Lomb. part. B: Lombardia. ^r) suorum add. B. ^s) tenetur B. ^t) Tusci P. ^u) implere B.

14. Item omnia, que ordinabuntur super matrimonio predicto et aliis substantialibus conventionibus, firmabunt ambo reges iuramentis et obligacionibus omnium bonorum suorum. Et ista obligacio fiet ecclesie.

783. INSTRUMENTUM SUPER RECEPTIONE NUNTIORUM. Mai. 18.

5 *Servatur in P rotulo tabularii Parisini 'Carton J. 611' nr. 33, de quo plura v. supra ad nr. 778. Praecedit rubrum: Instrumentum super articulis [transmissis]^a per regem Sicilie ad obvencionem sibi factam per regem Romanorum de parentela contrahenda [inter eos]^b de mandato domini pape, de filia scilicet ipsius regis Romanorum cum primogenito regis Sicilie. Exemplavit Waitz. Nos denuo contulimus. Edidit etiam*
10 *Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 223 nr. 143 non omnino recte lectum. — Böhmer, Reg. Heinr. 482. (P. deest.)*

In nomine Domini amen.

Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo XII, inditione decima, octava decima die mensis Maii. Per hoc presens instrumentum appareat presentibus, quod
15 venerabiles viri frater Iohannes de Lucidomonte sacre theologie doctor et magister Iohannes de Venstinga utriusque iuris profexor, ambassiatores serenissimi principis ac domini domini Henrici Dei gratia Romanorum regis semper augusti, missi ad illustrem principem dominum Robertum Dei gratia regem Sicilie in ipsorum reversione in presencia mei notarii infrascripti et testium infrascriptorum propter hoc specialiter
20 vocatorum dicto domino regi Romanorum presentaverunt quandam litteram sigillatam vero et integro sigillo dicti domini regis Sicilie. Cuius tenor de verbo ad verbum sequitur in hec verba:

'Excellenti et magnifico principi — X. indiction.' *supra nr. 781.*

Qua littera lecta in presentia dicti domini regis Romanorum dicti ambasciatores
25 virtute credentie eis concesse per dictam lieteram articulos infrascriptos dicto domino regi Romanorum ex parte dicti domini regis Roberti retulerunt. Quorum articulorum tenor sequitur in hunc modum:

'Nos dicimus et — fiet ecclesie.' *supra nr. 782.*

Acta sunt hec Rome in palatio Lateranensi, anno, die, mense et inditione pre-
30 dictis, presentibus reverendis in Christo patribus ac dominis Balduino Dei gratia archiepiscopo Treverensi et Henrico eadem gratia episcopo Tridentino, domino Amadeo comite Sabaudie, domino Ticardo comite de Catzelemboge, domino Thoma de Septemfontibus ac magistro Henrico de Geldonia prothonotario dicti domini regis testibus ad premissa rogatis.

35 Et ego Iohannes de Dist dictus de Cruce, clericus Leodiensis dioc., sacrosancte Romane ecclesie ac imperiali auctoritate publicus notarius presentationi diete lietere ac dictorum articulorum ac omnibus aliis supradictis una cum dictis testibus interfui et hoc publicum instrumentum inde confeci et scripsi meoque signo signavi rogatus.

784—787. LITTERAE FLORENTINORUM. Iun. 17.—20.

40 *Litteras et instructiones Florentinorum ad hos tractatus spectantes non in Appendice Variorum, sed potius hic proponere liceat. Quas repetimus ad editionem, quam paravit Bonaini l. c. II, 105 sqq. e tabulario regio Florentino 'Capitoli tom. XXII' (= C) et 'Signori Carteggio Missive Minutari I Cancelleria nr. 3' (= D).*

783. ^a) fere omnino evanida P. ^b) evanuerunt P.

784. LITTERAE PRIORES REGI SICILIAE DIRECTAE. Iun. 17. 18.

*Apud Bonaini l. c. II, 105 sq. ex C fol. 13' (A) et 15 (B) et D nr. 109 (A et B).
(P. deest.)*

Domino Roberto regi Ierusalem et Sicilie.

(1) Sicut celsitudo regia bene novit, omnem tractatum omnemque compositionem 5
cum rege Alamanie palam vel secrete habere omnino negavimus, et hoc celsitudini
eidem pluries per ambaxatores et lieteras fecimus manifestum, et quod Florentini devoti
vestri alique etiam in parte non modica universaliter omnes aborrent et singulariter
singuli plus quam mortem, cognoscentes ab experto et ex preteritis proxime videntes
aperte, quod non solum tractatus et compositionis effectus, sed verbalis ipse tractatus 10
esset ad necem vestram et partis Guelfe et comunis et populi Florentie omniumque
devotorum regie maiestatis. Quod videntes apertius et cognoscentes et vos nobis pluries
affirmastis, quod cum ipso rege Alamanie nullum tractatum, nullam parentelam nullam-
que concordiam volebatis, set vestrum exfortium micteretis et personaliter veniretis ad
Urbem ad mortem, expulsionem et confusionem dicti Alamanie regis et complicum 15
ipsius, nosque mixtim cum huiusmodi assertionibus multipliciter induxistis, ut ad pre-
dictum effectum ad Urbem nostra miceremus exfortia et sua procuraremus per fratres
nostros Tuscie destinari. Quod per nos est fideliter et effectualiter adimpletum, sicut
operum experimenta declarant. (2) Nunc autem deprehense inveniuntur alique lietere
cum certis articulis¹ ipsis lieteris interclusis, que indicant inter vos et eum compositionis 20
et concordie fore tractatus. De quibus miramur et turbamur quam plurimum, licet hec
de regia non procedere conscientia firmiter confidamus, sed ex callidis operationibus
aliquorum, qui in nobis ipsis scisma et scandala et indignationem domini et patris in
filios et devotos ponere moliantur et cogitant, sicut alias de nobis serenitati regie retu-
lerunt. Quapropter serenitati eidem affectuosissime supplicamus, quatinus consideratis 25
predictis dignetur et velit ab omni tractatu, concordia, compositione et parentela, que
post verborum dulcedinem vobis et nobis omnibusque devotis predictis necem parerent
et venenum, omnino aures avertentes^a, ad Urbem cum vestra potentia, sicut ex dictis
et scriptis attendimus, sine more dispendio venire ad mortem tanti hostis et ad exal-
tationem et vitam vestram et nostram et omnium devotorum. Nos quidem nostra exfortia 30
iterata et ardensia misimus et nichilominus residuas vires nostras habemus ad vestra
mandata et beneplacita preparatas. (3) Quicquid etenim mentibus revolvamus, in
hoc nostro proposito firmiter radicamur, et quicquid oculi nostri sive corporei sive
mentales respiciant, ad Urbis tamen negotia solliciti revertuntur. Super quibus de
intentione vestra certificari lieteris regie maiestatis exhibendis latori presentium instan- 35
tissime supplicamus, parati omni tempore regiis parere beneplacitis et mandatis. Quo-
rum articulorum in ipsis inventorum lieteris copiam, ut plenior inde habeatis notitiam,
ecce mictimus presentibus interclusam.*

Data Florentie, die XVII. mensis Iunii, X. indictionis.

^a) In B litteris die 18. m. Iunii emissis adduntur haec: Et quia sperari potest et debet, quod 40
ipsi articuli ad domini pape curiam destinantur, quod posset in amicis scandalum generare
et dominum nostrum summum pontificem inducere ad imponendum cardinalibus suis consti-
tutis in Urbe aliud quam velimus, supplicamus actentius, quatinus sine dilatione providere
dignemini in predictis et scribere dominis cardinalibus amicis vestris et aliis, quod provideant
in predictis et se opponant. Et ultimo repetimus quod cum vestro exfortio veniatis ad 45
Urbem, ut que vos et nos intendimus, effectum quem cupimus citius consequantur.

Iterato scriptum est domino regi predictis superadditis verbis. Die
sequenti.

784. ^a) advertentes *ed.*

1) *Supra nr. 782.*

785. LITTERAE AD GENTILEM URSINUM. Iun. 20.

*Apud Bonaini l. c. II, 108 ex C fol. 14 et D nr. 95.**(P. deest.)*

Magnifico viro domino Gentili de filiis Ursi amico karissimo priores artium et vexillifer iustitie, populus et comune civitatis Florentie salutem et in agendis salu-
 5 briter providere.

(1) Sicut ad vestram potuit perducere notitiam, omnem tractatum omnemque compositionem cum rege Alamanie omnino negavimus, quem Florentini omnes et singuli aborrent et fugiunt plus quam mortem, cognoscentes et ex preteritis colligentes aperte, quod nedum tractatus et compositionis effectus, set verbalis ipse tractatus esset ad
 10 necem nostram et omnium amicorum et devotorum regie maiestatis et universaliter partis Guelfe. Quod cognoscens etiam regia providentia pluries nobis scripsit et scribi fecit, quod cum rege Alamanie tractatum, parentelam aut concordiam aliquam non volebat, set suum exfortium mitteret et personaliter veniret ad Urbem ad mortem, expulsionem et confusionem dicti hostis et complicum, et nos multipliciter induxit, quod
 15 ad predictum effectum ad Urbem nostra exfortia mitteremus et micti sua procuraremus a sociis Tuscie et amicis. Quod per nos et eos est fideliter et effectualiter adimpletum, sicut operum experimenta declarant. (2) Nunc autem deprehense inveniuntur aliquelictere cum certis articulis¹, que indicant inter utrumque regem haberi tractatus. De quo miramur multipliciter et turbamur, licet hoc de domini nostri regis Roberti conscientia procedere non pensemus, set ex aliquorum calliditate, qui in nobis ipsis seisma
 20 et scandala et inter patrem et filios indignationem ponere moliantur. Quapropter magnificentiam vestram affectuose precamur, quatinus vos interponere velitis incontinenti apud ipsum regem, quod consideratis predictis ab omni dignetur parentela, concordia et tractatu recedere, que post verborum dulcedinem sibi, vobis et nobis omnibusque
 25 devotis necem parerent et venenum, et ad Urbem cum suo exfortio, sicut ex scriptis et promissis attendimus, accedere sine mora ad mortem tanti hostis et ad exaltationem et vitam suam, vestram et nostram et omnium amicorum. Nos quidem et fratres ipsi repetita nostra exfortia et oportuna camere nostre arvensia misimus et nichilominus residuas vires nostras paratas habemus ad regia beneplacita et mandata. Quicquid
 30 enim mentibus revolvamus, in hoc nostro proposito nos et ipsi firmiter radicamur, et quicquid oculi nostri sive corporei sive mentales respiciant, ad Urbis tamen negotia solliciti revertuntur. (3) Et si rex ipse in predictis deficeret et non veniret ad Urbem et ad tractatus intenderet, gentes nostras ab Urbe revocare nos et fratres nostri cogemur inviti, ut in potenti brachio essemus in Tuscia, ad defensionem nostram et amicorum, cum omnem omnino spernere firmaverimus concordiam et tractatum, quicquid
 35 per aliquos alios ordinetur et fiat. Quorum articulorum copiam misimus dicto regi et ambaxatoribus nostris constitutis vobiscum. (4) Audivimus insuper, quod dominus Lucas cardinalis venit ad dominum nostrum regem, ut ipsum ad tractandum fortificet et inducat. Et ideo vos rogamus, quatinus considerantes, quid Lombardis contigit ex
 40 tractatibus ipsius, velitis insistere apud ipsum dominum nostrum regem, quod ad tractatum aliquem suis aliquibus suasionibus vel elocutionibus non intendat, set devotis suis antiquis et Romane ac Tuscanie provincie provideat, consulat et assistat, sicut vestre sapientie videbitur convenire.

Data Florentie, die XX. mensis Iunii, X. indictionis.

786. LITTERAE ALTERAE REGI SICILIAE MISSAE. Iun. 20.

*Apud Bonaini l. c. II, 113 ex C fol. 13 et D nr. 96.**(P. deest.)*

1) *Supra nr. 782.*

Serenissimo domino domino Roberto Dei gratia regi Ierusalem et Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue, provincie Forcalquerii ac Pedimontis comiti devotissimi sui Gentilis domini Berardi de Camerino potestas, Rogerinus de Servideis de Parma capitaneus et defensor, priores artium et vexillifer iustitie, consilium, populus et comune civitatis Florentie cum recommendatione se ipsos pronos ad reverentiam debitam et devotam.

(1) Post alias nostras licteras¹ vobis missas, facientes de certis deprehensis lictis et articulis mentionem, tractatus esse concordie inter vos et regem Alamanie ostendentes, et per quas intentionem nostram aperuimus et regiam nobis aperiri petivimus assignatis causis et rationibus oportunis, percepimus, quod dominus Lucas cardinalis ad partes vestras se transtulit, ut vobiscum tractet et conferat de concordia cum rege Alamanie facienda. Et licet sciamus vos scire, quales sint ipsius domini Luce tractatus et quid devotis vestris Lombardis accidit in brachiis et sub tractatibus ipsius, verumtamen ex abundanti et ad cautelam alte regie providentie supplicamus, quatinus cumque sub tractatibus, elocutionibus et suasionibus dicti domini cardinalis mortis periculum lateat et venenum cumque, sicut alias scripsimus, omnis tractatus omnisque compositio esset ad mortem, dignemini ab omni omnino tractatu desistere et venire ad Urbem cum vestro exfortio sine mora pro salute vestra omniumque devotorum vestrorum et pro morte dicto regi Alamanie, prout res parata est, suisque sequacibus inferenda. Et nos et fratres nostri secundum requisitionem et voluntatem vestram ad Urbem nostra exfortia misimus et nichilominus residuas vires nostras paratas habemus ad regia beneplacita et mandata. (2) Super quibus de intentione vestra certificari clarius supplicamus, cum si regia celsitudo nobis aliisque devotis suis deficeret et non veniret ad Urbem et ad tractatus intenderet, quod credere non possumus vel debemus, consideratis processibus dicti Alamanie regis factis in Guelfos et devotos ecclesie in partibus Lombardie nullis pactis, promissionibus vel conventionibus observatis, et potius consideratis hiis, que pluries nobis scripsit et scribi mandavit ipsa regia celsitudo, nos et alii condevoti eius gentes nostras existentes in Urbe revocare cogerebimur inviti, quicquid per aliquos alios ordinaretur vel fieret, ut essemus in potentiori brachio in partibus Tuscie ad defensionem nostram et provincie supradicte, cum omnem omnino spernere firmaverimus huiusmodi concordiam et tractatum. Nulla etenim nobis de ipso rege Alamanie suisque gentibus nobis et animis et loquela et moribus semper et quasi naturaliter omnino contrariis confidentia esse potest.

Data Florentie, die XX. Iunii, X. indictionis.

787. INSTRUCTIO NUNTIORUM AD EUNDEM MISSORUM. Iun. 20.

Apud Bonaini l. c. II, 110 ex C fol. 18.

(P. deest.)

Informatio agendorum per ser Iohannem².

1. In primis namque exponere debet regie maiestati, qualiter populus et comune Florentie semper fuerunt et erant adversarii regi Alamanie suisque nuntiis et omnem recusarunt tractatum cum ipso et concordiam.

2. Item quod summus pontifex se interponere voluit et comunia societatis Tuscie concordare cum ipso rege Alamanie, etiam tempore quo ipse rex Alamanie triumphaverit^a in partibus Lombardie cum fama maxima et clara et militum honorabili et numerosa comitiva, et quod ipsa nunquam descendere voluerunt, quod ipse rex vel aliquis pro eo

787. ^a) triumphaliter *ed.*

1) *Supra nr. 784.* 2) *Videtur intelligi ser Iohannes Benedicti, orator Florentinorum saepius ad regem Siciliae missus; cf. Bonaini l. c. II passim.*

iurisdictionem haberet in eis. Immo semper deinde, quod ipsa comunia semper remaneant ut nunc sunt in plena libertate. Et quod postremo ab omni fuit tractatu et concordia discessum, licet summus pontifex assentiret quasi omnibus, que petebant dicta comunia.

5 3. Item quod licet aliquod comune societatis predictae contra velle comunis Florentie assentiret alicui tractatui, demum tamen firmarunt et concordarunt omnia dicta comunia, nullum velle tractatum vel concordiam cum ipso, sed sibi bellum indicere elegerunt.

4. Item quod regia maiestas predicta facere persuasit eisdem comunibus et ipsa, 10 licet firmissima in eo proposito, confirmavit et addidit, si quid addi potuit firmitatis. Et quod eisdem obtulit suum auxilium, consilium et favorem, primo in quantum tacite fieri posset, postea expresse.

5. Item quod ipsa regia celsitudo scribi fecit et dici comunibus predictis, quod si contingeret regem Alamanie versus Urbem dirigere suos gressus, quod gens armigera 15 et exfortium mictantur, ita quod Rome sint, quando ipse rex Alamanie, vel primo. Et quod ipse suam gentem armigeram haberet Rome et ipse veniret, ita quod de rege Alamanie victoria haberetur, dicendo etiam, quod si non micerent, quod ipsa proditores appellaret. Et quod antea litteras suas misit omnibus comunibus amicis, quod gentes haberent paratas, ut quando fuerint requisita, ipsas mittant et suam comitentur regiam 20 maiestatem, quod intelligebatur in Urbe.

6. Item quod ipsa regia celsitudo scribi et dici fecit dictis comunibus, nulla federa nullamque concordiam seu parentelam velle cum ipso rege Alamanie, set ipsum concludere et vincere, et gentem suam armigeram et numerosam ad Urbem mictere et personaliter ipse venire, seque infra diem VIII. Iunii iter arrepturum et die XV. in 25 Urbe futurum. in. 8. 15.

7. Item quod dicta comunia gentem armigeram et eorum exfortium ad Urbem miserunt et augmentaverunt^a. Et ad victoriam intendentes cum ipsa regia celsitudine facere intendunt omnia que expediunt.

8. Item quod nuper cum certis litteris inventa fuerunt capitula et articuli continentes tractatum concordie¹ inter ipsam regiam maiestatem et regem Alamanie et qui 30 ad Romanam curiam dirigebantur. Et quod populus et comune Florentie firmiter credit et tenet, quod predicta non processerunt de voluntate ipsius regie maiestatis seu etiam de sua conscientia, set quod ex malignitate et calliditate adversariorum et emulorum ipsius regie maiestatis et comunium predictorum fiete facta^b fuerunt, ut facilius 35 que optant possint in curia obtinere et ut subspitionem et timorem generent et inferant dictis comunibus, confidendi spem et securitatem tollant in ipsam regiam maiestatem, scandalum et scisma generent, ut etiam falso persuasum fuit ipsi regie maiestati, quod dicta comunia concordaverant cum ipso rege. Set fallitur eorum fallax intentio. Habent enim et tenent pro certo dicta comunia, ipsam regiam maiestatem sibi posterisque per- 40 petuam securitatem, gloriam et triumphum parare velle, vincendo ipsum regem Alamanie suosque fautores et complices, conservare velle promissa et fidem. Que divulgata et notoria sunt universo orbe, in quibus etiam salus et vita consistit.

9. Item quod dicta comunia omnem prorsus excludunt, aborrent et evitant concordiam et tractatum cum ipso rege Alamanie, etiam magis quam mortem, et quod 45 ipsum et sibi complices totis viribus expugnare et impugnare volunt et intendunt.

10. Item dicant, quod nuper relatum est eis, quod dominus Lucas cardinalis ivit ad regiam maiestatem predictam et quod suspitio gravissima est de ipso, ne iverit pro

787. ^a) adgmentaverunt *ed.* ^b) facti *ed.*

1) *Cf. supra nr. 782.*

aliquo tractatu, maxime quia fertur et creditur, quod ipse mietebat articulos predictos ad curiam. Et propterea supplicent eidem regie maiestati, ne verbis eius fidem adhibeat. Novit enim regia celsitudo, quod sub eius tractatu Guelfi Lombardie morti, trucidationi, destructioni bonorum et pars Guelfa in partibus Lombardie in desolatione et destructione posita est. Que erat in victoria, immo ipse rex Alamanie confusus discessisset, nisi fuissent ipsi tractatus et maxime civitatis Brixie et civitatis Ianue.

11. Deinde supplicent regie maiestati predictae pro parte dictorum suorum devotorum comunium et universa parte ecclesie et Guelfe orbis, quod providendo sibi et ipsis Romam venire dignetur et servare divulgata in Urbe, Tuscia, Lombardia, immo in orbe quodammodo universo, ibique sua gente et comunium Tuscie et alia comitatus regem Alamanie concludere velit et vincere. Dicendo quod hec est via et semita veritatis et securitatis et per quam tollitur omnis spes futuris regibus Alamanie, si qui crearentur, veniendi ad partes Italie. Et quod omnem velit abicere tractatum, concordiam et parentelam cum ipso rege Alamanie, que exaltant ipsum regem Alamanie et sibi complices et mortem et confusionem parant ipsi regie celsitudini et comunibus predictis et omnibus devotis ipsius. Et quod ipsa comunia dignaretur reddere certiora et facere etiam clarissima tam de adventu ipsius ad Urbem quam etiam quod recuset et abiciat omnem tractatum, concordiam et parentelam cum ipso rege Alamanie, et quod ipsum regem Alamanie concludere et vincere velit. Et quod predicta facere dignetur sine mora, ut omnis suspitio et timor tollatur vulgis comunium predictorum, qui non recte intelligunt et sapiunt, et abominatio cesset. Et quod etiam provideat in curia, ut per predicta capitula transmissa rex Alamanie non possit aliquid sibi et ipsis comunibus nocivum procurare vel facere. Et bene novit regia providentia, quod parentela non tolleretur appetitum dominandi regi Alamanie et accipiendi eidem.

12. Si dominus rex Robertus respondeat clare super predicta, nil aliud dicatur, set insistatur, quod veniat. Si vero diceret, quod tractare velit secundum articulos predictos vel alio modo, ipsi oratores omnibus viis et modis quibus poterunt procurent ipsum revocare a predictis et predictum inducere, quod velit vincere et facere supradicta, narrando inter cetera, quod comunia societatis Tuscie sibi devota nulli concordie vel tractatui assentirent, set impugnabunt ipsum regem Alamanie totis viribus, invocatis undique amicis. Et quod novit providentia regie maiestatis, quod si quo casu quod Deus avertat fortuna ipsis comunibus invideret vel contraria foret, quod parentela non proderit eidem nec tutum foret duci, si esset in Tuscia, cum ibi esse non posset, nisi in fortia et posse illorum, quorum maiores fidelissimus et dive et clare memorie serenissimus dominus avus eius et pater trucidarunt, occiderunt, bonis omnibus spoliarunt, exules fecerunt, qui omnes ad vindictam prompti essent. Et si Ghibellini dominarentur in Lombardia et Tuscia, si suo regno paratur securitas? Et si ipsum revocare possunt et retrahere a suo proposito, procurent quantum possunt de celeri ipsius adventu ad Urbem.

13. Postremo si ipsum revocare non possent a proposito, dicant et exponant, quod non est intentionis populi et comunis Florentie et aliorum comunium Tuscie, quod gens eorum que est in Urbe expectet ibidem coronationem regis Alamanie. Et quod discedat et veniat ad loca, ubi dicta comunia intendunt facere totum eorum exfortium et gentem quantam poterunt congregare et se regi Alamanie opponere ipsumque et suos complices impugnare. Et omnia que viderit expedire pro tuenda eorum et aliorum devotorum ecclesie Guelforum libertate et statu.

Et in predictis dicant et faciant que viderint expedire.

Data Florentie, die XX. mensis Iunii, X. indictionis.

788. MANDATUM ADVOCATO PROVINCIALI BURGUNDIAE MISSUM.

1312. Iun. 13.

Denuo contulimus autographon tabularii regii Taurinensis 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 8' asservatum. Sigillum deest, foraminibus relictis. Edidit Doenniges 'Acta Henrici VII.' II, 184 nr. 45. Cf. iam supra nr. 289. — Böhmer, Reg. Heinr. 483.

(P. deest.)

Heinricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Ottoni comiti de Strazberg advocato provinciali vel eius substituto necnon prudentibus viris . . scul-
10 teto, consulibus et civibus in Solodro ceterisque castellanis, officialibus et communi-
tatibus in advocacia dicti Ottonis constitutis, fidelibus suis dilectis gratiam suam et
omne bonum.

Fidelitati vestre sub obtentu nostri favoris et gratie districte precipiendo manda-
mus, quatinus ad requisicionem balivi vel iudicis seu castellanorum spectabilis viri
15 Amedei comitis Sabaudie principis et affinis nostri karissimi cum armatis exeatis et
veniat sine dilacione qualibet ad auxilium et defensionem ac subsidium terrarum dicti
comitis, quociens et quandocunque super hoc ab eisdem balivo vel iudice seu castel-
lanis fueritis requisiti. Hoc nullatenus omittendo.

Dat. Rome apud Milicias, Id. Iunii, regni nostri anno quarto.

20

789. CESSIO IURISDICTIONIS IN URBE REGI FACTA.

1312. Iun. 13.

*Instrumentum, cuius imbreviatura (J), ut videtur, inter Acta et protocolla Bernardi de Mercato servatur Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' (= Doen-
25 niges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604) fol. 22 scripta manu eiusdem notarii, denuo
accuratius contulimus. In verso Bernardus exaravit: Concessio facta per^a senatorem
Urbis imperatori de iurisdictione in Urbe. Edidit Doenniges l. c. II, 41 nr. 19. —
Böhmer, Reg. Heinr. 484.*

(P. deest.)

In nomine Domini amen.

30 Cum serenissimus princeps dominus Henricus Dei gratia Romanorum rex semper
augustus ad Romanam urbem causa sue coronationis accesserit et propter quorundam
perversorum nequiciam, qui nituntur sue coronationis sollempnia impedire, in Urbe
moram prolixiorem trasserit et trahere oporteat, quam fuerit opinatus, et ipsum domi-
num regem et suos officiales oporteat semper intendere circa plura et circa processus
35 varios et diversos, in presentia eiusdem domini regis constitutus vir nobilis dominus

789. ^a) sequitur imper delet. J.

Ludovicus de Sabaudia alme Urbis senator ex certa scientia^b concessit eidem domino regi pro se et sua curia et omnibus et singulis suis iudicibus et officialibus et sibi et sue curie et omnibus et singulis suis iudicibus et officialibus liberam licentiam et potestatem^c sedendi pro tribunali in urbe Romana eiusque territorio et districtu et inquirendi et procedendi, sentenciandi et diffiniendi in causis et de causis civilibus et criminalibus. 5 Et omnia et singula faciendi et exercendi, que pertinent ad merum et mixtum imperium ac etiam ad omnem iurisdictionem et cognitionem. Et quod omnia et singula supradicta prefatus dominus rex et sui iudices et officiales possint de licencia, consensu et voluntate predicti senatoris facere et exercere in urbe Romana eiusque territorio et districtu. Predicta tamen concessio et licencia non trahatur ad ea, que ad placitum^d 10 et ordinationem summi pontificis et Romanorum pertinent in urbe Romana et^e eius territorio et districtu^e.

Actum^f Rome in palatio vocati les Milites, presentibus archiepiscopo Treverensi, episcopo Butrentino, comite Sabaudie, comite Foresii, Theobaldo de Sancto Eustachio, Iordano de Columpna civibus Romanis, P(etro) de Tuderto, magistro Petro de Bona 15 phisico, die XIII. Iunii^f.

790. SCRIPTUM SUPER SCULTETATU SLETSTADIENSI PRIMUM.

1312. Iun. 19.

Denuo contulimus autographon tabularii secreti reipublicae Bavaricae. Sigillum 20 parum laesum pendet loro membranaceo. In verso manu cancellariae regiae scriptum est: R (= Registratum). Edidit etiam Albrecht loco supra ad nr. 750 citato I, 214 nr. 299. Cf. infra ad Iul. 14 et Nov. 11. — Böhmer, Reg. Heinr. 485.

(P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus nobili viro Heinricho de 25 Rapoltstein fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Etsi cunctorum nostrorum et imperii subiectorum delectamur status extollere, eorum tamen commodis et profectibus favorabilius providere disponimus, qui nos et dictum imperium suis devotis obse[quii] plus^a [cete]ris^a venerantur. Sane cum officium scultetatus in Sletstat strennuo viro Heinricho dicto [Wafler]^a pro quadringentis marcis 30 argenti dudum certis de causis obligaverimus¹, per nos aut nostros successores in imperio pro dicta summa argenti quocunque tempore redimendum, tibi propter grata que non cessas nobis impendere servitia duximus indulgendum et concedendum, ut idem officium pro dictis quadringentis marcis argenti vice et nomine nostris ac ipsius imperii redimere valeas ab eodem simili condicione, qua dictus Wafler ipsum hactenus tenuit, 35 per te tuosque heredes exercendum, tenendum et possidendum tam diu, quousque iam dictum officium a nobis seu nostris in imperio successoribus pro memorata summa pecunie redimatur. Dantes vobis potestatem plenariam prefatum officium exercendi,

789. ^b) ex certa scientia supra lineam add. R. ^c) corr. ex 2 petente R. ^d) super dispositionem delet. R. ^e) et eius — districtu stilo acutiori post add. R. ^f) Actum—Iunii stilo acutiori exarata R. 40

790. ^a) uncis inclusa corrosa sunt or.

1) De hac obligatione litterae serratae non sunt.

prout singuli^b in eodem officio vestri^c predecessores ipsum exercere et regere consueverunt. In cuius rei testimonium presentes nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Rome apud Milicias, XIII. Kal. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo
5 duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

791—793. LITTERAE CLEMENTIS V. REGI MISSAE.

1312. Iun. 19.

791. LITTERAE PRIORES.

10 *Denuo accuratissime contulimus autographon tabularii capituli maioris ecclesiae Pisanæ nr. 1375 signatum. Bulla deest. In verso leguntur solita inscriptio, itemque manu Bernardi de Mercato exarata haec: significat se scribere cardinalibus, qui debent eum coronare, utrum possit fieri coronatio alibi quam in Sancto Petro, et hortatur, quod compromittat in eum de iniuriis factis inter dominum et Robertum. Cf. Indicem*
15 *documentorum a. 1313, de quo v. supra ad nr. 298, ubi indicantur hoc modo: Papa significat domino de coronatione et hortatur, quod compromittat in eum de iniuriis factis inter dominum et Robertum sub bulla papali (Doenniges l. c. II, 115). Edidit Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 231 nr. 145.*

Ad easdem res spectare videtur, quae in eodem Indice indicatur: Notula litterarum
20 *missarum per dominum pape de facto Urbis et^a qualiter Robertus et Iohannes et Columnenses^b iam contrariabantur domino^a (Doenniges l. c. II, 116). Quam deperditam esse valde dolemus.* (P. deest.)

Clemens episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Henrico regi Romanorum illustri salutem et apostolicam benedictionem.

25 (1) Nuper ex tenore litterarum¹ venerabilium fratrum Arnaldi Sabinensis legati et Nicolai Ostiensis episcoporum ac dilecti filii nostri Luce Sancte Marie in Via lata diaconi cardinalis, nuntiorum apostolice sedis, non sine grandi mentis turbatione percepimus et multorum etiam relatione didicimus, quod licet tu, fili carissime, ad Urbem perveneris, tamen dilecto filio nobili viro Iohanne fratre carissimi in Christo filii nostri
30 Roberti Sicilie regis illustris et nonnullis de parte Guelforum impredientibus, dicti episcopi et cardinales unctionem impendere et Romani coronam imperii in basilica principis apostolorum de Urbe tibi concedere nequeunt secundum tenorem commissionis super hoc per nos haecenus eis facte². Unde tu ab episcopis et cardinalibus predictis, quod impedimentum tibi prestitum, ne ad predictam basilicam posses accedere ad
35 recipiendum unctionem et imperii diadema, remove vellent vel predicta^c tibi impendere in alio loco u[ti]li, et demum idem a nobis per tuum specialem nuncium^c postulasti. Nos igitur, qui de impedimento huiusmodi dolemus plurimum et turbamur, habito

790. ^b) prout singuli in loco raso or. ^c) officio vestri in loco raso or.

791. ^a) et—domino ductu mutato post addita sunt a Bernardo. ^b) colū scripsit Bernardus. ^c) pre-
40 dicta—nuncium in loco raso artius scripta or.

1) Servatae non sunt. 2) Supra nr. 644.

super hiis cum fratribus nostris consilio et tractatu multiplici diligenter, volentes super hiis in quantum possumus^d providere, quod nobis et eisdem fratribus super premissis visum est, episcopis et cardinalibus prefatis per nostras patentes sub certa forma litteras¹ duximus intimandum. (2) Quare magnificentiam tuam rogamus et hortamur attentius, quatinus cum id, quod eisdem episcopis et cardinalibus, ut predicatur, duximus⁵ intimandum, credamus firmiter Deo gratum, tuo honori congruum et tam tue serenitati quam multis aliis quietis, pacis et prosperitatis comodum multiplex allaturum, ad faciendum et adimplendum, quantum in te fuerit, ea, que per dictas litteras circa premissa mandamus fieri, disponas effectualiter mentem tuam ac illis, que super predictis episcopi et cardinales predicti vel alter eorumdem tibi ex parte nostra duxerint suadenda, per effectum operis liberaliter acquiescas. Solennes^e nuncios seu procuratores, viros quidem ydoneos, viros pacificos, ad pacem et concordiam animum et sufficiens mandatum habentes ac suffultos potestate plenaria compromittendi in nos de omnibus iniuriis, offensis ac questionibus, que inter te ac prefatum regem Sicilie usque in diem compromissi faciendi erunt vel esse poterunt, necnon vallandi compromissum huiusmodi penis aliisque remediis^f 15 opportunis, nostrum super illis beneplacitum audiendi et emologandi infra octavas^f Nov. 18. proximi futuri festi sancti Martini hyemalis ad nostram presentiam transmissurus. Sicque te in premissis laudabiliter habiturus, quod evidenter videaris zelare concordiam et proinde tibi a Rege pacifico meritum vendices nostramque et apostolice sedis benedictionem et gratiam uberius consequaris.

Dat.^g in prioratu de Grausello, prope Malausanam Vasionen. dioc., XIII. Kal. Iulii, pontificatus nostri anno septimo.

792. LITTERAE ALTERAE.

Item contulimus autographon Pisis in tabulario Roncioniano nr. 608 servatum. Bulla deest, membranae parte inferiori exsecta. Praeter solitam inscriptionem manu 25 Bernardi dorso inscripta sunt haec: Quod nobiles Romanos per ipsum detentos dimittat et restituat eis eorum palatia. Quibuscum concordare videtur notitia Indicis documentorum citati: Quod nobiles Romanos detentos per dominum restituat sub bulla papali; sed ibidem etiam enumeratur: De restituendis captis et palaciis Romanis sub bulla papali (Doenniges l. c. II, 115). Edidit Bonaini l. c. I, 232 nr. 146. 30

(P. deest.)

Clemens episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Henrico regi Romanorum illustri salutem et apostolicam benedictionem.

Singularis, fili carissime, ad personam tuam nos urget affectio, ut tibi ea, que decori excellentie tue congruere novimus, paternis affectibus efficaciter suggeramus. 35 Et quidem ad nos fidedigna perduxit assertio, quod tu pridem nonnullis Romanis civibus, qui nec fuerant magnitudini tue contrarii nec quod futuri essent habebantur probabili coniectura suspecti, ad tui presentiam evocatis eisque, ut palatia seu fortalitia sua in tuis manibus traderent, pro parte tua requisitis instanter, aliquos ex eis ad faciendum tibi traditionem huiusmodi per captionis et detentionis personalis iniuriam coegisti, 40 reliquos vero recusantes id facere adhuc captos detinere presumis^a. De quo, fili, si veritati consonat, materia nobis eo maioris admirationis ingeritur, quo circa tui presertim processus initium ab hiis, in quibus notari posset iniuria, per te fuerat consultius

791. ^d) sequitur unius vocis rasura or. ^e) abhinc stilo mutato post add. or. ^f) u corr. ex b or. ^g) linea dati atramento pallidiori exarata or.

792. ^a) sequitur rasura 10 litterarum or.

1) Servatae non sunt.

abstinendum. Nunquid enim non iniuriosum et nota dignum est, cives ipsos, qui confidenter ad regiam mansuetudinem venerant, quibus evocatio tua securum ad te polliceri presumebatur accessum, unde nec suspicari captionis materia occasionem vel causam nec de requisitionis violentia formidare verisimiliter poterant, sic insontes opprimere, 5 sic innoxios impremeditate gravare. Profecto, si hec attente discutias, si ut debes in rationis examen adducas, te in hiis reprehensibiliter egisse comperiens, palatia seu fortalicia predicta hiis, a quibus ea sic illicite recepisti, absque dilatione restitues et detentos prompte ac liberaliter liberos abire permittes. Quod et nos, ut tue saluti provideas, ut tue fame consulas, ut iusto placeas iudici et nobis materiam tribulationis 10 infeste precidas^b, et paterno affectu et omni qua convenit instantia petimus et ad id omni quo possumus studio tuam magnificentiam invitamus. Quanto enim intensius premissorum executio nostris desideriis insidet, tanto nobis nimirum erit acceptius, si ea devotus impleveris, tantoque pro certo molestius, si quod absit in hiis te inexorabilem exhibebis, cum procul dubio hec nulla possint excusatione defendi, quin presumpta 15 fuerit in evidens nostrum et ecclesie Romane preiudicium et usurpationem etiam indubitam iuris nostri et ecclesie memorate.

Dat.^c in prioratu de Grausello, prope Malausanam Vasionen. dioc., XIII. Kal. Iulii, pontificatus nostri anno septimo.

793. FRAGMENTUM LITTERARUM.

20 *Litterarum pontificis, quas huic tempori vindicandas esse crediderim, fragmentum autographum superest Pisis in tabulario capituli maioris ecclesiae numero carens. Membrana valde corrosa iam olim dissecta esse videtur. Lineae septem servantur vel rectius tertia fere pars cuiusque lineae.*

In Indice documentorum citato notatur: Significatio quod mittitur domino copia litterarum, quas misit Roberto sub bulla papali (Doemmiges l. c. II, 115). Sed num illae litterae intelligantur, quarum fragmentum hic proponitur, nescio. (P. deest.)

Clemens episcopus servus servorum Dei carissim[no in Christo filio Henrico regi Romanorum illustri salutem]^a | et apostolicam benedictionem.

Volentes, fili carissime, te de omnib[is] | p[ersonam tuam]^b 30 contingentibus carissimo in Christo filio nostro [Roberto Sicilie regi illustri]^a | Iohanni c[omiti fratri suo]^c per nostras litteras scribimus, plen[.] | et libentius te coaptas, copiam omnium litterarum¹ i[. per venerabiles]^a | fratres Arnaldum Sabinensem legatum, Nicolaum [Ostiensem episcopos ac dilectum filium nostrum Lucam Sancte]^a | Marie in Via lata dyaconum cardinalem nuntios^d [apostolice 35 sedis]^a |

792. ^b) as in loco raso 4 litterarum or. ^c) linea dati artius scripta or.

793. ^a) supplevimus nos. ^b) omnino incertum; decem fere litterarum spatium. ^c) omnino incertum; duodecim fere litterarum spatium. ^d) ita desinit fragmentum.

1) De his nihil servatum est.

794. REQUISITIONES ITERATAE CARDINALIBUS FACTAE.

1312. Iun. 22.

Imbreviatura J maximam partem a Bernardo de Mercato exarata superest Taurini in tabulario regio inter eius Acta et Protocolla 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604) fol. 14—15. Edidit Doenniges l. c. II, 48 nr. 21. Nos denuo accuratissime contulimus. Cf. iam supra nr. 777 et 779. — Böhmer, Reg. Heinr. 486. (P. deest.)

In nomine Domini amen.

(1) Anno eiusdem etc. Rome^a in palatio vocato vulgariter les Milites in aula ipsius palatii^a. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter, quod cum per sanctissimum in Christo patrem dominum Clementem divina providentia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summum pontificem decretum et ordinatum fuerit, quod serenissimus princeps dominus Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus coronetur et coronari debeat dyademate imperiali in Urbe et inhungatur et inhungi debeat ibidem per sacras manus dominorum cardinalium talis et talis etc., ad hoc ab eodem summo pontifice specialiter destinatorum et missorum, hinc est quod cum basilica principis apostolorum sit per emulos et inimicos dicti domini regis adeo occupata, quod dictarum coronationis et inhungtionis sollempnia non possunt ibidem comode celebrari, quod quidem impedimentum nulla potest tergiversatione celari, prefatus dominus rex cum instancia requisivit¹ ipsos dominos cardinales et^b eorum quemlibet, quod ex quo dicte coronationis et inhungtionis sollempnia in basilica antedicta ut iam dictum est fieri non possint propter impedimentum predictum, cuius impedimenti idem dominus rex asserit se non esse in causa vel culpa aliqua, ipsum in ecclesia sancti Iohannis Lateranensis vel in alia quavis ecclesia in Urbe coronare et inhungere debeant. Pretendens idem dominus rex multas rationes² iuris et facti ad probandum, quod ipsi cardinales ipsas coronationem et inhungtionem^c facere possint et debea[n]t alibi quam in basilica predicta, maxime cum eis manifeste constet de impedimento predicto et de innocentia ipsius domini regis. Dicens idem dominus rex, quod ipsi domini cardinales hoc facere possunt et debent multis rationibus, tum quia iura et canonica et civilia in hoc concordare videntur, tum quia per retardationem dicte coronationis multe strages, multa homicidia, rapine, depredationes et mala alia quam plurima specialiter^d in Urbe et etiam alibi^d iam evenerunt et venire in posterum formidantur. Et per felicem expeditionem ipsius coronationis speratur firmiter cum divino auxilio, quod mala ipsa^e et scandala plurima hic et alibi cessabunt iusticiaque pax^f et tranquillitas in christiano populo multiplicabitur. Offerens idem dominus rex se facturum et prestaturum in^g dicta coronatione sua et ante et post^g universa et singula, que facere et prestare deberet, si in predicta basilica principis apostolorum fierent coronatio et inhungtio supradicte, ea videlicet que sibi sunt possibilia, secundum quod in litteris papalibus continetur³.

794. ^a) Rome—palatii supra lineam add. J. ^b) sequitur q delet. J. ^c) praecedat eadem vox 40. deleta J. ^d) specialiter—alibi supra lineam add. J. ^e) sequitur cessabunt delet. J. ^f) panx J. ^g) in—post supra lineam add. J.

1) Supra nr. 777 et 779. 2) Supra nr. 778. 3) Supra nr. 644.

(2) Quibus sic petitis et presentatis cardinalibus predictis, ipsi cardinales ad partem ad^h consilium unanimiter se traxerunt et deliberato consilio inter se et ad locum predictum redeuntes de intentione et voluntate ipsorum responsionem inⁱ effectu inter multa bona et honesta verba aliaⁱ dederunt ipsi domino regi per relationem^k domini cardinalis Hostiensis in modum qui sequitur:

videlicet quod consideratis malis et periculis, que ex retardacione diete coronationis bonisque et utilitatibus, que ex ipsius coronationis celeritate possunt multipliciter evenire, ut malis ipsis et periculis celeriter succurratur bonaque^l et utilitates, que inde evenire sperantur, promoveri possint^m, iustis supplicationibus ipsius domini regis favorabiliter annuentesⁿ, considerantes manifestum impedimentum, quod in basilica predicta prestatur et ipsius domini regis innocentiam, dixit idem dominus cardinalis Hostiensis, ordinavit, direxit et concessit pro se et dictis dominis legato [et] Luca cardinalibus dictas coronationem et inhunctionem fieri posse et debere per eosdem in ecclesia sancti Iohannis Lateranensis de Urbe. Et eas ibidem faciendas decrevit ad^o diem^p, quam^q ipse dominus rex^r daret^a, hoc salvo quod ipsi cardinales volebant habere spacium temporis^t et dilationem^u de dicta coronatione facienda^v usque ad aliquam diem inter ipsos dominos regem et cardinales comunitur ordinandam, infra quod tempus expectare deberent mandatum et responsionem summi pontificis vel cardinalium unius vel plurium, cui vel quibus deberent fidem plenariam adhibere. Quod quidem mandatum vel responsionem si^w infra diem predictam per ipsos dominum regem et cardinales ut iam dictum est eligendam recipiant, ipsi mandato et responsioni stabunt. Si vero mandatum^x predictum et responsionem infra dictam diem non receperint^y, ipsum dominum regem ad diem, quam infra tempus predictum ipsam diem subsequens^z idem rex eligere voluerit, ipsi regi^a predictae coronationis sollempnia in Urbe in ecclesia sancti Iohannis Lateranensis auxiliante Domino ministrabunt in forma, que in supradictis litteris papalibus continetur.

(3) Supradicti^b vero domini legatus et Lucas cardinales hec omnia dicta et concessa per ipsum dominum Hostiensem eorum nomine unanimiter^c voluerunt, ratificaverunt et approbaverunt et ea ut supradictum est fieri ordinaverunt, voluerunt, decreverunt^e, et promiserunt^b.

(4) Quibus sic peractis prefati domini rex et cardinales de aula^d predicta^e simul^f recedentes intraverunt cameram ipsius domini regis et ibidem de electione diei, infra quam expectare debeant mandatum et responsionem dicti summi pontificis, diu ad invicem contulerunt et post multas collationes diem Sabbati in octabis festi nativitatis Iul. 1. beati Iohannis baptiste proxime venturi, que erit prima dies mensis Iulii proxime venturi, idem rex et domini cardinales unanimiter et concorditer eligerunt. Volentes, concedentes et ordinantes ipsi domini cardinales, quod ipsi domino regi licitum sit ipsa die Sabbati prima die mensis Iulii vel etiam ante si voluerit eligere quameunque diem sibi placuerit post ipsam diem Sabbati ad diete coronationis sue sollempnia celebranda. Volentes etiam et concedentes eidem domino regi, quod nisi infra ipsam diem Sabbati a supradicto summo pontifice per ipsius litteras bullatas aliud contrarium in mandatis

794. h) sequitur se delet. J. i) in—alia supra lineam add. J. k) relationem J. l) post bona sequitur deletum q̄ et J. m) sequitur volunt delet. J. n) sequuntur deleta volunt, consentiunt et concedunt quod J. o) sequitur certum delet. J. p) sequitur de delet. J. q) quā; sequitur inter delet. J. r) ipse dominus rex corr. ex ipsum dūm regem; sequuntur deleta et ipsos cardinales J. s) corr. ex concordarent J. t) sequuntur deleta infra quod respons J. u) dilacionem J. v) sequitur infra quod delet. J. w) in linea post add. J. x) sequitur vel res delet. J. y) reciperint J. z) subsequentem J. a) ipsi regi supra lineam add. J. b) supradicti — promiserunt manu Bernardi signo intercalandi posito in margine inferiori instrumenti post addita sunt J. c) supra lineam scripta J. d) corr. ex loco J. e) corr. ex predicto J. f) sequitur rece delet. J.

receperint, quod per ipsos cardinales ad diem, quam idem rex eligere voluerit ut supradictum est, debeat coronari et inhungi. Item voluerunt, ordinaverunt et eidem domino regi concesserunt, quod si forte ipsa die per ipsum dominum regem ut supradictum est eligenda ad dictam coronationem suam in loco predicto^g ipsi omnes cardinales non interessent, quod duo aut unus eorum qui interesset ipsum dominum regem possit et debeat coronare et inhungere et sibi dicte coronationis sollempnia ut supradictum est ministrare^h.

Actaⁱ sunt hec anno Domini MCCCXII, indic. X, XXII. die mensis Iunii, presentibus reverendis in Christo patribus et dominis Balduino Dei gratia^k archiepiscopo Treverensi, . . archiepiscopo Arelatensi, Henrico Tridentino, Nycolao Botrontino episcopis, 10

^l electo de Venetiis, Bernardo abbate Sancti Syri in Ianua, dominis Amedeo comite Sabaudie^m, Roberto nato domini Roberti comitis Flandrie, domino Luduyco de Sabaudia, magistris Iohanne de Venstingha, Henrico de Geldonia, Homine de Peretulo, Scotto Bertoleto de Spoleto iudice et aliis pluribus fidedignis testibus ad premissa specialiter rogatis.

15

795. CESSIO BONORUM IMPERII.

1312. Iun. 24.

Proponere liceat accuratissime inter se collatis duobus autographis 1) et 2), quae servantur Argentinae in tabulario, quod dicitur 'Bezirksarchiv des Unterelsass', benivolenter nobis transmissis. Signata sunt 'Série G. 81. nr. 1 et 1a'; autographi 1 sigillum laesum 20 pendet linis sericis rubri flavique coloris; autographi 2 sigillum deest, linis sericis flavi caeruleique coloris relictis. In dorso nihil exaratum est. Ex 2 iam edidit Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 454 nr. 648. Cf. infra nr. 813. 814. — Böhmer, Reg. Heinr. 487. (P. deest.)

Henricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani 25 imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gracam suam et omne bonum.

Religio munda et immaculata^a Deo placens, quam sacer Cysterciensis habitus et ordo demonstrat, sic sincere caritatis et dilectionis vinculo mentem regiam attrahit et inducit, quod ipsius honorem et commodum ac incrementa profectum nos delectat ubilibet procurare. Quidquid enim monasteriis vel ecclesiis seu personis Deo dicatis offerimus aut boni fecerimus per nostre elemencie largitatem, hoc in gazaphilacium thesauri celestis reponimus tamquam in loco tuto, ubi nec a fure furatur nec a tinea demolitur¹, proinde recepturi sicut speramus eterne vite premium salutare. Sane religiosorum virorum . . abbatis et . .^b conventus monasterii in Bõngarten^c Argentinensis dyocesis Cysterciensis ordinis peticio nobis exhibita continebat, quod cum mons dictus Eychel- 35 berg iuxta monasterium ipsum^d situm habens, cuius proprietas nobis et imperio per-

794. g) sequuntur aliquo casu interesse non possent aut nollent deleta J. h) usque huc manu Bernardi scripta J. i) abhinc manus Iohannis de Dyst; praecedunt eiusdem manu scripta, sed postea cancellata Acta sunt hec Rome (statim cancellatum) anno die mense et indic. predictis presentibus reveren in Christo J. k) Dei gratia supra lineam J. l) spatium nomini inserendo vacuum relictum J: cf. supra 40 pag. 769 lin. 29. m) sequitur Io delet. J; de Iohanne comite Foresü, qui fere semper comitem Sabaudiae testis insequitur, cogitari licet.

795. a) Imaculata 2. b) deest 2. c) Bomg. semper 2. d) ium ipsum in loco raso 1.

1) Cf. Luc. 12, 33. Matth. 6, 20.

tinet, sit ipsis et eidem monasterio ad ipsius boni status conservacionem utilis plurimum
 et^e eciam pro suis usibus et indigenciis oportunus, ipsis et dicto monasterio montem
 eundem tradere et donare celsitudo regia dignaretur, nos qui inter cetera dicti ordinis
 monasteria circa prefatum monasterium in Bōngarten et conventum ibidem cum propter
 5 eiusdem conventus conversacionem honestam et devotam vitam ac bone fame sue fra-
 granciam, tum eciam propter altare, quod idem conventus in eodem monasterio de
 novo^f construxit, ubi karissime consortis^{f-g} nostre quondam Margarete^g inclite Roma-
 norum regine memoria colitur et in ipsius anime remedium divina misteria iugiter cele-
 brantur, afficimur intime caritatis affectu, dictorum . .^h abbatis et . .^h conventus votivis
 10 supplicationibus inclinati ob honorem et reverentiam sanctissimi Iohannis precursoris
 Dominiⁱ baptiste Ihesu Christi, patroni dicti monasterii, in cuius nativitatis sollempni-
 tate, de qua multi gaudebunt et gavisii sunt, huiusmodi preces devote pro largicione
 montis predicti nobis oblate fuerunt, necnon in remedium sempiternum anime dicte
 consortis nostre prefatum montem Eychelberg necnon omnem proprietatem et ius, quod
 15 in eodem nobis et imperio pertinet, sepeditis . . abbati et conventui ac monasterio in
 Bōngarten de plenitudine potestatis regie ex certa sciencia donamus, concedimus, apro-
 priamus et^e eorumdem perpetuis usibus applicamus. Statuentes et sub indignacionis
 nostre pena gravissima firmiter inhibentes, ne aliqua deinceps persona alta vel humilis,
 ecclesiastica vel secularis aut comunitas^k civitatis, oppidi sive ville ipsos . . abbatem et
 20 conventum ac monasterium in Bōngarten in huiusmodi largicionis nostre dono contra
 tenorem presencium audeat molestare seu quomodolibet impedire. Quod qui secus fecerit,
 preter indignacionem regiam, quam ex hoc incurret, centum marcas argenti puri pro
 pena^l componat, medietatem fisco nostro, reliquam vero prefato monasterio totaliter
 applicandam. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussi-
 25 mus communiri^m.

Dat. Rome apud Milicias, VIII. Kalen.ⁿ Iulii, indictione decima^o, anno Domini
 millesimo trecentesimo duodecimo, regni vero nostri anno quarto.

796—812. CORONATIO ROMANA.

1312. Iun. 29.—Iul. 6. 1312. (Iul. ex.)—1313. Apr. 30.

30 Cf. Commissionem pontificis supra nr. 644 et litteras nr. 646. 647.

796—798. SCRIPTA AD IPSAM CORONATIONEM SPECTANTIA.

1312. Iun. 29.

796. IURAMENTA ET PROTESTATIO REGIS IN DIE CORONATIONIS.

Ea forma et eo ordine, quibus a rege praestanda erant, conscripta sunt a Bernardo
 35 de Mercato in folio chartacco, quod Taurini in tabulario regio servatur inter eius

795. e) ac 2. f) vo — con in loco raso 2. g) nsortis — Margarete in loco raso 1. h) deest 2.
 i) soris Domini in loco raso 1. k) comunitas 2. l) pro pena in loco raso 2. m) cōmuniri 1. 2.
 n) Kalend. 2. o) X. 2.

Acta et protocolla 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604) fol. 17. In verso leguntur manu Bernardi inscripta: Forma iuramenti faciendi per dominum in Urbe. Edidit Doenniges l. c. II, 50 nr. 22a—c. Nos demuo contulimus. Quae concordant cum formis in Ordine coronationis supra pag. 609—611 praescriptis, ea typis minoribus cudenda curavimus.

Sequuntur eidem folio 17 inscripta adhuc verba litterarum pontificis: Quia autem— est expressum (= supra pag. 613 lin. 11—18). Quae hic omisimus; v. Doenniges l. c. nr. 22d. (P. deest.)

pag. 611
l. 41. 42.

Ego Henricus rex futurus imperator iuro me servaturum Romanis bonas consuetudines suas. Sic Deus me adiuvet et hec sancta Dei euangelia.

pag. 259
l. 1—10.

Promittimus et iuramus per Patrem et Filium et Spiritum sanctum et per hec sancta Dei euangelia et per hoc lignum vivifice^a crucis et per has reliquias sanctorum, quod numquam vitam^b aut membra domini nostri summi pontificis neque^{*} honorem quem habet voluntate mea aut consensu meo aut consilio meo aut exortatione mea perdet. Et in Roma nullum placitum aut ordinationem faciemus de omnibus, que ad ipsum pertinent aut Romanos, sine eius consilio aut 15 consensu. Et quicquid de terra Romane ecclesie pervenit ad nos vel perveniet, ei reddemus quam cito potterimus. Et quandocunque aliquem mittemus in Lombardiam et Tusciam pro terris et iuribus nostris recuperandis, quotiens mit[t]emus eum, iurare faciemus*, quod adiutor eius sit ad deffendendum terram sancti Petri et Romane ecclesie secundum suum posse.*

pag. 612
l. 8—10.

Si sanctissimus pater dominus noster dominus Clemens summus pontifex esset hic presens, 20 sibi offerrem aurum istud presentialiter. Sed propter eius absentiam offero*, vobis domini[s] cardinalibus eiusdem domini pape vice et nomine recipientibus.*

797. TESTIMONIUM NUNTIORUM APOSTOLICORUM DE CORONATIONE EFFECTA.

Servatur in transsumto a. 1312. Oct. 18. iussu imperatoris scripto, quod infra edemus. 25 Autographon in Indice documentorum a. 1313, de quo v. supra ad nr. 298, indicatur hoc modo: De coronatione domini imperatoris sub sigillis cardinalium (Doenniges l. c. II, 112). Cf. Böhmer, Reg. Heinr. post 487. (P. deest.)

Universis presentes litteras inspecturis myseratione divina Arnaldus Sabinensis apostolice sedis legatus, frater Nycholaus Ostiensis et Velletrensis episcopi et Lucas 30 Sancte Marie in Via lata dyaconus cardinalis, eiusdem sedis apostolice nuncii imperpetuum.

Ut ea que digna sunt reoli tanto teneantur firmiori stabilita memoria, quanto maiorum testimoniis coadiuta veritatis sue causam mentibus audientium imprimunt et^b perhibentia fidem indubiam retinenda tenacius^c se commendant, nos que circa corona- 35 tionis negocium serenissimi principis domini Henrici divina favente clemencia Romanorum imperatoris semper augusti pro varietate temporum occurrerunt, ad eternam rei

796. a) vivice B. b) iura male B.

797. a) quorum tr. b) in nova linea bis scriptum tr. c) super tenacius deleta tr.

memoriam dignum duximus^d inserenda. Cum itaque dudum sanctissimus pater et dominus noster dominus Clemens divina providencia papa V. nos una cum bone memorie domino Albanensi ad partes Italie destinavit, dans nobis per suas litteras in mandatis, ut accedentes ad Urbem prefatum principem dominum Henricum tunc regem Romanorum una cum reverende memorie domino Francisco Sancte Lucie in Sylve dyacono cardinali inungeremus nos Ostiensis et coronaremus nos omnes in imperatorem ac imponeremus ei imperii dyadema et gladium, pomum et sceptrum tribueremus eidem sub certis modo et forma, quos nobis super hoc facte commissionis littere continebant¹, nos prefati domini nostri summi pontificis volentes obedire mandatis ad Urbem accessimus, bone memorie Albanensi episcopo et domino Francisco prefatis viam univ-
 10 verse carnis ingressis, invenimus ecclesiam beati Petri apostoli taliter occupatam, quod ad eam dicto domino regi^e patere nequisset accessus, sicque^f propositum nostrum de coronando eundem in predicta principis apostolorum basilica prout voluimus nequivimus ullatenus adimplere. Propter^g quod prefatus dominus tunc rex Romanorum necnon in-
 15 mensa multitudo populi Romani a nobis petierunt instanter, ut cum prefata basilica principis apostolorum absque culpa dicti domini regis esset taliter occupata, quod ibidem memoratus tunc dominus rex coronari^h non posset propter impedimenta tam notoria, quod nulla poterant tergiversatione celari, dominum regem prefatum in Lateranensi ecclesia vel alia, quam ad hoc eligere vellemus, inungere ac coronare vellemus
 20 et alia facere, que nobis per dictas commissionis litteras mandabantur, asserentes illa nos facere posse, quin immo facere^k debere de iure, assertionem suam multorum sapientum et iurisperitorum allegationibus² roborantes ac proponentes et asserentes omnino bella, mortes hominum et strages, ruinas domorum, incendia, depopulationes et alia multa mala, quibus Urbs^l propter dilationem coronationis eiusdem affligebatur^m con-
 25 tinue, si petita fierent illico, cessatura. Quorum domini tunc regis et Romani populi predictorum frequentibus instanciis requisiti necnon auditis super hoc opinionibus sapientum asserentium, nos petita facere posse de iure, sperantes nichilominus secundum assertionem eorum, quod si que de coronatione predicta per eos fuerant postulata fierent, universa mala, quibus urbsⁿ eadem miserabiliter subdita desolabiliter preme-
 30 batur, cessarent omnino, ne quod absit inveniremur occasio tanti mali, annuendum duximus postulatis. Igitur die Iovis III. Kal. Iulii, hoc est in die festo beatorum Petri et Pauli apostolorum, anno a nativitate Domini MCCCXII, ind. X, pontificatus eiusdem sanctissimi patris domini Clementis pape quinti anno septimo, quem diem idem dominus tunc rex pro die sue coronationis elegit, ab ipso domino tunc rege nobis ecclesie Ro-
 35 mane nomine recipientibus, que prestare debuit, prestitis sacramentis et aliis rite servatis, que circa coronationem regum Romanorum in imperatores in archivio ecclesie et ordinario continentur, prout litteris fuerant dicte nobis facte commissionis¹ inserta, preter loca, que in eodem ordinario ac commissionis eiusdem litteris sunt expressa, que propter impedimenta predicta, sicut nec in prefata principis apostolorum basilica prelibata nequi-
 40 vimus ad litteram exercere, sed pro locis expressis locis^o aliis quam simili proportionem fieri potuit observatis, et eo excepto, quod rex idem non fuit a canonicis basilice principis apostolorum prediete [receptus]^p, cum nullus ex eis adesset, qui ipsum recipere vellet et posset^q in fratrem, et auro, quod rex ipse summo pontifici, si presens fuisset,

797. ^d) dignum duximus *supra lineam super d* (*spatium vacuum relictum*) duximus *deleto tr.*
 45 ^e) *praecedit regi delet. tr.* ^f) *praecedit sicq; delet. tr.* ^g) *praecedit pter quod delet. tr.* ^h) *praecedit con subpunctum tr.* ⁱ) *sequitur nobis delet. tr.* ^k) *sequitur posse delet. tr.* ^l) *ubrs super urbis delet. tr.* ^m) *corr. ex affligebantur puncto subposito tr.* ⁿ) *super urbis delet. tr.* ^o) *locis tr.* ^p) *deest tr.* ^q) *vellent et possent tr.*

1) *Supra nr. 644.*

2) *Supra nr. 778.*

quantum voluit fuerat oblaturus, nomine et vice dicti summi pontificis recipientibus nobis ab eodem oblato, per nos Ostiensem in memorata ecclesia beati Iohannis Lateranensis fuit inunctus et postmodum nobis^r Ostiensi predicto misse sollempnia in maiori altari dicte Lateranensis ecclesie celebrante, post epistolam decantatam, nos tres, quod ex forma commissionis eiusdem facere poteramus, prefato regi mittram imposuimus clericalet et super illam imperii dyadema ac pomum, sceptrum et gladium eidem tribuimus, debitis in eisdem sollempnitatibus observatis et omnibus aliis, que ex forma commissionis predictae nobis facte facere debuimus et implere, absque illis que etiam superius sunt excepta. In cuius rei testimonium presentes litteras nostris sigillis duximus muniendas.

10

Datum in Urbe, die, anno Domini, inditione ac anno pontificatus sanctissimi patris domini nostri domini Clementis summi pontificis predicti ut supra.

798. LITTERAE CONSENSUS IMPERATORIS.

Supersunt adhuc autographa duo A et B, servata in tabulario secreto Vaticano 'Arm. I c. VI nr. 6 et 7'. Bulla aurea filis sericis rubei flavique coloris iam pendenti excellit autographon A; autographi B bulla desideratur, filis sericis relictis. Manibus diversis scripta, sed omnino ad modum bullarum papalium ingrossata sunt. In tergo legitur autographi A: due sunt littere eiusdem tenoris et est ad huiusmodi signum ; autographi B: Alia est littera eiusdem tenoris ad huiusmodi signum . Contulit A et B vir cl. Paulus Kehr¹.

20

Varias lectiones litterarum Commissionis iam supra ad calcem nr. 644 adnotavimus. — Böhmer, Reg. Heinr. 489. (P. 529—535.)

¶ Henricus ¶ divina favente clementia^a Romanorum imperator semper augustus ad perpetuam rei memoriam.

Cum sanctissimus in Christo pater dominus Clemens sacrosancte Romane et universalis ecclesie summus pontifex reverendis in Christo patribus dominis Arnaldo Sabinensi apostolice sedis legato, Nicolao Ostiensi et Velletrensi episcopis ac Luce Sancte Marie in Via lata diacono cardinali^b necnon felicis recordationis Leonardo Albanensi episcopo et Francisco Sancte Lucie in Sylice diacono cardinali, qui postmodum ambo diem clauserunt extremum, per suas litteras duxerit committendum, ut nos inungerent

30

797. ^r) corr. ex nobien tr.

798. ^a) loco div. fav. elem. B: Dei gratia. ^b) erasum ex cardinalibus B.

1) In Catalogi a. 1366. confecti, supra ad nr. 114 citati codice Estensi fol. 35 his verbis memorantur (apud Muratori l. c. VI, col. 96 A): Sequuntur tres (sic) littere eiusdem tenoris auro bullate tam in data quam in serie earumdem.

35

Littera imperatoris Henrici sub bulla aurea, continens formam inscriptam, missa super coronatione dicti Henrici in imperatorem electi per dominum Clementem papam quintum dominis Arnaldo Sabinensi, Leonardo Hostiensi episcopis et cardinalibus et quibusdam aliis dyaconis cardinalibus. Eciam continet modum inungendi, coronandi et alia insignia necessaria concedendi pro dicta coronatione tam imperatoris quam eius uxoris. Et ante coronationem fuerunt facte pro parte ecclesie Romane multe protestationes per certos commissarios per dominum Clementem deputatos eidem domino imperatori. Que omnia, ut ex tenore dicte littere apparet, idem dominus Henricus ratificavit, approbavit et confirmavit et in signum perpetue rei memorie huiusmodi litteram suo sigillo aureo fecit communiri. Datum Lateran., III. Kal. Iulii, anno Domini MCCCXIII (sic), indictione X, post susceptum imperii dyadema regni sui anno III, imperii vero anno primo.

45

Et quia sunt alie due littere eiusdem tenoris, hic non sumuntur.

et imperiali diademate^e coronarent ceteraque ipsius coronationis solennia^d peragerent, idemque dominus summus pontifex, ex eo quod multe observantie multaque solennia multaque reverentie et honorificentie Romano pontifici competentia propter sui absentiam obmitti debebant, in eisdem fuerit protestatus litteris ac voluerit et apostolica
 5 auctoritate decreverit, nullum ex hoc iuris vel facti Romane ecclesie ac sibi suisque successoribus preiudicium generari, quin cum casus regem Romanorum in imperatorem coronandi occurrat, omnia exhibeantur et fiant per coronandos Romanis pontificibus, sicut in forma, que in archivo ecclesie et pontificali ordinario continetur, in predictis descripta litteris serius est expressum, quarum quidem litterarum de^e verbo ad ver-
 10 bum^e tenor dignoscitur^f esse talis:

‘Clemens episcopus servus — anno sexto’. *supra* nr. 644.

nos igitur prefatus Henricus Romanorum imperator, qui exaltationem Romane ecclesie ubilibet affectamus et eiusdem^g iura et bonas consuetudines diminueri non intendimus, sed^h augere, predictis protestationi etⁱ decreto tenore presentium consentimus ex-
 15 presse, dantes et concedentes ad ipsius Romane ecclesie ac eiusdem domini summi pontificis et successorum^k suorum conservationem iuris atque cautelam has nostras litteras consensum nostrum eiusdem protestationis ac decreti expressum continentes imperiali bulla aurea^l communitas.

Dat. Laterani, III. Kal. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo,
 20 indictione X, post nostri susceptum imperii diadema regni nostri anno quarto, imperii vero nostri anno primo.

799. 800. CONSTITUTIO CONTRA HAERETICOS ET SACRILEGOS.

(Iun. 29.)

Constitutionem, quae signo chronologico caret, ad exemplum Friderici II. in ipso
 25 *coronationis die ab imperatore editam esse, inter viros doctos constat itemque ex eo elucet, quod in fasciculo Actorum et collectaneorum Bernardi de Mercato ordine chronologico conscripto praecedunt instrumenta fidelitatum infra ad diem 5. m. Iul. edenda (nr. 825 et 827).*

799. FORMA LATINA.

30 *Sistimus ope horum subsidiorum: 1) apographo, quod servatur inter Acta Bernardi l. c. fol. 13; rubrum scripsit: Constitutio facta per imperatorem R; edidit Doemmiges l. c. II, 51 nr. 23, denuo contulimus nos; 2) cod. Vatic. lat. 3978. saec. XIV/XV. fol. 13, quem contulit vir d. Iohannes Haller¹; 3) Alberici de Rosciate Commentario in Cod. super rubrica C. de summa trinitate (I, 1) (ad editionem principem Mediolani 1492); prae-*
 35 *cedunt apud Albericum haec: Et quia imperator Henricus huic titulo adiecit unam legem, que comuniter non habetur, eam hic subicio. Linea dati, quam praebet 3, ex Constitutionibus Pisanis infra ad a. 1313. Apr. 2 edendis sumpta esse videtur.*

Reliquos codices vel editiones utpote peiores lectiones praebentes negligendos esse censuimus. — Böhmer, Reg. Heinr. 488. (P. 535.)

40 798. ^e) dyademate similiter semper B. ^d) solempnia semper B. ^e) de—verbum in loco raso A.
^f) dinoscitur B. ^g) in loco raso B. ^h) set B. ⁱ) i et in loco raso A. ^k) rum in loco raso B.
^l) bulla aurea, a et ea in loco raso A. B.

1) Cf. ‘Archiv’ V, 311. XII, 242.

Henricus septimus divina favente elementia Romanorum imperator semper^a augustus ad perpetuam rei memoriam.

Reddentes honorem et debitam reverentiam summe et^b individue Trinitati, cuius providentia et miseratione benigna Romani imperii dyadema^c suscepimus et gubernamus imperium, in qua spem nostram precipue ponimus, credentes firmiter, simpliciter profitemur, Patrem ingenitum et^d Filium ex patre genitum^d et Spiritum sanctum ex utroque precedentem unam deitatem sub pari maiestate et sub^a pia trinitate secundum apostolicam disciplinam euangelicamque doctrinam esse colendam. Hec est fides recta, que contra omnes premunitur^e errores, quam divinum apostolum^f Petrum^g et Paulum doctorem^h gentium novimus tradidisse Romaneⁱ ecclesie^k, qua^l dive^m memorie Constantinus noster inclitusⁿ predecessor Romanum munivit et auxit imperium, cunctosque^o populos nostro subiectos imperio, nostre dicioni subditos^p in ista volumus religione versari. Et presenti imperpetuum^q lege valitura^r sanciendo^s omnes hereticos utriusque sexus, quocumque nomine censeantur, perpetua dampnamus infamia^t, diffidamus^u atque bannimus, confirmantes predecessorum nostrorum constitutiones et penas, que adversus hereticos, credentes^v, fautores, defensores et^w receptatores^x eorum, sine quibus diucius manere non possent, hactenus sunt statute¹. Mandantes insuper^y cunctis secularibus potestatibus, ut constitutiones Romanorum pontificum² contra predictos^z vel in causa fidei editas observent et faciant ab aliis inviolabiliter^v observari. Sanctam Romanam ecclesiam sicut matrem et ipsius sedis antistitem tanquam^a Christi vicarium et beati Petri apostoli^b successorem^c veneramus et precipimus a cunctis^d ex debito venerari. Ipsam enim Romanam ecclesiam in spiritualibus divine providencie altitudo universis dispositione incommutabili ecclesiis pretulit^e et totius orbis cura precipua insignivit, et ideo hanc^b esse omnium ecclesiarum capud, et patrum regule et principum statuta declarant ac serenissimi nostri testantur^e affectus^f. Quapropter Romanum pontificem et ipsius ecclesie cardinales, qui sunt eius corporis pars preclara, ab omni iniuria esse cupimus^g et precipimus^h alienos. Mandantes presenti nostra constitutione, ut seculares quecumqueⁱ potestates constitutiones tam pontificum quam principum Romanorum contra tales sacrilegos editas observent et faciant arcius^b ab aliis observari. Hanc itaque nostre serenitatis constitutionem in corpore iuris sub debita rubrica volumus inseri^k et mandamus.

Datum in Urbe etc.¹

800. FORMA GALLICE CONSCRIPTA.

Servatur in membrana a Bernardo satis nitide exarata Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 13', ubi statim sequuntur Constitutiones Pisanæ infra ad a. 1313. Apr. 2 edendæ. Edidit Doemmiges l. c. II, 225 nr. 3a. Nos denuo contulimus. Cf. Böhmer, Reg. Heinr. 488.

(P. deest.)

Henris settimes par la grace de Dieu empereres des Romains a perpetuel memoire.

Rendenz honour e dehue reverence a la souveraine e neant divisible Trinite, de la cui pourveance e benigne grace nous avons reccheve la corone de l'empire e governons

799. a) deest 3. b) deest 1. c) diadema 2. d) et Filium—genitum desunt 2. e) premit 3. f) apostolum 1. g) Petrum apostolum 3. h) doctores 3. i) deest 2. 3. k) deest 1—3. l) ac 1. 2. m) divine 3. n) inclitus 3. o) cunctos 1. 2. p) nostre dit. subd. desunt 3. q) in perpetuum 2. 3. r) valitura lege 3. s) sentiendo 2; sancimus 3. t) perp. dampn. inf. desunt 3. u) diffamamus 2. v) deest 3. w) defens. et deest 3. x) receptores 3. y) a add. 1. 2. z) predictas 2. a) sicut 3. b) deest 3. c) deest 1. d) loco a cunctis 3; ab aliis. e) pret. eccl. 3. e^a) testatur 1. f) affatus 2. g) cupimus esse 3. h) et precip. deest 2. 3. i) quicumque 3. k) inseri volumus 3. l) Datum in Urbe etc. in solo 2; Dat. Pisis, MCCCXIII, mense Aprilis, imperii nostri anno primo, regni vero quinto 3, cf. supra in prooemio.

1) Supra tom. II, 106 nr. 85, 194 nr. 157, 280 nr. 209, 284 nr. 211.

2) X de haeret. (V, 7).

l'empire, in la quel trinite nous metons seur toutes autres choses nostre esperance, creanz fermement e simplement confessanz, le Pere neant engendre, le Fil dou pere engendre, le Saint esprit venant del un e del autre une deite dessouz semblable maieste e dessouz pie trinite selon la discipline des apostres e selon la doctrine des euangiles
 5 devoir estre aouree e tenue. Ceste est fois droite, la quele est garnie contres toutes erreurs, la quele nous conoissons estre ballie de saint Pierre le divin apostre e de saint Pol le docteur des genz a la eglise de Rome, par la quele foi e de la quele dive memoire Constantins nostres tres nobles ancestres guarni e acrut l'empire de Rome, touz les pueples sougiz a nostre empire volons converser en ceste religion. E par ceste
 10 presente loy durable a touz jours fermement estaublissenz touz hereges malles e femeles, par quelque nom k'il soient apeles, dapnons de perpetuel infamia e les deffions e ban- nissons, confermanz les constitutions e les peines de noz ancestres estaublies encontres touz hereges e ceux qui les croent, deffendent, recepent ou donent favour, senz les queuz il ne pourroient longuement durer. Mandanz enseure tout a touz seculers justi-
 15 ciers, que il les constitutions des apostoiles de Rome faites encontres les devant diz hereges ou en cause de la foi guardent e facent des autres non corrumptablement estre gardees. La sainte eglise de Rome tant come mere e le saint pere le papa tant come vicaire de Jhesu Christ e successeur de saint Pierre henorons e commandons estre henores de touz par devoir. Celi eglise la pourveance de la divine hautece par orde-
 20 nance non muable de toutes eglises a fait souveraine en les esperitualtes e la ennoble de ceste especial cure en tout le siecle, e pour ce les regles des peres e les estatuz des princes declarent eles paroles de nostre serenite le tesm[o]gnent, cesti estre chief de toutes eglises. E pour ce^a le pape de Rome e les cardenaux de celi eglise, li quel sunt clere partie dou cors de celi, de toute enjuire nous volons e commandons estre
 25 estranges. Mandanz par ceste nostre constitution, que touz seculers justiciers e poestes les constitutions des apostoiles e des empereours Romains encontres cieuz sacrileges faites guardent e facent estroitement estre gardees. Ceste constitution de nostre serenite volons et commandons estre mise en cors de droit en droite rubriche.

801—803. LITTERAE ENCYCLICAE IMPERATORIS. 1312. Iun. 29.

30

801. ENCYCLICA IN FORMA MAIORI.

Subsidiis uti licuit his: 1) exemplari Heinrico II. Cypri regi misso, quod registratum est inter Acta Bernardi loco supra ad nr. 796 citato fol. 64 sq.; inscriptum est manu eiusdem notarii: Forma litterarum coronationis; edidit Doenniges l. c. II, 52 nr. 24, nos denuo accuratissime contulimus;

35

*2) exemplari Edwardo III. Angliae regi directo, quod insertum est cod. bibliothecae Parisiensis fragmento 'Nouv. acq. lat. 321' signato¹ saec. XIV. in. fol. 5' nr. IV; contulit vir d. A. Dopsch; editionis, quae parata est apud Rymer 'Foedera' ed. Clarke et Holbrooke 1818 II, 1 pag. 170 ex autographo valde corroso, varias lectiones adnotare supersedimus, cum Karolus Hampe tunc socius noster quamvis investigans autographon
 40 a. 1895. nactus non sit; apud Rymer praebetur inscriptio haec: Illustri principi Edwardo regi Angliae amico nostro dilecto;*

3) exemplari Iohannis episcopi Argentinensis, quod servatur in codice notissimo bibliothecae Vindobonensis lat. 410 (Iur. Can. 60), de quo vide supra ad nr. 457, fol. 8'

800. ^{a)} supra lineam add. B.

45

¹ Cf. Delisle 'Manuscripts latins et français ajoutés 1875—1891' I, 11.

nr. 61. *Rubrum fol. 24' indicatur ita: Quomodo imperator H. scripsit domino Argentinensi de bonis successibus suis, ut sibi ex hoc congauderet; edidit iam olim Chmel loco supra citato II, 327 nr. 17; nos denuo contulimus.*

Variae lectionis minutias, praesertim e 2, non omnes adnotavimus. — Böhmer, Reg. Heinr. 490. (P. deest.) 5

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus

1. 2.

3.

Illustri principi Cypri regi consanguineo venerabili Iohanni Argentinensi episcopo dilecto^a salutem et sincere dilectionis principi suo dilecto gratiam suam et affectum. omne bonum. 10

(1) Magnus Dominus et laudabilis valde, qui in excelso divinitatis^b sue solio^c residens universis, que sue^d maiestatis^e ineffabili potencia condidit, clementer et^f suaviter imperat, tanto dignitatis honore ac decore glorie hominem^g quem inter universa^h creaverat extulitⁱ, ut cui imaginem^k sue divinitatis impresserat, super cuncta^l que fecit^m tribueretⁿ principatum et^o ut creatura tam nobilis a celestium ierarchia^p non differret 15 similitudine ordinis, cum quibus convenit grandi parilitate^q nature, voluit, ut quemadmodum sub se^r Deo uno omnes ordines celestium^s agminum militant, sic universi homines distincti^t regnis et provinciis separati uni principi monarche subessent, quatinus eo consurgeret machina mundi preclarior, quo ab uno Deo suo factore^u progrediens sub uno principe moderata et in se pacis ac unitatis augmenta susciperet et in unum Deum 20 et dominum per amoris gressum et devote fidei stabilimenta^v rediret^w. Et quamvis huiusmodi^x principatus prioribus seculis in^y diversis fuerit^z nationibus quasi cum gentibus a suo factore oberrantibus errans, novissime tamen appropinquante plenitudine temporis¹, quando idem Deus et dominus^a noster inenarrabili dignationis sue^b munificencia homo fieri voluit, ut hominem per culpe lapsum perditum et per obrupta^c deviaque viciorum 25 labentem ad loca virtutum irrigua et eterne beatitudinis pascua^d virentia revocaret, dictum imperium transiit^e ad Romanos provide Dei disponente clemencia, quod illuc preiret^f imperialis excellencie thronus^g, ubi futura erat sacerdotalis et apostolica sedes, ac^h in eodem loco pontificis et imperatoris auctoritas refulgeret illius vicariamⁱ representans imaginem, qui pro nobis ex intemerato^k virginis utero natus sacerdos ipse 30 sacerdocium eternum^l instituit ac^m tamquam rex regum et dominus dominorum^{n.2} ad culminis sui fastigium omnia trahens sub sue ditionis^o imperio universa subgessit^p.

(2) Sane ipsa evidencia rerum ad vestram^q et aliorum scimus advenisse^r noticiam, quod ab olim post transitum Frederici^s quondam predecessoris nostri olim Romanorum^t imperatoris^u eodem vacante imperio, licet quam plures preclare fame et grandium 35 meritorum principes ad ipsum imperium per principes Alamagnie^v, quibus huiusmodi incumbit electio, concorditer et rite fuissent electi, nullus tamen eorum temporis impediende malicia aut fortune furentis^w invidia ad imperii dyadema pervenit. Cum autem

801. a) loco Cypri—dilecto 2: Eduardo regi Anglie amico dilecto. b) divinitati 1. c) sollio 1. d) deest 2. e) maiestatis *similiter semper* 3. f) ac 2. 3. g) tante dignitatis honorem ac decorem glorie 40 homini 2. h) que *add.* 2. i) contulit 2. k) imaginem 1; ymaginem *similiter semper* 3. l) cuncta 2. m) fecerat 3. n) tribuere 1. o) deest 2. p) *praecedit* ge *delet.* 1; gerarchia 2. q) parilitate 1; paritate 2; parilitate *in loco raso* 3. r) se sub, se *delet.* 2. s) *praecedit* hominū *delet.* 1. t) distinctis 1. u) factore suo 2; factore suo, factore *super* suo *delet.* 3. v) stabilementa 1. w) redirent 3. x) eiusmodi 3. y) et 2. z) fuerint 3. a) dom. et Deus 2. b) deest 3. c) abrupta 2. 3. d) loco 45 et—pascua 2: pascuaque. e) transtulit 2. f) preiret 1. g) thronus 1. h) et 2. 3. i) vicarii 1. k) intemerate 2. l) iterum 2. m) et 2. 3; ipse *add.* 2. n) dominancium 2. o) dominacionis 2. p) subiecit 2. 3. q) tuam 3. r) devenisse 2. 3. s) Friderici 3. t) Romani 1. u) in *add.* 1. v) Almanie 2; Alemanie 3. w) furientis 2.

1) Cf. Gal. 4, 4. 2) Cf. 1. Tim. 6, 15.

illustris memorie Albertus^x rex quondam^y Romanorum, qui nuperrime nos precessit de presenti regno fuisset Deo volente subtractus et prefati^z principes, ad quos ut prediximus imperialis spectat electio, nos tunc comitem Lucemburgensem^a in regem Romanorum futurum imperatorem concorditer elegissent, nosque^b licet sciremus humeros nostros ad tam pregrande^c onus inhabiles, de omnipotentis Dei benignitate^d confisi prebuissemus facte de nobis electioni consensum, mox decrevimus, regnis Alamagnie^{d'} Boemieque dispositis, ad Urbem pro suscipienda^e consecratione et imperiali^f dyademate proficisci, mittentes sollempnes nuncios^g ad sanctissimum patrem^h dominum Clementem sancte Romane ac universalis ecclesie summum pontificem, ad quem de consuetudine et more maiorum coronatio nostra spectatⁱ, ut ad Urbem dignaretur venire et nobis coronationis prefate sollempnia exhibere. Qui ex innata sibi clementia et paterno affectu, quem habet ad nos specialiter et^k ad sacrum imperium, satisfecisset liberaliter^l votis nostris, nisi grandia negocia sacri concilii in proximo celebrandi et indieti iam prius, quam super predictis requireretur a nobis, illum detinuisent in remotioribus partibus occupatum.

Verum nolens^m idem pontifex et indignum iudicansⁿ ac dispendiosum eidem imperio, propter sui absenciam prefate nostre coronationis et consecrationis^o gaudia retardari, venerabilibus patribus dominis Arnaldo Sabinensi apostolice sedis legato, Leonardo Albanensi et Nycholao^p Ostiensi ac^q Velletrensi^r episcopis et Francisco Sancte Lucie in Silice ac Luce Sancte Marie in Via lata^s dyaconis cardinalibus vices suas plenissimas in hac parte commisit, in suis litteris expresse declarans^t et^u volens, ut si aliquem vel aliquos eorum contingeret impediri, per superstites vel superstitem dictum coronationis nostre negotium compleri valeret, ipsosque ad nos et nobiscum ad Urbem pro exequenda commissione illis facta celeriter venire^v mandavit, iniungens eisdem, ut in^w die assumptionis virginis Marie, quem nos iam^x elegeramus, ad perficiendum celebritatem predictam vel alia die, quam^y nostra celsitudo duceret eligendam^z, memorate nostre coronationis sollempnia celebrarent. (3) Quia vero dum per Lombardiam^a terram nostro imperio^b subiectam contenderemus ad Urbem, ut in die^c assumptionis prefate de coronationis nostre felicibus auspiciis gauderemus, civitas Brixienensis nefando^d ausu nostro culmini rebellavit, et indignum erat minusque^e providum^f, nos inde discedere, donec sub sceptro nostro colla submitteret, ne forte fieret reliquis Lombardie civitatibus^g in scandalum et ruinam, ad tempus negocium coronationis predictae^h suspendimus et dictam civitatem tam diu dura obsidione vexavimus, donec non valens diucius potencie nostre resistere, se libereⁱ nostris manibus^k reddidit et clemencie nostre arbitrio de commissio^l in magestatem nostram crimine castigandam puniendamque submisit.

(4) Hac ergo pestifera civitate victoriose subacta, festum perficiendum^m coronationis nostre resumpsimus et pervenientes ad Urbem in presencia prenominatorum dominorum cardinalium, Albanensi et Francisco dumtaxat exceptis, quos ab humano consortio conditio vite mortalisⁿ absolverat, ad perficiendum^o coronationis eiusdem^p sollempnia diem festum apostolorum^q Petri et Pauli duximus eligendum. Qua^r die in ecclesia beati Iohannis Lateranensis^s per dictos dominos cardinales oleo sacro uncti fuimus ac^t

1311.
Aug. 15.1312.
Iun. 29.

801. x) sequitur qnd delet. 1. y) quondam rex 2. z) et prefati desunt 1. a) Luzenbergensem 2. b) nos 3. c) grande 3. d) benenigtate 1. d') Almanie 2; Alemanie 3. e) sequitur coronacione delet. 1. f) imperii 2; imperialis 1. g) nostros add. 3. h) deest 2. i) sequitur dig delet. 1. k) et specialiter 3. l) libenter 3. m) deest 1. n) iuducans 1. o) et consecrationis desunt 3. p) Nycholao 3. q) et 2. 3. r) Voletrensi 2. s) in via lata male 2. t) declaratis 1. u) ac 2. v) sequitur mandans delet. 1. w) deest 1. x) deest 3. y) alio . . . quem 2. 3. z) eligendum 2. 3. a) Lombardiam similiter semper 2. b) imp. nostro 2. 3. c) festo 3. d) nephando 2. 3. e) nimisque in fine lineae 1. f) provide 3. g) civ. Lumb. 2. h) negot. coron. nostre 2; nostre coron. negot. 3. i) in add. 2. k) man. nostr. 3. l) commissio 1. m) deest 2; perficiende 3. n) mortualis 3. o) perficienda 2. 3. p) nostre 2. 3. q) beatorum 3. r) Quo 2. 3. s) loco beati Ioh. Lat. 2. 3: Lateranensi. t) immo eciam 2; necnon 3.

imperiali dyademate coronati et^u omnibus aliis sollempniis^v, que tam celebria^w requirunt facta, prout decuit^w insigniti, presente copiosa multitudo archiepiscoporum, episcoporum, abbatum et aliorum prelatorum ac^x ecclesiasticorum ordinum Urbis necnon ducum, comitum, baronum, militum, nobilium et universa pompa imperialis curie, nostrorum fidelium et^y populi numerosa^z caterva, qui ad videndum mundo nova exorta gaudia^a 5 et congaudendum Romano imperio^b iam renato, sicut flagranti desiderio videre dudum^c optaverant, convenerunt.

(5) Hec autem magnificencie vestre insinuare^d curavimus^e, certi quod eo amplius pre ceteris hominibus vos regio decore prefulgidi de imperii nostri successibus^f felicibus gaudeatis, quo proximior est imperiali maiestati regia dignitas^h, et sicut ibi invicem sunt quadam glorieⁱ vicinitate consimiles, sic debent esse amoris participio et caritatis unione conformes. Quales nos esse^k erga^l magnitudinem vestram, quando fuerit oportunitas, per operum evidenciam cognoscetis.

(5) Hec autem sinceritati tue volumus intimare, ut de nostris felicibus successibus, sicut ex sincere fidei tue devotione teneris^f, 10 valeas exultare.

15

Dat.^m Rome, III. Kal. Iulii, regni nostri anno quarto, imperii vero primoⁿ.

20

802. ENCYCLICA IN FORMA MINORI.

Superest nonnisi exemplar abbati Waldsassensi directum hodie deperditum, quod olim a. 1585. publici iuris fecit Chr. Urstisius 'Germaniae historici illustres' II, 73 ad calcem Conradii Vecerii 'De rebus gestis imperatoris Henrici VII'. In minutis correximus. Cf. Böhmcr, Reg. Heinr. 490. (P. 535.) 25

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus venerabili abbati Waldsassensi Cisterciensis ordinis, devoto suo ac dilecto. gratiam suam et omne bonum.

(1) Magnus dominus et laudabilis valde in excelso divinitatis sue solio residens imperium suum, quod pro meritis eius inter nationes diversas quasi cum gentibus a suo creatore degenerantibus vacillabat, transire voluit ad Romanos, ut illic preiret imperialis 30 excellentie thronus, ubi erat sacerdotalis sedes et apostolica affutura, ita quod in eodem loco summi pontificis et imperatoris auctoritas reniteret. Novissimis quippe temporibus illo translato in Germanos post quam plures principes ad ipsum vocatos imperium, quorum quidam ipsius imperii assumpsere diadema, quidam non, divina cooperante clementia per eos, ad quos spectat, in Romanorum regem futurum imperatorem rite et 35 concorditer electi, proposuimus ad Urbem pro coronationis nostre suscipiendis sollempniis proficisci ac sanctissimum in Christo patrem dominum Clementem summum pontificem requisivimus, ut ad Urbem accedens prefata sollempnia nobis ibidem tradere dignaretur. Qui cum ex certis causis iuxta nostrum immensum desiderium interesse nequiret, ne dicta coronatio ob sui absentiam impediri valeret, venerabilibus patribus dominis Arnaldo^a 40

801. ^u) ac 2. 3. ^v) debitis et consuetis add. 2. 3. ^w) loco celebria — decuit 2. 3: sollempnia (sollempnia 3) requirunt celebria. ^x) et 2. 3. ^y) ac etiam Romani 2; et Romani 3. ^z) innumerosa 2; universa 3. ^a) nova ex. mundo gaud. 2. 3. ^b) imp. Rom. 3; denno add. 2. 3. ^c) dud. vid. 2. 3. ^d) e corr. ex i 1. ^e) curamus? 2. ^f) teneris 3. ^g) successoribus male 1. ^h) dign. regia 2. ⁱ) gloria 2. ^k) deest 2. ^l) ergo 1. ^m) Data 2; linea dati in 3: Datum 45 Rome et cet. ⁿ) Explicit add. 2.

802. ^a) Arnaldo; S. add. U.

sedis apostolice legato, Leonardo^b Albanensi et Nicolao Hostiensi ac Velletrensi^c episcopis ac Francisco Sancte Lucie necnon Luce Sancte Marie in Via lata diaconis cardinalibus commisit in hac parte plenarie vices suas, cum clausula ut si non omnes hijs exequendis interesse valerent, quatuor, tres, duo vel unus eorum dicte coronationis nostre negotium expediret.

(2) Verum dictis Leonardo^b et Francisco de hac luce subtractis, per dictos dominos cardinales superstites die festo beatorum Petri et Pauli apostolorum, quem ad hoc ut poteramus virtute dicte commissionis elegimus, in ecclesia sancti Iohannis Lateranensis, presente archiepiscoporum, episcoporum, abbatum et aliorum prelatorum ac ecclesiasticorum ordinum Urbis ducumque, comitum, baronum, nobilium ac Romani populi innumerosa caterva, oleo sacro uncti fuimus necnon imperiali diademate coronati ac aliis debitis ac consuetis solenniis insigniti. Hec autem devotioni tue volumus intimare, ut de nostris felicibus successibus valeas exultare.

Datum Rome, III.^d Kal.^e Iulii, regni nostri anno quarto, imperii vero anno primo.

803. ENCYCLICAE FORMA TERTIA.

Servatur forma in solo codice Monacensi lat. 21242 (Ulm. 42), de quo v. supra ad nr. 676, fol. 86. Edidit Guilelmus Meyer Spirensis l. c. XIX, 93 nr. 15. Denuo contulimus. (P. deest.)

Heinricus etc. nobilibus et prudentibus viris talibus fidelibus etc.

Ut votiva^a novi rumoris veneranda festivitas totum divulganda per orbem et celebris in Urbe fama, multorum regum et principum christianorum et aliorum fidelium dudum anxiiis desideriis expectata, que ipsorum suspensa temporibus ad alveum Romane urbis modernis delata pervenit sub gaudiorum cumulis et aurora leticie, nedum vobis, quos mater et alumpna fidelitas erga nos et imperium semper hactenus servavit illesos et cum quibus memori meditatione libenter status nostri verba conferimus et quoslibet successus prosperitatis nostre partimur, sed cunctis orthodoxe fidei elucescat, ecce presenti stilo notatur, quod illo summo et eterno Opifice, qui aliquando rerum ordines suspendens ad tempus et in iusticie statera trutinans ipsorum exitus exhibet iuxta nutum^b, in nos rorem sue swavitatis fundente, post multas turbacionum procellas post multaue obstacula iam vadata, que nobis Tuscorum rebellium et quam plurium aliorum nephanda temeritas et audacie detestanda pararant, sub victricibus nostris^c aquilis Sabato die VI. Maii Urbem potenter intravimus. Et licet contra nostre maiestatis adventum pariter atque statum nonnulli Romani et certi alii sine causa rationabili licenciam darent excessibus, quorum pro parte non modica rebellionis errorem acciduum^d nostrarum fragor virium^e edomuit, propter quod coronacionis nostre sollempnia ad tempus fuerunt prorogata, tamen nonnullis erroribus fugata caligine, qui dicte coronacionis prorogacionem et dispendii materiam tribuebant, venerabiles in Christo patres domini cardinales ad hoc per sedem apostolicam deputati in virtute Altissimi consurgentes concorditer, adhibitis sollempniis oportunis, prout eis ex forma litterarum domini pape super hoc directarum eisdem et iuris beneficio competeabat, in die festo beatorum Petri et Pauli apostolorum sacra unccione recepta suppreum et gloriosum imposuerunt capiti regio Romani imperii^f dyadema, quod de ipsorum manibus attenta devocione et diligencia ad Dei laudem, Romane ecclesie et imperii exaltacionem ac statum tranquillum tocius christianitatis coram multis archiepiscopis, episcopis etc. in sancti Iohannis Lateranensis ecclesia

802. ^b) Leonhardo U. ^c) Veltrensi U. ^d) quarto U. ^e) Kalendarum U.

803. ^a) votiva c. ^b) an pro votum? ^c) notis c. ^d) sic pro accidiosum c. ^e) iurii c. ^f) ultima i ex o c.

recepimus reverenter. Quapropter, fideles karissimi, vires fortes et animos in fide nostri nominis assumentes, imperiale cesaree magnificencie festum sollempni iubilo celebrantes de tanti triumphu preconii ingenti leticia gaudeatis.

Datum Rome apud Sanctam Sabinam, III. Kalen. Iulii, indic. X, anno Domini MCCC duodecimo, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

5

804. 805. LITTERAE REGRATIATORIAE CARDINALIBUS MISSAE.
(1312. Iun. 29.)

Servantur formae in eodem solo codice Monacensi, quem denuo contulimus.

804. LITTERAE PRIORES.

*E cod. Monac. lat. 21242 (Ulm. 42) fol. 86. Edidit Guilelmus Meyer l. c. XIX, 95 10
nr. 17. (P. deest.)*

Heinricus Dei gratia etc. reverendis in Christo patribus . . sacro cetui sacrosancte Romane ecclesie cardinalium, amicis suis karissimis salutem et sincere dilectionis affectum.

Graciarum carismata, que de affluentiori irriguo fontis ecclesie incessanter emanant, 15
ad vos potissime mente[m] gratam per favoris recognitionem extendunt, qui velud bases
solide in vinea domini Sabaoth superius situate illius fluminis canalia supportatis, quod^a
Dei letificat civitatem. Siquidem, dilectissimi, diligenter advertimus, quod sancte matris
ecclesie dulcia pabula nobis noviter ministrastis ac uberum suorum lactea propinastis
pocula, dum nostre inunctionis et imperialis coronacionis sollempnia effectualiter promo- 20
vistis. Et clare conspicimus, quam vehementer inducimur, ut nostrorum honorum et
status condicionem et ordinem vobis specialiter intimemus. Vestre ergo dilectioni nostra
cara affectio presentibus manifestat, quod post multos eventus etc. proseguere narra-
cionem. Quocirca, dilectissimi, quia predictorum fuistis diligentissimi promotores, gra-
ciarum vobis referimus multiplices acciones. Maxime quia firmiter credimus de nostris 25
successibus prosperis in Domino vos gaudere, sicut et nos vestra promoveri negocia
magna affectione diligimus et de vestris prosperitatibus congaudemus.

Dat. Rome ut supra¹.

805. LITTERAE ALTERAE.

Ex eodem codice fol. 86. Editae sunt l. c. XIX, 96 nr. 18. (P. deest.) 30

Heinricus Dei gratia etc. venerabilibus in Christo patribus, amicis karissimis, sacro cetui . . dominorum sacrosancte Romane ecclesie cardinalium salutem ut supra.

Gratitudinis debitum, in quo vobis, reverendi patres, nos obligatos esse fatemur, nostram manum inducit ad calamum et mentem ad meditandum sollicitate, qualiter illud 35
decentibus modis et terminis persolvere debeamus. Nam intervenientibus propicia-
cionibus vestris honores nobis eximios collatos esse cognoscimus et nichilominus imperio
sollicitudini nostre commisso, a quo mundi et reipublice status dependet, adminicula
novimus pie ac meritorie reformationis impendi. Cum assistencia enim et favore con-
digno apostolice sedis, cuius vos post sanctissimum in Christo patrem et dominum

804. ^a) qui c.

40

1) *Id est supra nr. 803.*

summum pontificem curam geritis et onera supportatis, ne dictum imperium per diutinam
vacacionem multipliciter deformatum periculosiora deploraret viduitatis^a incommoda, nos
postquam fuimus in regem Romanorum etc. narrationem proseguere. Hee itaque
vobis, quos confidimus in imperii felicibus delectari rumoribus, ad gaudium intimantes
5 et super hiis graciaram acciones multiplices referentes, vestram dileccionem requirimus
et caritatem exposcimus, quatinus pia meditatione pensantes, quam periculosa sit istis
temporibus orbis condicio et specialiter populi christiani et quam sit populus ipse pec-
catis exigentibus pronus ad malum, velitis apud misericordiarum patrem supplices preces
effundere, ut ipse nobiscum virtutem faciens¹ det nobis in gentibus pacem disserere,
10 fundare quietem, quemlibet in suo iure tenere ac christiane religionis terminos feliciter
ampliare. Valete diu ad vota et in hiis, que pro vobis possumus, nos fiducialiter
requiratis.

Datum etc.²

806. *ENCYCLICA ARCHIEPISCOPI TREVIRENSIS DE CORONATIONE*
15 *IMPERATORIS. 1312. Iun. 30.*

*Exemplar vicario Cariensi missum servatur in pretiosissimo Copiario Balduini, qui
est tabularii capituli maioris ecclesiae Trevirensis, fol. 9^a nr. 27. Codicem benivolenter
nobis transmissum denuo contulimus. Edidit minus accurate W. Friedensburg 'West-
deutsche Zeitschrift für Geschichte und Kunst' III (1884), pag. 303. (P. deest.)*

20 Baldewinus Dei gratia etc. strennuo viro vicario Cariensi pro imperatoria maiestate
necnon consilio et comuni eiusdem loci salutem et sincere dilectionis affectum.

Quia de eventibus prosperis imperialis celsitudinis confidimus vos libenter grata
nova suscipere, ad noticiam dilectionis vestre deducimus, quod nuper dies nobis diucius
expectatus illuxit, videlicet quod serenissimus princeps et dominus dominus H(enricus)
25 Dei gratia Romanorum imperator et semper augustus in urbe Romana apud Lateranum
concorditer per venerabiles patres dominos fratrem N(icolaum) Hostiensem et Arnaldum
Sabinensem episcopos necnon Lucam Sancte Marie in Via lata dyaconum sacrosancte
Romane ecclesie cardinales, qui super hoc a summo pontifice commissionem receperant
specialem, in festo principum apostolorum Petri et Pauli victorioso imperiali dyademate
30 cum sollempnitate, qua convenit, leticia maxima et statu pacifico extitit coronatus.
Scientes, quod Dei favente proposito facta imperialis celsitudinis prosperantur et de bono
in melius credimus in posterum prosperari.

Dat. Rome apud Sanctam Sabinam, die ultima mensis Iunii.

C Et sic de singulis.

35 807—809. *SCRIPTA AD IURAMENTUM PRAESTITUM*
SPECTANTIA. 1312. Iul. 6.

807. *IURAMENTUM IMPERATORIS.*

*Litterarum de iuramento imperatoris confectarum quatuor exemplaria autographa
iam servantur in tabulario secreto Vaticano Arm. I c. VI nr. 2—5 (= 1—4). Bulla
40 aurea filis sericis rubri flavique coloris adhuc pendenti omnia excellunt. Scripta sunt*

805. ^a) viduat^{is} c.

1) Cf. Ps. 117, 16. 2) Id est supra nr. 803.

ut iam supra autographa litterarum nr. 798 ad usum cancellariae papalis; 2 et 3 eadem manu ingrossata, diversa ab illis manibus, quae 1 et 4 scripserunt. In dextra parte plicae autographi 1 nomen scriptoris apparet: Sy. de No.; quinam fuerit, nescio.

Autographa omnia accuratissime contulit vir cl. Paulus Kehr¹. — Böhmer, *Reg. Heinr.* 496. (P. 536.) 5

¶ Sanctissimo ¶ in Christo patri et domino suo domino Clementi sacrosancte^a Romane ac^b universalis ecclesie summo pontifici Henricus divina favente clementia^c Romanorum imperator semper augustus cum reverentia^d debita devota^e pedum oscula beatorum.

Dudum antequam susceperimus imperii dyadema^f, in humilitatis spiritu², que 10 virtutum comprobatur origo, sicut sancte matris ecclesie filius nostre devotionis ac fidei^g celum^h vobis et ipsi ecclesie ferventi desiderio ostendere cupientes, reverenter in manibus discreti viri Iohannis de Molans scolastici Tullensis capellani vestri, de mandato per vos ei facto vestro, ecclesie predictae et sedis apostolice nomine recipientis, sacrosanctis euangeliiis corporaliter per nos tactis prestimus iuramentum, quod tenor litterarum 15 nostrarumⁱ super hoc confectarum nostro regio pendenti munitarum^k sigillo continet, seriose promittentes nosque firmiter obligantes cum omni efficacia et effectu, quod post imperialis dyadematis a nobis coronationem susceptam omnia in iuramento et litteris contenta predictis ratificaremus, confirmaremus, recognosceremus, faceremus, servaremus atque iuraremus et de hiis omnibus infra octo dies post coronationem huiusmodi ad 20 perpetuam rei memoriam ac vestram^l et successorum vestrorum et ecclesie ac sedis predictorum securitatem atque cautelam vobis patentes^m quadruplicatas imperialis maiestatis typario communitas concederemus litteras huiusmodi litterarum nostrarum seriem continentes, que talis est:

¶ Sanctissimo in Christo — anno secundo¹. supra nr. 454. 25

Tanto itaque ferventiusⁿ ad sanctitatem vestram, sanctam Romanam ecclesiam et apostolicam sedem zelo^o fidei et devotionis accensi, quanto sumus amplius per susceptionem imperialis dyadematis divine gratie^p munere sublimati, omnia in iuramento et^q litteris contenta predictis ratificamus, confirmamus, recognoscimus et ea servabimus et etiam^r faciemus ac predicta omnia et singula inviolabiliter observare et observari facere 30 et nullo unquam tempore contravenire de novo iuramus ad sacrosancta Dei euangelia,

807. ^a) sancte in loco raso 1. ^b) in loco raso 4. ^c) clemencia 2. 3. ^d) reverencia 2. 3. ^e) reverencia—devota in loco raso artius scripta 2. ^f) diadema 4. ^g) fi in loco raso 1. ^h) zelum 4. ⁱ) n in loco raso 4. ^k) prima u in loco raso 1. ^l) [ac vestr] lacuna in 4. ^m) sequitur rasura 1. ⁿ) fervencius 2. ^o) celo 2. 3. ^p) gracia 3. ^q) in loco raso scriptum 1. ^r) eciam 2. 3. 35

1) In *Catalogi a. 1366. confecti codice Estensi fol. 35ⁱ* ita enumerantur (apud Muratori l. c. VI, col. 96 A): Secuntur alie quatuor littere eiusdem tenoris auro bullate tam in data quam in serie earumdem, de quibus hic non sumitur nisi una:

Littera sub bulla aurea bullata missa domino Clementi pape quinto per dominum Henricum imperatorem, continens primo, qualiter ipse imperator ante coronationem suam in manibus domini 40 Iohannis de Molan(is) capellani et nuncii apostolici nomine dicti domini pape et sedis apostolice praestitit iuramentum fidelitatis, recognitionem et confirmationem omnium privilegiorum et terrarum ad ecclesiam Romanam pertinentium, et specialiter privilegiorum Constantini, Caroli, Henrici, Ottonis quarti, Frederici secundi atque Rodulphi regum et principum seu imperatorum Romanorum, quocunque tempore concess(or)um sancte Romane ecclesie Romanisque pontificibus et sedi apostolice. Et pre- 45 cipue super concessione marchie Anconnitane et plurium aliarum terrarum hic conten(tarum) et in aliis privilegiis superius expressis. Concludens in fine, quod ipse imperator post receptionem dyadematis seu coronationem omnia confirmavit, recognovit, ratificavit et de novo dedit ac eciam iuravit in manibus dominorum legatorum hic nominatorum. Datum Rome apud Sanctam Sabinam, II. Non. Iulii, anno Domini MCCCXII, regni sui quarto, imperii primo. 50

2) Cf. *Dan.* 3, 39 et supra pag. 616 lin. 22.

corporaliter tacto libro in manibus venerabilium dominorum miseratione divina Arnaldi Sabinensis apostolice sedis legati et fratris Nicolai^s Ostiensis et Velletrensis episcoporum, nomine Romane ecclesie, sedis apostolice ac vestro et de mandato vestro specialiter recipientium, de qua^t receptione tam^u per^v nostras presentes^w quam ipsorum recipientium
 5 litteras plene constat. Et ad predictorum omnium perpetuam rei memoriam et sancte Romane ecclesie ac sedis apostolice et Romanorum pontificum securitatem atque cautelam presentes litteras quadruplicatas, tenore predictarum litterarum nostrarum in eis inserto^x, imperialis^y maiestatis typario communitas iuxta^z promissionem et obligationem nostras^a predictas sanctitati vestre concessimus et eas per eosdem venerabiles dominos
 10 Sabinensem et Ostiensem episcopos^b duximus transmittendas.

Dat.^c Rome apud Sanctam Sabinam^d, II. Non. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni nostri anno quarto, imperii vero nostri anno primo.

808. PROTESTATIO IMPERATORIS SUPER IURAMENTO PRAESTITO.

*Documentum gravissimum hucusque ineditum ex autographo a Bernardo de Mercato
 15 scripto tabularii camerae computationum Taurinensis¹ iam olim exemplavit Bethmann²; nos ipsi denuo accuratissime contulimus. In verso leguntur manu eiusdem notarii scripta: protestatio imperatoris super iuramento facto card(inalibus) post coronationem; itemque protestatio imperatoris. — Böhmer, Reg. Heinr. 592 (Addit. I). (P. deest.)*

In nomine Domini amen.

20 Anno nativitatis eiusdem millesimo tricentesimo duodecimo, inditione decima, pridie Non. Iulii, pontificatus domini Clementis pape quinti anno septimo, regni serenissimi principis domini Henrici divina favente clementia Romanorum imperatoris anno quarto, imperii vero eius anno primo. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis
 25 appareat presentibus et futuris, quod cum prefatus dominus imperator hac die presenti prestiterit quoddam iuramentum supradicto domino summo pontifici et ecclesie Romane in manibus reverendorum patrum dominorum Arnaldi sedis apostolice legati Sabinensis et fratris Nicholay Ostiensis et Velletrensis episcoporum ac Luce Sancte Marie in Via
 lata dyaconi cardinal(is), recipientium vice et nomine dicti domini summi pontificis et ecclesie^a Romane, forma cuius iuramenti continetur in litteris patentibus imperialis
 30 typarii impressione bullatis, datis^b anno, die et inditione quibus supra³, hinc est quod dictus dominus imperator in prestatione eiusdem iuramenti dixit et protestatus fuit in hunc modum:

‘Nos facimus et prestamus hoc iuramentum bona fide et intendimus agere et quod nobiscum agatur de bona fide. Et in hoc iuramento salvamus et excipimus
 35 expresse iuramentum per nos prestitum apud Aquis in Almania tempore electionis, acceptionis sive coronationis nostre in regem Romanorum et omnia, que in forma eiusdem iuramenti continentur. Que omnia semper volumus, intendimus et protestamur nobis et imperio esse salva. Et hoc modo iuramentum predictum prestamus et iuramus’.

Precipiens idem dominus imperator michi Bernardo de Mercato infrascripto notario
 40 et magistro Iohanni notario et familiari dicti domini legati infrascripto, ut de predictis sibi faceremus publicum instrumentum.

807. ^s) Nicholay 4. ^t) sequitur rasura 1. 3. ^u) in loco raso 1. 3; post add. 4. ^v) in loco raso 1. ^w) re in loco raso 2. ^x) nostrarum—inserto in loco raso 4. ^y) in loco raso 3. ^z) in loco raso 1; iuxta pro in loco raso 4. ^a) ras in loco raso 1. ^b) iuxta—episcopos in loco raso artius
 45 scripta, valde evanida 2. ^c) Datum 4. ^d) sequitur rasura 4.

808. ^a) eccl^e or. ^b) bullatas, datas or.

1) Signatum est ‘Inventario Generale. Piemonte Art. 846 nr. 17’. 2) Cf. ‘Archiv’ XII, 599.
 3) Supra nr. 807.

Actum Rome in palatio Sancte Sabine, presentibus venerabili in Christo patre domino Henrico episcopo Tridentino imperialis aule cancellario, domino Amedeo comite Sabaudie et magistro Henrico de Geldognia testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(S. N.) Et ego Bernardus de Mercato de Yanna Bellicen. dyocesis sacrosancte Romane ecclesie ac sacri imperii auctoritate publicus notarius hiis omnibus presens fui et rogatus hanc cartam scripsi et tradidi signoque meo consueto signavi^c.

(S. N.)^d Et ego Iohannes Nicolai de Yvodio clericus Trever. diocesis publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius prediete protestacioni ac omnibus aliis superscriptis una cum prefato magistro Bernardo et testibus predictis presens fui ac huic publico instrumento me subscripsi et signum meum consuetum apposui in testimonium premissorum.

809. LITTERAE NUNTIORUM PONTIFICI DIRECTAE.

Autographon tabularii secreti Vaticani signatum Arm. I c. VI nr. 8 descripsit vir cl. Paulus Kehr. Pendent sigilla cardinalium linis sericis rubri coloris. In verso scriptum est: Littera . . Ostien(sis) et . . Sabinen(sis) continens, qualiter receperunt iuramentum et litteras a domino . . imperatore¹. Editae sunt apud Raynaldum ad a. 1312 c. 42. (P. deest.)

Sanctissimo in Christo patri et domino domino Clementi divina providentia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici miseratione divina Arnaldus Sabinensis apostolice sedis legatus et Nicolaus Ostiensis episcopi sedis eiusdem apostolice nuncius devota pedum oscula beatorum.

Dudum a sanctitate vestra recepimus litteras in hac forma:

‘Clemens episcopus servus — anno sexto.’ *supra nr. 647.*

Volentes igitur vestris ex corde, prout tenebamur, obedire mandatis, ab eodem domino imperatore post susceptum imperii diadema recepimus iuramentum et alia fecimus et recepimus, que in predictis sanctitatis vestre litteris continentur, prout in ipsius domini imperatoris quadruplicatis litteris² imperialis maiestatis typario communis, quas vestre sanctitati concessit vobis per nos vel nostrum alterum deferendas, videbitis plenarie contineri. In quorum omnium testimonium has scribi litteras per magistrum Iohannem de Yvodio capellanum et notarium nostrum . . Sabinensis et sigillorum nostrorum fecimus appensione muniri.

Acta fuerunt predicta in Urbe apud Sanctam Sabinam in palacio, quod inhabitabat ibi dictus dominus imperator, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, indictione decima, die Iovis VI. Iulii, pontificatu[s] sanctissimi in Christo patris et domini domini Clementis divina providentia pape quinti anno septimo. Presentibus reverendis in Christo patribus dominis Luca Sancte Marie in Via lata diacono cardinali et Henrico episcopo Tridentino dicti domini imperatoris cancellario ac magnificis viris Amadeo Sabaudie et Iohanne Forensi^a comitibus ac Roberto de Flandria milite et discretis viris magistris Henrico de Geldonia et Bernardo de Yenna de Mercato clericis domini imperatoris memorati testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

808. ^c) signoque—signavi *alio atramento scripta or.* ^d) *alia manus or.*

809. ^a) Foren^{or}.

1) *In Catalogi a. 1366. confecti codice Estensi fol. 36 ita indicantur (apud Muratori l. c. VI, col. 96A): Littera testimonialis continens, qualiter reverendi domini Ostiensis et Sabinensis episcopi et sancte Romane ecclesie cardinales receperunt iuramentum a domino Henrico imperatore rege Romanorum. Et littera aurea bulla munita iuxta formam litterarum apostolicarum eis missarum et traditarum, quas eidem domino pape miserunt. Datum anno Domini MCCCXII, die VI. Iulii, pontificatus domini Clementis pape quinti anno septimo.* 2) *Supra nr. 807.*

(S. N.) Et ego Iohannes de Yvodio Trever. diocesis publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, capellanus et notarius reverendi patris domini Arnaldi Dei gratia episcopi Sabinensis apostolice sedis legati predicti, omnium predictorum ratificationi, confirmationi, recognitioni et iuramenti prestationi et receptioni prefatis et aliis, que in eisdem imperialibus litteris continentur, una cum testibus suprascriptis presens fui et has litteras de mandato dictorum dominorum . . Sabinensis et . . Ostiensis inde conscripsi et in hanc publicam formam redegi, me subscribens eisdem, et eas solito meo signo signavi.

810—812. RESPONSIONES AD ENCYCLICAM IMPERATORIS.

10

(1312. Iul. ex.) — 1313. Apr. 30.

810. RESPONSIO CLEMENTIS V. PAPAE. (1312. Iul. ex.)

Nuperrime publici iuris fecit ex apographo coaevo, quod servatur in tabulario secreto Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea' a. 1355, Henricus Otto 'Die Eide und Privilegien Heinrichs VII. und Karls IV.' pag. 26 sq. (= 'Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken' IX (1906) pag. 339 sq.). Cuius editionem hic repetimus. In verso leguntur: Transcriptum littere imperatori per fratrem Iohannem eius nuncium misse. (P. deest.)

Imperatori.

(1) Magnitudinis^a tue litteris nobis per dilectum filium fratrem Iohannem de Lucidomonte ordinis Predicatorum theologie magistrum et Hugolinum de Martino archidiaconum Alnisiensem in ecclesia Xanctonensi tuos nuncios presentatis, per quas nobis intimare curasti, te in festo apostolorum Petri et Pauli proxime preterito de manibus venerabilium fratrum nostrorum Arnaldi Sabinensis apostolice sedis legati et Nicolai Ostiensis episcoporum ac dilecti filii nostri^b Luce sancte Marie in Via lata diaconi cardinalis, quos ad partes illas pro iis exequendis^c antea specialiter miseramus, imperii diadema et alia imperialia insignia suscepisse, [presente]^d episcoporum, abbatum et aliorum prelatorum ac ecclesiasticorum virorum necnon ducum, principum, comitum, baronum, nobilium, militum et aliorum imperii fidelium ac Romani populi, qui ad hec videnda gaudenter convenerant, multitudine numerosa, leta manu receptis, exultavit cor nostrum in Domino¹ nosterque animus, qui votis ferventibus ad illa semper anelat, que tui nominis exaltationem respiciunt et honorem, suscepit exinde multiplicis leticie incrementum, ei qui universa sua provida moderatione disponit et sue habundancia pietatis merita supplicum et vota excedit, pro premissis ad gratiarum acciones supplices assurgentes.

(2) Sane dudum, fili carissime, antequam diadema vel alia imperialia insignia suscepisses, legato et card(inalibus) supradictis nostris dedisse meminimus litteris in mandatis, ut cum inter te ac carissimum in Christo filium nostrum R(obertum) Sicilie regem illustrem desideraremus desiderio vehementi pacem, largiente ipsius auctore, reformare solidam et caritatis sincere ad divini nominis laudem et gloriam ac ad tui et ipsius ac totius christianitatis statum pacificum et tranquillum ponere unionem, te ac ipsum modis et viis quibus possent inducerent, ut super omnibus iniuriis, offensis, dampnis et questionibus quibuscunque, que inter vos erant vel esse poterant usque ad diem, qua per te et ipsum in nos fieret compromissum, nostre curaretis ordinationi parere². Cum autem tu, sicut dictus legatus nobis suis insinuavit litteris et in quodam instrumento publico³ vidimus

810. ^a) *praecedat C apogr.* ^b) *nostrorum apogr.* ^c) *exsequendis apogr.* ^d) *deest apogr.*

45

1) *1. Reg. 2, 1.* 2) *Cf. supra nr. 791 cap. 2.* 3) *Servatum non est.*

contineri, responsum ad hec dederis, quod nobis per tuos speciales nuncios taliter respondere curares, quod exinde deberemus esse contenti, miramur non modicum, que causa fuerit, quod a tempore responsi huiusmodi, a quo multorum mensium curricula sunt elapsa¹, predictos nuncios iuxta eiusdem responsi tenorem non miseris nec nobis super premissis aliter curaveris respondere. Firma siquidem tenebamus credulitate, quod si tua excellencia nobis predictos transmisisset nuncios et nostris super premissis te beneplacitis per omnia coaptasses, hoc cessisset ad honorem tui culminis et negocii imperii quod prosequeris favorem non modicum et forsitan expeditionem celeriore divina opitulante gratia prebuisset. (3) Super eo insuper mirati fuimus, quia licet olim cum de contrahendo inter primogenitum dicti regis et natam tuam matrimonio ageretur, celsitudo tua, sicut predictus legatus nobis per suas litteras² intimavit, responderit, quod cum ipsam natam tuam in nostris manibus posuisses, parentelam cum aliquo absque voluntate nostra contrahere nullatenus intendebas, tu tamen postmodum parentelam huiusmodi nobis inconsultis, sicut audivimus, contraxisti. Profecto tua serenitas ex hiis, que nobiscum hactenus facere habueras, presumere probabiliter potuisset, quod nos in casu premissis vel etiam quovis alio tibi non consuluissimus aliquid, quod in tui honoris vel status quoquo modo cederet detrimentum. (4) Postremo cum memorati tue celsitudinis nuncii nobis ex parte tua quasdam litteras credencie³ duxerint presentandas, nos auditis, que virtute credencie huiusmodi proponere voluerunt, quia per eos proposita non tenebamus omnino memoriter, eis persuasimus, ut ipsa nobis, prout nuncii aliorum regum ad nos cum litteris de credencia venientes facere sunt soliti, in scriptis traderent, ut ad illa possemus certius respondere, vel illa in consistorio aut coram aliquibus ex nostris fratribus sancte Romane ecclesie cardinalibus ad hoc specialiter evocandis proponere procurarent. Ipsi vero asserentes, se ad hoc non habere mandatum et contentos existere de propositione, quam verbo ut premittitur fecerant coram nobis, ac de responsione per nos postmodum simpliciter eis facta, predicta per eos proposita, ne fines sibi traditos excedere viderentur, in scriptis tradere recusarunt sicque a nobis petita postea et habita licencia cum nostra benedictione et gratia recesserunt.

Datum etc.

811. RESPONSIO PHILIPPI REGIS FRANCIAE. (1312. Iul. ex.—Aug.).

Servatur in 1) cod. Vaticano Reginen. 1653 fol. 29^r saec. XIV., quem iam olim descripsit Bethmann⁴;

2) cod. bibliothecae Cameracensis⁵ 940 (olim 839) saec. XIV. ex.—XV. in. fol. 19^r, quem adhibuimus ad editionem a Kervyn de Lettenhove a. 1869. paratam 'Oeuvres de Froissart. Chroniques' tom. 9 (1377—1382) pag. 538, ubi litterae tempori Wenceslai regis (1378) adscribuntur.

Nuperrime ex 1 et 2 edidit K. Wenck 'Philipp der Schöne von Frankreich, seine Persönlichkeit und das Urteil der Zeitgenossen' (Marburg 1905) pag. 71. Sed non omnia recte legit⁶. (P. deest.)

1) Certe spatium temporis in maius extollit pontifex. 2) Serratae non sunt. 3) Ad quasnam res spectaverint, plane nescimus. 4) Cf. 'Archiv' XII, 324 et Wenck loco supra citato pag. 73. 5) Cf. 'Catalogue général des manuscrits. Départements' XVII, 385. Loco apud Wenck citato 'Archiv' VIII, 94 et 435 de codice nihil indicatur. 6) Hic adnotamus, virum doctissimum de litteris Heinrici et Philippi regum, quas signo chronologico omnino carentes ex codice H. III. 38. saec. XIV. universitatis Taurinensis vulgavit Doenniges l. c. II, 230, male referre l. c. pag. 73 not. Quarum textus ab usu cancellariae tam imperatoris quam regis ita abhorrent, ut potius librarii opus censendae sint. Eodem modo intelligatur epistola Heinrici VII. de his rebus pontifici missa, quam ex rectoris cuiusdam scholarum formulario in bibliotheca Parisiensi serrato edidit Hauréau, repetit Wenck l. c. pag. 74. Hanc epistolam ab illo rectore suo Marte satis lepide compositam esse, nemo est quin videat.

Philippus^a Dei gratia Franc(ie) rex illustri principi H(enrico) eadem gratia^a Romanorum imperatori semper augusto amico carissimo salutem et prosperos vel felices ad vota successus.

(1) Vestre serenitatis litteras, quibus vestram nobis coronationem nuntiare curastis, 5 recepimus, ei a quo bona procedunt omnia laudes et gratias referentes, quia personam vestram, quam semper earam procul dubio habuimus et habemus, diebus nostris tanta sublimitate disposuit honorare. Sperantes etiam in eo firmiter, quod si tantum eius benefici-
10 nemque piissimi negotii Terre Sancte imitari^b curaveritis, gressus vestros et actus cothidie^c de bono in melius prosperabit.

(2) Sane litterarum vestrarum prefatione diligenter attentata, celsitudini vestre presentibus aperire decrevimus, quam plures regni nostri principes et potentes, quibus ipsam vestram coronationem sicut et nobis scripsistis, ex ipsius loquendi modo in ad-
15 mirationem non modicam incidisse. Ex verbis namque prefationis ipsius innui^d videbatur, vos intendere et tenere, quod sicut in ierarchia celesti omnes agminum supernorum ordines sub uno Deo militant, sic et in terris homines universi distincti regnis et separati provinciis Romano imperatori tanquam soli principi monarche subesse debeant et sub eius temporali potentia militare. Verum si regni nostri Francie conditiones et
20 status, quos ipsi satis novistis, ante vestre considerationis intuitum vestra serenitas adduxisset, ab huiusmodi generali subiectione merito regnum ipsum excipere debuisset. Notorie namque et generaliter predicatur ab omnibus et ubique, quod a tempore Christi citra regnum Francorum^e solum regem suum sub ipso Ihesu Christo rege regum et domino dominorum^e ac omnimode creature dominatore habuit, nullum temporalem
25 superiorem cognoscens aut habens, quocumque imperatore regnante. Sic tenuerunt progenitores nostri, nos etiam et universi regnicole tenemus et nostri successores tenebunt imperpetuum Domino concedente. Nec vestra propter hoc in admirationem excellentia provocetur. Ille^f nimirum, qui in altis habitat et humilia respicit¹, qui regibus dat salutem², altissimus Ihesus Christus in regno ipso pre ceteris mundi partibus sancte
30 fidei et religionis christiane stabile fundamentum repperiens^g sibique et eius vicario^h ac ministris summam impendi devotionem considerans, sicut se in eo pre ceteris magis amari, timeri et honorariⁱ conspexit, sic ipsum pre ceteris regnis et principatibus singulari quadam eminentie prerogativa disposuit honorari, ipsum a cuiuscumque principis ac domini temporalis superioritate potenter eximens et in exempto regem suum solum
35 quodammodo monarcham perpetua stabilitate confirmans, sicut ex veterum historiarum^k veridica narratione probatur. (3) Preterea prefatis nostris principibus et magnatibus non inmerito causam admirationis adauxit, quia in litteris vestris dilectis civibus nostris Lugdunensibus super dicta coronatione vestra^l directis³ ipsos fideles vestros et^l subditos appellastis, cum in nullo^m predecessoribus vestris fuerint nec vobis sint subditi autⁿ
40 vobis ad aliquam fidelitatem teneantur astricti, sed semper fuerunt^o notorie in et de^p regno Francie et^q prestante Domino sunt et erunt. Unde premissa superioritatis animo non credimus vos scripsisse. Quod si forsitan prescripte intentioni nostre vestra quod absit adversaretur intentio, nobis procul dubio non placeret nec id haberemus acceptum.

811. a) Philippus—gratia *desunt* 2. b) mutuari 2. c) sic 1. 2; *cf. supra pag. 802 lin. 31.* d) nuntii
45 male 2. e) Francie 2. f) Illis 1. g) reperiens 2. h) vicariis 2. i) honori 1. k) hystoria-
rum 2. l) vestra—vestros et *desunt* 2. m) loco in nullo 2; nullo modo 2. n) nec 2. o) firmiter
et male 2. p) loco et de 2; nostro. q) *deest* 2.

1) Ps. 112, 5. 6. 2) Ps. 143, 10. 3) *Cf. ea quae ex inventario veteri tabularii Parisini notat Wenck l. c. pag. 73: Item copia littere, quam H. imperator misit Lugdunum.*

Sed illo auxiliante, pro cuius fide et nomine progenitores nostri proprium fudisse sanguinem predicantur^r, hanc libertatis excellentiam pro viribus manutenere intendimus et tueri.

Dat.^s

812. RESPONSIO EDWARDI REGIS ANGLIAE. 1313. Apr. 30.

Denuo contulit Karolus Hampe tunc socius noster Rotulum tabularii regni Britannici ('Public Record Office'), qui signatus est 'Close Roll 6 Edw. II. 135. m. 6 d.' Est rubrum: Littera missa imperatori per regem. Edita est etiam apud Rymer 'Foedera' in editione supra ad nr. 801 citata II, 1 pag. 210. (P. deest.)

Excellentissimo principi domino Henrico Dei gratia imperatori Romanorum illustri¹⁰ semper augusto, amico suo karissimo Edwardus eadem gratia etc. salutem et semper felicibus successibus habundare.

Dum imperium a Dei filio, qui Rex regum ac dominus dominancium^a esse non ambigitur, viri providi regimini committitur et periti, tam spiritualium quam temporalium negocia sperantur ubique terrarum feliciter prosperari. Ex quibus immensam leticiam¹⁵ assumere debet non inmerito totus populus christianus et exinde devotas gratias exsolvere bonorum omnium largitori. Receptis siquidem leta manu serenitatis vestre litteris, quas nobis super electione de vobis in Romanum imperatorem per principes Alemann(ie), ad quos imperialis spectat electio, celebrata et victoriosa subiectione et submissione civitatis Brixien(sis), que prius vestre celsitudini rebellavit, sicut Domino placuit, qui²⁰ superborum cornua deprimit, postmodum vobis facta vestreque consecrationis et coronationis solemniis ac aliis in eisdem litteris expressis nobis serius nunciatis vestra transmisit sublimitas, ipsarum tenorem audivimus et intelleximus diligenter, de contentis in eisdem litteris grandem leticiam assumentes, vestre magnificencie de missione litterarum ipsarum grates uberimas referendo. Speramus etenim in domino Ihesu Christo,²⁵ quod per vestre strenuitatis potenciam ac circumspeditionis industriam providam universa gens catholica precipue ad inimicorum crucis Christi confusionem et depressionem perpetuam ac nostre fidei christiane exaltacionem salubria in Domino suscipiet incrementa. Volumus autem et corditer affectamus, prout iustum et rationabile fuerit, vestris adesse desideriis atque votis.

Dat. apud Westm(onasterium), XXX. die Aprilis.

813. 814. INNOVATIO PRIVILEGIORUM MONASTERII BAUMGARTEN.

1312. Iun. 30.—Iul. 1.

813. SCRIPTUM CONFIRMATIONIS. Iun. 30.

Supersunt duo autographa 1 (in forma maiori) et 2 tabularii Argentinensis, quod dicitur 'Bezirksarchiv des Unterelsass', quae benivolenter nobis transmissa accuratissime contulimus. Signata sunt 'Série G. 81. nr. 2 et 2a'; sigilla desunt, autographi 1 filis

811. ^r) in add. 1. ^s) Datum etc. 2.

812. ^a) cf. supra pag. 802 lin. 47 not. n.

sericis rubri flavique coloris relictis. In dorso nihil exaratum est. Ex I edidit Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 455 nr. 649. Cf. supra nr. 795. — Böhmer, Reg. Heinr. 491. (P. deest.)

Henricus^a divina favente^b clemencia Romanorum imperator semper augustus
5 omnibus imperpetuum.

Imperialis excellencie dignitas tunc vere laudis titulis sublimatur et gloria ac
eminenti decore prefulget, dum humilium suorum devocionem elementer attendit et eis
de imperialis clemencie liberalitate innovat, que prius regalis excellencia condonavit. Est
enim imperio magnificum et decorum, ut cum suo rectori nominis consurgit exaltacio,
10 devotis eciam suis accrescat liberalitatis titulus clarioris. Sane religiosorum virorum
Ebehardi^c abbatis et conventus monasterii in Bångarten^d Cysterciensis ordinis Argen-
tinensis dyocesis, devotorum^e nostrorum, quorum sacrum ordinem, qui veluti splendi-
[di]ssimum luminare inter alia in catholice fidei firmamento micancia sydera luce
rutilanciore preradiat et sereniori coruscacione prefulget, specialis dilectionis ardore
15 complectimur et sincero prosequimur caritatis affectu, devotis supplicacionibus favora-
biliter inclinati, ipsis et monasterio predicto graciaram litteras super iure patronatus
ecclesie in Brunner prope Sletzstat dicte Argentinensis dyocesis necnon super monte
dicto Eychelberg sito iuxta predictum suum monasterium nobis et imperio pertinentibus,
quos cum adhuc regali fungeremur titulo eisdem concessimus, donavimus, appropriavimus
20 et suis perpetuis applicavimus usibus iuxta prefatarum nostrarum litterarum tenorem¹,
ratificamus, approbamus, innovamus et imperiali auctoritate eciam communimus. Memo-
ratos quoque abbatem, conventum et monasterium in Bångarten, ecclesiam et montem
prefatos necnon homines et alia bona sua, que nunc tenent et imposterum dante Domino
iuste adquisicionis poterunt adipisci titulo, in nostram et sacri imperii protectionem
25 specialiter duximus assumendos. Statuentes et hoc edicto imperiali sub indignacionis
nostre pena gravissima firmiter inhibentes, ne aliqua deinceps persona alta vel humilis,
ecclesiastica vel secularis aut communitas^f civitatis, oppidi^g sive ville, cuiuscunque status
seu condicionis existat, ipsos abbatem, conventum ac monasterium in Bångarten contra
huiusmodi nostre approbacionis, ratificacionis, innovacionis, comunicacionis et recepcionis
30 protectionis tenorem audeat molestare seu quomodolibet impedire. Quod qui secus
fecerit, preter indignacionem imperialem, quam ex hoc incurrere se noverit, centum
marcas auri puri pro pena componat, medietatem fisco nostro, reliquam vero prefato
monasterio irremissibiliter persolvendam.

Testes^h vero sunt: venerabilis Baldewinus Treverensis archiepiscopus germanus
35 noster et illustres Rudolfus comes palatinus Reni dux Bauvarie et Amedeus comes
Sabaudie principes nostri necnon nobiles viri Henricus de Flandria marscalcus et Ioffri-
dus de Liningen magister magne curie imperialis consanguinei et fideles nostri et alii
quam plures.

¶ Signum domini Henrici septimi (M.) Romanorum imperatoris invictissimi^h. ¶

40 In cuius rei testimonium presentes scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Rome apud Sanctam Sabinam, II. Kalen.ⁱ Iulii, indictione X^k, anno Domini
millesimo trecentesimo duodecimo, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

Ego^l frater Henricus Tridentinus episcopus sacre imperialis aule cancellarius vice
domini Henrici Coloniensis archiepiscopi per Italiam archicancellarii recognovi^l.

45 **813.** a) ¶ Henricus ¶ 2. b) fav. div. 2. c) Eberhardi 2. d) Bångarten *semper* 2. e) dilec-
torum 2. f) cōmunitas 2. g) opidi 2. h) Testes—invictissimi *desunt* 2. i) Kal. 2.
k) decima 2. l) Ego—recognovi *desunt* 2.

1) Böhmer, Reg. Heinr. 447 et supra nr. 795.

814. MANDATUM ADVOCATO PROVINCIALI MISSUM. *Iul. 1.*

Autographon eiusdem tabularii nr. 4 signatum denuo descripsimus. Sigillum deest, quod olim pendebat loro membranaceo. In verso nihil exaratum est. — Böhmer, Reg. Heinr. 492. (P. deest.)

Heinricus divina favente elemencia Romanorum imperator semper augustus nobili viro . . . advocato provinciali Alsacie, qui est vel pro tempore fuerit, et eorum substitutis fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Imperialis excellencie [nostr]e dignitatem condecet, quod personas Deo dicatas et monasteria quecunque in laudem Dei et honorem sanctorum suorum constructa in graciis et largicionibus sibi pie collatis a nobis conservemus illesas ipsasque per nostre potentie manum fortem in possessionem earundem inductas in esse pacifico et statu stabili defendamus. Quocirca fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus^a sub obtentu gracie nostre vobis nichilominus iniungentes, quatinus religiosos viros abbatem et conventum monasterii in Bömgarten Cysterciensis ordinis Argentinen. dyoc. in possessionem corporalem iuris patronatus ecclesie in Brunner prope Sletzstat diete dyocesis necnon in possessionem montis dicti Eychelberg siti iuxta monasterium predictum, que dum nobis et imperio pertinerent, ipsis ob remedium anime quondam inclite Margar(ete) Romanorum regine karissime consortis nostre largiti sumus, litterarum auctoritate nostrarum¹ inducatis et inductos defendatis efficaciter in eisdem. Et specialiter nedum in possessione plena et pacifica predictorum iuris patronatus ecclesie in Brunner et montis dicti Eychelberg, sed in omnibus possessionibus, bonis et rebus dicto monasterio in Bömgarten pertinentibus prefatos abbatem et conventum ibidem functi auctoritate nostri culminis manutenere et defendere nullatenus omittatis. Non permittentes ipsis super premissis contra litterarum nostrarum tenorem a quoquam impedimentum vel obstaculum interponi aut iniuriam aliquam irrogari, sicut indignacionem nostram volueritis evitare. Presencium testimonio litterarum.

Dat. Rome apud Sanctam Sabinam, Kalen. Iulii, anno Domini MCCCXII, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

815—823. TRACTATUS UNIONIS CUM FRIDERICO REGE TRINACRIAE ITERATI.

1312. *Iul. 4.*

Cf. iam supra nr. 765. 766.

Ad edenda scripta imperatoris ad hos tractatus spectantia, quae sola servata sunt, praesto nobis fuerunt:

1) *exempla, quae ex apographis fasciculi chartacei tabularii Barcinonensis, de quo v. iam supra ad nr. 101—104, 'nr. 4387' signati parata nobiscum benivolenter communicavit vir cl. Henricus Finke; in dorso fasciculi leguntur manu coaeva scripta: Inter*

814. ^a) *mu corr. ex nte or.*

1) *Böhmer, Reg. Heinr. 447 et supra nr. 795 et 813.*

imperatorem et regem Fredericum ac regem Robertum: *sed textus documentorum nr. 817 et 820 non integros vir cl. exemplavit;*

2) *cod. Monac. lat. 21242 (Ulm. 42), de quo v. supra ad nr. 676, fol. 85 sq. E quo iam edidit Guilelmus Meyer Spirensis l. c. XIX, 88 sqq. Documenta nostra in hoc codice plus minusve ad modum formarum redacta vel decurtata sunt.*

Supersunt in solo 1 documenta nr. 815, 817, 820, 821; nr. 816, 818, 819 servantur item in 2; nr. 822 in solo 2 traditur.

De scriptis ex parte regis Trinacriae editis v. Indicem infra nr. 823. De homagio ipsius internuntii v. infra nr. 825, 826.

815—822. SCRIPTA EX PARTE IMPERATORIS EMISSA.

815. PROCURATORIUM IMPERATORIS DE UNIONE CONTRAHENDA.

Servatur in solo 1 sub nr. 1.

Procuratorium de eadem re ex parte regis Trinacriae emissum notatur in Indice infra nr. 823 sub nr. 22. (P. deest.)

Henricus divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus.

Notum facimus presencium inspectoribus universis, quod cum per nodum dilectionis amice et mutuam confederacionem principum inter subiectos pacis pulchritudo, patrie commodum, terrarum et regnorum stabilitas et firmatio necnon quies et tranquillitas ac rei publice utilitas per consequens salubriter procurari speretur, confisi de fide, prudencia et legalitate nobilis viri Henrici de Flandria marescalei magne imperialis nostre curie, consanguinei et fidelis [nostri] karissimi, in presenciam venerabilium Baldewini Treverensis^a archiepiscopi germani nostri, Henrici Trident(ini) cancellarii nostri et fratris Nicolai Botront(ini) episcoporum ac illustrium Rud(olfi) comitis palatini Reni ducis Bavarie^b et Amedei comitis Sabaudie principum nostrorum karissimorum ac spectabilium et nobilium virorum Lud(ovici) de Sabaudia alme Urbis senatoris, Iohannis comitis de Foresio^c et Robberti de Flandria, Ioffridi de Liningen magistri curie nostre ac Ditherii comitis Kaczenellem-bogen consanguineorum et fidelium nostrorum dilectorum ad hoc testium vocatorum, constituimus, facimus et ordinamus memoratum Henricum nostrum procuratorem legitimum et specialem presentem et in se hanc procuracionem voluntarie recipientem ad ineundum, tractandum et efficaciter faciendum procuratorio nomine predicto ad honorem Dei et sacrosancte Romane ecclesie unionem mutuam, amiciciam et confederacionem inter nos ex una parte et excellentem principem Fridericum regem Trinacrie illustrem amicum nostrum karissimum ex parte altera per omnem viam et modum, qui sibi magis videbitur expedire, ac factam, initam et firmatam promissionibus, obligacionibus et penis quibuscunque, prout oportunum fuerit, necnon etiam iuramentis super animam nostram vallandum. Dantes ei in premissis et quolibet premissorum et ea etiam contingentibus plenam, generalem et liberam potestatem. Volumus etiam, quod predictus Henricus procurator noster ita plenam, generalem et liberam in premissis habeat potestatem, quod si forte aliqui casus sive articuli essent in presentibus necessario exprimendi, sine quorum expressione dicta unio, amicicia et confederatio tractari, fieri, firmari et perfici non valeret, omnes hii casus et articuli et quilibet eorum in presentibus comprehendantur et specialiter intelligantur, ac si in eis essent nominati particulariter et distincti. Promittentes firma, rata et grata habere, tenere et inviolabiliter observare omnia et singula, que in premissis ac quolibet premissorum dictus procurator in hiis duxerit faciendum. In

45 815. ^a) Treuareñ l. ^b) Bauerie l. ^c) Foresti l.

eius rei testimonium presentes litteras scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Rome apud Sanctam Sabinam, III. Nonas Iulii, indictione X. anno Domini MCCCXII, regni nostri anno III, imperii vero primo.

816. SCRIPTUM FOEDERIS.

Exemplar imperatoris servatur in 1 sub nr. 2 et 2 fol. 85. Ex 2 edidit Guilelmus Meyer l. c. XIX, 90 nr. 11.

Scripta tam internuntii quam ipsius regis Trinacriae notantur in Indice infra nr. 823 sub nr. 5 et 17. (P. deest.)

Henricus^a etc. universis presentes^b litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum^b.

(1) Dum attente* conspiciamus, dum infra pectoris nostri claustra revolvimus debitum sacri Romani imperii nobis crediti, hoc in nostris votis geritur, in hiis studii sedulitate nos urget instancia, ad ea mens nostra et desideria se coaptant, ut mature ac provide exponentes in huiusmodi exolucione debiti nos et nostra, que laudem divini nominis, exaltacionem et statum sancte Romane ecclesie matris nostre ac prefati imperii necnon reipublice ac fidei orthodoxe defensionem, commodum et augmentum respiciant, peragamus et sic omnibus fructificemus salubriter, quod sapiat singulis fructus noster*. (2) Attendentes itaque** devocionis et benivolencie zelum ac clare constantie nexum, quibus illustris Fridericus rex Trinacrie princeps et amicus noster karissimus sanctissimo patri domino summo pontifici et ecclesie memorate necnon nobis et imperio retro continuatis temporibus coppulatur, ac etiam quod catholicus et christiane fidei propagator heretice pravitatis fasciculos ubique persequitur et dissolvit, et pro nobis et imperio circa recuperacionem et redempcionem illius Terre Sancte Christi Ihesu sanguine precioso resperse^c, que manu polluta canina facta est sub tributo et ancillaria Sarracenis, in cuius memoria vehementi ad compassionem movemur et sentimus acutas in animo punctiones, erit virtutis et potentie nostre nobile membrum, ac alias suas dotes, quibus eum eternus Opifex fecundavit, et cum eo unionem, confederacionem et amicitiam animo libenti habemus et ipsum tanquam corporis nostri partem diligimus et amamus**. (3) Sane quidem† cunctis volumus esse notum, quod nos premissorum intuitu in quam plurium venerabilium personarum, archiepiscoporum, episcoporum et aliorum prelatorum, principum, baronum, nobilium et aliorum presencia per nobilem virum Henricum de Flandria magne imperialis nostre curie marscalecum, consanguineum et fidelem necnon procuratorem nostrum ex una parte et rex Fridericus predictus per spectabilem virum Manfridum de Claromonte comitem Mohae eiusdem regis senescalcum, procuratorem suum ex altera, habentes super hoc tam a nobis quam ab ipso rege plena et specialia mandata†, ad invicem fecimus, inivimus, contraximus et firmavimus unionem, confederacionem et mutuam ac perfectam^d amicitiam per nos et ipsum regem ac nostros et ipsius heredes bona fide observandas perpetuo, in hunc modum videlicet quod quia idem rex Fri-

*) loco Dum attente—fructus noster 2: Dum attente conspiciamus .. de verbo ad verbum ut supra in precedenti littera¹ usque ad narracionem.

**) loco Attendentes itaque—et amamus 2: Attendentes itaque ut supra per omnia, excepto eo quod ubi dicit in superiori¹ cum eo amicitiam et parentelam dicas hic cum eo unionem, confederacionem et amicitiam et animo libenti habemus et ipsum tanquam etc.

†) loco Sane quidem—specialia mandata 2: Sane ut supra¹ usque ad litteram ubi continetur specialia mandata, sponsalia et matrimonium dic hic ad invicem etc.

816. a) Henricus 2. b) loco presentes—bonum 2: et cet. c) respersam 1. 2. d) perpetuam 2.

1) Scilicet nr. 818.

d(ericus) promisit se nostrum verum et fidelem amicum existere et, veluti bonus princeps et fidelis ac verus amicus tenetur imperatorem et amicum suum iuvare, tam per terram quam per mare nos iuvabit, nos vice versa ipsum regem Fridericum, sicut imperator debet principem et amicum suum iuvare, similiter tam per terram quam per mare iuvamus ac bonus et fidelis amicus^e et adiutor sibi erimus. (4) Promittentes ad invicem scilicet unus alteri, in quantum commode fieri poterit, consiliis et favoribus oportunis assistere propriis in expensis contra quoscunque reges, principes, barones, milites singulasque personas, civitates, communitates, universitates, castra et loca cetera, quocunque nomine nuncupantur^f. Exceptis sanctissimo in Christo patre domino Clemente divina providentia^g papa V. et sancta Romana ecclesia, quos tam nos quam idem rex Fridericus^h, ac illustribus principibus Philippoⁱ rege Francie^k et successoribus suis regibus Francie^k, quos nos imperator excipimus, et Iacobo^l rege^m Aragonumⁿ fratre predicti regis Friderici et successoribus ipsius regibus Aragonumⁿ, quos ipse rex Fridericus excepit, et hoc in casibus et negociis propriis ipsos reges Francie^k et Aragonumⁿ et ipsorum regna principaliter tangentibus. Eo etiam de beneplacito nostro excepto quod idem rex Fridericus ratione huiusmodi unionis in Alamannia[m]^o iuvare vel accedere non cogatur.

(5) Que omnia et singula supradicta per dictos procuratores vice nomineque nostre et dicti regis Friderici sollemnibus^p stipulacionibus intervenientibus contracta, inita et promissa ad invicem et in animas nostras iuramento vallata ratificamus, approbamus, ea omnia habere, tenere, observare et adimplere perpetuis temporibus promittentes. *In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Rome apud Sanctam Sabinam, III. Nonas Iulii, indictione X, anno Domini MCCCXII, regni nostri anno III, imperii vero primo.

817. PROCURATORIUM IMPERATORIS DE MATRIMONIO COMPLENDO.

Servatur in solo 1 sub nr. 3.

Procuratorium de eadem re ex parte regis Trinacriae emissum in Indice infra nr. 823 sub nr. 21 notari videtur.

Cf. iam supra Procuratorium nr. 751, cuius textus in nonnullis enuntiatis cum nostro concordat. (P. deest.)

Henricus divina favente clemencia etc.

Notum facimus universis presentes litteras inspecturis, quod nos confisi de fide, prudencia et legalitate nobilis viri Henrici de Flandria marescalei magne imperialis nostre curie [consanguinei et fidelis nostri karissimi, in presencia venerabilium Baldewini^a Treverensis^b archiepiscopi germani nostri, Henrici Trident(ini) cancellarii nostri et fratris . . Botrontin(i) episcoporum ac illustrium Rud(olfi) comitis palatini Reni ducis Bavarie^c et Amedei comitis Sabaudie principum nostrorum karissimorum ac spectabilium et nobilium virorum Lud(ovici) de Sabaudia alme Urbis senatoris, Iohannis comitis de Foresio^d et

⁴⁰ *) *abhinc* 2: In cuius rei etc. Datum loco, die et anno ut^u supra in p[re]cedenti¹ littera.

816. ^e) amicus fidelis *signo transponendi posito* 2. ^f) nuncupentur 2. ^g) div. prov. *deest* 2. ^h) Fredericus 1. ⁱ) Ph. 2. ^k) Franc. 2. ^l) Iac. 2. ^m) regem 2. ⁿ) Aragon. 2. ^o) Alamanniam 2. ^p) sollempn. 2. ^q) *corr. ex quo* 2.

⁴⁵ 817. ^a) Balderami 1. ^b) Trenaren 1. ^c) Bauiorie 1, *ubi in margine eadem manu adduntur haec, post deleta*: In hystoriis Longobardorum dicitur Baueria Barroaria ut dux Barroariorum. ^d) Foresti 1

1) *Scilicet nr. 818.*

Robberti de Flandria, Ioffridi de Liningen magistri curie nostre ac Ditherii comitis Kaczenellembogen consanguineorum et fidelium nostrorum dilectorum ad hoc testium vocatorum]^e constituimus, fecimus et ordinavimus, facimus et ordinamus eundem Henricum nostrum procuratorem legitimum et nuncium generalem et specialem presentem et in se huiusmodi procuracionem voluntarie suscipientem ad tractandum, contrahendum et perficiendum procuratorio nomine predicto sponsalia et matrimonium vel tractatum eorundem inter inclitam Beatricem filiam nostram karissimam ex una parte et spectabilem Petrum primogenitum excellentis principis Friderici regis Trinac[r]ie illustris amici karissimi nostri ex altera. Et ad promittendum, constituendum et assignandum^f dotem constituendam diete filie nostre pro predicto rege seu filio suo contemplacione dicti matrimonii et versa vice ad recipiendum promissionem et assignacionem donationis propter nuptias seu dotalieii pro nobis pro predicta filia nostra et ad suscipiendum obligacionem et cautelam predictae donacionis propter nuptias a predicto rege pro nobis et dicta filia nostra et ad obligandum nos curaturos et facturos, ut ipsa sponsalia et matrimonium compleantur et consumentur. Et ad iurandum in animam nostram procuratorio nomine predicto, diligenter nos attendere et curare debere, quod omnia et singula commissa effectualiter compleantur, et versa vice ad exigendum et recipiendum pactum et iuramentum a predicto rege pro predicto filio suo, quod predicta omnia et singula compleantur cum effectum. Dantes eidem Henrico procuratori nostro generale et speciale, liberum et expressum mandatum ad contrahendum, tractandum et perficiendum, quaecumque ad essenciam contractus huiusmodi sponsalium et ma[trimo]nii et^g ad ipsorum solennitatem requiruntur, ac omnia et singula faciendum, que nos ipsi faceremus et facere deberemus vel possemus et que natura et qualitas huius negotii exigit et requirit [pr]o predictis sponsalibus et matrimonio contrahendis et perficiendis, et omnia alia faciendum, que speciale requirunt mandatum. Et promittentes gratum, ratum et firmum nos semper habere, tenere et inviolabiliter observare, quicquid per predictum procuratorem et nuncium nostrum fuerit tractatum et ordinatum ut supra, sub ypotheca omnium rerumstrarum, et contra ea, que memoratus procurator et nuncius noster fecerit circa prefata sponsalia, matrimonium, donacionis propter nuptias et dotis constitutionem et assignacionem ac obligacionem nostram, per nos vel alium ullo umquam tempore directe vel indirecte seu quomodolibet non venire, immo potius facturos et curaturos, ut premissum est, omnia et singula supradicta per nos et dictam filiam nostram fieri et compleri. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Rome apud Sanctam Sabinam, III. Nonas Iulii, indictione X, anno Domini MCCCXII, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

818. SCRIPTUM SPONSALIORUM.

Exemplar imperatoris servatur in 1 sub nr. 4 et 2 fol. 85. Ex 2 edidit Guilelmus Meyer l. c. XIX, 88 nr. 10. Capita 1 et 2 concordant supra cum nr. 816 cap. 1 et 2.

Scripta tam internuntii quam ipsius regis Trinacriae notantur in Indice infra nr. 823 sub nr. 7 et 19. Cf. etiam litteras Balduini archiepiscopi Trevirensis post imperatoris mortem scriptas, a. 1314. Sept. 28 ut videtur vindicandas, quas vulgavit Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 771 nr. 1108. (P. deest.)

Henricus^a divina^b favente clementia universis presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum^b.

817. e) uncis inclusa nostro Marte posuimus ex nr. 815 repetita, cum in apographis 1 omissa sint.
f) assignandi apogr. g) eorum que add. 1; sed cf. supra pag. 739 lin. 8.

818. a) Henricus 2. b) loco divina—bonum 2: etc. universis etc.

(1) Dum attente conspiciamus, dum infra pectoris nostri claustra revolvimus debitum sacri Romani imperii nobis crediti, hoc in nostris votis geritur, in hiis studii sedulitate nos urget instantia, ad ea mens^e nostra et desideria se coaptant, ut mature et provide exponentes in huiusmodi exolutione debiti nos et nostra^d, que laudem divini nominis, exaltationem et statum sancte Romane ecclesie matris nostre ac prefati imperii neenon reipublice ac fidei orthodoxe defensionem, commodum et augmentum respiciunt, peragamus et sic omnibus fructificemus salubriter, quod sapiat singulis fructus noster. (2) Attendentes itaque devotionis et benivolencie zelum ac clare constantie nexum, quibus illustris Fridericus rex Trinacie princeps et amicus noster karissimus sanctissimo patri . . . domino summo pontifici et ecclesie memorate neenon nobis et imperio retro continuatis temporibus copulatur^f, ac etiam quod catholicus et christiane fidei propagator heretice pravitatis fasciculos^g ubique persequitur et dissolvit, ac quod^h nobis et imperio circa recuperacionem et redempcionem illius Terre Sancte Christi Ihesu sanguine pretioso resperseⁱ, que manu polluta canina facta est^e sub tributo et ancillaria Sarracenis, in cuius memoria vehementi ad compassionem movemur et sentimus acutas in animo punctiones, erit virtutis et potentie nostre nobile membrum valde, ac alias suas dotes, quibus eum eternus opifex fecundavit, et cum eo amicitiam et parentelam animo libenti habemus et ipsum tanquam corporis nostri partem diligimus et amamus. (3) Sane quidem^e cunctis volumus esse notum, quod nos premissorum intuytu in quam plurium venerabilium personarum, . . . archiepiscoporum, . . . episcoporum et aliorum^e, . . . prelatorum, . . . principum, baronum, nobilium et aliorum presentia per nobilem virum H(enricum) de Flandria magne imperialis nostre^e curie marscalcum, consanguineum et fidelem neenon^k procuratorem nostrum ex parte una et rex Fridericus predictus per spectabilem virum Manfredum de Claromonte comitem Mohac eiusdem regis senescalcum, procuratorem suum ex altera, habentes super hoc^l tam a nobis quam ab ipso rege plena et specialia mandata, sponsalia et matrimonium per verba de presenti iuxta sacrorum canonum instituta inter inclitam Beatricem filiam nostram karissimam ex parte una et spectabilem Petrum prefati regis Friderici primogenitum ex altera contraximus et firmavimus cum dote et dotalicio seu donatione propter nuptias, quas statuendas duxerimus et secundum quod idem comes procuratorio nomine predicti^m regis Friderici arbitrio nostro ordinandumⁿ tam in quantitate et modo securitatis et assignationis quam de loco vel locis, in quo vel in quibus in quacunque parte terre dicti regis, quam habet vel habiturus est, ipsam dotem et donationem propter nuptias seu dotaliciu[m] voluerimus assignari. Hoc tamen salvo quod si heredes de predicto matrimonio supersint, ad ipsos huiusmodi dos et donatio propter nuptias seu dotaliciu[m], alioquin ad ipsos dantes pervenire debeant et redire. (4) Firmiter promittentes, sponsalia et matrimonium predicta cum dote et donatione propter nuptias statuendis modo et loco predictis dictorum procuratorum stipulacionibus intervenientibus, iuramentis prestitis in animas nostras vallata, firma et rata^o habere^p, tenere^p, observare et^q taliter facere et curare, quod predicta sponsalia et matrimonium suum effectum optatum et debitum assequantur. In cuius rei testimonium presentes^r litteras scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri^r.

Datum Rome apud Sanctam Sabinam, III.^s Nonas Iulii, indictione X, anno Domini MCCCXII, regni nostri anno III.^t, imperii vero primo.

45 818. c) *deest* 2. d) *sequitur deletum* mens 2. e) . . . *deest* 1. f) *coppulatur?* 1. g) *fasci-*
culas 2. h) *loco* ac quod 1: et pro. i) *respersam* 1. 2. k) *nostrum* 2. l) *super hoc post*
rege 2. m) *dicti* 2. n) *ordinandam* 2. o) *et rata firma* 1. p) *et add.* 2. q) *ac* 2. r) *loco*
presentes—communiri 2: etc. s) *III. male* 2. t) *quarto* 2.

819. COMMISSIO OFFICII ADMIRATIAE.

Servatur in 1 sub nr. 5 et 2 fol. 85'. Ex 2 edidit Guil. Meyer l. c. XIX, 91 nr. 12. Scripta fidelitatis ut videtur ad hanc commissionem spectantia tam internuntii quam ipsius regis Trinacriae notantur in Indice infra nr. 823 sub nr. 8 et 18. (P. deest.)

Henricus^a divina favente clemencia^b etc. illustri Friderico regi Trinacrie principi⁵ et amico suo karissimo salutem et sincere dilectionis affectum.

(1) Multipharie multisque modis¹ in omni mansuetudine et lenitate studia et vias exquirimus, per que miserabilis orbis condicio status instabilis, dudum varie fortune livoribus lacessita ac frequenti tyrannorum^c mutabilitate depressa, propulsis undique turbacionibus^d et quiescentibus^e nephariis mocionibus, que ubique^f terrarum et quoque¹⁰ locorum flante errorum turbine procellarunt, ad prioris culmen honoris, pacis et quietis ocia reducat, ecclesie sancte Dei promoveatur gloria et procedat tuicio et devocio fidei christiane, rebellium supprimatur^g intencio et contradictores ecclesie contremiscant, pereat scismatica pravitas et detestabilis pravitatis heretice supersticio ac fides Mau-mettica^h confundatur, percurrat maris undasⁱ secunda navicula firmis armata remigiis et, dum¹⁵ imperii adheret anchoris, committat impavide vela ventis. Ad que, licet desideremus in hiis nostram adhibere presenciam, ut quo mente ferimur^k, ibi presencialiter existentes divina fulti potencia proprios pro evidenciam operis explicare affectus, tamen quia adesse in omnibus ingruencium negociorum universalis imperii varietas non permittit, eos in talibus mature assumimus in sollicitudinis nostre partem, quos magnanimitas,²⁰ potencia et voluntas insimul concurrentes decorant et reddunt iuxta cor nostrum per rerum experienciam comprobatos. (2) Igitur quia vobiscum affinitatem, unionem, confederacionem ac mutuam amicitiam contraximus et fecimus nuper, quas credimus perpetuo duraturas, et quia speramus vos in premissis, ad que specialis animi compunctio nos coartat^l, iugi fideli et legali exercicio^m et conamine Domino permittente perficere, ideo²⁵ ad vos nostre convertimusⁿ deliberacionis intuitum^o et^p in vestrarum^q consideracione docium vobis a Deo in habundancia concessarum, de ipsius Omnipotentis immensa benignitate sperando, nostre mentis anxietate vacante, vos premissorum intuitu et ob causas predictas supremum^r et generalem nostrum et sacri Romani imperii facimus maris et constituimus quoad vixeritis admiratum^s et officium a[d]mirati^t imperii, curam in hoc³⁰ et omnia et singula, que ad ipsum officium pertinent et pertinere consueverunt et debent, tam in mari quam in terra, bene legaliter et fideliter exercendi, administrandi, procurandi et exequendi per vos et^u alios, prout honori, commodo et augmento nostro^v, imperii et^w reipublice expediens fuerit et etiam oportuum, vobis committimus plenam^x et liberam potestatem^y. (3) Recepto a spectabili viro Manfrido^z de Claromonte comite Mohae³⁵ senescalco vestro, dictum officium vestri procuratorio nomine acceptante, de ipso officio ut premittitur bene, fideliter et legaliter exercendo in animam vestram debito iuramento. In^{*} cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Rome apud Sanctam Sabinam, III. Nonas Iulii, indictione X, anno Domini⁴⁰ MCCCXII, regni nostri anno III, imperii vero primo.

*) *abhinc 2*: In cuius rei testimonium etc. Data ut supra in precedenti prima².

819. a) Henricus 2. b) div.—clem. *desunt* 2. c) tyrannorum 2. d) turbantibus 2. e) quiescentibus 2. f) ubilibet 2. g) subpr. 2. h) Machometica 2. i) undas maris 2. k) *ex* ferimus 2. l) coartat 1. m) excere. 2. n) aciem mentis et *add.* 2. o) intuitum *semper* 2. p) ut 2. q) vestrorum 2. r) suppr. 2. s) ammiratum 2. t) amirati 1. 2. u) *sequitur* vos *sulpunctum* 2. v) et *add.* 2. w) ac 2. x) comm. plen. vobis 2. y) facultatem 2. z) Man-fredo 2.

1) Cf. *Hebr.* 1, 1. 2) *Supra* nr. 818.

820. MANDATUM DE EODEM VENETIS ALIISQUE DIRECTUM.*Ex solo 1 sub nr. 6.**(P. deest.)*

Henricus divina favente clemencia etc. egregio viro duci et nobilibus ac prudentibus viris sapientibus, consilio et communi Venetorum ac omnibus aliis et singulis sacri
 5 Romani imperii fidelibus ceterisque, ad quos littere presentes pervenerint, gratiam suam et omne bonum.

(1) Habentes ad personam illustris Friderici regis Trinacie principis et amici nostri karissimi utpote nobis affinitate et amicitia cara coniuncti sincere dilectionis affectum ac sperantes fiducialiter, quod officium sibi commissum laudabiliter exercere debeat,
 10 ipsum supremum et generale nostrum et sacri Romani imperii fecimus maris et constituimus admiratum ac officium admirati imperii, curam super hoc [et] omnia et singula, que ad ipsum officium pertinent^a (2) Ideoque universitatem vestram rogamus, monemus et hortamur attente vobis nichilominus districte precipiendo mandantes, quatinus eidem admirato vel substituto seu substitutis suis in omnibus, que ad dictum
 15 officium spectare noscuntur, pareatis devote et efficaciter intendatis. Alioquin penas, quas idem rex iuste in rebelles inflixerit, ratas habebimus et faciemus actore Domino inviolabiliter observari. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Rome apud Sanctam Sabinam, III. Nonas Iulii, indictione X, anno Domini
 20 MCCCXII, regni nostri anno IIII, imperii vero primo.

Henricus etc. nobilibus et prudentibus viris vicario, ancianis, consilio et com[m]uni Pisan(o) ac omnibus aliis et singulis sacri Romani imperii fidelibus, ad quos presentes littere pervenerint, gratiam suam et omne bonum.

Habentes etc. per omnia sicut supra.

25 Henricus etc. nobilibus et prudentibus viris vicario, abbati, consilio et communi Ianue ac omnibus aliis et singulis sacri Romani imperii fidelibus, ad quos presentes littere pervenerint, etc.

821. LITTERAE IMPERATORIS DE FACTO ROBERTI REGIS SICILIAE.*Ex solo 1 sub nr. 7. Cf. infra nr. 847.**(P. deest.)*

30 Henricus etc. illustri Friderico regi Trinacie principi, amico et admirato suo karissimo salutem et sincere dilectionis affectum.

(1) Cum iusticiam colimus excessus corrigimus, benemeritos [prem]iamus^a, nostrum floret imperium, et delinquendi audaciam aliis tollimus, cum contra criminosos procedimus ipsorum facinora penis debitis corrigendo. Sane notum fieri vestre volumus
 35 amicitie, quod cum Robbertus rex contra nostram regiam et imperatoriam maiestatem plura et gravia commiserit sine omni iusta vel racionabili causa, eciam colore excusationis carente, tam in Urbem Iohannem fratrem suum et gentem mittendo, ut coronacionem nostram penitus impediret, homines nostros hostiliter sepius invadendo et occidendo ac in presencia nostra in transitu Pontis Mollis sagittando, portas, vicos et alia
 40 loca, quibus ad basilicam Sancti Petri accessus consuevit haberi, muris, barris et arma-

820. ^a) reliqua, quae supra cum pag. 822 lin. 31 sq. convenire videntur, in 1 omissa sunt; quae hic ponere non posse dolemus.

821. ^a) uncis inclusa evanuerunt 1.

torum custodiis obstruendo, ut prefatam nostram coronationem contra Deum et iusticiam in dedecus et contemptum sancte Romane ecclesie et illusionem decreti sanctissimi patris domini Clementis pape V. necnon sacri Romani imperii preiudicium et gravamen possent efficaciter impedire, quam alibi per Ytaliā civitates nostras, castra et terras imperii invadendo et occupando, cum nobis et imperio rebellibus contra nos et imperium societates, uniones, ligas et conspiraciones privatim et publice faciendo, et alia plura commiserit, que omnia notoria sunt et que nulla possunt tergiversacione celari, propter que ipsum in crimen lese maiestatis ipso facto non est dubium incidisse, nos igitur, ne tanta crimina remaneant impunita et sic facilitas venie aliis in posterum incentivum tribuat delinquendi, ipsum Robbertum regem sepedictum inte[n]dimus¹ declarare secundum consuetudinem curie nostre in crimen diete lese maiestatis ipso facto incidisse, bellum iustum ex iam dictis causis eidem indicendo. (2) Et quia non valeret nostre declarationis dispositio, nisi ipsa congruis remediis executioni demandaretur, providimus ad correctionem et punicionem predictorum reges, seculi principes, duces, marchiones, comites, barones et alios fideles imperii convocare, qui tam iure divino [et] naturali quam nostro civili ac debite equitatis exigencia tenentur in predictis nos iuvare et sepedictum Romanum imperium, quod umbra alarum suarum omnes alios seculares principes protegit et excivit^b. Quare considerata per nos vestra fama laudabili [et] affectione purissima, quam vos et vestri antecessores ad sanctam Romanam ecclesiam et imperium hactenus habuistis et adhuc habetis, super memoratis vestra auxilium et consilium invocamus, vos requirentes, quatinus prout de iure ex officio vestre admiratie^c tenemini, vestras partes interponatis, ut correctis prefatis excessibus sepedictus Robbertus rex alia similia et exemplo pene ipsius quilibet alius contra nos, successores nostros et sacrum Romanum imperium formidet temere attentare, ipsumque taliter habeatis, ut formidine pene de cetero tale sit delinquere volentibus in exemplum. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Rome aput Sanctam Sabinam, III. Nonas Iulii, ind. X, anno Domini MCCCXII. regni nostri anno III. imperii vero primo.

822. LITTERAE EIUSDEM DE FACTO TUSCORUM.

Ex solo 2 fol. 85^v.

(P. decst.)

Heinricus etc. illustri Frid(erico) regi Trinacie affini, admirato, principi et amico suo karissimo et cet.

Quia Florentinorum, Lucanorum^a et Senen(sium) nostrorum et sacri Romani imperii rebellium iniquitas sic excrevit, quod ipsi inmemores beneficiorum multiplicium, que ab eodem imperio hactenus iugiter receperunt, non advertentes, quid periculi sit eis inprovisa temeritas allatura, presumpserunt contra nos et imperium calcaneum prodicionis et rebellionis erigere et accensi spiritu Sathane pro posse queque obstacula nobis et dicto imperio incessanter ministrare, crimen lese maiestatis propterea committentes, propter quod nos nec mirum graves ex tanta offensione sencientes in corde puncturas, credidimus ipsos salubribus monitis et inductionibus ad bonum obediencie revocare ipsosque tam per litteras quam ambaxatores nostros sollempnes requiri fecimus et moneri, ut ab huiusmodi rebellionē cessantes ad mandata et gratiam imperii gradirentur. Tandem ipsis nostra salubria monita et precepta deducantibus temere in contemptum, ad eorum conterendam proterviam certos processus² contra ipsos fecimus,

821. ^b) excedit l. ^c) vestri admiratii l.

822. ^a) Lucani c.

1) Cf. infra nr. 847 et ea quae ibidem in prooemio citavimus ex Nicolao Botrontinensi. 2) Supra nr. 715. 716. 768.

graves sentencias et penas iuxta demeritorum exigenciam continentes, quas nisi infra certum peremptorie terminum eis prefixum plene ad mandata imperii reverterentur, ipsos decrevimus incurrere ipso facto. Quod semper facere neglexerunt. Igitur ad eorum intencionem et contumeliam edomandam, ne quod ab eis incaute committitur, trahatur aliis in exemplum, vos, quem nuper nostrum et imperii supremum et generalem maris constituimus ammiratum et cum quo unionem, confederacionem et bonam amicieiam perpetuo dante Domino^b duraturam contraximus, ut in quantum poteritis et debetis, contra predictos Florent(inos), Lucanos^c et Senen(ses) rebelles, bannitos et proditores nostros et imperii, contra quos eciam certis ex causis iustum bellum indiximus ac eorum fautores, coadiutores et sequaces et eorum res bonaque procedatis tam per mare quam per terram, tenore presencium requirimus et mandamus. In cuius etc.

Datum ut supra¹.

823. INDEX SCRIPTORUM EX PARTE REGIS TRINACRIAE EMISSORUM.

Seriem scriptorum, quam iam hic proponere liceat, deprompsimus ex Indice documentorum a. 1313. a Bernardo de Mercato confecto, de quo v. supra ad nr. 298. Quem denuo accuratissime contulimus. In margine omnibus documentis adiectum est: p̄ (= portatur, ut crediderim). Cf. Doehringes l. c. II, 112 sq. Partim ut videtur non approbata, partim posterius emissa esse videntur.

Has viginti duas litteras omnes deperditas esse sane dolemus². (P. deest.)

1. Procuratorium comitis de Claromonte ex parte regis Frederici ad promittendum domino imperatori solutionem C^m flor(enorum).

Item novem paria litterarum sigillatarum sigillo comitis de Claromonte procuratoris regis Frederici, videlicet

2. Littera dicti comitis procuratorio nomine pro rege Fr(ederico) de promissione facta de incipienda guerra viva per ipsum regem^a.

3. De certo modo faciendo concordiam^b cum rege Roberto^c.

4. De certo modo concordiam faciendo contra Robertum.

5. Littera unionis approbat(a)³.

822. ^b) dñō dante signo transponendi posito 2. ^c) Lucanen. c.

823. ^a) mutato ductu post add. ^b) sequitur approbate deletum. ^c) cum—Roberto mutato ductu atramento fusciori post add.

1) *Supra nr. 818.* 2) *In adnotatione ponere liceat ea quae narrat Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyck) pag. 60. Sed nonnulla minus recte referre videtur.* Post sui coronationem dominum Symonem de Regalibus de Pystorio tunc suum cambellannium una cum quibusdam militibus, qui ad Urbem venerant, et fratre Peregrino ex parte regis Federici ad eum missis misit in Sciciliam. Et ut credo, isti primo de parentela facienda inter filium dicti regis et filiam imperatoris sunt locuti ad dictum regem Fredericum et de quibusdam pactis et confederationibus inter eos, de quibus modicum recorder ad presens. Tamen credo, quod postea inter eos pro pueris eorum per procuratores in Roma parentela est iurata et quantum ad dotem et ad omnia concordata. Item recorder, quod dominus imperator habuit de pecunia regis Frederici unam summam magnam florenorum, et de illa dominus Lucas et dominus Ostiensis aliquid in Scicilia habuerunt propter suas expensas. Quantum non recorder. Credo etiam, quod pacta erant inter eos, quod unus tenebatur alium iuvare in ista guerra, quam habebat dominus contra Tuscos et contra regem Robertum. Et credo quod post inceptionem guerre contra regem Robertum unus non poterat pacem facere sine alio, et quod quam diu guerra durabat inter eos, omni anno rex Fredericus tenebatur ei dare L milia florenorum, et de hoc quod contra regem Robertum iuste acquirerent, filius suus cum filia imperatoris debebat habere unam partem, et multa talia. Ista pro certo nescio, quia modicum ad talia habebam cor, sed per intellecta a pluribus ista puto vera esse. 3) *Cf. supra ad nr. 816.*

6. De concordia facienda non obstante contramandato approve.
7. De parentela approbat(e)¹.
8. Procuratio super officio admirati approbat(a)².
9. De contractu matrimonii et promisso, quod filius regis F(rederici) succedat in Regno. 5
10. De incipienda guerra et de danda tertia parte acquisita de Regno a Faro citra.
Item novem^d paria litterarum sigillatarum sigillo regis Fr(ederici), videlicet^e
11. Quod^f barones iurarent domino P(etro) filio regis.
12. De concordia non facienda, nisi insula Sicilie remaneat domino regi Frederico et heredibus suis. 10
13. Quod personaliter tam dominus imperator quam dominus rex F(redericus) invadant Regnum.
14. De solvenda pecunia promissa.
15. De unione tenenda non obstante aliquo mandato.
16. De certo modo faciendo concordiam. 15
17. De unione domini regis³.
18. De officio admiracie^{g.2}.
19. De parentela domini regis¹.
20. Instrumentum quod rex Fredericus testificatur duo sigilla pendencia esse sigilla sua propria 20
sub sigillo secreto⁴.
21. Procuratorium comitis de Claromonte pro rege F(rederico) ad tractandum etc. sub sigillo secreto⁵.
22. Procuratorium comitis de Claromonte pro rege F(rederico) ad tractandum et iniendum concordiam et amicitiam cum domino imperatore sub sigillo secreto⁶.

824—830. HOMAGIA ET PRIVILEGIA DIVERSORUM.

25

1312. Iul. 4.—9.

824. INFEUDATIO WALTHERI IUNIORIS DE GEROLSECK. Iul. 4.

*Superest in Copiario 'Lahr-Malberg Copialbuch 697' saec. XVI. fol. 27 tabularii generalis Karlsruhani, qui curante illius praefecto denuo collatus est. — Böhmer, Reg. 30
Heinr. 493. (P. deest.)*

Heinricus divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus uni-
versis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et
omne bonum.

823. ^{d)} super octo deletis; cf. not. g. ^{e)} sequitur de deletum. ^{f)} sine alinea. ^{g)} De — ad 35
miracie mutato ductu stilo acutiori post add.; cf. not. d.

1) Cf. supra ad nr. 818. 2) Ad nr. 819. 3) Ad nr. 816. 4) Cf. etiam in Inventario post
mortem imperatoris a. 1313. die 27. m. Aug. apud Sanctum Vincentium confecto: Item X paria litterarum sub
sigillo regis Trinacie de conventionibus habitis inter dominum imperatorem et ipsum de matrimonio
et confederatione. Item IX paria litterarum sub sigillo comitis de Claromonte de eisdem negociis. 40
5) Cf. supra ad nr. 817. 6) Ad nr. 815.

Oculi presidentis in solio subiectorum statum et merita debent prudenter advertere illosque benignius prosequi gratiis dignisque rependiis promovere, quos experta constantia comprobat, inconcussa devotio titulat et exhibitio probata commendat. Sane constitutus in nostre maiestatis presentia nobilis vir Waltherus de Geroltseck iunior fidelis noster
 5 dilectus nobis exposuit humiliter supplicando, quatinus cum nobilis vir Waltherus de Geroltseck advocatus noster provincialis pater suus castrum Malburg, situm in der Mortenawe cum omnibus suis pertinentiis, quod idem Waltherus et predecessores sui a nobis et antecessoribus nostris tenebant, in feudum sibi et suis manibus resignavit, ipsum sibi eodem modo in feudum concedere et de eodem investire de solita elementia
 10 dignaremur. Nos itaque predicta consideratione commoniti et predicti Waltheri iunioris obsequia, que nobis et imperio exhibuit hactenus et nunc in Italia exhibet et exhibere poterit in futurum, gratiosius attendentes, sibi huiusmodi concedentes castrum cum suis pertinentiis in feudum, ipsum de eodem investivimus et tenore presentium investimus, recepto super hoc ab eodem fidelitatis debite sacramento. In cuius rei testimonium
 15 presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Rome apud Sanctam Sabinam, III. Non. Iul., indict. X, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

825. 826. SCRIPTA PRO MANFREDO DE CLAROMONTE. Iul. 5.

825. INSTRUMENTUM FIDELITATIS PRAESTITAE.

20 *Autographon* 1) a Iohanne de Dyst exaratum servatur inter Acta et collectanea Bernardi de Mercato Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 14'; in verso legitur manu Bernardi scriptum: Instrumentum fidelitatis Manfredi de Claromonte comitis Mohac. Item ab ipso Bernardo registratum est 2) inter eius Acta et protocolla l. c. 'Mazzo 4 nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604) fol. 3, ubi
 25 rubrum: de fidelitate comitis Mohac; cf. iam supra ad nr. 799. 800. Ex 1 et 2 edidit Doenniges l. c. II, 185 nr. 46; nos denuo contulimus. — Böhmer, Reg. Heinr. 495.

(P. deest.)

In nomine Domini amen.

Anno nativitatis eiusdem millesimo tricentesimo^a duodecimo, inditione decima,
 30 quinta die mensis Iulii. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat presentibus et futuris, quod in presentia mei notarii infrascripti et testium subscriptorum propter hoc specialiter vocatorum et rogatorum nobilis vir^b Manfredus de Claromonte Dei et regia gracia comes Mohac, dominus Ragusie et serenissimi principis domini regis Frederici Trinacrie senescalcus fecit homagium seu fidelitatem serenissimo principi^c ac
 35 domino domino^d Henrico divina favente elementia Romanorum imperatori semper augusto ac eidem prestitit fidelitatis debitum iuramentum in modum qui sequitur, recepta tamen prius investitura more solito et consueto ab ipso domino imperatore de ducentis marcis argenti recipiendis et solvendis dicto comiti a camera dicti domini imperatoris singulis
 40 festo nativitatis Domini, quousque dictus dominus imperator eidem comiti tantam terram assignaverit¹, in qua dictus dominus comes dictam pecunie summam plenarie recipere possit:

825. a) CCC 2. b) abhinc mutato atramento 1. c) excidit 1. d) . . add. 1.

1) In adnotatione nonnulla ex Nicolai Botrounensis relatione (ed. Heyck) pag. 79 ponere liceat:
 45 De huiusmodi feodis predictis et comites et alii tenebantur facere servitia imperio secundum modum et formam, quam faciunt illi qui habent feoda talia in regno, licet eis modus et forma gravis et dura

Ego^e Manfredus de Claromonte Dei et regia gratia comes Mohac, dominus Ragusie et serenissimi domini Frederici regis Trinacie senescalcus^e iuro ad hec sancta Dei ewangelia, quod ab hac hora inantea ero fidelis vobis domino Henrico^f Romanorum imperatori semper augusto, successoribus vestris ac sacro Romano imperio contra omnem hominem, excepto dicto domino Frederico rege Trinacie. Et quod non ero in consilio vel tractatu, quod perdatis vitam aut membrum aut aliquem vestrum vel imperii honorem vel quod capiamini mala captione. Et si scivero aliquem vel aliquos illud tractare, pro posse meo impediam et si illud impedire non potero, vobis revelabo per me vel per meum nuncium vel per meam epistolam^g. Et si aliquod secretum michi dixeritis aut imponetis, illud nemini pandam ad vestram lesionem. Et si aliquod consilium a me petieritis, illud vobis iustum, bonum et utile dabo secundum meam conscientiam. Et imperium quod habetis et terras et iura vestra et imperii adiutor ero ad manutenendum et defendendum et recuperandum contra omnes. Hec et omnia alia, que in forma sacramenti fidelitatis nova et veteri continentur, attendere et observare promitto. Sic me Deus adiuvet et hec sancta Dei ewangelia.

Acta sunt hec Rome, anno, die, mense et inditione predictis, apud Sanctam Sabinam. Presentibus reverendo in Christo patre^h domino^e Balduino archiepiscopo Treverensi, domino Amedeo comite Sabaudie, dominis Robertoⁱ nato domini Roberti comitis Flandrie, Henrico de Flandria marescalco domini imperatoris predicti, Bertolo^k de Spoleto iudice et aliis fidedignis testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes de Dyst dictus de Cruce clericus Leodien. dyoc. sacrosancte Romane ecclesie ac imperiali auctoritate notarius publicus premissis omnibus et singulis una cum Bernardo notario infrascripto et testibus predictis presens interfui et hoc publicum instrumentum inde confeci et scripsi meoque signo signavi rogatus.

826. PRIVILEGIUM IMPERATORIS.

Superest in solo codice Monacensi lat. 21242 (Ulm. 42), de quo v. supra ad nr. 676, fol. 85'. Edidit Guilelmus Meyer Spirensis l. c. XIX, 92 nr. 13. Denuo contulimus. (P. deest.)

Heinricus etc. spectabili viro Manfredo de Claromonte comiti Mohac, illustris Frid(erici) regis Trinacie senescalco et cet.

Quamvis cunctis nostre dicioni subiectis expandamus libenter munificencie nostre sinum, in illos tamen libencius gratiam^a nostre liberalitatis extendimus, quos servitorum nostrorum continuus labor exagitat et in magnis probatos et arduis illustrium personarum favor et benivolencia coadiuvat. Igitur ob clara tuarum virtutum merita^b nobis nota et grata servicia, que nobis exhibuisti et exhibere poteris in futurum, volentes personam tuam specialis dono gracie prevenire, ducentas marcas argenti singulis annis, videlicet medietatem in proximo festo assumptionis beate Marie semper virginis et medietatem aliam in festo nativitatis Domini subsequente, de imperiali camera percipi-

825. e) .. add. 1. f) Henricio 1. g) spitolam 2. h) patri 1. i) Roberto 1. k) Bertolo 2.

826. a) gr̃e c. b) merita virtutum signo transponendi addito c.

videatur aliquibus, et pluribus assignavit eis in illis partibus castra et circa castra magis prope summam datam. Et quia non tot erant castra in sua obedientia sicut milites, eis assignavit de sua camera recipere annuatim, donec in Ytalia in aliquibus locis certis eis predicta assignasset. Omnibus Theotonicis militibus, paucis exceptis, in Alemannia in suis partibus alias terras in feoda assignavit secundum condiciones et merita personarum.

endas per te et tibi solvendas de ea, quousque ipsas provisione nostra previa in terris percipiendas tibi deputaverimus¹, in feodum de liberalitate nostra tibi et tuis heredibus in perpetuum duximus largiendas, recepto super hoc fidelitatis debito sacramento. In cuius et cet.

⁵ Datum ut supra².

**827—829. SCRIPTA AD ARCHIEPISCOPUM ARELATENSEM
SPECTANTIA. Iul. 5.—9.**

827. INSTRUMENTUM FIDELITATIS. Iul. 5.

Serratur autographon 1) loco ad nr. 825 citato 'Mazzo 4 nr. 15', item a Iohanne de Dyst exaratum; in verso scripsit Bernardus: Instrumentum fidelitatis archiepiscopi Arelatensis, itemque alia manus coeva: Instrumentum fidelitatis homagii facti domino imperatori Henrico per dominum archiepiscopum Arelatensem in recognitione per eum facta. Registratum est 2) a Bernardo loco supra citato fol. 4, ubi rubrum: de fidelitate archiepiscopi Arelatensis; cf. iam supra ad nr. 799, 800. Ex 1 et 2 edidit Doenniges l. c. II, 186 nr. 47; nos denuo contulimus. — Böhmer, Reg. Heinr. 494. (P. dcest.)

In nomine Domini amen.

Anno nativitatis eiusdem millesimo tricentesimo^a duodecimo, indie decima, quinta die mensis Iulii. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat presentibus et futuris, quod in presentia serenissimi principis ac^b domini domini Henrici divina
²⁰ favente^c clemencia Romanorum imperatoris, mei notarii infrascripti et testium subscrip-
torum propter hoc specialiter rogatorum et vocatorum personaliter constitutus venerabilis
in Christo pater ac dominus dominus Galliardus Dei gratia Arelatensis archiepiscopus,
iam dictus archiepiscopus homagium seu fidelitatem fecit domino imperatori predicto ac
eidem humiliter et devote more solito nomine suo et ecclesie sue predictae fidelitatis
²⁵ sacramentum prestitit in hunc modum. recepta tamen prius solempni investitura regalium
nomine suo et ecclesie sue predictae a dicto domino imperatore per septem imperiale:

Ego Galliardus Arelatensis archiepiscopus recongnoscens^d nomine meo et ecclesie
Arelatensis, vos serenissimum principem dominum Henricum divina favente clementia
Romanorum imperatorem esse et esse debere verum et legitimum dominum tempo-
³⁰ ralem, iuro ad hec sancta Dei ewangelia coram me presentialiter^e preposita, quod
ab hac^f hora^g inantea ero fidelis vobis et successoribus vestris et sacro Romano
imperio tamquam vero et legitimo domino meo temporali. Et quod non ero in consilio
vel tractatu, quod perdatis vitam aut membrum aut aliquem vestrum vel imperii
honorem vel quod capiamini mala captione. Et si scivero aliquem vel aliquos illud
³⁵ tractare, pro posse meo impediam et si impedire non potero, illud vobis revelabo per
me vel meum nuntium vel per meam epistolam. Et si aliquod secretum michi dixeritis
ac^h imponetis, illud nemini pandam ad vestram lesionem. Et si aliquod consilium a
me petieritis, illud vobis iustum, bonum et utile dabo secundum conscientiam meam.
Et imperium quod habetis et terras et iura vestra et imperii adiutor ero ad manu-
⁴⁰ tenendum et defendendum et ad recuperandum contra omnes. Insuper confiteor et
recognosco nomine quo supra, me tenere et tenere debere regalia ecclesie supradicte

827. a) CCC 2. b) et 2. c) clemente add. 1; clemencia sequ. cancellatum 2. d) recog-
nosco 2. e) abhinc mutato atramento 2. f) in margine add. 1. g) ora 2. h) aut 2.

1) Cf. pag. 827 not. 1. 2) Supra nr. 818 (Iul. 4), ut videtur; sed certe eidem diei (Iul. 5) ut supra
⁴⁵ nr. 825 rindicandum est.

Arelatensis a vobis solo et Romano imperio et non alio et eadem de dominio vestro et imperii aliquo tempore subtrahereⁱ non intendam. Consueta quoque servicia et debita vobis et imperio devote et fideliter exhibebo. Hee et alia, que in forma sacramenti fidelitatis nova et veteri continentur, attendere et observare promitto. Sic me Deus adiuvet et hec sancta Dei ewangelia.

Acta sunt hec Rome apud Sanctam Sabinam, anno, die, mense et indicione predictis. Presentibus venerabili in Christo patre domino Henrico Dei gratia episcopo Tridentino ac cancellario dicti domini imperatoris, Rodulpho duce Bavarie, Luduyco^k de Sabaudia cenatore alme Urbis, Roberto nato domini Roberti comitis Flandrie, Henrico de Flandria marescaleo dicti domini imperatoris viris nobilibus ac dominis Amedeo^l comite Sabaudie, Manfredo prefecto alme Urbis, magistro Iohanne de Lucidomonte sacre theologie doctore, dominis Homini^l de Peretulo, Iohanne de Venstinga^m, Bertuloⁱ de Spoleto iudicibus testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes de Dyst dictus de Cruce clericus Leodyensis dyocesisⁿ sacrosancte Romane ecclesie et imperiali auctoritate publicus notarius premissis omnibus¹⁵ et singulis una cum dictis testibus presens interfui ac cum magistro Bernardo notario infrascripto et hoc presens publicum instrumentum inde confeci et scripsi meoque signo consueto signavi rogatus.

828. PRIVILEGIUM IMPERATORIS PRIUS. *Id.* 9.

Repetimus editionem nostram ex autographo bibliothecae Parisiensis 'Collection de 20 Baluze Chartes nr. 671' (in cod. Baluziano 393) iam 'Neues Archiv' XXIX, 594 nr. 16 paratam. Scriptum est ad modum bullarum papalium; cf. l. c. not. 1. Bulla aurea desideratur. (P. deest.)

¶ Henricus ¶ septimus divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam²⁵ suam et omne bonum.

Imperialem decet celsitudinem, ecclesiis sibi subiectis et earum prelatis ac personis ab iniuriis precavere dispendiis necnon earum comodis et utilitatibus ubilibet per effectum operis providere. Sane venerabilis Galhardi Arelatensis archiepiscopi principis nostri dilecti nobis porecta petitio continebat, quatinus cum a retroactis temporibus bona quedam ipsius ecclesie per plures et diversos temporibus suorum in eadem ecclesia predecessorum improvide nimis occupata sint haecenus et detenta non in modicum eorum preiudicium et gravamen, super premissis sibi providere dignaremur de remediis oportunis. Actendentes igitur, quod iustis votis fidelium benignus est adhibendus assensus, huiusmodi quoque precibus favorabiliter annuentes, sibi et successoribus suis ac ecclesie Arelatensis predictae de speciali gratia duximus indulgendum, ut per se vel procuratores suos, quos ad hoc statuendos duxerint, possint a quibuscunque personis, cuiuscunque conditionis, eminentie vel status existant, in iudicio coram competenti iudice petere et exigere sua necnon ecclesie sue bona mobilia et immobilia, res et iura quecumque. Non obstante cuiuscunque legitimi temporis prescriptione, etiamsi quadraginta vel centum annorum curriculis insistat, cuius in singulis ipsius ecclesie casibus tenore presentium ex certa scientia auctoritate imperiali vires favorabiliter evacuamus, quod imprescriptionibus^a in futurum contra eandem ecclesiam Arelatensem

827. ⁱ) deest 2. ^k) Ludoyco, prima o super u correcte 2. ^l) Homoni 1. ^m) Venstingua 2.
ⁿ) in margine add. 1.

828. ^a) sic or.

emersuris volumus similiter observari. Non obstantibus iuribus et legibus, quibus posset impediri nostra gratia sic indulta, et precipue legibus dicentibus, bona sive iura ecclesiastica quadraginta vel centum annorum spacio legitime posse prescribi. Salvis in omnibus predictis iuribus imperii Romani aut eius fisci, quibus per hanc nostre largi-
 5 tatis gratiam beneficium iuris comunis adimere non intendimus vel artare. Nulli ergo liceat hanc nostre indultionis et gratie paginam infringere vel ei ausu temerario contrahere. Quod qui facere presumpserit, nostre celsitudinis indignationem et penam, quam eidem nostro arbitrio infligendam duxerimus, se noverit incurrisse. In cuius rei testi-
 monium presentes litteras imperialis nostre maiestatis bulla aurea iussimus communiri.
 10 Dat. Rome apud Sanctam Sabinam, VII. Idus Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo duodecim[o], indictione decima, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

829. PRIVILEGIUM EIUSDEM ALTERUM. Iul. 9.

Documentum grave hucusque ineditum benivolenter descripsit vir d. Henricus Pogatscher Romanus ex R Registro Clementis VI. comm. anni II. lib. III, iam in serie
 15 *Registrorum tabularii Vaticani tom. 159, ubi fol. 369^a epistolae nr. 1615 insertum solum servatur. V. Werunsky 'Excerpta ex Registris Clementis VI. et Innocentii VI.' nr. 42 et Riezler 'Vatikanische Akten' nr. 2177a. Cf. privilegium imperatoris Iul. 7 concessum ibidem nr. 43 et 2177b.* (P. deest.)

Henricus septimus divina favente clementia Romanorum imperator semper augu-
 20 stus venerabilibus archiepiscopo Ebredunensi et episcopo Diensi dilectis et fidelibus principibus suis gratiam suam et omne bonum.

Sedentis super cherubin et intuentis abyssos¹ inspiratione perdocti dignum exercitium nos consumasse confidimus, dum utilitati communi nostrorum fidelium intendentes venerandas personas, morum gravitate modestas, litterarum sciencia proditas parte nostre
 25 solitudinis suffulcimus. Igitur cum ex parte venerabilis Galhardi Arelatensis ecclesie archiepiscopi principis nostri dilecti nostre celsitudini nuper extiterit humiliter supplicatum, quatinus cum propter viarum discrimina et ipsius Arelatensis ecclesie a nostra imperiali curia frequentem distanciam idem archiepiscopus nostram presenciam accedere commode non possit, propter quod dicta sua Arelatensis ecclesia non modicam sentit
 30 sepissime lesionem, sibi et dicte sue ecclesie de nostra consueta mansuetudine^a vellemus oportunis remediis ex speciali gracia providere, nos ad ipsius Arelatensis archiepiscopi et ecclesie memorate precipue nostre considerationis benivolenciam convertentes, eiusdem archiepiscopi devotis precibus inclinati, vos et quemlibet vestrum super omnibus causis maioribus et minoribus tam criminalibus quam civilibus, quas dictus^b Arelatensis
 35 archiepiscopus idem et successores eius nomine sue ecclesie predictae contra quascumque personas, cuiuscumque conditionis vel status existant, eciamsi regali vel alia quacumque fulgeant dignitate seu corpus, collegium aut universitatem habe[a]nt vel eos habere contigerit, pro iuribus ipsius ecclesie Arelatensis iam competentibus et competituris eciam in futurum auditores et diffinitores et iudices facimus et presentibus ordinamus,
 40 donec aliud super hoc per nos aut aliquem successorum nostrorum in imperio fuerit ordinatum. Dantes et committentes vobis et cuilibet vestrum auctoritate nostra imperiali iurisdictionem et plenam potestatem audiendi et cognoscendi in huiusmodi causis summarie et de plano et sine strepitu et figura iudicii et ipsas examinandi et tandem fine debito decidendi, que vos ambo decreveritis in eis aut aliquo ipsorum vel alter vestrum

45 829. ^a) consueta mansuetudine in loco raso R. ^b) dēē R.

1) Cf. 2. Reg. 6, 2. Dan. 3, 55.

decreverit, faciatis vos aut alter vestrum faciat imperialis nostri culminis auctoritate firmiter observari. Volumus eciam, quod per concessionem nostram huiusmodi iudiciarie cognitionis non sit melior conditio occupantis, quin immo causam vel causas per alterum vestrum inchoatas alter possit modo predicto iuris tramite terminare^c, nec iurisdictionem huiusmodi expirare volumus re integra per obitum committentis. Nulli ergo liceat 5 hanc nostre indultionis et gracie paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Quod qui facere presumpserit, nostre celsitudinis indignationem et penam, quam eidem nostro arbitrio infligendam duxerimus, se noverit incurrisse. In cuius [rei] testimonium presentes litteras imperialis nostre maiestatis bulla aurea iussimus communiri.

Dat. Rome apud Sanctam Sabinam, VII. Id. Iulii, anno Domini millesimo trecent- 10 tesimo duodecimo, ind. decima, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

830. FORMA CONCESSIONIS FEUDI.

Signo chronologico carentem hic adiungere liceat ex codice notissimo Vindobonensi lat. 410 (Iur. Can. 60) fol. 19 nr. 134, ubi rubrum in margine: Item concessio pheodi ab imperatore. Edidit iam olim Chmel loco supra ad nr. 457 citato II, 345 nr. 50. 15 Denuo contulimus. (P. deest.)

H(enricus) divina favente elementia Ro(manorum) imperator semper augustus uni- versis sacri imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Dum vota fidelium nostrorum benigno favore prosequimur gratiose, imperialis excellentie decus extollimus et mentes illorum ad devotionem imperii ferventius incitamus. 20 Eapropter nosce volumus universos, quod nos fidem et multiplicia servicia nobilis viri H. nostri fidelis, quibus nobiscum in Ytalie partibus constitutus nobis et imperio studuit mente sollicita complacere, quodque inantea perserverare debeat fortius in eisdem, gratiosius intuentes sibi et suis heredibus feodum, quod C. de tali loco super curia sita in tali villa nec non aliis redditibus sive bonis a nobis et imperio tenebat, dum vixit, 25 quodque nobis et eidem imperio dinoscitur nunc vacare, motu liberalitatis nostre duximus conferendum. Tenore presentium universis et singulis inhibemus firmiter et districte, ne quis prefatum H. aut heredes suos in huiusmodi feodo presumat impedire vel quomodolibet molestare. Fidelitate et homagio, que dictus H. post investituram, quam sibi de predicto feodo et bonis nobis et imperio ex morte prefati quondam C. vacantibus 30 sollempniter fecimus, nostre maiestati, prout moris est, prestitit, nobis et eidem imperio etiam inantea cum debitis et consuetis de dicto feodo serviciis semper salvis. In cuius rei et cet.

831. PROMISSIO PRO COMITE DE BUCHECK.

1312. Id. 8.

35

Descripsit iam olim Iaffé b. m. ex autographo tabularii Bernensis (= Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 260 nr. 408). Sigillum fere illaesum olim pendebat fasciis sericis rubei flavique coloris. In verso manu cancellariae regiae exaratum est R (= Registrat.). Cf. infra ad a. 1313. Mai. 20. — Böhmer, Reg. Heinr. 497.

(P. deest.)

40

829. c) terminare tramite signo posito R.

HEnricus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Hugoni comiti de Bûchecke fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Grata servicia, que nobis in Ytalia exhibuisti hactenus, nos inducunt, ut te ad serviendum nobis inantea astringamus. Quia igitur nobis servire promisisti in Ytalia vel ubi tunc fuerimus per unum annum cum quinque dextrariis hominibus, equis et armis decenter expeditis, eo excepto quod consweta sunt stipendia tibi salva, nos pro huiusmodi servicio centum et viginti marcas argenti promictimus tibi daturus. Sed quia paratam pecuniam non habemus, pro eisdem centum et viginti marcis theolonium nostrum in Berno et Cawerschin(os) ibidem, quorum utilitas et redditus ad duodecim marcas argenti se annis singulis extendere dicuntur, ut est propositum coram nobis, tibi tuisque heredibus presentibus obligamus tenendos, utendos, fruendos et possidendos tam diu per te et tuos heredes, donec vobis per nos vel nostros successores in imperio de predictis centum et viginti marcis argenti fuerit plenarie satisfactum. Mandantes et iniungentes theoloniariis ac omnibus qui ad ipsum teolonium^a spectare dinoscuntur ac Cawerschinis predictis, ut tibi et tuis heredibus iuxta predicta in omnibus obediant et intendant, ac inhibentes . . sculteto, . . consulibus^b et civibus nostris in Berno, ut te et heredes tuos in premissis non presumant aliququaliter impedire. Set volumus potius, ut tibi tuisque successoribus ad consecucionem predictorum prestent consilium, auxilium et iuvamen. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Rome apud Sanctam Sabinam, VIII. Idus Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, indictione X, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

832. SCRIPTUM SUPER SCULTETATU SLETSTADIENSI SECUNDUM.

1312. Iul. 14.

Denuo contulimus autographon tabularii secreti reipublicae Bavaricae. Sigillum fere illaesium pendet loro membranaceo. In verso manu cancellariae regiae scriptum est: R (= Registratum). Edidit etiam Albrecht loco supra ad nr. 750 citato I, 215 nr. 301.

Quae concordant cum Scripto primo Iun. 19. edito supra nr. 790, typis minoribus excudenda curavimus. Cf. Scriptum tertium infra ad Nov. 11. — Böhmer, Reg. Heinr. 498. (P. deest.)

HEnricus divina favente elementia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Heinricho de Rapoltstein fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Etsi cunctorum nostrorum ac imperii subiectorum delectamur status extollere, tamen eorum maxime profectibus et commodis providere disponimus, qui nos et dictum imperium suis devotis obsequiis plus ceteris venerantur. Sane cum officium scultetatus in Sletstat strennuo viro Heinricho dicto Waphler pro quadringentis marcis argenti dudum certis de causis obligaverimus, per nos aut nostros successores in imperio pro dicta summa argenti quocunque tempore redimendum, tibi . . propter grata que non cessas nobis impendere servicia duximus indulgendum*, ut idem officium pro dictis quadringentis marcis argenti vice et nomine nostris ac ipsius imperii redimere valeas ab eodem simili condicione, qua dictus Waphler ipsum officium hactenus tenuit, per te tuosque

831. a) sic or. b) . . add. or.

heredes exercendum, tenendum et possidendum tam diu, quousque iam dictum officium a nobis sive nostris in imperio memorato successoribus pro prememorata summa pecunie redimatur. Dantes vobis potestatem plenariam prefatum officium exercendi, prout singuli in eodem officio vestri predecessores ipsum exercere et regere consueverunt. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis imperialis sigillo iussimus communiri.

Dat. Rome apud Milicias, pridie Idus Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, indice, decima, regni* nostri anno quarto, imperii vero primo.

833. PRIVILEGIUM ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI CONCESSUM.

1312. Iul. 18.

Praesto fuerunt duo autographa 1 et 2 tabularii regii Confluentini, quae nos ipsi descripsimus vel contulimus. Manibus diversis scripta sunt. In verso autem eadem manu cancellariae regiae exaratum est R (= Registratum). Autographi 1 sigillum laesum pendet filis sericis rubei flavique coloris; in dorso legitur: obligacio Bopard. et Wezal. Henr. Bald. .2. Autographi 2 sigillum fere illaesum pendet fasciis violacei coloris; in dorso legitur: obligatio Bopardie et Wesalie. Henr. Bald^o. .2. Ex 2 edidit Günther 'Codex diplomaticus Rheno-Mosellanus' III, 1 pag. 148 nr. 53.

Adnotare liceat formam¹ arengae, quae a textu privilegii emissi valde discrepat, servatam in codice Monacensi lat. 21242 (Ulm. 42), de quo v. supra ad nr. 676, fol. 86. Edidit Guilelmus Meyer Spirensis l. c. XIX, 94 nr. 16. Nos denuo contulimus.

Cf. mandatum imperatoris civitatibus directum infra ad Dec. 8. — Böhmer, Reg. Heinr. 500. (P. decst.)

¶ Henricus ¶ divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus tam presentibus quam futuris gratiam suam et omne bonum.

(1) Romani providentia principis divine et humane legis auctoritate vallata, inter assiduas curas et immensas sollicitudines, que ministerio imperialis dignitatis incumbunt, ea pro augmento magnificentie sue ac conservatione obsequentium sibi debet precipua

1) Henricus Dei etc. Romanorum providencia cesaris divine et humane legis auctoritate vallata, inter assiduas curas et immensas sollicitudines, que ministerio imperialis dignitatis incumbunt, ea pro augmento magnificencie sue et conservacione obsequencium sibi debet precipua^a meditatione vigere, ut sic principum et collateralium suorum, qui non solum sua, verum eciam semet ipsos eius obsequiis dedicarunt et quorum grata devocio alta consilia et virtutes innumeras^b, quibus eos fecundavit Altissimus, non solum prestitit placens^c obsequiis, set speratur inantea pocius placitura prestandis, merita et indempnitates digne respiciat, quod ipsos^d et bona eorum, que nonnunquam pro emergentibus negociis imperii, cui dante Domino feliciter presidemus, exigere nos oportet, conservemus illesa, et ubi de exhibitis non sic celeriter satisfactio sequi poterit, promissiones, obligaciones et cauciones alie subsequantur, ita quod nos et debitum exolvamus et ipsi non debilitati viribus ad predicta servicia intrepide se exhibeant promciores. Sane quidem venerabilis germanus noster etc.

^a) precipue c.

^b) innumeres c.

^c) placet c.

^d) ipsas c.

meditatione vigere, ut sic principum et collateralium suorum, qui non solum sua, verum etiam semet ipsos eius obsequiis dedicarunt, merita digne respiciat, quod ipsi non debilitati viribus ad predicta servicia intrepide se promptiores exhibeant et ubi de exhibitis non sic celeriter satisfactio consequi poterit, promissiones, obligationes et cautiones alie
 5 subsequantur. (2) Sane noverit presens etas et futura posteritas, quod nos attendentes fidem puram, devotionem sinceram et grata servicia, que venerabilis Baldewinus Trevirorum archiepiscopus princeps et germanus noster carissimus non sine magnis laboribus, periculis et expensis, quibus se ipsum et ecclesiam Treverensem gravavit multis oneribus debitorum, nobis et imperio fideliter exhibuit haecenus tam in Alamania quam in Italia
 10 et in Urbe incessanter ad presens exhibet et exhibere poterit devocius in futurum, et volentes liberalitate nostra ipsius remunerare labores et indemnitati sue ecclesieque Treverensis favorabiliter providere, ut inantea nobis et imperio forcius servire valeant, ad quod ipsos teneri volumus, eidem archiepiscopo et ecclesie sue predictae duodecim milia librarum Hallensium duximus largiendas. Pro quibus opida et castra nostra et
 15 imperii, videlicet Bopardiam et Wesaliam, sibi et successoribus suis ac ecclesie Treverensi auctoritate imperiali obligavimus et tenore presentium obligamus tali modo et forma, quod idem archiepiscopus et successores sui predicta opida et castra teneant et possideant et potestatem instituendi et destituendi advocatos et alios officiales in eisdem habeant ac sturas, exactiones et collectas tam christianorum quam Iudeorum necnon
 20 alias utilitates dictorum opidorum seu castrorum nobis inibi competentes et imperio cum omnibus iuribus et pertinentiis eorundem^a, regalibus et vasallorum fidelitatibus exceptis, tam diu colligant et percipiant ac in suas utilitates convertant, donec sibi vel successoribus suis per nos vel successores nostros in imperio fuerit de dicta pecunie quantitate^b integraliter satisfactum. (3) Qua satisfactione exhibita dicta opida et castra
 25 cum omnibus iuribus et pertinentiis suis, sicut ea obligavimus, sine qualibet alia impetitione debiti, dampni vel interesse ac sine exceptione, impedimento seu obstaculo quolibet ad nos et imperium libere revertantur et ipsi assignare nobis et imperio sine contradictione qualibet teneantur. Perceptis ibidem et percipiendis interim, que sibi et ecclesie sue Treverensi predictae ob hoc, ut de ipsis predictorum opidorum et suorum
 30 pertinentium custodiam, retencionem et defensionem bonam et alia necessaria faciant, remittimus et donamus, in sortem principalem minime computandis. (4) Nostre tamen intentionis existit, quod sture seu exactiones predictae imponende christianis et Iudeis opidorum predictorum summam, quam nos seu nostri predecessores convenienter imponere consuevimus, annis singulis non transcendant. (5) Exhabundanti nichilominus
 35 reservamus nobis et imperio theloneum^c Reni et monetam nostram in opidis memoratis et quod eadem opida et castra pro nobis et imperio guerram faciant, cuicumque et quocienscumque voluerimus, quodque ad quamlibet requisitionem nostram et imperii nobis et eidem imperio sint apperta. Nichilominus in omnibus aliis preterquam superius obligatis specialiter iuribus nostris et imperii semper salvis. (6) Nulli ergo omnino
 40 hominum, cuiuscumque status, preeminentie aut condicionis existat, vel comunitati^d, collegio sive universitati liceat hanc paginam nostre donationis et obligationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem et quociens hoc attemptare presumpserit, mille marcarum argenti penam incurrat, quarum medietas fisco nostro, reliqua vero medietas dicto archiepiscopo vel eius successoribus applicetur. In cuius rei testimonium pre-
 45 sentes litteras exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Rome in Miliciis, XV. Kal. Augusti, indictione X, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

833. ^a) eorundem 2. ^b) quantitate pecunie 2. ^c) theloneum 2. ^d) comitati 1. 2.

834. PRIVILEGIUM PRO DIETHERO DE KATZENELLENBOGEN.

1312. Iul. 20.

Autographon tabularii Darmstadiensis benivolenter transmissum denuo contulimus. Pendet sigillum valde laesum filis sericis rubei flavique coloris. In verso nihil exaratum est. — Böhmer, Reg. Heinr. 501. (P. deest.)

¶ Henricus ¶ divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

(1) Ad hoc in specula imperialis fastigii nos a summo Rege cognoscimus collocatos, ut honorificum reipublice statum sollicite promovere ac subiectorum imperii commodis opportunis intendere liberaliter debeamus. Nam dum munificencie nostre beneplacitis ipsorum prosperitati prospicimus, devocionem eorum accendimus in exhibicione promptitudinis et fidei plenioris. (2) Eapropter obsequia grata sincerumque affectum, quibus nobilis vir Dyetherus comes de Katzenelinbogen consanguineus et fidelis noster dilectus hucusque constanter adhesit imperio et nobis iam in partibus Italie suis fidelibus serviciis ferventer studuit et studet complacere, ad memoriam non immerito revocantes et sperantes, ut idem nobis et imperio graviora prebere non cesset obsequia in futurum, ipsius contemplacione castro suo Katzenelinbogen predicto cum valle eiusdem et monte castri sui dicti Leychtemberg cum villa subiacente dicta Bibera et hominibus habitantibus in eisdem favoris imperialis plenitudinem impertimur et concedimus eisdem culminis imperialis auctoritate libertates et immunitates, quibus civitas et cives nostri in Oppenheim gaudere et perfrui dinoscuntur. Addicientes^a ex habunda[n]cia gratie specialis, quod in valle castri Katzenelinbogen supradicti singulis feriis secundis, in Bibera vero villa prenotata singulis feriis terciis, videlicet exnunc et inantea, forum septimanale ad usum mercacionis cuiuslibet observetur. Ad quod quidem forum confluentes in eundo et redeundo in personis et rebus protectione nostra gaudeant et forensium privilegio libertatum. (3) Insuper dicto Deythero^a ex uberioris dono gratie concedimus et indulgemus, ut in castro Katzenelinbogen et valle predictis duodecim Iudei hospites et similiter in monte castri Leychtemberg et villa subiacente totidem se recipere valeant ad continuam ibidem residenciam faciendam et eidem comiti serviendum, donec a nobis vel successoribus nostris in imperio dicti Iudei in utraque civitate pro mille ducentis libris Hallensium, pro quibus ipsos eidem tenore presencium obligamus, vel in altera tantum habitantes pro sexcentis libris Hallensium fuerint absoluti. Litteris nostris aliis omnibus, quas sibi super premissis concessimus¹, penitus revocatis. (4) Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre libertacionis, constitutionis et concessionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Quod qui fecerit, indignacionem nostram gravem se noverit incursum. In cuius rei testimonium presentes litteras exinde conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Rome in Miliciis, XIII. Kalend. Augusti, indicione decima, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

834. ^a) sic or.

1) Quae servatae non sunt.

835—837. LITTERAE FLORENTINORUM DIVERSIS MISSAE.

1312. Iul. 20.—25.

Litteras Florentinorum, in quibus mandatorum pontificis deperditorum mentio habetur, non in Appendice Variorum, sed hoc loco proponere liceat ad editionem, quam ex codicibus tabularii regii Florentini supra ad nr. 784—787 citatis paravit Bonaini l. c. II, 126 sqq.

835. LITTERAE AD CAPITANEOS EXERCITUS IN URBE. Iul. 20.

Apud Bonaini l. c. II, 126 nr. 156 ex C fol. 22 et D nr. 117. (P. deest.)

10 Priores artium et vexillifer iustitie civitatis Florentie nobilibus et sapientibus viris capitaneis exercitus Florentini existentis in Urbe salutem et victoriosos ad vota successus.

(1) Litteras vestras datas Rome, die quintadecima huius mensis, inter cetera continentes, quod de eo quod dominus noster rex Robertus non venit termino constituto, 15 gentes nostre dolebant et mirabantur et quod pedites in parte aliqua recesserunt et de militibus recedere minabantur et quod in predictis provideremus remediis oportunis, et quod domini legatus et Lucas cardinales ex parte vestra venerant et quod ipse dominus Lucas magnum vobis ostendit amorem et quod prout ex dictis domini cardinalis colligitis, videtur quod rex Alamanie de Urbe presentialiter non recedat, recepimus grata 20 manu et earum tenorem intelleximus diligenter. Quibus sic providimus respondendum, quod prout per veras habemus de Neapoli litteras, serenissimus dominus noster rex Ierusalem et Sicilie die Mercurii decima secunda huius mensis arripuit de Neapoli cum 25 magno exfortio versus Urbem feliciter iter suum, continuatis dietis processurus ad ipsam civitatem, et quod pecuniam pro paga domini marescalli et militum et peditum nostrorum iam misimus per gentes nostras, quas vobiscum habebitis, sine mora et quod contra 30 pedites, qui recesserunt et recedent, sic asperere et realiter et personaliter procedetur, quod erit ceteris in exemplum, et quod de honore per vos collato domino cardinali vestram prudentiam merito commendamus et quod cum dictis gentibus nostris mictimus militem domini potestatis, virum quidem ydoneum et expertum, qui preerit vobis et 35 omnibus nostris gentibus, que veniunt et venerunt, excepto domino marescallo suorumque militum et peditum comitiva. Et quod volumus et mandamus vobis, quod in solita virili constantia permanentes ea que expediunt prudenter, viriliter et solícite faciatis et pedites teneatis, ipsos recedere minime permittentes, et quod ipsos consignetis et conducatis eisque presitis, quousque miles et sotius potestatis venerit antedictus.

(2) Noveritis preterea, quod sicut mercatorum nostrorum lieterie continent, dominus 40 noster papa scripsit dominis cardinalibus et legato, quod coronent imperatorem ubi sibi placet in Urbe, et dicto imperatori, quod post biduum a coronatione de Urbe recedat et versus Tusciam veniat, et domino Iohanni fratri regio, quod infra tres dies a receptione lieterarum de Urbe recedat cum tota gente sua et versus Neapoli[m] revertatur, 45 et quod nuntii die secunda Iulii de Malausia sua itinera cum dictis lieteris assumpserunt. Iul. 2. Et quod quando dominus princeps¹ et dominus cardinalis Gallicus² dixerunt domino pape, quod non erant ipse lieterie concedende et quod dominus rex Robertus et devoti eius

1) De Philippo principe Achaiae cogitandum est. 2) Videtur esse Stephanus presb. card. S. Cyriaci, dictus vulgariter 'Brugensis'; cf. supra nr. 643 sub nr. 11.

possent exinde incurrere periculum et iacturam, ipse dominus noster papa respondit: 'scribatis domino regi Roberto, quod faciat id quod credit ad suum et amicorum suorum statum et commodum pertinere, et quod quicquid facit ipse dominus noster papa, facit ad exonerationem suam et ut scandalum evitaret. Posset enim, nisi predicta scriberet, nimium reprehendi. Set contentus erat, quod ipse rex Robertus suique devoti et amici 5 faciant quod credunt ipsis esse bonum, respectum ad ea que scribit summus pontifex non habendo.' (3) Habetur etiam per ipsas lieteras, quod officiales regii in Provincia existentes banniri fecerunt, quod nullus Theutonicus a triduo inantea se permittat in fortia regia inveniri sub pena bonorum et personarum, et quod iam multi de Provincia recesserunt. Facimus insuper vobis notum, quod quinque galee pessimorum hostium 10 Pisanorum per galeas regias fuerunt posite in conflictu, in quo ultra mille ex ipsis hostibus gladio ceciderunt. Volumus etiam, quod sepe nobis omnia contingentia describatis, et alias florenorum auri quantitates mictimus sine mora, ita quod clamor non erit pecunie vel defectus. Predicta quidem, que de predictis apostolicis lieteris supra dicuntur, ad domini Iohannis germani regii memoriam reducat, sollicitantes 15 eundem, quod provideat in predictis, sicut honori regio et suo viderit expedire.

Data Florentie, die XX. Iulii, X. indictionis.

836. LITTERAE AD IOHANNEM COMITEM GRAVINAE. *Iul. 20.*

Apud Bonaini l. c. II, 128 nr. 157 ex C fol. 20 et D nr. 118. (P. deest.)

Magnifico viro domino Iohanni Dei gratia illustris Ierusalem et Sicilie regis [fratri], 20 comiti Gravine et honoris Montis sancti Angeli domino devoti sui Guido Savina de Folliano potestas, Rogerinus de Serveideis de Parma capitaneus et defensor, priores artium et vexillifer iustitie, consilium, populus et comune civitatis Florentie salutem et honorum et exaltationum continua et felicia incrementa.

(1) Lieteras vestras responsivas ad nostras inter cetera continentes, quod licet sere- 25 nissimus dominus frater vester rex Ierusalem et Sicilie decrevissit, quod si contingeret regem Alamanie ab Urbe discedere et ad partes Tuscie infelicitate se transferre, cum tota vestra et nostra comitiva et maiori etiam alio exfortio quo possetis ipsum hostiliter insequi deberetis, donec de ipso vestro et nostro inimico eiusque sequacibus ad vestrum et nostrum perveniretis optatum, nichilominus firmum gerebatis in mente propositum, 30 domino rege tamen fratre vestro non prohibente expresse, predictum inimicum viriliter insequi, donec de ipso possitis victoriam obtinere, et quod idem receperatis noviter ab ipso domino fratre vestro de ipso insequendo cum toto exfortio et quod ipsum insequimini, ad quaecumque partem se vertat, quousque ad mortem et exterminium cum suis
Iul. 14. sequacibus perducatur, datas Rome, die decima quarta Iulii, cordium iocunditate rece- 35 pimus et earum tenorem affectuose intelleximus et libenter. Quibus sic providimus respondendum, quod de missione dictarum lieterarum et de contentis in eis domino nostro regi et vobis ad gratiarum uberes actiones assurgimus quantas possumus et debemus, vestre magnificentie supplicantes actentius, quatinus circa predicta ordinata per dominum regem et vos sollicite ac magnifice intendatis, sicut ad exaltationem expedit 40 regie maiestatis et vestram. Et quod paulo ante receptionem ipsarum lieterarumstrarum recepimus de Neapoli lieteras, quod dominus rex frater vester predictus die
Iul. 12. Mercurii decima secunda huius mensis sua felicia ceperat itinera de Neapoli versus Urbem, ad ipsam civitatem cum magno exfortio viriliter processurus, et quod militiam et populum nostrum iuxta ipsius domini regis requisitionem iam est diu misimus et in 45 comitiva honorabilissima versus Urbem, sicut iam speramus ad vestram audientiam pervenisse, aliisque in Urbe manentibus gentibus nostris per ipsas ultimas gentes nostras

in magna quantitate pecuniam destinamus. (2) Preterea noveritis, quod prout mercatorum nostrorum licere continent, dominus noster papa dominis legato, cardinalibus, imperatori et vobis suas licteras destinavit, videlicet ipsis cardinalibus et legato, quod ipsum coronent ubi sibi placet in Urbe, et dicto imperatori, quod post biduum a corona recepta
 5 Romam exeat et veniat versus Tusciam, vobis autem, quod post triduum a receptione licterarum cum gente vestra exeatis Romam et versus Neapoli[m] redeatis. Et quod dicentibus dominis cardinali Gallico et principe¹, quod non erant tales licere destinande et quod ex eis domino nostro regi suisque devotis poterat preiudicium preparari, papa respondit, quod scriberent dicto regi, quod faceret id quod ad bonum statum suum et
 10 devotorum suorum crediderit convenire, et quod quicquid scribit, facit pro exoneratione sua pro scandalo evitando, quia redargui nimis posset, nisi eas concederet. Set contentus est, quod dominus rex predictus et sui amici faciant, que ad bonum suum crediderint convenire, non inspiciendo que scribuntur, ut superius continetur. Et ideo vestre magnificentie supplicamus, quatinus in predictis providere velitis et intenti esse, sicut creditis
 15 expedire. Nos quidem parati sumus semper facere grata vobis.

Data Florentie, die XX. Iulii, X. indictionis.

837. LITTERAE AD ROBERTUM REGEM SICILIAE. Iul. 25.

Apud Bonaini l. c. II, 129 nr. 158 ex C fol. 20. Cf. etiam l. c. II, 134 sqq. nr. 164. 167. 169. 170. (P. deest.)

20 Domino regi Roberto.

(1) Nuper intelleximus per licteras transmissas de Romana curia ac etiam subsequenter per alias de partibus Viterbii et Urbisveteris, summum pontificem scripsisse legato et aliis cardinalibus, qui erant in Urbe, ut regem Alamanie coronarent ubi vellet in Urbe, et si iam eundem coronassent, quod confirmarent que fecerant, et quod iniungerent
 25 eidem regi Alamanie et darent strictius in mandatis, ut post biduum immediate cum tota sua gente de Urbe discederet. Et simile mandatum facerent domino Iohanni fratri vestro ac etiam universe genti, que in Urbe in sua comitiva sunt, et quod inter vos et regem Alamanie concordiam procurarent vel saltem treugam et quod utrique parti inhiherent, ne novitates nocivas facerent contra alteram. Habemus etiam, quod cardina-
 30 nalis de Prato² et Delfinus de Vienna cum eorum complicitibus cum quantitate quatuorcentum equitum ad civitatem Aretii venturi sunt sine mora, et iam aliqui nostri rebelles, qui cum eis Urbem exierunt, pervenerunt ad ipsam civitatem et de ipsa civitate Aretii guerram movere et facere intendunt contra comune Florentie. Et Senensium contine-
 35 bant lictere que de curia venerunt, quod dicentibus domino principe et cardinali Gallico¹, quod non erant predictae principales lictere concedende, quia erant in preiudicium vestre regie maiestatis et devotorum vestrorum et quod magnum poterant periculum preparare, dominus papa respondit: 'Scribite regi Roberto, quod faciat id quod credit esse bonum sibi et devotis suis, nec respiciat per nos scripta, quia contenti sumus quod faciat, quod credit sibi et devotis suis esse ad commodum et bonum statum.
 40 Et nisi scriberemus, possemus reprehendi et scribimus ad scandalum amovendum.' (2) Nos autem, non obstantibus aliquibus que dicantur seu que scripta sint per summum pontificem, in solita constantia et fortitudine persistimus et omnia facere intendimus contra ipsum regem Alamanie, que sint ad exaltationem regie maiestatis et nostram salutem et omnium amicorum et mortem, depressionem et conculcationem ipsius
 45 regis Alamanie suorumque complicum. Et supplicibus precibus vestre maiestati regie supplicamus, ut recto et sano consilio honori et exaltationi vestre providentes ac etiam saluti et statui et defensionis vestrorum subditorum et devotorum, cepta

1) Cf. pag. 837 not. 1 et 2.

2) Nicolaus ep. Ostiensis.

feliciter contra ipsum regem Alamanie cum victoria velitis et dignemini perducere ad effectum, Romam veniendo cum vestro potentissimo exfortio. Et si de Urbe ipsum regem Alamanie exire contingat verentem, ne includatur in ipsa per vestram regiam maiestatem vel quod bello occumbat, dignetur ipsa vestra maiestas dominum Iohannem fratrem vestrum illustrem cum experta et numerosa militia ad partes Tuscie destinare, ut quo iverit ipsum regem Alamanie persequatur et ubique ex opposito sit eidem taliter, quod conatus illicitos ipsius regis Alamanie reprimat. Et sic providere dignetur vestra regia maiestas vestris subditis et devotis, quod bello et sine bello de ipso rege Alamanie habeatur victoria et securitas cum salute vestris subditis sit parata.

Data Florentie, die XXV. mensis Iulii, X. indictionis.

Et alios plures nuntios nostros ad regiam misimus maiestatem, ex quibus nullum rehibuimus usque modo, de quo nobis mirandi materia preparatur considerata arduitate negotii et imminentium qualitate. Et ideo regie celsitudini supplicamus, quatinus ipsos dignetur expediri facere nostris supplicationibus et gratia speciali.

838. MANDATUM DE NEMORE IMPERII.

1312. Iul. 21?

Autographon tabularii Francofurtani demum contulimus. Sigillum desideratur, foraminibus relictis. In verso legitur manu cancellarie regiae exaratum: R (= Registratum).

In linea dati scribenda scriptorem erravisse manifestum est. Imperator enim die 21. m. Iul. Tibur profectus est; cf. apochas rationum thesaurariae apud Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 330 et 338. Editum est apud Böhmer-Lau 'Codex diplomaticus Moenofrancofurtanus' I, 494 nr. 954. — Böhmer, Reg. Heinr. 499. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Cum nos strenuum virum Wigandum^a de Buches scultetum Frankenforden^(sem) magistrum forestarium foreste nostre ibidem que vulgariter dicitur Kunigesforst duxerimus statuendum, eidem pro subforestario et custode foreste predictae providum virum lungonem de Dyepurg fidelem nostrum dilectum, de cuius fide et legalitate fiduciam gerimus, tenore presencium deputamus. Universitati vestre firmiter iniungentes, quatinus eundem subforestarium in officio custodie foreste predictae aut in iuribus vel pertinenciis ipsius, que ad officium huiusmodi pertinent, impedire nullatenus presumatis, set eidem tanquam subforestario et custo[di]^b dictae foreste nostre in omnibus pareatis. Sicut indignacionem nostram et penam^c condignam volueritis evitare. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Tybur(e), XVII.^d Kalen. Augusti, ind. X, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

838. ^a) Wigangandū or. ^b) custo or. ^c) sequitur in fine lineae rasura duarum litterarum or.
^d) sic pro XII? or.

839—845. SCRIPTA AD TREUGAM A PAPA INDICTAM SPECTANTIA.

1312. Aug. 1.—15.

*Hoc loco documenta etiam adnotare liceat, quae ad has res pertinentia in Indice
5 documentorum a. 1313, de quo v. supra ad nr. 298, citantur, omnia iam deperdita:*

Mandatum apostolicum factum cardinalibus, quod imperator recederet de Urbe
et de terris ecclesie et quod non invaderet Regnum sub sigillis cardinalium etc.

De treugis indictis per papam inter dominum imperatorem et regem Robertum sub
sigillis cardinalium (*a Bernardo bis inscriptum*).

10 Executio mandatorum apostolicorum facta per tres cardinales domino imperatori
de non redeundo ad terras ecclesie et de non invadendo Regno sub sigillis eorum.

Littera trium cardinalium directa episcopo Tudertino¹ de presentando domino
imperatoris executionem ipsorum cardinalium de non redeundo ad terras ecclesie etc.

Quibus documentis omnibus adiectum est verbum: cur. Cf. Doenniges l. c. II, 112.

15 *Eidem tempori vindicanda esse videtur notitia eiusdem Indicis: Per tres cardinales,
quod non offendat aliquam terram ecclesie in papiro, adiecto verbo: cur. Cf. Doenniges
l. c. II, 114.*

Quae narrat Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyck) pag. 62, in adnotatione ponimus².

839—842. PROTESTATIONES ET RESPONSIONES IMPERATORIS.

20

Aug. 1.—6.

839. PROTESTATIO PRIOR. Aug. 1.

*Servatur R registrata inter Acta et collectanea Bernardi de Mercato Taurini in
tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra*

1) *Tuderti imperator ultimis m. Aug. diebus triduum morabatur.* 2) *Post hec littere vestre
25 ad dominos cardinales venerunt, qui simul non erant, sed dispersi. Dominus legatus erat prope Viter-
bium et dominus Lucas et dominus Ostiensis magis de ipsis remotus. Habita inter eos collatione venit
dominus legatus et dominus Lucas in Tyburim. Et litteris vestre sanctitatis lectis domino imperatori
in presentia multorum reverendorum dominorum et cum reverentia interlectis, copiam sub sigillis
eorum sibi dederunt. Antequam ad ea que eis continerentur et per dominos cardinales distincte et
30 mature propositis responderet, nec responsionem aliquam fecit, donec primo sapientes et iurisperitos
Urbis, quos meliores habere potuit, super predictis audivit. Et tunc ipsos cum suis auditoribus
copulavit, ordinans iuramentum tunc inter illos, qui alias sibi iuraverant, renovari et de novo facere,
qui alias non fecerant, quod sibi veritatem consulerent, quid esset facturus et ad quid tenebatur
secundum ea, que in litteris vestris continebantur, et multa talia, que lingua essent enarrare. Quid
35 responderit, cum publicum fuerit, credo quod domini cardinales ibidem existentes sanctitati vestre
scripserunt et etiam postquam ad presentiam vestre sanctitatis venerunt, retulerunt viva voce. Cf.
*ea quae l. c. pag. 63 sq. sequuntur.**

*... (pag. 64) Ibidem ipse fecit unam protestationem propter predicta, quod licet non intenderet
ad presens regem Robertum sibi rebellem et hostem publicum offendere, tamen sue intentionis non
40 erat, cum in suorum discretorum consilio non inveniret, quod ratione treuge indite inter eos per
vestram sanctitatem ab offentione dicti regis Roberti abstineret.*

Ibidem domini cardinales ipsum requisiverunt, quod vellet quedam iuramenta facere, que in
litteris vestris de novo eis missis continebantur. Respondit, quod non intendebat alia iuramenta
facere, quam fecisset ante sui coronationem, nec virtute litterarumstrarum tenebatur iudicio suorum
45 iurisperitorum, quia vestra sanctitas mandabat predictis, quod talia iuramenta ab ipso requirerent,
antequam ipsum coronarent, quod si nollet, ipsum non coronarent. Et iam ipsum coronaverant, ideo
minime tenebatur.

ad nr. 604) fol. 55 ab ipso notario exarata cum rubro, quod fol. 59^r inscriptum legitur: Responsiones et protestationes domini ad treugas et mandata papalia. Imbreviatura J, quam scripsit Iohannes de Dyst, habetur ibidem fol. 48. Edidit ex R et J Doenniges l. c. II, 54 nr. 25a 1; nos demum contulimus. — Böhmer, Reg. Heinr. 502. (P. deest.)

In nomine Domini amen.

Nos Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus coram vobis nobilibus et discretis atque honestis et religiosis viris infrascriptis testibus ad hoc rogatis et vocatis ad provisionem presencium et memoriam futurorum dicimus et protestamur, quod nuper in presencia reverendorum patrum dominorum Arnaldi Sabinensis episcopi^a apostolice sedis legati et Luce Sancte Marie in Via lata diaconi cardinalis fuerunt nobis 10 lecte domini summi pontificis littere¹, in quibus inter cetera continetur, quod ipse summus pontifex treugas indicabat per spatium unius anni inter nos et regem Robertum, quas observari mandavit, prout serius in ipsis litteris continetur. Quas treugas credimus indici non potuisse nec debuisse nobis de iure eo modo et forma, quibus indiete fuerunt, 15 causis et rationibus infrascriptis:

Primo quia nobis insecis et inrequisitis et non cognitis vel auditis iuribus nostris indiete fuerunt. Item quia secundum formam iuris treuge^b indicuntur inter habentes et facientes guerram. Nos autem nullam guerram fecimus vel facimus ipsi regi Roberto. Licet enim ipse rex Robertus^c sine aliqua iusta et rationabili causa^e multa commiserit contra nos, terras nostras quam plures in partibus Ytalie^d invadendo et occupando, et 20 tractatus, coniurationes et conspirationes contra nos et imperium cum plurimis inimicis nostris et imperii faciendo, et fratrem suum Iohannem, milites et pedites mittendo ad Urbem, ut coronationem nostram totaliter impediret, occupando etiam ecclesiam Sancti Petri, in qua secundum ordinationem summi pontificis dyadema imperii recipere debebamus, et plura alia fecerit et commiserit contra nos, que notoria sunt, nos tamen 25 propterea nullam guerram fecimus nec facimus contra eum. Et si qua in Urbe facta dicerentur per gentem nostram, facta fuerunt, ut ordinatio summi pontificis et que commiserat predictis suis nunciis et legatis super nostra coronatione^e fienda effectui manderentur et ut^f tollerentur impedimenta, que continuo per gentem ipsius regis Roberti contra dictos legatos et nuncios prestabantur et que potius contra summum pontificem 30 et Romanam ecclesiam et in eosdem nuncios et legatos fiebant quam contra nos. Non enim nobis, qui nullam guerram fecimus nec facimus, treuga indici debuit. Et etiam pluribus aliis causis, iuribus et rationibus suo loco et tempore dicendis, ostendendis et allegandis.

Ne igitur per predicta in dictis litteris contenta per taciturnitatem nobis et imperio 35 preiudicium generetur, expresse protestamur et dicimus^g, quod non intendimus iuri nostro^h et imperii in aliquo derogari nec credimus, quod potuerit vel debuerit ipse summus pontifex predicto modo treugas indicare, et suo loco et tempore predicta notificare intendimus domino summo pontifici et cetui cardinalium et ipsos de iuribus nostris et imperii informare. Protestamur etiam, quod si essemus in presencia sedis apostolice, 40 coram ipsam faceremus ipsam protestationem et quam citius comode poterimus sibi intendimus notificare predicta.

Et idem dominus imperator precepit nobis Leopardo, Bernardo et Iohanni de Dist notariis suis, ut de predictis conficiamus publica instrumenta.

839. ^a) ep. Sab. J. ^b) treugue J. ^c) loco sine—causa J: sine aliquo iure et ratione. ^d) Italie J. 45
^e) loco nostra coron. J: dicta coronatione nostra. ^f) deest J. ^g) dicitur male J. ^h) iura nostra R.

1) Cardinalibus scil. directe; cf. Nicol. Botr. l. c. Quas servatas non esse dolemus. Cf. Böhmer, Reg. 1246—1313 Pöbste 338 et supra in prooemio.

Acta sunt hec Tybur(e)ⁱ in orto fratrum Minorum. Et huius rei testes fuerunt venerabilis pater dominus Baldoinus^k archiepiscopus Treverensis, frater Iohannes de Lucidomonte de ordine fratrum Predicatorum magister in theologia et domini Amedeus comes Sabaudie, Iohannes comes Foresii, Robertus de Flandria, Stephanus de Columpna de Roma, Ioffredus de Aspromonte, Angelus canonicus Meldensis, Homo de Peretulo^l, Scotus de Sancto Geminiano iudex, Melancius de Bononia iudex et magister Iohannes de Vestinga^m. Dominice nativitatis anno millesimo CCCXII, indie. decima, die prima mensis Augusti.

840. PROTESTATIO ALTERA. Aug. 6.

10 *Item ex R fol. 56 et J fol. 47, quae denuo contulimus. Edidit Doenniges l. c. II, 55 nr. 25a II. — Böhmer, Reg. Heinr. 503. (P. deest.)*

In* nomine Domini amen^a.

Haec est^b protestacio facta per predictum dominum^c imperatorem reverendis patribus dominis Arnaldo Sabinensi episcopo apostolice sedis legato et Luce Sancte
15 Marie in Via lata diacono cardinali in modum qui sequitur, videlicet*:

‘Domini cardinales, nos intelleximus, quod dominus papa indixit treugas inter nos et regem Robertum. Vere in hoc et in aliis omnibus nos intendimus taliter nos habere, quod si Deo placuerit nos non offendemus Deum vel dominum papam seu ecclesiam Romanam. Verumtamen multum miramur rationibus infrascriptis et aliis pluribus,
20 quomodo iste treuge sunt indiete, quia nos non sumus vocati ad hoc neque etiam nos facimus vel fecimus guerram aliquam contra regem Robertum, et quilibet dominus temporalis habet iurisdictionem in vassallis et feudatariis^d suis, et sapientes dicunt nobis, quod hoc posset esse magnum preiudicium nobis et imperio nostro**.

Item in litteris domini pape continetur, qualiter ipse dicit, quod nos sumus
25 ei astricti ad iuramentum fidelitatis. Nos credimus, quod plura scribuntur, pro eo quia quandoque^e falsitas sug[ge]ritur^f, ut veritas taceatur, vel error scriptorum sepe potest intervenire, nec credimus, quod illa verba unquam scripta fuerint de intentione domini pape. Verumtamen qualitercunque predicta fuerint scripta, nos fuimus et semper esse volumus deffensor et pugil sacrosancte Romane ecclesie in omnibus
30 suis iuribus. Sed nos non sumus astricti alicui ad iuramentum fidelitatis nec unquam iuramentum fecimus, propter quod ad iuramentum fidelitatis simus alicui astricti, nec scimus, quod antecessores nostri imperatores Romanorum hoc iuramentum unquam fecerint.’

35 *) *loco* In—videlicet *J*: Protestatio facta per dominum imperatorem Tybur(e) in ecclesia^g fratrum Minorum, anno Domini a nativitate ipsius millesimo CCCXII, indie. X, die sexta^h mensis Augusti, pontificatus domini C(lementis) pape V. anno VII, coram reverendis patribus dominis Arnaldo Sabinensi episcopo et Luca Sancte Marie in Via lata dyacono cardinali.

**) *hic addit J*: et ideo nos protestamur, quod propter taciturnitatem nostram non consensimus alicui rei nec isti nec alteri, que possent esse in preiudicium nostrum et imperii nostri.

40 839. ⁱ) in Tibur(e) *J*. ^k) Balduinus *J*. ^l) Perretulo *J*. ^m) Vinstinga *J*.

840. ^a) In—amen *desunt J*. ^b) Haec est *desunt J*. ^c) *deest J*. ^d) feudis *J*. ^e) quando-
cunque *R*. ^f) suggeritur *J*. ^g) *super loco deleto J*. ^h) *super secunda deleta J*.

Qui* dominus imperator precepit nobis supradictis notariis suis, quod de predictis conficiamus publica instrumenta.

Acta sunt hec in Tibur(e) in ecclesia fratrum Minorum. Presentibus dominis fratre Nycholao episcopo Butrontino, Amedeo comite Sabaudie, Iohanne comite Foresii, fratre Iohanne de Lucidomonte de ordine Predicatorum magistro [in]ⁱ theologia, Roberto de Flandria, Nycholao de Bonseignoribus de Senis, Stephano de Columpna de Roma et Iacobo Galteroti, Albizo de Stateris, Ceci Ginochi, Francisco de Cruce, Iohanne Rubeo de Gualandis et Iohanne Zeno de Pisis militibus et Petro de Tuderto iudice, Homo de Peretulo, magistro Henrico de Geldognia, Melancio de Bononia iudice, Scoto de Sancto Geminiano iudice, Sanctio de Sancto Martino, Bartolo de Spoleto iudice, magistro Ermanno Theotonico et Petro Mardolo, Petro Maximi, Petro Meta et Matheo domini Petri Mardoli de Roma iudicibus ad hoc rogatis et vocatis. Dominice nativitatis anno millesimo CCCXII, indic. X, die sexta mensis Augusti*.

841. RESPONSIONES CARDINALIBUS FACTAE. Aug. 6.

Servantur T in transsumto infra ad nr. 842 edendo. Item in R fol. 57 et J fol. 50. Nos omnia denuo contulimus. Ex R et J edidit Doenniges l. c. II, 55 nr. 25a III. Cf. Böhmer, Reg. Heinr. 503. (P. deest.)

In nomine Domini amen.

Hee sunt responsiones facte per serenissimum** principem dominum Henricum Dei gratia Romanorum imperatorem semper augustum reverendis patribus dominis Arnaldo Sabinensi episcopo apostolice sedis legato et Luce Sancte Marie in Via lata diacono cardinali super contentis in litteris ipsius domini summi pontificis**, de quibus ipsi domini cardinales petunt et petierunt responsum a dicto serenissimo principe^a domino imperatore. Quarum responsionum tenor talis est^b:

1. In primis ad contenta in litteris dicti domini^c summi pontificis in ea parte qua^d continetur in eis^d,

quod ipsi domini cardinales faciant ante inunctionem^e et coronationem regis Romanorum, quod ipse rex Romanorum prestet ipsis dominis cardinalibus nomine ipsius domini^c summi pontificis et ecclesie Romane recipientibus corporaliter publice iuramentum, quod regnum Sicilie aut terram citra Farum^f aut partem aliquam earundem, que quidem terra de predicto regno Sicilie esse dinoscitur, per se vel per alium nunquam invadet aliquatenus vel offendet nec offendentibus vel invadentibus^g aut

*) loco Qui — Augusti J: Et testes fuerunt ad predicta venerabilis pater frater Nycholaus episcopus Butrentinus, domini^k Amedeus comes Sabaudie, Iohannes comes Foresii, frater Iohannes de Lucidomonte de ordine Predicatorum magister in theologia, Robertus de Flandria, Nycholaus de Bonseignoribus de Senis, Stephanus de Columpna de Roma et Iacobus Gualteroti, Albicus de Stateris, Cheus Juquj, Franciscus de Curte, Iohannes Jenus^l, Iohannes Rubeus de Gualandis milites de Pisis, Petrus de Tuderto iudex, Homo de Peretulo, magister Henricus de Geldonia, Iohannes de Melancio de Bononia, Scotus de Sancto Geminiano, magister Armannus Theothonicus, Iohannes de Vinstinga, Petrus Mardolus, Petrus Mauximi, Petrus Meta, Matheus domini Petri Mardoli et Sanctus de Sancto Martino.

**) loco serenissimum — pontificis R brevius sic: supradictum dominum imperatorem supradictis cardinalibus super contentis in litteris dicti summi pontificis.

840. i) deest R. k) supra lineam J. l) jemis? J.

841. a) seren. princ. deest R. b) quarum — est deest R. c) deest R. d) loco qua — eis J: ubi continetur. e) unctionem R. f) faurum R. g) evadentibus male J.

offendere vel invadere volentibus prestabit consilium, auxilium vel favorem directe vel indirecte, publice vel occulte, quod si contra predicta vel aliquod predictorum veniret, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat ac omnes et singule terre ipsius ecclesiastico subiaceant^b interdicto, prout sic vel aliter plus vel minus in dictis litteris continetur,

responsio domini imperatoris ad predicta talis est: 'Domini cardinales, ad predicta contenta in dictis litteris vobis taliterⁱ respondemus, quod habitis diligentius deliberatione et consilio cum sapientibus et iurisperitis invenimus de consilio eorundem, quod nos non tenemur de iure nec virtute dictarum litterarum apostolicarum huiusmodi iuramentum prestare nec nos etiam credimus, quod ipsum iuramentum prestare teneamur neque etiam^k quod ligemur in aliquo nec possimus^l incidere in penam vel sententiam aliquam, si dictum iuramentum non prestamus, nec conscientia nostra in aliquo nos remordet, quod propter hoc modo aliquo penam, sententiam vel onus aliquod^m incurramus. Verumtamen si vos vel alius scitis nobis ostendere de iure, quod virtute litterarum predictarum iuramentum huiusmodi prestareⁿ teneamur, vos requirimus et rogamus et etiam protestamur, quod hoc nobis^o ostendatis, et nos super hoc tantum faciemus, quod de iure sufficere debet, nec incidemus in penam vel sententiam aliquam neque^p aliquod onus propter hoc veniet super nos^q.'¹

2. Item in alia parte qua in dictis litteris continetur, quod ipsi domini cardinales faciant, quod ipse dominus rex^r Romanorum die qua fuerit coronatus exeat cum tota gente sua de Urbe et continuatis moderatis dietis extra totam terram Romane ecclesie se transferat recto gressu versus terras sibi subiectas, numquam ad illas vel^r alias terras ipsius ecclesie nisi de speciali licentia sedis apostolice accessurus, prout sic vel aliter plus vel minus in dictis litteris continetur,

responsio domini imperatoris ad predicta talis est: 'Domini cardinales, respondemus vobis, quod voluntatis nostre semper fuit discedere^s ab Urbe incontinenti post coronationem nostram et ire alibi circa alia nostra negocia^t, nisi fuisset hoc quod videbamus Urbem et cives Romanos in guerra, tribulatione et malo statu, et pro hiis evitandis et pro dimittenda civitate in bono et pacifico statu, sicut dominus papa hoc idem desiderat, ut apparet per eius litteras, et pro honore ecclesie Romane morati fuimus in Urbe tantum, quantum vos scitis. Et ideo respondemus vobis, quod quando videbitur vobis conveniens et utile ecclesie Romane et vos hoc nobis significabitis^u, habemus voluntatem et intencionem revocandi gentem nostram ab Urbe² et eundi ad alia negocia. Quare vos rogamus^v et requirimus, quatinus^w sicut scitis et videtis per litteras papales, quod idem dominus papa hoc idem desiderat, faciatis, quod dicta civitas et cives possint morari in bono, securo et pacifico statu, ita quod sit honor^q et utilitas ecclesie et quod vosmet onus aliquod inde non habeatis'.

3. Item ad alia que continentur in dictis litteris in ea parte qua dicitur, quod idem rex Romanorum in exeundo Urbem ac easdem terras ecclesie ab illorum, qui ei sunt in^x unctionis et coronationis sue negocio adversati, offensione per se et alios studeat abstinere, ut per hoc a Deo meritum et gratiam sedis apostolice uberius mereatur, prout sic vel aliter plus vel minus in dictis litteris apostolicis continetur.

responsio^y domini imperatoris ad predicta talis est: 'Domini cardinales, respondemus vobis, quod declaretis nobis, qui sunt illi homines, de quibus nos requiritis de

841. ^b) subiaceant *J.* ⁱ) taliter vobis *R.* ^k) deest *J. R.* ^l) possumus *J.* ^m) non *add. R.*
ⁿ) de iure vel virtute l. pr. quod dictum iuram. prest. *J. R.* ^o) nobis hoc *J. R.* ^p) nec *R.* ^q) deest *R.*
^r) ad *add. J. R.* ^s) recedere *J. R.* ^t) neg. nostra *J. R.* ^u) significetis *J. R.* ^v) rog. vos *J. R.*
^w) quod *J. R.* ^x) loco ei sunt in *J. R.*: in eis sunt. ^y) dicti *add. R.*

1) Cf. pag. 841 lin. 42 sqq. 2) Cf. infra nr. 847.

non offendendo, et nos super hoc taliter vobis respondebimus, quod debebitis esse contenti^z.

4. Item^z ad alia contenta in dictis litteris in ea parte qua dicitur in eis, quod ipse rex Romanorum in exitu Urbis abstineat de non offendendo dominum Iohannem et gentem suam nec per se vel alios^a impediatur vel offendant, prout sic vel aliter plus vel minus in dictis litteris continetur,

responsio domini imperatoris ad predicta talis est^b: 'Domini cardinales, respondemus vobis, quod si ipse Iohannes et gens sua super hoc velit^c obedire^d mandatis apostolicis et vestris, nos non intendimus eum et gentem suam impedire nec offendere in recedendo de Urbe et eundo versus Regnum^e.' 10

5. Item ad alia que in dictis litteris continentur, quod vos, domini cardinales, ipsum regem Romanorum efficacius inducatis modis et viis, quibus poteritis, quod super omnibus iniuriis, offensis, dampnis et questionibus quibuscumque, que inter regem Romanorum et regem Robertum sunt ad presens vel esse possunt usque ad^e diem compromissi per eos in^f nos faciendi, nostre ordinationi^g pareat^z, prout sic vel aliter plus vel minus in dictis litteris apostolicis continetur, 15

responsio domini imperatoris ad predicta talis est: 'Domini cardinales, respondemus vobis, quod super hoc intendimus per nostros nuncios speciales domino summo pontifici respondere, sic quod ipse debeat esse contentus^h.' 20

6. Item ad alia contenta in dictis litteris in ea parte videlicet^h qua continetur in eis, quod ipsi domini cardinales faciant, quod idem Romanorum rex per suas patentes litteras recognoscat, quod propter ingressumⁱ suum, quem fecit ante diem sue coronationis in Urbem, vel propter moram ipsius contractam in Urbe seu captionem vel arrestationem quorumcumque civium urbis eiusdem et requisitionem multorum fortaliciorum Urbis ac occupationem et alia que ibidem exercuit non vult nec intendit, 25 quod aliquid sibi vel successoribus suis accrescat nec^k dicto domino summo pontifici vel sedi apostolice aut Romanis civibus aliquod preiudicium generetur, prout sic vel aliter plus vel minus in dictis litteris continetur,

responsio domini imperatoris ad predicta talis est: 'Domini cardinales, respondemus vobis, quod concedimus quod de hoc fiant littere^l.' 30

7. Item ad^l alia contenta in litteris clausis², videlicet de captis et carceratis restituendis et de fortaliis restituendis, prout in ipsis litteris clausis² plenius continetur, de quibus a nobis etiam pluries petistis responsum, vobis taliter respondemus: 'quod ob reverenciam domini summi pontificis concedimus et volumus, quod omnes carcerati qui sunt in nostra fortia liberentur, excepto . . .^m comite de Biserno, de quo intendimus taliter nos portare, quod dominus summus pontifex debeat merito contentari.' 35

8. Ad alia vero que aⁿ nobis requiritis, quod domos et palatia, que tenemus seu gentes nostre tenent in Urbe, reddamus illis personis, quarum sunt, sic vobis respondemus: 'quod quia de modo, per quem ipse domus et palatia ad manus nostras pervenerunt, dominus papa male fuit^o informatus, prout per litteras ipsius apparet, nos intendimus ipsum dominum^p summum pontificem de pura veritate per nostros nuncios taliter informare, quod merito debeat nos excusatos habere. Et quantum ad restitutionem dictarum domorum et palatiorum, sic vobis clarius respondemus, quod domos seu palatia^q Militiarum, que intelleximus spectare de iure^r ad dominum Franciscum Gaietanum^s cardinalem³, immo quod sua sunt propria, reddemus vobis dominis cardina- 45

841. ^z) deest R. ^a) non add. J. ^b) ad—est deest J. ^c) velint J; voluerint R. ^d) et add. R. ^e) in J. R. ^f) per J. ^g) pareant R. ^h) in add. R. ⁱ) propter ingr. exciderunt R. ^k) neque J. ^l) in J. ^m) deest J. R. ⁿ) deest J. ^o) est J. ^p) dictum J. R. ^q) domus seu palacium J. R. ^r) de iure spect. J. R. ^s) gaytum J; gaitonum R.

1) Cf. etiam nr. 847 cap. 2 (11).

2) Sunt litterae supra nr. 792.

3) Tit. S. Mariae in Cosmedin. 50

libus restituenda per vos ad mandatum et ordinationem domini^t summi pontificis et etiam Colliseum^u vobis dominis cardinalibus reddemus et alias turres et domos^v, quas tenemus in Urbe, libenter reddemus^w illis, quorum sunt. Scientes, quod non habemus voluntatem nec intentionem retinendi aliquod ex dictis palatiis vel aliis fortaliciis in 5 Urbe predicta^{x*}. Ad^{**} que dictus dominus legatus respondit, se nolle recipere Militias, Colliseum, domos aliquas vel fortalicia, set ipse dominus imperator eadem restitueret illis, quibus erant, sicut superius concesserat, ut de hoc fierent littere¹. Dominus vero Lucas respondit, se velle recipere dictas Militias restituendas dicto domino Francisco cardinali, cuius erant^{**}.

10 **842. INSTRUMENTUM SUPER OMNIBUS CONFECTUM.** Aug. 6.

Superest autographon in tabulario secreto Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea'. In verso manu coeua scripta sunt: Hee sunt responsiones imperatoris ad quasdam requisitiones sibi factas per . . legatum et alios cardinales. Edidit Theiner 'Codex diplomaticus domini temporalis s. sedis' I, 456 nr. 628; nos denuo accuratius contulimus. 15 *Quae in cap. II. conveniunt cum Protestatione supra nr. 840, ea typis minoribus excudenda curavimus.* (P. deest.)

In nomine Domini amen.

Anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, indiet. decima, die sexta mensis Augusti, pontificatus domini Clementis pape quinti anno septimo. In presencia mei 20 notarii et testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum. Cum reverendi in Christo patres domini Arnaldus divina faciente clemencia episcopus Sabiniensis apostolice sedis legatus et Lucas Sancte Marie in Via lata diaconus cardinalis requirerent serenissimum principem dominum Henricum Dei gratia Romanorum imperatorem semper augustum et peterent ab eodem, ut idem dominus imperator eisdem 25 dominis cardinalibus responderet super contentis in quibusdam litteris apostolicis, quas

*) *hic iam sequuntur in R, quae in J desunt:* Qui dominus imperator precepit nobis superscriptis notariis suis, quod de predictis omnibus conficiamus publica instrumenta. Acta sunt hec anno, die, inditione et loco et presentibus testibus quibus supra.

30 **) *loco Ad que—cuius erant J in fine documenti post Sancto Martino (cf. infra) addita et R post quibus supra (cf. supra lin. 28) exarata praebent haec:* Ad que verba dicti domini cardinales responderunt, quod Coliseum nolebant recipere. Et dictus dominus legatus^y expresse dixit, quod predictas domos Militiarum et fortalicias nullo modo volebat recipere^z.

35 *Post haec statim sequuntur in J:* Acta sunt hec in civitate Tybur(e) in ecclesia fratrum Minorum, presenti die sexta mensis Augusti, anno Domini MCCC duodecimo, inditione X^a, presentibus venerabili patre fratre Nycholao episcopo Butrentino, domino Amedeo comite Sabaudie, Iohanne comite Foresii, fratre Iohanne de Luchidomonte de ordine Predicatorum magistro in theologia, Roberto de Flandria, Nycholao de Bonsignoribus de Senis, Stephano de Columpna de Roma et Iacobo Galteroto, Albiço de Stateris, Cheo Juqui, Francisco de Curte, Iohanne Genu^b, Iohanne Rubeo de Galandis militibus^c de Pisis, Petro de Tuderto iudice, Homo de Peretulo, magistro Henrico de Geldognia, Iohanne de Melancio de Bononia, 40 Scoto de Sancto Gemeniano, magistro Armano Theuthonico, Iohanne de Vinstinga, Petro Mardolo, Petro Mauximi, Petro Meta, Matheo domini Petri Mardoli et Sancto^d de Sancto Martino.

841. ^t) dicti R: dicti domini J. ^u) Culiseum R. ^v) dom. et turr. J. R. ^w) redd. lib. J. R. 45 ^x) deest J. R. ^y) sic J: Lucas per errorem R. ^z) Die et loco et testibus quibus supra hic add. R. ^a) sequitur iterum die sexta mensis Augusti J. ^b) gemi? J. ^c) milites J. ^d) scus J.

1) *Supra cap. 6.*

eidem domino imperatori legi et publicari fecerant anno, indictione et pontificatu predictis, die penultima mensis Iulii, in domo fratrum Minorum civitatis Tiburtine et eundem requisiverant, ut predicta faceret et compleret, prout apparet per publica instrumenta per magistros Hugonem Bovis et Iohannem de Yvodio publicos auctoritate apostolica notarios inde confecta¹, idem dominus imperator premissis quibusdam protestationibus, que inferius subscribuntur, respondit in scriptis eisdem dominis cardinalibus in hunc modum:

I. 'In nomine Domini — cuius erant'. *supra nr. 841.*

II. Protestationum autem, quas idem dominus imperator premisit responsionibus antedictis, talis est tenor:

nr. 840.

1. 'Domini Cardinales, nos intelleximus, quod dominus papa indixit treugas inter nos et regem Robertum. Vere in hoc et in omnibus aliis* intendimus taliter nos habere, quod si Deo placuerit nos non offendemus Deum vel dominum papam seu ecclesiam Romanam. Verumtamen multum miramur rationibus infrascriptis et pluribus aliis, quomodo iste treuge sunt indiete, quia nos non fuimus vocati ad hoc neque etiam nos facimus vel fecimus guerram aliquam contra regem Robertum, et quilibet dominus temporalis habet iurisdictionem in vassallis et feudis suis, et sapientes dicunt nobis, quod hoc posset esse magnum preiudicium nobis et imperio nostro. Et² ideo nos protestamur, quod propter taciturnitatem nostram non consentimus alicui rei nec isti nec alteri, que posset esse in preiudicium nostrum et imperii nostri.

2. Item in litteris domini pape continetur, qualiter ipse dicit, quod nos sumus ei astricti ad iuramentum fidelitatis. Nos credimus, quod plura scribuntur, pro eo quia quandoque falsitas suggeritur et veritas tacetur vel etiam error scriptorum sepe potest intervenire, nec credimus, quod illa verba unquam scripta fuerint de intencione domini pape. Verumtamen qualitercumque predicta scripta fuerint, nos sumus et semper esse volumus defensor et pugil sacrosancte Romane ecclesie in omnibus suis iuribus. Set nos non sumus astricti alicui ad iuramentum fidelitatis nec unquam iuramentum fecimus, propter quod ad iuramentum fidelitatis simus alicui astricti, nec scimus, quod antecessores nostri imperatores Romanorum hoc iuramentum unquam fecerint.

III. Quibus protestationibus et responsionibus omnibus publice lectis, factis et datis, ut supra premittitur, domini . . imperator et . . cardinales memorati mandaverunt michi subscripto et aliis notariis, qui presentes erant, exinde conficere et a nobis ipsis cuilibet eorum tradi et reddi publica instrumenta.

Lecte, facte et date fuerunt dicte protestationes et responsiones, ut supra premittitur, Tibur(e) in ecclesia fratrum Minorum. Presentibus reverendis in Christo patribus dominis fratribus Gregorio Castrensi, Nicolao Botruntino et Egidio Oientinensi³ episcopis ac venerabilibus et discretis viris . . abbate monasterii sanctorum Gregorii et Andree de Urbe ordinis sancti Benedicti, magistris Iohanne ordinis Predicatorum sacre theologie professore, Iohanne de Fenestrang(is), Henrico, Scoto et Sancio consiliariis et iudicibus dicti domini . . imperatoris ac magnificis viris dominis Amadeo Sabaudie et Iohanne Forensi comitibus ac Roberto de Flandria milite et pluribus aliis clericis et laicis tam religiosiis quam secularibus testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Fredolus de Falgayranis clericus Tholosane dioc., publicus auctoritate apostolica notarius, publice lectioni et factioni protestationum ac responsionum dationi predictis presens interfui et iussus per eosdem dominos imperatorem et cardinales hoc publicum instrumentum inde confeci, quod propria manu scripsi et in hanc publicam formam redegi signoque solito meo signavi. Qui domini . . imperator et cardinales predicti pluribus aliis notariis mandaverunt inde conficere publica similiter instrumenta.

1) *Quae serratae non sunt.* 2) *V. pag. 843 not. **.* 3) *Apud Eubel 'Hierarchia catholica mediæ ævi' pag. 392 Aegidius desideratur.*

843. 844. LITTERAE ROBERTI REGIS SICILIAE. Arg. 14.*Subsumere liceat litteras regis Siciliae ad treugam indictam spectantes.***843. LITTERAE AD PONTIFICEM.***Servantur inscriptione et linea dati carentes in litteris regi Franciae directis infra
5 nr. 844, certe eidem diei vindicandae. (P. deest.)*

Quoniam^a, elementissime pater, ut firmiter teneo, que presertim pro universali bono providetis agenda, in caritate perfecta et vero iudicio facitis, sic et credo, quod apostolica noviter et paterna non minus provisione commoti decrevistis, ut audio, inter me et illustrem regem Alamanie civesque Romanos per venerabiles tam legatum^b quam
15 alios sancte Romane ecclesie cardinales, qui cum dicto rege venerunt ad Urbem, denun-
ciandam^c treugam duraturam unius anni spatio a die denuntiationis illius inantea numerando. Ad quod, alme pater, illud inducit me petita licentia vestre elementie sincera caritas intimare circa formam huiusmodi provisionis omissum^d, quod scilicet comunia Tuscie partis Guelfe, partis quidem sancte matris ecclesie et ecclesiastice
20 usque quaque sequele, que in necessitatibus singulis omnibus perturbationibus quibus-
cunque subortis progenitoribus meis, scilicet regibus profecto ecclesie filiis, verbo et opere, non parcendo laboribus quantumlibet sumptuosis, non vitando pericula vel erumnas, ad honorem et reverentiam ipsius matris ecclesie oportune, continue et fideliter affuerunt, non fuerint dicte treugue signanter inclusa. Et ideo quia^e crederem contra legalitatem
25 regiam agere, tante fidelitatis et antiquitatis amicos ac sedulos adiutores, homines quidem dictorum comunium Tuscie partis Guelfe ita post terga relinquere, ut in quocunque casu adverso vel prospero illos michi non facerem equa participatione consortes, duxi ad elementiam vestram inde recurrere, ut benigne dignemini sic equiori remedio pro-
videre, quod non sit occasio transire in scandalum, quod credimini fecisse in bonum.
30 Etenim, piissime domine, perquam^f michi durum et intolerabile fieret, sub omissione tali dictorum comunium partis Guelfe a treugua iam dicta destructionem pati vel desolationem aliquam eorum utique statui proinde necessario secuturam, cum tam nobiles et antiquos amicos et adiutores ferventissimos in adversis relinquerem et michi ad gravem credo infamiam cederet et universale in orbem prodiret exemplum, quod ceteri principum
et comunia quevis non se libenter exponerent subsidiis in necessitatis tempore oppor-
tunis impendendis.

Scripta Traiecti etc.^g**844. LITTERAE AD PHILIPPUM REGEM FRANCIAE.***Supersunt in codice H. III. 38 fol. 15^r bibliothecae universitatis Taurinensis, quem
35 denuo contulimus. Edidit Doenniges l. c. II, 231 nr. 5. (P. deest.)*

Serenissimo principi domino Philippo Dei gratia illustri regi Francorum, honora-
bili consanguineo suo Robertus eadem gratia Ierusalem et Sicilie rex auspicio-
rum incrementa felicium et salutem.

Quia^a nostrorum agenda processuum, eorum presertim que pondus importare
40 videntur, vos latere non eupimus, vobis presentibus intimamus, quod domino nostro summo pontifici per nostras nunc scribimus litteras in serie subsequenti:

843. a) Omnia? c. b) legatos c. c) denunciaturi c. d) obmissum c. e) qui c. f) post
per sequitur quantum supra lin. add. c. g) reliqua desunt c.

844. a) Qui c.

‘Quoniam, clementissime pater — Scripta Traiecti etc.’ *supra* nr. 843.

Itaque petimus, rex illustris, ut nostro huiusmodi attento motivo, cui ex rationabili consideratione pretacta nos decet inniti, velitis per intercessionem vestram accomodas apud ipsum dominum summum pontificem taliter operari, quod opportune provideat in hac parte, ita quod dicti amici et coadiutores nostri in treugua predicta includantur ⁵ expresse.

Datum ibidem¹, XIII. Aug., X^e. ind(ictionis).

845. ASSIGNATIO PECUNIAE CARDINALI EPISCOPO OSTIENSI FACTA.

Aug. 15.

Hic subiungimus ad editionem, quam paravit Bonaini ‘Acta Henrici VII.’ I, 247 ¹⁰ nr. 148 ex autographo tunc Prati in bibliotheca cl. v. Hermolai Rubieri asservato. Quod ubi iam servetur nescimus. Cf. pag. 825 lin. 40. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

In hac sedulitate studii nostra vigilat imperialis providentia, hec est nobis cura ¹⁵ precipua, hoc profecto nostre intentionis existit, ut eos, qui nobis et imperio zelo bone voluntatis in altum ecclesiam Domini supportantes nostra et eiusdem imperii negocia promoverunt et inantea feliciter poterunt promovere, condignis preveniamus honoribus et favoribus gratiosis. Sane attendentes sincere caritatis et dilectionis affectum ac pure et specialis voluntatis zelum, quos venerabilis in Christo pater Nycolaus Ostiensis et ²⁰ Velletrensis episcopus amicus noster carissimus ad nos et sacrum sepe dictum imperium habere dinoscitur, dignum et conveniens arbitramur, ut et nos vice versa actus nostros etiam^a eiusdem amicitie conformemus. Sperantes igitur, quod idem cardinalis, sicut etiam hucusque per operum evidentiam experti sumus, inantea nostra et ipsius imperii negocia ubicumque et specialiter apud sedem apostolicam debeat promovere, in signum ²⁵ specialis amicitie et dilectionis indicium eidem quingentas marcas argenti singulis annis in festo Pasche de imperiali nostra camera percipiendas et per nos ipsi solvendas de eadem de mera liberalitate nostra duximus largiendas. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Tybur(e)^b, XVIII. Kalendas Septembris, indictione X, anno Domini millesimo ³⁰ trecentesimo duodecimo, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

846. HOMAGIUM TERRAE CORTONAE ITERATUM.

1312. Sept. 6.

Cf. iam supra nr. 757. Conferenda sunt etiam ea, quae narrat Nicolaus Botron- ³⁵ tinensis (ed. Heyck) pag. 67, non omnino cum documento nostro convenientia: Illi imperatorem cum magno honore receperunt, et in presentia totius populi fidelitatem sibi fecerunt per syndicos, rogantes ipsum, ut eos ad cameram suam reservaret, ita quod nulli tenerentur servire nisi sibi. Quod facere noluit, et hoc quia in civitate Pisana,

845. ^a) sic ed. ^b) Tybur ed.

1) Scilicet Traiecti.

antequam ad Cortonam iret, per episcopum Aretinum fuit sibi intimatum, quod Cortona erat ecclesie Aretine. Et de hoc volebat facere fidem dictus episcopus per privilegium Karoli Magni, qui eam ecclesie Aretine dedit, et per confirmationem multorum aliorum imperatorum. Antequam privilegia sua venirent, pro quibus miserat in Aretium, placuit Deo, quod dictus episcopus in Pisis finem universe carnis est ingressus. Unde recorder, quod imperator precepit fieri instrumentum, quod fidelitatem Cortonensium receperat salvo iure ecclesie Aretine¹, nundum tamen sibi declarato nec ostenso.

Cum Registrum antiquum Cortonense inspicere non potuerimus, contulimus inter se editiones, quas paraverunt A. F. A. Alticozzi 'Risposta apologetica al libro (= G) dell' antico dominio del vescovo d'Arezzo sopra Cortona' II (Livorno 1765) pag. 21 nr. 52 satis accuratam et G. L. Guazzesi 'Dell' antico dominio del vescovo di Arezzo in Cortona' (Pisa 1760) pag. 176 sqq., potiores tantum lectiones adnotantes textumque in minutis corrigentes. Quae redeunt, ut indicat A., ad 'Registro vecchio della Cancelleria di Cortona' fol. 65. — Böhmer, Reg. Heinr. pag. 304. (P. deest.)

15 In² nomine Domini amen.

(1) Anno eiusdem a nativitate millesimo trecentesimo duodecimo, inditione decima, domino Clemente papa residente et domino Henrico imperatore et semper augusto imperante, primo anno sui imperii, die sexta mensis^a Septembris. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat presentibus et futuris, quod in presentia dicti imperatoris et testium infrascriptorum et mei notarii infrascripti et coram universo populo terre Cortone ibi congregato personaliter constitutus Bracchius comes quondam Nerii et Landus alias dictus Orlandus notarius quondam Restori de Cortona syndici, actores et nuptii speciales comunis et populi et universitatis hominum terre Cortone ad infrascripta specialiter facienda solepniter et legitime constituti, prout patet per publicum instrumentum scriptum manu Amadei notarii Hermanni de Cortona publici notarii³, syndicariorum et actorum nomine predictorum comunis et populi et hominum diete terre Cortone eiusque districtus⁴,

quod ab hac [h]ora inantea erunt fideles predicto domino imperatori et Romano imperio contra omnem hominem. Et numquam erunt ipsi et alii homines eiusdem districtus in facto vel consilio, quod idem dominus imperator vitam aut membrum amittat aut recipiat in personam vel res aliquam lesionem vel contumeliam aut amittat aliquem honorem, quem nunc habet vel inantea possidebit. Item si sciverint vel audiverint de aliquo vel aliquibus, quod velit vel velint aliquid istorum contra ipsum dominum imperatorem facere, ut non fiat, pro posse suo impedimentum prestabunt et si prestare nequiverint, quam cito poterunt, ipsi domino imperatori intimabunt et

846. ^a) deest A.

1) *Clausula haec in instrumento super homagio confecto deest.* 2) *Transsumti verba sunt haec:*
In Dei nomine amen.

Hoc est exemplum cuiusdam publici instrumenti comunis Cortone scripti et publicati manu Ranerii^a quondam Guidonis de Cortona notarii cum ipsius instrumenti die et consule, cuius talis est tenor videlicet:

'In nomine Domini — scripsi et publicavi.'

Et^b ego Fucius quondam Mathei de Trebio civis Spoletanus imperiali auctoritate notarius et nunc scriba et officialis reformationum et cancellarie terre Cortone suprascripta omnia et singula, prout supra continentur et scripta sunt, ut in authentico supradicto instrumento inveni, ita hic fideliter exemplando transcripsi et exemplavi nil addens vel minuens, quod ipsius substantiam permutaret, nisi solum signo scribentis ipsius notarii pretermisso. (S. N.)

3) *Quod servatum non est.* 4) *Hic nonnulla verba excidisse videntur; ita enim A et G.*

^a) Ranerii G. ^b) abhinc reliqua desunt G.

contra eum vel eos, prout poterunt, eidem domino imperatori suum prestabunt auxilium. Et si contigerit ipsum dominum imperatorem rem aliquam, quam habet in presenti vel habebit in futurum, quacumque causa amittere, eam recuperare iuvabunt omni tempore et retinere ac omnibus iuribus suis et Romani imperii adipiscendis, retinendis et recuperandis toto posse assistant.

(2) Item confessi fuerunt et recognoverunt sindicario nomine quo supra, ipsum dominum imperatorem esse et esse debere verum, naturalem, proprium et immediatum dominum suum et diete terre Cortone, comunis et populi et districtus eiusdem cum omnibus iuribus suis et pertinentiis et ipsum dominum imperatorem habere et habere debere in predictis omnibus et singulis merum et mixtum imperium et omnimodam iurisdictionem¹.

(3) Et si sciverint, ipsum dominum imperatorem velle aliquem vel aliquos offendere, et inde specialiter vel generaliter fuerint requisiti, eidem domino secundum posse ipsorum prestabunt auxilium, consilium et favorem. Et si aliquid eis idem dominus imperator in secreto manifestaverit, illud sine sui licentia nemini pandent vel facient, quod pandatur. Et si consilium idem dominus imperator ab eis petierit, illud dabunt, quod eis melius videbitur et magis pro eo expedire. Et quod nunquam in personis eorum aliquid scienter facient, quod in ipsius domini imperatoris iniuriam vel contumeliam possit redundare. Et omnia alia et singula facient, ad que veri subditi et fideles tenentur facere suo vero domino et facere consueverunt predecessoribus Romanorum imperatoribus. Et omnia alia et singula, que in forma fidelitatis nove et veteris continentur.

(4) Qui dominus Henricus^c imperator post dictum fidelitatis et homagii prestitum iuramentum benigne et gratiose dictos syndicos sindicario nomine quo supra terram Cortone cum toto suo districtu per eam solito possideri ac universitatem et homines diete terre Cortone singulariter et in comuni in suos et sacri Romani imperii speciales et immediate subiectos et fideles et immediate ad cameram imperialem pertinentes et solitos pertinere et ad suam gratiam et favorem admisit et recepit. Et censuit et decrevit ac etiam declaravit, dictam terram Cortone, comune et homines diete terre Cortone ad ius et proprietatem immediatam sacri Romani imperii pertinere. Volens ac mandans ac etiam decernens, dictam terram Cortone et homines ipsius terre gaudere plene et perpetuo^e privilegio libertatis omni iure et modo^f, suo nomine et sacri Romani imperii quo melius potuit eum effectu. Predicta omnia et singula ipso populo terre Cortone publice acclamante^g, volente et affirmante et expresse consentiente.

Actum Cortone supra logiam que est ante palatium populi, presente domino Nicholao^h de Bonsignoribus de Senis, domino Guillelmino domini Uguccii de Cortona, domino Bonaiuncta iudice olim Deodatiⁱ, Bertuldo quondam Meli Bonaguide, Baldacchino notario Bartoli de dicto loco et aliis pluribus testibus ad hec vocatis et rogatis.

Et^k ego Rainerius quondam Guidonis de Cortona imperiali auctoritate notarius constitutus hiis omnibus interfui et ut supra legitur rogavi, scripsi et publicavi^k.

846. b) aut G. c) Henricus A. d) deest A. e) in add. A. G. f) modo et iure G. g) clamante A. G. h) Nicolao G. i) Deotaiti A. k) Et—publicavi desunt G.

1) Cap. 2 in A et G textui homagii ita interiectum est.

847. RESPONSIONES AD LITTERAS CLEMENTIS V. PAPAE ITERATAS.

1312. Sept. 10.

*Cum litterae pontificis de gente imperatoris ex Urbe revocanda aliisque rebus emissae
5 servatae non sint nec in Indice documentorum a. 1313, de quo v. supra ad nr. 298,
memorentur, proponimus instrumentum a notariis de responsionibus imperatoris confectum,
cuius minuta vel imbreviatura J manu Iohannis de Dyst exarata servatur inter Acta et
collectanea Bernardi de Mercato Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4
nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604) fol. 60 sq. Edidit Doenniges
10 l. c. II, 67 nr. 26; nos denuo accuratissime contulimus.*

*De his narrat Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyck) pag. 67: In Aretio publica-
verunt processus, quos publicari mandastis, in presentia imperatoris quidam abbas Are-
tinus et prepositus ecclesie, secundum quod cardinales eis mandaverant, et dominus
imperator cum reverentia audivit. — Böhmer, Reg. Heinr. 504. (P. deest.)*

15 (1) Anno Domini MCCCXII, ind. X, die decima mensis Sept., in palacio episcopali
Aret(ino) pontificatus etc., regni et imperii etc., in presencia infrascriptorum testium et
nostrorum notariorum infrascriptorum Bernardi, Io(hannis), Dati quondam Philippi de
Aretio. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat presentibus et
futuris, quod cum venerabilis vir dominus Bosus prepositus Aretinus die Sabbati nuper Sept. 9.
20 preterita receperit in mandatis a reverendis patribus miseratione divina dominis . .
Arnaldo Sabinensi sedis apostolice legato et Nicolao Ostiensi et Valetrensi^a episcopis
ac Luca Sancte Marie in Via lata dyacono cardinalibus per ipsorum dominorum cardi-
nalianum patentes litteras, ut quasdam patentes litteras exequatorias quorundam manda-
torum apostolicorum, sigillatas sigillis ipsorum dominorum cardinalium¹, in quibus inter
25 cetera continebatur,

quod ipsi domini cardinales mandabant et precipiebant auctoritate apostolica, qua in
ea parteungebantur, serenissimo principi domino Henrico divina favente clemencia
Romanorum imperatori semper augusto, ut gentem suam que est in Urbe infra XXI
dies a data dictarum litterarum numerandos et continue subsequendos ab eadem Urbe
30 revocaret, et item quod daret litteras suas patentes continentes, quod propter ingressum
ipsius domini imperatoris et eius moram in Urbe sive propter detentionem quarundam
domorum sive pallaciorum factam per ipsum dominum imperatorem vel suos sive
propter aliqua alia per ipsum dominum imperatorem vel suos ibidem gesta domino
summo pontifici vel ecclesie Romane aliquod preiudicium generetur nec iura ipsorum
35 summi pontificis et ecclesie Romane in aliquo diminuantur nec ius aliquod ipsi domino
imperatoris vel Romano imperio propter hoc acquiratur²,

ipsi domino imperatori presentari et in eius presencia legi et publicari faceret, dictus
prepositus mandatis predictis volens efficaciter obedire, ipsas litteras dominorum cardi-
nalianum die presenti coram dicto domino imperatore et testibus infrascriptis legi et
40 publicari fecit.

847. ^a) sic J.

1) Nec litterae pontificis nec exequtoriae cardinalium servatae sunt. Cf. Böhmer, Reg. 1246—1313
Päbste 339. 2) Cf. iam supra nr. 841 cap. 6.

(2) Qui quidem dominus imperator tamquam devotus rex catholicus et obedientie filius respondit ad contenta in litteris antedictis,

(I) quod gentem suam existentem in Urbe ab eadem Urbe exnunc revocat, ut infra terminum in supradictis litteris prefixum ab eadem recedant cum effectu, protestans idem dominus imperator, quod si dicta gens sua ultra dictum terminum in dicta Urbe morari presumeret, quod ipsam moram ulteriorem idem dominus imperator gratam non haberet nec eam acceptaret, immo stipendia, que ab ipso domino imperatore recipere debent, si contingat ipsos ibidem morari ultra dictum terminum, exnunc revocat nec ad ea solvenda vult ulterius se teneri. et hec omnia per suas patentes litteras¹ eis celeriter significabit. 10

(II) Item super eo quod dicti domini cardinales requirunt ab eodem domino imperatore, quod det eis litteras suas patentes continentes, quod propter eius ingressum vel moram vel alia, que ipse per se vel alium gessit in Urbe, dicto domino summo pontifici vel ecclesie Romane nullum preiudicium generetur et cetera, respondit dictus dominus imperator, quod super isto articulo meminit ipsis dominis cardinalibus iam alias sufficienter respondisse² et adhuc exhabundanti sic respondet, videlicet quod propter ingressum suum sive modum ingrediendi aut propter eius moram vel alia quecumque per ipsum vel gentem suam gesta in Urbe supradicta non vult nec intendit, quod domino summo pontifici vel ecclesie Romane in iuribus suis aliquod preiudicium generetur nec ipsi domino imperatori vel imperio aliquod ius de novo acquiratur. 20

(III) Super ceteris vero contentis in supradictis litteris dictorum dominorum cardinalium respondet dictus dominus imperator, quod per Dei gratiam in eis et super eis proponit et intendit taliter se gerere et habere, quod in culpa non cadet et quod a Deo vel homine non poterit merito reprehendi.

(3) Et de predictis omnibus et singulis preceperunt nobis notariis dicti dominus imperator et prepositus facere publica instrumenta. 25

Acta sunt hec anno, die, mense et indictione predictis in pallacio episcopali in civitate Aretina. Presentibus dominis H(enrico) Dei gratia Tridentino et Nicolao Botrontino episcopis, fratre Iohanne de Lucidomonte ordinis Predicatorum, dominis Iohanne Westingha, Iacobo quondam magistri Roselli, Wiviano de Dorna, P(etro) de Tuderto, Sanctio cantore Yporegiensi et Homine de Peretulo iudicibus testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis. 30

848. 849. CITATIO ROBERTI REGIS SICILIAE.

1312. Sépt. 12. — 1313. Ian. 21.

Cf. iam supra nr. 821 et infra ad a. 1313. Febr. 12. 35

848. PUBLICATIO EDICTI. 1312. Sept. 12.

Exemplar autographum servatur Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4' nr. 16. Edidit Doenniges 'Acta Henrici VII.' II, 187 nr. 48a. Denuo contulimus.

Alius transsumti a. 1313. Ian. 24. confecti ibidem servati varias lectiones utpote nullius valoris non adnotavimus. Adnotat subscriptiones notariorum Doenniges l. c. II, 189 nr. 48b. 40

1) *Servatae non sunt.* 2) *Supra nr. 841 cap. 6.*

Cf. gravissima verba quae de his rebus refert Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyek) pag. 67: Utrum in civitatem Tiburtinam vel in Cortonam vel in Aretium inceperint citationes regis Roberti et multarum personarum et civitatum rebellium, non recordor, sed memoriam habeo, quando hoc in Roma tractabatur, quod auditores sacri sui palatii, de quorum consilio specialiter omnes tales processus fiebant, dixerunt imperatori, et iniciare et mediare et terminare talia oportebat in terris imperii. Bene ymaginor ego, quod in altero predictorum locorum facte sunt primo citationes. Cf. iam supra pag. 824 lin. 8 sqq. — Böhmer, Reg. Heinr. 505. (P. deest.)

In Dei nomine amen.

10 (I) [Nos]^a Henricus Dei gratia Romanorum imperator senper augustus hoc edicto publice posito requirimus et citamus regem Robertum natum olim regis Karoli, quod usque ad tres menses proxime venturos, quem terminum eidem pro primo, secundo et tertio perhemptorie assignamus ex pluribus iustis et rationabilibus causis et precipue propter viarum discrimina, quia ad eum securus non potest haberi accessus, compareat
15 personaliter coram nobis ad se excusandum et defendendum ab inquisitione¹, quam facimus contra eum, super eo quod plura et diversa crimina et reatus contra nos et maiestatem nostram comisit ac etiam comitti procuravit et que ad[h]uc comittere non desistit, propter que vel eorum alterum ipsum in crimen legis Iulie maiestatis non est dubium incurrisse, et potissime super articulis et capitulis infrascriptis, que notorie
20 divulgantur per ipsum regem Robertum comissa fore anno, mensibus atque locis in dicta inquisitione insertis, videlicet:

(I) **C** In primis quod notorie divulgatur, quod ipse rex Robertus tractavit et ordinavit et etiam quod tractari et ordinari effectualiter procuravit in provinciis Lombardie et Tuscie cum nostris et imperii rebellibus, quod nobis et nostro imperio obedientes
25 non essent et quod nobis totis viribus se opponere[n]t, qui de iure tanquam subditi et fideles imperii nobis obedire et subesse tenentur, pollicendo eisdem auxilium, consilium et favorem super conspiratione et rebellionem predicta.

(II) **C** Item super eo quod notorie divulgatur, quod ipse rex Robertus fecit et fieri procuravit per se et eius procuratores, ambaxiatores et nuntios conspirationes, ligas
30 et societates et uniones contra nos et nostrum imperium cum ipsis nostris et imperii rebellibus, qui de iure sunt subditi et fideles imperii, que unitas et conspiratio ad[h]uc continue durat, et maxime cum Florentinis, Lucensibus et Senensibus et aliis de Lombardia et Tuscia, qui sunt in liga et societate et conspiratione predicta, et cum eorum et cuiuslibet ipsorum sindicis et procuratoribus et ipsis universitatibus et qua-
35 libet earum, tractando, firmando, ordinando cum eis mortem et confusionem nostram et totius imperii ac etiam eversionem et diminutionem nostri et imperii honoris et status.

(III) **C** Item super eo quod notorio clamore et publica divulgatione publice et notorie divulgatur et ita manifeste et evidenter, quod nulla potest tergiversatione celari,
40 publice fertur, quod ipse rex Robertus tractavit et ordinavit cum predictis Florentinis, Lucensibus et Senensibus et aliis de Lombardia et Tuscia, qui sunt in dicta conspiratione cum eis, quod ipsi publice et manifeste cum armis et equis ad Urbem accederent ad se opponendum et pro viribus resistendum, ut dyadema imperiale nullo modo recipere valeremus, et ad pugnandum et preliandum nobiscum et gente nostra,
45 ut nos et nostros milites et barones, duces, marchiones, archiepiscopos, episcopos et

848. ^a) excidit or.; cf. infra pag. 857 lin. 13.

1) Scriptum inquisitionis servatum non est.

comitivam nostram et cuiuslibet predictorum morti traderet. Et propter eius tractatus, blanditias, conspirationes, promissiones, ligas et uniones predicti nostri rebelles cum armis et equis in maxima quantitate accesserunt ad Urbem contra nos et imperium. Ipse etiam rex Robertus contra ea, que nobis scripsserat et publice asserebat nostris nunciis et aliis publice, quod Iohannem fratrem suum tra[n]smittebat ad Urbem pro nostro et imperii favore et nobis daret in coronatione nostra auxilium, consilium et favorem, contra nos et imperium cum gente maxima per mare et per terram ad dictam Urbem transmisit. Qui Iohannes simul cum predictis rebellibus et ipsi rebelles cum eo contra nos et nostros milites et barones se pro posse opposuerunt, occupando et occupatam hostiliter detinendo ecclesiam sancti Petri de Urbe, in qua intendebamus dyadema imperiale recipere, veniendo etiam ad prelia cum gente nostra, que ad dictam ecclesiam volebat accedere, et pluries et diversis vicibus aliquos de gente nostra robaverunt, aliquos ad mortem vulneraverunt, aliquos interfecerunt et precipue reverendum patrem dominum Thebaldum episcopum Leodiensem¹.

(IV) C Item super eo quod etiam notorie divulgatur, quod in partibus Lonbardie tractavit et ordinavit de capiendis et contra imperium tenendo plures terras et iura imperii, quas occupavit et occupari fecit per gentem suam et quas continue detinet occupatas, et precipue civitatem de Ast et plura castra districtus eiusdem et castrum de Valentia, castrum de Casali, que immediate et pleno iure pertinent ad nos et imperium et in ipsa possessione eramus, ponendo in eis vicarios et officiales pro nobis et nostro nomine et nos in eorum dominum recognoverant specialem et nobis fidelitatem solepniter iuraverant². Quos vicarios et officiales ipse rex Robertus de dictis civitate et castris expelli fecit et de facto sibi fidelitatem iurari contra nostrum et imperii honorem et statum.

(V) C Item super pluribus aliis in dicta inquisitione insertis, que notorie et publice divulgantur ipsum regem Robertum fecisse et comisisse et continuo facere et comittere in diminutionem et detractionem nostri et imperii et que redundant et redundare possunt ad nostram et imperii confusionem, mortem et periculum et iacturam.

(2) Quem regem Robertum sic publice et publico edicto citavimus, ut hec citatio ad eius possit pervenire notitiam, et quia litteras et nuntios ad eum tra[n]smittere non valemus propter viarum discrimina et quia, sicut publice fertur et notorium dicitur, dedit operam et ordinavit atque tractavit, quod nulli nostri nuntii ad eum possint accedere et quod accedentes capiantur, derobentur et occidantur, dicimus tamen et Deo et hominibus publice protestamur^b, quod eidem venienti et se si poterit excusanti quod iustum fuerit intendimus observare et ipso per contumaciam absente nichilominus procedere tam ad sententiam quam ad alia, prout de iure facere debebimus et poterimus, eius absentia non obstante.

Mandantes hoc describi edictum per Paulum de Podioboniçi camere nostre notarium.

(S. N.) Ego Paulus de Podioboniçi notarius camere sacre imperatorie maiestatis eius mandato predicta scripssi. Millesimo CCCXII, inditione X, die XII. Septenbris.

849. REMOTIO EDICTI. 1313. Ian. 21.

Instrumentum super remotione citationis statim sequitur publicationem nr. 848 in eadem membrana conscriptum. Cf. supra ad nr. 848. (P. deest.)

848. ^b) protexstamur or.

1) *Ex vulnere mortifero die 26. m. Maii accepto mortuus est paullo post. Cf. apochas Rationum thesaurariae: Item IIII jour de Juin conte par Renardin pour mille troicent XXXIII livres de cire pour faire le service monseignour de Liege et l'abbe de Wissembourch az freres Preceurs, pour liguement pour le dite cire ovrer e pour portage des candeles au dit lieu CXXIX florins (Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 318).* 2) *Cf. supra nr. 468. 459. 460. 463. 464.*

In Dei nomine amen.

Hoc est exemplan cuiusdam instrumenti, cuius tenor talis est:

In nomine Domini amen.

Anno Domini millesimo CCCXIII, tempore domini Clementis pape quinti et
 5 domini Henrici Romanorum imperatoris semper augusti, die XXI. mensis Ian., indit. XI.
 In presentia mei notarii et testium subscriptorum discretus vir Nerus natus domini
 Stephani de Pistorio de mandato sapientis viri domini Petri Deodati de Tuderto legum
 doctoris, iudicis et officialis predicti domini Romanorum imperatoris, quoddam edictum
 dudum per ipsum dominum imperatorem contra regem Robertum^a editum et scriptum
 10 et publicatum manu ser Pauli notarii de Podioboniçi, quod confixum erat cum quibus-
 dam bulettis in hostio episcopatus Aretini, de hostio predicto eruit, elevavit et removit
 ipsumque edictum in manibus dicti domini Petri sic elevatum de hostio predicto posuit.
 Quod quidem edictum sic incipit: 'In nomine Domini amen. Nos Henricus Dei gratia
 Romanorum imperator semper augustus hoc edicto publice posito requirimus et citamus
 15 regem Robertum natum olim regis Karoli etc.' et finit ante subscriptionem notarii:
 'mandamus^b hoc scribi^c edictum per Paulum de Podioboniçi camere nostre notarium¹.

Actum est hoc in civitate Aretii in ecclesia episcopatus Aretini, presentibus domino
 Buoso preposito Aretino, Gherardo condam domini Iohannis de Buçacharinis, ser Petro
 domini Vive de Aretio et multis aliis testibus vocatis et rogatis.

20 Ego Iohannes Nutii de Viterbio imperiali et alme Urbis prefecti auctoritate notarius
 et iudex ordinarius predictis interfui et ea rogatus et etiam de mandato dicti domini
 Petri scripsi et publicavi.

(S. N.) Ego Paulus de Podioboniçi notarius camere sacre imperatorie maiestatis
 autenticum, ex quo supradictum exemplum sumptum est, vidi, legi et transcripssi, prout
 25 in ipso inveni, ipsumque ascultavi una cum Pandulfinio notario infrascripto et signum
 proprie manus apposui.

(S. N.) Ego Pandolfinus Scarlattini de Castro Florentino imperiali auctoritate iudex
 et notarius publicus autenticum huius publici documenti, ex quo presens adsumptum
 est, una cum supradicto ser Paulo notario vidi, legi et adscultavi. Et quia utrumque
 30 concordare inveni, ideo me subscripsi et signum proprie manus apposui.

850. MANDATUM DE GUERRA VIVA CONTRA REBELLES INCIPIENDA.

1312. Sept. 20.

Superest solum exemplar abbati monasterii Montis Amiati missum, cuius trans-
 35 *sumtum servatur Florentiae in tabulario regio. Exempla vero abbatis G. C. Fatteschi*
sacc. XVIII. inveniuntur Romae in codicibus Sessorianis 213 pag. 669 et 215 pag. 579
bibliothecae nationalis 'Vittorio-Emmanuele'. Quae omnia descripsit iam olim Giesebrecht,
edidit Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 456 nr. 650. Nos hanc editionem repetimus.

Cf. Böhmer, Reg. Heinr. 597 et 598 (Addit. I). — Böhmer, Reg. Heinr. 593
 40 *(Addit. I). (P. deest.)*

849. ^a) sequitur s delet. or. ^b) sic or. pro mandantes. ^c) sic or. pro describi.

1) Cf. supra pag. 855 lin. 10 sq. et pag. 856 lin. 38.

Henricus Dei gratia Romanorum imperator et semper augustus abbati castri abbacie Sancti Salvatoris fidei suo gratiam suam et omne bonum.

Presentium tibi tenore sub pena privationis omnium feodorum, libertatum et immunitatum, que et quas a nobis et Romano tenes imperio, districte precipiendo mandamus, quatinus visis presentibus contra Senenses et eorum comune ipsorumque 5 complices et fautores, rebelles nostros condempnatos et proscriptos, omni exeusatione et dilatione cessante guerram incipere et eam prosequi viriliter non obmittas, ipsos in bonis et personis eorum pro viribus offendendo. Has autem litteras registrari fecimus, de quarum presentatione . . latori earum, nuntio nostro iurato, dabimus plenam fidem¹.

Dat. in castris ante Florentiam, XII. Kal. Octobr., regni nostri anno quarto, imperii 10 vero primo^a.

851—870. SCRIPTA AD IURA ET BONA IMPERII IN TUSCIA SPECTANTIA.

1312. Sept. 29.—1313. Febr. 23.

Syndicatus de homagiis fidelitatis faciendis nonnullos, qui maioris sunt momenti, 15 mandata varia ad eadem res pertinentia, Inquisitionem denique de bonis imperii in Tuscia institutam omnia non diversis locis divisa, sed hic coniunctim proponere liceat.

851—865. SYNDICATUS ET HOMAGIA TERRARUM ET CASTRORUM IMPERII. 1312. Sept. 29.—Nov. 25.

Autographa syndicatorum servantur omnia Pisis in tabulario Roncioniano, ex quibus 20 edidit Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 247 sqq. Nos partim denuo inspeximus².

850. ^a) 1° tr.

1) Cf. eadem fere verba iam supra tom. III pag. 576 l. 1—3. 2) *Syndicatus reliquos, quorum textus in editione nostra ponere longum est, tamen hic citamus. Quorum autographa partim inedita aut Taurini in tabulario regio, aut Pisis in archivo Roncioniano servantur:* 25

1. 1312. Sept. 13 *Syndicatus castri de Montemarciano; cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (220); Doenniges 'Acta Henrici VII.' II, 189 nr. 49 extr. ex autogr. Taurin.*

2. 1312. Sept. 16 S. Blasii de Monasterio (Repetti 'Dizionario geografico fisico storico della Toscana' III, 254); Doenniges l. c. II, 190 nr. 50a extr. (falso 'de Moris') ex autogr. Taurin.

3. 1312. Nov. 3 S. Cristinae de Montes(pertuli) (Repetti l. c. V, 10); tabul. Taurin. 'Ducato di Aosta 30 Mazzo 12' nr. 5, inedit.

4. 1312. Nov. 4 S. Blasii de Passignano; cf. infra nr. 870 sub nr. (53); tabul. Taurin. l. c. nr. 4, inedit.

5. 1312. Nov. 5 S. Marie Montis Macerati (Repetti l. c. III, 7); Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 253 nr. 154 ex autogr. Pisan.

6. 1312. Nov. 6 S. Iacobi ad Mucianum; cf. infra nr. 870 sub nr. (160); tabul. Taurin. l. c. nr. 7, inedit. 35

7. 1312. Nov. 6 S. Martini ad Argianum (= S. Martini del rescovo); cf. infra nr. 870 sub nr. (59); tabul. Taurin. l. c. nr. 9, inedit.

8. 1312. Nov. 7 S. Martini la Palma (Repetti l. c. III, 105); tabul. Taurin. l. c. nr. 10, inedit.

9. 1312. Nov. 10 S. Nicolai de Rada; cf. infra nr. 870 sub nr. (192); Doenniges l. c. II, 190 nr. 50b extr. ex autogr. Taurin. 40

10. 1312. Nov. 11 *Imbreviatura de homagio S. Iacobi de Petraficta; cf. infra nr. 870 sub nr. (187); Doenniges l. c. II, 69 nr. 28 extr. ex autogr. Taurin. valde corrosa; cf. infra ad nr. 852.*

11. 1312. Nov. 11 *Syndicatus S. Romoli de Tignano; cf. infra nr. 870 sub nr. (48); tabul. Taurin. l. c. nr. 12, inedit. Ubi inter cetera haec: cum pleno mandato, balia et altoritate(!) eisdem concessa dandi, pro-*

851. SYNDICATUS COMMUNIS SETTIGNANI. Sept. 29.

Edidit Bonaini l. c. I, 247 nr. 149 ex autographo nr. 719. In verso legitur: Populi Sancte Marie de Septignano.

In Inquisitione infra nr. 870 nomen communis desideratur. (P. deest.)

5 In Dei nomine amen.

Anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, indictione XI, die penultimo mensis Septembris. Pateat omnibus evidenter hanc paginam spectantibus, quod in presentia mey Bartoli notarii et testium infrascriptorum convocato et adunato generali parlamento comunis et populi Sancte Marie de Septignano¹ ad sonum campane et requisitionem rectoris dicti populi, ut moris est, idem parlamentum totum cum licentia, auctoritate et consensu Vieri rectoris et ipse rector cum consensu plenissimo dicti parlamenti et in solidum quilibet ipsorum, nomine et vice ipsorum et totius universitatis dicti loci et personarum omnium dicti loci, in plena concordia fecerunt [et] constituerunt Verium Iohannis presentem et recipientem eorum et dicte universitatis legiptimum sindichum, procuratorem, factorem, actorem, missum et nuntium specialem ad comparandum pro eis et eorum nomine et dicte universitatis coram serenissimo principe et domino domino Herigo Romanorum imperatore et semper agusto et ad hoberiendum eius mandatis. Et in animas ipsius comunis et universitatis et hominum dicti populi et comunis iurandum et iuramentum prestandum proprie et debite fidelitatis eidem et suis successoribus et sacro Romano imperio proprie faciente, et ad recongnoscendum eundem dominum imperatorem eorum verum, generalem et legiptimum dominum sine aliquo medio et ipsum dominum imperatorem sine aliquo alio medio habere in eis et ipso comuni et universitati et hominibus dicti loci merum et mistum imperium, iurisdictionem et facultatem omnimodam et iurisdictionem dicti comunis et populi ad ipsum dominum

25 mittendi, solvendi pro dicto populo et comuni illam quantitatem pecunie, quam eis videbitur expedire, aliquibus baronibus serenissimi principis domini nostri imperatoris semper augusti, qui servierunt dicto comuni et populo Sancti Romoli de Tingnano.

12. 1312. Nov. 12 *Syndicatus plebis S. Mariae Novellae; cf. infra nr. 870 sub nr. (199); Bonaini l. c. I, 260 nr. 161 ex autogr. Pisan.*

30 13. 1312. Nov. 14 *S. Lei de Milazzano plebatus Cintorii; Repetti l. c. III, 186 et infra nr. 870 sub nr. (177); Bonaini l. c. I, 264 nr. 165 ex autogr. Pisan.*

14. 1312. Nov. 15 *S. Mariae de Petriolo de Castellina vallis Grevis (Repetti l. c. IV, 145); Bonaini l. c. I, 265 nr. 166 ex autogr. Pisan. Ubi inter alia haec: coram ... imperatore ... et coram dicti domini imperatoris vicariis, curia, iudicibus et officialibus et maxime et nominatim coram nobili viro*

35 *Naldo de Gherardinis vicario pro dicto domino imperatore in liga et partibus lige Vallis Grevis.*

15. 1313. Febr. 4 *communis Leoninae comitatus Senensis (Repetti l. c. II, 682); Doenniges l. c. II, 170 nr. 37 extr. (male ad a. 1312) ex autogr. Taurin. valde corroso. Homagium praestitum esse die 21. m. Febr., notitia manu Bernardi de Mercato scripta indicatur.*

16. 1313. Mart. *Aginolfi comitis palatini Tusciae; Doenniges l. c. II, 197 nr. 55 extr. ex autogr. Taurin. valde corroso.*

40 *Quae de Syndicatus huius notae nr. 3. 4. 6—8. 11 notat Samanek loco supra ad nr. 703—712 itato XXVII, 237 not. 3, erronea sunt.*

Adiungere etiam liceat ex Nicolao Botrontinensi (ed. Heyck) pag. 72 ea quae narrat: Ibi (scil. ante Florentium) de comitatu eorum (scil. Florentinorum) et districtu ad obedientiam venerunt tam de valle

45 *de Seva quam de valle de Greva et pluribus aliis contratis versus Arnum plus quam XL castra, et meo iudicio plus timore quam amore. Timebant autem ne spoliarentur per Theothonicos. Et postquam obederant, erant securi et veniebant ad excersitum vendebantque bona sua in duplo quam valerent. Item pag. 77: Multe valles et plura castra in ipsis illis diebus (scil. ante Sanctum Cassianum) venerunt ad obedientiam et personaliter in exercitu erant et victualia adducebant, et plus iudicio meo*

50 *timore quam amore, sicut postea apparuit per effectum, quia statim quod exercitus fuit ab eis elungatus, plures ex eis reversi sunt ad obedientiam Florentinorum.*

1) Cf. Repetti l. c. V, 287.

inperatorem et Romanorum inperium sine ullo medio pertinere. Et generaliter ad omnia alia et singula facienda et procuranda, promictenda, confitenda et recongnoscenda, que in predictis fuerint opportuna et que idem dominus inperator eisdem duxerit iniungenda. Concedentes eidem procuratori et sindicho plenum, liberum et generale mandatum cum libera administratione. Promittentes michi notario infrascripto stipulanti et recipienti pro dicto domino inperatore et omnibus, quorum intererit, ratum et gratum et firmum habere et perpetuo observare omne et quidquid fecerit de predictis, sub obligatione eorum omnium personali [et] omnium eorum bonorum presentium et futurorum.

Actum in populo Sancte Marie de Septignano apud ipsam ecclesiam, presentibus testibus ser Attaviano rectore dicte ecclesie et Sacchuccio populi Sancti Martini la Melsola^a ad hec vocatis et rogatis.

(S. N.) Ego Bartolus filius Bulgli de Septignano imperiali auctoritate iudex ordinarius et notarius publicus predictis omnibus interfui [et] rogatus publice scripsi.

852. SYNDICATUS COMMUNIS MONTIS FAESULIS. Oct. 9.

Edidit Bonaini l. c. I, 249 nr. 150 ex autographo nr. 720. Denuo inspeximus. In verso legitur manu Masi notarii scriptum: Syndicatus populi plebis Sancti Laurentii de Monte Fesulis, quibus addidit Bernardus de Mercato: r(egistrat.) per Io(hannem) interfuit Leopardus.

Fragmentum imbreviaturae ut videtur confectae super homagio die 11. m. Nov. ab hoc communi una cum aliis praestito v. Doemmiges l. c. II, 69 nr. 28, editum ex autographo tabularii regii Taurinensis valde corroso, quod inter multa instrumenta syndicatorum servatur 'Diplomi imperiali Mazzo 3 nr. 6'.

Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (132).

(P. deest.)

In Dei nomine amen.

Ab incarnatione eiusdem millesimo trecentesimo duodecimo, indictione undecima, die nono intrante mense Ottubris. Actum in populo Sancti Laurentii de Monte Fesulis, presentibus rogatis testibus presbitero Mattheo rectore ecclesie Sancti Nicholai de Vico¹ et Soffione condam Falehonis populi Sancti Iusti de Cuona² et aliis. Torellinus Iacopi, Carninus Boverotti, Soldus Pentole, Tengna Lamberti, Manfinus Chiarini, Ninus Spilgliati, Cione Orlandini, Mazza Bachi, Chiarissimus Gharzonis, Pierus et Benuccius Ciollis, Lore Geppi, Vanni Guilliellini, Rubba Benacche, Iacopus Torellini, Taddeus Monomazzii, Geppus Buoni, Giunta Tani, Chiarinus Pentole, Segolus Guilliellini, Renzzus Bonini, Tanus Giunte, Bachus Mazze, congregatis dictis hominibus in dicto populo plebis Sancti Laurentii de Monte Fesulis, dicentes et asserentes, se esse duas partes et ultra hominum dicti populi plebis, pro se ipsis et aliorum hominum et personarum et universitatis dicti populi plebis Sancti Laurentii de Monte Fesulis unanimiter et concorditer nemine discordante et omni modo et iure, quibus melius potuerunt, fecerunt, constituerunt atque ordinaverunt eorum et cuiusque ipsorum et universitatis dicti populi sindicum et procuratorem, actorem, factorem et nuntium certum, specialem et negotiorum gestorem Carninum condam Boverotti dicti populi plebis presentem et recipientem ad conparendum et se representandum coram santissimo domino nostro domino imperatore ad obbediendum et parendum mandatis eius et coram eius vicariis et officialibus, iudicibus et notariis ad obbediendum et parendum mandatis eorum, et se pro dicto populo et universitate dicti populi representandum, terminum et dilationem petendum, penam promictendum, fideiussores dandum et ad obligandum eos et alios homines et universitatem dicti populi et

851. ^a) Lamelsola or.

1) Vico di Montefiesole; Repetti l. c. V, 756.

2) Quona; Repetti l. c. IV, 702.

eorum heredes et bona, et ad omnia et singula faciendum, exercendum et procurandum, que in predictis et circa predicta vel aliquod predictorum occurrent opportuna et eidem sindico suo visa fuerint expedire et que ipsimet possent personaliter facere, si adessent. Promittentes se semper firmum et ratum et gratum habere et tenere totum et quicquid
 5 per dictum syndicum et procuratorem actum et procuratum fuerit in predictis et circa predicta vel aliquod predictorum. Et si qua evenirent, que in hoc syndicatu non essent inserta, liceat eidem sindico uti pleno iure.

(S. N.) Ego Masus condam Gione de Monte Fesulis imperiali auctoritate iudex et notarius predicta omnia coram me acta rogatus publice scripsi.

10 **853. SYNDICATUS POPULI S. PAULI AD EMAM. Nov. 1.**

Edidit Bonaini l. c. I, 250 nr. 152 ex autographo nr. 721. In verso legitur: Instrumentum populi Sancti Pauli ad Emam plebatus Robbiane.

In Inquisitione infra nr. 870 nomen communis desideratur. (P. deest.)

In Dei nomine amen.

15 Anno eius millesimo trecentesimo duodecimo, indictione undecima, die Kalend. Novembris. Infrascripti Ghesus Marchiani, Beringhaccius Buoni, Cecchus Vigorosi, Vanni Baccetti, Baccius Manetti, Terius Donati, Baldanza Ugholini, Corectinus Gherbellini, Terius Amadoris, Loctus Guardi, Ghuccius Bonfanciulli, Nardus Albiczini, Gherardinus Vigorosi, Franceschus magistri Nierii, Benuccius Corsi, Querciulus magistri Graggii,
 20 Donatus Contis, Vicinus Corsi, qui omnes predicti sunt de populo Sancti Pauli ad Emam¹ plebatus Robbiane sextus² Burgi, cohadunati apud dictam ecclesiam ad sonum campane more solito, dicentes et affirmantes, se esse duas partes et ultra hominum et personarum universitatis dicti populi, pro se ipsis et vice et nomine aliorum hominum et personarum ipsius populi fecerunt, constituerunt et ordinauerunt Gherardinum quondam Vigorosi
 25 dicti populi presentem et recipientem eorum et dicti comunis et universitatis syndicum et procuratorem, actorem, factorem et nuntium spetialem ad comparendum et ad representandum se pro eis et dicto populo, comuni et universitate ipsius populi coram domino imperatori cristianorum vel eius vicario semel et pluries et quotienscumque necesse fuerit, et ad promittendum ei vel eius vicario parere et obbedire mandatis, quot et
 30 que sibi vel eis fecerit vel fieri fecerit, sub certa pena et ad promittendum solvere penam, si commicteretur et quotiens commicteretur, et ad obligandum eos et eorum heredes et bona et dictum comune et universitatem in persona et rebus pro ipsius mandatis parendo et obbediendo et etiam pena solvenda ad sensum et voluntatem ipsius domini imperatoris vel eius vicarii. Et generaliter et spetialiter ad omnia et singula
 35 facienda et promittenda, que in predictis et quolibet predictorum necesse fuerint et viderit expedire et que ipsimet, si presentes essent, facere possent. Promittentes michi notario infrascripto stipulanti et recipienti pro quocumque interest vel intererit, habere firmum et ratum totum et quicquid per ipsum Gherardinum syndicum et procuratorem in predictis et super predictis et quolibet predictorum factum et promissum fuerit, et
 40 contra non venire sub obligatione et ypotheca omnium et singulorum eorum et dicti comunis et universitatis bonorum.

Actum apud dictam ecclesiam, presentibus ad hec vocatis et rogatis testibus Bartolino de Manentis dicti populi et Goro quondam Ubaldini de Linari³ et Benino Brunetti de Paielli curie Fighini⁴.

45 (S. N.) Ego Bonsingnore iudex et notarius filius quondam Orlandi de la Strada predicta coram me acta rogatus publice scripsi.

1) Cf. Repetti l. c. II, 55. 2) Scil. de comitatu sextus Burgi Florentini. 3) Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (89). 4) Cf. ibidem sub nr. (232).

854. SYNDICATUS COMMUNIS MONTIS CAMPOLESIS. Nov. 2.

Edidit Bonaini l. c. I, 251 nr. 153 ex autographo nr. 722. Denuo inspeximus. In verso scripsit Bernardus de Mercato: Syndicatus Sancte Marie a Campoli, itemque: R(egistrat.) per Io(hannem) interfuerunt Ber(nardus) et L(eopardus).

Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (64).

(P. deest.)

5

In Christi nomine amen.

Anno Domini a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo duodecimo, indictione [un]decima, die secundo intrante mense Novembris. Actum in castro Montis Campolesis comitatus Florentie, presentibus testibus ad hec vocatis et rogatis Lapozzo ser Nuti et ser Diedi presbitero ecclesie Sancte Marie de Campoli. Infrascripti Cambius Benci,¹⁰ Pierus Aldobrandi, Lappus Benci, Boninsengna Cenni, Neri Donati, Pepus Donati, Cinus Lippi, Chiarus Gherardi, Bandus Gherardi, Perus Tingni, Vannes Pacini, Maffius ser Bandini, Bencinus Tani, Cechus Bonaiuti, Fede Pucci, Soldus Tedaldi, omnes de populo Sancti Nicholay dicti castri, Mannus Bonamichi, Guiduccius eius filius, Mazza Cambii de populo Sancte Lucie de Liglano¹, Capaccia Giunte et Dreas Nesis de Nuo-¹⁵ vole², Vannes Tucci et Cambiuzzus Lottieri populi Sancti Stephani³, Bandinus Cisti, Nicholus Bindi, Taddeus Bindi, Ranerius Corsi, Arriguccius Chelis, Bonus Chelis, Grillus Chelli, Iohannes Tenti et Mazza Nesis, omnes de populo Sancte Marie a Campoli³, et omnes et singuli predicti de curia et comuni dicti castri pro se ipsis et universitate hominum et personarum dicti comunis congregati in dicto castro, concorditer²⁰ pro se ipsis et universitate hominum et personarum dicte curie et comunis fecerunt, constituerunt et ordinaverunt eorum et dicti comunis et universitatis syndicos, procuratores et nuncios spetiales Federighum de lo Storto licet absentem et Boninsengnam predictum presentem et recipientem ad comparendum et se representandum pro eis et universitate hominum et personarum dicti comunis et curie coram illustrissimo principe²⁵ domino Henrico Dei gratia Romanorum imperatore et semper augusto et coram eius maliscaleo et quolibet eius iudice, auditore et offitiali, et ad confitendum, se et alios dicte universitatis et comunis esse veros et legiptimos fideles inperii et dicti domini inperatoris et sub eius et inperii iurisdictione, et ad sacramentum fidelitatis eidem et cuilibet pro dicto inperatore recipienti prestandum, et ad promittendum omnibus suis³⁰ obedire mandatis alte et basse et prout et sicut et quomodo eisdem seu universitati predictae ex parte dicti domini inperatoris iniunctum fuerit. Promictentes pro se ipsis et aliis de universitate dicte curie et comunis, pro quibus et quolibet eorum promiserunt de rato, se omni tempore servaturos omne et totum id, quod per dictos syndicos vel alterum eorum promissum seu factum fuerit circa predicta vel aliquod predictorum, sub³⁵ ypotheca et obligatione eorum bonorum et dicti comunis et universitatis. Dantes michi licentiam predictorum instrumenta iterum et iterum complendi per similia verba et per diversa, prout michi placuerit.

(S. N.) Ego Naccius filius ser Bonaiuti Chalgani notarii de Florentia apostolica et imperiali auctoritate publicus notarius predicta coram me acta rogatus scripsi et⁴⁰ publicavi ideoque subscripsi.

855. SYNDICATUS POPULI S. MARIAE DE MARLIANO. Nov. 8.

Edidit Bonaini l. c. I, 254 nr. 155 ex autographo nr. 724. Denuo inspeximus. In verso scripsit Bernardus: Syndicatus populi Sancte Marie de Marliano plebatus Sancti Ypoliti, itemque: R(egistrat.) per Iohannem.

45

In Inquisitione infra nr. 870 nomen desideratur.

(P. deest.)

1) Cf. Repetti l. c. II, 695. 2) Cf. ibid. III, 647. 3) Cf. ibid. I, 431.

In Dei nomine amen.

Sue incarnationis millesimo trecentesimo duodecimo, indictione undecima, die octavo mensis Novembris. Convocatis hominibus populi Sancte Marie de Marliano plebatus Sancti Ypoliti¹ Vallis Pese et congregatis infrascriptis hominibus apud dictam
 5 ecclesiam Sancte Marie de Marliano ad sonum campane, ut moris est, qui dixerunt se esse duas partes et ultra hominum et universitatis dicti populi, pro se ipsis et quolibet eorum in solidum et vice et nomine aliorum hominum et singularium personarum ipsius comuni concordia et unanimi voluntate ordinaverunt, constituerunt et fecerunt Iunctam
 10 filium Berti dicti populi ibidem presentem et suscipientem syndicum et procuratorem, actorem, factorem et nuntium specialem ad comparendum pro eis et quolibet eorum et vice et nomine aliorum hominum et personarum dicti populi coram excellentissimo domino Henrico divina favente gratia Romanorum imperatore et semper augusto ad iurandum et promittendum perpetuam fidelitatem et ad parendum et obediendum
 15 mandatis eius suorumque vicariorum et officialium, et ad penam et penas promittendum et ad dandum et prestandum omnes securitates ad beneplacitum et voluntatem eius et ipsius vicariorum, et ad obligandum ipsos homines et eorum et cuiusque ipsorum filios et heredes et singulares homines et personas dicti populi et ipsum populum. Et generaliter ad omnia et singula facienda et procuranda, que noverit convenire et que ipsi homines et universitas dicti populi facere possent, si personaliter adessent. Promittentes
 20 michi notario infrascripto stipulanti et recipienti pro omnibus et singulis, quorum interest vel interesse posset, se firmum et ratum perpetuo habere et tenere omne id totum et quicquid per dictum eorum syndicum et procuratorem factum [seu] gestum fuerit in predictis et in nullo contra venire, sub ypotheca et obligatione bonorum eorum et aliorum hominum et personarum dicti populi presentium et futurorum.

25 Nomina quorum hominum, qui predictis interfuerunt, sunt hec: Lopus et Dulcis fratres et filii condam Ricci, Lopus condam Saracini, Maggius eius filius, Ghinus condam Compagnini, Brunaccius filius Salvini, Pangnus condam Sere, Tinghus condam Bandini, Cambiuzzus condam Guinucci, Guinellus condam Gami, Puccius condam Martini, Stephanus filius Berti, Bertus filius Berti, Capuccio filius Camini, Salvuccius filius Guinuci.
 30 Bacherellus filius Cose, Bertus filius Manni, Richus filius Berti, Simon filius Berti, Donus condam Seracini, Mannuccius condam Maggi, Tuccius vocatus Corieri, Meus Bernardi, Doffus Boccacii, Cambiuzus condam Iacobi, Nutus condam Bonaiuti, Lopus condam Bartholi, Cenninus condam Berti, Iohannes filius dicti Cennini, Neri filius Cose, Dolce filius Cose.

35 Actum apud dictam ecclesiam Sancte Marie de Marliano, presentibus Thoro filio Plebani et Guiduccio Miglioris populi Sancti Martini de Thorri² testibus ad hec adhibitis et rogatis.

(S. N.) Ego Ranerius filius condam Rinuccii de Pasignano imperiali auctoritate iudex et notarius predictis interfui et hanc inde cartam rogatus scripsi atque firmavi.

40 **856. SYNDICATUS POPULI COLLIS PETROSI. Nov. 9.**

Edidit Bonaini l. c. I, 255 nr. 156 ex autographo nr. 725. Denuo inspeximus. In verso legitur manu Bernardi scriptum: R(egistrat.) per Io(hannem) interfuit Leopardus. Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (190). (P. deest.)

In Dei nomine amen.

45 Anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, indictione undecima, die nono mensis Novembris. Pateat omnibus evidenter presentem paginam inspecturis, quod coadunata et congregata universitate hominum et personarum comunis et universitatis

1) Cf. Repetti l. c. II, 578.

2) Cf. ibid. V, 547 in art. S. Vincenzo a Torri.

populi Sancti Michaelis de Collepetroso plebatus Sancte Marie Novelle apud mercatale de Monterinaldi¹ ad petitionem et requisitionem Nardi Guidi rectoris dicti populi Sancti Michaelis, nomina quorum sunt hec: Dinus Rustichelli, Chellus et Rossus Dini, Guiduccius Redolfi, Coverinus Redolfi, Nardus Guidi, Tura Guilielmi, Linus Soldani, Martinus Cardini, Naccius Bencivieni, Chele Milini, Dese Compagni, Iacomus Loetieri, Martinellus Lapi, Tura Cini et Matus Dese, omnes sunt de dicto comuni, universitate et populo et qui vere sunt due partes et ultra omnium et singulorum hominum et personarum dicti comunis, universitatis et populi, eorum nomine proprio pro se ipsis et quolibet eorum et vice et nomine dicte universitatis, comunis et populi utroque modo et casu fecerunt, constituerunt et ordinauerunt eorum et cuiusque eorum et dicte universitatis, comunis et populi Desem condam Compagni presentem et recipientem sindacum, procuratorem, factorem et nuntium specialem ad se representandum pro dicto comuni et universitate et eorum vice et nomine coram serenissimo principe et domino domino Herigo Dei gratia Romanorum imperatore et senper agusto et ad promictendum et iurandum et faciendum eidem puram et debitam facultatem et iuramentum fidelitatis prestandum et faciendum secundum formam iuris, et ad recognoscendum eundem dominum imperatorem et confitendum eorum verum et naturalem dominum prossimum et immediatum et ipsum habere in dicto comuni et populo merum et mixtum imperium et iurisdictionem et o[m]nimodam facultatem, et ad eius mandatis omnibus fideliter obbediendum. Et generaliter ad omnia et singula facienda et exsercenda, que in predictis et circha predicta viderit expedire, et meram, puram et debitam aministrationem et que natura contractus procurationis postulat et requirit, etiamsi mandatum exigant speciale, et que ipsimet eorum nomine et vice et nomine dicte universitatis facere possent, si presentes essent. Promittentes nomine iam dicto michi notario infrascripto, vice et nomine quorum omnium interesset vel interesse posset, predicta omnia et singula firma et rata habere et tenere et non contra facere vel venire per se vel alios, que per dictum Desem sindacum facta fuerint in predictis vel aliquo predictorum.

Actum apud merchatale de Monterinaldi, eorum testibus rogatis et vocatis Pucciarello condam Rossi de Monterinaldi et Casino filio^a Cenni dicti loci.

(S. N.) Ego Iohannes Albertini de Monterinaldi auctoritate imperiali iudex et notarius predictis^b interfui et ea^c scripsi et publicavi.

857. SYNDICATUS POPULI VICCHII ABBATIS. Nov. 9.

Edidit Bonaini l. c. I, 256 nr. 157 ex autographo nr. 726. Denuo inspeximus. In verso legitur manu Bernardi scriptum: Reg(istrat)us per Io(hannem) interfuit Leopardus.

Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (173).

(P. deest.)

In nomine Domini amen.

Anno incarnationis eiusdem millesimo trecentesimo duodecimo, indictione XI, die nona mensis Novembris. Burnaccius Tebaldi, Nutus Ristori, Tieri Perini, Cecchus Ricivuti, Feus et Loetus Ammanati, Orlanduccius et Michael Bernardi, Lopus Clari, Bindus Cenni, Mazzettus Nuti et Micus Banchelli, omnes de populo Sancti Angeli de Vicchio Abbatibus plebatus Campoli, comuni concordia et sua bona voluntate nullo eorum discordante fecerunt, constituerunt et ordinauerunt eorum et totius universitatis hominum dicti populi verum et legitimum syndicum et procuratorem in solidum Duccium Tebaldi de dicto populo licet absentem tanquam presentem ad comparendum nomine ipsorum et cuiuslibet eorum et dicte universitatis in solidum coram serenissimo principe domino

856. ^a) Casinus filius or. ^b) predicta or. ^c) eas or.

1) *Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (185).*

Henrico Dei gratia Romanorum imperatore dignissimo et semper augusto et ad iurandum et faciendum sibi fidelitatem et reverentiam et suis mandatis omnibus fideliter et devote per omnia obedire in animas eorum et cuiuslibet eorum in solidum iuxta ipsius domini beneplacita et mandata. Promittentes se ratum, gratum et firmum perpetuo habituros sub obligatione et ypotheca omnium bonorum suorum et dicte universitatis in solidum, quicquid per dictum syndicum et procuratorem suum eorum et dicte universitatis nomine in predictis factum et gestum fuerit seu etiam procuratum.

Actum in castro Vicchii Lambardorum¹, presentibus et rogatis testibus ser Lippo Ridolfi de Lupicino notario et Forte Clarii et aliis.

19 (S. N.) Ego Cursus condam Rinucci de Carraria apostolica et imperiali auctoritate notarius predicta omnia coram me acta publice scripsi rogatus.

858. SYNDICATUS POPULI S. NICOLAI CURIAE SEMIFONTIS. Nov. 9.

Edidit Bonaini l. c. I, 257 nr. 158 ex autographo nr. 727. Denuo inspeximus. In verso scripsit Bernardus: Syndicatus populi Sancti Nycolai curie Semifontis, itemque:

15 R(egistrat.) per I(ohannem) interfuit Leopardus.

In Inquisitione infra nr. 870 nomen desideratur.

(P. deest.)

In nomine Domini amen.

Dominice incarnationis anno millesimo trecentesimo duodecimo, inditione undecima, die nono mensis Novembris. Pateat omnibus manifeste, quod Matteius Chastellani, Fuccijs Barthali, Petrus Galli et Guido Bonfigliuoli, qui sunt populi Sancti Nicholay curie Simifontis², coadunati et congregati super podium de Simifonte pro se ipsis et quolibet eorum et eorum filiis et familiis fecerunt, constituerunt et ordinaverunt eorum et cuiusque ipsorum syndicum et procuratorem, actorem, factorem, defensorem et nuntium spetialem Bartalum olim Bonacursi dicti populi presentem et recipientem ad comparendum pro eis et quolibet eorum coram potentissimo et magnifico domino Henrico imperatore et rege Romanorum necnon coram domino archiepiscopo de ^a vicario dicti domini imperatoris et coram eorum et cuiusque ipsorum iudicibus, militibus, notariis et coram omnibus aliis officialibus dicti domini imperatoris presentibus et futuris, ad satisfaciendum pro eis et quolibet eorum et ad promittendum pro eis et quolibet ipsorum se representare coram eis totiens et quotiens fuerint requisiti, et ad omnem promissionem opportunam faciendam de parendo mandatis eorum et cuiusque ipsorum et ad obligandum ipsos homines et ad dandum fideiussorem unum vel plures, et ad promittendum fideiussorem conservare indemnum, et ad faciendum obedientiam et fidelitatem dicti sanctissimi imperatoris et eius vicarii. Et generaliter ad omnia et singula facienda et promittenda, que in predictis et circa predicta fuerint oportuna et que ipsimet omnes homines facere possent, si personaliter interessent, et que verus et legitimus syndicus et procurator facere posset. Promittentes michi Ranerio notario infrascripto tanquam publice persone recipienti et stipulanti pro omnibus et singulis, quorum interest vel intererit, perpetuo firmum et ratum et gratum habere et tenere totum et quicquid per dictum eorum syndicum et procuratorem factum, gestum et procuratum fuerit, sub ypotheca et obligatione omnium suorum bonorum presentium et futurorum.

Actum super podium de Simifonte curie Simifontis, coram testibus Martino Navanzati et Dello Zati ad hec vocatis et rogatis.

45 (S. N.) Ego Ranerius filius Cionis de Petrogniano² imperiali auctoritate iudex ordinarius et notarius ut supra legitur omnibus interfui rogatus, scripsi et publicavi.

858. ^a) spatium nomini inserendo vacuum relictum or.

1) Vicchio Maggio; cf. *Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (174).*

2) Cf. *Repetti l. c. V, 242 et IV, 151 art. Petrognano.*

859. SYNDICATUS COMMUNIS ALBULAE. Nov. 10.

Edidit Bonaini l. c, I, 258 nr. 159 ex autographo nr. 728. Denuo inspeximus. In verso scripsit Bernardus: Syndicatus populi Sancti Salvatoris de Albola, et mutato ductu: r(egistrat.) per Io(hannem).

Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (202).

(P. deest.)

5

In Dei nomine amen.

Anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, indictione undecima, die decimo Novembris. Giallus filius olim Bonasere, Feus olim Dietiguardi, Nutus condam Iohannacchi, Ugolinus olim Tramontani, Landus olim Venuti, Gliore olim Martini, Guccius condam Albolensis, Gottolus olim Bonaiuti, Vannes olim Mazzoechii, Corsus olim Pedonis, 10 Micchele olim Acursi, Landus condam Amannati, Iunta olim Acursi, Bonaiutus olim Maffei, Relli olim Bonaiuti, Ciutus olim Amannati, Chucciatus olim Chaccie, Puntormus olim Burnaccii, Chele olim Guiducci, Scarpetta olim Aringhieri, Gianinus olim Cennis, Petrinus olim Brandini, Feus olim Cennis, Feus olim Benucci, Salvucci condam Mazzetti, Ciappus olim Guiglielmi, Nuccius olim Sere, Poggius olim Paschucci, Martinus olim 15 Gratie, Cinus olim Chambii, Martellus olim Micchi, Martinus condam Andree, Chasinus olim Sengnorini, Zinus olim Bondii, Duccius olim Maragonis, Tinellus olim Chole, Cinus olim Bencivenni, Ghezzus olim Guidonis, Muzzius condam Ugolini et Corsus olim Iunte, qui omnes sunt de castro et curia populi Sancti Salvatoris de Albola, congregati et convocati simul in ecclesia dicti loci ad sonum campane et de precepto rectoris ipsius 20 populi et curie more eorum solito, qui vere sunt due partes et ultra omnium et singulorum hominum et personarum dicti comunis, universitatis et populi, pro se ipsis et eorum nomine et cuiuslibet ipsorum et vice etiam et nomine dicti comunis, universitatis et populi utroque modo et casu in solidum et in totum comuni concordia et voluntate fecerunt, constituerunt et etiam ordinaverunt eorum et cuiusque ipsorum et dicti 25 comunis, universitatis et populi Leolum filium condam Venuti dicti populi presentem et recipientem syndicum et procuratorem et certum nuntium specialem ad se representandum pro dicto comuni, universitate et populo et eorum vice et nomine coram serenissimo principe et domino domino Henrico Dei gratia Romanorum imperatore et senper agusto, ad promittendum et prestandum iuramentum et prestandum eidem puram 30 et debitam fidelitatem et iuramentum fidelitatis prestandum et faciendum secundum formam iuris, et ad recognoscendum et confitendum dominum imperatorem predictum eorum verum et naturalem dominum, proximum et immediatum, et ipsum habere in dicto comuni et populo merum et mixtum imperium et iurisdictionem et omnimodam facultatem, et ad eius mandatis omnibus fideliter obbediendum. Et generaliter ad omnia 35 et singula facienda et promittenda, que circa predicta vel aliquod predictorum fuerint oportuna. Dantes et concedentes dicto eorum sindaco plenum et liberum mandatum, auctoritatem et baliam de predictis et super predictis et quolibet predictorum. Promittentes pro se ipsis et vice et nomine dicti comunis, populi et universitatis, omni tempore servaturos, quidquid factum fuerit per eundem, sub obligatione et ypotheca 40 omnium suorum et dicti populi bonorum.

Actum in ecclesia dicti loci, presentibus testibus presbitero Bandino olim Albolensis et Nerio olim Iohannis de castro Sancti Iohannis¹ ad hec vocatis testibus et rogatis.

(S. N.) Ego Iacopus condam Burnaccii de Vulparia² imperiali auctoritate notarius predictis omnibus interfui et rogatus scripsi et publicavi.

45

1) Videtur esse S. Giovanni di Val d'Arno; cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (209). 2) Volpaia; cf. ibidem sub nr. (200).

860. SYNDICATUS POPULI RICAVI. Nov. 10.

Edidit Bonaini l. c. I, 259 nr. 160 ex autographo nr. 729. Denuo inspeximus. In verso scripsit Bernardus: Synd(icatus) populi Sancti Iusti de Ricavo per Io(hannem) r(egistrat.) interfuit Leopardus.

5 *Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (189). (P. deest.)*

In Dei nomine amen.

Anno Domini millesimo CCCXII, indictione XI, die X. mensis Novembris. Cuncti manifeste cognoscant hoc instrumentum publicum inspecturi, quod convocatis et congregatis infrascriptis hominibus et personis populi Sancti Iusti de Ricavo in platea dicti
10 populi, comunis et universitatis de Ricavo, ut moris est, in qua congregata, ut dixerunt, interfuerunt due partes et ultra omnium hominum dicti populi, comunis et universitatis de Ricavo, unanimiter et concorditer nemine discordante, more et deliberatione servatis, fecerunt, constituerunt et ordinaverunt pro se ipsis et eorum et cuiuslibet ipsorum et dicti comunis, populi et universitatis Nerium filium Vive dicti populi presentem et
15 recipientem syndicum, procuratorem, actorem, factorem et numptium specialem ad se representandum pro dicto comuni et universitate et populo et eorum vice et nomine coram serenissimo principe et domino domino Henrico Dei gratia Romanorum imperatore et semper agusto, et ad promittendum et iurandum et faciendum eidem puram et debitam fidelitatem et iuramentum fidelitatis prestandum et faciendum secundum
20 formam iuris, et ad recognoscendum et confitendum eundem dominum imperatorem eorum verum et naturalem dominum, prosinum et immediatum et ipsum habere in dicto comuni et populo merum et mixtum imperium et iurisdictionem et omnimodam facultatem, et ad eius mandata in omnibus fideliter obediendum. Et generaliter ad
25 omnia et singula faciendum, que circa predicta vel aliquod predictorum fuerint facienda et viderit expedire et que ipsimet, si presentes essent, facere possent. Dantes et concedentes eidem Nerio sindico et procuratori in solidum plenum et liberum et generale mandatum et liberam administrationem in predictis. Promittentes se firmum et ratum perpetuo habere totum et quicquid factum et procuratum fuerit de predictis per procuratorem predictum et syndicum, sub obligatione omnium eorum bonorum presentium
30 et futurorum.

Nomina et prenomina hominum dicti populi sunt hec: in primis quidem Loetus Berti, Neruccius Ranerii, Buonaiutus Guidi, Martinuccius Ranerii, Nerus Buccii, Viva Bonfigliuoli, Cambius Rinaldi, Bertinus Compagni, Barzueus Dani, Bertinus Rinaldi, Druceus Dani, Arione Ranerii, Castellus Orlandi, Gianni Villani, Compangnius Baldinotti.

35 Actum in platea predicta, presentibus testibus presbitero Vanni rectore dicte ecclesie et Buono Dini de Papaiano¹ ad hec vocatis et rogatis.

(S. N.) Ego Fede filius Compagni de Fageto² iudicis ordinarii imperiali auctoritate notarius hiis omnibus interfui et predicta rogatus publice scripsi atque subscripsi publice.

861. SYNDICATUS POPULI LUCIANI. Nov. 13.

40 *Edidit Bonaini l. c. I, 261 nr. 162 ex autographo nr. 731. Denuo inspeximus. In verso scripsit Bernardus: per Io(hannem) et Leo(pardum).*

In Inquisitione infra nr. 870 nomen desideratur. (P. deest.)

In nomine Domini amen.

Anno incarnationis eiusdem millesimo trecentesimo duodecimo, indictione XI, die
45 tertiodecimo mensis Novembris. Bartolus Cenni, Cianus Melgloris, Puccius Cenni, Bar-

1) Cf. Repetti l. c. IV, 55. 2) Videtur esse S. Maria a Faeto; Repetti l. c. II, 84.

tolus Amatoris, Baldinus Cionis, Bonus Benintendi, Gorgia Rinaldi Bandie, Tuccius et Dinus Luti, Guido Ridolfeschi, Guido Aldobrandini, Lopus Petri, Vanninus Guidi et Guccius Guidonis, omnes de populo Sancti Donati de Luciana¹ plebatus Campi, asserentes se esse duas partes et ultra hominum dicti populi, comuni concordia et voluntate fecerunt, constituerunt et ordinaverunt eorum et cuiuslibet eorum et totius universitatis hominum dicti populi in solidum verum et legitimum syndicum et procuratorem Mangeronem Cenni de dicto populo presentem et recipientem ad comparendum pro eis et eorum nomine et pro quolibet eorum et dicta universitate in solidum coram serenissimo principe domino Henrico Dei gratia Romanorum imperatore dignissimo et semper augusto, et ad iurandum in animas eorum et cuiuslibet eorum omnia mandata ipsius domini et ipsis mandatis obediendum, et ad faciendum sibi fidelitatem et reverentiam iuxta suum beneplacitum et mandatum, prout ipsi omnes facere possent, si essent presentes. Promittentes se ratum, gratum et firmum perpetuo habituros sub obligatione et ypotheca omnium bonorum suorum et dicte universitatis in solidum, quicquid per dictum syndicum et procuratorem ipsorum nomine et dicte universitatis factum et gestum fuerit in predictis seu etiam procuratum ad voluntatem et beneplacitum domini supradicti.

Actum in populo Sancti Martini de Valle² in loco dicto Storni, presentibus et rogatis testibus Coccho Folchi et Vanne Cursi de dicto populo Sancti Martini et aliis.

(S. N.) Ego Cursus condam Ranuccii de Carraria apostolica et imperiali auctoritate notarius predicta omnia coram me acta publice scripsi et rogatus subscripsi.

862. SYNDICATUS POPULI S. MARTINI DE VALLE. Nov. 13.

Edidit Bonaini l. c. I, 262 nr. 163 ex autographo nr. 732. In verso nihil scriptum est.

In Inquisitione infra nr. 870 nomen desideratur.

(P. deest.)

In nomine Domini amen.

Anno incarnationis eiusdem millesimo trecentesimo duodecimo, indictione XI, die tertio decimo mensis Novenbris. Vannes Corsi, Braccinus Francoli, Becchus Rinuccii, Dinus Folchi, Andreas Bencivenni, Iunta Bonaprese, Nente Francoli, Guiduccius Bonaiuti, Melglore et Andreas Bencivenni et Crinus Bonaiuti, omnes de populo Sancti Martini de Valle³ plebatus Sancti Petri in Sillano, asserentes se esse duas partes et ultra hominum dicti populi, comuni concordia et eorum bona voluntate fecerunt, constituerunt et ordinaverunt eorum et cuiuslibet eorum et totius universitatis dicti populi in solidum verum et legitimum syndicum et procuratorem Cecchum Folchi de eodem populo presentem et recipientem ad comparendum pro eis et quolibet eorum et dicta universitate in solidum coram serenissimo principe domino Henrico Dei gratia Romanorum imperatore dignissimo et semper augusto, et ad iurandum in animas eorum et cuiuslibet eorum omnia sua mandata, et faciendum sibi fidelitatem et reverentiam iuxta beneplacitum et mandatum suum per omnia, sicut ipsi facere possent, si essent presentes. Promittentes se ratum, gratum et firmum perpetuo habituros sub obligatione et ypotheca omnium bonorum suorum et dicte universitatis in solidum, quicquid per dictum syndicum et procuratorem suum ipsorum nomine factum et gestum fuerit in predictis seu etiam procuratum ad voluntatem et beneplacitum domini predicti.

Actum in dicto populo in loco dicto Storni, presentibus et rogatis testibus Curso Bonaiuti et Baldino Cionis de Vicchio et aliis pluribus.

(S. N.) Ego Cursus condam Ranuccii de Carraria apostolica et imperiali auctoritate notarius predicta omnia coram me acta publice scripsi et rogatus subscripsi.

1) *Luciano di S. Casciano nel piriere di Campoli; Repetti l. c. II, 913.* 2) *Cf. nr. 862.* 3) *Repetti l. c. V, 407 sq. art. Piere di Silano.*

863. SYNDICATUS COMMUNIS S. CASCIANI. Nov. 14.

Edidit Bonaini l. c. I, 263 nr. 164 ex autographo nr. 733. Denuo inspeximus. In verso Bernardus scripsit: XVII. Novembris. Syndicatus Sancti Casciani de Decimo. R(e-gistrat.) per Io(hannem) de Dyst. Hic illic correximus.

Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (58). (P. deest.)

In Dei nomine amen.

Millesimo trecentesimo duodecimo, indictione undecima, die quartadecima mensis Novembris. Actum in Sancto Casciano de Decimo, presentibus testibus Stefano Guil-
 10 lelmi et Grifo Manati populi plebatus Decimi ad hec vocatis. Infrascripti Mastinus Romei, Lapus Romei, Vani Romei, Mone Maffei, Bartalus Maffei, Andreas Lapi, Mese Corsi, Rossus Iacopi, Guillelmus Lapi, Feo Saracini, Tuccius Ceni, Orlandus Chiti et
 15 Lapus Lese, qui homines omnes populi Sancti Casciani plebatus Decimi, dicentes et asserentes se esse due partes hominum dicti populi et ultra, fecerunt inter se ad invicem in solidum et in totum pro se ipsis et vice et nomine universitatis dicti eorum
 20 populi Manectum Bellagatti sindichum et procuratorem, actorem, factorem et nuntium specialem, prout melius potuerunt, ibidem presentem et recipientem ad comparendum coram domino Henrico serenissimo domino imperatore Romanorum imperii^a pro se ipsis et vice et nomine dicti eorum populi et universitatis et hominum et universitatis
 25 eiusdem populi, coram excellentissimo et serenissimo domino imperatore Dei gratia Romanorum imperii semper augusto et domino eius marischaleho et officialibus eius quibuscumque, ad iurandum et promittendum eius mandata et sue curie et eius man-
 30 datis et sue curie, et ad obediendum et ad renovandum ipsi domino et sue curie fide-
 35 litatem et obedientiam ipsi et imperio Romano, et ad promittendum nomine et vice dicte universitatis hominum et personarum eiusdem, facere et observare omnia et singula precepta, que fierent per eum vel eius curiam, et omne et totum id quod impositum
 eis vel alteri eorum fuerit nomine et vice dicte universitatis, et ad satisfaciendum et securi-
 tatem prestandum et de predictis et aliis et quolibet predictorum. Cum promissione et refectione dampnorum et expensarum et cum omnibus opportunis exceptionibus et obli-
 gationibus bonorum eorum [et] dicte eorum universitatis, ad sensum sapientum^b ipsius
 domini imperatoris et sue curie. Et generaliter et specialiter ad omnia et singula
 facienda et observanda et libere exercenda, que merita causarum postulant et requirunt
 et que ipsimet facere possent, si presentes essent, in predictis et circa predicta et
 quolibet predictorum. Dantes eidem plenum et liberum et generale mandatum et
 aminationem in predictis et quolibet predictorum. Promittentes se firmum et ratum
 perpetuo habituros et non contra facere^c.

(S. N.) Ego Donus filius condam Cursi de Mangono imperiali auctoritate publicus iudex et notarius hec omnia coram me acta rogatus publice scripsi.

864. SYNDICATUS POPULI LAMOLAE. Nov. 16.

*Edidit Bonaini l. c. I, 266 nr. 167 ex autographo nr. 736. In verso nihil scrip-
 40 tum est.*

In Inquisitione infra nr. 870 nomen desideratur. (P. deest.)

In Dei nomine amen.

Anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, indictione undecima, die sexto-
 decimo mensis Novembris. Minus Baldi, Nardus Cuni, Dutus Casini, Niscius Guidi,

45 **863.** ^a) imperio *ed.* ^b) sapientis *ed.* ^c) facient *ed.*

Donatuccijs Leonis, Parenzus Megloris, Ugolinus Covostentis, Cenni Venuti, Signorellus Locti, Mannus Guidi, Mannus Lanberti, Tore Tuccii, Canpinus Mati, Nese Baldi, Duccius Corsi, Renieri Benincase, Landus Balezze, Vanni Benci, Bectus Donati, Nardus Salinbenis, Nuccius Ricchi, Cenni Gratie, Minus Mannelli, Spiglatuzzius Tani, ser Iacopus Benis, Nerijs Dinghi, omnes populi Sancti Donati de Lamole¹, congregati ad sonum 5 campane et per vocem rectoris more solito in ecclesia Sancti Donati predicti, asserentes se esse duas partes et ultra hominum dicti populi, comuni concordia et voluntate omnes predicti homines, congregati insimul ad instantiam Naldi de Gherardinis vicarii serenissimi viri domini Herrigi Dei gratia Romanorum imperatoris et senper agusti lige et partium Vallis Grevis, pro se ipsis et quolibet eorum et pro dicto eorum populo et 10 pro alijs hominibus dicti populi et omni modo et casu in solidum fecerunt, constituerunt et ordinaverunt eorum et cuiusque ipsorum et dicti populi et omni modo et casu in solidum verum et legiptimum sindicum, procuratorem, actorem, factorem et certum et specialem nuntium et legiptimum responsalem et defensorem Vivianum Bardi de dicto populo ibidem presentem et recipientem ad comparendum sindicario nomine et se pre- 15 sentandum et consignandum pro dictis hominibus et populo coram dicto domino imperatore et suis iudicibus, curia, vicariis et officialibus et maxime coram dicto Naldo eiusdem domini imperatoris vicario suprascripto, et ad iurandum sindicario nomine quo supra fidelitatem et mandata dicti domini imperatoris et sue curie in animas et super animas dictorum hominum, prout et quomodo placuerit sapientibus dicti domini imperatoris. Et 20 ad omnia et singula facienda et promietenda, que in predictis et circa predicta fuerint opportuna et que dicti homines possent facere, si adessent. Promietentes in solidum eorum et dicti populi nomine, se ratum et firmum habere et tenere perpetuo totum et quicquid per dictum Vivianum eorum et dicti populi sindicum sindicario et procuratorio nomine factum et promissum fuerit in predictis sive pro predictis vel aliquo predictorum, 25 sub obligatione et ypotheca omnium bonorum suorum et cuiusque eorum et populi.

Actum Lamole, coram presbitero Andrea rectore ecclesie Sancti Donati predicti et Alioto Andree ad hec vocatis testibus et rogatis.

(S. N.) Ego Ugolinus filius Guidonis de Lamole imperiali auctoritate iudex et notarius predicta omnia rogatus scripsi et publicavi. 30

865. SYNDICATUS COMMUNIS CEPERELLI. Nov. 25.

Edidit Bonaini l. c. I, 267 nr. 168 ex autographo nr. 737. In verso legitur: Syndicatus quorundam qui sunt de Ciparello.

Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (91).

(P. deest.)

In Dei nomine amen. 35

Anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, indictione XII, die vigesima quinta mensis Novembris. Actum in curia Ciparelli, presentibus testibus Nicchola Baldino et Cione Mini. Cuncti manifeste cognoscant, quod infrascripti homines et persone de comuni et universitate castri de Ciparello, qui omnes sunt in quadam fortilitia iuxta dictum castrum, ad honorem et laudem omnipotentis Dei et beate Marie 40 Virginis matris eius et ad honorem et exaltationem statumque tranquillum serenissimi et victoriosissimi principis domini Henrigi Romanorum regis et semper augusti imperatoris dignissimi, prout de iure et de facto melius potuerunt, fecerunt, constituerunt et ordinaverunt discretos et providos viros Cinellum Naccii et Neri Lelmi dicti loci presentes et recipientes suos legiptimos syndicos et procuratores et certos nuntios ad com- 45 parendum et se personaliter presentandum pro se ipsis et vice et nomine infrascriptorum constituentium coram domino imperatore predicto et ipsius marischaleo et eius audi-

1) *Cf. Repetti l. c. II, 633.*

toribus, iudicibus, notariis et officialibus suis et sue curie presentibus et futuris. Et ad promittendum et iurandum in animam infrascriptorum constituentium, parere et obedire omnibus et singulis iussionibus et mandatis dicti domini imperatoris et sue curie et ad obligandum sindicario et procuratorio nomine infrascriptos constituentes et quemlibet eorum et eorum et cuiuslibet eorum heredes et bona, et ad promittendum penam cum refectione dampni et expensarum litis et extra, et ad renuntiandum omnibus et singulis legibus et statutis editis et edendis infrascriptis constituentibus vel alicui eorum modo aliquo competentibus vel competituris imposterum. Et generaliter et specialiter ad omnia et singula facienda, promittenda et exercenda, que veri et legiptimi syndici et procuratores facere possunt aut que infrascripti constituentes, si presentes essent, facere possent. Promittentes michi Ranaldo notario infrascripto, quod totum et quidquid per dictos syndicos et procuratores factum et promissum fuerit, firmum, ratum et gratum habebunt et tenebunt, sub obligatione et ypotheca omnium suorum bonorum.

Nomina et prenomina constituentium dictos syndicos sunt hec: ser Barthalus notarius, Mone et Neri fratres filii ser Cortennone, Baldus et Neri Bachini, Bonus Schotti, Neri Meus et Arrighus fratres filii Tamuzzii, Bachinus Verdis, Milliore Alberti, Londus Gani, Salvi Insengne, Muccius et Maminus Ludivigi, Nofri ser Simonis, Buccius Sengne, Baldinus Naccii et Naccinus Mini et Ciancius Guicciardi, Credi Gani et Luolus Thomagii.

(S. N.) Ego Ranaldus imperiali auctoritate iudex et notarius filius condam Naccii de Ciparello hec omnia et singula coram me acta scripsi et publicavi me ideoque subscripsi.

866—869. MANDATA ARCHIEPISCOPI TREVERENSIS ET COMITIS SABAUDIAE AD HOMINES TUSCIAE SPECTANTIA.

1312. Dec. 6. — 1313. Febr. 24.

Quae omnia inedita servata sunt in solo pretiosissimo C Copiario Balduini, qui est tabularii capituli maioris ecclesiae Trevirensis. E quo benivolenter nobis transmisso descripsimus. Registravit W. Friedensburg loco supra ad nr. 806 citato III, 302 sq. Mandata haec nomine imperatoris emissa sunt.

866. MANDATUM IN FAVOREM COMMUNIS TIGNANI. 1312. Dec. 6.

E codice citato fol. 8^r nr. 25, ubi rubrum: quod dominus Treveren. et comes Sabaud. comune et homines de Tignano sub suo iuvamine receperunt.

Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (48).

(P. deest.)

Nos Bald(uinus) etc. et Amedeus princeps et comes Sabaudie universis presentes litteras inspecturis notum facimus per presentes, quod comune et homines de Tignano plebatus Sancti Petri in Bussolo¹ comitatus Florent(ie) tamquam fideles imperii et qui ad mandata^a domini nostri domini imperatoris venerunt sub iuvamine nostro recepimus. Mandantes omnibus [et] singulis Romani imperii fidelibus, quod ab eorum offensionibus et molestiis debeant abstinere et si vellent offendi per aliquos, quod eis prebeant auxilium et favorem, ne ullatenus offendantur. Predictis quam diu in obedientia dicti domini nostri^b imperatoris duraverint valituris. In qu(or)um t(estimonium) mandavimus presentes nostrorum sigillorum munimine roborari.

Dat. in castris exercitus apud Sanctum Cassianum supra Florentiam, die VI.^c Decembris.

866. ^a) sequitur imperii delet. C. ^b) sequitur fuerint delet. C. ^c) VI^a C.

1) Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (45).

867. *MANDATUM IN FAVOREM NOBILIIUM DE LUCARDO. 1313. Ian. 4.*

Ex eodem codice fol. 11 nr. 38, ubi rubrum: Recommissio Renerii, Guillermini, Thani, Beti, M(ane)t(ac)ii et Lapi nobilium de Locardo, *adiecto in margine verbo:* Universalis.

Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (36).

(P. deest.)

5

Balduynus etc. universis sacri Romani imperii fidelibus harum litterarum inspectoribus salutem in Domino sempiternam.

Cum Reynerus, Guillerminus^a, Thanus, Betus, Manetacius et Lapi nobiles de Locardo sacri imperii fideles domini nostri imperatoris et subditorum suorum serviciis et obedientiis devote inheserint et adhuc patienter inhereant omni die, rogamus universitatem vestram et affectu quo convenit exhortamur, quatinus eosdem nobiles cum laboratoribus et bonis suis vobis et vestrum cuilibet habentes efficaciter recommissos, eis nullas omnino molestias circa molendina vel alia bona sua, quam diu in dicta obedientia permanserint, quomodolibet inferatis nec ab aliis inferri quomodolibet permittatis, sic ut dicti servitores et fideles sibi dictam suam obedientiam sentiant profuturam.

15

Dat. in castris in Sancto Cass(iano), anno nat(ivitatis) Dom(ini) MCCCXIII, die III.^b mensis Ianuarii.

868. *LITTERAE CREDITIVAE PRO IOHANNE DE FERRARIA. 1313. Ian. 4.*

Ex eodem codice fol. 11 nr. 39, ubi rubrum: Quod Iohannes de Ferraria recipiat singulis diebus pro expensis in districtu comitatus Florent(ie) II flor(enos) auri¹.

20

(P. deest.)

Bald(uinus) etc. universis communitatibus, opidis, villis et hominibus sacri Romani imperii fidelibus in comitatu Floren(tie) constitutis salutem in Domino.

Cum utilitate vestrorum omnium et communi profectu pensatis decreverimus Iohannem de Ferraria familiarem nostrum, quem super quibusdam dicti imperii exequendis negociis direximus, pro se et suis complicibus II flor(enos) auri pro expensis suis diebus singulis habiturum, mandamus universitati vestre et firmiter iniungimus, quatinus eidem dictos duos flor(enos) auri, prout vobis rationabiliter impositi fuerint, ita ut in predicta impositione unus plus alio indebite non gravetur^a sine difficultate qualibet persolvatis.

30

Dat. in castris in Sancto Cassiano, anno nat(ivitatis) Dom(ini) MCCCXIII, III.^b die mensis Ianuar.

867. ^a) in *in loco raso C.* ^b) III^{to} *C.*

868. ^a) gravetis *C.* ^b) III^{to} *C.*

1) *In adnotatione ponimus alias litteras creditivas pro familiari a. 1312. Dec. 15 emissas ex eodem codice fol. 8^r nr. 26, ubi rubrum:* Littera conducticia Sarraceni de [Sancto]^a Geminiano familiaris nostri et rerum suarum. *Haec verba praebent:*

35

Nos Bald(uinus) etc. notum facimus universis presentes litteras inspecturis, quod Sarracenus de Sancto Geminiano lator presentium, familiaris et mercator noster nostris est obsequiis mancipatus. Quapropter dilectionem vestram requirimus et rogamus attente, quatinus dictum Sarracenum familiarem et mercatorem nostrum dilectum nostre considerationis intuitu habere dignemini commendatum, non offendentes eundem in personis, bestiis vel rebus eiusdem vel modo aliquo molestantes, ut perinde vobis teneamur ad similia et maiora. In cuius rei testimonium has litteras sibi concedimus nostri sigilli munimine roboratas.

Dat. in castris apud Sanctum Cassianum, anno Domini MCCCXII, die XV. Decembr.

45

^a) excidit *C.*

**869. LITTERAE SUPER DEFENSIONE HOMINUM IN DISTRICTU
S. MARIAE NOVELLAE ET VALLIS PESAE. 1313. Febr. 23.**

Ex eodem codice fol. 11' nr. 41. 42. Rubrum deest.

Cf. Inquisitionem infra nr. 870 sub nr. (37).

(P. deest.)

5 Bald(uinus) etc.

Ut homines bona hereditaria et possessiones habentes et habere debentes sub districtu castri Sancte Marie Novelle Floren. dioc. et coloni bonorum hereditariorum ibidem sive laboratores, qui fidelitatem sacro Romano imperio prestiterunt et prestare parati sunt, dum tamen prestatio fidelitatis huiusmodi actualiter compleatur, dietas pos-
10 sessiones et bona culturi et eis fruituri resumere valeant et mansiones facere in eisdem, quam diu ex operibus eorum fidelitas et obedientia conprobatur, eis tenore presentium benigniter indulgamus. Rogantes omnes et singulos dicti Romani imperii subditos et fideles, ne predictos homines, cultores sive laboratores perturbent in aliquo vel molestent, set potius eos ab aliorum quorumlibet vexationibus et molestiis indebitis
15 relevent, protegant et defendant.

Dat. apud Montem Imperialem in castris super Flor(entiam), anno nat(ivitatis)⁴ Domini MCCCXIII, die XXIII mens. Febr.

Consimilem habet idem^b super bonis in valle Peyse¹ et molendino ibidem et eius actinenciis, eadem die.

20 **870. INQUISITIO DE CIVITATIBUS, COMMUNIBUS, CASTRIS IMPERII.**
(1312. ex.)

Gravissimum documentum, quod signo chronologico caret, certe tamen illi tempori tribuendum est, quo imperator in Tuscia commorans iura imperii undique revindicavit², servatur autographum in tabulario regio Taurinensi 'Diplomi imperiali Mazzo 3 nr. 23' (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra ad nr. 563) sub nr. 26. Libellus est longus 32 cm, latus 12 cm. Constabat olim ad minus foliis viginti, quorum iam duo, quae praecedebant folium 15, exsecta sunt. Num folia illa exsecta conscripta aut vacua fuerint, in medio relinquamus oportet. Folia 15—18 (olim 17—20) vacua sunt³.

Edidit, foliis 5 et 6, quae cum duobus exsectis cohaerebant, in loco minus recto, id est folio 5 post folium 9 et folio 6 post folium 11 positus, regionum igitur ordine omnino inverso⁴, Doenniges l. c. II, 99 sqq. nr. 4. Nos demum summa cum diligentia contulimus, nomina non pauca corrigentes.

Editionem ita instruximus, ut rubricis numeros romanos, nominibus locorum arabicos adiceremus, adnotationes sub eisdem numeris locorum arabicis adiungentes. Ad eruenda locorum nomina moderna subsidio fuerunt opus eximium Aemilii Repetti 'Dizionario geografico fisico storico della Toscana' I—VI (Florentiae 1833 sqq.), regionum tabulae

869. a) nat supra lin. add. C.

b) ita legendum est C.

1) Cf. pag. 874 lin. 11 sqq. 2) Quae de tempore notat Heyck in editione Nicolai Botrontinensis pag. XXXII, Doennigesium secutus, erronea habenda sunt. Neque recte animadvertit ea quae de formis
40 nominum tam in Inquisitione nostra quam in Nicolai relatione adhibitis l. c. pag. XXXIII scribit.
3) Folio 17' partim absciso hae nominum quorundam reliquiae inscriptae sunt: -nigiana (Lunigiana?), post spatium unius lineae -neli -iglot -mi -cioli -lani; post spatium decem fere linearum -t, post spatium duarum linearum -āti (Chianti?) -t. Quid haec sibi velint, eruere non potui. 4) Ita ut communia quaedam civitatis Lucanae sub rubrica vallis Grevis (Doenniges l. c. II, 101), castra huius vallis
45 sub provincia Garfagnanae (l. c. II, 103), communia et castra Garfagnanae sub rubrica vallis Arni (ibid.), castra demum vallis Arni superioris sub comitatu Pisano (l. c. II, 105) invenirentur.

ab Instituto geographico militari regni Italici confectae 1: 100,000 (partim 1: 50,000 et 1: 25,000), opusculum cui inscribitur 'Nuovo Dizionario dei Comuni e frazioni di Comuni del regno d'Italia. Sesta Edizione' (Romae 1902). Quod pauca tamen nomina absolvere non potuimus dolemus. (P. deest.)

* fol. 1. (I) *Civitates et castra, que sunt in (23) Urbevetero
liga et sotietate in Tuscia contra (24) Cornetum.
dominum nostrum:

Civitates principales sunt:

- (1) Florentia^a }
(2) Luca^a }
(3) Sene^a }
(4) Perugium^a }
(5) Bononia^a }

- (6) Pistorium }
(7) Pratum }
(8) Sanctus Miniata }
(9) Vulterra }
(10) Sanctus Geminianus }
(11) Colle }
(12) Civitas Castelli. }

(II) Civitates et castra, que non sunt
in dicta liga, set sunt imperii:

- (13) Massa
(14) Grossetum
(15) Monte Pulciano
(16) Monte Alcino
(17) Cortonium
(18) Closium
(19) Castrum Plebis

* fol. 1^r. (20) *Civitas Castelli
(21) Aretium
(22) Burgus Sancti Sepulcri

(III) Terre et castra de comitatu
Florentie, que sunt imperii^b:

In [contrata] vallis Pese

- (25) Castrum Montislupi
(26) Castrum de Capraria
(27) Castrum de Quarantola
(28) Castrum de Castiglione
(29) Castrum Montis Spertoli
(30) Castrum Montis Ghufoni
(31) Castrum de Popiano
(32) Castrum della Ripa
(33) Castrum de Licigliano
(34) Castrum de Manzano
(35) Castrum Montis Albini

- (36) Castrum de Lucardo
(37) Castrum Sancte Marie Novelle
(38) Castrum Vecchium
(39) Castrum de Aguglione^c
(40) Castrum Salivolpi

* fol. 2. (41) *Castrum de Cellole

- (42) Castrum Montis Calvi
(43) Castrum de Pergolato
(44) Castrum de Petroio
(45) Comune Sancti Petri in Bossolo
(46) Castrum del Sambucho
(47) Castrum de Barberino

870. a) praecedit § c.

b) que—imperii atramento pallidiori post add. c.

c) AGuglione c. 35

(12) Città di Castello. (13) Massa Marittima. (14) Cf. etiam infra sub nr. (556). (15) Cf. etiam infra sub nr. (595). (16) Repetti l. c. III, 289; cf. etiam infra sub nr. (576). (19) Pieve a Castello; Repetti l. c. I, 561. (20) Città di Castello; cf. iam supra sub nr. (12). In initio enim novae paginae per errorem repetitur.

(III) Vallis Pesae: (25) Montelupo; Repetti l. c. III, 412. (26) Capraia; Rep. I, 462. 40
(27) Quarantola; Rep. IV, 689. (28) Castiglioni di Montespertoli; Rep. I, 615. (29) Montespertoli; Rep. III, 532. (30) Montegufoni; Rep. III, 403. (31) Poppiano (Val di Pesa); Rep. IV, 577.
(32) Ripa (Val di Pesa), Ripa Mortara; Rep. IV, 764. (33) Lucignano (Val di Pesa); Rep. II, 918.
(34) Manzano; Rep. III, 50. (35) Montalbino; Rep. III, 285. (36) Lucardo; Rep. II, 817.
Cf. supra nr. 867. (37) Hodie S. Donato a Lucardo; Rep. III, 78. Cf. supra nr. 869. (38) Castel- 45
vecchio (Val di Pesa); Rep. I, 585. (39) Non iam existens; v. Rep. I, 59. (40) Hodie S. Cristina
a Salivolpe; Rep. V, 10. (41) Cellole (Val di Pesa); Rep. I, 647. (42) Monte Calvi; Rep. III, 329.
(43) Pergolato; Rep. IV, 105. (44) Petroio (Val di Pesa); Rep. IV, 156. (45) S. Pietro in Bossolo;
Rep. I, 356. Cf. supra nr. 866. (46) Sambuco; Rep. V, 13. (47) Barberino; Rep. I, 264.

- (48) Castrum de Tigniano
 (49) Castrum Sancti Donati in Posi
 (50) Castrum Montis Corboli
 (51) Castrum de Grigniano
 5 (52) Castrum Podii del Vento^d
 (53) Castrum de Passignano
 (54) Castrum de Fabrica
 (55) Castrum de Monti
 (56) Castrum Montis Aguti
 10 (57) Castrum Bibioni
 (58) Comune de Sancto Casciano
 (59) Castrum Sancti Martini Episcopi
 (60) Comune de Monte Faldi
 (61) Comune de Torri
 15 (62) Castrum Pontormi
 (63) Castrum de Empoli
 (64) Castrum Montis Campolesis
- * fol. 2^v. "In contrata vallis Else
 20 (65) Castrum Burghi de Sancta Flore
 (66) Castrum de Semontana
 (67) Castrum Cerreti Guidi
 (68) Castrum de Monte Rapoli
 (69) Comune de Vinci
 25 (70) Castrum de Granaiuolo
 (71) Castrum della Leccia
 (72) Castrum de Martignano
- (73) Castrum Florentinum
 (74) Castrum de Catignano
 (75) Castrum de Gambasi
 (76) Castrum Montis Tignosi
 (77) Castrum de Pulicciano d(ei) Neri
 (78) Castrum de Bagnuolo
 (79) Castrum Cabiadole
 (80) Castrum de Pulicciano d(ei) Cerehi
 (81) Castrum de Certaldo
 (82) Castrum de Vieho
 (83) Castrum de Pianeta
 (84) Castrum de Pastina
 (85) Castrum de Petrognano
 (86) Castrum Pongne
 (87) Castrum de Magliano
 (88) * Castrum de Popianello
 (89) Castrum Linari
 (90) Castrum Sancti Apiani
 (91) Comune de Ceperello
 (92) Castrum Podiobonici
 (93) Castrum Staggie
 (94) Castrum de Rincine
- * fol. 3.
- De partibus Mucelli
- (95) Castrum Montis Chucholi
 (96) Castrum de Latera
 (97) Castrum de Barbarino

870. ^d) de Luento c.

- (48) *S. Romolo a Tignano*; Rep. V, 525. Cf. supra pag. 858 not. 2 nr. 11. (49) *S. Donato in*
 30 *Poggio (in Poci)*; Rep. II, 32. (50) *Montecorboli*; Rep. III, 375. (51) *Grignano*; Rep. II, 515.
 (52) *Poggio a Vento*; Rep. IV, 490. (53) *Passignano (Val di Pesa)*; Rep. IV, 64. Cf. supra pag. 858 not. 2
 nr. 4. (54) *Fabbrica (Val di Pesa)*; Rep. II, 79. (55) *Situs ratione habita videtur esse Montefridolfi*;
 Rep. III, 391. (56) *Montaguto (Montacutello) di Campoli*; Rep. III, 269. (57) *Bibbione*; Rep. I, 314.
 (58) *S. Casciano a Decimo, hodie S. Casciano in Val di Pesa*; Rep. V, 26. Cf. supra nr. 863. (59) *S. Mar-*
 35 *tinus ad Argianum*; *S. Martino al Vescovo et Argiano (tab. 1: 50,000)*; Rep. I, 132. Cf. supra pag. 858 not. 2
 nr. 7. (60) *Hodie Montepaldi*; Rep. III, 455. (61) *Torri (Val di Pesa)*; Rep. V, 543. (62) *Pontorme*;
 Rep. IV, 541. (64) *Monte Campolese*; Rep. I, 430. Cf. supra nr. 854.
- Vallis Elsa*: (65) *Hodie Bastia (Val d'Arno infer.)*; Rep. I, 287. (66) *Sammontana*; Rep.
 V, 20. (67) *Cerreto Guidi*; Rep. I, 662. (68) *Monterappoli*; Rep. III, 493. (69) *Vinci*; Rep.
 40 V, 785. (70) *Granaiolo (Val d'Elsa)*; Rep. II, 478. (71) *Vallecchio a Castelfiorentino ad septen-*
trionem; apud Repetti desideratur. (72) *Martignana*; Rep. III, 102. (73) *Castelfiorentino*; Rep. I, 535.
 (74) *Catignano di Gambassi*; Rep. I, 622. (75) *Gambassi*; Rep. II, 394. Cf. infra sub nr. (503).
 (76) *Montignoso di Gambassi*; Rep. III, 580. (77) *Puliccianello di Gambassi*; Rep. IV, 684.
 (78) *Bagnolo (tab. 1: 50,000 a Castelfiorentino ad orientem)*. Cf. Rep. II, 366 art. *Gabbiaiola*. (79) *Cab-*
 45 *biavoli (tab. 1: 50,000 a Castelfiorentino ad orientem)*. Cf. Rep. II, 366 art. *Gabbiaiola (Cabbiaula)*.
 (80) *Est Pulicciano (di Gambassi; tab. 1: 50,000 a Certaldo inter meridiem et occidentem)*. Cf. Rep.
 IV, 684. (81) *Certaldo*; Rep. I, 666. (82) *Vico (Val d'Elsa)*; Rep. V, 753. (83) *Poneta (tab. 1:*
50,000 a Vico ad orientem); Rep. IV, 510. (84) *Pastine*; Rep. IV, 66. (85) *Petrognano*; Rep.
 IV, 151. (86) *Pogni*; Rep. IV, 498. (87) *Magliano*; Rep. III, 19. (88) *Poppiannello (tab. 1:*
 50 *50,000 a Vico inter meridiem et orientem)*. *Apud Repetti desideratur.* (89) *Linari (Val d'Elsa)*; Rep.
 II, 700. (90) *S. Appiano*; Rep. I, 102. (91) *Cepparello (tab. 1: 50,000 a Monsanto ad meridiem)*; Rep.
 III, 254. Cf. supra nr. 865. (92) *Poggibonsi*. (93) *Staggia*; Rep. V, 455. (94) *Rencine*; Rep. IV, 742.
Partes Mugelli: (95) *Montecuccoli*; Rep. III, 377. (96) *Latera*; Rep. II, 556. (97) *Bar-*
berino (Mugello); Rep. I, 257.

(98) Castrum de Campiano	(121) Castrum de Gavignano	
(99) Castrum de Villanuova	(122) Castrum de Ticciano	
(100) Comune de Galgiano		
(101) Comune Sancti Petri in Sieve	In val di Sieve	
(102) Castrum de Spugnoles	(123) Castrum de Magniale	5
(103) Castrum de Combiate	(124) Castrum Ristionchi	
(104) Comune de Lengni	(125) Castrum Pelaghi	
(105) Comune Sancti Iohannis in Petroio	(126) Castrum de Altomena	
(106) Comune de Scarperia	(127) Castrum de Nepocano	
(107) Castrum Burgi Sancti Laurentii	(128) Castrum Vichi vallis Sevis	10
	* fol. 4. (129) *Castrum Montis Borelli	
* fol. 3'. In val di Bisenco	(130) Castilglione domini Episcopi	
(108) Comune de Legri	(131) Comune de Plebeveteri	
(109) Comune de Combiata	(132) Comune de Montefesulis	
(110) Comune de Somaria	(133) Comune de Monte di Crocie	15
(111) Comune de Septimello	(134) Comune de Casi	
(112) Comune de Sexto	(135) Comune de Tosina	
(113) Comune de Castiglione	(136) Comune de Ferrano	
(114) Castrum de Cersine ^e	(137) Comune de Pomino	
(115) Comune de Sancto Donnino	(138) Comune de ^f Falgano	20
(116) Comune de Brocchi	(139) Comune de Colognoles	
(117) Comune de Sancto ^g Maro	(140) Comune de Monte Sasso	
(118) Castrum de Lecore	(141) Comune de Monte Aguto	
(119) Comune de Singna.	(142) Comune de Acone ^h	
(IV) Castra et terre de comitatu	(143) Comune de Torichia	25
Flo(renti)e:	(144) Comune de Vologniano	
In val di Robiana	(145) Comune Sancti Elleri	
(120) Castrum de Musignano	(146) Comune de Borsello	
	(147) Comune de Ghiacceto	

870. ^e) C corr. ex S c. ^f) bis scriptum c. ^g) sequitur delet. Marcho c. ^h) ACone c. 30

(98) Campiano (Val di Sieve); Rep. I, 417. (99) Villanuova (Mugello); 'ora nella tenuta . . . delle Maschere' Rep. V, 783. (100) Gagliano (Galliano); Rep. II, 371. (101) S. Piero a Sieve; Rep. V, 107. (102) Spugnoles; Rep. V, 453. (103) Combiate (Croci di Combiate); Rep. I, 789. Cf. etiam infra sub nr. (109). (104) Sic pro Legri. Legri; Rep. II, 677. Cf. etiam infra sub nr. (108). (105) S. Giovanni in Petroio; Rep. IV, 157. (106) Scarperia; Rep. V, 221. (107) Borgo S. Lorenzo; 35 Rep. I, 343.

Vallis Bisenzii: (108) Cf. iam supra sub nr. (104). (109) Cf. iam supra sub nr. (103). (110) Sommaia; Rep. V, 423. (111) Settimello; Rep. V, 288. (112) Sesto Fiorentino; Rep. V, 282. (113) Castiglioni; Rep. I, 594. (114) Cercina; Rep. I, 655. (115) Borgo S. Donnino (Val d'Arno); Rep. I, 342. (116) Brozzi; Rep. I, 362. (117) S. Mauro (Moro); Rep. III, 612. (118) Lecore; 40 Rep. II, 671. (119) Signa; Rep. V, 399.

(IV) Vallis Rubbianae: (120) Musignano prope S. Miniato di Rubbiana; Rep. III, 636. (121) Gavignano (Val d'Ema); Rep. II, 413. (122) Tizzano prope S. Miniato di Rubbiana; Rep. V, 531.

Vallis Sevis: (123) Magnale; Rep. III, 20. (124) Ristionchi; Rep. IV, 778. (125) Pelago; Rep. 45 IV, 85. (126) Altomena; Rep. I, 76. (127) Nipozzano; Rep. III, 643. (128) Vico di Montefiesole; Rep. V, 756. (129) Montebonello; Rep. III, 326. (130) Castiglioni della Rufina; Rep. I, 606. (131) Piere Vecchia (Pervecchia); Rep. IV, 260. (132) Montefiesole; Rep. II, 125 et III, 389. Cf. supra nr. 852. (133) Monte di Croce (Val di Sieve); Rep. III, 375. (134) Casi; Rep. I, 513. (135) Tosina; Rep. V, 578. (136) Ferrano; Rep. II, 103. (137) Pomino; Rep. IV, 509. (138) Falgano; Rep. II, 89. (139) Co- 50 lognoles (Val di Sieve); Rep. I, 779. (140) Montesassi; Rep. III, 518. Cf. etiam infra sub nr. (165). (141) Montauto di Vicchio; Rep. III, 276. (142) Acone; Rep. I, 37. (143) Turicchi; Rep. V, 603. (144) Vologniano; Rep. V, 797. (145) S. Ellero di Alfiano; Rep. I, 67. Cf. infra sub nr. (243). (146) Borselli; Rep. I, 354. (147) Diacceto; Rep. II, 6.

- (148) Comune de Filicharia
 (149) Comune de Celle
 (150) Comune de Piemaggiore
 (151) Comune de Terra Panzanese

In val di Bisenzio

- (152) Castrum de Monte Murlo
 (153) Castrum de Capalle
 (154) Castrum de Campi
 (155) Castrum de Calenzano
 (156) Castrum de Leccio

*De partibus Mucelli

- (157) Comune de Rabatta
 (158) Comune de Vispigniano
 (159) Comune de Pulicciano
 (160) Castrum de Muciano
 (161) Castrum deⁱ Molezano
 (162) Castrum de Pagliariccio
 (163) Comune de Ronta
 (164) Comune de Oliveta
 (165) Comune Montis Sassi
 (166) Comune Sancti Cresci de Valchava
 (167) Comune de Luco
 (168) Comune Sancti Iohannis Maioris
 (169) Comune Montis Ceraie
 (170) Comune de Grezzano
 (171) Comune de Rabbiacanina

De partibus vallis Grieve

- (172) Castrum Bonici
 (173) Castrum Viehii dell' Abate
 (174) Castrum Viehii Magii
 (175) Comune de Mugnana
 (176) Comune de Seccata
 (177) Comune de Cintoria
 (178) Castrum de Lucolena
 (179) Castrum Ripe Mortorie
 (180) *Castrum Uccani
 (181) Castrum Montis Ficalli
 (182) Castrum Montis Gonci
 (183) Comune Montis Agliari
 (184) Castrum Panzani

* fol. 5.

In Chianti

- (185) Castrum Montis Raynaldi
 (186) Castrum de Grignano
 (187) Castrum de Pietraficta
 (188) Castrum de Castellina
 (189) Castrum Richavi
 (190) Castrum Collis Pietrosi
 (191) Comune Trebbi
 (192) Comune de Radda
 (193) Castrum Vertine
 (194) Castrum Montis Grossoli
 (195) Castrum de Broli
 (196) Castrum Cechiani

870. ⁱ⁾ bis scriptum e.

- (148) *Filicaia (hodie Palagio)*; Rep. II, 145. (149) *Celle*; Rep. I, 646. (150) *Pimaggiore*; Rep. IV, 265. (151) *Non inveni; num sit Piazzano (Val di Sieve) a Borgo S. Lorenzo ad orientem, nescio*; Rep. IV, 188. Cf. ibidem IV, 187 *Piazzanese a civitate Prati ad occidentem*.

Vallis Bisenzii: (152) *Montemurlo*; Rep. III, 441. (153) *Capalle*; Rep. I, 449. (154) *Campi (-Bisenzio)*; Rep. I, 413. (155) *Calenzano*; Rep. I, 391. (156) *Leccio*; Rep. II, 670.

- Partes Mugelli*: (157) *Rabatta*; Rep. IV, 705. (158) *Vespignano*; Rep. V, 705. (159) *Pulicciano (Val di Sieve)*; Rep. IV, 685. (160) *Mucciano (Val di Sieve)*; Rep. III, 625. Cf. supra pag. 858. not. 2 nr. 6. (161) *Molezzano (Val di Sieve)*; Rep. III, 247. (162) *Pagliariccio*; Rep. IV, 23. (163) *Ronta*; Rep. IV, 818. (164) *Oliveta (Mugello)*; Rep. III, 654. (165) Cf. iam supra sub nr. (140). (166) *S. Cresci a Valcara*; Rep. V, 625. (167) *Luco di Mugello*; Rep. II, 928. (168) *S. Giovanni Maggiore*; Rep. II, 448. (169) *Acerai*; Rep. I, 35. (170) *Grezzano*; Rep. II, 513. (171) *Ripacanina*; Rep. IV, 765.

- Vallis Grevis*: (172) *Castel Bonsi*; Rep. I, 335. (173) *Vico l'Abate*; Rep. V, 754. Cf. supra nr. 857. (174) *Vicchiomaggio*; Rep. V, 751. (175) *Mugnana*; Rep. III, 627. (176) *Seccata*; Rep. V, 293. (177) *Cintoia di Val d'Ema*; Rep. I, 738. Cf. supra pag. 858 not. 2 nr. 13. (178) *Lucolena*; Rep. II, 929. (179) *Sic indicatur; videtur esse la Ripa ab Uzzano ad septentrionem. Ripa Mortara v. supra sub nr. (32)*. (180) *Uzzano*; Rep. V, 611. (181) *Montefioralle*; Rep. III, 390. (182) *Montegonzi*; Rep. III, 401. (183) *Montagliari*; Rep. III, 264. (184) *Panzano*; Rep. IV, 53.

- Vallis Chianti*: (185) *Monte Rinaldi*; Rep. III, 504. Cf. supra nr. 856. (186) *Grignano*; Rep. II, 515. (187) *Pietrafitta (Chianti)*; Rep. IV, 209. Cf. supra pag. 857 not. 2 nr. 10. (188) *Castellina (Chianti)*; Rep. II, 552. (189) *Ricaro*; Rep. IV, 747. Cf. supra nr. 860. (190) *Colle Petroso*; Rep. I, 769. Cf. supra nr. 856. (191) *Trebbio (Chianti)*; Rep. V, 584. (192) *Radda*; Rep. IV, 702. Cf. supra pag. 858 not. 2 nr. 9. (193) *Vertine*; Rep. V, 703. (194) *Montigrossi*; Rep. III, 403. (195) *Brolio*; Rep. I, 362. (196) *Cucchiano*; Rep. I, 377.

- (197) Castrum Montis Luchi de la Bernar-
desscha (221) Castrum de Tregaia
(198) Castrum Montis Luchi de Lechio (222) Castrum de Sofena
(199) Castrum Sancte Marie Novelle (223) Castrum de Pogio Tacçi
(200) Castrum de Volpaia (224) Castrum Francum
(201) Castrum delle Stinche * fol. 6. (225) Castrum de Pulicciano 5
(202) Comune de Albola (226) *Castrum del Leccio
(227) Castiglione Mençani
(228) Castrum de Cascia
(229) Castrum Persigniani
(230) Castrum de Ostina 10
(231) Castrum de Ancisa^k
(232) Castrum de Fighine
(233) Castrum Tartigliese
(234) Castrum de Gaville
(235) Castrum Montis Domnici 15
(236) Castrum de Piano
(237) Comunia de Avena Abatie
(238) Castrum de Abatia de Monte Murlo
(239) Castrum de Colle
(240) Castrum Novum 20
(241) Castrum de Cetenavecchia
(242) Castrum Vieschia
(243) Castrum de Sancto Ellero.
* fol. 6. (V) *Lucana civitas et sex miliaria: 25
(244) Comune pleberii Computi
(245) Comune Ruote

870. ^k) AnCisa c. ^l) sequitur Cig delet. c.

(197) Montelucio della Berardenga; Rep. I, 303. (198) Montelucio a Lecchi; Rep. II, 667.
(199) S. Maria Novella (Chianti); Rep. I, 697. Cf. supra pag. 858 not. 2 nr. 12. (200) Volpaia; 30
Rep. V, 798. (201) Stinche; Rep. V, 476. (202) Albola; Rep. I, 66. Cf. supra nr. 859.

Vallis Arni superioris: (203) Montaio (Montaia); Rep. III, 277. (204) Caposelci; Rep.
I, 461. (205) Barbistio (Barbischio); Rep. I, 272. (206) Montegonzi (Val d'Arno); Rep. III, 401.
(207) Ricasoli; Rep. IV, 746. (208) Monterarchi; Rep. III, 537. (209) S. Giovanni (Val d'Arno);
Rep. V, 54. (210) Ganghereto; Rep. II, 398. (211) Castello del Tasso; Rep. V, 503. (212) Ci- 35
cogna; Rep. I, 731. (213) Montelungo (Val d'Arno); Rep. III, 411. (214) Penna; Rep. IV, 96.
(215) Cave; Rep. I, 624. (216) Terraio; Rep. V, 512. (217) Videtur esse Loro; Rep. II, 812.
(218) Pozzo (Val d'Arno super.); Rep. IV, 630. (219) V. art. Badiola di S. Maria in Mamma Rep. I, 205.
(220) Monte Marciano; Rep. III, 423. Cf. supra pag. 858 not. 2 nr. 1. (221) Treggiaia ab Castel-
franco di sopra ad meridiem. Apud Repetti desideratur. (222) Castellum destructum prope Badia di 40
Sofena; Rep. I, 193. (223) Poggitazzi; Rep. IV, 498. (224) Castelfranco di sopra; Rep. I, 542.
(225) Pulicciano (Val d'Arno super.); Rep. IV, 683. (226) Videtur esse Leccio (Val d'Arno sopra
Firenze); Rep. II, 670. (227) Menzano; Rep. III, 194. (228) Cascia; Rep. I, 499. (229) Persi-
gnano; Rep. IV, 108. (230) Ostina; Rep. III, 703. (231) Incisa (Ancisa); Rep. II, 575.
(232) Figline; Rep. II, 126. (233) Tartigliese; Rep. V, 503. (234) Gaville; Rep. II, 415. (235) Monte 45
Domini (Domenichi); Rep. III, 382. (236) Pian Franzese; Rep. IV, 182. (237) Videtur esse Arana,
ubi ecclesia S. Mariae erat abbatae Nonantulensis. V. Rep. I, 173. (238) Badia a Montemuro;
Rep. I, 185 (239) An Colle (Val d'Arno super.)? Rep. I, 761. (240) Castelnovo di Arane;
Rep. I, 171. (241) Cetina Vecchia; Rep. I, 677. (242) Viesca; Rep. V, 766. (243) S. Ellero
di Alfiano; Rep. I, 67. Cf. iam supra sub nr. (145). 50

(V) Suburbium Lucanense: (244) — (266) Ad plebes suburbii Lucanensis cf. etiam Repetti
II, 884, ubi eodem fere ordine enumerantur. (244) Compito; Rep. I, 790. (245) Ruota di Compito;
Rep. IV, 843.

- (246) Castrum Vetus
 (247) Comune plebis Vurni
 (248) Comune plebis Masse Pisane
 (249) Comune plebis Vicopelagi
 5 (250) Comune plebis Fiexii
 (251) Comune plebis Massaciuccholi
 (252) Comune plebis Arliani
 (253) Comune plebis Sancti Macarii
 (254) Comune plebis Sancti Stefani
 10 (255) Comune plebis Mostessigradi
 (256) Comune plebis Turris
 (257) Comune Cappelle Sancti Laurentii
 (258) Comune plebis Morriani
 (259) Comune plebis Brancali
 15 (260) Comune plebis Sancti Prancatii
 (261) Comune plebis Subgrominii
 (262) Comune plebis Sancti Ianuarii
 (263) Comune plebis Marlie
 (264) Comune plebis Lamarii
 20 (265) Comune plebis Lunate
 (266) Comune plebis Sancti Pauli
 * fol. 7. (267) *Comune Sancti Martini de Collibus
 (268) Comune Vallis Ottavi
 (269) Comune Pontis Sancti Petri.

- 25 (VI) Hee^m sunt castra, que Lucanum
 comune tenet de comitatu Pistorii:
 (270) Castrum Serravalle
 (271) Castrum Lerciani
 30 (272) Castrum Cecine

- (273) Castrum Castelline
 (274) Castrum Marliane
 (275) Castrum Casuli
 (276) Castrum Fangni
 (277) Castrum Mumigni
 (278) Comune Vallis Celle
 (279) Castrum de Serra
 (280) Castrum Crespoli
 (281) Castrum Calamecchie
 (282) Castrum Lanciole
 (283) Castrum Pitellii
 (284) Comune Pupillii
 (285) Castrum Sancti Marcelli
 (286) Comune Gavinana
 (287) Comune Vicciani
 (288) Comune Brandellii
 (289) Comune Vinacciani.

(VII) *Infrascripta sunt comunia et * fol. 7.
 terre, que detinentur per Lucanum
 comune, que sunt Romani imperii.
 videlicet:

In valle Arni

- (290) Castrum Montis Topoli
 (291) Castrum Cerretelli
 (292) Castrum Montis Cavulii
 (293) Castrum Sancte Marie de Monte
 (294) Castrum Francum
 (295) Castrum Sancte Crucis
 (296) Castrum Ficecchii

870. ^m) praecedat signum § c.

- (246) Castelvecchio di Barga; Rep. I, 585. (247) Vorno; Rep. V, 836. (248) Massa Pisana;
 Rep. III, 173. (249) Vico Pelago; Rep. V, 756. (250) Flesso (hodie Montuolo); Rep. II, 309.
 (251) Massaciuccoli; Rep. III, 178. (252) Arliano; Rep. I, 135. (253) S. Macario; Rep. III, 5.
 35 (254) Pieve di S. Stefano; Rep. V, 466. (255) Mostesigradi (hodie Monsagrati); Rep. III, 620 et 254.
 (256) Torre; Rep. V, 541. (257) S. Lorenzo alla Cappella (in tabulis Cappello); Rep. II, 807.
 (258) Moriano; Rep. III, 609. (259) Brancoli; Rep. I, 360. (260) Pieve di S. Pancrazio; Rep.
 IV, 49. (261) Segromigno; Rep. V, 487. (262) S. Gennaro; Rep. II, 430. (263) Marlia;
 Rep. III, 81. (264) Lammari; Rep. II, 632. (265) Lunata; Rep. II, 933. (266) S. Paolo in
 40 Gorgo (hodie Pieve di S. Paolo); Rep. II, 472. (267) S. Martino in Colle (ai Colli); Rep. I, 761.
 (268) Ottaro sopra Lucca (Val d'Ottaro); Rep. III, 704. (269) Ponte S. Pietro; Rep. IV, 537.
 (VI) Comitatus Pistoriensis: (270) Serravalle Pistoiese; Rep. V, 246. (271) Larciano
 (di Lamporecchio); Rep. II, 643. (272) Cecina (di Lamporecchio); Rep. I, 639. (273) Castellina
 di Serravalle; Rep. I, 559. (274) Marliana; Rep. III, 82. (275) Casore; Rep. I, 522. (276) Fagnoli;
 45 Rep. II, 88. (277) Monnigno; Rep. III, 248. (278) Pieve di Celle; Rep. I, 645. (279) Pieve di
 Serra; Rep. V, 275. (280) Crespole; Rep. I, 833. (281) Calamecca; Rep. I, 383. (282) Lanciole;
 Rep. II, 639. (283) Piteghio; Rep. IV, 465. (284) Popiglio; Rep. IV, 687. (285) S. Marcello
 Pistoiese; Rep. V, 66. (286) Gavinana (Cavinana); Rep. I, 634. (287) Vizzano; Rep. V, 797.
 (288) Pieve di Brandeglio; Rep. I, 361. (289) Vinacciano; Rep. V, 784.
 50 (VII) Vallis Arni: (290) Montopoli; Rep. III, 593. (291) Non iam existit. Cerretello
 (Val d'Era); Rep. I, 659. (292) Montecalvoli (Val d'Arno infer.); Rep. III, 330. (293) S. Maria
 a Monte; Rep. III, 71. (294) Castelfranco di sotto; Rep. I, 545. (295) S. Croce; Rep. V, 137.
 (296) Fucecchio; Rep. II, 349.

(297) Castrum Cappiani	* fol. 8 ^e .	*In valle Ariane	
(298) Castrum Masse d'Oltrario		(324) Castrum Medicine	
(299) Comune d'Oltrario		(325) Castrum Arami	
(300) Castrum Gallenii		(326) Castrum Fibialle	
(301) Castrum Orentani		(327) Castrum Sorani	5
(302) Castrum Montis Falconi		(328) Castrum Lingnane Graet-al-cielo ⁿ	
(303) Castrum Putei		(329) Castrum Pontiti	
(304) Comune de Staffoli		(330) Castrum de Schiappa	
		(331) Castrum Vetus	
		(332) Castrum Sancti Quirici	10
* fol. 8.	*In valle Nebula		
(305) Castrum Montis Vettolini			
(306) Castrum Montis Summani		In pleberio Ville Bagilice	
(307) Castrum Montis Catini		(333) Comune Ville predictae	
(308) Castrum Masse Bugianensis		(334) Castrum Pariani	
(309) Castrum de Cothile		(335) Castrum Boelii	15
(310) Castrum de Colle de Bugiano		(336) Castrum Colognore	
(311) Castrum Bugiani			
(312) Castrum Stignani		In valle Lime	
(313) Castrum de Costa		(337) Castrum Montis Fegatesis	
(314) Castrum Uthani		(338) Comune de Corsena	20
(315) Castrum Piscie		(339) Comune de Controne	
(316) Castrum Sorici		(340) Castrum Pallegii	
(317) Castrum Avellani		(341) Castrum Cocigliie	
(318) Castrum Pietrabone		(342) Comune Limani	
(319) Castrum Castellaris Ubaldi		(343) Castrum Vici Panceloro	25
(320) Castrum Venneri		(344) Castrum Lucchii	
(321) Castrum Collodi	* fol. 9.	(345) *Castrum de Casuli	
(322) Castrum Sancti Petri de Campo		(346) Castrum de Carciano	
(323) Castrum Vivinarie		(347) Castrum de Casabasciana	

870. ⁿ) gractalcielo c.

(297) *Cappiano*; Rep. I, 461. (298) *Massarella (Massa Piscatoria)*; Rep. III, 173. (299) *Oltrario*; cf. Rep. *ibidem*. (300) *Galleno*; Rep. II, 382. (301) *Orentano*; Rep. III, 686. (302) *Montefalcone*; Rep. III, 383. (303) *Est Poggio Adorno*; Rep. IV, 487. (304) *Staffoli*; Rep. V, 455.

Vallis Nebulae: (305) *Monterettolini*; Rep. III, 556. (306) *Monsummano alto*; Rep. III, 258. (307) *Montecatini*; Rep. III, 351. (308) *Massa Buggianese*; Rep. III, 108. (309) *Cozzile*; Rep. I, 832. (310) *Colle Buggianese*; Rep. I, 764. (311) *Castel Buggiano*; Rep. I, 370. (312) *Stignano*; Rep. V, 476. (313) *La Costa (Agosta)*; Rep. I, 58. (314) *Uzzano (Val di Nievole)*; Rep. V, 612. (315) *Pescia*; Rep. IV, 113. (316) *Sorico*; Rep. V, 435. (317) *Vellano*; Rep. V, 685. (318) *Pietrabuona*; Rep. IV, 206. (319) *S. Maria al Castellare*; Rep. I, 551. (320) *Veneri*; Rep. V, 689. (321) *Collodi*; Rep. I, 777. (322) *S. Piero in Campo*; Rep. I, 429. (323) *Vivinaia, hodie Montecarlo*; Rep. III, 335.

Vallis Arianæ: (324) *Medicina*; Rep. III, 185. (325) *Aramo*; Rep. I, 103. (326) *Fibbilla (Valle Ariana)*; Rep. II, 105. (327) *Sorana*; Rep. V, 426. (328) *Lignano*; Rep. II, 696. (329) *Pontito*; Rep. IV, 541. (330) *Stiappa*; Rep. V, 471. (331) *Castelvecchio di Vellano*; Rep. I, 588. (332) *S. Quirico d'Ariano*; Rep. I, 134.

Suburbium Villae Basilicae: (333) *Villabasilica*; Rep. V, 774. (334) *Pariana*; Rep. IV, 60. (335) *Boveglio*; Rep. I, 358. (336) *Colognora di Collodi*; Rep. I, 780.

Vallis Limæ: (337) *Montefegatesi*; Rep. III, 386. (338) *Corsena*; Rep. I, 807. (339) *Controne*; Rep. I, 794. (340) *Pallegio*; Rep. IV, 42. (341) *Cociglia. V. Cocidia in art. Casabasciana* Rep. I, 491. (342) *Limano*; Rep. II, 697. (343) *Vico Pancelorum*; Rep. IV, 43. (344) *Lucchio*; Rep. II, 909. (345) *Casoli (Val di Lima)*; Rep. I, 521. (346) *Sic non inveni. Videtur esse situs ratione habita Crasciana a Casabasciana ad merid.* (347) *Casabasciana*; Rep. I, 491.

(348) Castrum Sorignane	(373) Comune Bori
(349) Castrum Brandelli	(374) Comune de Licignana
(350) Comune Menabbii	(375) Comune Collis Bertinghi
(351) Castrum Cerbarie	(376) Castrum Ghivigani
5 (352) Castrum Lugliani	(377) Castrum Corellie
	(378) Castrum Tillii
In provincia Garfagnane	(379) Comune de Loppia
(353) Castrum Pescallie	(380) Castrum de Bargha
(354) Comune de Gello	(381) Castrum Fiacconis
10 (355) Comune Vulmiani	(382) Castrum Perpori
(356) Comune Desse	(383) Castrum Montis Altissimi
(357) Castrum et comune Decimi	(384) Comune de Casci
(358) Comune Burgi Moçani	(385) Castrum Gallicani
(359) Comune Honete	(386) Castrum Trasilice
15 (360) Castrum la Cunie°	(387) Castrum Cardosi
(361) Castrum Motronis	(388) Castrum Bolognane
(362) Comune Rocche de Moçano	(389) Comune Gioviani
(363) Comune Cerretoli	(390) Comune Spullissani
(364) Comune de Anchiano	(391) Castrum Pallorosi
20 (365) Comune Puticciani	(392) Castrum Novum
(366) Comune Serre	(393) *Castrum Bargecchie
(367) Comune Corsagne	(394) Castrum Siriei
(368) Comune de Chifenti	(395) Castrum Caprarie
* fol. 9°. (369) *Comune Fornoli	(396) Comune Cicerani
25 (370) Castrum Calavorne	(397) Castrum Chioffie
(371) Castrum Vitihane	(398) Castrum sive comune Verruchii
(372) Castrum Terellii	(399) Castrum Pischolle

fol. 10.

870. °) Lacunie c.

- (348) *Sorignano v. in art. praecedenti.* (349) *Brandeglio; Rep. I, 360.* (350) *Sic pro Benabbii.*
 30 *Benabbio; Rep. I, 295.* (351) *Cerbaia (olim Cerbaia); Rep. I, 653.* (352) *Lugliano; Rep. II, 930.*
Provincia Garfagnanae: (353) *Pescaglia; Rep. IV, 112.* (354) *Gello del Borgo; Rep. II, 425.* (355) *Vormiana (tab. 1: 25,000 a Dezza ad occidentem). Apud Repetti desideratur. Tamen Volimana (rectius Volmiana) item notatur in privilegio Karoli IV. a. 1355. Mai. 8 Francisco Castracanis concesso (Böhmer-Huber 2109).* (356) *Dezza; Rep. II, 6.* (357) *Diecimo (Decimo, Val di Serchio); Rep. II, 4.* (358) *Borgo a Mozzano; Rep. I, 349.* (359) *Oneta; Rep. III, 663.* (360) *Cune; Rep. I, 837.* (361) *Motrone (Val di Serchio); Rep. III, 622.* (362) *Rocca sopra Motrone; Rep. IV, 787.* (363) *Cerreto (Val di Serchio); Rep. I, 662.* (364) *Anchiano; Rep. I, 84.* (365) *Non inveni. Tamen Putiocianum (rectius Puticcianum ut opinor) item notatur in privilegio supra sub nr. (355) citato. An pro Buccheggia (tab. 1: 25,000 a Dezza ad meridiem)?* (366) *Serra (Val di Serchio); Rep. V, 216.* (367) *Corsagne; Rep. I, 806.* (368) *Chifenti; Rep. I, 702.* (369) *Fornoli; Rep. II, 328.* (370) *Calavorno; Rep. I, 383.* (371) *Vitiana; Rep. V, 793.* (372) *Tereglio; Rep. V, 508.* (373) *Non inveni. Tamen Bori item notatur in privilegio supra sub nr. (355) citato. An Montebono a Barga ad septentrionem?* (374) *Lucignano; Rep. II, 914.* (375) *Colle Bertingo; Rep. I, 764.* (376) *Ghirizzano; Rep. II, 440.* (377) *Coreglia; Rep. I, 798.* (378) *Tiglio; Rep. V, 525.* (379) *Loppia; Rep. II, 802.* (380) *Barga; Rep. I, 273.* (381) *Fiattono; Rep. II, 105.* (382) *Perpoli; Rep. IV, 109.* (383) *Montaltissimo; Rep. III, 314.* (384) *Cascio; Rep. I, 507.* (385) *Gallicano; Rep. II, 384.* (386) *Trassilico; Rep. V, 581.* (387) *Cardoso; Rep. I, 474.* (388) *Bolognana; Rep. I, 334.* (389) *Gioviano; Rep. II, 450.* (390) *Non inveni. Tamen Spolizano item notatur in privilegio supra sub nr. (355) citato.* (391) *Palleroso; Rep. IV, 42.* (392) *Castelnovo (Garfagnana); Rep. II, 568.* (393) *Bargecchia; Rep. I, 281.* (394) *Sillico; Rep. V, 409.* (395) *Capraia (Val di Serchio); Rep. I, 465.* (396) *Ceserana; Rep. I, 676.* (397) *Chiozza a Castiglione di Garfagnana ad septent. orient.* (398) *Verruca; cf. infra sub nr. (410) et Rep. VI, 268.* (399) *Non inveni nec apud Repetti nec in regionum tabulis.*

(400) Castrum Granaoli	(430) Comune Livignani	
(401) Comune Ville Terresane	(431) Comune Malliani	
(402) Castrum Castellionis	(432) Comune Plebis Fosciani	
(403) Comune Ville		
(404) Comune de Pontecolsi	In provincia Luniseiane	5
(405) Comune Masse et Sassorossi	(433) Castrum Verrocole Buosi et eius districtum	
(406) Comune Corfini	(434) Castrum Pontremoli et eius districtum	
(407) Comune Sancti Romani	(435) Castrum Agule ^p	
(408) Comune Seracagnane	(436) Castrum Sasstefani	10
(409) Comune Burcelliani	(437) Castrum Ponsani	
(410) Comune Verrucole Ghirardighi	(438) Castrum Falcinelle	
(411) Comune Plebis Castelli	(439) Castrum Sereçane	
(412) Comune Silani	(440) Castrum di Sarreçane	
(413) Comune Soragii	(441) Castrum Amelie	15
(414) Comune Dalli et Dalli	(442) Castrum Novum	
(415) Comune Gragnani	(443) *Castrum Ortonovi	
* fol. 10'. (416) Castrum Curfiglani	(444) Castrum Nicchola	
(417) Castrum Vallis di sopra	(445) Castrum Volpighionis	
(418) *Castrum Pulliani	(446) Castrum Monete	20
(419) Comune Plebis Sancti Laurentii	(447) Castrum Avensie	
(420) Comune Ville Roggii	(448) Comune Carrare	
(421) Castrum Vallis di sotto	(449) Comune Masse Marchionis et eius districtum	
(422) Castrum Carecinii	(450) Comune Montis Tignosi	25
(423) Comune Silicani		
(424) Castrum Cerreti	In Versillia	
(425) Castrum Sale Episcopi	(451) Comune Burgi Petrasancte	
(426) Comune San Terensii ^q	(452) Comune Strectorie	
(427) Comune Camporegiani	(453) Comune Saravesse	30
(428) Comune Gragni		
(429) Castrum et Comune Sassi et Grancila		

870. ^p) AGule c. ^q) Santerensii c.

- (400) Granaiola; Rep. II, 478. (401) Monti di Villa (Villa Terenzana); Rep. III, 563.
 (402) Castiglione (Garfagnana); Rep. I, 595. (403) Videtur esse Villetta; Rep. IV, 783. (404) Pontecosi; Rep. IV, 526. (405) Massa di Sassorosso; Rep. III, 177. (406) Corfino; Rep. I, 799.
 (407) S. Romano (Garfagnana); Rep. IV, 812. (408) Silicagnana; Rep. V, 408. (409) Borsigliana; Rep. I, 354. (410) Verrucola (Garfagnana); Rep. V, 702. (411) Hodie Piazza (Garfagnana), Pieve di Piazza; Rep. IV, 185. (412) Silano (Garfagnana); Rep. V, 407. (413) Soraggio; Rep. V, 426. (414) Dalli sotto e sopra; Rep. II, 1. (415) Gragnana; Rep. II, 475. (416) Corfigliano v. in art. Pieve di S. Lorenzo Rep. II, 810. In tabulis Carfigliano. (417) et (421) Vagli sopra e sotto; Rep. V, 619. (418) Videtur esse Puglianella; Rep. IV, 678. (419) Pieve di S. Lorenzo; Rep. II, 810. (420) Villa a Roggio; Rep. IV, 809. (421) v. supra sub nr. (417). (422) Careggine; Rep. I, 474. (423) Silicano; Rep. V, 408. (424) Cerretoli; Rep. VI, 70. (425) Sala (Garfagnana), Sala del Vescovo; Rep. V, 6. (426) Poggio S. Terenzio; Rep. IV, 495. (427) Camporgiano; Rep. I, 434. (428) Gragna; Rep. II, 475. (429) Sassi et Grancia a Sassi ad septentr.; Rep. V, 201. (430) Livignano; Rep. II, 717. (431) Magliano; Rep. III, 20. (432) Pieve Fosciana; Rep. IV, 240. 45
 Provincia Lunigianae: (433) Verrucola Bosi; Rep. V, 701. (434) Pontremoli. (435) Aulla; Rep. I, 168. (436) S. Stefano di Magra; Rep. V, 136. (437) Ponzano; Rep. IV, 563. (438) Falcinello; Rep. II, 89. (439) Sarzana. (440) Castello di Sarzana. Cf. Doenniges l. c. II, 108. (441) Ameglia; Rep. I, 80. (442) Castelnuovo di Magra; Rep. I, 573. (443) Ortonovo; Rep. III, 695. (444) Nicola; Rep. III, 641. (445) Volpighiano; Rep. V, 837. (446) Moneta; Rep. III, 253. 50
 (447) Arenza; Rep. I, 174. (449) Massa Ducale. (450) Montignoso (Lunigiana); Rep. III, 581.
 Versilia: (451) Pietrasanta; Rep. IV, 216. (452) Strettoia; Rep. V, 481. (453) Seravezza; Rep. V, 252.

- (454) Comune Farnochie
 (455) Comune Pruni et Voligni
 (456) Comune Pomeçani
 (457) Comune Cappelle Sancti Martini
 5 (458) Castrum Monteggiori
 (459) Comune Veghiatorie
 (460) Comune Burgi Camaioris
 (461) Comune Lonbrieci
 (462) Comune Plebis Camaioris
 10 (463) Comune de Nocchi
 (464) Comune Montismagni
 (465) Comune Gomitelli
 (466) Comune Torcilliani
 (467) Comune Valpromarii
 15 (468) Comune Piethani
 * fol. 11^r. (469) *Comune Fibialle
 (470) Comune Gualdi
 (471) Comune Riscetoli
 (472) Comune Plebis Nerici
 20 (473) Comune Schiave
 (474) Comune Bargecchie
 (475) Comune Corsanici
 (476) Comune de Pedone
 (477) Comune de Mommio
 25 (478) Comune de Pontemassori
 (479) Comune de Boçano
- (VIII) Hee sunt castra que^r tenet Lucanum comune de comitatu Pisano:
 (480) Castrum Bientine
 (481) Comune Cintorie
 (482) Comune et castrum de Buiti
 (483) Castrum Asciani
 (484) Castrum Quoçe
 (485) Castrum Ripafracte
 (486) Castrum de Avane et
 (487) Comune Avane
 (488) Comune Filectoli
 (489) Castrum Viaregii
 (490) Castrum Motronis.
- (IX) *Hee sunt terre quas tenet episcopus Vulter(ranus) et sunt Romani imperii:
 (491) Castrum^s Berignone
 (492) Castrum Ripamarancia Meeça^t
 (493) Castrum Monte Cerboli
 (494) Castrum il Sasso^u
 (495) Castrum la Letia^v
 (496) Castrum Seraçano
 (497) Castrum Vechena
 (498) Castrum Monte Castelli
 (499) Castrum Gabreto
 (500) Castrum Montalcino
 (501) Castrum Montieri

870. ^r) corr. ex quas c. ^s) nr. 491—503 Castrum postea lineae antepositum c. ^t) atramento
 30 pallidiori post add. c. ^u) Il sasso c. ^v) Laletia c.

(454) Farnocchia; Rep. II, 96. (455) Pruno e Volegno; Rep. IV, 677. (456) Pomezzana; Rep. IV, 509.
 (457) S. Martino alla Cappella; Rep. I, 461. (458) Monteggiori; Rep. III, 398.
 (459) Veghiatoia; Rep. V, 685. (460) Camaioire; Rep. I, 398. (461) Lombrici; Rep. II, 797.
 (462) Pieve di Camaioire v. in art. Camaioire Rep. I, 398. (463) Nocchi; Rep. III, 645. (464) Montemagno di Camaioire; Rep. III, 417.
 35 (465) Gombitelli; Rep. II, 464. (466) Torcigliano; Rep. V, 537. (467) Valpromaro; Rep. V, 677. (468) Piazzano (Val di Serchio); Rep. IV, 188.
 (469) Fibbially de' Canonici; Rep. II, 105. (470) Gualdo di Viareggio; Rep. II, 558. (471) Ricetro (Riscetulo), hodie Licetro; Rep. IV, 749.
 (472) Pieve a Elici; Rep. II, 51. (473) Stiava; Rep. V, 472.
 (474) Bargecchia (Versilia); Rep. I, 281. (475) Corsanico prope Viaregium; Rep. I, 806. (476) Pedona di Camaioire; Rep. IV, 84.
 40 (477) Mommio prope Viaregium; Rep. III, 250. (478) Pontemazzoli; Rep. IV, 533. (479) Bozzano; Rep. I, 358.

(VIII) Comitatus Pisanus: (480) Bientina; Rep. I, 320. (481) Cintoia di Buti; Rep. I, 738.
 (482) Buti; Rep. I, 376. (483) Asciano di Pisa; Rep. I, 150. (484) Quosa; Rep. IV, 704. (485) Ripafratta; Rep. IV, 767.
 (486) (487) Pieve d'Avane; Rep. I, 173. (488) Filettole; Rep. II, 145.
 45 (490) Non iam existit. Motrone di Pietrasanta; Rep. III, 620.

(IX) Episcopatus Volterrannus: (491) Berignone; Rep. I, 304. (492) Pomarance (olim Ripomarancio); Rep. IV, 502. Cf. infra nr. 504. (493) Montecerboli; Rep. III, 369. (494) Castel del Sasso; Rep. V, 201.
 (495) Leccia; Rep. II, 668. (496) Serrazzano; Rep. V, 269. (497) Vecchienna; Rep. V, 684. (498) Montecastelli (di Strove); Rep. III, 343. (499) Montegabbro; Rep. II, 368.
 50 (500) Montalcinello (olim Montalcino); Rep. III, 288. (501) Montieri; Rep. III, 573.

(502) Castrum Chasoli

(503) Castrum^s Gambassi.(X) Hee sunt terre quas tenet comune
Vulter(re) et sunt Romani imperii:(504) Castrum^x Ripamarancia mecca

(505) Castrum Santalmagio

(506) Castrum Aquevie^z

(507) Castrum Castelnuovo

(508) Castrum Brugiano mecca

(509) Castrum Monte Verdi

(510) Castrum Lustigiano

^s fol. 12'. (511) *Castrum Chaneto

(512) Castrum Chaseli

(513) Castrum Monte Rufoli

(514) Castrum Micciano

(515) Castrum Libiano

(516) Castrum Quarceto

(517) Castrum la Sasa

(518) Castrum Montegemoli

(519) Castrum Maçolla

(520) Castrum Castello Volterrano

(521) Castrum Ponçano

(522) Castrum Ulignano

(523) Castrum Buriano

(524) Castrum Giello

(525) Castrum Miemo

(526) Castrum Sorliaiano^b

(527) Castrum Angiano

(528) Castrum Villamangna

(529) Castrum la Nera

(530) Castrum de^w Pignano(531) Castrum^x la Corte di^y Monte Voltraia.(XI) *Infrascripta sunt castra ad
dominum imperatorem et ad Roma-
num imperium pertinentia, que pos-
sidentur et detinentur a comuni et
civitate Senarum:

(532) Castrum Montereccionis

(533) Castrum Montagutoli del Boscho

(534) Castrum Mencani

(535) Castrum Montis Guidi

(536) Castrum Radecondoli

(537) Castrum Belfortis

(538) Castrum Montecastelli

(539) Castrum Silve quod detinetur a Sa-
limbenensibus^a civibus Senarum

(540) Castrum cui dicitur Montarenti

(541) Castrum de Turri

(542) Castrum Caprarie

(543) Castrum Orgie quod erat camera
vicar(ii) imperii, fuit destructum a
Guelfis civitatis Senarum(544) Castrum Macareti prope Balneum de
Macareto

(545) Castrum Foiani

(546) Castrum de Pari

870. ^w) post add. c. ^x) nr. 504—531 Castrum postea lineae antepositum c. ^y) corr. super : (= et) c. 30
^z) scriptum est AQuevie, A supra lin. add., duabus e corr. ex a c. ^a) sib9 corr. ex b9 c. ^b) sic c.

(502) Casole; Rep. I, 516.

(503) Gambassi (Val d'Elsa); Rep. II, 394. Cf. supra sub nr. (75).

(X) Commune Volterranum: (504) V. supra nr. 492. (505) Castel S. Dalmazio; Rep. I, 581.

(506) Acuariva r. in art. Roccasilana Rep. IV, 796.

(507) Castelnuovo di Cecina; Rep. I, 574.

(508) Bruciano; Rep. I, 365.

(509) Monterealdi (di Volterra); Rep. III, 552.

(510) Lustignano; 35

Rep. II, 954.

(511) Canneto (Val di Cecina); Rep. I, 443.

(512) Caselli (Val di Cecina); Rep.

I, 508.

(513) Montereufoli; Rep. III, 517.

(514) Micciano; Rep. III, 202.

(515) Libbiano;

Rep. II, 691.

(516) Querceto; Rep. IV, 696.

(517) Castel di Sassa; Rep. V, 197.

(518) Monte-

gemoli; Rep. III, 396.

(519) Mazzolla; Rep. III, 184.

(520) Castello Volterrano; Rep. I, 564.

(521) Ponzano di Volterra; Rep. IV, 563.

(522) Ulignano (Val d'Era); Rep. V, 606.

(523) Buriano 40

(Val di Cecina); Rep. I, 375.

(524) Gello di Casaglia; Rep. II, 425.

(525) Miemo; Rep. III, 206.

(526) Sorbaiano; Rep. V, 430.

(527) Agnano ab Orciatice (Rep. III, 685) ad meridiem.

(528) Villa-

magna; Rep. V, 782.

(529) Nera; Rep. III, 640.

(530) Pignano; Rep. IV, 261.

(531) Monte-

voltraio; Rep. III, 558.

(XI) Civitas Senarum: (532) Montereccioni; Rep. III, 500.

(533) Montauto del Bosco; 45

Rep. III, 268.

(534) Mensano; Rep. III, 191.

(535) Monteguidi; Rep. III, 404.

(536) Radi-

condoli; Rep. IV, 716.

(537) Belforte di Radicondoli; Rep. I, 292.

(538) Montecastelli; Rep.

III, 340.

(539) Castello della Selva; Rep. I, 563.

(540) Montarrenti; Rep. III, 323.

(541) Torri;

Rep. V, 546.

(542) Capraia (Val d'Arbia) Rep. I, 465.

(543) Orgia; Rep. III, 687.

(544) Mace-

reto; Rep. III, 7.

(545) Foiano della Chiana; Rep. II, 312.

(546) Pari dell' Ardenghesca; 50

Rep. IV, 59.

- (547) Castrum de Montagutolo Ardenghesche
 (548) Castrum Civetelle Ardengeseche ut infra de castro Montis Verdi^c
 5 (549) Castrum Sassi de Maritima
 (550) Castrum Montis Verdi quod abstulerunt domino Nicholao
 (551) Castrum Porrone
 (552) Castrum cui dicitur Castiglioneello del Torto
 10 (553) Castrum Franchum Paganiei
 * fol. 13'. (554) *Castrum Campagnatici
 (555) Castrum Yschie
 (556) Civitas Grossetana que a comuni Senarum detinetur
 15 (557) Castrum Montis Crulliani
 (558) Castrum de Rosellis
 (559) Castrum Monteiani
 (560) Castrum Montis Pescaliez
 20 (561) Castrum Montis Piscini
 (562) Castrum Rocchastrade
 (563) [Castrum] Cotonis
 (564) Castrum Montis Orgialis
 (565) Castrum Portitalamonis
 25 (566) Castrum Montis Giani
 (567) Castrum Bochegiani quod detinetur a Salimbenensibus
 (568) Castrum Prate prope Massam
 (569) Castrum Perolle
 (570) Castrum Pietre quod a comuni Senarum detinetur
 (571) Castrum Travalis
 (572) Castrum de Monte Massi quod a domino Nelle detinetur
 (573) Castrum Montis Latronis
 (574) Castrum Monticelli
 (575) Castrum Segiani
 (576) Castrum Montalcini della Greta
 (577) Castrum Sancti Angeli in Colle
 (578) Castrum Novum Abatis
 (579) Castrum Monteronis Logriffi
 (580) Castrum Sancti Iohannis ad Assum
 (581) *Castrum Lucignani Vallis Assi^d et * fol. 14. comunitas
 (582) Castrum Pereene
 (583) Terra Buonconventi
 (584) Terra et comunitas Montisfarelli
 (585) Castrum de Suvicille
 (586) Terra et comunitas Lucignani vallis Arbie^e
 (587) Terra et comunitas Torranieri
 (588) Castrum Sancti Quirici in Osenna camera imperii et sui vicar(ii)
 (589) Castrum Rocche Tintinnani
 (590) Castrum Ripe quod ibi vicinat
 (591) Castrum Silve
 (592) Castrum Castiglionis vallis Urcie
 (593) Castrum Segiani

30 **870.** ^c) sequ. delet. quod astulerunt (ast- corr. ex ad) domino Nicholao c. ^d) i corr. ex a c.
^e) i supra lin. add. c.

- (547) Montaguto dell' Ardenghesca; Rep. III, 268. (548) Civitella dell' Ardenghesca; Rep. I, 741.
 (549) Sasso di Maremma; Rep. V, 202. (550) Montercerdi; Rep. III, 555. Est Nicolaus de Bonsignoribus.
 (551) Porrona; Rep. IV, 586. (552) Situs ratione habita videtur esse Castiglioneello Bandini; Rep. I, 255.
 (553) Castelfranco Paganico; Rep. IV, 20. (554) Campagnatico; Rep. I, 406.
 (555) Istia (Ischia) d'Ombrore; Rep. II, 579. (556) V. iam supra sub nr. (14). (557) Non inveni nec apud Repetti nec in tabulis. Curliano apparet in art. Paganico; Rep. IV, 20.
 (558) Roselle; Rep. IV, 820. (559) Montiano; Rep. III, 563. (560) Montepescali; Rep. III, 456. (561) Montepescini; Rep. III, 457.
 (562) Roccastrada; Rep. IV, 796. (563) Cotone di Maremma; Rep. I, 829.
 40 (564) Monte Orgiali; Rep. III, 450. (565) Porto di Talamone; Rep. V, 496. (566) Monticiano; Rep. III, 569.
 (567) Boccheggiano; Rep. I, 331. (568) Prata; Rep. IV, 632. (569) Perolla; Rep. IV, 107.
 (570) Castel della Pietra; Rep. IV, 205. (571) Travale; Rep. V, 582. (572) Monte Massi; Rep. III, 430. Est Nellus filius Inghirami Pannocchieschi dominus castri Pietre.
 (573) Montelaterone; Rep. III, 407. (574) Monticello (Val d'Orcia); Rep. III, 567. (575) Seggiano; Rep. V, 238.
 V. etiam infra sub nr. (593). (576) V. iam supra sub nr. (16). (577) S. Angelo in Colle; Rep. I, 86.
 (578) Castelnuovo dell' Abate; Rep. I, 566. (579) Monterongriffoli (Monteron-lo-Griffoli); Rep. III, 508.
 (580) S. Gioranni d'Asso; Rep. I, 163. (581) Lucignano d'Asso; Rep. II, 916. (582) Percenna; Rep. IV, 98.
 (584) Invenire non potui. Num situs ratione habita agatur de Monteroni d'Arbia, nescio. (585) Suvicille; Rep. V, 436. (586) Lucignano d'Arbia; Rep. II, 917.
 50 (587) Torrenieri; Rep. V, 542. (588) S. Quirico (Val d'Orcia); Rep. V, 112. (589) Rocca d'Orcia; Rep. IV, 787.
 (590) Ripa d'Orcia; Rep. IV, 766. (591) Non inveni nec apud Repetti nec in regionum tabulis. (592) Castiglion d'Orcia; Rep. I, 597. (593) V. iam supra sub nr. (575).

(594) Castrum Montechielli	(611) Castrum de Monte Calboli	
(595) Castrum Montis Puliciani	(612) Castrum Novum Bieçii	
(596) Castrum Montis Follonici	(613) Castrum Podii Sancte Cicilie	
(597) Castrum quod dicitur Castrum Moç-
cum	(614) Castrum Rapolani	
(598) Castrum Trequande	(615) Castrum Montis Sancte Marie	5
(599) Castrum de Montechiesi	(616) Castrum et comunitas Sciani	
(600) Castrum Asinelunghe	(617) Castrum Armaioli	
(601) Castrum Scrofiani	(618) Castrum Laticastelli	
(602) Castrum de Ripis vallis Clane	(619) Castrum Novum Orgiesis	
(603) Castrum Bectullis	(620) Castrum Rigomangni sive Montisoli-
veti	10
(604) Castrum Fabrice	(621) Castrum Farnetelle	
(605) Castrum Torrite	(622) Castrum Montispertusi ^f	
(606) Castrum de Serris	(623) Castrum sive comunitas Selvole	
(607) Castrum Petrorii	(624) Castrum sive comunitas de Strove	15
* fol. 14'. (608) * Castrum Licignanelli quod detinetur
a domino Façino	(625) Castrum Chiuslini	
(609) Castrum Lucignani vallis Clane quod
olim consuevit possideri a comuni
Aretii, hodie possidetur a comuni
Senarum	(626) Castrum sive Roccha Silliani	
	(627) Castrum Cereti Ciampoli quod deti-
netur per quosdam nobiles	
(610) Castrum Montalceti	(628) Roccha que dicitur Rocha filiorum
Tederici.	20

871. 872. MANDATA SUBSTITUTO ADVOCATI PROVINCIALIS DIRECTA.

1312. Oct. 5.—1313. Ian. 13.

871. MANDATUM PRIUS. 1312. Oct. 5.

Ineditum descripsimus ex apographo chartaceo 'Série C. 308' signato saec. XVII. tabularii Argentinensis, quod dicunt 'Bezirksarchiv des Unterelsass'. Textum satis corruptum hic illic correximus.
(P. deest.)

870. ^f) sj corr. ex sej c.

- (594) Monticchiello; Rep. III, 563. (595) V. iam supra sub nr. (15). (596) Monte Follonico; Rep. III, 392. (597) Castelmuozio; Rep. I, 565. (598) Trequanda; Rep. V, 592. (599) Montisi; Rep. III, 590. (600) Sinalunga; Rep. I, 158. (601) Scrofiano; Rep. V, 235. (602) Ripa; Rep. IV, 764. (603) Bettolle (Val di Chiana); Rep. I, 306. (604) Fabbrica (Val d'Orcia); Rep. II, 78. (605) Torrita (Val di Chiana); Rep. V, 549. (606) Serre di Rapolano; Rep. IV, 276 et 34. (607) Petroio (Val d'Orcia); Rep. IV, 155. (608) Lucignano del Chianti; Rep. II, 915. (609) Lucignano in Val di Chiana (olim Lucignano d'Arezzo); Rep. II, 919. (610) Montalceto; Rep. III, 286. (611) Montecalvoli; Rep. III, 332. (612) Castelnuovo Bersi; Rep. I, 305. (613) Poggio S. Cecilia; Rep. IV, 494. (614) Rapolano; Rep. IV, 725. (615) Monte S. Maria; Rep. III, 429. (616) Asciano. (617) Armaiolo; Rep. I, 135. (618) Laticastelli (in tabulis Radicastelli); Rep. II, 662. (619) Situs ratione habita est Castelnuovo Berardenga; Rep. I, 298. (620) Rigomagno; Rep. IV, 756. (621) Farnetella; Rep. II, 95. (622) Montepertuso; Rep. III, 455. (623) Selvoli; Rep. V, 242. (624) Strove; Rep. V, 482. (625) Chiusdino; Rep. I, 707. (626) Rocca di Sillano; Rep. IV, 795. (627) Cerreto del Chianti (Ciampolo); Rep. I, 660. (628) Roccatederighi; Rep. IV, 801.

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Frederico de Wangen, nobilis viri Ioffr(idi) de Liningen advocati provincialis per Alsatiā substituto, fidei suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Ex parte nobilis viri Godlmani de Dorswilre^a fidelis nostri dilecti nostre serenitati
 5 nuper expositum^b extitit per querelam, quod quidam ipsum sine causa et minus iuste de possessione cuiusdam sui molendini siti in Hagnōia, quod a nobis et imperio tenet in feodum, eiecerint violenter, super quo petivit a nobis sibi salubri remedio provideri. Unde fidelitati tue committimus et mandamus volentes, quatinus si ita est, prius quolibet illicito detentore remoto dictum Godlmanum in pristinam possessionem molendini
 10 predicti inducas et inductum auctoritate nostra protegas et defendas. Si quis autem ipsum Godlmanum super possessione ac iure eiusdem molendini voluerit impetere vel convenire, eadem auctoritate, quam tibi in hac parte committimus, partibus convocatis causam audias et examines ac fine debito decidas, faciens quod decreveris auctoritate nostra premissa firmiter observari. Presentium testimonio litterarum maiestatis nostre
 15 sigilli robore signatarum.

Dat. in castris ante Florentiam, III. Non. Octobr., anno Domini millesimo CCC duodecimo, indict. XI, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

872. MANDATUM ITERATUM. 1313. Ian. 13.

Repetimus editionem, quae ex eodem apographo parata est 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' III (1884) pag. 224 nr. 735, hic illic correctam. Quae conveniunt cum Mandato priori supra nr. 871, ea typis minoribus excudenda curavimus. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Frederico de Wangen* fidei suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Ex parte nobilis viri Godlmani de Dorswilre nostri dilecti fidelis nobis expositum extitit
 25 querulose quod ad cuiusdam aurificis Argentinensis instantiam et procuracionem minus iustam et absque causa rationabili qualibet a possessione cuiusdam* molendini siti in Hagnoe, quod idem Godlmanus a nobis et imperio tenet in feodum, sit eiectus, super quo petivit a nobis salubri sibi remedio provideri. Disponentes itaque iuxta commissi nobis officii debitum in iure suo quemlibet defensare, de prestantia quoque tue legalitatis et circumspectionis
 30 industria plenius confidentes, tibi vices nostras in hac parte duximus committendas, fidelitati tue mandantes pariter ac volentes, quatinus si est ita, *dictum Godlmanum in possessionem pristinam molendini predicti restituas ac de perceptis fructibus seu pensionibus in ipsius iniuriam medio tempore facias eidem per satisfactionem condignam integre responderi. Si vero dictus aurifex vel alius aliquis actionis quippiam contra memoratum
 35 Godlmanum super dicto molendino suisque iuribus moverit, utriusque convocatis partibus causam audias, cognoscas, *examines et debito fine decidas, faciens quod decreveris auctoritate nostra* firmiter observari. Presentium testimonio litterarum*.

Dat. apud Sanctum Cassianum in castris supra Florentiam, Idus Ianuarii, anno Domini millesimo trecentesimo tertiodecimo, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

40 871. ^a) Dorswillr ap. ^b) expositum ap.

873—875. MANDATA DE PRECIBUS PRIMARIIS.

1312. Oct. 17.

Cf. supra nr. 641 cap. 6, itemque tom. III, 34 sqq. nr. 36—43 et passim, tom. IV, 1 pag. 25 nr. 32 et pag. 243 nr. 280.

873. MANDATUM ECCLESIAE CONVENTUALI IN RINOWE MISSUM.

1312. Oct. 17.

Denuo contulimus autographon tabularii generalis Karlsruhani 'Select der Kaiser- und Königsurkunden' nr. 169 signatum. Sigillum deest, foraminibus relictis. In verso legitur manu cancellariae scriptum: R (= Registrat.). Edidit etiam Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 260 nr. 409. (P. deest.)

Henricus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus honorabilibus viris . . preposito, . . decano et . . capitulo ecclesie in Rynowe Argentin. dyoc., devotis suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Inclite recordacionis divorum imperatorum Romanorum illustrium, qui de iure necnon antiqua et approbata consuetudine in singulis tam katedralibus quam collegiatis necnon conventualibus ecclesiis sacri imperii super provisione unius persone habebant petere et cum promptitudine qualibet exaudiri, vestigiis [i]nherentes, vobis pro discreto viro Cûnrado clerico Basilien. dyoc., filio strenui viri Cunradi dicti de Wilgothein militis, primarias preces nostras duximus porrigendas. Devocionem vestram rogantes, requirentes et hortantes attente, quatinus eundem Cunradum, quem promoveri cupimus ex affectu, pro nostre imperialis coronacionis ac precum nostrarum primariarum et imperialium reverencia in vestrum et ecclesie vestre canonicum et confratrem recipere studeatis, de prebenda, si qua vobis vacat ad presens vel quam primum ad id se facultas obtulerit, sibi sine difficultate qualibet tam liberaliter provisuri, quod proinde vos et ecclesiam vestram propter observa[cionem]^a huiusmodi iuris nostri et imperii graciosius prosequentes^b, omnia iura vestra ac commodum et honorem, que vobis et dicte vestre ecclesie per imperatores vel reges Romanorum predecessores nostros concessa sunt et tradita, favorabiliter augeat et conservet imperialis excellencia maiestatis. Harum testimonio litterarum.

Dat. in castris ante Florenciam, XVI. Kalen. Novembr., anno Domini MCCC duodecimo, indiet. XI, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

874. MANDATUM EPISCOPO ARGENTINENSI DIRECTUM.

Signo chronologico carens hoc loco subiungere liceat e codice notissimo bibliothecae Vindobonensis lat. 410 (Iur. Can. 60), de quo v. supra ad nr. 457, fol. 7 nr. 56. Rubrum fol. 23' ita indicatur: Item missiva ut littere primariarum precum domini regis promoveantur. Edidit iam olim Chmel loco supra citato II, 324 nr. 12; nos denuo contulimus. (P. deest.)

873. ^a) partim illegibile or. ^b) sic or.

Heinricus Dei gratia etc. venerabili Ioh(anni) etc.

Sinceritatem tuam affectuose requirimus et rogamus exaudiri^a plurimum affectantes, quatinus honestum virum Ot(tonem), qui specialiter confisus^b de tua promotione pro se petivit, honorabilibus viris, preposito, decano et capitulo talis ecclesie preces nostras
5 primarias imperiales dirigi atque fundi, ut ibidem recipiatur in canonicum et confratrem sibi que facultate habita provideatur de prebenda, studeas taliter promovere, quod precumstrarum oblationem promotione tua media sibi sentiat profuisse, in eo nostro culmini plurimum placiturus.

Datum etc.

10

875. NOTITIA DE PRAEBENDIS COLLATIS.

Item signo chronologico carentem, sed ad imperatoris preces primarias sine dubio spectantem subiungimus ex membrana Pisis in tabulario capituli maioris ecclesiae nr. 1349 servata denuo descriptam. Edidit Ficker loco supra ad nr. 237 citato pag. 237 nr. 87 (= WSB. pag. 101). Cf. ibidem pag. 236 nr. 86 (= 100).

15

Numeros arabicos nos adieccimus.

(P. deest.)

Iste sunt prebende ad preces confessoris collate^a:

20

1. In maiori ecclesia Spirensi Andree presbitero germano confessoris.
2. Ad Sanctum Petrum in Argentino prebenda Ebelino presbitero.
3. Ad Sanctum Leonardum Argent. dyoc. Alberto clerico.
4. Ad Sanctum Stephanum in Sarburch canonic(atus) Henrico clerico Met(en). d(yoc).
5. In Homburch canonic(atus) Iohanni clerico Meten. dyoc.
6. Ad provisionem abbatisse de Hesse Iohanni clerico Meten. dyoc.
7. Ad provisionem abbatisse de Herstheym Ebelino Argen(t). dyoc.

Ad preces fratris Conradi:

25

8. Ad provisionem abbatisse de Andelaco Argen(t). dyoc. Wilhelmo clerico.
9. Ad provisionem abbatis de Suarza Hermannno clerico Argen(t). dyoc.
10. Ad provisionem abbatisse de Crusedal Iohanni clerico Meten. dyoc.

876. INSTRUMENTUM DE OBLATIONE LITTERARUM CARDINALIUM.

30

1312. Oct. 18.

Instrumentum confectum de oblatione testimonii nuntiorum apostolicorum de coronatione effecta servatur Taurini in tabulario regio inter Acta et protocolla Bernardi de Mercato 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604) fol. 18, 19 registratum. Scriptum est manu incognita, a Bernardo vero correctum.
35 *Denuo contulimus. Edidit Doenniges l. c. II, 68 nr. 27.* *(P. deest.)*

874. ^a) ex supra lineam add. c. ^b) cū in loco raso c.

875. ^a) sequitur delet. Ad sanctum c.

In nomine Domini amen.

Anno eiusdem millesimo CCC duodecimo, indie. X, XV. Kal. Novembr. Per hoc preus publicum instrumentum cunctis appareat presentibus et futuris, quod ex parte serenissimi principis domini Henrici Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti fuit oblata nobis Iohanni et Bernardo notariis infrascriptis quedam patens littera sigillata sigillis pendentibus reverendorum in Christo patrum dominorum Arnaldi Sabinensis apostolice sedis legati et Nycholai Ostiensis et Velletrensis episcoporum ac Luce Sancte Marie in Via lata dyaconi cardinalis, ut prima facie apparebat. Cuius^a tenor sequitur in hunc modum:

‘Universis presentes — predicti[s] ut supra.’ *supra* nr. 797.

10

877. 878. CONFIRMATIONES SENTENTIARUM IN FAVOREM MONASTERII AUGIAE MAIORIS.

1312. Oct. 27.

Cf. etiam privilegium Oct. 17 concessum Böhmer, Reg. Heinr. 507.

15

877. CONFIRMATIO PRIORIS SENTENTIAE.

Sententiae a. 1311. Iul. 31 latae confirmatio imperatoris autographa servatur in tabulario principum Furstenbergensium. Sigillum deest, filis serieis flavi caeruleique coloris relictis. In verso legitur: Ira super possessionibus mon. Augie maioris prope lacum Cumanum. Edidit Baumann ‘Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins’ XXVII, 478. Nos autographon benivolenter transmissum denuo contulimus. (P. deest.)

¶ Henricus ¶ divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani^a imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

(1) Ex parte venerabilis Dyethelmi abbatis principis nostri et honorabilium virorum . . . capituli seu conventus monasterii Sancte Marie Augie maioris ordinis sancti Benedicti Constancien. dyoc. nobis extitit humiliter supplicatum, ut sententiam infrascriptam approbare et confirmare de imperiali clemencia dignaremur. Cuius sentencie tenor talis est:

(2) ‘In nomine Domini nostri Ihesu Christi.

30

1311.
Iul. 31.

(1) Anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo undecimo, die Sabbati ultimo mensis Iulii^b, indicione nona. Super questione, que vertitur coram domino Sigebaldo de Gabbis iudice causarum palatii communis Cuman, nobilis vir dominus Gualterius de Curte generalis vicarius serenissimi regis domini Henrici Romanorum imperatoris semper augusti in civitate Cumana et eius districtu tamquam iudici suo commisit oretenus vices suas ad inquirendum et recuperandum iura, redditus et pos-

35

876. ^a) quorum *tr.*

877. ^a) i *corr. ex o or.* ^b) ut videtur in loco partim raso *or.*

sessiones, vassallos et homines ac ficta cuiuscunque maneriei ecclesie, capituli et conventus monasterii Sancte Marie Augie maioris ordinis sancti Benedicti Constancien. dyoc., cui domino vicario ad inquirendum et recuperandum predicta dictus dominus imperator precepit et in mandatis dedit per suas speciales litteras¹ occasione quorundam processuum factorum per testium productionem et alio modo contra communia et homines et contra tenentes de mansis locorum et territoriorum et vicinantiarum de Pellio, de Liro, de Cuiano et de Nari, Montis Grabadone et contra quosdam homines burgi Grabadone et burgi Domasii et ipsius plebis Grabadone causa recuperandi iura, redditus et possessiones, vassallos, honores et ficta cuiuscunque maneriei dicte ecclesie et monasterio^c pertinentes et aliorum, que in litteris dicti domini imperatoris et que in dictis testium productorum et in instrumentis et actis dicti monasterii continentur, que quidem questio est per dictum dominum Sigibaldum iudicem causarum ut supra domino Galeazo de Pyro iurisperito Cumano consulenda commissa ad videndum, consulendum et determinandum, utrum sit sufficienter probatum per testes et instrumenta in dicta causa productos, ipsum monasterium habere redditus, possessiones, vassallos, honores et ficta in dictis burgis, locis et territoriis, consilium dicti domini Galeazi de Pyro iurisperiti Cumani, cui dicta questio est et fuit consulenda commissa ut supra, qui vidit et diligenter examinavit iura, rationes et allegaciones dicti monasterii et testes in dicta causa productos et instrumenta coram eo producta et quidquid ostendi et allegari voluit coram eo et qui^d diu expectavit, si quis coram eo dicere et allegare vellet, Christi nomine invocato, tale est:

(II) Videlicet quod est probatum et esse probatum, dictum dominum abbatem et monasterium Sancte Marie de Augia habere vassallos in burgo et territorio de Domasio et de Grabadone seu iura feodalia et habere terras et mansos et fictum in locis et territoriis de Liro, de Cuiano et de Nari et Pellio et ibi habere ficta, videlicet in territoriis de Pellio mansos quinque terrarum et rerum territoriarum, de quibus et super quos habet dicta ecclesia seu monasterium annuatim fictum solidos quadraginta denariorum novorum, videlicet solidos octo pro quolibet manso. Item esse probatum et ostensum, ipsum monasterium habere debere super eisdem mansos fictum omni anno staria octo et medium frumenti et staria sedecim panici, scilicet ad starium de Garlenda, item in omni tercio anno solidos tredecim et medium denariorum novorum omni tercio anno pro precaria super mansis. Item esse probatum et ostensum, ipsum monasterium habere debere unum mansum terre in territorio seu villa de Nari, pro quo solvi debet omni anno fictum eidem ecclesie solid(i) viginti duo denariorum novorum minus quatuor denar(iis) et eciam solid(i) duodecim denariorum novorum omni tercio anno pro precaria super ipso manso de Nari. Item esse probatum et ostensum, ipsum monasterium habere debere in villis et territoriis de Cuiano et de Liro mansos duos terre, ex quibus solvitur annuatim fictum eidem ecclesie solidi quinque denariorum novorum pro quolibet istorum duorum mansorum et solid(i) tredecim et dimidium denariorum novorum omni tercio anno pro precaria. Item esse probatum et ostensum, ipsum monasterium habere in villis et territoriis de Cuiano et de Liro unum mansum, cuius mansi fictum gastaldi eiusdem ecclesie colligunt et colligere solent pro suo officio. Item esse probatum et ostensum, ipsum monasterium habere debere super omnibus predictis mansis omni anno prandia tria, ipso domino abbate veniente in suburbium Grabadone, et si duxerit secum

877. ^c) *secunda o corr. ex j or.*^d) *sequitur rasura unius litterae or.*1) *Servatae non sunt.*

equos, quod debeant eos pascere in ipsis tribus prandiis ad fenum et ad ordeum. Item esse probatum et ostensum, quod ipso domino abbate vel eius certo misso veniente in suburbium Grabadone causa petendi dictum fictum, quod donec fictum vel pars ficti steterit ad solvendum, quod illi, qui a predictis tribus prandiis inantea fecerint stare ipsum abbatem vel eius missum occasione dicti ficti petendi, debeant facere expensas cibi et potus in Grabadone et eciam^e eis, qui secum fuerint ducti, donec ipsum fictum solutum fuerit. Item esse probatum et ostensum, ipsum dominum abbatem et monasterium predictum habere vassallos et iura feodalia in burgo et territorio de Grabadone et de Domasio, scilicet terras de Salegio et Olivedo de Sursaro, et decimas earundem terrarum, que terre iacent in territorio de Grabadone, esse terras et decimas feudales dicti domini abbatis et monasterii Sancte Marie. Item esse probatum et ostensum, quod ecclesia Sancti Vincencii in castro Grabadone sita esse debeat dicti monasterii cum baso uno ipsi ecclesie adherenti, et eciam esse probatum et ostensum, alia basa, que sunt prope dictam ecclesiam in dicto castro, esse et esse debent de feodo dicti monasterii Sancte Marie de Augia maiori.

(III) Unde nos prefatus dominus Sigebaldus iudex causarum ut supra, habito super predictis consilio dicti domini Galeazii^f de Pyro iurisperiti Cumani^g, cui dictam questionem ut supra commisimus consulendam, qui vidit et diligenter examinavit dictam questionem et iura et allegaciones et testes et instrumenta in dicta causa productos et quidquid ostendi^h et allegari voluit coram eo, Christi nomine invocato et Deum habendo pre oculis, dicimus et pronunciamus et per sentenciam declaramus in omnibus et per omnia, prout in dicto consilio dicti domini Galeazii continetur et prout hec superius per ordinem sunt conscripta.

Lectum et publicatum fuit suprascriptum consilium die Sabbati ultimo mensis Iulii, indictione nona, per me Ioh(ann)inum de Bomazo notarium palatii comunis Cumani et per suprascriptum dominum Sygebaldum iudicem ut supra, ipso in banco pro tribunali sedente, presente domino Burcardo misso suprascripti domini abbatis et capituli et absentibus aliis, tamen legitime citatis.

Actum ad banchum dicti domini iudicis, ubi iura redduntur, unde plures interfuerunt testes ibi rogati et vocati: dominus Iohannes domini Egydii Rusche, Iacobus de Arzegioⁱ filius ser Bertrami de Arzegio, Petrucius de Mercato filius quondam ser Andree de Mercato, Guasperolus de Sancto Laurencio filius quondam ser Rolandi de Sancto Laurencio, Benevenutus Serra et Abondiolus Pigus, ambo notarii palatii comunis Cumani.

Ego Iohanninus Bomazo notarius et scriba palatii comunis Cumani hanc cartam sentencie tradidi et ad scribendum dedi infrascripto Menasino notario, scribi rogavi et me subscripsi.

Ego Menasinus de Sallegio notarius Cumanus filius ser Cuiardi de Sallegio de Cumis hanc sentenciam rogatu suprascripti Iohannini de Bomazo notarii palatii comunis Cumani scripsi.

(3) Nos itaque, quia prefato Gualterio vicario nostro Cumarum comisimus^k dictam causam summarie examinandam ac eciam decidendam et ex hoc de iurisdictione ipsius vicarii et per consequens prefati Sigibaldi sui iudicis, cui in hac parte vices suas commisit, plene nobis constat, prefatorum abbatis et conventus supplicationibus benignum prebentes assensum, prefatam pronunciacionem et sentenciam et omnia in eis contenta rite et provide peracta approbamus, confirmamus et presentis scripti patrocinio comunimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbacionis et confir-

877. ^e) sequitur rasura unius litterae or. ^f) e supra lineam add. or. ^g) iurisperito Cumano or.
^h) ostendi quidquid or. ⁱ) r supra lineam add. or. ^k) comimus or.

macionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Quod qui secus fecerit, preter indignacionem nostri culminis, quam ex hoc incurret, quingentas marcas argenti pro pena componat, medietatem camere nostre, reliquam passis iniuriam applicandam.

In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

¶ Signum domini (M.) Henrici septimi Romanorum imperatoris invictissimi. ¶

Dat. in castris ante Florenciam, VI. Kalen. Novembr., indictione XI, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

Ego frater Henricus Tridentinus episcopus sacre imperialis [aule]¹⁾ cancellarius vice domini Henrici Coloniensis archiepiscopi per Italiam archicancellarii recognovi.

878. CONFIRMATIO ALTERIUS SENTENTIAE.

Alterius sententiae a. 1311. Aug. 20 latae confirmatio item autographa servatur Karlsruhe in tabulario generali 'Select der Kaiser- und Königsurkunden' nr. 170. Sigillum laesum pendet filis sericis flavi caeruleique coloris. In verso eadem manu scripta eadem leguntur ac supra nr. 877. Diploma ipsum alia manu, tamen valde simili scriptum est ac nr. 877. Edidit Neugart(-Mone) 'Episcopatus Constantiensis' II, 683 nr. 86. Nos demum contulimus. (P. deest.)

¶ Henricus ¶ divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

(1) Ex parte venerabilis Dythelmi abbatis principis nostri et honorabilium virorum capituli seu conventus monasterii Sancte Marie Augie maioris ordinis sancti Benedicti Constant. dyoc. nobis extitit humiliter supplicatum, ut sententiam infrascriptam approbare et confirmare de imperiali benignitate dignaremur. Cuius tenor talis est:

(2) 'In nomine Domini.

(I) Anno a nativitate ipsius millesimo trecentesimo undecimo, die Veneris vigesimo mensis Augusti, indictione nona. Super questione, que vertitur coram domino Singebaldo de Gabbis iudice causarum pallacii communis Cum(arum), cui nobilis vir dominus Gualterinus de Curte vicarius generalis serenissimi regis domini Henrici Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti in civitate Cum(arum) et eius districtu tanquam iudici suo commisit oretenus vices suas ad inquirendum et recuperandum iura^a, redditus, possessiones, vassallos et honores ac ficta cuiuscunque maneriei ecclesie, capituli et conventus Sancte Marie Augie maioris ordinis sancti Benedicti Constantien. dyoc., cui domino vicario ad inquirendum et recuperandum predicta dictus dominus imperator precepit et in mandatis dedit per suas litteras speciales¹ occasione quorundam processuum factorum per testium productionem et alio modo contra commune et homines et vicinant(ias) burg(i) et locorum seu villarum de Tremedio contra tenentes et possidentes de manssis, domibus, terris et rebus territ(orii) et aliis rebus dicto monasterio Sancte Marie de Augia spectantibus in locis et territoriis burg(i) et villarum de Tremedio causa recuperandi iura, redditus, possessiones, vassallos, honores et ficta cuiuscunque maneriei dicte ecclesie et capitulo pertinentes et aliorum, que in litteris dicti domini imperatoris et que in dictis testium productorum et actis

1311.
Aug. 20.

877. ¹⁾ excidit or.

878. ^{a)} in loco raso or.

¹⁾ Servatae non sunt.

dicti monasterii continentur, que quidem questio est per predictum dominum Signibaldum iudicem causarum ut supra domino Galeazo de Piro iurisperito Cum(arum) consulenda commissa ad videndum, consulendum et determinandum, utrum sit sufficienter probatum per testes, scripturas et instrumenta in dicta causa productos et producta, ipsum monasterium habere redditus, possessiones, vasallos, honores et ficta in dictis burgo et locis seu villis et territ(oriis) eorundem et cetera, que in ipsa commissione inde scripta per Petrucium de Bargo scribam pallatii Cum(arum) continentur, consilium dicti domini Galeazi de Piro iurisperiti, cui dicta questio est et fuit consulenda commissa ut supra, qui vidit et diligenter examinavit iura, rationes et allegationes dicti monasterii et testes in dicta causa productos et scripta et instrumenta coram eo producta et quicquid ostendi et allegari voluit coram eo et qui diu expectavit, si quis coram eo aliquid dicere et allegare vellet, Christi nomine invocato, tale est:

(II) Videlicet quod est sufficienter probatum, dominum abbatem dicti monasterii Sancte Marie de Augia maiori et monasterium et conventum et curiam habere in burgo et locis seu villis de Tremedio et territorio eorum mansos decem et dimediis^b terrarum, quorum unus seu primus est fisci de Tremedio et spectat et pertinet ad ecclesiam Sancti Laurentii de Tremedio, cuius mansi iustitia pertinet ad dictum dominum abbatem, cuius mansi nomen hic non declaratur. Reliqui vero novem mansi et dimediis^b spectant et pertinent dicto domino abbati, capitulo et conventui dicti monasterii Sancte Marie de Augia. Inter quos mansos sunt octo mansi primi, quorum octo unusquisque dat et dare debet fictum annuatim dicto domino abbati, capitulo et conventui dicti monasterii quinque solidos veteris monete et quinque modios blave, videlicet tertiam partem furmenti, tertiam sicallis et tertiam partem panici. Qui modius capit et capere debet octo sextarios. Nonus autem mansus dat et dare debet fictum annuatim dicto domino abbati, capitulo et conventui quinque solidos veteris monete exceptis sex nummis, dimedius autem mansus dat et dare debet annuatim dictis domino abbati, capitulo et conventui quindecim nummos. Predicti autem mansij novem et dimedius nominantur ut infra, sunt infrascripti^b: primus mansus est mansus de Ballonio, secundus mansus est mansus de Manchagagio, tertius est mansus de Olesio, quartus est mansus de Lestino, quintus est mansus de Villiano, sextus est mansus de Roace, septimus est mansus de Nerio, octavus est mansus de Cardario, nonus est mansus de Marlianico et dimedius mansus est mansus seu medietas pro indiviso mansij^b de Carale. Item est consilium dicti domini Galeaci, esse probatum sufficienter, ipsum dominum abbatem, capitulum et conventum dicti monasterii^c Sancte Marie de Augia maiori habere debere super predictis mansiis fictum annuatim^d amphoras quinque vini, exceptis duodecim sextariis. Quelibet enim amphora capit quadraginta octo sextarios. Item est consilium dicti domini Galeazi, sufficienter esse probatum, dictum abbatem, capitulum et conventum dicti monasterii Sancte Marie de Augia maiori habere debere annuatim fictum seu redditus super terram de Oliveto, sive deficiat sive non deficiat, libram unam nove monete, et etiam habere debere super predictos mansos regale remigale. Item est consilium dicti domini Galeazi, esse probatum sufficienter, ipsum dominum abbatem, capitulum et conventum habere debere omni tertio anno de precaria et pro precaria tres libras veteris monete super dictis mansis. Salvo tamen et reservato quod per hanc sententiam seu consilium nullum preiudicium et nulla lesura gravetur nec fiat tenentibus et laborantibus dietas terras et mansa nec illis nec alicui eorum, contra quos et quem dicta sententia seu

878. ^b) sic or.^c) dicti monasterii in loco raso or.^d) is mansiis fictum ann in loco raso or.

consilium fertur seu ferri contingerit, si sufficienter et legitime monstraverint et monstrare et dicere poterunt de aliquo pacto vel de aliquo iure, quo in minori quantitate quam superius continetur teneantur.

(III) Unde nos prefatus dominus Singibaldus iudex causarum ut supra sedens in
 5 bancho pro tribunali, habito super predictis consilio dicti domini Galeazi de Piro iuris periti Cum(arum), cui dictam questionem ut supra commisimus consulendam, qui vidit et diligenter examinavit iura, rationes et allegationes dicti monasterii et testes et instrumenta et quicquid ostendi et allegari voluit coram eo et qui diu expectavit, si quid aliud dici et allegari voluerit, dicimus et pronuntiamus et per
 10 sententiam declaramus, diffinimus et condempnamus in omnibus et per omnia, prout in consilio dicti domini Galeazi plenius continetur et prout superius scriptum et appositum est.

Lecta et publicata fuit et est hec sententia in borleto Cum(arum) ad banchum dicti domini iudicis, ubi iura palatii redduntur, ipso domino iudice in bancho pro
 15 tribunali sedente. Et hoc presente domino Brocardo procuratorio nomine dicti monasterii et absente alia parte tamen legitime. Unde plures interfuerunt ibi testes rogati: Petrucius de Bargo filius ser Abondii de Bargo, Speranzolus filius domini Iacobi dicti Botte de Piro, Gasparinus filius ser Petracii de Sasso et Menasinus filius ser Guitardi de Salegio.

20 Ego Mafiolus Rampoldus notarius et scriba palatii communis Cumani, filius condam ser Guaspari Rampoldi de Cremenate de Cum(is), hanc cartam sententie tradidi et legi et ad scribendum dedi infrascripto notario et me subscripsi.

Ego Frederigolus de Vaga, notarius Cumanus filius ser Fomasii de Vaga hanc sententiam et omnia suprascripta et singula rogatu suprascripti Maffioli Rampoldi
 25 notarii et scribe palatii Cum(ani) scripsi.

(3) Nos itaque, quia prefato Gualterio vicario nostro Cumarum commisimus dictam causam summarie examinandam ac etiam decidendam et ex hoc de iurisdictione ipsius vicarii et per consequens prefati Sigilbaldi sui iudicis, cui in hac parte vices suas commisit, plene nobis constat, prefatorum . . . abbatibus et conventus supplicationibus benignum
 30 prebentes assensum, prefatam pronuntiationem et sententiam et omnia in eis contenta rite et provide peracta approbamus, confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbationis et confirmationis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Quod qui secus fecerit, preter indignationem nostri culminis quam incurreret quingentas marchas argenti pro pena componat, medietatem camere nostre, reliquam passis iniuriam applicandam. In cuius
 35 rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

¶ Signum domini (M.) Henrici septimi Romanorum imperatoris invictissimi. ¶

Dat. in castris ante Florentiam, VI. Kalen. Novembr., indiet. XI, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

40 Ego frater Henricus Tridentinus episcopus sacre imperialis aule cancellarius vice domini Henrici Coloniensis archiepiscopi per Italiam archicancellarii recognovi.

879—881. MANDATA DE HOSTE FACIENDA.

1312. Nov. 2.—7.

879. MANDATUM PRIUS. Nov. 2.

Servatur in instrumento infra nr. 881, quod denuo contulimus. Edidit Doenniges loco infra citato. — Böhmer, Reg. Heinr. 508. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobilibus et prudentibus viris . . vicario, . . antianis, [. .] consilio et comuni Pisarum, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Oct. 31. Noverit vestra dilectio, quod in vigilia Omnium sanctorum proxime preterita moventes castra nostra, que posuimus ante Florentiam, et transeuntes cum toto nostro exercitu^a flumen Arni in valle Eme sani et incolumes ac sine periculo quolibet castram(en)tati^b fuimus. Ubi vigiliam eandem et diem festi predicti celebrantes solempniter in eodem loco remansimus constituti. De quo quidem loco strenuum virum Tyzonem de Colle cum licteris nostris misimus, significantes vobis per ipsas transitum nostrum, quem fecimus et facere disponimus, et quod nostrum exercitum statim accedere deberetis.

Nov. 2. Die vero Animarum in crastino Omnium sanctorum de valle Eme predicta de mane recessimus et venimus usque vallem Strate, ubi pernoctabimus^c, disponentes vobis abinde taliter cum exercitu nostro appropinquare talemque locum accedere, quod vos ad nos secure poteritis pervenire. Quare fidelitatem vestram, in qua nobis et imperio tene-
mini, monemus, requirimus et ortamur vobis nichilominus, prout per prefatum Tizonem mandavimus, iniungentes, quatinus statim visis presentibus, omnibus excusationibus, dilationibus et difficultatibus quas audire nolumus omnino postpositis, cum omni fortia vestra equitum, peditum, balistariorum, guastatorum, sagittamentorum et aliorum, que pro exercitu fuerint oportuna, vobiscum portantes victualia pro vobis et gente nostra necessaria vos ad iter ponatis, nostram presentiam viriliter et feliciter tanquam fidelissimi nostri velociter accessuri. Gratiam nostram plenissimam per hoc procul dubio promerentes.

Data die Animarum, in loco predicto vallis Strate, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

880. MANDATUM ITERATUM. Nov. 3.

Servatur ibidem. Denuo contulimus. Edidit Doenniges l. c. — Böhmer, Reg. Heinr. 509. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris, . . vicario, . . antianis, . . consilio et comuni Pisarum, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Oct. 31. Cum die Martis proxime preterita moverimus castra nostra et transierimus flumen Arni, nullis inimicis apparentibus, pernoctantes apud Sanctum Petrum ad Emam^a prope Florentiam, tunc statim per strenuum virum Tizonem^b de Colle et per licteras nostras hoc vobis significavimus mandantes, ut quia ammodo pateret vobis ad nos veniendi

879. ^a) supra lineam add. tr. ^b) castramēntati tr. ^c) pernoctavimus tr.

880. ^a) adima tr. ^b) Tyzonum tr.

accessus, sine mora ad nostrum exercitum veniretis. Deinde cum in dicto loco celebrassemus solemnitatem Omnium sanctorum et in crastino, hoc est in commemoratione Nov. 1.
 Animarum omnium fidelium procederemus et pernoctaremus in Strata Madii, iterato Nov. 2.
 consimiles licteras super veniendo ad nos vobis meminimus destinasse. Verum quia
 5 iterato die sequenti, hoc est die tertia Novembris processimus et apud Sanctum Cas- Nov. 3.
 cianum posuimus castra nostra, ita quod sicut plene nobis constat, ammodo securissime
 ad nos venire poteritis, fidelitati vestre sub obtentu nostri favoris et gratie et sub pena
 et executione omnium in prioribus licteris contentarum firmiter precipiendo mandamus,
 quatinus omnibus excusationibus, quas omnino de cetero audire nolumus postpositis,
 10 statim et sine mora qualibet cum omni posse vestro armatorum tam equitum quam
 peditum et specialiter cum vastatoribus et victualibus in habundantia tam pro gente vestra
 quam nostro exercitu necessaria, tamen ad vendendum, ad nostrum exercitum veniatis,
 sicut penam vobis impositam et indignationem nostram volueritis evitare.

Data in castris apud Sanctum Cascianum, III. Nonas Novembris, regni nostro
 15 anno quarto, imperii vero primo.

**881. INSTRUMENTUM SUPER PUBLICATIONE MANDATORUM
 CONFECTUM. Nov. 7.**

*Autographon servatur Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 3 nr. 6'.
 Edidit Doenniges 'Acta Henrici VII.' II, 190 nr. 51. Denuo contulimus.*

20

(P. deest.)

In Christi nomine amen.

Pateat omnibus evidenter presentem paginam inspecturis, quod magnificus vir
 Franciscus Tani de Ubaldinis de Castello vicarius Pisani comunis per serenissimum
 principem et dominum dominum Henricum Dei gratia Romanorum imperatorem semper
 25 augustum dixit et protestatus^a fuit Bonaguinte Scarso, Mone Bonincontri, Putio Gregorii
 de quarterio pontis, domino Bonaguinte de Vieo, Coscio Gregorii, Ceccho Botticelle
 de quarterio medii, Colo Tomasy, Pucio Laurenci, Vanni Rosso vinario de quarterio
 foriorte, domino Guidoni, Lupo de Oculis, Gaddo notario de Castello Anselmi de
 quarterio Kinsice, antianis Pisani populi, quatinus observare et facere debeant cum
 30 effectum omnia et singula contenta in licteris dicti domini imperatoris transmissis eidem
 vicario, antianis et comuni Pisano. Et insuper precepit eisdem sub pena eris et per-
 sonarum arbitrio dicti domini imperatoris tollenda, quatinus omnia et singula in eisdem
 licteris contenta faciant, adimpleant et observent tam per se quam per comune civitatis
 prediete, cum ipse vicarius paratus fuerit et sit predicta omnia in ipsis licteris contenta
 35 facere, in quantum sibi possibile est et ad suum officium pertinet ullo modo.

Mandans michi Pagano notario infrascripto, quod de predictis conficere debeam
 publicum instrumentum.

Quarum licterarum tenor infrascriptus est:

'Henricus Dei gratia — vero primo'. *supra nr. 879.*

40

'Henricus Dei gratia — vero primo'. *supra nr. 880.*

Acta fuerunt predicta in civitate Pisarum in sala palatii comunis civitatis prediete,
 presentibus sere Stefano Genai de Campo et ser Iacopo Vitalis de Calci notariis ad
 hec vocatis testibus et rogatis. Sub anno ab incarnatione Domini millesimo trecen-

881. ^a) pretestatus *or.*

tesimo tertio decimo, indictione undecima, secundum consuetudinem Pisane civitatis, die septimo mensis Novembris.

(S. N.) Ego Paganus Homicioli Pagani de Civitate Castelli auctoritate imperiali notarius predictis omnibus interfui et ea de mandato dicti domini vicarii scripsi et publicavi et signum meum posui.

882—886. SCRIPTA PRO IOFFRIDO DE LININGEN.

1312. Nov. 11.—1313. Ian. 23.

Quae omnia hic coniunctim proponere liceat.

882. SCRIPTUM SUPER SCULTETATU SLETSTADIENSI TERTIUM.

1312. Nov. 11.

Denuo contulimus autographon tabularii Oenopontani benivolenter transmissum. Manu hominis Germani ut videtur scriptum est. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. In verso manu cancellariae exaratum est: R (= Registrat.). Edidit Mone 'Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins' XII (1861) pag. 207 nr. 67. V. iam supra nr. 790 et 832. Quae concordant supra cum nr. 832, typis minoribus excudenda curavimus. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Ioffredo de Lyningen advocato provinciali, consanguineo suo dilecto gratiam suam et omne bonum

Etsi cunctorum nostrorum ac imperii subiectorum delectamur status extollere, tamen eorum maxime profectibus et commodis providere disponimus, qui nos et dictum imperium suis devotis obsequiis plus ceteris venerantur. Sane cum officium scultetatus in Sletstat strennuo viro Henrico dicto Waffler pro quadringentis marcis argenti dudum certis de causis obligaverimus¹, per nos aut nostros successores in imperio pro dicta summa argenti quocumque tempore redimendum, tibi^{*} propter grata que non cessas nobis impendere servitia duximus indulgendum et concedendum^a, ut idem officium pro dictis quadringentis marcis argenti vice et nomine nostris ac ipsius imperii redimere valeas ab eodem simili condicione, qua dictus Waffler ipsum officium hactenus tenuit, per te tuosque heredes exercendum, tenendum et possidendum tam diu, quousque iam dictum officium a nobis sive nostris in imperio memorato successoribus pro prememorata summa pecunie redimatur. Dantes vobis potestatem plenariam prefatum officium exercendi, prout singuli in eodem officio vestri predecessores ipsum exercere et regere consueverunt. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis^{*} sigillo iussimus communiri.

Dat. in castris apud Sanctum Cassianum Florentini districtus, III. Idus Novembr., anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo^{*}, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

882. ^a) ita in nr. 790.

1) Cf. supra nr. 790 et 832.

883. RECEPTIO IN VASSALLUM. 1312. Dec. 2.

Repetimus editionem, quam ex copiario tabularii Amorbacensis paravit Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 457 nr. 652. Arenga ibidem ita abbreviata est. — Böhmer, Reg. Heinr. 595 (Addit. I). (P. deest.)

Henricus^a Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis sacri imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Etsi quorumlibet nostrorum fidelium etc.^b. Attendentes igitur nobilis Ioffridi de Lyningen dilecti consanguinei et fidelis nostri firme dileccionis et fidei puritatem, legalitatis et circumspeccionis industriam, quibus personam ipsius vidimus et scimus per
 10 experienciam operis laudabiliter insignitam, eiusque grata servicia, que nobis et imperio Romano circa prosecucionem solempnitatis nostre, ubi sacri imperii dyadema suscepimus, necnon aliorum negotiorum nostrorum et eiusdem imperii in partibus Ytalie sub non
 15 modicis laboribus et expensis exhibuit, et ut ipsum nostris et dicti imperii serviciis inantea fortius astringamus, eidem quatuor millia librarum Hallensium, cum quibus
 20 eundem in nostrum et imperii predicti, necnon septingentas marcas Colonienses, cum quibus eum in comitis et comitatus Lutzenburgensis vasallum et hominem ligium conquirimus, de nostre liberalitatis munificencia donamus et ipsas quantitates pecunie pro nobis et successoribus nostris sibi et heredibus suis ab eo descendentibus promittimus exsolvendas. Volentes et eidem concedentes, ut officium seu regimen advocacie nostre
 25 Elsacie, prout sibi per alias nostras litteras commisimus, sic tamen quod iura et redditus nostri nobis et imperio sicut ante salvi permaneant, ipse et heredes sui predicti regant et exerceant et ab eodem regimine amoveri non debeant, nisi prius ei vel heredibus eiusdem de prefata pecunia integraliter fuerit satisfactum vel saltem ipsis alibi recipienda extiterit assignata. Qua habita idem Ioffridus et heredes sui predicti, si castra
 30 tunc habuerint propria, unum nobis et imperio et aliud comiti Lutzenburgensi, prout utrobique convenienter fieri poterit, et si tantum unum, illud imperio resigne[n]t et in feodum predictam pecuniam recipient. Alioquin si nullum habuerint, tunc statim ipsam convertent in predia seu allodia, quorum illa, que pro dictis quatuor millibus librarum Hallensium empti fuerint, a nobis et imperio prefato, ea vero, que pro residua pecunia
 35 seu pro septingentis marcis Coloniensibus comparantur, de comitibus et comitatu Lutzelburgensi predictis perpetuis temporibus in feodum possidebunt. De quibus quidem feodis dictum Ioffridum pro se et suis heredibus predictis virga nostra, ut moris est, solempniter investivimus et tenore presencium investimus, sic tamen quod nobis et imperio antedicto necnon comitibus et comitatui Lutzelburgensi predictis pro huius-
 40 modi feodis debita servicia teneantur, recepto super hoc ab eodem Ioffrido fidelitatis et homagii debito sacramento. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum apud Sanctum Cassianum in castris supra Florenciam, III. Non. Decembris, indiccione XI, anno Domini MCCC duodecimo, regni nostri anno quarto, imperii
 40 vero primo.

884. MANDATUM DE CAUSA AUDIENDA. 1313. Ian. 1.

*Denuo contulimus autographon, quod servatur Argentinae in tabulario, cui nomen est 'Bezirksarchiv des Unterelsass', benivolenter nobis transmissum. Signatum est 'Série G. 116. 4'. Pendet sigilli fragmentum parvum loro membranaceo. In verso exaratum est
 45 manu cancellariae: R (= Registrat.). Edidit Mone l. c. XII, 206 nr. 65. Cf. iam supra mandatum a. 1311. Aug. 28 de his rebus emissum nr. 672.* (P. deest.)

883. a) Henricus ed. b) sic ed.

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Ioffr(ido) de Liningen advocato per Alsatiam provinciam, consanguineo et fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Officii nostri debitum, ad quod assumpti sumus divinitus, exigit et requirit, ut omnibus nostro subiectis imperio faciamus iusticiam vel fieri procuremus. Cum itaque honorabilium et religiosarum personarum . . ab[batisse et]^a conventus monasterii in Nidermunster devotarumstrarum in Christo dilectarum nobis gravis^b pluries^c demonstrant, quod strennui viri . . de Berkheim sibi super cuiusdam silve dicte Sermersheim [possessione]^d iniuriantur et per eosdem impediuntur indebite in^e eadem, fidelitati tue districte precipiendo mandamus precise volentes, quatinus super dicta silva¹⁰ questionis causam necnon alias quascumque dicte abbatisse ac conventui per quoscumque motas seu movendas vel quas iidem aliis moverunt vel movere intendunt causas diligenter audias et prout inveneris et cognoveris, ipsam seu ipsas auctoritate nostra imperiali termines et decidas in eoque, in quo predictos abbatissam et conventum inveneris ius habere, ipsos eadem auctoritate manuteneas efficaciter et defendas. In premissis taliter faciendo, quod super defectu cognitionis causarum ac defensione earundem dicta abbatissa et conventus auribus nostris suas querimonias non deferant iterato.

Dat. in castris apud Sanctum Cassianum supra Florentiam, Kal. Ianuar., anno Domini MCCCXII, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

20

885. MANDATUM DE BONIS IMPERII REDIMENDIS. 1313. Ian. 2.

Cum nec autographon nec apographon nacti simus, repetere oportet editionem Lünigianam 'Reichsarchiv' XXII, 384 paratam, quam hic illic correximus. — Böhmer, Reg. Heinr. 516. (P. deest.)

Henricus^a Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis sacri²⁵ Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

De fidei sinceritate, legalitatis industria necnon circumspeditionis providentia nobilis viri Ioffr(idi) de Liningen advocati per Alsatiam provincialis, nostri dilecti consanguinei et fidelis, plurimum presumentes, sibi tenore presentium iniungimus et precipimus seriose, ut omnia bona, sive possessiones sint sive redditus, quaecumque sunt in sui³⁰ districtu regiminis prenotati a nobis vel nostris in imperio predecessoribus personis quibuscumque obligata, nostro nomine redimat ipsaque eodem obligationis titulo, quo eadem personis a quibus redemerit obligata fore noscuntur, teneat et possideat pacifice tam diu et quiete, quousque ab ipso vel suis heredibus per nos vel nostros in imperio successores dicta bona iuxta redemptionis formam super eo traditam fuerint absoluta.³⁵ Mandantes universis et singulis quorum interest nostre gratie sub obtentu, quatinus sibi in huiusmodi redemptione secundum mandati nostri exigentiam sine contradictione qualibet pareant et intendant. Harum testimonio litterarum nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

Datum in castris apud Sanctum Cassianum, IIII.^b Non. Ian., anno Domini millesimo trecentesimo tertio decimo, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

884. a) foramen or. b) sic or. c) foramen or.; exciderunt litterae fere duodecim; an coniiciendum: tenoris querele? d) foramen or.; exciderunt litterae fere decem; ita coniecimus. e) in loco raso or.

885. a) Henricus ed. b) quarta ed.

886. MANDATUM IN FAVOREM MONASTERII DE ANDLOWE.

1313. Ian. 23.

Autographon tabularii Argentinensis, quod dicitur 'Bezirksarchiv des Unterelsass', valde corrosum et partim minus legibile denuo contulit socius noster A. Hessel. Signatum est 'Série H. 2315.1'. Sigillum desideratur, foraminibus relictis. In verso nihil exaratum est. — Böhmer, Reg. Heinr. 524. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro I[o]ffr(ido) de Liningen advocato provinciali per Alsatiā necnon strennuis et prudentibus viris Friderico de Wangen et . . sculteto Columbariensi, fidelibus suis dilectis gratiam suam et [o]mne bonum.

Gravem querelam honorabilium et religiosarum personarum . . abbatisse ac conventus de Andela devotarum nostrarum in Christo nobis dilectarum ac strennuorum virorum . . de Andela recepit nostra serenitas continentem, quod indebite [de] cuiusdam almende possessione, sicut asserunt, sint eiecti. Quapropter fidelitati vestre seriose precipimus et mandamus volentes, quatinus si ita est, predictas abbatissam et conventum ac strennuos viros de Andela in predictae almende possessionem auctoritate nostra statim reponere nullatenus omittatis ac ipsos in eadem contra quoslibet manuteneatis sub forma iuris et efficaciter defendatis, non permittentes eos in ipsa a quocumque indebite pregravari, presertim cum iidem omnibus super predicta almenda sibi questionem movere volentibus coram nobis vel coram iusticiario nostro Alsatie parati sint exhibere iusticie complementum.

Datum in castris apud Montem Imperialem Florent. dyoc., X. Kal. Febr., anno Domini millesimo trecentesimo tercio decimo, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

887. CONFIRMATIO CONSUETUDINIS CIVITATIS EGRENSIS.

1312. Nov. 17.

Denuo contulimus autographon tabularii civitatis Egrensis. Pendet sigillum lacsum fasciis sericis flavi coloris. Ediderunt etiam Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 456 nr. 651 et J. Čelakovský 'Codex iuris municipalis regni Bohemiae' II, 169 nr. 95. — Böhmer, Reg. Heinr. 594 (Addit. D). (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris . . magistro civium, . . consulibus et civibus Egrensis, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Non nunquam evenit, ut quod communiter a iure conceditur, ex cautela specialiter postuletur, quo fit ut in huiusmodi petitionis instantia de facili prestetur assensus et adsit^a imperiale presidium pro fulcimento suffragii plenioris. Nuper igitur ex parte vestra nostre maiestati extitit supplicatum, ut cum ab antiquo in civitate Egrensi servatum existat, quod si aliquis civis in homicidio deprehensus fuerat et huiusmodi negotium amicabiliter non poterat sopiri, due partes facultatum seu bonorum mobilium

40 887. ^a) d corr. ex b or.

ad uxorem et liberos ipsius et tertia ad iudicem civitatis debeant provenire, nos huiusmodi consuetudinem approbare et ipsam confirmare de imperiali clementia dignemur. Attendentes igitur huiusmodi consuetudinem, sicut de iuris peritorum consilio intelleximus, a iure communi non nimium discrepare, ipsam consuetudinem, sicut rite et provide introducta est et hactenus observata, approbamus et presentis scripti patrocinio commu-⁵ nimus. Inhibentes universis sacri Romani imperii fidelibus et specialiter iudici Egresi qui pro tempore fuerit, ut contra ipsam non venire presumant aliquammodo vel attemptent. Presentium testimonio litterarum nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

Dat. apud Sanctum Cassianum in castris ante Florentiam, XV. Kal. Decembris, indict. XI, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regni nostri anno quarto,¹⁰ imperii vero primo.

888. RECOGNITIO DEBITI.

1312. Dec. 4.

Denuo contulimus autographon, quod Monaci servatur in tabulario secreto reipublicae Bavaricae. Pendet sigillum valde laesum loro membranaceo. In verso manu cancellariae¹⁵ regiae exaratum est: R (= Registrat.). Edidit etiam K. Albrecht loco supra ad nr. 750 citato I, 216 nr. 302. — Böhmer, Reg. Heinr. 510. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus notum facimus, quod facta computatione finali per . . thesaurarium¹ et gentes camere nostre una cum Henrico de Rapostein milite de omnibus et singulis, que pro toto tempore, quo ipse²⁰ usque ad initium mensis Novembris proxime preteriti nostris servitiis institit, tam ratione stipendiorum quam alia quacumque causa sibi debuimus, et discomputatis, que ipse de camera nostra receperat, dicto Henrico remansimus et remanemus in mille quadringentis quadraginta florenis et quatuor Turonensibus debitores.

Datum apud Sanctum Cassianum^a Florentin. dioc., pridie Non. Decembr., regni²⁵ nostri anno quarto, imperii vero primo.

889. MANDATUM IN FAVOREM ARCHIEPISCOPI TREVIRENSIS.

1312. Dec. 8.

Ineditum descripsimus ex autographo tabularii Confluentini. Pendet sigillum parum³⁰ laesum loro membranaceo. In verso manu cancellariae nihil exaratum est, sed invenitur manu coeva scriptum: mandatum imperatoris quod Bopardia et Wesalia obediant archiepo Trever.

888. ^a) sic or.

1) Cui nomen erat Aegidio.

Est executoria ad privilegium Iul. 18 concessum supra nr. 833. — Böhmer, Reg. Heinr. 511. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobilibus ac prudentibus viris . . militibus, . . scabinis et communitatibus opidorum sive castrorum de Bopardia et Wesalia, fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Pensantes fidem puram et devotionem sinceram ac grata servitia, que venerabilis Baldewinus Treverensis archiepiscopus princeps et germanus noster karissimus non sine magnis laboribus, periculis et expensis, quibus se ipsum et ecclesiam Treverensem gravavit multis oneribus debitorum, nobis et imperio fideliter exhibuit haecenus, incessanter ad presens exhibet et exhibere poterit devotius in futurum, et volentes liberalitate propria ipsius remunerare labores et indempnitati sue et ecclesie Treverensis favorabiliter providere, opida et castra nostra et imperii de Bopardia et Wesalia cum sturis et exactionibus omnibus, iuribus et pertinentiis eorundem pro duodecim milibus librarum Hallensium sibi, successoribus suis et ecclesie Treverensi, prout in litteris maiestatis nostre super hoc confectis¹ plenius continetur, duximus obliganda. Ideoque fidelitati vestre districte precipiendo mandamus sub pena in dictis litteris contenta, quatinus eidem archiepiscopo iuxta earundem litterarum tenorem pareatis humiliter et fideliter intendatis sibi que de omnibus, que in ipsis litteris continentur, curetis integraliter respondere.

Dat. apud Sanctum Cassianum in castris ante Florentiam, VI. Idus Decembr., anno Domino millesimo CCC duodecimo, indict. XI, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

890. PROCESSUS ALTERIUS CONTRA CIVITATEM FLORENTINAM PRONUNTIATIO.

1312. Dec. 12.

Acta processus prioris v. supra nr. 715. 716. Ex processu altero edictum et inquisitionis scriptum servata non sunt. Cf. etiam sententiam infra nr. 915 et bannitionem civitatum Tusciae alteram nr. 916.

Servatur in solo codice bibliothecae Riccardianae nr. 786, quem iam supra ad nr. 715. 716 edendos adhibuimus, fol. 241'. Contulit vir cl. Holder-Egger. Hic illic textum valde corruptum correximus, cf. iam supra.

Pronuntiatio bannitionem a. 1311. Dec. 24 editam supra nr. 716 in codice statim sequitur. Cf. notam infra ad nr. 916. — Böhmer, Reg. Heinr. 513. (P. 524 lin. 18—37.)

Item eodem anno^a die duodecima Decembris in castris ante Florentiam, presentibus dominis Amideo comite^b Sabaudie, . .^c camerario domini imperatoris, Conrado^d hostiario domini imperatoris, Heinricho panaterio domini imperatoris et Scotto de Sancto Geminiano iudice testibus ad hec rogatis et vocatis.

Nos Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus cum voce precornia et edicto publice posito perhemptorie pro omnibus publice requiri et citari fecimus

890. ^a) eodem anno scriptum post Sabaudie c. ^b) Andrea comite corr. ex Andree comiti c.
^c) deest c. ^d) conardo c.

1) Supra nr. 833.

universitatem, in quantum de facto universitas appellatur, civitatis Floren(tie) et cives plurimos in quantitate magna civitatis et comitatus eiusdem ex pluribus et legitimis causis, per quas et quamlibet ex eis universaliter civitas et singulariter universi contra nostram maiestatem publice commisisse inculpabantur. De quorum nominibus plenius continetur in dicto edicto¹ publice posito, scripto et publicato per Paulum de Podio Boniçi notarium nostre aule, quod in certo termino coram nobis comparerent ad se excusandum et defendendum ab inquisicione, que contra eos fiebat ex causis in dicta inquisicione insertis. Et [cum]^e in termino eisdem statuto et post terminum expectati non venerint nec comparuerint, prout de iure facere tenebantur, idcirco dictam universitatem dicte civitatis Floren(tie), in quantum civitas et universitas appellatur de facto, et omnes et singulos in dicto edicto publice appenso, scripto et publicato per dictum Paulum notarium, reputamus et pronuntiamus contumaces, declarantes^f de nostre plenitudine potestatis, contra ipsos tamquam contra contumaces posse et debere procedi, prout nobis videbitur procedendum.

891. 892. SCRIPTA AD MARCHIONES MALASPINAE SPECTANTIA.

1312. Dec. 16.—1313. Mart. 19.

891. *SYNDICATUS MARCHIONIS FRANCISCI ET FILIORUM.* 1312. Dec. 16.

Repetimus editionem, quam ex autographo Florentiae in tabulario regio asservato paravit Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 268 nr. 169. (P. deest.)

In nomine Domini amen.

Anno a nativitate eius millesimo trecentesimo duodecimo, indictione X, die sextodecimo Decembris. Conradus marchio Malaspina filius magnifici viri domini Francisci marchionis Malaspine tanquam congiunta persona, nomine suo et nomine et vice dicti patris sui et fratrum suorum, videlicet Bernabovis, Iohannini, Aezonis, Dominici et Guillelmi domini Francisci, pro quibus de rato habendo promissit, constitutus^a in presencia nomine supradicto magnifici et potentis viri domini Guidonis Novelli comitis Dei gratia in Tuscia palatini, vicarii Riparie orientalis districtus Ianue et generalis capitanei diocesis et episcopatus Lunensis pro serenissima mayestate, gerens vices dicti domini Francisci sui patris et fratrum suorum suprascriptorum dixit et protestatus est nomine quo supra, quod paratus est pro se ipso et dicto nomine stare et parere omnibus mandatis imperialis mayestatis et sui vicarii et facere, promittere et iurare omnem promissionem, obligacionem, quam facere posset in honorem dicti domini imperatoris et sui vicarii, et guerram facere, prout marchiones Malaspine fecerunt et promisserunt facere in partibus Lunensibus dicto domino imperatori vel eius vicario. Quam promissionem et obligacionem dictus dominus Conradus suo nomine quo supra corporaliter libro facto iuravit ad sancta Dei ewangelia ipsi domino vicario recipienti pro dicto domino imperatore et eius nunciis, remoto hodio vel amore, fraude vel precibus guer[r]am facere toto eorum posse omnibus inimicis rebellibus sacri imperii in

890. e) deest c. f) in corr. c.

891. a) cumstitutus ed.

1) Quod servatum non est.

partibus Lunensibus et alibi, et sic dictam promissionem suo sacramento vallavit. Peetens cum instancia eo nomine quo dictum est tanquam vere vasallus dicti domini imperatoris et obediens eidem ab eodem domino vicario, quatinus dictum dominum Franciscum et filios eius et [se ips]um reponat et inducat cum omnibus suis iuribus et
 5 pertinentiis in tenutam et corporalem possessionem burgi et [terre] de Avula spectantem de iure et plenitudine sui iuris ad dictum dominum Franciscum, quod burgum et terram olim tenebant Lunenses et nunc tenent occupatum domini Moroellus, Franceschinus, Spinectus et Conradinus marchiones Malaspine, recommendatum eisdem pro parte dicti domini imperatoris a nobile et discreto viro domino Bavosso gerente vices dicti domini
 10 imperatoris. In hac parte requirens eundem dominum vicarium supradictum, quod sibi predicta faciat et observare procuret omni iure, via et modo, quibus melius et magis potest. Et sic protestatur et dicit, reservatis semper omnibus suis iuribus, excusationibus [et] petitionibus quibuscumque. Et exinde denunciavit michi notario infrascripto, quod conficerem publicum instrumentum.

15 Actum Arcule in domo Gilioli quondam Indexeti, presentibus domino Iohani Rape de Lucha militi, domino Guirado de Albariis de Bononia presbitero, Cepmo de Gralliano et Mucio Bonavite de Arcula testibus ad hec vocatis et rogatis.

(S. N.) Ego Ubaldetus de Arcula sacri palatii notarius ac iudex ordinarius hiis omnibus interfui vocatus et rogatus scripsi.

20 **892. PRIVILEGIUM PRO MARCHIONE SPINETA. 1313. Mart. 19.**

Ex confirmatione Ludewici imperatoris a. 1329. Apr. 30 data eiusdem tabularii dedit Bonaini l. c. II, 270 nr. 171. Cuius editionem hic repetimus. — Böhmer, Reg. Heinr. 658 (Addit. II). (P. deest.)

Henricus^a divina favente clementia Romanorum imperator et semper augustus nobili
 25 viro Spinete marchioni Malespine quondam Gabrielis, fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Etsi ad prosequenda mirifice quorumlibet vota fidelium imperialis dextera quadam regularitate sit habilis, ad illos tamen graciosius se extendit, quos in suis obsequiis et mandatis reperit promptiores. Attendentes itaque laudabilem tue fidelitatis prompti-
 30 tudinem, quam tu in iis, que honorem nostrum continent, temporibus istis per effectum ostendere curavisti et te ostensurum in futuro promietis, et volentes horum intuitu munificentie nostre dexteram aperire, ut bene fecisse gaudeas et ad benemerendum tu et alii tuo exemplo fortius animentur, tibi et tuis heredibus de tuo corpore legitime descendentibus castra, villas et terras castrorum Sassi, . . .^b, Grancilie, Pallarosii,
 35 Torite, Pontis, Torretuli, Collis, Silicani, Antixane, Gragnanella, Filicaie, Santerencii, Carezine, Vallis de subtus et Vallis de supra, Roczii, Pueglianelli, Rocche Alberti, Vithogii, Casatici, Camporezani, Caxane maioris et Caxane minoris, Sancti Michelis, Corfigliani, Gramolarzii, Castagnuoli, Albiani, Nicciani, Cortis, Gragnane, Colognole, Sanastaxii, Pontecii, Margiani, Sercognani, Congie, Sillani, Sorazii, Ursignani, Sale,
 40 Dalli de subtus et Dalli de supra, Pugliani ceterorumque comunium pleberii Sancti Laurentii et aliorum comunium et singulares personas vicarie diete de Camporexano provincie Carfragnane¹ Lucane diocesis et Lunensis cum eorum territoriis, districtibus, iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis in nobile feudum usque ad nostrum et successorum nostrorum tam imperatorum quam regum Romanorum beneplacitum de speciali gracia
 45 tenore presentium concedimus et donamus et te tui et dictorum heredum tuorum nomine

892. ^a) Henricus ed. ^b) videtur esse lacuna tr.

1) Cf. supra nr. 870 sub nr. (353) sqq.

homagium propter hoc et fidelitatis prestantem iuramentum de castris, villis, terris et territoriis, districtibus, iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis antedictis per virgam quam manu gestamus sollempniter investimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostre concessionis, donationis et investiture infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram et penam quingentarum librarum auri pro dimidia camere nostre et pro reliqua dimidia passo iniuriam solvendarum se noverit incursurum.

Datum Pisis, XIII. Kalendas Aprilis, regni nostri anno [quinto], imperii vero primo.

893—899. MANDATA DE HOSTE FACIENDA ET PARLAMENTO VISITANDO.

1312. Dec. 18.—1313. Mai. 5.

Servantur mandata nr. 893 (in forma videlicet Raymundo de Medullione missa, infra sub B 3) nr. 897 et 899 omnia in instrumento super eorum traditione per Bosonetum de Gebennis Petri de Bona commissarii imperialis nuntium a. 1313. Mai. 17. in castro Pontis Sorgie Avinionen. dioc., videlicet in hospitio in quo curia domini pape teneri consueverat, exhibita a Rogerio quondam Armanni de Macerata Feretran. dioc. notario ad requisitionem domini Medullionis scripto, quod superest in tabulario Gratianopolitano signatum 'B. 3668'. In verso legitur: Instrumentum continens quasdam litteras inperatoris missas per inperatorem Henricum domino Medul(lionis), quod serviret sibi de guerra, et quibusdam aliis prelatiis, itemque: non est registratum, quia non est necessarium. Mandati nr. 897 non exemplar originale, sed transsumtum officialis Gebennensis a Bosoneto porrigebatur; cf. infra pag. 913 lin. 16. Ad totum instrumentum melius cognoscendum cf. (Valbonnais) 'Histoire de Dauphiné' II (1722) pag. 147 nr. 21, ubi textibus valde decurtatis editum est.

Mandatum nr. 893 (in forma videlicet civitati Bisuntinae missa, infra sub B 1) et responsio civitatis Bisuntinae nr. 898 inveniuntur in codice 'Registre le plus ancien' fol. 161 tabularii eiusdem civitatis, quod in bibliotheca publica asservatur¹. E quo nos ipsi iam publici iuris fecimus 'Neues Archiv' XXVII, 727 sqq.

Cf. etiam mandatum infra sub nr. 921 edendum.

893. 893 a. MANDATUM FIDELIBUS MISSUM. 1312. Dec. 18. (1313. ante Ian. 6).

Traditum est in duabus formis:

A episcopo Argentinensi missa, quam servat codex notissimus Vindob. lat. 410 (Iur. Can. 60), de quo v. supra ad nr. 457, fol. 8 nr. 58; rubrum fol. 24 sic indicatur: Item quomodo imperator peremptorie citat aliquem episcopum, ut ad eum veniat cum armata et decenti comitiva; edidit iam olim Chmel loco supra citato II, 325 nr. 14; nos denuo contulimus;

B 1 civitati Bisuntinae directa, quae mense et die caret, sed ante diem 6. m. Ianuar. a. 1313. emissa est; quam praebet Registrum antiquissimum eiusdem civitatis fol. 161, de quo v. supra; est ibi lemma: Cest li transcriz des latres nostre seigneur l'emparaour

1) Cf. Castan 'Notes sur l'histoire municipale de Besançon' (Besançon 1898), pag. 1 sq.

qu'il nos envoiai, les quelles nos recehumes lo jour de feste saint George¹ l'an MCCC et traze, qui dicent en ceste forme: *editionem nostram loco supra citato XXVII, 728 nr. 26 paratam hic repetimus*; B 2 *civitati Viennensi missa, quam ex transsumto a. 1313. Mai. 10. per Michaellem Francisci Valentinensem et Diensem canonicum, officialem curiae Viennensis confecto tabularii ut videtur Gratianopolitani vulgavit C.-U.-I. Chevalier 'Collection de cartulaires Dauphinois' VI, 2 pag. 94 nr. 32; in minutis correximus, potiores tantum lectiones adnotantes*; B 3 *Raymundo domino de Medullione destinata, quae superest in transsumto Rogerii de Macerata notarii supra in prooemio citato; nos ipsi denuo contulimus.* — Böhmer, Reg. Heinr. 514. (P. deest.)

10

A.

H(enricus) Romanorum imperator etc.
venerabili Iohanni etc. gratiam suam et
omne bonum.

15

(1) Levantes in circuitu oculos nostros
et videntes guerrarum turbines, dissensiones
et scandala, quibus humani generis inimi-
cus sacrum imperium et subditos sibi po-
pulos per varias mundi partes turbat et
vexat, post diversas nostre diligentie curas,
que pro ipsorum procuranda quiete ac
optate pacis comodis promovendis, prout
ad cesaree maiestatis officium pertinet, nos
assidue interpellant, principes, marchiones,
comites ceterosque barones et vasallos
nostros et imperii, quos ad hoc princi-
patibus, regalibus, feodis, libertatibus ac
aliis concessionibus et gratiis suis prede-
cessores nostri divi auxerunt augusti, ut^a
tamquam gratitudinis filii exaltationis im-
perii, ubi eorum status, honor et tranquil-
litas procurantur, pro sua particulari sol-
licitudine, quam ab eis fidelitatis debitum
requirit et exigit, fructuosi promotores et
eius servitores existerent, in istis nostre
imperatorie dignitatis^b primordiis, cuius
sollemnia in nobis nuper sunt nutu divino
completa², esse deliberavimus convocandos,
ut per eorum directionem, consilium et
auxilium tam super rebellium nostrorum

B.

Henricus^a Dei gratia Romanorum impe-
rator semper augustus prudentibus viris
officialibus, consilio et comuni Bisuntinen(si),
fidelibus suis dilectis gratiam suam et
omne bonum^a.

(1) Levantes oculos nostros in circuitu^b
et videntes guerrarum turbines, dissensiones
et scandala, quibus humani generis inimicus
sacrum imperium et subditos sibi populos
per varias mundi partes turbat et vexat,
post diversas nostre diligencie curas, que
pro ipsorum procuranda quiete ac optate
pacis comodis promovendis, prout ad pre-
celsum cesaree maiestatis^c officium pertinet,
nos assidue interpellant^d, principes, mar-
chiones, comites ceterosque barones, nobi-
les^e, fideles et^f vassallos^g nostros et imperii,
quos ad hoc pheodis^h, concessionibus et
aliis graciis suis predecessores nostri divi
auxerunt augusti, ut tamquam gratitudinis
filii exaltationis imperii, ubiⁱ status eorum^k,
honor et tranquillitas procurantur, pro sua
particulari sollicitudine, quam ab eis fide-
litis debitum requirit et exigit, fructuosi
promotores et eius servitores existerent,
in hiis^l nostre imperatorie dignitatis^m prim-
ordiis, cuius sollemnia in nobis sunt nuperⁿ
nutu divino completa², esse deliberavimus
convocandos, ut per eorum directionem,
consilium et auxilium tam super rebellium
nostrorum de Italie^o partibus insolentiis

893. a) et A. b) *super maiestatis delet. A.*

893a. a) *inscriptio in B 2: H. D. gr. R. i. s. a. pr. v. off. e. et c. Vien(nensi), f. s. d. gr. s. et o. b.; in B 3: H. D. g. R. i. s. a. nobili viro Raymundo domino de Medull(ione) fidei suo dilecto gr. s. et o. b.* b) *Lev. in circuitu oc. n. B 2; in circuitu deest B 3.* c) *magestatis similiter semper B 2.* d) *interpellare male B 3.* e) *nobilesque B 3.* f) *fideles et desunt B 3.* g) *comites, barones, nobiles, civitates ceterosque fideles ac vassallos B 2.* h) *feodis, privilegiis, libertatibus B 2; pro feudis B 3.* i) *vero add. B 3.* k) *deest B 3; eorum status B 2.* l) *istis B 3.* m) *maiestatis B 2. 3.* n) *deest B 2.* o) *Ytalie B 3.*

50

1) Apr. 23. 2) Cf. supra nr. 796 – 812.

de Italie partibus insolenciis propulsandis et imperii recuperandis iuribus, quam super nonnullis aliis et arduis tractandis et ordinandis negotiis statum imperii, christianitatis et orbis tangentibus, ad quorum ordinationem presentia ipsorum requiritur, salubriter procedere valeamus.

(2) Sinceritatem tuam igitur rogamus, requirimus et^c hac una pro omnibus peremptoria monitione^d monemus et nichilominus per imperiales apices sub pena privationis regalium, feodorum et omnium aliorum que ab imperio tenes districte precipiendo mandamus, quatinus fidem, quam ad maiestatem nostram, prosperitatem imperii statumque christianitatis et mundi pacificum geris, hac vice per effectum ostendens, prima
Mai. 1. die mensis Maii venturi proxime, quam tibi et aliis quos ad hoc vocari fecimus pro peremptorio termino assignamus, cum armatorum decenti comitiva personaliter presentiam nostram accedas, nobis in premissis debitum obsequium et iuxta datam tibi a Deo gratiam salubre tuum consilium et auxilium impensurus.

(3) Has autem litteras ad cautelam in registris curie nostre registrari fecimus, de quarum presentatione exhibitori earum nuntio nostro iurato dabimus plenam fidem.

Datum apud Sanctum Cassianum in castris super Florentiam, XV. Kal. Ianuarii, regni nostri anno III, imperii vero primo^e.

propulsandis et imperii recuperandis iuribus quam super nonnullis aliis arduis^p, tractandis et ordinandis negociis statum imperii, christianitatis et orbis tangentibus, ad quorum ordinationem presencia ipsorum requiritur, salubriter procedere valeamus.

(2) Quocirca fidelitatem vestram^q rogamus, requirimus et hac una^r pro omnibus peremptoria monitione monemus, vobis^s 10 nichilominus per imperiales apices sub pena privationis^t pheodorum^u vestrorum^v ac omnium aliorum que tenetis^w ab imperio districte precipiendo mandantes, quatinus fidem, quam ad maiestatem nostram, prosperitatem imperii statumque christianitatis et mundi pacificum geritis^x, hac vice per effectum ostendentes^y, in^z Kalendis^a Maii proxime venturi, quas vobis^s et aliis quos ad hoc vocari fecimus pro termino per- 20 hemptorio assignamus, cum decenti armatorum comitiva et^z ambaxatores ac syndicos vestros ydoneos et honestos ad nostram presenciam transmittatis^z, nobis impremissis^b debitum obsequium per^c eosdem 25 et salubre consilium et auxilium impensuri^c.

(3) Has autem litteras ad cautelam in registris^d curie nostre^e registrari fecimus, de quorum presentatione exhibitori earum nuntio nostro iurato dabimus plenam fidem. 30

Datum^f apud Sanctum Cassianum^g Florentin. dyoc., regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

894. LITTERAE ITERATAE EPISCOPO ARGENTINENSI DIRECTAE.

(1313. Ian. 22).

35

Proponimus denuo collatas ad codicem Vindobonensem, quem iam supra nr. 893 sub A adhibuimus, fol. 8 nr. 59. Notatur rubrum fol. 24: Item super eodem implicans litteram

893. ^c) sequitur in A. ^d) excidit A. ^e) sequitur etc. A.

893a. ^p) deest B 3. ^q) tuam B 3. ^r) loco hac una B 2: una; B 3: in hac parte una. ^s) tibi B 3. ^t) ois corr. ex o2 B 3. ^u) feodorum B 3; privilegiorum, libertatum, concessionum et gratiarum add. B 2. ^v) deest B 2; tuorum B 3. ^w) tenes B 3. ^x) geris B 3. ^y) ostendens B 3. ^z) loco in Kalendis — transmittatis B 2: decentem armatorum comitivam, ambaxiatores et syndicos vestros idoneos et honestos ad nostram presentiam transmittatis, ita quod in Kalend. Maii proxime venturi, quas vobis et aliis quos ad hoc vocari facimus pro termino peremptorio assignamus, nostro conspectui se presentent; loco et — transmittatis B 3: personaliter presentiam nostram accedas. 40 ^a) Kal. B 3. ^b) in premissis B 2. 3. ^c) loco per—impensuri B 3: et iuxta datam a Deo gratiam salubre tuum consilium et auxilium impensurus. ^d) registris B 3. ^e) nostre curie B 3. ^f) Dat. B 3. ^g) loco Florentin. dyoc. B 2: in castris supra Florentiam, decimo quinto Kalend. Ianuarii.

credentie. *Edidit Chmel l. c. II, 326 nr. 15. De tempore statuendo itemque de magistro Hermanno ab imperatore in Alamanniam misso cf. infra nr. 912. Cf. Böhmer, Reg. Heinr. 514.*
(P. deest.)

Henricus^a Romanorum imperator et cet. venerabili Iohanni et cet.

5 Licet per alias nostras patentes litteras te moneri et vocari fecerimus, ut cum armatis ad nostrum obsequium et parlamentum, prout ratione regaliū feodorum tuorum teneris, super festum beate Walpurgis venias, tamen ut cognoscas plenius, quod tuum Mai. 1. adventum desideramus ex intimis, honorabilem virum magistrum Her(mannum) ad te fiducialiter duximus transmittendum. Sinceritatem tuam rogantes et hortantes^b attente,
10 quatinus iuxta providentiam tibi concessam a Domino diligenter considerans, quod non parcentes laboribus, periculis et e[x]pensis ad aliud non intendimus¹ quam ad negotia reipublice, ad reformationem boni status eiusdem et imperii, in quo tua et aliorum principum nostrorum honor et utilitas multipliciter procuratur et quem in primo nostro ingressu in Italiam heu miserabiliter disturbatum invenimus, nunc quoque divina favente
15 clementia pro maiori parte reformavimus, te ad obsequendum nobis hac vice non tardum exhibeas, set potius promptum ac per omnia liberalem, ut ob hoc imperialis maiestas te et ecclesiam tuam condignis debeat prevenire favoribus ac honoribus, premiis et remunerationibus prosequi gratiosis. Super premissis autem prefato notario nostro credas plenarie in dicendis.

20 Dat. etc.

895. 896. LITTERAE AD ABBATES DE AULA REGIA ET DE SEDLITZ. 1313. Ian. 25.—31.

895. LITTERAE PRIORES. Ian. 25.

Servatae sunt in Chronico Aulae regiae, quas ad editionem a Loserth 'Fontes rerum Austriacarum. Scriptores' VIII, pag. 349 paratam hic repetimus. Codicum B Iglaviensis saec. XIV. ex. et C Fuerstenbergensis saec. XV. ex. lectiones adnotavimus. — Böhmer, Reg. Heinr. 518.
(P. deest.)

Henricus [Dei gratia] Romanorum imperator^a semper augustus honorabili et religioso viro abbati monasterii Aule regie, devoto suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

30 Cum inter alios nostros imperii principes, comites, barones et nobiles, quos ad parlamentum, quod in Kalendis Maii venturi proxime habebimus, per litteras et nuntios Mai. 1. vocavimus, in illustris Iohannis regis Bohemie primogeniti et principis nostri carissimi delectemur specialiter personali presentia recreari, devotionem tuam attente requirimus et rogamus, quatinus eundem regem Bohemie tuis salutaribus monitis et exhortationibus
35 ac persuasivis inductionibus inducere studeas cum effectum, ut ad dictum terminum, prout melius, laudabilius et decentius poterit, veniat cum armatis. Adhuc petimus etiam te consilium, auxilium et^b subventionem, quatenus^c applicare poteris, adhibere, in eo nostro culmini plurimum placiturus.

Datum in castris apud Montem imperialem supra Florentiam, octavo Kalendas
40 Februarii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

894. ^a) Henricus c. ^b) sequitur attend delet. c.

895. ^a) Henricus imp. Rom. B. C. ^b) deest B. ^c) quos C.

1) Abhinc cf. similia verba infra nr. 912 cap. 4.

896. LITTERAE ALTERAE. Ian. 31.

Ex eadem editione VIII, pag. 350. — Böhmer, Reg. Heinr. 520. (P. deest.)

Henricus^a Dei gratia Romanorum imperator semper augustus honorabilibus viris in Seedliez et in Aula regia abbatibus, devotis suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Quod circa status et honoris exaltationem illustris Iohannis regis Bohemie primo-
geniti et principis nostri carissimi ipsi regi, prout relatio strenui viri Iohannis de Ossen
nos instruxit, astatis fideliter et constanter, devotionem vestram dignis laudibus com-
mendamus, rogantes attente, quatinus eidem regi more solito, ut accessus eius ad nos
in proximo felix existat et salubris, assistatis auxiliis et favoribus opportunis. Ceterum
adicimus, ut prefatum Iohannem habentes pro imperialis reverentia maiestatis propensius
recommissum in omnibus suis agendis favorabiliter promovere curetis, gratum in hoc
nobis obsequium prebituri.

Datum apud Montem imperialem in castris super Florentiam, pridie Kalendas
Februarii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

897. PROCURATORIUM NUNTII IMPERIALIS. 1313. Ian. 28.

*Servatur 1) in instrumento Rogerii de Macerata notarii, de quo v. supra in pro-
oemio; nos ipsi denuo descripsimus.*

*Contulimus etiam 2) fragmentum huius procuratorii, quod ex apographo ut videtur
tabularii Gratianopolitani vulgavit Chevalier loco ad nr. 893 sub B 2 citato VI, 2 pag. 95
not. ad nr. 32, ab 1 parum diversum.*

Cap. 1 concordat fere omnino cum nr. 893 cap. 1.

(P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus provido viro magistro
Petro de Bona medico ac familiari suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

(1) Levantes in circuitu oculos nostros et videntes guerrarum turbines, discensiones
et scandala, quibus humani generis inimicus sacrum imperium et subditos sibi populos
per varias mundi partes turbat et vexat, post diversas nostre diligentie curas, que pro
ipsorum procuranda quiete^a ac obtate pacis comodis promovendis, prout ad precesum
cesaree maiestatis officium pertinet, nos assidue interpellant, principes, marchiones,
comites, barones, nobiles, civitates, fideles ac vassallos nostros et imperii, quos ad hoc
principatibus, regalibus, feudis, privilegiis, concessionibus et aliis gratiis suis predeces-
sores nostri divi auxerunt augusti, ut tanquam gratitudinis filii exaltationis imperii, ubi
eorum status, honor et tranquillitas procurantur, pro sua particulari sollicitudine, ad quam
ipsos fidelitatis astringit debitum, fructuosi promotores et eius servitores existerent, in
istis nostre imperatorie dignitatis primordiis, cuius solempnia in nobis sunt divino nutu
completa¹, esse deliberavimus convocandos, ut per eorum directionem, consilium et auxi-
lium tam super rebellium nostrorum de Ytalie partibus insolentiis propulsandis et imperii
recuperandis bonis et iuribus, quam super nonnullis aliis tractandis et ordinandis negotiis
statum imperii, christianitatis et orbis tangentibus, ad quorum ordinationem presentia
eorum requiritur, salubriter procedere valeamus.

(2) Habentes igitur de fide tua^b fidutiam specialem, te in Burgundiam et^c Pro-
vintiam duximus transmittendum, facientes te procuratorem et nuntium nostrum specialem,
committentes tibi pariter et mandantes, quatinus ad dietas terras seu provintias accedas
et per te vel alium seu alios quos ad hoc expedire videris, universos principes ecclesia-

896. ^a) Henricus B. C.

897. ^a) corr. ex quiete 1. ^b) Habentes — tua in loco raso 1. ^c) deest 1.

1) Cf. supra nr. 796—812.

sticos et seculares, duces, marchiones, comites, barones, nobiles, civitates et quoscunque alios fideles et^d vassallos nostros et imperii in dictis terris provinciis et etiam in ipsis terris contiguis constitutos ex parte nostra roges in fidei debito, quo^e nobis et imperio astringuntur, requiras et peremptorie moneas et cites, ipsis nichilominus et cuilibet ipsorum auctoritate nostra imperiali sub pena privationis principatum, regalum, feudorum, ducatum, marchionatum, comitatum, privilegiorum, gratiarum, concessionum et aliorum omnium, que a nobis et imperio mediate vel immediate tenere dinoscuntur, mandes et precipias, quatinus zelum, quem ad magestatem nostram, prosperitatem imperii statumque christianitatis et mundi pacificum gerunt, hac^f vice per effectum ostendentes in prima die mensis Maii venturi proximo, quam ipsis et aliis quos ad hoc vocari fecimus pro termino peremptorio assignamus, cuilibet ipsorum cum decenti armatorum comitiva, prout statum eorum et celsitudinem nostram imperialem decebit, ac civitates per suos syndicos et nuntios honestos similiter cum decenti armatorum comitiva se nostro conspectui representent, nobis in premissis debitum obsequium et salubre consilium et auxilium impensuri. Concedentes nichilominus^g plenam potestatem ordinandi, tractandi et concordandi cum ipsis et etiam cum aliis, qui nobis et imperio non sunt astricti, de qualitate et quantitate servitii et de personis mittendis pro illis, qui ex causis legitimis impediti personaliter venire non possunt. Ratum et gratum habituri, quicquid in hoc^h per te vel tuum substitu[tu]m rationabiliter actum fuerit in premissis.

(3) De presentationestrarum litterarum, monitione, requisitione et citatione predictis, quo dieⁱ, loco et termino et quibus presentibus facta fuerint, tibi tamquam nuntio nostro iurato, qui ut omnia et singula tractare suprascripta et exequi debeas, fideliter sacramentum nobis prestitisti, dabimus plenam fidem, contra non venientes seu non mittentes, si saltem infra alium mensem predictum Maii mensem et^k immediate sequentem, quem ipsis prorogare possis, si secundum locorum distantiam^l [et] brevitatem temporis videris expedire, non venient, ad penam legitimam processuri. Presentium testimonio litterarum nostre magestatis sigilli robore signatarum.

Datum apud Montem Imperialem in castris super Florentiam, V. Kal. Febr., anno Domini MCCCXIII, indictione XI, regni nostri anno V, imperii vero primo.

898. *RESPONSUM CIVITATIS BISUNTINAE. 1313. (post Apr. 23)*¹.

Item ex Registro antiquissimo civitatis Bisuntinae fol. 161^v ut iam supra nr. 893 B 1 publicavimus l. c. XXVII, 729 nr. 27. Mandatum imperiale responsio statim sequitur, praecedente lemmate: En ceste page ci apres ast li responsse que l'on fist sour ceste latre. (P. deest.)

Serenissimo ac sacratissimo principi, domino suo verissimo et diu desiderato, domino Henrico Dei gratia invicto Romanorum imperatori et semper augusto humilis et obediens universitas sue et sibi immediate subiecte civitatis Bisunt(ine) salutem in Christo et a Christo regi et constanter per eum regem in eius etiam regno feliciter conregnare et tam debitum quam devotum ad sua beneplacita famulatum.

(1) Ecce sicut oculi servorum in^a manibus dominorum suorum et sicut oculi ancille in manibus domine sue, ita oculi nostri ad dominum imperatorem nostrum, donec miseatur nostri, quia multum repleti sumus despectione². Quam dilecta et fidelis civitas

897. d) deest 1. e) q 1. f) corr. ex ac 1. g) tibi supplendum esse videtur 1. h) o corr. ex a 1. i) corr. ex de 1. k) sic 1. l) corr. ex instant. 1.

898. a) im in fine lineae c.

1) Cf. supra pag. 907 lin. 1. 2) Cf. Ps. 122, 2. 3.

vestra Bisunt(ina), excellentissime domine, suis dominis divis imperatoribus pro suis iuribus olim extiterit, credimus quod fama aliqualis recolit, cronice referunt, testantur privilegia et libertates^b, quibus a suis dominis imperatoribus Romanis meruit pro sua fidelitate et obediencia magnifice decorari. Propter quod nos non degeneres filii, sed parentum nostrorum fidem et probitatem emulantes, prompti et parati sumus carissimi imperatoris nostri et domini negociis opem ferre animo volenti et corde perfecto, nos et nostra^c pro bono statu et prosperitate imperii ressertiendis pro viribus exponere, quia in pace et prosperitate imperii nostram pacem et prosperitatem consideramus reformari. (2) Veruntamen postquam Romanum vacavit imperium, civitatem vestram Bisunt(inam) tamquam viduam et desolatam circumdederunt^d mala¹, quorum non est 10 numerus. Et nulla nos tuente iusticia impugnaverunt nos inimici nostri ferocissimi, volentes civitatem vestram, que nulli unquam servivit nisi Deo et Romanorum imperatori, in suam redigere servitutem. A quibus sumus multipliciter oppressi et gravati, coangustati undique, prohibiti ingredi et egredi, mercationes et agriculturas exercere, vinee etiam et arbores excisse, predati, spoliati et etiam crudeliter debellati et capti- 15 vati, tamquam si dicerent hostes quam plurimi: 'Deus dereliquit eum. Prosequimini et comprehendite eum, quia non est qui eripiat'². Quasi essent de illis, quos describit^e sapiens³ sic dicentes: 'Insidiemur^f sanguini, ascondamus tendiculas contra insumptem frustra, degluciamus eum sicut infernus viventem, omnem preciosam sustanciam reperiemus, implebimus domus nostras spoliis'. Propter que^g populus vester est imminutus, 20 depa[ul]peratus et status civitatis vestre deterioratus et collapsus et communitas civitatis maximis debitis mercatoribus publicis obligata, adeo ut si cognosceretis, posset verificari de vestra pietate et clemencia illud quod de Christo dicitur: 'Videns dominus civitatem fleuit super eam'⁴. (3) Propter quod maiestatem imperatoriam et ingenitam vobis a Deo clemenciam^g, quam bonus^h odor fame vestre longe lateque diffundit, 25 humiliter deprecamur, quodⁱ nos habeatis quo ad presens de mittendo vobis auxilio excusatos, quia nobis etiam non sufficimus nos et civitatem vestram deffendere, sed confidimus et requirimus per vestram virtutem, providenciam et strenuitatem a p[re]-dictis gravaminibus^k relevari^l. Nam dicimus inter nos congaudendo: 'Noli timere Syon filia, ecce rex tuus tibi veniet mansuetus et iustus⁵, qui omnem a te tribulationem 30 auferet omnemque molestiam extirpabit^m'. Et sicut poteritis informari per eos, qui de nostra viciniaⁿ in vestra sunt comitiva, civitas vestra Bisunt(ina) talis est et in tali parte imperii vestri situata, quod si per vos ad feliciorum statum fuerit reducta, utiliore vobis et magis necessariam pro imminentibus negociis eam poteritis invenire, absque hoc quod in Italia contra rebelles et inimicos iusticie pacis et concordie emulatores 35 peregrinum auxilium transmitamus, cum nec sumptus nec vires nobis ad hec sufficiant, sicut verissime novit ille, qui nichil^o ignorat [et] extitit superius declaratum^p.

(4) Dominus autem omnipotens contra[dat]^q satanam et omnem adversariam nationem sub pedibus vestris et ita pax et victoria vobis de celo administretur, quod populus christianus sub vestro regimine diucius pacifice et quiete se gaudeat gubernari, amen. 40

899. SCRIPTUM NUNTII IMPERIALIS SUBDITIS DIRECTUM. 1313. Mai. 5.

Superest in solo instrumento Rogerii de Macerata notarii, de quo v. supra in prooemio; nos ipsi denuo contulimus. Ubi statim sequuntur haec verba: Quibus omnibus

898. ^b) libertes c. ^c) nostram c. ^d) circumdederunt c. ^e) b corr. ex p c. ^f) Insidiamus c. ^g) clemenciā c. ^h) sequitur fame delet. c. ⁱ) qq c. ^k) gravaminibus c. ^l) *dubium, an eu vel ax* 45 *corr. c.* ^m) extirpabit c. ⁿ) v corr. ex 9 c. ^o) nichl corr. super nrl c. ^p) extitit—declaratum *mutato ductu in fine lineae ut videtur post addita c.* ^q) sic conieci: contra c.

1) Ps. 39, 12. 2) Ps. 70, 11. 3) Prov. 1, 11. 4) Luc. 19, 41. 5) Joh. 12, 15. Matth. 21, 5. Zach. 9, 9.

supradictis litteris presentatis dicto Raymundo Medullionis domino, ipsas cum reverentia qua decuit recipiens dicto nuntio respondit, quod super predictis deliberare volebat cum sapientibus suis et deliberatione habita dicto nuntio daret responsionem, quam de iure debet¹.
(P. deest.)

5 Reverendis in Christo patribus dominis archiepiscopis Lugdunensi et Vien(nensi) et dominis episcopis^a Valentin(ensi), Vivariensi, Gratianopolitano, de Oreng(ia)², Avinionensi necnon nobilibus viris comitibus, baronibus, nobilibus, vassallis ac prudentibus viris offic(iali), comuni et consilio civitatum predictarum Petrus de Bona medicus imperatoris ac nuntius specialis ad requirendum subditos imperii cum reverentia et
10 recommendatione sui se paratum ad sue beneplacita voluntatis.

Licet cum reverentia qua decet litteras domini imperatoris vobis libentius presentarem, tamen propter negotiorum multitudinem, guerrarum turbines apparentes, latronum pericula, aquarum inundantias excusatus ipsas per nuntium vobis mitto. Scientes quod
15 duo paria litterarum mittit dominus imperator, speciales arduis et illustribus personis et generales eisdem et omnibus aliis imperii subditis, et generale rescriptum retinens propter predicta pericula transcriptum sub sigillo domini officialis Gebennen(sis) vobis mitto. Scientes quod fui bis in via, semel apud Morene et semel apud Sasellum, ut saltem cum conductu transirem ad vos, quod nunquam potui propter guerras, et ydeo
20 super notificatione necessitatis et propter mare tardavi. Terminum prorogare et alia que pro vobis facere potero sum paratus secundum posse michi traditum, quod in mangnis litteris poteritis intueri, de quarum originalibus paratus sum facere cuilibet plenam fidem. Quare vos omnes et singulos rogo, requiro et moneo et cito, ut secundum formam litterarum vos conspectui imperatorie maiestatis quam citius poteritis cum
25 decenti armatorum comitiva et civitates per suos syndicos presentetis, scientes quod de tarditate termini per me poteritis excusari^b. Si vero cum deliberatione maiori ad predicta volueritis respondere per litteras vel missum, me Gebennis XX. die Maii pote-
ritis invenire. Rogans vos humiliter, ut in singnum litterarum receptarum huic cedule dignemini ponere singnum vestrum. Mai 20.

Dat. Geben(nis), III. Non. Maii, anno Domini MCCCXIII.

30 900. DONATIO PECUNIAE A CIVITATE PISANA FACTA.

1312. Dec. 26.

Superest in duabus formis:

*A ab Iohanne de Urbino notario scripta et signata, a Bernardo de Mercato item sig-
35 nata, tamen a Bernardo postea subscriptionibus notariorum cancellatis cassata et in diversis*

899. ^{a)} corr. ex archiep. tr. ^{b)} excusare tr.

1) In adnotatione ponimus notitiam mandati cuiusdam iam deperditi, quam ad has res ut videtur spectantem edidit Chifflet 'Vesontio civitas imperii libera' (1650) I, 238: 'Henricus imperator octavus gubernatores Bisontinos literis suis ad conventum sollemnem totius imperii vocavit et invitavit, ut cum suis
40 militaribus copiis ipsum in Italiam proficiscentem comitarentur una cum aliis principibus et imperii civitatibus. Ex autographo dato octava Maii, 1313, signato Petrus de Alba rosa.' Cf. Böhm, Regesten 1246—1313 pag. XXI (Addit. D). 2) Id est Aurasicen.

textus locis correctis; olim inter Acta Bernardi in archivo comitum Sabaudiae existens, iam servatur in tabulario Gratianopolitano 'Série B. 3566', quo quomodo venerit, indicatum est 'Neues Archiv' XXX, 439, ubi etiam pag. 441 sq. textum iam publicavimus; in verso manu Bernardi scripta sunt: Copia obligationis comunis Pis(ani) de II^c milibus flor., itemque manu sacc. XV: Non registratur, quia ut infra cancellatum est, eciam quia origi- 5

nale habetur nec tangit dominum;
B autographon, quod exstat Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 5' nr. 8; in verso leguntur manu Iohannis de Urbino scripta: Donatio facta per Pisanos domino imperatori de ducentis millibus florenis de Florentia; edidit Doemiges 'Acta Henrici VII.' II, 191 nr. 52; nos denuo contulimus. — Böhmer, Reg. Heinr. 515. 10

(P. deest.)

A.

In nomine Domini amen.

(1) Notum sit omnibus, quod dominus Iohannes Fazellus legum doctor civis Pisanus ac syndicus, procurator et nuntius specialis nobilium et prudentum virorum . . vicarii, anzianorum, consilii et comunis Pisan(i), habens ab eis ad infrascripta^a, prout patet instrumento publico¹ per Thomasum quondam Lamberti de Castello Anselmi notarium publicum et cancellarie dicti comunis scribam confecto et eiusdem comunis sigillo munito, plenariam potestatem^a, se vice et nomine dictorum vicarii, anzianorum, consilii et comunis et pro ipsis coram illustrissimo et^b victoriosissimo^c principe domino Henrico Dei gratia Romanorum imperatore semper augusto personaliter presentavit et eidem principi hoc mandanti, requirenti ac stipulanti concessit et promisit vice et nomine quibus supra, causa et titulo mere donationis in subsidium solutionis stipendiorum gentium ipsius domini et aliorum negotiorum suorum et imperii, quod ipse syndicus sive iidem vicarius, anziani, consilium et comune dicto domino imperatori vel eius camere, seu cui et quibus personis et in loco vel locis, ubi idem^d imperator solvi mandaverit, ducenta milia florenorum de Florentia boni et puri auri et legitimi ponderis modo et terminis infrascriptis et ex causa predicta persolvent. Videlicet quod de dicta summa sibi vel diete camere et^e cui vel quibus personis

B.

In nomini Domini amen.

(1) Notum sit omnibus, quod dominus Iohannes Fazellus legum doctor civis Pisanus ac syndicus, procurator et nuntius specialis nobilium et prudentum virorum . . vicarii, anzianorum, consilii et comunis Pisan(i), habens ab eis ad infrascripta, prout patet instrumento publico per Thomasum quondam Lamberti de Castello Anselmi notarium publicum et cancellarie dicti comunis scribam confecto et eiusdem comunis sigillo munito, plenariam potestatem, se vice et nomine dictorum vicarii, anzianorum, consilii et comunis et pro ipsis coram victoriosissimo et illustrissimo principe domino Henrico Dei gratia Romanorum imperatore semper augusto personaliter presentavit et eidem principi hoc mandanti, requirenti et stipulanti, concessit et promisit vice et nomine quibus supra, causa et titulo mere donationis in subsidium solutionis stipendiorum gentium ipsius domini et aliorum negotiorum suorum et imperii, quod ipse syndicus sive iidem vicarius, anziani, consilium et comune dicto domino imperatori vel eius camere, seu cui et quibus personis et in loco vel locis, ubi idem dominus imperator solvi mandaverit, ducenta milia florenorum de Florentia boni et puri auri et legitimi ponderis modo et terminis infrascriptis et ex causa predicta persolvent. Videlicet quod de dicta summa sibi vel diete camere aut cui vel quibus personis

900. A. ^a) habens — infrascripta et post plenariam potestatem in loco raso a Iohanne scripta A. ^b) illustrissimo et cancellata A. ^c) et illustrissimo hic a Bernardo addita A. ^d) dominus a Bernardo supra lineam additum A. ^e) cancellatum, loco cuius aut supra lineam a Bernardo additum A.

1) Quod servatum non est.

et in loco seu locis, ubi dictus^f dominus imperator solvi mandaverit, sexaginta milia in Ianuario, triginta milia in Februario et triginta milia florenorum in Martio proxime
 5 venturis ac residuum ad beneplacitum et requisitionem eiusdem domini imperatoris facient simul et separatim, prout per ipsum principem mandatum fuerit, numerari et integraliter exhiberi^g.

19 (2) Obligans prefato principi stipulanti dictis vice et nomine ad hec omnia et singula et alia, que ad predicta pertinere noscuntur, vicarium, anzianos, consilium et comune predictos et omnia et singula bona
 15 mobilia et immobilia ipsius comunis in quibuscumque castris, villis, terris, bonis et rebus aliis consistentia, que constituit prefatos vicarium, anzianos, consilium et comune pro eodem principe precario possidere usque
 20 que ad integram solutionem dictorum ducentorum milium florenorum dictis modo et terminis faciendam et ad observationem omnium et singulorum predictorum ac^h refectionem dampnorum et interesse, que
 25 dictus princeps ac ille vel illi quibus solvi mandaverit ut est dictum substituerint, et expensarum, que pro parte ipsius domini vel aliorum predictorum facte fuerint, propter defectum solutionum huiusmodi vel
 30 alicuius earum faciendarum, sicut superius est expressum. Ac renuntians vice et nomine quibus supra exceptioni doli mali, vis metusve causa, conditioni indebiti, sine causa vel ex iniusta causa, in factum actioniⁱ,
 35 omni privilegio, statuto seu^k consuetudini et privilegio^l fori spetialiter ac etiam omni^l iuris auxilio, per quod^m dictus syndicus vel iidem vicarius, anziani, consilium et comune possent contra premissa
 40 vel aliquod premissorum seu ab eis vel eorum aliquo dependentia aliquatenus se tueri necnon et iuri dicenti generalem renuntiationem non valere.

(3) Insuperⁿ prefatus syndicus vice ac
 45 nomine quibus supra iuravit ad sancta Dei

900. A. ^f) cancellatum, loco cuius idem supra lineam a Bernardo additum A. ^g) sub pena dupli a Bernardo supra lineam addita A. ^h) cancellatum, loco cuius et supra lineam a Bernardo additum A. ⁱ) privilegio fori hic supra lineam a Bernardo addita A. ^k) cancellatum A. ^l) privilegio—omni cancellata A. ^m) seu quam supra lineam a Bernardo addita A. ⁿ) Insuper—adimpleri
 50 cancellata A.

B. ^a) sic B. ^b) mali doli signo transponendi posito B.

et in loco seu locis, ubi idem dominus imperator solvi mandaverit, sexaginta milia in Ianuario, triginta milia in Februario et
 5 triginta milia florenorum in Martio proxime ^{lan. Febr. Mart.} venturis ac residuum ad beneplacitum et requisitionem eiusdem domini imperatoris facient simul et separatim, prout per ipsum principem mandatum fuerit, numerari et integraliter exhiberi sub pena dupli.

(2) Obligans prefato principi stipulanti dictis vice et nomine ad hec omnia et singula et alia, que ad predicta pertinere noscuntur, vicarium, anzianos, consilium et comune predictos et omnia et singula bona
 15 mobilia et immobilia ipsius comunis in quibuscumque castris, villis, terris, bonis et rebus aliis consistentia, que constituit prefatos vicarium, anzianos, consilium et comune pro eodem principe precario possidere usque
 20 que ad integram solutionem dictorum ducentorum milium florenorum dictis modo et terminis faciendam ac observationem omnium et singulorum predictorum et refectionem dampnorum et interesse, que dictus princeps ac ille vel illi quibus solvi mandaverit ut est dictum substituerint, et expensarum, que pro parte ipsius domini vel aliorum predictorum facte fuerant^a, propter defectum solutionum huiusmodi vel alicuius earum faciendarum, sicut superius est expressum. Ac renuntians vice et nomine quibus supra exceptioni doli mali^b, vis metusve causa, conditioni indebiti, sine causa vel ex iniusta causa, in factum actioni, privilegio fori, omni privilegio, statuto, consuetudini et iuris auxilio, per quod seu quam dictus syndicus vel iidem vicarius, anziani, consilium et comune possent contra premissa vel aliquod premissorum seu ab eis vel eorum aliquo dependentia aliquatenus se tueri necnon et iuri dicenti generalem renuntiationem non valere.

euangelia in animas dictorum vicarii, anzanorum, consilii et comunis corporaliter tacto libro, predicta omnia et singula observare et totaliter adimplere ac observari sine defectu facere ac totaliter adimpleri^u.

Actum in domo que dicitur de Bonfilazis prope Sanctum Cassianum Florentin. dioc., ubi tunc prefatus dominus imperator castra tenebat, sub anno nativitatis Domini millesimo trecentesimo tertiodecimo, indict. XI, regni eiusdem domini imperatoris anno quarto, imperii vero primo, die XXVI. Decembr. In presentia mei et magistrorum Bernardi de Mercato de Yenna et Pardi^o de Pisis notariorum^p ad hec una mecum rogatorum^q necnon et horum testium, videlicet venerabilium in Christo patrum dominorum Henrici Tridentin(i) et fratris Nicolai Botrontin(i) episcoporum et etiam illustrium dominorum Amedei Sabaudie et Iohannis Foresii comitum et prudentum virorum domini Egidii thesaurarii eiusdem principis et dominorum Iohannis de Vestino ac Bartholi de Spoleto iurisperitorum ac horum civium Pisanorum Bandutii Boncontis, Petri eius filii, Ranerii Gualterotti, Cole Thomasii et domini Iohannis Rossi militis ad hec vocatorum et rogatorum.

(S. N.)^r Et ego Iohannes quondam Petri de Urbino publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius huiusmodi concessioni, promissioni, obligationi, renuntiationi, iuramenti prestationi^s et aliis premissis una cum prefatis magistris Bernardo et Pardo^o notariis^t interfui ipsaque in hanc publicam formam redegi et scripsi rogatus, me una cum prefatis magistris Bernardo et Pardo^o subscribendo et meum signum solitum apponendo.

(S. N.)^r Et ego Bernardus de Mercato de Yenna Bellicen. dyoc. sacrosancte Romane ecclesie ac sacri imperii auctoritate publicus notarius supradictis concessioni, promissioni, obligationi, renuntiationi, iuramenti prestationi^s et aliis premissis omnibus una cum prefatis magistris Iohanni et Pardo^u notariis interfui et huic presenti

Actum in domo que dicitur de Bonfilazis prope Sanctum Cassianum Florentin. dioc., ubi tunc prefatus dominus imperator castra tenebat, sub anno nativitatis Domini millesimo trecentesimo tertiodecimo, indict. XI, regni eiusdem domini imperatoris anno quarto, imperii vero primo, die XXVI. Decembr. In presentia mei et magistrorum Bernardi de Mercato de Yenna et Leopardi de Pisis ad hec una mecum¹⁵ rogatorum notariorum necnon et horum testium, videlicet venerabilium in Christo patrum dominorum Henrici Tridentin(i) et fratris Nicolai Botrontin(i) episcoporum et etiam illustrium dominorum Amedei Sabaudie et Iohannis Foresii comitum et prudentum virorum domini Egidii thesaurarii eiusdem principis et dominorum Iohannis de Vestino ac Bartholi de Spoleto iurisperitorum ac horum civium Pisanorum Bandutii Boncontis, Petri eius filii, Ranerii Gualterotti, Cole Thomasii et domini Iohannis Rossi militis ad hec vocatorum et rogatorum.

(S. N.) Et ego Iohannes quondam Petri¹⁰ de Urbino publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, huiusmodi concessioni, promissioni, obligationi, renuntiationi et aliis suprascriptis una cum prefatis Bernardo et Leopardo notariis presens interfui³⁵ ipsaque in hanc publicam formam redegi et scripsi rogatus, me una cum prefatis magistris Bernardo et Leopardo subscribendo et meum signum solitum apponendo.

(S. N.) Et ego Bernardus de Mercato⁴⁰ de Yenna Bellicen. dyoces. sacrosancte Romane ecclesie ac sacri imperii auctoritate publicus notarius supradictis concessioni, promissioni, obligationi, renuntiationi, iuramenti prestationi et aliis premissis omnibus⁴⁵ una cum prefatis magistris Iohanne et Leopardo notariis interfui et huic presenti pu-

900. A. ^o) Leop super P a Bernardo correctum A. ^p) cancellatum A. ^q) notariorum hic a Bernardo supra lineam additum A. ^r) subscriptiones notariorum cancellis pluries deletae A. ^s) iuramenti prestationi cancellata A. ^t) presens a Bernardo supra lineam additum A. ^u) Leo prae voce Pardo a 50 Bernardo supra lineam adiectum A.

publico instrumento manu predicti magistri Iohannis de Urbino conscripti me subscripsi ipsumque signo meo consueto una cum signo ipsius magistri Iohannis signavi rogatus.

blico instrumento manu predicti magistri Iohannis de Urbino conscripti me subscripsi ipsumque signo meo consueto una cum signo ipsius magistri Iohannis signavi rogatus.

(S. N.) Ego Leopardus filius Orlandi notarii de Morrona de Pisis autoritate imperiali iudex ordinarius et notarius supradictis concessioni, promissioni, obligationi, renuntiationi et aliis supradictis omnibus una cum prefatis magistris Iohanne et Bernardo notariis interfui et huic presenti publico instrumento manu predicti magistri Iohannis de Urbino conscripti me subscripsi ipsumque signo meo consueto una cum singulis ipsorum magistrorum Iohannis et Bernardi signavi rogatus.

901. SCRIPTUM PRO NOBILIBUS DE WEINSBERG.

1312. Dec. 29.

Denuo contulimus autographon tabularii Hohenlohensis, quod est in villa Oehringen, benivolenter nobis transmissum. Pendet sigillum parum luesum loro membranaceo. In verso nihil exaratum est. In cancellaria regis scriptum non esse videtur. Edidit etiam Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 263 nr. 411. Cf. iam supra nr. 758—760.

(P. deest.)

Heinricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis sacri imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Imperatorie maiestatis condecet eminenciam, fidelium suorum devocionem discreta deliberacione perpendere et ferventibus eorum obsequiis liberali munificencia respondere. Quapropter pie consideracionis gratia benignius intuentes approbate fidei merita et grata servicia, que nobiles viri Conradus de Winsperg senior advocatus provincialis et Conradus de Winsperg ipsius filius fideles nostri dilecti hactenus nobis et imperio in partibus Alamanie ac Ytalie exhibuerunt et adhuc exhibere poterunt in futurum, ipsis ex liberalitate imperiali specialiter dedimus et donamus ducentas marcas puri argenti, ut eo melius et commodius cornua superbie ac malicie, que inimici nostri contra nos et imperium iam dudum turbacione sancte pacis generalis erexerunt, comminui valeant et elidi. Pro quibus vero ducentis marcis argenti nos eisdem nobilibus Conrado et Conrado de Winsperg ac suis heredibus villam dictam Burkhein sitam prope opidum Mosebach necnon omnes redditus, proventus, obventiones, possessiones et sturas ipsius ville cum omnibus suis pertinenciis et iuribus, que ad nos et imperium spectant seu spectare dinoscuntur, legitime concessimus et obligavimus necnon presentibus concedimus et obligamus habendam et habendos, utendos, utendas et possidendas et possidenda pacifice ac quiete per se ac eorum heredes et successores tam diu, quousque per nos aut nostros in imperio successores prefatis nobilibus Conrado et Conrado de

Winsperg vel suis heredibus aut successoribus de predictis ducentis marcis puri argenti fuerit totaliter satisfactum, de perceptis medio tempore in sortem principalem minime computandis. In quorum omnium testimonium et debitam firmitatem presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo mandavimus consignari.

Dat. apud Sanctum Cassianum in castris supra Florenciam, quarto Kalend. Ianuarii, anno Domini millesimo trecentesimo terciodecimo, indictione XI, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

902—906. MANDATA DE PECUNIA SOLVENDA TUDERTINIS MISSA.

1312. Dec. 30.—1313. Febr. 23.

Quae omnia inedita iam publici iuris fecimus 'Neues Archiv' XXX, 423 sqq. ex R 'Libro Reformationum a. 1313. XI. ind.' tabularii civitatis Tudertinae¹ a nobis descripta. Editionem nostram hic repetimus.

902. MANDATUM PRIMUM. 1312. Dec. 30.

Ex R fol. 14, ubi die 24. m. Ian. advenisse notatur. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus devotis suis . . . potestati, consilio et comuni Tuderti gratiam suam et omne bonum.

Miramur non modicum, quod licet in vobis grate devotionis promptitudinem debemus per effectum operum invenire, vos tamen per cuiusdam irreverentie lubricum circa ea, quae facere nostre maiestati tenemini, videmini fieri tepidi et remissi, solutionem debiti VIII^m flor(enorum), in quo per vestram spontaneam promissionem vos efficaciter obligare curastis², elapsis terminis ad id statutis et obauditis requisitionibus nostris, quas super hoc per nostras litteras pluries vobis facere dignati sumus, non solum protraxistis et protrahitis, verum etiam ipsam, sicut audivimus, vos velle facere contumaciter denegatis. Cum autem nos quantitatem predictam, sicut nobis promissa extitit, penitus velimus et intendamus^a habere, vobis districte mandamus, quatinus omni difficultate ac dilatione cessante ordinare taliter studeatis, quod eam nuntio nostro, quem propter hoc in brevi ad vos intendimus mittere, computatis CCCL flor(enis), quos Rustico tradidistis et aliis solutionibus, si quas de mandato nostro fecistis, infallibiliter et integraliter persolvatis.

Dat. apud Sanctum Cassianum Florent. dioc., tertio Kalen.^b Ianuarii, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

903. MANDATUM SECUNDUM. 1313. Ian. 16.

Ex R fol. 35', ubi die 2. m. Febr. advenisse notatur³. (P. deest.)

902. ^a) intendimus R. ^b) klan semper R.

1) Cf. Mazzatinti 'Gli Archivi della storia d'Italia' III, 147 sqq. et ea quae nos ipsi notavimus l. c. XXX, 422 sq. 2) A. 1312. m. Aug. ex. Cf. etiam ea quae narrat Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyck) pag. 66. 3) Quo die provisum est, quod debitum . . . ad quod ipsum comune tenetur eidem domino imperatori iuxta promissionem factam eidem per dictum comune Tuderti solveretur. Quorum flor(enorum) solutio fienda dicto Anselmo seu legitime persone pro eo recipienti preferatur omnibus in posterum venientibus cum litteris ipsius domini imperatoris et ex parte ipsius domini imperatoris.

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilectis suis . . potestati, consilio et comuni Tuderti gratiam suam et omne bonum.

Volumus et presentium vobis tenore mandamus, quatinus de illa pecunie summa, quam nobis debetis, studeatis sublato cuiuslibet dilationis obstaculo Anselmo de Todi vel eius nuntio has lieteras deferenti mille trecentos et viginti flor(enos) auri, in quibus sibi tenemur, effectualiter exhibere. Nos enim de huiusmodi quantitate, quam sibi dederitis, vos quietos et solutos esse volumus. Presentium testimonio lieterarum.

Dat. in castris apud Montem Imperialem Florentin. dioc., XVII. Kalen. Febr., rengni nostri anno quinto, imperii vero primo.

904. MANDATUM TERTIUM. 1313. Ian. 24.

Ex R fol. 55^r, ubi die 18. m. Febr. advenisse notatur¹. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilectis suis potestati, consilio et comuni Tuderti gratiam suam et omne bonum.

Volumus et presentium vobis tenore mandamus, quatinus de illa pecunie summa, in qua nobis tenemini, tradatis Buerio^a Nini de Urbeveteri hostiario nostro vel eius certo nuntio ducentos sexaginta et quinque flor(enos), in quibus sibi tenemur, prout per alias imperatorias lieteras nostro pendenti sigillo munitas patet. Retinentes vobis presentes et alias predictas nostras lieteras, quas habet de huiusmodi debito, ut est dictum, et eas exhibituri in computatione, quam cum nostris gentibus facietis de hiis, que sibi servata huiusmodi nostri mandati forma duxeritis exhibenda. De quibus harum testimonio vos quietos esse volumus et solutos.

Dat. in castris apud Montem Imperialem Florentin. dioc., IX. Kalen. Febr., rengni nostri anno quinto, imperii vero primo.

905. MANDATUM QUARTUM. 1313. Febr. 15.

Ex R fol. 81^r. Cf. ad nr. 906. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilectis devotis suis . . potestati, consilio et comuni Tuderti gratiam suam et omne bonum.

Cum nos dilectum fidelem nostrum Ghinum Lapi de Ubertis exhibitorem presentium ad vos presentialiter pro quibusdam nostris agendis destinemus, devotionem vestram requirimus et hortamur actente, quatinus eidem super hiis, que de parte nostra vobis retulerit, fidem studeatis credulam adhibere. Ceterum volumus, ut de pecunia per vos nobis debita iuxta ordinationem dicti Ghini disponatis. Cui super hoc plenarie exposuimus votum nostrum.

Dat. apud Montem Imperialem in castris supra Florentiam, XV. Kalen. Martii, rengni nostri anno quinto, imperii vero primo.

906. MANDATUM QUINTUM. 1313. Febr. 23.

Ex R fol. 82. Mandata quartum et quintum die 23. m. Mart. per nobilem virum Ghinum domini Lapi de Ubertis de Florentia nuntium et ambaxiatorem serenissimi

904. ^a) Bouctio? R.

Et in solutione dictorum flor(enorum) servetur et servari debeat illa solempnitas, que actenus et in aliis solutionibus factis mandato dicti domini imperatoris de pecunia ipsius domini imperatoris, quam idem dominus imperator recipere tenetur et debet a dicto comuni Tuderti, servata et adhibita fuerit.

1) Die 25. m. Febr. provisum est, quod inponatur (scil. ad solvendum residuum debiti IIII^m flor(enorum) non solut(i) domino imperatori) et pro inposita habeatur data decem s(olidorum) per centenarium in comitatu Tud(erti) occasione dicti debiti persolvendi.

principis domini Henrici Romanorum imperatoris *traduntur*. Cf. l. c. XXX, 425 sq. *De debito Tudertinorum v. etiam Docniges 'Acta Henrici VII.' I, 58 nr. 25.*

(P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilectis fidelibus suis . . potestati, consilio et comuni Tuderti gratiam suam et omne bonum.

Volumus et presentium vobis tenore mandamus, quatinus de illa pecunie summa, in qua nobis tenemini, tradatis dilecto hostiario nostro Butio de Urbeveteri CXXXVIII flor(enos) et octo Turonenses^a, in quibus causa duorum equorum perditorum sibi tene-
mur. Presentes vobis litteras in testimonium retinentes et eas exhibitori in computa-
tione, quam cum nostris gentibus facietis de hiis, que sibi per huiusmodi nostrum
mandatum duxeritis exhibenda. De quibus harum testimonio vos quietos esse volumus
et solutos.

Dat. in castris apud Montem Imperialem Florent. dioc., VII. Kalen. Martii, rengni
nostri anno quinto, imperii vero primo.

907. MANDATUM TELONEARIIS RHENI DIRECTUM.

1313. Ian. 1.

*Supersunt duo exemplaria teloneariis in Ludesdorf et in Bopardia missa hucusque
inedita. Quorum autographa quamvis variis vicibus quaerentes investigare non potuimus.
Itaque proponimus ex apographis 1 et 2 ab Alexandro Wiltheim ad autographa tunc
archivi marchionis Hermannii a Baden confectis bibliothecae Bruxellensis nr. 6740, 6741
saec. XVII. med., quae benivolentissime nobiscum communicavit vir cl. N. van Werveke.
De teloneo in Ludesdorf cf. iam supra nr. 275, 447, 747.* (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilectis fidelibus
et officialibus suis theloneariis in Ludensdorf gratiam suam et omne bonum^a.

Cum nos per alias nostras litteras¹ strennuis viris Egidio de Rodemacre^b et Hen-
rico de Beafort dapifero Luzzelinburgensi^c necnon discreto viro Adam de Düren clerico,
familiaribus et fidelibus nostris dilectis, pro instanti anno inveniendi nobis nobiles,
milites et armigeros, qui ad nostrum et imperii servicium in Italiam veniant cum armatis,
et eosdem conducendi ipsisque stipendia et emendaciones equorum secundum consue-
tudinem curie nostre assignandi^d plenam et liberam concesserimus potestatem, fidelitati
vestre precipimus et mandamus firmiter per presentes^e, quatinus illas pecunie quantitates,
quas omnes vel duo ex eis nobilibus, militibus et armigeris armatis, qui ad nostrum
et^f imperii servicium veniunt^{f-g}, super theloneum, quod nostro tenetis nomine, pro-
miserint et assignaverint, expediatis et secundum eorundem dispositionem seu ordi-

906. ^a) Turenenses R.

907. ^a) *inscriptio sic in 2*: Nos Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilectis
fidelibus et officialibus suis theloneariis in Bopardia gratiam suam et omne bonum. ^b) Rodemaco 1.
^c) Lutzelinburgensi 2. ^d) et nostri nomine promittendi *add.* 2. ^e) volentes *add.* 2. ^f) loco
et—veniunt 2: veniunt servicium. ^g) et *add.* 2.

1) Quas serratas non esse dolemus.

nacionem sine difficultate qualibet exsolvatis. De quibus quantitatibus pecunie, quas taliter ipsis armatis exsolveritis ac super eo litteras predictorum vel saltem^b duorum ex eis habueritis, vos tenore presentium reddimus quittos, liberos et solutos. Presentium testimonio litterarum nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

⁵ Datum apud Sanctum Cassianum in castris supraⁱ Florentiam, Kalen. Ianuar., anno Domini MCCCXIII^k, indictione XI, regni nostri anno quarto, imperii vero primo.

908. DONATIO WERNHERO DE HOMBERG FACTA.

1313. Ian. 21.

¹⁰ *Confirmationem Karoli IV. imperatoris a. 1360. Jul. 25. datam (Reg. imp. VIII, 3248) in Registri Karoli IV. fragmento servatam tabularii regii Dresdensis denuo contulit vir d. W. Lippert. Ad quam omnes redeunt editiones. — Böhm, Reg. Heinr. 517.*

(P. deest.)

Henricus^a divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus nobili
¹⁵ viro Wernhero comiti de Hömberg fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Exaltat potenciam principum digna remuneracio subiectorum, quia recipiencium fides crescit ex premio et alii ad obsequendum devocius animantur exemplo. Considerantes itaque sincere devocionis constanciam multaque probitatis indicia neenon vere fidei argumenta, quibus te nobis et imperio multipliciter ostendisti paratum ad exhiben-
²⁰ dum obsequium, quod nobis et eidem imperio in tota Italia et specialiter in Lombardie partibus, ubi sicut vir nobilis, sed virtute et armorum strennuitate nobilior capitaneatus pro nobis geris et gessisti officium, multum honoris et comodi fructum attulit et profectum, et non minus diligencius attendentes, quod immensos labores et expensas graves, prout dictum officium, exigebat et exigit, pro nostro et eiusdem honore imperii libera-
²⁵ liter et intrepide subire curasti, nostre liberalitatis affectus afficitur et ad hoc attractus favorabiliter invitatur, ut tibi pro meritis dignis beneficiorum premiis valeat respondere, per que tua crescat devocio tuaque maiorentur merita probitatis. Ut igitur tu et heredes tui legitime descendentes de te nostris et imperii predicti serviciis inantea forcius astringantur, quo maioris senseritis vos per nos honorari prerogativa favoris et
³⁰ gracie specialis, mille marcas argenti, quas tibi et eisdem pro nobis et successoribus nostris in imperio promittimus exolvendas, cum quibus vos in vasallos et homines imperii conquirimus, de largiflua manu nostra donamus. Volentes et eciam concedentes presencium per tenorem, ut in theloneo nostro aput Flülön singulis annis in redditibus centum marcas argenti, si secundum legitimam et consuetam colleccionem, quam propter
³⁵ huiusmodi obligacionem augmentari vel immutari nolumus, colligi poterunt et haberi, residuo quod [ex] ipsis centum marcis secundum eandem colleccionem supererit nobis et imperio totaliter reservato, tu et heredes tui predicti recipiatis et colligatis et tam diu pacifice et quiete dictos redditus possideatis tytulo feodali, quousque per nos vel nostros in imperio successores vobis de prefata summa pecunie mille marcarum argenti

⁴⁰ 907. ^b) saltim 1. 2. ⁱ) apud 1. ^k) millesimo CCC terciodecimo 2.

908. ^a) Henricus c.

plenarie fuerit satisfactum. Qua habita tu Wernhere vel heredes tui predicti statim valorem ipsius super unum castrum vel alia bona vestra propria demonstrabitis et assignabitis imperio vel saltem predia de novo comparabitis cum eadem, que a nobis et imperio predicto in feodum, de quo te Wernherum tuo et dictorum heredum tuorum nomine virga nostra, ut moris est, sollempniter investivimus et presentibus investimus, tenebitis et possidebitis et pro ipso debita servicia facietis, recepto super hoc a te fidelitatis et homagii debito sacramento. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum apud Montem Imperialem in castris supra Florenciam, XII. Kalendas Februarii, anno Domini MCCCXIII, indicione XI, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

909—911. SCRIPTA PRO EPISCOPO CURIENSI.

1313. Ian. 21.

909. SCRIPTUM PRIMUM.

Ex confirmatione Karoli IV. imperatoris a. 1356. Dec. 17 data tabularii regii Marburgensis vulgavit Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2 pag. 115 nr. 118. Cuius editionem hic repetimus. (P. deest.)

Heinricus divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus venerabili Syfrido episcopo Curiensi principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Personam tuam utpote virtutum titulis multiplicium redimitam sinceris affectibus prosequentes libenter in hiis, que digne postulas, votis tuis libenter annuimus et quanto illa pie mentis et integre devocionis signa clariora pretendunt, tanto facilius ad gratiam clemenciam nostram inclinant. Tuis igitur supplicationibus benignius inclinati, quod in Ubenhusen prope Geilnhusen monasterium sanctimonialium sub regula ordinis Cistercien(sis) in fundo proprio pro tue et tuorum remedio animarum erigere valeas et edificare, liberam tibi concedimus auctoritate presencium facultatem. Et ut nos tam pii operis clemencia divina non sinat^a expertes, eidem monasterio et personis, quas ibidem Domino famulare contigerit, omnem usum aquarum, silvarum et pascuorum, sicut cives Geilnhusenses utuntur, de nostre liberalitatis munificencia indulgemus. Harum testimonio litterarum.

Datum apud Montem Imperialem in castris supra Florenciam, XII. Kalend. Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo decimo tercio, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

910. SCRIPTUM SECUNDUM.

Ex eadem confirmatione l. c. pag. 116 nr. 119 editum hic repetimus.

(P. deest.)

Heinricus divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus venerabili Syfrido episcopo Curiensi principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Omnipotenti gratum offerre olocaustum arbitramur et illius gratiam facilius promereri credimus, dum terrenam substanciam locorum subsidiis divino cultui deputatorum

909. ^a) sic c.; an pro sentiat?

imperialis munificencia liberaliter elargitur. Cum itaque tu in Ubenhusen prope Geilinhusen quoddam monasterium sanctimonialium in fundo proprio sub regula ordinis Cisterciensis Domino inspirante erigere seu edificare proponas, nobis humiliter supplicasti, ut fossatum, in quod influit fons Tilie in suburbiis Geilinhusensibus, ipsi monasterio ut plurimum utile et accomodum ad vivarium piscium preparandum concedere dignaremur. Nos igitur tam pio operi cupientes adesse propicii, tuis supplicationibus inclinati fossatum ipsum eidem monasterio, dummodo in ipsius opidi Geilinhusen intollerabilem lesionem notabilemque iacturam id non redundet, tenore presencium concedimus et donamus. Harum testimonio litterarum.

Datum apud Montem Imperialem in castris supra Florenciam, XII. Kalend. Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo decimo tercio, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

911. SCRIPTUM TERTIUM.

Denuo contulimus autographon eiusdem tabularii 'Hanauer Urkunden. Kloster Himmellau'. Sigillum deest, foramina filis sericis adaptata relictas sunt. In dorso inverso ordine, quo membrana ipsa conscripta est, manu cancellariae regiae exaratum est: R (= Registrat.). Edidit Reimer l. c. pag. 116 nr. 120, itemque Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 458 nr. 654 ex confirmatione Ludewici IV. imperatoris a. 1339. Mart. 12. data tabularii Darmstadiensis. — Böhmer, Reg. Heinr. 596 (Addit. I). (P. deest.)

Henricus divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus venerabili Syfrido episcopo Curiensi principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Omnipotenti gratum offerre holocaustum arbitramur et illius gratiam facilius credimus promereri, dum terrenam substantiam locorum subsidiis divino cultui deputatorum imperialis munificencia liberaliter elargitur. Cum itaque tu quoddam monasterium sanctimonialium in Ubenhusen prope Geilinhusen sub regula ordinis Cisterciensis erigere Domino inspirante ac edificare proponas, nobis humiliter supplicasti, ut terram incultam et cultam a cultoribus derelictam, quam asseris modici valoris seu utilitatis et in nullius grave dampnum redundare, que summam trium librarum Wederben(sium) iuxta quod concedi consuevit ascendat, inter marcham et vineas Geylinh(usenses) pro alodio ibidem construendo ad agros excellendos et pascendos greges ipsi monasterio accomodam plurimum et oportunum absque ullius census exhibitione concedere dignaremur. Nos igitur huic pio operi cupientes adesse propitii, tuis supplicationibus annuentes terram ipsam, incultam videlicet et cultam derelictam, consuetam pro tribus libris monete predictae concedi libere absque ullius census exhibitione ipsi monasterio tenore presentium concedimus et donamus. Harum testimonio litterarum.

Dat. apud Montem Imperialem in castris supra Florentiam, XII. Kalen. Februar., anno Domini millesimo CCCXIII, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

912. MANDATUM DE STURA SOLVENDA.

1313. Ian. 22.

Documentum grave hucusque ineditum descripsimus ex autographo Karlsruhae in tabulario generali 'Select der Kaiser- und Königsurkunden' nr. 171 asservato. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. In verso manu cancellariae regiae nihil exaratum est.

Cf. supra mandata similia nr. 571. 693. 740. De magistro Hermanno v. iam supra ad nr. 894. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus prudentibus viris in Constantia, in Thurego, in Seafusa et in Sancto Gallo ac in ceteris civitatibus, locis et oppidis in advocatia nobilis viri Eberhardi de Burgelon constitutis scultetis, ministris, magistris civium, consulibus, civibus et hominibus universis, fidelibus suis dilectis, necnon Kawercinis et Iudeis in dicta advocatia, civitatibus et oppidis commorantibus gratiam suam et omne bonum.

(1) De fide experta et circumspectionis industria honorabilis viri magistri Hermanni de Stoka canonici Constanciensis notarii nostri karissimi plenam obtinentes fiduciam, ipsum ad vos duximus transmittendum, dantes sibi per se vel per alium et dicto advocato nostro plenam et liberam potestatem recipiendi rationem^a de sturis et redditibus nostris preteritis, postquam partes Italie intravimus, ac petendi, requirendi et imponendi vobis et cuilibet vestrum sturas tam super festum beati Martini preteritum^b proxime quam super festum beati Martini venturum proxime nobis dandis et huiusmodi sturas exigendi, colligendi, recipiendi ac personis aliis assignandi et in utilitatem nostram et imperii, prout ipsos informavimus et sibi imposuimus, convertendi ac vos quitandi et liberos et solutos a sturis sibi vel ei, cui ipsas deputaverint, per vos datis et assignatis dicendi et pronunciandi, de quibus et nos vos et civitatem quamlibet presentibus quitamus et dicimus liberos et solutos. Ratum et gratum habituri, quicquid iidem in hac parte vobiscum tractaverint, concordaverint et duxerint faciendum. Promittentes vobis et cuilibet vestrum, quod super solutione et libertatione sturarum, ad quemcumque terminum vos litteras eorundem habere contigerit una cum tenore presentium, hoc ratum habebimus atque firmum nec ultra hoc sturas aliquas interim exigemus.

(2) Quapropter fidelitati vestre sub obtentu nostri favoris et gratie ac sub pena revocationis omnium iurium, privilegiorum et gratiarum vobis ab imperio concessarum precipimus et mandamus, quatinus ipsis in premissis et quolibet premissorum obediat et efficaciter intendatis. Specialiter autem vobis universis civitatibus in dicta advocatia constitutis sub pena predicta imponimus, ut Kawercinos et Iudeos vobiscum morantes ad predicta per arestationem personarum et rerum arceatis et imperiali auctoritate efficaciter compellatis. (3) Super predictis enim vel aliquo predictorum nuntios vel litteras vestras seu exeusationes aliquas audire, videre vel admittere nullatenus volumus, quia cum predictis sturis servitores et gentem armatam nobis transmittere facimus et mandamus, qui super festum beate Walpurgis, in quo generalem exercitum indiximus, nobiscum debent esse certitudinaliter constituti. Qui si non venirent, de hoc omnem culpam vobis imponere nos oportet. Qualiter hoc vobis conveniat, provide cogitatis.

(4) Pensare etiam et considerare vos volumus, quod predictas sturas ad aliud convertere non disponimus preterquam ad necessitates imperii et ad reformationem boni status eiusdem et rei publice, in quo vester honor, profectus et utilitas multipliciter procurantur. Quem quidem statum quamvis in primo nostro ingressu in Italiam heu miserabiliter disturbatum invenimus, tamen nobis divina favente elementia pro maiori parte reformavimus. Quo plenius reformato libenter vobis in sturis et aliis plus solito parcere disponimus et vos in omnibus favorabiliter pertractare. Unde omnino credimus, quod devotio vestra sit prompta et obediens ad predicta, super qua promptitudine vel tarditate, si eam quod non credimus facere contingeret, prefato magistro Hermano in

912. ^a) acio in loco raso or. ^b) alia ut videtur manu in loco raso scriptum or.

1) Ad cap. 4 cf. iam supra nr. 894.

suo reditu vel antea suis litteris adhibebimus plenam fidem. Presentium testimonio litterarum.

Dat. apud Montem Imperialem in castris supra Florentiam, XI. Kalen. Februar., anno Domini MCCCXIII, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

913. INTERLOCUTIO CONTRA ROBERTUM REGEM SICILIAE.

1313. Febr. 12.

Denuo accuratissime contulimus autographon, quod Taurini servatur in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4' nr. 19 signatum. Edidit Doenniges 'Acta Henrici VII.' II, 193 nr. 53. Cf. supra nr. 821 et 848. — Böhmer, Reg. Heinr. 521. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus ad certitudinem presentium et memoriam futurorum.

(1) Throni cesarei sublime tribunal opera subditorum equitatis libramine ponderans et ea^a multa deliberatione considerans, illos qui ex eorum obstinata malitia scienter per
15 malorum devia oberrantes ad viam veritatis [debent]^b reduci, debet in virga ferrea regere et in camo et freno constringere, qui nostram non adproximant^c maiestatem¹. Ad nostrum quidem auditum iam pridem, antequam pro imperialis diadematis susceptione accedere-
mus ad Urbem, publica fama deduxit, quod licet rex Robertus natus felicis recordationis Karoli secundi Sicilie regis per suas speciales lieteras pluries culmini nostro scripsisset,
20 quod ipse, sicut ratione pheudorum et honorum que habebat ab imperio tenebatur et nos etiam, qui nec verbo nec opere quod sciremus gravaveramus nec gravare, set potius gratiose tractare intendebamus eundem, et ex puritate conscientie credebamus, ad exhibendum nobis debitam obedientiam et honorem tam in dicta coronatione quam alias intendebat et ad id pro viribus se parabat, confederationes tamen ac conspirationes ad
25 offensam et impedimentum progressus cesarei una cum rebellibus nostris Ytalie fraudulentem et clandestino fecerat et facere procurabat, ac Iohannem fratrem et stipendiarios suos Romam ea videlicet intentione transmiserat, ut Urbe si posset sue ditioni dolose subiecta vel saltem in eius populo seditione concitata nefanda, dicte coronationis solempnia impediret. Quod dicti Iohannes et stipendiarii in accessu nostro ad Urbem et quam
30 diu ibi moram traximus efficaci operum argumento probarunt, una cum dictis aliis nostris rebellibus, qui simul ibi cum eis ad exercendam preexcogitatam malitiam convenerunt, contra nos et gentes nostras hostiliter ponendo insidias, faciendo insultus, spoliationes, violentias et homicidia perpetrando et vias publicas et loca, per que ad reverendam basilicam principis apostolorum de Urbe omnibus religionem profitentibus
35 christianam liber aditus patere debebat, claudendo et bellicosus apparatibus muniendo, nobisque ac nostris gentibus basilicam ipsam, ne ibi dicta coronatio celebrari valeret, accessum totis viribus prohibendo et alias omni modo quo poterant maiestatem nostram offendere procurando. (2) Nos autem de Urbe postmodum recedentes, quamvis hec adeo notoria essent quod nulla possent tergiversatione celari et nos qui legibus subiecti
40 non sumus contra dictum Robertum propter premissa ipso inrequisito possemus pro-

913. ^a) corr. ex eam or.

^b) sic fere addendum; deest or.

^c) d in linea post add. or.

1) Cf. Ps. 31, 9.

cedere, tamen augusti clementia ex superhabundanti volens ex officio inquiri facere super hiis et super eo, quod gentes eiusdem Roberti eius fulti favoribus sue nequitie conscii et ministri nonnullas civitates et castra provincie Lombardie et specialiter civitatem Astensem et castra Valencie et Casalis Sancti Euagii, que mandata nostra iuraverant et sub nostra obedientia consistebant, fraudulenter occuparunt, nostros exinde 5 officiales expellendo, quas terras nostras in rebellionem detinet et detineri facit continuo occupatas et nobis et imperio sunt rebelles sua opera et mandato, et super nonnullis aliis excessibus, quos idem Robertus contra nos cotidie comictere dicebatur, Robertum predictum citari leg(itime) fecimus, ut coram nobis comparere curaret suam si posset innocentiam ostensurus. Verum idem Robertus obstinatus in dolis nedum in terminis ad 10 hoc sibi prefixis vel eorum aliquo coram nobis comparere contumaciter non curavit, set etiam mala malis addendo et peiora cotidie comitendo, dum contra rebelles nostros de Tuscia direxissemus signa cesarea, rebellibus ipsis, sicut vox publica docet et rei evidentia manifestat, subsidium armatorum misit, ut eosdem rebelles nostros in rebellionis erroribus foveat et diutius faciat oberrare. (3) Ipsius igitur Roberti absentiam Dei replente 15 presentia super premissis fidedignis et subficientibus receptis et examinatis testibus et eorum dictis in scripta redactis^d et solepniter publicatis et cum diligentia recensitis et facta nobis de ipsis per peritos nostri palatii relatione fideli, per ea que vidimus et audivimus et ex certa scientia, predicta omnia et singula publica et notoria esse et contra dictum Robertum tanquam contra publicum imperii hostem procedendum fore, 20 interloquendo pronuntiamus et declaramus sententialiter in hiis scriptis.

Lata et pronuntiata fuit dicta sententia a dicto serenissimo principe et domino domino Henrico Romanorum imperatore semper augusto in Monte Imperiali Florentin. dioc. in platea ipsius terre, ipso tunc pro tribunali sedente, sub annis Domini millesimo CCCXII, indit. XI, die XII. Februarii. Et lecta et publicata presentibus venerabilibus 25 patribus et dominis domino Bauduino archiepiscopo^e Triverensi, domino Henrico episcopo Tridentino cancellario eiusdem domini imperatoris, domino Amadeo comite Sabaudie, domino fratre Nicholao episcopo Botrontino, domino Henrico de Flandria mariscalco, domino Aimo de Blancmonte, domino Thoma de Septemfontibus, domino Toma de Belvedere, domino Egidio thesaurario eiusdem domini, domino Balduino de Mon- 30 cornetto, domino Iohanne de Sancto Laurentio, domino Ansaldo de Gondrecorte principibus et baronibus eiusdem domini imperatoris et comite Bindo de Sancta Flora, domino Uguccione comite de Marciano, Nerio Iannis de Pisis comite de Donoratico, domino Ugolino de Vichio, domino Vanne Ceno de Lanfranchis de Pisis, domino Giano, domino Torigiano et Carbone de Cerchiis, Tadeo de Ubertis, Baschiera de la Tosa et 35 Baldinaccio de Adimaribus et aliis multis testibus.

(S. N.) Ego Paulus condam domini Ranuccini de Monte Imperiali auctoritate imperiali iudex ordinarius et notarius publicus et nunc notarius et officialis camere dicti serenissimi domini Romanorum imperatoris predictae sententie et pronuntiationi interfui et suprascripta omnia mandato dicti domini scripssi et publicavi. 40

913. ^d) redaptis or.^e) corr. ex *ēpo* or.

914. INFEUDATIO COMITIS SABAUDIAE DE CIVITATE ET COMITATU ASTENSIBUS.

1313. Febr. 22.

Autographon Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4' nr. 17 assertum denuo accuratissime contulimus. Bulla aurea, quae olim filis sericis¹ pendebat, iam deest; cf. Doenniges 'Acta Henrici VII.' II, 197 not. 1. In verso legitur manu Bernardi de Mercato exaratum: lra donationis civitatis Astensis et tocius comitatus. Edidit Doenniges l. c. II, 194 nr. 54. Cf. infra ad Iun. 3 sqq. et Iul. 10. — Böhmer, Reg. Heinr. 522. (P. deest.)

10 ¶ Henricus septimus divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus ad perpetuam rei memoriam. ¶

(1) Dum in circuitu throni cesarei nostre mentis aciem et considerationis intuitum ad principes et barones imperii, qui ab eo nobilitatum et dignitatum radiis illustrantur, diligenter convertimus dumque merita cuiuscumque ipsorum discernimus, illos augusti
15 clementia sincerioris dilectionis et gratie recompensatione prosequitur, qui ante sue maiestatis conspectum per clare fidei studia et devotionis pure constantiam se gratos faciunt et exhibent fructuosos. Attendentes itaque magna et multiplicia merita spectabilis viri Amedei principis et comitis Sabaudie^a fidelis et affinis nostri karissimi^a, qui tamquam sidus^b prefulgidum circa illustre imperii solium, postquam ad illud nos dis-
20 positio divina vocavit, semper absque intermissione a dextris nostris assistens et sincerum sue fidelitatis affectum evidenter ostendens nos, qui vocati sumus a Deo in potestatis plenitudinem, pro sua particulari sollicitudine salubribus consiliis et laudabilibus servitiis continue relevare studuit et semper pro viribus nobis obsequi non desistit, et confidentes quod de virtute in virtutem conscendens tanto erga Romanum imperium fide ac devo-
25 tione concreseat, quanto se ab eo maioribus largitionibus et retributionibus communitum agnoverit, eidem comiti, cuius honorem et prosperitatem affectamus ex corde, libenti desiderio munificentie nostre dexteram aperimus. Cupientes itaque personam suam specialibus prevenire favoribus et gratiosis muneribus honorare, dicto comiti et eius legitimis heredibus de suo corpore per masculinam lineam ex Maria uxore sua et^c
30 sorore nostra predilecta nascituris vel si ex ea ipse liberos masculos non haberet, aliis eiusdem comitis legitimis liberis civitatem et comitatum Astensem cum universis et singulis castris, villis, casalibus, possessionibus, terris cultis et incultis, districtibus, territoriis, iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis civitatis et comitatus predictorum et cuiuslibet eorum in pheodum tenore presentium concedimus et largimur. (2) Conditiones
35 infrascriptas in concessione et largitione huiusmodi adicientes expresse, videlicet quod si eum dicte Marie forsan premori contingeret, ipsa Maria sola civitatem et comitatum predictos cum castris, villis, casalibus, possessionibus, terris, territoriis, districtibus, iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis supradictis quam diu vixerit habere debeat et tenere. Post cuius mortem ad liberos masculos ipsius Marie ex dicto comite^d natos
40 vel eis non extantibus ad alios dicti comitis legitimos liberos pheodum huiusmodi devolvatur. Verumtamen si postquam ipse comes fuerit rebus humanis exemptus,

914. ^a) Sabaudie—karissimi in loco raso artius scripta or. ^b) s in loco raso or. ^c) in linea post add. or. ^d) x—comite in loco raso artius scripta or.; et dicti comitis ed. Guichenoniana.

1) ciricei ruffi et rubei in transsumto dicuntur; v. Doenniges loco supra citato.

nos vel aliquis successorum nostrorum imperatorum et regum Romanorum civitatem et comitatum predictos vellemus redimere et ad manum nostram reducere, Maria, liberi et heredes prenominati et quilibet eorum per modum superius expressum nobis et cuicumque successorum nostrorum predictorum pro ducentis milibus florenorum auri dictos civitatem et comitatum cum castris, villis, terris, possessionibus, territoriis, districtibus, iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis predictis libere ac expedite restituant, ipsaque ducenta milia florenorum extra comitatum Sabaudie, quem propter supra vel infra scripta a servitiis de ipso imperiali culmini debitis in nullo penitus exonerare intendimus, in emptionem terrarum et locorum aliorum ascendentium ad valorem annuum viginti milium florenorum auri totaliter convertant, et easdem terras et loca prefati comitissa, liberi et heredes modo prelibato in pheodum perpetuis temporibus ab imperio recognoscant. Et predicta comitissa dictas res emptas ex dicta pecunia teneat in vita sua et post mortem ipsius ad dictos liberos devolvantur per modum de dicta civitate et comitatu in presentibus enarratum. Et tam iidem comes et Maria quam heredes et liberi eorum predicti causa premissorum cum ducentis sufficientibus equis armorum, videlicet ad rationem cuiuslibet centenarii de dictis viginti milibus florenorum cum uno equo, servient aliaque servitia facient, et per tres menses integros ubicunque locorum Italie singulis annis in expensis propriis predicta et alia servitia in registro camere nostre contenta faciant et facere teneantur. Expresse retinentes et reservantes exnunc nobis et eisdem successoribus nostris talia servitia, iura, servitutes et dominia in predictis civitate, comitatu, castris, terris, casalibus, possessionibus, territoriis, villis, districtibus, iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis supradictis, ac postquam eos, eas et ea ut dictum est nos vel successores predicti redemerimus pro predicta pecunie summa, in terris, locis et annuo redditu, qui et que de ipsa ut dictum est empti, empte ac empti fuerint, qualia in registro ipso continentur. Et memoratum comitem nobis recipientibus pro nobis et successoribus nostris predictis et Romano imperio de civitate, comitatu, castris, villis, casalibus, possessionibus, terris, territoriis, iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis supradictis homagium facientem et fidelitatis iuramentum prestantem et per iuramentum ipsum nobis et successoribus nostris predictis Romanoque imperio fidelitatem et obedientiam debitam ac etiam omnia alia, que in forma fidelitatis nova et veteri continentur, perpetuo fideliter facere et observare servitiaque supradicta impendere, iura, servitutes et dominia nostra pretacta, in quantum spectabit ad eum et Mariam ac heredes suos predictos, integraliter reddere et conservare ac ea vel eorum aliquod per se vel alium seu alios publice vel occulte nullatenus impedire promittentem, de civitate, comitatu, castris, villis, casalibus, terris, possessionibus, territoriis, districtibus, iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis supradictis tanquam de pheodo nobili per baculum, quem manu gestamus, presentialiter investimus. (3) Preterea comiti ac post eius decessum Marie, heredibus et liberis suis predictis in eisdem civitate, comitatu, castris, villis, terris, iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis supradictis merum et mixtum imperium et simplicem iurisdictionem per se et suos officiales exerceendam ibidem usque ad nostrum et successorum predictorum nostrorum beneplacitum per presentes damus et concedimus et ipsos ordinarios facimus in premissis. Mandantes et precipientes harum serie, obedientiam et servitium debitum a civibus, incolis et habitatoribus civitatis^e, comitatus, castrorum, villarum, casaliu, territoriorum, districtuum, terrarum et pertinentiarum predictorum prefato comiti tanquam eorum domino exhiberi et de iuribus et redditibus spectantibus ad dominium civitatis, comitatus, castrorum, villarum, casaliu, territoriorum, districtuum terrarumque predictorum absque difficultate qualibet integraliter responderi, et super hiis ab eisdem civibus,

incolis et habitatoribus, salvo semper et reservato prime fidelitatis debito in quo nostre maiestati tenentur, cum promptitudine iuramentum prestari, sicut indignationem nostram cupiunt evitare. (4) Demum per premissa vel aliquod premissorum non intendimus neque volumus, quod prefatus comes dictis Astensibus rebellibus nostris vel alicui
 5 eorum de excessibus, quos contra^f nos et imperium commiserunt, indulgere seu sententias, penas vel banna, quas et que predicti rebelles causa rebellionis contra nos et imperium attemptate incurrerint^g, relaxare quoquomodo valeat absque nostra licentia speciali. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum concessionum, investiture ac constitutionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem
 10 hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram et penam mille librarum auri pro dimidia parte camere nostre et pro reliqua dimidia passo iniuriam solvendarum se noverit incursurum.

Huius autem rei testes sunt: venerabiles Balduinus Treverensis archiepiscopus germanus et princeps noster karissimus et frater Nicolaus Botrontin(us) episcopus ac
 15 spectabiles et nobiles viri Iohannes Foresii et Fredericus Montisferetri comites, Henricus de Flandria marscaleus curie imperialis consanguineus noster, Thomas de Septemfontibus, Neapoleo de Mangone comes, Huguicio de Fagiola, Hugo comes de Buheke, Gothifridus de Hohenloch, Tancredus de Mutiliana et Binducius de Sancta Flora comites et plures alii nobiles fidedigni.

20 ¶ Signum domini Henrici septimi (M.) Romanorum imperatoris invictissimi. ¶

In cuius testimonium presentes litteras exinde conscribi et maiestatis nostre bulla aurea iussimus communiri.

Dat. apud Montem Imperialem in castris supra Florentiam, VIII. Kalen. Martii, indictione undecima, anno Domini millesimo trecentesimo tertiodecimo, regni nostri
 25 anno quinto, imperii vero primo.

Et ego frater Henricus Tridentinus episcopus sacre imperialis aule cancellarius vice domini Henrici Coloniensis archiepiscopi per Italiam archicancellarii recognovi.

915. 916. SENTENTIAE CONTRA REBELLES TUSCIAE.

1313. Febr. 23.

Cf. iam supra nr. 715. 716. 890. In adnotatione ponere liceat quae generaliter de imperatoris sententiis his temporibus emissis Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyck) pag. 68 sq. narrat¹.

914. ^{f)} sequitur rasura unius litterae or. ^{g)} incurrerint or.

35 1) Ante Florentiam et apud Sanctum Cassianum ubi diu fuimus et in Monte Imperiali diutius facte sunt multe declarationes et dilationes et talia huiusmodi necessaria, quae ego ignoro, cum de iure nunquam lectionem audiverim, de quo doleo multum. In civitate Pisana regis Roberti et bonorum suorum et civitatum multarum rebellium imperii necnon comitum, baronum et multarum singularum personarum imperii et civitatum ecclesie, qui fuerunt personaliter in Roma, in Lombardia et in
 40 Tuscia contra imperatorem, sententie diffinitive sunt date secundum qualitatem personarum et locorum et quantitatem culparum. Et omnia ista scripta publice et ab omnibus possunt videri. In processibus predictorum, diu antequam sententia daretur, voluit imperator, quod sui clerici ista tractantes

915. SENTENTIA CONTRA CLERUM ET VASSALLOS.

Sententiae hucusque ineditae 1) transsumtum a. 1316. Oct. 4 confectum¹ in tabulario civitatis Sarzanae nr. 15 inventum descripsimus². Item invenimus 2) fragmentum imbrevis-turae inde a pag. 931 lin. 44 possit superbie in Registro Leopardi Frenetti notarii, cuius apographi fragmentum bibliothecae nationalis Florentinae laudavimus iam supra nr. 470, fol. 17. (P. deest.)

Henricus septimus divina favente elementia Romanorum imperator et semper augustus ad perpetuam rei memoriam.

1. Ad^a conterendas perversorum insolentias et bonorum preconia extollenda pro-spicuens desuper iustitia regnorum solia erexit in populis et diversorum principum 10

915. a) et ad 1.

et in Bononiam et alibi in Tusciam, ubi litterati viri reperiuntur, mitterent ad videndum et exami-nandum, si [in] predictis vel in aliquo predictorum esset aliquis defectus. Quia si defectus propter negligentiam eorum qui talia ordinabant fuisset inventus, promisit eis, quod de vita et quod de honore eorum non essent securi. Ante sententiam assecraverunt imperatorem, quod in processibus nullus 15 esset defectus et hoc vellent secundum iura ante omnes clericos mundi sustinere. Dominus, qui alias viderat eorum opinionem de coronatione sui possibili alibi quam in Sancto Petro bonam, prout in litteris vestris continetur, quod licuit atque licet, licet plures clerici dominorum cardinalium sentirent contrarium, non dubitavit quod in processibus esset defectus, ex quo per tantos et cum tanta diligentia erant examinati et cum tanto periculo eorum eis noto et certo, si in eis defectus aliquis inveniretur. 20

Post hoc ipse motu iustitiae, sicut in mea conscientia credo, sententiam protulit, sed non simul de omnibus nec in eodem die, licet in eadem civitate, prout michi videtur ad presens. Et in mea conscientia adhuc sentio, quod audacius de maiori et magnis executionem sententiae fecisset si potuisset, quam scripto et verbo protulerit, in hoc Deo credens placere. De minoribus et multitudine non credo propter suam maximam compassionem et misericordiam, quod de ipsis quantum ad omnia 25 si potuisset, executionem iustitiae fecisset, sed quantum ad aliqua credo.

1) Cuius verba sunt haec:

Hoc est exemplum cuiusdam imperialis sententiae, cuius tenor inferius declaratur:

'Henricus septimus — et publicavi'.

In nomine Domini amen.

Anno a nativitate eius millesimo CCCXVI, indict. XIII, die III. Octubris. Dominus Puccius Chicholus de Lanfranchis potestas Serçane suprascriptum exemplum sententiae imperialis insinuatam, lectum et ascultatum coram eo et testibus infrascriptis, ad hoc ut ex eo possit fides plena exhiberi, approbavit et confirmavit et concessit michi et infrascriptis notariis licentiam et auctoritatem sub-scribendi in testes suam et dicti comunis Serçane auctoritatem interponendo atque decretum, sedendo 30 ad banchum pro tribunali in dicta terra sub palatio dicti comunis. Presentibus ser Manno not(ario) condam Guccii de Sancto Miniato, Bonucio condam Raynerii, magistro Moroello condam Amati de Serçana testibus ad hec rogatis et vocatis.

(S. N.)^a Ego Iachopus filius Iohannis Bonapartis de Serzana imperiali auctoritate index ordi-narius et not(arius) suprascriptum exemplum, quia lectum et ascultatum fuit per me^b cum infra-scriptis not(ariis) ad originale et quia inventum fuit concordare cum eodem, ideo de licentia supra-scripti potestatis me in testem subscripsi, signum et nomen proprium apponendo.

(S. N.)^c Ego Thomaxinus condam Parentis de Serçana imperiali auctoritate notarius et index ordinarius suprascriptum exemplum, quia lectum et ascultatum fuit per me cum suprascripto et infra-scripto notariis ad originale et quia inventum fuit concordare cum eodem, ideo de licentia suprascripti 45 potestatis me in testem subscripsi, signum et nomen proprium apponendo.

(S. N.)^d Ego Bonfante dictus^e Fantonello de Bononia imperiali auctoritate notarius suprascriptum exemplum imperialis sententiae insinuatam, lectum et ascultatum coram suprascripto domino potestate per me dictum notarium cum suprascriptis notariis ad originale scripsi et exemplavi et quia inventum fuit concordare cum originali de mandato suprascripti domini potestatis, ad hoc ut ex eo possit 50 haberi plena fides, me subscripsi, signum et nomen proprium apponendo.

2) Cf. *Indice delle più importanti Pergamene storiche ... che si conservano nell'Archivio comunale di Sarzana* (Sarzana 1904) pag. 7. *Servatur etiam apographon in Registro veteri eiusdem tabularii fol. 26.*

a) abhinc alia manus 1. b) sequitur per me subpunctum 1. c) iterum alia manus 1. d) manus principalis 1. e) dicto 1.

potestates, inter que Romanum imperium, cui disponente Domino licet immeriti presidemus, obtinere voluit principatum, cum enim ex Deo regnent reges¹ et omnes principes dominantur in terris sitque iubente apostolo² omnis anima sublimiori potestati subdita, qui[cun]que potestati resistit, dispositioni divine contraire videtur. Profecto
 5 fideles singuli mandatum apostoli^b necesse est adimpleant et eorum superioris colla ingo submictant oportet ac serviat iudicio libertatis quodque circa exhibenda iura sua et grate devotionis ac debite subiectionis obsequia nostri mandato pareant Redemptoris, qui visa figura numismatis reddi que sunt cesaris cesari et que sunt Dei Deo³ statuit et precepit.

2. Sane post nostrum Ytalie felicem ingressum dum magnificentia nostra pro
 suscipiendis imperialibus infulis properaret ad Urbem, nonnullos nobiles, vassallos et
 fideles imperii per nostras litteras⁴ perhemptorie fecimus evocari, eis nichilominus sub
 pena privationis feudorum, privilegiorum et omnium aliorum que ab imperio obtinebant
 15 districtius iniungentes, ut infra certum spatium temporis personaliter cum decenti arma-
 torum comitiva presentiam nostram accederent, comitaturi latera nostra tunc regia ad
 coronam, demum per edictum publice propositum tam ipsos quam episcopos, abbates,
 canonicos et capitulum ac alios nobiles et vassallos eiusdem imperii, quorum omnium
 nomina inferius annotantur, ut cum decenti armatorum comitiva tam equitum quam
 20 peditum nostro se conspectui in castris supra Florentiam in nostra et imperii rebellione
 persistentem infra certum perhemptorium terminum competentem personaliter presen-
 tarent, nobis et ipsi imperio adversus rebelles nostros et precipue civitatem predictam
 obsequium debitum impensuri. Et ipsi, quos veluti gratitudinis filios pro beneficiis,
 quibus predecessores nostri divi auxere augusti, innate fidei et prompte devotionis et
 omnimode reverentie pretendere clariora signa credidimus, nedum quod venire superbe
 25 contempserint, verum etiam eorum nonnulli rebellium nostrorum venenosiss^e subiectioni-
 bus et iniquis factionibus temere adhererunt et fidei nostre cultu exorbitantes et
 semitis tamquam servi delicate nutriti⁵ in nos summum^d mundi principem proterviunt
 inconsulte, reddentes nobis pro gratia contumeliam, pro beneficio contemptum^e ac illa
 stipendia, que mus in pera, serpens in gremio et ignis in sinu suis hospitibus iuxta
 30 vulgare proverbium largiuntur⁶. Equidem illa consuevit ingratitude species, qua
 beneficia percepta negantur, aliquidurbationis afferre, hec autem maioris doloris habet
 aculeos^f, qua in bono malum colligitur et odium in dilectione notatur.

3. Set [temeri]tatem^g eorum imperialis mansuetudo dissimulans patienter et cupiens
 errantes ab invio ad viam rectitudinis revocare, [ipsos]^g iterato ad omnem eorum mali-
 35 ciam convincendam per aliud edictum⁷ publice propositum requiri et moneri fecimus et
 citari, ut infra alium terminum perhemptorium competentem coram nobis seu audientia
 nostra leg(i)ptime comparerent ad eorum defensionem et excusationes faciendas si quas
 haberent legiptimas et de iure admittendas. Obferentes nos paratos eos audire benigne
 et quantum honeste fieri posset et illorum excusationes et deffensiones admittere ac
 40 ipsos favorabiliter pertractare ac pollicentes eis in personis, familiaribus ac rebus eorum
 accessum, moram et reditum liberum et securum ad eorum liberam voluntatem.

4. Verum sicut nec profec[er]imus apud eos nec^{g*} ipsi orrorem deposuerint nec per
 se vel responsales aliquos studuerint comparere, trahentes [locum]^h a potentia, set potius
 ins[i]pientia, quasi non sit qui eorum possitⁱ superbie cornua incurvare, porro iidem^k

45 915. ^b) apostoli 1. ^c) fere illegibile 1. ^d) sumpnum 1. ^e) contentum 1. ^f) aculeos 1.
^g) uncis inclusa evanuerunt 1. ^g*) et 1. ^h) omnino evanidum 1; ita in Registro legitur. ⁱ) abhiac 2.
^k) idem 1.

1) Prov. 8, 15. 2) Rom. 13, 1. 3) Matth. 22, 21. Marc. 12, 17. Luc. 20, 25. 4) Cf. supra
 nr. 695. 5) Cf. Prov. 29, 21. 6) Cf. eadem fere verba iam supra pag. 654 lin. 18—20 et not. 5.
 50 7) Serratum non est; cf. etiam Citationem civitatis Florentinae supra pag. 700.

tam episcopi, abbates, canonici et¹ capitulum quam nobiles, vassalli et fideles feudorum suorum que ipsi ab imperio definebant investituram infra tempus a iure prefixum petere et iuramentum pollicere fidelitatis debite non curarunt.

5. Quibus omnibus in libra^m iustitie preponderatis diligenter, ex quo beneficia nostra non prosunt et ipsi ad Deum vel singularem eorumⁿ principem noluere habere respectum, eligentes potius gradi per devia quam per viam rectam, semperque eorum ascendit iniquitas, donec exurgens iustitia pro iudice sedeat adipēs^o quos^p ipsa prodire vidit abscissura, ipsis absentibus et contumacibus, leg(iptime) tamen monitis et citatis ad hanc declarationem et privationis sententiam audiendam, habita^q cum principibus et^r proceribus nostris et aliis iurisperitis super premissis, que adeo sunt notoria quod in-
fitiationi non est locus, examinatione diligenti, Christi nomine invocato dicimus et antiqui iuris verbis inherentes declarando pronuntiamus^s episcopos, abbates, canonicos, capitulum, qui nunc insunt ecclesiis, nobiles, vassallos et fideles eisdem ac heredes et successores^t nobilium, vassallorum et fidelium ipsorum in perpetuum omnibus feudis, privilegiis, bonis, honoribus, iuribus et^r iurisdictionibus et gratiis^u quibuscunque que^v 15
ab imperio definebant esse privatos et etiam destitutos, ac^w in hiis scriptis pro tribunali in maiestate nostra sedentes sententialiter privamus eisdem eaque^x omnia tamquam ab ingratis revocamus et applicamus fisco nostro disponenda pro nostre^y libito voluntatis. Hanc nostram declarationem et privationis sententiam ex certa nostra scientia robur firmitatis perpetue obtinere^z volentes et supplentes omnem defectum, si quis fortassis 20
est habitus in processu ob aliquam iuris solemnitatem obmissam, de imperiali plenitudine potestatis, lege aliqua, consuetudine vel dissuetudine^a non obstantibus, quas pro nominatis haberi volumus et expressis.

6. Nomina vero episcoporum, abbatum, canonicorum, capituli^b seu ecclesiarum ipsorum ac nobilium, vassallorum et fidelium eorundem sunt hec:

Episcopus Florentinus etc.

Episcopus Lunensis etc.^{c.1}

Data et pronuntiata fuit dicta sententia per dictum dominum imperatorem pro tribunali sedentem et lecta et publicata mandato et in presentia ipsius domini imperatoris per Anthonium^d Petri de Mediolano notarium et in presentia^e Leopardi Frenecti 30
de Pisis^f et^g magistri Iohannis de Urbino^g et mei^h Pauli de Monte Imperiali notariorum camere dicte maiestatisⁱ, quibus et michi notariis supradictis idem dominus imperator precepit, quod de predictis faciant et dent et faciam et dem publica instrumenta, in castris apud Montem Imperialem supra Florentiam. Et hec omnia ibidem acta fuerunt convocata inibi et congregata mandato imperiali multitudine copiosa tam nobi- 35
lium quam popularium de partibus Ytalie et ultramontanis et aliunde. Presentibus^k magnificis viris dominis Amadeo comite Sabaudie, Iohanne comite Foresi, Manfredo de Claramonte comite Moac, Henrico de Flandria mariscalco dicti domini imperatoris, Taneredo comite de Mudiglana, Frederico comite Montis Feretri, Conte comite de Ilcio, Spinetto marchione Malaspine et dominis Egidio^l thesaurario domini imperatoris, Fran- 40
cisco Tani de Ubaldinis, Nich(olao) de Cauro de Ianua, Baldinaccio de Adimaribus de

915. 1) *deest* 1. m) libro 1. n) terrenum 2. o) ad ipsos *male* 1. p) ex quibus 1.
q) habito 1. r) *deest* 2. s) pronuntiamus 2. t) subcessores 1. u) gratiarum 1. v) quo 1.
w) hac 1. x) que 1. y) nostro 1. z) optinere 1. a) vel dissuetudine *deest* 1. b) cap^m 2.
c) loco Episcopus Lunensis etc. 2: et alii etc. et singulares etc. d) Antonium 2. e) mei *add.* 2. 45
f) notarii camere imperialis *add.* 2. g) et—Urbino *post* Imperiali 2. h) mei *deest* 2. i) loco
camere dicte maiestatis 2: ipsius domini imperatoris. k) loco Presentibus — rogatis 2: Presentibus
testibus quibus supra. l) Egidio 1.

1) Nomina huius sententiae in 1 et 2 omissa esse valde dolemus.

Florentia, Baschiera de Tosinghis de Florentia, Alexandro de Ogi, Simone Phy(lippi) de Pistorio, Nicholao de Bonsignoribus de Senis, Iohanne Ceno de Pisis, Tebaldo de Belloviso, Baldovino de Montecorneeto, Ran(erio) de Casulis, Giano de Cerchis de Flor(entia), Paulo de Faggiola et Ran(erio) Iannis comite de Donoratico et quam pluribus aliis fidedignis testibus ad hec vocatis et rogatis^k. Dominice nativitatis anno millesimo^m CCCXIII, indiet. XI, die XXIII. mensis Febr., ac regni ipsius domini imperatoris anno quinto, imperii vero primoⁿ.

(S. N.) Ego Paulus olim ser Ranuecini de Monte Imperiali, qui olim Podium Bonici vocabatur, auctoritate imperiali iudex et notarius publicus et nunc notarius camere sacre imperatorie maiestatis predictis pronuntiationi, prolationi et declarationi et sententie interfui et suprascripta omnia rogatus scripsi et publicavi.

916. BANNITIO CIVITATUM ALTERA.

Codicem C bibliothecae Riccardianae Florentinae nr. 786 (M II nr. III) chart. fol. saec. XV. in. fol. 241bis denuo contulit vir cl. Holder-Egger. Pronuntiationem supra nr. 890 statim in codice sequitur. Edidit a. 1740. Lamius loco supra ad nr. 715 citato pag. 216 sqq. Orthographiae Italicae vestigia non semper adnotavimus. Textum haud omnino sanare potuimus.

Post Lamium edidit etiam a. 1778. Frater Ildefonsus 'Delizie degli Eruditi Toscani' XI, 114 sqq. ex aliis codicibus castigatam, quorum cognitionem non habemus. Sed cum ad textus verba emendanda nihil faciat illa editio, nominum potiores tantum lectiones varias sub sigla J adnotavimus.

Cf. iam supra bannitiones civitatis Florentiae nr. 716 et civitatum Lucae, Senarum etc. nr. 768. — Böhmer, Reg. Heinr. 523. (P. 537.)

In^a eterni Dei nomine amen.

Henricus Dei gratia^a Romanorum imperator semper augustus ad certitudinem presentium et^b memoriam futurorum.

1. Confundantur superbe agentes et iniqui conturbentur et erubescant¹, dum preponderantia eorum peccata, quibus iram meruerunt, appensa in statera iusticie ipsos trahunt in maledictionis profundum et faciunt gentibus in derisum². Sicut cera fluit a facie ignis, sic pereant peccatores pertinaces in malo, exultent iusti in conspectu Dei et in letitia delectentur³, habentibus virtute premium et culpa supplicium transiens posteris in exemplum ex ore sedentis in throno iusto iudicio procedente.

2. Sane dum conatus^c nefandos et opera detestanda comunium et universitatum civitatum Pistorii, Vulterrarum, Grosseti^d, Clusii necnon et castrorum Prati^e, Sancti Miniatis, Sancti Geminiani, Collis vallis Else, Montis Puliciani et Castri Plebis necnon et infrascriptarum singularum personarum, quarum aliquae de civitatibus et castris predictis, aliae vero de Florentia, Luca, Pisis, Senis, Eugubio, Monte Imperiali, qui olim Podium Bonici dicebatur, et aliis terris et locis existunt et inferius pro ordine describuntur, rebellium cesaree maiestatis diligenter attendimus, venit patenter in lucem, quod ipsi, qui ex imperialium libertatum et honorum adipe impinguati et dilatati existunt, antiquorum beneficiorum, quae patres eorum ab imperio recepisse noscuntur, immemores et obtuso gratitudinis intellectu facti degeneres et in reprobum sensum⁴ elati, contra

915. ^m) M 2. ⁿ) hic desinit 2.

916. ^a) ¶ In—gratia ¶ C. ^b) praecedat ac subpunctum C. ^c) corr. ex conatos C. ^d) Grosseti hic C. ^e) Pratri C.

1) Cf. Ps. 118, 78. 6, 11.

2) Cf. Thren. 3, 14.

3) Ps. 67, 3. 4.

4) Cf. Rom. 1, 28.

imperatoriam maiestatem eorum dominam et magistram ipsorum et aliorum fidelium quietem commodam procurantem, quam eum omni subiectione revereri cuique humiliato spiritu obedire tene[n]tur, erigentes superbie cornua et se in aliorum foveam demergentes, maiestatem ipsam, postquam provincie Tuscie fines intravimus, contumeliis et iniuriis provocarunt et provocare continuatione temeraria et temeritate presumptuosa non cessarunt postmodum neque cessant, tamquam qui videntur elegisse^f pro gloria confusionis obprobrium et inreparabili[s] ruine periculum pro tutela.

3. Nam licet nos antequam pro imperialis dyadematis suscepcione profi[cis]cere-
mur ad Urbem, comunia et universitates easdem singulariter et legitime requiri fecimus
et moneri, ut coram^g nobis per suos syndicos sufficienter comparere curarent, prestituri
nobis ut tenebantur et tenentur debite fidelitatis iuramentum et nostris mandatis et
beneplacitis parituri, tamen ipsa comunia et universitates a semitis mandatorum Do-
mini oberrantes et obturantes more aspidis aures suas¹, dictos syndicos ad presentiam
nostram mittere dictumque iuramentum prestare contumaciter obmiserunt. Et nichilo-
minus [tam] eadem comunia et universitates quam nonnullae de infrascriptis privatis
personis, sicut ad nostrum auditum publica fama deduxit et fide dignorum testimonia
et rei experientia oculate probarunt nosque cottidie clarius experimur, una cum Floren-
tinis, Lucanis et Senensibus imperii hostibus et reipublice turbatoribus manifestis, facta
cum eis coniuratione in predictae maiestatis offensam, Romam adveniente nostre im-
perialis coronacionis tempore ad exercendam preexcogitatam maliciam, videlicet ut si^h
possent coronacionis sollempnia perturbarent, et ipsorum iniquitate nequeunte ibi per
Dei gratiam prevalere nobisque postmodum contra Florentiam et alios hostes prefatos
nostra signa felicia dirigentibus, Florentiam, utⁱ pro posse suo Florentinos diutius in
rebellionem foverent, gentesⁱ armatas sue ministros nequicie transmisisse ac aliqui de
ipsis personis singularibus personaliter accessisse noseuntur. Et ipsorum quidam per se,
quidam per alios primo in Urbe vias publicas et loca, per que ad reverendam^k basili-
cam principis apostolorum de dicta Urbe non solum nobis, sed etiam omnibus religionem
profitentibus^l christianam [liber aditus patere debebat]^m, munire ac nobis et ipsis genti-
bus nostris ad dictam basilicam, ne ibi dicta coronatio celebrari posset, aditum totis
prohibere viribus presumpserunt et tam in Urbe ipsa partibusque vicinis quam post-
modum in Tuscia simul cum aliis hostibus nostris predictis et sine ipsis insidias posue-
runt, obstacula paraverunt, spoliaciones, violentias, incendia, homicidia et alios enormes
excessus in nostre maiestatis offensam, reipublice perturbacionem ac pacis et tranquil-
latis dicte provincie impedimentum nequiter perpetrarunt. Infrascripteque persone
singule pro sua singulari iusticiaⁿ et calliditate civitates, castra et alia loca dicte pro-
vincie, que nobis debitam obedientiam denegant, ad rebellionem et ad predictos et
alios contra nos committendos excessus pro sue malignitatis instigacione nequiter concit-
arunt ipsasque civitates, castra et loca in rebellionem tenuerunt et tenent, dando eisdem
civitatribus castris et locis ad id auxilium, consilium et iuvamen.

4. Nos autem, licet hec adeo notoria essent, quod nulla tergiversacione^o celari
valerent, et nos qui legibus subiecti non sumus contra comunia et universitates pre-
dictas et ipsas singulares personas possemus ipsis inrequisitis procedere, tamen ex
augusti elementia, que libentius emendat in subditos peccata quam puniat nec exerit
ferrum precisionis in morbos, quos sanare potest mulcebris lenitatis medicine, ut ex-

916. ^f) eligisse C. ^g) bis scriptum, in fine paginae deletum C. ^h) ut si corr. ex nisi C. ⁴⁵
ⁱ) ut—gentes in margine alia manu suppleta C. ^k) reverendum C. ^l) proficiscentibus C. ^m) uncis
inclusa exciderunt C; sed posuimus ex Interlocutione supra pag. 925 lin. 35. ⁿ) sic C; an pro astucia?
^o) tergiversacione C.

1) Cf. Ps. 57, 5.

periremur, utrum aliquis obedientie spiritus remansisset in eis, volentes super hiis ex officio inquiri facere contra eos, comunia, universitates et singulares personas prefatas singulariter et legitime citari¹ fecimus, ut coram nobis ad suam si possent innocentiam ostendendum comparere curarent, alioquin super hi[i]s etiam ad sententiam non obstante
 5 ipsorum et cuiuslibet eorum absentia procedere curaremus. Verum eadem comunia et universitates et singulares persone in malicia ac contumacia obstinata nec ipsi^p nec ipsorum aliquis in terminis ad hoc eis prefixis^q vel quivis eorum etiam post ipsos terminos expectati comparere coram nobis aliquatenus curaverunt, propter quod nos ipsos contumaces esse reputamus ac super his pronunciamus fore non obstante ipsorum
 10 contumacia procedendum.

5. In ipsorum igitur absentia, quam Dei replet presentia, receptis et examinatis testibus supradictis et eorum dictis^r in scriptis redactis et per peritos nostri pallatii sollempniter publicatis et cum diligentia recensitis factaque nobis de ipsis per eosdem peritos relatione fideli et^s super hiis omnibus procerum, principum et aliorum baronum
 15 nostrorum communicato consilio, postquam apud eos nec requisitiones nec monita nec mansuetudo nec benignitas proficere possunt, ut ipsorum temeritas elidatur, Christi nomine invocato, in presentia dictorum nostrorum procerum, principum et baronum et populi multitudinis copiose

(I) in hi[i]s scriptis sentenciamus, decernimus et pronunciamus, quod muri,
 20 murorum turres et porte civitatum predictarum Pistorii, Vulterrarum, Grosseti, Clusii ac etiam predictorum castrorum Prati, Sancti Miniatis, Sancti Geminiani, Collis vallis Else^t, Montis Puliciani et Castri Plebis, sumptibus [et] expensis^u hominum civitatum et castrorum predictorum totaliter diruantur et funditus destruantur, eisdem sumptibus et expensis^u omnia fossata et valla in ambitu ipsarum civitatum et castrorum facta
 25 explanentur^v et devastentur et impleantur, et dictorum murorum et vallorum et fossatorum solum aratrum paciatur^w et numquam muri, fossata et valla predicta reficiantur absque cesare[e] celsitudinis licentia speciali.

(II) Eadem etiam comunia et universitates earundem civitatum Pistorii, Vulterrarum, Grosseti, Clusii, castrorum Prati, Sancti [Miniatis, Sancti]^x Geminiani, Collis vallis Else^t, Montis Puliciani et Castri Plebis, omnibus privilegiis, libertatibus et immunitatibus a nobis vel predecessoribus nostris imperatoribus vel regibus Romanorum vel eorum vicariis concessis eisdem necnon et statutis, consuetudinibus, quocumque^y iure vel titulo eis competant vel sint quesita, et mero et mixto imperio, si quod actenus consueverunt exercere vel facere exerceri, et omni iurisdictione in civitatibus et castris predictis et quodlibet ex eis et earum ac eorum burgis necnon et quibuscumque aliis castris et villis perpetuo privamus, iustitia suadente.

(III) Ac etiam omnia pedagia, theolonea^z, gabellas, redditus, proventus et cetera bona mobilia et immobilia, que ipsa comunia et universitates et quo[d]libet et quelibet^a ex eis habent, tenent vel possident vel quasi seu alii eorum vel earum nomine
 40 percipere vel habere consueverunt temporibus retroactis, necnon et castra, burgos et villas, municiones, fortellicias, redditus et proventus et quecumque alia bona, que comunia et universitates predictae et quodlibet seu quelibet ex eis intus et extra civitates et castra ipsa habent vel possident aut quasi, cum ipsorum iuribus, iurisdictionibus, mero et mixto imperio nobis et nostre camere confiscamus.

(IV) Et nichilominus comunia [et] universitates civitatis Pistorii in mille libris auri, Vulterrarum in sexcentis libris auri, Grosseti, Clusii, Prati, Sancti Miniatis,

916. p) ipsius C. q) prefissis C. r) dicta C. s) sequitur in delet. C. t) Helse C.

u) corr. ex ex ipis C. v) corr. ex explanantur C. w) paciantur C. x) exciderunt C. y) corr. ex quoquocumque C. z) corr. ex theoloneum C. a) corr. ex quēlibet C.

50 1) Citatio serrata non est; cf. pag. 931 not. 7.

Sancti Geminiani, Collis vallis Else^b, Montis Puliciani et Castri Plebis et cuiuslibet eorumdem in quingentis libris auri puri dicte nostre camere applicandis et persolvendis condempnamus et sentencialiter in hi[i]s scriptis pronunciamus.

cf. nr. 716
cap. 7 (III).
nr. 768
cap. 4 (I).

(V) Et omnes et singulos infrascriptos de civitate et castris predictis et infrascriptis terris et locis, ut infra per ordinem apponuntur, et qui singuli pro posse suo fautores existunt et auctores rebellionum et excessuum predictorum fuisse et esse noseuntur aliis nostris hostibus a[s]sistendo continue, ut superius continetur, tamquam rebelles et proditores imperii et lese maiestatis crimine reos de toto Romano imperio exbannimus et diffidamus et eorum omnium et singulorum bona omnia mobilia et immobilia, iura et actiones in quibuscumque rebus et ubicumque in imperio com-
petant, nostre camere adnotamus et confiscamus, privantes eos omnes et singulos omni honore et dignitate, immunitatibus et privilegiis, franchisiis et libertatibus a nobis vel predecessoribus [nostris] imperatoribus vel régibus Romanorum et a quibuscumque principibus, nobilibus et personis aliis eis concessis seu quocumque titulo acquisitis. Et eos et quemlibet eorum perpetua dampnamus infamia, ita quod sint
intestabiles et ad nullum actum legitimum de cetero admittantur. Et si quo tempore aliquis ipsorum in imperii forciam devenerit, sibi extremum furcis supplicium inferatur.

nr. 716
cap. 7 (IV).
nr. 768
cap. 4 (V).

(VI) Dictarum quoque civitatum et castrorum et cuiuslibet ipsorum et locorum, que sub earum et eorum districtu hactenus exstiterunt, omnes et singulos peritos iudicandi et assidendi, advocatos advocandi et tabelliones tabellionatus^c officio privamus et perpetue volumus infamie subiacere.

(VII) Potestates^d et iudices ac notarios, qui predictae rebellionis tempore vel in futurum de predictis offensis obnoxii fuerint et quivis ipsorum absque nostra vel successorum nostrorum licentia ad regimen dictarum civitatum et castrorum vel alicuius earum aut eorum exercendum accesserint, omni assidendi et iudicandi et notariatus et cuiuslibet magistratus officio, dignitate et auctoritate omnibusque privilegiis, immunitatibus, honoribus et iuribus eis a nobis vel predecessoribus nostris concessis vel alio modo quesitis omnino privamus et tamquam rebelles imperii exbannimus et diffidamus, ut a cunctis nostris et imperii fidelibus impune personaliter et realiter offendantur.

nr. 716
cap. 7 (V).
nr. 768
cap. 4 (VI).

Mart. 23.

(VIII) Preterea mandamus, quod nullus princeps vel alius nobilis seu quecumque persona, etiam cuiuscumque status seu condicionis existat, nullaue civitas, castrum vel villa seu quecumque universitas deinceps dictis comunibus vel universitatibus Pistorii, Vulterrarum, Grosseti, Clusii, Prati, Sancti Miniatis, Sancti Geminiani, Collis vallis Else^b, Montis Puliciani et Castri Plebis ac dictis singularibus personis per nos ut patet superius condempnatis et diffidatis vel alicui eorum seu earum det vel prestat in aliquo auxilium, consilium vel favorem, nec personas ipsas vel aliquam earum post unius mensis spacium ab hodie computandum quoquo modo receptet, sub pena quinquaginta librarum auri pro qualibet civitate, principe vel alio nobili et viginti libris auri pro quolibet castro et decem libris auri pro qualibet persona privata, quotiens contra factum fuerit, et plus et minus ad nostrum arbitrium et nostre camere persolvendis.

nr. 716
cap. 7 (VI).
nr. 768
cap. 4 (VII).

(IX) Decernentes quod unicuique impune liceat supradictas personas per nos taliter condempnatas et earum singulas necnon incolas et habitatores civitatum et castrorum superius condempnatorum et terrarum, que olim de districtibus fuerint ipsorum, personaliter et realiter capere et detinere, nostre curie de bonis ipsorum que ceperit duas partes assignando et sibi terciam retinendo^e. Inhibentes expresse, ut sepe dictorum communium vel universitatum seu ipsarum singularium personarum

916. ^b) Helse *C.* ^c) *corr. ex* tabellionatos *C.* ^d) *corr. ex* potestas *C.* ^e) retinendi *C.*

vel alicuius ipsarum debitores de debitis, in quibus tenentur eisdem, ipsis nullatenus satisfaciant neque presumant quomodolibet respondere, alioquin tantumdem nostre camere persolvant et ad id sine strepitu vel figura iudicii compellantur.

6. Ab huiusmodi tamen sententiis, condemnationibus, diffidamentis et bannimentis
 5 et aliis omnibus et singulis processibus supradictis omnes illos qui sunt de nostra familia et qui ab eisdem comunibus vel universitatibus exulant quacumque ratione vel causa, qui castra nostra^f secuntur, et qui venerint vel infra quindecim dies futuros ab hodie computandos accedent, videlicet post et non ante quam accesserint ad mandata nostra, volumus et declaramus cum eorum familiis et bonis exceptos et exemptos esse ac sub
 10 nostre protectionis clipeo permanere. Quos omnes et singulos cum eorum familiis et bonis contra premissa sub protectione nostra et imperii reservamus.

7. Has nostras sententias et alia omnia supradicta ex certa scientia robur firmitatis perpetue obtinere volentes et supplentes omnem defectum, si quis forsan est habitus in processibus ob aliquam iuris sollempnitatem omissam^g, de imperiali plenitudine
 15 potestatis, aliqua lege, consuetudine vel dissuetudine non obstantibus, quas haberi volumus pro expressis.

8. Nomina vero illorum, qui de predictis publice inculpantur et contra quos processum est et reperti sunt culpabiles de predictis, sunt infrascripti:

(I) In primis de civitate Florentie sextu Ultraarni

20	Lappus	}	condam Iacobi de Bardis de Florentia
	Gualterottus		
	Iohannes et		
	Gualterius		
	Anastasius de Bardis		
25	Simon condam Geri de Bardis		
	Ceechinus ^h condam Geri de Bardis		
	Cece et	}	Iuliani de Florentia
	Terucius ⁱ		
	Bartholomeus ^k condam ^l Rede		
30	Ricchardus	}	omnes condam Nepi de Bardis de Florentia
	Tomasus		
	Ciampus et		
	Nepus		
	Bandellinus Iannis Bonaguide		
35	Coltus Bonaguide		
	Gerrardinus ^l filius Colti		
	Masinus condam Simonis Iacobi		
	Maçinus del' Acerano ^m		
	Nerius	}	condam Simonis Iacobi
40	Gerius et		
	Nellus		
	Franciscus et	}	condam Iannucci de Bardis de Florentia
	Bertinus		
	Lapuccinus Guernieri et	}	de Bardis
45	Bandinellus Iannucci		

916. ^f) *supra lineam add. C.*

^g) obmissam C.

^h) *al. Teghinus adnotat J.*

ⁱ) Tuccius J.

^k) Bartholus J.

^l) Gherardus J.

^m) delacerano C.

Iohannes Pini de Rossis	
Bandinus Liscii	
Stoldus et } eius filii	
Bianchus }	
Stoldus condam Coppi Stoldi	5
Guccius condam Tinghi Bandini	
Manfredus ⁿ Stoldi	
Berlingherius condam Albiçi Baldesis	
Tinghus eius frater	
Guidus condam Gerrardi della Fede	10
Pela et } Maçini	
Bandinus }	
Forparius et } del Rosso	
Iacobus }	
Tribaldus de Rossis	15
Guido Rigatelli	
Silvester et } eius filii	
Bartholus }	
Torellinus ^o et } de Fornariis	
Binguccius }	20
Squalsa Lapi del Bocchaccio	
Barone de Rossis	
Niccholuccius de Belfredellis	
Aghius Gione de Alumis ^p	
Banchus de Allionis	25
Cioninus } de Aglionis	
Ciandinus }	
Vanni et }	
Bancheronus }	
Coppus Cotenna	30
Lapus eius frater	
Noffus Guidi	
Tegghia et } de Frescobaldis de Florentia	
Gerius }	
Guido Panicee	
Cione Benintendi	35
Mettus et } Bellioti de Florentia	
Cenne }	
Cassinus Sassini	
Nerius Corsini	
Iustus Benci	40
Iacobus de Certaldo dictus Iudex	
Beccha et } condam Cecchi de Quarata et	
More }	
Simon eius filius	45
Loctuco de Quarata	
Rinuccius et } fratres de Piano qui dicuntur Notarii	
Ugho }	
Albiçinus Ughi	

- Prior Bartholi
 Banchus et } eius fratres
 Lopus }
 Franciscus della Scorta
 5 Goccia de Nerlis^q
 Nerlus de Nerlis
 Barone Bellagonella
 Mannetus eius filius
 Bancherinus Blettoldi
 10 Gerius eius frater
 Bone et }
 Ticius } condam Iacobi de Varaçano
 Vanni condam Chiari de Varaçano
 Gerius Bonsi Siguli
 15 Bindus et }
 Dacuccius } de Canigianis
 Cere^r de Canigianis
 Huricus^s condam Sarelli^t
 Albiqus de Corbinellis qui dicitur Iudex
 20 Boninsegna Angelucci^u
 Paccinus et }
 Paglace } de Malchiavellis
 Vanni de Guicciardinis
 Bencinus Sanne Benci
 25 Donatus frater dieti Sanne
 Feus Gueri
 Pierus Compangni
 Guadangnius eius frater
 Lopus Raynerii
 30 Bindus }
 Lottus et } eius fratres
 Guiduccius }
 Ugo Ugolini Benevieni
 Iohannes Lapi Ugolini
 35 Tottus et }
 Bindaccius } condam Raynaldi^v
 Guccius de^w Ponçano^x
 Tuccius Ferrucci
 Taddeus Rammucci de Munitolis
 40 Ceppus magistri Lamberti
 Binellus Guicciardi qui dicitur Notarius
 Iohannes Mazza
 Pulce et }
 Pinus } condam Chiavicelle de Tigliamocchis
 45 Bellineccione de Chacciaforis
 Lapaccius Chacciaforis^y

916. ^q) *hic add. J:* et Guccius et Foresinus eius filii Cantinus et Coppus q[uondam]
 Nerli Goccia Gherardi. ^r) Cece *J.* ^s) Chericus *J.* ^t) *al. Sassori adnotat J.* ^u) Angio-
 lini de Angiolieris *J.* ^v) de Panzano *add. J.* ^w) ponte sevio *add., sed delet. C.* ^x) Panzano *J.*
 50 ^y) Lap. Chac. *alia manu post suppl. C.*

Bensus^z Pagnoccha
 Quecharus de Soderinis
 Guerra de Soderinis
 Corsellus Bonacchursi
 Silvester eius filius

5

(II) De sextu Saneti Petri maioris de Florentia

Bellinecione de Donatis

Lore Scolari

Donatus Gerii

Aipardus et }
 Iacobus } condam Taddei

10

Sinibaldus Simonis

Americhus

Iohannes et }
 Thomasius } condam Chursi de Donatis

15

Masus de Donatis

Ursus Biccichochy

Maruccius

Donatus et }
 Lappus } condam Martelli de Donatis de Florentia

20

Donatus qui dicitur Iudex de Donatis

Lapus et }
 Curla } filii Loris Scolari^a

Taddeus Buosi de Donatis

Lapus

Iohannes }
 Scalore et } filii Bellinecionis de Donatis de Florentia
 Doncellus }

25

Bindus et }
 Albertus } condam Pepi de Adimaribus

30

Allamannus condam Bocchaccii

Talannus condam Bocchaccii

Cantinus et }
 Carolus } condam Guerre de Cavicciulis de Florentia

Guidus Bensi

35

Doffus et }
 Paganinus } condam Lapi Allamanni

Guidus Didaci^b eorum nepos

Gerrardus Sgrane

Pepus et }
 Talanus } Boccaci de Cavicciulis de Florentia

40

Iohannes Andree et }
 Nerius Chinca^c } de Riccis de Florentia

Rusticus

Riccardus

Ardinghus et

Bartholus qui dicitur Iudex et

Iacobus qui dicitur Iudex

} omnes de Riccis^d de Florentia

45

916. ^z) Bencivenni *J.*

^a) *corr. ex* Scaloris *C.*

^b) Bindaccii *J.*

^c) Sghizza (*al.* Chiuzza) *J.*

^d) *corr. ex* Riccis *C.*

- Iohannes de Guignis² de Florentia
 Falcus et } Cambi de Guignis
 Fatius }
 Ugolinus et }
 Gerius } condam Zampe de Guignis
 Nerius Clerici de Paçis
 Simon eius filius
 Iachinottus de Paçis
 Clericus et }
 Antonius } eius filii
 Francischus condam Paçini
 Ghigus Iacobini de Paçis
 Rottinus^e et }
 Accorri } condam Iacobini de Paçis de Florentia
 Lapus et }
 Cambius } condam Gerii Balestrerii
 Baldus de Agullione qui dicitur Iudex^f
 Chele et }
 Nicolo } eius nepotes
 Truffa de Agullione
 Betto Ristori
 Arrighus Rocchi qui dicitur Notarius
 Chellus Baldovini qui dicitur Notarius
 Baldovinus eius frater
 Bertus Baldovini pater predictorum
 Maceus condam Miglioris Guadagni
 Peroçius olim Peroçii condam Guadagni
 Meglioroçus condam Çati Guadagni
 Lottus Miglioris Pançe
 Bartolus condam Benedicti
 Iohannes et }
 Nerius } eius fratres
 Gerrardus condam Uberti
 Cancioçus condam Terii
 Simon condam Guidonis
 Tuceius condam Cierriti^g
 Laurencius Banchi Cierriti^g
 Albiçus qui dicitur Notarius
 Lapus^b Brachiⁱ
 Lottus condam Bindi Aliotti
 Naddus Cedecis de Aliottis
 Passa Çati Passavantis
 Simon et }
 Çatus } Gatti^k Passavantis
 Belluctus Tornabelli
 Francischus et }
 Bengus^l } eius filii

916. e) Bettinus *J.* f) Tertius Bonegli *add. J.* g) Terrici *J.* h) *hic add. J: quondam*
 Gioie Nerius (Bruchi). i) Bruchi *J.* k) Colti *J.* l) Renzus *J.*

Pannocchia Manni Richomanni	
Lapus Rainaldi et } Salvinus Grassus }	Drittafede
Durante Bonfantini	
Bindus et } Druci ^{1*} }	Drittafede
Cionettus Giovenchi de Bastariis	
Thommasinus et } Giacchettus }	de Bastariis
Guidus Orlandi Rustichelli	10
Lapus Davançati	
Cambius magistri Salvi	
Lapus Covoni	
Autus et } Loctus }	Vermigli
Ricchus de Albicis ^m	
Lippaceius et } Girardus }	Bartoli
Fantinus et } Franciscus }	Rustichi ⁿ Bonifacii
Aldobrandus et } Iacobus }	condam Spigliati de Filicaia
Naddus et } Iohannes dictus Notarius }	condam Spigliati de Filicaia
Albertus et } Pierus }	Bandini de Filicaia

(III) De sextu Sancti Petri Scaradii

Naddus de Filicaia	
Chiaramontese } Masus eius filius } Cinus } Dominicus et } Bindus }	de ^o Uccellinis
Ruggerius et } Spilla }	Bencimedici
Rainaldus et } Scarpa }	Scarpe ^p
Iannes Alfani } Belriottus et } Sandrus }	condam Foresis Alphani
Landus et } Pace }	Beliotti
Tegghia della Vitella	
Cione de Mangnale	
Gianotte et } Guidus }	de Mangnale
Duccius Risalieti	

916. ^{1*}) Dutì *J.* ^m) Vannes Benintendi de Albizzis *add. J.* ⁿ) Rustichini *J.* ^o) *prae-*
cedit omnes *delet. C.* ^p) Rainaldus et Scarpa Scarpe *C.*

	Cione del Canella	
	Iohannes Rustichelli	
	Miglinus Magaldi	
	Lapus Talenti	
5	Iannocchus Buocelli	
	Rustichus de Sancto Apollinari dictus Notarius	
	Bellus Cullacci	} condam Gerardi notarii
	Ciones et	
	Peroçus	
10	Duccius et	} Magalotti
	Cione ^a	
	Lippus de Mancinis	
	Lottus et	} Guidonis Malabocche
	Duccinus	
15	Nerius Margha de Mancinis	
	Catellinus	} de Rassatanis ^r
	Calcina et	
	Gregorius	
	Lappus Caffa	
20	Guccius de Maneriis	
	Ceffus de Maneriis	
	Bartolinus Cienni Alberti	
	Donatus dell' Antella	
	Cenninus Orifex	
25	Lapus Arnolfi	
	Iacobinus Morelli de Tebalduccis	
	Lapus de Compio[m]bensibus	
	Bertinus ^s de Rimbertinis	
	Gallinus Cionis et	} de Sacchettis ^t
30	Ubalдинus Tadocii	
	Rodolffus et	} condam Gerii de Cavalcantibus
	Giambertinus	
	Lorencius Turagli de Vertine	
	Mettus Bianchi de Pulcis	
35	Laius et	
	Ghinuccius ^u eius filius ^v	
	Lamus	} Pucci Corbinelli
	Fiorençinus et	
	Albicinus	
40	Cantinus et	} Sinibaldi
	Bertuecius	
	Lotterius Uberti ^w	
	Bettus	} condam Guelfi de Pulcis
	Baldus et	
45	Pulce	
	Francischus condam Pocciardi ^x	
	Berttus et	} olim Dogii de Pulcis
	Doginus	

916. a) corr. ex Ciones C. r) Raffacanis J. s) al. Bencinus adnotat J. t) Vanni Iam-
50 berti de Cavalcantibus add. J. u) Ghin in corr. C. v) filii J. w) Ruggierii J. x) Ponzardi J.

Guido Pieri et	}	de Pulcis ^y	
Ruggieri			
Banchellus ^z et	}	dell' Antella ^a	
Iohannes Lamberti			
Lambertus Masii de Antella			5
Guidus Betti del Bene populi Sancti Romuli			
(IV) De sextu Burgi			
Collencanus ^b Gentilis et	}	omnes de Bondelmontibus [de Florentia] ^d	
Pepus Rainerius et			
Manente Rossi ^{b*}			10
Raynerius Maringnani et			
Bindus Stancherius ^c			
Bondelmonte condam Benghi et			
Lottus condam Bondelmontis			
Monte condam Gerrarducci			15
Venturella condam Benghi			
Vannes eius filius et			
Fantones Giotti			
Bernardus Paccini dicti Giotti			
Franciscus Chaccie Bonecciani			20
Bardus condam Masi Guernerii			
Caccinus et	}	condam Cienni Bonecciani	
Giannottus			
Brandallus condam Bartoli			
Dardanus et	}	fratres de Acciaiuolis	
Leonus			25
Monte Manni et	}	condam Niccoli ^e de Acciaiuolis ^f	
Acciaiuolus			
Tile	}	Oddi de Acciaiuolis	
Bindus			
Ugho et			30
Pierus			
Lapus Rinovantis ^g			
Tuccius Scambrilla			
Guccius Batis Tornabelli			35
Nerius condam ^h Bellinecionis			
Bellinecione eius filius			
Ser Iannes Simonetti			
Aculinus de Bustichis			
Alexander Fortebraccii			40
Andreas de Bus[t]ichis			
Corteccione de Bostichis			
Bertus et	}	condam Corteccionis de Bustichis	
Pace			
Banchus Nepi de Bustichis			45

916. ^y) Guido—Pulcis in margine post alia manu supplet. C. ^z) corr. ex Bianch. C. ^a) Antilla C. ^b) al. Calenzanus adnotat J. ^{b*)} Rossi Manente C. ^c) al. Bancherius adnotat J; in fine paginae etiam hic add. omnes de Bondelmontibus de Florentia C. ^d) cf. not. c. ^e) illegibile C. ^f) Monte—Acciaiuolis in margine post supplet. C. ^g) bis scriptum, semel deletum C. ^h) Index J.

- Rainerius de Bustichisⁱ qui dicitur Iudex
 Simon et } de Arrussatis^k
 Sengna }
 Gerius }
 5 Guglielminus }
 Pierus et }
 Vannes }
 Philippus et }
 Spina }
 10 Doffus Lapi Ugoni Spine
 Simon Gerrardi et
 Advocatus eius frater
 Vannes et }
 Simon }
 15 Nicolaus Telli de Gianfigliacis
 Gerius de Gianfigliacis
 Stoldus et }
 Cantes }
 Franciscus Ubaldini et }
 20 Lopus Donati }
 Russus de Giandonatis
 Scolaius et }
 Ugniccione }
 Malignus et }
 25 Nosus^m }
 Coppus Steffani
 Pacinus et }
 Pescinus }
 Cecchus et }
 30 Bartolus }
 Fatiusⁿ de Sengna^o qui dicitur Iudex
 Iohannes et }
 Facius }
 Cecchus et }
 35 Dinus }
 Donatus Tucci Busi
 Vannes Colti
 Medicus Aliotti
 Sagnia Filippi
 40 Bernardus et }
 Tegghia }
 Rinuccius condam Cecchi
 Iohannes et Tuccius Compangni
 Bartolus et }
 45 Nerocius }
 Meglius et }
 Firence }
 Bonus Calligharius

916. ⁱ) Forese J. ^k) Abruciatis J. ^l) de Florentia *add. sed delet. C.* ^m) Noffus J.
 50 ⁿ) *praecedat post add. d. C.* ^o) Sengna *post corr. Singna C.* ^p) *al. Ciuffi adnotat J.*

Gianni et }
Masus } Bonci Lanaiuoli

(V) De sextu Sancti Branchacii

Chele Pagnini Bordoni

Anselmus Palle

5

Duccius Palle

Vannes Puccii qui fuit de Forli

Vannes Marsilii de Vechietti

Cenni Nanni Oricellarii

Spinellus de Monsciano

10

Paghanus et Lopus de Strocchiis

Ubertinus qui dicitur Iudex

Lopus Lucoli

Ranierius del Forese

Landus Marini

15

Salvinus Albiçi Oliandolo^q

Gerrardus condam Ugolini Ventraia

Ugolinus Cardinalis dictus Iudex de Tornaquinceiis

Cardinale Girolami

Lottus Ardinghi

20

Accore Belchari

Magister Iohannes Medicus

Ceffus Becchemmugi^r

Bernardus et }
Feruccius^s } de Bordonibus

25

Lopus de Mongnone^t

Baldus Borghi

Terius Orlandi

Mannus Attaviani

Achori Beliardi

30

Doleinus Aurifex

Guatanus de Pilis

Feus Mini Alberti

Franciscus Cuchonis

Cechus Miniati

35

Cecchus Corsi Fornarii

Nerius Vianaterii

Iohannes Incontri

Lippoçus Gerrardini Gianni

Bindus dictus Bindaccara^u

40

Bettinus

Cette et }
Altieri } condam Ormanni de Foraboschis

Cucharus Magistri Iulii

Giannus eius frater

45

Mascius Cuchari

Lopus Marie

916. ^q) Oliand *alia manu in loco raso C.* ^r) *in corr. C.* ^s) *al. Franciscus adnotat J.* ^t) Mugnone *vel* Magnone *J.* ^u) Bindacchora *vel* Bindoschera *J.*

(VI) De sextu Porte Domus

	Nepus Nepi della Tosa
	Clericus eius filius
5	Gottfredus et } Simon } condam Rossi
	Tannuccius de Matriola
	Pinus condam Vannis
	Iohannes Saxus condam Rainerii
	Rosselinus condam Henrici
10	Odaldus della Tosa
	Vegla de Ameriis
	Verius Rondinelli
	Rustichus et } Lappuccius } Consigli
15	Falcocius Rondinelli
	Nicolus et } Taddeus } de Cerretto
	Donatus et } Falcardus } Lapi Viviani
20	Butus et } Davancinus } Richi
	Bartolinus et } Giunchta } Lapi de Galiano ^v
	Tercius de Bonellis
25	Gerius Cardinalis
	Alexius de Crimario ^w
	Amadore Lanaiuolus
	Albertus Rosone qui dicitur Iudex
	Gerius Rosone qui dicitur Notarius
30	Becolinus et } Lapus } condam Fortis Becoli
	Bindus de Brunelischis
	Martellinus Richi
	Bartolus de Anchionibus ^x
35	Steffanus Toscanelli
	Cambius Malabocche
	Tuccius Ciapi
	Cambius Capellarius
	Andreas Spinelli
40	Cenninus eius frater
	Lippus Bongie
	Lapus et Ardingus de Medicis
	Bone Bensi qui dicitur Notarius
	Iacobus de Maringnolis
45	Banchus et } Cassinus } Falchi Bonacorsi
	Dominicus Bencivennis
	Pratese Beccharius

916. ^v) Garliano *J.*^w) *al. de Cremamano adnotat J.*^x) Aglionibus *J.*

Neruccius et }
Tieri } Bendi del Nero de Ambrosiis

Scolaius de Iamdonatis

Orsachius Tubaldi de Iamdonatis

Iacobus Mangnoli

Iannes Pucci Mangnoli

Donatus et Lopus Benci de Mangnolis

(VII) De sextu Porte Sancti Petri

Durante Vinaterius

Tomasius

Henriguccius

Ugolottus et

Maruccius

} filii Allionis de Aglis

Nerius et Vincinus^y Ghinuccii Bonfantini

Ciones Salimbeni

Ghigus

Lopus et

Franciscus

} Ruggerii Campanarii

Lopus et

Durante

} Bonfantini

Corbius Maçochi

Bereccius Arrighi

Durancoçius Bonfantini.

9. Nomina vero comitatinorum Floren(tie), qui de predietis publice inculpanitur et diffamantur, contra quos iam processum est. Et sunt isti infrascripti:

Baldus et

Rainerius

} Fini

Schiaecinus

Tile et

Scalça

} de Bonçis^z de Fighini vallis Arni superioris

Braccius Gentilis de Palmeriis

Paulus Arrighi qui dicitur Iudex

Maçola Vite

Lappus Citti

Buface Cittadini

Maça Cituçi

Bonacoltus et

Ghiarruccius

} Monis

Tanus Landi

Angelus Bochineri

Magna Giunchi^a

Sesta Dechi

Duti

Giaffa et

Romanus

} Vite

Iohannes Sartoris qui dicitur Notarius^b

Vannes vocatus Ascianicus^c

Tonus Landi

qui omnes sunt de Cascia vallis
Arni superioris

916. ^y) Bencinus J. ^z) corr. ex Bonchis C. ^a) in fine columnae sequitur iam hic qui omnes sunt de Casci[a] vallis Arni superioris C. ^b) Ventura de Madricis Albertinus et Geruccius 50 Baldese Iacobus Raynerii notarius add. J. ^c) vel Ascianus adnotat J.

- Nicola de Francesis
Franciscus Arrighi de Mannettis de Fighini
Maquolus de Francesis
Iohannes Neapoleonis de Mannettis de Fighini
5 Bindus }
Pançiera et } Ugi de Ricasoli
Bindaccius }
Faggiolus }
Bertus et } Ugonis de Cachiano
10 Ceppa }
Rossus de Viella de Chianti
Pannochinus Ruggerii } de Broglio
Iacobus Alberti^d }
Ugolinus de Vertine
15 Nuccius }
Lapus } filii Toeti de Uzano
Alexander et }
Guccius }
Guccius }
20 Toctus et } Raynaldi de Pançano
Bindaccius }
Bindus Ciampoli et }
Fredius eius filius } de Ponçano
Vannes }
25 Tinghinus et } Balduvinetti de Gerrardinis
Bettus }
Bettus }
Duccius } Lotteringhi de Gerardinis de Monte Corbolini
30 Massus et }
Naldus }
Vannes }
Noldus et } condam Berrardini de Gerardinis de Monte Corbolini
Gerrardus }
Bernardus et }
35 Mamfredi } condam Bernardi Orlandi
Guidus Impiecia }
Nicoluccius et } eius filii } omnes de Squarecialupis de Mon-
40 Fonochtus^e } } tenano
Gualtieri et }
Tanus et } filii Bernardi predicti
Armaleus }
Sarsinus Lupi^f Squarecialupi
Monaldus Squarecialupi
Ciumpus eius filius
45 Gerrardus Roggerii della Fiorina^g
Tone Ricchardi
Guarnerius Vangi^h et } de Ciparello
Vangus^h Righetti }
Braccinus condam Bonensigne de Avenaⁱ

Quercus	}	eius filii ^k	
Fede et			
Sengna et			
Orlandus			
Bernardus ^l de Monte Rinaldi			5
Bindus Teghie			
Folinus eius filius			
Massus et	}	etiam eius filii	
Teghia			
Guccius et	}	condam Tribaldi dicti Fuobe ^m de Monte Ranaldi ⁿ	10
Tribaldus dictus Panciera			
Luca et Masus Tribaldi de Stinchis			
Scolaius de Gangalandis			
Bernarduccius	}	de Signa	
Sangallus			
Cignus ^o Marucci			
Facius Garulla ^p et			
Bartaldus ^q			15
Robba de Rinaldis			
Bernardus			20
Guiduccius et	}	eius filii	
Iacobus			
Vintoctus et	}	condam Gualterii	
Binduccius			
Guccius	}	condam Ranaldi, omnes de Rinaldis ^r de Sen(is) comitatini et	25
Gualterius et			
Franciscus			
		cives Flor(entie).	

Data, lata et pronunciata fuit dicta sententia per dictum dominum imperatorem pro tribunali sedentem et lecta et publicata mandato et in presentia ipsius domini imperatoris per Paulum Ranuccii de Monte Imperiali notarium et eius officialem et in presentia mei Leopardi Frenetti de Pisis notarii camere imperialis et magistri Iohannis de Urbino notariis ipsius domini imperatoris, quibus et michi notariis supradictis idem dominus imperator precepit, quod de predictis omnibus et singulis faciant et dent et faciam et dem publica instrumenta, in castris apud Montem Imperialem predictum Florenti[n]e dioc. supra Florentiam. Et hec omnia ibidem acta fuerunt [congregata]^s et convocata ibi ad audiendum dictam sententiam legi imperiali mandato multitudine copiosa tam nobilium quam popularium de partibus ultramontanis et Italie ac etiam aliunde. Presentibus magnificis et potentibus viris et dominis Amideo comite Sabaudie, Iohanne comite Foresii, Manfredo de Claramonte comite Mohac, Henrico de Flandria marischaleo dicti domini imperatoris, Tancredo comite de Muttigliana, Federico comite Montis Feltri, Conte comite de Ilcicio, Spinetta marchione Malaspine et dominis Egidio thesaurerio domini imperatoris, Francisco Tani de Ubaldinis, Nicolao de Cauro de Ianua, Baldinaccio de Adimaribus de Florentia, Bascheria de Thosinghis de Florentia, Allexandro de Oisi, Simone Filippi de Pistorio, Nicolao de Bonsengnoribus de Senis, Iohanne Zeno de Pisis, Theobaldo de Belloviso, Baldovino de Montecornetto, Rainerio de Casulis, Giano de Cerchis de Florentia, Pauluccio^t de Faggiola et Ranerio Iannis

916. ^k) Anselmus Comitis Anselmi de Capraria *add. J.* ¹) Brandus *J.* ^m) Suole *J.*
ⁿ) Tribaldus dictus Guglione quondam Tribaldi *add. J.* ^o) *al. Ciprianus adnotat J.* ^p) *al. Barulla adnotat J.* ^q) Brandus *J.* ^r) Rainaldinis *J.* ^s) *deest C. J; sic addendum esse videtur.*
^t) Paulonio *C;* Paulo *J.*

comite de Donnoratico et quam pluribus aliis fidedignis testibus ad hec rogatis et vocatis. Dominice nativitatis anno millesimo trecentesimo tertiodecimo, indictione undecima, die XXIII. mensis Februarii, ac regni ipsius domini imperatoris anno quinto, imperii vero primo¹.

5 917. RECEPTIO IN PROTECTIONEM IMPERII.

1313. Mart. 1.

Repetimus editionem, quam ex autographo ut videtur tabularii Hospitalis Sanctae Mariae Senensis (vulgo 'della Scala' dictae) paravit Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 270 nr. 170. (P. deest.)

10 Henricus^a Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis et singulis sacri imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Licet semper in mentis desideriis habeamus, ut loca misericordie deputata operibus et pietatis offitiis ordinata preserventur a noxiis, tunc tamen ad eorum deffensionem diligentiores habemus affectum, cum ipsa esse inter guerrarum constituta discrimina et
15 infra procellosos bellorum turbines intuemur. Volentes igitur hospitale Sancte Marie de Senis, quod in pelago tribulationum et correctionum, quibus Senenses et alios rebelles nostros de Tuscia exigentibus nephariis excessibus ipsorum plecti condigne cesaris celsitudo decrevit², fore dignoscitur, intuitu magnorum ministeriorum caritatis et aliorum servitiorum Dei, que in eo et suis membris, prout declarat fama laudabilis, exercentur,
20 et etiam consideratione nobilis viri Nicholai de Bonseignoribus militis fidelis nostri dilecti nobis super hoc supplicantis, de profundo dicti pelagi, ne in excidio contumacie rebellionum prefatorum naufragium vel oppressionem forsitan patiatur, erigere, hospitale predictum una cum omnibus et singulis membris, personis, rebus, bonis mobilibus et immobilibus ipsius ubicumque consistentibus, presentibus et futuris, sub nostra et imperii
25 protectione suscipimus et huius scripti patrocinio communimus. Vobis universis et singulis sub nostre indignationis et qualibet alia pena, qua vos punire vellemus, districte precipiendo mandantes, ne dictum hospitale vel membra eius in personis, rebus et bonis predictis presumatis in aliquo molestare.

Datum in castris apud Montem Imperialem Florentine diocesis, Kalendis Martii,
30 regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

917. ^a) Henricus ed.

1) *Subscriptiones notariorum desiderantur. Authenticationem vero quae non levis est momenti ex C et J hic ponimus:*

Ego Rainerius^a filius condam Leopardi Frenetti notarii et Pisanus cives imperatoria maiestate
35 iudex ordinarius atque notarius publicus predicta^b omnia, ut in actis suprascripti Leopardi olim patris mei tunc temporis ut supra notarii camere supradicti domini imperatoris inveni, ita scripsi et publicavi ac meum nomen et signum apposui. Et^c hec est subscriptio ipsius Rainerii notarii et cet.^d

*Quam authenticationem non solum ad nr. 916, sed ad omnia quae in codicibus praecedunt documenta spectare itaque sententias contra Florentinos nr. 715. 716. 890. 916 omnes ex Registro Leopardi Frenetti
40 notarii ad nos pervenisse, nemo est quin videat.*

2) Cf. supra nr. 916.

^a) Raynerius J.

^b) predictus C.

^c) Et—cet. desunt J.

^d) subscriptio Rainerii deest C.

918. LITTERAE CLEMENTIS V. LEGATO DIRECTAE.

1313. Mart. 1.

Repetimus editionem nostram, quam iam paravimus 'Neues Archiv' XXV, 724 nr. 3 ex autographo tabularii secreti Vaticani inter 'Instrumenta Miscellanea' asservato. Pendet 5 bulla plumbea filo cannabis. In plica scriptum est: R LXX. de eū .N. Raynulf.; in verso leguntur: Littera dirigenda domino legato | Missa fuit similis et ista retenta pro custodia. Ex Registro editae sunt apud Theiner 'Codex diplomaticus domini temporalis s. sedis' I, 469 nr. 634 et 'Regestum Clementis V.' sub nr. 9980. In Catalogo a. 1366. desideratur. (P. deest.) 10

Clemens episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Arnaldo episcopo Sabiniensi apostolice sedis legato salutem et apostolicam benedictionem.

Certis ex causis, quas in aliis nostris litteris tibi directis expressas poteris diligentius intueri, volentes te de tenore litterarum nobis dudum per carissimum in Christo filium nostrum Henricum imperatorem tunc regem Romanorum illustrem semper augustum 15 directarum, per quas certos procuratores suos super iuramento fidelitatis nobis prestando et aliis certis articulis constituerat, reddere certiore, ecce quod tenorem ipsum de verbo ad verbum presentibus inseri fecimus. Qui talis est:

'Sanctissimo in Christo — anno primo'. *supra* nr. 293.

Dat. Avinion., Kal. Martii, pontificatus nostri anno octavo. 20

919. DONATIO ALTERA CARDINALI EPISCOPO OSTIENSI FACTA.

1313. Mart. 17.

*Denuo contulimus autographon, quod servatur Florentiae in tabulario regio 'S. Maria Novella Domenicani'¹. Sigillum iam desideratur. Scriptum est manu cancellariae pa- 25 palis. In verso leguntur (an manu Bernardi de Mercato scripta?): detur vicario Med(iolani) | pro dñō Ostien. Edidit etiam Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 387 nr. 206. Cf. iam *supra* nr. 845, ubi addere licet, Nicolaum fuisse gentis comitum de Prato. (P. deest.)*

¶ Henricus ¶ divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus vene- 30 rabili in Christo patri domino Nicolao Ostiensi et Velletrensi episcopo, amico carissimo salutem et sincere dilectionis affectum.

Grandia vestre paternitatis merita, que ante cesarei throni clementiam preclara patent et prerogativam honoris et gratie sibi digne vendicasse noscuntur, sollicite attendentes ac ea, que pro honore nostro vos facturos in futuro speramus, meditatione pro- 35 vida providentes, dignum reputamus et debitum, quod ad vos munificentie nostre dexteram extendamus. Volentes igitur, quod vestra laudabilia studia penes nos vobis fructuosa

1) Nicolaus erat frater ordinis Praedicatorum ipsius conventus S. Mariae Novellae Florentini.

existant, duo milia quadringentos et vigintiquinque florenos auri annui redditus percipi-
 endos annuatim in festo Resurrectionis dominice a . . vicario nostro Mediolanensi, qui
 nunc est vel erit pro tempore, vobis quoad vixeritis ex mera liberalitate tenore presen-
 tium concedimus et donamus. Mandantes harum serie dicto vicario, qui nunc est et qui
 5 pro tempore fuerit, quod annuatim in dicto termino absque alterius expectatione man-
 dati dicta duo milia quadringentos et vigintiquinque florenos auri vobis quoad vixeritis
 aut vestro certo nuntio de redditibus et proventibus quibuscunque civitatis et territorii
 Mediolanensis ad nos et Romanum imperium spectantibus integraliter numeret et per-
 solvat. Ipsum vicarium et quameunque aliam personam, cuius interesse posset, de
 10 omnibus et singulis, que de dicto annuo reddito vobis aut dicto vestro nuntio pro vobis
 per huiusmodi nostrum mandatum annuatim tradiderit vel persolverit seu tradi aut solvi
 fecerit, harum serie absolventes. Preterea volumus quod quotiens et quando dictus
 vicarius in predicti redditus annui persolutione forsitan deficeret, dicti redditus annui vobis
 seu nuntio vestro prefato de nostra camera plenarie persolva[n]tur.

15 Dat. Pisis, XVI. Kal. Aprilis, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

920. MANDATUM IN FAVOREM HISTRIONIS.

1313. Mart. 18.

*Denuo contulimus autographon, quod inter reliquias archivi Heinrici VII. servatur
 Pisis in tabulario capituli maioris ecclesiae nr. 1382 signatum. Sigillum deest, foraminibus
 20 relictis. Scriptum est manu Italica. Edidit etiam Ficker loco supra ad nr. 237 citato
 pag. 98 nr. 83 (= W. SB. pag. 234). — Böhmer, Reg. Heinr. 657 (Addit. II).*

(P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilectis fidelibus
 suis . . magistro scabinorum, tredecim et probis viris Metensibus gratiam suam et
 25 omne bonum.

Pro Iohanne^a de Sancto Privato instrione et servitore nostro dilecto latore pre-
 sentium vos attente requirimus et rogamus, quatinus ei de victu et vestitu in aliquo
 certo loco ad vitam suam studeatis nostre maiestatis intuitu providere, in hoc taliter
 vos habentes, quod obinde vos et civitatem vestram condignis debeamus prevenire
 30 favoribus et honoribus prosequi gratiosis.

Dat. Pisis, XV. Kal. April., regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

921—923. LEGATIO IN LOMBARDIAM MISSA.

1313. Mart. 21.

35 *Libellus ipse, quo Relatio legatorum imperatori tradita in duas partes divisa con-
 tinetur, servatur Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 5' nr. 9 (= Doen-
 niges Ms. III, de quo cf. eius 'Acta Henrici VII.' I, praef. pag. XIII sq.). Intitulatus*

920. ^a) ro Io in loco raso or.

est: Infrascripte sunt requisitiones, litterarum presentationes, precepta et alie varie et diverse scripture de mandato et voluntate sapientum et nobilium virorum domini Iohannis Rubei de Gualandis de Pisis militis et Vermillii de Alfani de Florentia ambaxiatorum serenissimi principis domini Henrici Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti ad civitatem Verone et quasdam alias civitates, scripte per me Lapum Fatii de Gal-⁵ ciana notarium, *scil. inde ab a. 1313. Apr. 12. In verso manu cancellariae exarata sunt*: Papyrus inquisitionum factarum pro parte imperatoris Henrici in partibus Italie.

Edidit Doenniges l. c. I, 123—178. Nos mandata, quae ex Relationis parte priori R hic ponenda esse duximus, denuo contulimus.

921. MANDATUM DE CONDUCTU PRAESTANDO.

Ex R ad Apr. 18, quo die Placentiae praesentabatur; v. Doenniges l. c. I, 124.

(P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis et singulis sacri imperii fidelibus, ad quos presentes pervenerint gratiam suam et omne bonum.

Dilectos fideles et ambaxiatores nostros Iohannem^a Rubeum de Gualandis de Pisis¹⁵ militem et Vermillium Alfani de Florentia exhibitores presentium ad partes Lombardie et loca circumposita presentialiter transmittentes, fidelitati vestre districte precipiendo mandamus, quatinus eos in eundo et redeundo nostre maiestatis intuitu efficaciter commendatos habentes, eis ac sotiis familiaribus suis cum rebus eorum, cum per vos transiverint, curetis de securo conductu et libero transitu providere, erga ipsos in hoc²⁰ et aliis taliter vos habentes, quod nos id gratum merito reputemus.

Dat. Pisis, XII. Kal. Aprilis, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

922. LITTERAE CREDENTIALIALES.

Ex R ad Apr. 30, ubi praeter hoc alia tria exemplaria inserta sunt, scil. ad Mai. 23 et Mai. 28 (bis). Textus omnino inter se concordant. V. Doenniges l. c. I, 127, 153,²⁵ 156, 157. — Böhmer, Reg. Heinr. 526.

(P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus venerabilibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prelatis aliisque imperii fidelibus universis et singulis per Lombardiam et loca circumposita constitutis, ad quos presentes pervenerint gratiam suam et omne bonum.

Dilectos fideles nostros Iohannem Rubeum de Gualandis de Pisis militem et Vermillium Alfani de Florentia pro certis negociis honorem nostrum tangentibus ad vos et quemlibet vestrum presentialiter transmittentes, fidelitati vestre mandamus, quatinus eis super hiis, que vobis ex parte nostra exponent, plenam fidem adhibeatis et ea efficaciter impleatis, in hoc taliter vos habentes, quod exinde nostre gratie plenitudinem³⁵ uberius reportetis.

Dat. Pisis, XII. Kal. Aprilis, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

923. VOCATIO AD PARLAMENTUM ET GENERALEM EXERCITUM.

Servantur in R quinque exemplaria, quorum quatuor fere omnino inter se concordant, quintum ad eandem minutam ab alio ingrossatore confectum esse videtur:

1) *episcopo Brixienti directum l. c. ad Apr. 28, quo die litterae praesentabantur (Doenniges l. c. I, 125);* 2) *episcopo Veronensi missum item ad Mai. 7 (Doenniges I, 140);* 3) *episcopo Vicentino directum item ad Mai. 12 (cf. Doenniges I, 143);*

921. ^a) m corr. ex s R.

4) *episcopo Mantuano missum item ad Mai. 23 (cf. Doenniges I, 152);* 5) *episcopo Mutinensi directum item ad Mai. 28 (Doenniges I, 156). Nos omnia integra denuo contulimus.*
— Böhmer, *Reg. Heinr.* 525. (P. deest.)

1—4.

5 Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus ven(erabili) .. Brixiensi^a episcopo principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Cum super nonnullis arduis tractandis
10 et ordinandis negociis reipublice, christianitatis et imperii precipue prosperum statum tangentibus^b, ad que propter subsepti regiminis et officii debitum frequentis sollicitudinis cura nos admonet^d et astringit,
15 necnon super rebellium nostrorum de Tuscia et aliis partibus insolenciis propulsandis ac nostris et eiusdem imperii recuperandis iuribus in Kal.^e May^f venturi proxime parlamentum celebrandum indixerimus et
20 generalem exercitum^g de universis imperii partibus diligenti deliberatione prehabita duxerimus convocandum, ad quorum ordinationem, tractatum et persecutionem felicem cum tua presentia requiratur, te
25 specialiter alias citavimus et adhuc citamus ac^h tenore presentium evocamus, sinceritati tue sub pena privationis privilegiorum, immunitatum, gratiarum etⁱ omnium aliorum que a nobis tenes et imperio districte precipiendo^j mandantes, quatinus zelum, quem
30 ad maiestatem nostram, prosperitatem imperii statumque mundi pacificum geris, hac vice per effectum ostendens in prefatis Kal(endis)^k, quas tibi et aliis quos ad hoc
35 vocari facimus pro termino perhentorio^l assignamus^m, cum decenti armatorum comitiva presentiam nostram accedas, nobis iuxta datam tibi a Deo gratiam salubre consilium et servitium impensurus. De
40 presentatione vero presentium, quas in registris curie nostre signariⁿ fecimus ad cautelam^o, latori earum nuntio nostro iurato dabimus plenam fidem.

Dat. Pysis, XII. Kal. Aprilis, regni
45 nostri anno quinto, imperii vero primo.

5.

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus venerabili .. Mutinensi episcopo principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Cum super nonnullis arduis tractandis et ordinandis negotiis statum reipublice, christianitatis et imperii prosperum precipue tangentibus, ad que nos sollicitat suscepti cura^e regiminis, necnon super rebellium nostrorum de Tuscia et aliis partibus propulsandis ac nostris et eiusdem imperii recuperandis iuribus in Kalen-
dis Maii venturi proxime parlamentum celebrandum edixerimus et exercitum generalem ab universi imperii partibus diligenti deliberatione prehabita duxerimus convocandum, ad quorum ordinationem, tractatum et persecutionem felicem cum tua requiratur presentia, te specialiter sicut
alias citavimus, sic nunc denuo tenore presentium evocamus, sinceritati tue sub pena privationis privilegiorum, gratiarum et aliorum omnium que tenes ab imperio districte precipiendo mandantes, quatinus zelum, quem ad maiestatem nostram, prosperitatem imperii statumque mundi geris pacificum, hac vice per operis effectum ostendens in prefatis Kal. Maii, quem terminum tibi sicut aliis quos ad hoc vocari facimus assignamus pro perhentorio, cum armatorum comitiva decenti nostram accedas presentiam, iuxta datam a Deo tibi gratiam in premissis nobis salubre consilium et obsequium impensurus. De presentatione vero presentium, quas ad cautelam registrari fecimus, earum latori nuntio nostro iurato dabimus plenam fidem.

Dat. Pisis, XII. Kal. Aprilis, regni nostri
anno quinto, imperii vero primo.

923. ^a) Veronensi 2; Vincentino 3; episcopo Mantuano 4. ^b) *sequitur tangentibus delet.* 2.
^c) *sequitur g delet.* 5. ^d) ammonet 2. ^e) Kalendis 2. 4. ^f) Maii 2—4. ^g) exerc. gener. 2—4.
^h) *sequitur te delet.* 1. ⁱ) ac 2—4. ^k) Kalendis 2—4. ^l) peremtorio 2; peremptorio 3; perhentorio 4. ^m) assignamus 4. ⁿ) registrari 2. ^o) .. add. 2. 3.

924—928. PETITIONES CIVITATIS IANUENSIS ET PRIVILEGIA CONCESSA.

(ante et post 1313. Mart. 27). 1313. Mart. 27.

Petitiones Ianuensium, quae signo chronologico carent, quamvis priores iam ineunte anno 1312. conscriptae sint, et responsionem legatorum tamen hic coniunctim proponere liceat, additis privilegiis ab imperatore concessis. De quibus omnibus cf. ea quae narrat Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyck) pag. 83: Item in Pisis privilegia Ianuensium confirmavit, quae in Ianua confirmare noluit, salvo tamen iure imperii et omnium aliorum. Ianuenses non fuerunt contempti de huiusmodi confirmatione. Aliam tamen confirmationem non habuerunt per eum. Cf. etiam Samanek loco statim citando XXVII, 580 sqq. et infra nr. 934—936.

924—926. PETITIONES ET RESPENSIO LEGATORUM.

(ante et post 1313. Mart. 27).

Servantur in fasciculo J tabularii Taurinensis, quem iam supra ad nr. 703—712 descripsimus, fol. 24—29b. Fol. 29b' manu Bernardi de Mercato scripta sunt: Petita per couē Ian (= comune Ianue)¹. De quo primus disseruit V. Samanek 'Mittheilungen des Instituts' XXVII, 237 sqq.; tum nos ipsi m. Maio a. 1906. Taurini degentes documenta haec inedita exemplavimus. Interim edidit etiam Samanek l. c. XXVII, 621 sqq., commentario fuso adiecto; sed non omnia recte legit.

924. PETITIONES PRIORES. (1312. in.).

Ex J fol. 24—25'. De tempore cf. Samanek l. c. XXVII, 585 sqq.

In margine posuimus numeros capitum Privilegii infra nr. 927. (P. deest.)

Petita per Ian(uam).

nr. 927
c. 2.

I. Primo dictus dominus rex confirmat omnes emptiones, donationes et acquisitiones sine vicio per comune Ianue seu alium nomine ipsius comunis factas, non obstante quod res ipse feudales sint et quod sint sine consensu principis acquisite. Ita tamen quod si qua feudalialia sunt acquisita per dictum comune, quae sine consensu principis alienari non potuerint, quod comune teneatur de ipsis feudalibus domino principi fidelitatem prestare.

c. 3.

II. Item concedit^a dictus dominus rex, quod in petendo et consequendo iura, quae habet et habere consuevit comune Ianue in rebus quibuscunque existentibus ultra mare, non obsit ipsi comuni aliqua prescriptio seu transcursus temporis cuiuscunque. In rebus autem existentibus citra mare computetur contra dictum comune solummodo centum annorum prescriptio, videlicet in prescriptionibus pendentibus et futuris, lege aliqua non obstantē.

c. 4.

III. Item concedit et vult, quod per privilegium per ipsum dominum regem concessum Franciescho marchioni Cravexane² nullum fiat nec fieri intelligatur preiudicium

924. ^a) supra lineam add. J.

1) Minus recte legit Samanek l. c. XXVII, 588 not. 3: concilium (concionem) Ianue. 2) A. 1311. Dec. 1. Böhmer, Reg. Heinr. 440.

comuni Ianue seu aliquibus hominibus habitantibus in terris dicti comunis vel in quibus dictum comune habet exercitum et expeditionem, et quod ex ipso privilegio nullum sit nec intelligatur ius quesitum dicto Franciscio in preiudicium dicti^b comunis, terrarum vel hominum dicti comunis seu terrarum vel hominum, in quibus dictum comune habet
5 exercitum vel expeditionem.

III. Item quod per aliquod rescriptum vel privilegium per ipsum dominum regem c. 5. concessum vel confirmatum vel aliquam concessionem vel confirmationem alicui comunitati vel singulari persone non intelligatur nec sit factum preiudicium iuribus comunis Ianue seu hominibus terris vel locis que tenentur ab ipso comuni et quod iura ipsius
10 comunis et hominum sint illesa a dictis privilegiis^c, concessionibus et confirmationibus, quemadmodum erant tempore quo dictus dominus rex Italiam intravit. Ita quod ex aliquo privilegio concesso vel confirmato vel concedendo vel confirmando vel aliqua concessione vel confirmatione facta vel facienda per ipsum dominum principem non intelligatur alicui comunitati vel singulari persone aliquod ius quesitum in preiudicium
15 dicti comunis vel terrarum vel alicuius eorum vel aliquorum hominum, que et qui sunt in obedientia dicti comunis.

V. Item quod ei placeat revocare quecumque privilegia et rescripta cuicumque comunitati vel singulari persone concessa de concessione vel confirmatione terrarum et iurisdicionum, quas dictum comune tenet et possidet vel teneret vel possideret vel quasi
20 tempore quo dominus princeps accessit ad partes Italie vel in quibus ipsum comune habebat vel habere consuevit ex forma privilegiorum imperialium exercitum vel cavalcata.

VI. Item non intendit dictus dominus rex, quod alique vicarie ripariarum vel c. 6. alique potestarie^d seu eciam castellanie quibuscunque concessae vel concedende durent^e
25 ultra tempus sex mensium vel unius anni ad plus.

VII. Item dictus dominus rex cassat et irritat omnes laudes et sentencias latas c. 7. per iudices sive auditores aule sue et omnes processus factos contra comune Ianue, postquam dominus rex intravit Ianuam^f usque ad presentem diem ^g occasione contumacie sive^h quia dictum comune non fuit deffensum, restitutis expensis illis qui
30 contra dictum comune dictas contumacias et processus habuerunt et obtinuerunt.

VIII. Item non intendit dictus dominus rex, quod aliquis mercator forensis, cuius c. 8. civitas vel terra sit in obedientia ipsius, possit vel debeat in civitate Ianue vel districtu realiter vel personaliter impediri, molestari vel detineri pro aliquo facto civitatis vel loci de quo vel qua sit, videlicet pro eo quod civitas ipsa vel locus teneretur vel teneri
35 diceretur aliquid dare vel facere ipsi domino regi, eius curie vel officialibus vel alicui de familia vel sequentibus curiam ipsius domini nostriⁱ regis.

VIII. Item ordinat et mandat dictus dominus rex, quod per quoscunque iudices c. 9. et magistratus unicuique Ianuensi iustitia expedita reddatur et fiat et quod omnes strate et itinera secura teneantur.

40 X. Item quod capitulum quod loquitur de raubariis integraliter observetur et quod c. 10. vicarius qui nunc est et qui pro tempore fuerit habeat specialem iudicem dicto officio deputatum.

XI. Item quod omnes trac[t]atores deputati dicto officio de raubariis et omnes qui c. 11. voluerint exponere bonum civitatis Ianue et maxime super facto mercaturarum habeant
45 liberum accessum quociens expedierit et eis videbitur ad dictum dominum regem, ubicumque sit.

924. ^b) sequitur franc delet. J. ^c) sequitur & delet. J. ^d) potie J. ^e) sequitur rasura 2—3 litterarum J. ^f) super Italiam delet. J. ^g) in fine lineae unius verbi, in initio lineae sequentis duorum verborum spatium vacuum relictum J. ^h) sequitur de delet. J. ⁱ) supra lineam add. J.

c. 12. XII. Item super facto assignationis mutuorum, compararum salis et aliarum similium compararum seu cabellarum, quibus sunt aliqui redditus assignati per comune Ianue, quod dominus intendit, quod rata et firma permaneant omnia statuta et ordinamenta, nec intendit ipsa debilitare, set potius corroborare et augmentare.

c. 13. XIII. Item donat, vult et concedit, quod omnes Ianuenses in eundo, stando et reddeundo sint ubique terrarum liberi et immunes in personis, mercationibus et rebus ab omnibus pedagogiis, tholoneis, passagiis et drictis seu consuetudinibus, non obstantibus legibus vel constitutionibus, privilegiis seu consuetudinibus quibuscunque, se tamen abstineant in ducendo vel salvando res alienas sub eorum nominibus pedagagia defraudando. Non tamen predicta locum habeant in aliquibus pedagogiis, tholoneis, passagiis, drictis seu consuetudinibus impositis vel imponendis per comune Ianue seu ex ordinatione ipsius comunis seu que solvuntur vel colliguntur ex ordinatione ipsius comunis.

XIII. Hec clausula, cuius tenor talis est: 'Predicta omnia vult et concedit dictus dominus rex salvo et reservato omni iuri sibi competenti ex vigore dominationis sibi concessa usque ad tempus vicennii per comune et populum Ianue' nullomodo in privilegio apponatur, set separatim a privilegio.

XV. Item ubicunque supra dicitur quod 'dominus rex non intendit' dicatur 'concedit et vult', et ubi supra dicitur 'usque in presentem diem' dicatur 'usque in diem privilegii', et ubi dicitur 'dominus rex' dicatur 'sacratissimus imperator'.

925. PETITIONES POSTERIORES. (post 1313. Mart. 27).

20

Ex J fol. 26—28, 29b. Spatia in J verbis vel numeris inserendis relicta ita servavimus. De tempore cf. ibidem. (P. deest.)

In nomine domini nostri Iesu Christi et beatissime Marie semper virginis matris eius amen.

(I) Sacratissime Roman(or)um imperatorie maiestati pro parte comunis Ianue cum reverentia supplicatur, quatinus dignetur ipsi comuni concedere in feudum omnia iura et iurisdictiones, que et quas ipse dominus imperator seu imperium habet seu habere consuevit in omnibus et singulis terris, locis, hominibus et territoriis, que sunt a fuce Macre usque Monacum incluxive et a iugo infra versus mare. Ita tamen quod in ipsam concessionem non cedant nec cedere intelligantur iura vel iurisdictiones, que vel quas imperium habet in aliquibus terris, locis vel territoriis, quas et que tenerent et possiderent tempore quo dominus imperator intravit Italiam et hodie tenent vel possident aliqui cives originarii civitatis Ianue seu aliquis prelatus ecclesie, marchio, comes vel nobilis teneret in feudum a sacro imperio et possideret rationabiliter dicto tempore quo dominus imperator tunc rex accessit ad partes Italie, quod fuit tali anno et tali mense. In quibus que dicta sunt non cedere, comune Ianue habeat ostem et^a cavalcata et alia que habere consuevit¹. Et^b predicta irrevocabiliter concedantur, salvo si dominus imperator restituerit comuni Ianue libras , pro quibus libris iura, que ipse dominus imperator seu imperium habet in predictis seu haberet in futurum, obligentur et obligata^c specialiter intelligantur, quousque dicto comuni Ianue de dictis libris fuerit integre satisfactum. Qua quantitate pecunie restituta, sit in arbitrio dicti domini imperatoris, an velit revocare concessionem predictam, et eo casu quo revocaret, dictum comune habeat in predictis, que cedere debent in dictam concessionem, iura que habere consuevit secundum formam privilegiorum Romanorum

925. ^a) super ut delet. J. ^b) nova linea in J. ^c) obligate J.

45

1) Manus apposita in margine. Cf. infra pag. 962 not. 1.

regum et imperatorum et conventionum initarum inter comune Ianue ex una parte et civitates seu loca riperiorum Ianue seu earum universitates ex altera, que conventiones per ipsum dominum imperatorem confirmentur. Et^d sic fiat quod dominus imperator confiteatur peccuniam, que propterea dabitur ei, habuisse et recepisse pro utilitate imperii et pro necessitate magna ipsius pro recuperandis terris imperii et abrenunciet iuribus que circa hec renuncianda erunt.

II. Item dignetur ipsa imperatoria maiestas comuni Ianue confirmare et ad cautelam de gracia innovare privilegia et conventiones ipsi comuni concessa et concessas ab aliis regibus et imperatoribus Romanorum, exceptis articulis qui faciunt mencionem de factis Sicilie, qui necessarii non videntur, et addendo dignetur in confirmatione ipsorum privilegiorum addere ubi dicitur 'a Portuvenenis usque Monachum', quod dicatur 'a fuce Macre usque Monachum inclusive'.

III. Item dignetur concedere, quod in cognitione et diffinitione causarum civilium et peccuniarum, que sunt et erunt in civitate Ianue et districtu, et in quibuscunque aliis negociis comunis seu singularium personarum, exceptis causis criminalibus, statuta et consuetudines Ianue debeant observari et quod non possit appellari nec^e supplicari in civilibus seu criminalibus nisi secundum formam statutorum Ianue.

III. Item dignetur concedere per privilegium dicto comuni, quod nullus possit exercere publice vel privatim in civitate Ianue vel suburbiis^f officium notarie nisi fuerit receptus et scriptus in matricula notariorum dicte civitatis, examinatus et approbatus secundum formam capitulorum et consuetudinem dicte civitatis, aliquo rescripto facto vel faciendo non obstante.

V. Item dignetur eidem comuni concedere, quod dictum comune per se et quamlibet personam pro ipso comuni possit emere et quocunque alio iusto titulo acquirere quascunque terras et iurisdictiones et quecunque loca et obmagia^g quorumcunque atque fidelitates et iura, sive sint feudales vel feudalita et de feudo imperii sive non, que sint prope mare per miliaria quadraginta, lege vel consuetudine aliqua non obstante vel aliquo privilegio vel rescripto concessa vel concedendo et specialiter non obst(ante) lege, statuto vel consuetudine, quo vel qua res feudales alienari prohibentur. Et predicta concedantur salva semper fidelitate imperiali.

VI. Item dignetur concedere ipsi comuni, quod possit capere et punire et capi et puniri facere per officiales et magistratus suos omnes cursales et depredatores et sediciosos habitantes a Monaco usque ad flumen Macre, qui infra dictos confines vel alibi ubicunque commiserint cursariam, rapinam seu sedicionem, et eciam omnes habitantes extra dictos confines, qui infra dictos confines commiserint predicta vel aliquod predictorum vel infra ipsos confines receptarentur, et receptatores ipsorum et cuiuslibet eorum. Et quod si aliqua discordia seu guerra emergeret inter aliquas civitates vel loca sive inter homines alicuius ipsorum civitatum vel locorum riperie Ianue infra predictos confines, comune Ianue possit ipsos universaliter et singulariter compellere ad desistendum et recedendum ab ipsis guerris et discordiis et ipsos ad pacem et concordiam reducere.

VII. Item dignetur concedere ipsi comuni, quod ipsum comune et singulares persone ipsius comunis possint uti represaliis seu laudibus represaliarum concessis hinc retro per ipsum comune seu officiales ipsius et etiam quod ipsum comune abhinc inantea possit laudes represaliarum concedere secundum formam capitulorum Ianue, non obstantibus aliquibus privilegiis vel rescriptis hinc retro concessis vel de cetero^h concedendis alicui collegio, corpori vel universitati vel singulari personeⁱ.

925. d) nova linea in J. e) super ut delet. J. f) suburbiis J. g) obmagia J. h) supra lineam add. J. i) in nova pagina sequitur spatium complurium linearum vacuum relictum J.

VIII. Item dignetur concedere ipsi comuni in feudum iura, que ipse dominus imperator seu imperium habet in castris seu locis Aymelie et Barbazane.

IX. Item placeat ipsi domino imperatori, quod officiales comunis Ianue cum salario vel sine, sive eorum officia exerceri debeant in Ianua sive extra, eligantur et eligi et constitui debeant secundum quod debent ex forma capitulorum Ianue, non obstantibus aliquibus concessionibus privilegiorum vel rescriptis de ipsis officiis vel aliquo ipsorum factis vel faciendis, salvo quod predicta locum non habeant in officiis que iam incepta sunt exerceri, quominus possint ipsi officiales eorum officia^k explicare, dummodo eorum tempus non prorogetur ultra annum unum a die, qua ipsa officia exercere incepterunt.

X. Item quod vicarii riperiorum Ianue et ultra iugum, si videbitur comuni Ianue quod in dictis riperiis vel aliqua ipsarum seu ultra iugum aliquis vicarius constitui debeat, eligantur et creentur per ipsum comune. Qui vicarii sint cives et continui habitatores Ianue et subsint et subesse debeant domino vicario, qui pro tempore fuerit in civitate Ianue pro imperatoria maiestate et comuni Ianue, secundum quod subesse consueverunt vicarii riperiorum et de^l ultra iugum potestati et comuni Ianue, et aliter seu alio^m modo aliquis vicarius creari seu constitui non debeat in dictis riperiis seu aliqua earum seu etiam ultra iugum.

XI. Item quod vicarius civitatis Ianue pro ipso domino imperatore omnia negocia comunis Ianue et que non pertineant ad iustitiam vel vindictam nec sint contra capitula civitatis Ianue facere debeat de consilio ancianorum vel maioris partis ipsorum et si aliqua singularis persona, corpus, collegium vel universitas requireret aliqua a comuni Ianue, que similiter non pertineant ad iusticiam vel vindictam nec sint contra aliquod capitulum civitatis, exponantur consilio ancianorum, si videbitur vicario ipsius domini imperatoris et consilio ancianorum, quod exponi debeant ipsi consilio. In quo sint ad minus decem et octo anciani, quorum decem et octo vel plurium sint ad minus novem de populo et novem nobiles, et due partes ipsorum presentium in ipso consilio sint concordantes et servata forma capituli de duodecim sapientibus constitutis super moneta comunis expendenda, et aliter non valeat quicquid consilium ancianorumⁿ fecerit. Et in quolibet consilio ancianorum possit esse dominus abbas populi et vocem habere sicut unus ancianorum. Non tamen possit ipse vicarius per se vel cum consilio ancianorum vel aliquo alio aliquid facere contra formam capitulorum Ianue vel alicuius eorum, excepto super maleficiis vel delictis.

XII. Item quod omnes magistratus et officiales comunis Ianue qui sunt et pro tempore fuerint possint compellere omnes qui vel que solvere consueverunt mutua, dacitas, avarias, collectas et quascunque impositiones factas et faciendas per comune Ianue ad solvendum ipsas avarias, dacitas, mutua^o, collectas et quascunque impositiones, non obstantibus aliquibus privilegiis seu concessionibus immunitatum^l vel aliis factis vel concessis vel concedendis per ipsum aliquibus personis, collegiis, corporibus vel universitatibus.

XIII. Item placeat domino imperatori salarium vicarii, quem missurus est Ianuam post istum presentem vicarium, moderare, ut habeat pro se et quatuor iudicibus suis et sociis quatuor et domicellis et cum equis armigeris et runcinis et alia sua familia libras tantum, et quod dictus vicarius ultra predictam familiam suam ducere debeat milites sive equites cum equis armigeris et runcinis. Qui habeant et habere debeant a comuni pro eorum soldo libras , quolibet mense pro quolibet, et servientes ducentos, qui similiter habeant a comuni pro eorum soldo solidos quadraginta Ian(uenses) pro quolibet ipsorum quolibet mense. Et que quantitates tam militum

925. ^k) sequitur exere delet. J. ^l) supra lineam add. J. ^m) aliquo J. ⁿ) sequitur f⁷ delet. J. ^o) sequitur & delet. J. ^p) sequitur coi delet. J.

sive equitum quam servientium solvantur et solvi debeant ipsis militibus et servientibus, scilicet cuilibet eorum pro se et nulli alii persone pro eis vel aliquo eorum, quolibet mense per nuntium seu nuntios comunis Ianue, qui de ipsis militibus et servientibus faciant cercam et inquirent defectus, prout videbitur expedire.

5 XIII. Item quod revocentur omnia privilegia et concessiones facta et facte per ipsum dominum alicui persone, corpori, collegio seu universitati de colligendis aliquibus pedagiis, tollis seu exactionibus in civitate Ianue vel a Monaco usque Macram vel etiam ultra iugum in districtu Ianue.

XV. Item dignetur concedere, quod occasione seu ex vigore alicuius laudis repre-
10 saliarum seu contracambiorum seu alicuius privilegii vel rescripti concessi seu concessi seu concedendi vel concedende aliqua persona impediri vel molestari non debeat in personis vel rebus in Ianua vel districtu, nisi ipsa laus seu rescriptum concessa seu concessum essent per comune Ianue et servata forma capitulorum Ianue.

XVI. Item quod cum tempore, quo ipse dominus imperator tunc rex erat in Ianua,
15 multe condempnationes, banna et forestationes facte et facta fuerint per dominum marschalehum seu iudicem ipsius et que condempnationes nunc requiruntur ab ipsis condempnatis et forestatis et fideiussoribus ipsorum, quod dignetur ipse dominus imperator ipsas condempnationes, forestationes et banna factas et facta in aliquem seu aliquos de Ianua seu districtu seu in aliquam universitatem de districtu Ianue cassare et irritare
20 et mandare, quod occasione dictarum condempnationum, forestationum seu bannorum ipsi condempnati, forestati seu banniti seu aliquis eorum seu fideiussores eorum vel alicuius eorum abhinc inantea molestari seu inquietari non possint.

926. RESPONSIO LEGATORUM. (post 1313. Mart. 27).

Ex J fol. 29. Fol. 29a' vacuo relicto inscriptum est: § primus articulus admittatur | §. Folia 29 et 29a foliis 28 et 29b interposita sunt. Cf. nr. 925. Quae in J prius scripta deinde deleta sunt, in textu retinuimus uncis () inclusa.

De tempore cf. ibidem. V. etiam infra nr. 934 cap. 2. (P. deest.)

(I) Deliberatio ambax(atorum).

§ Primum capitulum concessum est iam in privilegio concessio per dominum impe-
30 ratorem.

§ Secundum capitulum etiam concessum est.

§ Tertium capitulum (concedatur si non)^a sicut^b est concessum ita maneat^c.

§ Quartum capitulum, videlicet quod non fiat preiudicium^d iuribus comunis Ianue, concessum est. In quantum ad alia petitur vel exstenditur non est iustum. +

35 § Quintum capitulum non est iustum neque conveniens. f

§ Sextum sicut concessum est maneat.

§ Septimum concessum est.

§ Octavum concessum est sicut stat.

§ Nonum concessum est sicut stat.

40 § Decimum concessum est sicut stat.

§ Undecimum concessum est sicut petitur.

§ Duodecimum capitulum admittatur, si statuta, de quibus fit mentio in eo, non
contineant iniquitatem vel peccatum. +

§ XIII. capitulum (concedatur) concessum in prima parte usque ad verbum 'non
45 tamen', et ab illo verbo inantea videtur concedendum. +

926. ^a) uncis () inclusa deleta J. ^b) supra lineam add. J. ^c) ita maneat mutato ductu post add. J. ^d) sequitur c delet. J.

- + § XIII. capitulum conceditur primo cautela adhibita, ne preiudicet domino in
f balia domini et alias sibi a comuni Ianue concessa.
+ § XV. capitulum fiat in hiis que concedentur.

(II) C Secunda pars capitulorum.

- f § Primum capitulum (non)^e concedatur hoc modo, videlicet quod^f que petita sunt
f concedantur in feudum pro magna quantitate peccunie, ita quod restituta peccunia res
sit in eodem statu in quo nunc est, et aliter non¹.
+ § Secundum capitulum non concedatur nisi videantur privileg[ia] et^g conventiones.
f § (Tertium non concedatur, quia iniquum per omnia.)^e
+ § Tertium capitulum in prima parte servetur in statutis licitis, iuri et bonis^h moribus
f non contrariis, in secunda parte non videtur concedendum, quia domino derogatur.
f § Quartum non est admittendum, quia contra honorem imperii et publicam uti-
f litatem.
f § Quintum capitulum non concedatur, quia magnum preiudicium inferret iuri
f imperii et honori.
+ § Sextum capitulum non est concedendum nisi in quantumⁱ includeretur ex con-
f cessione primi.
f § VII. non concedatur, quia contra omnia iura de mundo.
f § VIII. capitulum fieri potest ex congruis conventionibus. Non fiat.
f § VIII. capitulum non concedatur, quia nimis derogatur iurisdictioni et potestati
et dominio domini ad vican[um].
f §^k X. capitulum non concedatur ut supra.
f § XI. capitulum derogat balie et potestati domini, set bonum est quod servetur
f per vicarium, quando viderit expedire.
+ § XII. capitulum provisum est per dominum circa illud, quia suspense sunt omnes
f immunitates concesse in Ianua et districtu².
f § XIII. capitulum videtur iustum. Remaneat domino.
f § XIII. capitulum (non concedatur in eo quod)^e dicitur quod privilegia concessa
f non revocentur sine causa.
f § XV. capitulum non concedatur, quia nimis detraheretur honori et iurisdictioni
f imperii.
f § XVI. capitulum (ex primari¹ concedatur)^e posset fieri et concedi, set detrahitur
f comodo marischalehi.

Omnes signati per f sunt impossibiles, per + ut iacent.

927. 928. PRIVILEGIA AB IMPERATORE CONCESSA. 1313. Mart. 27. 35

927. PRIVILEGIUM GENERALE.

*Servatur in solis codicibus Libri iurium Ianuensis, ubi transsumtum a. 1331. Aug. 1
a Ricobono Iacopini de Pontremulo notario confectum insertum est. Editum est 'Historiae
patriae monumenta. Liber iurium reipublicae Genuensis' II (Augustae Taurinorum 1857),
pag. 459 nr. 168. Quam editionem hic repetimus. Numeros capitum arabicos adiecimus nos.
In margine posuimus numeros capitum Petitionis supra nr. 924. Cf. infra nr. 934 cap. 2.
(P. deest.)*

926. ^e) uncis () inclusa deleta J. ^f) sequitur ea delet. J. ^g) sequitur & vel i? delet. J.
^h) supra lineam add. J. ⁱ) sequitur co delet. J. ^k) sequitur p delet. J. ^l) sic J.

1) Manus huic capitulo in margine apposita. Cf. supra pag. 958 not. 1. 2) Cf. infra nr. 928. 45

Henricus divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

1. Et virtutum premia benemerentibus tribui oportet et eos potissime decet
5 gratiosioribus beneficiis illustrare, quos constat in puritate fidei et puritatis fide diucius et constantius permansisse. Sane non obduxit oblivio, sed continuacio omnibus patefecit, quanta per comune et homines Ianuenses erga Romanum imperium extitit fidei constantia, intime affectionis perseverancia nedum tranquillis, verum eciam temporibus nubilosis. Racionabili ergo voluntate inducimur, ut eis larga manu gratias gratiosas de
10 imperialis celsitudinis gremio largiamur.

2. Firmiter igitur tenore presentium confirmamus omnes emptiones, donaciones et
aquisitiones sine vicio per comune Ianue seu alium nomine ipsius factas, non obstante
quod res ipse sint feudales et quod sint sine consensu principis aquisite. Ita tamen
15 quod comune Ianue teneatur nominatim requirere et accipere investituram a principe et facere ei fidelitatem pro ipsis rebus et quod teneatur ad servicia, ad que tenebantur illi, a quibus dictum comune Ianue causam habet. nr. 924
c. 1.

3. Volumus eciam quod in petendo et consequendo iura, que habet et habere c. 2.
consuevit comune Ianue in rebus quibuscumque existentibus ultra mare, non obsit ipsi
comuni aliqua prescriptio seu transeursus temporis cuiuscumque. In rebus autem existi-
20 bus citra mare computetur contra dictum comune solummodo centum annorum pre-
scriptio, videlicet in prescriptionibus pendentibus et futuris.

4. Item ordinamus quod privilegium per nos datum Francisco marchioni de c. 3.
Cravexana¹ nullum faciat preiudicium comuni Ianue seu hominibus districtus ipsius et
quantum ad iura comunis Ianue et hominum districtus ipsius comunis sit in eo statu
25 dictum privilegium, in quo erat tempore quo Italiam intravimus.

5. Preterea decernimus quod per aliquod rescriptum vel privilegium per nos con- c. 4.
cessum vel confirmatum vel aliquam concessionem vel aliquam confirmationem alicui
comunitati vel singulari persone factam non intelligatur nec sit factum preiudicium
iuribus comunis Ianue seu hominibus, terris vel locis que tenentur ab ipso comuni et
30 quod iura ipsius comunis et hominum sint illesa a dictis privilegiis, concessionibus et
confirmationibus, quemadmodum erant tempore quo Ytaliā intravimus, salvo omni
iure imperii.

6. Sane non intendimus quod infra tempus dominacionis vicennii nobis concessa a
comuni et populo Ianue aliquis civis vel oriundus a Corvo usque Monachum sit vicarius
35 in civitate Ianue pro nobis. Nec etiam intendimus quod alique vicarie seu potestarie c. 5.
riperiarum aut castellanie quibuscumque concessa vel concedende durent ultra tempus
sex mensium vel unius anni ad plus.

7. Cassamus autem et irritamus omnes laudes et sentencias latas per iudices seu c. 7.
auditores aule nostre et omnes processus factos contra comune Ianue, postquam intra-
40 vimus Ianuam usque ad undecimum diem Februarii occasione contumacie seu quia Febr. 11.
dictum comune non fuit^a defensum, restitutis expensis illis qui contra dictum comune
dictas contumacias et processus habuerunt et obtinuerunt.

8. Nec eciam intendimus quod aliquis mercator forensis, cuius civitas vel terra c. 8.
sit in obedientia nostra, possit vel debeat in civitate Ianue realiter vel personaliter
45 impediri, molestari vel detineri pro aliquo facto civitatis vel loci, de quo vel de qua
sit, videlicet pro eo quod civitas ipsa vel locus teneatur vel teneri dicatur aliquid dare
vel facere nobis vel nostre camere vel officialibus vel alicui de familia vel sequentibus
curiam nostram.

927. ^a) fuerit *ed.*

50 1) A. 1311. Dec. 1. Böhmcr, Reg. Heinr. 440.

- c. 9. 9. Item ordinamus et mandamus quod per quoscumque iudices et magistratus unicuique Ianuensi iustitia expedita reddatur et fiat et quod omnes strate et itinera secura teneantur.
- c. 10. 10. Item quod capitulum quod loquitur de robariis integraliter observetur et quod vicarius qui nunc est et qui pro tempore fuerit habeat specialem iudicem dicto officio deputatum.
- c. 11. 11. Decernimus etiam quod omnes tractatores deputati dicto officio de robariis et omnes qui voluerint exponere bonum comune civitatis Ianue et maxime super facto^b mercaturarum habeant liberum accessum quociens expedierit et eis videbitur ad nos, ubicumque fuerimus.
- c. 12. 12. Super facto autem assignacionis mutuorum intendimus et volumus, quod rata et firma permaneant omnia statuta et ordinamenta nec intendimus ipsa debilitare, sed potius corroborare et augmentare.
- c. 13. 13. Insuper graciose donamus et volumus et concedimus, quod omnes Ianuenses in eundo, stando et redeundo sint ubique terrarum liberi et immunes in personis, mercacionibus et rebus ab omnibus pedagiis, theloneis, passagiis et dritis seu consuetudinibus quibuscumque, se tamen abstineant in conducendo vel salvando res alienas sub eorum nominibus pedagia defraudando.
14. Predicta omnia volumus et concedimus salvo et reservato omni iure nobis competenti ex vigore dominacionis nobis concesse usque ad tempus vicennii per comune et populum Ianuensem.

In cuius rei testimonium presentes litteras exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum Pysis, sexto Kalendas Aprilis, indictione undecima, anno Domini millesimo trecentesimo tertio decimo, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

928. REVOCATIO IMMUNITATUM.

Autographon tabularii regii Ianuensis 'Materie politiche Mazzo 8' servatum denuo contulimus. Sigillum, quod olim pendebat loro membranaceo, iam desideratur. In margine dextro eadem manu atramento paulo fusciori plicae inscriptum est nomen scriptoris: Johes. In verso alia manu tamen cancellariae scriptum est: R (= Registrat.). Editum est loco supra ad nr. 927 citato pag. 458 nr. 167. Cf. supra nr. 926 (II) c. 12. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Non ab re a sacratissimis predecessoribus nostris Roman(is) principibus est sanc- titum, ut sepius exasperetur vel relaxetur ad evitandum scandulum^a iuris rigor, ibi tamen citius est fiendum, ubi facti ignorancia interveniente, que fallit prudentissimos, aliquid est concessum. Sane quasdam immunitates reales et personales quibusdam civibus Ianuensibus concessisse meminimus, quod non tenerentur ad onera vel prestaciones, ad que tenentur alii eorum concives, prout in litteris ipsarum immunitatum realium et personalium traditis¹ a nobis plenius continetur. Cum igitur ex hoc civitas Ianue senci- at se gravari, ex eo quod redditus civitatis ipsius ex gabellis, prestacionibus et contri- bucionibus dicuntur potissime provenire, nolentes nostra privilegia in aliorum iniuriam redundare, ne [quod uni]^b conceditur, alteri detrahatur, dictas gracias, immunitates et privilegia cuiusvis tenoris existant ex certa sciencia tenore presencium suspendimus usque ad nostre beneplacitum voluntatis. Non obstante si de ipsis non fiat mencio

927. ^b) factis ed.

928. ^a) sic or. ^b) uncis inclusa corrosa sunt or.

1) Quae serratae non sunt.

specialis nec eciam obstantibus iuribus seu consuetudinibus quibuscunque. Damus autem . . . vicario nostro Ianuensi qui nunc est vel pro tempore fuerit tenore presentium in mandatis, ne aliquos predictis graciis, immunitatibus seu privilegiis in iudicio vel extra uti sinat, quousque aliud super ipsis duxerimus ordinandum. In cuius rei testimonium
5 presentes litteras exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Pysis, VI. Kalend. Aprilis, indic. XI, anno Domini millesimo trecentesimo terciodecimo, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

929—932. CONSTITUTIONES PISANAE.

1313. Apr. 2.

10 929. 930. EDICTUM DE CRIMINE LAESAE MAIESTATIS.

929. FORMA LATINA.

Praesto fuere codices: 1) Vatic. lat. 4265 saec. XIV. fol. 157, ubi rubrum Autentica ultimi imperatoris¹; nos ipsi descripsimus; 2) bibliothecae nationalis Parisiensis 'Néerland. 4' fol. 75', quem contulit v. d. Dopsch; 3) Vatic. lat. 3978 saec. XIV.—XV. fol. 13'; contulit v. d. K. Schellhass²; 4) Vatic. lat. 1437 saec. XV. fol. 67, quem contulit v. d. J. Haller; 5) Vindob. lat. 5035 (Jur. can. 14) fol. 296; contulimus nos ipsi. Potiores tantum varias lectiones ex 1—5 adnotavimus, orthographiae fere omnibus minutis ab editione nostra reiectis. Ceterorum etiam codicum vel editionum a Pertzio adhibitorum lectiones, quae minimi pretii sunt, hic ponere supersedimus.

20 *Constitutio nostra ad calcem Corporis iuris civilis recepta est. — Böhrer, Reg. Heinr. 527. (P. 544.)*

Henricus^a septimus divina favente clementia^b Romanorum imperator^c semper^d augustus ad^e perpetuam rei memoriam^{d.e}.

Ad reprimenda multorum facinora, qui ruptis totius debite^f fidelitatis^g habenis
25 adversus Romanum^h imperium, in cuius tranquillitate totius orbis regularitas requiescitⁱ, hostili animo animati conantur nedum humana, verum etiam divina precepta, quibus iubetur^k quod omnis anima Romano^l principi sit subiecta, sceleratissimis facinoribus^m et assiduis rebellionibus demoliri, ne ex eorum absentiaⁿ in detestando lese maiestatis crimine processus et sententia retardentur^o et tanti sceleris^p nephanda temeritas remaneat
30 impunita, hac edictali Deo propitio perpetuo^f valitura lege sanccimus^q, ut in quocunque lese maiestatis crimine et maxime ubi^r contra Romanorum imperatores^s vel reges aliquid^t quod dictum crimen tangat asseratur commissum, possit procedi per accusationem vel^u inquisitionem^h seu^v denuntiationem summarie et de plano sine strepitu et figura^w iudicii, prout illi qui iurisdictioni preest videbitur expedire. Ad^x hoc si qua com-
35 munitas, corpus vel collegium vel alia quevis persona, cuiuscunque status, dignitatis

929. a) Henricus 2. b) gratia 2. 4. c) et add. 3. d) semper — memoriam desunt 2.
e) ad—memoriam desunt 1. 3. 4. f) deest 1. g) fid. deb. 2. h) deest 4. i) conquiescit 1. 3;
quiescit 4. k) cavetur male 2. l) Romanorum 2. m) factionibus 3. 4. 5. n) amentia 4;
deest 1. o) retardetur 1. 2. 3. p) loco tanti sceleris 2: scelerum. q) sanximus 2. r) ubi
40 maxime 4. s) principes 1. t) aliquos 1; ad quid 4. u) deest 2—5. v) et 2. w) et figura
desunt 1. x) Vel ad 2.

1) Cf. 'Archiv' XII, 243.

2) Cf. ibidem XII, 242.

vel condicionis existat, super dicto^y crimine per nuntium vel per litteras seu etiam per edictum publice propositum citata vel citatum neglexerit in termino personaliter vel legitime comparere, contra ipsam vel ipsum proinde^z, acsi personaliter^a omnibus interesset et^b lis foret legitime contestata, tam ad recepcionem testium et eorum^c publicationem et sequentia quam ad diffinitivam sententiam et eius executionem procedatur, 5 legibus vel consuetudinibus non obstantibus quibuscunque^d. Hanc autem generalem nostram legem^e extendi iubemus^f ad preterita, pendentia^g et futura, quam exnunc absque alterius temporis^h expectatione transcursus suum integrum vigorem decernimus optinereⁱ.

Dat. Pisis, III. Nonas Aprilis^k.

930. FORMA GALLICE CONSCRIPTA.

10

Servatur in eadem membrana nitidissime exarata, quam iam supra ad nr. 800 adhibuimus. Edidit Doenniges l. c. II, 226 nr. 3b. Nos denuo contulimus. Cf. Böhmer, Reg. Heinr. 527. (P. deest.)

Henris etc.

A corriger les mauvasties de pluseurs, li quel rompues les rennes de feaute dehue 15 a l'empire de Rome, en la pais dou quel empire la regularite de tout le monde se repose, s'esforcent par corage d'anemis en mauvais faiz e en continueuz rebellions de deffaire les comandemenz non soulement humains, mais ceux^a de Dieu, par les queux est commande que toute anme soit souzgitte au Romain prince, pour ce que proces ou sentences ne soient retargies ou desloial crime de lese majeste e pour ce que de si 20 grant meffait li desloyaux hardemenz ne remagne senz puniment, pour ceste loy a la ayde de Dieu perpetuelement durable fermement estaublissons, que en chascun crime de lese majeste e majourment la ou encontres les empereours ou rois des Romains aucune chose soit affermee estre commise qui toche le dit crime, puisse estre procehu par acusation ou par enquisition ou par denunciation sommairement e de plain senz 25 sollempnite e figure de jugement, einsinc come a celui qui sera justicieres semblera que bien soit. A cele fin que se aucune communité, aucuns cors, aucuns collieges ou quelcunques autre persone, de quelcunques estat, dignite ou condition que il soit^b, sus le devant dit crime par message ou par letres ou par edict publiement propose sera citez e despisera a comparoir legitiment au terme a lui assigne, que il soit procehu 30 encontres celui a reception de tesmoins e publication e aus autres choses qui y afierent e a diffinitive sentence e a la execution de celi tout ausinc, come se il avoit este presenz a toutes ces choses e li plaiz legitiment este contestez, non nuisanz aucunes lois ou aucunes costumes. Ceste nostre loi general comandons estre extendue a les choses passees e a les choses pendenz e a les choses a venir, la quele nous volons e 35 commandons deis a des avoir pleine vigour senz attendre autre parcours de tens.

931. 932. DECLARATIO QUIS SIT REBELLIS.

931. FORMA LATINA.

Subsidiis uti licuit his: 1) libello Relationis legatorum Lombardiae tabularii Taurinensis, quem iam supra adhibuimus ad nr. 921—923, ubi ad diem 4. m. Maii 40 exemplar Brixiae promulgatum insertum est; habundat verbis aut aliis—impendendo

929. ^y) edicto 1. ^z) perinde 4. 5. ^a) specialiter 2; presentialiter 4. ^b) vel 4. ^c) examinationem et add. 2. ^d) quibusc. n. obst. 2. ^e) nostram gen. leg. 1. ^f) iub. ext. 5. ^g) presentia 1—3. 5. ^h) deest 1. 4. ⁱ) amen add. 1. ^k) Dat.—Aprilis desunt 2. 3. 4. 5.

930. ^a) humains—ceux supra lineam add. B. ^b) in novo folio mutato ductu B.

45

certe authenticis, quae tamen in codicibus 2—7 omnino desunt; nos ipsi contulimus; 2) minuta ut videtur ab Iohanne de Dyst exarata, quae in eodem tabulario exstat inter Collectanea Bernardi de Mercato 'Diplomi imperiali Mazzo 3 nr. 23' (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra ad nr. 563, sub nr. 23); item nos ipsi contulimus; 3) exemplar duci Venetorum directum in Librorum Commemorialium tom. I f. 200', Venetiae in tabulario regio asservato¹; ubi rubrum: Hoc est exemplum duarum litterarum (nr. 931 et infra nr. 983) domini imperatoris Romanorum veris bullis cereis ipsius pendentibus bullatarum, presentatarum domino duei die XXIX. Iul., indict. XI, quarum tenor per omnia talis est; nos ipsi denuo contulimus; 4) cod. bibliothecae nationalis Parisiensis 'Nérland. 4' fol. 76, quem contulit Dopsch; 5) cod. Vatic. lat. 3978 saec. XIV.—XV. fol. 14; contulit Schellhass; 6) cod. Vatic. lat. 1437 saec. XV. fol. 71, quem contulit Haller; 7) cod. Vindobonae in bibliotheca ministerii quod dicitur 'des Innern', olim 'Hofkanzlei' asservato saec. XV. fol. 105', ubi rubrum: Constitutio Heinrici imperatoris; descripsimus nos. Ceterorum codicum, etiam eorum quos adhibuit Pertz lectiones varias omnes hic adnotare supersedimus. — Böhmer, Reg. Heinr. 528. (P. 545.)

Henricus septimus divina favente elementia Romanorum imperator semper augustus ad perpetuam rei memoriam^a.

Quoniam nuper est ad auditum nostrum^b deductum, quod inter nonnullos fideles et^c subditos^d nostros provincie Lombardie aliorumque locorum Italie^e disceptationes et dubia sepius oriuntur, an infidelis^f et rebellis^g imperii quisquam^h reputari debeat, nisi prius per nostre maiestatis sententiam condemnatus appareatⁱ, nos^k attendentes, quod acta prava^l malorum potius quam verba sententiarum ipsos faciunt pena condignos^m, et eo ipsoⁿ quod quis peccat, correctionem meretur et quanto plus differtur punitio, tanto magis^o culpa^p crescit et gentibus in exemplum perniciosius transit, tenore presentium declaramus, decernimus et pronuntiamus, quod illi omnes et singuli sunt rebelles et infideles^q nostri et imperii^r, qui quomodocunque publice vel occulte contra nostrum honorem infidelitatis vel rebellionis opera^s faciunt et in nostram seu^t imperii prosperitatem aliquid machinantur contra nos^u sive^v nostros officiales^w in hiis, que ad commissum^x eis offitium pertinent^y, rebellando [aut aliis nostris rebellibus consilium vel favorem, per quod commodius in rebellionem persistere valeant, impendendo]^z. Nulli^a ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre^b declarationis, decreti^b et pronuntiationis infringere vel ei^b ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram et penam mille^c librarum auri^b nostre camere solvendarum^d se noverit incursum.

Dat. Pisis, IIII. Nonas Aprilis, regni nostri anno quinto, imperii vero primo^e.

932. FORMA GALLICE CONSCRIPTA.

Poenae formula carens servatur in eadem membrana ut supra nr. 930, ubi statim sequitur. Edidit Doenniges l. c. II, 226 nr. 3 c. Nos ipsi denuo contulimus. Cf. Böhmer, Reg. Heinr. 528. (P. deest.)

40 931. ^a) protocollon desideratur in 4. 7; Henricus etc. ad p. r. m. 5; Idem ad p. r. m. 6. ^b) loco aud. nostr. 7: audientiam. ^c) deest 4. 7. ^d) sudditos 1. ^e) Ytalie 4. 6. 7. ^f) infideles 2; fidelis 4. 6; rebellis 7. ^g) rebelles 2; infidelis 4. 6. 7. ^h) quis 7. ⁱ) deest 7. ^k) autem add. 4. ^l) patrata 4. ^m) dignos 4. ⁿ) deest 5. 7. ^o) amplius 4. 6. ^p) sequitur in initio lineae culpa delet. 2. ^q) et infid. desunt 4. ^r) et imperii desunt 6. ^s) opera rebell. 6. ^t) et 4. ^u) contra 45 nos desunt 5. ^v) sive contra 5. ^w) offic. nostr. 3—7. ^x) commissum 2. ^y) spectant officium 4. ^z) aut—impendendo in solo 1; desunt 2—7. ^a) abhinc formula plus minusve abbreviata 5. 7. ^b) deest 4. 6. 7. ^c) spatium vacuum relictum 4. ^d) solvendarum deest 4. ^e) linea dati in 3: Dat. IIII. Non. Aprilis Pis(is) r. n. a. q. i. v. p.; anno a nat. Domini MCCCXIII. post primo add. 5.

1) Cf. 'Predelli' loco supra ad nr. 361 citato I, 127 nr. 564.

Henris etc.

Pour ce que novelement avons entendu, que entre pluseurs nostres feaus e devoz e sougiz de la province de Lumbardie e des autres lues de Ytalie naissent pluseurs fois doutances, se aucuns doit estre reputes infideuz e rebelles de l'empire, se il premierement par la sentence de nostre majeste n'est condempnez, nos consideranz, que les mauvaises huevres des maus pluis que les paroles de les sentences les font dignes de peine, e pour ce soulement que li homs peche, dessert il correction e com pluis la corrections est deslaye, en tant creist pluis la peine e passe en mauvais exemple aus genz, par ceste present escriture declarons e pronuncions, que tuit eil sunt infidel e rebelles de nous e de l'empire, qui en quelque maniere que ce soit publiement ou priveement encontres nostre henour font huevres de infidelite ou de rebellion e en la prosperite de nous e de l'empire aucune chose pourchacent encontres nous ou nostres officiaux, rebellanz en les choses qui apartiennent a l'office commis a eux.

933. PRAEFATIO IN LIBRUM PROPOSITORUM ET EXPEDITORUM CONSILII IMPERATORIS.

15

1313. Apr. 6.

Mandati imperialis de Libro propositorum et expeditorum consilii imperatoris redigendo mentio fit in praefatione eiusdem Libri P a Bernardo de Mercato scripti, qui asseratur Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 3' nr. 23 (fol. I—XXIII) et nr. 4 (fol. XXIII—XL). Praecedunt folia duo non numerata, quorum priori Bernardus inscripsit textus Biblicorum quosdam (Ioh. 1, 1—14; Luc. 11, 27. 28; Luc. 2, 21) et in verso: ¶ Anno Domini millesimo III^c XIII° inditione XI imperii dñi imperatoris Henrici septimi anno primo. regni vero eius anno quinto mense Aprilis ¶, alteri notitiam rerum ut videtur adhuc proponendarum (Doenniges 'Acta Henrici VII.' I, 49 nr. 2).

Ea quae in P conscripta servantur, inde ab a. 1313. Apr. 6 usque ad Iul. 29 consilio imperatoris proposita sunt. De supplemento Libri propositorum acta variarum legationum continenti v. infra ad nr. 934—941. Nos de his etiam codicibus alio loco fusius disseremus.

Librum propositorum P integrum edidit Doenniges l. c. I, 47—96. Nos ea, quae ex P in editione nostra recipienda esse decrevimus, denuo contulimus.

Praefationem hic proponimus ex P fol. I. Edidit Doenniges l. c. I, 51 nr. 3.
(P. deest.)

In nomine Domini amen.

Anno eiusdem millesimo tricentesimo terciodecimo, indicione undecima, die sexta mensis Aprilis fuit ordinatum per serenissimum dominum H. Dei gratia Roman(or)um imperatorem semper augustum et eius consilium, quod omnia negotia tam sua quam aliena, de quibus expedit habere maturam deliberationem, omni die proponantur in consilio usque ad finalem expeditionem eorum et eorum propositio et expeditio redigantur in scriptis. Et debet consilium domini congreguari quolibet die in mane ad curiam domini in aliquo^a convenienti ad deliberandum ea que coram eis proponentur.

933. ^a) addendum esse videtur loco.

Eapropter ego Bernardus de Mercato notarius eiusdem domini et camere sue de voluntate et mandato ipsius domini incepti predicta seriatim inserere in hoc libro in lingua Guallica sive Romana pro comoditate ipsius domini, ut ipse facilius intelligere possit ea que coram eo et dicto consilio proposita fuerint et etiam expedita.

934—941. LEGATIONES AD DIVERSOS MISSAE.

1313. Apr. 6.(—Iun. 1).

Liber legationum sive de gestis per consilium imperatoris (L), supplementum Libri propositorum, de quo v. supra nr. 933, praebens eodemque die inceptus, item a Bernardo de Mercato exaratus servatur Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 3 nr. 23'. Constat L 24 foliis, quorum primum non numeratum, fol. I—XVII conscripta, fol. XVIII—XX numerata, sed haud conscripta, reliqua tria folia non numerata sunt. Folio quod praecedit non numerato inscripta leguntur: ¶ Anno Domini millesimo III°. XIII. inditione XI. mense Aprilis imperii serenissimi principis dñi Henrici Dei gratia Romanorum semper augusti anno primo. regni vero eius anno quinto fuit inceptus liber iste per me Bernardum de Mercato notarium camere eiusdem principis de gestis per consilium eiusdem dñi imperatoris ¶ (S. N.) Fol. I textus his verbis incipit: In nomine Domini amen. Anno eiusdem millesimo tricentesimo terciodecimo, inditione XI, die sexta mensis Aprilis, recesserunt de Pisis ambaxiatores infrascripti missi ad loca infrascripta, portantes ambaxiatas infrascriptas.

Librum legationum L integrum edidit Doenniges l. c. I, 98—120. Nos omnia, quae ex eodem posuimus in editione nostra, denuo contulimus vel inspeximus.

934—936. LEGATIO AD CIVITATEM IANUENSEM. Apr. 6.—16.

934. INSTRUCTIO LEGATORUM. Apr. 6.

Ex L fol. I, ubi in margine additur rubrum Ianue. Edidit Doenniges l. c. I, 99 nr. 1. Denuo inspeximus. Relationem ambassiatorum datam a. 1313. Mai. 4.—Mai. 14., quae in L sequitur fol. II—II' inscripta, hic inserere longum est; cf. Doenniges l. c. I, 100 sqq. (P. deest.)

Apud Ianuam domini Raynerius abbas monasterii sancti Michaelis de Monte Imperiali, Philippus de Vergellensibus miles et Anthonius de Surdis de Placencia iudex. Et est eorum ambaxiata talis:

I. Primo quomodo dominus confidens de fidelitate et prudentia hominum Ianue vult uti consilio et auxilio ipsorum in presenti guerra, quam habet contra rebelles suos. Et inter cetera que videntur sibi et consilio suo honorabilia et utilia est illud, quod ipse sit potens per mare, cum iam ordinaverit esse potentissimus per terram. Et propterea quia ipse dominus imperator cognoscit, quod prudentia et potentia Ianuensis prevalet maxime in mari, petant dicti ambaxiatores ab ipso comuni Ianue auxilium XXV guallearum armandarum et muniendarum sufficienter et bene pro termino et tempore quatuor mensium ad servitium domini expensis dicti comunis Ianue ad custodiam maris et ad offensionem eorum, qui sunt vel fuerunt aut esse vellent contrarii impera-

torie maiestatis. Et quas gualeas dominus vult habere armatas in eius servicio
Mai. in. in introitu mensis Madii proxime venturi vel ad tardius usque ad medium dicti
mensis. Et si ipsum comune Ianue vellet eligere amiratum dictarum gualearum,
respondeant quod dominus est inde contentus, dummodo subsit iurisdictioni amirati
generalis domini et ipsi generali amirato teneatur obedire et respondere in omnibus. 5

Si autem dicti ambaxiatores non possent obtinere de numero et quantitate viginti
quinque gualearum, ad que obtinenda insistant, sicut viderint expedire, condescendant
sicut melius et plus obtinere poterunt usque ad numerum quindecim gualearum. Et
illud idem faciant et procurent de termino IIII mensium et infra, sicut melius pote-
runt. Et si ipsum comune Ianue acceptaverit de ipsis gualeis concedendis ut supra 10
dicitur, remaneat dictus Anthonius cum notario ad procurandum et sollicitandum armatum
istarum gualearum, taliter quod sint parate et munite in mari ad alterum dictorum
terminorum. Alii vero duo ambaxiatores redeant. Si vero ipsum comune Ianue
negaret tottaliter servicium gualearum predictarum, tunc habeant consilium super hoc
domini Ostiensis et vicarii Ianue et rescribant domino. 15

2. Et si aliquid diceretur pro ipso comuni Ianue dictis ambaxiatoribus de graciis
dicto comuni concessis et nundum ad effectum deductis, respondeant quod non stetit
per dominum quin effectualiter traderentur. Et ut cognoscat ipsum comune Ianue
benivolentiam, quam habet dominus erga ipsum comune, dicant quod dominus fecit
dictas gratias compleri et sigillari per privilegium inde scriptum, quod dicto comuni 20
debeant consignare. Et si aliquid ultra dictum comune Ianue velit pettere a domino
super declarationibus aut additionibus dictarum gratiarum, dicant quod mittant ad
dominum suos ambaxiatores et dominus in hiis que potterit cum honore suo dicto
comuni Ianue graciosus existet. Ex habundanti ipse dominus imperator omnes et
singulas immunitates et franchisesias concessas per eum singularibus personis Ianue sus- 25
pendit ad beneplacitum suum, ex quo audivit graviosas esse comuni Ianue, et si a
principio cognovisset inde gravari comune Ianue, abstinuisset a concessione ipsarum. Et
super hoc ipsi ambaxiatores secum portant privilegium imperiale, quod ipsi comuni
representent.¹

3. Item expedito supradicto negocio gualearum requirant omnes singulares per- 30
sonas de Ianua, quibus littere de credentia diriguntur, de ipsorum speciali adiutorio
prestando domino.

4. Item habeant consilium et colloquium cum domino Ostiensi et cum vicario
Ianue, qualiter et quantum Florentini et alii Tusci morantes in Ianua dare debeant
dominio auxilium. Et sicut eis videbitur dictus vicarius effectualiter exequatur. 35

5. Item referant dicto vicario Ianuensi, quod secrete prudenter et caute procuret
cum consilio bonorum et fidelium hominum civitatis Ianue remotis precio, precibus et
amore, quod abbas futurus populi Ianue sit bonus, legalis et sufficiens et talis quod
in omnibus persequatur voluntatem domini et ipsius vicarii. Et idem faciat de castel-
lanis castrorum Monachi, Guavii, Portus Veneris et Illicis. Et quod dictus vicarius 40
caveat et diligentiam apponat, ne ipse abbas aut aliquis de dictis castellanis eligatur
ad preces alicuius.

6. Qui ambaxiatores antequam perveniant ad aliquod principium predictorum,
esse debeant cum domino Ostiensi et vicario Ianue secrete et eis refferre omnia supra-
dicta et ab eis pettere consilium de persecutione dicte ambaxiate et secundum eorum 45
consilium debeant procedere, non discedendo a sententia predictorum.

7. Et si dictis ambaxiatoribus aliquid diceretur ab aliquibus Ianuensibus, quod
ipsi vellent armare gualeas ad offensionem rebellium et condempnatorum domini impe-

1) Cf. supra nr. 927—928.

ratoris, respondeant quod placet domino sub ista cautela, quod ipsi debeant coram vicario Ianue prestare ydoneam caucionem de non offendendo nisi rebelles et condempnatos domini. Et dominus vult, quod predicta fiant per dictum vicarium Ianue et ipsi ambaxiatores predicta committant ex parte domini ipsi vicario¹.

5 S. Item dicant ipsi vicario, quod totis viribus faciat, quod nullus vadat cum victualibus vel mercaturis ad montronem, ad hoc ut rebelles domini favorem non habeant de terris sibi subiectis.

9. Item super eo quod petuntur represallie per quosdam Ianuenses contra quosdam Sicilianos, dicant dicto vicario, quod concessionem ipsarum represalliarum impediatur
10 quantum potest, cum hoc possit inducere impedimentum negociis domini.

935. OBLATIO CIVIS IANUENSIS. Apr. 7.

Ex P, de quo v. supra ad nr. 933, fol. II. Edidit Doenniges l. c. I, 53 nr. 7. Cf. supra nr. 934 cap. 7. Responsum consilii imperatoris post adiectum est.

(P. deest.)

15 Nicholas de Sou de Genua prie, que li sires vuellie mander e commander au vicaire de Genua, que il li laisse armer une gualie a Genua e aler offendre les rebelles dou segnour selonc la forme dou commendement e de la auctorite, que li sires li en a ja done par ses letres.

20 Mande est au vicaire, que se il n'a juste cause de lui empeschier, que li laist armer la dite gualie. E se il crude avoir juste cause, si la mande au segnour.

936. INFORMATIO VICARII IMPERATORI PORRECTA. Apr. 16.

Item ex P fol. IV ad diem 16. m. April. inscripta cum rubro in margine Ianua. Edidit Doenniges l. c. I, 54 nr. 17. Responsa consilii imperatoris post adiecta sunt.

25 (P. deest.)

Li vicaires de Genua mande e par messer Alixandre requiert e conseilie sus les besognes de Genes e pour le meillour dou segnour e dou cummunz:

1. Premièrement que equalite soit gardeee entre les Doris seeux d'Oire e de Spinola. E que les offices, quant il se donront soit em terre ou en mar, soient convenient dones entre eux a oster toute matiere de envie d'entre eux, quar ce est une
30 chose par quey la cite a este en peril d'estre perdue. E orendroit piert que ele soit en seur estat pour la equalite que l'on y a encommencie a garder.

Placet domino.

2. Item que il soit pourvehu se faire se puet comment aucuns del alberc de
35 Spinula qui sont foruoye de la obediencie dou segnour puissent ravoier e estre rapeles a la grace dou segnour.

Placet quantum cum honore domini possit fieri.

3. Item que aucuns dou dit ostel de Spinula, li quel ont este banni pour choses dont il n'ont coupes si come il dient e li quel non anuisent le bant, sont apparellie de
40 venir devant le vicaires e faire raison a ce que se il ont meffait, si soient puniz selonc raison, que il soient recehu a faire raison non anusant le banniment dessus dit.

Suspenditur tant que li vicaires ait vehu e rescrit au segnour, se faire se puet senz esclandre.

1) Cf. nr. 935.

4. Item que a doner les offices soient esleves par le vicaire meurement e non par autres les persones, a cui les offices se ballieront, senz prendre riens ne pour le office pourchacier ne doner ne pour sael ne pour autre chose par pluseurs raisons etc.

Placet.

5. Item que en la riviere de Genes soient faiz vicaires e autres officiaux de la auctorite dou seigneur e soient eslehu par le vicaire de Genes, ne tuit ne soient de Genes ne touz ne soient estranges, issi que se li vicaires est estranges, les juges soient de Genes, ou se li vicaires est de Genes, les juges soient estranges. E soient pour III mois ou pour VI ou pour un ant, selonc ce que il plaira au seigneur, quar par ceste maniere il avront salaire dou cumunz, e les granz en seront mieux content e plus entendu au profit dou seigneur e li mauvais estaz de la riviere s'en reformera plus tost.

Placet domino, dummodo ipse dominus constituat vicarios predictos.

6. Item que en la guerre de Lunisana ait un capitaine pour soi. E ait II^c homes d'armes avec lui, si que il soit forz non seulement encontres les anemis, mais ausi encontres les amis qui non sunt obeissant. E ait jurisdiction sus les marquis e seur touz autres e de condempner e de priver.

Placet. Vult tamen dominus quod ille qui erit capitaneus dicte guerre sit vicarius ripparie Ianuensis ita prope Ianuam sicut vicario videbitur.

Item de vicaire a Saona ordene est.

7. Item que li sires tramete querir monser contra Doria.

Fait est.

8. Item que li sires commande c'en que lui plaira de recevoir serement e seurte de messer Barnabo Doria de garder e sauver le chastel d'Amelia pour le seigneur e a son honour e a son profit e de rendre le dit chastel a chascun commandement dou seigneur e non a autrui, paiant au dit monser Barnabo M florins, les queux il dist que il a done au vicaire de la riviere pour le dit chastel.

Plaist au seigneur, mais que messer Barnabo re[n]de bon comp[t]e de yssues del chastel.

9. Sus le fait de Phelippe de Negro, a cui li sires ballia ses monaies a faire¹, dist il que il n'a riens fait, pour ce que il dist, que li diz Phelippes n'a riens oure. E dist le diz Phelipes, que il a certaines convenances au seigneur, e ensuit la courz n'a riens pehu faire encontres lui, de ce que li sires li demande.

Suspenditur.

10. Item que li sires li vueillie declarer son salaire a florins e non a Ienuins selonc la forme de sa election, quar autrement li seroit il granz damages.

Plaist que florins li soient paies ou autres monaies a la value.

11. Item que li sires vueillie declarer le commencement dou tens de son salaire, quar les Genevois dient que il non li sont tenu for que deis le premier jour, que il vinst a Geines. E li vicaires entent, que ses termes encommence puis que il se parti d'Arez venant vers Genes, que il commenza a tenir les genz que il devoit tenir en dit regiment. E il a fait sa mestre a Genes II foiz puis que il y vinst, si come faire se doit.

Suspenditur^a.

936. a) suspenditur P.

1) Cf. supra nr. 727 cap. 10 et nr. 728.

12. Item que li sires vueillie mander e commander au vicaire e au cumun de Melan e aus autres feauz de Lumbardie, que il entendent tant com il pourront a offendre e domagier ceux de Cremona, quar il a entendu par aucuns siens amis forissus de Cremona, que ce sera avancementz de obedience.

5

Placet.

13. E ces choses se facent hastivement.

14. Item dist que messer Opecins li a respondu, que le mariage qui estoit traities de la dame de Gallure ne vult ja faire ne entendre y senz le consentimant dou seigneur.

10

Seur toutes ces delivrances doit respondre au vicaire messer Alixandres.

937. 938. LEGATIO AD CIVITATEM VENETAM ALIOSQUE.

Apr. 6. — Mai. 30. Iun. 1.

937. INSTRUCTIO LEGATORUM. *Apr. 6.*

Ex L. fol. III, ubi in margine rubrum Venetiis. Edidit Doenniges l. c. I, 103
 15 *nr. 3. Denuo inspeximus. (P. deest.)*

Dominus Guillelmus abbas Locedi et Titius de Colle missi ambaxiatores ad Venetos, ad patriarcham Aquylee, ad comitem de Goricio, ad comitem Reymbaldum^a, ad comune Trivisii et ad singulos prelatos et vassallos fideles imperii provincie Forungioli^b.

20 1. Primo ad comune Venitiarum debent recitare, quod dominus considerans fidelitatem et pure dilectionis constantiam comunis et hominum civitatis Venitiarum, vult in presenti guerra uti auxilio et consilio eorundem. Et inter cetera que videntur sibi et consilio suo honorabilia et utilia est illud, quod dominus sit potens per mare, cum iam ordinaverit esse potentissimus per terram. Et propterea quia dominus cognoscit
 25 prudentiam et potentiam Venetorum multum valere maxime in mari, petant dicti ambaxiatores ab ipso comuni Venitiarum auxilium XV gualearum armandarum et tenendarum in mari ad servitium domini tam ad custodiam maris quam ad offensionem rebellium suorum et eorum, qui sunt, fuerunt aut esse vellent contrarii domini^c, pro termino quatuor mensium. Ad que obtinenda sollicite intendant et insistant. Et sint
 30 armate dicte gualee in mari ad servitium domini in introitu Madii proxime venturi vel ad tardius in medio dicti mensis. Mai. in.

Si vero ipsum comune Venitiarum excusaret se, quod predicta facere nollet vel non posset aliquo imminente impedimento, procurent in quantum poterunt obtinere de adiutorio decem gualearum, descendendo particulariter de quindecim ad decem. Et
 35 idem faciant pro tempore quatuor mensium. Et si dicerent, quod gualneas armare non possent, allegando exceptiones et causas, propter quas non possent armare gualneas, tunc dicti ambaxiatores procurent habere a dicto comuni adiutorium pecunie in tanta quantitate, quanta constarent ipse XV gualnee vel ab inde infra usque in decem ut supra dictum est. Expectato prius, sicut eis videbitur, antequam veniant ad petitionem
 40 pecunie, insistendo solummodo de gualneis, quod ipsi Veneti a se ipsis moveantur offerre

937. ^a) Reymbarldum B.

^b) gioli *corr.* ex giuoli B.

^c) *sequitur delet.* ad que o B.

peccuniam. Et dicant in casu peccunie, quod dominus de ipsa peccunia faciet armari alias gualeas ad stipendia.

2. Item dicti ambaxiatores requirant ex parte domini patriarcham Aquilee et comitem de Goricio, quod personaliter venire debeant ad servitium domini cum comitiva equitum, de qua expedire viderint pro honore domini et ipsorum, et^d esse debeant 5
Mai. in. Pisis in introitu Madii proxime venturi vel ad tardius ad medium dicti mensis. Et dictus comes veniat etiam pro faciendo fidelitatem domino. Et si ipsi personaliter venire non possent iusto imminente impedimento, requirant eos quod mittant de gente sua in quantitate sufficienti, que esse debeat Pisis in termino supradicto. Et quod dictus comes si venire non potest, mittat aliquem filium suum vel alium de latere suo 10 cum sufficienti mandato procurator(ii) ad faciendum fidelitatem.

3. Item requirant consilium et comune Trevisii de adiutorio prestando domino in sufficienti quantitate equitum armatorum secundum potenciam dicti comunis, de qua informantur prudenter et caute, et dicant quod dominus vult habere dictum adiutorium in Pisis in termino supradicto. Et etiam informantur plenarie de statu et conditionibus 15 dicte terre et id referant vel significant domino.

4. Item requirant comitem Reimbaldum et ei precipiant, quod ad predictum tempus personaliter veniat ad dominum cum comitiva equitum armatorum, prout expedire viderit pro honore domini et suo, ad serviendum domino et ad faciendum ei fidelitatem. Et si esset infirmus vel aliter impeditus, quod^e personaliter venire non 20 possit, mittat unum de filiis suis vel aliquem de latere suo cum sufficienti mandato procuratorii ad faciendum fidelitatem predictam.

5. Item requirant omnes et singulos prelatos et vassallos fideles imperii provincie Forungioli de adiutorio prestando domino et mittendo Pisas ad terminum supradictum.

6. Item debent requirere, procurare et seriose sollicitare Tuscos fideles imperii 25 morantes in Venetiis¹ et aliis locis superius nominatis ad hoc, ut serviant domino in guerra de Tuscia de gente equitum armatorum in bona quantitate si fieri poterit, alias serviant de pecunia taliter, quod dominus debeat contentari. Et prius informantur de posse et conditionibus ipsorum Tuscorum.

938. CITATIO FLORENTINORUM VENETIAE EXISTENTIUM.

30

Mai. 30. Iun. 1.

Instrumentum de Citatione confectum servatur autographum Taurini in tabulario regio inter Collectanea Bernardi de Mercato 'Diplomi imperiali Mazzo 3 nr. 23' (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra ad nr. 563) fol. 18. 19. Ediderunt tam Doenniges l. c. II, 85 nr. 34 quam Fr. Novati 'Archivio storico Italiano. Serie IV.' XIX, 380. Nos 35 ipsi denuo contulimus. Cf. supra nr. 937 cap. 6. (P. deest.)

In nomine Domini amen.

Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo terciodecimo, indictione undecima, tempore gloriosissimi principis domini Henrici Romanorum imperatoris semper augusti, 40
Mai. 30. die trigesima mensis Maii. Venerabilis et religiosus vir dominus frater Guillelmus abbas monasterii de Locedio et Ticcius de Colle, ambaxiatores eiusdem gloriosissimi principis domini Henrici Romanorum imperatoris semper augusti, presentialiter Venetiis in claustro ecclesie sancti Salvatoris existentes ex speciali commissione et mandato eisdem ab ipso

937. ^d) sequitur delet. q B. ^e) sequitur delet. aliter B.

1) Cf. infra nr. 938.

principe factis elegerunt in eorum nuntium ad infrascripta exequenda et facienda Pierum domini Rovasii de Cagiole presentem et recipientem. Qui nuntius incontinenti in ipsorum ambaxiatorum presencia constitutus iuravit ad sancta Dei euangelia scripturis corporaliter manu tactis, omnia que sibi imposerent bene et legaliter facere et referre, 5 remoto etc.

Post que dicti ambaxiatores incontinenti imposuerunt, commiserunt et mandaverunt dicto Piero ipsorum iurato nuntio in ipsorum presentia constituto, quod vadat, citet et requirat omnes et singulos infrascriptos in persona vel ad domos habitationis ipsorum et cuiusque ipsorum, ubi nunc Venetiis habitant vel quisque ipsorum habitat, et eisdem 10 et cuique^a eorum in persona vel ad domos ut supra continetur ex ipsorum ambaxiatorum parte precipiat, quatinus infra terminum trium edomadarum immediate sequentium vel hinc ad festum sancti Iohannis mensis Iunii ipsi et quilibet eorum per se vel per ^{hinc. 24.} ydoneas personas cum equis eis et cuilibet eorum infra designatis et ascriptis coram dicto serenissimo principe ubicunque fuerit se presentent eiusdem principis parituri 15 mandatis, pena perpetui banni imperii et alia pena eiusdem principis arbitrio auferenda.

Nomina vero illorum quos citare debet et equi cum quibus se presentare debent sunt hii, videlicet:

	dominus ^b Franciscus de Barberino cum quinque equis	inventus in persona
	Schiatta ^b de Macciis cum consortibus suis cum sex equis	inventus in persona
20	Lambertus	} fratres de Ubriachis cum sex equis inventi in personis
	Ubriacus	
	Ugolinus	
	Tingus de Ubriachis cum tribus equis	citatus ad domum
	Bandinus de Ubriachis cum uno equo	citatus ad domum
25	Cante de Somaia cum filio suo cum duobus equis	citatus ad domum
	Guccius de Castroflorentino et	} cum tribus equis citati ad domum
	Stephanus eius filius	
	Vecchius de Castroflorentino et	} cum tribus equis citati ad domum
	Iohannes eius filius	
30	Neri Agolanti cum filiis suis cum tribus equis	citatus ad domum
	Mayneetus Agolantis cum duobus equis	citatus ad domum
	Donusdeus Agolantis cum tribus equis	citatus ad domum
	Thomaxius Agolantis cum uno equo	citatus ad domum
	Bartholomeus Agolantis cum uno equo	citatus ad domum
35	Ciprianus de Ciprianis cum fil(iis) cum tribus equis	in persona
	Corsus Alberti cum filiis cum duobus equis	in persona
	Ristorus	} de Carinis cum quattuor equis in persona
	Franciscus	
	Andreas et	
40	Pierus	
	Mone et	} cum tribus equis in persona
	Micus Guidalotti	
	Neri Mazetti cum duobus equis	in persona
	Guccius de comitibus de Collegalli cum duobus equis	in persona
45	Franciscus Thomaxii cum uno equo	in persona
	Marinus Marini cum uno equo	non fuit inventus
	Chele ^c Broccardi et	} cum uno equo citati ad domum
	Cinus del Volta	

938. ^a) cuiusq; or.^b) signum paragraphi praecedit semper or.^c) sequitur delvolta delet. or.

Albiqus domini Guivenchi de Arriguccii cum duobus equis in persona
 Bonus de Musignano cum uno equo in persona
 Dietisalvi Artinisii cum uno equo in persona
 Lambertus Lamberti cum uno equo in persona
 Laurentius Bonsignoris cum uno equo in persona
 Lippus Bonamichi cum uno equo in persona
 Iohannes ser Pini et frater eius cum uno equo in persona.

Qui omnes sunt de Florentia et eius districtu et nunc habitant Venetiis.

- Iun. 1. Eodem anno et indictione, die primo mensis Iunii sequentis. Pierus predictus
 nuntius iuratus retulit dictis ambaxiatoribus et michi notario infrascripto, se die XXX.
 Mai. 30. mensis Maii citasse predictos Lambertum, Ubriacum, Ugolinum, Tingum et Bandinum
 de Ubriacis, Cantem de Somaia, Guccium de Castroflorentino et Stephanum eius filium,
 Vecchium de Castroflorentino, Iohannem eius filium et Nerium Agolanti et alios omnes
 Mai. 31. die ultima mensis Maii, et predictis nunc supra nominatis, ut infra terminum trium
 edomadarum proxime sequentium, et aliis, ut hinc ad festum sancti Iohannis mensis
 Iun. 24. Iunii proxime futuri, ubi supra dicitur ad domum et ubi in persona personaliter eisdem
 et cuilibet eorum ex ipsorum ambaxiatorum parte precepisse in omnibus et per omnia,
 ut supra ab eisdem habuit in mandatis.

(S. N.) Et ego Philippus Aceconci de Prato publicus imperiali auctoritate notarius
 predictis electioni nuntii, prestationi iuramenti, commissioni et relationi interfui una
 cum ambaxiatoribus predictis et ea omnia de ipsorum ambaxiatorum mandato publice
 scripsi.

939. LEGATIO AD LOMBARDIAM SUPERIOREM. Apr. 6.

*Ex L fol. IIII, ubi rubrum Lombardie. Edidit Doenniges l. c. I, 104 nr. 4. Denuo
 inspeximus.* (P. deest.)

Domini frater Ysnardus patriarcha Anthiochenus, Lelmus Bullie de Galandis miles,
 Iacobus Faselus iudex et Pone Gluti de Perusio ambaxiatores missi Medyolanum,
 Placentiam, Cumas, Laudem, Pergamum, Novariam, Terdonam, Cremam, Yporigiam et
 Carium et ad dominum Philippum principem Achaye et ad marchiones Montisferrati
 et Saluciarum et ad alios vassallos et fideles imperii predictarum partium. Et est
 eorum ambaxiata talis:

1. Primo recitabunt supradictis particulariter, quod dominus in presenti guerra de
 Tuscia vult uti auxilio et consilio eorundem. Et inter cetera que videntur sibi et consilio
 suo honorabilia et utilia est illud, quod dominus sit potens per terram et iam ordinavit
 esse potens in mari. Et propterea debent pettere dicti ambaxiatores a dictis comitibus
 auxilium equitum armatorum secundum potenciam uniuscuiusque, de qua plenarie infor-
 mentur a comite Warnerio^a et a domino Iohanne de Castellione. Et super hoc caveant
 dicti ambaxiatores, ne decipiantur aliqua occasione. Qui equites esse debeant in Pisis
 Mai. in. in principio mensis Madii vel ad tardius in medio dicti mensis. Nichilominus tamen
 dicti ambaxiatores exequantur hec sibi commissa per se ipsos absque colloquio habendo
 cum dictis comite Warnerio et Iohanne de Castellione interim quod eos invenire con-
 tinguat. Cui comiti Warnerio precipiant ex parte domini, quod cum comitiva sua
 equitum ultramontanorum debeat venire personaliter ad dominum in civitate Pisana
 et esse in Pisis in dicto termino, proviso quod terre obediens domino in partibus
 Lombardie in tuto statu remaneant.

939. ^a) Vuarnerio similiter semper B.

2. Item precipiant Matheo Vicecomiti vicario Medyolani, quod cum gente Medyolani, quam mittere debet ad dominum, mittat Gualeaczum filium suum et etiam ipsi Galeacio precipiant, quod veniat.

3. Item precipiant dicto principi Achaye, quod personaliter veniat ad dominum cum comitiva equitum armatorum, de qua expedire viderit pro honore domini et suo. Et ducat secum obsides, quos penes se habet de Papia et Vercellis et de quibuscunque aliis partibus obsides haberet sub fida custodia, et esse debeat Pisis in termino supradicto. Si vero dictus princeps excusaret se, quod dictos obsides non posset secum ducere propter guerrarum discrimina, tunc dicant et precipiant ei, quod eos consignet et recommendet nomine domini vicario Medyolani vel comiti Warnerio, quibus in dicto casu precipiant, quod ipsos obsides ab eo recipiant et bene custodiant pro domino.

4. Item requirant omnes prelatos et vassallos dietarum partium fideles imperii de adiutorio prestando domino per eos secundum potentiam uniuscuiusque, de qua sicut melius poterunt plenius informetur. Et presentent ipsis prelati et vassallis litteras domini, que eis propterea diriguntur pro eisdem^b. Si vero dieta comunia non offerrent adiutorium equitum armatorum secundum quod dictis ambaxiatoribus videretur iuxta posse cuiusque, tunc dicant quod dominus vult habere ab eis pro adiutorio quantitatem equitum secundum tallia[m] eis factam, quam secum portant. Nichilominus denuo sint contenti de adiutorio cuiusque dictorum comunium secundum posse ipsorum, quod remaneat in discretione dictorum ambaxiatorum.

5. Item debent requirere, procurare et seriose sollicitare Tuscos fideles imperii morantes in terris Lombardie, ad quas se debent conferre, ad hoc ut serviant domino in guerra de Tuscia de gente equitum armatorum in bona quantitate si fieri poterit, alias serviant de pecunia taliter, quod dominus debeat contentari. Et prius informetur de posse et conditionibus ipsorum Tuscorum.

6. Item debent inquirere de statu et conditionibus terrarum Lombardie, ad quas mittuntur, et inde se plenius informare et significare domino festinanter illa, de quibus erit festinantia.

7. Item requirant et procurent habere prout melius poterunt debita que debentur domino in Lombardia, videlicet:

a vicario Medyolani pro censu fructuum vicariatus Medyolani pro uno et dimidio preteritis XXXVII^m V^c flor. ad rationem viginti quinque milia flor. aur. per annum
item a comuni Placentie VII^m flor.
item a comuni Laude VI^m VII^c flor.
item a comuni Creme III^m flor.

Qui ambaxiatores procurent habere totam summam predictam si poterunt, insistendo sicut melius viderint expedire, alias recipiant denuo quantum de ipsa summa poterunt obtinere. Et secum portent propterea litteras procuratorias domini.

8. Item dicti ambaxiatores ex parte domini respondeant vicario Medyolani et episcopo Cum(arum) super ambaxiata ipsorum relata domino per fratrem Danyelem de ordine Minorum.

(I) Et primo super remissione dietę quantitatis florenorum, quam debet domino ipse vicarius Medyolani: quod dominus non intendit dietam remissionem facere, quia de ipsa pecunia indiget vehementer pro expeditione negotiorum imperii. Et propterea mandavit dictis ambaxiatoribus, ut ipsam quantitatem florenorum petant et requirant ab eo.

(II) Item super facto civitatis Laude, quod dominus provideret super statu diete civitatis, respondeant: quod dominus misit pro regimine diete civitatis sufficientem et bonum vicarium, de quo dominus bene confidit. Verum dominus est contentus, quod ipse vicarius Medyolani et Medyolanenses sint ei favorabiles et assistant favoribus oportunis.

(III) Item super facto civitatis Cumarum, quod per comune Cumarum eligerentur ab uno usque in tres rectores, de quibus dominus imperator confirmaret unum quem vellet, respondeant: quod quando dominus erit in partibus Lombardie, tunc super ista petitione providebit taliter, quod poterunt contentari.

(IV) Super facto vero relaxationis domini Fanonis de Laude et cassationis fidei-
iussionis per eum prestate comiti Warnerio, qui eum fecit capi, de ipso Maffeo Vice-
comite et aliis sociis suis fideiussoribus ipsius Fanonis respondeant: quod ipsi sunt
informati super hoc de intentione domini et secundum ipsam informationem procedent
in negotio et propterea diligenter inquirant, si idem Fanone fuit culpabilis de eis,
quorum occasione captus et detentus fuit vel non. Et si invenerint eum sine culpa,
dicant eis tunc, quod relaxatio facta de eo placet domino. Si autem invenerint
eum culpabilem, tunc reprehendant eundem comitem Warnerium et Maffeam Vice-
comitem de relaxatione eiusdem, dicentes quod non placet domino, ymo vult dominus
quod fiat iusticia de eo.

(V) Item super facto permutationis vicarii Pergami respondeant: quod ipsi sunt
informati super hoc per dominum et secundum dictam informationem procedent in
negotio. Et propterea quia ipsi Maffeus et episcopus infamant eum et comune Per-
gami per suum ambassiatores excusat et comendat eundem, inquirant de regimine
suo, si se habet bene vel male et secundum quod invenerint, significant domino per
eorum litteras.

(VI) Item super facto vicarii Tartone, quem ipsi accusant de malo regimine,
respondeant: quod dominus informavit eosdem super hoc et secundum dictam informa-
tionem procedent in negotio. Et propterea inquirant, si marchio Montisferrati est
utilis vicarius in dicta terra et si facit pro domino et eius negociis et pro fidelibus
diete contrate. Et si cives contentabuntur et si sic invenerint, tradant eidem mar-
chioni litteras dicti vicariatus, quas secum portant, alias sibi retineant dictas litteras
et ipsum negotium teneant in secreto.

(VII) Item dicti ambassiatores precipiant vicario et comuni Comarum, quod cum
effectu faciant et procurent, quod homines de vicaria Burmii obediant et pareant
Facino de Amberia de Cumis vicario pro domino imperatore ibidem et eidem super
predictis prestent auxilium et favorem, ita quod omnino obediant eidem.

9. Item dicti ambassiatores respondeant comuni Pergami super hiis, que nuper peti-
verunt a domino per Tancredum de Vergellen(sibus) eorum nuncium et ambassiatores.

(I) Et primo super supplicatione facta, quod non deberent relaxari certi cives
Pergami, qui sunt duo vel tres capti in Sonezino et quos dominus iam relaxari man-
davit ad petitionem cardinalis de Pergamo respondeant: quod ex quo dominus iam
dictam gratiam fecit ad petitionem dicti cardinalis, vult ipse dominus, quod ipsi duo
vel tres carcerati relaxentur omnino secundum conditionem iam mandatam, videlicet
quod non debeant intrare Italiam nec ad dictam civitatem Pergami reverti sine
licentia domini¹, dando eis intelligere, quod dominus non intendit quod amplius aliqui

1) *Ad quae melius illustranda hic subiungere iuvat litteras fideiussorias eiusdem cardinalis, quas inter reliquias archivi Henrici VII. Pisis invenimus in tabulario Roncioniano nr. 740 asseratas, hucusque ineditas. Datae sunt a. 1313. Ian. 11; in verso restigia oblongi sigilli impressi supersunt.*

Pateat universis presentes litteras inspecturis, quod nos Guill(eltu)s miseratione divina Sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis promittimus bona fide et specialiter [nos] obligamus,

alii relaexentur, sed bene custodiantur. Et hoc idem precipiant comiti Warnerio, quod nullum alium de dictis carceratis dimittat aliqua occasione sine speciali licentia domini. Et bene placuisset domino, quod fuisset facta iusticia de eis.

(II) Item super petitione facta de concessione bonorum rebellium dicte civitatis
5 facienda per dominum dicto comuni Pergami respondeant: quod dominus super dicta petitione concedenda vel neganda vult supersedere, donec fuerit in partibus Lombardie, quia dominus non est bene informatus de conditione ipsorum bonorum.

(III) Item super appellacionibus, que fiunt apud comitem Warnerium a con-
dempnatis dicti comunis Pergami, respondeant: quod predicta non placent domino
10 neque vult, quod dicte appellationes fiant apud dictum comitem Warnerium et quod iam facte non teneant. Et propterea dicti ambassiatores districte precipiant dicto comiti Warnerio, quod de dictis appellationibus recipiendis vel iam receptis se non intromittat aliquo modo.

10. Item super ambassata facta per dictum ambassiatores domino imperatori ex
15 parte vicarii Pergamensis respondeant ut infra.

(I) Et primo super ordinatione et declaratione sui salarii respondeant ei: quod dominus comisit eis concordare eum cum comuni Pergami de dicto salario. Et propterea dicti ambassiatores prudenter et caute procurent concordare et concordent dictum vicarium cum dicto comuni Pergami de dicto salario.

20 (II) Item super facto robarie sibi facte in ripparia Ianue respondeant: quod dominus intendit predicta committere vicario suo Ianuensi.

(III) Item super responsione facta per eum magistro Henrico de Geldonya
officiali domini super bonis rebellium inquirendis transmissa ad partes Lombardie
25 respondeant: quod de tali responsione dominus male contentus est et de ea ipsi ambassiatores multum debeant increpare dictum vicarium, quia ipse portat regimen dicte civitatis Pergami pro domino et nomine suo et ipse vicarius ex suo officio debet scire, qui sunt rebelles et que sunt bona ipsorum. Et propterea precipiant ei ex parte domini sub certa pena, quod ipsos rebelles et eorum bona redigi faciat in scriptis et mittat domino vel tradat ipsis ambassiatoribus.

30 11. Item cum marchio Montisferrati requirat a domino, quod ipse mandet comiti Warnerio et Maffeo Vicecomiti vicario Mediolani et aliis vicariis Comarum, Pergami et Novarie, Yporrigie, Karii et comunitatibus Canapicii et de Maysino, quod eidem marchioni debeant prestare adiutorium ducentorum hominum armatorum quocienseunque expedient
35 ad requisitionem dicti marchionis pro faciendo guerram contra rebelles domini illarum partium, dicti ambassiatores precipiant supradictis ex parte domini, quod predictum adiutorium et maius si poterunt prebeant dicto marchioni ad eius requisitionem. Et respondeant dicto marchioni, quod intentio domini est quod ita fiat.

Item cum dictus marchio petiverit a domino vicariatum Tartone, Yporrigie et Canapicii, ad hoc quod ipse marchio possit facere guerram contra illos de Alexandria,

40 quod nobiles viri Georgius de Soppo, Guill(elmus) de Rivola et Ubertinus de Bengis cives Pergamenses, cum fuerint a carceribus liberati de mandato excellentissimi principis domini Henrici Dei gratia Romanorum imperatoris et semper augusti, non movebunt nec moveri facient per se vel per alios publice vel occulte, directe vel indirecte guerram contra ipsum dominum imperatorem vel eius offi-
45 ciales aut contra Romanum imperium, et subiectos eidem non offendent nec nocebunt nec ad nocendum dabunt auxilium vel consilium ullo modo, et quod infra quindenam, postquam fuerint liberati et poterunt bono modo, recedent de Lombardia et quam eicius comode poterunt, se nobis presentare curabunt in nostra custodia permansuri et non recedent ad partes Italie sine mandato et licencia speciali eiusdem domini imperatoris. Et hec omnia nos facturos et curaturos promittimus bona fide.

Dat. et actum Avinion(e), anno Domini millesimo trecentesimo tertiodecimo, indictione undecima,
50 die undecimo mensis Ianuarii, pontificatus domini Clementis pape quinti anno octavo.

Papia, Vercellis rebelles domini, quia dicit dictas civitates Tartone et Yporrigie esse continue in casu perdendi, et propterea inquirant dicti ambassiatores, si est utile pro domino et eius negociis et facit pro salute et deffensione fidelium et offensione rebellium predictorum. Et si gentes dictarum terrarum contentarentur, quod dominus marchio Montisferrati sit vicarius dictorum locorum, et si sic invenerint, tradant ei litteras de dictis vicariatibus, quas secum portant, et confortent eum ad offensionem inimicorum viriliter faciendam. Et si contrarium invenirent, dictas litteras retineant penes se et negocium habeant in secreto.

12. Item dicti ambassiatores inquirant, si est utile pro domino et eius negociis et facit pro salute et deffensione fidelium et offensione rebellium, quod marchio Saluciarum sit vicarius Karii. Et si de hoc sunt contenti homines dicte terre et si sic invenerint, exhibeant ei litteram de vicariatu predicto, alias eam sibi retineant et negocium teneant in secreto.

13. Item dicti ambassiatores secrete, prudenter et caute inquirant contra dictos comitem Warnerium et Iohannem de Castellione procuratorem fisci, qualiter se habuerunt in officiis suis, et de gestu et administratione ipsorum plenius informetur et sicut invenerint, referant vel significant domino imperatori¹.

14. Item inquirant de gestu et administratione domini Huguicionis de Pistorio olim iudicis domini imperatoris super bonis rebellium et bannitorum in civitate Mediolani. Et si invenerint ipsum se bene et legaliter gessisse in dicto officio, faciant eum relaxari et ei restitui sibi ablata. Si autem male, faciant arrestari pro domino imperatore dicta sibi ablata. Et in omni casu faciant ipsum venire Pisas ad faciendum computum suum coram domino imperatore.

15. Tallia facta infrascriptis vicariis et comunibus Lombardie de infrascripta quantitate equitum, quos mittere debent ad servicium domini imperatoris:

vicario et comuni Mediolani equites III⁰

vicario et comuni Pergami equites C

vicario et comuni Comarum equites L

vicario et comuni Placencie equites L.

Ab aliis autem comunibus non talliatis recipiant, quod commode habere poterunt.

16. Qui ambassiatores secum deferant patentes imperiales litteras, qualiter dominus imperator de plenitudine potestatis pronunciavit omnes et singulos de civitatibus et terris provincie Lombardie et qualibet earum, qui fuerunt, sunt et inantea erunt inobedientes domino vel eius vicariis, pro rebellibus et tamquam rebelles suos et imperii². Et antequam dictas litteras publicent in qualibet terrarum, ad quas mittuntur, secrete, prudenter et caute procurent habere et habeant in scriptis nomina et pronomina omnium rebellium domini de dictis terris et qualibet earum, reputando rebelles domini omnes et singulos, qui fuerunt, sunt et erunt inobedientes domino vel eius vicariis, dicentes quod dominus vult eos habere in scriptis, quia intendit contra eos processus facere. Et ipsis nominibus in scriptis habitis ut est dictum, tunc publicare debeant litteras pronuntiationis predictae.

940. LEGATIO AD LOMBARDIAM INFERIOREM. Apr. 6.

Proponimus collatis inter se 1) minuta ut videtur, cuius capita 1—7 Bernardus scripsit, caput 8 ab Iohanne de Urbino exaratum est, servata Taurini in tabulario regio inter Collectanea Bernardi 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 23' (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra nr. 563, sub nr. 25); edidit Doenniges l. c. II, praef. pag. XV sqq., nos

1) Cf. examinationes testium in diversis locis a. 1313. Apr. 29. — Mai. 27. habitas Doenniges l. c. I, 165—178. 2) Supra nr. 931.

denuo contulimus; 2) apographon Libro legationum I. inscriptum fol. VIII^r, ubi rubrum in Lombardia inferiori; ea quae in 2 capitibus 1. 2. 5. Bernardus sumpta ex Libello relationis legatorum, de quo v. supra ad nr. 921—923, post adiecit, sub asterisco adnotavimus; edidit Doenniges l. c. I, 110 nr. 6; nos denuo contulimus. (P. deest.)

5 Hee est forma ambaxiate, quam facere et portare debent strenui viri Iohannes Rubeus de Gualandis et Vermilius^a de Alfani, ambaxiatores serenissimi principis domini Henrici Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti, ad vicarios et comunia Verone, Vincencie^b, Mantue, Mutine et Brixie^c et ad singulos prelatos et vassallos^d dictorum parcium fideles imperii:

10 1. Inprimis dicti ambassiatores^e particulariter recitabunt eis, sicut ipse dominus imperator, ad hoc ut haberet breviter honorabilem et triu[m]phantem victoriam de rebellibus suis, venit personaliter ad civitatem Pisas^f ad ordinandum de potentissimo exercitu suo. Et ad hoc perficiendum fecit iam vocari per sollempnes ambaxiatores suos reges, principes et prelatos et eciam civitates in toto Romano imperio. Et quia dominus im-
15 perator cognoscit fidelitatem et pure dilectionis constanciam eorundem et quod victoria ipsius domini imperatoris contra rebelles suos de Tuscia est salus et quies ipsorum comunium et aliorum supra nominatorum et^g confusio rebellium domini dictarum^h partium^g, intendit ipse dominus imperator intentionem suam predictam iam deliberatam et etiam in futurum deliberandam eis declarare et eorum consilio et auxilio uti. Et
20 inter cetera, que videntur sibi et consilio suo honorabilia et utilia, est illud quod ipse dominus imperator sit potens in terra et iam ordinavit esse potens in mari. Et propterea petant dicti ambaxiatores a dictis comunibus auxilium equitum armatorum secundum potenciam cuiusque ipsorum comunium, de qua plenarie informentur a comite Warnerioⁱ et a domino Iohanne de Castellione vel altero ipsorum, si cum eis vel altero
25 eorum comode esse poterit, alias per se ipsos, sicut melius poterunt. Et super hoc caveant dicti ambaxiatores, ne decipiantur aliqua occasione vel causa. Qui equites esse debeant^l Pisis in introitu mensis Madii proxime venturi vel ad plus usque ad medium
dicti mensis^m.

Mad. in.

Qui ambaxiatores precipiant domino Cany^m de Schala vicario Verone et Vincencie, 30 quod cum gente, quam mittet ad dominum de Verona et Vincencia, mittat dominum Fredericum de Scalaⁿ, et ipsi Frederico precipiant, quod veniat. Item precipiant domino Passarino vicario Mantue et Mutine, quod cum gente, quam mittet de Mantua et Mutina, mittat Buttironem fratrem suum, et ipsi Butironi precipiant, quod veniat.

Si vero dicta comunia non offerrent adiutorium equitum armatorum secundum 35 quod dictis ambassiatoribus videretur iusta posse cuiusque, tunc dicti ambaxiatores dicant, quod dominus imperator vult habere ab eis pro adiutorio quantitatem equitum secundum talliam eis factam, quam dicti ambaxiatores secum portant. Nichilominus dicti ambaxiatores^o denuo sint contenti de quantitate secundum posse cuiusque, quod remaneat in discretione^p ipsorum.

40 2. Item requirant omnes et singulos archiepiscopos, episcopos et prelatos et alios vassallos imperii dictarum partium de adiutorio prestando domino imperatori et mittendo Pisas ad terminum supradictum. Et ipsis^q archiepiscopis^q, episcopis^q et prelati^q pre-

*) in 2 post adiecit Bernardus: Ambaxiatores predicti sunt informati de responsione comunium Verone et Vincencie oraculo vive vocis.

45 Comune Brixie excusat se propter inpotentiam et quia rebellibus domini continue affliguntur.

940. ^a) Vermelius 1. ^b) Vincencie 1. ^c) Brissie 1. ^d) vaxalos 1. ^e) ambaxiatores
similiter semper 1. ^f) Pisan 1. ^g) et—partium supra lineam a Bernardo add. 1. ^h) sequitur
delet. terrarum 2. ⁱ) Guarnerio similiter semper 1. ^k) ipsorum 1. ^l) debent 1. ^m) Cani 1.
50 ⁿ) Schala 1. ^o) sequitur delet. de 2. ^p) videtur scriptum esse discretionem 2. ^q) is finales corr. ex o 1.

sentent litteras domini, que propterea diriguntur eisdem¹ et quas ipsi ambaxiatores secum portant*.

3. Item dicti ambaxiatores debent requirere, procurare et seriose sollicitare Tuscos fideles imperii morantes in terris Lombardie, ad quas se debent conferre, ad hoc ut serviant domino in guerra de Tuscia de gente equitum armatorum in bona quantitate si fieri poterit, alias serviant de pecunia taliter, quod dominus debeat contentari. Et prius informantur de posse et conditionibus ipsorum Tuscorum.

4. Item debent requirere^r de statu et conditionibus terrarum Lombardie, ad quas mittuntur, et inde se plenius informare et significare domino festinanter de illis, de quibus erit festinacio^s.

5. Item requirant et procurent habere prout melius poterunt debita que debentur domino in Lombardia, videlicet:

a vicario et comuni Mantue XX^M flor. aur.

a^t comuni Brixie LXXIX^M flor. aur.**

a^t comuni Mutine MIII^C flor. aur.

Qui^t ambaxiatores procurent totam summam predictam habere si poterunt, insistendo sicut melius viderint expedire, alias recipiant denuo quantum^u de ipsa summa poterunt obtinere. Et secum portent propterea litteras procuratorias domini imperatoris.

6. Item precipiant comiti Warnerio, si contingat eos ipsum invenire, quod proviso quod terre partium Lombardie obediens domino remaneant in tuto statu, personaliter veniat ad dominum cum comitiva sua equitum ultramontanorum et sit in Pisis in termino supradicto. Item secrete, prudenter et caute inquirent contra dictum comitem Warnerium et Iohannem de Castellione iudicem procuratorem fisci, qualiter se habuerunt quilibet in officio suo, et de gestu et administratione ipsorum plenius informantur et referant domino imperatori vel significant ei per eorum litteras.

[7. Tallia facta infrascriptis vicariis et comunibus Lombardie de infrascripta quantitate equitum, quos mittere debent ad servitium domini imperatoris in civitate Pisana, videlicet:

vicario et comunibus Verone et^v Vicencie equites CL

vicario et comunibus Mantue et Mutine equites C

vicario et comuni Brixie equites L.]^w

8. Qui^x ambaxiatores secum deferant patentes imperiales litteras, qualiter dominus de plenitudine potestatis pronunciavit^y omnes et singulos de civitatibus et terris provincie Lombardie et qualibet earum, qui fuerunt^z, sunt et inantea erunt inobedientes domino imperatori vel eius vicariis, pro rebellibus et tamquam rebelles suos et imperii². Et antequam dictas litteras publicent in qualibet terrarum ad quas mittuntur, secrete, prudenter et caute procurent habere et habeant in scriptis^a nomina et pronomina^b omnium

* in 2 post adiecit Bernardus: Episcopus Brixie excusat se propter inpotentiam et necessitatem suam. Capitulum ecclesie Mutinensis excusant se propter vacationem episcopatus et propter indigentiam dicte ecclesie. Episcopus Mantuanus excusat se propter inpotentiam suam. Episcopus Vincencie excusat se et dicit, quod fuit expoliatus omnibus bonis suis. Episcopus Verone excusat se propter infirmitatem et indigentiam bonorum.

** in 2 post adiecit Bernardus: Excusat se, quia illi qui sunt modo^c rebelles domini fuerunt condempnati, et non illi qui modo regunt.

940. ^r) corr. ex inquirere 1. ^s) festinancia 1. ^t) praecedat Item post adiectum 1. ^u) quantam 1. ^v) Vinc sequitur delet. 1. ^w) cap. 7 in solo 1 adhuc manu Bernardi exaratum. ^x) cap. 8 in 1 manu Iohannis de Urbino scriptum. ^y) pronūpt. similiter semper 1. ^z) corr. ex sunt 2; sequitur 7 delet. 1. ^a) in inscriptis 1. ^b) pronomina 1. ^c) illi qui sunt modo supra lineam 2.

1) Supra nr. 923.

2) Supra nr. 931.

rebellium domini de dietis terris et qualibet earum, reputando rebelles domini omnes et singulos, qui fuerunt, sunt et erunt inobedientes domino vel eius vicariis, dicentes quod dominus vult eos habere^d in scriptis, quia intendit contra eos processus facere. Et ipsis nominibus in scriptis habitis ut est dictum, tunc publicare debeant litteras^e pronunciationis predictae.

941. LEGATIO AD CURIAM. Apr. 7.

Ex P fol. II. Edidit Doemiges l. c. I, 53 nr. 9.

(P. deest.)

Est a pourveoir seur ce que cil de Florence, de Luque, de Siena, de Perouse e des autres lues rebelles e les ambaysseours dou roi Robert ont ordone novelement de trametre messages a la court de Rome sus deus articles:

Premierement pour diffamer le segnour e sa gent.

Item a pourchacier que li papes tramete un legat au segnour, disent que li papes vult estre apaissieres e arbitres de toutes les brigues, qui sont entre^a l'empereour e les Guelfes de Toscana.

E que li papes reserve en soi a dire e a pronuncier de sa bouche la sentence de l'acort e de la pais dessus dite.

E que entretant soit trieve, ne guerre ne offenses ne se face entre l'empereour e les Guelfes de Toscaine.

Missi^b sunt nuncii ad curiam propter hoc.

Item les ambaysseours des viles dessus dites ont este novelement ensemble e ont finalement acorde entre eux de mander e de rassembler secretement e hastivement leurs genz senz atendre puis des genz dou roi Robert e de aprochier vers le segnour vers Luque e vers Saint Meniat pour doner bataillie au segnour e a sa gent, avant que il soit puis forz de gent que il est maintenant. E dient que li sires est de si grant cuer, que il ne deignera reffuser que il ne pregne la bataillie aweques eux a lour emprise. E estiment a avoir puis genz que li sires non avra assez, c'est a savoir genz a cheval II tanz e genz a pie trois tanz.

942. 943. SCRIPTA PRO ABBATE MONTIS AMLATI.

1313. Apr. 9. 10.

942. INFEUDATIO ABBATIS. Apr. 9.

Servatur autographum Florentiae in tabulario regio; sigillum desideratur. Exempla abbatis G. C. Fatteschi saec. XVIII. inveniuntur Romae in codicibus Sessorianis 213 pag. 671 et 215 pag. 660. Quae omnia iam olim descripsit vel contulit Giesebrecht, edidit Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 459 nr. 655. Nos hanc editionem repetimus, additis quibusdam verbis per scriptoris errorem neglectis. Edidit etiam Bonaini 'Acta Henrici VII' I, 271 nr. 172 ad autographum ut videtur. — Böhmer, Reg. Heinr. nr. 597.

(P. deest.)

940. ^d) habere eos 1. ^e) sequitur delet. de 2.

941. ^a) sequitur delet. les. ^b) Missi—hoc manu Bernardi post adiecta.

Henricus divina favente clementia imperator semper augustus venerabilibus viris abbati et conventui monasterii Sancti Salvatoris de Monte Amiato Cisterciensis ordinis Clusin. dioc. gratiam suam et omne bonum.

Cum a nobis petitur quod iustum est et honestum, tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. 5 Vestris itaque supplicationibus grato concurrentes assensu, omnes libertates, immunitates, largitiones et gratias vobis seu monasterio vestro sive per privilegia sive alias a dive memorie Romanorum imperatoribus et regibus predecessoribus nostris iuste concessas, de quibus per religiosos viros fratrem Iohannem de Pictavia et Benentendem de Radicofano monachos, yconomos et procuratores vestros ad hoc specialiter constitutos, 10 homagium solemne fecistis et iuramentum fidelitatis debite prestitistis, sicut eas rationabiliter habetis et possidetis, vobis et eidem monasterio vestro^a confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus presentique abbati et subcessoribus suis auctoritatem^a confirmamus et de novo concedimus filios non legiptimos legiptimandi, filios adoptivos^b recipiendi, notarios iudicesque ordinarios creandi et libertatibus, immunitatibus, largi- 15 tionibus et gratiis eisdem yconomos et procuratores vice ac nomine abbatis et monasterii predicti per baculum quem manu gestamus presentialiter investimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram et penam quingentarum librarum auri, pro dimidia camere nostre et pro reliqua dimidia passis iniuriam sol- 20 vendarum, se noverit incursum.

Dat. Pisis, V. Idus Aprilis, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

943. RECEPTIO IN PROTECTIONEM. Apr. 10.

Item ex autographo Florentino, quod sigillo caret, et codicibus Sessorianis 213 pag. 671 et 215 pag. 751 curante Giesebrecht edidit Böhmer l. c. pag. 459 nr. 656. Cuius 25 editionem nos repetimus. Edidit etiam Bonaini l. c. I, 272 nr. 173 ut videtur ad autographum. — Böhmer, Reg. Heinr. 598. (P. deest.)

Henricus Dei gratia imperator semper augustus universis et singulis marchionibus, comitibus, baronibus, militibus, nobilibus, vicariis, officialibus, communibus, universitatibus et singularibus personis quarumcunque civitatum, castrorum, terrarum, villarum 30 et locorum per provinciam Tuscie constitutis, fidelibus suis, ad quos presentes pervenerint, gratiam suam et omne bonum.

Licet ecclesias singulas, monasteria et loca religiosa propter maiestatis Altissimi reverentiam cordis sinceritate colamus, ad venerabilem tamen Cisterciensem ordinem, qui reverendos viros et magna sancte religionis honestate conspicuos in se habere 35 dinoscitur, specialem devotionem habentes, vobis universis et singulis tam premissorum intuitu quam obtentu venerabilis Henrici Tridentini episcopi, principis et cancellarii nostri carissimi, qui dictum ordinem profitetur et super hoc nobis cum instantia supplicavit, sub nostre indignationis et qualibet alia pena, quam vobis vellemus infligere, districto precipiendo mandamus, quatinus cum nos dictum ordinem cum membris, locis, 40 personis et bonis suis sub protectione nostra susceperimus ipsumque sincera benevolentia prosequamur, monasterium Sancti Salvatoris de Monte Amiato dicti ordinis Clusin. dioc., quod sub dicta protectione consistit et consistere volumus, non presumatis in personis vel quibuscunque bonis eius quomodolibet molestare.

Dat. Pisis, III^a. Idus Aprilis, regni nostri anno quinto, imperii vero primo. 45

942. ^a) vestro — auctoritatem des. apud Böhmer. ^b) adoptivos Bon.

943. ^a) IV. Böhmer.

944. RECOGNITIO DEBITI.

1313. Apr. 16.

Denuo contulimus autographon tabularii Taurinensis 'Diplomi imperiali Mazzo 4' nr. 18 asservatum. In verso legitur eadem manu scriptum, quae textum exaravit: Littera domini imperatoris super debito VIII milium florenorum debitorum domino comiti Sabaudie. Edidit Doenniges 'Acta Henrici VII.' II, 209 nr. 58.

Cum protocollon ab usu cancellariae discrepet, hanc recognitionem a camerae notario scriptam esse crediderim. Cf. iam supra nr. 699. — Böhmer, Reg. Heinr. 529.

(P. deest.)

10 Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus.

Notum facimus, quod facta computatione finali per . . thesaurarium et gentes camere nostre una cum nobili viro Amedeo Sabaudie comite, principe et affine^a nostro dilecto, de omnibus et singulis, que tam ratione stipendiorum, emendationis equorum et equitaturarum pro toto tempore, quo ipse postquam montes transivimus usque ad
15 initium Ianuarii proxime preteriti nostris servitiis institit, sibi debuimus et discomputatis
hiis, que ipse de camera nostra receperat, eidem comiti remansimus et remanemus in octo milibus flor(enis) aureis debitores.

1313.
Jan. 1.

Dat. Pisis, XVI. Kal. Maii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

945. INSTITUTIO VICARII PISANI.

1313. Apr. 18.

20

Ex Libro propositorum P, de quo v. supra ad nr. 933, fol. V, ubi rubrum: de vicario Pisarum. Edidit Doenniges l. c. I, 56 nr. 18.

(P. deest.)

Die XVIII. Aprilis dominus Manfredus comes de Claromonte fuit factus vicarius Pisarum civitatis et districtus et iuravit ipsum officium fideliter exercere ad honorem,
25 exaltationem et bonum statum ipsius domini et imperii et ad bonum et tranquillum statum civitatis et districtus Pisarum et iusticiam unicuique reddere, statuta et consuetudines, de quibus sibi videbitur non esse contra honorem, ius et bonum statum corone imperialis, bona fide observare.

946—948. BANNITIO ET CONDEMNATIO
ROBERTI REGIS SICILIAE.

30

1313. Apr. 26.—Mai. 12.

946. SENTENTIA IMPERATORIS. Apr. 26.

Proponimus ex 1) autographo manu Pauli de Podio Bonizi notarii exarato, quod superest Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4' nr. 19 signatum. In

35 944. a) in loco raso; prius scriptum erat nrō dil or.

verso leguntur ab eodem Paulo scripta: Sentencia diffinitiva contra regem Robertum Sicilie per Henricum imperatorem lata XXVI. Aprilis MCCCXIII. Edidit Doenniges 'Acta Henrici VII.' II, 198 nr. 56 et minus recte communicatum iam adhibuit Pertz. Nos denuo accuratissime contulimus; tamen levia quaedam orthographiae Pauli propria non adnotavimus.

Item contulimus 2) apographon in Registro Leopardi Frenetti notarii fol. 20, de quo v. supra ad nr. 470, servatum. Varias lectiones mere orthographicas indicare supersedimus.

Ceteros qui hic illic exstant codices negleximus.

In margine posuimus capita Interlocutionis supra nr. 913, cuius verba cum nostris plus minusve concordant. Cf. etiam supra nr. 821 et 848. — Böhmer, Reg. Heinr. 530. (P. 545.)

Henricus septimus divina favente clementia Romanorum imperator senper augustus ad certitudinem presentium et memoriam futurorum.

1. Deus iudex iustus, fortis¹ et longanimis omnes secundum sua merita iudicans, superbientem illum, qui dum ante sue tronum elementie se gloria et honore sublimatum conspiciens, sedem suam ab aquilone, ut esset Altissimo similis, ponere cogitavit, de altis celorum fastibus ad inferiora terre in obprobria^a senpiterna demergens, ipsum omni gratia et spe misericordie condigne privando, eum duxit eternalibus ultionibus exponendum. Sic et ad presens iustitiam respiciat et equitatem videat ipse celestium, terrestrium et infernorum dominus, qui novit occulta cordium et ante cuius tribunal omnis calu[m]pnia cessat et veritas nullis nequitie tenebris obsecuratur. Deponat et nunc de sede potentem, qui temptavit et exacerbavit ipsum et concitavit eum in iram, perdat eum qui mala querit, det illi qui ostinato animo viam inocentie refugit et gloriatur in malitia, obprobrium senpiternum. Faciat in eo iudicium conscriptum et sit gloria omnibus sanctis eius.

2. Nequitie siquidem et perditionis alumpnus² Robertus natus clare memorie Karuli secundi, qui se Sicilie regem intitulat, ex imperii Romani adipe inpinguatus, incrassatus et dilatatus contra illud, cui etiam causa multorum feudorum et honorum ipsius imperii, que actenus tenuit et que iniuste presentialiter occupat, humiliter obedire deberet, virus iniquitatis evomens, odia, dolos et fraudes pro fidelitate retribuens ex detestande ingratitude vitio calcaneum rebellionis presumpsit erigere ac contra stimulum indurata nequitia calcitrare³ non cessat, nefandaque superbia tumefactus sedem ab aquilone, videlicet ab opposito maiestatis cesaree, quam eius dominam et magistram revereri et honorare tenetur, sibi ponere satagens, ipsam convitiis et contumeliis provocavit actenus et protervo animo continue provocare presummit. Ipse namque inter ceteros sue malignitatis conatus, licet antequam pro imperialis diadematis susceptione proficisceremur ad Urbem, per suas litteras speciales pluries^b culmini nostro scripsisset, quod ipse, sicut ex causa predicta debebat et nos qui nec verbo nec opere quod seiremus gravaveramus nec gravare, set potius gratiose tractare intendebamus eundem, ex puritate conscientie credebamur^b, ad exhibendam nobis debitam reverentiam et honorem tam in dicta coronatione quam alias intendebat et ad id pro viribus se parabat, confederationes tamen et conspirationes, uniones et ligas in offensam et impedimentum progressus cesarei una cum Florentinis, Lucanis, Senensibus et aliis nostris et Romani imperii subditis de Lombardia et Tuscia, ut eos in rebellionis precipitium et cecitatis foveam secum traheret, sicut et traxisse dignoscitur, per se suosque procuratores, nuntios et

nr. 913
cap. 1.

946. ^a) obprobria similiter semper 1. ^b) deest 2.

1) Ps. 7, 12. 2) Cf. 2. Thess. 2, 3. 3) Cf. Act. 9, 5.

ambaxiatores in nostre maiestatis iniuriam et o[f]fensam et impedimentum progressus cesarei facere procuravit et fecit ac etiam tractavit et ordinavit, quod civitates Cre-mone, Regii^e et Parme, que sub nostra obedientia consistebant, contra nos et imperium rebellarent, inducendo tam comunia ipsarum civitatum quam alios subditos nostros
 5 predictos ad rebellionem huiusmodi et eis ad id pollicendo consilium, auxilium et favorem. Et nichilominus gentes dicti Roberti eius fulti favoribus sueque nequitie conscii et ministri civitatem Astensem et castra Valentie et Casalis Sancti Euagii et alias nonnullas civitates et castra provincie Lombardie, que mandata nostra iuraverant et nos in eorum dominum recognoverant et officiales nostros receperant et habebant,
 10 officialibus ipsis exinde violenter eiectis, nequiter occuparunt ac occupatos et occupata pro Roberto detinent supradicto.

3. Idem quoque Robertus Iohannem fratrem et stipendiarios suos Romam ea vide-
 licet intentione tra[n]smisit, ut Urbe si posset sue dictioni dolose subiecta vel saltim turbine in eius populo nefande seditionis inmisso, dicte coronationis solempnia impe-
 15 diret, prout dicti Iohannes et stipendiarii in ingressu nostro in Urbem predictam et quam diu in partibus illis moram traximus, efficaci operum argumento probantes, una cum copiosa dictorum subditorum multitudine, que per instigationem dicti Roberti sub promissi eis sui subsidii et defensionis fiducia, cum equis et armis ad se opponendum nobis et exercendum preexcogitatum malitiam simul cum Iohanne stipendiariisque
 20 predictis convenit ibidem, contra nos et gentes nostras hostiliter posuerunt insidias, fecerunt insultus, spoliationes, violentias et homicidia perpetrarunt viasque publicas et loca, per que ad reverendam basilicam principis apostolorum de Urbe omnibus reli- gionem profitentibus christianam liber aditus patere debebat, bellicosos apparatus claudere nobisque ac nostris gentibus ad basilicam ipsam, ne ibi dicta coronatio cele-
 25 brari valeret, accessum totis viribus prohibere ac alias omni modo quo poterant maie- statem nostram offendere procurarunt. Aliaque^d prefatus Robertus committebat et erat in actu continue co[m]mittendi omnia, que ad nostrum et imperii dampnum vel iacturam tenderent, et ad ea omnibus modis quibus poterat nitebatur.

4. Hec siquidem ad nos deferente clamore notorio et in pluribus etiam rerum
 30 experientia edocente, licet ipsa tam publica et notoria essent, quod nulla possent tergi- versatione celari, et^e nos qui legibus subiecti non sumus contra dictum Robertum propter premissa ipso inrequisito potuissemus procedere, tamen ex augusti elementia, que libentius emendat in subditis peccata quam puniat nec exerit ferrum precisionis in morbos, quos sanare potest mulcebris lenitas medicine, post recessum nostrum de
 35 Urbe predicta super dicto notorio ex predictis per ipsum Robertum contra nostram maiestatem commissis ad inquisitionem descendimus, quam ut fidei vel amoris scintilla, si qua forsitan remansisset in eo, ipsius viscera tangeret et ipsa interim spatium ad cor redeundi haberet, usque in presens gratiosis dilationibus duximus protrahendum^f, Rober- tum predictum citari legitime facientes, ut coram nobis^g comparere curaret super hiis
 40 [suam] si posset in[n]ocentiam ostensurus. Verum idem Robertus in sua protervia perse- verans in terminis ad hec sibi prefixis vel eorum aliquo per se vel alium comparere contumaciter non curavit. Quare nos super premissis in ipsius Roberti contumacia, fidedignis et subficientibus^h receptis et examinatis testibus et eorum dictis in scripta redactis et per nos sole[m]pniter publicatis et de mandato nostro a peritis nostri palatii
 45 cum diligentia recensitis et facta nobis de ipsis per dictos peritos relatione fideli, per ea que probata fuerunt predicta omnia et singula publica et notoria esse in scriptis interloquendo pronuntiavimus et declaravimus iustitia exigente¹. Ac postmodum eum

946. c) Reggii 2. d) aliasque 2. e) ad *add.* 1. f) protrahendam 2. g) legitime *add.* 2.

h) testibus *post* sufficientibus 2.

50 1) *Supra* nr. 913.

requiri et citari subficienter et perhemptorie fecimus, ut certo termino iam elapso coram nobis ubicunque essemus ad hanc nostram diffinitivam sententiam audiendam comparere curaret, quod ipse pre suis diffisus meritis et offensis et in sua obstinatus contumacia et fraudibus perniciosius induratus facere pretermisit.

5. Quia igitur de premissis omnibus et singulis, prout serius in inquisitione continentur predicta, specialiter per dictos testes plenarie nobis constat, nos predictos et alios predicti Roberti excessus nefarios et opera detestanda maturoⁱ et iusto librantis examine ac illud notissimum nullatenus obmittentes, quod ipse Robertus, dum in Urbe predicta causa prefate coronationis essemus et dilectissimi fideles nostri Pisani, qui inter ceteros subditos nostros fidelitatis et operis sinceritate renitent, galeas et gentes Romam ad nostrum servitium et honorem mitterent, galeas ipsas in nostre maiestatis iniuriam hostiliter invadi, spoliari et gentes predictas capi, carcerari et in carcere detineri fecit, et nichilominus in huiusmodi continuatione criminum perseverando, mala malis a[d]dendo et peiora cotidie co[m]mittendo, dum contra rebelles nostros de Tuscia direxis[s]emus signa cesaria, rebellibus ipsis, sicut publicum et notorium est et facti evidentiis docebat^k et docet, misit pluries armatorum subsidium, ut eos diutius in sue rebellionis erroribus confoveret, et actendentes quod ipse dum^l potuit pacem et quietem habere, dum debuit tranquil[l]itatem expetere ac nostram benivolentiam et dilectionem, quam sibi ex animi sinceritate paraveramus, obtinere valuit, bella quesivit, iniquitates exercuit et pro posse procuravit, sicut etiam ad[h]uc procurare non cessat, in imperii populis seminare zizaniam, suscitare odia, immittere scandala, concitare tumultus, nutrire scismata et fovere discordias et sine intermissione in actu continuandi et co[m]mittendi omnia que potest in contrarium nostrum existit, non solum in nostrum et imperii contemptum^m reique publice detrimentum, sed etiam in perturbationem prosperitatis ecclesiastice, que ab ipsius imperii statu plurimum pendere dignoscitur, et in retardationem negotii Terre Sancte, ad quod teste illo qui omnia novit totis cordis affectibus anelamus, et videntes aperte quod dictus Robertus inrevocabiler in devium erroris prolapsus et obstinatus in dolis viam veritatis spernit omnino et tanquam aspis surda suarum aurium obturans auditum¹ nec mandata nostra nec legis penam, in quam suis culpis incidisse ac incidere noscitur, nec etiam imperatorie plenitudinem potestatis veretur, sed cotidie cervicis durioris efficitur et quanto ipsum ad penitudinem expectamus, tanto maiorem sumit audaciam malignandi, considerantes etiam quod idem Robertus de imperii crapulatus pinguedine debaccatur et ex licentia sibi lassatis habenis furit, et nobis pro obedientia rebellionem et pro fidelitatis debito iniurias facit nosque atqueⁿ quoscunque fideles imperii nobis obedientes pro posse inpugnare conatur, eiusque potestas non in edificationem, sed in destructionem, non ad fructum et iuvamen ut deberet, set ad pestem esse dignoscitur, et volentes periculis et iacturis, ad que ipsius tendunt insolentie, obviare et euangelicam doctrinam sequentes, que nos monet quod omnis arbor, que non facit fructum bonum, abscidatur et mittatur in ignem², licet fideles reges et principes propter ipsorum dignitatis eminentiam libenter condignis honoribus et gratiosis favoribus prosequamur, tamen ut culpa supplicium timeat et virtus premium retributionis expectet.

(1) dictum Robertum, cuius elegimus domare superbiam et presumptionem elatam conterere ipsumque a statu suo quantuncunque sublimi deponere, cum propter premissa sit lese maiestatis crimine reus, universis et singulis dignitatibus quocunque titulo comprehensis et quibus se intitulat et^o decorat auctoritatibus, honoribus, liber-

946. i) mature 2. k) edocebat 2. l) dum ipse 2. m) contentum 1. n) ac 2. o) vel 2.

1) Ps. 57, 4. 2) Matth. 3, 10. 7, 19. Luc. 3, 9.

tatibus, immunitatibus, privilegiis, provinciis, contratis, civitatibus, castris, terris, villis, feudis, vassallis, bonis, rebus, iuribus et iurisdictionibus tam perpetuis quam temporalibus, quos, quas et que habet, tenet vel possidet vel quasi seu habuerunt, tenuerunt et possiderunt quomodolibet actenus ipse vel sui antecessores, privamus eundemque Robertum rebellem, proditorem et hostem imperii dieteque maiestatis crimine reum de toto predicto imperio exbannimus et diffidamus et ipsum si quo tempore in nostram et imperii fortiam venerit, vita per capitis mutilationem privandum in hiis scriptis sententialiter condemnamus.

(II) Statuentes et mandantes, quod nulla persona, cuiuscunque nobilitatis, excellentie, status vel conditionis existat, nullaque civitas, castrum, villa vel universitas eidem contra nos et imperium prebeat publice vel occulte auxilium, consilium vel favorem, sub pena centum librarum^p auri pro qualibet civitate et quinquaginta librarum auri pro quolibet castro, villa, marchione, duce, comite, barone et quolibet nobili, et XX^q librarum auri pro qualibet alia singulari persona pro vice qualibet qua contrafecerint com[m]ittenda, quodque cuilibet impune liceat cives, incolas et habitatores civitatum, castrorum, villarum et quaslibet alias singulares personas, cuiuscunque status vel conditionis existant, que contra nostrum honorem ei obedirent vel darent consilium, auxilium^r vel favorem publice vel occulte, offendere in persona et rebus et iuribus et ipsos et ea capere, ar[r]estare et detinere. Inhibentes et precipientes expresse, ne aliqui debitores eiusdem Roberti de bonis, in quibus sibi tenerentur, in aliquo ei satisfaciant vel presummant quomodolibet respondere, alioquin tantundem camere nostre persolvant et ad id sine strepitu et figura iudicii compellantur.

(III) Universas etiam provincias, civitates, castra, villas et singulas universitates et quaslibet singulares personas, cuiuscunque preeminentie vel excellentie, etiamsi regia dignitate prefulgeant, et cuiuscunque alterius nobilitatis, conditionis vel status existant, que ex aliquo pacto, promissione seu obligatione dicto Roberto aut suis predecessoribus facta vel pena apposita sub quacunque verborum forma comprehenso vel comprehensa sive quavis ratione, causa vel titulo et specialiter de aliquo servitio faciendo galearum^s vel hominum armatorum aut aliud subsidium dando per mare vel per terram tenerentur eidem Roberto, ab ipsis pacto, promissione, obligatione et pena apposita, vassalos quoque, feudatarios et omnes et singulos, qui eidem fidelitatis et feudorum vel alia quacunque ratione vel causa ad aliqua prestanda servitia personalia vel^t realia tenerentur, ab omni vinculo fidelitatis, subiectionis, obedientie sibi vel suis heredibus faciendo absolvimus penitus et in totum, ita quod nec civitates, castra, ville, universitates et persone predictae pacti vel obligationis predictorum nec vassalli et feudatarii prefati cuiusvis fidelitatis, subiectionis vel obedientie ratione, causa vel titulo sibi vel suis heredibus quomodolibet teneantur. Provincias enim, contratas, civitates, castra, terras, villas, feuda, vassallos, bona, res, iurisdictiones, iura, servitia et quecumque alia sub nostris comprehensa privatione et absolute huiusmodi confiscamus.

(IV) Demum omnibus et singulis militibus, auditoribus, iudicibus, iurisperitis et notariis, qui eiusdem Roberti domestici seu familiares existunt seu alias^u in eius servitio esse noscuntur, et quibusvis aliis districte precipiendo mandamus, quatinus ab ipsius Roberti familiaritate, consilio et directione et obsequiis quibuscunque infra duorum mensium spatium ab [h]odie computandum cum effectu recedant et nunquam ad eius consilium vel servitium accedere publice vel occulte presummant. Alioquin ipsos milites honore et dignitate militie, auditores, iudices et iurisperitos omni iudicandi et assidendi auctoritate omnibusque ac singulis privilegiis et immunitatibus, ac

946. ^p) libr. *semper* 1. ^q) viginti 2. ^r) aux. cons. 2. ^s) *excidit* 1. ^t) *lia* vel *in loco*
raso 1. ^u) *aliter* 2.

notarios notariatus officio, eos videlicet de dietis militibus, auditoribus, iudicibus, iurisperitis et notariis, qui huiusmodi mandato nostro non paruerint, exnunc prout extunc privamus^v omnino et inhabiles et infames reddimus, ita quod elapsis mensibus predictis ad nullos actus legitimos postmodum quocunque tempore admittantur.

6. Huiusmodi autem privationum, confiscationis, exbanitionis, diffidationis, condemnationis et absolutionis sententias in hiis scriptis ferimus et alia omnia et singula suprascripta et infrascripta facimus exigente iustitia et bono rei publice requirente ac ex certa scientia et de plenitudine potestatis. Supplentes omnem defectum, si quis forsan in inquisitione predicta vel quibuscunque processibus propterea factis ob aliquam iuris solemnitatem obmissam est habitus, non obstantibus aliquibus legibus, constitutionibus, gratiis et privilegiis sub quacunque verborum forma concessis, etiamsi de ipsis oporteret de verbo ad verbum in presentibus fieri mentionem, que contra premissa vel premissorum aliquod possent quomodolibet obici vel opponi, quibus specialiter derogamus.

Lata, data et pronuntiata fuit dicta sententia per dictum serenissimum dominum imperatorem sedentem pro tribunali et lecta et publicata^w mandato et in presentia ipsius domini imperatoris per me^x Paulum condam Sere^y Ranuctini de Monte Imperiali notarium ipsius domini imperatoris et in presentia^z Leopardi Frenecti de Pisis notarii ipsius domini imperatoris^a, quibus ipse dominus imperator mandavit, quod de predictis omnibus et singulis scribant et faciant publica instrumenta. Et hec omnia et singula acta fuerunt Pisis in platea publica ante hospitium nobilis viri Ranerii^b comitis de Donoratico, in quo ipse dominus imperator habitat, convocata ibidem et congregata ad parlamentum ad predicta audienda et intelligenda mandato ipsius domini imperatoris innumerable multitudinem hominum tam citramontanorum quam ultramontanorum, tam magnatum et^c nobilium quam etiam popularium. Presentibus nobilibus viris dominis Henrico de Flandria mariscalco^d dicti domini imperatoris, Manfredo de Claromonte comite Moac^e, Gottifredo comite de Olloco, Tancredo comite de Mutilliana, Bartholomeo^f comite camarlingo^g, Ranerio et Gerardo comitibus de Donoratico^h, Amoneⁱ de Albomonte, Thoma de Septemfontibus, Simone Phylippi de Pistorio, Giliberto de Saltana magistro hospitii domini imperatoris, Alexandro de Orgio^k, Dominico de Quigerio, Anselmo de Agundacort^l et Ugolino de Vichio, Lapo de Ubertis, Tosolato^m de Ubertis de Florentia et Andrea de Caprona, Iohanne Cinino, Ugolino de Sismondisⁿ, Betto Nicho^o, Guidone Pellarii de Pisis militibus et Gaddo^p Ganbacurta, Lapo iudice de Vico, Andrea Garfagnine^q, Fecino Lippi, Simone de Colle, Vanne Ribaldini et Vanne Raciocho anzianis Pisani populi et Ranerio Iannis comite de Donoratico de Pisis, Carbone de Cerehiis de Florentia, Francisco Tani de Ubaldinis^o, Farinata de Ubertinis et aliis quam pluribus fidedignis testibus ad hoc. Dominice nativitatis anno millesimo CCCXIII^r, inditione XI, die XXVI^s mensis Aprilis, ac regni ipsius domini imperatoris anno quinto, imperii vero primo^t.

(S. N.) Et ego Paulus condam sere Ranuctini de Monte Imperiali auctoritate imperiali iudex ordinarius et notarius supradicti domini imperatoris predictae sententie et pronuntiationi interfui et scripta omnia et singula ipsius mandato scripsi et publicavi.

946. ^v) sequitur omnimodo delet. 2. ^w) et lecta et publicata desunt 2. ^x) me deest 2.
^y) ser 2. ^z) mei add. 2. ^a) loco ips. dom. imp. 2: camere imperialis. ^b) Rainerii similiter
semper 2. ^c) et deest 1. ^d) marescalcho 2. ^e) Mohac 2. ^f) Barthō 2. ^g) camerlengo 2. ^h) Donoratico semper 2. ⁱ) Aimone 2. ^k) Orçi 2. ^l) Gondecort 2. ^m) Toserato 2. ⁿ) Sis-
mundis 2. ^o) et add: 2. ^p) Gerardo 2. ^q) Garfagnini 2. ^r) trecentesimo tertio decimo 2.
^s) vigesima sexta 2. ^t) reliqua desunt 2.

947. LITTERAE REGIS SICILIAE. (post Apr. 26).

Subiungere liceat protestationis litteras regis Roberti signo chronologico carentes, quas ultimi capituli ratione habita spurias non esse crediderim. Servantur codici H. III. 38 bibliothecae universitatis Taurinensis bis fol. 42 et 75 inscriptae (1 et 2). Est ibi rubrum: Lictere destinate per regem Robertum ad plures partes et loca occasione sententie suprascripte. Edidit Doenniges l. c. II, 235 nr. 8, cuius editionem hic repetimus.

(P. deest.)

Robertus Dei gratia rex Sicilie, ducatus Apulie, principatus Capue, Andagavie, Provincie et Folcacherii comes ac Ierusalem rex, Romandiole comes et civitatis Ferarie dominus generalis universis et singulis comunibus et universitatibus ac etiam singularibus personis civitatum, castrorum et terrarum Italie, sancte Romane ecclesie fidelibus et devotis, amicis karissimis gratiam suam et bonam voluntatem.

(1) Ab olim sparso pestifero semine per quondam Fredericum imperatorem in Italie partibus pululavit amara pestis dissensionis^a et odii contra orthodoxe fidei zelatores in arbores asperas et mortiferas tunc conversa. Cuius propagines universas inferunt civitates et oppida, ipsius filii silicet et nepotes, cervices^b et cornua contra sanctam Romanam ecclesiam matrem nostram eiusque fideles et filios erigentes in universale scandalum fidei christiane^b. Verum quia negatum est superbis diu in cornu superbie residere, scriptura testante, qualiter divina iustitia eos pulsaverit, mediante potentia leonis invicti illustrissimi^c condam regis Caroli avi nostri^c, qualiterque de pomerio fidei christiane succiderit arbores nedum^d infructuosas, sed etiam letiferas, Manfredum scilicet et Corradum ac etiam eorum complices et fautores, persecutores ecclesie et eiusdem fidelium, qualiterque sub iugo domini fidelium predictorum submiserit civitates et castra in partibus Tuscie et Lombardie ac alibi^d, novit manifestissime totus orbis. (2) Attamen non eradicatis tunc ex toto radicibus produxerunt semina fructus malos, qui modernis temporibus per fas et nephas instigantes promotionem Henrici Lesomensis^e comitis^f, conceptum dudum virus contra fideles ecclesie spargere sunt conati, ipsum Henricum licet indignum imperio colorate et subdole^g prefici^h procurantes, nonⁱ ut augeret imperium ut debebat, non ut tenebatur ecclesias defensaret nec ut mundoⁱ daret pacem diutius expectatam, sed ut veros^k fideles ecclesie in confusionem poneret et ruinam et ut alia obscena perageret tam contra sacras ecclesias et earum iura quam etiam contra personas miserabiles laycas, que abominamur serius nuntiare. Regni^l porro nostri coronam succendens in aliorum vitium, cum non posset ut intendebat viribus lacerare, loquaci tamen quadam garulitate muliereularum senescentium more nisus est diebus presentibus infamare, contra nos ut iudex rectum iudicium non condens^m, verbosos processus instituens^l, qui nedum imperatori non congruunt, sed nec alii etiam vilissimo iudicanti, quos referre vel audire aborrere debent universi christicole. Quin immo et ipse, si ut sibi ascribit meruisset imperiali fastigio decorari, sed ab eius fructibus publicis non imperator, sed predo, non iuris conditor, sed destructor nec veritatis amator dignoscitur evidenter, licet ut suos possit facilius erroneos palliare processus, scribat se legibus non astrictum, immemor legis, dignam esse vocem dicentis in maiestatem regnantis, legibus alligatam se principem profiteri, nec considerans, quod par in parem non habet arbitrium iudicandi. Cum etsi veri imperatoris uteretur arbitrio, nos tamen qui regnum nostrum ab ecclesia immediate tenemus et quod felicis memorie avus ex

45 947. a) assensionis 1. b) loco cervices—christiane 2: contra Rom. eccl. matr. nostr. erigentes cerv. et cornua eiusque filios et fideles. c) illustrissimi—nostri desunt 2. d) nedum—ac alibi desunt 2. e) sic 1. f) sic 1; Lesom. comitis desunt 2. g) subdolose 2. h) deest 2. i) non ut augeret—nec ut mundo desunt 2. k) viros 2. l) Regni—instituens desunt 2. m) condemnans? 1. 2.

cessionem sancte matris ecclesie de manibus eripuit Pharaonum, predictorum Manfredi
 scilicet et Corradi, sibi plus quam ipse nobis subesse in aliquo non debemusⁿ. (3) Sumpta
 tamen audacia temeritate propria ad processus fatuos non ex ardore iustitie, sed ex
 iniquitatis concepte et excogitate proposito sic processit^o, non attendens, quod nostri
 predecessores antiquissimi similiter et antiqui domus Francie, de cuius fabrica sumus
 orti, suos adversarios et rebelles non substinuerunt multos diutius superbire. Elationis
 etiam tante supercilio suis utitur in scripturis, quod civitates Regii, Parme et alias,
 que contra ipsius perfidiam nostrum ut veri christiani^p imploraverunt auxilium et succur-
 sum, nos asseveret a iurisdictione imperii subtraxisse, quas in animo gerimus tanquam
 fideles ecclesie, in quantum nobis ex alto processit, ad statum ecclesie defendere, non
 a debita iurisdictione alterius revocare. Dicat autem nobis qui se dicit imperatoria
 dignitate fulciri^q et qui se vocat augustum, si quod iuris non est imperat, et si non auget,
 sed minuit, numquid haberi debet ab imperii subditis imperator? Nonne privilegium
 meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate et reatus nomine omnem excludit
 honorem? Respondeat Henricus, mens potentie avida, que non novit gaudere con-
 cessis nec a vetitis abstinere. Estne imperii dignus^r regimine, loquatur, qui nimium
 elato corde regum facta diiudicat, si promulgata dudum iura concedunt devotis posses-
 soribus, quales sumus, auctoritate propria iudiciariam iniuriam propulsare. (4) Hec
 quippe iudicare potest de facili iuris et legum verus inspector, veritatis amator et cultor
 vere religionis et fidei, quod nos, qui^s pro veritate, pro fide, pro ecclesia, pro iustitie
 defensione pugnam assumimus, libere Henrico predicto ab eius iniuriis provocati oppo-
 nere nos possumus, eius processus et verbosa fatua^t ac etiam versutias non curantes,
 quia scriptum esse didicimus: 'Cum rex iustus sederit^u super sedem, non adversabitur
 sibi quicquam malignum' et alibi: 'Cor regis in manu Dei est et ubi voluerit inclinabit
 illud'¹.

(5) Nos igitur excitati non solum ab iniuriosa nostre corone irrogata per dictum
 Henricum infamia, sed ad querelas orphanorum, viduarum, hospitalium et ecclesiarum
 ac etiam ad clamorem sanguinis christianorum fidelium effusi per eum tam in partibus
 Lombardie quam Tuscie contra debitum rationis, nolentes quod diu in corde gestavimus
 amplius occultare^v, sed illud potius per universa mundi climata divulgare, vobis amicis
 karissimis et dilectis fidelibus et aliis quibuscumque^w publice nuntiamus, quod nullo alio
 per nos contra dictum^x Henricum processu fiendo, quem erubemus nedum facere, sed
 referre, eum tanquam inimicum nostrum, hostem ecclesie, turbatorem quietis et pacis,
 persecutorem nostrum et iuris nostri, fallacem etiam in promissis, quin immo periculum,
 persequi intendimus et volumus tota nostra et amicorum collecta potentia tam terra
 quam mari, auctoritate etiam fulti sancte matris ecclesie, quam habere pro firmo
 speramus et in hoc eius vertitur interesse, licet sui milites bellicosi, ut ferunt, velociores
 volueribus non morentur et quamquam se mundi dominum asserat universi, in occursum^y
 cuius manus nostra non timida dirigit hastam suam, paratam vos et nos pro viribus
 defendere contra quoslibet impugnantes^z ipsosque in stragem convertere perpetuam et
 ruinam. (6) Ad quorum omnium executionem velocem^a nostrum continuum fecimus^b
 apparatus, subito dirigendum ad quascunque partes predictus Henricus se duxerit con-
 ferendum. Eapropter cum nostre intentionis existat, quod dictus vester et noster et^v
 hominum inimicus non possit finaliter effugere nostre gladium ultionis, vos omnes et

947. ⁿ) Cum—debemus *desunt* 2. ^o) et *add.* 2. ^p) Non—imploraverunt *desunt* 2. ^q) imp. 45
 auct. fulciri se dicit 2. ^r) digna 1. ^s) qui nos quod 2. ^t) fausta 1. 2. ^u) sedeat 2. ^v) *deest* 2.
^w) quibuscumque 2. ^x) dominum 2. ^y) cursum 2. ^z) impugnatores 2. ^a) in *add.* 2. ^b) faci-
 mus 2.

1) *Pror.* 21, 1.

singulos requirimus et hortamur attente, quatinus^e firmi et constantes more solito persistentes animositate concepta vos et terras vestras custodire sollicite procuretis, ad nichil aliud vigilantes nec ad ullum vos fortune periculum exponentes, donec potentia nostra ad vestras usque partes pervenerit, simul vobiscum Deo propitio triumphum
5 optatum et gloriam de inimicis quibuslibet habitura.

**948. LITTERAE PHILIPPI REGIS FRANCIAE CLEMENTI V. PAPAE
MISSAE. Mai. 12.**

Contulimus 1) *codicem A 261 inf. bibliothecae Ambrosianae Mediolanensis saec. XV fol. 46'.* *Contulit etiam* 2) *codicem Vaticanum lat. 2962 fol. 65' vir d. Henricus Pogatscher.* *Cum codicibus editio Muratoriana 'Rerum Italicarum scriptores' X, 563 parata fere omnino convenit.* Cf. Böhmer, *Reg. 1246—1313 Pabste 340 et litteras pontificis infra ad Iun. 12 edendas.* (P. deest.)

Sanctissimo in Christo patri domino C(lementi) divina providencia sacrosancte ac universalis ecclesie summo pontifici Phylipus Dei gratia rex Francorum devota
15 pedum oscula^a beatorum.

Ad nostrum alias quorundam magistrorum relatu et nunc ex assertione karissimi consanguinei nostri principis Achaie pervenit auditum, quod magnificus princeps H(enricus) imperator Romanorum Apulie, Sicilie et alias terras proprias illustris principis Roberti regis Sicilie consanguinei nostri^b karissimi debellare proponens ad ipsius
20 exheredationem suos intendat exercere conatus, turbando pacem universam christianorum, impediendo negotium passagii Terre Sancte in universale et specialiter Romane ecclesie, cuius dicte terre patrimonium proprium esse dinoscitur, excidium et iacturam. Cum igitur nos, qui^c dicti^d regis Sicilie, qui de consanguinitate nostra traxit originem et de nostra domo regia^e processit, exheredationem non de facili sustinere possemus, beatitudi
25 dini vestre super hoc alias scripsimus¹, ut consideratis incomodis, que ex premissis, si quod absit contingerent, sequerentur, ad occurrendum tantis et talibus periculis velit vestra sanctitas in hac parte de competenti remedio celeriter providere, ne propter huiusmodi incomoda possit dicte Terre Sancte negotium retardari vel totaliter impediri^f. Verum cum imperatorem in predictis non intellexerimus suum propositum divertisse,
30 quin ymmo paret se diebus singulis ad eadem, vestram iteratis precibus clementiam deprecamur, quatinus iminentibus periculis occurrentes, prout ad vestrum spectat officium, in predictis sic celeriter tale remedium apponatis, quod pacis pulcritudo servetur negotiumque passagii Terre Sancte, quod alias fieri posse non credimus, impediri non debeat aut turbari et ne cum velletis super hiis alias occurrere, tunc comode non
35 possetis. Dictumque regem et subditos dignetur vestra sanctitas specialiter recomen-
datum habere.

Data Parisius^g, XII. Maii.

947. ^e) quod 2.

948. ^a) oscula pedum 1. ^b) *sequitur delet.* germani 2. ^c) quidem 2. ^d) *deest* 2. ^e) regia
40 domo 2. ^f) impedire 1. 2. ^g) Parixius 2.

1) *Quae litterae servatae non sunt.*

949—957. ACTA LEGATIONIS IN LOMBARDIAM MISSAE.

1313. Apr. 28.—Iun. 6.

Cf. scripta imperatoris supra nr. 921—923.

Quaecunque ex Actis huius legationis hic proponenda esse censuimus, servantur in libello Relationis R, de quo v. iam supra l. c. Quae omnia denuo contulimus.

949. CITATIO LEGATORUM ABBATI MISSA. Apr. 28.

Ex R ad Apr. 28; edidit Doenniges l. c. I, 125. (P. deest.)

Iohannes Rubeus de Gualandis de Pisis miles et Vermillius de Albanis de Florentia familiares et ambaxatores in aliquibus partibus Lombardie serenissimi principis domini H(enrici) Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti religioso viro dompno Aycardo abbati monasterii Leonensis Brixien. dioec. salutem prosperam iuxta vota.

Vobis presentibus patefiat, nos pro quibusdam negotiis nostri domini imperatoris esse Brixie. Et etiam vobiscum ex parte nostri domini debemus habere colloquium et ideo vobis mandamus, quatinus eras per totam diem Brixiam coram nostra presentia veniatis.

Dat. Brixie, die XXVIII. Aprilis.

950. RESPONSIO CIVITATIS BRIXIENSIS. Mai. 5.

Ex R ad Mai. 5, ubi rubrum: Infrascripta est responsio vicarii et comunis Brixie facta supradictis ambaxatoribus et eisdem in scriptis data die V. Maii, cuius tenor talis est; edidit Doenniges l. c. I, 138. Numeros arabicos adiecimus nos. Cf. nr. 958. 959.

(P. deest.)

In nomine Yhesu Christi.

1. Ad exaltationem maiestatis serenissimi domini H(enrici) divina providentia Romanorum imperatoris semper augusti et ad omnimodam subiectionem eiusdem maiestatis fidelium vicarii, sapientum et comunis Brixie. Ex parte prefate imperatorie maiestatis per dominos Iohannem Rubeum de Gualandis et Vermillum Albanum de Florentia strenuos et discretos ambaxatores solempniter . . vicario et ceteris . . sapientibus Brixie exposite ambaxate idem fideles Brixienenses breviter sic respondent, quod de exaltatione imperatorie maiestatis et preparamentis et sumptis ordinibus ad victoriam triumphalem fidelium Brixie corda intime colletantur, sperantes a sui miseria liberari eiusdem maiestatis prosperitate fecunda.

2. Set licet verecunde et dolentes referant, a destinatione armatorum comitive in magna vel modica quantitate afflictionibus notoriis se excusant, quoniam tribus partibus Brixienensis territorii occupatis per rebelles sacri imperii numero X^m vel circa in Brixienensi territorio commorantes ac etiam eisdem a perfidis Cremonensibus, Parmensibus, extrinsecis Pergamensibus, Bononiensibus et ceteris rebellibus sacri imperii in provincia Lombardie fervente subsidio accedente, et ipsis continue gueriantibus usque ad ianuas civitatis et depredantibus et spoliantibus fere territorium universum ac civitate Brixie averis et personarum inopia laborante, quibus non mirum cum quasi trigenio intrinseci afflictionibus omnibus perstiterint occupati et tam a comite Guernerio quam ceteris, qui servire eisdem merito tenebantur et saltem obedientia et gratia imperatorie maiestatis, sint et fuerint omni suffragio destituti, vere non possint nec se posse sentiant defendere civitatem. Nam ipsorum separatio vere foret perditio civitatis, cum non valentes stipen-

diarios substinere vili et parvo personarum numero remansere quasi omnibus denudati. Et igitur supplicant et omnimode porrigunt suas preces, quod ipsorum statui taliter debeat provideri, quod dictam civitatem valeant defendere, nam si eius status perverteretur, inde vere quoad sacrum imperium induceretur perdictio Lombardie.

3. De transmissione monete requisite respondent fideles Brixie non teneri, set demum rebelles, prout maiestas imperatoria circumspexit, que a predictis ipsos fideles in sui sententia liberavit, set si haberent, libentissime conferrent ad tantam victoriam peroctatam. Set ipsorum conditionem exponat iuxta vera predictorum ambaxatorum discretio, quibus ipsorum impossibilitas inotuit evidenter, nedum quod de dicta quantitate per dominum Moroelem Malaspinam tunc vicarium Brixie magne facta fuit exactio quantitatis, de qua debuisset reddere rationem.

4. Et quia nomina banitorum et rebellium requiruntur, ad futuram memoriam declaratur, quod dominus Goytius de Foro et domini de Confanoneriis quam plures ad imperialis maiestatis obedientiam et gratiam conscientia domini comitis Guernerii pervenire, cum quibus conventio extitit celebrata, quod certe conditionis homines venire volentes ad gratiam antedictam et contra rebelles se fidelibus Brixie aggregare, cum eisdem possent simile beneficium obtinere. Unde imperatorie placeat maiestati, si contra rebelles ad aliqua duxerit procedendum, cum prefatis pacta inita et gratiam per fideles cuique concessam plenarie reservare, ne fideles Brixie prefatis viderentur in aliquo corrumpere suam fidem.

Dat. Brixie, millesimo CCCXIII, ind. XI, die V. mensis Maii.

951. LITTERAE LEGATORUM IMPERATORI DIRECTAE. Mai. 5.

Ex R l. c., ubi rubrum: Infrascripta est quedam lictera missa per predictos ambaxatores domino imperatori, cuius tenor talis est; *edidit Doenniges l. c. I, 139.*

(*P. deest.*)

Serenissimo principi domino H(enrico) Dei gratia Romanorum imperatori semper augusto Iohannes Rubeus de Gualandis de Pisis miles et Vermillius de Alfani de Florentia, fidelissimi et devoti eiusdem nuntii et ambaxatores ad civitatem Verone et quasdam alias civitates Lombardie se ipsos cum eorum recommendatione ad pedes.

Ineffabili maiestati vestre reverenter notum facimus per presentes, nos die XXVII. Aprilis ad civitatem vestram Brixie pervenisse conductos cum scorta et equitum comitiva, nostrum iter differentes, citius accedere non possendo propter rebellium vestrorum persecutionem, malitiam atque guerram. Ubi vobis debite pecunie requisitionem et equitum armatorum fecimus iuxta nobis commissum a vestra maiestate mandatum, qui respondentes exposuerunt se excusando, quod a vestris rebellibus civitatis predictae ac etiam Cremonensibus et eorum sequacibus partium circumstantium guerrarum onere gravati armatos equites neque pecuniam non poterant ullatenus destinare. In predictis nos vero secundum vestre maiestatis mandatum quod poterimus faciemus, de civitate predicta discedere quam citius poterimus intendentes ad vestrum exequendum mandatum, licet sit periculi maximi noster gressus. Comitem Guernerium in aliqua terrarum non potuimus invenire. Fertur ipsum ad partes Tuscie devenisse. Statum examinantes civitatis predictae Brixie iuxta nobis commissum officium debilissimum invenimus, eo quod dictae civitatis extrinseci, Cremonenses ceterique circumstantes celsitudini vestre rebelles usque ad fossatas eiusdem terre continue guerram movent et dicti de Brixia nullum possunt a circumstantibus vestris fidelibus habere iuvamen, ita quod ut credimus si per vos consilium in brevi et gentium cum bono subsidium vicario non mictetur, ad rebelles vestros posset predicta civitas evenire.

Datum Brixie, die V. Maii.

952. RESPONSIO CIVITATUM VERONENSIS ET VICENTINAE. Mai. 17.

Ex R ad Mai. 17, ubi rubrum: Responsio vicarii, consiliorum et comunium Verone et Vincentie; *edidit Doenniges l. c. I, 152.* (P. deest.)

Serenissimo domino H(enrico) Romanorum imperatori semper augusto nobiles et discreti viri domini Iohannes Rubeus de Gualandis de Pisis et Vermillius Alfani prefati domini imperatoris ambaxatores debent oretenus respondere super hiis, que iidem nobiles . . vicario, consiliis, comunibus et hominibus Verone et Vincentie pro parte dicti domini Romanorum imperatoris licteris et vive vocis oraculo declararunt, cum dicti nobiles de responsione eorum et aliis contingentibus a prefato vicario, consiliis, comunibus et hominibus Verone et Vincentie, prefato domino imperatori et imperio sincere fidelibus et devotis, responsionis eiusmodi informationem receperint et eorum oculata fide viderint essentiam veritatis.

Dat. Vincentie, die Iovis XVII. Maii.

953. MANDATUM LEGATORUM ABBATI MISSUM. Mai. 24.

Ex R ad Mai. 24; edidit Doenniges l. c. I, 153. (P. deest.)

Iohannes Rubeus de Gualandis de Pisis miles et Vermillius de Alfani de Florentia, serenissimi principis domini Henrici Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti familiares et ambaxatores in aliquibus partibus Lombardie religioso viro dompno . . abbati monasterii Sancti Benedicti Mantuan.^a dioc. salutem prosperam iuxta vota.

Noveritis nos habere licteras imperialis maiestatis sigillo pendenti munitas, quarum tenor talis est:

‘Henricus Dei gratia — imperii vero primo’. *supra nr. 922.*

Idecirco vobis ex parte nostri domini imperatoris districte precipiendo mandamus, Iun. 1. quatinus hinc ad Kal. Iunii proxime venturas coram nostro domino imperatore cum maiori qua potestis armatorum equitum comitiva personaliter comparere curetis ad eidem domino in guerra de Tuscia serviendum, sub pena vobis imperiali arbitrio auferenda. Has autem licteras in actis nostris fecimus registrari, de quarum presentatione latori earum nuntio nostro iurato dabimus plenam fidem.

Dat. Mantue, die XXIII. Maii.

954. MANDATUM ALTERUM EORUNDEM. Mai. 28.

Ex R ad Mai. 28 bis inscriptum: 1) abbati Nonantulensi, 2) abbati de Frassinoro missum; 1 et 2 inter se concordant; *edidit ex 1 Doenniges l. c. I, 156. Ad 2 cf. infra nr. 956.* (P. deest.)

Iohannes Rubeus de Gualandis de Pisis miles et Vermillius de Alfani de Florentia, serenissimi principis domini H. Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti familiares et ambaxatores in aliquibus partibus Lombardie religioso viro dompno . . abbati monasterii Sancti Benedicti de Nonantola^a Mutinen. dioc. salutem prosperam iuxta vota.

Noveritis nos habere licteras imperialis maiestatis sigillo pendenti munitas, quarum tenor talis est:

‘Henricus Dei gratia — imperio vero primo’. *supra nr. 922.*

953. ^a) Mantuani R.

954. ^a) loco Bened. de Non. 2: Claudi de Fraxinoro.

Ideirco vobis ex parte nostri domini imperatoris et nostra districte precipiendo mandamus, quatinus hinc ad octo dies mensis Iunii proxime venturi coram nostro domino ^{Jun 8.} imperatore cum maiori qua potestis armatorum equitum comitiva personaliter comparere curetis ad eidem domino in guerra de Tuscia serviendum, sub pena vobis imperiali arbitrio auferenda. Has autem lieteras in actis nostris fecimus registrari, de quarum presentatione latori earum nuntio nostro iurato dabimus plenam fidem.

Dat. Mutine, die XXVIII. Maii.

955. RESPONSIO CIVITATIS MUTINENSIS. (*Mai. 28.*)

Ex R ad Mai. 28; edidit Doemmiges l. c. I, 162.

(*P. deest.*)

¹⁰ In Christi nomine et beate Marie virginis gloriose.

Hec est forma responsionis, quam cum reverentia debita faciunt et facere intendunt domini potestas, . . sapientes, . . consilium et . . comune civitatis Mutine ad ea, que ab ipsis sunt petita per viros magne nobilitatis et prudentie dominos . . . ambaxatores sancte maiestatis imperialis pro parte et ex parte maiestatis predictae.

¹⁵ Petierunt namque . . ambaxatores predicti a prefato comuni quaetuo, scilicet certam quantitatem militum armatorum propter victoriosum exercitum, quem facere intendit ipsa maiestas contra Tuscanos rebelles suos.

Item mille quatringentos florenos aureos tamquam ipsi maiestati debitum.

Item nomina rebellium, qui ipsi maiestati et suis officialibus in dicta civitate et ²⁰ districtu rebellionem faciunt.

Item nomina illorum de Tuscia, qui sunt dicte civitatis habitatores.

(I) Et primo super petitione militum sic respondent, quod libenter et libentissime quantitatem petitam militum et omnem suam potentiam impenderent ad obsequia maiestatis imperialis et ad hoc ut ipsa maiestas triumpharetur contra rebelles suos et regnaret ²⁵ potentissime, quod a memoria hominum citra semper avidissime affectaverunt regentes et tenentes civitatem prefatam, quam tenent et conservant pro ipsa maiestate imperiali. Set quia ipsa civitas undique circumfulta est multitudo proditorum et rebellium, qui ipsi domino imperatori rebellionem faciunt ac civitati predictae et officialibus ipsius domini imperatoris in ipsa civitate existentibus continuam guerram faciunt et ipsi civitati ³⁰ insidiantur, ut ipsam possent invadere et aliis Lombardie rebellionem facientibus sotiare, quod valde periculosum esset fidelibus Lombardie, si accideret quod Deus avertat, non vident quod aliquo modo possint extenuare nec minuere vires suas, que valde sunt breves considerata multitudo rebellium et potentia inimicorum. Et sunt certi, quod si ipsi maiestati foret bene notus status dicte civitatis, in quantum ipsis regentibus est ³⁵ periculosus et quantum conservatio dicte civitatis confer[t] ad reprimendas vires rebellium Lombardie, ipsa maiestas nedum quod vellet inde auferre milites, provideret eisdem de aliqua quantitate suorum militum, ad hoc ut ipsi possent dictam civitatem ad honorem dicte maiestatis validius conservare et rebellium et hostium vires reprimere. Ecce namque quod in territorio civitatis prefate sunt rebelles valde potentes et maximam ipsi civi- ⁴⁰ tati guerram faciunt, tam quia sunt multitudo magna, tam quia multa et multa castra et fortilitas tenent in dicto territorio contra ipsam civitatem occupata. Et est etiam ipsa civitas posita in medio potentissimorum rebellium ipsius maiestatis. Habet enim ipsa civitas ex parte una civitatem Bononie una cum illis de Romandiola, que tenet multa et multa castra in territorio Mutine hostiliter occupata, propinqua dicte civitati ⁴⁵ aliqua ex eis per tria miliaria et aliqua minus, ex parte alia civitatem Regii, dominum Ghibertum de Corigia^a et comune Parme et comune Cremone, que omnes civitates, quia

955. ^a) Corigii R.

civitas Mutine in medio posita est taliter, quod predictae civitates que sunt rebelles maiestatis et predicti rebelles et proditores non possunt ad necem fidelium Lombardie vires suas unire, contra ipsam civitatem guerram faciunt et ipsius destructionem cotidie moliantur. Et in tantum potenter processerunt et procedunt cotidie contra eam, quod undique usque ad menia civitatis subposuerunt ipsius civitatis territorium incendiis, excidiis et ruine, ita quod cives paucos vel nullos possunt de eorum possessionibus haurire redditus vel habere. Consideret ergo circumspecta sancta maiestas, si est tractandum de dando auxilium vel de exstenuandis viribus civitatis prefate. Exponunt enim se regentes civitatem prefatam quibuscunque periculis et sic exponere se disponunt, ut ipsius maiestatis honorem possint, devotionem et reverentiam conservare. 10

(II) Super petitione florenorum sic dicunt, quod consideratis hiis que supra in primo capitulo dicta sunt et aliis multis que dici possent, que nota et notoria sunt, manifeste patet impotentia ipsorum tam comunis quam civium, qui eorum redditibus et proventibus sunt privati et prorsus ad exsolutionem pecunie impotentes effecti. Supplicant ergo ipsi maiestati, quod ipsos dignetur excusatos habere et super statu et defensione diete civitatis providere, quia nedum ad predicta, sed etiam suis stipendiariis, quos pro defensione civitatis tenent, solvere et satisfacere nequit, ut ipsis ambaxiatoribus manifeste apparuit. 15

(III) Super facto rebellium implentur petita.

(IV) Super exhibitione nominum illorum de Tuscia respondetur, quod nulli sunt, quia bene satisfaceret votis diete maiestatis. 20

Ceterum quia sunt devotissimi et fideles diete maiestatis et qui se periculis exposuerunt et exponere disponunt pro honore diete maiestatis conservando ultra omnes alias civitates Lombardie, se ipsi maiestati in quantum possunt devotissime recommendant.

956. RESPONSIO ABBATIS DE FRASSINORO. Mai. 30.

25

Autographon servatur foliis libelli Relationis R interpositum. Sigillum laesum olim impressum adest. Inscriptionem praebet: Nobilli et potenti milliti domino Iohanni Rubeo de Guallandis de Pissis et sapienti viro domino Vermillio de Alfani de Florentia. Mut(ine). dd. Orthographiam servavimus. Item transsumtum est in R ad Iun. 3. Edidit Doenniges l. c. I, 164. Cf. supra nr. 954 sub 2. (P. deest.) 30

C Nobilli et potenti milliti domino Iohanni Rubeo de Guallandis de Pisis necnon provido et sapienti^a viro domino Vermillio de Alfani de Florentia, familiaribus et ambaxiatoribus serenissimi inperatoris Henrici Dei gratia Romanorum inperatoris et semper augusti Franciscus Dei gratia abbas monesterii Sancti Claudii de Frax(inoro) salutem con plenitudine gaudiorum. 35

Iun. 8. Recepimus literas sanctissimi patris nostri domini Henrici inperatoris humilliter ac devote. In quibus continebatur, nos ad dies^b octo mensis Iunii proxime venturi coram maiestate domini inperatoris con armatorum equitum comitiva comparire debere. Quibus sic respondimus, quod tenore presencium animo gratioso et benigno effectui mitteremus, set in hoc excusamus vera excusatione gratia eorundam luporum magnatorum Mutinensium et Reg(inorum), qui violenter bona nostri monesterii detraunt et usurpant. Set iusto nostro posse adimplebimus omni modo preceta et mandata in hoc et in aliis domini nostri inperatoris. 40

Data in monesterio Frax(inoro), die penultima mensis Magii.

957. MANDATUM LEGATORUM POTESTATI MANTUANO DESTINATUM.*Iun. 6.**Ex R ad Iun. 6; edidit Doenniges l. c. I, 164.**(P. deest.)*

Nobili et potenti viro domino Antonio de Nogarola potestati Mantue Iohannes
 5 Rubeus de Gualandis de Pisis miles et Vermillius de Alfani de Florentia, serenissimi
 principis domini H. Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti ambaxatores in
 aliquibus partibus Lombardie salutem ad vota felicem.

Meminimus requisivisse dominum Passarinum et vos, quod Tuscos morantes Mantue
 nobis in scriptis datos ad serviendum domino in guerra de Tuscia de gente equitum
 10 armatorum vel de pecunia cogeretis. Ideirco si pecuniam solverunt, domino imperatori
 mictere curetis, set si in aliquo nostris non satisfecerunt requisitionibus, ex parte nostri
 domini vos requirimus, quatinus eosdem de Tuscia cogatis, quod coram nostro domino
 hinc ad medium mensis Iunii personaliter se presentent, non permittendo ipsos in civi-
 tate vel districtu Mantue permanere. De stipendiariis vero et aliis legipt(imam) excusa-
 15 t(ionem) habentibus, quod vobis et vestris iudicibus de iure videbitur congruum, faciatis.
 Quicquid autem in premissis duxeritis faciendum, domino imperatori vestris lieteris
 intimetis omni mora postposita. Has autem lieteras in actis nostris fecimus registrari.

Iun. 15.

Dat. Verone, die VI. Iunii.

958—960. PETITIONES DIVERSORUM.

1313. Apr. (ex.)

958. PETITIO VICARII BRIXIENSIS.

*Ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 923, fol. X.
 Edidit Doenniges l. c. I, 63 nr. 41a. Denuo contulimus. Cf. nr. 950. (P. deest.)*

1. Li vicaires de Bressa, c'est a savoir Paganins^a de Mandel, li conseux e li cummuns
 25 dou dit liu^b font a savoir, comment la cite e les citaiens sont durement grevez e que
 les anemis tienent bien les trois parties dou conte de Bressa e lour courent chascun
 jour juques a les pourtes e les guastent e destruent si e la cherte y est si granz, que
 a grant poine puent il soustenir lour vie, e poi ont aide ne secours de nule part. E pour
 ce prient, que li sires vueille mander e comander au conte Warnier e^c es autres vicaires.
 30 cumunes, vassaux e sougiz de l'empire en Lombardie, que il lour donent aide, conseil
 e confort, quan mestiers sera, e que il ne les vuellent grever en la charge des talles
 de Lombardie.

Outroie^d est quant a mander de faire ayde, conseil e confort.

2. Item que li sires ne vueille^e ballier ne outroier aucune vicarie ou conte de Bressa
 35 fors que a celui qui sera vicaires de la cite.

Seur ce aura li sires deliberacion.

3. Item que li sires vueille rendre e restituir a cex qui sont ses feables de Bressa
 leurs privileges e leurs franchises, quar dure chose est que les ynnoces e ceux qui
 n'ont cuolpe soient puni par le pechiez des mauvais e que en ce il recoivent domage

40 **958.** a) *supra lineam P.* b) li conseux — liu *supra lineam P.* c) *sequitur a delet. P.*

d) *praecedit orde delet. P.* e) *vueller P.*

de toute pars, quar les mauvais et rebelles dessus diz leur font touz le damage que il puent.

Seur ce aura li sires deliberation.

4. Item que li sires veulle outroier par ses letres au regiment de Bressa mero et mixto imperio.

Outroie est que li vicaires en non dou seigneur tant soulement^f puisse exercer mere e mixte empiere.

959. PETITIO EPISCOPI BRIXIENSIS.

Ex P fol. XI, ubi nr. 958 statim sequitur. Edidit Doenniges l. c. I, 63 nr. 41b. Item contulimus. (P. deest.)

Li eveques de Bressa fait a savoir le povre estat de Bressa e coment il sont greves e presse par les anemis e que poi ont aide ne secours de nule part e recomande la cite e les citaiens au seigneur.

960. PETITIO VICARII MEDIOLANENSIS.

Ex P fol. XI. Edidit Doenniges l. c. I, 63 nr. 43. Item contulimus. (P. deest.)

1. Les ambassadeurs de Melan font a savoir de l'estat de Lombardie, d'Ast, d'Alixandre ce que li sires bien savoit.

2. Item dou fait de Terdona^a dist, que cil de la vile estoient en bone disposicion vers le seigneur juques a tant que li vicaires les a mis en dissension, faisanz son pooir de soumettre la terre a la seigneurie dou roy Robert. E a son pourchaz li senechaz²⁰ dou roy Robert e li cuns Philippons a tout leur efforz chevaucharent juques aus fours bors de la terre, creanz entrer dedanz. Mais li vicaires de Melan, qui avoit devant sentu la besogne, mit conseil que cete chose ne fut faite.

3. Item fait a savoir dou fait de Casal ainsine comme li sires le set.

4. Item dou fait de Verceux coment les Tignons en furent chacies hors.

5. Item dou fait de Pavie coment li cuens Philippons a tourne la terre a rebellion e coment cil de Melan les tiennent en destroit, qu'il ne leur laissent guaynier ne laborer plein pie de terre.

6. Item de Guibert de Courrige coment il tient en rebellion Parma, Regi e Cremona e coment les nobles que l'on apele les Ruos a l'aide de ceux de Melan les³⁰ tiennent courz vers le Bourc Saint Donnin e en celes parties e leur font grant guerre.

7. Item de l'estat de Bressa coment cil dedenz feables dou seigneur son en grant poverte e en grant decrece e durement presse des anemis de toutes pars en tel maniere, que a poine porront il durer longuement ne nehussent^b point dure juques ores, se ne fust l'aide e li secours a ceux de Melan.

8. Item recordent^c le fait de Berguem e le mal pourtement dou vicaire e coment la terre estoit en bone condicion tan que eiz vicaires y vient, e coment il donoient pluis d'aide e de confort aus feables dou seigneur que toute Lombardie ecepte Melan. E or est la terre toute troublee par les descors^d que eiz vicaires y a semes, dont la terre est en grant peril, se remedies non y est mis, pour le quel remede metre cil de⁴⁰ Melan avoient tramis sollempnes ambassadeurs, mais il n'ont peu mener a chie.

9. Item sus le fait de Plaisence, dont dues parties sont deffours, c'est a savoir cil de la Fontaine, qui sont rebelle de l'empire, e cil de Lando, li quel tuit font grant

958. ^f) tant soulement *supra lineam P.*

960. ^a) *super Berguem delet. P.* ^b) *praecedit neusse delet. P.* ^c) *sequitur delet. encor autre* ⁴⁵
foiz *P.* ^d) *praecedit delet. descors P.*

guerre en la cite, e messer Albers Scot avoi ses seivanz par la grant puissance e a la grant aide e es granz despens dou vicaire e dou cumun de Melan deffent la terre a la honur e a l'exaltacion de l'empire e de touz les feables de Lombardie. El certainement se ne fust la granz feaute, que li devant diz Albers pourte a l'empire, la cite de Plaisence fust perdue pour le segnour.

10. Item dou fait de Lode dient, que la terre est en mauvais point pour une discordie entre messer Fanon de Trez e ceux de Viscarins, non mie pour ce que^e li une partie ne l'autre vuellent riens faire contre l'onour ne l'estat dou segnour, mais li uns contres l'autre soulement. Toute foiz quan li cuens Warniers et pris messer Fanon, les amis dou dit messer Fanon furent chacie hors dedenz deus jours apres par l'autre partie, par la quel chose certainement la terre fust venue en la main dou roy Robert, se ne fust la bone garde e le secours dou vicaire e dou cumun de Melan. E pour les descordies qui sont e pour le peril qui en peut avenir covient que cil de Melan y tiegnent continuellement granz genz armes.

11. Item de Crema dient, coment il ont e ont heu grant guerre, toute foiz cil dedenz se sont bien deffendu e bien se deffendent a l'onour de l'empire e au damage des anemis, e se lour fait mestiers li secours a ceux de Melan ou il ne se pourroient tenir.

12. Item dou fait de Melan dient, que la cite e li cumuns Dieu merci fussent en bon estat, se ne fussent les granz despens, que il lour covient faire continuellement pour maintenir e garder les terres dessus dites e les autres feaux e devoux dou segnour en Lombardie, e la male sospeçons que il ont touz jours de ceux de la Tour, li quel sont nourri e soustenu par le conte Philippon a Pavie e li quel se sont dou tout done au roy Robert e sont ale a lui Francesquins de la Tour e Bonifaces de Fara pour aucunes convencions faire e fermer avoi lui.

13. Item dient, coment toutes les terres de Lombardie ecepte Melan e Como sont en tel estat, qui les covient soustenir e aidier par ceux de Melan, ne l'une ne peut secourdre ne aidier l'autre. E pour ce sont si chargie de despens e de travaux que il ne le puent plus souffrir, se li sires ne les aide et met remede.

14. Les remedes e l'aide que les diz ambassadeurs demandent sont cieus:

(I) Primeriment que li sires doint congie a ses feables de Lombardies debatre e destruire les chateux de l'eveschiel de Cremona, qui ni font fors que mal.

(II) Item que a Tortona e a Berguem astivement soient mis autres vicaires, qui soient feables e devoux au segnour e a l'empire.

(III) Item que li sires vuelle ordener, que quan messires li roys de Boegne^f viendra, que il lour laisse VI^c homes armes d'Alemagne.

15. Item que li sires vuelle benignement e gracieusement entendre e outroier les peticions dou devant dit vicaire, des homes e dou cumun de Melan^g, qui s'ensuivent:

(I) Primeriment demandent, que li sires lour doint e souzmete a la juridicion dou vicaire e dou cumun de Melan toutes les terres, viles e chastex, que il ont tolu e conquis e que il pourront conquerir e tolir par le temps avenir au rebelles dou segnour e de l'empire.

(II) Item que li sires lour vuelle remettre e quiter cele cense de XXV^m florins pour soustenir les despens dessus diz.

(III) Item que li sires vuelle retourner a la segnorie e a la juridicion dou vicaire e dou cumun de Melan les terres de Mochi e de Trevil, les quex avoient touz jours

960. ^e) sequitur delet. nule P. ^f) orthographia non omnino certa P. ^g) sequitur delet. e d'aucunes singuleres personnes de Melan P.

este de lour juridicion juques a la venue dou seigneur. E ce meisme demandent de toutes les autres terres, qui soloient e ont acoustume estre dou conte e dou destroit de Melan, es queles li sires a mis ses vicaires, que li sires vuelles cex vicaires reapeler e oster e laisser user de la seignorie a ceux de Melan.

(IV) Item comment il croient fermement que une granz partie des rebelles dou seigneur retournaroient volontiers a l'obedience e aus comandamenz dou seigneur pour maniere de pais e de misericordie, semble bon que li sires donat pooir e congie ou dit vicaire de recevoir les par voie de pais a l'obedience e a la grace dou seigneur.

(V) Toutes ces choses dessus dites prient si acertes quant il puent li dit vicaires e cumuns, que il plaise au seigneur de faires les e outroier einsine come eles sont dessus 10
escrites.

(VI) Item que y plaise au seigneur de faire proces et sentences encontres ses rebelles de Lombardie.

961. 962. PETITIONES CIVITATIS PONTREMULENSIS.

15

1313. Apr. (ex.)—(Iun. in.)

961. PETITIO PRIOR. Apr. (ex.)

*Ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 923, fol. VII'.
Edidit Doenniges l. c. I, 59 nr. 34. Denuo contulimus. (P. deest.)*

Ce est la forme de l'ambasserie de la part Guibelina de Pontremblo:

20

1. Primeriment dient que ausine tout come li sires fust venuz en Lombardie, cil de la dite part feables dou seigneur ordenarent de trametre vers lui pour obeir a lui come a lour droiturier seigneur. E lors les autres de la part Guelfa alierent a Luca e pourchacarent, que li Luquois y tramitrent li homes d'armes, e li cumuns de Parma e de Regi CC soudoiers, e cil dou Flees e li Grimaut e li Salvage e la pars Guelfa de 25
Genua LX aubalestiers, e tantout cil se mirent a rebellion e comencarent la guerre encontres la part Guibelina. E par la fort aide que les devant dit Guelfe ont heue, si ont fait granz damages a la part Guibelina e lour ont ars maysons, copes les aubres e guastes les bles, e il se sont deffendu tant comme il ont pehu a l'aide de Francesquin Malespine. Messer Morrvel ne s'en est voluz entremetre. 30

2. Item s'ecusent coment il ne sont pouhu venir vers le seigneur pour la fort guerre que il ont heue e pour le peril de lour persones.

3. Item prient que li sires veulle mander e comander au vicaire de Genua e au vicaire de la rivere de Genua e a touz les marquis Malespine, c'est a savoir messer^a Mourrvel, Francesquin, Conradin, Isnart, Spineta, Bernabo, Othobon e Marquesot, que 35
il les devant diz feables aident de tout lour pooir encontres les devanz diz rebelles, einsine que il puissent faire un batiffol ou bore, par les quel li dit rebelle perdront entrer e yssir.

4. Item dient que Pontrembles est propre chambre d'empire e que unque nuls empereres ne les veut metre hors de sa main, pour ce que ce est la cle e la pource 40
d'aler de Lombardie en Touseine. E se li sires avoit Ponttremble, se auroit Lulysana e la pluis grant partie des montagnes de Luca, de Parma, de Plaisence e de la marchi de Jenua.

961. ^a) *supra lineam add. P.*

5. E pour ce prient le segnour, que il les vuelle aidier e confourter, einsine que il puissent les rebelles amener a l'obediance dou segnour, puis aura li sires le chemin ouvret a venir de Lombardie en Touseaine e specielement jusques a Petrasainte e encor juques a Pise, e pourront venir les genz dou segnour de Plaisence a Pise en quatre jours.

6. Item dient comment il ont presente as diz rebelles, que se il voloient venir a la obeissance dou segnour, yl voloient faire pais avoique eux bone e ferme. E les rebelles lour ont respondu, que se il veulent avoir pais, que il la vieignent faire par devant le cumun de Luca, quar autre part n'en feroient il point.

19 Expedita et concessa est prout petunt. Et est missus apud Pontremulum Iacobus de Cassio die II. Aprilis^b ad dandam pacem vel treugas Mai. 2. utrique parti et recipiendos omnes ad misericordiam et gratiam domini libere. Sin autem ad requirendos omnes predictos ad movendum et faciendum guerram contra rebelles.

962. PETITIO POSTERIOR. (Iun. in.)

15 Item ex P fol. XXIII (Mazzo 3 nr. 23) et XXVIII (Mazzo 3 nr. 4). Edidit Doenniges l. c. I, 76 nr. 89. Denuo contulimus. (P. deest.)

In Christi nomine amen.

Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo terciodecimo, inditione undecima, regni felicissi[mi] principis domini Henrici Dei gratia Romanorum imperatoris semper
20 augusti anno quinto, imperii vero primo.

Forma ambaxiate, que fit per infrascriptos ambaxiatores ad serenissimum imperatorem Romanorum ex parte Iacobi de Cassio imperiali gratia pacificatoris in terra Pontremuli et partis imperialis dicte terre de Pontremulo fideiu(ssoris) circumstancium, hec est:

1. Primo exponatur per prefatos ambaxiatores in presencia sacre maiestatis imperiali-
25 lis, quod dictus Iacobus de Cassio requisivit nobiles viros Karlum de Flisco, Morvellum, Barnabovem et Octobonum marchiones Malespine amicos et consiliatores ut creditur Pontremulensium, qui sunt a palacio comunis supra, obediencium comuni Lucano, quod pro parte sacri imperii ipsos ad pacem et concordiam firmam et perpetuam cum vicinis ipsorum inducerent faciendam. Qui Pontremulenses nundum ipsum Iacobum nec pre-
30 dictos nobiles audire vel recipere voluerunt, set semper steterunt in rebellionem et stant obtemperando mandatis cuiusdam capitanei Lucani quem habent, tenendo etiam in suis fortificiis insigna et vexilla Lucana, veniendo insuper contra predictum Iacobum et predictos marchiones cum balistris et sagitis, quando veniebant ad terram predictam ad ipsos pacificandos.

35 2. Secundo quod Pontremulenses habitantes a palacio comunis infra tamquam fideles et devoti sacri imperii ipsum Iacobum benigne receperunt, offerentes sese in totum ei[us]dem obtemperare mandatis.

3. Tercio quod cum accessit dictus Iacobus ad dictam terram pacificandam, invenit ibidem nobiles viros dominos Franceschinum, Ysnardum et Conradum marchiones Male-
40 spine cum tota gente ipsorum, qui volebant dictos Pontremulenses inobedientes guastare de bonis ipsorum. Quibus marchionibus dictus Iacobus, nolens ipsos Pontremulenses inobedientes ad inobedientiam inducere, precepit quod dictam gentem licenciarent a dicta terra deinde ad quintum diem, qui erit dies penultimus Maii. Cui mandato benigne
Mai. 30. obtemperaverunt predicti marchiones nec minus se obtulerunt in totum mandatis dicti
45 Iacobi et cunctis etiam mandatis imperialibus obedire.

4. Quarto quod Pontremulum est clavis et porta ad veniendum de Lombardia in Tusciam et per quam gens serenissimi principis commodius et agilius ire potest a civitate Placentie ad civitatem Pisarum, quam per aliquam aliam partem totius Ytalie, et quod marchiones timentes, si perderent terram de Pontremulo, quod in maximo periculo essent de terris ipsorum, non possunt ut expediret intendere ad alias brigas et rixas de episcopatu Lunensi et Versilia, in tantum intendunt ad dictam brigam de Pontremulo. Et quia marchiones non bene concordant in dicta briga de Pontremulo e[t] ex briga in discensu sunt, nundum habita est dicta terra et propter ea non bene procedunt facta domini in Lunexana.

5. Quinto quod habita terra Pontremuli crescit potencia domini bene in quatuor milibus de melioribus peditibus Ytalie et qui plus apreciantur et sunt audaciores in gueris, cum quibus et alio subsidio, quod propterea haberetur, expediretur in totum intencio domini a Pontremulo usque ad civitatem Lucanam.

6. Sexto quod habita terra de Pontremulo crescit potencia domini in tantum. Habito ipso passu rebelles domini tam in Tuscia quam Lumbardia nullum habent passum in dictas partes intrandi et ex terra Pontremuli Lucam, firmaretur potencia domini et suorum fidelium in ripparia Ianue et in episcopatu Lunensi, civitatum Placencie et Parme.

7. Septimo suplicetur prefate maiestati, quod ad predicta brevius et securius effectui demandanda detur in mandatis vicariis ripparie orientis Ianuensi, Lunexane, Versigie et Garfagnane et nominatim omnibus marchionibus Malespine, quod personaliter cum tota eorum gente et efforcio ad obsedium predictorum rebellium de Pontremulo veniant nec inde discedant sine precepto domini, donec ipsos rebelles reduxerint ad mandata et domino Galeasco vicario Placencie et comuni eiusdem, cum passus Pontremuli sit necessarius et periculosus imperio, quod ipse mittat gentem plus quam potest, que ibi debeat stare ad exercitum, donec ipsos habuerit et posuerit sub domini potestate.

Fiat.

8. Item etiam ut inobedientium pravitas opprimatur, supplicent dicti ambaxiatores pro parte partis imperialis de Pontremulo et circonfideliu^a obedientium tam marchionum quam aliorum, quod dictus Iacobus possit compellere dictos inobedientes de Pontremulo et quoslibet favorantes eosdem, cum ipsi sperent habere consilium et favorem a quibusdam fidelibus imperii, et quod possit recipere terras, fortalicias et loca, que venire vellent ad mandata domini. Et quod libeat sue serenissime maiestati facere de dicta terra Pontremuli et burgo Vallis Tarii pro pacifico statu servando unum vicarium cum solo vicariatu dictorum dominorum terrarum et eorum pertinentiarum.

Fiat.

9. Item cum preceptum fuerit per litteras speciales ex parte serenissimi principis domino Ysnardo marchioni Malespine, quod facere deberet una cum aliis suis consortibus guerram in Lunexana contra Lucenses et quoslibet alios rebelles imperialis maiestatis et hoc preceptum factum fuerit sibi in partibus Lombardie, ubi etiam terras habet, quod inde discederet et ad dictam guerram faciendam de Lun(exana) veniret. Et postquam de partibus Lombardie discessit ad dictam guerram faciendam, sibi preceptum fuerit per vicarium Lombardie, quod guerram faceret cum tota sua gente Alexandrinis. Quod quidem minime facere potest, ut ubique et necessarius et utilis sit in partibus Lunexane, supplicant dicti ambaxiatores, quod imperialis maiestas velit dicto domino Ysnardo excusatorias litteras mittere de guerra facienda in partibus Lombardie pro se et gente sua.

Fiat, quoniam iam est alias concessum per dominum et mandatum.

Ambaxiatores sunt hii providi et discreti:

Danyel Macalaffus de Ianua

Iohanninus dictus Balbus de Pontremulo

} fideles sacri imperii.

963—973. ORDINATIONES VARIAE ET INFEUDATIONES.

1313. Mai. 2.—(Mai. 22).

963. ORDINATIONES. Mai. 2.

Ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 923, fol. XIII. ubi rubra Ordenances et Maius. Edidit Doenniges l. c. I, 66 nr. 47. Denuo contulimus. (P. deest.)

1. Die secunda mensis Maii fuit propositum in consilio de facto Padue, quod processus inchoati in curia domini contra ipsos Paduanos expedia[n]tur ut citius fieri potterit. Item quod ex parte domini mittatur sufficienter in Venetiis ad saysiendum et arrestandum ad opus domini omnia bona quorumcunque Paduanorum et aliorum rebellium domini.

2. Ce^a jour meisme fu ordene, que nus vicaires dou seignour ne pregne plus de salaire, que soloient prendre en chascune vile poesta e capitain, tenant encores tant de genz come li duy en tenoient, se ce n'estoit par le commandement espres dou seignour ou par la volunte franche de ceux de la vile.

3. Item fu ordene que les proces, qui sont comencie en la court dou seignour encontres les Paduans, soient hastez tant come l'on pourra bonement e la sentence donee, que messages soient tramis par le seignour a Venise pour saisir e arrester les biens des Paduains e des autres rebelles que il ont a Venise. E semble que les messages seroent bons messer Nychola juges de messer Can e messer Guabriel.

964. INFEUDATIONES. Mai. 6.

Ex P fol. XIIIIF, ubi notitia ordinationes nr. 963 statim sequitur. Edidit Doenniges l. c. I, 66 nr. 47. Denuo contulimus. (P. deest.)

1. Die sexta mensis Maii Franciscus de Arnigiano prope Urbem^a clericus fuit receptus in clericum et scriptorem domini et iuravit fidelitatem, presentibus episcopis Butrentino, Kyronen(s) et Iohanne de Urbino.

2. Die predicto dominus investivit marchionem Salutarum de marchionatu ipso cum pertinenciis et de hiis omnibus, que dictus marchyo tenuit a X annis citra, salvo iure domini et imperii et cuiuslibet alterius persone. Item donavit ei usque ad beneplacitum domini civitatem Albe cum pertinenciis in feudum¹.

3. Item investivit Henricum de Verduno iurisperitum procuratorem et procuratorio nomine domini Iohannis de Saluciis de omnibus que tenet ab imperio, salvo iure imperii et cuiuslibet alterius persone.

Et iuraverunt fidelitatem ambo. Presentibus dominis Bonifacio Kyronensi episcopo, A. comite Sabaudie, H. de Flandria marescalco, Symone Philippi.

965. PETITIONES CIVITATIS ARETINAE. (Mai. 2.—6).

Ex P fol. XV, ubi cancellis positus notitia deleta est, adiecto verbo Expedit(um). Edidit Doenniges l. c. I, 67 nr. 49. Denuo contulimus. (P. deest.)

40 **963.** ^a) *praecedat delet.* Eodem die fuit P.

964. ^a) *sequitur delet.* notar P.

1) Cf. instrumentum super hoc confectum, quod servatur in tabulario Taurinensi *'Marchesato di Saluzzo I. Categ. Mazzo I'* nr. 3 et tria infeudationis scripta Mai. 8. data, quorum duo notat Bohmer, *Reg. Heinv.* 531 et 532, in transsumto a. 1313. Dec. 29 scripto ibidem servata.

1. Cil d'Arez se plaignent de trop de charge que il ont des deus vicaires, un general e un especial, e prient que y plaise au segnour de chargier les soulement de un vicaire au salaire qui est acostumes, c'est a savoir III^C libr. pour chascun mois.

Ordene est que li cuens Frederis soit vicaires d'Arez generaux e esepeciaux, e quant est pour la especialte dognent le salaire acostume e pour la generalte dognent au dit conte ce que il y afiert.

2. Item que li vicaires qui y sera soit tenuz de garder les estatuz e les ordenemanz de la cite ou plaisir dou segnour.

Outroie est de ceux qui ne sont encontres le henour dou segnour e de l'empire e tant com il plaira au segnour.

3. Item prient que li sires les vuelle allegier de la grant charge, que il ont en tenir genz armes a pie e a cheval pour la garde dou val d'Arno e dou chasteux de Cisterna e de Asinalonga. E que il lour vuelle faire rebatre de la somme des X^M florins, que il doivent au segnour, tant comme montent les guages des genz dessus dites.

Respondu est que se Dieu plaist les besognes dou segnour seront en tel estat, que il les pourra allegier e deschargier. E li sires en a bone volonte e ores aient pacience.

Expeditum.

966. *COMMISSIO CAUSAE AUDITORIBUS PALATHI FACTA. (Mai. 4.—11).* 20
Ex P fol. XVII. Edidit Doenniges l. c. I, 69 nr. 65. Denuo contulimus.

(P. deest.)

Minuches Cassin de Seyna se plaint de monser Guobert d'Aspremont, disenz que comme il heut longuement demore ou servis dou segnour en Lombardie en l'ost de Bressa e apres avoi le conte Warnier, e il s'en revenit en Touscaine pour estre pres dou segnour e passa par Genes, li diz monser Guoberz par ses maisnies le fit derober e li fit tolir XIII chevax e VI^C e III^{XX} VIII florins d'or e armes a la valour de C florins d'or e pluseurs autres arnois, e lui fit metre en prison e tenir pris par X jours e vilainement le fit tormenter, demandanz a lui autre reanczon outres les choses dessus dites. Les quex il reteni toute escepte sis chevax, les quex li diz monser Gobers^a li restitui apres e puis le fi sallir de Genua astiement par imposition de poine personal. E dist que li diz vicaires retint ciex quatre chevax dou dit Minuche, qui valoient bien III^C flor. d'or. Des quiex deniers dessus diz furent mis en deposite devers le tresurier dou segnour VI^C florins e li estimacions ou li pris de trois chevax. E pour ce prie que li sires li vuelle faire restituir les choses dessus dites.

Commissum est negocium dominis Melanchio et Scoto et debent vocare dominum Dominicum.

967. *COMMISSIO NOTARIATUS. (Mai. 4.—11).*

Ex P fol. XVII'. Edidit Doenniges l. c. I, 70 nr. 68. Denuo contulimus.

(P. deest.)

Andriol de Monte Rous notaires e Guabros de Portu Venere notaires demandent e messer Opeçins Spinola prie pour eux, que li sires lour vuelle confermer la notarie de la rivere de Genes a eux done e outroie per Manuel Durant notaire, a cui li sires l'avoit done.

Habeat ita quod ipse exerceat per se et non per alium.

966. ^a) Robers P.

968. ORDINATIO SUPER OFFICIO ADMIRATIAE. (*Mai. 4.—11*).

Ex P fol. XVIII. Edidit Doenniges l. c. I, 71 nr. 71. Cf. infra nr. 987 cap. 6. Denuo contulimus. (*P. deest.*)

Messer Barnabo Doria demande, que li sires li vueillie outroier par privilege
5 e mander e commander, que il puisse e doive exerciter l'office de admirallie e que il
soit apelez e nommes 'Barnabos Doria faisanz les veyes de l'amirail dou saint empire'
ou en autre maniere, si com il plaira au seigneur.

Expedita per comitem de Claromonte.

969. ORDINATIO SUPER APOCHA RATIONIS FRATRIS BERNARDINI.

10 (*Mai. 11*).

Ex P fol. XVIII. Edidit Doenniges l. c. I, 71 n. 72. Denuo contulimus.
(*P. deest.*)

Freres Bernardins fait a savoir que puis le jour de la nativite nostre Dame, ce
fu le huitisme jour de Setembre, au quel jour li sires le reczut de son hostel, a il
15 despendu jusques au jour de Pasques C florins d'or meins IIII, des queux il a receu I
de Rustic e X dou tresorier, einsine li en devoit lon XXXVI. Item dist que quant
li sires l'envoia a Orbevioto, il perti un roncain que li avoit coste XII florins.

Item puis Pasques jusques al XI. jour de May est il en detes de VIII florins.

Prie que li sires vueillie seur ce ordener sa volonte e coment li sires vult, que
20 il demuere al hostel.

Celui jour meisme fu ordene que li diz freres Bernardins doive
ordener e escrivre caraniques des faiz e des besognes notables e des
queux il affiert d'avoir perpetuel memoire dou seigneur.

970. COMMISSIO VICARIATUS. *Mai. 12.*

25 *Ex P fol. XX ad Mai. 12, ubi in margine praecedat rubrum Ordonances. Edidit*
Doenniges l. c. I, 72 nr. 74d. Denuo contulimus. (*P. deest.*)

Item celui jour meisme fu ordenes e faiz vicaires de Lunisana monser Guy dou
Says e jura l'office faire bien e loialment etc. e doit avoir plein pooir seur touz. E li
fu ballies juges par le seigneur messer Barrico de Lingua de Vaca de Padua e jura etc.

30 E fu ordene que messer Jehanz de Castellion allie avec lui e demuere pour
aucun tens a aviser le des besognes dou pays e pour ordener de son salaire avec les
bones gens dou pays.

E encores li fu ballies I juges, qui a non messer Guillaume du Beginers de
Bologne e jura etc.

971. INFEUDATIONES. *Mai. 16.*

35 *Ex P fol. XX'. Edidit Doenniges l. c. I, 72 nr. 76. Denuo contulimus.*
(*P. deest.*)

Die XVI. Maii dominus donavit in feudum comiti Warnerio et fratri suo et here-
dibus suis in feudum tria milia flor(enorum) auri etc.

40 Item donavit Mamfredo de Claromonte comiti Mohac M V^c flor(enos) in feudum.

Item donavit domino Guillelmo de Fordes militti in feudum IIII^c flor(enos).

De hiis omnibus Pardus recepit instrumentum.

1312.
Sept. 8.
1313.
Apr. 15.

11. Mai.

972. PETITIO LEGITIMATIONIS. (Mai. 17.—21).

Ex P fol. XXII. Edidit Doenniges l. c. I, 74 nr. 80. Denuo contulimus. Cf. F. Kogler 'Die legitimatio per rescriptum' (Weimar 1904) pag. 63. (P. deest.)

Castellan fiz jadis de sur don Curol citaen de Tartone prie, que li sires vuelle de certaine science e par privilege confermer une legitimacion faite de lui par le conte Bertout, li quex a privilege de l'emperour Frederic de faire e outroier legitimacions si comme il dist.

E pour ceeui Cacelan prie li cardenax d'Ostia e messer Bernabos Doria.

973. RECEPTIO IN CONSILIAREM IMPERATORIS. (Mai. 22).

Ex P fol. XXII. Edidit Doenniges l. c. I, 74 nr. 81. Denuo contulimus. De tempore cf. infra nr. 988 cap. 13. (P. deest.)

Monser Rayniers abbes de Saint Michiel de Mont Emperial fu receuz par le segnour de son conseil e jura etc.¹

974—978. SCRIPTA AD SERVITIUM MILITARE SPECTANTIA.

15

1313. Mai. 4.—22.

Cf. etiam scriptum Iohannis regis Bohemiae Iun. 20 datum, quo confirmat conventionem de stipendiariis mittendis (Böhmer, Reg. 1313—1347 pag. 182 nr. 20), quod infra in Appendice Actorum vicariatus generalis edituri sumus.

974. CONVENTIO PROCURATORUM IMPERATORIS CUM SPIRENSIBUS. Mai. 4.

Cum autographon reperiri non possit, repetimus in minutiis hic illic correctam editionem, quam paravit Hilgard 'Urkunden zur Geschichte der Stadt Speyer' pag. 210 nr. 276 ad editionem iam olim a Lehmanno in Chronico Spirensi factam. De magistro Hermanno cf. supra nr. 894 et 912. (P. deest.)

25

Nos Georgius comes Veldentie provincialis Spirkowie et magister Hermannus de Stocka canonicus Constanciensis notarius magnifici domini nostri Henrici Dei gratia Romanorum imperatoris, habentes plenum mandatum et auctoritatem ab eodem domino nostro imperatore ad infrascripta, prout in litteris prefati domini nostri imperatoris desuper nobis datis² plenius continetur, virtute et auctoritate eiusdem mandati pari voto consentimus et volumus, quod Ieckelinus dictus de Sletzstat Iudeus civis Spirensis in civitate Spirensi cum Iudeis aliis eiusdem civitatis resideat et moretur sub protectione et defensione prelibati domini nostri imperatoris atque nostra absque impedimento et turbatione quorumcunque. Quem etiam cives Spirenses in hiis, que continentur in hac littera, facimus defendere et tueri, ita quod ipse ibidem iuri pareat ut alter Iudeus et domino

35

1) C. infra nr. 988 cap. 13. 2) Quae deperditae sunt.

nostro imperatori serviat proportionaliter cum immunitate Iudeorum Spirensium absque dolo. (2) Et si Iudei sive universitas Iudeorum civitatis Spirensis mille quingentas libras Hallensium, quas consules Spirenses ad servitium et utilitatem domini nostri imperatoris iuxta iussum nostrum dare promiserunt usque ad festum beati Martini
 5 proximum pro eisdem Iudeis, ipsis eosdem exnunc dare et promittere recalcitrantibus, pro quibus ipsi Iudei et Ieckelinus a data huius littere usque ad festum beati Martini
 10 proximum et deinde ad annum a stura et servicio quibuslibet domini nostri imperatoris atque nostra esse debent absoluti et liberi bona fide, ipsis consulibus non dederint seu exnunc cautionem eis facere noluerint, volumus quod extunc ipsi consules ipsos Iudeos
 15 per captionem rerum et personarum suarum ad solvendum ipsis dictam pecuniam iuxta seriem mandati nostri et tenore[m] litterarum predictarum nobis a domino nostro imperatore traditarum auctoritate eiusdem domini imperatoris et vice nostra coerceant et compellant, nec per hoc incident offensam domini nostri imperatoris atque nostram. (3) Et si
 20 qui ex dictis Iudeis Spirensibus ante solutionem predictam dictarum mille quingentarum librarum Hallensium de civitate Spirensi se traxerint vel absconderint, volumus quod extunc ipsi consules pro quolibet tali duos Iudeos alios quos voluerint in suos concives et societatem dictorum Iudeorum recipiant, aliorum Iudeorum Spirensium contradictione qualibet non obstante, et nichilominus ipsi consules seu eorum nuncii res et personas eorundem recedencium seu se abscondentium Iudeorum, in quibuscunque locis eos
 25 poterunt reperire, capiant et recipiant usque ad solutionem Hallensium predictorum, contradictione quorumlibet non obstante. Si quis enim ipsos consules in hoc impediret in toto vel in parte, volumus et decernimus quod idem incidat penam privationis feodorum, iurium, libertatum, gratiarum et omnium que habet ab imperio iuxta tenorem dictarum litterarumstrarum, iuribus et privilegiis dictorum Iudeorum Spirensium in
 30 omnibus aliis semper salvis. Et nos comes provincialis predictus ipsis civibus ad hoc prestabimus consilium et iuvamen. Et in robur ac testimonium premissorum presentes litteras nostris sigillis prefatis civibus tradimus communitas.

Datum anno Domini MCCC tercio decimo, in crastino invencionis sanctissime Crucis.

975. RECEPTIO CASTRENSIS. Mai. 18.

30 *Denuo contulimus autographon tabularii civitatis Obernehnheim 'Série CC. 42' signatum. Pendet sigillum laesum filis sericis rubri flavique coloris. In verso legitur manu cancellariae scriptum: R (= Registrat.). Edidit etiam Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 264 nr. 412. — Böhmer, Reg. Heinr. 599 (Addit. I). (P. deest.)*

35 *¶Henricus¶ Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilecto fideli suo Rudolfo dicto Rebelin de Morsmünster gratiam suam et omne bonum.*

Digni et benemeriti tanto sunt preveniendi favoribus et specialibus gratiis attolendi, quanto se reddunt in sinceritate devotionis placidos et in obsequendi promptitudine fructuosos. Attendentes igitur grata et fructuosa obsequia, que nobis et imperio hactenus in Italie partibus impendisti et tam ibi quam alibi impendere poteris in
 40 futurum, et volentes propterea te liberalibus favoribus prosequi, ut ex hoc tua et aliorum tui exemplo fidelitas ad benemerendum forcius animetur, centum libras denariorum Argentinensium, cum quibus te in castrensem nostrum et imperii apud oppidum Obernehenheim conquirimus, tibi de liberalitate nostra promittimus largiendas. Quas quia ad presens solvere non possumus, pro eisdem tibi presentibus obligamus
 45 decem librarum predictorum denariorum Argentinensium redditus per te et heredes tuos legitimos de tuo corpore descendentes de stura nobis danda per cives nostros in prefato oppido commorantes singulis annis in festo beati Martini recipiendos et tam

Nov. 11.

diu tenendos eosdem, quousque tibi vel heredibus tuis predictis de prefata summa pecunie per nos vel successores nostros imperatores vel reges Romanorum plenarie fuerit satisfactum. Qua habita cum eadem per te et heredes tuos predictos statim predia comparentur et illa nomine castrensis feodi deserviendi more solito in oppido predicto tenebitis a nobis et imperio memorato. Et propter hoc te nobis tuo et 5 predictorum heredum tuorum nomine homagium et fidelitatis debite sacramentum prestantem de huiusmodi feodo castrensi per baculum, quem manu gestamus, presentialiter investimus. Mandantes civibus nostris in oppido prenotato morantibus firmiter per presentes, quatinus tibi et heredibus tuis predictis singulis annis in festo predicto obligatione durante prefata de redditibus huiusmodi integraliter satisfacere non omit- 10 tant. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Pysis, XV. Kalen. Iunii, indic. XI, anno Domini MCCCXIII, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

976. *RECEPTIO IN VASSALLUM IMPERII. Mai. 19.*

15

Descripsit iam olim Jaffé b. m. autographon tabularii Solodurensis (= Winkelmann l. c. II, 264 nr. 413). Pendet sigillum. — Böhmer, Reg. Heinr. 537. (P. deest.)

Henricus septimus divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Hugoni comiti de Buchecke fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

20

Nominis nostri culmen extollitur, dum ad illos dexteram nostre liberalitatis extendimus, quos fidei et devocionis claritate conspicuos et circa [nostra]^a et imperii servicia continuos, fructuosos et utiles claris et^b evidentibus semper indiciis experimur. Considerantes itaque tue fidei puritatem et sincere devocionis constanciam, quibus erga maiestatem nostram et sacrum Romanum imperium laudabiliter claruisti, necnon 25 etiam attendentes grata et fructuosa obsequia, que nobis et eidem imperio in Italie partibus impendisti hactenus et tam ibi quam alibi impendere poteris in futurum, et volentes propterea te liberalibus favoribus prosequi, ut ex hoc nostris et eiusdem imperii servitiis sis inantea magis astrictus ac tua et aliorum tui exemplo fidelitas ad benemerendum forcius animetur, tibi tuisque legitimis heredibus de corpore tuo 30 descendantibus centum marcas argenti, cum quibus te et ipsos heredes tuos in nostros et imperii vassallos et homines ligios conquirimus, de liberalitate nostra donamus et pro eisdem, quas ad presens in parato solvere non possumus, officium scultetatus in Solodro tibi et heredibus tuis predictis tenore presentium titulo pignoris duximus obligandum, tenendum et possidendum cum omnibus iuribus et pertinentiis suis tam 35 diu, donec tibi vel heredibus tuis predictis per nos vel successores nostros imperatores vel reges Romanorum de predictis centum marcis, perceptis interim in sortem minime computandis, plene satisfactum existat. Quibus habitis per te et heredes tuos predictos pro ipsis unum castrum, quod si non haberetis, alia bona vestra propria iuxta valorem ipsarum nobis et imperio consignentur vel saltem cum eisdem predia comparentur, que 40 a nobis et imperio tu et ipsi heredes tui tenebitis in feodum, pro eo nobis et successoribus nostris predictis debita servicia prestituri. Te igitur propter hoc tuo et heredum tuorum predictorum nomine homagium ligium et fidelitatis debite sacramentum nobis prestantem de feodo huiusmodi per baculum, quem manu gestamus, presentialiter investimus. Mandantes consulibus et civibus nostris Solodrensibus firmiter per presentes, 45 quatinus tibi tanquam sculteto suo vel ei, quem loco tui ad exercendum ipsum scultetatus officium deputaveris, prefata obligatione durante humiliter pareant et intendant

976. a) *deest or.* b) *eti or.*

ac tibi de iuribus et pertinentiis ipsius officii plenarie studeant respondere. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Pysis, XIII. Kal. Iunii, indictione XI., anno Domini MCCCXIII, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

5 **977. 978. SCRIPTA PRO EGENONE DE AMATIA. Mai. 22.**

977. OBLIGATIO BONORUM IMPERII.

Denuo nobis petentibus contulit autographon in archivo comitis Trapp Churburgi servatum v. d. Th. Mayer Oenipontanus. Sigillum deperit, loco membranaceo relicto. In verso manu cancellariae regiae scriptum est: R (= Registrat.). — Böhmer, Reg. Heinr. 659 (P. deest.)

Henricus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Egenoni advocato de Ametzia fidei suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Cum sicut ex parte tua nobilis vir Wernherus comes de Homberg dilectus fidelis noster nuper nobis exposuit, cum quadraginta viris armatis de Alemania nobis et 15 imperio in Lombardie partibus a festo purificationis beate Virginis transacto proxime citra servieris et cum eisdem armatis, videlicet quadraginta viris equis et armis decenter expeditis, usque ad annum completum a dicto festo purificationis computandum in Italia vel alibi ad beneplacitum nostrum, sicut idem comes nobis tuo nomine promisit, nobis servire debeas fideliter et constanter, tibi propter hoc quadringentas marcas argenti 20 tenore presentium promittimus largiendas et pro eisdem vallem terre Veltelini cum castro Trisine de lacu Cumarum usque ad districtus et territoria dicta Burniser per te et heredes tuos legitimos tenendam et possidendam cum omnibus iuribus et^a pertinentiis suis, usque tibi vel heredibus tuis predictis de prefata summa pecunie per nos vel 25 successores nostros imperatores vel reges Romanorum, perceptis interim in sortem minime computandis, plenarie satisfiat, harum serie duximus obligandam. Tibi nichilominus promittentes, quod quam primum nostram presenciam accesseris, iuxta ordinationem et arbitrium dicti comitis ultra prefatam summam pecunie, quam tibi daturam promisimus, pro huiusmodi servicio facto et faciendo per te ut premititur tibi graciosius respondere curabimus ac eciam de stipendiis, que tibi et armatis tuis predictis pro 30 tempore iuxta consuetudinem curie nostre rationabiliter debentur, tibi et ipsis satisfactionem debitam impendemus^b. Mandamus^c igitur universis comunitatibus et hominibus in dictis valle et castro morantibus firmiter per presentes, quatinus obligacione predicta durante tibi et heredibus tuis predictis in omnibus nostro nomine^a humiliter pareant et intendant ac de iuribus, redditibus et obvencionibus universis provenienti- 35 bus ex eisdem integraliter respondere procurent. Harum testimonio litterarum nostre maiestatis sigili robore signatarum.

Datum Pysis, XI. Kal. Iunii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

978. MANDATUM CIVITATI CUMANAE DIRECTUM.

Repetimus editionem a Bonainio 'Acta Henrici VII' I, 273 nr. 174 paratam, quae nititur transsumto diversorum notariorum subscriptionibus authenticato tabularii civitatis Burmi. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilectis fidelibus suis vicario, consilio et comuni Cumarum gratiam suam et omne bonum.

977. ^a) in loco raso or. ^b) ultima e in loco raso or. ^c) Man in loco raso or.

Conquesti sunt nobis venerabilis Sifridus Curiensis episcopus princeps^a et nobilis vir Egeno advocatus de Amatia fideles nostri, quod vos una cum Facino de Ambria ipsos in bonis et possessionibus et iuribus et hominibus Vallis dicte Burmensis sibi episcopo et ecclesie sue proprietatis, sicuti nostro Egeno feodali titulo pertinentibus contra rationis debitum molestetis et plurimum pergravetis, bona, possessiones, homines⁵ et iura huiusmodi violenter occupando et nonnumquam temere spoliando. Quocirca fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatinus cum ad hoc officii nostri debitum nos astringat, ut singulos imperii fideles in suis iuribus foveamus et etiam defendamus, de molestacione et gravamine predictorum episcopi et nobilis de cetero penitus abstinere curetis et pro iuris et pro nostra reverencia eisdem de ablati indebite¹⁰ satisfactionem et emendam congruam impendatis, maxime cum parati sint vobis et dicto Facino coram nobis super actionibus vestris, si quas contra ipsos habueritis, facere et exhibere iusticie complementum. Alioquin ipsis episcopo et nobili super hoc providere curabimus de remediis opportunis.

Datum Pisis, XI. Kalendas Iunii, regni^b nostri anno quinto, imperii vero primo. ¹⁵

979. 980. LEGATIO AD FRIDERICUM REGEM TRINACRIAE.

1313. Mai. 7.

Servantur in L Libro legationum, de quo v. supra ad nr. 934—941, duae formae, quarum prior a Bernardo cancellata est. Cf. Tractatus inter imperatorem et regem²⁰ Fridericum habitos supra nr. 765. 766 et nr. 815—823.

979. FORMA REIECTA.

Ex L fol. VII^r, ubi rubrum item cancellatum: In Sicilia verbumque praecedat Vacat. Edidit Doenniges l. c. I, 109 nr. 5. Denuo contulimus. (P. deest.)

[Die^a septima mensis Maii recessit de Pisis frater^b nuncius et ambaxiator²⁵ domini imperatoris missus ad regem Fredericum. Cui nuncio fuerunt iniuncta ea que secuntur per dictum dominum imperatorem:

1. Primo debet requirere regem predictum, quod personaliter veniat ad dominum imperatorem, si comode potterit. Et si forte venire non potterit et videatur ipsi regi, quod mora sua sit magis utilis ad incohandum et perficiendum negocium ordinatum³⁰ per ipsos duos dominos, in hoc casu debet dictus nuncius requirere dictum regem, quod incontinenti debeat vivam guerram incipere contra Robertum natum bone memorie regis Karoli secundi et invadere Regnum et terras, que dictus Robertus tenet, toto posse suo per mare et per terras.

2. Item quod dictus rex^c faciat venire illos de societate Romanie¹ in loco illo³⁵ ubi sibi melius videbitur super terras, quas tenet dictus Robertus, ad faciendum guerram contra ipsum R(ober)tum).

3. Item quod in casu predicto si rex non veniat, mittat domino imperatori ad ipsum associandum in presenti guerra banneriam suam associatam trecentis vel quatercentis equitibus expeditis equis et armis ad honorem ipsorum dominorum. ⁴⁰

978. ^a) noster *add. ed.* ^b) regiminis *ed.*

979. ^a) Die — regis *cancellis positis deleta sunt L.* ^b) spatium nomini inserendo vacuum relictum *L.*
^c) sequitur debeat *delet. L.*

1) Cf. pag. 1013 not. 2.

4. Item quod dictus rex mittat gualneas, que conducent dictos equites taliter munitas et expeditas hominibus, marinariis, pane bescocto et aliis necessariis, quod dominus imperator possit inde munire, quando venerunt, alias leves seu subtiles utiles ad guerram faciendam. Et est intentio domini imperatoris, quod postquam dicti equites, 5 quos mittet rex predictus, venerint et descenderint ad terram, quod ipse dominus imperator debeat solvere panem bescoctum, quod ibi erit ad muniendum dictas gualneas suas. Et quod debeat etiam solvere stipendia marinariorum et hominum predictorum, qui venient de Sicilia, de quibus idem dominus imperator vult munire gualneas suas leves predictas.

10 5. Et est voluntas et intentio domini, quod de illa pecunia, quam dictus rex debet domino, solvatur dictus panis bescoctus et etiam stipendia marinariorum et hominum predictorum, quos dominus imperator vult facere poni supra gualneas suas predictas¹ per duos menses sequentes, postquam ad terram venerint. Et residuum dicte pecunie idem rex mittat domino imperatori incontinenti ad solvendum et per- 15 ficiendum ea que sunt necessaria pro armata, quam dominus facit ab ista parte.

6. Et quia dominus imperator intendit similiter inchoare dictam guerram contra dictum Robertum per mare et per terram et ea facere quantum poterit et intendit de presenti invadere Regnum et facere armatam gualnearum, ideo vult dominus, quod dictus rex Fredericus requiratur ex parte domini imperatoris, quod ipse mittat sibi in 20 subsidium dicte guerre a sex usque in decem gualneas leves seu subtiles, aptas ad guerram faciendum bene armatas, munitas et expeditas. Cum quibus et cum aliis gualneis, quas dominus facit preparari ab ista parte, possit idem dominus imperator Regnum invadere et guerram facere. Et mittat dominus rex unam bonam personam conestabulum sive capitaneum dictarum gualnearum sufficientem^d ad exercendum 25 officium admirallie cum estandardo ipsius regis^a.]

980. FORMA TRADITA.

Ex L fol. X, ubi rubrum: Sicilia. Edidit Doenniges l. c. I, 111 nr. 7. Denovo contulimus. (P. deest.)

Forma ambaxiate quam debet refferre dominus Bonifacius episcopus Kyriensis 30 illustri Frederico regi Trinaerie ex parte domini imperatoris:

1. Primo debet ipsum regem requirere, movere et inducere modis omnibus quibus melius expedire viderit ad hoc, ut incontinenti diffidet Robertum natum quondam clare memorie regis Caroli secundi et quod incontinenti vivam guerram moveat, faciat et continuet per mare et per terram contra dictum Robertum toto posse et quod Regnum 35 et terras, quas dictus Robertus tenet, intret et invadat personaliter et hostiliter incontinenti toto posse et amicos et adiutores dicti Roberti quantum poterit subtrahat.

2. Et videtur utile, quod dictus rex faciat venire in auxilium suum ad dictam guerram faciendam illos de compagna Romanie² ad aliquem locum supra terras, quas tenet dictus Robertus, ubi idem rex melius expedire viderit ad dictam guerram faciendam.

40 979. ^d) sufficiendum L.

1) Cf. etiam Doenniges l. c. I, 72 nr. 74b. 2) Hic adnotare liceat verba quaedam Conventionis ad has res ut videtur spectantis, quam in fasciculo chartaceo tabularii Barcinonensis 'nr. 4387' signato sub nr. 11, de quo v. iam supra ad nr. 101—104 et nr. 815—823, invenit nobiscumque benivolentissime communicavit vir cl. Henricus Finke:

45 Capitula et convenciones secundum que universitas exercitus Francorum in Romanie partibus existentis per nobilem Rogerium de Lauro militem marescalem et rectorem universitatis ipsius ac procuratorem eius ad hoc solenniter ordinatum elegit, approbavit et peciit seu postulavit in eorum

3. Item quod mittat, si comode fieri poterit, dum tamen dicta guerra propter hoc non impediatur, ad dominum ad ipsum associandum ad partes Tuscie aliquam quantitatem equitum armatorum cum vexillo eiusdem regis. Et si forte gentem predictam sine impedimento et retardatione dicte guerre mittere non posset, mittat saltem vexillum suum portandum et associandum per comitem de Claromonte et eius societatem. 5

4. Item quia dominus imperator facit et parat armatam gualearum ad invadendum Regnum predictum et terras predictas et est necesse et expediens, quod dictus rex habeat de suis gualeis cum gualeis domini imperatoris et unum bonum virum capitaneum et rectorem loco admiralli, qui regat totam armatam utrarumque gualearum, ideo requiratur dictus rex, quod de gualeis suis levibus sive subtilibus mittat inconti- 10 nenti ad dominum in tanta quanta poterit quantitate a sex superius bene armatas et munitas cum estandardo suo.*

5. Item^a requiratur, quod in dietis suis gualeis idem rex mittat de gente sua, quia boni et strenui reputantur, tantum quantum ipse guallee portare poterunt ad muniendum gualeas domini ad stipendia domini per tres menses. Item providentur in Sicilia 15 de panatica pro duodecim gualeas domini pro uno mense et dimidio de peccunia domini. Et solvantur ipsi homines et panatica de peccunia, quam dictus rex debet domino, et residuum dictus rex mittat domino pro facto armate domini in mari solvendo et expediendo^a.

6. Et^b debet dictus rex induci ad predicta facienda rationibus infrascriptis: 20

(I) Primo quia ipsi dominus imperator et rex pro se et heredibus suis sunt mutue unionis, amicitie et parentele federe alligati. Propter quod debent se iuvare invicem contra omnes, exceptis etc.

(II) Secundo quia specialiter et expressim dictus rex promisit et ex pacto expresso tenetur regnum predictum et terras predictas personaliter invadere et intrare et contra 25 dictum Robertum guerram et offensiones facere et amicos subtrahere, ut dictum est.

(III) Tercio ratione officii admirallie.

(IV) Quarto ratione qua omnes amici, omnes devoti et omnes fideles imperii ac omnes, qui statum tranquillum tocius christianitatis et tocius rei publice diligunt, rationaliter tenentur ipsum R(oberum) realiter et personaliter offendere tamquam publicum 30 rebellem et hostem imperii et lese maiestatis crimine reum diffidatum, bannitum realiter et personaliter et suadente iusticia condempnatum^b.

*) *Sequuntur in L post cancellis positos deleta*: Et quia apud Pisas dominus habet corpora duodecim gualearum subtilium bonarum et bene preparatarum, quarum quinque sunt munite et expedite omnibus necessariis, exceptis hominibus et panatica, septem vero non sunt 35 munite de aliqua re necessaria,

idecirco est necesse et expediens, quod dictus rex mittat cum suis gualeis supradictis hominem et panaticam ad fruniendum et muniendum duodecim gualeas domini predictas et alia necessaria pro dictis septem gualeis, que de nullo sunt munite.

Et est intentio domini, quod dicti homines et panatica, de quibus dominus vult munire 40 dictas duodecim gualeas suas, solvantur de propria pecunia domini, quam dictus rex debet domino pro tribus mensibus subsequentibus.

Et residuum dictus rex mittat domino ad solvenda et perficienda ea que sunt necessaria pro armata, quam dominus facit et preparat ab ista parte.

Vacant quatuor capitula proxime precedentia. 45

980. ^a) Item — expediendo *signo posito scripta sunt post condempnatum L.* ^b) Et — condempnatum et Item — expediendo (*cf. not. a*) in folio post adsuto scripta sunt L.

verum legitimum et naturalem dominum inclitum infantem Manfredum filium serenissimi principis domini Friderici illustris regis Trinacie ac nomine ipsius infantis eundem dominum regem in eiusdem universitatis rectorem et defensorem. *Quae omnia iurantur nomine regis Trinacriae per Manfredum 50 de Claromonte in presentia Symonis Ph(ilippi) de Regalibus de Pistorio militis serenissimi et excellentissimi domini imperatoris Messinam missi ad presenciam dicti domini regis Friderici.*

981. CONSILIUM IUDICIS AULAE IMPERIALIS SUPER REBELLIBUS.

1313. (ante Mai. 16).

Signo chronologico carens, tamen inter Apr. 26 et Mai. 16 scriptum, servatur autographum Taurini in tabulario regio inter Collectanea Bernardi de Mercato 'Diplomi imperiali Mazzo 3 nr. 23', (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra ad nr. 563) fol. 3 et 4, duobus tantum foliis constans. Quin a Milancio ipso scriptum sit, non est dubium; additiones vero adiecit Leopardus Frenetti notarius. Edidit Doenniges l. c. II, 79 nr. 32. Nos denuo accuratissime contulimus, orthographiam omnino servantes. (P. deest.)

(I) Celsitudini imperialis culminis notificat Milancius vestre imperialis aule iudex, quod propter guerrarum discrimina Romanioli, Paduani, Bononienses, Trivisani omnem eorum thesaurum portaverunt Venetias et ibi deposuerunt eundem. Si ergo lata est sententia contra Robertum¹ et feratur, sicut de iure ferri potest, contra comune et homines de Bononia, contra comunitates et homines de Romaniola propter delicta et crimina lese maiestatis comissa super territorio imperii et contra comune et homines civitatis Padue² et contra comune et homines civitatis Trivisii, certum est quod universus thesaurus, qui reperietur fore depositus de locis et civitatibus antedictis, confiscabitur et in camaram imperii devolvetur de iure. Utile est ergo, quod predictae sententiae contra ipsas civitates et cives velociter proferantur et excogitetur via, per quam camera imperii habere possit thesauros antedictos.

Et si non falor ista videtur in via, quod civitas Venitiarum acquiratur et ad benivolentiam et subiectionem imperii deducatur. Via autem deducendi ipsam civitatem Venitiarum ad benivolentiam imperii est, ut mihi videtur, quod primo imperialis maiestas se interponat per solepnum et fidelissimum nuntium ad sedandam et pacificandam guerram, que vigilat inter ipsum comune Venitiarum ex una parte et civitatem et comune Iadre ex altera. Nam ista guerra inrecuparabile dampnum contulit civitati Venitiarum et civitati Iadre in avere et personis, propter quod speratur pro certo, quod fidelis et sapiens anbaxator possit ipsas guerras pacificare vel saltem competentes treugas facere, donec imperialis maiestas per se ipsam pacificaret easdem.

Secundo posito quod predictae guerre sedatio non proficeret ex toto ad acquirendam civitatem Venitiarum, detur Venetis in feudum de comitatu civitatis Padue totum territorium quod est a flumine Brente usque Venetias et ipsum flumen Brente, et faciat quod istud territorium sit sub iurisdictione temporali civitatis Venitiarum. Et certum reddo imperialem elementiam, quod meis temporibus civitas Venitiarum voluit expendere centum millia libras, ut flumen illud Brente toleretur de cursu suo quem^a facit versus Venetias et fieret quod haberet transecursum per^{a*} alias partes ad mare magnum. Et ista sola ratio faciet, quod imperialis maiestas aquiret civitatem Venitiarum et deducet Paduanos ad mortem.

Tertia ratio faciendi venire Venitos ad subiectionem imperii est, quod certa portio assignetur et detur comuni Venitiarum de thesauris supradictis rebellium predictorum, quia ipsi Veniti sunt pecuniis denudati et per Romanam curiam spoliati, quod libenter facient sibi conscientiam ad partem tanti thesauri acquirendam.

Acquisita ergo civitate Venitiarum per unum vel per duos de predictis modis vel per omnes tres superius denotatos acquisiti sunt thesauri antedicti, recuperata est

981. a) q or. a*) loco ad delet. or.

1) Apr. 26; cf. supra nr. 946. 2) Mai. 16; cf. infra nr. 982.

etiam civitas Paduana. Nam si ex una parte insurgunt Veneti contra Paduanos, ex altera comes Guritie qui est vasallus imperii, ex altera^b patriarcha Aquiliensis qui etiam^c est vasallus imperii, ex altera^d civitas Trivisina que zelat ad mandata imperii provenire, ex altera parte civitas Vicentie cum toto suo posse, ex altera civitas Verone cum dominis de la Scala et omnes veniunt uno impetu et una die contra et adversus civitatem Padue et super territorio Paduano, certum est quod civitas Paduana recuperatur et Paduani proditores cum adherentibus eis, videlicet cum Vicentinis extrinsecis, cum Veronensibus extrinsecis, cum illis de la Turre qui ibi sunt, cum episcopo Paduano deducuntur ad mortem et ipsa civitas Paduana incorporabitur iuri imperii.

Sic ergo retinendo et anbulando per supradictas vias imperialis maiestas acquirit civitatem Venitiarum, que numquam subiecta fuit imperio, et recuperat civitatem Padue, que proditorialiter de iugo imperii effugere procuravit, nec imperium faciendo predicta aliquid expendit de suo^e nisi cartam, calamum et ceram et fidelem hominem sive anbaxatorem, qui sciat, velit et possit fideliter predicta omnia adimplere et tractare^f.

(II) C Quod possitis et debeatis sententiare contra comunitates et homines Romaniole ac etiam contra comune et homines civitatis Bononie, contra quos de mandato imperialis maiestatis^g inquisitio et probatio iam precessit, ita quod non restat nisi citatio ad sententiam audiendam, patet et manifestum est causis et^h rationibus infradictis:

Prima quia facta est inquisitio et probatio manifesta, quod comune Bononie et homines Bononienses in ipsa inquisitione descriptiⁱ commiserunt et delinquerunt contra imperialis culminis maiestatem personaliter quoad homines specificatos et per solennes anbaxatores quoad comune civitatis Bononie in territorio et super territorio maiestatis imperialis, videlicet in Lombardia, in marchia Trivisana et in Tuscia, mitendo pecuniam et milites ac pedites in suscidium rebellium ad partes predictas ad interitum gentis imperialis et mortem et destructionem fidelium Romani imperii.

Item^k si contra Robertum qui est in simili casu processum est, cur non procedatur contra Barisellum Beccarium et civitatem Bononie quam tenet et eius cives, qui adeo notorie delinquerunt contra maiestatem imperii, sicut fecit ille Robertus. Loquantur qui contrarium attestantur, si sciunt^k.

Secunda ratio est quia civitas Bononie et civitates Romaniole et comunitates ipsarum terrarum per sententiam latam contra Robertum olim regem Sicilie sunt incorporati in fiscum imperii pro eo tempore, quo ipse Robertus pro Romana ecclesia dominari debebat in Romaniola et civitatibus antedictis. Si ergo illud ius deductum est per sententiam antedictam et incorporatum in fiscum imperii, satis rationabiliter patet quod sententia contra comune Bononie et homines ac etiam comunitates et homines Romaniole proferenda non promulgabitur contra terras et homines ecclesie, set contra terras imperii et homines.

Tertia ratio est quia comune et homines civitatis Bononie non optenperant Romane ecclesie, set secum in rebellionem persistunt nec recipiunt rectores et comites ecclesie nec ei obtinperant^l nec^l obtinperaverunt^{l,m} iam sunt decem et octo anni et ultra. Si ergo ita est sicut est, ecclesia Romana non possidet vel quasi ius aliquod temporale in civitate predicta, quia ius dicit quodⁿ iurisdictio et merum imperium que donata

981. ^b) ex altera manu Leopardi atramento fusciori supra lineam add. or. ^c) a Leop. atram. fusciori in linea add. or. ^d) ex altera a Leop. atram. fusc. in margine add. or. ^e) de suo a Leop. atram. fusc. supra lineam add. or. ^f) et tractare a Leop. atram. fusc. in linea add. or. ^g) de — maiestatis manu Leop. atram. fusc. super om̄s delet. or. ^h) atram. fusc. a Leop. in margine add. or. ⁱ) descriptos or. ^k) Item — sciunt in margine inferiori atram. fusc. post a Leop. add. or. ^l) b a Leop. post atram. fusc. add. or. ^l) praecedit in fine lineae et delet. or. ^m) praecedit delet. optenperant or. ⁿ) ius dicit quod a Leop. in margine eodem atramento adiect. or.

fuerunt Romane^o ecclesie et postmodum confirmata in civitate Bononie per reges Romanorum ita demum retineatur, si possideatur^p. Verum si possessio iurisdictionis perdatur per ecclesiam Romanam vel expelatur de possessione iurisdictionis vel ecclesia Romana constituat ibi suum comitem et ille non recipiatur per cives Bononie vel
 5 suplicetur se posse repellere de dicta civitate, statim ecclesia Romana perdidit ius quod primitus obtinebat. Si ergo ita est, non proceditur contra civitates ecclesie Romane.

Super hoc ergo respondeatur per principem antedictum, quid intendit quod faciat Milancius antedictus sue aule minimus iudex super processibus antedictis.

(III) C Insuper sepedictus iudex imperialis aule notificat culmini antedicto, quod
 10 multe accuse sunt porrecte coram ipso contra quasdam civitates et homines provincie Romaniolae ac etiam contra civitatem Bononie et certos cives ipsius civitatis super crimine [et] reatu legis^q Iulie et lese maiestatis, quas accusas recepit. Unde deliberet imperialis maiestas, verum optet, quod procedatur^r de iure^s nec ne, et quod mandabitur, observabitur.

15 Ad hec tutum fore reputat antedictus iudex, quod omnes sententie que proferuntur de ore imperialis culminis, ponantur in registro imperialis camere ad perpetuam rei memoriam nec tradantur indifferenter omnibus postulantibus sine causa.

Item videtur iudici antedicto, quod contra Iohannem fratrem dicti Roberti et contra consiliarios eiusdem et fautores et sibi adherentes procedatur de iure, prout
 20 fuerit procedendum. Unde quid placet imperiali culmini, rescribatur et demandetur iudici antedicto.

982. 983. BANNITIO CIVITATIS PADUANAE.

1313. Mai. 16.—25.

982. SENTENTIA IMPERATORIS. Mai. 16.

25 *Autographon a Paulo de Podio Bonizi notario exaratum, eius tamen subscriptione carens, in media parte iam admodum corrosum et dissipatum atque hic illic fere illegibile servatur Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 20' signatum. In verso leguntur manu Iohannis de Dyst ut videtur scripta: Iste sunt quedam sententie date per dominum imperatorem, quibus addidit Bernardus: de Padua. Edidit Doenniges 'Acta Henrici VII.' II, 202 nr. 57; nos denuo accuratissime contulimus.*
 30

Omnia fere quae desunt ope aliarum bannitionum supra nr. 716. 768. 916 supplevimus, itaque textum, quem praebet Albertinus Mussatus (ed. Muratori 'Rerum Italicarum scriptores' X, 539) suo Marte variatum et decurtatum, praeter intitulationem negligere licuit. — Böhmer, Reg. Heinr. 535. (P. deest.)

35 Henricus divina gratia Romanorum imperator semper augustus¹ ad certitudinem presentium et memoriam futurorum.

I. Postquam rei publice tuitionem divina influentia nobis disposuit committendam, compacatis seditionibus, que per provinciam Alamannie inimico pacis pululaverant

981. ^o) fuit Romana or. ^p) possideatur or. ^q) in margine a Leop. add.; praecedit lege
 40 lese delet. or. ^r) praecedit pcedat delet. or. ^s) de iure supra lineam atram. fusciori a Leopardo add. or.

1) Intitulatio in M est: Henricus VII. divina favente clementia Rom. imp. et semper aug.

operante, disposuimus necessario partes Ytalie reformare. In quibus vacante imperio universe comunitates et civitates Italie iura Romani imperii occuparant et inter se intestinis bellis duriter fatigate cupiditate habitantium exescente, quibusdam civibus captata occasione nefanda eiectis, more [tyrannico] regebantur et infinitis ipsarum civibus exulantibus ab eisdem ac bonis propriis tyrannice per adversarios occupatis, 5 cogeantur per civitates externas mendicare ac multis etiam per diversas provincias dispersis, vitam eorum in exilio peregerunt. Verum ad ipsas partes Ytalie accedentes universis nostris et Romani imperii fidelibus de Lombardia, qui infidelitatis proposito perduraverant, placatis atque unitis concorditer, dum nostra foret intentio preparata ad incohanda itinera versus Romam, ut dyadema imperialis culminis suscipere valeremus, 10 civitas et comune civitatis Padue ac infrascripti cives ipsius civitatis et quilibet eorundem in malum dampnabiliter hostinati post recognitionem eorum spontaneam et fidelitatem nobis exhibitam cum prestatione iuramenti solempni inter ceteros sue malignitatis conatus, deferente clamore notorio, qui nulla potuit atque potest tergiversatione celari, commiserunt contra tunc regiam et post imperatoriam maiestatem infrascripta crimina 15 et reatus.

2. Ipsa namque civitas et comune Padue et infrascripti cives et districtuales ipsius civitatis et quilibet eorundem serio et vigilantissimo animo effectualiter procurarunt, ut certe civitates Lombardie et marchie Trivisine cum quibusdam civibus ipsarum civitatum ac etiam civitates Tuscie et alie universitates castrorum nobis et Romano imperio 20 rebelles contra nos se opponerent et in rebellionem persisterent animo indurato. Ac etiam vicarium quem posueramus ibidem de ipso vicariatus officio expulerunt, quem contra voluntatem nostram elegerunt postea in rectorem eorum contra honorem nostrum et totius Romani imperii. Ac^a etiam promoverunt et induxerunt consiliarios, officiales et homines ipsius civitatis Padue ad expellendum fideles et subditos sive amicos 25 Romani imperii et ipsos forbanniendum et quosdam occidendum et quosdam relegandum de civitate Padue antedicta. Et nichilominus cum ipsis civitatibus rebellibus supradictis conspirationes et ligas contra nos et Romanum imperium facere presumpserunt. Et mala peioribus cumulando communicato consilio cum predictis civitatibus rebellibus et hominibus earundem ordinaverunt de transmittendo ad Urbem subsidium armatorum 30 pro impediendo, ne diadema imperiale suscipere valeremus. Item communicato consilio tractaverunt et ordinaverunt de accipiendo civitatem Vicentie de dominio imperialis culminis et de submittendo eandem predictae Paduane civitati rebelli, ex quo tractatu cum operibus subsecutis infiniti homines ad interitum sunt deducti. Insuper infrascripti cives eiusdem civitatis communicato consilio inter se et cum supradictis civitatibus rebellibus 35 partium supradictarum ipsam civitatem Padue tunc temporis nobis et Romano imperio subiectam et re vera sub nostro dominio existentem seduxerunt ad rebellionem nobis et Romano imperio faciendam, in qua rebellionem continuo postea perstiterunt et sunt, ac adhererunt civitatibus rebellibus antedictis. Et dum essemus diademate imperialis culminis infulati ac resideremus cum nostro felici exercitu in castris ante Florentiam, 40 mittere Florentiam subsidium festinarunt.

3. Nos vero cupientes scire, utrum clamor ille notorius adimpletus esset operibus sic nefandis, de predictis et super predictis ex nostro volumus officio diligenter inquirere veritatem. Et commissione predictorum reatum testibus omni exceptione maioribus notoria legitime comprobata, de consilio nostrorum iudicium pronuntiatum fuit solepniter, 45 crimina supradicta in inquisitione formata contra eos contenta et quodlibet eorundem notorie fore et esse perpetrata seu commissa per comune et civitatem Padue et homines Paduanos in ipsa inquisitione contentos et quemlibet eorundem, et ita per patentem

evidentiam ipsorum criminum notoria fuisse et esse ac commissionem reatum predictorum, quod nulla possunt tergiversatione celari, et tanquam contra^b notorie delinquentes hactenus et nullatenus postea desistentes committere similia et eadem posse et debere procedi contra ipsos comune et civitatem Padue et homines infrascriptos, 5 contra quos nostra inquisitio iam precessit, et quemlibet eorundem, et ipsos et quemlibet eorundem diffinitive condepnari et puniri de crimine et reatu ac super crimine et reatu legis Iulie lese maiestatis notorie perpetrato per ipsos comune et homines Padue et quemlibet eorundem in singulis capitulis in ipsa inquisitione contentis et quemlibet eorundem. Demum eandem civitatem Padue et comune ac homines infrascriptos 10 et quemlibet eorum requisivimus et citavimus sufficienter et perhemptorie, ut certo termino iam elapso coram nobis, ubicunque essemus et nostra curia resideret, ad hanc nostram diffinitivam sententiam audiendam comparere curarent. Quod ipsi suis prediffisi meritis et offensis et in sua obstinati contumacia ac fraudibus perniciosius indurati facere despexerunt.

15 4. Quia igitur legitime nobis constat predicta crimina et reatus per predictam universitatem, comune et homines infrascriptos fore commissa, premissos et alios quam plures dictorum comunis, civitatis Padue et hominum infrascriptorum excessus nefarios et opera detestanda in statera iusti iudicii apendentes et atendentes, quod dum ipsi pacem et quietem habere potuerunt cum tranquillitate et imperiali benivolentia, bella 20 prodictionaliter quesiverunt, iniquitates exercuerunt et procuraverunt pro posse, sicut etiam procurare adhuc non cessant, in imperii populum seminare cecaniam, suscitare hodia, innictere scandala, concitare tumultus et fo[ve]re discordias in nostrum et Romani imperii contemptum atque universalis rei publice detrimentum, ipsum comune Padue et quamlibet singularem personam ipsius comunitatis civitatem et homines infrascriptos et quemlibet eorundem, cum sint crimine maiestatis rei et multarum nefandarum 25 prodictionum mole preponderante in profundum malorum demersi, in eorum contumaci absentia, quam Dei presentia repleat, omni iure quo melius et plenius possumus ex certa sciencia tam de nostre plenitudine potestatis quam alio quocunque

(I) sedentes pro tribunali diffinitive sententialiter et [in] hiis scriptis tanquam 30 rebelles et proditores ac^c hostes Romani imperii et lese maiestatis crimine reos privamus mero et mixto imperio et iurisdictione qualibet temporali omnique iure eligendi et habendi potestatem, rectorem seu dominum perpetuum vel temporalem ad regimen ipsius civitatis Padue vel eius districtus.

(II) Privamus etiam civitatem eandem et privatam esse declaramus literali 35 studio ac licentia doctorandi et omnibus franchisiis, privilegiis, immunitatibus, honoribus atque leudis et omnibus quibuscunque iuribus a nobis vel ab imperatoribus seu regibus Romanorum predecessoribus nostris concessis seu qualitercunque aquisitis ipsaque scienter revocantes cassamus et irritamus et annullamus. Precipientes et declarantes dictum comune Padue, civitatem ac ipsius comunitatis universitatem et quamlibet 40 personam ipsius universitatis et omnes et singulos homines infrascriptos et quemlibet eorundem felloniam, prodicionem et legis Iulie lese maiestatis^d crimen contra condam regiam et demum imperatoriam maiestatem nostram et^e totum Romanum imperium ex predictis excessibus commixisse, veniendo etiam contra proprium iuramentum fidelitatis nobis prestitum per ipsum comune, consiliarios, officiales et homines ipsius 45 civitatis et contra fidelitatem per eos factam¹, et nichilominus ipsam civitatem

982. ^{b)} sequitur no delet. or. ^{c)} corr. ex et or. ^{d)} abhinc mutato stilo or. ^{e)} nostram et in loco raso artius scripta or.

1) Cf. supra nr. 625.

Padue utpote maiestatis crimine ream, quod muris et fortaliciis quibuscunque denu-
detur ac etiam totaliter deformetur, ita quod solum aratrum patiat et ex omni
parte ipsius civitatis unicuique sit liber aditus et discessus.

(III) Insuper ipsum comune et universitatem ipsius comunitatis Padue in decem
milibus libris auri fisco et camere nostre sive Romani imperii persolvendis propter 5
presumptionem commissionis nefarie excessuum predictorum [condempnamus]^f.

(IV) Singulares quoque personas ipsius comunitatis de toto Romano imperio
exbannimus et diffidamus, decernentes quod realiter et personaliter quelibet persona
ipsius comunitatis licite, libere et impune possit offendi et capi et capientium servi
fiant, ipsosque homines infrascriptos et quemlibet eorundem utpote maiestatis crimine 10
[made]factos capitali pena plectendos, ut si quo tempore ipsi vel aliqui ex eis in
nostram et Romani imperii fortiam pervenerint, furca suspendantur, ita quod ibidem
penitus moriantur, in hiis scriptis sententialiter condepnamus.

(V) Ançianos quoque et consiliarios sive sapientes vel rectores ipsius civitatis
predicte et quemlibet eorundem, qui tempore dicte rebellionis erant et successive 15
fuerunt ibidem et in futurum fuerint dicta rebellionis durante, de toto Romano imperio
exbannimus et perpetua notamus infamia, privantes eosdem et quemlibet ipsorum
omnibus privilegiis, honoribus, franchitiis et immunitatibus a nobis vel a Romanis
imperatoribus predecessoris nostris concessis vel [eisdem] aliter aquisitis [et in-
habiles esse volumus iudicandi] et assidendi officio et cuiuslibet magistratus honore 20

(VI) [Potestates vero, iudices et notarios,] qui tempore dicte rebellionis et ab
inde citra obnoxii fuerint de predictis et qui deinceps in regimine dicte civitati
prefuerint et absque nostra [vel successorum nostrorum] licentia et ad ipsius civitatis
regimen exercendum accesserint, privamus et privatos esse volumus ab omni officio
iudicandi, presidendi et assidendi et notariatus et cuiuslibet magistratus et perpetue 25
infamie volumus subiacere. Ac etiam omnibus privilegiis, franchitiis et immunitatibus,
honoribus et iuribus a nobis vel predecessoris nostris concessis vel aliter aquisitis
eisdem privamus, ipsa privilegia et honores ex certa scientia revocantes. Ipsosque
exbannimus et tanquam rebelles Romani imperii a cunctis nostris et dicti imperii
fidelibus volumus [personaliter et realiter] posse offendi. Iudices quoque, advocatos et 30
notarios dicte civitatis Padue, cives vel districtuales atque incolas adiudicandi et adsi-
dendi, advocandi et tabellionatus officio privamus et perpetue volumus infamie subiacere.

(VII) Item quia civitas predicta, comune et homines ipsius comunitatis in dicte
rebellionis et tam detestabilium seclerum obstinatione publica tanto tempore nullatenus
perdurassent sine ipsorum civium et incolarum patientia et assensu et ut pene metu 35
coacti se et dictum comune e predictis nefandis erroribus retrahant et ad debitam
reverentiam nostram et Romani imperii reducantur, universos et singulos dicte civitatis
eiusque districtus cives et incolas tanquam nostros et Romani imperii proditores
et rebelles de toto Romano imperio exbannimus. Decernentes ac mandantes quod
nulla persona cuiuscunque status existat nec aliqua civitas, castrum vel villa vel 40
aliqua universitas eidem civitati sive comunitati Padue vel persone dicte comunitatis
vel hominibus infrascriptis vel alicui eorum prebeat publice vel occulte auxilium,
consilium vel favorem sub pena centum librarum auri cuilibet civitati et quinqu-
aginta librarum auri cuilibet castro, ville, baroni, comiti, marchioni vel alteri sublimi
persone et viginti librarum auri cuilibet singulari persone pro vice qualibet qua 45
contrafecerint committenda.

(VIII) Et quod cuilibet sit [licitum impune] cives, incolas et habitatores civitatum,
castrorum, villarum et quaslibet alias [singulares personas, cuiuscunque] status et
conditionis existant, que obedirent eisdem vel alicui eorundem vel dederint auxilium,

consilium et favorem, [publice vel occulte offendere in persona] et rebus et ipsas et ea capere, arrestare et detinere.

(IX) Iubemus etiam expresse, ne aliqui debito[res prediæ civitatis vel] personarum prediæ comunitatis Padue vel alicuius eorum seu hominum infrascriptorum vel alicui eorum de debitis in quibus tenerentur eisdem vel alicui eorum in aliquo satisfacere vel presumant vel quomodolibet respondere, alioquin tantundem camere nostre persolvant et ad id sumarie et sine strepitu et figura iudicii compellantur.

(X) Universas etiam civitates, castra, villas totius Romani imperii et quaslibet alias singulares personas cuiuscunque status et conditionis existant, que tenerentur eidem comunitati Padue vel alicui persone de dicta civitate vel hominibus infrascriptis seu alicui eorundem ad aliquam pecunie vel rerum prestationem vel restitutionem vel ad aliquod servitium faciendum vel aliquod auxilium prestandum ex aliquo pacto seu obligatione penali ex quacunque causa seu titulo facto cum eisdem vel aliquo eorundem seu cum^g predecessoribus suis, ab ipsa promissione, obligatione et contractu sive contractibus et pena apposita in eisdem in tantum, in quantum eisdem vel alicui eorum vel suis heredibus tenerentur, absolvimus et absolutos esse volumus ipso iure, ita quod ad ea prestanda eisdem vel alicui eorundem vel suis heredibus nullatenus teneantur. Predicta autem bona supradictæ civitatis et personarum eiusdem et hominum infrascriptorum ac etiam aliarum personarum, de quibus superius facta est mentio, cuiuscunque conditionis existant, iura etiam realia vel personalia servitia ex quacunque causa, titulo vel obligatione eidem civitati Padue, comuni vel personis dictæ comunitatis ac etiam hominibus infrascriptis seu alicui ipsorum vel etiam officialibus antedictis appetentia quocunque modo confiscantes et in fiscum Romani imperii incorporantes sentencialiter in hiis scriptis, ita tamen quod si illi, qui [per] hanc sententiam erant obligati predictis personis vel alicui eorundem, se detulerint et re vera manifestaverint debita, ad que tenentur infra denotatis, lucentur medietatem et eandem sibi percipiant, si aliam medietatem camere nostre et Romani imperii studeant adsignare.

5. Ab omnibus autem penis predictis excipimus illos omnes qui essent de nostra familia et omnes fideles imperii qui^h erant et sunt exules a dicta civitate Padue eorumque familias et bona, quos familiares nostros et exules fideles eorumque familias et bona a dictis sententia, penis et bannis eximimus et sub protectione nostra et Romani imperii reservamus, necnon illos omnes qui iam ad nostra mandata venerunt et sunt vel qui infra duos menses proxime subsequentes ad mandata nostra et Romani imperii re vera precordiali et fideli dilectione studuerunt pervenire.

6. Premissa autem omnia et singula facimus exigente iusticia ac bono reipublice requirente et ex certa scientia et de nostre plenitudine potestatis. Supplentes omnem defectum si quis forsan in processibus propterea factis foret habitus ob aliquam iuris solepnitatem obmissam. Non obstantibus aliquibus legibus, privilegiis atque gratiis sub quacunque forma verborum concessis, etiamsi de predictis vel eorum aliquo toto tenore de verbo ad verbum deberet in premissis fieri mentionem, que contra premissa vel aliquod premissorum possent quomodolibet obici vel opponi.

7. C Nomina autem singularum personarum que predictos excessus, crimina et reatus commiserunt et contra quos processum est et lata sententia suprascripta, sunt infrascripta:

§ Aldobrandinus. Opico, Raynaldus eius filii. Aco, Bertoldinus filii condam Francisci. Qui omnes se faciunt marchiones Estenses. § Iacobus condam Marsilii.

Ubertinus condam Bonifacii. Nicholaus eius filius. Marsilius condam Parençani. Obiço
condam Marsilii de domo illorum de Cararia. § Henricus Scruvignus condam Raynaldi
de Scruvignis. § Benastrutus et Giliolus eius filius condam Gilioli de Macharufis.
Franciscus. Macharufus. Barnabo filii condam dicti Gilioli de Macharufis. § Pantaleo.
Henricus Brexanus vocatus. Chiosso et Simon dictus Bio condam filii Falchi de Buçache- 5
rinis. Dux condam Salionis de Buçacherinis. § Fredus condam Emperii. Aycardinus.
Nicholaus. Antonius condam Brunaxii. Rodulfus condam Iacobi. Ganselgardus,
Çaçarius fratres. Omnes de domo illorum de Malitiis. § Galvanus. Troppinus.
Iohannes. Federicus. Dradivese et Bartolomeus fratres et filii condam Aylini de Terra-
dura. Hengulfus Andree de Terradura. § Ronchus condam Agolantis. Guerci- 10
Vivianus. Agolante eius filii. § Gisso de Sancto Angelo. § Henrighectus a Bova
condam Gili. Matheus. Gilius et Bartolomeus filii condam Iacobi Bova. § Niger
condam Guidonis de Nigro. § Dominicus dictus Salvatucus. § Clarellus et Tintinellus
de Bullis de Montesilice. § Mangaspersus. Uguccio et Aypartus condam Francisci
de Mangaspersis. Marchus condam Aiparti de Mangaspersis. § Bellundus et Çambo- 15
nectus condam Allexandri de Billundis. Guido filius Petri de Manfredis. Tisso Novellus
condam Tissonis. Guillelmus condam Iacobi. Guilelminus condam Flori. Iohannes et
Leonisius eius filii de Campo sancti Petri. § Albertus et Ledoicus condam Hengulfi
de Pomello. Hengulfus. Iacobus dictus Bructus filii supradicti Alberti de Pomello.
§ Gerardus et Vivianus condam Spere. Spera filius dicti Gerardi. § Nicholaus condam 20
Mathei. § Rodulfus et Vivianus condam Bartolomei. § Guillelmus condam Prodocini.
§ Martinus Canis condam Çambonecti. § Iohannes Cavallere. § Hengulfus dictus
Mercarinus condam Guicardi. § Bartolomeus et Bonaventura filii Floriani. § Honor
et Guerci- 25
us condam Simonis de Vigoargerio. § Ugolinus notarius de Garbione.
§ Guillelmus condam Vitaliani del Dente. Albertus condam Dente. Petrus eius filius
de Lemiginis. § Marsilius Çambonus dictus Maicardinus. Iohannes Çaçus condam
Anthonii de Palafaxana. § Gualpertinus. § Albertinus dictus Musactus. Petrobonus
dictus Musactus. §ⁱ Albertinus Guerci- 30
us condam Nicholai de Castronovo. Nichola
condam Guidonis de Castronovo. § Iohannes Campanarius Precani Campanarii. Iacobus
et Aldovandrinus eius filii. § Henrighectus notarius de Ambroxino. Marcus notarius
de Mireto. § Petrus et Antonius condam Aldichini Aldicino. Fraxa^k et Paxe filii dicti
Petri. § Çachus Ugonis de Çachis. Martinus et Ugo eius filii. Carolus. Corradus.
Ugo dictus Pipia. Antonius dictus Guerci- 35
us condam Ugonis. Omnes de Çachis.
§ Iohannes Sanguenaccius. Albertus Sanguenaccius condam Petri Sanguenaccii. No-
vellus et Solo filii predicti Iohannis. § Iohannes Gerardi de Viguncia. Dardus.
Çagus et Corradus Giuglioni de Viguntia. § Alberghectus et Bonçinellus condam
Mathei de Cortosis. § Rolandus de Plaçola dictus Iudex. Antonius de Lyo dictus
Iudex. § Çaninus. Phylippus. Çeremias condam Marchi de Paga. § Franciscus
condam Frantaxasta. Ricardus et Frugerius et Aycardinus condam Marchi^l. Omnes
de domo de Cavo de Vaccha. § Iohannes Henricus. Nicholaus condam Anthonii.
Çambonectus condam Pagani. Guilelmus notarius de Coseio. Albertinellus notarius
de Albano. Iacobus condam Aymerici de Francischino. Iacobus notarius condam
Raynerii a Prato. Parigi- 40
us notarius eius filius. Rolandus condam Bonfrancisci. Danexius
et Tartarus condam Iacobi de Guarnerinis. Iacobus dictus Pacinus condam Ardiçoni.
Vinaroetus dictus Iudex. Avancius dictus Iudex fratres de Permomia. Pevere a Prato.
Beldomandus notarius de Bobiis. Albertinus notarius. Henrigitus eius filii. Iohannes
dictus Iudex. Parcini- 45
peus condam Marsilii de Partalipio. Paganinus. Francus dictus
Iudex. Iohannes dictus Iudex condam Onore a Prato. Andreas de Pedefereo. Matheus

982. ⁱ) deest in initio lineae or.^k) praecedit § or.^l) corr. ex mathei or.

Falarolus. Antonius dictus Iudex. Petrus eius filii. Albertinus dictus Robinus condam Andree Valenti. Laurentius de Radicibus. Martinus notarius de Caseta. Tisso, Bonifatius et Niccholaus condam Iacobi Maçuchi de Rontolis. Gualpertinus, Niccholaus et Vivianus condam Omniboni de Minis. Carloctus, Galvanus et Petrus fratres de Merlana. Bernardus magister. Principus eius filius. Aycardinus Laneçolus notarius. Henghenolfus dictus Çanchiella. Aldigherius a Lignamine. Antonius, Olverardus et Baricus eius filii. Graffionus de Graffione. Antonius eius filius dictus Iudex. § Meçoconte Galeatus. Lançaloctus. Tristanus condam Eçellini de Este. Grandonus notarius. Berlingherius notarius de Grandonio. Vivaroctus et Bonaventura de Guiçimanno Leonardi. Philippus condam Dimitrii de Comitibus. Manfredinus condam Ugonis Comititis. Iohannes Cataneus de Villarappa.

Lata, data et pronuptiata fuit dicta sententia per dictum serenissimum dominum imperatorem sedentem pro tribunali et lecta et publicata mandato et in presentia ipsius domini imperatoris per me Paulum sere Ranuccini de Monte Imperiali notarium ipsius domini imperatoris et in presentia Leopardi Frenecti de Pisis notarii ipsius domini imperatoris, quibus ipse dominus imperator mandavit, quod de predictis omnibus et singulis scribant et faciant publica instrumenta. Et hec omnia et singula acta fuerunt Pisis in aula maiori hospitii magnifici viri domini Raynerii comitis de Donoratico, in quo dominus imperator habitat, convocata ibidem et congregata ad parlamentum ad predicta audienda et intelligenda mandato ipsius domini imperatoris innumerabili multitudine hominum tam citramontanorum quam ultramontanorum, tam magnatum et nobilium quam etiam popularium. Presentibus nobilibus viris dominis Amedeo comite Sabaudie, Manfredo de Claromonte comite Moac, Rainerio comite supradicto, Gerardo comite de Donoratico et nobilibus viris Amone de Albomonte, Guidone de Faxio, Petro de Avillaria, Garino de Sancto Senforiano, Bonafusio de Guasconio militibus, Iohanne Çeno, Guidone de Caprona, Lapo de Ubertis, Guillelmio de Ughis, Simone Philippi, Soffredo de Vergellensibus, Lamberto de Ciprianis, [Milvio de]^m Vitalianis et Carbono de Cerchiis, Iohanne de Castiglione iudice, Francisco Tani de Ubaldinis, Paganino de Panigo, Seocto de Sancto Geminiano, Niccholao de Altomanno de Verona, Melancio de Bononia iudice, Alberto notario de [Lambertellis]^m de Verona, Marco de Aldemaio, Federico de Acello civibus Trivisii et aliis quam pluribus fidedignis testibus ad hec. Dominice nativitatis anno millesimo trecentesimo tertiodecimo, indictione undecima, die decimosexto mensis Maii, ac regni ipsius domini imperatoris anno quinto, imperii vero primo.

35 **983. MANDATUM PUBLICATIONIS ET EXECUTIONIS. Mai. 25.**

Servatur in solo C Librorum Commemorialium tabularii regii Venetiani tom. I fol. 200'. Quem denuo contulimus. Cf. supra nr. 931 sub 3. — Böhmer, Reg. Heinr. 538. (P. 549.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis et singulis imperii fidelibus, ad quos presentes pervenerint gra(tia)m suam et omne bonum.

Cum nuper contra civitatem Padue et comune ipsius ac etiam contra quosdam cives et comittatinos civitatis eiusdem propter eorum nephandos excessus super reatu^a legis Iulie lese maiestatis sententiam curaverimus promulgare, discretos et sapientes

982. ^m) non omnino certum or.

45 983. ^a) reata C.

1) Cf. 'Predelli' loco ad nr. 361 citato I, 128 nr. 568.

viros Dominicum de Dugneyo, Sufredum de Vergellen(sibus) milites, Milançium de Bononia iudicem, Iohannem de Castellione procuratorem fisci pro publicatione dicte sententie ad partes Lombardie, Venec(iarum), marchie Tarvisine duximus transmittendos, dantes nichilominus eis et dicto Dominico cum quolibet ipsorum dictam sententiam executioni debite mandandi plenariam potestatem¹. Quare vobis universis et singulis⁵ tenore presencium districte precipimus et mandamus, quatinus eisdem super execucione prefata obedire curetis, dantes executoribus antedictis, prout requisiverint, auxilium, consilium et favorem, sicut nostram indignationem cupitis evitare.

Dat. Pisis, VIII. Kal.^b Iun. regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

984—986. INFEUDATIONES DIVERSORUM. 10

1313. Mai. 20.—23.

984. INFEUDATIO HEINRICI DE FLANDRIA. Mai. 20.

Ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 923, fol. XXII'. Edidit Doenniges l. c. I, 75 nr. 86. Denno contulimus.

Cf. alias infeudationes eisdem diebus factas Doenniges l. c. I, 75 nr. 83. 85. 87. 88. 15
(P. deest.)

Die XX. Madii dominus imperator donavit in feudum domino Henrico de Flandria eius marescalco pro se et heredibus suis ex se legitime descendentibus civitatem Laude cum comitatu et districtu ipsius et ipse marescalcus fecit fidelitatem domino. Qui marescalcus renunciavit donationi facte sibi per dominum de castro Soncini² et²⁰ dominus absolvit eum de fidelitate propterea per eum prestita ei.

985. INFEUDATIO COMITIS FORESII. (post Mai. 20).

Proponimus hucusque ineditam ex M minuta chartacea partim corrosa, quae inter archivi Heinrici VII. reliquias superest Pisis in tabulario capituli maioris ecclesiae nr. 1383 signata. Tempus colligitur ex eo quod refert scriptum supra nr. 984, itemque²⁵ ex Relatione Nicolai Botrontinensis, cuius verba in adnotatione ponere liceat³.

(P. deest.)

[Henric]us^a divina favente etc. universis etc.

Licet ad quorumlibet nostrorum fidelium munifice prosequenda servicia liberalitatis [regi]e dextera quadam generalitate sit abillis, illis tamen quadam specialitate fit³⁰

983. ^b) Kall. C.

985. ^a) *uncis inclusa desunt M.*

1) *Cf. infra nr. 989 cap. 4.* 2) *Cf. infra nr. 985.* 3) *ed. Heyck pag. 78, ubi Nicolaus de tempore minus recte recordans haec narrat: In eodem loco in castro imperiali dominus dedit domino Henrico Flandrie suo marescalco civitatem Laudensem cum comitatu, et si non valeret X milia florenorum in redditibus, volebat quod in locis propinquiore eidem assignarentur usque ad decem milia florenorum, et fecit eum comitem Laudensem. Ibidem comiti de Foresio dedit castrum de Suncino in Lombardia et quatuor milia florenorum magis prope castrum assignandorum, si predictum castrum non valeret. Ibidem omnibus militibus citramontanis non Theotonicis inter duo milia florenorum et trecentos. Ista fuerunt extrema, quia nullus habuit plus quam duo milia et nullus minus quam 40 trecentos. Dedit huiusmodi feudum secundum conditiones eorum.*

debitrix, in quibus pure fidei constantiam [in]venimus^b quorumque devotio non solum prestitis placere cupit obsequiis, set speratur inantea potius placere prestandis. Eapropter presenti privilegio notum facimus universis tam presentibus quam futuris, quod nos atuentes inviolabilem devotionis et fidei p[uri]tatem, quam^c illustris vir Iohannes
 5 comes Forensis fa[mi]liaris noster dilectus erga nos et sacrum Romanum imperium constanter noscitur habuisse, considerantes etiam labores continuos et honora expensarum, que ad honorem nostri culminis subiit et subire probatur necnon alia grata et accepta servicia, que ipsum laudabiliter in Tuscie partibus actenus nobis exhibuisse cognoscimus et incessanter ad presens exhibere sentimus ac exhib[iturum] pro f[ir]mo credimus in
 10 futurum, castrum Sulcini¹, quod ad nos et imperium pleno iure per[tinet cum] casalibus, villis, hominibus, usibus, iuribus, iurisdictionibus, mero et mixsto imperio, iure patronatus ecclesiarum vac[antium et] non vacantium, terris cultis et incultis, aquis aquarumque decursibus, molendinis, piscariis, silvis, venationibus, montibus, planis, pascuis, dirictibus, proventibus, pedagiis, bannis, condemnationibus, bonis vacantibus et bonorum publi-
 15 cationibus, iusticiis et rationibus omnibus, que de iure vel consuetudine antiqua [haecenus observata]^d ad nos et Romanum imperium ratione quacunque pertinere noscuntur, sibi et heredibus suis legitimis in perpetuum donamus et concedimus in feudum ex certa nostra^e scientia de gratia speciali^f, cum idem Iohannes pro se et heredibus suis pre-
 20 dictis no[m]ine ipsorum nobis, successoribus nostris et Romano imperio pro feudo h[uiusmodi] promiserit debita^g et consueta servicia exhibere et ad ea exhibenda recognoverit se teneri. De quo quidem feudo, recepto prius ab eodem suo et heredum suorum nomine homagii legii et fidelitatis debito sacra[mento], ipsum] premissa recepta promissione per sceptrum nostrum solempniter investimus. Hoc addicientes expresse, quod si dictum feudum non valeret vel ascenderet in redditibus annuatim summam
 25 florenorum quatuormilium auri, quod tunc et in eo casu recognoscimus nos teneri ad supplendum et supplere eidem dictum feudum usque ad predictam summam in castris, villis vel iuribus aliis ad nos et Romanum imperium spectantibus vicinioribus dicto castro Sulcini². Nullo ergo etc.^h

986. INFEUDATIO EPISCOPI MASSANI. Mai. 23.

30 *Ex P, de quo v. supra, fol. XXIP. Edidit Doenniges l. c. I, 75 nr. 84. Denuo contulimus. Cf. privilegia infra ad Iul. 27. edenda. (P. deest.)*

Iohannes de Rippafracta plebanus plebis Sancti Laurentii in Platea Pisan, diocesis et Muletus quondam Guillelmi de Foschiana procuratores venerandi patris domini Iohannis Dei gratia Popoloniensis et Massani episcopi quondam nobilis viri Paladini marchionis
 35 Masse et Confice pro se ipso et suo nomine proprio et [pro] dicto episcopatu et nomine dicti episcopatus procuratorio nomine dicti episcopi, nominibus quibus supra, fuerunt investiti per dominum. Et ipsi nomine quo supra fecerunt fidelitatem domino die XXIII. Madii.

985. ^{b)} *uncis inclusa desunt M.* ^{c)} *sequitur N M.* ^{d)} *omnino incerta; desunt duo verba in*
 40 *fine lineae M.* ^{e)} *supra lineam add. M.* ^{f)} *sequitur deletum: Hoc adicientes expresse quod idem*
Iohannes et heredes sui predicti nobis successoribus nostris M. ^{g)} *desunt 16 fere litterae M; sic coniicimus.*
^{h)} *Nullo — etc. alio atramento add. M.*

1) *De quo v. supra nr. 984.*

2) *Cf. pag. 1024 not. 3.*

987—989. INSTRUCTIONES LEGATORUM.

1313. Mai. 22.—27.

987. 988. INSTRUCTIONES AD CIVITATEM IANUENSEM
SPECTANTES. Mai. 22.

987. INSTRUCTIO VICARII IANUENSIS.

Ex L. de quo v. supra ad nr. 934—941, fol. XI, ubi rubrum: de Huguch. de la Fagol. a Genes. Edidit Doenniges l. c. I, 113 nr. 8. Denuo contulimus.

Cf. iam supra nr. 934—936. (P. deest.)

Ce^a sont les besconges qui furent dites e enchargies a Huguchon de la Faisola, quant il ala a Genes vicaires:

1. Premièrement que par grant provision e diligence soient eslehues persones feables au regiment des chasteux dou destroit de Genes e especialment a Monego, a Guavia, a Lerisi. E cil soient mis chastelain en non dou seignour par le dit vicaires par un an e tant plus au moins, com il plaira au seignour. E doivent doner bone seurte e cauteile, que il garderont les chasteux al henour e au profit dou seignour e au bon estat de la cite e dou cumun de Genes e que il les rendront a nostre seignour l'empereour ou a son certain commandement e non a autrui, vivent nostre seignour l'empereour.

2. Item de aliis officiis comunis Ianue tam in civitate quam extra, exceptis illis de quibus iam ordinavit, vult dominus, quod dictus vicarius cum magna providencia et consilio virorum providorum et fidelium domini ipsa committat per unum^b annum talibus personis, quod sit ad honorem domini et bonum statum comunis Ianue, nec vult dominus, quod una persona teneat unum officium plus quam per unum annum, et distribuantur officia de anno in annum personis fidelibus dignis et sufficientibus ad honorem domini et bonum statum comunis.

3. Item vult dominus, quod dictus vicarius committat domino Barnabovi de Auria vicariatum castri de Melia Lunensis dyocesis per unum annum et recipiat ab ipso iuramentum, quod consuetum est prestari per vicarios imperatoris, per unum annum videlicet et tantum plus et minus, quantum placuerit domino. Et iuret dictus Barnabos dictum castrum fideliter custodire pro domino et reddere eum^c domino vel eius mandato et non alteri.

4. Item quod dictus vicarius^d Ianue exigat computum et rationem a nobili viro comite Guidone Novelli vicario in ripparia Ianue a parte orientis et capitaneo guerre Lulisane pro domino imperatore de gestis, receptis et expensis per eum. Et quod in castro Capriole, quod idem Guido vicarius tenet, ipse vicarius Ianue possit pro domino constituere castellum.

5. Item vult dominus, quod dictus vicarius exigat computum et rationem a Philippo de Nigro magistro monetarum domini imperatoris¹ de gestis per ipsum Philippum in ipso officio et de iuribus eiusdem domini et de utilitate, quam idem dominus debet habere de facto dictarum monetarum, et ipsam utilitatem et ius, quod inde spectat ad dominum, exigendi et recipiendi pro domino. Et redimendi a supradicto Philippo iocalia domini, que ipse Philippus habet pignori obligata.

987. a) sequitur est delet. L. b) sequitur v delet. L. c) sic L. d) vicarius L.

1) Cf. supra pag. 972 not. 1.

6. Item fiat littera apperta pro domino Barnabove de Auria universis vicariis, castellanis, potestatibus et aliis officialibus domini in civitatibus Ianue et Saone et eorum districtibus et in tota ripparia Ianue, quod dominus vult, mandat et precipit, quod omnes obedian^t supradicto domino Barnabovi de Auria tamquam vices gerenti admirallii domini et sacri imperii¹ ad faciendam armatam gualearum et aliorum lignorum supra mare ad inimicos et rebelles domini et imperii offendendos et amicos et fideles deffendendos, prout et quando per ipsum dominum Barnabovem vicegerentem ut supra fuerint requisiti. Et ista littera tradatur Hugucioni de Fagiola vicario predicto, qui eam tradat ipsi domino Barnabovi, recepto prius per eum a dicto domino Barnabove sollempni iuramento, quod dictum officium et omnia que ad ipsum officium pertinent bene et fideliter exercebit ad honorem, utilitatem^e et exaltacionem domini et sacri imperii quodque inimicos et rebelles domini et imperii, ubicunque per mare et per terram realiter et personaliter poterit, persequetur et offendet iusticiamque in dicto officio fideliter observabit et omnia faciet que dicto officio pertinent ad honorem et exaltacionem domini et sacri imperii et bonum statum omnium fidelium subditorum.

7. Item vult dominus, quod officium rectorum nobilium, quod dominus cassaverat, restituatur et reducatur ad pristinum statum, tali modo quod per dominum sive per vicarium Ianue de auctoritate domini ipsi rectores eligantur et constituentur, sicut eliguntur anciani^f. Et de modo et forma et de potestate et ballia, que dicti rectores habere debent ad honorem domini et bonum statum civitatis, cum maxima provisione et discretione habeat consilium dictus vicarius cum domino Barnabove de Auria et cum aliis fidelibus et devotis domini et cum illis videlicet, qui plus diligunt honorem et exaltacionem domini et statum pacificum civitatis. Habito consilio cum eisdem incontinenti predicta omnia scribat domino quantum poterit festinanter.

8. Item vult dominus, quod dictus vicarius in transitu suo per rippariam Ianue inquirat diligenter de gestis per comitem Guidonem Novelli in officiis suis vicariatus ripparie Ianue et capitancee guerre Lulysane. Et si potest habere colloquium cum Iohanne de Castellione procuratore fisci, qui est in Lulysana, habeat et exquirat diligenter de negociis predictis et de negociis guerre Lulysane et de gestis marchionum Malespine. Et ea que reperiri poterit significet et scribat domino quantumeunque poterit festinanter.

9. Item eodem modo inquirat de facto vicariatus ripparie Ianue a parte orientis et si expedit quod ille comes Novelli mutetur et per quem modum, et quam societatem et quod salarium oportet habere illum qui substituetur, et si expedit constituere vicarium in tota ripparia a parte orientis vel sufficit in parte tantum et qua parte.

10. Item super tractatu matrimonii contrahendi inter dominum Opeczinum Spinule et filiam iudicis Gallure sit advisus et cautus dictus vicarius ad impediendum ipsum matrimonium per curialem modum. Et super hoc habeat consilium et bonam providentiam cum fidelibus domini.

11. Item provideat dictus vicarius super eo quod dicitur, quod quidam cives Ianuenses et specialiter de domibus Spinule et Aurie frequenter portant et conducunt victualia, mercaturas et res alias per mare apud Montron et alibi ad terras rebellium et infidelium domini. Et super hoc locatur cum supradicto Iohanne de Castellione et inquirat per eum et alios quos poterit super hoc veritatem et postea studeat sagaciter de salubri remedio apponendo.

45 987. ^e) utilitatē L. ^f) sequitur linea duorum verborum spatium adaequans in initio lineae L.

1) Cf. supra nr. 968.

12. Item de stipendiariis, quos comune Pisarum tenet in Lulisana, sciat et exquirat diligenter, qualiter sunt ibi utiles et necessarii, et inquirat per alios quam per Pysanos et secundum quod invenerit, ordinet de statu vel recessu eorum.

13. Item habeat dictus vicarius advisamentum super potestaria Poyre, que est in Romagna, antequam committat eam alicui, quoniam si mitteretur ibi homo sapiens et fidelis domino, posset esse honori et utilitati domini multipliciter fructuosus.

14. Item videtur esse utile pro honore domini et bono statu comunis Ianue, quod dominus per vicarium suum Ianue tractet et ordinet de concordia facienda inter dominos Opeczinum Spinule et Barnabovem Aurie, et videtur posse fieri per hunc modum:

(I) Primo quod in civitate Saone inter cives Saone et specialiter inter amicos dictorum Opeczini et Barnabovis sit pax et unitas, ita [quod] qualibet pars possit stare pacifice in eadem civitate, et quod castra teneantur per dominum et non per aliquam partium predictorum.

(II) Item super discordia, que vertitur inter dominum Branchaleonem de Auria et dominum Isnardum marchionem Malespine occasione castri Morariarum, quod castrum dictus Lancerotus de Bosco violenter occupavit et abstulit a dicto domino Barnabove eo tempore, quo dominus Opeczinus Spinula expulit de Ianua illos de Auria, de quo facto dictus dominus Isnardus fovet et manutenet dictum dominum Lancerotum contra dictum dominum Branchaleonem, et occasione etiam dictus dominus Isnardus detinet occupatum quoddam castrum vocatum Wada, quod spectat pro parte ad comune Ianue, de quo castro ipse dominus Isnardus expulit omnes amicos et benivolos dictorum dominorum Branchaleonis et Barnabovis, super hiis omnibus videat dictus vicarius et habeat consilium cum aliis amicis et fidelibus domini, per quem modum predicta pacificari possent, quia de istis est omnis materia discordie inter eos.

(III) Item super discordia, que vertitur inter dominos Opeczinum Spinule et Fredericum de Auria, videtur quod pax de levi fieri posset, quoniam dicta discordia sive materia dicte discordie non est nisi pro hominibus dicti domini Frederici de valle Onelie, qui dicuntur esse rebelles dicti Frederici, et Franciscus quondam Cravesane marchio ipsos homines fovebat et sustinebat contra dictum Fredericum et dictus dominus Opeczinus consuevit fovere partem dicti marchionis. Et dicitur quod dicti homines de facili reducerentur ad mandatum dicti Frederici, si scirent quod non tractarentur male per eundem, sed propter maliciam eius non sunt ausi.

15. Isti sunt qui dicuntur esse veri amici et fideles domini:

Branchaleo	}	de Auria.	Et omnes de Auria	}	Raffum	}	35
Lamba					Nycholaum quondam Hugonis,		
Fredericus					qui dicuntur esse de sexta		
Paulus					Galeotis Spinule.		

Amici de domo Spinularum:

Opeczinus	}	de Spinulis.	Et omnes de dicto	}	heredes quondam Odoardi	}	40
Christianus					Nycholaum Spinule militem		
Lanfrancus					Nycholaum ^h Spinule de Dama.		
Percevallus							

Dominus Othobonus de Flisco amicus.

16. Inimici et persecutores honoris domini dicuntur esse:

Gabriel Salvagius et multi secaces sui

omnes de albergo illorum de Nygro et sequaces eorum

heredes Ansaldi Balbi de Castro quondam

5 omnes de albergo Marchionum et sequaces eorum

Ansaldus Marabotus et sequaces sui.

17. Detur officium potestarie Corvarie cum scribania Iacobo de Cassio per unum annum, non obstante quod dictum officium debet anno futuro per nobilem exerceri, exercendum per se vel per personas ydoneas.

10 18. [Die XXII. Maii fuit ordinatum per dominum, quod venerabilis Raynerius abbas monasterii Sancti Michaelis de Monte Imperiali vadat Ianuam nuncius et ambaxiator pro domino ad faciendum omnia ut s(upra)]^h.

988. INSTRUCTIO LEGATI.

Item ex L. fol. XIII°, ubi rubrum: Iaⁿ. Edidit Doenniges l. c. I, 116. Denuo con-
15 tulimus. (P. deest.)

Hee est forma ambassiate quam debet facere venerabilis Raynerius abbas Sancti Michaelis de Monte Imperiali apud Ianuam ex parte domini nostri imperatoris per ordinationem ipsius domini factam die XXII. mensis Maii:

1. Primo referat grates comuni Ianue de ipsorum bona voluntate et de bono
20 servicio, quod ipsi domino gracieose concesserunt, videlicet de armata gualearum, quam ad presens faciunt ad servitium et honorem ipsius domini. Rogans et sollicitans ipsum comune et personas quarum interest super acceleratione dicti negotii, quoniam intendit dominus habere galeas aliunde, quod quidem esset inutile domino, nisi galeas Ianue simul cum aliis gualais predictis haberet. Consideratis enim incumben-
25 tibus et arduis negociis ipsius domini et imperii expedit omnino, quod predictae gualae sint armate usque ad medium proximi mensis Iunii vel saltem ad finem dicti mensis, alioquin dicta
armata nullum fructum sive utilitatem afferret ipsi domino, ymo maximum impe-
dimentum generaretur imperialibus negociis et quasi prout ipsa negotia deliberata sunt, non possent deduci ad effectum.

30 2. Item quod in ripparia orientis duo constituentur vicarii per tres menses de domibus Spinulorum et Aurie, et videtur domino, quod ad hoc sint utiles Branchaleo filius domini Barnabovis de Auria et Thomainus filius domini Richardi de Spinulis. Et quod ambo simul regant dictum officium et non divisim. Et si forte videretur utilis, quod ipsum officium divideretur, quod quidem non videtur domino, in hoc casu vult
35 dominus, quod dictus Branchaleo sit vicarius a Petra Chalice inferius versus Ianuam usque ad potestariam Bisannis et dictus Thomainus sit vicarius a Petra Chalice superius usque ad Corvum. Et habeat quilibet ipsorum in dicto suo officio merum et mixtum imperium per terminum supradictum et possint et debeant sindicari et corrigi dicti vicarii durante dicto officio et post de hiis, que gerent in ipso officio, per vicarium
40 Ianue.

Nulla modo videtur utile domino, quod ad presens dictum officium dividatur, set pariter exerceant eum. Et debent iurare et etiam dare omnes cautelas, que bono modo haberi poterunt, quod dictum officium bene et laudabiliter ad honorem et exaltationem domini et imperii et ad bonum et pacificum statum dicte patrie et fidelium et devotorum domini facient et exercebunt quodque iusticiam unicuique reddant, iniurias
45 fidelium et devotorum imperii totis viribus evitabunt, rebelles et inimicos domini et imperii toto posse realiter et personaliter offendunt in mari et terra, et custodient et

deffendent totis viribus, quod victualia, mercature, arma vel quecunque alia ipsis rebellibus necessaria vel oportuna non portentur vel ducantur per mare vel per terram ad loca dictorum rebellium in quavis quantitate parva vel magna, et quod factum et expeditionem presentis armate galearum toto posse accelerabunt. Et ideo statuit dominus ita breve tempus, ut interim probet eorum acta et si bene se habeant, intendit dominus et disposuit plus eos honorare et dictum officium eis committere per tres menses sequentes.

3. Item loquatur dictus abbas cum illis de Spinulis et Auria super facto victualium, mercandiarum, armorum et multa armalia rerum, que frequenter portantur et ducuntur per quam plures Ianuenses ad loca et terras predictorum rebellium, et ostendet eis, quomodo istud redundat ad maximum dampnum et preiudicium domini, quoniam nisi hoc esset secundum quod cotidie refertur domino, dicti rebelles hodie non essent in rebellione, set essent ad obedientiam et mandatum domini. Et si hoc cessaret, sicuti et cessare deberet, oporteret de necessitate, quod dicti rebelles venirent ad mandatum et obedientiam domini. Et tunc Ianuenses magis convenienter et decenter possent ire et redire et portare quocunque vellent. Et ostendatur eis, quomodo dominus considerans, quod aliqui Ianuenses propter hoc forte lucrabantur, hoc hucusque pacienter toleravit, et quia ad tantum dampnum redundat domino, non videtur ei quod ipse nec predicti de Spinulis et Auria, qui sunt ei tam fideles et devoti et qui ita gratiose serviunt ei, hoc debeant amplius tolerare, ne quod per magnum et bonum servitium Ianuensium fieri ad servitium domini disponitur et inchoatur, per modicam et miseram comoditatem perdatur vel impediatur. Et ideo requirat ipsos attente, ut contemplacione et honore imperialis culminis et etiam sic ordinetur, quod per nullam personam civem an districtualem Ianue dictis rebellibus sive ad loca ipsorum per terram vel per mare aliquid portetur vel ab ipsis vel a quocunque ipsorum palam vel occulte dicti rebelles habeant aliquid auxilii, consilii vel favoris. Et si per^a curialem modum predicta obtinuantur^b et fiant, placet domino. Sin autem, dicatur eis, quod dominus non vult nec intendit predicta sub dissimulatione amplius tolerare.

4. Item super eo quod significatum est domino, quod dominus Conradus Spinule admirallius Roberti, qui ita palam se opposuit et opponit contra honorem et bonum statum imperialis culminis, palam et manifeste vadit Ianuam et stat et moratur ibidem vel satis prope et procurat omnia mala que potest contra dominum et imperium, quod dominus hoc sibi reputat ad dedecus, et fideles domini similiter multum dolent et infideles superbiunt et gloriantur. Verumtamen quia tactum est domino, quod placeret sibi ipsum dominum Conradum recipere ad misericordiam et gratiam suam, si idem dominus Conradus hoc peteret et errorem^c suum humiliter relinquere vellet et facere sibi aliquam gratiam et recompensationem pro illis beneficiis, que idem dominus Conradus percipit a dicto Roberto, ad arbitrium dominorum comitis Sabaudie^d, Conradi de Auria et Opecini Spinule, hoc satis placet domino, dum tamen idem dominus Conradus dictum errorem suum cito relinquat. Alioquin vult dominus, quod contra ipsum per omnem viam et modum quibus melius fieri poterit tamquam contra rebellem et hostem imperii celeriter procedatur.

5. Item de dominis Guabriele Salvagio et Nycholao Spinule et fratribus dicti domini Conradi et aliis etiam si qui sunt, qui se opponant honori domini, intendit dominus, quod fiat de ipsis sicut dictum est supra de dicto domino Conrado, salvo quod dictus dominus Opecinus non esset forte utilis ad tractandum cum domino Gabriele Salvagio, quia non videtur^e quod sint amici.

988. ^a) sequitur aliquē delet. L. ^b) sic L. ^c) sequitur suam delet. L. ^d) comitis Sabaudie supra lineam add. L. ^e) videntur L.

6. Item de vicaria ripparie occidentis placet domino, quod ibi duo constituentur vicarii per tres menses, videlicet Dominicus filius Andrioli, nepos dominorum Conradi, Lambe et Raffi de Auria, sit vicarius in Albinguana et aliunde inferius versus Provinciam, et^f Iacominus filius domini Raynerii Spinule^g sit vicarius ab Albingana citra versus Ianuam, exclusis tamen a dicto vicariatu potestariis Pulcisere et Vulturis et quod sunt partes civitatis Ianue. Et in istis vicariis occidentis sic divisus ordinetur et fiet in omnibus et per omnia, sicut superius dictum est de vicaria orientis.

7. Item in vicaria ultra iugum constituatur vicarius dominus Opecinus Spinula de Loculo per unum annum et tantum plus et minus, quantum placuerit domino, cum mero et mixto imperio. Et inducatur idem dominus Opecinus curialiter pro honore domini et suo et pro pace et contentacione civium, quod in quantitate^h salarii quantum poterit se curialiter habeat, ut tollatⁱ emulis materiam male dicendi. Et quod in ipso regimine sicut predictus se ita laudabiliter habeat, quod sit ad honorem domini [et] suum et quod eius prudentia dignis semper laudibus extollatur. Et iuret dictum officium fideliter exercere et cetera que ad hoc^k requiruntur et [ad] salutem fidelium et devotorum domini et offensam et dampnum inimicorum et rebellium domini.

8. Item loquatur dictus abbas et vicarius cum domino Conrado de Auria et cum domino Opecino Spinule separatim et etiam cum aliis de dictis domibus, cum quibus viderint expedire. Et requirant eos ex parte domini per omnem modum, per quem melius poterunt, ad hoc ut quilibet ipsorum inducat cum effectu omnes de domo sua et amicos et sequaces suos, ut ipsi foveant concordiam, pacem et amorem inter se et omnis materia discordie^l, odii et rancoris inter ipsos et sequaces suos tollatur. Et ad hoc dictus vicarius omnem curam et diligenciam quam poterit apponat. Et si necesse fuerit, quod dominus interponat partes suas in aliquo, significet hoc domino quam cito poterit, quia dominus super hoc^m libenter intendet.

9. Item eodem modo requirantur et inducantur, quod ipsi foveant et velint cum illis de progenie sua et sequacibus suis, quod plena et comunis iusticia fiat Ianue per vicarium domini, nec ab observancia iusticie aliquatenus retrahantur propter amicitiam vel hodium et quod in hoc ipsi vicario nullum dent impedimentum nec dari ab aliquo pacientur.

10. Item quod cum magnates complures et multi nobiles populares habeant affectionem particularem ad personam domini Conradi et eum sequantur, quod ipse eos inducat omnino ad servitium domini cum legitimis rationibus, narrando eis naturale dominium, benivolentiam et bonam mentis dispositionem, affectionem et amorem proprium, quem habet ad civitatem Ianue, et qualiter nulli infert guerram, nisi ut pax fiat in universali imperio. Et hoc multum facit pro Ianua. Et qualiter benivolencia domini semper prompta est potius concedere veniam quam inferre vindictam, et subiciendo alias rationes, quas utiles iudicabit prudentia sua.

11. Item vult dominus omnino, mandat et precipit vicario Ianue, quod ipse ponat in possessione libera et expedita Guilelmum de Romoreno de castellania Ercule et potestaria concessis et commissis eidem Guilelmo per dominum, prout patet per litteras domini, non obstantibus oppositionibus Iacobi de Ponte, omni dilatione postposita. Et sciendum, quod de contemptu et inobediencia hucusque super hoc habitis non contentatur dominus.

12. Item antequam dicti vicarii constituentur in ripparia, ordinetur quod ipsi in hoc principio taliter provideant de facto et stipendiis marinariorum, qui debent ascendere gualeas, quod propter defectum solutionis negocium diete armate non differatur, et

988. f) sequitur Iacobi delet. L. g) stipule L. h) sequitur servicii delet. L. i) tollatur L. k) sequitur requiruntur delet. L. l) concordie L. m) supra lineam add. L.

ipsi vicarii habeant convenientem cautelam a comuni, quod de predictis sicut convenit ipsis satisfiet. Quod si forte ipsi vicarii facere recusarent, dicatur eis expresse ex parte domini, quod dominus providebit sibi de aliis vicariis, qui hoc facient.

13. [Eodem die dictus abbas fuit receptus]^{n. 1.}

989. INSTRUCTIO LEGATORUM AD MANTUANOS ET VERONENSES
MISSORUM. Mai. 27.

Item ex L fol. XV°, ubi rubrum: Mantua. Verona. Edidit Doemmiges l. c. I, 118.
Denuo contulimus. (P. deest.)

Die XXVII. mensis Maii domini Dominicus de Dugneyo^a, Soffredus de Vergellen-
sibus milites, Melanchius de Bologna iudex aule imperialis et Iohannes de Castellione 10
procurator fisci fuerunt missi per dominum in Lombardiam ad loca et negocia infra-
scripta:

1. Videlicet quia relatum est domino per testimonia fidedigna et etiam suspensiones
et indicia manifesta apparent, quod dominus Renaldus de Bonacolsis dictus Passarinus
de Mantua vicarius Mantue et tenens locum vicarii in Mutina male et proditorie se habet 15
apud dominum et imperium, participando et habendo tractatus secretos et colloquia
cum Guiberto de Corrig(ia), cum Cremonensibus, Parmensibus, Reginis intrinsecis, cum
Brissiensibus extrinsecis proditoribus et rebellibus domini et imperii, fovendo, receptando
et nutriendo ipsos^b in terris et locis imperii que sunt sub regimine eius, mittendo quam
pluribus ex eis victualia et alia oportuna et pluribus modis aliis dando eis auxilium, 20
consilium et favorem, quapropter ordinatum est per dominum et eius consiliarios
laycos secretos et iniunctum supradictis dominis Dominico, Soffredo et Iohanni de
Castellione, quod ipsi vadant directe ad dominum Canem de Scala vicarium Verone et
Vincencie, qui dicitur de predictis pravis^c actis dicti domini Passarini plura pro firmo
intellexisse et qui tamquam fidelis imperii de eis multum dolet et vult omnino, quod 25
super hiis celeriter et salubriter provideatur et ad hec vult ponere omne quod poterit
auxilium, consilium et favorem. Et quicquid idem dominus Canis de predictis fiendum
consuluerit, vult dominus quod per dictos nuncios eius cum auxilio ipsius domini Canis
et ipso presente si fieri poterit vel saltem nepote suo si expediat totaliter execatur.
Verumtamen ante omnia domini Soffredus et Iohannes de Castellione debent ire Medyo- 30
lanum, Cumas et Pergamum cum litteris domini de credencia ad vicarios et comunia
dictorum locorum et requirere ipsos, quod mittant domino equites armatos in ea que
haberi poterit quantitate, solutos et expeditos per quatuor menses, ducendos^d per dictos
dominos Soffredum et Iohannem, ubicunque voluerint^d. Et ipsis equitibus habitis debent
ipsos adducere versus Mantuam secundum quod dominus Canis duxerit consulendum. 35
Et si dominus Canis velit perseverare in illa voluntate, in qua est ut dicitur^e, capiendi
personaliter dictum dominum Passarinum et fratrem eius et velit hoc consulere et esse
presens vel saltem mittere nepotem suum associatum sicut decet, vult dominus quod ad
captionem, arrestationem et detentionem dicti domini Passarini et fratris et aliorum, de
quibus expedire viderint, viriliter procedatur in personis et avere. Et diligenter custo- 40
diantur usque ad domini beneplacitum et mandatum. Et in hoc casu dictus dominus
Dominicus cum supradictis dominis Soffredo et Iohanne vel eorum altero debent resti-
tuere et reponere virum nobilem dominum Francesquinum de la Mirandula in vicariatu
et regimine Mutine et pertinenciarum. Et dictus dominus Dominicus debet exercere

988. ⁿ) cap. 13 cancellatum L.

989. ^a) supra lineam add. L. ^b) ipsis L. ^c) pravis L. ^d) ducendos — voluerint supra
lineam add. L. ^e) ut dicitur supra lineam add. L.

1) Cf. supra nr. 973.

officium vicariatus in Mantua, quousque dominus de vicario ibidem duxerit providendum. Si vero dictus dominus Canis ad predicta intendere nollet nec consuleret fore intendendum, tunc dictus dominus Dominicus cum dictis dominis Soffredo et Iohanne vel eorum altero debent ire ad dictum dominum Passarinum et curialiter ipsum reducere
 5 ad bonam viam et veram et dicere sibi ex parte domini, quod dominus non credit nec dat fidem verbis aliquibus sinistris^f, que dicerentur sibi de ipso, quoniam dominus tantum honoravit eum^g et etiam dominus invenit fidem et servitium in eo, dum esset in Lombardia^h, quod non possit credere, quod idem dominus Passarinus aliquid operaretur nec etiam cogitaret contra honorem et bonum statum domini et imperii. Et requi-
 10 ratur efficaciter, quod illam pecuniam, quam debet domino, mittat sibi omnino, et quod domino Cani succurrat de gente sua et auxilietur ei toto posse contra rebelles domini, sicut evitare cupit indignationem domini, quandocunque ab ipso domino Cane fuerit requisitus.

2. Item quia relatum est domino, quod Trevisini reputantes se fideles et devotos
 15 domini et imperii et volunt omnino venire et esse ad mandata domini et miserunt nuncios suos ad dominum ad eos excusandum de hiis, que hucusque ipsis invitis male gesta erant, et supplicandum domino, ut ipsos dignetur recipere ad gratiam et misericordiam suam, eapropter dominus commisit domino Dominico, quod ipsorum regimen possit recipere ad mandatum et misericordiam domini, reservata ipsi domino provisione vicarii.
 20 Vult tamen dominus, quod si possibile est, quod dicta obedientia fiat in presentia domini¹.

3. Item vult dominus, quod omnes milites, qui haberi poterunt de Mediolano, Cumis et Pergamo completo negotio supradicto veniant ad dominum indilate.

4. Item debent dicti omnes aut tres aut duo ex eis intendere ad executionem sentencie late contra Paduanos² in avere et personis quantum poterunt. Et videtur via
 25 utilis, quod ipsi nuncii tres aut duo ipsorum ut dictum est vadant Venetias et diligenter exquirant de thesauris, pecunia et rebus aliis, que Paduani dicuntur habere in Venetiis tam in debitis quam depositis, et cum meliori cautela qua poterunt procurent ea arrestari, sequestrari, capi et detineri sub fida custodia pro domino tamquam imperiali camere confiscata. Et si expediens viderint, consignantibus predicta partem contribuant, ut
 30 dominus aliam partem habere possit, prout viderint expedire.

5. Item videtur utile, quod ipsi nuncii perquirant et procurent sagaciter, si per aliquem modum vel viam civitas Venetiarum posset adtrahi et acquiri pro domino et imperio, et videntur infrascripti modusⁱ ad hoc utiles³:

(I) Videlicet quod dicti nuncii tres aut duo ipsorum interponant partes suas
 35 pro domino ad tractandum de pace vel treugis inter Venetos et Iarenzes et perficiendum si poterunt, et ad hoc inducant sollicite partes predictas et earum adiutores et sequaces, significando eis qualiter dominus desiderat bonum et pacificum statum eorum et quod ad hoc vult omnino interponere partes suas.

(II) Item alia via videtur, videlicet quod daretur Venetis in feudum per dominum
 40 de comitatu civitatis Padue totum territorium quod est a flumine Brante usque Venetias et etiam ipsum flumen.

(III) Item alia via videtur utilis, quod de huiusmodi thesauris, quos^k Paduani dicuntur habere in Venetiis, certa pars daretur comuni Venetiarum, quia Veneti sunt ad presens valde pecunia denudati.

45 Et omnes vias predictas debent dicti nuncii perquirere et diligenter examinare, quicquid honoris et utilitatis invenire poterunt pro domino. Et ea quam cito poterunt

989. ^f) *supra lineam add. L.* ^g) honoravit eum *in initio lineae bis scriptum L.* ^h) Lombardia *L.* ⁱ) *sic L.* ^k) *que L.*

1) *Cf. litteras Dominici et Milancii Aug. 3 datas apud Verci 'Storia della marca Trivigiana' VI, 22*
 50 *nr. 588.* 2) *Cf. supra nr. 982.* 3) *Cf. supra nr. 981 (I).*

debent significare domino et responsionem eius expectare, saltem duo ex ipsis, salvo quod in facto pacis vel treuge inter Venetos et Iarenzes possint complere omnia que fuerint oportuna, procurando semper ex hoc pro domino quicquid utilitatis poterunt et honoris.

6. Item requirant dicti nuncii ducem, consilium et comune Venetiarum et inducant⁵ per omnem modum per quem melius poterunt ad hoc, ut ipsi velint iuvare dominum et guerram facere contra Paduanos. Et eodem modo requirant et inducant patriarcham Aquilignensem et comitem Guricie.

7. Et sciendum quod dicti nuncii super predictis omnibus habent litteras de credencia et alias litteras oportunas singulis quibus expedit contractibus et personis¹⁰ et etiam sentenciam latam contra Paduanos¹, quam debent ubicunque expediens fuerit promulgare.

990—997. SCRIPTA AD COMITEM SABAUDIAE SPECTANTIA.

1313. Iun. 3.—Iul. 15.

15

990. MANDATUM DE IURAMENTO FIDELITATIS PRAESTANDO.

Iun. 3.—24.

Supersunt in tabulario regio Taurinensi 'Diplomi imperiali Mazzo 5 nr. 2' viginti exemplaria autographa, quae eundem textum praebent. Sigillorum maiestatis dorso impressorum vestigia adhuc apparent. Proponimus denuo collatum 1) exemplar communi²⁰ Cunei missum², inscriptiones dataque reliquorum 2)—20) item denuo collata in adnotatione ponentes³. Edidit Doemmiges 'Acta Henrici VII.' II, 209 nr. 59; sed undeviginti tantum exemplaria adnotat. — Böhmer, Reg. Heinr. 542. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilectis fidelibus suis comuni et hominibus Cunei gratiam suam et omne bonum.²⁵

Cum nos attendentes magna et multiplicia merita spectabilis viri Amedei Sabaudie comitis, principis et affinis nostri karissimi, qui postquam ad imperii speculam nos dispositio divina vocavit, maiestatem nostram fide semper concomitando sincera, nobis salutaribus consiliis et laudabilibus obsequiis pro viribus astitit, eidem comiti civitatem

- 1) *Supra* nr. 982. 2) *Cf. etiam notam sequentem sub nr. (20).* 3) *Reliqua exemplaria sunt haec:* (2) . . comuni et hominibus de Canello fidelibus suis dilectis (*cf. nr. 3*); (3) dilectis fidelibus suis . . comuni castri de Caneil (*cf. nr. 2*); (4) d. f. s. . . comuni castri Cavalerii maioris (*cf. nr. 17*); (5) d. f. s. comuni et hominibus Claraschi (*chi in loco raso; cf. nr. 16*); (6) d. f. s. comuni castri de Mays; (7) d. f. s. . . comuni et hominibus Montis Vici (*cf. nr. 18*); (8) d. f. s. . . comuni castri Puey Varin; (9) d. f. s. . . comuni et hominibus de Ripa; (10) d. f. s. . . comuni et hominibus Summe Ripe de Bosco; (11) d. f. s. comuni castri Somme Ripe de Paerno; (2)—(11) *omnia cum dato*: Dat. Pisis, III. Non. Iunii etc.; (12) d. f. s. universis et singulis exititiis civitatis Astensis; (13) d. f. s. comuni castri de Filiczan; (14) d. f. s. comuni castri Noun; (15) d. f. s. comuni Ville de Riva; (12)—(15) *cum dato*: Dat. Pisis, Non. Iunii etc.; (16) d. f. s. comuni et singularibus personis et hominibus Claraschi Dat. Pisis, XVI. Kalen. Iulii etc. (*cf. nr. 5*); (17) d. f. s. comuni et hominibus Cabalerii maioris Datum Pisis, IX. Kal. Iulii etc. (*cf. nr. 4*); (18) d. f. s. comuni et hominibus Montis Vici (*cf. nr. 7*) Dat. Pisis, IX. Kal. Iulii etc.; (19) d. f. s. comuni et hominibus Pavayrolii Dat. Pisis, IX. Kal. Iulii etc.; (20) d. f. s. . . comuni et hominibus Cunei Dat. Pisis, VIII. Kalend. Iulii etc. (*cf. nr. 1*).

45

et comitatum Astensem cum castris, villis, casalibus, territoriis, iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis suis in pheodum duxerimus concedendum¹, fidelitati vestre sub nostre indignationis pena districte precipiendo mandamus, quatinus prefato comiti tamquam vestro domino et eius gentibus in omnibus humiliter pareatis sibi que salvo et reservato prime fidelitatis debito, in quo nostre maiestati tenemini, super hoc iuramentum prestare curetis. In hoc taliter vos habentes, quod de difficultatis obstaculo, que nobis in hac parte plurimum displiceret, nullatenus reprehendi possitis, sed debeatis potius de obedientia commendari.

Dat. Pisis, III. Nonas Iunii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

10 **991. 992. MANDATA DE CASTRIS TRADENDIS.** Iun. 3.—Iul. 15.

991. MANDATUM DIVERSIS MISSUM. Iun. 3.

Exstant ibidem 'Mazzo 5 nr. 2' tria exemplaria autographa 1) — 3), quae inter se contulimus. Sigillorum dorso impressorum vestigia apparent. Edidit Doenniges l. c. II, 210 nr. 60a—b. — Böhmer, Reg. Heinr. 543. 544. (P. deest.)

15 Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili^a viro Philippo de Sabaudia fidei suo dilecto^a gratiam suam et omne bonum.

Cum nos attendentes magna et multiplicia merita spectabilis viri Amedei Sabaudie comitis, principis et affinis nostri karissimi, qui postquam ad imperii speculam nos dispositio divina vocavit, maiestatem nostram fide semper concomitando sincera, nobis
20 salutaribus consiliis et laudabilibus obsequiis pro viribus astitit, eidem comiti civitatem et comitatum Astensem cum castris, villis, casalibus, territoriis, iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis suis in pheodum duxerimus concedendum¹, fidelitati tue districte precipiendo mandamus, quatinus castra Somme Ripe de Bosco, Somme Ripe de Peren, Cavallerii maioris, de Mays, de Feliczan, de Podio Varin et Ville de Riva^b comitatus predicti,
25 que^c sub tua custodia esse dicuntur^c, prefato comiti vel eius certo nuntio pro eo tradas et assignes seu tradi et assignari facias sine mora, eum vel dictum suum nuntium pro eo in corporalem possessionem dictorum castrorum et locorum penitus inducendo. In hoc te taliter habiturus, quod de difficultatis obstaculo, que nobis in hac parte plurimum displiceret, reprehendi non possis, sed debeas de obedientia merito commendari.

30 Dat. Pisis, III. Non. Iunii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

992. MANDATUM ITERATUM PHILIPPO DE SABAUDIA DIRECTUM.

Iul. 15.

Autographon servatur ibidem 'Mazzo 5 nr. 6', quod denuo contulimus. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. In verso nihil exaratum est. Edidit Doenniges l. c. II, 211 nr. 60c. — Böhmer, Reg. Heinr. 557. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Philippo de Sabaudia principi Achaie fidei suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Notum tibi facimus, quod nos attendentes magna et multiplicia merita spectabilis viri Amedei Sabaudie comitis, principis et affinis nostri carissimi, qui postquam ad

40 **991.** a) loco nobili — dilecto 2: dilecto fidei suo Raymundino de Anzisa; 3: dilecto fidei suo Willelmo Vaccha. b) loco castra — Riva 2: castrum de Caneil; 3: castrum de Neun. c) loco que — dicuntur 2: quod s. t. c. e. dicitur; 3: quod pro nobili viro Warnhero comite de Homberg (r corr. ex c) tenere diceris.

1) *Supra nr. 914.*

imperii speculam nos dispositio divina vocavit, maiestatem nostram fide semper con-
comitando sincera, nobis salutaribus consiliis et laudabilibus obsequiis pro viribus astitit,
dicto comiti civitatem et comitatum Astensem cum castris, villis, casalibus, territoriis,
iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis suis in pheudum duximus concedendum¹. Quocirca
tibi tenore presentium districte precipiendo mandamus, quatinus castra, terras et forti-
licias ad dictam civitatem seu comitatum ipsum spectantia, que et quas recomendationis
vel alio titulo per te seu alios tenes, prefato comiti vel eius certis nuntiis, omni execu-
satione et dilatione remota, tradas, liberes et assignes. In hoc te taliter habiturus,
quod ipse, quantum in te fuerit, predictorum possessionem libere assequatur et nos tue
fidelitatis et obedientie promptitudinem possimus merito commendare.

Dat. Pisis, Id. Iulii, regni nostri anno quinto, imperii vero secundo.

993. MANDATUM DE AUXILIO FERENDO. Iun. 3.—16.

*Supersunt ibidem 'Mazzo 5 nr. 1' quattuordecim exemplaria autographa mutatis
paucis verbis mutandis eundem textum praebentia. Sigillorum dorso impressorum vestigia
apparent. Proponimus denuo collatum 1) exemplar universis et singulis missum, cui
manu Bernardi de Mercato inscriptum est: littera generalis omnibus fidelibus imperii
super iuvamento domino comiti faciendo. Reliquorum exemplarium 2)—14) inscriptiones
dataque in adnotatione posuimus². Edidit Doenniges l. c. II, 211 nr. 61. — Böhmer,
Reg. Heinr. 541 et 600 (Addit. I). (P. deest.)*

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis et singulis
marchionibus, comitibus, baronibus et nobilibus, vicariis, officialibus, comunibus, univer-
sitatibus et singularibus personis sacri imperii fidelibus per Lombardiam et partes con-
vicinas constitutis gratiam suam et omne bonum.

Notum vobis facimus, quod nos attendentes magna et multiplicia merita spectabilis
viri Amedei Sabaudie comitis, principis et affinis nostri carissimi, qui postquam ad imperii
speculam nos dispositio divina vocavit, maiestatem nostram fide semper concomitando
sincera, nobis salubribus consiliis et laudabilibus obsequiis pro viribus astitit, eidem
comiti civitatem et comitatum Astensem cum castris, villis, casalibus, territoriis^a, iuribus,
iurisdictionibus et pertinentiis suis in pheudum duximus concedendum¹. Quocirca fide-
tati vestre sub nostre indignationis pena districte precipiendo mandamus, quatinus pre-
fato comiti et eius gentibus ad ipsorum civitatis et comitatus possessionem corporalem
nanciscendam et ad nostrorum et suorum rebellium dicti loci insolentias propulsandas
detis omne quod poteritis tam in gentibus armatis quam aliis oportunis auxilium, con-
siliu et iuvamen. In hoc, quod est plurimum nobis cordi, vos taliter habituri, quod

993. ^a) is in loco raso 1.

1) *Supra nr. 914.* 2) *Reliqua exemplaria sunt haec:* (2) nobili viro Maffeo Vicecomiti vicario
et comuni Mediolani fidelibus suis dilectis; (3) n. v. Cani de la Scala vicario et comunibus Veronensi
et Vicentino f. s. d.; (4) n. v. Theodoro marchioni Montisferrati fidei suo dilecto; (5) n. v. Passarino
vicario et comunibus Mantuano et Mutinensi fidelibus suis dilectis; (6) dilectis fidelibus suis . . vicario
et comuni Novarie; (7) d. f. s. . . vicario et comuni Querii; (8) . . universis marchionibus de Carreto
fidelibus suis dilectis; (2)—(8) *omnia cum dato:* Dat. Pisis, III. Non. Iunii etc.

(9) nobilibus et prudentibus viris . . vicario, abbati, anzianis, consilio et comuni Ianue, fidelibus
suis dilectis Dat. Pisis, Non. Iunii etc.; (10) . . vicario et comuni Yporegie f. s. d. Dat. Pisis,
XVII. Kalen. Iulii etc.; (11) nobilibus viris omnibus et singulis marchionibus de Cravezana f. s. d. Dat.
Pisis, XVI. Kal. Iunii etc.; (12) dil. fid. suis omnibus et singulis comitibus et ceteris nobilibus de
Canapicio Dat. Pisis, XVI. Kal. Iulii etc.; (13) dil. fid. suis . . vicario, consilio et comuni Terdone Dat.
Pisis, XVI. Kal. Iulii etc.; (14) venerabili . . episcopo Astensi principi et fidei suo dilecto Dat. Pisis,
XVI. Kalen. Iulii etc. (nr. (14) editum est apud Bonaini 'Acta Henrici VII I, 274 nr. 175).

iidem comes et gentes eius per vestrum et aliorum fidelium subsidium huius negotii finem consequantur optatum ac exinde laudis preconium et nostre gratie plenitudinem uberius consequi debeatis.

Dat. Pisis, III. Non. Iunii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

5 **994. MANDATUM DE IURAMENTO FIDELITATIS PRAESTANDO**
 ASTENSIBUS DIRECTUM. Iun. 7.

Denuo contulimus autographon eiusdem tabularii 'Mazzo 5 nr. 4' asservatum. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. In margine dextro ad indicandum nomen scriptoris plicae inscriptum est: .J.; cf. infra nr. 1000 et 1001. Edidit Doenniges
 10 *l. c. II, 212 nr. 62. — Böhmer, Reg. Heinr. 545. (P. deest.)*

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus notum facimus, quod nos attendentes magna et [mult]iplicia^a merita spectabilis viri Amedei Sabaudie comitis principis et affinis nostri carissimi, qui postquam ad imperii speculam nos dispos[icio divina]^a vocavit, maiestatem nostram fide semper concomitando sincera, nobis salutaribus
 15 consiliis et laudabilibus obsequiis pro viribus astitit, eidem comit[i ci]vitatem^a et comitatum Astensem cum castris, villis, casalibus, territoriis, iuribus, iurisdicionibus et pertinenciis suis in p[re]sens duximus concedendum¹. Quocirca universis et singulis comunibus, universitatibus, civibus, incolis et habitatoribus civitatis, comitatus, castrorum, villarum, casalium, territoriorum et pertinenciarum predictorum harum tenore districte
 20 precipiendo mandamus, quatinus prefato comiti tanquam eorum domino et officialibus eius pareant in omnibus humiliter et intendant sibi quoque salvo et reservato prime fidelitatis debito, in quo nostre maiestati tenentur, homagium faciant et iuramentum fidelitatis prestant absque difficultatis obstaculo et obice tarditatis. Alioquin sententias, penas et banna, que et quas dictus comes et officiales eius rite tulerint seu inflixerint in rebelles,
 25 ratas et rata habebimus et faciemus actore Deo irremissibiliter observari.

Dat. Pisis, VII. Id. Iunii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

995. 996. SCRIPTA AD INVESTITURAM COMITIS SABAUDIAE
 SPECTANTIA. Iun. 11.—Iul. 10.

995. PRIVILEGIUM IMPERATORIS ITERATUM. Iun. 11.

30 *Cum autographon deperditum esse videatur, denuo contulimus transsumtum a. 1323. Ian. 3 confectum, quod in eodem tabulario servatur 'Mazzo 5 nr. 5', ceteris duobus transsumtis saec. XV. neglectis. Orthographica leviora quaedam non adnotavimus. Edidit Doenniges l. c. II, 213 nr. 63. — Böhmer, Reg. Heinr. 546. (P. deest.)*

Henricus septimus divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus
 35 ad perpetuam rei memoriam.

Cum nos ante susceptionem imperialis corone rex Romanorum existen[te]s, adtendentes precelsa fidelitatis merita illustris et spectabilis viri Amedei Sabaudie comitis, principis et affinis nostri karissimi, quibus se nobis et imperio gratum et fructuosum reddere procurabat, sicut et postmodum continue reddidit et ad presens incessanter
 40 reddit, ipsum Amedeum comitem Sabaudie, ducem Chablasii et Vallis Auguste, marchionem in Ytalia et dominum Baugiaci et Cologniaci, affinem et fidelem nostrum karissimum, recipientem pro se et heredibus suis Sabaudie comitibus de Sabaudia, de

994. a) uncis inclusa corrosa sunt or.

1) Supra nr. 914.

qua nobis donationem et traditionem fecerat idem Amedeus, investiverimus in civitate Astensi et traditionem fecerimus in presentia reverendi in Christo patris domini domini Arnaldi Sancte Marie in Portieu diaconi cardinalis, in partibus Ytalie domini summi pontificis generalis legati, necnon et venerabilium Castonis Mediolanensis archiepiscopi, Henrici Tridentini cancellarii nostri, Gerardi Basiliensis episcoporum principum nostrorum 5 ac nobilium virorum Manfredi marchionis Salutarum, Hugonis et Guidonis Dalphini fratrum, illustris Lupoldi ducis Austrie, Philippi de Sabaudia, Aymari de Potyrs, Gratonis de Clayriaco, Aymari^a de Bellovidere, Petri domini Altivillarii, Girardi dicti Guespa de Varas, Guillelmi de Briordo et Henrici de Septimo militum ac magistrorum Hominis de Peretulo, Anthonii de Bargiis et Petri de Claromonte iurisperitorum ac bone memorie 10 quondam Theobaldi Leodiensis consanguinei et Aymonis Gebennensis episcoporum necnon quondam Walrami de Lucelmburg germani nostri et plurium aliorum fidedignorum testium ad premissa vocatorum et rogatorum, in principatum cum sceptro regali ipsumque Amedeum Sabaudie principem constituerimus et creaverimus eidemque Amedeo et Sabaudie 15 ultra honorem et dignitatem et nomen comitis et comitatus nomen, honorem et dignitatem atque amministrationem necnon principis et principatus privilegia plenissime largientes, et insuper ipsum Amedeum recipientem ut supra investiverimus tanquam verum et legitimum principem et comitem Sabaudie, ducem Chablasii et Vallis Auguste, marchionem in Ytalia et dominum Baugiaci et Collogniaci cum sceptro regali, quod in manu nostra tenebamus, in feudum nobile, antiquum et paternum de omnibus hiis et 20 singulis baroniis, civitatibus, castris, villis, meris et mistis imperiis et iurisdictionibus quibuslibet, regaliis, pedagogiis, antiquis et consuetis levis et aliis quibuscumque rebus corporalibus et incorporalibus, que et quas ipse comes tenet et possidet vel quasi per se vel per alium vel alius ab ipso in presenti, et etiam de hiis, de quibus predecessores ipsius Amedei per predecessores nostros imperatores vel reges Romanorum, que non 25 sunt de feudo aliquarum ecclesiarum in predictis baroniis et earum pertinentiis et quolibet ipsarum et in aliqua alia parte, titulo feudi vel alio investiti fuerunt, et etiam de hiis, aliis et singulis quocumque nomine seu vocabulo nuncupatis in augmentum iam dictorum feudorum, que ad nos et imperium pertinebant in predictis et quolibet predictorum vel pertinere debebant, tanquam comissa seu escheyta vel aperta^b vel quali- 30 cumque alia ratione, actiones et defensiones^c pro predictis habendis, tenendis et possidendis eidem Amedeo utiles et necessarias ex causa predicta cedentes ipsumque ut vassallum nostrum procuratorem in ipsis actionibus et deffensionibus constituentes, ipseque Amedeus pro predictis nobis, osculo pacis interveniente, tactis sacrosanctis euangelis, fidelitatem iuravit et omnia capitula, que in forma fidelitatis nova et veteri 35 continentur¹, dictusque Amedeus, postquam Deo actore dyadema imperiale suscepimus, nobis humiliter duxerit suplicandum, ut easdem investituras et concessiones premissas, quas eidem ut Romanorum rex fecimus, ut Romanorum imperator eidem faceremus et ius etiamsi non haberet constitueremus eidem, nos eiusdem iustis suplicationibus annuentes de uberiori gratia celsitudinis nostre eidem Amedeo suis exigentibus meritis 40 complacere curantes, investituras, concessiones et omnia et singula supradicta, que nos ut rex Romanorum profitemur fecisse, ut Romanorum imperator Dei gratia ex certa scientia ratificamus et approbamus, innovamus et de novo facimus, ut melius et uberius possumus, ad utilitatem dicti Amedei et heredum suorum, non obstante eidem Amedeo iure aliquo, quod in predictis petere, exigere vel requirere posset aliquis natus ex pro- 45 genie, agnatione vel cognatione comitum Sabaudie. Nam quoad illos ius eidem comiti et heredibus suis ex certa scientia statuimus in predictis et volentes in ipsum Amedeum

995. ^a) Aymaro *tr.* ^b) apperta *tr.* ^c) deffenssiones *similiter semper tr.*

1) *Supra nr. 479.*

utile dominium predictorum in feudum ut supra concessorum transferre, salvo semper et reservato nobis et successoribus nostris directo dominio et alta segnoría tanquam domino superiori omnium et singulorum premissorum tam corporalium quam incorporealium et omnibus iuribus, honoribus et servitiis nobis competentibus tanquam domino
 5 superiori, constituimus nos naturalem possessionem et quasi ipsarum rerum ut supra concessarum, quas non possidet vel quasi, nomine ipsius Amedei et heredum suorum possidere et quasi, donec possessionem et quasi acceperit, quam accipere possit, quando-
 cumque de sua processerit voluntate, secundum investituram supradictam. Addicientes quod per hanc nostram investituram et concessionem non intendimus in hiis, que dictus
 10 Amedeus non possidet per se vel per alium, iuri alterius derogare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre ratificationis, approbationis, innovationis et de novo concessionis paginam infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem indignationem nostram et penam mille librarum auri puri, medietatem camere nostre, reliquam vero passis iniuriam persolvendam, se
 15 noverit incursurum.

Huius autem rei testes sunt: venerabiles Oddo Pysanus et Porchetus Ianuensis archiepiscopi, Nicolaus Botrontinus episcopus principes et consilarii nostri, Henricus de Spanhein consanguineus noster, magistri Iohannes de Vinstinga utriusque iuris doctor et Schotus de Sancto Geminiano iuris civilis professor aule nostre iudices, Symon
 20 Philippi de Realibus de Pystorio miles et camerarius noster et quam plures alii fide-
 digni et fideles nostri dilecti.

Signum (M.) domini Henrici septimi Romanorum imperatoris invictissimi.

Dat. Pysis, sub bulla nostra aurea, III. Idus Iunii, inditione XI, anno Domini millesimo trecentesimo tertio decimo, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

25 Ego frater Henricus Tridentinus episcopus sacre imperialis aule cancellarius vice domini Henrici Coloniensis archiepiscopi sacri Romani imperii per Italiam archican-
 cellarii recognovi.

996. SCRIPTUM COMITIS SABAUDIAE. Jul. 10.

Autographon, quod olim Confluentiae existens iam Berolini in tabulario regio asser-
 30 *vatur, publici iuris fecimus 'Neues Archiv' XXIII, 675 nr. 6. Iterum contulimus. Sigillum deperiit, foraminibus relictis. In verso legitur: Lra comitis Sabaudie pro imperatore, post Lra atramento pallidiori adiecto .f. (= scilicet? secunda?), post impe-*
ratore adiecto .13. Edidit etiam Bonaini l. c. I, 275 nr. 176.

Documentum post imperatoris mortem per familiares in Germaniam latum ad
 35 *manus fratris archiepiscopi Trevirensis venisse crediderim. (P. deest.)*

Serenissimo principi et domino suo karissimo domino Henrico Dei gratia Romanorum imperatori semper augusto Amedeus comes et^a princeps Sabaudie cum sui recommendatione se paratum ad quevis ipsius beneplacita et mandata.

Cum vos, serenissime domine mi, iam dudum antequam imperialem accipissetis
 40 coronam, permanentes in civitate Astensi me Amedeum comitem Sabaudie investiveritis in feudum inter cetera de omnibus hiis, de quibus predecessores mei comites Sabaudie fuerunt investiti vel aliquis ex eisdem per aliquem ex predecessoribus vestris Romanorum imperatoribus vel regibus, et constitueritis, vos ipsa, que non possideo, meo nomine possidere vel quasi, dederitisque michi auctoritatem ipsam possessionem acci-
 45 piendi vel quasi, quandocumque de mea procederet voluntate¹, et ad presens divina favente clementia vos Romanorum imperator dictam investituram michi laudaveritis confirmaveritisque, prout vestre benignitatis litteris michi concessis aurea bulla vallatis

996. ^a) e in loco raso or.

1) *Supra nr. 479.*

plenius reseratur¹, fuerit tamen vestre voluntatis expresse, dum prelibatam confirmationem michi fecistis, ut vobis pactum facerem continens, quod ipsam possessionem vel quasi seu auctoritatem ipsam accipiendi a vestri persona non exigere neque capere sine vestri alia expressa licencia noviter accedente, eorum videlicet, que per me vel per alium in Italia non possideo, et quod de hoc per me observando meas vobis darem litteras meo sigillo sigillatas, eapropter vestris semper in omnibus avidus beneplacitis complacere, confidens tamen de vestre celsitudinis in futurum gratia largiori, ipsum pactum ut supra vobis facio et ipsum vestre persone inviolabiliter observare promitto, volens quod in omni casu et eventu semper vobis et successoribus vestris tanquam domino feudi salvum sit directum dominium ipsarum rerum et cetera iura et honores vobis in predictis competentes. In quorum omnium robur et testimonium vobis trado has meas patentes litteras sigilli mei munimine roboratas.

Dat. et actum Pysis, anno Domini MCCCXIII, indie. XI, die X. mensis Iulii, regni vestri anno quinto, imperii vero secundo.

997. MANDATUM DALPHINO MISSUM. Iun. 27.

Autographa duo 1) et 2), quae Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 5 nr. 7' servantur, denuo contulimus. Autographi 1 sigillum laesum pendet loro membranaceo; in verso manu Bernardi de Mercato inscriptum legitur: Lra Dalphini super treugis duplex. Autographi 2 sigillum fere illaesum item pendet loro membranaceo; dorso item manu Bernardi inscriptum est: Lra dalphini super treugis duplex, per quam dominus imperator mandavit sibi, quod guerram non faceret comiti Sabaudie. Edidit ex 2 Dönniges l. c. II, 215 nr. 64. — Böhmer, Reg. Heinr. 553 (et falso 560).

(P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus spectabili viro Iohanni Dalphino Viennensi gratiam suam et omne bonum.

(1) Supplicavit nobis instanter dilectus fidelis et affinis noster Amedeus princeps et comes Sabaudie, quod cum tu eidem guerram facias eo quod potes exfortio terram suam invadendo, retinendo, comburendo, homines capiendo, occidendo, opera nova in locis a iure inibitis in sui et suorum preiudicium faciendo et pluribus aliis modis, eidem Amedeo licentiam vellemus concedere accedendi ad Sabaudie comitatum, ut terram suam et iura defendendo tuis possit prelibatis operibus obviare. Nos autem considerantes quod per concessionem supra petite licentie, si ipsam daremus, nobis ad recuperationem iniuriam imperii persistentibus auxilium subtraheretur non modicum, quod iam dictus Amedeus nobis adsistens et imperio ac publice utilitati diebus singulis multimode impertitur, considerantes etiam quod de dicto Amedeo sumus parati tibi, si aliquid ab ipso coram nobis petere volueris, facere iusticie complementum et quod per inhibitiones guerrarum, corporum et animarum periculis quam plurimum obviatur indempnitatque terre dicti Amedei, maxime que est de pheudo nostro, modo debito providetur, eapropter tibi precipimus et mandamus, quatinus postquam hoc mandatum nostrum ad tui noticiam pervenerit sive per ipsius rescripti presentationem tibi factam, sive per ipsius continentiam tibi patefactam^a per litteras venerabilis archiepiscopi Viennensis aut episcopi Valentinensis, sive per ipsius scripti publicationem in ecclesia Viennensi publice factam seu in publico positam, sine mora ab offensionibus predicti Amedei et suorum subditorum et valitorum desistas totaliter et guerra predicta omnesque tuos a predictis cessare facias subditos et amicos dictumque Amedeum et suos ut supra tuo nomine vel alieno offendere non presumas nec offendi per tuos aliquatenus patiaris. (2) Et quia parum

997. a) in loco raso 1.

1) Supra nr. 995.

prodesset humilitas humilibus, si contemptus contumacibus non obsesset, et ut quos Dei^b et imperii timor et amor a malo non revocant, saltem imperialis cohereat disciplina, te exnunc prout extunc, si contra predictum mandatum nostrum feceris vel per tuos subditos aut amicos fieri passus fueris, privamus omnibus et singulis feudis, privilegiis et ceteris beneficiis a regibus Romanorum vel imperatoribus nostris predecessoribus vel nobis tuis predecessoribus vel tibi concessis et que sub imperio nostro quoquomodo tenes, possides vel quasi per te vel per alium vel tenere debes, ipsa nobis et imperio applicantes, et insuper, quia vim vi repellere licet et iniuriantium iniurias propulsare necnon inobedientiam attenuare et refrenare^c potentias, damus et concedimus in eo casu, in quo predictum mandatum nostrum et ordinationem ut supra non servaveris, et in eo, in quo ut servari non feceris posse tuum et nobis aut dicto archiepiscopo nostro nomine recipienti de observando predicta tuas litteras pendenti tuo sigillo sigillatas non traderis, liberam et impunem licentiam et auctoritatem dicto Amedeo omnibusque suis subditis et coadiutoribus, facta tua et tuorum subditorum et valitorum ut supra per nos prohibita actibus contrariis et omnibus modis aliis quibus poterit propulsandi tuamque et tuorum predictorum attenuandi potentiam et tuam inobedientiam in predictis, et tanquam licentia et auctoritate nostra predicta facientibus tua capiendi et tuorum subditorum et valitorum et iam capta vel alio modo habita et que capientur vel alio modo habebuntur retinendi et sua faciendi. Et ne de vassallis tuis aut tibi alio modo iuratis vel obstrictis te abinde inantea, si mandata nostra predicta contempseris, iuvare valeas, ipsos quos ob tui culpam et contumaciam tibi exnunc prout extunc ut supra adimimus, ab omni obligatione qua tibi quomodo tenentur sententialiter liberamus, salvo semper in eis omni iure nostro et imperii. (3) Hee enim omnia et singula suprascripta valere volumus^d, ex^e certa scientia eo iure quo melius possumus, etiam ex nostre plenitudine potestatis, non obstante aliquo defectu in iure vel in facto consistente. Intimantes tibi, quod si predictis mandatis nostris parueris et dictus comes aut sui abinde inantea tibi aut tuis guerram fecerint, quod non facere dictus comes nobis promisit in eo casu, quo suprascripta mandata nostra servaveris, nos illud tibi et tuis faciemus, prout consonum rationi fuerit, integraliter emendari.

Dat. Pisis, V. Kal. Iulii, regni nostri anno V, imperii vero primo.

998. COMMISSIO VICARIATUS.

1313. Iun. 11.

Ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 933, fol. XXVII. Edidit Doenniges l. c. I, 80 nr. 103. Denuo contulimus.

Cf. alias commissiones supra nr. 945 et 970.

(P. deest.)

Le uncime jour dou moys de Jugn monser Symonz Philippes fust faiz vicaires generaux e capitaines de guerre en Lulysana, en Versille e en Gualfagnana. E li fu comis li regimenz de chascun lue de les dites provinces, qui sont e vendront a la obedience dou segnour, juques au bon plaisir deu segnour. E jura de faire l'office bien e loialment etc.

997. ^{b)} corr. ex diei 1; dej, j in loco raso 2. ^{c)} fre in loco raso 1. ^{d)} virga in loco raso 1; prius scriptum esse videtur et. ^{e)} supra lineam scriptum 2.

999—1002. PRIVILEGIUM ET MANDATA CIVITATI NORIMBERGENSI CONCESSA.

1313. Iun. 11.—Iul. 16.

999. PRIVILEGIUM IMPERATORIS. Iun. 11.

Descriptissimus autographon, quod servatur Monaci in tabulario generali regni Bavarici 5
‘Reichsstadt Nürnberg Nachtrag fasc. 2’ servatum. Pendet sigillum illaesium filis sericis
flavi rubeique coloris. In verso nihil exaratum est.

Cf. confirmationem privilegii Friderici II. Iun. 13. datam Böhmer, Reg. Heinr. 549,
cuius autographon ibidem ‘Raritäten-Selekt’ nr. 15 servatum praecellit bulla aurea. —
Böhmer, Reg. Heinr. 548. (P. deest.) 10

¶ Henricus septimus divina favente clemencia Romanorum imperator semper
augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam
suam et omne bonum.

1. Dum profectus et commoda fidelium nostrorum debite sollicitudinis studio
procuramus, decus et honorem imperii multipliciter attolimus et subiectorum obsequia 15
nostris imperialibus beneplacitis efficimus promptiora. Disponentes igitur affectu beni-
volo dilectorum fidelium nostrorum civium Nurembergensium, quantum digne possumus,
votivis supplicationibus benignum prebere consensum, infrascriptos articulos specialiter
quoad eorum civium et civitatis Nurembergensis commoditates augendas statuimus
observandos. 20

2. Inprimis videlicet quod scultetus Nurembergensis qui pro tempore fuerit stratas
communes vel regias vulgariter appellatas defendere ac per eas secure conducere debeat
quoslibet transeuntes.

3. Sculteto etiam et civibus Nurembergensibus liceat sub forma iuris in concivem
eorum recipere quemlibet requirentem. 25

4. Insuper scultetus Nurembergensis semel in quolibet anno coram consulibus
civitatis eiusdem iuramentum prestet de faciendo iudicium equanimiter tam pauperibus
quam divitibus secundum rationabilem sententiam scabinorum.

5. Item scultetus civitatis predictae quemlibet civem ipsius detentum debeat ex-
credere sub fideiussoria cautione ac de eo iudicare secundum^a et rationabilem sententiam 30
scabinorum, nisi atrocitas^b facti seu cause detentionis ipsius aliud exigat vel requirat.

6. Ceterum quod omnes utriusque sexus homines dictae civitatis Nurembergensis
trahi non possint in causis civilibus ad aliena iudicia, sed conveniri debeant coram
iudice suo, dummodo coram illo querelantibus iusticia non negetur¹.

7. Quidquid etiam consules et scabini civitatis Nurembergensis predictae sub iura- 35
mento prestito pro pace ac moderamine rerum venalium infra civitatem eandem statuerint
tam ab extraneis quam a civibus observetur.

8. Castrum vero et turris in medio eius sita a civitate Nurembergensi in tantum
alienari non debent, quin castellanus seu possessor eorum ipsis civibus cautionem faciat²,
quod decedente imperatore vel rege Romanorum ipsum castrum et turris predicta ad 40
gubernandum^c ea usque ad futuri regis creationem devolvantur ad eos.

9. Quodque notarius iudicii provincialis a civitate predicta non alienetur, sed
ibidem residenciam faciat et . . sculteto Nurembergensi obediat pariter et intendat.

999. ^{a)} sic or. ^{b)} corr. ex auctoritas or. ^{c)} r in loco raso or.

1) Cf. mandatum infra nr. 1000. 2) Cf. mandatum infra nr. 1002. 45

10. Nemo etiam sententiam in iudicio provinciali promulget, nisi milites vel honesti cives iurati dicte civitatis Nurembergensis existant.

11. Demum quod universi et singuli cives Nurembergenses et eorum bona a theloneorum et pedagiorum solutione eximantur in civitatibus et locis singulis, quorum
5 cives etiam et bona e converso apud civitatem Nuremberg fuerunt haecenus exempti pariter et exempta.

12. Premissos autem articulos omnes de speciali gratia et imperialis plenitudine potestatis in favorem et utilitatem civium Nurembergensium predictorum tenore presentium statuimus et eos usque ad nostre voluntatis beneplacitum valituros esse decernimus
10 et inviolabiliter ab omnibus observari mandamus. Firmiter inhibentes ne quis ipsos cives in premissis vel eorum aliquem contra presentis pagine nostre tenorem impedire molestare vel gravare presumat. Quod qui secus facere presumpserit, indignationem nostram et penam centum librarum auri puri, quarum medietas camere nostre, reliqua vero passis iniuriam persolvatur, se noverit incursum.

15 Datum Pysis, III. Idus Iunii, indictione XI., anno Domini millesimo trecentesimo tercie decimo, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

1000—1002. MANDATA IMPERIALIA. Iun. 26.—Iul. 16.

1000. MANDATUM DE NON EVOCANDO. Iun. 26.

Autographon eiusdem tabularii 'Reichsstadt Nürnberg Nachtrag' fasc. 13 nr. 82 hucusque ineditum descripsimus. Pendent sigilli fragmenta loro membranaceo. Scriptum est manu Italica. In margine dextro plicae inscriptum est ad nomen scriptoris indicandum: .J. In verso legitur manu cancellariae exaratum: R (= Registrat.). — Böhmer, Reg. Heinr. 551. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilecto . . sculteto
25 suo in Nuerenberg gratiam suam et omne bonum.

Attendentes grata fidelitatis servitia, que dilecti fideles nostri cives Nurenbergen-
(ses) nobis et imperio exhibuerunt haecenus et exhibent incessanter, et propter hoc habentes de conservatione iurium et libertatum suorum vigilantiam spetialem, tue fidelitati districte precipiendo mandamus, quatinus eis, ne per venerabilem . . episcopum
30 Babenbergensem^a vel eius officiales in causis civilibus indebite ad iudicium evocentur¹, presidio defensionis assistens non permittas ipsos cives vel eorum aliquem super hiis ab eodem episcopo vel officialibus eius indebite molestari. Molestatores et contra-
dictores auctoritate nostra efficaciter compellendo.

Dat. Pisis, VI. Kal. Iulii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

1001. MANDATUM DE IUDAEIS. Iun. 26.

Item autographon 'Kaiserslekt Nachtrag' nr. 181½ asservatum hucusque ineditum descripsimus. Eadem manu scriptum est ac nr. 1000. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. Plicae item inscriptum est: J. In verso item legitur: R. — Böhmer, Reg. Heinr. 552. (P. deest.)

40 Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilecto sculteto suo in Nurenberg gratiam suam et omne bonum.

Cum ex cesarei offitii debito singulos imperii subditos teneamur in suis iuribus confovere, fidelitati tue presentium tenore committimus et mandamus, quatinus universis

1000. ^a) ber, b corr. super n, er in loco raso or.

1) Cf. nr. 999 cap. 6.

et singulis Iudeis Nurenburgen(sibus)^a contra eorum molestatores et oppressores presidio debite defensionis asistens non permittas eos in suis iuribus a quoquam indebite molestari, molestatores auctoritate nostra efficaciter compellendo. Preterea de tue providentie ac fidelitatis meritis plenam fidutiam obtinentes tibi recipiendi et admittendi ad habitationem et civilitatem terre Nuerenb(er)gen(sis) omnes et singulos Iudeos, qui ad habitationem et manendum ibidem voluerint accedere, contradictione qualibet Iudeorum Nuremburgen(sium)^b non obstante, auctoritatem tenore presentium concedimus et largimur.

Dat. Pisis, VI. Kal. Iulii, regni nostri anno V, imperii vero primo.

1002. MANDATUM DE CASTRO NORIMBERGENSI. Iul. 16.

10

Item autographon 'Reichsstadt Nürnberg Nachtrag' fasc. 2 nr. 8 descripsimus. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. Scriptum est manu Germanica. In verso nihil exaratum esse videtur. — Böhmer, Reg. Heinr. 558. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Rom(anorum) imperator semper augustus dilectis fidelibus suis . . burgravio et castellanis^a, qui pro tempore fuerint in castro Nurembergensi pro parte imperii commorantes gratiam suam et omne bonum.

Prosperum et pacificum statum civitatis et civium nostrorum Nurembergensium plurimum affectantes ac nolentes propter hoc, quod castrum nostrum Nuremberch ullo casu qui eveniret a civitate ipsa alienari debeat vel quomodolibet separari, fidelitati vestre sue obtentu favoris et gratie nostre districte precipiendo mandamus, quatinus eisdem civibus secundum continentiam privilegiorum suorum, que sibi de imperiali clementia duximus concedenda, cum dicto castro nostro, quando iidem cives vos super hoc requisierint et fuerit opportunum, pareatis et in omnibus intendatis et de hoc fatiendo statim exnunc prestetis eis^b debitam cautionem¹, hoc nullatenus omittendo.

Datum Pysis, XVII. Kalen. Augusti, regni nostri anno quinto, imperii vero secundo.

1003—1008. TRACTATUS FINALES CUM CLEMENTE V. PAPA.

1313. Iun. 12.—(Iul. ex.).

1003. PROCESSUS PONTIFICIS CONTRA REGNUM SICILIAE INVADENTES.

Iun. 12.

30

Contulimus 1) transsumtum post Iul. 4 confectum, de quo v. infra nr. 1005; 2) copiam manu Pauli de Podio Bonizi ut videtur scriptam, quae servatur Taurini in tabulario regio inter collectanea Bernardi de Mercato 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604) fol. 46; in verso sigilli vestigia adsunt; inscripta est: Copia processus pape; 3) Regestum Clementis V. papae, in editione supra ad nr. 298 citata sub nr. 10021. Edidit ex 1 et 2 Doenniges l. c. II, 87 nr. 35a.

1001. ^{a)} sic or. ^{b)} r corr. ex initio litterae g or.

1002. ^{a)} is corr. ex o or. ^{b)} stilo acutiori supra lineam add. or.

1) Cf. nr. 999 cap. 8.

Omnino negleximus textum, quem suo Marte variatum praebet Albertinus Mussatus l. 16 c. 3 (Muratori 'Rerum Italicarum scriptores' X, 564). Itemque Raynaldus ad a. 1313 § 21 textum Registri abbreviavit. Böhmer, Reg. 1246—1313 Pabste 340.

(P. deest.)

5 Clemens episcopus servus servorum Dei^a ad perpetuam rei memoriam.

Inter cetera, quorum nos cura sollicitat, illa precipue meditatio mentem nostram occupat illaque nos sollicitudo fatigat, ut ecclesie Romane bonis et iuribus in sua stabilitate servatis status eius preservetur a noxiis, salubria semper incrementa suscipiat et nostre ministerio servitutis copiose pacis affluat ubertate. Nuper siquidem a pluribus
10 fidedignis, quorum auditui innotuisse^b dinoscitur, intellecto, quod nonnulli multarum in diversis locis et partibus preparabant stolium galearum et alios faciebant bellicos apparatus, ac ex coniecturis suspicaremur^c variis, ad^d regnum Sicilie seu terram citra Farum^e, que de regno ipso fore dinoscitur, queve ad nos et predictam^f ecclesiam pertinent pleno iure et que carissimus in Christo filius noster Robertus Sicilie rex illustris,
15 noster et ecclesie predictae vassallus, a nobis et eadem ecclesia^g tenet in feudum, hostiliter invadendum vel^h offendendum stolium et apparatus huiusmodi, quamvisⁱ hoc vix possimus credere, preparari, nos ecclesie prefate ac nobis et regno ac terre predictis, que velut recreationis nostre pomerium delectabiliter^k intuemur et in apostolici pectoris medio pre multa dilectione^l portamus, et adversus talium molimina providere volentes
20 ac periculis animarum, corporum detrimentis, bonorum dispendiis^m, gravissimis scandalis et irreparabilibusⁿ incommodis Terre Sancte, que possent ex hiis, si procedi quod absit ad illa contingeret, merito formidari, salubriter obviare, presertim cum simus parati omnibus de ipso rege Sicilie conquerentibus iusticiam exhibere, universis et singulis clericis et laicis, cuiuscunque conditionis, ordinis, status, dignitatis vel preminentie fuerint,
25 etiamsi pontificali vel imperiali sive regali aut quacunque alia prefulgeant dignitate, ac universitatibus, comunitatibus et civitatibus quibuscunque auctoritate apostolica districtius inhibemus et expresse precipimus, ne dictum regnum vel^o terram aut partem vel aliqua loca^o eorum vel alterius eorundem per terram vel mare quocunque colore quesito invadere vel offendere aut propter hoc recipere vel exhibere stipendia sive galeas seu
30 alia vasa maritima dare, locare, comodare aut titulo quocunque concedere seu remigare in eis vel eadem galeas seu vasa conducere quovis modo presumant sive prestare super hiis presumptoribus ipsis auxilium, consilium vel favorem directe vel indirecte, publice vel occulte. Nos enim in omnes et singulos, qui contra inhibitionem et mandatum huiusmodi venire presumpserint, etiamsi ut predicatur pontificali aut imperiali seu regali
35 aut^p quavis alia premineant dignitate, de fratrum nostrorum consilio excommunicationis, quam eo ipso incurrant, sententiam promulgamus eorumque terras et loca et ipsorum et^q quaslibet alias comunitates ac universitates et civitates contra premissa vel premissorum aliquod attemptantes ecclesiastico subicimus interdicto, contra eos nichilominus ad privationem omnium privilegiorum, indulgentiarum et graciaram, que ab eadem
40 Romana, necnon et feudorum, bonorum, honorum, officiorum et iurium quorumcunque, que ab ipsa et quibusvis aliis tenent ecclesiis, et alias spiritualiter et temporaliter gravius^r processuri, prout inobedientia eorum exegerit, qualitas facti suaserit et viderimus expedire. Ut autem huiusmodi^s noster processus^t ad comunem omnium notitiam deducatur, cartas sive^u membranas processum continentes eundem in ecclesie Avinio-

45 1003. ^a) Clemens — Dei *desunt* 3. ^b) invenisse 2. ^c) suspicaretur 2. ^d) *deest* 1. 2.

^e) Faurum 1. ^f) Romanam 2. 3. ^g) *loco* ead. eccl. 2. 3: ecclesia predicta. ^h) et 2. 3.

ⁱ) *supra lineam add.* 1. ^k) *deest* 2. ^l) dilectione 2. ^m) et *add.* 2. 3. ⁿ) irreportabilibus 2.

^o) *loco* vel — loca 2: aut terras seu partes aliquas; 3: aut terram seu partem vel aliqua... loca. ^p) vel 2. 3.

^q) ipsorum et *deest* 1; et *deest* 2. ^r) gravius *deest* 3. ^s) *loco* huiusmodi — publicatur 1: etc.

50 ^t) processus noster 3. ^u) seu 3.

nensis appendi vel affigi hostiis seu superliminariis faciemus, que processum ipsum suo quasi sonoro preconio et patulo indicio publicabunt, ita quod omnes et singuli, quos processus ipse contingit et in posterum contingere poterit, nullam postea possint excusationem pretendere, quod ad eos talis processus non pervenerit vel quod ignorarint eundem, cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur^s.

Actum apud Castrum Novum Avinion. dioc. in palacio ipsius castriv, II. Id. Iunii, pontificatus nostri anno octavo.

1004. PROTESTATIO IMPERATORIS DE SENTENTIA CONTRA REGEM SICILLAE LATA. Iul. 4.

10

Documentum gravissimum hucusque ineditum proponimus ex transsumto nescio a quonam scriptore ad instrumentum ab Iohanne de Urbino exaratum confecto¹. Servatur in eodem tabulario l. c. 'Mazzo 3 nr. 23'. In verso legitur: quoddam instrumentum factum per magistrum Iohannem de Urbino. (P. deest.)

In nomine Domini amen.

15

Anno eiusdem millesimo trecentesimo tertiodecimo, indiet. XI, pontificatus sanctissimi patris domini Clementis divina providentia pape V. anno octavo et imperii victoriosissimi principis domini Henrici septimi Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti anno secundo, regni vero eius quinto, die quarta Iulii, ipse dominus imperator in presentia mei Iohannis et magistri Bernardi notariorum ac testium infra- scriptorum expresse dixit et protestatus fuit, quod per sententiam, quam pridem super crimine lese maiestatis contra Robertum natum clare memorie Caroli secundi, qui se olim Sicilie regem intitulavit, et obedientes vel favorem contra ipsius domini imperatoris honorem prestantes eidem tulit, sive per quemcunque^a seu quoscunque alios processus factos vel faciendos ab ipso domino imperatore vel aliis eius mandato ubicunque et quomodocunque ad executionem dicte sententie vel alia quacunque causa nunquam fuit nec est sue voluntatis^b vel intentionis honoribus vel iuribus seu iurisdictionibus quibuscunque dicti domini^c pape sive sacrosancte Romane ecclesie in aliquo derogare vel preiudicare quoquo modo. Et si quid in premissis vel aliis per eundem dominum imperatorem forsand^d factum esset vel fieret, quod non credit, quod esset in preiudicium vel derogationem honorum vel iurium vel iurisdictionum predictorum, id non fuit nec est nec esset ex sua scientia, sed per ignorantiam et errorem. Et per premissos sententiam^e et processus ubicunque et quomodocunque factos et faciendos intendit idem dominus imperator, ut protestando dixit, ad iustitiam exequendam et vim repellendam, quam ipse Robertus per se et predictos obedientes et favorem prestantes eidem fecit hactenus eidem domino imperatori et continue facit, terras imperii pro posse invadendo et occupando et impediendo eundem dominum imperatorem in suis iuribus et iurisdictionibus, que in Ytalia sibi competere dinoscuntur.

Actum Pisis in hospitio ipsius domini imperatoris. Presentibus venerabilibus, magnificis et honestis viris Odone archiepiscopo Pisano, Henrico cancellario nostro Tridentino et Nicholao Botrontin(o) episcopis, Amedeo Sabaudie comite, Ranerio abbate monasterii Montis Imperialis, Iohanne de Vistinga^f, Antonio de Bargiis, Antonio de Surdis de Placentia iurisperitis et pluribus aliis testibus.

1003. v) in pal. ips. castriv *desunt* 2.

1004. a) quencunque *tr.* b) voluntatibus *tr.* c) due *tr.* d) forsam *tr.* e) sententiam *tr.* 45.
f) prima i corr. ex e *tr.*

1) Quae notat Samanek loco supra ad nr. 703—712 citato pag. 244 not. 2 in fine, erronea sunt.

§ Et ego Iohannes quondam Petri de Urbino publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius protestationi seu protestationibus prescriptis, dum per ipsum dominum imperatorem taliter fierent, una cum magistro Bernardo et testibus supradictis interfui et exinde hoc instrumentum scripsi et publicavi rogatus.

5 **1005. RESPONSUM IMPERATORIS LEGATIS DATUM.** (*post Iul. 4.*)

Instrumentum a Bernardo Baboti de Sancta Speria post Iul. 4 confectum exemplavit Bernardus de Mercato. Cuius exemplar in initio valde corrosum, quod Taurini in tabulario regio l. c. 'Mazzo 4 nr. 11' fol. 45 servatur, denuo accuratissime contulimus. Quae in initio desunt, supplevimus ex Protestatione imperatoris supra nr. 1004. Edidit
10 *Doenniges loco supra ad nr. 1003 citato. — Böhmer, Reg. Heinr. 550. (P. deest.)*

In nomine Domini amen.

(1) Anno nativitatis eiusdem M [trecentesimo tertiodecimo, indiet. XI, pontificatus sanctissimi patr]is^a et domini nostri domini Clementis divina providentia pape quinti [anno octavo, die¹ Iulii, coram infrascriptis testibus person]aliter^a constitutis^b
15 religiosis et venerabilibus viris fratribus Armando de Bellovisu et Iohanne Peregrini ordinis fratrum Predicatorum, nunciis domini nostri summi pontificis, ut per ipsius litteras per me notarium infrascriptum diligenter inspectas plene constat, in civitate Pisana in camera imperiali in^c presencia serenissimi principis et domini domini Henrici Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti reverenter et benigne per dictum dominum
20 imperatorem ad osculum pacis receptis, idem frater Armandus eidem domino imperatori ex parte eiusdem domini nostri summi pontificis presentavit, ac etiam tradidit quasdam clausas litteras apostolicas cum filo canapis et bulla in pendentem more curie Romane bullatas, ut prima facie apparebat, et superscriptas sic 'Carissimo in Christo filio Henrico imperatori Romanorum semper augusto'².

(2) Quibus quidem apostolicis litteris per dominum imperatorem predictum benigne et reverenter receptis, iterum dictis fratribus paulo post in eiusdem domini imperatoris et testium, de quibus ut predicatur^d, infrascriptorum presentia constitutis, prefatus frater Armandus proposito serioso prologo et facto sermone presentavit exhibuit et personaliter de verbo ad verbum legit distincte et apperte ac etiam publicavit quasdam alias
30 patentes litteras apostolicas non vitiatas, non abolitas, non corruptas nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni suspitione carentes, cum filis de serico et bulla in pendentem ut predicatur more curie Romane bullatas, ut prima facie apparebat. Quarum tenor talis est:

'Clemens episcopus — anno octavo.' *supra nr. 1003.*

(3) Quibus quidem prefatis apostolicis patentibus litteris per dictum dominum
35 imperatorem cum qua decet reverentia diligenter auditis, ipse dominus imperator respondens ad ea, que dictus frater Armandus proposuerat et que dicte apostolice littere continebant, dixit: quod exortationes apostolicas benigne audiverat quodque nunquam habuit nec habet in proposito iura sancte Romane ecclesie occupare, invadere vel diminueret in aliquo seu sibi preiudicium facere quoquomodo, inmo intendit et cupit ea conservare
40 et augere pro posse et totum suum desiderium semper fuit et ad presens esse noseitur ad negocium recuperationis Terre Sancte et in omnibus actibus suis et gestis ad recu-

1004. §) *signum notarii desideratur tr.*

1005. ^{a)} *uncis inclusa, quae originali omnino corrosa iam desunt, nostro Marte supplevimus ad modum nr. 1004.* ^{b)} *is corr. ex us tr.* ^{c)} *sequitur seren delet. tr.* ^{d)} *sic tr.*

45 1) *Post Iul. 4, cf. infra nr. 1008 cap. 4.* 2) *De litteris credentialibus cogitandum est, quae serratae non sunt.*

perationem ipsam sue intentionis studia principaliter convertuntur. Et licet ipse dominus imperator ut dixit de premissis, quantum est pro se suisque negociis, non commoveatur neque turbetur, miratur tamen de hiis, que in dictis litteris apostolicis continentur, cum timeat ad suggestionem inimicorum et emulorum suorum in detrimentum iuris et iusticie ipsa esse facta, et que non ad reparationem^e pacifici status christianorum et accelerationem, immo in impeditionem passagii Terre Sancte possent, si successum haberent, periculosus eventibus redundare, ad quod passagium idem dominus imperator summo desiderio noscitur hanelare. Et confidit pro constanti prefatus dominus imperator, sicut asseruit, quod si dominus papa suam scivisset intentionem et desiderium, ad premissa non processisset nec procederet, sed predicta fecit, quia male informatus est de ipso¹⁰ per eos, qui nec ipsum dominum imperatorem nec etiam sanctam ecclesiam diligunt. Deliberabit tamen super propositis per ipsum fratrem Armandum et eidem domino pape plenius respondebit.

(4) Post responsionem vero predictam dominus imperator predictus petit de [pre]-dictis apostolicis patentibus litteris copiam sibi dari¹, que per dictum fratrem Armandum¹⁵ fuit eidem exhibita et concessa.

(5) De quibus omnibus et singulis supradictis prefati dominus imperator et fratres petierunt quilibet pro parte sua per me notarium infrascriptum sibi fieri publicum instrumentum unius et eiusdem continencieque tenoris.

Actum Pisis in camera imperiali, anno, inditione, die, mense et pontificatu predictis.²⁰ Presentibus reverendis patribus et dominis dominis Lucha Sancte Marie in Via lata dyacono cardinali, fratribus Oddone Pisano archiepiscopo, Henrico cancellario ipsius domini imperatoris Tridentino et Nycholao Butrontino episcopis, Raynerio abbate monasterii Montis Imperialis et magni[ficis] viris dominis Amadeo comite Sabaudie, Henrico de Flandria marescalco eiusdem domini imperatoris et prudentibus viris dominis Henrico²⁵ de Montarso plebano plebis de Lardencia, Iohanne de Vistinga, Anthonio de Placencia, Homine de Peretulo^f et Anthonio de Bargiis iurisperitis testibus ad premissa.

Et ego Bernardus Baboti de Sancta Speria Catureen. dioc. publicus auctoritate apostolica notarius presentationi, exhibitioni, lectioni, traditioni et responsioni premissis una cum magistris Bernardo de Mercato de Yenna et Iohanne de Urbino publicis apo-³⁰ stolica et imperiali auctoritate notariis et aliis testibus suprascriptis et omnibus aliis et singulis superius expressatis et contentis, anno, indie., die, mense et pontificatu predictis, presens interfui eaque propria manu scripsi et in hanc publicam formam redegi signo-que meo consueto signavi rogatus.

1006—1008. LEGATIO IMPERATORIS PONTIFICI MISSA. (*Iul. ex.*)³⁵

De hac legatione v. Historiam Iohannis de Cermenate (ed. Ferrai 'Fonti per la storia d'Italia' II. 1889) pag. 125, itemque Nicolaum Botrontinensem (ed. Heyck) pag. 84, ubi haec: Cum quanta reverentia in Pisis nuntios vestros, qui processus [contra imperatorem et cancellat.]² coram eo publicaverunt, et quomodo voluit, quod ipsos honorarem et in civitate et per mare securos conducere, quid responderit eis et protestationem,⁴⁰ quam ibi fecit non solum cristiani regis, sed cristianissimi imperatoris, quam hic presentem habeo, personam vestram et ecclesiam Romanam quanta reverentia et dilectione habebat ostendentem, et multa circa ista non scribo, credens probabiliter, quod fratres vestri nuntii ordinate et diffuse sanctitati vestre retulerunt.

1005. e) raparationem tr. f) praecedit perutulo delet. tr. g) signum notarii desideratur tr. 45

1) Videtur esse copia supra nr. 1003 sub 2 adhibita. 2) Cf. Bresslau 'Neues Archiv' XXXI, 149.

*Teste Iohanne de Cermenate missi sunt Henricus cancellarius, episcopus Botrontinensis et comes Sabaudiae*¹.

1006. INSTRUCTIO LEGATORUM.

Manu Leopardi Frenetti notarii scripta servatur Taurini in tabulario regio l. c. 5 'Mazzo 4 nr. 11' fol. 23 sqq. In verso fol. 26' manu ut crediderim saec. XV. scripta sunt: hoc non expedit copiare. Edidit Doenniges l. c. II, 81 nr. 33. Denuo nos ipsi accuratissime contulimus. Cf. Böhmer, Reg. Heinr. 550. (P. deest.)

Pater sancte, devotus filius vester Romanorum imperator cum debita reverentia se vestre recommendat sanctitati et nota vobis facere proposuit quedam que vobis dicturi
10 sumus, cum vobis placuerit auditum vestrum nobis prestare benignum.

'Dicatis' respondet papa etc. que sibi placet dicere.

Hic esset premittenda aliqua auctoritas ad ostendendum, quod accepti beneficii memores esse debemus.

1. Pater sancte, sicut in auctoritate premissa colligitur, dominus noster imperator,
15 ne videatur beneficiorum sibi et suis per vestram paternitatem et Romanam ecclesiam collatorum ingratus, libentissime sue reducit memorie grata vestre sanctitatis opera, que tam circa promotionem fratris sui in archiepiscopum Treverensem ante sue in Romanorum regem electionis^a initium, quam circa ipsius electionis canonice celerem declarationem et sue persone sufficientie ad imperii suscipiendam coronam, necnon pacificum
20 introitum Lombardie et subditorum imperii exortationem ad obediendum eidem et aliquorum principum ipsius imperii benivolentiam procurandam et ut effectum consequeretur optatum, circa concessionem legati a latere vestri et aliorum cardinalium, per quos ut deceret eidem unctio, consecratio et diadematis imperialis fieret largitio, et circa declarationem eorum, que dicti cardinales in sui persona fecerant vel facturi erant, vestra
25 paternitas egisse dignoscitur incessanter. Ex quibus et aliis quam plurimis vestrum et fratrum vestrorum dominorum^b cardinalium et universalis Dei ecclesie se asserit multipliciter debitorem et ut verba factis respondeant, offert se ipsum debitum in eo quod deest soluturum in vestris beneplacitis pro viribus adimplendis.

2. Verum quia aliqua contra vestrum ut firmiter credit propositum eidem et suis
30 facta fuerunt et adhuc fiunt in contemptum vestrum et sancte ecclesie et in maximum dampnum et preiudicium sui et imperii et totius christianitatis et eius quod semper gessit in mente, videlicet pacificato imperio recuperatio Terre Sancte, que si remanerent iustitia mediante inulta, Deo, vobis et mundo nullatenus complaceret nec complacere deberet multis causis et rationibus, que vestram sanctitatem non latent et ideo ipsas
35 exprimere ad presens omittimus et ne nimio sermone aures vestre paternitatis offendere valeremus, eapropter ipsa, licet alias vobis tam per suos nuntios quam multis aliis modis nota, etiam tanquam notoria^c sint, ex ipsius domini nostri imperatoris precepto vestre sanctitati explicare curavimus, ut eisdem Dei et vestri et dominorum cardinalium et totius ecclesie sancte Dei et imperii et totius christianitatis fidelium opportunis
40 occurratur et provideatur remediis.

3. Verum est, pater sancte, quod Robertus condam rex Sicilie, dum dominus noster imperator rex Romanorum veniret de Alamania in Ytaliā, misit eidem nuntios suos una cum vestris ad declarandum ipsi domino nostro, sicut promotio sua in regnum pre-

1006. ^a) sequitur in fine lineae delet. jñiti. ^b) supra lineam add. ^c) sequitur in fine lineae
45 delet. sunt.

1) V. etiam infra pag. 1075 lin. 11 et Gabotto 'Asti e la politica Sabauda in Italia' (Pinerolo 1903) pag. 319.

dictum et subsequenter in imperium placebat ei, et cum ipse Robertus teneretur eidem ratione imperii ad homagium et comode consideratis aliquibus preteritis non posset ire ad ipsum, quod vellet ei terminum et tempus prorogare et assignare ad alias partes et aliud tempus.

Istorum fiat hic recitatio, sicut fuit factum.

Postea vero cum sanctitas vestra aliquibus consideratis de coronatione predicta aliud ordinaret, iterum ad vestri postulationem et ipsius Roberti, quem dominus noster tanquam fidelem prosequeretur favoribus et gratiis largioribus prosequi intendebat, prefatus dominus noster iterum eidem terminum prorogavit ad diem sue coronationis in Urbe, ad quam diem et ad ipsum dominum honorandum dictus condam rex se 10 interesse eidem domino nostro per suas licteras et nuntios pluries intimavit.

Hic recitetur processus ille.

Qualiter autem ipse Robertus fuerit in dicta Urbe ad ipsum dominum suum honorandum et homagium eidem faciendum, Deus et quasi totus mundus novit, quia ipse fuit ibi per Iohannem fratrem suum et gentes suas et etiam gentes, que sunt de terra 15 vestra, pater sancte, ibique per dictum fratrem suum et gentem suam fecit sic et sic.

Hic recitetur processus.

Postea autem mala malis accumulando, cum dominus noster recederet de Urbe et veniret versus terram suam Tuscie, dictus Robertus honoravit dominum suum predictum per gentes suas, quas misit Florentiam contra ipsum.

Hic recitetur ille processus.

Insuper volens emendare quod male egerat, ipsam civitatem Florentie in suum licet illicitum recepit dominium et plura alia loca Tuscie ibique tenet gentes suas^d contra prefatum dominum suum et in sui preiudicium et totius imperii et occupatione eorum, que sunt imperii et non sua, non solum defensionem^e locorum ubi sunt faciendo, 25 sed etiam loca et fideles imperii offendendo.

Preterea^f non contentus occupatione terrarum imperii in partibus Pedismontis iam dudum facta, de novo post ipsius domini nostri ad partes Lombardie accessum, loca quedam imperii occupavit et quedam in rebellionem deduxit, quedam etiam in rebellionem persistentia suis protexit favoribus et auxiliis, omnia predicta et singula per se et per 30 alios quibusdam interdum cavillationibus et simulatis operibus interiectis contra dominum suum faciendo et publicam pacis et quietis utilitatem comunem, ad quam dictus dominus noster totis viribus habuit et habet intentum.

Que quam sint enormia, iuri et bonis moribus contraria, nefanda, omnibus plena malis, Deo et mundo displicibilia atque vobis et matri sancte ecclesie, nullus est qui 35 posset plene aut comode enarrare.

4. Igitur, pater clementissime, ut predicta que male acta sunt pena in exemplum proditorum debita feriantur et que fieri inchoata sunt de medio subtollantur, ne procedant in peius, et ut imperii florescat tranquillitas in honorem Dei et vestri et ecclesie sancte et totius christianitatis, supplicat sanctitati vestre dictus dominus noster per nos, 40 quatinus eidem tanquam filio vestro precipuo, statu suo considerato unico clipeo, advocato et defensori vestro neenon inimicorum ecclesie et fidei christiane hosti maximo, tantum et tale eidem velitis consilium et auxilium impertiri, quod in predictis et circa predicta et predictorum occasionem effectum valeat consequi peroptatum, quia supra omnes est, ut attenuata ubique ipsius Roberti infidelis sui potentia et sic ut sperat 45 pacificato imperio circa divine iniurie ultionem, Terre Sancte et ecclesie Dei^g recuperationem toto suo exfortio Dei et vestro auxilio dirigat effectualiter actus suos.

1006. ^{d)} tuas. ^{e)} nē supra lineam add. ^{f)} sequitur et delet. ^{g)} sequitur in fine lineae rei delet.

5. Preterea ne taciturnitate videretur approbare culpam esse, ubi non est, eapropter sui et suorum excusationes paternitati vestre notas esse vult super hiis, que nuper per talem fratrem Predicatorem nuntium vestrum vestrasque lieteras^h eidem vobis placuit intimare¹.

Et primo super eo etc. ut in lieteris contineturⁱ.

Hec surridendo dicantur in eius principio.

6. Finaliter, pater sancte, dominus noster dixit, quod nos diceremus vobis, quod ipse aliquantulum conqueritur de sanctitate vestra et fortius conquereretur, nisi spem haberet certissimam, quod ea propter que conqueritur talem per sanctitatem vestram emendam recipient, quod inde multo vobis tenebitur ad merita gratiarum.

Et primo conqueritur:

Hic dicantur multe iuste querele.

Et de processibus et de aliis factis per papam et tolleratis, que tollerari non debebant.

7. Si papa queret, quem vult imperator esse effectum sue requisitionis, dicendum est quod effectum vellet esse (primo etc. prout in alia nota sic signata +)^k.

(I) Primo quod legatus concedatur petitus a domino imperatore, qui verisimiliter habeat maiorem voluntatem deducendi ad effectum negotia domini, quam ille qui ibi est ad presens. Et qui legatus habeat in mandatis a domino papa monendi omnes laicos sub imperio constitutos, quod ipsi obediant ipsi imperatori, prout debent de iure, et quod non sint ei contrarii aut rebelles, et ipsos excommunicandi, si^l noluerint obedire, et postquam in excommunicatione per certum tempus perstiterint, contra ipsos tanquam contra infideles et ecclesie rebelles crucem predicandi et ulterius procedendi, prout eidem domino imperatori et legato videbitur expedire.

(II) Item habeat dictus legatus in mandatis monere omnes prelatos in imperio constitutos, ne sint contra imperatorem, set^m eidem respondeant et pareant de ipsorum temporalibus, prout est iuri consonum.

(III) Item inquirere contra ipsos, qui contra fecerunt et facient, et procedere ad privationemⁿ beneficiorum et alios ibi ponere gratos et amicos domino.

(IV) Item habeat ipse legatus in mandatis monendi omnes subditos ecclesie temporaliter immediate aut dimidiate, ne ipsi sint contra imperatorem aliquo modo, set potius in ipsius auxilium tanquam patroni et boni filii ecclesie.

(V) Item inquirendi contra eos quiⁿ facerent in contrarium et compellendi eos modis omnibus quibus poterit ad emendam faciendam ipsi imperatori et gentibus suis de dampnis et iniuriis eidem et suis per ipsos illatis et ipsorum auxilio.

(VI) Item erit effectus supplicationis, quod terram et patrimonium ecclesie quam papa posuit in gubernatione Roberti, ne de ipsa se iuvet contra ipsum imperatorem, tollat de posse et gubernatione ipsius Roberti et cuiuslibet alterius rebellis imperii et quod ponat in ipsa terra tales rectores, qui non ad dampnum intendant et diminutionem imperii, set potius ad auxilium et augmentum et maxime in^o Urbe.

(VII) Item quod ipse papa tollat processus factos² contra ipsum imperatorem et imperii fideles, cum non sint consoni rationi, eo quia ipse imperator non intendit ad dampnum vel diminutionem ecclesie, set potius ad augmentum, ne gentes que de facili interdum causam invenire cupiunt ubi non est, causam aliquam sumant^p non serviendi eidem domino imperatori nec faciendi pro ipso quod facere debent.

1006. ^h) sequitur eisdem delet. ⁱ) sequuntur in margine inferiori hec surridendo deleta. ^k) uncia
() inclusa post deleta. ^l) sequitur uol delet. ^m) set — privationem mutato stilo exarata. ⁿ) sequitur
f delet. ^o) sequitur Romandiola delet. ^p) sumant.

1) Supra nr. 1003 et 1005.

2) Supra nr. 1003.

1007. NOTITIA DE GRATIIS IMPETRANDIS.

Item a Leopardo scripta statim sequitur fol. 25. Edidit Doenniges l. c. II, 84. Denuo contulimus. (P. deest.)

Memoriale gratiarum.

1. Primo super decimis habendis et fructibus vacantium ecclesiarum post vacationem per aliquos annos et parte bonorum relictorum ad pias causas et pluribus aliis secundum consilium cardinalium et registrum gratiarum regis Francie et Anglie, quarum exemplum portetur domino. 5

2. Item super impetrandis privilegiis prelati et aliis clericis morantibus in servitio domini circa fructus ipsorum beneficiorum et aliter, ut plenius fieri poterit. 10

3. Item super eo quod beneficia ipsorum prelatorum et clericorum vacantia, [qui]^a non fuerint in servitio domini, dominus aliis personis ydoneis conferre possit.

4. Item super confirmatione primariorum precum, quas dominus fecit quando erat rex et postea quando fuit imperator, et etiam faciendarum cum non obstantibus, et ut de novo conferre possit semel in singulis ecclesiis imperii. 15

5. Item quod ipse imperator et filius suus rex Boemie non subiaceant sententie excommunicationis aut interdicti alterius persone quam summi pontificis.

6. Item quod interdicta ecclesiastica cessent in locis ubi fuerit dominus, donec ibi erit.

7. Item est memorandum habere tractatum cum Provincialibus, ut subiciantur 20 domino.

8. Item quod papa nolit providere de prelati in imperio, qui non sint fideles imperio.

9. Item super renovandis certis privilegiis sine termino et aliter, ut largius fieri poterit. 25

1008. INDEX DOCUMENTORUM PORTANDORUM.

A Bernardo de Mercato scripta ibidem folio 27 servatur. Edidit Doenniges l. c. Denuo contulimus. Cf. Böhmer, Reg. Heinr. 550. (P. deest.)

Hec sunt ea que fuerunt tradita per Bernardum ambaxiatoribus domini euntibus ad curiam; 30

1. Primo instrumentum super publicatione et presentatione litterarum papalium factis domino imperatori apud Tyburim per cardinales de inditione treugarum et de mandatis apostolicis de non invadendo regnum, de exeundo de Roma et de terris ecclesie continuatis dietis et de non revertendo ad eas etc.¹

2. Item instrumentum de protestationibus et responsionibus domini factis ad idem². 35

3. Item instrumentum presentationis et publicationis litterarum et processus^a generalis papalium^b missorum per papam apud Pisas per duos fratres Predicatores et responsum domini ad idem³.

1007. ^{a)} deest in initio lineae.

1008. ^{a)} sequitur papalium delet. ^{b)} supra lineam add. 40

1) Deperditum. Cf. supra ad nr. 839—845. 2) A. 1312. Aug. 6, supra nr. 842. 3) A. 1313. post Iul. 4 confectum, supra nr. 1005.

4. Item instrumentum cuiusdam protestationis facte per dominum ante presentationem dicti processus, quod non intendebat aliquid facere in dampnum vel preiudicium ecclesie etc.¹

5. Item instrumentum responsionum factarum per Robertum olim regem nunciis et ambaxiatoribus domini missis apud Neapolim².

6. Item litteras eiusdem Roberti sub eius magno sigillo pendenti missas universis et singulis partis Guelfe extrinsicorum de Mediolano, que vocatur pars illorum de la Turre, cum uno rotulo magno, in quo continentur pacta et conventiones, que et quas dictus Robertus tractabat cum Mediol(anensibus) predictis³.

7. Item quoddam instrumentum, in quo sunt publicate plures littere, quas rex Francie misit quibusdam nobilibus de Urbe in preiudicium domini et favorem ipsius Roberti⁴.

8. Item^c decem paria litterarum dicti regis Francie missarum in Urbe nobilibus supradictis^c⁴.

1009. 1010. PETITIONES DOMINORUM DE SABAUDIA.

1313. (Iun. 11.—25).

1009. PETITIONES PHILIPPI ET LUDOVICI.

Libro propositorum consilii imperatoris P, de quo v. supra ad nr. 933, fol. XXVII^r inter Iun. 11. et 25. inscriptas denuo contulimus. Manu Iohannis de Dyst notarii exaratae esse videntur. Edidit Doenniges l. c. I, 81 nr. 105, itemque P. L. Datta 'Storia dei principi di Savoia del ramo di Acaia' II (1832) pag. 87 nr. 23. (P. deest.)

Memoriale eorum que suplicata fuerunt et proposita coram serenissima maiestate per ambassiatores domini Philippi de Sabaudia principis Achaye:

1. Primo super eo quod celsitudo imperatoria non bene contentari videtur de principe predicto, ex eo quod civitates Papie et Vercellarum, quas sibi commiserit, devenerunt ad manus rebellium^a imperii, proposuerunt dicti ambassiatores et adhuc proponunt, quod malum seu proditionem, quod vel quam fecerunt civitates predictae, fecerunt absque tractatu, conscientia et voluntate principis predicti et cum peiori inimico, quem dictus princeps habere possit in orbe terrarum. Et de hoc fuit et est magis dolens, quam^b si civitates predictae fuissent sue proprie, tum propter honorem imperatoris, tum propter id quod idem princeps inde consequutus est maius dampnum post dominum imperatorem quam omnes alii homines de mundo. Et ipse princeps in nulla culpa est de proditione, quam fecerunt dictae civitates, quia nunquam intulit eis aliqua gravamina, propter que ad predicta facienda moverentur. Ipse autem pro meliori custodia dictarum civitatum acceperat de utraque civitate plures obsides et meliores tocius terre, quos adhuc habet et detinet ad honorem domini imperatoris. Et non erat verisimile quod

1008. ^c) cap. 8 in plica post scriptum est.

1009. ^a) sequitur dni delet. P. ^b) sequitur se delet. P.

1) A. 1313. Iul. 4, supra nr. 1004. 2) A. 1312. (Mai. 12), supra nr. 782. 3) Deperdita esse sane dolemus. 4) Tam instrumentum quam autographa deperdita sunt.

illi, qui remanserant in civitatibus, attemptarent facere prodiones predictas, volendo dimittere tot et tantos amicos suos in carceribus principis predicti.

2. Item deposuerunt querimoniam contra comitem Warnerium, qui cum multitudine armatorum suorum insultavit dictum principem ad domum suam, quam inhabitabat in Vercellis, occasione cuius insultus plures homines eiusdem principis fuerunt ibidem interfecti, vulnerati atrociter et percussi idemque princeps et eius comitiva gravissimis periculis et offensionibus afflicti et spoliati fuerunt universis et singulis bonis et rebus suis, que ibidem habebant, videlicet equis, vestibus, pecuniis et singulis iocalibus et aliis garnimentis eorundem, que omnia extimant decem milia florenorum et ultra. Quare super predictis supplicaverunt et adhuc supplicant, quod imperialia benignitas dignetur super predictis emendam congruam facere fieri ut decebit, eo maxime quia predicta contigerunt et sic iniuriose facta fuerunt dicto principi existenti in servitio dicte maiestatis et obediendi in omnibus ut debebat et ultra comiti Warnerio predicto.

3. Item supplicaverunt et supplicant, quod imperialis elementia dignetur providere dicto principi super facto regis Roberti et fratris sui, qui ipsum tenent exeredatum de principatu Achaye, secundum tenorem litterarum, quas placuit concedere principi predicto¹.

4. Item quod dignetur dicto principi satisfacere de octo milibus florenorum, in quibus tenetur occasione stipendiorum suorum et gentis sue pro servitio exhibito per eundem domino imperatori ante Brixiam et per alia loca Lombardie².

5. Item supplicaverunt et supplicant, quod dictus imperator dignetur et velit, quod idem princeps possit consequi et habere illud, quod sibi debent civitates Papie et Vercellarum, quando volet quod ponat in manibus alicuius persone obsides, quos detinet de civitatibus predictis.

6. Item supplicaverunt et adhuc supplicant ex parte domini Ludovici de Sabaudia, quod imperialis elementia dignetur providere in satisfaciendo eidem domino Ludovico de eo, in quo sibi tenetur occasione stipendiorum suorum et gentium suarum pro tempore, quo stetit Rome et alibi in servitio domini imperatoris predicti, quod debitum ascendit ad summam viginti milium florenorum et ultra.

7. Item quod placeat dicto domino imperatori facere assignari et assetari domino Ludovico mille et septingentos florenos auri de redditibus annuatim et trescentos florenos pro milite suo domino Berlione Revoire^d, quos benignitas imperialis gracie contulit eidem domino Ludovico. Et placeat sibi facere tale assetamentum et in tali loco, quod dictus dominus Ludovicus exinde possit servire domino sic fideliter et congrue ut decebit, quia dictus dominus Ludovicus et assignamentum dicte gratie et solutionem dicti debiti intendit incontinenti refundere in exhibitionem sui personalis servicii domino imperatori per eundem continuo et personaliter exhibendi.

1010. ORDINATIO DE FACTO COMITIS DE HOMBERG.

Item ex P fol. XXVIII, ubi Petitionem nr. 1009 statim sequitur. Hic igitur subiungendam esse censuimus. Edidit Doenniges l. c. I, 82 nr. 106. Denuo contulimus. (P. deest.)

De facto comitis Varnerii.

1. Ordinatum est quod dominus committat alicui seu aliquibus, qui audiat computum et rationem dicti comitis in Lombardia de stipendiis suis et de emendis equorum suorum et sociorum suorum mortuorum et de aliis que debentur rationabiliter ipsi comiti et suis, vocatis ad dictam rationem et computum de civitatibus Lombardie

1009. ^c) sequitur sibi delet. P. ^d) Revoir P.

1) *Supra* nr. 395. 2) *Cf. supra* ad nr. 462.

evocandis, facta extimatione equorum secundum valorem eorum tempore mortis dictorum equorum.

2. Et debet dominus mandare et precipere singulis civitatibus et terris Lombardie, quod solvant incontinenti dicto comiti illud quod reperiretur ex forma computi deberi
5 ipsi comiti.

3. Et si forte recusarent solvere ut supradictum est, debet dominus per litteras suas patentes dare ipsi comiti auctoritatem et licentiam compellendi cum effecta singulas civitates et terras modis omnibus quibus melius poterit ad solvendum.

4. Item est ordinatum quod de illis grossis Turonensibus promissis et statutis
10 per ipsum comitem servientibus, qui custodierunt carceratos, videlicet de duobus grossis Turonensibus pro singulo servienti in die, de quibus soluta sive computata est pars, quod de alia parte satisfiat ei per ipsos carceratos et per loca, ubi ipsi servientes steterunt, per quemlibet pro rata, cum servierint custodie carceratorum et custodie locorum.

15 5. Item de petitione montatarum suarum et gentis sue, videlicet suorum centum, hec relinquit bone voluntati et dispositioni domini imperatoris.

1011. 1012. RECEPTIONES DIVERSORUM.

1313. Iun. 25.—Iul. 3.

1011. RECEPTIO IN CONSILIAREM IMPERATORIS. Iun. 25.

20 *Ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 933, fol. XXIX'. Edidit Doenniges l. c. I, 83 nr. 112. Denuo contulimus. Cf. supra nr. 973.*

(P. deest.)

Die XXV. Iunii magister Petrus de Cellanova iuravit consilium domini imperatoris, presentibus cancellario, episcopo Butron(tino) et comite Sabaudie.

1012. NOMINATIO IUDICUM CONSILIARIORUM. Iul. 3.

25 *Item ex P fol. XXV. Edidit Doenniges l. c. I, 89 nr. 121. Denuo contulimus. Cf. infra nr. 1040.*

(P. deest.)

Die tertia Iulii

dominus Raynerius Dagmiani iudex de Pisis } fuerunt recepti iudices consilarii
30 dominus Henricus de Montearso clericus } domini, qui iuraverunt etc.

1013—1016. PETITIONES VARIAE.

1313. (Iun. 25.)—(Iul. in.)

1013. PETITIO COMMUNIS CORTONENSIS. 1313. (Iun. 25).

*Libro P propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 933, fol. XXIX' ad Iun. 25. ut videtur inscriptam proponimus denuo collatam. Edidit Doenniges l. c. I, 83
35 nr. 113.*

(P. deest.)

Supplicatur sanctissime imperatorie maiestati per ambassiatores comunis Cortone pro ipso comuni, quod dignetur ipsa imperialis maiestas dicto comuni concedere dominum Bartholum de Spoleto legum doctorem vel dominum Sconem de Urbeveteri legum doctorem vel dominum Petrum Sebastiani de Narnio in iudicem appellationis in terra Cortone, qui cognoscat de gravaminibus inferendis vel faciendis per quenquam alium officialem terre Cortone, quocunque nomine censeantur, contra quascunque personas comunis Cortone, et eius iurisdictione tam in civilibus quam criminalibus. Qui iudex procedat super appellationibus et cognoscat et determinet, prout postulat ordo iuris et secundum formam statutorum comunis Cortone, salvo honore domini. Qui iudex appellationis pro suo salario cum uno notario, duobus famulis et uno equo quingentas libras denariorum Cortonensium habeat quolibet anno.

1014—1016. PETITIONES SPINULARUM DE LUCULO.

1313. (*Iun. ex.—Iul. in.*)

1014. PETITIONES RAINALDI SPINULAE ET LANCELOTI NIGRINI.

(*Iun. ex.*).

15

Item ex P fol. XXX, ubi post Iun. 25 inscripta est. Edidit Doenniges l. c. I, 83 nr. 114. Denuo contulimus. (*P. deest.*)

1. Lancelotus Nigrinus supplicat pro parte domini Raynaldi Spinole de Loculo, quatinus dominus dignetur eidem domino Raynaldo de [speciali] gratia concedere officium potestarie Corvarie ad unum annum^a vel duos et ultra ad tantum tempus, quantum comune Ianue steterit quominus solvat ipsi domino Raynaldo libras sexcentas Ianuenses, pro quibus idem dominus Raynaldus habet ius in dicto officio, prout patet publicis instrumentis, quod tempus dicte potestarie incipiat eidem domino Raynaldo finito tempore eius qui nunc est in dicto officio¹.

2. Item reverentissime suplicat idem Lancelotus maiestati iam dicte, quatinus dignetur eidem de speciali gratia concedere officium potestarie Monachi ad unum annum incipiendum post tempus Nycholay de Godano, cui et ad quod ipsa maiestas existens in civitate Ianue dictum officium concessit et qui adhuc est in dicto officio, ita quod ipsum possit dictus Lancelotus exercere per se vel ydoneum substitutum, et hoc non obstante aliqua concessione, que de dicto officio facta foret per vicarium Ianuensem, si qua facta reperiretur, quod tamen non credit, a die presentationis litterarum eidem vicario per ipsam maiestatem de dicto officio eidem Lanceloto conferendo missarum sub eiusdem maiestatis secreto sigillo, et non obstante aliqua l(ege) comuni vel ipsius civitatis Ianuensis capitulo.

1015. PETITIO OBERTI SPINULAE PRIOR. (*Iul. in.*)

35

Item ex P fol. XXXV, ubi ad vel post Iul. 3 inserta esse videtur. Edidit Doenniges l. c. I, 89 nr. 122. Denuo inspeximus. (*P. deest.*)

1. Supplicat Obertus Spinula de Luculo pro parte domini Raynaldi patris sui et filiorum, quatinus dignetur de imperialis munificentie gratia eisdem domino Raynaldo et filiis concedere, quod ipsi possint facere seu fieri facere in terra ipsorum propria monetam seu monetas cuiuscunque conditionis forme et cunii, ita tamen quod ipsi dominus Raynaldus et filii teneantur et debeant ipsam et ipsas monetas facere seu fieri facere eiusdem bonitatis, ponderis, sagii et lige, cuius est illa ad cuius similitudinem ipsam facere seu fieri facere voluerint, ipsis domino Raynaldo et filiis prius caventibus

1014. ^a) sequitur incipiendum delet. P.

45

1) Cf. infra nr. 1015 cap. 2.

tam eorum propriis iuramentis quam fideiussoribus ydoneis, prestitis de attendendo et observando bene et legaliter omnia et singula supradicta.

2. Item quatinus dignetur ipsa maiestas dicto domino Raynaldo de gratia eiusdem in indemnitatibus providendo concedere officium potestarie Corvarie ad unum annum
5 incipiendum post tempus eius, qui nunc est in dicto officio, et ultra ad tantum tempus, quantum comune Ianue steterit quominus solvat eidem domino Raynaldo libras sexcentas Ianuenses, pro quibus idem dominus Raynaldus speciale ius habet in dicto officio ex forma publici instrumenti, quod paratus est exhibere ad mandatum maiestatis eiusdem¹.

3. Item quatinus dignetur de imperialis munificencie gratia eidem Oberto con-
10 cedere vicariatum totius ripparie orientis districtus Ianuensis ad unum annum incipien- dum post tempus, ad quod dictus vicariatus divisim concessus est illis qui nunc sunt in dicto vicariatu, et hoc cum illis potestate, balya, iurisdictione, salario et servientibus, cum quibus concessus estitit domino Guidoni comiti Novello olim vicario totius diete ripparie per eandem maiestatem.

4. Item cum idem Obertus recipere debeat a comuni Ianue nomine suo et nomine
15 Ianuarii de Monteleone notarii sui et quorundam servientum suorum occasione salarii, quod habere debebat ipso existente vicario ripparie orientis, libras duo milia quingenta Ianuenses, quas hucusque a dicto comune habere nequivit, dignetur et velit ipsa maiestas dicti Oberti indemnitatibus providendo committere et mandare vicario suo Ianuensi,
20 quod si cognoverit dictam summam pecunie insolidum vel pro parte dictis Oberto, Ianuario et servientibus per dictum comune de iure deberi, idem vicarius faciat^a et curet cum ancianis, quod inveniat via per quam dicta pecunia Oberto infra modicum temporis spacium persolvatur. Et si forte via ita brevis inveniri nequiret, ipse vicarius auctoritate maiestatis iam diete concedat et consignet eidem pro indemnitatem et
25 interesse suo pecunie supradicte officium potestarie et scribanie Carpene aut Sigestri aut Clavari, quousque de dicta pecunia per dictum comune eidem fuerit integraliter satisfactum, ita quod ipsum officium possit exercere per se et per quemlibet quem elegerit substitutum.

5. Item cum ipsa maiestas inceperit procedere per modum inquisitionis ad postu-
30 lationem Lanceloti Nigrini iudicis nomine dicti domini Raynaldi contra dominos Oddonem marchionem de Carreto et Manfredum eius filium tanquam contra rebelles ipsius maiestatis et contra personas, que rebellibus ipsius maiestatis pluries impenderunt auxilium, consilium et favorem, et postmodum ipsa maiestas ipsum processum sus- penderit, reverentissime supplicat, quatinus dignetur dictam suspensionem revocare et
35 contra sicut inceperat procedere, cum maleficia non debeant remanere impunita.

Concessa est.

6. Item cum ex vigore commissionis facte per eandem maiestatem in nobilem virum dominum Gobertum de Aspromonte militem tunc vicarium civitatis Ianue, idem vicarius eosdem dominos Oddonem et Manfredum et homines eisdem subditos eorum
40 contumacia exigente de toto Romano imperio forestaverit et bannierit, de qua fore- statione et bannitione exire non possent, nisi ipsi et quilibet eorum solveret eidem vicario nomine imperialis camere mille marchas argenti, prout de dictis forestationibus apparet in actis curie maleficiorum civitatis Ianue, et a dicta forestatione per aliquem, qui se dicebat eorum procuratorem, fuerit appellatum, si appellatio dici potest, et
45 nullus pro eis infra annum vel circa dictam appellationem prosecutus fuerit, cum eadem reverentia supplicat maiestati iam diete, quatinus dignetur dictas forestationes et banna confirmare et etiam innovare.

Fiat cum clausula si est ita.

1015. ^a) fiat *P.*

50 1) *Cf. supra nr. 1014 cap. 1.*

7. Item cum dominus Iohannes Branchaezulus de Papia legum doctor iudex delegatus sive subdelegatus omni modo quo melius fieri potest a discreto viro domino Iohanne domini Iohannis Iacobi de Roma iudice consiliario et auditore generali aule serenissimi principis domini Henrici Dei gratia Romanorum regis, ut patet per publicum instrumentum scriptum manu Francisci Paonensis de Corvaria notarii, ex vi dicte 5 delegationis causa plena cognita sententiaverit et diffinierit, dominam Elianam filiam quondam domini Leonis marchionis de Ponezono et uxorem quondam domini Hugonis marchionis de Carreto sive procuratorem ipsius domine Eliane sive legitimam personam pro ea et eius nomine esse ponendam et inducendam in possessionem medietatis castri, ville, iurisdictionis, hominum, introituum, reddituum et proventuum quocunque nomine 10 censeantur Deghi, a qua sententia dicitur fuisse appellatum, quam appellationem infra annum nullus fuit aliququaliter prosecutus, ob quam causam sententia transivit in rem iudicatam et dicta domina Eliana iure dicte sententie et dotium suarum ex causa donationis inter vivos donaverit domine Constancie filie sue et dicti quondam domini Ugeti ac nurus dicti domini Raynaldi in personam Iacobi de Czoalio notarii et can- 15 cellarii comunis Ianuensis tamquam persone publice recipientis nomine et vice dicte domine Constancie, cum eadem reverentia suplicat idem Obertus nomine dicte domine Constancie cognate sue, quatinus dignetur et velit dictam sententiam et contenta in ea atque donationem predictam dicte Constancie et eius heredibus de benignitate imperatoria confirmare et de novo ad cautelam concedere ac decernere, ipsam Con- 20 stanciam eiusque procuratorem in vacuum et corporalem possessionem dicte medietatis castri predicti mittendam et inducendam. Et dare in mandatis vicario Ianuensi qui est et pro tempore fuerit et quibuscunque rectoribus existentibus in quibuscunque terris Romano imperio subditis, ut omni exceptione et excusatione remotis dictam Constanciam et quemcunque suum procuratorem in corporalem et vacuum possessionem predicti 25 castri Deghi quantum pro dimidia et iurium et pertinentium ad ipsam dimidiam inducant et induci faciant ac deffendant inductam. Et hoc ex certa scientia, non obstantibus legibus inhibentibus lite pendente suplicari et inhibentibus nil innovari appellatione pendente et inibentibus postulari in possessionem mitti et quibuscunque aliis iuribus civilibus seu municipalibus quacunque verborum legatione vallatis. Quibus omnibus et 30 singulis ipsa maiestas per presens rescriptum dignetur ex certa scientia derogari iuberi.

Fiat quantum ad confirmationem sententie cum clausula si est ita.

8. Item quod dignetur vicariatus civitatis Albinganensis et districtus cum decenti salario concedere Iacobino Spinule fratri suo post tempus Odoardi Aurie, qui nunc est ibi potestas. 35

1016. PETITIO EIUSDEM ALTERA. (*Iul. in.*)

Item ex P fol. XXXVII, ubi Petitionem priorem statim sequitur. Edidit Doenniges l. c. I, 91 nr. 123. Denuo inspeximus. (P. deest.)

1. Supplicat Obertus Spinula de Loculo pro parte dominorum Opecini, Raynaldi et Cristiani Spinule et totius albergi Spinulorum, quatinus cum quondam dominus 40 Ansaldus de Castro miles civis Ianuensis attinens dictorum dominorum Spinulorum laudem represalliarum obtinuerit a comuni Ianuensi contra comune et homines Placencie et districtus pro quantitate librarum mille trecentarum nonaginta trium et soldorum decem Ianuensium, pro eo videlicet quod dictus quondam dominus^a Ansaldus existens 45 pro dicto comuni Placencie in regimine civitatis Placencie in ipso regimine fuit violenter deiectus ac derobatus et dampnificatus per homines dicte civitatis in dicta quantitate

1016. ^a) sequitur delet. hugucio P.

et ultra, ut de predictis apparet ex tenore publicorum instrumentorum, dignetur et velit eadem maiestas dictam laudem represalliarum Odoardo et Manfredo filiis et heredibus dicti quondam domini Ansaldi confirmare vel saltem per litteras maiestatis eiusdem comuni et hominibus Placencie precipere et mandare, quod dictis Odoardo
 5 et Manfredo infra certum temporis spatium de antedicta pecunia plenarie satisfaciant. Quod si non feceri[n]t, ipsa maiestas contra eos et quemlibet eorum eisdem Odoardo et Manfredo laudem represalliarum concedet et exnunc in hunc casum concedit.

Concessa est quod mittantur littere monitorie et comminatorie
 10 comuni predicto, quod si contempnerit etc., dominus providebit de remedio oportuno.

2. Item cum cognitio maleficiorum perpetratorum per certos homines de Trebyano et sequaces ipsorum de Trebiano et Ilice districtus Ianuensis per eandem maiestatem commissa fuerit iudicibus domini Symonis Phi(lippi) vicarii in Lunexana et ad partes
 15 Lunesane pars offensa tute accedere nequeat, dignetur dictam commissionem et quemcunque processum factum seu de cetero fiendum per ipsos iudices revocare ac per suas litteras specialiter committere et mandare suo vicario Ianuensi, quod utrique dictarum partium iusticie faciat complementum, ad quem scilicet locum Ianuensem quelibet dictarum parcium tute accedere et stare potest.

Comittatur vicario Ianuensi et revocetur ab audientia illorum
 20 duorum, quibus commissum fuit, quia in loco uni parti suspecto trahunt eos.

3. Item quod dignetur ex gratia officium conductus civitatis Ianuensis concessum et datum hoc anno per dominum Hug(ucionem) vicarium Ianuensem et abbatem populi Ianuensis Iohanni Malabeto de Clavaro eidem Iohanni confirmare et suas de hoc
 25 litteras dicto vicario mittere dignetur, cum dictus Iohannes in dicto officio sibi ut supra concessio iam serviverit per tres menses vel circa.

Fiat ut petitur.

4. Item cum Bernabos de Mari nunc potestas Corvarie pro Iacobo de Cassio, a quo ipsam potestariam emit precio librarum quadri[n]gentarum viginti quinque
 30 Ianuensium, alias non est diu, fuerit potestas dicti loci et ibidem non ut potestas et rector, sed ut raptor et impius thirannus se gesserit, rapiendo et extorquendo per violenciam ab hominibus dicte potestarie omnia que habebant et que redimere poterant, et predicta et longe peius ibidem facere incoaverit, ex quo homines dicte potestarie, qui sunt numero tria milia hominum et ultra fidelium, se mortuos reputant et destructos,
 35 si dictus Bernabo preesse deberet usque ad finem anni, qui inchoavit in Kalendis Madii proxime preteritis, dignetur ipsa maiestas dictum Bernabovem a dicta potestaria remove et cassare et per suas litteras committere et mandare vicario Ianuensi, quod alii persone ydonee dictam conferat potestariam, non obstante concessione facta de dicta potestaria dicto Bernabovi. Et si predicta a quocunque revocarentur in dubium,
 40 licet sint plus quam notoria, paratum se offert dictus Obertus de hiis omnibus presentialiter facere plenam fidem.

Mai. 1.

5. Item quod dignetur per suas litteras vicario Ianuensi committere et mandare, quod populum Ianuensem ac alios amicos albergi Spinulorum intus et extra fidelissimos eidem maiestati habere debeat commendatos, et quod ipsos et quemlibet eorum tam in
 45 iusticia quam in gratiis et honoribus civitatis et extra debeat tractare et tractari facere per suos officiales favorabiliter et benigne, et specialiter admittere populares civitatis Ianuensis ad consilium generale, quod celebrare seu celebrari facere consueverant

qualibet secunda Domenica cuiuslibet mensis, in quo siquidem consilio quilibet popularis dicto suo vicario dicere et proponere possit, si aliquid sibi iniusti fieret vel sinistri, ut actenus facere consueverant.

Scribatur vicario, quod ipse diligenter exquirat, si est utile vel non, ut petitur, et si invenitur quod sit utile, fiat. Et recommendetur vicario populus specialiter.

1017—1019. SCRIPTA AD SAVONENSES SPECTANTIA.

1313. (lun. ex.)

1017. QUERIMONIA COMMUNIS CONTRA EPISCOPUM.

10

Ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 933, fol. XXX. Post Iun. 25 inscripta est. Edidit Doenniges l. c. I, 84 nr. 115. Denuo contulimus. (P. deest.)

Contra episcopum Sagonensem infrascripta significantur, videlicet:

1. In primis quod ipse infra tres menses, postquam dominus imperator misit suum vicarium Saonensem, procuravit et tractavit, quod coniurationes et conspirationes facte fuerunt in domibus episcopatus Saonensis per multos et infinitos de civitate Saona et per quosdam de burgo Finario et per forisitos de burgo Veraczinis et aliorum locorum ripparie circhunstancie. Que coniurationes et conspirationes facte fuerunt ad suffocandum partem adversam ipsi episcopo et suis sequacibus, ad fortificandum suam partem [et] suos sequaces in maliciis, in dampnum et detrimentum pacifici status civitatis.

2. Item quod in domibus episcopatus et in castro ecclesie recepti sunt et receptantur malefactores, videlicet percussores, homicide^a, pirati et agressoires viarum et alii malefactores et malandrini.

3. Item quod ipse impedit officium et regimen vicarii deffendendo malefactores tamquam clericos, qui circha divina non obsecundantur nec in habitu clericali incedunt, et aliquos et multos deffendit tamquam suos familiares. Et breviter ipse est radix omnium malorum, que committuntur in dicta civitate per partem de Spinulis.

4. Item alia parte que dicitur de Auria sunt quidam, qui notantur de parentela de Raynaldis, qui fuerunt autores homicidiorum et maleficiorum commissorum die qua intravit primus vicarius in Saona, et foveatur per Manfredum de Careto filium domini Oddonis et per quosdam de Auria, ut alias significatum fuit per ambaxiatores alios comunis Saone imperatorie maiestati.

Super predictis et singulis provideat consilium imperiale.

1018. PETITIO COMMUNIS.

35

Item ex P fol. XXXIII. Edidit Doenniges l. c. I, 86 nr. 118. Denuo contulimus. (P. deest.)

1. Sacre imperatorie maiestati supplicant Petrus Buchaordei et Nycholaus de Bruschis ambaxiatores comunis Saone, quatinus placeat eidem providere super eo quod

1017. ^a) homicidie P.

illi de hospitio Spinulorum et illi de Auria tamquam arbitri electi per homines Saone pro discordiis vigentibus in Saona, quamvis eorum arbitrium finitum sit et esset ante prolacionem sententie arbitrorum predictorum^a, partialiter dividere intendunt homines Saone tam in officiis dandis quam in aliis negociis Saone, videlicet ponendo
5 partem inter ipsos homines Saonenses, appellando unam partem Spinulorum et aliam illorum de Auria. Item dividere intendunt per dictum modum castellanias castrorum dicte civitatis tam in officiis castellanorum quam clientum ponendorum in dictis castris. Que quidem valde molesta videntur fidelibus sacri imperii civitatis Saone et periculosum honori imperatorie maiestatis, eo quod videtur quidam modus
10 appropriandi sibi dictam civitatem et etiam videtur modus dividendi et aportandi cives ipsius civitatis, cum pro certo omnia mala, que orta sunt in dicta civitate, orta sunt ex dictis causis, hoc est appellatione partis Spinule et Aurie. Et ideo supplicant quod si contingerit pacem fieri pro discordiis dicte civitatis sedandis, quod officia et honores dicte civitatis non dividantur partialiter, sed attribuantur et dentur hominibus
15 Saone equaliter secundum bonitatem et valorem et discretionem ipsorum hominum.

2. Item supplicant dicti ambaxiatores, quod placeat dicte imperatorie maiestati providere, quod si contingerit et quando contingerit pacem fieri per quemcunque vel quoscunque, quod banniti de homicidiis, robariis et de aliis criminibus, de quibus pena mortis meretur, non restituantur, maxime de commissis ab eo tempore citra, quo impera-
20 toria maiestas misit vicarium ad dictum locum.

3. Item supplicant quod placeat imperatorie maiestati comitere vicario civitatem Saonam pro dicta imperatoria maiestate de pacificanda dicta civitate et hoc ipsi vicario tantum, et non vicario Ianuensi, cum non sit pro meliori, quod de hoc se impediat.

4. Item supplicant quod placeat confirmare populum Saonensem, ita quod populo
25 in civitate Saone sit abbas et populus secundum quod a pluribus annis citra esse consuevit in dicto loco. Et quod dictus populus^b nec officia ipsius populi ullo modo dividantur, sed dictus populus per se ipsum regatur secundum quod actenus consuevit, cum hoc sit honor imperatorie maiestatis et bonus status ipsius civitatis.

5. Item quod placeat dare in mandatis vicario qui nunc est in civitate Saone
30 et qui pro tempore fuerit, quod debeat in regimine ipsius civitatis observare statuta et capitula ipsius civitatis, salvo et reservato semper in omnibus et per omnia honore speciali precepto imperatorie maiestatis.

6. Item quod cum Bonifacius Buchaordei causa recipiendi vicarium serenissimi principis in civitate Saone interfectus fuerit et pro hoc filii sui et agnati guerram
35 habebant cum malefactoribus, qui dictum Bonifacium interfecerunt, qui banniti sunt de civitate Saone et posse, quod eisdem liceat arma portare ad tuitionem personarum suarum.

7. Item supplicant quod fiat speciale preceptum per imperatoriam maiestatem vicario Saone qui nunc est et pro tempore fuerit, quod cum consilio hominum civitatis
40 Saone faciat custodiri castra ipsius civitatis et ad illud tempus, quo pro meliori videbitur dictis hominibus Saone.

8. Unum tamen reducant dicti ambaxiatores ad memoriam imperiali maiestati, quod pax civitatis Saone fieri non potest sine magno periculo ipsius civitatis, nisi prius facta fuerit concordia in locis circumstantibus, videlicet in Veragine, in Cellis, in Abuezola
45 et in Quiliano, scilicet inter intrinsecos et extrinsecos dictorum locorum, et nisi remoti essent officiales, scilicet castellani et rectores de dictis locis, eo quo partialii sunt et contrarii fidelibus domini in civitate Saone.

1019. PETITIO EPISCOPI.

*Item ex P fol. XXXIII. Edidit Doemiges l. c. I, 88 nr. 120. Denuo contulimus.
(P. deest.)*

1. Supplicat sacratissime imperatorie maiestati Iacobus humilis episcopus Saonensis, servus servorum imperatorie maiestatis, quatinus ipsa maiestas dare dignetur in mandatis vicario suo civitatis Saone qui nunc est et pro tempore fuerit, quod idem vicarius det dicto episcopo consilium, auxilium et favorem in habendis et obtinendis iuribus et rationibus pertinentibus ad ipsum episcopum et episcopatum tam de tempore preterito quam de presenti et futuro et tam in civitate Saone quam extra, et specialiter iura et iurisdictiones, que et quas dictus episcopus habet et habere debet in villa et possessione Legeni. Et hoc propter reverentiam Dei et ecclesie beate Marie virginis Saonensis et propter honorem eiusdem imperatorie maiestatis.

2. Item quod cum predictus episcopus semper ab eo tempore citra, quo imperatoria maiestas obtinuit civitatem Saone, fuerit et steterit in ipsa civitate personaliter ad custodiendam ipsam civitatem pro imperatoria maiestate aliquando cum mille hominibus, aliquando cum quingentis et ad minus cum quinquaginta, supplicat idem episcopus, quatinus ipsa imperatoria maiestas dignetur et velit dare et concedere dicto episcopo pro custodia et securitate dicte civitatis castrum Sancte Marie de Saona ad habendum et tenendum in guardia cum salario^a consueto in honorem imperatorie maiestatis et defensionem et tuitionem ipsius civitatis.

3. Item quod cum a quinque annis citra, antequam imperatoria maiestas obtineret civitatem Saone et dictus episcopus esset extra civitatem predictam, expulsus scilicet per Guelfos et eorum complices, qui ipsam civitatem obtinebant, comune Saone imposuerit quasdam exactiones possessionibus, videlicet fornacibus episcopi et episcopatus de qualibet coctura solidos quinquaginta Ianuenses, quatinus imperatoria maiestas dignetur dare in mandatis vicario qui nunc est et pro tempore fuerit in civitate predicta, quod dictas exactiones illicitas et ante tempus predictum non consuetas relaxare et remittere debeat et omnes alias exactiones illicitas captas et de cetero capiendas in preiudicium ipsius episcopi et episcopatus Saonensis.

4. Item quod cum episcopus Saonensis mittat semper et quodocunque placet et placuit imperatorie maiestati homines suos tam in galeis quam in aliis exercitibus cum comuni Saone in honorem imperatorie maiestatis, sicut astrictus dictus episcopus per conventiones domini editas inter ipsum episcopum et episcopatum et comune Saone, et modo de novo vicarius qui nunc est in civitate Ianue in isto exercitu ultra illos, quos dictus episcopus mittit cum comuni^b Saone, sicut consuevit ab antiquo, dedit in mandatis dicto episcopo, quod debeat mittere certam quantitatem hominum, quod nunquam facere consuevit nec tenetur facere de iure, quatinus ipsa imperatoria maiestas dignetur dare in mandatis dicto vicario Ianuensi, quod ipsum episcopum vel homines episcopatus non debeat molestare ultra quam hucusque consuevit, cum dictus episcopus non teneatur nec debeat aliquid facere pro comuni Ianue.

5. Item quod cum episcopus Saonensis habeat terram suam et homines suos circa castrum et villam Quiliani, in quo castro et villa dictus episcopus habet quartam partem, et homines dicti episcopatus, qui sepe et sepius veniunt ad custodiendum et defendendum civitatem Saone in honorem imperatorie maiestatis, necesse habeant venire et redire per villam dicti loci et propter offensiones et derobationes, que fiunt per quosdam inimicos sacre imperatorie maiestatis, qui se recolligunt in dicto castro

1019. ^a) salario P. ^b) comune P.

et villa et continue depredantur et offendunt omnes euntes ad civitatem Saone et redeuntes, non audeant secure absque magno periculo transire per dictum locum, quatinus dignetur et velit eidem episcopo dare et concedere in custodiam dictum castrum Quiliani cum salario consueto, ad hoc ut fideles sacri imperii tucius transitum habere valeant per dictum locum et depredationes et offensiones predictae cessent in honorem imperatorie maiestatis.

1020—1022. PETITIONES MEDIOLANENSIVM.

1313. (Iun. ex.)

1020. PETITIO COMMUNIS.

¹⁰ *Ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 933, fol. XXX, ubi post Iun. 25 inserta est. Edidit Doenniges l. c. I, 84 nr. 116a. Denuo contulimus. (P. deest.)*

Infrascripte^a petitiones fuerunt per ambassiatores comunis Mediolanensis domino imperatori et modo etiam de novo fiunt:

¹⁵ 1. Primo namque petitur quod castra in episcopatu Cremone existentia, que nichil quasi faciunt, ymo expensas tribuunt, destruantur.

2. Item quod de militibus^b venientibus de Alamagnia certa quantitas dimittatur in Lombardia, prout possibile erit et videbitur domino imperatori.

²⁰ 3. Item quod bona rebellium debellata et que admodo debellabuntur occupantibus concedantur.

4. Item quod illa quantitas XXV milium florenorum remittantur de gratia speciali vel saltem petitio differatur usque ad guerram finitam.

²⁵ 5. Item quod terre Modoetie et Trivilli reducantur sub iurisdictione comunis Mediolanensis, prout consueverunt esse. Idem illud fiat^c de aliis terris comunis Mediolani, ubi dominus imperator posuit vicarios, cassando illos vicarios, quos posuit in illis terris.

6. Item quod detur licentia vicario Mediolanensi retrahendi ad pacem rebelles imperii, cum voluntate semper domini imperatoris.

³⁰ 7. Item quod imperialis celsitudo dignetur facere responsionem super capitulis pacis Laude¹.

8. Item quod dignetur facere responsionem litteris missis de novo ex parte vicarii Mediolani.

1021. PETITIO VICARII ET ALIORUM.

³⁵ *Item ex P fol. XXXI, ubi Petitionem communis nr. 1020 statim sequitur. Edidit Doenniges l. c. I, 84 nr. 1166. Denuo contulimus. (P. deest.)*

Item similiter fuerunt infrascripte petitiones ex parte Galeaczi Vicecomitis, Manfredi de Becharia et Castellani de Gluxiano:

1. Primo supplicatur imperiali maiestati, quod omnes illas terras et possessiones, quas quondam Guido de la Turre habebat et possidebat in burgo et territorio de

⁴⁰ **1020.** ^{a)} sequitur posse delet. P. ^{b)} supra lineam add. P. ^{c)} fiant P.

1) Videntur esse Praecepta pacis a. 1313. Apr. 21 a Baldewino archiepiscopo Trevirensi facta, quae infra in Appendice Variorum proponemus.

Caxirate. Curino et Triceo et partibus circumstantibus se tenentibus cum illis, eidem Galeasco in feudum perpetuum concedere dignetur et velit et terras, que^a alias certo tenore eidem Galeasco concesse sunt per imperialem maiestatem. Et similiter omnes illas terras et possessiones, quas quondam Guido et Passarinus de la Turre habebant et possidebant in burgo et territorio de Gradi, que quidem modici sunt redditus et valoris¹. 5

2. Item ex parte dicti Galeaczi, quod vicarii eius qui pro tempore erunt in civitate Placentie et terra Creme possint et eis^b liceat iurisdictionem sanguinis exercere, ipso Galeaczo non existente in dicta civitate Placentie et terra Creme¹.

3. Item ex parte Castellani domino imperatori similiter supplicatur, quod cum ipse dudum de Ianua Pisis ad presentiam vestram accederet, dum apud Reucum districtus 10 Ianue pervenisset, omnibus rebus et pecunia quas secum habebat extitit spoliatus, propter quod ad presentiam vestram adire nequivit, cumque de spoliatione huiusmodi nonnisi per expensas et interesse restitutionem obsequi posset, laudem per comune Medyolanense represalliorum contra comune Ianuense de VII^{CLV} florenis auri, quos se asserit perdidisse, et pro iniuria de quinque milibus florenorum auri habuit, quatinus 15 huiusmodi represallarum laudem dignemini confirmare vel saltem quod illos VII^{CLV} florenos auri, quos ipsi Ianuenses non diftentur, confirmare dignemini vel saltem ipsis Ianuensibus per vestras litteras iniungere, ut sibi satisfaciant de predictis².

4. Item ex parte Manfredi de Becharia, quod dignemini dare Conradum de Brayda de Alba, quem dominus comes Guarnerius duxit in fortiam imperialis maiestatis, 20 pro scontro dicti Manfredi³.

1022. PETITIO SUPER SENTENTIIS CONTRA REBELLES.

Item ex P fol. XXXII^r, ubi Petitionem infra nr. 1023 statim sequitur. Subiungimus hic, quia a iudice quodam aulae imperialis post consilium de rebus Mediolanensium habitum imperatori porrecta esse videtur. Cf. similem petitionem supra nr. 981. Edidit 25 Doenniges l. c. I, 86 nr. 116c. Denuo contulimus.

In adnotatione ponimus ea quae de sententia contra Papiam certe mense Iulio, sed quonam die nescimus, lata narrantur in Historia Iohannis de Cermenate (Fonti per la storia d'Italia II) pag. 120 sq.⁴ De tempore quo sententia lata sit autorem nil referre, animadvertendum est.

(P. deest.)

30

1021. ^a) loco terras que P: quas terras. ^b) sequitur licitum sit delet. P.

1) Cf. P fol. 29: Messer Gualeaz Vecontes demande que li sires li vulle outroier en fie perpetuel toutes les terres e possessions, les quex Guys de la Tour avoit e tenoit el bore e ou territoire de Caxirate e Curino e Triceo e en celes parties, e dist que autre foiz en certaine tenour li sires les li a outroie. E toutes les terres e possessions, les quex Guys e Passarins de la Tour avoient e tenoient 35 el bourc e ou territoire de Grandi, e dist que eles sunt de poy de rentes e de poy de valour. Item demande que ses vicaires qui seront pour tens en la cite de Plaisence e en la terre de Crema puissent e doivent faire e escautier juridicion de sanc, non estant le dit Gualeaz es dites terres. 2) Cf. *ibidem*: Castellans de Gluxiano citaens de Melan dist que cum il venoit aler de Genes a Pise au segnour e fu a Reco ou destroit de Genes, il fut robez de toutes les choses e deners que il portoit, pour les 40 quex choses li furent outroie par le cumun de Melan repressalles encontres les Genuois, cest a savoir de VII^{CLV} flor. d'or pour les choses qui li furent tolues, e pour le iniuire qui li fu faite de V^M flor. d'or. Or prie que li sires les dites repressalles ou les a lui outroies par le cummun de Melan li vuelle affermer ou au meis quant a la summe des diz VII^{CLV} flor., pour les choses qui li furent tolues. 3) Cf. P fol. 29^r: Manfreis de Bequeria requiert, que li sires vuelle doner Conra de Brayda 45 d'Alba, le quel tient pris li cuens Varners, pour rembre le dit Manfrei. 4) Urbem quoque Papiam et cives eius hostes ac rebelles imperii nuncians, severam in eos sententiam in scriptis tulit in praesentia suorum procerum et copiosae multitudinis populi Pisani, pronuncians multa crudeliter contra eos, et inter alias civitatis muros, murorum turres et portas dirui ac destrui funditus ipsius civitatis sumptibus, fossata quoque et valla in ambitu ipsius civitatis facta explanari et impleri, 50

1. Cum multe et varie sententie late sint per imperatoriam maiestatem tam in Tusciam quam in Lombardia contra rebelles et inimicos imperii et nundum contra civitates Papie et Vercellarum et etiam contra alias civitates et terras Lombardie, que sunt et steterunt in rebellionem et perfidia imperiali maiestati nec contra homines habitantes in
 5 eisdem, supplicatur imperatorie maiestati, quod procedatur contra eos ad sententiam condemnando et sententiando, quod fiant servi capientium et bona eorum occupata a tempore rebellionis citra sint et fiant eorum, qui ea occupaverunt et occupabunt, quomodo quidem de iure fieri debet, cum leges a predecessoribus imperialis maiestatis condite hoc dicant et statuunt, et ad hoc [ut] rebelles imperii terreantur et fideles
 10 invitentur ad bonum.

2. Insuper dignetur imperialis maiestas facere responsionem super capitulis pacis Laude¹ et etiam litteris alias transmissis a vicario Placencie, et istis vobis presentialiter presentatis, que veniunt ex parte vicarii Mediolani² et Placencie, et etiam petitionibus alias vobis porrectis².

1023. PETITIO SUPER CASTRIS SANCTI MINIATIS.

1313. (lun. ex.)

Ex P Libro Propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 933, fol. XXXI. Edidit Doenniges l. c. I, 85 nr. 117. Denuo contulimus.

20 *Cf. de his ea quae narrantur in Chronica, quam composuit Giovanni di Lemmo da Comugnori (= Cronache dei secoli XIII e XIV [Documenti di storia Italiana VI. 1876]) pag. 182 sqq. et 189. (P. deest.)*

Memoriale petitionum, que fiunt per illa castra Sancti Miniatis, que volunt ad mandata venire:

25 urbis quoque solum aratrum pati, haec etiam numquam refici absque caesarea licentia speciali. Ipsam quoque civitatem privilegiis, libertatibus et immunitatibus ab eo et antecessoribus eius concessis necnon statutis aut consuetudinibus, mero etiam et mixto imperio, omnique iurisdictione privans, pedagia, telonea, gabellas, quoscumque redditus ac proventus et caetera bona ipsius universitatis suae camerae confiscavit. Iuristas, advocatos et tabelliones suis quemque privavit
 30 officiis ac cunctos pronuntiavit infames, ac plerosque, quorum nomina inferius scripta sunt, saeviore sententia damnat, quos secessionis ac rebellionis principes et auctores necnon laesae maiestatis reos vocans, de toto Romano imperio, nulla interposita conditione et absque ullius remedii termino, exbannivit et diffidavit. Eorum bona et iura ac iurium rerumque quarumlibet actiones, quae modo aliquo alicui banitorum competant, annotavit fisco. Ipsi quibuslibet privilegiis ac libertatibus privatos
 35 perpetua damnavit infamia, ita quod intestabiles semper essent nec ad ullum legitimum actum admitterentur, et si quis eorum in manus imperii devenerit, sibi extremum furcis supplicium inferendum esse decrevit. Horum damnatorum nomina sunt haec: comes Philippo de Languseo, Picardinus, Girardinus eius filii, Roffinus qui dicitur comes de Mede, Guidacius de Sparavaria, Albertinus Formagiarius, Fredericus Guillelmus de Sparavaria, Petrus de Nicorbo, Ubertus [et] Salvarisius de Petra,
 40 Guizardinus de Insimbardis, Iacobinus Guizardi Zazzii, Marcellus Insimbardus, Lombardus de Zimpresso, Salimbene de Botigeriis, Guillelmus de Caneva nova, Albore de Coëtia dictus Iudex, Ioannes Insimbardus, Iacobinus eius frater, Roffinus de Strata, Philippinus Beccarius, Curradus Guasconus, Odoardus Butigiarius, Curradus de Sancto Michaeli, Galvaneus Brusamantica dictus Iudex, Bordinus de Georgiis, Salvus de Canero, Piccus de Giandulphis, Comeynus Insimbardus et fratres, Tadinus, Bregadinus,
 45 Iacobinus, Francionus fratres de Sancto Nazario, Rigatius Petrus de la Vilata, Guidacius de Strata, Nicolinus Toscanus, Ubertus de Cario et filii, Simonellus Tritus, Baruellus Rusticola et fratres, Guasparonus de Cario, Ribaldus Canis Rubeus, Guillelmus Biscossa, Bonifacius de Certo.

1) Cf. nr. 1020 cap. 7. 2) Cf. ibidem cap. 8 et nr. 1021.

1. In primis petit amicus, qui dabit castrum Barbialle, quod ipsum castrum sit liberum et nulli detur vel concedatur iure feudi vel aliter, sed conservetur pro camera et ad cameram domini imperatoris et detur ei merum et mixtum imperium et vicarius concedatur eisdem, quem ipsi nominabunt, qui sit fidelis imperii et de parte imperii, et quod amplietur eorum territorium et districtus de villis et castris parvis circumstantibus. 5

2. Item quod comune Pisarum nil habeat facere in dicta terra vel alii speciales Pisarum, cum sit antiquum hodium inter eos. Set deffendatur a comuni Pisarum, ita quod ab eis nullam iniuriam vel gravamen recipere possint.

3. Item quod illi amico et fideli, qui dat dictum castrum, concedatur per privilegium in rectum feudum pro se et suis heredibus castrum de Tonda cum eius curia, 10 quod est in districtu Sancti Miniatis et est nunc rebelle imperio, cum omni honore, iurisdictione, mero et mixto imperio, pedagogiis et introitibus etc.

4. Item quod cum plures de familia domini Uberti de Flandria fuerint capti in ipso castro Barbialle et in illa contrata, qui capti in Barbiolla postea libere relaxati fuerunt de speciali gratia facta domino marescalco et plures de rebus robatis similiter 15 restitute fuerunt, et promissum fuerit de consciencia domini imperatoris per consilium, quod ipsum castrum et homines ipsius castri essent affidati et securi, ita quod propterea nullam recip[er]ent lesionem, quod predicta servantur eisdem, ita quod per aliquem dicta occasione de cetero non gravarentur.

5. Item quod in totum subtrahantur a iurisdictione cuiuslibet alterius vicarii generalis vel specialis iam concessi vel concedendi in districtu Sancti Miniatis et quod nulli alii respondere in aliquibus teneantur nisi solum vicario eorum speciali, quem ut dictum est eis dabit dominus imperator. 20

6. Item quod castrum de Collegarlli, quod similiter venit ad mandata, detur illis comitibus, qui nunc sunt in terra et qui dabunt et dare volunt ipsum castrum domino 25 imperatori in rectum feudum, et etiam aliis de parte imperii, qui sunt et fuerunt a magno tempore citra extra castrum pro parte imperii, illis comitibus ex toto expulsis et reiectis, qui nunc sunt et semper fuerunt cum Florentinis et aliis rebellibus imperii. Iura ipsorum rebellium consortium suorum predictis qui dabunt castrum et predictis aliis de parte imperii in totum concedantur, possessiones tamen et bona, que sunt in districtu 30 dicti castri Neni et Bandi de Monteleone, libere eis remaneant et quod in predictis non comprehendantur.

7. Item quod comune Pisarum vel alii speciales Pisarum in dicto castro nil habeant in eo facere et quod eorum petitiones, quas facerent pro aliquo iure, quod dicerent se habere in dicto castro, nullatenus audiantur, sed ab ipso comuni Pisarum et specialibus 35 plenarie deffendantur, cum antiquum hodium sit et fuerit inter comune Pisarum et illos comites, qui presentialiter tenent castrum.

8. Item quod ille alter amicus, qui dat castrum montis Montisleonis, habeat tamquam fidelis imperii in rectum feudum pro se et suis heredibus [ac] libere concedatur eidem castrum Sancti Iohannis curie Sancti Miniatis, quod est circa L hominum, qui omnes 40 sunt inimici et rebelles imperio et de parte Guelforum, cum omni^a honore, iurisdictione, mero et mixto imperio etc. Et quod castrum Collis Brunachium et villa Allionis, qui volunt ad mandata venire, sine lesione ipsorum recipiantur et sit eorum vicarius ille de^b Barbiella, ceteris exclusis.

9. Item quod tractator et ordinator predictorum, qui est nepos domini Scoti 45 remuneretur et provideatur eidem secundum quod decens erit de aliqua gratia, qua[m] pro ipso petit^c dominus Scotus predictus. Qui longo tempore laboravit predictorum occasione et suis expensis stat et stetit in illa contrata cum equis et familia pro executione predictorum et qui est de parte imperii expulsus de sua terra occasione predictae partis.

1023. ^{a)} *supra lineam add. P.* ^{b)} *sequitur bab delet. P.* ^{c)} *petet P.*

1024. PETITIO GUIDONIS DE CAPRONA.

1313. (Iun. ex.)

Petitionem Guidonis de Caprona olim vicarii ut videtur in comitatu Florentino (cf. alium vicarium earundem partium supra in nr. 864 et Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 264 nr. 165) proponimus ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 933, fol. XXXIII. Edidit Doenniges l. c. I, 88 nr. 119. Denuo contulimus.

(P. deest.)

Vobis serenissimo domino domino imperatori Guido de Caprona miles supplicat, quatinus dignemini sibi facere fieri litteras in forma represalliarum contra infrascripta
 10 comunia et universitates hominum et personarum infrascriptorum comunium, inimicorum et rebellium imperialis maiestatis, de infrascriptis denariorum quantitibus, quas eidem Guidoni dare tenentur et debent pro suo salario temporis, quo ipse fuit vicarius imperialis maiestatis in partibus illis de anno presenti, de qua concessione repressalliorum eidem fienda alias licentiam concessit imperatoria maiestas. Et hec fiant contra eos tamquam
 15 contra rebelles imperialis maiestatis, ut ipse possit satisfacere in bonis eorum, si inde habere poterit.

Que comunia et quantitates infra describuntur^a, videlicet:

- (1) Comune Figuini III^cLXXXVII libr.
- (2) Comune Bestictii libr. LX
- 20 (3) Comune Arsuli libr. LXXVII
- (4) Comune de la Treggiaria libr. X
- (5) Comune Pernine libr. XXXVI
- (6) Comune Penne libr. XVI
- (7) Comune Possi libr. XXXII
- 25 (8) Comune dai Mori libr. XXIII
- (9) Comune Cicogne libr. XIII
- (10) Comune Montionis libr. XXXVI
- (11) Comune Montone libr. XCIII
- (12) Comune Caposelvuli libr. XXVII
- 30 (13) Comune Pietretielse libr. XIII
- (14) Comune Ricasulis libr. XXIII
- (15) Comune Montis Martiani libr. XXV
- (16) Comune Ostine libr. XLVI
- (17) Comune Poggitassi libr. XX
- 35 (18) Comune Montislongi libr. XX
- (19) Comune Tassi libr. XXXIII
- (20) Comune castelli Sancti Iohannis libr. CCXXXIII.

Que comunia sunt in comitatu et [de] comitatu Florentie.

1024. ^a) describuntur P.

- 40 (1) Cf. *Inquisitionem* supra nr. 870 sub nr. (232). (2) *Bisticci*; cf. *Repetti loco* supra ad nr. 870 citato I, 329. (3) *Arfoli*; *Rep. I*, 127. (4) *Treggiaia*; cf. *Rep. V*, 590. (5) *Rep. IV*, 106. (6) Cf. supra nr. 870 sub nr. (214). (7) *Ibid.* sub nr. (218). (8) *Ibid.* sub nr. (217). (9) *Ibid.* sub nr. (212). (10) (11) *Videntur esse Montirone et Montone*; cf. *Rep. III*, 323 et 587. (12) Cf. supra nr. 870 sub nr. (204). (13) *Non inveni.* (14) Cf. supra nr. 870 sub nr. (207). (15) *Rep. III*, 423. (16) — (20) Cf.
 45 supra nr. 870 sub nr. (230) (223) (213) (211) (209).

1025. COMMISSIO DEFENSIONIS CIVITATIS NORTHUSENSIS.

1313. Iul. 5.

Repetimus editionem, quam paravit E. G. Förstemann 'Urkundliche Geschichte der Stadt Nordhausen. Nachträge (1840)' pag. 39 nr. 57 'ex Copiario eiusdem civitatis saec. XIV. ex.' Loca quaedam corrupta correximus. — Böhmer, Reg. Heinr. 554. (P. deest.)

Henricus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus illustri Henrico marchioni de Landesberg principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Excellencie nostre nuper ex parte prudentium virorum . . magistri consilii, . . 10
consulum atque civium de Northusen nostrorum dilectorum fidelium propositum extitit
per querelam, quod nobiles viri . . de Hakeborn, de Schrappfelowe et de Quernforde
neonon strenui viri pincerne de Nebere una cum nobili viro Lutolfo de Morungen eos
non diffidatos nec premunitos, locum Northusen accedentes et ipsos cives ac bona sua
hostiliter invadentes, quosdam occiderunt, alios graviter vulnerarunt et ipsorum animalia 15
sine causa penitus abstulerunt. Super quo nobis extitit supplicatum, ut eisdem optimis
remediis succurrentes defensorem ac iudicem ipsis super huiusmodi violenciis te consti-
tuere dignaremur. Talibus igitur supplicationibus favorabiliter annuentes ac disponentes
eosdem, sicut tenemur imperii fidelibus ex assumpti nobis officii debito, preservare suis
in iuribus et eorumdem iniuriis dispendiis precavere, quapropter dictos cives de Nort- 20
husen et res ipsorum tue defensionis propensius commendantes^a fidelitati tue seriose
committimus et mandamus volentes, quatinus vocatis quos ad hoc vocandos videris
causas audias in hac parte et fine^b debito decidas, faciens^c quod decreveris auctoritate
nostra firmiter observari, quousque decreverimus aliud ordinandum. In cuius rei
testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri. 25

Datum Pisis, III. Non. Iulii, anno Domini MCCC terciodecimo, indictione XI, regni
nostri anno quinto, imperii vero secundo.

1026—1029. ASSIGNATIONES FEUDORUM.

1313. Iul. 8.—10.

1026. ASSIGNATIO PRO DOMINIS DE MOSCHACHIA. Iul. 8. 30

Ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 933, fol. XXXVIII. Edidit Doemmiges l. c. I, 93 nr. 127. Denuo contulimus.

(P. deest.)

Die octava Iulii dominus donavit Assino de Moschachia filio quondam domini
Opecini et Matheolo vocato Lensa filio quondam Grassini de Moschachia fratribus con- 35
sobrinis pro se et eorum heredibus ex eis legitime descendentibus annuatim ad bene-

1025. a) committentes ed. b) sine ed. c) facias ed.

placitum domini centum florenos auri, quos assignavit eis in villis Moschachie, Stagni, Badi, Succide et Granaioli, Bonon. dyoc., ad voluntatem domini, donec eis assignaverit alibi etc.

Et Leopardus habet instrumentum.

5 **1027. ASSIGNATIO PRO MILITIBUS PRIOR. Iul. 8.**

Item ex P l. c. Edidit Doenniges l. c. I, 93 nr. 128. Denuo contulimus.

(P. deest.)

Item die predicta dominus concessit in feudum dominis Gualterio de Lyerni dyocesis Camera[ce]n. et Iohanni de Clementi Treverensis dyocesis militibus pro se et eorum
10 heredibus etc., videlicet cuicunque eorum annuatim quatuorcentum florenos auri recipiend(os) de camera domini in festo beati Michaelis, donec alibi eis fuerint assignati in
terram, cum servitio et conditione contentis in registro domini. Sept. 29.

Et Leopardus habet instrumentum.

1028. ASSIGNATIO PRO MILITIBUS ALTERA. Iul. 9.

15 *Item ex P l. c. Edidit Doenniges l. c. I, 94 nr. 129. Denuo contulimus.*

(P. deest.)

Item die nona Iulii dominus concessit in feudum dominis Matheo de Selafana et Michaeli Speres de Arbe militibus pro se et eorum heredibus etc. annuatim videlicet dicto domino Matheo sexcentos florenos auri et dicto domino Michaeli quadrigentos
20 florenos auri recipiendos de camera domini in festo beati Michaelis ut supra, cum servitio et conditione predictis.

Et Leopardus habet instrumentum.

1029. ASSIGNATIO PRO COMITIBUS DE GANGALANDIS. Iul. 10.

25 *Item ex P l. c. ubi praecedit assignationem supra nr. 1026. Edidit Doenniges l. c. I, 93 nr. 126. Denuo contulimus.*

(P. deest.)

Die decima Iulii Pisis in hospitio comitis Nerii, in quo dominus habitat, presentibus fratre Nycholao episcopo Butron(tino), Thoma de Septemfontibus, Aymone de Albomonte, Oberto Spinula et Lanceloto Nigrini de Ianua testibus ad [hoc] rogatis et vocatis, dominus imperator donavit Fredi, Bertino, Loste, Lappo et Angelo fratribus filiis quondam
30 domini Tani de comitibus de Guangualandi pro se et heredibus eorum ex eis legitime descendentibus annuatim ad beneplacitum domini trescentos florenos auri, quos assignavit eis percipiendos supra castrum Carmignani ad voluntatem domini et quousque dominus eos assignaverit ipsis alibi. De qua donatione dominus investivit per baculum quem tenebat in manu predictos Fredi, Leste, Lappum pro se et dictum Fredi procuratorio
35 nomine pro dictis Bertino et Angelo, sicut apparet de procuratione per instrumentum scriptum manu Alonis Guicii Alonis notarii. Et ipsi propterea nominibus quibus supra fecerunt fidelitatem et homagium et prestiterunt sacramentum domino imperatori.

1030. 1031. PETITIONES DIVERSORUM.

1313. (ante Iul. 10).

1030. PETITIO COMMUNIS TUDERTINI. 1313. (ante Iul. 10).

Ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 933, fol. XXXVIII. Edidit Doenniges l. c. I, 93 nr. 124. Denuo contulimus.

(P. deest.)

Tenor ambassiate ponende coram imperatoria maiestate pro parte comunis Tuderti per discretum virum Ciccolum Ribaldi civem Tudertinum est talis:

1. Primo potestas, consilium et comune diete civitatis Tuderti cum reverentia debita recommendentur domino imperatori.

2. Secundo exponatur per dictum Cicolum coram domino imperatore, qualiter Perusini inimici et rebelles domini imperatoris et omnium ipsius fidelium et comunis Tuderti continue parant se ad hostiliter veniendum contra civitatem Tuderti et eius terras in grave preiudicium et detrimentum diete civitatis Tuderti. Quibus expositis supplicetur eidem domino ut decet, quatinus eidem placeat in auxilium dictorum Tudertinorum suorum fidelium sic interponere partes suas, ut a dictis Perusinis non possint degravari^a, saltem scribendo efficaciter comunibus Aretii, Cortone et Burgi Sancti Sepulcri et vicariis ibidem per dominum constitutis, ut dictos Tudertinos debeant ad requisitionem ipsorum utiliter favorare et ad offensionem Perusinorum intendere, prout deffensionis Tudertinorum viderint expedire.

1031. PETITIO SPINETAE MALASPINAE.

Item ex P l. c. Edidit Doenniges l. c. I, 93 nr. 125.

(P. deest.)

Supplicatur pro parte Spinete marchionis Malespine, quod cum dudum per Garilium, Capellinum, Franciscum et Galiardum de Sarzano Terdonensis districtus familiares suos^a, [quod]^b in personas Grezisii, Thomaelli, Faciotti, Iacobi dicti Genugia et Iacobi de Adilia inimicorum suorum fuerint banniti per comune Terdonense, quatinus ipsos tamquam fidelissimos sacri imperii et qui iam diu cum ipso Spineta cum equis et armis in eiusdem imperii serviciis institerunt nec adhuc cessant insistere, a banno predicto dignetur mandare per suas litteras absolvi ac ipsum bannum de libris ipsius comunis penitus aboleri.

1032—1035. PETITIO ET PRIVILEGIA
COMITUM DE LAVANIA.

1313. (ante Iul. 10). Iul. 10.—14.

1032. PETITIO COMITUM. (ante Iul. 10).

Petitio autographa ut videtur servatur Taurini in tabulario regio inter Collectanea Bernardi de Mercato 'Diplomi imperiali Mazzo 3 nr. 23' in fine (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra ad nr. 563 sub nr. 28). Textus eadem manu scriptus est ac Praecepta

1030. ^a) degravari? P.1031. ^a) anacoluton P. ^b) sic forsan addendum P.

pacis, quae infra in Appendice Variorum ad a. 1313. Apr. 21 edituri sumus. Responsa imperatoris adiecit Leopardus Frenetti notarius. Inscriptionem De privilegiis cardinalis de Flisco et verba discordant iudices infra lin. 30 addidit Bernardus de Mercato. Quinam exaraverit verba sic non etc., quae in consilio ipso adscripta esse videntur,
 5 *nescio; videtur esse manus a Leopardo diversa.*

Edidit minus accurate Doenniges l. c. II, 109 nr. 6. Nos denuo contulimus.

(P. deest.)

Extat privilegium regis Guill(el)mi concessum domino Nicolao^a comiti Lavanie¹.

10 I. C Primo fecit eum comitem palatinum cum omni iure et dominio et omni iurisdictione et omnibus pertinentiis ad honorem predictum. Et quicumque maior natu post eum de heredibus suis fuerit successive, eadem prefulgeat dignitate et sibi succedat cum omnibus pertinentiis ad eandem. sic

Fiat.

15 II. Item concessit sibi, quod si et quodocumque ad regem seu cesarem aut eius vicarium in criminali vel civili negotio in Ytalia a cuiuscunque audientia appellabitur, quod ipse et sui heredes posi[n]t de causis ap(pellationum)^b cognoscere et terminare easdem ac executioni mandare per se vel per alium. non

Fiat in voluntaria iurisdictione.

20 III. Item quod ipse et sui heredes posint constituere et creare iudices per Ytaliā, qui posint de causis cognoscere, terminare et executioni mandare. non

Idem in voluntaria iurisdictione tantum fiat.

III. Item quod ipse et sui heredes posint dare tutores et curatores minoribus, interponere decreta alienationibus, facere etiam iudices ordinarios et creandi^c tabelliones in ipso Romano imperio. sic

25 Fiat libere.

V. Item quod quodocumque per se vel vicarium in curia morari voluerit, quod a dicto rege vel success(oribus) habeat expen(sas) pro XL equis et cet. (sic)^d exti[n]ctum est

Fiat pro se, set non pro vicario.

30 VI. Item quod ipse vel aliquis heredum suorum non posit conveniri^e nisi sub rege vel imperatore Romanorum. (sic)^d discordant iudices^f

Fiat dummodo imperator vel rex sit in Ytalia et aliter non prosit.

VII. Item quod vassalli sui in civilibus vel criminalibus non posint nisi sub eo conveniri. non

Non fiat.

35 VIII. Item quod ipse et heredes sui sint liberi et immunes ab omnibus servitiis et colectis regis vel cesaris et etiam civitatum et omnibus honoribus realibus et personalibus quoad omnes (cum vasalis suis)^g sint liberi et immunes. sic

40 Istud ultimum restringatur tantum^h servitiaⁱ et collectas^k que imponerentur ex parte regis vel cesaris, reservata expeditione quod adesse tenetur in exercitibus qui per ipsum fierent in Ytalia, sublato ex toto quod se non extendat ad collectas vel honora civitatum et cet.

1032. ^a) sequitur de f deletum. ^b) ap. scriptum est. ^c) sic. ^d) deletum est. ^e) corr. ex —ire. ^f) haec duo verba manu Bernardi scripta sunt. ^g) uncis () inclusa cancellata sunt. ^h) supra lineam add. super a delet. ⁱ) corr. ex —tiis. ^k) corr. ex —tis.

45 1) Cf. privilegia a. 1249. Sept. 4 et Oct. 2 concessa, Reg. imp. V, 4985 et 4986. Capita nostra I—V cum priori, capita VI—VIII cum altero privilegio conveniunt.

1033. CONCESSIO FEUDORUM. Iul. 10.

Cum autographon Parmae in tabulario regio inveniri non potuerit, repetimus editionem, quam praebet Affo 'Storia di Parma' IV, 351 ex autographo paratam, in minutis hic illic correctam. — Böhmer, Reg. Heinr. 555. (P. deest.)

Henricus septimus divina favente clementia Romanorum imperator semper 5
augustus venerabili in Christo patri domino Luce de Flisco Sancte Marie in Via lata
diacono cardinali et nobilibus viris Carolo et Ottobono de Flisco palatinis et Lavanie
comitibus, fidelibus et consiliariis suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Dum status, condiciones et merita personarum debita consideratione pensamus,
illos libenter gratiarum et munerum largitione prosequimur, qui nobis et imperio nexu 10
fidelitatis adstricti ad nostra et imperii servitia se promptos et fructuosos exhibere
procurant, ut illos precipue honorare studeamus, qui in sancta catholica et apostolica
ecclesia venerandi cardinalatus locum obtinere noscuntur et nostris beneplacitis et
honoribus se exponunt. Attendentes itaque dignitatis gradum, quem vos cardinalis in
sancta ecclesia supradicta obtinere noscimini et vestre sinceritatis affectum, quem hactenus 15
in nostris servitiis ostenditis [et] in futuro suffragante divina potentia ostendetis, que apud
cesarei throni elementiam vos carum et gratum reddunt, et considerantes etiam fidelitatis
opera, que vos Carole et Ottobone, postquam fuimus Italie partes ingressi, erga nos et
Romanum imperium facere curavistis et que vos per fructuosam evidentiam et grata
studia facturos esse confidimus, vobis et heredibus de vestris Caroli et Ottoboni corpori- 20
bus descendantibus merum et mixtum imperium et iurisdictionem plenariam in castris
et terris vestris de Calestano, de Marzolaria, de Alpesellis et de Vigolono ac in eorum
curiis, territoriis et districtibus de speciali gratia tenore presentium concedimus et
donamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre concessionis et donationis
paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare 25
presumpserit, gravem indignationem nostram [et] penam centum librarum auri puri
pro medietate camere nostre, reliqua vero passis iniuriam persolvendam se noverit
incursum. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigillo
iussimus communiri.

Datum Pisis, VI. Idus Iulii, indictione XI, anno Domini MCCCXIII, regni nostri 30
anno V, imperii vero secundo.

1034. PRIVILEGIUM GENERALE. Iul. 14.

*Repetimus editionem, quam paravit Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 265
nr. 414. (P. deest.)*

Henricus septimus divina favente clementia Romanorum imperator semper 35
augustus nobilibus viris comitibus de Lavanie, fidelibus suis dilectis gratiam suam
et omne bonum.

Cum petitur a nobis quod iustum est et honestum, tam vigor equitatis quam ordo
exigit rationis, ut id per imperialis sollicitudinis studium ad debitum perducatur effectum.
Eapropter votis vestris grato concurrentes assensu necnon reverendi in Christo patris 40
domini Luce Sancte Marie in Via lata diaconi cardinalis, amici nostri carissimi, super
hoc nos rogantis precibus annuentes, omnia privilegia vobis seu antecessoribus vestris a
divis Romanorum imperatoribus vel regibus predecessoribus nostris indulta et concessa
necnon conventiones et pacta quecumque inter vos et comune Ianue ac alias communi-
tates quascumque initas et factas, prout iuste et rationabiliter indulta sunt et concessa 45

ac conventiones et pacta predicta a partibus acceptata fuere, vobis imperiali auctoritate confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre confirmationis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram et penam gravissimam
5 se noverit incursurum.

Datum Pisis, secundo Idus Iulii, anno Domini MCCCXIII, indictione XI, regni nostri anno quinto, imperii vero secundo^a.

1035. INFEUDATIO BURGI PONTREMULI. Iul. (14).

Contulimus 1) editionem Winkelmanni l. c. II, 266 nr. 415 paratam et 2) editionem, quam paravit G. Sforza 'Memorie e documenti per servire alla storia di Pontremoli' II (Lucca 1885) pag. 311 nr. 29 ex 'Libro consiliorum ab a. 1526 usque ad a. 1536' fol. 72^r tabularii communis Pontremulensis. (P. deest.)

Henricus septimus divina favente elementia Romanorum imperator semper augustus reverendo in Christo patri domino Luce Sancte Marie in Via lata diacono
15 cardinali amico ac nobilibus viris Carolo et Ottobono germanis eius palatinis et Lavanie comitibus, consiliariis suis et fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Excellentie congruit imperiali super subditorum^a vigilare meritis et nostre munificentie manus ad illos extendere, qui in augmentum imperii toto desiderio sunt ferventes. Hinc est quod nos devotionem et puritatem fidei, quam ad nos et Romanum geritis
20 imperium, et servitia, que nobis dudum impendistis et que prout intendimus et confidimus impendetis in futurum, attendentes et volentes ob hoc nostre munificentie manus ad vos extendere et gratia [vos] prosequi speciali, vobis et legitimis heredibus ex vobis descendentibus burgum Pontremuli ad cameram nostram immediate spectantem cum castro ibi posito et omnibus iuribus ac pertinentiis necnon omni terra, honore, iurisdictione, districtu,
25 potestate ac omnibus aliis, que sunt intus et extra ad ipsum spectantia et que nos ibidem habemus et habere debemus, concedimus et donamus in feudum nobile et antiquum ac vos de predictis omnibus corporaliter investimus, ita tamen quod debita et consueta servitia nobis ac nostris in imperio successoribus, videlicet imperatoribus et regibus Romanorum, a vobis et quolibet vestrum ac vestris heredibus succedentibus in ipso
30 feudo prestantur temporibus opportunis. Specialiter volentes ac nobis et imperio retinentes, quod homines dicti burgi et districtus guerram vivam faciant nostris et imperii rebellibus ac aliis, quibus nos et nostri successores imperatores et reges Romanorum bellum indiceremus vel ab ipsis indictum haberemus, necnon homines nostros omni tempore intromittant et recepent ad faciendum dictis nostris et imperii rebellibus aut
35 aliis ut supra tangitur guerram vivam et ad exercitus nostros seu expeditiones, quando requisiti fuerint, teneantur venire et omnia servitia nobis et imperio ex iure veteri et novo atque consuetudine Italie prestare debita et consueta. Salvo similiter nobis et dictis successoribus nostris^b imperatoribus vel regibus Romanorum iure directi domini ac omnibus iuribus et honoribus, que in feudis domino superiori reservari debent et
40 consueverunt. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis bulla aurea iussimus communiri.

Datum Pisis, secundo Nonas^c Iulii, indictione XI, anno Domini millesimo tricentesimo decimo tertio, regni nostri anno quinto, imperii vero secundo^d.

1034. ^{a)} Signum domini Henrici imperatoris invictissimi *add.* 1.

1035. ^{a)} subiectorum 2. ^{b)} dictis *add.* 1. 2. ^{c)} *sic pro* Idus 1. 2. ^{d)} Signum domini Henrici imperatoris invictissimi *add.* 1.

1036. RECOGNITIO DEBITI THESAURARIO FACTA.

1313. Iul. 14.

Repetimus editionem, quam paraverunt ex autographo Leodii in tabulario regio 'Charte nr. 504' asservato a. 1898. Bormans et Schoolmeesters 'Cartulaire de l'église Saint-Lambert de Liège' III, 124 nr. 977. Pendet sigillum. In verso leguntur manu paulo posteriori scripta: Recognitio Henrici imperatoris de II^m III^c LXXII florenis, in quibus tenebatur domino Egidio de Marcello canonico Leodiensi, quos idem dominus Egidius dedit capitulo Leodiensi. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus.

Notum facimus universis quod facta compositione legitima finali per venerabilem Henricum Tridentinum episcopum principem et cancellarium nostrum dilectum una cum Egidio thesaurario nostro de omnibus et singulis pecuniarum summis, bonis et rebus aliis quibuscumque, que ad manus ipsius nomine et vice nostro ab eo die, quo in servitio nostro ac inclite Margarete pie recordationis quondam Romanorum regine consortis nostre karissime extitit, usque in diem hodiernum quocumque modo pervenisse noscuntur, eidem Egidio remansimus et remanemus in duobus milibus quadringentis septuaginta duobus florenis decem Turonensium debitores.

Datum Pisis, II. Idus Iulii, regni nostri anno quinto, imperii vero secundo.

1037. MANDATUM DALPHINO MISSUM.

1313. Iul. 17.

Descriptissimus autographon tabularii Gratianopolitani 'B. 3267' signatum. Sigillum deest, loro membranaceo relicto. In verso leguntur: quitatio facta per imperatorem Henricum domino Iohanni Dalphino de feudis et homagiis, in quibus tenebatur regi Roberto. Registrata est. Adnotavimus etiam varias lectiones duas tum transsumti a. 1357. Oct. 6 facti in tabulario Parisino 'Carton J. 285 nr. 16' servati, quod exemplavit iam olim b. m. Waitz (= Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 266 nr. 416; cf. Guiffrey 'Histoire de la réunion du Dauphiné à la France' (1868) pag. 300), quam Cartularii cod. lat. 9908 saec. XV. ex. fol. 21 bibliothecae Parisiensis, quae cum autographo negliger scripto conveniunt. — Böhmer, Reg. Heinr. 559. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Iohanni Delphino Viennen(s)i fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Ad tue fidelitatis noticiam alias per nostras litteras¹ deduximus^a et adhuc per presentes deducimus, quod nos pridem Robertum natum clare memorie Caroli secundi tunc titulo Sicilie regis fungentem^b suis exigentibus culpis et lese maiestatis et aliis eius criminibus exposcentibus universis et singulis dignitatibus, auctoritatibus, honoribus, libertatibus, immunitatibus, privilegiis, provintiis, contratis, civitatibus, castris, terris, villis, pheudis, vassallis, bonis, rebus, iuribus et iurisdictionibus, quos, quas et que habebat^c,

1037. ^a) x corr. ex c or. ^b) ū in loco raso or. ^c) t in loco raso or.

1) Quae servatae non sunt.

tenebat vel possidebat seu habuerant, tenuerant vel possederant quomodolibet ipse vel sui antecessores, privavimus et vassallos pheudatarios et omnes qui eidem ratione fidelitatis et pheudorum vel alia quacunque causa ad aliqua prestanda servitia personalia vel realia sibi essent astricti, in quantum eidem vel suis heredibus tenerentur, absolvimus, ita
 5 quod ad ea sibi prestanda^d decetero nullatenus tenerentur. Cum igitur ratione dicte nostre sententie¹ ab omni vinculo fidelitatis et homagii, quo sibi causa quorumcunque castrorum, terrarum et locorum, iurium et iurisdictionum abstrictus^e eras, sis penitus absolutus et de ipsis castris, terris et locis, iuribus et iurisdictionibus nos et Romanum imperium in dominum recognoscere tenearis, fidelitati tue harum tenore sub pena nostre
 10 indignationis et privationis pheudorum, que in imperio tenes, districte precipiendo mandamus, quatinus venerabilibus Henrico cancellario nostro Tridentino et Nicolao Botrontino episcopis vel eorum alteri nomine ac vice nostri recipientibus de dictis castris, terris, villis, iuribus et iurisdictionibus, que olim a Roberto tenuisti predicto, homagium facias et prestes fidelitatis debite iuramentum. Nos enim dictis episcopis et cuiuslibet^f
 15 eorum petendi, requirendi et recipiendi a te seu legitima persona tuo nomine dicta homagium et iuramentum plenam tenore presentium committimus potestatem.

Dat. Pisis, XVI. Kalen. Augusti, regni nostri anno quinto, imperii vero secundo.

1038. 1039. PETITIO DE REGALIBUS EPISCOPI LEODIENSIS.

1313. Iul. 18.

1038. PETITIO EPISCOPI.

Ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 933, fol. XXXIX. Edidit Doenniges l. c. I, 94 nr. 130 a. Denuo contulimus.

(P. deest.)

25 Discretus vir dominus Arnoldus de Gimenig canonicus Tungerensis, qui se dicit nuncium et procuratorem reverendi in Christo patris et domini domini Adolphi episcopi Leodiensis, constitutus in presentia serenissimi domini domini Henrici Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti nomine et pro parte eiusdem domini Leodiensis episcopi cum instancia requisivit et petiit, quod prefatus dominus imperator regalia sua
 30 transmittat et concedat eidem domino Leodiensi episcopo cum omnibus suis iuribus et consuetudinibus et sicut aliis Leodiensibus episcopis predecessoribus suis ipsius domini Adolphi consueverunt eadem regalia transmitti, concedi et dari per alios divos Romanorum imperatores et reges, offerens prefato domino imperatori idem dominus^a Arnoldus nomine et pro^b parte eiusdem domini Leodiensis episcopi certam pecunie quantitatem
 35 in quadam bursa. Quam pecuniam asserebat esse marchas quinquaginta puri argenti debitas imperiali maiestati vel eius curie pro obtinendis dictis regalibus, dicens et protestans, quod si plus deberetur pro dictis regalibus obtinendis, paratus est dare et exhibere, quod plus debetur. Quam bursam cum dicta pecunia in presentia supradicti domini Romanorum imperatoris dimisit et taliter me Symonem notarium hec scribere
 40 rogavit.

1037. ^d) sequitur rasura unius litterae or. ^e) sic or., transs. itemque cod. Paris. ^f) sic or. et cod. Paris.

1038. ^a) sequitur arl delet. P. ^b) super ex delet. P.

1) Supra nr. 946.

Actum Pisis in claustro domus nobilis viri Raynerii comitis de Donoratico, in qua moratur imperatoria maiestas. Presentibus domino patre domino fratre Oddone Dei gratia Pisano archiepiscopo et magnifico^c viro domino Manfredo de Claromonte comite Mohac et domino Saragusie et discretis viris domino Egidio canonico Leodiensi thesaurario imperatorie maiestatis et magistro Iohanne de Vistinga iudice et auditore causarum⁵ imperialis aule et magistro Bernardo de Mercato notario camere imperialis maiestatis et aliis pluribus testibus ad hec rogatis.

Dominice incarnationis anno MCCCXIII, indic. XI, XV. Kal. Aug., secundum cursum Pis(anum).

1039. *RESPONSUM IMPERATORIS.*

10

Item ex P l. c. Edidit Doenniges l. c. I, 94 nr. 130b. Denuo contulimus.

(*P. deest.*)

Coram supradictis testibus, eodem supradicto die et loco prefatus dominus H(enricus) Romanorum imperator semper augustus audita et intellecta requisitione et oblatione predicta respondit, quod non videt^a personam ad petendum dicta regalia sufficiens¹⁵ mandatum habentem. Et tam propter hanc causam quam propter alias suo loco et tempore exprimendas petitionem predictam presentialiter non exaudiet. Et sic ex mandato eiusdem domini^b imperatoris hec scripsi.

Symo quondam Ugolini de Filectulo Pisanus civis hec scripsi.

1040—1042. *PETITIONES DIVERSORUM.*

20

1313. (post Iul. 18).

1040. *PETITIO ROLANDI DE CASTELLIONE.*

Ex P Libro propositorum consilii imperatoris, de quo v. supra ad nr. 933, fol. XXXIX ubi post Iul. 18 inscripta est. Edidit Doenniges l. c. I, 94 nr. 131. Denuo contulimus.

(*P. deest.*)

25

Rolans de Castellion juges abbes de Genes demande la poestarie de Sassari pour un ant, feni le tempus de celui qui la tient orendrioit.

Item demande que li sires le vuelle faire de son conseil, einsine que il se puisse apeler des juges l'empereur.

1041. *PETITIO THIDERICI MILITIS.*

30

Ex P fol. XL. Edidit Doenniges l. c. I, 95 nr. 136. Denuo contulimus.

(*P. deest.*)

Thierri diz Anianz chevaliers dist, que il fu pris ou servis dou segnour en venanz de Rome vers Florence en l'ost dou segnour e perdi chevax e tout ce que il avoit. Por quoi suplie, que li sires li doint un cheval e que l'on li face paier ce que li sires li³⁵ doit, dont il a ses letres.

1042. *PETITIO PAGANELLI DE VICO PISANO.*

Ex P l. c. Edidit Doenniges l. c. I, 95 nr. 138. Denuo contulimus.

(*P. deest.*)

1038. ^{c)} sequitur j delet. or.

40

1039. ^{a)} sequitur personam abbreviat. delet. P. ^{b)} de P.

Paguanex juges de Vieco Pisain¹ suplie, que li sires li doint confirmacion e concession de novel de la grace a lui fait par monseigneur^a Rodulf roy des Romains des droiz de l'empire ou Chastelfranco, Saintecroiz, Cappiano, Gallena, Staffuli e Orentana, la quel il comanda a Melan^b, que li fust done et outroie, e puis li outroia a Pise a la
5 requeste le cardinal d'Ostia.

Item que li sires vuelle comander au chancelier, que li doint letres emperiaux, que il puisse pour soi ou pour autrui prendre des Luquoys^c en persones et choses juques a la value de VI^l libr. pour ant, lesquex li cumus de Luca ou autre singuler persone par le dit cumun on pris de la grace a lui outroie par le dit roy Rod(ulf).

10 1043. 1044. PRIVILEGIA PRO EPISCOPO MASSANO.

1313. Iul. 27.

1043. CONFIRMATIO PRIVILEGII.

Confirmationis autographon Senis in tabulario regio 'Archivio delle Riformazioni. 15 Massa' servatum iam olim descripsit H. Pabst (= Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 267 nr. 417). Sigillum deest filis sericis rubei flavique coloris relictis.

(P. deest.)

¶ Henricus septimus divina favente clementia Romanorum imperator semper
augustus venerabili Iohanni Massano episcopo, principi et consiliario suo dilecto gra-
20 tiam suam et omne bonum. ¶

In litteris seu privilegio dive memorie Henrici sexti Romanorum imperatoris predecessoris nostri, quarum litterarum seu privilegii tenorem tuis precibus inclinati presentibus inseri fecimus, sic vidimus contineri:

'In nomine sancte — Dat. Pisis'. *Stumpf 'Acta' nr. 415.*

25 Nos autem Henricus septimus imperator predictus tuis Iohannis episcopi supradicti supplicationibus annuentes, tibi propter hoc in nostra presentia constituto et nobis de predictis omnibus et singulis, que a nobis et imperio recognovisti et recognoscis, homagium facienti et per te dicte Massane ecclesie ea omnia confirmamus et de uberiori gratia de novo donamus omne ius, quod tibi per litteras seu privilegium predictum
30 tibi^a et eidem ecclesie competit, ac illud illesum et integrum perpetuo volumus conservari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre confirmationis et donationis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram et penam quingentarum librarum auri pro medietate camere nostre et pro reliqua eidem ecclesie Massane persolvendam se noverit
35 incursurum.

Huius rei testes sunt: venerabilis Oddo Pisanus archiepiscopus princeps et secretarius, nobiles viri Thomas de Septemfontibus, Aymo de Albomonte milites et camerarii

1042. ^a) sequitur Roud delet. P. ^b) a Melan supra lineam add. P. ^c) sequitur j delet. P.

1043. ^a) sic or.

40 1) Cf. supra nr. 111 et pag. 88 notam 2. Privilegia Rodulfi et Heinrici servata non sunt.

et honorabilis vir Iohannes de Vinstinga iudex nostri et quam plures alii nobiles et fideles.

¶ Signum domini Henrici septimi (M.) Romanorum imperatoris invictissimi. ¶

In cuius rei testimonium presentes litteras exinde conseribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Dat. Pisis, VI. Kalen. Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo tertiodecimo, indictione undecima, regni nostri anno quinto, imperii vero secundo.

Et ego Egidius de Marcella prefati domini imperatoris thesaurarius, vices gerens in offitio cancellarie domini fratris Henrici Tridentini episcopi sacre imperialis aule cancellarii, vice domini Henrici Coloniensis archiepiscopi sacri imperii per Italiam archi-
cancellarii recognovi.

1044. CASSATIO ALIENATIONUM FEUDORUM.

Cum autographon deperditum sit, repetimus editionem, quam iam olim paraverunt Ughelli-Coleti 'Italia sacra' III, 719, in minutis correctam. — Böhmer, Reg. Heinr. 561. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Ad audientiam nostram venerabili Iohanne Massano episcopo principe et consiliario nostro referente pervenit, quod nonnulli predecessores sui castra, villas, terras, possessiones et alia bona, que ipsi seu ecclesia Massana ab imperio in feudum obtinebant, alienare et distrahere in gravem ipsius ecclesie et imperii lesionem presumpserunt. Quia vero alienationes et distractiones huiusmodi domino feudorum ipsorum inconsulto attentate noscuntur, ex officii nostri debito nobis incumbit super hoc de opportuno remedio providere, alienationes et distractiones castrorum, villarum, terrarum, possessionum et aliorum bonorum predictorum, prout illicite et de facto processerunt, cassamus, irritamus et nullius fore decernimus^a firmitatis ex certa scientia et de nostre plenitudine potestatis, in ipsis iure nostro et imperii semper salvis. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum Pisis, sexto Kalend. Augusti, anno Domini millesimo CCCXIII, indictione XI, regni nostri anno quinto, imperii vero secundo.

1045. 1046. INDICES DOCUMENTORUM PISIS CONFECTI.

(1313. Iul.)

1045. INDEX DOCUMENTORUM IN CAMERA ASSERVATORUM.

Indicem hunc quantumvis pretii manu Bernardi de Mercato camerae notarii scriptum proponimus ex R eius Collectaneis et actis, quae supersunt in tabulario regio Taurinensi 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604) fol. 28—31. Edidit Doenniges l. c. II, 112 sqq. nr. 1. Nos denuo accuratissime contulimus.

Indicem documentorum camerae a. 1313. confectum esse, priusquam imperator a Pisis recederet, apparet ex inscriptione Indiculi infra nr. 1046, qui eodem tempore ac

1044. ^a) decrevimus ed.

Index maior ab ipso notario scriptus est. Mensi igitur Iulio huius anni etiam Indicem maiorem vindicandum esse censuimus.

De huius Indicis indole minus recte indicaverunt tam G. Seeliger 'Mittheilungen des oesterreichischen Instituts' XI (1890) pag. 435 sqq. quam V. Samanek ibidem XXVII (1906) pag. 246 not. 5. Nos alio loco fusius de omnibus, quae ad has res spectant, disserturi id tantum iam adnotamus, signa in margine posita ita explicanda esse: R = Registrat., cur̄ = curia, p̄ = portatur¹. Quae sic intelligenda sunt: documenta in Registris camerae, quae camerae notarii nimirum secum ducebant, iam registrata Pisis remanebant; nonnulla quae adhuc vel proximum curiae imperiali opus erant, a notario camerae curiae tradita vel tradenda erant; cetera eaque omnia gravioris momenti, ut in itinere usui essent, portabantur².

Animadvertere liceat, documenta omnia, quibus additum est cur̄ vel p̄, hodie deperdita esse. Reliqua quibus additur R, quot supersunt, Pisis adhuc servantur. Cf. etiam Indicem supra nr. 1008, cuius documenta omnia in hoc Indice desiderantur.

Indicem hunc ad documenta in editione Constitutionum nostra supra proposita saepius iam citavimus, de quo hic in adnotationibus dictum est. Ceterum notas ita instituimus, ut omnibus documentis, quae Pisis in archivis tam capituli maioris ecclesiae (AC) vel familiae Roncioni (AR) servantur, praeter numeros editionis nostrae archivi signaturae sint adiectae. (P. deest.)

- 20 R + (1) *Commissio pape facta cardinalibus de coronando imperatore sub = f. 28.
 bulla papali^a
- R + (2) De coronatione domini imperatoris sub sigillis cardinalium^b
- cur̄ × (3) Mandatum apostolicum factum cardinalibus, quod imperator recederet
 de Urbe et de terris ecclesie et quod non invaderet Regnum sub sigillis
 25 card. etc.^c
- cur̄ × (4) De treugis indictis per papam inter dominum imperatorem et regem
 Robertum sub sigillis card(inalium)^d
- cur̄ × (5) Littera trium cardinalium directa episcopo Tudertino de presentando
 domino imp[er]atori^e executionem ipsorum cardinalium de non redeundo ad terras
 30 ecclesie etc.^e
- cur̄ × (6) Executio mandatorum apostolicorum facta per tres cardinales domino
 imperatori de non redeundo ad terras ecclesie et de non invadendo Regno sub
 sigillis eorum
- cur̄ × (7) De treugis indictis per papam inter dominum imperatorem et regem
 35 Robertum sub sigillis card(inalium)^d
- (8) De confirmatione facta ecclesie per dominum de terris ecclesie sub
 bulla papali
- cur̄ × (9) De^f eadem confirmatione in privatam scripturam^f

1045. ^a) sub — papali stilo mutato atramento pallidiori post add. R. ^b) sub — cardinalium item
 40 post add. R. ^c) sub — etc. item post add. R. ^d) sub — card(inalium) item post add. R. ^e) item
 post add. R. ^f) De — scripturam stilo acutiori inter lineas post adiect. R.

1) Est p̄, non p̄. 2) Quae notat Doenniges l. c. II, 112 not. 3 de signis p̄ et cur̄, omnino
 erronea sunt. Item signa crucis minus recte indicavit.

(1) 1311. Iun. 19. Est autographon archivi capituli maioris ecclesiae Pisanae (AC) nr. 1362, supra
 45 nr. 644 sub 1; cf. inscriptionem. (2) 1312. Iun. 29. Autographon deperditum est. Transsumtum
 tabularii Taurinensis v. supra nr. 797. (3)–(7) Omnia deperdita; (4) bis inscriptum est, cf. (7). Cf.
 iam supra ad nr. 839–845. (8) Autographon deperditum est. Num idem fuerit ac forma duobus
 sigillis-sigillata AC nr. 1357, quam supra nr. 393 sub F adhibuimus, nescio. (9) Deperditum.

- p̃ + (10) Procuratorium comitis de Claromonte ex parte regis Frederici ad promittend(um) domino imperatori solutionem C^m flor(enorum).
 Item novem paria litterarum sigillatarum sigillo comitis de Claromonte procuratoris regis Frederici, videlicet
 p̃ + (11) Littera dicti comitis procuratorio nomine pro rege Fr(ederico) de promissione facta de incipienda guerra viva per ipsum regem 5
 p̃ + (12) De certo modo faciendo concordiam^g cum rege Roberto^h
 * f. 28ⁱ. p̃ (13) *De certo modo concordiam faciendo contra Robertum
 p̃ (14) Littera unionis approbat(a)
 p̃ (15) De concordia facienda non obstante contramandato approbate. 10
 p̃ (16) De parentela approbat(e)
 p̃ (17) Procuratio super officio admirati approbat(a)
 p̃ (18) De contractu matrimonii et promisso quod filius regis F(rederici) succedat in Regno
 p̃ (19) De incipienda guerra et de danda tercia parte acquisita de Regno a 15
 Faro citraⁱ.

C Item novem^k paria litterarum sigillatarum sigillo regis Fr(ederici), videlicet^l

- p̃ (20) Quod barones iurent domino P(etro) filio regis
 p̃ (21) De concordia non facienda, nisi insula Sicilie remaneat domino regi 20
 Frederico et heredibus suis
 p̃ (22) Quod personaliter tam dominus imperator quam dominus rex F(redericus) invadant Regnum
 p̃ (23) De solvenda pecunia promissa
 p̃ (24) De unione tenenda non obstante aliquo mandato 25
 p̃ (25) De certo modo faciendo concordiam
 p̃ (26) De unione domini regis
 p̃ (27) De officio admiracie^m
 * f. 29. p̃ (28) *De parentela domini regis.
 p̃ (29) Instrumentum quod rex Fredericus testificatur duo sigilla pendencia 30
 esse sigilla sua propria sub sigillo secreto
 p̃ (30) Procuratorium comitis de Claromonte pro rege F(rederico) ad tractandum etc. sub sigillo secreto
 p̃ (31) Procuratorium comitis de Claromonte pro rege F(rederico) ad tractandum et iniendum concordiam et amicitiam cum domino imperatore sub 35
 sigillo secreto
 R + (32) Littera universis ecclesiasticis personis de approbationeⁿ electionis domini etc. sub bulla papali^o

1045. g) sequitur approbate deletum R h) cum — Roberto stilo mutato atramento fusciori post scriptum. i) sequitur in nova linea Item novem post deletum R. k) super octo deleta R; cf. not. m. 40
 l) sequitur de deletum R. m) De — admiracie in fine paginae stilo acutiori post add. R; cf. not. k.
 n) super confirmatione delet. R. o) sub — papali post mutato ductu add. R.

(10) — (31) De his documentis, quae omnia deperierunt, v. supra nr. 823. Cf. etiam infra nr. 1050 sub nr. (8) et (9). (32) 1310. Sept. 1. Autographon hoc deperiit. Adhibuimus autographon tabularii Vaticani supra nr. 436 sub A 1; cf. supra.

- \tilde{p} + (33) Littera universis Romani imperii subditis quod obediant domino
 R + (34) Item alia littera eiusdem tenoris
 cur × (35) Item alia eiusdem tenoris^p
 5 R + (36) Littera de coronatione domini in festo Purificationis ultra biennium directa in personam domini sub bulla papali
 R + (37) Littera quod dominus papa assignat domino imperatori terminum coronandi ipsum in Urbe apud Sanctum Petrum in festo Purificationis quod est ultra biennium, que dirigitur personis ecclesiasticis et secularibus sub bulla papali
 10 R + (38) Laudensibus quod obediant domino sub bulla papali
 R + (39) Parmensibus quod obediant domino sub bulla papali
 R + (40) Mediolanensibus quod obediant domino sub bulla papali
 R (41) *Terdonensibus quod obediant domino sub bulla papali
 15 R (42) Astensibus quod obediant domino sub bulla papali
 R (43) Papiensibus quod obediant domino sub bulla papali
 R (44) Archiepiscopo Pisano quod obediat domino et promoveat negocia eius sub bulla papali
 R (45) Veronensibus quod obediant domino sub bulla papali
 20 R (46) Brixienisibus quod obediant domino sub bulla papali
 R (47) Archiepiscopo Mediolani quod obediat domino et promoveat negocia eius sub bulla papali
 R (48) Episcopo Vincentino quod obediat domino^q et promoveat negocia eius sub bulla^r papali
 25 R (49) Domino Arnaldo cardinali quod occurat domino in introitu Lombardie et committetur eum sub bulla papali
 cur × (50) Albensibus quod obediant domino sub bulla papali
 R + (51) Florentinis quod obediant domino sub bulla papali
 R (52) Reginensibus quod obediant domino sub bulla papali
 30 R (53) Lucanis quod obediant domino sub bulla papali
 R (54) Paduanis quod obediant domino sub bulla papali
 R (55) Patriarche Aquilegiensi quod obediat domino et promoveat eius negocia sub bulla papali
 R (56) Regi Romanorum, quod veniat ad concilium sub bulla papali
 35 R (57) Placentinis quod obediant domino sub bulla papali
 R (58) Cumanis quod obediant domino sub bulla papali

* f. 29^r.

1045. p) Item — tenoris stilo acutiori inter lineas post adiect. R. q) sequitur su delet. R. r) sequitur dñi delet. R.

(33) et (35) Deperdita sunt; sed cf. pag. 375 not. 2. (34) 1310. Sept. 1. Est autographon AC nr. 1340 bis, supra nr. 435 sub 3; cf. inscriptionem. (36) 1309. Iul. 26. Autographon hoc iam deperiit. Adhibuimus autographon tabularii Vaticani supra nr. 298; cf. supra. (37) 1309. Iul. 26. Est autographon AC nr. 1310, supra nr. 299; cf. inscriptionem. (38) — (43), (45), (46), (50) — (54), (57) — (65), (68) et (69) 1310 Sept. 1. Notantur viginti quatuor exemplaria, quocum fere omnino concordat Regestum Clementis V. Deest enim in Indice nostro solum exemplar Cremonensibus missum; cf. supra nr. 435 sub B 2. 45 Adhuc servantur in AC novem exemplaria autographa: (40) = AC nr. 1334, (41) = nr. 1337, (45) = nr. 1342, (52) = nr. 1343, (54) = nr. 1336, (58) = nr. 1333, (60) = nr. 1339, (65) = nr. 1322, (68) = nr. 1341. Cf. supra nr. 435 sub B 1. (41) Cf. supra pag. 376 lin. 5. 6. (44), (47), (48), (55), (66), (67) 1310 Sept. 1. Notantur sex exemplaria, quocum concordat Regestum Clementis V.; cf. supra nr. 436 sub B 2. Adhuc servantur in AC nr. 1338 et 1340 exemplaria nr. (67) et (48). (49) 1310. Sept. 1. Autographon deperiit. 50 Cf. supra nr. 437. (56) = (133) 1310. Apr. 4. Est autographon AC nr. 1324, quod edidit Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 8 nr. 5. Cf. inscriptionem l. c.

- R (59) Tervisinis, quod obediant domino sub bulla papali
 R (60) Senensibus quod obediant domino sub bulla papali
 R (61) Novariensibus quod obediant domino sub bulla papali
 R (62) Pargamensibus quod obediant domino sub bulla papali
 R (63) Mutunensibus quod obediant domino sub bulla papali
 * f. 30. cur (64) *Alexandrinis^s quod obediant domino. Et est littera penes patriarcham
 Antiochenum. Debet requiri per cancellarium et portari ad curiam^s.
 R (65) Ianuensibus quod obediant domino sub bulla papali
 R (66) Episcopo Florentino quod obediat domino et promoveat negocia
 eius sub bulla papali
 R (67) Archiepiscopo Ianuensi quod obediat domino et promoveat negocia
 eius sub bulla papali
 R (68) Vercellensibus quod obediant domino sub bulla papali
 R (69) Mantuanis, quod obediant domino sub bulla papali
 R (70) Regi Romanorum de sententia lata contra capitulum Basiliense propter
 electionem prepositi ibidem sub bulla papali

- C Decem^t privilegia sub bulla papali, videlicet
 + (71) Quod conceditur quod quilibet episcopus in presentia domini regis
 potest uti pontificalibus irrequisito dyocesano
 + (72) Quod dominus imperator potest in quolibet adventu suo in omni loco
 interdicto audire solemniter divina et facere coram se celebrari per decem dies
 + (73) Indulgentie conceduntur orantibus pro domino
 + (74) Gratia quod predicator in presencia domini regis potest dare indulgentias
 unius anni
 + (75) Pro confessore electo a domino
 + (76) Gratia quod dominus excommunicari vel interdicti non possit
 + (77) Quod dominus possit intrare loca mulierum religiosarum
 + (78) Quod dominus tempore interdicti possit habere divina
 + (79) Quod dominus possit audire missam antequam illucescat
 + (80) Quod dominus excommunicari vel interdicti non possit executoria

- R (81) De nominatione archiepiscopi Rathomagen(sis)^u, comitis Bononie, facta
 per quosdam nuncios regis Francie ad inquirendum, terminandum etc., et inter-
 prisiis etc.
 cur × (82) De unione et confederatione domini imperatoris et regis Francie in
 privatam scripturam
 cur × (83) Per tres cardinales quod non offendat aliquam terram ecclesie in
 papiro
 * f. 30'. R (84) *Confederatio regis Francie et domini imperatoris in privatam scripturam

1045. ^s) Alexandrinis — cur(iam) in initio novae paginae mutato ductu post adiect. R. ^t) corr.
 supra Vndecim R. ^u) praecedit R⁷ag delet. R.

(64) Cf. supra pag. 376 not. 2. (70) 1310. Ian. 22. Est autographon AC nr. 1319, quod edidit
 Ficker loco supra ad nr. 237 citato pag. 78 nr. 54 (= W. S. B. pag. 214); cf. inscriptionem l. c. (71) — (80)
 Haec privilegia omnia deperierunt. Non videntur esse ea quae praebet Regestum Clementis V. in editione
 supra ad nr. 298 citata sub nr. 5562—5566, data a. 1310. Iul. 6 (de quorum unius autographo in tabulario
 Luxemburgensi asservato cf. 'Bibliothèque de l'école des chartes' XLI (1880) pag. 53 sq. et 669; cf. etiam
 supra nr. 641 cap. 14), sed potius illa quae in Instructione legatorum a. 1311. (post Iun. 17) memorantur supra
 nr. 641 cap. 12. Cf. etiam infra nr. 1050 sub nr. (10). De his rebus omnibus fusius alio loco disseremus.
 (81) Deperditum; cf. supra ad nr. 618. (82) Deperditum; cf. supra pag. 547 not. 1. (83) Deper-
 ditum; cf. supra ad nr. 839—845. (84) Deperditum; cf. supra pag. 549 not. 1.

- cur̄ × (85) Tria paria litterarum clausurarum missarum domino ante coronationem
per Robertum quondam regem
- cur̄ × (86) Duo procuratoria sub sigillo domini, qualiter dominus constituit pro-
curatores cum pleno mandato et misit ad Robertum quondam regem, ut per-
ficerent tractatum matrimonii, confederationis et unionis etc.
- 5 cur̄ × (87) Significatio^v quod mittitur domino copia litterarum, quas misit Ro-
berto sub bulla papali^v
- R (88) Quod nobiles Romanos detentos per dominum restituat sub bulla
papali
- 10 cur̄ × (89) Quod non transeat per Bononiam sub bulla papali
- R (90) Quod agat misericorditer contra Brixiam sub bulla papali
- R (91) Quod habeat recommendatam ecclesiam Monasterien(sem) et eius
electum sub bulla papali
- R (92) De revocando mandato facto quibusdam episcopis de veniendo Romam,
15 cum iverint ad consilium sub bulla papali
- R (93) Responsiones^w de mittendo legatos in Italiam et Alamaniam, super
aliis petitionibus domini sub bulla papali
- cur̄ × (94) Quod dominus non faciat in terris, quas Robertus tenet in Lombardia,
novitatem sub bulla papali
- 20 R (95) Pro assignandis litteris confederationis facte cum rege Francie sub
bulla papali
- cur̄ × (96) Quod dominus faciat restitui Roberto castrum Fibini districtus Alexandrie,
quod occupat marchio Montisferrati sub bulla papali
- cur̄ × (97) De confederatione facienda cum rege Francie et compromittendo cum
25 eo et dilatione danda comiti Burgondie filio dicti regis sub bulla papali^x
- R (98) Processus factus contra Venetos occasione^v Ferrarie sub bulla papali
- R (99) Quod tramittat dominus litteras consimiles litteris regis Francie sub
bulla papali
- R (100) Pro parentela facienda cum Roberto sub bulla papali
- 30 R (101) De restituendis captis et palaciis Rom(anis) sub bulla papali
- cur̄ × (102) *Quod dominus differat iuramentum Roberti recipere usque ad coro-
nationem imperialem sub bulla papali
- R (103) Papa significat domino de coronatione et hortatur, quod compromittat
in eum de iniuriis factis inter dominum et Robertum sub bulla papali
- 35 R (104) Pro affinitate contrahenda cum Roberto sub bulla papali
- R (105) Quod dominus habeat excusatum archiepiscopum Coloniensem de
veniendo ad servitium domini sub bulla papali

1045. ^v) nr. (87) mutato ductu scriptum R. ^w) s corr. ex m R. ^x) sub — papali mutato stilo
scriptum R. ^y) occasione R.

- 40 (85) Deperdita; cf. supra ad nr. 781. (86) Deperdita; cf. supra ad nr. 751. (87) Videtur esse
fragmentum autographi, quod servatur in AC, supra nr. 793. (88) 1312. Iun. 19. Est autographon
tabularii Roncioniani Pisani (AR) nr. 608, supra nr. 792; cf. inscriptionem. (89) Deperditum.
(90) 1311. Iul. 4. Est autographon AC nr. 1363, supra nr. 648; cf. inscriptionem. (91) Deperditum.
(92) 1312. Ian. 3. Est autographon AC nr. 1373, supra nr. 725; cf. inscriptionem. (93) 1310. Iun. 27.
45 Est autographon AC nr. 1327, supra nr. 390; cf. inscriptionem. (94) Deperditum. (95) 1311. Dec. 18.
Est autographon AC nr. 1370, supra nr. 718; cf. inscriptionem. (96) Deperditum. (97) 1311. Mart. 4.
Autographon hoc deperit. Adhibuimus minutam tabularii Vaticani supra nr. 588. Cf. supra. (98) 1309.
Mart. 27. Est autographon AC nr. 1302 ineditum. Cf. etiam inscriptionem supra pag. 518 not. 1.
(99) Deperditum; cf. supra pag. 706 not. 2. (100) Deperditum esse videtur; sed cf. supra ad nr. 752.
50 (101) Deperditum esse videtur; sed cf. supra nr. (88) et ad nr. 792. (102) Deperditum; cf. supra ad nr. 726.
(103) 1312. Iun. 19. Est autographon AC nr. 1375, supra nr. 791; cf. inscriptionem l. c. (104) Deper-
ditum esse videtur; sed cf. supra ad nr. 752. (105) 1311. Dec. 29. Est autographon AC nr. 1373, supra
nr. 722; cf. inscriptionem.

- R (106) Papa significat domino quod mittit sibi legatum et cardinales pro coronatione imperii sub bulla papali
- R (107) Quod dominus faciat forbaniri de Lombardia illos de Ferraria sub bulla papali
- R (108) Pro Symone de Colubiano ac Iacobo et Petro de Vercellis sub bulla papali 5
- R (109) Li compes de Gile le^z tresurier dou IX jour de Fevrier juques au coronement l'emperour a Rome
- R (110) Computus domini Symonis Phi(lippi) f(actus) coram domino cancellario
- R (111) Octo instrumenta publica de fidelitate singularium personarum Astensium 10
- R (112) De conventionibus habitis^a pro domino de la Scala de Verona
- R (113) De concordia inita inter regem Francie et regem Albertum pro se^b et successoribus suis sub sigillo regis Francie^c
- R (114) Littera ducis Rud(olphi) de restitutione cast(ri) Adelnburg
- R (115) Littera conventionis habite inter dominum et duces Austrie super quibusdam bonis in Alsacia et vallibus Switz sub sigillo ducis 15
- R (116) Procuratorium domini missum ad regem Robertum pro firmandis matrimonio et unione sub sigillo domini
- cur × (117) Instrumentum debiti et obligationis episcopi Leodien(sis)
- R (118) De promissione singularium personarum Astensium et iur(amento), quod assistent domino in omni honore et utilitate domini et imperii facta^e vicario Astensi pro domino^e 20
- R (119) Instrumenta de quibusdam requisitionibus factis comuni Brixie ex parte domini
- R (120) De^f capellania Sancti Iohannis baptiste in Ian(ua)^f 25
- * f. 31^r. R (121) *De emptione reddituum apud monasterium Sancte Katerine in Ian(ua) ordinis Sancte Clare
- R (122) De recognitione domini Aymaris de Peitiers de solutione II^m libr. Tur. sibi facta
- R (123) De quibusdam conventionibus ducis Austrie cum domino 30
- R (124) Transcriptum^g de conventionibus inter dominum et regem Francie
- R (125) Transcriptum^g de conventionibus inter dominum et regem Francie
- cur × (126) De tractatu matrimonii de filia domini cum filio Roberti

1045. ^{a)} supra lineam add. R. ^{b)} pro se supra lineam add. R. ^{c)} sub — Francie mutato stilo post add. R. ^{d)} praecedit duc delet. R. ^{e)} facta — domino stilo omnino mutato post add. R. ^{f)} De — Ian(ua) mutato stilo scripta R. ^{g)} Tran postea antepositum R. 35

(106) 1311. Iul. 8. Est autographon AC nr. 1364, supra nr. 649; cf. inscriptionem. (107) 1311. Aug. 10. Est autographon AC nr. 1365, supra nr. 650; cf. inscriptionem. (108) Deperditum. (109) 1312. Iun. 29. Est autographon AR nr. 708, apud Bonaini l. c. II, 293 nr. 183 et infra in Appendice Apocharum rationum camerae et thesaurariae. Cf. inscriptionis fragmentum. (110) 1311. Iul. 3. Est autographon AR nr. 615, apud Bonaini l. c. II, 286 nr. 181 et infra in Appendice Apocharum. Cf. inscriptionem. (111) 1310. Oct. 27.—1311. Febr. 20. Servantur omnia autographa in AR nr. 644. 649. 651. 652. 653. 655. 669. 711. Nr. 651. 652 v. supra nr. 468; nr. 652 supra nr. 471; nr. 655 supra nr. 472; reliqua praebet Bonaini l. c. I, 50 sqq. nr. 40. 48. 55. 70. 102. Cf. infra nr. (118). (112) 1311. Febr. 4. Est autographon AR nr. 706, supra nr. 572; cf. inscriptionem. (113) 1299. Aug. Est autographon AC nr. 1281, supra nr. 74 sub P. (114) Deperditum. (115) Litterae ducis deperditae sunt. Litteras regis quae correspondent v. supra nr. 636. (116) 1312. Mart. 10. Autographon hoc deperditum est; v. supra nr. 751. (117) Deperditum. (118) 1311. Febr. 18. Est autographon AR nr. 710, apud Bonaini l. c. I, 147 nr. 101; cf. inscriptionem. (119)—(122) Deperdita. (123) Num intelligantur apographa variorum documentorum AC nr. 1350 aut nr. 1366, nescio. Cf. supra ad nr. 635 et 636. (124) et (125). Cf. supra pag. 578 not. 1. (126) Cf. supra ad nr. 751. 45 50

- R (127) Due^h littere domini de ratificandis conventionibus cum rege Francie post coronationem imperii
- cur̄ × (128) De investitura archiepiscopi Arelatensis
- R (129) Littera papalis de evocatione regis Boemie ad consilium Vien(ense)
- 5 R (130) Notula litterarum missarum per dominum pape de facto Urbis etⁱ qualiter Robertus et Iohannes et Column(enses) iam contrariabantur domino
- cur̄ × (131) Privilegium Bonifacii pape de absolutione iuramentorum a quibuscunque personis factorum in preiudicium^k regis Romanorum et imperii
- R (132) Littera papalis contra Templarios directa domino de ipsis capiendis
- 10 R (133) Quod dominus veniat ad consilium littera papalis
- R (134) Littera^l regis Francie in qua constituit procuratores ad compromittendum cum domino.

1046. INDICULUS LITTERARUM IN GUARDAROBA IMPERATORIS INVENTARUM.

- 15 *Indiculus servatur ibidem f. 32. Charta eandem praebebat signum chartarii ('Wasserzeichen')¹ ac nr. 1045, diversum a signo chartae infra nr. 1050. Edidit Doenniges l. c. II, 116 sub nr. 1. Denuo contulimus. (P. deest.)*

Hee sunt littere que fuerunt invente in gardaroba domini et que fuerant in custodia domini Gossuini capellani domini et que remanent in

- 20 Pisis cum aliis litteris domini:

- (1) Primo littera promissionis facte domino per eius matrem
- (2) Instrumentum donationis facte per dominum Treveren(sem) domino
- (3) Littera quitationis facte per dominum Volerand(um) domino de comitatu
- (4) Littera de partagio dato per dominum domino Volerando
- 25 (5) Littera de concessione facta per dominum domino Gossuyno de canonicatu Aretii
- (6) Littera de quitatione facta domino de debitis per diversas personas
- (7) Tria paria litterarum de electione domini in regem Romanorum
- (8) Commissio facta per marchionem Brandenburgensem de electione domini in regem
- (9) Littera ducum Saxonie de commissione facta per eos de electione domini in
- 30 regem.

1045. ^{h)} Due postea antepositum R. ⁱ⁾ et — domino stilo omnino mutato R. ^{k)} cium corr. ex cone R. ^{l)} Littera postea antepositum stilo omnino mutato R.

- (127) 1311. Mai. 8. Cf. supra pag. 576 not. 1. (128) 1312. Iul. 5. Autographon deperditum est. Imbreviaturam v. supra nr. 827. (129) 1308. Aug. 12. Est autographon AC nr. 1298, quod notat 35 Ficker l. c. pag. 62 nr. 37 (= pag. 198). In verso leguntur: littera papalis de evocatione regis Boemie ad concilium Vieñ; cf. supra. (130) Deperdita est; cf. supra ad nr. 791. (131) Autographon deperit. Sed cf. supra nr. 179 et pag. 712 inter Addenda. (132) 1309. Aug. 7. Est autographon AR nr. 610, supra nr. 300; cf. inscriptionem. (133) = (56); v. supra. (134) 1310. Iun. 23. Est autographon AC nr. 1326, supra nr. 352.

- 40 1) Signum simile v. Briquet 'Papiers et filigranes des Archives de Gênes' (Genève 1888 = 'Atti della Società Ligure di storia patria' XIX, 2) nr. 592; eiusdem 'Les Filigranes. Dictionnaire historique' II (1907) nr. 4595 (Ianuae a. 1313).

- (1) Deperditum. (2) 1308. Mart. 28. Est autographon AC nr. 1306, quod edidit Ficker loco supra ad nr. 237 citato pag. 58 nr. 37 (= W. SB. pag. 194). Cf. inscriptionem l. c. (3) — (6) Deperdita. 45 (7) 1308. Nov. 27. Deperdita. Cf. supra ad nr. 262 et K. Zeumer 'Die Goldene Bulle Kaiser Karls IV.' (= 'Quellen und Studien zur Verfassungsgeschichte des Deutschen Reiches in Mittelalter und Neuzeit' II, 1) partis I. cap. 3. (8) 1308. Nov. 10. Est autographon tabularii regii Florentini 'Prov. Strozzi-Uguccioni', quo saeculo XIX. venit, certe olim Pisis asservatum, quod edidimus supra nr. 261. (9) Deperditum. Notarimus supra ad nr. 261.

1047. MANDATUM DE HOSTE FACIENDA.

1313. Aug. 1.

Servatur solum exemplar Interamnensibus missum, cuius autographon in tabulario communis eiusdem iam olim descripserunt Pabst itemque Bethmann. Sigilli, quod dorso impressum fuisse opinari licet, vestigia desiderantur. Inscriptionem praebet: Dilectis devotis suis potestati, consilio et communi Interamnensi etc.¹ Edidit etiam ex veteri libro typis impresso Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 464 nr. 658. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilectis devotis suis . . potestati, consilio et communi Interamnensi gratiam suam et omne bonum.

Aug. 15. Cum iam simus in procinetu dirigendi duce Deo versus Romam pro magnis et arduis nostris et imperii negotiis gressus nostros et ibi circa XV. diem presentis mensis Augusti cum magno et victorioso exercitu nostro non solum per terram, sed etiam per mare proponamus esse, devotionem quam vos ad maiestatem nostram habere confidimus attente requirimus et rogamus, quatinus armatorum comitivam quam poteritis dictis die et loco vel saltim extunc sine dilatione, ubi nos esse audieritis, ad nostram celsitudinem transmittatis, vestre dilectionis et devotionis affectum, quem ad nos et imperium habetis, hac vice per operum evidentiam ostensuri et speraturi vos a nobis exinde consequi gratiam et honorem.

Dat. Pisis, Kal. Augusti, regni nostri anno quinto, imperii vero secundo.

1048. RECEPTIO COMITUM DE CAMINO IN GRATIAM.

1313. Aug. 4.

Servatur inter Acta registrata R Bernardi de Mercato, eius manu ut videtur scripta, Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 3 nr. 23' (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra ad nr. 563) fol. 11. 12. Edidit Doenniges l. c. II, 89 nr. 36. Denuo accuratissime contulimus. — Böhmer, Reg. Heinr. 562. (P. deest.)

Anno nativitatis Domini MCCCXIII, indie. XI, die quarta Aug., Pisis in ecclesia fratrum Predicatorum, presentibus^a venerabili patre fratre Odone Pisano archiepiscopo, Franceschino marchione Malespine, Hug(utione) de Marsano, Iohanne de Vinstinga, Iohanne Parguie de Lucca, Conradino marchione Malespine, Berthol(do) comite chambarlengo testibus ad hoc rogatis et vocatis.

(1) Veniens coram domino imperatore^b dominus frater Odoardus ordinis Cisteriensis^c procurator domini Ardengi de Ardengis de Parma militis et familiaris domini Guecellonis de Camino Cenetensis comitis, sicut apparet de procuratione huiusmodi per cartam scriptam manu Odorici de Petra notario sub anno Domini MCCCXIII, ind. XI, die XVII. Iunii² et etiam procurator domini Serravalli de Camino, sicut apparet per

1048. ^a) supra lineam R. ^b) veniens — imperatore supra lineam R. ^c) sic R.

1) Inscriptionem posuimus ex 'Actis imperii' l. c. 2) Servatae non sunt.

cartam scriptam manu Iacobi Alberti de Bibano notario sub anno a nativitate Domini
 MCCCXIII, ind. XI, die XXV. Iunii¹, et etiam procurator domini Guecelonis de Camino
 comitis Cenetensis^d ac civitatis Feltri et Beluni capitanei generalis, prout apparet per
 instrumentum scriptum manu Bernardi Girardi de la Petra de Serravalle notario sub
 anno Domini MCCCXIII, indict. XI, die XXI. Iunii¹, procuratorio nomine pro hiis omnibus
 asseruit ac iuramento firmavit dicta procuratoria et mandata recepisse de consensu et
 mandato sui superioris, cum omni humilitate et reverentia misericordiam postulavit pro
 predictis quorum est procurator et quolibet predictorum de omni offensa et iniuria, quam
 olim quocumque iure, modo et causa intulissent contra imperatoriam maiestatem et eius
 subditos et fideles, maxime super illis et de illis excessibus, de quibus contra ipsos
 extitit inquisitum per ipsum serenissimum principem et de quibus condempnati fuerunt
 per eundem serenissimum principem, sicut in actis imperialis aule seriusius continetur,
 et etiam de inobediencia et rebellione ipsorum, in quibus contra imperatoriam maiestatem
 haecenus perseveraverunt, offerens predictos quorum est procurator et quemlibet eorum
 ad omnia mandata dicti serenissimi principis et eiusdem omnimode voluntati. (2) Qui
 serenissimus princeps cupiens quoslibet errantes ad viam reducere veritatis, dictum pro-
 curatorem ipsorum procuratorio nomine pro eis benigne recepit. (3) Et ipse procurator
 procuratorio nomine predictorum ex certa scientia promisit et convenit dicto domino
 imperatori sollempniter et legitime recipere pro se et successoribus suis et Romano
 imperio, quod predicti quorum est procurator et quilibet predictorum stabunt et parebunt
 omnibus et singulis mandatis eiusdem de dictis et super dictis excessibus in condemp-
 natione de iis facta in scriptis, et generaliter eiusdem libere voluntati parebunt in
 omnibus et per omnia de personis et bonis eorum et cuiuscunque eorum, sicut eisdem
 vel alicui eorum mandabitur. Ipsos et eorum bona eiusdem serenissimi principis libere
 voluntati submittens sub pena averis et corporis et persone arbitrio ipsius principis aufe-
 renda, promittens sub pena predicta, quod predicti quorum est procurator et quilibet
 ipsorum predicta omnia et singula et infrascripta approbabunt et confirmabunt et rata
 et firma habebunt et tenebunt et contra non facient vel venient ullo tempore, de qua
 approbatione et ratificatione fieri facient publicum instrumentum, quod dicto domino
 imperatori transmittent quam citius poterunt. (4) Et insuper dictus procurator nomine
 quo supra promisit dicto domino imperatori sollempniter recipienti ut dictum est et ad
 sancta Dei euangelia iuravit super animas predictorum quorum est procurator tactis
 euangelis sacrosanctis corporaliter, dicens, confitens et asserens

dictum dominum imperatorem esse et esse debere ipsorum Guecelonis, Seravallis
 et Ardingi legitimum, verum et naturalem dominum sine medio. Quod ipsi Guece-
 linus, Serravallus et Ardingus et quilibet eorum ab hac hora inantea perpetuo erunt
 boni fideles et obedientes dicto domino imperatori et eius successoribus et Romano
 imperio. Et quod non erunt in facto, dicto vel consilio, quod ipse dominus imperator
 personam, vitam aut membrum aut honorem perdat aut quod mala captione defineatur.
 Et si ipsi vel aliquis eorum seiverint aut seiverit aliquam personam aliquid predictorum
 committere vel facere volentem, pro posse impediunt et distornabunt. Et si impedire
 vel distornare non possent, illud quam citius poterunt per se vel per eorum nuncium
 aut litteras denunciare curabunt dicto domino imperatori. Et quod imperium et terras
 imperii pro posse suo deffendent, manutenebunt et iuvabunt, et quod deinceps . . .
 . . . dominio et imperio ipsius domini imperatoris et omnes fideles imperii de presenti
 guerra et de quacunque alia, quam ipse dominus imperator habet seu haberet in
 futurum. Et ad recuperandum terras et iura imperii ipsum dominum imperatorem

1048. ^d) cetinensis R. ^e) sequitur lacuna trium verborum spatium praebens R; forsitan coniiciendum:
 adiuvabunt omnes de.

1) Servatae non sunt.

pro posse ipsorum iuvabunt. Consilium quod ab eis vel altero eorum petierit, ei fideliter bonum et iustum dabunt. Secreta si qua eis imposuerit, in credenciam tenebunt et nulli manifestabunt sine eius licentia speciali. Et hec et alia, que in forma fidelitatis nova et veteri continentur, facient et observabunt bona fide sine fraude.

(5) Qui dominus imperator predictis sic promissis [et] iuratis ut superius continetur, predictam condemnationem et processum et sententiam contra predictos latam et factam ad sue voluntatis arbitrium suspendit et interim ipsos et quemlibet eorum in integrum restituit ad omnes honores, dignitates, iura et bona et cetera alia, quibus privati erant per sententiam antedictam, observando eosdem omnia et singula suprascripta, que per dictum eorum procuratorem superius sunt promissa.

10

1049. PETITIO GERARDI DE INSULA.

(inter 1312. Iul. — 1313. Aug.)

Signo chronologico carens servatur inter Heinrici VII. archivi reliquias Pisis in tabulario capituli maioris ecclesie nr. 853 signata. In verso legitur: Petitiō domini Gerardi. Ad modum supplicationum, quae curia papali porrigebantur, omnino concepta est. Edidit minus recte Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 277 nr. 179. Denuo contulimus. (P. deest.)

Supplicat vestre imperatorie magestati Gerardus de Insula beneficiatus in monasterio Sancti Alexandri Parmensis fidelis vester, quatinus sibi specialem gratiam facientes de canonicatu et prebenda non sacerdotali ecclesie Sancti Donnini de Burgo Parmensis, si qua vacat ad presens nulli alii de iure debita vel quam primum ad id obtulerit se facultas, de munificentia imperialis celsitudinis dignemini providere eidem. Non obstante quod in dicto monasterio et in ecclesia Sancte Cecilie Parmensis ac ecclesia Sancti Iacobi de Fotigo Parmen. dioc. beneficia noscitur obtinere, cum aliis non obstantibus et clausulis oportunis. Executoribus ad hec specialiter deputatis.

25

1050. INVENTARIUM IOCALIUM ET CLENODIORUM IMPERATORIS.

1313. Aug. 27.

Triduo post mortem imperatoris, dum comites Pisas redire properant, in ecclesia S. Vincentii iuxta mare Tyrrhenum hoc inventarium confectum est. Manu Bernardi de Mercato scriptum servatur inter R eius Collectanea et acta Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604) fol. 36. More litterarum clausurarum complicatum erat, itemque sigilli vestigia tenuissima adesse videntur¹.

¹ Charta praebet signum chartarii diversum ab illo supra pag. 1085 not. 1 citato. Est potius Briquet l. c. nr. 185; l. c. II nr. 7477 (Pisis a. 1313).

35

*Edidit Doenniges l. c. II, 91 nr. 37. Nos documentum memorabile denuo accuratissime contulimus*¹. (P. deest.)

*In nomine Domini amen.

* f. 36.

Anno a nativitate Domini MCCCXIII, die vigesima septima Augusti, factum est
5 inventorium de iocalibus et elenodiis domini imperatoris, inventis in IIII cofinellis apud
Sanctum Vincentium Pisane dyocesis, presentibus testibus infrascriptis. Que recepit
dominus Henricus de Flandria per manus domini Thome de Septemfontibus.

- (1) Primo pomum aureum cum cruce aurea
- (2) Item ceptrum aureum cum aquila superstante
- 10 (3) Item unam parvam coronam auream cum formis lilyorum et safiris, esmeraldis
et margaritis, balays
- (4) Item III furcas et VII coqueliaria aurea
- (5) Item unam virgam argenteam esmaltatam cum aquila lapidis preciosi^a blavi in
capite
- 15 (6) Item XLVII coqliaria argentea
- (7) Item unam petiam samisii rubei virgati
- (8) Item X paria litterarum sub sigillo regis Trinacie de conventionibus habitis
inter dominum imperatorem et ipsum de matrimonio et confederatione²
- (9) Item IX paria litterarum sub sigillo comitis de Claromonte de eisdem negociis³
- 20 (10) Item X privilegia sub bulla papali de indulgenciis concessis domino imperatori⁴
- (11) Item unum parvum cyphum argenteum deauratum cum pede et coopertorio
- (12) Item unum ciphum argenteum deauratum super pede et copertorio esmaltatis
intus et extra
- (13) Item unum ciphum argenteum deauratum cum pede et copertorio seminatiss
25 esmalliis
- (14) Item X ciphos argenteos si[g]natos armis domini episcopi Leodiensis^b
- (15) Item unum ciphum argenteum deauratum cum pede et copertorio seminatiss
esmaltis
- (16) *Item unum urceum de argento deaurato seminatum esmaltis.

* f. 36^v.

30 Presentibus domino Henrico de Spanehem, domino Hugone de Ghoronzekes, domino
Egidio de Marcellis thesaurario, domino Iohanne de Ponteneria milite, Iohanne de Leodio
testibus et nobis Bernardo de Mercato et Gerardo Burgondo notariis ad hoc vocatis
et rogatis.

1050. ^a) preciosis *R.* ^b) domini — Leodiensis *mutato ductu adiecta R.*

35 1) *Eidem folio 36^v inverso ordine, quo ipsum Inventarium exaratum est, postea inscripsit Bernardus
imbreviaturam cuiusdam instrumenti a. 1313. Sept. 8 confecti, quam hic in adnotatione ponere liceat:* Eodem Sept. 8.
anno in festo nativitatis beate Marie virginis, Pisis ante domum ser Pardi Freneti notarii, presentibus
Perrov[e]to de Lugduno, Perroveto^a de Ambilliaco Geben. dyoc., Perroveto^a de Morvaz eiusdem dyoc.
Et^b Perrovetus de Lovanello filius quondam Aymonis de Lovanello Geben. dyoc. confitetur se debere
40 Iohanni dicto Gaudiebion^c de Mucellis Geben. dyoc. ex causa mutui sex florenos auri et V^d Turo-
nenses, quos iuravit sub obligatione omnium bonorum suorum solvere eidem creditori ad festum^e
nativitatis beati Iohannis baptiste proxime venturum, ubicunque fuerit requisitus ante vel post dictum
terminum, cum dampnis annuis^f etc. Ren(unciis) etc. Facta et tradita dicto creditori. 2) *Sunt*
litterae supra nr. 1045 sub nr. (20) — (29). 3) *Sunt litterae l. c. sub nr. (11) — (19).* 4) *Sunt privi-*
45 *legia l. c. sub nr. (71) — (80).*

1314.
Jan. 24.

^a) perroveto *R.* ^b) sic *R.* ^c) b supra lineam add. *R.* ^d) corr. ex VII *R.* ^e) sequitur
pasche delet. *R.* ^f) videtur esse scriptum annuis *R.*

- (17) Item unam bursam, in qua erant plures anuli, videlicet II cum duabus safiris et unum cum I balay et unum cum esmaralda coloris viridi et albi et I cum uno chamahe et I cum I turkeze et I lapidem crapandinam in circulo aureo
- (18) Item I sigillum secreti de uno safirii posita^b in auro^c
- (19) Item unum anulum cum uno bono rubino quem solet^d portare in digito 5
- (20) Item unam picedem auream seminatam parvis lapidibus preciosis
- (21) Item in uno parvo cofinello unum monile aureum cum una margarita in medio
- (22) Item unum agnum Dei argenteum esmaltatum
- (23) Item unum agnum Dei de plumbo
- (24) Item unum barrile barmilum argenteum cum una cruce pendente pro reliquiis 10
- (25) Item unam crucem auream parvam pro reliquiis.

1050. ^{b)} sic R. ^{c)} posita in auro *mutato stilo scripta R.* ^{d)} corr. ex scilicet R.

APPENDIX I.

ACTA IUSTITIARIORUM CURIAE.

Iustitiariorum curiae acta tempore Alberti regis emanata nr. 1051—1084, partim hucusque inedita collectim hic proponimus. Sunt triginta sententiae ac mandata iudicis curiae ipsius vel substitutorum, quatuor scripta varia iudici curiae porrecta.

Iustitiariorum sub Heinrico VII. rege vel tempore vicariatus generalis nomine Iohannis regis Bohemiae fungentium sequuntur acta nr. 1085—1098. Sunt decem sententiae ac mandata iudicis curiae vel substitutorum, quatuor scripta varia iudici curiae porrecta.

¹⁰ *De quorum indole cf. ea quae disseruit Vancsa loco supra ad nr. 168—172 citato pag. 19 sq., qui undeviginti temporis Alberti regis, quatuor tantum temporis Heinrici VII. documentorum cognitionem habuit.*

1051. SENTENTIA DE ECCLESIASTICIS
A IUDICE SAECULARI NON PROSCRIBENDIS.

15

1298. Nov. 21.

Denuo descripsimus autographon tabularii regii Dresdensis. In sigillo dorso impresso hae adhuc litterae leguntur: S' : : CV LBERTI : . . i : G . . . I . . : OMANOR E Ediderunt iam olim Schoettgen et Kreysig 'Diplomataria' I 779. (P. deest.)

20

Ich grave Herman von Sulz saz ze gerihte an mins herren stat des Römischen kunges Albrehtes unde tûn kunt, daz dem . . abte von Volkolderode ist ein gemeine urteile erteilet, daz kein weltlich rihter keinen geistlichen man mit rehte in die aht getûn mag. Des gib ich im ze gezuge des gerihtes brief.

25

Dirre brief wart geben ze Nürenberk, an dem Fritage vor sant Katherinen tage, do man zalte von Gottes geburte zwelfhundert jar nunzig jar unde in dem ahteden jare.

1052. SENTENTIA PRO DUCIBUS DE TECK.

1299. Apr. 29.

*Ineditam proponimus ex autographo tabularii regii Stuttgardiensis benivolenter transmissio. Trium sigillorum lora membranacea adsunt, parvissimis fragmentis servatis sigilli secundi itemque tertii, in quo adhuc leguntur: ONIS * (P. deest.)*

(1) Ich grave Herman von Sulze der hofrihter mines herren dez Romschen küniges Albrethes tiûn kunt, daz solich missehelle als ist gewesen zwishain dem herzogen Hermanne von Tecke an ainem teile unde^a dem herzogen Symon von Tecke, Cûnraten, Ludewigen unde Friderichen sinen brüdern an dem andern teile umbe solche gûlte unde schaden, die der herzoge Herman von Tecke von der vorgeanten brüder unde von ir vater wegen hate, daz hant sie beidenthalp mûtwilleliche gelaizen an mich graven Hermanne von Sulze, an Heinrichen Stainbizen von Ezzelingen, an Marquart den burgermaister von Ezzelingen, unde sol ietweder teile ainen sinen diener dar zû geben unde suln die vier Heinrich Stainbize, Marquart der burgermaister unde die zwien die zû in werdent geben ervarn die gûlte unde den schaden, als vor geschriben ist. Unde swaz die vier man oder der mereteil under in dar umbe ervarnt unde haizent, dez suln sie beidenthalp gehorsan sin. Ist aber daz daz sie zerhellent unde weder alle vier noch der mereteil uberain koment, so sol ich grave Herman von Sulze dar zû komen unde an swelhen dingen die vier oder der mereteil under in niht sint uberain komen, swaz denne wir viumf oder under uns viumfen der mereteil dar umbe ervarnt unde haizent, dez suln beidiu teile gehorsan sin unde suln ouch dem herzogen Hermanne von Tecke unde sinen burgen da von helfen beidiu von gûlte unde von schaden. (2) Ez ist ouch geteidingete daz da diu vorgeanten kint oder ir burgen haft sint umbe hobgûte oder umbe schaden vur den herzogen Hermanne von Tecke, swa daz ist da sol in der herzoge Herman von Tecke von helfen, als die viumf man oder der mereteile under in sprechent oder haizent. Unde hant dar umbe die vorschribenne kint gesezzet ze rehtem phande dem herzogen Hermanne von Tecke die burg ze Gûtenberg unde die halben burg ze Tecke unde dar zû sol er warten uf diu kint unde uf allez ir gûte, daz sie in unde alle sin burgen ledigen unde lösen âne schaden, unde swenne daz geschitte, so sol in herzoge Herman von Tecke ir bûrge wider antwurten. Unde hate herzoge Herman von Tecke den vorgeanten kinden dar umbe ze burgen gesezzet graven Gozen von Thuwingen unde graven Cûnraten von Landowe. (3) Die vorgeanten kint hant ouch gelopt unde verjehen, daz sie biz zant Martins tage der nu nahste kumet unde dânnan uber viumf jar bi an ander suln sin, daz sie ir liute unde ir gûte nit tailen suln, unde suln ouch ir liute unde ir gûte ainem oder zwein die der kinde diener sin enphelhen nach dez herzogen Hermans râte von Tecke unde graven Gozen von Thuwingen unde suln die selben phleger von der kinde gûte unde von ir gûlte gelten der kinde schulde, swa ez aller nôtest ist. (4) Die phleger suln ouch wider rechenen herzogen Hermanne von Tecke unde grave Gozen von Thuwingen unde den kinden zwierunt in ieclichem jar, ze ainem mal umbe sant Martins naht unde zû dem andern mal umbe sant Gerigen tag. Unde swenne denne herzogen Hermanne von Tecke unde graven Gozen von Thuwingen dunket, daz die phleger den kinden niht rehte tiûn, so suln diu kint us ir diener ander phleger nemen nach dez herzogen Hermans rate von Tecke unde nach graven

Gozen rate von Thuwingen. (5) Unde daz allez daz hie vor geschriben stat kunt si unde stäte belibe, so han ich grave Herman von Sulze der hofrihter dez gerihtes insigel, wan ez vor gerihte verjehen wart, an disen brief gehenket unde herzoge Herman von Teecke sin insigel von sinen wegen unde herzoge Symon von Teecke mit 5 siner brüder willen von sinen unde siner brüder wegen sin insigel ouch dar zū an disen brief gehenket.

Dirre brief wart geben ze Hagenowe, an der nahsten Mittewochen vor sant Walburge tage, do man zalt von Gotes gebiurt zwelfhundert jar niunzig jar unde in dem niunden jar.

1053—1055. SCRIPTA PRO ECCLESIA GOSLARIENSI.

1299. (ante Mai. 21). — Iul. 1.

1053. CITATIO PARTIS. (ante Mai. 21).

Repetimus editionem, quae ex apographo coaero tabularii civitatis Goslariensis parata
15 *est 'Urkundenbuch der Stadt Goslar' II, 547 nr. 566. (P. deest.)*

Frou Elizabeth graven Reinboltes seligen elich wirtin von Solmisse unde Reinbold uwer sun, ir sulent antworten ze hove mester Iacobe des Romischen kuniges Albrethes scriber an dem Samstage vor sente Urbanes tage.

Mai. 23.

1054. SENTENTIA IUDICIS CURIAE. Mai. 22.

20 *Item l. c. II, 549 nr. 568 ex apographo coaero¹. (P. deest.)*

Ich grave Herman von Sulz der hoverichter mins herren des Romischen kuniges Albrehtes tun kunt allen den, die dissen bref sehent oder hörent lesen, daz Reinbold

1) *In adnotatione ponere liceat scriptum regis Alberti, quod ad easdem res spectat, Mai. 21 datum (l. c. II, 548 nr. 567 ex autographo, cuius sigilla adhuc pendent; Reg. Albr. 181):*

25 Nos Albertus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ad universorum notitiam cupimus pervenire publice profitendo, quod nobilis vir Reimboldus filius quondam Reimboldi comitis de Solmez citatus ad instantiam honorabilis viri magistri Iacobi canonici Goslariensis, notarii nostri dilecti, procuratoris legitimi honorabilium virorum . . prepositi, . . decani et capituli eiusdem ecclesie ad nostre presentiam maiestatis in figura iudicii pro se et pro nobili domina Elizabeth relicta predicti 20 Reimboldi comitis, matre sua similiter citata, sicut procurator ab ipsa legitime constitutus nomine suo et nomine procuratorio pro ipsa matre sua coram maiestate nostra et in presentia venerabilis Gerhardi Maguntini archiepiscopi principis nostri karissimi asseruit et recognovit publice profitendo, quod super curte Mengede et bonis ad ipsam pertinentibus, super quam ipsos idem magister Iacobus impetivit, ipse et mater eius predicta se nunquam intromiserunt nec receperunt seu habuerunt aliquid 35 ab eadem. Renuntiavit nichilominus idem Reimboldus pro se et prefata Elizabeth matre sua et ipsorum heredibus omni iuri, actioni et impetitioni, que sibi in memorata curte Mengede competunt vel videntur competere inantea, simpliciter et expresse. In cuius rei testimonium et perpetui roboris firmitatem sigillum nostrum una cum sigillo memorati Gerhardi archiepiscopi Maguntini presentibus est appensum.

40 Nos vero Gerhardus Dei gratia sancte Maguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per Germaniam archicancellarius rogatu prefati Reimboldi presentes litteras sigillo nostro iussimus communiri.

Actum et datum apud Oppenheim, XII. Kalendas Iunii, indictione XII, anno Domini M ducen-tesimo nonagesimo nono, regni nostri anno primo.

froun Elizabet sune grave Reinboldes seligen elich wirtin von Solmesse kûm vur mich, do ich ezo gerichte sas unde verjach fur sich unde vur sine mutter, daz er den dechan unde daz capittel unde daz goteshus zu Goslar unde alle ir erben der vorgeanten von Solmize niht wêllen irren mid kheiner slachen dinge an den hove zu Mengede unde svaz dazzo horet, wan de selben gud ze rechte sint des stiftes ze Goslar unde von deme verzihende. Daz Reinbold von Solmisse hat getan vur sich unde vur sine mutter unde vur alle ir erben. Darumbe hat meister Iacob mins herren des Rûmischen kuniges Albrehtes scriber, der^a ein tumhere ist ze Goslar, de vorgeanten von Solmisse ledich gelazen der elage, alse er se geladen hete vor mins herren gerichte des Rumischen kuniges Albrehtes.

Der brief wart geben an dem Vritage vor sent Urbans, do man zalte von Gotes geburte zwelfhundert jar nunzig jar und in dem nundem jare.

1055. SENTENTIA EIUSDEM ALTERA. *Iul. 1.*

Item l. c. II, 550 nr. 570 ex duobus autographis. Sigillum prioris haec verba praebet: .: IV . . . IS : CVRIE : A . . . ERTI : DEI : . RA . . A : VM : RE . . S. 15

Sigillum alterius desideratur; in verso leguntur: Inductio in possessionem¹.

(P. deest.)

Ich grave Herman von Sulz der hoverihter mins herren des Rûmischen kunges Albrehtes enbute hern Rûdeger von dem Werde minen grûz unde gebut ju von mins herren gewalt des kunges, daz ir meister Iacoben mins herren sriber des Rûmischen kunges Albrehtes, der ein tûmherre ist ze Goslar, anleitet nach rechte uf den hof ze Valender dem man heisset des Kunges hof unde swaz zû dem vorgeantem hove gehôret, daran in irret unde hant lange geirret Cûnrat von Toneburk unde Herman sin brûder mit gewalt unde ane rechte. Unde gebut ju von mins herren gewalt des kunges, daz ir den vorgeanten meister Iacoben anleitet nach rechte, swa er uch wiset uf Cûnrates gût von Toneburk unde uf Hermanes gût sines brûder umbe zwei tûsent mark unde umbe vierzig mark Colnischer phenninge, darumbe si den vorgesriben meister Iacoben unde daz gotteshûs ze Goslar hant mit unrechte geschadiget

1054. ^{a)} des ed.

¹⁾ *Item ponimus scriptum regis Alberti Nov. 9 datum (l. c. II, 551 nr. 571 ex transsumto a. 1320. 30 Apr. 19 facto; Reg. Albr. 230):*

Albertus Dei gratia Romanorum rex semper augustus strenuo viro Rudengero de Insula fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Cum honestus et discretus vir magister Iacobus curie nostre notarius, procurator et canonicus Goslariensis ecclesie, nomine honorabilium virorum prepositi, decani et capituli predictae ecclesie contra nobiles viros Conradum et H(ermannum) de Toneburg et alios fratres et coheredes eorum per sententiam obtinuerit in nostra curia iuris ordine in omnibus observato, quod ipsum in possessionem curie de Valendir cum suis pertinentiis universis, que Regalis curia vulgariter appellatur, mittere debeas corporalem, in qua quidem curia quondam Hermannus pater eorum de Tuneburg gravem predicto capitulo ecclesie Goslariensis iniuriam intulit et predicti fratres et coheredes eorum eidem patri ipsorum in vicio succedentes eosdem gravius Dei timore postposito in animarum suarum periculum non desinunt molestare, obtinuit eciam magister Iacobus procuratoris nomine per sententiam, quod pro duobus milibus marcarum et quadraginta marcis Coloniensibus, quas idem fratres et eorum pater de predicta curia et eius pertinentiis indebite perceperunt, in possessionem bonorum ipsorum, ubicumque ostenderit, similiter mittere debeas personalem, propter quod fidelitati tue seriose committimus et mandamus precise volentes, quatinus sepedictum magistrum Iacobum in corporalem possessionem predictorum bonorum aut certum suum nuntium secundum latam sententiam mittere non omitas et defendas nostro et imperii nomine in eisdem.

Datum in Ezzelingen, V. Idus Novembris, anno Domini MCC nonagesimo nono, indictione XIII, regni nostri anno secundo.

uf den vorgenanten gûten, wan die elage hat meister Iacob vollevûret mit rehte unde mit gesammentem urteile von des gotteshus wegen unde des capitels von Goslar, da per vorgenante meister Iacob korherre ist. Unde do diz erteilet wart ze Gengembach, da waren bi min herre der bischof Peter von Basel, grave Albreht von Lewenstein,
 5 grave Heinrich von Zwainbruke, her Heinrich von Ohsenstein, der senger zû dem tûme von Strazburk, her Cûnrat von Liehtemberk, her Iohans von Wartenvels, her Cûnrat von Bûssenank, her Heinrich der marschalk von Bappenhein, her Iohannes der trûchsesse von Diessenhoven, her Iacob der voget von Frowenvelt, her Cûnrat von Ramswag, her Heinrich von Bannaker, her Bilgerin von Wagenberk, her Heinrich von Wilhein
 10 unde ander erber ritter genûge.

Der brief wart geben ze Gengembach, an der Mitwochen nach sant Iohannes tage baptisten, do man zalte von Gottes geburte zwelfhundert jar nunzig jar unde in dem nunden jare.

1056. 1057. SCRIPTA PRO MARESCALCO DE PAPPENHEIM.

(1299). Nov. 13.—1300. Febr. 3.

1056. TESTIMONIUM DE INDUCTIONE. (1299). Nov. 13.

Repetimus editionem, quam paravit Baumann 'Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins. Neue Folge' IV, 70 nr. 2 ex autographo tabularii principum Fürsten-
 20 *bergensium. Sigillum, quod olim linis pendebat, iam desideratur. (P. deest.)*

Dem edelin man graven Herman von Sûlz des kûnegis hofrichter enbeut ich Ulrich der amman von Wizenburg minen willegen dinst.

Ich dunt auch kunt, daz ich den edelen man hern Heinrich den marschaleh von Bappenhein geanlait han, alse mir gebotin ist von hof, uf graven Gebeharden von
 25 Hirzberg gût zû Blivelt und zû der Schonenowe, waz her da hat. Des ist me dan dri dage und sechs wochin. Daz sage ich uf minen eit.

Dirre brief ist gegeben an dem nehestin Fridag nach sande Martines dage.

1057. MANDATUM DE ASSIGNATIONE POSSESSIONIS.

1300. Febr. 3.

Item l. c. IV, 70 nr. 3 ex autographo eiusdem tabularii. Sigillum dorso im-
 30 *pressum erat. (P. deest.)*

Ich Cûnrat von Bussenank saz ze gerihte an mins herren stat des Rômischen kunges Albrehtes unde enbute Cûnrat dem schultheissen von Nûrenberk minen grûz unde gebut iu von mins herren gewalt des kunges, daz ir hern Heinrich den marschalk
 35 von Bappenhein setzent in sine nutzeliche gewer uf rehte unde in schirment nach rehte uf graven Gebehartes gût von Hirzberch, uf die gût ze Blienvelt unde ze Schônowe, waz er da hat, daruf in der amman von Wissenburk vormalles hat geanleitet umbe zwai hundert mark silbers, darumbe er von im mit unrehte ze schaden ist komen.

wan er hat erzugot mit sines anleiters offenen brieve also reht ist, daz er sine anleiti besessen hat me denne drie tage unde sehs wochen. Tûnt ir des niht, man rihtet von iu nah rehte.

Der brief wart geben an der Mitwochen nach unser Frowen tage der lichtmesse, do man zalte von Gottes geburte druzehenhundert jar.

1058. 1059. SCRIPTA IN CAUSIS CONTRA COMITEM DE FRIBURG.

1300. Mart. 7.—Iul. 13.

1058. INTIMATIO TERMINI. Mart. 7.

Dedit iam olim J. Ficker ex autographo tabularii Oenopontani (= Winkelmann 19 'Acta imperii inedita' II, 755 nr. 1083). Sigilli dorso impressi vestigia apparent. Nos editionem illam hic repetimus. (P. deest.)

Ich grave Herman von Sulz der hoverihter mins herren des Römischen kuniges Albrehtes tûn kunt, daz Nicolaus von Offenbach elage ist die dritte nach dem furgebot Mart. 23 gen graven Egen von Friburk an der Mitwochen nach sant Benedikten tage.

Der brief wart geben an dem Mentage vor sant Gregorien tage.

1059. SENTENTIA IUDICIS CURIAE. Iul. 13.

Item ex autographo eiusdem tabularii (= l. c. II, 757 nr. 1085). Sigilli vestigia apparent. (P. deest.)

Ich grave Herman von Sulz der hoverihter mins herren des Römischen kunes 20 Albrehtes tûn kunt, daz Iöselin dem Iuden von Tanne ist erteilet vor gerihte, daz er sol erzugon mit graven Egen hantfeste von Friburk, daz her Diethrich von Tüselingen, her Iacob der Serminzer, her Iohans von Tüselingen, her Rûdolf Böhant, Burkart der Turner, Cûnrat Hûbschman, Burkart Beler, Albreht der Lange unde Peter der mûnzmeister bürge wurden fur graven Egen von Friburk gen Abergolte dem Iuden Koppins 25 son von Runach, der im sine elage geben hat vor gerihte ze gewinne unde ze verluste. Unde swes graven Egen von Friburk sin hantfeste beseit, des sol er unde sine burgen Iöselin dem Iuden schuldig sin. Mag^a aber der vor genante grave Egen von Friburk bewisen, also reht ist, daz er die schult, swes in sine hantfeste beseit, vergolten habe, so sol er unde sine bürgen der schult ledig sin von Iöselin dem Iuden von der elage 30 wegen, also im vor gerihte geben hat Abergolt der Iude Koppins sun von Runach. Unde hab ich im dar umbe einen tak geben her ze hove ze erzugende, also vor gesriben ist, an dem Montage nach sant Iacobes tage.

Aug. 1.

Der brief wart geben an der Mitwochen nach sant Kylians tage, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar.

35

1059. ^a) Man ed.

1060—1062. SCRIPTA PRO MARESCALCO DE PAPPENHEIM ITERATA.

1301. Iun. 7.—Iul. 10.

1060. INTIMATIO TERMINI. Iun. 7.

5 *Repetimus editionem, quam ex autographo tabularii principum Furstenbergensium paravit Baumann loco ad nr. 1056 citato IV, 71 nr. 4. Sigillum dorso impressum erat.*
(P. deest.)

Ich Bûrkart von Horburk saz ze gerihte an mins herren stat des Rômischen kunges Albrehtes unde tûn kunt, daz hern Heinriches des marschalkes von Bappenheim
15 elage was die erste nach dem furgebot an der Mitwochen nach sant Bonifacien tage
gen Wirnt von Meren, gen Cûnrat von Meienhein unde gen Sifrit von Truhtmotzhein.
Do gab ich im den andern tag an dem Fritage vor sant Johannes tage Baptisten.

Iun. 23.

Der brief wart geben an der Mitwochen nach sant Bonifacien tage.

1061. MANDATUM DE INDUCTIONE. Iul. 10.

15 *Item l. c. IV, 71 nr. 5. Sigillum dorso impressum erat.* (P. deest.)

Ich grave Herman von Sulz der hoverihter mins herren des Rômischen kunges Albrehtes enbute hern Heinriche von Wilhein minen grûz unde gebut iu von mins herren gewalt des kunges, daz ir hern Heinrich den marschalk von Bappenheim anleitent nach rehte, swa er uch wiset, uf Wirntes gût von Meren, uf Cûnrates gût von Meinhein
20 unde uf Sifrides gût von Truhtmotzhein umbe hundert phunt Haller unde umbe den schaden, der daruf gangen ist unde noch gan mag. Tûnt ir des niht, man rihtet von iu nach rehte.

Der brief wart geben an dem Mentage nach sant Kylians tage, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem ersten jare.

25 1062. SENTENTIA DE PROSCRIPTIONE FERENDA. Iul. 10.

Item l. c. IV, 72 nr. 6. Sigillum dorso impressum erat. (P. deest.)

Ich grave Herman von Sulz der hoverihter mins herren des Rômischen kunges Albrehtes tûn kunt, daz min herre ze aht sol tûn mit tagen, swa er es mit rehte getûn mag, Wirnt von Meren, Cûnraten von Meinhein unde Sifriden von Truhtmotzhein
30 von hern Heinriches elage des marschalkes von Bappenheim.

Der brief wart geben an dem Mentage nach sant Kilians tage, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem ersten jare.

1063. RELATIO DE CAUSA CONTRA COMITEM DE TOGGENBURG.

1301. Nov. 29.

Autographon tabularii Oenopontani iam olim exemplavit J. Ficker (= Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 758 nr. 1088). Pendent sigilla quinque. Nos editionem illam hic repetimus. (P. deest.)

Dem erberen herren graven Herman von Sulz hoverihter mines herren kunig
Albrehtes dez Rômeschen kuniges enbiut ich grave Herman von Honberg minen dienst
und tûn iuch kunt, als mir von hove und von dem gerihte bevolhen wart in der sache
einsit graven Friderichs von Toggenburg dez alten und ander sit Ysaachs Herren dez
Iuden von Friburg, die kamen beidsit viur uns ze Basel, als in der tag gemacht war.
Do saste der vorgenante von Toggenburg hern Peter den Schaler und hern Mathis den
Richen ritter von Basel von sinen wegen und Ysaach Herre der Iude hern Hildebranden
Spenlin von Spanegge und hern Walthern Spörlin von Friburg von sinen wegen ze
mir. Do greif grave Friderich von Toggenburg an sin geziuge, als er von hove ge-
scheiden waz, und zoch sin warheit an Vincelin den Iuden von Klingenowe Bischofes
brûder, von dem diu sache von erste rûrte, der da ze gegen waz in dem hove, da ich
ze gerihte saz, und gebot deme Iuden mit urteil dristunt viur mich, als da erteilt wart,
daz er ein warheit seite, die er wiuste iuber die selben sache. Der Iude wolte viur
niut. Do wart erteilet, daz ich in mit gerihte twingen solte. Do konde mir nieman
gesagen, wie ich in getwingen solte oder waz besserunge druber horte. Unde dar
umbe bit ich iuch, daz ir mir enbietent, wie ich den Iuden und ander Iuden getwingen
siulle, an die er sin warheit ziuht. Do greif er an ander sin geziuge und gedingete
siner warheit an hern Rôdegern den Manessen von Ziurich und jach im och der seiner
warheit mit dem eide, als verre daz da mit urteil erteilet wart, daz er ime volleclich
geholfen hette. Och half im her Ulrich von Schönenwerde dez selben mit dem eide
als her Rôdeger der Manesse und seitent die beide uf irn eit, daz der vorgenante
Vincelin ze gegen waz und ander Iuden und Cristen genûge, da diu satzung geschach
von dem vorgenanten von Toggenburg und Bischof dem vorgenanten Iuden. Und da
von gaben wir dem vorgenannten von Toggenburg einen andern tag an dem nehesten
Dec. 18. Mentage vor Wienachten, daz er da sin geziuge leite als verre als er mac oder an
andern tagen, die im geben werdent. Und wart och vor uns erteilet mit gevallern
urteile, wer daz der vorgenante Vincelin sturbe unze ze den vorgenanten tagen, daz er
geholfen hette dem vorgenanten von Toggenburg, wan ez wanlich waz, daz er niut
sagen wolte dur sines brûder willen des vorgenanten Bischofes, von dem du sache da
rôret. Und daz diz war si, daz spriche ich grave Herman bi minem eide und wir
die vorgenanten viere her Peter der Schaler, her Mathis der Riche, her Hildebrant
Spenlin und her Walther Spörlin bi unserm eide, daz wir diz sahen und hörten. Unde
her uber zeinem waren urkunde so han wir der vorgenante grave Herman und die
vorgenanten viere unser ingesigele gehenket an diesen gegenwerten brief.

Diz geschach ze Basel in dez tuombrop[s]tes hove, do man zalte von Gottes
geburt drizehenhundert jar in dem ersten jare. an der Mitwochen vor sant Andres
tage.

1064—1070. SCRIPTA PRO MARESCALCO DE PAPPENHEIM ITERATA.

1303. Mart. 15.—1306. Mai. 4.

Quae omnia proponimus ad editionem, quam paravit ex autographis tabularii principum Furstenbergensium Baumann loco supra ad nr. 1056 citato. Sigilla dorso impressa erant.

1064. PRONUNTIATIO CAUSAE. 1303. Mart. 15.

Dedit Baumann l. c. IV, 72 nr. 7.

(P. deest.)

Ich grave Herman von Sulz der hoverihter mins herren des Römischen kunges
10 Albrehtes tûn kunt, daz her Heinrich der marschalk von Bappenhein hat sine clage
geben mit rehte ze gewinne und ze verluste Friderich von Giengen, die er hat ze
Berhtolt dem Wurger, ze Ulriche Riemen, ze Sifrit dem List, ze Heinrich von Niperk
hern Reinboten sun, ze Cûnrat von Niperk hern Warmundes sun unde ze Sifride Fritak.

Der brief wart geben an dem Fritage vor Mittervasten, do man zalte von Gottes
15 geburte driuzehenhundert jar unde in dem dritten jare.

1065. PRONUNTIATIO CAUSAE ALTERIUS. 1304. April. 27.

Item l. c. IV, 72 nr. 8.

(P. deest.)

Ich grave Herman von Sulz der hoverihter mins herren des Römischen kunges
Albrehtes tûn kunt, daz her Heinrich der marschalk von Bappenhein hat sine clage
20 geben mit rehte ze gewinne unde ze verluste Heinrich Agten sun, die er hat ze Hein-
rich dem voget von Mowenhein, ze Herman Semeler, ze Heinrich Reinbot, ze Cûnrat
sinem sun, ze Heinrich Wezze, ze Heinrich Schedelin, ze Heinrich Vlberger, ze Cûnrate
Lepheler, ze Heinrich Spörlin, ze Herman des Lephelers sun, ze Cûnrat dem Zimber-
heimer, ze Ulrich Hermans swester sun des brotbecken, ze Marquart Wûrcheler,
25 ze Wernher des Wûrchelers swester sun, ze Marquart Lille, ze Heinrich Zehe unde
ze Heinrich dem voget von Stopphenhein.

Der brief wart geben an dem Mentage vor sant Walpurgis tage, do man zalte
von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem vierden jare.

1066. SENTENTIA DE PROSCRIPTIONE FERENDA. 1305. Iul. 31.

30 *Item l. c. IV, 73 nr. 9.*

(P. deest.)

Ich Albreht von Hohenloch saz ze gerihte an mins herren stat des Römischen
kunges Albrehtes unde tûn kunt, daz min herre ze aht sol tûn mit tagen, swa er es
mit rehte getûn mag, Heinrich den voget von Mowenhein, Herman Semeler, Heinrichen
Reinbot, Cûnrat sinen sun, Heinrichen Wesse, Heinrichen Schedelin, Heinrichen Vlberger,
35 Cûnraten Lepheler, Heinrich^a Spörlin, Herman des Lephelers sun, Cûnraten den Zimber-
heimer, Ulrichen Hermans swester sun des brotbecken, Marquarten Wûrcheler, Wernher

1066. ^a) Heinriches or.

des WürcHELers swester sun, Marquarten Lille unde Heinrichen Zehen von hern Heinriches clage des marschalkes von Bappenhein.

Der brief wart geben an dem Samstag nach sant Jacobes tage, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem fumften jare.

1067. CITATIO PARTIS. (1305. ante Aug. 23).

5

Item l. c. IV, 73 nr. 10.

(P. deest.)

Ulrich der Zolner von Wendingen, du solt antwurten ze hove hern Heinrich dem
Aug. 23. marschalk von Bappenhein an dem Mentage vor sant Bartholomeus tage.

1068. PRONUNTIATIO CAUSAE TERTIAE. 1305. Sept. 20.

*Item l. c. IV, 73 nr. 11. Imaginem heliographicam v. 'Kaiserurkunden in Ab-
bildungen' VIII tab. 18c (cf. 'Text' 282).*

(P. deest.)

Ich Cûnrat von Bûssenank saz ze gerihte an mins herren stat des Rômischen kunges Albrehtes unde tûn kunt, daz her Heinrich der marschalk von Bappenhein hat sine clage geben mit rehte ze gewinne unde ze verluste Bûrkart von Diezzenhoven, die er hat ze graven Berhtolte von Graifsbach.

15

Der brief wart geben an dem Mentage vor sant Mauricien tage, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem fumften jar.

1069. MANDATUM DE ASSIGNATIONE POSSESSIONIS. 1306. Mai. 4.

Item l. c. IV, 73 nr. 12. Cf. infra nr. 1085—1087.

(P. deest.)

Ich Cûnrat von Bûssenank saz ze gerihte an mins herren stat des Rômischen kunges Albrehtes unde enbut hern Cûnrat von Ellingen minen grûz unde gebut uch von mins herren gewalt des kunges, daz ir hern Heinrich den marschalk von Bappenhein anleitent nach rehte, swa er uch wiset, uf graven Berhtoltes gût von Graifsbach umbe hundert phunt Haller unde umbe den schaden, der daruf gangen ist unde noch gan mag, wan die clage vollefurt an siner stat Bûrkart von Diessenhoven unde hat im ðch sine clage widergeben mit rehte ze gewinne unde ze verluste. Tûnt ir des niht, man rihtet von uch nach rehte.

25

Der brief wart geben an der Mitwochen nach sant Walpurg tag, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem sehsten jare.

1070. PRONUNTIATIO CAUSAE QUARTAE. 1306. Mai. 4.

30

Item l. c. IV, 74 nr. 13.

(P. deest.)

Ich Cûnrat von Bûssenank saz ze gerihte an mins herren stat des Rômischen kunges Albrehtes unde tûn kunt, daz her Heinrich der marschalk von Bappenhein hat sine clage geben mit rehte ze gewinne unde ze verluste Friderich von Giengen, die er hat ze Herman von Elolfshein.

35

Der brief wart geben an der Mitwochen nach sant Walpurg tag, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem sehsten jar.

1071. 1072. SCRIPTA CAUSAE CONTRA COMITEM DE FRIBURG.

1303. Iul. 9.—14.

1071. SENTENTIA PRIOR. Iul. 9.

Ineditam proponimus ex autographo tabularii Karlsruhani benivolenter transmissio. Sigilli, quod loro membranaceo pendet, fragmenta servantur. (P. deest.)

Ich grave Herman von Sulz der hoverihter mins herren des Römischen kunges
Albrehtes tûn kunt allen den die disen brief ansehent oder hōrent lesen, daz grave
Otte von Strazberk elagte vor gerihte hie ze hove an dem Dinstage nach sant Kilians
10 tage, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem dritten jare,
uf graven Egen von Friburk umbe die silberberge in Brissigo(w)e, die da lehen sint
von dem bischtûm unde von dem bischof von Basel, daz er in irrete mit gewalt unde
ane rehte an den vorgeanten silberbergen von der elage wegen, alse im hat geben
die edele frowe fro Margarete sin elich wirtin graven Heinriches seligen tochter von
15 Friburk vor gerihte ze gewinne unde ze verluste. Des selben tages antwurt im grave
Egen von Friburk mit fursprechen umbe die vorgeanten silberberge vor gerihte unde
schied en ðch mit gesammitter urteile beide von gerihte, also daz grave Egen von
Friburk verjach offentlich vor gerihte einer rehten gemeinde an den vorgeanten
silberbergen, graven Otten von Strazberk von der elage wegen alse vor gesriben ist.
20 Unde wan grave Otte von Strazberk den teil behub von der gemeinde wegen, alse
da vor gesriben stat, do wart erteilt mit gesammitter urteile, daz grave Egen
von Friburk us mins herren hove des kunges niht komen sol, bis er im die vor-
genanten silberberge mit teilt, alse vor gesriben ist. Were aber daz grave Egen von
Friburg us mins herren hove des kunges wolte varen, so sol er graven Otten von
25 Strazberk die gewisseheit unde die sicherheit tûn, daz er des teils alse vor gesriben
ist sicher unde gewis si an den vorgeanten silberbergen. Unde geschach dîz do si
beide vor gerihte stûnden mit fursprechen. Unde zû einem waren urkunde der vor-
gesriben dinge gib ich der vorgeante grave Herman von Sulz disen offenen brief
besigelt mit des gerihtes insigel.
30 Dirre brief wart geben ze Nûrenberk, an dem Dinsttage nach sant Kylians tage,
do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem dritten jare.

1072. SENTENTIA ALTERA. Iul. 14.

Item ineditam proponimus ex autographo eiusdem tabularii. Sigilli dorso impressi vestigia adsunt. (P. deest.)

35 Ich [grave Herman]^a von Sulz der hoverihter mins herren des Römischen
[kunges Albrehtes]^a tûn kunt, daz grave Egen von Friburk unde^b grave [Otte von
Strazber]^k^a sint mûtwilleclîch uber ein komen, daz grave | [Egen von Friburk]^a riten
sol us mins herren hove des kunges unde sulent | [die beiden sich]^c berihten mit ein-
ander minneclîch ob si mûgent bis | [an sant Mart]ins^a tage der nû nehst komt. Mag
40 des niht gesin, so | [sol sich]^d grave Egen von Friburg von hûse heben an dem

1072. ^a) uncis inclusa evanuerunt or. ^b) vñ or. ^c) desunt 13 fere litterae or.; supplevimus nos.
^d) desunt 6 fere litterae or.; supplevimus nos.

Nov. 12. nehsten tage nach sant Martins tage unde sol in mins herren hof riten des kunges swa er in vindet an alle geverde unde sol nimmer dar us komen, bis daz er graven Otten von Strazberg sinen teil gibt an den silberbergen in Brissigowe oder im die gewisseheit dar umbe tût, alse die brieve stant die umbe die selben sache mit urteile von gerihte geben sint.

Der brief wart geben ze Nûrenberg, an dem Sunnentage nach sant Kilians tage, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem dritten jare.

1073. SENTENTIA PRO COMITE DE WIRTEMBERG.

1303. Aug. 14.

Denuo descripsimus autographon tabularii Stuttgardiensis benivolenter transmissum. Sigilli dorso impressi vestigia adsunt. Ediderunt etiam Harpprecht 'Staatsarchiv des Kayserl. Cammer-Gerichts' I (Ulm 1757), pag. 97 nr. 4, itemque Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' I, 475 nr. 657. (P. deest.)

Ich Gôtfrit von Brûnecke saz ze gerihte an mins herren stat des Rômischen kunges Albrehtes unde tûn kunt, daz Diepolt von Bernhusen kom fur gerihte und gap graven Eberhart von Wirtenberk mûtwilllech den hof ze Boppenwiler unde swaz darzû horet in allem dem rehte, alse er in hat anbehebt Eberhart dem Tûse mit rehtem gerihte. Es sol och Diepolt von Bernhusen den vogenanten hof unde swaz darzû horet vertigen von siner elichen wirtin, so er beste kan oder mag, graven Eberharte von Wirtenberg. Des gib ich ze gezuge des gerihtes brief.

Der brief wart geben an der Mitwochen vor unser Frowen tage der ereren, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem dritten jare.

1074. SENTENTIA DE IURE CURTIS.

1306. Mai. 9.

Repetimus editionem, quam ex autographo tabularii regii Dusseldorpiensis a. 1905. paravit Kelleter 'Urkundenbücher der geistlichen Stiftungen des Niederrheins I. 1 Kaiserswerth' p. 149 nr. 106. Sigilli dorso impressi fragmenta adsunt. (P. deest.)

Ich Cûnrat von Bûssenank saz ze gerihte an mins herren stat des Rômischen kunges Albrehtes unde tûn kunt, daz her Heinrich von Tûsebûrg der canonik von Werde kom fur gerihte unde gerte ze ervarende an einer gemeinen urteil: wo ein man were der ein gût hete von einem dinckhove, ob derselbe man iht billich des hoves reht tûn solte unde stete haben solte des hoves reht umbe daz selbe gût, daz er von dem hove hat. Da wart erteilt an einer gemeinen urteil: swa ein man gût hat von eim dinkhove, daz er ze rehte stete sol haben unde reht tûn sol nach des hoves reht umbe daz gût, daz in den hof gehoret, wa daz gelegen ist. Des gib ich im ze gezuge des gerihtes brief.

Der brief wart geben ze Nûrenberg, an dem Montage vor sant Pancracien tage, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem sehten jare.

1075. 1076. VOCATIO AD IUDICIUM CURIAE.

1308. Febr. 21.

1075. MANDATUM IN FORMA LATINA.

Proponimus ex transsumto¹ coaevo tabularii Lubicensis demum collato. Editum est
 5 *in 'Codice diplomatico Lubecensi' II, 195 nr. 227. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichs-*
sachen 439. (P. deest.)

Nos Rudolfus dictus de Hewun iudex curie serenissimi domini domini Alberti
 Dei gratia Romanorum regis semper augusti nobili viro Gerhardo comiti Ho[ll]tz-
 sacie salutem.

10 Mandamus vobis auctoritate regia firmiter iniungentes, quatinus die Lune proxima Jun. 10.
 post octavam Pentecostes coram nobis compareatis prudentum virorum .. magistri
 civium, consulum necnon universorum civium Lubicensium querimoniis responsurus.

Dat. in Frankenfort, die Mercurii proxima ante festum beati Mathie apostoli,
 anno Domini millesimo trecentesimo octavo.

1076. MANDATUM IN FORMA VULGARI.

15

Servatur ibidem. Editum est l. c. II, 196 sub nr. 227. (P. deest.)

.. Der burgermeister, der rate unde die burger gemeinlich von Lübecke hant
 geelaget uf graven Gerharten von Holtzsten unde sol er in antworten zo hove an dem
 Mentage nach usgander Phingestwochen, millesimo trecentesimo octavo.

Jun. 10.

20

1077—1084. ACTA CAUSAE LUTOLDI
DE REGENSBURG.

(1298.—1308.)

Cum transsumtum horum documentorum fere coaevum ab Heinricho abbate Rinowiensi
factum et sigillatum, sed dato carens, quod a. 1737. adhibuit M. Herrgott, nec Oenoponti
 25 *nec Viennae in tabulariis inveniri poterit, editionem ab illo 'Genealogia diplomatica gentis*
Habsburgicae' III, 583—585 paratam hic repetendam esse dolemus. Hic illic correximus.
Transsumti scriptum primum, scil. Ulrici comitis Phirretensis, cum ad usus nostros
nihil faciat, hic ponere supersedimus. Signis chronologicis documenta omnia omnino carent.

1) Cuius verba hic ponere liceat:

30 Omnibus ad quos presens scriptum pervenerit prior totusque conventus fratrum Predicatorum
 gardianus et conventus fratrum Minorum civitatis Lubicensis salutem in Domino.

Presentium testimonio recognoscimus nos infrascriptas litteras patentes et integris sigillis firmatas
 vidisse non abolitas, non cancellatas nec in aliqua sui parte viciatas, set integras in hec verba:

'Nos Rudolfus dictus — trecentesimo octavo'.

35 '.. Der burgermeister — trecentesimo octavo'.

Sigilli prioris lorum membranaceum, sigillum alterum integrum appendet.

1077. CITATIO PARTIS.*Edita est l. c. III, 583.**(P. deest.)*

post
Febr. 2. Lutold von Regensperg der junge, herren Ulrich seligen sun von Regensperg
hat geclagt uf graven Diebalten von Pfurte den elteren und soll er im antwurten ze
hofs an dem Vritage nach unser Vrouen tult der liechtmes. 5

1078. PRONUNTIATIO TERMINI.*Item l. c. III, 583.**(P. deest.)*

post
Febr. 2. Wur herzoge Fridrich von Osterreich sazen ze gerichte an unsers herren stat
unsers lieben vatter des Romischen kungs Albrechtes und tugin kunt, das Lutoldes
von Regensperg des jungen Ulriches seligen sun von Regensperg clage was du erste 10
nach dem furgebotte an dem Vritage nach unsere Vrouen tag zer liechtmes gen grave
Diebalte von Pfurte dem alten. Do gaben wur im den anderen tag an dem Mentage
ante
Febr. 24(25). vor sant Mathias tage.

1079. PRONUNTIATIO ALTERA.*Item l. c. III, 583.**(P. deest.)*

15

ante
Mart. 12. Ich grave Hermann von Sulz der hofrichter mines herren des Romischen kunges
Albrechtes tun kunt, das Lutoldes von Regensperg des jungen, Ulrich seligen sune
von Regensperg clage ist du drutte nach dem furgebotte gen graven Diebalten von
Pfurte dem elteren an der Mittewochen vor Sant Gregorien tage.

1080. MANDATUM DE ASSIGNATIONE POSSESSIONIS.

20

*Item l. c. III, 584.**(P. deest.)*

Ich Nielaus von Wartenfelse sas ze gerichte an mins herren state des Romischen
kunges Albrechtes und entbut herren Gr. von Rinach minen grus und gebut ouch
von mines herren gwalt des kunges, das ir Lutolden von Regensperg den jungen,
Ulrich seligen sun von Regensperg anlaitint nach rechte uf den halben teil des 25
hofes ze Illenfurth und uf den halben teil der grafschafft ze Pfurte und swas darzue
horet, lute und gut, daran in irret grave Diebalt von Pfurte der alte mit gwalte on
rechte. Und sullent in anleuten nach rechte, swa er ouch wiset, uf graven Diebaltes
gut von Pfurte des alten umb funfhundert marke silbers, darumbe er von im mit
unrechte ze schaden ist komen. Unde sulent in anleuten nach rechte, swa er ouch wiset, 30
uf des vorgeantanten graven Diebaltes gut umbe sechshundert marke silbers, darumbe
er in ansprichet von einer schulde wegen. Und tunt ir des nut, man richtet von uch
nach rechte.

1081. SENTENTIA DE PROSCRIPTIONE FERENDA.*Item l. c. III, 584.**(P. deest.)*

35

Ich Nielaus von Wartenfels sas ze gerichte an mines herren stat des Romischen
kunges Albrechtes und tun kunt, das min herr ze achte soll tun mit tagen, swa er es
mit rechte getun mag, graven Diebalt von Pfurte den alten von Lutoldes clage von
Regensperg des jungen, Ulrich seligen sun von Regensperg.

1082. MANDATUM DE ASSIGNATIONE POSSESSIONIS.*Item l. c. III, 584.**(P. deest.)*

Ich Nicolaus von Wartenfels sas ze gerichte an mines herren stat des Romischen kunges Albrechtes und enbutte den vogte H. von Baden minen grus und gebut ùch von
 5 mines herre gwalte des kunges, das ir Lutolden von Regensperg den [jungen], Ulrichen seligen sune von Regensperg sezint in sin nuzeliche gewer und in schirmint nach rechte uf den halben teil des hofes ze Illenfurt, und uf den halben teile de[r] grafenschaft ze Pfurt und swas darzu horet, lute und gut, daran in irret grave Diebalt von Pfurte der alte mit gewalt und on rechte, darauf in her Gr. von Rinach vormalles het geanleutet.
 10 Und sulent in sezen in sin nuzliche gewer nach rechte und in schurmen uf graven Diebaldes guete des alten, daruf in herr Gr. von Rinach vormals hat geanleutet umbe funfhundert marke silbers, darumbe er von im mit unrechte ist ze schaden komen. Und sulent in sezen in sine nuzliche gewer und in schurmen nach rechte uf des vorgenannten grafen Dibalts guet, darauf in der vorgeschriben von Rinach vormals
 15 geanleutet hat umb sechshundert marke silbers, darumbe er in anspruchet von einer schulde wegen.¹ Wann er hat erzuget vor gerichte mit uwren offnen brieft, als im ertailt wart, das er die anleuti besessen hat mee denne drie tage und sechs woche[n], und ist im och dieselbe anleuti gebrochen mit gewalte und on recht. Tut ir das nut, man richtet von ùch nach rechte.

1083. TESTIMONIUM DE INDUCTIONE.*Item l. c. III, 584.**(P. deest.)*

Erwurdigen herren des Romischen kunges hofrichtere enbut ich herre Gr. von Rinach ritter minen dienst.

Euer bescheidenheit sul wissen, das ich minen junkhern Lutolde von Regensperg
 25 den jungen han geanleitet uf grafen Diebaldes gut von Pfurt, als mir von des hofes gerichte gebotten und enbotten ware und als ich ze rechte solte. Und sint sitmales dri tage und sechs wochen und me gewesen, die da sint, die anleiti ist im gebrochen. Das kunde ich ùch uf minen eyd mit disem brieft.

1084. TESTIMONIUM ALTERUM DE EODEM.*Item l. c. III, 584.**(P. deest.)*

Edlen und erwurdigen herren graven H(ermanne) von Sulze des Romischen kuniges hofrichter oder swer an siner stett sizet entbuth ich herre Gr. von Rinach ritter minen dienst.

Als mir von hofe gebotten und enbotten waret, das ich minen junkhern Lutolden
 35 von Regensperg anleiti uf graven Diebaldes guet von Pfurt, den hof ze Illenfurt und swas zu den beiden horet, es sign getwinge, benne, lute oder gut, und sint des dri tage und sechs wochen und me, das dis ist beschehen, das [das] war sy, das spruche ich und sagen es uf minen eyd.

1) Cf. nr. 1080.

De actis iustitiariorum curiae tempore Heinrich VII. emissis v. supra pag. 1091 lin. 6 sqq. Cf. infra in Appendice II. ad nr. 1119, itemque nr. 1123—1125.

1085 — 1087.

ACTORUM IN CAUSA MARESCALCI DE PAPPENHEIM CONTINUATIO.

1309. Mart. 8. — Iul. 2.

Cf. supra nr. 1068. 1069.

1085. PRONUNTIATIO CAUSAE. Mart. 8.

Edidit ex autographo tabularii principum Furstenbergensium Baumann loco supra ad nr. 1056 citato IV, 74 nr. 14, cuius editionem hic repetimus. Sigillum dorso impressum erat. (P. deest.)

Ich grave Heinrich von Spanhein der hoverihter mins herren des Römischen kunges Heinriches tûn kunt, daz her Heinrich der alte marschalk von Bappenhein hat sine elage geben mit rehte ze gewinne unde ze verluste Frideriche von Winterowe, die er hat ze graven Berhtolte von Graifsbach, ze Cûnrat von Schlüsselberg, ze Gôtfride von Rûcheshoven, ze Gôtfrit von Bechtal unde ze Ûlriche, der amman was zû Wissenbûrk.

Der brief wart geben an dem Samstag vor sant Gregorien tage, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem nûnden jare.

1086. CITATIO PARTIS. (ante Apr. 9).

Item l. c. IV, 74 nr. 15. Sigillum dorso impressum erat. (P. deest.)

Her Heinrich der alte marschalk von Bappenhein hat geclaget uf graven Berhtolt von Graifsbach, uf Cûnrat von Slusselberk, uf Gôtfriden von Rûcheshoven, uf Gôtfriden von Behtal unde uf Ûlrich, der amman was ze Wissenburk, unde solent si im antwurten ze hove an der Mitwochen nach usgander Osterwochen MCCC nono.

1087. MANDATUM DE ASSIGNATIONE POSSESSIONIS. Iul. 2.

Item l. c. IV, 75 nr. 16. Sigillum dorso impressum erat. (P. deest.)

Ich grave Heinrich von Spanhein der hoverihter mins herren des Römischen kunges Heinriches enbut Heinriche von Salach dem amman ze Wissenbûrk minen grûz unde gebut dir von mins herren gewalt des kunges, daz du hern Heinrichen den alten marschalk von Bappenhein anleitest nach rehte, swa er dich wiset, uf graven Berhtoltes gût von [Graifs]bach umbe sehszig phunt Haller, unde solt in anleiten nach rehte, swa er dich wiset, uf Gôtfrides gût von Rûcheshoven umbe sehszig phunt Haller, unde solt in anleiten nach rehte, swa er dich wiset, uf Gôtfrides gût von Bechtal umbe zweinzig phunt Haller, unde solt in anleiten nach rehte, swa er dich wiset, uf Ûlriches gût, der amman ze Wissenburg was, umbe fûnf unde drissig phunt Haller, wan die elage vollefurte an siner stat Fridrich von Winterowe unde hat im ouch sine elage wider geben mit rehte ze gewinne unde ze verluste. Tûst du des niht, man rihtet von dir nach rehte.

Der brief wart geben an der Mitwochen vor sant Kylians tage, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem nûnden jare.

1088. MANDATUM DE ASSIGNATIONE POSSESSIONIS.

1309. Iul. 29.

*Repetimus editionem nostram 'Neues Archiv' XXIII, 674 nr. 5 paratam, quae nititur
5 autographo in tabulario generali regni Bavarici 'Rothenburg Reichsstadt IV' fasc. 1
servato. Sigilli dorso impressi vestigia apparent. (P. deest.)*

Ich grave Heinrich von Spanheim der hoverihter mins herren des Römischen
kunes Heinriches enbut hern Heinriche dem Kûchenmeister von Nortenberg minen
grûz unde gebut uch von mins herren gewalt des kunes, daz ir Cûnrat den Rostuscher
10 von Rotenburk einen bûrger anleitent nach rehte, swa er uch wiset, uf hern Walthers
gût von Bëllingesbach unde uf hern Bûrkartes gût von Bechelingen umbe hundert
phunt Haller unde umbe den schaden, der daruf gangen ist unde noch tegelich dar-
uf gan mag. Unde sulent in anleiten nach rehte, swa er uch wiset, uf Cûnrates gût
den man nennet von Gnotstat umbe sehs unde drissig phunt Haller unde umbe den
15 schaden, der daruf gangen ist, in allem dem rehte, alse er es erclaget hat vor dem
lantgerihten ze Rotenbûrg. Tûnt ir des niht, man rihtet von uch nach rehte.

Der brief wart geben an dem Dinstage nach sant Jacobes tage, do man zalte
von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem nûnden jare.

1089. 1090. TESTIMONIA IUDICI CURIAE MISSA.

1309. Oct. 13.

*Autographa eadem manu scripta hucusque inedita, quae servantur in tabulario
generali Karlsruhano, benivolenter transmissa descripsimus.*

1089. TESTIMONIUM PRIUS.

25 *Sigillum, quod olim pendebat loro ex ipsa membrana exsecto, iam desideratur. —
Regesten der Markgrafen von Baden h 580. (P. deest.)*

Dem edelen herren graven Heinr(ichen) von Spanheim dem hofrichter des
Remschen kuneg(es) Heinr(iches) von Gottes gnaden alweg merer des riches enbud
ich graf Walraf von Tierstein minen dienstlichen grûs in steter liebi.

30 Ich tûn ûch kûnt, das ich saz ze gerichte ze Sliengen am lantgerichte an mare-
graven Rûdolfs stat von Hahbere lantgraven in Brîsgôwe unde das der vorgenant
maregraf Rûdolf vor mir da urzûgete die gezûgnûsche die er tûn solte umbe das dorf
ze Üchtingen unde umbe dû gûter dû dar zû hõrent, als im ze hof erteilt wart. Das
das also vor mir geschach, des sint gezûge die hie nach geschriben stant, die es sahen
35 unde horten: her Walther herre von Rôtenlem, jungher Bûrkart von Üsenberch, her
Wernher unde her Kûn von Berghein, her Arnolt von Grûnenbere, her Lûdewig von

Ratolzdorf, her Kûnrat der Schaler von Benkon, her Kûnrat der Rummelher, her Peter der Schaller, her Kûnrat der Mûnch von Sant Martin, her Mathis der Riche, her Otto der Munch, her Walther von Tegernowe, der Zeringer von Nuwenburg, her Rûtliep unde der Bôhart. Har uber zeinen gewerren urkunde han ich disen brief bisigelt mit des lantgerichtes ingesigele.

Der wart geben an den Gûten tage vor sant Gallen tage, in den jare do man zalte von Gottes gebûrte druzehenhundert jar unde nun jar.

1090. TESTIMONIUM ALTERUM.

Pendet sigillum parum laesum loro ex ipsa membrana exsecto. — Regesten der Markgrafen von Baden h 581. (P. deest.)

Dem edelen herren graven Heinr(ichen) von Spanheim dem hofrichter des Romeschen kûneges Heinr(iches) enbud ich Johans von Endingen ein ritter von Nûwenburg minen willigen dienst ze allen ziten bereit.

Nach ûwerm gebote als mir von hove gebotten wart, das ich solte hõren die gezûgnûsche, die min herre maregraf Rûdolf von Hahbere lantgraf in Brisgõwe solte tûn unbe das dorf ze Üchtingen unde unbe dû gûter, dû dar zû hõrent, das der vogenant min herre maregraf Rûdolf das erzûget hat am lantgerichte ze Sliongen in Brisgõwe, als ime erteilt wart ze hove, das ich das gesehen unde gehõrt han, das sprich ich uf minen eit. Unde har ube: ze einen geweren urkunde so han ich disen brief mit minen ingesigele besigelt.

Dor wart gegeben an dem Gûten tage vor sant Gallen tage, in den jare do man zalte von Gottes gûbûrte drûzehenhundert jar unde nun jar.

1091—1095. ACTORUM IN CAUSIS COMITIS DE FRIBURG CONTINUATIO.

1309. Oct. 19.—1310. Ian. 24.

Cf. supra nr. 1071. 1072.

Autographa tabularii generalis Karlsruhani benivolenter transmissa descripsimus.

1091. SENTENTIA IUDICIS CURIAE. 1309. Oct. 19.

Ineditam proponimus ex autographo tabularii Karlsruhani. Sigilli dorso impressi vestigia adsunt. (P. deest.)

1310.
Apr. 19.

Ich grave Cûnrat von Kirchperk saz ze gerihte an mins herren stat des Rômischen kunges Heinriches unde tûn kunt, daz soliche clage also grave Otte von Strazberk hat ze graven Egen von Fribûrk umbe den teil der silberberge, darumbe er in vormalles vor gerihte hat angesprochen, des sint si beidenthalp vor gerihte lieplich berihtet, also daz grave Otte von Strazberk sol enbieten graven Egen von Fribûrk biz zû den Ostern die nû nehst kûment einen tag ungevarlich. Unde swenne im der tag enboten wirt, so sulent si beide darnach in den vierzehen tagen ze Nûwenbûrg in Brissigowe kûmen unde sol grave Egen von Fribûrk us der stat nimmer kûmen, bis daz er graven Otten

von Strazberk sinen teil gibt der vorgenanten silberberge in allem dem rehte also die
 brieve stant, die der vorgenante von Strazberk von gerihte ze hove daruber gewonnen
 hat. Were ouch daz die selben silberberge versetzt oder verkummert weren von
 graven Heinriche seligen von Fribûrk unde daz die satzûnge grave Egen von Fribûrk
 5 bestetet hete mit sinen brieven unde mit sinem insigel, also daz ir beider besigelten
 brieve geliche hellent an der satzûnge, so sulent die selben berge sich selbe abe lösen,
 also si verkummert sint unde versetzt nach rehter rechenûnge. Wolte auch grave
 Otte von Strazberg sinen teil der versatzten berge wider lösen mit sinem silber oder
 mit sinen phenningen so vil also si noch stant nach rehter rechenûnge, daz mag er
 10 wol tûn, also daz graven Egen von Fribûrk sine brieve ledig werden, unschedelich die
 er von der satzûnge wegen daruber geben hat ane alle geverde. Aller der teidinge
 also da vorgeseiben stat hant grave Egen von Fribûrk unde grave Otte von Strazberk
 die vorgenanten gesworn zû den heiligen, daz si die stete sulent han ane alle geverde.

Der brief wart geben ze Colmer, an der Mitwochen vor Allerheiligen tage, do
 15 man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem nûnden jare.

1092. MANDATUM DE INDUCTIONE. 1310. Ian. 14.

*Item ineditum descripsimus ex autographo eiusdem tabularii. Sigilli dorso impressi
 vestigia apparent. (P. deest.)*

Ich grave Heinrich von Spanheim der hoverihter mins herren des Römischen
 20 kunges Heinriches enbûte Cûnrat Dîterich von Friburk minen grûs unde gebût dir^a
 von mins herren gewalt des kunges, daz dû graven Egen von Friburk wider setzest in
 sine gewer uf reht uf die Juden ze Friburk unde uf andere sine gût, dar uf her Cûnrat
 Rumelher der Schaler von Basel wart ganleitet, wan die anleiti hat er versprochen vor
 gerihte an der Mitwochen vor sant Angnes tage. Tûst dû des niht, man rihtet von
 25 dir nach rehte.

Der brif wart geben an der Mitwochen vor sant Agnes tage, do man zalte von
 Gotes geburte driuzehenhundert jar unde in dem zehenden jare.

1093. CITATIO PARTIUM. 1310. Ian. 14.

*Repetimus editionem, quae ex autographo tabularii Oenopontani parata est apud
 30 Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 711 nr. 1013. Sigilli dorso impressi vestigia videntur:
 cf. Ficker l. c. (P. deest.)*

Ich grave Heinrich von Spanhein der hoverihter mins herren des Römischen
 kunges Heinriches tûn kunt, daz grave Egen von Friburk kom fûr gerihte an der
 Mitwochen vor sant Agnes tage unde versprach die ahte unde die anleiti, die Friderich
 35 von Eichinloch vor gerihte uf in erlaget hat von der elage wegen, die im hat geben
 vor gerihte der margrave Heinrich von Hachberk ze gewinne unde ze verlûste. Unde
 habe ich in beiden dar umbe einen tag geben her ze hove an dem Fritage vor sant Febr. 13.
 Valentins tage.

Der brif wart geben an der Mitwochen vor sant Agnes tage, do man zalte von
 40 Gotes geburte driuzehen hundert jar und in dem zehenden jare.

1094. MANDATUM DE INDUCTIONE. 1310. Ian. 23.

*Autographon tabularii generalis Karlsruhani item ineditum descripsimus. Sigilli
 dorso impressi vestigia adsunt. — Regesten der Markgrafen h 138. (P. deest.)*

1092. ^{a)} in loco raso or.

Ich grave Heinrich von Spanheim der hoverihter mins herren des Römischen kunges Heinriches enbut dem Haberstro dem schültheisse ze Gengenbach minen grûz unde gebut uch von mins herren gewalt des kunges, daz ir Ulrichen von Sande anleitent nach rehte, swa er uch wiset, uf margraven Heinriches gût von Hachberk, uf Frideriches gût von Hornberk, uf Brûnen gût von Hornberk unde uf Johans gût des Romers von Fribûrk umbe driuhundert mark silbers unde umbe den schaden, der daruf gangen ist unde noch tegelich daruf gan mag, von der clage wegen die im hat geben grave Egen von Fribûrk vor gerihte ze gewinne unde ze verluste, also ouch hern Jacobe von Dûrinkein dem schültheisse von Brisach von gerihte geboten ist, daz er in umbe die vorgesriben schûlt uf der vorgenanten lûte gût anleiten sol von der clage wegen also da vorgesriben stat. Tûnt ir des niht, man rihtet von uch nach rehte.

Der brief wart geben an dem Fritage nach sant Agnes tage, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem zehenden jare.

1095. TESTIMONIUM DE ASSIGNATIONE POSSESSIONIS. 1310. Ian. 24.

Autographon eiusdem tabularii hucusque ineditum descripsimus. Sigillum parum laesum pendet loro ex ipsa membrana exsecto. (P. deest.)

. . Dem edelen herren grave Heinrichen von Spanheim dem hoverihter mins herren des Römischen kûniges Heinriches enbûte ich Cûnrat Dietrich von Friburg minen willigen dienst bereit ze allen ziten.

Ian 23, 24. Als ir mir enbuttert von mins herren gewalt des kûniges, das ich minen herren grave Egenen von Friburg wider sazti in sine gewer uf reht uf die Juden ze Friburg unde^a uf andere sine gût, daruf her Cûnrat Rumelher der Schaler von Basel wart geanleitet, das tet ich an dem Fritage unde dem Samestage den nehesten nach sante Agnesen tage. Das sprich ich uf minen eit. Unde har über ze einem waren urkûnde han ich min ingesigel an disen brief gehenket.

Der wart geben an dem Samestage also da vor geschriben stat, in dem jare do man zalte von Gottis gebûrte drûzehenhundert jar unde in dem zehenden jare.

**1096. SENTENTIA PRO MONASTERIO
BRUMBACH.**

1313. Ian. 17.

Ineditam proponimus ex autographo tabularii principum de Loewenstein-Wertheim benivolenter transmissio. Sigilli dorso impressi fragmenta non modica servantur, quod imaginem regis in throno sedentis cum gladio et sceptro in manibus exhibet. Inscriptionem vero praebet: S. IVDICIS. CVRIE. IOH. REGIS. BOEMIE. ROM. IPII. P. ALEMANN. VICARII. Cf. infra nr. 1123—1125. (P. deest.)

Ich Rûdolf von Hewûn saz ze gerihte an mins herren stat kunig Johans ze Beheim unde ze Polan, eins gemeinen pflegers des Römischen riches hie dissit des gebirges und eins graven ze Lützelbûrg unde tûn kunt, daz . . der abbet unde der convent des closters

1095. a) vñ semper or.

zû Brunnebach daz da lit in dem bischtûm ze Wirtzeburg des ordens von Citel sint vor
gerichte ledig worden mit rehte unde mit gesammenter urteil der clage unde der ansprache,
dar umbe si ansprach Gernot Kotbus umbe daz dorf ze Ebenode. Es ist ouch brüder
Diether der Rûde des selben ordens ze Brunnebach, der procurator unde verweser des
5 vorenanten abbtes unde conventes an der sache was, gen dem vorgesriben Gernot
ledig worden mit rehte unde mit gesammenter urteil der selben clage unde ansprache
von Gernot Kotbus, wan in der abbet unde der convent des vorgesriben closters ze
Brunnebach ze einem procurator unde verweser an der sache heten gesetzet. Es ist
ouch erteilt vor gerihte mit gesammenter urteil, daz Gernot Kotbus oder ieman von
10 sinen wegen die vorgesriben geistlichen lûte umbe die selben sache fürbaz me niht
ansprechen sol noch enmag vor keinem werltlichem gerihte denne vor geistlichem
gerichte, do er si ze rehte ansprechen sol. Wer aber daz si Gernot Kotbus oder
ieman von sinen wegen umbe die vorenanten sache ansprechen wolte vor geistlichem
gerichte, so ist erteilt mit gesammenter urteil, daz er in vor iren schaden unde alle ir
15 kost ablegen sol, die si von der vorgesprochen sache genûmen unde emphanen hant.
Es ist ouch den vorgesriben geistlichen lûten ze Brunnebach erteilt mit rehte unde mit
gesammenter urteil, wer daz daz si Gernot Kotbus oder ieman von sinen wegen dar
uber also da vorgesriben stat vor werltlichem gerihte ansprechen wolte, so sol er in ir
kost unde allen iren schaden ablegen vormalles, den si von der vorgesprochen sache
20 genûmen hant. Des gib ich ze gezûge disen brief besigelt mit mins herren des vor-
genanten kunges gerihtes insigel.

Der brief wart geben ze Nûremberg, an der Mitwochen vor sant Agnes tage, do
man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem driuzehenden jare.

1097. SENTENTIA PRO EPISCOPO EISTETENSI.

1313. Ian. 20.

*Ex C Copiario Eistetensi saec. XIV 'II M 2 Nr. 14' signato tabularii generalis
regni Bavarici fol. 27 nuper publici iuris fecit W. Füsslein 'Neues Archiv' XXXII, 635
nr. 9, cuius editionem hic repetimus. Est rubrum: Iudex curie regalis publicat con-*
30 *dempnationem et proscriptionem comitis Chunradi de Otingen. (P. deest.)*

Ich Rudolf von Hewûn der hoverihter mins herren kunigs Johans ze Beheim
unde ze Polan, eins gemeinen pflegers^a des Romischen riches hie dissit des gebirges
und eins graven ze Lützelburg tûn chunt, daz grave Chunrat von Otingen ist verzelt
unde sint im er und reht genomen, siniu lehen den herren ledig geseit und sint im
35 gemeinlich genomen alliu diu reht, diu ein semper man und ein unversprochen man
ze reht haben sol, von graven Chunrats clage von Flûgelowe, darumb daz er an daz
riche geraten hat. Wan die clage hat grave Chunrat von Flûgelowe volfüret ze allen
sinen tagen als reht ist vor des Rômischen kunges Heinriches gerihte, der den selben
graven Cunraden von Ôttingen verzelt hat, als vor geschriben ist, unde beschach daz
40 ze Brisach an dem Fritage nach sant Pangracien tag, do man zalt von Gotes gebürt
driuzehenhundert jar und in dem zehendem jar¹, wan her Chunrat von Nassenvels

1310.
Mai. 15.

1097. ^a) pfelgers C.

1) *Sententia proscriptionis servata non est.*

mins herren vitztûm bisschof Phylippes von Eysteten gerte ze ervaren an einer urteyl vor geriht von des goteshaûs wegen ze Eysteten an des vorgeanten herren stat von Eysteten, ob man im des iht billich einen brief geben solte nach dem ahtbûch, als der vorgeant grave Chunrad verzelt ist, do wart erteylt mit gesammenter urteyl, daz man im der vorgeschriben rede billich einen brief geben sol. Des gib ich ze 5 ziuge disen brief besigelt mit mins herren des vorgeanten kûnges gerihtes insigel.

Der brief wart gegeben ze Nûrnberg, an dem Samstage vor sant Agnes tag, do man zalt von Gotes gebûrt driuzehenhundert jar unde in dem drizehendem jar.

1098. TESTIMONIUM SUPER ASSIGNATIONE POSSESSIONIS.

10

1313. Apr. 6.

Autographon tabularii generalis Karlsruhani benivolenter transmissum descripsimus. Ineditum est. Pendet sigillum loro ex ipsa membrana exsecto, cuius adhuc leguntur verba haec: + S. CVN. MILITIS. SCALARII. (P. deest.)

Dem edeln herren hern Rûdolfe von Hewen hoverichtere mins herren kûnig 15 Johans von Behein unde von Bolant ein gemein phleger des riches disit des gebirges kûnde ich Cûnrat der Schaler von Benkon ein ritter von Basil min willigen dienst an allen dingen.

Also mir von hove gebotten wart, daz ich den erwirdigen herren hern Lûtolden von Rôtenlein tûmprobst ze Basil unde den edeln herren margraven Rûdolfen von 20 Hahberg wider saste in gewalt unde in gewer Schophein die stat und Rôtenlein die burg und in allû dû gûter, darauf geantleit waz von hern Ûrichs wegen von Bûtikon dem man sprichet der Liebelose, daz han ich getan unde in den ziln, also mir gebotten wart von hove, unde spriche daz uf minen eit. Unde ze einer warheit diz dinges so han ich disen brief besigelt mit minem ingesigele. 25

Dirre^a brief war gegeben ze Basil, des jars do man zalte von Gottes gebûrte drûzehenhundert jar darnach in dem drizehenden jare an dem Fritage vor dem Palmtage^a.

1098. ^a) *linea dati eadem manu mutato ductu post inserta est.*

APPENDIX II.

ACTA VICARIATUS GENERALIS PER ALEMANNIAM.

De vicariatus generalis officio Iohanni regi Bohemiae a. 1310. Sept. in. commisso
5 *cf. supra pag. 389 lin. 29 sqq.*

1099—1108. SCRIPTA AD RES THURINGIAE SPECTANTIA.

1310. Dec. 19.—1312. Iul. 31.

1099—1101. FOEDUS CUM FRIDERICO LANTGRAVIO.

1310. Dec. 19.

10

1099. SCRIPTUM TUTORUM REGIS.

Denuo contulimus autographon tabularii Vimariensis. Pendent sigilla parum laesa
filis sericis flavi rubeique coloris. In dorso leguntur: Imperialis littera domino super
lantgraviatu Thuringie et marchionatu Misnensi data. Edidit iam olim Wilke 'Tice-
15 *mannus. Codex diplomaticus' pag. 208 nr. 169. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichs-*
sachen 293.
(P. deest.)

Petrus Dei gratia sancte Moguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per Germa-
niam archicancellarius necnon Bertholdus comes de Hennenberg universis presencium
inspectoribus quorum interest vel interesse poterit salutem et noticiam subscriptorum.

20 Sacri Romani imperii molimina revolventes reipublice negocia tunc utiliter agere
et salubriter gerere credimus, dum principes^a, per quos tanquam columnas egregias
ipsum stipatur imperium, in maioris fidei puritatem et purioris fidei rectitudinem attra-
himus et in firmioris obsequii promptitudine solidamus. Hae itaque consideracione
inducti magnificum principem dominum Fridericum illustris domini Alberti lantgravii
25 Thuringie filium, cui super lantgraviatu Thuringie et marchionatu Misnensi clare me-

1099. ^a) *eras. ex princeps or.*

morie domini Adolfus et Albertus Romanorum reges non sine gravibus dispendiis
 repetitis vicibus insultus bellicos ingerebant, ad evitandum discriminosos litigiorum
 anfractus ad amplexus imperii mediante compositionis concordia reducere cupientes,
 auctoritate nobis a serenissimo domino nostro domino Heinricho rege Romanorum illustri
 in hac parte commissa, concessa et tradita, prout in litteris ipsius domini regis per nos
 prefato domino Friderico traditis plenius continetur¹, illam legalem sanctionem memoriter
 recensentes, que dicit habundare imperium in locupletacione subiectorum, cum eodem
 Friderico super lantgraviatu et marchionatu predictis concordavimus in hunc modum,
 videlicet quod dictus dominus Romanorum rex propter servicia, que idem Fridericus
 dicto domino Heinricho regi Romanorum et imperio promisit facere, prefato Friderico
 et suis heredibus lantgraviatum Thuringie et marchionatum Misnensem cum universis
 eorum dominiis et pertinenciis, sicut ad ipsum Fridericum tanquam ad verum heredem
 et legitimum successorem sunt rite et rationabiliter devoluti et sicut progenitores sui
 tenuerunt, cum omnibus iuribus, que ab imperio de iure debet habere, conferre et ipsum
 investire debet, prout moris est imperii, de eisdem. Renunciantes pro prefato domino
 nostro rege Romanorum et imperio omni accioni, que sibi et dicto imperio super eisdem
 lantgraviatu, marchionatu et dominiis competere videbatur. Iure tamen feodi dicto
 domino nostro domino Heinricho Romanorum regi et imperio in omnibus semper salvo. In
 quorum omnium et singulorum testimonium presentes litteras sigillorum nostrorum^b robore
 fecimus communiri.

Dat. Prage, XIII. Kalen. Ianuarii, anno Domini millesimo trecentesimo decimo.

1100. RATIFICATIO REGIS.

*Autographon tabularii regii Dresdensis iam olim descripsit Ebert. Pendet sigillum
 illaesum loro membranaceo. In verso scriptum est: Confirmacio compositionis super
 lantgraviatu et marchionatu Misnensi et Thuringie per regem Bohemie facta. Edidit*
Wilke l. c. pag. 209 nr. 170. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 181 nr. 2; Reg. 1246—
1313 Reichssachen 294. (P. deest.)

Nos Iohannes Dei gracia Bohemie, Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius
 generalis ac Luczelemburgensis comes ad universorum noticiam volumus pervenire, quod
 nos compositionis formam, ordinacionis et unionis concordiam per venerabilem in Christo
 patrem dominum P(etrum) archiepiscopum Moguntinum et nobilem virum Bert(oldum)
 comitem de Hennemberg, mandatum a serenissimo domino et genitore nostro karissimo
 domino Heinricho rege Romanorum habentes, cum magnifico principe domino Friderico
 marchione Misnensi super lantgraviatu Thuringie et marchionatu Misnensi, dominiis et
 universis eorum pertinenciis factam et initam tanquam vicarius sacri imperii citra montes
 generalis ratam et gratam habentes, eam tenore presencium approbamus, promittentes
 eandem concordiam, postquam coronati fuerimus, nostro sigillo confirmare. In cuius
 rei testimonium nostrum secretum sigillum presentibus est appensum.

Dat. Prage, XIII. Kalen. Ianuarii, anno Domini millesimo trecentesimo decimo.

1101. SCRIPTUM REGIS ALTERUM.

*Autographon eiusdem tabularii descripsit Ebert. Pendet sigillum illaesum loro
 membranaceo. Edidit Emler 'Regesta Bohemiae et Moraviae' II, 972 nr. 2244. —*
Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 333 nr. 478. (P. deest.)

1099. ^b) orum nostrorum in loco raso artius scripta or.

1) Quae servatae non sunt.

Nos Johannes Dei gracia Bohemie, Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Luczelmburgensis comes ad universorum noticiam volumus pervenire, quod indissolubilis unionis ydemptitatem et stabilis amicie federa cum magnifico principe domino Friderico marchione Misnensi inire cupientes, promittimus bona fide, quod
5 sibi contra omnem hominem excepto imperio pro nostris viribus assistemus, nostris expensis contra suos iniuriatores ubicumque voluerit serviendo. Hoc adiecto quod cum terram suam ingressi fuerimus, cum armatis nobis et nostris provideat de cerevisia et de pane. In cuius rei testimonium nostrum secretum sigillum presentibus est appensum.

Dat. Prage, XIII. Kalen. Ianuarii, anno Domini millesimo trecentesimo decimo.

10 **1102. 1103. SCRIPTA FRIDERICI LANTGRAVII. 1311. Ian. 26. 27.**

1102. SCRIPTUM PRIUS. Ian. 26.

*Autographon Monaci in tabulario generali regni Bauarici assercatum 'Mainz Erzstift fasc. 54' denuo contulimus. Pendent sigilli prioris dimidia pars, alterius fragmenta parva loris membranaceis. In verso legitur: Lra restitutionis castri Guetern cum
15 suis pertinentiis facte per lantgravium terre Thuring Reservetur bene. Edidit Gudenus 'Codex diplomaticus' III, 65 nr. 51. (P. deest.)*

Nos Fridericus Dei gracia Thuringie lantgravius, Missnensis et Orientalis marchio dominusque terre Plissnensis et Fridericus eiusdem Friderici filius promittimus bona fide ad hoc nos tenore presencium firmiter astringendo, quod sicut inter alios com-
20 posicionis et concordie articulos inter serenissimum dominum nostrum dominum II(einricum) Romanorum regem illustrem et nos initos¹ hinc inde condictum existit, reverendo patri domino Petro archiepiscopo Maguntino castrum suum Guetirn cum omnibus suis pertinentiis ac omnia bona sua ad ecclesiam Maguntinam spectancia per nos aut nostros servitores detenta vel occupata restituemus absoluta et libera et restitui procurabimus
25 indilate, nec ipsum archiepiscopum in bonis, hominibus aut iuribus suis et ecclesie sue turbabimus aut aliquid gravaminis inferemus. Et si quod absit per nos aut nostros servitores aliquid in contrarium fuerit attemptatum, illud infra duorum mensium spacium, postquam requisiti fuerimus, emendabimus et retractari procurabimus. Alioquin volumus
30 posicionis forma, ordinacionis et unionis concordia per prefatum dominum archiepiscopum et nobilem virum Bertoldum comitem de Henninberg nomine domini nostri Heinrici Romanorum regis predicta super lantgraviatu Thuringie et marchionatu Missnensi et universis eorum pertinentiis facta², proinde aesi nunquam aliqua intervenisset concordia, extunc sit nulla, rupta, irrita, violata et ipso iure penitus dissoluta, prefatus quoque
35 dominus noster Romanorum rex iure sibi et imperio super lantgraviatu et marchionatu predictis competenti fruatur et gaudeat, sicut prius. In cuius rei testimonium presentem litteram nostris sigillis signatam iussimus roborari³.

Dat. Aldinburg, anno Domini millesimo trecentesimo undecimo, VII. Kalendas Februarii.

40 **1103. SCRIPTUM ALTERUM. Ian. 27.**

Denuo contulimus autographon tabularii regii Marburgensis. Prioris tantum sigilli parva fragmenta pendent loro membranaceo. Edidit Schannat 'Historia Fuldensis, Cod. Probationum' pag. 226 nr. 120. (P. deest.)

1102. ^{a)} robor in loco raso latius scriptum or.

45 1) Qui servati non sunt. 2) Supra nr. 1099.

Nos Fridericus Dei gratia Thuringie lantgravius, Missnensis et Orientalis marchio dominusque terre Plissnensis et Fridericus eiusdem Friderici filius ad universorum notitiam volumus pervenire, quod exnunc cedimus libere et renunciamus expresse omni iuri et actioni nobis et nostris heredibus competentibus super castro Wildecke necnon castro et opido Gerstungen cum omnibus eorum pertinentiis ac bonis quibuscumque, 5 que reverendus pater dominus noster H(einricus) abbas Fuldensis suo et ecclesie sue nomine ad presens tenet et possidet. Promittentes bona fide et ad hoc nos tenore presencium firmiter astringentes, quod sicut inter alios compositionis et concordie articulos inter serenissimum dominum nostrum dominum Heinricum Romanorum regem illustrem et nos hinc inde initos¹ condictum existit, ipsum dominum abbatem et eccle- 10 siam suam in prefatis castris et opido necnon omnibus aliis bonis suis sitis in Thuringia et in Missna, hominibus et iuribus turbare non debemus nec aliquialiter impedire, set potius in premissis omnibus promovere. Et si quod absit per nos aut nostros servitores aliquid in contrarium fuerit attemptatum, illud infra duorum mensium spacium, postquam requisiti fuerimus, emendabimus et procurabimus retractari. Alioquin volumus et 15 in nos voluntarie eligimus ac nos ex certa sciencia subicimus huic pene, quod compositionis forma ordinationis et unionis concordia per reverendum dominum nostrum P(etrum) archiepiscopum Moguntinum et nobilem virum Bert(oldum) comitem de Hennenberg nomine domini nostri domini Romanorum regis predicti super langraviatu Thuringie et marchionatu Missnensi et universis eorum pertinentiis facta², proinde^a aesi numquam 20 aliqua intervenisset concordia, extunc sit nulla, rupta, irrita, violata et ipso iure penitus dissoluta, prefatus quoque dominus noster Romanorum rex iure sibi et imperio super langraviatu et marchionatu predictis competenti fruatur et gaudeat, sicut prius. In cuius rei testimonium presentem litteram nostris sigillis fecimus roborari.

Datum Aldenburg, anno Domini millesimo CCCXI, sexto Kalend. Febr.

1104. OBLIGATIO IURIUM IMPERII. 1311. Apr. 1.

Autographon tabularii regii Dresdensis iam olim descripsit Ebert (= Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 768 nr. 1104). Pendet sigillum fere illaesum loro membranaceo. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 334 nr. 480. (P. deest.)

Nos Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius 30 generalis ac comes Lucenburgensis ad universorum noticiam volumus pervenire, quod affectantes ut amicie fedus et unionis ydemptitas inter nos et magnificum principem dominum Fridericum Thuringie lantgravium et marchionem Missnensem inite firmetur firmitus et solidius solidetur, sibi ac suis heredibus, vice et nomine serenissimi domini et genitoris nostri domini Heinrici Romanorum regis illustris et imperii, de consilio reve- 35 rendi in Christo patris et domini P(etri) archiepiscopi Maguntini, domini H(einrici) abbatis Fuldensis illustris principis, domini Rud(olfi) comitis palatini Reni ducis Bawarie, qui presentes aderant, regimen, gubernacionem et defensionem terre Plissnensis et civitatum imperii, videlicet Aldenburg, Zwikowe et Kemnitz, cum suis pertinentiis, quibus ad imperium spectare noscuntur, ad decem annos continuos duximus committendum, sic 40 quod angariis et extorsionibus indebitis omnino cessantibus consueta servicia et non ultra recipere debeat ab eisdem. Hoc adiecto quod si prefatis decem annis completis dictus rex Romanorum, successores sui, nos vel alii vices suas in Alemannie partibus gerentes, prefatas civitates rehabere voluerimus, dicto marchioni seu suis heredibus duo millia

1103. ^a) perinde ? or.

1) Qui serrati non sunt. 2) Supra nr. 1099.

marcarum, pro marca qualibet quinquaginta sex grossos Pragenses computando, in quibus sibi eo quod civitatem regni nostri Boemie Lunam, que sibi obligata fuerat in eisdem, restituit liberam, obligari dinoscimur, primitus persolvantur. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

5 Datum Egre, anno Domini millesimo trecentesimo undecimo, Kalendis Aprilis, regni vero nostri Boemie anno primo.

1105—1108. MANDATA CONTRA FRIDERICUM LANTGRAVIUM.

1312. Ian. 7.—Iul. 31.

1105. MANDATUM ADVOCATIS MISSUM. Ian. 7.

10 *Repetimus editionem, quae ex autographo tabularii Schleizensis parata est 'Urkundenbuch der Vögte von Weida, Gera und Plauen' I (= Thüringische Geschichtsquellen. N. Folge II) pag. 205 nr. 429. Pendet sigillum laesum. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 181 nr. 5.*
(P. deest.)

Nos Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes
15 vicarius generalis ac Lucenburgensis comes tenore presentium recognoscimus et fatemur, quod nobiles viri Henricus de Wida, Henricus Longus et Henricus Ruzo de Plawe ac Henricus de Gera advocati hodie, hoc est in crastino epiphanye Domini, Prage in
nostra presentia constituti, volentes se serenissimi domini et genitoris nostri karissimi domini Heinrici Romanorum regis ac nostris beneplacitis conformare, dicti genitoris
20 nostri et nostrum servitium sponte et libere subierunt, promittentes bona fide Fridericum filium Alberti langravii Thuringie pro hiis, que contra dictum patrem nostrum et imperium ac nos iniuriose fecit, totis suis viribus impugnare. Propter quod eis promittimus vice versa, quod si in dicti patris nostri ac imperii et nostris servitiis impugnando dictum Fridericum vel adiutores ipsius aliqua dampna eos recipere con-
tinget, de illis ipsis advocatis satisfacere volumus ac eos indempnes reddere de eisdem.
25 Ceterum si strenuus vir Busso de Elsterberch in similibus pactis et tractatibus nobiscum stare voluerit, similiter ei de dampnis, si qua receperit serviendo dicto patri nostro et imperio ac nobis contra Fridericum predictum, volumus respondere. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

30 Datum Prage, anno Domini MCCCXII, VI.^a Idus Ianuarii, regnorum vero nostrorum anno primo.

1106. MANDATUM CIVITATI DOEBELN DIRECTUM. Ian. 11.

Autographon tabularii regii Dresdensis denuo contulimus. Adest fragmentum sigilli, quod loro membranaceo ex ipsa membrana exsecto impressum erat. Eudem loro in-
35 *scriptum est: Prudentibus viris . . consulibus . . scabinis et universis civibus in Dobelin. Edidit Wegele 'Friedrich der Freidige' pag. 456 nr. 87.*
(P. deest.)

Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucenburgensis comes prudentibus viris . . consulibus, . . scabinis et universis civibus in Dobelin grariam suam et omne bonum.

40 Incorrumpam vestre fidelitatis constanciam, que erga imperium integra fide hactenus inviolabiliter claruit, credimus non latere, quod illustris Frid(ericus) illustris domini Alberti Thuringie lantgravii filius composicionis federa cum ipso per nos nomine sere-

nissimi domini et genitoris nostri karissimi sua voluntate inita in hunc modum, si contra conposicionis veniret pacta, quod ab omni iure sibi in principatibus lantgraviatu Thuringie et marchionatu Misnensi quesito^a caderet eo ipso, sicut notorium est principibus^b et ex tenore litterarum desuper confectarum patet limpidius, sue salutis inmemor per omnia violavit. Quod ad vestram fidelitatis noticiam deducere decrevimus, ut omnia vestro, qui iugiter imperio astitistis, consilio et auxilio dirigantur. Rogantes et monentes vestre fidelitatis constantiam et nichilominus auctoritate nobis a prefato domino et genitore nostro, cuius vicarie curam citra montes gerimus, commissa vos sub fidei debito quo ipsi astringimini imperio requirentes, quatinus abiecto adulterine subiectionis dominio ad imperium, vestrum verum dominum vos convertatis, eidem constanter adherentes et iuxta nobilis viri Unarici de Waldenberg, quem propter eius expertam fidelitatem vobis in capitaneum prefecimus, obediat et pareatis requisicioni, vestros animos et mentes ita acuentes, quod vestro consilio et auxilio bona imperii iam diu per eundem Fredericum violenter detenta ad ius et proprietatem imperii, tamquam ad verum dominum, revocentur. Sic promptos vos exhibentes, ut regia celsitudo, ad quod promptis votis attendere volumus, altis vos extollat honoribus et premiis magnificet gloriosis.

Dat. Prage, III. Id. Ian., regnorum nostrorum anno primo.

1107. MANDATUM PRIUS MULHUSENSIBUS MISSUM. Mart. 22.

Repetimus editionem, quam paravit Herquet 'Urkundenbuch der Reichsstadt Mühlhausen' (Geschichtsquellen der Provinz Sachsen III) pag. 292 nr. 640. Pendet sigillum laesum. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 181 nr. 6. (P. deest.)

Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius ac Lucelmburgensis comes prudentibus viris . . magistris consulum . . consulibus et universis civibus Mulhusensibus, suis et imperii fidelibus dilectis graciam suam et omne bonum.

Fidelitati vestre repetitis vicibus¹ sub obtentu serenissimi domini et genitoris nostri karissimi domini H(einrici) Romanorum regis et nostri favoris et gracie districte precipimus et mandamus, quatinus ad reprimendam illustris Friderici illustris principis domini Alberti Thuringie lantgravii filii perversitatis insolenciam et pro recuperacione bonorum imperialium per eundem F(ridericum) occupatorum ipsum continuo diffidatis et consilium ac auxilium efficax prebeatis, sicut imperii fideles concupiscitis inveniri, nullos sibi redditus seu pensiones solventes nec aliqua servicia quomodolibet exhibentes, cum nichil iuris in vobis eidem competat, sed ad imperium indubitanter pertinere vestra devocio dinoscatur.

Datum Prage, XI. Kal. Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regnorum vero nostrorum anno secundo.

1108. MANDATUM ALTERUM EISDEM DIRECTUM. Iul. 31.

Item l. c. pag. 294 nr. 643. Pendet sigillum valde laesum. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 182 nr. 8. (P. deest.)

Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucelmburgensis comes prudentibus viris . . magistris consulum . . con-

1106. ^{a)} supra lineam add. or. ^{b)} pibus in loco raso or.

1) Litterae anteriores servatae non sunt.

sulibus et universis civibus Mulhusensibus, suis et imperii fidelibus dilectis graciam suam et omne bonum.

Quia vestre salutis et fidei, qua sacro imperio, vestro vero domino estis astricti, non immemores illustrem Fridericum illustris principis domini Al(berti) Thuringie lant-
5 gravii filium, nostrum, imperii et pacis hostem iniuriosum, ad nostram requisicionem et mandatum pro imperii et vestro honore ac commodo, prout tenebamini, diffidastis, fidelitatem vestram plurimum commendamus, vobis sub obtentu imperialis gracie iniungentes, quatinus contra prefatum Fridericum, ut ipsius conteratur elacio, reprimatur insolencia et bona imperii occupata per ipsum facilius recuperari possint, constanter et viriliter
10 persistatis, ut obinde copiosam nostri et imperialis favoris affluenciam uberius mereamini reportare. Inhibemus eciam vobis firmissime, ne aliqua sibi servicia prestetis et ne redditus seu pensiones, quos ipse olim a vobis, dum sue potestati vos per iniuriam et violenciam, acsi de iure subesse deberetis eidem, conabatur subicere, sub quadam specie composicionis¹ extorsit, quomodolibet exsolvatis, cum sibi nichil iuris in vobis competat,
15 sed ad sacrum imperium indubitanter pertinere vestra devocio dinoscatur.

Datum Brunne, II. Kal. Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, regnorum vero nostrorum anno secundo.

1109—1116. TRACTATUS CUM DUCIBUS AUSTRIAE.

20

1311. Mart. 30.—1312. Aug. 18.

Cf. supra nr. 319. 320 et 635—638.

1109. OBLIGATIO DUCIS. 1311. Mart. 30.

Cum autographon deperierit nec apographa nacti simus, repetimus editionem, quam paravit Ludewig 'Reliquiae manuscriptorum' V, 527, in minutiis correctam. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 250 nr. 157; Reg. 1246—1313 pag. 504 (Addit. II).
25 (P. deest.)

Nos Fridericus Dei gratia dux Austrie et Stirie et dominus Karinthie, Marchie ac Portus Naonis recognoscimus et publice profiteamur, quod affectantes cum magnifico principe domino Iohanne Boemie et Polonie rege in amoris puritate et dilectionis
30 vinculo solide solidari, tractatus inter ipsum regem ex una et nos ac fratres nostros per strenuos viros Ulricum de Clingenberg et Theodoricum de Pillichdorff consiliarios nostros ad hec plenum mandatum habentes nostro nomine parte ex altera initos ac ordinationes hinc inde confectas² gratas et firmas habere volentes, pro nobis et dictis fratribus nostris promittimus et ad hoc nos presentibus firmiter obligamus, quod^a
35 marchionatum Moravie nobis per serenissimum dominum dominum nostrum Henricum Romanorum regem illustrem obligatum libere et absolute reddemus^b et litteras obligatorias dicti domini regis Romanorum³ nobis super eo traditas representabimus^c regi Boemie memorato. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum Patavie, anno Domini MCCCXI, tertio Kalend. April.

40

1109. a) et ed. b) reddimus ed. c) repraesentavimus ed.

1) A. 1310. Aug. 1; l. c. pag. 277 nr. 612. 2) Quae serratae non sunt. 3) Quae deperditae sunt; cf. supra pag. 280 not. 3.

1110—1116. TRACTATUS POSTERIORES. 1312. Iul. 25.—Aug. 18.

Documenta nr. 1111. 1110. 1114. 1112 hoc ordine praecedunt scriptum regis supra nr. 636 in transsumto coaevo tabularii capituli maioris ecclesiae Pisanae nr. 1366, quod supra l. c. adhibuimus sub 1. Quae edidit Kopp 'Geschichtsblätter aus der Schweiz' I, 174 sqq. nr. 3—7, itemque Ficker loco supra citato pag. 95 sqq. (= 231 sqq.) nr. 78—82.

1110. 1111. SCRIPTUM FOEDERIS. Iul. 25.

Servatur exemplar A Iohannis regis 1) in transsumto a. 1312. Dec. 14 ab episcopo Putaviensi confecto tabularii Vindobonensis; sigillum pendet loro membranaceo. Edidit Fr. Kurz 'Oesterreich unter K. Friedrich dem Schönen' pag. 425; denuo contulit H. Hirsch; 2) in transsumto tabularii Pisani modo citato; edidit Kopp l. c. nr. 4, cuius editionem hic adhibuimus, potioribus tantum lectionibus, orthographicis ad sola nomina propria adnotatis; notat Ficker l. c. nr. 79. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 181 nr. 7.

Exemplar B ducum Austriae servatur in 2) transsumto Pisano; ediderunt Kopp nr. 3, Ficker nr. 78; denuo contulimus nos ipsi. — Böhmer, Reg. 1246—1313 pag. 506 (Addit. II).

(P. deest.) 15

1110. EXEMPLAR IOHANNIS
REGIS.

A.

(1) Wir Johans von Gots gnaden kunich ze Beheim und ze Polan, vicari des Romischen richen uber Tutschiu lant und grafe ze Lucelinburch verjehen und tun chunt allen luten die disen brief sehent oder horent lesen, daz wir mit den hohen fursten herin Fridriche^a und herin Liup(olt)^b hertzogen ze Osterreich und ze Steyr^c unsern lieben swegern uns verbunden haben in ze helfen und ze raten getriwelich unde luterlich vier gancziu jar von sand Jacobes tage der hut ist gen allermenichlich an gegen dem riche und gen dem hohen fursten herin Karelein^d dem kunige von Ungern, marggraven Voldemaren^e von Branneburch^f und hertzogen Bonizl(aw) von Bretzla^g, di hie ouz genomen sint, in der wise als hernach geschriben stat.

(2) Gescheh daz daz ein gewaltich herre oder ein furste^h uf diselben hertzogen von Osterreich mit gewalt zogtⁱ in irew lant ze Osterreich^k oder ze Steyr, so suln wir

1111. EXEMPLAR DUCUM
AUSTRIAE.

B.

(1) Wir Friderich und Liupold^a von Gotes genaden hertzogen in Osterreich und in Styre, herren ze Kreyn, uf der Marych und ze Portenowe verjehen offentlich und tun chunt allen luten di disen brif ansehent oder horent lesen, daz wir mit dem hohen fursten herin Johans dem kunig von Beheim und von Polan, vicari und verweser des Romischen richen uber Tutschiu lant und grafen ze Lucelinburg uns verbunden haben im ze helffen und ze raten getruwelich und luterlich vier gantziu jar von sand Jacobs tage der hut ist gen aller menichlich an gen dem riche und gen dem hohen fursten herin Karlin dem kunig von Ungern und gen hertzog Rud(olf) und Lud(wich) von Beiern unsern oheimen, di hi o. z. genomen sint in der wise, als her nach geschriben stet.

(2) Gescheh daz daz ein gewaltich here oder ein furst uf den kunig von Beheim zogt mit gewalt in sin lant ze Beheim oder ze Merhern, so suln wir im helffen mit

1110. a) Frid. 2. b) Lup. 2. c) Styr *semper* 2. d) Karlin 2. e) Woldemar 2. f) Branneburg 2. g) Brezzla 2. h) *loco* herre — furste 2: fürste oder ein herre. i) zogt mit gewalt 2. k) Osterreich 2.

1111. a) Liupold 2.

in helfen mit unser maht an geverde mit
unser selbes libe oder mit einem byscholf
oder mit einem fryen herren. Wer aber
daz sich wider si satzten ir lantherren in
denselben landen einer oder me oder dehein
besez hieten oder si dehein ander chriech¹
anengienge, so suln wir in danne geholfen
sin mit unser maht an geverde.

(3) Wer aber daz den hertzogen von
Osterrieche in Swaben^m gewalt oder unrecht
geschech, daz suln si mit chlage fur uns
bringen, so suln wir in minne oder reht
helfen. Und swer des niht gehorsam were,
wider den suln wire den hertzogen helfen
ze irem rehte mit der maht, diu wir haben
von des riches wegenⁿ uber Tutschiu lant.
Und swenne wir von demselben gewalt
stunden, den wir haben von des riches
wegen uber Tutschiu lant, so suln wir den
hertzogen helfen mit zweinhundert mannen
in demselben lande ze^o Swaben und auch
ze^o Elsazzen.

(4) Si suln ouch unsern luten geben
brod unde win^p den bereiten, den anderen
pyer und brod. Und also bescheidenlich
di wil wir der vordern helfe ein tun den
hertzogen von Osterrieche, die wile sein wir
der anderen ledich.

(5) Und daz wir ditz gelubde und^q dis
helfe und die verbundeneuzze getriwelich
und gentzlich behalten, daz loben wir bei
unsern triwen und haben des gesworen
einen eyd gen^r den heyligen. Und geben
daruber ze einem urchund^s disen^t brief
besiglen mit unserm insigel.

Der brief ist gegeben ze Wienn^u, an
sand Jacobs tag, do von Christes geburte
warn driutzehenhundert jar und darnach^v
in dem zwelften jar, in dem andern jar
unserer riche^w.

unser maht an geverde mit unser selber
libe oder mit unser bruder einem oder mit
eynem bischof. Wer aber daz sich wider
in satzten sin lantherren in sinem lande
einer oder mer oder dehein besez hiete
oder in ein ander chrieg angienge, so suln
wir im danne beholfen sin mit unserer
maht an geverde.

(3) Wer aber daz er unser helffe be-
dorft gen Krakowe, so suln wir im dar
beholfen sin mit zweinhundert mannen.

(4) Er sol ouch unsern luten geben
brod und win den bereiten, den andern
pyer und brod. Und also bescheidenlich di
w[il] wir der vordern helffte ein tun dem
kunig von Peheim, di wil sin wir der andern
ledich.

(5) Und daz wir ditz gelubde und di
helffe und di verbindenuzze ge[truwelich
und gentzlich]^b halten, daz loben wir bi
unsern triwen und haben des gesworen einen
eyde ze den heiligen. Und gebn da-
ruber den brif besigelten mit unsern in-
sigeln.

Der brif ist gebn ze Wienn^c, an sand
Jacobs tage, do von Christes geburt warn
driuzehenhundert jar und in dem zwelften
jar darnach.

1112. PROMISSIO DUCUM. Iul. 25.

*Ineditum proponimus ad exemplar, quod ex autographo Pragae in Museo asservato
'Landesarchiv, Kronarchiv A. no. repositi 11' paratum benivolentissime nobiscum com-*

1110. ¹⁾ not 2. ^{m)} in Swaben post geschehe 2. ⁿ⁾ von—wegen post lant 2. ^{o)} in 2.
^{p)} win und brod 2. ^{q)} deest 2. ^{r)} ze 2. ^{s)} ze einem urchund desunt 2. ^{t)} unsern 2. ^{u)} Wienn 2.
^{v)} darnach post zwelften jar 2. ^{w)} unser riche ante in dem andern jare 2.

1111. ^{b)} uncis inclusa corrosa sunt 2. ^{c)} ze Wienn supra lineam 2.

municavit huius tabularii praefectus. Pendent sigilla fere illaesa loris membranaceis. In verso leguntur manu saec. XIV. exarata: Compromissum super XXX milibus marcis ad manus Henrici imperatoris. (P. deest.)

(1) Wir Fridrich und Liupolt von Gotes genaden herczogen in Osterriich und in Styr, herren ze Kreyn, ouf der Marich und ze Portenowe verjehen und tûn chunt allen luten di disen brief ansehent oder hõrent lesen, daz nah teyding, di zwischen dem hohen fürsten herin Johans dem kunig von Beheim und von Polan, vicari und verweser uber Tutsiu lant des Romischen rihes und grafen ze Lutzelinbûrg und uns von unser beder ratgeben und boten getriben und gehabt sint umb di drizzichtusent march silbers, darumb wir ansprach haben ouf den satze des landes ze Mèrichern nah unsers herren briefen hern Heinrich des Romischen keyser¹, der uns zehentusent march geboten waren, wir uns also bedaht haben, daz wir di sache lazzen genzelich an den selben unsern herren den Romischen keyser, also waz er umb di selben drizzichtusent march spricht und heizzet, daz sullen wir bedersitte stêt halten und sol uns daz der vogenant kunig von Beheim volfuren und volenden ouf den phanden, di wir ietzû inne haben und gult darzû zeigen, als vil dafür gebûrt, und di phande sol der kunig von Beheim besteten mit sinen briefen und mit der lantherren briefen von Beheim und von Mèrichern, di er da gehalten mag ane geverde. (2) Ez sol ouch unser vogenanter herre der keyser sprechen uber dise sache vor Winachten di nehste choment und sol ouch di besteten mit sinen briefen. Wer aber daz der keyser abgienge, des Got niht engeb, êe daz di sache verriht wurde, so si wir und der vogenant kunig von Beheim der selben teyding gegangen ouf schidlute und sullen wir zwen nemen und der vogenant kunig von Beheim zwen von sinen wegen und di vier habent vollen gwalt von unser beder wegen ze sprechen uber di vogenanten sache und di genzelich ze enden, als der keyser solt getan han, ob er lebt², und suln die di schidung volenden vor der nehsten suniwenden dar nah. (3) Ez ist ouch genant der ersam herre her Johans bischof ze Strazbûrg ze einem obermanne, also ob di vogenanten schidlute niht uberein chomen mohten der selben sache, mit swelichen zwein schidluten under den vieren der uberman gehilt, den sol man volgen und sol stet beliben, swaz di dri sprechent. Gieng der selbe bischof von Strazburg ab, so sol man den ersamen herren hern Heinrich abte von Fulde an sin stat ze einem uberman nemen. Gieng ouch der ab, so sol man den ersamen herren hern Heinrich den bischof von Gurke ze einem uberman nemen. Gieng ouch der schidlute deheiner ab, so sol man einen andern an sin stat nemen. (4) Und daz wir daz stet haben und da wider niht tûn, daz haben wir gelobt mit unsern triwen und geben dar uber ze einem urchunde disen brief besigelt mit unsern insigeln^a.

Der brief ist gegeben ze Wienn, an sant Jacobes tag, da von Christes geburde waren driuzehenhundert jar und darnah in dem zweliftem jar.

1113. PROMISSIO REGIS BOHEMIAE PRIOR. Jul. 25.

Superest in solo 2 transsumto Pisano. Ediderunt Kopp nr. 5, Ficker nr. 80. Denuo inspeximus. Cf. nr. 1112 cap. 2. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 389 nr. 531 (Addit. III). (P. deest.)

Wir Johans von Gotes genaden kunig ze Beheim und ze Polan, vicari des Romischen riches uber Tutschiu lant und graf ze Lucelinburg verjehen und tun chunt allen den di disen brif sehent oder hornt lesen, daz wir gelobt haben und loben mit disen

1112. ^a) corr. ex insigele or.

1) Cf. supra pag. 280 not. 3. 2) Cf. nr. 1113.

briefen den edeln fursten hertzog Friderich und hertzog Liupolt von Osterliche unsern liben swegern, daz wir biten und manen suln unsern liben herren und vater hern Heinrich den Romischen keiser, daz er nach sinen brifen, di er den edeln fursten hertzog Friderich und hertzog Liupold unsern swegern gegeben hat vor Brizze¹, uzrichtung schaffe der guter, di an denselben briefen benant sint, zwischen unser Frowen tage der lihtmesse der schirest chumt. Gescheh aber des nicht, so suln wir in derselben frist nach denselben briefen diselben sache richten an geverde von dem gewalt, den wir haben von unsers vorgeantten liben herren und vater wegen und des riches uber Tutschiu lant. Dar uber ze einem urchunde geben wir disen brif besigelten mit unserm insigel.

1313.
Febr. 2.

Der brif ist gebn ze Wiene, anno Domini MCCCXII, an sand Jacobs tage, unserer riche in dem andern jare.

1114. QUITATIO FRIDERICI DUCIS. Iul. 27.

Autographon tabularii Vindobonensis descripsit H. Hirsch. Pendet sigillum parum laesum loro membranacco. Edidit Emler 'Regesta Bohemiae et Moraviae' III, 39 nr. 88. — Böhmer, Reg. 1246—1313 pag. 506 (Addit. II). (P. deest.)

Nos Fridericus Dei gracia dux Austrie et Styrie presentibus publice profiteamur, quod de summa pecunie serenissimo domino nostro domino Heinr(ico) Romanorum imperatori per nos mutuata magnificus princeps dominus Iohannes rex Bohemie affinis noster karissimus, filius eius pro absolutione domini nostri in Burgowe in mille ducentis sexagenis grossorum Pragen(sium) et in sexcentis marcis argenti Constanciensis ponderis creditoribus nostris de Spyra datis, item in mille marcis argenti, quinquaginta sex grossis pro marca qualibet computatis, et centum viginti sexagenis grossorum Pragen(sium) honorabili viro . . abbati Zedlicensi nostro nomine traditis nos legitime expedivit. Quam quidem pecuniam in prefato mutuo domino H(einrico) Romanorum imperatori predicto harum testimonio defaleamus.

Datum Wiene, anno Domini MCCC duodecimo, VI. Kal. Augusti.

1115. PROMISSIO REGIS BOHEMIAE ALTERA. Aug. 17.

Contulit 1) transsumtum episcopi Pataviensis supra ad nr. 1110. 1111 citatum H. Hirsch; 2) transsumtum Pisanum inspeximus nos ipsi; ediderunt Kopp nr. 6, Ficker nr. 81. Potiores tantum lectiones ex 2 adnotavimus. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 182 nr. 9; pag. 389 nr. 353 (Addit. III). (P. deest.)

Wir Johans von Gots gnaden kunich ze Beheym und ze Polan, vicari des Romischen riches uber Tutschiu lant und graf ze Lucelburch verjehen offenbar an dem brife, daz wir schaffen suln und gebieten unseren getriwen Dyetegen von Chastel^a, daz er di hochgebörn fursten hertzog Fridrichen^b und hertzog Liup(old) von Osterlich^c unser liebe sweger und ir purgen ledich lazze umbe zwelfhundert schok grozzer Prager pfenning^d, di man im schuldich was von Cuncelmannes wegen von Ulme, den er gevangen hete und den er darumb nach teiding ledich lie. Und sol daz geschehen vor unser Frowen tage ze der liehtmisse der schirst chumt. Geschehe des niht vor dem zile, so suln wir diselben^e zwelfhundert schoke den^f hertzogen^g gelten uf sant

1313.
Febr. 2.

1115. a) Kastel 2. b) Friderich 2. c) Osterliche 2. d) pf. Prager 2. e) di 2. f) denselben 2. g) denselben hertzogen post wir 2.

1) *Supra* nr. 636.

1313. Waltburgen tag der nehst chunt. Wir suln ouch di vorgeant hertzogen von Oster-
 Mai. 1. rich ledich machen von Heinr(ich) von Koln und Sygelin Gontram^h burger ze Spyerⁱ
 1312. umb sehshundert march silbers Costentzer gewihtes vor den nehsten Wiennachten.
 Dec. 25. Und sol daz vorgeant gut abe gen an der summe gutes, di si unserm liben herren
 und vater herin Heinr(ich) dem Romischen keyser gelihen habent und darumb si pfande 5
 habent. Daruber ze einem urchunde geben wir disen brif besiglt mit unserm
 insigel.

Daz^k ist geschehen ze Znoym, des nahsten Donerstages nach unser Vrowen tage
 assumptionis, do man zalt von Christes geburte driuezhundert jar und in dem
 zwelften jar darnach, unser riche in dem andern jar^k. 10

1116. PROMISSIO FRIDERICI DUCIS. Aug. 18.

*Servatur in solo 2 transsumto Pisano; ediderunt Kopp nr. 7, Ficker nr. 82, cuius
 adnotationem conferas velim. Denuo contulimus. — Böhmer, Reg. 1246—1313 pag. 506
 (Addit. II). (P. deest.)*

Wir Fridrich von Gotes genaden hertzog in Osterreich und in Styr, herre ze Chreyn, 15
 ouf der Mariche und ze Portenowe verjehen und tûn chunt allen luten, di disen brief
 an sehent und horent lesen, daz wir loben und gelobt han ab zelegen und ouz zerichten
 allen den schaden, der geschehen ist ouz unserm lande ze Osterreich gen Beheim und
 gen Merchern von der zit, do wir sprachten ze dem ersten male ze Reygrade mit dem
 hohen fursten herin Johan kunig ze Beheim und ze Polan unserm lieben swager, des 20
 ze Phingsten di hin sint vntz ouf sant Jacobes tag der nu gewesen ist und der darnach
 geschehen ist oder geschieht in vier jarn. Wir haben ouch von unsern wegen genomen
 daruber ze schidelute unser libe getriwen Alber von Kunring und Art. den Zendelin,
 und der kunig von Beheim von siner wegen Burch(ard) den burgrafen von Meydbûrg
 und Jesken von Meserietz burgrafen z[e] Brunne, und ze einem obermanne bedenthalben 25
 Heyd. burgrafen von Gors, und suln di schidelute mit samt dem oberman umb den
 schaden, der vntz her geschehen ist, einen tag leisten ze Poherlitz von dem nehsten
 Sept. 3. Suntag uber vierzenhtag, und swaz di vier sprechent, daz man ouf richten sol, daz suln
 wir bedenthalben stet han. Wer aber daz di vier uberein niht chomen mohten, swaz
 der merer teil under den viern sprichet, dez suln wir bedenthalben gehorsam sin. Wer 30
 aber daz sich di vier^a zweiten, mit swelhen zwein der obman gehilt, daz sol aber stet sin.
 Ez sol ouch aller schade bedenthalben ouz geriht werden in einem maneyde dar nach
 zehant, swanne di schidelute gesprochen habent. Dar uber haben wir ze burgen gesatzt
 unser lieb getriwen meister Bercht(old), unsern obristen scriber, Eberhard von Walse,
 Ditr(ich) von Pilichdorf, Ott(en) von Celking, Wych. von Topel und Alber von Kun- 35
 ring, swanne di gemant werdent, so suln si invaren in di stat ze Brunne mit ir selber
 libe oder iederman ein ritte mit drin pherten an sin stat legen. Wurde ouch in dem
 moneyde, swanne si invarent ze leisten, der schade, der von den schideluten gescheiden
 wiert, niht ouz geriht den luten, di in emphanen habent, so suln [si] leisten fûrbaz für
 zweitzent march silbers, der wir der vorgeant kunig von Beheim gevallen sin, und 40
 für den schaden, und niht ouz chomen, ez werd ab geleit der schade den, di in emphanen
 habent, und dem vorgeant kunig von Beheim werden gegeben und verriht di zwei-
 tusent march silbers. Und gieng der vurgeant schidelute deheiner ab oder der
 obman, so sol man einen andern an sine stat nemen. Gieng ouch der burgen deheiner

1115. ^h) Guntramer 2. ⁱ) Spyr 2. ^k) *eschatocollon in 2*: Der brif ist gebu ze Znoym, do von 45
 Christes geburt warn driuezhundert jar und in dem zwelften jar darnach, an dem nechsten Donnerstage
 nach unserer Frowen tage assumptionis, unserer riche in dem andern jare.

1116. ^a) wier c.

ab, so suln wir einen andern als erbern geben an sein stat. Und daz disiu rede stet und unzebrochen belibe, geben wir disen brief versigelten mit unserm insigel.

Der brief ist gegeben datz Znoyme, do von Christ geburde waren driuzehenhundert jar und dar nach in dem zwelften jare, an dem nehsten Vritag nach unser Vrowen tag ze der schieding^b.

1117. TESTIMONIUM DE CONTUMATIA COMITUM HOLZATIAE.

1311. Mai. 4.

Repetimus editionem, quae ex autographo tabularii civitatis Lubicensis parata est
10 *in 'Codice diplomatico Lubicensi' II, 241 nr. 281. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 389*
nr. 527 (Addit. III). (P. deest.)

Nos Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vica-
rius generalis ac comes Lucenburgensis ad universorum noticiam volumus pervenire,
quod anno Domini millesimo trecentesimo undecimo, in die beatorum apostolorum Phy-
15 lippi et Iacobi, magister Alexander prudentium virorum consulum et civium Lubicensium
notarius apud Pragam in nostra presencia constitutus proposuit, nobiles viros Gerhardum
et Adolfum comites Holtsacie et in Schowenburg fratres esse ex parte predictorum
consulum et civium super causa, que inter ipsos hinc inde verti dicitur super turri sive
castro Travemunde et insula Priwalk, ad nostri examen iudicii evocatos. Ipso Alexandro
20 in predicto termino pro memoratis consulibus et civibus comparente et quam diu debuit
expectante, prefati vero comites vel aliquis ex parte eorum se in eodem termino nostris
minime conspectibus offerebant.

Datum Prage, anno Domini predicto, quarto Nonas Maii, regni vero nostri Boemie
anno primo.

1118—1120. ACTA CAUSAE CONTRA GERHARDUM DE LANDSCRON.

1311. Iul. 14. — Aug. 28.

Cum autographa deperierint, secuti modum, quem iam supra ad nr. 4 edendum
adhibuimus, summaria tantum horum documentorum proponimus, quae ex Inventario
30 *'Stifels A de anno 1600' esistenti in archivo burgraviatus de Sinzich, quod tunc Nassoviae*
erat in tabulario liberorum baronum a Stein, descripsit A. Wyss b. m.

1118. CITATIO PARTIS. Iul. 14.

Servatur l. c. fol. 27'.

(P. deest.)

Ein citation und ladunge an das Römische königliche hofgericht gethan durch
35 Johannem könig zu Böhmen und zu Polen, gemeinen pflegere des Römischen reichs

1116. ^b) schiedinig c.

in Teutschland diseit des gebirges. graven zu Lützenburg etc. an herrn Gerhard von Landskron, sich zu vertheidigen uff beschehene anklage Johannis ritters marschalks des erzbischofen und churfürsten zu Maynz Peters, das wolgedachter herr zu Landskron Syfriden von Frawenstein, so in des reichs acht und in seinem des von Landskron gefengnuss uff recht gewesen, ledig gelasen, cum comminatione uff den fall ausenpleibens 5 er in die acht und pflatz des von Frawenstein erkläret seie.

Datum zu Podyebradt, Mittwochens post Chiliani, anno 1311, seiner königreiche im ersten.

1119. LITTERAE EXCUSATORIAE ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS. Aug. 14.

Item fol. 31'.

(P. deest.)

10

Ein lateinischer brief an Johannem könig in Böhmen und Polen, vicarium des Römischen reichs, graven zu Lützenburg Henrici erzbischofen zu Cölln, das herr Gerhard herr zu Landskron uff erforderung des Römischen keyzers in Italiam zu ihrer majestät dienst sich begeben und do noch seie, ehe dann die königliche ladungsbrieife uff ansuchen des Menzischen marschalks ausbraecht zu Landskron überantwort worden. 15 Derhalben ihme fürs selbige mal zu erscheinen nicht möglich.

Sub dato Brühel, 1311 in vigilia assumptionis beatae Mariae virginis.

Noch eine[r] eiusdem tenoris et dati auch von erzbischofen hochgedacht geschrieben an des königs hofrichtere.

1120. PROTESTATIO ARCHIEPISCOPI MOGUNTINENSIS. Aug. 28.

20

Item fol. 35.

(P. deest.)

Ein brief Petri erzbischofen zu Menz dorin er meldet, das Johann von Waldeck sein marschalk ausz seinem geheise und befehl die sache gegen Gerharden von Landskron ans königs hof von Böhmen, Römischen stadthalters angefangen, so bis zur wiederkunft selbigen Gerhardi ausz Italien und des Römischen königs dienst im stillstand 25 verpleiben solle.

Sub dato Aschaffenburg, 5. Calend. Septemb., anno 1311.

1121. MANDATUM DE ASSIGNATIONE POSSESSIONIS.

1312. Apr. 7.

30

Autographon tabularii generalis regni Bavarici 'Mainz Erzstift Nachträge fasc. 12' signatum denuo descripsimus. Sigilli dorso impressi fragmenta servata sunt. In verso legitur: It̄ contra comites. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 334 nr. 484 (Addit. II).

(P. deest.)

Wir Johans von Gottes genaden kunig ze Beheim unde ze Polan, ein gemein 35 pfleger des Römischen riches in Düschenlanden hie dissit des gebirges unde ein grave ze Lützelbürg enbieten . . dem amman von Ravensbürg unsern grüz.

Wir gebieten dir von kuniclicher gewalt, daz du den erbern fürsten unde herren den erzibischof Peter von Meinze anleitest nach rehte, swa er dich wiset, uf graven

Rûdolfes gût von Werdenberg den man nennet von Sangans unde uf graven Wilhelms gût von Montfort umbe ahttûsent mark silbers, darumbe si in mit unrehete geschadiget hant. Tûst du des niht, man rihtet von dir nach rehte.

Der brief wart geben an dem Fritage nach sant Ambrosien tage, do man zalte
5 von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem zwelften jar, in dem andern jar unser kunigriche.

1122. SCRIPTUM IN FAVOREM MONASTERII WALTSASSENSIS.

1312. Iun. 21.

16 *Ineditum descripsimus ex C Copiario antiquo monasterii Waltsassensis, qui in tabulario generali regni Bavarici asservatur, fol. 186. (P. deest.)*

[I]ohannes Dei gratia Bohemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucelinburgensis comes venerabilibus et religiosis viris . . . abbati et conventui monasterii Waltsachsen(sis) Cystercien(sis) ordinis, devotis suis dilectis gratiam
15 suam et omne bonum.

Cum de castro Bernaw multa vobis ac viatoribus et terrarum vestrarum^a incolis hactenus evenissent incommoda et ne maiora de castro predicto deinceps spolia committantur, non inprovidē deliberastis, prout ex insinuacione vestra recepimus, dictum castrum cum villis desertis Griezbach et Hohentanne ac earum pertinenciis, iuribus ac
20 utilitatibus universis pro trecentis marcis argenti de manibus nobilis viri Heinrici advocati de Plawe liberare ac ipsum castrum omnino subvertere, ne ibidem spelunca latronum vel habitaculum habeatur, ad cuius redempcionis seu liberacionis intentum favorem nostrum et consilium humiliter petivistis. Devotis igitur vestris supplicacionibus annuentes absolucioni premisse auctoritate vicarie generalis, qua fungimur in imperio citra montes,
25 consensum nostrum expressum et benivolum inpartimur, ita videlicet quod castrum seu locum castri cum villis predictis et pertinenciis suis serenissimo domino et genitori nostro karissimo domino Heinrico Romanorum regi illustri vel ei qui pro tempore fuerit imperatori Romano vel regi seu nobis, cum requisiti fueritis, pro trecentis marcis argenti sine difficultate qualibet restituere debeatis, fructibus medii temporis si quos inde per-
30 ceperitis in sortem minime computandis. Aliis etiam litteris, si quas de predicto patre nostro vel aliis imperatoribus seu Romanis regibus optinetis¹ super bonis huiusmodi

1122. ^a) nraꝝ c.

1) *Litteras imperatoris a. 1313. Ian. 25 datas proponimus ineditas ex 1) transsumto a. 1313. Mart. 3 confecto eiusdem tabularii. Copiario C bis inscripta sunt: 2) fol. 77, 3) fol. 180:*

35 Heinricus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis grāciam suam et omne bonum.

Imperialis clemencia etsi sua liberalitate respiciat universos, illos tamen munificencia prosequitur ampliori, per quorum suffragia temporalis pariter et eterne sibi sperat salutis commoda profutura. Cum igitur honorabiles et religiosi viri . . . abbas et conventus monasterii Waltsassensis^a Cysterciensis
40 ordinis, devoti nostri dilecti a clare memorie Adolfo Romanorum rege illustri villas Hohentanne, Bernowe et Griezpatch ac ipsarum pertinencia universa pro ducentis^b marcis puri argenti habuerint obligata, Alberti in eodem regno successoris^c ac nostra demum confirmacione obligacioni huiusmodi accedente.

^a) Waltsachsen. 2.

^b) CC 2.

^c) successore 1. 2. 3.

vobis salvis. In quorum testimonium et robur presentes litteras conscribi et sigillis nostris mandavimus communiri.

Datum Brünne, XI. Kalen. Iulii, anno Domini MCCCXII, regnorum vero nostrorum anno secundo.

1123—1125. SENTENTIAE PRO MONASTERIO BRUMBACH. 5

1312. Sept. 7.

Ineditas proponimus ex autographis tabularii principum de Loewenstein-Wertheim benivolenter transmissis. Sigillum, quod omnium dorso impressum est, sigillum est iudicis curiae Iohannis regis, cuius inscriptionem iam supra nr. 1096 adnotavimus. 10

Cf. etiam sententiam iudicis curiae supra nr. 1096.

1123. SENTENTIA PRIOR.

Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 294 nr. 356 (Addit. I).

(P. deest.)

Wir Johans von Gottes genaden kunig ze Beheim unde ze Polan, ein gemein pfleger des Römischen riches hie dissit des gebirges unde grave ze Lützelbürg kunden 15
unde verjehen an disem gegenwertigen brieve, daz brüder Diether der Rûde des closters von Brunnebach daz da lit in dem bischtûm ze Wirtzebürg des ordens von Citel kom fur uns ze Cölne in Beheim, an dem Dunrestage vor unser Frowen tage der jungern, in dem jar alse dirre brief geben ist, unde bat uns, daz wir im ze gerihte sezzen von der geistlichen lûte wegen . . des abbtes unde des conventes ze Brunnebach der vor- 20
genanten, der procurator er des selben tages was, umbe daz dorf ze Ebenode, dar umbe si Gernot Kotbus vor unserm gerihte angesprochen hat. Unde ist dar umbe vor uns erteilt mit gesammenter urteil, daz der vorgenant abbet unde der convent der clage ledig sint, die zû in hete der vorgesriben Gernot umbe daz selbe dorf ze Ebenode. Wolte aber si furbaz me ansprechen umbe die selben sache der vorgesprochen Gernot, 25

sicut in litteris inde conscriptis et per nos dudum visis plenius continetur, nos per litteras illustris Iohannis regis Bohemie primogeniti et principis nostri karissimi informati cognovimus evidenter, quod loco predicto Bernowe a vicinis baronibus per potentem maliciam incastellato non solum monasterio antedicto, set eciam indigenis, adiacentibus provinciis et viatoribus quibuscunque adeo gravia incommoda sunt illata, quod abbas et conventus memorati, eiusdem filii nostri ratione vicarie generalis 30
imperii citra montes beneplacito et maturo consilio precedente, pro trecentis^d marcis argenti ultra sortem premissam denuo suis recuperare usibus sunt coacti. Nos igitur inspectis obsequiis, quibus a longe retroactis temporibus abbas et conventus sepedicti tam nobis quam nostris in imperio predecessoribus affectuosis studuerunt beneplacitis complacere, omnia supradicta scilicet Hohentanne, Bernowe et Griez pach cum earum pertinenciis ac iuribus universis et ut pro nostra liberorumque nostrorum salute 35
diveque memorie inclite quondam Margarete Romanorum regine thori nostri consortis karissime remedio anime iugiter deprecentur omnium Creatorem, ex mera liberalitate antedictis abbati et conventui tradimus et donamus ac eciam confirmamus per eos et eorum in ipso monasterio successores traditionis et donacionis titulo possidenda. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri. 40

Dat. in castris apud Imperialem Montem supra Florenciam, VIII. Kal.^e Febr., indicione XI, anno Domini MCCCXIII, regni nostri anno quinto^f, imperii vero primo.

^d CCC 2.

^e Kalen. 2.

^f V. 3.

daz solt er tûn vor geistlichem gerihte, do er si zû reht ansprechen sol. Des geben wir ze gezuge disen brief besigelt mit unsers gerihtes insigel.

Der brief wart geben an dem Dunrestage vor unser Frouwen tage der jungern, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem zwelften^a jar, in dem andern jar unser kunigriche.

1124. SENTENTIA ALTERA.

Böhmer l. c. nr. 357.

(P. deest.)

Wir Johans von Gottes genaden kunig ze Beheim unde ze Polan, ein gemein pfleger des Römischen riches hie dissit des gebirges unde grave ze Lützelbürg kunden unde verjehen an disem gegenwertigen brieve, daz bruder Diether der Rûde des closters von Brunnebach daz da lit in dem bischtum ze Wirtzebürg des ordens von Citel kom fur uns ze Colne in Beheim, an dem Dunrestage vor unser Frouwen tage der jungern, in dem jar also dirre brief geben ist, unde bat uns daz wir im ze gerihte sezzen von der geistlichen lûte wegen . . des abbtes unde des conventes ze Brunnebach der vor-
genanten, der procurator er des selben tages was, umbe daz dorf ze Ebenode, des Gernot Kotbus ze lehen gihet von dem edeln man Cûnrat von Slûsselberg, dar umbe er si vor unserm gerihte angesprochen hat. Unde ist dar umbe erteilt vor uns mit gesammenter urteil, daz si Gernot Kotbus furbaz me niht ansprechen sol weder vor geistlichem gerihte noch vor werltlichem umbe die selben sache, es enhab denne der
vorgenant von Slûsselberg vormalis erwunden also reht ist, daz er daz selbe dorf ze Ebenode ze rehte lihen sol. Des geben wir ze gezuge disen brief besigelt mit unsers gerihtes insigel.

Der brief wart geben an dem Dunrestage vor unser Frouwen tage der jungern, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem zwelften jar, in dem andern jar unser kunigriche.

1125. MANDATUM DE DEFENSIONE.

Böhmer l. c. nr. 358.

(P. deest.)

Wir Johans von Gottes genaden kunig ze Beheim unde ze Polan, ein gemein pfleger des Römischen riches hie dissit des gebirges unde grave ze Lützelbürg enbieten dem edeln manne Boppen von Eberstein unser genade unde alles gût.

Wir gebieten dir vesteclich von gerihtes wegen, daz du die geistlichen lûte . . den abbet unde den convent des closters von Brunnebach daz da lit in dem bischtûm ze Wirtzebürg des ordens von Citel schirmest nach rehte uf dem dorf ze Ebenode, dar umbe si Gernot Kotbus vor unserm gerihte angesprochen hat. Wan es ist erteilt vor uns mit gesammenter urteil, daz der vorgenant abbet unde der convent der clage ledig sint, die zû in hete Gernot Kotbus umbe daz selbe dorf ze Ebenode, des er ze lehen gihet von dem edeln manne Cûnrat von Slusselberg, also die brieve stant, die si dar uber von unserm gerihte gewonnen hant. Tûst du des niht, man rihtet von dir nach rehte.

Der brief wart geben ze Colne in Beheim, an dem Dunrestage vor unser Frouwen tage der jungern, do man zalte von Gottes geburte driuzehenhundert jar unde in dem zwelften jar, in dem andern jar unser^a kunigriche.

1123. a) zwe *in loco raso or.*

1125. a) unsre *or.*

1126—1129. VOCATIO EPISCOPI ARGENTINENSIS AD CURIAM.

(1312. Sept. in. — Dec.)

Quae omnes supersunt in solo codice notissimo Vindobon. lat. 410 (Iur. Can. 60), quem iam supra ad nr. 457. 458 adhibuimus. Partim ediderunt Chmel loco supra citato pag. 319 sqq. nr. 1—3 (praeter nr. 1127) et Palacky 'Über Formelbücher' pag. 335 sqq. nr. 134—137. Nos omnes denuo accuratissime contulimus.

Ad hanc curiam spectant supra nr. 422 et infra nr. 1130—1132.

1126. VOCATIO PRIOR. (Sept. in.)

*E codice citato fol. 4^r nr. 31. Rubra sunt fol. 4^r in margine: vicarius g(eneralis) 10
citra montes imperii convocat principes Alamanie; fol. 23^r: Item missiva quomodo rex
Bohemie demandavit episcopo Argentinensi, ut veniret ad colloquium in Nürenberg.
Videntur esse litterae encyclicae.*

*Ediderunt Chmel nr. 1 et Palacky nr. 134. De tempore cf. Rosenkränzer loco ad
nr. 608 citato pag. 38 not. 6. Cf. Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 310; Reg. 1314—
1347 pag. 334 nr. 485 (Addit. II). (P. deest.)* 15

Reverendo in Christo patri domino Io(hanni) Argen(tinensi) episcopo amico suo
karissimo Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes
vicarius generalis ac Lúcelmburgensis comes sincerum animum in omnibus complacendi.

Inter diversas nostre sollicitudinis curas hoc non mediocriter insidet cordi nostro, 20
qualiter partes Alemanie sub nostro felici regimine pacis comodo perfruantur. Collo-
catis siquidem in statu placido ac desiderata tranquillitate regnis et terris nostris divina
favente providentia, quod ex officio generalis vicarie per serenissimum dominum et
patrem nostrum H(einricum) Romanorum imperatorem, assistantibus principibus et
nobilibus imperii, nostris iniunctum est humeris in instantis oportunitate temporis, ad 25
procurandum pacificum statum et pacem generalem per Alemaniam, ad quod vestra
personalis requiritur presentia, libenter et efficaciter exequi disponimus, ut tenemur.
Quocirca sinceritatem vestram hortamur et petimus cum affectu sub fidei debito, quo
nobis et eidem astringimini imperio, vos monentes, quatinus in epiphania Domini ven-
tura proxima in civitatem Nürenberg ad tractandum, agendum et ordinandum una 30
nobiscum et cum ceteris principibus, baronibus et nobilibus imperii, quos ad eundem
locum et terminum similiter vocavimus, de pacifico et bono statu partium Alemanie
presentialiter veniatis.

Dat.

1127. SCRIPTUM INVITATORIUM RUDOLFI DUCIS BAWARIAE.

(Nov. Dec.)

*Ex eodem codice fol. 7 nr. 47; edidit Palacky nr. 137. Cf. Böhmer, Reg. 1314—1347
pag. 334 nr. 485 (Addit. II). (P. deest.)* 35

Reverendo in Christo [patri] et domino suo domino Io(hanni) etc. amico suo
karissimo R(udolfus) Dei gratia comes palatinus Reni dux Bawarie sinceram et 40
paratam ad omnia sua beneplacita voluntatem.

Cum serenissimus dominus Io(hannes) illustris Boemie et Polonie rex, sacri imperii
citra montes vicarius generalis, affinis noster dilectus auctoritate vicarie generalis per

Alem(aniam) sibi commisse ad procurandum pacem generalem in partibus Alemanie apud Nürenberg super festum Epiphanie proximum edixerit, sicut decuit et potuit ex iniuncto sibi officio, parlamentum nosque iuxta vocationem ipsius ad eundem locum et terminum venire decrevimus propria in persona, paternitatem vestram requirimus vestre
5 consulentes reverentie bona fide, quatinus ob dicti domini regis reverentia una nobiscum velitis premissis parlamento presentialiter interesse. Speramus enim, quod extunc tam vestro quam aliorum principum et nobilium consilio mediante pacis universalis securitas et totius Alemanie utilitas debeat procurari.

1313.
Jan. 6.

Dat. etc.

10 **1128. SCRIPTUM INVITATORIUM LUDEWICI DUCIS BAWARIAE.**

(Nov. Dec.)

Item fol. 5 nr. 33; est rubrum fol. 23': Item missiva de eodem a duce Bavarie: ediderunt Chmel nr. 3 et Palacky nr. 136. Cf. Böhmer l. c. et 'Regesten der Pfalzgrafen' I, 1875.
(P. deest.)

15 Reverendo in Christo patri et domino Ioh(anni) etc. amico suo karissimo Lud(e- wicus) Dei gratia palatinus comes Reni dux Bavarie sinceram et paratam ad eius beneplacita voluntatem.

Ad hoc principum auctoritas per divinam providentiam ordinata dinoscitur in partibus Germanie, quod ad laudem Dei et sacri imperii pacem generalem, que condit
20 omne bonum, incolis imperii eiusdem comode procuretur. Quo commoniti ac dilectione, quam erga personam et statum excellentissimi principis domini Io(hannis) Boemie et Polonie regis, sacri imperii per Alemanniam vicarii generalis, affinis nostri karissimi gerimus, ad exhortationem et petitionem ipsius ad parlamentum edictum per eum, prout ad commissum sibi spectat officium, in Nuerenberg super festum epiphanie Domini
25 proximum venire decrevimus propria in persona. Amicitiam vestram exhortantes cum affectu ac sincere suadentes, quatinus eidem colloquio, in quo felicem statum imperii tractari et multipliciter procurari vestra mediante presentia speramus et credimus, velitis personaliter interesse.

1313.
Jan. 6.

Dat. etc.

30 **1129. VOCATIO ITERATA. (Dec.)**

Item fol. 5 nr. 32; ediderunt Chmel nr. 2 et Palacky nr. 135. Item litterae encyclicae esse videntur. Cf. Böhmer l. c.
(P. deest.)

Venerabili in Christo patri domino Io(hanni) episcopo etc. amico suo karis- simo Io(hannes) Dei gratia Boemie et Polonie rex etc. ut supra.

35 Sicut alias vos rogasse recolimus, sic et^a nunc sollicite requirimus et rogamus vestramque sinceritatem sub illa fide, quam erga serenissimum dominum et genitorem nostrum karissimum dominum H(einricum) Romanorum imperatorem et imperium ac nos scimus vos habere, monemus instanter, quatinus ad instans colloquium nostrum apud Nürenberg in instanti epiphania Domini pro honore imperii favente domino celebrandum,
40 omissis omnibus aliis negociis finaliter in persona propria veniatis, quod ad vestrum et ecclesie vestre honorem, profectum et comodum credimus multipliciter provenire.

1313.
Jan. 6.

Dat. etc.

1129. a) loco sic et c.: sic.

1130. MANDATUM DE AUXILIO PRAESTANDO.

1313. Ian. 21.

Repetimus editionem nostram ex autographo Monaci in tabulario secreto domus regiae Bavaricae servato paratam 'Neues Archiv' XXIII, 49 nr. 24, ubi de dato minus recte referitur. Sigilli secreti dorso impressi vestigia videntur. Edidit Winkelmann 'Acta imperii inedita' II, 770 nr. 1106 ad copiarium haud accuratum. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 334 nr. 486 (Addit. II). (P. deest.)

Iohannes Dei gratia Boemie ac Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lützelburgensis comes providis viris [...] magistris civium, . . consulibus ceterisque civibus Spiren(sibus), Landowen(sibus), Wyssenburg(ensibus) aliisque opidanis sub regimine nobilis viri Geor(gii) comitis Velden(cie) advocati provincialis per Spirko-giam^a constitutis, suis et imperii fidelibus dilectis gratiam suam et omne bonum.

Tranquillitatem pacis parcium Theutunicarum sedulo appetentes, nobilem virum Ulricum dominum de Bykenbach nostrum fidelem super discordia inter nobiles viros . . comites de Spanheim ex una et nobiles viros . . comites Hirsutos suborta ex parte altera misimus quiete ac pacifice sopienda. Si qua vero parcium predictarum nostris monitis et mandatis super treugis et compositione habendis rebellis fuerit, extunc providentiam ac fidelitatem vestram exhortamur et requirimus seriose volentes, ut alterutram parcium parere rennuentem iusticie ac nostris mandatis iuxta requisicionem nobilis viri Georgii comitis advocati predicti coartare seu inducere velitis ad parendum iusticie consiliis et auxiliis oportunis.

Datum Nürenberg, XII. Kalen. Februar., regnorum nostrorum anno secundo.

1131. RECEPTIO ECCLESIAE IN PROTECTIONEM IMPERII.

1313. Ian. 25.

Ineditam descripsimus ex autographo tabularii generalis regni Bavarici 'Stift Spalt fasc. 14' asservato. Sigillum deest, lori membranacei parvis fragmentis relictis. In verso leguntur: Defensio regis Bohemie. Quae concordant cum Receptione regis a. 1311. Sept. 8 data supra nr. 675, typis minoribus excudenda curavimus. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 182 nr. 11. (P. deest.)

Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucemburgensis comes universis suis^a et sacri Romani imperii fidelibus, quibus presentes exhibite fuerint gratiam^b suam et omne bonum.

Prodesse non ambigimus et pro temporalium prosperitate successuum et ad eterne nobis provenire felicitatis augmentum, cum ecclesias et personas ecclesiasticas, maxime tamen illas, que

1131. ^a) sui in loco raso or. ^b) gratiam in loco raso or.

nostri vicariatus tempore per Alemanniam originale sumunt et laudabile instaurationis exordium, ne malignorum ledantur incursibus, in umbram protectionis nostre suscipimus ac in suis libertatibus et honoribus nostre defensionis presidio confovemus. Honorabiles itaque viros magistrum Ulricum prepositum, Marquardum decanum totumque collegium novelle plantationis in Spalt Eystet(en). dyoc.^{c*} una cum eorum familia, rebus*, iuribus et honoribus* in nostram et imperii protectionem* recepimus specialem. Mandantes nobili viro . . buregravio, . . advocato provinciali, . . sculteto in Nuremberg et omnibus nostris et imperii fidelibus firmiter et districte, quatinus prepositum, decanum^d et collegium supradictos in omnibus premissis auctoritate nostra et imperii, ne indebite graventur ab aliquo, manteneant efficaciter et defendant.

Dat. in Nuremberg, VIII. Kalen. Febr., anno Domini millesimo CCCXIII, regnorum vero nostrorum anno secundo.

1132. CONFIRMATIO PRIVILEGIORUM CIVITATIS RATISPONENSIS.

1313. Febr. 3.

Ineditam proponimus ex autographo tabularii generalis regni Bavarici 'Raritäten-selekt' nr. 60. Sigillum illaesum pendet loro membranaceo. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 182 nr. 12. (P. deest.)

Nos Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex, sacri Romani imperii citra montes vicarius generalis ac Lucemburgensis comes ad universorum noticiam volumus presentibus pervenire, quod accedentes ad presentiam nostram viri prudentes cives de Ratispona nostri et imperii dilecti fideles exhibuerunt nobis duo privilegia confirmata eis et de novo concessa per serenissimum dominum et genitorem nostrum karissimum dominum Heinricum Romanorum imperatorem¹ super iuribus et libertatibus eorum talibus, quod extra eandem civitatem ad nullum iudicium pro quacumque causa trahi nec a quoquam proscribi debeant neque possint, petentes quod eis libertates et iura huiusmodi de nostra regali clemencia dignaremur rata et illibata tenere ac inviolabiliter observare. Nos autem habito super hoc consilio nostrorum consiliariorum, quorum consilium personaliter requisivimus super eo, predictorum civium petitioni in hac parte favorabiliter annuentes libertates et iura predicta, sicut pater noster antedictus eadem eis rata tenet et salva, tenere volumus et ab omnibus inviolabiliter observari. Decernentes auctoritate vicarie generalis imperii, quam gerimus citra montes, irritum et inane ac viribus vacuum, quicquid contra premissa a quoquam attemptatum est vel imposterum contingerit attemptari. In cuius rei testimonium presentes litteras maiestatis nostre sigillis iussimus communiri.

Datum apud Nuremberg, III. Non. Februar., anno Domini millesimo trecentesimo terciodecimo, regnorum vero nostrorum anno secundo.

1131. ^{c)} Eystet. dyoc. in loco raso or. ^{d)} praecedit . . or.

1) A. 1309. Iul. 5; cf. Böhmer, Reg. Heinr. 114.

1133. 1134. INFEUDATIONES ECCLESIASTICAE.

1313. Febr. 20.—Mart. 29.

1133. INFEUDATIO EPISCOPI SALZBURGENSIS. Febr. 20.

Ineditam descripsit H. Hirsch e cod. 359 (42 Salz. u. Berchtesgad.) II, 375 tabularii Vindobonensis¹. Rubrum est: Investitura regaliū. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 389 nr. 537 (Addit. III). (P. deest.)

Iohannes dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucemburgensis comes universis sacri imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et benivolam voluntatem.

Patris eterni filius supra cuncta tenens principatum Romanum fundavit imperium ac super gentes et regna constituit et ut salubriter cunctis presit mortalibus, dignitate principum quasi insignes columpnas statum eiusdem imperii laudabiliter stabilivit. Noscat igitur universitas vestra, quod venerabili patri domino Wichardo sancte Salzburgensis ecclesie archiepiscopo apostolice sedis legato nobili membro imperii auctoritate vicarie, qua fungimur, feoda principatus sui contulimus et ipsum presentem investivimus de eisdem sceptrigeris manibus ac numero principum imperii duximus aggregandum. Quocirca mandamus et iniungimus universis ministerialibus et nobilibus ecclesie Salzburgensis predictae, quatinus eidem archiepiscopo tanquam domino suo devote pareant in omnibus et obediant reverenter. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et sigillis nostre maiestatis iussimus communiri.

Datum apud Augustam, X Kal. Marcii, anno Domini MCCCXIII, regnorum vero nostrorum anno tercio.

1134. INFEUDATIO ABBATIS S. EMMERAMI. Mart. 29.

Denuo contulimus autographon tabularii generalis regni Bavarici 'Regensburg Stift Emmeran fasc. 29' asservatum. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 182 nr. 14. (P. deest.)

Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucemburgensis comes honorabili viro Baldwino abbati ecclesie Sancti Emmerammi Ratispone ordinis sancti Benedicti gratiam suam et omne bonum.

Cum sit ex parte vestra propositum coram nobis, quod pro infeodacione regaliū vestrorum, invictissimo domino nostro domino Heinr(ico) Romanorum imperatori genitori nostro karissimo in remotis agente, vobis facienda nostram, qui vices dieti domini et patris nostri gerimus in hac parte, presenciam ex certis et racionabilibus causis accedere comode non possitis, nos ad supplicacionem nobis pro vobis per fidedignos factum et obsequiorum vestrorum, que nobis et sacro imperio impendere poteritis in futurum, obtentu volentes vobis et ecclesie vestre facere gratiam specialem, universa iura et bona, que ab eodem sacro imperio in feodo de iure habere, recipere et tenere debetis, vobis tamquam ipsius imperii vicarius concedimus et vos licet absentem infeodamus tenore presentium de eisdem. Transmittentes has nostras litteras nostro sigillo sigillatas in testimonium super eo.

Dat. in Nuremberg, IIII. Kalen. April., anno Domini millesimo trecentesimo tercio-decimo, regnorum vero nostrorum anno tercio.

¹) Cf. Böhm 'Die Handschriften des K. K. Haus-, Hof- und Staatsarchivs zu Wien' pag. 125.

1135. 1136. SCRIPTA PRO EPISCOPO EISTETENSI.

1313. Febr. 21? — Apr. 21.

1135. CONCESSIO IURIS VENANDI. Febr. 21?

5 *Denuo contulimus autographon tabularii generalis regni Bavarici Weissenburg Reichsstadt fasc. I asservatum. Sigillum desideratur, foraminibus relictis. In verso legitur: Super iure venandi in foresta Weizzenburgen. De tempore cf. ea quae notat W. Füsslein 'Neues Archiv' XXXII, 613 not. 1 et supra nr. 1133. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 182 nr. 13; pag. 389 nr. 536 (Addit. III). (P. deest.)*

10 Nos Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucemburgensis comes ad universorum noticiam volumus pervenire, quod cum reverendus pater dominus Philippus Eystetensis ecclesie episcopus consiliarius et amicus noster karissimus, qui continue nostro assistit lateri, laborum nostrorum in com-
missa nobis per Alemmanniam vicaria sit particeps et cum eo nostre gubernationis et
15 sollicitudinis onera parciamur, dignum arbitramur et conveniens, ut qui frequenter passionis socius et consors laboris existit, aliqualis saltem debeat consolationis premio gratulari. Eidem igitur domino episcopo et ecclesie sue concedimus et auctoritate premisse vicarie presentibus indulgemus, ut pro speciali deduccione sue solatio in nemore Wizzemburgensi, quod specialiter ad supradictum spectat imperium, feras capere valeat et venationes
20 in eo cum voluerit exercere. Presentibus litteris ad nostrum beneplacitum duraturis, quas in huius testimonium sibi dedimus sigillorum nostrorum munimine roboratas.

Dat. Auguste, VIII. Kalend. Febr.^a, anno Domini millesimo CCCXIII, regnorum vero nostrorum anno tercio.

1136. MANDATUM IUDAEIS MISSUM. Apr. 21.

25 *Repetimus editionem, quam paravit W. Füsslein l. c. XXXII, 638 nr. 11 ex C Copiario Eistetensi saec. XIV iam supra ad nr. 206 edendum adhibito. Est rubrum: Rex Iohannes Bohemie et Polonie, vicarius sacri imperii mandat Iudeis per totam Alamanniam constitutis, ne usuras repetant ab ecclesia Eystetensi. (P. deest.)*

Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius
30 generalis ac Lucemburgensis comes providis viris universis Iudeis per totam Alamanniam constitutis, quibus reverendus pater dominus Phylippus Eystetensis episcopus in aliquibus debitis obligatus^a existit quibusque presentes exhibite fuerint, servis camere imperialis gratiam suam.

Quamquam iam dudum eidem domino episcopo consiliario et amico nostro dilecto
35 et ecclesie sue, ex eo quod serenissimo domino Heinrico Romanorum imperatori domino et genitori nostro karissimo in Ytaliā^b ad presens in persona propria serviet cum armatis, usque ad ipsius reditum omnes usuras apud vos de speciali dicti nostri genitoris beneplacito¹ duxerimus suspendendas vobisque super hoc nostras dudum direxerimus^c

1135. ^a) sic pro Martii or.

40 1136. ^a) obligatis C. ^b) sic C. ^c) duxerimus C.

1) Servatum non esse videtur; sed cf. supra nr. 357. 358. 680. 681.

litteras speciales¹, quia tamen, prout intelleximus, contra huiusmodi mandatum nostrum fideiussores vestros commonere postmodum et usuras ab eo petere denuo presumpsistis, universis vobis ac singulis sub obtentu favoris et gratie tam dicti nostri genitoris quam nostre mandamus iterato, precipientes firmiter et districte, precise volentes, quatinus a data priorum nostrarum litterarum vobis super hoc negotio directarum usque ad ipsius domini episcopi redditum ad propria nullas ab eo vel ecclesia sua usuras, commessaciones aut obstagia petere deinceps vel exigere quomodolibet presumatis. Alioquin vos non solum de debitis principalibus, verum etiam de usuris eisdem accrescentibus auctoritate generalis vicarie nobis commisse per memoratum dominum episcopum et ecclesiam suam exnunc quittatos esse volumus ipsosque a vobis omnibus et singulis de eisdem debitis principalibus videlicet et usuris penitus absolutos, ac nichilominus obstagia, que per vestras moniciones medio tempore servarentur, in vos omnino redundare volumus et in vestrum dispendium totaliter retorqueri, maxime cum sepedictus dominus episcopus ex premissis servicio suo, quod faciet ista vice, huiusmodi consolacionis fructum non immerito reportare debeat, immo etiam ex parte supradicti domini et genitoris nostri specialibus super hoc litteris² sit munitus, prout hec omnia et singula nostris vobis litteris iam dudum exprimenda duximus et specialiter intimanda.

Datum in Praga, XI. Kalen. Maii, anno Domini MCCCXIII, regnorum vero nostrorum anno tercio.

1137. 1138. LITTERAE COMITIS DE HABSBURG.

(1313.) Mart. 9.

Repetimus editionem, quam ex autographis Norimbergae in museo Germanico asservatis paravit v. d. J. R. Dieterich 'Mitteilungen aus dem germanischen Nationalmuseum. 1891' (Nürnberg 1891) pag. 72, commentario fuso adiecto.

1137. LITTERAE AD REGEM BOHEMIAE.

Inscriptionem praebent: . . illustri regi Bohemie. Sigilli dorso impressi vestigia apparent. Cf. l. c. pag. 71. (P. deest.)

Dem hohgebornen erwirdigen und minen genedigen herren von Gottes gnaden künig Johans von Behein und ze Polan, graven ze Lützelburg embüt ich grave Rüd(olf) von Habsburg minen willigen und flizigen dienst bereit zallen dingen.

Ich tûn ûch kunt, das min herre der keiser ûwer vater mir genomen hat die phlegnust, die er mir verlihen hatte, und hat si verlihen dem von Bûrglon. Und da von bedurfint ir min umb dehein ander sache danne von der phlegnust wegen, swie krank ich danne bin an dem libe, so kum ich gerne zûz ûch gegen Costentz, als ir mir mit ûwerm brieve habt embotten.

Der brief wart geben Zûrich, an dem nûnden tage Merzen.

1138. LITTERAE AD COMITEM DE HENNENBERG.

Inscriptionem praebent: Dem graven Ber(told) von Hennenberg. Sigilli vestigia item adsunt. (P. deest.)

Dem edeln herren und minen liben ôheime . . von Hennenberg embüt ich grave Rüd(olf) von Habsburg herre ze Rappchzwele minen flizigen dienst und alles gût.

1) *Servatae non sunt.* 2) *Cf. pag. 1135 not. 1.*

Ich tûn ûch kunt, das mir der keiser die phlegnust genomen hat, die er mir hatte verlihen, und hat si dem von Bûrglen verlihen. Da hatte mir der kûng [von] Beheim embotten das ich zûz im keme, so ich sinen brief erst gesehe, ist das er min von deheiner ander sache wil danne von der phlegnust wege, swie krank ich danne si an dem libe, so kum ich gerne zûz im ze Costentze, das han ich im embotten. Und si das ir mir ûtes gehelfen mugit gen im, das mir dû phlegnust belibe, das schaffent als ich ûch getrûwen, wan es ôch die stette und das lant alles gerne sehe, das ich da bi belibe. Da zût was ir mugit iemer dur minen dienst.

Der brief wart geben Zûrich, an dem nûnden tage Merzen.

10

1139—1141.

MANDATA IN FAVOREM MONASTERII NOVIMONASTERII HERBIPOLENSIS.

1313. Mai. 31.

1139. MANDATUM AD MILITES DE ZIMMERN.

15 *Ineditum descripsimus ex transsumto officialium curiae Herbipolensis a. 1313. Iun. 16 confecto tabularii regii Stuttgardiensis. Sigillum, quod loro ex ipsa membrana exsecto pendeat, iam desideratur¹. (P. deest.)*

Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucenburgensis comes strennuo viro Wiperto de Zimmern militi et . .
20 filiis suis, nostris et imperii dilectis fidelibus graciam suam et omne bonum.

Ex gravi honor(abiliu)m virorum . . decani et capituli Novimonasterii Herbip(olensis) devotorum nostrorum dilectorum ad nos conquestione pervenit, quod ex eo quod super decimis ad ipsos ratione parrochie in Wikkersheim de iure spectantibus, in quibus eos contra iustitiam impedire presumitis, vos traxerunt in causam, [eos]^a offendatis graviter
25 et multipliciter perturbetis. Quia igitur id arbitramur inconueniens et indignum, quod vos ecclesias et personas ecclesiasticas, quas ex innata nobis clemencia specialiter defensare tenemur, contra iusticiam conamini molestare, fidelitatem vestram monemus et hortamur attente, vobis nichilominus auctoritate generalis vicarie per Alemaniam nobis commisse sub obtentu nostri favoris et gracie precipientes firmiter et districte, quatinus . .
30 decanum et capitulum predictos contra iusticiam non gravetis de cetero, sed ab eorum perturbacionibus^b et iniuriis desistatis omnino. Alioquin venerabili patri domino . . Herbipolensi episcopo² necnon Chunr(ado)³ et Kraft(oni) de Hohenloch, Ch(unrado) de Winsperch, H(einrico) de Nortenbergh imperialis coquine magistro ac civitatibus vobis vicinis et aliis nostris et imperii fidelibus dedimus striccius in mandatis, ut ad hoc auctori-
35 tate nostra vos artent^c et compellant et nichilominus bona vestra occupent et arrestent.

Dat. Prage, II. Kalen. Iunii, regnorum nostrorum anno tercio.

1140. MANDATUM AD EPISCOPUM HERBIPOLENSEM.

Ineditum item descripsimus ex transsumto eiusdem diei in eodem tabulario asservato. Sigillum item deest¹. (P. deest.)

40 1139. a) deest tr. b) partim in corr. tr. c) arant tr.

1) Cf. 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 47 ad nr. 61. 2) Infra nr. 1140. 3) Nr. 1141.

Reverendo in Christo patri domino Andree episcopo Herbipolensi amico suo dilecto Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucenburgensis comes salutem et sincerum in omnibus complacendi affectum.

Querelam gravem honorabilium virorum . . decani et capituli ecclesie Novimonasterii Herbipolensis devotorum^a nostrorum dilectorum recepimus continentem, quod strenuus vir Wipertus de Zimmern miles et filii sui, ex eo quod ipsum militem et filios suos super decimis ad eos ratione parrochie in Wikkersheim Herbipolen. dyoc. pertinentibus, in quibus ipsos contra iusticiam impedire conantur, traxerunt in causam, eos offendant graviter et perturbent et nichilominus eis graviora se illaturos^b dampna et pericula in personis et rebus cottidie comminentur. Quia igitur universas ecclesias et personas ecclesiasticas, ne contra iusticiam ledantur in aliquo, ex innata nobis clemencia tueri fideliter et efficaciter defensare tenemur, paternitatem vestram requirimus et hortamur attente ac nichilominus auctoritate generalis vicarie per Alemaniam nobis commisse mandamus precipiendo districte, quatinus . . decanum et capitulum predictos, ad quorum eciam defensionem specialem, utpote qui sub vestrarum sunt alarum umbraculo constituti, tam ecclesiastica quam temporali iurisdictione tenemini, contra prefati militis, filiorum et coadiutorum suorum violenciam principaliter, consequenter autem contra offensores seu invasores suos quoslibet vice et auctoritate nostra protegatis in personis et rebus fideliter et efficaciter defendere studeatis, prout ipsis oportunum fuerit et per eos fueritis requisiti, acceptum Deo ac nobis in hoc obsequium impensuri.

Dat. in Praga, II. Kalen. Iunii, regnorum nostrorum anno tercio.

1141. MANDATUM AD NOBILEM DE HOHENLOCH.

Ineditum damus ex transsumto eiusdem diei, quod asservatur in tabulario generali regni Bavarici Würzburg Hochstift Pfr. Weikersheim fasc. I. Sigillum item deest. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 182 nr. 19¹. (P. deest.)

Iohannes Dei gracia Bohemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis et Lucenburgensis comes nobili viro Cunrado de Hohenloch fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Querelam gravem honorabilium virorum . . decani et capituli Novimonasterii Herbipolensis devotorum nostrorum dilectorum recepimus continentem, quod eos strenuus vir Wipertus de Zimmern miles et filii sui, ex eo quod ipsum militem et filios suos super decimis ad eos ratione parrochie in Wikkersheim Herbipolen. dyoc. pertinentibus, in quibus eos contra iusticiam impedire conantur, traxerunt in causam, offendant graviter et perturbent, et nichilominus graviora se eis illaturos pericula comminantur. Quia igitur universas ecclesias et personas ecclesiasticas, ne contra iusticiam ledantur in aliquo aut a quoquam, ex innata nobis clemencia tueri fideliter et efficaciter defensare tenemur, fidelitatem tuam monemus presentibus et hortamur attente ac nichilominus auctoritate generalis vicarie per Alemaniam nobis commisse firmiter sub obtentu nostre gracie precipiendo mandamus, quatinus . . decanum et capitulum predictos contra prefati militis, filiorum et coadiutorum suorum violenciam, prout te posse in eosdem habere non ambigimus, principaliter, consequenter autem contra offensores seu invasores alios quoslibet auctoritate nostra, prout ipsis oportunum fuerit et per ipsos aut eorum nuncios requisitus fueris, manuteneas efficaciter et defendas.

Dat. Prage, II. Kalen. Iunii, regnorum nostrorum anno tercio.

1140. ^a) *partim in corr. tr.* ^b) *o corr. ex a tr.*

1) *Hic de indole huius mandati falso indicatur culpa Regestorum Boicorum, quae loco adlato (V, 254) de documento male referunt. Est potius mandatum nobili de Hohenloch directum.*

1142—1147. SCRIPTA AD MILITES CONQUIRENDOS SPECTANTIA.

1313. Iun. 1. — Iul. 10.

*Cf. iam supra nr. 974—978, itemque nr. 912 et infra in Appendice Variorum ad
5 a. 1313. Apr. 23. — Mai. 19.*

1142—1145. SCRIPTA PRO EPISCOPO AUGUSTENSI. Iun. 1. — 29.

1142. OBLIGATIO BONORUM IMPERII PER ADVOCATUM PROVINCIALEM. Iun. 1.

*Ineditam descripsimus ex autographo tabularii generalis regni Baicarici 'Augsburg
10 Hochstift fasc. 14' servato. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. Eadem manu
scripta est ac nr. 1143. (P. deest.)*

Noverint universi qui sua crediderint interesse, quod ego Dietdegnus de Castello
provincialis advocatus Swevie ex iussu et speciali mandato invictissimi principis domini
Heinrici Romanorum imperatoris cum reverendo in Christo patre et domino meo domino
15 Friderico venerabili episcopo ecclesie Augustensis, cuius servicio et obsequio predictus
dominus imperator ad partes Ytalie quam plurimum indigebat, bona deliberacione pre-
habita necnon consilio diligenti ministerialium et imperii fidelium taliter conveni, quod
prenominatus dominus episcopus eidem domino imperatori cum decem dextrariis et viris
totidem galeatis ad partes Ytalie per unum annum integrum servire promisit. Pro quo
20 siquidem servicio predicto domino episcopo et ecclesie sue sicut predicetur ex mandato
domini imperatoris et iussu speciali advocaciam in Faucibus a silva que dicitur Hart et
supra versus montana super omnibus bonis ecclesie Augustensis, monasterii Sancti Magni
Faucensis ac generaliter super omnibus, quibuscumque pertinent, quocumque nomine
censeantur, cum omnibus iuribus, utilitatibus, accessionibus, servitutibus et pertinentiis,
25 sicut eam tam ego quam ceteri predecessores mei advocati imperii tenuerunt, pro qua-
dringentis marcis argenti ponderis Augustensis iusto, vero et legali pignoris titulo ypote-
kavi, obligavi et inpignoravi eodem nomine tenendam, fruendam et pacifice possidendam
et disponendam pro sue libito voluntatis, donec eadem advocacia pro memorato argento
fuerit integraliter absoluta. Quicquid etiam servitores seu viri, quos dominus episcopus
30 sicut predicetur duxerit destinandos, in equis, armis vel alias dampni vel interesse
sustinueri[n]t, exnunc pro eisdem eandem advocaciam dicto domino episcopo pariter et
ecclesie sue obligavi, volens quod addatur summe superius nominate sub modis, formis
et condicionibus prenotatis. In quorum omnium evidenciam presentes sibi dedi sigilli
mei munimine roboratam^a.

35 Datum Auguste, anno Domini MCCC terciodecimo, Kalend. Iunii.

1143. PROMISSIO EIUSDEM DE LITTERIS PROCURANDIS. Iun. 1.

*Autographon eiusdem tabularii l. c. servatum denuo contulimus. Sigillum deest, loro
membranaceo relicto. Eadem manu scripta est ac nr. 1142. Editum est 'Monumenta
Boica' XXXIII, 1 (= Coll. Nov. VI, 1) pag. 381 nr. 305. (P. deest.)*

40 1142. ^a) sic or.; cf. nr. 1143.

Noverint universaliter singuli qui sua crediderint interesse, quod ego Dyetdegnus de Castello provincialis advocatus Swevie reverendo in Christo patri et domino F(ri-
derico) venerabili episcopo ecclesie Augustensis promisi fide data vice sacramenti, quod
super obligacione, inpignoracione seu ypotheka, quam feci sibi et ecclesie sue de advo-
cacia in Faucibus cum omnibus iuribus et pertinenciis suis¹, tradam plenius et assignem
copiam litterarum auctentico sigillo roboratam invictissimi principis domini Heinrici
Romanorum imperatoris, quibus michi et honorabili viro magistro Her(manno) de Stokka
ecclesie Constanciensis canonico plenam et liberam tradidit potestatem, obligaciones et
inpignoraciones pro servicio sibi versus Ytaliā faciendo nomine imperii constituendi
seu faciendi², necnon litteras patentes memorati magistri Her(manni), per quas confiteatur
expresse, quod ex parte predicti domini imperatoris iussum et mandatum habuerit
speciale una mecum obligaciones et inpignoraciones faciendi pro servitoribus versus
Ytaliā conquirendis, per quas eciam confiteatur, quod domino episcopo memorato et
ecclesie sue advocaciam in Faucibus cum omnibus iuribus et pertinenciis suis obligaverit
pro quadringentis marcis argenti ponderis Augustensis tenendam, fruendam et pacifice
possidendam, donec pro pecunia memorata fuerit absoluta, pro servicio, quod dominus
episcopus Augustensis cum decem galeis versus Ytaliā exhibebit³. Insuper sibi
promisi, quod litteras auctenticas serenissimi domini Iohannis regis Bohemie domini
imperatoris per Alemaniam^a vicarii generalis sibi tradam et assignem super omnibus
memoratis inviolabiliter observandis⁴. Preterea^b sibi promitto solempniter per pre-
sentes, quod quantocius potero litteras patentes et legitimas prefati domini imperatoris
necnon omnium principum ecclesiasticorum et secularium, quorum consensum obtinere
valeo, super premissis omnibus inpetrabo⁵ tales, quod eadem obligacio robur obtineat
firmitatis. Quod si predicta non fecero vel aliquid premissorum, sepefatus dominus
episcopus Augustensis versus Ytaliā domino imperatori, sicut michi promisit, servire
nullatenus teneatur. In quorum omnium evidentiam presentes sibi dedi sigilli mei
munimine roboratam^c.

Datum Auguste, anno Domini MCCC terciodecimo, Kalend. Iunii.

1144. RATIFICATIO VICARII GENERALIS. Iun. 20.

*Autographon eiusdem tabularii l. c. servatum denuo contulimus. Fragmenta sigilli
pendent loro membranaceo. Editum est l. c. pag. 382 nr. 306. — Böhmer, Reg. 1314—1347
pag. 182 nr. 20. (P. deest.)*

Nos Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vica-
rius generalis ac Lucemburgensis comes notum facimus presencium inspectoribus universis,
quod quia venerabilis pater dominus Fridericus episcopus ecclesie Augustensis iuxta
convencionem¹ per ipsum et strennuum virum Dyet(degnum) de Castello advocatum
provincialem Svevie habitam serenissimo domino et genitori nostro karissimo domino
H(einrico) Romanorum imperatori cum decem dextrariis et totidem galeatis per unum
annum in partibus Italie, sub tribus tamen mensibus in expensis propriis, servire pro-
misit, pro quo servicio dictus Dyet(degnus) sibi et ecclesie sue advocaciam in Faucibus
Romani imperii cum omnibus iuribus et pertinenciis suis pro quadringentis marcis argenti
ponderis Augustensis titulo pignoris obligavit tenendam et pacifice possidendam, donec
per imperium sibi de memorata pecunia fuerit integre satisfactum, adiciens idem
Dyet(degnus) et constituens, ut si qua dampna armati, quos prefatus dominus episcopus
ut predicatur in Italiam duxerit destinandos, notabiliter incurrerint, pro hiis dicto episcopo

1143. ^a) aleniam or. ^b) Propterea or. ^c) sic or.

1) *Supra* nr. 1142. 2) *Cf. supra* nr. 912. 3) *Infra* nr. 1145. 4) *Infra* nr. 1144. 5) *Quae omnes non supersunt.*

et ecclesie sue advocaciam eandem obligatam etiam fore sub modis et conditionibus prenotatis, nos volentes predictum servitium quantum in nobis est favorabiliter promovere, obligationem huiusmodi auctoritate generalis vicarie, qua fungimur in imperio citra montes, prout premittitur, ratam habemus et gratam et presentis scripti testimonio
5 confirmamus, ita tamen quod dampna supranominata debent iuxta extimationem et consuetudinem imperialis curie resarciri. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et sigillis maiestatis nostre iussimus communiri.

Dat. Prage, XII. Kal. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo terciodecimo, regnorum vero nostrorum anno tercio.

10 **1145. APPROBATIO NUNTII IMPERIALIS.** Iun. 29.

Autographon eiusdem tabularii l. c. servatum denuo contulimus. Sigillum desideratur, loris membranaceis relictis. Editum est l. c. pag. 383 nr. 307. (P. deest.)

Universis presentes litteras inspecturis ego magister Hermannus de Stoka canonicus ecclesie Constanciensis^a, serenissimi domini nostri domini Heinrici Romanorum imperatoris
15 notarius, habens ad infrascripta sufficiens mandatum, cupio fore notum, quod cum strenuus vir dominus Dyetegno de Castello advocatus Augustensis et superioris Svie provincialis reverendo in Christo patri domino Friderico venerabili episcopo ecclesie Augustensis et ecclesie sue advocatiam in Faucibus in silva que dicitur Hart et supra versus montana super bonis et possessionibus ecclesie Augustensis, monasterii Sancti
20 Magni in Faucibus et super aliis quibuscumque pertinentiis, quocumque nomine censeantur, cum omnibus iuribus, utilitatibus, servitutibus et accessionibus, cum quibus ipse et reliqui Romanorum imperatorum et regum advocati ipsam hactenus tenuerunt, pro quadringentis marcis argenti ponderis Augustensis iusto, vero legalique pignoris titulo per expressam ypotecham in pignore nomine serenissimi domini nostri domini Heinrici
25 Romanorum imperatoris semper augusti sollempniter obligarit tenendam, fruendam et pacifice possidendam pro sueque voluntatis libito disponendam, donec per imperium pro pecunia memorata fuerit integraliter absoluta, pro servitio per eundem dominum episcopum prefato domino . . imperatori cum decem galeis et totidem dextrariis per unum annum versus Italiam exhibendo, ego presumens dictam obligationem¹ utiliter esse
30 factam, ipsam quantum in me est approbo et presentibus innovabo, promittens bona fide apud dictum dominum nostrum . . imperatorem interponere fideliter partes meas, quod ipse dictam obligationem ratam et gratam habeat ipsamque suis litteris corroboret et confirmet. In cuius rei testimonium sigillum meum presentibus est appensum.

Datum Constancie, anno Domini millesimo tricentesimo XIII, in die beatorum
35 Petri et Pauli apostolorum.

1146. LIBERTATIO VICARII GENERALIS PRO CIVITATE AUGUSTANA.

1313. Iun. 20.

Descriptus ex autographo eiusdem tabularii 'Augsburg Reichsstadt fasc. 6' asservato. Pendet sigillum valde laesum loro membranaceo. Edita est 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' I, 189 nr. 229. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 294 nr. 359 (Addit. I).

(P. deest.)

Nos Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucemburgensis comes notum facimus presencium inspectoribus universis, quod quia prudentes viri consules et universitas civium in Augusta, considerantes neces-

45 **1145.** ^a) Constancien or.

¹) *Supra* nr. 1142.

sitatem serenissimi domini et genitoris nostri karissimi domini H(einrici) Romanorum imperatoris, quam habet in partibus Italie de armatis, tamquam devoti et fideles sui et imperii strenuo viro Dyet(degno) de Castello advocato provinciali Svevie pro conquirendis armatis ad servicia dicti patris nostri iam solverunt sturam, que solvi debebat per eos in primo anno libertatem eis concessam immediate secuturo, nos huiusmodi dictorum civium devotionis et fidei promptitudinem gratiosius intuentes eos proinde per eundem primum annum futurum ut predicatur post libertatem eorum ab omni stura et exactione qualibet auctoritate generalis vicarie, qua in imperio fungimur citra montes, libertamus et liberos facimus et solutos. Harum quas sigillo maiestatis nostre sigillari iussimus testimonio litterarum.

Dat. Prage, XII. Kal. Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo terciodecimo, regnorum vero nostrorum anno tercio.

1147. PROMISSIO REGIS DE DAMNIS RESARCIENDIS. 1313. Iul. 10.

Autographon tabularii Assenheimensis denuo descripsit vir d. E. Schaus. Pendet sigillum valde lacsum loro membranaceo. Edidit etiam R. Arnold 'Neues Archiv' XI, 583 nr. 5. (P. deest.)

Nos Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucemburgensis comes promittimus per presentes, quod dampna si qua nobiles^a viri Heinricus comes de Wylnow magister curie nostre et Phylippus de Walkenstein senior consilarii nostri karissimi in nostris serviciis procedendo nobiscum ad partes Italie notabiliter receperint forsitan, hec eadem dampna ipsis iuxta consuetudinem imperialis curie curabimus resarcire. Sub harum quas sigillis maiestatis nostre sigillari iussimus testimonio litterarum.

Dat. Prage, VI. Idus Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo XIII, regnorum vero nostrorum anno tercio.

1148. SCRIPTUM PRO COMITE DE HENNENBERG.

1313. Aug. 17.

Repetimus editionem, quam ex autographo tabularii Meiningensis paravit Schöppach 'Hennebergisches Urkundenbuch' I, 55 nr. 101. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 182 nr. 21¹. (P. deest.)

(1) Nos Iohannes Dei gracia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucemburgensis comes recognoscimus publice per presentes, quod quia spectabilis vir Bertoldus comes de Hennenberg consiliarius noster karissimus ad petitiones ac instantias nostras sibi officium capitaneatus regnorum nostrorum assumpsit, ipsum^a licet plurimum renuentem provisorem ac gubernatorem dictorum regnorum nostrorum constituimus in omnibus loco nostri sibi que ordinandi ac disponendi omnia et singula in dictis nostris regnis auctoritatem et potestatem plenariam concedimus presentibus et

1147. ^a) noblēs or.

1148. ^a) ipsumque or.

1) Ubi datum male indicatur.

largimur. (2) Et si dictus Bertoldus comes ex hac mansione seu mora, quas vice et nomine nostro ratione substitutionis faciet, in indignacionem seu suspicionem genitoris nostri karissimi serenissimi domini Heinrici Romanorum imperatoris aliquammodo inciderit quod absit, eo quod ipsum comitem ad sui presentiam suis evocaverit litteris¹, nos
 5 indignacionem et suspicionem huiusmodi in nos recipimus, predictum comitem ab eisdem apud patrem nostrum predictum sine difficultate qualibet penitus absolventes. Et si aliquae sinistre accusationes in presentia patris nostri contra dictum comitem per quas-
 cumque personas proponerentur forsitan, illis nos personaliter ingerere et pro ipso stare, tamquam personaliter adesset, effectuosissime excusare promittimus bona fide. (3) Nec
 10 ipsum ultra instans festum nativitatis Domini in regnis nostris predictis ac officio capi-
 taneatus huiusmodi contra suam voluntatem detinebimus ullo modo, nisi ex sua libera processerit voluntate. (4) Preterea si prefatum . . . comitem aliquas expensas facere vel dampna notabilia in dicti regiminis officio perferre contigerit forsitan, expensas et
 15 dampna ipsa per nos vel eum, qui capitaneus in dictis nostris regnis per patrem nostrum aut nos post eum institutus fuerit, persolvere ipsumque ab hiis indempniter promittimus relevare. (5) Si vero predicta vel aliquid premissorum per dictum patrem nostrum vel nos limitarentur, mutarentur vel infringerentur forsitan, extunc dictus comes absque
 ulla patris nostri ac nostra contradictione seu indignacione a regnis et officio predictis libere recedere poterit, quandocumque sue placuerit voluntati. In cuius rei testi-
 20 monium presentes sibi dedimus litteras super eo sigillo nostro diligencius roboratas.

Dec. 25.

Datum anno Domini MCCCXIII, XVI. Kalend. Septembris, regnorum nostrorum anno tercio.

1) Quae servatae non sunt. Num de mandatis encyclicis supra nr. 893, 893a vel 894 cogitandum sit, nescio.

APPENDIX III.

APOCHAE RATIONUM CAMERAE
ET THESAURARIAE.

Quae hic coniunctim proponimus documenta satis memorabilia praeter nr. 1150, quod non in Appendice Variorum, sed potius hic subiungendum esse censuimus, supersunt omnia Pisis in tabulario familiae nobilissimae Roncioni. Sunt rotuli membranacei variae longitudinis omnes optime conservati.

Apochae rationum thesaurariae nr. 1152—1158 eadem manu, ductu tamen hic illic mutato exaratae sunt. Apocha nr. 1151 quamvis stilo acutiori eadem tamen manu scripta esse videtur.

10

Editio, quam a. 1877. paravit Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 286—346, mendis scatet. Nos ipsi a. 1907. Pisis degentes omnia denuo accuratissime contulimus¹.

Ceterum cf. scripta ad rationes camerae spectantia supra nr. 677, 699, 944, 1036.

1149. APOCHA RATIONIS CAMERAE REGIS.

(1310. Dec. — 1311. Iul.)

15

Apocha A a Simone Philippi Pistoriensi regis familiari confecta servatur l. c. nr. 615. Est rotulus longus 1 m. 49 $\frac{1}{2}$ cm., largus 23 $\frac{1}{2}$ cm., ex duobus membranis consutus, quarum prior est longa 74 cm. In verso leguntur: Computus Symonis Philippi de Realibus factus domino cancellario die de[cima] . . .^a, manu Bernardi de Mercato ut videtur exarata; cf. Indicem supra nr. 1045 sub (110). Orthographiam omnino servavimus.

20

1149. ^a) uncis inclusa omnino evanida atque incerta.

1) De his rebus disserere conatus est Fr. Prowe 'Die Finanzverwaltung am Hofe Heinrichs VII. während des Römerzuges' Diss. Berol. 1888, sed multum abest, ut omnia absolcerit.

Numeros arabicos adiecimus nos.

Edidit Bonaini l. c. I, 286 nr. 181.

(P. deest.)

[C In Christi nomine]^b amen.

Infrascripti sunt denarii, quos Simon Filippi de Realibus recepit pro [domino
5 imperat]ore^b ab infrascriptis personis, postquam transivit citra montes dominus antedictus:

C Imprimis habuit et recepit Simon predictus a Banduccio Boncontis
dante pro comuni Pisano pro residuo pagamenti LX^M flor. aur., quos debebant
dicto domino imperatori XXVIII^M III^C flor. aur.^c

28400 fl.

Item^d a sindaco de Canobio die xxiii. Febr., quos providerunt dare dicto
10 domino imperatori VI^C flor. aur.

600 fl.

Item a sindaco de Blandatre die ultima Febr. dante dicta de causa
V^C flor. aur.

Febr. 28.

500 fl.

Item a sindaco de Modeoccia impluribus vicibus solvente dicta de causa
in summa V^M flor. aur.

5000 fl.

15 Item a domino episcopo de Como et ab ipso comuni dantibus dicta
de causa in duabus vicibus II^M VI^C LXX flor. aur.

2670 fl.

Item a comuni de Novaria dante dicta de causa die xxviii. Marçii M
flor. aur.

1000 fl.

Mart. 28.

Item a comuni de Trivilli Grassi die xxx. Marçii dicta de causa M flor. aur.

1000 fl.

Mart. 30.

20 Item a sindaco comunis Brizaghi die ultima Marçii dicta de causa
L libr. imperialium, qui capiunt ad florenos XXXV flor. aur. et dimidium.

35 $\frac{1}{2}$ fl.

Mart. 31.

Item a domino cancellario die ultima Marçii XXXVIII marcas
argenti, pro III flor(enis) et tribus Turnens(ibus) grossis pro marca, capiunt
in summa CLVII flor. aur. et X grossos Turnens(es)

157 fl. 10 gr.

25 Item die primo Aprelis habuit pro provisione a vigintiquatuor rusticis
de comitatu Bergami, qui fuerunt efecti valvassores VI^C flor. aur.

600 fl.

Apr. 1.

Item dicta die a Petro Boncontis CC flor. aur.

200 fl.

Item habuit a domino Cione de Bellastis officiale in Mediolano deputato
ad recuperand(um) iura imperii II^M VIII^C XXI lb. et V sol. imperialium, qui
30 capiunt in sum[m]a ad flor(enos) II^M III^C flor. aur. et III Torn(enses) gross(os).

2003 fl. 3 gr.

Item a Gerardo Capone et ab Albertino de Placentia, quia fuerunt
per dominum exempti ab honeribus comunis V^C flor. aur.

500 fl.

Item a sindaco de Sulcino, quos domino dare providerunt, die xiiii. Maii
V^C flor. aur.

500 fl.

Mai. 14.

35 Item a vicariis de Verona pro secunda solutione XVII^M et III^C flor. aur.

17300 fl.

Summa totius recepte LXI^M III^C LXVI cum dimidio flor. aur.^e

61466 $\frac{1}{2}$ fl.

C In Christi nomine amen.

Infrascripti sunt denarii dati et soluti per Simonem Filippi de Realibus pro domino
imperatore infrascriptis personis:

40 C Imprimis dedit et solvit Rustico de societate de Maççis in civitate
Mediolani mandato domini imperatoris XV^M flor. aur.

15000 fl.

Item^d domino Ugoni Dalfino mandato dicti domini III^M flor. aur.

4000 fl.

Item domino Guidoni de Flandra die vi. Decembr.^f MM flor. aur.

2000 fl.

Dec. 6.

Item^{f*} domino Vallerano fratri domini imperatoris M flor. aur.^{f*}

1000 fl.

45 Item domino cancellario die vii. Decembr. MV^C flor. aur.

1500 fl.

Dec. 7.

1149. ^{b)} uncis inclusa exesa sunt A. ^{c)} aurei A. ^{d)} rubricis praecedat semper signum para-
graphi A. ^{e)} sequitur spatium 16,5 cm. longum A. ^{f)} die VI. Decembr. in loco raso A. ^{f*)} Item — aur.
in loco raso A.

Dec. 10.	Item Colardo clerico domini Guidonis de Flandra pro solutione paramen- torum armorum domini imperatoris die x. Decembr. VII ^c LXXX flor. aur.	780 fl.	
	Item dicto Colardo pro solutione et expensa magistri, qui actavit ipsa arma, dicta die XVI flor. aur.	16 fl.	
Dec. 12.	Item Gilio clerico domine imperatricis dicta die M flor. aur.	1000 fl.	5
	Item domino cancellario die xii. Decembr. VII ^c flor. aur.	700 fl.	
Dec. 14.	Item tribus nuntiis, qui iverunt unus Astim, alius Papiam et tertius Clerim, die xiiii. Decembr. III flor. aur.	3 fl.	
	Item marchioni de Saluccio in Vercelli dicta die V ^c flor. aur.	500 fl.	
Dec. 17.	Item domino archiepiscopo Trivi[r]ensi die xvii. Decembr. III ^c flor. aur.	300 fl.	10
	Item domino Vallerano dicta die III ^c flor. aur.	300 fl.	
Dec. 18.	Item Gilio clerico domine regine die xviii. Decembr. V ^c flor. aur.	500 fl.	
	Item domino Guidoni Dalfino dicta die II ^c flor. aur.	200 fl.	
Dec. 19.	Item domino Herico de Frandria die xviii. Decembr. pro LXIII marchis pro suis gaxis CCLXXIII flor. aur.	273 fl.	15
	Item Terio de Lenson et Ugoni de Treves ^g camerariis pro cera pro nactivitate domini nostri Ihesu Christi LX flor. aur.	60 fl.	
Dec. 25.	Item magistro curie die Nactivitatis M flor. aur.	1000 fl.	
	Item tribus vallietis, quorum unus ivit Brixiam, Ma[n]tuam, Cremonam et Laudem, alius Papiam, tertius Cumum ad vicarios pro denariis, die xxx. Ianuarii in Mediolano IIII flor. aur.	4 fl.	20
Jan. 30.	Item Iohanni clerico magistri curie in Mediolano die prima Februarii CCXV flor. aur.	215 fl.	
Febr. 1.	Item duobus familiaribus, quorum unus ivit Vercellum et Blandratem et alius Novariam et Astim pro denariis, in Mediolano die iiii. Februarii VIII flor. aur.	8 fl.	25
Febr. 18.	Item in Mediolano die xviii. Februarii duobus familiaribus, qui iverunt Vercellum et Yvriam dicta de causa et steterunt quinque diebus V flor. aur.	5 fl.	
	Item in Mediolano duobus familiaribus missis duabus vicibus Vercellum IIII flor. aur.	4 fl.	30
Febr. 24.	Item Iacomino de Metis familiari Arrigi de Cruce pro expensis trium equorum et famulorum, quos duxit de Mediolano Luccimburgum, die xxiii. Fe- bruarii XX flor. aur.	20 fl.	
Mart. 3.	Item magistro Herico de Giedonio pro dandis cursoribus die iii. Marçii V flor. aur.	5 fl.	35
Mart. 7.	Item ambaxatoribus de Roma et duobus tubatoribus, qui redierunt de curia Romana et iverunt Romam, pro eorum munere et expensis die vii. Marçii CCLXXV flor. aur.	275 fl.	
Mart. 8.	Item uni cursori, qui ivit Tortonam et Vercellum, die viii. Marçii I flor. aur. et grossos II cum dimid(io).	1 fl. 2½ gr.	40
Mart. 14.	Item duobus cursoribus camerarii domini pape, qui reduxerunt lieteras papales, die xiiii. Marçii XX flor. aur.	20 fl.	
Mart. 15.	Item ^h elemosinario domini die xv. Marçii X flor. aur.	10 fl.	
Mart. 22.	Item Gualterio cursori, qui ivit in Frandriam et in Bramanciam die xxii. Marçii XVI flor. aur.	16 fl.	45
	Item sociis de societate Macciorum pro fratre Nicolao predicatore et decano Treverensi ⁱ , quos receperant ab eis in curia, die xxii. Marçii CCC flor. aur.	300 fl.	

1149. g) an tieues? A.

h) abhinc novum folium stilo acutiori exaratum A.

i) treueuēsi A.

	Item Teri de Ussen ^k camerario pro oblationibus domini die xxii. Marcii		
	XX flor. aur.	20 fl.	
	Item magistro Egidio pro expensis domine regine die xxii. Marcii VII ^c	700 fl.	
	flor. aur.		
5	Item magistro curie pro expensis impluribus vicibus II ^m flor. aur.	2000 fl.	
	Item fratri Nicolao de Predicatoribus pro expensis ad curiam Romanam		
	die xxviii. Marcii LXXXX flor. aur.	90 fl.	Mart. 28.
	Item duobus famulis, qui iverunt Novariam et Vercellum pro petendo		
	pecuniam, die xxx. Marcii V flor. aur.	5 fl.	Mart. 30.
10	Item sociis de societate Seclorum die xxx. Marcii pro II ^m CCL flor.		
	solutis in curia pro domino cancellario et pro cambio II flor. pro centenario		
	II ^m CCLXXXV flor. aur.	2295 fl.	
	Item militibus domini Aviani de Pitellio die xxx. Marcii CC flor. aur.	200 fl.	
	Item sociis de societate Seclorum, quos solverunt in curia cardinalibus		
15	Pelagruet et Hostiensi, die ii. Aprilis MXX flor. aur.	1020 fl.	Apr. 2.
	Item Iohanni barbitonsori impluribus ^l vicibus pro pannis dominorum		
	regis et regine MCXXXIII flor. aur. ^l	1133 fl.	
	Item magistro Andree de Asti pro arregagiis stipendiorum suorum die		
	xv. Aprelis LXXXXII flor. aur.	92 fl.	Apr. 15.
20	Item Petro Boncontis die xvi. Aprelis XVIII ^m flor. aur.	19000 fl.	Apr. 16.
	Item magistro Ugoni fisico die xviii. Aprelis L flor. aur.	50 fl.	Apr. 18.
	Item fratribus de Carmino conventus Vercellarum pro elemosina capituli		
	provincialis die xviii. Aprelis XXIII flor. aur.	24 fl.	Apr. 18.
	Item Petro de Ysse clerico pro substinendo causam in curia Romana		
25	die xx. Aprelis L flor. aur.	50 fl.	Apr. 20.
	Item Gofinecto pro iii roncenis die xx. Aprelis L flor. aur.	50 fl.	
	Item Colardo qui preparat arma domini die xx. Aprelis XXII flor. aur.	22 fl.	
	Item pro vii cisis argenteis, qui fuerunt ad pondus xxvii marcas et		
	vi uncias, die xx. Aprelis, pro vi florenis et dimid. pro marcha CLXXX flor.	180 fl. 10 ¹ / ₂ gr.	
30	aur. et gross. X cum dimid(io)		
	Item pro restauro duorum equorum, videlicet unius palafreni et unius		
	palafreni somarii, Simoni Filippi die xx. Aprelis, quos amisit ^m LXXXVIII	89 fl.	
	flor. aur.		
	Item fratribus domini Gofinecti pro munere die xxiii. Aprelis L flor. aur.	50 fl.	Apr. 23.
35	Item Conardo de Louci et frat[r]i suo pro munere die xxiii. Aprelis		
	L flor. aur.	50 fl.	
	Item d(omino) ⁿ Iacobo de Dorendolfo pro munere die xxiii. Aprelis		
	L flor. aur.	50 fl.	
	Item fratri Nicolao de Predicatoribus pro espensis ad curiam Romanam		
40	die xxiii. Aprelis C flor. aur.	100 fl.	
	Item ^o magistro Egidio, quos dedit pro eo Gianni clerico, pro expensis		
	domine regine factis in civitate Laude CCLVIII flor. aur. et II gross.	259 fl. 2 ¹ / ₂ gr.	
	cum dimid(io)		
	Item domino Ianni cappellano domine regine pro elemosina facienda		
45	in civitate Laude dicta die X flor. aur.	10 fl.	
	Item a Crema die xxiii. d'Aprile magistro Gilio, quos habuit pro eo		Apr. 24.
	Iannes clericus, pro expensis domine regine CXX flor. aur.	120 fl.	

1149. ^k) an scriptum Usseri? A. ^l) impluribus — aur. stilo acutiori add. A. ^m) quos amisit
atramento fusciori stilo acutiori add. A. ⁿ) d. atramento fusciori supra lineam add. A. ^o) abhinc
50 stilo acutiori A.

Apr. 26.	Item domino Antonio ^p de Bardes clerico comitis Sabaudie de precepto domini regis pro expensis, quas fecerat apud Vignonem pro ipso domino, die xxvi. Aprelis Cremone CCII flor. aur.		202 fl.	
	Item dicta die Cremone domino cancellario, quando ivit Mantuam de precepto domini regis ^q CC flor. aur.		200 fl.	5
Mai. 9.	Item domino de Bobare dicta die de precepto domini regis C flor. aur.		100 fl.	
	Item pro expensis suis Simonis et sue familie Verone et Mantoe, pro viii diebus die viii. May XXVIII flor. aur.		29 fl.	
	Item magistro Gilio, quos habuit Francus clericus pro eo, pro expensis de Mediolano, quando remansit dominus de Pictanges MV ^c flor. aur.		1500 fl.	10
	Item dicta die pro expensis duorum familiarium dicti Simonis, qui iverunt eques Comum, steterunt unus vii diebus et alter xv diebus VIII flor. aur.		8 fl.	
Mai. 10.	Item Cremone ^r comiti di Monforte de precepto domini C marcas capiunt III ^c XXXIII flor. aur. et III gross.		433 fl. 4 gr.	15
	Item die x. May de precepto domine regine damagielle del Bosco, habuit pro ea Goctofreius di Vilieri ^s eius familiaris LX flor. aur.		60 fl.	
Iun. 22.	Die xxii. Iunii pro malatia, quam habuit Simon predictus in civitate Verone CXX flor. aur.		120 fl.	
	Item dedit dicta die sibi Simoni pro v destrariis et se et iii sociis C marchas valent III ^c XXXIII flor. aur. et III gross.		433 fl. 4 gr.	20
Iul. 3.	Item domino cancellario dicta die CCXL flor. aur.		240 fl.	
	Item magistro Egidio pro expensis domine regine CC flor. aur.		200 fl.	
	Item magistro Herrico de Geldonia pro dandis cursoribus X flor. aur.		10 fl.	
	Item uni cursori, qui ivit Parigium, die iii. Iul. XII flor. aur.		12 fl.	25
	Item magistro Bartromeo de Varignano pro aregagiis suis de precepto factis per dominum comitem Sabaudie ex parte domini regis XX marchas, capiunt in suma ^t LXXXVI flor. aur. et VIII gross.		86 fl. 8 gr.	
	Item pro expensis factis in illis, qui iverunt pro pecunia Trevigium, et faciendo venire dictam pecuniam in exercitum XV flor. aur.		15 fl.	30
	Summa totius date LXI ^m CCCXXXIII flor. cum dimid(io)		61334 ¹ / ₂ fl.	
	Et sic debet Simon Philippi de residuo CXXXII flor. auri. ^t		132 fl.	

1150. PROVENTUS BALDEWINI ARCHIEPISCOPI TREVIRENSIS.

(1311. Apr.)

35

Notitia memorabilis ipsius archiepiscopi manu exarata servatur in Copiario Baldewini, qui est tabularii capituli maioris ecclesiae Trevirensis, iam supra ad nr. 806 edendum adhibito, fol. 1—1'. Copiarii involucro item manu archiepiscopi inscripta sunt: MCCCXI. ind. VIII. | Proventus, deinde alia manu: lre Ytalie scripte (?). Codicem benivolenter transmissum denuo accuratissime contulimus.

40

1149. ^p) sequitur rasura duarum litterarum A. ^q) in loco raso A. ^r) Cremo in loco raso A.
^s) diuillieri A. ^t) sic A.

Ediderunt a. 1888. Prove loco supra pag. 1144 not. 1 citato pag. 94 mendosissime descriptam, itemque a. 1889. G. Sommerfeldt 'Erzbischof Balduin's von Trier italienische Einnahmen vom Jahre 1311' (Deutsche Zeitschrift für Geschichtswissenschaft I, 448 sqq.). Sed neque hic omnia recte legit; tamen de tempore, cui alleganda sit, accuratius disseruit, 5 commentario fuso adiecto.

Nos denique textum notitiae recte absolvisse confisi sumus.

(P. deest.)

*Proventus mei MCCCXI. ind. VIII.
in Lombardia.

1. 1.

	^a I ¹	ab abbate de Clavate
10	III	de iuramentis
	VI	de Canobio
	III	a quodam Astensi
	C	de Mod(eti)a
	XXVI ^b	de Trivillio
15	III	de Valle Camonica
	XXV	Gualt(erius) de Becharia
	VIII	d(ominus) Gualt(erius) de Curte
	XXV	de Soncino
	XXV	a Vent(urino) de Fundut(is)
20	I	a Ioh(ann)ino de Benz(onis)
	I	a canonico Papiensi
	I	a comuni de Brisago
	L	de Crema
	LXXV	de Laude
25	I	pro quadam littera
	II	de Viom(ercato)
	II ^c	pro bullis
	^d III ^c	a Pergamen(sibus)
	XX	pro compromisso priori
30	X	de litteris plurimorum
	XXV	comune Cremon(e)
	C	comune Novar(ie)
	I	a monach(o) Papien(si)
	L	d(ominus) M(atheus) Vicecomes
35	XVIII	a comuni Asole
	XV	pro campana Papien(si)
	XXV	pro ballonibus
	XX	a captis Mod(eti)e
	I ^e	pro una littera
40	VI	pro vino
	XVIII	a Guirrico
	C	a comune ^{e*} Laude apud Papiam
	XXXVI ^f	de fratre

S(umma) huius s[uprascripti]^g (VIII^c)^h MCIHIL.

45 **1150.** ^a) omnibus lineis praeter 45. praecedit signum paragraphi c. ^b) corr. ex XXVII c. ^c) corr. ex III c. ^d) columna altera incipit c. ^e) praecedit p delet. c. ^e*) sic c. ^f) vel XXXV corr. ex XXXII c. ^g) omnino evanidum c. ^h) uncis () inclusa videntur deleta esse c.

1) Scilicet florenum vel florenos; cf. pag. 1150 lin. 8.

* f. 1 ^r	ⁱ XX	a Luchanis monathariis pro conpromisso videlicet pro illa parte que remanserat ad solvendum nōmine Sornachi	
	XII ^k	pro coracinis	
	XXV ^l	de frumento ^m	
	ⁿ XXV	a comite de Blandrate	5
	XVIII	de roncino abbatis S(ancti) Zenonis	
	XXXIII	a d(omino) Symone Crivello	
	XXIII flor.)	a Ray(mundino) de Incisa.	

1151. APOCHA RATIONIS CAMERAE REGINAE.

1311. Iul. 1.

Apocha rationis inde ab a. 1310. Oct. 13 usque ad a. 1311. Iun. 5 ab Egidio facta servatur loco in Appendicis III. prooemio citato nr. 685 (= B). Est rotulus membranaceus 50,9 cm. longus, 21,5 cm. largus.

In verso leguntur: Contes Gile clere madame la royne des Romains, *itemque* 15
S(omme)¹ de grosses parties XII^m VIII flor. Item de menues III flor.
Item de grosses ——— LVII lb. Is(ol). I d(en). gros. Item de menues LXVIII s(ol).
gr(os) [IX]^a d(en). VII imper.

Numeros arabicos adiecinus nos.

Edidit Bonaini l. c. I, 291 nr. 182.

(P. deest.) 20

Rendages Gile.

Pour les despens madame de Hauteville et de Chamberi² VIII sol. III den.
de groz II fors.

Item de Monmelian dusque La Chambre³ l'un et l'autre de ces lius conteis et
pour les despens d'Aighebiele entre deus, parmi le pourveance aportee de Chamberi 25
XLIII sol. X den. groz.

Item pour les despens de Saint Michiel, de Fourniaus, de Termignon et de
Lanslebourch^{b. 4} CXXXIX lb. XVII sol. Vienois, valent VI lb. XIX sol. X den. groz
III Vienois.

Item pour les despens de Suze⁵ pour vi jours, parmi le pantel. de XXXII lb. 30
VIII sol. V den. dedens conteis CCCXXVII lb. VIII sol. VI den. Vienois. De chou
païet en gros VII lb. X sol. IX den. groz, le groz pour XXIII den., valent CLXXVII lb.
II sol. VIII den. Item CXXV flor. III groz, le flor. pour XXIII sol. Vienois, valent
CL lb. V sol. XI den.

Item pour les despens de Vilane, de Thourin et de Keir⁶ pour xiii jours 35
DCCCCLXXXII lb. XVII sol. I den. Vienois. De chou païet VI lb. de groz, valent

1150. ⁱ) C XX—Asole stilo acutissimo scripta c. ^k) vel XIII nunc evanidum c. ^l) huic lineae
deest signum paragraphi; XXV supra lineam add. c. ^m) sequitur Asole delet. c. ⁿ) abhinc atramento
fusiore scriptum c.

1151. ^a) evanidum B. ^b) videtur scriptum esse Landebourch B.

40

1) Cf. infra pag. 1152 lin. 14. 15. 2) Oct. 13.—15. De regis itinero cf. Fr. Ludwig 'Unter-
suchungen über die Reise- und Marschgeschwindigkeit im XII. und XIII. Jahrhundert' (1897) pag. 69
et 75 sqq. 3) Oct. 16.—18. 4) Oct. 19.—22. 5) Oct. 23.—28. 6) Oct. 29.—Nov. 11.

a II sol. le groz CXLIII lb. Item en flor., le flor. pour XXIII sol., DCCVII flor. IIIH groz, I Vienois, valent DCCCXLVIII lb. XVII sol. I den. Vienois.

Item pour les despens d'Ast¹ pour xxx jours, CXXXIX lb. VIII sol. IX den. de le pantel. conteis dedens, III^MDCCCCLI^c lb. X sol. VIII den. Astisains. De chou
5 palet XX sol. de groz, valent XXXV lb. Item II^MCCVII flor., valent III^MDCCCXVI lb. X sol. VII den., le flor. pour XXXV sol.

Item pour les despens de Cazar, de Verseaus, de Novare, de Magente et de Melan²
duque le nuit de le Thiphanie contei par xxvi jour, parmi LIII lib. VIII den. des
pantel. de ces lius sans Melan dedens conteis II^MDCCCCLXXXIX lb. XV sol.
10 VII den. imperiaus. De chou palet a Novare CVIII^M sol. groz, le groz pour XXVIII den.,
valent CXLVIII lb. X sol. Item palet a Melan XV lb. X sol. groz, le groz pour
XXVII den., valent CCCXVIII lb. X sol. Item I^MDCCXXXVIII flor. II groz, valent
II^MCCCCXXXII lb. XV sol. VII den., le flor. pour XXVIII sol.

C Somme de ces despens dusques au coronement a Melan,
15 le nuit de le Typh(anie) dedens contee III^MDCCLXXVI flor. 4776 fl. Jan. 5.
Item XLV lb. II sol. VI den. de groz IIIH fors. 45 l. 2 s. 6 d. 4¹/₂ f.

Item pour les despens madame dou jour de le Typh(anie), jour dou coronement Jan. 6.
a Melan dusque au Venredi, que on se parti de Cremone pour aler devant Brixie, Mai. 14.
par^d xviii semaines et iii jours, parmi CCCXXXII lb. XVII sol. III den. des pantel.
20 de Melan et d'ailleurs dedens contees XIII^MDCCCLXIII lb. XXI den., qui valent
X^MDLIII flor., IIIH groz, XXI imp., le florin pour XXVIII sol. II den.

C Somme toute des despens madame dou Mardi apres le
saint Denis dusques au Venredi xiiii jour de May, que on se
parti de Cremone pour aler devant Brixie XV^MCCCXXX flor. 15330 fl. 1310.
25 Item XLV lb. II sol. XI den. de groz et VI imperiaus, les Oct. 13.
pantel. si que deseure part dedens contees. 45 l. 2 s. 11 d. 6 f. 1311.
Mai. 14.

Rendages de grosses parties et menues par le terme dessus dit:

Pour pourveances au passer les mons, dons, aumosnes, consteng. de biestes et de
gens leuues au passer les mons et pour autre parties grosses dou mois de Octobre^e, Oct.
30 si qu'il part par les escriis XXXIII^f lb. III sol. de groz.

Item pour les wages madame dou mois de Novembre^g pour dons, aumosnes et Nov.
plusieurs autres parties pour besongnes madame MCCLH flor. Item LV sol.
III den. groz.

Item pour les wages madame dou mois de Decembre^h, pour dons, aumosnes et Dec.
35 plusieurs autres parties pour madame MDXVI flor. Item VI lb. V den. groz.

Item pour les wages madame dou mois de Genvier pour chevaus acetis, pour dons, Jan.
aumosnes et autres parties pour madame et pour ses besongnes II^MCXXIX flor. Item
VII lb. IX sol. XI den. groz et X imp.

Item pour les wages madame dou mois de Fevrier, dons, aumosnes et plusieurs Febr.
40 autres parties pour les besongnes madame MDCCLIX flor. Item XIII sol. de
groz XI imp.

1151. ^e) III^M in loco raso B. ^d) pour aler — par in loco raso. ^e) oc in loco raso B.
^f) corr. ex XXXIII B. ^g) de Nov in loco raso B. ^h) Dec in loco raso B.

1) Nov. 12. — Dec. 11.

2) Dec. 12. — Jan. 5.

Mart.	Item pour les wages madame dou mois de March, dons, aumosnes et plusieurs autres parties pour les besongnes madame MDLXIX flor. Item XXIII sol. V den. groz V imp.		
Apr.	Item pour wages madame dou mois d'Avril, dons, aumosnes, pourveances faites pour aler devers Cremone et autres parties as besongnes madame II ^M CCLXXXV flor. 5		
Mai. 14. Jun. 5.	Item pour pourveances faites pour aler devant Brixie, qui furent despendues dou Venredi xiiii. jour de May, qu'on se parti de Cremone, duque le nuit de le Trinitei, que li hosteus madame fu mis avec l'ostel le roy, pour dons, aumosnes et autres parties pour les besongnes madame dou mois de May MDLXXXIX flor. Item 10		
Mai.	XXXIII sol. III den. groz.		
	Item de menues parties par le terme dessus dit III flor. Item LXVIII sol. IX den. groz.		
	C Somme de grosses parties et menues XII ^M CXII flor.	12112 fl.	
	Item LX lb. XIX sol. X den. groz.	60 l. 19 s. 10 d.	15
	C Somme toute dou rendage XXVII ^M CCCCXLII flor.	27442 fl.	
	Item CVI lb. II sol. IX den. groz.	106 l. 2 s. 9 d.	
	Et li rechoite est XXVII ^M XXIII flor.	27024 fl.	
	Item CXIII lb. V sol. V den. groz.	113 l. 5 s. 5 d.	
	Ensi doit on Gile de ce conte CCCCXVIII flor.	418 fl.	20
1310. Jul. 12.	Item li doit on dou conte, qu'il fist a Lussembourch, le Dyemence apres les octaves saint Piere et saint Pol l'an mccc X lb. XIX sol. III den. Hall., valent XVIII flor.	18 fl.	
	Somme tout que on doit Gile CCCCXXXVI flor.	436 fl.	
	Et il doit VII lb. II sol. VIII den. groz, qui valent CXXXVIII flor.	138 fl.	25
	Ensi remaint que on doit Gile CCLXXXVIII flor., contei devant	298 fl.	
Jul. 1.	Brixie le Juedi apres le saint Piere et saint Pol, l'an mcccxi, par devant le cancelier et P. Banduce et Symon Philippe.		

1152—1156. APOCHAE RATIONUM THESAURARIAE ANNI 1312.

30

1152. APOCHA INDE A M. FEBR. 9. USQUE IUN. 28.

1312. Febr. 9.—Jun. 28.

Servatur quam accuratissime exarata l. c. nr. 708 (= C). Est rotulus ex duodecim membranis consutus, longus 7³/₄ m., largus inter 25,2 et 26,4 cm. In verso membranae quintae scripta sunt Recepta thesaurarii (cf. infra not. a), itemque in fine rotuli haec verba 35 iam fere evanida: Contes Gile | Signa capitum ad modum autographi posuimus. Numeros arabicos adiecimus nos.

Edidit Bonaini l. c. I, 293—330 nr. 183.

(P. deest.)

1312.
Febr. 9.

C Recepte^a Gile de le Marcelle do ix. jour de Fevrier l'an mccc et xii.

Premiers a Genes do marchi de Monferrare par Rust(ik) ostes V^C flor., que li 40 sires de Fousegny deuist avoir eus do dit marchi e nus n'en rechies, si qu'il dist V^MV^C flor.

5500 fl.

1152. ^a) C Recepte — XXV flor. in verso quintae membranae scripta sunt C; cf. infra pag. 1164 not. q.

	Item la meisme xv. jour de Fevrier, que li roys se parti de Genes, des ambaseurs do commun de Pise	XX ^M flor.	20000 fl.	Febr. 15.
	Item la meisme de Philippe de Negre de prest sour certains wages	III ^M flor.	3000 fl.	
5	Item la meisme de Nivelet de le compagnie des marchans de Sales ^b de prest sour certains wages	III ^M flor.	3000 fl.	
	Item ce lieu de Iehan Petre, Guy de l'Autel ^c , Donate d'Obert marchans de la compagnie de Mach pour leur laines, qui furent arrestees do tens monseignour Aubri, rendues a eaulz par certaines conditions	I ^M V ^C flor.	1500 fl.	
10	Item ce lieu de Dominike Hugelin de Florence pour laines, qui li furent arrestees en la maniere qui devant est dit, retenus XXII flor. pour i sac et une balle de laine qui li falirent, si qu'il dist	CCCLXXVIII flor.	378 fl.	
	Item ce lieu de Skac marchan de Genes pour laines arrestees sour les Florentins do tens monseignour Aubri, les queles il fist sienes par le jugemens de juges le roy, retenus CXXXIX ^{fl} flor. pour ii sais et une balle de laine qui li falirent	CXXXIX ^{fl} flor.	339½ fl.	
	Item rechut a Pise des cambreleins do comun de Pise par plusieurs fois en monoie aparellie	LX ^M flor.	60000 fl.	
20	Item d'eaulz meismes ce lieu, qui furent assenes a eaulz par polisses pour wages paier et autres choses, si qu'il pert par le livre fait par main de notare puble, de conte final fait a eaulz par Rustike e Iehan az Clenkes, dont li dis cambreleins ont le ^d transerit, ja soit ce que Giles tresoriers confessast, qu'il avoit d'eaulz rechu XL ^M flor.,	XXXVI ^M VIII ^C flor.	36500 fl.	
	Ensi ^e doivent il a roy	III ^M CC flor. ^e		
25	Item ce lieu de xxvi borgois de Pise, qui furent deportee d'aler a Rome avoec le roy	VI ^M flor.	6000 fl.	
	Item ce lieu de Daniel le Juys e de ses compagnons, qui estoient en prison, pour acort fait a eaulz	III ^M flor.	3000 fl.	
	Item ce lieu d'Angele le Juys e de ses compagnons, qui remesent en prison, pour V ^C flor. pour acort fait a eaulz	XL flor.	40 fl.	
30	Item ce lieu pour XLVIII balles de cuir ^f arrestees sour les anemis le roy de Luk(es), vendues par Rustike)	C flor.	100 fl.	
	Item ce lieu pour ii sais de laine arrestes sur les anemis vendus	XIII flor.	13 fl.	
35	Item ce lieu pour une balle de blans curs, qui fu arrestee a Genes en le galie do tens mons(egnour) Aubri, vendue par Iehan de le Roche	XX flor.	20 fl.	
	Item ce lieu pour une balle de vies dras arrestee a Genes do tens mons(egnour) Aubri, vendue par Iehan de le Roche	XL flor.	40 fl.	
40	Item de mons(egnour) Thumas de Septfontaines et de mons(egnour) Anseal de Gondercourt des despens le roy fais entre Pise et Viterbe et a Viterbe en partie, si qu'il pert par les parties des journees	CCCLIII ^{fl} flor.	374½ fl.	
	Item de mons(egnour) Anseal, qu'il avoit rechu a Viterbe de mons(egnour) Thumas pour departir az gens d'offises contre le jour de l'Ascension	CXX flor.	120 fl.	Mal. 4.
45	Item do cancelier a Viterbe et a Rome par plusieurs fois	XVII ^M CCCLXX flor.	17370 fl.	

1152. b) fales C. c) Delautel C. d) corr. ex les; sequ. delet. ptie C. e) ensi — flor. *stilo* acutiori in margine adiecta C. f) chr C.

Jun. 4.	Item a Rome le quart jour de Juin de Poul de la Riche sour certains wages et par condition	I ^M flor.	1000 fl.	
Jun. 8.	Item ce lieu le huitieme jour de Juin do dit Poul sour autres certains wages	I ^M flor.	1000 fl.	
Jun. 11.	Item ce lieu xl. jour de Juin do dit Poul sour autres certains wages	VIII ^C flor.	800 fl.	5
	Item ce lieu par le dit Poul d'un marchan sour certains wages et conditions	VIII ^C flor.	800 fl.	
	Item ce lieu do card(inal) d'Ost par le main Rust(ik)	V ^C flor.	500 fl.	
	Item ce lieu do legat par le main Rust(ik)	CCC flor.	300 fl.	10
	Item a Pise des cambreleins do comun devant le venue le roy par le main Iakemar de Sales envoiet devant de Genes avoec les chevaz madame la roine	CCL flor.	250 fl.	
	Item ce lieu de Simon Philippe par le main le dit Iakemar	CLXX flor.	170 fl.	
	Item do Gerar de Bordeaz, que mes(ser) Aubris li dona a Genes, quant il fu envoies vers Pise avoec les chevaz le roy	XL flor.	40 fl.	15
	Item do dit Gerar, que mes(ser) Goffines li dona pour faire les despens des chevaz	XXXI flor.	31 fl.	
	Item do dit Gerar, que Simons Philippe li dona a Pise, pour ce meismes	XXV flor.	25 fl.	20
Febr. 9.	Contes ^g Gile tresorier de despens d'ostel le roy do ix. jour de Fevrier l'an MCCC			
Jul. 29.	et xi. qu'il entrat en l'offisse, jukes a coronement a Rome, par cxli jour.			
Febr. 8.	Premiers il a rendu pour les despens le roy fais do temps monseigneur Aubri contes jukes a viii. jour de Fevrier, sen ce que mess. Aubris en avoit paies a Genes	IX ^M CCCCIIII ^{XX} XIIII lb. V sol. II den. Jan., val(ent) le florin conte pour 25 XXI sol. VI den.	VIII ^M VIII ^C XXXI flor. ^{g*}	8831 fl.
Febr. 9.	C Despens de l'ostel le roy do jour des Cendres ix. jour de Fevrier l'an de son regne III par Gile devant dit:			
	Genes ^h le dit ix. jour de Fevrier somme de despens	CL lb. V den. Jan.		
Febr. 10.	Item le Juedi x. jour de Fevrier ce lieu	CLX lb. VI sol. II den.		30
Febr. 11.	Item le Venredi xi. jour de Fevrier ce lieu	CL lb. X sol. III den.		
Febr. 12.	Item le Semedi xii. jour de Fevrier ce lieu	CXLV lb. IX sol. I den.		
	C Somme de ces III jours	VI ^C VI lb. VI sol. Jan.	606 l. 6 s.	
Febr. 13.	Item le Dimence xiii. jour de Fevrier ce lieu	CIIII ^{XX} XII lb. IX sol. VII den.		
Febr. 14.	Item le Lundi xiiii. jour de Fevrier ce lieu	CLXIIII lb. XI sol. IX den.		35
Febr. 15.	Item le Mardi xv. jour de Fevrier ce lieu	CLXX lb. XIIII sol. X den.		
Febr. 16.	Item le Merq(ue)di xvi. jour de Fevrier a Rek ^h	XXXI lb. XV sol. X den., sen les pourveances faites [par] mer et par terre, alans apres le roy entre Genes et Pise, si qu'il apert ci apres		
Febr. 17.	Item le Juedi xvii. jour de Fevrier a Clavery ⁱ	XLII lb. XIIII sol. VI den. sen pourveance		40
Febr. 18.	Item le Venredi xviii. jour de Fevrier a Siestre ^h	XXXV lb. XIX sol. XI den. sen pourveance		

1152. g) incipit membrana prima C. g*) supra lineam add. C. h) nomen repetitur in margine C.
i) Claveri in margine C.

	Item le Semedi xix. jour de Fevrier ce lieu	LVI lb. VI sol. sen pourveance.	Febr. 19.
	C Somme de le samaine		
	VI ^c III ^{xx} XIII lb. XII sol. V den. Jan. sen pourveance.	694 l. 12 s. 5 d.	
5	Item le Dimence xx. jour de Fevrier a Pignon ^k	XLVI lb. VII den. sen pour-	Febr. 20.
	veance		
	Item le Lundi xxi. jour de Fevrier a Portovenere ^k	XXX lb. XVII sol. II den.	Febr. 21.
	sen pourveance		
	Item le Mardi xxii. jour de Fevrier ce lieu	LIII lb. IX sol. III den. sen	Febr. 22.
	pourveance		
10	Item le Merquedi xxiii. jour de Fevrier ce lieu	LVIII lb. XV sol. IX den. sen	Febr. 23.
	pourveance		
	Item le Juedi xxiiii. jour de Fevrier ce lieu	LXIII lb. XI sol. III den. sen	Febr. 24.
	pourveance		
	Item le Venredi xxv. jour de Fevrier ce lieu	LXIII lb. V sol. II den. sen	Febr. 25.
15	pourveance		
	Item le Semedi xxvi. jour de Fevrier ce lieu	III ^{xx} XVI lb. XIX sol. IX den.	Febr. 26.
	Et revinrent laendr(oit) adonc li conseauz et les gens le roy de Genes.		
	C Somme de le samaine sen pourveance		
	CCCCXIII lb. XIX sol. Jan.	414 l. 19 s.	
20	Item le Dimence xxvii. jour de Fevrier ce lieu	CH lb. XI sol. IX den.	Febr. 27.
	Item le Lundi xxviii. jour de Fevrier ce lieu	LXXV lb. VIII sol. X den.	Febr. 28.
	Item le Mardi [x]xix. jour de Fevrier pour raixon de bisexte ce lieu	III ^{xx} II lb.	Febr. 29.
	VII sol. X ⁱ den.		
	C Somme des iii jours	CCLXI lb. VIII sol. V den. Jan.	261 l. 8 s. 5 d.
25	C Somme de ces xxi jours de Fevrier devantdis		
	I ^m IX ^c LXXVII lb. V sol. X den. Jan., valent		
	I ^m VIII ^c XXXIX ^m flor. III gr. et VIII den. ⁿ Jan.	1539 d. 4 gr. 8 d.	
	Item le Merquedi premier jour de Mart a Portevenere	III ^{xx} XI lb. XIII sol.	Mart. 1.
	IX den.		
30	Item le Juedi ii. jour de Mart ce lieu	LXXIII lb. IX sol. XI den.	Mart. 2.
	Item le Venredi iii. jour de Mart ce lieu	LXVIII lb. VII sol. VI den.	Mart. 3.
	Item le Semedi iii. jour de Mart ce lieu	CI lb. III den.	Mart. 4.
	C Somme de ce iii jours	CCCXXXV lb. XII sol. VI den.	
	Jan., valent	CCCXII flor. II gr. et XIII den. ⁿ Jan.	312 d. 2 gr. 14 d.
35	Item le Dimence v. jour de Mart que li roys se parti de ce lieu apres mangier	III ^{xx} lb. XVIII sol. ⁿ II den. ⁿ , valent	Mart. 5.
		LXXV flor. III gr.	75 d. 3 ¹ / ₂ gr.
40	C Porveances faites par mer et par terre entre Genes et Portevenere e entre Portevenere et Pise par monseignour Rober d'Oriol, monseignour Willeame De Ford(es), Vrient le Ken, Henri de Rodenbor, Gile de Jupille, Hannekin de le pannetrie, Guilleman et Jehan de Brandeborch botell(iers), Guedeman cambrelain, Hannekin de Irlons de le cambre et Henr(y) de Bovenbergh forier	CXLV flor. VIII gr.	145 d. 8 gr.

1152. ^k) nomen repetitur in margine C. post add. C.

^l) X corr. ex VI C.

^m) ultima X atramento fusciori

ⁿ) supra lineam C.

Item pour porveances e apareil faites iii fois a Pise contre le venue le roy, le
Febr. 26. Semedi xxvi. jour de Fevrier, le Dimence et le Venredi siwans par le hovemaistre,
monseignour Thumas de Septfontaines, monseignour Anseal et monseignour Willeame
de Ford(es), Vrient le Keu, Watier de Lierne e Gile botell(iers) CCXVII lb. XVI sol.
III den. Pisains, valent le flor. LVII sol. LXXVI flor. VI gr. 76 fl. 6 gr. 5

Item pour les despens des chevaus le duc de Bawire prestes a chevaliers e a
autres gens le roy entre Genes e Pise, les ques gens le roy avoient leur chevaus
envoies devant a Pise, contes par le hovemaistre, monseignour Thumas de Septfontaines,
Ger(ard) de Bordeas, Gile le botell(ier), Watri de le pannetrie, Gile de Gemppe,
de Bovenbergh LXXVII flor. 77 fl. 10

Item pour lewier de barges e nevage entre Genes et Pise par le hovemaistre,
monseignour Thumas de Septfontaines, monseignour Anseal, monseignour Willeame de
Ford(es), Guedeman cambrelain, Wat(er) de Lierne e Gile botell(ier), Gile de Gemppe,
Henri de Bovembergh, Vrient le Keu, Henri de Rodenborch, Iehan de Courtray e Iehan
le Brun XXXVII flor. I gr. 37 fl. 1 gr. 15

Mart. 6. Item le Lundi vi. jour de Mart a Pise CIIII^{XX} lb. IX° sol.^p XI den. Pisains

Mart. 7. Item le Mardi vii. jour de Mart ce lieu e manga li cardinal d'Ost avoek le roy
CCXLVI lb. III sol. XI den.

Mart. 8. Item le Merquedi viii. jour de Mart ce lieu parmi porveance de cire e d'espises
a le cuisine CCCXVI lb. XVII sol. XI den. 20

Mart. 9. Item le Juedi ix. jour de Mart ce lieu CC lb. VI sol. I den.

Mart. 10. Item le Venredi x. jour de Mart ce lieu CCLVII lb. III den.

Mart. 11. Item le Semedi xi. jour de Mart ce lieu CCXXVI lb. III sol. VII den.

C Somme de ces vi jours I^MCCCCXXXVII lb. II sol.
VIII den. Pisains, valent V^CIII flor. III gr. 504 fl. 3 1/2 gr. 25

Mart. 12. Item^p le Dimence xii.^a jour de Mart ce lieu. parmi le porveance de LXXVII lb.
de fain CCCCXXVI^r lb. III sol. VIII den.

Mart. 13. Item le Lundi xiii. jour de Mart ce lieu parmi porveance de c lb. de cire et
autres porveances CCCHII lb. VI sol. I den.

Mart. 14. Item le Mardi xiiii. jour de Mart ce lieu CCHII^{XX} III lb. XI sol. V den. 30

Mart. 15. Item le Merquedi xv. jour de Mart ce lieu CCLXVIII lb. XV sol. V den.

Mart. 16. Item le Juedi xvi. jour de Mart ce lieu CCXXXV lb. XVII sol. VII den.

Mart. 17. Item le Venredi xvii. jour de Mart ce lieu CCLXI lb. X sol. VIII den.

Mart. 18. Item le Semedi xviii. jour de Mart ce lieu CCLXIII lb. VIII sol. IX den.

C Somme de le samaine II^MXLIII lb. XIII sol. VII den.,
valent VII^CXVII flor. II gr. 717 fl. 1 1/2 gr. 35

Mart. 19. Item le Dimence xix. jour de Mart ce lieu e mangerent avoek le roy princes,
contes, baron e plance de chevaliers, jour de Pakes florie CCLXXIX lb. XI sol.
III den.

Mart. 20. Item le Lundi xx. jour de Mart ce lieu CIIII^{XX} VIII lb. IX sol. 40

Mart. 21. Item le Mardi xxi. jour de Mart ce lieu parmi cccviii lb. de cire de por-
veance CCCVII lb. XIX sol. IX den.

Mart. 22. Item le Merquedi xxii. jour de Mart ce lieu parmi ccc lb. de cire contre le
Pake CCHII^{XX} XIX lb. IX sol. IX den.

1152. ^o) corr. ex XIX C. ^p) sequitur delet. d pi C. ^p*) incipit membrana secunda C. ^a) erasum 45
ex XIII C. ^r) I post atramento pallidiori add. C.

Item le Juedi xxiii. jour de Mart, c'est assavoir le blan Juedi, fu li hostes departis et manga li roys et plus(eurs) grans segnours avoec li a Preceurs et tut li freires et povres gens CCCXXX lb. II den. Mart. 23.

Item le jour de bon de Venre xxiiii. jour de Mart ce lieu III^{XX} III lb. II sol. Mart. 24.
5 III den.

Item le Semedi vigile de Pake xxv. jour de Mart ce lieu CCLXXIII lb. Mart. 25.
XIX sol. II den.

C Somme de le samaine I^MVII^CLXIII lb. XI sol. III den.,
valent VI^CXVIII flor. XI gr.

618 fl. 11 gr.

10 Item le Dimence jour de Pakes xxvi. jour de Mart, e tient court li roys en Mart. 26.
ce lieu I^MVIII^CLXXIX lb. III^s den.

Item le Lundi xxvii. jour de Mart ce lieu CCH lb. XIX sol. X den. Mart. 27.

Item le Mardi xxviii. jour de Mart ce lieu parmi LX lb. de fain CCCLII lb. Mart. 28.
XIII sol. III den.

15 Item le Merquedi xxix. jour de Mart ce lieu CCHII^{XX}XIX lb. XIII sol. XI den. Mart. 29.

Item le Juedi xxx. jour de Mart ce lieu CCHII^{XX}XI lb. XX den. Mart. 30.

Item le Venredi derain jour de Mart ce lieu CCXXXII lb. XVII sol. II den. Mart. 31.

C Somme de ces vi jours III^MCCLVIII lb. VI sol. II den.
Pisains, valent I^MCXLIH flor. III gr.

1143 fl. 4 gr.

20 C Somme de mois de Mart a tout le porveance faite par mer
e par terre entre Genes e Pise, despens des chevaus le duc de
Bawiere e lowier de barges e de nes III^MVII^CVII flor. II gr. 3707 fl. 2 gr.

Item Semedi premier jour d'Avril ce lieu CIIII^{XX}VI lb. X sol. Apr. 1.

Item Dimence ii. jour d'Avril ce lieu CCLVI lb. XVI den. Apr. 2.

25 Item le Lundi iii. jour d'Avril ce lieu CCLXIII lb. XVI sol. X den. Apr. 3.

Item le Mardi iii. jour d'Avril ce lieu parmi c lb. de cire porveance CCHII^{XX}VIII lb. Apr. 4.
XI sol. VI den.

Item le Merkedi v. jour d'Avril ce lieu CCXXV lb. III sol. Apr. 5.

Item le Juedi vi. jour d'Avril ce lieu parmi cccxv lb. de cire CCCXXIX lb. Apr. 6.
30 II sol. IX den.

Item le Venredi vii. jour d'Avril ce lieu CLXXIII lb. VIII sol. VI den. Apr. 7.

Item le Semedi viii. jour d'Avril ce lieu CLXXXXIX lb. XVII sol. VIII den. Apr. 8.

C Somme de le samaine e de Semedi premier jour d'Avril
I^MIX^CXXII lb. XII sol. VII den. Pis(ains).

1922 l. 12 s. 7 d.

35 Item Dimence ix. jour d'Avril ce lieu CCLXXVII lb. V sol. Apr. 9.

Item le Lundi x. jour d'Avril ce lieu CCLII lb. XIII sol. VII den. Apr. 10.

Item le Mardi xi. jour d'Avril ce lieu parmi cvii lb. de cire CCHII^{XX} lb. Apr. 11.
XVI den.

Item le Merquedi xii. jour d'Avril ce lieu CCLIII lb. IX sol. II den. Apr. 12.

40 Item le Juedi xiii. jour d'Avril ce lieu parmi cvi lb. de cire et LXXII lb. de fain Apr. 13.
CCCXXXIII lb. IX sol. XI den.

Item le Venredi xiiii. jour d'Avril ce lieu CLXII lb. V sol. IX den. Apr. 14.

Item le Semedi xv. jour d'Avril ce lieu parmi c lb. de cire CCI lb. IX sol. III den. Apr. 15.

C Somme de le samaine

45 I^MVII^CLXI lb. XV sol. I den. Pisains.

1761 l. 15 s. 1 d.

1152. s) LXXIX lb. III in loco raso atramento fusciori scriptum C.

Apr. 16.	Item Dimence xvi. jour d'Avril ce lieu	CCLIX lb. VII den.	
Apr. 17.	Item Lundi xvii. jour d'Avril ce lieu	CCLXII lb. II sol. III den.	
Apr. 18.	Item le Mardi xviii. jour d'Avril ce lieu parmi c lb. de cire	CCIII ^{XX} IX lb.	
	IX sol. VII den.		
Apr. 19.	Item le Merquedi xix. jour d'Avril ce lieu parmi xx lb. d'espises	CCIII ^{XX} III lb.	5
	XVII sol. XI den.		
Apr. 20.	Item le Jeudi xx. jour d'Avril ce lieu parmi cx lb. de cire	CCIII ^{XX} III lb.	
	XIX den.		
Apr. 21.	Item le Venredi xxi. jour d'Avril ce lieu parmi cccclxii lb. de cire, cofres e autres coses	CCCXIII lb. I den.	10
Apr. 22.	Item le Semedi xxii. jour d'Avril ce lieu parmi porveance d'espises	CCXLVI lb.	
	XVIII sol. VIII den.		

C Somme de le samaine

I^MIX^CXXXIX lb. X sol. VIII den. Pisains.

1939 l. 10 s. 8 d.

Apr. 23.	Item Dimence xxiii. jour d'Avril e ala li roys apres mangier gesir a Saint Savin, 15 parmi pourveance de cusine, de pannetrie e de botell(erie)	V ^C II lb. XVI sol. XI den.	
Apr. 24.	Item le Lundi xxiiii. jour d'Avril a Saint Vincent	III ^{XX} XIII lb. XVI sol. VI den.	
Apr. 25.	Item le Mardi xxv. jour d'Avril a Campille	LXXIX lb. III sol.	
Apr. 26.	Item le Merquedi xxvi. jour d'Avril a Karlin	CI lb. III sol. I den.	
Apr. 27.	Item le Jeudi xxvii. jour d'Avril a Castillon	CLXX lb. XVII sol. X den.	20
Apr. 28.	Item le ^t Venredi xxviii. jour d'Avril a Maillan sens aucune porveance e ce que li euens de Saint Flour presenta	XLVII lb. VIII den.	

C Somme de ces vi jours, pour le muance de le monoie

IX^CIII^{XX}XV lb. VI sol. III den. Pisains.

905 l. 6 s. 4 d.

Apr. 29.	Item le Semedi xxix. jour d'Avril ce lieu	CXLVIII lb. XIII sol. III den. Cortenois, 25 dont li florin vaut LXVII ⁿ sol. e li groz Tournois V sol., valent	XLIII flor. V gr. et XVI den. Courtenois
Apr. 30.	Item le Dimence xxx. jour d'Avril et le derain a Monthaut	CXXXI lb. XIII sol. X den. paparons, le florin pour XLIII sol. III den. et le groz pour XL den. conte, valent	LX flor. X gr. et VI paparons

C Somme do mois d'Avril deniers de Pise

VI^MVI^CXIX lb.

III sol. VIII den., valent

2322 fl. 7 gr.

Item somme do Semedi e do Dimence derains jours d'Avril

CV flor. III gr.

105 fl. 2¹/₂ gr.

C Somme de tout le mois d'Avril

II^MCCCCXXVII flor. IX^l gr.2427 fl. 9¹/₂ gr.

Mai. 1.	Item le Lundi premier jour de May a Viterbe	CLVI lb. XIII sol. VI den.	
Mai. 2.	Item le Mardi ii. jour de May ce lieu	CCXXIII lb. VI sol. II den.	
Mai. 3.	Item le Merquedi iii. jour de May ce lieu	CCXXI lb. XII sol. VI den.	
Mai. 4.	Item le Jeudi iii. jour de May et jour de l'Ascension e mangerent li legauz, li 40 card(inauz), li princees, contes e barons e plus(eurs) autres avoec le roy	V ^C III ^{XX} XV lb.	
	II sol. II den.		

C Somme de ces iii jours deniers paparons

I^MCHII^{XX}XVII lb.

XV sol. III den., valent

552 fl. 4 gr. 2 s.

Item le Venredi v. jour de May a Sutre e a Bakenelle a soir CXXIII^v lb. Mai, 5.
XIII sol. VIII den. Provisiens.

Item Semedi vi. jour de May a Rome a Pont Molle^w III^{xx}VIII lb. XII sol. VI den. Mai, 6.

C Somme de ces ii jours CCXIII lb. VII sol. II den.
5 Provisiens, valent le florin pour XXXVIII sol. et le groz pour
III sol. contet CXII^x flor. III^y gr.^z 112 fl. 4 gr.

Item le Dimence vii. jour de May a Rome^a CCXXVIII lb. III sol. VI den. Mai, 7.

Item le Lundi viii. jour de May ce lieu parmi pourveance de c lb. de cire et Mai, 8.
xviii lb. de fain CCLVI lb. III den.

10 Item le Mardi ix. jour de May ce lieu e mangerent avoec le roy li eard(inaus) Mai, 9.
CCXXX lb. XIX sol. XI den.

Item le Merquedi x. jour de May ce lieu CCXXXV lb. XIX sol. Mai, 10.

Item le Juedi xi. jour de May ce lieu parmi i^{lv}c lb. de cire contre le Pentecoste Mai, 11.
CCCCLXXI lb. XII den.

15 Item le Venredi xii. jour de May ce lieu CIIII^{xx}VII lb. VIII sol. VI den. Mai, 12.

Item le Semedi iiii. jour de May CIIII^{xx}XVIII lb. Mai, 13.
II sol. I den.

C Somme de le samaine I^{ix}cVII lb. XV sol. III den.,
valent Iⁱⁱⁱ flor. I gr. et III den. 1004 fl. 1 gr. 4 d.

20 Item le Dimence jour de le Pentecoste xiiii. jour de May et tient li rois court Mai, 14.
CCCCXXXV lb. X sol. VII den.

Item Lundi ce lieu CIIII^{xx}XI lb. XIII sol. II den.

Item le Mardi ce lieu e revint li ost de Ponte Molle CIIII^{xx}XVIII lb. X sol. II den.

Item le Merquedi ce lieu CCXXI lb. XV sol.

25 Item le Juedi ce lieu CCXXXVIII lb. III sol. X den.

Item le Venredi ce lieu parmi ccl lb. de cire CIIII^{xx}VIII lb. III den.

Item le Semedi ce lieu parmi les wages de le samaine de xxxiii garcons de
l'ostel CCLXXIII lb. VIII sol. XI den.

30 C Somme de le samaine I^{lviii}cXLVIII lb. II sol. XI den.,
valent IX^cLXXII flor. IX gr. 972 fl. 9 gr.

Item^a Dimence xxi. jour de May ce lieu e manga li eard(inal) d'Ost avoec le Mai, 21.
roy s(umm)a CCLXXI lb. XVII den.

Item le Lundi ce lieu parmi cxii lb. de candelles CCLXV lb. XII sol. VI den.

Item le Mardi ce lieu CCXV lb. VIII sol. VIII den.

35 Item le Merquedi ce lieu CCXXX lb. XIII sol. X den.

Item le Juedi e manga li eard(inal) avoec le roy CCXXXVII lb. XIII sol. VII den.

Item le Venredi ce lieu CCXXVII lb. VIII sol. VI den.

Item le Semedi ce lieu parmi l lb. de candelles e les wages de xxxvii garcons de
l'ostel par vii jours CIIII^{xx} lb. VI sol.

40 C Somme de le samaine I^{lvii}cXXVIII lb. V sol. VI den.,
valent IX^cIX flor. VII gr. II sol. VI den. Provisiens 909 fl. 7 gr. 2 s. 6 d.

Item le Dimence xxviii. jour de May CIIII^{xx}XIX lb. IX sol. VI den. Mai, 28.

Item le Lundi parmi xxv lb. de cire CCLII lb. X sol. XI den.

1152. v) C atramento pallidissimo scriptum C. w) a — Molle in loco raso C. x) XII in loco raso C.
45 y) in loco raso C. z) sequitur rasura C; sequuntur deleta: C Somme de ces vi jours VI^cLIII flor.
I gr. XII den. Provis. C. a) a Rome in linea add. C. a*) incipit membrana tertia C.

- Item le Mardi manga li card(inal) avoec le roy et parmi c lb. de eire CCXI lb.
XV sol. VIII den.
- Mal. 31. Item le Merquedi derain jour de May CCXV lb. IX sol.
C Somme des iii jours pour le muance do mois
VIII^cXXX lb. V sol. I den., valent CCCCXXXVII flor. 437 fl. 5
mains XI den. Provisiens.
C Somme do mois de May III^MIX^CIII^{XX}VIII^b flor.^c 3988 fl.
- Jun. 1. Item le Juedi premier jour de Juin ce lieu CIII^{XX}XVIII lb. XIX sol. VI den.
Item le Venredi ce lieu parmi cl lb. de eire CCXXVII lb. XIII sol. X den.
Item le Semedi parmi les wages de xxxvii garcons par vii jours et xvi lb. de 10
eucere rosat(e) CCLIII lb. XV sol. I den.
C Somme de iii jours devantnoms
VI^CIII^{XX}I lb. VIII sol. VI den. 681 l. 8 s. 6 d.
- Jun. 4. Item le Dimence iii. jour de Juin ce lieu et mangerent li card(inal), li dus de
Bawire e autres avoec le roy CIII^{XX}XIII lb. V sol. II den. 15
Item le Lundi parmi c lb. de eire CCVII lb. XI sol. II den.
Item le Mardi ce lieu CIII^{XX}I lb. III sol. VI den.
Item le Merquedi parmi c lb. de eire CCXX lb. XVIII sol.
Item le Juedi parmi xvi lb. de drag(ie) CIII^{XX}V lb. III sol.
Item le Venredi parmi cxvii lb. de eire CLXXIII lb. XVII sol. XI den. 20
Item le Semedi parmi les wages de xxxvi garcons par vii jours CCXXVIII lb.
XII sol.
C Somme de le samaine
I^MCCCHII^{XX}XII lb. XI sol. IX den. 1392 l. 11 s. 9 d.
- Jun. 11. C Le Dimence xi. jour de Juin e mangerent li cardinal, dus et autres barons avoec 25
le roy CCXXV lb. V sol. III den.
Item Lundi parmi c lb. de eire CIII^{XX}XVIII lb. XI den.
Item le Mardi parmi xiii lb. de dragie, VIII sol. pour le libre CIII^{XX}XIX lb.
VIII sol. II den.
Item le Merquedi parmi cl lb. de eire CCHII lb. XIII sol. 30
Item le Juedi parmi cccxxx lb. de eire pour torces pour le roy CCLII lb.
III sol. X den.
Item le Venredi parmi xvi lb. de zuere rosat. CIII^{XX}III lb. XVIII sol.
Item Semedi parmi les wages de xxxvi garcons par vii jours CCXXXII lb.
X sol. VII den. 35
C Somme de le samaine
I^MCCCCIII^{XX}XVI lb. XXI den. 1496 l. 21 d.
- Jun. 18. Dimence xviii. jour de Juin manga li card(inal) de Genes avoec le roy CCIX lb.
XI sol.
Item le Lundi parmi xiii lb. de dragie CIII^{XX}II lb. X sol. II den. 40
Item le Mardi mangerent li ambaseurs le roy Frederic e autres grans segnours
avoec le roy CCLXIX lb. V sol. X den.
Item le Merquedi CIII^{XX} lb. VI sol. III den.
Item le Juedi parmi c lb. de eire CCXII lb. XII sol. III den.
1152. b) III^{XX}VIII *in loco raso C.* c) *summa grossorum quae sequebatur erasa est C.* 45

Item le Venredi parmi xxiiii lb. de dragie CLXXVIII lb. XVI sol. XI den.

Item le Semedi jour saint Jehan Baptiste tint li roys court a Saint Jehan de Lateran, parmi les wages de vii jours de xxxix garcons CCCCv lb. IX sol. Jan. 24.

C Somme de le samaine

5 I^MDCXXXVIII lb. XI sol. VII den. 1638 l. 11 s. 7 d.

Dimence xxv. jour de Juin CCIX lb. III sol. V den.

Jan. 25.

Item le Lundi parmi c lb. de cire CCX lb. VIII sol. VIII den.

Item le Mardi CIII^{XX}XIII lb. IX sol.

Item le Merquedi vigile saint Piere et saint Poul CCXXXII lb. X sol. VI den.

10 C Somme de ces iii jours devantdis

DCCCXLVI lb. XII sol. VII den. 846 l. 12 s. 7 d.

C Somme de xxviii jours do mois de Juin

VI^MLV lb. VI sol. II den., valent III^MCIII^{XX}VII flor. 3187 l.

C Somme de despens de l'ostel XV^MCXLIX flor. III gr. 15149 l. 3 gr.

15 C Parties^d hors de despens de^e l'ostel le roy par Gile tresorier do ix. jour de Fevrier l'an mccc e xl. qu'il entrat en l'offisse, jukes a coronement a Rome, par cxli jour. 1311. Feb. 9.

Premiers il a paiet pour le restat do compe monseigneur Aubri fait a Genes CCCXXX flor. 330 l.

Encore pour le restat do compe Gile fait de l'ostel madame, dont 20 Dieus ait l'arme, a Genes a monseigneur Aubri, avant qu'il fut chevaliers CCLX flor. 260 l.

Item des despens de l'ostel madame e de parties hors de despens puis ee dit conte fait a monseigneur Aubri, si qu'il pert par les journees e les escries, que Giles en a I^MCCCCXIII flor. VI gr. 1414 l. 5¹/₂ gr.

25 Item a Guedeman cambrelain le roy, qui porta apres le roy, lendemain que li roys se parti de Genes CCC flor. 300 l.

Item a conte de Savoie, qu'il avoit emprunte pour le roy a Genes III^MV^C flor. 3500 l.

Item a monseigneur Goffinet a departir do roy de Genes pour ii chevauz 30 XXXII flor. 32 l.

Item a Habregiet pour le harnas le roy roler, refaire e ratourner, adonc a Genes par monseigneur Goffinet XVI flor. 15¹/₂ l.

Item adonc a Genes a Gerar talleur le roy pour le faitoure de v paires de dras pour le roy XIII flor. 14 l.

35 Item az trompeurs le roy adonc ce lieu pour foreas de trompes VI flor. 6 l.

Item a monseigneur Huwe de Scotlans le xvi. jour de Fevrier ce lieu C flor. Feb. 16. 100 l.

Item ce jour e ce lieu a i message presentant une coppe au roy de par monseigneur Barnabo par Gile de Gemeppe XX flor. 20 l.

40 Item ce jour e ce lieu pour v hanas a covereles dores, dont li iii furent dones a monseigneur Guilleame Dusages e a ses compagnons et li cinquimes a compaignon monseigneur Ame de Vilar CVIII flor. I^f gr. 108 l. 1 gr.

1152. ^d) incipit membrana quarta; abhinc mutato ductu atramento fusciori C. ^e) corr. ex des C.

^f) in loco raso C.

	Item a Hanekin l'armoier ce jour e ce lieu pour xi pegnonceaz des armes le roy par monseigneur Goffinet	XXII flor.	22 fl.	
	Item ce jour e ce lieu a Jehan Costance messagier le roy envoiet de par le roy a le court de Rome	X flor.	10 fl.	
	Item ce jour et ce lieu pour ii espees pour le roy par monseigneur Goffinet	XL flor.	40 fl.	5
	Item ce jour e ce lieu a monseigneur Goffinet pour sellerie	III flor. II gr.	4 fl. 2 gr.	
	Item ce jour e ce lieu a Jehan de Brandeborch pour hanaz et autres wages le roy enwagies do tens monseigneur Aubri a ratater ^g	XXX flor.	30 fl.	10
	De ce doit mess. Aubris XXV flor., si que Jehan de le Roce et Rustike tescmognent. ^h			
	Item a Tallevant ce jour et ce lieu Herch. Colin, Stemple, Renier de Remiermont messenger pour leur delivrance de l'ostel, par tant qu'il n'ont nus gages	VIII flor.	8 fl.	15
Febr. 17.	Item a Ernoul Sarazin corier xvii. jour de Fevrier alant de Genes apres le roy	III gr.	3 gr.	
	Item ce jour et ce lieu a monseigneur Goffinet pour departir a coriers et a waites de court departis par monseigneur Thumas de Septfontaines, dont il devoit doner le nons	XL flor.	40 fl.	20
	C Somme	VI^MCCLIII flor. VI gr.	6254 fl. 5 1/2 gr.	
	C Item ce jour e ce lieu pour refaire vaseaz de le cuisine do tinel par Kelremus	I flor.	1 fl.	
	Item ce jour e ce lieu a ii coriers envoies a tout lettres le roy az marchis de Malespine par Rustike	III flor. X gr.	3 fl. 10 gr.	25
	Item ce jour e ce lieu a ii autres coriers envoies apres monseigneur Abri devers Ast, qui s'astoit partis de Genes, a tout lettres le roy par Rustike	II flor.	2 fl.	
	Item ce jour e ce lieu pour mil libres de cire ouree, acatee par les cambrelains do temps monseigneur Aubri, nient contees en despens par Rustike	III ^{XX} flor.	80 fl.	30
	Item ce jour e ce lieu pour autres c lb. de cire do temps monseigneur Aubri, nient contees ni paies	VII flor.	7 1/2 fl.	
	Item ce jour e ce lieu pour une coppe donnee a monseigneur Conrar Lanthe ambaxeur le roy Scizille	XLVII flor.	47 1/2 fl.	35
	Item pour mules entre Genes e Portevenere pour porter les coses des offices de l'oste le roy par vi jours par le hovemaistre	CXI lb. XV sol. Jan., valent	104 fl.	
Febr. 16.	Item xvi. jour de Fevrier pour amoine par Cuenar de Loncins entre Genes et Rek	I flor.	1 fl.	40
Febr. 18.	Item le Venredi xviii. jour de Fevrier pour amoine par le cancelier a Siestre	I flor.	1 fl.	
Febr. 19.	Item le Semedi xix. jour de Fevrier pour amoine a Claveri par monseigneur Th(umas) de Septfontaines	I flor.	1 fl.	
	Item a i povre homme a Rek pour fain, qui ne li estoit mie conte, si qu'il disoit, apres ce que li gens d'offises s'en estoient partis, par maistre Henri de Godogne	VI gr.	6 gr.	45

1152. g) a ratater in linea add. C.
i) par Rust. in marg. add. C.

h) De ce — tescmognent in margine stilo acutiori add. C.

	Item a ii coriers envoies ^k avant de Claveri e de Siestre a Pise a tout les lettres le roy par le dit maistre Henri II flor.	2 fl.
	Item a ii autres coriers renvoies a Genes de Claveri e de Siestre a tout les lettres le roy par le dit maistre Henri I flor.	1 fl.
5	Item a eaulz vi portans tortis le roy de Genes a Portevenere par vi jours par monseigneur Thumas de Septfontaines III flor.	3 fl.
	Item le xxi. jour de Fevrier a Portevenere a xv wait(res) e a vi portans les plances et le viande par l'ostel par monseigneur Anseal I flor. VI gr.	1 fl. 6 gr. Febr. 21.
	Item la endroit xxv. jour de Fevrier a braconiers le roy pour delivrer	Febr. 25.
10	eaulz de l'ostel I flor.	1 fl.
	Item la endroit xxvii. jour de Fevrier pour offrandes par monseigneur Gile de Berlare II gr.	Febr. 27. 2 gr.
	Item ce jour e ce lieu pour offrandes par Guedeman I flor.	1 fl.
	Item ce lieu premier jour de Mart a l'amonier le roy pour amoines	Mart. 1.
15	do temps passe jukes a celi jour III flor.	4 fl.
	Item ce jour e ce lieu a coriers envoies a legaut a Lukes e en Lombardie en plus(eurs) lieux a tout lettres do roy par maistre Henri de Jodogne V flor.	5 fl.
	Item ce jour et ce lieu pour cortosies faites a l'ostel le roy e en autres	
20	hostes de le cuisine et des autres offisses par les chevaliers e maistre Henri XIX flor.	19 fl.
	Item ce jour a ii coriers envoies de ce meisme lieu a senatour a Rome par le dit maistre H(enri) et a le cite par Rustike II flor.	2 fl.
	Item le vi. jour de Mart pour offrandes a Port Pisain par Guedeman	Mart. 6.
25	I flor. II gr.	1 fl. 2 gr.
	Item ix. jour de Mart a Pise a deux coriers le senatour envoies a tout les lettres le roi a pape III flor.	Mart. 9. 4 fl.
	Item xvi. jour de Mart a Pise a Renier de Remiermont corier envoiet ^l a tout les lettres le roy a pape, a aucuns cardinaz et a monseigneur Otte	Mart. 16.
30	de Granson III flor.	3 fl.
	Item xviii. jour de Mart a Pise a message monseigneur Lowi de Fourute retournant XX flor.	Mart. 18. 20 fl.
	Item xix. jour de Mart ce lieu jour de Pake florie a monseigneur Th(umas) de Septfontaines pour offrandes I flor.	Mart. 19. 1 fl.
35	Item xx. jour de Mart ce lieu a Bavosio de Gubio varlet mons(egnour) de Treves envoiet sour le riviere de Genes a tout les lettres le roy az marchis de Malespine par Simon Philippe XII flor.	Mart. 20. 12 fl.
	Item ce jour e ce lieu az veneurs le roy envoies cachier par mons(egnour) Anseal IX flor. VIII gr.	9 fl. 8 gr.
40	Item ce jour e ce lieu a Jehan varlet monseigneur Anseal envoiet a Portevenere pour amener a roy une nef, qui la estoit arrestee sour les anemis V flor.	5 fl.
	Item xxii. jour de ⁿ Mart ce lieu a Jehan dez ^o grans chevauz le roy envoiet a tout le cursier, que li princes dona au roy, az banis pour warison	Mart. 22.
45	do cursier, a tout i mariscal e ii autres chevauz I flor. IX gr.	1 fl. 9 gr.
	C Somme CCCXLVI flor. III gr.	346 fl. 4 gr.

1152. ^k) sequitur envoies delet. C. ^l) t corr. ex s C. ^m) par — Savoie in margine stilo acutiori add. C. ⁿ) jour de supra lineam add. C. ^o) supra lineam atramento pallidiori add. C.

	C Item ce jour e ce lieu a monseigneur Thumas de Septfontaines pour offrandes XII gr.	12 gr.
Mart. 23.	Item le xxiii. jour de Mart la endroit a l'amonier le roy par Conrar son varlet pour amoines VIII flor.	8 fl.
	Item ce jour e ce lieu a i corier alant a monseigneur Bassian a Laude a tout lettres le roy VIII gr.	8 gr.
	Item ce jour e ce lieu a monseigneur Thumas de Septfontaines pour offrandes par li et Renardin XII flor.	12 fl.
	Item ce jour e ce lieu pour faitoure de lincenz, de liens, dras et autres menues coses par Jo(han) de Courtray X gr.	10 gr. 10
	Item ce jour e ce lieu a monseigneur Thumas de Septfontaines pour bacins a le cambre dorer XII flor.	12 fl.
	Item pour i orinal d'argent ^p fait a Genes paiet ce jour et ce lieu a monseigneur Thumas XV flor.	15 fl.
Mart. 24.	Item ^q xxiiii. jour de Mart a Poncelet e a Gerar de Mes coriers envoies a tout lettres le roy a vicare de Genes e a Spinet marchi de Malespine IIII sol. gr.	15 4 s.
Mart. 25.	Item xxv. jour de Mart vigile de Pake pour lv pieces de toile, qui monterent ccclxii cannes, le canne X sol., pour le court do jour de Paskes CIII ^{xxi} lb., valent LXIII flor. par monseigneur Io(han) Erta et Rustike ^r	63 1/2 fl. 20
	Item ce jour e ce lieu pour aisses, plances et pour les edifices faire a freres Meneurs pour le court par monseigneur Anseal CLXV lb. II sol. II den., valent LVII flor. XII gr.	57 fl. 12 gr.
	Item a Habregiet pour cordeaz, las de soie, espees, cuteas, heames forbir e autr(e) menues estofes a harnaz monseigneur ce jour et ce lieu par monseigneur Thumas III flor.	25 2 1/2 fl.
	Item a dit Habregiet, pour harnaz do roy chargier, porter e rapporter de Nostre Dame coronace e pour le harnaz rapporter de l'ostel monseigneur Goffinet, qui s'en raloit a l'ostel le roy, cordes pour loier les escrins, pour porter le harnas devant dit en le galie, metre hors de le galie a Port Pisain, pour le voiture jukes a Pise, pour toile a covrir le harnaz, pour une burse de batinet et pour despens de li e de ses garcons, qui warderent le harnaz et autr(e) coses par monseigneur Thumas VII flor. VII gr.	30 7 fl. 7 gr.
	Item a Willeame des palefrois le roy pour ses despens en le galie pour chargir couvertures, selles et autres harnaz pour les palefrois et pour metre hors I flor.	35 1 fl.
Mart. 26.	Item xxvi. jour de Mart a ii coriers envoies a Courtonne a notare do Pape II flor. VI gr.	2 fl. 6 gr.
	Item ce jour e ce lieu a Filluel envoiet de par madame mere le roy pour despens de li et de se cheval entre Genes e Pise III flor.	2 1/2 fl. 40
	Item ce jour et ce lieu a Watier de Lierne pour botelles d'estain acatees a Genes paiet III flor. IIII gr.	3 fl. 4 gr.
	Item a Hanekin de le pannetrie pour le harnas de le pannetrie porter en le nef a Portevenre e metre hors a Port Pisain ce jour XI gr.	11 gr.
	Item a Henri ferron le roy pour ferrage des chevauz le roy envoies devant a Pise jukes a le venue le roy la endroit paiet ce jour e ce lieu IX flor. V gr.	45 9 fl. 5 gr.

1152. ^p) *supra lineam add. C.* ^q) *incipit membrana quinta; cf. prooemium.* ^r) par — Rustike
in *marginem add. C.*

	Item ce jour e ce lieu pour tondage de ¹³¹¹ III ^{XX} anes de drap pour le roy et le roine e ses damoiselle de l'entree d'Octembre jukes a l'uitime jour de Mart par Jehan de Courtray XII flor.	12 fl.	1311. Oct. 1. 1312. Mart. 8.
5	Item pour le sepulture Jehan tondeur des dras le roy adont paiet a Genes par Jehan de Courtray devandit V flor.	5 fl.	
	Item a Herch messagier ce jour e ce lieu alant a tout les lettres le roy a pape, az cardinaz e a autres VI flor.	6 fl.	
10	Item a monseigneur Thumas de Septfontaines, qui li furent demore de XXXIII flor. et VII gr., qu'il avoit rechu de Gile tresorier, pour acquiter les chevauz le duc de Bawire a Pise ¹ , des ques Gile ne conte que XXVIII flor. et VII gr. pour les despens des dis chevauz par le dit monseigneur Thumas pour offrandes V flor.	5 fl.	
	C Somme CCXXXII flor.	232 fl.	
15	C Item ce jour e ce lieu pour le faiture de II loches d'argent a le cusine le roy do pois de v mars, dont li faiture de l'once costa II sol., III lb. X ^s sol. Jan., valent III flor. II gr.	4 fl. 2 ¹ / ₂ gr.	par Jehan de Courtray et par Philippe l'orfevre ^u
	Item pour les dites loches dorer I flor. ^t	1 fl.	
20	Item pour deux triarclirs d'argent pour les II keuz le roy I flor. VI gr.	1 fl. 5 ¹ / ₂ gr.	
	Item pour le harnas de le cambre le roy porter en le galie a Genes, deschargir et rechargir pluseurs fois entre Genes et Pise par mer et par terre, pour les despens des gardes do harnaz, et pour i char aler requere a Pont de Disme par Guedeman et par Flamen de le cambre XII flor. VIII gr.	12 fl. 7 ¹ / ₂ gr.	
25	Item ^v pour serrures et huisseries refaire a le cambre le roy ce jour et ce lieu II flor. ^v	2 fl.	
	Item pour le harnas de le cusine porter en le galie a Genes e alleurs e deschargir entre Genes et Pise, parmi le lowir d'une maison pour warder le viande et le lowir d'une gran chaudire par Franke clere de le cusine VIII flor. VII gr.	9 fl. 7 gr.	
30	Item ce jour et ce lieu pour les despens de XLIX chevauz le roy do Semedi apres le Candeleur jukes a VII. jour de Mart, que li roys vint a Pise, c'est par xxx jours, en orge, en fain, en emplastres pour le cursir, que li princes donat au roy, et d'autres chevauz, pour serures pour enserer fain, pour fain ens metre, refaire frains, estrain et pour le lowir de i gareon envoiet a Port Pisain pour le delivrance des chevauz le duc de Bawire, qui furent prestes a gens le roy CCLIII ^{XX} I lb. XII den. Pisains, valent III ^{XX} XVIII flor. VIII gr.	98 fl. 8 gr.	
	Item ^x pour les despens de xxv gareons, qui furent entour les dis chevauz, par ce dit terme CXVIII lb. X sol. Pisains par le dit Gerar valent XLI flor. VIII gr.	41 fl. 8 gr.	
	Item ^x pour VIII charees de strain pour lis en le venue do roy a Pise par le dit Ger(ar) IX flor. VI gr.	9 fl. 6 gr.	
	Item ^x pour legne a le cambre le roy adone par le dit Gerar XVII flor.	16 ¹ / ₂ fl.	
45	Item ^x pour erres de lis en l'ostel le roy adone par le dit Gerar V flor.	5 fl.	

1152. ^a) corr. ex V C. ^t) sequitur rasura parva C. ^u) par — orfevre in margine scripta C.
^v) Item — flor. in margine stilo acutiori add. C. ^w) par — Bordeal in margine scripta C. ^x) in margine add. est nota C.

1) Cf. supra pag. 1156 lin. 6 sqq.

1311. Nov. 13.	Item pour le despens de xxx chevauz madame la roine, dont Dieux ait l'arme, do Semedi apres le feste saint Martin, qui se partirent par mer de Genes, par vi jours parmi le pourveance, qui mise i fu pour Jake de Sales et le garcons envoies avoecke les chevauz CIX lb. X sol. Pisains valent XXXVIII flor. VI gr.	38 fl. 6 gr. 5
Nov. 18. 1312. Jan. 10.	Item pour les despens des dis xxx chevauz do xviii. jour de Novembre, qui vinrent a Pise, jukes a x. jour de Janvier, le quel jour li xix chevauz furent remandes de par le roy a Genes, c'est par liii jours VI ^C IX lb. X sol. Pisains, valent CCXIII flor. XII gr. par Jake de Sales ^y	213 fl. 11½ gr. 10
	Item pour les despens de ces dis xix chevaus remandes e de xii garcons, qui les menerent entre Pise et Genes par le dit Jake de Sales XVI flor.	16 fl.
Jan. 10. Mart. 10.	Item pour les despens de xi chevauz madame ^z , qui demorerent a Pise, do x. jour de Jenvier jukes a x. jour de Mart par LX jours CCLXIII lb. Pisains, valent III ^{XX} XII flor. VIII gr. par le dit Jake ^a	92 fl. 8½ gr. 15
	Item pour refaiture de chars madame e des damoiselles, qui estoient debrisies en mer, crepes et rasteliers fais a Pise, sas, chevestres, strain, candelles, oincture, ferrage, emplastres et autres choses az dis chevaus par le dit temps XXXV flor. par le dit Jake ^a	35 fl.
	Item pour les despens de le mainie madame envoies avant en un hostel a Pise par xx jours par le dit Jakemar XLIX flor. XI gr.	49 fl. 11 gr. 20
	Item pour les despens le dit Jake de Sales e Aubretin chareton madame par III ^{XXV} II jours a Pise et pour les despens Jehan d'Alost et Jehan le ferron madame par LX jours ce meisme lieu, conte pour tous eauz III, VI gr. le jour XXXII flor. par le dit Jake ^a	32 fl. 25
	C Somme VI ^C LXXVIII flor. VIII gr.	678 fl. 8 gr.
	C Item a l'abbe de Volde, quan il se parti de monseigneur a Pise, de don CCC flor.	300 fl.
	Item pour une selle qui donee li fu avoecke le mullet que mesure li dona VII flor.	7 fl. 30
	Item a Cierelle corier de Pise envoiet a Mont Alein, a Mont Pultien e a Castel do Puele a tout lettres le roy II flor.	2 fl.
	Item a Stevenne de Lausane corier envoiet ce jour e ce lieu az cites de Volterre, de Masse et de Grossete II flor.	2 fl.
	Item a Bertold(e) de Podio corier ce jour e ce lieu envoiet az casteaz de Saint Migniate ^b , de Fouchey et de Saint Marie ou Mont a tout lettres le roy I flor. I gr.	1 fl. 1 gr. 35
	Item a Durantin de Provence corier envoiet ce jour e ce lieu a le cite de Pistoie et a castel de Prate I flor. I gr.	1 fl. 1 gr.
	Item a Jalotie de Saint Sebastian corier ce jour e ce lieu envoiet a Mont de Katin e a Pesce I flor. I gr.	1 fl. 1 gr. 40
	Item a Ricusse de Pise ce jour e ce lieu envoiet a Saint Giminiat ^c et a Colle I flor.	1 fl.
	Item a Andrier de Bour Saint Sepulere ce jour e ce lieu envoiet az cites de Castelle et de Bour Saint Sepulere a tout les lettres le roy II flor. VI gr.	2 fl. 6 gr. 45

1152. ^y) par — Sales in margine scripta C. ^z) supra lineam add. C. ^a) par — Jake in margine scriptum C. ^b) prima i corr. ex a C. ^c) sic C.

	Item ce jour e ce lieu pour le sepulture Thibaut do char madame conte ce jour e ce lieu par Jake de Sales I flor.	1 fl.	
	Item a un corier envoiet par Jake de Sales de Pise devant le venue le roy ver Genes conte ce jour et ce lieu II flor.	2 fl.	
5	Item ^d pour despens do liwon conte do xxviii. jour de Mart jukes a xx jours apres siwans III flor. VII gr.	3 fl. 7 gr.	Mart. 28.
	Item pour livres a la tresorerie nues. pou rautres vies livres recovrir e pour parchemin conte jukes a v. d'Avril, paiet par Rustike XI flor. VIII gr.	11 fl. 8 gr.	Apr. 5.
10	Item a l'amonier le roy ce jour et ce lieu pour aumoine donee a l'hospital Sainte Asnelle de femmes en le cite de Pise III flor.	4 fl.	
	Item a Gerar de Pontremle envoiet par ii fois a Lukes par Simon Philippe ce jour et ce lieu VIII gr.	7 1/2 gr.	
15	Item ce jour e ce lieu pour le char de le botellerie rachater, qui estoit en wages, pour nevage et pour le dit char refaire par Jossekin botell(ier) II flor. V gr.	2 fl. 5 gr.	
	Item x. jour d'Avril pour le lowier de le galie, la li abbes de Volde e se compagnie en alerent, e pour lowier de barges pour ses chevauz par les anxians et ceauz de Pise CC flor.	200 fl.	Apr. 10.
20	Item pour les despens de xxv chevauz e de xii garcons atendants par ii jours le venue do roy a Port Pisain, encore pour despens de vii chevauz e de iii garcons la endroit par six jours, conte ce jour e ce lieu par Gerar de Bordeaz, Gerardin des palefrois, Thieleman e Jehan se compaignon, XXXII lb. XII sol. Pisains, valent XI flor. VI gr.	11 fl. 6 gr.	
25	Item a Jehan de Vianne de Pise envoiet de par le roy a madame sa mere V flor. VII gr.	5 fl. 7 gr.	
	Item xiiii. jour d'Avril a Crucegant corier roy de Behagne retournant de Pise III flor.	4 fl.	Apr. 14.
	Item ce jour e ce lieu pour un cheval acatet pour le canere a monseignour Jehan Ertaut XXV flor.	25 fl.	
30	Item ce jour et ce lieu a monseignour Thumas de Septfontaines pour offrandes X flor.	10 fl.	
	Item pour car pour despens do liwon conte do xv. jour d'Avril par xviii jours apres siwans III flor. III gr.	3 fl. 3 gr.	Apr. 15.
	C Somme VI ^c II flor. et demi gr.	602 fl. 1 1/2 gr.	
35	Item ce jour e ce lieu a Jehan de Rosay corier madame le roine Marie retournant de Pise X flor.	10 fl.	
	Item ce jour e ce lieu a l'abbe de Volde, qui se dut plus tost ^e estre partis de Pise CC flor.	200 fl.	
40	Item ce jour e ce lieu a Filluel messenger madame le mere le roy pour nevage et despens de se cheval entre Pise e Genes retournant V flor.	5 fl.	
	Item ce jour et ce lieu de don pour se ralee XX flor.	20 fl.	
	Item xvi. jour d'Avril a l'amonier le roy pour amoines donnees entre Pise e Saint Piere le roy alant et retournant e az prestres de Saint Piere II flor.	2 fl.	Apr. 16.
45	Item ce jour e ce lieu pour amoines donees entre Pise et Saint Jakeme alant et venant e a gens de religion la endroit II flor.	2 fl.	
	Item ce jour et ce lieu a Hanekin Merchie, Philippe Surine, Jehan Beis, Thibaut Craith, Ger(ar) Vlach, Colin Leuve, Thiri fil Molin, Jalin,		

	Thieleman de Steinzel, Nielaus de Viandin e Nielaus Wurinsac waiter retournant de Pise en leur pays, a chascun V flor. ^f somme LX flor.	60 fl.	
	Item a Gerardin talleur le roy ce jour et ce lieu pour faiture de viii paires de dras pour le roy a Pise conte jukes a ce jour X flor. II gr.	10 fl. 2 gr.	
	Item a Gerar de Mes corier envoiet ce jour et ce lieu vers Ast pour les besognes le roy a tout lettres do conte de Savoie II sol. gr.	2 s.	
	Item a Jehan de Diest notare envoiet avoecke les autres ambaxeurs de Pise vers le roy Robert pour dette que on li devoit, des qu'il fu envoies a court de Rome CII flor. ¹	102 fl.	
	Item a frere Jehan de Clermont alant a roy Rober pour deux chevaus LV flor. ¹	55 fl.	10
Apr. 19.	Item az veneurs le roy envoies chachier de Pise le xix. jour d'Avril par monseigneur Anseal X flor.	10 fl.	
	Item a Gilet de Biamont garcon de le cusine le roy ce jour et ce lieu retournant de Pise V flor.	5 fl.	15
	Item a frere Nicole evesque de Beteronde e a se compagnie envoiet de par le roy a ^g Rome de Pise le dit jour VIC flor.	600 fl.	
	Item pour i galiot armet pour monseigneur Bandulfe notare le pape alant vers Rome par le commun de Pise L flor.	50 fl.	
	Item ce jour e ce lieu pour III ^{XX} lb. de cire ovree pour le sepulture monseigneur Lamber capelain jadis le roy par monseigneur Gossuien et Renardin XX lb. Pisains, valent VII flor.	7 fl.	20
Apr. 24.	Item xxiiii. jour d'Avril ce lieu a Gerar de Bordeal pour i cheval LX flor.	60 fl.	
	Item pour une cambre faite en le botell(erie) pour warder le vin de le boche monseigneur pour ii pos et ii botelles de stain palet ce dit jour par Gilet botell(ier) XI lb. XIX sol. Pisains, valent III flor. III gr.	4 fl. 2 ¹ / ₂ gr.	25
	Item ce jour et ce lieu pour sais de cur, bahu, sommes, frains, cengles e autres estofes a le marescalcie par Watier de l'Escout et maistre Jehan Dobois LXIX flor. VIII gr.	69 fl. 8 ¹ / ₂ gr.	30
	Item pour sais de cur, sommes et sais de toile grosse a le pannetrie par monseigneur Jehan Ertaut ce jour e ce lieu ^h IX flor. XII gr.	9 fl. 12 gr.	
	Item ⁱ a Gentil de Florence ce lieu pour degres a deskendre ou jardin et autres ovrages fais en le maison a biel jardin par monseigneur Ansel III ^{XXI} lb. XII sol. Pisains, valent XXVIII flor. IX gr.	28 fl. 9 gr.	35
	C Somme I ^{MCCCXII} flor. II gr.	1312 fl. 2 gr.	
	Item ce jour et ce lieu a veneurs le roy envoies cachier par mons. Ansel VI flor. I gr.	6 fl. 1 gr.	
	Item ce jour e ce lieu palet au dit mons. Ansel, qu'il avoit done pour pitance az freres de Saint Savin de les Pise III flor. VIII gr. et XVIII den. Pisains.	3 fl. 8 ¹ / ₂ gr. 18 d.	40
	Item pour despens do dit mons. Ansel, mons. Palmier juge e Bernar notare faisans le premiere enquete des biens de Juys I flor.	1 fl.	
Apr. 22.	Item le ^k Semedi xxii. jour d'Avril e le Dimence siwan, que li roy se parti de Pise, au cancelier XXII ^{MVC} flor.	22500 fl.	45

1152. f) *supra lineam add. C.* g) *sequitur court de delet. C.* h) ce jour e ce lieu *in marg.*
add. C. i) *abline mutato stilo C.* k) *sequitur X delet. C.*

1) Cf. *supra pag. 737 not. 1.*

	Item adonc a Jehan de Courtray, qui li furent assene pour les marchans le roy az cambrelains de Pise	IX ^M flor.	9000 fl.
	Item ce jour e ce lieu a dit Jehan, que Fighe marchans le roy avoit eus devant de dis cambrelains de Pise	I ^M flor.	1000 fl.
5	Item au dit Jehan, que li dis Fige eut des Juis de Pise	CCCCIII ^{XX} flor.	390 fl.
	Item au dit Jehan, que Michiel Angelos marchans le roy eut de dis Juys	VIII ^C flor.	800 fl.
	Item adonc pour le galie, qui mena le harnas le roy de Pise vers Rome, par les dis cambrelains de Pise	VII ^L lb. Pisains, valent CCLXIII flor. II gr.	263 fl. 2 gr.
10	Item adonc pour lowage de chars, qui menerent le harnaz le roy a venir de Por Pisain a Pise, e a departir de ce lieu a Por Pisain par les dis cambrelains	XVII flor. VIII gr.	17 fl. 7½ gr.
	Item az freres Meneurs de Pise le xxiii. jour d'Avril pour aumoine CC lb. Pisains, valent	LXX flor. III gr.	Apr. 24. 70 fl. 2½ gr.
15	Item ce jour et ce lieu az freres Preceurs de Pise pour aumoine CC lb. Pisains, valent	LXX flor. III gr.	70 fl. 2½ gr.
	Item a maistre Nicole carpentier envoiet de Pise a Castiel, ou les tentes le roy sont avoec maistre Corse	III flor.	4 fl.
	Item adonc ce lieu a fil Jehan de Sirkes envoiet a Genes pour rachater		
20	les wages le roy, que Niveles de la compagnie des Fales avoit	III ^M flor.	3000 fl.
	Item adonc a ¹ dit fil Jehan, qu'il emporta pour le gaing do dit marchant et pour ses despens alant e revenant et lowir de barges	CCC flor.	300 fl.
	Item adonc ce lieu a Adan de Dure clere envoiet en Lombardie pour le besongne des rebelles	CXX flor.	120 fl.
25	Item adonc a cancelier do commun de Pise pour une robe	XL flor.	40 fl.
	Item adonc az deuz notares des cambrelains de Pise pour ii robes	XX flor.	20 fl.
	Item pour leuwager des liz de l'ostel le roy a Pise	XIII flor. IIIH gr.	13 fl. 4½ gr.
	Item adonc a Berar Dagne pour orge pour les chevauz le roy pris ^m		
30	par monseigneur Goffinet, avant que li roys venist a Pise,	L lb. VIII sol. Pisains, valent XVII flor. VIII gr.	17 fl. 7½ gr.
		par ⁿ Gerard de Bourd(eal) ⁿ	
	Item a Philippe de Negre borg(ois) de Genes, qu'il retient pour le gaing de III ^M flor. qu'il presta, puisque li rois se parti de Genez	CC flor.	200 fl.
	Item a maistre Corse maistre des tentes envoiet de Pise a Civiteveiche,		
35	ou ^o les tentes le roy gisent, pour elles emender se besoin est e veoir que les n'empirassent	XXVI flor.	26 fl.
		par Rust(ike) ^p	
	Item a Robin e Jakinot varlet de le tresorerie ^q pour II chevaz, qui leur falirent sur le chemin	XXXVII flor.	37 fl.
	C Somme	XXXVII ^M VIII ^C q ^r flor. XVIII den. Pisains.	37900 fl. 18 d.
40	Item ^r pour prest fait a Genes sour wages a princes, a contes, a barons e a autres gens d'armes de l'ostel le roy e autres, si qu'il pert par les parties	XVIII ^M DCCHIII ^{XX} flor.	18780 fl.
	Item pour prest fait a Pise sour wages a princes e autres gens d'armes dedens l'ostel le roy e dehors, si que deseur est dit, par le main Gile tresorier		
45	en deniers contans, si qu'il pert par les parties	XXXIII ^M LXXIX ^s flor.	34079 fl.

1152. 1) sequitur rasura trium litterarum C. m) an pers? n) par — Bourd(eal) in marg. script. C. o) in initio lineae repetitum C. p) par Rust(ike) in marg. script. C. q) Item — tresorerie ut videtur in loco raso atramento fusciori scripta C. q^a) VIII^C in loco raso script. C. r) incipit membrana septima C. s) LXXIX in loco raso script. C.

	Item pour prest fait a Pise sour wages par assenement paiet par les cambrelains, si qu'il pert par le transcrit de leur conte	XXV ^M CCCXXVIII flor.	25328 fl.
Apr. 27. Mai. 25.	Item pour les despens Rust(ike) e Jehan az Clenkes demorans arier a Pise pour avoir conte de par le roy az cambrelains et pour le delivrance des gens d'armes, qui demorerent, pour leur assenement et pour autres besongnes de xxvii. jour d'Avril jukes a xxv. jour de May, qui vinrent a Rome, c'est par xxix jours	CLI flor. VII gr.	5 151 fl. gr.
	Item pour leuwir de barges pour eauz et leur chevauz entre Pise et Monthaut et pour leuwir de sumiers pour l'aligance de leur chevaz, qui travellies estoient par mer et par terre	XLIII flor.	44 fl. 10
	Item pour i sumier pour Jehan az Clenk(es) pour le sien, qui demora sour le chemin	XIX flor.	19 fl.
	Item pour le compe transcrire a dit Rust(ik) et Jehan par les cambrelains	II flor.	2 fl.
	Item pour messages envoies de nut et jour pluseurs fois par le dis Rust(ik) et Jehan entre Viterbe et entre Sutre a Rome pour pourcachier conduit de venir seurement	XI flor.	11 fl. 15
	Item pour le maison, ou li tresoriers estoit a hostel a Pise, refaire, qui brissie fu pour le presse des gens qui demandoient wages, et pour autres ovrages necessaires fais en dit hostel et ailleurs, ou li compaignon et li clerc de la tresorerie estoient	XV flor.	15 fl. 20
	Item pour les despens Godefroi Bonnecose, qui demora dehaities a Castillon par iii semaines, et pour nevage entre le dit lieu et Cornet et pour lui et se varlet revestir, qui furent tout derobe en mer	XII flor.	12 fl.
	Item a Simonin de la Fontaine e a Betin son compaignon pour le quart(ieme) part ^t , qui a eauz par condition aferoit, de XLVIII balles de curs, qu'il arresterent dehors Pise sur les anemis de Luke, vendues C flor.	XXV flor.	25 fl. 25
	Item ^u pour ii vers cofres a le pannetrie a Pise fais, delivres a mons. Jehan Ertaut	III flor. ^u	4 fl. 30
	C Somme	LXXVIII ^M CCCCLXX flor. VII gr. ^v	78470 fl. 7 gr.
Mai. 4.	Item a Viterbe jour de l'Ascension iii. jour de May pour offrandes par monseignour Gile de Berlare	I flor.	1 fl.
	Item ce jour et ce lieu a Cheke varlet monseignour Gachin de Marchan capelain do cardinal d'Ost pour lettres envoies de par le roy a Montflaskon e en autres lieux jukes a nombre de xxiiii	III flor.	3 fl. 35
	Item pour despens de ceauz, qui wardent l'argent de le botellerie, de Castillon jukes a Viterbe et pour portage de menues choses a la dite botellerie par terre par Jossekin	I flor. III gr.	1 fl. 4 gr.
	Item pour despens de ceauz, qui wardent le harnaz de le cambre, par mer et par terre ^w par Renardin	I flor. IX gr.	1 fl. 9 gr. 40
	Item pour leuwage de iii mules entre Castillon e Viterbe, i a le marescalcie, l'autre a le cusine, le tiert a le cambre, par Watier de l'Escade	II flor. XI gr.	2 fl. 11 gr.
	Item az gardes do lyon pour les despens d'eau z et do dit lion de Viterbe a Rome	III flor.	4 fl. 45

1152. ^t) corr. ex parte C. ^u) Item — flor. atramento fusciori post add.; sequitur spatium largum vacuum relictum C. ^v) LXXVIII — gr. atramento fusciori post add.; XX alteri in loco raso C. ^w) sequitur in initio lineae par delet. C.

Item a Renardin pour leuwege de x mules a le cambre alans de Viterbe a Rome et les despens des gardes do harnas de le dite cambre XI flor. II gr.

11 fl. 2 gr.

Item a Henri de Rodeborch pour leuwege de xxx mules pour le harnas de le cusine de Viterbe a Rome XIX flor. III gr.

19 fl. 4 gr.

Item a mons. Jehan Ertaut pour leuwege de mules et despens des varles de le pannetrie entre Pise et Rome VIII flor.

8 1/2 fl.

Item a maistre Henri de Jodogne, qu'il avoit done a Faviel Mathier pour 1 cheval, le vingtquatrieme jour d'Avril a Saint Vincent V flor.

5 fl. Apr. 24.

Item a dit maistre Henri, qu'il avoit dones az freres Meneurs a Sutre, le cinquieme de May III^x flor.

4 fl. Mai. 5.

Item a dit maistre Henri pour pluseurs messages, qu'il avoit envoies en divers lieus entre Pise et Rome VI flor.

6 fl.

Item pour 11 dras de Tarse offers, quant li roys entra en Rome, l'un a Saint Jehan de Lateran e l'autre a Sancta Sanctorum par Bernar XLIX flor. II gr.

49 fl. 2 gr.

Item a mons. Anseal de Gondereourt, qu'il avoit done a Castillon az gardes do lyon XII gr.

11 1/2 gr.

Item a Bourgegnon povre garcon qui fu de le pannetrie madame, derobet a Ponte Molle, le sixieme jour de May VI gr.

6 gr. Mai. 6.

Item pour xiiii mules portans vin entre Viterbe et Rome XIII flor.

14 fl.

Item vii. jour de May a maistre Henri de Jodogne a Rome pour les gages de cxx sergans ordenes a warder acunes portes de Rome CXX flor.

120 fl.

Item pour leuwege d'une barge entre Castillon et Cornet, 11 chars pour le harnas de le cusine, despens des wardes do harnas, sumes, corioies de coffres, baris de cur, leuwege d'une meule par le cusine a Pise, harnas pour les chevauz do char par mons. Rober d'Oriol, Vrient e Henri de Rodenborch XXV flor. X gr.

25 fl. 10 gr.

Item a 1 corier monseigneur Lowi de Savoie envoiet a tout lettres le roy a Napeles, a frere Jehan de Clermont e az autres ambaxeurs le roy II flor.

2 fl.

Item a 1 corier de Mes ix. jour de May envoiet a Napel(es) a dis ambaxeurs I flor. III gr.

Mai. 9.

1 fl. 3 gr.

Item ce jour a maistre Piere phisecin le roy pour electuares, eawe rose e autres coses, qu'il avoit paiet pour le roy, madame la roine et madame de Jul(iers) IX flor. VII gr.

9 fl. 7 gr.

C Somme CCHIII^{XX} XI flor. III gr.

291 fl. 3 1/2 gr.

Item a Simonet messagier le conte de Savoie envoiet a tout les lettres le roy et le dit conte de Rome vers monseigneur Luke cardinal I flor.

1 fl.

Item ce lieu x. jour de May a Gile de Gemeppe, qu'il avoit devant done a Pise a celui, qui presenta dras d'or et cossins de par le conte et le contesse Negre V flor.

Mai. 10.

5 fl.

Item pour le harnas de le cambre porter de le mer a Cornet et de Cornet a Rome sour xii mules et pour ceaux, qui vinrent avoec le harnas pour conduire conte par Flamen xi. jour de May XVIII flor. III gr.

18 fl. 3 gr. Mai. 11.

Item pour despens de iii chevauz do char de le cusine do tinel par 11 jours et pour leuwir de mules portans les coses de le cusine entre Pise et Viterbe ce jour e ce lieu par monseigneur Willeame de Ford(es) II flor.

1 1/2 fl.

Mai. 14.	Item ce lieu xiiii. jour de May jour de le Pentecoste done a maistre Henri de Jodogne pour faire barres fermer vers Saint Piere C flor.	100 fl.	
	Item ^y ce jour et ce lieu a maistre Ernou le veneur pour les despens de li, de ses compagnons, des braconiers et des ciens le roy hors de le court, conte caseun jour II flor., par LXX jours ^z C flor. debeo XL flor. ^a	100 fl.	5
	Item ce jour et ce lieu done a Thibaut de Hans pour offrandes I flor.	1 fl.	
Mai. 16.	Item ce lieu xvi. jour de May a monseigneur Guedeman pour offrandes III flor.	3 fl.	
	Item ce jour et ce lieu pour nappes et tueles achatees par mons. Jehan Ertaut CC lb. III den. Provisiens, valent CV flor. III gr.	105 fl. 3 1/2 gr.	10
Mai. 17.	Item xvii. jour de May a Thiri de Villecon cambrelain le roy de par lui envoiet a pape de Rome CXX flor.	120 fl.	
	Item ce jour et ce lieu a Gile de Jemeppe envoiet de par le roy a ^b Genes XX flor.	20 fl.	
	Item a Baduin clerc a vesque de Liege de par le roy envoiet a Pise ce lieu XV flor.	15 fl.	15
	Item pour leuwir de barges de Rome jukes a Genes ce jour et ce lieu pour les dis Thiri, Gile et Gemeppe XXX flor.	30 fl.	
Mai. 18.	Item ce lieu xviii. ^c jour de May a i corir envoiet vers Pise et vers Genes II flor. II gr.	2 fl. 2 gr.	20
	Item ce jour et ce lieu a i autre corier envoiet a Melan, a Mantua et a Verone IIII flor.	4 fl.	
	Item ce jour et ce lieu paiet pour i corier, qui devant estoit envoies a Pise pour le fait des galies II flor. III gr.	2 fl. 4 gr.	25
	Item ce jour et ce lieu a i corier envoiet a Napeles I flor. III gr.	1 fl. 4 gr.	
	Item ce jour et ce lieu pour vi petites fourmes faites pour metre en le cambre le roy XI gr. et II sol. Provisiens	11 gr. 2 s.	
	Item ce jour et ce lieu pour ii botelles de stain pour porter lettres priveement par Th(iri) de Villecon ^d XVII gr.	17 gr.	30
Mai. 20.	Item Semedi vigile de le Trinite xx. jour de May a monseigneur Jehan Carbon chevalier, compain mons. Piere de Rome pour les wages de x jours pour cinquante sergans ordenes a warder acunes portes de Rome par mons. Baduin de Moncornet L flor.	50 fl.	
	Item a vi ^e sergans pour leur wages de x jours mis en le tour de Saint		35
Mai. 21.	Lorent, jour de le Trinite xxi. jour de May par le dit mons. Baduin VI flor.	6 fl.	
	Item ce jour et ce lieu a cvi sergans de le conte de Savoie retenus a Rome, a I gr. le jour, paies par xv jours VI lb. XII sol. VI den. gr. Tournois, valent CXXII flor. III gr.	122 fl. 4 gr.	
	Item ce jour a Bavirusio varlet monseigneur de Treves pour les wages de x Mineurs par xv jours paies e n'estoient encore venus e doit prendre cascuns le mois IIII flor. par monseigneur de Treves XX flor.	20 fl.	40
	C Somme VII ^c XXX flor. VII gr.	730 fl. 7 gr.	
Mai. 16.	C Item ce jour et ce lieu delivre a mons. Renar d'Arguy, qu'il avoit paiet do mandement monseigneur de Treves xvi. jour en May a xxx sergans,		45

1152. ^y) incipit membrana octava C. ^z) par LXX jours *stilo acutiori in linea add. C.* ^a) debeo XL flor. *in margine add. C.* ^b) sequitur delet. Pise C. ^c) in loco raso C. ^d) par — Villecon *stilo acutiori post add. C.* ^e) a VI in loco raso C.

qui celi jour furent mis avec leur conistable en le tour de Tribichon devant
Ponte Molle, et eut cascuns sergans I gr. le jour et li conistable III mars
le mois III^{xx} III flor.

84 fl.

Item ce lieu xxiii. jour de May a monseigneur Baduin de Moncornet
5 pour les wages par x jours de LVIII sergans, dont il doit rendre raison
XLIII flor.

44 fl.

Item ce jour et ce lieu a ceaz, qui warderent le^f Milisse par une nuit,
ancois que li rois i venist, par le hovemaistre II flor.

2 fl.

Item a dit monseigneur Baduin ce jour et ce lieu pour sergans retenir,
10 dont il doit conter I flor.

50 fl.

Item a lui Merquedi xxiiii. jour de May delivre a Rober de le Haie
pour cc sergans paier, pour leur wages de x jours a venir, dont il doit
conter CC flor.

200 fl.

Item ce jour et ce lieu a Thiebaut de Saint Eustase delivre pour
15 les wages de xxv sergans, par x jours commençant celi jour, ordines a
warder le lieu de Sainte Marie Minerve et pour carpentages e ovrages en
dit lieu I flor.

50 fl.

Item ce jour et ce lieu a maistre Corsette machon pour
abatre le tour Richar Petre LX flor.

60 fl.

20 Item ce lieu le dit Merquedi pour xxx sergans wardans
le Pont Molle par xx jours paies et commencerent le Mardi
devant LX flor.

60 fl.

Item pour c rumbes de chaux pour murer barres, cascade
III sol. VIII den., mont(ent) XXIII lb. VI sol. VIII den.,
25 valent XII flor. III gr.

par Sarre de
la Columpne

12 fl. 3 1/2 gr.

Item pour carpentage d'une bertesse faite en le maison
Francois Maron III flor.

4 fl.

Item pour warnir l'eglise de Saint Apollinaire et pour
wages des wardes de le dite eglise^g par x jours commencans
30 le dit Merquedi XVII flor.

17 fl.

Item xxv. jour de May a Hue l'ussier pour un cheval par maistre
H(enri) de Jodogne VII flor.

Mai, 25.

7 fl.

Item ce jour et ce lieu a maistre Scot juge pour raparellier maisons
a mettre prisons par le sivet le roy XXV flor. III gr.

25 fl. 3 gr.

35 Item ce jour et ce lieu pour carpentages fais es cambres le roy a
Saint Jehan de Lateran et a le Milisse pour le mairien, pieres, cles et
serrures conte celi jour par mons. Guedeman cambrel(ains) IX lb. V sol.,
valent III flor. XI gr.

4 fl. 11 gr.

Item pour carpentages fais a Saint Jehan en l'ostel le roy pour les
40 prisons de Rome warder, conte par le hovemaistre ce jour et ce lieu et
Hue l'ussier, XIII lb. XVI sol., valent VII^h flor. III gr. XII den.ⁱ

7 fl. 3 gr. 12 d.

Item xxvii. jour de May a Thiebaut de Saint Eustase pour les wardes
de le tour deles Saint Eustase acquise ce le nuit sur les anemis III flor.

4 fl.

Mai, 27.

Item ce jour a Thieleman d'Eirlon pour I cheval par maistre H(enri)
45 de Jodogne VII flor.

7 fl.

Item xxviii. jour de May a mons. Th(umas) de Septfontaines pour
offrandes II flor.

2 fl.

Mai, 28.

1152. ^f) sequitur delet. Miss C.
atram. fusc. add. C.

^g) sequitur delet. coine C.

^h) in loco raso C.

ⁱ) XII den.

	Item pour estoiffes do scafare pour l'evesque de Liege et l'abbe de Wissembour et pour les ovriers ce jour et ce lieu au dit mons. Th(umas)	XI flor.	40 fl.	
	C Somme	VI ^{ck} III ^{XX} flor. VIII gr.	680 fl. 8 1/2 gr.	
	C Item ^l pour pis, haweaz e autres instrumens achater ce jour e ce lieu pour abatre le tour do cancelier	VII flor. et III sol. Provisiens	7 fl. 4 s.	5
Mai. 30.	Item ce lieu xxx. jour de May pour wages de cxii sergans envoies a Host par x jours par monseigneur Baduin de Moncornet	CXII flor.	112 fl.	
	Item ce jour e ce lieu a x carpentiers et iii fevres ^m paies par viii jours, a caseun III gr. le jour, envoies a Host ausi par le dit monseigneur Baduin	XXXVII ⁿ sol. III den. gr., valent XXXV flor. VI ^o gr.	35 fl. 6 gr.	10
	Item pour vii ^{cl} lb. de feir, le libre III den., envoiet par le dit mons. Baduin ce jour et ce lieu a Host	XII lb. X sol., valent VI flor. VII gr.	6 fl. 7 gr.	
	Item pour iii bestes portans le dit ^p fier a dit lieu	IX gr.	9 gr.	
Mai. 26.	Item ce jour et ce lieu done au dit mons. Baduin, qu'il avoit devant done xxvi. jour de May a Sarre de la Columpne pour warder et faire warnison ens tours celi jour sour les anemis conqustees	XIX flor.	19 fl.	15
	Item ce jour et ce lieu a dit monseigneur Baduin, qu'il avoit done pour barres et autres carpentages fais xxvi. jour de May devans les dites tours	V flor.	5 fl.	20
	Item ce jour e ce lieu pour pluseurs ovrages e carpentages fais a le Milisse az portes, fenestres et ailleurs par Fauviel	II flor.	2 fl.	
Mai. 23.	Item a Sarre de la Columpne, les ques il ont xxiii. jour de May, par Jehan clere le jovene	C flor.	100 fl.	
Mai. 30.	Item a lui meisme Mardi xxx. jour de May pour wages de ccl sergans do tens passe par le main de Rustike	C flor.	100 fl.	25
	Item ce dit jour a Stephane de la Columpne par ^a Rustike	CL flor.	150 fl.	
	Item ce jour et ce lieu a Bouche ussier, qu'il avoit donne a messagier le marchis de la Marke, par monseigneur Thumas de Septfontaines	II flor.	2 fl.	
Jun. 1.	Item ^r le premier jour de Juin ^s conte par Jehan de le Roche, qu'il avoit devant dones a Estevene de la Columpne e a autres pour wages de sergans, ovriers az barres et az chas, pour mairien et pour quarreaz e autres coses	CLIII flor. VII gr.	153 fl. 7 gr.	30
	Item ce jour conte par Jehan de Liege, qu'il avoit devant dones pour ovrages az chaz, pour mairiens, aisses et claus az freres Meneurs	XXV flor.	25 fl.	35
	Item conte ce jour par le dit Jehan, qu'il avoit done devant, pour ii barres et v huis fermer derier le maison monseigneur Jehan de la Columpne	VI flor.	6 fl.	
	Item adone pour xx curs de bugles pour les chas covrir	XXXVII flor. II gr.	37 fl. 2 gr.	40
	C Somme	VII ^{cl} LXI flor. VIII gr. XI den. Provisiens ^t .	761 fl. 8 gr. 11 d.	
Jun. 4.	C Item iii. jour de Juin conte par Renardin pour xiii ^c xxxiii lb. de eire pour faire le service monseigneur de Liege et l'abbe de Wissembourch			

1152. ^k) I atramento fusciori script. C. ^l) in marg. additur Hic incipe C. ^m) et III fevres supra lin. add. C. ⁿ) VII in loco raso C. ^o) corr. ex I C. ^p) sequitur delet. feir C. ^q) sequitur Stephane delet. C. ^r) incipit membrana nona C. ^s) Jun semper C. ^t) VII^c — Provisiens atram. fusciori post inserta C. 45

bourch az freres Preceurs pour liguement pour le dite cire ovrer e pour portage des candeles au dit lieu CXXIX flor.

129 fl.

Item pour le salare de deuz lavendires de la pannetrie le roy do Dimence xxiii. jour d'Avril jukes a Dimence xxi. jour de May, dedens le
5 quel terme riens ne fu conte pour elles sour l'offisse de le pannetrie, si qu'il pert par le compe des despens VIII flor.

Apr. 23.
Mai. 21.

7 1/2 fl.

Item adone a Jehan de Dinant messagier ordene a aler a Spolete e a Tuderte a tout lettres le roy, le quel wage il ne fist mies, mais un autre pour lui III flor.

3 fl.

10 Item adone ce lieu pour xx pos. ii seaz, x grans bocheas e ii sais tout de eur achates par monseigneur Watier de Lierne pour le botellerie XXV flor.

25 fl.

Item ce jour et ce lieu a monseigneur Baduin de Moncornet pour les wages de iii^{xx} xiii sergans par x jours, dont li premiers fu iii. jour de
15 Juin, estavlis en deux tours monseigneur Jehan de le Columpne, en le tour az barres et a iii maisons monseigneur Faukon, en le tour de Sabelle et a Colosse III^{xx} xiii flor.

Jun. 3.

93 fl.

Item ce jour e ce lieu au dit monseigneur Baduin pour les wages de c aubal(estres) par x jours ordenes pour le Mornard et mons. Wigand de
20 Boucheses a assallir le tour le Cancelier C flor.

100 fl.

Item le v. jour de Juin ce lieu au Mornard pour le salare de l. ovriers, qui buterent le chat avant vers le tour le Cancelier III flor.

Jun. 5.

4 fl.

Item ce jour a mons. Thumas de Septfontaines pour offrandes par Flamen III flor.

3 fl.

25 Item ce jour pour une serure a le tour de le Milisse pour enfermer les messages II gr. et II sol. Provis(iens)

2 gr. 2 s.

Item ce jour pour le salare d'ovriers, qui aiderent l'engien a avaler e a geter a le tour le Cancelier tout le jour par le hovemaistre II flor.

2 fl.

Item pour i degres fais a le cambre le conte de Savoie a Saint Jehan
30 de Lateran et pour le dite cambre recovrir II flor.

2 fl.

Item le vii. jour de Juin a monseigneur Baduin de Moncornet pour les wages de xv sergans par x jours comencans le dit jour envoies a Facin a Tybury XV flor.

Jun. 7.

15 fl.

Item ce jour e ce lieu conte par Rustike, qu'il avoit devant done a
35 Stephane e a Sarre de la Columpne le Mardi xxx. jour de May pour le wages de v^{xx} sergans, par x jours commencans le dit jour, ordenes a leur barres a vi portes a Ponte Molle et Trisbuchon, qui sont de leur garde V^{xx} flor.

520 fl.

Mai. 30.

Item que Rustike dona le dit xxx. jour de May a Thiebaut de Saint
40 Eustase pour les wages de cxlvi sergans, par x jours commencans le jour dessusdit, ordenes az barres et a lieus qui li sont commis CXLVI flor.

146 fl.

Item que Rustike dona a monseigneur Jehan de le Columpne le dit xxx. jour de May pour les wages de c sergans, par le terme desus dit, ordenes az barres et a lieus qui li sont commis C flor.

100 fl.

45 C Somme I^M CXLIX flor. IX gr.^u

1149 fl. 9 gr.

C Item le dit xxx. jour de May a mons. Richar e a monseigneur Hanibalt pour les wages de cc sergans par x jours comencans le dit jour, ordenes az lieus qui les sont commis CC flor.

Mai. 30.

200 fl.

par Rust(ike)^v

	Item que li dis Rustike dona a Stephane Normant d'Albert, pour les wages de L sergans par le terme desusdit, ordenes az lieux qui les sont commis L flor.	50 fl.	
	Item que li dis Rustike dona a monseigneur Jehan Savel pour les wages de LXX sergans par x jours par le terme desusdit, ordenes az barres et az lieux qui li sont commis LXX flor.	70 fl.	5
	Item que li dis Rustike dona a Piere Savel pour les wages de XL sergans par le terme desusdit, ordenes a le garde des barres de Galganis XL flor.	40 fl.	
	Item que li dis Rustike dona a mess(er) Piere de Hanibauz pour les wages de XL sergans par le terme desusdit, ordenes a le ^w garde de v portes a lui commises XL flor.	40 fl.	10
Jun. 1.	Item que li dis Rustike dona a Stephane de la Columpne le premier jour de Juin pour les gages de v ^u que sergans que aubalest(res) par xv jours, a cascun II flor., par le dit terme I ^M flor.	1000 fl.	15
	Item ce jour que li dis Rust(ike) dona ^x a meser Richar de Hanibauz pour les gages de c aubalestres par le xv desusdis CC flor.	200 fl.	
Jun. 8.	Item a Thiebaut de Saint Eustase le viii. jour de Juin pour les gages de CXLVI sergans par x jours comencans le ix. jour de ce mois, ordenes az lieux qui li sont commis CXLVI flor.	146 fl.	20
	Item ce jour a dit Thiebaut pour les gages d'un jour des devant dis sergans, que on leur devoit do tens passe XIII flor. VII gr. et XII den. Provisiens.	14 fl. 7 gr. 12 d.	
	Item ce jour a mons. Baduin de Moncornet pour les wages de cxii sergans a Host par x jours commencans le ix. jour de ce mois CXII flor.	112 fl.	25
	Item ce jour a Huet ussier pour taules, hestauz et sieges fais au casteal de la Milisse VI lb. XVIII sol. Provisiens, valent III flor. VIII gr.	3 fl. 8 gr.	
Jun. 4.	Item a Poul de la Riche citain de Rome, qui retient do paiement de I ^M flor., qu'il presta sour gages, le Dimence iii. jour de Juin, pour le gaing de quatre mois L flor.	50 fl.	30
Jun. 8.	Item au dit Poul, qu'il retint do paiement d'autres I ^M flor., qu'il presta sour autres gages, le Juedi viii. jour de Juin pour le gaing de quatre mois LXXX flor. ^x	80 fl.	
	Item ce jour a maistre Ernou le veneur alant chacier XII flor.	12 fl.	
	Item adonc a i corier aportant lettres de Gile de Gemeppe et de Baduin de Pise I flor.	1 fl.	35
Jun. 9.	Item le ix. jour de Juin pour i sumier pour frere Nicole evesque XVI flor.	16 fl.	
	Item ce jour a monseigneur Gossuin capellain pour i dras pour maistre Jean Valiart prestre, qui devoit dire se premiere messe XIX ^y flor.	19 fl.	40
Jun. 10.	Item le x. jour de Juin pour i dras frere Nicole Augustin de mandement le cancelier XII flor.	12 fl.	
Jun. 11.	Item le xi. jour de Juin a mess(er) Guedeman, qui li roys offry a monseigneur Jehan Valiart se capellain ce jour celebran se premiere messe XX flor.	20 fl.	45
	C Somme II ^M III ^{XX} VI flor. III gr. et XII den. ^z	2086 fl. 3 gr. 12 d.	

1152. ^w) sequitur porte delet. C. ^y) erasum ex XX? C.

^x) supra lin. add. C.

^z) II^M — den. atram. fusciori scripta C.

^x) sequitur in margine rasura duorum

	Item le xii. jour de Juin a Jehan Guerche corier envoiet de Rome a tout lettres le roy az vicaires de Pise et de Genes a Gile de Jemeppe e a Baduin III flor.	3 fl.	Jun. 12.
5	Item le xiii. jour de Juin a i corier venant de Pise aportant nouvelles de le venue des galies de Genes e de Pise par mons. Jehan de Courtray III flor.	3 fl.	Jun. 13.
	Item ce jour et ce lieu a Gerar talleur le roy pour ses despens demorant deriere a Pise a tout ii sumiers pour faire les dras do coronement VI sol. gr.		
10	Item a lui pour faire une paire de dras le roy a Viterbe XVIII gr.		
	Item pour une paire de dras de vi pieeces faite contre le Pentecoste II sol. gr.		
15	Item pour le faiture de ii paires de dras de cendaul pour le roy II sol. gr.	valent XIII flor.	14 fl.
	Item pour le faiture de ii paires de dras pour II noveaz chevaliers XVIII gr.		
	Item pour le faiture de une paire de dras de bleu samis pour le roy XII gr.		
20	Item pour porter les dras le roy outre le pas a Grossete III gr.		
	Item a mons(egnour) Guilleman xiiii. jour de Juin pour i cheval le segnour de Tingen XXXI flor.	31 fl.	Jun. 14.
	Item ce jour pour offrandes par mes(ser) Gudeman II flor. III gr.	2 fl. 3 gr.	
25	Item a monsegnour Jehan Savel pour les gages de lxx sergans par x jours, qui comencerent ix. jour de Juin, ordenes a le garde qui li est commise LXX flor.	70 fl.	Jun. 9.
	Item a ^a Piere Savel pour les gages de xl sergans par x jours, qui commencerent le dit ix. jour, ordenes a le garde qui li est commise XL flor.	40 fl.	
30	Item ^b adonc a mons. Richar et mons. Hanibal pour les gages de cc sergans ordenes a le garde, qui commise leur est ^c , paiet par x jours commencans le dit ix. jour de Juin CC flor.	200 fl.	Jun. 9.
	Item a Sarre de le Columpne adonc demandant wages pour v ^t et xx sergans par x jours commencans ce dit ix. jour, requis par Rust(ike), et avoec li Stevene son frere, que d'autres sergans le roy qui paiet estoient, e nulle part n'estoient assene a le besogne le roy pour servir, il s'aidassent a leur barres e a leur gardes, sour ^d ce il covenoit estre qu'il enissent, par le main Rust(ike) CL flor.	150 fl.	Jun. 9.
40	Item a monsegnour Jehan de le Columpne adonc pour les gages de c sergans par le dit terme, ordene a le garde, qui li est commise C flor.	100 fl.	
	Item a mes(ser) Pierre de Hanibauz adonc pour les gages de xl sergans pour iiii jours, comencans le dit ix. jour de Juin, ordenes az portes, qui commise li sont XVI flor.	16 fl.	
45	Item le xix. jour de Juin pour une barre desous le cambre le roy ou casteal de le Milisse faite pour defendre le passage az chevaus par Huet et Thieleman d'Erlon huissiers de le sale XII gr.	12 gr.	Jun. 13.
	Item a Salve marchant a Rome adonc pour L lb. de eytron, le libre pour XIII sol., XXXV lb., valent XIX flor. VII gr. XII den. par Renardin ^e	19 fl. 7 gr. 12 d.	

1152. a) sequitur rasura quinque litterarum C. b) incipit membrana decima C. c) supra lineam
 50 add. C. d) s corr. ex t C. e) par Renardin in marg. add. C.

	Item adone pour les wages de iii garçons paies deseur le somme des		
Jun. 11.	xxxvi garçons contes en despens, do Dimence xi. jour de Juin jukes a		
Jun. 17.	Semedi siwant, c'est par vii jours par maistre Jehan clere de le mar-		
	scaleie XXI gr.	21 gr.	
Jun. 4.	Item paiet par Rust(ike) iii. jour de Juin a Sarre e a Stephane de la		
	Columpne pour barres refaire et pour quareaz XL flor.	40 fl.	
	Item a monseigneur Jehan de la Columpne pour ce meisme le dit jour		
	paiet par Rust(ike) XX flor.	20 fl.	
	C Somme VII ^C XI flor. VII gr. un tiert.	711 fl. 7 gr. 1 t.	
Jun. 3.	C Item a Thiebaut de Saint Eustase le dit iii. jour de Juin par le dit		15
	Rustik pour ^f haces, cugnies, pis, haweaz, manteaz pour covrir aubalestres et		
	autres coses pour le bares waguier XL flor.	40 fl.	
	Item a Stephane d'Albert. le dit iii. jour pour bares retenir par		
	Rust(ik) XVI flor.	16 fl.	
	Item a mons(egnour) Jehan Savel ce jour par Rust(ik) pour ce meisme		15
	XX flor.	20 fl.	
	Item a Piere Savel ce jour par Rust(ik) pour les barres de Gal-		
	ganis X flor.	10 fl.	
Jun. 13.	Item a mons(egnour) Hugelin de Vik le xiii. jour de Juin pour acunes		
	portes de Rome murer XX flor. par Rust(ik) ^{f*}	20 fl.	20
	Item a Thiebaut de Saint Eustase pour barres murer ce jour par		
	R(ustik) XX flor.	20 fl.	
	Item a Jehan Jacot pour barres de Sabel murer ce jour par R(ustik)		
	XXX flor.	30 fl.	
	Item pour xiii ^M et cent quareaz delivres par Rust(ik) ou mestier fu		25
Jun. 20.	conte jukes a xx. jour de Juin LIX flor.	59 fl.	
	Item a Jordain corier a boiste le roy envoiet devant a Pise conte le		
Jun. 20.	dit ^g xx. jour III flor. VI gr.	3 fl. 6 gr.	
	Item que li dis Rust(ik) delivra a mons(egnour) Richar et mons(egnour)		
Jun. 3.	Hanibal le dit iii. jour de Juin pour les barres, qui leur sont commises		30
	XX flor.	20 fl.	
Mai. 10.	Item delivra Jehans de la Roche a Stevene de la Columpne x. jour de		
	May, dont il doit rendre raison, presens mons. Baduin de Moncornet et		
	mes(ser) Will(eam)e de Gler V ^C flor.	500 fl.	
	Item delivra li dis Jehan a mons(egnour) Baduin devant dit pour les		35
Mai. 20.	wages de cXL sergans par x jours comencans xx. jour de May envoies a		
	Host CXL flor.	140 fl.	
	Item delivra li dis Jehan a Sarre de la Columpne et a Jehan de		
	Tybery se cousin par vii ^C sergans ordenes a leur barres par x jours comen-		
Mai. 20.	cans le dit xx. jour de May par le dit mons. Baduin de Moncornet VII ^C flor.	700 fl.	40
	Item delivra li dis Jehan a Jakinot de Florence, qu'il porta a dit		
Mai. 21.	mons(egnour) Baduin, le xxi. jour de May pour paier sergans, dont il doit		
	rendre raison CCIII ^{XX} XVIII flor.	299 fl.	
Mai. 13.	Item delivra li dit Jehan a mons. Pierre de Haniball(es) le xiii. jour		
	de May pour les wages de cXL sergans ordenes a warder le maison le		45
	seigneur de Nortenbergh par xv jours comencans le dit xiii. jour, presen		
	Boniface varlet le cancelier CCX flor.	210 fl.	

1152. ^f) in novae lineae initio bis scriptum C. ^{f*)} par Rustik in margine add. C. ^g) super de delet. C.

	Item delivra li dis Jehans au dit mons. B(adin) xvii. jour de Juin pour xx aubal(estres) ordenes a le tour devant le pont Sainte Marie par demi mois, comencans ce li jour XXX flor.	Jun. 17.
	Item delivra li dis J(ehan) au dit mons. B(adin) ce jour pour ouvriers az barres la endroit XXX flor.	30 fl.
	Item pour despens messieur Willeame de la Chaseng(es), mons. Willeame de Flasey, mons. Henry Deloroy chevaliers et Jehan de le Roche envoies a le cite de Tybury II flor.	30 fl.
	Item delivra li dis Jehan a monseigneur Nicole de Seine pour les wages de LX sergans ordenes a warder les barres ^h conquises par le dit mons. N(icole) par i jour et une nuit le ix. jour de Juin IX flor. VI gr.	2 fl.
	Item delivra li dis Jehans a Stevene d'Albert. pour wages de xxx sergans par x jours comencans x. jour de Juin ordenes az bares do pont Sainte Marie XXX flor.	9 fl. 6 gr. Jun. 9.
15	Item delivra li dis Jehan le dit x. jour de Juin pour faire avant les barres, que li dis mess. Nicoles de Seine avoit le jour devant conquises X flor.	Jun. 10.
	Item ⁱ a i corier venant de Pise, qui aporta lettres au roy de Baduin canone de Nivelles, qui estoit envoies a Pise, le xxii. jour de Juin II gr. ⁱ	30 fl.
	C Somme II ^M CIII ^{XX} XVIII flor. II gr.	Jun. 10.
		10 fl.
		2 gr. Jun. 22.
		2198 fl. 2 gr.
20	C Item xvi. jour de Juin a Manais jadis cambrelain mons. de Liege pour se ralee XII flor.	Jun. 15.
	Item a monseigneur Dimence capelain de l'aumoine le dit evesque pour ce meisme XII flor.	par Jo(han) de le Roce
	Item a Kokar varlet le dit evesque pour ce meisme ce jour e ce lieu XII flor.	12 fl.
	Item ce jour e ce lieu a Tribolet le keu le dit evesque pour ce meisme XII flor.	12 fl.
	C Item ce jour e ce lieu conte par les gens le mariscal pour fiers de prisoniers III flor. III gr.	12 fl.
30	Item conte par eaus pour quareaz ce jour et ce lieu XXI flor. VII gr.	4 fl. 3 gr.
	Item qui li dis mariscauz fist doner a ceaz qui entrerent en Trebicon pour pourveance faire XIII flor. III gr.	21 fl. 7 gr.
	Item pour les despens des prisoniers de le dite tour et les wardes par v jours XX flor.	14 fl. 3 gr.
35	Item conte par les dites gens pour ovriers az engiens devant le dite tour et pour messages plusieurs envoies par le senatour pour avoir gens et socour XIII flor.	20 fl.
	Item pour ovrages et carpent(iers) en le sale a Saint Jehan de Lateran jour saint Jehan, que mesir(s) i tint se court par Thomas d'Eir-lons VI flor. II gr.	14 fl.
40	Item a Bonaiuta de Cresce envoiet au conte Guid(on) de Botafolle a Cortonne a tout lettres le roy xxiii. jour de Juin XX flor.	Jun. 24.
	Item ce jour e ce lieu a Frederic Scot de Florence envoiet a Pise a tout letres le roy XX flor.	6 fl. 2 gr.
45	Item a xiii mathiers et xviii arbalestres envoies encontre les jueaz et autres coses le roy vers Viterbe a cascun I flor. XXXI flor.	20 fl. Jun. 23.
		20 fl.
		31 fl.

1152. ^{h)} sequitur delet. qq C.ⁱ⁾ Item — gr. atram. fusciori post adscript. C.

	Item a Salve envoiet avoec eaz pour voitoure, pour conduit, pour messages envoies a Rome et pour despens des mathiers, des arbalestres et de lui, outre le somme a eaz donnee par iii jours	III ^{XXV} flor.	85 fl.	
	Item adonc ^k pour offrandes donees a mons. Thumas de Septfontaines a Seint Jehan de Lateran	I flor.	1 fl.	5
Jun. 25.	Item xxv. jour de Juin a dit mons. Thumas pour offrandes	II flor.	2 fl.	
Jun. 30.	C Item derain jour de Juin, conte ^l par Rust(ik), qu'il avoit donne a			
Jun. 19.	Sarre de la Columpne xix. jour de Juin sour wages de v ^{CXX} sergans, pre-			
Jun. 20.	nans cascun par x jours I flor., paies par x jours comencans xx. jour de Juin	CCL flor.	250 fl.	10
	Item que li dis Rust(ik) dona a Thiebaut de Saint Eustase pour wages de CXLVI sergans par x jour comencans le dit xx. jour	CXLVI flor.	146 fl.	
	Item ^m que li dis Rustik dona a mons. Richar et mess(er) ⁿ Haniball(es) sour wages de CLX sergans, qui doivent servir par x jours comencans le dit xx. jour de Juin	III ^{XX} flor.	80 fl.	15
	Item que le dis Rust(ik) dona adont a eaz meismes pour barres murer	X flor.	10 fl.	
	Item que li dis Rust(ik) dona a Piere de messer Tramon pour mon-(egnour) Jehan Savel sour wages de LXXIII sergans, qui doivent servir par x jours commencans le dit xx. jour	XXXVII flor.	37 fl.	20
	Item que li dis Rust(ik) dona a Piere Savel sour les wages de xxx sergans, qui doivent servir par x jours commencans le dit xx. jour de Juin	XV flor.	15 fl.	
	Item que li dis Rust(ik) dona a Stephane d'Albert, sour les wages de xxiii sergans, qui devoient servir par le dit terme le dit xx. jour comencan	XII flor.	12 fl.	25
	Item que Rust(ik) dona le dit xx. jour de Juin a mons. Baduin de Moncornet, dont il doit rendre raison	III ^{XXX} flor.	90 fl.	
	C Somme	IX ^{CXXVII} flor. II gr.	927 fl. 2 gr.	
	C Item a maistre Corse pour toile pour faire l'exemplare do mantel l'empereur ^o	I flor.	1 fl.	30
Jun. 21.	Item pour ii ^M quareaz le xxi. jour de Juin par Rust(ik)	VIII flor.	8 fl.	
Jun. 28.	Item a mons. Thumas de Septfontaines le xxviii. jour de Juin pour dorer xvi esquiles d'argent	XVI flor.	16 fl.	
	Item pour les wages de xxv garcons gardans les chevauz et les sumiers le roy par les deuz premieres samaines d'Avril, des ques maistre Jehan Dobois a les nons, et at cascuns I gr. le jour.	XXIX sol. II den. gr., valent XXVIII flor.	28 fl.	35
	Item pour les wages de xxvii garcons wardans ^p les chevaz et les sumiers dessusdis pour le tierce samaine d'Avril, dont li dis maistre Jehan a les nons	XV flor.	15 fl.	40
	Item a xxi garcons de le cuisine le roy siwans le roy ^q a partir de Pise, qui n'avoient que despendre par le main Franke le clerc	III flor.	4 fl.	
Mart. 21.	C Item a Hannekin e a Colar armoieurs le roy en prest sour leur ovrages le Mardi apres Paske florie a Pise, dont il doivent rendre raison	XX flor.	20 fl.	45

1152. ^k) *supra lineam add. C.* ^l) derain — conte *in loco raso C.* ^m) *incipit membrana undecima C.* ⁿ) et mess(er) *super deleto super lineam C.* ^o) l'epereur, pereur *in loco raso C.* ^p) d *super g corr. C.* ^q) *sequitur des delet. C.*

	Item a eaulz le xxvi. jour d'Avril a Pise pour ce meisme	C flor.	100 fl.	Apr. 26.
	Item a eaulz a Rome xi. jour de May pour ce meisme	LX flor.	60 fl.	Mai. 11.
	Item a Lande orfevre le roy en preste a Pise sour ses ovrages le iii. jour d'Avril, dont il doit rendre raison	C flor.	100 fl.	Apr. 4.
5	Item a Watier de l'Escade et a Guilleman marscaus a Pise viii. jour d'Avril en preste sour leur offisse, dont il doivent rendre raison,	CC lb. Pis(ains). valent LXX flor. III gr.	70 fl. 2 1/2 gr.	Apr. 8.
	Item a Jehan de Cirkes e a Piere Banduce envoies de par le roy de Pise a Genes xix. jour d'Avril en prest sour leur despens	XL flor.	40 fl.	Apr. 19.
10	Item a Simon Philippe xxv. jour d'Avril a Pise pour acuns secretes messages envoies en plusieurs lieux en Toscane	XL flor.	40 fl.	Apr. 25.
	Item pour les despens Habregiet. ix garcons et vii sumiers, portans les armures le roy entre Pise et Viterbe par maistre J(ehan) Dobois	VIII flor. VIII gr.	8 fl. 8 gr.	
15	C Item conte par Jakinot de Florence pour xxx sergans par ii jours wardans une eglise entre le barres et le tour le Cancelier, prenans chacun IV sol. le jour	VI flor. III gr.	6 fl. 4 gr.	
	Item pour l'engien de Capitoile defaire e apporter devant le dite tour, pour mariens, claus. v ^c pieres, aysses ^r , xx carpentiers par ii jours et une 20 nuit, ovrans prenans cascuns VIII sol. le jour, encore deuz autres carpentiers, iii macons, xiii manovries par xi jours, dont li v maistre prennoient III gr. le jour et li manovrier cascuns I gr., pour cordes, toile, cur pour le fonde et autres pluseurs choses, si qu'il pert par les parties	CXXIII lb. XI sol. III den., valent LXV flor. demi gr.	65 fl. 1/2 gr.	
25	Item pour ovrages fais a le prison le conte de Biserne pour Faviel a le Milisse par Jakinot	III flor. VIII gr.	3 fl. 8 1/2 gr.	
	Item par le dit Jakinot pour les ii chaz ^s et le mantel mener des freres Meneurs devant le tour le Cancelier. par pieces, pour cl. aisses pour faire targes, claus. marien ront pour buter avant les dis chaz, pour murs brisier 30 et voie faire a eaz, parmi le salare de vi ^{xx} manovriers butans le dis chaz et mantel	LII flor. II gr.	52 fl. 2 gr.	
	C Somme	DCXXXVIII flor. I gr.	638 fl. 1 gr.	
	C Item conte par le dit Jakinot pour erres de mairien a drechier les deus fleches ^t que mess(er) Richars de Haniballes dona a ^u roy pour amener 35 l'engien, qui estoit a Ponte Molle devant le dite tour, et lui drechier la endroit, pour marien, claus et autre ferrure, cordes, cur pour le fonde, xxv manovriers par un jour et xxv wardes, qui warderent les chaz, le mantel, les engiens par viii nus, pour sulphaire, serment pour esprendre les barres et pluseurs choses, si qu'il appert par les parties	III ^{xx} VII lb. XVIII sol. VII den., valent XLVI flor. III gr.	46 fl. 3 1/2 gr.	
40	Item par Jakinot pour cange de CXX flor. a paier ovriers et menues parties a petite monoie	II flor.	1 1/2 fl.	
	C Item conte par mons(egnour) Gossuin capelain le roy pour vi sommes, vi batus, iii sais de cur et xvi corioies a coffres pour le harnas de le capelle 45 et acuns jueaz le roy, qui li sont commis	XXVII flor. I gr.	27 fl. 1 gr.	
	Item pour les armures le roy et iii coffres de le garde le dit mon- s(egnour) Gossuin mener par navie entre Castillon et Cornete	X flor.	10 fl.	

	Item pour faiture d'une casure, damaticle et tunice de blan samiz et de x sousplis a le capelle par le dit mess(er) Gossuin a Pise	IX flor. III gr.	9 fl. 4 gr.
	Item que li dis mess(er) Goss(uin) dona pour aumoine a freres Meneurs a Butofle	III flor.	4 fl.
	Item az freres Meneurs a Toscanelle pour ce meisme	III flor.	4 fl. 5
	Item conte par le dit mess(er) Goss(uin) pour le capelle porter et rapporter pluseurs fois a Genes en le montagne en l'ostel mess(er) Barnabo a Notre Dame corona(ce), chargir en le galie la endroit, deschargir a Port Pisain et porter a Pise	VII sol. X den. gr., valent VII flor. III gr.	7 fl. 3 gr.
	Item pour II mules portans le simple capelle apres le roy de Genes a Portevenere	II flor. II gr.	2 fl. 2 gr. 10
	Item pour les despens le dit mess(eur) Goss(uin) a tout II varles en mer de Genes a Porpisain	IIII flor.	4 1/2 fl.
	Item a Pise pour laver souspliz, albes et autres ornemens a le capelle, parcemin et carpent(age) en le dite capelle	II flor.	1 1/2 fl. 15
	Item par le dit mess(er) Gossuin pour le harnaz de le capelle et qui commis li est porter en le galie et les despens d'un garçon wardant le dit harnaz jukes a Rome, pour les despens ausi de deuz sommiers et II garçons entre Pise et Viterbe et le voiture de III coffres entre Cornet et Viterbe	VI flor. IX gr.	6 fl. 9 gr. 20
	Item pour I autel faire a Saint Jehan de Lateran a le venue le roy et pour sourpliz et ornemens laver entre Pise et Rome et pour refaire coffres a Rome	II flor.	2 fl.
Mart. 26.	Item pour despens d'un garçon ordene a warder les dis juweaz, que li dis mess(er) Goss(uin) at en warde do xxvi. jour de Mart jukes a l'entree de Jul par III ^{xx} xv jours, I groz le jour, et pour despens d'un sumier portans les dis juweaz de v. jour de May jukes a l'entree de Jul par lv jours, I groz le jour ausi, montent	XII flor.	12 fl. 25
Jul. 1.			
Mai. 5.			
Jul. 1.			
	C Item conte par maitre Jehan Dobois ordene a prendre garde az barres Thiebaut de Saint Eustase pour VII ^{mccc} quareaz, bertesses faire sour les maisons, barres refaire, cordes et baustes a traire pierres et ce qui besoin est ens es tours, si qu'il pert par parties	LXIX flor.	69 fl. 30
	Item a Gile ^v tresorier pour le partie de se pension do terme de le feste saint Jehan Baptiste derainement passee C lb. de Tourn(ois) petis, valent	CL flor.	150 fl. 35
Jun. 24.			
	C Somme	CCCLVII flor. III gr.	357 fl. 4 gr.
	Item ^w conte par Jehan Fave de Florence ordene az barres mons(egnour) Richar et monsegnour Haniballes pour barres former et murer, pour mairiens, aisses, claus, bertesses sour maisons et I ^{mv} quareaz et pluseurs autres coses	XXI flor. X gr.	21 fl. 10 gr. 40
	Item par le dit Jehan pour les deuz engiens, que mes(ser) Richars dona au roy, amener de se casteal a Rome	XII flor.	12 fl.
	Item a Bonfantin ordene az barres Stephane et Sarre de la Columpne pour pourveir la meisme, dont il doit rendre conte	XX flor.	20 fl.
	Item adone a Betin envoiet az barres mons(egnour) Jehan de la Columpne par le main Jehan de Liege	XIIII flor.	14 fl. 45
	Item pour I cheval Jehan de Liege adone achete a Rome	XV flor.	15 fl.

	Item pour prest general de demi mois fait a Rome le xxv. jour de May sour wages, si qu'il pert par les parties	V ^M CXLI ^x flor. IX ^y gr.	5141 fl. 9 gr.	Mai. 25.
	Item pour prest necessaire la endroit fait a aucuns princes, chevaliers, escuiers et autres, dedens l'ostel le roy et dehors, si qu'il pert par les parties	III ^M IX ^C XII flor. V gr.	3912 fl. 5 gr.	
	Item ^z pour 1 palefroi Tybaut de Ham clerc le roy, qui fu mons(egnour) Lambert jadis capellain le roy	XXXV flor. debeo ^a	35 fl.	
10	Item pour 11 chevaus aceteis a Pise, l'un pour Conne notaire de le cancellerie et l'autre pour 1 sommier pour porter l'argent, qui fu delivreis a cancelier	LVII flor. ^z debeo ^a	57 fl.	
	Item a mons(egnour) Jourdain capellain le conte de Savoie, qu'il donna a Perrot de Genevre di de Saint Vitour le vigile saint Piere et saint Pol	III flor. pour ^b garde de porte ^b	4 fl.	Jun. 28.
	C Somme	IX ^M CCXXXIII ^c flor.	9233 fl.	
15	C Somme toute de prest sour gagez et de partiez extraordinaires	C ^M XLV ^M V ^C LXII flor.	145562 fl.	
	Item des despens le roy a Genez, qui demourerent a paier dou tans mons(egnour) Aubri	VIII ^M VIII ^C XXXII flor. ^{d.1}	8832 fl.	
20	Item des despens le roy dou ix. jour de Fevrier dusque le veille saint Piere et saint Pol, c'est par cxli jours	XV ^M CXLIX flor. II [gr.] ^{d.2}	15149 fl. 2 gr.	Febr. 9. Jun. 28.
	Somme toute dou rendage	C ^M LXIX ^M V ^C XLIII flor. II gr.	169543 fl. 2 gr.	
	Et li somme de le recepte est	C ^M LXIX ^M LV flor. VII gr.	169055 fl. 6 1/2 gr.	
	Ensi doit om a Gile de ce conte	CCCCLXXXVII flor. VII gr.	487 fl. 7 1/2 gr.	
25	Encore ^e li doit on pour ses frais do terme deseurdit, c'est par cxli jours. XVI flor. le jour	II ^M CCLVI flor.	2256 fl.	
	C Somme toute qu'on doit a Gile	II ^M VII ^C XLIII flor. VII gr.	2743 fl. 7 1/2 gr.	

1153. NOTITIAE AD APOCHAM PRAECEDENTEM SPECTANTES.

Servatur l. c. nr. 621 (= D). Est membrana longa 45,2 cm., larga 22 cm. Numeros arabicos adiecimus nos.

Edidit Bonaini l. c. I, 346 nr. 189.

(P. deest.)

Memore soit que de LX^M flor., que cil de Pise devoient a mons(egnour) l'empereur, avant qu'il venist a Pise, Giles de le Marcelle n'en conte que de XX^M flor.³ Si est a savoir qui contera des autres XL^M flor.

Item memore que li pourveance de cire et d'espisses, qui fu faite a Genes au tans mons(egnour) Aubri contre la coronation, est devenue.

Item memore que mes(sieur) Goudeman eut au partir de Genez, dont il doit conter CCC flor.⁴

Item memore que li canceliers rechut a Pise de Gile tresorier XXII^MD flor.⁵

Item messieur Jehan de Courtray la endroit des chamberlens de Pise IX^M flor.

1152. ^x) XLI in loco raso C. ^y) IX in loco raso C. ^z) Item — flor. mutato atramento stilo acutiori scripta C. ^a) in margine adiectum est C. ^b) pour — porte in margine adiectum C. ^c) XIII in loco raso C. ^d) uncis inclusa exsecta sunt C. ^e) abhinc mutato ductu scriptum C.

1) Cf. supra pag. 1154 lin. 26, ubi scriptum est XXXI. 2) Cf. supra pag. 1161 lin. 14, ubi scriptum est III gr. 3) Cf. supra pag. 1153 lin. 1 sq. 4) pag. 1161 lin. 25 sq. 5) pag. 1168 lin. 44 sq.

- Item que Fighe eut par le main le dit mons(egnour) Jehan I^M flor.
 Item que li dis Fighe eut des deniers dez Juis CCCLXXXX flor.
 Item que li dis mes(sieur) Jehan eut par le main Michel Angelot des biens
 dez Juis DCCC flor.
 Item des C^M flor., que li communs de Pise donna au roy a Pise, doivent il encore
 III^MCC flor., ensi qu'il part par le conte Gile de le Marcelle tresorier¹.
 Item mes(sieur) Baud(uin) de Moncornet doit conte de ce qu'il a recheu dou
 tresorier et de Rust(ik) a Rome².
 Item^a Colars e Hanekins armoieurs le roy doivent rendre conte de ce qu'il ont
 rechu dou tresorier³.
 Item maistre Lande orfevres doit conte de C flor. qu'il eut dou tresorier a Pise⁴.
 Item mes(sieur) Ghelem(an) doit conte de LXX flor. III gr. qu'il recut dou
 tresorier a Pise⁵.

1154. APOCHA INDE A M. IUN. 29. USQUE OCT. 31.

1312. Iun. 29.—Oct. 31.

*Servatur l. c. nr. 717 (= E). Est rotulus tribus membranis constans, longus 1,57 m.,
 largus 25 cm. In verso membranae primae scripta sunt Recepta thesaurarii (cf. infra
 not. a), itemque in fine rotuli litteris maiusculis: Contes Gile de le Marcelle tresorier
 dou jour dou coronement l'empereur a Rome dusques a le Toussains suiwant apries. In
 verso etiam erasae sunt sex lineae omnino illegibiles. Numeros arabicos adiecimus nos.*
Edidit Bonaini l. c. I, 332 nr. 185. (P. deest.)

- Iun. 29. Recepte^a Gile de le Marcelle tresorier do jour do coronement l'empereur a Rome
 Nov. 1. jukes a jour de Touzsains apres siwant.
 Premiers de mons(egnour) Anseal, qu'il avoit rechut de mons(egnour)
 Simon Philippe des a Pise, dont Gile prist le conte do dit mons(egnour)
 Anseal CCXII flor. 212 fl.
 Item de Baduin canone de Nivelles a Tybre en deniers d'or de Sezile
 Aug. 18. le xviii. jour d'Aoust, contet IIII pour V flor. de Florence II^MV^C flor. 2500 fl.
 Aug. 19. Item de Feo marchant de Florence a Rome et a Tybre le xix. jour
 d'Aoust I^MV^C flor. 1500 fl.
 Aug. 25. Item de mons(egnour) Simon Philippe a Viterbe le xxv. jour de Aoust
 pour paier wages, despens et autres coses, si qu'il pert par l'escrit do
 paiement fait par lui et par ses gens XI^MCCCXXIII^b flor. III gr. 11324 fl. 4 gr.
 Aug. 29. Item de mons(egnour) Thumas de Septfontaines a Thode le xxix. jour
 d'Aoust en deniers d'or de Sezile, les IIII contet pour V flor. de Florence
 VII^MVII^CL flor. 7750 fl.
 Sept. 5. Item de ceauz de Cortone le v. jour de Septembre I^M flor. 1000 fl.
 Sept. 28. Item de Jehan Fave de Florence le xxviii. jour de Septembre devant
 Florence, qu'il ala guerre, a cardinal d'Oste, que mes(ser) Simons Philippes
 avoit donet a dit cardinal en warde a partir de Viterbe, en karlins d'argent,
 IIII^{XX}XI lb. XVII sol. et V den. de karlins, changies par le dit Jehan Fave,

1153. ^a) *abhinc mutato stilo largius scriptum D.*

1154. ^a) Recepte — X gros in verso primae membranae scripta E. ^b) *erasum ex XXXIII E.*

1) pag. 1153 lin. 17—24. 2) p. 1173 lin. 4 sqq. et passim. 3) pag. 1180 lin. 44 sqq. et 1181
 lin. 1—2. 4) pag. 1181 lin. 3 sq. 5) pag. 1181 lin. 5—7.

XVIII den. et I tierce de karlins pour I flor. I^MCCII flor. d'or et XII karlins d'argent

1202 fl. 12 l.

Item do dit Jehan Fave, que le dis card(inal) delivra des dis deniers, que mess(er) Simons li avoit donet en warde, a conte de Boeke et a mons(egnour) Baduin de Moncornet a Viterbe a leur retour de Rome, a tout les gens l'empereur, qui estoient demoret deriere a Rome, XX lb. de karlins blans, contes XVI pour I florin CCC flor.

300 fl.

Item de Rustic par pluseurs fois a Rome IX^CXLVI flor. IX gr.

946 fl. 9 gr.

C Somme XXVII^MDCCXXXV flor. X gr.^e

27735 fl. 10 gr.

10 C Parties^d hors de despens de l'ostel l'empereur par Gile de le Marcelle tresorier do jour saint Piere et saint Poul l'an mccc et xii, que l'empereres fu coronés a Rome, jukes a le Toussains ensiwant, par cxxv jours^e.

Jun. 29.

Nov. 1.

Premier pour le restat de son conte fait jukes a jour do coronement deseur dit, si qu'il pert par le dit conte II^MDCXLIII flor. VIII gr.^{f.1}

2643 fl. 7¹/₂ gr.

15 Item qu'il a païet des despens de l'ostel do xxviii. jour de May jukes a dit coronement, les ques despens il a entirement mis en se recepte, si qu'il pert par son conte^g fait jukes a dit coronement DCCCXXII flor. III gr.

822 fl. 4 gr.

Item pour carpentages et autres ovrages fais a Saint Jehan de Lateran pour le coronation, si qu'il pert par les parties CLXXI flor. II gr.

171 fl. 2 gr.

20 Item pour carpentages et ovrages fais adonc a Sainte Sabine, outre ce que Paul de la Riche en a conte, delivre a monseigneur Renar d'Argny XXX flor.

30 fl.

Item pour une coupe d'or, que l'empereres offri a l'entree de l'eglise Saint Jehan jour de son coronement, sens ce que Rustic en paia, païet par Gile CC flor.

200 fl.

25 Item a monseigneur Thumas et a monseigneur Guedeman cambrelens en pluseurs monnoies pour jeter jour de le coronation LXXII flor.

72 fl.

Item ce jour a l'amonier pour amoines et estofes de son offisse X flor.

10 fl.

Item a Poul de la Riche pour ce qu'il servist plus liement jour de le coronation, de ce qu'il avoit encovent par quoi ivenist^h faute, par Gile et par Rustic preste, que li dis Pous a conte et rabatus, si qu'il pert par son conte CCCL flor.

350 fl.

Item adonc a Sarre de le Columpne pour messages envoies secrete-ment XII flor.

12 fl.

Item le premier jour de Jul a Ernekin corier navret pour lui faire werir VIII gr.

Jul. 1.

8 gr.

Item adonc pour les exeques Gossekin garçon de le tallerie et pour despens, qu'il avoit fais en se maladie, par Huet de le tallerie III flor.

4 fl.

Item a mons(egnour) Lowi de Savoie retournant de Tybre le xxiii. jour de Jul XXV flor.

25 fl.

40 Item a Richart Uget le xxiii. jour de Jul envoiet par Bernart XX flor. Item a Cuk d'Areche envoiet adonc de Tybre apres le cardinal d'Oste vers Thode I flor.

20 fl.

Jul. 24.

1 fl.

Item ce jour et ce lieu a Jehan de Costance messagier envoiet a monseigneur Barnabo az galies de Genes vers Hoste III gr.

3 gr.

45 1154. ^e) in fine huius membranae versae exaratum est: II^MCLVI flor. E. ^d) incipit prima membrana E. ^e) a le — jours atramento fusciori scripta E. ^f) II^M — gros atram. fusciori in margine scripta E. ^g) sequitur deus delet. E. ^h) mevisit E.

1) Cf. supra pag. 1183 lin. 27, ubi scriptum est: II^MVII^CXLIII flor. VIII gr.

	Item a Jehan de Dinant envoiet adonc de Tybre a cardinal de Genes II gr.	2 gr.	
Aug. 2.	Item le secon jour d'Aoust ce lieu a Cueuar de Loncin ⁱ pour offrandes par Jo de Lovain I flor. III gr.	1 fl. 4 gr.	
Aug. 19.	Item az freres Meneurs de Tybre le xix. jour d'Aoust, que l'empereres s'en parti, par Meuriset le barbier L flor.	50 fl.	5
	Item a Feo marchant de Florence pour le gain de 1 ^M D flor., qu'il delivra a Gile, a Tybre et a Rome ce jour en paiement de 1 ^M D, que mes(ser) Simons Ph(ilipp)e avoit delivres a le compagnie do dit Feo a Viterbe XXX flor.	30 fl.	
	Item a clerc Thiri de Villecon pour le mainie et les chevaz le dit Th(iri) qui avoient faute, avant qu'il fust revenus de le court de Rome, le		10
Jul. 17.	xvii. jour de Jul X flor.	10 fl.	
Aug. 29.	Item a Sarre de le Colume a Thode le xxix. jour d'Aoust pour paier v ^c sergans de piet d'un mois a Rome I ^M flor.	1000 fl.	
	Item a Lienart de Venise talleur de pieres ce jour et ce lieu, pour despendre et pour une robe par monseigneur Thumas de Septfontaines XIII flor.	14 fl.	15
	Item ce jour et ce lieu a Renardin pour vi coroies de coffres et ccc crampons I flor. VIII gr.	1 fl. 8 gr.	
	Item pour pitance a freres Preceurs, Meneurs et Augustins a Thode ce jour par frere Mathieu le confesseur XIII flor.	12 1/2 fl.	20
	Item ^k ce jour et ce lieu a freres Preceurs de Sainte Sabine de Rome par le dit frere Math(ieu) C flor.	100 fl.	
	Item ce jour et ce lieu pour n coffres pour l'argent de cusine par monseigneur Robert d'Oriol III flor.	3 fl.	25
	Item pour i palefrois pour Gile tresorier pour le sien, qui li morut a Tybre L flor. nient contei ^l	50 fl.	
	C Semme VM VI ^c III ^{xx} III ^{fl} flor. sens le palefrois ^m .	5684 1/2 fl.	
	C Item a Jehan de Lovain ce jour et ce lieu pour i palefrois XXVIII flor.	27 1/2 fl.	
	Item ce jour et ce lieu a maistre Lande orfevre pour i roncin XXX flor.	30 fl.	30
	Item a Bertran de le cambre ce jour et ce lieu pour leuwege de lis pour le cambre, depuis que l'empereres vint premiers a Rome, a Tybre, pour le temps qu'il i fu, pour estrain, pour cuves, pour bains, pour ovragés fais en le cambre a Sainte Sabine et ⁿ Rome, a retour de Tybre et par tout sour le cemin jukes a Thode et a Thode ausi, dont il mostra les pieces XXXIII flor. III gr.	34 fl. 3 gr.	35
	Item a Anselmuce marchant de chevauz de Thode ce jour et ce lieu en rabat de se dette, que on li devoit pour chevauz, achates a lui CCCC flor.	400 fl.	
	Item a lui pour le change des florins de Sezile, dont il fu paies XII flor.	12 1/2 fl.	40
Aug. 31.	Item a Watier varlet mons(egnour) Thumas de Septfontaines le derain jour d'Aoust devant marchan pour doner az freres Meneurs de ce lieu, qui estoient ars LXV flor.	65 fl.	
	Item ce jour et ce lieu pour avaler le gens de le tour qui ardoit VII flor.	7 fl.	45
	Item ce jour et ce lieu a Thiri de Villecon, qui li faloit pour pour-paier i cheval, qu'il avoit la endroit achatet III flor.	4 fl.	

1154. ⁱ) an Loutin? E. ^k) abhinc mutato ductu stiloque acutiori E. ^l) nient contei in margine add. E. ^m) VM — palefrois atramento fusciori scripta E. ⁿ) supra lineam add. E.

	Item a Huwe de Bazelles portant deniers a Rome, movant le iii. jour de Septembre, pour 1 cheval qui li faloit XXX flor.	30 fl.	Sept. 3.
	Item ce jour et ce lieu envoiet par le dit Huwe et Franke de le cusine a Rustie a Rome pour paier les wages d'un mois a ceauz, qui la estoient demores IIII ^M CCC flor.	4300 fl.	
	Item pour leuwier de viii mules pour le panetrie leuues par vi jours, cascun V gros le jour, de Viterbe a Thode alant et venant, parmi 1 jour qu'il sourjournèrent a Thode, la on ne poit de voiture recovrer, et pour le leuwier des vi de ces viii bestes par autres viii jours apres entre Thode et		
10	Areche par mons(egnour) Henri de Hans, conte XL sols de gros Tournois, valent XXXVI flor. V gr.	36 fl. 5 gr.	
	Item a Areche le viii. jour de Septembre a Chastan de Thode conduisant l'empereur par le conte de Perouze jukes a Areche par l'archevesque de Treves X flor.	10 fl.	Sept. 8.
15	Item a Rustie le xx. jour d'Aoust en deniers de Sezile a Rome, qui furent delivret a Gile par Baduin canon de Nivelles a Tybre pour rachater une corone II ^M V ^C flor.	2500 fl.	Aug. 20.
	Item ^{o. p.} le jour de le nativite de notre Dame a Areche a mons(egnour) Th(umas) de Septfontaines pour offrir I flor.	1 fl.	Sept. 8.
20	Item a Bouche ussier, qu'il dona az freres Meneurs do Casteal de l'Aigle en le conte de Tode II flor.	2 fl.	
	Item qu'il dona adonc a Novains do Casteal Paregnane VI flor.	6 fl.	
	Item conte le ix. jour de Septembre a Arece a Renardin pour viii mules leuues a Rome pour raporter le harnas de le cambre de Tybre a Rome		Sept. 9.
25	VIII flor.	8 fl.	
	Item pour xxii bestes leuwees par lui a Rome, cascade III florins, jukes a Viterbe pour le harnas de le cambre LXVI flor.	66 fl.	
	Item par lui par xxii bestes leuwees pour le cambre a Viterbe alant vers Thode par iii jours, cascade I florin le jour LXVI flor.	66 fl.	
30	Item a lui a partir de Thode sour leuwier de mules pour le cambre, qu'il relivra avant, pour ce qu'il estoit malades, par le coman mons(egnour) Thumas de Septfontaines a Flamen de le cambre retournant a Thode pour harnas de le cambre, qui la estoit demores, dont li dis Flamens doit conter L flor.	50 fl.	
35	C Somme VII ^M DCLV flor. VIII gr. ⁹	7655 fl. 8 gr.	
	C Item a maistre Jehan de Vensting(es) a Areche le ix. jour de Septembre pour envoyer pluseurs lettres depar l'empereur a subgis de l'empire pour eauz sommere XX flor.	20 fl.	Sept. 9.
	Item a maistre Piere de Thode ce jour et ce lieu pour les despens		
40	de ii juges de Rome mandes a Tibre depar l'empereur III flor.	4 fl.	
	Item le x. jour de Septembre a Moriset barbier, qu'il avoit donet a confesseur l'empereur pour doner pour Dieu a Castillon XIII flor.	14 fl.	Sept. 10.
	Item ce jour par mons(egnour) Thumas de Septfontaines envoiet a Thiri de Villecon malade a Courtone, que li dis Thiris avoit preste pour les		
45	besognes l'empereur III ^{XX} X flor.	20 fl.	
	Item a Arece ce jour par le dit mons(egnour) Th(umas) a maistre Lande orfevre malade X flor.	10 fl.	

1154. ^o) incipit membrana secunda E. ^p) sequitur ce delet. E. ⁹) VII^M — gros atramento fusciori inserta E.

	Item ce jour et ce lieu a maistre Piere phisecin. qu'il avoit done a l'empereur et mis par lui en eawe rose, violes, orenge et en vin de pumes grenates VII flor. III gr.	7 fl. 4 gr.	
	Item pour leuwier de iii bestes a le botellerie entre Viterbe et Tode par iii jours, cascade III gros le jour, conte par mons(egnour) Watier de Lierne ^r III sol. de gr(os).		5
	Item a mons(egnour) Guilleman ce jour et ce lieu pour vii sumiers achates CC flor.	200 fl.	
	Item a lui pour le perde de ce paiement fait en florins de Sezile XXVIII flor.	28 fl.	10
	Item ce jour e ce lieu a Thileman d'Eirlons pour une taule a charnières pour l'empereur, i standar a tout le ferame et ^s les hestas de fier III flor. III gr.	3 fl. 3 gr.	
	Item ce jour et ce lieu a i garçon Rustic retournant a lui a Rome a tout lettres I flor. III gr.	1 fl. 3 gr.	15
Sept. 12.	Item ce lieu le xii. jour de Septembre pour lettres l'empereur envoyer par maistre Jehan de Vesting(es) IIIII flor.	4 1/2 fl.	
	Item ce jour et ce lieu a garçon, qui warde l'aigle, pour i solers II gr.	2 gr.	
	Item ce jour az chans a ii coriers le pape par le cancelier X flor.	10 fl.	
	Item a Hanekin le Long garçon de le cuisine, qui eut le puing copet sour le lac de Perouze des anemis, devan Montevuarke I flor.	1 fl.	20
Sept. 14.	Item ce lieu le xiiii. jour de Septembre a mons(egnour) Th(umas) de Septfontaines pour offrir I flor.	1 fl.	
Sept. 16.	Item le xvi. jour de Septembre devant le Casteal Saint Jehan a Bertran de le cambre pour doner az fossiers, qui laisoient hors l'eawe do fosset V flor.	5 fl.	25
	Item ce lieu a Tallevnt messagier alant a tout lettres l'empereur az contes de Montefeltre et d'Ylice I flor.	1 fl.	
	Item a Jehan de Dinant messagier gisant malade devant Florence a ii fois II flor.	2 fl.	
Sept. 26.	Item a Jordain messagier envoiet a tout i compaignon de devant Florence a Tode et de Tode a Rome a Rustic le xxvi. jour de Septembre IIII flor. II gr.	4 fl. 1 1/2 gr.	30
	Item a Jehan Fave envoiet do Casteal Saint Jehan a cardinal d'Oste a Viterbe quere deniers, que li cardinal avoit en garde de l'empereur IX ^t flor.	9 fl.	
	Item pour amendement de karlins d'argent, qui n'avoient nient leur pois, changies par lui a Viterbe de ces deniers II flor. IX gr.	2 fl. 9 gr.	35
Sept. 30.	Item a frere Andrieu de l'ordene des freres Meneurs envoiet a tout lettre l'empereur le derain de Septembre de devant Florence en le Marche d'Ancone par l'evesque Nicole XII flor.	12 fl.	
	Item paiet pour wages d'un mois a gens d'armes et a autres a Viterbe par monseigneur Simon Philippe, si qu'il pert par l'escrit de ce fait. X ^M DCCCXXIX flor. XI gr.	10829 fl. 11 gr.	40
	C Somme XI ^M CCLXIII flor. III gr. ⁿ	11263 fl. 3 1/2 gr.	
	Item a mons(egnour) Guilleman marescaut pour chevauz demorans malades a Viterbe et pour leuwage az gens le roi Frederic retournans de Viterbe par monseigneur Simon Philippe XX flor.	20 fl.	45

1154. r) sequitur delet. III s. de gr. E. s) sequitur delet. het E. t) IX in loco raso E.
 n) XI^M — gros atram. fusciori scripta E.

	Item a mons(egnour) Anseal de Gondereourt paiet par pluseurs parties a Tybre le temps, que li empereres i estoit, par le main Jehan Descleis clere de le tresorerie CXL flor.	140 fl.	
	Item a i message Rustic retournant de devant Florence a Rome et prenant se chemin a Thode a tout lettres l'empereur premier jour d'Octembre I flor.	1 fl.	Oct. 1.
	Item le vi. jour d'Octembre a i message envoiet de devant Florence a tout lettre l'empereur a conte de Batifoille pour li ajourner et oïr le fourniment de se terre I flor.	1 fl.	Oct. 6.
	Item le xv. jour d'Octembre a ii Jacobins d'Arech envoies de devant Florence a tout lettres l'empereur a Thode et a Rome par l'evesque Nicole XX flor.	20 fl.	Oct. 15.
	Item a mons(egnour) Henr(i) de Flandre marescaut le xxviii. jour d'Octembre pour rompre une eschuze en le rivire a molin devant Florence III flor. III gr.	4 fl. 3 gr.	Oct. 28.
15	Item le jour Touslessains a mons(egnour) Eme de Blamont et a Piere de Threves pour offrandes I flor. II gr.	1 fl. 2 gr.	Nov. 2.
	Item le v. jour de Novembre a Saint Chassan a maistre Jehan de Venstin(ges) pour i message a tout lettres l'empereur envoiet a Pise II flor.	2 fl.	Nov. 5.
	Item le viii. jour de Novembre a Jehan de Costance messagier, envoiet a court de Rome a tout lettres l'empereur az ambaxeurs l'empereur, qui la estoient, manant de Saint Chasan III flor.	4 fl.	Nov. 8.
	Item qui furent delivret a mons(egnour) Gossuin capelain a Viterbe a retour de Rome seur leuwages de mules, dont il doit rendre conte, XXVIII lb. papar(ins) valent XII fl. IX gr.	12 fl. 9 gr.	
25	Item a maistre Jehan Dobois adonc en ce lieu pour ce meismes XVIII lb. XIII sol. pap(arins). valent VIII flor. VII gr.	8 fl. 6 gr.	
	Item pour ii roncins, i Gile et l'autre Jehan de Liege, perdus en forage devant Florence XXXV flor. nota nient contei ^{v.1}	35 fl.	
	Item paiet par Gile tresorier des despens l'empereur do jour de son coronement a Rome jukes a le nuit de Toussains, l'un jour et l'autre contet, c'est par cxxv jours, qui montent VIII ^M CCCIII ^{XX} XVII flor., si qu'il pert par les journees III ^M LXXI flor. I gr.	8397 fl. 3671 fl. 1 gr.	Oct. 31.
	Item ^w de prest necessaire fait sour wages az gens d'armes et a autres dehors l'ostel et dedens, si qu'il pert par les parties I ^M V ^C LXXII flor.	1572 fl.	
35	C Some III ^M VIII ^C LVII flor. X gr. sens les II roncins de XXXV flor., qui ne sont nient contet ^{x.2} .	4857 fl. 10 gr.	
	C Some toute do rendage XXIX ^M CCCCLXI flor. III gr.	29461 fl. 3 gr.	
	Et li recepte monte XXVI ^M VII ^C XXXV flor. X gr.	26735 fl. 10 gr.	
	Restat que on doit a Gile II ^M VII ^C XXV flor. V gr.	2725 fl. 5 gr.	
40	Item li doit om pour ses frais do jour do coronement jukes a xxi. jour de Jul, que l'empereres alat a Tybre, c'est par xxii jours, a tout le charge, qu'il avoit devant, le jour XVI flor. CCCLII flor.	352 fl.	Jul. 21.
	Item do xxi. jour de Jul deseurdit jukes a le nuit de Touzsains, l'un jour et l'autre contet, c'est pour ciii jours, sens Jehan de la Roche et Rustic, le jour X flor. I ^M XXX flor.	1030 fl.	Jul. 21.
45	C Some do restat par tout III ^M CVII flor.	4107 fl.	

1154. v) nota — contei in marg. add. E. w) incipit membrana tertia E. x) V — contet in loco raso E.

1) Cf. infra lin. 36. 2) Cf. supra lin. 28.

Et est assavoir, que i palefrois de L flor. do tresorier, qui li morut a Tybre, et ii roncins, i do tresorier et l'autre de Jehan de Liege, de XXXV flor., qui furent tolut des anemis en forage devant Florence, ne sont mies sommet en cesti conte. Si les demandent, s'il plaist au conseil.

Encore est assavoir, que Giles at levet des despens d'ostel de son conte fait jukes a le coronation^y et de son autre cont de le coronation jukes a le Touzsains¹, des III den. a le lib(re) CCCIII^{XX}XII flor. Si en ordene li conseauz ou de rabatre de le dete Gile ou autrement sa volente.

1155. *EXTRACTUS APOCHAE PRAECEDENTIS.*

Servatur l. c. nr. 620 (= F). Est membrana longa 54,7 cm., larga 19 cm. Numeros arabicos adiecimus nos.

Edidit Bonaini l. c. I, 330 nr. 184. (P. deest.)

Jun. 29. Contes Gile tresorier dou jour do coronement a Rome jukes a le nuit de Touz-
Oct. 31. sains ensiwant.

Li some de sa recepte monte XXVI^MVII^CXXXV flor. X gr.² 26735 fl. 10 gr. 15

Et il at rendut, si qu'il pert par les parties XXIX^MCCCCLXI flor. III gr. 29461 fl. 3 gr.

Ensi doit on a Gile II^MVII^CXXV flor. V gr. 2725 fl. 5 gr.

Jul. 21. Item li doit on pour ses frais do coronement jukes a xxi. jour de Jul, que l'empereres alat^a a Tybre, a tout le charge de Rustic et de Jehan de la Roche, c'est par xxii jours, le jour XVI flor., montent CCCLII flor. 352 fl. 20

Jul. 21. Item de ses frais do xxi. jour deseurdit jukes a le nuit de Touz Sains, Oct. 31. c'est par cii jours, sens Jehan de la Roche et Rustic, contet le jour X flor., montent I^MXXX flor. 1030 fl.

C Some toute que on doit a Gile IIII^MCVII^b flor. 4107 fl.

Et est a entendre, que i palefrois le tresorier, qui morut a Tybre de L flor., et ii roncins de XXXV flor., dont li uns estoit le tresorier et li autres Jehans de Liege, qui furent tolus des anemis en forage devant Florence, ne sont mie sommet en cesti conte. Si les demandent, s'il plaist a conseil.

Encore est assavoir, que en le some de se rendage de XXIX^MCCCCLXI flor. III gr. sont contet li restat de son autre conte fait jukes a coronement, qui monte CCCCHII^{XX}VII flor. VIII gr.³ 487 fl. 7½ gr. 30

Febr. 9. Item li fait do tresorier pour le raison de son offisse de ix. jour de
Jun. 29. Fevrier jukes a coronement, c'est par cxli jours, et par celui terme Rustic et Jehan de le Roche furent a fait dou tresorier, a XVI flor. le jour, montent II^MCCLVI flor. 2256 fl. 35

Mai. 28. Item des despens d'ostel do xxviii. jour de May jukes a coronement, que Giles at entirement mis en recepte, si qu'il pert par se conte^c fait devant cesti, qu'il avoit prestet dedens ce tens a gens des mestiers VIII^CXXII flor. III gr. 822 fl. 4 gr.

Item pour une coppe d'or^d, que l'empereres offri jour do coronement

1154. ^y in loco raso E.

1155. ^a praecedit s deleta F. ^b post C rasura unius litterae; scriptum fuisse videtur X F.
^c se conte supra lineam add. F. ^d d'or supra lineam add. F.

1) Nr. 1152 et 1153.

2) Cf. supra pag. 1189 lin. 36 sqq.

3) Cf. supra pag. 1183 lin. 24.

	a l'entree de l'eglise Saint Jehan de Lateran	CC flor., sens ce que Rustic	200 fl.
	en paiat.		
	Item a Poul de la Riche, qui li sont rabatut de son conte	CCCL flor.	350 fl.
	Item a Sarre de le Columpne a Thode	I ^M flor.	1000 fl.
5	Item ce lieu a freres Preceurs de Sainte Sabine	C flor.	100 fl.
	Item a Anselmuce de Thode marchant de chevauz en rabat de se		
	dete, que on li doit pour chevauz	CCCC flor.	400 fl.
	Item qui furent envoiet a Rustic a Rome par Huwe de Bazelles et		
	Franke	III ^M CCC flor.	4300 fl.
10	Item que li tresoriers delivrat pour rachater une corone a Rome		
	II ^M V ^C flor.		2500 fl.
	Item qui furent delivret a Areche a monseignour Thumas de Sept-		
	fontaines pour envoyer a Thiri de Villecon malade a Cortonne	III ^{XX} X flor.	20 fl.
	Item pour vii sumiers achates a Areche par mons(egnour) Guilleman		
15	CC flor.		200 fl.
	Item pour wages d'un mois paies a Viterbe par mons(egnour) Simon		
	Philippe sens les grans segnours de conseil	X ^M VIII ^C XXIX flor. XI gr.	10829 fl. 11 gr.
	Item a mons(egnour) Anseal de Gondercourt	CXL flor.	140 fl.
	Item des despens l'empereur do jour de son coronement a Rome jukes		
20	a le Touzsains, qui montent VIII ^M CCCCIII ^{XX} XVII flor., si qu'il pert par les		
	journees	III ^M LXXI flor. I gr.	3071 fl. 1 gr.
	Item de prest necessaire fait a pluseurs gens dedens hostel et dehors		
	par ce terme	I ^M V ^C LXXII flor.	1572 fl.
	C Some de ces grosses parties	XXVIII ^M CCCXVIII flor.	29318 fl.
25	Li remanans de XXIX ^M CCCCLXI flor. est en menues parties, si qu'il		29461 fl.
	pert par le conte, dont li canceliers at li contrescrit.		
	Et est assavoir, que Giles at levet des III d(eniers) a le libre de despens		
	d'ostel do conte fait jukes a coronement et do coronement jukes a le Touz-		
	sains	CCIII ^{XX} XII flor. Si en ordene li conseauz ou de rabatre de le	292 fl.
30	dette Gile ou autrement sa volonet ¹ .		

1156. APOCHA INDE A M. NOV. 1. USQUE DEC. 31.

1312. Nov. 1.—Dec. 31.

Servatur l. c. nr. 738 (= G). Est rotulus e duabus membranis consutus, longus 89,4 cm., largus 20 cm. In verso prioris membranae exarata sunt Recepta thesaurarii
 35 *(cf. infra not. a), itemque in fine rotuli leguntur: Contes Gile tresorier de le Touss(ains)*
l'an MCCC et XII jukes a la renuef siwante. Numeros arabicos adieccimus nos.

*Edidit Bonaini l. c. I, 339 nr. 186.**(P. deest.)*

C Recepte^a Gile tresorier puis le Touzsains l'an mccc et xii jukes a l'an renuef
 ensiwant.

Nov. 1.
Jan. 1

40 Premiers de mons(egnour) Goudeman qu'il rechut de ceauz de Pise a
 Saint Cassan a l'entree de Decembre X^M flor.

10000 fl. Dec. 1.

Item adonc de lui et en lieu, qu'il rechut de ceauz de Pise encore sus le
 restat, que cil de Pise devoient encore des C^M flor. qu'il donerent a l'empereur,

1156. a) Recepte — 1 gros in verso prioris membranae scripta sunt G.

45 1) Cf. supra pag. 1190 lin. 5 sqq.

	quant il fut a Pise devant se coronement, des ques C ^M flor. Rustic et Jehans az Clenkes prisent le conte de ceauz de Pise, III ^M XXXIIII flor. VI gr. ¹	3034½ fl. 6 gr.	
	Item de ceauz de Bourk Saint Sepulere par le main l'evesque Nicole		
Dec. 14.	a Saint Cassan XIII. jour de Decembre I ^M flor.	1000 fl.	
	Item de monseigneur Goudeman, qu'il delivra a Renaudin alant de Saint Cassan a Areche pour pourveance pour l'aniversaire madame, et autre qui sont a Renaudin rabatut de son offisse do conte fait jukes a l'an renuef C flor.	100 fl.	5
	Item de mons(egnour) Scotte juge de forfaitures pour le mois de Decembre CCCXVII lb. II sol. III den. Pisains, valent CIX flor. V gr.	109 fl. 5 gr.	10
	Item de Vanne vicair le conte Frederic pour ce meisme a II fois X lb. VIII sol. valent III flor. VIII gr.	3 fl. 8 gr.	
	Item des II contes fais devant cestui rechut des III den. a le libre des despens d'ostel CCIH ^{XX} XII flor. ²	292 fl.	
	Somme de le recepte XIII ^M DXL flor. I gr. ^a	14340 fl. 1 gr.	15
Nov. 1.	C Parties extraordinaires puis l'entree de Novembre l'an MCCC et XII par Gile		
Jan. 1.	tresorier jukes a l'an renuef ensiwant et contes do dit Gile de ce terme.		
	On li doit do restat de se conte fait jukes a le Touss(aint), c'est jukes		
Nov. 1.	a l'entree do dit mois de Novembre III ^M CVII flor.	4107 fl.	
	Item a mons(egnour) Jehan da Versigny par le main mons(egnour)		20
Nov. 15.	Goudeman a Saint Cassan le xv. jour de Novembre pour tous wages, emendes de chevauz perdus et mis ou service l'empereur, pour toute dette, que li evesques de Liege li devoit, et de le rente des III ^C flor. par an, que l'empereres li at donet en Lombardie, dont il se tient a bien paiet et en aquittet l'empereur juk(es) a dit xv. jour ^b . l'evesque de Liege, ses successeurs et l'eglize de Liege pour ^c touzjours VIII ^C LXXII flor. VIII gr.	872 fl. 8 gr.	25
	Item a frere Jehan de Villesavoir par le dit mons(egnour) Goud(eman) ce lieu et ce jour pour touz wages, chevauz mors et perdus ou service l'empereur, pour dette que li evesques li devoit et pour le rente par an de III ^C flor., que l'empereres li at donet en Lombardie, dont il at quittes jukes a dit xv. jour ^b et le dit evesque de Liege, ses successeurs et l'eglize de Liege pour touzjours VIII ^C VI flor. VIII gr.	806 fl. 8 gr.	30
	Item a monseigneur Jehan de Courtray par mons(egnour) Goudeman ce tens et ce lieu CVIII flor.	108 fl.	
	Item a dit mons(egnour) Jehan pour forures affinees pour l'empereur contre le Noel par Gile ce lieu XXXIX flor.	39 fl.	35
	Item a dit mons(egnour) Jehan ce lieu et ce tens pour une robe pour Ernoul le barbier l'empereur XVI flor.	16 fl.	
	Item a Jehan de Saumes par mons(egnour) Goud(eman), qu'il avoit prestet en partie en le besogne l'empereur, de pour ses wages CCIH flor.	204 fl.	40
	Item pour les juweas l'evesque de Liege rachatee a Pise par le dit monseigneur Goudeman MCCCLXXI flor.	1371 fl.	
	Item pour trois dras pour l'empereur adonc par mons(egnour) Goudeman CXIX flor. III gr.	119 fl. 4 gr.	45
	Item pour pluseurs condus et passages d'eaves par monseigneur Goudeman envoiet a Pise, pour ce qu'il menoit IX flor.	9 fl.	

1156. ^b) dit XV. jour *in loco raso G.* ^c) p *G.*

1) Cf. pag. 1153 lin. 17—24.

2) Cf. pag. 1190 lin. 5 sqq. et 1191 lin. 27 sqq.

	Item pour plusieurs messages envoies par lui de Pise vers l'empereur XIII flor. III gr.	13 fl. 4 gr.	
	Item pour les despens de ii varles et iii sumiers par iii samaines, qu'il fut avoec ceauz de Pise, a tout ce qu'il menoit VIII flor.	8 fl.	
5	Item pour saïs, cordes, paniers et autres coses, que mesires Goudemans menoit de Pise II flor.	2 fl.	
	Item pour peaz de chevril pour metre florins et pour le sael do commun par monseigneur Goudeman I flor.	1 fl.	
	Item pour le change de III ^m lb. de blance monoie changie a Florence		
10 a	Pise par monseigneur Goudeman XIII flor.	13 fl.	
	Item a monseigneur Goudeman de le seute l'empereur CCCCXXXV flor.	435 fl.	
	Item le Dimence iii. jour de Decembre a Lienar de Venize talleur do sael l'empereur par le cancelier ce lieu XX flor.	20 fl.	Dec. 4.
	Item adonc en ce lieu a Bertran de le cambre, qu'il avoit donet hors		
15	puis Thode jukes a l'entree de Decembre pour bains, estrain, cuves, legne et autres necessites XIII flor.	14 fl.	
	Item a Narde message Rustic retournant vers lui a tout lettres l'empereur xxvii. jour de Novembre I flor.	1 fl.	Nov. 27.
	Item a l'evesque Nicole v. jour de Decembre pour iii hanas dones		Dec. 5.
20 az	ambaxeurs de Rome par le main Brunekin clerc maistre J(ehan) de Venst(inges) XLV flor.	45 fl.	
	Item pour ii roncins Bertran de le cambre achates de son argent ce jour et ce lieu XXXV flor.	35 fl.	
	Item le xii. jour de Decembre pour i cendal noir pour metre entour		Dec. 12.
25 i	drap d'or pour faire le service madame, dont Dieuz ait l'ame VII flor.	7 fl.	
	Somme VIII ^m CCXLVII flor.	8247 fl.	
	Item le vi. jour de Novembre jour s(ancti) Nicolai a Renier Bartholemeo de Pistore marchant de chevaus pour deuz chevaus achates a Areche par mons(egnour) ^d Guilleman, dont il avoit lettres ouvertes de l'empereur,		Nov. 6.
30	rendues a tresorier et cassees CCC flor.	300 fl.	
	Item ce jour et ce lieu a i message retournant vers Rustic a Thode a tout lettres l'empereur I flor.	1 fl.	
	Item a maistre Piere fisecijen xiii. jour de Decembre ce lieu pour syroppe, amandes, quere et autres necessites do tens de le maladie l'empereur,		Dec. 13.
35	dont il donat les parties X flor. III gr.	10 fl. 3 gr.	
	Item a Thonniel messagier l'empereur alant a tout lettres l'empereur de Saint Cassan le xvii. jour de Decembre a mons(egnour) Renaut de Brunfort, Contuce de la Cinte, Mice de Cornaut, mons(egnour) Lypace d'Agozeme, mons(egnour) Conrart de Pilleterre, mons(egnour) Careidone, a la citet de		Dec. 17.
40	Ferme, de Fabriane et a autres cites, homes, boines villes de le marque d'Ancone VI flor.	6 fl.	
	Item ce jour a Hughelin messagier l'empereur envoiet a Rome au pueple, a ceauz de la Columpne, a ceauz de Sabel, au conte d'Anguill(are), au prefet, au comun de Viterbe, de Cornet, de Toscanelle et autres grans		
45	seignours, cites et bonnes villes III flor.	4 fl.	
	Item a deuz freres Meneurs de Saint Francois d'Assize le xvi. jour de Decembre par le cancelier VI flor.	6 fl.	Dec. 16.

1156. ^d) sequitur delet. Goudeman G.

Dec. 18.	Item le xviii. jour de Decembre ce lieu a l'evesque Nicole pour lui vestir par le cancellier XXX flor.	30 fl.	
Dec. 21.	Item a Bernart notare de le cambre pour clauz pour le paliz xxi. jour de Decembre ce lieu II flor. VIII gr.	2 fl. 8 gr.	
Dec. 22.	Item xxii. jour de Decembre a prestre de Burle XIII flor.	13 fl.	5
	Item a Ernoul barbier l'empereur ce jour pour presue de chevauz, qu'il amena ou service l'empereur XXX flor.	30 fl.	
	Item a Thibaut de Hans pour laver dras a le capelle contre Noel XVI sol. Pisains	valent VII gr. X den.	7 gr. 10 d. 10
	Item ce jour et ce lieu pour i coler pour l'ours par celui qui le warde XIII sol. Pisains		
	Item ce jour et ce lieu a Donatelle de Colle envoiet de Barbarin a marescal a Casule et retournant a tout lettres do marescaul par Poul notair de le cambre I flor.	1 fl.	
Dec. 27.	Item ^e le xxvii. jour de Decembre jour saint Jehan a maistre Nielaus fisecijen pour claret II flor.	2 fl.	15
	Item a mons(egnour) Henri de Hans pour clxxi braches de napes a V sol. le brache et pour L brache de toile a II sol. VI den. pour le Noel XLIX lb., valent XVII flor.	17 fl.	
Dec. 31.	Item a frere Jehan de Watrelos le derain jour de Decembre, qui jukes adonc n'avoit pris wages, donet a Saint Cassan XL flor.	40 fl.	20
	Item a Gile tresorier pour se pension do termine de Noel derain passet CL flor.	150 fl.	
	Item paiet a mons(egnour) Henri de Hans a Saint Cassan pour Jehan de Melan bolengier l'empereur en rabat de le panetrie de despens de Rome		25
Dec. 28.	xxviii. jour de Decembre L flor.	50 fl.	
	C Somme VI ^c LXIII flor.	663 1/2 fl.	
	Item pour les wages de gens d'armes paies de demi mois a Saint Cassan et autres dedens l'ostel et dehors et a aucuns d'un mois. si qu'il pert par les escriis III ^m CCCCLXXVIII flor.	4478 fl.	30
	Item pour prives messages envoies de le venue l'empereur a Saint Cassan contet jukes a jour de l'an renuef par Piere de la Porte pour savoir l'estaut des anemis a Florence, a Seine, a Prate, a Saint Gyminiane, a Colle, a Casteal Florentin et ailleurs LVI lb. III sol. Pisains, valent XIX flor. VI gr.	19 fl. 5 1/2 gr.	
Nov. 1.	Item pour les frais Gile do jour de Toussains jukes a le nuit l'an renuef,		35
Dec. 31.	l'un et l'autre jour contet, par LXI jours, le jour X flor., montent VI ^c X flor.	610 fl.	
	Item pour prest de necessite fais entre le Toussains et l'an renuef par monseigneur Goudeman a Pise et encore par lui et par Gile tresorier a Saint Cassan II ^m DCCCLIX flor.	2859 fl.	
	Item paiet de despens d'ostel de jour le Toussains jukes a le nuit l'an renuef, l'un ^f jour et l'autre contet, c'est par LXI jours, qui montent a I ^m CCCCIII ^{xx} XVIII flor. IIIH gr., si qu'il pert par les journees I ^m LXXI flor. V gr.	1071 fl. 5 gr.	40
	Item pour i palefroite le tresorier perdu a Tybre L flor.	50 fl.	
	Item pour i autre palefroite perdu a Saint Cassan pour Jehan Descleis clere XXV flor.	25 fl.	45
	Item pour i cheval d'armes Jehan az Clenkes par le lettre mons(egnour) Guilleman L flor.	50 fl.	

	Item pour 1 ^{er} mulet qui li fuit tues en forage a Saint Cassan	XXX flor.	30 fl.
	Item pour deuz roncins le tresorier perdus en forage a Saint Salve devant Florence	XXXV flor.	35 fl.
	Somme	IX ^M CCXXVII flor. XI gr.	9227 fl. 10 1/2 gr.
5	Somme toute do rendage	XVIII ^M CXXXVIII flor. III gr.	18138 fl. 4 1/2 gr.
	Et li somme de la rechoiee monte	XIII ^M V ^C XL flor. I gr.	14540 fl. 1 gr.
	Ensi doit om a Gile tresorier	III ^M V ^C III ^{XX} XVIII flor. III gr.	3598 fl. 3 1/2 gr.
	Contet devant le cancelier et le conte de Savoie a Saint Cassan. Et les parties de se recepte sont a dos de cest escrit ¹ .		

1157. 1158. APOCHAE RATIONUM THESAURARIAE ANNI 1313.

1157. APOCHA INDE A M. IAN. USQUE FEBR.

1313. Ian.—Febr.

*Servatur l. c. nr. 741 (= II). Duabus membranis constat. Est longa 56,9 cm.,
15 larga 18,5 cm. In verso leguntur: Tresorier de Genvier [et de] Fevrier.
Numeros arabicos adiecimus nos.*

Edidit Bonaini l. c. I, 343 nr. 187.

(P. deest.)

C Contes Gile tresorier de deuz mois, c'est assavoir de Genvier et de Fevrier
l'an mccc et xii. 1313. Ian.
Febr.

20 C Il at rechut de mons. Thumas de Septfontaines a Montimperial a
trois fois en deniers de Sezile CCCC flor. 400 fl.

Item de monseigneur Simon Philippe a Montimperial a l'issue de
Fevrier VII^M[CCC flor.]^a. 7200 fl.

C Somme de la recepte VII^MVII^C flor. 7700 fl.

25 C Rendut premiers a maistre Nielaus phisecijen a Saint Cassan iii. jour
de Genvier pour claret fait et a faire VI flor. 6 fl. Jan. 4.

Item ce jour et ce lieu a Bonifache notaire retournans de vers Rustic
a tout lettres l'empereur pour lui faire conduire II flor. 2 fl.

Item a Gile viel portier l'empereur a Montimperial retournant en son
30 pais xvii. jour de Genvier III flor. 4 fl. Jan. 17.

Item a Hughelin messagier l'empereur renvoiet la, ou il fut envoies
de Saint Cassan², c'est assavoir a Rome et a ceauz de la Columpne, de Sabel,
au conte d'Anguill(ara), a Viterbe, a Toscanelle et ailleurs, do quel wage il
fut premiers destournes des anemis, xix. jour de Genvier partant de Mont-
35 imperial III flor. 4 fl. Jan. 19.

Item le xx. jour de Genvier ce lieu a deuz freires Saint Augustin de
Cortonne envoies a le citet de Massan par l'evesque Nicole III flor. 4 fl. Jan. 20.

1156. g) sequitur delet. autre G.

1157. a) uncis inclusa corrosa sunt H.

40 1) Cf. supra pag. 1191 lin. 38 sqq. 2) Cf. supra pag. 1193 lin. 42 sqq.

Jan. 30.	Item a garçon qui warde l'ours a Montimperial xxx. jour de Genvier pour chaucement et pour 1 gros loket pour loketer l'ours I flor.	1 fl.	
	Item a Longet garchon de l'aigle ce jour et ce lieu pour pasture a l'aigle pluseurs Venredis et autres jours, qu'on ne mangoit char, se ^b non n'avoit point a court, et pour chaucement I flor.	1 fl.	5
Febr. 11.	Item a frere Bernardin de l'ordene des Preceurs envoiet a Viterbe et ailleurs xl. jour de Fevrier par le conte de Savoie X flor.	10 fl.	
	Item pour messages envoies par Piere de le Porte pour savoir l'estaut des anemis a Florence, a Seine et ailleurs par le mois de Genvier et de Fevrier XXIII flor. I gr. et demi ^c	23 fl. 1 1/2 gr.	10
	Item a Robin de la Roche pour 1 ronchin, qui li morut a Saint Cassan a departir XVII flor.	17 fl.	
	Item pour parchemin a Montemperial achatet par Jehan de Liege I flor.	1 fl.	
	Item pour prest de necessitet fait a gens d'armes et a autres dedens les dis deuz mois ou rabat de wages CXLIX flor.	149 fl.	15
Jan. 1.	Item pour prest sour les despens d'ostel do premier jour de Genvier jukes a Semedi x. jour de Fevrier, l'un jour et l'autre contet, c'est par xli jours, qui montent, si qu'il pert par les journees, a MDCCXV flor. IX gr., paiet VIII ^c XXII flor. IX gr.	822 fl. 9 gr.	
Febr. 10.	Item a Jehan az Clenkes, a Jehan de Liege et a Jehan Descleis clers de le tresorerie, qui onkes n'eurent drois, ne bienfait, ne robe, ne autre cose, ne pour eaus ne pour leur garçons, de l'an passet jukes a l'entree de Genvier, cascun LX flor. CIII ^{xx} flor.	180 fl.	20
	Item pour les frais do tresorier par les dis deuz mois de Genvier et de Fevrier, c'est par lxx jours, le jour X flor. V ^c III ^{xx} X flor.	590 fl.	25
	Item a Rustic de conte donet par mons(egnour) Simon Philippe a Montimperial C flor.	100 fl.	
	Item ce lieu le secon jour de Mart a Mornar, qu'il donat a Barbarin a deuz hommes d'armes, outre le nombre de xl, pour les ques il avoit reçut CC flor., contet pour chascun V flor., par le dit mons(egnour) Simon X flor.	10 fl.	30
	Item a Jehan d'Alost ce jour et ce lieu pour ovrages, qu'il avoit fait faire en l'ostel II flor.	2 fl.	
Mart. 2.	Item ce jour et ce lieu a deuz Preceurs alans outre mer par mons(egnour) Gillebert XX flor.	20 fl.	35
	Item que Giles at mis en se recepte do conte devant cestui plus qu'il n'ait rechut de mons(egnour) Scote, que mess(ers) Scotas doit a l'empereur, si qu'il pert par se conte ¹ XVII flor. IX gr. ^d	17 fl. 9 gr.	
	Item ^e pour prest sour wages dedens hostel et dehors a Montemperial a l'issue de Fevrier VI ^m CCCCVI flor.	6406 fl.	40
	Item pour perde de monoie, c'est assavoir CCHII ^{xx} XII Jan., a cascun II sol. Pisains, a florin de Florence, paies alleurs qu'en wages des deniers que Gile a mis deseur en recepte de mons(egnour) Simon Philippe X flor. I gr.	10 fl. 1 gr.	
	Item a le lavendire, qui li sont ^f rabatut de se dette, qu'on li devoit de Rome, par mons(egnour) Simon Philippe et mons(egnour) Gillebert de Sautain ce lieu XX flor.	20 fl.	45

1157. ^b) sequitur delet. ne H. ^c) et demi atramento pallidiori post add. H. ^d) in fine membranae sequitur erasum spatium unius lineae H. ^e) incipit membrana altera H. ^f) sonr H.

1) Cf. supra pag. 1192 lin. 9 sq. 2) pag. 1195 lin. 21 sq.

	Item ce lieu a i message privet vi. jour de Mart par mons(egnour)		Mart. c.
	Simon Philippe I flor.	1 fl.	
	Item adonc ce lieu a mons(egnour) Sandrar Doizi par mons(egnour)		
	Simon Philippe pour sellerie, cengles et sourcecngles VI flor.	6 fl.	
5	Item ce jour et ce lieu a dit ^s mons. Alix(ander) Doizi pour trois sumiers par le dit mons(egnour) Simon Philippe LXIII flor.	64 fl.	
	Item a Jehan as Clenkes pour l'evesque de Liege ce jour et ce lieu pour le frere le dit Jehan XXVI flor.	26 fl.	
10	Item a Houssereal pour i ronchin achatet a Jehan de Liege a Saint Cassan XXXIII flor.	34 fl.	
	C Somme do rendage VIII ^M V ^C XXXI flor. VIII gr. et demi.	8531 fl. 8 1/2 gr.	
	Et li recepte monte, si qu'il pert deseur VII ^M VII ^C flor.	7700 fl.	
	Ensi doit on a Gile de ce conte VIII ^C XXXI flor. VIII gr. et demi ^b .	831 fl. 8 1/2 gr.	

15 1158. APOCHA DEBITI M. MARTII.

1313. Mart.

Servatur l. c. nr. 715 (= J). Est longa 36,9 cm., larga circiter 17,8 cm. Numeros arabicos adiecinus nos.

Edidit Bonaini l. c. I, 345 nr. 188.

(P. deest.)

20 Contes Gile tresorier.

	C On li doit de se derain cont fait a Montimperial delivret a cancelier, si qu'il pert par les parties DCCC[XI flor. VIII gr. et demi] ^{a.1}	831 fl. 8 1/2 gr.	
	Item li doit on pour son hostel de tout le mois de Mart, c'est par XXXI jours, le jour X flor. CCCX [flor.] ^a	310 fl.	1313. Mart.
25	C Somme que on doit Gile MCXLI flor. VIII gr. et demi.	1141 fl. 8 1/2 gr.	
	C De ce est delivres et acquites Giles de par l'empereur envers mons(egnour) Gossuin son capelain, qui li sont mis sour se conte de LVI flor. et demi ^b	56 1/2 fl.	
30	Item vers Gossekin le botellier par mons(egnour) Simon Philippe, dont mess(er) Simons at hanas de le botellerie, que li dis Gossekin avoit en wages XIII flor. [III gr.] ^c	14 fl. 4 gr.	
	Item envers maistre Vrient et maistre Nieze keus l'empereur pour Henri de Rodenburch de LIII flor. [et demi] ^c	54 1/2 fl.	
	Item envers maistre Ernoul le veneur de XL flor.	40 fl.	
35	Item ^d envers monseigneur Watier de Lierne de XXV flor. ^d	25 fl.	
	C Somme CIII ^{XX} X ^e flor. III ^f gr.	190 fl. 4 gr.	
	Ensi doit on a Gile de ce conte contet jukes a l'entree d'Avril l'an MCCC et XII a Pise DCCCCLI ^g flor. III ^b [gr. et demi] ^c .	951 fl. 4 1/2 gr.	Apr. 1.

1157. ^g) *supra lineam add. H.* ^h) *sequitur rasura unius lineae H.*

40 1158. ^a) *uncis inclusa corrosa sunt J.* ^b) *corrosum; tamen nihil deesse videtur J.* ^c) *corrosum; sic videtur addendum esse J.* ^d) *Item — flor. in loco raso quatuor linearum spatium adaequant scripta J.* ^e) *CIII^{XX}X in loco raso J.* ^f) *III in loco raso J.* ^g) *CLI in loco raso J.* ^h) *III in loco raso J.*

1) *Supra nr. 1157.*

APPENDIX IV.

ACTA PONTIFICUM.

1159. CONSTITUTIO PACIARI IN TUSCIA.

1301. Sept. 5.

Denuo contulimus Registri Bonifacii VIII. tom. 4, iam in serie Registrorum tabularii Vaticani tom. 50 fol. 124 ep. cur. 70. Edidit Theiner 'Codex diplomaticus domini temporalis s. sedis' I, 377 nr. 554. Cf. etiam supra pag. 89 not. 2. — Potthast 25069. (P. deest.)

Bonifacius episcopus etc. dilecto filio nobili viro Carolo nato clare memorie Phylippi regis Francorum, comiti Andegavensi salutem etc.

(1) Pater futuri seculi, princeps pacis, in se reconcilians ima summis et pastores a Iudea et magos ab Oriente producens et pacem faciens hiis qui prope [sunt] et etiam hiis qui longe¹, in suo ortu hanc futuram bone voluntatis hominibus² per multitudinem militie celestis exercitus nuntiavit, hanc, dum adhuc esset in mundo, per discipulos predicandam iniunxit et ascensurus in celum apostolis velut in testamento reliquit. Cuius pacis testamentum qui noluerit observare, non poterit ad hereditatem domini pervenire nec pax potest esse vera, ubi disiuncta sunt corda, in quibus non est amoris vinculum nec consortium caritatis. Nos igitur huius principis pacis, veri Salomonis regis pacifici, licet immeriti, vices tenentes in terris habemus inter discordes procurare concordiam, pacem inter omnes inquirere atque sequi, presertim inter domesticos fidei et nobis et terris Romane ecclesie subiectis immediate vicinos. Cum itaque nobilis provincia Tuscie multis sit confossa doloribus, guerrarum concitata dispendiis, civilibus bellis licentie laxatis habenis ac deformata ruinis, convenit nos ad animarum, corporum et rerum vitanda pericula in ipsa proseguere vices pacificas et ad unitatem reducere discordantes, ne se mutuo lacerent, impetant ac iniuriose molestant, ut tam nobilis tantaque provincia in tabernaculis fidei³ sedeat et in pacis pulcritudine requiescat. Sic enim in ea purgabitur heretica pravitas, cohibebitur predonum audacia, honorabitur dicta ecclesia et fidelium pia devotio nutritur. (2) Sane ad nos relatio fidedigna perduxit, quod nonnulli de dicta provincia cum malitie sue consciis atque consortibus, habentes de ipsius turbatione pruritus malignitatis sue, in favorem nostrorum et apostolice sedis

1) Cf. Dan. 9, 7. 2) Luc. 2, 14. 3) Is. 32, 18.

rebellium suos illicitos conatus extendunt, ut non cuiquam sua servetur iustitia, non cuiquam status suus debitis meritis conservetur. Proinde cum fratribus nostris habita deliberatione matura, attendentes quod ad presens Romanum vacat imperium, cuius ad nos presertim hoc tempore pacifica conservatio dinoscitur pertinere, te, qui de preclara
 5 regali domo Francie originem traxisse dinoceris et de cuius strenuitate, armorum experientia et bonitate confidimus, conservatorem pacis in ea parte ipsius Tuscie, que predicto imperio subiacet nunc vacanti, de ipsorum fratrum consilio auctoritate presentium deputamus, ut in ea cessent violentie, cessent guerre, cessent aggressiones itinerum, spoliationes ecclesiarum et pauperum, et quilibet suo iure contentus ius sibi dicere non
 10 presumat, sed si quam sibi fieri putat iniuriam, eam sub competenti iudice prosequatur. (3) Statuentes ut per te aut alium vel alios, quem vel quos ad hec duxeris deputandos, turbatores pacis ac personas dicte provincie cuiusvis secularis eminentie sive status, de quibus expedire videris, ad iurandam et fideliter observandam pacem in dicta provincia et ad penitus abiurandos inimicos, rebelles et hostes nostros et
 15 ecclesie memorate in ipsa compescere ac pro contemptus et rebellionis qualitate punire libere possis aliaque facere, que ad honorem Dei et sedis eiusdem ac huiusmodi consolidationem negotii necnon utilitatem fidelium et devotorum memorate sedis et ut elisis hostium viribus et eorum machinationibus fraudulentis status Tuscorum fidelium undique roboretur, videris expedire, invocare quoque ad hoc si opus fuerit auxilium
 20 brachii secularis quorumcumque nobilium, comitatum et universitatum ac secularium personarum provincie memorate ac temporali districtione coercere contradictores quoslibet et rebelles. Neminem autem ex hiis a suis iudicibus ordinariis propter hoc eximi volumus, quominus ab eis puniri valeant, si forsitan crimen aliud cum pacis fractione concurrerit, quod eisdem iudicibus puniendum mediante iustitia videatur. (4) Dictum
 25 autem paciarii seu pacis servatoris officium et omnia supradicta cum omnibus, que ad huius solidationem negotii pertinebunt, que tibi committimus per te vel per alium aut alios, quos ad hoc deputaveris, exercenda, ea tibi lege concedimus, quod si forsan imperatorem vel regem Romanorum a sede apostolica approbatum regnare contigerit aut per sedem eandem predictum tibi officium interdicti, tu extunc eodem officio non
 30 utaris amplius ultra mensem. Nos enim processus et sententias sive penas, quos temporaliter per te vel per huiusmodi a te deputandos ad exequenda premissa vel eorum aliqua rite fieri vel proferri atque statui contigerit in rebelles, ratos habebimus et faciemus actore Domino usque ad satisfactionem condignam appellatione remota inviolabiliter observari. Non obstantibus aliquibus privilegiis vel indulgentiis aut litteris
 35 apostolicis quibuscumque personis, comitatibus et universitatibus vel locis secularibus ab eadem sede concessis, per que tue in hac parte iurisdictionis executio possit quomodolibet impediri et de quibus fieri debeat in nostris litteris de verbo ad verbum mentio specialis.

Dat. Anagnie, III. Nonas Aprilis^a, pontificatus nostri anno septimo.

40 In eundem modum universis marchionibus, comitibus aliisque magnatibus et nobilibus necnon potestatibus, capitaneis ceterisque rectoribus et consiliariis ac universitatibus civitatum, castrorum et aliorum locorum ac omnibus aliis personis secularibus per partes Tuscie Romano subiectas imperio constitutis, ut eidem paciario obediant etc.

1160—1162. LITTERAE SUPER TELONEIS RHENI.

1304. Mart. 11. — 1307. Oct. 23.

1160. LITTERAE BENEDICTI XI. 1304. Mart. 11.

Denuo contulimus Registri tom. unicum, iam in serie Registorum tabularii Vaticani tom. 51 fol. 134 ep. 577. Editae sunt 'Le Registre de Benoît XI' nr. 696. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Pöbste 313. Potthast 25391. (P. deest.)

Carissimo in Christo filio A(lberto) regi Romanorum illustri.

(1) Gratie tibi divine premium et preconium humane laudis acquiritur, si tu tanquam princeps catholicus gerens ad Deum et sedem apostolicam reverentiam filialem, ecclesias et ecclesiarum prelatos, pontificali presertim preditos dignitate benigno favore confoveas, ab ipsorum iniuriis et gravaminibus abstinendo, illos in suis iuribus manuteneas et conserves ac oportunis presidiis prosequaris. (2) Dudum siquidem ad nostrum pervenit auditum, quod tu venerabilem fratrem nostrum G(erardum) archiepiscopum et ecclesiam Maguntin. diversis pressuris et contumeliis oppressisti, idemque archiepiscopus ob timorem tuum quasdam dampnosas pactiones et ordinationes¹ tecum inire in enorme suum et ecclesie predictae preiudicium est coactus. Quarum pretextu tu nonnulla castra, munitiones, redditus, privilegia, iura et iurisdictiones et alia plurima bona ad ecclesiam ipsam spectantia abstulisti, occupasti et occupata detines pro tue voluntatis libito minus iuste. (3) Et licet felicis recordationis Bo(nifatius) papa VIII. predecessor noster suis litteris munificentiam tuam rogaverit et fuerit exhortatus, ut bona stabilia dicte ecclesie destructa vel non destructa, detenta per te vel alios tibi subditos, liberaliter sibi absque obstaculo dilationis et difficultatis restitueres et faceres restitui cum effectu ac super dampnis et iniuriis sibi illatis componeres benigne, mansuete et curialiter cum eodem², tu tamen exhortationes et preces dicti predecessoris obaudiens premissa facere non curasti. Ex quo tanto nobis maioris admirationis causa suboritur, quanto in te tanquam catholico principe et filio predilecto speramus maioris devotionis promptitudinem invenire. (4) Quocirca celsitudinem regiam rogamus, monemus et hortamur attente, quatinus debita meditatione recogitans, quantum honori tuo detrahitur et saluti, si tu, qui teneris alios in suo iure defendere, iura ecclesiarum usurpes et bona occupes earundem, per te ipsum provide corrigas et emendes, quicquid erga dictos archiepiscopum et ecclesiam minus provide per te extitit attemptatum, restituendo ipsis et faciendo restitui, pactionibus et ordinationibus antedictis nequaquam obstantibus, bona et iura ipsorum, que per te et subditos tuos ablata, occupata fuerunt vel detenta ac de dampnis et iniuriis eis illatis adeo congruam satisfactionem exhibeas, quod idem archiepiscopus super hiis nostra precamina sibi sentiat profuisse, tuque nos et sedem eandem, qui tibi favorabiliter in cunctis oportunitatibus assistere cupimus, invenias ad ea que tibi sint placita favorabiles et benignos.

Dat. Laterani, V. Id. Martii, anno primo.

1) Cf. supra nr. 141. 2) Supra nr. 177.

1161. LITTERAE CLEMENTIS V. ARCHIEPISCOPO COLONIENSI MISSAE.

1306. Dec. 25.

Descriptimus autographon tabularii regii Dusseldorpiensis 'Köln Domstift 763'. Pendet bulla plumbea valde corrosa filis sericis flavi rubeique coloris. In margine dextro plicae nomen scriptoris legitur: O. Ser., in margine sinistro subtus plicam: $\frac{V}{X}$ et 9. In dorso procurator nomen inscripsit: Henricus de Aquila, itemque legitur R. DLXIII. In verso item manu coeva scripta sunt: lra indulgentie et redonationis iurium prius per dum Wicboldum archiep̄m Col. ad hoc per regem Romanorum inductum et coactum resignatorum. Edidit Lacomblet 'Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins' III, 37 nr. 50.

V. etiam Registri Clementis V. editionem supra ad nr. 298 citatam sub nr. 2090.

(P. deest.)

Clemens episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . archiepiscopo Coloniensi salutem et apostolicam benedictionem.

(1) Fraternitatis tue sincera devotio promeretur, ut in hiis, que pro ecclesie tue indemnitatem digne deprecis a nobis, petitionibus tuis favorabiliter annuamus. Oblata siquidem nobis ex parte tua petitio continebat, quod licet collectio et exactio pedagiorum in Bonna et Andernaco Colonien. et Treveren. dioc. de rebus, que per flumen Reni transveuntur, ad archiepiscopum Coloniensem, qui est pro tempore, ratione ecclesie Coloniensis ex concessionibus tam carissimi in Christo filii nostri Alberti regis Romanorum illustris quam aliorum plurium regum Romanorum predecessorum dicti Alberti facta ipsi ecclesie Coloniensi pertinere noseatur, quia tamen dudum bone memorie Wicboldus archiepiscopus Coloniensis predecessor tuus ius huiusmodi pedagiorum sibi et eidem ecclesie competens coactus ab eodem Alberto rege per vim et metum, qui potuerunt in constantem cadere, resignavit¹, ex parte tua nobis extitit supplicatum, ut providere super hoc indemnitati dicte ecclesie paterna sollicitudine curaremus. (2) Nos igitur attendentes, quod officii nostri debitum instanter exposcit, ut ecclesiarum iura, quarum cura nobis imminet generalis, quantum nobis ex alto permittitur, tueamur, tuis supplicationibus inclinati fraternitati tue, ut possessionem vel quasi huiusmodi iuris tibi et eidem ecclesie ut premittitur competentis recipere ac retinere dictaque pedagia sicut prius in eisdem locis tuo et ecclesie predictae nomine colligi et exigi facere auctoritate propria non obstante resignatione huiusmodi libere valeas, auctoritate apostolica indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Dat. apud Vignandradum, VIII. Kal. Ianuar., pontificatus nostri anno secundo.

1162. LITTERAE EIUSDEM ARCHIEPISCOPO MOGUNTINO DIRECTAE.

1307. Oct. 23.

Autographon, quod notat Sauer 'Codex diplomaticus Nassovicus' I, 3 pag. 65 nr. 1398, nobis quamvis saepius quaerentibus, nec Monaci nec Herbipoli in tabulariis regis reperiri poterat. Itaque repetimus editionem, quam ex autographo ut videtur paravit G. Gudenus 'Codex diplomaticus Moguntinus' III, 40 nr. 32, collato R. Regesto Clementis V. sub nr. 2061. Cf. etiam ea quae animadvertit Kaltenbrunner 'Actenstücke' pag. 618 nr. 724.

(P. deest.)

1) Cf. supra nr. 156, 157 cap. 1 et pag. 125 not. 2.

Clemens episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Petro archiepiscopo Maguntino salutem et apostolicam benedictionem^a.

Personam tuam et commissam tibi ecclesiam paterne dilectionis brachiis amplectentes ad ea libenter intendimus, per que tuis et ipsius ecclesie possit utiliter indemnitatibus provideri. Cum itaque, sicut tua nobis fraternitas intimavit, clare memorie Adolfus rex Romanorum^b primo¹ et postmodum carissimus in Christo filius noster Albertus successor ipsius rex Romanorum illustris² theloneum^c de Laynsteyn^d in alveo Reni Treverensis dyocesis ex causis rationalibus ecclesie predictae regali liberalitate donaverint atque contulerint realiter et in perpetuum intuitu pietatis, suorum principum, ad quos electio regis Romanorum pertinet, ad id accedente consensu, quamvis idem rex Albertus postmodum theloneum predictum a bone memorie Gerardo^e archiepiscopo Maguntino predecessore tuo propter quandam controversiam, quam habuit cum eodem, absque causa rationabili duxerit subtrahendum³, nos tuis supplicationibus inclinati donationem et collationem huiusmodi ratas et gratas habentes eas auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Restituentes te ad perceptionem ipsius iuriumque suorum integraliter nomine ecclesie supradicte. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis et restitutionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum^f.

Dat.^g Pictavis. X. Kal. Novembris, pontificatus nostri^h anno secundo.

29

1163. PROCESSUS ITERATUS CONTRA REGNUM SICILIAE INVADENTES.

1313. Sept. 6.

Cf. supra nr. 1003.

Repetimus editionem Regesti Clementis V. sub nr. 10051. Quae in capitibus 1. 3. 5. petita sunt ex priori processu supra nr. 1003, ea typis minoribus excudenda curavimus. Textum abbreviatum praebet Raynaldus ad a. 1313. § 23. (P. deest.)

Ad perpetuam rei memoriam.

(1) Nuper ad nostram audientiam plurium non contemptibili rumore perlato, quod nonnulli multarum in diversis locis et partibus* parabant stolium galearum et alios faciebant bellicos apparatus quodque ipsorum ex certis coniecturis tenebat exorta suspicio, quod ad regnum Sicilie seu terram citra Farum, que de regno ipso fore dinoscitur, queve sunt Romane ecclesie patrimonium speciale ac que carissimus in Christo filius noster Robertus Sicilie rex illustris, noster et ecclesie predictae vassallus, a nobis et Romana ecclesia tenet in feudum, hostilem invadendum vel offendendum stolium et apparatus huiusmodi parabantur*, nos ecclesie prefate*, nobis ac regno et terre predictis* et adversus talium molimina providere volentes ac periculis animarum, corporum detrimentis, bonorum dispendiis et gravissimis scandalis et irreparabilibus incomodis Terre Sancte, que possent ex hiis, si procedi quod absit ad illa contingeret,

1162. a) loco Clemens — benedictionem R: Eidem. b) Romanorum rex G. c) theloneum semper R. d) Lanstein G. e) Gerardo R. f) formula poenae in R modo solito abbreviata est. g) Datum G. h) pont. nostri desunt R.

1) Supra tom. III. nr. 481 cap. 9.

2) Supra nr. 12. 13.

3) Supra nr. 141 cap. 2.

merito formidari, salubriter obviare, presertim cum essemus parati omnibus de ipso Sicilie rege conquerentibus iustitiam exhibere, universis et singulis clericis et laicis, cuiuscunque conditionis, status, ordinis, dignitatis vel preminentie forent, etiamsi pontificali vel imperiali sive regali aut quacunque alia dignitate* fulgerent, ac universitatibus, comunitatibus et civitatibus quibuscunque auctoritate apostolica districtius inhibuimus et expresse precepimus, ne dictum regnum vel terram aut partem vel aliqua loca eorum vel alterius eorundem per terram vel mare quocunque colore quesito invadere vel offendere aut propter hoc recipere vel exhibere stipendia sive galeas sive alia vasa maritima dare, locare, comodare aut titulo quocunque concedere seu remigare in eis vel eadem galeas seu vasa conducere^a quovis modo presumerent sive prestare super hiis presumptoribus ipsis auxilium, consilium vel favorem directe vel indirecte, publice vel occulte*, in omnes et singulos, qui contra inhibitionem et mandatum huiusmodi venire presumerent, etiamsi ut predictur pontificali aut imperiali seu regali aut quavis alia dignitate fulgerent, de fratrum nostrorum consilio excommunicationis, quam eo ipso eos volumus incurrere, sententiam promulgantes eorumque terras et loca et* quaslibet alias comunitates ac universitates et civitates contra premissa vel premissorum aliquod attemptantes supponentes ecclesiastico interdicto.

(2) Noviter autem ad nostri apostolatus auditum publica fama non absque grandi admirationis causa perducto, quod nonnulli pacis utique emuli, invidi veritatis et odii incentores suum querentes in magnatum forsanturbationibus sabbatismum¹ suaque in alienis dispendiis comoda prosequentes, dampnabili presumunt presumptione astruere perversaque persuasionem non metuunt suadere, quod nostri processus predicti ad invadentes seu offendentes personam, ut eorum utamur verbis, Roberti nati clare memorie Caroli secundi intra dictum regnum, dummodo tales offensores seu invasores dictum regnum alias non intendunt offendere vel invadere, minime se extendunt, nos quamquam vis verborum processuum predictorum et verba nostraque intentio temerariam ipsorum calumpniosamque interpretationem clare refutet et refellat aperte nec profecto apud sane intelligentes vertatur, sicut nec verti debet, in dubium, quin sententie in dictis per nos processibus promulgate etiam ad predictos invasores seu offensores dicti Roberti regis Sicilie intra regnum et terram predicta, quinimmo et ad quorumcunque regnicolarum et aliorum intra dictum regnum existentium invasores seu offensores huiusmodi procul dubio se extendant, talium tamen perversa non indigne dogmata dissipantes excusationesque varias et frivolas, quas nonnulli forsant ex prefata interpretatione ad excusandas excusationes in peccatis assumerent evellere cupientes ad cautelam et ex superhabundanti universis et singulis personis ecclesiasticis et secularibus, cuiuscunque status, conditionis, ordinis aut dignitatis vel preminentie fuerint, etiamsi pontificali aut imperiali sive regali aut quavis alia quocunque nomine seu titulo censeatur prefulgeant dignitate, universitatibus quoque comunitatibus et civitatibus quibuscunque auctoritate apostolica districtius inhibemus et expresse precipimus, ne regnum aut terram prefata seu aliquam eorum partem aut loca intrare causa invadendi Robertum Sicilie regem predictum seu ipsum aut quemvis alium offendendi intra regnum ipsum seu terram in persona vel rebus seu quovis alio pallio vel colore quesito hostiliter seu manu armata per terram aut mare absque ipsius regis speciali licentia regnum et terram predicta intrare presumant aut prebere prefatis intrantibus personale vel reale aut quodlibet aliud in premissis auxilium, consilium vel favorem directe vel indirecte, publice vel occulte.

(3) Nos enim in omnes et singulos nullo prorsus excepto, cuiuscunque status, conditionis, ordinis seu dignitatis existant, etiamsi pontificali aut imperiali sive regali aut quavis alia, quocunque nomine seu titulo censeatur, prefulgeant dignitate, qui regnum aut terram predicta, ut premittitur, intrare causa invadendi dictum Robertum Sicilie regem seu ipsum aut quemvis alium offendendi in persona vel rebus intra regnum

1163. a) concedere R.

predictum vel alias intrare regnum aut terram predicta, hostiliter tamen seu armata manu, per terram aut mare absque ipsius regis licentia presumpserint quovis quesito pallio vel colore, licet regnum aut terram prefata se nolle alias offendere seu invadere asserant et etiam protestentur vel iam fuerint protestati, in prebentes quoque predictis personale vel reale seu quodlibet aliud in premissis auxilium, consilium vel favorem directe vel indirecte, publice vel occulte, excommunicationis, quam eo ipso eum et eos incurrere volumus et in terras eorum et loca necnon et in quaslibet comunidades et universitates et civitates contra premissa vel premissorum aliquod facientes interdicti sententias promulgamus, cum hoc equidem sine contemptu, evidenti iniuria et preiudicio nostris et apostolice sedis, cuius peculiare patrimonium regnum predictum et terra ac rex ipse noster et ecclesie predictae specialis vassallus ratione regni et terre predictorum fore noscuntur, nequeant attemptari, presertim cum parati simus de rege ipso et in ipsius defectu de predictorum regni et terrae incolis et quibusvis aliis intra regnum consistentibus memoratum cuilibet conquerenti facere quod iustitia suadebit, contra eos nichilominus ad privationem omnium dignitatum, personatum, administrationum et officiorum ac aliorum beneficiorum ecclesiasticorum obtentorum, etiamsi pontificali seu quavis et quantacunque alia dignitate premineant, quocunque nomine censeatur, ac inhabilitationem eorum ad quecunque dignitates, personatus, administrationes et officia ac alia beneficia ecclesiastica obtinenda, privationem quoque privilegiorum, indulgentiarum et gratiarum eis a sede apostolica concessorum necnon et feudorum, bonorum, *officiorum et iurium quorumcunque, que a Romana et quibusvis aliis tenent ecclesiis, et alias spiritualiter et temporaliter gravius processuri, prout eorum inobedientia exegerit, qualitas facti suaserit et nobis videbitur expedire. Non obstantibus si eorum aliquibus statui, conditioni, dignitati, ordini seu personis a predicta sede indultum existat, quod generalibus sententiis non ligentur quodque interdicti, suspendi vel excommunicari non possint etiam per litteras apostolicas, nisi plena et expressa ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi aut eorum propriis nominibus, statu, conditione, dignitate, seu ordine in ipsis sententiis mentio habeatur, et quibuslibet aliis privilegiis seu indulgentiis dicte sedis generalibus vel specialibus, quorumcunque tenorem existant, statui, conditioni, dignitati, ordini aut persone concessis seu statutis et conditionibus, per que presentibus non expressa vel totaliter non inserta premissarum nostrarum sententiarum effectus posset differri aliquantulum aut quomodolibet impediri, que in premissis omnibus volumus alicui seu aliquibus suffragari, set omnia quoad illa decernimus non tenere.

(4) Ut autem calumpniosi interpretes et perversi deinceps a similibus interpretationibus saltem pene formidine arceantur, universis et singulis nullo prorsus excepto, cuiuscunque conditionis, ordinis, dignitatis, preminentie aut status extiterint, et aliis omnibus superius expressatis, quas hic pro repetitis haberi volumus, specialiter et expresse, districte precipimus et prohibemus expresse, ne huiusmodi seu priores nostros processus et sententias, quos in suo robore volumus permanere, interpretari aut exponere seu intellectum et sensum ipsorum et verborum in ipsis contentorum interpretando vel exponendo malitiose ad aliud, quam littera ipsa sonat, distorquere aut in aliquo depravare presumant. Nos enim in universos et singulos contra prohibitionem huiusmodi facere presumentes excommunicationis sententiam promulgamus, non obstantibus privilegiis vel indulgentiis quibuscunque dignitatibus, personis, ordinibus aut locis generaliter vel singulariter sub quacunque forma vel expressione verborum concessis cum aliis non obstantibus superius expressatis, que hic pro repetitis specialiter haberi volumus et expresse, absolutionem autem sententiarum tam in hiis quam in dictis prioribus nostris processibus contentarum nobis et nostris successoribus, mortis articulo dumtaxat excepto, specialiter reservamus. In quo quidem casu, licet per iura comunia satis super hoc sit provisum, ut tamen omnis hesitatio et calumpnia excludatur, volumus, quod si quis

forsitan predictas iam incurrit sententias vel in futurum incurrit et ab eis in mortis articulo fuerit absolutus, si, postquam convaluerit, quam primum comode poterit, se nostro seu successorum nostrorum conspectui contempserit presentare, mandatum nostrum seu successorum nostrorum super predictis, pro quibus excommunicatus fuerat, humiliter
5 recepturus et satisfactorius, prout iustitia suadebit, in eisdem sententiis reincidat ipso facto, decernentes, quod ad eos si qui sint, qui predictas sententias iam propter invasionem, offensionem, ingressum regni, consilium, auxilium vel favorem predicta incurrisse noscuntur vel incurrere contigerit in futurum, generalis indulgentia, que plena, plenior ac plenissima nuncupatur, que interdum a summis pontificibus propter grandia
10 persone merita vel alias ratione seu occasione quacunque hactenus est concessa vel imposterum concedetur, aut illa etiam potestas, que interdum aliquibus, quod possint absolvere etiam a casibus seu sententiis per iura vel reservationes summorum pontificum ipsis summis pontificibus vel sedi reservatis apostolice, conceditur^a, ad sententias et casus huiusmodi, nisi de ipsis expressa habeatur mentio, minime se extendant.

(5) Ut autem huiusmodi processus noster ad comunem omnium notitiam deducatur, cartas seu membranas processum continentes eundem in prioratus de Grausello prope Malausanam, ubi moram ad presens trahimus, ac eiusdem loci de Malausana et de Montilio Vasionen. et Carpentoraten. diocesium necnon maiorum Carpentoraten. et Avinionen. ecclesiarum appendi vel affigi hostiis seu superliminaribus faciemus, que processum ipsum suo quasi sonoro
20 preconio et patulo indicio publicabunt, ita quod omnes et singuli, quos processus ipse contingit vel imposterum contingere poterit, nullam postea possint excusationem pretendere, quod ad eos talis processus non pervenerit vel quod ignorarint eundem, cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter fuerit omnibus publicatum.

Dat. in eodem prioratu, VIII. Idus Septembris, anno octavo.

25 1164. CONSTITUTIO VICARII GENERALIS IN TUSCIA.

1314. Mart. 14.

Proponimus collatis inter se 1) Regesto Clementis V. sub nr. 10321 et 2) innovatione a. 1317. Aug. 1 per Iohannem XXII. papam facta. cuius autographa bina inter se con-
30 *cordantia in tabulario Vaticano inter 'Instrumenta miscellanea' servantur infra proponenda. Innovationem edidit Theiner 'Codex diplomaticus domini temporalis s. sedis' I, 471 nr. 637. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Pabste 341. (P. deest.)*

Clemens episcopus servus servorum Dei^a carissimo in Christo filio Roberto regi Sicilie illustri, vicario^b imperii a nobis in Italie partibus subiectis imperio con-
35 stituto^b salutem etc.

(1) Ad apostolice dignitatis fastigium superna dispositione vocati, multe sollicitudinis vigilamus instantia et solertis cure diligentiam adhibemus, ut que ad apostolatus nostri^c regimen pertinent, sic provide sicque gubernentur attente, quod nos dampnabilis negligentie culpa non atterat nostrosque subditos improborum petulantia non affligat.
40 Hinc est quod nos, ad quos Romani^d vacantis imperii regimen pertinere dinoscitur, attendentes quam avide Italie partes, presertim que ad imperium ipsum pertinent,

1163. a) se R.

1164. a) Clemens — Dei desunt 1. b) loco vicario — constituto 2: partium Italie Romano subiectarum imperio vicario in temporalibus generali. c) nostri apostolatus 2. d) Romani deest 2.

rectorem exigant strenuitate, prudentia et potentia utique peditum, cuius providentia
tuta inter improbos innocentia perseveret, et in ipsis improbis nocendi facultas et audacia,
que contemptum consuevit parere, refrenetur, hiis precipue temporibus, et requirant,
neon et in consideratione deducto, quod nos, ad quos negotia undique velud ad mare
flumina confluunt, premissa per nos exequi non valemus, necessarium fore prospeximus, 5
ut alii prefati curam regiminis committere debeamus, ut ubi nos presentes esse non
possumus, nostra saltem per eum auctoritas presentetur. (2) Exacte igitur deliberationis
examine precedente ad te, fili carissime, quem nobis et ecclesie Romane devotum
novimus, cuiusque prudentiam, strenuitatem et potentiam experientia in magnis et arduis
probata negotiis luculentius manifestat, nostre considerationis oculos convertentes, te de 10
fratrum nostrorum consilio in partibus ipsis dicto tamen subiectis imperio, civitate
Ianuensi cum districtu, territorio et pertinentiis suis certis ex causis dumtaxat excepta,
vicarium in temporalibus usque ad sedis apostolice beneplacitum constituimus generalem,
plenam tibi potestatem et liberam tenore presentium concedentes, ut dictum vicariatus
officium per te vel alium seu alios, quem vel quos ad hoc idoneos reputaveris, dicto^e 15
durante beneplacito valeas exercere, ea^f videlicet apposita lege, quod postquam rex
Romanorum a nobis vel nostris successoribus approbatus regnare ceperit, tu extunc
ultra duos menses eodem officio non utaris. Etsi forte contrarium feceris, personam
tuam excommunicationis, terram vero interdicti sententiis, quas propter hoc exnunc
ferimus, decernimus subiacere. Nobis nichilominus reservantes expresse, quod civitates, 20
castra et loca alia in predictis partibus consistentia, de quibus nobis visum fuerit ex-
pedire, ab huiusmodi generali concessione, quandocumque et quocienscumque nobis visum
fuerit expedire^f, possimus eximere eaque ad nostrum vel alterius per nos vel alium
exercendum regimen revocare. Esto igitur, fili carissime, fortis et constans dictumque
vicariatus officium devote suscipiens, ipsum iuxta datam tibi a Deo prudentiam sic 25
prudenter, sic viriliter et potenter ad Dei gloriam, nostrum et ecclesie Romane honorem,
subiectorum utilitatem ac tui exaltationem nominis studeas exercere, quod proinde divine
retributionis premium assequi et nostram ac dicte sedis gratiam uberius valeas pro-
mereri. Exulet prorsus a prefato regimine quesumus odium, favor nil sibi indebite
vindicare presumat, sed statera recta lanceas appendat equo libramine, habensque Deum 30
solum pre oculis nunc oleum, nunc vinum iuxta temporum et locorum aliasque debitas
circumstantias fundere ratione previa non omittas, ut sic populus tuo commissus regi-
mini ipso durante in pacis pulcritudine sedeat et in requie habitet opulenta. (3) Per
hoc autem, quod dictum vicariatus officium suscipies et per te vel alium seu alios ipsum
geres, volumus auctoritate nichilominus apostolica decernentes, quod nequaquam ad- 35
versus conventiones et conditiones contentas in instrumento seu litteris confectis de
concessione regni Sicilie ac totius terre que est citra Farum, civitate Beneventana cum
territorio, districtu et pertinentiis suis excepta, per sedem apostolicam clare memorie
Carulo^f avo tuo eiusque in regno et terris predictis successoribus facta venisse in aliquo
censearis aut penas aliquas in eisdem conventionibus^g et conditionibus expressas vel 40
earum aliquam incurrisse nec iuramentum super^h eisdem conventionibus^g et conditionibus
plenarie adimplendis et inviolabiliter observandis a te prestitum aliquatenus violasse,
seuⁱ iuramentum ipsum aliquod impedimentum afferre, quominus predictum officium per
te vel alium seu alios dicto nostro durante beneplacito^k libere valeas exercere. Con-
ventionibus tamen ac^l conditionibus prefatis^m in nullo propter hoc volumus imposterumⁿ 45
derogari, sed eas in suo robore plenarie perdurare.

Dat. Montiliis Carpentoratensis diocesis, II. Idus Martii, anno nono.

1164. ^e) *deest* 1. ^f) *deest* 2. ^g) *convectionibus* 1. ^h) *supra* 1. ⁱ) *aut* 2. ^k) *loco*
dicto — beneplacito 2: ut predicatur. ^l) *ipsis* et 2. ^m) *deest* 2. ⁿ) *imposterum* volumus 2.

1165. 1166. CONSTITUTIONUM CLEMENTINARUM FORMAE PRIORES.

(inter 1313. Aug. 24. et 1314. Apr. 20.)

Cf. etiam ea quae de indole ac tempore disseruit Doenniges 'Acta Henrici VII.
5 II, pag. XLII sqq.

1165. CONSTITUTIO DE IUREIURANDO IMPERATORIS.

Formae prioris duos textus servatos habemus:

Textus A, qui ad formam post in Corpore iuris canonici receptam propius accedit,
superest 1) Taurini in tabulario regio inter Collectanea et acta Bernardi de Mercato
10 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604)
fol. 66 nescio a quonam scriba exaratus; fol. 67^r inscribit Bernardus: Due decretales:
edidit Doenniges l. c. II, 237 nr. 9a; 2) in bibliothecae Parisiensis cod. lat. 4113 (olim
Colbert. 753) fol. 5; quo codice varia acta ex archivo vel bibliotheca paparum Avinionensi
oriunda continentur¹.

15 Textus B solus superest in eodem codice Parisiensi fol. 3; nonnullis enuntiatis
abundat, quae sub asteriscis adnotavimus.

Formam iubente Iohanne XXII. papa ut videtur denuo redactam, quae in Corpore
iuris canonici recepta est, vide c. un. in Clem. de iureiur. (II, 9).

Böhmer, Reg. 1246—1313 Pabste 342.

(P. deest.)

20 (1) Romani principes orthodoxe fidei professores sacrosanctam Romanam ecclesiam,
cuius caput^a est Christus redemptor noster, ac Romanum pontificem eiusdem redemp-
toris vicarium* fervore fidei et clare devotionis promptitudine venerantes, sua sibi capita
submittere non reputaverunt indignum** ac eidem Romano pontifici, a quo approba-
tionem persone ad imperialis celsitudinis apicem assumende necnon unctionem, con-
25 secrationem et imperii coronam accipiunt, se astringere^b vinculo iuramenti, prout tam
mos observationis antiquae temporibus novissimis renovate^c quam forma iuramenti huius-
modi^d sacris inserta canonibus manifestant***.

(2) Dudum sane^e inter quondam^f Henricum^g imperatorem tunc Romanorum regem
et karissimum in Christo filium nostrum Robertum Sicilie^h regemⁱ gravi discordia susci-
30 tata, nos multis grandibusque periculis, quae exinde proventura verisimiliter timebantur,
intendentes celeri et oportuno remedio obviare^k, quibusdam ex fratribus nostris sancte

* cui ab ipso imperatore celesti terreni simul ac celestis imperii sunt iura commissa add. B.

** loco sua — indignum B: non reputarunt indignum, ut eternis imperiis in persona eiusdem
Christi vicarii humana imperia famulentur.

35 *** loco manifestant B: ac etiam observantia modernis temporibus novissime renovata demonstrant.
Licet autem an iuramentum huiusmodi fidelitatis existat a retro Romanis principibus non
fuerit hactenus hesitatum, quia tamen clare memorie Henricus Romanorum imperator, qui
diebus proximis fuit de hac luce subtractus, non virtutem et mentem, sed nudam pro-
prietatem verborum insectans sensumque confundens iuramenta per eum nobis prestita
40 restringendo curiose videbatur asserere, illa ad debitum fidelitatis huiusmodi non extendi,
novo morbo curiositatis huiusmodi luculente veritatis antidotum presentis declarationis
oraculo providimus opponendum. Cf. infra pag. 1209 lin. 12 sqq.

1165. ^a) capud A 1.

^b) constringerent B.

^c) temporibus — renovate hic desunt B.

^d) prestiti ab Otone Romanorum imperatore B.

^e) siquidem B.

^f) eundem B.

^g) H. semper

45 A 1.

^h) Syclie A 1.

ⁱ) illustrem add. B.

^k) eisdem regibus ac add. B.

1) Cf. editionem nostram 'Die Appellation König Ludwigs des Baiern von 1324' (Weimar
1906) pag. 3.

Romane ecclesie cardinalibus, existentibus tunc in Urbe pro reformanda pace et solidanda concordia inter reges eosdem¹, litteras nostras sub certa forma* duximus destinandas¹ inter alia inserentes in eis, quod cum ipsi reges eiusdem ecclesie specialissimi filii sibi iuramento fidelitatis et alias multipliciter essent astricti, ipsius ecclesie debeant esse^m promptissimi defensores. Dictis autem litteris inⁿ noticiam dicti Henrici ad imperium iam promoti deductisⁿ, idem Henricus ab eisdem cardinalibus requisitus, ut super contentis in illis suum propositum responderet, quasi moleste tulisset, quod de iuramento fidelitatis huiusmodi per eum prestito in dictis litteris mentio habebatur, non familiariter nec secrete, ut tractande pacis qualitas exigebat, set multis tabellionibus accersitis et requisitis ab eo, quod de responsionibus suis conficerent^o publica instrumenta, 10 inter cetera publice presente multitudo hominum copiosa respondit, se non fore cuiquam ad iuramentum fidelitatis astrictum et quod nunquam fecerat iuramentum, propter quod foret ad** iuramentum fidelitatis alicui obligatus, et quod ipse nesciebat, quod antecessores sui Romani^p imperatores unquam^a iuramentum huiusmodi prestitissent², fingens^r se immemorem iuramenti, quod nobis ante coronationem suam prestiterat et 15 post coronationem etiam innovarat. Nos itaque attendentes, quod huiusmodi responsio, si sub dissimulatione^s pertranseat vel silentio pallietur, posset in magnum et evidens preiudicium Romane ecclesie redundare, dignum admodum et opportunum fore perspeximus, ut de iuramento*** huiusmodi constitutioni presenti aliqua breviter amectamus^t.

(3) Dictus namque Henricus, quam primum fuit in regem Romanorum electus, solempnes ad nos nuncios destinavit, dans eis per suas patentes litteras† plenum et speciale mandatum exponendi nobis pro eo devotionem ipsius et reverentiam filialem, quam ad nos et Romanam ecclesiam sincero gerere se dicebat affectu, necnon petendi et impetrandi a nobis favorem et gratiam consuetos, offerendi quoque^u et prestandi pro 25 eo et in ipsius animam debite nobis et eidem ecclesie fidelitatis et cuiuslibet alterius generis iuramentum ac nichilominus petendi a nobis per nostras^v manus impendi unctionem, consecrationem et Romani imperii dyadema³. Prefatis itaque nuntiis in nostra et fratrum nostrorum presentia constitutis ac secundum^w dicti tenorem mandati per eos^x Avinione, ubi tunc eramus cum nostra^y curia residentes, in publico consistorio, 30 in quo erat prelatorum†† et aliorum tam clericorum quam laycorum non modica multitudo, premissis per eos coram nobis expositis^z, petitis humiliter et oblatis, nos eodem mandato et decreto eiusdem electionis^a Henrici ex parte principum tam ecclesiasticorum quam secularium, qui eundem elegerant, nobis per dictos nuntios presentatis, plena cum eisdem fratribus deliberatione discussis factaque nobis de electione huiusmodi con- 35 cordi et legitima plena fide, examinata quoque persona eiusdem Henrici, prout absentia^b

*) loco sub certa forma B: paternas preces et efficacia super hoc monita continentes.

**) loco ad iuramentum — quod B: fidelitatem huiusmodi obligatus, immemor ut videtur iuramentorum que.

***) loco iuramento huiusmodi B: ordine iuramentorum et ipsis etiam iuramentis, que dictus 40 Henricus tam ante quam post sue coronationis insignia nobis et eidem ecclesie prestitit.

†) in quibus nos suum nominabat dominum, ut decebat^c add. B. Cf. infra pag. 1209 not. ***.

††) et principum secularium et aliorum electorum eiusdem Henrici add. B.

1165. 1) loco reges eosdem B: inter eos. m) esse debebant A 2 B. n) loco in — deductis B: receptis ab eis. o) et quibuscunque volentibus traderent add. B. p) Romanorum A 2. 45 q) un in corr. A 1. r) simulans alia manu superscriptum A 2. s) dissimulatione A 1. t) amittimus A 1. u) nobis add. A 2 B. v) sibi add. A 2 B. w) iuxta B. x) per eos delet. A 2. y) Romana B. z) sequitur suplicando eadem manu supra lineam add. A 2. a) elect. eiusd. A 2. b) sequitur sua delet. A 1. c) correctum esse videtur ex debebat B.

1) Cf. supra pag. 842 not. 1.

2) Cf. supra nr. 840.

3) Supra nr. 293.

patiebatur ipsius, et inquisito de ipsius fide, probitate ac aliis, que in persona imperatoris sunt merito requirenda, cum pluribus prelatiis et aliis magne auctoritatis viris, qui eiusdem Henrici personam, mores, condicionem et statum plenius noverant et cuius etiam nos et fratres nostri aliqualem noticiam habebamus, propter quod facilius transivimus in examinatione predicta, ydoneaque reperta ipsum nominavimus, denunciavimus et declaravimus regem Romanorum, ipsius approbantes personam eumque sufficientem et habilem declarantes ad suscipiendum^d imperialis celsitudinis dignitatem ac decernentes unctionem, consecrationem imperiique Romani^e coronam sibi per manus nostras debere concedi*. Et subsequenter a prefatis nuntiis sufficiens^f ab eo ut premittitur mandatum habentibus secundum^g formam in** decretis que incipit „Tibi domino“¹ comprehensam fidelitatis recepimus iuramentum².

(4) Licet autem, an iuramentum^h fidelitatis existat, a retro Romanis principibus non fuerit hactenus hesitatum, quia tamen idem Henricus Romanorum imperator, qui diebus proximis fuit de hac luce subtractus, non virtutem et mentem, set nudam proprietatemⁱ verborum insectans^k sensumque confundens et^l iuramentum restringendo predictum curiose videbatur asserere, ut prefertur, illud ad debitum fidelitatis huiusmodi non extendi, novo morbo curiositatis huiusmodi luculente antidotum veritatis^m presentis declarationis oraculo providimus apponendum. Quia igitur capitulis in iuramento fidelitatis contentis sollicita meditatione pensatisⁿ, ipsa capitula in prefato imperatoris iuramento, quantum ad effectum, mentem et virtutem ipsius non est dubium contineri, nos premissis et aliis rationibus, ne quis in Romanum assumptus principem vel in posterum^o assumendus, an iuramentum huiusmodi per dictum Henricum imperatorem prestitum et per successores ipsius in futurum prestandum fidelitatis rationabiliter dici possit^p, in dubitationem ducere^q audeat vel super hoc contrarium astruere veritati. auctoritate apostolica de fratrum nostrorum consilio unanimi et concorditer declaramus et etiam diffinimus^r, illud iuramentum^t fidelitatis existere ac censi debere.

(5) Preter predictum insuper iuramentum** dictus Henricus, priusquam ingrederetur Ytaliā^u vel ibidem iura aliqua exerceret, sub testimonio suarum patentium litterarum*** in manibus^v dilecti filii Iohannis de Mollianis scolastici ecclesie Tullensis capellani nostri ad hoc specialiter per nos missi, nostro et prefate ecclesie nomine recipientis, promisit et corporali iuramento firmavit, quod eandem ecclesiam et fidem catholicam pura fide totisque viribus conservaret^w, revereretur et etiam defensaret omnemque

*) ad hoc sibi certum locum et terminum assignantes *add. B.*

**) *loco* in decretis — insuper iuramentum *B*: a dicto Otone Romanorum imperatore super hoc inductam fidelitatis recepimus iuramentum. Deinde nos ad instanciam procuratorum ipsorum universis personis ecclesiasticis et secularibus eidem regi subditis Romanorum per apostolicas mandavimus litteras, quod ipsi regi seu nunciis, procuratoribus et officialibus suis efficaciter intendere ac parere sibi de iuribus suis integraliter respondere curarent, dictusque Henricus rex postmodum a nobis humiliter postulavit, sibi per nos munus huiusmodi consecrationis et coronationis impendi loco et termino assignatis. Sed nos tunc arduis occupati negotiis et propterea ad illa intendere nequeunt predictum terminum in tempus aliud duximus prorogandum. Postmodum vero.

*** in quibus etiam, ut decebat, nos suum dominum^x nuncupabat *add. B. Cf. supra 1208 not. †.*

1165. ^d) suscipiendam *B.* ^e) *i corr. ex a; A 1.* ^f) ad hoc *add. A 2 B.* ^g) iuxta *B.* ^h) huiusmodi *add. A 2.* ⁱ) *delet. A 2.* ^k) corticem *supra lin. add. A 2.* ^l) *deest A 2.* ^m) verit. antid. *A 2.* ⁿ) presentis *male A 1.* ^o) imposterum *A 2.* ^p) rationabiliter dici possit *delet. et corr. in existat A 2.* ^q) deducere *A 2.* ^r) unanimi et concorditer *deleta sunt A 2.* ^s) et etiam diffinimus *item deleta sunt A 2.* ^t) illud iuramentum *bis scriptum, semel deletum A 1.* ^u) Italiam *B.* ^v) sequitur dicti *A 1.* ^w) et *add. A 1.* ^x) sequitur *rasura unius verbi B.*

1) *c. 33 Di. LXIII.* 2) *Cf. supra nr. 293—298.*

heresim, scisma et hereticos quoslibet, fautores, receptatores et defensores ipsorum exterminaret pro posse ac nunquam cum Sarraceno, pagano, scismatico seu alio quolibet communionem catholice fidei non habente aut cum aliquo alio prefate ecclesie inimico vel rebeli seu eidem manifeste suspecto unionem quamlibet, parentelam aut confederationem iniret, set tam nostram quam successorum nostrorum personas, honorem et statum manuteneret^y, defenderet et conservaret contra omnes homines, cuiuscunque existerent preeminentie, dignitatis aut status. Eidem adiciens iuramento, quod manuteneret semper atque servaret privilegia omnia per predecessores suos reges ac^z imperatores Romanos^a prefate Romane aut^b aliis quibuscunque^c ecclesiis quocunque concessa tempore et continentie cuiuscunque ipsaque omnia et specialiter ac precipue per clare memorie Constantinum, Karolum^d, Henricum, Ottonem^e III, Fredericum^f secundum atque Radulphum^g predecessores ipsius super concessione, recognitione, avoatione, quitatione et libera dimissione terrarum et provinciarum Romane ecclesie ubilibet positarum, quarum etiam multas nominatim expressit^h, sediⁱ apostolice Romanisque Pontificibus sub quocunque tenore concessa recognovit, confirmavit et ex certa scientia innovavit ac etiam de novo concessit, et terras ipsas atque^k provincias recognovit ad ius et^l proprietatem ipsius ecclesie plenissime pertinere easque nichilominus ex habundanti de novo ecclesie sepefate donavit. Sub predicto^m se obligans iuramento, quod ipsas vel aliquam ipsarum partem nullo unquam tempore occuparet seu quantumⁿ in eo esset ab alio permetteret occupari, nec in eis aut aliqua parte ipsarum iura aliqua, possessiones aut tenutas haberet seu quomodolibet possideret, nec in eis etiam potestarie seu cuiusvis capitaneie officium aut iurisdictionem quamecunque per se vel alium exerceret, quodque ut princeps catholicus et sepediete ecclesie advocatus atque^o defensor ipsam iuvaret et consiliis et auxiliis illi assisteret oportunis contra quoscunque inobedientes et rebelles eidem et precipue contra occupantes seu turbantes^p terras predictas seu provincias vel partem quamlibet earundem. Sub eodem etiam iuramento promisit, quod tam ipsam Romanam^q quam alias ecclesias, libertatem ecclesiasticam, bona, iura, prelatos et^r ministros ecclesiarum ipsarum manuteneret, conservaret ac defenderet suo posse, ecclesie Romane vassallos contra iustitiam nullatenus offensurus, devotos ac^s fideles ecclesie etiam in imperio constitutos benigne tractaret nec eos opprimeret contra iustitiam aut quantum in eo esset per alium opprimi sustineret, set in suis potius iuribus et iusticiis conservaret¹.

(6) Postremo autem idem Henricus consecrationis et coronationis sue tempore aliud eisdem cardinalibus, quos ad impendendum sibi huiusmodi consecrationis et coronationis insignia miseramus ad Urbem, illud nostro nomine recipientibus corporaliter prestitit iuramentum, quod in pontificali Romano prestandum per imperatorem coronacionis sue tempore continetur, ac post coronationem eandem iuramenta predicta nichilominus innovavit, prout in patentibus ante sue coronationis insignia eius regio sigillo magno et aliis post coronationem huiusmodi eius imperiali aurea bulla munitis inde confectis litteris, in quibus et etiam in aliis prescriptis litteris suis nos suum dominum nominabat, quas in archivis Romane ecclesie reponi et diligenter conservari facimus^t, plenius continetur².

1165. y) et add. A 1. z) aut A 1. a) Romani A 2. b) ac A 2. c) quibuslibet A 2. d) excidit A 1. e) Othonem A 2; Otonem B. f) Fridericum A 1. g) Radulfum A 1. h) nominavit expresse A 1. i) sedique A 1. k) et A 1. l) corr. ex ad delet. A 1. m) supradicto A 1. n) in quantum A 2. o) adque A 1. p) perturbantes A 1. q) sequitur ecclesiam subpunctum A 2. r) deest A 1. s) atque A 1. t) fecimus A 1.

1) Supra nr. 393 et 454.

2) Supra nr. 454 et 807.

(7) Patet^u igitur ex premissis dictum* quondam Henricum imperatorem Romanorum non bene dixisse, qui respondendo dictis cardinalibus, ut superius est expressum, post nobis et ecclesie Romane prestita iuramenta predicta dixit, se sacramentum fidelitatis nunquam alicui prestitisseⁿ.

5 **1166. CONSTITUTIO IN FAVOREM ROBERTI REGIS SICILIAE.**

Ad formam priorem edendam denuo contulimus 1) Collectanea Bernardi ad nr. 1165 sub A 1 citata fol. 68^e.

Formam denuo redactam et in Corpore receptam vide c. 2 in Clem. de sent. et re iudic. (II, 11).

10 *Böhmer, Reg. 1246—1313 Pabste 343.*

(P. deest.)

Clemens etc. ad perpetuam rei memoriam.

(1) Pastoralis cura sollicitudinis nobis divinitus super cunctas christiani populi nationes iniuncta nos invigilare^a remediis subiectorum, eorundem periculis obviare et scandala^b remove compellit. Sane cum iam dudum inter H(enricum) imperatorem
15 quondam Romanorum et carissimum in Christo filium nostrum Robertum Syecilie regem gravis fuisset materia turbationis exorta, asserente demum imperatore predicto, quod cum quibusdam ipsius subditis rex confederaciones et conspiraciones fecerat in ipsius maiestatis offensam quodque tractaverat et ordinaverat, ut civitates quedam imperii in
20 imperatoris eiusdem obedientia consistentes^c contra eum et imperium rebellarent, gentesque sui^d ipsius fulte subsidio nonnullas alias imperii civitates et castra, inde violenter eiectis ipsius imperatoris officialibus, occupant et pro ipso rege occupata tenebant, et alias etiam in imperatoris et imperii eiusdem contemptum et sue maiestatis iniuriam et reipublice detrimentum multa gravia fuerant per regem eundem ac maliciam
25 et instigationem ipsius tam a suis stipendiariis quam a subditis imperatoris commissa, prehabitis per imperatorem eundem quibusdam processibus contra eum, absentem tamen quamvis legitime iuxta imperatoris assertionem citatum, ac quod supradicta erant notoria, per imperialem interlocutoriam declarato, imperator ipse affirmans regem propter premissa lese maiestatis criminis reum esse, in ipsum peremptorie ut dixit [et] sufficienter citatum, set comparere contumaciter recusantem tamquam rebellem, proditorem et hostem
30 imperii ac reum criminis supradicti privationis omnium dignitatum quocumque comprehensarum titulo et quibus se intitulabat rex ipse, auctoritatum quoque, honorum, provinciarum, terrarum, bonorum, iurium et iurisdictionum tam perpetuorum quam temporalium, et si quando veniret in suam et imperii fortiam, mutilationis etiam capitis sententiam promulgavit, omnem supplendo defectum, si quis forsitan fuerat ex sollempni-

35 *) loco dictum — prestitisse B: quod idem imperator Henricus omnia que fidelitatis continet iuramentum iuravit specialiter et distincte, prout doctorum solennium indubitanter tenet opinio et ex verbis et mente iuramentorum ipsorum sane intelligentibus evidentius demonstratur. Nos igitur premissis et aliis rationibus diligenti meditatione pensatis, ne quis in Romanum assumptus principem vel in posterum assumendus, an iuramenta huiusmodi per
40 dictum Henricum imperatorem prestita et per successores ipsius in futurum prestanda fidelitatis rationabiliter dici possint, in dubitationem deducere audeat vel super hoc contrarium astruere veritati, auctoritate apostolica de fratrum nostrorum consilio declaramus et etiam diffinimus, illa et similia iuramenta fidelitatis existere et censeri ac Romanum principem prestare debere illa Romano pontifici vel alteri, cui receptionem illorum Romanus pontifex
45 duxerit committendam. Cf. supra pag. 1209 lin. 18 sqq.

1165. u) Patet — prestitisse *mutato ductu, atramento pallidiori artius scripta A 2.*

1166. a) invigilate 1. b) scandalis 1. c) constitentes 1. d) sue *supra lineam add. 1.*

tate iuris obmissus in processibus memoratis, premissa ut asseruit faciens exigente iustitia et de imperiali potestate¹.

(2) Verum quia huiusmodi sententia, que non a discretionem, matre virtutum, sed a noverca iustitie, voluntaria scilicet iudicantis precipitatione processit, partus forsan deteriores haberet, si ipsius inefficacia in publicum preconem iustitia non prodiret, nos circa eam tali uti provisione volentes, quod detectis ipsius defectibus seminata per eam extinguat^e pericula et in ratione reddendum sit posteris profutura, ipsam subiciendam esse providimus lime iustitie ac recte libramini rationis. Eiusdem igitur causis et continentia necnon conditione illorum, a quo et in quem lata fuit, diligenti ac debita deliberatione^f pensatis, evidenter ex eis illius astruitur evidentia nullitatis et manifeste arguitur iniquitas promulgantis. Notorium quippe ac indubitatum existit, quod imperator predictus ad regem inimici[ti]as capitales habebat quodque grandis exercitus tempore dictorum processuum et sententie imperatori assistens regem ipsum et suos prosequabatur odio capitali, Pisanaque civitas, in qua lata fuit memorata sententia, regem capitali habebat odio notorio et antiquo. Set esto quod rex ipse alias ad premissa fuisset legitime per imperatorem citatus, numquid venire debuit ad tantum ac talem suum capitalem notorie inimicum exercitu feroci, grandi et pariter odioso stipatum? Numquid etiam debuit comparere in loco admodum populoso, multum potenti ac prefato in eum odio provocato? Quis enim auderet vel qua ratione audere aliquis teneretur consistorii talis subire iudicium, se in hostium sinu^g reponere ac ad mortem per violentam iniuriam, non per iustitiam inferendam^h ultroneum se offerre? Hec quidem iure timentur, hec de more vitantur, hec refugit ratio, hec aborret natura. Desiperet igitur, qui citationem huiusmodi saperet artasse citatum. Ut illud tamquam notissimum nullatenus obmittamus, quod extra districtum imperii et in regno scilicet Syccilie notorie ac continue tempore supradicto morantem citare non potuit imperator nec citatio, si qua[m] forsan de ipso intra imperii fines fecit², citatum extra imperium constitutum artavit. Nos quoque regis ordinarius iudex, quod ad imperatoris iudicium citarem vel citari aut remitti faceremus eundem, nequaquam fuimus requisiti, ymo licet ad nos et curiam nostram temporibus illis rumoresⁱ frequentes de curia imperatoris venirent et iuxta eum etiam quidam ex fratribus nostris essent, prius tamen dicte sententie promulgatio quam aliquid de processibus antecedentibus ad audientiam nostram [per]venit. Denique licet rex ipse terras aliquas ab imperatore tenere dicatur in feudum, non tamen in eis, set in Regno prefato domicilium suum fovebat, unde imperator in ipsius personam nulla ratione terrarum huiusmodi nisi ex natura feudorum debitam superioritatem habebat. Quod si punitio criminis infra districtum imperialem commis[s]i ad imperatorem pertinuisse dicatur, verum est quidem, si in eodem districtu fuisset inventus delinquens vel ad illum de more demissus. Dicine ergo sententia meruit, que in loco notorie ut prefertur non tuto a capitali notorio inimico in absentem nec citatum legitime ac inauditum per consequens et indefensum non maturo fuit iudicio, sed precipitio et de tanto presertim crimine promulgata?

(3) Rursus non est silentio relinquendum, quod rex ipse, noster^k et ecclesie Romane ratione Regni predicti notorie subditus homoque ligius et vassallus ac in eodem Regno non ut premittitur in imperio certum, continuum et notorium domicilium habens^l, quantumlibet omnia in sententia supradicta contenta veritatem indubiam continerent. Sicque nedum iure, ymo nec cum iuris colore^m tulit imperator sententiam sepedictam in regem [ex] causa, que veritatis subsistentiam non habebat. Propter quod etiam quod in

1166. ^e) attingant 1. ^f) libatione in nova pagina 1. ^g) suū 1. ^h) refferendam 1. ⁱ) remittens male 1. ^k) bis scriptum 1. ^l) desunt quaedam 1. ^m) videtur scriptum esse contra(?) iuris colorē 1

1) *Supra* nr. 946.

2) *Cf. supra prooemium ad nr. 848.*

eo fuit regem eundem privando regno et regia dignitate ac terris etiam aliis et iurisdictionibus perpetuis et temporalibus, que sub eo nullatenus vel abⁿ eo, set a nobis tenebat potius et sub nobis, necnon inhibendo in eadem sententia sub magnarum appositione penarum, quarum etiam aliquas sibi^o applicari mandavit, ne quis dicto regi
 5 presumeret respondere in suis^p debitis ipsiusve familiaritate vel servitio remanere aut eidem contra ipsum imperatorem quovis modo impendere consilium, auxilium vel favorem, cum debitores, servitores et auxiliares huiusmodi extra imperium et in Regno constituti predicto ac de ipso et aliis diversis non subditi imperio existentes nullatenus imperatori subessent nec ex committendis in Regno eodem dictis posse[n]t penis astringi,
 10 absolvendo quoque ab omni fidelitate, obligatione, servicio, promissione ac pacto provincias omnes, civitates et castra ipsiusque vasallos et feudatarios ac alios quoslibet eidem regi quomodolibet obligatos, cum includerentur in absolutione huiusmodi terre et persone nobis et ecclesie Romane subiecte, proprie terminos potestatis excessit, in messem nostram et aliorum etiam regum et principum, quorum subiectos sua secundum
 15 premissa nitebatur artare censura, inmittens perperam falcem suam.

(4) Ceterum defectus suppletio circa processus adhibita supradictos non tantum valet ad iustificationem ipsorum et sententie supradicte, quantum ad eorum sigillationem et notam, cum nullam super premissis potestatem haberet imperator in regem sibi alias quam ut prefertur non subditum, non^q citatum legitime aut remissum et extra districtum
 20 ipsius continue ac notorie consistentem. Nec predicta suppletio circa subditum etiam ad ea potuisset de ratione referri, per que de crimine presertim sic gravi delato defensionis, que a iure provenit naturali, facultas adimi valuisset, cum illa tollere imperatori non lieuerit, que iuris naturalis existunt.

(5) Ut igitur [sicut] memorata sententia iuris caret effectu, sic auctoritate et nomine
 25 rei careat iudicate, ut non in opinione communi aut vulgi labiis nomen habere sententie mereatur, ut etiam in magnum iustitie ac pacis obsequium scandalosis occurratur periculis, que cum nostra, ecclesie, provinciarum multarum, regnorum et gentium turbatione non modica possent occasione ipsius pro tempore suboriri, nos tam ex superioritate, quam ad imperium non est dubium nos habere, quam ex potestate, in qua vacante^r
 30 imperio imperatori succedimus, et nichilominus ex illius plenitudine potestatis, quam Christus [rex] regum et dominus dominantium nobis licet immeritis in persona beati Petri concessit, sententiam et processus omnes predictos et quidquid ex eis secutum est vel occasione ipsorum de fratrum nostrorum consilio declaramus fuisse omnino irritos et inanes nullumque debere aut debuisse sortiri effectum aut nocumentum vel notam
 35 afferre cuiquam aut debuisse ipsosque nichilominus, quantum processerunt de facto et quicquid ob eos secutum est, in irritum revocamus.

1166. ⁿ) sequitur alio delet. 1. ^o) volumus sequitur delet. 1. ^p) respondere in suis signo transponendi posito 1. ^q) ta sequitur deletum 1. ^r) vacante in qua 1.

APPENDIX V.

SCRIPTA PACIS.

1167. PAX WESTFALICA PRIOR.

1298. Iun. 24.

Denuo contulimus autographon tabularii civitatis Tremoniensis. Pendent sex sigilla fere omnia illaesa loris membranaceis. Edita est 'Dortmunder Urkundenbuch' I (1884) pag. 173 nr. 255. Cf. infra nr. 1173. (P. deest.)

1. Nos Wicboldus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus^a sacri imperii per Ytaliā archicancellarius et nos Everhardus eadem gracia Monasteriensis episcopus et Everhardus comes de Marca necnon magistri civium, consules et universitates Monasteriensis, Sûsaciensis et Tremoniensis civitatum notum facimus universis presentes litteras inspecturis, quod attendentes statum terre parcium Westphalie per gwerrarum discrimina, rapinas et spolia ab iniquitatis filiis non que sua sunt querentibus perpetrata pluribus retroactis temporibus adeo et in tantum disturbatum, quod vix nostris temporibus, nisi salubri et oportuno occurratur remedio, poterit reformari, placuit igitur nobis omnibus et singulis consensu unanimi huiusmodi periculis et periculosis turbatorum machinationibus et conatibus salubri sancte pacis remedio occurrere, pacem iuravimus et ad ipsius sancte pacis observacionem bona fide et intencione sine dolo nos ad invicem astringimus interposito iuramento divitibus, mediocribus, pauperibus et mercatoribus quibuscunque ac aliis transeuntibus infra terminos ducatus Westphalie et dyocesis ac domini Monasteriensis ad quinquenium durature, ut universi sub umbraculo sancte pacis valeant respirare.

2. Et ne tam salutifera, fructuosa et necessaria pacis ordinacio propter copiosam multitudinem omnium nostrum qui pacem iuravimus dissolvi valeat vel remitti et in paucioribus sit via brevior, eligimus nos archiepiscopus pro conservacione et prosecucione pacis predictae virum nobilem Iohannem dominum de Bylsten et Antonium de Scheydinge milites, et nos Monasteriensis episcopus Gerlacum de Beveren et Ludolphum de Monasterio milites, et nos Everhardus comes de Marca Engelbertum de Herborne et Theodericum de Wickede milites, nos vero cives Monasterienses Henricum Riken et Bernardum Kircherine concives nostros, nos Sûsacienses Albertum de Palsole et Wûlfardum Eppine concives nostros, et nos Tremonienses Henricum Longum et Bertrammum Sûderman concives nostros adiungimus, qui certis temporibus et locis ab ipsis ordinandis convenient

1167. ^a) usque huc atramento pallidiori or.

et tractabunt et quidquid commoditatis et utilitatis pro observancia pacis excogitare et invenire poterunt, ordinabunt.

3. Quod si pacem a quibuscunque seu a quocunque, cuiuscunque status vel conditionis existant vel existat, infra terminos prenotatos in personis vel in rebus inibi
5 existentibus perquisierint et repperint violatam, ita quod contra tales fuerit merito procedendum, dicti pacis tractatores seu ordinatores, si violatorem pacis invenerint iniustum et competenter monitus noluerit excessum suum emendare, tunc pacis tractatores secundum tenorem iuramenti sui contra ipsum expeditionem ordinabunt et unicuique dominorum ac civitatum numerum armigerorum inponent iuxta cuiuslibet ipsorum
10 vires, situs et facultates. Quam expeditionem nobis archiepiscopo Coloniensi, si presentes fuerimus, alioquin marsaleo nostro Westphalie intimabunt sub suis patentibus litteris et sigillo communi, quo in huiusmodi factis communiter utentur, et iurabunt tactis sacris, quod nec prece nec precio nec odio nec timore alicui parcent in premissis, cuiuscunque status vel conditionis existat. Qua intimacione sic facta nos archiepiscopus, si in
15 terminis fuerimus, alioquin marsealeus noster ulterius dominos et civitates convocabimus et convocabit contra pacis violatorem processuros. Qui omnes infra terminum competentem super hoc ab ipsis pacis ordinatoribus moderandum potenter et patenter, prout status negotii et qualitas personarum pacem violantium requisierint, expensis propriis procedemus nec desistemus a persecucione pacem violantium, nisi condigna
20 prestita fuerit emenda et pax extiterit reformata.

4. Si autem pacis violator monitus iniuriam suam revocare et excessum suum emendare voluerit, predicti pacis ordinatores potestatem habebunt ipsum recipiendi ad emendam et emendam excessus moderandi. Qua emenda prestita deinceps super huiusmodi excessu a nullo debebit argui vel culpari.

5. Insuper est condietum inter nos, quod si aliquis pacem violaverit et ob hoc in territorio, in quo deliquit vel ad quod spoliū deduxerit, proscriptus fuerit, ille quicunque fuerit ab omnibus sanete pacis conservatoribus et in omnibus locis, ad que pax iurata se extendit, pro proscripto habebitur et de ipso in omnibus locis iudicabitur tamquam de proscripto, acsi ibidem deliquisset.

6. Adiectum est etiam, quod si aliquos vel aliquem de predictis personis et adiunctis et assumptis, adiungendis vel assumendis mori, abesse vel legitime impediri vel revocari contigerit, illi qui ipsos vel ipsum instituerant et adiunxerant, alium vel alios in locum illorum vel illius poterunt et debebunt subrogare, qui consimilem habeant vel habeat potestatem.

7. Si vero predicti pacis ordinatores seu conservatores omnes duodecim convenire nequiverint ad suos tractatus et negocia proseguenda, set contingat unum vel duos abesse, quidquid ceteri ordinandum^b decreverint, hoc processum habebit, acsi omnes convenissent.

8. Dicte etiam persone sic assumpte semel ad minus convenient infra mensem, nisi forte necessitas et pacis turbacio ad conveniendum sepius astringat eosdem.

9. Quod si aliqui principes, comites, nobiles vel civitates, de quibus verisimilis sit presumptio, quod sint viri pacifici et boni pacis emulatores, huiusmodi ordinacioni includi petiverint, tales in nostrum consorcium de unanimi assensu omnium nostrum assumi poterunt et admitti. Super omnia tamen^c quibuslibet dominis et civitatibus in confederacione pacis iurate adherentibus in sui iuris vigore permansuris.

45 In horum testimonium et firmitatem evidentem presentes litteras roboravimus sigillorum nostrorum appensione.

Actum et datum in festo nativitatis beati Iohannis baptiste, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo octavo.

1168. PAX BAWARICA.

1300. Sept. 8.

Denuo contulimus Copiarium Bernhardi abbatis Altahensis saec. XIV., qui servatur Monaci in tabulario generali regni Bawarici, ubi fol. 55—59 (= fol. XLV—XLVIII) manu coeva inscripta est. Superest in hoc solo codice, quo omnes redeunt editiones. Ediderunt a. 1861. Wittmann 'Monumenta Wittelsbacensia' II, 110 nr. 217 et a. 1891. Rockinger 'Denkmäler des baierischen Landesrechts vom 13. bis in das 16. Jahrhundert' II, 55 sqq.

Synopsin huius pacis cum Pace Bawarica a. 1293. supra tom. III. nr. 633 edita itemque cum Pace Rudolphina a. 1281. supra tom. III. nr. 278 vide Rockinger l. c.

Numeros capitum tam editionis Wittmannianae quam secundo loco Rockingerianae uncis inclusos et typis minoribus expressos nostris adiecimus. Pacis scriptorum priorum capita, quae cum nostro textu plus minusve conveniunt, margini ascripsimus.

(P. deest.)

Sept. 29. 1. Wir Ott, Rûdolf^a und Stephan von Gots genaden hertzogen ze Baiern und 15
pfallentzgraven ze Rein verjehen offenbar und tûn chunt allen den di disen brief
ansehent oder horent lesen, daz wir nach unser herren rat dez bischofs von Freising
und nach unsers oeheims rat graf Gebharts von Hirzberch und nach unsers rates rat
disen lantfrid und die sætz gesetzet haben, die hernach geschriben stent, uns und
unserm land ze frum und ze eren und haben auch disen lantfrid bestæt von sand 20
Mychels tag der nu chumt ûber dreu jar.

III nr. 633
c. 2.

2. (1. 1.) Wir^b setzen dez ersten, daz die bishöf und alle pfafheit ir alt friheit
und ir alteu recht haben und daz niemen di gotshæuser und ir læut und ir gût für
den vogt oder iemen ze laid noch für niemen anders^c pfend oder raub oder brenne.
Swer daz darûber tût, wirt der dez ûberzeuget vor dem richter als recht ist, den sol 25
man in di æht tûn, und sol den dar auz nicht lazzen, er gelt dann den schaden dristunt
als tewer er ist. Und sûln diu zwai tail dem gotshauz werden und daz drittail dem
vogt. Und darumb sol er dem richter fûmf pfund ze wandel geben.

c. 3.

3. (2. 2.) Ez^d sol auch niemen richten ûber die widem dann der bischof, in dez
bistum si sint.

30

c. 4.

4. (3. 3.) Ez suln auch die gevangen all ledig sin auf daz gelûbd, daz wir nu
tûn und getan haben.

c. 5.

5. (4. 4.) Dazû setzen wir, ob ein raub auz eines herren land in dez andern
herren lant gefûret und getriben wirt^e, für daz der selb raub in dez selben herren lant
chûmt oder in sin gebiet, so sol er in selb gelten oder er sol schaffen, daz er wider 35
werd, oder sich nem der richter mit dem aid da von, daz er im an geværd nach-
gevolget hab.

c. 6.

6. (5. 5.) Wir setzen auch, swer in eintweders herren hof, di weil wir bei ein
ander sein, einen man ze tod sleht mit mûtwillen, den sol unser ietweder fûrbaz nim-
mer mere in daz lant lazzen chomen. Und sol seineu lehen lihen, der si ze recht leihen 40
sol, und seines aigens sol sich der lantherre underwinden. Und sol er ewichleich von
dem land vertriben sin und sineu chind und sin hausfrowe alles gûts enwert sin.
Sleht aber er in an dem weg ze tod, da er zu uns oder von uns ritet, ez si umb

1168. ^{a)} supra lineam add. c. ^{b)} in margine semper alia manu ut videtur scriptum De libertate
cleri c. ^{c)} sequitur rasura unius verbi c. ^{d)} in margine Nota de eodem c. ^{e)} partim erasum c. 45

totveintschaft oder umb ander sach, so sol ez umb in sten, als vor geschriben ist. Er bewar dann mit drin siner genozzen, daz er sin niht enwest, daz er von uns oder zû uns riten wold. Und beret er sich also, so sûln sineu chind und sin hausfrowe niht enterbet sin, er sol aber von dem land ewichlich vertriben sin. Wirt aber er gevangen, so sol man über in richten als reht si. Umb ander wunden, di zû dem tod oder zû der lem ziehnt, sol daz selb geschehen. Aber umb ehlein wunden sol im der herre heizzen brenn swaz er hat, und sol ein jar von dem land sin. (6. 5.) Swer aber einen man sleht in unser eintwedeis hof, den sol der ander niht behausen noh behalten, er chom dann geflohen zû iem, so mag er in behalten XIII tag, untz er sich der sach ervar, und ob er in gehuldign mûg^f. Ist aber daz er in lenger behalt oder ze behalten geit, so sol daruber geschehen, als hernach geschriben stet. Wær aber daz er^g ein bûrch hiet und sich setzen wold gein unser eintwederem oder daz in anders iemen behielt, den sol der besitzen, in des land er gesezzen ist, und sol im der ander dar zû geholfen sin. Geschæh dez niht, so sol darumb geschehn, als hernach geschriben stet.

7. (7. 6.) Wir setzen auch, ob dehein graf, vrie oder dinstman, dehein hofphaffe oder dehein vitztûm gevangen werd, daz wir den beid ledigen sûln in XIII tagen. Geschæch des niht, so sol darumb geschehen, als hernach geschriben stet. Wurd aber ein edelman, ein purger oder chaufman oder ein ander arm [man]^h gevangen, da sol auch umb geschehen, als hernach geschriben ist.

8. (8. 7.) Alle strazze suln geoffent und gevriet sin über al unser lant auf dem land und auf dem wazzer an für sogetan pfantung, die man tût für unser gûlt.

9. (9. 8.) Geschæch aber daz ein herre dem andern oder sin diener sin gelaitte bræch, so sol darumb geschehen, als hernach geschriben ist.

10. (10. 9.) Wir setzen auch, daz niemen dehein geleitt in unser beider land geben sol, dann wir selb oder dem wir ez enphelhen. Swer aber uns darüber unser gelaitte bræch oder dem dem wir ez enphelhen, der ist fridbræch.

11. (11. 10.) Diuⁱ wandel von sehtzig und fûnf phunden sûln^k ab sin. Aber den wandel von fûnf phunden sûln besten, als umb die hant und umb die augen und umb die haimsûchung datz^l seiner pûrig, datz sinem hauz oder datz sinem hof, und sûln dem chlager darumb, der die haimsûchung behabt, gevallen zehen phunt und dem richter fûnf phunt; umb die ehleinen lem dem richter ein pfunt, dem chlager XII schilling; umb sleht wunden ein pfund, dem rihter und dem chlager nach ietweder wunden ein phunt. Umb übereren und nahtetzen dem richter zwen und sibenzich phenning und den schaden bezzern und bi der naht mit der^g zwigûlt. Umb zaunbrechen dem richter XII den.

12. (12. 11.) Wir^m setzen auch, daz dehein richter mer haben danne aht pferit und der scherig einez, und suln^g all naht daheim sin, er hûtte dann schedlicher læut. Und als oft der richter daz übertvert und der scherig, so sol der richter zehen pfunt geben und der scherig fûnf pfunt.

13. (13. 12.) Wir setzen auch, daz nieman deheinen schedlichen^k man behalten sol, für daz er iem gehündet wirt von dem vitztum für einen schedlichen man, dann XIII tag, ob er in gehuldigen mûg, und doch dem land an schaden. Tæt aber er dar über dehein schaden, den sol er für in dem land bezzern.

14. (14. 12.) Wir sûln auch ein stille frag haben umb die schedlichen læut in unserm land mit unserm vitztum und mit unserm rat, die wir darzû schaffen.

1168. ^f) *partim erasum c.* ^g) *supra lineam add. c.* ^h) *excidit c.* ⁱ) *in margine De emendis c.* ^k) *in margine add. signo posito c.* ^l) *præcedit daz subpunctum c.* ^m) *in margine De indice et preconie c.*

- c. 19. 15. (15. 13.) Wir setzen auch umb die brenner, die nahts oder tages brennent verholn, daz di die si behaltent, pfenning dingent, botschaft werbent, ezzen gebent oder bringent unbetwungen oder chauffen gebent mit willen, aller der pen schuldig sin, di die brenner leiden solden, ob si begriffen wurden. Wær aber daz in ein man ze ezzen geben müst, ist er in einem dorfe, so sol er rüffen. Ist aber er ein ainsezzen 5 man, so sol er ez des morgens sinen nachgebauren und besunder sinem richter chunt tûn und sol da mit unschuldich sin. (16. 13.) Ist aber daz ein geschrai bei in wirt oder daz man inne wirt, wa er si, so sullen alle di nah zogen, die daz geschrai hörnt, und swer des niht tût, der sol dem richter LX den. geben, als oft er des beschuldiget wirt. Er mûg sich dann davon genemen, daz er daz geschrai niht gehört hab, oder 10 daz in chaft not geirret hab. (17. 13.) Swer des überwunden wirt, daz er einen schahprant getan hab, da sol man über richten, als recht ist.
- c. 20. 16. (18. 14.) Wir nemen auch ab chirichgeriht und setzen, dazⁿ man richten sül auf den alten schrann und dinchsteten^o. Doch sülñ den gotshäusern, graven, vrien, dinstmann ireu recht beliben an ir dorfgerichten und an andern ir gerichten, diu si ze 15 reht haben sülñ.
- c. 21. 17. (19. 15.) Ez ensol unser entweder des andern diener innemen noh beheiraten. Ist aber daz er in beheirat, so sol er in wider antwurten mit frowen mit alle und sol di der herre ewichlich verlorn haben. Geschæch des niht, so sol dar über geschehen, als hernach geschriben ist. 20
- c. 22. 18. (20. 16.) Swem sin aigenman, sein lehenman oder sin vogtman in ein panstat empfert, volget er im in einem jar nach, man sol in lazzen varn. Versaumet er sich ein jar, so beleibet er in der stat, er mûg dann bereden, daz er sin niht gewest hab. Vert aber er auz der stat in ein ander, allez daz reht, daz der herre in der voderen stat hintz im het, daz hat er auch in diser stat. 25
- c. 23. 19. (21. 17.) Ez^p sol niemen auf den andern invarn noch laisten umb dehein gûlt, di hinder zehen phunden ist, noch ros noch hengest setzen hinder drin pfunden. Swer aber darüber pfenning auf ros lihēt oder auf vogenanten schaden laist, der sol die verlorn haben, und sol jener, der der pfenning schuldig waz, ledich sin von^q aller chlag. 30
- c. 24. 20. (22. 18.) Ez sol niemen deheinen schützen füren in dem lant, er hab dann 30 drizzich pfunt gelts, er si dann eines herren richter. Swer aber anders sogetan schützen begriffet, der sol in die hengst und diu armbrost nemen und sol in dem richter antwurten für einen schedlichen man.
- c. 25. 21. (23. 19.) Gespitzteu swert, burdaun und alles verborgen harnasch sol allen läuten verboten sin ze tragen und ze füren. Swa daz si, für daz der satz geoffent 35 wirt, dem sol der herre urlaub geben, ob ez iemen übertvert, und sol im daz lant verbieten als lang und der satz wert. Chunt erⁿ darüber wider in daz lant in dem satz, swem er dann widervert, der sol iem haben, swaz er füret, und sol in an daz gericht antwurten und sol man iem die hant abslahen.
- c. 26. 22. (23. 19.) Ez sol auch dehein purger in der herren stete und in den mærechten 40 dehein gespitztes swert, pechenhauben, burdaun oder dehein verborgen harnasch niht tragen. Tût er ez darüber, so sol er dem richter fünf phunt geben oder man sol iem deu hant abslahen. Ist aber daz er ez ze dem andern mal tût, so sol man iem die hant abslahen und anders wandels von iem niht nemen. Übersiht aber der richter, daz si sogetan harnasch tragent heimlich oder offentlich, so sol er sinem herren ze 45 wandel drizzich pfunt geben.
- c. 27. 23. (24. 20.) Wir setzen auch, daz wir und auch ander herren den graven gebieten sülñ, daz sie ireu lantgeriht habn sülñ, und sullen auch wir seu darzü fudern.

1168. ⁿ⁾ *supra lineam add. c.*^{o)} *dinchstetet c.*^{p)} *in margine De obstagio c.*^{q)} *vor c.*

24. (25. 21.) Wir setzen auch, daz unser entweder diener oder man vor deheinem anderm geriht ze reht stê, man chlag dann dez ersten über in vor dem geriht, da er inn haus und hof hab und selb sitzet. Wær aber daz man in des gerihtes verzig, so sol er anderswa ninder daz reht suchen, dann vor dem vitztum an den steten, da^r si
5 gemain tæg hin nement.

25. (26. 22.) Swen man umb raub anspricht, der sol niht alain gelten, daz iem ze tail worden ist, er sol halt umb den schaden allen antwurten.

26. (27. 23.) Wir setzen auch, daz unser entweder in des andern lant burk noch veste gewinnen noh bawen sol, diweil diser satz wert. Und swer daz übert, da
10 geschech umb, als hernach geschriben ist.

27. (28. 24.) Wir^s setzen auch, swer zwischen zwain veinden einen hantfrid machet, ob der von eintweder zebrochen wirt, der den frid gemachet hat der hat den gewalt jenen anzusprechen, der den frid zebrochen hat. Ob er ez selb dritt hintz iem bewæren mag, so sol der der den frid zebrochen hat in der æht sin und sol den schaden mit
15 der zwigûlt gelten. Ist aber ez umb einen totslach, so sol darumb geschehen als ê umb totslech gesetzet ist und sol dem richter bezzern als ein fridbræcher man.

28. (29. 24.) Ist daz der der den frid gemachet hat jenen der den frid zebrochen hat durch lieb niht ansprechen wil, der richter, in des gericht er gesezzen ist, sol in dar umb ansprechen. Und mag er iem niht enbresten als reht ist, daz er sin niht
20 gevodert hat, so sol er die bûzze liden, die jener solt leiden der den frid zebrochen hat. Und sol der richter den gewalt haben, daz er selbdritt die^t selben schuld bewær auf den fridbræchen man. Ob der fridbræch man chaft not bewært, daz er zû dem tag niht chomen moht, so sol man iem ze reht einen andern tag geben.

29. (29. 24.) Istⁿ aber daz der der den hantfrid zebrochen hat ein sogetan man
25 ist, daz in diser der den hantfrid gemachet hat niht angesprechen tar, so sol er swern, daz er in vor sines libes vorhten niht torst angesprechen noch sogetan schuld auf in bewærn.

30. (29. 24.) Ob^v der frid zebrochen wirt an des wizen der in gemachet hat, so sol derselb sweren, daz er des niht enwest, daz er zebrochen waz.

31. (30. 24.) Ob ein man git frid für sich selben und für di seinen und einer der
30 sinen den frid brichet, so sol jener, des helfer er ist, als er sin inne wirt, sich des selben auzzen und bered[en], daz ez an seinen willen und an sin wizen si. Und sol jener, den er geleidiget hat, nach seiner bet auf in sin und nimmer mere an sich genemen. Tût er des nicht, so ist er mit sampt im fridbræch.

32. (31. 24.) Ob zwen freunt oder zwen veint, die frid mit ein ander habent, an
35 einander auf dem weg widervarent, und ir einer einen mit iem fûrt, der frid von ienem niht enhat, und fûhrt daz er iem tûn welle, so sol er hintz im senden und sol sprechen also: 'der man ist bi mir, der van eu niht frides hat; lat daz durch mich, daz ir im ze disen ziten niht entfût bei mir'. Und wil er des niht tûn und ist er sein veint, so
40 hat er den frid an im zebrochen: ist er sin freunt, so hat er sin trewe an iem zebrochen.

33. (32. 24.) Swa zwischen zwain veinden ein frid gemachet wirt, den frid sol niemen widerbieten ê der zit da er des ersten hin gemachet ist. Oder swer daz tæ, der wær fridbræch.

34. (33. 24.) Swa zwen veint frid an einander gebent, und ir eintweder etlichen
45 siner freunt oder siner læut auz dem frid nimt, fûr die er den frid niht stæten wil, des selben sol er sich auzzen noch dehein helfe tûn, all die wil und der frid wern sol. Tût er ez darüber, so hat er den frid zebrochen.

1168. ^r) sequitur sin delet. c. ^s) in margine De pace c. ^t) sequitur schuld delet. c. ^u) sine
50 signo paragraphi c. ^v) signum paragraphi c.

- c. 48. 35. (34. 24.) Swer in dem frid geleidiget wirt, der sol daz an chlag niht rechen. Tût er dez niht, so ist er fridbræch.
- c. 49. 36. (35. 24.) Ob zwischen zwain veinden ein frid gemachet wirt, und einer under in sinem mag oder umb solt, helf beutet auf den andern, diweil der frid wert, der ist fridbræche.
- c. 50. 37. (36. 25.) Wir noch dehein bischof noch anders niemen sol schedlich læut an sich nemen, daz er si bescherm des gesatzten rehts.
- c. 51. 38. (37. 26.) Swer^w offentlich raiset wider iemen der den frid gesworn hat, an in der herren dinst, der rais haubtman sol man enthaubten. Ist daz ein man raiset auz dem lant und daz er an der durchvart iemen schaden tût und den nicht bezzert in sechß wochen, den sol der chlager umb den frid ansprechen; und sol iem den schaden zwir gelten.
- c. 52. 39. (38. 27.) Swel^h æhter flühtiger in eines mannes haus chûmt, dez haus herre sol iem helfen daz er an schaden auz chom; und dar umb sol er niht in der æht sin. Wirt aber der æhter in dem haus funden, mag sich der wirt niht bereden, er west wol daz er in der æht wær, so sol man den wirt und daz haus in di æht tûn. Und stê an des richters bescheidenheit, wen er mere ze æht tû in dem^x haus, an die frowen und an die ehleinen chint.
- c. 53. 40. (39. 27.) Ob ein æhter ein andern æhter, sinen genoz oder sinen übergenez oder ündergenoz an daz geriht antwurt, den sol man auz der æht lazzen, und sol über disen rihten.
- c. 54. 41. (40. 27.) Die weil ein man in offen bann und in der æht ist, so mag er dehein lehen weder gelihen noh enpfahen. Geschicht ez darüber, so hat ez^z niht ehraft.
- c. 55. 42. (41. 28.) Dehein^a werltlich richter sol von deheinem pfaffen niht richten umb dehein sach, er werd dann entsetzet von sinem bischof. Ez si dann ob ein pfaffe einen laien ansprichet vor werltlichem geriht, der sol im da daz recht hinwider tûn niht wan umb gûlt und anders niht.
- c. 56. 43. (42. 29.) Chloster^b, chirichen, widem, vreithof, mûl sûln gantzen frid haben. Swer si angriffet, der ist fridbræch. (43. 29.) Swer^c weingarten, baumgarten ab haubet und dez nahtes oder des tages dar aus stilt und ympen vas aufbrichet und dar auz stilt, der ist fridbræch.
- c. 8. 44. (44. 30.) Wir^d setzen auch, swa ein richter einen man ichtes zichet daz iem an den lip niht get, der ein gesezzen man ist, daz er den weder vahlen sol noh sein gût nemen sol noh bûrgen von iem nemen sol. Er sol iem wan für gebieten. Sprichet aber er in an umb ein dinch daz iem an den lip get, so sol er in^e vesten auf daz recht und sol iem sinen gûtes niht nemen, untz ob er vor dem gericht enbrest oder gevalle.
- c. 9. 45. (45. 31.) Wir setzen auch, swa ein man den andern ansprichet vor dem gericht, er hab in sinen guts entwert mit gewalt an reht, mag der chlager daz bringen mit sibem gelaubhaftigen mann, daz er in entwert hab mit gewalt an reht, den sol man in sin gewer wider sitzen, als lang als er entwert ist. Und sol dem richter fûnf pfunt der schuldig ze wandel geben, und sol dem chlager abtun.
- c. 11. 46. (46. 32.) Swa ein man lehen von dem andern hat, versmaht iem der herre, er sol iem daz lehen ligen lazzen und sol ez iem niht vernidern noch verwerren. (47. 32.) Mûz ein man sin lehen anwerden durch êhaft not, des sol iem der herre niht versten, also daz dem herren daz lehen niht vernidert werd. (48. 32.) Verlaugent ein man sinem

1168. ^w) in margine noī c. ^x) sequitur tû delet. c. ^y) sequitur und erasum c. ^z) sequitur noch deletum c. ^a) in margine De clericis c. ^b) in margine nota c. ^c) signum paragraphi c. ^d) in margine De iudice quod nullum debeat captivare propriam residentiam habentem c. ^e) supra lineam add. c.

herren sines lehens oder verwirret ez iem, er tû ez dann an geværd, daz er niht bezzers west, so sol ez dem herren ledig sin.

47. (49. 33.) Swer einen edelen man veintlich haimsûchet, wird er ez des über-
zeuget mit zwain oder mit der gwizzen, der sol in der æht sin. Hat er iem sines
5 gûtes niht genomen, so sol er iem zehen pfunt für sin laster geben, einem purger fünf
pfunt, einem ainschiltten ritter oder einem edeln chnecht fünf pfunt, einem gebaurn
zwei pfunt, dem richter fünf pfunt. Nimt^f aber er iem sin gût, daz sol er iem gelten
mit der zwigûlt, und der den schaden getan hat, der sol selb dritt daz bereden, daz
des schaden als vil si. Wil er des niht entûn, so sol der danne den schaden bereden,
10 dem er geschehen ist, auch selb dritte. Ist aber er ein gebaur, so gevallent dem
richter niht wan zwei pfunt ze wandel umb die haimsuchung.

48. (50. 34.) Wir setzen, für daz der frid gehündet wirt, daz niemen deheinen
shedlichen man behalte. Behalt er in dar über, so sol er fur in buzzen und tût er
ez mit gewizzen.

15 49. (51. 35.) Swer einen shedlichen man oder einen deup gevangen für gericht
bringet, der sol iem die vinger in den schopf legen und sol swern, daz er ein deub si
und so shedlich, daz man ze recht hintz iem richten sol, und sûln sechs swern mit
samt iem, daz der ait war si. Darnach sol man den schepfen vragen der ûrtail.

50. (52. 36.) Ez sol niemen deheinen zeug verwerfen, der ein unversprochen man
20 ist, er mûg dann hintz iem gebringen mit sibem siner genozzen, daz er die dinc getan
hab, darumb man in ze recht verwerfen sülle.

51. (53. 37.) Swelih bezigen man bezzern wil und auf daz recht hin für sten wil,
der sol daz dem richter verbûrgen mit vier bidermann rat in der chunshaft, die an
geværd da zû ratent. Die bûrgschaft sol man für gut haben.

25 52. (54. 38.) Swer^g stille gwer bringen welle an einem gût, der sol nennen welih
gewer er bring, aigensgewer oder lehnsgewer oder satzunggewær^h. Und sol auch nennen
sinen solman oder sinen herren oder sinen geweren. Da gescheh dann über daz recht si.

53. (55. 39.) Swer raub oder deuf wizzenlich chaufft, den sol man an des raubers
oder an des deubes stat haben.

30 54. (56. 40.) Swer den andern mit gewalt herberget, ez si pfaffe oder laie, daz
sol er mit der zwigûlt gelten und dem richter fünf pfunt ze wandel.

55. (57. 41.) Swerⁱ den andern fûtert tages oder nahtes, wirt er gevestent, so sol
er dem richter ein pfunt geben und den schaden mit der zwigûlt gelten^k. Und tût er
ez hintz einem wirt mit des wirtes wizzen, derselb wirt sol^l dem richter ein halp pfunt
35 geben, es si^l dann das er sich mit dem aid davon nem, daz er sin niht enwest.

56. (58. 42.) Ez sol niemen deheinen muntman habn oder er ist fridbræch. Und
sol dannoch des herzogen sin, swaz derselb muntman hat.

57. (59. 43.) Swer einen aigenman auf eines andern mannez gût hab, den sol er
mit nicht laidigen, er sol in ze Lichtmesse abvodern.

40 58. (60. 44.) Swer dem andern sin læut in nimt, die er in nutz und in gewer hat
gehabt, die sol er iem wider antwurten und sol im daz recht davon tûn und die gewer
sol er an den læuten behaben mit zwain.

59. (61. 45.) Ez sol niemen sin gût umb gesûch lihen und sol auch niemen speiz
chauffen in dem sinne, daz er si behalt auf tewerung und daz er si in daz jar tewer
45 verhauffen welle. Swer ez darüber tût, der ist fridbræch.

60. (62. 46.) Ez sol niemen dhein vich chauffen, daz er ez auz dem land triben
welle oder über di^l landmarch. Swer ez dar über tût, der ist fridbræch. Swer auch

1168. ^f) *praecedat rasura duarum litterarum c.* ^g) *in margine nota c.* ^h) oder satzung gewær
in margine add. c. ⁱ) *in margine De pabulacione c.* ^k) *sequuntur deleta* und dem richter fünf pfunt
50 ze wandel *c.* ^l) *supra lineam add. c.*

dem daz vich nimt der ez auz dem land triben wil, der ist niht fridbræch. Er sol ez auch dem richter oder dem herren oder dem graven antwurten, in des gebiet er ez genomen hat.

c. 32. 61. (63. 47.) Ez sol niemen dehein burch haben, er hab dann drizzich pfunt gelts. Swer der niht enhat, der vergwizze mit gûter bûrgschaft, daz si dem land an schaden si. 5

c. 33. 62. (64. 48.) Ez sol dehein graf in siner grascraft noch dehein ritter niht mer auf die læut herberigen in dem jar wan dristunt, zwir in dem sumer und in dem winter ze einem mal, also daz der mairhof zwai^m pferit behalt und diuⁿ hûb eines und niht mere.

63. (65. 49.) Wir^o setzen, swa ein richter oder sin ûndertan einem schedlichen 10 man nach eilet, alle die daz geschrai hœrnt die sûln naheilen, oder swer daz versitzet, der wandel daz mit sechzing phenning^p oder er nem sich davon, daz er des geschraies nicht gehœrt hab.

c. 34. 64. (66. 50.) Swer ein magt oder ein witiben oder ein frowen, den in gûtem leunt herchomen ist, notzoget, den sol man lebnd begraben, ob er sin ûberwunden wirt mit drin 15 oder mit zwain, ez sin frowen oder man, die daz geschrai gehœrt haben. (67. 51.) Swer^q des ûberwunden wirt mit siben siner genozz oder siner ûbergenozz, daz er mains gesworn hab, dem sol man die hant abslahen.

65. (68. 52.) Ez sol niemen dhein chalp chauffen hinder zwain jarn, daz er slahen welle, er well ez dann selb ezzen. Swer ez darûber tût, dem sol man daz chalp 20 nemen und sol dem richter LXXII den. geben ze wandel.

66. (69. 53.) Ez^r sol niemen in des andern viswaid vischen oder er ist fridbræch, ob er sin ûberwunden wirt.

c. 31. 67. (70. 54.) Swer einen menschen ze tot sleht oder sûst tœtet, den sol man hinwider tœten, ez si dann daz er ez selbdritt bringen mûg, daz er ez notwer hab getan. 25

68. (71. 55.) Ob in einer stat oder in einem marcht oder in einem dorf ein hauz oder mere in di æht chûmt, daz sol man brennen, ob man mag, an der læut schaden. Ist des niht, so sol man ez abbrechen und sol ez fûren auf daz veld und sol ez da brennen.

c. 11. 69. (72. 56.) Ez sol niemen dehein trichen vail haben wan in der rechten étafer. 30 Swer ez darûber tût, der ist fridbræch.

c. 59. 70. (73. 57.) Pfaffen^s, munichen, wiben sol man richten nach aller ir chlage und an ir vogtes frag und an alles fûrgezoch, wenn si chlagent, daz der frid an in zebrochen si.

71. (74. 58.) Ob ein man in die æht chûmt, umb swelih sach^t daz ist, und wil 35 er bezzern, so sol er zû dem lantherren oder zû dem graven ûnder dem er sitzet oder zû dem richter chomen, swa er den vinden mag. Dem sol er swern einen aid, daz er daz reht tûn welle und dreu taidinech da vor sin welle. Den sol man auz der æht lan und chœm der selb dann hin fûr niht, und daz in der chlager aber bechlagt und in aber in di æht bræht, so mûg wir in noch graf noch richter auz der æht niht 40 gelazzen, ez wurd dann dem chlager sin schad vœllechlich abgeleit.

72. (75. 59.) Ob ein sun sinen vater oder sin mûter angriffet also daz er in an ir lib. an ir gût oder an ir eren anvertiget und sin trewe an in^u frifellichen brichet, und si in dez ûberwindent mit zwain siner genozze oder ûbergenozze vor dem richter, so ist er in der æht und rehtloz und elos worden. Und swer im des hilfet und mit des 45 rat ez geschiht, der des ûber zeuget wirt vor geriht mit zwain erbern mannen, ist er

1168. ^m) zwai^l c. ⁿ) sequitur rasura quattuor litterarum c. ^o) in margine Item de indice c.
^p) phenig c. ^q) signum paragraphi in c. ^r) sine signo paragraphi c. ^s) in margine nota de clericis c.
^t) subtus lineam add. c. ^u) supra lineam add. c.

sin aigen, so hat er allez sin güt verlorn und allez sin reht. Ist aber er sin man und lehen von dem vater hat, des aigen der selb man da^v ist, dem ist daz aigen ledich worden, und daz lehen von swem er daz hat. Und sol des landes vertriben sin, er leg dann dem herren den schaden ab mit der zwigült und dem richter daz wandel.

5 73. (76. 60.) Swer den andern pfendet an vronboten, der ist fridbræch. c. 62.

74. (77. 61.) Loterpaffen mit langem har und spillaut sind auz dem frid. Also c. 63.
swer einen spilman haben wil^w, der sol in auch beraten und sol niemen nihts bitten und sol iem niemen niht geben, er wert dann einem von einer hohzit gesant. Ez^s ensol dehein lantvarær niht lenger in deheiner gebiet sin, wan ûntz er dri hohzeit zû
10 iem nem; fûrbaz ist er auz dem frid. Wil auch ein stat oder ein marcht oder ein dorf zwen spilman oder einen haben, di sûln auch si beraten selb, also daz si auz der pfarre niht chomen, oder si sint auz dem frid. Man sol dehein wip von deheiner hohzit niht senden, si chûnne dann saittenspil, oder er ist fridbræch.

75. (78. 62.) Swer mezzter in der hosen treit oder anderswa verholn, dem sol c. 70.
15 man di hant abslahen. Ez sol auch niemen dehein wælsch mezzter tragen, wan der swert treit und dergestalt ist an dem lib und den jaren, daz er swert tragen sûl.

76. (79. 63.) Swelih mûlner mer nimt dann daz drizzigist tail, der sol dem richter c. 64.
LXXII den. ze wandel geben, als oft er ez tût.

77. (80. 64.) Swer den andern rauffet oder an daz maul sleht oder einen bæul c. 67.
20 sleht ain sinen ehalten, der sol dem richter ein halb pfunt geben und dem chlager ein halb pfunt.

78. (81. 65.) Swer den andern raubet an widerbot und in vor wol gegrûzzet hat, c. 69.
und sich des selb dritt niht bereden mag, dem sol man die hant abslahen und den schaden dristunt gelten. Und der in darumb anspricht, der sol dez swern, daz er in
25 niht an mutwille.

79. (82. 66.) Swer dem andern sin chonn hinfûrt, der sol in der æht sin. c. 71.

80. (83. 67.) Schachraub und strazraub sol deheinen aufschub haben. Swen man c. 72.
begriffet da mit, da sol man über richten.

81. (84. 68.) Ez sol ein iglich richter in einer iglichen stat und pfarr, mærchten c. 73.
30 und dorfsteten mit den tiuristen bi dem aid den chauf setzen und daz lon gebaurn, smiden, schûchstern, modern, zimberläuten und allen hantwerchern und tagwerchern, und swer mer nimt, danne gesetzet ist, der sol dem richter daz wandeln mit LXXII den.

82. (85. 69.) Swer den frid niht swern wil, der si auz dem frid, und sol man iem c. 75.
dehein reht tûn, und sol von iem allen chlagern daz reht tûn. Und swer niht swert,
35 als iem der frid gehûndet wirt, der ist fridbræch.

83. (86. 70.) Ez pfendet ein iglich man sinen holden an vronboten wol und sinen c. 74.
hindersæzzen umb sinen zins und umb sin gût.

84. (87. 71.) Swer sin triwe an sinem rechten herren brichet an im selben, an c. 35.
sinen chinden, an sinen burgern, der ist in der æht und sol ez der herre an sinem lib
40 rechen und an sinem gût.

85. (88. 72.) Swelich^y rihter den frid und die sætze an den wandeln oder an c. 32.
andern sachen die gesetzet sint brichet, der sol dem herren, von dem er daz gericht hat, als oft zehen pfunt geben als oft er ez tût, und sol den schaden mit der zwigült gelten.

45 86. (89. 73.) Ez sol dehein richter an dem gericht sitzen, er hab den fridbrief c. 37.
pei iem Dæutschen mit des hertzen insigel oder er geb dem herren des richter er ist fûnf pfunt, als oft er ez ûberget.

1168. ^v) sequitur rasura quattuor litterarum c. ^w) in margine post adiectum c. ^s) signum
paragaphi c. ^y) in margine De emendis ad quas tenentur iudices c.

c. 26. 87. (90. 74.) Swer unreht maz hat oder unreht mizzet, der sol dem richter ein halb pfunt geben, als oft er ez tût, und sol den schaden mit der zwigûlt gelten.

c. 28. 88. (91. 75.) Swer holtz in den fôrsten oder in den panholtzen nimt über des hûters willen, der sol daz gelten mit der zwigûlt und sol ez dem richter dannoch wandeln. Tût er ez bi der naht, so sol er ez dristunt gelten und dem richter LXXII den. 5 ze wandel geben.

89. (92. 76.) Wir setzen auch, swer für unser gûlt pfendet, daz iem daz niemen weren sol. Und sol auch der deheinen sachraub^z nemen an der pfantung und sol auch daz selb pfant ausgeben auf XIII tag des dritten pfenniges ringer, dann ez wert ist, ob man ez auz nemen wil. Wil aber ez niemen auz nemen, so sol er ez^a triben 10 swa er wil und geben an des herren gûlt, dem er gepfendet hat, so er^a tiwerst mag an geværd.

90. (93. 76.) Wir wellen auch, ob si ze chrieg werden umb di tiwerung an dem pfand, so sol der, der gepfendet hat oder di gepfendet werdent, bereden die tiwerung an dem pfand selbdritt und sol man ez darnah auz nemen, als vor geschriben ist. 15

91. (94. 76.) Wir wellen, daz niemen, der uns pfenden wil umb gûlt, deheinen solt geb oder nem. Tût er ez darûber, so ist der nemer und der gebær fridbræch. Wir wellen auch, daz iemen pfend umb dehein gûlt, er geinner uns ê derselben gûlt, als reht si. Laugen wir iem, so nem [er] deu reht darumb deu im ertailt werden. Jehen aber wir im der gûlt und rihten im si niht^b ab, so mag er uns pfenden, als vor 20 geschriben ist.

92. (95. 77.) Wir setzen auch, daz von dem schûb niht mer nem iemen dann den rehten fûrvanch und deheinen andern schaden darauf bereht, wan zitlich und redlich chost.

93. (96. 78.) Wir setzen auch, daz dehein vorsprech deheinen gedingten pfenning 25 nem. Tæt er ez darûber, als oft er sin überwunden^c wirt, als oft sol er dem vitztum fûmf pfunt geben.

c. 60. 94. (97. 79.) Wir setzen auch, daz niemen dehein harnasch zu dem geriht für wan der richter mit den chnechten, die im gesetzet sint.

95. (98. 80.) Wir setzen auch, daz niemen dehein weisung noh anlaitte hab auf 30 holtz oder auf ækher dann auf ein halbes ieuch. Wirt sin mer, so sol er darumb vor geriht antwurten, als umb aigen oder umb lehen. Ez sol niemen dhein^a wisung haben umb wismat wan under drin maden. Swer^d umb di weisung oder umb di anlaitt gevellet, der sol dem richter LXXII den. geben und sol auch bereden, daz er ez an geværd getan hab. Mag er aber daz niht bereden, so sol er dem richter fûmf 35 pfunt geben.

96. (99. 81.) Wir setzen auch, daz dehein richter ab dem geriht selb aufstê gegen iemen wan umb dri sache, daz ist umb diuf, notnumft und todsleg.

97. (100. 82.) Wir setzen auch daz alle rûgung absi, dann umb di dri sach, die zu dem tot ziehent, daz ist diuf, notnumft und totsleg. Doch sûln alle die diu êchaften 40 taidinch suchen dristunt in dem jar, di si emaln ze reht gesuhet^e haben.

c. 75. 98. (101. 83.) Swes an disem prief niht gedaht ist und vergezzen ist, daz sol man richten nah dem alten reht.

cf. c. 34. 99. (101. 84.) Daz^a daz also stæt belib und unzebrochen von sand Mychels tag Sept. 29. der nu chumt über dreu jar, daruber haben wir gesworn wir hertzog Otte, hertzog 45 Rudolf und hertzog Stephan, graf Gebhart von Hirzberch und der bischof von Freising.

1168. ^{z)} corr. ex schachraub c. ^{a)} supra lineam add. c. ^{b)} corr. ex naht c. ^{e)} wunden supra lineam add. c. ^{d)} signum paragraphi c. ^{e)} corr. ex geschuhet c.

Und swelh fürst der bi uns gesezzen ist den frid swern wil, der ist in dem frid. Swer dez niht enwelle, der ist auz^f dem frid.

100. (101. 84.) Ez habent auch gesworn unser vitztûm, der vitztum von Struwing, der vitztum von der Rot, der vitztum von München, der vitztum von Nappurch, ob dehein
 5 getat geschæch, in swelhes herren land diu tat geschæh, daz sûln di vitztûm widertun. Und wer daz hertzog Otten vitztum hertzog Rûdolfs vitztum darzu bedorften, di sûln in geholfen sin, also sûln hertzoge Otten vitztûm hertzog Rûdolfes vitztûmen auch geholfen sin ze gelicher weis. Und bedorften di vitztûm graven, vrien, dinstman oder swen si voderten dazû, di sûln in auch geholfen sin. Swer des niht entæt und daz
 10 versæzze, so sûln di vitztum wol gewalt haben, daz si di herren manen bi ir aid den si gesworn habnt, daz si in geholfen sin. Swer dez niht entæt, so sol darumb geschehen, als vor geschriben ist. Wær auch daz daz dehein unser vitztum oder ir helfer in deheinen haz darumb gevielen, des sullen wir in abhelfen, daz si des beliben an schaden und an allen gebresten.

15 Der brief ist gegeben ze Freising, do von Christes geburt waren tausent jar und im dem dreihundertisten jar, an unser Frowen tag als si geboren wart.

1169. 1170. PAX BOHEMICA.

(1300—1301.)

Edidit e formularum codice saec. XIV. tabularii Breslaviensis iam a. 1841. Th. Iacobi
 20 *'Codex epistolaris Iohannis regis Bohemiae' pag. 25 nr. 59 et 60. Nos hanc editionem hic repetimus.*

De tempore cf. l. c. pag. 25 not. 2.

1169. SCRIPTUM REGIS.

Editum est l. c. nr. 59. Rubrum habetur: Rex de bona deliberatione baronum et
 25 consensu procurat pacem terre et huic littere suum sigillum in confirmationem et domini subsequenter nominati sua sigilla eidem littere in testimonium appenderunt eciam, et sic ille due littere in una cedula comprehenduntur. *(P. deest.)*

Nos Wencezlaus Dei gratia Boemie et Polonie rex notum facimus universis tam presentibus quam futuris presentium notitiam habituris, quod nos disponentes regno
 30 nostro ac regnicolis Boemie fidelibus nostris pacem continuam procurare, usi fidelium nostrorum baronum ipsius regni maturo consilio super eo iuravimus, quod nullum maleficorum, qui de cetero pro spolio vel quocunque maleficio alio per terre consules more solito accusatus fuerit vel proscriptus, cuiuscunque status aut conditionis fuerit, in gratiam resumemus vel ullas concedemus aut dabimus sibi treugas, sed tanquam
 35 nostrum et regni nostri hostem publicum prosequemur, et huius persecutionis regnicolarum nostrorum quilibet, cuiuscunque status aut condicionis extiterit, qui pro huiusmodi maleficio intercedere vel loqui aut sibi consilium, auxilium seu favorem impendere seu ipsum hospitio colligere presumpserit, de quo probabiliter constiterit, reus erit, prout super eo dicti barones nobiscum unanimiter concordaverunt ac etiam iuraverunt. In
 40 quorum omnium robur et testimonium sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Dat. et cet.

1168. ¹⁾ sequitur delet. frid c.

1170. RECOGNITIO BARONUM.

Numerum praecedentem in codice statim sequitur. Edita est l. c. nr. 60. Rubrum v. ad nr. 1169. (P. deest.)

Et nos . . de Rosenberch summus regni Boemie camerarius, Dowessius de Beeching regni Boemie marsch(alcus), Haym(annus) de Duba, . . de Lantstain, Zmylo de Obersezz, Iesco de Mere(ritz) et cet. recognoscimus in hiis scriptis, quod et constare volumus universis, quod premissis consiliis, tractatibus ac decretis per serenissimos principes dominum nostrum regem et suos heredes pro bono pacis totius regni et regnicolarum Boemie habitis et ut premittitur celebratis presentes affuimus et ipsis ferventer intenti fuimus effectui mancipandis. Quapropter ut ipsa decreta in nullo umquam liceat violare, nos ea nostrorum singulorum iuramentis in ewangeliiis firmavimus ac firmamus, promittentes nostri honoris ac fidei sub obtentu, quod omnem maleficum, cuiuscunque status aut condicionis extiterit, qui deinceps pro spolio aut quocunque maleficio alio per terre consules accusatus fuerit et proscriptus, nullo unquam favore vel gratia prosequemur, sed tanquam domini regis et heredum suorum pretactorum ac regni Boemie et nostrum ac pacis universalis emulum absque spe cuiuscunque gratie consequende, quousque misere intereat, prosequemur nec sibi aliquas treugas dabimus nec pro treugis aliquam petere debemus nec ipsum ullo unquam iuris suffragio uti aliquatenus permittemus. Et similiter faciemus cuilibet homini, quem huiusmodi malefico auxilium, consilium aut favorem probabiliter didicimus impendisse. In quorum omnium premissorum robur perpetuum nos Wencezlaus Boemie rex senior, Wencezlaus ipsius filius sigilla nostra nosque de Rosenberch et cet. similiter sigilla nostra presentibus ex certa nostra scientia duximus apponenda.

Datum ut supra.

1171. SCRIPTUM IUDICIS PACIS.

25

1302. Mai. 14.

Autographon tabularii regii Hannoverani denuo contulit vir d. K. Kunze. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. Edidit Sudendorf 'Urkundenbuch der Herzöge von Braunschweig-Lüneburg' I, 98 nr. 168. (P. deest.)

Nos Otto Dei gratia Brand(eburgensis) et Land(esbergensis) marchio, iudex pacis per Saxoniam generalis tenore presentium ad universorum notitiam cupimus pervenire, quod de mera nostra seu omnimoda ac omnium principum, nobilium et baronum pacis coniuratorum voluntate existit, quod reverendus pater dominus Syfridus Hyld(esemensis) ecclesie episcopus castrum vocatum Westerhove sibi et sue ecclesie emat seu com- pareat tytulo emptionis possidendum. In cuius rei testimonium presens sibi damus scriptum sigilli nostri appensione communitum.

Datum anno Domini MCCCII, die sancti Bonifacii martiris et pontificis, in placitis Haldesleve.

1172. PROMISSIO DE PACE SERVANDA.

1304. Iun. 21.

Repetimus editionem, quae ex autographo tabularii tunc regii Magdeburgensis, nunc civitatis Erfordensis parata est 'Urkundenbuch der Stadt Erfurt' I, 354 nr. 512. Pendet sigillum. (P. deest.)

Albertus Dei gratia lantgravius et Saxonie comes palatinus viris prudentibus . . magistris, . . consulibus et universis civibus Erfordensibus salutem cum bone voluntatis affectu.

Considerantes et merito revolvantes, quod nobis et pacis conservationi ob honorem nostrum magnis laboribus et expensis constantissime astitistis et assistitis^a in presenti, universitati vestre grates referimus super eo, vobis nichilominus promittentes, quod si pro expugnatione et inpugnatione castrorum Lesten, Grifenberch, Kirchperg et Wintberg vobis quidquam aversionis seu incusationis a quocunque nunc vel in posterum evenierit seu ingruerit, vos manutenebimus, defendemus et pro vobis placitabimus fideliter rebus et corpore toto posse. Et quia nobis ad obsidionem dictorum castrorum iuxta pacis statuta estis et fuistis cooperati, de ipsis munitionibus expugnatis et adhuc per Dei gratiam vestro^b auxilio expugnandis disponemus et faciemus, quicquid vestre fuerit voluntatis. Et in huius rei certitudinem, testimonium et memoriam damus vobis has litteras nostri sigilli appensione fideliter roboratas.

Actum in Gotha, anno Domini MCCC quarto, XI. Kal. Iulii.

1173—1175. PAX WESTFALICA ALTERA.

1307. Oct. 21.—1310. Mai. 28.

1173. SCRIPTUM PACIS. 1307. Oct. 21.

Denuo contulimus autographon tabularii civitatis Tremoniensis. Pendet sigillum fere illaesum. Edidit Höhlbaum 'Hansisches Urkundenbuch' II (1879) pag. 48 nr. 116. Cf. iam supra nr. 1167. (P. deest.)

In nomine Domini amen.

Henricus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Ytaliam archicancellarius universis presentes^a litteras visuris et audituris notum facimus, quod considerato turbato statu terre Westvalye ac incomodis, dampnis et periculis diversis, que fidelibus et opidis nostris ceterisque terre Westvalye ac parcium adiacentium incolis ex hoc proveniebant, cupientes huiusmodi incomoda, dampna et pericula, quantum nobis possibile fuerit, abolere, cum nobilibus, fidelibus et opidis nostris in Westvalya ac cum venerabili patre . . episcopo Paderburnensi et sua dyocesi de pace inducenda et inducta ac a festo beati Martini hyemalis nunc instanti per quinque annos continuos conservanda concordavimus iamque promisimus unanimiter et per presentes promittimus firmiter observare.

1. Sic ut nullus hominum, cuiuscunque status vel condicionis existat, aliquem capiat, stratam publicam, mercatores et colonos inpediat vel bona cuiusquam invadat

1172. a) assistis *ed.* b) nostro *ed.*

1173. a) presentibus *or.*

incendiis vel rapinis. Sed quicumque in alium quicquam questionis habuerit, contra eum agere debeat coram suo iudice per viam iuris.

2. Ut etiam pacis turbatores a sua malicia severius arceantur, statuimus et promissimus unanimiter, quod nulli hominum securitas que gheleyde dicitur dabitur intrandi civitatem, opidum vel castrum, sed quilibet intret et exeat suo iure contentus. Maxime tales, qui aliquo promisso fidei sunt astrieti et articulos sui honoris effectuose voluerint 5 observare, illis dabitur securitas intrandi, standi et exeundi civitates, opida et castra, quociens fuerit oportunum.

3. Cum modicum vel nichil sit pacem ordinare, nisi sit qui eam tueatur, nosque propter diversa nostre ecclesie Coloniensis negocia, licet simus pacis dominus, non possumus dicte pacis tractatibus interesse, commisimus et per presentes committimus . . marschaleo nostro Westvalye qui pro tempore fuerit vices nostras, volentes ut ipse nomine nostro nobis absentibus iudicet, que ratione pacis emergerint iudicanda, pacem tueatur, coassumptis sibi nobili viro Bertoldo de Buren dicto de Wunnenburch, Hunoldo seniore de Plettenbracht milite, Wigmanno de Hervordya et Roberto dicto Ferner burgensi Susaciensi. Qui iurati nobis promiserunt, quod auctoritate nostra necnon et nostro et nobis in pace adherencium nomine, quociens aliqua pro pace tractanda emergerint, ad locum competentem conveniant pacis negocia fideliter tractaturi nec hoc dimittant odio, gracia vel timore, et in quodeunque negocium faciendum duo predictorum quatuor cum . . marschaleo nostro consenserint vel absente . . marschaleo maior 20 pars illorum quatuor consenserit, illud negocium processum sorcietur. Et aliquo dictorum quatuor decedente alium eque ydoneum iuxta consilium consulum Susaciensium in locum decedentis restituemus. Et nos horum virorum duos et opida nostra Westvalye communiter duos secundum equalem proporcionem in agendo negocia pacis expensis procurabimus et procurabunt fortune casus proporcionabiliter perpessuri.

4. Recognoscimusque quod observacio pacis ad loca inter Renum et Wiseram iacencia pro personis ad pacem pertinentibus tantummodo se extendit.

5. Preterea cum non expediret pacis violaciones inpune pertransire, nos per . . marsealeum et alios officiatos nostros Westvalye ad defensionem pacis tenebimus continue triginta viros armatos cum dextrariis falleratis, quos . . marsealeus noster, quociens emergerit violacio pacis vindicanda, educet processuros cum aliorum ad pacem pertinencium armigeris ad vindicandum ea que facta fuerint contra pacem. Et si resistencia illius, contra quem procedendum esset, tanta foret, quod maior numerus armatorum requireretur, nos numerum nostrorum hominum duplicabimus, in maiori necessitate triplicabimus et demum, si necesse fuerit, cum potencia veniemus nostris eventibus et expensis. Similiter omnia nostra opida Westvalie tenebunt triginta viros armatos cum dextrariis falleratis, scilicet Susacienses sex, Hervordenses duos, Mersburgenses duos, Volmerstenenses duos, Brilonenses duos. Medebikenses unum, Winterbergenses et Hallenbergenses unum, Smalenburgenses unum, Rudenses unum, Attendernenses unum, Geseke unum, Warstenses, Bedelike, Ostervelde unum, Lude unum, Sege unum, Werle et Menden unum, Rekelinchusenses duos, Dorsten unum, Buren unum et singuli suis eventibus et expensis. Qui similiter, si necesse fuerit, numerum suorum armigerorum augebunt, quilibet pro suarum virium et potencium adversarii qualitate ac loci, ad quem procedendum fuerit, vicinitate.

6. Et qui adhuc paci inclusi non fuerint, sed includi desiderant, cuiuscunque status vel dignitatis homines existant, si a nobis ad pacem recipiuntur, tenebunt armigeros et equos pro suarum virium qualitate ad usum pacis secundum formam supradictam.

7. Preterea statuimus, si predones aliqua dampna fecerint incendiis vel rapinis alicui vel aliquibus et lesus vel lesi predones illos ceperint agitare, quod universaliter homines ad pacem pertinentes statim ipsos predones insequantur cum clamore ad arma

qui wapenserey nuncupatur. Si aliquis alicui agitaneium ea de causa culpam imposuerit, dampna fecerit vel predones tenuerit vel defensaverit, contra talem vel tales sicut contra personas principales pacem violantes viriliter et communiter procedemus. Hac tamen salva condicione, si causa legitima prepediente statim insecutio fieri non posset, 5 pacis violator quicumque fuerit sub sigillo pacis moneatur, ut infra quindenam pro excessus sui qualitate ac quantitate condignam prestet emendam. Quod si facere recusaret, extunc contra ipsum per nos communiter et viriliter procedatur.

8. Ceterum ut predicti pacis articuli a nobis strictius observentur, communiter arbitramur, si dominus . . nobilis, alia persona bone nacionis, castrum, civitas vel opidum 10 dictorum articulorum pacis transgressor vel in fraude repertus per predictos pacis tractatores vel per maiorem partem ipsorum fuerit iudicatus, ille vel illa vel illud aliis dominis, civitatibus et castris vel opidis pacem servantibus dabit pro emenda ducentas^b marcas denariorum Susaciensium inter pacem servantes secundum proporcionem numeri armatorum equaliter dividendas. Et quocienseunque hoc contigerit, tociens dabit ducentas 15 marcas dividendas secundum formam enarratam. Ipso tamen transgressore vel in fraude reperto secundum suum iuramentum sub pace remansuro.

9. Cumque non deceret personas fidelium et castellanorum nostrorum tam in castris nostris propriis quam in castris nostris ligiis Westvalye morancium secludi de pacis amenitate, volumus quod universi nostri fideles et castellani in castris nostris 20 predictis residentes predicta pace nobiscum gaudeant in omni sua forma eamque, quociens necesse fuerit, pro suarum virium possibilitate defendant fideliter et constanter.

10. Quocirca nos de Ruden, Hovestat, Waldenberg, Hallenberg, Rughelenberg, Aldenvils, Hemburch, Stoltenburch, Sigen et Vorstenberg, item nos de Snellenberg, utrumque de Patberg, Volmestene, Desenberg, Hymeneburch, Mederike, Searpenberg, 25 Haldinhusen et Wünnenberg fideles et castellani de pace premissa gaudentes eam servare promissimus et promittimus per presentes, volentes eiusdem pacis commodis, honoribus et honeribus frui seu gaudere iuxta formam superius innotatam.

11. Et horum observacionem nos Henricus archiepiscopus predictus promissimus et fideles castellani ac opidani nostri predicti una nobiscum fide data promiserunt. Et 30 hoc sub sigillo ducatus nostri Westvalye ac pacis nomine nostro et omnium fidelium, ministerialium, castellanorum et opidorum nostrorum premissorum omnibus, quorum interest seu interesse poterit, duximus significandum.

Datum anno Domini MCCC septimo, in die undecim milium Virginum.

1174. RECEPTIO EPISCOPI OSNABRUGENSIS ET CIVITATUM.

35

1310. Mai. 14.

Autographon tabularii civitatis Osnabrugensis decem sigillis sigillatum denuo contulimus. Sigilli quinti et septimi lora membranacea tantum adsunt; cetera octo pendent adhuc plus minusve laesa. Minus accurate editum est 'Geschichte der Stadt Osnabrück' I (1816) pag. 210 nr. 57. (P. deest.)

40 Nos Henricus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Ytaliam archicancellarius notum facimus universis, quod nos nomine nostro nostro- rumque . . nobilium, . . ministerialium, . . fasallorum, civitatum, opidorum, castrorum, castellanorum terre nostre Westfalie nobis in communi pace terre adherere volencium reverendum patrem ac dominum Engelbertum episcopum Osnabrugensem, ministeriales 45 et civitatem Osnabrugensem necnon Wydenbrugensem ac Quackenbrugensem totamque terram suam et territoria ac omnes et singulos ipsi subiectos, qui diete communi paci adherere desiderant et affectant, in ipsam pacem recipimus secundum omnem modum

1173. ^b) ducentes or.

et formam, prout in littera nostra super hoc confecta plenius continetur¹. In cuius rei testimonium sigillum nostre^a pacis necnon . . marschalei nostri, Bertolfi domini de Buren, in Hovestat, in Rûden castrensi, Susaciensis, Hervordensis, Mersburgensis, Brylonensis et Attendarnensis nostrarum civitatum sigilla presentibus sunt appensa.

Datum anno Domini MCCC decimo, quinta feria post festum beati Servatii.

5

1175. RECEPTIO EPISCOPI MINDENSIS ET CIVITATIS. 1310. Mai. 28.

*Autographon tabularii civitatis Mindensis, iam in tabulario regio Monasteriensi asser-
vatum, denuo contulimus. Pendent sigilla decem plus minusve laesa. Inter sigilla archi-
episcopi et marescalci foramina sine sigillo apparent. Editio, quae parata est 'Westphälische
Provinzial-Blätter' I, 2 (1828) Cod. diplom. pag. 29 nr. 23, mendis scatet. (P. deest.)*

10

Nos Henricus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Ytaliā archycancellarius notum facimus universis, quod nos nomine nostro nostro-
rumque . . nobilium et . . ministerialium, . . fassalorum, . . civitatum, . . oppidorum,
. . castrorum, . . castellanorum terre nostre Westfalie nobis in communi pace terre
adherere volencium reverendum patrem ac dominum Godefridum Myndensis ecclesie
episcopum, . . ministeriales et civitatem Myndensem necnon Lubbeke totamque terram
suam et territoria ac omnes et singulos ipsi subiectos, qui diete communi paci adherere
desiderant et affectant, in ipsam pacem recipimus secundum omnem modum et formam,
prout in littera nostra super hoc confecta plenius continetur¹. In cuius rei testimo-
nium sigillum nostre pacis necnon . . marscalci nostri, Bertolfi domini de Buren, in
Hovestat, in Ruden castrensi, Susaciensis, Hervordensis, Mersbergensis, Brylonensis
et Attendarnensis nostrarum civitatum sigilla presentibus sunt appensa.

Dat. anno Domini MCCC decimo, V. Kalen. Iunii.

1176—1178.

UNIONES PACIS TERRAE BAWARICAE.

25

1308. Mai. 14.—Iun. 2.

1176. UNIO EPISCOPI EISTETENSIS ET DUCUM BAWARIAE. Mai. 14.

*Denuo contulimus autographon tabularii generalis regni Bawarici 'Fürstenselekt
fase. 145' signatum. Sigilla parum laesa pendent loris membranaceis. Edidit Wittmann
'Monumenta Wittelsbacensia' II, 149 nr. 228. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 269.*

(P. deest.)

30

1. Wir brüder Philipps von Gotes genaden bischof ze Eystet und wir Arnolt der
tûmbrost, Chunrat der techent und alles daz capitel ze Eystet verjehen und tun chunt
allen den di disen brîf sehent oder hõrent lesen, daz wir uns mit gûter betrachtunge
und mit gûtem rat durch gemainen fride und frume des landes verbunden und ver-
strikket haben zu den hochgeborn herren hern Rûdolfen und hern Lûdwigen pfallentz-
graven bi Rein und hertzogen in Bairen von den Pdingsten di nu schirst choment über
fünf jar also, daz wir yetwederthalben an ander gelobt haben bi unsern triwen an
eines eydes stat, daz wir biz auf diselben frist mit læuten und mit gût, und mit unsern
vesten, ez sein bûrge oder stet, an ander beholfen sein wider aller mænichliche an wider
daz riche, ob ez einen pfleger gewinnet, den man gemainchlichen für einen chûnich hat.

1174. ^{a)} e corr. ex i? or.

1) *Supra* nr. 1173.

2. Umbe graf Chunraden von Ötingen ist ez von unsern wegen besunderlich also bereit, ob unser vorgenanten herren di hertzogen mit dem zerhüllen, und er mit in, so sūn wir, ob si wellent, zwischen in taidinch und fride vîrtzechen tage versuchen, und möht ez in den virzechen tagen niht verrihtet werden, so sūn wir in wider in
5 beholfen sein mit lauten und mit vesten, als vor geschriben ist.

3. Dar über geheizen wir, swaz zwischen uns und unsern vorgeschriben herren den hertzogen oder zwischen unsern dienern yetwerthalben^a chrîgik und unverrihtet wâr oder swaz fûrbaz ansprache und chrîges in denselben jaren auf stûnde zwischen uns und denselben dienern, dar über haben wir von unserm tail genomen Rûdgern von Ditenhoven
10 ze Werdenvels und Sifriden von Mornsheim. Da wider habent di vorgenanten unser herren di hertzogen von irm tail genomen ir getriwen diner Berhtolden von Röchlingen und Heinrichen von Mûr. Über di selben vîr haben wir von yetweder tail gemainchlich genomen den edeln herren graf Berhtolden von Graifespach. Die selben fünf sūn di vorgenanten sache alle, si wâr alt oder niwe, auz rihten auf ir bescheidenheit friuntlich und
15 mit der minne, ob si mûgen. Swes auch si niht verrihten möhten, daz sūn si mit einem slehten und friuntlichen reht verrihten und des sūn wir in fûr uns und fûr unser diner baidenthalp gehorsam sein. Möhte auch man der vierer einen niht haben an geværde, so sol daz selbe tail einen andern bescheiden man an sin stat nemen und sol mit dem volvaren, als vor geschriben ist. Und geschæch auch, daz man des fünften niht haben
20 möhte ze ettlicher wil und ze ettlichen sachen, so sūn di vîr sich vereinen, ob si mûgen, oder si sūn di sache friuntlichen auf schiben, biz man den fünften haben mach yetweder tail an schaden. Wer aber der fünft uzzerhalb lantes oder niht enwer, des Got niht welle, so sūn di vîr auf ir triwe und auf ir durnæht einen andern ze dem fumften nemen, der yetweder tail gemain und fûgsam si, oder si sūn einen
25 andern wek vinden, do man mit des fünften überein chom.

4. Und dar umbe daz disiū taidinch unsern vorgenanten herren den hertzogen stat und unzebrochen beliben, haben wir in disen brîf gegeben mit unsern insigeln versigelten.

Disiū taidinch sint geschehen datz Ellingen, do man von unsers Herren gebûrt zalt triutzechenhundert jar dar nach in dem ahten jar, an dem Eritage vor der Crûcewochen.

30 **1177. UNIO CAPITULI ET CIVITATIS AUGUSTANAE CUM CIVITATE ULMENSI. Mai. 31.**

Autographon tabularii civitatis Augustanae denuo contulimus. Sigilla desunt foraminibus relictis. Edita est 'Ulmisches Urkundenbuch' I, 294 nr. 240. (P. deest.)

In Gotes namen amen.

35 1. Wir Rûdolf der tûmprost, Kropf der tegan und daz capitel des gotzhuses ze Auspurch an des bischofes stat ze Auspurch und wir Berhtolt Pitschlin, Johannes der Schönnegger, die ratgeben und ouch diu gemainde der stat ze Auspurch von ainem tail, und wir Hainrich der amman, die ratgeben und ouch diu gemainde der stat ze Ulme von dem anderen tail tûgen kunt allen den, die disen brief sehent oder hõrent lesen, do
40 unser herre kunech Albreht starp, dem Got genade, do forhten wir, daz daz lant in unfride geveiele und daz wir davon arbeit und schaden enphahen mohten. Dar umbe sien wir uber ain komen und haben uns zû ein ander verbunden mit unseren aiden also:

2. Wâr daz uns iemen gewalt oder unreht tæte, des Got niht welle, daz wir ein ander beholfen sulen sin gein aller mængelich ane alle geværde. Und geschæhe
45 daz daz uns dem amman und den burgeren ze Ulme iemen gewalt oder unreht tæte, an die stete daz Auspurgeren ze verre wære, da sol es hintz der korherren und hintz der burger von Auspurch beschaidenhait stan, waz hilfe si uns da hin wellen tûn.

1176. ^a) sic or.

Geschach ouch uns den korherren, dem bistûm und den burgeren ze Auspurch gewalt oder unreht, an die stete daz Ulmer ze verre wære, daz sol hintz Ulmer beschaidenhait stan, waz hilfe si uns da hin wellen tûn.

3. Ez ist ouch also getædinget, wære daz daz wir diener beidunthalp nemen wolten, die sulen wir nemen mit der beschaidenhait, daz die selben diener daz reht 5 nemen und ouch tûn sulen gein aller mænglich. Swelher des niht tûn wolte, den sulen wir nihtes beholfen sin.

Nov. 11.

4. Der ait sol also stæte beliben hinnan ze sant Martines tage der nu schierest kumt und von dannan uber ein jar, ez geschæhe denne daz ein ainmütiger kunech erwelt wurde. Swenne daz geschiht, so sulen wir der aide baidunthalben ledich sin. 10

5. Daz wir Hainrich der amman, die ratgeben und diu gemainde der stat ze Ulme daz also stæte behalten, geben wir disen brief versigelt und gevestent mit unserr stat^a insigel ze Ulme und mit minem des vorgenanten Hainriches des ammans insigel, diu beidiu an disem briefe hangent ze einem waren urkunde dirre dinge.

Dirre brief wart gegeben ze Ulme, nach Gotes geburte^b driuzehenhundert jar und 15 in dem ahtoden jare, an dem næhsten Fritage vor Phingsten.

**1178. UNIO CAPITULI ET CIVITATIS AUGUSTANAE CUM DUCIBUS
BAVARIAE. Im. 2.**

*Autographon tabularii generalis regni Bawarici 'Fürstenselekt fasc. 146' signatum
denovo contulimus. Pendent sigilli capituli pars media, sigillum civitatis fere illaesum 20
loris membranaceis. Editum est Monumenta Boica XXXIIIa, 334 nr. 275. — Böhmer,
Reg. 1246 – 1313 Reichssachen 270. (P. deest.)*

In Gotes namen amen.

1. Wir Rûdolf der tûmbrobst, Kropf der tegan und daz capitel ûberal des gotes-
houses ze Auspurch an aines bischofes stat ze Auspurch, wir Berhtolt Bitschlin, Johans 25
der Schönnegger burgermaister, die ratgeben und diû gemain der stat ze Auspurch
tun kunt allen den die disen brief lesent, hõrent oder sehent, wan wir in vorhten
waren, do ûnser gnædiger herre chûnige Albreht starb, daz daz bistûm und diû stat ze
Auspurch und auch ûnserr herren lant der edlen und hohgebornen fürsten hern Rûdolfes
und hern Ludwiges phallentzgraven bi dem Rein und hertzogen ze Baieren in unfride 30
gevielen und daz wir baidenthalben arbeit und schaden da von enphahen mõihten,
darumbe sien wir mit den vorgenanten unsern herren den hertzogen ûberain chomen
und haben ûns verbunden zû anander mit ûnsern triwen, also daz wir den vorgenanten
ûnsern herren den hertzogen ir lûte und dienær und swer si angehõrt schirmen sûlen
ir libe und gût, als verre wir mûgen an geværde ouf lande und ouf wazzer vor gewalt 35
und vor unreht. Und geschæhe daz, des Got niht welle, daz man ûnsern herren
von Baiern, iren lûten oder iren dienæren oder der si angehõrt gewalt oder unreht
tæt, an die state daz uns ze verre^a wær, daz sol her zû unsere beschaidenhait stan,
waz hilfe wir in da hin tûn wellen. Widerfûr in aber gewalt oder unreht, an die stet
die ûns nahen wæren, da sulen wir in so wil dester mer helfen, als ûns erlich si. 40

2. Ez ist auch gerette umb raub und umbe brant, geschæh ain raub oder ain
brant von ûnsern lûten und dienæren oder von anders iemen den vorgesprochen herren,
ir lûten oder iren dienæren, so sulen ûnsers bistûmes lûte edel und unedel und auch
diû stat dem selben raube und brant nach varen und zogen, so si beste mûgen an
geværde, biz an die stat, da der raub oder brant hin getan wirt, und sulen nimmer 45
dannan chomen, eê daz der raub oder brant widertan und gebezzert werde, ez wær

1177. ^a) stet or. ^b) g in corr. or.

1178. ^a) werre or.

danne als verre, daz etwer dar chöm der darzû gewiz und gût wær, der daz hintz im næme, daz der raub oder der brant widertan und gebezzert werde, und als man des sicher wirt, daz diû getat widertan werde, so sol man dannan zogen.

3. Wir haizzen auch geraubet, swer den andern phendet oder im sin gût nimpt
5 und daz mit rehter klag niht zû braht hat und auch des rihters boten dabi niht hat, der umbe die selben sache durch reht rihten sol.

4. Swer auch ainen rauber oder ainen brenner houset oder hovet oder im ze ezzen oder ze trincken git oder in anderz zû leit, der sol für in gelten, er müge danne bereden ze den hailigen, daz er schädlicher dinge an im niht wetzte.

10 5. Ez ist auch gedinget, swaz dienær wir haben oder noch gewinnen, die sûlen daz reht nemen und tûn gen aller mænechlich. Swer auch des niht tûn wölte, dem sûlen wir nihtes beholfen sin.

6. Wir haben auch ouzgenomen in diser ainunge und bünden baidenthalben und mit gemainem willen den ersamen herren hern Chunr(at) den ertzbischof ze Saltzburch
15 und die edlen und hohgebornen fürsten hern Otten den chünick von Ungern, hertzogen Stephan sinen bruder, hertzogen Fridrichen und hertzogen Liupolt von Österiche und hertzogen Otten von Kærenten. Gen den vorgenanten herren sûlen wir ûnsern herren den hertzogen von Baiern nihtes beholfen sin noch si ûns her wider.

7. Daz diû vorgeschriben tædineck dester stæter beliben, habent gesworen die
20 erbern herren her Hainr(ich) von Berigen, grave Chunr(at) von Schælklingen und her Burchart von Bache, die des bistûmes phleger sint an aines bischofes stat, des goteshouses dienstlûte und diener, die burgermaister, ratgeben und diû gemain der stat ze Auspurch ainen rehten lantfride ze halten mit ûnsern vorgenanten herren ze Baiern, ir lûten und dienæren von dem hiûtigen Phingesttag biz^b ouf sant Martinstag der
25 schierst chumpt und von dannan uber ain jar daz darnach schierst chumpt. Ez wær danne daz in der frist ain ainmûtichlicher erwelter chünick erwelt wurde, so ist der bunt ouz.

Jun. 2.
Nov. 11.

8. Wær auch daz ûnsern herren von Baiern, iren lûten und dieneren iht geschæh daz unbeschaidenlich oder unreht wær in ûnserr gebiet oder in ûnsern gerihten, da sol
30 der rihter oder der amptman, der da phleger ist, zû tûn swaz er mack, daz ez widertan werde an gevarde inre vierzehen tagen. Tæten si des niht, so habent unser herren von Baiern oder ir vitztûm vor dem gebirge, ob die herren bi dem lande niht sint, gewalt, die vorgenanten herren, die des bistûmes phlegent, und die ratgeben ze manen und sulen die haizzen laisten ainen chorherren und einen ratgeben selbe dritte
35 in ainer vorstat ze Auspurch in rehter giselschöffte, biz daz diû getat widertan werde, darumbe si gemanet sint. Spræche aber der rihter oder amptman, daz er darzû getan hat, swaz er solte, würde daz ze kriege, da sulen die aht man, der wir vier geben haben und auch ûnser herren die hertzogen vier, als si mit namen hernah geschriben stant, daz reht über sprechen, ob der rihter oder amptman laisten sûle
40 oder nicht.

9. Swaz auch krieges entsprunge oder wurde in der frist zwischen ûns und ûnserr herren lûten von Baiern umbe aigen, umbe lehen und umbe gûlte, da sol ieder man daz reht sûchen, da er ez^c durch reht sûchen sol.

10. Man sol auch wizen swelhiû sache in kriege für die aht braht würde, mügen
45 si die mit der minne niht verrihten, so sol der klager und der hintz dem man klagt mit drien wûrfelen werfen. Und swelher tail minder wûrfet, dem sol sines tailen ainer abgan von den vieren und sulen die siben daz reht sprechen umbe die selben sache, diû ze kriege chomen waz.

1178. ^{b)} in initio novae lineae repetitum or.

^{c)} z corr. ex r or.

11. Wær auch daz ûnser rihter oder amptman ainer oder mer niht^d laisten wolte, swanne er gemanet würde, so sûlen wir ainen chorherren oder ainen ratgeben von der stat mit zwain erbern mannen haizzen laisten, als da vorgeschriben stat, als lange biz daz diû sache, darumbe der rihter oder der amptman niht laisten wolte, ouz gerihtet werde oder der rihter oder der amptman selbe laiste selbe dritte, als eê geschriben ist. 5

12. Die aht man, die über dise sache, als da vor geschriben ist, daz reht sprechen sûlen, sint von ûnsern wegen her Chunr(at) der Purgrave, her Hainr(ich) der Portnær, her Chunr(at) der Ūlentaler und her Chunr(at) der Minnær. Gen den habent die vorgeanten ûnser herren die hertzen geben den edlen man hern Hainr(ich) von Sevelt und die ersamen manne her Hermannen von Rorbach, hern Albrecht den Judenman 10 den marschalk und hern Berhtolt von Röhlingen. Und sûlen die selben aht man swanne sin not ist zesamen chomen an der Lechprugge zwischen Auspurch und Fridberch, swa si hin wellent oder anderswa, swa si sin mit an ander ze rat werdent. Von swelhen sachen auch der aht manne ainer abgienge, von swelhem tail daz geschiht, der selbe tail sol ainen andern an des selben stat geben. 15

13. Daz die vorgeschriben sache alle also stæt beliben und untzerbrochen, haben wir geben disen brief versigelt mit ûnsern insigelen.

Do daz geschah do waren von Cristes gebûrte driûzehenhundert jar und in dem ahtoden jar, an dem vorgesprochen Phingesttag.

1179. PAX THURINGICA.

20

1311. Apr. 28.

In forma integra ineditam descripsimus ex autographo tabularii Vimariensis benivolenter transmissio. Pendet sigilli fragmentum parvum loro membranaceo. In verso legitur: Confederatio lantgravii in Thuringia cum abbate Fulden. et comiti Henneberg. Edidit iam olim Schannat 'Historia Fuldensis Cod. probationum' pag. 227 nr. 122 suo 25 Marte decurtatam. (P. deest.)

1. Wi Friderich von Gotis gnaden lantgrave zeu Duringin, maregrave zu Missne unde^a in deme Ostirlande bekennin unde tûn kunt alle den di disin brief gesehen oder gehoern, daz wi mit unseme liben herren apt Heinriche von Fulde unde mit unseme liebin swagere graven Bertolde von Henninberg einin rechtin lantfride geswôrn unde 30 gelobt habn stete unde gantz zeu haldene von sente Walpurgē tage der neist wirt ubir zwei jar, als hi nach gescribin stet.

Mai. 1.

2. Bedorfte unse herre der apt oder unse swager in iren landen einir volge zeu vride, den schulle wi mit fumtzik mannin helfin volgin unde dar nach ap si iz bedurfin zeu eime lantfride mit unser macht. 35

3. Fure imant durch unse lant unde gebe sin geleite unde kundegte unsin ammecht-mannin unde unsin geleitslutin, daz her in unseme geleite fûre, vorlure der icht in unsen landen, daz schulle wi ime geldin unde ufrichtin unde schullin der name unde deme schaden lazin volgen. Wo her hine kûmt, wo dar zu der apt oder di her da zeu gesatzt hat, unse swager unde di her dar zeu gesatzt hat uns nicht in hulfin volgin, an 40

1178. ^d) h corr. l? or.

1179. ^a) uñ semper or.

welchir ime daz gebreche, der schal den schadin geldin unde dar zeu schal uns der ander beholfin sin.

4. Würde abir imant besprochin oder vordacht in unsern lande, wenne^b man den mant, der schal vorkūmen unde schal unschuldik werdin selp dritte mit erbern mannen.
 5 Tete her dez nicht, so schal man in haldin vor einin ungerechthin man. Kundegtin oder rūgetin Heinrich von Swartzburg, Herman von Spanginberg, Gunther von Saltza unde di der apt unde unse swager dar zeu gesatzt habn imande eintrethlich uf iren eit vor einen ungerechthin man, den schal man haldin unde anegrefen da vor, als ap her mit der tat begriffen were. Wer fürbaz mer huset oder heiget einin vorsprochenen oder
 10 einin geechthin man, der schal bestandin sin glich deme schuldegin. Wer oweh in des apts lande unde unsis swagers vorsprochin oder geechtit ist, wenne uns, unsirn voyten unde den di wi zeu deme fride gesatzt habn daz gekundegt wirt, so schal man den in unsern landen halden glicherwies als in jenen, wenne unse herre der apt, unse swager unde wi graven Heinriche von Swartzburg, Hermanne von Spanginberg, Gunthere von
 15 Saltza, Frid(erich) von Tunge, Lud(ewich) von Schenkinwalt, Heinrich von Heringin, Cunr(at) von Hesseburg Bert(olde) deme voyte von Slusungin unde Hertnide von deme Berge gegeben habn unde gebn alle dirre dinge gantze macht, ob wi da bi nicht in weren, zeu volgene, zeu tun unde zeu lazene, als ob wi da bi werin.

5. Gienge der nuener kein abe oder unfugete uns nicht oder in mochte mit den
 20 andern nicht kumen zeu allen dingin, an des stat schal man einin andern setzen mit gantzer macht, der den anderen swere, als si under ein ander gesworn unde gelobt habn. Wurde oweh einir oder zwene gehindert zeu kumene, waz denne di anderen teten eintrechtlich, daz schal stete bliben.

6. Geschehe von uswendegin lutin in des apts oder unses swagers^c lande ein
 25 roup oder schade, wenne man uns dar umme mant zeu volgene, so schulle wi bin virzeen nachtin gereit sin. Bin des schal man manen di den roup oder den schaden getan habn. Widerteten si bin der zeiet nicht, so schulle^c wi denne volgen. Hette oweh imant in des apts oder in unsis swagers landen zeu uns keine schult, der schal zeu uns kumen unde darumme uns manen. Tete wi deme nicht rechts dar umme, so
 30 schal her is klagen disin nunen, di wi da zeu gesatzt habn. Di schullin inne bin drin manden einis rechten helfen. Tete si des nicht, phente uns der danne dar umme unde tete mit deme phande ein recht, dar an hat her keinin roup getan.

7. Bedorftin unsir lüte di dri des apts lüte der drier, di schullen in geriten zeu Saltzungen unde unsis swagers lüte zu Wasungin, so schullin in unse lüte wider geriten,
 35 swenne si ir bedurfen, hin kegen Isenache.

Des gebe wi disin brief zeu eime urkunde vorsigelt mit unseme ingesigele nach Gotis gebürte tusint jar drihundirt jar in deme elftin jare, an der mytwochen vor sente Walpurgis tage.

1180. STATUTUM CONTRA NOCIVOS TERRAE KARINTHIAE.

1312. Apr. 25.

Cf. supra tom. III, 221 not. 1.

Dedit ex autographo tabularii Vindobonensis J. Lampel. Pendet sigillum loro membranaceo. Edidit iam olim Hormayr 'Beiträge zur Geschichte Tirols' II, 399.

(P. deest.)

1179. ^b) weme or. ^c) praecedat rasura unius litterae or.

Wir Hainr(ich) von Gots genaden chûnich ze Pehaim und ze Polan, hertzog in Chernden und grave ze Tyrol und ze Gôrtz vergehen und tûn chunt allen den die disen prief ansehent oder hõrent, daz wir mit unserm weisen und getriwen rate und mit ûnsern dienstlâuten ûberal ze rate sein werden, daz wir in unser herschaft ûberal sogetaneu reht setzen und bestetigen wellen: Swa ain schedleich man oder frawe begriffen werdent, ist er ain sogetan man, daz im ze gelauben ist, der in berehten wil, der sol dar gen und sol im aine zwen vinger in den schopf legen und der frawen in die scheidel und sol ainen ait sweren, daz er daz wars wizze daz er ein schedleich man sei land und lâuten und deu frawe ein schedleich frawe sei land und lâuten, so süllent sechse dar gen und süllent ire hende legen auf des ersten arm und die süllent auch piderbe lâut sein und süllent sweren, daz der ait raine sei und niht mains. Da mit sol man einen schedleich man und ein schedleich frawen über sagen. Diseu reht setzen wir und besteten si Albrehten dem Vellenberger und Arnolde seinem prûder ûnsern lantrihtern, als wirs in andern ûnsern gerihten gesetzet haben in oder swer an ir stat ûnser richter ist. Daz daz stete und unzebrochen beleibe, dar umb geben wir disen prief versiglt mit unserm hangenden insigel.

Der prief ist geben nach Christes gepurt tausent dreu hundert jar in dem zwelften jar, an sand Mares tag.

1181. UNIO CONTRA PACIS TURBATORES TERRAE BAWARICAE.

1312. Iul. 10.

Denuo contulimus autographon tabularii civitatis Augustanae. Sigillum deest foraminibus relictis. Editum est 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' I, 183 nr. 223. — Regesten der Pfalzgrafen 1870. (P. deest.)

Wir Ludwih von Gots gnaden pfallentzgraf bi dem Rein und herzog in Bayern verjehen und tun chunt allen den di disen brief sehent oder horent lesen, daz wir durch gemanen frumen land und leut, edel und unedeln, richer und armer mit unserm gnädigen herren hern Fridrich dem erwergen pischof ze Auspûrch, mit Dytdegen von Castel dem lantvogt in oberen Swaben, mit allen den edeln leuten di under im sint und mit dem rat und der gemaine der pûrger ze Auspûrch und mit andern stêten und pûrgen, di in des vorgnanten lantvogts pflege sein, mit guter bedahtigheit und rat also über ein chomen sein, daz wir einen rehten stâten triwen fride und lantfride bei unsern triwen in aydes weis gelobt und gehaizen haben. Und habent den fride unser edel leute, vitztûm und amptleute und unser stât und mæcht mit sampt den pûrgern von Auspûrch gesworen, also daz wir und alle di unsern dem vorgnanten pischof und lantvogt und ir undertan geholfen sulen sein und si uns gegen allen schædlichen leuten und besunder gegen Herman von Pferse und sinem sun und allen sinen helpheren in unserm lande. Und ob ieman pfæntet hin über den Lech oder her über, der sol daz in daz næchst seins herren geriht treiben und sol daz auz geben auf daz reht, ob man ez auz nemen wil. Und ob man ez nicht auz nemen wil, so sol er ez verchaufen und sol ez an sinem gelt abeslahen. Und treibet^a er ez fûrbaz, so sol man ez haben fûr einen raub. Und

1181. ^a) *secunda t corr. ex r or.*

sol auch der lantfride stæte beleiben von disem hiutigen tage untz auf sand Jacobs tag Iul. 25.
 der schirst ehümpft und dar nah uber zwai gantziu jar diu nächst nach einander gent.
 Und dar uber ze urchünde geben wir in disen brief mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze Fridberch, do man zalt von Gots gebürt driuzehenhundert jar
 5 dar nah in dem zwelften jare, an dem Mantag vor sand Margereten tag.

1182—1184. PAX TERRARUM ORIENTALIUM.

1313. Iul. 7.—20.

*Scriptum pacis ante diem 1. m. Mai. ut videtur confectum servatum non est*¹.

1182. PROMISSIO ADVOCATI DE WIDA. Iul. 7.

10 *Autographon tabularii regii Dresdensis nr. 1991 signatum denuo contulimus. Pendet
 sigillum secretum fere illaesum. Editum est loco supra ad nr. 1105 citato I, 210 nr. 442
 Cf. unionem eiusdem dati l. c. nr. 441. (P. deest.)*

Nos Heinricus senior advocatus de Wida recognoscimus publice per presentes,
 quod illustri principi domino nostro Frederico Misnensi et Orientali marchioni pro-
 15 misimus fide data, quod sine omni doli capcione omnes tractatus inter reverendos in
 Christo dominos dominum Magdeburgensem archiepiscopum patruumque suum, Wolde-
 marum marchionem Brandenburgensem ac alios dominos ex una et ipsum dominum
 nostrum marchionem parte ex altera Mersebure habitos et dispositos iuxta continenciam
 litterarum ibidem confectarum² super pacis generalis observacione firmos et illesos in
 20 omnibus condicionum articulis irrefragabiliter observare. Ratum et gratum habituri, quic-
 quid idem dominus noster marchio vice et loco nostri Mersebure cum iam dictis dominis
 duxerit contractandum. In cuius rei testimonium has litteras presentibus nobili viro
 Frederico de Helderungen ac strennuis militibus Iohanne de Gelnau, Rudolfo de Bunau
 nostro milite, Heinrico dicto Thieh ac magistro Walthero prothonotario illustris principis
 25 domini marchionis prenotati conscribi et sigillo nostro iussimus communiri.

Datum Aldinbure, anno Domini MCCCXIII, in crastino octavarum beatorum
 apostolorum Petri^a et Pauli^b.

1183. PROMISSIO HEINRICI MARCHIONIS BRANDEBURGENSIS.

Iul. 12.

30 *Autographon tunc tabularii regii Berolinensis, nunc Magdeburgensis iam olim
 descripsit Wattenbach. Sigillum deest. Ediderunt Höfer 'Auswahl der ältesten Urkunden
 deutscher Sprache' pag. 99 nr. 26 et Riedel 'Codex dipl. Brandenburg. Zweite Haupt-
 abteilung' I, 343 nr. 430. (P. deest.)*

We Henrich von der ghenade Goddes markgreve tho Brandeborch unde^a tho
 35 Landesberch bekennet in disfeme jeghenwerdighen breve, den vrede, den unse herre

1182. ^a) octavarum — Petri in loco raso or. ^b) et Pauli post adiectum or.

1183. ^a) $\overline{\text{vii}}$ semper or.

1) Cf. Wegele 'Friedrich der Freidige' (1870) pag. 328. 2) Servatae non sunt; cf. supra.

bischof Borchart von Meygdeborch, Ulrich von Nuenburch, Henrich von Merseborch unde Wethege von Misne bischope unde Frederich markgreve von Misne, markgreve Woldemar von Brandeborch unse vedere unde andere vrie unde herren der marke tho Misne unde des Osterlandes unde der lande de dar bi ligget ghesworn unde gheloubet hebbet, dat we dene mit en ghesworn unde gheloubet hebbet tho haldene von sentte 5
 Mai. 1. Walburghe daghe de nu was over twey jar, also de breve spreket de dar op ghescreven sin¹. Dar neme we uth dat rike unde des rikes ammechtman den koning von Beme. Unde also tho disfeme vrede sint ghesat Thiderich de burchgreve von Aldenberghe, Albrechte den burchgreven von Aldenburch, Hermanne von Wederden unde Henrich von Koldiz den iungen, dat se scholet berichten na minne oder na rechte, afte ienich 10 tweygunge were oder noch wurde, dar von disfe lantvride mochte thostoret werden. Unde ufte se tweygeden, so schal men dat brengen an unsen herren van Meygdeborch. Wat he spricht dat recht si, dat men dhat halde, des volghe we unde willet dat also halden. We scholet ok volghen tho disfeme lantfride mit twenttich mannen. Op en orkunde unde op ene betughinge disfer dinge so hebbe we disfen bref hir op ghegheven 15 unde beingheseghelet mit unsem ingheseghele.

Disfe brif is ok ghegheven an den jaren von Goddis borth dusent jar druhundert jar an deme drettheygenden jare, in sentte Margareten avende.

1184. PROMISSIO WOLDEMARI MARCHIONIS BRANDEBURGENSIS.

Iul. 20.

20

Autographon servatur in tabulario regio Dresdensi. Edidit Riedel l. c. I, 344 nr. 431. Cuius editionem hic repetimus. (P. deest.)

Nos Woldemarus Dei gracia Brandenburgensis, Lusacie et de Landisberg marchio tutorque incliti principis Iohannis marchionis Brandenburgensis recognoscimus per presentes, quod pacem terre Mynensis volumus sicut placitata est et ad ea tempora ad 25 que placitata est inviolabiliter observare. In cuius evidenciam presens scriptum dari iussimus nostri sigilli munimine pro nobis et dicto marchione Iohanne, cuius tutelam gerimus, communitum.

Datum Golzowe, anno Domini millesimo CCCXIII, feria VI. ante diem beati Iacobi apostoli proxima.

30

1) Cf. pag. 1237 not. 2.

APPENDIX VI.

SCRIPTA VARIA.

1185. 1186. SCRIPTA AD ECCLESIAM GOSLARIENSEM SPECTANTIA.

5

(1298.) 1298. Nov. 22.

Cf. iam supra nr. 1053—1055 et pag. 1093 not. 1 et 1094 not. 1.

1185. SCRIPTUM COMITUM DE BLANKENBURG. (1298.)

Denuo contulit v. d. Wiederhold autographa 1) et 2) tabularii civitatis Goslariensis, quae fere omnino inter se concordant. Pendent ab utroque sigilla bina parum laesa loris
 10 *membranaceis. Editum est 'Urkundenbuch der Stadt Goslar' II, 535 nr. 548.*

(P. deest.)

Excellentissimo ac serenissimo domino suo Alberto regi Romanorum et semper
 augusto Henricus Dei gratia comes de Blankenburg et Henricus filius suus cum
 debita reverencia obsequium in omnibus benivolum et paratum.

15 Reverende vestre excellencie advocaciam sedecim mansorum sitorum in villa et
 campis Dedenleve ad ecclesiam sanctorum apostolorum Symonis et Iude in Goslaria
 pertinencium, quam quidem advocaciam ab imperio et a vestris antecessoribus hucus-
 que pheodali tenuimus titulo, pro bono dietie ecclesie Goslariensis et speciali favore
 honorabilium virorum, videlicet decani et capituli predictorum, quos imperium ab anti-
 20 quo tamquam capellanos familiares et domesticos consuevit speciali favore prosequi et
 gratia, qui et vestri capellani dicuntur et sunt, resignamus tenore presencium liberaliter
 et remittimus cum omni iure, quod in iam dietis bonis hucusque tenuimus et quod
 nostri progenitores habuerunt vel quod ad nostros heredes descendere potuisset seu
 legitime pervenire. Petimus igitur una cum ipsis et pro ipsis regalem vestram magni-
 25 ficenciam humiliter et devote, quatinus Dei intuitu et^a nostrarum precium interventu
 eidem ecclesie in tali advocacia benefacere dignemini et ipsam cum talibus bonis ab
 omni onere et gravamine advocacie solutis investire et dotare curetis eamque vestris
 litteris communire.

1185. ^a) ac 2.

1186. TESTIMONIUM CANCELLARII DE CONSTITUTIONE
PROCURATORIS. 1298. Nov. 22.

Autographon eiusdem tabularii contulit idem vir doctissimus. Pendent sigilla plus minusve laesa loris membranaceis. Prioris sigilli adhuc leguntur haec verba: EBERHARDI: D LAPIDE CAR · MAGT · PPOSITI · DORLACER ·; alterius tantum haec: IACOB. Editum est l. c. nr. 549. (P. deest.)

Nos Eberhardus de Lapide serenissimi domini Alberti regis Romanorum cancellarius tenore presentium recognoscimus et publice profiteamur, quod honorabilis vir dominus Chunmannus decanus ecclesie sanctorum apostolorum Symonis et Iude in Gozlaria honestum virum magistrum Iacobum regalis aule notarium, suum concanonicum, nomine capituli Gozlariensis in causa, quam idem capitulum movet seu movere intendit nobilibus viris de Solmez et de Toneburch, constituit suum procuratorem legitimum, quemadmodum in procuratorio et in litteris super hoc editis¹ plenius continetur, hiis conditionibus interpositis, quod predictus magister Iacobus quicquid in causa sibi commissum de bonis, super quibus causa vertitur, recuperaverit aut evicerit de censu statutis terminis non soluto cum expensis circa litem factis et faciendis, quas pars adversa tenetur exsolvere, tertiam partem integre consequetur. Similiter cum causa evicta vel in melius per compositionem vel ipsorum bonorum venditionem fuerit commutata, tertiam partem pensionis recipiet vite sue temporibus, et eo mortuo libere redibunt, omni occasione^a postposita, ad ecclesiam prenotatam. Predictus itaque magister Iacobus negotio sibi commissum per triennium fideliter insistet suis laboribus et expensis nec ullam compositionem faciet, dictis dominis, decano et capitulo irrequisitis, nec ipsi sine eo componant versa vice. Triennio vero elapso, si iam dictus magister Iacobus in commissum negotio negligenter agens quod absit nichil proficeret, dicti decanus et capitulum poterunt licite negocium sibi commissum a se pro suo beneplacito revocare, magister quoque Iacobus omnia instrumenta super hoc negotio sibi exhibita liberaliter presentabit. In cuius rei testimonium sigillum nostrum una cum sigillo predicti magistri Iacobi presentibus sunt appensa.

Act. et dat. in Nurnberch, anno Domini MCC nonagesimo octavo, in die beate Cecilie.

30

1187. PETITIO ARCHIEPISCOPI BISUNTINI
REGI PORRECTA.

1299. Nov. 23.

Repetimus editionem nostram 'Neues Archiv' XXVII, 720 nr. 19 paratam, quae nititur autographo tabularii Bisuntini 'Archives départementales du Doubs. Série B. 499'. Sigillum deest lori membranacei fragmentis relictis. Cf. etiam l. c. not. 2. (P. deest.)

Serenissimo domino suo Alberto Dei gracia Romanorum regi semper augusto Odo^a eadem gracia Bisunt(inus) archiepiscopus salutem et regni sui gubernacula feliciter exercere.

1186. a) occasione or.

40

1187. a) praecedunt . . or.

1) Quae servatae non sunt.

Magestati regie volumus esse notum, quod cum discordia verteretur inter nos et nobilem virum Iohannem de Cabilone dominum de Allato super quibusdam convencionibus inter nos habitis super feodo vicecomitatus Bisunt(ini), nos et dictus Iohannes super dicta discordia composuimus in hunc modum, quod nos nomine sedis Bisunt(ine) dictum Iohannem in hominem nostrum legium recepimus de feodo dicti vicecomitatus, salvo iure nostro et alieno, et dictus Iohannes fecit nobis fidelitatem et homagium de dicto feodo nomine nostro et sedis Bisunt(ine). Et nos debemus rogare et requirere vestram regiam magestatem per nos vel per procuratorem ydoneum ad hoc habentem mandatum speciale, quod cum illustris rex Francorum sine consensu nostro intraverit dictum vicecomitatum, qui est de feodo nostro et quem a vobis tenere debemus in feodum, ipsum regem Francorum inducere velit et facere bono modo debito, quod ipse rex Francorum dimittat dictum vicecomitatum et nos tanquam dominum feodi et dictum Iohannem tanquam vessallum nostrum de dicto feodo vicecomitatus guadere permittat, et hoc modo et aliis licitis modis debemus et promissimus bona fide procurare, quod dictus Iohannes habeat vicecomitatum supradictum pacifice et quiete. Hoc salvo quod nos non tenemur facere vel solvere aliquas missiones vel expensas pro recuperatione dicti vicecomitatus, prout hec omnia in quodam instrumento publico super hoc confecto sigillo nostro et dicti Iohannis sigillato plenius continentur¹. Unde sublimitatem vestram rogamus et requirimus supplicando, ad quod etiam faciendum secundum formam compositionis predictae discretum virum dominum Stephanum decanum de Sexta et Guidonem Guillardii officialem curie regalis nostre^b Bisunt(ine) nostros facimus et constituimus speciales procuratores, quatinus placeat vobis inducere dictum illustrem regem Francorum et facere bono modo debito, quod ipse rex Francorum dimittat dictum vicecomitatum et nos tanquam dominum feodi et dictum Iohannem tanquam vessallum nostrum de dicto feodo vicecomitatus guadere permittat. Ratum et gratum plenius habituri, quicquid per dictos procuratores in predictis factum fuerit seu procuratum. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum.

Dat. die beati Clementis, anno Domini M ducentesimo nonagesimo nono.

1188—1195. UNIO ARCHIEPISCOPORUM ET COMITIS PALATINI CONTRA REGEM.

1300. Oct. 14. — 1301. Iul. 21.

1188. SCRIPTUM UNIONIS. 1300. Oct. 14.

Contulimus inter se autographa tria quae supersunt:

1) scriptum archiepiscopi Trevirensis, quod servatur Monaci in tabulario secreto reipublicae Bavaricae; pendet sigillum laesum loro membranaceo; edidit Wittmann 'Monumenta Wittelsbacensia' II, 130 nr. 219; Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 247; cf. Regesten der Pfalzgrafen 1443;

2) scriptum archiepiscopi Moguntini, quod servatur in tabulario regio Dusseldorpiensi 'Churcöln nr. 411^b'; sigillum fere illaesum pendet loro membranaceo; cf. Regesten der Pfalzgrafen 1443;

1187. ^b) nrī or.

1) Tractatus a. 1299. Nov. 22. habitus in eodem tabulario l. c. servantur.

3) *scriptum comitis Palatini, quod item servatur in tabulario regio Dusseldorpiensi* 'Churcöln nr. 411^a'; *sigillum fere illaesum pendet loro membranacco; edidit Lacomblet* 'Urkundenbuch zur Geschichte des Niederrheins' II, 624 nr. 1063; *Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 372 (Addit. I); Regesten der Pfalzgrafen 1443.*

Cf. Regesten der Pfalzgrafen 1442.

(P. deest.)

5

Nos Ditherus Dei gratia Trevirorum archiepiscopus^a notum facimus universis presentium inspectoribus^b, quod nos cum venerabilibus in Christo patribus dominis Wichboldo^c Coloniensi, Gerardo Maguntino^d archiepiscopis necnon cum^e illustri principe Rodolfo^f comite palatino Reni duce Bauvarie^g conprincipibus nostris pro conservatione honoris, status, libertatum, privilegiorum, possessionum et bonorum nostrorum ac alio-¹⁰ rum iurium nostrorum quorumcunque et principum eorundem in specialis amicitie, confederationis et mutui adiutorii de nostrorum fidelium consilio convenimus unionem. Ita videlicet quod nos conprincipibus^h nostris predictis contra magnificumⁱ virum Albertum ducem Austrie, qui nunc rex dicitur Teutonie^j, et ipsi vice versa nobis contra nostros iniuriatores, bonorum et iurium nostrorum^k invasores^l astabimus et mutuis auxiliis nos¹⁵ ad invicem quoad vixerimus iuvabimus posse nostro potenter et patenter absque dolo, quandocunque nos ipsos et ipsi nos super hiis duxerimus requirendos. Que omnia et singula nos et dicti principes promissimus et promittimus per presentes fide prestita interposito iuramento, antepositis et tactis sacrosanctis inviolabiliter observare. In cuius rei testimonium presentes litteras^m conscribiⁿ et nostri sigilli munimine fecimus roborari.²⁰

Actum et datum apud Heymbach^o, feria sexta proxima ante festum beati^p Galli confessoris, anno Domini MCCC^q.

1189—1195. LITTERAE MILITUM DE SERVITIO PRAESTANDO.

1301. Mart. 18.—Iul. 21.

Quae omnia servantur in tabulario regio Confluentino 'Erzstift Trier'.

25

1189. SCRIPTUM MILITIS DE SNEGELBACH ET ARMIGERORUM DE WALDECKE. Mart. 18.

Denuo descripsimus nos ipsi. Pendunt adhuc sigilla duo laesa loris membranaccis. Edidit etiam Böhmer 'Acta imperii selecta' pag. 710 nr. 1012. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 373 (Addit. I).

(P. deest.)

30

Nos Iohannes miles filius Io(hannis) militis quondam militis de Snegelbach, Henricus filius Willelmi quondam militis de Waldecke et Iohannes dictus Boso armigeri de Waldecke notum facimus universis, quod reverendo^a patri domino D(ithero) Dei gratia Trevirorum archiepiscopo et ecclesie Treverensi fidelitatis prestitimus homagium a nobis et nostris successoribus fideliter observandum et promissimus et³⁵ promittimus per presentes, dictum reverendum patrem nos cum decem armaturis adiuturos contra nobilem virum dominum Albertum quondam ducem Austrie, qui se

1188. ^a) *intitulatio in 2*: Nos Gerhardus Dei gratia sancte Magunt(ine) sedis archiepiscopus sacri imperii per Germaniam archicancellarius; *in 3*: Nos Rudolfus Dei gratia comes palatinus Reni dux Bawarie. ^b) presentium inspectoribus universis 2. 3. ^c) Wichboldo 2; Wichpoldo 3. ^d) Gerardo Moguntinen(s) 3. ^e) cum deest 2. ^f) Rudolfo 2. ^g) Bawarie 2. ^h) cō in corr. 1. ⁱ) magnificum—Teutonie desunt, loco cuius ipsorum 2. 3. ^k) hincinde add. 2. 3. ^l) inv in rasura 2. ^m) exinde add. 2. ⁿ) exinde add. 3. ^o) reliqua in 3: a. D. mill. trec., sexta feria ante festum beati Galli. ^p) deest 2. ^q) millesimo trecentesimo 2.

1189. ^a) o in loco raso duarum litterarum spatium adaequanti or.

regem nominat, et eius complices lite sive discordia durantibus, quas dictus reverendus pater dicto domino Al(berto) et eius compliceibus antedictis movere intendit. Et ad supradicta nos ideo obligamus, quia dictus reverendus pater dominus D(itherus) michi Io(hanni) militi antedicto nonaginta marchas, duobus Hallensibus pro denario computatis, infra presentis anni spatium solvere promisit et tenetur aut assignare novem marchatas terre a me et meis^b successoribus tenendas^c, quousque michi sive meis^b successoribus de dictis nonaginta marchis plenarie fuerit satisfactum, michi vero Henrico predicto septuaginta marchas monete predictae aut septem marchatas terre, michi autem Iohanni memorato quinquaginta marchas antedictae monete aut quinque marchatas terre a nobis et nostris successoribus habendis sub condicione supradicta. Solutis vero nobis sive nostris successoribus pecuniarum summis antedictis dicte terre nobis ut predictum est obligate ad ecclesiam Treverensem libere revertentur, et extunc ego Io(hannes) miles antedictus novem marchatas terre mee allodialis, ego vero Henricus supradictus septem marchatas terre mee allodialis, ego autem Io(hannes) prenominatus quinque marchatas terre mee allodialis antedicto reverendo patri et ecclesie Treverensi assignare tenebimur et easdem recipere ab eis in feodum et sic perpetuo cum nostris successoribus possidere et servire fideliter in armis, quandocumque fuerimus^c requisiti. In cuius rei testimonium quia nos Io(hannes) et H(enricus) armigeri predicti sigilla propria non habemus, sigilla honestorum virorum, videlicet Udonis et Io(hannis) predicti militum^d de Waldecke, presentibus rogavimus apponi et nos Udo et Iohannes milites de Waldecke predicti sigilla nostra ad preces Io(hannis) et H(enrici) predictorum presentibus duximus apponenda in testimonium omnium premissorum.

Datum in monasterio Meynevelt, anno Domini MCCC, Sabbato post dominicam Letare.

25 **1190. SCRIPTUM ARMIGERI DE SCHAUENBURG.** Apr. 3.

Descripsit socius noster R. G. Salomon. Pendet sigillum loro ex ipsa membrana exsecto. (P. deest.)

Ego Thilemannus dictus Huedestoc armiger de Schawenberch notum facio universis, quod teneor facere quolibet anno per dimidium annum gardiam apud Grimberch et adiuvere reverendum patrem dominum D(itherum) Dei gratia Trevirorum archiepiscopum guerra durante contra nobilem virum Albertum qui se regem nominat et eius complices cum duobus famulis meis armatis pro quadraginta quinque libris Treverensium denariorum, quas dictus dominus infra instans festum nativitatis Domini michi solvere tenetur et promisit preter quinque libras, quas solvere tenebitur in pecunia numerata. Quas quadraginta libras si non solverit in termino supradicto, extunc assignare tenebitur michi et meis successoribus quatuor libratas terre a me et meis successoribus habendas usque ad solutionem pecunie supradicte. Qua soluta dicte quatuor librate terre ad ecclesiam Treverensem libere revertentur et extunc ego sive mei successores quatuor libratas terre nostre allodialis ecclesie Treverensi assignare tenebimur et easdem recipere in feodum et perpetuo sic tenere. In cuius rei testimonium sigillum meum proprium duxi presentibus apponendum.

Datum apud Grimberch, anno Domini MCCC primo, in crastino Pasche.

1191. SCRIPTUM DOMINI DE ERENBURG. Iun. 24.

Autographon denuo contulimus nos ipsi. Pendet sigillum fere illaesum loro ex ipsa membrana exsecto. Edidit Günther 'Codex diplomaticus Rheno-Mosellanus' III, 97 nr. 7. (P. deest.)

1189. ^{b)} mis or. ^{c)} in loco raso or. ^{d)} um ex is corr. or.

Universis presentes litteras inspecturis ego Henricus dominus de Erenberch armiger notum facio, quod ego teneor et promitto servire me quarto in armis decenter et fideliter assistere domino nostro reverendo domino Dithero Dei gratia Trevirorum archiepiscopo contra suos inimicos et specialiter contra nobilem virum dominum Albertum qui se regem nominat et eius complices guerra durante inter ipsos sine dolo et fraude et equitare cum dicto domino archiepiscopo vel cum suis officiatis, si a dicto domino archiepiscopo vel ipsis suo nomine fuero requisitus, in expensis domini Treverensis. Et pro eo promisit idem dominus archiepiscopus michi dare et solvere bona fide centum quinquaginta marcas, duobus Turonensibus parvis pro denario computandis, in meliorationem mei feodi, medietatem in festo nativitatis Domini et aliam medietatem in festo beati Iohannis baptiste sequente. Quibus denariis solutis michi teneor ego et mei successores perpetuo recipere in feodum ultra illud quod nunc teneo ac tenere quindecim marcas terre dicte monete de meo libero allodio a me et meis heredibus seu successoribus tenendas in feodum ac perpetuo possidendas. In cuius rei testimonium sigillum meum presentibus apposui.

Dec. 25.
1302.
Iun. 24.

In die beati Iohannis predicti, anno Domini MCCC primo.

1192. SCRIPTUM ARMIGERI DE KUTTENHEIM. Jul. 4.

Descripsit vir d. R. G. Salomon. Pendet sigillum loro ex ipsa membrana exsecto.
(P. deest.)

Universis presentes litteras inspecturis ego Conradus armiger dictus de Cuttenheim notum esse cupio, quod factus sum castrensis apud Meyne et teneor facere gardiam singulis annis ibidem, sicut alii^a nobiles facere consueverunt, et servire fideliter in armis reverendo in Christo patri domino Dithero Dei gratia Trevirorum archiepiscopo, dicto domino D(ithero) etiam absente, contra nobilem virum dominum Albertum qui se regem nominat et eius complices, quandocumque a dicto D(ithero) vel eius officiatis fuero requisitus, nisi occupatus fuerim arduis servitiis domini nostri . . . Coloniensis, sed tunc mittere teneor et debeo duos armatos apud Meyne ad gardiam faciendam ibidem, pro sexaginta marchis usualis monete apud Andernacum. Quas dictus dominus D(itherus) michi infra presentis anni spatium solvere promisit et tenetur aut assignare sex marchatas terre sue inter Renum et Musellam a me et meis successoribus habendas et tenendas usque ad plenam antedictae pecunie solutionem. Qua soluta dicte sex marchate terre ad ecclesiam Treverensem libere revertentur, et extunc ego sive mei successores tantumdem de nostro proprio allodio assignare tenebimur et recipere a[b] ecclesia Treverensi in feodum castrense et sic perpetuo tenere. Et quia sigillum proprium non habeo sigillum nobilis viri W. domini de Mandelscheit rogavi presentibus apponi. Et nos W. de Mandelscheit antedictus sigillum nostrum ad preces dicti Conradi apposuimus presentibus in testimonium omnium premissorum.

Datum in Schonouwe, anno Domini MCCC primo, feria tertia post festum beatorum Processi et Martiniani.

1193. SCRIPTUM MILITUM DE LANSTEIN. Jul. 4.

Descripsit idem vir doctissimus. Pendet sigilli fragmentum loro ex ipsa membrana exsecto.
(P. deest.)

Universis presentes litteras inspecturis nos Henricus et Iohannes milites de Andernaco dicti de Lanestein notum esse volumus, quod nos fecimus homagium reverendo

1192. ^a) aliis or.

in Christo patri domino Dithero Dei gratia Trevir(orum) archiepiscopo et tenemur et
 promissimus servire eidem fideliter in armis, dicto domino D(ithero) eciam absente,
 contra nobilem virum dominum Albertum qui se regem nominat et eius complices,
 quandocumque [a] dicto domino D(ithero) fuerimus requisiti vel officiatibus eiusdem. Et
 5 hoc ideo quia dictus dominus D(itherus) promisit et tenetur cuilibet nostrum dare et
 solvere infra presentis anni spatium sexaginta marchas usualis monete in Andernaco
 aut assignare sex marchatas terre a nobis et nostris successoribus habendas et tenendas
 usque ad plenam antedictae pecunie solutionem. Qua soluta dictae sex marchate terre
 cuilibet nostrum assignate ad ecclesiam Treverensem libere revertentur et extunc quivis
 10 nostrum sex marchatas terre sue allodialis^a assignare tenebitur ecclesie Treverensi et
 easdem recipere in feudum et sic tenere. Ceterum si Andernacum fuerit obsessum,
 ibi possumus et volumus remanere. Si vero dominus Coloniensis et dominus Treve-
 rensis nos ad arma vocaverint, ad illum veniemus, cuius mandatum nobis prius fuerit
 directum. In cuius rei testimonium, quia ego H(enricus) miles antedictus sigillum
 15 proprium non habeo, sigillo Io(hannis) militis antedicti utor in hac parte. Et ego
 Io(hannes) miles supradictus ad petitionem H(enrici) militis supradicti et nomine meo
 sigillum meum apposui presentibus in testimonium omnium premissorum.

Datum in Confluentia, anno Domini MCCC primo, feria tertia post festum beatorum
 Processi et Martiniani martyrum.

20 **1194. SCRIPTUM ARMIGERI DE KERECHÉ. Iul. 6.**

Descripsit idem vir doctissimus. Pendet sigillum loro ex ipsa membrana exsecto.
 (P. deest.)

Universis presentes litteras inspecturis ego Sandrinus armiger de Kereche notum
 esse cupio, quod factus sum castrensis apud Meyne et debeo facere gardiam ibidem
 25 singulis annis, secundum quod alii nobiles facere consueverunt, et iuvare reverendum
 patrem dominum Ditherum Dei gratia Trevir(orum) archiepiscopum et eidem fideliter
 in armis assistere, dicto domino D(ithero) etiam absente, contra nobilem virum dominum
 Albertum qui se regem nominat et eius complices, quandocumque a dicto domino
 D(ithero) vel eius officiatibus fuero requisitus, pro quatuor marchis, quas dictus dominus
 30 D(itherus) michi assignat et assignavit in locis subscriptis, videlicet decem et septem
 solidos in Uthendine in curia matris mee et triginta unum solidos in Raetonroid in
 curia dicti domini Treveren(sis), a me et meis successoribus quolibet anno in festo beati
 Martini hyemalis recipiendos et requirendos ab officiatibus ibidem, quousque michi vel
 35 meis successoribus a dicto domino D(ithero) vel eius successoribus de dictis quadraginta
 marchis fuerit plenarie satisfactum. Quibus solutis dictae quatuor marche ad ecclesiam
 Treverensem libere revertentur, et extunc ego sive mei successores quatuor marchatas
 terre nostre allodialis^a ecclesie Treverensi assignare tenebimur et easdem recipere in
 feudum castrense et servire, sicut superius est expressum. Et quia sigillum proprium
 non habeo, sigillum nobilis viri W. domini de Mandelscheit rogavi presentibus apponi.
 40 Et nos W. dominus de Mandelscheit antedictus sigillum nostrum apposimus presentibus
 in testimonium premissorum.

Datum in Schonouwe, anno Domini MCCC primo, feria quinta post festum beatorum
 Processi et Martiniani.

1195. SCRIPTUM ENGELBERTI DE SAYN. Iul. 21.

45 *Descripsit idem vir doctissimus. Pendet sigillum loro ex ipsa membrana exsecto.*
 (P. deest.)

1193. ^{a)} allodiasis *or.*

1194. ^{a)} allodiasis *qr.*

Universis presentes litteras inspecturis nos Engelbertus frater comitis Seynensis notum esse cupimus, quod nos fecimus homagium reverendo in Christo patri domino Dithero Dei gratia Trevirorum archiepiscopo et promisimus eundem fideliter iuvare secundum decentiam nostri status, quandocumque fuerimus a dicto domino D(ithero) vel eius officiatibus requisiti, nisi in actu simus cum domino Mogunt(ino), contra nobilem virum dominum Albertum qui se regem nominat et eius complices ubicumque producentis marchis monete Confluentine. Quas si dictus dominus D(itherus) nobis infra presentis anni spacium non solverit, assignabit nobis viginti marchatas terre a nobis et nostris successoribus usque ad plenam dietae pecunie solutionem possidendas. Solutis vero dictis ducentis marchis dicto En(gelberto) aut eius successoribus dietae viginti marchate terre ad ecclesiam Treverensem libere revertentur, et extunc nos sive nostri successores viginti marchatas terre nostre allodialis ecclesie Treverensi assignare tenebimur et easdem recipere in feodum et sic tenere et servire, sicut superius est expressum. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum prope Lanestein, anno Domini MCCC primo, feria sexta ante festum beate Marie Magdalene^a.

1196. 1197. PROMISSIONES ELECTORUM DE FUTURA ELECTIONE.

1301. Ian. 10. — Mart. 13.

Cf. supra nr. 30. 31. 253.

20

1196. SCRIPTUM ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS. Ian. 10.

Autographon tabularii regii Sleswicensis denuo contulimus. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. Edidit Sudendorf 'Registrum' II, 174 nr. 83. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 432 (Addit. II). (P. deest.)

Nos Wieboldus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Italiam archicancellarius notum facimus universis presencia visuris, quod nos, si Romanum vacare contigerit imperium, ad electionem futuri Rom(anorum) regis spectabilem et illustrem principem dominum Iohannem ducem Saxonye tamquam verum conprincipem nostrum admictemus et electionis ipsius vocem approbabitur, ratam habebimus atque gratam et cum ipso in electione predicta simul manebimus et stabimus fideliter et constanter. Ipsumque in omnibus honoribus iuribus commoditatibus et profectibus, que ex huiusmodi electione provenire poterunt, fovebimus et promovebimus toto posse nostro. Et id idem prefatus Iohannes noster conprinceps ac Albertus eius frater germanus nobis facient vice versa. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

35

Datum III. Id. Ianuar., anno Domini MCCC.

1197. SCRIPTUM ARCHIEPISCOPI MAGUNTINI. Mart. 13.

Autographon eiusdem tabularii contulimus. Sigillum valde laesum pendet loro membranaceo. Edidit Sudendorf l. c. II, 175 nr. 84. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 433 (Addit. II). (P. deest.)

40

1195. ^a) Magdalenes or.

Nos Ger(ardus) Dei gratia sancte Maguntine sedis archiepiscopus sacri imperii per Germ(aniam) archicancellarius notum facimus universis hanc litteram inspecturis, quod nos, si Romanum vacare contigerit imperium, in electione futuri Rom(anorum) regis apud illustres principes dominos Iohannem et Albertum duces Saxonie, Ang(arie) et Westf(alie), conprincipes nostros^a simul manebimus et stabimus ipsosque in omnibus honoribus, iuribus, commoditatibus et profectibus suis, que ex huiusmodi electione provenire poterunt, fovebimus et promovebimus toto posse nostro fideliter et constanter. Et idem nobis ipsi facient vice versa. In cuius rei testimonium presens scriptum tradimus communium.

¹⁰ Datum apud Confluenciam, anno Domini millesimo trecentesimo primo, tercio Idus Marci.

1198. INVESTITURA IUDICIS ORDINARII.

1302. Iun. 20.

¹⁵ *Repetimus editionem quam paravit Ficker 'Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens' IV, 509 nr. 501 ex Soldani 'Historia monasterii Sancti Michaelis de Passiniano' pag. 119. In minutis correximus.* (P. deest.)

In nomine Domini amen.

Dominus Karolus comes filius illustris viri domini comitis Guidonis de Battifolle Dei gratia in Tuscia palatini, recepto a Mauro filio olim Florentini de populo sancti ²⁰ Stephani abbacie de Florentia pro Romano imperio et ipsius corona et pro se ipso pure fidelitatis debito iuramento, de ordinarie iurisdictionis et tabellionatus officio, videlicet quod contractus, pacta, conventiones hominum, acta iudiciorum, voluntates ultimas defunctorum et singula queque scribet, ut a mandantibus audiet et intelliget evidenter, publicando ipsa^a in membranis sive cartis, que non fuerint prius scripte, et credentiam ²⁵ testium, sententiarum et omnium aliorum actuum tenendo ad hec officia spectantem^b et quod^c omnia et singula tam in scribendo quam in legendo recte faciet ac fideliter exercebit, que ad dictorum officiorum et cuiuscumque ipsorum executionem noverit pertinere, ex auctoritate habita ab imperatoria maiestate, sicut in ipsorum privilegiis evidenter dicitur contineri, ipsum Maurum de officiis ordinarie ac voluntarie iurisdictionis et tabellionatus et quolibet ipsorum exercendo cum calamario et penna publice ³⁰ investivit. Dans eidem licentiam liberam et omnimodam facultatem adque potestatem prestandi auctoritatem suam in manumissionibus servorum, adscriptitiorum, colonorum et aliorum similium, deliberationibus, emancipationibus etiam, liberorum adoptionibus, arrogationibus, tutelis, curis, donationibus, insinuationibus testamentorum adque testium ³⁵ publicationibus, interrogationibus ante litem contestatam faciendis in casibus a lege permissis, restitutionibus in integrum ecclesiis et minoribus et aliis, quibus lex permittit, attribuendi auctoritatem et decretum causa cognita interponendi, transactionibus etiam alimentorum et rerum minorum alienationibus et solutionibus eis factis, et dandi tutores et curatores et mundualdos et removendi tutores et curatores suspectos, interrogationes ⁴⁰ in matrimoniis et mulieribus et viris faciendi, et sententiandi^d tam in principalibus causis quam appellationum, et rogata sive instrumenta vel rogationes aliorum notario-

1197. ^a) *supra lineam add. or.*

1198. ^a) ipsam S. ^b) expectantem S. ^c) quae S. ^d) servandi S.

rum reficere sua auctoritate, et aliis notariis volentibus ea reficere suam auctoritatem prestare adque decretum, et generaliter omnia per totum Romanum imperium ubilibet faciendi et plenius exercendi sine statuti vel alicuius defensoris obstaculo sive contradictione, que alicui competere possunt ordinaria iurisdictione data ad ordinarie iurisdictionis et tabellionatus officia et ad ea, que ad ipsorum executionem pertinere plenius dignoscantur. Ad quorum confirmationem dictus dominus Karolus comes suo sigillo mandavit presens privilegium communiri.

Acta fuerunt hec Florentie in burgo sancti Laurentii, presentibus testibus domino Petro abbate monasterii sancti Salvatoris de Spungia Vulturane dioecesis et domino Nerio de Giandonatis et fratre Francio converso et sindico monasterii Vallisumbrose et aliis pluribus ad hec vocatis et rogatis. Sub annis Domini millesimo trecentesimo secundo, indictione quintadecima, die vigesimo mensis Iunii.

Ego Simon filius Dulcis de Florentia apostolica et imperiali auctoritate iudex ordinarius atque notarius publicus predictis, dum agerentur, interfui et ea de mandato dicti domini comitis publicavi, me publice in ipsorum fidem et testimonium sub- scribendo.

1199.

UNIO REGUM FRANCIAE ET BOHEMIAE
CONTRA REGEM ROMANORUM.

(1303. Mai. ex.)

20

Denuo contulimus Formularium Alberti regis, de quo v. supra ad nr. 5, sub nr. 17, ubi sola servatur. Rubrum est: De confederacione regis Wen. Boemie contra regem Albertum. Edidit iam olim Palacky 'Über Formelbücher' I, 322 nr. 118 (= 'Abhandlungen der Böhmischen Gesellschaft. V. Folge' II (1842)).

De tempore atque indole cf. Niemeier loco supra ad nr. 105—119 citato pag. 161—174. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 257. (P. deest.)

(1) Nos Wentze[s]l(aus) Dei gratia rex Boemie et Polonie notum esse volumus universis presentes inspecturis, quod nos cum illustri et magnifico domino Philippo Francorum rege in sinceritate dileccionis et amicie specialis vivere cupientes, ad talis cum eo devenimus^a federis unionem, quod contra quemlibet hominem, cuiuscunque fuerit conditionis^b, dignitatis et status, et specialiter ac nominatim contra Albertum, qui pro rege Romanorum se gerit, ut nos et predictus rex firmiter ab imminentibus utrilibet nostrum ab eo periculis nos salubriter preservemus, promissimus et promittimus cum omni nostra potencia per totum dicti Alberti vite tempus nos fideliter adiuvere. Ita quod exnunc statim^c uterque nostrum non quesita vel expectata alia monicione vel requisicione alterius ipsius se manifestum inimicum ostendat et actualiter eum, fautores et adiutores eius pro cunctis suis viribus impediat et inpungnet nec alteruter nostrum ab ipsorum inpungnacionibus desistat sine alterius beneplacito et consensu per eius litteras, cuius inter nos consensus habendus et quesitus^d fuerit, apparente. Et ut contra predictum Albertum tam predictus rex Francie quam nos possimus eo ferventius et potencius nos

1199. ^a) decrevenimus c.^b) dignitatis sequitur deletum c.^c) statum c.^d) quisitus c.

fovere, promittimus ultra illos omnes homines, quos in nostris regnis et dominiis obtine-
mus, stipendiarios de Deuthonie partibus pro centum milibus marcarum argenti ponderis
Pragensis^e, inclussis in ipsam summam illis stipendiariis, quos iam de dictis Deuthonie
partibus convenimus, convenire et acquirere infra^f hinc et festum beati Iacobi apostoli. 101, 25.
5 Ipse eciam rex Francie ultra illos homines, qui suo dominio sunt subiecti, stipendiarios
de Alimania, qui ipsius domini^g confinibus sunt vicini, pro centum eciam milibus
marcarum argenti eiusdem ponderis usque ad predictum festum convenire promisit, ut
tam nos cum nostris quam ipse rex Francie cum suis stipendiariis contra predictum
Albertum nos melius et potencius, prout promittimus, adjuvemus. (2) Promittimus
10 insuper salva in omnibus apostolice sedis reverentia et cultu christiane fidei, quam pro-
fitemur et colimus sicut^h quilibet vereⁱ christiane fidei professores, quod si eiusdem sedis
antistes cum predicto rege Francie amico nostro karissimo in concordia vivere secum-
que amicabiliter stare noluerit et ad eius dispendia se contulerit, nos una cum domino
nostro illustre rege Ungar[i]e Wenzeslao filio nostro toto posse defensionem insistemus
15 ipsius, sibi ad hoc omnem favorem quem poterimus impendimus et hi[i]s omnibus
impedicionem toto posse prestabimus, per que contra eum idem apostolice sedis antistes
robur accipiat vel^k ad offendendum sue fortificacionis haberet augmentum. Ipse etiam
rex Francie et pro predicto filio nostro, si ipse summus pontifex nobiscum et cum filio
nostro predicto amicabiliter stare noluerit vel ad nostra vel dicti filii nostri dispendia
20 se converterit, promisit facere illud idem. Premissa autem et singula promissa nostra
servare, tenere et adimplere ac contra ea non venire nec facere promittimus, data et
prestita super hoc iuramenti nomine regia fide nostra. In cuius rei testimonium^l.

1200—1202. FOEDERA PRINCIPUM IMPERII CUM REGE FRANCIAE.

25

1305. Febr. 6.—Dec. 19.

1200. SCRIPTUM EPISCOPI VIRDUNENSIS. Febr. 6.

*Descripsit A. Werminghoff ex autographo tabularii Parisini 'Cart. J. 584' nr. 2;
cf. 'Neues Archiv' XXVI, 26. Sigillum deest.*

Scriptum regis Franciae v. Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 262.

30

(P. deest.)

Universis presentes litteras inspecturis Thomas Dei gracia Verdunensis epi-
scopus salutem in Domino.

(1) Notum sit omnibus, quod inter illustrissimum principem dominum Philippum
Dei gracia Francie^a regem ex parte una ac . . nos ex altera fuerunt et sunt inite con-
35 ventiones que sequuntur, videlicet quod nos, subditi et terra nostri erimus de cetero in
marchiis nostris defensiones et barre pro ipso domino rege ac pro subditis et terra
ipsius contra omnes preterquam contra . . summum pontificem et contra . . regem
Alemannie per hunc modum: Quodsi dictus Alemannie rex vellet aut niteretur quod
absit regno Francie dampnum inferre, nos pro posse nostro omnibus et singulis quibus

40

1199. ^e) Pragensis c. ^f) hinc sequitur deletum c. ^g) dominio c. ^h) sicut sequitur deletum c.

ⁱ) veri? c. ^k) ad defendendum eum sequitur deletum c. ^l) ita desinit c.

1200. ^a) Franc̄ semper or.

poterimus et sciemus, absque eo quod contra fidem nostram faciamus, erga regem Alemannie^b predictum procurabimus et faciemus, quod ipse rex Alemannie super hoc desistet, et si id procurare et facere non possemus, saltem abstinemus nos, si servando fidem nostram possimus abstinere, a prestando servitium regi Alemannie predicto et in casu quo servando fidem nostram non poterimus abstinere, quin dicto Alemannie regi servitium prestemus aut quod non faciamus seu veniamus contra fidem nostram, nos tamen cum minori dicti Francie regis et regni sui Francie incomodo quo poterimus et sciemus, absque eo quod faciamus aut veniamus contra fidelitatem nostram, dicto regi Alemannie serviemus. (2) Ceterum nos dictum Francie regem ac gentes suas in marchiiis et partibus nostris et alibi ubicunque per nos et gentes nostras pro posse nostro bona fide iuvare, defendere, consulere et confortare tenemur et si aliquis seu aliqui per vim et hominum multitudinem cum armis versus marchias nostras vellet seu vellent et niterentur terram dicti Francie regis intrare, nos per nos et gentes nostras tenemur patriam iuvare pro posse nostro et defendere bona fide una cum gentibus dicti Francie regis contra omnes preterquam contra . . summum pontificem et contra dictum regem Alemannie secundum formam prenotatam. Et mediantibus predictis dominus Francie rex . . nos, terram, dominium et iura nostra, quatenus licite poterit defendere, iuvare, consulere et confortare, bona fide tenetur per gentes marchiarum suarum contra omnes preterquam contra . . summum pontificem et regem Alemannie predictum. Preterea ipse Francie rex non poterit retinere nec recipere in terra sua subditos nostros et similiter nos ipsius Francie regis subditos in terra nostra retinere vel recipere non poterimus utpote malefactores vel homines condicionis¹ aut alias quascunque personas, que dicto Francie regi aut nobis ratione administracionis sue vel sui officii tenerentur, salvis tamen burgensiis et consuetudinibus regni Francie et terre nostre. (3) Item quod gentes dicti domini regis Francie non poterunt capere vel contragagari supra terram nostram vel supra homines nostros, antequam per . . ballivum suum Vitriaci vel eius certum et speciale mandatum nos apud Verdunum aut gentes nostre propter hoc apud Verdunum per nos specialiter deputande super hoc fuerimus requisiti. Et prefatus ballivus aut certum et speciale mandatum suum requisicionem, quam nobis vel gentibus nostris apud Verdunum fecerit, ac responsionem, quam sibi dederimus aut gentes nostre predictae, nobilibus et discretis viris dominis Iohanni de Dompnapetra eiusdem loci ac Sancti Desiderii ac Henrico de Hins in Campania dominis militibus reportabit. Qui milites predicti super debitis, que inter dicti Francie regis et nostras gentes erunt, cognoscent ambo vel alter eorum, si ambo convenire non possint, vocato tamen secum ballivo dicti Francie regis de Calvomonte aut ballivo Virom(ensi), illo videlicet cuius presentia poterit facilius et celerius haberi, et huiusmodi debita poterunt terminare et terminabunt, prout viderint racionabiliter faciendum, prefatusque ballivus Vitriaci ac eius certum et speciale mandatum predictum predictis militibus aut alteri eorum una cum ballivo secum ut predicatur vocato quantum ad premissa et ea tangencia tenebuntur firmiter obedire. In cuius rei testimonium presentibus litteris nostrum fecimus apponi sigillum.

Actum Par(isiis), sexta die Febr., anno Domini millesimo trecentesimo quarto.

1201. SCRIPTUM COMITIS SABAUDIE. Mart. 26.

Ex autographo eiusdem tabularii 'Cart. J. 501' nr. 5 nos ipsi descripsimus; cf. etiam 'Neues Archiv' l. c. Sigillum laesum pendet loco membranaceo. (P. deest.)

45

1200. ^{b)} Alem^m passim or.

1) i. e. condicionales; cf. Ducange s. v.

A touz ceus qui verront ces presentes lettres Ame conte de Savoie salut.

Sachent tuit que comme tres haut et tres excellent princez nostre tres chier et tres ame seigneur Ph(ilippe) par la grace Dieu roys de France nous ait donne et octroie deus mile et cinc cenx livres de Tournois a penre de nous chascun an a deus
 5 termes en son tresor a Par(y), tant comme nous vivrons, si comme il est plus plainement contenu es lettres, que nous avons de li faites sur ce, et pour les quelles deus mile et cinc cenx livres nous li avons fait hommage liege contre touz hommes, exceptez l'empereour quant il sera creez et le roy d'Engleterre, tant comme nous serons ses
 10 hons de ce que nous tenons a present de li, nous faisons assavoir, que se il avenoit que li diz emperrieres et li roys d'Engleterre ou li uns de eus, ce qui ja n'aviegne, voussissent aucune chose entreprendre contre le roy de France ne contre son royaume, nous ne serions tenuz de estre a leur aide ne a leur confort par nous ne par autre en
 15 pourtant dommage a li ne a son royaume dedanz son royaume. Ou tesmoing de la quel chose nous avons fait mettre nostre seel en ces presentes lettres.

Donn(ees) a Pary, le Vendredi apres feste de la anunciacion nostre Dame, l'an de grace mil trois cenx et quatre.

1202. SCRIPTUM ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS. Dec. 19.

Descripsit A. Werminghoff autographon eiusdem tabularii 'Cart. J. 622^a' nr. 39; cf. 'Neues Archiv' l. c. Sigilla plus minusve laesa pendent loris membranaceis. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 264. (P. deest.)

Universis presentes litteras inspecturis^a Heinricus de Virnemburg Dei et apostolice sedis gratia^a electus ecclesie Coloniensis salutem in Christo eternam.

Noverit universitas vestra, quod nos animo deliberato ac voluntate spontanea, graciis et immensis beneficiis serenissimi principis domini Ph(ilippi) Dei gratia regis
 25 Francie^b illustris nobis ab ipso gracieose collatis ad hoc nos merite inducentibus, fide super hoc prestita corporali promittimus et nos promisisse recognoscimus, quod nos, in quocunque statu fuerimus, ipsi domino nostro Francie regi illustri et eius heredi regi Francie fideles erimus contra omnes salva fidelitate, ad quam^c Romano imperio et eius tutori ac nostre ecclesie tenemur. Non erimus in consilio, auxilio vel facto, in quo
 30 dampnum aliquod in persona vel rebus inferatur eidem, sed pro toto posse nostro ipsum, heredem suum et regnum a dampnis et iniuriis curabimus preservare et dampnum vel iniuriam, si quod vel quam contra ipsum heredem et regnum ipsius imminere sciremus vel verisimiliter timeremus^d, nunciabimus et significabimus ei dictoque heredi et ad eorum noticiam faciemus perducere. Eique in equis et armis, quantum vires nostre
 35 se extenderint, fideliter serviemus ad vadia ipsius domini regis et restaura equorum consueta, quocienscumque per eum vel heredem suum fuerimus requisiti, contra omnes, exceptis Roman(o) imperatore vel tutore imperii ac Romana nostraque Coloniensi ecclesia. Si vero quod absit imperator vel rex Roman(or)um eidem regi Francie, heredi suo et regno ac regnicolis quomodolibet nocere vellent vel guerram facere aut alias
 40 molestare ipsos, imperatorem et regem Roman(or)um non iuvaremus in aliquo nec confortaremus nec consilium aut auxilium vel favorem eisdem imperatori et regi Roman(or)um impenderemus, sed ne predicta faciant, modis quibus salva fidelitate nostra poterimus resistemus. Hee autem omnia fide prestita corporali loco iuramenti servare promittimus et implere. In cuius rei testimonium nostrum sigillum, quo usi sumus in
 45 prepositura Coloniensis ecclesie, presentibus duximus apponendum.

Et nos Robertus Dei gratia comes Virnemburgensis ipsius electi Coloniensis frater pro premissis attendendis, tenendis et adimplendis ab eodem fratre nostro nos et nostra

1202. ^a) sequitur . . or.

^b) Franc̄ semper or.

^c) qm̄ or.

^d) timeremur or.

ad requisicionem ipsius fratris nostri specialiter et expresse obligamus eaque tenere et adimplere promittimus pro nobis et heredibus nostris, nos et ipsos heredes ad hoc efficaciter obligantes. Quod ut ratum maneat in futurum, presentibus nostrum fecimus apponi sigillum.

Datum Lugd(uni), XIX. die Decembr., anno Domini millesimo trecentesimo quinto. 5

1203. TESTIMONIUM DALPHINI REGI MISSUM.

1306. Mart. 20.

Repetimus editionem, quam paravit Chevalier 'Collection de Cartulaires Dauphinois VI, 2 ('Diplomatique de Bourgogne'. Paris 1875) pag. 90 nr. 27 ex autographo archivi 19 castelli Saint-Vallier signato 'Ad causam pedagiorum XVIIe XLV; Pour le peage d'Anjou n° 108'. Sigilli filo pendentis vestigia adsunt. (P. deest.)

Serenissimo principi domino suo predilecto domino Alberto Dei gracia Romanorum regi semper augusto Humbertus Dalphinus Viennensis et Albonis comes devote fidelitatis obsequium et victoriam in rebelles. 15

Magestati vestre regie in verbo veritatis assero et attestor, quod karissimus nepos et fidelis meus dominus Guigo de Rossillione dominus d'Anjo Viennensis dyocesis miles ex privilegio imperatorum habet et habuit et progenitores sui longissimis retroactis temporibus habuerunt et perceperunt pacifice et quiete pedagium seu vectigal a transeuntibus per fluvium Rodani et per terram, prout in attestationibus testium per dictum 20 dominum Guigonem ad eternam rei memoriam productorum, quas secum defert dictus dominus Guigo, plenius continetur, et huiusmodi pedagium seu vectigal feci levare et percipi pro dicto domino Guigone per triginta annos et per plures et quam diu idem dominus Guigo in adolescencia sua sub regimine meo fuit. Quare excellenciam vestre magestatis ex quadam speciali fiducia rogo humiliter et devote, ut in expeditione negotii 25 eiusdem domini Guigonis esse dignemini favorabilis [et] benignus. Michi vestro si placet mandare dignemini vestram bene placitam voluntatem cum certissima fiducia obtinendi.

Valeat excellencia vestra per tempora longiora.

Datum Cervie, die Dominico ante ramos Palmarum, anno Domini millesimo tricentesimo sexto, cum appositione sigilli mei in testimonium premissorum. 30

1204. APOCHA RATIONIS BURCGRAVII RINFELDENSIS.

1306. Apr. 16.

Documenti insignis editionem principem a se institutam huic Constitutionum tomo 35 inserere voluit vir d. Fr. Wilhelm, cuius benivolentiae gratias agimus quam maximas.

Autographon superest in tabulario Oenopontano signatum 'Pestarchiv XXVI, 548'. Detexit vir cl. Oswaldus Redlich¹. Sex foliis constat longis 28—28,4 cm., latis 18,2 cm.

1) Cf. 'Rudolf von Habsburg' (Innsbruck 1903) pag. 480 not. 2.

In verso ultimi folii manu saec. XIV. scripta sunt: Officium castri Rinvelden et computacio facta cum burgravio.

*Apocha duabus manibus exarata est, quarum prior usque ad pag. 1255 lin. 33 scripsit (cf. not. n). Praeterea in fine manu viginti vel triginta annos recentiori annexa est additio, infra sub asterisco adnotanda (pag. 1259 not. *).*

Numeros arabicos nos ipsi adiecitimus.

Cf. ea quae passim de hoc documento refert H. Niese 'Die Verwaltung des Reichsgutes im 13. Jahrhundert', non omnia recte absolvendo. (P. deest.)

Anno Domini MCCCVI, XVI. Kal. Maii coram strennuis viris dominis H. de Lapide, Rûd(olfo) de Tegervelt, Iacobo de Kienberg, Iohanne advocato in Krenkingen, H. dicto ze Löben militibus et magistro Burchardo de Frikke imperialis aule notario aliisque quam pluribus dominus Rûd(olfus) advocatus in Ensichsh(ein) et burggravius . . castri Rinvelden de eiusdem castri urbre, redditibus et obvencionibus aliis quibuscumque computavit se percepisse et exposuisse a festo sancti Hylarii concurrente sub annis Domini MCCC tereio infrascripta, sicut in partibus demonstratur:

[Percepta]

1. Percepit enim primo a predicto festo sancti Hylarii usque ad assumepcionem beate Virginis immediate sequentem ex vendicione salmonum captorum in pissinis castri Rinvelden LII lb. II sol. III den. 1303. Jan. 14.
 2. Percepit eciam ab eisdem pissinis C et V salmones ad regis, regine, ducum curias presentatos. 1303. Aug. 15.
 3. Percepit eciam de naviculis Reni tuicionis nomine II lb.
 4. Percepit eciam ex teloneo, quod consuevit recolligi iuxta tabernam Keisten¹ prope Rinvelden LXXVIII lb.
 5. Item ex teloneo Reni XXV lb. II sol. 1303. Aug. 15.
 6. Item ex teloneo Swerczstat² I lb. 1304. Aug. 15.
 7. Item percepit de stûra Maii^a XVIII lb.^b
- Summa huius CLXXVI lb. XIII sol. X den. Basilienses.
8. Item percepit idem advocatus a predicto festo assumepcionis beate Virginis usque ad festum beate Virginis assumepcionis immediate sequens ex vendicione salmonum captorum in pissinis castri CXVIII lb. et XIII sol. 1304. Aug. 15.
 9. De naviculis Reni tuicionis nomine II lb. III sol. Basilienses.
 10. Percepit eciam ex teloneo Keisten LXXX lb. III lb. VI sol. Basilienses.
 11. Item ex teloneo Reni XXVIII lb. XI sol. Basilienses.
 12. Item ex teloneo Swerczstat II lb. Basilienses.
 13. Item ex censu arearum oppidi Rinvelden I lb. XIII sol.
 14. Item percepit ex censu arearum Mÿnphe et Moelin³ XIII sol.
 15. Item ex censu quarundam aliarum villarum I lb. XV sol.
 16. Percepit eciam a fratribus domus Teutonice in Bÿgh(ein)⁴ X lb. Basilienses.
 17. Item percepit de stûris autumpni et Maii XLVIII lb. Basilienses.
 18. Item percepit a Iudeis in Rinvelden pro stura IX lb. Basilienses.

1204. ^{a)} sequitur LXXX delet. or. ^{b)} sequitur in fine lineae rasura or.

1) Kaisten a Laufenburg inter merid. et occid. 2) Schwörstadt a Säckingen inter septentr. et occid. 3) Mumpf et Möhlin a Rheinfelden ad orient. 4) Beuggen a Säckingen inter septentr. et occid.

19. Percepit^e eciam in censu XXXIX vierencellas siliginis^e.

20. Item census et iuris advocaticii nomine CXXX vierenzellas spelte, CXVIII vierenzellas avene.

21. Item de decima CVI vierenzellas siliginis, C vierenzallas avene, XI sâmas rubei vini et XXXVII porcos.

5

Summa horum CCCVII lb. XVIII sol., CXLV vierenzelle siliginis, CXXX vierenzelle spelte, CCXVIII vierenzelle avene, XI sâme vini rubei et XXXVII porci^d.

1304. Aug. 15.

1305. Aug. 15.

22. Percepit eciam idem advocatus a prefato festo assumptionis beate Virginis usque ad festum assumptionis beate Virginis immediate subsequens ex vendicione sal-
monum captorum in pissinis castri LXX lb. XI sol. VII den. Basilienses.

23. Item de naviculis Reni tuicionis nomine II lb. III sol.

24. Item percepit ex teloneo Keisten LXXXVIII lb. III sol. Basilienses.

25. Item ex teloneo Reni XXXII lb. Basilienses.

26. Item ex teloneo Swerczstat III lb. V sol.

15

27. Item de censu arearum oppidi Rinvelden I lb. XIII sol.

28. Item de censu arearum Mÿnphe et Meli XIII sol.

29. Item de censu quarundam aliarum villarum XXXV sol.

30. Item de sturis autumpni et Maii XXXVIII lb.

31. Item de sturis a Iudeis in Rinvelden VII lb.

20

32. Item percepit in censu XLV vierenzellas siliginis.

33. Item census et iuris advocaticii nomine CXXX vierenzellas spelte, CXVIII vierenzellas avene.

34. Item de decima CXXXVIII vierenzellas siliginis, C vierenzellas avene, V plaustra vini rubei, I sâmam et XXXVII porcos.

25

Summa horum CCXLV lb. XVII sol. VII den. Basilienses, CLXXXIII vierenzelle siliginis, CXXX vierenzelle^e spelte, CCXVIII vierenzelle avene, V plaustra, I sâma vini rubei et XXXVII porci^f.

1305. Aug. 15.

1306. Apr. 16.

35. Item percepit idem advocatus a prefato festo assumptionis beate Marie virginis usque ad^g Sabbatum post octavas Pache, hoc est usque ad XVI. Kal. Maii, qua die
computacio facta est apud Rinvelden, de naviculis Reni tuicionis nomine II lb. III sol.

36. Item ex teloneo Keisten LXXXVIII lb. X sol.

37. Item de teloneo Reni XVIII lb.

38. Item de teloneo in Swerczstat III lb. III sol.

39. Item de censu arearum oppidi Rinvelden XXXIII sol.

35

40. Item de censu arearum Mÿnphe et Meli XIII sol.

41. Item de censu quarundam aliarum villarum XXXV sol.

42. Item de sturis autumpni et Maii XLVII lb. X sol.

43. Item de officio scultetatus in Rinvelden X lb.

44. Item percepit in censu XLI vierenzallas siliginis^h.

40

45. Item census et iuris advocaticii nomine CXXX vierenzellas spelte, CXVIII vierenzellas avene.

1204. ^e) Percepit — siliginis *in loco raso scripta or.* ^d) *corr. ex porcos or.* ^e) *sequitur a delet. or.* ^f) *corr. ex porcos or.* ^g) *sequitur festum delet. or.* ^h) *sequitur CVI delet. or.*

46. Item de decima CLX vierenzellas siliginis, CIII vierenzellas avene, IIII plaustra, V sâmas rubei vini et XXXVII porcos.

Summa horum CLXXIII lb. XI sol. Basilienses, CCI vierenzelle siliginis, CXXX vierenzelle spelte, CCXXIIⁱ vierenzelle avene, IIII plaustra, V sâme rubei vini et XXXVII porci.

47. Item percepit ex emendis excessuum XXXII lb. et III sol. Basilienses.

48. Item^k

49. Item pereepit ex vendicione siliginis, spelte et avene CCXXXVIII lb. XIII sol. Basilienses.

Summa summarum omnium premissarum mille centum septuaginta quinque libre, sedecim solidi et quinque denarii Basilienses, quingente et triginta vierenzelle siliginis, trecente et nonaginta vierenzelle spelte, sexcente et sexaginta vierenzelle avene, XI plaustra et tres sâme vini rubei et centum et^l undecim porci.

[Exposita]

Hee sunt que burggravius exposuit seu distribuit:

1. Primo in reparacione pissine castri dicte Ögest XXVII lb. V sol.

2. Pro reparacione pontis Reni IIII lb. I sol.

3. Pro reparacione alterius pissine dicte ob der Brugge XXX sol.

4. Rex a Basilea veniens et ad reginam accedens in Brugga expendit in Rinvelden¹ XII lb. V sol.

5. Idem dominus rex rursus veniens post Pascha expendit in prandio apud (1303) Apr. 7. Rinvelden² XII lb.

6. Veniens eciam postea³ idem rex secum detulit omnia sibi necessaria, sic quod non aliud expendit quam pro necessariis ad coquinam et pro bono vino IIII lb. X sol.

7. Pro funibus necessariis ad currus regine X sol.

8. Pro phantlosa et absolucionem expensarum factarum pro equo ducis F(ridericici) dicto Griffen III lb. I sol.

9. Item Berchtîngo notario domini ducis pro phantlosa I lb. V sol.

10. Expendit eciam burggravius a festo beati Hylarii usque ad assumptionem (1303. Jan. 13. beate Virginis in primo sue institutionis anno in pane, coquina et aliis quibuscumque Aug. 15. suis necessariis preter vinum et avenam L lb. XVI sol. et VIII den.

11. Expendit eciam infra idem tempus in vino et^m avena, quas eundem^m care emere oportebat, cum in ipso castro nichil talium inveniret LXV lb. X sol.

12. Itemⁿ expendit LIII virnzellas siliginis et V virnzellas spelteⁿ.

13. Item pro funibus et rettibus^o ad piscinas necessariis XI lb. Basilienses.

1204. ⁱ⁾ corr. ex CCII or. ^{k)} ita desinit or. ^{l)} sequitur X delet. or. ^{m)} et — eundem in loco raso or. ⁿ⁾ incipit manus altera, quae verba Item — spelte in margine superiori add. or. ^{o)} et rettibus eadem manu supra lineam add. or.

1) Regem Spirae commorantem (a. 1303. Febr. 4., Böhmner, Reg. Albr. 423) regina Colmariam ut videtur evocavit, ut nuntios e curia Romana reversos audiret (Chron. Colmar. SS. XVII, 269). Quem, cum incunte m. Martio Ulmae praesens esset (Fürstenberger Urkundenbuch II, 9 nr. 11 et Urkundenbuch der Stadt Strassburg III, 156 nr. 500), in Rinvelden et Brugg ultimis m. Februarii diebus moram traxisse opinari licet. 2) Inter a. 1303. Apr. 7. et Apr. 17., quo die rex Spirae adest (Reg. Albr. 433). 3) Inter a. 1303. Apr. 17. et Aug. 15., vel potius inter Mai. 4. (Francofurti, Reg. Albr. 437) et Mai. 29. (Ravensburgi, Reg. Albr. 438).

14. Item exposuit pro precio et calceis laborancium in piscinis castri VII lb. XVI sol. Basilienses.
15. Item Cunr(ado) de Rûchsheim, quem frequenter solet burgravius mittere in legacionibus et agendis, pro spadone V lb. den. Basiliensium.
16. Item advocatus per regem vocatus, cum quondam advocatus in Ensichsh(ein) racionem in Turego faceret, expendit VII lb. Basilienses.
17. Item pro cultura vinearum in Herten et iuxta Rinvelden X lb. Basilienses.
18. Item pro familia castri vestienda X lb. XI sol. Basilienses.
19. Item pro telis castri XXXIII sol.^p Basilienses.
20. Item ad colendum pratum et recolligendum fenum eiusdem XXXIII sol. Basilienses.
21. Item pro reparacione ianuarum et clausurarum castri X sol. Basilienses.
22. Item pro reficiendis tectis castri XI sol. Basilienses.
23. Item pro precio aurige vehentis lingua ad castrum XXX sol. Basilienses.
24. Item pro pingenda ymagine in capella VI sol. Basilienses.
25. Item dominus cancellarius de rege a Spira veniens¹ expendit in Rinvelden II lb. et unum sol. Basiliensem.
26. Item advocatus cum armatis hominibus, cum quibus [. .] dictum Heiden pro suis correxit excessibus, expendit II lb. XV sol. Basilienses.
1303. Aug. 15. 27. Item burgravius expendit secundo anno sue institucionis in reformacione piscinarum, que per affluenciam et vehementem cursum Reni penitus quasi destructe fuerant X lb. et XVIII sol.
1304. Aug. 15. 28. In tractatibus suis cum pincerna de Basilea pro quodam rustico dicto Rote habitis expendit burgravius II lb. II sol. Basilienses.
29. Item pro propugnaculo porte castri et furno et aliis ad pistriam necessariis preparandis V lb.^q VI sol. Basilienses.
30. Item pro ponte ligneo Reni de novo constructo in eodem secundo sue institucionis anno expendit VI^r lb. XVI sol. et III den. Basilienses.
31. Item pro familie castri vestibus et calceis in eodem anno XIII lb. Basilienses.
32. Item Heinr(ico) de Ponte date sunt in subsidium empti spadonis VIII lb. cum dimidia Basilienses.
33. Item pro reficiendis tectis, stabulis et coquina castri per ventum quasi totaliter dirutis III lb. V sol. Basilienses.
34. Item pro reparando fonte castri I lb.
35. Pro aptandis fossatis^s prati et feno colligendo III lb. et XVI den. Basilienses.
36. Item advocatus advocatum de Baden vulneratum per dominum de Tore accedens in Zovingen expe[n]dit XXX sol. in Rinvelden.
37. Item advocatus ad propulsandum iniuriam hominibus ville Warmbach perinentis castro Rinveld(ensi) per cives Rinveld(enses) irrogatam expendit III^t lb. XV sol. Basilienses.
38. Item pro cera capelle castri XIII sol.
39. Item pro cultura et aliis necessariis vinearum in Rinvelden et in Herten XV lb. Basilienses.
40. Item pro precio et calceis famulorum laborancium in piscinis castri XI lb. Basilienses.

1204. ^p) XXXIII lb. in loco raso or. ^q) V lb. in loco raso or. ^r) VI in loco raso or.
^s) fossosatis or. ^t) III in loco raso or.

1) Adest regi a. 1303. Ian. 11. Spirae (Reg. Albr. 415).

41. Item pro funibus, rettibus et aliis necessariis piscinarum XII lb. I sol. Basiliensem.
42. Item advocatus regem accedens in Baden¹ expendit XXXI sol. Basilienses.
43. Item pro tunicis dictis wafenröche VII lb. Basilienses.
- 5 44. Item pro expensis cuiusdam dextrarii et in Patavia relictī III lb. Basilienses.
45. Item burgravius pro se emit unum spadonem pro quindecim lb. Basiliensibus.
46. Item pro precio vigiliis in castro III lb.
47. Pro reficiendo tentorio X sol. Basilienses.
48. Item pro conducendo horreo ad fenum castri reservandum I lb. Basiliensem.
- 10 49. Item pro conducendo granario ad conservandum bladum I lb. Basiliensem.
50. Item pro telis castri XXXII sol. Basilienses.
51. Item burgravius eodem anno expendit in castro LIII viernzellas siliginis, LII viernzellas spelte et pro babulo LXXVI viernzellas avene.
52. Item advocatus secum duxit in expedicionem Boh(emicam)² XXV porcos.
- 15 53. Item eodem anno expendit in carnibus recentibus XXVIII lb.
54. Item pro sale, putiro, seracio, caseis, quodam herbarum orto reficiendo et aliis necessariis coquine XXVI lb. Basilienses.
55. Pro vino albo et rubeo emptis XVIII lb. et I sol. Basiliensem, quia^u eodem anno non plus sibi crevit de vino quam undecim some^u.
- 20 56. Item expendit XII^v porcos de porcis urbore.
57. Item domino cancellario et aliis hospitibus per totum illum annum venientibus pro babulo expendit XVIII vierzellas avene.
58. Item expendit burgravius Basilee in terminis observatis pro citatis hominibus pertinentibus castro Rinveld(ensi) VII lb. Basilienses.
- 25 59. Item expendit in anno sequenti, hoc est in anno sue institucionis tercio, burgravius pro castri familia vestienda et calcianda XVI lb. et V sol. Basilienses. 1304. Aug. 15.
60. Item Iohanni dicto ze Löben, cui tempore, quo fuit burgravius^w in expedicione Bohemica, castrum commissum extitit, dedit unum spadonem emptum pro VII lb. et XV sol. Basiliensibus. 1305. Aug. 15.
- 30 61. Item pro novem balistis magnis et medioeribus XV lb. Basilienses.
62. Item pro reparacione pontis et constructione valli dicti Getulle III^x lb. V sol.
63. Item pro instrumento dicto spanbach XIII sol.
64. Item pro horreo conducto ad conservandum fenum castri I lb. Basiliensem.
65. Item pro reficiendo torculari in Herten VIII sol.
- 35 66. Item pro castri granario reficiendo XIII sol. et III den. Basilienses et pro clausuris eiusdem granarii III sol. Basilienses.
67. Item pro vectura avene transmise in Ensiehsh(ein) domino regi³ I lb. III sol. Stevener.
68. Item zirurgico pro . . dicto Tegerscher vulnerato curando XXX sol.
- 40 69. Item pro cera capelle castri XIII sol. Basilienses.
70. Item dominus dux Frid(ericus) expendit in Rinvelden XIII lb. et II den., unam bernam, X vier[n]zellas avene et III sextarios avene.
71. Item ad colendum pratum et recolligendum fenum eiusdem prati XXX sol.
72. Item burgravius dedit B. armigero eunti secum in Boh(emiam) unum spadonem
- 45 emptum pro V lb. Basiliensibus.

1204. ^u) quia — some eadem manu in margine superiori add. or. ^v) XII in loco raso or. ^w) in loco raso or. ^x) III in loco raso or.

1) Adest rex a. 1304. Mai. 27.—28. in Baden (Reg. Albr. 474. 475). 2) A. 1304. m. Sept.—Oct. (Reg. Albr. post 492). 3) Adest rex a. 1305. Apr. 16. in Ensheim (Reg. Albr. 500).

73. Item emit unum spadonem ad currum suum necessarium pro V lb.
74. Item pro cultura vinearum in Herten et in Rinuelden et pro vasis XVI lb. VII sol. Basilienses.
75. Item pro rettibus et funibus et aliis necessariis piscinarum XI lb. Basilienses.
76. Item famulis laborantibus in piscinis pro precio et calceis XII lb. et III sol. 5 Basilienses.
77. Item pro precio vigilis castri III lb.
78. Item quatuor armigeris dedit burgravius pro quatuor tunicis X lb. Basilienses.
79. Item burgravius eodem anno expendit in castro LVI viernzellas siliginis¹. LIII viernzellas spelte et pro babulo LXXII viernzellas avene. 10
80. Item eodem anno expendit in carnibus recentibus XXVI lb.
81. Item pro sale, putiro, seracio, caseis, quodam herbarum orto reficiendo et aliis necessariis coquine XXV lb.
82. Item expendit V plaustra et duas somas vini rubei de vino urbo. Preter hoc expendit in vino albo empto VII lb. et XIII sol. Basilienses. 15
83. Item expendit XI porcios urbo.
84. Item . . milites ab expedicione Boh(emica) reversi ex ordinacione regis et alii hospites per totum annum venientes expenderunt X viernzellas et II q(uartalia) avene in babulo.
85. Item expendit burgravius pro hominibus castri in terminis contra . . comitem 20 de Tierstein. . . cives Basilienses, . . cives Rinveldenses et . . cives in Seccin(gen) diversis vicibus observatis VII lb. et III sol. Basilienses.
86. Item advocatus secum duxit ad expedicionem versus Nuremberg et Grueningen factam¹ XX porcios.
1305. Aug. 15. 87. Item expendit in anno sequenti, hoc est in anno sue institutionis quarto, 25 usque ad Sabbatum proximum post octavas Pasee, quod est XVI. Kal. Maii, burgravius pro castri familia vestienda et calcianda XIII lb. et I sol. Basiliensem.
1306. Apr. 16. 88. Item pro reparacione pontis II lb.²
89. Item burgravius conquisivit et attraxit ad obsequium regis H. dictum Schowem-berg per unum spadonem emptum pro XIII lb. et II sol. Basiliensibus. 30
90. Item pro colendo prato et colligendo feno eiusdem prati I lb. II sol.
91. Item pro orreis conductis ad conservandum fenum castri I lb. VI sol.
92. Item pro granario conducto ad conservandum bladum castri I lb. Basiliensem.
93. Item ad reparandum fontem castri III lb. IX^a sol. Basilienses. 35
94. Item ad construendum de novo domum contiguam capelle castri XVIII^a lb.
95. Item pro precio vigilis III lb.
96. Item magister Nicol(aus) prothonotarius, domini de Hasemburg, . . de Domo, advocatus et alii quamplures, qui in negocio regis cum Basiliensibus et . . comite Phirreti frequenter missi sunt habito, expenderunt in Rinvelden III lb. XVII^a sol. 40 Basilienses.
97. Item pro cera capelle castri XIII sol.
98. Item domini comes Wilnh(elmus) de Muntfort, de Schellemburg, . . de Clingen-berg et de Wagemberg venientes in Rinvelden^b expenderunt I lb. et I sol. et I viernzellam avene. 45

1204. ¹) corr. ex sigiginis or. ²) II lb. in loco raso or. ^a) in loco raso or. ^b) sequitur rasura or.

1) A. 1305. m. Oct.—Nov.; cf. Ann. Halesbrunn. maiores SS. XXIV, 47 et Reg. Albr. post 519. 522. 523.

99. Item burgravius regem accedens in Zovingen¹ ex parte civitatis Liestal expendit I lb. Basiliensem.

100. Item pro phantlosa domini de Ochsenstein XVIII sol. Basilienses.

101. Item pro fune magno dicto windenseil XVIII sol. Basilienses.

102. Item hospiti^e in Keysten pro expensis equorum regine I lb. et VIII sol. Basilienses.

103. Item burgravius dedit cuidam clerico opidi Rinvelden pro litteris scribendis et aliis suis continuis obsequiis unam tunicam emptam pro duabus lb. et VIII sol. Basiliensibus.

104. Item collectori decime super Renum dedit burgravius tunicam emptam pro XXX sol. Basiliensibus.

105. Item burgravius eodem anno expendit in castro XXXIII viernzellas^d siliginis, XLe vierzellas spelte et pro babulo LVII viernzellas avene.

106. Item pro carnibus recentibus XVIII lb.

107. Item pro sale, putiro, seracio, caseis, quodam herbarum orto reficiendo et aliis necessariis coquine XIII lb. Basilienses.

108. Item expendit de urbora duo plaustra et quinque somas vini rubei. Preter hoc emit unum plaustrum vini empti pro VI lb. Basiliensibus.

109. Item expendit de urbora sex^f porcos.

110. Item burgravius transmisit domino regi in Sizzach¹ XXX viernzellas avene pro babulo.

111. Item hospites per totum annum circumquaque venientes expenderunt decem viernzellas avene et II q(uartalia) avene.

112. Item expendit burgravius in Kilehein², Einmettingen³, Wilen⁴ et Herten iudicio presidens contra de Rotenlein⁵, Lutold(um) dictum Monachum et . . de Ramstein⁶ ac in inquisicione reddituum in Rinvelden et in foresto castro Rinveld(ensi) pertinentium X lb. XIII sol. et VI den. Basilienses.

113. Item vendite sunt de siliginis urbere ducente et sex viernzelle, ducente triginta viernzelle spelte et octoginta viernzelle avene*.

1205. PROMISSIO LANTGRAVII THURINGIAE.

1306. Iul. 9.

Denuo contulimus autographon, quod inter archivi Heinrichi VII. reliquias superest Pisis in tabulario Roncioniano nr. 600 signatum. Sigillum desideratur. Edidit Ficker loco supra ad nr. 237 citato pag. 56 (= 192) nr. 32. Cf. supra nr. 227. 228 itemque W. Füsslein 'Berthold VII. Graf von Henneberg' (= Festschrift der Realschule vor dem

**) manu viginti vel triginta annos recentiori addita sunt haec: Summa summarum omnium premissarum septingente sexaginta novem lb., undecim sol. et quatuor denarii Basilienses, sedecim lb., quatuor sol., quatuor den. Basilienses, quadringente due viernzelle siliginis, trecente octoginta viernzelle spelte, trecente octoginta viernzelle, undecim quart(alia) avene, novem plaustra, tres some rubei vini et septuaginta sex porci⁷.*

1204. ^{e)} hospite or. ^{d)} XXXIII viernzellas in loco raso or. ^{e)} in loco raso or. ^{f)} sex in loco raso or.

¹⁾ Inter a. 1305. Dec. 6. (Spirae, Reg. Albr. 524) et a. 1306. Ian. 28. (Thuregi, Reg. Albr. 525) regem in Zofingen et Sissach adfuisse opinari licet. ²⁾ Kirchen prope Lörrach. ³⁾ Einmellingen a Lörrach inter septentr. et occid. ⁴⁾ Wyhlen a Lörrach inter merid. et orient. ⁵⁾ Röteln castrum dirutum prope Lörrach. ⁶⁾ Ramstein a Liestal inter merid. et occid. ⁷⁾ Additio non recte facta est.

Lübeckertore . . . in Hamburg, Marburg 1905) pag. 167 et not. 4. — Böhmer, Reg. 1246 — 1313 Reichssachen 437. (P. deest.)

Nos Albertus Dei gracia Thuringie lantgravius comes Saxonie palatinus universis presencium inspectoribus volumus esse notum, quod cum terra nostra Thuringie, qua ad vitam nostram gaudere volumus et ea utifui, post mortem nostram ad imperium devolvi debeat pleno iure, ad cavendum futuris periculis, ne pro adipiscendo dominio et possessione terre prefate aliqua imperio difficultas ingeratur, promissimus et presentibus promittimus sollempni interposita stipulacione fide data loco iuramenti serenissimo domino nostro domino Alberto regi Romanorum, nos religiosus viris B(er). de Gepzenstein commendatori domorum in Spira et in Wizzemburg necnon Helwico de Goltbach commendatori in Rodenberg fratribus ordinis de domo Theutonica, quorum puritatis fidem, circumspeccionis providenciam preelegimus, castrum nostrum Wartberg cum turribus eiusdem infra octo dierum spacium a data presencium eorum circumspeccioni custodiendas, gubernandas et conservandas tradituros et presentaturos, sic quod si alienacionem aliquam ab imperio per nos faciendam conciperemus quod absit, quod potestas alienandi nobis non pateret. Volumus tamen, quod castrum et turres sub fida custodia gubernent et nichil in vita nostra eciam ad iussum prefati domini nostri regis preter nostram voluntatem attemptare debeant disponere vel ordinare, post mortem vero nostram prefato domino nostro domino Alberto regi Romanorum libere tradendis et presentandis. Promittimus eciam, sicut prius, nos prefatorum fratrum ordinacioni et disposicioni per omnia stare velle, ut quidquid inter nos et prefatum dominum nostrum regem disposuerint vel ordinaverint, quod omnia et singula per eos ordinata habebimus rata atque firma nec contra ea vel aliquod eorum veniemus aliquo sensu vel ingenio de iure vel de facto. Ceterum volumus et promittimus sicut prius, ut si aliqua castra vel opida nostri domini vel per nos vel prefatum dominum regem acquisita fuerint, quod eorum conservacio personis prefatis committi debeat iuxta formam superius annotatam. Est eciam actum expresse, quod si unus commendatorum predictorum medio tempore ab hac luce decesserit, Domino permittente subperstes^a commendator^b alium sui^c ordinis quem^d voluerit sibi assumet in socium equa potestate dicti mortui, dum viveret, in premissis per omnia gavisurum. In cuius rei testimonium presentes litteras nostri appensione sigilli fecimus consignari.

Dat. in Fulda, VII. Idus Iulii, anno Domini millesimo trecentesimo sexto.

1206. PETITIO ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI.

(1306. Nov.—1308. Apr.)

Repetimus editionem, quam e formulario Norimbergensi saec. XIV. in Musaeo Britannico 'Arundel nr. 240' asservato fol. 110^a nuper paravit socius noster W. Levison 'Neues Archiv' XXXII, 447 nr. 6. Est ibi rubrum: Peticio remissionis citati ad iudicem suum competentem. (P. deest.)

Serenissimo domino Al(berto) Romanorum regi semper augusto P(etrus) Dei gratia etc.¹ sue fidelitatis et possibilitatis obsequium tam debitum quam paratum.

1205. ^{a)} sic or. ^{b)} secunda o ex u? corr. or. ^{c)} in fine lineae post add. or. ^{d)} ordinis quem in loco raso scriptum or.

1) Confirmatus est a. 1306. Nov. 10.

Cum a divinis imperatoribus et Romanis regibus favorabiliter sit indultum ecclesie tali et ab olim a tempore^a cuius memoria non extat observatum, immo per vestre maiestatis clemenciam ex certa et expressa sciencia confirmatum, quod nullus aliquem fidelem, castrensem vel^b hominem ecclesie Mogunt(ine) vel etiam ministerialem ipsius
 5 ad iudicium regium evocare^c poterit aut debet, nisi prius talis dominus, qui pro tempore fuerit, ante omnia desuper requirendus, iusticiam postulanti seu postulantibus de suis talibus negligat reddere vel recuset¹, benignitati vestre devotissime supplicamus, ut tal(em) et tal(em) ministeriales et castrenses nostros citatos ad presenciam curie vestre iusticiarii^d ad instanciam tal(ium) ad nostrum transmittatis examen, quoniam ipsis
 10 querulantibus de prefatis nostris parati sumus et semper fuimus facere iusticiam expeditam.

Datum in tali loco, anno Domini etc.

1207. UNIO REGIS BOHEMIAE ET COMITIS DE WIRTEMBERG.

1308. Febr. 11.

15 *Ineditam descripsimus ex autographo tabularii regii Stuttgardiensis benivolenter transmisso. Pendet sigillum secretum fere illaesum loro membranaceo. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 438 (Addit. II). (P. deest.)*

Nos Heinricus Dei gracia Boemie et Polonie rex, Karinthie dux et comes Thirolis ad noticiam universorum tenore presencium volumus pervenire, quod quia spectabilis
 20 vir Eberhardus comes de Wirtemberch nobis ac heredibus nostris futuris et si quod absit nos sine heredibus decedere contingeret, illustri domine Anne Boemie et Polonie regine consorti nostre karissime ac Elyzabeth et Margarete sororibus ipsius domine Anne, filiabus quondam domini Wencezlai secundi Boemie et Polonie regis socii et predecessoris nostri karissimi, regnoque Boemie per decennium a festo Pasche proxime
 25 venturo continue computandum servire et astare nosque iuvare promisit omni sua potentia contra dominum Albertum Romanorum regem et quoslibet suos coadiutores et fautores, nostros et regni nostri adversarios et turbatores seu impugnatores, et nos ei viceversa contra suos, quemadmodum per utriusque nostrum consiliarios in tractatum est deductum, nos sibi obinde decem milia marcarum grossorum denariorum Pragensium, quinquaginta sex grossos pro marca qualibet computando, dare promissimus.
 30 Quorum quatuor milia abhinc usque ad Dominicam qua canitur Iudica apud dilectum nobis Nicolaum de Turri civem nostrum Pragensem deponere promissimus fide data, ita quod eodem comite Eberhardo Pragam in persona propria veniente circa dictam Dominicam Iudica vel finaliter infra octavam Pasche subsequentis et tractatu inter nos
 35 preconcepto iuxta consilium et ordinationem ineliti domini Ottonis serenissimi regis Ungarie, avunculi nostri clarissimi, consumato utrimque et firmato, predicto comiti Eberhardo ipsa quatuor milia marcarum assignabimus et eo sub nostris expensis dampnis et periculis usque Cambiam secure conduci faciemus. Reliqua vero sex milia marcarum sibi dabimus in terminis, qui inter nos, cum sepedictus Eberhardus ad nostram venerit
 40 presenciam, per prefatum regem Ottonem ordinati fuerint et statuti. Caucionem eidem

1206. ^a) loco a tempore c: aperte. ^b) in novae lineae initio bis scriptum c. ^c) evocari c.
^d) iudiciarii c.

1) Cf. supra nr. 14. cap. 2.

comiti Eberhardo super hoc facturi secundum ordinacionem nostri avunculi prenotati. In cuius rei testimonium presentes litteras fieri et secreto nostro sigillo regali fecimus communiri.

Dat. Prage, anno Domini millesimo trecentesimo octavo, III. Id. Februarii, regnorum nostrorum anno primo.

1208. 1209. CITATIONES MONETARIORUM.

1308. Dec. 5.

1208. CITATIO PRIOR.

Repetimus editionem, quam paravit P. Capei 'Archivio storico Italiano. Nuova Serie' VI (1857) pag. 20 ex 'Epistolario della Repubblica Fiorentina' (olim Ms. Capponi 476)¹ fol. 34 tabularii regii Florentini. In quibusdam minutiis correximus. (P. deest.)

Petrus de la Brancha potestas, Simon domini Bonifatii de Iacanis capitaneus et defensor, priores artium et vexillifer iusticie, consilium, populus et comune civitatis Florentie discreto viro Bartolo quondam Lapi Morelli populi Sancti Pancratii, civi Florentino salutem.

(1) Tenore presentium tibi facimus manifestum, quod pro parte Thomasii et Ugolotti fratrum et filiorum Aglonis de Aleis et Nerli filii Gottoli de Nerlis tanquam heredis olim Alberti fratris sui, ut dicitur, facta et proposita est de te querela et querimonia coram dicto domino capitaneo per ser Darium Risaliti procuratorem predictorum, asserendo quod ipsi Thomasus et Ugolottus et Albertus fecerunt et contraxerunt inter se ad invicem societatem in partibus Alamanie in civitate Allensi, maxime in faciendo et super faciendo fieri et fabricari monetam, que appellatur moneta Allensis, et ipsam monetam et redditum ipsius monete emerunt ab illustrissimo viro domino Alberto olim rege Romanorum. Et quod tu tanquam factor societatis predictae fecisti et gessisti negotia ipsius societatis et sotiorum et ad ipsa negotia gerenda et procuranda dimissus fuisti et stetisti in dicta civitate Allensi, et tenuisti et habuisti pro ipsa societate et pro negotiis ipsius societatis publicum librum et libros rationum, in quo et in quibus scribebantur negotia et rationes dietae societatis et sotiorum et cui et quibus dabatur plena fides in acceptis et datis. Et quod in ipsis negotiis dolum et fraudem commisisti et ipsos socios et societatem dampnificavisti in octingentis florentis auri et ultra, et quod cessavisti et cessas dictis sotiis, de hiis que gessisti et administrasti, et de hiis, que ad manus tuas pervenerunt de bonis et rebus ipsorum sotiorum et societatis, reddere rationem, sicut teneris et debes, te absentando et absentatum stando de civitate Florentie. (2) Quare sequentes formam statutorum et ordinamentorum comunis et populi Florentini te per presentes litteras requirimus et citamus, quatinus infra unum mensem post citationem et post presentationem lieterarum presentium redeas Florentiam personaliter et non per procuratorem, et coram ipso domino capitaneo et eius curia compareas redditurus plenam rationem de omnibus, que gessisti vel ad te pervenerunt vel pervenire potuerunt de bonis ipsorum sotiorum et societatis. Cognoscens, quod si non comparueris infra dictum terminum, ut est dictum, idem capitaneus supra dicta querela et petitione procedet de iure et secundum formam statutorum et ordinamentorum comunis et populi Florentini. Et de presentatione presentium lieterarum et de citatione Ture Cennis populi Sancti Petri maioris de Florentia nuntio comunis Florentie, latori

1) 'Catalogo dei Manoscritti posseduti dal marchese Gino Capponi' (Firenze 1845) pag. 57.

earum, dabimus plenam fidem. Cui etiam nuntio commisimus, quod te citet modo predicto. Et has lieteras fecimus ad perpetuam memoriam registari.

Data Florentie, die V. mensis Decembris, VII. indictionis.

1209. CITATIO ALTERA.

5 *Edita est l. c. pag. 21 ex eodem 'Epistolario' fol. 35. (P. deest.)*

Petrus de la Brancha potestas, Simon de Giacanis de Perusio capitaneus et defensor, priores artium et vexillifer iustitie, consilium, populus et comune civitatis Florentie discreto viro Nerio filio Ghinucci Bonfantini populi Sancte Felicitatis, civi Florentino salutem.

10 (1) Tenore presentium tibi facimus manifestum, quod pro parte Thomasii et Ugolotti fratrum et filiorum Aglonis de Aleis et Nerli filii Gottoli de Nerlis tanquam heredis olim Alberti fratris sui facta et proposita est de te querela et querimonia coram dicto domino capitaneo per ser Darium Risaliti procuratorem, asserendo quod ipsi Thomasius et Ugolottus et Albertus fecerunt et contraxerunt secum societatem in partibus
15 Alemanie in civitate Allensi, maxime in faciendo et super faciendo fieri et fabricari monetam, que appellatur moneta Allensis, et ipsam monetam et redditum ipsius monete emistis ab illustrissimo viro domino Alberto olim rege Romanorum. Et quod tu tanquam socius societatis predictae fecisti et gessisti negotia ipsius societatis et sotiorum et ad ipsa negotia gerenda et procuranda dimissus fuisti et stetisti in dicta civitate Allensi,
20 et tenuisti et habuisti pro ipsa societate et pro negotiis ipsius societatis publicum librum et libros rationum, in quo et quibus scribebantur negotia et rationes dicte societatis et sotiorum et cui et quibus dabatur plena fides in acceptis et datis. Et quod in ipsis negotiis dolum et fraudem commisisti et ipsos socios et societatem dampnificavisti in octo millibus quatuorcentis florenis auri et ultra, videlicet predictos Thomasum sive
25 Masum et Ugolottum in quinque millibus quingentis sexaginta quinque florenis auri et ultra et dictum Albertum, cuius Alberti predictus Nerlus est heres, ut dicitur, in duobus millibus octingentis quadraginta octo florenis auri et ultra, et quod cessavisti et cessas dictis sotiis de hiis, que gessisti et administrasti, et de hiis, que ad manus tuas pervenerunt de bonis et rebus ipsorum sotiorum et societatis, reddere rationem, sicut
30 teneris et debis, te absentando et absentatum stando de civitate Florentie. (2) Quare sequentes formam statutorum et ordinamentorum comunis et populi Florentini te per presentes lieteras requirimus et citamus, quatinus infra unum mensem post citationem et post presentationem lieterarum presentium, redeas Florentiam personaliter et non per procuratorem, et coram ipso domino capitaneo et eius curia compareas, redditurus plenam rationem de omnibus, que gessisti vel ad te pervenerunt vel pervenire
35 potuerunt de bonis ipsorum sotiorum et societatis. Cognoscens, quod si non comparueris infra dictum terminum, ut est dictum, idem capitaneus super dicta querela et petitione procedet de iure et secundum formam statutorum et ordinamentorum comunis et populi Florentini. Et de presentatione presentium lieterarum et de citatione Ture Cennis
40 populi Sancti Petri maioris de Florentia nuntio comunis Florentie, latori earum, dabimus plenam fidem. Cui etiam nuntio commisimus, quod te citet modo predicto. Et has lieteras fecimus ad perpetuam memoriam registari.

Data Florentie, die V. mensis Decembris, VII. indictionis.

1210. CONFIRMATIO RECEPTIONIS CIVIUM.

1309. Iun. 15.

Repetimus editionem nostram 'Neues Archiv' XXX, 419 ex autographo tabularii regii Florentini 'Prov. Cestello' paratam. Sigillum iam desideratur. (P. deest.)

Liutherus de Ysinburg provincie advocatus presencium litterarum inspectoribus universis salutem et credere subnotatis.

Ex parte universitatis civium in Ezzelingen nobis extitit intimatum, quod viros discretos Heinricum, Eber(hardum) et Hugonem fratres filios Allionis mercatores Florentinos sub ea condicione receperint in concives, ut nobis loco serenissimi domini nostri H(einrici) Romanorum regis semper augusti quadraginta libras denariorum Hallensium debeant exsolvere quovis anno, et quod eodem exsoluto precio ipsos regia propiciante gracia sic fovere ac defendere debeamus, ut nec a nobis neque a nostris aliquibus substitutis graventur quavis preangaria^a vel quovis onere servitutis.⁵ Super quibus pactionum clausulis supradicta universitas regium sive nostrum adhiberi consensum humiliter postulabat. Nos igitur eiusdem universitatis precibus inclinati, receptionem de ipsis mercatoribus in concives factam ratam haberi decrevimus atque gratam ac eandem receptionem auctoritate regia roboramus, per sollempnem stipulationem firmiter promittentes, quatinus antedictos cum domo et omni eorum familia hiis litteris regie gracie vindicatos et oppidi de Ezzelingen civilegio fideliter aggregatos in omni sua iusticia foveamus. Nec prorsus eisdem ultra ex[to]rsionem^b predicti precii noceamus, sed potius ipsos iuxta pacta civium in Ezzelingen in omnem eventum postposita quavis malicia defendamus. Ut autem bona fides in proposito perpendatur, astringi volumus sub presenti testimonio scripturarum, ut nunquam antedictos mercatores ab oppido Ezzelingen invitos propter causam vel occasionem aliquam expellamus, quam diu in eodem loco voluerint iuxta pacta nobiscum et cum eiusdem loci civibus inita permanere. Et ex habundanti mercatoribus prenarratis volumus esse salvum, quod ipsis recedere liceat quandocumque voluerint prenotato. Quibus inquam recedentibus et ad alium locum transeuntibus conductum et viarum securitatem prestabimus iuxta cunctas nostras vires, omni fraude atque dolo penitus retroiectis. Nichilominus per sollempnem recognitionis confessionem dicimus et firmamus, quod antedicti mercatores de omni precario seu servicio usque ad festum sancti Iacobi nunc venturum et abhinc per unum annum proximum debito nobis satisfecerant integraliter et complete. In quorum omnium evidenciam presens instrumentum nostri sigilli munimine fecimus communiri.

Dat. Ezzelingen, anno Domini MCCCIX, XVII. Kal. Iulii.

1211. PETITIO IUDICUM MOGUNTINORUM.

1309. Nov. 29.

Repetimus editionem nostram 'Neues Archiv' XXIII, 45 nr. 19 ex autographo tabularii generalis regni Bavarici 'Mainz Stift St. Alban' fasc. 9 paratam. Pendent sigilli fragmenta loro ex ipsa membrana exsecto. Inscriptio est: Serenissimo ac excellentissimo dno suo dno Heinrico Romanorum regi semper augusto. (P. deest.)

1210. ^a) preangarie or. ^b) uncis inclusa haud legibilia or.

Serenissimo domino suo domino Heinrico Romanorum regi semper augusto iudices
sancte Moguntine sedis obsequiosam voluntatem ad omnia sua beneplacita et mandata.

Vestre serenitatis excellencie et excellenti serenitati vestre presentibus cogimur
intimare, quod licet nos Iacobum dictum Ruhe militem de Oppenheim per annum et
5 amplius excommunicaverimus ad instantiam procuratoris reverendi in Christo patris ac
domini nostri domini P(etri) archiepiscopi Moguntini, multis et diversis aggravationum
sentenciis subsecutis, in huiusmodi tamen excommunicationum et aggravationum senten-
ciis sordescere non veretur in sue salutis dispendium et nostre iurisdictionis contumeliam
et contemptum. Quapropter regie maiestatis vestre excellenciam precibus quantum
10 possumus impulsamus, quatinus in subsidium ecclesiastice iustitie prefatum Iacobum
sententia regie proscriptionis dignemini innodare, ut quem rigor nequivit ecclesiastice
severitatis permollire, saltem vestre celsitudinis potentia eiusdem malicia evincatur.
Pro quo vestre regali magnificentie gratiarum actiones humiliter referemus.

Datum anno Domini MCCCIX, III. Kal. Decembr.

1212. 1213. SCRIPTA DUCES AUSTRIAE TANGENTIA.

(1310. Febr. ex. — post Mart. 8.)

1212. LITTERAE ARCHIEPISCOPI SALZBURGENSIS FRIDERICO DUCI MISSAE. (Febr. ex.)

20 *Servantur in solo Formulario Alberti regis, de quo v. supra ad nr. 5, sub nr. 91.
Ex quo edidit Palucky loco supra ad. nr. 1199 citato pag. 329 nr. 127. Denuo contulit
vir d. H. Hirsch. De tempore cf. Böhmer, Reg. Heinv. post 209. (P. deest.)*

Excellenti ac magnifico principi domino F(riderico) duci Austrie etc. Chun(radus)
Dei gracia sancte Salzburgensis ecclesie archiepiscopus a(postolice) s(edis) l(egatus) sin-
25 ceram et paratam ad quelibet ipsius beneplacita voluntatem.

Ad grates multiplices vestre benignitati assurgimus super eo, quod adventum vestrum
in Austria hilarem et iocundum et aliis in agendis vestris successus prosperos nobis ad
gaudium vestris litteris demandastis. In quibus et in ceteris disponendis prosperitatem
vobis iugiter^a exoptamus. Sciat autem vestra benignitas nobis grata, que de novis
30 superiorum parcium se peccit informari, quod ante adventum nostrum ad serenissimi
domini nostri Romanorum regis presenciam in Nurenberch quidam barones regni Bohemie
invitantes^b, quibus auditis et receptis idem dominus noster rex solempnes nuncios suos,
videlicet dominum archiepiscopum Maguntinum etc., pro perducendis ad effectum pre-
missis in Bohemia[m] destinavit. Quorum reditum idem dominus rex in Nurenberch aut in
35 conterminis expectabit. Est etiam tractatus, ut audivimus, de ma[te]rtera vestra Elizabeth
olim domini Wentzeselai regis Bohemie filia vel f[r]atri vel filio dicti domini nostri
Romanorum regis matrimonialiter copulanda. Illustris dominus dux Rudolfus adhuc non
fuit cum rege, ad eius tamen presenciam suos consiliarios destinarat. Dominus autem
noster rex propter domini Maguntini et aliorum pociorum consulum suorum absenciam
40 ad ipsius domini ducis Rudolphi^c negotia se non ponens, prefixit ei veniendi terminum ad

1212. ^a) iugiter c. ^b) imitantes c; anacoluthon ut videtur. ^c) Rudolfe c.

se, in reditu videlicet suo ad Nurenberch, ubi iam domina ducissa uxor eiusdem domini ducis R(udolfi) cum domina regina Romanorum dicitur demorari. Ceterum noverit vestra dominacio, quod ante adventum nostrum ad dominum regem tam vos quam domini duces Bawarie et nos fueramus ipsi domino nostro regi suspecti redditi, quod videlicet principes, qui pro consumandis tractatibus apud Ulmam terminum condixerant, in Salzburch convenire et conspirare vellent ibidem in preiudicium ipsius. Sed suspicionem^d huiusmodi statim cum venimus ab ipsius credulitate removimus omn[in]o, [allegando]^e bonum affectum vestrum et specialiter quomodo, cum in tractatibus amicie cum comite de Wirtenburch fueratis, eundem dominum nostrum regem publice proferebatis^f exceptum, a cuius fidelitate et obsequio nullo modo recedere volebatis. Et sic ipse dominus rex¹⁰ habuit vos plenissime excusatum. Preterea dicto domino rege causa^g spaciandi recedente a Nurenberch, in ipsius comitiva^h aliquos fecimus circuitus usque Eystet¹, ubi incepimus aliququaliter distemperari. Propter idem dominus noster rex redeundi domum nobis dedit licentiam, quam alias ea vice nullatenus concessisset¹.

Datum etc.

15

1213. LITTERAE FRIDERICI DUCIS EPISCOPO ARGENTINENSI

DIRECTAE. (post Mart. 8.)

Supersunt in cod. Vindobon. lat. 410 (Iur. Can. 60) fol. 10 nr. 70. Ediderunt tam Chmel loco supra ad nr. 457 citato II, 332 nr. 23 quam Palacky l. c. pag. 330 nr. 128. Denuo contulit Hirsch. De tempore cf. not. 3. (P. deest.)

20

Venerabili in Christo patri domino Io(hanni) etc. Frid(ericus) Dei gratia dux Austrie et Styrie sincerum in omnibus conplacendi affectum.

Intimamus benignitati vestre nostris favorabiliter comodis aspiranti, quod Deo propicio sospitate corporea vigentes votivis et prosperis letamur successibus circumquaque. Specialiter autem in regno Bohemie, in quo fautores habemus potentes plurimos, prosperari possemus, si domini nostri serenissimi regis Romanorum, sine cuius beneplacito nichil in ipso regno queremus aut attemptabimus, benivolum haberemus consensum. Super quo quandoque cum ipso domino nostro rege conferre poteritis, prout videritis expedire. Ceterum noverit vestra paternitas, quod pro multis iniuriis nobis et terris nostris per ducem Ottonem Bawarie minus debite irrogatis talem et magnificum exercitum³⁰ iam conquisitum instaurabimus, auxiliante nobis domino archiepiscopo Saltzburgensi pro viribus, quod terras ipsius ducis invadere et in ipsis morari sicut placet poterimus sine periculo et secure. Et licet pro eadem expeditione maximam pecuniam exposuerimus et adhuc facere nos oportet magnos sumptus, tamen pro argento debito dicto domino nostro regi speciali sollicitudine laborantes, magistrum H(ermannum) regalis aule not(arium)²³⁵ ad nos missum expeditivimus, sicut in primo termino tenebamur³. Sed idem dominus noster rex in quibusdam nos impedit, super quibus ipsius patentes litteras obtinemus, verum tamen ipsum regem avertere consilia vestra poterunt, ut speramus. Impedimur enim in civitatibus Silvanis et plerumque aliis bonis et iuribus nobis pertinentibus. A quo si cessatum fuerit, libentius ut tenemur prefato domino nostro regi toto posse⁴⁰ omnique promptitudine serviemus. Quia etiam inter diversas occupationes premissas H. creditorem nostrum⁴ expeditivissemus libenter, nisi nos urgens et inevitabilis necessitas retardasset, sinceritatem vestram rogamus omni quo possumus studio et affectu, quatinus

1212. ^d) sumpeionem c. ^e) sic vel similiter coniiciendum est. ^f) proferabatis c. ^g) tam c. ^h) gmitiva c. ⁱ) concessit c.

45

1) A. 1310. m. Februarii ineunte. 2) Est Hermannus de Stocka; cf. supra nr. 657. 894. 912.
3) A. 1310. Mart. 8; cf. supra pag. 279. 4) Quisnam sit nescio.

adhuc tantum usque ad festum sancti Michahelis nobis apud eundem curetis inducias Sept. 22.
impetrare, certi quod solutionem debitam abinde nullatenus differemus. Recommittimus
insuper cum fiducia paternitati vestre promovendas diligentia solita causas nostras,
intenti vestris beneplacitis affectione qualibet atque fide.

5 Datum etc.

1214. QUITATIO CANCELLARII REGII.

1310. Sept. 6.

*Autographon tabularii Assenheimensis ineditum descripsit vir d. E. Schaus. Pendet
sigillum parum laesum loro ex ipsa membrana exsecto*¹. (P. deest.)

10 Nos frater Heinricus abbas Viller(iensis) Cisterciensis ordinis imperialis aule can-
cellarius universis presencium inspectoribus volumus esse notum, quod nos a Waltero
notario domini Philippi domini de Falkestein senioris et a Megero Iudeo suo de
Minzemberg recepimus centum et viginti libras Hallensium in bona et legali pecunia
numerata. De quibus centum viginti libris Hallensium nos solutos et pagatos integraliter
15 profitemur. Harum testimonio litterarum sigilli nostri munimine signatarum.

Dat. in previgilia nativitatis beate virginis Marie, anno Domini MCCCX, apud
Spyram.

1215. LITTERAE FRIDERICI DUCIS AUSTRIAE REGI MISSAE.

(1310. ex.)

20

*Dedit iam olim Wattenbach ex cod. Vindobonensi 2493 (Phil. 383) fol. 3 (= Winkel-
mann 'Acta imperii inedita' II, 768 nr. 1103).* (P. deest.)

Serenissimo domino suo domino Heinrico Romanorum regi etc. Fridericus Dei
gratia etc. paratam ad beneplacita debitamque voluntatem.

25

Fama publica didicimus et relatu, maiestatem vestram regalem feliciter transisse
montana et partes Lampardie potenter et magnifice attigisse. Super quo, cum pro-
speritatem vestram piis desideriis exoptemus, ex intimis gratulamur, incommutabili
gerentes proposito una cum inclito^a fratre nostro duce Lupoldo in omnibus, que celsitu-
dini et magnificencie vestre confera[n]t, indefesse^b pro viribus exerceri. Placeat ergo
30 dominacioni vestre frequenter nobis, qui iussa vestra parati sumus firmiter prosequi,
semper iniungere quidquid libet. Ceterum presumentes elemencie vestre nostra et
nostrorum gravamina displicere^c, insinuandum culmini^d vestro duximus, cives nostros
Wiennenses hoc anno esse spoliatos mercimoniis speciosis in marchia Trevisina sub
assecuracione Ritschardi de Camino eorundem districtuum capitaneo generali. Suppli-

35

1215. ^a) inclite c. ^b) ind̄ cē c. ^c) sequitur q c. ^d) culmen c.

1) Cf. 'Annalen des Vereins für Nassauische Alterthumskunde und Geschichtsforschung' XIII (1874)
pag. 54 nr. 13.

camus itaque vobis studio quo possumus ampliori, quatinus nobis et dictis civibus nostris dignemini providere, adhibentes prephatis iniuriis legacione regia remedia oportuna. Quorum virtute memorata civium nostrorum dispendia retractentur, ut ex hoc zelus tranquillitatis et pacis, quem geritis, elucescat uberibus et prosperis habundare successibus.

1216. SENTENTIA DE OPERIBUS ABSQUE DUCIS LICENTIA NON AEDIFICANDIS.

1311. Ian. 1.

Denno descripsimus autographon tabularii regii Dusseldorpiensis 'Köln Domstift 851'. Pendet sigillum illaesus loro ex ipsa membrana exsecto. Edidit iam olim Kindlinger 'Sammlung merkwürdiger Nachrichten und Urkunden. Heft 1' (Leipzig 1806) pag. 129¹⁰ 'e copia saec. XIV. in archivo electorali Bonnensi'. (P. deest.)

Reverendo in Christo patri ac domino Hinrico sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopo sacri imperii per Ytaliam archicancellario Ericus Dei gratia dux Saxonie, Angarie et Westfalie quidquid obsequii poterit et honoris.

Vestra a nobis inquiri fecit dominatio, quid, quantum et qualiter cum ponte¹⁵ versatili, muris et fossatis absque ducis licentia infra ducatum aliquid edificari possit. Hiis itaque per sententiam a nostris fidelibus exquisitis vobis duxerimus rescribendum, quod in ducatu nostro nulli prorsus quidquam edificare licet absque nostra licentia speciali cum ponte versatili, muris, fossatis sive vallis. In cuius rei testimonium presens scriptum nostro sigillo duximus roborandum.

Dat. Louenburgh, anno Domini MCCCXI, in die circumcisionis Domini.

1217. PROMISSIO COMITIS IULIACENSIS SUPER TELONEO IN LUDES DORF.

1311. Ian. 22.

Ineditam proponimus ex autographo tabularii generalis regni Bavarici 'Sponheim²⁵ Grafschaft fasc. 1' nr. 13. Sigillum, quod olim loro ex ipsa membrana exsecto pendeat, iam desideratur. Cf. infra nr. 1239. (P. deest.)

Nos Gerardus comes Iuliacensis notum facimus universis presens scriptum visuris et audituris, quod cum serenissimus dominus noster Henricus rex Rom(anorum) Iohanni comiti de Spaynheym¹ dederit et deputaverit duo milia librarum Hallensium in uno³⁰

1) Quitationem eiusdem comitis a. 1310. Oct. 2 factam hic in adnotatione ponere liceat ineditam, quam ex autographo tabularii civitatis Coloniensis (cf. 'Mittheilungen aus dem Stadtarchiv von Köln' V, 11 nr. 750) benivolenter nobiscum communicavit vir d. H. Keussen; pendet sigillum parum laesum loro ex ipsa membrana exsecto:

Nos Iohannes comes de Sphaynheym ad universorum noticiam volumus pervenire, quod honora-³⁵ biles viri . . iudices, . . scabini, . . consilium et universi . . cives Colonienses ex parte serenissimi domini nostri Henrici Romanorum regis dederunt et deliberaverunt in parato Henrico de Lewenberg famulo

grosso Turonense recipiendas et tollendas in suo teolonio apud Ludestorp¹ a festo beati Iohannis baptiste nunc instantis usque plenam recepcionem dictorum denariorum et nos Iun. 24. idem dominus . . rex pro aliqua summa pecunie posuerit in dicto teloneo recipiend(um) mediante reverendo patre et domino nostro Henrico archiepiscopo Coloniensi, predictum
 5 . . comitem de Sphaynheym aut . . quemeunque alium sui nomine institutum commissum servare et tueri in recepcione dictorum denariorum pro nostro posse promittimus. Presencium testimonio litterarum, quibus sigillum nostrum est appensum.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo undecimo, in crastino sancte Agnetis virginis.

1218. SENTENTIA DE PORTORIO FLUMINIS RIENI.

1311. Iul. 31.

Repetimus editionem nostram ad exemplar v. d. Hermannii Herre 'Neues Archiv' XXIII, 48 nr. 23 paratam ex autographo tabularii generalis regni Bavarici 'Lindau Reichsstadt fasc. 8'. Sigillum, quod olim loro membranaceo pendeat, iam desideratur.

Cf. alteram sententiam de eadem re latam supra tom. III, 625 nr. 640. (P. deest.)

Wir Friderich von Friberg lantrihter von dez Rōmeschen kunigez H. gewalte in dem Rintale in der Birsse tūgint kunt allen die disen brief ansehent, lesent oder hōrent lesen, daz Merbot Karle burger ze Lindowe kam fur lantgeriht ze Vischerhusen
 20 und elagete da ze Eberharte dem Helde burgere ze Rinegge, ze Herman ze Bertschin, ze Uriche den Bensten unde ze der gewistergede, unde elagete ze den von der stette wegen von Lindowe unde von allez dez landez wegen, daz si nament verschatz uf dem Rine, der dem lande ungewonlichen wāre unde och niht reht wāre. Darumbe wart vor lantgeriht ertailt Merboten dem vorgenanten an der stette von Lindowe stat
 25 unde an dez landez stat, mohte er furbringen also reht wāre, daz si niht rehtez hettint ze dem verschatze, daz er dez genusse. Daz brahte er fur, da si baidenthalb stūndent vor gerichte mit ir fursprechen, daz weder Eberhart der Helt noch die Benste noch nieman andere uf dem Rin enhainen verschatz nemen sol von dehainer slahte gūte, wan allaine von trukenem gūte gebundem, daz uber die berge kumet oder dahin gat
 30 den Rin uf alde abe, von swelchem lande der ist, der sol geben ie von dem some ainen pfenning Costentzer munsse unde anderz niht. Daz brahte er fur mit briefen unde mit der kuntschaft. Darumbe wart Merbotten unde dem lande ertailt: sit daz der Rin wāre dez richez frigw strasse unde er daz furbrahte also da vor geschriben ist, daz och nieman uf dem Rine furbaz nemen sol wan von trukenem gūte also da vor geschriben stat.

35 Der brief wart geben vor lantgeriht ze Vischerhusen, in dem jare do dā zale waz von Cristes geburte drwzehenhundert jare in dem ainliften jare, an sante Peters abende dez botten, indictione VIII.

et consanguineo nostro dilecto mille et quingentos florenos aureos, quos predictus dominus noster Romanorum rex nobili viro domino Henrico de Sphaynheym preposito Traiectensi, fratri nostro caris-
 40 simo, iusserat assignare. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo decimo, in crastino beati Remigii.

Cf. procuratorium comitis et praepositi a. 1310. Sept. 24 datum, quod ad has res spectat, l. c. V, 11 nr. 749.

1) De hoc teloneo cf. supra nr. 275. 447. 747. 907.

1219. SUPPLICATIO CLERICORUM REGI PORRECTA.

1311. Oct. 27.

Supplicationem in favorem nobilis de Falkenstein proponimus autographo denuo collato, quod inter archivi Heinrichi VII. reliquias exstat Pisis in tabulario capituli maioris ecclesie sub nr. 1367. Adsunt quinque lora membranacea, quorum quarto adhuc appendet sigilli parvum fragmentum. Edidit Ficker loco supra ad nr. 237 citato pag. 92 (= 228) nr. 74. Cf. supra nr. 730. (P. deest.)

Serenissimo domino suo domino H(einrico) Romanorum regi semper augusto frater Ger. in Elwenstad et frater Wi. in Selbolth ac frater Her. in Conradisdorf Dei paciencia ecclesiarum prepositi, Lu. in Hacheburnen et Cu. in Myroldis magistri ordinis Premonstratensis Maguntine dyoc. cum oracionibus devotis ad omnia ipsius beneplacita se benevolos et paratos.

Serenitatem vestre maiestatis scire quam plurimum affectamus, quod sane intelleximus ad vestram audienciam devenisse, quod nobilis vir dominus de Falkenstein senior, cum ad obsequendum in Boemiam illustri domino Iohanni regi Boemie vestro nato iter arripuit, nos et nostra monasteria in curribus et aliis subsidiis sibi in itinere congruentibus molestasset plurimum et gravasset, quod per presentes reclamamus unanimiter et negamus. Quare maiestati vestre, de qua nobis spes est bona et presumptio omnis rei possibilis postulande, et precipue in hac parte supplicamus in filio Virginis gloriose, quatinus huiusmodi falsitati, que odiose prodiit, fidem velitis minime adhibere et si qua sint attemptata erga dictum nobilem virum in sua comicia Nuringes ac aliis rebus suis quibuscunque seu eciam hominibus, ut bene didicimus, velitis^a revocare et deponere per vestram clemenciam solitam et consuetam. Scientes pro firmo, predictum nobilem virum esse omnium religiosorum necnon iuris erga quoslibet indefessum et fidelissimum defensorem. Preterea noveritis, nos pro salute anime vestre et corporis sanitate et eunetorum honorum et bonorum aput summum regem devotissime exorare. Facientes nichilominus vos et gloriosissimam dominam nostram reginam . . vestram collateralem participes omnium bonorum in hiis scriptis, que in missis, elemosinis, ieiuniis, hospitalitatibus et devotis oracionibus per nos et nostros conventus^b fiunt et fient Domino concedente. Vester processus in Domino prospere dirigatur.

Dat. anno Domini MCCCXI, in vigilia beatorum apostolorum Symonis et Iude.

1220. PROCLAMATIO DE NOVIS MONETIS.

1311. Nov. 7.

Autographon, quod olim servabatur Florentiae, iam tabularii regii Pisani 'Primaziale' (Acquisto Coletti nr. 191) denuo diligentissime contulimus. Hic illic corrosus est. In verso legitur: Charta de la grida fatta in palagio delle monete. Edidit minus accurate Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 206 nr. 130. Cf. iam supra nr. 697. 698 et pag. 675 not. 1. (P. deest.)

1219. ^a) praecedit velitis delet., sequitur relitis delet. or.

^b) supra lineam add. or.

In [nomine Domini amen.

Anno eiusdem millesimo trecentesimo un[decimo]^a, indit. nona^b, die Dominico septimo mensis Novenbris, in palatio comunis Papie dominus Bernardus de Aconibus iudex et vicarius domini Andree de Puçasc(o) militis, vicar[ii magnifi]ci^a domini Philippi de Sabaudia principis Achaye vicarii^c generalis civitatis Papie, Vercellarum et Novarie pro serenissima^c regia mayestate, inpossuit et precepit Ber[tolino Bin]ello^a de Sancto Romano plubico preconii comunis Papie, quatinus ex parte domini inperatoris et ipsius domini principis eius vicarii vadat et preconiet in curia comunis Papie et per civitatem Papie in locis consuetis et clamet et preconiet, prout inferius per ordinem
10 in omnibus et per omnia continetur. Et hoc ad petitionem Milani de Aglate officialis et nuncii Rycardi Ugeti de Florençia familiaris serenissimi principis domini nostri domini Henrici Dey gratia Romanorum regis senper agusti, magystri et superfactoris et supervissoris omnium monetarum, que flabricari intendit idem dictus magyster in Ytalia:

1. Quod amodo nullus sit civitatis nec episcopatus Papie nec aliquis foresterius
15 nec aliqua alia persona, cuiuscunque condicionis et status existat, qui de cetero audiat nec presumat dare nec recipere nec portare imperiales factos in Clivassio, in Yporeya, in Incixa et in Ponzano, in Curtemilia nec nullum Marchexanum, Tyrallinum, Rossinum factos in dictis mon[e]tis. Et qui reperirentur, nixi forent taliatē aud forate, eas perderent. Et quilibet possit eas auferre et consignare dicto vicario aud magystro
20 monetarum et habeat tertiam partem, et ultra pena in corpore et in avere ad voluntatem dicti domini im[per]atoris et eius vicarii eis auferetur.

2. Item quod nullus audiat nec presumat portare nec portari facere aurum, argentum nec bolconum extra civitatem nec episcopatum nixi versus civitatem [Medi]olani ad monetas Mediolan(enses)^d. Et sy quis contra fecerit reperiretur, perdere predictos
25 aurum et argentum et bolconum et bestias et palustra et mercadancias, que reperirentur cum eis. Et quilibet possit eis auferre [et] robare predicta et consignare maystro monetarum et habeat tertiam partem eorum, et ultra pena, ut supra dictum est.

3. Item quod nullus audiat nec presumat affinare nec def[ace]re monetas, argentum nec bolconum in civitate nec districtu sine parabola magystri monete. Et sy quis
30 contra faceret reperiretur, quilibet possit acussare et robare et consignare [ut supra] et habeat tertiam partem, et pena, ut supra, eis auferetur.

4. Item quod quilibet persona civitatis et districtus et quilibet alius foresterius, undecumque esset, teneatur et debeat dare [et] recipere duodecim imperiales parvos de bona moneta nova, quam dictus dominus imperator facit facere in civitate Mediolani,
35 pro uno grosso imperiali de argento, quos facit fieri ad presens, in dicta moneta nova. Et unum de dictis imperialibus grossis pro duodecim de dictis parvis imperialibus

florinum auri de Florentia	} pro solidis decem et novem et denariis quatuor pro quolibet de predictis imperialibus parvis
Cenuinum unum auri de Ianua	
duchatum auri de Venetiis	
40 grossum Tornensem	pro denariis decem et octo
Vinicianum grossum argenti	denar(ios) novem et tercium
Ambroxinum grossum	denarios octo
Placentinum grossum	denarios octo
Papiensem grossum	denarios octo
45 Brissanum grossum	denarios octo
Tyrallinum de Tyrallis	denarios sex
Aguglynium grossum de Tyra	denarios quinque et dimedium

1220. ^a) *uncis inclusa exsecta sunt or.* ^b) *rectius decima.* ^c) *senerrissimi or.* ^d) *ad — Mediolan(enses) infra addita signo posito or.*

grossum de Florençia denarios sex et dimidium

grossum de Sena denarios sex et dimidium

grossum de Pissa denarios sex et dimidium

Astexanum grossum denarios sexdecim

Aragonensem grossum denarios quatuordecim.

1312.
Mart. 26.

5. Omnes iam scripte monete grosse pro quolibet de supradictis bonis imperialibus parvis et nulle alie monete quam supradicte habeant cursum pro aliquo precio. Et quod que libet persona que debet dare et recipere aliquid aliqua^e occasione ab anno millesimo trecentesimo usque ad presentem diem, possit dare et tenetur recipere a festo [Pasque] resurrectionis proxime venture et deinde usque ad annum unum proxime venturum de debili moneta, que non est abatuta, aud duos de istis bonis imperialibus novis pro tribus imperialibus de febili mon[eta]. Et a^f termino predicto inantea nullus posset facere pagamentum nec tenebitur recipere nixi de predicta bona moneta et unum de istis bonis imperialibus pro uno de illa febili moneta. Et sy quis recuxaret eam recipere et contra faceret reperirentur, pena in corpore et avere ad voluntatem dicti domini inperatoris et eius vicarii eis auferetur. Et quilibet possit acussare et habebit terciam partem, ut supra dictum est.

Et inde dictus dominus iudex hanc cartam fieri iussit.

Interfue(runt) Iohannes Bassus et Bonaccursus Selafenatus inde testes.

Eodem anno, die infrascripto, predictus Bertollinus de Sancto Romano prece comunis Papie retulit et dixit in presentia domini Bernardi de Aconibus iudicis et vicarii domini Andree de Puçascho militis, vicarii magnifici domini domini Philipi de Sabaudia principis Achaye vicarii que generalis civitatis Papie, Vercellarum et Novarie pro serenissima^g regia magestate, quod ex parte domini imperatoris et ipsius domini principis eius vicarii preconicavit in curia comunis Papie et per civitatem comunis Papie in locis consuetis et clamavit et preconicavit, prout inferius per ordinem in omnibus et per omnia continetur. Et hoc ad petitionem Milani de Aglate officialis et nuncii Rycardi Ugeti de Florentia, familiaris serenissimi principis [domini] nostri domini Henrici Dey gracia Romanorum regis senper augusti, magystri et superfactoris et supervissoris omnium monetarum, que flabicari intend[it idem] dictus magyster in Ytalia:

1. Quod amodo nullus sit civitatis nec episcopatus Papie nec aliquis foresterius nec aliqua [a]lia persona, cuiusque condicionis et status [existat, qui] de cetero audiat nec presumat dare nec recipere nec portare imperiales factos in Clivassio, in Yporeya, in Yncixa, in Poncono, in Curtemilia nec nullum [Marchexanum], Tyralinum, Russinum factos in dictis monetis. Et cui reperirentur, nixi forent taliat aud forate, eas perderent. Et quilibet possit eas auferre [et consei]gnare dicto vicario aud magystro monetarum^h et habebit terciam partem, et ultra pena in corpore et in avere ad voluntatem dicti domini inperator[is et eius] vicarii eis auferetur.

2. Item quod nullus audiat nec presumat portare nec portari facere aurum, argentum nec bolconum extra civitatem nec episcopatum nixi versus civitatem Mediolani ad monetas Mediolan(enses). Et sy quis contra faceret reperiretur, perdere predictos aurum et argentum et bolconum et bestias et palustra et merchadancias, que reperirentur cum eis. Et quilibet possit eis auferre et robare predicta et conseignare maystro monetarum et habeat tertiam partem eorum, et ultra pena, ut supra dictum est.

1220. ^e) alia or. ^f) ad or. ^g) senerissima or. ^h) monatarum or.

3. Item quod nullus audiat nec presumat affinare nec defacere aliquas monetas, argentum nec bolconum in civitate nec districtu sine parabola maystri monete. Et sy quis contra faceret reperiretur, quilibet possit acussare et robare et consignare ut supra et habebit tertiam partem ut supra, et pena ut supra eis auferetur.

4. Item quod quilibet persona civitatis et districtus et quilibet alius foresterius, undecumque esset, teneatur et debeat dare et recipere duodecim imperiales parvos de bona moneta nova, quam dictus dominus imperator facit facere in civitate Mediolan(i), pro uno grosso imperiali de argento, quos facit fieri ad presens, in dicta moneta nova. Et unum de dictis imperialibus grossis pro duodecim de dictis parvis imperialibus

10	florinum auri de Florentia	} pro solidis decem et novem et denariis quatuor
pro quolibet de predictis imperialibus parvis
	Cenoinum unum auri de Ianua	
	duchatum auri de Veneçiiis	
	grossum Tornensem	pro denariis decem et octo
	Viniçianum grossum argenti	pro denariis novem et tercium
15	Ambroxinum grossum	[pro] denariis octo
	Placentinum [grossum]	pro denariis octo
	Papiensem grossum	pro denariis octo
	Brissanum grossum	pro denariis octo
	Tyralinum de Tyralla	pro denariis sex
20	Aguglinum grossum [de Tyra	pro denariis] quinque et dim(idio)
	grossum de Florentia	pro denariis sex et dim(idio)
	grossum de Pissa	pro denariis sex et dim(idio)
	grossum de Sena	pro denariis sex et dim(idio)
	A[stexanum gro]ssum	pro denariis sexdecim
25	Aragonexium grossum	pro denariis quatuordecim.

5. Que omnes iam scripte monete grosse pro quolibet de supradictis bonis imperialibus parvis [et nulle] alie monete quam supradicte habeant cursum pro aliquo precio. Et quod quilibet persona, queⁱ debet dare et recipere aliquid aliqua occasione ab anno millesimo trecentesimo [usque ad] presentem diem, possit dare et teneatur
 30 recipere a^k festo Pasque resurrectionis proxime venture et deinde usque ad annum unum proxime venturum de debili moneta, [que] non est abatuta, aut duos de istis bonis imperialibus novis pro tribus imperialibus de febili moneta. Et a^k termino predicto inantea nullus posset facere pagamentum nec tenebitur recipere nixi de predicta bona moneta et unum de istis bonis imperialibus pro uno de illa febili moneta.
 35 Et sy quis recuxaret eam recipere et contra faceret reperirentur, pena in corpore et avere ad voluntatem dicti domini inperatoris et eius vicarii eis auferetur. Et quilibet possit acussare et habebit tertiam partem, ut supra dictum est.

Et inde dictus iudex et preco comunis Papie hanc cartam fieri iussit.

Interfuerunt Palustris Biganus et Castellanus Belloculus inde testes.

40 (S. N.) Ego Luchetus Belloculus notarius hanc cartam michi fieri iussam scripssi.

1220. ⁱ⁾ q or. ^{k)} ad or.

1312.
Mart. 26.

1221—1223. ACTA AD PROCURATOREM FISCO IN LOMBARDIA SPECTANTIA.

1311. Nov. 16. — 1312. Ian. 3.

1221. *SCRIPTUM PROCURATORIS AD BRIXIENSES.* 1311. Nov. 16.

Servatur infra in Promissione Brixienſium nr. 1220.

(*P. deest.*)

Reverendo in Christo patri domino Federico Dei gratia episcopo Brixienſi necnon dominis Bartolo et Baldoyno ac etiam aliis fidelibus et amicis Romani imperii civitatis eiusdem Iohannes de Castilione iudex serenissimi principis domini H(enrici) Dei gratia Romanorum regis semper agusti, comes palatii et procurator fisci in Lombardia et Marchia generalis salutem prosperos ad vota successus.

Ecce cum civitas Cremone sit in conditione gravissima propter rebellos Romani imperii, qui continue occupant episcopatum ipsius, ad vos recurimus securiter ut domini nostri regis fideles puro corde requirentes et precantes vos tenore, quatinus visis presentibus sine mora succuratis cum vestra gente et milicia ut potestis, ut vestro^a et aliorum recto corde fidelium Romani imperii auxilio et favore Cremonensis civitas defendatur clavis provincie Lombardie et rebelles^b regie magestatis in totum ut convenit confundantur et pereant. Speramus vos predicta effectui demandare, ut natura huiusmodi postulat et requirit.

Data Cremone, die XVI. Novembr.

1222. *PROMISSIO BRIXIENSIIUM.* 1311. Nov. 18.

Denuo contulimus autographon, quod servatur Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 3' nr. 21, negligenter scriptum. In verso manu Bernardi de Mercato scriptum est: de present. Brix. Edidit Docniges 'Acta Henrici VII' II, 167 nr. 34.

(*P. deest.*)

In Christi nomine.

Die XVIII. Novembr. in palaciolo comunis Brixie, presentibus domino Iacobo de Curtibus de Yseo, domino Petro de Pescheria de Yseo et Franceschino de Salodo domicello domini Galeoti de Madiis testibus rogatis. Ibi dominus Bertolinus de Madiis pro se et vice et nomine omnium fidelium amicorum Romani imperii partis noviter reformatæ in civitate Brixie per dominum imperatorem et sibi adherencium denunciavit et protestatus fuit domino Albertino de Parma iudici et tenenti in locum domini vicarii Brixienſis et ancianis et congregati[s] ibidem, quod procurare debeant et facere cum effectū, quod civitati Cremone serviatur et succuratur per comune Brixie, cum ad ea intendunt ipsi fideles non velle deficere ullomodo. Et ad id liberaliter et plenarie se offerunt et exponunt maxime volendo satisfacere litteris infrascriptis, quarum tenor talis est:

‘Reverendo in Christo — die XVI. Novembr.’ *supra nr. 1219.*

Alioquin siquod periculum accederet pro predictis, predictorum dampno et dispensis ocurat, cum per se predicta non remaneat adimpleri, sed predictorum remanebit contumacia et defectu. Anno Domini millesimo CCCXI, indictione nona.

Ego Coradinus de Caçago notarius his haffui et rogatus scripsi.

1221. a) *vra or.* b) *rebellos? or.*

1223. PRIVILEGIUM PRO PASSARINO DE BONACORSIS. 1312. Ian. 3.

Denuo contulimus autographum in tabulario Mantuano B. IV. 1 asservatum. Sigillatum fuisse non videtur. Edidit Winckelmann 'Acta imperii selecta' II, 769 nr. 1105. (P. deest.)

5 Iohannes de Castilione iudex serenissimi principis domini Henrici Dei gratia Romanorum regis semper augusti ac etiam procurator fisci in Lombardia et Marchia generalis et vices dicti domini regis gerens et obtinens in dictis provinciis egregio viro domino Passarino de Bonacosis de Mantua, amico karissimo, pro regia maiestate vicario generali civitatis Mantue et districtus salutem et perpetue felicitatis augmentum.

10 Considerando ea, que vos et vestri antecessores pro Romano imperio fecistis temporibus retroactis, et fidelitatem, quam erga regiam maiestatem habetis ad presens, cum sit consonum rationi, ut quis de bonis operibus premium consequatur, de industria, legalitate et potentia vestra non [in]merito^a confidentes, vobis auctoritate qua fungimur a prefato domino nostro rege adcommandamus terram Lucarie cum ipsius pertinentiis

15 et districtu, dantes vobis ac etiam concedentes in dicta terra, pertinentiis et districtu merum et mistum imperium et gladii potestatem, concedentes etiam vobis in hac parte, ut dicta terra melius gubernetur auctoritate prefata, totaliter^b vices nostras ad beneplacitum domini regis vel nostri. Et propterea mandamus omnibus et singulis hominibus et personis de dicta terra Lucarie, pertinentiis et districtu, penam eisdem arbitrariam

20 inponentes, ut vobis obediant, pareant efficaciter et intendant. Insuper consideratis omnibus superius enarratis, vos in capitaneum aque Padi et pontium castrorum et locorum omnium in dicta ripa Padi positorum totius territorii Cremone duximus eligendum usque^c ad beneplacitum domini regis vel nostri^c, recommandantes vobis honore condigno, ut dictam aquam et castra et loca vobis commissa faciatis sollicite custodiri,

25 ut per ipsa quilibet securus accedat, assignantes vobis pro vestro salario et labore de qualibet mercedantia seu alia quacunque re, que conducitur seu conduceretur per Padum seu per dicta loca, imper(iales) duos pro qualibet libra. De hominibus vero et equis seu aliis bestiis, que conducerentur per Padum, habeatis et percipere possetis secundum modum actenus consuetum. In cuius rei testimonium has litteras fecimus sigillari

30 et nostro notario iussimus publicari.

Data Cremone, die III. Ian., anno Domini millesimo CCCXII, inditione decima.

(S. N.) Ego Vante de Castilione Garfagnane notarius publicus dicti domini Iohannis iudicis predicta omnia de suo mandato et licentia scripsi et publicavi.

1224. NOTITIA AD CORONATIONEM IMPERIALEM SPECTANS.

(1312. Iun. 29.)

A Bernardo de Mercato satis clare exarata servatur Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4' nr. 12. Edidit Doenniges 'Acta Henrici VII' II, 221 nr. 2. Nos denuo accuratissime contulimus. Conferenda sunt ea quae fusius de hac re dis-

40 **1223.** ^a) merito or. ^b) totaliter or. ^c) usque — nostri signo posito inter textum et signetum adiecta sunt or.

servit W. a Mauntz 'Zeitschrift für vaterländische Geschichte und Alterthumskunde' XI (Münster 1849) pag. 117—192 sub titulo 'Das Gefolge Kaiser Heinrichs VII'.

(P. deest.)

C Ce sont li nons et les armes des chevaliers qui furent a Rome au coronamant de l'emperauour.

1. C Le conte de Savoie l'escu de g[o]ules a une cruex d'argant
2. Monsser Pierre d'Arvillar l'escu d'our a une aygle d'azour lo bec et leg pie
verinetz
3. Monser Gerin de Sent Saphorien l'escu d'our a la cruex d'azour
4. Monser Johane de Luyrieu l'escu d'or a une bende de goules a une molete
d'argant en la bende 10
5. Monser Bonafus l'escu bende d'or et de goules
6. Monser Johane Artot l'escu d'argant a I sautour de goules
7. Monser Bauczan l'escu d'azour a une eschiele d'or
8. Moser Hunbert Marschaul l'escu d'or a une bende de goules a trois coquil-
lietes d'argant 15
9. Monser Roul de Venes l'escu d'azour a une bende d'argant a une molete
noire en la bende
10. Monser Maioul dou Seyxl l'escu escartele d'or et de goules a I mollete
d'azour en quarter d'our 20
11. Monser Guys dou Seyxl l'escu escartele d'or et de goules a I baston copele
d'argant et d'azour
12. Mosser Forques li Fitz Garins l'escu escartele d'argant et de goules endente
de l'on en l'autre
13. Moser Guillaume li Filz Garin l'escu escartele d'argant et de goules endente
de l'on en l'autre et li argentz est erminez 25
14. Mosser Roberet de Berneres l'escu d'our a I fer de molin de goules a I
jacobin et a I molete noire
15. Mosser Thebaut de Belvoir l'escu de goules a trois roses d'or et a I lembiauz
d'azour 30
16. Mosser Guillaume li Chassagniac l'escu d'argant a une fesse de goule
17. Mosser Henris de Souviler l'escu de goules a une bandere d'argant lo fer d'azour
18. Mosser Hurri de Loray l'escu d'argant a I testa de bouep de goules, la
lengue et les cornes d'azour
19. Mosser Odtes de Charmes l'escu d'or a I lion noir a I borduire de goules
endantee 35
20. Mosser Johane de Sent Lorent l'escu de goules a I cressant d'argant, la puente
desous a I baston copone d'or et d'azour
21. Mosser Anceline Flamein l'escu d'azour a I lioupart passant d'argant.
22. C Li cuens de Foreis l'escu de goules a I dalphin d'or 40
23. Mosser Pierre de Barges l'escu partiz d'azour et paule d'or et de goules
24. Mosser Guillaume de la Palicy l'escu d'azour a trois lionciaux d'argant
25. Mosser Hugues Mal Visini l'escu d'or a I fesse de goules ondee
26. Mosser Guillaume de Samour l'escu d'argant a trois bastons de geules a I
molete d'azour 45
27. Mosser Hugues de Vendac l'escu d'azour a trois lionceaux a I baston de goules
28. Mosser Henuriz Scengler l'escu^a

1224. ^a) ita desinit or.

29. C Monsser Loys de Savoye l'escu de goules a la crux d'argant a I baston
copole d'or et d'azour
30. Mosser Pierre de Prez l'escu d'azour a dous bras de lion d'our en sautoir
embillote d'our
- 5 31. Mosser Aynars de la Forest l'escu d'or a I chaine verde a I baston de goules
32. Mosser Guigue de Morestel l'escu de sables a une bende d'argant
33. Mosser Guillaumes li Bastars l'escu de goules a I crux d'argant a V aygletes
de sables.
34. C Mosser Hugue de Fucignier l'escu escartele dou Dalphin et de Fucigny
- 10 35. Monsser Guy de Grolea l'escu girone d'argant et de sables a VIII pecies
36. Mosser Emery d'Avalon l'escu d'our a une bende de goules endentee a trois
aygles d'azour
37. Mosser Humbers de Cholay l'escu d'azour au chiep paule d'argant et
de goules
- 15 38. Mosser Estiene de Malpre l'escu vert a une crux d'argant endentee
39. Mosser Bertrant Legier l'escu d'azour a I lion d'argant a on baston de goules
40. Mosser Odte de Cicon l'escu de goules a une bende d'or a II gemeles d'or.
41. C Mosser Rober de Flandres l'escu d'our a I lion de sables a une bordure
de goules endentee
- 20 42. Mosser Gontofrey de Sonbray l'escu d'our a une fesse de goules a trois
meletes de goules a on escueil de Biauzmes
43. Mosser Rogier de Hauluin^b l'escu d'argant a trois lions de sables a on baston
de goules a trois coquilles d'our
44. Mosser Thebaut de Lierval l'escu vairiez d'argant et de goules
- 25 45. Mosser Bauduin de Messieres l'escu d'argant a on lion d'azour a lembiauz
de goules
46. Mosser Bernar de l'Alber^c
47. Mosser Johan de l'Espina^c
48. C Mosser Henri de Flandres l'escu d'or a on lion de sables a un baston
copone d'argant et de goules
- 30 49. Mosser Giles d'Argentoil l'escu de goules a trois copes d'argant semees
de cruesetes d'argant
50. Monser Raynal d'Argentoil l'escu de goules a trois copes d'argant semees
de cruesetes d'argant a lembiauz d'azour
- 35 51. Mosser Raynal d'Aragniez l'escu d'argant a trois fesses d'azour a un escucion
d'argant, dedanz l'escucion I fer le molin d'our
52. Mosser Johaine d'Oix l'escu d'argant a I chivron de sables
53. Mosser Johan de Savignier l'escu d'argant a I bende de sables et II gemeles
de sables
- 40 54. Mosser Race Mascherel l'escu d'argant seme de tortiaux de goules a on
chivron de goules en la puente
55. Monsser Johane de Petresent l'escu de goules a un lion d'argant billote
d'argant
56. Mosser Creoule^{d 1} l'escu d'argant a trois tortiaux de goules.

45 1224. ^{b)} H in corr. or. ^{c)} ita desinit or. ^{d)} an scriptum treoule? or.

1) Gronsfeld (Groules).

57. C Mosser Johan de Versigny l'escu brule d'or et de goules a on quartier d'argant et on escucion de bar on quartier d'argant
58. Frere Johan de Vile Savoir l'escu paule de ver et de goules melle d'or a trois molletes de goules
59. Thebaut d'Ottenges l'escu de goules a une aygle d'our a une teste de dame 5
60. Mosser Colar de Novion l'escu de sables a une cruex d'argant
61. Mosser Johant des Estans l'escu^e
62. C Mosser Sandras d'Oisi l'escu d'argant a I cressant de goules
63. Mosser Pierre de Ubines l'escu de sables a une bende d'argant a dus gemeles d'argant a lembiaux d'our 10
64. Li Moines de Ubines l'escu de sables a une bende et dues gemeles d'argant a une mollete d'our
65. Li Juix de Roul l'escu de goules a dues gemelles d'our denties a trois aniaux d'argant
66. Mosser Giles Datin l'escu d'our a on fer de molin de goules 15
67. Mosser Bauduin de Montcornet l'escu paule d'azour et de goules a chiep d'or a on dimi lion de goules
68. Mosser Aniser de Contrecor l'escu ermine le chiep voirie d'or et de goules
69. Mosser Pierre de Sent Quintin l'escu^e
70. Monsser Hugue de Chattenay l'escu de goules a une fesse d'our a trois 20 coquillietes d'or a chiep desous
71. Mosser Giliber de Sottens l'escu^e
72. Monsser Johan la Piece l'escu^e
73. C Li Contes de Buique¹ l'escu d'or a chiep de goules a trois roses de goules l'une sous l'autre 25
74. Li sir Ribautpere² l'escu d'argant a trois escuciaux de goules
75. Li sir de Garosec³ l'escu d'argant billiote d'azour a on lion de goules corone d'or la coe forchue
76. Li Lamfour⁴ l'escu d'azour a trois aygletes d'argant semees de follietes d'our
77. Li Mornar l'escu d'our a on pal ver a une feisse wivree de goules a une 30 estoile d'argant au paul
78. Mosser Huyrri Landier l'escu d'or a une bende eschaquetee d'argant e de goules a une ayglete de sables
79. Mosser Quinceles⁵ l'escu d'or a cho d'azour
80. Mosser Ferrin de Borsier⁶ l'escu d'argant a trois follies de mares de goules 35 au lembiaux d'azour
81. Mosser Guillimanc de Curri l'escu de goules a trois lionciaux d'argant a on baston noir
82. Mosser Johan Godimanc de Lucembore l'escu de goules a trois lions passant d'argant 40
83. Mosser Johan de Clamassi l'escu d'argant seme de cruesetes de goules a dues saumons de goules
84. Mosser Henri de Haans l'escu girone d'argant et d'azour de XII pieces a I escucion de goules

1224. ^e) ita desinit or.

45

1) Bucheck. 2) Rappoltstein (Ribauptierre). 3) Gerolzeck. 4) Videtur esse Leiningen; cf. Maunz l. c. pag. 157. 5) Kellenbach. 6) Burtscheid.

85. Mosser Vautier de Laerny l'escu d'argant a on lion d'azour a une feisse
de goules la coe forehue
86. Mosser Johane de Cortrye l'escu d'argant a trois testes de cengler de sables
a lembiaux de goules
- 5 87. Mosser Giles de Berlare l'escu paule d'argant et de goules a VII pieces
a on baston d'azour a trois croisettes d'or dedant lo baston
88. Mosser Rober d'Orjour l'escu d'or a une aygle de goules a une borduire
noire les pie de l'aygle d'azour
89. Mosser Robins de Donail l'escu^f
- 10 90. Mosser Reynier de Bumpfec l'escu^f
91. C Mosser Ferrin de Blancquenain l'escu d'or a on lion de sables au lembiaux
de geules besante d'argant
92. Mosser Rainar de Blanchefels l'escu de sables a on lion d'or
93. Mosser Guillaume de Forge l'escu d'argant a on lion de sables, I quartier
15 de goules a une mollete d'or
94. Li sires de Anmestien¹ l'escu de goules a trois malliet d'argant
95. Li sir de Vaulpuede l'escu girone de XII pecies d'argant et de goules
96. Mosser Henris de Sanchy² l'escu de goules a une aygle d'or les piez et le
bec d'azour
- 20 97. Mosser Waras de Wyequelin l'escu^f
98. Mosser Johane de Clote l'escu d'azour fretel d'argant.
99. C Li contes Testar³ l'escu d'or a on lion de goules a la teste dou lioupar
a lembiaux d'azour
100. Li contes de Nydoie l'escu de goules a on paul chivrone d'our et de sables
- 25 101. Li sir de Buique⁴ l'escu de goules a on sautour enerez d'argant
102. Monser Johane de Lancecrone l'escu de goules a une corone close d'or
103. Mosser Henri de la Leo⁵ l'escu de sables a une manche d'argant semee
de croisettes d'or parmi l'escu
104. Mosser Pollartes l'escu parti d'or et d'azour a une mollete d'or en l'azour
- 30 105. Li sir de Ansembor l'escu d'argant^g a une bende de goules
106. Li sir de Blanquestaine l'escu^f
107. Mosser Frichimant de Strabor l'escu^f
108. Mosser Elias l'escu^f
109. Mosser Johane Plata l'escu^f
- 35 110. C Mosser Joffrey d'Aspremont l'escu de goules a une cruex d'argant a V
coquillies de sables a une mollete d'or au chiep
111. Mosser Thomas de Sexfontaines^h l'escu de goules a un fer de molin d'argant
112. Li sir de Linoiro l'escu d'argant a une feisse de goules
113. Mosser Gallar de Breneser⁶ l'escu d'or a trois cors d'argant a lembiaux
40 d'azour
114. Mosser Johan de Bassenain l'escu d'azour a une flour de ly d'or a lembiaux
de goules
115. Mosser Georges de Randeque l'escu d'argant a une fesse de goules a trois
fleurs de ly de goules

45 1224. ^f) ita desinit or. ^g) ardant or. ^h) sic pro Septfontaines B.

1) Hammerstein. 2) Sinzig. 3) Dietherus iunior de Katzenellenbogen; cf. l. c. pag. 170.
4) Buches. 5) Est von der Leyen. 6) Videtur esse Braunshorn; cf. l. c. pag. 179.

116. Mosser Selare dou Gerdil l'escu d'argant a une feisse de goules a trois fers de cheval de goules besantee d'or
 117. Mosser Henri li Lzobre l'escu d'argant a I chivron de sables
 118. Mosser Alber de Liwerode¹ l'escu d'argant a une feisse de goules
 119. Mosser Johan de Belcus l'escu d'our a un soutour de sables.

5

1225—1227. ARBITRIA PACIS AB ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI PROLATA.

1313. Apr. 21.

Fasciculus F documenta tria continens servatur inter Acta et collectanea Bernardi de Mercato Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 1' (= Doenniges Ms. V, de quo v. supra ad nr. 660 a) sub nr. 6 et 7 [= fol. 1—12] et l. c. 'Mazzo 3 nr. 23' (= Doenniges Ms. IV, de quo v. supra ad nr. 563) sub nr. 24 [= fol. 13, quod iam dissipatum est]. Scripta sunt una eademque manu, illa scilicet quae textum petitionis supra nr. 1032 exaravit, a manu Leopardi Frenetti notarii Pisani non multum diversa. In verso fol. 12 eadem manu inscriptum est: Pax de Placen(cia) et de Bobio prononciata in Mediolano. Post generale prononciamentum pacis iam prononciatum in Placen(cia). Et intus est interclusa pax [de]^a Lande.

Nos omnia denuo contulimus vel inspeximus. Orthographiae Italicae vestigia fere omnia servavimus.

1225. PAX CIVITATIS PLACENTINAE.

20

Servatur l. c. fol. 1—7. Edidit Doenniges l. c. II, 70 nr. 29. (P. deest.)

C In Christi nomine amen.

MCCCXIII, indictione XI, die XXI. mensis Aprillis. Reverendus pater et dominus dominus B(alduinus) Dei gratia sancte Trevelii^b ecclesie archiepiscopus sacri imperii per regnum Arelatense archicancellarius, frater serenissimi principis domini nostri domini H(enrici) Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti, arbiter, arbitrator et amicabile compositor de questionibus et discordiis vertentibus et que verti possint inter nobilem militem dominum Mutium de Modena vicarium imperiallem et nobilem virum dominum Albertum Schotum nomine comunis, universitatis et hominum civitatis Placentie intrinsecorum et omnium aliorum diete partis, civitatis et episcopatus et districtus sibi adherentium ex una parte et dominum Albertinum de Lando tenentem locum domini Schalionis de Bruniabellis vicarii partis imperiallis extrinsece Placentinorum et ipsius partis ex altera parte, addendo aliis preceptis et arbitramentis alias per eum factis inter predictas partes², iterum fecit et facit infrascripta precepta et arbitria, arbitramenta et amicabiles compositiones et ea precepit et precipit^c debere per predictas partes attendi et observari sub penna et pennis in compromisso apposis.

1. Inprimis namque precipit, arbitratur et arbitramentatur amicabiliter componendo, quod dominus Galeaz Vicecomes filius magnifici militis domini Mathei Vice-

1225. ^a) *corrosum F.* ^b) *sic F.* ^c) *precepit F.*

1) Leonrod (Lewerode). 2) Cf. inscriptionem supra l. 16 sq.

40

comitis Dei gratia etc., prefati domini imperatoris et sacri imperii in civitate et districtu Mediolani vicarii generallis, quem iam precepit et arbitramentatus fuit debere esse et constitui vicarium Placentie, habeat et habere debeat et tenere expensis comunis Placentie pro conservatione et deffensione status predictarum partium et ad hoc, ut ipsa civitas et districtus Placentie in bona pace conservetur, in primo mense sui regiminis CL equites stipendiarios et CXXV pedites stipendiarios, qui non fuerint aut alias steterint ad stipendium comunis Placentie dominante predicto domino Alberto vel predicto domino Ubertino. Et elappsso predicto primo mense habeat^d et habere^e debeat expensis dicti comunis continue C equites stipendiarios et CXXV pedites stipendiarios. Salvo si elapso predicto mense pro condicionibus occurrentibus videbitur ipsi vicario expedire habere maiorem quantitatem stipendiariorum equestrum ultra predictos C stipendiarios equestres, quod possit habere usque ad predictam quantitatem CL equitum. Et si videretur comode fieri posse, quod dictus vicarius habeat et teneat secum elapso primo mense minorem quantitatem equitum et peditum, quam sint predictae quantitates, prout videretur convenire statui diete civitatis, possit et debeat diminuerere.

2. Item precepit et precipit, arbitratur seu arbitramentatus fuit amicabilem componendo, quod regimen vicarie predicti domini Galeaz duret et durare debeat per sex menses, ex quo illud regimen iuraverit et plus et minus ad voluntatem domini nostri domini imperatoris. Et quod predictus dominus Galeaz habeat liberum et merum arbitrium inquirendi, procedendi, puniendi, banniendi et condemnandi in omnibus maleficiis, que fient de cetero in ipsa civitate et eius episcopatu, et contra omnes et singulos malefactores, qui de predictis maleficiis inculpantur, et omnes et singulos, qui aliqua facerent vel tractarent contra honorem et statum domini imperatoris et eius fidelium, et contra omnes et singulos, qui treugas indictas per dictum dominum archiepiscopum inter dictas partes violassent secundum delicti qualitatem. Et istud capitulum precipit et precepit et arbitratur statim debere approbari, ratificari et confirmari per consilium^f generale Placentie.

3. Item^g precepit et precipit etc. ut supra, quod dictus dominus Galeaz habeat septem iudices, item quatuor collaterales, item XII domicellos, item XVI equos, item unum^h notarium, qui omnes scripturas et processus spectantes ad officium suum possit scribere. Et que scripture valeant et teneant, acsi scripta essent per notarios Placentie ad hoc specialiter deputatos.

4. Item pro suo salario sex mensium libr(as) mille quingcentum imperialium. Et ultra quod habeat pro sua briga et labore et pro magnis expensis, quas ipsum oportet sustinere, plusquam sustineant vel sustinuerint alii vicarii, libr(as) duo millia imperialium. Et si contingerit eum morari in dicto regimine ultra predictum medium annum, quod quolibet medio anno habeat ipsas libras mille quingcentum pro suo salario et duo millia pro supradicta briga et labore.

5. Item precepit etc. ut supra, quod predictus dominus vicarius audiat et audire debeat questiones vertentes inter predictas partes vel aliquem vel aliquas de ipsis partibus occaxionibus infradictis summarie et sine strepitu vel figura iudicii. Et quod ipsas questiones debeat diffinire cum consilio illorum sapientium, quos super hiis duxerit eligendos.

6. Item precepit ut supra, quod omnes carcerati hinc inde per utramque partem relasentur et liberentur a carceribus, in quibus detinebantur^h, et quod ab ipsis carceribus debeant relasari sine aliquo gravamine. Expensas pecuniamque cibi et potus custodibus vero solvant de eorum custodia per comunitatem partium, silicet quolibet pars solvat

1225. ^d) corr. ex habeāt F. ^e) sequitur delet. debeāt F. ^f) sequitur delet. generallem F.
^g) abhinc desunt signa capitulum F. ^h) detinerantur F.

custodiam custodumⁱ suorum infra secundam diem. postquam stipendiarii recesserunt a dicta civitate.

7. Item precepit et precipit, arbitratus et arbitramentatus fuit amicabilem componendo, quod esse debeant duo consilia in dicta civitate Placentie, unum generale et aliud sapientum et quod numerus et persone illius consilii sapientum sint ad voluntatem dicti vicarii. Et quod dictus vicarius habeat bayliam congregandi illam quantitatem sapientum, quam dictus dominus vicarius volluerit congregare pro hiis que occurrerint tractanda et ordinanda pro honore et statu domini imperatoris et eius fidelium. Et quod ipse dominus vicarius cum ipsis sapientibus habeat bayliam ordinandi omnia et singula que ei et eis videbuntur expedire. Et quicquid per ipsum vicarium et sapientes per eum super hiis electos fuerit ordinatum, sit ratum et firmum et executioni mandetur, aesi factum et ordinatum seu reformatum esset per consilium generale Placentie. Que autem sint vel erunt negocia^k domini imperatoris vel eius fidelium, in arbitrio domini vicarii relinquatur et permaneat. Super illis vero^l negociis, que non tangunt negocia predicti domini imperatoris et eius fidelium, non habeat predictum consilium sapientum bayliam nisi examinandi et providendi, quod ad generale consilium reducat illud quod fuerit et expediet faciendum.

8. Item precepit et precipit, arbitratus et arbitramentatus fuit amicabilem componendo, quod in dicta civitate Placentie sit et esse debeat consilium generale de mille quatuorcentum hominibus. Quorum medietas eligatur et eligi debeat per dominum Albertum Schotum et suos^m, alia medietas per dominum Ubertum de Lando et suos secundum quod unicuique eorum et suorum placuerit, dum tamen in ipso consilio non sit nec esse possit aliquis de parte Barbarina nec de adherentibus dicte parti, eis existentibus in rebellionem domini nostri domini imperatoris. Data libertate dictis dominis Alberto et Ubertino, quod possint mutare suos electos, quando cuque ipsorum videbitur, et quod maior pars dicti consilii seu illorum consiliariorum, qui essent presentes, quando esset consilium congregatum more solito, habeat plenam bayliam et facultatem omnia ea et singula dicendi, statuendi, reformandi et ordinandi, que eis pro utilitate dicti comunis videbitur expedire. Salvo quod aliud non possint ordinare, quod sit vel esse possit contra predicta precepta vel infradicta vel aliquod eorum. Et quod de dicto consilio non possit nec debeat esse aliquis, qui non sustineat onera et facultates comunis Placentie, nisi ei prestita foret imunitas per predictum reverendum patrem dominum archiepiscopum, nec aliquis possit esse de dicto consilio, qui sit minor annis XV. Et quod consilarii, qui fuerint electi per predictos ut supra, non admittantur ad dictum consilium, nisi prius fuerint presentati dicto vicario et eorum electio per ipsum fuerit examinata et confirmata.

9. Item precepit et precipit et arbitratus etc. ut supra, quod in civitate Placentie et episcopatu non sit aliquis, qui aliquem titulum ançianie, protectionis, gubernationis, deffensionis nec aliquem alium titulum alicui[us] preeminentie vel dignitatis de cetero habeat in dicta civitate vel episcopatu, et quod predicti domini Albertus Schotus et Ubertinus de Lando et Franciscus Schotus et quicumque alii, qui haberent vel se habere dicerent vel habere viderentur aliquem titulum ançianie, protectionisⁿ, deffensionis^o paratichorum seu populi vel comunis civitatis Placentie et districtus, dictis titulis et dominationibus in manibus supradicti domini Galeaz vicarii ut supra infra secundam diem renuncient, postquam regimen suum iuraverit, et se sub nominibus predictis et titulis non appellentur vel appellari faciant de cetero, illi videlicet qui presentes fuerint in civitate illo tempore, alii vero qui non essent presentes in civitate infra secundam

1225. ⁱ) custodium *F.* ^k) negociis *F.* ^l) vel *F.* ^m) et suos *supra lineam add. F.*
ⁿ) protectione *F.* ^o) deffensione *F.*

diem, ex quo dictam civitatem intrarunt. Et ad maiorem cautelam exnunc predictas ancianias, protectiones, gubernationes^p, deffensiones et quoslibet titulos preeminentie vel dignitatis cas[s]at et irritat et precipit et arbitratur seu arbitramentatur, quod pro cassis et irritis habeantur. Et quod similiter omnia officia et omnes honores et potestarie cas[s]entur et exnunc pro cassis habeantur, quam cito dictus vicarius dictam civitatem in[t]raverit. Et quod postea statim facto consilio generali de novo officialles et honores^r potestariarum et honorum et alia officia, que solita sunt dari ad brevia, in ipso consilio more solito dentur ad brevia per sortes et electiones per consiliarios electos, prout in supradicto alio capitulo continetur. Et quod interim post cassationem predictorum idem dominus vicarius habeat bayliam eligendi officialles quos voluerit in officiis dicti comunis duraturos^s, donec novi offitiales fuerint creati secundum modum supradictum.

10. Item precipit ut supra, quod antiani seu consules, confanonerii seu presidentes societatibus notariorum et mercadandie et paratiehorum et societatum confanoneriorum et consiliariarum predictorum et cuiuscunque eorum dicte civitatis Placentie et alii officialles et rectores predictorum et aliorum . . .^t civitatis Placentie, que non consueverunt dari ad sortem in dicto consilio, cas[s]entur et pro cassis habeantur et exnunc cassat et irritat, et quod postea eligantur de novo de consilio et voluntate dicti vicarii, prout sibi videbitur. Predicti etiam antiani seu consules et confanonerii seu presidentes predictis et quilibet eorum teneantur et debeant renunciare dictis officiis infra secundam diem, postquam dictus vicarius intraverit civitatem.

11. Item precipit etc. ut supra, quod omnes stipendarii equestres et pedestres qui nunc sunt ad stipendia comunis Placentie sive domini Alberti Scoti cassentur a dicto soldo, postquam idem dominus Galeaz intraverit civitatem, Placentie et infra terciam diem, postquam idem vicarius intraverit civitatem Placentie, vel antequam citius fieri potest, licentienter et omnino recedant de dicta civitate et districtu Placentie, etiam non facta solutione. Et tunc dimittant procuratores suos quatuor vel tot quot videbitur dicto vicario ad recipiendum illud, quod habere debebunt a comuni Placentie.

12. Item precipit etc. ut supra, quod omnes rebelles imperii civitatum, que obediunt domino imperatori, et omnes, qui non erant cives dicte civitatis Placentie^u a Kalendis Octubris proxime presentis retro, expellantur de dicta civitate. Quod^{Oct. 1.} videndum et examinandum^v relinquatur arbitrio dicti vicarii.

13. Item precipit etc., quod castrum Zanaterelli et turres de Bobio muniantur expensis comunis Placentie per predictum reverendum patrem quam citius fieri potest et ad eius beneplacitum et in eius forciam et bayliam perveniant et per suos nuntios ac custodes custodiantur. Et quod^w illi qui tenent vel tenebunt predictum castrum Zanaterelli et turres de Bobio, teneantur assignare dictum castrum et tures nuntio seu custodibus, quos illuc duxerit transmitendos.

14. Item precepit et precipit, arbitratur et arbitratus seu arbitramentatus fuit amicabiliter componendo, quod turres et fortalicia Petrestremone et Petreduerie muniantur per predictum dominum vicarium et in eius forciam perveniant, si consue-
40 sunt muniri per comune Placentie et consilio et comuni Placentie videbitur expedire.

15. Item precepit et precipit etc. ut supra, quod Rocha de Bardi similiter muniat per dictum vicarium et in eius forciam perveniat. Si haberi non potest^x alia castra muniantur per predictum dominum archiepiscopum et predictum dominum vicarium ut supra. Illud id[em] fiat de castris Speculi et Complani, si haberi potuerint et consueta sunt muniri et comuni videbitur.

1225. p) gubernatores F. q) sic F. r) an rectores? s) duratores F. v) lacuna in fine et initio lineae; an supplendum officiorum? u) sequitur salvo quod si delet. F. v) sequitur relinquuntur delet. F. w) et quod in loco raso F. x) sequitur Nicholas delet., itemque spatium duorum verborum
50 in fine lineae F.

16. Item quod castrum de Granago muniatur per predictum vicarium, si est comunis Placentie. Si vero sit singularis persone et alias non consuevit muniri, non muniatur per ipsum vicarium, nisi esset utilitas comunis Placentie et consilio et comuni illius civitatis videbitur. Quo casu muniatur per predictum vicarium et in eius forciam perveniat.

17. Item precepit et precipit ut supra, quod fortalicia Burgi vallis Tarri et castrum quod consuevit esse in castro Aquario et turre Florenzolle de versus Placentie restituantur et re[e]dificentur et muniatur per predictum dominum vicarium ad eius liberam voluntatem, si comune et consilium dicte civitatis Placentie vel maior pars de hoc se concordaverint et hoc fieri volent.

18. Item precepit etc. ut supra, quod castrum de Fombio muniatur per dictum^y dominum vicarium expensis dicti comunis et in eiusdem vicarii fortiam perveniat illud castrum, si consilio et comuni dicte civitatis videbitur convenire.

19. Item precepit etc. ut supra, quod castrum Carminiani^z et terra de Strenolano in eo statu, in quo erant tempore, quo pars dicti domini Ubertini intraverit dictas terras, derelinquantur^z et dimitantur illis quorum sunt per predictum dominum Ubertinum et illos de parte sua infra decem dies, postquam intraverit civitatem.

20. Item precepit et precipit et arbitratus et arbitramentatus fuit etc. ut supra, quod illud castrum seu pars illius castri, quod dicitur noviter esse factum super terra dicti domini Ubertini pro deffensione comunis Placentie et offensione rebellium verssus Cremonam, perveniat et pervenire debeat in posse et virtute dicti vicarii et quod satisfiat dicto domino Ubertino per comune Placentie et extimatione illius terre et dampno dicti domini Ubertini ocaxione illius terre ad arbitrium predicti domini vicarii.

21. Item precipit etc. ut supra, quod predicti domini Ubertinus et illi de parte sua extrinseca reducantur et reduci debeant per predictum dominum Galeaz in predictam civitatem Placentie infra quartam diem vel citius, si predictus vicarius videat quod fieri possit, postquam suum regimen intraverit. Et quod similiter omnes de dicta parte dicti domini Ubertini expulsi de burgis, locis et castris episcopatus Placentie infra XV dies, postquam predictum regimen iuraverit, per dictum dominum Galeaz reducantur et reduci debeant in eius propriis bonis et iuribus, que tenebant vel possidebant vel quasi tempore^a expulsionis ipsorum.

22. Item precepit et precipit, arbitratus et arbitramentatus fuit, arbitratur et arbitramentatur componendo, quod omnes processus, banna et condemnationes criminales tam ocaxione homicidiorum, robariarum, incendiorum quam cuiuscunque alterius criminis ocaxione facti et facte seu pronunciate contra predictum dominum Ubertinum et illos, qui steterunt secum in guerra vel qui in civitate Placentie stare non^b audebant, vel aliquem predictorum a tempore pronunciationis citra prolate per dictum dominum Galeaz cas[s]entur et pro cassis habeantur et exnunc eos et eas et ea cas[s]at et irritat, ita quod de libris comunis Placentie tollantur et penitus deleantur absque alia prestatione pecunie.

23. Item precepit etc. ut supra, quod banna et condempnationes et processus criminales data et facta et prolata et pronunciata contra Ubertinum de Pallestuellis ocaxione criminis, quod [ut]^{b*} dicitur per eum fuit comis[s]um, cancellentur et pro cancellatis habeantur et exnunc ea cas[s]at et irritat, ita quod de libris comunis Placentie deleantur et tollantur absque aliqua prestatione pecunie.

24. Item precepit etc. ut supra, quod omnes assignationes et dationes in solutum facte et date de bonis predictorum domini Ubertini et illorum, qui secum steterunt in

1225. ^y) sequitur dominum vicarium delet. *F.* ^z) sic *F.* ^z*) derelinquerentur *F.* ^a) parte *F.*
^b) sequitur deb delet. *F.* ^b*) deest *F.*

guerra vel qui stare non audebant in civitate Placentie, vel alicuius eorum a dicto tempore citra cassentur et irritentur et pro cassis et irritis habeantur, et exnunc cas[s]at et irritat.

25. Item precepit, precipit etc. ut supra, quod predictus dominus Ubertinus et
5 quilibet de sua parte restituantur et exnunc pro restitutis habeantur in possessione omnium bonorum et iurium, que et quas tenebant vel possidebant seu quasi^e possidebant tempore quo predicti domini Ubertinus et illi de sua parte^d ex[ier]int nunc dictam civitatem Placentie rebus sic astantibus, exceptis potestariis et dignitatibus seu protectionibus et anzianis aut preeminentiis et officiis comunis et salvo cuilibet iure pro-
10 prietatis.

26. Item precepit etc. ut supra, quod predictus dominus Albertus Schotus restituatur in omnibus bonis et iuribus per eum acquisitis in Zanatarello et eius pertinentiis, preterquam ad castrum, iurisdictionem et iura et pertinentias dicti castri. Quorum examinationem et cognitionem precipit fieri et determinari per predictum dominum Galeaz
15 vicarium cum consilio illorum sapientum, quos super hoc duxerit eligendos. Remanente possessione et custodia dicti castri in virtute et fortia dicti domini archiepiscopi, donec dicto domino imperatori et sibi placuerit.

27. Item precepit et precipit et arbitratur seu arbitratus et arbitramentatus fuit amicabiliter componendo, quod predictus dominus Ubertinus et qui exiverit civitatem
20 Placentie tempore expulsionis ipsius partis per predictam partem et ab ipso tempore citra et illi, quibus per intrinsecos prohibitum^e fuit bona sua gaudere, et quilibet predictorum absolvantur et pro absolutis habeantur ab omnibus mutuis, fodris, talleis aliisque omnibus per comune Placentie hinc retro impositis et a debitis contractis dicto tempore, quo steterunt et stabant extra dictam civitatem.

25 28. Item precepit et precipit, arbitratur et arbitramentatus fuit amichabiliter componendo, quod predicti dominus Ubertinus et qui cum eo exiverint etc. ut supra, habeant dilationem nec conveniri possint a creditoribus suis modernis, cuiusque condicionis existant, usque ad Kalendas Septenbris proxime venientis. Salvo quod quilibet de
30 illa parte possit ius suum consequi in omnibus viis^f contra alium et inter eos de Sept. 1.
illa parte non vendicet sibi locum dictum capitulum.

29. Item precepit etc. ut supra, quod de cetero nulla fiat restitutio de aliquibus robariis factis a parte^g pronuntiationis citra predicti domini Galeaz usque ad diem prononciationis facte per ipsum dominum archiepiscopum. De illis vero robariis, que
35 facte essent a tempore prononciationis citra ipsius domini archiepiscopi, ipse vicarius bayliam habeat inquirendi, procedendi, pronunciandi et condempnandi ad suam liberam voluntatem. Que restitutio fiat per unam partem alteri parti seu per aliquem vel aliquos de dictis partibus alteri parti vel alicui dictarum partium.

30. Item precepit etc., quod domino Ubertino de Lando fiat restitutio de ablatiis sibi per dominum Zaninum Schotum arbitrio dicti vicarii.

40 31. Item precepit etc. ut supra, quod reservatis et in sua firmitate manentibus omnibus aliis capitulis summaria ratio fiat domino Bernabovi de Lando de bonis et rebus, quas asserit sibi fore derobatas tempore pacis in domo in qua habitabat in civitate Placentie per Ottonem et Bonzanochum de Malecosis et per quosdam alios eorum socios.

45 32. Item illud idem fiat domino Guilelmo de Septimis de illis bonis et rebus, quas dicit ei fore derobatas et ablatas tempore pacis ante pronuntiationem factam per supradictum dominum Galeaz contra Curradollum de Roncheto Vener(is), Iohannem

1225. e) quamsi F. d) exnunc sequitur delet. in fine lineae F. e) prohibentium F. f) vinis F.
g) sic F.

de Maxerata, Bastardum de Balbis, Azotum de Montepeyori filium Fatii Malfitii, Iacobum de Roncheto Vener(is) et alios, qui reperirentur culpabiles de supradicta robaria.

33. Item predictus dominus archiepiscopus comisit et comittit petitionem, quam faciunt dominus Philipus et Guilelmus de Fulgosiis continentem, quod ipsi omnes [et] 5 eorum consortes restituantur et pro restitutis habeantur in possessionibus et quasi omnium bonorum, que habent seu habere debent in Florenzolla vel eius territorio^h secundum formam sententie et litterarum domini imperatoris etc. ut supra. Et faciat idem vicarius quod de iure et cum honore sui facere potest.

34. Item precipit etc. ut supra, quod superⁱ petitione, quam facit dominus 10 Ubertinus de Cario continente, quod restituatur in eo iure, quod habebat in gabella salis comunis Placentie secundum formam pronunciationis predicti domini Galeaz, fiat et fieri debeat illud quod ius postulat et requirit. Et super hoc summarie procedatur.

35. Item precepit etc. ut supra, quod super petitione continente, quod omnia privilegia [et immunitates]^k concessa et concesse predicto domino Ubertino et predictis 15 de eius parte, de quibus supra sit mentio, per dominum imperatorem serventur et executioni mandentur secundum formam litterarum et privilegiorum ipsius domini nostri imperatoris, fiat et illa privilegia serventur, prout de iure servari debebunt.

36. Item precipit etc. ut supra, quod omnia statuta et ordinamenta, que facta essent contra predictos dominum Ubertinum vel aliquem predictorum de parte sua, de 20 quibus supra sit mentio, post excommunicationem dicti domini Ubertini et suorum cassentur et sint cassa. Et quod alia statuta abinde retro facta similiter cassentur et de novo fiant alia statuta, si videbitur domino vicario et consilio civitatis Placentie.

37. Item precepit etc. ut supra, quod omnes imunitates que concesse essent ab hinc retro per comune Placentie alicui singulari persone, collegio seu universitati, 25 castro, ville vel loco, cassentur et annullentur et non valleant nec teneant et quod de cetero non dentur nec concedantur. Et exnunc cassat et irritat et precipit et arbitratur etc. ut supra, quod per consilium generale Placentie incontinententer cassantur et irritantur.

38. Item dictus dominus archiepiscopus arbiter et arbitrator et amicabilis com- 30 positor ut supra reservat sibi potestatem et bayliam iterum arbitrandi, arbitramentandi et amicabiliter componendi inter dictas partes et quamlibet de dictis partibus et similiter interpretandi et declarandi, corrigendi et emend[an]d[um] semel et pluries et totiens, quotiens ei placuerit et videbitur expedire, omnia et singula capitula, super quibus dixit, precepit, arbitratus et arbitramentatus seu amicabiliter compositus fuit, si aliqua dubietas et 35 contencio orierit inter dictas partes in predictis vel aliquo predictorum, et tollendi et mutandi dicta capitula et quodlibet predictorum, si presens esset. Et si presens non esset, omnem bayliam et actoritatem, quam habet occasione dicti compromissi in predictis omnibus et singulis, committit predictis dominis Mapheo vicario Mediolani et Galeaz eius filio vicario Placentie et unicuique eorum in solidum, ad hoc ut 40 occupantis conditio non sit melior et quod unus inceperit, alter possit assumere^l et finire.

39. Item prorogavit compromissum factum in eum inter dictas partes ad unum annum exnunc proxime instantem et servat sibi omnem auctoritatem et bayliam prorogandi compromissum in eum factum per dictas partes semel et pluries et totiens quotiens 45 ei videbitur expedire.

1225. ^{h)} sic F. ⁱ⁾ supra lineam F. ^{k)} desunt F. ^{l)} assumere F.

1226. PAX CIVITATIS BOBIENSIS.

Servatur l. c. fol. 8^v—10. Edidit Doemmiges l. c. II, 76 nr. 30. (P. deest.)

In nomine Domini amen.

MCCCXIII. indictione XI, die XXI. mensis Aprilis. Reverendus pater dominus
 5 B(alduinus) Dei gratia^a sancte Trevensis^b ecclesie archiepiscopus, frater serenissimi
 principis domini nostri domini II(enrici) eadem gratia Romanorum imperatoris semper
 augusti, arbiter et arbitrator et amicabile compositor de questionibus et discordiis
 vertentibus et que verti possent inter nobilem virum dominum Coradinum marchionem
 Mallaspinam vicarium civitatis Bobi[i] pro imperiali magiestate et omnium et singulorum
 10 diete civitatis Bobii et consilii civitatis Bobii pro parte imperiali, eorum nominibus et
 omnium et singulorum eis adherentium ubicumque existentium in civitate et districtu
 Bobii ex una parte et dominum Varzium Burgisium, Petricium de Villana, Agugnium
 de Granayrolla, Colombinum de Varzeco, Francischum de Dezia, Bernardum Lexerium,
 Obertinum de Verzeio, Iohaninum de Verzeio, Iohanninum de Yxoppo, Guilelmum de
 15 Dezia, Iacobinum de Dezia, Franzium de Dezia, Guilelmum de Yxoppo, Colombinum
 Yxoppum, Sachum de Yxoppo, Ragalliam de Ruffio, Ugolinum de Porta Frangullia,
 Laurentium de Salla, Girardum de Arcellis, Iohaninum de Sancto Salvatore, Francischum
 de Pasqualli, Guidotum Lexerium, Iohaninum de Cino, Colombinum de Ruanzo, Petrum
 Carbonum, Obizium Carbonum, Guncinum de Canera, Ugorinum de Malparente, Petrum
 20 de Layguaria, Colombinum de Sancto Ambrosio, Iacobinum fratrem eius, Petrum Fornarum,
 Tonsum de Gixulfis, Ugorinum de Faravello et Simonem Olcelum de parte extrinseca Bobi[i],
 eorum nominibus et nominibus omnium et singulorum eis adherentium
 ubicumque existentium et ipsius partis ex altera parte, Addendo aliis preceptis et
 arbitramentis alias per eum factis inter predictas partes¹ iterum fecit et facit infra-
 25 scripta precepta, arbitria et arbitramenta et amicabiles compositiones^c et ea omnia
 et singula precepit et precipit debere per predictas partes attendi et observari sub
 penna et pennis in compromisso appositis:

1. Inprimis precepit et arbitratur et arbitramentatur amicabiliter componendo,
 quod castrum Zanatarelli et tur[r]es de Bobio muniantur per predictum reverendum
 30 patrem quam citius fieri potest et ad eius beneplacitum et in eius forciam et bayliam
 perveniant et per suos nuntios et custodes custodiantur. Et quod illi qui tenebunt vel
 tenent predictum castrum Zanatarelli et turres de Bobio teneantur assignare dictum
 castrum et turres nuncio seu custodibus dicti domini archiepiscopi, quos ille duxerit
 transmitendos.

2. Item precipit etc., quod omnes et singuli de parte^d qui sunt
 expulsi extra terram Bobii, infra XV dies, postquam dictus Ubertinus de Lando et illi
 de sua parte reducti fuerint in civitatem Placentie, reducantur et restituantur in dicta
 terra de Bobio et in possessionibus omnium bonorum immobilium et iurium, que tene-
 bant et possidebant vel quasi tempore quo expulsi fuerunt de dicta terra de Bobio,
 40 salvo iure proprietatis cuiuslibet.

3. Item precipit etc., quod omnes processus, banna et condemnationes criminales
 tam occaxione omicidiorum, robatarum, incendiiorum quam cuiuscunque alterius criminis
 occaxione facti et facte seu pronunciate contra predictos de Bobio a tempore, quo
 exiverint dictam terram de Bobio, cassentur et pro cassis habeantur et exnunc eos et

45 1226. a) sequitur Tr delet. F. b) sic F. c) compositores F. d) sequitur lacuna tritum
 verborum spatium adaequans F.

1) Cf. inscriptionem pag. 1280 lin. 16 sq.

cas et ea cassat et irritat, ita quod de libris comunis Bobii tollantur et deleantur absque alia prestatione pecunie.

4. Item precepit etc., quod omnes asignationes et dationes in solutum facte et date de bonis predictorum de Bobio a tempore, quo expulsi fuerint de dicta terra de Bobio, cassentur et irritentur et pro cassis et irritis habeantur.

5. Item precipit etc., quod predicti expulsi de terra de Bobio absolvantur et pro absolutis habeantur ab omnibus mutuis, fodris, talliis aliisque omnibus per comune Bobii hinc retro impositis et debitis contractis dicto tempore, quo steteret et stabunt extra terram de Bobio.

6. Item in dicta terra de Bobio sint duo consilia, unum videlicet generale et aliud sapientum. Et quod numerus et persone ipsius seu ipsorum consiliorum sit arbitrio capitum dictarum partium, ita quod presentatio ipsorum consiliorum fiat vicario dicte terre et ipsos consiliares ponat et constituat^e consiliares consilii sapientum.

7. Item precepit et arbitratus fuit etc., quod in dicto consilio generali sint CL consilarii, medietas cuius consilii eligatur per capud unius partis et suos et alia medietas per capud alterius partis et suos. Et quod maior pars dicti consilii seu aliorum consiliorum, qui essent presentes, quando consilium esset congregatum, more solito habeat plenam bayliam et facultatem omnia ea et singula dicendi, statuendi et reformandi, que eis pro utilitate dicti comunis videbitur expedire. Salvo quod aliquid non possint ordinare, quod sit vel esse possit contra predicta vel infrascripta precepta vel aliquid eorum. Et quod de dicto consilio non sit nec esse debeat aliquis, qui non sustineat onera et facultates comunis Bobii, nisi ei [sit] prestita imunitas per predictum reverendum patrem, nec aliquis possit esse de dicto consilio, qui sit minor XV annis. Et quod consilarii, qui fuerint electi per predictos ut supra, non admitantur ad dictum consilium, nisi prius fuerint presentati dicto vicario et eorum electio per ipsum fuerit examinata et confirmata.

8. Item precipit etc., quod omnes officiales qui sunt in dicta terra cassentur et quod omnia officia et honores, que sunt solita dari ad brevia in ipso consilio, more solito dentur per sortes et electiones per consiliares electos.

9. Item dictus dominus archiepiscopus arbiter et arbitrator ut supra reservat sibi potestatem et bayliam iterum arbitrandi et arbitramentandi inter dictas partes et quemlibet de dictis partibus et similiter interponendi, declarandi, corrigendi et emendandi semel et pluries et totiens quotiens ei videbitur et placuerit, [super] quibus dixit, precepit, arbitratus et arbitramentatus fuit, si aliqua dubietas vel contentio orierit inter dictas partes in predictis vel aliquo predictorum, et etiam tollendi et mutandi dicta capitula et quodlibet predictorum, si presens esset. Et si presens non esset, omnem bayliam et auctoritatem, quam habet occasione dicti compromissi in predictis omnibus et singulis, comittit predictis dominis Matheo vicario Mediolani et Galeaz eius filio et cuique eorum insolidum etc.

10. Item prorogavit^f compromissum factum in eum inter dictas partes ad unum annum proxime instantem et reservat sibi omnem auctoritatem et bayliam prorogandi^g compromissum in eum factum per dictas partes semel et pluries et quotienscunque ei videbitur expedire.

1227. PAX CIVITATIS LAUDENSIS.

Servatur l. c. Edidit Doenniges l. c. II, 78 nr. 31.

(*P. deest.*)

¶ Hæc sunt precepta facta per reverendum patrem dominum Balduinum archiepiscopum Treverensem, fratrem domini imperatoris etc., inter comune et homines et partem

1226. ^e) contituare *F.* ^f) prorogavit *F.* ^g) prorogandi *F.*

intrinsecham civitatis Laude ex una parte et dominos Fanonum de Treseno, Simonem de Sommaripa et Basanum Airoidum et alios de parte extrinsecha, que appellatur pars de Sommaripis et de Treseno, ex altera:

1. Inprimis precepit etc., quod inter predictas partes et omnes et singulos illarum
5 partium amodo sit et esse debeat pax et perpetua bona voluntas.

2. Item quod ipse partes vicissim una alteri et altera alteri et omnes dictarum partium seu legiptima persona pro eis facere debeant et faciant sibi vicissim pacem, perdonationem et finem et pactum de non petendo et non agendo et omnium suorum iurium et iniuriarum remissionem de omnibus et singulis tractatibus, machinationibus,
10 insultibus, homicidiis, incendiis, guastis et dampnis, de quibuscunque aliis offensionibus, iniuriis tractatis, machinatis, datis, factis et illatis seu etiam perpetratis ab una parte in alteram seu ab aliquo vel aliquibus unius partis in aliquam vel aliquos alterius in personis vel rebus aliquo modo. Ita quod amodo nullam offensionem vel iniuriam faciant nec fieri faciant sibi vicissim nec litem seu questionem vel controversiam aliquam
15 moveant seu agant una pars adversus alteram predictis occasionibus nec aliqua earum, sed amodo ipse ambe partes et quilibet earum quieti et pacifici sint et permaneant omni tempore. Et hoc eum promissionibus et obligationibus et renunciationibus et clausulis et tenoribus consuetis.

3. Item quod castra Somalie, Collonii et Sachogniagi libere perveniant et
20 dimittantur custodie [et]^a dispositioni magnifici militis domini Mathei Vicecomitis Dei gratia Romanorum imperatoris [H(enrici) semper augusti]^a et sacri imperii in Mediolano et comitatu vicarii generalis. Et quod ipse partes et quilibet [pars vel quilibet]^a earum et ipsi de ipsis partibus et quilibet eorum debeant et teneantur curare et facere [curari]^a cum effectu hinc ad decem dies proximas, quod ipsa castra perveniant et libere relin-
25 quantur custodie [et] dispositioni prefati domini Mathei. Que castra predictus dominus Matheus recipiat, retineat et custodiat nomine prefati domini imperatoris.

4. Item^b quod dicti domini Fanonus, Simon et Bassanus et omnes, qui cum eis [et de eorum parte fuerunt, prestant]^a et prestare debeant et teneantur securitatem seu satisfactionem viginti millium marcharum argenti hinc ad tres dies in manibus
30 prefati domini Mathei de non faciendo fugam de civitate et de stando perpetuo in fidelitate et subiectione domini nostri domini imperatoris et imperii, et de non veniendo perpetuo contra statum vel honorem prefati domini imperatoris et sacri imperii aut fidelium ipsius, de essendo opere et facto contra quascunque personas agentes contra dominum imperatorem et sacrum Romanum imperium vel fideles ipsius.

5. Item quod predicti domini Fanonus et Simon et omnes de eorum parte seu omnes et singuli, qui sunt et apellantur de parte illorum de Somaripa et de Treseno, seu adherentes eis amodo teneantur et debeant inimicari et guerram viriliter facere omnibus et singulis de parte illorum de Fixiraga et illis de Fixiraga et maxime illis de dicta parte^b de Fixiraga^c, que stant et habitant seu conversantur et stabunt, habita-
40 bunt et conversabuntur in castris de Cavenago et Maleo episcopatus Laude et omnibus aliis dicte partis de Fixiraga in quibuscunque locis habitantibus et conversantibus et omnibus aliis inimicis et rebellibus sacri imperii, ubicunque sint et existant.

6. Item quod prestita dicta cautione et dictis castris libere commissis custodie et dispositioni prefati domini Mathei ut supra, quod ipsi Fanonus, Simon et Bassianus a
45 carceribus relasentur secundum modum et formam contentam in predicta satisfacione seu cautione, de qua superius fit mentio ab eis recipienda.

7. Item quod predictis peraetis omnes et singuli carcerati utriusque partis libere relaxentur absque aliqua prestatione pecunie, salvo pro expensis cibi et potus infra

1227. a) *uncis inclusa corrosa sunt F.*

b) Item — parte alia manu scripta F.

c) Fixiraga F.

tres dies post predicta peracta. Salvo quod nulus de Fixiraga seu de parte sua seu ex adherentibus ipsi^d parti de Fixiraga, qui sit seu foret captus per aliquam ipsarum partium seu per aliquem ex eis, debeat relaxari, sed consignetur in fortia dicti domini Mathei infra predictum terminum trium dierum. Qui autem sint de parte dictorum de Fixiraga, relinquatur et sit in determinatione et dispositione dicti domini Mathei, cui exnunc ipse reverendus pater dominus Balduinus arbiter et arbitrator et amicabilis compositor ut supra predicta committit.

8. Item precepit et precipit et arbitratur amicabiliter componendo, quod presens pax non sit precepta nec aliquid ex predictis vel infradictis se extendat ad Antonium de Fixiraga nec aliquos seu aliquem de sua parte nec de sibi adherentibus nec in eorum favorem. Imo ab omnibus beneficiis presentis compositionis et pacis penitus sint remoti, quousque illi de illa parte ad mandata et obedientiam dicti domini nostri domini imperatoris redierint. Qui autem sint illi de dicta parte de Fixiraga, relinquatur dispositioni et determinationi predicti domini Mathei, cui exnunc predictam determinationem et declarationem committit^d.

15

1228—1231. QUITATIONES DE PECUNIA SOLUTA.

1313. Apr. 23.—Mai. 19.

Quitaciones munitiorum imperialium proponimus ad editionem, quam ex autographis accuratissime ut videtur descriptis paravit Kopp 'Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen' VI (1851) pag. 197 sq. nr. 143—146.

Cf. mandatum imperatoris supra nr. 912.

1228. QUITATIO PRIOR PRO CIVITATE TURICENSI. Apr. 23.

Autographon superest in tabulario reipublicae Turicensis. Pendet sigillum.

(P. deest.)

25

Allen die disen brief sehen oder hören lesen kûnd ich her Ebirhart von Burgelon frye . . dez Rômschen keisers lantvogt, de ich von dene erbrn lûten dem rât und den burgern Zûrich gemeinlich ane die ritter alleklichen bin gewert sechshundert und vierzig mark gûtes silbers Zûrich gewicht. Und ist dez selben worden, als ich do beschiet, hern Chûnrate von Tengen fryen drûhundert mark, Johanse von Landesberg zweihundert und zwoundzwenzig mark, hern Willehelm von Schônneberg ritter achzehen mark. So han ich den burgern abe gezalt und abe geslagen hundert mark silbers, die si vor mâl dem keiser hatten gericht. Und hier ubir ze einem wâren und stêten urkûnde so gib ich den vor gnanden burgern disen brief besigilt mit minem ingesigel offentlich.

35

Diz geschach und wart dirre brief geben ze Zûrich, do man zalt von Gottes gebûrt drûcehenhundert jar dar nâch in dem dricehenden jar, an dem nêchsten Meentage nâch uzgenger Osterwuchen.

1227. ^d) ipsi — committit *alia manu scripta F*.

1229. QUITATIO PRO CIVITATE CONSTANTIENSI. Mai. 11.

Autographon servatur in tabulario civitatis Constantiensis. Sigillum desideratur.
(P. deest.)

Ich her Eberhart von Búrgelon ain frie vogt zu Costentz vergihe des offenlich
an disem briefe, daz die érebären lúte . . der burgermaister, . . der amman, der rat
und die burger gemainlich der stat ze Costentz mich an den fünfhundert marken, so
si mit mir und maister Herman von Stokka korherren ze Costentz und des Rómschen
kaiser Hainriches schriber an des vorgenanten kaiser Hainriches stat úberain kament
ze gebenne, hundert marke silbers lötiges Costendzer gewäges lieplich und gütlich
und ganzelich gewert hant. Und zainem verbúnde der warhait und zainer stäten
sicherhait so gibe ich der vorgenante her Eberhart von Búrgelon min insigel an
disen brief.

Der wart geben ze Búrgelon, do man zalte von Gottes gebúrte drúzehenhundert
jare und in dem dreizehenden jare darnach, an sant Gangolfes tage.

1230. QUITATIO ALTERA PRO CIVITATE TURICENSI. Mai. 19.

Servatur autographon in tabulario reipublicae Turicensis. Pendet sigillum.
(P. deest.)

Allen die disen brief sehen oder hören lesen kúnd ich her Chûnrat von Tengen
der junger frye in Chostenzer bischthûme, de ich von den erbern lúten . . dem rât
und den burgern von Zúrich gewert bin und empfangen han von in drúhundert mark
gütes silbers Zúrich gewicht, die si mir lobten ze gebenne von der stúre wegen . . dez
Rómschen keisers, als si geheissen und gebetten wurden von dem édilm man hern Ebir-
hart von Búrgelon dez kaisers landvogte und von meister Herman von Stocka dez
kaisers schriber, die von dem kaiser dar zú gesetzt und bescheiden wurden. Und
hier ubir ze einem wâren unde stêten urkúnd so gib ich den vor gnanden burgern
Zúrich disen brief besigilt mit meinem ingesigil offenlich.

Diz geschach und wart dirre brief geben Zúrich, do man zalt von Gottes geburt
drúceenhundert jar dar nâch in dem drieehendem jar, an dem Samstag vor sant
Urbans tult.

1231. QUITATIO PRO SWITENSIBUS.

*Autographon servatur in tabulario Switensi. Sigillum deest. Signo chronologico
curet, sed certe huic tempori vindicandum est.* (P. deest.)

Ich her Eberhart von Burgelon tûn kunt allen dien die disen brief sehent oder
hôrent lesen, daz ich die landlút von Switz ledig han verlan umb sehzig pfunde phennige,
die sú mir gelten soltan. Und daz diz war ist, dar umbe so henke ich min insigel ze
einem offen urkunde der vor gseribenun rede an dizen gegemôrtigen brief.

1232. UNIO COMITUM PALATINORUM SUPER IURE ELECTIONIS.

1313. Iun. 21.

Denuo contulimus autographon, quod asservatur in tabulario secreto domus regiae Bavaricae. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. Edidit Wittmann 'Monumenta Wittelsbacensia' II, 217 nr. 248. — Böhmer, Reg. 1246—1313 Reichssachen 311. Regesten der Pfalzgrafen 1711 et 1879. (P. deest.)

(1) Wir Rudolf von Gotes genaden pfallentzgraf bi dem Rein und hertzog in Beyern tûn ehunt allen den die disen brîf ansehent oder hõrent lesen, daz wir willichen und gern mit gûtem rat triuntlichen uns fûr uns und unser erben verriht haben und unser hausfrawen Mehthilt mit unserm liben brûder Ludwigen pfallentzgrafen bi dem Rein und hertzogen in Bayern und er sich herwider fûr sich, sein hausfrawen Beatriceen und ir erben umb alle die sache, di wir und unser vorgenanter brûder mit anander ze schaffen heten bis auf den hiutigen tag also, daz wir und unser liber brûder einen lieplichen zûwurf getan haben an dem Rein ûberal und ze Bayern, ze Österreich und ze Swaben und swa wir erbe haben an læuten und an gûten, herscheft und sweliherlaye gût ez sei, chlain oder groz, lehen oder aigen, besûht und unbesûht, also daz wir gemaynehlichen mit anander besitzen, haben und niezzen sûln und in unserr herscheft beleiben und mit anander leihen und geben, diu weil wir leben. Und wir hertzog Rûdolf sûln diu wal haben an der chûr dez reiches, diu weil wir leben. (2) Ist auch daz unser liber brûder Ludwich uns überlebt, so sol er der vorgenanten land und herscheft an dem Rein und ze Bayern herre sein untz an seinen tot und sol auch diu wal haben an der chûr dez reiches, und sûln unser chint mit im noch mit seinen chinden dehainen tayl sûchen noch vordern, diu weil er lebt. Wær auch daz wir unsern liben brûder überlebten, so sûln wir im und seinen chinden, ob er chinde gewinnet, daz Got gebe, elliu diu reht stæt und veste behalten und uns^a seinu chint herwider, als sich unser brûder Ludwich vor gen uns und unsern chinden verpunden und verschriben hat. (3) Swenne auch wir und unser liber brûder bede niht sin, so sol der eltiste under unser baiden chinden diu wal haben an der chûr dez reichs, diu weil si ungetailt mit anander sint. Vordernt aber si iren tayl anander, so sûln si geleich tailen bi dem Rein und ze Bayern und swa si in andern landen læut und gût habent, und sol ir dehainer weder eltær noch iungerr bezzer reht haben weder an der wal noch an dem gût noch an der herscheft vor dem andern, und sweliher an diu wal mit rehtem tail gevellet, der sol dem andern oder den andern als lieplichen und als friuntlichen diu vorgenanten wal widerlegen mit anderm gût oder herscheft, daz er oder si ez fûr gût haben. (4) Ez stet auch an uns hertzog Rudolfen, wa wir unserr liben hausfrawen oder unsers liben brûders hausfrawen ir beder widerlegung, widem und morgengab geben ez sei ze Bayern oder an dem Rein und in swelhem vitztum- ampt ez sei in Bayern oder an dem Rein wir unserr liben hausfrawen geben ir widerlegung, widem und morgengab, daselben sûln wir auch unsers liben brûders hausfrawen geben ir widerlegung, widem und morgengab. (5) Ez sûln auch alle die, di unser helfer und dienær gewesen sint in disem chrieg, si sein herren oder dienær, arm oder reiche, unsers liben brûderlins an allerlaye geværde huld und gnad haben gar und

1232. ^a) corr. ex ims or.

^b) ultima r corr. ex n or.

gantzlichen. Also sūln herwider besonderlich unser herre der bischof von Eystet, sin
 goteshaus und sein dyenær und alle die, di unsers liben brüder helfer und dyenær
 gewesen sint in demselben chrieg oder in den sætzen, die zwischen uns gewesen sin
 unz her, ez sein herren oder dyenær, reiche oder arm, an allerlaye geværde unser huld
 5 haben gar und gæntzlichen. (6) Und daz diu vorgeschriben teidinch und der gemain
 und friuntlich zūwurf stæt, veste und unzerbrochen beleibe, haben wir einen ayt ze
 den hayligen geschworn und mitsampt uns unser liber swager graf Gerlach von Nazzawe
 und unser getriwe Herman von Haldenberch, Rudolf von Haslang und Götfrid der
 Pæuler unser vitztūm ze Bayern und an dem Rein. So hat herwider geschworn unser
 10 vorgeanter brüder Ludwich mit sein selbs leip, den vorgeanten zūwurf und teidinch
 stæt ze haben, als vor geschriben stet, und mit im graf Berhtolt von Graispach, graf
 Berhtolt von Neyffen, Berhtolt der truchsætzze von Chüllental und Weigel der vitztum
 von Amberch. (7) Wir und unser brüder mügen und sūln zū den vorgeanten
 teidingen setzen mit gemainem rat, davon alle unser sache gebezzert werden. Swie
 15 ez auch get, so sūln di vorgeanten teidinch und zūwurf stæt beleiben als wir geschworn
 haben und sūln noch mügen niht übergar werden. Und darüber ze urchünd geben
 wir disen brîf mit unserm insigel versigelten.

Der geben ist ze München, da man von Christes geburt zalt dreitzehenhundert jar
 darnach in dem dreitzehenden jar, dez næhsten pfintztags vor sant Iohannes tag ze
 20 sunwenten.

1233—1238. ACTA CIVITATIS TERVISINAE.

1313. Iun. 23. — Sept. 10.

Cf. supra nr. 937, 983 et 989.

1233. PROVISIONES CIVITATIS. Iun. 23.

25 *Denno contulimus codicem saec. XVII. bibliothecae Tervisinae 'Raccolta Scoti tom. IV',
 quem iam supra ad nr. 629, 630 edendos adhibuimus, pag. 117 et 121, ubi sumptae sunt
 'da un Libro di Riformazioni della Cancelleria del Comune di Treviso segnato Riformazioni
 nr. 2, 1313. 1314' hodie deperdito fol. 29. Edidit Verei 'Storia della marca Trivigiana'
 V, 211 nr. 574. (P. deest.)*

30 Die sabbati XXIII. intrante Iunio.

Consilio trecentorum comunis Tervisii in palatio minori comunis Tervisii coram nobili
 et potenti milite domino Bartholomeo de Guidoanis honorabili potestate Tervisii . . . ,^a
 congregato, proposuit idem dominus potestas . . . ^a ad formandum responsionem fiendam
 ambaxatoribus domini imperatoris in consilio CCC . . . ^a ad providendum super amba-
 35 xata per Marcum de Adelmario in consilio CCC exposita, qui nuper venit de curia
 domini imperatoris, et super consilio dato per certos officiales curie dieti domini
 imperatoris . . . ^a

1. Hee est provisio facta per certos sapientes electos per curias domini potestatis
 secundum formam consilii CCC ad formandum et providendum super facienda respon-
 40 sione ambaxate in consilio CCC alias exposite ex parte domini imperatoris per venera-
 bilem virum dominum fratrem Guilielmum abatem de Lucedio et Ticinum de Colle

1233. ^a) ita c.

ambaxatores dicti domini imperatoris super eo quod petebant et requirebant auxilium hominum armatorum a comune Tervisii prestandum domino imperatori, prout ipsius honori et comunis Tervisii videretur convenire.

2. In primis providerunt concorditer predicti sapientes, quod respondeatur predictis ambaxatoribus in hunc modum, videlicet quod super ambaxata alias exposita per dictos ambaxatores domini imperatoris comuni Tervisii exponatur ipsis ambaxatoribus, quod eis placeat et dignetur dictum comune et homines civitatis Tervisii comendare pedibus serenissime maiestatis.

3. Item super requisitione per eos facta comuni Tervisii de prestando dicto domino imperatori subsidio hominum armatorum, respondeatur eis, quod libenter complacerent eidem domino imperatori circa eorum requisitionem, si possent. Sed propter multa et diversa intolerabilia onera expensarum, que civitas Tervisii retroactis temporibus XXX annis nuperrime elapsis sub tyrannico dominio constituta oppressa sustinuit, necnon etiam propter gravia guerrarum discrimina, que a circumstantibus dicte civitati incurrere videntur ad presens, civitas predicta non immerito pertimescit, cum publice asseratur et habeatur pro firmo, quod intendit dominus comes Goricie ipsam civitatem suo dominio tyrannice subiacere. Quare occasionibus evidentibus superius assignatis dignetur imperialis clementia predictam civitatem Tervisii et homines eiusdem ab huiusmodi requisitione habere racionabiliter excusatos.

4. Hec est provisio facta per certos sapientes electos per curias domini potestatis ad providendum super ambaxata exposita per Marcum de Adelmario notarium ambaxatorem comunis Tervisii transmissum ad curiam domini imperatoris, qui nuper venit de curia, et super consilio dato per certos officiales curie dicti domini imperatoris et super litteris et novis missis de partibus Foriulii per dominum Rigum Carbonensem militem dicti domini potestatis, qui superest ad custodiam de Cavolano et aliorum locorum et confinium districtus Cenetensis pro comuni Ter(visii):

5. In primis providerunt predicti sapientes quod per comune Tervisii super aliis verbis et ambaxatis retroactis per Marcum de Adelmario de curia domini imperatoris ad presens supersedeatur, donec aliud habeatur ab ambaxatoribus missis domino^b comiti de Goricia et quousque venerint dominus Dominicus de Ultramontibus, Millancius de Bononia, Zafredus de Pistorio et Iohannes de Castignono ambaxatores domini imperatoris, qui veniunt Tervisium.

.^c

6. Super provisionibus factis per certos sapientes super ambaxata exposita per Marcum de Adelmario et consilio dato per officiales domini imperatoris et litteris domini Rigi firmatum fuit per CL in concordia, LXIX in contrarium existentibus et duobus in conscientia, prout consuluit dictus dominus Petrus Ancianus. Qui consuluit quod provisiones predictae sint valide et firme, excepto quod provisio facta, ubi dicitur quod si necesse esset omnino, quod nos requireremus adiutorium ab aliquibus etc., ad presens pendeat, cum in ea non specificent, a quibus debeat preberi et haberi.

7. Super provisione mittendi religiosos in curiam domini imperatoris firmatum fuit per CLXXXI in concordia, XXVIII in contrarium existentibus, prout consuluit dominus Petrus Ancianus predictus. Qui consuluit quod valeat dicta provisio et mittantur duo viri religiosi ad curiam domini imperatoris pro tractandis negociis in curia ipsius domini imperatoris pro utilitate et stato pacifico civitatis Tervisii et quod sit in arbitrio domini potestatis et eius curie de nunciis mittendis pro ambaxatoribus, qui sunt in curia domini imperatoris, ut Tervisium valeant libere remeare, quandocumque eis videbitur expedire.

1233. ^b) ita c. ^c) hic nonnulla ex Provisionibus ad has res non spectantia omisimus.

1234. PROVISIONES CIVITATIS ALTERAE. *Iul. 4.*

Item pag. 130 sumptus ex eodem Libro fol. 34 contulimus (= Verci l. c. VI, 6 nr. 578). (*P. deest.*)

Die^a quarto intrante Iulio.

5 Consilio trecentorum comunis Tervisii in minori palatio comunis etc. [primo]^b petiit consilium exhiberi super litteris domini ducis Venetiarum pro parte ipsius missis domino potestati et comuni Tervisii in presenti consilio vulgariter expositis et perlectis, cum per curias dicti domini potestatis, ancianorum et consulum et consilium XL firmatum extiterit, quod diete littere proponantur ad presens consilium trecentorum. Secundo
10 super provisionibus factis per certos sapientes electos per curias dicti domini potestatis ex vigore reformationis consilii trecentorum lectis in dicto consilio vulgariter et distincte, cum per dictum consilium trecentorum firmatum fuerit, quod diete provisiones proponantur ad consilium trecentorum.

Quarum provisionum tenor talis est:

15 In Christi nomine amen.

Super ambaxata alias exposita et retracta per Marcum de Adelmario notarium in consilio trecentorum super facto domini imperatoris et responsione facienda ipsi domino imperatori super negocio, de quo tractatum est et tractatur inter dominum imperatorem et Tervisinos, providerunt sapientes super hoc electi, quod per comune
20 Tervisii mittantur prudentes et discreti viri religiosi vel ecclesiastice persone ad curiam domini imperatoris, exponendo umiliter et devote imperatorie maiestati, quomodo cives Tervisini post eius adventum in partibus istis fuerunt semper obedientes et devoti et subiecti imperiali celsitudini et vicario suo dato et deputato eisdem, et quomodo ille vicarius dominus Rizardus de Camino pretextu imperialis maiestatis extorsit sepe et
25 sepius innumerosam ac importabilem pecunie quantitatem a civibus Tervisinis, quam ipse suus vicarius asserebat de necessitate mittendam ad curiam domini imperatoris, et in tantum fuit lac subtractum ab eisdem civibus, quod sanguis ex verberibus exalavit, ita quod vere cadebat proverbium in civibus Tervisii, qui nimium emungit, sanguinem elicit¹. Postmodum mortuo dicto suo vicario domino Rizardo de Camino successit sibi
30 frater suus dominus Guecello de Camino, qui cives Tervisii tam afflictos et confractos de levi sibi subiecit licet invitos et tenuit captivatos, quousque Deus per suam potentiam et misericordiam ab eius dominio [eos]^b liberavit. Verum est quod postquam sic dicti domini Guecellonis potentiam evaserunt, nimium sunt afflictii gravibus oneribus et expensis per dominum comitem Goricie, qui est cognatus ipsius domini Guecellonis, et
35 per potentiam Paduanorum, qui sunt ex alio latere, cum quibus dominus Guecello de Camino contraxerat societatem invitis Tervisinis. Ita quod civitas Tervisii usque modo permansit tanquam navis in mari fluctuanti posita sine regimine atque velis, unde vere flebiliter potest dici, quomodo sedet sola civitas² Tervisii, que iam floruit divitiis, potentia et virtute^c, usque ad exterminium nunc deducta. Quare flexis genibus ac
40 prona devotione et precibus lacrimosis cives Tervisii ad pedes imperialis maiestatis cadentes imperiali clementie et celsitudini, que semper suos subiectos nutrire et fovere misericorditer consuevit, supplicant reverenter, humiliter et devote, quatinus clementia imperialis exaudiat et sublevet cives Tervisii tantis detentos oneribus et oppressos et dignetur per immensam clementiam prefatos cives Tervisinos sinere et dimittere in eo
45 statu in quo nunc sunt saltem usque ad annum. Et ad hoc postulandum non immerito

1234. a) (predicto) add. c. b) excedit c. c) sequitur modo c.

1) *Prov.* 30, 33. 2) *Thren.* 1, 1.

de gratia speciali^d exponunt, quod si iam aliter de eis disponderetur per culmen imperatorie maiestatis, in momento per cervicosam Paduanorum potentiam et proterviam notoriam destruerentur funditus omnino, de quo magnam perditam faceret imperialis maiestas, paratosque se offerunt cives Tervisini ad providendum camere imperiali secundum quod sibi suppetunt facultates. Et alia dicant et exponant, que circa tale negotium viderint expedire. Et oportet quod dicti nuncii cum omni festinatione celeriter transmitantur.

1235. PROCURATORIUM CIVITATIS. Iul. 20.

Item pag. 33 'tratta da una copia autentica posseduta da' Signori Dalla Costa abitanti in Valdidobiadene'; adnotatum est etiam 'Exemplum sumptum ex Libro membranceo tabulis cooperto signato T in cancellaria Communis Tarvisii existenti fol. 251 et 252' (= Verci l. c. VI, 17 nr. 586). Nomina omissa sunt. (P. deest.)

In^a Christi nomine [amen]^b.

Anno Domini MCCCXIII, indictione XI, die XX. Iulii, presentibus dominis Biachino de Camino, Altinerio de Azonibus militibus, Rolandino et Gerardino fratribus de Bragis, Alberto de Altaflore iudicibus, Marco de Adelmario, Bonapasio de Eccelo, Bonfrancisco Tatre notariis et aliis, consilio CCC in palatio comunis Tarvisii ad sonum campane et voce preconia more solito congregato, coram presentia discreti et sapientis viri domini Dondedei de Tancredis de Bononia iudicis et assessoris ac vicarii nobilis militis domini Bernardi de Cornia honorabilis potestatis Tarvisii et in presentia illorum de curia dicti domini potestatis, antianorum et consulum et in presentia gastaldionum et supragastaldionum scolarum populi civitatis Tarvisii, de quibus due partes, scilicet consilii trecentorum et ultra et due partes curie antianorum et consulum et in presentia gastaldionum et supragastaldionum et ultra fuerunt in dicto consilio presentes, prefatus dominus vicarius et ipsi antiani et consules et gastaldiones et supragastaldiones superius nominati cum voluntate dicti consilii trecentorum ex vigore consilii supradicti et eius auctoritate, nomine et vice comunis Tervisii et hominum civitatis et districtus eiusdem, una cum dicto domino vicario et ipse dominus vicarius una et simul cum eisdem fecerunt, constituerunt et creaverunt ac ordinaverunt Marcum Gaiotum et Federicum de Eccelo notarios Tarvisinos presentes et volentes suos et dicti comunis nuncios, syndicos, actores et procuratores simul et in solidum, ita quod non sit potior conditio occupantis, specialiter ad omnia et singula infrascripta agenda, tractanda et complenda, scilicet ad comparendum coram serenissimo domino Henrico divina gratia dignissimo Romanorum imperatore ac faciendum sibi reverentiam et obedientiam, fidelitatem debitam et devotam cum omni subiectione, et ad prestandum iuramentum debite fidelitatis in omnibus capitulis et clausulis opportunis, et ad impetrandum et humiliter postulandum de gratia speciali ab imperiali elementia et imperatoria maiestate, quod civitas Tarvisii et districtus et civis eius permaneant in statu comuni, pacifico et tranquillo et quod de solita benignitate et multa misericordia civitas Tarvisii et eius districtus et cives eius ex imperiali beneficio et largitione et de gratia speciali sint immunes a collectis, a factionibus, ab exercitibus et cavalcatis et aliis impositionibus militum et peditum, sacri imperii semper honore salvo. Hec omnia cum precibus et lacrimis humiliter exorando propter graves et dinumerosas ac importabiles afflictiones et molestias, quas a multis retroactis temporibus usque modo sustinuerunt continue in personis et rebus et per inimicam rabiem indebite reportarunt, ut hoc est notorium omnibus manifeste. Et ad supplicandum humiliter imperatorie maiestati, quod celsitudo imperialis dignetur remo-

1234. ^d) loco speciali c: postulant et.

1235. ^a) *praecedunt in c*: Hoc est exemplum infrascripti instrumenti, cuius tenor talis est. ^b) *excidit c*.

vere et annihilare processus per curiam imperialem factos contra civitatem et commune Tarvisii et cives eius, cum revera inculpabiles extiterint de criminibus et culpis eisdem impositis et illatis. Et generaliter ad omnia alia [faciendum]^b, que in predictis et circa predicta fuerint facienda seu necessaria, utilia et opportuna, et ad substituendum unum et
 5 plures syndicos, procuratores et actores ad faciendum omnia et singula, que in predictis et circa predicta fuerint facienda. Promittentes prefati vicarius et consilarii supradicti michi notario infrascripto recipienti pro sacratissimo Romanorum imperatore firma et rata habere et tenere omnia et singula supradicta et quodlibet predictorum et nullo
 10 tempore contravenire, et quicquid per predictos syndicos seu alterum eorum vel per substitutum seu substitutos factum fuerit atque gestum, sub hypotheca rerum et bonorum dicti comunis Tarvisii.

(Sequuntur nomina hic omissa.)

Actum Tarvisii in palatio comunis.

Ego Petrus Viviani de Padernello sacri palatii notarius dicti domini potestatis et
 15 officialis comunis Tervisii de voluntate et mandato supradictorum dominorum vicarii domini potestatis, predictorum antianorum, consulum, dominorum de maleficiis, gastaldionum et supragastaldionum scolarum populi civitatis Tervisii, consilii trecentorum et superadditorum dicto consilio interfui et scripsi.

1236. LITTERAE NUNTIORUM IMPERATORIS. Aug. 3.

20 Item pag. 31 cum nota: 'L'originale in Bombacina si conserva appresso li Signori Del Corno' (= Verci l. c. VI, 22 nr. 588). Inscriptionem praebent: Nobilibus et prudentibus viris dominis Bernardo de Cornuo potestati et ancianis comunis Tarvisii. Cf. supra pag. 1033 not. 1. (P. deest.)

Nobilibus et prudentibus viris dominis Bernardo de Cornuo potestati Tarvisii et
 25 ancianis civitatis eiusdem Dominicus de Dugn[ey]o^a miles et Milancius de Loia^b iudex imperialis culminis legati salutem et se ipsos ad omnia beneplacita promptuosos.

Non sine admiratione persistimus, quia dum Io[h]annem de Zordano notarium civem et ambaxiatorem vestrum ad nos transmiseritis cum litteris vestris, cui ex parte vestra debebamus habere fidei complementum, remisimus eum ad vos informatum cum litteris
 30 super omni eo, quod nobis visum fuerit expedire pro expeditione fidelitatis vestre facienda principi antedicto. Qui vester ambaxiator nobis promisit, quod ei iniunctum fuerat incontinenti feliciter expedire et ad nos responsionem plenariam reportare. Verum tamen nondum rediit et sub expectatione persistimus. Quare Frissintinum notarium et Selata^c familiares et nuncios nostros ad vos transmittimus, quibus super predictis et
 35 relaxatione quorundam nunciorum, qui veniebant ad nos, Tonsi videlicet et Rubei, adhibeatis fiducie complementum. Sic vos gerentes super predictis, sicut de vobis credimus et speramus. Et ipsos nostros nuncios vobis placeat nostri amoris intuitu celeriter expedire.

Dat. Venetiis, die tertio Augusti.

40 1237. PROVISIONES CIVITATIS POST MORTEM IMPERATORIS. Sept. 1.—10.

Item pag. 172 et 175 ex Libro ad nr. 1233 citato fol. 55 et 56 (= Verci l. c. VI, 26 nr. 594). (P. deest.)

1236. ^a) Dugn . . . xo c. ^b) ita c. ^c) Selata (sic) in c.

Die primo Septembris.

Consilio ancianorum et consulum congregato etc. firmaverunt nemine discrepante, quod nuncii qui sunt septem, qui portaverunt litteras de morte domini imperatoris ex parte comunis Florentie, comunis Bononie et comunis Padue et domini Bartholomei de Guidoanis, induantur pro comuni Tervisii tunicam et epitogium de panno valoris 5 VIII grossorum vel usque ad X et non ultra et super indumentum uniuscuiusque nunciorum ponantur armature comunis et domini potestatis et quod predicta indumenta solvantur de denariis daciorem panis et vini de Mestre.

Ad que exequenda electi fuerunt infrascripti. (*Sequantur nomina hic omissa*).

Die X. Septembris.

Firmaverunt anciani et consules nemine discrepante coram dicto domino potestate, quod in adventu sindicorum comunis Tervisii, qui missi [fuerunt]^a ad curiam domini imperatoris, incontinenti ubi picta erat armatura domini imperatoris super portas civitatis Tervisii, pingatur ibidem armatura comunis Tervisii et arma dicti domini potestatis et quod figure beatorum Petri et Pauli apostolorum et Liberalis confessoris et Bartholomei 15 apostoli super omnibus portis civitatis Tervisii de novo pingantur et renoventur omnino et quod caput cuiuslibet sanctorum sit aureum.

1238. PROTESTATIO PROCURATORUM BONONIAE FACTA. Sept. 10.

Item pag. 173 'tratta da una pergamena della Cancellaria del Comune' (= Verci l. c. VI, 27 nr. 595).

(*P. deest.*)

In Christi nomine amen.

Anno Domini MCCCXIII, XI. indictione, die decimo mensis Septembris. Coram vobis domino Iohanni olim de Brodariis de Sassoferato honorabili potestati civitatis Bononie Nicolaus Gallus et Mapheus de Cathaldo syndici et procuratores substituti a Marco Gayoto et Federico de Ecelo notariis sindicis et procuratoribus comunis Tervisii, 25 ut in carta sindicatus scripta per Petrum de Padernello notarium¹ et ut in carta substitutionis scripta manu Marchi de Adelmario notarii continetur², visis et lectis per me notarium infrascriptum, sindicario et procuratorio nomine dicti comunis ac nomine et vice singularum personarum civitatis predictae protestati fuerunt et dixerunt, quod offerunt se paratos parere et obedire preceptis celsitudinis imperialis domini Henrici 30 olim Romanorum imperatoris et per eos non stat, quod ad ipsum accedant et pareant in omnibus, que tenentur et debent. Sed predicta effectualiter exequi et complere non possunt et iam iter arripuerant accedendi ad ipsum in civitate Bononie, sed quia ad ipsum absque multis periculis per partes aliquas non possunt accessum habere tum propter viarum discrimina, tum propter famam et clamoriam, immo verius notoriam 35 insinuationem et vocem comunem undique precedentem, quibus notorium taliter extat, quod nulla potest tergiversatione celari, dictum dominum imperatorem esse defunctum, et verum sit et constet nobis, eum esse defunctum, et sic non valent predicta effectualiter explicare, protestantes etiam et dicentes, quod si non accedunt ad ipsum dominum imperatorem ex causis premissis, quod per eos non stat, immo libentissime ipsum 40 adirent ad predicta omnia et singula facienda et complenda, quod nullum comuni et hominibus Tervisii et personis singularibus antedictis debeat preiudicium generari, sed semper omne ius et excusatio atque defensiones salve sint comuni et hominibus antedictis.

1237. ^a) excidit c.

1) *Supra nr. 1235.*

2) *Quae serrata non est.*

Actum in palatio veteri comunis Bononie super solarollo posito inter salam domini potestatis prope tondulum, presentibus dominis Nicolao quondam Bonixini notario, domino Bartholomeo notario olim domini Guilielmi de Guidoanis milite, qui dixit sibi^a cognitos predictos syndicos et procuratores superius nominatos, Benvenuto quondam domini Gabrielis de Grogno et domino Guiducio archipresbitero olim dicti domini Guilielmi de Guidoanis testibus ad hec vocatis et rogatis.

Ego Lambertus Melloni quondam Albertucii imperiali auctoritate notarius predictis omnibus presens interfui eaque rogatus scribere publice scribsi.

1239.

10 PROMISSIO ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS
DE TELONEO NOVO BUNNENSI.

1313. Aug. 10.

*Ineditam proponimus ex autographo tabularii generalis regni Bavarici 'Sponheim Grafschaft fasc. 1' nr. 18. Sex sigillorum foramina adsunt; superest solum tertium
15 sigillum, sc. Werneris de Tonburg, loro membranaceo pendens, sed laesum. Cf. supra nr. 1217.
(P. deest.)*

Nos Henricus Dei gracia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Ytaliam archicancellarius universis presencia visuris et auditoris notum facimus, quod cum invictissimus dominus noster dominus Henricus Romanorum imperator, tunc
20 Romanorum rex nobis pro expensis in obsequio suo et imperii factis dederit theoloneum novum in Bunna supra theoloneum hereditarium ecclesie nostre ibidem habitum et inter alia nobilibus viris Symoni et Iohanni de Spanheim^a comitibus consanguineis nostris dilectis sex milia librarum Hallensium pro servicio ab eisdem predecessoribus dicti domini nostri imperatoris et imperio impenso recipienda deputaverit, nos cupientes
25 ipsis satisfacere de premissis recognoscimus, quod preter illa, que in uno Turonense in dicto theoloneo per nos eis pro dicta summa sex milium librarum Hallensium deputato hactenus per Iohannem eorum ad hoc nuncium deputatum receperunt, quia aliquando aliqua eis in tempore preterito prout debebatur data de ipso theoloneo non fuerunt, tam pro ipsis detentis de eadem summa quam pro servicio et expensis, quod et quas
30 in nostro et ecclesie nostre Coloniensis diebus nostris fecerunt et sustinuerunt et inantea facient, defalcatis^b perceptis in ipso theoloneo per eosdem usque in presentem diem de summa antedicta, remanemus eisdem adhuc obligati in tribus milibus octingentis et octoginta libris Hallensium, quas ipsis demonstramus recipiendas exnunc inantea per eorum nuncium, prout hactenus consuetum est, in redditibus unius Turonensis theolonei
35 memorati, sic quod nunc inantea per nuncium suum redditus dicti Turonensis, qui est octava pars ipsius theolonei, sine cuiusvis impedimento percipiant, donec ad bonam computationem eis satisfiat de summa ipsis debita, ut est dictum. Et ut nobis et ecclesie nostre, pro quo eciam ipsis ex mera liberalitate nostra ipsam summam augmentavimus, sint in futurum ad obsequia firmitus obligati, promittimus hec ipsis observare fraude et

40 1238. ^a) se c.1239. ^a) sequitur . . or. ^b) in corr. or.

dolo penitus exclusis. In cuius rei testimonium sigillum nostrum una cum sigillis venerabilium virorum Henrici prepositi Bunnensis et archidiaconi Coloniensis, Werner de Toneburg prepositi Aquensis Leodien. dyoc., Gerardi archidiaconi Treverensis, Roperti comitis de Virnenburg ac opidanorum nostrorum Bunnensium presentibus est appensum.

5

Et nos Henricus^c Bunnensis, Wernerus Aquensis prepositi, Gerardus archidiaconus Treverensis, Ropertus comes de Virnenburg ac opidani Bunnenses in horum ampliorem evidenciam ad preces reverendi domini nostri domini Henrici archiepiscopi Coloniensis et mandatum sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Datum in Brule, in die beati Laurencii martiris, anno Domini MCCCXIII.

10

1240. 1241. LITTERAE FLORENTINORUM.

1313. Aug. 27.—Sept.?

Proponimus ad editionem, quam e codice tabularii regii Florentini 'Signori Carteggio Missive Minutari I Cancelleria nr. 4' (= E) paravit Bonaini 'Acta Henrici VII.' II, 278 sqq.

15

1240. ENCYCLICA DE MORTE IMPERATORIS. Aug. 27.

Apud Bonaini l. c. II, 278 nr. 365 ex E nr. 61.

(P. deest.)

Fratribus suis dominis ordinibus civitatis Lucane priores artium et vexillifer iustitie civitatis Florentie salutem et gaudium.

Felicissimos rumores, quos dominus Ihesus Kristus de alto nobis aliisque devotis²⁰ sancte matris ecclesie, veris et fidelibus kristianis, oportuna prospiciens, causam nichilominus propriam proseguendo noviter preparavit, vobis confidelibus et confratribus nostris ad tam plenum quo nullum posset esse plenius isto seculo gaudium tenore presentium nuntiamus. Videlicet quod tyrannus ille sevissimus Henricus olim comes de Lucioburgo, quem ipsius matris ecclesie rebelles et persecutores antiqui, scilicet Gibellini, vestri et²⁵ nostri perfidi inimici, regem Romanorum et imperatorem Alamanie appellabant quique Lombardie ac Tuscie provincias iam pro parte non modica sub imperii velamento consumserat et flammarat, die Veneris preterita proxime vigesimaquarta huius mensis in terra de Buonconvento diem clausit extremum, et quod Aretini et comites Guidones Gibellini versus Aretium et Pisani et Teutonici versus Pisas cum eius cadavere reces-³⁰ serunt omnesque Gibellini qui cum eo erant ad amicas sibi circumpositas fortilitias confugerunt. Et in horum signum evidentius rebelles nostri, qui castrum de Montevarchi tenebant, dimiserunt illud et residui se et dictum castrum ad nostram obedientiam converterunt. Congaudete igitur nobis in tam arduis tamque felicibus prosperitatibus quesumus, cari fratres.

35

Data Florentie, die XXVII. mensis Augusti, XI. indictionis.

Eodem modo scriptum est infrascriptis cardinalibus:

Reverendissimo in Kristo patri et domino domino Francisco Dei gratia Sancte Marie in Cosmedin diacono cardinali devoti sui priores artium et vexillifer iustitie,

1239. ^c) nos Henricus in loco raso or.

40

populus et comune civitatis Florentie cum recommendatione se ipsos paratos ad reverentiam et honores.

Felicissimos rumores, quos dominus Ihesus Kristus de alto nobis aliisque devotis sancte matris ecclesie, veris et fidelibus kristianis, oportuna prospiciens, causam nichilominus propriam prosequendo noviter preparavit, vobis tanquam patri precipuo ad gaudium tenore presentium nuntiamus. Videlicet quod tyrannus ille etc. ut supra usque ad finem.

Data die predicta.

Domino Guillelmo Sancti Nicolay in carcere Tulliano diacono cardinali

Domino Napoleoni Sancti Adriani diacono cardinali

Domino Arnaldo Sancte Marie in Porticu diacono cardinali

Domino Luce Sancte Marie in Via lata diacono cardinali.

1241. LITTERAE COMITI DE WIRTEMBERG MISSAE. Sept.?

Apud Bonaini l. c. II, 279 nr. 366 ex E nr. 73. In adnotatione ponimus litteras certe eidem comiti a. 1313. Apr. 25. missas ad eandem editionem II, 247 nr. 321 ex E nr. 17¹. (P. deest.)

Magnifico et potenti viro domino Eberardo Dei gratia comiti Wurtemberch, amicorum suorum carissimo debite honorando Iacobus Cantelmi miles regni Sicilie magister panettarius vicarius, priores artium et vexillifer iustitie, consilium, populus et comune civitatis Florentie salutem et honorum optata et felicia incrementa.

Magnificentie vestre licteras delatas nobis per egregium et nobilem virum Eggebertum dictum de Agemberch, familiarem et secretarium vestrum, latorem presentium ipsumque Eggebertum suscepimus honore quo decuit et earum tenorem et etiam ea, que ipse vir prudens pro parte vestra coram nobis retulit et exposuit viva voce, diligenter intelleximus et libenter. Quibus sic providimus respondendum, quod in missione dicti familiaris vestri et in tenore licterarum vestrarum et in expositis per eundem liberalitatem et affectionem vestram, quam ad serenissimum principem dominum Robertum Ierusalem et Sicilie regem nos aliosque devotos sancte matris ecclesie, qui Guelfi vulgariter appellantur, geritis et habetis, cognovimus manifeste. De quibus vestram sapientiam industriamque sollicitam multipliciter commendantes, vobis exinde gratiarum referimus copiosas et multiplices actiones, quantas possumus et debemus, ad vestra beneplacita et honores nos et nostra libere offerentes. Et quod licet terrarum nos disiungat distantia, cordibus tamen nostris firmavimus, vobis perpetuo eisdem affectibus et effectibus esse proximi et coniuncti et amicitiam et fraternitatem vestram, quam carissimam gerimus, nobis gratis semper actionibus duce Domino conservare. Et quod ipsius familiaris vestri

1) Comiti predicto ex parte comunis salutem et honorum felicia incrementa.

Licet terrarum distantia nos disiungat, verumtamen ex solius liberalitatis et curialitatis vestre plenitudine tracta firma fiducia et etiam considerato, quod vos et nos contra tyrannum illum regem, vestrum adversarium, ad unum finem tendimus et effectum, secure ad magnificentiam vestram mictimus preces nostras sicque cum de partibus Alamanie atque Boemie a vobis desideremus habere rumores omnes et singulos existentes in partibus antedictis et maxime si gentes et que et quot parantur, ut veniant in auxilium dicti regis, et in quo statu sunt officiales et vicarii regii in Alamania et filius in Boemia, magnificentiam vestram, quam nobis carissimam gerimus et habemus, affectuose requirimus et precamur, quatinus omnia et singula nova, que habetis de predictis et aliis quibuscumque scribenda, nobis per vestras licteras latori presentium exhibendas et etiam per alios vestros nuntios successive in posterum declaretis, nostris precibus et gratia speciali, qui parati sumus omni tempore ad omnia vestra beneplacita et honores. Quibus vestris nuntiis de labore suo satisfieri curialiter faciemus.

Data Florentie, die XXV. mensis Aprilis, XI. indictionis.

oratio et adventus letificavit plurimum corda nostra et ad ipsius orationis nostrequē petitionis effectum animis nostris erat festine ac vigilanter intendere. Sed medio tempore ac paulo post ipsius adventum providit vobis et nobis altissimus Ihesus Kristus super processibus illius tyranni sevissimi Henrici olim comitis de Lucioburgo, quem rebelles et persecutores antiqui sancte matris ecclesie, scilicet Gibellini, Romanorum 5
 Aug. 24. regem et imperatorem Alamanie appellabant quique die vigesimaquarta mensis Augusti proxime preteriti diem clausit extremum in districtu civitatis Senarum loco qui dicitur Bonconvento, ita quod non expedit, quod de veniendo vel gentes vestras mictendo ad partes nostras labores presentialiter assumatis. Vestrum verumtamen subsidium vestrasque oblationes fraternas amplectimur illudque, cum necesse fuerit, cum fiducia requi- 10
 remus. Et ideo magnificentiam vestram affectuose precamur, quatinus placeat vobis esse sollicitus et intentus ad ea, que vestram et amicorum vestrorum salutem respiciant, et in futuris celeriter et salubriter providere nobisque loco et tempore opportunis describere, quicquid facere possemus amicis utile et contrarium inimicis et si de aliquo debemus dominos reges Francorum et Ierusalem et Sicilie informare. Nos enim semper 15
 invenietis ad vestra beneplacita expositos et paratos. Qui quidem familiaris vester elegit, postquam certus fuit de ipsius Alamanie regis morte, esse ab eundo ad ipsum dominum regem Ierusalem et Sicilie desistendum.

Data Florentie, die . . .^a mensis Septembris, XI. indictionis.

1242. UNIO SUPER OFFICIO CAMERAE IMPERIALIS.

20

1313. Sept. 11.

Autographon tabularii Assenheimensis denuo descripsit vir d. E. Schaus. Pendet sigillum laesum loro membranaceo¹. Edidit iam olim Gudenus 'Codex diplomaticus' III, 93 nr. 74 ex Copiario quodam, ut videtur. Cf. Sauer 'Codex diplomaticus Nassauicus' I, 3 pag. 85 nr. 1521. (P. deest.) 25

Nos Phylippus de Falkinstein senior dominus in Minzimberg recognoscimus in hiis scriptis, quod nobilis vir Ph(ylippus) de Falkinstein eciam dominus in Minzimberg noster patrueis ob singularem amicitiam nos et nostros heredes ad officium imperialis camere constituit legitimos coheredes sub hac forma, quod quandocumque ambo presentes fuerimus in curia domini . . imperatoris vel regis, tunc ipse solus debet esse camerarius 30
 et nos non. Si autem nos presentes fuerimus in curia domini imperatoris vel regis preter ipsum, tunc debemus esse camerarius et officium exercere. Et sive ambo sive unus nostrum presentes fuerimus in curia predicta, semper omnes et singulas obvenciones et utilitates a dicto officio derivantes equaliter dividemus. Volumus eciam, ut heredes dicti . . patrueis nostri in dignitate dicti officii preferantur nostris . . heredibus, sicut 35
 ipse nobis ut predicatur, et quod utilitatem dicti officii capiant equaliter, ut de nobis superius est expressum. Dantes has nostras litteras in testimonium super eo.

Anno Domini actum MCCCXIII, III. Idus Septembris.

1241. ^a) lacuna in E.

1) Cf. 'Annalen des Vereins für Nassauische Alterthumskunde und Geschichtsforschung' XIII (1874) pag. 54 nr. 16.

1243—1247. TESTIMONIA DE MORTE HEINRICI VII. IMPERATORIS.

1313. Sept. 14. — 1314. Mai. 15.

Adhibuimus ad edenda Scripta nr. 1243—1245 haec subsidia:

5 1) *transsumtum episcopi Argentinensis a. 1314. Febr. 11 confectum¹, quod servatur Basileae in tabulario reipublicae; sigillum parum laesum pendet; edidit male lectum Kopp 'Geschichtsblätter aus der Schweiz' I (1854) pag. 125 sq.; nos transsumtum 1 benivolenter transmissum denuo contulimus;*

2) *eiusdem transsumti exemplar aliud, quod in archivo conventus fratrum Praedicatorum Luxemburgi exstitisse opinari licet, ad editionem a. 1605. ab Iohanne Bertelio abbate Epternacensi paratam 'Historia Luxemburgensis' pag. 49 sq.; praecipuas tantum varias lectiones adnotavimus;*

3) *eiusdem transsumti transsumtum a. 1408. Mai. 18. factum, quod tunc in archivo conventus fratrum Praedicatorum Lubicensis servatum adhibuit Hermannus Korner in 'Chronica novella' a nobis ipsis a. 1895. edita pag. 226 cap. 561; nos hic adnotavimus lectiones, quas praebet recensio B codicis Lincopiensis (= cod. Gotting. hist. 64 III) fol. 247 sq.*

1243. SCRIPTUM EPISCOPI ARETINI. 1313. Sept. 14.

Ex 1 (= Kopp l. c. pag. 125), 2 pag. 49 sq., 3 fol. 247. Orthographiae minutia correximus, potiores tantum lectiones adnotantes. (P. deest.)

20 Venerabili patri suo et^a domino speciali domino Nicolao^b Hostiensi^c episcopo Guido^d miseratione divina episcopus Aretinus cum recommendatione se ipsum ad vota paratum.

Noverit vestra reverentia per presentes, quod post turbationem, quam fideles imperii maxime per Ytaliā^e receperunt de morte serenissimi principis domini Heinrici^f Romanorum imperatoris, in quo spes omnis nostre salutis et pacis quasi certa et infallibilis quiescebat, alia surrexit ab ipsis fidelibus non^g utique contempnenda, eo quod^h totius
25 Ytalie redundat in notamⁱ necnon et^k ordinis sancti Predicatorum, quem ob Dei ac vestram reverentiam precipue diligo et amplector. Nam cum solus Ytalicus religiosus vir frater Bernardinus de Monte Policiano ordinis memorati eidem domino in camera ministraret, eum infamaverunt, quod cum sacra hostia, quod auditu horrendum est, prefatum
30 dominum venenavit. Ego autem et ceteri fideles imperii, qui fidem et sinceritatem^l

1243. a) deest 1. b) Nycolao 3. c) Ostiensi 2. 3. d) Gwido 3. e) Italiā, similiter
semper 2. f) Henrici 2; Hinrici 3. g) in loco raso 1. h) in add. 2. i) loco in notam 2;
iniuriam. k) deest 3. l) sanctitatem 2.

1) *Verba transsumti haec sunt:*

35 Nos Iohannes Dei gracia episcopus Argent(inensis) ad universorum noticiam cupimus pervenire, quod nos vidimus et perlegimus litteras missas per fideles imperii de partibus Tuscie reverendo patri domino cardinali Hostiensi^a sub sigillis duorum penitentiariorum, tenores^b qui secuntur continentes^b:

Sequuntur litterae nr. 1243—1245.

In^c testimonium igitur^d visionis huiusmodi^e litterarum nos predictus Iohannes Argent(inensis)
40 episcopus sigillum nostrum duximus presentibus apponendum.

Datum Arg(entine), anno Domini^f MCCCXIII^g, III. Id. Febr.^h

a) Ostiensi 2. 3. b) loco tenores — continentes 2: quarum tenor sequitur et est talis. c) In testi-
monium — Febr. in loco raso undecim linearum spatium adaequanti 1. d) ergo 2; bis scriptum in 1.
e) harum 2. f) a. D. desunt 2. g) mill. trec. dec. quinto 2.

novimus dicti^m fratris, certa fide tenemus dictum fratrem nequaquam tantum facinus admisisse, nec quisquam sani capitis unquam posset fidem credulam adhibere, quod homo prudensⁿ, religiosus, sacerdos, de claro genere natus cum proprio dampno, sui ordinis iniuria, sui generis dedecore ac patrie infamia tantum facinus perpetrasset et illum perimere^o voluisset, a quo honor, vita et^p salus sua suorumque pende-
 bat. Qui eo 5
 vivente etiam in honore principibus^q equabatur, cui camere patebant ostia, cui accessus ad principem sine cuiuscunque^r prohibitione patebat¹. Nunc autem^s post domini sui necem necesse^t habet pro victu et vestitu ex more cum aliis fratribus mendicare^t. Non enim tanti sceleris conscius fugit ad^u inimicos, set cum amicis et devotis imperio trahit moram, paratus pro veritate sua et sinceritate tuenda cum magna spe ac fiducia 10
 parere iustitie^v et inter tales se reputat esse tutum. Qui si ad credulitatem huiusmodi sceleris ex modica circumstantia ducerentur, eum dentibus^w laniarent. Faveat igitur supplico vestra^x prudentia ad abolendam maculam tam iniustam, ut^x paternitatis vestre favore atque industria et patria et ordo ac fratris persona de tanta infamia liberati venerande dominationi vestre uberes gratiarum referant actiones.

15

Datum Aretii, XIII. die^y Septembr.

1244. SCRIPTUM CIVITATIS ARETINAE PRIUS. 1313. Sept. 14.

Item ex 1 (= Kopp l. c. pag. 126), 2 pag. 50, 3 fol. 247'. In minutiis correximus, potiores tantum lectiones adnotantes. (P. deest.)

Venerabili^a in Christo patri et^b domino fratri Nicolao Hostiensi^c et Velletrensi 20
 episcopo eorum domino et benefactori Fridericus^d comes Montis Feltri potestas, consilium et commune civitatis Aretii cum recommendatione se ipsos.

Nuper audivimus, quod in plerisque locis religiosus vir frater Bernardinus de Monte Policiano ordinis fratrum Predicatorum de morte inclite recordationis domini^e H(einrici) olim Romanorum^f imperatoris domini nostri contra veritatem est multipliciter 25
 diffamatus, et quod eius occasione tam ultramontani quam Ytalici^g fratres dicti ordinis et religiosos ceteros et eorum ecclesias crudeliter^h persecuntur. Verum si nobilitatem generis ipsius fratris necnon scientiam, honestatem et fidem, quam ad dominum nostrum habebat, diligenter attenderent, de dicto fratre tam horrendum facinus non proferrent. Nam vita sua et suorum a domini nostri vita merito dependebat et sua mors ipsum 30
 et suos continue cruciat et tormentat. Non enim fuisset religiosus, set dyabolus, qui sacratissimum dominum nostrum in perniciemⁱ totius christianitatis sic inhumane occidisset. Vestre igitur^k venerande^l paternitati supplicamus, ut^m Dei intuitu non sinatis dictum fratrem de tanto facinore diffamari. Ipse enim frater est in civitateⁿ Aretii et severissime puniremus eundem, si ipsum culpabilem putaremus. Scitis 35
 enim, quod error, cui non resistitur, approbatur et veritas opprimitur, cum minime defensatur.

Datum Aretii, die XIII.º Septembr., XI. indict.^p.

1243. m) corr. ex dcis 1. n) et add. 3. o) interimere 2. p) deest 2. q) viris add. 2.
 r) cuiusquam 2. s) Nunc autem in loco raso 1. t) loco necesse — mendicare 2: cum aliis fratribus 40
 ex more pro victu et vestitu mendicare tenetur. u) imperatoris add. 3. v) loco parere iustitie 2:
 respondere. w) suis add. 3. x) vestra — ut desunt 2. y) die XIII. mensis 3.

1244. a) praecedunt in 2: Item aliae litterae. b) deest 1. c) Ostiensi 2. d) Fredericus 2.
 e) deest 3. f) deest 2. g) Italici 2. h) deest 3. i) in loco raso 1. k) ergo 2. l) reverende 2.
 m) supra lineam add. 1. n) nostra add. 3. o) mensis add. 3. p) XI. indict. desunt 3. 45

1) Cf. supra nr. 969 et pag. 1196 lin. 6 sq.

1245. SCRIPTUM FLORENTINORUM EXTRINSECORUM. 1313. Sept. 14.

Item ex 1 (= Kopp l. c. pag. 126), 2 pag. 51, 3 fol. 247'. In minutiis correximus, potiores tantum lectiones adnotantes. (P. deest.)

Venerabili^a patri domino Nicolao de Prato Hostiensi^b et Velletrensi episcopo cardinali capitanei partis imperialis que est extra Florentiam eorumque consilium cum debita reverentia se ipsos ad vota paratos.

Quanta simus turbatione^c contriti^d et dampnis expositi propter mortem serenissimi domini nostri domini Henrici sancte memorie Romanorum imperatoris, quia^e calamus non sufficeret^f explicare, vestre discretionis relinquimus extimandum. Licet autem veritas se ipsam sua aliquando^g fortitudine manifestet, decet tamen bonos dare operam efficacem, ut veritas producat in lucem et falsitas^{g'} destruat. Quia igitur vir religiosus frater Bernardinus de Monte Policiano ordinis fratrum Predicatorum, instigante humani generis inimico, ab aliquibus invidis ac facinorosis de venenatione serenissimi domini nostri quondam Romanorum imperatoris predicti extitit infamatus^h, que fama apud multos fuit et est mendaciter divulgataⁱ, vestram dominationem reddimus certior, quod dictus frater nullam culpam habuit in predictis, sed eidem domino semper devotus extitit et fidelis. Est enim dictus frater in Aretio paratus pro sua innocentia et veritate purganda^k omni homini respondere et nos suam sinceritatem et fidem semper fulcire ac defensare^l testimoniis veritatis. Hoc enim vestra paternitas plene novit, quod si eum culpabilem in hoc facinore possemus ex quacunque circumstantia suspicari, eundem tamquam nostri nostrorumque destructorem et hostem atrocissime puniremus. Bene semper valeat vestra dominatio veneranda.

Datum Aretii, XIII. die^m Septembris.

1246. SCRIPTUM WILHELMI CARDINALIS. (1314.) Apr. 12.

Superest nonnisi in Hermannii Korneri Chronica novella, e cuius recensione a codicis Guelferbytani (= cod. Gotting. hist. 641) fol. 165 hic proponimus in minutiis correctum. Cf. editionem supra citatam pag. 40 cap. 368. (P. deest.)

Venerabili in Christo patri amicoque carissimo et domino [. .] Dei gratia archiepiscopo Mediolanensi frater Wilhelmus miseratione divina tituli Sancte Cecilie presbiter cardinalis salutem et sinceram in Domino caritatem.

Status interpellat noster et sermone artamur prophetico oppressis subvenire personis cogitque nos innocentium fama, cum leditur, ad ipsos compassione moveri necnon et Christi doctrina nos obligat studioso conatu ipsam defendere veritatem. Hinc est, pater carissime, quod quorundam relatione dolentes didicimus, quosdam malignos homines permittente Deo ac maligno spiritu, qui viros sanctos perturbare nititur, instigante in verba prorupisse tam execrabilis infamie et nostrum Predicatorum ordinem maculantis, quod preclare ac digne memorie dominus Henricus imperator vitam veneno finierit quodam fratre nostri ordinis venenum ipsum, cum idem imperator de eius manibus corpus sumebat dominicum, ministrante quodque gentes regionis vestre sunt ex rumore hoc nephando et incredibili sic contra fratres dicti ordinis vehementer accensi, quod ipsos feroci animo iniuriis contumeliosis afficiunt et persequuntur atrociter ac pericula mortis parant in tantum, quod inclusi stare vel ad remota loca fugere compellantur

1245. a) *praecedit* in 2: Item. b) Ostiensi 2. 3. c) *perturbatione* 2. d) *contreriti* 2. e) *que* 1 f) *sufficit* 1. g) *aliqua* 1. g') *in loco raso* 1. h) *diffamatus* 2. i) *fuit* et . . . divulgatur *male* 1. k) *propugnanda* 2. l) *defendere* 2. m) *deest* 2; *mensis add.* 3.

proch dolor. Hec constat esse serpentis antiqui studia venenosa et futura opera anti-
 cristi conancium mutum imponere divinis canibus predicantibus veritatem, ut ipsis tacen-
 tibus ad devorandas oves dominicas possint ingredi ad ovile. Sed quis sane mentis
 estimare possit, aliquem in religione tam sancta professum pariter et nutritum facinus
 attemptasse tantum tamque immane sacrilegium, quod summe horrendum christianis
 auribus, commisisse et potissime in personam, in qua singularis gloria totius nostri
 ordinis erat ac ipsius fratris, cui maliciose imponitur, suique totius generis salus et
 honor et fere vita ab ipsa quasi totaliter dependebat. Certe indiscretum esse apparet
 fidem adhibere talibus, inhumanum vero et flagitiosum persequi ex talibus innocentes.
 Quapropter vestram dilectionem, de qua plene confidimus, affectu quo possumus depre-
 camur, quatinus zelo Dei moti ac commissi vobis gregis sic ad occurrendum huic morbo
 et infundendum vinum et oleum vulneribus nostri ordinis tam graviter sauciati vestram
 sollertem diligentiam applicetis, quod plebs subiecta vobis a tam gravi devio et mali-
 gnandi studio totaliter revocetur, ut fratres possint secure servire Deo in hiis que ad
 officium suum spectant ac pacifice et quiete vivere inter ipsos. Revera, pater carissime,
 hec si feceritis, ad vestram gloriam magnam erit nosque, qui vestri sumus, ad vestra
 prosequenda beneplacita amplius astringetis. Consideret autem vestra prudentia, si ad
 hoc, ut expedire putamus, censura debeatis uti ecclesiastica in casu, si populus vobis
 subiectus a fratrum persecutione iniusta non posset commode aliter revocari.

Valete semper in Domino.

Datum Carpentoratis, pridie Ydus Aprilis.

1247. SCRIPTUM CIVITATIS ARETINAE ALTERUM. 1314. Mai. 5.

*Item ex eadem recensione fol. 165^v, in minutis correctum. Cf. editionem pag. 41
 cap. 369¹. (P. deest.)*

Universis imperii Romani fidelibus presentes litteras inspecturis Fredericus de
 Monte Feretri^a potestas, viginti quatuor, consilium et commune civitatis Aretii, fideles
 imperii perfecte fidei constantiam cum salute.

Instinctu naturalis considerationis inducimur et religionis favor ac pie caritatis
 affectio persuadent necnon et debitum humanitatis exequimur, si quos falsa fedaverat
 opinio, attestantes que vidimus ab erroribus veritate lucida revocamus. Sane, sicut
 firmiter arbitramur, operante humani generis inimico providus et religiosus vir frater
 Bernhardus de Monte Policiano Aretine dyocesis ordinis fratrum Predicatorum de morte
 felicis memorie domini Henrici Dei gratia imperatoris Romanorum semper augusti
 ingentibus extitit falsis populorum labiis diffamatus. Nos igitur fervore fidei pure com-
 moti, impictam dicto Bernhardo fratri compatriote nostro, in fide et devocione Romani
 imperii comprobato, ac per consequens sancto et preclarissimo Predicatorum ordini
 notam infamie totis affectionibus abolere a vestris cordibus intendentes, dicimus ac fide
 indubia attestamur tamquam qui loco, ubi imperialis maiestas occubuit, in civitate
 proxima propinquamus, dictum fratrem Bernhardum mortis huiusmodi innocentem et
 inculpabilem extitisse. Nec vos ambigere volumus, quod si tanti fuisset patrator sceleris,
 tamquam fideles imperii et zelatores cesaree maiestatis eundem nostris ultricibus manibus,
 non aliis plectissemus. Quare vos, quos inter ceteros fervor imperialis clarificat, pre-
 camur attente solitam fidei vestre hortantes constantiam, quatinus errores vestris abi-
 cientes ab animis, veritati quam loquimur inherentes et devotionem abiectam per erroris

1247. ^{a)} de Farasa? c.

¹⁾ Cf. etiam litteras Iohannis regis Bohemiae a. 1346. Mai. 17 datas, quas infra edituri sumus, apud Babuze 'Miscellanea' I, 162 et Korner l. c. pag. 224 cap. 555; Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 213 nr. 345.

devia devocius solito resumentes, ipsam in puritate fidei dicto sancto ordini et fratribus per effectum laudabilis operis ostendatis. In quorum omnium testimonium et fratris eiusdem excusationem plenariam presentes litteras sigilli nostri communis iussimus appensione muniri.

5 Datum Aretii, anno Domini MCCCXIII^b, die quinta mensis Maii, imperio Romanorum vacante, indiccione prima¹.

1247. ^b) XVIII ^c.

1) *Hic ad calcem Appendicis Scriptorum Variorum proponere liceat mandatum Roberti regis Siciliae a. 1316. Sept. 20. emissum, quod de Heinrich VII. imperatoris corona et iocalibus tractat. Repetimus ad*
10 *editionem, quam ex Registro Andegavensi 1317. 1318 A. nr. 214 fol. 10^r tabularii regii Neapolitani paravit C. Minieri-Riccio 'Saggio di Codice diplomatico dell' Archivio di stato di Napoli' II, 1 (1879) pag. 15 nr. 16.*

Robertus etc.

Notum facimus per presentes, quod nos de legalitate Lelli Lavazani de Urbe familiaris inclite principisse domine Marie Ierusalem, Sicilie Hungarieque regine, reverende matris nostre, plenarie con-
15 fidentes commisimus ei, quod ad Urbem se personaliter conferat et requirat habentes coronam, que fuit quondam Henrici se Romanorum regem dicentis, aliaque iocalia, ut ad nostram presentiam cum corona et iocalibus ipsis veniant, ostensuri nobis ea intendentibus coronam et iocalia ipsa emere pretiis quibus cum predictis habentibus poterimus convenire. Et si forte cum dictis habentibus de pretiis ipsis nequibimus concordare, presentium tenore promittimus, quod mandabimus et faciemus eos
20 recedere, transire et exire de regno nostro ac coronam et iocalia predicta libere et absque iure plateatici, passagii vel directus alterius cuiuscumque quodque pro expensis, quas facerent extra dictum regnum nostrum, faciemus decem uncias auri de camere nostre pecunia ipsis solvi. In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo nostro munitas memorato Lello duximus concedendas.

Datum Neapoli, anno Domini MCCCXVI, die XX. Septembris, XV. indictionis, regnorum nostro-
25 rum anno VIII.

Cf. Inventarium iocalium et clenodiorum imperatoris a. 1313. Aug. 27. confectum supra nr. 1050.

APPENDIX VII.

MEMORIALIA ET DISQUISITIONES
IMPERATORI VEL PAPAE TRADITA.1248. MEMORIALE IMPERATORI
PORRECTUM.

(1312. ex. — 1313. in.)

Memoriale M gravissimum, quod ex eis, quae in favorem imperatoris scripta sunt, solum superest, servatur inter Acta et Collectanea Bernardi de Mercato Taurini in tabulario regio 'Diplomi imperiali Mazzo 4 nr. 11' (= Doenniges Ms. VI, de quo v. supra ad nr. 604) fol. 51—54 (= fol. 1—4). Apparent foramina parva itemque fol. 54' (= fol. 4')¹⁰ vestigia sigilli parvi rubei coloris. A quonam librario scriptum sit nescio. Folia in margine superiori valde detrita et fere dissipata sunt. Edidit Doenniges l. c. II, 58 nr. 25 b. Denuo quam accuratius contulimus nos ipsi.

Tempus colligitur ex eo quod post Protestationes imperatoris a. 1312. m. Aug. contra mandata papalia editas scriptum est neque mentio habetur Sententiae contra regem Siciliae¹⁵ a. 1313. Apr. 26. habitae. Cf. supra nr. 839—842. (P. deest.)

(1) omu
 (2) sequitur. Novit clemen-
 (3) cia regia, quod ex parte ipsius maiestatis religioso viro fratre Peregrino me su[per]
 (4) dubiis, que vertuntur in curia illustrissimi principis Romanorum me²⁰
 | (5) maiestati, sollicitudine debita consulente, hec que infrascibuntur pro
 | (6) nostrorum, quatenus Dei gratia michi prebuit, eidem consultori
 scripsi libenti animo nullis in . . | (7) . atis expectatis affatibus. Preter quos sufficebat
 tanti viri osequio credere | (8) consequenter esse eum sacrum later-
 culum et ei commicti didici, que in silencio²⁵

(I) C Et primum quidem circa primum dubium, quo inquiritur an Romanus pontifex iuste possit treugam indicare principi Romanorum, partem illam, que est quod nequiverit ipsam treugam indicare principi, penitus eligens utpote iure scripto ac multiplici ratione subnixam, hec dicenda et disserenda providi, que fere^a sic seriotenus ut infrascibitur dicto religioso viro exscripsi, ut infra per ordinem describuntur.³⁰

1248. ^{a)} supra lineam add. M.

Et primum quidem faciens pro hac parte quam eligo est illud, quod cum movendorum armorum et indicendorum bellorum potestas soli Romano principi competat lege ac ratione dictante ut sequitur, merito consequens est et ut eorum movendorum et exercendorum, postquam^b mota et indicta fuerint^b, prohibitio de ipsius dumtaxat principis pendeat potestate iuxta iuris civilis regulas dicentes, eius est nolle cuius est velle et eius est absolvere cuius est dampnare¹ et eius est remittere cuius est nunciare. Illud quippe certo est cercius, quod movendi arma potestas de sola Romani principis auctoritate dependet et ad ipsum tantum indicendorum bellorum auctoritas, ut adversantes ei hostes de[st]ruantur, dignoscitur pertinere. In quem potestas huiusmodi et auctoritas per Romanum populum, apud quem prius fuerat, lege regia, que de ipsius imperio lata est, translata extitit, sicut ex quibusdam Romanis et imperatorum legibus manifeste apparet. Primum enim clare satis ostenditur ex eo quod armorum movendorum potestas inconsulto ac in scio Romano principe sine [eius nu]tu est omnibus interdicta, ut legitur C. ut armorum usus in scio principe interdictus sit l. unica². Secundum quia dicunt leges, eos fore hostes, quibus populus Romanus bellum indixit et ipsi populo Romano, ut ff. de verborum si(gnificatione) [l.] 'hostes' et de captivis l. 'hostes'³. Potestate igitur de Romano populo translata in principem, hostes sunt, quibus princeps Romanus bellum indixit. Ex quibus illud assumitur, quod armorum motorum^c et bellorum iam indictorum^d prohibitio^e de ipsius tantum principis ut supra dependeat [potestate]^f, cum tantum eidem hoc legitimum evidens et manifesta ratio comittat^g, quia cum gladii potestas quid temporale sit et temporalia omnia sub ipsius Romani principis sint protectione ac dispositione divina quadam providencia et institutione gentium constituta^h, recte hoc sequitur, quod ipsorum armorum movendorum et bellorum exercendorum, postquam^h iam mota et indicta sunt^h, ad tempus vel in perpetuum prohibitio de ipsius solius [princip]is pendere debeat potestate, deⁱ cuius potestate arma movere et bella indicare utpote quedam temporalia dependebantⁱ. Quod autem omnia temporalia sub ipsius tantum Romani principis dictione ac protectione consistant, infrascriptis legum et canonum auctoritatibus et rationibus comprobatur. Dicit namque lex ecclesie quidem approbata iudicio sic loquens: 'Maxima quidem in omnibus sunt dona Dei a superna collata clemencia sacerdotium et imperium, illud quidem divinis ministrans, hoc autem humanis presidens ac diligenciam exhibens, ex uno eodemque principio utraque procedencia humanam exornant vitam', et infra paulo post: 'Imperium autem' inquit 'recte et competenter exornet traditam sibi rem publicam, et erit consonancia quedam bona, omne quicquid utile est humano conferens generi', ut hec scribuntur in Aut(entica) quo(mod)o oportet episcopos et clericos ad or(dinationem) p(re)fat. coll. I.⁴ Item dicunt canones, quod omnes provincie omnesque nationes Romano subsunt imperio, ut legitur XI. q. I. c. 'hec si quis' et LXII[I]. di. 'Adrianus papa'⁵, et omnia fore in potestate Romani principis, ut in decre. VIII. di. 'quo iure'⁶. Hoc idem C. de quadrien(nii) pre(scriptione) [l.] 'bene a Zenone'⁷ et in corpore Aut(enticarum) 'scriptum [est] exemplar'^e coll. II.⁸ Iterum illud demum censetur iustum bellum esse, quod auctoritate principis exercetur, ut in decre. XXIII. q. I. 'quid culpatur' et [q. II.] c. 'iustum'⁹. Et ipsius tantum Romani principis est potestas gladii et ad ipsum dande gladii potestatis auctoritas pertinet, ut XXII[I]. q. I. 'militare'¹⁰ et q. II. in dicto c.

1248. ^b) postquam — fuerint *supra lineam add. M.* ^c) *supra lineam add. M.* ^d) iam indictorum *supra lineam add. M.* ^e) *sequitur auctoritas delet. M.* ^f) *excidit M.* ^g) *comittatur M.* ^h) postquam — sunt *supra lineam add. M.* ⁱ) de — dependebant *supra lineam add. M.*

1) Cf. Dig. 50, 17, 3 et 37. 2) Cod. 11, 47, 1. 3) Dig. 50, 16, 118 et 49, 15, 24. 4) Auth. 6 praef. 5) c. 36—37 C. XI qu. 1 et c. 22 Di. LXIII. 6) c. 1 Di. VIII. 7) Cod. 7, 37, 3. 8) Auth. 8 edict. 9) c. 4 C. XXIII qu. 1 et c. 1 C. XXIII qu. 2. 10) c. 5 C. XXIII qu. 1.

'iustum'¹. Ex quibus illud consequitur, quod prohibendorum armorum ac non exercendorum bellorum indictio et potestas post bellum indictum ad eum tantum pertineat. Hoc idem et per canones liquet alia ratione, quia ut dicunt vacante demum imperio supplet ecclesia in temporalibus, ergo non vacante non debet se^k temporalibus immiscere. Ex hiis itaque patet indulgendo quietis in longum tempus que dicitur 5 treugua et in breve tempus quod dicitur induciarum, ut ff. de cap(tivis) et postli(minio) re(demptis) l. 'postliminium' § 'inducie'², potestatem ad solum principem pertinere. Et ex consequenti relinquitur, quod papa, ad quem hec non pertinent, non potuerit Romano principi treugua indicere vel inducias et eam vel eas ipsius principis hostibus indulgere, qui eius rei non habuit potestatem. Nemo enim dat quod non habet regulariter, 10 licet casualiter hoc contingat. Set canoniste dicunt, quod papa habet utrumque gladium, ut in decre. XXII. di. c. I., ubi legitur quod dominus noster Ihesus Christus ecclesiam suam super petram fidei mox nascentis erexit, qui beato eterne vite clavigero terreni simul et celestis imperii iura commisit³, colligentes ex hiis verba, quod papa habet utrumque gladium. Set salva pace illorum non ita illud intelligitur, set vult dicere, 15 quod apostolorum princeps habuit a Domino terrenum imperium, scilicet ligandi homines super terram et absolvendi, et imperium celeste, ut essent ligati et absoluti etiam et in celis, habens illam potestatem a Christo, qui et terrenam habuit potestatem, scilicet dimictendi peccata iuxta illud, quod et ipse Christus¹ loquitur Luce III. dicens: 'ut autem sciatis quia filius hominis potestatem habet in terra dimictendi peccata' etc.¹⁻⁴ 20 Nolens autem Christus habere temporale imperium seu terrenum, quale reges temporales habent, cum cognovisset quia venturi essent Iudei, ut raperent eum et facerent eum regem, fugit iterum in montem, ut legitur Iohannis VI.⁵ Et Christus Dei filius, cuius papa vicarius est, iussit Petrum apostolorum principem gladium temporale reponere in vagina, Iohannis XVIII.⁶, ut cognosceret non esse sibi utendum eo gladio, et claves 25 illi tradidit, non gladium. Et iterum quod dicitur^m in dicto c. XXII. di.³ exponit glosa antiqua, quod dicit terreni sive imperii super laycos quantum ad spiritualiaⁿ et celestis super clericos [ne] se de temporalibus intromictens inmiceret falcem suam¹ in alienam messem¹, ut in [decretali] 'venerabilem'⁷, qu | (1) *filiis utile. Quod autem 30 be de treuguis [eandem] veniunt, vix(?) | (2) de ipsarum legum et Romani principis auctoritate subnititur . . . Pro hiis etiam fac[it] manifeste fac . . | (3) . . . dicit lex, nichil esse maius imperiali maiestate, C. de legibus l. f(inali)⁸ et dictam l. 'bene a Zenone'⁹ | (4) in pre dominus, ut ff. ad l. Rodiam de iac(tu) l. 'deprecacio'¹⁰, quod et decretiste fatentur, quod | (5) [Ys]-pania et in omnibus provinciis est dominus. Est enim unus solus imperator, ut VII. 35 q. I.^p 'in apibus'¹¹ | (6) exemptos ab imperatore, ut nota in dicto c. 'Adrianus papa', licet glosator decre | (7) bi, quod fatetur imperatorem esse mundi dominum preterquam Yspanorum. Quod adiecit per iocum vel | (8) erat Yspanorum, cum et Yspania specialiter ei subsit, ut in preall(egato) c. 'hec si quis'¹². Igitur | (9) aius temporaliter relin- 40 quitur ei, scilicet imperatori, neminem inducias vel treugua indicere | posse.

C Set hiis obloquitur, quia videtur sacerdocium esse maius imperio et sic ei licere ea que sunt imperii^q, quia maius est cui maiora licent, set certum est maiora sacer-

1248. ^k) sequitur i del. M. ¹) supra lineam add. M. ^m) quod dicitur supra lineam add. M.
ⁿ) quantum ad spiritualia supra lineam add. M. ^o) desunt fere semper tria vel quatuor verba M. ^p) .I. 45
supra lineam add. M. ^q) et — imperii supra lineam add. M.

1) c. 1 C. XXIII qu. 2. 2) Dig. 49, 15, 19, 1. 3) c. 1 Di. XXII. 4) Luc. 5, 24. 5) Ioh. 6, 15. 6) Ioh. 18, 11. 7) c. 34 X de elect. (I, 6). 8) Cod. 1, 14, 12. 9) Cod. 7, 37, 3. 10) Dig. 14, 2, 9. 11) c. 41 C. VII qu. 1. 12) c. 36—37 C. XI qu. 1.

docio licere quam imperio, scilicet spiritualia amministrare, que constat fore temporalibus digniora. Ergo^r sequitur^s cui licent maiora, debent licere minora^s. Set ad hoc facilis est responsio, quia maiora sunt spiritualia et digniora, quantum ad futuram beatitudinem pertinet et quantum^t ad^u Dei regnum, et sic maius est sacerdocium^v. Set inter viventes in hoc seculo^t et quantum ad humanas et mutabiles res ac potestates temporales actinet, nichil est maius imperio. Et hec pretereat^t: potestas temporalis prorsus aliena est a potestate spirituali, magno pastore ovium domino Ihesu Christo docente ac dicente: 'Regnum meum non est de hoc mundo', Iohannis XVIII.¹, ut sic non obstat iuris civilis regula que dicit: 'Non debet, cui quod maius est licet, quod minus est non licere'². Quod verum est, quando sub permissione maiorum includi potest id quod esse minus videtur, ut cum lex permittit adulterum occidere, multo magis debet licere ipsum iniuriis afficere. Set spiritualia non includunt secum temporalia, set sunt prorsus diversa et adversa et ut predicitur temporalium presidencia est sacerdocio penitus denegata, etsi minora sint. Sic et in iure civili alicui licet quod maius est et tamen quod minus est non licet^t, ut presidibus provinciarum concessa est gladii potestas, non tamen licet eis deportare quod minus est^w, ut legitur ff. de officio pre(sidis) [l.] 'illicitas' § 'qui universas'³. Que etiam presidencia temporalium, etsi non esset expresse sacerdotio denegata, tamen ex quadam consequentia per commissionem ei factam a Domino de spiritualibus, ut in euangelio, videtur ei temporalium amministratio denegata, quod enim facit amministratio denegata in totum quoad totum hoc, in parte concessa quoad aliam partem, ut accedat ff. de ammin(istratione) tu(torum) [l.] 'si duo' in fi(ne)⁴. Quod autem amministraciones iste sint divise et discrete, legitur in decre. XCVI. di. 'cum ad verum'⁵ et X. di. 'quoniam idem'⁶, licet altera, scilicet spiritualium amministratio sit dignior reliqua, iuxta [dictum] Ambrosii: 'Honor et sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adequari, si regum fulgori compares et principum dyademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares', ut legitur in eadem di. in c. 'duo sunt quippe'⁷.

C Set adhuc insta[tur], quod maius sit sacerdocium imperio et per hoc ei possit imperare, ut treugnam indicere et similia, quoniam papa inungit imperatorem et eum coronat, ut habetur de elec(tione) in c. 'venerabilem'⁸. Set hoc non obstat, quia non ideo sequitur sacerdocium esse maius imperio, quia eum scilicet imperatorem papa inungit. Nec enim maior fuit puer Elysey Iheu filio Iosaphat filii Nansi, quem unxit in Ramoth Galaad iussu Elisey in regem super Israel, quantum ad temporalia. Unctio enim non facit maiorem eum qui ungit eo qui ungitur. Sic Panormitanus archiepiscopus ungit regem Sicilie et coronat eum et tamen sicut manifestum est, non est eo in temporalibus maior. Iterum quamvis papa non teneatur inungere fatuum vel hereticum in imperatorem, ut dicit dicta decretalis 'venerabilem'⁸, tamen non ideo sequitur, quod sola electio Romani principis ei ius non tribuat imperandi. Quemadmodum enim sola pape electio ei omnem tribuit potestatem et amministracionem, quia nemo est eo superior in spiritualibus, ita quidem et Romano principi sola electio eius omnem tribuit potestatem, quia non [est] eo superior in temporalibus. Quomodo enim dicere possumus aliquem confirmandum esse, quem certum est nullum habere in temporalibus potiore, et quod dicitur in decretali, quod non debet papa hereticum vel fatuum

1248. ^r) sequitur quare delet. M. ^s) sequitur — minora in margine add. M. ^t) supra lineam add. M. ^u) sequitur delet. futurum M. ^v) et — sacerdocium supra lineam add. M. ^w) quod — est supra lineam add. M.

1) Ioh. 18, 36. 2) Dig. 50, 17, 21. 3) Dig. 1, 18, 6, 8. 4) Dig. 26, 7, 51. 5) c. 6. Di. XCVI. 6) c. 8 Di. X. 7) c. 10 Di. XCVI. 8) c. 34 X de elect. (I, 6).

inungere vel eius electionem approbare, verum est propter se, quoniam inungendo vel approbando ipsum manifeste peccaret.

C Set et adhuc contra hoc posset quis insurgere ad probandum, quod maius est sacerdotium imperio, quia papa deponit imperatorem, ut in decre. XV. q. VI. 'alius item Romanus pontifex'¹. Ubi dicitur quod Zaccarias papa deposuit regem Francorum qui erat imperator, dum esset tunc imperium apud Francos. Postea enim Theutonici suis virtutibus Romanum promeruerunt imperium, ut dicit canon et colligitur et notatur LXIII. di. 'ego'², et Pipinum Karoli imperatoris patrem eius loco substituit. Ex quo percipitur maius fore sacerdotium principatu. Set non obstat quia, ut ibi dicit glosa, Zaccarias non deposuit eum, set deponentibus tantum consensit.

C Item adhuc instatur contra hoc idem alia ratione, quia imperator iurat pape, ergo est maior eo, ut in deor. LXIII. di. 'tibi domino'³. Set ad hoc est responsio prompta, quia illud non est sacramentum subiectionis seu vassallagii nec enim illius per omnia formam habet, sed est sacramentum devoctionis seu reverencie ac humilitatis, quam disciplina docuit christiana, et cuiusdam obsequii christianitatis. Illa enim forma subiectionis est alia prorsus ab ista, illa scilicet que continet ratione beneficii tutum, incolume, honestum, utile, facile etc., de qua habetur in decretis XXII. q. V.^x 'de forma'⁴. Nec enim ideo prestat imperator hoc iuramentum pape, quod ab eo aliqua temporalia percipiat, que imperii quod semper est tantum, set ratione obsequii, quod debet spiritualiter quilibet christianus ecclesie et maxime principes catholici et ante omnes imperator, scilicet quod non adversentur ecclesie neque summo pontifici sint dampno de vita vel membris, vel quod^y mala captione capiatur et similia, qui[a] pontifex est^y caput ecclesie, et quod servabit honorem ipsius ecclesie pro posse et cetera, que habentur in dicto c. 'tibi domino'³. Est enim hoc obsequium christianitatis et fidei adeo, quod si requisiti principes non^x prestarent hoc obsequium ecclesie, digne possent excommunicari, ut habetur in decretis XXIII. q. V. c. 'amministratores'⁵. Ideo enim Deus Christus suam ecclesiam principibus tradidit, ut eam tuerentur et ipsum, qui est caput ecclesie sue, unde scribitur eadem causa et questione: 'Cognoscant' inquit

f. 2. (1) *principes se[culi se] Deo esse reddituros ractionem propter ecclesiam, quam pro Christo tuendam suscipiunt. | (2) Nam sive augeatur pax et disciplina ecclesie per fideles principes sive solvatur, ille ab eis | (3) rationem exigit, qui eorum potestati suam ecclesiam creditit,' ut habetur in c. 'princ[ipes] eadem c(ausa)]^z | (4) et q(uestione)⁶. Et hac ratione secundum omnes christianos dici debet et defendi, quod recte [p im-]^a | (5) perium de Grecis in personam magnifici Karoli transtulit in Germanos, quia e^b | (6) pateretur Astulpho et auxilium peteret a Constantino et Leone filio eius imper[atoribus] Constanti-]^c | (7) nopolitanis et ipsi nollent patrocinari ecclesie, Stephanus II. papa natione Rom[anus se con-]^c | (8) tulit ad Karolum magnum. Quod et omnes christiani recte factum iudicarunt h^a | (9) iurat premissa, ad que tenentur omnes christiani et specialiter principes sequi^b | (10) maiorem in temporalibus. Et ex hiis dico papam utpote non superiorem imperatore in temp[oralibus propter]^c | (11) dictam rationem, que non obstat, non potuisse treugam vel inducias indicare imperatori^d.

C Item adhuc contra idem instatur et videtur, quod papa potuerit treugam indicare dicto principi, sicut videtur expressum in decretal(ium) I. de treugua et pace c. 1.⁷,

1248. ^x) *supra lineam add. M.* ^y) quod—est *supra lineam add. M.* ^z) 10—11 litterae desunt *M.* ⁴⁵
^a) 14—15 litterae. ^b) 13—14 litterae. ^c) 11—12 litterae. ^d) in margine addita erant nonnulla verba iam corrosa, ex quibus adhuc legi potest tulit *M.*

1) c. 3 C. XV qu. 6. 2) c. 30 Di. LXIII. 3) c. 33 Di. LXIII. 4) c. 18 C. XXII qu. 5.
5) c. 26 C. XXIII qu. 5. 6) c. 29 C. XXIII qu. 5. 7) c. 1 X de treuga (I, 34).

ubi precipit papa^e treugnam servari ad certum tempus et pro lege servandum est. Set responsio ad hoc plana est, quia decretalis illa non habet locum, quia aut loquitur de iusto bello et ab illo nullo tempore est cessandum, etiam die dominico, ut XXIII. q. ult(ima) 'si nulla'¹ et in decretali de reg(ulis) iur(is), quod non est licitum², aut de iniusto et hoc nullo est tempore exercendum. Et ideo dicit ibi glosa, quod illa decretalis hodie non tenet, quia non fuit moribus utencium approbata, vel si habet locum in bello iusto, illa treugna locum habet illis diebus propter dierum reverenciam, qui sunt a quarta feria post occasum solis usque ad secundam feriam in ortu solis ab adventu Domini usque ad octavam Epyphanie et a Septuagesima usque ad octavam Pasce, in quibus diebus minus vacandum est bello, ut ibi legitur et notatur. Quam treugnam, etsi non esset indicta, omnes religionem christianam sectantes debent servare.

C Item adhuc contra idem instatur. Videtur enim papam potuisse treugnam vel inducias imperatori indicare, quia cum papa habeat potestatem belli indicendi, ut legitur in decre. XXIII. q. VIII 'igitur'³, ubi dicit papa hec verba: 'pro quo nostrum congregari precepimus populum maritimumque ad litus descendere decrevimus et egressi sumus Roma', ergo potest treugnam indicare vel inducias, ex quo belli indicendi potestatem habet. Set respondeo, quia Sarraceni dicebantur ibi clam et furtive venisse Romam, contra quos oportet non solum papam, qui est caput ecclesie, set et omnes christianos armari, scilicet ubi ecclesia impugnatur et patria, ut eadem q. 'quicumque' et c. 'omni timore'⁴.

C 'Cum igitur que obiecta sunt contra partem hanc quam teneo super antedicto articulo non obstant rationibus prenotatis, standum videtur illi sentencie, quod papa iam dicto principi treugnam vel inducias nequivit indicare tam eisdem rationibus que supra dicuntur quam et alia quam adicio, que est quod nunquam invenitur in iure treugnam indici, set fieri^e vel ex conventionione habita inter duces bellorum, que est publica iurigenium, ut ff. de pac(tis) l. 'conventionum'⁵, vel ex conventionione tacita, que est quod legati hostium sint securi apud nos, data eis tacite securitate per legem, ut legitur ff. de legacionibus l. f(inali)⁶. Vel si indicitur, potest tantum indici ab imperatore, qui tantum indicendi et interdicendi belli potestatem habet, ut supra.

(II) **C** Et erunt hec eadem determinatio secundi dubii quod est, si princeps Romanus contra indictam sibi treugnam faciens excommunicacionem incurrat ex sententia contra eum per apostolicam sedem lata, si contra faceret. Quia cum papa se de temporalibus intromittens, que ad Romanum dumtaxat principem pertinent, et sic falcem suam in alienam messem inmittens non recte neque rite sentenciam excommunicacionis si contra fieret protulisset, contrafaciens imperator in eam non incurrit, quia in toto pene orbe terrarum notum est et notorium, quod hostes imperatoris publice contra eum et rem publicam molientes publice sibi bellum indixerunt et si non verbo, tamen facto, inter que non refert, ut in notissimis Romanis legibus dicitur, et etiam publice contra eum et suos bella exercuerunt in Urbe, in^g quibus nonnullos de gente ipsius principis occiderunt^g, in salutem ipsius principis contraque rem publicam, que ipsius est ut predicatur, satagentes. Ex quibus se fecerunt reos criminis maiestatis. Talis igitur excommunicacio, qua saltem inclusive videtur precipi, ne dictus princeps se et suos tueatur neque Urbem que est sua ut infra defendat neque delinquentes et reos maiestatis sue puniat, que sunt contra^e legem Dei et apostolicam disciplinam

1248. ^e) supra lineam add. M. ^f) additur in margine manicula M. ^g) in — occiderunt supra lineam add. M.

1) c. 15 C. XXIII qu. 8. 2) c. 4 X de reg. iur. (V. 41). 3) c. 7 C. XXIII qu. 8. 4) c. 6 et c. 9 C. XXIII qu. 8. 5) Dig. 2, 14, 5. 6) Dig. 50, 7, 18.

nec minus et contra ius gencium, et manifestum continere videtur errorem, non potest neque debet ligare dictum principem. Ita enim ligat excommunicatio, si clavis non erret, secundum sacros canones. Et nos etiam in iure civili condempnatum dicimus recte et rite condempnatum, ut ff. de re iudicata l. III. § 'condempnatum'¹.

(III) C Et eum hostium crimina sic sint notoria principibus, comunitatibus, universitatibus et personis in dignitate positis tam seculari quam ecclesiastica et privatis, ita quod^h per eorum evidenciam nulla possint tergiversatione celari, consequenter resultat determinatio tertiū dubii quod erat, an possit imperator sine hiis que sunt ordinis et absque alia penitus examinatione hostium crimina ferire, quia vere potest absque accusatore et ordineⁱ, ut Extra de accusa(tionibus) 'evidencia'² et II. q. I.^k 10 de manifesta³ et c. 'Deus omnipotens' § 'quando autem'⁴ iuxta illud quod scribitur per apostolum ad Corinthios V., scilicet quod fornicator ille, in quem sine examinatione sententia apostolica processerat, publice coram omnibus novercam suam pro uxore habebat, et ideo apostolus absens facie, presens autem auctoritate Spiritus sancti eum, qui hoc admisit, tradidit Sathane in interitum carnis⁵. Nec est opus secunda et tertia 15
f. 2'. (1) *[ad]monitione ut dicto § 'quando'⁴ et in multis^l, quia illud intelligendum est^h, quando talis erat, qui | (2) [moneri] poterat et debebat. Set hostes principis nec poterant^h moneri nec^h debebant, cum manifeste in | (3)^m incorrigibiliter et hostium more arma^h sumpsissent, et ad hoc quod eorum crimina | (4) [.] citra examⁿinationem feriri possint per eundem principem nec sit opus testibus vel alia | 20 (5)^m Extra de cohabi(tatione) mu(lierum) et c(lericorum) c. 'tua'⁶ et dicto c. 'de manifesta'³ et id totum, quod dominus(?) | (6)^m notoria proba(tione) non indigent, ff. qui satis(dare) eo(gitur) [l.] 'si vero' § 'qui pro rei'⁷ et notam | (7)ⁿ cives et ibi notam.

(IV) C Sequitur et ex premissis solutio quarti dubii | (8) [quod erat, numquid 25 non o]ⁿstante indictione dicte treugue seu induciarum possit imperator | (9) [ipsos et]^o terram eorum invadere, quia promptum est dicere secundum premissa, quod ipsos velut reos maiestatis et terram eorum tamquam terram proditorum et^p hostium suorum possit invadere utpote fisco delatam ex crimine supradicto, ut C. ad Iul(iam) ma(iestatis) l. 'quisquis'⁸ et ff. de acc(usationibus) [l.] 'ex iudiciorum'⁹, et specialiter illam quam ab 30 imperio tenent, qua se per manifestam felloniam fecerunt indignos et quam eorum, scelere aperuerunt domino imperatori, ut quibus modis f(eudum) am(ittatur) c. I. coll. X¹¹.

(V) C Sequitur et ex premissis solutio quinti dubii quod erat, numquid papa potuerit condiciones adicere coronationi domini imperatoris^h, illas scilicet quas adiecit, vel alias, quia nec ipsis condicionibus consenserit imperator, eius coronatio taliter 35 condicionari non potuit, cum dictum sit supra et probatum, quod nullus in imperatorem temporale habet imperium, utpote cum nullus sit eo superior in temporalibus nec ei par, nec par in parem, multo minus in maiorem habet imperium, ut habetur ff. de ar(bitris) 'nam magistratus'¹² cum multis et etiam alia ratione, que infra notatur.

(VI) C Sequitur et ex premissis solutio sexti dubii quod erat, an papa potuerit 40 licenciare ab Urbe imperatorem, quia^h cum Roma sit caput imperii et de imperio et

1248. ^h) *supra lineam add. M.* ⁱ) et ordine *supra lineam add. M.* ^k) *corr. ex III M.* ^l) *in margine hic addi videntur: et sine spe correctionis.* ^m) *desunt 12—13 litterae.* ⁿ) *15—16 litterae.* ^o) *7 litterae.* ^p) *sequitur suorum delet. M.*

1) Dig. 42, 1, 4, 6. 2) c. 9 X de accusat. (V, 1). 3) c. 17 C. II qu. 1. 4) c. 20 C. II qu. 1. 45
5) Cor. I, 5, 5. 6) c. 8 X de cohabit. (III, 2). 7) Dig. 2, 8, 5, 1. 8) Cod. 9, 8, 5. 9) Dig. 48, 2, 20. 10) Dig. 7, 4, 1. 11) Cons. Feud. I, 5. 12) Dig. 4, 8, 4.

ex qua nomen accipit imperator, quia dicitur princeps Romanus, sequitur necessario quod eum inde abire iubere non potuit. Set huic dicto fortiter obloquitur XXIII. q. VIII. 'igitur'¹, ubi dicitur: 'pro quo nostrum congregari precepimus populum'. Ubi glosator dicit et colligit, quod civitas Romana est apostolici non imperatoris, nam imperator
 5 concessit ei civitatem cum ducatu suo, ut LXIII. di. 'ego'². Set imperator est tantum ibi advocatus et defensor ecclesie, ut in dicto c. Extra de elec(tione) c. 'venerabilem'³. Set ad hoc est parata responsio, quia translatio illa Lodoyei, que nititur ex translatione Constantini imperatoris, ut ibi dicit glosa, non tenuit, ut dicunt doctores in iure civili in dicta Auten(tica) quomodo oporteat episcopos etc.⁴ Qua ratione illam Constantini
 10 dicunt non tenere illis rationibus, que sunt ibi, et quia post translationem Constantini passa est ecclesia magnificum Karolum dicere et scribere, quod habebat Romanos sibi subiectos ut et alias nationes, ut in dicto c. 'hec si quis' XI. q. I. in decretis⁵, et imperator Iustinianus, qui post dictam translationem Constantini fuit imperator, intitulat se principem Romanorum in prohemio Institutionum et in corpore Aut(enticarum) ut
 15 prepo(natur) nomen impera(toris) § 'si qua vero' coll. V.⁶, ubi dicit 'et prima die, in qua nos Deus Romanorum superposuit rebus'.

(VII) C Et erit siquidem ex hiis que dicta sunt et ex sequentibus determinatio septimi dubii quo querebatur, qualiter aut quo iure regnum Sicilie sit speciale et nobile pomerium ecclesie et eius ortus irriguus, quia dico premissis rationibus, quod regnum
 20 Sicilie et specialiter insula Sicilie sicut et ceterae provincie sunt de imperio, ut preallegatum est. Totus enim mundus imperatoris est⁷, sicut et Iustinianus imperator dicit se acquisivisse, quod sibi de mundo deerat, quod fecit in suo tercio consulatu, ita loquens: 'In hunc enim bella Parthica sopita sunt et quieti eterne tradita et tertia pars mundi nobis accrevit, post Europam enim et Asiam tota quoque Libia nostro imperio
 25 adiuncta est'⁸, ex quibus tribus partibus mundus consistit. Et specialiter dico de Sicilia, quod est de imperio, ut legitur secundum unam litteram ff. de acquir(enda) h(ereditate) l. 'Pannonius Avitus cum in Sicilia procuraret'⁹. Aliud tamen est ibi Silicia, unde videlicet fuit Paulus apostolus, qui fuit de Tharso Silicie. Et expressius est ff. de censibus l. I.⁹, licet quidam canones dicant, quod Sicilia est de patrimonio beati Petri ut infra.
 30 Set et canoniste fatentur, ut supradictum est, quod imperator est dominus mundi, ut dicto c. 'Adrianus papa' notatur¹⁰, ergo et regni Sicilie dominus est^r.

C Verum quia secunda dubitatio erat alio modo quam eo quo aut secundum (m) quem soluta est, eo videlicet, si verum est papam imperatori treugnam indicare potuisse, an contra faciens imperator ex dicta sententia pape excommunicacionem incurrat,
 35 discutiendum est, an idem imperator secundum hec excommunicacionem incurrat. Et post omnem discussionem dico, quod presupposito illo falso et absurdo, quod potuerit papa dictam treugnam indicare, sequitur necesse hoc absurdius et alia absurdiora super aliis dubiis que sequuntur, sicut et alias dicit lex, posito hoc quod non oportet sequitur et aliud quod non oportet, C. de rescin(denda) ven(ditione) l. 'ratas'¹¹, s[c]ilicet quod
 40 incurreret dominus imperator excommunicacionem, si papa hoc potuit de iure et de facto. De utraque enim potentia intelligendum est, ut et ff. ut le(gatorum) causa ca(veatur) l. 'quod pupille'¹² cum multis. Et consequenter erit dicendum, quod etsi citra examinationem possit dominus imperator crimina hostium ferire, non tamen potest terram

1248. ^{q)} supra lineam add. M. ^{r)} dominus est in fine lineae eadem manu post adiectum M.

45 1) c. 7 C. XXIII qu. 8. 2) c. 1 Di. LXIII. 3) c. 34 X de elect. (I, 6). 4) Auth. 6.
 5) c. 36—37 C. XI qu. 1. 6) Auth. 47, 1, 1. 7) Cod. 1, 17, 23. 8) Dig. 29, 2, 86. 9) Dig. 50, 15, 1.
 10) c. 22 Di. LXIII. 11) Cod. 4, 44, 7. 12) In Dig. 36, 3 non inveni; videtur potius esse Dig. 36, 2, 30.

eorum vel eos bello^s invadere, quia cum aliquid simpliciter prohibetur, ex omni causa videtur prohibitum, et cum aliquid prohibetur, et omne illud videtur prohibitum, per quod venit ad illud, et cum aliquid generaliter prohibetur, et omnis eius species videtur esse prohibita. Ad que leges allegare superfluum esset, quia leges vulgares sunt. Set hec dico ex presuppositione dictarum absurditatum et quod sint absurditates

- quantum ad bellum contra hostes | (1) *ingerendum. Item quod papa non habuerit se intromittere, notatur frater Ramundus in Summa | (2) sua c. LXXXVII. de principibus et de bellis, ubi dicit: 'Cum autem rex habet [causam] | (3) guerre contra imperatorem vel econverso, non credo quod uterque vel alteruter [teneatur ius suum] | (4) prosequi in forma iudicii, cum neuter illorum habeat super se superiorem. P[eccaret tamen movendo] | (5) bellum passus iniuriam, si iniuriator offerret ei debitam satisfactionem [ad arbitrium] | (6) bonorum virorum¹. Secundum que papa non habuit se intromittere de istis, que ad^t | (7) bant, cum non sit superior imperatore in temporalibus, immo inferior. Et sic imperator^u | (8) hostibus suis, cum satisfactionem non offerant, nec tenetur etiam eam re^t | (9) superior est hostibus suis et omni rege, ut preallegatum est. Et nota in d(?)^v | (10) In hoc enim, quod reges non habent superiorem, non consencio fratri Ra[mundo^v | (11) scilicet imperatorem, ut dictum est. Quantum vero ad terram hostium ex delicto semel commisso et non abolito nulli debet esse dubium, quin in fiscum delata sit et illa, quam ab imperio tenent, aperta fisco sit ex predicta fellonia per iura superius allegata. Et ex hiis facte sunt solutiones secundi, tercii et quarti dubii.

- (V) C Quantum autem ad solutionem quinti dico, quod papa non potuit aliquibus conditionibus suspendere coronacionem imperatoris. Nam etsi etiam confirmacio imperatoris spectaret ad eum, quod ut dictum est omnino a veritatis limite alienum, non tamen est de actu vel mi[ni]sterio confirmantis sicut nec eligentis adicere condiciones vel modos, quia ex quo nichil [invenit]ur contra personam electi vel eligencium vel contra formam electionis, statim confirmare habet, ut in multis decretalibus. Alioquin dicemus, quod non est imperator nisi in eventum vel defectum condicionis, quod penitus est falsum, vel si sub modo non impleto modo revocaretur imperium vel cogeretur implere modum, ut et lex dicit C. de hiis que sub modo² et ff. de condictione ob causam³ fere per totum.

- (VI) C Ad hoc autem dubium sextum quod est, numquid papa potuerit imperatorem licenciare ab Urbe et ducatu suo, solutio patet ex premissis, quia et ipsa Roma et ducatus sicut et alie provincie mundi sunt imperatoris. Et hoc etiam invenimus in canone ubi dicitur, quod Bonifacius papa scribens Honorio imperatori dicit hec verba: 'Ecclesie mee, cui Deus noster meum sacerdocium, vobis res humanas regentibus' etc. et in fine sequitur ut 'in urbe vestre mansuetudinis' etc., quod legitur XCVII. di. c. I⁴.

- (VII) C Ultimo vero et septimo dubio supra responsum est, quia regnum Sicilie non est nobile pomerium ecclesie vel ortus irriguus deliciarum, quia est de imperio ut supra. Set obiurgant expresse canones de insula Sicilie dicentes, quod est de patrimonio beati Petri XCHII. di. c. 'valde'⁵ et X. q. III. 'relatum'⁶ et XI. q. I. 'pervenit'⁷. Imo dico quod pomerium apostolorum principis et patrimonium [ante]^z vocacionem et

1248. ^s) supra lineam add. M. ^t) desunt 9 litterae. ^u) 12 litterae. ^v) 13 litterae. ^w) 14 litterae. ^x) 3 litterae.

1) Quae enuntiata sumpta esse ex Guilielmi Redonensis Apparatu ad Raymundi de Penaforti Summam poenitentiae II, 5 § 12 (edit. Veronen. a. 1744.), exicit r. d. R. Salomon ad fidem cod. Berol. lat. in 8° nr. 92 fol. 267^r, ubi rubrum Circa principes, et nobiscum benivolentissime communicavit. 2) Cod. 6, 45. 3) Dig. 12, 5. 4) c. 1 Di. XCVII. 5) c. 1 Di. XCIV. 6) c. 9 C. XI qu. 3. 7) c. 39 C. XI qu. 1.

apostolatum fuerunt recia et vilis navicula et tamen illa reliquit et [sequ]tus est Dominum, post apostolatum discursus mundi et predicatio evangelii¹ et pre^y in mundo aurum neque argentum debilitato dedit quod habuit ut surg^z Iesu et ambularet et in fine patrimonium eius fuit ad crucem conversio^a pensio
 5 propter Dominum et eius ecclesiam. Attamen quia cre[se]it avar[itia] in prelatis^b et clericis, sicut in Romano imperio periit lex a sacerdote et visio de propheta¹, ut dicitur in canone.

1249—1251. MEMORIALIA PONTIFICI CONTRA IMPERATOREM TRADITA.

(1313. post Apr. 26.)

1249. NOTITIA DE IURAMENTIS AB IMPERATORE PRAESTITIS ET ORDO QUAESTIONUM.

Servatur in solo codice tabularii Mimatensis 'Archives départementales de la Lozère' 'Série G nr. 1036' signato, omnino coaeco, fol. 13. 14. Quo ex archivo paparum Avinionensi delatus esse videtur. Publici iuris fecit totum codicem a. 1894. P. Gachon 'Étude sur le manuscrit G 1036 des Archives départementales de la Lozère. Pièces relatives au débat du pape Clément V avec l'empereur Henri VII' (Extrait des Mémoires de la Société archéologique de Montpellier) pag. 31sq. Commentarium fusissimum adiecit, sed non omnia recte evicta sunt. Codicis incolucro membranaceo manu coeva inscripta sunt:
 15
 20 Imperator domini(?) est et De iuramento prestando².

Nos codicem denuo inspicere non potuimus; itaque editio illa hic illic correctae nobis repetenda est. De tempore cf. quaestionem septimam, quae sententiam a. 1313. Apr. 26 latam citat.

Numeros adiecinus nos.

(P. deest.)

25 (I) Illustris vir dominus H(enricus) rex Romanorum et imperator futurus per suos nuncios et procuratores speciales seu ipsi pro eo habentes ab ipso rege speciale mandatum iuraverunt domino pape sub hac forma³:

'Vobis sanctissimo patri et domino domino Clementi divina providente clementia pape V. nr. 296. vice et nomine domini nostri regis et in animam ipsius promittimus et iuramus per Patrem et Filium et Spiritum sanctum et per hec sancta Dei euangelia et per hoc lignum vivifice crucis et per has reliquias sanctorum:*

'Quod nunquam vitam aut membra neque ipsum honorem quem habetis sua voluntate aut suo consensu aut sua exhortatione perdetis. Et in Roma nullum placitum aut ordinationem faciet de omnibus, que ad vos pertinent aut Romanos, sine vestro consilio et consensu. Et quicquid de terra Romane ecclesie pervenit ad ipsum aut perveniet, vobis reddet quam citius poterit. Et quandocumque in Lombardiam et Tusciam aliquem mittet pro terris et iuribus suis gubernandis, quotiens mittet eum, iurare faciet illum, ut adiutor vester sit ad defendendum terram sancti Petri et Romanam ecclesiam secundum suum posse. Et si permittente Domino dictus dominus* rex Romam venerit, sanctam Romanam ecclesiam et vos rectorem ipsius et successores vestros exaltabit secundum suum posse. Et cum Rome vel alibi per vos in imperatorem coronandus fuerit dominus noster rex predictus, dictum sacramentum et aliud fieri consuetum ad requisitionem vestram tempore coronationis sue personaliter renovabit'.*

1248. ^y) desunt 5 litterae. ^z) 7 litterae. ^a) 9 litterae. ^b) 12 litterae.

1) Cf. Ezech. 7, 26. 2) De ceteris inscriptionibus recentioris aevi variisque marginalibus, quae ad
 45 textum non faciunt, cf. notas apud Gachon adiectas. 3) A. 1309. Iul. 26, supra nr. 296.

(II) Item iuravit Iohanni de Molhanis procuratori domini pape ad hoc specialiter destinato idem dominus rex sub hac forma¹:

nr. 454.
c. 1.

*H(enricus) *Romanorum rex semper augustus etc. Attendentes etc.

c. 3.

Promittimus etc. obligamus nos cum omni efficacia*, iure et forma, quo melius et efficacius fieri potest, manutenere et conservare omnia privilegia, cuiuscumque tenoris vel conditionis 5 existant, et nullo unquam tempore contravenire vel aliquem, quantum in nobis est, venire permittere quaecumque occasione vel causa vel titulo allegato iuris et facti, per quoscumque reges et principes seu imperatores Romanorum et precipue per supradictos Constantinum, Carolum, Henricum, Otonem quartum et Fredericum secundum atque Radulphum concessa *Romane ecclesie ac Romanis pontificibus et sedi apostolice super recognitione, innovatione, 10 *concessione, quitatione, renunciatione ac libera dimissione terrarum et provinciarum sancte Romane ecclesie ubicumque positarum, precipue marchie Anconitane etc.

c. 4.

Necnon ad omnem scrupulum removendum et ut pax, quies et tranquillitas inter ecclesiam et imperium iugiter vigeat et futuris dante Domino temporibus feliciter augeatur et omnis contentionis et dissensionis materia precludatur, prout melius et efficacius fieri et intelligi 15 potest, concedimus ipsas, conferimus^a et donamus de novo^b. Promittentes et obligantes nos, prout plenius et efficacius possumus, quod nullo unquam tempore occupabimus vel occupari, quantum in nobis est, permittemus civitates, loca, castra, terras et provincias supradicta[s] vel aliquam ipsarum vel earum [partem, nec in ipsis vel aliqua ipsarum vel earum]^c parte iurisdictionem aliquam per nos vel per aliquem geremus vel exercebimus, nec iura aliqua, posses- 20 siones vel tenutas habebimus vel possidebimus in eisdem terris vel provinciis vel aliqua ipsarum seu [parte earum, nec officium aliquod geremus per nos vel per alium potestarie vel capitaneie seu quocumque nomine censeatur in ipsis vel aliqua ipsarum seu]^c earum parte. Et quod tanquam princeps catholicus, advocatus et defensor sancte Romane ecclesie iuvabimus ipsam sibi assistemus contra quoscumque occupantes, invadentes vel turbantes provincias ipsas, 25 civitates, loca, castra vel terras vel aliquam ipsarum seu earum partem, et quoscumque inobedientes seu rebelles ecclesie, precipue in provinciis, civitatibus, locis, castris et terris eisdem, in nullo fovebimus vel manutenebimus seu per quoscumque foveri vel manuteneri, quantum in nobis est, permittemus, sed contra ipsos assistemus auxiliis, consiliis et opportunis favoribus sancte Romane ecclesie ac Romanis pontificibus et apostolice sedi, quousque rebelles 30 et subditi ad plenam reverentiam et obedientiam reducantur.

c. 5.

Promittimus quoque sanctam Romanam ecclesiam et ecclesias alias ac libertatem ecclesiasticam et bona iura, prelatos ac ministros ipsarum manutenere, conservare ac pro viribus defendere, vassallos quoque Romane ecclesie contra iusticiam non offendere, et quod devotos et fideles ecclesie, [etiam in] imperio constitutos benigne tractabimus et contra iusticiam non opprime- 35 mus neque per alium, quantum in nobis est, opprimi permittemus, sed conservabimus in iuribus et iusticiis eorundem.

c. 6.

Predicta autem omnia et singula inviolabiliter observare et observari facere et nullo unquam tempore contravenire iura[vi]mus ad sancta Dei euangelia tacto libro in manibus discreti viri Iohannis de Molhanis scolastici ecclesie Tullensis vestri capellani nomine Romane ecclesie et 40 sedis apostolice ac vestro et de vestro mandato specialiter recipientis. De qua etiam receptione tam per nostras litteras quam per ipsius recipientis litteras seu instrumentum publicum plene constat. Et ad predictorum omnium perpetuam rei memoriam et sancte Romane ecclesie ac sedis apostolice et Romanorum pontificum securitatem atque cautelam [presentes litteras] regie maiestatis sigillo munitas fecimus communiri. Promittentes et obligantes nos cum omni efficacia 45

1249. a) conferimus ipsas concedimus c. b) sequitur obligantes delet. c. c) uncis inclusa exciderunt per dittographiam.

1) A. 1310. Oct. 11, supra nr. 454.

et effectu, quod post imperialis diadematis coronationem susceptam predicta omnia ratificabimus, confirmabimus et recognoscemus et faciemus et servabimus atque iurabimus*.

(III) Item iuravit tempore coronationis sue sub hac forma¹:

5 'Ego H(enricus) Romanorum rex futurus annuente Domino imperator promitto, spondeo [et] nr. 644.
c. 8.
polliceor coram Deo et beato Petro, me de cetero protectorem et defensorem fore summi
pontificis et sancte Romane ecclesie in omnibus necessitatibus et utilitatibus suis, custodiendo
et conservando omnes possessiones, honores, iurisdictiones et iura eius, quam diu divino
fultus adiutorio fuero, secundum scire et posse meum pura et recta fide. Sic me Deus adiuvet
et hec sancta Dei euangelia.'

10 (IV) Nunc queritur utrum iuramentum prestitum per ipsum imperatorem et suos
nuncios et procuratores eius vice et nomine debeat reputari vel saltem omnia predicta
iuramenta similiter iuncta fore iuramentum seu iuramenta fidelitatis, de quo habetur
XXII. q. ultima c. 'de forma'² et dici possit imperatorem astrictum domino pape per
15 iuramentum fidelitatis virtute illorum iuramentorum. Est autem inter ceteros huiusmodi
questionis effectus, utrum prefatus rex vel factus postmodum imperator excesserit seu
deliquerit in sequentibus factis suis contra ecclesiam et dominum papam in aliquo de
capitulis contentis in dicto canone 'de forma' et potuerit periurus et infidelis per domi-
num nostrum papam reputari.

20 1. Unde primo queritur, utrum iuramentum primo prestitum domino pape per
procuratorem et nuncios imperatoris et subsequentes per ipsum eundem reputari
debeat de iure iuramentum fidelitatis.

25 2. Secundo queritur, utrum dominus papa imperatori et regi Roberto absentibus
nec vocatis, cum videret vel ex coniecturis presumeret guerram iminere inter eos,
potuerit treugas de iure indicere ac penas excommunicationis et alias infligere, si
contra facerent vel venirent.

3. Tercio queritur, utrum dominus papa potuerit de iure ab imperatore existente
in Urbe vel circa pro coronationis et unctionis insigniis recipiendis requirere et
exigere iuramentum, ut regnum Sicilie non offenderet seu offendere volentibus non
preberet consilium, auxilium vel favorem, cum timeret eum ad predicta prosilire.

30 4. Quarto queritur, utrum licuerit domino pape imperatori precipere, quod rece-
deret a Romana urbe et terris ecclesie nunquam ad illas accessurus nisi de domini
pape licentia speciali, cum forte timeret ex hoc multa mala posse provenire et
ecclesie ex mora sua posse preiudicium generari, saltem de facto.

35 5. Quinto queritur, supposito quod imperator significaverit domino pape rebellionem
Tuscorum contra ipsum et eum requisiverit, quod per sententias excommunicationis
et interdicti et aliter ipsos compesceret a rebellionem huiusmodi, et dominus papa
hoc efficere non curavit, possit dicere de iure ab ipso domino nostro summo pontifice
se gravatum.

40 6. Sexto queritur, supposito quod rex Robertus Tuscis et aliis inimicis imperatoris
prestaret auxilium, consilium et favorem et gentes suas de Regno et existens in
Regno eis et in eorum subsidium mitteret contra ipsum, utrum liceat domino im-
peratori regnum Apulie, quod tenetur ab ecclesia et nullo alio, violenter intrare et
impugnare, ut capiat regem Robertum existentem in Regno, taliter delinquentem,
ut dicit imperator, in ipsum, cuius vassallus est ratione comitatus Provincie, sed non
45 ratione Regni.

1) Cf. *Ordinem coronationis supra nr. 644 cap. 8.*

2) c. 18 C. XXII qu. 5.

7. Septimo queritur, utrum imperator ferendo sententiam in dictum regem existentem in Regno et eum privando regali dignitate, quam immediate tenet et habet ab ecclesia, non ab eo, videbatur usurpasse iurisdictionem, ius et honorem ecclesie et utrum sententia imperatoris teneat et valeat, ut est lata.

8. Octavo queritur, utrum imperator intrando contra prohibitionem domini pape Regnum predictum manu armata et cum exercitu violenter, ut regem existentem in Regno capiat, propter predicta debeat dici de iure invasor rerum et iurium ecclesie Romane, cuius est feudum Regnum ipsum et rex ipse ecclesie est vassallus, et imperator ratione Regni.

9. Nono queritur, an intersit domini pape et sibi liceat de iure contra imperatorem ipsum procedere, si contra eius prohibitionem, ut premittitur, fecerit aut faciat, et utrum possit eum ex hiis pronunciare periurum propter iuramenta predicta et declarare ipsum in sententias et penas in processibus domini pape contentas incidisse, quibus prohibuit, ut nullus imperiali etiam vel regali dignitate prefulgens Regnum predictum offenderet quocumque colore vel modo vel offendentibus prestaret consilium, auxilium vel favorem.

10. Decimo queritur, utrum processus habitus contra invadentes regnum Sicilie vel etiam offendentes apprehenderit imperatorem intrantem Regnum violenter, protestatione premissa, quod non intendit Regnum invadere vel offendere, sed personam regis capere.

20

1250. DISQUISITIO PRIOR IURIDICA.

Ex eodem codice fol. 1—12 vulgavit Gachon l. c. pag. 2sqq. Cuius editionem hic illic correctam repetimus. (P. deest.)

Questio I.

Prima questio est, utrum iuramentum, quod prestitit imperator per suos procuratores et postmodum per se ipsum, debeat reputari de iure iuramentum fidelitatis.

Ostenditur quod non sit iuramentum fidelitatis, quia nec iuravit esse fidelis nec fidelitatem promisit nec fuit forma servata, que traditur in iuramento fidelitatis, XXII. q. ultima 'de forma'¹ et in Li. Feu. de no(va) fi(delitatis) forma c. unico². Forma enim rei mutata non censetur res eadem, sed mutata vel perempta, ff. ad exhibendum l. 30 'Iulia(nus)' § 'si quis'³ et ff. de ver(borum) obli(gationibus) l. 'in conventionalibus'⁴ et de auro et ar(gento) le(gatis) l. 'Seia'⁵.

Solutio.

Contrarium est tenendum, nam si de contractu aliquo vel re aliqua dubitetur, cuius nature sit et debeat iudicari, in illa specie reponi debet, cuius natura prevalet et principaliter est in eo, ff. de statu ho(minum) l. 'queritur'⁶ et de testi(bus) l. 'repetundarum'⁷ et de acqui(rendo) re(rum) do(minio) l. 'quicquid' § fi(nali)⁸ et de le(gatis) t(ercia) l. 'legatis' § 'si unus'⁹ et de auro et ar(gento) le(gatis) 'et si non sint' § 'perveniamus'¹⁰. Istud autem iuramentum in substantia et re ipsa et virtute verborum vim habet et virtutem iuramenti fidelitatis, et talia magis sunt attendenda quam forma verborum et folia. Ergo iuramentum fidelitatis est reputandum de iure. Nam etsi in eo non contineatur verbum fidelitatis, re tamen ipsa et per capitula iuramento explicite comprehensa fidelitas est expressa et ideo iuramentum fidelitatis est censendum per iura predicta et ff. de pac(tis) l. 'si unus' § 'illud' ibi 'vi ipsa'¹¹ et cetera, ff. de leg(ibus) l. 'scire'¹²,

1) c. 18 C. XXII qu. 5. 2) Cons. Feud. II, 7. 3) Dig. 10, 4, 9. 4) Dig. 45, 1, 52, 45.
5) Dig. 34, 2, 6. 6) Dig. 1, 5, 10. 7) Dig. 22, 5, 15. 8) Dig. 41, 1, 27, 2. 9) Dig. 32, 65, 2.
10) Dig. 34, 2, 19, 13. 11) Dig. 2, 14, 27, 3. 12) Dig. 1, 3, 17.

de edi(licio) edic(to) l. 'si tamen' § I.¹, C. plus vale(re) quod agitur l. I.² et de for(mulis) iur(is) sub(latis) l. I.³ et de testa(mentis) l. 'quoniam' et l. 'non codicillum'⁴ et de liber(is) pre(teritis) vel exhere(datis) l. 'si quis'⁵ et optime l. q. l. c. 'Marchion'⁶ et Extra de ver(borum) signi(ficatione) c. 'in hiis'⁷. Et licet propter hoc, quia non est forma verbo-
 5 rum iuramenti fidelitatis quod prestat vassallus domino ex toto servata, dici potest iuramentum, quod subditus illi sub quo est prestat ratione iurisdictionis, ut in Li. Feu. quali(ter) vassal(lus) iura(re) de(beat) c. unico⁸. Quia tamen, si quis discurrat per singula capitula, que continentur in iuramento fidelitatis tam circa personam domini cui iuratur, que est omnibus preferenda, C. de sacros(anctis) ec(clesiis) l. 'sanctimus'⁹, tam circa eius
 10 honores et statum, tam circa alia et etiam circa persone exaltationem, omnia in iuramento imperatoris primo simul cum secundo¹⁰, maxime que in tali iuramento sunt principaliora, poterit invenire et plura fortassis, que capitula sunt in dicto c. 'de forma' incolume, tutum et cetera et in Li. Feu. de no(va) fi(delitatis) for(ma) c. I.¹¹, quare iuramentum fidelitatis dici poterit et debet. Nam quandoque plus habet efficacie
 15 promissio explicita et expressa quam implicita et generalis, ff. si quis cau(tionibus) l. 'sed et si' § 'quesitum'¹² cum concor(dantibus), et qui granum de spica excutit, speciem novam non facit, sed que erat occulta detegit. Unde qui verba, que sub verbo fidelitatis continebantur, exprimit in iuramento, speciem novam iuramenti non facit nec exprimit, sed eandem, ff. de acqui(rendo) re(rum) do(minio) l. 'adeo' § 'cum quis' et de testa(mentis) l.
 20 'heredes palam' § 'sed [et] si notum'¹³. Licet enim in dictis c(apitulis) certa forma per conditorem iuris ponatur prestandi huiusmodi iuramentum, non tamen habuerunt respectum ad verba, sed ad rem, ut iuretur tali modo quod fidelitatem includat, sicut servatur regulariter in aliis, ubi forma certa verborum exprimitur, quia non refert quid ex equipollentibus fiat, ut patet in exheredatione et aliis multis, ff. de liber(is) et postumis)
 25 l. I, II, et III.¹⁴, C. de consti(tuta) pe(cunia) l. I. § fi(nali)¹⁵. Et in matrimonio, in quo contrahendo certa est forma verborum, tamen idem erit, si per alia equipollentia verba fiat, que consensum de presenti importent, qui consensus debet attendi. Extra de spon(salibus) c. 'tue' et c. 'tua' et c. 'si inter'¹⁶. Et hoc etiam in sacramento baptismi dicitur, de conse(ratione) di. IIII. 'si non sanctificatur' et c. 'a quodam' et c. 'retu-
 30 lerunt'¹⁷ et no(ta) Extra de bap(tismo) c. I.¹⁸, licet de sacramentis non sit hic multum arguendum, que sunt instituta sub certa forma, a qua non licet recedere propter timorem erroris et quia ecclesia sic expresse ordinavit. Videmus etiam, quod in sententia ferenda data est certa forma, s[ci]licet condempno vel absolvo, ff. de re iu(dicata) l. I.¹⁹ et C. de sen(tentiis) et inter(loctionibus) o(mnium) iu(dicum) l. 'preses'²⁰, et tamen
 35 idem est, si fiat per alia equipollentia verba, ff. de re iu(dicata) l. 'in summa'²¹ et de arbi(tris) l. 'qualem'²² et dicto c. 'in hiis'⁷. Et idem est quod eundem habet sensum, licet verba dissimilia sint, ff. de vul(gari) et pu(pillari) substi(tutione) l. 'qui liberis' l. et II.²³.

Item attendi debet, quod imperator in procuratorio²⁴ pro parte sua exhibito vocat dominum papam dominum suum et facit procuratorem et nuntios ad prestandum domino
 40 pape fidelitatis debite iuramentum. Sic ergo eum fatetur dominum et deberi sibi prestarti fidelitatis iuramentum. Nam verba talia assertive ponuntur, cum sint temporis preteriti et cum ad certum actum expressum et nominatum disponantur, ff. de le(gatis) II.

1250. a) in fine lineae additur R c.

1) Dig. 21, 1, 48, 1. 2) Cod. 4, 22, 1. 3) Videtur esse Cod. 2, 57, 1. 4) Cod. 6, 23, 15 et 14.
 45 5) Cod. 6, 28, 3. 6) c. 64 C. I qu. 1. 7) c. 15 X de verb. sign. (V, 40). 8) Cons. Feud. II, 5.
 9) Cod. 1, 2, 22. 10) Cf. supra nr. 1249 cap. I et II. 11) Cons. Feud. II, 7. 12) Dig. 2, 11, 4, 4.
 13) Dig. 41, 1, 7, 7 et Dig. 28, 1, 21, 1. 14) Dig. 28, 2, 1—3. 15) Cod. 4, 18, 1. 16) c. 25, 26, 31
 X de sponsal. (IV, 1). 17) c. 72, 24, 86 Di. 4 de consecr. 18) c. 1 X de baptismo (III, 42).
 19) Dig. 42, 1, 1. 20) Cod. 7, 45, 3. 21) Dig. 42, 1, 59. 22) Dig. 4, 8, 19. 23) Dig. 28, 6, 8.
 50 24) Supra nr. 293.

l. 'Ticia'¹ et de peculio le(gato) l. 'denique' § 'interdum'², C. de liber(ali) causa 'cum precum'³ et de condi(ct)ione ob t(urpem) e(ausam) l. I.⁴, Extra de verbo(rum) sig(nificatione) c. 'abbate'⁵ et de privil(egiis) 'si papa' li. VI⁶. Doctores etiam sic interpretantur et dicunt illud iuramentum esse fidelitatis, ut dicto c. 'de forma' et LXIII. di. 'quia sancta'⁷ et dicunt Inno(centius) et Ostiensis, quod imperator imperium tenet a papa, Extra de fo(ro) com(petenti) c. 'licet' super 'verbo vacante'⁸. Est etiam iuramentum in ordinario, quod prestat imperator in sua coronatione pape vel alii coronanti pro ipso, et incipit 'Ego H.', de quo dictum est supra⁹, quod multum facit pro hoc, et illud in sua coronatione imperator iste supponitur prestitisse, nec c. illud 'de forma' dicit, quod vassallus habeat illa omnia in iuramento exprimere, sed in memoria habere,¹⁰ ut erga dominum illa servet. Illud insuper dubium non reputo, quin procuratores et nuntii habuerint mandatum sufficiens ad iurandum et quin imperator potuerit iurare per ipsos, cum ad hoc dederit speciale mandatum, LXIII. di. 'tibi domino'¹⁰, C. di. 'optatum'¹¹, XVII. q. III. 'metuentes'¹², C. de contrahen(da) et commi(ttenda) sti(pulatione) l. 'veteris'¹³, et maxime cum imperator comode presens esse non posset, ar(gu-¹⁵mentum) C. de prin(cipibus) agen(tum) in re(bus) l. 'agentes'¹⁴ li. XII. et de profe(ssoribus) et me(dicis) l. 'magistros'¹⁵ li. X^b. et probatur Extra de cen(sibus) c. 'procur(ationes)'¹⁶ et de iura(mento) calum(nie) c. 'si' li. VI¹⁷.

Ad argumentum in contrarium respondetur, quod in contractibus et conventionibus seu promissionibus mutatio vel variatio verborum non constituit rem aliam vel con-²⁰tractum, ubi est idem sensus, nec propter talem mutationem mutatur rei substantia vel contractus, quia de solemnitate verborum non curatur, sed identitas reputatur, ubi remanet idem affectus, ff. de verborum obli(gationibus) l. I. § 'si'¹⁸, Insti. de fideiu(ssoribus) § fi(nali)¹⁹, ff. de le(gatis) III. l. 'fideicom(missa)' § 'si rem'²⁰ et de duo(bus) re(bus) l. 'nemo'²¹ et de publi(cis) iu(diciis) l. 'ordo'²², ff. manda(ti) l. fi(nali) § fi(nali)²³. Nec²⁵ obstat l(ex) in conventionalibus, quia hic mutantur de consensu partium verba, sed non substantia, quod fieri potest, et uterque princeps hoc facit, quod est plus quam si fieret per preto(rem), ff. de preto(riis) sti(pulationibus) l. I. § penult(imo) et fi(nali)²⁴. Nec obstat ff. de consti(tuta) pec(unia) l. I. § II.²⁵, quia ibi agebatur, ut non valeret contractus nisi ut stipulatio. Et ideo si non valet stipulatio, non valet ut alio modo vel³⁰ ibi fuit defectus in recta conceptione verborum, quorum contrarium est hic. Quidam faciunt dubium minus rationabiliter, sicut credo, utrum imperatorem ligent sacramentum prestitum et promissiones facte ut supra, dum erat rex ante coronationem ipsius in imperatorem, et videtur quod non, Extra de iureiur(ando) c. 'sicut nostris'²⁶, ubi non artat iuramentum prestitum per canonicum, si fiat episcopus postmodum, in preiudicium³⁵ episcopatus, quia hoc facit tanquam alius, ff. de adop(tionibus) 'si pater' § 'qui duos'²⁷ et de offi(cio) consu(lis) l. I.²⁸, Extra de elec(tione) [c.] 'quod sicut' et c. 'cum inter ca(nonicos)'²⁹. Et concessio heredis facta legatario, ut legatum recipiat ante aditam hereditatem, non valet nec preiudicat ei per aditionem postea facto heredi, ff. quod lega(torum) l. I. § 'quod ait'³⁰. Sed dico, quod etiam factus imperator ligatur primis⁴⁰ prestitis iuramentis et obligationibus, quia non tantum iurat ratione regni, sed etiam ratione imperii. Unde confert verba sua ad tempus quo futurus est imperator, ut patet

1250. ^b) XII c.

- 1) Dig. 31, 34. 2) Dig. 33, 8, 8, 7. 3) Cod. 7, 16, 9. 4) Cod. 4, 7, 1. 5) c. 25 X de verb. signif. (V, 40). 6) c. 10 in VI. de privileg. (V, 7). 7) c. 28 Di. LXIII. 8) c. 10 X de foro comp. (II, 2). 9) Supra nr. 1249 cap. III. 10) c. 33 Di. LXIII. 11) c. 4 Di. C. 12) c. 32 C. XVII qu. 4. 13) Cod. 8, 37, 13. 14) Cod. 12, 21, 1. 15) Cod. 10, 53, 7. 16) c. 23 X de cens. (III, 39). 17) c. 4 in VI. de iuram. calumn. (II, 4). 18) Dig. 45, 1, 1, 4. 19) Inst. 3, 20, 8. 20) Dig. 32, 11, 12. 21) Dig. 45, 2, 5. 22) Dig. 48, 1, 8. 23) Dig. 17, 1, 62, 1. 24) Dig. 46, 5, 1, 9 et 10. 25) Dig. 13, 5, 1, 2. 26) c. 27 X de iureiur. (II, 24). 27) Dig. 1, 7, 15, 1. 28) Dig. 50, 1, 10, 1. 29) c. 28 et 21 X de elect. (I, 6). 30) Dig. 43, 3, 1, 7.

in principio sui iuramenti et quia in iuramento ponuntur verba extensiva, scilicet nullo unquam tempore, et etiam promittit eadem facere et servare cum fuerit coronatus, ut patet in litteris iuramenti, et ideo bene obligatur, ff. de dona(tionibus) inter vi(rum) et ux(orem) l. 'quia in id tempus'¹, et ratione iuris presentis cavet pro tempore futuro, quod non habet locum in herede, cui ius non competit nisi adita hereditate, licet spem habeat sub futura adiectione, ff. si servi(tus) ven(dicetur) l. 'harum' et l. 'egi'² et de iudi(cii)s l. 'non quemadmodum'³ eum ibi no(ta). Preterea si dicatur, quod ratione regni iuravit, respondetur quod regnum semper retinuit, quare semper astrictus eius ratione remansit, ff. de pig(neraticia) ac(tione) [l.] 'si convenit'⁴.

10

Secunda questio.

Secundo queritur, utrum dominus papa potuerit regi Romanorum seu imperatori et regi Roberto Sicilie absentibus nec vocatis treugas indicere et penas excommunicationis et alias infligere, si contra facerent vel venirent, cum de guerra ipsorum timeret et ex ea videret multa pericula imminere.

Et ostenditur primo quod non, quia bellum iustum est, quod fit ex edicto principis, sicut quod olim indicabat populus Romanus, cuius potestas et imperium in imperatorem lege regia sunt translata, ff. de consti(tutionibus) prin(cipum) l. I.⁵ et C. de ve(teri) iu(re) e(nucleando) l. I. § I.⁶, ff. de cap(tivis) et po(stliminio) re(demptis) l. 'hostes'⁷, XXIII. q. I. 'quid culpatur'⁸ et q. II. 'iustum'⁹. Iniustitiam ergo faceret dominus papa prohibendo sibi, quod iustum est et licitum, ff. de iniuri(is) l. 'iniuriarum' § 'si quis me'¹⁰, que prohibitio fit per treugam, ff. de cap(tivis) et postli(minio) re(demptis) l. 'postliminium'¹¹.

Item distincte sunt potestates pape et imperatoris nec papa de temporalibus nec imperator de spiritualibus se intromittere debet, cum sit utrique data potestas a Deo, in Auten. quomodo o(porteat) epi(scopos) in prin(cipio)¹² et de fi(de) instru(mentorum) § 'quia igitur'¹³, XXIII. q. III. 'quesitum'¹⁴. Male ergo faceret dominus papa treugas indicendo imperatori invito, nam gravis videtur iniuria, quod sub inani honestatis colore homines de rebus suis facere aliquid cogantur inviti, nec debent officia permisceri, XCVI. di. 'cum ad verum'¹⁵ et X. di. c. 'quoniam idem'¹⁶, C. de contrahen(da) emp(tione) l. 'dudum'¹⁷ et de testa(mentis) l. 'consulta'¹⁸ et de epis(copis) au(tentica)¹² repetita.

Item cum princeps seu imperator habeat in sua potestate bella indicere vel movere et nemo alius sine eius licentia, C. ut nulli in seio prin(cipe) l. unica li. XI.¹⁹ et Auten. de ar(mis)²⁰, nec Christus imperio aliquid diminuerit potestatis, imo precepit que sunt cesaris sibi reddi et quod omnis anima sit ei subdita, Extra de cen(sibus) c. 'omnis'²¹, XXIII. q. ult(ima) 'si in morte' et c. 'tributum'²², iniquum esset si super hiis, que sunt sue potestati commissa, dominus papa aliquid disponderet contra ipsum, C. de Iude(is) l. 'nemo'²³. Nam ecclesiasticus ordo confunditur, si sua unicuique iurisdictio non servetur, XI. q. I. 'pervenit'²⁴.

Solutio.

Contrarium est indubitanter tenendum rationibus et iuribus infrascriptis. Nam natura inter nos quamdam cognationem constituit, ex quo consequens est hominem homini insidiari nefas esse, ff. de iusti(tia) et iur(e) l. 'ut vim'²⁵. Nefas autem peccatum importat, quia non est licitum, ut e(odem) ti(tulo) l. I.²⁶, a quo dignitas non excusat, C. ubi

1) Dig. 24, 1, 10. 2) Dig. 8, 5, 7 et 12. 3) Dig. 5, 1, 35. 4) Dig. 13, 7, 4. 5) Dig. 1, 4, 1. 6) Cod. 1, 17, 1, 1. 7) Dig. 49, 15, 24. 8) c. 4 C. XXIII qu. 1. 9) c. 1 C. XXIII qu. 2. 10) Dig. 47, 10, 13, 7. 11) Dig. 49, 15, 19. 12) Auth. 6. 13) Auth. 76 praef. § 1. 14) c. 45 C. XXIII qu. 4. 15) c. 6 Di. XCVI. 16) c. 8 Di. X. 17) Cod. 4, 38, 14. 18) Cod. 6, 23, 23. 19) Cod. 11, 47, 1. 20) Auth. 86. 21) c. 2 X de cens. (III, 39). 22) c. 20 et 22 C. XXIII qu. 8. 23) Cod. 1, 9, 7. 24) c. 39 C. XI qu. 1. 25) Dig. 1, 1, 3. 26) Dig. 1, 1, 1.

se(natores) vel ela(rissimi) l. I¹. Omnes enim ex uno patre descendimus, scilicet ab Adam, et in ratione peccati non differimus, nisi quantum circumstantie aggravant vel excusant, XL. di. 'homo christianus' et c. 'nos qui' et c. 'Adam' et c. 'illud'², VIII.³ di. c. 'quo iure'³ et no(ta) dicta l. 'ut vim'⁴. Et omnes homines subsunt pape ratione peccati, XCVI. di. 'quis dubitet'⁵, LXIII. di. c. 'Valentinianus'⁶, qui omnium est pater⁵ et magister et pastor, ut XCVI. di. 'si imperator' et c. 'duo sunt'⁷, Extra de ma(ioritate) et obe(dientia) 'solite'⁸ et de iudi(cii)s c. 'novit'⁹. Unde nulli venire debet in dubium, quod si dominus papa videat aliquos paratos ad contentiones et guerras, ex quibus pericula animarum et corporum et scandala iminent et turbatio ecclesie et totius christianitatis et ultramarinum passagium impeditur, ut notorium est concurrere in hoc¹⁰ casu, quin se possit interponere et treugas indicere ex officio etiam renitentibus et invitis, ff. de usu fruc(tu) l. 'si cuius' § 'sed si inter duos'¹⁰, ad hoc XXIII. q. III. 'ipsa pietas' et c. 'displicet'¹¹, XLIII. di. 'sit rector'¹², XXXIII. di. § I. et per totum, II. q. I. 'si peccaverit'¹³. Si enim potest peccata commissa corrigere et punire, multo fortius potest ex officio occurrere committendis, quod fit per treuge indictionem, cum¹⁵ apparet in promptu periculum imminere, ut dicto c. 'displicet' et II. q. I. 'si peccaverit' et C. de bo(nis) que li(beris) l. 'cum non solum' § 'filiis autem familias'¹⁴, argumentum ff. de hiis qui sunt sui vel ali(eni) iu(ris) l. 'patre furioso'¹⁵ cum concor(dantibus) et Extra de homici(dio) c. 'pro humani' li. VI.¹⁶, Auten. de man(datis) prin(cipum) 'deinde'¹⁷, C. de irena(rehis) l. 'unica' li. X. c.¹⁸, ff. de offi(cio) presi(dis) l. 'congruit' et l. 'preses pro-²⁰ vincie) inspectis edificiis'¹⁹.

Item cui unum committitur et illa que ordinantur ad illud commis savidentur, ff. de procu(ratoribus) l. 'ad rem' et l. 'ad legatum'²⁰ et de spon(salibus) l. 'oratio'²¹. Sed pacem facere et servari facere inter principes et alios christianos ad ecclesiam pertinet et de foro eius est, XC. di. c. 'studendum' et c. 'precipimus'²², et hoc est de iudicio ecclesie, ut²⁵ ibi no(ta). Ergo et treuge indictio, que ordinatur ad pacem, imo est pars pacis et pax temporalis, C. de feri(is) l. 'dies festos'²³, ff. de cap(tivis) et postli(minio) re(demptis) l. 'postliminium' § 'inducie'²⁴ et no(ta) Ostiensis Extra de treu(ga) et pa(ce)²⁴ in Summa, ad ecclesiam pertinebit.

Item hoc neccessario sic probatur. Prelati singularum provinciarum possunt indi-³⁰ cere treugas inter principes et alios christianos, XXIII. q. III. 'illi qui'²⁵, et ferre sententias excommunicationis contra nolentes parere, ut ibidem et XC. di. c. 'placuit' et c. 'precipimus' et c. 'studendum' et c. 'si quis'²⁶. Ergo multo fortius hoc potest facere dominus papa, qui omnibus est maior et cui omnia sunt commissa et cui subsunt omnes principes et prelati, in quo est plenitudo potestatis, licet alii in partem sollici-³⁵ tudinis sint vocati, C. de sum(ma) tri(nitate) et fi(de) ca(tholica) l. 'victor'²⁷, IX. q. III. c. 'aliorum' et c. 'euneta per mundum'²⁸, XCVI. di. c. 'duo' et c. 'si'²⁹, XXII. di. c. 'sacrosancta' et c. 'omnes' et c. 'de'³⁰, Extra de iudi(cii)s c. 'novit'³¹ et de ma(ioritate) et obe(dientia) c. 'solite' et c. 'cum inferior'³², ff. de offi(cio) proconsu(lis) et le(gati) l. 'si in aliam' § fi(nali) et l. se(quente)³³.

1250. b) X c. c) XI c.

1) *Cod.* 3, 24, 1. 2) c. 5, 3, 11 et 9 *Di.* XL. 3) c. 1 *Di.* VIII. 4) *Dig.* 1, 1, 3.
5) c. 9 *Di.* XCVI. 6) c. 3 *Di.* LXIII. 7) c. 2 et 10 *Di.* XCVI. 8) c. 6 *X de maior.* (I, 33).
9) c. 13 *X de iudic.* (II, 1). 10) *Dig.* 7, 1, 13, 3. 11) c. 24 et 38 *C.* XXIII qu. 4. 12) c. 1 *Di.*
XLIII. 13) c. 19 *C.* II qu. 1. 14) *Cod.* 6, 61, 8, 5a. 15) *Dig.* 1, 6, 8. 16) c. 1 in VI. de⁴⁵
homicid. (V, 2). 17) *Auth.* 17, 2. 18) *Cod.* 10, 77. 19) *D.* 1, 18, 13 et 7. 20) *Dig.* 3, 3, 56 et 62.
21) *Dig.* 23, 1, 16. 22) c. 7 et 11 *Di.* XC. 23) *Cod.* 3, 11, 9. 24) *Dig.* 49, 15, 19, 1. 24') I, 34.
25) c. 25 *Di.* XXIV qu. 3. 26) c. 9, 11, 7 et 5 *Di.* XC. 27) *Cod.* 1, 1, 8, 7. 28) c. 14 et 17
C. IX qu. 3. 29) c. 10, 11 *Di.* XCVI. 30) c. 2, 1 et 4 *Di.* XXII. 31) c. 13 *X de iudic.* (II, 1).
32) c. 6 et 16 *X de maiorit.* (I, 33). 33) *Dig.* 1, 16, 7, 2 et 8.

Item hoc licet facere per generale statutum seu constitutionem generalem papalem, ut in iuribus alleg(atis), item per partium conventionem, Extra de treu(ga) c. I.¹ et ff. de cap(tivis) et postli(minio) re(demptis) l. 'postliminium' § 'inducie'². Ergo hoc potest fieri per papam, qui est canon animatus in terris, per provisionem specialem.
 5 C. de hiis qui ad ec(clesias) confu(giunt) l. 'presenti'³ et de fideiu(ssoribus) l. fi(nali)⁴, Auten. de consu(libus) circa prin(cipium)⁵, C. de iure fis(ci) l. 'prohibitum' li. X⁶.

Item si aliquibus contendentibus super re aliqua iudex videt discordiam et periculum iminere nec eos posse concordare, potest eos compellere ad concordiam vel rem de qua agitur sequestrare et sequestrationi potest treuga comparari, cum per illam
 10 sicut per istam contentio differatur et ius alterius non tollatur. Ergo qua ratione iudex sequestrat, eadem treugam indicere potest, C. ad l(egem) Fal(cidiam) l. fi(nali)⁷ et ff. ad l(egem) Aquiliam) l. 'illud'⁸ et com(muni) di(videndo) l. com(muni) di(videndo) § 'cum de usufruc(tu)'⁹ et de le(gatis) I. l. 'huiusmodi' in fi(ne)¹⁰ et facit ff. ex qui(bus) cau(sis) ma(iores) l. 'qui mittuntur' § 'quesitum'¹¹ et de of(ficio) prefe(cti) ur(bis) l. I. § 'quies'¹². Sicut enim pape, qui locum Dei tenet in terris, incumbit pacem servare, quam Christus nobis reliquit, iuxta illud: 'Pacem meam do vobis'¹³ et cet., et Deus per angelos nuntiavit, dum dicitur: 'Et in terra pax hominibus'¹⁴ et cet., ita ad eum pertinet eam defendere et contravenientibus obviare, ff. ne vis fi(at) ei l. I. § I. et II¹⁵.

Item Romana ecclesia est et fuit notorie in hac possessione vel quasi, ut princi-
 20 pibus ad bella et discordias paratis, cum videt periculum iminere, treugas indicat et penas excommunicationis et interdicti in terris eorum et alias non parentibus imponat. Unde ratione huius possessionis seu quasi hoc facere sibi licet, ff. de aqua co(tidiana) et esti(va) l. penultima¹⁶, Extra de iure pa(tronatus) c. 'ex litteris' et c. 'consultat(ionibus)'¹⁷. Unde dominus Clemens papa III. et dominus Bonifacius papa VIII.
 25 in Tuscia paciarios posuerunt, qui pacem ponerent et facerent observari, sicut dicit l(ex) allegata de ire(narchis)¹⁸ et ff. de custo(dia) et exhi(bitione) re(or)um) l. 'divus'¹⁹.

Ad argumenta in contrarium respondetur primo ad primum, quod enim ubi dicitur 'bellum est iustum quod imperator indicit', respondetur: verum est, nisi per superiorem, cui subest in hac parte, saltem ratione peccati, fuerit ex iusta causa sibi prohibitum,
 30 sicut hic fuit, quod est evidens. In hoc enim inter cetera summo pontifici subiaceat imperator, ut in dietis c. 'duo sunt'²⁰ et c. 'novit'²¹ et c. 'pro humani'²² et aliis superius allegatis, XXIII. q. I. 'quodeunque'²³ et X. di. 'suscipitis'²⁴, XXII. di. 'omnes'²⁵. Unde talis prohibitio facit illicitum et iniustum, quod erat alias de iure permissum, sicut potest aliquis licite ingredi agrum alienum et venari in eo, tamen si dominus prohibuerit, non
 35 licet sibi, ff. de iniu(riis) l. 'iniuriarum' § penult(imo) et fi(nali)²⁶ et de acqui(rendo) re(rum) do(minio) 'naturalem' § 'apium'²⁷, ff. de servi(tutibus) ru(sticorum) pre(diorum) l. 'divus'²⁸ et de re mili(tari) l. 'desertorem' § 'in bello'²⁹.

Ad secundum respondetur, quod potestates sunt distincte, sed una, scilicet imperialis, est sub pontificali, saltem quoad illa que peccatum commissum vel committendum
 40 respiciunt et periculum animarum, ut probatum est supra, ut dietis c. 'solite'³⁰ et c. 'novit'³¹. Cum enim papa imperatori munus coronationis et consecrationis imponat et ipsum approbet et possit increpare, cum peccat, et ipsum iudicet et deponat sitque

1) c. 1 X de trenga (I, 34). 2) Dig. 49, 15, 19, 1. 3) Cod. 1, 12, 6. 4) Cod. 8, 40, 29.
 5) Auth. 34. 6) Cod. 10, 1, 5. 7) Cod. 6, 50, 19. 8) Dig. 9, 2, 32. 9) Dig. 10, 3, 7, 10.
 45 10) Dig. 30, 84, 13. 11) Dig. 4, 6, 35, 5. 12) Dig. 1, 12, 12. 13) Ioh. 14, 27. 14) Luc. 2, 14.
 15) Dig. 43, 4, 1, 1 et 2. 16) Dig. 43, 20, 7. 17) c. 7 et 19 X de iure patr. (III, 38). 18) Cod. 10, 77.
 19) Dig. 48, 3, 6. 20) c. 10 Di. XCVI. 21) c. 13 X de iudic. (II, 1). 22) c. in VI de homie.
 (V, 4). 23) c. 6 C. XXIV qu. 1. 24) c. 6 Di. X. 25) c. 1 Di. XXII. 26) Dig. 47, 10, 13, 6 et 7.
 27) Dig. 41, 1, 5, 2. 28) Dig. 8, 3, 16. 29) Dig. 49, 16, 3, 15. 30) c. 6 X de maiorit. (I, 33).
 50 31) c. 13 X de iudic. (II, 1).

pape omnis potestas data in celo et in terra et sibi sit commissum terreni et celestis regni imperium et data potestas ligandi et solvendi et omnes oves gregis dominici sint ei commisse, non est qui se abscondat a calore¹ et potestate ipsius, cum sit Christi vicarius et vicem Dei gerat in terris, cui flectitur omne genus, Extra de electione 'venerabilem'^{1*}, de maioritate et obe(dientia) 'solite'², de iudi(cis) 'novit'³, qui fi(lii) sunt le(gitimi) 'per venerabilem' et no(ta) in c. 'causam que'⁴ et XV. q. VI. 'alius'⁵, Extra de re iudi(cata) 'ad apostolice' li. VI.⁶, XXII. di. c. 'omnes'⁷, Extra ut be(neficia) ec(clesiastica) si(ne) di(minutione) confe(rantur) e. unico⁸, XXIII. q. I. 'quodcumque'⁹, Extra de auc(toritate) et usu pal(lii) 'ad honorem'¹⁰.

A[d] tercium argumentum respondetur, quod ad imperatorem pertinet bellum¹⁰ indicare contra inimicos fidei vel ubi constat aliter ipsum iustum bellum velle movere, sed non ubi tot iminent scandala et pericula, ut dictum est supra, per superiorem, scilicet papam, ad quem talia pertinet prohibere, saltem ex iusta causa sibi prohibetur, ut tanta pericula evitentur, maxime quando contra regem ecclesie vassallum et qui tanquam rex non est sibi, sed ecclesie subditus, vult bellum movere, per quod tria mala¹⁵ sequuntur, scilicet perditio animarum, corporum et bonorum, in Auten. de armis circa prin(cipium)¹¹ et C. publi(ce) le(titie) l. unica li. XII.¹², et interest domini pape subditos suos illesos a calumpnia custodire, ut dicta Auten. de ar(mis) in prin(cipio). Interest insuper imperatoris, ne res publica turbetur, et per potestatem ecclesie compescenda est sevitia vel oppressio potentum, XXIII. q. ult(ima) c. 'si quis de potentibus' et c. 'si quis Romi(petas)' et c. 'illi qui'¹³. Nec voluntates dominorum inepte in rebus suis etiam sunt servande, sed compescende, ff. de le(gatis) I. l. 'Servo alieno' § fi(nali)¹⁴ et de hiis qui sunt sui vel ali(eni) iu(ris) l. 'dominorum'¹⁵ et [de] iusti(tia) et (iure) § II¹⁶. Nulli enim magis convenit rem publicam tueri quam cesari, et si nitatur in contrarium, peccat et est merito compescendus ut supra, ff. de offi(cio) prefe(eti) 'nam et salutem'¹⁷, C. de hiis qui²⁵ ad ecclesias confu(giunt) 'denuntiamus'¹⁸, Auten. de man(datis) prin(cipum) § 'deinde'¹⁹, nec sue detrahatur potestati, si paret illi, cuius potestati subicitur et qui positus est super gentes et regna, ut dicto c. 'solite'². Nam ecclesie potestas Ro(manum) precessit imperium, ut patet in Melchisedech, Noe, Moysen et Aaron et Ysaya et aliis eorum successoribus. Cum autem liceat treugas tales indicare, per consequens et penas contra³⁰ non parentes licet infligere, ff. si quis ius di(centi) non ob(temperaverit) l. unica²⁰ et de offi(cio) e(ius) cui man(data) est iu(risdic(tio)) l. 'mandata' § I.²¹, Extra de officio de(legati) 'preterea'²², XXIII. q. III. 'illi qui'²³, Extra de treu(ga) et pace c. I.²⁴, Insti. de satis(datione) tu(torum) § II²⁵. De hac autem subiectione imperatoris ad papam no(ta) X. di. 'quoniam'²⁶, Extra qui fi(lii) sunt le(gitimi) 'causam'²⁷ in glosa et c. 'per venera-³⁵ bilem'²⁸ per Osti(ensem) et in Summa e(iusdem) ti(tuli) per eundem, et per ipsum et Innoc(entium) de fo(ro) com(petenti) c. 'licet'²⁹ et per glo(sam) Extra qui fi(lii) sunt le(gitimi) 'causam'²⁷.

Sed adhuc obstat responsioni ad questionem, quod non fuerunt partes vocate coram domino papa in treugarum indictione, quod fieri debuit, ut videtur ff. de re iudi(cata)⁴⁰ l. de unoquoque³⁰, C. quomodo et quando iu(dex) l. 'ea que'³¹ et si per vim vel alio mo(do) l. fi(nali)³² et si adver(sus) ere(ditorem) auten(ticas) omnes³³. Potuisset

1) Ps. 18, 7. 1*) c. 34 X de elect. (I, 6). 2) c. 6 X de maiorit. (I, 33). 3) c. 13 X de iudic. (II, 1). 4) c. 13 et 7 X qui filii (IV, 17). 5) c. 3 C. XV qu. 6. 6) c. 2 in VI. de sentent. (II, 14). 7) c. 1 Di. XXII. 8) c. 1 X ut benef. (III, 12). 9) c. 6 C. XXIV qu. 1. 10) c. 4 X de auctor. (I, 8). 11) Auth. 86. 12) Cod. 12, 63. 13) c. 21, 23 et 25 C. XXIV qu. 3. 14) Dig. 30, 113, 5. 15) Dig. 1, 6, 2. 16) Dig. 1, 1, 2. 17) Dig. 1, 15, 3. 18) Cod. 1, 12, 5. 19) Auth. 17, 2. 20) Dig. 2, 3, 1. 21) Dig. 1, 21, 2, 1. 22) c. 5 X de offic. iud. del. (I, 29). 23) c. 25 C. XXIV qu. 3. 24) c. 1 X de treug. (I, 34). 25) Inst. 1, 24, 2. 26) c. 8 Di. X. 27) c. 7 X qui filii (IV, 17). 28) c. 13 ibid. 29) c. 10 X de foro (II, 2). 30) Dig. 42, 1, 47. 31) Cod. 7, 43, 7. 32) Cod. 8, 5, 2. 33) Cod. 2, 37, 1 et 2. 50

enim fortassis imperator, si fuisset vocatus, tale quid proponere, quod movisset dominum papam ad treugas non indicendas, ff. de arbi(tris) l. 'sicuti' et l. 'pre'¹.

Solutio. Ad hoc respondetur, quod potuit dominus papa treugas indicare, partibus non vocatis et etiam invitis, quia cum non posset non esse notorium, quod ex eorum
 5 guerra et discordia, que ex coniecturis verisimilibus iminebat et quasi videbatur incepta ipso facto, multa pericula animarum et corporum et scandala orirentur, occurrendum cito fuit, cum periculum esset in mora, sicut spernitur appellatio et proceditur ad penam ea non obstante, quando periculum est in mora, ff. de iniu(sto) rup(to) et irri(to) te(sta-
 10 mento) l. 'si quis' § 'quid tamen'² et que in frau(dem) ere(ditorum) 'ait pretor' § 'si debitorem'³. Et etiam ubi proceditur in notoriis, si est in mora periculum, potest omitti citatio et monitionum solennitas, ut no(tat) Inno(centius) Extra de coha(bitatione) cleri-
 (corum) et muli(erum) c. 'tua'⁴ circa me(diam) glo(sam) et legitur et no(tatur) de sen-
 (tentia) ex(communitionis) 'constitut(ionem)' in fi(ne) li. VI⁵. Preterea istud non est actus iudicialis, sed preceptum quoddam, quod fit ex officio superioris, ut periculis
 15 occurratur, et est dilatorium, non peremptorium. Unde sicut in absentia partis potest concedi exceptio dilatoria per rescriptum, ita potest fieri istud preceptum, C. de pre-
 (cibus) i(mperatori) [offerendis] l. 'quotiens'⁶. Unde l(ex) dicit, quod serum est iudicio, id est tarde esset expectare iudicium, [ut] subiugamur edicto, et ideo, ubi est in mora periculum, permittitur vindicta, C. quando licet unicuique sine iu(dice) l. II^{d.7}.

Item posset fieri eis invitis, ergo eis non vocatis, ff. de regu(lis) iu(ris) l. 'qui potest'⁸, nec possent ambo vel unus aliquid allegare, quare non deberet periculis obviari, sicut dicitur de illis, qui volunt perire, nam retrahuntur invisi et iuvantur, ff. de appel-
 20 lationibus 'non tantum' § fi(nali)⁹ et de quest(ionibus) l. I. § 'penultimo'¹⁰ et XXIII. q. III. 'ipsa pietas' [§] 'quod si'¹¹. Unde non fuit necesse eos vocare, presertim quia prius
 25 fuerant per cardinales domini pape nuntios super hiis informati et requisiti.

Item non obstat responsio quam fecit imperator, scilicet quod ipse nullam guerram habebat cum rege Roberto nec debet impediri dominus in sua iusticia contra vassallum suum, ut hic erat, quia rex Robertus est vassallus imperatoris pro comitatu Provincie. Ad quod respondeo, quod treuge non requirunt guerram necessario in actu, sed sufficit
 30 probabilis timor et suspitio guerre, sicut dicitur quando petitur dampni infecti cautio vel fit operis nuntiatio vel ubi est iustus metus armorum. Nam in hiis et similibus non est expectandus casus, sed ante tempus est occurrendum, ff. de no(vi) oper(is) nun(tia-
 tionem) l. I. § 'opus' et l. 'pretor' § 'sive' et l. 'stipulatio' § 'opus'¹², et de damp(ni) infec(to) l. 'pretor' et l. I.¹³ et per totum, et de vi et [vi] ar(mata) l. III. § 'si quis'¹⁴
 35 et C. quando licet sine iu(dice) uni(cuique) l. I¹⁵. Hic autem de guerra et discordia periculosa iminebat timor et verisimiles coniecture et hoc est omnibus notum, quare fuit occurrendum, C. ad Velleian(um) l. 'antique'¹⁶ et in qui(bus) cau(sis) non est in integ(rum) re(stitutio) nece(ssaria) l. ultima¹⁷. Preterea per hoc imperator non expedie-
 40 batur in iusticia contra vassallum, quin posset procedere sicut dominus si vellet per viam iusticie contra ipsum, sed non per guerram et actum inordinatum, C. de ac(tioni)-
 bus et obli(gationibus) l. 'negantes'¹⁸. Nec inter ipsos, sicut inter dominum et vassallum, indicebatur per dominum papam treuga, sed tanquam inter imperatorem et regem non sibi subditum ratione regie dignitatis et regni, ar(gumentum) Extra qui fi(lii) sunt

1250. d) unica ed. e) sequitur Sicilie subpunctum e.

45 1) Dig. 4, 8, 18; alteram non inveni. 2) Dig. 28, 3, 6, 9. 3) Dig. 42, 7, 10, 16. 4) c. 8 X de cohabit. (III, 2). 5) c. 9 in VI. de sent. excomm. (V, 11). 6) Cod. 1, 19, 2. 7) Cod. 3, 27, 2. 8) Dig. 50, 17, 26. 9) Dig. 49, 1, 6. 10) Dig. 48, 18, 1, 26. 11) c. 24 § 5 C. XXIII qu. 4. 12) Dig. 39, 1, 1, 11 et 20, 2 et 21, 3. 13) Dig. 39, 2, 7 et 1. 14) Dig. 43, 16, 3, 6. 15) Cod. 3, 27, 1. 16) Cod. 4, 29, 23. 17) Cod. 2, 40, 5. 18) Cod. 4, 10, 9.

le(gitimi) 'per venerabilem'¹ et in iuribus alleg(atis)^f. Advertendum [est] etiam quod cum rex regnum suum et regiam dignitatem ab ecclesia et domino papa habeat et teneat in feudum et sit eius subditus et vassallus, non fuit solum quoad imperatorem treugarum indictio, sed sui vassalli et terre sue, scilicet domini pape defensio, que licita est de iure, C. unde vi l. I.², Extra de resti(tutione) spo(liatorum) 'cum olim'³ et de sen(tentia) ex(communitionis) 'dilecto'⁴ [li. VI.] et de ap(pellationibus) 'dilectis'⁵.

III. Questio.

Tertia questio est, utrum dominus papa potuerit iuramentum ab imperatore exigere, quod regnum Sicilie non offenderet nec offendentibus faveret et cetera.

Videtur quod non, quia superfluis cautionibus non est aliquis onerandus, ff. de pro-
cu(ratoribus) l. 'non cogendum'⁶ in fi(ne) et ut in po(ssessione) le(gatorum) l. 'hec stipu-
latio'⁷ in fi(ne) et tantum valet generale in omnibus, quantum speciale in singulis, ff.
de admi(nistratione) tu(torum) l. 'si duo'⁸. Hic autem superfluum videtur iurare, cum
prius iurasset fidelitatem et multa alia capitula, sub quibus istud potest comprehendi.
Ergo et cetera.

Item licet teneatur non offendere, tamen non tenetur super hoc ut videtur cavere,
D. de condi(ctione) causa da(ta) causa non se(cuta) l. 'dedi'⁹ in prin(cipio). Debit enim
de hoc sibi prospicere dominus papa a principio et ideo sero petit, C. de here(ditate)
vel ac(tione) ven(dita) l. II¹⁰. Et videtur casus quod ab imperatore non debet exigere iura-
mentum, nisi illud quod LXIII. di. 'tibi domino' continetur, ut e(adem) di. 'quia sancta'¹¹
secundum Hugu(cei)o(nem). Sed littera 'hoc' non bene sonat, sed magis consonat, quod
ab electo in papam non sunt promissiones vel iuramenta extorquenda, nisi consueta.

Solutio.

Contrarium est tenendum, nam in rebus arduis et periculosus cautius est agendum, ff.
ad Car(bonianum) l. I. § ultimo¹², XLII. di. 'quiescamus'¹³, et que notanda sunt neglecta
videntur, nisi specialiter caveatur de illis. Unde licet fuisset generaliter iuratum et
fuissent expresse in iuramento multe terre, provincie, civitates et castra, que erant Regno
inferiora, videbatur neglectum et scienter omissum nec sub illis posse comprehendi
Regnum, quod maius et nobilius erat, Extra de rescriptis^g c. 'sedes'¹⁴, ff. de iniu(riis)
l. 'apud Labeonem' § 'hoc edictum'¹⁵, XXIII. di. 'quanquam'¹⁶. Non fuit ergo mirum,
si in tali dubio voluit dominus papa sibi caveri et iurari, ut via maliciis tolleretur, ff. ut
le(gatorum) causa ca(veatur) l. I. § 'si is cui'¹⁷, in Auten. ut omn(es) ob(ediant) iu(di-
cibus) provi(nciarum) § 'arripiat'¹⁸.

Item cum tot pericula iminerent et ad dominum papam talia pervenissent, ex
quibus verisimiliter timebatur, quod imperator intendebat Regnum invadere et offendere,
debit dominus papa precavere potius quam post causam vulneratam remedium querere
et ideo potuit exigere huiusmodi iuramentum, ff. de offi(cio) pre(sidis) l. 'senatus'¹⁹ in
fi(ne) et qui satisda(re) co(gantur) l. 'si fideiussor' § fi(nali)²⁰. Et ideo etiam secundum
canones iuratoria cautio exigitur, si quis ex coniecturis verisimilibus de turbatione vel
baratatione vel inobedientia aut subtractione habeatur suspectus, et etiam a domino et
viro, si contra servum et uxorem de sevicia habeatur suspectus, exigitur iuramentum

1250. f) sequitur de tanquam ed. g) rescripto c.

1) c. 13 X qui filii (IV, 17). 2) Cod. 8, 4, 1. 3) c. 7 X de restitut. (II, 13). 4) c. 6 in VI.
de sent. excomm. (V, 11). 5) c. 55 X de appell. (II, 28). 6) Dig. 3, 3, 45. 7) Est potius Dig. 36, 3, 14.
8) Dig. 26, 7, 51. 9) Dig. 12, 4, 3. 10) Cod. 4, 39, 2. 11) c. 33 et 28 Di. LXIII. 12) Videtur
esse Dig. 37, 10, 1, 11. 13) c. 2 Di. XLII. 14) c. 15 X de rescript. (I, 3). 15) Dig. 47, 10, 15, 26.
16) c. 6 Di. XXIII. 17) Videtur esse Dig. 36, 3, 1, 11. 18) Auth. 73, 4. 19) Dig. 1, 18, 16.
20) Dig. 2, 8, 7, 2.

de non offendendo servum vel uxorem, C. de hiis qui ad ee(clesias) confu(giunt) l. 'presenti' § 'sane'¹ et Auten. de mo(nachis) § 'si quis igitur'², XXVIII. di. 'de Sira-
eusane'³, XVII. q. III. c. 'metuentes' et c. 'id constituimus'⁴, XXXII. q. I. 'de bene-
dicto'⁵, Extra de resti(tutione) spo(liatorum) c. 'ex transmissa' et c. 'litteras'⁶. Et etiam
a subdito iuramentum exigitur, si suspectus habeatur super illis, super quibus vel iuravit,
et a debitore cautio est prestanda, Extra de maioritate) et obe(dientia) c. 'legebatur'
et c. 'cum in ecclesiis'⁷ et ff. de iudi(cibus) l. 'in omnibus'⁸. Unde hic cum dominus
papa ad suspicionem rationabiliter esset ductus, potuit et debuit precavere, ff. ad le(gem)
Aqui(liam) l. 'in l(ege) Aquilia'⁹. Et ex causa superveniente cautio renovatur, ff. ut in
pos(sessione) le(gatorum) l. 'plane'¹⁰. Ratione igitur dubii iuris et facti et imminentium
periculorum remedio opus fuit et cautela iuratoria exigi potuit per iura et rationes
alleg(ata) et XXIII. q. VIII. c. 'ut pridem'¹¹.

Item cum pacem facere inter principes et alios christianos ad ecclesiam pertineat,
ut supra probatum est, et sic pacem quoad se requirere, per consequens potest eam
facere iuramento firmare, ut in Li. Feu. de pace iura(mento) fir(manda) in recepta et
l. 'haec edictali'¹². Rursus si pro domo vilissima a domino domus vicine ruinam
minantis michi licet petere cautionem, preses etiam ex officio facit caveri, si supra viam
publicam domus sit posita ruinosa, multo fortius videtur debere peti cautio pro uno
regno et populo, si quis minetur eidem ruinam aut timetur eius offensa, ff. de damp(no)
infect(to) per to(tum)¹³ et de officio presi(dis) l. 'preses provincie inspectis'¹⁴, et de
damp(no) infect(o) l. 'ad curatorem'¹⁵, et persone digniores sunt rebus, C. de sacro-
s(aneta) ec(clesia) l. 'sanctimus'¹⁶. Unde ex hoc inolevit usus, ubicumque iusticia viget,
quod si quis ab alio timeat se offendi, petit ab eo sibi caveri, ne offendant, et ille com-
pellitur ad hoc per superiorem, ff. de offi(cio) presi(dis) l. 'illicitas' § 'ne potentiores'
et § 'ne tenuis'¹⁷.

Argumenta contra non obstant, quia non est cautio superflua, sed valde utilis et
quasi necessaria, ut futuris periculis occurratur. Nec erat de isto cautum specialiter
in primo iuramento et suspicio probabilis supervenit, propter quod novo remedio opus
fuit, ff. de ven(tre) inspi(ciendo) l. I.¹⁸.

Item non est ratio eadem, sed diversa de illo, qui ex natura obligationis non tenetur
cavere, ut in l(egibus) dedi, et de illo, qui est ad cautionem vel iuramentum obligatus,
quia dato quod ille cavere et iurare non teneatur nisi ex causa, ut in l(egibus) omnibus,
iste tamen cautionem prestitam, presertim obscuram vel ex causa superveniente sus-
pectam aut non sufficientem renovare vel si videatur omissa, prestare tenetur, ff. qui
satisda(re) co(gantur) l. 'quotiens'¹⁹ et de usufruc(tu) ea(rum) re(rum) que usu consu-
(muntur) l. 'hoc senatus' § I.²⁰, ut dictum est supra. Et sic est in casu presenti, quia
imperator tenetur pape ad iuramentum fidelitatis, ut est supra dictum. Est insuper
ecclesia et Romani pontifices in possessione vel quasi exigendi ab imperatore huiusmodi
iuramentum, ut in cronicis invenitur.

III. Questio.

Quarta questio [est], utrum domino pape licuerit imperatori precipere, quod a
Roma et terris ecclesie recederet, non reversurus ad eas sine sua licentia speciali.

Et videtur quod non licuerit, quia hoc est quedam pena, ff. de interdic(tis) et
rele(gatis) l. 'relegatorum' § I. [et §] 'constitutum' et l. 'exilium'²¹. Et ubi non est culpa,

1) *Cod.* 1, 12, 6, 6. 2) *Auth.* 5, *prae*f. 3) *c.* 13 *Di.* 28. 4) *c.* 32 et 36 *C.* XVII *qu.* 4.
5) *c.* 5 *C.* XXXII *qu.* 1. 6) *c.* 8 et 13 *X* *de* *restit.* (II, 13). 7) *c.* 3 et 10 *X* *de* *maior.* (I, 33). 8) *Dig.*
5, 1, 41. 9) *Dig.* 9, 2, 40. 10) *Dig.* 36, 4, 4. 11) *c.* 17 *C.* XXIII *qu.* 8. 12) *Cons. Feud.* II, 53.
13) *Dig.* 39, 2. 14) *Dig.* 1, 18, 7. 15) *Dig.* 39, 2, 46. 16) *Cod.* 1, 2, 21. 17) *Dig.* 1, 18, 6, 2 et 5.
18) *Dig.* 25, 4, 1. 19) *Dig.* 2, 8, 6. 20) *Dig.* 7, 5, 5, 1. 21) *Dig.* 48, 22, 7, 1 et 15; 5.

non debet esse pena, C.^h de penis l. 'sanctio'¹ et ad l(egem) Iuli(am) de adul(teriis) l. 'Gracus'². Unde cum imperator non dicatur deliquisse, pena talis imponi sibi non debuit, ut videtur.

Item Roma communis est patria, ff. ad munici(palem) l. 'Roma'³. Ergo et cetera.

Solutio.

Contrarium est dicendum, quia quilibet privatus potest alium prohibere, ne fundum suum ingrediatur, ut C. de ser(vitutibus) et aqua l. 'per agrum'⁴, ff. de ser(vitutibus) ru(sticorum) pre(diorum) l. 'divus'⁵ et de iniu(riis) l. 'iniuriarum' § fi(nali)⁶, potest et ei precipere, ut de fundo exeat, et expellere violenter, si sibi possessionem interverteret vel auferret, ff. de acqui(renda) pos(sessione) l. 'clam po(ssidere)' § 'qui ad 10 nundinas'⁷, et de vi et vi ar(mata) [l.] III. § 'si quis'⁸, Extra de restitutione spo(liatorum) c. 'olim'⁹. Unde et ecclesia contra talem posset censuram ecclesiasticam exercere, Extra de ap(pellationibus) 'dilectis'¹⁰ et de sen(tentia) ex(communitionis) 'dilecto'¹¹ [li. VI].

Item sicut presides provinciarum aliquibus interdiciunt provincias suas propter 15 culpam, ff. de interdictis et rele(gatis) l. 'relegatorum' in prin(cipio) et § 'interdicere'¹² et de pe(nis) l. 'moris'¹³, ita princeps ecclesiasticus potest alicui interdicare terras suas ex causa, ar(gumentum) Extra ut lite non conte(stata) c. 'quoniam' § 'si vero'¹⁴, maxime quando timet ex hoc sibi periculum vel preiudicium iminere, ff. quod vi aut clam l. I. § I.¹⁵, et vim videtur facere qui alterius possessionem libere non relinquit, ff. de vi 20 et vi ar(mata) l. 'vim facit'¹⁶ in fi(ne), unde potest ecclesiastica censura compesci, XI. q. I. c. 'petimus'¹⁷. Possumus enim prohibere aliquem non solum ne ingrediatur fundum nostrum, sed ne ibi agat, et si quid in solo meo positum fuerit, possum auctoritate propria amovere, C. de servi(tutibus) et a(qua) 'per agrum'⁴ et ff. ad l(egem) Aquiliam l. 'quemadmodum'¹⁸. Unde preceptum domini pape fuit licitum et honestum. 25 ut damnum ecclesie et turbatio ac populi seditio vitaretur, C. de hiis qui ad ec(clesias) confu(giunt) l. 'denunciamus'¹⁹, et ab imperatore cum devotione debuit adimpleri, XIX. di. 'in memoriam'²⁰, presertim cum in eo sufficiens dilatio sit adiecta, illo etiam argumento, quia si qui de suis terris et provinciis ad Urbem se transtulerint sine causa, sunt ad terras et provincias proprias remittendi, cuiuscumque sint fortune vel dignitatis 30 privilegio omni perempto, in Auten. de questo(re) § 'si vero aliquos' collat. VI. et § 'ex hoc'²¹ et de manda(tis) prin(cipum) § fi(nali)²², et bene facit XXIII. q. VIII 'ut pridem'²³.

Non obstat argumentum in contrarium, quia hoc non fuit factum in penam imperatoris, sed ob causam et ecclesie iusticiam exequendo et terram ecclesie propriam 35 defendendo, ut licuit sibi, papa hoc fecit. Nec est Roma communis patria ad morandum, nisi quantum necessitas hoc requirit, cum sit ecclesie eius dominium ex donatione Constantini et confirmatione Lodovici imperatoris et usu approbato, XCVI. di. 'Constantinus'²⁴, LXIII. di. 'ego Lodovicus'²⁵ et in iuramento imperatoris satis ostenditur. Unde licitum fuit pape iniungere, quod recederet ab ea et aliis terrisⁱ suis. 40

Non obstat si dicatur, quod licitum est imperatori in terris ecclesie morari et transire per eas et earum vias publicas, sicut cuilibet alii hoc liceret, imo multo fortius

1250. ^h) ff. c. ⁱ) sequitur delet. ecce c.

- 1) Cod. 9, 47, 22. 2) Cod. 9, 9, 4. 3) Dig. 50, 1, 33. 4) Cod. 3, 34, 11. 5) Dig. 8, 3, 16.
 6) Dig. 47, 10, 13, 7. 7) Dig. 41, 2, 6, 1. 8) Dig. 43, 16, 3, 6. 9) c. 12 X de restit. 10) c. 55 45
 X de appell. (II, 28). 11) c. 6 in VI. de sent. excomm. (V, 11). 12) Dig. 48, 22, 7 pr. et 10. 13) Dig.
 48, 19, 9. 14) c. 5 § 2 X ut lite (II, 6). 15) Dig. 43, 24, 1, 1. 16) Dig. 43, 16, 11. 17) c. 19
 C. XI qu. 1. 18) Dig. 9, 2, 29. 19) Cod. 1, 12, 5. 20) c. 3 Di. XIX. 21) Auth. 81, 9 et praef.
 22) Auth. 17, 17. 23) c. 17 C. XXIII qu. 8. 24) c. 13. 14 Di. XCVI. 25) c. 30 Di. LXIII.

sibi, qui est advocatus ecclesie et patronus. Respondetur enim, quod imperator non potest dici princeps in terris ecclesie, que ab eius potestate omnimoda sunt exempte. Unde ubi maxime subest iusta causa, potest ab eorum dominio prohibere ingredi vel morari, quia per hoc posset ius aliquod in terra ecclesie forsitan vindicare et ecclesie
 5 preiudicium generare, ar(gumentum) Extra de fo(ro) compe(tenti) c. 'Roma(na)' § 'nec clericos' li. VI¹. Preterea quia cum de movendo guerram contra regem Robertum et de invadendo Regnum merito timeretur et propter hoc iuramentum requireretur ab eo, nec erat ei ingressus seu accessus ad Regnum nisi per terras ecclesie, potuit et debuit ei fieri prohibitio talis, ff. de iti(nere) ac(tu)que priva(to) l. 'veteres'² et ne quid
 10 in flu(mine) pu(blico) fi(at) l. 'quominus'³. Posset etiam talis prohibitio fieri, ne forte imperator sibi aliquid possessionis, dominii aut usus trahendo moram in eis imposterum vindicaret, cum etiam de Urbe eadem die qua coronatus est teneatur exire secundum ordinationes antiquas.

V. Questio.

15 Quinta questio est, supposito quod imperator significaverit domino pape rebellionem Tuscorum et requisiverit, quod per sententias interdicti et excommunicationis ipsos a rebellionem compesceret, quod dominus papa facere non curavit, utrum ex hoc imperator possit de iure a domino papa vel ecclesia se reputare gravatum. Et est ut videtur inter ceteros huius questionis effectus, an imperator a iuramento et fidelitate, quibus est
 20 domino pape et ecclesie obligatus, se possit excusare, quia eius quod promisit vicem non recepit a domino requisito.

Videtur quod possit imperator iuste conqueri, se in hoc fuisse gravatum, quia sic[ut] vassallus seu fidelis tenetur dominum defendere et iuvare, sic dominus reddere vicem tenetur vassallo, XXII. q. ultima 'de forma'⁴ circa fi(nem) et in Li. Feu. de
 25 no(va) fidel(litatis) for(ma) c. I.⁵ circa fi(nem). Est enim equalitas observanda, C. de frue(tibus) et li(tis) ex(pensis) l. fi(nali)⁶ et de proxim(is) sa(erorum) scri(niorum) l. 'in sacris' li. XII.⁷, XCV. di. c. 'esto'⁸. Si ergo sibi fides ab ecclesia non servetur, nec ipse servare tenetur, C. de pac(tis) 'cum proponas'⁹ et de transac(tionibus) 'si diversa'¹⁰, Extra de iureiu(rando) 'sicut'¹¹.

30 Item potestas pontificalis et imperialis debent invicem se iuvare, cum una alterius eget auxilio, XCVI. di. 'cum ad verum'¹² et X. di. 'quoniam'¹³, XI. q. I. 'petimus'¹⁴, Extra de of(ficio) or(dinari) 'quoniam in plerisque'¹⁵. Unde no(tat) Inno(centius), quod ecclesia ad requisitionem imperatoris debet rebelles imperii compescere et domare, Extra de fo(ro) com(petenti) 'licet'¹⁶ no(ta).

35 Solutio.

Ad hoc respondetur, quod non potest imperator se de iure reputare gravatum nec a iuramento, quo tenetur pape et ecclesie, absolutum nec relaxatum. Cum enim excommunicationis sententia non sit sine cognitione cause ferenda, non fuisset iustum, quod dominus papa Tuscis non vocatis et cognitione cause non prehabita interdicti et
 40 excommunicationis in eos sententias protulisset, XI. q. III. 'sententia'^{k.17}, II. q. I. 'nemo'¹⁸, de appell(ationibus) 'reprehensibilis'¹⁹ et de sen(tentia) ex(communicationis) c. 'sacro'²⁰.

1250. ^k) *praecedit in ed.*

1) c. 1 § 4 in VI de foro comp. (II, 2). 2) Dig. 43, 19, 4. 3) An pro Dig. 43, 9, 1? 4) c. 18 C. XXII qu. 5. 5) Cons. Feud. II, 7. 6) Cod. 7, 51, 6. 7) Cod. 12, 19, 2. 8) c. 7 Di. XCV. 45 9) Cod. 2, 3, 16. 10) Cod. 2, 4, 14. 11) c. 13 X de iureiur. (II, 24). 12) c. 6 Di. XCVI. 13) c. 8 Di. X. 14) c. 19 C. XI qu. 1. 15) c. 14 X de offic. iud. ord. (I, 31). 16) c. 10 X de foro comp. (II, 2). 17) c. 1 C. XI qu. 3. 18) c. 11 C. II qu. 1. 19) c. 26 X de appellat. (II, 28). 20) c. 48 X de sent. excomm. (V, 39).

Nec sufficit requisitio simplex vassalli, ut quis fidelitate privetur seu proprietate, ut in Li. Feu. que fuit prima causa be(neficii) ami(ttendi)¹ c. I., ff. de pig(neraticia) ac(tione) 'si convenerit'², Extra de sen(tentia) ex(communitionis) 'constitut(ionem)' et c. 'statuimus' li. VI³.

Item plerumque subditi habent iustam causam superioribus resistendi, C. de iure fis(ci) l. 'prohibitum' li. X.⁴ et in qui(bus) cau(sis) colo(ni) do(minos) su(os) ac(cusare) vale(nt) l. I.⁵ et de meta(tis) l. 'devotum' li. XI[I].⁶ et de appell(ationibus) l. 'quoniam'⁷. Nonne etiam possunt ecclesie iuste consuetudines, privilegia vel conventiones inter subditos et eorum superiores, contra que si domini veniant et eos opprimant, gravant eos^m et ipsi resistere possunt? Certe utique. Dominus ergo papa male faceret, in cuius mani-¹⁰ bus, ubi inter imperatorem et subditos versatur contentio, est de ambigua re iudicium, si ad solam et simplicem requisitionem imperatoris dirimeret questionem et ferret excommunicationis et interdicti sententias quasi in convictos et rebelles, monitionibus et cognitione debita non premissis, ff. de acqui(renda) pos(sessione) l. 'si quis rem'⁸ et de vi et vi ar(mata) l. 'colonus'⁹ in fi(ne), Extra qui fi(lii) sunt le(gitimi) c. 'per venera-¹⁵ bilem'¹⁰, XI. q. III. 'non semper'¹¹ et aliis c(apitulis) se(quentibus) multis, ff. de re iudi(cata) 'de uno quoque'¹² et C. si per vim vel ali(o) modo l. fi(nali)¹³ et facit quod no(tat) Inno(centius) Extra de of(ficio) or(dinari) c. I¹⁴.

Rursus attendendum est, quod imperator guerram movebat, non se defendebat, quare non sic de facili ad invadendum prompta iuvatrix esse debet ecclesia, sicut ad²⁰ defensionem ipsius, si ab alio invaderetur et impugnaretur, ut in Li. Feu. hic fi(nitur) l(ex) inci(piunt) regni consu(etudines) c. I. unico circa prin(cipium)¹⁵. Et quidquid dicatur, non est tanta ratio vel necessitas domino auxilii prestandi vassallo, cum nec feudum teneat ab eo nec ei iuret, quanta est ex converso, et in hoc debet magna versari cause cognitio, ut dicto c(apitulo), nec etiam preiudicat factum prelata ecclesie,²⁵ XVI. q. VI. 'si episcopum'¹⁶. Illud etiam non omitto, quod Constantinus imperator dedit terram illam Romane ecclesie et Romam ipsam et ista confirmavit et renovavit et etiam Lodovicus, XCVI. di. c. 'Constantinus'¹⁷, LXIII. di. 'ego Lodovicus'¹⁸. Unde iuvando imperatorem quasi illius terre dominum derogaret honori et iuri suo et ecclesie et se non dominum fateretur et contra se ipsum iuvaret, quod facere non debet, ut³⁰ dicto c(apitulo) circa fi(nem) et ff. communia pre(diorum) l. 'quicquid'¹⁹ et loca(ti) et conduc(ti) l. 'qui insulam' § fi(nali)²⁰. Et dato sine preiudicio quod imperator se posset reputare gravatum, non esset propter hoc imperator a iuramento et fidelitate liberatus nec terras ecclesie sibi liceret invadere sine infidelitate et transgressione proprii iuramenti, ut in Li. Feu. de fe(u)do si(ne) cul(pa) non ami(ttendo) c. I.²¹ et³⁵ qua(liter) do(minus) propri(etate) pri(vari) de(bet) c. 'ex facto'²². Per predicta patet solutio ad contraria argumenta, quod non est tanta necessitas debiti subsidii domino ad vassallum, sic ut continet tanta impugnando, sicut defendendo. Et quia in dubio sine cause cognitione procedere non debuit, ut est dictum, nec contra se et ecclesiam re ipsa fateri.

VI. Questio.

Sexto queritur, supposito quod Robertus Tuscis et aliis inimicis imperatoris pre-staret auxilium et gentes suas de Regno et existens in Regno suo iusserit in ipsorum

1250. ^m) *anacoluthon*?

- 1) *Cons. Feud. II, 24.* 2) *Dig. 13, 7, 18.* 3) *c. 9 et 3 in VI. de sent. excomm. (V, 11).* 45
 4) *Cod. 10, 1, 5.* 5) *Cod. 11, 50, 1.* 6) *Cod. 12, 40, 5.* 7) *Cod. 7, 62, 18.* 8) *Dig. 41, 2, 20.*
 9) *Dig. 43, 16, 12.* 10) *c. 13 X qui filii (IV, 17).* 11) *c. 92 C. XI qu. 3.* 12) *Dig. 42, 1, 47.*
 13) *Cod. 8, 5.* 14) *c. 1 X de off. iud. ord. (I, 31).* 15) *Cons. Feud. II, 28.* 16) *c. 3 C. XVI qu. 6.*
 17) *c. 13. 14. Di. XCVI.* 18) *c. 30 Di. LXIII.* 19) *Dig. 8, 4, 10.* 20) *Dig. 19, 2, 30.*
 21) *Cons. Feud. I, 20.* 22) *ibid. II, 47.*

subsidium contra imperatorem predictum, licet de hoc non constet, et dato quod constaret, non tamen constat, utrum iustam causam habuerit faciendi, liceat imperatori Regnum violenter intrare, quod est patrimonium proprium ecclesie, et illud impugnare, ut capiat dictum regem, taliter ut asserit imperator, licet non constet delinquentem in ipsum et vassallum suum ratione comitatus Provincie.

Et videtur quod sic. Certum est enim dictum regem, si talia fecisset, contra imperatorem graviter deliquisse, nisi iustam causam excusationis haberet. Talia quidem sunt contra fidelitatem et est ingratitude, per quam feudum perdere debet, cum non solum rem sibi difficilem faciat, sed ipsum quem iuvare tenetur impugnat et cum inimicis amicitias suas coniungit, ff. de offi(cio) pre(fecti) ur(bis) l. I. § 'cum patronus'¹, C. de inoffi(cioso) te(stamento) 'liberi'² et in Li. Feu. que fu(erit) pri(ma) causa be(neficii) ami(ttendi) c. I.³ et per totum et ti(tulo) hic finitur l(ex), deinde consu(etudines) reg(ni) c. 'domino guerram faciente'⁴, XXII. q. ult(ima) c. 'de forma'⁵. Unde sicut servum fugitivum licet querere et capere in prediis alienis et curie capere licet coartalem seu decurionem suum in territorio alieno, ff. de ser(vo) fugi(tivo) l. 'dominus'⁶, C. ubi de cri(minibus) aga(tur) l. I.⁷ et de decuri(onibus) l. 'generali' li. X.⁸, sic licitum fore videtur suum vassallum querere et capere ubicumque, maxime principi, in quem crimen lese maiestatis dicebatur commissum, quod est capitaliter puniendum, C. ad l(egem) Iuli(am) maiestatis) 'quisquis'⁹. Preterea filii Israel iuste impugnaverunt Amorreos, quia eis per terras eorum transitum denegaverunt, XXIII. q. II. c. fi(nali)¹⁰ et in Deuteronomio¹¹.

Item cum voluntas et propositum distingant maleficia, ff. de iniu(r)iis l. 'qui iniuriis' et l. 'verum'¹², et imperator non habeat propositum nec voluntatem dampnificandi Regnum nec ecclesiam, sed capere delinquentem, videtur sibi hoc licere.

Solutio.

Contrarium est tenendum quantum ad illud, de quo queritur. Ad hoc enim ut alicui liceat per territorium alienum transire, duo requiruntur, scilicet quod transitus eius sit innoxius et quod subsit iusta causa, quorum utrumque hic deficit. Constat siquidem quod impugnatio talis et transitus non posset esse innoxius, quod cum non sit dubium, quod Regnicole dominum suum vellent defendere, sequerentur hominum ecclesie strages multe, violentie, incendia et rapine, destructio civitatum et castrorum et aliorum locorum ecclesie, ex quibus necessario multa inferrentur ecclesie nocumenta, cuius dominium est dicti Regni et habitantium in eodem. Extra de re iudi(cata) 'ad apostolice' li. VI.¹³, ad hoc XI. q. I.¹⁴ 'pervenit'¹⁵. Non licet ergo hoc sibi facere, imo periurium incurreret talia faciendo, sic[ut] loquitur et intelligitur I. di. c. 'omnes'¹⁶ et XXIII. q. II. c. fi(nali)¹⁷, C. de metallar(iis) et metal(lis) l. 'quosdam' li. XI¹⁸.

Item cum sint iura expressa, quod si delinquentes fugiant ad alienas provincias vel morentur in eis, non debent illi iudices vel superiores, in quorum provinciis deliquerunt, illas provincias invadere, ut capiant delinquentes, sed ad eos mittere et requirere, qui provincias illas regunt, quod sibi puniendos remittant, ff. de require(ndis) l. 'divi'¹⁹ et de accu(sationibus) 'si cui' § fi(nali) et l. ultima²⁰ et de iudi(cii)s 'heres absens'²¹, Aut. ut nulli iu(dicum) § 'si quis vero comprehensorum'²². Extra de fo(ro) com(petenti) c. 'Romana' § 'contrahentes' [li. VI]²³. Nec convenit alieni regni archana

1250. n) III. ed. o) in margine add. no(ta)? c.

1) Dig. 1, 12, 1, 10. 2) Cod. 3, 28, 28. 3) Cons. Feud. II, 24. 4) ibid. II, 28. 5) c. 18
45 C. XXII qu. 5. 6) Dig. 11, 3, 16. 7) Cod. 3, 15, 1. 8) Cod. 10, 32, 54. 9) Cod. 9, 8, 5.
10) c. 3 C. XXIII qu. 3. 11) Deut. 1-4. 12) In Dig. 47, 10 leges non inveniuntur. 13) c. 2
in VI. de sent. (II, 14). 14) c. 39 C. XI qu. 1. 15) c. 1 Di. I. 16) c. 3 C. XXIII qu. 2. 17) Cod.
11, 7, 6. 18) Dig. 48, 17, 1. 19) Dig. 48, 2, 7, 5 et 22. 20) Dig. 5, 1, 19. 21) Auth. 127, 5.
22) c. 1 § 3 in VI. de foro comp. (II, 2).

scrutari, C. de commer(cii)s et merca(toribus) l. III¹. Canones etiam detestantur, quod primates aut quicumque superiores ingrediantur provincias alienas, ut agant ibi aliquid vel disponant, et specialiter dicit c. XXXIII. q. II. 'dixit Dominus'², quod si quis dicat se offensum vel lesum ab aliquo alterius subdito, non debet terram illius invadere, sed debet dominum requirere, ut sibi faciat emendari, quod si facere recusa-
verit, tunc potest sibi bellum movere. Unde et hic debet imperator dominum papam
requirere, non temeritate propria Regnum invadere, IX. q. II. 'nullus primas' et per
to(tum)³. Et est expressum, quod iudex ecclesiasticus delinquentes existentes in districtu
suo vel territorio ecclesie per seculares iudices puniendos extrahit et tradit iudici secu-
lari et res etiam ablatas et in ecclesia absconditas non extrahit iudex secularis, sed
ecclesiasticus, C. de hiis qui ad ec(clesias) confu(giunt) l. 'presenti' § 'sane'⁴ et in Auten.
ut li(ceat) ma(tri) et avi(e) § 'quia ita comperiuntur' collat. VIII.⁵ et facit C. de diver-
(sis) offi(cii)s et appari(toribus) l. I. li. XII⁶. Preterea l(e)ge imperiali cavetur, quod
si filius vel domesticus vel vassallus dominum feudi offenderit, debet dominus vassallum
requirere, ut filium subditum aut domesticum vel vassallum ad emendam reducat.
Multo ergo fortius hoc habet fieri in maiori domino quam sit offensus requirendo, in
Li. Feu. de prohibi(ta) fe(udi) ali(enatione) per Fre(dericum) l. 'imperial(em)' § 'in-
super si'⁷.

Item cum constet terras imperii fore distinctas a terris ecclesie, in quibus impe-
rator nichil potest de iure nec consuetudine nec sine iuramenti transgressione sibi
vendicare nec acquirere nec officium exercere, finibus suis debet esse contentus et non
ingredi alienos et impugnare, ad quorum defensionem tenetur, ut patet in iuramento ff. de
iur(isdictione)^p l. fi(nali)⁸, C. de decu(rionibus) l. 'duumv(irum) im(pune)'⁹ et de appari-
(toribus) procon(sulis) l. ult(ima) li. XII.¹⁰, ff. si servi(tus) ven(dicetur) l. 'altius'¹¹ et
de condi(ctione) inde(biti) l. 'frater'¹². Ut illud etiam non omitam, quod sententiam
latam in uno territorio non licet iudici exequi in territorio alieno, etiam si sit lata
Rome per pretorem, fiet per presidem provincie executio in rebus, que sunt in provincia,
ff. de re iudi(cata) l. 'a divo' [§] II.¹³, respondeo et de bo(nis) auc(toritate) iu(dicis)
possi(dendis) l. 'cum unus' § 'is qui'¹⁴ et ar(gumentum) ff. de tu(toribus) et cu(ratori-
bus) da(tis) ab hiis l. 'pupillo'¹⁵, Extra de fo(ro) com(petenti) c. 'postulasti'¹⁶, ff. de
iudi(cii)s l. 'argentarium'¹⁷.

Rursus rudera domus mee vel glandem arboris mee cadentia et existentia in solo
alterius non licet michi tollere de solo alieno, nisi prius caveam de dampno, quod
tollendo posset inferri. Multo fortius imperator cavere debet hoc casu, ff. de damp(no)
infec(to) l. 'pretor ait' § 'unde queritur'¹⁸ et ad exhi(bendum) l. 'Iul(ianus)' § II¹⁹.
Potuit ergo, donec caveat Regnum taliter ingredi, prohiberi et pena, si contra veniret,
imponi, dato sed non concesso quod aliter sibi ingredi Regnum liceret, quod tamen
non licuit, ut est dictum, maxime eo modo quo intrare volebat. Non obstant con-
traria argumenta. Prima quidem iura loquuntur, quoniam non potest haberi recursus
ad iudicem et periculum est in mora, nam hoc aliter non liceret, ut de servis fu(gitivis)
l. I.²⁰ et C. quando li(ceat) si(ne) iu(dice) uni(cuique) l. unica²¹ et de decu(rionibus)
l. 'generali'²². Hic autem isti non est fugitivus nec periculum est in mora et ita no(tat)
ff. de hiis que in frau(dem) credit(orum) l. 'ait pretor' § 'si debitorem'²³. Alii dicunt

1250. p) omni iu. add. c.

- 1) *Cod.* 4, 63, 3. 2) *De quo canone cogitandum sit nescio.* 3) *c. 3 C. 9 qu. 2.* 4) *Cod.* 1, 45
12, 6, 6. 5) *Auth.* 112, 15, 1. 6) *Cod.* 12, 59, 1. 7) *Cons. Feud.* II, 54, 5. 8) *Dig.* 2, 1, 20.
9) *Cod.* 10, 32, 53. 10) *Cod.* 12, 55, 3. 11) *Dig.* 8, 5, 15. 12) *Dig.* 12, 6, 38. 13) *Dig.* 42,
1, 15, 2. 14) *Dig.* 42, 5, 12, 1. 15) *Dig.* 26, 5, 27. 16) *c. 14 X de foro comp.* (II, 2). 17) *Dig.*
5, 1, 45. 18) *Dig.* 39, 2, 7, 2. 19) *Dig.* 10, 4, 9, 2. 20) *Videtur esse Cod.* 6, 1, 1. 21) *Cod.*
3, 27, 1 et 2. 22) *Cod.* 10, 32, 54. 23) *Dig.* 42, 8, 10, 16.

speciale esse in l(egibus) illis non obsta[n]te l(ege) rerum, quia et si furtum non committat, tamen delinquit, ut ibi et ff. de iniu(riis) l. 'sed si unius' § 'si iniuria'¹, ff. de fur(tis) 'qui saccum'².

VIII. Questio.

5 Per ista patet solutio ad octavam questionem, quia si sibi non prohibito non licet Regnum intrare nec impugnare ex causa predicta, multo minus sibi licet, quando est a domino prohibitum. Talis enim prohibitio malam fidem fecit et reddit illicitum et iniustum, quod aliter est permissum, sicut si quis velit intrare fundum meum causa venandi, bene licet, sed si prohibeatur, non licet, ff. de iniu(riis) l. 'iniuriarum' in fine³
 10 et de acqui(rendo) re(rum) do(minio) l. III.⁴ et de re mili(tari) l. 'desertorem' § 'in bello'⁵ cum similiter C. de rei ven(dicatione) 'si fundum'⁶ et de hiis que in frau(dem) etc. l. 'ait pretor' § 'si quis particeps'⁷. Cum ergo imperator hoc sciat aut scire debeat non licere, invasor est intrans Regnum et illud manu armata impugnans, Insti. vi bo(norum) rap(torum) § 'sed ne dum talia'⁸, C. unde vi 'si quis in tantam' et l. 'invasor'⁹,
 15 ff. quod metus causa l. 'extat'¹⁰ et de vi priva(rum) l. penultima¹¹ et de no(vi) oper(is) nuntiatione l. 'pretor ait' in prin(cipio)¹² et quod vi aut clam l. 'aut qui aliter' et l. 'pretor'¹³.

VII. Questio.

Circa septimam questionem, videlicet an imperator ferendo sententiam contra regem
 20 et eum privando regia qua se intitulaverat dignitate et confiscando omnia sub sua privationis sententia comprehensa videatur ius ecclesie usurpare, arguitur quod imperator in hoc ecclesiam non offendit nec iurisdictionem eius vel honorem usurpavit, sed iure proprio, ut sibi licuit, usus fuit. Nam rex, ut sententia imperatoris ponit, crimen lese maiestatis in ipsum commisit, propter quod bonis omnibus et honoribus fuit ipso iure
 25 privatus, ff. de dona(tionibus) l. 'donatores' § 'perfecte'¹⁴ et de public(anis), vec(tigalibus) et com(missis) l. 'commissa'¹⁵ et de iure fis(cis) l. I. § 'an bona'¹⁶, sicut in crimine incestarum nuptiarum, quod non est tantum, Auten. de ince(stis) nup(tiiis) § I.¹⁷ et hoc ibi videtur glo(sa) tenere, et Extra de here(ticis) 'cum secundum'¹⁸ et de penis c. 'felicitis'¹⁹ li. VI. Unde imperator non privavit, sed magis declaravit privatum, ff. si servi(tus) ven-
 30 (dicetur) l. 'sicuti' § 'sed si queratur'²⁰. Et quamvis ibi ponatur verbum privamus, exponi debet secundum materiam, id est declaramus privatum, ff. loca(ti) et conduc(ti) l. 'si uno'²¹. Et esto quod esset vera privatio nec fuisset ipso iure privatus, sed privandus per sententiam, ff. qui et a quibus l. 'quesitum'²², non fecit imperator iniuriam ecclesie, ut videtur, quia ibi dicitur commissum delictum, ubi sortitur effectum. Istud vero delic-
 35 tum in Tuscia et sic in terra imperii suum habuit effectum, quia ibi misit rex subsidium contra ipsum, C.^a de bo(nis) auc(toritate) iu(dicis) po(ssidendis) l. III.²³ et [ff.] de ac(tionibus) et obli(gationibus) 'contraxisse'²⁴ et de do(nationibus) inter virum et uxorem l. 'quia in id' et l. 'prece'²⁵. Et sic cognitio et punitio ibi debuerunt fieri et potuerunt de iure nec est de loco, sed de territorio curandum, ff. de offi(cio) procon-
 40 (sulis) l. 'observandum'²⁶ et de offi(cio) presi(dis) l. III.²⁷, Extra de of(ficio) or(dinari) c. 'cum episcopus' li. VI.²⁸. Et non solum potuit eum privare seu privatum declarare

1250. q) ff c. r) sic ed.

1) In Dig. 47, 10, 17 non invenitur. 2) Dig. 47, 2, 78. 3) Dig. 47, 10, 13, 7. 4) Dig. 41, 1, 3.
 5) Dig. 49, 16, 3, 15. 6) Cod. 3, 32, 16. 7) Dig. 42, 8, 10, 3. 8) Inst. 4, 2, 1. 9) Cod. 8, 4, 7 et 5.
 45 10) Dig. 4, 2, 13. 11) Quid sit nescio. 12) Dig. 39, 1, 20 pr. 13) Dig. 43, 24, 5 et 1. 14) In
 Dig. 39, 5 non invenitur. 15) Dig. 39, 4, 14. 16) Dig. 49, 14, 1, 1. 17) Auth. 12, 1. 18) c. 19
 in VI. de haeret. (V, 2). 19) c. 5 in VI. de poenis (V, 9). 20) Dig. 8, 5, 8, 3. 21) Dig. 19, 2, 15, 4.
 22) Dig. 40, 9, 15. 23) Cod. 7, 72, 3. 24) Dig. 44, 7, 21. 25) In Dig. 24, 1 vel Cod. 5, 16 leges
 non inveniuntur. 26) Dig. 16, 4. 27) Dig. 1, 18, 3. 28) c. 7 in VI. de off. ord. (I, 16).

bonis que habebat in imperio, sed aliis, licet in illis que erant in iurisdictione ecclesie, executio ad ecclesiam pertineret. Et videtur casus Extra de fo(ro) com(petenti) c. 'postulasti'¹ et ff. de re(bus) auct(oritate) iu(dicis) po(ssidendis) 'cum unus' § penultimo², Extra de fo(ro) com(petenti) c. 'Romana' § 'contrahentes'³ ibi 'vel si forte' et cetera [li. VI.] et ff. de interdic(tis) et re(legatis) l. 'relegatorum' § 'interdicere' et se(quentia)⁴.⁵

Solutio.

In casu isto respondetur, quod si imperator egisset contra regem ad feudum comitatus Provincie quasi propter felloniam commissam in eum, deberet privari dato feudo, tunc non per eum, sed per pares curie fuisset secundum communes regulas questio terminanda, ut in Li. Feu. de prohi(bita) feu(di) ali(enatione) per Fre(dericum) l. 'imperialem' § 'si vero inter dominum' et de le(ge) Cora(di) c. I⁵. Hic tamen secundum verba sententie non agebatur ad hoc. Imo agebatur contra regem de crimine lese maiestatis et de amissione honorum seu dignitatum et rerum. Unde hoc casu ad dominum papam, qui est ordinarius regis R(oberti), pertinebat cognitio, quia in suo territorio, scilicet in Regno, habet domicilium et moratur, ibi agit, ibi contrahit, ibi foro, balneis et spectaculis utitur et dies festos celebrat et superiorem obtinet regiam dignitatem et ideo ibi suum domicilium est censendum, ff. ad munici(palem) l. 'eius' § 'si quis'⁶, C. de incol(is) l. 'cives' li. X⁷. Unde cum ageretur de communi crimine, non ad imperatorem, sed ad papam cognitio pertinebat, ut Extra de fo(ro) com(petenti) 'cum sit'⁸ et C. de iuri(sditione) o(mnium) iu(dicum) l. 'iur(is) or(dinem)'⁹ et ne quis in sua causa¹⁰ in rubro et nigro, et notatur et probatur per Inno(centium) Extra de iudi(cis) 'ceterum'¹¹ in magna glo(sa). Et secundum hoc imperator usurpavit iurisdictionem et honorem ecclesie.

Item dato sine preiudicio, quod rex existens in Regno mitteret subsidium de Regno, ut ponit questio precedens, de quo tamen non constabat nec constat, esto quod sic esset in facto, quod peccaret, cum possent cause iuste excusationis subesse, videtur etiam deliquisse in Regno et ratione delicti ibi forum sortiri debet, ar(gumentum) ff. ad l(egem) Aquiliam l. 'huic scripture' § I.¹² et de adul(teriis) l. 'sed etsi amici'¹³, Auten. ut li(ceat) ma(tri) et avi(e) § 'quod reperiuntur'¹⁴, C. ubi de po(ssessione) agi opo(rtet) l. I¹⁵. Et sic ad ecclesiam pertinebat illius criminis cognitio ratione delicti, item ratione domicilii, ut est dictum. Item quod agebatur de communi delicto et extra feudum commisso, ad papam debebat haberi recursus, Extra de iudi(cis) c. 'novit'¹⁶. Unde istis concurrentibus ecclesia sive papa habebat cognitionem et punitionem, Auten. de consan(guineis) et uter(inis) fra(tribus) § fi(nali)¹⁷, C. de edic(to) di(vi) Adri(ani) tol(lendo) l. fi(nali)¹⁸, Insti. de adop(tionibus) § 'sed hodie'¹⁹. Igitur imperator iniuriose egit contra ecclesiam de tali crimine cognoscendo et sententiando et honorem ecclesie usurpavit. Imo non videtur imperatoris sententia valuisse, quia aut deliquit in Regno et tunc ibi debuit cognosci per dominum suum in Regno et sic per ecclesiam sive papam, aut deliquit in terra imperii vel in utroque et tunc cum in terra imperii rex non esset nec alibi latitaret, imo tanquam rex in Regno suo palam et publice moraretur, debuit requiri a domino suo superiore, ut eum remitteret, ff. de accu(sationibus) l. 'si cui' § 'si'²⁰ et Auten. qua in provincia c. 'ubi de cri(mine)'²¹, Extra de fo(ro) com(petenti) c. 'Romana' § 'contrahentes'³ [li. VI.]. Preterea in criminibus, que maiorem penam

1) c. 14 X de foro comp. (II, 2). 2) Dig. 42, 5, 12, 1. 3) c. 1 § 3 in VI. de foro comp. (II, 2).
 4) Dig. 48, 22, 7, 10 sq. 5) Cons. Feud. II, 54, 7 et 34, 1. 6) Dig. 50, 1, 27, 1. 7) Cod. 10, 40, 7.
 8) c. 8 X de foro comp. (II, 2). 9) Cod. 3, 13, 2. 10) Cod. 3, 5, 1. 11) c. 5 X de iudic. (II, 1).
 12) Dig. 9, 2, 15, 1. 13) Dig. 48, 5, 10. 14) Videtur esse Auth. 112, 15, 1; cf. supra pag. 1334 not. 5.
 15) Cod. 3, 16, 1. 16) c. 13 X de iudic. (II, 1). 17) Auth. 85, 2. 18) Cod. 6, 33, 3. 19) Inst. 1, 11, 2.
 20) Dig. 48, 2, 7, 3. 21) Quid sit nescio.

relegatione requirunt, scilicet ut erat illud quod regi imponebatur, non potest procedi ad sententiam contra absentem^s, C. de accusa(tionibus) l. 'absentem'¹, ff. de pe(nis) l. 'absentem' in prin(cipio) et § II². Sed requirendus erat et bona eius fuerant per contumaciam annotanda, ff. de require(ndis) l. I. et per to(tam) et C. eo(dem) per totum³.

5 Sed dicet aliquis, quid ad rem, utrum valuerit sententia vel non? Respondeo: Imo multum interest, quia cum sit notorium latam fuisse sententiam in absentem in crimine capitali, nulla fuit sententia de iure, unde occasione illius non debet ei permitti nec fieri executio in territorio alieno, C. de appell(ationibus) l. 'quoniam'⁴, Extra de of(ficio) dele(gati) c. 'pastoralis' § 'preterea'⁵ cum no(ta) ibidem, ff. de iudi(ciiis) l. 'si pretor' § 'Marcellus'⁶. Sed numquid regem privare potuit regia dignitate? Respon-

10 detur quod non, quia ab illo procedere debet privatio, a quo est datio. Unde cum rex Regnum et regiam dignitatem haberet ex datione ecclesie, non potuit privari ab alio quam a papa. Ideoque l(ex) dicit, quod licet preses sit maior defensore civitatis et prefectus maior preside, non potest privare preses defensorem dignitate, quam habet a

15 prefecto, qui est maior, Aut. de defen(soribus) ci(vitatum) § 'non habente' collat. III.⁷, et ar(gumentum) ff. de diver(sis) et tem(poralibus) pre(scriptionibus) l. de accessioni-bus⁸ et de inter(dictis) et re(legatis) l. 'eum qui'⁹ in fi(ne). Hinc est quod si dominus papa subdiaconatus ordinem alicui contul[er]it vel princeps alicui dignitatem illustrem contulerit, nullus inferior sibi potest auferre, C. ubi se(natores) vel cla(rissimi) l. III.¹⁰,

20 Extra de confir(matione) uti(li) vel inuti(li) c. I.¹¹ et de ma(ioritate) et obe(dientia) c. 'per tuas'¹² et no(tam) ibi per Inno(centium) et Ostien(sem), de confir(matione) inuti(li) c. 'porrecta'¹³ et de preben(dis) 'nisi essent'¹⁴. Cum ergo papa sit superior imperatori, saltem in patrimonio ecclesie, in quo summi principis exequitur potestatem et Dei vicem gerit in terris, datam regiam dignitatem ab eo imperator vel alius preter ipsum

25 auferre non potest, Extra qui filii sunt le(gitimi) 'per venerabilem'¹⁵ et de iudi(ciiis) 'novit'¹⁶ et no(tam) Inno(centii), quod reges in dubiis et gravibus articulis non subsunt imperatori, sed propter solium, Extra de re iudi(cata) 'cum te'¹⁷ circa fi(nem), Extra qui fi(lia) sunt le(gitimi) 'per venerabilem' § 'insuper'¹⁸. Unde imperator privando regem regia dignitate qua se intitulat et etiam Regno ipso et illud confiscando, ut ex eius

30 sententia clare patet, ius quantum in eo fuit usurpavit ecclesie et honorem et falcem suam in alienam messem immisit, quod facere non debuit, ut superius est probatum, Extra de elec(tione) c. 'venerabilem'¹⁹ in prin(cipio), VI. q. III. c. I.²⁰, cum rex in quan-

35 deliquisse, presertim quia fidelitatem imperatori nondum fecerat nec prestiterat iura-mentum. Sic libertus, si sit tutor alicuius pupilli, patronum suum in ius vocare poterat tanquam tutor venia non petita, licet hoc ei non liceret ut liberto, ff. de in ius vocan(do) l. 'quesitum'²¹ et [C.] de hiis que ut indig(nis) l. 'tutorem'²², et papa facit aliquid tan-

40 per papam ut papam.

Item quia licet rex obtulisset imperatori homagium et fidelitatem pro comitatu Provincie, ipse tamen nondum recipere voluerat nec sibi rex iuraverat fidelitatem. Et

1250. ^s) in margine adscriptum est no(ta)? c.

1) Cod. 9, 2, 6. 2) Dig. 49, 18, 5 pr. et 2. 3) Dig. 48, 17, 1 et Cod. 9, 40. 4) Cod. 7, 62, 21.
 45 5) c. 28 § 2 de off. iud. del. (I, 19). 6) Dig. 5, 1, 75. 7) Auth. 15, 1, 1. 8) Dig. 44, 3, 14.
 9) Dig. 48, 22, 3. 10) Cod. 3, 24, 3. 11) c. 1 X de confirm. (II, 30). 12) c. 7 X de maior. (I, 33).
 13) c. 6 X de confirm. (II, 30). 14) c. 21 X de praeb. (III, 5). 15) c. 13 X qui filii (IV, 17).
 16) c. 13 X de iudic. (II, 1). 17) c. 23 X de sentent. (II, 27). 18) c. 34 X de elect. (I, 6).
 19) c. 1 C. VI qu. 3. 20) Dig. 2, 4, 16. 21) Dig. 34, 9, 22. 22) c. 16 X de elect. (I, 6).

dato quod dictam sententiam potuisset sic ferre, tamen Regnum, quod est terra ecclesie, non potuit confiscare, imo ad ecclesiam redire deberet, ar(gumentum) ff. de pig(noribus) l. 'lex vectigali'¹ et C. de epis(copis) et cle(ricis) 'si quis presbyter' § I.² et in Li. Feu. que fu[er]it l. causa be(neficii) ami(ttendi) c. unico § 'illud'³ et se(quentibus) et melius Extra de here(ticis) c. 'excommunicamus'⁴ circa prin(cipium), Extra de pe(nis) c. 'felicis' li. VI.⁵, et videtur casus XVI. q. I. 'in canonibus'⁶ et in Li. Feu. l. 'imperiale' § 'illud'⁷. Non obstat premissis Extra de fo(ro) com(petenti) 'postulasti'⁸, quia ibi secundum quosdam non fertur sententia super beneficio in aliena diocesi posito, sed super crimine, et illa sententia fidem faciet coram alio, in cuius diocesi habet beneficium, et ille privabit eum beneficio, ut no(tat) Inno(centius) de accusa(tionibus) c. 'qualiter'⁹ et dicto c. 'pastoralis'¹⁰ et facit ff. de custo(dia) et exhi(bitione) re(or)um l. 'divus'¹¹, vel potest dici quod ad imperatorem non pertinebat talis cognitio nec potuit ferre talem sententiam, ut superius est probatum. Sed contra Extra de fo(ro) com(petenti) c. 'Romana' § 'contrahentes'¹², ubi iudex interloquitur de re non sue iurisdictionis, sed alter exequitur, respondetur ibi: saltem erat persona subiecta, licet non res.

Sed contra hoc et multa alia superius allegata opponitur, quia nos argumenta [ponimus] de l(egibus), quibus est imperator solutus, ff. de l(egibus) 'princeps'¹³. Sed respondeo, quod dato quod sit solutus l(egibus) inter subditos, tamen quoad non subditos, quos vult iudicare per l(eges) ut in nostro proposito, debet legibus stare contra se, maxime que rationi naturali nitantur et canonibus approbantur, ut equalitas observetur, quia non facias alii, quod tibi non vis fieri^{13*} et patere legem, quam ipse tuleris, C. de frue(tibus) et li(tis) ex(pensis) l. fi(nali)¹⁴ et de proxim(is) sa(erorum) seri(niorum) l. 'in sacris'¹⁵, ff. quod quisque iur(is) l. I.¹⁶ et in decretis in prin(cipio)¹⁷, C. de legi(bus) 'digna vox'¹⁸, C. de testa(mentis) 'ex imperfecto'¹⁹, XIX. di. 'si Romanorum'²⁰, C. de testi(bus) 'si quis testibus'²¹, ff. de bo(nis) damp(natorum) l. 'cum ratio'²². Et hic rex non erat sibi subditus, ut est dictum.

Sed iterum opponitur, quia imperator dominus est mundi et potest esse iudex in causa propria, cum superiorem non habeat in temporalibus, potest ergo ubilibet et contra quemlibet et de omni crimine iudicare, ff. ad l(egem) Ro(diam) de iac(tu) 'deprecatio'²³ et de quadri(ennii) pre(scriptione) 'bene a Ze(none)'²⁴, VII. q. I. 'in apibus'²⁵, ff. de hiis que in te(stamento) de(lentur) l. 'proxime'²⁶. Nullam ergo fecit iniuriam, si fecit in suo quod sibi licuit, ff. de damp(n)o infec(to) l. 'Proculus'²⁷ et de iniu(riis) l. 'iniuriarum' § I²⁸.

Ad hoc respondeo, quod locum habuerunt et habent iura illa pro tempore et pro rebus que subiacebant Romano imperio, sed sicut iure gentium sunt rerum dominia distincta et regna condita et bella introducta, sic eodem iure et ratione fuerunt regna translata et mutata et dominia mutata et iterum distincta. Unde Romanum imperium habet fines et limites suos. Alioquin quomodo lex distingueret populos quosdam esse sub imperio, quosdam sub regibus suis, quosdam nec sub imperio nec sub regibus, sed per se liberos esse, ff. de cap(tivis) et postli(minio) re(demptis) l. 'postliminium' in textu et glo(sa) et l. 'non dubito' et l. 'postliminii ius competit'²⁹, C. de sum(ma)

1) Dig. 20, 1, 31. 2) Cod. 1, 3, 20, 1. 3) Cons. Feud. II, 24 in § 8. 4) c. 13 X de haeret. (V, 7). 5) c. 5 li. VI de poen. (V, 9). 6) c. 57 C. XVI qu. 1. 7) Cons. Feud. II, 54, 6. 8) c. 14 X de for. comp. (II, 2). 9) c. 17 X de accus. (V, 1). 10) c. 28 X de off. iud. del. (I, 29). 11) Dig. 48, 3, 3. 12) c. 1 § 3 in VI. de foro comp. (II, 2). 13) Dig. 1, 3, 31. 13*) Cf. Tob. 4, 16. 14) Cod. 7, 51, 6. 15) Cod. 12, 19, 2. 16) Dig. 2, 2, 1. 17) Dig. 50, 9 pr. 18) Cod. 1, 14, 4. 19) Cod. 6, 23, 3. 20) c. 1 Di. XIX. 21) Cod. 4, 20, 17. 22) Dig. 48, 20, 7. 23) Dig. 14, 2, 9. 24) Cod. 7, 37, 3. 25) c. 41 C. VII qu. 1. 26) Dig. 28, 4, 3. 27) Dig. 39, 2, 26. 28) Dig. 47, 10, 13, 1. 29) Dig. 49, 15, 19 et 7 et 5.

tri(nitate) et fi(de) ca(tholica) l. I.¹, Insti. de pa(tria) po(testate) § I². Quomodo etiam locum haberent leges, que ponunt limites imperii et castra limitanea et limitaneos milites positos in limitibus imperii, C. de fun(dis) limit(otrophis) l. ultima³ et de of(ficio) prefec(ti) pre(torio) l. 'in nomine domini' § 'pro limitaneis'⁴, l. di. 'ius quiritum'⁵. Et de hoc no(tat) Az(o) C. de captivis et postli(minio) re(demptis)⁶ in Summa circa prin(cipium). Et habet hec allegatio locum maxime in provinciis et terris ecclesie Romane, quas imperator voluit et decrevit a terris imperii fore distinctas, ut in palea sepius allegata 'Constantinus'⁷, nec in illis imperator terrenus aliquam obtinet potestatem, ut ibidem. Portet igitur patienter imperator Romanorum, quod ecclesie Romane patri-
 10 monium in pace dimittere teneatur nec in illo nec de hominibus et rebus ibi positis aliquid disponat et agat, in quibus summus pontifex summi principis potestatem exercet nec possunt esse duo summi principes circa idem, Extra qui fi(lia) sunt le(gitimi) 'per venerabilem'⁸, VII. q. I. 'in apibus'⁹.

Preterea cum sit licitum captis violenter ab hostibus ab eis aufugere vi vel fraude
 15 et bona capta ab eis recuperare, que tamen facta erant ipsorum, quare eadem ratione non licebit uni populo violenter oppresso se eripere in libertatem resumptis viribus vel opportunitate captata, nulla ratio prohibet, ut videtur ff. de cap(tivis) et postli(minio) re(demptis) l. 'nichil interest' et per to(tum) et C. eo(dem) per to(tum)¹⁰, Insti. de re(rum) di(visione) § 'item ea'¹¹.

Preterea scimus quod per violentiam et occupationem Romanum crevit imperium, unde si homines se subtrahant, cum vident opportunitatem et regna per se constituent, inconveniens non videtur, cum omnis res, per quas causas introducitur, per easdem dissolvi possit, ff. de regulis iu(ris) l. 'nichil'¹² et de solu(tionibus) l. 'prout'¹³, Extra de regu(lis) iu(ris) c. I¹⁴. Numquid etiam ecclesia reges approbat et exemptos quando-
 25 que affirmat ipsosque coronat, Extra de iudi(cis) 'novit'¹⁵, qui non recognoscunt imperatorem superiorem, et de regibus Ispanie dicit glo(sa) LXIII. di. 'Adrianus'¹⁶? Certe utique.

Preterea constat multos populos fuisse subiectos Romano imperio virtute bellorum et postea facti fuerunt hostes populi seu imperii Romani, ut Parthi et Germani ac Galli. Quicquid ergo de imperio occuparunt hostes effecti, suum fuit et extunc licite tenuerunt,
 30 ff. de captivis et postli(minio) re(demptis) l. 'hostes' in prin(cipio) et § I¹⁷. Et idem dici potest de aliis ut Ispanis et similibus. Imperator ergo in istis et similibus nullum ius sibi potest vindicare, nisi bello indicto vel aliter eos in sua recuperet ditone.

Sed contra ista est, quia secundum ea ex toto adnichilaretur Romanum imperium, quod semper est, ut l(ex) dicit Auten. quomo(do) opor(teat) e(piscopos) et re(liquos)
 35 ele(ricos) ad or(dinationem) perdu(ce) § 'licentiam' collat. II.¹⁸ et ut prepo(natur) no(men) imper(atoris) circa prin(cipium)¹⁹ ubi dicitur 'immortalis' et C. de offi(cio) e(ius) qui vicem al(ius) iu(dicis) ge(rit) l. II²⁰.

Item imperator fecit l(egem) de novo, quod in crimine lese maiestatis possit procedi contra absentem ad testium receptionem et omnia alia etiam ad sententiam et
 40 executionem, absentia et l(ege) qualibet non obstante.

Ad primum respondeo, quod imperium semper est et subiecto sibi remanet in hiis, qui sibi obediverunt hactenus et in subiectione et dominio imperii remanserunt, ut est Alemannia, Burgundia, Lombardia et Tuscia et sic de aliis, salvo tamen iure ecclesie et donationibus sibi factis, de quibus dictum est supra. Item ius habet recuperandi illa,

45 1) Cod. 1, 1, 1. 2) Inst. 1, 9, 1. 3) Cod. 11, 60, 3. 4) Cod. 1, 27, 2, 8. 5) c. 12 Di. I.
 6) Cod. 8, 50. 7) c. 13 Di. XCVI. 8) c. 13 X qui filii (IV, 17). 9) c. 41 C. VII q. 1.
 10) Dig. 49, 15, 26 et Cod. 8, 50. 11) Inst. 2, 1, 17. 12) Dig. 50, 17, 112. 13) Dig. 46, 3, 80.
 14) c. 1 de reg. iur. (V, 41). 15) c. 13 X de iudic. (II, 1). 16) c. 3 et 23 Di. LXIII. 17) Dig.
 49, 15, 24 pr. et 1. 18) Auth. 6 epilog. pr. 19) Auth. 48 praef. 20) Cod. 1, 50, 3.

que iniuste absque ratione et titulo se ab imperio subtraxerunt, Auten. de here(dibus) et Fal(cidia) circa prin(cipium)¹. In terris vero et feudis ecclesie nichil habet, ut est supra probatum, nec l(eges) imperiales extenduntur ad illas, X. di. c. I. et II. et c. 'si in adiutorium'², Extra de consti(tutionibus) c. I. libro VI.³, C. de fun(dis) pri(vatis)⁴ l. I.⁴. Nec forte l(ex) allegata facta de novo extenditur ad reges, cum loquatur de inferioribus,⁵ non de illis, nec est multum honesta nec caret suspicione affectionis seu animositatis inordinate, que imminente casu pro se in causa sua et facto proprio facta fuit, III. di. c. 'erit'⁵ et C. de legi(bus) l. 'humanum'⁶.

IX. questio.

Ad IX. questionem, videlicet utrum intersit domini pape et sibi liceat de iure¹⁰ contra dictum imperatorem procedere, si contra eius preceptum seu prohibitionem invadat Regnum, et an ex hoc possit ipsum denunciare et declarare periurum et in sententias et penas in processibus domini pape contentas incidisse, respondeo: secundum superius proposita et probata dubium non est de iure, quin dominus papa possit contra imperatorem, si talia faceret, procedere, etiam utroque gladio suum patrimonium defendendo.¹⁵ Cum enim imperator superior non sit sibi, sed inferior, et si contra iuramentum ecclesie patrimonium invaderet, non esset papa bonus pastor nec custos, nisi se poneret murum defensionis ex adverso, quem non expedit custodem fore cartarum, sed rerum ecclesie eius custodie traditarum, XVI. q. I. 'in canonibus'⁷, XLIII. di. 'si rector'⁸, XXIII. q. VIII. 'convenior' ibi 'hereditatem Christi'⁹ et cetera, XV. q. VI. 'auctoritatem'¹⁰, Extra de sen(tentia) ex(communicationis) c. 'dilecto' li. VI.¹¹. Et sic cum secundum premissa non sit licitum imperatori, presertim contra pape prohibitionem invadere nec offendere Regnum quocumque quesito colore, non est dubium quin imperator contra iuramentum veniret et posset pronunciari periurus, si tali pretextu Regnum invaderet vel offenderet quoquo modo. Faceret enim contra iuramentum et promissionem suam iurata et fidelitatem in multis capitulis, que in primo et secundo iuramento colliguntur¹² aperte et in iuribus supra^u in prima questione allegatis.

Sed contra hec opponitur: Regnum enim a domino papa et ecclesia rex tenet in feudum et sic habet utile dominium, quod est a directo dominio separatum, quod est apud ecclesiam, cui rex prefertur in suo utili, ff. si ager vec(tigalis) vel enfi(teuticarius)³⁰ l. I. § fi(nali)¹³ et de superfi(ciebus) l. I. § I.¹⁴ et no(tat) ff. com(modati) l. 'si ut certo' § 'si duobus'¹⁵ et C. de novat(ionibus) l. III.¹⁶ et in Li. Feu. de investi(tura) rei ali(ene) c. I. § I.¹⁷ et de contro(versia) inter va(sallum) et ali(um) c. unico¹⁸ et ff. ad l(egem) Aquiliam 'item Mela s(cribit) si'¹⁹ et de vi et vi ar(mata) l. III. § 'hoc interd(ictum)' '[qui] usufruc(tus)'²⁰. Ergo ad regem videtur pertinere defensio, non ad papam, et im-³⁵perator occupando illud dominium utile vel terram, in qua regi utile dominium competit salvo iure ecclesie, non videtur iniuriari ecclesie nec ius eius vel honorem usurpare.

Ad hoc respondetur, quod interest domini habentis dominium directum, ratione cuius tenetur et vassallus ad servitia et auxilia et etiam eius subditi, qui sunt principaliter ecclesie homines, ut dicto c. 'ad apostolice'²¹ in subsidium tenerentur, ne terra⁴⁰ vastetur et subditi opprimantur. Possent enim per hanc viam tam vassallus quam subditi taliter depauperari, quod non sufficerent ad servitiorum et auxiliorum ecclesie

1250. ^t) de fun. tri. ed. ^u) scilicet ed.

1) Auth. 1. 2) c. 7 Di. X. 3) c. 1 in VI de constit. (I, 2). 4) Cod. 11, 66, 1. 5) c. 2 Di. IV. 6) Cod. 1. 14, 8. 7) c. 57 C. XVI qu. 1. 8) c. 1 Di. XLIII. 9) c. 21 § 5 C. XXIII qu. 8. 10) c. 2 C. XV qu. 6. 11) c. 6 in VI de sent. excomm. (V, 11). 12) Supra nr. 1249 cap. I et II. 13) Dig. 6, 3, 1, 3. 14) Dig. 43, 18, 1, 1. 15) Dig. 13, 6, 5, 15. 16) Cod. 8, 41, 3. 17) Cons. Feud. II, 8, 1, 1. 18) ibid. II, 43. 19) Dig. 9, 2, 11. 20) Dig. 43, 16, 3, 12 et 17. 21) c. 20 X de decimis (III, 30).

debitorum onera supportanda. Unde ratione iuris sui licet ecclesie defendere terram suam et vassallos, ut videtur expressum Extra de proba(tionibus) 'licet'¹ et ibi de hoc per Ostiensem in fi(ne), ad hoc ff. de aqua plu(via) ar(cenda) l. 'in concedendo'² et C. de servi(tutibus) et aqua l. 'aquam'³. Hoc videmus in domino proprietatis loci, in quo alius habet usum vel usufructum, nam ponit custodem in loco qui tuetur, ne vicini aliquid agri occupent vel invadant, ff. de usu et ha(bitatione) l. 'si ita' § 'dominus'⁴ et de fun(do) in(structo) et in(strumento) le(gato) l. 'si ita' § 'mulier'⁵ et de le(gatis) III. l. 'cum quereretur' § fi(nali)⁶, Extra de prescrip(tionibus) 'auditis'⁷ et no(tam) de ap(pellationibus) c. 'dilectis'⁸ per Inno(centium) et Ostiensem et per Archid(iaconum) dicto c. 'ad Apostolice'⁹.
 10 Preterea imperator non potest allegare suam sententiam non valere, ff. de le(gatis) I. [l.] 'si servus plurium'¹⁰. Ipse autem privavit regem per sententiam omnibus bonis et dignitatibus suis et confiscavit. Unde lata sententia, supposito sicut ipse habet suppositione sententiam tenuisse, statim ipso iure Regnum, quod tenetur ab ecclesia, fuit libere reversum ad ecclesiam et utile dominium consolidatum extitit cum directo, sicut usu-
 15 fruc(tus) proprietati, ut Extra de sen(tentia) ex(communitionis) c. 'excommunicamus'¹¹ et de penis c. 'felicis' li. VI.¹² et aliis iuribus superius allegatis, ff. de usu fructu l. I.¹³ et de usu fructu accres(cendo) l. 'idem'¹⁴, Insti. de usu fructu § 'item'¹⁵. Et sic ecclesia habuit utrumque dominium tam directum quam utile et Regnum integre fuit suum. Potest ergo illud et debet defendere tanquam suum¹.

X. questio.

Ad X. questionem respondetur: Dubium non existit quod imperator regnum intrando et invadendo ac offendendo cum armis et exercitu incideret in sententias et processus domini pape, cum debeat dici invasor et offensior, ut patet ex allegatis superius et processu, nec prodest protestatio sibi, quia ipso facto veniret in contrarium. Uno
 25 enim prohibito perhibentur omnia, per que pervenitur ad illud, sed prohibita est sibi invasio et offensio Regni quoquo modo. Ergo et persone captio in Regno, que sine premissis fieri non posset, prohibita fore videtur. Unde et licet per viam publicam sit transire permissum, tamen si transitus alicuius esset rei publice noxius vel privato, posset licite prohiberi, ad hoc ff. de spon(salibus) l. 'oratio'¹⁶ et de fideius(soribus)
 30 'cum lex'¹⁷, ff. ne quid in lo(co) pu(blico) fi(at) l. 'si per publicum' et l. I. § 'hoc interdictum'¹⁸. Et ad dominum papam pertinet arbitrari, utrum talis transitus vel ingressus esset noxius et dampnosus, ff. de verbo(rum) obli(gationibus) l. 'continuus' § I.¹⁹, Extra de ver(borum) sig(nificatione) 'cum olim' in glo(sa)²⁰, ff. de iure deli(berandi) l. I. § fi(nali)²¹ et qui satisda(re) co(gantur) l. 'si fideiussor' § fi(nali)²².

Item protestatio non prodest hoc casu, quia factum contrarium est protestationi nec se compatitur factum cum protestatione, ff. loca(ti) et conduc(ti) l. 'cum in plures' § 'locator orrei'²³, Extra de consti(tutionibus) c. 'cum Mar(tinus)²⁴ et de elec(tione) 'Cumana'²⁵. Nec suberat iusta causa, ut patet ex premissis, Extra quod me(tus) ca(usa) c. I.²⁶ et de ap(pellationibus) c. 'sollicitudinem'²⁷.

40 Item quia illi, in quorum fiebat preiudicium, non consenserunt protestationi, et ideo non preiudicat, ut no(tatur) dicto c(apitulo) et ff. de condi(ctione) in(debiti) l. 'quod quis'²⁸.

1250. ¹) sequitur spatium duodecim linearum c.

- 1) c. 9 X de probat. (II, 19). 2) Dig. 39, 3, 8. 3) Cod. 3, 34, 4. 4) Dig. 7, 8, 16, 1.
 5) Dig. 33, 7, 15, 2. 6) Dig. 32, 60, 3. 7) c. 15 X de praescript. (II, 26). 8) c. 55 X de appell.
 45 (II, 28). 9) c. 20 X de decimis (III, 30). 10) Dig. 30, 1, 9. 11) Videtur esse c. 13 X de haeret.
 (V, 7). 12) c. 5 in VI. de poen. (V, 9). 13) Dig. 33, 2, 1. 14) Dig. 7, 2, 6. 15) Inst.
 2, 4, in 1. 16) Dig. 23, 1, 16. 17) Dig. 46, 1, 46. 18) Dig. 43, 8, 5 et 1, 2. 19) Dig. 45,
 1, 137, 1. 20) c. 24 X de verb. sign. (V, 40). 21) Dig. 28, 8, 1, 2. 22) Dig. 2, 8, 7, 2.
 23) Dig. 19, 2, 60, 6. 24) c. 9 X de constit. (I, 2). 25) c. 50 X de elect. (I, 6). 26) c. 1 X
 50 de his quae rei (I, 40). 27) c. 54 X de appell. (II, 28). 28) Dig. 12, 6, 50.

**1251. DISQUISITIONIS ALTERIUS THEOLOGICO-IURIDICAE DE EISDEM
QUAESTIONIBUS HABITAE FRAGMENTUM.**

Fragmentum hoc a nobis ipsis in bibliothecae Parisiensis cod. lat. 4113 (olim Colbert. 753) fol. 7—17 detectum a. 1906. descripsimus¹. Quo codice varia acta ex archivo vel bibliotheca paparum Avenionensi oriunda continentur; cf. supra ad nr. 295 sub 2 et Clementinam nr. 1165 sub 2 cum nota. Constitutio Clementina in illo codice Disquisitionem nostram statim praecedat. Textus duobus manibus scriptus in initio et fine mancus est. (P. deest.)

[.....]

(II)

19

C Secunda questio est, utrum dominus papa imperatori et regi Roberto absentibus nec vocatis, cum videret vel ex coniecturis presumeret guerram iminere inter eos, potuerit treugas de iure indicere ac penas excommunicationis et alias infligere, si contra facerent vel venirent.

[.....]

(1) imperator^a et dominus super totum gregem fidelium et in omnimoda plenitudine regnat, imperat et dominatur, sicut et Christus, cuius est vicarius, et in maiori plenitudine quam mortalis aliquis alius homo. Set nos videmus quod interdum reges indicunt sibi subditis treugas, prohibent deportationem armorum, prohibent etiam, ne unus audeat terram alterius invadere et hoc sub magnis penis, ipsis nec vocatis nec requisitis. Ergo multo magis hoc potest facere Christi vicarius, qui in maiori plenitudine potestatis regnat, imperat et dominatur omnibus fidelibus, quacunque prefulgeant dignitate, et specialissime illis, qui sibi ex causis specialibus sunt subiecti, cuiusmodi sunt rex Sicilie, qui specialis vassallus est ecclesie, et imperator, qui per summum pontificem confirmatur, inungitur et coronatur et secundum quod dictum est in prima questione² per iuramentum fidelitatis eidem domino summo pontifici est astrietus.

(2) Item omnis pollicia sive omnis principatus presupponit legem nature et in suo regimine illam sequitur et pro viribus imitatur, set in rebus naturalibus hoc videmus, quod illud agens, quod introducit formam in aliqua materia, eadem virtute, qua inducit illam formam, expellit formam contrariam. Si enim sol sua virtute potest aliquam rem calefacere seu formam caliditatis^b in eam inducere, eadem virtute potest ab illa re frigiditatem caliditati contrariam expellere. Ergo si Christi vicarius ex virtute et auctoritate sibi a Christo collata [potest]^c pacem et caritatem inter fideles nutrire et eos habilitare ad introductionem regni celestis iuxta illud, quod dictum est Petro et in eo successoribus eius: 'Tibi dabo claves regnorum et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in celis'³, sequitur evidenter quod Christi vicarius eadem auctoritate, qua potest peccatores absolvere et ad ingressum regni celestis habilitare, eadem auctoritate potest omne illud, quod ab ingressu regni celestis impedit, a cunctis fidelibus tollere et a talibus impediementis regni celestis eos plenissime arcere et cohibere. Constat

1251. ^{a)} incipit manus prima c. ^{b)} caliditatis c. ^{c)} deest c.

40

1) Cuius fragmenti excerptum ab Iosepho Maria Suarez episcopo Vasionensi († 1677) factum praebet cod. Barberin. lat. 3169 (olim XXXIX 73) bibliothecae Vaticanae sub rubrica 'Clemens V.' his verbis: 2. 'Libellus adversus Henricum VII. imp. pro Clemente V. pont. et Roberto Siciliae rege. Henricus se a sacramento fidelitatis pontifici praestito solutum aiebat, quia pontifex Tuscos rebelles non excommunicarat. Videnda Clem. ne Romani de iureiur.' Quae viro d. C. Wenck iam cognita erant 'Historische Zeitschrift' L (= N. F. XIV) pag. 506; sed 'Libellum' frustra in tabulario Vaticano se quaesivisse dicit. Cf. etiam supra ad nr. 173. 2) Quae enuntiata perierunt. 3) Matth. 16, 19.

autem quod guerre, ex quibus proveniunt infinita pericula corporum et animarum, per quas^d perit cultus divinus, perit obedientia, in qua pereunt innocentes, impedit homines ab ingressu regni celestis. Ergo vicarius Christi directe et per se potest et debet quoscunque^e fideles a guerris arcere, treugas indicere, sive velint illi sive nolint, ipsis non vocatis nec requisitis.

(3) Item dictum est supra¹, quod Christus introducit se ipsum in medio totius populi christiani sub ratione perfectissimi medici, cui nichil deest nec deesse potest de eo, quod spectat ad perfectissimum medicum et sub eadem ratione perfectissimi medici instituit et posuit suum vicarium in medio totius populi christiani. Set perfectissimus 10 medicus per eandem virtutem, per quam potest sanitatem inducere, per eandem potest perfectissimis medicinis omne contrarium sanitatis expellere. Ergo Christi vicarius per illam auctoritatem, per quam potest a peccatis absolvere et sanitatem gratie introducere, per eandem potestatem [potest]^f omne illud, quod impedit homines in statu gratie, ab eis repellere. Et sic potest quoscunque fideles a guerris, que impediunt statum gratie, 15 arcere et compescere et hoc per remedia perfectissima, cuiusmodi sunt treuge et excommunicationis sententia.

(4) Item cuicunque perfectissime committitur aliquis effectus producendus, eidem perfectissime committitur, ut omnia expedientia ad productionem illius effectus possit inducere et omnia impediencia possit repellere. Nunc autem sic est quod quicquid 20 pertinet ad salutem animarum et ad adquisitionem vite eterne, ecclesie Christi et eius vicario principaliter est commissum. Ad hoc enim VII sacramenta sunt instituta nec angelus nec homo potest rationabiliter cogitare, quod pauciora sacramenta quam VII ad comunem utilitatem populi fidelis sufficiant, alias aliquod sacramentum a Christo institutum superflueret et inutile esset, ex quo sequeretur, quod Christus, qui ipsum 25 instituit, verus Deus non esset. Nec potest cogitari quod ultra VII sacramenta aliquod aliud sacramentum sit necessarium vel utile comuni utilitati fidelium seu ecclesie, alias Christus, qui est artifex et fabricator ecclesie, qui tale sacramentum omisisset^g, verus Deus non fuisset. Si ergo in ecclesia Christi et principaliter in eius vicario est perfectissima potestas, ita quod perfectior nullo modo cogitari potest ad reducendum homines 30 ad statum gratie et^h per consequens ad acquisitionem vite eterne, constat autem quod guerre, ex quibus secuntur infinita pericula corporum et animarum, impediunt homines ab acquisitione vite eterne, et ideo dico quod Christi vicarius perfectissimis modis, hoc est omnibus modis que rationabiliter excogitari possunt, seu per excommunicationem seu per depositionem, secundum quod negotio expedire viderit, [potest]^f quoscunque 35 fideles a guerris arcere et eis treugas indicere, ipsis non vocatis nec etiam requisitis.

(5) Item perfectior est lex euangelica quam Mosayca et perfectior est populus christianus quam Mosaycus et perfectior est legis lator euangelicus, qui est Christus homo verus Deus verus, quam legis lator Mosaycus, qui fuit Moyses homo purus. Hee enim tria, scilicet rex, lex, grex sive populus, se mutuo commensurant. Unde quantum 40 lex euangelica excedit quantum ad perfectionem legem Mosaycam et populus christianus excedit quantum ad perfectionem populum Mosaycum sive Iudaicum, tantum auctoritas et potestas, quam habet Christi vicarius super totum populum christianum, excedit auctoritatem et potestatem, quam habuit Moyses super populum Iudaicum. Nunc autem ita est, sicut patet per totum librum Exodi*, quod populus Iudaicus de mandato Moysi 45 arma movebat, arma deponebat, bellabat et a bellis cessabat. Ergo plane patet quod

*) alia manu (i. e. tertia; cf. pag. 1344 not. k) in margine adduntur: et in libro Numerorum.

1251. d) quam c. e) praecedit qslibet delet. c. f) deest c. g) omisisset c. h) sequitur ad delet. c.

1) Quae enuntiata perierunt.

de mandato vicarii Christi omnis populus christianus, si dictus vicarius precipiat et causam utilem vel neccessariam videat pro utilitate fidei, arma debet movere et arma deponere et a guerris cessare et ipse ad hoc potest eos compellere etiam invitos^k. Dicitur Exodi XVII. c. sic: 'Dixit Moyses ad Iosue: Elige viros et egressus pugna contra Amalec, eras et ego stabo in vertice collis habens virgam Dei in manu mea. 5 Fecit Iosue, ut loquutus erat Moyses, et pugnavit contra Amalec'¹. Item Exodi XVIII. c. habetur, quomodo Moyses indicabat totum populum Domini tam in temporalibus quam in spiritualibus, et quomodo ad maiorem expeditionem negotiorum et ut ipse magis posset vacare spiritualibus, instituit diversos iudices^l, qui auctoritate sua audirent causas temporales, maiores tamen deberent ad Moysen refferre. Et sic intelligendum est in toto populo^m christiano, quod Christi vicarius habet plenitudinem potestatis iudicandi de temporalibus et spiritualibus. Set ut spiritualia per summum pontificem purius et diligencius possint tractari, exequcio aliquorum temporalium data est principibus tempo- 10 ralibus, quorum auctoritas derivaturⁿ a plenitudine potestatis vicarii Christi, eciam auctoritas imperialis vel regalis. Et si magna occurrant negocia, super quibus dubium 15 oriatur, illa ad Moysen debent referri, id est ad vicarium Christi, et suo iudicio et sentencie debet stari, sicut plane habetur in predicto XVIII. c. Exodi. Item in libro^p Exodi XXXII. c. circa finem habetur, quomodo de mandato Moysi Iudei boni pugnaverunt et interfecerunt Iudeos malos, qui contra Deum deliquerant. Ex quo colligitur quod de mandato summi pontificis christiani debent movere arma, non solum contra 20 infideles, set etiam contra malos christianos contumaces et inhobedientes et utilitatem fidei et christiani populi impediennes. Item in libro Numerorum XIII. c. circa finem habetur, quod populus Domini, quia contra mandatum Moysi pugnare voluit contra hostes, idcirco victi fuerunt ab hostibus et interfecti. Ex quo colligitur, quod prohibente Christi vicario nec inter se nec etiam contra infideles pugnare debent. . Item 25 in libro Numerorum XVI. c. habetur, quod Dathan et Abiron, quia inhobedientes fuerunt mandato Moysi, qui gerebat figuram vicarii Christi, idcirco cum tota familia et substantia sua devoravit eos terra et descenderunt in infernum viventes. Item in libro Numerorum XXV. c. in principio habetur, quomodo de mandato Moysi populus interfecit principes, qui contra Deum deliquerant, quia de mandato summi pontificis subditi 30 debent insurgere contra principes suos utilitatem fidei christiane impediennes. Item in libro Numerorum XXXI. c. habetur, quomodo de mandato Moysi omnes principes Israelitici elegerunt viros bellatores ad impugnandum Madianithas, quia de mandato vicarii Christi debent eligere bellatores ad impugnandum Madianitas, id est infideles. Madianite enim interpretantur contradicentes et ideo per Madianitas intelliguntur omnes infideles, 35 qui Christo contradicunt.

(6) Item ad vicarium Christi spectat ex natura sue institutionis et commissionis sibi facte a Christo, quod omnis populus christianus, quocunque titulo sit baptizatus seu Christi caractere insignitus, directo ordine et secundum rectum modum vivendi tendat ad Deum. Set rectus ordo hominis ad Deum dependet a recto ordine hominis ad 40 proximum, quia sicut dicitur in canonica Iohannis: 'Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum'² et idem est preceptum Dei de dilectione Dei et proximi. Ergo ad vicarium Christi per se et directe pertinet, quod faciat observari rectum modum se habendi et rectum ordinem vivendi inter proximum et proximum. Et sicut potest punire transgressores divini precepti, sic potest punire eos, qui non serv- 45 vant rectum ordinem ad proximum suum. Set constat quod guerre impediunt rectum

1251. ^k) *abhinc manu secunda mutato stilo c.* ^l) *iudicis c.* ^m) *secunda o corr. ex l c.* ⁿ) *sequitur ad delet. c.* ^o) *corr. ex XXXII c.* ^p) *sequitur delet. Numerorum c.*

1) *Ex. 17, 9.* 2) *Ioh. 1, 4, 21.*

ordinem inter proximum et proximum et guerre directe sunt contra preceptum Dei^a de dilectione proximi. Ergo omnes facientes guerras non requisito Christi vicario aut implicite aut explicite et^r maxime ipso iudicante et mandante, quod guerras non faciant, ipse potest punire et a guerris compescere modis omnibus rationabilibus sive treugas
5 indicendo sive excommunicationis sententiam in ipsos ferendo.

(7) Item secundum rationem principatus data est potestas principi, ita quod si sit minor princeps, minorem habet potestatem, si maior maiorem, si summus summam et illimitatam. Christi autem vicarius habet naturam principis secundum naturam principatus Christi, qui tam ratione deitatis quam ratione unite humanitatis princeps
10 est generalissimus omnium temporalium et spiritualium. Ipse enim dicit in Iohanne: 'Data est michi omnis potestas in celo et in terra'^{1*}. Ergo vicarius Christi princeps est generalissimus in celo et in terra, id est in spiritualibus et temporalibus. Et quia a summo et primo omnia alia oriuntur, ideo a potestate vicarii Christi omnis potestas in terris oritur, sive sit regalis sive imperialis, et precipue potestas imperialis, in cuius
15 signum imperator electus per Christi vicarium confirmatur et confirmatus coronatur et inungitur per eundem. Equidem confirmatio, inunctio et coronatio imperatoris singulariter fit per summum vicarium, non sic autem comuniter de aliis regibus, ne imp[er]ator ipse propter magnitudinem sue potestatis labatur in errorem, ut scilicet putet se habere suam potestatem a se vel immediate a Deo, non autem a Christi vicario.
20 Verum enim est quod potestas imperialis est a Deo, quia secundum apostolum omnis potestas a Deo est, set potestas imperialis est a Deo mediante potestate papali, a qua oritur ut inferior a superiori. Potestas vero papalis est immediate a Christo et ideo Christi vicarius omnes iudicans a nemine iudicatur, set a Deo solo. Si enim potestas imperialis immediate esset a Deo, sicut est potestas papalis, ita diceretur imperator
25 Christi vicarius in temporalibus, sicut papa dicitur Christi vicarius in spiritualibus. Christus enim rex et dominus fuit temporalium et spiritualium et ideo potestas sui vicarii claudit in se et intra se potestatem omnem temporalem et spiritualem, set executionem potestatis temporalis papa committit imperatori, quando electum confirmat et confirmatum inungit et coronat, ut sic imperator secundum rei veritatem et proprie
30 loquendo dicatur executor et minister vicarii Christi, scilicet pape. Et hinc est quod potestas pape Christi vicarii habet instituere, destituere, corrigere, compescere, ligare et suspendere potestatem imperialem et regalem. Unde dicitur in ca(none) 'Romanus pontifex Zacharias regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus quam pro eo quod tante potestati inutilis erat, a regno deposuit'². Et hoc est quod dicitur Iere(mias)
35 primo c(apitulo): 'Constitui te super gentes et super regna ut evellas et destruas et disperdas et dissipas et edifices et plantes'³. Et hoc est quod dicit apostolus in prima epistola ad Corin(thios) VI.^s c(apitulo) 'Angelos iudicabimus, quanto magis secularia?'⁴ quasi dicat secundum expositionem glo(se): si ecclesia habet potestatem iudicandi angelos, hoc est homines habentes potestatem spiritualem, qui alibi ab apostolo angeli appel-
40 lantur^{**}, sequitur quod ecclesia habet magis potestatem iudicandi secularia, id est de

*) eadem alia manu qua supra pag. 1343 not. * adduntur in margine: et in Psalmo⁵ dicitur: 'constituit eum' s(cilicet) Christi vicarium 'dominum domo sue' id est ecclesie sancte quoad potestatem et dispositionem spiritualium 'et principem omnis possessionis⁶ sue' quoad directionem et principalem potestatem temporalium.

45 **) eadem alia manu qua supra pag. 1343 not. * in margine scripta sunt: In prima epistola ad Corintios XI. capitulo⁶.

1251. a) sequitur ex del. c. r) sequitur in del. c. s) VII; in margine VI. c. t) possessionis c.

1) Matth. 28, 18. 2) c. 3 C. XV qu. 6. 3) Ier. 1, 10. 4) Cor. 1, 6, 3. 5) Ps. 104, 21.
6) Cor. 1, 11, 10.

rebus seculi sive de rebus temporalibus. Regulariter enim qui iudicat de maiori, ad ipsum sicut ad principalem iudicem debet reduci^u iudicium omne de minori iuxta illud Extra qui filii sunt legit(imi) 'per vener(abilem)'¹. Ubi dicitur: 'cum^v maior in spiritualibus tam providencia quam auctoritas et ydoneitas requiratur, quod in maiori conceditur, licitum esse videtur et in minori', et ut credo non sine causa. Petrus et successores eius duas claves ad invicem connexas et a se invicem inseparabiles habere in manu dicitur et sic etiam depingitur, quia ille due claves significant potestatem in temporalibus et spiritualibus. Non enim Petrus et successores eius unam solam clavem habere dicitur, set duas, quia non solum plenam habet potestatem spiritualium, set simul spiritualium et temporalium. Duas enim claves et duos gladios Christus suo¹⁰ commisit vicario, ut ostenderet quod regimen totius populi fidelis tam temporaliter quam spiritualiter ad ipsum pertinebat, iuxta illud quod dicitur XXII. c. 'omnes'²: Romanam ecclesiam 'solus ipse fundavit et supra petram fidei mox nascentis erexit qui beato Petro eterne vite clavigero terrene simul et celestis imperii iura commisit', ubi dicit glosa: ar(gumentum) quod papa habet utrumque gladium spiritualem et temporalem.¹⁵ Set ut premisi, executionem temporalium papa committit imperatori, retenta tamen sibi super temporalibus plenitudine potestatis. Et hoc ideo factum est, ut Christi vicarius plenius possit vacare spiritualibus negociis, facta commissione de temporalibus, quoniam ut dicitur distinctione X[C]VI. 'cum ad verum'³: 'mediator Dei et hominum homo Christus Ihesus actibus propriis et dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque²⁰ propria discrevit', et hoc idem debet intelligi quantum ad distinctionem executionis, quia executio temporalium secundum commissionem factam a Christi vicario ad imperatorem pertinet, sicut ibidem dicitur: 'quatenus spiritualis accio a carnalibus distaret incursibus' et ita debet intelligi illud, quod dicitur in quarto c(apitulo) sequenti⁴: 'Duo sunt, imperator auguste, quibus principaliter hic mundus regitur, auctoritas sacra pontificum et regalis potestas, in quibus tanto gravius est pondus sacerdotum, quanto etiam pro rebus hominum in divino reddituri sunt examine rationem.' Reddet autem Christi vicarius, qui supremus est iudex tam temporalium quam spiritualium in extremo examine rationem, si res temporales permittat ab imperatoribus vel regibus male et iniuriose tractari. Quamvis autem imperator sit minister et executor vicarii Christi in²⁵ rebus et negociis temporalibus, nichilominus Christi vicarius interdum exequitur negocia temporalia iuxta illud quod legitur Extra qui filii sunt legitimi 'per ven(erabilem)'⁵, ubi sic dicitur: 'Non solum in ecclesie patrimonio, super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem, verum etiam in aliis regionibus certis causis inspectis temporalem iurisdictionem casualiter exercemus', hoc est in aliquibus casibus. E[st] autem unus³⁰ casus, secundum quod ibidem ostenditur auctoritate Deuteronomii*, cum aliquid fuerit difficile vel ambiguum in factis imperatorum vel regum, tunc enim est ad iudicium sedis apostolice recurrendum, quia in ea tam temporalium quam spiritualium plenitudo residet potestatis. Et ex hoc videtur michi, quod vicarius Christi regibus et imperatoribus debet dare leges, secundum quas debent iurisdictionem suam etiam in temporalibus⁴⁰ exercere. Et si quas imperatores vel reges^w condant leges, ad Christi vicarium tanquam ad iudicem superiorem, in quo debet esse certa regula vivendi temporaliter et spiritualiter, spectat illas leges aprobare vel reprobare nec eorum leges videntur populum ligare, nisi ab ipso Christi vicario fuerint aprobate^x. Secundus casus, in quo

*) eadem alia manu qua supra pag. 1343 not. * in margine adduntur: Istud habetur in Deuteronomio primo c(apitulo) et in eodem libro XVII. capitulo.⁴⁵

1251. ^u) sequitur ad delet. c. ^v) abhinc mutato ductu c. ^w) sequitur quondam delet. c. ^x) sequitur signum additionis cuiusdam, sed in margine nihil adscriptum est c.

1) c. 13 X qui filii (IV, 17). 2) c. 1 Di. XXII. 3) c. 6 Di. XCVI. 4) c. 10 Di. XCVI. 5) c. 13 X qui filii (IV, 17).

papa exercet iurisdictionem in temporalibus, est ratione delicti, et hoc duobus modis, scilicet vel ex omissione vel ex commissione, hiis enim duobus modis, obmictendo scilicet et mittendo possunt peccare principes et ceteri homines. Excercet itaque dominus papa iuridiccionem in temporalibus quandoque ex omissione, ut cum ad papam
 5 appellatur papa deffectum iudicis secularis, quando scilicet princeps obmittat alique facere que tenetur facere ut Extra de fo(ro) compe(tenti) c. 'licet'¹, vel ratione commissionis que pape denunciatur vel pro qua ad ipsum appellatur ut Extra de iudic(iis) c. 'novit'². Tercius casus in quo dominus papa exercet iuridiccionem temporalem, est quando vacat imperium. Quia enim ut premisi imperator non est nisi exequutor et
 10 minister pape in temporalibus, ideo vacante imperio pro omnibus temporalibus que spectant ad imperium est ad summum pontificem recurrendum. Extra de fo(ro) compe(tenti) c. 'licet'¹. Sic ergo de iure divino et naturali sacerdocium supereminet imperio et^y penes summum sacerdotem residet de iure divino et naturali utraque iuridictio et super spiritualia et super temporalia et certe etiam tam temporalium quam spiritualium
 15 ad ipsum pertinet exequcio, quamvis exequcionem temporalium quantum et quamdiu sibi videbitur commiserit imperatori tamquam suo exequutori et ministro. Unde in tempore legis nature simul currebant et concurrebant in eadem persona regnum et sacerdocium. Nam omnes primogeniti regum sacerdotes simul erant et reges et iuridictionem in temporalibus et spiritualibus exercebant nec debebant illo tempore distinguere regnum
 20 et sacerdocium, ut alius haberet exequcionem in temporalibus, alius in spiritualibus, quia nondum erant sacerdotes vocati ad spiritualis vite exercicium, ad quod^z vocati sunt tempore legis gratie seu Christi. Sic eciam regnum et sacerdocium propter eandem rationem concurrere debuerunt in eadem persona tempore legis Mosayce, sicut et concurrerunt usque ad tempus Samuelis prophete, qui gerens officium sacerdotis et regis
 25 indicabat populum tam in temporalibus quam in spiritualibus. Tempore vero predicti Samuelis divisum est regnum a sacerdocio, quia tunc populus Domini petiit sibi regem dari, quem quantum erat ex parte populi, Dominus concessit eum in honus propter peccata populi. Unde dixit Dominus Samueli: 'non abiecerunt te set me, ne regnem super eos'³, sicut ista leguntur in Deuteronomio VIII. c. per totum. Ex quo facto duo
 30 colliguntur, unum est quod sacerdos instituit regem et regnum ortum habuit a sacerdocio, nam Samuel sacerdos primum regem instituit super populum Domini*. Secundum est quod colligitur ex isto facto, quia disponente eterna providentia, que mala nostra et ea que concedit pro peccatis nostris in bonum convertit, hoc factum est in presagium eius quod futurum erat Deo ordinante in nova lege Christi, in qua exequcio iuridiccionis temporalium distinguere debebat ab exequcione spiritualium, et ut sacerdotes expediti a iudiciis temporalium assuescerent imminente tempore adventus Christi vacare spiritualibus. Christus enim venit rex et sacerdos simul secundum ordinem^a Melchisedech, qui simul fuit rex et sacerdos Dei altissimi et gerebat figuram secundum quod dicit apostolus ipsius Christi, qui fuit rex et sacerdos simul habens iuridiccionem tempo-
 40 raliu(m) et spiritualium**. Et iste Melchisedech qui simul fuit rex et sacerdos gerebat

*) eadem alia manu qua supra pag. 1343 not. * in margine adduntur: Ex quo patet quod errant quidam iuriste qui dicunt quod potestas imperialis et regalis est immediate instituta a Deo sicut et potestas papalis. In predicto enim capitulo primi Regum VIII. c. clare dicitur, quod Samuel sacerdos instituit primum regem, et in IX. et X. capitulo scriptum habetur, quod Samuel sacerdos illum regem primum, scilicet Saulem, qui gerit figuram imperatoris, unxit in regem. Sic et papa instituit imperatorem et ipsum inungit et coronat.

**) eadem alia manu qua supra pag. 1343 not. * in margine adduntur: de isto Melchisedech habetur Genesis XIII c. et in epistola ad Hebreos VII. c.

1251. y) sequitur delet. p c. z) corr. ex qdō c. a) sequitur delet. Meh c.

1) c. 10 X de foro comp. (II, 2). 2) c. 13 X de iudic. (II, 1). 3) 1. Reg. 8, 7.

figuram tam Christi quam sui vicarii qui simul est rex et sacerdos, quamvis exequcionem regie potestatis imperatori et regibus commissa sit eius auctoritate exceptis casibus supradictis. Unde de Christo et eius vicario dicitur in Psalmo¹ 'tu es sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech'. Et de hoc dicit apostolus in epistola ad Ebreos [VII.]^b c(apitulo)².

(8) Ex predictis omnibus diffuse expositis aperte patet, quod tam de iure divino quam de iure naturali quam eciam de iure ewangelico, in quo dictum est Petro 'tibi dabo claves regni celorum'³ et iterum 'pasche pasche oves meas'⁴ in papa seu vicario Christi^c est plenitudo potestatis et penes ipsum residet in omni plenitudine utraque iuridictio, temporalium scilicet et spiritualium. Ex quibus formatur tale argumentum: 10 Plenitudo potestatis in temporalibus et spiritualibus data est principi ad^d boni temporalis et spiritualis promocionem et mali temporalis et spiritualis remocionem et coercicionem. Set constat quod guerre inducunt mala^e temporalia et spiritualia. Ergo ad illum qui habet plenitudinem utriusque potestatis pertinet guerras compescere et fideles quoslibet a guerris arcere tam per penas temporales quam per penas spirituales. Al(ias) non 15 haberet plenitudinem utriusque potestatis, temporalis scilicet et spiritualis.

(9) Item potestas principis principaliter est instituta pro rei publice conservacione, deffensione, promocione. Set constat quod guerre bonum reipublice confundunt et destruunt. Ergo princeps singulariter habet potestatem compescendi guerras. Ergo ille qui est summus princeps institutus in plenitudine potestatis temporalis et spiritualis 20 habet plenissime in potestate sua^f omnes modos, quibus guerre compesci possunt sive per penas temporales sive per penas spirituales. Al(ias) non esset summus princeps nec esset in plenitudine utriusque potestatis.

(10) Item ostendi supra quod vicarius Christi est pastor omnium ovium que sunt in ovili Christi, hoc est intra ecclesiam seu fidem catholicam. Constat autem quod 25 pastor, si summe perfectus est in genere pastoris, habet omnem potestatem, que pertinet ad naturam pastoris reducendi oves ab errore, etiam violenter. Set per guerras in quibus sunt pericula corporum et animarum oves errant. Ergo vicarius Christi qui est pastor perfectissimus potest omnes oves Christi, hoc est omnes fideles ab isto errore et periculo compescere, etiam violenter vel per penas quascunque. 30

(11) Item ostendi supra quod Christus et eius vicarius est in medio tocius populi christiani sicut medicus perfectissimus. Ad medicum autem perfectissimum spectat sanitatem inducere et ea que sanitatem impediunt per remedia perfectissima tollere. Ergo Christi vicarius cum sit in medio populi christiani tamquam medicus in summo perfectus, habet perfectissimos modos inducendi sanitatem gratie in toto humano genere, quod fit 35 per sacramentorum dispensacionem, prelatorum institucionem, verbi Dei predicacionem et per alia que in sancta ecclesia a summo pontifice vel ex eius concessione exercentur. Et per eandem rationem habet omnes modos qui intelligi vel excogitari possunt ad expellendum omne illud quod impedit sanitatem gratie, cuiusmodi sunt guerre, in quibus sunt infinita pericula corporum et animarum. Summus ergo pontifex, qui sicut pastor 40 perfectus in summo, sic est perfectus medicus in summo, habet omnes modos qui esse vel intelligi possunt ad tollendum guerras ab hominibus vel per treugas vel per temporales penas vel per excomunicacionis sententias vel per deposiciones a suis gradibus et dignitatibus vel absolvendo vassallos et subditos a iuramento fidelitatis et aliis quibuslibet modis, sicut visum sibi^g fuerit expedire. 45

(12) Item apostolus in epistola ad Romanos XII. c. comparat corpus nostrum naturale, in quo sunt diversa menbra, ad corpus Christi mysticum, cuius menbra sunt

1251. b) spatium in c. c) sequitur delet. ex c. d) corr. super a c. e) sequitur delet. p c. f) sequitur in fine lineae m delet. c. g) sequitur delet. vis c.

1) Ps. 109, 4.

2) Ebr. 7, 17.

3) Matth. 16, 19.

4) Ioh. 21, 17.

omnes fideles, in quocunque statu sint. Unde dicit sic: 'Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, sic multi unum corpus sumus in Christo'¹. Nunc autem videmus quod rector corporis naturalis, cuiusmodi est anima rationalis seu voluntas, habet plenitudinem potestatis super omnia membra, quibus imperat diversos actus, quos etiam retrahit ab exercitiis^h sive actibus propriis sibi secundum suam naturam debitis. Ergo ita erit in corpore Christi mistico, cuiusmodi est ecclesia Christi seu congregatio fidelium, cuiusⁱ rector et gubernator eius, qui est Christi vicarius, habet plenitudinem potestatis super omnia membra, hoc est super omnes fideles, ut eis possit imperare diversos actus exercere et ea ab actibus etiam propriis quibus voluerit modis rationabilibus arcere nec oportet eorum consensum requirere, sicut nec anima seu voluntas requirit consensum membrorum, set eis potest licite imperare. Et sicut videmus quod in corpore naturali sive humano sunt diverse potestates, scilicet videndi, audiendi, ratiocinandi, imperandi seu volendi, omnes autem iste potestates que sunt in homine ad unam potestatem reducuntur et sub illa clauduntur, per illam reguntur, per illius imperium in actus suos exeunt et per illius imperium ab actibus suis cessant, et ista est potencia voluntatis, secundum quod dicunt sancti, cui attribuitur quicquid sit in regno anime, sive bonum sive malum fuerit. Ergo ita erit in corpore Christi mistico, quod in eo est una potestas principalis et plena, cui subsunt omnes potestates omnium membrorum corporis mistici, id est omnium fidelium, cuius imperio et dispositione omnes potestates temporales et spirituales debent actus suos exercere cuiusque imperio ab actibus suis debent omnino cessare.

(13) C Item omnis iudex habet aliquam potestatem et omnis potestas habet aliquod forum, ita quod ista tria se mutuo commensurant, scilicet iudex, potestas et forum. Set omne forum reducitur ad forum penitentie sacerdotale, ut ostendam. Ergo omnis natura iudicis et omnis potestas iudiciaria ad potestatem sacerdotalem reducitur et sub illa clauditur et eius iudicio regulatur. Quod autem omne forum reducat ad forum sacerdotale tamquam minus dignum ad maius dignum, tamquam minus certum ad maius certum, tamquam deceptibile ad illud, in quo nullo modo potest cadere deceptio, ostendo sic. Forum dicit^k disceptacionem inter personas distantes coram suo iudice factam. Nulla autem maior distancia quam inter peccatorem et Deum. In hoc foro agitur causa inter Deum et hominem et agitur de reconciliacione hominis ad Deum. In hoc foro disceptatur, ut dimittatur culpa, pro qua quis debet puniri in corpore et anima morte eterna, ut fiat misericordia, ut infundatur gratia, ut remittatur pena eterna, ut restituatur celestis gloria. Constat autem quod nulla res est tam digna et tam nobilis, tam utilis, tam apetibilis ad petendum et prosequendum, sicut sunt predicta, quod scilicet mortalis culpa deleatur, quod pena eterna remittatur, quod Dei gratia infundatur, quod eterna gloria per culpam perdita restituatur. Ergo cum de istis agatur in foro sacerdotali, princeps autem sacerdotum et Christi vicarius seu papa est summus iudex in isto foro, ergo suum forum est maximum et dignissimum. Secundo hoc patet quod forum sacerdotale est certissimum. In omni enim foro oportet, quod ad minus sint tres persone, scilicet iudex, actitans et actitatus, quia sine iudice non est forum, sine actitatore vel actitato non est forum. In foro autem sacerdotali iudex est Deus, actitans et actitatus non sunt diverse persone, set unus et idem. Certum est autem quod in foro sacerdotali actitans se ipsum omnino dicit verum et actitatus qui est idem confitetur sic esse, ut dicitur esse verum. Unde in isto foro non cadit dolus nec exceptio nec dilatio nec veritatis celatio^l, propter quod istud forum est certissimum. Tertio dico quod forum sacerdotale omni foro quod cogitari potest est verius

1251. ^{h)} in corr. c.ⁱ⁾ corr. super q delet. c.^{k)} sequitur delet. dicis c.^{l)} celatio c.

1) Rom. 12, 4—5.

et perfectius. Quod patet ex parte iudicis, qui nullo modo potest decipi. Ipse enim est Deus, cuius minister principalissimus et vicarius est Christi vicarius. Hic autem iudex nec prece nec pretio flectitur, ipse est ita summus, quod ab ipso appellari non potest et suam exequitur sententiam pro libito voluntatis. Idem patet ex parte rei et actoris, quia nulla perfectior est confessio in iudicio, quam illa que fit ex ore actitatis, 5 maxime quando talis confessio fit libere absque questionibus et gratis ad talem confessionem se ingerit actitatus. Ex predictis patet quod forum sacerdotale, in quo summus iudex est Christi vicarius, est inter omnia fora dignissimum, certissimum, perfectissimum, verissimum. Ex istis sic arguo: Omne minus dignum, minus certum, minus perfectum, minus verum reducitur ad magis perfectum, magis verum, magis certum, 10 magis dignum et per ipsum rectificatur, regulatur et gubernatur. Hoc enim verum est in ordinibus angelorum, quia inferiores per superiores, ut dicit Dionisius in libro de angelica Gerarchia¹, illuminantur, perficiuntur et purgantur. Hoc etiam verum est in ordine omnium agentium naturalium. Virtus enim solis, que est principalis inter omnes virtutes naturales, regit et perficit omnes virtutes particulares, que sunt in corporibus 15 hominum, animalium, arborum, herbarum et omnium generabilium et corruptibilium. Et eodem modo est in toto corpore ecclesie, quod omnes potestates temporales et spirituales ad unam primam et summam reducuntur, in qua et sub qua clauduntur, per quam reguntur et in suis actibus regulantur, ut iam^m premisi superius. Regulariter verum est quod qui iudicat de maiori, ad ipsum ut ad primum et summum iudicem 20 debet reduci omne iudicium de minori iuxta illud quod dicitur Extra qui filii sunt legitimi 'per venerabilem'², ubi sic dicitur: 'Cum maior in spiritualibus tam providencia quam auctoritas et ydoneitas requiratur quod in maiori conceditur licitum esse videtur et in minori'. Si itaque verum est quod omne forum seu temporale seu spirituale ad forum sacerdotale tamquam ad magis dignum, magis certum, magis perfectum, magis 25 verum reducitur, constat quod omnis iudex, omne iudicium, omnis potestas iudiciaria ad forum, iudicem et potestatem sacerdotalem reducitur et sub illo continetur et ab illo debet in suis actibus regulari et ab illicitis modis omnibus coerceri.

(14) Item diverse sunt policie sive principatus in mundo, una quidem est particularis et minima, in qua pater familias principatur domui sue, alia unius ville seu 30 civitatisⁿ, in qua unus rector seu potestas principatur civibus, alia est regalis vel imperialis, in qua rex seu imperator principatur et dominatur omnibus qui sunt in regno vel imperio. Alia est subcelestis, sic enim eam vocant sancti, in qua Christi vicarius principatur et dominatur. Omnis autem policia preter illam, que a Christo instituta est, que est policia sive congregatio fidelium, facta, inventa et ordinata est secundum 35 dictamen rationis naturalis hominis. Qui[a] enim unus homo non potest sibi ipsi in omnibus suis necessitatibus subvenire, idcirco dictante ratione et necessitate exigente in principio mundi multi homines in unum convenerunt, ut quod unus nesciebat aut non poterat facere, alius faceret. Unus quippe facit vestes, alius domus, alius panem, alius sanat et sic de aliis quibus indigent homines. Et quia unus ista omnia facere non 40 posset nec sciret, idcirco dictante natura pro conservatione hominum, qui multis indigent, multi homines in unam politiam seu in unam congregationem convenerunt. Iste etiam policie seu congregationes hominum reguntur, gubernantur legibus et consuetudinibus secundum lumen et rectitudinem naturalis rationis inventis, ut patet per antiquas leges imperatorum Romanorum. Policia^o autem subcelestis seu ecclesiastica aliam habet 45 originem et aliis regitur legibus. Nam congregatio fidelium non est facta ut unus alteri subveniat ad vite mortalis sustentacionem, set est facta, inventa et ordinata a Deo ad

1251. ^m) eum c. ⁿ) sequitur delet. alia c. ^o) Policie c.

1) Cf. *Hierarchia coelestis* cap. 7. 2) c. 13 X qui filii (IV, 17).

spiritualis vite administrationem et^p ut unus cooperetur alteri ad eterne vite acquisitionem. Ad hoc enim ordinati sunt omnes gradus ecclesiastici, omnia sacramenta et alia que in sancta ecclesia dispensantur. Non regitur etiam ista policia legibus naturalibus inventis et dictatis ab umbratili et defectibili lumine rationis humane, que ut
 5 plurimum aut frequenter in suis iudiciis et legibus decipitur. Set principaliter policia ecclesiastica regitur et gubernatur lege data, promulgata, scripta a Christo vero Deo et a sanctis prophetis et apostolis sancto Spiritu illustratis, qui nec errare potuerunt aut legem in aliquo nequam dare; alias Christus non fuisset Deus, aut Spiritus sanctus, cuius flatu loqui sunt sancti, legem tulisset deceptoriam, quod cogitare nefas est. Ait enim
 10 beatus Petrus: 'Non voluntate hu[m]ana allata est aliquando prophetia, set Spiritu sancto inspirati loqui sunt sancti Dei homines'¹ et ipse Salvator ait: 'Non enim vos estis qui loquimini, set spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis'². Est etiam aver- tendum, quod unitas et connexio omnium politiarum naturalium est ex connexione nature seu necessitatis eorum, que exiguntur ad conservationem nature humane. Unitas autem
 15 et connexio eorum qui sunt in policia fidelium est ex vinculo caritatis. Sicut enim homines a principio mundi congregati fuerunt ad policiam unius domus seu ad policiam civitatis regalem vel imperialem propter necessitatem conservationis nature, ut exposui supra, sic omnes fideles congregati sunt in politia ecclesie ex vinculo caritatis. Ex predictis itaque patet, quod politia fidelium excellit omnem politiam naturalem, primo
 20 quidem quantum ad causam seu originem quia ille facte sunt propter mortalis nature sustentationem, ista vero propter spiritualis vite sustentationem et eterne glorie acquisitionem. Ille reguntur legibus humano ingenio qui frequenter decipitur inventis, ista regitur lege a Christo Deo et homine data, qui nullo modo decipi potest, alias Deus non esset. Ille policie habent unitatem et colligationem ex amore naturali seu ex
 25 necessitate conservationis nature, ista habet unitatem et connexionem a karitate, que in infinitum fortius ligat membra sui corporis mistici, quam quicumque amor naturalis vel quecumque necessitas naturalis liget ad invicem membra corporis naturalis. Videmus enim quod gladio separantur membra corporis naturalis ad invicem. De membris autem corporis mistici ait apostolus: 'Quis vos separabit a karitate Christi'³? 'Certus sum
 30 quod neque mors neque vita neque angeli neque potestates nec fames nec gladius separabit nos a karitate, que est in Christo Ihesu'⁴. Ex hiis sic arguo secundum quod una policia excellit aliam sic et princeps illius policie excellit principes omnium aliarum policiarum. Set ostensum est quod policia ecclesiastica tam in causa sue originis quam in lege qua regitur quam in vinculo quo unitur excellit omnem policiam quocunque
 35 modo ab hominibus inventa et rectitudo eius excellit omnem rectitudinem aliarum politiarum. Ergo princeps politie ecclesiastice, qui est Christi vicarius seu papa, excellit in primitate, dignitate et rectitudine omnes alios principes, quocunque modo possint institui vel quocunque modo possint excogitari, et per consequens omnis principatus et omnis potestas sub isto principe ecclesiastico clauditur et continetur ac per hoc eius
 40 nutu debet in omnibus gubernari.

(15) Item secundum omnes philosophos quatuor sunt genera demo[n]strationum, secundum quas demonstratur seu probatur efficaciter aliqua conclusio, que sumuntur secundum quatuor genera causarum, cause scilicet, materialis, formalis, efficientis et finalis. Nunc autem ita est quod alius est finis quem intendit princeps temporalis im-
 45 perator vel rex, alius quem intendit princeps ecclesie. Princeps enim ecclesie quamvis intendit secundum naturam sui regiminis pacem inter homines conservare, finis temporalis sui regiminis est eterna beatitudo, ad quam et propter quam facti sunt omnes

1251. v) sequitur delet. un c.

1) 2. Petr. 1, 21.

2) Matth. 10, 20.

3) Rom. 8, 35.

4) Cf. ibid. 38.

homines et ad quam acquirendam celum, terra, mare et omnia que in eis sunt sive omnia temporalia ordinantur. Visio enim et tuitio^q Dei est finis, quem principaliter intendit omnis creatura rationalis. Omnes autem alie creature ordinantur ad hominem sicut ad finem, nam ut alibi dicitur 'Nos sumus finis omnium'. Finis autem quem intendit principaliter princeps quicunque temporalis est pax temporalis inter homines, ne unus alteri noceat et ut quilibet quod suum est in pace possideat. Ex predictis sic arguo: Sicut se habet finis quem in suo regimine intendit princeps ecclesie seu papa ad finem quem intendit princeps temporalis sive imperator, sic se habet potestas et auctoritas papalis ad potestatem et auctoritatem imperialem seu cuiuscunque alterius principis temporalis. Set finis quem intendit princeps ecclesie qui est bonum eternum claudit in natura sua et continet ac superexcellit finem quem intendit imperator qui est bonum temporale. Ergo potestas principis ecclesie claudit et continet intra se omnem potestatem et auctoritatem imperialem et cuiuscunque alterius principis temporalis. Quantum enim^r bonum eternum excedit omne bonum temporale, tantum auctoritas et potestas principis ecclesiastici excellit auctoritatem et potestatem cuiuslibet principis temporalis. Et ita habet potestatem temporalem et auctoritatem regendi, dirigendi, coercendi, instituendi et destituendi omnem potestatem temporalem, si necessitas vel utilitas suo iudicio hoc requirant.

(16) Item videmus in naturalibus que reguntur lege naturali a Deo indita rebus, quod propter bonum comune dimittitur bonum proprium et sic quodam instinctu naturali, si aliquis debet percuti in capite, a quo dependet bonum comune totius corporis, manus continue se opponit, quasi plus velit prescindi quam capud pereat, a quo dependet tota vita hominis, et huius ratio est quia destructo bono comuni destruitur bonum partis et non econverso. Si enim capud perit, manus et pes perdunt suum esse, quia totus homo moritur, set non econverso. Nam si manus prescinditur, non propter hoc totus homo moritur nec alia membra pereunt. Et hinc est quod secundum rectam rationem pro deffensione regni seu reipublice rex potest accipere domos et castra et res alias subditorum et subditi tenentur in tali casu bona propria pro deffensione et conservatione rei publice exponere. Nunc autem ita est quod bonum quod^s intendit princeps ecclesiasticus sive papa est bonum publicum omnibus hominibus comune, in cuius natura omne bonum temporale clauditur et continetur excellentius quam sit in se ipso. Ergo sicut manus exponit proprium esse pro conservatione capitis, sic quilibet princeps temporalis debet exponere omnem suam potestatem et iurisdictionem et omne bonum suum temporale pro conservatione, promotione, deffensione boni eterni iuxta arbitrium, dictamen et preceptum illius principis, qui in suo regimine principaliter intendit bonum eternum et hic est vicarius Christi. Et ideo ad eius imperium principes temporales debe[n]t arma movere et ab armis cessare et ipse hoc eis potest precipere.

(III)

(1) C Tertia questio est, utrum dominus papa potuerit ab imperatore exigere iuramentum, quod regnum Sicilie non offenderet nec offendentibus prestaret auxilium, consilium vel favorem. Ad istam questionem respondeo et dico, quod dominus papa potuit et debuit tale iuramentum exigere ab imperatore. Et ad hoc probandum assumo primo rationem ex causis, ex quibus iuramentum est introductum, et invenitur prestitum a sanctis patribus in veteri testamento. Aliquando enim iuraverunt sibi mutuo sancti patres pro pace et amicitia mutua observanda. Sic iuravit Laban Iacob et econtra, s(cilicet) Iacob ipsi Laban, sicut habetur in Genesi XXXI c., ubi dicitur: 'iuravit ergo Iacob per timorem patris sui Ysaac'¹ et cetera. Aliquando iurabant sibi mutuo quod sibi

1251. q) fruitio c. r) eum c. s) sequitur delet. bo c.

1) Gen. 31, 53.

non nocerent. Sic iuraverunt nuncii quos miserat Iosue princeps populi Israelis ad explorandum terram promissionis ipsi Raab, quod nec sibi nec alicui quod pertineret ad domum suam nocerent, sicut scribitur Iosue secundo c., ubi dicitur sic 'Nunc ergo iurate michi per dominum Deum, ut quomodo ego feci vobiscum misericordiam, ita et vos faciatis cum domo patris mei'¹. Ex quibus patet per exempla sanctorum patrum veteris testamenti, quod iuramentum exigitur et iuste potest exigi ab aliquo vel pro bono faciendo, ut dum iurat quis se pacem servare, peregrinari vel religionem intrare, aliquando potest exigi iuramentum ab aliquo pro malo vitando, ut quod non nocebit ei in persona vel in rebus, ut patet in predicto exemplo, quod scribitur Iosue II. c. Et tunc maxime potest tale iuramentum ab illo exigi quando probabiliter timetur, quod nisi iuramentum obstaret, ille dampnum in rebus vel in persona inferret, sicut clare patet in predicto exemplo Iosue II. c. Cum ergo ex quibusdam indiciis et signis dominus papa verisimiliter posset credere, quod imperator aliquando noceret vel nocere atemptaret regno Cicilie, quod est feudum ecclesie, nisi iuramento esset astrictus, quod non noceret, aperte patet per exempla sacre scripture, quod dominus papa potuit ab imperatore iuramentum exigere, quod regno Cicilie personis aut rebus in aliquo non noceret. Tale enim iuramentum prestiterunt ipsi Raab nuncii Iosue, qui erat princeps totius populi Domini, ut patet Iosue II. c.

(2) Item secundum quod dicitur in Genesi VIII. c. sensus et cogitatio cordis humani prona sunt in malum ab adolescentia sua². Ne igitur homines prorumpant ad illicita, ad que sunt proni ex corruptione nature, data sunt precepta prohibitiva et negativa, ut non occides, non furtum facies, non concupisces rem proximi tui et similia et ad hoc etiam fiunt cotidie statuta et leges. Unde lex dicitur a ligando, quia ligat et prohibet fluxum cordis humani, ne prorumpat in malum, a quo de natura sua corrupta inclinatur et fluit. Unde dicitur in epistola ad Galathas III. c., quod lex propter transgressores posita est³. Cum ergo vicarius Christi per se et directe ex plenitudine potestatis sibi collate a Christo, cum dictum est Petro 'pascere pascere pascere oves meas'⁴, habeat homines omnes a peccatis et illicitis⁵ arcere, debet et potest eos ligare modis omnibus secundum quod sibi videtur aut per penas temporales aut per iuramenta aut per sententias excommunicationis, ne prorumpant ad illicita, ad que proni sunt ex natura corrupta. Si ergo domino pape visum fuit ex aliquibus signis vel coniecturis, quod imperator vellet regnum Cicilie invadere, quod est insigne feudum ecclesie, non solum potuit, immo debuit imperatorem iuramento a tali invasione retrahere, immo etiam per obedientiam et per excommunicationis sententiam et quibusvis aliis modis ipsum a tali errore retrahere.

(3) Item constat quod ad servandum preceptum Dei de dilectione Dei et proximi obligantur omnes homines, in quacumque fuerint preeminencia dignitatis. Constat nichilominus quod sub eodem precepto Dei cadunt ista proximum diligere et eum non odire sive ei non nocere, s(cilicet) eum^u teneor diligere, teneor non odire et non nocere. Set ad vicarium Christi directe pertinet homines ligare, obligare et arcere, ne precepta divina transgrediantur et transgressores punire. Cum igitur imperator invadendo ostiliter regnum Cicilie, quod est feudum singulare ecclesie, vel offendentibus prestando consilium, auxilium vel favorem directe faceret contra preceptum de dilectione proximi, immo etiam directe faceret contra iuramenta propria tam per se quam per procuratores suos domino pape prestita⁵ clare patet, quod dominus papa debuit ipsum imperatorem ligare et obligare et arcere iuramentis et aliis quibusvis modis, ne dictum regnum Cicilie offenderet aut offendentibus vel volentibus offendere favorem prestaret.

1251. ¹) sequitur delet. ex c. ^u) enim c.

1) Ios. 2, 12.

2) Gen. 8, 21.

3) Cf. Gal. 3, 19.

4) Ioh. 21, 17.

5) Cf. supra nr. 1249.

(4) Item in epistola ad Romanos sic dicitur: 'Qui talia agunt digni sunt morte, non solum qui faciunt, set qui consentiunt facientibus'¹. Super quo verbo dicit glosa: consentire est non arguere cum possis. Constat autem quod tucius est ligare et obligare et arcere seu compescere aliquem ne delinquat, quam post delictum ipsum arguere. Constat etiam quod ad eundem finem ordinantur ista duo et per consequens ad eandem auctoritatem seu iurisdictionem: prohibere aliquem ex auctoritate ne delinquat et post delictum ipsum corripere vel punire. Nunc autem ad vicarium Christi qui pater est omnium et pastor Christi ovium pertinet arguere delinquentes et arcere omnes homines a delictis, alias secundum predictam glosam cum ipse arguere possit, id est habeat auctoritatem et potestatem arguendi, si non arguat, si non corripiat, si non cohibeat, videtur delictis et delinquentibus consentire. Itaque cum dominus papa ex verisimilibus coniecturis intelligeret, quod imperator volebat regnum Sicilie invadere vel invadentibus favorem prestare, quod sine offensa Dei et proximi non poterat facere, aperte patet quod dominus papa iuramentis eum potuit obligare, ne hoc faceret, et per sententiam excommunicationis eum cohibere, ne ad hoc prorumperet.

(IV)

(1) C Quarta questio est, utrum domino pape licuerit precipere imperatori, quod a Roma et terris ecclesie recederet non reversurus ad eas sine ipsius domini pape licencia speciali. Ad hanc questionem respondeo quod dominus papa hoc potuit et debuit imperatori precipere. Ad quod primo arguo sic: Maior est et fortior prohibitio facti seu prohibitio manualis quam verbalis. Set non solum verbo immo etiam facto vim vi repellere licet, cum moderamine inculpate tutele. Constat autem quod qui intrat vel moratur in feudo alienius seu possessione sine voluntate domini, presertim ubi probabiliter apparet, quod ille qui intrat dampnum intendit inferre vel sine dampno aut iniuria domini vel feudi moram ibi non potest contrahere, talis infert vim domino feudi et sue possessioni. Ergo omnis talis vim inferens aut facto aut proposito, de quo appareat, potest de feudo seu de possessione expelli vel precepto verbali vel etiam si hoc contempserit violentia manuali. Et ita dominus papa, in quantum ad ipsum spectat dominium Urbis et aliarum terrarum ecclesie, potuit imperatori precipere, ut exiret de Urbe et de aliis terris ecclesie nunquam ad illa reversurus sine ipsius licentia speciali, maxime si probabiliter eidem domino summo pontifici apparebat, quod ipse imperator vellet ex tali mora aliquid iurisdictionis ecclesie usurpare vel sua mora posset Urbi et terris ecclesie in aliquo dampnosa esse.

(2) Item dominus papa est pater generalis omnium fidelium, ut superius est dictum, et ad ipsum sicut ad patrem spectat correctio et informatio omnium fidelium non solum per modum monicionis, set etiam^v per modum preceptionis et cohercionis, ut faciant ea ad que tenentur et abstineant ab illicitis, maxime ab illis que possunt vergere in dampnum rei publice, cuius cura et regimen, scilicet rei publice, tam temporale quam spirituale spectat ad dominum nostrum papam, sicut ad primum et summum iudicem sicut superius est ostensum. Ergo si dominus papa verisimiliter crederet ex aliquibus signis vel coniecturis, quod presentia imperatoris et eius mora in Urbe vel in terris ecclesie esset dampnosa et periculosa, in quantum est pater omnium fidelium et in quantum supremus iudex temporalium et spiritualium et in quantum dominus Urbis et terrarum ecclesie, potuit et debuit precipere imperatori, ut exiret de Urbe et de terris ecclesie ad eas minime reversurus sine eius licentia speciali.

1251. v) *supra lineam add.*

1) Rom. 1, 32.

(3) Item eadem obligatione precepti tenetur quilibet malum vitare et occasionem inducentem ad malum fugere. Sicut enim non licet occidere, non licet aliquid facere quod prestat occasionem occidendi, secundum quod alibi dicitur qui occasionem dampni dat, dampnum dedisse videtur. Set non licet imperatori terris ecclesie nocere vel
 5 dampnum inferre, ergo non licet ei occasionem ad hoc prestare. Mora autem eius in Urbe et in terris ecclesie probabiliter erat occasio dampni et mali tam in Urbe quam in terris ecclesie. Et ideo sicut imperator tenebatur non nocere predictis Urbi et terris ecclesie, sic tenebatur ab illis recedere. Ex hoc sic arguo, si licitum est alicui inferiori aliquid facere, superior eius potest et debet ei precipere, quod illud non faciat etiam
 10 sub pena magna vel parva, secundum quod ei videbitur faciendum. Quia enim illicitum est rem alienam tractare invito domino, ideo preceptum est non furari. Set illicitum erat imperatori moram contrahere in Urbe vel in terris ecclesie, quia talis mora ut premisi occasio erat mali, quod scilicet imperator in Urbe vel in terris ecclesie contrahendo moram usurparet iura ecclesie vel dampnificaret terras vel suscicaret sediciones
 15 vel averteret Urbem et alias terras a fidelitate, qua tenentur ecclesie. Ergo suus superior qui est dominus papa potuit ei precipere ne moram ibi contraheret et quod inde exiret sine eius speciali licentia minime reversurus.

(4) Item due sunt partes iustitie secundum quod in Psalmo scribitur: 'Declina a malo et fac bonum'¹ et ad utrumque istorum omnes homines obligantur. Sic enim
 20 dicit Gregorius: 'Non sufficit mala non agere, nisi quisque studeat bonis operibus insudare'. Nunc autem Christi vicarius potest dare precepta de bonis et utilibus faciendis, ad que precepta cuncti fideles obligantur, quacunque prefulgeant dignitate, sicut patet in diversis^w statutis summorum pontificum tam in decretis quam in decretalibus. E qua ratione potest dare precepta affirmativa omnes fideles ligantia de bonis faciendis, eadem ratione
 25 potest dare precepta negativa omnes homines ligantia de malis vitandis. Itaque si mora imperatoris in Urbe vel in terris ecclesie vel invasio regni Sicilie verisimiliter poterat esse nociva rei publice, clare patet quod dominus papa potuit et debuit imperatori precipere, ne regnum Sicilie invaderet ne in Urbe vel in terris ecclesie moram contraheret nec ad eas d[eince]ps reverteretur sine sua licencia speciali.

(5) Item sicut propter delictum commissum expellitur seu bannitur aliquis de regno, civitate, territorio aliquo, s[i quid] timetur de delicto committendo, patet et debet
 30 quis prohiberi, ne regnum, civitatem vel territorium ingrediatur vel sibi fuerit, quod inde egrediatur. Et tutius est, antequam delictum committatur, aliquem de regno, civitate vel territorio expellere vel ne ingrediatur prohibere, quam post delictum inde
 35 expellere vel bannire. Utilior quippe est medicina, que preservat ab infirmitate, quam illa que sanat iam contractam infirmitatem. Melius est enim nunquam peccasse quam post peccatum penitentiam egisse. Ergo si ratione delicti commissi princeps ecclesiasticus potest aliquem de toto regno Sicilie bannire, quod fit per sententiam excommunicationis, per quam separatur quis a comunione omnium fidelium, si etiam summus
 40 pontifex ratione delicti commissi [potest] principes seculares, quacunque prefulgeant dignitate, a suis statibus, dignitatibus et gradibus deponere et a regni civitatibus expellere, quod quidem potest, ut superius est ostensum, eadem ratione si probabiliter immineat periculum de delicto committendo, ut quod imperator per suam moram in Urbe vel in terris ecclesie vellet contra propria iuramenta prestita iura ecclesie usurpare seu
 45 pacem Urbis vel terrarum ecclesie turbare aut corda hominum a fidelitate qua astricti sunt ecclesie avertere, clare patet quod per supremum iudicem, qui est dominus papa, ut premissum est, de Urbe et de terris ecclesie expelli potuit et debuit et ex eadem

1251. ^w) sequitur delet. locis e.

1) Ps. 36, 27.

causa et occasione dominus papa ei precipere potuit, quod ad Urbem vel ad terras ecclesie nunquam reverteretur sine eius licentia speciali.

(V)

C Quinta questio est, supposito quod imperator significaverit domino pape et eum requisiverit, ut per penas seu per sententiam excommunicationis conpesceret Tuscos a rebellionem quam faciebant contra imperatorem, quia dominus papa hoc non fecit, ipse imperator posset se reputare gravatum. Ad istam questionem respondeo quod fidelitas vassalli ad suum dominum vel inferioris seu subditi ad superiorem suum, qualis est inter imperatorem et Christi vicarium, ut superius est ostensum, est relatio quedam, sicut enim duo alba sunt sibi similia, et huius relationis que importatur nomine similitudinis fundamentum est^x albedo, 10 ex qua oritur relatio que vocatur similitudo. Sic inter dominum et vassallum seu servum et inter inferiorem seu subditum est vera relatio realis, cuius quidem relationis fundamentum est fidelitas qua unus alteri mutuo obligatur. Natura autem relationis seu relativorum talis est quod in quantum sunt relativa, hoc est secundum rationes per quas sunt relativa, semper simul sunt et posita se ponunt et perempta se perimunt, quamvis enim album 15 id quod album possit esse per se dato quod nullum aliud sit album, nunquam tamen potest esse sub hac ratione quod est simile nisi habeat aliud consimile, nam relatio de natura sua includit duo extrema distincta. Et hinc est quod quia dominus et^y servus sunt relativa, nunquam potest esse dominus nisi sit servus. Ideo dicit Augustinus in quinto libro de Trinitate, quod Deus non fuit dominus ab eterno quia ab eterno nulla 20 fuit creatura que posset dici vel esse Dei servus vel serva, unde Deus id quod Deus seu secundum rationem deitatis fuit ab eterno, set Deus in quantum dominus seu sub ratione domini non fuit ab eterno, ut dicit Augustinus. Set tunc incepit esse dominus quando incepit esse creatura que possit dici eius serva vel servus. Deus enim non est nomen relativum et ideo Deus fuit Deus, antequam esset creatura aliqua. Set dominus 25 est nomen relativum et relatio includit duo extrema. Ideo Deus non fuit dominus, donec esset aliquis qui posset dici eius servus. Et consimili modo est, quia sicut non potest esse relatio, nisi sunt duo extrema, sic destructo uno relativorum in quantum relativum est destruitur tota relatio et destruitur alterum corelativum secundum rationem qua dicitur relativum. Si enim nulla esset creatura que posset dici Dei^z servus vel 30 serva, destrueretur Deus non secundum id quod Deus, set secundum rationem qua dicitur dominus, quia si nulla esset creatura que posset dici servus vel serva Deus non posset dici dominus. Nunc autem ita est ut premisi quod dominus et vassallus superior et subditus secundum istas rationes dicuntur ad se mutuo relative. Et posita se ponunt et perempta se perimunt in quantum talia. Hec autem relatio fundatur supra fide- 35 litatem, qua astringitur vassallus domino vel subditus superiori suo. Et ideo sicut albedo que est fundamentum relationis que vocatur similitudo invenitur in duobus extremis que dicuntur similia, sicut nix et farina dicuntur similia, quia in utroque invenitur albedo, sic quia dominus et vassallus seu servus et inferior et superior dicuntur relativa et eorum relatio fundatur in fidelitate sicut similitudo in albedine, idcirco fidelitas non solum in subdito respectu 40 domini, set etiam in domino respectu subditi debet fidelitas^a inveniri et si fidelitas in altero istorum deficiat, perit relatio inter ipsos, ut iam non dicatur iste dominus nec ille subditus. Culpa tamen erit et pena illum tenebit ex parte cuius perit fidelitas. Secundum istam rationem videretur aliquibus, quod sicut imperator est astrictus domino pape ratione imperii, quod tenet ab eo vinculo fidelitatis, ut sic se habeat ad dominum papam, sicut 45 fidelis subditus se debet habere ad suum dominum, sic versa vice dominus papa sit

1251. ^x) sequitur delet. ab c. ^y) corr. super est delet. c. ^z) corr. ex deus c. ^a) fideliter c.

astrictus vinculo cuiusdam fidelitatis ad ipsum imperatorem, sicut dominus debet esse
 fidelis servo vel subdito vel vassallo. Ex hiis apparenter posset videri alicui, quod si
 dominus papa non conpescuit Tuscos a rebellione quam exercuerunt contra imperatorem,
 quod ipse imperator posset se dicere absolutum a vinculo fidelitatis et iuramento, quo
 5 erat domino summo pontifici obligatus, pro eo quod in predicta rebellione Tuscorum
 non fuit expertus auxilium domini pape, quod debet dominus impendere suo subdito
 vel vassallo. Et certe non est ita. Ad cuius evidentiam est sciendum, quod sicut in
 alia scientia traditur tria sunt genera relativorum, quedam sunt relativa equalitatis et
 secundum istum modum dicuntur relativa duo alba, inter que est relatio que vocatur
 10 similitudo, quedam est relatio seu quedam relativa superpositionis et isto modo refertur
 relative dominus ad servum subditum vel vassallum, alia sunt relativa suppositionis et
 isto modo referuntur servus, subditus [vel]^b vassallus ad dominum prelatum vel pastorem
 suum. Est itaque sciendum quod quamvis fundamentum relationis debeat reperiri in
 utroque extremo generaliter et per consequens, sicut vassallus, servus vel subditus
 15 debent esse fideles domino serviendo, obediendo, deffendendo secundum modum, gradum
 et naturam qua sunt subiecti, sic econverso dominus superior seu prelatus debet esse
 fidelis servo subdito vel vassallo secundum modos qui competunt ei ratione sui domini.
 Set relatio ista aliter perit inter relativa que dicuntur relativa equalitatis, aliter perit
 inter relativa superpositionis et suppositionis. Cum enim duo alba sint relativa rela-
 20 tione equalitatis que vocatur similitudo, omnibus illis modis quibus potest perire relatio
 seu fundamentum relationis ex parte unius extremi, omnibus illis modis^c potest perire
 relatio seu fundamentum relationis^d alterius extremi, et hoc generaliter est verum in
 omnibus relativis equalitatis. In relativis autem qualia sunt dominus et servus, subditus
 vel vassallus non est ita. Aliter enim et aliis modis perit relatio ex parte servi seu
 25 subditi et aliter ex parte domini. Non enim ad paria iudicantur, quia non sunt relativa
 equalitatis, set superpositionis et suppositionis^e. Videmus enim quod si dominus et
 servus comunicant in eodem crimine, acrius et durius punitur servus quam dominus.
 Eodem modo si dominus sit excommunicatus, non propter hoc servus suum ei servicium
 denegabit^f, immo tenetur ei servire. Non tamen econtra, quia si servus sit excomuni-
 30 catus, dominus non tenetur ei comunicare. Videmus etiam quod plura requiruntur ad
 destitutionem seu depositionem superioris quam inferioris ut unius episcopi quam sim-
 plicis sacerdotis. Et sic regulariter est verum secundum maiores gradus dignitatis. Ad
 hoc enim quod imperator destituatur, requiruntur plures deffectus et plures probationes
 quam de uno simplici principe. Ex quibus omnibus patet quod ad hoc quod dominus
 35 cadat a iure, quod habet super inferiorem seu servum vel subditum vel vassallum,
 seu ad^g hoc quod subditus absolvatur a fidelitate, qua astringitur domino, plures et
 maiores deffectus requiruntur quam requirantur ad hoc quod^h servus subditus vel
 vassallus cadant a iure suo, et pro minori delicto est subditus puniendus et etiam magis
 puniendus, si delinquat contra prelatum quam prelatus si delinquat contra subditum
 40 et ex minori delicto cadit vassallus a iure feodi quam cadat dominus a iure domini.
 Ista enim duo simul stant, scilicet quod culpa periurii vel alia consimilis culpa maior
 est in prelato quam in subdito et in domino quam in servo vel vassallo. Et hinc est
 quod quanto gradus altior, tanto casus et culpa gravior et nichilominus verum est, quod
 pro consimili culpa plus punitur inferior quam superior quantum ad iudicium humanum
 45 seu quantum ad penam iuris. Cuius ratio potest esse quod ordo totius universi seu
 totius mundi, qui consistit in gradibus inferiorum et superiorum seu dominorum et sub-
 ditorum, magis habet suam firmitatem et suam stabilitatem suamque utilitatem ex parte

1251. ^b) deest c. ^c) quibus add. c. ^d) ex parte unius add. c. ^e) super positionis in fine
 lineae c. ^f) i corr. ex a c. ^g) corr. super ex c. ^h) incipit in novo folio iterum manus prima c.

superiorum et dominorum quam ex parte inferiorum subditorum vel vassallorum, pro eo quia gradus et status superiorum et dominorum est dignior et firmiter ex natura sua quam status vel gradus inferiorum seu subditorum, et huius ratio est, quia maior prudentia, maior constantia, maior virtus, maior iustitia requiritur in prelati ad regendum quam in subditis ad obediendum et in dominis regibus et principibus ad regendum et malos coercendum quam in subditis vel vassallis adⁱ obtemperandum. Superior enim et dominus debet esse regula et lex recta seu animata ad regendum et dirigendum se ipsum et omnes subditos, subditis autem in quantum sunt subditi sufficit quod habeant regulam et legem rectam, qua recte et iuste vivant solum in se ipsis et pro se ipsis. Constat autem quod per prudentiam, constantiam, virtutem et iustitiam firmatur et stabilitur status et gradus cuiuslibet hominis mortalis, et quia ut predixi ista sunt potiora et maiora in statu superiorum et dominorum de natura sua quam in statu inferiorum et subditorum, ideo dignior, stabilior atque firmiter de natura est status domini vel superioris quam status subditi vel inferioris. Ex quo patet quod quamvis ordo, qui est inter omnes homines mortales, sine quo ordine mundus stare non posset nec homines vivere, complectatur simul gradum dominorum seu superiorum et gradum subditorum seu inferiorum, ordo tamen iste magis habet suam firmitatem seu stabilitatem ex parte status dominorum et superiorum quam ex parte status subditorum seu inferiorum, ex quo patet nostrum propositum. Quare scilicet secundum iura humana eadem culpa, quamvis sit maior in domino et^k prelato quam in subdito seu inferiori, minus tamen eadem vel consimilis culpa punitur in prelato et domino et magis punitur in subdito seu servo. Cum enim ordo et status mundi magis dependeat a statu dominorum et superiorum quam a statu subditorum et inferiorum, ut predixi, debuerunt iura^l curam et diligentiam adhibere maiorem^k quod status superiorum et dominorum stet immobiliter in suo esse quam status inferiorum et subditorum. Si autem pro consimili delicto equaliter punirentur, constat quod status dominorum et superiorum haberetur a subditis in contentum. Nichil autem est quod tantum subvertat gradum et statum dominorum et superiorum, quantum contemptus inferiorum et subditorum. Ubi enim hoc accidit, destruitur principatus ille seu pollicia sive sit temporalis seu spiritualis ex causa interiori et est maius periculum quam si impugnaretur ab exteriori. Ex dilectione enim reverentia et obedientia, quam habent subditi ad suum principem sive spiritualem sive temporalem, stabilitur ille principatus. Ideo iura rationabiliter statuerunt, quod pro consimili delicto minus punitur dominus et prelatus quam servus vel subditus, ne forte si equaliter punirentur, domini et prelati in contentum a subditis haberentur. Et ista est causa, quare difficilius creditur culpa prelati vel domini si accusetur quam culpa servi vel subditi, et maiores ac plures probationes requiruntur ad probandum culpam domini vel prelati quam subditi seu servi. Si enim equaliter et sub eisdem probationibus probaretur culpa prelati vel domini sicut subditi vel servi, cum subditi sint plures et in multitudine comuniter sint multi malitiosi nec prelati possint satisfacere omnibus, immo si sit iustus, oportet multos offendere et multos exigente iustitia contra se provocare, si de facili posset contra eum probari, frequenter a subditis accusaretur ac per hoc veniret in contemptum subditorum et ex hoc sequeretur destructio principatus, ut superius est ostensum. Est et alia causa, quia ut premisi maior prudentia, maior virtus et constantia et maior rectitudo requiritur et probabiliter esse creditur in prelato, principe et domino quam in inferiori, subdito seu servo et quia per talia resistitur peccato, ideo minus est credibile, quod princeps, prelatus seu dominus deliquerit quam subditus seu servus et ideo maiores et plures probationes requiruntur ad probandum delictum domini, principis vel prelati quam ad probandum delictum subditi seu servi.

1251. ⁱ) sequitur delet. hoc c.^k) supra lineam add. c.^l) corr. super plura c.

In extremo autem Dei iudicio erit contrarium quantum ad penam, quia enim in consimili delicto gravior est culpa domini, principis vel prelati quam subditi seu servi, quia quanto prudentior, tanto magis potuit et debuit cavere et quanto status altior et dignior, tanto prestatur perniciosius exemplum dicente Gregorio: 'Tot mortibus digni sunt, quot mala exempla ad alios transmiserunt'. Ideirco Deus qui maiori culpe
 5 maiorem infliget penam pro consimili delicto plus puniet dominos, principes et prelatos quam inferiores subditos seu servos. 'Ibi enim', ut ait apostolus¹, 'unusquisque honus^m suum portabit'. Et ista est causa, quare in lege Moysi precipitur, quod pro remissione peccati principis specialiter yreus domino offeratur². Yreus enim est animal fetidum, ideo dum pro peccato principis ireus domino affertur, dicunt sancti quod in hoc nobis
 10 innuitur, quod peccatum principis plus fetet coram domino quam peccatum subditi seu servi. Si vero dicat aliquis quod secundum predicta iudicium ecclesie seu iura, que consimile delictum minus puniunt in principe et domino seu prelato et magis in subdito seu servo, contraria sunt divine iustitie et divino iudicio, in quo ut predixi pro consimili
 15 culpa plus puniturⁿ princeps et dominus quam subditus seu servus. Ad hoc respondeo quod iudicium ecclesie divino iudicio non contrariatur, set ei quantum fieri potest et mortali vite expedit conformatur. Dixi enim supra quod si pro consimili delicto tantum puniretur prelatus seu dominus a iure vel iudice humano quantum punitur servus vel subditus, daretur occasio subditis seu servis, quod haberent prelatos et dominos in con-
 20 temptum, ex quo sequeretur destructio regiminis tam temporalis quam spiritualis in mundo et hoc esset maius malum quod possit esse vel excogitari in re publica. Si autem superior et dominus in consimili delicto minus puniatur quam servus vel subditus, cum tamen domini et prelati maior sit culpa quam subditi seu servi, hoc certe malum est aliquale et iniustitia aliqualis, attendendo comparisonem que debet esse inter
 25 penam et culpam, set non est tantum malum quantum esset prestare subditis occasionem, ut contempnerent suos dominos vel prelatos, quia ex hoc sequeretur ut predictum est regiminis et ordinis destructio inter homines et ex hoc sequerentur infinita mala. Tunc enim facerent mali impune quicquid mali vellent et possent. In vita autem mortali hac non possunt superiores et principes semper eligere, quod melius est absolute, set
 30 aliquando de duobus malis prelati et principes et alii prudentes iudices eligunt minus malum. Nunquam enim dare uxori libellum repudiü fuit bonum, licitum vel concessum. Hec tamen permisit^o Moyses, immo ipse Deus in lege Moysi propter malitiam Iudeorum, ne sequeretur uxoricidium. Ideo iura canonica et civilia in consimili delicto minus puniunt dominum et prelatum quam subditum seu servum, quod tamen est quoddam
 35 malum et quoddam iniustum, ut ex hoc vitetur contemptus seu occasio contempnendi dominos vel prelatos, quam^p possent assumere subditi seu servi, si ex consimili delicto inferiores et superiores a iure vel humano iudice equaliter punirentur. In extremo autem et divino iudicio cessabit ista ratio, quia tunc cessabit ordo et modus regiminis, qui modo est inter homines mortales, nec erunt prelati nec administratio sacramentorum
 40 nec distinctio subditorum et dominorum, set Deus solus immediate regnabit super omnes gentes et separabuntur mali a bonis, dum ibunt mali in supplicium eternum, iusti autem in vitam eternam et tunc iusto Dei iudicio qui plus peccaverit, plus punietur et quia maior est culpa domini et superioris in consimili delicto quam servi vel subditi, ideirco maior erit eorum pena. Ex quo apparet quod iudicium ecclesie, quo superiores et domini
 45 minus puniuntur quam servi vel subditi ex consimili delicto, non est contrarium divino iudicio, potest tamen [dici]^q imperfectum respectu eius. Perfectum tamen est, quantum

1251. ^m) corr. ex honus c. ⁿ) corr. ex punietur c. ^o) p corr. ex p̄ c. ^r) in loco raso c.
^q) deest c.

1) Gal. 6, 5. 2) Cf. Num. 7.

patitur status vel decursus mortalium hominum. Ex predictis omnibus satis patet quod quamvis dominus papa debeat imperatori fidelitatem quam debet dominus subdito vel vassallo, tamen ex paucioribus et levioribus causis perit ista fidelitas ex parte imperatoris et cadit imperator a iure suo quam pereat ex parte domini pape, qui est imperatoris et imperii iudex superior et dominus. Iudicare autem, an imperator^r ceciderit a fidelitate et iure, ad dominum papam spectat, qui omnes iudicans a nemine iudicatur. Nulla enim rectitudo patitur, quod idem respectu eiusdem sit superior et inferior, ideo cum dominus papa ratione sue superioritatis habeat iudicare, an imperator ceciderit a iure suo et fidelitate, nullo modo intelligi potest e converso, quod scilicet imperator possit dicere aut iudicare se gravatum de domino papa aut quod dominus papa ei non servaverit fidelitatem quam debet dominus subdito vel vassallo, ut per hoc dicat se absolutum a iuramento fidelitatis, quo astrictus erat domino pape. Tunc enim imperator esset inferior domino pape in quantum ab eo iudicatur et esset superior eo in quantum iudicat dominum papam fecisse vel obmisisse, propter quod dicit se absolutum a iuramento prestito domino pape et eodem modo dominus papa respectu imperatoris esset superior et inferior. Quod autem idem respectu eiusdem sit superior et inferior aperte implicat contradictionem. Est etiam hic sciendum, quod quamvis subditus vel vassallus teneatur domino de fidelitate et e converso dominus subdito seu vassallo debet fidelitatem servare, superior tamen seu dominus non astringitur subdito vel vassallo iuramento fidelitatis, sicut e converso. Non enim dominus papa iurat fidelitatem servare imperatori nec ei astrictus est aliquo modo iuramenti, sicut imperator astrictus est domino^s pape. Et ideo non potest dicere imperator, quod ad servandum mutuam fidelitatem ad paria currat cum domino papa, non potest etiam dicere imperator, quod dominus papa qui nullo iuramento ei astrictus est possit cadere a iure domini, quod habet super imperium et imperatorem aut quod contra fidelitatem qua tenetur imperatori fecerit aut quod ipse imperator a iuramento fidelitatis quo astrictus est domino pape absolutus sit propter delictum periurii, quod^t ipse dominus papa incurrerit vel incurrere possit, cum ipsi imperatori nullo modo iuramenti penitus sit astrictus. Set cum ipse imperator iuramento fidelitatis sit Christi vicario obligatus, si contra prestita iuramenta venit aut terras ecclesie invasit seu favorem vel consilium invadentibus vel volentibus invadere dedit, cuius contrarium iuravit, aperte notam periurii incurrit, quia fidelitatem qua tenetur et quam iuraverat servare suo domino non servavit et puniri potest, quantum meretur tale delictum. Si vero queratur, cum dominus papa debeat servare fidelitatem imperatori quam debet dominus subdito vel vassallo, quare non prestat iuramentum fidelitatis ipsi imperatori sicut imperator prestat sibi, ut sicut est inter eos debitum mutue fidelitatis, sic etiam sit inter eos mutuum iuramentum. Ad hoc respondeo quod cum dominus papa in tota policia^u seu universitate fidelium sit summus et supremus iudex, ita quod superior eo inter mortales nec est nec intelligi potest, ideo nullo homini mortali subesse potest. Qui autem alicui est astrictus iuramento, est illi obligatus et qui est alicui obligatus, illi quodammodo est subiectus. Itaque Christi vicarius, qui est in terris omnium mortalium iudex summus ac per hoc nulli subiectus, per consequens quantum est ex ratione sui status nulli mortali potest esse iuramento obligatus, sicut nulli legi late a quocunque mortali homine potest esse subditus. Legi tamen Christi, qui est verus Deus, cuius et ipse est vicarius et subditus, ac preceptis legis Dei et sacramentis a Christo institutis ipse dominus papa est subditus et subiectus. Quod autem dixi dominum papam nulli posse astringi iuramento, non sic est intelligendum, quin sit domino pape^v iurare et facere aliquid licitum,

1251. ^r) sequitur delet. a iure c.^s) dñs c.^t) q corr. ex quod c.^u) corr. ex pollicia c.^v) dñs pp c.

ut sexta feria ieiunare, vel iuraret alicui, quod daret sibi decem^w, quin teneretur tale iuramentum servare, si posset, immo plus peccaret, si tale iuramentum licitum non servaret, quam quicumque alius inferior. Quamvis enim pena periurii secundum quod dicunt iura sit maior imponenda servo quam domino, culpa tamen seu crimen periurii maius est in domino quam in servo, et causa huius dicti fuit superius assignata et ita dominus papa, ut est persona singularis, potest se iuramento alicui obligare, set ut est summus et supremus ac universalis et comunis iudex omnium mortalium tam in temporalibus quam in spiritualibus, in hiis que spectant ad suum statum et gradum non potest se per iuramentum alicui inferiori obligare, cuius ratio iam est tacta. Qui enim est alicui obligatus iuramento ratione obligationis, est quodammodo eo inferior. Ille autem, qui omnino et simpliciter est superior, nullo modo respectu eiusdem potest esse inferior. Et quia dominus papa in quantum Christi vicarius omnibus mortalibus est simpliciter et omnino superior, ideo in quantum papa et in quantum Christi vicarius in hiis qui spectant ad talem statum summum nec de fidelitate, quam debet dominus subdito vel vassallo, nec de aliquo alio quod ad eum pertinet, ut est Christi vicarius et omnium iudex summus, potest aut debet se obligare per iuramentum imperatori vel alteri cuicumque. Causa autem generalis, quare dominus princeps vel superior non prestat iuramentum fidelitatis suo servo, subdito vel vassallo, cui tenetur de fidelitate, sicut facit subditus vel vassallus domino, ita potest assignari. Dicitur in Genesi enim VIII. c., quod sensus et cogitatio^x humani cordis prona sunt in malum ab adolescentia sua¹, ideo condite sunt leges, qui dicuntur a ligando, pro eo quod ligant fluxum et pronitatem cordis humani ad malum, ne homines ad illud prorumpant. Ad hoc etiam introductum est iuramentum, ut homines ligati iuramento non prorumpant ad illicita, ad que sunt prona ex natura sua corrupta. Nunc autem ita est quod servitus et subiectio hominis ad hominem penam quandam importat, quia ut dicit Gregorius: 'Natura omnes homines equales et liberos genuit'². Quelibet autem res naturaliter appetit reverti ad statum ex conditione sue nature sibi debitum. Ideo servi et subditi prona sunt tam ex natura quam ex malitia ad executiendum a se omne iugum cuiuslibet servitutis et subiectionis. Set quia servitus et subiectio secundum diversos gradus necessaria est ad regimen rei publice, ideo servi et subditi iuramento et legibus astringuntur, ut suis dominis obediant, sicut et eo^y modo quo tenentur, pro eo quia ad^z contrarium naturaliter sint prona. Dominus autem seu superior, cum in quantum talis non sit subditus, set potius liber, non appetit resilire a statu dominii nec ad hoc habet pronitatem et ideo quamvis teneatur de fidelitate servanda servo seu subdito, non oportet quod ad hoc iuramento vel legibus astringatur, quia non habet pronitatem ad contrarium, ut scilicet executiat a se statum seu gradum dominii, sicut servi seu subditi habent pronitatem, ut executiant a se iugum servitutis et subiectionis. Est etiam hic advertendum, quod Tusci, de quibus proposita est ista V.^a questio, non invadebant imperatorem, set invadebantur et impugnabantur ab eo. Posito autem quod dominus papa deberet defendere imperatorem ab invasoribus et per sententiam excommunicationis eos compescere, non tamen tenebatur eum iuvare ad invadendum. Aliud est enim ab iniusto invasore defendere subditum vel vassallum, aliud eum iuvare ad adversarium invadendum. Est etiam hic advertendum, quod dato quod dominus papa deberet imperatorem sicut suum subditum et vassallum non solum ab invasoribus defendere, set etiam deberet eum iuvare ad compescendum inobedientes sibi et rebelles, dico quod in hoc casu, sicut ponitur in Tuscis, antequam sententia ex(omunicationis) ferretur contra eos, fuissent monendi ut

1251. w) ita c. x) sequitur gen⁹ delet. c. y) sequitur q⁹ delet. c. z) supra lineam add. c.
a) VI. c.

1) Gen. 8, 21. 2) Reg. pastor. II, 6 (17).

imperator quantū et in quibus debebant obedirent. Quod si monitioni non obedissent, fuissent citandi ab illo, qui est comunis iudex et ordinarius tam imperatoris quam Tuscorum et omnium fidelium, scilicet a vicario Christi, ut venirent ad allegandum et proponendum coram predicto iudice suo^b ordinario causas, quare imperatori non obedirent. Quod si contumaces inventi fuissent aut causas legitimas rebellionis et inobedientie non allegassent, tunc et non ante fuerant exc(usso) gladio puniendi, nisi ex aliquibus causis domino pape notis cessandum fuisset a tali excommunicationis sententia promulganda. Ex predictis satis clare patet, quod dato quod imperator requisierit dominum papam, ut per penas seu per sententiam excommunicationis compesceret Tuscos, ne ei rebellarent et dominus papa eos non compescuit, non propter hoc imperator¹⁰ potest aut debet se reputare gravatum a domino papa sic vel tantum, quod sit propter hoc absolutus a iuramento fidelitatis vel ab aliquo alio iuramento domino pape prestito seu ab aliqua alia obligatione, qua prius astrictus fuerat ipsi domino pape.

Sexta questio fuit, posito^c quod rex Robertus Tuscis et aliis inimicis imperatoris prestaret auxilium et gentes suas de Regno et existens in Regno eis miserit in ipsorum¹⁵ subsidium contra imperatorem predictum, licet de hoc non constaret et dato quod constaret, non tamen constat, utrum iustam causam habuerit faciendi, liceat imperatori regnum violenter intrare, quod est patrimonium proprium ecclesie et illud impugnare, ut capiat dictum regem taliter, ut asserit imperator, licet non constet, in ipsum delinquentem. Ad istam questionem respondeo et dico, quod dato quod predicta omnia que²⁰ ipse imperator regi Roberto opponit essent vera, de quibus tamen non constat, et maxime eo modo quo constare deberet imperatori, dato quod esset suus iudex, quod tamen nullo modo erat racione regni Sicilie, adhuc tamen imperator nec debuit nec potuit sine nota periurii et preiudicio sancte Romane ecclesie intrare cum armis regnum Sicilie, ut caperet dictum regem, et ad hoc ostendendum sic procedo. Suppono quod²⁵ non licet alicui cum dampno alterius commodum suum facere aut etiam rem suam cum iniuria alterius capere vel recipere. Ait enim apostolus Paulus: 'Non faciamus mala, ut veniant bona'¹. Si ergo non licet alicui commodum suum cum dampno alterius facere aut rem suam cum iniuria alterius recipere, clare patet, quod dato quod imperator haberet iustam causam capiendi regem Sicilie, quod non constat^d.

1252—1255. MEMORIALIA PONTIFICI PRO ROBERTO REGE SICILIAE PORRECTA.

(1312. post Aug. 6.)—(post 1313. Aug. 24.)

1252. PETITIO REGIS ROBERTI PRIOR. (1312. post Aug. 6.)

Servatur in rotulo Petitionis alterius infra nr. 1253 cap. 13; cf. ibidem. Petitionem priorem adhuc vivente imperatore conscriptam esse, inter viros doctos constat. Edidit Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 238—247 sub nr. 147. Rotulum denuo contulimus. Novarum linearum initia fere omnia servavimus; capitulum numeros arabicos adieccimus nos.

(P. deest.)

1251. ^{b)} corr. ex sev c. ^{c)} iterum incipit manus altera stilo acutiori, atramento fusciori c. 40
^{d)} ita desinit in media pagina c.

1) Rom. 3, 8.

1. Ad^a declarandam innocenciam et iusticiam pariter serenissimi principis domini Roberti Ierusalem et Sicilie regis illustris in contenciosis actibus inter eundem dominum nostrum regem et Romanorum regem prelibantur aliqua in facto sistencia et rationes iuris tam divini quam humani ad hec per seriem subnectuntur. Patet quidem late notorium et apostolice sedi constat esse sic certum, quod Fredericus olim Romanorum imperator exigentibus demeritis suis et culpis fuit per ipsam sedem Romanorum imperio regnoque Sicilie omnique alia dignitate et honore privatus. Post que quondam Manfredus Tarentinus princeps ipsius imperatoris filius, licet de legitimo complexo non editus, ipsum regnum^b Sicilie presumptuosis et temerariis actempcionibus occupavit illudque
 10 detinuit violenter contra Romanam ecclesiam diuturno temporis spacio, vexando eam multis reprobando excessibus et iniuriis machinationibus persequendo. Dumque ipsa ecclesia ab ipso principe sic opprimeretur indebite, requisivit clare memorie dominum Carolum primum, avum eiusdem domini nostri regis, tunc comitem Provincie existentem, ut contra dictum oppressorem principem sibi patenter assisteret et illam a tantis iniuriis
 15 et oppressionibus liberaret. Sicque factum extitit, quod predictus rex avus contra dictum principem Tarentinum causam ipsius ecclesie prosequendam assumpsit et inito cum eo belli^c congressu, prefatus princeps in bello cecidit et numerosa multitudo gentis Theotonice cum eodem. Post hec olim Corradinus de Alamania imperatoris prefati nepos ex filio contra prefatam ecclesiam et eundem dominum regem avum spiritum reprobe
 20 presumpcionis assumens invasit dictum regnum Sicilie, cui prefatus dominus rex primus se potenter opponens inito cum eodem Corradino prelio victoriam reportavit. In quo similiter plures et multi ipsius gentis Alamanie perierunt dictumque Corradinum et alios barones et nobiles nacionis eiusdem in manu eiusdem domini regis avi moles casus miserabilis captivavit. Ex quibus creverunt et aucta sunt odia inter Alamanicam gentem
 25 ipsam et prefatum dominum regem primum ac eius alios successores, que rationabiliter prefatis regi primo et successoribus imputanda non sunt, cum in hiis iusti belli prequerentur instanciam, set impingenda sunt potius dicte genti Alamanie, que deferendo et invadendo contra sentencias apostolice sedis predictae iniusticiam confoverunt, ut ff. solu(to) ma(trimonio) l. ultima circa princi(pium)¹ et ff. loca(ti) l. 'si merces' § 'culpe'².
 30 2. Non est ignotum, immo vulgatum patule, quod Gibellini Tuscie et alii rebelle[s] sanete matris ecclesie aliarumque parcium circumposite regionis cervices contra ipsam ecclesiam erigentes, comunem statum fidelium illarum parcium subvertere ac evertere satagebant, per quod ipsa mater ecclesia prefatum dominum regem primum constituit in Tuscia vicarium generalem. Qui de mandato et beneplacito ipsius ecclesie ad partes
 35 illas accedens, sic persecutus est illos in manu potenti et forti brachio, quod ipsos deduxit ad exterminium nullitatis, et demum per capitaneos et ministros suos eorundem perfidorum residuum est ad honorem et bonum statum ipsorum fidelium persecutus. Subsequenter eciam clare memorie dominus Carolus secundus, dicti domini regis genitor, vestigia paterna continuans in eorundem Gebellinorum et rebellium repugnans obsta-
 40 culum, capitaneum et gentem misit in Tusciam, per quos una cum aliis fidelibus eiusdem provincie prefati Gebellini et emuli congregati Bibene in multitudine copiosa gladio perierunt³. Per que patet esse notorium, quod universa congregacio Gebellinorum illarum parcium iam dictos reges parentes mortuos et presentem dominum regem viventem persecuta est et persequitur odio et inimicicia capitali.

45 3. Elapsis^d vero certis temporibus magnificus princeps Hericus comes de Lisimburg, sicut Domino placuit, in regem fuit Romanorum electus, ad cuius^d presenciam

1252. ^a) incipit post longum spatium vacuum relictum novum folium adsutum; littera A signatum non est (cf. infra) R. ^b) corr. ex regem R. ^c) i corr. ex o R. ^d) Elapsis—cuius omnia in loco raso R.

1) Dig. 24, 3, 66 pr. 2) Dig. 19, 2, 25, 4. 3) A. 1289. Cf. Villani l. VII c. 131. 132.

misit prefatus dominus noster rex suos solennes nuncios et procuratores usque in Alamaniam, ubi dictus rex morabatur, ad prestandum sibi sacramentum fidelitatis pro terra, quam idem rex tenebat ab eo, quod sibi de iure licebat, ut in usu Phe(udorum) per quos fi(at) investitura c. primo¹ in fi(ne), et ita servatur comuniter de facto. Et tamen idem rex Alamanie illud sacramentum recipere recusavit, per quod non est dubium eum perfide egisse et contra debitum suum. Illud enim quod erat facile et rationabile dicto domino regi, scilicet sacramentum ab eo recipere per procuratores, fecit difficile illud admictere recusando, ut expresse colligitur et habetur XXII. qu. V. c. 'de forma' in fine².

4. Ad tollendum itaque suspicionis materiam que urgebat, quod predictus Romanorum rex Theotonicus et Theotonica comitiva stipatus ex predictis causis rancorem et livorem non haberet in animo contra prefatum dominum nostrum regem, assumptus fuit tractatus et habitus de beneplacito et consciencia domini nostri pape, quod spectabilis iuvenis dominus Carolus primogenitus dicti domini nostri, dux Calabrie filie Romanorum regis iam dicti matrimonialiter iungeretur. Quem tractatum dictus dominus rex Sicilie fuit bona fide tam sollicite quam efficaciter prosecutus et nunquam ab ipso Romanorum rege super complemento dicti matrimonii responsum certum seu congruum potuit obtinere, quousque nobilis vir dominus Corradus de Castro Maynardi nuncius regis Frederici de Sicilia veniens applicuit Ianuam, ubi dictus rex Romanorum et nuncii ac procuratores dictorum domini nostri regis et ducis missi pro complemento tractatus eiusdem insistentes ad hoc continue morabantur. Post cuius domini Corradi adventum immediate rex Romanorum prefatus respondit eisdem nunciis, quod redirent ad presenciam prefati domini nostri regis, quia super ipso³ responderet eidem per suos speciales nuncios tali modo, de quo predictus dominus rex poterat et debebat esse contentus. Que responsio prolixo dilata tempore nullam fuit efficaciam consecuta. Ex quo in aliquorum cordibus fuit adaucta suspicio, quod idem Romanorum rex erga ipsum dominum nostrum regem livorosum haberet et oblicum animum, complementum effugiens pretacte copule coniugalibus.

5. Interim vero dictus rex cum eisdem Gibellinis se viscerose uniens et coniungens, sicut comunis habebat assereio, terras et feuda dicti regni Sicilie inter suos nobiles et barones diviserat, super illis eis privilegiis iam concessis. Minabantur etiam gentes ipsius monasterium Sante Marie de Victoria in dicto Regno positum demoliri. Circa quem locum dictus Corradinus hostis ecclesie fuit devictus. Que omnia gentes predicti regis non secrete dicebant, immo instriones ipsius in publicas reduxerant cantilenas⁴.

6. Fama⁵ insuper divulgante notorie et multis scriptionibus dicto domino regi transmissis, quod dominus Corradus de Anth[i]ochia hostis antiquus cum multis baronibus et universitatibus coniurationem fecerat contra statum regni Sicilie et honorem regie dignitatis quodque Columpnenses de Urbe eidem regi Romanorum faventer adhererant in ipsius domini nostri regis Regnique sui preiudicium et gravamen, notificato similiter ipsi domino nostro per ipsius amicos et devotos Urbis antiquos, quod diverse coniurationes et conspiraciones facte erant per nonnullos potentes et nobiles contra eos, ex quibus ruinosam persecucionis iniuriam pertimebant, prefatus dominus rex previse providit, non expectans percuti, spectabilem iuvenem dominum Iohannem Gravine comitem et honoris Montis sancti Angeli dominum, germanum suum ad dictam Urbem transmittere, non in cuiusquam iniuriam vel offensam, set ut predictis amicis et devotis assisteret et iminentem offensionis iniuriam sibi regnoque prefato per defensionis obstaculum,

1252. e) ipse R. f) incipit novum folium adsutum, .B. signatum R.

1) Cons. Feud. II, 3, 1. 2) c. 18 C. XXII qu. 5. 3) Cf. ea quae narrat Iohannes Victoriensis apud Bohmer 'Fontes' I, 377 sq.

sicut esset expediens, propulsaret. Probabiliter dubitans rex ipse Sicilie, ne de Urbe iam dicta ei dictoque Regno suo offendiculum gravioris periculi proveniret, sicut tempore invasionis Corradini prefati operante quondam dompno Herrico de Yspania, ipsius Corradini fauctore et nonnullis Romanis aliis complicitibus suis casus evidens docuit et
5 patenter ostendit.

7. Apparuit eciam evidenter ipsius regis Romanorum circa hoc corrupta voluntas, quod dum domini cardinales requirerent eum iuxta formam mandati apostolici, quod ipse prestaret iuramentum, quod regnum Sicilie et terram citra Farum aut partem aliquam eorundem, que quidem terra de predicto regno Sicilie esse dinoscitur, per se vel
10 per alium nunquam invaderet vel aliquatenus offenderet nec offendentibus vel invadentibus aut offendere vel invadere volentibus prestaret consilium, auxilium vel favorem directe vel indirecte, publice vel occulte, et si secus faceret, esset ipso iure sub excomunicacionis sententia innodatus, respondit dictus rex Romanorum, quod ipse non tenebatur ad prestandum ipsum sacramentum de iure nec ex virtute dicti mandati apostolici,
15 recusans id facere per iam dictum mandatum apostolicum, ad quod de bono et equo racionabiliter tenebatur.

8. Predicta quidem et alia, que prefatus dominus noster rex fecit non ad inferendam iniuriam regi Romanorum predicto vel alteri, set in sue defensionis obstaculum licite propulsando, non cadunt in aliqua specie iniurie vel offense. Iuris quidem executio
20 non habet iniuriam, ut ff. de iniur(iis) l. 'iniuriarum' § p(rimo)¹, et quod legitime factum est penam non meretur, ut C. de adulter(iis) l. 'Grach(us)'². Constat enim quod defensionem personarum et rerum eciam tam iuris quam facti omnes leges omniaque iura permittunt, sive quis loquatur de iure divino sive naturali eciam brutis indito, sive de iure civili vel canonico, sicut in principalibus obligacionibus plene tactum est. Nec
25 debuit prefatus dominus rex Sicilie circa sui defensionem expectare invadi Regnum ipsum vel aliter se offendi, ex quo sic pavenda indicia precedebant, ut ff. de vi et vi ar(mata) l. III § 'qui armati'³ et C. unde vi l. prima⁴ in glo(sa). Provisus est quidem et melius in tempore occurrere, quam post exitum vindicare, ut C. quando liceat uni(cuique) sine iudi(ce) vindi(care) l. prima⁵.

9. Deinde occurrit videre et ostendere racionabiliter, qualiter dictus rex Romanorum contra expressam formam mandati domini pape directi prefatis dominis cardinalibus de coronando ipsum regem fuit minus legitime coronatus, per quod contra ipsum regem multa inconveniencia subsecuntur. Et ad huiusmodi ostensionem sic proceditur. Prefatus enim dominus papa voluit et mandavit per suas licteras iam dictis
30 cardinalibus, quod priusquam ad unctionem vel coronacionem dicti regis Romanorum in aliquo procederetur, ab eodem rege Romanorum nomine ipsius domini pape et ecclesie Romane corporale prestandum per eum publice reciperent iuramentum, quod idem rex dictum regnum Sicilie sive terram aliquam positam citra Farum, que quidem terra de prefato regno Sicilie fore dinoscitur, per se vel alium nunquam invaderet ali-
40 quatenus vel offenderet nec offendentibus vel invadentibus aut offendere seu invadere volentibus prestaret auxilium, consilium vel favorem directe vel indirecte, publice vel occulte, cum dictum Regnum invadere vel offendere nichil aliud esset quam ecclesiam et eius statum et honorem graviter offendere et multipliciter perturbare. Quod si predictus rex Romanorum predicta nollet iurare ac facere, cardinales iidem ad unctionem
45 vel coronacionem ipsius nullo modo procederent, et prefatus dominus summus pontifex eo casu ipsum inungendi et coronandi ademit ipsis cardinalibus et eorum cuilibet potestatem ac ipsam totaliter revocavit. Unde cum dictus rex Romanorum recusaverit

1) Dig. 47, 10, 13, 1.
3, 27, 1.

2) Cod. 9, 9, 4.

3) Dig. 43, 16, 3, 5.

4) Cod. 8, 4, 1.

5) Cod.

ipsum sacramentum facere et prestare, sicut pretactum est velut per responsionem suam factam prefatis cardinalibus evidenter apparet, manifestum est quod coronacio facta contra formam dicti mandati non habuit efficaciam, ut ff. mandati l. 'si quis pro eo' et l. 'diligenter'¹ et C. de appa(ritoribus) procon(sulis) et l(egati) [l.] finali libro XII.² et C. de procur(atoribus) l. 'maritus'³. Dominus quidem papa prefatus iam dictum sacra-
mentum loco cuiusdam caucionis per eundem regem Romanorum prestari voluit pro cautela ipsius ecclesie ac prefati regis Sicilie, sicut expresse dicit papalis lietera que incipit: 'In specula dignitatis' etc.⁴ Unde dicto regi Romanorum non iuranti et non caventi iuxta predictum mandatum apostolicum nichil fuit conferendum vel faciendum per dictos cardinales, de eo quod habebat condicionem annexam cum expressione distinctam. Ille siquidem qui non vult iurare vel cavere, habetur pro contumace, ut ff. de nox(alibus) l. 'quociens' § 'in potestate'⁵ et ff. de coll(atione) bonorum l. prima § 'si cum duobus'⁶. Absurdum ergo esset, ut ab eo qui contempnitur premium contemptori vel honoris titulus prestaretur, ut ff. de inter(dictis) et re(legatis) l. 'relegatorum'⁷ et ff. de nego(tiis) ge(stis) l. 'sive hereditaria'⁸.

10. Quod autem prefatus rex Romanorum dictum sacramentum de non invadendo ipsum regnum Sicilie et terram citra Farum, sicut proponitur, de iure prestare^g teneretur, iuxta dictum mandatum apostolicum manifeste patet. Constat enim quod dominus papa habet confirmare imperatorem, sicut dicit decretalis 'venerabilem' Extra de electione⁹. Item potest ipsum ex suis demeritis deponere, ut dicitur XV. qu. VI. c. 'alius'¹⁰, XCVI. di. c. 'duo sunt quippe'¹¹, et potest transferre imperium de una natione in aliam, ut in dicta decretali 'venerabilem'⁹ clare liquet. Et vacante imperio dominus papa habet iurisdictionem imperii in temporalibus, ut dicit decretalis 'licet' Extra de foro compe(tenti)¹². Per que idem imperator tenetur prestare sacramentum fidelitatis domino pape, sicut expresse legitur LXIII. di. c. 'ego Lodovicus' et c. 'tibi domino pape Iohanni'¹³. In quo sacramento fidelitatis continetur, quod prestans ipsum non sit in dampno ei, cui prestat iuramentum de iusticia et possessionibus suis, ut dicit c. 'de forma' XXII. qu. V.¹⁴ Cum igitur dictum regnum Sicilie et tota terra que est citra Farum teneantur per eundem dominum regem Sicilie et heredes suos in feudum a Romana ecclesia et sint ipsi exinde eidem ecclesie censuales, quia singulis annis per eos prestantur pro illis memorate ecclesie octo milia unciarum, constat quod ad prestationem dicti iuramenti, quod dictus dominus papa iussit dictis cardinalibus ab ipso rege Romanorum exigi et requiri, ipse de iure tenetur. Et sic quia mandatum papale de recipiendo dicto sacramento concordat cum iure comuni, patet quod idem rex Romanorum tenetur ad prestationem dicti sacramenti tam de iure comuni quam de vigore et auctoritate dictarum papalium lieterarum. Et per hec ostenditur clara responsio ad aliam dubitationem quam ingressit in responsione, quam fecit dictus rex Romanorum cardinalibus antefatis, minus provide dicens, se non teneri ad sacramentum fidelitatis domino pape prestandum. Quod est abusio dicere et quodammodo negare principia. Per quod sequitur, quod dictus rex Romanorum contumaciam aggregans contumacie, non favorem coronacionis meruit nec debuit sibi dari, ut patet rationibus prelibatis.

11. Ex^h hiis resultat illacio satis aperta, quod inunc[t]io et coronacio impense seu facte dicto regi Romanorum per cardinales eosdem, salva ipsorum reverencia, minus legitime processerunt et ideo nulla firmitate subsistunt, quoniam dominus papa in pre-

1252. ^g) corr. ex prestatur R. ^h) incipit novum folium adsutum, .C. signatum; stilus mutatur R.

1) Dig. 17, 1, 46 et 5. 2) Cod. 12, 55, 3. 3) Cod. 2, 12. 4) Servata non est; sed cf. supra nr. 841 c. 1. 5) Dig. 9, 4, 21, 3. 6) Dig. 37, 6, 1, 13. 7) Dig. 48, 22, 7. 8) Dig. 3, 5, 21. 9) c. 34 X de elect. (I, 6). 10) c. 3 C. XV qu. 6. 11) c. 10 Di. XCVI. 12) c. 10 X de foro comp. (II, 2). 13) c. 30 et 33 Di. LXIII. 14) c. 18 C. XXII qu. 5.

fata lictera sua cardinalibus ipsis directa expresse mandavit eisdem, quod priusquam procedant ad unctionem et coronacionem regis ipsius, ab eodem rege Romanorum exigant iuramentum, quod ipse¹ sicut proponitur dicta regnum Sicilie et terram citra Farum non invadat per se vel per alium vel invadentibus prestet auxilium vel favorem, et si iam dictum sacramentum prestare aut facere nollet, ad unctionem vel coronacionem eius nullo modo procederent, quia eo casu idem dominus papa ipsum inungendi et coronandi ademit memoratis cardinalibus et eorum cuilibet potestatem et providit totaliter revocandam. Propter quod potestas seu licencia data, immo ministerium concessum eisdem cardinalibus per eundem dominum papam de inungendo et coronando rege predicto fuerunt condicionata et modificata per adiectionem illius condicionis sive modi, quod priusquam ipsum inungerent et coronarent, exigerent ab eo sacramentum prefatum, et si illud idem rex Romanorum prestare nollet, ad unctionem et coronacionem ipsas procedere non temptarent. Propter quod potestas primo data cardinalibus supradictis pure super unctione et coronacione predictis fuit postea condicionata et modificata, sicut legat(um) pure relictum et postea sub condicione datum habetur pro condicionali, ut ff. de adimen(dis) leg(atis) l. 'cum C'¹. Et ita si predicti cardinales inunxerunt et coronaverunt ipsum regem Romanorum sine observancia ipsius condicionis sive modi contextorum in lictera papali, iam dicta coronacio videtur invalida sive nulla, non obstante quod forsitan posset dici dictos cardinales unctionem et coronacionem fecisse predictas, antequam dicta papalis lictera, ubi condicio sive modus predicti erant expressi, pervenisset ad eos. Ex quo quidem dominus papa potestatem eorum sic condicionavit et modificavit, ipsi non potuerunt procedere ad unctionem et coronacionem predictas, nisi cum illa condicione et modo, qui erant inserti in potestate et ministerio eis datis. Nam si pater concessit potestatem filio manutenendi Ticium et ignorante filio pater vetuisset illum per nuncium manumicti et antequam filius cercior fieret eum manumisisset, liber non fit, quia voluntas patris mandantis Ticium manumicti mutata fuit, ut ff. de manumissis vi(ndicta) l. 'si pater'² et ad id ff. de acquire(nda) po(ssessione) l. 'qui absentis' circa principium³. Et ad istam racionem multa sunt iura et raciones in promptu. Ex quo apparet, quod dicta unctio et coronacio impense fuerunt dicto regi Romanorum ab illis, qui de hoc potestatem non habuerunt tanquam enervatam et elisam per adiectionem eorundem condicionis sive modi, qui servati non fuerunt, sicut supra dictum est.

12. Nec obstat quod in dicta papali lictera continetur opposicio, que leviter posset fieri in adversum, quod dominus papa respondens prefate consultacioni eorundem cardinalium dicit, quod visum est ei et fratribus suis supplicacionem dicti regis Romanorum quoad unctionem et coronacionem sibi prestandas alibi quam in basilica beati Petri, ex quo in ea id non valebat fieri, consonam esse iuri, quia hec dictis cardinalibus licuit atque licet. Post enim huiusmodi verba dominus papa subnectit et adiecit condicionem seu modum predictos, scilicet quod prius recipiant sacramentum premissum a dicto rege Romanorum, quam ad eius unctionem et coronacionem procedant, et sic prius dictum simpliciter positum per subsequens condicionaliter et modificalter determinatur. Nam ea que postea geruntur prioribus derogant, ut ff. de iure codicil(lorum) l. 'divi'⁴ et ff. de pac(tis) l. 'si unus' § 'pactus'⁵ et ff. de procur(atoribus) l. 'si quis cum procur(atorio)' § fi(nali)⁶. Preterea illa verba 'licet' et 'licuit' referentur ad locum coronacionis, non ad alia que non sunt pretermittenda, ad que dictus rex Romanorum tenetur. Si enim bene advertatur, in dicto sacramento, quod per eundem regem Roma-

1252. ⁱ) *supra lineam add. R.*

1) *Dig. 34, 4, 9.* 2) *Dig. 40, 2, 4.* 3) *Dig. 41, 2, 38 pr.* 4) *Dig. 29, 7, 6.* 5) *Dig. 2, 14, 27, 2.* 6) *Dig. 3, 3, 31, 2.*

norum prestari voluit dominus papa, non est addicio vel ordinacio nova, quod fieret specialiter, scilicet quod prest[ar]etur sacramentum per ipsum regem Romanorum de non invadendo dictum Regnum et terram vel invadentibus consenciendo, et hoc propter scandalum et periculum, [propter]^k que idem dominus papa potuit et debuit aliquid ultra edictionem iuris comunis de ipso sacramento prestando specialiter ordinare, quia plus timeri solent que precipiuntur specialiter, quam que generaliter imperantur, ut canon dicit¹. Nec omittitur, ipsorum cardinalium reverencia semper salva, quod ipsi, sicut ex serie papalium lieterarum apparet, pendente consultacione, quam fecerunt domino pape de unctione et coronacione predictis, quas in basilica beati Petri impendere se nequire dicebant, inunxerunt et coronaverunt regem predictum, quod ipsa consultacione pendente ante responsum dicti domini pape super hoc habitum facere nequiverunt, ut C. de rela(tionibus) l. fi(nali)² et ar(gumentum) C. de dila(tionibus) l. 'sive pars'³.

13. Et quia super hoc idem rex Romanorum recusavit pretactum sacramentum prestare de non invadendo dictum Regnum et terram, sicut premittitur, et se ad illud asseruit non teneri, per quod manifeste conspicitur voluntatem et ordinacionem domini pape in coronacione et unctione prefatis sicut preponitur non fuisse servatas, immo contumaciter ab eodem rege Romanorum circa hoc apostolice restitutum extitit voluntati, et quod est gravius, petulanter obiectum fuit per eum, quod ad sacramentum fidelitatis idem rex Romanorum domino summo pontifici non tenetur, petant dicti nuncii pro parte eiusdem domini regis Sicilie a predicto domino papa, cum consilio dominorum cardinalium specialium amicorum eiusdem domini regis, prout eis videbitur expedire, quod ipse dictam coronacionem, quat(enus) de facto processit, declaret et denunciaret nullam fuisse vel minus legitime processisse, cum hoc intersit precipue dicti regis Sicilie et quam plurium aliorum, et quod dictus dominus summus pontifex ad coronacionem aliam ipsius regis Romanorum non procedat, donec sibi cautum fuerit et eidem ecclesie, quod ipse predicto modo iuxta provisionem prefati domini pape iam dicta regnum Sicilie et terram que est citra Farum, que sunt dicti domini regis Sicilie et directe pertinent ad dictam ecclesiam, non invadat vel offendat per se vel per alios quomodolibet, ut prefertur. Quamdā enim auctoritatem et potestatem habet imperator post coronacionem, quam ante non obtinet, sicut dicit lex C. de quadri(ennii) [prescriptione] l. 'bene a Zenone'⁴ in fi(ne). Unde providendum est domino Romano pontifici, quod non adiciat auctoritatem seu potestatem dicto regi, qui iam contra ipsam ecclesiam per obliquum et contra eius fideles, devotos et subditos concessa sibi abutitur potestate.

14. Si memoratus dominus papa diceret eisdem nunciis: 'quomodo rex Sicilie dominus vester treugas indictas per nos inter dictum regem Romanorum et ipsum non servavit' respondeant ipsi:

'Reverende domine, prefati cardinales requisiverunt ipsum regem Romanorum, ut iam dictas treugas iuxta vestre requisicionis et iniunxionis instanciam servare deberet. Qui respondit eisdem, sicut ipsi cardinales rescripserunt prefato domino nostro regi, per modum et seriem subsequentes:

Responsio¹ regis Romanorum.

nr. 840. 'Domini cardinales, nos intelleximus, quod dominus papa indixit treugas inter nos et regem Robertum. Verum in hoc et in omnibus aliis* intendimus taliter nos habere, quod si Deo placuerit nos non offendemus Deum vel dominum papam seu ecclesiam Romanam. Verumtamen multum miramur rationibus infrascriptis et pluribus aliis, quomodo iste treuge sunt indictę, quia nos non fuimus vocati ad hoc neque eciam nos facimus vel fecimus guerram aliquam contra regem Robertum, et quilibet dominus temporalis habet iurisdictionem in vassallis et feudis^m suis, et sapientes dicunt

1252. ^k) excidit R. ¹) incipit novum folium adsutum, signatum .D. R. ^m) cf. pag. 843 lin. 41 not. d.

1) Cf. c. 6 Di. XXIII. 2) Cod. 7, 61, 3. 3) Cod. 3 11 3. 4) Cod. 7, 37, 3.

nobis, quod hec possent esse magnum preiudicium nobis et imperio nostro et^u ideo nos protestamur, quod propter taciturnitatem nostram non consentimus alicui rei nec isti nec alteri, que posset esse in preiudicium nostrum et imperii nostri.⁷

Post quam responsionem iam dicti regis Romanorum notificatam per ipsos cardinales eidem domino regi Sicilie visum fuit sibi rationabiliter, quod ipse ad observanciam dictarum treugarum non esset astrictus. Non enim censebatur equum vel rationabile, quod prefatus rex Sicilie esset obligatus ad observandas treugas easdem et idem rex Romanorum in earum observacione nollet includi. Et propterea sanum iudicium supposebat, quod memoratus dominus papa earundem treugarum indictarum tamquam
10 pius pater, iustus et equus arbiter vellet dictum regem Romanorum exemptum fore ab observancia dictarum treugarum et prefatum regem Sicilie in ipsarum observacione ligatum, ff. de arbi(tris) l. 'si de meis' secunda r(ubric)a et l. 'si cum dies' § penultimo¹ C. de fruc(tibus) et li(tis) expe(nsis) l. ultima² et C. de proxim(is) sacro(rum) seri(nio-
rum) l. 'in sacris' in fine³.

15 Unde sepefatus dominus rex Sicilie ab actu sue defensionis licite et municionis prewise non putavit nec credidit de sano consilio desistendum.⁷

1253. PETITIO REGIS ROBERTI ALTERA. (post 1313. Aug. 24.)

Petitionem alteram post imperatoris mortem redactam esse, e cap. 8. patet.

Rotulus quinque foliis membranaceis constans superest Senis in tabulario regio
20 *'Archivio delle Riformagioni 1309(?)' nr. 545 (olim 1387). In verso leguntur: Hee sunt*
informaciones tradite ambaxatoribus illustris regis Ierlm et Sicilie, itemque manu paullo
ut videtur recentiori adiecta sunt stilo levissimo: Laforma de labasceiata kenemando
[Erer]uberto ke die andare ahortē. Rotulum denuo contulimus. Edidit Bonaini l. c.
I, 233—238 sub nr. 147.

25 *Numeros arabicos adiecimus, capitum initia ad modum rotuli fere omnia servantes.*
(P. deest.)

1. C In primis hec dicant nuncii domino summo pontifici, quod cum ruina preteritorum debeat esse cautela futurorum secundum Augustinum, circumspecta prudencia sua si placet advertat et mature deliberet super electione, creacione et confirmacione
30 futuri regis Romanorum, in consideracione deducens, quot mala, que scandala, dispendia, tribulaciones et angustie, vastaciones et destructiones contingerunt provincie Ytalie ex electione, confirmacione et presidencia regis Romanorum imperio presidentis, quot persecuciones, puniciones et infestaciones provenerunt Romane^a ecclesie, que adhuc non minora timentur, quem titulum et inicium habuit ipsius presidentis imperio creacio
35 et constitucio, quod bonum aut utile contingat mundo ex ipsius institucione, confirmacione et administracione.

2. C Et quidem si referamus nos ad inicium institucionis imperatoris eiusdem, ut ex eo caucius posterior reformetur eventus, constat quod ipsum imperium fuit acquisitum viribus et occupacione. In qua occupacione regnum Yspanie non transivit, quod
40 defendit se ab occupacione predicta et se imperio non subiecit, ut notat LXIII. di. c. 'Adrianus'⁴ et tangit scriptura apocripha Cronicarum. Salustius eciam dicit, quod

1252. n) cf. pag. 843 not. **.

1253. a) in loco raso R.

1) Dig. 4, 8, 13, 2 et 21, 11.

2) Cod. 7, 51, 6.

3) Cod. 12, 19, 2.

4) c. 22 D. LXIII.

imperium hiis artibus retinetur, quibus ab inicio partum est¹. Et ille artes sunt vires, sicut declarant precedencia et subsequencia testus eiusdem. Quod igitur violenter quesitum est, non est durabile neque permanens, quia est contra naturam. Violentum enim est quedam excisio sive casus ab eo quod est secundum naturam, ut dicit philosophus in libro de Celo. Nimirum igitur si imperium ipsum violenter quesitum sic est diminutum, mutilatum, laceratum et occupatum a pluribus et diversis principibus, universitatibus et singularibus personis mundi, redeuntibus rebus ad antiquam naturam suam, quam habuerunt a iure naturali et iure gentium. Unaqueque enim res de facili reddit ad suam naturam ut ff. de pact(is) l. 'si unus', § 'quod, in spe(cie)'², ff. de liber(is) et postumis l. 'filio'³.

3. C Si vero quis intellectum referat ad mala et dampna ac alia non facile numeranda discrimina et persecuciones graves, quas preteriti Romanorum imperatores intulerunt eidem sancte matri ecclesie et ipsius fidelibus, facilis occurret inspectio, quod illorum est dampnanda memoria, lugubris et multipliciter dolorosa. Ecce recenseat amara narracio, qualiter Domicianus iunior frater Titi persecutus est ecclesiam et christianos, qui Iohannem apostolum in insulam Pacthomos relegavit. Ecce quid Iulianus imperator fecerit, qui persecutus est sanctos catholicos christianos usque ad stragis excidium et ecclesiam ipsam lesit et vovit, quod palam persequeretur eam, si de Partis et Romanis victoriam reportasset. Ecce quid Valerius imperator fecerit adversus ipsam matrem ecclesiam, qui per singulas ubique provincias adversus catholicas ecclesias et recte fidei populos diversa incomoda intulit. Actendatur eciam, quid Pelagius Bruto commiserit, qui christianos graviter persecutus est et ipsas venerandas ecclesias impugnavit. Nec omittatur Theodosius imperator, qui intrans Ytaliam et Romam accedens in exilium dedit plus quam triginta tres episcopos et clausis eorum ecclesiis plebem variis affecit suppliciis. Nec omittat oblivio, quid fecerit Anastasius imperator, qui plurimas cedes et homicidia in medio Urbis faciens sacerdotes et clericos immaniter persecutus est et salubria monita sprexit, ut ad salutis non rediret gremium. Nec omittat memoria, quid Leo imperator fecerit, qui destruxit sacras edes et ecclesias, quem Gregorius papa natione Syrius eiecit et a regno deposuit. Quid de Traiano, quid de Antonio Nero, quid de Helio Adriano imperatoribus? Infinita certe quodammodo inveniuntur exempla, quod fuerint ecclesiam et christianos multiplicibus impugnacionis iaculis persecuti.

4. Et ne longe petantur exempla, redeat in presentem memoriam, quod imperator Octo de Sexonia post confirmationem obtentam ab eadem ecclesia de electione sua facta in discordia cum Philippo duce Svevie et plura alia beneficia collata sibi per dictam ecclesiam subito factus ingratus tergum, non faciem vertit ipsi ecclesie, immemor receptorum, illam offensis multiplicibus provocando, sicut narrat Innocencius tercius in quadam sua epistola que incipit 'Miranda' missa ad quondam imperatorem Fredericum⁴. Actendat etiam perquirentis inspectio, quid prefatus Fredericus imperator contra ipsam ecclesiam patenter commiserit, qui nutritus et subtentatus ab illa et per multos cardinales paterno more sociatus ut gubernatus et de multis angustiis et tribulacionibus eiectus per auxilium et favorem ipsius matris ecclesie, pervenit ad regnum Sicilie cum triumpho et cum eius favore imperium obtinuit subsequenter. Qui postea persecutus est ipsam ecclesiam et fideles ipsius, ita quod propter eius persecuciones innumeras Innocencius quartus compulsus est cum dominis cardinalibus fratribus suis, ut exiret totam Ytaliam et iret Lugdunum. Quem Fredericum idem Innocencius imperio et regno deposuit.

1) *Bell. Catil. II, 4 nobis*: nam imperium facile eis artibus retinetur, quibus initio partum est.

2) *Dig. 2, 14, 27, 2.*

3) *Dig. 28, 2, 23.*

4) *Est potius littera Honorii III. a. 1226. initio m. Manuscripta, Epist. pontif. I, 216 nr. 296; Bohmer-Ficker 6630, Potthast 7581.*

5. Conspiciatur etiam quid dominus Henricus de Lisimburg fecerit, qui post latam excommunicacionis sententiam per ipsum dominum nostrum summum pontificem, que illum ex verbis et mente ligavit, recta via veniebat in Regnum ad ipsius invasionem publicam, non obstantibus ipsius domini pape monicionibus, exhortacionibus, preceptis, 5 comminacionibus et excommunicacionis sententia prelibata.

6. Horum autem omnium radicalis causa et viciū est, quod nulla potestas vult habere consortem. Propterea dicit Agustinus: quis avarus querit compossessorem aut quis fastu dominacionis elatus desiderat habere consortem? Unde cum imperatori dicatur per aliquas scripturas, quod ipse est super omnes reges et habet sub se omnes 10 naciones et regimen Romane ecclesie, statim quod est coronatus, erigitur in fumum superbie et credit se esse non solum parem domini pape, set eciam maiorem. Et propterea quamquam ante coronacionem et consecracionem pretendant ipsi imperatores multiplicia signa humilitatis et reverencie erga ipsam Romanam ecclesiam, post coronacionem et consecracionem eorum succedentibus prosperis erectis cervicibus eriguntur 15 in superbiam et calcitrant contra eam, sicut potest de facili colligi in diversis voluminibus scripturarum.

7. Et si quis providenter advertat imminencia mala et futura pericula, que probabiliter formidantur ex electione, confirmacione et promocione dicti regis Alamanie, satis aperte videtur, quod illa ruinam pro fratribus comminantur. Ecce quidem statim 20 quod eligitur rex Alamanie et aliquod habet principium ex auricularibus consiliis et adulantibus susurracionibus, statim habet oculum livoris et punicionis contra regem Francie, eo pretextu quod dicitur dictum regem Francie occupasse multa iura et terras imperiales et specialiter a flumine Saone citra versus Franciam. Postea cum dirigat intuitum et affectum ad veniendum in Ytaliā, statim suadet sibi per Gibellinos et 25 alia perversa consilia: 'Domine, nunquam poteris habere plenum dominium, nisi habeas regnum Sicilie, per multas divicias, equos et alias plures oportunitates et habilitates, que habentur ab ipso, sicut habuit quondam imperator Fredericus'. Et ista persuadebantur dicto domino Henrico de Lisimburg, sicut patet vulgo fore notorium.

8. Preterea^b dictus imperator tanquam filius devotus ecclesie, qui ab ipsa coronatur et consecratur, sicut deberet promovere, assistere et defensare fideles ipsius ecclesie, 30 statim ante ingressum Ytalie et in ipso ingressu^c [et]^d postea habet catervam Gebellinorum et infidelium ipsius matris ecclesie, qui non faciunt aliud de die et de nocte, nisi fideles ipsos deicere et scandala gravia contra dictam matrem ecclesiam procurare, sicut preteritorum memoria certa docet. Postea cum idem imperatori aliquis casus 35 prosperitatis arridet, habet infatuata consilia sic suadencia: 'Domine, vos estis dominus mundi et estis super omnes reges et naciones^e et habetis regimen Romane ecclesie'. Et idem imperator per huiusmodi non recta consilia fatuatur. Et isto motu ducebatur predictus dominus Fredericus de Aragonia, colloquendo cum nunciis euntibus ad eum diebus proximis pro parte predicti domini nostri regis dicentibus, quod idem dominus 40 Fredericus male faciebat assistendo dicto quondam imperatori contra ipsam ecclesiam et eundem dominum regem nostrum, quia faciebat contra convenciones initas et habitas inter dominum nostrum regem et eum et confirmatas per iam dictam ecclesiam et contra sententiam excommunicacionis latam per ipsum dominum papam contra prefatum dominum Fredericum et quoslibet alios invasores et occupatores dicti regni Sicilie. 45 Asserebat equidem dictus dominus Fredericus, quod prefatus dominus Henricus erat

1253. ^b) incipit folium alterum adsumtum: signatum non est R.

^c) ipso in in loco raso R.

^d) deest R. ^e) natives R.

sanctus imperator et quod ipse preerat omnibus regibus et nacionibus et quod idem dominus papa non habebat aliquam potestatem vel iurisdictionem nisi in spiritualibus et quod non poterat se intromittere de preeminenti potestate, quam habet dictus imperator, quodque prefatus imperator absolverat dictum dominum Fredericum et Siculos a sacramento fidelitatis per eum prestito eidem ecclesie et a vigore convencionum ipsarum, ut ipse nec Siculi ad earum observanciam tenerentur, et multa circa huiusmodi protulit abusiva. Quis sani capitis dubitat aut quis aperte non videt, quod regnorum dominia et quorumlibet temporalium ex longa varietate temporum sunt mutata continue et successivis eventibus immutantur? Ubinam est dominium nacionis Caldee, ubi dominacio lingue Perse, ubi presidencia gentis Egyptie et Ebree, ubi potentatus et sapientie gentis Grece, ubi vigor et potencia Troianorum, ubi Romanorum singularis et precipua monarchia, que fere de tocius mundi dominio ad brevissimum terrarum subiectarum sibi numerum est reducta? Multa igitur scripturarum antiquitas memorat, que per nature cursum immutantem continue sunt novata.

9. Ex prelibatis itaque patet aperte, quod electio et promocio dicti imperatoris non solum est ad manifestum et imminens scandalum atque discrimen dictorum regis Francie et Sicilie et ruinosam intervensionem tocius Ytalie, set eciam ad universale scandalum atque discidium fidelium principum orbis terre, qui sunt in plena et pacifica libertate domini et potestatis eorum nec in aliquo subsunt aut obediunt imperatori prefato, excepto rege Boemie, licet imperator idem eos sibi asserat esse subiectos ex premissarum serie scripturarum. Quod scriptura cavetur, set repugnante contraria et obtenta consuetudine non habetur.

10. Preterea reges Romanorum consueverunt communiter et generaliter eligi de lingua Germana, que consuevit producere gentem acerbam et intractabilem, que magis adheret barbarice feritati quam christiane professioni, apud quam latrocinari non consuevit reputari peccatum, sicut notat T(homas) de Aquino in prima serie in Tractatu de lege. Unde cum Germani cum Gallicis non habeant convenienciam, immo repugnanciam et cum Ytalicis non conveniant, ut dicatur de eis quod scriptum est: 'non contuntur Iudei Sammaritanis'¹, specialiter autem post tot gravia exorta et concitata scandala inter iam dictum dominum Henricum de Lisimburg et Ytalicos memoratos, cavendum est prudenter summo studio et attento ingenio, quod Germana feritas inter tot reges et naciones non producat scandala et dulcedinem Ytalie in amaritudinem non convertat.

11. Propter que prefati nuncii dicto domino summo pontifici supplice[n]t pro parte ipsius domini regis nostri, quod ipse per sua sana consilia modestas vias modosque perquirat, per quos istis presertim turbatis temporibus ipsius regis Alamanie non procedat electio, et si forte processerit, ad confirmacionem eius pontificalis auctoritas non accedat. Et si fortasse videretur omnino prefato domino summo pontifici eadem electio confirmanda, sic sua providencia, prout eiusdem circumspectione videbitur, facere et procurare dignetur, quod idem futurus forsitan confirmatus electus nec munus coronacionis aut consecracionis obtineat nec Ytalie partes attingat. Sic est etenim ignis in partibus ipsis accensus, quod modico vento flante non solum graviter ureret, set in consumptivum excidium sine extinctione transiret.

12. Sed ad hoc forsitan instabitur et dicet dictus papa: 'Si electio fiat legitime de rege Alamanie et in concordia, quomodo poterimus negare confirmacionem eius et deinde consecracionem et coronacionem, qui confirmari debet, postquam est sic electus,

1253. ^f) ne vel ut? R.

1) Ioh. 4, 9.

ut Extra de elec(tione) c. 'postquam'¹ et anno(tat) expresse C. de offi(cio) prefec(ti) preto(rio) Afri(ce) l. 'in nomine Domini'² circa medium secunde colupne. Ergo fieret sibi iniuria, si non confirmaretur. Absurdum igitur videretur, quod a domino papa occasio detur iniuriis, unde iura nascuntur, ut C. unde vi l. 'meminerint'³. Ad quod
 5 convenienter responderi potest, quod propter vitanda prefata scandala predictae confirmacio, consecracio et coronacio possunt denegari per dominum papam, quia propter vitandum scandalum aliqua conceduntur, que alias prohibentur, ut ff. ad l. Cor(neliam) de sica(riis) l. penultima⁴. Set ad hoc potest fortiter replicari ex eo quod scriptum
 10 est Extra de regulis iuris c. 'qui scandalizaverit'⁵, ubi dicitur: 'utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur'. Ad quam replicacionem exhibet se aperta responsio, quod veritas bone vite, que pertinet ad quemlibet, non est relinquenda pro aliquo scandalo vitando et sic loquitur capitulum illud 'qui scandalizaverit'⁵. Veritas vero iusticie, que pertinet ad iudicem, et veritas doctrine seu discipline, que pertinet
 15 ad prelatum, possunt et debent omitti seu relinqui propter vitandum scandalum, ut l. di. c. 'ut constitueretur'⁶ et no(tatur) in dicto c(apitulo) 'qui scandalizaverit'. Nam et alias de permissione comperativa promictitur adulterium, ut evitetur^g homicidium, quod est gravius, ut XXXIII. q. secunda c. 'si quod verius'⁷. Confirmacio itaque, consecracio et coronacio dicti regis, que pertinent ad veritatem iusticie, pro tot et tantis scandalis inter tantas personas et universitates probabiliter evitandis racionabiliter et eque
 20 omittenda et relinquenda est.

13. Item portent secum dicti nuncii allegaciones factas pro parte dicti domini nostri regis ad iustificacionem tocius cause sue et contencionis habite inter eum ex una parte et dictum dominum Henricum de Lisimburg ex altera, quas proponant coram predictis domino papa et cardinalibus verbo vel scripto, prout melius poterunt et se
 25 competencius habilitas coaptabit:

'Ad^h declarandam — desistendum'. *supra* nr. 1252.

1254. DELIBERATIO CONTRA PROCESSUM IMPERATORIS HABITA.

(post 1313. Aug. 24.)

Documenta nr. 1254 et 1255 post imperatoris mortem emanavisse apertum est.

30 *Ex eodem codice, quem supra ad nr. 1249 citavimus, fol. 15—17 vulgavit Gachon l. c. pag. 37 sqq. Cuius editionem hic illic correctam repetimus⁸. Numeros arabicos adiecimus nos.* (P. deest.)

Super infrascriptis questionibus deliberandum esse videtur:

1. Utrum citatio facta in loco, ubi communiter habitabant inimici notorii citati,
 35 absente longe ipso citato, ex hoc reddatur nulla et per consequens processus et sententia subsequenda.

2. Utrum si citatus notorie nequeat sine periculo grandi ad locum ad quem citatus est comparere, ex hoc possit sententia dici nulla.

40 **1253.** ^g) in loco raso R. ^h) reliqua sequuntur in folio novo mutato stilo accuratius scripta quam ea quae praecedebant R; cf. varias lectiones ad nr. 1252 datas.

1) c. 3 X de elect. (I, 6). 2) Cod. 1, 27, 1. 3) Cod. 8, 4, 6. 4) Dig. 48, 8, 16. 5) c. 3 X de regul. iur. (V, 41). 6) c. 25 Di. L. 7) c. 9 C. XXXIII qu. 2. 8) In Petri Bertrandi Apparatu super Sexto recepta est Deliberatio. Tamen varias lectiones codicis Parisiensis latini 4085 fol. 209^v saec. XV. in., quamvis denuo collatas, cum ad locos corruptos emendandos nihil faciant atque novam
 45 potius commentatoris redactionem sapiant, hic non adnotamus. Sed cf. Gachon l. c. pag. 71—75. Praecedat in Apparatu rubrum: Allegaciones supra c(apitulo) 'Pastoralis' de re iudi(cata) in Clement(inis), scilicet an citacio facta per imperatorem contra regem Robertum valeat.

3. Utrum si familiares citantis sint manifeste capitales inimici citati et sint potentes et multi, citatio sit nulla, ita quod necesse non fuerit citatum comparere vel mittere excusatorem.

4. Utrum si imperator capitalis inimicus regis fuerit tempore processus et sententie, sententia sit nulla.

5. Utrum edictum citatorium in dicta causa publice propositum apprehendat regem, qui citationis tempore erat extra districtum citantis nec infra eius districtum domicilium obtinebat.

6. Utrum rex vassallus pro certis rebus imperii, non habens infra districtum imperialem domicilium, potuerit committere crimen lese maiestatis contra imperatorem. De fellonia enim non est dubium quin eam committere possit.

7. Utrum rex ante iuramentum fidelitatis imperatori prestitum contra imperatorem ipsum crimen lese maiestatis potuerit commisisse.

(I) Pro examinatione eorum de quibus queritur primo illud puto videndum: utrum citatio sic sit de esse iudicii, quod pretermissa per principem sententiam nullam reddat et potissime criminalem. Circa quod dicendum videtur, quod in citatione considerantur duo, scilicet effectus intentus et ad ipsum perveniendi modus. Effectus intentus est scientia citati et facultas defendendi et hoc non videtur posse omitti, quin interveniat vere vel interpretative, ut II. q. I. 'nos in quemquam'¹. Sicut enim iure nature permessa est unicuique defensio contra extraiudicalem violentiam, ut ff. de iust(itia) et iure l. 'ut vim'² et ad le(gem) Aquil(iam) 'scientiam' § 'qui cum aliter'³, adeo quod in brutis et ratione carentibus hec lex viget ex instinctu nature, ut ff. si quadru(pes) pau(periem) fecisse dicatur l. I. § 'cum arietes'⁴, sic et adversus violentiam iudicalem, ut ff. de iniur(iis) l. 'nec magistratibus'⁵, Extra de resti(tutione) spo(liatorum) 'conquerente'⁶, ff. ad legem Aquil(iam) 'quemadmodum' § 'magistratibus'⁷, C. de iure fisci 'facultas' et l. 'prohibitum'⁸ et ff. de re mili(tari) 'desertorem' § 'si ad diem'⁹ et de questionibus 'unius' § 'cogniturum'¹⁰. Verum quia omnis licitus defendendi modus debet commensurari offendendi modo qui intenditur, ut C. unde vi l. I.¹¹ et ibi no(ta), ideo in iudicialibus licet iure nature cuilibet se defendere iudicialiter, non iniuriis et opprobriis, ut C. de postul(ando) 'quisquis'¹². Sed quia defensio sine scientia esse non potest, necessaria est omnimodo scientia vera vel interpretativa. Et cum princeps hac non precedente iudicat, subtrahit homini defensionem iure nature concessam. Sed hoc non potest princeps, ut in Insti. de iure natura(li) gen(tium) et civili § 'sed naturalia'¹³. Ergo etc. Modus autem inducendi hanc vere vel interpretative est citatio. Et ideo cum inchoatur modus offendendi, id est per quem quis potest offendi, statim datur possibilitas defendendi per citationem et hoc textus dicit. Omnium autem actionum instituendarum principium ab ea parte edicti proficiscitur, quam pretor edicit de in ius vocando, ut in Insti. de pena temere litigan(tium) § ultimo¹⁴. Sed citationes habent suos modos, quia aliquem per nuncium, aliquem per epistolam, aliquem per edictum, ut C. quomodo et quoniam iudex 'consentaneum'¹⁵, in Auten. de litigiosis § 'omnem'¹⁶ et ff. de fideicommissa(riis) liber(tatibus) 'cum vero'^a § 'subventum'¹⁷. Est etiam quidam modus citationum in ipsarum iteratione consistens, ff. de feriis l. 'in pecuniariis'¹⁸ et ff. de publicis iu(di-

1254. a) verbo c.

1) c. 1 C. II qu. 1. 2) Dig. 1, 1, 3. 3) Dig. 9, 2, 45, 4. 4) Dig. 9, 1, 1, 11. 5) Dig. 47, 10, 32. 6) c. 7 X de restit. (II, 13). 7) Dig. 9, 2, 29, 7. 8) Cod. 10, 1, 7 et 5. 9) Dig. 49, 45, 16, 3, 7. 10) Dig. 48, 18, 18, 9. 11) Cod. 8, 4, 1. 12) Cod. 2, 6, 6. 13) Inst. 1, 2, 11. 14) Inst. 4, 16, 3. 15) Cod. 7, 43, 8. 16) Auth. 107, 3. 17) Dig. 40, 5, 26, 7. 18) Dig. 2, 12, 10.

eiis) l. 'inter ac[usa]torem'¹ et huiusmodi, et ad hunc modum non videtur princeps artari, ar(gumentum) expressum ff. de manumissionibus l. 'apud eum'², quia isti modi non sunt de iure nature seu de iure simpliciter primitive, cui princeps non necessario aligatur, ut ff. de legibus et sena[tus] consultis l. 'princeps'³ et C. e(odem) 'digna'⁴.

Hoc sic premisso dico quod omnis citatio, que per aliquod accidens maxime ipsi citanti notum secum affert impedimentum defensionis citati, non artat, quia non potest parere effectum, propter quem est inducta, scilicet facultatem defensionis, et ideo pro non facta habeatur omnino, ar(gumentum) ff. quod cuius[cun]que univ(ersitatis) no(mine) l. I. § 'et quidem'⁵, C. de curat(ore) furiosi l. ultima § 'sin autem testam(entum)'⁶ et est expressum ff. quod vi aut clam 'aut qui aliter' § I⁷. Et per hoc patet responsio ad quatuor primas questiones, quia in unaquaque earum proponitur legitima et notoria causa defensionem impediens, quia quelibet earum instans periculum mortis demonstrat, ut ff. de dona tionibus) causa mor(tis) l. III. cum III legibus se(quentibus)⁸ et ideo a latitatione excusat, ut ff. quibus ex ca(usis) in poss(essionem) eatur 'Fulcinus' § 'quid sit latitare'⁹. Et ideo prima causa, de qua in prima questione fit mentio, videtur citationem ac per hoc sententiam nullam reddere. Si enim citatus per eum, cui ex consensu proprio est obligatus ad parendum, ad locum inhonestum non tenetur comparere propter conservationem fame, ut ff. de arbi(tris) 'si cum dies' § penultimo¹⁰, multo fortius non artat facta ad eum locum, in quo est periculum vite, iuxta legem dicentem: 'Nam cuius fame, multo fortius vite parcendum est', ut ff. ad legem Iul(iam) de adulteriis 'si adulterium cum incestu' § 'liberto'¹¹.

(II) Idem videtur de secunda causa in secunda questione proposita, quia citatio quedam sententia est, ut C. de episcopis et clericis l. 'cum clericis'¹². Incivile autem est invitum hominem iubere facere quod non potest, ut ff. de penis 'moris' § 'sunt autem'¹³, et nullo iure ad impossibile quis obligatur, ut ff. de regulis iur(is) 'impossibilia'¹⁴. Sed illa dicuntur impossibilia, que sine salutis periculo non possumus. Et ideo ad talem locum quis ire non compellitur, ut ff. ad Trebellian(um) sen(atu)con(sultum) 'si alio' et l. 'se'¹⁵. Et in talibus vocationibus et itineribus habenda est ratio humanitatis, que nulla fuit in citatione tali, ut ff. quibus ex causa ma. 'si cui' § 'tandiu'¹⁶ in fi(ne) et de vac(atione) et execu(satione) mu(nerum) 'temp(us)'¹⁷, et iustus timor periculi est iusta causa recedendi ab eo, cui quis est naturaliter et civiliter obligatus, ut ff. loca(ti) et conduc(ti) 'habitatores' § I¹⁸.

(III) Idem videtur de tertia causa in tertia questione proposita, quod probatur: legatio est publicum munus et ideo ad subeundum quis compellitur, ut ff. de muneribus et ho(noribus) l. ultima § 'legati'¹⁹. Et tamen lex dicit, quod ad amicum vel domesticum eius quem accusat non tenetur legationem suscipere, ut ff. de legationibus 'sciendum' § 'si accusatio'²⁰, et hoc propter amicitiam et domesticitatem, quam habet cum accusato, qui accusatoris presumitur inimicus, ut in Auten. de testi(bus) § 'si vero quis dicat'²¹.

(IV) Idem videtur de quarta eadem ratione et maiori, ut C. de inoff(icioso) testamento 'liberi'²² et ff. de of(ficio) prefec(ti) urbi l. I. § 'certe'²³ et pro hiis omnibus facit Extra ut lite non conte(stata) 'accedens' II.²⁴ et de sen(tentia) ex(commun)icationis 'de cetero' et c. 'quamvis'²⁵.

(V) Ad quintam questionem videtur dicendum, quod ad hoc ut de regulari ordine edictum citatorium liget, oportet quod fiat in casu necessitatis, puta quando fit contra

1) Dig. 48, 1, 10. 2) Dig. 40, 1, 14. 3) Dig. 1, 3, 31. 4) Cod. 1, 14, 4. 5) Dig. 3, 4, 1, 2. 6) Cod. 5, 70, 7, 6. 7) Dig. 43, 24, 5, 1. 8) Dig. 39, 6, 3-6. 9) Dig. 42, 4, 7, 4. 10) Dig. 4, 8, 21, 11. 11) Dig. 48, 5, 39, 9. 12) Cod. 1, 3, 25. 13) Dig. 48, 19, 9, 9. 14) Dig. 50, 17, 185. 15) Videtur esse Dig. 36, 1, 9 et 10. 16) Locus corruptus. Videtur esse Dig. 40, 9, 30, 3 sq. 17) Dig. 50, 5, 4. 18) Dig. 19, 2, 27. 19) Dig. 50, 4, 18, 12. 20) Dig. 50, 7, 5, 3. 21) Auth. 90, 8. 22) Cod. 3, 28, 28. 23) Dig. 1, 12, 1, 10. 24) c. 4 X ut lite non contestata (II, 6). 25) c. 11 et 58 X de sent. excomm. (V, 39).

interdictos, ut C. si ut ab heredi(tate) se ab(stineat)¹ auten(ticas) omnes, de remissione pignoris 'si eo tempore'², ff. ubi pu(pillus) edu(cari) de(bet) l. fi(nali)³, Extra de elec(tione) c. ultimo li. VI.⁴, vel si contra certum quod fiat in subsidium, scilicet eo de quo queritur non invento in loco, unde citari valeat, ut ff. de agno(scendis) liber(is) a paren(tibus) l. I. circa prin(cipium)⁵, de damp(no) infec(to) l. III. § 'totiens'⁶ et quod vi aut clam 'aut qui aliter' § I.⁷, Extra de dolo et con(tumacia) c. ultimo⁸, de cleri(cis) non resi(dentibus) 'tue'⁹ et de eo qui mit(titur) in pos(sessionem) causa rei ser(vande) 'si adversarius'¹⁰, et quod in tali loco fiat, quod verisimile sit posse ad citati noticiam pervenire, ut ff. de insti(toria) [actione] 'sed et si pupillus' § 'proscribere'¹¹ et quod vi aut clam 'semper' § 'hoc interdictum'¹². Imo et si esset in loco, unde citari non posset, 10 puta quia locus non esset de iurisdictione citantis, poneretur edictum in loco debito et notificaretur per litteras vel nuncium edictum propositum esse, et potissime hoc deberet in criminibus observari, ut hoc traditur in textu ff. de requiren(dis) reis l. I.¹³, et si edicto non cum istis circumstanciis legitimito proposito ad sententiam proceditur, sententia nulla est, ut ff. que sententie sine ap(pellatione) rescin(dantur) l. I. § 'item cum 15 ex edicto'¹⁴. Cum ergo proponatur edictum contra certam personam manasse et de quo faciebatur, ubi erat et cui suberat, et eis vel eorum alicui nichil notificatum et propositum in loco abdito quantum ad citatum, videtur dicendum, quod sententia ex virtute talis edicti lata sit nulla.

(VI) Circa sextam questionem attendendum est, quod maiestas dicitur quasi maior 20 stans sive maior potestas. Arguendo ergo a vi nominis, ut C. de episcopis et clericis l. 'decernimus'¹⁵ et ff. de ver(borum) sig(nificatione) l. 'tugurii'¹⁶ et ibi no(tam), non comititur crimen lese maiestatis, nisi cum leditur maior potestas. Oportet ergo, quod sit potestas, sed hic nulla est potestas in leso respectu ledentis, loquendo de potestate, prout accipit lex ff. de ver(borum) sig(nificatione) 'potestatis'¹⁷. Et si dicatur 'feudum 25 ab eo tenet', respondeo: hoc non dat domino imperium in vassallo. Est enim quidam contractus, quo quis alter alteri obligatur, ut satis potest colligi ex no(ta) per Inno(centium) Extra de fo(ro) com(petenti) 'postulasti'¹⁸. Si non habet in eum imperium, non est sub potestate sua, et sic eum ledendo non dicitur ledere maiorem potestatem, quia nec potestatem. Et hoc modo accipitur illud verbum euangelii: 'Nam et ego 30 homo sum sub potestate positus'¹⁹ etc. Et hoc satis potest colligi, quia quis tenetur protegere ducem belli, sed hoc non dicitur de quocumque duce, sed de suo duce tantum. Et ideo cum ministerio additur in lege 'qui propositum suum non protexit' etc., ut ff. de re mili(tari) 'omne delictum' § 'qui prepositum suum'²⁰. Hoc etiam videtur 35 expresse lex sensisse, dum dicit: 'lex autem Iulia maiestatis precepit eum qui maiestatem publicam leserit teneri' etc., ut ff. ad legem Iuliam maies(tatis) l. 'lex XII tabularum' in tertia r(ubrica)²¹. Imperator autem, etsi maiestas sit, non est publica respectu eius, de quo queritur, quia potestas eius non est ei communicabilis sive communicata, ergo non publica, ut ff. ne quid in lo(co) pu(blico) fi(at) l. II. § 'viarum'²². Et si dicatur: 'imo ratione feudi', responsum est supra. Et hoc est etiam videre in hoste, qui com- 40 mittens in principem sive ei bellum indicens, non dicitur committere crimen lese maiestatis, ut ff. de cap(tivis) et postli(minio) red(emptis) 'hostes'²³. Ille ergo proprie dicitur crimen lese maiestatis committere, qui iuridicioni et potestati imperii supponitur ab obedientia se realiter subtrahens, hostis animum assumit et se domino suo adversa-

1) Cod. 2, 38. 2) Cod. 8, 25, 6. 3) Dig. 27, 2, 6. 4) c. 47 in VI. de elect. (I, 6). 45
5) Dig. 25, 3, 1 pr. 6) Dig. 39, 2, 4, 6. 7) Dig. 43, 24, 5, 1. 8) c. 10 X de dolo (II, 14).
9) c. 12 X de cler. non resid. (III, 4). 10) c. 4 X de eo qui mittitur (II, 15). 11) Dig. 14, 3, 11, 3.
12) Dig. 43, 24, 15, 3. 13) Dig. 48, 17, 1. 14) Dig. 49, 8, 1, 3. 15) Cod. 1, 3, 26. 16) Dig.
50, 16, 180. 17) Dig. 50, 16, 215. 18) c. 14 X de foro comp. (II, 2). 19) Matth. 8, 9; Luc. 7, 8.
20) Dig. 49, 16, 6, 8. 21) Dig. 48, 4, 3. 22) Dig. 43, 8, 2, 22. 23) Dig. 49, 15, 24. 50

rium parat. Et ideo tales perduelliones vocantur, id est perfecte ad duellum sive bellum clandestinum seu publicum parati et accincti. Unde et tale crimen vocatum est crimen perduellionis, ut ff. de verbo(rum) sig(nificatione) 'quos nos hostes'¹ in prin(cipio), de dona(tionibus) 'donationes' § fi(nali)², in Instit. de her(editatibus) ab intestato § 'per contrarium'³ et de le(gatis) II. 'cum filius' § 're(petendorum)'⁴. Ubi ergo non est subtractio a iuridictionali pōtestate principis, non habet locum illud crimen. Sed hic est sic, ergo etc. Sed in contrarium multum facit, quia quod potest alicui rei dare esse, facilius potest ei quod iam est qualitatem addicere, ut colligitur ex solutione duarum legum, que similiter contradicere videntur, ff. de le(gatis) I. 'talis scriptura'⁵ et ibi no(ta) et 10 [de] le(gatis) III. 'uxori'⁶. Sed leges et consuetudines provinciarum faciunt, quod non est delictum sui natura esse delictum, ut ff. de extraor(dinariis) criminibus 'sacularii' § 'sunt quedam'⁷ et de penis 'aut facta'⁸, ergo multo fortius delicto qualitatem adiciunt. Si sic ergo, si in imperio quis committat in principem, dicetur committere crimen lese maiestatis, quia talis est lex illius loci, ar(gumentum) pro hoc VIII. di. 'que contra 15 mores'⁹ et quod no(tatur) per Compo(stellanum) Extra de consue(tudine) c. I. et per omnes¹⁰, Extra de sen(tentia) ex(communicationis) 'a nobis'¹¹. Preterea qui iuvat alium in delicto, idem crimen contrahit eum eodem, ut ff. ad le(gem) Pompe(iam) de pari(cidiis) 'si sciente'¹² et pro hoc C. ut nemo ad suum patroci(nium) susci(piat) colo(nos) vel rusti(eanos) 'si quis' li. XI.¹³ et in Auten. de sanctissimis episcopis § 'pre omnibus' 20 collat. IX.¹⁴, Extra de sen(tentia) ex(communicationis) 'si concubine'¹⁵. Sed hic rex prestitit auxilium hiis qui poterant committere crimen lese maiestatis, ergo etc.

Sed ad primum patet responsio per verum intellectum propositionis minoris, quia cum dicitur, quod talis est lex illius loci etc., respondeo: verum est quod lex illius loci est, quod subditus committens in principem committit crimen lese maiestatis, sed non subdito 25 non est lex illa imposita, ut C. de sum(ma) tri(nitate) et fide ca(tholica) l. I.¹⁶. Et si dicatur, fit subditus per delictum, ut C. ubi de crimine agi oportet l. I.¹⁷, respondeo: verum est, sed non talis nec taliter. Et si dicatur, nonne unusquisque delinquens iudicatur secundum legem loci, in quo deliquit, ut dicitur de consuetudine loci celebrati contractus ff. de evic(tionibus) 'si fundus'¹⁸ et contractus et delicta quantum ad hoc paribus pas-sibus ambulant, ut ff. de iudiciis 'omnem'¹⁹ et in Auten. ut omnes obe(diant) iu(dicibus) 30 provin(ciarum) § I. collat. V.²⁰, respondeo: verum est si de intentione legislatoris fuit factum ipsum afficere et ratione facti omnem personam que incideret in ipsum. Sed hic non est sic, quia de intentione principis est virtute legis eos astringere duntaxat qui sub imperii regimine dstringuntur, ut dictum est supra et probatur C. de incestis 35 nup(tii) 'neminem'²¹ et de nup(tii) 'imperialis'²². Ergo non plus extenditur lex, quam fuerit de intentione legislatoris, ut ff. qui pe(tant) tu(tores) l. 'credendum'²³ et de execu(sationibus) tu(torum) 'scire oportet' § 'aliud cum si'²⁴. Ad secundum cum dicitur, qui iuvat alium etc., responderi posset per interemptorem: Non enim est fur manifestus vel non manifestus, qui furi opem parat, ut ff. de furt(is) 'Is qui opem'²⁵. Sed quia hec solutio 40 non sufficeret, eo quod et si fur non sit, furti tamen tenetur, respondeo aliter et dico, quod illud habet locum, quoniam ex intentione legem condentis et legis super hoc concedendi potestatem habentis iuvans erat eque subicibilis legi et pene legis, sicut is qui iuvat, sed hic iuvans et adiuti nec ex intentione conditoris legis, ut probatum est supra, nec ex potestate ipsam legem condentis sunt pariter subicibiles legi et ideo non

45 1) Dig. 50, 16, 234. 2) Dig. 39, 5, 31, 4. 3) Inst. 3, 1, 5. 4) Dig. 31, 76, 9. 5) Dig. 30, 39.
6) Dig. 32, 33. 7) Dig. 47, 11, 7-9. 8) Dig. 48, 19, 16. 9) c. 2 Di. VIII. 10) c. 1-11 X
de consuet. (I, 4). 11) c. 21 X de sent. excomm. (V, 39). 12) Dig. 48, 9, 7. 13) Cod. 11, 54, 1.
14) Auth. 134, 2, 1. 15) c. 55 X de sent. excomm. (V, 39). 16) Cod. 1, 1, 1. 17) Cod. 3, 15, 1.
18) Dig. 21, 2, 6. 19) Dig. 5, 1, 20. 20) Auth. 73, 1. 21) Cod. 5, 5, 2. 22) Cod. 5, 4, 23.
50 23) Dig. 26, 6, 4. 24) Videtur esse Dig. 26, 5, 21, 2. 25) Dig. 47, 2, 34.

pariter subiciuntur, ut ff. de duobus reis 'Si ex duobus' § ultimo et l. 'si id quod' § fi(nali)¹.

(VII) Et per supradicta patet via ad solutionem ultime questionis.

Hec scribo conferendo, cupiens scire a maioribus^b veritatem.

1255. DISQUISITIO IURIDICA SUPER EADEM RE. (post 1313. Aug. 24.) 5

Ex eodem codice fol. 18—29 vulgavit Gachon l. c. pag. 43 sqq. Cuius editionem hic illic correctam repetimus. Fol. 29° inscriptum est: De exequione domini mei fuit.
(P. deest.)

In presenti negotio pauca ex multis, brevissima ex amplissimis colligenda putavi.

[I. Questio.] 10

Super prima questione, qua queritur utrum vacante imperio possit et per quem cognosci de nullitate sententie ab imperatore nunc mortuo promulgate, concordamus quod potest cognosci de nullitate tali per dominum papam veluti successorem in imperio vel tanquam superiorem et maiorem imperatore. In primis constat, quod imperatoris sententia potest in casibus esse nulla, ut in sequentibus apparebit et no(tatur) C. de legi(bus) l. fi(nali)² super verbo 'comminus'. Nam adversus sententiam imperatoris in integrum restitutio peti potest et supplicari, per quam viam eius sententia retractatur, ff. de mino(ribus) XXV annis l. 'minor'³.

Item ubi propter persone excellentiam contra eius sententiam non appellatur, supplicatur C. de pre(cibus) imper(atori) offerendis l. 'si quis'⁴ et de sen(tentiis) pre(fec-
torum) preto(rio) l. l.⁵, ff. de offi(cio) pre(fecti) [pretorio] l. unica § 'hiis eunabulis'^{a. 6}.

Item pape mortui sententia, qui superiorem non habet, in cognitionem deducitur et nulla declaratur vel retractatur, XXIII. q. II. c. 'sane'⁷ et XXV. q. XI. c. 'quod quis' et c. 'se'⁸, Extra de [in] integrum resti(tutione) 'tum ex litteris'⁹ et de re iudi(cata) c. 'eum olim'¹⁰. Quare de sententia imperatoris mortui queri poterit et cognosci, cum sit pape inferior, ut infra probabitur manifeste. 25

Dicimus insuper, quod per dominum papam vacante imperio cognosci poterit de imperialis sententie nullitate, illa ratione precipue quia dominus papa imperio vacante imperatori succedit ac potestatem imperii, iurisdictionem iusticiamque imperialem exercet et potest exercere de iure, ut probatur Extra de fo(ro) compe(tenti) c. 'licet'¹¹ et ibi no(tas) Innocen(tii) et Ho(stiensis), et probant hoc multis rationibus teologici et aliis rationabilibus argumentis. Certum est autem, quod cum sententia cuiusvis iudicis dicitur fore nulla, ille qui eam tulit, si est ordinarius, de ipsius nullitate cognoscit, C. quomodo et quando iu(dex) 'si ut proponis' et l. 'si preses'¹², vel eius successor, ut C. de sen(tentiis) et interlo(cutionibus) omnium iu(dicum) l. l.¹³ et quando provo(care) non est neccesse l. 'cum non eo'¹⁴ et de accusa(tionibus) l. 'si accusatoribus'¹⁵, vel eius superior, ut C. de accusa(tionibus) l. 'absentem'¹⁶ et Extra de conces(sione) pre(bende) c. 'eum nostris'¹⁷ et facit ff. de appel(lationibus) 'si expressim'¹⁸. Cum igitur dominus papa sit imperatoris vacante imperio successor et eo vivente superior, ad eum merito talis cognitio 35

1254. ^b) dominis meis cardinalibus add. cod. Paris.; cf. supra pag. 1373 not. 8. 40

1255. ^a) curabilis ed.

1) Dig. 45, 2, 12 et 15. 2) Cod. 1, 14, 12 pr. 3) Dig. 4, 4, 8. 4) Cod. 1, 19, 5. 5) Cod. 7, 42, 1. 6) Dig. 1, 11, 1, 1. 7) c. 3 C. XXIV qu. 2. 8) Sunt potius c. 3 et 6 C. XXXV qu. 9. 9) c. 5 X de in integr. restit. (I, 41). 10) c. 12 X de sent. et re iud. (II, 27). 11) c. 10 X de foro comp. (II, 2). 12) Cod. 7, 43, 4 et 6. 13) Cod. 7, 45, 1. 14) Cod. 7, 64, 6. 15) Cod. 9, 2, 4. 16) Cod. 9, 2, 6. 17) c. 6 X de concess. praeb. (III, 8). 18) Dig. 49, 1, 19.

pertinebit, quia non potuit legem imponere successor, C. de legi(bus) 'digna vox'¹, sicut videmus, quod sede vacante in iurisdictionem succedit capitulum et iurisdictionem exercet et excommunicatos per episcopum absolvit, ut Extra de here(ticis) 'ad abolendam'² et de ma(ioritate) et obe(dientia) c. 'hiis que'³. Unde notat Inno(centius) in dicto
 5 c. 'ad abolendam'², quod cum quis recipit ab alio potestatem vel iurisdictionem, eo mortuo potestatem et iurisdictionem talem exercet dignitate vacante ille, a quo istud habebat, Extra de here(ticis) 'ad abolendam'². Imperator vero ab ecclesia recipit gladii potestatem et imperiales infulas seu coronam, que designant supremam imperii potestatem, C. de quadri(ennii) prescrip(tione) 'bene a Ze(none)'⁴, XCVI. di. c. '[si] imperator'⁵
 10 cum glo(sa) ibi posita, Extra de elec(tione) 'venerabilem'⁶. Nec est huius questionis intentio in presenti, quod queratur de sententia imperatoris ad penam infligendam eius heredibus vel eius dampnandam memoriam vel aliter queratur de ipsius delicto, cuius pena per mortem extinguitur. Sed in quantum eius sententia alium ledit vel ledere potest vel aliquis adversus condemnatum ea vellet uti vel successor imperatoris quesitum aliquid dici posset, queritur de nullitate ipsius, C. si re(us) vel accu(sator) mor(tuus) fu(erit) l. 'si ut proponis' et l. 'si quis'⁷, ff. de accu(sationibus) l. 'ex iudiciorum'⁸ et ad Silleia(num) l. 'Gaius'⁹ et [C.] ad le(gem) Iuli(am) repe(tundarum) l. II.¹⁰, nec mors iudicis sicut nec lapsus temporis sententiam nullam firmat, ff. de appell(ationibus) 'si expressim'¹¹, sicut econtra C. de re iudi(cata) l. 'gesta'¹². Nunc autem est videndum,
 20 quomodo dominus papa potest dici successor vel maior imperatore sive superior. Ad quod dicimus quod de successione dictum est supra, ut ibi sequimur notas doctorum in dicto c. de fo(ro) com(petenti) 'licet' et c. 'ex transmissa' et c. 'ex tenore'¹³. Verum maior seu superior esse probatur ex eo, quia Constantinus imperator regnum et imperium occidentale transtulit in ecclesiam et illud ei dedit et concessit, ita quod nullus preter
 25 Romanorum pontificem potestatem exerceret in eo, ut XCVI. di. c. 'Constantinus'¹⁴. Unde in illo tanquam in terra ecclesie habebat summi principis potestatem, Extra qui fi(lii) sunt le(gitimi) c. 'per venerabilem'¹⁵. Et licet postmodum imperatores Constantinopolitani ex permissione ecclesie in occidentali imperio exercuerint potestatem, ut essent Romane ecclesie defensores et hereticorum et tyrannorum opprimentium ecclesiam
 30 et eius iura exterminatores, quia tamen requisiti tam ab ecclesia quam a Romanis hoc facere noluerunt, ideo summus pontifex regnum suum seu imperium et ecclesiam in personam Karoli magni transtulit in Germanos, concedens potestatem eligendi certis prelati et principibus regem coronandum in imperatorem et approbandum per papam, ut de conse(ratione) di. V. c. 'ir die'¹⁶, Extra de elec(tione) c. 'venerabilem'¹⁷. Hoc
 35 etiam irrefragabili opinione et consuetudine est haecenus approbatum et sic est etiam observatum. Unde talia minime sunt mutanda, ff. de legi(bus) l. 'minime'¹⁸ et de le(gatis) III. l. 'si corus'¹⁹. Certum est autem, quod nullus potest transferre sedem vel aliud quod non habet vel in quo superioris uti non potest potestate, ff. de pig(neraticia) ac(tione) l. 'aliena res'²⁰ et de acquir(endo) re(rum) do(minio) l. 'traditio'²¹, VIII. q. I.
 40 'mutationes'²², Extra de transla(tione) c. I. et c. 'quanto'²³. Quare patet ecclesiam et summum pontificem fore superiorem imperatore. Item summus pontifex celestis et terreni regni imperium a Christo, cui data erat omnis potestas in celo et in terra, recepit et eius successor fuit, XXII. di. c. 'omnis'²⁴. Ipse insuper coronat et consecrat impera-

1255. b) alienatio ed.

1) Cod. 1, 14, 4. 2) c. 9 X de heret. (V, 7). 3) c. 11 X de maiorit. (I, 33). 4) Cod. 7, 37, 3.
 5) c. 11 Di. XCVI. 6) c. 34 X de elect. (I, 6). 7) Cod. 9, 6, 4 et 6. 8) Dig. 48, 2, 20. 9) Est
 Dig. 29, 5, 22. 10) Cod. 9, 27, 2. 11) Dig. 49, 1, 19. 12) Cod. 7, 52, 6. 13) c. 10, 6 et 11
 X de foro comp. (II, 2). 14) c. 13 Di. XCVI. 15) c. 13 X qui filii (IV, 17). 16) c. 15 Di. 5 de
 consecr. 17) c. 34 X de elect. (I, 6). 18) Dig. 1, 3, 23. 19) Dig. 32, 79. 20) Dig. 13, 7, 20.
 21) Dig. 41, 1, 20. 22) c. 34 C. VIII qu. 1. 23) c. 1 et 3 X de translat. (I, 7). 24) c. 1 Di. XXII.

torem et si qui in discordia electi fuerunt ad imperium, ipse cognoscit et illius electionem approbat seu confirmat, de quo sibi iustum videtur, repulso alio coelecto, Extra de elect(ione) 'venerabilem'¹. Imperator etiam pape ut domino fidelitatem iurat, LXIII.^b 'tibi domino'², quod denotat papam habere iurisdictionem et superioritatem in eum, ut in Li. Feu. qua(liter) va(sallus) iu(rare) de(beat) fi(delitatem) c. unico³ in fi(ne).

Papa eciam imperatorem corrigit et increpat seu arguit, eum causa subest, et eum excommunicat et deponit et ipse ex pape iudicio pendet, ut Extra de ma(ioritate) et obe(dientia) c. 'solite'⁴, X. di. c. 'quoniam'⁵, XCVI. di. '[si] imperator' et c. 'duo'⁶, Extra de re iudi(cata) c. 'ad apostolice' li. VI.⁷, XV. q. VI. c. 'alius'⁸, Extra qui fi(lii) sunt le(gitimi) c. 'causam que' et c. 'per venerabilem'⁹ et in illis no(tas). Talia vero nullus¹⁰ exercere potest in alium, nisi sit superior eo, alioquin posset merito sibi dici: 'Tu qui es, quia lienum servum iudicas? Suo domino stat aut cadit'. Nullus enim inferior superiorem ligat, iudicat aut deponit nec etiam confirmat, C. ubi se(natores) vel cla(rissimi) l. II.¹⁰, Auten. de defen(soribus) civi(tatum) § 'interim'¹¹, XXI.^c di. 'inferior'¹², Extra de ma(ioritate) et obe(dientia) 'cum inferior'¹³, C. de emenda(tione) propinquorum l. unica¹⁴ et de offi(cio) pre(fectorum) pre(torio) l. '[f]ormam'¹⁵, ergo neccessario papa superior est ipso. Patet etiam ex hoc, quia papa privilegiat imperatorem in rebus imperii, concedendo sibi quod possit creare in regno Ytalie successorem, LXIII. di. 'in sinodo'¹⁶.

Item in arduis ambiguis facti vel iuris ad papam est habendus recursus, ut in proposito patet. Extra qui filii sunt le(gitimi) 'per venerabilem'¹⁷ et de vo(to) et vo(ti) re(demptione) c. 'quod super hiis'¹⁸, ubi no(tat) Inno(centius), et de re iudicata 'cum te'¹⁹, presertim ubi superior alius non apparet, Extra de eo qui mit(titur) in po(ssessionem) causa rei servan(de) c. 'cum venissent'²⁰ et de offi(cio) or(dinari) c. 'pastoralis' § 'propterea'²¹. Igitur in casu de quo loquimur est ad ipsum de iure recursus habendus.

Nec obstat si dicatur potestates fore distinctas et papam preesse divinis, Auten. quomo(do) opor(teat) e(piscopos) in prin(cipio)²², XCVI. di. 'cum ad verum'²³, nec debent rerum officia permisceri, C. de test(amentis) l. 'consulta'²⁴ et de suscep(toribus) et ar(cariis) l. 'duos' li. X.²⁵ et de a[d]mi(nistratione) tu(torum) l. 'sed si in partes'²⁶, quia propter hoc non negatur, quin una potestas, scilicet temporalis, sit sub alia, scilicet papali, sicut sol, cui ecclesia comparatur, preest lune, cui imperium comparatur, ut dicto²⁷ e. 'duo sunt' et no(ta) dicto c. 'solite'²⁷ et in superioribus est probatum, primo ex hoc, quod dominus papa preest divinis, sub quibus humana reguntur, ostenditur preesse humanis, nam anima preest corpori et illud regit et est anima dignior pars hominis et principalior. Unde ubi est animus, ibi censetur homo esse, non ubi corpus, ff. de hiis qui no(tantur) in(famia) l. 'atletas' § fi(nali)²⁸ et de captivis et postli(minio) re(demptis) l. 'in bello'²⁹. Et ideo cum papa presit anime, per consequens et corpori et ex consequentia rebus eius, ff. de test(amentaria) tute(la) l. 'certarum' et l(eges) se(quentes)³⁰, Inst. e(odem) ti(tulo) § 'est autem'^d.³¹, C. de pactis do(talibus) l. 'hic'³², Extra de do(nationibus) inter virum et ux(orem) c. 'pervenit'³³ et ff. de admi(nistratione) tu(torum) l. 'cum plures'

1255. ^b) XIII ed. ^c) XVI ed. ^d) § eter. (sic) ed.

1) c. 34 X de elect. (I, 6). 2) c. 33 Di. LXIII. 3) Cons. Feud. II, 5. 4) c. 6 X de maiorit. (I, 33). 5) c. 8 Di. X. 6) c. 11 et 10 Di. XCVI. 7) c. 2 in VI. de sent. et re iud. (II, 14). 8) c. 3 C. XV. qu. 6. 9) c. 7 et 13 X qui filii (IV, 17). 10) Cod. 3, 24, 2. 11) Auth. 15, 1. 12) c. 4 Di. XXI. 13) c. 16 X de maior. (I, 33). 14) Cod. 9, 15. 15) Cod. 1, 26, 2. 16) c. 23 Di. LXIII. 17) c. 13 X qui filii (IV, 17). 18) c. 8 X de voto (III, 34). 19) c. 23 X de sent. et re iudic. (II, 27). 20) c. 3 X de eo qui mittitur (II, 15). 21) c. 11 § 1 X de offic. iud. ord. (I, 31). 22) Auth. 6 pr. 23) c. 6 Di. XCVI. 24) Cod. 6, 23, 23. 25) Cod. 10, 72, 13. 26) Videtur esse Dig. 26, 7, 4. 27) c. 10 Di. XCVI et c. 6 X de maior. (I, 33). 28) Dig. 3, 2, 4, 5. 29) Dig. 49, 15, 12. 30) Dig. 26, 2, 12—14. 31) Inst. 1, 13, 1. 32) In Dig. 23, 4 non invenitur. 33) In X de donat. inter vir. et uxor. (IV, 20) non invenitur.

§ 'cum tutor'¹, Instit. de acqui(sitione) per arroga(tionem) in prin(cipio)². Insuper potestas papalis fuit a Deo immediate data beato P(etro) et successoribus eius, XXII. di. c. I. et c. 'sacrosancta'³, sed potestas imperialis populi suffragio, ff. de consti(tutionibus) prin(cipum) l. I.⁴, Instit. de iure na(turali) gen(tium) et ei(vili) § 'sed quod principi'⁵, et illud dignius est et maius, quod a maiori et digniori sumit originem, ff. de al(bo) scri(bendo)⁶ le(ge) fi(nali)⁶, C. de advo(catis) di(versorum) iudi(ciorum) l. 'restituenda'⁷.

Et licet dominus papa, ubi non vacat imperium, gladio temporali in imperio regulariter non utatur nec eum uti deceat Extra de appell(ationibus) 'si duobus' § I.⁸, ubi tamen vacat imperium nec est superior, ad quem possit haberi recursus, ex quadam
necessitate ad ipsum tanquam ad superiorem suffraganea sede vacante, in qua non sunt clerici, potestas administrationis illius ecclesie devolvitur, XII. q. II. 'non liceat'⁹ et no(tam) per Inno(centium) de fo(ro) com(petenti) c. 'licet'¹⁰. Non enim deceret nec rei publice expediret, quod mortuo imperatore iusticia, que concomittatur imperium, quod est perpetuum, C. de iure fi(sci) l. 'prohibetur' in fi(ne)¹¹, Auten. de consa(n-
guineis) § I.¹², ff. de offi(cio) procon(sulis) l. 'meminisse'¹³, Extra ne se(de) va(cante)¹⁴ c. I., Extra de here(ticis) 'ad abolendam'¹⁵, deficeret. Et ideo ea que sunt iurisdictionis, exercentur etiam sede vacante.

Item non obstat Extra ne sede vacante per to(tum) et quia vacante imperio de eius feudo agi non potest, quare nec de confiscatis imperio agi potest, Extra de fo(ro) com(petenti) c. 'verum'¹⁶, quia hic est successor verus in imperio sive dominus papa, ut est dictum, qui suffectus seu subrogatus dici potest et omnia potest que potuit predecessor, C. de offi(cio) eius qui vicem al(icius) iu(dicis) ge(rit) l. I. et II.¹⁷.

Item quia dominus papa potest comparari visitatori dato a iure, cuius auctore alienato fieri potest, sicut archiepiscopus sedis episcopalis vacantis et episcopus sunt
visitatores ecclesiarum sibi subditarum ipso iure.

Preterea non est hic alienatio violenta^e, sed necessaria per iudicium, que per talem visitatorem fieri non prohibetur, sed conceditur, ut no(tat) Inno(centius) ne se(de) va(cante) c. I.¹⁴, LXI.^f di. 'obitum'¹⁸, VII. q. I. 'constitutum'¹⁹. Unde cum in casu nostro sit mora periculum allatura, non est imperatoris creatio expectanda, ut infra patet.

Non obstat etiam quod electores videntur habere huiusmodi potestatem sicut populus, qui eligit imperatorem, ff. de ori(gine) iu(ris) l. I[I]. § 'et cum pla(cuisset)'²⁰, quia in eos translatum fuit vel eis concessum non imperium, sed nudum ministerium eligendi per dominum papam, ut dicto c. 'venerabilem'²¹. Unde non transit in eos imperium administrandi successio vel potestas, quia non possunt nisi quantum eis concessum extitit vindicare, ar(gumentum) ff. de contrahen(da) emp(tione) et ven(ditione) l. 'Rutilia Polla'²² et de ver(borum) ob(igationibus) l. 'quicquid'²³, Extra [de] deci(mis) c. 'tua'²⁴, de privile(giis) c. 'porro'²⁵, nec unquam electores usi fuerunt nec uti permetterentur huiusmodi potestate, quare uti non possunt, ff. de publi(canis) vec(tigalibus) et commis(sis) 'locatio'^g § 'earum rerum'²⁶. Ecclesia vero usa fuit ab antiquo, ut patet
in dicto c. 'licet'²⁷ et c. 'per venerabilem'²⁸ et XV. q. VI. c. 'alius'²⁹, quare hec potestas sibi vice constituti debetur, ut ff. de aqua co(tidiana) et esti(va) l. 'hoc iure'

1255. e) sacri. ed. e*) violentaria ed. f) LXIII ed. g) licitatio ed.

1) Dig. 26, 7, 12, 3. 2) Inst. 3, 10 pr. 3) c. 1 et 2 Di. XXII. 4) Dig. 1, 4, 1. 5) Inst. 1, 2, 6. 6) Dig. 50, 3, 2. 7) Cod. 2, 7, 25. 8) c. 7 § 1 X de appellat. (II, 28). 9) c. 48 C. XII qu. 2. 10) c. 10 X de foro comp. (II, 2). 11) Cod. 10, 1, 5, 2. 12) Authen. 85, 1. 13) Dig. 1, 16, 10. 14) c. 1 X ne sede vac. (III, 9). 15) c. 9 X de haeret. (V, 7). 16) c. 7 X de foro comp. (II, 2). 17) Cod. 1, 50, 1 et 2. 18) c. 16 Di. LXI. 19) c. 22 C. VII qu. 1. 20) Dig. 1, 2, 2, 24. 21) c. 34 X de elect. (I, 6). 22) Dig. 18, 1, 69. 23) Dig. 45, 1, 99. 24) c. 26 X de decim. (III, 30). 25) c. 7 X de privil. (V, 33). 26) Dig. 48, 4, 9, 6. 27) c. 10 X de foro comp. (II, 12). 28) c. 13 X qui filii (IV, 17). 29) c. 3 C. XV qu. 6.

§ 'ductus aque'¹, XVI. q. I. c. 'ecclesie'², IX. q. I[II]. 'conquestus'³, C. de fun(dis) patri(monialibus) l. 'quicumque' et l. 'iubemus' li. XI⁴. Et magis papa facere videtur imperatorem, qui eum approbat, consecrat et coronat, sicut in episcopum nichil possunt eligentes, sed papa. Et cum raro videamus imperatorem creari, qui talia valeat exercere, non est imperatoris creatio propter more periculum et scandalum expectanda, postquam legitimus est successor vel superior ut est dictum, ff. de iudi(cii)s l. 'si longius'⁵ et de excu(satione) mu(nerum) l. 'pretor eos' in prin(cipio) et in fi(ne)⁶, in Auten. ut dif(fere)ntes iu(dices) § I. et II⁷.

Item non obstat quod imperator habet ex ipsa electione administrationem imperii, XCIII. di. 'legimus'⁸, quia hoc non tollit subiectionem nec successionem pape. Multi enim ante confirmationem habent administrationem de iure vel alias^h, qui tamen domino pape subsunt et ab eo postea confirmantur. Ex primis ergo colligitur quod de nullitate sententie imperatoris cognosci potest per dominum papam nec est inconveniens, nam ecclesia mater est imperii, in Auten. ut deter(minatus) sit nu(merus) ele(ricorum) l. I⁹. Unde non est mirum si ei succedit et curam et administrationem eius gerat, ff. de inoffi(cioso) test(amento) l. 'nam etsi'¹⁰ et C. quando mu(lier) tu(tele) offi(cio) fungi po(test) l. II.¹¹ et in auten(ticis) ibi sig(natis)¹² et ut li(ceat) ma(tri) et avi(e)¹³.

II. Questio.

Ad secundum quod queritur, utrum in causa huiusmodi sit aliquis dandus defensor, respondemus quod defensor est deputandus, si per viam sententie procedatur, quia ubicumque de iure fiscali agitur, defensor datur et advocatus, adeo ut sententia eo absente lata non teneat, ut C. de postul(ando) l. 'velamento'¹⁴ et ubi cau(se) fis(cales) a(gantur) l. 'cum aliquid' et l. fi(nali)¹⁵ et de bo(nis) vaccan(tibus) l. fi(nali)¹⁶ et si ob publi(cas) pen(sitationes) l. ultima¹⁷. Unde cum hic vacet imperium et saltem quantum ad confiscationem bonorum in sententia factam de iure fisci agatur, dandus erat sibi defensor, aliter rata sententia contra fiscum indefensum non valeret de iure, sicut dicitur in minore et in ecclesia, que comparantur inter se, ff. de iu(re) [fisci] l. 'si fiscus'¹⁸ et de re iu(dicata) l. 'acta' § 'contra'¹⁹ et C. si adver(sus) rem iu(dicatam) l. 'cum et vos'²⁰ et de sacros(anctis) ec(clesiis) l. ultima²¹, Extra de in inte(grum) re(stitutione) c. I.²², C. de sen(tentiis) adver(sus) fis(cum) la(tis) l. unica li. X.²³ et de iure rei pu(blice) l. I.²⁴, C. qui(bus) ex ca(usis) ma(iores) l. 'res publica'²⁵. Sic etiam hereditati iacenti datur curator et sedi vacanti datur visitator, qui causas agunt, ff. de cu(ratore) bo(nis) dan(do) l. I. et II.²⁶ et Extra de sup(plenda) ne(gligentia) prela(torum) c. fi(nali) li. VI.²⁷, ff. de here(dibus) insti(tuendis) l. 'si heres instituatur' § I.²⁸. Non esset etiam conveniens quod dominus papa fungeretur simul vice defensoris et iudicis, cum in iudicio esse debeant tres persone, C. de asse(ssoribus) l. fi(nali)²⁹, Extra de verborum sig(nificatione) c. 'forus' § ultimo³⁰, C. de postu(lando) l. 'quisquis'³¹.

Item quando iudex ex officio procedit, si de eius sententia vel processu agatur, ipse vocandus est, ut defendatⁱ processum, Extra de appell(ationibus) 'cum speciali'³² et de sen(tentia) ex(commun)icationis 'venerabilibus' li. VI.³³.

1255. ^h) alii ed. ⁱ) defendeat c.

1) Dig. 43, 20, 3, 4. 2) c. 43 C. XVI qu. 1. 3) c. 8 C. IX qu. 3. 4) Cod. 11, 62, 3 et 14.
5) Dig. 5, 1, 18. 6) Dig. 50, 5, 13 pr. et 3. 7) Auth. 128, 1 et 2. 8) Di. XCIII. 9) Auth. 3, 1.
10) Dig. 5, 2, 15. 11) Cod. 5, 35, 2. 12) Sunt authenticæ tres in editionibus antiquioribus Cod. 5, 35, 2 adiectæ, quarum prima Matri et avie incipit. 13) Num de Auth. 112 cogitandum sit, nescio; 45 cf. not. 12. 14) Cod. 2, 6, 4. 15) Cod. 3, 26, 8 et 11. 16) Cod. 10, 10, 5. 17) Cod. 4, 46, 3.
18) Dig. 49, 14, 7. 19) Dig. 42, 1, 45, 2. 20) Cod. 2, 26, 4. 21) Cod. 1, 2, 25. 22) c. 1 X de in integr. restit. (I, 41). 23) Cod. 10, 9, 1. 24) Cod. 11, 30, 1. 25) Cod. 2, 53, 4. 26) Dig. 42, 7, 1 et 2. 27) c. 4 in VI de suppl. neglig. (I, 8). 28) Dig. 28, 5, 23, 1. 29) Cod. 1, 51, 14.
30) c. 10 X de verb. signif. (V, 40). 31) Cod. 2, 6, 6. 32) c. 61 X de appellat. (II, 28). 33) c. 7 50 in VI. de sent. excomm. (V, 11).

III. Questio.

Super tertia questione, qua queritur quanquam processus et sententia de quibus agitur non exhibeantur in forma publica, possit ad ipsius sententie annulationem procedi de iure, dicimus quod potest ad annulationem sententie procedi de iure, si possit constare per testes vel aliter de ipsa sententia et nullitate ipsius, licet enim regulariter sit sententia ferenda in scriptis, potest tamen sententia probari per testes, sicut testamentum et privilegium et emancipatio que fuerit in scriptis probantur per testes et illis probatis pronunciatur, acsi presentialiter apparerent, Extra de re iudi(cata) c. 'sicut'¹ et C. de bo(norum) pos(sessione) secundum ta(bulas) l. II.² et de fideius(soribus) l. fi(nali)³,
 10 Extra de privile(giis) c. 'cum olim'⁴ circa fi(nem), C. de emanci(pationibus) l. penult(ima)⁵ et de fi(de) instru(mentoribus) 'emanci(patione)'⁶. Acta etiam cause probantur per testes, inter que sententia continetur, Extra de proba(tionibus) c. 'quoniam'⁷ et ibi no(tam) Inno(centii) in fi(ne) et ar(gumentum) C. de libe(rali) causa l. 'sicut' III⁸. Unde doctores dant doctrinam, qualiter possit pronunciari super sententia, qua aliquis forsitan
 15 vellet se iuvare, nam ad instanciam illius cuius interest, nisi exhiberetur per adversarium, pronunciaretur non valere vel condemnato preiudicium non afferre, ut no(tant) Inno(centius) et Ho(stiensis) Extra de fi(de) instru(mentoribus) c. 'G. perpetuus'⁹. Plus etiam dicunt aliqui, quod sententie tenore ostenso, si ex ipso tenore vel processu procedente appareat, sententiam nullam esse, pronunciari poterit, quod sententia, si qua
 20 sit ita lata, nullius sit momenti, ar(gumentum) ff. de execu(sationibus)^k l. 'qui testamento'¹⁰. Et ita pronunciavit dominus Bo(nifacius) VIII. super quadam dispensatione regis Yspanie presente rege Aragonum et multis aliis in publico consistorio¹¹.

Preterea constare posset supposita sententia quamvis non exhibita, eam latam in non subditum vel in quem nulla ferenti sententiam iurisdicio competebat, et si hoc esset
 25 notorium vel aliter per extrinseca constare posset sententiam esse nullam, pronunciari potest eam nullam, ar(gumentum) ff. de ta(bulis) exhi(bendis) l. I. § 'hoc interdictum' et § prece(denti) et penult(imo)¹² et quemadmodum test(amenta) aperi(antur) l. 'si in duobus' § 'si tabule'¹³. Non obstat quod de instrumentis, testamentis et scripturis aliis iudicari non potest, nisi exhibeantur et inspiciantur, quia talis probatio, ut est dictum,
 30 pro exhibitione et inspectione habetur, quia non¹ refert, quid ex equipollentibus fiat, ff. mandati l. ultima¹⁴ et de ami(nistratione) tu(torum) l. 'cirographis'¹⁵ et C. de fide instru(mentoribus) l. 'in exercendis'¹⁶. Et non obstat etiam quod superiori, coram quo agitur causa appellationis, debent omnia acta primi iudicii exhiberi, C. de appellationibus l. 'a proconsulibus' et l. 'ne causas'¹⁷, aliter cogitur a proferenda sententia abstinere,
 35 quia r(espondetur): illud verum est, si possit haberi, sed quando non possunt haberi locum, habet remedium supradictum.

III. Questio.

Super quarta questione, qua queritur modus habendi processus et sententiam in publica forma, respondemus quod agens ad sententie annulationem sive sit rex sive
 40 alius debet sententiam exhibere, C. de eden(do) l. I. et l. 'qui accusare'¹⁸, si eam habet, alioquin si esset aliquis se nplens iuvare ex illa sententia et publice se iactaret

1255. k) tu. add. ed. 1) sequuntur lineae duae bis scriptae c.

1) c. 16 X de sent. et re iudic. (II, 27). 2) Cod. 6, 11, 2. 3) Cod. 8, 40, 28. 4) c. 14 X de privil. (V, 33). 5) Cod. 8, 48, 5. 6) Cod. 4, 21, 11. 7) c. 11 X de probat. (II, 19). 8) Cod. 7, 16, 20. 9) c. 12 X de fide instr. (II, 22). 10) Dig. 27, 1, 37. 11) Incunte a. 1297, ut videtur: cf. Finke 'Acta Aragonensia' I, 31 sqq. nr. 23—25. 12) Dig. 43, 5, 1, 2 et 1 et 10. 13) Dig. 29, 3, 10, 2. 14) Dig. 17, 1, 62. 15) Dig. 26, 7, 57. 16) Cod. 4, 21, 15. 17) Cod. 7, 62, 19 et 15. 18) Cod. 2, 1, 1 et 4.

aliqua iura vel bona ad se pertinere vel sibi quesita ex sententia supradicta, posset vocari et compelli eam exhibere, quod si non faceret, pronunciaretur contra ipsum, ut supra proximum, et si non esset aliquis, de quo notabiliter crederetur quod supradictum est, posset fieri vocatio generalis et similis fieri pronunciatio contra omnes, qui ius aliquod sibi vendicarent aut sibi competere vel competere posse dicerent ex sententia supradicta, C. si adver(sus) credi(torem) auten(ticas) omnes¹ et de remi(ssione) pig(noris) l. 'si eo'², ff. ubi pupi(illus) edu(cari) de(beat) l. 'si'³ et ex qui(bus) cau(sis) ma(iores) l. 'sed et si per pretorem' § II. et l. 'ergo'⁴, Extra qui ma(trimonium) acu(sare) po(ssunt) 'eum in tua'⁵, C. ne de statu de(functorum) l. 'difamari'⁶ et de accu(sationibus) 'si ea'⁷. Cum enim habet sententiam, multipliciter reprobetur et peccatum contineat secundum proposita manifestum, moneri potuerunt, ut qui illam habent eam producant in lucem, Extra de offi(cio) or(dinari) 'si sacerdos'⁸. Item si libellus famosus invenitur vel inventus aut factus fore dicatur, cui merito talem sententiam comparamus, possunt moneri in generale qui sciunt, unde processit aut quis eum composuit, ut in medio prosiliant et dicant 'queritur'. Et hic poterit fieri monitio generalis et qui presentes fuerunt in dicta sententia proferenda aut eam sciunt latam esse, prosiliant et veritatem dicant, quia expedit rei publice et presertim ecclesie talia esse nota, V. q. I. c. IIII et se(quentibus)⁹, C. de famo(sis) li(bellis) l. unica¹⁰ et ff. de iniuri(is) l. 'eum qui'¹¹, nec miretur aliquis, quia imperatoris sententiam libello famoso equipero, nam non equiperatur quoad delictum vel penam, sed quia sententia imperatoris nulla fore arguitur et sic nullius iuris effectum preter facti infamiam quoad homines operatur, ut habeatur huius libelli seu scripture noticia, est cautela sequenda iurium predictorum, cum sit eadem ratio, C. ad l(egem) Fal(cidiam) l. fi(nali)¹², Extra de transla(tione) 'inter cor(poralia)'¹³.

Si vero essent aliqui, de quibus crederetur, quod de istis aliqua scirent, possent specialiter ad hoc vocari et cogi, ut dicerent veritatem, ff. ad l. Acqui(liam) l. 'in l(ege) Aquilia si deletum'¹⁴ et expresse Extra de testi(bus) co(gendis) c. 'pervenit'¹⁵. Agitur enim hic de iniuria ecclesie, in cuius messe falcem suam imposuit imperator, Extra de elec(tione) 'venerabilem'¹⁶. Quare testes tam in specie quam in genere veritatem dicere sunt cogendi et in illis, que tangunt ecclesiam seu eius iura et libertates, ad talia potest procedi, Extra de testi(bus) 'significavit'¹⁷ et de iureiu(rando) 'ad nostram' II¹⁸. Posset etiam notariis publicis imperiali vel papali auctoritate per idem edictum publice mandari et precipi per dominum papam sub perdendi officii et aliis penis, de quibus videretur, quod protocolla sua exhiberent et ostenderent, quia de dicta sententia publicanda vel in scriptis ponenda rogati fuerunt vel eam habent vel possunt inde conficere publica instrumenta. Et idem intelligo de processu, C. de eden(do) 'is apud quem'¹⁹ et ut li(te) pen(dente) l. II.²⁰, Auten. de tabelli(onibus) § I. collat. IIII.²¹ et C. de li(berali) causa l. 'sicut'²². Nam sententia est de processu, ut dicto c. 'quoniam'²³ colligitur et no(ta) per Ho(stiensem), et processus communis est, quare debet communicari omnibus quorum interest, ff. de eden(do) l. 'quedam'²⁴, maxime illi, contra quem sententia est lata, C. de appell(ationibus) l. 'a proconsulibus', et etiam superioribus, qui de illis cognoscunt, ut ibi et le(ge) 'ne causas'²⁵.

1) Cod. 2, 37, 1 et 2. 2) Cod. 8, 25, 6. 3) Dig. 27, 2, 6. 4) Dig. 4, 6, 26, 2 et 22.
5) c. 6 X qui matrim. (IV, 18). 6) In Cod. 7, 21 lex non invenitur; videtur esse Cod. 7, 14, 5.
7) Videtur esse Cod. 9, 2, 7. 8) c. 2 X de offic. iud. ord. (I, 31). 9) c. 4 sqq. C. V qu. 1.
10) Cod. 9, 36, 1. 11) Dig. 47, 10, 18. 12) Cod. 6, 50, 19. 13) c. 2 X de translat. (I, 7).
14) Dig. 9, 2, 40. 15) c. 4 X de test. cog. (II, 21). 16) c. 34 X de elect. (I, 6). 17) c. 41 X de test. (II, 20).
18) c. 20 X de iureiur. (II, 24). 19) Cod. 2, 1, 2. 20) Cod. 1, 21, 2. 21) Auth. 45, 1.
22) Cod. 7, 16, 26. 23) c. 11 X de probat. (II, 19). 24) Dig. 2, 13, 9. 25) Cod. 7, 62, 19 et 15.

Sed contra hoc videtur, quia in criminalibus non cogitur quis instrumenta exhibere, ff. de edendo 'ne quisquam'^{1.1}. Respondemus: Verum est ut aliquis inde convineatur et condempnetur, vel illud locum habet in instrumentis, sed hic loquimur in actis cause, et sic solvitur, quod no(tat) Inno(centius) licet variando Extra de fi(de) instru(mentoribus)² c. I., s(cilicet) quod notarius ad instanciam illorum, qui ab initio non rogarunt, non cogitur facere instrumentum, quia illud verum est in contractibus inter certas personas habitis, ut est dictum, aliter ad postulationem illius cuius interest potest et debet conficere instrumentum super actis cause saltem ad instantiam partis in causa vel contra quem est lata sententia, ar(gumenta) ff. de eden(do) l. 'quedam' § fi(nali)^{m.3}, Auten. de tabell(ionibus) circa prin(cipium)⁴, ff. de tabu(lis) ex(hibendis) l. 'locum' in prin(cipio)⁵, de iure fi(sci) l. 'in fraudem' § 'quotiens' et no(ta) e(odem) ti(tulo) l. I. § 'divus'⁶, et sic servatur ubicumque, sed contra hoc est dicta l(ex) 'in fraudem' § 'neque'⁷, ubi contra fiscum arta non exhibe[n]tur et si exhibeantur in casibus, tamen contra fiscum uti non debent illi quibus exhibentur. Sed r(espondeo) quod hic exhiberi petit ille qui est loco fisci, scilicet dominus papa, qui loco fisci succedit. Quare potest merito illa sibi petere assignari et tradi tamquam sua vel ad eum pertinencia, ff. de eden(do) l. 'quedam' § fi(nali)³ et C. de eden(do) l. 'procur(ator)'⁸. L(ex) contraria⁷ loquitur, quando tertius privatus petit sibi edi.

V. Questio.

Ad quintam questionem, qua queritur utrum propter^m donationes occultas factas forsitan de bonis condempnati personis variis expediat, cum ignoretur, an facte fuerint et quibus, edictum proponere generale, ut compareat certa die quicumque sua putaverit interesse, respondemus expedire fieri vocationem generalem per edictum, si per viam sententie procedatur, ut est dictum supraⁿ.

Ubicumque enim ex processu vel sententia aliquis ledi potest, ad hoc ut sibi preiudicetur vocandus est vel in speciali, si sciatur et directe agatur contra ipsum, vel generaliter, si ignoretur. ff. de adopt(ionibus) le(ge) 'nam divus'⁹ et de mino(ribus) l. 'in cause' § tercio¹⁰ et de natali(bus) re(stituendis) l. ultima¹¹ et prece(dentibus), C. si per vim vel ali(o) mo(do) l. fi(nali)¹², C. de auc(toritate) prestan(da) l. fi(nali)¹³, in Auten. ut spon(salia) lar(gitas) § 'ad hec' coll. IX.¹⁴, Extra de offi(cio) archi(diaconi) c. 'ad hec'¹⁵ et de ma(ioritate) et obe(dientia) c. 'humilis'¹⁶, Extra de electo c. fi(nali) li. VI.¹⁷ et no(tam) per Inno(centium) Extra de re iudi(cata) c. 'quamvis'¹⁸. Unde donatarii, qui ex sententia imperatoris et ex donationibus factis per eum de bonis regis Sicilie aliquid sibi vendica[n]t, expedit vocari ad hoc, ut si sententia nulla fuisse pronuncietur, preiudicetur eis, ff. de collusi(ione) detegen(da) l. 'cum non iusto' et se(quentibus)¹⁹ et de re iudi(cata) l. 'sepe'²⁰, Extra eo(dem) 'quamvis'¹⁸, LXXXI.º di. 'tantis Daniel'^{p.21}, III. q. VI. 'hec quippe'²², Extra de re iudi(cata) 'quamvis'¹⁸ et no(tam) Ho(stiensis) in simili Extra de re(stitutione) spo(liatorum) c. 'conquerente'²³ et de seisma(ticis) c. I.²⁴. Aliter non preiudicaret aliis non vocatis et esset sententia semper revocanda vel nulla pronuntianda sententia imperatoris prolata quodammodo sine fructu, quia controversiis non imponeret finem, ff. de mino(ribus) l. 'minor(ibus) XXV annis' ex(eunte) et l. 'de etate'²⁵

1255. 1*) quibuscumque ed. m) si ed. m*) papa ed. n) sequitur VI delet. c. o) LXXXIII ed. p) si mel. ed.

- 1) Dig. 2, 13, 3. 2) c. 1 X de fide instr. (II, 22). 3) Dig. 2, 13, 9, 4. 4) Auth. 43 pr.
 5) Dig. 43, 5, 3, 1. 6) Dig. 49, 14, 45, 7 et 1, 2. 7) Dig. 49, 14, 45, 5. 8) Cod. 2, 1, 7.
 9) Dig. 1, 7, 39. 10) Dig. 4, 4, 16, 3. 11) Dig. 40, 11, 5. 12) Cod. 8, 5, 2. 13) Cod. 5, 59, 5.
 14) Auth. 114, 6. 15) c. 7 X de off. archid. (I, 23). 16) c. 17 X de maior. (I, 33). 17) c. 47 in VI. de elect. (I, 6). 18) c. 25 X de sent. et re iud. (II, 27). 19) Dig. 40, 16, 3-5. 20) Dig. 42, 1, 63. 21) c. 3 Di. LXXXI. 22) c. 10 C. III qu. 6. 23) c. 7 X de restit. (II, 13). 24) c. 1 X de scismat. (V, 8). 25) Dig. 4, 4, 6 et 43.

et ff. de re iudicata l. I¹. Et dico hoc casu generalem citationem sufficere propter incertitudinem, nam tam valet generale in omnibus quantum speciale in singulis, ff. de admi(ni-
stratione) tu(torum) l. 'si duo'², C. si ut mi(nor) ab here(ditate) se [abstineat] auten. 'si
omnes'³, C. de remissione pignoris l. 'si eo'⁴, C. de fabri(censibus) l. 'si quis consortium' li.
XI.⁵ et in Auten. de colla(toribus) § 'eos' collat. IX.⁶, Extra de proba(tionibus) 'licet'⁷ et
qui ma(trimonium) accu(sare) po(ssunt) 'cum in tua'⁸ et de clam(destina) des(ponsatione)
'eum inhibicio'⁹, immo iustior actus fore censetur, qui fit publice, ff. de ritu nup(tiarum)
l. fi(nali)¹⁰ et de admi(ni)stratione) tu(torum) l. 'non existimo'¹¹ et de iure fis(ci) l. 'non
intelligitur' in principio¹².

VI. Questio.

10

cf. nr. 1254, 1.

Super VI. questione, qua queritur utrum citatio facta in loco, ubi communiter
habitabant inimici notorii citati, longe absente ipso citato, ex hoc reddatur nulla et per
consequens processus et sententia subsecuti,

VII. Questio.

cf. ibid. 2.

Item super VII, qua queritur utrum si citatus notorie nequeat sine periculo grandi
ad locum ad quem citatus est comparere, ex hoc possit sententia dici nulla,

VIII. Questio.

cf. ibid. 3.

Item super VIII, qua queritur utrum si familiares citantis sint capitales inimici
citati et sint potentes et multi, citatio sit nulla, ita quod necesse non fuerit comparere
vel mittere excusatorem,

20

IX. Questio.

cf. ibid. 4.

Item super IX, utrum si imperator capitalis inimicus fuerit regis tempore processus
et sententie sententia sit nulla,
respondemus quod cum notorium fuerit ita esse, citatio nulla fuit nec artavit citatum
et per consequens processus nullus fuit factus postea nec valuit sententia subsecuta, et
hoc rationibus infrascriptis. Ad hoc enim ut citatio facta artet citatum, neccessario
requiritur, ut ad citati noticiam perveniat, ubi est presens et potest adiri, et si presens
non sit nec latitet, debet sic fieri, ut ad citatum possit verisimiliter pervenire, ff. que
sen(tentie) si(ne) appell(atione) rescin(dantur) l. I. § 'item cum ex edicto'¹³, Auten. de
litigi(osis) § 'si vero causam'¹⁴. Unde iura. que dant modum citandi absentem, dicunt,
quod fiat per edictum publice propositum, quod multis patere et innotescere potest,
vox vero preconis horrida paucis patet, vult etiam, quod fiat in loco, ubi^a sunt amici
et consanguinei vel affines citati et tales, de quibus verisimile sit, quod citato denuntient
aut defendant seu excusent eundem, ff. ex qui(bus) cau(sis) ma(iores) l. 'ergo'¹⁵ et ex qui-
(bus) [causis] in po(ssessionem)^r e(atur) l. 'hec autem' § I.¹⁶, Extra de do(lo) et contu(macia) 35
'causam que' et c. 'venerabilis'¹⁷, vel fiat procuratori vel ad domum citati, ff. de damp(no)
infec(to) l. III.¹⁸ et quod vi aut clam l. 'aut qui aliter' § 'si forte'¹⁹ et C. de ab(sen-
tium) excusa(tione) l. penult(ima)²⁰ et § 'et quando' in auten(tica) 'qui semel'²¹. Si ergo
citatio fiat aliter, non valebit, C. de iure fis(ci) l. 'certa forma'²², ff. de cen(sibus) l.

1255. ^a) corr. ex in delet. c. ^r) in po(ssessionem) corr. ex impo. c.

40

1) Dig. 42, 1, 1. 2) Dig. 26, 7, 51. 3) Cod. 2, 38; 'Auth. ex Norell. 119 cap. 6' notat Gothofredus.
4) Cod. 8, 25, 6. 5) Cod. 11, 10, 4. 6) Auth. 133, 10. 7) c. 9 X de probat. (II, 19).
8) c. 6 X qui matrim. (IV, 18). 9) c. 3 X de claud. desp. (IV, 3). 10) Dig. 23, 2, 68. 11) Dig.
26, 7, 54. 12) Dig. 49, 14, 3. 13) Dig. 49, 8, 1, 3. 14) Nov. 112, 3 pr. 15) Dig. 4, 6, 22.
16) Dig. 42, 4, 5, 1. 17) c. 3 et 10 X de dolo (II, 14). 18) Dig. 39, 2, 4. 19) Dig. 43, 24, 5, 2. 45
20) Videtur esse Cod. 7, 43, 8. 21) 'Auth. ex Norell. 112 cap. 3' notat ibi Gothofredus. 22) Cod. 10, 1, 4.

'forma'¹. Nam citatus aliter ignorare presumitur nec artatur, ff. de decre(tis) ab or(dine) fa(cientis) l. fi(nali)² et de insti(toria) ac(tione) l. 'sed et si pupillus' § 'proscribere'³, C. de tabula(riis) l. 'generali'⁴ li. X. Quid ergo si fiat citatio inter inimicos, de quibus non est verisimile, quod citatum defendant vel excusent, sed offendant, nec sibi notificent, sed occultent, ut contra eum quasi contumacem procedatur, quibus etiam publicare citationem⁵ est periculosum citato, ne forte insidias sibi parent, ar(gumentum) C. quando et § l. unica li. X⁵. Quis sane mentis duceret citationem talem tenere presertim citato in loco longe remoto existente? Certe nullus, quia ratio naturalis contrarium dictat et citationi tali obviat forma iuris, ut in iuribus allegatur, et ideo nulla est censenda citatio talis et pro non facta habetur, et quia non apparere citatio censetur et viciose facta, ff. de contrahen(da) emp(tione) l. 'in lege'⁶ et qui satisfacere co(gantur) l. 'quociens'⁷. Ad hoc etiam facit quod dictum est, quia citatus erat in loco longe remoto, quod magis exegerat negocium, quia non est verisimile citationem talem ad citatum, prout de iure requiritur, pervenisse, LXIII. di. 'cum longe'⁸ et ar(gumentum) ff. qui et a quibus l. 'in fraudem'⁹. Preterea cum iura tradant modum citandi absentem qui non latitat, scilicet ut citetur ad locum domicilii vel personaliter, si potest adiri, vel facere debet iudex eum requiri per iudicem, in cuius territorio domicilium habet vel moratur, ff. ex quibus cau(sis) in po(ssessionem) ea(tur) l. 'Fulcinius'¹⁰ et de damp(no) in(fecto) l. IIII.¹¹, Extra de do(lo) et contu(macia) 'causam'¹² et de eo qui mit(titur) in po(ssessionem) 'si adversarius'¹³ et ibi no(tam) Inno(centii) et ali(or)um doc(torum). Et [cum] hic forma illa servata non fuerit, non valebit, ut dictum est supra.

Item debet locus esse tutus, ad quem fit citatio et partibus acomodatus, non periculosus. Nam excusatur honeste qui non potest ad iudicem venire secure, ff. si quis cau(tionibus) l. II.¹⁴ circa fi(nem), cum dictus facit presentiam suam periculosam, et de iudi(cis) l. 'si locus'¹⁵, Extra de appell(ationibus) 'ex parte'¹⁶ et de testi(bus) c. 'cum olim'¹⁷ et de confi(rmatione) u(tili) vel [inutili] dilecta¹⁸. Nullus autem locus potest magis esse periculosus quam ille, in quo sunt et inhabitant ac dominantur inimici capitales citati, Extra ut li(te) non con(testata) c. 'accedens' II.¹⁹ et de sen(tentia) ex(communicationis) c. 'de cetero' et c. 'quamvis'²⁰. Preterea preceptum iudicis supra impossibili nullius est momenti, sive sit impossibile iuris sive facti, ff. que sen(tentie) si(ne) appell(atione) rescin(dantur) l. fi(nali)²¹. Sed istud preceptum impossibile fuit, scilicet ad talem locum venire, quare etc. Nam inimicieia capitalis impotentie equiparatur, ut dicto c. 'quamvis'²⁰, et cuius fame parcendum est, multo forcius eius vite, ff. de adul(teriis) l. 'si adulterium cum incestu' § penult(imo)²². Quis enim inimicus iusticia et ratione naturali attentata petere posset a quocumque, etiam sibi subdito sine rubore, quod coram eo compareret, ipsius insuper presentibus multis et potentibus inimicis. Certe hoc refugeret et horreret ratio et equitas naturalis nec permetteret conditio fragilitatis humane. Hoc igitur exigere non potest nec sequi potest ex eo, si non pareatur, pena vel prejudicialis effectus de iure, ff. de usu (fructu) l. III. § fi(nali)²³. Item si arbiter vel iudex me vocaret ad locum inhonestum, puta popinam vel lupanar, in quo non possem sine indecentia comparere, talis citatio non valeret nec sententia ibi lata contra me absentem, ff. de arbi(tris) 'si cum dies' § 'si in aliquem'²⁴. Igitur multo forcius non debet valere citatio nec sententia facta vel lata ad locum et in loco, in quo

1255. r.) citatum ed.

1) Dig. 50, 15, 4. 2) Dig. 50, 9, 6. 3) Dig. 14, 3, 11, 3. 4) Cod. 10, 71, 3. 5) Locus corruptus. Videtur esse Cod. 10, 35. 6) Dig. 18, 1, 77. 7) Dig. 2, 8, 6. 8) c. 25 Di. LXIII. 9) Dig. 40, 9 plures. 10) Dig. 42, 4, 7. 11) Dig. 39, 2, 4. 12) c. 3 X de dolo (II, 14). 13) c. 4 X de eo qui mittitur (II, 15). 14) Dig. 2, 11, 2, 9. 15) Dig. 5, 1, 59. 16) c. 47 X de appell. (II, 28). 17) c. 34 X de test. (II, 20). 18) c. 4 X de confirm. (II, 30). 19) c. 4 X ut lite non contest. (II, 6). 20) c. 11 et 58 X de sent. excomm. (V, 39). 21) Dig. 49, 8, 3. 22) Dig. 48, 5, 39, 9. 23) Dig. 7, 1, 3, 3. 24) Dig. 4, 8, 5 et 11.

sine persone periculo non poteram comparere, quia maius est periculum vite quam fame vel indecentie, ff. quod me(tus) cau(sa) l. III.¹ et l. 'nec metum'² et l. se(quenti) § 'metum'³. Talis quidem scilicet inimicitia non tantum habet cause periculum, sed persone. Insuper inimicitie capitales familiarium iudicis merito faciunt et reddunt locum suspectum et periculosum, sicut enim odiosus et inimicus domino toti eius familie pre-
sumitur odiosus, sic econtra C. si quacunq[ue] pre(ditus) po(testate) l. unica⁴, Extra ut li(te) non con(testata) c. 'accedens'⁵. Unde dominus propter familiam est suspectus, ff. de offi(cio) presi(dis) l. 'senatus' § ultimo⁶ et de iurisdict(ione) omni(um) iu(dicum) l. 'eum'⁷ et facit Extra de offi(cio) iu(dicis) deleg(ati) 'ex insinuat(ione)'⁸ cum no(ta) ibi per Innoc(entium). Rursus non refert, undecumq[ue] immineat periculum sive metus,¹⁰ dum tamen vere immineat, ff. quod metus cau(sa) l. 'metum' § 'in hac'⁹ et C. eo(dem) 'non interest'¹⁰ et ff. si quis cau(tionibus) l. II¹¹.

Item inimicitia iudicis maxime sic potentis a veniendo citatum excusat, ff. de lib(erali) cau(sa) 'si pariter'¹², quia sua presentia periculum facit, ff. si quis cau(tionibus) l. II. circa finem¹³. Unde excusatur citatus propter eam, III. q. IX. 'hortamur' et c.¹⁵ 'accusatori'¹⁴ et [q. V.] c. 'quia suspecti'¹⁵, ff. de dona(tionibus) cau(sa) mor(tis) l. III¹⁶. Unde cum ista fuerint notoria, non fuit necesse regem venire nec mittere excusatorem, nam nuntio excusatori eque periculum imminebat. Notorium est enim quod eius nuntii capiebantur ubicumq[ue] in terra imperii. Nec fuit etiam opus, cum esset notorium, excusatorem vel recusationem proponere vel probare, quia notoria propositione vel pro-
batione non egent, sicut iura dicunt, quod venditor debet exprimere vicia servi vel ani-
malis morbos, ea tamen que patent et notoria sunt exprimere non oportet, quia plus operatur evidentialia quam expressio verbi, ff. de contrahen(da) emp(tione) 'ea que'¹⁷ et de edi(licio) edi(eto) l. I. § I. et l. 'si tamen' § II.¹⁸ et de ac(tionibus) emp(ti) 'emp-
torem' in principio¹⁹ et C. qui et adver(sus) quos l. I.²⁰ cum glo(sa) et de appell(ationi-
bus) l. 'cives'²¹ et de accusa(tionibus) 'ea quidem'²², II. q. I. 'de manifesta' et c. 'mani-
festa'²³, Extra ut li(te) non con(testata) c. II.²⁴ et de accu(sationibus) 'evidentialia'²⁵ et no(tam) Inno(centii) Extra de dila(tionibus) c. 'preterea'²⁶ et de sig(nificatione) c. 'ex parte'²⁷.

Item certum est de iure canonico, quod iudex ordinarius potest sic[ut] delegatus
recusari et eo recusato iudex esse desinit recusa[n]tis, unde lata per eum sententia post-
modum non valeret, Extra de appell(ationibus) 'cum speciali'²⁸ cum no(ta) ibidem. Cum
autem notoria est recusationis causa, habetur pro proposita et probata, ergo non est
iudex competens illius, cuius est notorius inimicus, nec valet sententia lata contra ipsum,
ut fuit in proposito, ut dicto c. 'accedens' I⁵. Unde no(tat) Hugu(tio) et textus invit.³⁵
III. q. V. 'quia^s suspecti'¹⁵, quod postea recusatio seu exceptio inite suspicionis propter
inimicitiam desinit esse iudex, sicut dicitur ibidem de sancto Iohanne Crisostomo, qui
vocatus a concilio, ubi erant iidem inimici et iudices, noluit venire nec fuit necesse
excusationem mittere, et idem legitur de Astanasio^t sancto viro, in quibus non valuit
sententia, quia iudices inimici erant et notorium erat. Preterea sicut non poterat rex
ad causam agendam comparere secure, ita nec recusationem proponere. Unde cum

1255. ^s) ita ed. ^s*) quare ed. ^t) sic c.

1) Dig. 4, 2, 3. 2) Videtur esse Dig. 4, 2, 7 'nec timorem'. 3) Dig. 4, 2, 9 pr. 4) Cod. 5, 7, 1.
5) c. 2 X ut lite non contest. (II, 6). 6) Dig. 1, 18, 16. 7) Dig. 2, 1, 13. 8) In X de off. iud.
deleg. (I, 29) non invenitur. 9) Dig. 4, 2, 9. Paragraphum non inveni. 10) Cod. 2, 19, 5. 11) Dig. 45
2, 11, 2. 12) Dig. 40, 12, 9. 13) Dig. 2, 11, 2, 9. 14) c. 20 et 1 C. III qu. 9. 15) c. 15
C. III qu. 5. 16) Dig. 39, 6, 3. 17) Dig. 18, 1, 43. 18) Dig. 21, 1, 1, 1 et 48, 2. 19) Dig.
19, 1, 11, 12. 20) Cod. 2, 42, 1. 21) Cod. 7, 62, 11. 22) Cod. 9, 2, 7. 23) c. 17 et 15 C. II
qu. 1. 24) c. 2 X ut lite non contest. (II, 6). 25) c. 9 X de accusat. (V, 1). 26) c. 2 X de
dilat. (II, 8). 27) c. 23 X de verb. signif. (V, 40). 28) c. 61 X de appellat. (II, 28). 50

esset eadem ratio in utroque, eadem iuris equitas esse debet, cum notorium esset utrumque. Nec obstat si opponatur, quod ordinarius non potest recusari nec desinit esse iudex propter recusationem, sed adiungitur sibi episcopus. Respondeo: Imo, sed Mar(chionem) et suos secaces bene recusari potest, et de iure canonico certum¹ est quod recusatur. 5 Glo(sa)et hoc tenet, ubi sunt inimicitie graves, quod naturalis est ratio nolle sub inimico iudice litigare, C. de iudi(cii)s 'appertissimi'¹, ff. de lib(erali) causa 'si pariter'², ar(gumentum) C. de testi(bus) autem. 'si [quis] testi[bus]'³. Et hec etiam recusatio sive suspitio in notoriis locum habet, natura quod gratius et amabilius dare quis inimico potest, quando si quis ei ad impetendum commiserit, quem ledere noluit. Igitur iudices 10 suspecti et inimici non debent esse, ut dicto c. 'quia suspecti'⁴, et ubi talis inimicitia et periculum sunt notoria, habentur pro propositis, ut est dictum.

Non obstat quod timor iudicis est iustus, quando reus eum timet, quia vult eum punire, quia hic loquimur de alio timore propter inimicitias aliunde contractas, ff. quod me(tus) cau(sa) l. III. § I⁵.

15 Non obstat quod no(tat) Inno(centius) dicto c. 'cum speciali'⁶ in fi(ne), quod tenet processus iudicis recusati, nisi appellatur, quia verum est, nisi sit notoria suspicio maxime inimicitie, nec etiam hoc dicit, sed dicit quod non recolit se legisse, quia forte non recordabatur de dicto c(apitulo) et glosa 'quia suspecti'⁴ et II. q. VI. c. 'quociens'⁷, ubi no(tat) Ho(stiensis), ut no(tat) alias in simili Extra de cogna(tione) spi(rituali)⁸ c. I. 20 Igitur lata sententia contra non citatum legitime qui non potest contumax reputari, nullius est momenti, C. quo(mod)o et quando in l. 'ea que'⁹ et ff. de re iudi(cata) 'de unoquoque'¹⁰, nec hic poterat tute proponi recusatio coram ipso.

Item contra absentem, etiam citatum in casibus criminalibus, que penam relegatione maiorem exposcunt, diffinitiva sententia ferri non potest de iure, ff. de penis l. 'absentem'¹¹, C. de accu(sationibus) l. 'absentem'¹². Quomodo igitur capitalis sententia ferri non potuit contra regem non citatum, dicimus quod nullo modo de iure non citatum, quippe cum dicimus propter illa que dicta sunt supra, quia sicut ex illis apparet, non potuit ex citatione tali contumax reputari, queritur et cetera. Habet enim citatio modum suum ad effectum et finem certum ordinatum, effectum quidem et finem habet, 30 ut in citati noticiam perveniat, ut sibi sua defensio non negetur, sed concedetur, C. de iure fi(sci) l. 'deffensionis facultas'¹³, ff. de requi(rendis) re(is) l. I¹⁴.

Modum etiam habet ad hoc ordinatum, ut sic fiat, quod in noticiam citati perveniat vere vel presumptive, et ideo inventi sunt modi citandi diversi ad finem et effectum, ut citatus scire possit verisimiliter se citatum et possit suas deffensiones habere, ut 35 patet ex predictis. Unde si citatio fiat taliter, quod citatus nesciat vel verisimiliter scire non possit, cum per consequens sibi deffensio subtrahatur, citatio talis contra rationem naturalem et divinam et humana iura non valet nec lata sententia virtute ipsius. Nam prohibens vel impediens iter ad rem de qua agitur ipsam rem prohibere vel impedire seu subtrahere eo ipso videtur, ff. de iti(nere) actuque priva(to) l. 'veteres'¹⁵ 40 et quod vi aut clam l. II(I). § fi(nali) et l. 'aut qui aliter' § 'si quis se' et § sequenti(bus)¹⁶ et de vi et de vi ar(mata) l. III. § 'si quis autem'¹⁷ et si quis aliquem testa(ri) prohi(buerit) l. I. [§] I.^u et l. II. in princi(pio)¹⁸. Et ideo citatio facta per predictum modum et in locis promissis, cum debitum non operetur effectum, nullius est momenti

1255. ¹) corr. ex cautū c. ^u) sequitur Respondeo ed.

45 1) Cod. 3, 1, 16. 2) Dig. 40, 12, 9. 3) Cod. 4, 20, 17. 4) c. 15 C. III qu. 5. 5) Dig. 4, 2, 3, 1. 6) c. 61 X de appellat. (II, 28). 7) c. 16 C. II qu. 6. 8) c. 1 X de cognat. spirit. (IV, 11). 9) Cod. 7, 43, 7. 10) Dig. 42, 1, 47. 11) Dig. 48, 19, 5. 12) Cod. 9, 2, 6. 13) Cod. 10, 1, 7. 14) Dig. 48, 17, 1. 15) Dig. 43, 19, 4. 16) Dig. 43, 24, 3, 8 et 5, 1 sqq. 17) Dig. 43, 16, 3, 6. 18) Dig. 29, 6, 1, 1 et 2 pr.

nec valet sententia subsequuta, C. de legi(bus) l. 'non dubium'¹, quia non sufficit factum, nisi debitus modus et rei necessitas observetur, Extra de resti(tutione) spo(liatorum) c. 'Pisanis'².

Nec obstat si dicatur, quod imperator legibus est solutus et ideo obmissa citatione legitima ad diffinitivam, maxime in crimine lese maiestatis, potuit secundum legem suam quam super hoc edidit^{2*} procedere. Dicimus enim quod defensio et per consequens citatio est de iure naturali, non solum de iure civili, ff. de iusti(tia) et iu(re) l. 'ut vim'³. Naturalis enim ratio dictat, ut ille qui deffertur ad iudicem, deffensiones suas habeat et admittatur ad eas et ad hunc effectum fieri debet citatio, ne inauditus et indefensus aliquis iudicetur, in Insti. de pe(na) te(mere) li(tigantium) § fi(nali)⁴, ff. de excu(satione) mun(erum)^w l. I.⁵ et de re mili(tari) l. III. § 'si ad diem'⁶, neque enim inaudita causa quemquam dampnari equitas^x non patitur. Si autem gravius quis puniatur, puta in opere metalli vel similem penam sive capitalem, non est irroganda in absentem pena, ff. de requi(rendis) reis l. I.⁷ et alibi scribitur: 'inaudita parte nichil possumus diffinire', Extra de causa pos(sessionis) [et] propri(etatis) c. I.⁸, II. q. I. c. I.⁹, ff. ad l(egem) Cor(neliam) de sicca(riis) l. 'inauditum'¹⁰. Alias non esset differentia inter nocentes et innocentes, sed posset princeps pro voluntate condemnare quem vellet et esset penes eum potestas in subditis vite et necis nec esset regia nec civilis, sed tyrannica potestas in eo contra rationem naturalem, que nedum hominibus, sed etiam brutis defensionem adversus periculum concedit, ff. ad l(egem) Aquiliam l. 'itaque'¹¹ et si quadrupes pau(periem) fe(cisse) di(citur) l. I. § 'eum arietes'¹², C. ad l(egem) Cor(neliam) de sic(cariis) l. 'si quis'¹³ et unde vi l. I.¹⁴.

Hinc enim defensioni corporali adversus corporalem molestiam permissa defensionem iudiciali adversus iudicis vel adversarii oppressionem et calumpniam potest merito comparari et equali debet ratione permitti, C. de advo(catis) diver(sorum) iudi(ciorum) l. 'advocati' et ti(tulo) se(quenti) l. 'laudabile'¹⁵, et sufficit in talibus iusta causa timoris et si non sequitur effectus, ff. de do(nationibus) causa mor(tis) l. 'Fulcinus'¹⁶ et de usucapio(nibus) l. 'non solum' § 'si dominus'¹⁷. Erit etiam contra iura divina philosophica et humana, ff. de hiis qui sunt sui vel ali(eni) iu(ris) l. I. § fi(nali) et l. se(quenti)¹⁸, XI. q. III. 'imper(atores)¹⁹, II. q. I. 'inprimis'²⁰. Ad hoc enim fit citatio, ut iudex veritatem examinet et recte iudicare possit deffensionibus rei auditis et ab eo presente queratur ratio, aliter non posset examinari negotium vel recte sententia ferri, ff. de iusti(tia) et iu(re) l. I.²¹ et de pe(nis) l. 'absentem'²², III. q. IX. c. 'absens'²³, II. q. I. 'in primis'²⁰, III. q. IX. 're vera'²⁴, XI. q. III. c. 'grave' et c. se(quenti)²⁵, XXX. q. I. c. 'hiis ita'²⁶, XI. q. III. c. 'eorum'²⁷. Hoc autem, scilicet cognitio plena iudicis et deffensio reo naturali et divino iure permissa non fieret, si citatio obmitteretur et posset obmitti. Hoc etiam divino probatur exemplo, ut patet in Genesi de Adam, Caym et Sodomitis, quos requisivit et vocavit Dominus, antequam sententiam ferret in eos, ut sciret eis presentibus, si res sic se habebat, et excusationes si quas haberent audiret, licet omnia essent sibi notoria sicut Deo, II. q. I. 'inprimis'²⁰ et c. 'Deus omnipotens'²⁸, Extra de accu(sationibus) c. 'qualiter'²⁹. In notoriis etiam est citatio facienda ratione naturali, cum multe possint esse deffensiones pro reo, que iudici latent, ut patet in

1255. v) ei ed. w) numm. ed. x) equitatis ed.

1) Cod. 1, 14, 5. 2) c. 19 X de restit. (II, 13). 2*) Supra nr. 929. 3) Dig. 1, 1, 3. 4) Inst. 4, 16, 3. 5) Dig. 50, 5, 1. 6) Dig. 49, 16, 3, 7. 7) Dig. 48, 17, 1. 8) c. 1 X de causa poss. (II, 12). 9) c. 1 C. II qu. 1. 10) Dig. 48, 8, 2. 11) Dig. 9, 2, 4. 12) Dig. 9, 1, 11. 13) Cod. 9, 16, 5. 14) Cod. 8, 4, 1. 15) Cod. 2, 7, 14 et 23. 16) Dig. 39, 6, 43. 17) Dig. 41, 3, 33, 2. 18) Dig. 1, 6, 1, 2 et 2. 19) c. 98 C. XI qu. 3. 20) c. 7 C. II qu. 1. 21) Dig. 1, 1, 1. 22) Dig. 48, 19, 5. 23) c. 13 C. III qu. 9. 24) c. 12 C. III qu. 9. 25) c. 74 sq. C. XI qu. 3. 26) c. 10 C. XXX qu. 1. 27) c. 76 C. XI qu. 3. 28) c. 20 C. II qu. 1. 29) c. 17 X de accus. (V, 1).

exemplis et iuribus supradictis, Extra de iureiu(rando) 'ad nostram'¹. Nec obstat si de contumace citato opponatur, quod ille propter culpam suam et dolum pro presente habetur, Auten. ut omnes obe(diant) iudi(cibus) provin(ciarum) § 'si vero neque'², C. ubi de crimi(nibus) agi opor(teat) aut(en). 'qua in provincia'³, et per eum facit quominus defensio sibi detur. Dominus etiam, qui proponit vassallum suum propter culpam a feudo cecidisse vel cadere debere, eum citare debet legitime, ut in Li. Feu. de mi(lite) va(sallo) qui contumax est l. unica⁴, ar(gumentum) C. de iure fisci l. 'defensionis facultas'⁵.

Imperator igitur, qui est lex animata civilis in terris et vigor iusticie sive iuris esse dicitur, C. de iure fis(ci) l. 'prohibitum' in fi(ne)⁶, Auten. de consu(libus)⁷ § fi(nali) collat. III[I].⁷, iura talia tollere vel mutare non potest, ff. de capite dimi(nutis) l. 'eas'⁸ et Insti. de legi(tima) ag(natorum) suc(cessione) § fi(nali)⁹. Unde ipse imperator a tali lege non est solutus, Insti. de iure na(turali), gen(tium) et ci(vili) § 'sed naturalia'¹⁰. Licet modum citandi mutare possit, sic tamen eum citare oportet, ut in citati noticiam veniat vel venire verisimiliter presumatur, aliter ipsam citationem tolleretur in effectu, ff. quod vi aut clam l. [I.] § 'si quis'¹¹.

Non obstat etiam lex, quam imperator predictus edidit, que incipit 'Ad reprimenda'¹², quod in talibus procedi possit etiam contra absentem, quia non includit regiam dignitatem, que non cadit sub clausula generali tanquam excellens, Extra de rese(riptis) c. 'sedes'¹³ et de ma(ioritate) et obe(dientia) c. 'solite'¹⁴. Item ad non subditos extendi non potest. Cum ergo rex non esset quoad talia sibi subditus, non extenditur ad eum, C. de sum(ma) tri(nitate) l. I.¹⁵ Item lex illa requirit citationem legitimam, que hic non processit, ut ex premissis apparet, nec ipse illam tollere potuit, ut est dictum¹⁶.

Preterea advertendum est, quod esto sine preiudicio, quod imperator citationem huius obmittere potuisset, ipse tamen per citationem voluit in negotio isto procedere et in hac causa fuit sua intentio servato iuris ordine procedere, ut in sententia eiusdem apparet, debuit igitur illa servare, que in citatione legitima requiruntur, quod non fecit, ut in superioribus est probatum ex ore suo. Igitur ut viam, quam ipse elegit, sequamur, patet quod citatione non valente, non valebit processus, ar(gumentum) ff. de tribu(toria) [actione] l. 'quod in herede' § 'eligere'¹⁶, C. de codi(cillis) l. 'nec codicillos'¹⁷ et quod no(tatur) per Ho(stiensem) Extra de prescrip(tionibus) c. 'cum ex officii'¹⁸.

Ex hiis igitur patet nullam fuisse sententiam, quod citatio legitima non processit, nec ille contra quem fuit lata sententia potuit contumax reputari, C. quomodo et quando iu(dex) l. 'cessante' et l. 'ea que'¹⁹. Debet etiam dici nulla ex alio capite, quia in subditum ecclesie et non suum, in suo territorio non inventum nec sibi per suum iudicem remissum lata fuit et sic non fuit a competenti iudice promulgata, C. si a non com(petenti) iu(dice) l. I. et II.²⁰ et ad l. Fa(biam) de pla(giariis) l. 'non valet'²¹.

X. Questio.

Super decima questione, qua queritur utrum edictum citatorium in dicta causa publice propositum apprehendat regem, qui citationis tempore erat extra districtum

1255. ⁷) const. ed. ⁸*) III. add. ed. ²) non codicillum ed.

1) c. 21 X de iureiur. (II, 24). 2) Auth. 73, 3. 3) Cod. 3, 15, ad 2. 'Auth. ex Novell. 69 cap. 1' notat ibi Gothofredus. 4) Cons. Feud. II, 22. 5) Cod. 10, 1, 7. 6) Cod. 10, 1, 5, 2. 7) Auth. 34, 4. 8) Dig. 4, 5, 8. 9) Inst. 3, 2, 8. 10) Inst. 1, 2, 11. 11) Dig. 43, 24, 1, 10. 12) Supra nr. 929. 13) c. 15 X de rescript. (I, 3). 14) c. 6 X de maior. (I, 33). 15) Cod. 1, 1, 1. 16) Dig. 14, 4, 9, 1. 17) Cod. 6, 36, 5. 18) c. 16 X de praescript. (II, 26). 19) Cod. 7, 43, 2 et 7. 20) Cod. 7, 48, 1 et 2. 21) Cod. 9, 20, 4.

citantis^a nec infra eius districtum domicilium obtinebat, respondemus, quod regem non apprehendit huius edictum quoad iuris effectum nec artavit eum citatio talis, quia edictum iudicis suum non extendit effectum extra suum territorium et fines iurisdictionis sue nec aretat illos, qui extra territorium eius consistent, ff. de iur(isdictione)^b omni(um) iu(dicum) l. ultima¹ et de rebus auc(toritate) iu(dicis) possi(dendis) l. 'cum unus' § 5 fi(nali)², C. de appari(toribus) procon(sulis) et le(gati) l. ultima li. XII.³ et Extra de consti(tutionibus) c. 'ut animarum' li. VI.⁴ et notari consuevit de sententia exco(mmuni-cationis) c. 'a nobis'⁵ et de fo(ro) com(petenti) c. 'Romana' § 'contrahentes' li. VI.⁶ et de eo qui mit(titur) in pos(sessionem) causa re(i) s(ervande)^c e. fi(nali)⁷. Ad hoc prestat efficax argumentum Auten. de man(datis) prin(cipum) § 'mox autem'⁸ et fere totus¹⁰ liber Auten(ticarum) circa fi(nem) cuiuslibet ti(tuli), ubi ut homines constitutionibus astringantur, non solum in urbe et loco, in quo imperator degebat, volebat et precipiebat imperator eas publicari, sed in singulis provinciis per edicta, ut qui in provinciis habitabant, eas scirent, XVI. di. 'quod dicitis'⁹, LXXXII. di. 'proposuisti'¹⁰. Ut enim aliquis vere vel fecte contumax dici possit, necesse est citationem in citati noticiam¹⁵ pervenire, unde per litteras requiri debet absens ab illo in cuius territorio commoratur vel ipse requiri debet, ubi se exhibet per illum qui potest eum remittere, ff. de requi(rendis) re(is) l. I. § I¹¹.

Item citatio est interlocutoria sententia, ff. de arbi(tris) l. 'qualem' § fi(nali)¹² et [C.] de epi(scopis) et cle(ricis) l. 'omnes' § 'preterea'¹³. Interlocutoria non unius iudicis²⁰ non potest per eum sortiri effectum in territorio alieno, ymo oportet quod per iudicem illius territorii ad requisitionem pronunciantis effectum mancipetur, ut in dicta l. 'cum unus'² et aliis iuribus superius allegatis et de re iu(dicata) l. 'a divo'^d § I.¹⁴, ff. de requi(rendis) re(is) l. I.¹¹, Auten. ut nulli iudi(cum) § 'si quis vero'^{e-15}, nec potest plus aretare citatio proposita per edictum, quam specialis facta persone. Que[m] specialis non²⁵ aretat facta per eum extra suum territorium, multo minus per edictum citatio facta artabit, quia vox preconis paucis innotescit, C. quo(mod)o et quando iu(dex) in auten. 'qui semel'¹⁶.

XI. Questio.

cf. nr. 1254, 6.

Super questione XI, qua queritur utrum rex vassallus pro certis rebus imperii,³⁰ non habens infra districtum imperialem domicilium, potuerit committere crimen lese maiestatis contra imperatorem, de feloniam enim non est dubium quin eam committere posset, respondemus quod secundum proposita non commisit nec committere potuit rex crimen lese maiestatis. Attendendum est enim quod ideo crimen lese maiestatis dicitur, quia maiestatem illius, quem quis venerari et revereri habet ut suum maiorem principem,³⁵ offendit, scilicet principem et ad similitudinem divine maiestatis dicta est terena imperialis, ar(gumentum) C. de here(ticis) aut(en). 'Gasaros'¹⁷, Extra eo(dem) c. 'vergentis'¹⁸. Quicumque igitur imperatori subditus machinatur in mortem ipsius vel aliquid committit in eum de hiis, que continentur sub crimine lese maiestatis, que habentur ff. et C. de ca(sibus) le(se) ma(iestatis)¹⁹, incidit in crimen et penas illius iuxta traditionem l(egum)⁴⁰ sub illo titulo positarum. Illi autem qui subditi non sunt imperio nec recognoscunt imperatorem superiorem, non incidunt in hanc penam, quia illum, cuius est maiestas,

1255. a) citationis ed. b) iure. ed. c) scilicet ed. d) damno ed. e) non ed.

1) Dig. 2, 1, 20. 2) Dig. 42, 5, 12, 2. 3) Cod. 12, 55, 3. 4) c. 2 in VI. de constit. (I, 2). 5) c. 21 X de sent. excomm. (V, 39). 6) c. 1 § 3 in VI de foro comp. (II, 2). 7) c. 4 X de eo qui⁴⁵ mittitur (II, 15). 8) Auth. 17, 16. 9) c. 14 Di. XVI. 10) c. 2 Di. LXXXII. 11) Dig. 48, 17, 1, 1. 12) Dig. 4, 8, 19, 2. 13) Cod. 1, 3, 32, 6. 14) Dig. 42, 1, 15, 1. 15) Auth. 127, 12. 16) Cod. 7, 43, ad 8. 'Auth. ex Norell. 112 cap. 3' notat Gothofredus. 17) Cod. 1, 5, ad 19. Cf. supra tom. II nr. 85 cap. 6. 18) c. 10 X de haeret. (V, 7). 19) Cf. Dig. 48, 4; Cod. 9, 8.

pro principe non habent quoad se nec maiestatem eius sibi preesse cognoscunt, ut maiestas dicitur quasi maior potestas, illius scilicet qui committit in eum, cuius respecta debet esse potestas, et hic imperator potestatem non habet in regem, ff. de ver(borum) sig(nificatione) l. 'potestatis'¹. Ergo etc. Unde l(eges) commissa crimina in principem
 5 vel rem publicam per hostes nec crimina dicunt in eis nec penas imponunt, licet in subditis imperii, qui cum eis machinantur, appellent crimen lese maiestatis et penas illis imponant. Essent enim l(eges) ludibrio, que hostibus vel aliis non subditis penas impone-
 rent vel maiestatem principis offendere indicarent. Unde cum sint multi non subditi Ro(mano) imperio, sicut canones dicunt et videmus de facto, Extra de iudi(cii)s 'novit'²
 10 et qui fi(lii) sunt le(gitimi) 'per ven(erabilem)'³ et de privile(giis) 'super specula'⁴ et l. 'iuravit'⁵, cum dicit 'si imperialis maiestas causa[m] cognit(ionaliter)'^f et 'omnes iudices, qui sub imperio nostro sunt' etc., C. de legi(bus) l. fi(nali)⁶ et de sum(ma) tri(nitate) l. I.⁷, et ibi consuevit nominari, de quibus est rex Robertus, non astringitur imperatori ad reverentiam nisi tantum quantum feudi natura requirit, et si agatur de
 15 crimine extra feudum commisso, ut in proposito, non videtur quod imperator super hoc habeat iudicare, sed per illum habet iudicari rex, cui subest ratione domicilii et persone, scilicet^f per ecclesiam, in cuius terris nulla competit imperii iuridicio vel potestas. Nec etiam quando agitur de commissione feudi, dominus cuius causa agitur habet iudicare, sed
 20 pares, ut in Li. Feu. de prohi(bita) fe(udi) ali(enatione) per Fre(dericum) l. 'imperialem' § 'si inter duos'⁸. L(ex) enim feodalis non dat imperium vel iuridicionem in vassallum, nisi quantum feodi natura inducit. Unde quia rex in imperio non habebat nec habet domicilium nec ei suberat nec subest ratione persone, non potest dici proprie subditus
 quoad personam, quia sola possessio non facit domicilium, ff. ad munici(palem) l. 'libertus' § 'sola ratio' et § 'sola possessio'⁹ et C. de incolis l. 'cum neque' lib. X¹⁰. Sed respectu
 25 feodi et rerum subditus est, si quod patet, et quia dimittendo bona feodalia ab oneribus et muneribus imperii, fit immunis presertim ante prestitam fidelitatem et iuramentum et in casu presenti, ff. de usufru(ctu) l. 'cum fructuarius' et l. 'si absente'¹¹ et de edili(cio) edic(to) l. 'quodsi nolit' in prin(cipio)¹² et de rei ven(dicatione) l. fi(nali)¹³ et ne quid in lo(co) pu(blico) fi(at) l. I[I]. § 'hoc interdictum'^g cum se(quentibus)^{h, 14},
 30 Extra de novi oper(is) nunci(atione) c. I.¹⁵ et de fo(ro) compe(tenti) c. 'Romana' li. VI¹⁶. Et sic^l non potest hic dici, quod licet terras teneat ab imperio, quod sit simpliciter subditus imperii, sed tamen ratione feodi sive rerum, que possunt cadere in commissum, si feloniam committat, nec potest hac ratione respecta agi ad aliud contra ipsum, nisi quod feudum perdat, non quod crimen lese maiestatis commiserit. Nec casus occurritⁱ,
 35 in quo rex potuerit crimen lese maiestatis incurrere, ut ex predictis apparet, sed posset in dubium revocari, subposito quod rex commisisset in terra imperii, puta mittendo subsidium subditis imperii, qui rebellarent iniuste contra imperatorem vel occupando seu occupari faciendo terras imperii, commiserit crimen lese maiestatis. Et videtur quod sic, quia locus et persona faciunt transire crimen in aliud genus vel speciem criminis,
 40 sicut furtum, si committatur in ede sacra, efficitur sacrilegium et iniuria, si committatur in sacerdotes et ecclesiarum ministros, sacrilegium est, ff. ad l(egem) Iuli(am) pe(cu-
 latus) l. 'divi'^k et l. 'sacrilegii'¹⁷ et de penis l. 'aut facta' § 'causa'^l et § 'persona'¹⁸

1255. f) cognita ed. f^o) si ed. g) interdicto ed. h) si ed. i) expunctum ex occurrit c.
 k) divus ed. l) laus ed.

45 1) Dig. 50, 16, 215. 2) c. 13 X de iudic. (II, 1). 3) c. 13 X qui filii (IV, 17). 4) c. 28 X de privil. (V, 33). 5) c. 4 C. XXII qu. 4. 6) Cod. 1, 14, 12. 7) Cod. 1, 1, 1. 8) Cons. Feud. II, 54, 7. 9) Dig. 50, 1, 17, 5 et 13. 10) Cod. 10, 40, 4. 11) Dig. 7, 1, 64 et 48. 12) Dig. 21, 1, 31 pr. 13) Dig. 6, 1, 80. 14) Dig. 43, 8, 2, 1 sqq. 15) c. 1 X de novi op. nunc. (V, 32). 16) c. 1 in VI. de foro comp. (II, 2). 17) Dig. 48, 13, 6 et 7. 18) Dig. 48, 19, 16, 2 et 3.

et C. de epi(scopis) et ele(ricis) l. 'si quis' ¹. L(ex) etiam dicit, quod si quis consentiat et iuvet filium in occisione^m patris, pena l(egis) Pompeye de patricidiis ² puniaturⁿ. Unde rex iuvando subditos imperii contra imperatorem, videtur incurrere, sicut ipsi, crimen l(egis) Iulie maiestatis ³, ff. de patri(cidiis) l. 'utrum' ⁴. Item peregrini habent servare morem et legem loci, quam servant habitantes ibidem, ad quem veniunt et ibi contrahunt vel delinquant, ff. de evic(tionibus) 'si fundus' ⁵ et de usu l. I. ⁶, VIII. di. 'que contra mores' ⁷. Rex enimⁿ delinquere videtur in imperio mittendo subsidium in imperio hostibus imperatoris et terras imperii faciens occupari, C. ubi de po(ssessione) agi opor(tet) l. I. ⁸, quare ratione loci in quo et persone in quam deliquit crimen lese maiestatis commisisse videtur. Sed respondeo, quod sicut supradictum est, hic quoad hoc locus non attenditur, sed persona delinquens et persone conditio, scilicet utrum sit aliter persona subdita imperatori vel non, nam sicut dictum est supra, si hostis imperatorem invaderet in imperio vel eius iura occuparet, non committeret crimen lese maiestatis, cum eum non habeat pro principe vel maiestate, sicut subditus, qui ymages cesaris nondum consecratas frangit vel vendit, quia non representatur in eis maiestas, non committit crimen le(se) ma(iestatis). Secus in consecratis, quia ille representant maiestatem, ff. ad le(gem) Iuli(am) ma(iestatis) l. 'non contrahit' § fi(nali) ⁹ et l. se(quenti). Ita cum regi^o imperatori non subdito non representetur maiestas principis, non committit in eum tale crimen, sicut cum pater occidit filium cum uxore sua in adulterio deprehensum, non committit crimen paricidii, quia occidit eum non ut filium, sed ut adulterum, ff. ad l(egem) Pomp(eiam) de pa(tricidiis) l. 'divus' ¹⁰. Hoc etiam sic probatur: si quis christianus iuret per vanam supersticionem, puta per Apollinem vel Macometum, non est sacramentum nec ei statur, quia non est in illo, per quem iurat, quoad eum divinitas vel maiestas, ff. de iu(re) iuran(do) l. 'non erit' § 'divus' ¹¹, prout est in littera, non statur. Sed pone, quod paganus iurat per deum suum vel Sarracenus per Macometum, iuramentum est quoad ipsum et ei statur, quia quoad ipsum reputatur sibi divinitas vel maiestas, ut in eodem § probatur, prout et littera sive non et ponitur in glo(sa). Iura non contraria locuntur quoad delictum in genere, scilicet quia delinquentes sorciuntur forum et ponuntur ratione delicti in loco, in quo delinquant, si ibi inveniantur, et si volunt ibi morari, tenentur mores et statuta loci servare, ut c. 'que contra' ⁷ et ff. de iudi(ciiis) l. 'heres absens' ¹². Et secundum ista non procedit questio sequens, unde non nego, quin ibi delinquens sorciatur forum ibidem, sed non committit crimen lese maiestatis, quia non est ei imperator maiestas nec ei simpliciter est subditus, sed respective. Et hoc videtur l(ex) velle, que dicit quod si sint civitates aliquae sic confederate, ut una alterius maiestatem observet, nichilominus libera remanet illa que tenetur maiestatem alterius observare, et si aliquis ex civitate sic confederata in alia delinquat, punietur, non dicit crimen lese maiestatis, quia non erat illi subdita, quare nec ego dicam et sic potest in proposito dici, ff. de cap(tivis) et postli(minio) re(demptis) l. 'non dubito' § fi(nali) et fac(it) ipsa l(ex) in prin(cipio) et § I ¹³.

Item^o si miles manum iniciat in ducem seu prepositum belli vel contra eius preceptum aliquid agat, crimen militare dicitur et est capitale. Quid ergo si primatus vel miles habens alium ducem suum, manum iniciat in alium ducem vel prepositum, qui preest alii exercitui vel cohorti, de qua non est iste miles, numquid committet tale crimen, sicut si in suum ducem deliquisset, nullus diceret quod sic, quia l(ex) loquitur

1255. ^m) occasione ed. ⁿ) ponuntur ed. ⁿ*) non ed. ^o) rex ed. ^o*) Item si miles — teneantur signo posito, verbis supra ad tale signum additis scripta sunt in fine folii 28^a post verba nam subditus committit (infra pag. 1398 lin. 11. 12).

1) Cod. 1, 3, 5. 2) Dig. 48, 9. 3) Dig. 48, 4. Cod. 9, 8. 4) Dig. 48, 9, 6. 5) Dig. 21, 2, 6. 6) Dig. 33, 2, 1. 7) c. 2 Di. VIII. 8) Cod. 3, 16, 1. 9) Dig. 48, 4, 5, 2 et 6. 10) Dig. 48, 9, 5. 11) Dig. 12, 2, 5, 1. 12) Dig. 5, 1, 19. 13) Dig. 49, 15, 7, 2, pr. et 1.

de suo, non de alio. Unde non erit pena talis, ff. de re mi(litari) l. III. § 'in bello' et l. 'omne'^p § 'contumacia'^q et § fi(nali)¹ et de pe(nis) l. 'quedam'². Minus^r igitur^s videtur posse committere crimen istud rex, qui alium dominum habet superiorem specialem, in cuius territorio continuam moram trahit et originem habuit et domicilium habet et
 5 cuius est altior et dignior dignitas et maiestas quam civitas, ut dictum est, taliter federata, nam per hoc illi afferret preiudicium, cuius est immediatus homo ligius et vassallus et cuius maiestatem observare et revereri tenetur, nec videtur quod supreme potestates respectu unius persone subdite possint esse plures, ar(gumentum) ff. de ver(borum) ob(ligatione) l. 'ubi autem'³. Et ita cum in casu proposito rex habeat dominum papam
 10 ut maiestatem supremam, qui in certis suis est imperator, ut supradictum est, non potest imperator ratione aliqua pro maiestate habere. Qui ergo sunt illi, qui committere possunt crimen lese maiestatis? Respondeo: illi qui imperio subsunt simpliciter, scilicet qui [in] imperio seu eius regnis domicilium habent et ibi degunt et de iurisdictione eius sunt, ar(gumentum) C. de pri(vatis) car(ceribus) inhi(bendis) l. I, ibi 'imperii nostri'⁴ etc.
 15 et de comm(erciis) et mer(catoribus) l. III⁵. Nec obstat quod opponi posset, quod ipse erat imperator et habebat maiestatem et potestatem et pro tali rex ipsum habebat, quia non est verum, quod ipsum haberet ut imperatorem suum et maiestatem suam, nec est de populo imperatori subdito, sed diverso, sicut non sequitur 'tu occidisti Ticium patrem Seii, sed non tuum, ergo commisisti patricidium, quia occidisti patrem.' Hoc
 20 ar(gumentum) non valet, quia non fuit pater suus, ut ff. ad l(egem) Pompe(iam) de patrici(diis) l. I⁶. Nec obstat e(iusdem)^t ti(tuli) l(ex) allegata superius, utrum quia ibi non dicitur, quod consentiens filio occidenti patrem patricidium commiserit, ymo contrarium dicit textus, licet pena patricidii puniatur, et potest esse quod in eodem delicto unus deliquit et alter non, ff. de iur(isdictione) omni(um) iudi(cum) l. 'si quis' § ultimo⁷
 25 et consentiens minus quam agens, C. de rap(tu) virgi(num) l. unica § 'penas'⁸ et qui iuvat furem, non est fur qui furatur nec eadem pena punitur, ff. de fur(tis) l. 'is qui opem'⁹, sicut in uno contractu unus obligatur alteri, non ut si liber et servus maior et pupillus se duos reos constituent. Nam non tenetur servus civiliter, sed liber nec pupillus, sed maior, ff. de duo(bus) re(is) l. 'si ex duobus' § fi(nali)¹⁰, Inst. de auc(toritate) tu(torum) § I¹¹. Sic cum rex coadiuvans et rei seu delinquentes principaliter non sint equaliter legi imperiali subicibiles, quia non equaliter subditi, ut est dictum, non est mirum, si dispariter teneantur^o.

XII. Questio.

Ad XII. questionem, qua queritur supraposito quod a rege contra imperium crimen
 35 commissum fuerit lese maiestatis, utrum bonis omnibus, etiam que tenebat ab aliis vel a nemine, sit privandus et si sic, cui erant bona illa, que tenebat ab alio, [sint] applicanda, ad hoc respondemus, quod supposito quod rex tale crimen commisisset, omnia bona ipso iure vel lata sententia perdidisset, sed illa, que tenet ab ecclesia vel aliis, ad illos a quibus tenebat teneri et illis applicari, non imperatori deberent. Quod autem bonis
 40 omnibus sit privandus, iura sunt expressa, C. ad l(egem) Iuli(am) ma(iestatis) l. 'quisquis'¹² et ff. e(odem) ti(tulo) l. fi(nali)¹³ et VI. q. I. 'si quis'¹⁴. Sed bona que tenentur ab aliis reverti debent ad eos, á quibus immediate tenentur, sicut in crimine hereseos, cui istud comparatur, Extra de here(ticis) c. 'excommunicamus' et c. 'vergentis'¹⁵, Extra

1255. p) omnem ed.

q) continuata ed.

r) Munus ed.

s) etc. ed.

t) e. ed.

45 1) Dig. 49, 16, 3, 15 et 6, 2 et 9. 2) Dig. 48, 19, 14. 3) Dig. 45, 1, 75. 4) Cod. 9, 5, 1 pr.
 5) Cod. 4, 63, 3. 6) Dig. 48, 19, 1. 7) Dig. 2, 1, 7, 5. 8) Cod. 9, 13, 1, 3. 9) Dig. 47, 2, 34.
 10) Dig. 45, 2, 12, 1. 11) Inst. 1, 21, 1. 12) Cod. 9, 8, 5. 13) Dig. 48, 4, 11. 14) c. 22
 C. VI qu. 1. 15) c. 13 et 10 X de haeret. (V, 7).

de pe(nis) c. 'felicis' li. VI.¹ et in Li. Feu. de prohi(bita) feu(di) alie(natione) per Fredericum l. unica § 'illud'², licet aliqui dicunt quod applicantur domino superiori omnia salvo iure inferioris domini, ff. de damp(no) infec(to) l. 'si finita' § 'si de vectigalibus' et § se(quenti)³ et C. de here(ticis) auten. 'si vero dominus'⁴. Sed illud posset locum habere, ubi essent sub eodem domino. Hic autem loquimur quando bona non sunt de imperio nec tenentur ab eo, quare aliud est dicendum et hoc etiam determinatur in Libr. Feu. de prohi(bita) fe(udi) ali(enatione) l. 'imperialem' § 'illud quoque'². Ymo videtur quod imperator in casu nostro excesserit fines suos et ecclesie iniuriam irrogaverit falcemque suam in ecclesie messem immiserit, quia de vassallo ecclesie sibi ratione domicilii vel originis non subdito nec ab ecclesia seu domino papa, cuius erat subditus et vassallus domicilium habens et residens in territorio et iurisdictione ecclesie, requisito nec remisso a domino papa iudicavit et de bonis eiusdem ecclesie disposuit ac diffinivit confiscando ipsa et regem omni dignitate qua se intitulat et per consequens regia quam habet ab ecclesia et aliis, que sunt extra imperiale territorium et ecclesie potestati et iuridictioni subesse noscuntur, privando. Quod videtur contra iuramentum per imperatorem prestitum, quo iuravit nichil in terris ecclesie se vendicaturum nec iuridictionem aut potestatem aliquam exercere, nec etiam potuit extra suum territorium sortiri effectum eius sententia vel decretum, ff. de offi(cio) presi(dis) l. III.⁵ et IX. q. III. 'nullus primas' et c. 'conquestus'⁶, ff. de tu(toribus) et cu(ratoribus) da(tis) ab hui(s) l. 'pupillo'⁷ et de execu(sationibus) tu(torum) l. 'illud' et l. 'non solum' § 'et qui [in] testamento'⁸ et ibi no(tam).

Sed contra hoc facit Extra de fo(ro) com(petenti) c. 'postulasti'⁹, ubi ille, in cuius territorio fuit commissum delictum, privat delinquentem beneficio, quod obtinet in diocesi aliena, et l. 'cum unus' § fi(nali)¹⁰ et c. 'Romana' § 'contrahentes'¹¹ [li. VI.], ubi iudex decrevit missionem faciendam in bonis alterius territorii vel diocesis, licet non exequatur de facto, et ff. de rebus auc(toritate) iudi(cis) p(ossidendis) l. 'cum unus' § 'is qui'¹² in glo(sa), quia c(ap.) 'postulasti'⁹ intelligitur secundum Inno(centium), quod ille fert sententiam non privativam beneficio quod habet in alia diocesi nec ex quadam consequentia, quia videlicet lata per illum iudicem sententia coram iudice in quo habet beneficium producet et illa fidem faciet coram ipso de crimine commissio et per hoc privabit eum beneficio, quod obtinet in sua diocesi, ut no(tat) etiam idem Inno(centius) Extra de accusa(tionibus) c. 'qualiter'¹³. Nec obstat etiam quod iudex decrevit missionem faciendam de bonis, que quis optinet in alterius iurisdictione, ff. de rebus auc(toritate) iudi(cis) po(ssidendis) l. 'cum unus' § 'is qui'¹², quia hec^u non dicit textus, sed glo(sa) querit et solvit. Preterea ibi et Extra de fo(ro) com(petenti) c. 'Romana' § 'contrahentes'¹¹ l. VI. loquitur in interlocutoria de mittendo in pos(sessionem) propter contumaciam. Hic non agitur de diffinitiva, per quam privatur aliquis bonis suis, et longe aliud est decernere aliquem mittendum in pos(sessionem) bo(norum), in quo modicum est preiudicium, aliud privare sententia per quod perditur dominium, saltem executione secuta, et hoc est iudicare de bonis non sue iurisdictionis, Insti. de offi(cio) iu(dicis) § fi(nali)¹⁴, ff. de re iudi(cata) l. 'a divo'^v § I¹⁵. Hic etiam contumacia non processit, ut superius est probatum.

1255. ^u) habet ed. ^v) corr. ex diuvo c.

1) c. 5 in VI. de poen. (V, 9). 2) Cons. Feu. II, 54, 6. 3) Dig. 39, 2, 15, 26 sq. 4) Cod. 1, 5, ad 4. Cf. supra tom. II nr. 85 cap. 7. 5) Dig. 1, 18, 3. 6) c. 7 et 8 C. IX qu. 3. 7) Dig. 26, 5, 27. 8) Dig. 27, 1, 19 et 10, 4. 9) c. 14 X de foro comp. (II, 2). 10) Dig. 42, 5, 12. 11) c. 1 § 3 in VI. de foro comp. (II, 2). 12) Dig. 42, 5, 12, 1. 13) c. 17 X de accusat. (V, 1). 14) Inst. 4, 17, 7. 15) Dig. 42, 1, 15, 1.

Circa privationem bonorum huius sunt oppiniones, videlicet utrum ipso iure bona in tali crimine committantur aut per sententiam. Quidam enim dicunt, quod committentes tale crimen privatos esse ipso iure, ff. de dona(tionibus) l. 'donatores'^w § 'perfecte'¹ et de vee(tigalibus) l. 'commissa'² et de iure fis(c)i l. l. § 'an bona'³ cum glo(sa) et C. ad l(egem) Iuli(am) ma(iestatis) l. fi(nali)⁴, ubi dicit quod talis quodammodo sua mente punitus est et ita no(tat) glo(sa), C. unde vi l. 'si quis in tantam'⁵. Alii tenent quod ymo per sententiam est privandus, ff. qui et a qui(bus) l. 'quesitum'⁶, Insti. de he(reditatibus) ab inte(stato)^x § 'interdum'⁷ et dicta l(eg)e 'quisquis'⁸. Sed illa magis facit contra, quia dicit bonis omnibus additis, que sunt verba preteriti temporis, sed facit Extra de he(reticis) c. 'vergentis'⁹. Sed sive per sententiam sive ipso iure privetur, semper est neccessaria sententia^y declarativa saltem, C. de apostat(is) l. l.¹⁰ et de iure fi(sci) l. 'prohibitum'¹¹ et Extra de preben(dis) c. 'licet'¹² et de he(reticis) 'cum secundum' lib. VI.¹³

XIII. Questio.

nr. 1254. 7.

Super XIII. questione, qua queritur utrum rex ante iuramentum fidelitatis imperatori prestitum contra imperatorem potuerit crimen lese maiestatis committere, dicimus quod non commisit crimen tale, ut dictum est supra. In duabus sequentibus questionibus videtur nobis, quod iuramenti prestatio non faciat ad hoc, ut rex commiserit crimen lese maiestatis, quia quod ad hoc non extenditur sacramentum fidelitatis, quod respicit feodum principaliter non subieccionem imperatori ratione persone, nec cum obligat nisi tanquam vassallum et respectu feodi, ut supradictum est. Licet enim promissiones et pacta personaliter obligent promittentes, quando tamen contemplatione seu respectu certe rei fit promissio, ad illud reffertur, cuius respectu fit. Unde cum iuramentum, si fuisset prestitum, non fuisset nisi respectu feodi, non debet rex ultra naturam feodi obligari, sicut cum aliquis contrahit cum servo respectu certi pecculii, non transit actio ad aliud pecculium, cuius ratione non fuit contractum, ff. de tribu(toria) [actione] l. 'procuratoris' § 'si preter mercem' et § 'si plures'¹⁴ et de aqua plu(via) ar(cenda) l. 'si tercius' § 'si quis prius quam'¹⁵ et de peccu(lia) l. 'hinc queritur' § l.¹⁶, C. si tu(tor) vel cura(tor) interve(nerit) l. penult(ima)¹⁷. Et cum iuramenti prestatio sit in favorem domini introducta, ut ex eius forma patet, XXII. q. ultima c. 'de forma'¹⁸ et in Li. Feu. de no(va) fi(delitatis) for(ma) c. l.¹⁹, non credimus quod recusando illud recipere privetur proprietate feodi vel ex hoc aliter puniatur, ff. de excep(tione) rei iu(dicate) l. 'evidenter'²⁰ et de iu(diciis) l. 'si iudex'²¹ et C. de legi(bus) l. 'quod favore'²² et de pact(is) l. 'si quis'²³. Et etiam ante iuramenti prestationem et eius recusationem rex non adeo fortiter obligatur imperatori, sicut post prestationem illius, et multo minus crimen lese maiestatis locum habet in eo ante prestationem iuramenti et post recusationem ipsius. Si tamen investituram petitam a rege de feodo imperator facere recusasset, posset dici secundum glo(sam), quod debuisset feodi proprietate privari, nisi iustam causam recusandi vel denegandi haberet, sicut econverso, ut Li. Feu. per quos fi(at) investi(tura) c. unico no(ta) et quali(ter) do(minus) fe(udi) proprie(tate) pri(vetur) c. unico²⁴.

Preterea^z rex habens summum pontificem pro maiestate, sub cuius dominio moratur, ut dictum est, et originem et domicilium habet, quoad imperator in tali maiestate

1255. w) donatus ed. x) iure. ed. y) summa ed. z) Preterea—delictum signo posito, verbis infra ad tale signum additis scripta sunt in fine folii 27ⁱ post verba et ibi no(tam) (supra pag. 1396 lin. 20, 21).

- 1) In Dig. 39, 5 non invenitur. 2) Dig. 39, 4, 14. 3) Dig. 49, 14, 1, 1. 4) Dig. 48, 4, 11. 5) Cod. 8, 4, 7. 6) Dig. 40, 9, 15. 7) Inst. 3, 1, 4. 8) Cod. 9, 8, 5. 9) c. 10 X de haeret. (V, 7). 10) Cod. 1, 7, 1. 11) Cod. 10, 1, 5. 12) c. 2 in VI. de praeb. (III, 4). 13) c. 19 in VI. de haeret. (V, 2). 14) Cod. 14, 4, 5, 13 et 15. 15) Dig. 39, 3, 6, 4. 16) Dig. 15, 1, 19, 1. 17) Cod. 2, 24, 4. 18) c. 18 C. XXII qu. 5. 19) Cons. Feud. II, 7, 1. 20) Dig. 44, 2, 16. 21) Dig. 5, 1, 32. 22) Cod. 1, 14, 6. 23) Cod. 2, 3, 29. 24) Cons. Feud. II, 3 et 47.

liberas edes habet, ff. si ser(vitus)^a ven(dicetur) l. 'loci' § 'competit'¹. Unde ut dicta l(ege) et similibus uterque tam agens quam consentiens erant subditi legem condenti, hic vero consentiens vel coadiuvans non erat subditus, sicut erant principaliter facientes. Quare diversa conditio et habilitas personarum diversum facit delictum².

Sic etiam si mulier causa divortii res viri subripiat, non tenetur furti, sed actione rerum ammotarum. Sed pone quod ipsa fures induxit ad subripiendum viro et consilium et opem prestitit, numquid furti actione tenetur? Certe non, cum illi sunt fures et furti actione tenentur et sic ex personarum conditionis equaliter diversimode, etiam in criminibus iudicatur, ff. re(rum) ammo(tarum) l. 'sed et si' et l. se(quenti)² et de fur(tis) l. 'si quis uxori'³. Et potest poni exemplum in proposito magis proprium in subdito imperii machinante cum hoste in principem vel rem publicam, nam subditus committit crimen lese maiestatis, non hostis, ff. ad l(egem) Iuli(am) ma(iestatis) l. I. et penult(ima) et l. 'lex'⁴. Unde sicut est dictum hic attendimus conditionem persone qui delinquit quoad illum in quem delinquit, ut possimus iudicare, quale crimen committit. Crimen quidem committit in imperio delinquendo, sed non tale crimen, scilicet lese maiestatis, quia maiestas imperatoris non fuit regi maiestas nec fuit legislatoris intentio ligare non subditos, ut est dictum. Sicque legis potestas non extenditur ad tales qui non sunt subditi, ar(gumento) iurium predictorum.

1255. ^a) ver. ed.

1) Dig. 8, 5, 4, 7. 2) Dig. 26, 2, 19 sq. 3) Dig. 47, 2, 52. 4) Dig. 48, 4, 1 et 10 et 3. 20

SUPPLEMENTUM AD ALBERTI ET HEINRICI REGUM CONSTITUTIONES.

1256. 1257. ACTA AD TRACTATUS CUM REGE FRANCIAE SPECTANTIA.

1299. Apr. — (post Dec. 8.)

1256. LITTERAE ALBERTI REGIS SUPER MATRIMONIO CONTRAHENDO.

Apr.

Servantur in formam Gallicam translatae in Indice documentorum infra nr. 1257. Nobis petentibus ineditas benivolenter descripsit socius noster Marius Krammer. Cf. litteras m. Aug. scriptas supra nr. 74, quae fere omnino cum nostris concordant, itemque ea quae supra pag. 56 lin. 4. 5. notavimus. (P. deest.)

Albert par la grace de Dieu roy des Romains touz jourz [croisant] a touz ceus qui ces lettres verront salut.

Nous faisons savoir, que nous attendans, que entre les autres choses, par les
15 queles l'exaltacion des regnans et des royaumes est procuree, l'amenite de pais et de
debonnaire repos est acquis et conseille len au beneure et ferme estat des subgiez.
icelui est veu entendue la consideracion des princes^a a ce que entre les roys et les
royaumes l'unite de ferme charite et les aliances de loyal amour soient nourries et
que l'un soit avec l'autre es choses prosperes et ne faille pas a l'autre es choses ad-
20 verses, nous meuz par ceste consideracion, a ce que entre nous et noble prince Ph.
par la grace de Dieu roy de France noble nostre amie tres chier ceste aliance d'unite
et d'amistie estable permainge ou temps avenir, nous avons acorde, voulu, consentu
et promis, acordons, voulons, consentons et prometons, que entre un des filz dicelui roy
de France, que nous voudrons eslire excepte l'ainsne, et une de nos filles, que ledit
25 roy de France voudra eslire qui ne soit marie, mariage soit fait. Du douaire du filz
et a la fille donner il remaindra en nostre volente et en cele du dit roy. En tesmoing
de laquel chose nous avons fait metre nostre seel en ces lettres.

L'an mil CCIII^{XXIX}, ou moys d'Avril.

1257. INDEX DOCUMENTORUM AD DOMICELLAM BURGUNDIAE SPECTANTIUM. (post Dec. 8.)

Rotulus, quo praebentur translationes Gallicae documentorum supra iam editorum, servatur in tabulario Parisino 'Cart. J 611' nr. 23. In verso leguntur: In quodam rotulo,

1256. ^{a)} *ita*; precipuum nr. 74.

itemque: forma compromissi regis Romanorum Alberti et regis Francie cum quibusdam aliis tangentibus domicellam Burgundie. *Nos ipsi descripsimus.* (P. deest.)

1. C La lettre de la damoisele de Bourgoigne, que sa demoere ne li nuise point:
'Albert par la grace—royaume' = *supra* nr. 87 *Gallice*.
2. C La lettre pour la damoisele de Bourgogne:
'Albert par la grace—royaume' = *supra* nr. 86 *Gallice*.
3. C Semblable lettre donnee a Argentine^a (= *supra* nr. 77 *Gallice*).
4. C La lettre otroiee sus la souffrance de Bourgogne:
'Albert par la grace—royaume' = *supra* nr. 79 *Gallice*.
5. C La vieille lettre sus le secont mariage:
'Albert par la grace—d'Avril' = *supra* nr. 1256.
6. C La lettre noee sus le segont mariage:
'Albert par la grace—royaume' = *supra* nr. 85 *Gallice*.
7. C La lettre sus l'aliance:
'Albert par la grace—royaume' = *supra* nr. 82 *Gallice*.
8. C La lettre sus le compromis:
'Albert par la grace—royaume' = *supra* nr. 83 *Gallice*.

1258—1263. MANDATA DE PRECIBUS PRIMARIIS ITERATA.

1302. Oct. 22.—1306. Aug. 25.

Autographa, quae saepius quaesivimus, omnia deperierunt. Itaque editionem, quam paravit Gudenus 'Codex diplomaticus' II, 983 sqq. ex autographis tunc in archivo burgraviatus de Sinzich existentibus, nos repetere oportet. Sigilla dorso impressa erant. In minutis hic illic correximus.

Cf. supra tom. III nr. 42. 43 et infra nr. 1266. 1267.

1258. MANDATUM PRIMUM. 1302. Oct. 22.

Edidit Gudenus l. c. II, 984. — Böhmer, Reg. Albr. 402. (P. deest.)

Albertus Dei gracia Romanorum rex semper augustus honorabilibus viris decano et capitulo ecclesie Aquensis, capellanis suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Pro honesto viro Tilmanno fratre strenui viri . . burgravii de Landskrone clerico, devoto nostro dilecto vobis fiducialiter offerimus preces nostras, devocionem vestram rogantes plenissimo cum affectu exaudiri ex intimis affectantes, quatinus eundem Tilmannum in vestrum recipiatis canonicum et in fratrem, de prebenda sibi, si qua ad presens in vestra vacat ecclesia vel quam primum ad id se facultas obtulerit, libenter et liberaliter provisuri, ut proinde nos ad omnia, que vestre ac ecclesie vestre utilitatis et honoris respicere poterunt, incrementa inveniamur semper faciles et ultronei comprobemur.

Datum in castris prope Coloniam, XI. Kal. Novembris, regni nostri anno quinto.

1257. ^a) *hae litterae insertae non sunt.*

1259. MANDATUM SECUNDUM. 1302. Nov. 2.*Item l. c. II, 985. — Böhmer, Reg. Albr. 408.**(P. deest.)*

Albertus Dei gracia Romanorum rex semper augustus honorabilibus viris . .
 decano et capitulo ecclesie Aquensis capellanis suis dilectis gratiam suam et omne
 5 bonum.

Quemadmodum alias vos rogavimus, sic^a iterum devocionem vestram affectuose
 requirimus et rogamus exaudiri ex intimis affectantes, quatinus honestum virum Til-
 mannum strenui viri . . burgravii de Landserone fratrem clericum, devotum nostrum
 dilectum, cuius promocionem sincere diligimus, in vestrum recipiatis canonicum et in
 10 fratrem, sibi de prebenda, si qua ad presens in vestra vacat ecclesia vel quam primum
 ad id se facultas obtulerit, pro nostra et imperii reverencia libenter et liberaliter pro-
 visuri, ut abinde omnibus hiis intendere nos delectet, que vestrum et vestre ecclesie
 respiciunt commodum et profectum.

Datum in castris prope Coloniam, IIII. Non. Novembris, regni nostri anno quinto.

1260. MANDATUM TERTIUM. 1303. Mart. 15.

15

*Item l. c. II, 983. In verso leguntur: Honorabilibus viris decano totique capitulo
 ecclesie Aquensis, capellanis et devotis nostris dilectis. — Böhmer, Reg. Albr. 430.*

(P. deest.)

Albertus Dei gracia Romanorum rex semper augustus honorabilibus viris decano
 20 totique capitulo ecclesie Aquensis, capellanis et devotis suis dilectis gratiam suam et
 omne bonum.

Quemadmodum alias vobis super receptione honorabilis viri Dieterici de Lantz-
 krone devoti nostri dilecti scripsisse meminimus, sic nunc repetitis vicibus devocionem
 vestram affectuosa precum instancia requirimus et rogamus, quatinus eundem Dieter(i-
 25 eum) pro nostra et imperii dilectione ac reverencia recipiatis liberaliter in canonicum
 et in fratrem, prebendam si qua ad presens in vestra vacat ecclesia assignantes eidem
 vel quam primum ad id obtulerit se facultas, sic quod in persona ipsius D(ieterici)
 nostra serenitas se sentiat honorari.

Datum Ezzelinge, Idus Marcii, regni nostri anno quinto.

1261. MANDATUM QUARTUM. 1305. Apr. 2.

30

*Item l. c. II, 987. In verso leguntur: Honorabilibus viris . . capitulo Sancte Marie
 Aquensis, devotis nostris dilectis. — Böhmer, Reg. Albr. 498.*

(P. deest.)

Albertus Dei gracia Romanorum rex semper augustus honorabilibus viris . . capi-
 tulo Sancte Marie Aquensis, devotis suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Quemadmodum sepe vos rogasse meminimus, sic iterum devocionem vestram
 35 rogamus attentius, quatinus honorabilem virum Tilmannum de Landskron devotum
 nostrum dilectum pro nostre petitionis et intercessionis reverencia speciali in canonicum
 vestrum et confratrem liberaliter et libenter recipere studeatis sibi que de prebenda, si
 qua vobis in ecclesia vestra vacat ad presens vel quam primum vacare ceperit, provi-
 40 dere curetis, specialissimum in eo nobis obsequium ostensuri. Nam promocionem suam,
 quam ex animo diligimus, ubilibet intendimus procurare.

Datum apud Oppenheim, IIII. Non. Aprilis, regni nostri anno septimo.

1259, a) sicuti ed.

1262. MANDATUM QUINTUM. 1305. Nov. 21.*Item l. c. II, 993. — Böhmer, Reg. Albr. 523.**(P. deest.)*

Albertus Dei gracia Romanorum rex semper augustus honorabilibus viris decano et capitulo ecclesie Aquensis, capellanis suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Pro honorabili viro Tilmanno de Landskrone clerico, cuius propter grata et fructuosa que fratres eiusdem nobis et imperio impenderunt obsequia promocionem sincere diligimus, affectuosas offerimus preces nostras, devocionem vestram rogantes plenissimo cum affectu exaudiri ex animo cupientes, quatinus eundem Tilmannum in vestrum recipiatis canonicum et confratrem, de prebenda eidem, si qua ad presens in vestra ecclesia vel [quam primum ad id obtulerit se facultas]^a ob nostram et dicti imperii specialem reverenciam libenter et liberaliter provisuri, ut inde omnibus hiis, que vestrum [et vestre ecclesie]^a commodum et profectum importare poterunt, semper intendere debeamus, maxime cum ipsius Tilmanni promocionem pre aliorum quorumcunque in predicta vestra ecclesia affectemus.

Datum in castris ante Groningen, XI. Kal. Decembris, regni nostri anno octavo.

1263. MANDATUM SEXTUM. 1306. Aug. 25.*Item l. c. II, 989. — Böhmer, Reg. Albr. 543.**(P. deest.)*

Albertus Dei gracia Romanorum rex semper augustus honorabilibus viris decano et capitulo Sancte Marie Aquensis Leod. dyoc., devotis suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Ultimis precumstrarum affectibus moti indignationis spiritu vestram inobedientiam et rebellionem duximus commonendam, quatinus nobis et sacro Romano imperio ius debitum, quod ex primariis precibus nostris nobis competere ex antiqua et approbata consuetudine dinoscitur, observantes, honestum virum Thilmannum de Landeschrone clericum, devotum nostrum dilectum, pro quo vobis multiplicatis vicibus fudimus primarias preces nostras, saltem adhuc in vestrum recipientes concanonicum et confratrem sibi provideatis de prebenda, si in vestra ecclesia vacat ad presens vel quam primum ad id obtulerit se facultas. Alioquin scire poteritis, quod contemptum librabimus pro contemptu et nichilominus vias et modos excogitabimus, per quos hoc quod petimus ordinare vos contingat.

Datum in Frankfurt, VIII. Kal. Augusti, regni nostri anno octavo.

1264. MANDATUM ARCHIEPISCOPO MOGUNTINO MISSUM.

(1307. Iul.—Aug.)

Repetimus editionem, quam e codice supra ad nr. 1206 citato fol. 111' nuper paravit W. Levison l. c. XXXII, 443 nr. 2. Est rubrum: Insinuacio mortis cum consilii invocacione. De tempore cf. notam a viro doctissimo adiectam.

(P. deest.)

1262. ^a) uncis inclusa exciderunt ed.

Al(bertus) Dei gratia Romanorum rex etc. venerabili P(etro) archiepiscopo Mogunt(ino), principi et secretario suo karissimo gratiam suam et omne bonum.

Obitum lugubrem magnifici Rudol(fi) regis Boh(emie), illustris principis et primogeniti nostri karissimi, tibi singultuosus suspiriis nunciantes, de tua sinceritate plenius presumimus, quod compassionis aculeus ex casu tanti iuvenis, in quo noster re vera requievit animus, debeat te movere. Et quia non sine tuo consilio metas Boh(emie) cum nostro exercitu ex causa predicta attingere nos continget, sinceritatem tuam affectuosissime requirimus et hortamur, quatinus omnibus aliis tuis negociis postpositis et obmissis omnino quanto celerius poteris nos accedere nullatenus pretermittas.

Datum etc.

1265. MANDATUM DE PRAESENTATIONE.

1307. Oct. 31.

Ineditum descripsimus ex autographo tabularii generalis regni Bavarici 'Kaiserselect Nachtrag' nr. 156 $\frac{1}{3}$. Sigillum, quod olim loro membranaceo pendebat, iam desideratur.

(P. deest.)

Alb(ertus) Dei gratia Romanorum rex semper augustus venerabili . . episcopo Augustensi principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Ad ecclesiam in Nordelingen vacantem nobis et imperio ad presens discretum virum Panthaleonem filium Iohannis comitis de Spanheim clericum devotum nostrum dilectum tibi duximus presentandum. Sinceritatem tuam attente rogantes, quatinus eundem Panthaleonem investias, prout ad officium tuum pertinet, de ecclesia memorata, adhibitis sollempnitatibus debitis et consuetis. Presencium testimonio litterarum.

Dat. Cremse, IIe. Kalen. Novembr., anno Domini MCCC septimo, regni vero nostri anno decimo.

1266. 1267. MANDATA AD PRECES PRIMARIAS SPECTANTIA.

(1298—1308.)

Cf. supra nr. 1258—1263 et infra nr. 1269.

1266. MANDATUM ITERATUM.

Repetimus editionem, quam nuper paravit Levison e codice supra ad nr. 1206 citato fol. 108^v l. c. XXXII, 444 nr. 3. Est rubrum: De eodem¹ addito mandato.

Cf. infra nr. 1270.

(P. deest.)

Al(bertus) Dei gratia etc. talibus gratiam suam et omne bonum.

Si vestra discrecio diligenter attenderet, quanti favoris prerogativa vos colimus quantique affectus fervencia vos et vestram ecclesiam amplexamur, et potissimum considerata ydoneitate persone, pro qua scribimus, benigno exaudicionis favore id quod petimus offer[r]etis. Sane quamvis pro discreto viro Gos(wino)² devoto nostro dilecto,

1) Praecedit infra nr. 1269.

2) Cf. l. c. pag. 445 et 450 cum not. 3.

cuius promociōi ferventer intendimus, id^a quod sue probitatis merita meruerunt, obtulerimus primarias preces nostras, vos¹ tamen precibus huiusmodi parvipensis^b, non attendentes, quod iuxta approbatam sacri imperii consuetudinem in se vim continent mandatorum, ipsas in nostri iuris iniuriam et contemptum admittere hactenus neglexistis. Quapropter devociōem vestram nunc denuo rogamus, volentes pariter et mandantes vobisque auctoritate regia districtius iniungentes, quatinus facientes de necessitate virtutem, memorato Gos(wino), quem favore prosequimur gratioso, de prebenda, si qua ad presens in^c vestra vacat ecclesia vel quam primum ad id se facultas obtulerit, studeatis pro nostra et imperii reverencia adeo prompte et liberaliter providere, quod nostra serenitas in persona ipsi[us] G(oswini) se senciens honorari vos et vestram ecclesiam condignis ubilibet debeat prevenire favoribus et honoribus prosequi gratiosis nec nos oporteat ratione vestre rebellionis et contumacie^d contra vos pro nostris et imperii iuribus conservandis stimulum querere compellentem.

Datum in tali loco etc.

1267. ALIUD MANDATUM.

Ex eodem codice fol. 109 l. c. 445 nr. 4. Est rubrum: Deputacio promotoris negotii parte absente.

Cf. infra nr. 1269.

(P. deest.)

Al(bertus) Dei gratia . . talibus gratiam suam et omne bonum.

Affectantes ex animo, ut preces nostre hon(orabilibus) viris . . decano et ca(pi- tulo) in Frank(enfurt) pro honesto viro tali [oblato], quod ibidem recipiatur in canonicum et in fratrem, effectum optatum, prout pluries^a spes circa predictum capitulum nobis data extitit, sorciantur, te nostrum et ipsius Sy(botonis) constituimus monitorem, volentes ut facultate habita et oportunitate captata dictum capitulum ex parte nostra adeas ac ipsum ad providendum prefato Syb(otoni), prout dicta spes suggerit, moneas et hortaris.

Datum etc.

1268. CONCESSIO GRATIAE CAPELLANO FACTA.

(1302—1308.)

Repetimus editionem, quam e codice supra ad nr. 1206 citato fol. 79ⁱ nuper paravit W. Levison l. c. XXXII, 446 nr. 5. Est ibi rubrum: Recepcio unius in capellanum et concessio gracie eidem. *De tempore cf. notam l. c. adiectam.* *(P. deest.)*

Nos Alb(ertus) Dei gratia^a etc. ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam volumus pervenire, quod nos honorabilem virum Heinr(icum) de Rannenber arch(idiaconum) ecclesie Herb(ipolensis), capellanum nostrum dilectum, propter grata^b ipsius que nobis et inperio inpendit obsequia et gratiora que nobis et eidem inperio

1266. ^a) sed c. ^b) perimpensis c. ^c) sequ. delet. vacat c. ^d) continencie c.

1267. ^a) addendum esse coniecit Levison.

1268. ^a) Dei gratia bis scriptum c.

1) Ad ea quae sequuntur textus enuntiata cf. supra tom. III nr. 42.

inpendere poterit in futurum, volentes nostri favoris et gratie plenitudine prevenire^b, sibi indulgemus et permittimus^c, ut in monte inter illa duo claustra dicta Celle prope Herbipolim sito Premonstratensis ordinis mineram argenteam querere valeat et fodiendo in monte eodem labores, prout sibi expedire videbitur, auctoritate nostra regia exercere. Et ut labores eosdem prompeius et securius sibi assumere debeat atque possit, ipsum et omnes in eodem monte laborantes suo nomine cum rebus et personis in nostram et imperii protectionem recipimus specialem. Inhibentes firmiter imperii fidelibus universis, ne quis predictum Heinr(icum) de Rannenber^g vel de laborantibus aliquem in monte prefato in laboris huiusmodi exercicio presumat in aliquo molestare seu quomodolibet impedire. Quod qui secus attemptare presumpserit, indignacionem nostram se noverit incurrisse. In cuius nostri indulti et permissionis testimonium hanc litteram exinde conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus roborari.

Datum in Nuernberg, anno Domini M^oCCC^o etc.

1269—1271. MANDATA E FORMULARIO SUMPTA.

(inter 1309. Ian. 6. et 1312. Iun. 28.)

Repetimus editionem, quam e codice supra ad nr. 1206 citato paravit W. Levison l. c. XXXII, 449 sqq.

1269. MANDATUM DE PRECIBUS PRIMARIIS.

E codice citato fol. 108° l. c. 449 nr. 8. Est ibi rubrum: Oblacio primariarum precum regis pro ecclesiastico beneficio.

Cf. supra nr. 1267.

(P. deest.)

H(einricus) Dei gratia Romanorum rex semper augustus venerabili H(einrico) abbati Fuldensi principi suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Licet regie nostre serenitatis^a benivolencia ad promovendum et prosequendum quoslibet sub Romano degentes^b imperio benignis favoribus teneatur esse debitor gratiosa, illius tamen promocioni intendere et eius honores alcius extollere sincerius invitamur^c, qui per virtutem et obsequiorum nobis et imperio fideliter impensorum opera se reddit nostre magnificencie placidum et acceptum. Sane cum honestus vir magister Sy(boto) aule nostre not(arius)¹ per sue sollicitudinis studium, vigilias et labores, quibus in re publica tamquam nostri honoris zelato[r] pervigil non desinit insudare, nostram gratiam et favorem sibi tam plene meruerit vindicare, quod ad promovendum eundem rationis et equitatis instinctu curas nostras ubilibet convertere nos delectat, pro ipso tibi preces nostras primarias, que iuris et approbate consuetudinis fulciuntur tramite² et apud nonnullos prelatos regni nostri haecenus sunt admissae, duximus offerendas, sinceritatem tuam affectuosa precum instancia requirentes, quatinus eidem Syb(otoni), ad

1268. ^b) pervenire c. ^c) promittimus c.

1269. ^a) servitutis c. ^b) degentis c. ^c) imitamur c.

1) Cf. supra tom. III nr. 37 et Levison l. c. not. 5. 2) Cf. supra nr. 288.

cuius promocionem nostra total(is) fervet^d intencio, de beneficio ecclesiastico suo statui competenti, si quod tibi vacat ad presens vel quam primum ad id se facultas obtulerit, provideas pro nostra et imperii reverentia tam liberaliter quam benigne, quod obinde propter utilitatem, que tibi ex dicti Sy(botonis) provisione provenire poterit, nos invenias ad omnia, que tui et ecclesie tue honoris profectus et comodi incrementa respiciunt, 5 promptos, benivolos et paratos.

Datum etc.

1270. MANDATUM ALTERUM.

Ex eodem codice fol. 109 l. c. 450 nr. 9. Est rubrum: Dacio defensoris.

Cf. supra nr. 1266.

(*P. deest.*)

10

H(einricus) Dei gratia etc. talibus gratiam suam et omne bonum.

Officii nostri requirit debitum, ut quoslibet Romani fideles imperii contra malignorum insultus sub nostro tuicionis umbraculo foveamus. Id attendens nostra serenitas fidelitati vestre studiose committimus et mandamus, quatinus honestum virum Gos- (winum) in persona et rebus suis et maxime in ecclesia sua tali contra quoscumque 15 ipsum volentes turbare indebite sub forma iuris auctoritate regia defendatis ac ipsum iniuriis tangi dispendiis non sinatis.

Datum anno Domini etc.

1271. RECEPTIO IN PROTECTIONEM.

Ex eodem codice fol. 111^r l. c. 451 nr. 10. Est ibi rubrum: Recepcio alicuius in 20 protectionem cum² recommissione. Ad textus verba cf. ea quae adnotat Levison l. c. item- que supra nr. 235.

(*P. deest.*)

H(einricus) Dei gratia Romanorum etc. universis sacri Romani imperii fidelibus presentes literas inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Digne illos specialis favoris prerogativa complectimur, qui per merita venire stu- 25 dentes ad premia virtuosus operibus nobis se^b placidos exhibent et hominibus^c gratiosos. Sane cum honestus vir [tal]is honestate vite morumque refulgeat, prout ad nostri culminis audienciam celebris fame preconiiis est perductum, nos propter hoc eundem singularis benivolencie gratia prosequi disponentes, ipsum in nostrum capellanum et clericum libenter et liberaliter duximus assumendum. Et quia illi^d debent immunitate fulciri, quos 30 favor regie serenitatis illustrat, universitatem vestram attente requirimus et rogamus, quatinus ipsum, [quem] cum rebus et familia in nostram et imperii protectionem recepimus et conductum^e, vobis tamquam nostrum cappellanum et clericum recommissum habentes, ipsum, cum vos requisierit, studeatis ubilibet promovere, non permittentes eundem ab aliquibus gravaminibus vel oppressionibus indebitis molestari. In quo nostre 35 excellencie vestra devocio gratanter^f conplacebit.

Datum etc.

1269. ^d) servet c.

1271. ^a) reverencia *add.* c.

^b) ac c.

^c) honoribus c.

^d) multi c.

^e) conductum c.

^f) gratuite *ed.*

40

1272. MANDATUM DE HOMAGIO PRAESTANDO.

1310. Mai. 3.

Autographon satis negligenter scriptum servatur in tabulario generali regni Bavarici
5 *'Kaiserslect Nachtrag' nr. 166a. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. In verso*
manu coeva scripta sunt: Lietere investiture feudoꝝ nostroꝝ facte p inclit. reig̃ domū
Hainricū. — Böhmer, Reg. Heinr. 227. (P. deest.)

Heinricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus Wernh(ero) venerabili
Pataviensis ecclesie episcopo, principi suo dilecto grariam suam et omne bonum.

10 Debilitatis et infirmitatis tue defectibus coram nobis per tuos nuncios legaliter
propositis et per nos favorabiliter credi[t]is et admissis condescendere cupientes, de
iuribus regalibus, que a nobis et Romano imperio petere et recipere deberes in persona
propria, te absentem investimus in hiis scriptis de gracia speciali. Mandamus igitur
tibi, quatinus venerabili Saltzburgensi archiepiscopo principi nostro dilecto fidelitatis et
15 homagii, quo nobis et Romano teneris imperio, quam primum poteris prestes nostro et
imperii nomine sacramentum. Cui archiepiscopo super huiusmodi iuramento r[e]cipiendo
direximus scripta nostra¹.

Dat. Turegi, in invencione sancte Crucis, anno Domini millesimo CCC^a decimo^b,
regni nostri anno secundo.

20 1273. 1274. SYNDICATUS EXTRINSECORUM COMMUNIS LUCANI.

1310. Iun. 30.—Oct. 17.

Servantur in Protocollis Orlandi Chiapparoni notarii Lucani qui tunc Pisis com-
morabatur, quae exstant Lucae in tabulario notariorum ('Archivio notarile')².

25 **1273. SYNDICATUS PRIOR.** Iun. 30.

Descripsimus nos ipsi. Cf. supra nr. 357—360. (P. deest.)

Dominus Iohannes Savaristii de Ant(erminellis) et dominus Bonagiunta Carincionis
capitanei universitatis exititiorum de Luca et (*sequuntur nomina circiter centum*
hic omissa).

30 Qui^a sunt Lucani exititii et devoti et fideles sacrosancti imperii et domini impe-
ratoris, omnes supradicti et quilibet eorum pro se et pro predictis procuratorio nomine
ut dictum est, pro quibus caverunt de rato^b, constituerunt et creaverunt eorum syndicum
et procuratorem et certos et speciales numptios dominum Nicolaum Rape presentem
et recipientem et dominum Anterminellum iudicem de Anterminellis absentem tanquam

35 **1272.** ^a) Domini—CCC in loco raso or. ^b) sequitur rasura quatuor litterarum spatium adaequans or.

1273. ^a) sequ. delet. omnes c. ^b) sequ. delet. hoc publico instrumento c.

1) Quae serrata non sunt. 2) Cf. Bongi 'Archivio storico Italiano. Ser. IV' I, 102 not. 1.

presentem et quemlibet eorum insolidum, ita quod occupantis non sit potior conditio et quod quilibet per se possit et valeat, acsi per ambos factum esset, ad comparandum coram dominis ambaxiatoribus et legatis serenissimi principis domini Henrigii Romanorum imperatoris et regis Alamannie, videlicet coram venerabili patre domino Ghirardo Dei gratia Basiliensi episcopo, venerabili patre domino Filippo Dei gratia Extitensi episcopo principibus et legatis domini imperatoris et magnifico viro domino Ludoycho de Sabaudia et domino Valdi^c et domino^d Bassiano de Guaciis legum professore, et ad hoberiendum et parendum omnibus et singulis, que pro ipso domino imperatore et imperio precipienda dixerint et mandaverint. Promittentes ut dictum est per se et suos homines perpetuo firmum et ratum et firma et rata habituros et observaturos. Dantes et concedentes omnes predicti et quilibet predictorum tam pro se ipsis quam eo nomine ut dictum est dictis sindicis in predictis et in aliis, que fecerint et promiserint dictis dominis ambaxiatoribus et legatis domini imperatoris, liberum et plenum et generale mandatum ubi generale requiritur et etiam speciale ubi speciale requiritur. Et promiserunt predicti omnes et singuli michi notario infrascripto tamquam publice persone stipulanti et recipienti nomine et vice numptiorum et ambaxiatorum dicti domini nostri regis et imperatoris ac etiam dictis numptiis stipulantibus et recipientibus nomine et vice dicti domini Henrigii imperatoris, se rata et firma perpetuo habituros omnia que^e per dictos syndicos eorum et quemlibet ipsorum acta, promissa et gesta fuerint ac etiam procurata et quod omni tempore facto vel verbo et modo quocunque alio contra non venient vel facient vel contra ea que per predictos syndicos vel alterum ipsorum facta fuerint in premissis vel circa premissa. Sub obligatione et ypotheca omnium suorum bonorum et heredium presentium et futurorum stipulatione promissa.

Acta sunt hec omnia Pisis in ecclesia Sancti Sixti, presentibus Bonagiunta Bandinacchi et Cholo Iohannis de cappella Sancti Sixti predicti Pisanis civibus testibus ad hec rogatis et vocatis. Sub anno incarnationis Domini MCCCXI, indictione VIII, die ultima mensis Iunii.

1274. SYNDICATUS ALTER. Oct. 17.

Partim edidit G. Sforza 'Castruccio Castracani degli Anteminelli e gli altri Lucchesi di parte bianca in esilio (1300—1314)' in 'Memorie della R. Accademia delle Scienze di Torino. Serie II.' tom. 42 (1892) 'Scienze morali, storiche e filologiche' pag. 101 nr. 14. Nos denuo contulimus vel descripsimus. (P. deest.)

In nomine Domini amen.

Anno ab incarnatione Domini MCCCXI, indictione VIII, die XVII. mensis Octubris, regnante illustrissimo principe domino Henrigho Dei gratia serenissimo Romanorum imperatore semper augusto. Ex hoc publico instrumento clareat omnibus et sit notum, quod dominus Iohannes Rapa de Fundo et dominus Nicholaus Parghie de Anterminellis capitanei partis totius universitatis exititiorum de Luca fidelium et devotorum Romani imperii tam pro se ipsis quam etiam capitaneatus nomine pro ipsa parte et universitate de consensu et voluntate eorum consilii et diete partis et ipsorum consiliariorum et diete partis, quorum nomina sunt hec, videlicet (*sequuntur nomina, quae vide in editione Sforziana*). Et ipsi idem consilarii cum consensu et voluntate predictorum capitaneorum vice et nomine totius universitatis diete partis de Luca, qui sunt intus et extra ipsam civitatem, pro quibus [caverunt] de rato quantum sub obligatione suorum bonorum et hered(um), fecerunt, constituerunt, ordinaverunt et creaverunt veros syndicos, procuratores, actores et certos et speciales numptios dominum Iohannem Parghie de Anter-

1273. c) corr. ex Valdo c.

d) supra lineam add. c.

e) praecedit quaecunque c.

minellis, dominum Pinum de Fundo condam domini Posarelli^a et Iohannem condam Dini de Mordecastellis presentes et recipientes et quemlibet eorum in solidum, ita quod occupantis non sit potior condictio et quod per alterum ipsorum inceptum fuerit, per alium possit proseguire et finire, ad comparandum et se personaliter presentandum coram illustrissimo principe domino Henricho Dei gratia serenissimo Romanorum imperatore semper augusto et ad iurandum sua precepta et ad observandum et promittendum et observare et observari faciendum in omnibus et per omnia, prout sue domini imperatoris voluntatis arbitrio videbitur convenire, et ad compromittendum et compromissum faciendum in ipsum dominum imperatorem vel eius vicarium et ad illam penam et penas, quas ipse dominus imperator voluerit ordinare, et ad omnia alia et singula facienda et promittenda et obedienda, secundum quod ipsi domino imperatori placuerit et videbitur expedire. Et ad renuntiandum et ad ipsam universitatem et partem obligandum, prout ipsius domini imperatoris placuerit voluntati. Dantes et concedentes dicti capitanei, consilium et consilarii vice et nomine universitatis et partis predictae predictis sindicis et procuratoribus et cuilibet eorum in solidum plenum, liberum, generale et speciale mandatum et plenam et liberam et generalem administrationem, in quibus generale mandatum requiritur, et etiam speciale, in quantum speciale requireretur, sub obligatione omnium suorum bonorum et dictae partis et specialium personarum. Et promittentes predicti omnes et singuli eo nomine ut dictum est michi notario infrascripto tanquam publice persone stipulanti et recipienti nomine et vice dicti domini imperatoris et ipsi domino imperatori, se rata et firma perpetuo habituros et observaturos omnia, quaecunque per predictos syndicos et procuratores et quemlibet ipsorum acta, promissa, et gesta fuerint ac etiam procurata, et quod omni tempore facto vel verbo et modo quocunque alio contra non venient vel facient vel contra ea, que per predictos syndicos et procuratores vel alterum eorum facta fuerint in premissis vel circa premissa, sub obligatione et ypotheca omnium suorum bonorum et heredum presentium et futurorum stipulatione promissa.

Acta sunt hec omnia Pisis in ecclesia Sancti Sixti, presentibus Curso condam Federigii et Guccio condam domini Bandini et Andrea condam Filippi, qui sunt de Pistorio, testibus ad hec rogatis et vocatis.

† Orlandus condam item Orlandi Ciapparons not(arius) hec s(cripsi) et p(ublicavi).

1275. SCRIPTUM AD SERVITIUM MILITARE SPECTANS.

1310. Sept. 1.

Repetimus editionem, quam paravit Chevalier loco supra ad nr. 1203 citato pag. 92 nr. 30 ex Copiario tabularii Gratianopolitani 'Archives départementales de l'Isère' Série B nr. 174 ('Informationes super pedagogis et gabellis B').

Cf. supra nr. 382—386.

(P. deest.)

1274. ^a) condam—Posarelli *supra* lin. add.

Henricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis graciā suam et omne bonum.

Dignum et condecens arbitramur^a, ut hii qui nostris et imperii ferventer invigilant obsequiis, amplioris beneficencie pre ceteris premia mereantur. Quia igitur nobilis vir Iohannes Dalphinus Viennensis nobis cum centum armatis per sex menses ultra montes in Italiam servire promisit propriis in expensis, nos huiusmodi ac alia que idem Iohannes nobis impendit obsequia et inantea impendere poterit graciosius intuentes, sibi ut in castro suo de Albariva pedagium, sicut in castro suo de Cervia consuevit recipere, per aquam et per terram tollat et percipiat, de liberalitate regia concedimus et presentibus indulgemus. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum in Spira, Kalendas Septembris, anno Domini MCCC decimo, regni vero nostri anno secundo.

1276. SYNDICATUS RIZARDI DE ORIO.

1310. Oct. 17.

15

Ineditum descripsimus ex autographo tabularii regii Taurinensis Provincia d'Ierrea Mazzo 11° nr. 4 (Palazzo). In verso leguntur manu Bernardi de Mercato exarata: sindicatus Ind. VIII de Orio civis Ypor̃. (P. deest.)

(S. N.) Anno Domini nativitatis millesimo CCCXI, inditione VIII, die Sabati XVII. mensis Octubr., in Ypor(egia) in domo infrascripti Ricardi coram testibus ad hoc specia- liter vocatis Raynerio filio condam domini Ricardi de Montaldo, Henrico filio condam Roletii Scoforii et Iacobino filio condam Mussi civibus Ypor(egie) et all(iis) Ricardus filius condam domini Guillelmi de Orio civis Ypor(egie) prout melius potuit fecit, constituit et ordinavit Iacobinum filium condam Meynfredi de Nomalio not(arium) publicum ibi presentem et mandatum istum sussipientem suum certum nunc(ium), missum et verum procuratorem generalem, videlicet ad recipiendam investituram feudi de Canpagnollo quod iacet in villa Palacii dioc. Ypor(egien). secundum quod pater ipsius Ricardi condam fuit investitus per groriosum^a regem Romanorum dominum Redulfum Dei gratia senper agustum¹ cum suis pertinentiis et coherent(iis). Item ad faciendum fidelitatem et sacramentum fidelitatis de dicto feudo nomine dicti Ricardi grorioso ac magnifico regi Romanorum domino H(enrico) Dei gratia senper agusto, ita et taliter quod predictus Iac(obinus) procuratorio nomine dicti Ricardi faciat et facere possit quidquid ad dictum feudum et causa dicti feudi pertinet et fieri convenit et dicitur pertinere. Item ad recipiendum auctoritatem et bayliam a dicto domino rege ponendi in possessionem dictum Ricardum nomine dicti domini regis de dicto feudo et ad defendendum inductum auctoritate ipsius domini regis. Et ad accipiendum pecuniam mutuo nomine ipsius Ricardi si opus fuerit pro predictis rebus expediendis. Promic(tens) dictus Ricardus sub oblig(atione) omnium bonorum suorum michi not(ario) infrascripto tanquam publice [persone]^b recipienti vice et nomine omnium personarum, quarum interest vel interesse posset, abere ratum et firmum perpetuo [quidquid]^b per dictum procur(atorem) actum [vel]^b

1275. ^a) arbitantes ed.

1276. ^a) sic or. ^b) corrosum or.

1) Documentum ad haec spectans servatum non est.

gestum fuerit, sub dicta oblig(atione) omnium bonorum suorum. Et inde mandavit michi not(ario) fieri et tradi unum et plura instrum(enta) ad dictamen unius vel plurium facien(da), prout melius posset fieri, reffici et dictari.

(S. N.) Ego Ambroxinus filius condam Benedicti de Arnaldi civis Ypor(egie) not(a-
rius) publicus predictus interfui et hanc cartam rogatus tradidi et scripsi.

1277. 1278. REFORMATIO CIVITATIS VERCELLENSIS.

1310. Dec. 15.—18.

*Ad edendum instrumentum super reformatione civitatis Vercellensis confectum, quod
sub duobus numeris proponere liceat, denuo contulimus Registrum quod dicitur 'dei Bis-
cioni' tabularii civitatis Vercellensis tom. I fol. 184 (1) et tom. IV fol. 164' (2). Textum
abbreviavimus et potiores tantum codicum lectiones adnotavimus. Autographon eiusdem
tabularii¹ iam desideratur.*

Cf. supra ad nr. 488.

1277. ARBITRIUM PACIS. Dec. 15. 16.

Cf. supra nr. 488.

(P. deest.)

(1) In nomine Regis pacifici amen.

Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo decimo, indictione octava, die
quintadecima mensis Decembris, pontificatus domini Clementis pape quinti anno sexto, Dec. 15.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat presentibus et futuris,
quod serenissimus dominus Henricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus volens
misericorditer ad pacem reducere cives civitatis sue Vercellensis, qui erant hactenus in
duas partes divisi^a, quarum una vocabatur Advocatorum, altera Tizionorum, convocatis
et presentibus coram ipso domino rege dominis Humberto electo Vercellensi, Philipono
de Languscho comite de Lomello, Simone de Colobiano, Iohanne de Congarezio pote-
state Vercellen(si) et quam pluribus in magna quantitate meliorum et potentiorum diete
civitatis et credenciariorum eiusdem populum et comune eiusdem civitatis representan-
cium, ex parte ipsius domini regis per reverendum in Christo patrem dominum Papinia-
num Dei gratia episcopum Parmensem in presencia dicti domini regis et de ipsius
voluntate extitit ab eisdem requisitum, quod pro pace facienda in civitate predicta eius-
que territorio et districtu et pro bono statu ipsius terre et conservatione pacis ordinande
per ipsum dominum et ad hoc, ut firmiter teneatur et observetur, darent eidem domino
regi plenam generalem et liberam bayliam, potestatem et auctoritatem ordinandi et
disponendi de tota civitate eiusque districtu, ac super guerris et discordiis vertentibus
inter partes predictas et eorum sequaces et super dependentibus et emergentibus
ex eisdem sentenciandi et disponendi semel et pluries ad suam omnimodam volun-

1277. ^a) diversi 1. 2.

1) Cf. Caccianotti 'Summarium monumentorum omnium quae in tabulario municipii Vercellensis continentur ab a. 882 ad a. 1441' Vercell. 1868 pag. 260.

tatem. Qui predicti omnes et singuli potestas, consilium et cives responderunt liberaliter et sine contradictione aliqua, quod ipsi volebant et placebat eis, quod idem dominus rex haberet predictam auctoritatem, posse et bayliam ordinandi et disponendi super pace et omnimodo statu civitatis et civium ac districtus Vercellarum ad suam liberam et omnimodam voluntatem, concedentes eidem domino regi nomine suo et omnium aliorum civium et habitantium dicte civitatis et districtus eiusdem predictas potestatem auctoritatem et bayliam. Promittentes nominibus quibus supra eidem domino regi, [se] ratum, gratum, firmum et stabile perpetuo habituros, quicquid per ipsum dominum regem vel alium eius nomine et mandato super predictis et ea tangentibus fuerit ordinatum.

Actum est hoc apud Vercellis in domo Sancti Andree, presentibus viris venerabilibus dominis Castone^b archiepiscopo Mediolanensi, Papiniano episcopo Parmensi, Gerardo episcopo Basiliensi, Hugucione episcopo Novariensi, Amedeo comite Sabaudie, Petro de Claromonte et magistro Henrico de Geldonia et pluribus aliis testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(2) Eodem anno, die et loco coram eisdem testibus Ricardus de Tizionibus, Iacobus de Bulgaro, Iacobus de Tizionibus, Henricus de Tizionibus, Bonifacius de Sonamonte^c, Rolandus de Guidalardis, Ubertus de Bondonnis, Franciscus Zentoris, Delphinus de Guiscardis, Symon de Zentoribus, Walinus de Tizionibus, Humbertus de Tizionibus, Michael de Benivolis omnes et singuli in presencia maiestatis ipsius domini regis propter hoc specialiter constituti, interrogati et requisiti per ipsum dominum Parmensem episcopum nomine et de mandato predicti domini regis, quod pro pace predicta facienda et statu civitatis Vercellarum et districtus eiusdem in bono reformando ut supra ac omnibus et singulis per dictum dominum regem peragendis, ut superius dictum est, et disponendis ac ordinandis darent sibi plenam, generalem et liberam potestatem ordinandi ac disponendi de tota civitate et eius districtu, prout sibi videbitur expedire, ipsi omnes et singuli unanimiter et concorditer ac voluntatibus suis spontaneis responderunt, quod ipsi volebant et placebat eis, quod idem dominus rex haberet predictam auctoritatem, posse et bayliam ordinandi et disponendi super pace et omnimodo statu civitatis et civium ac districtus Vercellarum ad suam liberam et omnimodam voluntatem. Concedentes eidem domino regi nomine suo et omnium aliorum civium et habitantium dicte civitatis et districtus eiusdem predictas auctoritatem, potestatem et bayliam. Promittentes nominibus quibus supra eidem domino regi, se ratum, gratum et firmum et stabile perpetuo habituros, quicquid per ipsum dominum regem vel alium eius nomine et mandato super premissis et ea tangentibus fuerit ordinatum.

Dec. 16.

(3) Item anno et indictione quibus supra, sextadecima die mensis Decembris, presentibus dominis Balduino archiepiscopo Treverensi, Castone^d archiepiscopo Mediolanensi, Papiniano episcopo Parmensi, Gerardo episcopo Basiliensi, Aymone episcopo Gebennensi, Henrico episcopo Trigentino, Hugucione episcopo Novariensi, Humberto electo Vercellensi, Amedeo comite Sabaudie, Guidone de Flandria, Walerano fratre dicti domini regis, Manfredo marchione Saluciarum, Karolo^e comite Lavagnie^f, Marovello marchione Malespine et Philipono de Langusco comite de Lomello et pluribus aliis fidedignis testibus ad premisa vocatis et rogatis. Dictus dominus rex fecit convocari coram presencia maiestatis sue nobiles et discretos Symonem Advocatum, [Franciscum Advocatum]^g de Colobiano, Iacobum et Gothofredum de Cerridonia, Henricum de Quinto, Petrum de Queregna, Iorium de Gualdeno, Symonem de Balzola, Ricardum de Colobiano, Iacobum domini Abbatis de Arbore, Humbertum filium

1277. ^b) Crustone 1. 2. ^c) Sonomonte 2. ^d) Crastone 1. 2. ^e) Karole 1. 2. ^f) Lauagin. 2. ^g) excidisse videntur 1. 2.

domini Bonisenioris, Karolum de Arbore, Humbertum Pectinatum, Nicolaum de Clivolo, Martinum de Montonario, Prevostum de Moxo, Petrum de Mortario, Robaldum de Buronzio et Fredericum Cocorellam et Lafranchum Pectenatum. Item Richardum Tizonis, Iorium Berloffam de Tizionibus, Galvagnum Tizonis, Delphinum Tizonis^b, Uber-
 5 tum Tizonis, Iorium de Bulgarono, Iorserium de Castellengo, Humbertum de Bondonnis, Petrum de Bondonnis, Roglerium de Bondonnis, Raynerium de Bondonnis, Rolandum et Benefacium de Guidelardis, Bonifacium de Sonomonte, Nicholaum de Sonomonte, Franciscum de Ast, Francescium Cagerolium, Mafeumⁱ et Iohannem de la Muta, Ver-
 cellinum de Ripis et Delphinum de Guiscardis. Quibus universis et singulis supradictis
 10 comparentibus coram dicto domino rege, ipsi omnes et singuli promiserunt ipsi domino regi per pacta expressa et sub obligatione omnium bonorum suorum et ad sancta Dei euangelia iuraverunt corporaliter tacta, ea universa et singula, que idem dominus rex super predictis omnibus et singulis et ea tangentibus ordinare, pronunciare, sententiare, declarare et interponere voluerit, semel et pluries attendere et facere firmiter et com-
 15 plere, omni exceptione postposita et remota.

(4) Qui quidem dominus rex incunctinente presentibus omnibus et singulis personis suprascriptis, volens misericorditer ad pacem reducere ipsos et alios cives dicte civitatis diutius discordantes tam regia potestate et auctoritate quam ex potestate sibi super hoc per dictos cives concessa pronuntiavit, precepit et statuit, ut inferius continetur: (*sequun-*
 20 *tur cap. I—V ut supra pag. 445 lin. 38 sqq.*).

(5) Heec autem ut premititur dictus dominus rex super discordiis predictorum ad presens pronunciavit et statuit, retenta videlicet et reservata sibi omnimoda potestate, ea omnia et singula interpretandi, declarandi, supplendi et corrigendi ac super aliis, ubi, quando et quocienscumque voluerit pronunciandi et statuendi, prout viderit expedire.

(6) Qui omnes et singuli cives suprascripti audita et intellecta suprascripta dicti domini regis sententia, ipsam et omnia eius capitula sponte et gratanter acceptaverunt et aprobaverunt et emologaverunt. Condonantes sibi et remittentes ad invicem omnes offensas, iniurias, restitutiones et emendas predictas, sese in signum pacis ad invicem osculantes.

30 **1278. REMISSIO BANNORUM.** Dec. 18.

Statim sequitur nr. 1277. Cf. supra nr. 490.

(*P. deest.*)

Item anno et inditione quibus supra, die decima octava mensis Decembr., in capellâ domus predictæ, presentibus dominis Papiniano episcopo Parmensi, Amedeo comite Sabaudie, Gerardo episcopo Basiliensi et Berllione Raynor(e)^a potestate Ver-
 35 cellen.^b Prefatus dominus rex volens paci et quieti predictorum Vercellensium plenius et solidius providere, auctoritate et potestate predictis relaxavit omnia banna, quibus suppositi forent hactenus a dicto tempore citra cives predicti, qui exulabant a civitate predicta, sive pro contumacia sive pro offensa sive pro contumacia magna vel parva vel alia quacumque de causa, omnesque collectas seu talias quomodocumque impositas
 40 remixit eisdem. Absolvens eos a predictis omnibus et a penis et mulctis, quas huiusmodi occaxionibus incurrissent, et quibuslibet condemnationibus, sententiis et penis propter hoc latis vel statutis in eos.

1277. ^b) Thizonis 1. ⁱ) Mapheum 2.

1278. ^a) raynor 1; Rainor. 2. ^b) Vercella 2.

Actum anno, die et loco, quibus supra.

Ego autem Bernardus de Mercato de Yenna Bellicen. dyoces. sacrosancte Romane ecclesie ac sacri imperii auctoritate publicus notarius hiis omnibus presens fui et hanc cartam manu propria scripsi et subscripsi signoque meo consueto signavi et tradidi feliciter rogatus^c.

1279. SYNDICATUS CIVITATIS ALBINGANE.

1311. Febr. 2.

Denuo contulimus autographon, quod exstat Pisis in tabulario Roncioniano nr. 705. E verbis unius lineae dorso inscriptae adhuc legitur: Syndicatus . . . Edidit Bonaini 'Acta Henrici VII.' I, 144 nr. 97. (P. deest.)

(S. N.) In Christi nomine amen.

Dominus Bernabos de Grimaldis potestas civitatis Albingane in pleno et generali consilio cornu et campana more et loco solitis congregato voluntate et decreto infra-scriptorum consiliariorum et ipsi consiliarii auctoritate et decreto ipsius domini potestatis fecerunt, constituerunt et ordinauerunt discretos viros dominos Georgium Cepullam et Guillelmum Bellandum ipsos et quemlibet eorum in solidum, ita quod non sit melior conditio occupantis et quod unus inceperit, alter prosequi valeat et finire, suos et comunis et universitatis civitatis Albingane et omnium et singulorum civium^a eiusdem civitatis syndicos, auctores, procuratores et certos nuntios speciales ad comparendum et se presentandum vice et nomine eiusdem universitatis coram maiestate domini sui domini Henrici divina gratia Romanorum regis serenissimi seque et dictam eius civitatem recomendandum eidem et ad prestandum fidelitatis debite sacramentum in omnibus capitulis nove et veteris fidelitatis forme et omne sacramentum ab eis exactum in animam omnium et singulorum de ipsa universitate prestandum, et ad ordinandum, promittendum et asecurandum plenarie de fodro regali et de omni stipendio per maiestatem regalem inponendo, et ad inpetrandum confirmationem privilegiorum et iurium concessorum civitati Albingane per predecessores dicti domini eorum et concessionem novorum privilegiorum, si et quatenus placuerit dicte regie maiestati, et ad petendum et exigendum omnes res et omnia iura, que et quas contra dictum comune essent per aliquos occupata. Ita quod contra quoscunque^b tam in agendo quam in deffendendo possint omnia facere et inpetrare, que in iudiciis vel extra exiguntur, scilicet citationes, dilatio[n]es, recussiones, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interloquutiones, appellationes, renunciationes, conclusiones iudicium et auditorum inpetrationes, sacramentorum prestationes et omnia et singula que occurrunt competenti ordine conscribenda seu facienda in iudicio vel extra. Dantes et concedentes eisdem sindicis et cuilibet eorum per se plenam et generalem et largam bayliam et liberam administrationem in predictis et circa predicta et omnia alia, que quocunque modo occurrerent facienda, omnia et singula faciendi, que ipsa universitas facere tota posset vel que aliquo modo sindicis mandari posset, si omnia specificata essent. Promittentes solempni stipulatione dictis sindicis et michi notario infrascripto stipulanti et recipienti vice et nomine omnium, quorum interest vel

1278. c) sequitur authenticatio a. 1335. a duobus notariis Vercellensibus facta.

1279. a) civium or. b) quocumque or.

intererit seu interesse poterit, se firma et rata perpetuo habituros omnia et singula, que per dictos eorum syndicos vel alterum eorum factum, gestum seu procuratum fuerit^e in iudicio sive extra, sub obligatione omnium bonorum diete universitatis. De quibus obligandis dant eisdem et cuilibet eorum liberam et generalem administrationem et largam bayliam. Et volentes dicti syndici et quilibet eorum admitti ad syndicatum predictum et relevari ab omni honore satisfaciendi, promiserunt ipsi syndici et quilibet eorum michi notario infrascripto stipulanti nomine quo supra, iudicio scisti et iudicatum solvi pro omnibus suis clausulis, sub obligatione omnium bonorum suorum. Pro quibus eorum sindicis dicti dominus potestas et consiliarii auctoritate et decreto predicto
 10 solempniter fideiusserunt et promiserunt michi notario infrascripto stipulanti nomine quo supra, iudicatum solvi pro omnibus suis clausulis, sub obligatione et ypotecha omnium bonorum diete universitatis. Nomina consiliariorum sunt hec: dominus Iohannes Segnorandus abbas populi, Franciscus Cepulla, Iacobus de Lodano, Geronimus Usur(us), Ogerius . . .^d, Petrus Cepulla notarius^e, Amatus Bocherius, Iohannes Bellotus, Franciscus
 15 Cepulla . . .^e, Guillelmus Tortus, Fridericus . . .^d, Iohanninus de Iustenote, Oddo Marchixius, Obertus Bocherius, Robaudus Ferrus, Thomas Baronis, Lucas Pizallus, Egidius Mazarellus, Percivalis Percus, Franciscus Litardus, Mannus Balarius, Nicoloxius Isnardus, Obertus Litardus, Oddo Cepulla, Mannus de Iustenote, Manuel Cepulla, Iacobus Balianus, Obertus Cepulla, Semencia de Semenciis, Franciscus Rapallus, Iacobus Semencia,
 20 Iacobus de Bernizono, Petrus Ayrandus, Guillelmus Bellandus, Conradus Pizallus, Antonius de Iustenote, Manuel Bellandus, Thomas Aymericus, Guillelmus Ricius, Iacobus de Preilono, Thomasinus Litardus, Bonivinus Capeta, Lucas Cepulla, Raynaldus Cepulla, Iacobus Maneserius, Oddo Rubeus, Guillelmus Maynerius, Albertus Ferarius, Franciscus Dolerius, Stefanus Barelarius, Raffetus de Iustenote, Franciscus Aygilenta, Oddo Rubeus
 25 Moricius, Guillelmus Rocha, Vivandus Contadus, Manfredus de Berenzono, Iacobinus de Palavena, Oddoardus Falatha, Iohannes Franchus, Bernizonus, Facius Barilis, Manuel Usur(a), Saxus Ferrus, Iohanninus Cepulla, Franciscus de Lodano, dominus Georgius Cepulla, Guillelmus Ricardus, Conradinus de Iustenote, Guillelmus Cenanus.

Actum Albingane in capitulo, anno nativitatis Domini millesimo trecentesimo
 30 undecimo, indictione nona, die secunda Februarii. Testes Guillelmus Iordana, Franciscus de Pulio, Guillelmus Maneserius et Oddinus Zavantius rogati.

Ego Iacobus de Lodano auctoritate imperiali notarius rogatus fui et scripsi, nunc comunis Albingane scriba.

1280. MANDATUM ADVOCATO PROVINCIALI 35 MISSUM.

1311. Mart. 13.

Repetimus editionem nostram, quam iam olim paravimus 'Neues Archiv' XXIII, 47 nr. 21 ex autographo tabularii secreti domus regiae Bavaricae. Supersunt vestigia sigilli secreti ceræ rubrae dorso impressi.

40 Cf. supra nr. 661 et 736.

(P. deest.)

1279. c) ita c. d) evanidum or. e) incertum or.

Heinricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus nobili viro Georg(io) comiti Veldene(ie) advocato provinciali, fideli suo dilecto graciam suam et omne bonum.

Ad nostram pervenit audienciam, quod per venerabilem Sybot(onem) Spirensem episcopum nova et iniqua thelonea sint in aliquibus locis tui regiminis instituta, de^a quo plurimum admiramur et specialiter pro eo, cur talia illicita institui paciaris. Quo- circa fidelitati tue precipimus et mandamus, quatinus huiusmodi thelonea seu pedagia iniusta omnino facias removeri.

Dat. Mediolani, III. Id. Marcii, regni nostri anno tercio.

1281. SYNDICATUS COMITUM DE GANGALANDIS.

10

1311. Iul. 20.

Ineditum descripsimus ex eisdem Protocollis, quae iam supra ad nr. 1273. 1274 edendos adhibuimus.

Cf. supra nr. 1029.

(P. deest.)

In nomine Domini amen.

15

Regnante excellentissimo principe domino Henrigho Dei gratia serenissimo Romanorum imperatore semper augusto. Ex hoc publico instrumento omnibus pateat evidenter, quod dominus Pigellus condam domini Corsi, Lopus condam domini Iacobi pro se et gestorio nomine pro Pero condam domini Alberti, Curradus et Loctus germani condam domini Pollini, Fatius condam domini Tondellini, Nerius condam Dadi pro se et Lapo eius germano et Marianus condam domini Lapi, qui omnes sunt comites de Gangalandi, pro se ipsis et pro omnibus aliis eorum consortibus et comitibus de Gangalandi simul et insolidum fecerunt, constituerunt et ordinaverunt eorum et cuiusque eorum syndicum et procuratorem Gerium condam Dadi suprascripti eorum consortem et comitem presentem et recipientem ad comparendum et se personaliter presentandum pro predictis comitibus^a coram suprascripto excellentissimo principe domino H(enrico) Dei gratia serenissimo Romanorum imperatore semper augusto et ad iurandum sua precepta et ad observandum et promictendum et observari et promicti^b faciendum in omnibus et per omnia, prout sue domini imperatoris voluntatis arbitrio videbitur convenire. Et ad conpromittendum et conpromissum faciendum in ipsum dominum imperatorem vel eius vicarium et ad illam penam et penas, quas ipse dominus imperator voluerit ordinare. Et etiam ad prestandum per dictum syndicum et procuratorem pro eis et eorum nomine quodlibet genus sacramenti fidelitatis, quod ipsi domino imperatori videbitur convenire. Et ad petendum pro eis coram ipso domino imperatore eorum privilegia confirmari, que eorum antiqui actenus habuerunt contra homines et personas de Gangalandi eorum fideles et alios, et ad petendum nova privilegia eis concedi, prout ipsi sindico et procuratori videbitur petere convenire et imperatorie maiestati concedere. Et ad omnia alia et singula facienda, promictenda et obedienda, secundum quod ipsi domino imperatori placuerit et videbitur expedire. Et ad renumpiandum et ad ipsos comites et eorum heredes et bona presentia et futura obligandum, prout ipsius domini imperatoris

1280. ^a) sequitur spatium unius litterae erasum or.

1281. ^a) pro—comitibus supra lineam add. c. ^b) observari c.

placuerit voluntati. Dantes et concedentes predicti comites dicto eorum sindico et procuratori plenum, liberum, generale et speciale mandatum et plenam et generalem administrationem, in quibus generale mandatum requiritur, et etiam specialem, in quantum speciale requireretur. Et prom(ittentes) predicti comites pro se ipsis et ut dictum est
 5 michi notario infrascripto tamquam publice persone stipulanti et recipienti nomine et vice domini imperatoris et ipsi domino imperatori, se rata et firma perpetuo habituros et observaturos omnia, quecumque per predictum syndicum et procuratorem acta, promissa et gesta fuerint ac etiam procurata, et quod omni tempore facto vel verbo et modo quocumque alio contra non venient vel facient vel contra ea, que per predictam
 10 syndicum et procuratorem facta fuerint in premissis vel circa premissa, sub obligatione et ypotheca omnium eorum bonorum et heredum presentium et futurorum stipulatione promissa.

Acta sunt hec^e [omnia] Pisis in via publica ante domum, quam suprascriptus Gerius syndicus habitat, positam in cappella Sancti Petri ad^d Yschiam, presentibus Petro condam Rugerii de suprascripta cappella et Grifaccio condam Neri Bonomini et Guarnerio notario filio Neri, qui sunt de Florentia, testibus ad hec rogatis et vocatis. Sub anno incarnationis dominice MCCCXII, indie. VIII, die XX. mensis Iulii.

1282. 1283. RECEPTIO CASTRENSIS.

1311. Iul. 22.—1313. Ian. 25.

1282. SCRIPTUM REGIS. 1311. Iul. 22.

Autographon tabularii Vindobonensis demuo conferri benivolenter iussit eidem tabulario praeffectus. Pendet sigillum filis sericis. Editum est 'Erster Jahresbericht des historischen Vereins im Oberdonau-Kreise 1835' (Augsburg 1836) pag. 71 nr. 8. — Böhmer, Reg. Heinr. 413. (P. deest.)

25 Heinricus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Levamus in circuitu oculos nostros et attente conspiciamus singulorum nobis obsequentium merita et que ex rependio nostre largitatis in ipsis propagari possint ad alios devotionis exempla, et ad illos munificentie nostre dextram libenter extendimus, quos
 30 maiora nostro culmini iugiter impendisse effectum prosequente palpamus. Considerantes igitur fructuosa et fidelia servicia, que strenuus vir Diethegno de Kastel fidelis noster dilectus nobis et imperio ac illustri Iohanni regi Bohemie primogenito et principi nostro karissimo exhibuit et exhibet incessanter, quodque propter hoc plura dampna sustinuit et debita contraxit, que pro nobis et imperio solvit de suo et adhuc solvere oportebit,
 35 propter quod volentes eidem de huiusmodi dampnis et debitis satisfacere, ut tenemur, sibi quadringentas marcas argenti duximus largiendas. Propterea ut eundem Diethegenum nobis et imperio fortius astringamus, ipsum similiter in nostrum et imperii castrensem apud castrum Ravensburg duximus conquiendum, dantes et donantes eidem quadringentas marcas argenti pro castrensi feodo, sic quod eadem pecunia habita ipsam
 40 convertat in possessiones, quas ipse et heredes sui inantea pro castrensi feodo refine-

1281. c) hec delet. c. d) super de delet. c.

bunt, concedentes eciam eidem et tradentes unam mansionem in castro predicto Ravensburg, in qua ad deserviendum nobis castrense feodum comode possit et valeat residere. Verum quia dictam pecuniam paratam non habuimus, prefato Diethegnoni pro predictis octingentis **marcis argenti** comitatum nostrum in Cil emptum a quondam nobili viro Rudolpho comite de Monteforti, videlicet castrum Cil cum universis et singulis attinentiis, pertinentiis, iuribus et utilitatibus suis obligavimus et presentibus obligamus tenendum, utendum et tam diu pacifice possidendum, quousque sibi vel suis heredibus per nos vel successores nostros in imperio de dictis octingentis marcis argenti plenarie fuerit satisfactum, perceptis medio tempore, que sibi de regali donamus munificencia, in sortem minime computandis. Volumus etiam et de gracia speciali concedimus, quod tam in prefato castrensi feodo quam in ipsa donatione octingentarum marcarum et obligatione pro eisdem facta eidem Diethegeno sui heredes tam descendentes si habuerit quam collaterales et specialiter strenui viri Conradus et Waltherus de Castello fratres ipsius, qui dicti servicii participes fuerant, sibi succedant et ad eos tam ipsa obligacio quam ipsum castrense feodum se extendant aliis litteris, quas super eodem antea concessimus, penitus revocatis¹. Universis et singulis precipientes firmiter et districte, ut prefatum Diethegenum et suos heredes in predictis donacione, obligatione ac concessione castrensis feodi, quas ex certa scientia et ad utilitatem nostram et imperii fecimus, non impedian vel perturbent, sed ipsum et heredes suos permittant eisdem uti pacifice et quiete, si nostram indignacionem voluerint evitare. In cuius rei testimonium presentes maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum in castris ante Brixiam, XI. Kal. Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo undecimo, regni vero nostri anno tercio.

1283. LITTERAE CONSENSUS. 1313. Ian. 25.

Autographon eiusdem tabularii denuo collatum est. Pendet sigillum laesum loro membranaceo. Editum est 'Erster Jahresbericht' pag. 72 nr. 9 et apud Kopp 'Geschichte der eidgenössischen Bünde' IV, 1 pag. 347 nr. 7^b. (P. deest.)

Heinricus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Ytaliam archicancellarius universis presencium inspectoribus noticiam subscriptorum cum salute.

Cum serenissimus dominus noster dominus Heinricus Romanorum rex, nunc Dei gratia imperator strennuo viro Dyetegnoni de Castello militi meritis et serviciis suis exigentibus, que sibi et sacro Romano imperio sepius exhibuit fructuose, castrum in Cyl cum comitatu et oppido dicto Liutkileh uf der hayde cum omnibus iuribus et pertinentiis eorum, prout in instrumentis obligationum super hoc confectis plenius continetur¹, pro octingentis marcis argenti nomine seu titulo pignoris obligarit, nos tamquam princeps imperii, qui vocem in electione Romanorum regis habere dinoscimur et obtinere, predictae obligationi, sicut rite facta est, nostrum damus consensum pariter et favorem ipsamque obligationem ratificamus et presentis scripti patrocinio confirmamus. In cuius rei testimonium presentes nostri sigilli munimine tradidimus roboratas.

Datum Nürenberch, anno Domini millesimo CCCXIII, VIII. Kalen. Februar.

1) Quae serratae non sunt.

1284. RATIFICATIO TRANSLATIONIS.

1311. Aug. 25.

Descriptissimus autographon tabularii generalis regni Bawarici hucusque ineditum. Signatum est 'Kaiserslekt Nachtrag' nr. 180 1/2. In verso nihil exaratum est. Pendent sigilli fragmenta loro membranaceo. — Böhmer, Reg. Heinr. 418. (P. deest.)

Heinricus Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus, ad quos presentes pervenerint gratiam suam et omne bonum.

Favor religionis exigit, ut quod a nostra elementia pie petitur, benignius admittatur. Eapropter devotis petitionibus Hadmari dilecti notarii nostri favorabiliter inclinati, aream sitam in oppido nostro Windesheim quondam Ioselini Iudei, quam eidem Hadmaro donavimus ab omni exactione liberam et immunem, ipsam cum pertinentiis suis et usibus quibuslibet in devotos ac dilectos nostros fideles religiosos viros fratrem Heinrichum abbatem et conventum monasterii in Halsbrunne ordinis Cysterciensis Eysteten. dyoc., quos pre ceteris favore prosequimur speciali, pure ac libere transferimus per presentes proprietatis titulo possidendam necnon translationem in ipsos religiosos per predictum Hadmarum factam ad instar dive recordationis quondam Alberti Romanorum regis semper augusti predecessoris nostri¹ presentibus innovamus, ratificamus et ex certa scientia approbamus. Ita quod iidem religiosi dominio aree predictae pro edificiis inibi construendis perpetuo libere gaudeant et nullis stiuris, serviciis, precariis seu exactionibus occasione predictae aree seu edificiorum in eadem inantea erigendorum ullo umquam tempore pregraventur, sed possessione semper utantur pacifica et quieta. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostre donationis, translationis seu approbationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Quicunque vero contrarium fecerit, indignationem potestatis regie se noverit incurrisse.

Dat. in castris ante Brixiam in partibus Lombardie, octavo Kalen. Septembr., anno Domini millesimo CCCXI, indictione nona, regni vero nostri anno tercio.

1285. IUDICIUM SUPER BONIS REBELLUM
IN COMITATU MEDIOLANENSI.

1311. Sept. 17.

Repetimus editionem, quam ex autographo tabularii regii Mediolanensis 'Fondo di religione, Pergamene del Monastero di S. Simpliciano' in media parte valde corroso nuperime instauravit G. Biscaro 'Archivio storico Lombardo. Serie IV, Vol. VII (Anno 34. 1907) pag. 313 sqq., dissertatione fusissima adiecta, cui titulus: 'Benzo da Alessandria e i giudizi contro i ribelli dell' impero a Milano nel 1311' (l. c. pag. 281 sqq.)

(P. deest.)

¹⁾ Scriptum regis Alberti servatum non est.

In nomine Domini.

Super Cuius tenor tallis est:

Sept. 6.

Millesimo trecentesimo undecimo, die Lune sexto Septembris, indictione decima, dominus Cionus | Bellaste de Pistorio iudex bonorum banitorum et condempnatorum lese maiestatis in civitate et comitatu Mediolani per serenissimum principem dominum Heinricum Dei gratia | Romanorum regem semper augustum [questio]nem vertentem inter dictum iudicem nomine dicti domini regis et fisci ex una parte et Petrum de | Coyro qui dicitur syndicus et sindicario nomine ipsorum ex altera pro terris et possessionibus que fuerunt Franzolli Legate banniti pro | crimine lexe maiestatis dicto iudici, utrum fructus et proventus ipsarum terrarum et posses-
sionum spectent et pertineant camere | fisci seu dicti domini regis, an dictus utrius-
que partis inductis coram ipso iudice et inducendis et hoc de voluntate partium ego Bentius de | Alexandria notarius et officialis dicti iudicis Beltramini Arzoni iuris-
periti, qui vidit tenorem diete commissionis et instrumentum unum permutationis factum | in

Apr. 7.

millesimo trecentesimo undecimo, die M[ercurii] septimo mensis Aprilis, per Iac[obinum] |
Ingredi de Dotto porte Cumane contrate de Terramara notarium. In qua permutatione canonici et capitulum diete ecclesie | decumanorum Mediolani dederunt in permutationem Leonino filio quondam de Venzago infradietas terras et sedimen et omnes alias terras et possessiones, quas et quod dicta | canonica decumanorum habet et habere videtur in loco et territorio de Cerro prope Mellegniamum. Sedimen est istud, videlicet
sedimen unum cum hedificiis etc. Terre sunt iste etc. | Item predicti canonici predicto nomine et modo dare et solvere debent et tenentur dicto Leonino in denariis numeratis libras ducentum viginti tertiollorum pro iuncta etc. Ex quibus confessus | fuit recepisse libras viginti tertiollorum dictis canonicis et capitulo pecias duas terre iacentibus in territorio loci de Dergano, quarum | prima est vinea, ubi dicitur ad
Cass a sero domini Gabrii de la Cruce et in parte Anselmi monasterii Lantaxii | et in parte domini fratris Andree de Moduetia ubi dicitur in prato spino, cui coheret a mane via, a meridie monasterii Lantaxii, a sero via, a monte | domini Albrici de Carcano et in parte domini vel id circa. De quibus duabus petiis terre una cum quadam alia etc. Franzollus filius quondam Petri | Legate venditionem
fecerat dicto Leonino, ut [patet] per instrumentum illius venditionis traditum per Iacobinum Petegatiam porte Cumane notarium anno proximo preterito, die vigesimo octavo | Martii, prout in instrumento diete permutationis fit mentio, et instrumentum diete venditionis facte per predictum Franzollum supradicto Leonino de istis terris ut supra. Et item aliud

1310.
Mart. 28.

Apr. 7.

instrumentum per mutationis traditum millesimo trecentesimo undecimo, die Mercurii septimo Aprilis, per predictum Iacobinum de Dotto notarium. In qua permutatione Guifredinus Pictor | dedit dictis canonicis et capitulo sedimen hedificiis et curte et area et cassina eupata et torculara et cameras et puteo et brollio sive orto | et tinis et navazia etc. Quod hospitium foris, cui coheret a mane lectus fluminis Passellii, a meridie petia que dicitur pegora | de Ricardis de Cixano et nepotum, a sero strata foris, super cuius
sediminis tertia parte prestatur fictum de soldis decem tertiollorum omni anno | Guillemino de Cuxano. Item petiam unam campi prediete porte Cumane foris, ubi dicitur ad Buschaliollam, cui coheret a mane strata Cumana, a meridie domini | Dondei de Pusterlla, a sero domini Beltrami de Casate, a monte monasterii Oroni et in parte heredum quondam Goenzii de Zobio et est pertice viginti novem. De quibus hospitio
et petia terre Franzollus Legata venditionem fecerat Beltramino Pani recipienti partem dicti Guifredi per instrumentum traditum per Iacobinum Petegatiam notarium anno proxime preterito, die Sabbati vigesimo | octavo Martii, prout in instrumento illius permutationis Predicti vero canonici et capitulum dederunt dicto Guifredo in permutationem omnes terras et possessiones cultas | et incultas

1310.
Mart. 28.

et iura eorundem, quas et nomine et capitulum diete canonice et ipsa canonica habent et habere videntur de eis suprascripto nomine seu ipsi canonice pertinent et spectant in loco et territorio de Quartilliano viginti quatuor ad mensuram Laude. Et item instrumentum venditionis facte per predictum Franzollum Leregatam predicto Beltramo predicto sedimine et petiis terre et aliis in dicta venditione contentis traditum anno currente millesimo trecentesimo decimo, die vigesimo et notarium predictum. Et instrumentum parabulle et licentie date predictis canonicis et capitulo ecclesie de cumanorum Mediolani faciendi permutationem predictam . . . [archiepiscopi] Mediolanensis, de qua licentia fit mentio in quodam instrumento tradito millesimo trecentesimo undecimo, septimo Aprillis, per Iacobinum de Dotto notarium, et instrumentum investiture facte per dominum presbiterum Lafranchum Tanzium et Franzium de Aliate et Thomaxium de Lixigniollo et Nigronem Preallorum canonicos diete canonice decumanorum, suo nomine et capituli diete canonice, in Aregollum de Pubiga et Zanellum Paganum de petia una campi iacentem foris de porta Cumana, ubi dicitur ad Carariam, a mane strata Cumana etc. et est pertice viginti novem ad certum fictum fatiendum etc., traditum millesimo trecentesimo undecimo, vigesimo octavo Madii, per Iacobinum dictum Picardum de Fenegroe notarium millesimo trecentesimo undecimo, die decimo nono Februarii, extracte ab imbriviaturis Benadotti de Lonate notarii, in qua continetur quod dictus Franzollus domino Dondeo de Pusterlla porte Ticinensis de sedimine uno cum hedificiis et curtis duobus et puteo iacente in burgo porte Cumane de foris in burgo Simplitiani, cui coheret ad supertotum a mane Brayde monasterii Sancti Simpliciani, a meridie Guilelmi de Fagniano, a sero strata, a monte dicti monasterii. Super quo sedimine fictum ad libellum annuatim dictum monasterium Sancti Simplitiani soldorum viginti duos tertiollorum vel id circa. Item de sedimine uno cum hedificiis etc. et de certis terris in dicta donatione contentis. Et qui vidit tenorem banni dati dicto Franzollo Legate de maleficio et lesa maiestate etc., prout in ipso banno continetur dato millesimo trecentesimo undecimo, indictione nona, die triginta mensis Madii, ut patet per scripturam subscriptam per Bentium notarium et officialem domini Cioni de Pistorio iudicis et exactoris bonorum bannitorum pro dicto domino rege mandato ipsius et dicti Leonini de Manzago et Guifredini Pinetoris, que dixerunt coram ipso iudice et qui vidit et audivit omnia ea et singula, que hostendi, dici et alegari voluerunt coram eo et diligenter deliberationem et examinationem habuit super predictis et quolibet predictorum, Christi nomine invocato, terrarum et possessionum, que fuerunt dicti Franzolli, spectant et pertinent predictis archipresbitero et canonicis et non camere fisci seu dicti domini regis.

Ego Paganinus Canutus suprascripti domini Beltramini Arzoni iurisperiti scripsi anno currente MCCCXI, indictione X, die Veneris XVII. mensis Septembris. Unde dictus Cionus iudex ut supra secutus consilium dicti domini Beltramini, cui dicta questio comissa fuit per ipsum dominum iudicem ut supra, presente presbitero Ardico canonico et sindico diete ecclesie seu canonice decumanorum sedendo pro tribunalli pronuntiavit et sententiavit in omnibus et per omnia, prout in dicto consilio plenius continetur.

Actum Mediolani in domo habitationis dicti iudicis in porta R[omana] Gambaris, presentibus testibus vocatis et rogatis domino Guietto Capono filio quondam domini Iacobi porte Cumane, domino Albertono filio quondam domini Princivallis porte Ticinensis et Rizardello filio domini Oliverii de Puteo porte Cumane.

(S. N.) Ego Bencius de Alexandria imperiali iudicis ad predicta hiis omnibus interfui et rogatus tradidi et ad scribendum exhibui infra[scripto] notario et me subscripsi.

(S. N.) Ego Rizardollus filius domini Oliverii de Puteo notarius Mediolani porte Cumane iussu suprascripti notarii scripsi.

1286. SYNDICATUS EXTRINSECORUM LUCANORUM.

1311. Oct. 7.

Ineditum descripsimus ex eisdem Protocollis, quae iam supra ad nr. 1273. 1274. edendos adhibuimus. (P. deest.)

In nomine Domini amen.

Regnante excellentissimo principe domino Henricho Dei gratia serenissimo Romanorum rege semper augusto. Cunctis presentem paginam legentibus pateat evidenter, quod dominus Pinus de Boscho de Fundo capitaneus partis totius universitatis exitiorum de Luca fidelium et devotorum Romani imperii tam pro se ipsis quam etiam capit(aneatus) nomine pro ipsa parte et universitate de consilio et voluntate sui consilii et eius consiliariorum et diete partis videlicet (*nomina quae sequuntur omisimus*) et ipsi idem consilarii cum consilio et voluntate predicti capitanei vice et nomine totius universitatis diete partis de Luca, qui sunt intus et extra civitatem, pro quibus de rato promiserunt sub obligatione suorum bonorum et heredum, fecerunt, constituerunt, ordinaverunt et creaverunt veros syndecos procuratores, actores et certos et speciales numptios dominum Iohannem Parghie, dominum Bendinum de Martinis et dominum Terium de Ant(erminellis) presentes et recipientes et quemlibet eorum in solidum, ita quod occupantis non sit potior condictio et quod per alterum ipsorum inceptum fuerit, per alium possit proseguire et finire, ad comparendum et se personaliter presentandum coram excellentissimo principe domino H(enrico) Dei gratia serenissimo Romanorum rege semper augusto etc., ut supra in alio syndicatu¹ per omnia continetur.

Acta sunt hec omnia Pisis in ecclesia Sancti Sixti, presentibus Pone domini Bandidi, Franchuccio Berlinguccii et Andrea condam Filippi, qui sunt de Pistorio, testibus ad hec vocatis et rogatis. Sub anno et indictione suprascriptis, die VII. Octubris, secundum cursum Pisane civitatis.

1287. SCRIPTUM CUIUSDAM PONTIFICI DIRECTUM.

(1311. Dec.)

Repetimus editionem, quam ex autographo chartaceo tabularii regii Barcinonensis (Archivo general de la Corona de Aragon) 'Cartas reales diplomaticas' (= CRD) ad 11330 signato nuperrime paravit Henricus Finke 'Acta Aragonensia' I, 279 nr. 195. Cf. ea quae de tempore atque eo qui misit l. c. adnotata sunt.

Cf. supra nr. 1252 cap. 4 et l. c. I, 278 nr. 194.

(P. deest.)

Pater sanctissime!

Hiis diebus dixit michi dominus rex Romanorum ea que secuntur:

'Vos vidistis ambassatores, qui ad nos ex parte . . regis Frederici venerunt, nobis ex parte sua presentantes ipsum et bona sua omnia ad nostre beneplacita voluntatis.

1) Supra nr. 1281, pag. 1416 lin. 27sq.

Et hec diximus vobis in principio adventus sui. Verum quia multas collaciones atque locuciones nobiscum habuerunt, ad quas volebant vos, ut nobis visum fuit, interesse, ideo vos ad predicta non vocavimus, sed quod in effectu factum est cum eis, vos latere nolumus, videlicet quod ipsi quantum potuerunt per vias et modos quibus valuerunt nisi sunt ex parte predicti regis habere filiam nostram pro eiusdem regis Frederici filio in uxorem multaque alia circa hec offerentes. Nostra vero responsio fuit ista:

‘Quod dominus noster summus pontifex iam dictam filiam habebat in manu sua et tractaverat et tractabat de coniunctione eiusdem facienda cum filio . . . regis Sicilie, quod quasi iam expeditum reputabamus. Et quam diu dictum negocium esset in manu domini pape, interim aliud respondere non possemus.’

Et sic ab eo ut dixit recesserunt.

1288. (764a.) LITTERAE AMBASIATORUM REGI ARAGONUM MISSAE.

(1312.) Mart. 31.

Repetimus editionem, quam ex autographo chartaceo tabularii regii Barcinonensis CRD App. gen. nr. 24 (cf. supra ad nr. 1287) paravit Finke l. c. I, 286 nr. 201. Sigilli vestigia adsunt. Cf. notas l. c. additas. (P. deest.)

Al molt alt et molt poderos senyor en Jaume per la gracia de Deu rey d'Arago etc. en P. Boyl e en G. Olomar, humils servidors vostres besan vostres peus et vostres mans.

Senyor, nos comanam en la vostra gracia. Perço, senyor, cor entenem esser convenient cosa, que vos, senyor, sapiats lo fet dins scrit, significam a la vostra altea, segons que a nos es estat recomtat per un amich vostre, quins ho ha comtat axi com per cosa vera et en que dubtar no devets: Es assaber, quel rey Robert, peça ha, trames en Johan son frare ab companya en la ciutat de Roma, lo qual reebe a sa ma lo loch de Sent Angel et altres forces de la ciutat de Roma, e con lo dit en Johan fo en Roma, lo rey Robert scriesch al emperador¹, que enteses, quel dit en Johan ab aquella gent eren venguts en Roma et que aço feya ell a honor et a servey del emperador et del seu coronament, que devia haver. Eaxi matex scriesch al papa, que nos dubtas daquest ajustament ne de neguna altra cosa, que ell fes, que tot ho feya a honor et a servey dela esgleya de Roma. Et aquella letra desus dita tramesa al emperador fo enviada al papa per lemprador. Enapres lo dit en Johan estan en Roma feu dir per aquelles de son consell an Xarra de la Colona, que li liuras una força que ell tenia sobrel pont de Tibre et que li fes liurar una altra força, que tenia P. de Sabella son cunyat, les quals forces et aquelles altres, que tenia ja lo dit en Johan, son los meylors de tota la ciutat de Roma. E el dit en Xarra respos, que ell no sabia, quel dit en Johan fos regidor de la ciutat ne senador ne de altra guisa ell no era son vassall. Per que ell no veyah raho, que ell li degues liurar les sues forces. E feta aquesta resposta

1) Cf. ea quae narrat Nicolaus Botrontinensis (ed. Heyck pag. 49): quod dominus rex Romanorum salutabat eum et de adventu suo multum gaudebat, cum frater suus rex Robertus ipsum misisset ad honorandum eum in sua coronatione, prout in litteris, quas dictus dominus rex Robertus domino regi Romanorum illis diebus miserat, plenius continebatur. FINKE.

lo dit en Johan altra vegada trames li adir, que les li retes, si no, que les tengues, si pogues. E el dit en Xarra respos, que ell prenia aquesta paraula derrera e que ell les defendria, si podia, e ab lespaa en lama les perdria, si a perdre les havia. Depuys en Johan planament et ab blanes paraules feu lo pregar, que ell li retes les forces, e en Xarra dix, que no faria, que les paraules primeres tenia ell per un desaffiament. Apres daço com en Loys de Savoya, qui es senador per lemprador en Roma, agues comanat son loch a un altre, aquell fo corrupit per diners e liura a la part del rey Robert lo Capitoli e com lo senador volch tornar al Capitoli, noli acuyliren, ans hac a mudar auditori en lo loch, qui es dit Sent Apostol, axi que aquells dela part del rey Robert, qui tenien lo Capitoli, dixeren, quel dit en Loys era aqui per lemprador et dela sua part e quells noy acuyliren nuyl hom del emperador, si quel fet fo ja descubert a aço. E el dit en Loys feu ho saber al emperador, qui era en Genova, e lemprador feu ho saber al papa per sos missatges, que mostrassen lo fet al papa, en qual manera lo rey Robert embargava lemprador, qui feya ab auctoritat de la esgleya tot ço que feya e quel papa quey preses consell axi quel papa ja per ses letres manava, quel Capitoli fos liurat al dit en Loys senador, e all poble, que li obeysen e aldit en Johan, que sen exis. Mas abans, que aquestes letres fossen espagades, lo rey Robert tremes lo senescal de Proença al princep son frare, qui era en la cort del papa, quel princep mostras al rey de França es clamas al papa dels greuges, que lemprador li havia fets, e que fees en guisa, que en Johan no isques de Roma nel senador hi romases, que si lemprador havia poder en Roma, ell sens remey havia perdut lo regne tantost, e que pregas lo rey de França, que el que preses aquest fet e que no guardas a aquest punt, si ell havia fet alguna cosa, qui li desplagues, cor ell era de s[a] sanch e ell regne de Sicilia havia ell e son linyatge per ajuda dela casa de França. Aquestes rahons posaren lo princep e el senescal de Proença davant lo rey de França e son consell a Leo e posaren en VI articles los greuges, quel rey Robert havia reebuts del emperador:

Lo primer que con lemprador tenia assetgada la ciutat de Brixa, no sofferia, que seynera a seynal del rey Robert fos en la host de fora.

Laltre que lemprador havia fetes trencar cartes de covinençes e de confederacions, qui eren entrel rey Robert e la ciutat d'Ast.¹

Lo tercer que una statua, qui era en la ciutat de Plasença en memoria del rey Karles, avi del rey Robert, havia feta remoure de la dita ciutat lemprador.

Lo quart que cartes de covinençes e de confederations, qui eren entrel rey Karles, pare del rey Robert, e el comu de Genoua, havia fetes cremar lemprador publicament en la plaça de Genoua.

Lo quint que lemprador havia contracta amistat e affinitat ab lo rey Frederich e ab alguns altres contra tot hom.

Lo VIe que li havia mes senador en Roma de la casa de Savoya, quell havia per enamiachs capitals.

Apres aço depuys quel rey de França fo en Viana, foren tots los dits clams donats per scrit al papa en consistori dels cardenals, e com aquestes coses foren vistes en consistori, un dels cardenals, loqual no cal ara nomenar, com lo papa dixes, si hi havia negu, qui res hi volgues dir, respos atots aquestes articles e sobre cascu escusa lemprador, dien, que la on fos tot veritat, ço ques posava contra lemprador, que non hi havia res mal estant. E al primer dix, que si lemprador havia vedat, que seynera a esynal del rey Robert no fos en la host sua, havia fet gran raho, perço cor dins en les portes e els murs de la ciutat havia seyneres a seynal del rey Robert, de ques pogra seguir damp-

1) Cf. Nicolaum Botrontinensem ed. cit. pag. 5. FINKE.

natge ala host de fora. E que havia be fet, com havia trencades les cartes de confederatio, que fos entre la ciutat d'Ast e el rey Robert, com la dita ciutat sesguart al rey dels Romans. Eaxi matex havia be fet de les covinences del comu de Genoua, com fos la pus seynalada joya, que agues lemperei, eaxi no seria raho, que les ciutats del emperi aguessen confederatio ab altres princeps. E dela statua axi matex havia be fet, quant a Deu, cor es manera de ydolatria, e quant al seegle, cor no seria covinent cosa, que statua fos de negun altre princep en Plasença, qui es del emperi. Quant a aço, ques deya, que lempereador havia contracta confederatio e affinitat ab lo rey Frederich e ab alguns altres, dix lo dit cardenal, que leguda cosa era, cor lo rey Frederich era hom franch, ab qui podia hom fer covine[n]ces e affinitats, e qui tenia ço que tenia sots obediencia e ab voluntat de la esgleya. E a aço dix lo papa: 'Guardats, que deys!' E el cardenal respos, que ell dey averitat e que als noy sabia. Aço ques deya, quel rey Robert havia clams, com lempereador li havia mes senador de la casa de Savoya, que havia per enemichs, dix lo cardinal, que abans, quel dit en Johan vengues en la ciutat, per molt de temps era estat senador lo dit en Loys, e que no havia fet negu greuge al rey Robert ne res que a fer no li agues.

Aquest consistori, seynor, fo lo dimarts apres Pascha per lo mati e apres menjar Mart. 28. foren davant lo papa sobre aquest fet en la cambra lo rey de Nanarra e en Karles, germa del rey de França, e en Felip e en Karles fills del rey de França e parlaren abell, no sabem que. E puy dimecres seguent mati foren davant lo papa en consistori dels cardenals los desusdits germa e fills del rey de França e el princep e el senescal de Proença e en Gerra e en G. de Blenosch conseyllers del rey de França. E parla lo dit en G. de Blenosch e dix, que si el rey de França fos de saho, que ell fora aqui vengut, que no es sa, ans ha hauda febre, mas que havia aqui tremezes aquells, que de part sua dices al papa lodit en Blenosch, que la casa de França havia acustumat, que si entre si alguns de la dita^a casa havien brega o discordia e la un dells, qui havien discordia, avien contrest ab altres estrayns, ques valien e sajudaven contra los estrayns, entro fos fenida la brega, que avien ab ells e puy tornaven a partir la sua. Per que, com lo rey Robert fos de la sanch del rey de França, jassia que ell li agues fets alguns enugs, no li ho entenia a guardar en aquest punt, que el havia entes totes les coses recontades de sus, que lempereador havia fetes al rey Robert e feya et specialment la confederacio e amistat, que havia feta ab lo rey Frederich, que lempereador donava sa filla per muller al fill major del rey Frederich e altres coses, e aço volia dir per vos, seynor, segons que davayl entendrets. E de ajudar al rey Robert nos podia leixar lo rey de França, jassia que ell agues feta covinença jurada ab lempereador per si e per sos valedors de valerse la un al altre contra totes persones exceptada la esgleya de Roma. Cor en aquesta covinença el no entenia lo rey Robert, qui era de la sua sanch e la on lo rey sen volgues estar per consciencia, aquells qui aqui eren presens, ço es lo frare eels fills del rey de França desusdits, nos porien estar, que no valguessen al rey Robert son cusi, majorment encara, segons que dix lo dit en Blenosch, quel rey de França no havia la carta del emperador de la confederatio desusdita feta entre ells. Per que concloy lo dit en Blenosch, que soplegava al papa de part del rey de França e daquells, qui aqui eren venguts, que donas consell a aquest fet, e que no sofferis, quel dit en Johan isques de Roma ne quel Capitoli tornas en poder del dit senador; cor si ell havia a exir de Roma e lempereador si apoderava, ell tenia lo regne del rey Robert per perdut; ne quel senador romases en Roma, com rey Robert tengues la casa de Sauoya per enemichs capitals.

E com lo dit en G. de Blenosch hac parlat, lo dit en Gerra dix al senescal de Proença, que ell dices davant lo papa e el consistori ço que havia dit davant lo rey de França e son conseyl. E el senescal dix en acabament los elams desusdits, quel rey Robert havia del emperador; dix encara, que ja eren en Meçina arreades XXX cors de galeas e IIII galeas eren en Romania per amenar la companya al rey Frederich e per aço lo rey Robert havia ja cremats tots los casals de Calabria, e que deya per cert al papa, que si lemprador se poderava de Roma, ell havia perdut lo regne et que el hi donas consell; que el no veyia, com lo pogues defendre.

Après aço respos lo papa e dix, quel rey Robert era a ell molt car e quel regne de Sicilia costava molt a la esgleya de Roma e que tot hom, qui fer li volgues enug ne tolre lo regne al rey Robert, faria a ell gran desplaer e ell embargar hohia de son poder. Mas aquí matex lemprador per auctoritat de la esgleya feya ço que feya, e axi no era bo, que hom lembargas en la sua coronatio. Quant a axo, que deyen, que les cartes de la confederatio entre lemprador e el rey de França non eren encara liurades, dix lo papa, que ell les havia segellades ab segells pendens de amdues les parts e que encontinent era appareylat deliurar aquelles del emperador al rey de França e que trametria aquelles del rey de França al emperador; e puys les paraules deles cartes jutgassen, quals sentenien en la confederatio, que ell aades non jutjave res¹. Quant a aço que demanaven lo rey de França e els altres e que era estat posat davant ell, dix que ell ja havia boylades e fetes boylar les cartes sues, per les quals manave, quel Capitoli fos liurat al senador e el poble, que obeysen a ell, e que en Johan isques de Roma, mas que ell daqui avant hi pendria consell, pus los fets anaven axi. Si que encara aquelles cartes no son espeegades². Quant ales altres confederations, que havia fets lemprador, dix que ell scriuria al rey Frederich, que ell cessas daquelles confederations e daquella ajuda del emperador e que no fees affinitat ab ell. E axi matex escriuria al emperador e scriuria a vos, senyor, que vos nescrisquessets al rey Frederich e encara que nous en mesessets en res, e que aquestes letres irien tantost.

Los affers aquests, senyor, son passats, axi com damunt es scrit, e a aço creats certament sens dubte; per que nos volem, que vos sapiats los fets aquests e aquell amich vostre, qui aço nos ha comtat, nos conseyla, queus ho fessem saber, jassia que nos, senyor, ho haviem en cor. E daquest enteniment es lo bisbe de Valencia, qui en scriu, per ço cor avem entes, que Nescarrer es vengut a vos per part del rey Robert per haver companya e semblantment sots request o serets tost per lo rey Frederich. Per que placia avos, senyor, que vullats sobreseer e esperar algun temps, cor nul hom no pot saber encara aquests fets, a que se exiran, que ara comencen. E encara, senyor, no sabets aquest concili, a que se exira, ne sin aurets affers, cor tals affers nos havets, senyor, vos comanats, queye mogam per vos, que ab bona raho podetz escusar, que la gent darmes no isquen de vostra terra. Altres affers, senyor, no hic ha, que per altres letres queus havem trameses, sabtes, en qual estament son los fets del concili. Cor axi com se venen, los vos fem saber.

Scrita en Viana, II. Kalendas Aprilis³.

1) Cf. etiam supra nr. 717. 718. 2) Cf. ea quae narrat Ptolomaeus Lucensis (Muratori 'Rerum Italicarum Scriptores' XI, 1237): Eodem tempore in concilio filii regis Francie et fratres opponunt se regi Alamannie et impediverunt litteras papales, que dirigebantur contra rebelles predicto regi. 3) Cf. ea quae leguntur in litteris ambasiatorum regi Aragonum d. 22. m. April. directis, quas edidit ex autographo tabularii Barcinonensis Finke 'Papsttum und Untergang des Templerordens' II (= 'Vorreformationsgeschichtliche Forschungen' V) pag. 302 nr. 146: ... E ha li donada li ciutat de Leo, la pus bella joya, que lesgleya de Roma havia. Esters noy han consentit sino III cardenals ...

1289. (774a.) LITTERAE REGIS SICILIAE REGI ARAGONUM MISSAE.

1312. Apr. 20.

*Litteras chartaceas manu ipsius regis exaratas, quae in tabulario regio Barcinonensi
5 CRD 11330 servantur, edidit Finke loco supra ad nr. 1287 citato I, 298 nr. 203.
Vestigia sigilli adsunt. (P. deest.)*

Carissimo fratri nostro regi Aragonum R(obertus) rex Ierusalem et Sicilie salutem et fraternum amorem.

Recepimus literas, quas misistis Guillelmo Scarrerii comuni fideli nostro. Ad quas
10 breviter respondemus, quod iam per ipsum Guillelmum nostram vobis intencionem per
nostra capitula misimus¹ super promissione nostra de subsidio nostro galearum^a vobis
in negotio illo Deo dante feliciter assumendo, si tamen cito provideretis per modum,
quod non iminerent nobis aut ex violentis suspicionibus aut ex actualibus dissidiis ger-
rarum nimia expensarum, presertim attento quomodo votive et celeriter ipsum Guillel-
15 mum et alios nostros ambaxiatores et nuncios in commissis eis remittetis ad nos effec-
tualiter expeditos. Et, frater carissime, ex prudencia vestra tam naturali quam experi-
mentali a Deo vobis excellenter concessa potestis perpendere, quid possemus pro vobis
diversis gerrarum oneribus sumptuosis gravati. Et iam fratre nostro Iohanne misso ad
Urbem pro tuicione regni nostri iam intus et extra inter eius et nostram gentem et
20 adversarios bella realia ineeperunt satis dura. Et probabiliter suspicatur, quod invale-
[s]cendo procedent ex prestacione a nonnullis principibus, sicut ex informacione Guil-
lhermi predicti habere potestis, subsidia et favores ipsis nostris...^b adversariis, de
quibus cito indicia, si aliqui fuerint, aparebunt, sic quod bene nobis expediret votiva
et cita expedicio dicti Guillelmi et nunciorum predictorum. Super alio nichilominus
25 negotio comunium Tuecie nichil uetusque scivimus nisi hoc, quod alias actum extitit
tempore domini patris nostri. Set racionabiliter cogitando credimus simile eius, quod
de nobis superius diximus, et credimus indubie, quod si vester adventus in prosecu-
cionem negocii vestri et subsidio ac favore ipsorum de mense Aprilis, ut vestre litere
sonabant, fuisset, quod de promissione ipsorum vobis facta, sicut vestre exprimebant
30 litere, vobis liberaliter subvenissent. Set vobis cum veritate loquendo credimus, quod
quanto mora vestra maior erit vel favor vester eis magis tardabit, ipsa comunia nimia
gera distracti et vexati ac expensis gravati ad prestandum dictum vobis subsidium
inabiliores et impotenciores redduntur. Et iam presencialiter rege Romanorum Pisis
cum magno adversariorum posse existente, quasi^c sunt expositi, de statu eorum dubii,

35 1289. a) gualarum or. b) vix legibile or. c) quasi (?) ed.

Lo fet del emperador, senyor, esta en aquest punt: quel papa ha liurat als misatgers del emperador la carta de la confederatio feta entre lempador e el rey de França. E els dits misatgers com preeren la carta en consistori davant los cardenals, dixeren que pus lo rey de França havia fet dir en consistori, segons que jars havem fet saber, senyor, que noy entenia lo rey Robert, perço cor
40 era de sa sanch, lempador aytanbe no entenia haver confederatio ab null hom, qui li vengues contra. E aqui matex lo papa dona la carta de la confederatio al rey de França. E segons quens ha dit un cardenal, qui sab tots los fets del emperador, lempador diu, que ell ha ab bona boyla del papa tota la auctoritat del emperi cumplidament e que besara los plus a dots los reys del mon, qui valer li puguen daquesta sobreria. 1) Cf. l. c. pag. 293 nr. 202. FINKE.

in faucibus invasoris. Et duo dies sunt, quod recepimus literas a comuni Luce, quod marchiones Malespine quandam Lucensium contractam dictam de Lunigiana de novo tractatu et favore regis Romanorum predicti occupaverant fraudulenter, de quo satis videbantur timere. Tamen credimus indubie, quod si adhuc vester sic accleraretur accessus et favor vester eis assisteret, quod hee invasiones non procederent ulterius in offencionem ipsorum, cum promissioni^d eorum cum honore et amore vestri omni eorum facultate et potencia subvenirent. Tamen statim hoc eis curabimus intimare ac eos inducere iuxta posse. Sciatis, quod eri transivit per Isclam unum lignum formice, que portat fratrem Pelegrinum de ordine Predicatorum de Messana ambaxiatorem ad regem Romanorum ex parte ipsius regi[s] Frederici, qui continue est in tractatu cum eodem, 15 ubi videt, [quod] inter nos negocia non procedunt bene clare. Habent etiam per literas leguati, qui est cum rege Romanorum, missas summo pontifici, qualiter rex Fredericus petit uniri cum eodem, petendo ei filiam pro suo filio et offerendo se et suam omnem potenciam, sicut per transumptum ipsius litere¹ poteritis plene cognoscere.

Item recepimus noviter nova de curia, qualiter rex Francie et Navarre ac alii 15 fratres et filii in consistorio coram papa proposuerunt multum pro nobis favorabiliter, offerendo in subsidium nostrum personas regis et totum eorum posse et multa dixerunt contra regem Romanorum predictum. Quod certe nunquam fecerunt nisi ex eorum bona affectione, non ad meam requisicionem nec hoc in veritate sperabam. Vos igitur videtis, quid habetis facere verbo et opere in nostrum subsidium et favorem, in quo 20 precipua nostra spes ut in fratre quie[s]cit.

Dat. Neapoli, XX. Aprilis.

1290—1295. (787a—c. 870a. 918a.b.) RELATIONES CHRISTIANI SPINULAE REGI ARAGONUM MISSAE.

1312. Mai. 26.—1313. Apr. 23.

Repetimus editionem, quam ex autographis chartaceis tabularii regis Barcinonensis paravit Finke loco supra ad nr. 1287 citato I, 304 sqq.

1290. (787a.) RELATIO PRIMA. 1312. Mai. 26.

Ex CRD 11603 l. c. I, 304 nr. 207. Sigilli vestigia adsunt. (P. deest.)

Apr. 17. . . . Litteras vestre maiestatis factas Valencie XV. Kalendas Madii² recepi cum
Mai. 23. devocione magna die Martis XXIII. eiusdem mensis . . . Nova de domino imperatore
Apr. 23. sunt hec, quod separavit de Pisis die XXIII. mensis Aprilis versus Romam de versus
Mai. 7. marinam Maretime gradiendo et intravit Romam die Dominica VII. Madii de versus
Pontem Mollem cum tribus milibus hominum equitum in tribus aciebus. Et in qualibet 35
acie erat unus miles copertus signis domini imperatoris et ante ipsum unum vexillum
ad dictum signaculum ferebatur. Romani vero eum cum honore grandissimo receperunt

1289. ^d) promissione or.

1) *Supra nr. 1287.* 2) *Cf. l. c. I, 301 nr. 204.*

et ivit ad morandum ad Sanctum Iohannem de Leterano. Dominus Iohannes frater domini regis Roberti Sanctum tenet Angelum et ecclesiam Sancti Petri cum Ursinis et illam intendunt defendere, quod imperator coronari non possit in illo loco. Et cum eis habent maximam quantitatem bonarum gencium equitum, inter quos sunt de vassalis vestre maiestatis de octingentis usque in mille. Unde videndo dominus imperator illum locum munitum tam fortiter per dominum Iohannem et Ursinos, requixivit cardinales, quod in Sancto Iohanne de Leterano eum debeant coronare. Legatus autem, qui est de illis qui ipsum coronare debent, respondit, quod id facere non potest sine precepto domini pape, quoniam preceptum habet eum debere coronare in Sancto Petro. Unde miserunt unum legatorem ad summum pontificem, si placet ei quod coronari debeat in Sancto Iohanne aut in Sancto Petro. Et secundum quod summus pontifex eis mitet, se continebunt et facient de coronacione predicta.

Guelfi vero in civitate nostra et de tota Ytalia generaliter sunt contra dominum imperatorem, prout monstrare possunt. Et si aliquis Guelfus remansit in obediencia domini imperatoris, hoc est propter magnam dissensionem, quam habent inter eos.

De civitatibus Lombardie sic est quod omnes civitates, quas posuit in custodia amicorum imperii, firme stant et steterunt cum ipso. Omnes alie sunt contra ipsum et ei rebelles. Hec autem sunt ad eius obedienciam, imperia et mandata: Mediolanum, Novara, Comum, Lodi, Pergamum, Brixia, Placencia, Verona et Mantua. Hec vero palam inobedientes existunt: Bononia, Parma, Cremona, Alexandria, Alba et loca Pedemontium, et sunt in favore domini regis Roberti. Papia, Terdona et Ast, iam plures dies sunt, non steterunt ad imperatoris mandata. Nuper dicitur, quod se dederunt domino regi Roberto. Magna briga videtur esse debere pro certo in L[om]bardia hac estate, quod Mediolanenses venire intendunt ad presens ad devastandum Papiam...^a quod predicta guerra finem accipiet, secundum quod fuerit inter Papienses et Mediolanenses, et specialiter secundum quod facient dominus imperator cum domino rege Roberto in Roma, quia secundum finem ipsorum facta de terris Lombardie procedent.

De civitate nostra: in obediencia domini imperatoris est et in nostra civitate est quidam miles de regno Alamanie pro vicario domini imperatoris, qui nominatur dominus Gobertus de Asperomonte et regit civitatem nostram secundum consuetudines terre nostre. Quam intencionem gentes de terra habeant, nemo audet monstrare, nisi quod sint in obediencia domini imperatoris. Nobis enim videtur, quod dominus imperator super gravi condicione et super gravi posicione existat et est prope inimicos suos et eorum potenciam, qui valde potentes sunt et bene parati et de longa provisione. Et si Deus non monstrat de sua gracia, sicut monstravit, cum ipse erat in Lombardia circa Brixiam, eum cognoscimus in gravi condicione existere. Set usque nunc nobis videtur, quod Deus visibiliter ei fecerit facta sua et quando fuerit plus derelictus, Deus plus eum iuvit.... Quod autem hinc antea fore valeat, ignoramus. Alia nova in hiis partibus non existunt....

Dat. Ianue, die XXVI. Madii.

Insuper^b vestra noscat serenitas, quod nuncii latores presencium detenti fuerunt in civitate nostra per imperatoris vicarium per tres dies, credendo ipsos fore nuncios domini regis Roberti euntes ad dominum principem fratrem eius. Et hoc fuit occasione novorum de versus Romam de ipso domino imperatore, que multum tenebantur celata^b.

1291. (787b.) RELATIO SECUNDA. 1312. Iun. 4.

Ex CRD 11677 l. c. I, 307 nr. 208. Sigilli vestigia adsunt. (P. deest.)

1290. ^a) verbum illegibile or.

^b) Insuper—celata in cedula epistolae annexa scripta sunt.

... Postquam vestre maiestati alias meas litteras destinavi, hii rumores in hiiis
 Iun. 3. partibus advenerunt, quod die tercia Iunii quedam galea Antonii Aurie in civitate Ianue
 Mai. 31. appulit, que die ultimo Madii de Civetavegia separavit, in qua venerunt duo cursores,
 Mai. 30. qui a civitate Rome die trigesima Madii segregaverunt et in civitate nostra quam plures
 litteras aportaverunt, que ad nostrum vicarium veniunt et que in Alamaniam diriguntur.
 Quibus continetur et cursores etiam idem ennarrant, quod dominus imperator Melicias
 habuit et lo Coloxe et Campumdogium et possessiones, domicilia et forticia, que
 Ursini tenebant usque ad pontem Sancti Angeli. Et hec bene ac viriliter devicerunt,
 quod adversariis nichil barera et forticia profuerunt et sic se in Sancto Petro et Sancto
 Angelo collegerunt, et dominus imperator ultra flumen terram aliam tenet totam.

Ibique maxima gencium quantitas perierunt^a ab utraque parte. A parte vero
 domini imperatoris mortuus est episcopus Legiensis consanguineus domini imperatoris,
 unus frater domini Lodoysii de Sabaudia et abbas Sancti Galli¹ et quam plures alii de
 eius curia, qui erant nobiles et potentes. A parte autem domini Iohannis quam plures
 innominati mortui sunt excepto uno ex illis de Balsemo, qui personaliter est d...^b,
 qui cognatus est domini regis Roberti, et quodam comite de Biserna de Campania.
 Tuscani quoque, prout asseritur, malam fecerunt experientiam et abire quidam dicuntur
 partes proprias visitantes. Dominus rex Robertus habet quinque galeas cum uno ligno
 armatas ad ...^c Romanam, sic quod nemo intrare potest, nisi furtive intret, nisi per
 Iun. 2. manus eius. Et die Veneris secunda Iunii vise fuerunt galee novem armate per mare
 nostrum transitum facientes, que fore creduntur domini regis Roberti, de Provincia versus
 Neapolim gradientes.

Insuper vestra noscat serenitas, quod dominus imperator a communi nostro galeas
 armatas duodecim requisivit, ex quibus sex ei concedentur, que ob eundum Romam ad
 Iul. 8. dominum imperatorem, ut creditur, hinc ad octo dies Iulii proxime venturi esse poterunt
 preparate. Preterea idem dominus imperator requixivit cardinales, ut eum in Sancto
 Iohanne de Leterano coronare deberent, qui responderunt, quod id nequid fieri ullo
 modo, quoniam in precepto habent a summo pontifice, ipsum in Sancto Petro coronare
 debere. Et ob hoc eorum legatores et noncios ad ipsum summum pontificem direxe-
 runt, responsionem super hoc cotidie prestolantes.

Preterea dominus rex Robertus voluit suos barones et milites mittere versus Romam.
 Qui consulte tam barones quam cives responderunt ei, quod non tenentur exire de
 Regno, set in Regno parati sunt tamquam eius fideles pro eo facere quicquid debent.
 Et pro ipsis comes Sancti Severini respondit. Qua responsione rex predictus multum
 extitit perturbatus.

Novitates vero de partibus Lombardie ac de civitate nostra nunc vestre maiestati
 non scribo presentibus, quoniam per alias meas apices ei ipsas pridem^d reseravi, salvo
 quod Mediolanenses sunt super terra Papiensi cum exercitu devastantes...

Dat. Ianue, die IIII. Iunii.

1292. (787c.) RELATIO TERTIA. 1312. Iun. 27.

Ex CRD Iuli l. c. I, 311 nr. 210. Sigilli vestigia adsunt. (P. deest.)

... Nova nunc in hiiis partibus existencia vestre maiestati notifico per presentes.
 Tamen de domino imperatore alia non narrantur nisi ea, que serenitati vestre pridem^a
 reseravi, quoniam tenet id quod in Roma tenebat; et dominus Iohannes tenet a simili,

1291. ^a) perimerunt or. ^b) ita ed. ^c) verbum illegibile or. ^d) pridie ed.

1292. ^a) pridie ed.

1) Est potius abbas Wissenburgensis; cf. supra pag. 1174.

quod tenebat. Illi de Tuscia cum Bononiensibus homines equites, quos habere valeant, mittunt Romam, sic quod Bononienses trecentos homines equites dirigunt nunc ad presens et secundum quod dicitur utraque pars valde fortis de gentibus est in Roma. Tamen ut aparet facta domini imperatoris ad duo pendent: primo ad id quod summus pontifex
 5 facere volet de coronacione ipsius, qui usque nunc pro eo bene agere non videtur. Secundo quod qui maiores sumptus facere poterit et plus . . .^b hoc modo morari, huius facti penitus victor erit. Et per huiusmodi viam Sanctum Petrum et Sanctum Angelum sic tenendo, videtur quod dominus rex Robertus consummare dominum imperatorem intendat, sic quod eius facta plus . . .^b non procedant.

10 Nuper autem quedam galea Francisci Aurie de Sicilia venit, cuius gentes enarrant dominum regem Fredericum concessisse stantarium de galeis triginta et quod in eius colloquio dixit, se fore cum domino imperatore concordem ac cum eo parentatum fecisse de quadam filia ipsius domini imperatoris uni eius filio et quod cum istis galeis cum hominibus sexcentis equitibus intendit versus Romam dirigere suos gressus in ipsius imperatoris
 15 auxilium et favorem. Que nova valde videntur extranea nec his bene potest tribui plena fides. Potius creditur ipsum hec facere pro existendo paratum ac volendo quod quicumque illorum vinceret, aut dominus imperator aut dominus rex Robertus, eum bene inveniret de suis gentibus paratum ac totam eius terram optime preparatam et etiam ordinatam.

Commune nostrum facit galeas VI pro uno mense parari, de quibus est ammiratus
 20 mandato domini imperatoris dominus Bernabas Aurea, quas credimus fore paratas ac separare hinc ad medium mensem Iulii proxime venturum. Pisani quoque iam arma-
 verunt alias VI galeas ituras in comitiva cum istis. Preterea dominus rex Robertus galeas armatas in mari quinquaginta dicitur habiturus. Sic videtur quod eius facta valde tendant ad mare, quoniam si mare perderet, facta sua in magno casu ac grandi
 25 periculo iminerent. Illi de Regno et specialiter gens minuta generaliter dominum imperatorem desiderant et affectant.

Lumbardi quoque permanent isto modo pro Mediolano cum comite Guarnerio, qui pro domino imperatore in Lombardia est vicarius generalis, et cum marchione Montisferrati ac domino Philippo de Sabaudia et cum aliis terris existentibus in obedientia
 30 domini imperatoris sunt in exercitu circa Papiam et illam obsederunt et usque ad muros civitatis depopulati fuerunt. Et secundum quod firmiter dicitur, oportet quod in eorum manus perveniat per hunc mensem aut per concordium aut per quemcunque alium modum. Et ipsa veniendo ad domini imperatoris mandata, valde videtur quod eius facta bene et viriliter stabunt in partibus Lombardie. Qua quidem accepta creditur,
 35 quod versus Alexandriam et Ast fuerint accessuri, que se m[eli]us posse tueri creduntur. Et quando sic foret quod in manus imperii pervenirent, postea nulla foret in Lombardia rebellio contra ipsum, sic quod dominus rex Robertus de Lombardia et partibus Pedemonecium foris esset.

Pisani vero propter imperatorem sunt in debito magno subpositi et stare videntur
 40 maxime stupefacti, sic quod qui cum eis haberet aliquid facere, secure posset facere facta sua, sine quod oporteret de ipsis aliquid pertimere. Nec de comuni nostro similiter, quia si de guerra et briga unquam fuit male paratum, veraciter modo estat, quoniam inter nos valde male sumus dispositi et etiam ordinati. Unde qui in factis Sardinie nunc vellet intendere, nunquam fuit locus nec tempus de hoc tam congruum,
 45 ut est modo ob timorem aliarum gentium quam Sardorum. Et sic erit, dum dominus imperator in tali condicione permanserit, ut tempore permanet in moderno. Conradus Aurea separavit de Ianua circa medium mensem Madii causa eundi in Siciliam ad domi-
 num regem Fridericum, qui nunc mixit litteras Ianuam confirmando parentatum inter

dominum imperatorem et dominum regem Fridericum et etiam de ipsius itinere versus Romam cum galeis armatis viginti sex cum hominibus equitibus sexcentis. . .

Dat. Ianue, die XXVII. Iunii.

1293. (870a.) RELATIO QUARTA. 1312. Oct. 3(?)

Ex CRD 12748 l. c. I, 325 nr. 217. Sigilli vestigia adsunt.

Cf. l. c. I, 326 nr. 218¹.

(P. deest.)

Quedam littera de Viterbio nostro archiepiscopo missa fuit, in qua continebatur, quod postquam dominus imperator ac dominus Iohannes frater domini regis Roberti ab Urbe discesserunt Romana, Colonnenses et Ursini concordēs insimul extiterunt et ex eorum domibus duos fecerunt senatores, videlicet Dumfranschum de Monte de Ursinis 10 et Sarram de Columna. Die vero Mercurii proxime preterita octo dies fuerunt, quod dum ipsi senatores Capitolium ad exercendum officium senatus vellent ascendere, Romanus populus clamoribus et lapidibus irruentes in eos usque ad turrem Iohannis Bobonis, ad quam venerant Capitolium ascensuri, turpiter profugarunt usque ad apothecas pannorum et Capitolium reddeutes ad clamorem nobilem virum Iacobum domini 15 Iohannis Arlotti sibi capitaneum elegerunt. Et hodie legi litteras, que de Urbe misse fuerunt continentes, quod Romanus populus nobiles illos principales de Urbe, scilicet Ursinos et Colonnenses, ad emendacionem^a omnium domorum, que in Urbe combuste fuerunt elapsis temporibus ipsis ad hoc causam dantibus, compellebant. De facto exercitus domini imperatoris et Florentinorum credo, quod non minus quam ego vestra 20 serenitas vere novit . . . Hec tamen scribere volui ad cautelam, quod dominus imperator habet duo milia equitum vel circa et ci[r]citer quindecim milia peditum. Et imperiales procedunt usque ad muros Florentie clamantes cotidie: 'bellum, bellum!' Florentini vero iam quatuor milia equitum congregarunt et sexaginta milia peditum. Et sapientes Florentie deliberaverunt concorditer cum domino imperatore bellum committere, set 25 dies belli nisi a paucissimis, quatuor videlicet de sapientibus Florentinorum et duobus Lucensium et reliquis duobus Senensium, ignoratur . . .

Dat. Ianue, die III.^b Octobris.

1294. (918a.) RELATIO QUINTA. 1313. Mart. 1.

Ex CRD 10842 l. c. I, 327 nr. 220. Sigilli vestigia adsunt.

(P. deest.)

Dominus imperator retrorsum de obsidione Florentie, qua elapso tempore fuerat, se atraxit et accessit ad quoddam castrum quod Podiusbonici nuncupatur. Quod quidem diu distructum extiterat per dominum regem Karolum avum domini regis Roberti, quoniam ibi magna quantitas gentium Guibellinorum omnium morabatur illudque rehedicari facit et ibi habitare omnes gentes, que ad standum ad planum se traxerant circa 35

1293. ^a) sequitur extiment or.

^b) numerus illegibilis or.

1) In adnotatione ponere liceat enuntiata quaedam ex litteris a Iohanne Burgundi regi Aragonum a. 1313. Febr. 8. missis, quas ex CRD 10642 publici iuris fecit Finke l. c. I, 327 nr. 219 et loco supra ad Ian. 26. nr. 1287 citato II, 216 nr. 114: Ex tunc non fuit consistorium usque ad sequentem tunc diem Veneris, in quo quidem secreto consistorio imperatorem Romanorum nominavit imperatorem et dixit se eum 40 habere pro imperatore. Antea autem non nominabat eum imperatorem, sed regem Romanorum, eo quod ante receptas litteras apostolicas fuerat alibi quam in ecclesia beati Petri Rome coronatus. Dicitur etiam quod et in ipso secreto consistorio dixit, se concessisse civitatem Ferrariensem regi Rotherto . .

ipsum, facitque ipsum Imperialem Podium apellari. Qui quidem dominus imperator habere potest inter totam gentem homines equites circa mille et quingentos, ex quibus quingenti Ultramontani sunt. Florentini, Senenses, Lucenses et eorum liga nolunt se invenire in campo cum ipsis, [quod] eos equitare, ire et redire permitant ad eorum liberam voluntatem, apparendo ipsis, quod per talem viam . . .^a debeant se tuentes. Dicta quoque liga eorum legatores ad dominum regem Robertum miserunt, eum requirentes pariter et precantes, quod vicariam de Tuscia percipere debeat sub certis pactis cum prerogativa maxima dicti regis, quam quidem per Guelfos^b istarum partium ipsum dicitur accepisse. Tamen adhuc rei veritas ignoratur.

19 Pisani vero in peiori statu et condicione, quam diutius fuerint, nunc versantur, quoniam dominus imperator eos comedit tota die, sic quod in grandi pauperie comorantur et nisi quodsi aliud de domino imperatore contingeret, vident se mortuos et desertos, ipsi hoc pati aliquantulum non valerent, set postquam tam^c . . . sunt, potius uxores et filios consumarent, quin eum adiuvent suo posse. Gal(eas) vero aut aliquod
15 lignum grossum non habent in mari.

Preterea nepos summi pontificis, qui comes erat Romagne, ei deferens quandam quantitatem monete grandissimam, videlicet florenos centum milia aureos, Bononiam accessit veniens inventoque, quod Bononienses centum et quinquaginta homines equites in auxilium Parmensium dirigebant, credens ire securius cum dicta moneta se in eorum
20 posuit comitivam. Homines vero de Rigio, qui sunt inter Bononiam et Parmam ac eorum inimici existunt, scientes quod Bononienses istos homines equites dirigebant, ipsis fecerunt insidias et omnes eos ceperunt et etiam peremerunt. Interfecerunt etiam predictum nepotem summi pontificis et totam pecuniam deportarunt.

Insuper illustris dominus rex Fridericus excellencie vestre frater corporea sospitate perfruitur in Messana et ad dominum imperatorem direxit dominum comitem Manfredum de Cremonti cum hominibus equitibus centum in galeis IIII ac florenos aureos sexaginta milia. Multumque manutenere cepit predictum dominum imperatorem et cum domino rege Roberto in suspicione grandissima perseverat. Dominus quoque imperator quam plures direxit nuncios cum magna quantitate literarum versus Alamaniam, qui per
30 Ianuam civitatem eorum itinera direxerant, ob habendum subsidium de militibus et moneta, que ipsi nunc est maxime oportuna. Et publice dicitur, quod rex Boëmie filius eius est ad eum cum magna quantitate militum accessurus et dux de Austeriches a simili accedere dicitur cum mille militibus, ducens ei sororem suam, quam ipse dominus imperator in uxorem accepit, qui ut asseritur per totum mensem Madii proxime venturum in istis partibus esse debent. Quare si venerint, dominus imperator esse poterit
35 in statu prospero atque alto: si vero non venerint, in maximo dubio et periculo videtur eius condicio sive status. Alia nova non habentur ad presens vestre celsitudini rescribenda. . . .

Dat. Ianue, die prima Marcii.

40 1295. (918b.) RELATIO SEXTA. 1313. Apr. 22.

Ex CRD 11286 l. c. I, 329 nr. 221. Sigilli vestigia adsunt. (P. deest.)

Dominus imperator circa medium mensem Marcii venit Pisas ibique nunc temporis Mart. 15. moram trahit cunctisque suis gentibus licenciam contulit abeundi, salvo quadrigentis militibus Ultramontanis, quos pro eius custodia secum tenet. M[isi]t autem fratrem eius

45 1294. ^a) verbum illegibile or. ^b) Guellos or. ^c) sequitur an or.

dominum episcopum Trevirenses ad partes Alamanie ob habendum exinde subsidium et iuvamen. Et nunc asseritur, quod eius filius rex Boëmie ad eum cum grandi quantitate militum nunc accedit. Et etiam dux Austerliche acedere dicitur cum maxima militum quantitate, ducens ei sororem suam, quam ipsi domino imperatori prebuit in uxorem. Similiter facere venire dicitur matrem suam, que quam pluribus baronis et bonis militibus venire dicitur sociata, que per totum mensem Madii debere dicuntur in civitatem Mediolanum penitus appulisse.

Preterea comes Guarnerus, qui est in Lombardia pro domino imperatore vicarius generalis, circa mensis Aprilis initium una cum marchione Montisferrati equites habentes quingentos inter Ast et Alexandriam [circa] quoddam castrum, quod nominatur Quaterdii^a, obviaverunt seneschallo domini regis Roberti habenti milites ut asseritur octingentos quadam die et circa horam vesperarum, alteris adventum ignorantibus alterorum, ibique fuerunt duriter preliati, set finaliter campana remansit comiti et marchioni predictis. Nunc autem terram domini regis Roberti vadunt viriliter perquirendo et castra plurima iam ceperunt.

Illi vero de Tuscia usque nunc se a domino imperatore nobiliter defenderunt ac recuperaverunt omnia castra, que perdiderant, salvo Podium Bonicum, quod dominus imperator bene munitum permixit, etiam cunctis necessariis bene fultum et ipsum facit Montem Imperialem vocari. Habent enim predicti de Tuscia legatos suos in curia domini regis Roberti et usque ad annos^b decem ei vicariatuum de tota Tuscia contulerunt sub certis pactis pro ipso domino rege utilibus atque magnis. Quem quidem vicariatuum percepit et nunc de militibus facit celere paramentum, quos illuc cum fratre suo vult dirigere festinanter. Insuper dominus imperator citavit ipsum dominum regem Robertum, quod sub pena feudi pro primo, secundo et tercio termino et peremptorio se coram eius presentia debeat presentare ac sub pena terre, quam ab imperatore tenet, sententiam contulit contra ipsum¹. Ultra fecit leges de novo, quod quilibet curia, quilibet rector et quilibet magistratus per acusacionem vel denunciacionem teneatur et debeat procedere contra quoscunque rebelles et inobedientes imperio². Non tamen hoc bene scio reserare perfecte.

Apr. 23. Ipse quoque dominus imperator nuncios eius nunc habet in Ianuensi civitate, requirentes a communi nostro subsidium de galeis. Gentes tamen de terra nostra ob id in diviso maximo existunt, quoniam quidam volunt et quidam nolunt, quod dictum presidium largiatur et exinde eras die Lune XXIII. mensis Aprilis magnum consilium fore debet. Ad quem autem finem perveniat, ignoratur, potius tamen credo, quod dominus imperator habebit de his que postulet suum velle. Semper autem moratur in civitate Pisarum, gentem, que ad eum debet accedere, prestolando. In hoc vero pendent finaliter sua facta, quod si gens, de qua dicitur, venerit, prout nunc apparet, omnium victor erit; si vero non venerit, eius facta pro nichilo reputantur. Usque nunc autem Deus ei maximam gratiam condonavit, nam gentes eius ita pauce non sunt, quod inimici eas auderent expectare nec in campum accedere contra ipsas. . . .

Dat. Ianue, die XXII. Aprilis.

1295. ^a) Quaterdini (?) ed. ^b) omnes ed.

1) *Supra* nr. 946. 2) *Supra* nr. 929

1296. (946a.) MANDATUM FRIDERICO REGI TRINACRIAE DIRECTUM.

1313. Apr. 30.

Servatur ineditum in Protestatione regis Trinacriae infra nr. 1303 edenda; cf. infra.

Descripsit vir cl. E. González Hurtebise.

Capita nonnulla concordant cum Bannitione supra nr. 946. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus illustri principi Friderico Trinacriae regi, affini et ammirato suo karissimo salutem et sincere dilectionis affectum.

1. Ad nepharios in delinquentibus puniendos excessus et corrigenda opera detestanda manum tenemur debite punicionis extendere, gladium ultionis inserere et ad id tanto efficacius vires debemus exponere, quanto delinquentes ipsi maioris condicionis esse noscuntur et per excel[le]ntiam status eorum periculosius insolescunt et quanto secum in dampnande temeritatis^a audaciam et erroris demum plures trahunt et precipitant in securam cecitatis.

2. Correctionis siquidem limam exposcunt et penas pro retributione requirunt acta prava et abominandi conatus perditionis alumpni Roberti nati clare memorie Karoli secundi, que ipse contra nos et sacrum Romanum imperium, immo potius contra sacram ecclesiam et christianitatis prosperitatem, que plurimum ab imperio ipso dependet, publice ac notorie commisit haecenus et continue committere non veretur. Ipse namque inter ceteras suas presumptiones et temeritates dampnandas, licet antequam pro imperiali dyadematis suscepcione proficisceremur ad Urbem, per suas litteras speciales pluries culmini nostro scripsisset, quod ipse, sicut ex causa predicta debebat et nos qui nec verbo nec opere quod sciremus gravaveramus nec gravare, sed potius graciose tractare intendebamus eundem, ex puritate consciencie credebamus, ad exhibendum nobis debitam reverentiam et honorem tam in dicta coronatione quam aliter intendebat et ad id pro viribus se parabat, confederationes tamen et conspirationes, uniones et ligas in offensam et impedimentum progressus cesarei una cum Florentinis, Lucanis, Senensibus et aliis nostris et imperii Romani subditis de Lombardia et Tuscia, ut eos in rebellionis precipitium et cecitatis foveam secum traheret, sicut et traxisse dinoscitur, per se suosque procuratores, nuncios et ambassatores in nostre maiestatis iniuriam et offensam et impedimentum progressus cesarei facere procuravit et fecit et etiam tractavit et ordinavit, quod civitates Cremone et Regii et Parme, que sub nostra obediencia consistebant, contra nos et imperium rebellarent, inducendo tam comunia ipsarum civitatum quam alios subditos nostros predictos ad rebellionem huiusmodi et eis ad id pollicendo consilium, auxilium et favorem. Et nichilominus gentes dieti Roberti eius fulti favoribus sueque nequicie conscii et ministri civitatem Astensem et castra Valencie et Casalis Sancti Evasii et alias nonnullas civitates et castra provincie Lombardie, que mandata nostra iuraverant et nos in eorum dominum recognoverant et officiales nostros receperant et habebant, officialibus ipsis exinde violenter eiectis, nequiter occuparunt et occupatas et occupata pro Roberto detinent supradicto.

3. Idem quoque Robertus Iohannem fratrem et stipendiarios suos Romam ea videlicet intencione transmisit, ut Urbe si posset sue dicioni dolose subiecta vel saltim

1296. a) temeritatis similiter semper tr.

turbine in eius populo nephande sedicionis emisso, dicte coronacionis sollempnia impediret, prout dictus Iohannes et stipendiarii in ingressu nostro in Urbem predictam et quandu in partibus illis moram traximus, efficaci operum argumento probantes, una cum copiosa dictorum subiectorum multitudine, que per instigacionem dicti Roberti sub promissi eis sui subsidii et defensionis fiducia, cum equis et armis ad se opponendum nobis et exercendum preexcogitatam maliciam simul cum Iohanne stipendiariisque predictis convenit ibidem, contra nos et gentes nostras hostiliter posuerunt insidias, fecerunt insultus, spoliaciones, violencias et homicidia perpetrarunt viasque publicas et loca, per que ad reverendam basilicam principis apostolorum de Urbe omnibus religionem profitentibus christianam liber aditus patere debebat, bellicosus aparatibus claudere nobisque ac nostris gentibus ad basilicam ipsam, ne ibi dicta coronacio celebrari valeret, accessum totis viribus prohibere^b et alias omni modo quo poterant maiestatem nostram offendere procurarunt.

c. 5. 4. Inter que illud notissimum nullatenus subiciemus, quod ipse Robertus, dum in Urbe predicta causa prefate coronacionis essemus et dilectissimi fideles nostri Pisani, qui inter ceteros subditos nostros fidelitatis et operis sinceritate renitent, galeas et gentes Romam ad nostrum servitium et honorem mitterent, galeas ipsas in nostre maiestatis iniuriam hostiliter invadi, spoliari et gentes predictas capi, carcerari et in carcere detineri fecit, et nichilominus, in huiusmodi continuacione criminum perseverando, mala malis addendo et peiora cotidie commit[t]endo, dum contra rebelles nostros de Tuscia direxissemus signa cesarea, rebellibus ipsis, sicut publicum et notorium est et facti evidencia docebat et docet, misit pluries armatorum subsidium, ut eos dyucius in sue rebellionis erroribus confoveret.

5. Quibus siquidem et aliis execrabilibus actibus ipsius Roberti, que nimis diffusum esset enarrare per seriem, tam per nos quam per peritos nostri palatii diligenti examinacione discussis, cum iuridico processu premissis et iuris sollempnitate servata,

c. 5 (I) (I) cum propter premissa esset sicut et est lese maiestatis crimine reus, universis et singulis dignitatibus, auctoritatibus, honoribus, libertatibus, immunitatibus, privilegiis, provinciis, contratis, civitatibus, castris, terris, villis, vassallis, pheudis, bonis, rebus, iuribus, iurisdictionibus perpetuis et temporalibus, quos et quas et que habebat, tenebat vel possidebat seu habuerant, tenuerant et pos[s]ederant quomolibet hactenus ipse vel sui antecessores, privavimus ipsumque Robertum rebellem, proditorem et hostem imperii dicteque maiestatis crimine reum de toto predicto imperio exbannivimus et diffidavimus et ipsum si quo tempore in nostram et imperii forciam venire contingeret, vita per capitis mutilacionem privandum esse duximus sentencialiter condemnandum.

(II) Statuentes et mandantes, quod nulla persona cuiuscumque nobilitatis, excellentie, status vel condicionis existeret, nullaque civitas, castrum, villa vel universitas eidem contra nos et imperium preberet publice vel occulte auxilium, consilium vel favorem, sub pena centum librarum auri pro qualibet civitate, et quinquaginta librarum auri pro quolibet castro, villa, marchione, duce, comite, barone et quolibet nobili, et viginti librarum auri pro qualibet alia singulari persona pro vice qualibet qua contrafacerent committenda. Quodque cuilibet impune liceret cives, incolas et habitatores civitatum, castrorum, villarum et quaslibet alias singulares personas, cuiuscumque status vel condicionis existerent, que contra nostrum honorem ei obedirent vel darent consilium, auxilium vel favorem publice vel occulte, offendere in persona et rebus et iuribus et ipsos et ea capere, arrestare et detinere. Inhibentes etiam et precipientes expresse, ne aliqui debitores eiusdem Roberti de bonis, in quibus

sibi tenerentur, in aliquo ei satisfacerent vel presumerent quomodolibet respondere, alioquin tantundem camere nostre persolverent et ad id sine strepitu et figura iudicii compellerentur.

(III) Universas etiam provincias, civitates, castra, villas et singulas universitates (III) et quaslibet singulares personas, cuiuscumque preheminencie vel excellencie, etiamsi regia dignitate prefulgerent et cuiuscumque alterius nobilitatis, condicionis vel status existerent, que ex aliquo pacto, promissione seu obligatione dicto Roberto aut suis predecessoris facta vel pena apposita sub quacunque verborum forma comprehenso vel comprehensa sive quavis ratione, causa vel titulo et specialiter de aliquo servicio faciendo [galearum]^c vel hominum armatorum aut aliud subsidium dando per mare vel per terram tenerentur eidem Roberto, ab ipsis pacto, promissione, obligatione et pena apposita, vassallos quoque, pheudotarios et omnes et singulos, qui eidem fidelitatis et pheudorum [vel alia]^d quacumque ratione vel causa ad aliqua prestanda servicia personalia vel realia tenerentur, ab omni vinculo fidelitatis, subiectionis et obediencie sibi vel suis heredibus faciende absolvimus penitus et in totum, ita quod nec civitates, castra, ville, universitates et persone predictae pacti vel obligationis predictorum nec vassalli et pheudotarii prefati cuiusvis fidelitatis, subiectionis vel obediencie ratione, causa vel titulo^e sibi vel suis heredibus quomodolibet tenerentur, prout per alias nostras litteras patentes super hiis confectas¹ noscitur plenius apparere.

6. Quocirca quia satis non esset tulisse sententiam nisi eam exequi faceremus, ad premissorum exequucionem, ubi laus Dei, honor et prosperitas sancte matris ecclesie promoventur et christianorum omnium pax et quies et passagii Terre Sancte acceleratio procurantur, excellenciam regiam tam ratione generalis officii ammirallatus, quod vobis pro maiestate nostra incumbere noscitur, quam dignitatis regie, qua decoratus existitis, cum omnes reges et principes nobis ad conservacionem iurium imperii obedire et assistere teneantur, ac omni modo et iure quo melius possumus tenore presencium actente requirimus vestrumque in hac parte servicium et auxilium invocamus. Vos, de cuius strenuitate laudanda et affectione purissima, quam vos et vestros predecessores ad sanctam Romanam ecclesiam nostrumque imperium haecenus habuisse, prout et adhuc habetis, grata fidedignorum fama testatur et experimenta operum manifestant, plene confidimus, affectuose monentes, quatinus consideratione premissorum et specialiter pro servicio sancte Romane ecclesie, quod in hac parte plurimum procuratur, ad compassendum tantas insolencias et pestilentibus temeritatibus oviandum vestras vires interponere studeatis, guerram eidem Roberto per mare et per terram incipiendo et eam viriliter proseguendo ac etiam civitates, castra, terras, loca et homines sibi obedi- entes, quos dicta comprehendit sententia, tam armis quam alias prout expedit totis viribus compellendo, ut idem Robertus et sequaces eius sua scelera fleant et fiat in eis vindicta debite ulcioris ac alii ipsorum exemplo pene formidine peccare odiant, facinora fugiant et similia comittere de cetero expavescant.

Datum Pisis, pridie Kalendas Maii, regni nostri anno V, imperii vero primo.

1296. ^{c)} excidit tr.; cf. supra pag. 989 not. s. ^{d)} excidit tr. ^{e)} vinculo tr.

1) Supra nr. 946.

1297—1300. (964a—d.) INFEUDATIO MARCHIONIS SALUTIARUM.

1313. Mai. 6.—8.

Cf. supra nr. 964 cap. 2 et pag. 1005 not. 1.

1297. (964a.) INSTRUMENTUM SUPER INFEUDATIONE CONFECTUM.

Mai. 6.

Servatur Taurini in tabulario regio Marchesato di Saluzzo I. Categ. Mazzo I' nr. 3. Ineditum nos ipsi descripsimus. In verso legitur: Investitura d. imperatoris Henrici de marchionatu Saluc. Item de Alba et cet. Item absolutio facta d. march. de omnibus promissionibus et iuramentis et feudis, que fecisset d. regi R(oberto) et cet.^a.

(P. deest.)

(S. N.) Anno Domini millesimo CCCXIII, indie. XI, die sexto menssis Madii, in civitate Pisarum in domo magnifici viri domini Nerii comitis de Donoratico in talamo, in quo dominus imperator dormit, presentibus illustribus baronibus domino Amadeo comite Sabaudie, domino Henrico de Flandrea mareschalcho imperiali, venerabili viro domino Bonifatio episcopo Kironensi, domino Simone Philippi de Pistorio milite, illustris vir dominus Manffredus marchio Saluc(iarum) ante presenciam serenissimi domini Henrici Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti constitutus supplicavit^b humiliter et devote ipsi domino imperatori, quatenus dignaretur ipsum marchionem de marchionatu Saluc(iarum) et de omnibus terris et castris et locis, que et quas tenuit ipse marchio a decem annis citra, in nobile, rectum feudum antiquum et paternum benivole investire. Ipse autem dominus imperator dicti marchionis supplicationibus condessendens predictum marchionem de dicto marchionatu Saluc(iarum) et de omnibus terris, locis et castris, quas et que tenuit ipse marchio a decem annis citra, pro se et heredibus suis cum virga, quam tenebat in manu, in feudum rectum, nobile, antiquum et paternum, salvo iure cuiuslibet, investivit. Qua investitura facta idem marchio fidelitatem fecit ipsi domino imperatori et promisit sibi et iuravit ad sancta Dei euangelia, exnunc perpetuum toto tempore vite sue fidelem esse vassallum ipsi domino et subcessoribus eius in imperio et omnia et singula facere et observare, que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Et in signum pure dilectionis intervenit pacis osculum inter ipsos. Demum idem dominus imperator supplicationibus dicti marchionis confirmavit, ratificavit et approbavit omnia privilegia facta et concessa per condam imperatores predecessores suos ipsi marchioni seu predecessoribus suis et omnia et singula contenta in ipsis privilegiis dicto marchioni presentialiter confirmavit.

Et ego Iohanninus Laur(entii) de Carmagnolla publicus imperiali auctoritate notarius hoc instrumentum, quod notatum inveni in prothocollis Guillelmi Laur(entii) patris mei condam, ex auctoritate michi super hoc attributa per illustrem dominum M(anffredum) marchionem Saluc(iarum) sumpssi fideliter et scripssi nil addens vel minuens quod sensum vel substantiam mutet^d.

1297. ^a) cf. infra not. d. ^b) sequitur rasura quatuor litterarum spatium adaequans tr. ^c) prede in loco raso tr. ^d) quae sequebantur, iam abscissa sunt; cf. supra in prooemio.

1298—1300. (964b—d.) SCRIPTA INFEUDATIONIS. Mai. 8.

Tria quae hic proponimus scripta in transsumto a. 1313. Dec. 29. facto et a tribus notariis authenticato servantur ibidem.

1298. (964b.) SCRIPTUM PRIMUM.

5 *Ineditum nos ipsi descripsimus.*

(P. deest.)

Henricus septimus divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Manfredo marchioni Saluciarum fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Iustis petencium desideriis dignum est nos facilem prebere consensum et vota que^a
10 a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Eapropter tuis iustis postulationibus grato concurrentes assensu omnia et singula privilegia a predecessoribus nostris imperatoribus et regibus Romanorum rationabiliter tibi tuisque antecessoribus marchionibus Saluciarum concessa et largita, sicut ea iuste possides et quiete, tibi et tuis heredibus confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo
15 omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram et penam mille librarum auri, medietatem camere nostre, reliquam vero passis iniuriam persolvendam se noverit incursum.

Dat. Pisis, VIII. Id. Maii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

20 **1299. (964c.) SCRIPTUM SECUNDUM.**

Descripsimus nos. — Böhmer, Reg. Heinr. 531.

(P. deest.)

Henricus septimus divina favente ele[me]ncia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Manfredo marchioni Saluciarum fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

25 Cum a nobis petitur quod iustum est et honestum tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter tuis iustis postulacionibus grato concurrente assensu de marchionatu Salue(ia- rum) et pertinenciis eius ac etiam de hiis omnibus et singulis, que a decem annis citra tenuisti et habuisti, te propter hoc in nostre maiestatis presencia constitutum et recognos-
30 centem, te marchionatum et alia predicta in pheudum tenere ac tenere debere ab imperio et nobis, de ipsis homagium ligium facientem et debite fidelitatis iuramentum prestantem per virgam quam manu gestamus presencialiter investimus^a, in hoc iure imperii et cuiuslibet alterius semper salvo. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre investiture infringere vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc
35 attemptare presumpserit, indignationem nostram et penam centum librarum auri pro dimidia camere nostre et pro reliqua dimidia tibi et tuis heredibus solvendarum se noverit incursum.

Dat. Pisis, octavo Id. Maii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

1298. ^a) *supra lineam add. tr.*

40 1299. ^a) *corr. ex investivimus tr.*

1300. (964c.) *SCRIPTUM TERTIUM.**Descriptimus nos. — Böhmer, Reg. Heinr. 532.**(P. deest.)*

Henricus septimus divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus nobili viro Manfredo marchioni Saluc(iarum)^a fideli suo dilecto gratiam suam et omne bonum.

Etsi ad proseguenda munifice quorumlibet vota fidelium imperialis dextera quadam regularitate sit habilis, ad illos tamen non inmerito graciosius se extendit, quos in suis obsequiis et mandatis repperit promptiores. Attendentes itaque tue fidei et devotionis promptitudinem, quam ad maiestatem nostram te habere haecenus ostendisti et quam per effectum futurorum operum te ostensurum in futuro promittis, et volentes propter hoc te liberalibus favoribus prosequi, ut per hoc tua et aliorum tui exemplo fidelitas ad benemerendum fortius animetur, tibi et tuis heredibus de tuo corpore legitime descendentibus civitatem Albe cum iuribus et pertinentiis suis usque ad nostrum et successorum nostrorum tam imperatorum quam regum Romanorum beneplacitum in nobile pheudum de speciali gratia tenore presencium concedimus et largimur et te propter hoc homagium ligium facientem et debite fidelitatis iuramentum prestantem de civitate, iuribus et iurisdictionibus predictis per virgam quam manu gestamus presencialiter investimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis et donacionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem nostram et penam quinquaginta librarum auri, medietatem camere nostre, reliquum vero passis iniuriam persolvendam se noverit incursum.

Dat. Pisis, VIII. Id. Maii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

1301. (1010a.) *SCRIPTUM PRO HEINRICO DE SPANHEIM.*

1313. Iun. 15.

Ineditum proponimus ex autographo partim corroso tabularii secreti reipublicae Bavaricae. Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. In verso exaratum est: R.

Cf. supra nr. 743.

(P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus honorabilibus viris . . decano et capitulo ecclesie sancti Martini Wormatiensis, devotis suis dilectis gratiam suam et omne bonum.

Cum ad preposituram ecclesie vestre nuper per promotionem venerabilis Adolphi de Marca electi Leodiensis collationi nostre vacantem honorabilem virum Henricum de Spanhein consanguineum nostrum karissimum per alias litteras¹ nostras presentaverimus et eundem certis de causis nobiscum in Italia duxerimus retinendum, devotionem

1300. ^a) *supra lineam add. tr.*

1) *Quae serratae non sunt.*

[vestram]^a monemus, requirimus^b et hortamur attente, vobis nichilominus per imperialia scripta mandantes, quatinus eiusdem Henrici procuratorem, quem ad hoc legitime constituerit, pro eo in ipsius prepositure possessionem corporalem statim visis presentibus sollempnitatibus^c debitis et consuetis adhibitis inducatis et defendatis inductum, facientes sibi de fructibus, redditibus, iuribus et obventionibus universis prepositure predictae integre responde(ri).

Dat. Pysis, XVII. Kalen. Iulii, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

1302—1304. (1048a. 1049a. 1050a.) SCRIPTA REGIS TRINACRIAE.

1313. Aug. 7.—Oct. 18.

1302. (1048a.) LITTERAE PRIORES REGI ARAGONUM MISSAE. Aug. 7.

Repetimus editionem, quam ex autographo chartaceo tabularii regii Barcinonensis CRD 10183 paravit Finke loco supra ad nr. 1287 citato I, 333 nr. 225. Partim correctum est. Sigilli vestigia adsunt. (P. deest.)

15 Serenissimo et inclito domino Iacobo Dei gracia Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice regi illustri, comiti Barchinonensi, sancte Romane ecclesie vexillario, amirato et capitaneo generali, reverendo et carissimo fratri suo Fredericus eadem gracia rex Trinacie successus ad vota prosperos et fraterne dilectionis augmenta continua cum salute.

20 Cum non tantum in fratrem, verum etiam in patrem vos reputemus, rex inclite, reprehensibiles quidem essemus, si vobis, per quem magis valere et pre ceteris iuvare sentimus, intentiones et processus nostros, prout ex ipsis oriuntur agendis, non faceremus cognitos, ut debemus, ubi maxime malivolorum ingenio aut eorum prava suggestionem, qui inter vos et nos . . .^a discordiam et rancorem quosque delectat inimicos
25 esse veritatis, in animo vestro fieri posset impressio, per quam vestra nobis lederetur gracia quod absit subtraheretur et favor, in quibus preter ipsum dumtaxat Deum spes nostra viget et manet fiducia specialis.

Per hec, reverende frater et domine, celsitudini vestre fieri credimus manifestum, quod excellentissimo et serenissimo domino Henrico divina favente clemencia Romanorum imperatore semper augusto dudum in urbe Roma pro sumendo imperii dyademate moram agente, per suas nos litteras, quarum copiam vobis transmisimus¹, et diversos etiam nuncios frequentius requisivit, quod eum contra dominum Robbertum, qui se Sicilie regem intitulatur, ex eo quod faciebat ei cotidie multas iniurias et offensas usque in personam etiam ipsius, iuvare totis viribus deberemus. Quodque ex alia parte
35 memoratus dominus Robbertus per nuntium suum, quem ad nos misit postea, petendum duxit a nobis, quod predicto imperatori auxilium non darem, imo sibi et domino Iohanni fratri suo deberemus potius subvenire. Super quibus requisicionibus habito cum diligenti deliberatione consilio respondimus eidem domino Robberto, quod cum

1301. a) excidit or. b) re in loco raso or. c) in loco raso or.

40 1302. a) verbum illegibile or.

1) Cf. supra nr. 821.

crederemus eum bene scire, quemadmodum universi reges tenentur iuvare imperatorem Romanorum ex debito caritatis et divine iustitie, ac in tali et tanto casu inita inter eum et nos pacis phedera non obstabant, quin dictum imperatorem licite iuvare possemus, nos zelo ipsius divine iusticie proponebamus eum iuvare in suis iuribus, ut tene-
mur, toto posse contra omnes sibi iniuriantes per omnem modum, quo iuvari posset, sicut proximum et caput rei publice secundum preceptum divinum, quodque subsidium, quod daturi eramus ei, intendebamus dare ad laudem Dei et honorem sancte Romane ecclesie ac sacri Romani imperii et rei publice utilitatem et confusionem hostium crucis, Domino concedente. Reddita quoque huiusmodi responsione nostra domino Robberto predicto interim dominus imperator contra eum gravissimam tulit sententiam¹, cuius formam vo[bis transmittimus]^b. Nam per ipsam dictus dominus Robbertus est damnatus tanquam hostis publicus imperii Romani, rebellis et inimicus [lese]^c maiestatis reus, diffidatus et exbannitus, privatus etiam omni honore, dignitate et iurisdiccione. Sunt etiam omnes alii absoluti per eam [ab omni]^b obligatione, convencione, pacto et phedere, in quibus ex quacunque ratione vel causa tenebantur eidem et a quolibet vinculo iuramenti, quod pro observacione . . .^d premissorum, quia sublato principali eius accessorium tollitur^e ipso iure. Et hanc sententiam suam misit nobis dictus dominus imperator per religiosum et venerabilem virum fratrem Facium episcopum Kyronensem, suum ad nos nuncium specialem, per quem et etiam suas [nos patentes]^b litteras requisivit, ut sententiam ipsam per universas civitates, terras et villas nostre dicioni subiectas faceremus solemniter publicari². Iniuncto alias per [eas predicto episcopo]^b, quod nobiscum moram agendo instanter insisteret, qui adhuc presens nobiscum insistit, quod ipsum dominum imperatorem pro viribus a[diuvemus]^b. Propter quod visum fuit nobis, quod requisicioni dicti domini imperatoris pareremus, prout erat de iure parendum. Et facto propterea g[enerali]^b colloquio apud Castrum Iohannis, ubi syndicos omnium civitatum et terrarum Sicilie propter hoc mandavimus interesse, predictam sententiam fecimus publicari. Et tandem in iuvando predictum dominum imperatorem nostro firmato proposito et etiam explicato, convenientibus ad iddem votis omnium, non ex affectione vel odio aliquo, novit Deus, quamvis erga nos memoratus dominus Robbertus non sicut benivolus vel amicus se gesserit, set potius inimicus dederitque causam et causas nobis, o quantas et quales, quibus nos contra eum convertere deberemus, sed tantum instinctu divine iusticie, cui nos cupimus et nitimur conformare, ad iter adcineti eundem dominum imperatorem, prout utiliter possumus et unde melius se offert comoditas, iuvare [nos]^c paramus. Quare huiusmodi intencionem et processus nostros vobis tanquam fratri simul et patri notificantes non tam fraterna quam filiali devocione et affectione vos, sicut carius possumus, deprecamur, quatenus malivolorum obtrectiones, quibus quod absit vester minuatur amor et honor, ad quod scimus eos intendere, apud vos non proficiant et dantibus nobis onera contra veritatem et iustitiam non credatis, imo causam nostram sicut fratris et filii foveatis et faveatis si placet eidem, quia iusta est et rationabilis, sicut fraternitatem vestram cognoscere credimus et sentire.

Demum non miretur vestra reverenda fraternitas, si predictum dominum Robbertum scribimus vobis sine suo titulo, quia non sumus soliti alicui derogare nec per hoc ad insolentiam quis nos estimet . . .^f, sed quia parere diete sententie nobis oportet, hoc facimus ut debemus. Nam si scriberemus eum honoribus, quibus sententialiter est privatus, facere contra ipsam sententiam contumaciter nosceremur.

Dat. Messane, sub sigillo nostro secreto, VII. Augusti, XI. indiccionis.

1301. ^b) *uncis inclusa fere illegibilia or.* ^c) *an supplendum?* ^d) *duo verba illegibilia or.; forsan omnium prestiterint.* ^e) *nullitur(?) ed.* ^f) *verbum incertum or.*

1) *Supra nr. 946.*

2) *Hae litterae servatae non sunt; sed cf. nr. 1296.*

**1303. (1049 a.) PROTESTATIO DE BELLO CONTRA REGEM
SICILIAE INCIPIENDO. 1313. Aug. 15.**

Superest in eodem tabulario CRD 4605 signata¹. Ineditam benivolentissime descripsit vir cl. E. González Hurtebise. Sigillum cereum rubei coloris dorso impressum est.

(P. deest.)

Fridericus Dei gratia rex Trinacrie.

1. Presentis scripti serie pateat universis tam presentibus quam futuris, quod pridem ab illustrissimo domino domino Enricho Romanorum imperatore et semper augusto sacras litteras cum in eis eius noto ac pendente sigillo recepimus per omnia
10 continentie subsequentis:

‘Henricus Dei gratia — imperii vero primo.’ *supra nr. 1296.*

2. Quibus litteris per nos reverenter acceptis, auditis et intellectis etiam que ipsarum series continebat, attendentes beatum Paulum apostolum sic scripsisse: ‘omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit’², imperialem autem potestatem omnibus
15 temporalibus potestatibus anteire, cui nationes omnes et provincias omnesque reges et principes subesse ab omnibus comprobatur, considerantes nec minus in iam dictis contra ipsum principem per antefatum Robertum admissis tot tantisque sceleribus non solum Dei filium, ecclesie caput et fundamentum stabile verum et eius in terris vicarium, a quo palam est eundem principem prius electum, canonicè approbatum, inun[c]tum, con-
20 secratum reverendissimorum dominorum cardinalium ministerio coronam suscepisse ac gladium ab altari, verum etiam totam Dei ecclesiam lesos esse, cum constet tam ex fama publica quam ex ipsius sepe[c]missis affatibus, postquam in Ytalie partibus sopite fuissent discordie dataque pace catholicis Romano subiectis imperio, anxietate non modica in Terre Sancte subsidium, funiculum hereditatis dominice, ubi Dei natus est
25 filius et crucis suspensus patibulo pro redemptione humani generis suum effudit sanguinem preciosum, que tot emersis temporibus de Romano subducta imperio [in]^a ipsius Crucifixi et in omnium christianorum dedecus alienarum imperio subvertitur nationum, prudenter ac potencialiter transitum facere quam cicius posset auxiliante Domino disponebat et procul dubio ad tam salubre ministerium totis nixibus intendisset, nisi quod
30 dictus Robertus eidem imperatori eiusque progressibus impedimento fuisset, quominus tam sanctum ministerium initium sumeret, pax et unio inter catholicos fieret totaque res publica debiti status reciperet incrementa, sicut ex ipsius Roberti processibus neminem latere probabiliter potest et prefati eiusdem domini imperatoris testantur affatus, ad exequcionem predictorum nobis ab imperiali culmine mandatorum contra
35 dictum Robertum Romani rebellem imperii tociusque rei publice hostem, quia palam est, dum dictum offenditur principem, Deum Christum et eius ecclesiam, cuius princeps idem advocatus esse dinoscitur et defensor, et nos specialiter quemadmodum et ceteros orthodoxos merito reges et principes offendisse, procedere debita reverentia cupientes, quem Robertum ideo prius non diffidavimus aut diffidamus, quia constat ipsum per
40 antedictum imperatorem diffidatum fuisse et imperii banno subiectum, sicut predictarum ostendit continentia litterarum³, unde ipso iure statim factus est omnibus diffidatus, nostra ergo specialis diffidatio nec est nec fuit necessaria, eo etiam maxime quia nullam propriam et specialem prosequimur iniuriam, sed solam generalem, publicam et comunem, et nos ipsius imperatoris in huiusmodi negocio iussiones exequimur et tocius
45 rei publice hostem insequimur, ut prefertur, collectis viribus congregatisque regni nostri fidelibus, militibus, equitibus et peditibus totoque nostro exorcio tam marino quam terrestri cum summa diligentia preparato adversus predictum sepedicti principis et

1303. ^{a)} *excidit or.*

1) Cf. ea quae notat Finke l. c. I, 336 sq. not. ad nr. 225. 2) Rom. 13, 1. 3) *Supra nr. 946.*

tocius rei publice ac per consequens nostrum hostem procedimus tam per mare quam per terram, quam idem Robertus nunc tenet et possidet, in ipsius hostis humiliacionem et tocius rei publice salutem ac christianorum omnium statum pacificum et tranquillum.

3. Verum quia, nedum per antedictam terram, que ultra Farum est queque ad sacrosanctam matrem et universalem spectat ecclesiam, cum nostra felici ambula transitum faciemus, veremur, ne forsan hii qui se dicti Roberti profitentur esse homines et vassallos transitui nostro vel nostrorum aut redditui aliquatenus se opponant, per quod possent ipsi, qui sancte matris ecclesie sunt vassalli, in personis aut rebus propriis offensiones et dampna incurrere, cum non sit cordi nobis ecclesie ipsius terras invadere nec ipsis ecclesie terras inhabitantibus iniurias aut dampna infligere, sed aditum duntaxat liberum nobis et nostris ac redditum expectamus contra iam dictum hostem eiusque fautores ac sequaces eiusque res et bona per imperialem sententiam de iure in fiscum delata feliciter Deo propicio progressuri. Ceterum si qui predictorum hominum nostro nostrorumque aditui et redditui obstrepere forte presumpserint, quibus nocendi Deo teste volumptas nobis non est seu propositum, sub attestacione divini nominis protestamur, quod si qui eorum contrafacientes bello ceciderint aut dampna rerum passi fuerint aut civitates, castra, villas, terras vel alia loca capi contigerit vel occupari, id eis ipsorum culpa continget nulla ex parte nostra nostrorumque iniuria precedente. Absit enim, ut ea que propter bonum ac licitum facimus, si quid per hec preter nostram voluntatem cuique mali acciderit, nobis imputentur, sicut sanctorum canonibus traditur. Et nichilominus presentis nostri edicti oraculo firmiter omnibus signa nostra comitantibus tam per mare quam per terram districta precepcione mandamus, ut nullus omnino ipsorum prefatos homines ultra Farum inhabitantes se nostro vel eorum aditui vel redditui non opposcentes omnino in personis aut rebus dampnificet vel offendat, si contrafecerint penam quam ex celesti superserimus arbitrio procul dubio incursuri.

4. Nos preterea omnes civitates, terras, castra et loca quelibet dictarum parcium ultra Farum et personas ea inhabitantes, que se nobis non obiecerint vel post obiectionem resipiscentes sponte vel per nostram potentiam nobis et nostris aditum et redditum liberum dederint, cum aliter contra dictum hostem securus aditus nobis et nostris patere non possit, manutenebimus et salvabimus toto posse et per nostros salvari et manuteneri in personis et rebus eorum infallibiliter faciemus et dicte Romane matris ecclesie honoribus, iuribus et potestatibus semper salvis et ei per nos et nostros integre conservandis, quia solum quietum et liberum aditum et redditum cupimus per easdem.

5. Presentibus hiis omnibus, que per nos protestata et decreta sunt, reverendis in Christo patribus Guidotto archiepiscopo Messanensi, Iohanne Pattensi et Lipariensi et Bonifacio Keronensi episcopis, fratre Peregrino ordinis Predicatorum, fratre Ricarto de Passaneto preceptore sacre domus Milicie Sancti Iacobi in Sicilia necnon nobilibus Frederico de Incisa cancellario, Henrico Rubeo magistro rationali, Francisco comite Vigintimilii, Leonardo de Incisa, Ricarto Filangerio, Peregrino de Paccis, Palmerto de Caro, Henrico de Sancto Stefano militibus, Iohanne de Calvaroso iuris civilis professore, Gualterio de Manna et Francisco de Marino iudicibus civitatis Messane ac aliis quam pluribus nostris fidelibus et devotis ac etiam aliis de partibus Regni, quos ad hec habere potuimus quoad presens.

Unde ad futuram memoriam et fidem de premissis omnibus faciendam nec minus ad cautelam nostram nostrorumque omnium presens publicum documentum iuximus fieri per manum Conradi de Iordano imperiali auctoritate notarii, currente anno dominice incarnationis MCCCXIII, mense Augusti XV. eiusdem, XI. indictionis.

Actum Messane in sacro regio palacio, anno, die, mense et indictione premissis.

Ego Corradus de Iordano qui supra imperiali auctoritate notarius premissis omnibus interfui eaque scripsi et presens instrumentum publicum meo solito signo signavi.

1304. (1050a.) LITTERAE ALTERAE REGI ARAGONUM MISSAE. Oct. 18.

Repetimus editionem ex autographo chartaceo eiusdem tabularii CRD 10211 loco supra ad nr. 1287 citato I, 338 nr. 227 paratam. Sigilli vestigia adsunt.

(P. deest.)

5 Serenitatem vestram scire cupimus, quod bone memorie dominus Henricus Romanorum imperator, dum viveret, quandam nobis misit sententiam latam per eum¹ contra emulum suum, quem scitis, propter multas ac magnas iniurias et offensas, quas ab eo receperat et querebatur plurimum de eisdem, quodque alias per eius litteras et eius nuncios speciales requirendos nos duxit, quod predictam suam sententiam exequendo
10 memorato eius emulo guerram mari terraque totis viribus moveremus, sicut per formam requisicionis ipsius, quam vobis mittimus², serius videbitis contineri. Nos quoque adherentes divine caritati, cui quicquam non potest aliud nec debet obstare, mandatum eius cogitavimus adimplere, requisicioni predictae adherendo ipsumque sicut proximum specialem et caput rei publice in temporalibus in iusticia sua iuvando contra prefatum
15 emulum eius, qui, sicut est notorie publicum, tam inique opposuit se eidem. Nosque propterea profecti de Sicilia et ad predictum imperatorem venientes, intelleximus obitum eius in via per litteras speciales^a nobilis Henrici de Flandria marescalli sui³. In quibus continebatur, qualiter mater et filius dicti imperatoris, videlicet rex Bohemie cum gentis efforcio de Alamania venerat iam in Lombardiam, et propter hoc dictus marescallus
20 faciendo moram in civitate Pisarum, quid facturus esset cum alia gente imperatoris, que cum eo erat ibidem, dicti regis Bohemie prestolabatur beneplacitum et mandatum.

Nosque dicti marescalli litteris fidem dantes tum ratione parentele contracte de filia imperatoris cum filio nostro, sicut scitis, tum etiam ratione aliorum tractatum cum dicto rege Bohemie elegimus nos videre, sicque iter non deflectentes processimus
25 usque Pisas. Quo pervenientes dictum regem Bohemie non invenimus, imo scivimus, quod non erat, sicut scriptum fuerat nobis per dictum marescallum, qui Pisis iam recesserat, in partibus Lombardie, velut qui Italiam non intrarat. Infra hos autem dies existentibus nobis Pisis Pisani requisiverunt nos de amicitia, unione et societate mutuo contrahenda. De quibus, si bene se offerrent nobis ac dispositos et paratos, videremus
30 eosdem adeo, qui^b poterant honorem nobis et profectum afferre. Quia tamen in ipsis res vestra, sicut perpendimus, tangatur, ne prejudiciale quicquam vobis meremus^c, cum eis et aliis, qui vos et vestros velut patrem et caput preponere semper intendimus et servare, ut decet, nichil nos intromisimus nec ad aliquem tractatum devenimus cum eisdem, imo recedentes abinde per viam Sardinie et specialiter portum Calaritanum,
35 videlicet^d Castelli de Castro propter contrarietatem temporis habuimus pro salute nostra et navigii nostri divertere et manere, ad insulam redimus Sicilie, utinam, sicut cupimus, secundo remigio Domino concedente! Ubi offerente se istius navis opportunitate ad partes Catalonie navigantis hec vobis de itinere nostro presenti . . . tanquam patri . . . duximus intimandum . . .

40 Dat. in portu Castelli de Castro, sub sigillo nostro secreto, XVIII. Octobris, XII. indictionis.

1304. a) specialiter or. b) que ed. c) an pro moveremus? d) nonne ubi in loco?

1) Supra nr. 946. 2) Supra nr. 1296. 3) Serratae non sunt.

1305—1307. (136a. 597a. 597b.)
LITTERAE AD GERHARDUM DE LANDSCRON
SPECTANTIA.

1301. Iul. 12. — (1311). Iun. 30.

Cum autographa perierint, modum adhibentes, quo iam supra ad nr. 1118—1120 edendos usi sumus, summaria tantum proponimus, quae ex Inventario 'Stifels A de anno 1600' esistenti in archivo buregraviatus de Sinzich, quod tunc Nassoviae erat in tabulario liberorum baronum a Stein, descripsit A. Wyss b. m.

1305. (136a.) MANDATUM ALBERTI REGIS. 1301. Iul. 12.

Servatur l. c. fol. 30'.

(P. deest.)

10

Ein lateinischer brief von Alberto Austriaco rege, dorinnen er Gerharden burggraven zu Landskron erfordert und pittet bei der pflicht, dormit er ihm und dem reich verwandt und zugethan sie, das er sampt allen seinen helfern und sonderlich Iohannen dem burggraven zu Reyneck nach allem besten vermögen und macht zu ihm folge ins leger zu seiner vertheidigung.

15

Sub dato in castris fur Weinheim, 12. Iulii, regni sui anno tertio.

1306. (597a.) MANDATUM HEINRICI REGIS. 1311. Mart. 4.

Item fol. 35'.

(P. deest.)

Ein brief lateinisch Henrici regis an Gerharden burggraven zu Landskron, das er sich fertig mache und zum all[er] starkestem und gerüsten zu ihrer majestät sich in Italiam verfüge, mit versprechunge, ihne seins dienstes halben gleich Iohann von Brunishorn ihrer majestät hofmeistere und Diederichen von der Schleiden zu halten, das er darab solle genüge tragen.

Sub dato Mediolani, 4. Non. Martii, regni anno tertio.

1307. (597b.) LITTERAE CREDENTIALIALES ARCHIEPISCOPI
COLONIENSIS. (1311). Iun. 30.

Item fol. 31'.

(P. deest.)

25

Ein lateinischer brief an Henricum imperatorem Romanorum Henrici erzbischofen zu Cöllen umb beförderung auch zustellung glaubens herrn Gerhard herrn zu Landskron seinem vettern, so sich bei der keiserlichen maiestät zu dienst instelle.

30

Sub dato Gudensberg, in crastino beatorum Petri et Pauli apostolorum.

1308. (482a.) PROMISSIO MARCHIONIS
MONTISFERRATI.

1310. Nov. 25.

Descriptus autographon tabularii regii Taurinensis 'Ducato di Monferrato Mazzo 3'
 5 *nr. 7¹. Imbreviaturam v. supra nr. 483. Cf. Böhrer, Reg. Heinr. 339. (P. deest.)*

In nomine Domini amen.

Anno eiusdem millesimo tricentesimo decimo, inditione octava, vicesimo quinto die
 mensis Novembr., pontificatus domini Clementis pape quinti anno sexto. Per hoc
 presens publicum instrumentum cunctis appareat presentibus et futuris, quod vir nobilis
 10 Theodorus marchio Montisferrati constitutus in presentia serenissimi domini Henrici Dei
 gratia Romanorum regis semper augusti domini sui karissimi ex certa scientia et
 voluntate sua spontanea convenit cum eodem domino rege et ei per pactum et sollempnem
 stipulationem promisit et ad sancta Dei euvangelia corporaliter tacta iuravit servire
 dicto domino regi et eum personaliter associare cum centum equitibus sufficienter
 15 armatis, quorum quilibet habebit duos equos ad minus videlicet unum sufficientem
 dextrarium ad arma et unum sufficientem roncinum propriis expensis ipsius marchionis
 usque ad unum annum proxime venturum inchoandum prima die qua idem dominus rex
 discedet de civitate Astensi et proxime subsequendum. Salvo tamen quod a die recessus
 ipsius domini regis de Ast usque ad primam diem mensis Ianuar. proximo venturi idem ^{1311.}
 20 marchio non tenetur servicium predictum facere preterquam cum quinquaginta equitibus
 armatis et preparatis ut supra et residuum dicti anni debet servire cum centum equiti-
 bus, ut superius est expressum. Et^a hec promisit idem marchio dicto domino regi sub
 virtute superius prestiti iuramenti et sub obligatione omnium bonorum suorum sic atten-
 dere fideliter facere et complere, nulla deffensione, exceptione, allegatione vel excusa-
 25 tione iuris vel facti admissa vel apposita, etiamsi renunciationem specialem requirerent
 vel expressam. Et de predictis precepit dictus marchio nobis Bernardo de Mercato
 et Iohanni de Dyst notariis infrascriptis, ut dicto domino regi faceremus unum vel plura
 publica instrumenta.

Actum est hoc in civitate Astensi in domo habitationis ipsius domini regis, ubi
 30 testes fuerunt vocati ad hoc specialiter et rogati viri venerabiles et nobiles domini
 Arnaldus Sancte Marie in Porticu dyaconus cardinalis, Castro archiepiscopus Medyola-
 nensis, Aymo episcopus Gebenensis, Henricus episcopus Trigentinus dicti domini regis
 cancellarius, Philipus de Sabaudia princeps Achaye, Hugo et Guydo Delphini fratres,
 Aymar de Peitiers, Philipus de Langusco comes palatinus de Lomello, Opecinus de
 35 Loculo de Spinulis, Symon Advocatus de Vercello, Anthonius de Fisserago de Laude
 et plures alii.

(S. N.) Et ego Bernardus de Mercato de Yanna Bellicen. dyoces. sacrosancte
 Romane ecclesie ac sacri imperii auctoritate publicus notarius una cum dicto Iohanne
 de Dyst notario infrascripto hiis omnibus presens fui et rogatus hanc cartam scripsi et
 40 tradidi rogatus.

(S. N.)^b Et ego^c.

1308. a) in initio lineae bis scriptum or. b) abhinc alia manus or. c) ita desinit or.

1) Cf. 'Historische Vierteljahrschrift' XII, 88 not. 2.

1309. (552a.) SYNDICATUS CIVITATIS IPOREGIENSIS DE SUBSIDIO STATUENDO.

1311. Ian. 29.

Descriptimus autographon eiusdem tabularii 'Provincia d'Irca Mazzo I' nr. 4 signatum hucusque ineditum, quod interim nacti sumus. Cf. supra nr. 550—553 et pag. 507 not. 3. (P. deest.)

(S. N.) Anno Domini millesimo tricentessimo undecimo, indictione ^a, die Veneris XXVIII. menssis Ian., in palatio comunis Yporegie. Presentibus testibus Iohaneto Stria, Iohaneto de Rucha et Iohaneto de Piro et al(iis) in palatio predicto in plena credentia et consilio generali comunis et hominum civitatis Yporegie ad hec spetialiter convocato ¹⁰ ad sonum campane more solito de mandato nobilis militis domini Iohannis de Sancto Lorentio vicarii domini Henrici serenissimi regis Romanorum in eadem civitate et Canapitio, predictus dominus vicarius consensu et voluntate illorum de dicta credentia et consilio ibidem presentium et ipsi simul cum ipso domino vicario et eius autoritate eorum nomine et tocus universitatis Yporegie fecerunt, constituerunt et ordinaverunt ¹⁵ discretos viros dominos Andream de domino Endrea et Petrum de Berlenda iurisperitos et Iacomotum de Solerio cives Yporegie et quemlibet in solidum, ita quod non sit melior condicio ocupantis et quod unus eorum inceperit, alius sive alii possint prosecui et finire, eorum et prediete universitatis c[ertos] nuncios, auctores, syndicos et procura-
tores, spetialiter ad ordinandum^b, promitendum et assecurandum plenarie prefato seu ²⁰ vicario generali possito et ordinato per dictum dominum regem in provincia Lombardie pro^c se et hominibus seu stipendiatis suis stipendium una cum aliis civit(atibus) iuxta proporcione^d eandem^e civitatem Ypor(egie) contingentem persolvendum. Et ad dandum fideiussores et de ipsorum indepnitate promitendum, promissiones et oblig(ationes) reales et personales faciendum et pro hiis observandis iuramentum in animas omnium et singu- ²⁵ lorum dicti consilii et prediete universitatis prestandum ac ad alia^f faciendum, que circa dictum negocium fuerint oportuna. Promitentes dicto nomine michi notario infra-
scripto tamquam publice persone vice et nomine dicti prefati seu vicarii generalis et omnium quorum interest et interesse posset, se gratum et ratum perpetuo habituros, quidquid predicti procuratores et syndici seu alter vel duo ipsorum in predicto negotio ³⁰ et circa illud duxerit exercendum, sub ypotecha o[mn]ium bonorum universitatis prediete. Mandantes inde michi notario fieri plura publica instrumenta.

Nomina vero illorum de dicta credencia et consilio qui fuerunt ibi presentes sunt hec: (*sequuntur nomina circiter 50 hic omissa*).

(S. N.) Et ego Martinus Loge notarius publicus civis Yporeg[i]e hiis omnibus inter- ³⁵ fui rogatus et hanc cartam^h tradidi etⁱ.

1309. a) lacuna in or. b) ordinendum or. c) p or. d) porpoc. or. e) eandam or.
f) alna or. g) negocno or. h) fere evanidum or. i) reliqua abscissa sunt or.

1310. (391a.) SCRIPTA AD MARCHIONES MALASPINAE SPECTANTIA.

1312. Dec. 16.—20.

*Transsumtum e membranaceum tabularii regii Florentini 'Deposito Malaspina' noviter
5 acquisitum monente viro cl. R. Davidsohn descripsimus. Syndicatum v. supra nr. 891.
(P. deest.)*

In nomine Domini amen.

(I) Millesimo CCCXII, indic. X, die XVI.^a Decembr.

Magnificus et potens vir dominus Guido Novellus Dei gratia in Tuscia palatinus,
10 vicharius tocius riparie orient(alis) districtus Ianue necnon generalis capitaneus diocesis
et episcopatus Lunen(sis) pro serenissima imperatoria magestate acceptavit et recepit
pecticionem domini Comradi^b filii magnifici viri domini Francisci marchionis Malaspine
porectam hodie per eum coram domino vichario et capitaneo antedicto com iure
pre[...]^c, si^d vera sunt ut asseruit in sua pecticione. Et ad eius requisicionem dedit
15 et concessit literas preceptorias infrascripti tenoris con nuncio [iurato]^e, videlicet Iohanino
Malpede de Ilice exec(utore), qui portaret et presentaret dictas literas dominis marchioni-
bus Malaspine. Et hoc fecit dictus dominus vicharius et capitaneus recepto prius ab
eodem sacramento fidelitatis et guerre faciente ad honorem et voluntatem domini nostri
imperatoris.

20 (II) Tenor literarum predictarum talis est:

'Guido Novellus comes Dei gratia in Tuscia palatinus, vicharius riparie orientalis
districtus Ianue necnon capitaneus generalis diocesis et episcopatus Lunensis pro sacra
imperatoria magestate nobilibus viris dominis Moroello, Franc(ischino), Spinete et
Comradino marchionibus Malaspine salutem.

25 Comparuit coram nobis vir nobilis Comradus marchio Malaspina suo nomine ac
patris fratrumque suorum consors vester iuravitque gueram emulis imperii se facturum
pro posse, ut vos ceterique eorum consortes fecerunt ac facere in posterum ordinarunt.
Quare com expossuerit coram nobis, quod per vos occupata tenetur tera de Avula ad
patrem ipsius et fratres pleno iure spectantem^f, ut asserit, olim [a]^g Lucanis pro vice
30 vicharii imperii acceptam et per eundem vobis recomendatam, vos requirimur et pre-
camur et nichilominus districte precipiendo mandamus sub pena feudorum, que ab
imperio retinetis, quatinus dicto Co(m)rado et domino Francisco eius patri vel eorum
procur(atore) libere sine aliqua molestia dictam terram de Avula restituere debeatis.
Preces ac mandata nostra taliter servaturi, ut possimus vos apud dominum [nostrum]^g
35 merito commendare. Has autem literas ad cautelam in actis nostre curie fecimus
registrari et nostri sigilli munimine roborari, de present(atione) quarum latori dabimus
plenam fidem.

Dat. Ilice, die decimo septimo Decembr., millesimo trecentesimo duodecimo,
indic. X.²

40 (III) Die XX. Decembr.

Iohaninus dictus Malpes de Ilice exec(utor) curie Ilicis retulit michi notario infra-
scripto recipienti et stipulanti nomine et vice dicti domini vicharii et capitanei et cuius-
libet alterius persone, cuius interest vel intererit, se de mandato dicti domini vich(arii)
et capitanei presentasse predictas literas suprascripti tenoris predictis dominis marchio-

45 1310. a) XVI^a c. b) similiter semper c. c) evanidae 5—6 litterae c.; an sentandi? d) non
omnino certum c. e) fere omnino evanidum c. f) sic c. g) excidit c.

Dec. 17. nibus Malaspine, videlicet domino Moroello marchioni Malaspine die XVII. huius mensis
 Dec. 18. et domino Franceschino marchioni Malaspine die XVIII. dicti mensis. Qui dominus
 Franceschinus ipsas literas retinuit penes se.

(IV) Die XVIII. Decembr.

Dominus Moroellus marchio Malaspina constitutus ante presenciam predicti domini
 vicharii et capitanei suprascripte litere seu precepto respondit^h hoc modo, quod paratus
 erat restituere dictam terram de Avula iusta posse suum, quia videbatur sibi fuisse
 facta de iure dicta requisicio. Set ipse dixit se non habere possessionem, quia com-
 sortes sui habent eam guarmitam, videlicet dominus Franc(ischinus) et Comradinus
 marchionesⁱ Malaspine. Et in omnibus paratus se profert obedire mandatis dicti
 domini vicharii.

Extracte ut supra de actis publicis curie dicti domini vicharii et capitanei per
 me notarium infrascriptum vicharii et capitanei.

Ubal(detus) de Arcula not(arius).

1311. (1224a.) PROVISIONES VARIAE SENATUS VENETIANI.

(1312—1313. Mai.)

*Provisionum ad imperatorem spectantium iam deperditarum nonnisi rubricas publici
 iuris fecit G. Giomo 'Le Rubriche dei Libri Misti del Senato perduti' ('Archivio Veneto'
 Tom. 24. (Anno XII.) pag. 309, ad cuius editionem hic cas subiungere liceat. Sumptae
 sunt ex libro III., ubi praecedit rubrum: Imperator Romanorum et Alamania.*

(P. deest.)

- (1) Qualiter captum fuit de providendo ambaxatoribus domini imperatoris.
- (2) Responsum fuit ipsis ambaxatoribus, quod ad coronationem suam mittemus de
 nostris nobilibus, per quos mittemus de nostro havere vel nostris rebus.
- (3) Mittantur quatuor ambaxatores ad coronationem domini imperatoris.
- (4) Quod dicti ambaxatores pro se, notariis et familia et someri[i]s et familia habeant
 equitaturas L et famulos XXIII indutos, et sint cum salario aliorum ambaxatorum.
- (5) Quod portent valimentum decem millium denariorum auri¹.
- (6) Responsio facta dictis ambaxatoribus dicti domini imperatoris excusatoria propter
 nostras conditiones².
- (7) Libre quatuor grossorum fuerunt exhibite dictis ambaxatoribus imperatoris.
- (8) Super facto Tuscorum respondeatur, quod tenebimus talem viam, de qua
 dominus imperator habebit rationabiliter contentari³.

1310. ^h) respondidit c. ⁱ) marchion c.

1) Cap. 1—5 ad tractatus a. 1312. habitos spectant, quorum acta servata non sunt. Sed cf. supra
 nr. 695. 2) Cap. 6—8 ad legationem a. 1313. Apr. Mai. missam spectant. Ad cap. 6 cf. supra nr. 937
 cap. 1. 3) Cf. ibidem cap. 6 et nr. 938.

1312. 1313. (918a. 918b.) LITTERAE HEINRICI VII.
PRO COMITE FORESII.

1313. Mart. 13. — 22.

1312. (918a.) SCRIPTUM INFEUDATIONIS. Mart. 13.

5 *Autographon tabularii Parisini 'Carton P 1396¹ nr. 403' signatum¹ denuo contulit socius noster R. Salomon. Sigillum, quod olim filis sericis pendeat, deest. In verso legitur: R. Edidit Galantino 'Storia di Soncino' III App. (1880) p. 87 nr. 1.*

Minutam diversi tenoris ad hanc feudi collationem spectantem v. supra nr. 985, quam signo chronologico carentem minus recte post Mai. 20 editam opinati sumus propter
10 *renuntiationem Heinrici de Flandria supra nr. 984 ad Mai. 20 laudatam.*

(P. deest.)

Henricus divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus ad futuram rei memoriam.

Digni et benemeriti tanto sunt preveniendi favoribus et specialibus gratiis attollendi, quanto se reddunt in sinceritate devotionis placidos et in obsequendi promptitudine fructuosos. Attendentes itaque grata et fidelia servitia, que nobilis vir Iohannes comes de Forest fidelis noster dilectus nobis et imperio in Italie partibus hactenus exhibuit et specialiter exnunc inantea facere et exhibere promisit, dignum reputamus et debitum, quod ad eum nostre munificentie dexteram extendamus. Et horum consideratione, presertim cum nemo propriis militare stipendiis teneatur, sibi suisque legitimis heredibus de suo
20 corpore descendentibus quatuor milia parvorum florenorum auri in redditibus annuis et in ipsorum florenorum assignationem et solutionem castrum Soncini^a Cremonen. dioc. cum eius iurisdictione, territorio et districtu tenore presentium in nobile feodum concedimus et donamus. Verum si iura, fructus, redditus et proventus annui, que sibi ex huiusmodi donatione in castro, territorio et districtu predictis competunt, ad valorem
25 dictae quantitatis florenorum non ascenderent, id quod defecerit de quantitate ipsa dicto comiti et suis heredibus predictis singulis annis in festo beati Michaelis arch-
angeli, donec ei assignationem huiusmodi in terris, redditibus vel rebus aliis equivalentibus in locis competentibus et proximioribus eidem castro usque ad dictum valorem quatuor milium florenorum auri supplebimus, de nostra camera persolvatur. Si vero
30 predicta iura, fructus, redditus et proventus dicti castri Sunscini dictum valorem excederent, ad quantitatem, in qua excesserint, donationem et assignationem huiusmodi procedere nolumus, sed ipsam quantitatem nostre camere retinemus. Ad hec conditionem addicimus, quod dicti comes et heredes eius nobis et successoribus nostris tam imperatoribus quam regibus Romanorum cum quadraginta sufficientibus equis armorum,
35 videlicet pro quolibet centenario florenorum cum uno equo, servient aliaque servitia facient et per tres menses integros in quibuslibet locis Italie quolibet anno in expensis propriis predicta et alia servitia in registro nostre camere contenta faciant et facere teneantur. Expresse retinentes et reservantes nobis et eisdem successoribus nostris talia servitia, iura, servitutes et dominia in supradictis castro eiusque iurisdictione, territorio et districtu et in rebus et bonis aliis, si quas et si qua prefato comiti vel heredibus
40 suis pro huiusmodi reddituum suppletionem, si eos suppleri expediet, assignabimus, qualia in registro ipso continentur. Et quia memoratus nobilis nobis recipientibus pro nobis et

1312. a) on in loco raso 3 vel 4 litterarum spatium adaequantur or.; cf. lin. 30.

1) Cf. 'Historische Vierteljahrschrift' XII, 88 not. 9 et Huillard-Bréholles 'Titres de la maison ducal de Bourbon' I (1867) p. 232.

successoribus nostris predictis^b et Romano imperio suo et predictorum heredum suorum nomine pro castro, iurisdictione, territorio et districtu aliisque predictis homagium et fidelitatis iuramentum prestat et per iuramentum ipsum nobis et successoribus nostris predictis Romanoque imperio obedientiam et fidelitatem debitam ac etiam omnia alia, que in forma fidelitatis nova et veteri continentur, perpetuo fideliter facere et observare ac servitia supradicta impendere, iura, servitutes et dominia nostra pretaeta, in quantum spectabit ad eum et heredes suos predictos, integraliter reddere et conservare ac ea vel eorum aliquod per se vel alium seu alios publice vel occulte nullatenus impedire, ipsum suo et predictorum heredum suorum nomine de castro, iurisdictione, territorio et districtu predictis tanquam de feodo nobili per baculum quem manu gestamus presentia-
liter investimus. Quocirca dilectis fidelibus nostris vicario, consilio et communi singularibusque personis dicti castri Soncini^c per imperiales apices districte precipiendo mandamus, quatinus dictus vicarius castrum ipsum statim visis presentibus prefato comiti liberum et expeditum tradere prefatique consilium et comune alieque persone singulares eidem fideliter obedire, servire ac humiliter intendere sibi que de omnibus iuribus et redditibus spectantibus ad dominium ipsius loci absque difficultate qualibet integraliter respondere ac super hiis salvo et reservato prime fidelitatis debito, in quo nostre maiestati et imperio Romano tenentur, iuramentum prestare cum promptitudine studeant, sicut nostram indignationem cupiunt evitare. In cuius rei testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Dat. Pisis, III. Id. Martii, indictione XI, anno Domini millesimo trecentesimo XIII, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

1313. (918b.) MANDATUM CASTRO SONCINI DIRECTUM. Mart. 22.

Autographum eiusdem tabularii l. c. nr. 404 item contulit R. Salomon. Pendet sigillum loro membranaceo. In verso legitur: R. Edidit Galantino l. c. III App. p. 89 nr. 2. (P. deest.)

Henricus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus dilectis fidelibus suis . . vicario, consilio et communi et singularibus personis castri et terre Soncini gratiam suam et omne bonum.

Nobilitatem generis, providentie merita et strenuitatem nobilis viri Iohannis comitis de Forest eiusque multiplicia et grata servitia, que nobis in Italie partibus fecisse noscitur et eum facturum in futuro speramus, considerantes attente, sibi castrum et terram Soncini cum eius iurisdictione, territorio et districtu per^a alias nostras litteras in^a pheodum concessimus eumque nobis propter hoc homagium et debite fidelitatis iuramentum prestantem investivimus de eisdem. Quocirca fidelitati vestre presentium tenore districte precipiendo mandamus, quatinus tu . . vicarie prefato comiti cedens et eum vel suum procuratorem pro eo in possessionem castri, iurisdictionis, territorii et districtus predictorum auctoritate nostra inducens et ponens, sibi assignare ipsa remoto cuiuslibet difficultatis et dilationis obstaculo non postponas vosque, consilium et comune singularesque persone, tanquam vestro domino eidem comiti in omnibus humiliter pareatis eique super hoc, salvo semper prime fidelitatis debito, in quo nostre maiestati tenemini, iuramentum prestare curetis. Alioquin sententias, penas et banna, que et quas tulerit et inflixerit in rebelles, rata habebimus et faciemus actore Deo irremissibiliter observari.

Dat. Pisis, XI. Kal. Aprilis, regni nostri anno quinto, imperii vero primo.

1312. ^b) e corr. ex o or. ^c) oncini in loco raso or.; cf. supra.

1313. ^a) per — in in loco raso alia manu mutato atramento angustius scripta or.

1314. (1238a.) RESIGNATIO FEUDORUM IMPERII.

1313. Iul. 14.

*Transsumtum e membranaceum tabularii regii Taurinensis 'Marchesato di Saluzzo I. Categ. Mazzo 1' nr. 4 signatum hucusque ineditum descripsimus¹. Cf. supra nr. 1297—
 5 1300, itemque ea quae ex Nicolao Botrontinensi supra pag. 827 not. 1 repetita sunt.*
(P. deest.)

(I) (S. N.) Anno Domini MCCCXIII, indic. XI, die XIII. Iul., in Saluc(iis) in domo Henrici^a Rogerii, presentibus domino Petro de Sancto Georgio, domino Bernabo de Bonefatiis milite et domino Henrico de Verduno iurisperito testibus. Illustris dominus
 10 Manfr(edus) marchio Saluc(iarum) nolens retinere feudum sibi concessum ab illustrissimo domino Henrico septimo Dei gratia Romanorum imperatore semper augusto videlicet de Foxano et de Alba, Montevici, Savilian(o), Clarascho et pertinentiis ipsorum locorum et cuiuslibet eorum, eo quod ipsum feudum seu feuda sentit sibi dampnosa, ipsa feuda Foxani, Albe, Montisvici, Savilian(i) et Claraschi in manibus mei Guillelmi Laurentii
 15 notarii ut publice persone recipient(is) nomine diete imperatorie magestatis et cuiuslibet persone, cuius interesse posset, refutavit et resignavit et ipsis penitus renunc(iavit).

Et ego Iohaninus Laurentii publicus imperiali auctoritate notarius hoc instrumentum, quod notatum inveni in prothocollis Guillelmi Laurentii patris mei quondam ex auctoritate michi tributa per illustrem dominum M(anfredum) marchionem Saluc(iarum)
 20 sumpsi fideliter et scripsi, nil addens vel minuens, quod sensum vel substantiam mutet.

(II) (S. N.) Anno Domini MCCCXIII, indic. XI, die XIII. Iul., in Saluc(iis) in domo Henrici^a Rogerii, presentibus domino Petro de Sancto Georgio et domino Henrico de Verduno iurisperito testibus. Illustris dominus Manfredus marchio Saluciarum ut validius potuit ob remunerationem plurium servitiorum sibi exhibitorum per dominum Bernabo de
 25 Bonefatiis militem queve ab eo sperat recipere in futurum dedit et donavit pure, mere, inrevocabiler ad presens et inter vivos Foxanum et Albam, Claraschum, Montemvici, Savilianum cum Corviliano et Monteforti cum omnibus iuribus et rationibus, que et quas habet aut habere posset vel sibi quoquomodo possent competere in Foxano, Alba, Clarascho, Corviliano, Monteforti, Montevici, Savilian(o) et in locis et pertinentiis ipso-
 30 rum locorum.

Eandem donationem fecit dominus Fredericus de Saluciis domino Bernabo de predictis iuribus et locis.

Et ego Iohaninus Laurentii publicus imperiali auctoritate notarius hoc instrumentum, quod notatum inveni in prothocollis Guillelmi Laurentii patris mei condam ex auctoritate
 35 michi concessa per illustrem dominum M(anfredum) marchionem Saluc(iarum) sumpsi fideliter et scripsi, nil addens vel minuens, quod sensum vel substantiam mutet.

1314. ^a) H^{nr} *semper c.*

1) Cf. *'Historische Vierteljahrschrift'* XII, 90 not. 3.

INDEX NOMINUM.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat.

A.

A. de Vilariis v. Amedeus.
 Abbatis: Vicchium.
 Abdua v. Adua.
 Abergolte der Jude Koppins son von Runach 1096.
 Abizzo v. Albizius.
 Abondii de Bargo filius: Petrucius.
 Abuczola *Albissola* 1061, 40.
 Acconci: Philippus.
 Accursi: Guillelmus.
 de Acello: Federicus.
 de Akers, Ackers: Wilhelmus.
 Achayae principatus 348, 5. 1054, 15.
 princeps: Philippus de Sabaudia.
 de Achamariano: Bernardus.
 Acis: Gerardus.
 Adam de Duren cler. 920, 25. 1169, 20.
 de Adelmario: Marcus.
 Adelnburg castr. 1084, 10.
 de Adilia: Iacobus.
 de Adimaribus: Baldinaccius.
 Adoardus v. Odoardus.
 Adolfus archiep. Colonien. 367, 25.
 Adolfus I. ep. Leodien. 118. 119. 126, 45. 130.
 Adolphus II. de Marca ep. Leodien. 1075, 25; electus 1440, 30.
 Adolfus rex Roman., comes de Nassau 4. 25. 5. 40. 6. 7. 10. 8. 35. 11. 30. 12. 25. 13. 25. 17. 35. 18. 35. 19. 32. 30. 48. 62. 40. 73. 74. 30. 87. 92. 40. 93. 113. 40. 114. 1. 125. 30. 146. 1. 149. 1. 153. 40. 173. 1. 194. 35. 239. 25. 276. 30. 337. 1. 599. 30. 1114. 1. 1127. 40. 1202. 5; relicta 752, 35.
 Adolfus comes Holsaciae 1125, 15.
 S. Adriani eccl. Rom. card. diaconus: Neapoleo.
 Adrianus papa 209, 1.
 Adua, Abdua fl. *Adda* 456, 40. 457, 1. 563.
 Aduren. dioc.: S. Severi monast.

Advocati, Advocatorum pars v. Vercellae; de Advocatis: Andreas Calandrinus, Fredericus, Iohaninus, Symon de Colubiano.

Aegidius, Gile, Giles, Gilet

S. Egidii capella v. Pisae.
 Egidius ep. Laudan. 456, 35. 457. 458. 459.
 Egidius ep. Oientinen. 848, 30.
 Egidius abbas Wissenburgen. 134, 10. 249, 40. 1174. 1430, 10 (*falso* S. Galli).
 Egidius de Marcello (Marcella) can. Leodien., thesaurarius Heinrici VII. reg. Roman., Gile, Giles de le Marcelle tresorier 902, 15. 916, 20. 926, 30. 932, 40. 950, 40. 985, 10. 1074. 1076, 1. 1084, 5. 1089, 30. 1147. 1148, 26. 1153, 20. 1154. 1161. 1165. 1169, 40. 1182, 30. 1183. 1184. 1185. 1186, 5. 1189. 1190. 1191. 1192. 1194. 1195. 1196. 1197; Gilius clericus dominae reginae 1146. 1147. 1148. 1150. 1152; vices gerens cancellarii 1078, 5. clericus: Francus.
 Aegidius dominus de Rodemacher miles, familiaris Heinrici VII. reg. Roman. 221, 35. 222, 15. 250, 30. 293, 40. 920, 25.
 Giles d'Argentoil chevalier 1277, 30.
 Gile de Berlare chevalier 1163, 10. 1170, 30. 1279, 5.
 Giles Datin chevalier 1278, 15.
 Gile de Jemeppe (Gemeppe) 1156. 1161, 35. 1171, 35. 1172. 1176, 35. 1177, 1.
 Gile de Jupille 1155, 35.
 Egidius le Clokier Hoyen. 293.
 Gile (Gilet) botellier 1156. 1168, 25.
 Gilet de Biamont garcon de le cuisine le roy 1168, 10.
 Gile viel portier l'empereur 1195, 25.
 de S. Agatha: Petrus.
 S. Agathae eccl. Rom. card. diaconus: Bernardus.

de Agemberch: Eggebertus.
 Agenen. dioc. 581, 20; de Agenno: S. Caprasii ecclesia.
 de Agimont dominus: Iohannes de Los.
 de Aginulfis: Guydo.
 Aginolfus de Romena com. palat. Tusciae 307, 35. 859, 35.
 de Aglate: Milanus.
 Aglonis de Aleis: Thomasius, Ugolottus.
 Agnes ducissa Saxoniae 113, 5. 165, 5.
 Agneta ducissa Burgundiae 633, 5.
 Agonia fl. 496, 30.
 d'Agozeme: Lypace.
 Agten sun: Heinrich.
 Aguglinus grossus de Tyra 1271, 43. 1273, 20.
 de Agundacort v. Gondrecorte.
 Aha, Ahe villa 68, 5. 71, 15.
 de Ahucla: Lodwicus.
 Ahusen et Ahusen 160, 15.
 Aycardus abbas monast. Leonen. dioc. Brixien. 994, 10.
 Aycardi Cazolini filius: Petrus.
 Aighebiele, Egebel *Aigubelle* 394, 25. 1150, 25.
 de l'Aigle: Casteal.
 Aymar de Bellovidere, dominus Villaenovae miles 434, 15. 569, 35. 633, 30. 1038, 5.
 Aymarus (I) de Pictavia comes Valentinen. 406, 5; nomina procuratorum 406, 10. filius: Aymarus (II).
 Aymarus (II) de Pictavia comes Valentinen., de Peitieu, Peitiers, Pertieu, Petiers, fil. Aymari (I) 406, 10. 434, 15. 437. 438, 1. 444, 1. 515, 1. 1038, 5. (Potyrs). 1084, 25. 1447, 30; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 5.
 Aymericus Codecasa not. et officialis ad cameram communis Laudae 514, 40. 724, 35.

- Emery d'Avalon chevalier 1277, 10; *cf.* Emmericus.
- Aymo ep. Gebennen. 393, 25. 409, 40. 420, 35. 424, 40. 425, 40. 426. 429. 434, 15. 437. 445, 10. 447, 25. 454, 45. 456, 15. 461, 15. 463, 20. 464, 45. 465, 20. 486, 40. 520, 35. 521, 10. 526, 1. 561, 40. 564, 15. 587, 20. 589, 15. 624, 10. 652, 25. 653. 726, 10. 1038, 10. 1412, 35. 1447, 30; 533, 35 (Çibenen, de Geneva); consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 442, 35.
- Aymo abbas S. Antonii in Vienna 633.
- Aymo dominus de Faucoingny vicecomes de Vezour 74, 35.
- Aymo, Amo, Eme de Blancmont (Blancmonte, Blamont, Albomonte) miles, camerarius Heinrici VII. reg. Roman. 747, 5. (903, 30). 926, 25. 990, 25. 1023, 20. 1069, 25. 1077, 35. 1189, 15.
- Aymonis de Lovanello dioc. Geben. filius: Perrovetus.
- de Aymorino: Petrus.
- Aynars de la Forest chevalier 1277, 5.
- Airoltus: Basanus.
- Alamandi: Guido (Guigo).
- Alanus de Lambalia archidiacon. Briocen., nuntius Philippi regis Franciae 531, 30. 533, 5.
- Alanus magister 475, 5.
- Alardus dominus de Rombaix (Robaia, Robaes) miles 440, 10. 660, 5. 666, 25.
- Alba, Alben. 1005, 30. 1081, 25. 1429, 20. 1438, 5. 1440, 10. 1453; de Alba: Conradus de Brayda.
- Albanen. card. episcopus 610. card. episcopus: Leonardus.
- Albani: Mons.
- de Albariis: Guiradus.
- Albariva castr. 1410, 5.
- Albegnum *v.* Albingana.
- de l'Alber: Bernar.
- Albericus de Foucheriis clericus et thesaurarius Heinrici VII. reg. Roman., mons. Aubri 293, 40. 298, 15. 532, 15 (Albertus). 666, 25. 1153. 1154. 1161. 1162. 1183; chevalier 1161, 20.
- Albero de Chunringen 36, 5. 1124.
- d'Albert: Stephane Normant.
- Alberti: Iacobus, Petrus.
- Albertini: Iohannes.
- Albertinus de Parma iudex 1274, 30.
- Albertinus Catusius de Papia 668, 25.
- Albertinus de Gonzaga syndicus Mantuae 507, 25.
- Albertinus Musactus Paduanus 1022, 25.
- Albertinus de Placentia 1145, 30.
- Aubretin chareton madame 1166, 20.
- de Alberto illi *v.* Placentia.
- Albertucii: Lambertus Melloni.
- Albertus ep. Yporien. 309. 310.
- Albertus abbas Sumaquen. 323, 5.
- Albertus de Castello can. Constantinien. 305, 1.
- Albertus cler. praebendatus S. Leonardii dioc. Argentin. 889, 15.
- Albertus not. de (Lambertellis?) de Verona 1023, 30.
- Albertus Salvabeni de Culcerellis de Verona not. 530, 1.
- Albertus de la Tubarella not. syndicus Veronae 508, 5.
- Albertus rex Romanorum, dux Austriae et Stiriae 1. 3. 4, 20. 5. 7. 9. 32, 40. 55, 5. 81, 30. 85, 40. 87. 119, 35. 183, 25. 184. 277, 40. 278. 280, 25. 281. 283. 598, 5; rex electus 11, 5. 85, 40; rex 11—199 *passim*. 210, 25. 211, 20. 216. 219. 220, 30. 221, 10. 224. 226, 25. 227, 5. 228, 30. 230, 1. 234, 30. 237. 238, 1. 239. 247. 249, 1. 267, 25. 269, 25. 270. 278, 30. 282. 283. 294, 35. 295, 15. 304, 15. 348, 25. 361, 35. 749, 35. 803, 1. 1084, 10. 1091, 20. 1092, 5. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098, 5. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103, 5. 1104. 1105. 1114, 1. 1127, 40. 1200. 1201. 1202. 1231, 40. 1232, 25. 1239, 10. 1240, 35 (Arbertus). 1248. 1249. 1250. 1252, 10. 1253—1259. 1260. 1261, 25. 1262, 20. 1263, 15. 1399, 10. 1400. 1404. 1419, 15. 1446, 10; rex Teutoniae 1242—1245. 1246, 5; filii et filiae 215, 5; procuratores 144, 25; signum 36, 10. 162, 25. frater: Rudolfus; filii: Rudolfus, Fridericus, Lupoldus; camerarius ducis: Conradus de Leubenberg; cancellarii: Eberhardus de Lapide, Iohannes; capellanus: Rudolfus Crafto; creditor, thesaurarius: Vermilius de Florentia; hofrichter, iudices curiae: Albrecht von Hohenloch, Burkart von Horburch, Cunrat von Bussenank, (Friedrich herzog von Österreich), Gotfrit von Brucke, Herman grave von Sulz, Nicolaus von Wartenfels, Rudolfus de Hewun; magister curiae: Nicolaus de Wartenvels; miles: Ulricus de Klingenberg advocatus; notarius Iacobus can. Goslarie; nuntii: Theodericus de Hasenberg, Sareburgensis scolasticus, Vermellus Alfanus; prothonotarius: Nicolaus de Spira; prothonotarius et vicecancellarius: Iohannes praepos. Thuricen.
- Albertus dux Brunsvicensis 117, 30.
- Albertus (I) dux Saxoniae 217, 1.
- Albertus (II) dux Saxoniae 5, 1. 7, 5. 8, 30. 18, 15. 21, 25. 25, 5. 213, 1. 216. 217. 218. 1246, 30. 1247, 1.
- Albertus lantgravius Thuringiae 194, 30. 195. 1260, 1; lantgravius et Saxoniae comes palatinus 1226, 5; filius: Fridericus.
- Albrechte burchgreve von Aldenburch 1238, 5.
- Albertus comes de Anhalt 226, 1. 227, 10.
- Albertus (I) comes Goriciae 36, 1.
- Albertus (II) comes Goriciae 36, 1.
- Al(bertus) comes de Hohenburch 55, 10.
- Albreht grave von Lewenstein 1095, 1.
- Albertus comes de Werningerode 117, 35.
- Albertus de Hohenloch 160, 373, 35. 374, 375, 1; advoc. provinc. in Nurnberg 646, 15. 648, 25. 649, 10; hofrihter kunges Albrehtes 1099, 30.
- Albertus de Seborg 294.
- Albertus de Chlingenberg 68, 20. 69, 40. 194, 35.
- Alber de Liwerode chevalier 1280, 1.
- Albreht Vellenberger 1236, 10.
- Albertus de Foucheriis *v.* Albericus.
- Albreht Judenman marschalk 1234, 10.
- Albreht von Rechberg 191, 15. 192.
- Albrecht Summer ritter von Ditsenheim 334. 335.
- Albertus Wulf miles 25, 1.
- Albertus de Palsole civis Susatien. 1214, 30.
- Albertus de Rovoliono de Castro Barcho vicarius Brixiae 534, 20.
- Albertus Malosellus de Ianua vicarius Novariae 535, 1.
- Albertus de Castelo potestas Paduae 585, 20.
- Albertus Scotus, Albers Scot de Placentia gubernator Placentiae 319. 1001, 1. 1280, 25. 1281, 5. 1282. 1283, 20. 1285, 10.
- Albertus de la Scala de Verona 529. filii: Albuynus, Canisgrandis.
- Albertus de Altafore iudex 1296, 15.
- Albertus de Codio iurisper. syndicus Papien. 505, 25. 507, 30.
- Albertus Ferarius de Fiono 315, 20.
- Albertus de Fulgosis, Fologosis de Placentia 499, 30. 501, 40. 503, 20.
- Albertus (Gottoli de Nerlis) 1262. 1263.
- Albien. episcopus: Bertrandus; canonicus: Hugo de Fandoanis.
- Albingana, Albengum 510, 25. 595. 1031, 1. 1414. 1415, 25; diocesis 595; nomina civium in Indicem non recepta 1415; vicariatus 1058, 30. potestates: Bernabos de Grimaldis; Odoardus Auriac; scriba: Iacobus de Lodano; vicarius: Dominicus de Auria; Albinganen. cives *v.* Cazolini.
- Albinus: Mons.
- Albizius, Abizzo (Habizo) fil. Tanii Hugueti civis Florentiae factor, magister monetarum 639. 642, 10. 671, 1. 673, 5.
- Albizzus de Franzesibus 34.
- Albizus de Stateris miles Pisan. 844. 847, 35.
- Albola *v.* S. Salvator.
- Albolensis: Bandinus.
- Albomonte *v.* Blancmont.

- Albonen., Albonis comes *v.* Viennen.
 Albuynus de la Scala de Verona
 497, 25. 529. 587, 20. 631, 40.
 de Albassaco dioc. Lemovicen.: Geraldus.
 de Alcheriis, Alserius: Iohannes.
 Alcherius archipresb. Yporien. 310, 5.
 Alquerius de Pusterla Mediolanen.
 631, 25.
 Alcherucius: Petrus.
 Alcinus: Mons.
 de Aldemaio: Marcus.
 de Aldenvils castellani 1229, 20.
 de Aleis: Aglone.
 Alemandus de Podio miles 633, 35.
 Alemannia, Alamania, Alimania,
 Almanian, Alamagnia, Alemagne
 106, 20. 153, 40. 185, 5. 206. 207.
 208, 20. 209. 210. 212, 30. 383, 20.
 392, 15. 411, 25. 478, 30. 479, 25.
 571, 35. 603, 20. 701, 1. 711, 35. 722.
 735, 5. 749, 15. 767, 25. 768, 30. 803, 5.
 809, 35. 819, 15. 835, 5. 917, 30. 1011, 10.
 1017, 35. 1049, 40. 1083, 15. 1116, 40.
 1130. 1131. 1133, 1. 1249, 5. 1262, 20.
 1263, 15. 1301, 40. 1339, 40. 1364, 1.
 1429, 30. 1430, 5. 1433, 30. 1434, 1.
 1445, 15; duces vel comites 401, 20;
 ecclesiae 209, 30; (Alamanica) gens
 1363; hommes d'armes 1001, 35; in
 Alam. legatus 339, 1; milites 1063,
 15; praelati 379, 20. 399, 25; princi-
 pes 15, 30. 105. 399. 802, 35. 814, 15.
 1130, 10; principes electores, in
 elect. vocem habentes 258, 1. 269, 30.
 377, 10. 379, 35. 413, 20. 607, 40. 614,
 15; regnum 57, 30. 65, 5. 205, 40. 210,
 25. 211, 25. 301; regnum ac imperi-
 um 208. 211, 25; regni nobiles et
 barones 68, 40. 69; rex, reges 5, 45.
 201, 5. 203. 207, 30. 208. 209. 699, 20;
 regis curia 203, 10; in Alemannie
 regem eligere 5, 5; vicaria generalis
 1131, 1. 1135, 10. 1137, 25. 1138; vi-
 carii in A. 470, 15; vicarii regii
 1301, 40; *v.* Hospitalis S. Iohannis
 magister; Alemannorum praecep-
 tor in Franconia: fr. Gandolfinus;
v. Iudaei; *v. etiam* Germania, Ro-
 manum imperium, Teutonia.
 de Alenconio comes *v.* Valesiae.
 S. Alexandri monast. Parmen. bene-
 ficiatus: Gerardus de Insula.
 Alexander de Amizis not. Pergami
 566.
 Alexander mag. notarius civitatis
 Lubicen. 1125, 15.
 Alexander, Alixandre, Sandrar de
 Ogi (Oissi, Orgio), chevalier Doizi
 933, 1. 950, 40. 971, 25. 973, 10. 990,
 30. 1197, 5. 1278, 5.
 Alexander de Rivola de Pergamo
 potestas Novariae 315, 40. 316, 5.
 Alexander de Tranghetinis potestas
 Parmae 506, 15.
 Alexandria, Alixandre 376, 5. 40. 604,
 1. 676. 979, 35. 1000, 15. 1004, 40.
 1082, 5. 1429, 20. 1431, 35. 1434, 10;
 districtus 1083, 20; de Alexandria:
 Bentius, Roberzonus Troto.
 Alfanus, de Alfani: Vermilius (Ver-
 mileus, Vermellus).
 de Aliate: Franzolus, Manfredinus.
 de Alice: Bonifacius.
 Alyon: Georgius.
 Aliotus Andreae 870, 25.
 Allen, civitas *v.* Hallen.
 Allionis villa 1066, 40.
 Allionis filii: Heinrichus, Eberhardus,
 Hugo.
 Alnisien. archidiaconus: Hugolinus
 de Martiano.
 Alone Gucii Alonis not. 1069, 35.
 Alonis: Gucius.
 Alost 234, 15; d'Alost: Jehan.
 Alpes 370, 15.
 Alpesellis 1072, 20.
 Alquerius *v.* Alcherius.
 Alsatia, Elsass 57, 20. 65, 1. 67, 40.
 69, 10. 71, 30. 93, 30. 277, 40. 281.
 481, 1. 597. 1084, 15. 1121, 20; ad-
 vocatia 899, 20 (Elsatie); advo-
 catus provinc. 359, 40. 816, 5; herren
 u. rittere 360, 10; iudices provin-
 ciales 638, 15; iustitarius regius
 901, 20; ob. u. nid. lantgraven 101,
 20. 102, 15. 103. 355. 356, 30. 357, 40.
 advocati provinciales: Iohannes
 de Liechtenberg, Ioffridus
 de Liningen; Alsatie inferioris
 lantgravius: Ulricus; Alsatie
 lantgravi *v.* Austriae duces.
 de Alsvelt: Cunradus.
 de Altafore: Albertus.
 Altare *prope Savonam* 764, 30.
 von Altdorf: Ekebreht.
 de Altemanno: Nicholaus.
 Altenburch, Aldinburg, Aldenberghe
 2, 10. 1115, 35. 1116. 1237, 25. burch-
 graven: Albrecht, Thiderich.
 Altenburch *prope Eystet* 180, 35.
 Altinerius de Azonibus miles 1296, 15.
 Altvillarii, Avillaria, Arvillar domi-
 nus: Petrus.
 Altmule fl. 181, 15.
 Altogradus ep. Vicentin. 714, 25.
 Alzaya, Alseia 6, 30. 93, 35.
 Amalvini: Petrus.
 de Amatia, Ametzia advocatus: Egeno.
 von Amberch vitztum: Weigel.
 de Amberia, Ambria: Facinus.
 de Ambilliaco dioc. Geben.: Perro-
 vetus.
 Ambroxinus grossus (moneta) 1271,
 40. 1273, 15.
 Ambroxinus fil. Benedicti de Arnaldi
 civis Yporegiae not. 1411, 1.
 S. Ambrosii, de S. Ambreus monast.,
 eccl. Mediolanen. 439, 15. 464. 479,
 40. 480, 20. 569, 30. 570. 572. 603, 15.
 abbas: Astulfus (Dyastulfus);
 monachus: Ambrosius de Trave-
 dona.
 S. Ambrosii capella Pisan. 710, 40.
 Ambrosius de Travedona monachus
 S. Ambrosii Mediolanen. 572, 20.
 Ambrosius de Brodolano 697, 15.
 Ambroxii Guazati filius: Francinus
 Guatazus.
 Amadeus Hermanni not. de Cortona
 851, 25.
 Amedeus, Amadeus comes Sabaudiae,
 Ame conte de Savoie 45. 46. 174,
 40. 252, 10. 255, 5. 257, 40. 258, 30.
 259, 35. 260, 40. 261, 45. 264, 20.
 338, 25. 377, 30. 380, 5. 394, 30. 420,
 35. 425, 10. 40. 426. 427, 15. 429. 432,
 40. 433. 445, 10. 447. 449. 450, 10.
 454, 45. 456, 20. 459, 30. 460, 30. 461,
 15. 463, 20. 464, 45. 465, 20. 467, 10.
 478, 10. 488. 489, 10. 490, 35. 491, 10.
 494. 499, 30. 501, 40. 502, 10. 505.
 524, 10. 526, 1. 534, 1. 534, 30 (Ayme-
 rus). 538. 539, 45. 552, 15. 553, 5.
 557, 20. 567, 30. 568, 30. 569, 35. 574,
 35. 587, 20. 593, 25. 594, 25. 631, 40.
 632. 633. 634. 636, 10. 642, 10. 660, 5
 (Amideus). 666, 1. 681, 10. 687, 40.
 690, 30. 697, 10. 705, 1. 719, 40. 738,
 10. 743, 35. 769, 25. 781, 30. 787, 15.
 788, 10. 794, 10. 810. 815, 35. 817, 20.
 819, 35. 828, 15. 830, 10. 843, 1. 844.
 847, 35. 848, 35. 871, 30. 903, 30. 916,
 20. 926, 25. 932, 35. 950, 35. 985, 10.
 1005, 35. 1023, 20. 1030, 35. 1034—
 1040. 1041, 10. 1046, 40. 1048, 20.
 1055, 20. 1148, 25. 1161, 25. 1163, 30.
 1168, 5. 1171, 35. 1172, 35. 1175, 25.
 1195, 5. 1196, 5. 1251, 1. 1276, 5.
 1412. 1413, 30. 1438, 10; consiliarius
 Heinrici VII. reg. Roman. 443, 1;
 Romani imp. marescallus in Italia
 550, 5; praeses provinciae Lom-
 bardiae 506, 40. 508, 25; vicarius
 generalis in Lombardia 505. 506.
 508, 25. 604, 15. 635. 637. uxor:
 Maria; balivus: Chablasien;
 cancellarius: Petrus de Claro-
 monte; capellain: Jourdain; ele-
 ricus: Antonius de Bardes; fisi-
 cus: Guillelmus; messagier:
 Simonet.
 Amedeus, Amideus de Vilariis (Valla-
 ris. Villerio, Villario), Ame de Vilar
 494, 10. 660, 5. 681, 10. 687, 40. 690,
 30; compaignon 1161, 40.
 Amelia, Aymelia 960, 1. 972, 20.
 Amelius de Beronia cler. dioc. Car-
 cassonen. 260, 45.
 Amiatius: Mons.
 de Amizis: Alexander.
 Anagnia 81, 40. 82, 10. 86. 25. 88, 15.
 151, 45. 153, 25. 154, 15. 1199, 35.
 Ambreus *v.* Ambrosius.
 Anceline Flamein chevalier 1276, 35.
 Ancianus: Petrus.
 Ancisa *v.* Incisa.
 Anconitana marchia, d'Ancone mar-
 che 341, 15. 345, 5. 397, 1. 1188, 35.
 1183, 40. 1318, 10. Anconitan. epis-
 copus: Nicolaus.
 Andegaven. comes *v.* Valesiae; *v. etiam*
 Anjo.
 de Andelaco, Andela dioc. Argentin.
 abbatissa 889, 25; conventus 901, 10;
 viri 901; von Andelahe: Eberhart.
 de Andelaxiis: Enselmus.

- Andelaçus de Parma vicarius Raçoli 535, 5.
 Andernacum 1244, 25. 1245; in Andernaco, Andernacen. teloneum 100, 40. 108, 35. 124, 45. 125. 129. 220, 25. 361, 30. 368, 15. 1201, 15; de Andernaco: Henricus Iohannes.
 de Andrachis: Girardus de Magata.
 Andreae: Aliotus.
 S. Andreae Colonien. canonicus: Otto de Borquen.
 S. Andreae eccl. Vercellen. 1412, 10.
 Andreas ep. Herbipolen. 161, 35. 214, 30. 215, 10. 604, 10. 735, 20. 1137, 30. 1138, 1.
 Andreas presb. rector eccl. S. Donati de Lamole 870, 25.
 Andreas presb. frater (Mathiae) confessoris Heinrici VII., praebendatus eccl. maioris Spiren. 1889, 15.
 Andrieu fr. Meneurs 1188, 35.
 Andreas Betti de Puppio not. 307, 40.
 Andreas de Crespiactica not. Lauden. 573, 30.
 Andreas Sachus not. Lauden. 319, 5.
 Andreas von Brunnecke 114.
 Andreas de Tugenden 735, 25.
 Andreae comitis de Cabaliacha filius: Henricus.
 Andreas de Assisio iudex vicepotestas Cortonae 747.
 Andreas de Puçascho vicarius Philippi de Sabaudia 1271, 1. 1272, 20. iudex et vicarius: Bernardus de Aconibus.
 Andreas Calandrinus de Advocatis de Roma 660, 10; iudex et consiliarius Heinrici VII. 710, 10. 759, 35.
 Andreas de Garretis (Garret) doct. de Ast iudex 405, 30. 409, 15. 417, 20. 426, 429, 30. 437, 45. 438, 40. 463, 25. 464, 45. 465, 25. 466, 10. 487, 1. 490, 40. 491, 10. 493, 30. 511, 5. 526, 5. 537, 15. 539, 45. 541, 5. 561, 40. 562, 1. 582, 19. 583, 20. 587, 25. 589, 15. 594, 25. (1147, 15); consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 5.
 Andreas de Puteo Placentinus medicus Heinrici VII. reg. Roman. 572, 15.
 Andreae, de Endrea filius: Andreas.
 Andreas fil. Andreae (de Endrea) syndicus Yporigiae 507, 40. 1448, 15.
 Andreas Bonivini mag. iurisper. 632, 30. 633, 35.
 Andreas Buzius de Nicorvo 495, 40.
 Andreas de Caprona miles (Pisan.) 990, 30.
 Andreas de Ribaldis Valentin. 405, 20.
 Andrier de Bour S. Sepulcre 1166, 40.
 Andrioli: Dominicus.
 Andriol de Monte Rous not. 1006, 40.
 Andriolus Ciguongna synd. Ianuae 526, 10.
 Anewilre 244, 20; v. Iudaei.
 Angariae dux v. Saxonia.
 S. Angeli castrum, pons v. Roma.
 S. Angeli eccl. Rom. card. diaconus: Landulfus.
 S. Angeli: Mons.
 Angeli: Rostagnus.
 Angelinus de Tuderto not. 777, 45.
 Angelos: Michiel.
 S. Angelus de Vicchio Abbatis plebatus Campoli 864, 40; nomina hominum in Indicem non recepta 864. syndicus: Duccius Tebaldi.
 Angelus ep. Nepesin. 88, 5.
 Angelus can. Melden. 843, 5.
 Angelus praeco Aretin. 525, 30.
 Angelus Blance trombator 748, 30. filius: Cecchus.
 Angele le Iuys (Pisan.) 1153, 25.
 Angelus Tartarus (Ianuen.) 694, 35.
 Angeriae roccha *Angera* 573, 5.
 Angliae rex 1052, 5. rex: Edwardus.
 d'Anguillare conte 1193, 40. 1195, 30.
 de Anhalt comes: Albertus.
 diz Anianz: Thierris.
 de Anibaldis: Petrus.
 d'Anjo dioc. Viennen. dominus: Guigo de Rossillione.
 Aniser de Contrecor chevalier 1278, 15.
 de Anmestien *Hammerstein* sires chevalier 1279, 15.
 Anna regina Boemiae et Poloniae uxor Heinrici regis, filia Wencezlai II. 1261, 20.
 Ansaldus, Anseal, Ansel de Gondrecorte (Gondrecourt) 926, 30. 990, 30 (Anselmus de Agundacort). 1153, 40. 1156. 1163. 1164, 20. 1168. 1171, 15. 1184. 1189, 1. 1191, 15. varlet: Jehan.
 Ansaldus Balbus de Castro miles Ianuen. 1029, 1. 1058, 40. filii: Odoardus, Manfredus.
 Ansaldus Marabotus 1029, 5.
 Anseal, Ansel v. Ansaldus.
 Anselmi: Castellum.
 Anselmi: Petrus.
 Anselmus Codagnellus de Christianis, de Codagnellis not. Papien. 486, 35. 506, 35. 507, 35.
 Anselmus de Agundacort v. Ansaldus de Gondrecorte.
 Enselmus de Andelaxiis de Pergamo potestas Cremae 317.
 Anselmi Caballati filius: Rolandus Caballatus.
 Anselmus Dina 404, 5.
 Anselmus de Todi 918, 40. 919, 1; Anselmuce marchand de chevauz de Thode 1186, 35. 1191, 5.
 de Ansembor sir chevalier 1279, 30.
 Antellerius not. Mantuan. 507, 30.
 de Anterminellis: Anterminellus iudex, Iohannes Parghiaie, Iohannes Savaristii, Nicholaus Parghiaie, Terius.
 Anterminellus iudex de Anterminellis 1407, 30.
 Anthii: Florentius.
 Antigradus ep. Vincentinus 489, 10. 491, 15. 512, 1. 514, 25. 526, 1. 537, 25.
 Antiochen. patr.: Isnardus; de Anthiochia: Corradus.
 Antiquus Comes: Gerardus.
 S. Antonii de Chamberi praeceptor: Willelmus.
 S. Antonii fratrum domus in Frankenfard 350, 35. 351, 15.
 S. Antonii Viennen. abbas: Aymo.
 Antonii: Antonius, Lomus.
 Antonius ep. Florentin. 714, 25. 932, 25. 1082, 5.
 Antonius de Bardes clericus comitis Sabaudiae 1148, 1.
 Antonius Antonii de Fabriano not. offic. potestatis Pisan. 656, 35.
 Anthonius Petri de Mediolano not., 932, 30.
 Antonius de Scheydinge miles 1214, 25.
 Anthonius civis Ratisponen. 293.
 Anthonius de S. Georgio comes de Blandrate, Blandine 437, 45. 438, 40.
 Antonius de Langrio com. palat. de Lomello 495, 20.
 Antonius de Nogaruola potestas Mantuae 999, 1.
 Anthonius Surdus (de Surdis) de Placentia miles prof. leg., iudex aulae regiae 694, 35. 697, 10. 738, 15. 762, 40. 763, 35. 969, 25. 970, 10. 1046, 40. 1048, 25.
 Antonius de Soncino iudex potestatis Yporien. 310.
 Antonius Auria 1430, 1.
 Antonius de Bargeis (Bargis, Baragis) iurisper. miles 420, 35. 421. 422. 423. 425, 25. 429. 434, 10. 20. 633, 30. 1038, 10. 1046, 40. 1048, 25; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 5.
 Antonius de Burgo operarius monetarum Papien. 671, 20.
 Anthonius Cavallus (Cavalerius) de Cyriaco 438.
 Antonius Cazzus de Solario 429, 35.
 Anthonius de Fisseraga (Fixiraga, Fixerago) de Laude 437, 45. 438, 1. 511, 20. 512, 1. 514, 25. 538, 25. 539. 540, 1. 1290, 5. 1447, 35; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 5; amici de Laude 539, 35.
 Anthonius Henrici de Vico Argeris syndicus Paduae 585, 30. 586, 25. 589, 15.
 Antonius Ubertus de Zucharello procurator Cazolinorum 595. 596.
 Antonius nuntius Heinrici VII. 553, 25. in Antro teloneum 168, 15.
 Antwerpia 288. 289.
 Anzisa v. Incisa.
 de Anzola: Opezinus.
 S. Apollinaris monast. Mediolanen. ord. S. Clarae 651, 15.
 S. Apolinare eglise a Rome 1173, 25.

- Sent Apostol egl. de Rome 1424, 5.
 Apphel: Nycholaus.
 Apulia 993, 15. 1319, 40; Apuli cardinales 602, 40. 605, 15. dux: Robertus rex Siciliae.
 Aquarium castr. 1284, 5.
 de Aquaviva: Conradus.
 Aquen. civitas, diocesis 152, 40; archidiaconus 779, 10. episcopus: Odo.
 de Aquila: Henricus.
 Aquilegien. ecclesia 37, 20. 322; patriarcha, patriarchatus 385, 5. 614, 1. 1016, 1; provinciae ordines 544, 5. patriarcha: Ottobonus; eccl. advocati v. Karinthiae duces.
 Aquisgranum, Aquis, Ais, Aquen. *Aachen* 5, 45. 11, 10. 18. 20, 15. 87, 1. 92, 40. 94, 20. 146. 147, 5. 149, 5. 150, 1. 239, 40. 262, 10. 264, 30. 809, 35; domus praepositi Aquensis 18, 10; advocatia 220, 10; coronatio 722, 15; praepositura 220, 35. ecclesia: S. Mariae; civis: Bartholomeus Lombardus; praepositus: Wernerus de Toneburg.
 Aragniez v. Arigny.
 Aragoniae rex, reges 819, 10. 1383, 20; regina 79, 35. rex: Iacobus.
 de Aragonia: Fredericus (rex Trinacriae); Aragonensis, Aragonensis grossus (moneta) 1272, 5. 1273, 25.
 de Arbe: Michael Speres.
 de Arcellis: Arduinus.
 Archagna 457, 40. 458. 459, 10.
 de Archidiaconis: Fredericus.
 de Arco: Ulricus.
 Arconcie castrum 46, 30.
 Arcula 905, 15; domus Gilioli Indexeti 905, 15; de Arcula: Mucius Bonavita, Ubaldetus.
 de Ardengis: Ardengus.
 Ardengus, Ardingus: Pacinus.
 Ardengus de Ardengis de Parma miles, familiaris comitis de Camino 1086, 30. 1087, 35. procurator: Odoardus.
 Arduynus de Marzonasco comes Valpergiae 459. 460, 5.
 Arduinus de Arcellis syndicus Placentiae 508, 1.
 Arelaten., Arlaten. civitas, diocesis 152, 40; ecclesia 829—831; provincia 468, 5; regnum 153, 1. 471, 1. 473. 575, 35. archiepiscopus: Guallardus; imperii vicarius per A. r.: Iohannes rex Bohemiae.
 de Arenbach plebanus, presbiter 245, 25. 248, 5.
 Aretium, Areche, Arez 88, 25. 170. 307. 524. 525. 600. 601. 698, 25. 700, 30. 701, 35. 839, 30. 853, 15. 854, 25. 857, 15. 874, 30. 886, 20. 972, 40. 1006. 1070, 15. 1187. 1191, 10. 1192. 1193, 25. 1300. 1304. 1305. 1306, 25. 1307, 5; palatium episcopale 853, 15. 854, 25; canonicatus 1085, 25; nomina civium 857, 15; episcopatus ecclesia, ostium 857; nomina militum potestatis 525, 30; nomina praecorum 525, 30. archipresbiter: Guido; episcopi: Ildebrandinus, Guido; index potestatis: Iohannes Gruneus; notarius cancellariae Iohannes Nutii; potestates: Fredericus comes Montis Feltri, Petrus de Montilano, Pochaterra, Soffredus de Vergellensis; potestas et capitaneus: Tili de Filipensibus; praepositus: Bosus; syndici: Balducius Frederici de Cenciis, Bertoldus Ranaldi; vicarius: Fredericus comes Montis Feltri; d'Areche: Cuk; de Aretio: Datus Philippi, Symon Pucii Grassi, Verius Mini Borestauri; v. Iacobins.
 Argentina, Strazburch 4, 25. 60. 61. 96, 25. 97, 10. 101. 102. 103, 35. 108, 25. 355. 356. 358, 1. 360, 10. 1303, 40. 1400, 5; maioris ecclesiae cantor 1095, 5; denarii 1009; dioc. 794, 30. 815. 816; ecclesia 231 232. 233; episcopus, episcopatus 101, 25. 355, 30. 359, 40; pondus 121, 5. ecclesiae: S. Thomae; episcopi: Chunradus, Fridericus, Iohannes; meister: Peter von Schonnecke; eccl. thesaurarius: Henricus de Vriburgo; Argent. dioc. clerici: Ebelinus (II), Hermannus; ecclesiae, monasteria: S. Leonardus de Andelaco, in Rynowe eccl.; v. Praedicatores.
 d'Argentoil: Giles, Raynal.
 Argeris: Vicum.
 Argianum v. S. Martinus.
 d'Argny, Aragniez: Renar (Raynal).
 Arianae vallis 880, 1; nomina locorum in Indicem non recepta 880.
 Aribaldus: Henricus, Iacobus.
 de Arlato dominus: Iohannes de Cabilone.
 Arlotti v. Iohannis.
 Arlsperch castr. 168, 35.
 Arlunen., Erlons marchio v. Lucelburg. comes; d'Erlon: Thielemann, Thomas.
 Armandus de Bellovisu fr. ord. Praed., nuntius Clementis V. 1047. 1048. 1051, 1. 1052, 35.
 Armaninus de Cabollis (Zabulis) syndicus Parmae 506, 20. 507, 30.
 Armannus v. Hermannus.
 de Arnaldi: Benedictus.
 Arnaldus card. ep. Sabinen., apostolicae sedis legatus 555. 602, 40. 603, 25. 605, 25. 607, 15. 609, 15. 612. 613, 35. 616, 35. 617, 10. 618, 25. 619, 5. 621, 25. 655, 10. 658, 5. 663, 40. 707, 25. 714, 5. 740, 25. 742, 25. 769, 30. 774, 30. 777. 789, 25. 791, 30. 793. 796, 25. 798, 25. 803, 15. 804, 40. 807, 25. 809. 810. 811. 837. 842, 5. 843. 844, 20. 853, 20. 952, 10. 1081, 25. 1154, 10. 1159, 10. 1163, 15; sigillum 776, 35. 890, 5. familiaris, capellanus et notarius: Iohannes Nicholai de Yvodio not.
 Arnaldus abbas monast. Fontisfrigidi, vicecancellarius Rom. eccl., card. presb. S. Prisciae 260, 25. 474, 35. 475, 1. 606, 5.
 Arnaldus de Cantalupo Guasco card. presb. S. Marcelli 605, 35.
 Arnaldus Pelagrua Guasco card. diac. S. Mariae in Porticu 338, 35. 433, 10 (male S. Potentianae). 381, 35. 383, 20. 425, 40. 437. 439, 10. 581, 1. 602, 35. 604. 606, 25. 1038, 1. 1147, 15. 1301, 10. 1447, 30. nepos: Bernardus card. diac. S. Agathae.
 Arnaldus ep. Pictaven. 213, 30.
 Arnolt tumbrobt ze Eystet 1230, 30.
 Arnoldus de Gimienig can. Tungeren. 1075.
 Arnoldus de Puteo cler. Colonien. not. 230. 231, 1. 268.
 Arnoldus comes Lossen. 200, 20. 201. 203, 1.
 Arnoldus dominus de Rupe 221, 35. 222, 15.
 Arnolt von Grunenbere 1107, 35.
 Arnolt von Holdenberg edelkn. 334, 30. 336, 1. bruder: Steffan.
 Arnulphus de Pomerio miles 456, 20.
 Arnulphus de Rolant miles 456, 20.
 Arnolt von Wachenheim Gerin sun 336, 1.
 Arnold (Vellenberger) 1236, 10.
 Ernoul Sarazin 1162, 15.
 Ernoul le barbier l'empereur 1192, 35. 1194, 5.
 Ernoul, Ernoul le veneur 1172, 1. 1176, 30. 1197, 30.
 Arnaschum villa Cazolinorum 595, 40; nomina hominum 595.
 de Arnigiano prope Urbem: Franciscus.
 de Arnulfis: Arnulfus.
 Arnulphorum terra 341, 30. 345, 5. 397, 15.
 Arnulfus de Arnulfis operarius monetarum Pergamen. 671, 20.
 Arnulfus de Fuxiraga Laudon. 319, 1.
 Arnulfi Magantelli filius: Guilelmus Magantellus.
 Arnus fl. 896; Arni vallis, val d'Arno 879, 20. 1006, 10; nomina locorum vallis Arni in Indicem non recepta 879. 880; Arni vallis superior 878, 5. 948; nomina locorum vallis Arni superioris in Indicem non recepta 877.
 Arquate castr. 729, 1.
 Arrigus v. Henricus.
 de Arschot et de Virsun dominus: Gotfridus de Brabantia.
 Art. der Zendelin 1124, 20.
 de Artaldo, Arthaudi, Artot: Iohannes (Iannes, Iehanc).
 Arvelii villa Cazolinorum 596, 1.
 Arvillar v. Altivillarii.
 Arzet: Ebelinus.
 Arzonus: Beltraminus.
 Aschaffenburg 1126, 25.

Ascibilis: P.
 Asinalonga 1006, 10.
 S. Asnelle hospital de femmes a Pise 1167, 10.
 Asola 1149, 35.
 Aspele castr. 127, 40. 132, 10.
 de Aspromonte: Gobertus, Ioffredus.
 Assindensis advocatia 219. 220, 5. 284, 30. 365; ecclesia, conventus 364. 365. 366. 367. 369. abbatissa: Beatrix; advocatus: Henricus archiep. Colonien.; de Essende: Heydenricus.
 de Assisio: Andreas; d'Assize: S. François.
 de S. Asterio eccl. dioc. Petragorice. cantor: Fortanericus.
 Asti, Aste, Asten. 409, 15. 416. 418—430. 434, 10. 437, 10. 439, 40. 442, 35. 479, 5. 481, 45. 503, 30. 515, 15. 534, 25. 604, 1. 622, 15. 637. 754. 856, 15. 926, 1. 927. 929, 1. 987, 5. 1000, 15. 1034, 35. 1035. 1036. 1037, 15. 1038, 1. 1039, 40. 1081, 15. 1084. 1146. 1151, 1. 1162, 30. 1168, 5. 1424, 30. 1425, 1. 1429, 20. 1431, 35. 1433, 10. 1435, 35. 1447: Astensis quidam 1149, 10; domus Macalussorum 418, 45; domus Thomayni Rotarii 434, 10; platea S. Secundi de Mercato 419, 20. 425, 20; refectorium v. fr. Minorum; nomina castrorum et castrensium in Indicem non recepta 426; nomina civium in Indicem non recepta 423, 30—424, 40; comitatus 927. 1035—1036. 1037, 15; Astisains den. 1151, 1; Astexanus grossus 1272, 1. 1273, 20; moneta 719; sol. parvi 717, 20. 718, 5. 720. 721, 1; nomina syndicatorum 416; vicarius 1084, 20. capitaneus: Roberzonus Trotus; episcopus: Guido; potestates: Bonifacius de Alice de Guaschis, Nicolaus Bonsegnur, Nicolaus de Vayo; praeco: Petrus Bochonus; vicarii: Ebalus de Augusta, Thomasinus de Ençola de Parma; de Ast: Andreas de Garretis, Georgius Alyon, Henricus de Ravengo, Paulinus, Guillelmus de Vayo.
 Astulfus, Dyastulfus de Lampugniano abb. S. Ambrosii Mediolanen. 331, 1. 569, 35. 572; nomina domi-cellorum 572, 25. capellanus: Beltramus Donegus.
 Astulphus rex (Langobardorum) 1312, 35.
 Attavianus rector eccl. S. Mariae de Septignano 860, 5.
 Attendern, Attendarn 1228, 35. 1230.
 Attrasius de Montecellis consul Terdonae 694, 30.
 Aubretin v. Albertinus.
 Aubri v. Albericus de Foucheriis.
 de S. Audomaro: Ugo.
 Aufkirchen 649, 20.
 Augi, Augen, archidiaconus v. Rothomagen. eccl.
 Augiae maioris monast. S. Mariae 890—895. abbas: Dyethelmus; praepositus: Rumo.

Augubium v. Eugubium.
 de Augusta, Ost: Ebalus (Ebleo).
 Augusta, Auspurch, Ougespurg, Ouspurg 175, 20. 191, 15. 192, 5. 306, 20. 1134, 20. 1135, 20. 1139, 35. 1140, 25. 1141, 40. 1231. 1232. 1233. 1234, 10. 1236, 30; advocatia 169, 20; capitulum 1231, 35. 1232, 25; districtus 708, 30; eccl. bona in Faucibus 1139, 20. 1141, 15; episcopus 1231, 35. 1232. 1233; pondus 111, 10. 1139, 25. 1140. 1141, 20. episcopi: Degenhardus, Fridericus; tegan: Kropf; tumpropst: Rudolf; v. Iudaei.
 Augustarii 718, 35. 719, 5. 721, 10.
 S. Augustini ordo per Aquilegen. prov. 544.
 S. Augustini ordo per Mediolanen. prov. 544.
 Augustin fr.: Nicole.
 S. Augustin freres de Cortonne 1195, 35.
 Augustins freres de Thode 1186, 20.
 de Aula: Francisquinus.
 Aulae regiae monast. abbas 709. 909, 25. 910, 1.
 Aurasicae principatus 153, 1; de Oregia episcopus: Guillelmus.
 de Aurata: Nicholinus.
 de Auria, Aurea, Auriae, Auria, Doria, Doris, d'Oire illi 1028, 15; pars 971, 25; nomina in Indicem non recepta 1028. 1031, 1; de A.: Antonius, Bernabos, Branchaleo, Conradus, Dominicus Andrioli, Franciscus, Fredericus, Odoardus, Paulus (de Auriga), Symon Oberti; v. etiam lanua, Saona.
 de Auriga: Paulus v. de Auria.
 Ausebourg v. Habsburg.
 Austriae (et Styriae) ducatus 35. 57, 15. 64, 35. 65. 69. 72, 15. 92, 40. 277, 40. 281. 1120, 40. 1124, 15. 1265, 25. 1292, 15; dux, duces 51, 10. 57. 169, 30. 321, 40. 322. 1084. camerarius: Chalhous de Ebersdorf; commendator provinc. v. Theutonicorum fr.: Austriae (et Styriae) duces: Albertus, Fridericus, Henricus, Iohannes, Lupoldus, Otto, Rudolfus; marschalcus: Stephanus de Meichsowe; v. Cisterciens. ordo.
 de l'Autel: Guy.
 d'Avalon: Emery.
 de Avenariis: Ribaldus, Ribaldinus.
 de Aversone: Bernardus.
 de Avesnis: Iohannes comes Haynnoniae.
 Aviani de Pitellio milites 1147, 10.
 Avillaria v. Altivillarii.
 Avinio, Vignone, Avinionen. 259, 25. 263, 15. 265, 35. 267. 268, 25. 339, 45. 343, 15. 415, 10. 468, 20. 469. 475, 20. 543, 40. 544, 45. 556, 20. 558, 15. 576, 5. 610, 10. 913, 5. 979, 45. 1148, 1. 1205, 15. 1208, 30; dioecesis 906, 15; ecclesia 1045, 40. domus: Praedicatorum; episcopus: Iacobus; mercator: Guillelmus de Casanova; Avinion. dioc.: Castrum Novum.

Avula 905, 5. 1449. 1450, 5.
 Avundus de Traciis 435, 10.
 Awe Au 215, 20.
 de Azanello: Michelinus.
 Azarii: Iacobus Philippi.
 de Azelio homines 728; de A.: Petrus.
 de Azonibus: Altinerius, Bernardus.
 Azotus de Montepeyori fil. Fatii Malfitii 1286, 1.

B.

Babenberg. episcopus 1043, 30. episcopus: Lupoldus.
 Babo de Pigociis de Cumis 631, 20.
 Baboti: Bernardus.
 Baccanellum, Bakenelle 777, 25. 1159, 1.
 von Bache: Burchart.
 de Bachem: Godefridus.
 Bacherach 108, 35.
 de Bachesello v. de Borsezello.
 Bachgowiae, Bachowiae, Bachgowe comitatus 13. 15. 14. 74. 223, 40. 238, 5. 336, 30.
 Bachilionis fl. 726, 10.
 de Badem marchio clericus 628, 1.
 Baden 91, 25. 35. 92, 15. 94, 40. 188, 5. 1257, 1; advocatus 1256, 35. vogt: H.
 Baduin v. Balduinus.
 Badum dioc. Bononien. 1069, 1.
 de Bagnolo: Lanfranchus.
 de Bagnorea: Petrus Muricuccis.
 Baiern v. Bawaria.
 Baiocen. episcopi: Gaufridus, Guillelmus.
 Bakenelle v. Baccanellum.
 de Balbis: Bastardus.
 Balbus: Ansaldus, Iohanninus, Paganus.
 Baldacchinus Bartoli not. de Cortona 852, 35.
 Baldeburne villa 121. 122. 123, 5.
 de Baldeke: Hartmannus.
 Baldinacius de Adimaribus de Florentia 926, 35. 932, 40. 950, 40.
 Baldinus Cionis de Vicchio 868, 40.
 Balducius Frederici de Cenciis syndicus Aretii 600, 25. 601, 25.
 Balduinus, Balduvinus archiep. Treveren. (Triveren.), Treverorum 202, 10. 212, 40. 213, 20. 221. 227, 10. 229. 231. 233, 5. 239, 35. 240. 241, 5. 276. 281, 40. 282, 25. 283, 40. 287. 342. 353, 40. 364, 40. 383, 45. 392, 10. 393, 30. 405. 409. 417, 20. 420, 35. 421, 10. 424, 40. 426. 445, 10. 447, 20. 449. 450, 10. 453, 5. 454, 45. 456, 15. 459, 30. 460, 30. 463, 20. 464, 45. 465, 15. 478, 5. 481, 40. 482, 10. 488, 30. 489, 35. 491. 493, 25. 494. 499, 25. 501, 40. 502, 10. 511, 20. 512, 1. 520, 30. 521, 10. 524, 10. 526, 1. 527. 528. 534, 1. 537. 541, 5. 564, 15. 569, 35. 574, 30. 582, 10. 583, 15. 584, 30. 621.

- 631, 40. 660, 5. 668, 20. 681, 5. 684, 10. 687, 40. 690, 30. 696, 10. 705, 1. 719, 40. 738, 5. 743, 35. 767, 30. 768, 30. 769, 25. 781, 30. 788, 10. 794, 5. 807, 20. 815, 30. 817, 20. 819, 35. 828, 15. 835. 843, 1. 871, 30. 872. 873, 5. 902, 30. 903. 926, 25. 929, 10. 1049, 15. 1085, 20. 1146, 10. 1172. 1187, 10. 1288, 45. 1290, 5. 1412, 35. 1434, 1; archiep. eccl. Trevelii 1280, 20; Trevensis 1287, 5; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 442, 35; vicarius imperatoris 865, 25; sigillum 268, 1. familiaris: Iohannes de Ferrara; familiaris et mercator: Sarracenus de S. Geminiano; varlet: Bavosio de Gubio.
- Baldwinus abb. S. Emmerammi Ratisponen. ord. S. Benedicti 1134, 25.
- Baduin canone de Nivelles 1179, 15. 1184, 25. 1187, 15.
- Baduin clericus avesque de Liege 1172, 15.
- Bauduin de Messieres chevalier 1277, 25.
- Balduinus, Baldovinus, Baduin de Montecorneto (Moncornetto, Montorneto, Moncornet) miles 705, 1. 926, 30. 933, 1. 950, 45. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176, 20. 35. 1177, 1. 1178. 1179. 1180, 25. 1184. 1185, 5. 1278, 15.
- Baldwynus Brixien. 1274, 5.
- Ballonium *ad lacum Cumanum* 894, 30.
- von der Balmen: Rudolf.
- de Balsemo illi 1430, 15.
- Balz (de Mutterstat) 249, 15.
- Bamgarten, Bomgarten, Bongarten monast. ord. Cist. dioc. Argentin. 794, 30. 795. 815. 816. abbas: Eberhardus.
- Bandi: Simon.
- Bandinus Albolensis de castro S. Iohannis 866, 40.
- Banduccius, Bandussius Boncontis de Pisis 502, 15. 916, 25. 1145, 5; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 5. filius: Petrus (P. Banduce).
- Bandulfe v. Pandolfus.
- Bandus de Monteleone 1066, 30.
- de Bannacker miles 247, 10. 249, 20; von Bannaker: Heinrich.
- von Bappenheim marschall: Heinrich.
- Baratus: Iacobus.
- Barbarin v. Barberino.
- Barbarina pars v. Placentia.
- Barbazana 960, 1.
- Barberino, Barbarin *Barberino di Val d'Elsa* 1194, 10. 1196, 25; de Barberino: Franciscus.
- Barbiella, Barbiella castr. (*San Miniato*) 1066.
- de Barcar 185, 20.
- Barchinona 78, 40. 79, 10; comes v. Aragoniae rex.
- Barchum: Castrum.
- de Bardi: Rocha, Vivianus.
- Bardus 636, 35.
- de Bargeis, Bargis, Baragis, Barges: Antonius, Pierre.
- de Bargo: Abondius, Petrucius.
- Barisellus Beccaria 1016, 25.
- Barnabos v. Bernabos.
- Baronci: Massellus.
- Barrensis comitatus 153, 1; comes: Heinricus.
- Barricus de Lingua de Vaca Paduan. iudex vicarii Lunigianae 1007, 25.
- Barriere, Barrerie: Petrus.
- de Barrilis lacus 457, 45. 458.
- Bartoli: Baldacchinus.
- Bartolinus de Manentis de S. Paulo ad Emam 861, 40.
- Bartholemeo: Renier.
- Bartholomeus abbas de Clavate 494, 1. 1149, 5.
- Bartholomeus fil. Gonis de Rillione not. Pisan. 561, 1.
- Bartolomeus fil. Manfredini de Aliate not. 671, 10.
- Bertholomeus Vellerutus not. 416, 20. 417, 45. 420. 424, 45. 425, 1. 429, 35.
- Bartholomeus marchio Malaspinæ 449, 30. 450.
- Barthalomeus, Berthol(omeus) comes camarlingus (regni Siciliae) 990, 25. 1036, 30.
- Bartholomeus Guilelmi de Guidozanis potestas Tervisii 1293, 30. 1298, 1. 1299, 1.
- Bartholomeus de Vargniana Bononiensis medicus Heinrici VII. reg. Rom. 572, 10.
- Bartholomeus Seguinulfi de Neapoli procurator regis Siciliae 689, 35.
- Bartomeus de Varignano mag. 1148, 25.
- Bertolameus Blazzii servitor com. Pergami 566.
- Bartholomeus Lombardus civis Aquen. 239, 40.
- Bartolus Bulgli de Septignano not. 859, 5. 860, 10.
- Bartolus, Bertolus, Bertoletus de Spoletto iudex maioris aulae Heinrici VII. reg. Roman. 700, 5. 703, 1. 762. 794, 10. 828, 20. 830, 10. 844, 10. 916, 20. 1056, 1.
- Barthalus de Saxoferrato iurisper. officialis potestatis Pisan. 656, 35.
- Bartalus Bonacursi syndicus S. Nicolai curiae Semifontis 865, 20.
- Bartolus Lapi Morelli Florentin. 1262, 10.
- Bartolus Brixien. 1274, 5.
- Barunnus: Petrus.
- Basanus Aioldus Lauden. 1289.
- Baschiera, Bascheria de Tosinghis (de la Tosa) de Florentia 926, 35. 933, 1. 950, 40.
- Basilea, Basile, Basilien. 101. 102, 25. 103, 35. 108, 25. 125, 5. 355. 356. 360, 10. 1098. 1112, 25. 1255, 15. 1258; bischof, bistum 101, 25. 1101, 10; capitulum 1082, 15; denarii 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259; de Basilea pincerna 1256, 20. cantor: Rudolfus Crafto; episcopi: Gerhardus, Otto, Petrus; meister: Conrat der Schaler; ritter: Peter Schaler, Mathis Riche; tumprobst: Lutold von Rotenlein; de Basilea: Cunradus Monachus, Cunrat Rumelher der Schaler; Basilien. dioc. clericus: Conradus.
- de Bassenain *Basenheim*: Iohan.
- Bassianus, Baxianus de Guaschis, Guaschiis, Gaschiis doctor, prof. legum nuntius, iudex Heinrici VII. reg. Rom. 275, 35. 307. 694, 20. 696, 10. 698, 20. 701, 30. 705, 5. 711, 10. 726. 1164, 5. 1408, 5.
- Baxianus Florii de Fuxiraga syndicus Laudae 511, 25. 513, 45.
- Bassianus de Viscarino, Vistarino iurisper. syndicus Laudae 512, 1. 513, 45.
- Bassignana (*Lomellina*) 496, 20.
- Bassus: Iohannes.
- Bastardus de Balbis 1286, 1.
- li Bastars: Guillaumes.
- de Bastis: Manfredus.
- Batifolle, Batifoille, Botafolle 1189, 5; de B.: Karolus, Guido; Butofle: freres Meneurs.
- Bauczan chevalier 1276, 10.
- Bauduin v. Balduinus.
- Baugiaci dominus v. Sabaudiae comes.
- Bava: Rofinus.
- Bavosio de Gubio varlet monseigneur de Treves 1163, 35. 1172, 40.
- Bavossus vices gerens Heinrici VII. imperatoris 905, 5.
- Bawaria, Bavaria, Baweria, Baiern 1, 15. 2, 10. 171, 30. 1292; duces 213, 1. duces: Ludowicus, Otto, Rudolfus, Stephanus; vitztum: Gotfrid Paeuler; v. Cisterciens. ordo.
- de Bazelles: Huwe.
- de Beafort: Heinricus.
- Beatrix abbatissa Assinden. 49, 1.
- Beatrix comitissa Lucemburgen. mater Heinrici VII. reg. Roman., madame mere le roy 1085, 20. 1164, 35. 1167, 25. messenger: Filluel.
- Beatrix filia Heinrici VII. reg. Roman. 414, 45. 470, 45. 738. 775, 25. 779, 25. 780. 820, 5. 821, 25. 1364, 10. 1423.
- Beatrix uxor Ludewici comitis Palatini ducis Bawariae 1292, 10.
- Beatrix domina de Fucigniaci filia Petri comitis Sabaudiae 46, 30.
- von Bebung: Engelhart.
- Becca: Lippus Ranucii.
- de Beccaria familia Papien. 625, 15; Beccaria, de B. (Becharia, Beque-

- ria): Barisellus, Lanfrancus, Manfredus, Gualterius.
 von Becheligen: Burkart.
 de Beching: Dowessius.
 von Bechtal: Gotfrid.
 Bedelike 1228, 40.
 Beis: Iehan.
 de Belcus: Iohan.
 Belezencus: Dagninus.
 Belerii: Petrus.
 Bellagatti: Manectus.
 Bellandus: Guillelmus.
 de Bellastis: Cionus (Cione).
 Bellinus praeco Aretin. 525, 30.
 Belloculus: Castellanus, Luchetus.
 de Bellomonte: Rudolfus.
 Bellonus: Nichola.
 de Bellotis: Lariolus.
 de Bellovidere dominus: Guigo; de B.: Aymarus.
 de Bellovisu: Armandus; de Belloviso, Belvoir: Theobaldus (Thebaut).
 Belnhem 246, 35. 249, 35.
 Beltram v. Bertram.
 Belumfortem *Beaufort* (*Faucigny*) 733, 10.
 Belunum v. Feltrum.
 de Belvedere: Tomas.
 Belvoir v. Bellovisu.
 Belzo (de Sundirn) 249, 30.
 Bendinus de Martinis 1422, 15.
 S. Benedicti ordo 385, 15; per Aquilegen. prov. 544; per Mediolanen. prov. 544. monasteria: Augiae maioris dioc. Constantien., S. Emmerammi Ratisponen., S. Galli, SS. Gregorii et Andreae Roman.
 S. Benedicti monast. dioc. Mantuan. abbas 996, 15.
 S. Benedicti monast. dioc. Mutinen. abbas de Nonantula 996, 35.
 de S. Benedicto: Petrus.
 Benedictus XI. papa 1200, 5.
 Benedicti de Arnaldi filius: Ambrosinus.
 Benedictus Pelleta Asten. 416. 420, 15.
 Benefosius de Fossatis miles 569, 35.
 Benentende de Radicofano mon. S. Salvatoris de M. Amiato 984, 5.
 Beneta de Solario 429, 35.
 Beneventum 1206, 35.
 de Benevento dioc. Lemovicen. prior: Pontius.
 Beninus Brunetti de Paielli curiae Fighini 861, 40.
 von Benkon: Kunrat Schaler.
 Bensheim 45, 5. 111, 15.
 Benste: Ulrich.
 Bentius de Alexandria not. 1420, 10. 1421.
 Benvenuti: Guillelmus.
 Benevenutus de Campixio sindicus Papien. 485, 20. 487, 1. 488, 35.
 Benvenutus Gabrielis de Grogno 1299, 1.
 Benevenutus de Guillelmis Ianuen. 694, 1.
 de Benvoliis: Benvollius.
 Benvollius de Benvoliis operarius monetarum 671, 20.
 de Benzonis, Benzonus: Iohanninus.
 du Beqiners: Guillaume.
 Ber. de Gepzenstein commendator ord. Theuton. in Spira et Wizzemburg 1260, 5.
 Berardi: Gentilis.
 Berardinus de Monticellis a dom. Iacobo comite de Lomello not., not. Parmen. 506, 35. 507, 30.
 Beraldus dominus de Mercorio 274, 25.
 Berardus de Madiis potestas Placentiae 319.
 Berardus de Layoliis, Laolii iudex 417, 20. 426. 429. 437, 45. 438, 40. 463, 25. 464, 45. 465, 25. 478, 10 (Eberardus). 487, 1. 489, 10. 493, 30. consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 10 (Ebrardus Laonius).
 Berar Dagne 1169, 25.
 Berchem villa 736, 30; de Berkheim viri 644. 900, 5.
 Berengarius card. ep. Tusculan. 471. 472. 474. 475, 1. 605, 25; Biterren. cardinalis 263, 20.
 Berengarius mag. Hospitalis S. Iohannis per Alamaniam 400, 20.
 de Berenzago: Bertramus.
 Bergandus de S. Nazario de Papia potestas Mediolan. 314.
 Berge (*Spirgowia*) 246, 30. 248, 40.
 von Berge greve v. de Monte comes.
 von dem Berge: Hertnit.
 von Berghein: Kun Wernher.
 von Berigen: Hainrich.
 Berke castr. 100, 40. 108, 35. 128. 125, 30. 127, 40. 132, 10.
 de Berlare: Gile (Giles).
 Berlenda v. Blandra.
 Berllio Ravoyre, Revoire potestas seu vicarius Vercellarum 447, 30. 1054, 30. 1413, 30.
 Bernum 393, 20; cives 833, 15; teloneum 833, 5; v. Cawerschini.
 Bernabos, Barnabos, Barnabosius Auriac, Barnabo Doria 687, 45. 690, 35. 972. 1008, 5. 1026. 1027. 1028. 1161, 35. 1182, 5. 1185, 40. 1431, 20; faisanz les veyes de l'amirail dou saint empire 1007, 1; domus v. Ianua. filius: Branchaleo.
 Bernabos de Grimaldis potestas Albinganen. 1414, 10.
 Bernabos de Mari potestas Corvariae 1059.
 Bernabo de Bonafatiis miles 1453.
 Barnabo Dorlandus syndicus Placentiae 508, 1.
 Bernabos de Lando 1285, 40.
 Bernardi: Nerius.
 Bernardins freres 1007.
 Bernardinus de Monte Policiano ord. Praed., Bernardin fr. Preceurs 1196, 5. 1303, 25. 1304, 29. 1305, 10. 1306.
 Bernardinus de Coliculo iudex Parmen. 763, 20.
 Bernardinus Nichola 325, 25.
 Bernardus nepos Arnaldi Pelagrua card. diac. S. Agathae 606, 30.
 Bernardus archiep. Rothomagen. 260, 25. 580, 40. 1082, 30.
 Bernardus (Wernhardus, Wernherus) ep. Patavien. 6, 5. 35, 40. 138, 20. 1407, 5.
 Bernardus abbas S. Syri Ianuen. 794, 10.
 Bernardus Royardi archidiacon. Xanten. 260, 30.
 Bernardus de Gotrico cler. Caturcen. not. 268, 10.
 Bernardus Baboti de S. Speria dioc. Caturcen. not. 1048, 25.
 Bernardus Girardi de la Petra de Serravalle not. 1087, 1.
 Bernardus, Bernart de Mercato de Yenna (Yanna, Ianna) Bellicen. dioc. mag. not. 409, 30. 429, 10. 432, 1. 434, 10. 438. 443, 10. 447, 25. 448. 450. 451. 455, 10. 456. 458, 25. 460, 35. 461, 40. 463, 35. 464, 5. 465. 466. 467, 35. 468, 40. 482, 15. 483, 30. 501. 502, 1. 503, 30. 511, 10 (protototarius). 514, 25. 540, 1. 567. 569, 30. 570, 1. 577. 583. 659, 25 (not. regalis camerae). 666 (infirmus). 668. 681, 5. 682, 10. 684, 10. 687, 35. 688. 690. 691. 694. 696. 704, 40. 711, 10. 743, 30. 747. 763. 809, 35. 810. 810, 35 (clericus imperatoris). 828, 30. 830, 15. 842, 40. 853, 15. 862, 1. 890, 5. 916. 917, 10. 969. 1046, 20. 1047, 1. 1048, 30. 1052, 25. 1076, 5. 1089, 30. (1168, 40). 1414, 1. 1447; notarius camerae, notare de le cambre 432, 30. 1194, 1; cf. Bernar.
 Bernardus Travinus not. 635, 35.
 Bernar de l'Alber chevalier 1277, 25.
 Bernardus Kircherine civis Monasterien. 1214, 25.
 Bernar, Bernart 1171, 15. 1185, 40; an Bernardus de Mercato?
 Bernardus de Aconibus iudex et vicarius Andreae de Puçascho 1271, 1. 1272, 20. 1273, 35.
 Bernardus de Cornia (Cornuo) potestas Tarvisii 1296, 20. 1297. vicarius: Dondedeus de Tancredis.
 Bernardus de Achamariano 435, 10.
 Bernardus de Aversone 79, 35.
 Bernardus Lexerius syndicus Bobii 508, 15.
 de Bernaregio: Oppetio.
 Bernaudi: Iohannes.
 Bernaw, Bernowe castr. 1127. 1128.
 Berner: Leo.
 de Berneres: Roberet.
 von Bernhusen: Diepolt, Wolfram.
 Bernoldus de Telesprunne 36, 5.

- de Beronia: Amelius.
 Bertarum: Cornaianum.
 Berthelo (de Sundirn) 249, 25.
 Bertenorium, Brettonorium 341, 20.
 397, 5. 400, 15.
 Berti: Iuncta.
 Bertolameus v. Bartolomeus.
 Bertholdus archiep. Maguntinus 74, 5.
 Bertoldus abbas S. Crucis ord. Cist.
 dioc. Patavien. 93.
 Bertoldus Ursinus praepositus Mont-
 tisfalconis 777, 1.
 Bertoldus thesaurarius eccl. Vule-
 burgen.? 603, 45.
 Berchtold obrister schreiber des
 hertzog Fridrich von Osterreich
 1124, 30; Berchtungus not. Frideri-
 ci ducis Austriae 1255, 25.
 Berhtolt grave von Graifsbach 1100.
 1106. 1231, 10. 1293, 10.
 Berhtoldus, Bertholdus comes de
 Hennenberg 172, 40. 171. 225, 30.
 226, 15. 233, 10. 351. 352. 353. 390,
 15. 709, 20. 1113, 15. 1114, 30. 1115,
 30. 1116, 15. 1136, 40. 1142, 30. 1143.
 1234, 30.
 Berchtoldus comes de Katzenellem-
 bogen 118, 25.
 Berhtolt graf von Neyffen 1293, 10.
 Bertoldus de Buren dictus de Wun-
 nenberch 1228, 10. 1230.
 Berhtolt truchsatz von Chullental
 1293, 10.
 Bertolt voyt von Slusungin 1235, 15.
 Berchtolt von Gundolfingen d. a.
 176, 20.
 Berhtolt von Rochlingen 1231, 10.
 1234, 10.
 Berhtolt Rufe von Lanbesheim ritter
 336, 1.
 Bertholdus (de Mutterstat) 249, 15.
 Berhtolt Pitschlin 1231, 35. 1232, 25.
 Berhtolt Wurger 1099, 10.
 Bertout conte (de Venerosis) 1008, 5.
 Bertoldus Meli Bonaguidae de Cor-
 tona 852, 35.
 Bertoldus Ranaldi syndicus Aretii
 524, 35.
 Bertold de Podio corier 1166, 35.
 Bertoletus v. Bartolus.
 Bertulinus de Sabachinis not. Berga-
 men. 507, 20.
 Bertolinus Binellus de S. Romano
 praeco Papias 1271, 5. 1272, 20.
 1273, 35.
 ze Bertschin: Herman.
 Beltraminus Arzonus iurisper. 1420,
 10. 1421, 35. notarius: Bentius
 de Alexandria.
 Beltramollus de Lampugniano domi-
 cellus abbatis S. Ambrosii Medi-
 olanen. 572, 25.
 Beltramus Donegus capellan. abbatis
 S. Ambrosii Mediolanen. 572, 25.
 Bertrami de Berenzago filius: Iohan-
 nes.
 Bertrammus Suderman civis Tremo-
 nien. 1214, 30.
 Bertrandus ep. Albien. camerarius
 Clementis V., post card. presb.
 SS. Iohannis et Pauli, 260. 468, 35.
 471. 471. 476, 30. 552, 1. 606, 5;
 camera seu hospicium 268, 25;
 cursores 1146, 40.
 Berthrandus archiep. Tharentasien.
 633, 30.
 Bertrant Legier chevalier 1277, 15.
 Bertran de le cambre 1186, 30. 1188,
 20. 1193.
 Berchtungus v. Berchtold.
 von Besenkeim marschalk: Cunrat.
 Besii villa Cazolinorum 596, 1.
 Beteronde v. Butrintum.
 Betin compagnon de Simonin de la
 Fontaine 1170, 25. 1182, 40.
 Betti: Andreas.
 Bettus Nichus miles Pisan. 990, 30.
 de Beveren: Gerlacus.
 Biachinus de Camino miles. 1296, 10
 de Biamont: Gilet.
 Biauzmes escuel 1277, 20.
 de Bibano: Iacobus Alberti.
 Bibera villa prope Lichtenberg 836.
 Biblena, Bibena 308, 5. 1363, 40; de
 B.: Lucas fisicus, Maffeus Bonagure.
 de Bykenbach dominus: Ulricus.
 Biffus: Commollus.
 Biganus: Palustris.
 Bilgerin v. Pilgrimus.
 de Bylsten dominus: Iohannes.
 Bindi: Ubaldinus de Cerchis.
 Bindus, Binducius comes de S. Flora
 (Flour) 926, 30. 929, 15. 1158, 20.
 Binellus: Bertolinus, Manoellus.
 Biringii: Pons.
 Byrkelin: Emundus.
 Birsa, Birse fl. 101, 25. 102, 35. 355.
 iudex provincialis: Fridericus de
 Friberg.
 Bisannis potestaria 1029, 35.
 Bischofe (der Iude) 1098. bruder:
 Vincin.
 di Bisenco val 876, 10. 877, 5; nomi-
 na locorum in Indicem non recep-
 ta 876. 877.
 de Biserno, Biserna comes 846, 35.
 1181, 25. 1430, 15.
 von Bisingen: Walker.
 Bisuntium, Bisuntin. civitas 152, 40.
 188. 189, 25. 190. 907, 10. 911, 35.
 912; diocesis 152, 40; sedes 1241;
 vicecomitatus 1241. archiepi-
 scopus: Odo; clericus: Petrus
 Belerii; curiae officialis: Guido
 Gaillardii.
 Biterren. cardinalis v. Berengarius
 card. ep. Tusculan.
 Bituris (scriptor cancellariae Fran-
 ciae) 68, 45.
 Blancha soror Philippi regis Fran-
 ciae 55, 10. 57. 64, 35. 65, 1. 67, 35.
 68. 69. 70. 71. 72.
 Blance: Angelus.
 de Blanchefels an Binsfeld?: Rainar.
 de Blancmont, Blancomonte, Bla-
 mont, Albomonte: Aymo.
 de Blancquenain, Branchenem *Blan-
 kenheim*: Ferri (Ferrin).
 Blancus: Hermolaus.
 Blandine v. Blandrata.
 de Blandra, Berlenda: Petrus.
 Blandrata 510, 40. 1146, 20; comes
 1149, 5; syndicus 1145, 10. de Bland-
 rate, Blandine comites: Petrus,
 Anthonius de S. Georgio.
 de Blankenburg comites: Henricus (I),
 Henricus (II).
 de Blanquestaine sir chevalier
 1279, 30.
 S. Blasius de Monasterio 858, 25.
 S. Blasius de Passignano 858, 30.
 Blaxius de Bulseno iudex Aretinus
 601, 15.
 Blazzii: Bertolameus.
 Blenosch v. Plasianum.
 Blivelt 1095.
 de Bobare dominus 1148, 5.
 Bobium 508, 15. 510, 10. 1280, 15. 1287.
 1288; nomina extrinsecorum in
 Indicem non recepta 1287; nomi-
 na syndicorum 508, 15; turre
 1283. 1287. episcopus: Petrus;
 vicarius: Coradinus marchio
 Malaspina.
 Bobonis v. Iohannis.
 Bocacius Garattus Laudan. 724, 45.
 Bochonus: Petrus.
 de Bodemen: Iohannes.
 de Boeke conte v. Hugo comes de
 Buchecke.
 Boemundus, Boymundus archiep.
 Treveren. 7, 1. 8, 25. 15, 30. 18, 10.
 19. 21, 20. 25, 40. 35, 40.
 de Boes: Henricus.
 der Bohart 1108, 1.
 Bohemia, Boemia, Beheim 1, 15. 2, 15.
 172, 15. 224, 15. 294. 295, 30. 334, 1.
 349, 25. 350. 351. 373, 40. 389. 390,
 20. 391, 1. 479, 25. 604, 10. 725, 20.
 803, 5. 1117. 1120, 35. 1122, 15. 1124.
 15. 1128, 15. 1129. 1225, 30. 1226.
 1257, 40. 1261, 20. 1265, 30. 1266, 25.
 1270, 15. 1301, 40. 1403, 5; barones
 1265, 30; Bohemica expeditio 1257.
 1258, 15; regnum 183. 184. 279.
 621, 35; regni sigillum 365, 40. 368,
 40; rex creandus 295, 1; rex, reges
 32. 352, 1. 604, 15. reges: Heinri-
 cus dux Carinthiae, Iohannes,
 Rudolfus dux Austriae, Wenceslaus
 (II), Wenceslaus (III); regina:
 Anna; summus camerarius: de
 Rosenberch: marschalcus: Do-
 wessius de Beching.
 Bolletus Iustinianus ambas. Venet.
 517, 15.
 de Bologne: Guillaumes du Beginers.
 Bolsena v. Bulsenum.
 de Bomazo: Iohanninus.

- Bomesius de Pagamotis syndicus Veronae 508, 5.
 Bonbellus: Michael, Ubertus (Ober-
 tus).
 Bonconte, Boncontis: Bandutius,
 Petrus.
 de Bondelmontibus: Raynerius Ma-
 rignani.
 Bondicus de Bononia 506, 1.
 Bondo Girardi not. 86.
 Bonfantin 1182, 40.
 Bonfantini: Ghinuicii.
 de Bonfillazis domus v. S. Cassianus.
 Bonfranciscus Tatre not. 1296, 15.
 Bona *Faucigny* 733, 10; de Bona:
 Petrus.
 de Bonacolsis: Renaldus.
 de Bonacursiis domus 497, 25. 498;
 de B., Bonacursi: Bartalus, Ray-
 naldus.
 Bonacursius Guambacurta v. Girar-
 dus.
 Bonaccursus Sclafenatus 1272, 15.
 Bonafusius de Guasconio miles, Bo-
 nafus chevalier 1023, 25. 1276, 10.
 Bonagiunta Carincionis Lucan. 1407,
 25.
 Bonaguidae v. Meli.
 Bonagure: Maffeus.
 Bonaiuncta Deodati iudex de Cor-
 tona 852, 35.
 Bonaiuta de Cresce 1179, 40.
 Bonaiuti Chalgani notarii de Floren-
 tia: Naecius.
 Bonaiuti: Cursus.
 Bonapasius de Eccelo not. 1296, 15.
 Bonaventura: Girardus.
 Bonavilla *Faucigny* 733, 10.
 Bonavitae: Mucius.
 Buoneconvento 1300, 25. 1302, 5.
 de Bonifatii: Bernabo.
 Bonifacius I. papa 1316, 35.
 Bonifatius VIII. papa 8, 25. 32, 25.
 80, 20. 83, 84. 86, 30. 90. 91. 95.
 104, 1. 105, 10. 139, 10. 145, 25. 148,
 25. 150, 25. (151). 152. 154, 30. 156,
 40. 157, 20. 470. 471. 605. 606. 1085,
 5. 1198, 5. 1200, 20. 1325, 20. 1383,
 20; Bonifaciani cardinales 470, 25.
 475, 15. mercator: Symon Gerardi:
 nepos: Franciscus card. diac. S.
 Mariae in Cosmedin.
 Bonifacius, Facius ep. Kyronen.
 (Keronen., Kyrien.) 1005. 1013, 25.
 1438, 15. 1442, 15. 1444, 35.
 Bonifache notaire 1195, 25.
 Bonifacius de Lupis marchio Sora-
 niae 325, 25.
 Bonifacius de Alice de Guaschis miles
 potestas Astensis 416, 15. 418, 30.
 422, 40. 424, 40.
 Bonifatius potestas de Casali S. Eva-
 sii 408, 20.
 Bonifacius Buchaordei 1061.
 Bonifacius de Canossa syndicus Re-
 ginus 499, 30. 500, 10.
 Bonifacius de Casate Mediolanen.
 631, 25.
 Bonifacius de Fara iurisperitus 314,
 10. 1001, 20.
 Bonifatii de Iacanis filius: Simon.
 Bonifacius de Orio 459. 460, 5.
 Bonifacius de Ravanis syndicus
 Reginus 499, 35. 500, 15.
 Bonifatius de Signa ambasiator
 Florent. 558, 25.
 Boniface varlet le cancelier (Hein-
 rici ep. Tridentin.) 1178, 45.
 Boninsegna Cenni syndicus Montis
 Campolesis 862, 20.
 Bonivini: Andreas.
 Bonixini: Nicolaus.
 Bonizlaw hertzog von Bretzla 1120,
 30.
 Bonnecose: Godefroil.
 Bonomi Piscatoris: Iohannes.
 Bonomini v. Neri.
 Bononia, Boulongne *Bologna* 331, 10.
 341, 20. 397, 5. 400. 555, 30. 558.
 874, 10. 994, 35. 997, 40. 1015, 10.
 1016. 1017. 1083, 10. 1298. 1299, 1.
 1429, 20. 1431, 1. 1433. potestas:
 Iohannes de Brodariis; de B.:
 Bartholomeus de Vargniana, Bon-
 dicus, Dondedeus de Tancredis,
 Melancius, Guiradus de Albariis.
 Bononiae *Boulogne* comes 580, 40.
 1082, 30; cf. Bologne.
 Bonsignore Orlandi de la Strada
 iudex et not. 861, 45.
 Bonsignoris, de Bonsignoribus, Bonis-
 seignoribus, Bonsoribus, Bonseg-
 nur: Nicolaus.
 Bonus Dini de Papaiano 867, 35.
 Boni Iohannis de Palestro filii: Iaco-
 binus, Percevallus.
 Bonus praeco Aretin. 525, 30.
 Bonzanochus de Malecosis 1285, 40.
 Bopardia 12. 39, 40. 53, 15. 98, 25.
 110, 25. 220, 10. 226, 25. 286, 35. 835,
 15. 902, 30. 903. 920, 35; teloneum
 12. 220, 10. 835, 35.
 Bopfingen 191, 20.
 Boppe von Eberstein 1129, 30.
 Boppenwiler 1102, 15.
 de Bordeaz, Bordeal, Bourdeal: Gerar.
 Borestauri v. Mini.
 de Bornodo: Zambellinus.
 de Borquen: Otto.
 de Borro: Iacobus.
 de Borsezello (Bachesello): Iacobus.
 de Borsier v. de Burseto.
 de Bosco: Summa Ripa.
 de Bosco: Lancerotus.
 del Bosco damagiella 1148, 15. fami-
 liaris: Gottofreius de Vilieri.
 Boso Bosonis de Augubio prior
 (syndicus) Cortonae 747, 35.
 Boso: Iohannes.
 Bosus (Buosus) praepositus Aretinus
 853, 15. 857, 15.
 de Bosto *Vasto* marchiones: Mani-
 fredus, Lancelotus.
 de Botafolle v. Batifolle.
 de Botendorf: Chunradus.
 de Botesellis: Franciscus.
 Botruntin. v. Butrontin.
 Bottae: Iacobus.
 Bouche ussier 1174, 25. 1187, 20.
 Boucheses v. Buches.
 Bourdeal v. Bordeaz.
 Bourgegnon garcon de le pannetrie
 madame 1171, 15.
 de Bovenbergh: Henry.
 Boverotti: Carninus.
 Bovis: Hugo.
 in Bozano teloneum 168.
 Brabantia, Bramancia 1146, 40. dux:
 Iohannes; de Br.: Gotfridus domi-
 nus de Arschot; v. Lothoringia.
 Bracchius comes Nerii syndicus Cor-
 tonae 851, 20.
 Brakele curtis 21, 15. 219, 30. 220, 5.
 284, 25. 363, 25. 364, 20. 365. 367.
 368, 1.
 de Bragis: Gerardinus, Rolandinus.
 de Brayda: Conradus.
 Bramancia v. Brabantia.
 de la Brancha: Petrus.
 Branchaleo fil. Barnabovis de Aurea
 de Ianua 762, 35. 764. 1028. 1029.
 Branchas v. Guillelmus de Rocha.
 Branchaczolus: Iohannes.
 de Branchenem v. de Blancquenain.
 Brandenburg., Brandenborschessil-
 ver 218, 1. marchiones: Heinri-
 cus, Hermannus, Iohannes, Otto,
 Woldemarus; de Brandeborch:
 Iehan.
 Branta v. Brenta.
 Brembius fl. 564, 1.
 in Bren comes v. Saxoniae dux.
 de Breneser *Brunshorn*?: Gallar.
 Brenta, Branta fl. 1015. 1033, 40.
 Bresa, Bressia, Bressa v. Brixia.
 Brettonorium v. Bertenorium.
 Briandus archiep. Viennen. 913, 5.
 1040, 40.
 Brilon 1228, 35. 1230.
 Briocen. archidiaconus: Alanus de
 Lambalia.
 de Briordo, Briort: Guillelmus.
 Brisacum, Brisach 236, 35. 360. 1111, 40.
 schultheiss: Iacob von Durinkein.
 Brisagum, Brizagum *Brissago* 1149,
 20; syndicus 1145, 20; cf. Brixia-
 chum.
 Brisgoya, Brisgowe, Brissigowe
 232, 10. 233, 25. 1108, 15. 1109, 35;
 pacis conservatores 173, 15; silber-
 berge 1101. 1102, 1; lantgraf v.
 Hahbere margraf.
 Brixia, Brixien., Brissia, Bressia, Bres-
 sa, Bresa, Brix *Brescia* 320. 321.
 328, 40. 508, 10. 510, 1. 521. 534, 20.
 565, 45. 584, 10. 618. 622. 623. 648, 40.

- 649, 650, 35. 654, 655, 657, 667, 25. 699, 15. 700, 35. 702, 10. 731, 35. 752, 756, 30. 786, 5. 803, 25. 814, 20. 981, 982, 994, 995, 999, 1000, 1006, 25. 1032, 15. 1054, 20. 1081, 20. 1083, 10. 1084, 20. 1123, 1 (Brizze). 1146, 15. 1151, 1152, 1274, 1424, 25. 1429; ante Brixiam castra 580, 584, 40. 587, 20. 588, 20. 589, 5. 596, 10. 597, 10. 598, 10. 599, 623, 40. 624, 626, 35. 627, 20. 628, 5. 629, 30. 631, 35. 632, 10. 634, 25. 635, 637, 638, 643, 644, 20. 645, 646, 25. 647, 25. 648, 20. 650, 651, 652, 5. 653, 1. 666, 25. 674, 1. 1418, 20. 1419, 25; castra imperatoris prope portam S. Nazarii 654, 25; diocesis 583, 25; Brissanus grossus 1271, 45. 1273, 15; notarii 659, 20; nomina syndicorum 508, 10; vicarius regis 584, 10. 981, 5. vicarius 1146, 20. episcopus: Fredericus; syndicus: Dagninus Belezencus; vicarii: Albertus de Rovoliono, Moroelis Malaspina, Paganins de Mandel, Ugolinus de Sesso; vicarii locum tenens: Albertinus de Parma iudex; de Br.: Baldoynus, Bartolus, Tebaldus de Brusciatis; Br. dioc. monasterium: Leonense.
- de Brixiacho: Ugo.
- Brixinen. *Brixen* episcopus: Lando-
dolfus; praepositus: Otto de
Ortemburg; eccl. advocati v. Ka-
rinthiae duces.
- de Brodariis: Iohannes.
- de Brodolano: Ambrosius.
- de Broya turris 46.
- Bronsort v. Brunshorn.
- de Bruberg, Bruberch, Broberg: Eber-
hardus, Gerlacus.
- de Brugis, Brugensis cardinalis v.
Stephanus card. presb. S. Cyriaci.
- Brugga 1255, 15.
- Brugnetum 497, 10.
- Brule castr. 122, 35. 127, 217, 35.
1126, 15. 1300, 10.
- Brumis *Brume* (Altmark) 218, 30.
(227, 20; cf. *Emendanda*).
- le Brun: Iehan.
- Brunachium: Colle.
- Bruncharna v. Brunshorn.
- von Brunecke: Andres, Gotfrit d. a.,
Gotfrit.
- Brunekin clere maistre Iehan de
Venstinges 1193, 20.
- Brunetti: Beninus.
- Brunetus de Luca telonearius in Lu-
denstorf 734, 35.
- de Brunfort: Renaut.
- de Bruniabellis: Schalio.
- Brunna, Brunne 3, 15. 354, 5. 1119, 15.
1124, 35. 1128, 1. burgraf: Ieske
von Meserietz.
- Brunnebach im bistum Wirtzeburg
ord. von Citel 1111, 1128, 20. 1129.
bruder: Diether der Rude.
- Brunner eccl. prope Sletstadt 815, 15.
816, 15.
- Bruno von Hornberk 1110, 5.
- Bruno Hardevust Coloniensis 124, 5.
133, 5.
- de Brunshorn, Bronsort, Bruncharna:
Iohannes; cf. Breneser.
- Brunsvicenses duces 15, 10. 133, 20.
duces: Albertus, Heinricus; Bruns-
wich et Luneburg dux: Otto.
- Brusati v. Novaria; Bruxatus: Gui-
lelmus.
- de Bruschi: Nycholaus.
- de Brusciatis, Brusatus: Tebaldus.
- Brutazius Stancus Valentin. 405, 20.
- Buccanigra: Mariscotus.
- Buchaordei: Petrus Bonefacius.
- Buch villa prope Nürnberg 96, 20.
- de Buchecke, Buique *Buckeck* comes:
Hugo.
- de Buches, Boucheses, Buique *Buches*
chevalier: Wigandus.
- Buckenheim 246, 15.
- Buctius Nini de Urbeveteri hosti-
arius Heinrici VII. 919, 15. 920, 5.
- de Buedio: Trinquarius, Conraldus.
- Bugheim *Beuggen* fratres: Teutonice
domus.
- Bugingen 173, 25.
- Buique v. Buchecke et Buches.
- Bulgli: Bartolus.
- Bulliae: Lelmus.
- Bullinchem 246, 40. 249, 1.
- von Bullingesbach: Walther.
- de Bulseno, Bolsena: Nerius Bernar-
di, Blaxius.
- de Bunau: Rudolfus.
- Bunna, Bunne, Bunnan. 100, 40.
108, 35. 125, 20. 128, 129, 10. 1300;
teloneum 220, 25. 285, 15. 361, 30.
368, 15. 1201, 15; teolonium novum
1299, 20. praepositus: Henricus
archidiaconus. Colonien.
- Bunnis pro Brumis? 227, 20; v. s. v.
- de Bunpfee: Reynier.
- Burchardus archiep. Magdeburgen.
1237, 15. 1238.
- Burcardus, Brocardus missus abbatis
Augiae Maioris 892, 25. 895, 15.
- Burchardus de Frikke not. aulae
imperialis 1253, 10.
- Burchart graf von Heiarloh 171, 25.
- Burchardus comes de Hohemberch
35, 45. 43, 1. 59, 35. 63, 20. 65, 30. 66, 5.
68, 15. 69, 40. 118, 25. 280, 10.
- Burkardus purgravius de Meyde-
burg 172, 40. 1124, 20.
- Burkart von Horburk hofrihter
kunes Albrehtes 1097, 5.
- Burchardus de Ruppe miles 174, 5.
- Burchart von Bache 1233, 20.
- Burkart von Bechelingen 1107, 10.
- Burkart von Diezzenhoven 1100.
- Burkardus fil. Hessonis de Usemberg
173, 20. 1107, 35.
- Burckeis 249, 1.
- Burdegala, Burdegalen. 214, 20.
canonicus: Petrus Amalvini;
Burdegalen. cardinalis v. Raimun-
dus card. diac. S. Mariae Novae.
- Buren 1228, 40. dominus: Bertoldus
(Bertolfus).
- de Burgaro: Iacobus.
- Burgelon 1291, 20; de B.: Eberhardus.
- Burgen.: Columbinus.
- Burgi Florentini sextus: S. Paulus
ad Emam.
- de Burgo: Antonius, Nicolaus iudex.
- Burgowe 191, 20. 1123, 20.
- Burgum S. Donnini, Bourc S. Donin
325, 330, 30. 510, 20. 534, 35. 759, 15.
1000, 30. domus: Minorum; pote-
stas: Iohannes de Vedano; vica-
rius: Thomas Peliconus.
- Burgum S. Sepulcri, Bourk S. Sepul-
cre 874, 30. 1070, 15. 1166, 45.
1192, 1; de B. S. S.: Andrier.
- Burgum vallis Tarri (Tarii) 1004, 30.
1284, 5.
- Burgundia 56, 15. 64, 1. 153, 1. 910, 40.
1339, 40; comitatus, comites 34,
45. 59, 5. 60, 61. 66, 67, 1. 243, 35.
298, 25. 299, 25. 301, 532, 25. 546, 10.
548, 25. 579, 25. 603, 5. 605, 1; Bur-
gondi quidam 59, 61. 67, 70; do-
micella 1400. comites: Otho,
Philippus; comitissa: Iohanna;
ducissa: Agneta; advocatus
prov.: Otto comes de Strazberg.
- Burgondus: Gerardus.
- Burkhein villa 917, 35.
- de Burle prestre 1194, 5.
- Burmensis vallis 1012, 1; Burmii
vicaria 978, 30.
- Burnaccii: Iacopus.
- Burniser territoria 1011, 20.
- Burrus: Rubertinus.
- de Burseto, Borsier *Burtscheid*: Ferri
(Ferrin).
- de Buzzenang: Cunradus, Elyzabeth.
- Bussi castrum dioc. Vasionen. 581, 15.
- Busso de Elsterberch 1117, 25.
- Bussolum v. S. Petrus.
- von Butenheim: Cuno.
- de Butichon: Heinricus, Ulrich
Liebelose, Walterus.
- Butirone frater Passarini 981, 30.
- Butofle v. Battifolle.
- Butrontin., Botruntin., Butrentin.
episcopus: Nicholaus.
- Buttersheim villa 165, 15.
- de Buçacharinis: Gherardus Iohannis.
- Buzius: Andreas.

C. K.

- C. de tali loco 832.
- C. de Murell. can. Carn. 71, 40.
- Cabalerium v. Cavalerium.
- de Cabaliacha comitum nomina in
Indicem non recepta 434. comites:
Rufinus, Andreas; de C.: Richardus,
Henricus.

- Caballatus, Caballatus: Anselmus, Rolandus, Guillelmus; Caballatii v. Novaria; cf. Cavalacius.
- de Cabilone: Iohannes dominus de Arlato.
- Cabilonis: Mons.
- de Cabollis (Zabulis): Armaninus.
- Cacelan v. Castellan.
- Cachianum *prope Florentiam* nomina bannitorum in Indicem non recepta 949, 5.
- in Kadano suppa 295, 10.
- Cadelhacum dioc. Burdegalen. 213, 35.
- S. Caeciliae Parmen. eccl. beneficium 1088, 20.
- S. Caeciliae eccl. Roman. card. presbiter: Wilhelmus.
- Caesaraugusta 79, 35.
- Caesarum arx 341, 30. 397, 15.
- Cagamostus: Doratus.
- de Cagirole: Pierus Rovasii.
- de Cagno: Guido.
- Calabria 1426, 5. dux: Carolus.
- Calandrinus: Andreas.
- Calaritan. portus *Cagliari* 1445, 30.
- Calatravensis domus 152, 35.
- Calcaneus: Iacobus.
- de Calci, Calchi: Iacopus Vitalis, Iacobus.
- de Calcinaria: Guaschus.
- Calestanum castr. 1072, 20.
- Chalhous de Ebersdorf camerarius Austriae 36, 5.
- von Kaltental: Iohans.
- Calsi plebatus *prope Sonzinum* 582, 40. 668, 5.
- Calsmunt castr. 75, 10.
- de Calvaroso: Iohannes.
- de Calvomonte ballivus 1250, 35.
- Camaldulen. ordo 385, 15.
- Cambia 1261, 35.
- Cambius de Sexto procurator in audientia 84, 30.
- Cameracen. civitas 254, 20; capitulum 253, 25; comitatus 252, 30. 253. 254, 20. 290, 35. 291; diocesis 1069, 5; ecclesia 291, 30; episcopus, episcopus 62, 5. 253, 25. episcopus: Philippus; canonicus: Galassus de comitibus de Mangone.
- de Camerino: Gentilis Berardi.
- de Kamerstein: Sifridus.
- de Camino: Biachinus, Rizardus Serravallis, Guecello.
- Camixanae comes: Isnardus.
- de Camollis: Guilelmus.
- Camonica: Vallis.
- Canpagnollum feudum in villa Palacii dioc. Yporegien. 1420, 25.
- Campania 341, 30. 345, 5. 397, 15; de C.: de Biserna comes.
- de Campania *Champagne* v. de Hins.
- Campi plebatus v. S. Donatus de Luciana.
- Campille *Campiglia Marittima* 1158, 15.
- de Campixio: Benevenutus.
- de Campo: Stefanus Genai.
- de Campo S. Petri: Guillelmus.
- de Campofloris: Franciscus de Ursinis card. diac.
- Campolesis: Montis.
- Campoli v. S. Maria; Campoli plebatus v. S. Angelus de Vicchio Abbatibus.
- de Camporexano vicaria 905, 40.
- Campusdogius v. Roma.
- de Camulio: Nicolaus.
- de Canali: Guido.
- Canapitium, Canaveis *Canavese* 331, 5. 534, 30 (Canavosa); comites et castellani 510, 40; comites et nobiles 1036, 45; communitates 979, 30; vicariatus 979, 35; vicarius v. Yporigia (Yvania).
- de Cancellario: Florentius Anthii; Cancellarius, de Cancellario: Iohannes.
- Cane, Canisgrandis de la Scala de Verona, vicarius Veronae et Vincentiae 529. 981. 1032. 1033. 1036, 35. iuges: Nychola.
- Canellum, Caneil 1034, 30; castrum 1034, 30. 1035, 40.
- Canobium 510, 35. 1149, 10; syndicus 1145, 5.
- de Canossa: Bonifacius.
- de Cantalupo: Arnaldus.
- Cantelmi: Iacobus.
- Canus: Henricus.
- Canutus: Iohannes.
- Capella Deltrana miles potestatis Cremonae 320, 15.
- de Capella: Petrus, Ulricus.
- Capitole, Capitolium v. Roma.
- Capone: Gerardus.
- Cappiano 1077, 1.
- S. Caprasii de Agenno canonicus: Raymundus de Quercu.
- de Caprona: Andreas, Philippus, Guido.
- Capuae princeps: Robertus rex Siciliae.
- Chara Pasca: Iohannes.
- Carale *Carate? (Como)* 894, 30.
- Carbon: Iehan.
- Carbone, Carbonus de Cerchiis de Florentia 926, 35. 990, 35. 1023, 25.
- Carbonensis: Rigus.
- Carcassonen. dioc. clericus: Amelius de Beronia.
- Carcidone 1193, 35.
- Cardarium *ad lacum Cumanum* 894, 30.
- Carfagnana v. Garfagnana.
- de Carina: Guillelmus.
- Carincionis: Bonagiunta.
- Karinthiae ducatus, duces 53, 35. 111, 20. duces: Heinricus, Ludwigus, Meinhardus, Otto.
- Carium, Cher, Keir *Chieri* 510, 15. 534, 35. 976, 25. 1150, 35; Cleri 1146, 5; Querium 1036, 40; vicarius 807, 20. 979, 30. 1036, 40. vicarii: Manfredus marchio Salutarum, Ugolinus ed Vicco; de Cario: Ubertinus.
- Carium *Piere di Cairo* 496, 35.
- Karius procurator Gwidonis comitis Flandriae 42, 1.
- Karle: Merbot.
- von Karlebach: Steveneritter, Stevene edelknecht.
- Karlin *Scarlinio* 1158, 15.
- de Carmagnolla: Iohanninus Laurentii.
- Carminianum castr. 1284, 10.
- de Carmino (i. e. Carmelo) fratres conventus Vercellarum 1147, 20.
- Carninus Boverotti syndicus S. Laurentii de Monte Faesulis 860, 35.
- Carniolae dominium 35. 25. 57, 15. 64, 35. 69, 5. 92, 40. 277, 40. 281; domini v. Austriae duces.
- Carnoten. dioc. 578, 45; de Carnoto comes v. Valesiae; Carn(oten.) canonicus: C. de Marell.
- de Caro: Manuel, Palmerius.
- Carolus Magnus imperator 80, 30. 82, 30. 89, 20. 146, 5. 149, 1. 155, 10. 209. 341. 344, 40. 345, 1. 396. 401, 15. 663, 35. 1210, 10. 1312. 1315, 10. 1318, 5. 1379, 30.
- Karolus comes Provinciae, I. rex Siciliae 412, 15. 991, 20. 1206, 35. 1363, 10. 1424. 1432, 30; vic. gen. in Tuscia 85, 35. 1363, 30.
- Karolus II. rex Siciliae 348, 5. 688. 689; 1363, 35; nomina procuratorum 689, 35. filius: Robertus.
- Karolus rex Ungariae 1120, 30.
- Karolus dux Calabriae, fil. Roberti regis Siciliae 470, 45. 471. 473. 738. 739. 740, 15. 775, 25. 780. 781, 5. 1084, 30. 1364, 10. 1423, 5.
- Karolus comes Valesii et Andegaven., frater Philippi regis Franciae 89, 15. 204, 45. 206, 30. 207, 25. 211, 35. 212, 35. 213, 45. 214, 10. 1425, 15; filia 72, 30.
- Carolus comes Andegaven., fil. Philippi regis Francorum 1198, 5. 1425, 15.
- Karolus fil. Guidonis de Battifolle comes Tusciae palatin. 1247, 15.
- Karolus de Flisco (Floresco) Iannuen., comes Lavaniae 445, 10. 534, 45. 683. 687, 45. 690, 35. 1412, 40; comes palat. et Lavaniae 1072. 1073, 15.
- Carpenae potestaria 1057, 25.
- Carpenetus: Nicola.
- Carpentorat. *Carpentras* 1205, 15. 1306, 20; dioc. 1205, 15. 1206, 45.
- de Carraria nomina dominorum in Indicem non recepta 1021, 45. 1022, 1; de C.: Cursus Rinucci.
- de Carreto marchio, marchiones 510, 30. 1036, 40. marchiones: Hugo, Manfredus, Oddo.

- Carsinnanus de Saveognano 323, 10.
de Cartariis: Prevostus.
Cartusien. ordo 385, 15.
Casale S. Evasii (Euagii), Casal
Casale Monferrato 310, 40. 311
(S. Gervassi). 326, 35. 327, 1. 328, 20.
407, 30. 408. 409. 479, 5 (Casalia).
510, 20. 534, 35. 856, 15. 926, 1. 987, 5.
1000, 20. 1151, 5 (Cazar). 1435, 35;
domus Iohannis de Casiello 409, 20.
nomina civium 311, 40; nomina
syndicorum 408, 20. ecclesia:
S. Evasii (S. Vasi); iudex et
vicarius: Donatus de Mortario;
notarius: Iacobus Darnus; pote-
states: Bonifatius, Conradus de
S. Michael, Filiponus comes.
Casale Maius Casalmaggiore 759, 20.
de Casanova: Guillelmus.
de Casate: Bonifacius.
Cascia nomina bannitorum in In-
dicem non recepta 948.
S. Cassianus, Cascianus supra Floren-
tiam (districtus Florentini), San
Chassan San Casciano 897, 5. 916,
5. 918, 1189. 1191, 40. 1192. 1193, 35.
1194. 1195. 1196, 10. 1197, 10; castra
871, 40. 872. 887, 35. 897, 10. 898, 30.
899, 35. 900. 902. 903. 908, 30.
921, 5. (931, 15); *v. etiam* castra
ante Florentiam; domus de Bon-
fillazis 916, 5.
S. Cascianus de Decimo 869; nomina
hominum in Indicem non recepta
869. syndicus: Manectus Bella-
gatti.
Casinus Cenni de Monterinaldi 864, 25.
de Casiello: Iohannes.
Caxirate 1064.
Cassin: Minuches.
de Cassio: Iacobus.
Chastan de Tode 1187, 10.
Casteal *v.* Castrum.
de Kastel, Castello: Conradus, Diet-
helmus (Dietdegeno), Waltherus.
Castel do Puele *v.* Castrum Plebis.
Castellae Venitiarum electus: Lapus.
Castellanus Belloculus 1273, 35.
Castellan (Cacelan) de Curol Ter-
donen. 1008.
Castellanus de Gluxiano Mediolanen.
1063, 35. 1064.
de Castelleto: Ortholanus.
Castelli: Civitas.
Castellina vallis Grevis *v.* S. Maria
de Petriolo.
de Castellione: Rolandus.
de Castello *v.* Kastel.
de Castello pars Asten. 427. 428, 25.
Castellum, Civitas Castelli *Città di*
Castello 341, 20. 345, 5. 397, 5. 874.
1166, 45; de Castello: Albertus,
Franciscus Tani de Ubaldinis; de
Civitate Castelli: Paganus Homi-
cioli.
de Castello Anselmi: Thomasus
Lamberti.
Castellum de Castro (*in Sicilia*) 1445.
Castiel *videtur esse Castiglione della*
Pescaia 1169, 15; *v.* Castillon.
Castillon *Castiglione del Lago* 1187, 40.
Castillon *Castiglione della Pescaia*
1158, 20. 1170. 1171. 1181, 45.
de Castilione, Castellione, Castignono:
Iohannes.
de Castilione Garfagnanae: Vante.
Castionum *Castiglione d'Adda* 457.
458. 459, 10.
Castonus, Crastonus, Casto, Castro-
nus de Turre archiep. Mediolanen.
433, 10. 437. 445, 10. 447, 20. 449.
450, 10. 459, 30. 460, 30. 462, 35. 464,
45. 465, 15. 482, 35. 483, 25. 484, 20.
488, 30. 489, 5. 493, 25. 494, 25 (tam-
quam Castronus de Turre). 499, 25
(Castro). 501, 40. 541, 5. 544, 1. 567,
25. 568, 30. 573. 629, 45. 1038, 1.
1305, 25. 1314. 1412. 1447, 30 (Castro);
consiliarius Heinrici VII. reg. Ro-
man. 442, 35; fratres eorumque pro-
genies, quorum nomina in Indicem
non recepta sunt 629, 45. 630.
Castren. episcopus: Gregorius.
de Castro: Castellum.
de Castro: Ansaldus Balbus.
de Castro Barcho: Albertus de Rovo-
lione.
de Castro Maynardi: Corradus.
de Castronovo: Petrus Guillelmi.
Casteal de l'Aigle en le conte de
Tode *v.* Meneurs freres.
Castrum Florentinum, Casteal Flo-
rentin 554, 30. 1194, 30; de Castro
Florentino: Pandolfinus Scarlat-
tini.
Chastelfranco (*di sotto*) 1077, 1.
Casteal S. Iehan S. Giovanni Val-
darno 1188.
Castrum Iohannis *Castrogiovanni*
(*Sicilia*) 1442, 25.
Castrum novum *Castelnovello* 496, 35.
Castrum novum bucae Aduae *Castel-*
nuovo Bocca d'Adda 456, 40.
Castrum Novum dioc. Avinionen.
1046, 5.
do Casteal Paregnane: Novains.
Castrum Plebis *Piere a Castello* 874,
30. 933, 35. 935. 936. 1166, 30 (Castel
do Puele); de Castro Plebis: Pe-
trus.
Casule 1194, 10.
Cavenagum castr. 1289, 40.
Cavolanum 1294, 25.
de Caçago: Coradinus.
Cazar *v.* Casale.
Cathalanen., Chaalons archidiaconus:
Petrus de Latilliaco.
de Cathaldo: Mapheus.
Catalonia 1445, 35.
Catanius: Ingo.
S. Katerinae monasterium ord. S.
Clarae Ianuae 1084, 25.
Catsus: Reinerius; *cf.* Cazzus.
Caturcen. clericus: Bernardus de
Gotrico not.; sacrista: Guillel-
mus Accursi.
Caturcen. dioc.: S. Speria.
Catusius: Albertinus.
Katzenelinbogen, Cazelenemboche,
Catzelemboge, Caceleneboche castr.
836. comites: Berchtoldus, Eber-
hardus, Ditardus (Thitardus).
Kaufburon officium 708, 35.
Cauresanum *v.* Cravesanum.
Cavalacius, de Cavaliciis: Fulchius;
cf. Caballatus.
Cavalcaboves 759, 20; de Cavalca-
bobus: Guillelmus.
Cavalerium, Cabalerium Maius *Ca-*
vallermaggiore 1034, 30. 1035, 20.
Cavallus, Cavalerius: Anthonius.
Cavanatium, Cavenagium curtis 457,
40. 45. 458.
Cawerschini in Berno 833.
Kawercini advocatae Eberhardi de
Burgelon 924.
Cazolini: Aycardus, Petrus.
Cazolinorum civium Albinganen.
nomina in Indicem non recepta
595. procurator: Antonius Uber-
tus de Zucharello.
Kazwilre curia 246, 1.
Cazzus: Antonius; *cf.* Catsus.
Cecchus fil. Angeli Blance 748, 30.
Cecchus Folchi syndicus S. Martini
de Valle 868, 30.
Cheke varlet de Gachin de Machan
1170, 30.
Kevelnberch 245, 35. 248, 20. 270, 35.
732, 15.
de Kevermburg: Guntherus I, Gun-
therus II.
Keir *v.* Carium.
Keysersberg 332, 20.
Keisten prope Rinvelden 1253. 1254.
1259, 5.
von Celking: Otto.
Celestinus III. papa 605, 30. 606, 10.
Cella Ratolfi 71, 15.
de Cella: Hugo.
Cellae claustra ord. Praemonstr.
prope Herbipolim 1405, 1.
Cellae prope Saonam 1061, 40.
de Cellanova: Petrus.
Celle Constancien. dyoc. 68, 5.
Celle villa prope Dietfurte 648, 1.
Keller: Cunradus.
Kelremus (de le cusine) 1162, 20.
S. Celsi abbas Mediolanen. 630, 25.
Celtane castrum 220.
Kerniz, Kamnicz 2, 10. 17. 1116, 35.
magister civium: Cunradus.
de Cenciis: Balducius Frederici.
Cencour: Hinrietus.
Cenesis villa Cazolinorum 596, 1.
Ceneten., Ganeda *Ceneda* 510, 35;
districtus 1294, 25. comes: Gue-
cello de Camino.

Cenni: Boninsegna, Casinus, Mangrone.
 Cepunnus de Gralliano 905, 15.
 Cepulla: Georgius.
 de Cerchiis, Cirkas, Sirkes: Carbone, Iohannes (Iehan, Gianus), Torigianus.
 de Kereche armiger: Sandrinus.
 Ceretti (*Lomellina*) 496, 25.
 Kerpen probstei 127, 5.
 Cervia castr. 1252, 25. 1410, 5.
 Ceus, Cheus Giuochi (Iuqui) miles Pisan. 844. 847, 35.
 Chalons v. Cathalanum.
 Chablasien. et Gebenen. balivus 252, 10; Chablasii et Vallis Augustae dux v. Sabaudiae comes.
 Chalgani v. Bonaiuti.
 Chalop: Gaufridus Enguelor.
 Chamberi 1150; praeceptor v. S. Antonii: de Chamberi: Petrus de Herbesio, Viviandus Veilleti.
 de Chamdeya: Hugo.
 la Chambre 1150, 20.
 de Charmes: Odtes.
 de la Chasenges: Willeame.
 Chassagniac: Guillaume.
 de Chattenay: Hugue.
 Cher v. Carium.
 Chetorius: Georius.
 Chianti vallis 877, 15; nomina locorum in Indicem non recepta 877.
 de Chyni comites v. Lossen.
 Chinon 209, 45.
 Chirici: Iohannes.
 de Cholay: Humbers.
 Churich v. Thuregum.
 Ciapparonis v. Orlandi.
 Cibo Cibo synd. Ianuae 526, 10.
 de Kyburg, Quiboure comitatus 57, 40; comites v. de Habsburg.
 Ciccolus Ribaldi Tudertin. 1070.
 Chiccolus, Quiolerus: Pellarius, Pucius.
 Ciccus mag. de Imola 591, 35.
 Cicilia v. Sicilia.
 de Cicon: Odte.
 Cicerelle corier 1166, 30.
 de Kienberg: Iacobus.
 Ciguongna: Andriolus.
 Cil castr. 1418; comitatus 1418.
 de Kyl: Iohannes.
 Kilchein *Kirchen* 1259, 20.
 Cinellus Naccii syndicus Ciparelli 870, 40.
 Cininus: Iohannes.
 de la Cinte: Contuce.
 Cinthio de Urbe can. Parisien. 260, 30.
 Cintorii plebatus v. Milazzanum.
 Cionus, Cione Bellaste (de Bellastis) de Pistorio iudex, officialis in Mediolano ad recuper. iura imp. 1145, 25. 1420, 1. 1421.
 Cionis: Baldinus, Ranerius.

Ciparellum castrum 870; nomina hominum in Indicem non recepta 870, 33. 871; nomina bannitorum in Indicem non recepta 949, 45.
 syndici: Cinellus Naccii, Nerus Lelmi.
 Cipriani: Lambertus.
 Cyprianus ep. Pergamen. 493, 25. 565.
 Kirchheim 191, 20. 192, 10.
 Kircherinc: Bernardus.
 Kirchperg castr. 599, 30. 1227, 10.
 comites: Chunradus (I), Chunradus (II).
 S. Cyriaci eccl. Rom. card. presbiter: Stephanus.
 de Cyriaco: Anthonius Cavallus.
 de Cirkas v. Cerchiis.
 de Cixero: Guidottus Iohannis.
 Kisteln: Kune.
 Cystercien ordo, regula 152, 35. 385, 15. 794, 25. 922, 20. 923. 984, 30. monasteria: Bamgarten, Brunnebach, S. Crucis dioc. Patavien., Halsbrunne, S. Salvatoris de Monte Amiato, Ubenhusen, Vallis Uterina, Waldsassen, Wettingen; abbas: Villarien; fratres: Odoardus, Philippus, Diether der Rude.
 Cistercién. ordo per Aquilegen. prov. 544.
 Cistercién. ordo de Austria 198, 1.
 Cistercién. ordo de Bawaria 198, 1.
 Cistercién. ordo per Mediolanen. prov. 544.
 Cisterna castr. 1006, 10.
 Citadinus Moronus monetarius Mediolanen. 671, 5.
 Civitas Castelli v. Castellum.
 Civiteveiche, Civetavegia 1169, 30. 1430, 1.
 de Clairiaco, Clariaco: Grato, Guichardus.
 de Clamassi v. de Clementi.
 S. Clarae monast. in Ezzelingen 643, 35.
 S. Clarae ordinis monasteria: S. Apollinaris Mediolanen., S. Katerinae Ianuen.
 Claraschum 1034. 1453.
 de Clariaco v. Clairiaco.
 Clarii: Fortis.
 Claramonten. canonicus: Iohannes Forgeti; comes: Robertus; de Cl.: Ludovicus, Petrus.
 de Claromonte eccl. dioc. Lodoven. rector: Reymondus de Rocosello.
 S. Claudi de Fraxinoro monast. dioc. Mutinen. abbas: Francischus.
 de Clavate monast. dioc. Mediolanen. abbas: Bartholomeus.
 Clavery, Clavarum *Chiavari* 1154, 40. 1162, 40. 1163, 1; potestaria 1057, 25; de Clavaro: Iohannes Malabeto.
 Clemens IV. papa 412, 20. 1325, 20.
 Clemens V. papa 174, 5. 210, 20. 212, 20. 213, 40. 228, 20. 255, 1. 256. 258, 35. 259, 25. 261, 20. 263, 35. 266, 1. 267. 268. 269. 275, 15. 290, 20. 291, 15.

307, 30. 338, 25. 340. 342, 40. 343—346. 376, 30. 379, 20. 382, 30. 384, 15. 395, 30. 396, 1. 427, 5. 433, 5. 442, 35. 446, 25. 453. 455, 5. 461, 35. 465, 40. 466, 30. 468—474. 475, 25. 500, 5. 512, 25. 515. 525, 25. 535, 15. 537, 30. 542, 5. (544, 1). 545, 5. 550, 5. 551, 20. 552—558. 559, 1. 560, 25. 567, 10. 568. 569. 571. 575, 10. 576, 20. 577, 30. 581, 20. 582, 35. 601—606. 607, 15. 612, 5. 613, 35. 616—621. 629, 40. 658, 5. 663, 30. 667. 679, 45. 681, 20. 682, 20. 693, 30. 696, 10. 705, 15. 706, 25. 711, 25. 714, 20. 715, 20. 740, 1. 746, 10. 747, 30. 755, 35. 763, 15. 769, 20. 771, 25. 774, 35. 775, 1. 776. 777, 10. 788, 10. 789, 20. 790, 30. 791, 25. 792, 10. 796, 20. 797. 798, 25. 803. 804, 35. 808, 5. 809, 20. 810. 811, 15. 819, 5. 824, 1. 842. 843. 844. 847, 15. 848. 849. 851, 15. 857, 1. 952, 10. 979, 50. 983. 993, 10. 1045, 5. 1046, 15. 1047. 1049—52. 1163, 25. 1165, 5. 1172, 10. 1201, 10. 1202. 1205, 30. 1317, 25. 1318, 1. 1411, 15; notare do pape v. Pandolfus de Sabellis; palatium papae v. Praedicatorum domus Avinionen.; capellanorum nomina 260, 30; coriers le pape 1188, 15; magistrorum hostiariorum nomina 260, 30. camerarius: Bertrandus ep. Albien., card. presb. SS. Iohannis et Pauli; camerae clerici: Iohannes de Regio, Odde de Sermineto; capellani: Hugo Geraldus, Iohannes de Molans, Robertus el. Salernitan., Symon de Marvilla; legati: Arnaldus card. ep. Sabinen., Thomas card. presb. S. Sabinae; nepotes: Arnaldus de Pelagrua, Raymundus card. diac. S. Mariae Novae; nuntii: Armandus de Bellovisu, Iohannes Peregrini; vicarius generalis in spiritualibus in Roma: Isnardus archiep. Theban.
 de Clementi. Clamassi *Clemancy*, *Kuntzig*: Iohannes (Iohan).
 Clementia de Oseler abbatissa Romaricimontis 186, 35. 187, 10.
 az Clenkes: Iehan.
 Cleri v. Carium.
 Clerici: Philippus.
 de Clermont: Iehan v. de Lucidomonte.
 de Cleve comes 110, 10. comites: Otto, Theodericus; de Cleven: Luvo comes de Hilkerode.
 de Chlingenberg dominus 1258, 40; de Chl.: Albertus, Ulricus.
 von Klingenowe: Vincelin der Jude.
 Clivassium *Chivasso* 1271, 15. 1272, 30.
 le Clokier: Egidius.
 de Clote: Iohane.
 Cluniacen. ordo 385, 15.
 Cluniacen. ordo per Aquilegen. prov. 544.
 Cluniacen. ordo per Mediolanen. prov. 544.
 Clusium, Closium *Chiusi* 874, 30. 933, 30. 935. 936, 30.

- Clusin. dioc. monasterium: S. Salvatoris de Monte Amiato.
 Clusa (*Athesis*) 321, 40. 322, 25; *cf.* Lescluse.
 Cnuttilshem 247, 1. 249, 5.
 Kober: Peter.
 Kochem castrum 19. 221, 1.
 de Coconato: Vyceus, Guydo.
 Coctuneum *Codogno* 457, 40. 458. 459, 10.
 Codagnellus, de Codagnellis: Ambrosius, Ansermus.
 de Chodasino: Iacobinus.
 de Codebovibus familia Papien. 626, 1.
 Codecasa: Aymericus.
 de Codio: Albertus.
 Cofinectus *v.* Goffinectus.
 Kogenheim 644, 10.
 Kokar varlet mons. de Liege 1179, 20.
 Cola Tomasii Pisanus 916, 25.
 Colar de Novion chevalier 1278, 5.
 Colardus clericus Guidonis de Flandria, Colar armoieur 1146, 1. 1147, 25. 1180, 40. 1184, 5.
 von Koldiz: Henrich der junge.
 Cholicae: Petra.
 de Coliculo: Bernardinus.
 Colin Leuve waiter 1167, 45.
 Colin messenger 1162, 10.
 Colle vallis Elsau 874, 20. 933, 35. 935. 936. 1166, 40. 1194, 30; de Colle: Donatelle, Titius (*Ticinus*, *Tyzo*).
 Colle Brunachium 1066, 40.
 Collegarlli castr. (*S. Miniato*) 1066, 20.
 Collepetroso *v.* S. Michael.
 Collina porta *v.* Roma.
 Collionum familiae Pergamen. nomina in Indicem non recepta 566.
 Colliseum, Colosse *v.* Roma.
 Collonium castr. 1289, 15.
 Collus: Ubertus.
 Colne in Beheim 1128, 15. 1129.
 Cologniaci dominus *v.* Sabaudiae comes.
 Colonia 18, 35. 19, 5. 21, 35. 22. 23. 24, 5. 42, 5. 97, 35. 98, 5. 100. 101. 105, 15. 106. 107. 108, 25. 110, 10. 121. 122, 10. 123. 124. 127. 129—132. 133, 1. 221. 222, 15. 234. 235. 237, 25. 239. 240, 20. 241, 35. 287, 30. 290, 30. 291, 5. 292, 30. 293, 25. 294, 1. 676, 5. 769, 10. 1268, 35; castra prope 1400, 35. 1401, 10; S. Mariae ad gradus praepositi domus 18, 35; palatium archiepiscopale 133, 1; archiepiscopi duces Westphaliae 76, 40; buregraschaf 127, 1; nomina civium 124, 5. 133, 5; curiae officialis 47; denarii 73, 20. 159, 15. 1094; diocesis 22, 10. 286, 20. 1201, 15; ecclesia, archiepiscopi 11, 10. 20. 21. 77. 106, 10. 110, 10. 123, 30. 124, 10. 127, 1. 219. 220. 221. 243, 1. 284—286. 361—367. 368, 15. 370, 20. 371, 5. 712, 5. 1201. 1228, 10. 1251, 35. 1299, 30; marca 899; moneta 220, 20; pondus 98, 5. ecclesiae: S. Andrae, S. Mariae ad Gradus; advocatus: Gerardus; archidiaconus: Henricus praepos. Bunen.; archiepiscopi: Adolfus, Henricus, Sifridus, Wichboldus; canonicus: Ludolf (Rudolfus) von der Dycke; clericus: Arnoldus de Puteo; decanus: Ernestus; praepositus: Henricus; de Colonia: Henricus; *v.* Iudaei.
 de Colubiano, Colobiano; Iohaninus, Symon.
 Columbaria, Colmaria 236, 15. 254, 30. 289. 334, 20. 360, 15. 359. 390. 391, 1. 392. 736, 35. 1109, 10; nomina civium in Indicem non recepta 358, 30—40; scultetus 901, 5.
 Columbinus Burgen. not. Bobien. 508, 20.
 Columpnenses, Columnenses 780. 1085, 5. 1193, 40. 1195, 30. 1364, 35. 1432; Columpnenses cardinales 602, 40. 605, 15; de Columpna: Iacobus card. diac., Iehan, Iordanus, Petrus card. diac., Sarre (Xarra), Stephanus.
 Comae, Comum *v.* Cumae.
 Commollus Biffus domicellus abbat. S. Ambrosii Mediolanen. 572, 25.
 Compagni iudicis filius: Fede.
 Compagni: Dese.
 Complanum castr. 1283, 45.
 Conardus, Cuenar de Lonci (Loncins) 1147, 35. 1162, 35. 1186, 1.
 de Confanoneriis domini 995, 10.
 Confica *v.* Massa.
 Confluentia 100, 40. 108, 35. 110, 25. 241, 15. 243. 528, 15. 1245, 15. 1247, 10; moneta 1246, 5.
 de Congareza, Congarezio: Iohannes.
 Conne *v.* Cuno.
 Conradus *v.* Cunradus.
 Constantia filia Elianae de Carreto 1058.
 Constantia, Costentz 52, 40. 108, 25. 162, 25. 175, 20. 185, 15. 252, 15. 253, 1. 255, 35. 270, 5. 529, 5. 626, 20. 667, 10. 730, 5. 924, 1. 1136, 35. 1137, 5. 1141, 30. 1291, 5; bischum 1291, 15; diocesis 185, 15; munse 1269, 30; pondus, gewäge 1123, 20. 1124, 1. 1291, 5. canonici: Albertus de Castello, Hermannus de Stoka, Ulricus de Rammescho; episcopi: Gerhardus, Henricus; praepositus: Cunradus; vogt: Eberhart von Burgelon; *v.* Iudaei; Constant. dioc. monasteria: Augiae Maioris, S. Galli.
 Costance: Iehan.
 Constantinopolitan. imperium, imperator 209, 10. 214, 1. 1370. 1379, 25. imperatores: Constantinus, Leo.
 Constantinus imperator Constantino-
 politan. 341. 344, 40. 345, 1. 396. 473, 1. 800, 10. 801, 5. 1210, 10. 1312, 35. 1315. 1318, 5. 1330, 25. 1332, 25. 1379, 20.
 Contadinus de Petro monetarius 671, 20.
 Contaguyeti dominus: Guillelmus de Turnon.
 Conte comes de Ilcio (d'Ylice) 932, 35. 950, 40. 1188, 25.
 Continus de la Ture iurisperitus 314. 462, 45.
 de Contrecor: Aniser.
 Contuce de la Cinte 1193, 35.
 Conversus: Philippus.
 Koppins sun: Abergolte der Jude.
 Corbolini: Mons.
 Corbolium 475, 30.
 Cornaianum Bertarum 456, 40.
 de Cornaut: Mice.
 Cornet, Cornete *Corneto* 874, 5. 1170, 20. 1171. 1181, 45. 1182, 15. 1193, 40.
 de Cornia, Cornuo: Bernardus.
 de Corrigia: Ghibertus.
 Corse maistre des tentes 1169. 1180, 30.
 Corsette maçon 1173, 15.
 Corsica 385, 5. 614, 1.
 de Corsio: Lanfrancus.
 de Cortesellis, Corticellis: Lancea.
 Cortona, Cortonium, Courtonne 747. 748. 851. 852. 874, 25. 1056. 1070, 15. 1164, 35. 1179, 40. 1184, 35. 1187, 40. 1191, 10; nomina civium 852, 35; denarii, Cortenois 1056, 10. 1158, 25; nomina notariorum 851, 82; nomina syndicorum 851, 20. freres: S. Augustin; prior (syndicus): Boso Bosonis; vicepotestas: Andreas de Assisio; de C.: Guillelmus Benvenuti.
 Corvariae potestaria 1029, 5. 1056, 20. 1057. potestates: Iacobus de Cassio, Bernabos de Mari; de C.: Franciscus Paonensis.
 Corvilanum 1453, 25.
 Corvum 963, 30. 1029, 35.
 de Courtray, Cortryc: Iehan (Iohanc).
 von Koverin: Robin.
 Cracovia, Krakowe 1121, 10; duces *v.* Boemiae reges.
 Chrafto de Griffenstein 166.
 Krafto de Hohenloch 1137, 30.
 Crafto: Rudolfus.
 Craith: Thibaut.
 Cramone *v.* Cremona.
 Cranich: Franke.
 Cranigsparg castr. 296.
 Crastonus *v.* Castonus.
 Cravesanae, de Crevisana, Cauresano marchio, marchiones 510, 30. 1036, 40. marchiones: Franciscus, Fredericus.
 Creynbach 246, 1.
 Crema 317. 318, 1. 328, 20. 383, 25. 507, 25. 510, 5. 515. 516. 534, 35. 538, 25. 539. 540, 25. 976, 25. 977, 30. 1001, 15. 1064. 1147, 45. 1149, 20; nomina civium 317, 30. domus: Praedicatorum; potestas: Ensel-

- mus de Andelaxiis; syndici: Pacinus Ardengus, Pedrobonus Cusatus, Guido Trisatus; vicarius: Ottolinus de Sorisina; de Crema: Iacobus de Gandino, Iohannes.
- de Cremenate: Guasparus Rampoldus.
- Cremona, Cremonen. 318, 30. 320. 328 (Cramone). 383, 30. 387, 25. 490. 491. 492. 493. 508, 15. 510, 5. 534, 20. 538, 25. 539. 540. 564, 35. 565, 30. 566. 577, 20. 582, 10. 584. 590. 594. 623, 1. 654, 15. 655, 5. 669, 10. 698, 35. 700, 35. 702. 759. 973, 1. 987, 1. 994, 35. 995. 997, 45. 1000, 30. 1032, 15. 1146, 15. 1148. 1149, 30. 1151. 1152. 1274. 1275. 1284, 20. 1429, 20. 1435, 30; palatium maius 591, 35. 593, 25. 594, 5; porta Ariberti 593, 1; porta S. Laurentii 592, 40; porta Natalis 592, 45; porta Pertusii 593, 5; nomina civium bannitorum in Indicem non recepta 592. 593; districtus 759, 20; episcopatus 1001, 30. 1063, 15; vicarius 1146, 20. monasterium: S. Laurentii; capitaneus: Raynerus de Orgolossis; dictator: Francischinus de Piseriis not.; notarii: Fredericus de Advocatis, Iohanninus de Nasellis; potestates: Petrus de Lavilaca, Raynerius Marignani de Bondelmontibus; syndici: Francischinus Primus, Fredericus de Archidiaconis, Iohanninus de Stannatis, Ribaldus de Avenariis; vicarius: Franciscus marchio de Cauresano; de Cr.: Iacominus de Ronco, Michelinus de Azanello, Nicholaus Mathei de Dofino, Paxius, Guillelmus de Cavalcabobus; Cremonen. dioc.: Soncinum, castrum.
- de Cremona v. Manfredus de Claramonte.
- Cremse 1403, 20.
- Chrenchingen, Krenkingen dioc. Constantien. 68, 5. 71, 30. advocatus: Iohannes.
- Creoule Groules, Gronsfeld mosser chevalier 1277, 40.
- de Cresce: Bonaiuta.
- Crescentii castellum v. Roma.
- Crescinus de Ladenate fil. Venturae not. Mediolan. 572, 30.
- de Crespiatica: Andreas.
- Cressonus Crivellus Mediolanen. 631, 25. 668, 20.
- Crevisana v. Cravesana.
- de Christianis: Anselmus Codagnellus.
- Cristianus Spinula 1058, 40.
- S. Cristina de Montespertuli 858, 30.
- Crivellus: Cressonus, Lodovicus, Vilanus.
- Cronenberg dioc. Argentinen. 232, 15. 233, 30.
- Kropf tegan ze Auspurch 1231, 35. 1232, 20.
- de Cruce: Arrigus; v. Iohannes de Dyst; v. Curte.
- Crucegant corier roy de Behagne 1167, 25.
- Crucenake 5, 20.
- S. Crucis *Sirnau* monast. in Ezze-lingen ord. Praed. 643, 35.
- S. Crucis ord. Cist. dioc. Patavien. abbas: Bertoldus.
- Crusen castrum *Creusen* 96, 20.
- de Crusedal abbatissa 889, 25.
- Cu, magister ord. Praemonstr. in Myroldis 1270, 10.
- Chuba theloneum 722, 15.
- de Cuchinario: Guido.
- Cuenar v. Conardus.
- Cuianum *ad lacum Cumanum* 891.
- Cuiardus v. Guitardus.
- de Kuk, Kuye dominus 110, 10; dominus: Iohannes.
- Cuk d'Areche 1185, 40.
- de Culcerellis: Albertus Salvabeni.
- von Chullental truchsatz: Berhtolt.
- Cumae, Cumum, Comum, Come *Como* 328, 5. 383, 25. 387, 25. 479, 15. 508, 1 (?). 509, 45. 535, 1. 895, 10. 976, 25. 978. 980, 25. 1001, 25. 1011, 40. 1032, 30. 1033, 20. 1081, 35. 1145, 15. 1146, 20. 1148, 10. 1429, 15; nomina civium in Indicem non recepta 892, 30; episcopus 977, 40. 1145, 15; regalia regis 495, 1; vicarius 979, 30. 1146, 20. episcopus: Leo; iudex causarum palatii: Sigebaldus de Gabbis; iurisperitus: Galeazus de Pyro; notarius palatii: Iohanninus de Bomazo; not. et scriba palatii: Mafolus Rampaldus; notarii: Frederigolus de Vaga. Menasinus de Sallegio; scriba: Petrucius de Bargo; vicarii: Facinus de Amberia, Iohannes Torinus; vicar. generalis regius: Gualterius de Curte; vicedominus: Lancelotus; de C.: Babo de Pigois, Ruseha de Lucinis, Tachius de Lavezariis, Gualbrius de Lavezariis, Guido de Cagno; Cumanus, Cumarum lacus 890, 20. 1011, 20.
- Cuneum 1034.
- Kunigesboum prope Lurtzewilre 159, 15.
- Kunigesforst 840, 25. custos: Iungo de Dyepurg; mag. forestarius: Wigandus de Buches.
- Kungeshof v. Valendir.
- Kunitz 394.
- Cun- Chun- Cuen- Con- Cor-**
- Chunmannus decanus SS. Symonis et Iudae Gozlarien. 1240, 5.
- Conne notaire de le chancellerie 1183, 5.
- Cuno miles de Zezzinchem 246, 35.
- Kün von Berghen 1107, 35.
- Cuno von Butenhein 103, 30.
- Cuno von Geispolzheim 103, 30.
- Kune Kisteln von Wachenheim 335, 45.
- Coradinus de Caçago not. 1274, 40.
- Corradinus de Ochis not. Brixien. 660, 20.
- Corradus (IV. rex Roman.) 991, 20. 992, 1.
- Conradinus 157, 10. 158, 15; Corradinus de Alamania 1363. 1364, 30. 1365, 1.
- Conradinus marchio Malaspine vicarius Bobii 905, 5. 1287, 5. 1449, 20. 1450, 5.
- Curradollus de Roncheto Veneris 1285, 45.
- Chunradus archiep. Salzburgen. 35, 40. 136. 137. 138. 168, 40. 182. 215, 5. 767, 15. 1233. 1265, 20. 1266, 30. 1407.
- Chunradus ep. Argentinen. 18, 15.
- Cunradus ep. Eysteten. 44, 40.
- Chunradus ep. Ratisponen. 138, 20. 768, 35.
- Cunradus praepos. Constantien. 304, 40.
- Cunradus de Lorich praepos. Werden. 95, 35. 127, 5.
- Chunrat techent ze Eystet 1230, 30.
- Conradus nepos Syfridi ep. Curien. 310, 16. 311, 40.
- Cunradus fil. Cunradi de Wilgotheim militis cler. dioc. Basilien. 888.
- Conradus frater 889, 20.
- Cunrat von Gundolfingen 177, 1; cf. *etiam* Gandolfinus.
- Conradus de Iordano not. 1444, 45.
- Conradus Malabayla not. 429, 35.
- Cunrat herzog von Tecke 1092.
- Chunradus (I.) comes de Chirchberch 599, 30.
- Chunradus (II.) comes de Chirchberch 599, 30.
- Chunrat grave von Flugelowe 1111, 35.
- Chunradus comes Irsutus 35, 45. 118, 25.
- Cunrat grave von Landowe 1092, 30.
- Chunradus comes de Otingen 648, 30. 1111. 1112, 1. 1231.
- Chunrat grave von Schaelklingen 1233, 20.
- Conradus comes Silvester 118, 25.
- Conradus comes de Vehingen 628, 1.
- Cunradus de Buzzenang 304, 40. 1095, 5; hofrihter kunges Albrehtes 1095, 30. 1100. 1102, 25.
- Chunradus de Hohenloch 1137, 30. 1138, 25.
- Cunrat de Kirchperk hofrihter kunges Heinriches 1108, 30.
- Cunrat von Liechtenberg 1095, 5.
- Cunrat von Slusselberg 1106. 1129.
- Cunradus de Tengen 737, 15. 1290, 30. 1291, 15.
- Conradus dominus de Tonenborg (Toneburg) 217, 15. 1094.
- Cunradus (I) de Winsperg senior 182, 40. 191, 15. 192. 393, 10. 917. 1137, 30; advocatus provincialis

- 628, 1. 749 — 751. filius: Conradus (II).
 Conradus (II) de Winsperg fil. Conradi senioris 749, 750, 45. 751. 917.
 Cunrat marschalk von Besenkeim 175, 25.
 Conradus de Leubenbere miles camerarius Alberti ducis 93.
 Conrart de Pilleterre 1193, 35.
 Cunrat von Ramswag 1095, 5.
 Conradus de Ryeder miles 225, 30.
 Cunrat von Tegervelt 282, 1.
 Cunrat sun des Iacob Slaffer edelkn. 334, 30. 335, 45.
 Conradus armiger de Cuttenheim 1244.
 Cunradus de Alsveld 735, 25.
 Chunradus de Botendorf 138, 25.
 Conradus de Castello 1418, 10.
 Cunrat von Ellingen 1100, 20.
 Cunrat von Gnotstat 1107, 10.
 Cunrat von Hesseburg 1235, 15.
 Cunrat von Lautenburg 335, 45.
 Cunrat von Meienhein 1097.
 Cunrat von Niperk hern Warmundes sun 1099, 10.
 Cunradus de Ruchshein 1256, 1.
 Cunrat der Schaler gen. Rumelher 1108, 1. 1109, 20. 1110, 20; meister von Basile 101, 20.
 Cunradus mag. civium in Kemnicz 17, 5.
 Chunrat von Nassenvels vitztum bischof Phylippes von Eysteten 1112, 40.
 Cunradus Stromeyer forestarius 360, 25.
 Cunrat schultheis von Nurenberk 1095, 30.
 Cunrat Diterich von Friburk 1109, 20. 1110, 25.
 Cunradus Veser 677, 30.
 Cunrat Heinrich Reinboten sun 1099.
 Cunradus Hoelin 735, 25.
 Cunradus Keller 245, 20. 246, 10. 247, 30.
 Cunrat Lepheler 1099.
 Cunrat Meinhart von Ditsenheim 335, 45.
 Chunrat Minner 1234, 5.
 Cunradus Monachus de Basilea 90. 91, 40. 95, 35.
 Kunrat Munch von S. Martin 1108, 1.
 Chunrat Purgrave 1234, 5.
 Cunrat Rostuscher von Rotenburk 1107, 5.
 Kunrat der Schaler von Benkon 1108, 1. 1112, 15.
 Chunrat Ulentaler 1234, 5.
 Cunrat Zimmerheimer 1099.
 Cunradus (de Landowe) 249, 1.
 Cunradus (de Sundirn I.) 249, 25.
 Cunradus (de Sundirn II.) 249, 30.
 Cunradus (de Wyzzenburch) 250, 1.
 Corradus de Anthiochia 1364, 35.
 Conradus fil. Francischi marchio Malaspinæ 904, 1086, 30. 1449. 1450; nomina fratrum in Indicem non recepta 904, 25.
 Conradus Spinulæ admirallius Roberti regis Siciliae 1030.
 Conradus de S. Michaelis potestas Casalis S. Gervasii 311.
 Conradus de Aquaviva miles consiliarius regis Siciliae 715, 25.
 Conradus Auriae, de Auria 683. 685, 25. 687, 45. 690, 35. 694, 35. 1030, 35. 1031. 1431, 45.
 Conradus de Brayda de Alba 1064.
 Corradus de Castro Maynardi nuntius Frederici regis Trinaeriae 1364.
 Conrar Lanthe ambaxeur le roy Scizille 1162, 35.
 Conraldus fil. Trinquerii de Buedio 459. 460, 5.
 Conradus orator Lucani communis 555, 5.
 Conradus ostiarius Heinrici VII. imperatoris 903, 30.
 Conrar varlet l'amonier le roy 1164, 1.
 Cuncelman von Ulme 1123, 35.
 in Conradisdorf eccl. praepositus: Her. frater.
 de Chunringen: Lutoldus, Albero.
 Cuona Quona v. S. Iustus.
 Curien. dioc. 627, 10. episcopus: Sifridus; praepositus: Rudolfus.
 Curinum 1064.
 de Curol: Castellan.
 de Curri: Guillimane.
 Cursi: Donus.
 Cursus Ranucci, Rinucci de Carraria not. 865, 10. 868.
 Cursus Bonaiuti (de Vicchio) 868, 40.
 de Curte familia Papien. 625, 15.
 de Curte (Cruce): Franciscus.
 de Curte: Gualterius (Walterus).
 Curtemilia 1271, 15. 1272, 35; monetae 674, 40.
 de Curteregia: Girardus Bonaventura.
 de Curtibus: Iacobus.
 Cusatrus: Pedrobonus.
 de Cuttenheim: Conradus.
 Cuttina civitas et mons *Kuttenberg* 352, 1.
 Cyprus 209, 40; Cipri regnum 266, 40; rex 802, 5.
 Kyronen., Kyrien., Keronen. episcopus: Bonifacius (Facijs).
 de Czoalio: Iacobus.
- D.**
- Dadi: Gerius.
 Dafinollus fil. Iohannis Canuti de Vapro Mediolanen. not. 464, 10.
 Dagmiani: Raynerius.
 Dagne: Berar.
 Dagninus Belezencus de Leno syndicus Brixien. 654, 25.
 Dalphinus, Delphinus de Vienna 839, 30; v. Viennen. comes; Dalphin escu 1277, 5; terra 153, 1. Delphini: Hugo, Iohannes, Guido.
 de Dampetra: Iohannes dominus.
 Danorum et Sclavorum rex: Ericus.
 Danyel fr. ord. Minorum 977, 40.
 Danyel Macalaffus de Ianua 1004, 45.
 Daniel le Inys Pisanus 1153, 25.
 von Dannestat: Rudolf, Iohannes rittere.
 Dardanonus: Iacobus.
 Darius Risaliti procurator 1262, 15. 1263, 10.
 Darnus: Iacobus.
 Datin: Giles.
 Datus Philippi de Aretio not. 853, 15.
 de Decimo plebatus v. S. Cascianus 869, 5.
 Dedenleve *Dedeleben* 1239, 15.
 Dedo: Romanus.
 Degenhardus ep. Augusten. 1403, 15.
 Deghum castr. 1058.
 Delnhem 249, 5.
 Deloroy: Henry.
 Delphinus v. Dalphinus.
 Deltrana: Capella.
 Deodati: Bonaiuncta, Petrus.
 Dese Compagni syndicus S. Michaelis de Collepetroso 864, 10.
 de Desenberg castellani 1229, 20.
 S. Desiderii dominus v. de Dompnapetra.
 Desiderius rex Longobardorum 401, 10.
 Detthenhem 246, 25.
 Deusberch (*Spirgowia*) 246, 5. 248, 25.
 Deuthonia, Deutsch v. Teutonia.
 Dyastulfus v. Astulfus.
 von der Dycke: Ludolf (Rudolfus).
 Dien. episcopus v. Valentinien.
 de Dyepurg: Iungo.
 de Diessenhoven dapiferi: Heinrich, Iohannes; von Diezzenhoven: Burkart.
 Diet-, Dit- v. Theod-.
 Dietfurt 180, 35. 648, 1.
 Diextre v. Dyst.
 Dimence capelain de l'aumoine mons. de Liege 1179, 20.
 Dina: Anselmus.
 de Dinant: Iehan.
 Dinkelspuhel 191, 20.
 Dini: Bonus, Iohannes.
 Dinsberg 270, 35.
 von Dirmenstein: Peter Kober.
 Disertinen. monast. syndicus: Ulricus.
 de Disme: Pont.
 de Dyst, Diest, Diextre: Iohannes.
 Dytani v. Tani.
 von Ditenhoven: Rudger.
 von Ditsenheim, Dydenshem: Albrecht Summer, Cunrat Meinhart,

Iacob Liescher ritter, Iacob Slaffer rittere, Iohannes Summer; *v. Iudaei*.
 Dizo (de Mutterstat) 249, 10.
 Dobelin *Döbeln* 1117, 35.
 Dobois: Iehan.
 de Dofino: Matheus, Nicholaus.
 Doizi *v. de Ogi*.
 Dolach fl. 181, 15.
 Doldin (de Sundirn) 249, 45.
 Dolen. dioc. clericus: Gaufridus Engelor.
 Dollendorp dominus: Gerlacus.
 Domasium (*Como*) 891, 892, 5.
 de Domibus: Gulleracius, Petrus.
 Dominicus de la Lama not. 582, 15.
 Dominicus de Dugneyo miles 1006, 35, 1024, 1, 1032, 1033, 1297, 25; Dominicus de Ultramontibus 1294, 30.
 Dominicus Andrioli de Auria vicarius in Albinguana 1031, 1.
 Dominike Hugelin de Florence 1153, 10.
 Dominicus Pelleta 429, 35.
 Dominicus de Quigerio 990, 30.
 Domitius 664, 10.
 de Domo dominus 1258, 35; de Domo: Iohanneshenicus.
 de Dompnapetra et S. Desiderii dominus: Iohannes.
 de Donail: Robins.
 Donatius de Mortario iudex et vicarius Casalis S. Evasii 407, 25.
 S. Donatus de Lamole 870; nomina hominum in Indicem non recepta 869, 40, 870, eccl. rector: Andreas presbiter; syndicus: Vivianus Bardi.
 S. Donatus de Luciana plebatus Campi 868; nomina hominum in Indicem non recepta 867, 45, 868, 1, syndicus: Mangerone Cenni.
 Donate d'Obert de la compagnie de Mach 1153, 5.
 Donatelle de Colle 1194, 10.
 Dondedeus de Tancredis de Bononia iudex, vicarius potestatis Tarvisii 1296, 20.
 Donegus: Beltramus.
 S. Donnini: Burgum.
 S. Donnini de Burgo eccl. Parmen. canonicatus 1088, 20.
 de Donoratico comites: Gerardus, Ranerius (Nerius) Iannis.
 Donus Cursi de Mangono iudex et not. 869, 35.
 Doratus Cagamosuts Lauden. 724, 45.
 Doria, Doris *v. Auria*.
 Dorlandus: Barnabus.
 de Dorna: Wivianus.
 von Doroltzheim burggraf: Heinrich.
 Dorsten 1228, 40.
 de Dorswilre: Godlmannus.
 Dosoli pons *prope Cremonam* 759, 20.

de Dossemer dominus: Willelmus de Mauritania.
 de Dotto: Iacobinus Ingrexi.
 Dowessius de Beching marschaleus regni Boemiae 1226, 5.
 de Dra miles: Herwinus.
 Dracona: Milanus.
 Dresser armiger 247, 20.
 Drivels castr. 337, 20.
 de Duba: Haymannus.
 Duccius Tebaldi syndicus S. Angeli de Vicchio Abbatis 864.
 de Dugneyo: Dominicus.
 Dulcis filius: Simon.
 Dumfranciscus de Monte de Ursinis 1432, 10.
 Durant: Manuel.
 Durantin de Provence corier 1166, 35.
 Duren op. 220, 10; de Duren: Adam.
 Durinchem, von Durinkein: Iacob; *v. Iudaei*.
 Durstene castr. 179, 5.
 Dusages: Guilleame.
 Duseburch 24, 5, 126, 219, 25; von Tuseburg: Heinrich.

E.

Ebalus de Augusta, Ebleo de Ost dom. Montisioveti miles, vicarius Asten. 754.
 Ebelinus (I) presb. praebendatus S. Petri Argentin. 889, 15.
 Ebelinus (II) dioc. Argentin. 889, 20.
 Ebelinus Arzet 249, 10.
 Ebelinus (de Mutterstat) 249, 15.
 Ebenode 1111, 1, 1128, 20, 1129.
 Eberbach curia 250, 1.
 Everhardus ep. Monasterien. 1214.
 Eberhardus abbas monast. in Barmgarten 815, 816.
 Eberhardus de Lapide cancellarius Alberti regis Romanorum 69, 40, 1240, 5.
 Eberhardus comes de Katzenellenbogen 18, 15, 43, 1, 44, 40, 93, 10, 118, 10, 124, 5, 125, 133, 5.
 Eberhardus comes de Marka 18, 15, 24, 5, 110, 10, 125, 1, 129, 10, 133, 5, 362, 30, 367, 25, 1214.
 Eberhardus comes de Wirtemberg 4, 20, 18, 15, 35, 45, 68, 15, 175, 176, 177, 226, 20, 393, 634, 40, 642, 30, 643, 749, 15, 750, 20, 752, 30, 753, 1102, 1261, 1262, 1, 1266, 5, 1301, familiaris: Eggebertus de Agemberch.
 Eberhart von Andelahe 360, 5.
 Eberhardus de Bruberg 251, 15; advocatus Wetrebiae 721.
 Eberhardus de Burgelon 304, 40, 528, 35, 529, 597, 35, 667, 1136, 30, 1137, 1; lantvogt, vogt zu Costentz 1290, 25, 1291; Eberhardi de B. advocatiae civitates etc. 924; *v. etiam* Kawercini, Iudaei.

Eberhardus de Randeke castrensis in Oppenheim 250.
 Eberhardus de Waltse (Walse) miles 36, 5, 55, 10, 93, 138, 25, 168, 45, 280, 10, 598, 40, 1124, 30.
 Eberhart Helt burger ze Rinegge 1269.
 Eberhart der Tuse 1102, 15.
 Eberhardus (de Anwylre) 248, 35.
 Eberhardus (de Mutterstat) 249, 10.
 Eberhardus Allionis mercator Florentin. 1264, 5.
 Ebrardus Laonius *v. Berardus* de Layoliis.
 de Ebersdorf: Chalhous.
 von Eberstein: Boppe.
 Eberwinus ep. Wormatien. 43, 1, 118.
 Ebredunen. civitas, diocesis 152, 40, 556, 30; archiepiscopus 831, 20.
 Ebroicen., Evreux comes: Ludovicus (Loys); electus: Gaufridus de Plexeio.
 de Eccelo: Bonapasius, Federicus.
 Ecelin de la Marque 330, 10.
 de Ech: Paulus.
 Ecke (de Richinbach) 248, 30.
 Eckebrecht von Altdorf 335, 45.
 Eckenbach 102, 35.
 von Eckerich: Iohannes.
 Edwardus rex Angliae 801, 40, 802, 35, 814, 10, 1251.
 Egebel *v. Aighebiele*.
 Egen grave von Friburk 1096, 1101, 1108, 1109, 1110; nomina fideiussorum in Indicem non recepta 1096, 20.
 Egeno advocatus de Amatia (Ametzia) 1011, 10.
 Egenolf von Ratzenhusen 360, 5.
 Egenstede 159, 35.
 Eggebertus de Agemberch familiaris comitis Wurtemberch 1301, 20.
 Egidius *v. Aegidius*.
 Egra 303, 30, 374, 596, 30, 901, 1117, 5; iudex 902, 5; terra 1, 15, 2, 10, 172, 45.
 Ehenheim 360, 10, schultheiss: Iohannes.
 Eychelberg mons *iuxta Baumgarten monast.* 794, 35, 795, 10, 815, 15, 816, 15.
 von Eychelberg: Dyepolt.
 von Eichinloch: Friderich.
 Einmettingen *Einmeldingen* 1259, 20.
 Eynstat dioc. Constantien. 232, 10, 233, 30.
 Eirlon *v. Arlunen*.
 Eystet, Eysteten. eccl. 178, 181, 305, 35, 649, 1112, 1, 1230, 30, 1266, 10; nomina villarum et iudiciorum 181, 5-25, episcopi: Cunradus, Iohannes, Philippus; techent: Chunrat; tumbrobst: Arnolt; dioc. monasterium: Halsbrunne.

- Elecumpher de Genuille miles 440, 10.
 Elence villa 289, 1.
 Eliana filia Leonis marchionis de Ponczono, uxor Hugonis marchionis de Carreto 1058. filia: Constancia.
 Elias chevalier 1279, 30.
 Elyzabeth de Bussenang abbatissa Sekonien. 186, 5.
 Elizabeth abbatissa monasterii Thuricen. 187, 40.
 Elizabeth regina Romanorum 65, 68, 40, 69, 72, 15.
 Elyzabeth filia Wencezlai II. regis Bohemiae 349, 25, 350, 389, 25, 1261, 20, 1265, 35.
 Elizabeth relicta Reiboldi (I) comitis de Solmez 1093, 1094. filius: Reiboldus (II).
 Ellingen 1231, 25; von E.: Cunrat.
 Elmenhorst curtis 21, 15, 219, 25, 362, 30, 363, 5.
 von Elofsheim: Herman.
 Elsa Vallis 875, 15; nomina locorum in Indicem non recepta 875; v. Colle.
 Elsatia, Elsz v. Alsatia.
 de Elsterberch: Busso.
 in Elwenstad eccl. praepositus Ger. frater.
 Emae vallis 896. ecclesia: S. Petrus; ad E. v. S. Paulus.
 Eme v. Aymo.
 Emery v. Aimericus.
 Emcho ep. Frisingen. 35, 40, 124, 130, 1216, 15, 1224, 45.
 Emecho Hake miles 25, 1.
 S. Emmerammi monast. Ratisponen. ord. S. Benedicti abbas: Baldwinus.
 Emmercho cellerarius domus S. Iohannis Ierusalemiani in Moguntia 250, 30.
 Emmericus scolasticus Moguntin. 62, 20; cf. Aimericus.
 Emundus Byrkelin Coloniensis 133, 5.
 von Eendingen: Iohans.
 de Endrea v. Andreae.
 Engelbertus ep. Osnabrugensis 1229, 40.
 Engelbertus de Marka 363, 366, 25.
 Engelbertus frater comitis Seynen. 1246.
 Engelbertus de Herborne miles 1214, 25.
 Engelhardus de Winsperg 750.
 Engelhart von Bebenberg 177, 10.
 Enguelor: Gaufridus.
 ob der Ens geriht 50, 30.
 Enselmus v. Anselmus.
 Ensidel (*Spirgowia*) v. Theotonici fratres.
 Ensisheim, Ensichsheim 103, 35, 187, 1257, 35; quondam advocatus 1256, 5, advocatus: Rudolfus.
 Enslinus de Gamundia Iudaeus 749, 20.
 de Ençola: Thomasinus.
 de Eppenstein: Sifridus, Gotefridus.
 Eppinc: Wulfardus.
 Ernekin corier 1185, 30.
 Ercole castellania 1031, 40.
 Ernberch castr. 168, 35; de Erenberch dominus: Henricus.
 Erenvels 114, 10, 115, 5, 224, 15.
 Erfordia, Erdfordenses 169, 223, 30, 272, 273, 5, 274, 5, 303, 30, 1227, 5; denarii 272; sigillum 273, 5.
 Ericus rex Danorum et Sclavorum 162.
 Ericus dux Saxoniae 229, 30, 1268, 10.
 Erkelo (de Kevelnberch) 248, 20.
 Erlons v. Arlunen.
 Ernestus decanus Colonien. 231, 1, 284, 20.
 Ernoul, Ernoulz v. Arnoldus.
 de Herstheim *Erstein* abbatissa 889, 20.
 de l'Escade, Escaut: Watier.
 de Esch: Petrus.
 von Eschebach: Walther.
 Esclate de Florentia 647; cf. Sclata.
 Esculus: Thomasius.
 Espanmule *prope Kaufburen* 708, 35.
 de l'Espina: Iohan.
 Essende v. Assinden.
 des Estans: Iohant.
 Estensium marchionum nomina in Indicem non recepta 1021, 45.
 Estiene v. Stephanus.
 S. Euagii v. S. Evasii.
 S. Eugendi monast. *St. Claude, olim St. Oyen de Ioux* 494, 10.
 Eugubium, Augubium 933, 35; de E.: Boso Bosonis, Massellus Baroneii.
 S. Eusebii eccl. Rom. card. presbiter: Nicolaus.
 S. Eustachii eccl. Rom. card. diaconus: Ricciardus; le tour deles S. Eustase v. Rome; de S. Eustachio: Theobasus.
 S. Evasii: Casale.
 S. Evasii, Vasi ecclesia in Casali 409, 20.
 Eweis fl. 168, 30.
 Everardus v. Eberhardus.
 de Evio: Petrus Puccii.
 d'Evreux v. Ebroicen.
 de Excalenxiis: Iacobus.
 Ezzelinga, Ezzelingen 74, 40, 78, 25, 100, 15, 118, 1, 137, 35, 176, 15, 191, 15, 192, 5, 292, 642, 20, 643, 752, 30, 753, 1094, 45, 1264, 1401, 25, domus: Praedicatorum; monasteria: S. Clarae, S. Crucis; burgermeister: Marquart; Florentini mercatores in Ezzelingen: Henricus, Eberhardus, Hugo Allionis fratres; von E.: Heinrich Stainbize; v. Iudaei.
F. V germanicum.
 Fabriane *Fabiano* 1193, 40; de F.: Antonius Antonii, Tebaldus de Guarinis.
 Facinus de Fragia not. 404, 10.
 Facinus de Amberia vicarius Cumanus 978, 35, 1012.
 Façinus dominus 886, 15; *an idem ac praecedens?*
 Facin 1175, 30; *an idem ac praecedentes?*
 Faciottus 1070, 25.
 Faesulis: Mons.
 de Fageto: Compagnus iudex.
 de Fagiola, Faggiola, Faisola: Huguccio, Pauloçus.
 Falamonetha: Nycholaus.
 de Valkenburg dominus: Walramus.
 de Valkenstein: Philippus senior, Ysengardis.
 Faulkon mons. maisons v. Rome.
 Falchonis: Soffio.
 Falcutius Tebaldutius de Florentia 572, 20.
 Valendir curia (Kungeshof, Regalis curia) 1094.
 de Fandoanis: Hugo.
 Fanonus de Trezo (Treseno) de Laude 631, 40, 978, 10, 1001, 1289.
 de Vansdorf: Rudolfus miles, Rudolfus.
 de Fantibus: Guilenzanus.
 de Fara: Bonifacius, Oto.
 Farebordonus: Guillelmus.
 Farinata de Ubertinis 990, 35.
 Farinata: Lappus.
 Farus 826, 5, 1045, 10, 1080, 15, 1202, 30, 1206, 35, 1365, 1366, 1367, 1, 1368, 25, 1444.
 Faseolus, Faselus, Fazellus, Fazolus, de Fasola: Iacobus, Iohannes.
 de Faxio: Guido.
 Fatii Malfitii filius: Azotus de Montepeyris.
 Fatii: Lappus.
 Facius v. Bonifacius.
 in Faucibus advocatia *Füssen* 1139, 20, 1140, 1141, 15; bona eccl. Augusten. v. Augusta. Faucen. monasterium: S. Magni.
 de Faucoigny dominus: Aymo.
 Faulkon v. Falcho.
 de Faurgis: Sanctius.
 Vaut (de Landowe) 249, 1.
 Fave: Iehan.
 Faviel, Fauviel Mathier 1171, 5, 1174, 20, 1181, 25.
 Fede fil. Compagni iudicis de Fageto not. 867, 35.
 Federicus v. Fridericus.
 Vehingen v. Veringen.
 Veldentziae comes: Georgius.
 de Felicianis: Raynaldus.
 S. Felicis carcer v. Pisae.

- Vellenberger: Albrecht, Arnold.
 Feltrum 510, 35; Feltri et Beluni capitaneus generalis: Guecelo de Camino.
 de Fenegroe: Iacobinus Picardus.
 Fenestrangis v. Vinstinga.
 Feo marchand de Florence 1184, 25. 1186, 5.
 de Vercelensibus: Soffredus (Iofredus) Lippi.
 in Veringen, Vehingen *Voehringen* comitia 68, 1. 71, 10; villa 71, 10. comes: Conradus.
 Ferme *Fermo* 1193, 40.
 S. Fermelii, Fremolii dioc. Wacen. abbas: Guillelmus.
 Ferner: Robertus.
 Ferraria, Feraire 275. 329, 25. 517, 30. 518, 10. 619, 45. 620, 30. 1083, 25. 1084, 1. 1432, 40. dominus generalis: Robertus rex Siciliae; de F. Iohannes, Salinguerra.
 Ferrariae: Mons.
 Ferarius: Albertus.
 Ferretae v. Phirretum.
 Ferri, Ferrin de Blancquenain miles 660, 10. 1279, 10 (Branchenem).
 Ferri, Ferrin de Burseto (Borsier) miles 660, 10. 1278, 35.
 Vesper: Cunradus.
 Vestinga, Vestino, Vestinges v. Vinstinga.
 Fibinum castr. distr. Alexandriae 1083, 20.
 Fighe marchans le roy 1169, 1. 1184, 1.
 Fighini *Figline Valdarno* nomina bannitorum in Indicem non recepta 948. 949; curia v. de Paielli.
 Filangerius: Ricartus.
 de Filectulo: Symon Ugolini.
 Filiczan, Feliczan castr. 1034, 35. 1035, 20.
 de Filipensibus: Tile.
 Villingen 634, 35.
 Filluel messenger madame le mere le roy 1164, 35. 1167, 35.
 Finarium burgum 1060, 15.
 Vinclin der Jude von Klingenowe Bischofes bruder 1098.
 Vinstinga, Vestinga, Fenestrangis, Westingha, Vestino, Vestinges: Iohannes.
 de Fiono: Albertus Ferarius.
 de Virnenburg comes: Ropertus.
 Vischerhusen 678, 1. 1269.
 .. de Fiscignano de Urbe procurator regis Siciliae 689, 35.
 de Fixiraga, Fuxiraga, Fisseraga, Fixerago pars v. Laude; de F.: Antonius, Arnulfus, Baxianus Florii.
 Fitz, Fiez Garin: Forques, Guillaume.
 Vlach: Gerar.
 Flamein: Anceline.
 Flamen de le cambre 1165, 20. 1171, 40. 1175, 20. 1187, 30.
 Flamenchus de Lando miles vicarius regis in Papia 625, 10.
 de Flamershem: Iohannes.
 Flamingi 474, 10.
 von Flanburne: Stevene.
 Flandria 474. 1146, 40; comites 18, 20. comites: Henricus, Iohannes, Robertus, Guido; de Fl.: Ubertus.
 de Flasey: Willeame.
 Flees v. de Flisco.
 de Flisco, Flosco, dou Flees cil 1002, 25; de Flisco: Karolus, Lucas, Ortolanus, Ottobonus, Percivalis, Guilelmus.
 de Flogeo dominus: Iohannes de Osseler.
 de S. Flora, Flour comes: Bindus (Binducius).
 Florentia, Florentini, Florence, Florentins 84, 30. 85. 554. 555. 558. 559, 45. 698—704. 758, 25. 759, 5. 762, 10. 780. 782—786. 824, 30. 825, 5. 838. 839. 840, 10. 855. 874, 5. 896, 35. 899, 35. 900, 15. 902, 5. 903. 904. 908, 30. 909, 35. 910, 10. 911, 25. 918, 5. 921, 5. 922. 923. 925, 1. 929, 20. 932, 30. 933, 35. 934. 950, 35. 983, 5. 986, 40. 1018, 40. 1050, 20. 1066, 25. 1076, 30. 1081, 25. 1128, 40. 1153, 10. 1184, 35. 1188. 1189. 1190, 25. 1193, 5. 1194, 30. 1195, 1. 1196, 5. 1248, 5. 1262. 1263. 1298, 1. 1300. 1301. 1302, 15. 1417, 15. 1432. 1433, 1. 1435, 25; Florentini v. Ianua, Venetia; burgum S. Laurentii 1248, 5; ambaxiatores 604, 20; nomina ambasiatorum 558, 25; capitanei exercitus existentis in Urbe 837, 10; extra Florentiam partis imperialis capitanei 1305, 5; castra ante Florentiam 858, 10. 887, 15. 888, 30. 893, 5. 895, 35. 896, 10. (931, 15). 1018, 40; Florentinorum nomina 1417, 15; nomina civium bannitorum in Indicem non recepta 937—948; comitatus 872, 20. 874, 10. 876, 25; nomina comitatorum bannitorum in Indicem non recepta 948—950; nomina communium comitatus in Indicem non recepta 1067; comitatus v. Montis Campolesis castrum, Tignanum; diocesis 901, 20. 902, 25. 908, 30. 916, 5. 918, 30. 919. 920, 10. 926, 20. 950, 30. 951, 25; dioc. v. S. Mariae Novellae castrum; districtus 898, 30; supra Florentiam v. S. Cassianum, Mons Imperialis; floreni, florins 914. 1184. 1196, 40; florini auri 1271, 35. 1273, 10; floreni parvi 641, 30; grossus 1272. 1. 1273, 20; mercatores v. Ezzelingen; nomina sextuum in Indicem non recepta 937—948. ecclesia: S. Petri Scradii; capitanei Rogerinus de Servideis, Simon Bonifatii de Iacanis; episcopi: Antonius, Franciscus; marchand: Feo; nuntius: Ture Cennis; potestates: Gentilis Berardi, Petrus de la Brancha, Guido Savina; prior: Lopus Saltarelli; vicarius: Iacobus Cantelmi; populi S. Pancratii: Bartolus Lapi Morelli; populi S. Petri maioris: Ture Cennis; populi S. Stephani abbatae: Maurus Florentini; de Fl.: Albizius (Habizo) Tanii Hugueti, Baldinaccius de Adimaribus, Bascheria de Tosinghis, Bonaiutus Chalganus, Carbone de Cerchiis, Ciprianus Lamberti, Dominike Hugelin, Esclate, Frederic Scot, Gentil, Ghinus Lapi de Uberti, Girardinus Malaspinus, Falcutius Tebaldutius, Hugolinus de Vicco, Iakinot, Iohannes (Gianus) de Cerchiis, Iehan Fave, Iohannes Iacotti, Lappus Farinata de Uberti, Nerius Ghinuccii Bonfantini, Palmerius de Altovitis, Richardus Hugueti, Simon fil. Dulcis, Torigianus de Cerchiis, Tosolatus de Uberti, Ubalinus Bindi de Cerchis, Vermilius de Alfanis.
 Florentinum: Castrum.
 Florentius comes Hollandiae 42, 10.
 Florentius Anthii de Cancellario Romanus 778, 15.
 Florenzolla 1286, 5; turres 1284, 5.
 S. Floriani curtis *San Fiorano* 457, 45. 458.
 Florii: Baxianus.
 de Flosco v. de Flisco.
 Floz castrum 1, 15. 2, 10.
 von Flugelowe grave: Chunrat.
 Flulon teloneum 921, 30.
 Flumetum (*Faucigny*) 733, 10.
 Flumpi, Flompi *Fombio* 457, 45. 458; Fombium castr. 1284, 10.
 Voyrer 633, 15.
 Folchi: Cecchus.
 Volcmersten 1228, 35; de Volmestene castellani 1229, 20.
 Volkolderode abt 1091, 20.
 de Folliano: Guido Savina.
 Fologosis v. Fulgosis.
 Folqualquerii v. Forcalquerii.
 de Folçegni v. Fucigniacum.
 Volzo Zedel 249, 1.
 Fomasii de Vaga filius: Frederigolus.
 Fombium v. Flumpi.
 Fons Bliandi *Fontainebleau* 532, 40. 533, 20.
 Fontisfrigidi monast. abbas: Arnaldus vicecancellarius Rom. eccl., card. presb. S. Priscae.
 de la Fontana, de la Fontaine: Petrus, Simonin; v. Plaisence.
 Fontanis: Septem.
 Forcalquerii, Folqualquerii comitatus 715, 25; v. Provincia. comes: Robertus rex Siciliae.
 Forci: Forcinus.
 Forcinus Forci syndicus Novariae 507, 15.
 de Fordes: Guillelmus (Willeame).
 Foresii, Forensis, de Forest comes: Iohannes.

- de la Forest: Aynars.
 Forestus: Paganus.
 de Forge: Guillaume.
 Forgeti: Iohannes.
 de Forlivio: Norius, Petrus Severii,
 Raynerus de Orgolossis, Ugolinus
 Ranuccii.
 Vorloch (*Spirgowia*) 246, 30. 248, 40.
 de Foro: Goytius.
 Forques Fitz Garins chevalier 1276, 20.
 de Vorstenberg (*Westfalia*) castellani
 1229, 30.
 Fortanerus cantor eccl. de S. Astero
 dioc. Petragoricens. 581, 20.
 Fortis Clarii 865, 5.
 Forum Iulii, Forungioli, Friole 36, 40.
 37, 1. 322, 35. 329, 973, 15. 974, 20.
 1294, 20. Foroiulien. canonicus:
 Raymundus Martini; capitaneus
 v. Goriciae comes.
 de Forzanis: Petrinus Moreni.
 Foxanum 1453.
 de Fosiana: Muletus Guilelmi.
 de Fossato, Fossatis: Benefosius,
 Pecinus.
 de Fotigo dioc. Parmen. ecclesia:
 S. Iacobi.
 de Foucheris: Albericus.
 Fouchey *Fuccchio* 1166, 35.
 Fourniaus *Fourneau* 1150, 25.
 de Fourute: Lowi.
 Fousegny v. Fucigniacum.
 de Fragia: Facinus.
 Francia, Franciae, Francorum re-
 gnum, rex, reges 56, 20. 59, 40.
 60, 1. 63, 64, 5. 201, 5. 207, 5.
 242, 10. 266, 30. 298, 20. 299, 15. 301.
 532, 813, 819, 10. 1052, 5. 1249, 35.
 1250, 1312, 5. 1371, 20; Francorum
 exercitus in Romania v. Romania;
 Francigenae 559, 30; regis comes-
 tabularius 214, 5; domus regia
 992, 5. 1199, 5. reges: Ludovicus
 sanctus, Philippus; regina: Iohanna;
 buticularius: Guido
 comes S. Pauli; camerarius:
 Ludovicus de Claromonte; v.
 Templi bona, Gallia.
 Francinus Guazatus sindicus intrin-
 sec. Novariae 451, 30. 455.
 Franchinus fil. Petri Rusche de
 Cumis 495.
 Francisquius de Aula not. Ianuen.
 526, 15.
 Francischinus de Pisseriis, Piceriis
 not. dictator Cremonae 490, 508, 15.
 Francischinus de Selva not. Ianuen.
 679, 35. 680, 5.
 Franceschinus marchio Malaspiniae
 905, 5. 1002, 25. 1086, 25. 1449, 20.
 1450.
 Francesquius de Gzannetis iudex
 Parmen. 763, 20.
 Francisquius de la Mirandula de
 Mutina 631, 25. 1032, 40.
 Franceschinus iurisper. de Parma
 officialis in Pisis 540, 40.
 Francischinus Primus syndicus Cre-
 monen. 594, 15.
 Franceschinus de Salodo domicellus
 Galeoti de Madiis 1274, 25.
 Francischinus fil. Guidonis de la
 Turre 539, 593, 1001, 20; potestatis
 Modociae vicarius: Iacobus de
 Rontho.
 S. François d'Assize v. Meneurs.
 Franciscus de Ursinis de Campo-
 floris card. diac. S. Luciae in
 Silice 606, 15. 607, 20. 609, 15. 612,
 20. 615, 15. 619, 15. 774, 35. 797.
 798, 25. 803, 805.
 Franciscus Galetanus card. diac.
 S. Mariae in Cosmedin 606, 15.
 846, 40. 847, 5. 1300, 35.
 Franciscus ep. Florentin. 84, 25.
 Franciscus abbas S. Claudi de
 Fraxinoro dioc. Mutinen. 996, 40.
 998, 30.
 Franciscus de Arnigiano prope
 Urbem cler. et scriptor Heinrici
 VII. imp. 1005, 25.
 Franciscus de Botesellis not. Veronen.
 508, 5.
 Franciscus Hubaldi Frenetti de
 S. Pietro Vallisere not. Pisanus
 540, 35. 710, 757.
 Franciscus Paonensis de Corvaria
 not. 1058, 5.
 Franciscus marchio de Crevisana
 (Cravesana) 562, 1. 956, 35. 957, 1.
 963, 20. 1028, 25; m. de Cauresano
 vicarius Cremonae 534, 20.
 Franciscus marchio Malaspiniae
 904, 30. 905, 1449; nomina filiorum
 in Indicem non recepta 904, 25.
 filius: Conradus.
 Franciscus comes Vigintimilii 1444,
 35.
 Franciscus Tani de Ubaldinis 932,
 40. 950, 40. 990, 35. 1023, 25; de
 Castello vicarius Pisanus 897.
 Franciscus de Garbamate (Garbag-
 nate) iudex Mediolanen. 484, 25.
 668, 25.
 Franciscus de Marino iudex Messan.
 1444, 40.
 Franciscus Quirinus de Toscanella
 iudex 601, 20.
 Franciscus iudex Guidonis de
 Flandria 660, 10.
 Franciscus Auria 1431, 10.
 Franciscus de Barberino 975, 15.
 Franciscus de Curte (Cruce) miles
 Pisan. 844, 847, 35.
 Francois Maron maison v. Roma.
 Franciscus de Menabobus miles
 Ferrarien. 620, 10.
 Franciscus de Quinto de Vercellis
 631, 20.
 Franciscus Scotus Placentin. 1282, 40.
 Franciscus Tonsus Laudan. 319, 1.
 Franciscus Ursinus 777, 1.
 Francisci de Vyano filius: Guyda-
 rellus.
 Franciscus conversus syndicus monast.
 Vallisumbrosae 1248, 10.
 Franconia 215, 5; v. Alemannorum
 praeceptor.
 Francus clericus (Egidii de Marcella)
 1148, 5. 1180. (1191, 5).
 Franke cleric de le cusine 1165, 25.
 1187, 1.
 Franke Cranich von Lanbesheim ritter
 336, 1.
 Frankenfurt, -furd, -vort, Franchen-
 vurt 7, 15. 8, 5. 9, 10, 40. 11, 15. 12,
 15. 32, 40. 41, 92, 35. 93, 25. 98, 25.
 166, 10. 167, 1. 175, 20. 179, 194, 20.
 229, 5. 230, 40. 233, 284, 40. 285, 30.
 286, 287, 5. 288, 331, 15. 348, 35.
 349, 350, 351, 352, 353, 20. 358, 1.
 480, 753, 25. 1103, 10. 1402, 30;
 capitulum 1404, 20; electio nostra
 722, 15. domus: fratrum S. Antonii;
 ecclesia: Praedicatorum; sculte-
 tus: Wigandus de Buches; v. Iuda-
 daei, Kunigesforst.
 de Vrankindal canonici regul. 250, 5;
 moniales 249, 10.
 Franko de Morle fr. ord. S. Iohannis
 332, 20.
 Franco de Cornu Coloniensis 124, 5.
 de Franzesibus: Albizzus, Guido.
 Franzolus de Aliate not. Mediolanen.
 675.
 Franzollus Petri Legate 1420, 1421.
 von Frawenstein: Syfrid.
 Fraxina 434, 35.
 de Fraxineto comites 510, 45.
 Fraxinorum 998, 40. monasterium:
 S. Claudi.
 Frederici: Balducius.
 Fredericolus fil. Fomasii de Vaga not.
 Cuman. 895, 20.
 Fredolus de Falgayranis cler. dioc.
 Tholosan. not. 848, 40.
 Frenetti (notarii de S. Pietro Vallis
 Here filii): Leopardus, Hubaldus.
 de Friberg: Fridericus.
 von Friburk graven: Egen, Heinrich;
 von Friburk: Cunrat Diterich, Ioh-
 han der Romer, Ysaach Herre,
 Walther Sporlin; de Vriburgo:
 Henricus; v. Iudaei.
 Fribourc terra dioc. Lausanen. 57, 20.
 65, 1. 67, 40. 69, 10. 71, 30.
 Frichimant de Strabor chevalier
 1279, 30.
 Frideberch, Frideberg (*Wetteravia*)
 98, 25. 752, 30. 753, 25.
 Fridberch (*prope Augustam*) 1234, 10.
 1237, 1.
Fridericus, Fredericus, Federicus
 Fridericus ep. Argentinens. 44, 40. 72,
 40. 101, 102, 10. 103, 30.
 Fridericus ep. Augusten. 1139, 15.
 1140, 1141, 15. 1236, 25.
 Fredericus, Federicus ep. Brissien.
 486, 45. 493, 30. 955, 5. 982, 35. 1000,
 10. 1274, 5.

- Fridericus can. reg. (de Mutterstat) 249, 10.
 Fridericus frater (de Godransten) 249, 5.
 Fredericus de Advocatis not. Cremonen. 593, 35.
 Federicus de Eccelo not. syndicus Tarvisin. 1296, 25. 1298, 25.
 Fredericus I. imperator 209, 35. 653, 30.
 Fridericus II. imperator 28, 40. 105, 30. 109, 5. 162, 20. 341. 344. 40. 345, 1. 396. 400. 802, 30. 991, 10. 1008, 5. 1210, 10. 1318, 5. 1363. 1370. 1371, 25.
 Fredericus, Fridericus de Aragonia rex Trinacriae 755. 756. 817—821. 825. 826. 1012—1014. 1080. 1089, 15. 1371. 1372, 1. 1424, 35. 1425. 1426. 1428. 1431. 1432, 1. 1433, 20. 1441, 15. 1443, 5; admiratus imperii 822, 30. 823. 824, 30. 1435, 5; ambaseurs 1160, 40; gens le roi 1188, 45; nuntii 1422, 35. frater: Iacobus rex Aragonum; filii: Manfredus, Petrus; ambaxeur: Conrar Lanthe; cancellarius: Fredericus de Incisa; magister rationalis: Henricus Rubeus; nuntius: Corradus de Castro Maynardi; senescalcus: Manfredus de Claromonte.
 Fridericus, Fredericus dux Austriae 35, 30. 69. 72, 30. 168, 40. 182. 183, 25. 184. 226. 277—283. 393, 5. 596, 30. 597. 598, 40. 599, 5. 767, 15. 1119, 25. 1120. 1121. 1122, 1. 1123. 1124. 1233, 15. 1257, 40. 1265, 20. 1266, 20. 1267, 20; hofrihter 1104; equus Griffen 1255, 25; fratres 226, 20. 393, 5. consilarii: Theodericus de Pillichdorff, Ulricus de Chlingenberg; creditor: H.; notarius: Berchtold (Berchtungus); nuntii: Eberhardus de Walsse, Diethericus de Pilhdorf.
 Fredericus dux Lothoringiae 51, 20.
 Friderich herzog von Tecke 1092.
 Fridericus, Fredericus fil. Alberti lantgravii Thuringiae 272. 273, 1. 274. 279. 303. 725, 20. 1113, 20. 1114—1119; marchio Misnen. 1234, 25. 1237, 10. 1238, 1. filius: Fridericus; prothonotarius: mag. Waltherus.
 Fridericus fil. Friderici lantgravii Thuringiae 1115, 15. 1116, 1.
 Fridericus comes de Liningen advocatus provincialis 35, 45. 99, 15.
 Fridericus comes de Ortemburch 35, 45.
 Fridericus comes de Tokkenburch 597, 35. 1098.
 Fridericus comes de Werningerode 117, 35.
 Fridericus burgravius de Nurenberch 96, 10. 646, 15.
 Fredericus de Helderungen 1237, 20.
 Fridericus pincerna de Limpurg 251, 15.
 Friderich von Eichinloch 1109, 30.
 Fridericus de Friberg iudex provinc. in Birsia 678, 1. 1269, 15.
 Friderich von Giengen 1099, 10. 1100, 30.
 Fridericus de Hohenriet 165, 10.
 Friderich von Hornberk 1110, 5.
 Fridricus de Owe Ratisponen. 331, 30.
 Fredelicus, Federicus de Reno miles 311, 40. 312, 35. 313, 20. 314. 316, 1. 317. 319, 1. 320, 20. 323, 5. 325, 25.
 Fridricus de Schonnenburg 295, 10; pater 295, 10; fratres 295, 10.
 Fridericus de Stavesburg 185, 20.
 Fridericus de Tugenden (Tungede) 735, 25. 1235, 15.
 Fredericus de Wangen substitutus Ioffridi de Liningen advoc. prov. per Alsatiā 360, 5. 887. 901, 5.
 Fridericus de Waltse 36, 5.
 Friderich von Winterowe 1106.
 Fredericus comes Montisferetri (Montisfeltri) 929, 15. 932, 35. 950, 40; de Montefeltre conte 1188, 25; potestas et capitaneus Pisan. 561, 1; vicarius, potestas Aretii 1006. 1304, 20. 1306, 25. vicaire: Vanne.
 Fredericus de Salutiis 697, 15. 1453, 30.
 Fredericus de Incisa cancellarius Frederici regis Trinacriae 1444, 35.
 Federicus de Acello Trivisinus 1023, 30.
 Fredericus de Archidiaconis syndicus Cremonen. 593, 30. 594, 10.
 Fredericus de Auria 1028.
 Fredericus Passalacua syndicus Terdonaē 507, 15.
 Fredericus de Scala 587, 20. 981, 30.
 Frederic Scot de Florence 1179, 40.
 Federighus de lo Storto syndicus Montis Campolesis 862, 20.
 Fredericus 719, 40.
 Vrient le keu 1155, 35. 1156. 1171, 25. 1197, 30.
 de Frikke: Burchardus.
 Friole v. Forum Iulii.
 Frisia 43; dominium, domini 72, 10. 42, 30; Ostfrisla 109, 30; Westfrisla 42, 20; v. Haynonia.
 Frisingia 767, 20. 1225, 10. episcopus: Emcho.
 Frissintinus not. Tervisin. 1297, 30.
 de Vristorp: Theodericus.
 Fritslarien. canonicus: Henricus.
 Frotta: Petrus.
 de Frowenvelt: Iacobus.
 Frumoldus de Winpina Iudaeus 749, 20.
 Fuchtewang 191, 20.
 Fucigniacum, Fuscigniacum, Fousegny, Folçegni, Fucignier, Fucigny escu 1277, 5. dominus: Hugo Delphini; domina: Beatrix.
 Fucius Mathei de Trebio civis Spoletan. not. scriba Cortonaē 851, 40.
 Fulche de Sigariis 660, 5.
 Fulchinus, Fulquinus Cavalacius, de Cavaliciis de Novaria 538, 20. 539. 541. 631, 15; amici de Novaria 539, 35. 541, 10.
 Fulda 48, 1. 1260, 30; ecclesia 391. 735. 736, 5; nomina hominum ecclesiae 735, 25. abbas: Henricus.
 Vuleburgen. ? eccl. thesaurarius: Bertoldus.
 de Fulgosis, Fologosis: Albertus, Philipus, Guilelmus.
 de Fundo: Iohannes Rapa, Pinus de Boscho, Pinus Posarelli.
 de Fundutis: Venturinus.
 de Furnis: Iohannes; Furnen. canonicus: Iohannes de Furnis.
 Fuxiraga v. Fixiraga.

G.

- G. de Sang. scriptor papalis 86, 30.
 de Gabbis: Siebaldus.
 Gabelsbecher: Henricus.
 Gabriel marchio de Gavio, Guavio syndicus Ianuen. 679, 10. 680. 681, 30.
 Gabrielis marchionis Malaspinæ filius: Spineta.
 Gabriel Salvagius 1029, 1. 1030.
 Guabriel de Tyva Ianuen. 691, 10.
 Guabriel messer 1005, 20.
 Gabrielis: Benvenutus.
 Guabros de Portu Venere not. 1006, 40.
 Gachin de Marchan capelain do cardinal d'Ost varlet: Cheke.
 Galetanus, Gaytanus, Gagitani: Franciscus card., Iacobus, Iacobus card. diac., Iohannes.
 Gaiotus: Marcus.
 de Galandis: Iohannes Rubeus, Lelmus Bulliae.
 de Galardo: Petrus.
 Galassus v. Galeatius.
 Gualbrius de Lavezariis de Cumis 631, 20.
 de Galciana: Lopus Fatii.
 de Galdino: Philippinus.
 Galassus de comitibus de Mangone can. Cameracen. 439.
 Galeatius, Galassus Vicecomes, fil. Mathei Vicecomitis 559, 15. 630. 631, 20. 977, 1. 1063, 35. 1064; vicarius Placentiae 1004, 20. 1280, 35. 1281—1286. 1288, 35.
 Galeazus de Pyro iurisper. Cumanus 891. 892. 894. 895.
 Galeyrandus v. Walramus.
 Galeoti de Madiis domicellus: Franceschinus de Salodo.
 Gaggagnanum 457. 458. 459, 10; curtis 457, 45. 458.
 de Galganis barres v. Roma.
 Galhardus, Galliardus, Guallardus archiep. Arelaten. 769, 25. 794, 10. 829. 830. 831. 1085, 1.
 Galhardus abbas monast. S. Severi dioc. Aduren. 260, 25.
 Gallar de Breneser chevalier 1279, 35.
 Gallena 1077, 1.
 Galleranus v. Walramus.

- Gallia (*Lomellina*) 496.
 Gallia, Gallici, Gallican. 89, 20. 139, 35. 144, 40. 469, 15. 557, 5. 1339, 25. 1372, 25; cardinales 602, 40. 605, 15; lingua 969, 1; Gallicus card.: Stephanus de Brugis; v. Francia.
 Gallurae iudicis filia 1027, 35; de Gallure la dame 973, 5.
 Gallus: Nicolaus.
 S. Gallus, S. Galli monasterium 304. 924, 1. abbas: Heinricus.
 Gambacurta: Bonacursius Girardus.
 Gambarana (*Lomellina*) 496, 25.
 de Gambertesa: Riccardus.
 de Gambolato: Zifredus.
 Gamundia, Gemunde *Neckargemünd* 750, 20; de G.: Enslinus.
 Gemunde *Gmünd* 191, 15.
 Gamurra 457, 40. 458. 459, 10.
 Gandinus, de Gandino: Iacobus, Paganus.
 fr. Gandolfinus praeceptor Alemannorum in Franconia 534, 10 (est Conradus de Gundelfingen).
 Ganeda v. Ceneta.
 de Gangalandis comitum nomina in Indicem non recepta 1069. 1416. comes: Gerius Dadi.
 Garattus: Bocacius.
 de Garbamate, Garbagnate: Franciscus.
 Garfagnana, Carfagnana, Gualfagnana 1004, 20; provincia 880, 5. 905, 40; nomina locorum in Indicem non recepta 881. 882; nomina castrorum et villarum marchionum Malaspinæ in Indicem non recepta 905; v. Castilione, Lulysana.
 Guanyi v. Ianua.
 Garin: Fitz.
 Garinus de S. Senforiano miles 1023, 25; Gerin de S. Saphorien chevalier 1276, 5.
 de Garlenda stariun 891, 30.
 Garosec v. Geroltseck.
 de Garretis: Andreas.
 Gaspalis v. Gasparus.
 Gasparinus Petracii de Sasso 895, 15.
 Gasparrus, Gaspalis de Grimaldis 683. 685, 25.
 Guaspari Rampoldi filius: Mafiolus.
 Gaudiebion: Iohannes.
 Gaudii mons v. Roma.
 Gaufridus v. Godefridus.
 Guavium, Guavia castr. 970, 40. 1026, 10. de Gavio, Guavio marchio: Gabriel.
 Gebehardus comes de Hirzperch 161, 10. 180, 40. 182, 30. 648, 5. 1095. 1216, 15. 1224, 45.
 Gebenna 393, 30. 394, 15. 652, 35. 653, 25. 913, 25; balivus v. Chablasien.; Gebenensis insulae castrum 652, 25; denarii 652, 30. 394, 25. 733, 15; episcopi, episcopus 652, 30. 653, 15; officialis sigillum 913, 15. epi-
 scopus: Aymo; Geben. dioc.: Ambilliacum, Lovanellum, Morvaz, Mucellae.
 Geilnhusen 98, 25. 288, 15. 922. 923; fons Tiliae 923, 1.
 Geinuile v. Ianuilla.
 von Geispolzheim: Cuno.
 Geldonia, Giedonio, Godogne, Iodogne: Heinricus.
 Gheleman v. Guilleman.
 de Gelnuu: Iohannes.
 Gelriae comes: Reinaldus.
 Gemeppe v. Iemeppe.
 S. Geminianus, S. Geminiane 874, 15. 933, 35. 935. 936. 1166, 40 (S. Giminiane). 1194, 30; de S. Geminiano: Sarracenus, Scotus.
 Gemunde v. Gamundia.
 Genai: Stefanus.
 Genes, Genova, Genua, Genuins v. Ianua.
 de Genevre: Perrot.
 Gengembach 1095. schultheiss: Haberstro.
 Genkingen 176, 20.
 Gentilis card. presb. S. Martini in Montibus 605, 30.
 Gentilis Berardi de Camerino potestas Florentin. 784, 1.
 Gentilis Ursinus miles 777, 1. 783, 1.
 Gentil de Florence 1168, 30.
 Gentilis: Huetus.
 Genu v. Zenus.
 Genugia: Iacobus.
 Genuile v. Ianuilla.
 S. Georgii ad Velum aureum eccl. Rom. card. diaconus: Iacobus.
 de S. Georgio comites 510, 40; de S. Georgio: Petrus, Anthonius.
 Georgius, Georius comes Irsutus (I) 35, 45. 43, 1. 118, 25. 245, 1. 247, 25. 248, 1. filius: Georgius (II).
 Georgius comes Irsutus (II) 244, 30.
 Georgius comes Veldentziae advocatus provinc. Spirkowiae 244, 35. 270, 35. 336. 632, 5. 727, 15. 1008, 25. 1132, 10. 1416, 1; capellanus 245, 35. 248, 20.
 Georgius de Randekke castren. in Oppenheim 644, 30. 645, 1. 1279, 40.
 Georgius Alyon civis Astensis familiaris Heinrici VII. 719, 10. 720.
 Georgius Cepulla Albinganen. 1414, 15.
 Georius Chetorius syndicus Novariae 507, 15.
 Georgius de Richardis syndicus Laudae 512, 1. 514, 1.
 Georgius: Marinus.
 de Gepzenstein: Ber.
 Ger. frater praepos. eccl. in Elwenstad 1270, 10.
 de Gera advocatus: Heinricus.
 dou Gerdil: Selare.
Gerhard - Gerald - Gerar(d), Girard - Giraud-
 Girardi: Bernardus, Bondo.
 Geraldus Giraudi: Hugo.
 Gerardi: Symon.
 de Gherardinis: Naldus.
 Gerardinus de Bragis iudex 1296, 15.
 Girardinus Malaspinus de Florentia 572, 20.
 Girardinus de Tripoli de Robertis syndicus Reginus 499, 30. 500, 10.
 Gherardinus Vigorosi syndicus S. Pauli ad Emam 861.
 Gerardin des palefrois 1167, 20.
 Gerhardus archiep. Moguntin. 3, 5. 7, 1. 8, 25. 11, 35. 12, 30. 13, 10. 14, 15. 18, 10. 21, 20. 35, 35. 37, 35. 43, 1. 61. 62. 73, 15. 74, 15. 80, 10. 86, 30. 93. 104, 15. 105, 20. 108, 30. 113—116. 118. 122, 1. 124. 129, 45. 133. 147, 35. 151, 30. 152, 5. 224, 40. 1093. 1200, 10. 1202, 10. 1242, 5. 1246, 5. 1247, 1.
 Gerhardus, Girardus, Ghirardus ep. Basilien. 304, 35. 306, 40. 355. 356. 394, 30. 405, 15. 409. 417, 20. 420, 35. 425, 10. 40. 426. 429 (429, 30 male Sabinen.). 434, 15. 445, 10. 447. 449. 450, 10. 454, 45. 456, 15. 503, 20. 526, 1. 534, 10. 537, 15. 540, 30. 541, 5. 561, 40. 564, 15. 567, 30. 568, 30. 569, 35. 574, 30. 577, 20. 580. 581. 701, 25. 707, 25. 1038, 5. 1408, 1. 1412. 1413, 30; consiliarius Heinrici VII reg. Roman. 443, 1.
 Gerhardus ep. Constantien. 304, 35. 308, 40. 311. 312, 5. 313—317. 318, 15. 319, 15. 320, 1. 321, 20. 323, 25. 324, 10. 325. 330, 1. 454, 45. 456, 20. 464, 45. 465, 20. 534, 5. 594, 25.
 Gerardus archidiaconus Treveren. 1300.
 Gerardus de Insula beneficiatus in monast. S. Alexandri Parmen. 1088, 15.
 Gerardus de Landrico clericus regis Franciae 205, 40; Gerart de Landri seigneur de Lois 206, 35.
 Geraldus, Gerardus de Albussaco not. 569, 30. 570.
 Girardus Bonaventura de Curteregia not. 566, 45.
 Gerardus Burgondus not. 1089, 30.
 Gerhardus comes Holtsatie et Sco-wenburgh 162, 30. 1103. 1125, 15.
 Gerhardus comes Iuliacen. 24, 5. 44, 15. 124, 5. 125, 1. 129. 133, 5. 200, 20. 201. 203, 1. 239, 35. 371, 30. 372, 15. 767, 35. 1268, 25.
 Gerhardus, Girardus de Landescrone burgravius, dominus 723. 1126. 1446.
 Gerar de Bordeaz, Bordeal, Bourdeal 1154, 15. 1156, 5. 1165. 1167, 20. 1168, 20. 1169, 30.
 Gerardus de Orons 660, 10.
 Girardus Guespa de Varas miles 434, 20. 1038, 5.
 Gerardus advocatus Coloniensis 133, 5.
 Gerardi Antiqui Comititis filius: Gerardus.

- Gerardus fil. Gerardi Antiqui Comit-
tis Coloniensis 133, 5.
Gerardus Rost Coloniensis 133, 5.
Gerar Vlach waiter 1167, 45.
Gerar de Mes corier 1164, 15. 1168, 5.
1171, 30.
Gerar de Pontremle corier 1167, 10.
Gerar, Gerardin talleur le roy 1161, 30.
1168, 1. 1177, 5.
Gerardus comes de Donoratico 990, 25.
1023, 20.
Gerardus Acis tubator Parmae 506, 30.
Gerardus Capone (de Placentia)
1145, 30.
Girardi et Bonacursii Gambacurta
fratrum domus v. Pisae.
Gherardus Iohannis de Buçacharinis
Aretinus 857, 15.
Girardus de Magata de Andrachis
syndicus Sonzini 668, 10.
Gerardus de Posticis ambasiator
Florent. 558, 25.
Girardus de Quinzanello syndicus
Brixiae 508, 10.
Girardi de Rayneriis filius: Griffinus.
Gyrardus Rubeus de Nicorvo 495, 40.

Gerin sun von Wachenheim: Arnolt.
Gerin v. Garinus.
Gerius Dadi comes de Gangalandi
1416, 20. 1417, 10.
Gerlacus comes de Nassaw 351.
1293, 5.
Gerlacus dominus de Bruberch (Bro-
berg) 36, 1. 62, 20. 115, 45. 118, 30.
Gerlacus dominus de Dollendorp
62, 20. 133, 5.
Gerlacus de Beveren miles 1214, 25.
Gerlacus de Limpurch 75, 10. filius:
Iohannes.
Gerlacus (de Sundirn) 249, 25.
Germania, Germani 80, 30. 81, 30.
82, 87, 10. 88, 10. 104, 105, 15. 106.
139, 35. 140, 10. 146, 5. 149, 1. 155, 10.
209, 10. 401, 15. 804, 30. 1131, 15.
1312, 30. 1339, 25. 1372, 1379, 30;
per Germ. archicancellaria, archi-
cancellarius 14, 10. 223, 1; v. Mo-
guntin. archiepiscopi; principes
4, 40. 8, 35. 32, 30. 87, 1; principes
electores 139, 35. vicarius impe-
rii: Iohannes rex Bohemiae: v.
Iudaei; v. etiam Alemannia, Roma-
num imperium, Teutonia.
Germanus: Humbertus.
Germersheim castrum 244, 20. 247, 10.
249; nomina militum et armi-
gerorum 247, 10; teloneum 337, 25.
Gernot Kotbus 1111. 1128. 1129.
de Geroltseck: Waltherus (I), Wal-
therus (II) iun.
Gerra v. Ingerammus.
Gerstungen 1116, 5.
Gertrudis mater Mathiae clerici
Coloniens. 197, 20.
S. Gervasii et Protasii seu Simpli-
ciani monast. Mediolanen. 563, 25.
S. Gervasii: Casale v. S. Evasii.
Geseke 1228, 40.
Getulle vallum 1257, 30.
de Giandonatis: Nerius.
de Gzannetis: Francesquinus.
Gianus de Cerchiis v. Iohannes.
Gibellini, Ghibellini, Ghibelini, Ge-
bellini 473, 35. 559, 30. 604, 15. 715, 35.
786, 35. 1300. 1302, 5. 1432, 30; v.
Ianua, Pontremulum.
Giedonio v. Geldonia.
Giengen 191, 15; von G.: Friderich.
Gile, Giles v. Aegidius.
Gilibertus de Saltana magister hos-
pitii Heinrici VII. imperatoris
990, 25; Gillebert de Sautain 1196;
Gilibert de Sottens chevalier 1278, 20.
Gilioli Indexeti domus v. Arcula.
Gillburchensis comitis filius 55, 40.
de Gimheim: Symon.
de Giminig: Arnoldus.
S. Gyminiane, Giminiat v. S. Gemi-
nians.
Ghinucci Bonfantini: Nerius.
Ghinus Lapi de Ubertis de Florentia
919.
Gione: Masus.
Giraldus, Giraudus v. Gerhardus.
Giuffredus v. Godefridus.
Giuochi (Iuqui): Ceus (Cheus).
Giuffredus v. Ioffridus.
Glacarii: Guillelmus.
de Glacz: Iohannes.
de Gler: Willeame.
Gleser (de Sundirn) 249, 25.
Gluti: Pone.
de Gluxiano: Castellanus.
von Gnotstat: Cunrat.
Gobertus de Aspromonte vicarius
Ianuae 1006. 1057, 35. 1429, 30.
Gobertus de Lucerna 348, 5.
de Godano: Nycholaus.

**Godefridus, Gaufridus, Giuffredus,
Ioffridus, Godefroi, Ioffrey**
Gaufridus ep. Baiocen. nuntius regis
Franciae 531, 25. 533, 1.
Gaufridus de Plexeio el. Ebroicen.
nuntius regis Francia 468, 25.
531, 30. 533, 1.
Godefridus ep. Mynden. 288, 1. 1230,
15; sigillum 288, 10.
Ioffridus, Iofredus, Ioffrey de Aspero-
monte (Aspremont) cler. consan-
guineus Heinrici VII. 537, 25. 538;
can. Verdunen. 569, 40; chevalier
843, 5. 1279, 35.
Gaufridus Enguelor dictus Chalop
cler. dioc. Dolen. not. 579, 1.
Gotfridus de Brabantia dominus de
Arschot et de Virsun 40, 10. 43, 40.
44, 20.
Ioffridus, Gotifridus, Giuffredus,
Guifredus comes de Lyningen
(Linenigue, Leningana, Lignenges)
advocatus Alsatie 296, 35. 360.
480, 30. 644, 5. 696, 10. 705, 5. 737,
10. 744, 1. 762, 35. 898—900, 901, 5;
magister curiae, magnae curiae
imperialis, le hovemaistre 815, 35.
817, 25. 820, 1. 1146. 1147, 5. 1156.
1162, 35. 1173. 1175, 25; li Lamfour?
1278, 25. clericus: Iohannes;
substitutus: Fredericus de
Wangen.
Godefridus de Bachem camerarius
miles 217, 15.
Gotfrid von Bechtal 1106.
Gotfridus de Bruneke 114. 115. 118,
30; hofrihter kunges Albrehtes
1102, 15. filius: Andreas.
Godefridus de Eppenstein 33. 34, 1.
Gothifridus, Gottifredus de Hohen-
loch 929, 15. 990, 25 (comes de
Olloco).
Gotfrid von Rucheshoven 1106.
Gotfridus de Sluzzelberg 182, 35.
Gotfrid Paehler vitztum ze Bayern
und am Rein 1293, 5.
Godefroi Bonnecose 1170, 20.
Goutofrey de Sonbray chevalier
1277, 20.
Iofredus de Vercellensibus v. Soffre-
dus.
Gottofreus de Vilieri familiaris
damagiellae del Bosco 1148, 15.

Godlmannus de Dorswilre 887.
Godelmannus nepos Wilhelmi de
Akers 270, 20.
Goudeman, Guedeman cambrelain
1155, 40. 1156, 10. 1161, 25. 1163.
1165, 20. 1172, 5. 1173, 35. 1176, 40.
1177, 20. 1183, 35. 1185, 25. 1191, 40.
1192. 1193. 1194, 35; videtur
esse idem ac Iohan Godimanc de
Lucemborc chevalier, ubi vide.
Godimanc: Iohan.
Godescalcus Rybo miles, nuntius
ducum Saxoniae 216, 35.
Godogne v. Geldonia.
Godransten 247, 1. 249, 5; curia 249, 20.
Goffinectus, Cofinectus, Goffinet
mariscalcus Heinrici VII. Rom.
reg. 418, 30. 562, 1. 1147, 25. 1154,
15. 1161. 1162. 1164, 25. 1169, 30;
fratres 1147, 30.
Goytius de Foro 995, 10.
Goldenfeils 102, 35.
Goldir (de Sundirn) 249, 25.
de Goltbach: Helwicus.
Golzowe 1238, 25.
de Gondrecorte, Gondercourt: An-
saldus (Anseal, Ansiel).
Gonis de Rillione filius Bartholomeus.
Gontram: Sygelin.
de Gonzaga: Albertinus.
de Gorgulaco: Rogerius.
Goriciae, de Goricio, Guritiae comes
322, 35. 329, 30. 973, 15. 974, 1.
1016, 1. 1034, 5. 1294. 1295, 30;
comites v. Tyrolis. comites:
Albertus (I), Albertus (II), Heincus.

de Gornay: Robertus.
 de Ghoronzekes: Hugo.
 von Gors burgraf: Heyd.
 Gorus Ubaldini de Linari 861, 40.
 Gosfridus dominus 475, 5.
 Goslaria, Gozlaria, Goslarien. 117.
 274, 1; ecclesia 1093. 1094. 1095, 1.
 canonicus: Iacobus.
 Gossekin le botellier 1197.
 Gossekin garcon de le tallerie 1185,
 35.
 Gossuinus, Gossoynus, Gossuien.
 capellanus, familiaris Heinrici VII.
 747, 5. 1085. 1168, 20. 1176, 35. 1181.
 1182. 1189, 20. 1197, 25; Goswinus
 (clericus) 1403, 35. 1404. 1406, 10.
 Gotha 1227, 20.
 de Gotrico: Bernardus.
 Gottoli de Nerlis: Albertus, Nerlus.
 Gotuerius: Paganinus.
 Goudeman v. Godeman.
 Goze grave von Thuwingen 1092.
 1093, 1.
 Gozzo (de Mutterstat) 249, 15.
 Gr. herre von Rinach 1104, 20. 1105.
 Grabadona *Gravedona (Como)* 891.
 892. ecclesia: S. Vincentii.
 Grabadonae: Mons.
 Gradi, Grandi burgum 1064.
 Graden, patriarchatus 385, 5. 614, 1.
 provincia: Iadren.
 Gradonicus: Petrus.
 Graeci, Graecia 82, 30. 139, 30. 146, 1.
 149, 1. 155, 10. 209, 10. 35. 210.
 401, 15. 1312, 30; imperator 401, 10.
 von Graifesbach, Graispach grave-
 schaft 161. graf: Berhtolt.
 de Gralliano: Cepnnus.
 Granagum castr. 1284, 1.
 Granaolum dioc. Bononien. 1069, 1.
 Grandimonten. ordo 385, 15.
 Grandimonten. ordo per Aquilegen.
 prov. 544.
 Grandimonten. ordo per Mediolanen.
 prov. 544.
 Grassum: Trivilium.
 Grassus: Philippus, Pucius.
 Grato de Clairiaco, Clariaco miles
 consiliarius Heinrici VII. 434, 15.
 624, 10. 1038, 5.
 Gratianopolis 913, 5; diocesis 510, 10.
 episcopus: Guilelmus.
 Grausellum 347, 35. 378, 30. 381, 30.
 384. 387, 1. 613, 25. 616, 15. 617, 5.
 618, 30. 619, 35. 620, 35. 621, 10. 790,
 20. 791, 15. 1205, 15.
 Gravinae comes: Iohannes.
 Gredingen 180, 35. 527.
 SS. Gregorii et Andreae monast.
 Roman. abbas 848, 35.
 Gregorius X. papa 398, 45. 399. 400, 1.
 Gregorius ep. Castren. 848, 30.
 Gregorius archipresb. S. Mariae
 Novarien. 316, 1.

Greymoldus de Rochlingen 331, 25.
 Gretz 709, 25.
 Grevis, Grieve vallis 877, 1; nomina
 locorum in Indicem non recepta
 877. vicarius (regius) in liga
 Vallis Grevis: Naldus de Gherar-
 dinis; v. Castellina.
 Grezisius 1070, 25.
 Griezbach 1127. 1128, 30.
 Grifaccius Neri Bonomini Florentin.
 1417, 15.
 Grifenberch castr. 1227, 10.
 Griffen equus v. Fridericus dux
 Austriae.
 Griffenstein castr. 166; de Gr.:
 Chrafto.
 Griffinus fil. Girardi de Rayneriis
 not. de Modetia 442, 25.
 de Griffone: Petrus Anselmi.
 Griga: Olricus.
 Grillus: Manfredus.
 Grimaldi, li Grimaut 1002, 25; de
 Grimaldis: Bernabos, Gasparrus
 (Gaspalis), Luchetus, Raynerius.
 Grimberch 1243.
 Grobus de Patientis capitaneus
 Terdonae 313, 15.
 de Grogno: Benvenutus Gabrielis.
 de Grolea: Guy.
 Grossetum, Grossete 874, 25. 933, 30.
 935. 936, 30. 1166, 30. 1177, 20.
 von Grunenbere: Arnolt.
 Grueningen, Groningen 1258, 20.
 1402, 1.
 de Grumello: Symon.
 Gruneus: Iohannes.
 de Gubio: Bavosio.
 Gucii Alonis: Alone.
 Gudensberg *Godesberg* 1446, 30.
 Guedeman v. Godeman.
 Gulleracius de Domibus de Arnascho
 595, 25.
 Gumbertus de Heyda Ratisponen.
 331, 30.
 Gumeltingen an dir Hart 247, 25.
 Gundolfingen 281, 30. 284, 5; von G.:
 Berchtolt d. a., Cunrat.
 Guntherus (I) comes de Kevermburg
 159, 35.
 Guntherus (II) comes de Kevermburg
 159, 35.
 Gunther von Saltza 1235.
 Guntzeburg 191, 20. 192, 10.
 Gurcen, episcopus: Henricus.
 de Gusulfis: Gusulfus.
 Gusulfus de Gusulfis syndicus Bobii
 508, 15.
 Gutenberg burg 1092, 25.
 Guttirn castr. 1115, 20.
 Gzannetis v. Giannetis.

H.

H. commendator domus S. Petro-
 nellae ord. Hospitalis 93, 10.
 H. comes de Honstein 36, 20. 1298.
 H. nobilis 832.
 H. de Lapide miles 1253, 5.
 H. ze Louben miles 1253, 10.
 H. vogt von Baden 1105, 1.
 H. Schowemberg 1258, 25.
 H. creditor Friderici ducis Austriae
 1266, 40.
 Haberstro schultheiss ze Gengenbach
 1110, 1.
 Habizo v. Albizius.
 Habregiet (armarius) 1161, 30. 1164.
 1181, 10.
 Habsburg, de Auseboure comitatus
 57, 40; de Habsburg comes: Ru-
 dolfus; de Habsburg et Kyburg
 comites v. Austriae duces.
 de Hachberg marchiones: Heinrich,
 Rudolfus.
 in Hacheburnen mag ord. Praemon-
 str.: Lu.
 de Hademare: Hermannus miles.
 Hadmarus not. Heinrici VII. regis
 Rom. 1419.
 Hagenbuch, Hambuch, Hanbuch
 244, 20. 248, 35; Hambucher 248, 20.
 Hagnoya, Hagenowe, Hagenowia
 52, 25. 133, 35. 164, 15. 270. 346
 (Hagenowia). 355, 15. 360, 10. 389, 5.
 887 (Hagnoa, Hagnoe). 1093, 5.
 ecclesiae rector: Hermannus de
 Stoka.
 de le Haie: Rober.
 Haymannus de Duba 1226, 5.
 Haynnonia, Hanonia, van Henegowe
 greve 125, 40; comitatus 118. 119.
 comites: Iohannes de Avesnis,
 Wilhelmus.
 Hake: Emecho.
 de Hakeborn 1068, 10.
 von Haldenberch: Herman.
 Haldelesleve in placitis 1226, 35.
 de Haldinhusen castellani 1229, 20.
 Hallae, Hallen. *Schwäbisch-Hall* 191,
 15. 192, 10. 238, 30. 649, 20. 1262.
 1263 (Allensis civitas); moneta
 1262, 20. 1263, 15; magister monetae
 251, 1; denarii, Haller 73, 15. 160.
 164. 165. 224, 15. 238, 30. 246, 20.
 250, 15. 251. 270, 1. 306, 15. 334, 1.
 337. 373, 40. 374. 391. 599. 645.
 676, 1. 735. 749. 750, 1. 752, 35. 753.
 835, 10. 836, 30. 899. 903, 10. 1009.
 1097, 20. 1100, 20. 1106. 1107, 10.
 1152, 20. 1243, 1. 1264, 10. 1267, 10.
 1268, 30. 1299; rufi, albi 251.
 Hallenberg 1228, 35; castellani
 1229, 20.
 Halsprunne, Halsbrunne monast.
 180, 1. abbas: Henricus.
 Hambuch, Hanbuch v. Hagenbuch.
 in Hamerstein teloneum 220, 15; cf.
 Anmestien.

- Hanibalt, Hanibal, Haniballes mon-segnour 1175, 45. 1177, 30. 1178, 35. 1180, 10. 1182, 35; de Hanibauz: Piere, Richar.
- Hannekin de le pannetrie v. Henri de Hans chevalier.
- Hannekin de Irlons de le cambre 1155, 40.
- Hannekin l'armoier 1162, 1. 1180, 40. 1184, 5.
- Hanekin le Long garçon de le cuisine 1188, 20.
- Hanekin Merchie waiter 1167, 45.
- Hannenkampburg 177, 5.
- de Hanowe: Ulricus.
- de Hans: Henri, Thibaut; cf. Hins.
- Hart silva *prope Füssen* 1139, 20. 1141, 15.
- Hart *Hardt* 247, 25.
- Hartmannus de Baldeke 305, 1.
- Hartmannus de Munster castrensis in Nuwemburg 708, 30. 709, 5. 737, 15.
- Hartmut zum Roten Schilde 336, 1.
- Hasele, Hasle vallis 333, 5. 677.
- de Hasemburg, Hastinburg *Hasenburg prope Willisau* dominus 1258, 35; de H.: Theobaldus.
- von Haslang: Rudolf.
- Haspach villa 165, 15.
- Hassia dominus, lantgravius: Iohannes.
- Hattenhoven 176, 25.
- de Hauluin: Rogier.
- Hauteville 1150, 20.
- Hedine Zê 234, 15.
- von Hefingen druchsetz: Reinhart.
- von Heiarloh graf: Burchart.
- Heyd, burgraf von Gors 1124, 25.
- de Heyda: Gumbertus.
- Heiden dictus 1256, 15.
- Heydenricus de Essende not. publ. 230, 40.
- Heidolvesheim 191, 15. 628, 1.
- Heilichbrunne, Heilprunnen 41, 10. 113, 15. 191, 15. 192, 10.
- Heilgivorst 164, 10.
- Heymbach 249, 15. 333, 35. 361, 5. 1242, 20.
- Henrici: Anthonius.
- Hinrietus Cencour not. 427, 20.
- Henricus archiep. Colonien. 179, 5. 202, 10. 211, 20. 212, 213, 5. 215, 35. 216, 217, 25. 218—222. 227. 228, 25. 229. 230, 40. 231, 5. 233, 5. 242, 35. 243, 10. 281, 40. 283, 40. 284—286. 349, 40. 350, 40. 351, 1. 353, 40. 361—364. 365, 40. 366. 367. 368. 369, 1. 370. 371, 30. 372, 15. 418, 20. 438, 15. 521, 20. 564, 25. 581, 10. 711. 712. 767, 30. 768. 815, 40. 893, 10. 895, 40. 929, 25. 1039, 25. 1078, 10. 1083, 35. 1126, 10. 1201, 10. 1227, 25. 1229. 1230, 10. 1268, 10. 1269, 1. 1299. 1300, 5. 1418, 25. 1446, 25. 1251, 20 (electus); palacium 234, 10.
- Henricus ep. Constancien. 18, 15. 35, 40. 43, 35. 68, 15. 69, 40. 100, 5. 136, 15. 137. 138, 20.
- Henricus ep. Gurcen. 138, 20. 168, 40. 1122, 30.
- Henrich bishop von Merseborch 1238, 1.
- Henricus ep. Regin. 487, 1. 490, 35. 491, 10. 499, 5.
- Henricus ep. Revalien. 162, 30.
- Henricus abbas Villarien., cancellarius Heinrici VII. reg. Roman. 284, 20. 304, 40. 371, 5. 1267, 10; elect. Tridentin. 346. 384, 15; episcopus Tridentin. 425, 10 (Tridenen.). 426, 35 (Trigentin.). 434, 15. 437 (Trigentin.). 445, 10. 461, 15. 464, 45. 465, 20. 478, 5. 494. 503, 20. 526, 1. 531, 5. 534, 5. 537. 551, 15. 567, 30. 568, 30. 574, 30. 577, 20. 603, 40. 622, 1. 631, 40. 642, 10. 650, 30. 666, 25. 681, 10. 684, 15. 709, 30. 737, 10. 738, 5. 769, 25. 781, 30. 794, 10. 810. 817, 20. 819, 35. 830, 5. 854, 25. 916, 15. 926, 25. 984, 35. 1038, 1. 1046, 40. 1048, 20. 1055, 20. 1074, 10. 1075, 10. 1082, 5. 1084, 5. 1144, 15. 1145. 1146, 5. 1147, 10. 1148. 1152, 25. 1153, 45. 1162, 40. 1168, 45. 1176, 40. 1183, 35. 1188, 15. 1191, 25. 1193. 1194, 1. 1195, 5. 1197, 20. 1412, 35. 1447, 30 (Trigentin.); consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 1; recognoscens 368, 1. 418, 15. 438, 15. 521, 20. 564, 25. 815, 40. 893, 5. 895, 40. 929, 25. 1039, 25. (1078, 5). capellanus: Philippus; varlet: Boniface.
- Henricus abbas Fulden. 44, 40. 214, 30. 230, 45. 233, 10. 351. 390, 35. 391. 735. 736, 5. 737, 10. 1116. 1122, 30. 1234, 25. 1405, 20; l'abbe de Volde 1166, 25. 1167.
- Henricus abbas monast. S. Galli 304.
- Heinr. abb. monast. in Halsbrunne ord. Cistere. dioc. Eystet. 1419, 10.
- Henricus abbas S. Martiani de Terdona 420, 35.
- Henricus de Rannenberga archidiac. eccl. Herbipol. 1404, 30. 1405, 5.
- Henricus praepos. Bunnen. archidiac. Colonien. 1300.
- Henricus praepos. Colonien. 62, 20.
- Henricus de Spanhem praepos. S. Servatii Traiecten. (Traciaten.) 463, 20. 464, 45. 465, 20. 494, 10. 526, 5. 732. 1039, 15. 1089, 30. 1269, 35. 1440, 30. 1441, 1; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 1.
- Henricus can. Fritzlarien. 288.
- Henricus de Hugwilre can. S. Thomae Argentin. 174, 5.
- Heinrich von Tuseburg can. von Werde 1102, 30.
- Henricus de Vriburgo thesaurar. eccl. Argentin. 570, 1.
- Henricus cler. dioc. Meten. praebendatis S. Stephani in Sarburch 889, 20.
- Henricus de Montarso plebanus de Lardencia 1048, 25.
- Henricus de Montearso cler. iudex consiliarius Heinrici VII. imp. 1055, 30.
- Henricus capell. Syfridi ep. Curien. 310, 10. 314. 320, 20.
- Henricus de Lobbruch cler. notarius 230, 35. 231, 10.
- Henricus de Sylono Yporien. not. 310, 20.
- Henricus de Aquila procurator 1201, 5.
- Henricus Manstok commendator fr. Theuthun. per Austriam 93, 5.
- Henricus (II) imperator Roman. 341. 344, 40. 345, 1. 396. 1210, 10. 1318, 5.
- Henricus VI. imperator Roman. 1077, 20.
- Heinricus, Henricus comes Lucelburgen., Lucemburgen. 200, 20. 201. 202, 10. 203, 1. 213, 15. 219, 5. 223, 5. 227, 15. 229. 230. 803, 1. 991, 25; in Romanorum regem electus 233. 258. 260, 1. 262, 25. 271, 15; VII. rex Romanorum, rex Alemanniae 234 sqq. *passim*; imperator Romanorum (Teutonicus) 800 sqq. *passim*. 1106—1110. 1111, 35. 1114. 1115. 1116. 1117, 15. 1118, 25. 1119, 35. 1122. 1123. 1124, 5. 1126. 1127. 1130, 20. 1131, 35. 1133, 20. 1134, 30. 1135, 35. 1137, 1. 1139, 10. 1140. 1141. 1142, 1. 1143, 1. 1145—1197 *passim*. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1264. 1265. 1266. 1267, 20. 1268. 1269. 1270, 5. 1274, 30. 1280, 25. 1281. 1282. 1286. 1287. 1289, 20. 1291. 1294. 1295. 1296. 1297, 5. 1298. 1299, 15. 1303, 20. 1304, 25. 1305. 1306, 30. 1307, 15. 1308—1398 *passim*. 1405 sqq. *passim*; comes de Luciburgo 1300, 20. 1302; Herri-cus comes de Lisimburch 1363, 45. 1371. 1372, 30. 1373, 20; soror 599, 5; ambasiatores in curia Romana 1189, 20; nuntii 268, 35. 269, 5. 1012, 25; nomina nuntiorum 255. 257. 258. 275, 35. 305 sqq.; armatura 1298, 10; braconiers le roy 1163, 5; consilium 968, 35. 969, 15; les grans segnours de conseil 1191, 15; nomina consiliariorum 442, 35—443. 10. 449, 5; elemosinarius, amonier le roy 1146, 40. 1163, 10. 1164, 1. 1167, 5. 40. 1185, 25; amonier le roy varlet: Conrar; gentes camerae 902, 15. 985, 10; gerentes 577, 35; hof-richter 1126, 15; juges le roi 1153, 15; nomina iudicum et officialium 591, 35; lavendires de la panne-trie le roy 1175, 1; marchans 1169, 1; nuntii v. ambasiatores; nomina procuratorum 738; regi-strum imper. camerae 1017, 15; se-cretarii 309, 1; signum 368, 1. 418, 15. (438?). 521, 15. (564, 20). 815, 35. 893, 5. 895, 35. 929, 20. 1039, 20. 1078, 1; trompeurs 1161, 35; veneurs le roy 1163, 35. mater: Beatrix; frater: Walramus; uxor: Marga-reta; filius: Iohannes rex Bohe-miae; filia: Beatrix; ambasia-tores, nuntii: Antonius, Hugoli-nus de Martiano, Ticius de Colle,

Guilielmus abbas de Lucedio; aurifaber: Landus de Senis; barbiers: Ernoul, Muricetus; bolengier: Iehan de Melan; botelliers: Gile (Gilet), Iehan de Brandeborch, Guilleman; camerarii, cambrelains: Aymo de Blancmont, Guedeman, Ugo de Treves, Thiri de Villecon; de le cambre: Bertran, Flamen, Hannekin de Irlons, (Renardin); camerae notarii: Bernardus de Mercato, Iohannes de Dyst, Iohannes de Urbino, Leopardus Frenetti, Paulus de Podiobonici; Acta et gesta v. Leopardus Frenetti; cancellarius: Henricus abbas Villarien., ep. Tridentin.; notaire de le cancellerie: Conne; cler. et scriptor: Franciscus de Arnigiano; capellani: Gossuinus, Iehan Valiart, Lamber; clerici: Albericus de Foucheriis, Henricus de Geldonia; clerc: Tybaut de Ham; confesseur: Mathieu; consiliarii: Andreas Calandrinus, Grato de Clairiaco, Henricus de Geldonia, Iohannes ep. Massanus, Iohannes de Castilione, Isnardus archiep. Theban., Nicolaus ep. Butrintin., Palmerius de Altovitis, Pandulfus de Sabellis, Petrus de Cellanova, Raynerius abb. S. Michaelis; consiliarius regalis camerae: Sanctus de Ripparolo; coquinarius: Henricus de Nortemberg; keus l'empereur: Vrient, Nieze; clerc de le cuisine: Franc; garçons de le cuisine: Gilet de Biamont, Kelremus; creditor: Henricus de Colonia; curiae magistri, hovemaistre: Iohannes dom. de Brunshorn, Goteфридус (Ioffridus) de Liningen; familiares: Adam de Duren, Georgius Alyon, Gossoynus capellanus, Henricus de Beafort, Muricetus Barberius, Petrus de Bona medicus, Simon Filippi de Pistorio; famil. domesticus: . . dictus Herter; forier: Henry de Bovenbergh; histrio: Iohannes de S. Privato; hofrichter: Cunrat von Kirchperk, Heinrich grave von Spanheim; magister hospitii: Gilibertus de Saltana; iudices (aulae regiae, magnae curiae): Andreas Calandrinus, Anthonius de Surdis, Bassianus de Guaschis, Ugo de S. Audomaro, Iohannes Iacobi de Urbe, Iohannes de Vinstinga, Palmerius de Altovitis, Sanctus de Riparolo, Scotus de S. Geminiano; iudices consiliarii: Raynerius Dagmiani iudex, Henricus de Montearso cler.; marchans: Fighe, Michel Angelos; marescalci: Goffinectus, Henricus de Flandria, Watier de l'Escout, Guilleman; clerc de le marscalcie: maistre Iehan Dobois; medici: Andreas de Puteo, Bartholomeus de Vargniana, Petrus de Bona, Ugo; messagiers: Hughelein, Thonniel; milites: Egidius de Rodemacre, Henricus de Beafort;

notarius: Hermanus de Stoka; nuntii v. ambasiatores; ostiarii: Buctius Nini, Conradus; auditores palatii: Bassianus, Ioh. de Castilione; panaterius, de le pannetrie: Henricus (Hannekin) v. Henri de Hans chevalier, Watri; portier: Gile; secretarius: Oddo archiep. Pisanus; talleur: Gerar (Gerardin); de le tallerie: Gossekin garcon, Huet; talleur do sael: Lienart; thesaurarii: Egidius de Marcella, Albericus de Foucheriis; (thesaurarii socii) Iehan de la Roche, Rustic; clerici thesaurariae: (Iehan az Clenkes), Iehan Descleis, Iohannes de Leodio; tresorerie valets: Iakinot, Robin; tondeur des dras: Iehan; ussier: Bouche; vices gerentes: Bavo-sus, Iohannes de Castilione.

Henricus de Yspania 1365, 1.

Henricus dux Austriae et Styriae 183, 25. 184. 277, 35. 278. 280, 25. 281. 283.

Henricus dux Brunsvicensis 117, 30.

Henricus fil. Meinhardi dux Karinthiae 35, 40. 37, 10. 53, 30. 68, 15. 69, 40. 111, 35. 168. 171. 767, 15; rex Bohemiae 204. 213, 25. 350, 40. 351, 20. 1261, 15; de Tirol comes (dux Karinthiae et rex Boemiae) 604, 10; chunich ze Pebaim und ze Polan hertzog in Chernden grave ze Tyrol und ze Goertz 1236, 1. uxor: Anna.

Henricus marchio Brandenburg. 35, 40. 69, 5. 215, 5. 1237, 30. 1313.

Heinrich margrave von Hachberk 1109, 35. 1110, 1.

Henricus marchio de Landesberg 1068, 5.

Henricus comes Barrensis 51, 20.

Henricus (I) comes de Blankenburg 1239, 10. filius: Henricus.

Henricus (II) fil. Henrici comitis de Blankenburg 1239, 10.

Henricus, Henricus, Henri de Flandria (Flandres) marescalcus magnae imperialis curiae 445, 10. 461, 15. 463, 20. 464, 45. 465, 20. 467, 10. 478, 10. 481, 40. 482, 15. 484, 25. 490, 40. 491. 493, 30. 494, 10. 502, 15. 503, 40. 561, 40 (ab hinc passim marescalcus). 582, 10. 583, 15. 681, 10. 687, 40. 690, 30. 744, 1. 762, 35. 769, 25. 815, 35. 817, 20. 818, 30. 819, 30. 820, 15. 821, 20. 828, 15. 830, 5. (862, 25). (869, 20). 926, 25. 929, 15. 932, 35. 950, 35. 990, 25. 1005, 35. 1024, 15. 1048, 20. 1089, 5. 1146, 10. 1189, 10. 1194, 10. 1277, 25. 1438, 15 (Flandrea). 1445.

Heinrich grave von Friburk 1109, 1; tochter: Margarete.

Henricus comes Goriciae 36, 1.

Henricus comes de Schelkelingen 35, 45.

Heinrich grave von Spanheim hov-rihter kunges Heinriches 1106. 1107. 1108, 10. 1109. 1110.

Heinrich grave von Swartzburg 1235.

Henricus comes de Waldecke 288.

Henricus comes de Wynnow magister curiae, consiliarius Iohannis regis Bohemiae 1142, 15.

Heinrich grave von Zwainbruke 1095, 5.

Heinrich burggraf von Doroltzheim 358, 15.

Heinrich marschalk von Bappenheim 1095. 1097. 1099. 1100. 1106.

Henricus de Beafort miles Henrici VII. reg. Rom. 271, 25; dapifer Luzzelinburg., famil. Henrici VII. 920, 25.

Henricus de Cruce dapifer Lucelbor-gen. in Gallica terra 293, 30.

Heinrich truchsezz von Dietzenhoven 191, 15. 192.

Henricus mag. coquinae de Nortemberg 160. 1107, 15; coquinarius Henrici VII. reg. Rom. 305, 1; mag. coqu. imperialis 1137, 30.

Henricus de Gera advocatus 1117, 15.

Henricus Longus de Plawe advocatus 1117, 15.

Henricus Ruza de Plawe advocatus 1117, 15.

Heinr. advoc. de Plawe? 1127, 20.

Henricus senior advocatus de Wida 1237, 10.

Henricus de Wida advocatus? 1117, 15.

Henricus advocatus de Wida iunior 116, 25.

Henricus de Hins in Campania dominus 1250, 30.

Heinrich von Ohnsenstein 1095, 5.

Henricus de Mwr 182, 40. 1231, 10.

Henricus de Rapoltstein (Rapostein, Rapusten) 660, 10. 736. 788, 25. 833, 30. 902, 20.

Henricus de Rosenberg 294.

Henricus de Schowemberch 36, 1.

Henricus de Sevelde 182, 40. 1234, 5.

Henricus miles de Andernaco dictus de Lanestein 1244, 40. 1245.

Heinrich von Bannaker 1095, 5.

Henry Deloroy chevalier 1179, 5.

Henri de Hans chevalier 1187, 10. 1194. 1278, 40; panaterius Henrici VII. imperatoris (Hannekin de le pannetrie) 903, 35. 1155, 35. 1164, 40.

Henricus miles de Honecke 245, 20. 248.

Henri de la Leo chevalier 1279, 25.

Henricus de Leumershem miles 247, 10. 249, 20.

Henri li Izobre chevalier 1280, 1.

Henricus de Montabur miles 251, 15.

Henricus de Randeke 305, 1.

Henris de Sanchy chevalier 1279, 15.

Henricus de Septimo miles 434, 20. 1038, 5.

Henris de Souviler chevalier 1276, 30.

Henricus miles de Thetingen 248, 5.

Henricus dominus de Erenberch armiger 1244, 1.

- Heinrich Mudiz edelkn. 334, 30. 336, 1.
bruder: Mudiz.
- Henricus fil. Willelmi militis de
Waldecke armiger 1242, 30. 1243.
- Henricus, Herricus, Henri de Geldo-
nia (Giedonio, Godogne, Iodogne)
mag. iurisper., consiliarius Hein-
rici VII. reg. Roman. 346. 405.
409, 15. 417, 20. 429, 15. 443, 5. 445,
10. 449, 5. 453, 10. 454, 45. 464, 45.
465, 25. 466, 10. 488. 493, 30. 499, 30.
501, 40. 502, 15. 524, 10. 526, 5. 532,
15. 537, 15. 562, 1. 569, 40. 574, 35.
577. 582, 10. 583, 20. 589, 15. 601, 20.
603, 5. 605, 1. 771. 794, 10. 810, 1.
844. 847, 40. 848. 35. 1146, 35. 1148,
20. 1162, 45. 1163. 1171. 1172. 1173.
1412, 10; clericus 271, 20. 298, 15.
810, 35; officialis imperatoris super
bonis rebellium inquirendis trans-
missus in Lombardiam 979, 20; pro-
thonotarius 781, 30.
- Hainrich von Berigen 1233, 20.
- Henricus de Boes 660, 5.
- Henry de Bovenbergh forier 1155,
40. 1156.
- Henricus de Butichon 68, 20.
- Arrigi de Cruce familiaris: Iacomini
de Metis.
- Heinrich von Heringin 1235, 15.
- Heinrich von Koldiz der junge
1238, 5.
- Henricus de Lewenberg 1268, 35.
- Henricus de Lippha 352, 1.
- Heinrich von Niperk hern Reinboten
sun 1099, 10.
- Henricus de Ponte 1256, 30.
- Henri de Rodenborch 1155, 35. 1156,
10. 1171. 1197, 30.
- Henricus de Stubemberch 36, 5.
- Henricus de Waltse 36, 5. 68, 20.
69, 40. 280, 10.
- Henricus de Wellemberg 305, 1.
- Heinrich von Wilhein 1095, 5. 1097,
15.
- Heinrich voget von Mowenhein 1099.
- Heinrich voget von Stopphenhein
1099, 25.
- Heinrich von Salach ammann ze
Wissenburk 1106, 25.
- Hainrich amman ze Ulme 1231, 35.
1232, 10.
- Henricus Waffer (Waphler) scultetus
in Sletstat 788. 833. 898.
- Heinrich Agten sun 1099, 20.
- Henricus de Colonia civis Spirensis,
creditor Heinrici VII. 727. 1124, 1.
- Henricus Gabelsbecher 245, 25. 248, 10.
- Hainricus Laubenberch miles 55, 10.
- Henricus Longus civis Tremonien.
1214, 30.
- Henricus Margaretæ Mulhusanus
195, 1.
- Hainrich Portner 1234, 5.
- Heinrich Reinbot 1099. sun: Cunrat.
- Henricus Rike civis Monasterien.
1214, 25.
- Heinrich Schedelin 1099.
- Heinrich Schiels von Montfort 336, 5.
- Heinrich Sporlin 1099.
- Heinrich Stainbize von Ezzelingen
1092, 10.
- Henricus Thich 1237, 20.
- Heinrich Ulberger 1099.
- Heinrich Wezze 1099.
- Heinrich Zehe 1099, 25. 1100, 1.
- Henricus (de Muterstat) 249, 15.
- Henricus civis Ratisponen. 293.
- Henricus (de Werde) 248, 40.
- Henri ferron le roy 1164, 45.
- Henricus panaterius, Hannekin de le
panetrie v. Henri de Hans chevalier.
- Henricus Allionis mercator Floren-
tin. 1264, 5.
- Henricus fil. Andreae comitis de
Cabaliacha 434, 35.
- Henricus Aribaldus 404, 5.
- Henricus Canus de Casale 311, 40.
- Henricus de Ralvengo (Ralbiengo,
Ralvenicho) civis Asten., familiaris
Heinrici VII. reg. Roman. 271, 25.
309. 310, 25. 311. 312, 5. 313, 19.
314—317. 318, 15. 320, 1. 321, 20.
323, 25. 324, 15. 325. 410, 10.
- Henrici Rogerii domus v. Salutiae.
- Henricus fil. Roletii Scoforii civis
Yporegiae 1410, 20.
- Henricus Rubeus magister rationalis
Frederici reg. Trinacriae 1444, 35.
- Henricus de S. Stefano miles 1444, 40.
- Henricus Stutinus syndicus (Cuma-
rum?) 508, 1.
- Henricus de Ticzionibus de Vercellis
631, 25.
- Henricus Torta de Casale 311, 40.
- Henricus de Verduno iurisper. 1453;
procurator Iohannis de Saluciis
1005, 30.
- Heittingesvelt 160, 15.
- de Helderungen: Fredericus.
- de Helphenstein comes: Ulricus.
- Helt: Eberhart.
- Helwicus de Goltbach commendator
ord. Theuton. in Rodenberg
1260, 10.
- Hembach v. Heimbach.
- de Hemburch castellani 1229, 20.
- de Henneberch comes: Bertoldus;
dominus v. Brandenburg. mar-
chio.
- Henningus de Urbech Mulhusanus
195, 1.
- Henuriz Scengler chevalier 1276, 45.
- Her. frater praepos. eccl. in Con-
radisdorf 1270, 10.
- Herae: Vallis.
- de Herba loci dioc. Mediolanen.:
Guidottus Iohannis de Cixero.
- de Herbesio: Petrus.
- Herbipolis, Wirtzeburg 160, 20. 1405, 1.
ecclesia: Novimonasterium;
- archidiaconus: Henricus de
Rannenberch; episcopi: Andreas,
Mangoldus; bistum closter:
Brunnebach; dioc. parrochia:
Wikkersheim.
- Herbordus (de Muterstat) 249, 15.
- der Herborne: Engelbertus.
- Herch messenger 1162, 10. 1165, 5.
- Heremitarum *Einsiedeln* monaste-
rii abbas: Iohannes.
- von Heringheim, Herenkein: Mathis
(Mathyas).
- von Heringin: Heinrich.
- Hermanni: Amadeus.
- Hermannus de Stoka can. Constan-
tien., rector eccl. Hagenowen.,
notarius aulae regalis 626. 909, 5.
924. 1008, 25. 1140. 1141, 19. 1266,
35. 1291.
- Ermannus, Armannus Theotonicus
mag. 844. 847, 40; *an idem ac prae-
cedens?*
- Hermannus cler. dioc. Argentin.
889, 25.
- Herman herzog von Tecke 1092,
1093, 1.
- Hermannus marchio Brandenburgen-
sis ac dominus de Henneberch 8, 25.
21, 25. 35, 40. 112, 35. 122, 40. 148, 5.
165, 30. 349.
- Hermannus comes de Homberch 36, 1.
51, 20. 1098.
- Hermannus comes de Orlamunde 272.
- Hermannus comes de Sultz 35, 45.
118, 25; hofrihter 1091, 20. 1092.
1093. 1094, 15. 1095, 20. 1096. 1097.
1098, 5. 1099. 1101. 1104, 15. 1105, 30.
- Hermannus de Hohenvels 727, 20.
- Hermannus marschaleus de Landem-
berch miles 36, 5. 68, 20. 69, 40. 93, 5.
138, 25. 168, 45.
- Hermannus de Hademare miles 62, 20.
- Herman von Elolfshein 1100, 35.
- Herman von Haldenberch 1293, 5.
- Herman von Pferse 1236, 35.
- Herman von Rorbach 1234, 10.
- Herman von Spanginberg 1235.
- Hermannus (I) de Toneburg 1094, 35.
- Hermannus (II) de Toneburg 1094.
- Hermanne von Wederden 1238, 5.
- Herman ze Bertschin 1269, 20.
- Herman des Lephelers sun 1099.
- Herman Semeler 1099.
- Hermans swester sun des brotbecken:
Ulrich.
- Hermolaus Blancus mercator 185, 20.
- Hermoltzheim 232, 10. 233, 25.
- Hernsheim 160, 15. 374. 375, 5.
- Herre: Ysaach.
- Herriden 648, 30.
- Herstheyim v. Erstein.
- Hertelinus frater Hunfridi advocati
248, 40.
- Herten 1256. 1257, 30. 1258, 1. 1259, 20.
dictus Herter famil. domest. Hein-
rici VII. 730, 10.

- Hertnit von dem Berge 1235, 15.
Hertnidus de Wildonia marschalcus Stiriae 36, 5.
Hervordia 1228, 35. 1230; de H.: Wigmannus.
Herwinus miles de Dra 249, 35.
de Hesse abbatissa 889, 20.
von Hesseburg: Cunrat.
Hesso de Usemberg 173. filius: Burkardus.
Heubach 168, 30.
de Hewun: Rudolfus.
Ildebrandinus ep. Aretinus 308, 5; palatium 308, 5.
Hiltebrant Spenlin von Spanegge 1098.
Hyldesemen. episcopus: Syfridus.
de Hilkerode comes: Luvo de Cleven.
de Hymeneburch castellani 1229, 20.
de Hins in Campania dominus: Henricus; cf. Hans.
Hyrde 246, 25. 249, 35; canonici regulares 249, 35.
de Hyrlens castrum 46, 30.
Hirsuti comites 1132, 15. comites: Georius, Conradus.
Hirzperch 180, 35. 648, 5; graveschaft, grave 161. 171, 15. comes: Gebhardus.
Hispania, Yspania 209, 40. 1310, 35. 1339, 30. 1369, 35; rex 1383, 20; de Hispania: Herrius.
Hoelin: Cunradus.
de Hohemberch, Hohenburch, Homberg *Homberg* comites: Albertus, Burchardus, Hermannus, Rudolfus, Wernherus.
de Hohenvels: Hermannus.
de Hohenloch, Olloco: Albertus, Krafto, Chunradus, Gottifredus.
de Hohenriet: Fridericus.
von Hohenstein: Iohannes.
Hohenntanne 1127. 1128, 30.
Hoyense opidum, opidani 293.
von Holdenberg: Arnolt.
Hollandia 42; comitatus 43. 72, 10. comes: Florentius; v. Haynonia.
Holsatia et Scowenburgh comites: Adolfus, Gerardus.
Holzkirchen 13, 35. 14, 15. 15, 15.
Homburch canonicatus 889, 20. praebendatus: Iohannes.
Homicioli Pagani: Paganus.
Homo de Peretulo praepos. de Senalo (Sanalo) doctor decretorum 434, 20. 505, 40. 506, 1. 591, 35. 601, 20. 627, 10. 794, 10. 830, 10. 843, 5. 844. 847, 40. 854, 25. 1038, 5. 1048, 25; causarum civilium aulae regiae generalis auditor 505; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 5; consiliarius regis ac auditor palatii regalis 520, 35. 521, 10.
de Honecke miles: Henricus.
Honorius imperator 1316, 35.
Honstein comites: Th., H.
Horbach parrochia 245, 25. 248, 5; decanus 245, 25. 248, 5.
von Horburch: Burkart.
von Hornberk: Bruno, Friderich.
Horuf forestarius 360, 25.
Hospitale v. S. Iohannis.
Hospitale S. Mariae v. Teutonicorum domus.
Host, Hostien. v. Ostia.
Houssereal 1197, 5.
de Hovestat castellani, castrenses 1229, 20. 1230.
Howenstein 102, 35.
Ubaldetus de Arcula not. et iudex 905, 15. 1450, 10.
Ubaladini: Gorus.
de Ubaldinis: Franciscus Tani, Hubaldinus, Tanus.
Ubaldinus Bindi de Cerchis de Florentia 308, 5.
Hubaldinus de Ubaldinis 769, 25.
Hubaldus Frenetti notarii de S. Pietro Vallis Here civis Pisanus 655, 40. filius: Franciscus.
de Ubertinis: Farinata.
Ubertinus de Lando de Placentia potestas Pisan. 745. 762, 35. 763, 20. 1280, 30. 1281, 5. 1282. 1284. 1285. 1287, 35.
Ubertinus de Cario 1286.
Ubertinus de Pallesruellis 1284, 40.
de Ubertis: Ghinus Lapi, Lappus Farinata, Tadeus, Tosolatus.
Hubertus, Humbertus elect., ep. Vercellen. 444, 15. 447, 25. 486, 45. 1411, 20. 1412, 35.
Ubertus de Flandria 1066, 10; *an* Robertus?
Ubertus, Obertus Bonbellus Valentinus 312, 35. 405.
Ubertus Collus (de Vigevino) 315, 25.
Ubertus: Antonius.
Huedestoc: Thilemannus.
Huet, Huetus, Hugetus v. Hugo.
Hugelin: Dominike.
Hugelinus de Liechtenberg miles 164, 30.
Hughelin messagier l'empereur 1193, 40. 1195, 30.
Hugelo subadvocatus 245. 248.
Hugueti, Ugeti: Richardus.
de Ughis: Guillelmus.
Hugo, Hugetus, Huetus, Huet, Hue, Hugues, Huwe
Hugo card. presb. S. Sabinae 106, 10.
Hugo ep. Leodien. 22. 23. 62, 5. 99, 35.
Hugo Geraldus cantor eccl. Petragoricen., archidiacon. Aug. in eccl. Rothomagen., capellan. papae 543, 35. 544. 546. 551, 20. 569. 570. 608, 35. 615, 5; auditor palatii apostolici 567, 15. 568.
Hugo de Fandoanis can. Albien. 268, 15.
Hugo Bovis not. 848, 1.
Hugo comes de Buchecke 833. 929, 15. 1010, 25. 1185, 1 (Boeke). 1278, 20 (Buique).
Hugo, Hugue Delphini dominus Fucigniaci (Fucigniaci, Folcigni, Fucignier) 393, 30. 394, 20. 434, 15. 437. 444, 1. 463, 20. 464, 45. 465, 20. 481, 40. 482, 15. 494, 10. 533, 35. 587, 20. 681, 10. 705, 1. 733. 1038, 5. 1145, 40. 1152, 40. 1277, 5. 1447, 30; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 1.
Hugo comes de Monteforti 304, 40. 1148, 10.
Hugo comes de Pragancia 304, 40.
Hugo comes de Werdemberg 304, 40.
Hugo de Touvers 36, 1.
Huwe de Bazelles 1187, 1. 1191, 5.
Hugo de Cella miles regis Franciae 205, 40. 206. 207, 35. 212, 30.
Hugo de Chamdeya miles 633, 30.
Hugue de Chattenay chevalier 1278, 20.
Hugo de Ghoronzekes 1089, 30.
Hugues Mal Visini chevalier 1276, 40.
Hugo de Rupecula miles 633, 30.
Huwe de Scoflans 1161, 35.
Hugues de Vendac chevalier 1276, 45.
Ugo de S. Audomaro iudex et officialis Heinrici VII. reg. Roman. 591, 35.
Ugo mag. fisicus 1147, 20.
Ugo de Treves camerarius 1146, 15.
Hue, Huet l'ussier 1173. 1176, 25. 1177, 45.
Huet de le tallerie 1185, 35.
Hugo (Ugetus) marchio de Carreto uxor: Eliana.
Ugo de Brixiacho vicarius Vercellarum 535, 1.
Hugo, Hugolinus, Hugelinus de Vichio (Vico, Wick) miles de Florentia nuntius Heinrici VII. reg. Rom. 275, 35. 309. 310, 25. 311. 312, 5. 313—317. 318, 15. 320. 321, 20. 323, 25. 324, 15. 325. 684, 15. 696, 10. 926, 30. 990, 30. 1178, 15; vicarius in Cher 534, 35. frater: Thebaldus.
Hugo Allionis mercator Florentinus 1264, 5.
Huetus Gentilis synd. Ianuae 526, 10.
Huguetus: Tanius.
Ugolini: Symon.
de Ugolinis: Petrus.
Hugolinus de Martiano archidiacon. Alnisien. nuntius Heinr. VII. 811, 20.
Ugolinus Guidonis de Lamole iudex et not. 870, 25.
Ugolinus Ranuccii de Forlivo not. 308, 5.
Hugolinus not. Regien. 508, 15.
Ugolinus de Sesso vicarius Brixiae 756, 30.

Ugolinus de Sismondis miles Pisan.
990, 30.
Ugolottus Aglonis de Aleis 1262,
1263.
Uguccii: Guillelminus.
Hugutio ep. Novarien. 445, 10. 449, 5.
489, 10. 491, 15. 499, 30. 501, 40. 512,
1. 514, 25. 567, 30. 568, 30. 569, 35.
577, 20. 580. 581. 603, 40. 1412.
Hugutio, Uguccio comes de Mar-
ciano (Marsano) 926, 30. 1086, 25.
Hugutio, Hugutio, Huguchon de
Fagiola (Faisola) vicarius Ianuae
929, 15. 1026. 1031.
Hugutio de Pistorio olim index
super bonis rebellium in Mediolano
980, 15.
de Hugwilre: Heinricus.
Huiquesein 71, 40.
Humbertus Germanus not. Placentiae
502, 15.
Humbertus Dalphinus Viennen. et
Albonis comes 1252, 10.
Humbert de Choley chevalier 1277, 10.
Hunbert Marschaul chevalier 1276, 15.
Hunfridus advocatus 248. frater:
Hertelinus.
Humiliatorum ordo 385, 15.
Hunoldus senior de Plettenbracht
miles 1228, 10.
zu dem Hupte 767, 25. 769, 1.
Hurri, Huyrri v. Wirricus.
von dem Hus: Iohannes, Ulrich.
Huwe v. Hugo.
S. Ypoliti plebatus v. S. Maria de
Marliano.

I.

I. scriptor cancellariae Heinrici VII.
1037, 5. 1043; cf. Iohannes.
I. F. de curia 265, 40.
I. F. (rescribendarius) 606, 35.
de Iacanis: Bonifatius, Simon.
Iacme v. Iacobus.
Iacobi: Iohannes.
Iacobi v. Iohannis Iacobi.
Iacobins d'Arech 1189, 5.
Iacobinus Ingrexi de Dotto not. 1420.
Iacobinus fil. Meynfredi de Nomalio
not. 1410.
Iacobinus Petegatia not. 1420.
Iacobinus Picardus de Fenegroe not.
1421, 15.
Iacominus de Metis familiaris Arrigi
de Cruce 1146, 30.
Iacominus Raynerii, Iacobinus Spinu-
lae vicarius ripariae Ianuen. 1031, 1.
1058, 30.
Iacobinus de Chodasino operarius
monetarum 671, 20.
Iacobinus fil. Mussi civis Yporegiae
1410, 20.
Iacobinus de Palestro 448.
Iacominus de Ronco de Cremona
591, 35.

Iacominus Guatus de Novaria 631, 20.
de Iacobo: Savarinus.
S. Iacobi de Fotigo eccl. dioc. Par-
men. 1088, 20.
S. Iakeme *S. Iacopo di Acquavira*
(Livorno; Agostiniani) 1167, 40.
S. Iacobus ad Mucianum 858, 35.
S. Iacobus de Petrafta 858, 40.
S. Iacobi militiae domus in Sicilia
praeceptor: Ricartus de Passaneto.
Iacobi v. Iohannis Iacobi.
Iacobus de Columpna card. diac.
606, 25.
Iacobus Gaietanus (Gagitani) de Urbe
card. diac. S. Georgii 473, 15. 606, 15.
Iacobus ep. Avinionen. 347, 30. 913, 5.
Iacobus ep. Saonen. 1060. 1062.
Iacobus archidyaec. Placentin. 570, 1.
Iacobus can. Goslarien. notarius
Alberti regis Rom. 1093. 1094.
1095, 1. 1240.
Iacobus Alberti de Bibano not.
1087, 1.
Iacobus de Borro not. 435, 15.
Iacopus Burnaccii de Vulparia not.
866, 40.
Iacobus de Calchi not. synd. Pisan.
560, 30.
Iacobus de Czoalio not. cancellarius
Ianuen. 1058, 15.
Iacobus Darnus not. de Casali 408, 20.
Iacobus de Lodano not. 1415, 30.
Iacobus Philippi Azarii Novarien.
not. 452, 45.
Iacobus de Spatamorbia not. 635, 35.
Iacopus Vitalis de Calci not. 897, 40.
Iacobus rex Aragoniae (Aragonum),
Valenciae et Murciae etc., Iacme
rey d'Arago 78. 79. 819, 10. 1423, 15.
1427, 5. 1441, 15. familiaris: Iac-
obus de Turicella.
Iacob Liescher von Dietensheim rit-
ter 335, 45.
Iacobus de Kienberg miles 1253, 10.
Iacobus Ruhe miles de Oppenheim
1265, 1.
Iacob Slaffer ritter von Ditsensheim
334. 335, 45. sun: Cunrad.
Iacob von Durinkein schultheiss von
Brisach 1110, 5.
Iacobus de Frowenvelt 280, 10; voget
von Frowenvelt 1095, 5.
Iacobus Wolflinus civis Pragen. 652, 1.
Iacobus (de Mutterstat) 249, 15.
Iacobus de Nicorvo com. palat. de
Lomello 495. 496, 10. a domino
Iacobo c. de L. notarius: Berar-
dinus de Monticello.
Iacobus Cantelmi miles regni Sici-
liae vicarius Florentiae 1301, 15.
Iacobus de Borsezello (Bachesello)
vicarius Heinrici VII. in Lauda
514, 40. 534, 40.
Iacobus de Cassio pacificator in Pon-
tremulo 1003. 1029, 5; potestas
Corvariae 1059, 25.

Iacobus de Gandino de Crema capi-
taneus Landae 318.
Iacobus de Rontho vicarius potestatis
Modociae 316, 40.
Iacobus de Varadeo vicarius potesta-
tis Modetiae 440, 25.
Iacobus Calcaneus iudex de Casali
408.
Iacobus Faselus iudex ambasiator
976, 25.
Iacobus de Adilia 1070, 25.
Iacobus Arybaldus Valentinus 312, 35.
Iacobus Baratus consul Terdonae
694, 30.
Iacobi Bottae filius: Speranzolus.
Iacobus de Burgaro de Vercellis
631, 20.
Iacobus de Curtibus de Yseo 1274, 25.
Iacobi Dardanoni hospitium v. Laude.
Iacobus de Dorendolfo 1147, 35.
Iacobus de Excalenxiis 348, 5.
Iacobus Ferrus syndicus Papien.
488, 5. 489, 1.
Iacobus Genugia 1070, 25.
Iacobus de Indusiatis syndicus Regii
508, 10.
Iacobus Iohannis Arlotti Roman.
1432, 15.
Iacobus de Modocia iurisperitus
314, 10.
Iacobus Monachus de Casali 408.
Iacobus de Ponte 1031, 40.
Iacobus de Rodobio 449.
Iacobus de Roncheto Veneris 1286, 1.
Iacobus fil. magistri Roselli 854, 30.
Iacobus Tyneosus Romanus 778, 15.
Iacobus de Turicella famil. regis
Aragoniae 78, 15.
Iacobus de Vercellis 1084, 5.
Iacobus de Vistarino Laudem. 724, 45.
Iacobus Galteroti miles Pisan. 844.
847, 35.
Iacominus v. Iacobinus.
Iacot: Iehan.
Iadra, Iadren. 1015, 25; provincia
385, 5; provincia patriarchatui
Gradensi subiecta 614, 1.
Iakemar, Iake de Sales 1154, 10. 1166.
1167, 1.
Iakeme v. Iacobus.
Iaquemetus, Iacomotus de Solario
(Solerio) syndicus Yporigiae 507, 40.
1448, 15.
Iakinot valet de le tresorerie 1169, 35.
Iakinot de Florence 1178, 40. 1181.
Ialin waiter 1167, 45.
Ialotie de S. Sebastian corier 1166, 40.
Ianna v. Yenna.
Iannes v. Iohannes.
Ianua, Ianuen., Genes, Genevois
208, 40. 209, 30. 210, 5. 376, 1. 510, 25.
526. 559, 10. 669, 5. 676, 10. 30 (Gua-
nyi). 677, 20. 678. 679—694. 696, 10.
697, 10. 704, 40. 709. 711, 10. 713, 20.

- 714, 10. 719. 721, 40. 723. 724, 35. 725, 28. 727. 728, 25. 729, 15. 730, 20. 731, 15. 732, 25. 733, 25. 765, 25. 779, 10. 786, 5. 823, 25. 956—964. 969—972. 1002. 1006. 1026—1031. 1036, 40. 1056, 20. 1057. 1058, 40. 1059. 1062, 30. 1064. 1072, 40. 1082, 5. 1152, 40. 1153—1156. 1157, 20. 1161. 1162. 1164—1167. 1169. 1172. 1181, 5. 1182. 1183. 1185, 40. 1206. 1364, 15. 1424. 1425, 1. 1429, 40. 1430. 1431, 45. 1432. 1433. 1434; Ianuenses de domibus Spinulae et Auriac 1027, 40. 1029, 30. 1030; Florentini in Ianua 970, 30; Tusci in Ianua 970, 30; S. Thomae contrata prope Ianuam 694, 15. 697, 10. 711, 10. 719, 40; domus archiepiscopalis 684, 10; domus Barnabosii, Bernabovis de Auria 694. 697, 10. 711, 5. 719, 40; palatium Serravalis 679, 30. 685, 20; platea Praedicatorum 704, 40; platea Sersani, Serczan 681; abbas populi 1059, 20; archiepiscopus 379, 10. 45. 1082, 10; archiepiscopi sigillum 526, 15; de Genes cardinal v. Lucas card. diac. S. Mariae in Via lata; nomina civium 685. 691, 10; comites v. de Flisco; Ianuen. denarii. Ienuins 972, 35. 1056. 1057, 15. 1058, 40. 1059, 30. 1062, 25. 1154. 1155; Ianuen. parvi 717, 20. 718, 1. 720, 15. 25. 721, 1. 729, 5; Genuinus auri de Ianua 1271, 35. 1273, 10; districtus 735, 35. 737, 15. 1059, 10; v. Ianuae riparia; floreni parvi 641, 30; la marchi de Ienua 1002, 40; nomina notariorum et cancellariorum 679, 35; officium conductus 1059, 20; part Guelfa 1002; part Guibulina 1002; provincia 385, 5; nomina syndicorum 526, 10; vicarius 965, 1. 970. 971. 979, 20. 1002, 30. 1036, 40. 1056, 30. 1058, 20. 1059. 1060, 1. 1061, 20. 1062, 35. 1164, 15. 1177, 1. 1177, 5. abbates populi: Iohannes de Monticello, Nicholus de Sauro, Rolans de Castellion; cancellarius: Iacobus de Czoalio, Lamfranchus; capellania: S. Iohannis baptistae; ecclesia: S. Laurentii; marchan: Skac; monasteria: S. Katerinae, S. Syri; notarius: Lamfranchus; potestas: Symon de Grumello; syndici: Gabriel marchio de Gavio, Rolandus de Castellione; vicarii: Gobertus de Aspromonte, Huguchon de la Faisola; de Ianua: Ansaldus de Castro, Albertus Malosellus, Benevenutus de Guillelmis, Bernabos Auriac, Branchaleo Auriac, Karolus de Flisco, Danyel Macalaffus, Iohannes de Monticello, Manfredus Grillus, Nicholas de Cauro, Nicholas de Son, Paulus de Auria, Philippus de Nigro, Raynerius de Grimaldis.
- Ianuac riparia, Genes riviere 979, 20. 1004. 1027, 25. 1163, 25; notarie de la rivere 1006, 40; ripariae vicarius 972, 15. 1002, 30. 1004; ripariarum vicarii 960, 10. ripariae ab Albingana versus Ianuam vicarius: Iacominus Spinulae; ripariae orientis vicariatus 1057, 10. ripariae orientalis districtus Ianuae vicarius: Guido Novelli com. pal. Tusciae.
- Ianuarius de Monteleone not. Oberti de Spinula 1057.
- de Ianuilla, Genuille, Geinuile, Ienuile: Elecumpher, Iohannes, Guillelmus.
- Iaquemetus v. Iakemetus.
- Iarenzes 1033, 35. 1034, 1.
- Ychtrishusen monasterium 159.
- Ieckelinus de Sletstat Iudaeus Spiren. 1008, 30. 1009, 5.
- de Iemeppe, Gemeppe: Gile.
- de Yenna, Ianna Yenne: Bernardus de Mercato.
- Ienuile v. Ianuilla.
- Ienus v. Zenus.
- Ierosolima, Ierusalem ordo: S. Iohannis; rex: Robertus rex Siciliae.
- Iesco de Meseritz 1226, 5; burgraf ze Brunne 1124, 25.
- de Ildono: Thomas.
- Ilice, Illice castr. 970, 40. 1059, 10. 1449, 35. de Ilcio comes: Conte; curiae Illicis executor, de Ilice: Iohaninus Malpes.
- Illenfurth hof 1104, 25. 1105.
- Imer 307, 25.
- de Imola: Ciccus mag.
- Imperiales solidi 508, 35. 509, 10.
- Imperialis: Mons.
- Incisa, Anzisa, Anchisia marchiones 510, 40; monetae 674, 40. 1271, 15. 1272, 35; de Incisa, Anzisa: Fredericus, Leonardus, Raymundinus.
- Indexeti: Gilioli.
- de Indusiatis: Iacobus.
- Ingelnheim 12.
- Ingerammus, Inguerannus de Mari-gniaco cambellanus et nuntius regis Franciae 214, 5. 531, 30. 533, 5. 552. 557. 578, 45; Gerra 1425, 20. 1426, 1.
- Ingo Catanius synd. Ianuae 526, 10.
- Ingrexi: Iacobinus.
- Innocentius III. papa 1370, 35.
- Innocentius IV. papa 1370, 45.
- Innocentius V. papa 400.
- de Insula: Gerardus.
- Interampnis, Interannen. Terni 341, 25. 345, 5. 397, 10. 1086, 5.
- Io. Lincolnien. (decur.) 263, 20. 342, 35.
- Io. Pon. de cur. 80.
- Io. de Treb. de cur. 379, 5.
- Iodogne v. Geldonia.
- Ioffridus v. Godefridus.
- de Iogni pedagium Iougne 494, 10.
- Iohanna regina Francorum 72, 20. 1300.
- Iohanna comitissa Burgondiae, filia Othonis, uxor Philippi 34, 40. 35, 5. 59, 10. 60. 61. 66. 67. 70. 243, 35. 298, 25. 299, 25.
- S. Iohannis castrum S. Giovanni di Val d'Arno nomina hominum 866, 40.
- S. Iohannis castr. curiae S. Miniatis 1066, 40.
- S. Iohannis Ierosolimitani Hospitalis ordo 152, 35. 385, 15. commendator dom. S. Petronellae: H.; magister per Alamanniam: Berengarius; frater: Franko de Morle.
- S. Iohannis Ierusalemiani domus in Moguntia turris 251, 1. cellerarius: Emmercho; procurator: Iohannes.
- S. Iohannis Hospitale inter Voyrer et Moyrenus 633, 15.
- S. Iohannis baptistae capellania Ianuae 1084, 25.
- S. Iohannis eccl. de Modocia archidiaconus: Lombardus de la Ture; canonicus: Paganus Balbus.
- S. Iohannis Lateranen. (de Laterano) eccl. Romana, S. Iehan de Lateran 769, 40. 792, 25. 793. 797, 15. 798, 1. 803, 40. 805. 1161, 1. 1171, 15. 1173, 35. 1175, 25. 1179, 35. 1180, 1. 1182, 20. 1185. 1191, 1. 1429. 1430, 25; v. etiam Lateranus.
- SS. Iohannis et Pauli eccl. Rom. card. presbiter: Bertrandus.
- Iohannes XII. papa 156.
- Iohannes XXI. papa 400.
- Iohannes card. ep. Portuen. 605, 20.
- Iohannes Monachus card. presb. SS. Petri et Marcellini 605, 30.
- Iohannes archiep. Pisanus 379, 10. 541, 5. 561, 35.
- Ioh. ep. Argentin. 226, 15. 230, 40. 231—233. 350, 40. 351. 355, 25. 356. 358. 403. 478, 25. 479, 35. 480. 481, 1. 571. 802. 889, 1. 907, 10. 1122. 1130. 1131. 1266, 20. 1303, 35.
- Iohannes ep. Eysteten. 177, 40.
- Iohannes ep. Massan. et Popolonien. consiliarius Heinrici VII. imp. 1025, 30. 1077. 1078, 15; nomina procuratorum 1025, 30.
- Iohannes ep. Patten. et Liparien. 1444, 35.
- Iohannes ep. Tullen. 62, 5. 90. 95, 30.
- Iohannes abbas monast. Heremitarum 52, 35.
- Iohannes praepos. Thuricen. prothonot. et vicecancellarius Alberti regis 90. 91, 40. 94, 40. 95, 30; imp. aulae cancellarius 138, 20. 141, 5.
- Iohannes decanus Treveren. 417, 20. 570, 1. 577, 20. 1146, 45.
- Iohannes de Molans (Morlans) scolasticus Tullen., capell. papae 342. 343, 35. 345, 40. 346, 20. 383. 384, 15. 398. 616, 25. 808, 10. 1209, 25 (Mollianis). 1318.
- Iohannes Forgeti can. Claramonten. nuntius regis Franciae 531, 30. 533, 5.
- Iohannes de Furnis can. Furnen. 260, 30.

- Iohannes Gaytanus Ursinus can. Parisien. 777, 1.
- Iohannes (I) cler. dioc. Meten., praebendatus in Homburch 889, 20.
- Iohannes Maillardi cler. 579, 1.
- Iohannes (II) cler. dioc. Meten. 889, 20.
- Iohannes (III) cler. dioc. Meten. 889, 25.
- Iohannes de Rippafracta plebanus S. Laurentii in Platea, procurator episcopi Massani 1025, 30.
- Vannes rector eccl. S. Iusti de Ricavo 867, 35.
- Iannes capellanus Margarethae reginae Roman. 1147, 40.
- Iohannes presb. de Septemfontibus 245, 20. 247, 30.
- maistre Iean Valiart prestre 1176, 40.
- Iohannes de Ferrara familiaris Balduini archiep. Treveren. 872.
- Iohannes de Lucidomonte ord. Praed. prof. theol., consiliarius et nuntius Heinrici VII. reg. Rom. 580. 581. 738, 15. 779, 10. 781, 15. 811, 15. 830, 10. 843, 1. 844. 847, 35. 848, 35. 854, 25; de Clermont 1168, 10. 1171, 30.
- Iohannes Peregrini fr. ord. Praed. nuntius Clementis V. 1047, 15. 1052, 35.
- Iohannes de Pictavia mon. S. Salvatoris de M. Amiato 984, 5.
- Iehan de Villesavoir frere chevalier 1192. 1278, 1.
- Iohannis fr. procurator domus S. Iohannis Ierusalemiani in Moguntia sigillum 251, 5.
- Iohannes Albertini de Monterinaldi iudex et not. 864, 30.
- Iohannes Bertrami de Berenzago Mediolanen. not. 464, 10.
- Iohannes de Dyst (Diest) dictus de Cruce cler. Leodien. dioc. not. camerae Heinrici VII. reg. Roman. 405. 409. 417, 25. 45. 420. 421, 5. 424, 45. 425, 1. 429, 10. 438. 443, 10 (Diextre). 455, 10. 456. 461, 40. 463, 40. 464, 5. 465. 478. 495, 15. 567. 569, 30. 570. 574, 35. 581 (not. et scriba camerae reg. Rom.). 594, 25. 681, 5. 682, 10. 704, 40. 743, 30. 842, 40. 853, 15. 860, 15. 862. 863, 40. 864, 30. 865, 15. 866, 1. 867. 869, 1. 890, 5. 1168, 5. 1447; R. eccl. et imp. auct. not. 781, 35. 828, 20. 830, 10.
- Iohannes de Glacz 3, 20. 31, 40. 171, 40.
- Iohannes Nycholay de Yvodio mag. cler. dioc. Treveren. not. (capellanus Balduini archiep. Treveren.) 666, 45; familiaris Arnaldi card. ep. Sabinen. 809, 40; capellanus et notarius eiusdem 810. 811, 1. 848, 1.
- Iohannes Nutii de Viterbio not. cancellariae Aretinae 596, 15. 857, 20.
- Iohanes de Prezate not. Pergami 565, 10.
- Iohannes Petri de Urbino not. 916, 30. 917. 1005, 25. 1046. 1047, 1. 1048, 30; notarius camerae Heinrici VII. imp. 932, 30; not. imperatoris 950, 30.
- Iohannes magistri Petri de Verulis not. 261, 1.
- Iohannes de Regio not. clericus camerae papalis 581, 35.
- Iohannes de Zordano not. 1297, 25.
- Iohannes scriptor cancellariae Heinrici VII. imperatoris 964, 25; cf. I.
- Iehan az Clenkes (clericus thesaurariae) 1153, 20. 1170. 1192, 1. 1194, 45. 1196, 20. 1197, 5; frere 1197, 5.
- Iehan Descleis clerc de le tresorerie 1189, 1. 1194, 45. 1196, 20; Iannes, Giannes clericus 1147.
- Iehan Dobois maistre 1168, 30. 1180. 1181, 10. 1182, 25. 1189, 25; clerc de le marscalcie 1178, 1.
- Iohannes de Leodio (clericus thesaurariae), Iehan de Liege 1089, 30. 1174. 1182, 45. 1189, 25. 1190. 1196. 1197, 5.
- Iohannes clericus magistri curiae 1146, 20.
- Iehan clerc le jovene 1174, 20.
- Iohannes fil. Heinrici VII. reg. Roman., comes Lutzenburgen., rex Bohemiae, sacri imperii citra montes vicarius generalis, des rikes ammechtman 334, 1. 349, 25. 350. 352, 5. 353, 25. 368, 35. 369, 40. 373, 35. 375, 1. 389, 25. 390, 35. 393. 596, 25. 597, 1. 598, 40. 621, 35. 632, 10. 648, 10. 649, 5. 652, 1. 654, 10. 709, 20. 711, 20. 712, 1. 725. 909, 30. 910, 5. 1001, 35. 1052, 15. 1085, 1. 1114, 25. 1115, 1. 1116, 30. 1117—1120. 1121, 25. 1122—1126. 1127, 10. 1128—1132. 1133, 15. 1134. 1135. 1136, 30. 1137. 1138. 1140. 1141, 40. 1142. 1238, 5. 1270, 15. 1301, 40. 1417, 30. 1433, 30. 1434, 1. 1445; electus in reg. Boh. 365, 20. 368, 35. uxor: Elysabeth; consilarii: Henricus comes de Wynlow, Philippus de Valkenstein; corier: Crucegant; magister curiae: Henricus comes de Wynlow.
- Iohannes fil. Rudolphi fratris Alberti reg. Rom. (dux Austriae) 180, 15. 280, 25. 282. 283. 284, 1.
- Iohannes dux Brabantiae 42, 5. 43, 35. 44, 20. 241, 30. 242, 5. 288. 289, 10.
- Iohannes dux Lotharingiae 200, 20. 201, 15. 203, 1.
- Iohannes (I) dux Saxoniae 217.
- Iohannes (II) dux Saxoniae 25, 5. 213, 30. 216. 217. 229, 30. 1246. 1247, 1.
- Iohannes marchio Brandenburg. 348, 25. 349, 5. 353, 40. 374, 25. 1238.
- Iohannes comes Foresii (Forensis, de Forest, Foreis) 769, 25. 788, 10. 810, 35. 817, 25. 819, 35. 843, 1. 844. 847. 35. 848, 35. 916, 20. 929, 10. 932, 35. 950, 35. 1025. 1276, 40. 1451, 15. 1452, 30.
- Iohannes de Flandria comes Namurcen. fil. Gwidonis comitis Flandriae 39, 40. 200, 20. 201. 203. 236, 5. 241, 30. 242, 5. 252, 30. 253, 10. 254, 20. 291. 298, 10. 300, 5. 301, 35. 302. 303, 1. 576, 25. 578, 5. 579, 15. 580, 20. 665, 25; miles 532, 15. frater: Guido.
- Iohannes de Avesnis comes Haynoniae 39, 20. 40. 41. 43. 45, 1. 72. 99. 118. 119.
- Iohannes (de Beaumont) frater Wilhelmi comitis Hannoniae 201, 45.
- Iohannes comes de Saraponte, Salaburgen. 255, 10. 257, 40. 258, 35. 259, 35. 260, 40. 262, 1. 264, 20.
- Iohannes comes de Spaynheym 1268. 1269, 5. 1299, 20. filius: Panthaleo.
- Iohannes Dalphinus comes Viennen. et Albonen. 255, 5. 258. 259, 35. 260, 40. 261, 45. 264, 20. 1040. 1074. 1410, 5; comes Viannae et Albonis, dominus de Turre 632—634.
- Iohannes lantgravius Hassiae dominus 273, 35.
- Iohannes burgravius de Nuremberch 35, 45.
- Iohann burggrave zu Reyneck 1446, 10.
- Iohannes de Los dominus de Agimont 681, 10.
- Iohannes de Cabilone dominus de Arlato (Arlay) 78. 79. 100, 10. 193, 35. 494 (Scabilone). 552, 35. 1241.
- Iohannes dominus de Bylsten miles 1214, 25.
- Iohannes de Brunshorn (Bronshorn, Bronsort, Bruncharna) miles, magister curiae Heinrici VII. reg. Rom. 250, 30. 289, 5. 488, 20. 597, 5. 1446, 20; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 10.
- Iohannes dominus de Kyuc (Kug, Kuk) 5. 18, 35. 42, 5. 125. 129, 10. 133, 5.
- Iohannes dominus de Dampetra 40, 10.
- Iohannes de Dompnapetra et S. Desiderii dominus 1250, 30.
- Iohannes dominus de Liechtenberg advocatus provincialis per Alsatiā 118, 25. 121. 122. 123, 10. 133, 5. 180, 15.
- Iohannes dominus de Limpurg fil. Gerlaci 75, 10. 135, 10.
- Iohannes de Osseler, dominus de Flogeio 34, 40. 74.
- Iohannes Bernaudi de Ponzino domicellus 406, 35.
- Iohannes de Wizzemburg 332, 35. 333. 677, 10.
- Iohannes dapifer de Diessenhoven 177, 10. 280, 10. 305, 1. 1095, 5.
- Iohannes miles de Andernaco dictus de Lanestein 1244, 40. 1245, 5.
- Iohannes, Iannes, Iehan Arthaudi (de Artaldo, Ertaut, Erta) miles 434, 20. 660, 10. 1164, 20. 1167, 25. 1168, 30. 1170, 30. 1171, 5. 1172, 10. 1276, 10.
- Iohan de Bassenain chevalier 1279, 40.

- Iohan de Belcus chevalier 1280, 5.
Iohans von Kaltental ritter 175, 30.
Iehan Carbon chevalier 1172, 30.
Iohannes de Kyl miles nuntius
Heinrici VII. reg. Rom. 275, 35.
Iohannes de Clementi dioc. Treveren.
miles 1069, 5; de Clamassi 1278, 40.
Iohanc de Clote chevalier 1279, 20.
Iehan, Iohanc de Courtray (Cortryc)
chevalier 1156, 10. 1164, 10. 1165.
1169, 1. 1177, 5. 1183, 40. 1184, 1.
1192, 1279, 1.
Iohannes von Dannestat ritter 335, 45.
Iohannes von Eckerich ritter 358, 15.
360, 5.
Iohans von Endingen ritter von
Nuwenburg 1108, 10.
Iohan de l'Espina chevalier 1277, 25.
Iohant des Estans chevalier 1278, 5.
Iohannes de Geinuile, Ienuile miles
567, 30. 568, 30. 631, 40?
Iohannes de Gelnau miles 1237, 20.
Iohan Godimanc de Lucembore che-
valier 1278, 35; cf. Goudeman.
Iohanc de Lancecrone chevalier
1279, 25.
Iohanc de Luyrien chevalier 1276, 10.
Iohannes de Menino miles 38.
Iohannes de Monte Cabilonis miles
regis Franciae 243, 40.
Iohanc d'Oix chevalier 1277, 35.
Iohanc de Petresent chevalier 1277, 40.
Iohan la Piece chevalier 1278, 20.
Iohannes de Ponteneria miles 1089, 30.
Iohanc Prelata chevalier 1279, 30.
Iohan de Savignier chevalier 1277, 35.
Iohannes fil. Iohannis de Snegelbach
miles 1242, 30. 1243.
Iohannes de Sumerow miles 93, 5.
Iehan da Versigny chevalier 1192,
20. 1278, 1.
Iohann von Waldeck ritter mar-
schalk Peters erzb. zu Maynz
1126.
Iohannes de Metis armiger 247, 10.
249, 20.
Iohannes Schade edelknecht 334, 30.
335, 45.
Iohannes Boso de Waldecke armiger
1242, 30. 1243.
Iohannes de Vinstinga (Vestinga,
Fenestrangis, Westingha, Vestino,
Vestinges) prof. iur., nuntius, iudex
aulae Heinrici VII. reg. Roman.
738, 15. 779, 10. 781, 15. 794, 10. 830,
10. 843, 5. 844, 40. 847, 40. 848, 35.
854, 25. 916, 20. 1039, 15. 1046, 40. 1048,
25. 1078, 1. 1086, 25. 1187, 35. 1188, 15.
1189, 15; iudex et auditor causarum
imperialis aulae 1076, 5. cleric:
Brunekin.
Iohannes Theotonicus iudex 705, 5;
an idem ac praecedens?
Iohannes Tremeleyt de Treviris
fiscus 392, 20.
Iohannes nepos Wilhelmi de Akers
270.
Iehan d'Alost 1166, 20. 1196, 30.
Iehan le Brun 1156, 10.
Iohannes de Bodemen 305, 1.
Iehan de Brandeborch botellier
1155, 40. 1162, 5.
Iohannes de Flamershem et fratres
723.
Iohannes von Hohenstein 360, 5.
Iohans von Landesberg 1290, 30.
Iehan, Io(han) de Lovain 1186, 1.
25.
Iohannes de Ossen 910.
Iohannes de Ryferscheyt 62, 20.
Iehan de la Roche (de le tresorerie)
1153, 35. 1161, 10. 1174, 25. 1178.
1179. 1189, 40.
Iehan de Saumes 1192, 35.
Iohannes de Sundirn 249, 25.
Iohannes de Wartemberg 352, 1.
Iohannes von Wartenvels pfleger ze
Swarzenberg 103, 30. 1095, 5.
Iehan de Watrellos 1194, 20.
Iohannes advocatus in Krenkingen
1253, 10.
Iohannes schultheiss von Ehenheim
103, 30.
Iohannes schultheiss von S. Pulte
103, 30.
Iohannes Gaudiebion de Mucellis
dioc. Geben. 1089, 40.
Iohannes Hardevust Coloniensis 124,
5. 133, 5.
Iohannes ze Louben 1257, 25.
Iohannes Malechar Hoyen. 293.
Iohannes hern Nibelunges sun von
Wachenheim 335, 50.
Iohannes Ratzen Coloniensis 133, 5.
Iohan der Romer von Friburk 1110, 5.
Iohannes Schervekin Coloniensis
124, 5.
Iohannes Schonegger 1231, 35. 1232, 25.
Iohannes Summer von Ditsenheim
335, 40.
Iohannes Ulrich von dem Hus 103, 30.
Iohannes (de Mutterstat) 249, 15.
Iehan Beis waiter 1167, 45.
Iehan de Costance messagier le roy
1162, 1. 1185, 40. 1189, 15.
Iehan de Dinant messagier 1175, 5.
1186, 1. 1188, 25.
Iehan de Melan bolengier l'empereur
1194, 20.
Iohannes de S. Privato histrio Hein-
rici VII. imperatoris 953, 25.
Iehan de Rosay corier madame le
roine Marie 1167, 35.
Iehan Guerche corier 1177, 1.
Iohannes barbitonsor 1147, 15.
Iehan des grans chevauz le roy
1163, 40.
Iehan le ferron madame 1166, 20.
Iehan (des palefrois) 1167, 20.
Iehan tondeur des dras le roy
1165, 1.
Iehan varlet mons. Anseal 1163, 40.
Iohannes frater Roberti regis Siciliae
comes Gravinae 775, 5. 777. 789, 25.
791, 30. 823, 35. 837, 35. 838. 839.
840, 5. 842, 20. 846, 5. 856, 5. 925, 25.
987. 1017, 15. 1050, 15. 1054, 15.
1085, 5. 1364, 40. 1423, 25. 1424.
1425. 1426, 20. 1427, 15. 1429. 1430.
1432, 5. 1435, 40. 1436, 5. 1441, 35.
Iohannes de Saluciis 1005, 30. pro-
curator: Henricus de Verduno.
Iohannes de Brodariis de Sasso-
ferrato potestas Bononiae 1298, 20.
Iohannes de Vedano potestas Burgi
S. Donnini 325.
Iohannes Torinus de Valesio vicarius
Cumarum 535, 1.
Iohannes, Iohanc de S. Laurentio
(Lorentio) miles 926, 30. 1276, 35;
vicarius in Yporegia (Yvania) et
Canapitio (Canavosa) 534, 30. 1448, 10.
Iohannes de Lucino vicarius Landen.
724, 1.
Iohannes de Crema vicarius in Val-
chamunega 535, 1.
Iohannes de Porta Laudensi potestas
Valentiae 403, 30. 404, 20.
Iohannes de Congareza potestas Ver-
cellen. 444, 15. 1411, 25.
Iohannes, Vannes Zenus (Zeno, Ienus,
Genu) de domo Lanfrancorum de
Pisis miles 402, 15. 762, 40. 844.
847, 35. 926, 30. 933, 1. 950, 45. 1023,
25; vicarius Veronae 534, 25.
Vanne vicaire le conte Frederic
1192, 10; *an idem ac praecedens?*
Iohannes de Monticello abbas populi
lanuae 679, 5. 683, 35. 684, 25. 705, 5.
Iohannes Branchaczolus de Papia
doctor legum iudex 1058, 1.
Iohannes de Calvaroso prof. iur. civ.
1444, 40.
Iohannes Cancellarius, de Cancellariis
legum doctor, prof. iudex,
syndicus lanuae 526, 10. 541, 5. 561,
40. 660, 5.
Iohannes de Castilione (Castellione,
Castignono) iudex, auditor palatii
et consiliarius Heinrici VII. reg.
Roman., procurator generalis fisci
in Lombardia et Marchia, vices
regis gerens 726. 731, 5. 976. 980,
15. 981, 20. 982, 27. 1007, 30. 1023, 25.
1024, 1. 1027. 1032. 1033, 1. 1275.
1294, 30; comes palatii 1274, 5.
iudex: Guillaumes du Bequiers.
Iohannes Faseolus (Fazellus, Fazolus,
de Fasola) de Pisis doctor, prof.
legum, syndicus Pisanus 502, 15.
560, 30. 574, 35. 914, 15; consiliarius
Heinrici VII. reg. Roman. 443, 5.
Iohannes Gruneus de Pisis iudex
Aretin. 525, 25.
Iohannes Iohannis Iacobi de Urbe
iudex Heinrici VII. reg. Roman.,
magnae curiae 560, 5. 593, 25. 594, 25.
625. 711, 10; iudex consiliarius et

- auditor generalis aulae 1058, 1.
iudex delegatus: Iohannes Branchaczolus.
- Iohannes de Pisis iudex Aretinus 601, 10.
- Iohannis Arlotti: Iacobus.
- Iohannis Alserii, de Alcheriis filius: Guillelmus.
- Iohannes Bassus 1272, 15.
- Iohannes (Benedicti) orator Florentin. 784, 35.
- Iohannis Bobonis turris v. Roma.
- Iohannes Bonomi Piscatoris civis Vercellen. 452, 45.
- Iohannis Canuti de Vapro filius: Dafinollus.
- Iohannes Chara Pasca de Nicorvo 495, 40.
- Iohannis de Casiello domus v. Casale S. Evasii.
- Iohannes, Iehan, Gianus de Cerchiis (Cirkes, Sirkes) Florentin. 763, 1. 926, 30. 933, 1. 950, 45. 1181, 5; filius 1169.
- Iohannes Chirici de S. Vitali Parmen. 710, 15. 758, 45. 759. 760, 45. 761, 35.
- Iohannes Cininus miles Pisan. 990, 30.
- Iohannis de Cixero filius: Guidottus.
- Iehan de le Columpne 1175, 40. 1177, 35. 1178, 5. 1182, 45; maison, tours v. Roma.
- Iohannes Dini de Mordecastellis 1409, 1.
- Iehan Fave de Florence 1182. 1184. 1185, 1. 1188, 30.
- Iohannes fil. Lucterii de Lucinis de Cumis miles 494, 35. 495, 5.
- Iohannes Iacotti Florentin. 763, 1. 1178, 20.
- Iohannes Malabeto de Clavaro 1059.
- Iohannes de Maxerata 1285, 45.
- Iohannes de Melancio v. Melancius.
- Iohannis Nigri: Leo.
- Iohannes Parghiaie de Anterminellis 1408, 45. 1422, 15.
- Iohannes Parguie de Lucca 1086, 30; *an idem ac praecedens?*
- Iehan Petre de la compagnie de Mach 1153, 5.
- Iohannes Pipinus de .. procurator regis Siciliae 689, 35.
- Iohannes Rapa de Fundo 1408, 35.
- Iohanes Rapae de Lucha miles 905, 15.
- Iohannes Roconte iurisper. 402, 15.
- Iohannes Rubeus (Rossus) de Gualandis miles Pisan., ambas. Heinrici VII. imp. 844. 847, 35. 916, 25. 954. 981, 5. 994. 995, 25. 996. 998, 30. 999, 1.
- Iohannes Savaristii de Anterminellis Lucan. 1407, 25.
- Iehan Savel 1176, 1. 1177, 25. 1178, 15. 1180, 15.
- Iannes de Siminettis ambasiator Florent. 558, 25.
- Iehan de Tybery 1178, 35.
- Iohannes de Turri (Mediolanen.) 669, 35.
- Iehan de Vianne de Pise 1167, 20.
- Iohanes Zenellus servitor communis Pergami 565, 10.
- Iohannes Zeva syndicus Modetiae 441, 30.
- Iohannes: Bonus.
- Iohanneshenricus de Domo miles 311, 40. 312, 35. 313, 20. 314. 316, 1. 317. 319, 1. 320, 15. 323, 5. 325, 25.
- Iohanetus de Piro Yporien. 1448, 5.
- Iohanetus de Rucha Yporien. 1448, 5.
- Iohanetus Stria Yporien. 1448, 5.
- Iohanninus de Bomazo not. palatii Cumani 892.
- Iohanninus Laurentii fil. Guilelmi de Carmagnolla not. 1438, 35. 1453.
- Iohanninus de Nasellis not. de Cremona 710, 40. 757, 35.
- Iohaninus de Colobiano Avocatus potestas Yporegiae 309, 20. 310. iudex: Antonius de Soncino; miles: Petrus de S. Agatha.
- Iohanninus Balbus de Pontremulo 1004, 45.
- Iohanninus Benzonus (de Benzonis) de Crema 317, 30. 1149, 20.
- Iohaninus Malpes de Illice 1449.
- Iohaninus de Marliano operarius monetarum Mediolanen. 671, 5.
- Iohanninus de Stannatis syndicus Cremonae 508, 15.
- Iohanninus cf. Zaninus.
- Iohannis, Iannis: Gherardus, Ranerius (Nerius), Symon.
- de Iordano: Conradus.
- Iourdain capellain le conte de Savoie 1183, 15.
- Iordanus de Columpna Romanus 788, 15.
- Iordain corier 1178, 25.
- Iordain messagier 1188, 30.
- Iossekin botellier 1167, 10. 1170, 35.
- Ioselin Iudaeus (de Landowe) 249, 1.
- Ioselin der Iude von Tanne 1096.
- Ioselini Iudaei area v. Windesheim.
- Yporegia, Yporigia, Yporeya, Yverie, Ivree *Ivrea* 307, 10. 309. 310. 325, 40. 326, 25. 331, 5. 507, 40. 510, 15. 976, 25. 980, 1. 1036, 40. 1271, 15. 1272, 30. 1410. 1448; Yvania? 534, 30; Yvria 1146, 25; Yporeg. domus Guilelmi de S. Martino 310, 15; palatium communis 1448, 5; nomina civium 1410. 1411, 1. 1448; monetae 674, 40; nomina syndicorum 507, 40; vicarius, vicariatus 979. 1036, 40. ecclesia: S. Mariae maioris; archidiaconus: Savinus; archipresbiter: Alcherius; cantor: Sanctus; episcopus: Albertus; potestas: Iohaninus de Colobiano Avocatus; in Y. et Canavosa (Canapitio) vicarius: Iohannes de S. Laurentio (Lorentio); Yporeg. dioc. v. Palacium.
- de Irlons: Hannekin.
- Ysaach Herre der Iude von Friburg 1098.
- Isabella uxor Philippi de Sabaudia 348, 5.
- Isela *Ischia* 1428, 5.
- Ysembardus Magnanus not. 404.
- Isenache, Isnacum 195, 25. 1235, 35.
- Isenbiz (de Sundirn) 249, 30.
- de Isenburg dominus: Theodericus; de Ysinburg: Liutherus.
- Ysengardis de Valkenstein 33, 25. 34, 1.
- de Yseo: Iacobus de Curtibus, Petrus de Pescheria.
- Ysnardus archiep. Thebanus 582, 10. 583, 15. 587, 20. 589, 10; generalis vicarius papae in spiritualibus in Roma, consiliarius Heinrici VII. reg. Rom. 625; patr. Antiochenus 376, 5. 40. 976, 25. 1082, 5.
- Ysnardus marchio Malespinae 1003, 35. 1004. 1028.
- Isnardus comes Camixanae 601, 20.
- de Ysse: Petrus.
- Hystria 36, 40.
- Italia, Ytalia, Italici 82, 10. 83, 5. 89, 15. 156, 30. 271, 20. 279, 45. 295, 30. 305, 30. 306, 10. 310, 30. 319, 35. 321, 25. 322, 15. 333. 338. 370. 371. 382, 15. 383. 387. 390, 1. 394. 399, 40. 400. 408, 1. 411, 25. 412, 40. 413, 5. 433. 472, 35. 478, 35. 481, 1. 522. 531, 10. 544, 10. 546, 10. 548, 35. 549, 1. 550, 35. 563, 1. 571, 35. 579. 597, 30. 598, 20. 608, 10. 614, 25. 639, 15. 641. 644, 30. 652, 25. 654, 10. 656, 15. 657. 661. 670. 677, 10. 701, 25. 702, 1. 711, 30. 719, 25. 722. 723, 25. 730, 10. 732, 10. 734, 1. 749, 15. 758, 20. 762, 35. 797, 1. 824, 1. 827, 10. 832, 20. 833, 1. 835, 5. 836, 15. 842, 20. 899, 10. 907, 40. 908, 1. 909, 10. 910, 35. 917, 30. 920, 25. 921, 20. 924. 931, 10. 932, 35. 950, 35. 954, 5. 957. 958. 963. 967, 15. 968, 1. 991, 10. 1004. 1009, 35. 1011, 15. 1018. 1040, 5. 1046, 35. 1049, 40. 1071. 1072, 15. 1083, 15. 1126. 1135, 35. 1139. 1140. 1141, 25. 1142. 1148, 35. 1205, 40. 1209, 25. 1271, 10. 1272, 30. 1303. 1369, 30. 1370, 45. 1371. 1372. 1380, 15. 1410, 5. 1429, 10. 1440, 35. 1443, 20. 1445, 25. 1451. 1452, 30; consuetudo 1073, 25; corona regni 441, 35. 479, 10; monetae 675, 10. 717, 15. 720; operarii et monetarii 670, 30. 673, 5; rex 572, 15; archicancellarii v. Colon. archiepiscopi: in Y. marchio v. Sabaudiae comes; legatus: Arnaldus card. diae. S. Mariae in Porticu; vicarius imperii: Robertus rex Siciliae.
- Iudaei per Alamanniam 238, 25. 1135, 30; cf. Iudaei per Germaniam, in Romano imperio.
- Iudaei in Anwylyre 246, 20. 248, 35.
- Iudaei in Augusta 306. Iudaeus: Michahel de Memmingen.
- Iudaei advocatae Eberhardi de Burgelon 924.

- Iudaei comitis de Katzenelinbogen 836.
 Iudaeus von Klingenowe: Vinclin.
 Iudaei civitatis et diocesis Colonien-
 sis 129, 221, 20.
 Iudaei in Constantia 529.
 Iudaei de Dydenshem 246, 35.
 Iudaei de Durinchem 247, 5.
 Iudaei in Ezzelingen 643, 25.
 Iudaei Frankenfordenses 73, 224, 20,
 225, 1.
 Iuden ze Friburk 1109, 20, 1110, 20,
 der Iude von Fr.: Ysaach Herre.
 Iudaei per Germaniam 14, 10, 73, 20,
 223, 5; cf. Iudaei per Alemanniam,
 in Romano imperio.
 Iudaei de Landowe (Landowia) 249, 1,
 337, 25. Iudaeus: Ioselin.
 Iudaei de Laudenburch 247, 25.
 Iudaei de Luterburch 247, 15.
 Iudaei de Lutrea 245, 20, 247, 40.
 Iudaeorum Maguntin. debita 37, 35.
 Iudaeus de Minzemberg: Megerus.
 Iudaei in Mollesheim 232, 233, 30.
 Iudaei de Munster 247, 20.
 Iudaei Nurenbergenses 1044.
 Iudaei in Oppenheim 250, 10, 645, 1.
 Iuis de Pise 1169, 5, 1184, 1; enquete
 des biens 1168, 40. Iudaei:
 Angele, Daniel.
 Iudaei in Rynowe 232, 233, 30.
 Iudaei in Rinvelden 1253, 40, 1254,
 20.
 Iudaei in (Romano) imperio resi-
 dentes 643, 25, 649, 5; cf. Iudaei
 per Alemanniam, Germaniam.
 Iudaei in Rubiaco dioc. Basilien.
 232, 30, 233, 30.
 Iudaei von Runach: Abergolte.
 Iudaei de Selsen 247, 15.
 Iudaei Spiren. 1008, 30, 1009.
 Iudaei in Sultz dioc. Basilien. 232,
 30, 233, 30.
 Iude von Tanne: Ioselin.
 Iudaei Tremonien. 21, 219, 25, 362,
 30.
 Iudaeus de Windesheim: Ioselinus.
 Iudaei advocatae Conradi de Wins-
 perg 749, 20.
 Iudenmann: Albreht.
 de Iuliaco comes 110, 10; de Iuliers
 madame 1171, 35. comes: Gerhar-
 dus.
 Iulianus de Summo capitaneus Pla-
 centiae 319.
 Iulius Caesar 664, 10.
 li Iuix de Roul 1278, 10.
 Iuncta Berti syndicus S. Mariae de
 Marliano 863, 5.
 Iungo de Dyepurg custos forestae
 Kunigesforst 840, 25.
 de Iupille: Gile.
 Inqui v. Giuochi.
 Iustinianus imperator 1315.
 Iustinianus: Bolletus.
 de S. Iusto de Cuona: Soffio, Falcho-
 nis.
 S. Iustus de Ricavo 867; nomina
 hominum in Indicem non recepta
 867. eccl. rector: Vannes; syn-
 dicus: Nerius Vivae.
 Yvania? v. Yporegia.
 Yverie, Ivree v. Yporegia.
 de Yvodio: Iohannes Nycholay.
 de Yvorio vicecomitum nomina in
 Indicem non recepta 482, 483.
 Yvria v. Yporegia.
- L.**
- L. Synibaldus (scriptor papalis)
 620, 40.
 de Ladenate: Crescinius.
 Laerny v. Lyerni.
 Lagaretoni v. Guillelmus de Nogareto.
 de Layoliis, Laonio: Berardus (Ebrar-
 dus).
 de la Lama: Dominicus.
 de Lambalia: Alanus.
 Lambardi v. Lombardi.
 de Lambertellis?: Albertus not.
 Lamberti: Thomasus, Guillelmus.
 Lambert, Lamber capelain le roy
 1168, 20, 1183, 5.
 Lambertus Melloni Albertucii not.
 1299, 5.
 Lambertus Cipriani (de Ciprianis)
 miles de Florentia vicarius Placen-
 tia 534, 25, 1023, 25.
 Lambrus fl. 457, 40, 458; de Lambro
 portae contrata v. Modetia.
 li Lamfour 1278, 25; videtur esse
 Ioffridus de Liningen; v. s. v.
 de Lamole v. S. Donatus.
 Lampardia v. Lombardia.
 de Lampugniano: Astulfus, Beltra-
 mollus.
 von Lanbesheim: Franke Cranich,
 Berhtolt Rufe rittere.
 Lancea marchio: Manfredus.
 Lancea de Cortesellis index 438, 697, 15.
 Lancelotus fil. Manfredi marchionis
 de Bosco 449, 35, 450, 451, 15,
 1028, 15.
 Lancelotus vicedom. de Cumis 487,
 35.
 Lancelotus Nigrini iudex Ianuen.
 1056, 1057, 30, 1069, 25.
 de Landeke pincerna: Lutoldus.
 de Landemberch marschalcus: Her-
 mannus.
 de Landesberg marchio, dominus:
 Henricus, Otto, Woldemarus mar-
 chiones Brandenburg. von
 Landesberg: Iohans.
 Landescrone, Landskron, Lancecrone
 1126, 15; v. L.: Gerhardus (Girar-
 dus), Iohane, Tilmannus.
 Landier: Huyri.
 de Lando v. Plaisance; de Lando:
 Albertinus, Bernabos, Flamenchus,
 Ubertinus.
 Landulfus de Neapoli card. diac.
 S. Angeli 95, 25, 606, 10.
 Landolfus ep. Brixinen. 18, 15.
 Landowe 244, 20, 246, 249, 1, 1132, 10,
 grave: Cunrat; notarius: Petrus;
 scultetus: Petrus; v. Iudaei.
 de Landrico: Gerardus.
 Landus (Orlandus) Restori not. syn-
 dicus Cortonae 851, 20.
 Landus de Senis aurifaber Heinrici
 VII. reg. Rom., Lande orfevre
 572, 20, 1181, 1, 1184, 5, 1186, 30,
 1187, 45.
 Lanekke 114, 10.
 de Lanfranchis, Lanfrancorum domo:
 Iohannes (Vannes) Zeno, Pellarius
 Chiccolus, Puccius Chicholus.
 Lanfranchus de Podio not. Ianuen.
 679, 35.
 Lanfranchus de Vallario not. et can-
 cellarius Ianuen. 679, 35, 681, 5.
 Lanfranchus de Bagnolo iurispr.
 syndicus Brixien. 660, 20.
 Lanfrancus de Becaria syndicus
 Papien. 488, 5, 489, 1.
 Lanfrancus de Corsio draperius
 Ianuen. 685, 20.
 de Langrio: Antonius com. palat.
 de Lomello.
 Languschum (Lomellina) 496, 25; de
 Langouse tous 331, 1; de Langusco:
 Philippus (Philippus).
 Lanslebourch 1150, 25.
 Laynstein, Loynstein, Lanestein
 12, 100, 35, 108, 35, 113, 35, 114, 10,
 115, 5, 1246, 15; teloneum 223, 35,
 1202, 5; de Lanestein: Henricus
 de Andernaco, Iohannes de Ander-
 naco.
 Lanthe: Conrar.
 de Lantstain 1226, 5.
 Laolii, Layolii: Berardus.
 Laolius: Odoardus.
 Lapi: Ghinus.
 Lapi Morelli: Bartolus.
 de Lapide: Eberhardus, H.
 Lapus el. Castellae Venitiarum 769,
 25, 794, 10 (el. de Venetiis).
 Lapus Saltarelli prior Florentinus
 85, 86.
 Lapus Fatii de Galciana not. 954, 5.
 Lapus Farinata de Ubertis de Floren-
 tia vicarius Mantuae 534, 30, 990,
 30, 1023, 25.
 de Lardencia plebanus: Henricus de
 Montarso.
 Lariolus de Bellotis capitaneus
 Parmae 506, 15.
 Lastre villa prope Florentiam 702,
 35.
 Lateranus, Lateranen. palatium
 (Leteran) v. Roma.
 de Latilliaco: Petrus (I), Petrus (II).

- Latini 210, 5; principes 209, 45.
 Laubenberch: Hainricus.
 Laude, Lauda, Laudae, Laudem.,
 Lode *Lodi* 314, 318, 383, 30, 387,
 25, 457, 40, 458, 459, 10, 510, 5, 511,
 512, 513, 45, 534, 40, 573, 574, 724,
 976, 25, 977, 30, 978, 1, 1001, 5, 1024,
 15, 1063, 30, 1065, 10, 1081, 10, 1146,
 20, 1147, 1149, 1164, 5, 1280, 15,
 1289, 1429, 15; Lo 327, 15, 328, 25;
 pars de Fixiraga 1289, 1290; pars
 de Sommaripa 1289; pars de Tre-
 seno 1289; domus Guillelmi Ote-
 leti 314, 40; ecclesia maior 573, 25;
 hospitium Iacobi Dardanoni 319, 1;
 platea maior 319, 1; nomina civium
 319, 1, 724, 45, 1289; comitatus 457,
 40, 458; ecclesia 456, 457; episco-
 patus 1289, 40; nomina syndicorum
 511, 25, 512, 1, 513, 45, 514, 1; vica-
 rius 1146, 20; amiei v. Anthonius
 de Fixiraga, capitaneus: Iaco-
 bus de Gandino; episcopus:
 Egidius; notarius comunis:
 Andreas Sachus; officialis ad
 cameram comunis: Aymericus
 Codecasa not.; potestas: Nicho-
 laus de Dofino; syndicus: Lau-
 rentius de Luviraca; vicarii:
 Iacobus de Borsezello (Bachesello),
 Iohannes de Lucino, Maracius
 Guinzanus; de Laude: Anthonius
 de Fisseraga, Fanon de Trezo,
 Renaldus de Riccardis; Laudensi
 v. de Porta.
 Laudemburch v. Iudaei; cf. Lauten-
 burch.
 Laurentii: Iohanninus, Guillelmus.
 de S. Laurentio, Lorent: Iohannes
 (Iohane).
 S. Laurentius de Monte Faesulis
 860; nomina hominum in Indicem
 non recepta 860, syndicus:
 Carninus Boverotti.
 S. Laurentii monasterium Cremonae
 577, 20, 582, 10.
 S. Laurentii burgum v. Florentia.
 S. Laurentii pleberium (*Garfagnana*)
 905, 40.
 S. Laurentii eccl. Ianuen. 685, 40,
 687, 35, 690, 30, 693, 35.
 S. Laurentii de Ossio prioratus dioc.
 Taurinen. *S. Lorenzo della pieve*
de martiri d'Oulx 556, 30.
 S. Laurentii in Platea dioc. Pisan.
 plebanus: Iohannes de Rippafracta.
 de S. Lorent tour v. Roma.
 S. Laurentii eccl. de Tremedio 894, 15.
 Laurentius Stephani not. 776, 45.
 Laurentius de Luviraca iurisper.
 syndicus Laudem. 573, 30, 574, 1.
 Laurentius de Montemerlo syndicus
 Terdonae 507, 15.
 Laureus Mons prope Burdegala 214,
 20.
 Laurissense monasterium v. S. Nazarii.
 de Lauro: Rogerius.
 Lausanna, Lauzana 338, 5, 383, 45,
 389, 35, 395, 15, 398, 20; de Lausane:
 Stevene.
 von Lautenburg: Cunrat; cf. Laudem-
 burch.
 Lavaniae, Lavagniae comites: Otto-
 bonus, Nicolaus, Karolus.
 Lavanzanus: Lellus.
 de Lavezariis: Gualbrius, Tachius.
 de Lavilaca: Petrus.
 de Lebraha prior 71, 40.
 Lech 1236, 35.
 Lechenich, Leggenich castr. 179, 5,
 216, 35.
 Lechprugge 1234, 10.
 Legate: Franzollus Petri.
 Legeni villa 1062, 10.
 Legien, episcopus v. Theobaldus ep.
 Leodien.
 Legier: Bertrant.
 Leychtemberg castr. *Lichtenberg* 836.
 Leydberg castr. 127, 40, 132, 10.
 Leynlautter fl. 181, 15.
 Lellus Lavanzanus de Urbe familia-
 ris reginae Siciliae 1307, 10.
 Lelmi: Nerus.
 Lemus Bulliae de Galandis miles
 ambas. 976, 25.
 Lemovicen. dioc. 570, 10, prior: de
 Benevento.
 Leningana, Leninghena v. Liningen.
 de Leno: Dagninus Belezencus.
 Lensinwylre 246, 20, 248, 35.
 de Lenson: Terius v. Villecon.
 Leo v. Lugdunum.
 de la Leo *von der Leyen*: Henri.
 Leo imperator Constantinopol. 1312,
 35.
 Leo ep. Coman. 487, 35, 493, 30.
 Leo Iohannis Nigri de Setia not.
 581, 40.
 Leo marchio de Ponczono filia:
 Eliana.
 Leo Berner in Wormatia Iudaeus
 749, 20.
 Leodium, Liege 22, 30, 23, 100, 1;
 canonici 119, 30; capitulum 1074,
 5; diocesis 286, 20, 1300, 1; ecclesia
 1192, 25; episcopi, episcopatus 100,
 119, 5, 1075, 1084, 15; de Liege
 evesque 1197, 5; praepositura 220,
 35; principatus 23, 20, clericus:
 Iohannes de Dyst not.; episcopi:
 Adulfus I, Adolphus II, Hugo,
 Theobaldus; eccl. thesaurarius:
 Gwido; de Leodio, Liege: Iohannes
 (Iehan).
 Leolus Venuti syndicus S. Salvatoris
 de Albola 866, 25.
 Leonardi: Oddo.
 S. Leonardus dioc. Argentin. 889, 15,
 praebendatus: Albertus.
 Leonardus card. ep. Albanen. 605, 20,
 607, 15, 609, 15, 612, 613, 20, 615, 15,
 619, 10, 621, 25, 655, 10, 658, 5, 663,
 40, 774, 35, 797, 798, 25, 803, 805.
 Leonardus mag. phisicus syndicus
 Ianuae 526, 10.
 Leonardus de Incisa miles 1444, 35.
 Leonensis monast. dioc. Brixien.
 abbas: Aycardus.
 Leonetus de S. Stephano 438.
 Leonina comitatus Senensis 859, 35.
 Leopardus Frenetti de S. Pietro
 Pisan. not. 418, 30, 466, 467, 501,
 35, 502, 1, 540, 25, 567, 623, 35, 655,
 40, 684, 10, 687, 35, 690, 696, 35, 704,
 40, 711, 5, 743, 30, 762, 763, 35, 842,
 40, 860, 15, 862, 1, 863, 40, 864, 30,
 865, 15, 867, 916, 917; notarius
 camerae 540, 35; n. c. regalis 659, 25;
 n. c. imperialis 932, 30, 950, 30, 990, 40;
 not. imperatoris 990, 15, 1023, 15,
 1069; index ordinarius atque no-
 tarius et camerae regis scriba 688,
 691, 697; Pardus 1007, 40; Acta et
 gesta Henrici VII. regis 655, 40,
 710, 20, 757, 20, 951, 35; domus 1089,
 35, filius: Rainerius.
 Leopardus fil. Orlandi not. de
 Morrona not. syndicus, cancella-
 rius Pisan. 560, 30, 744, 10; Pardus
 916, 917, 5.
 Lepheler: Cunrat; des Lephelers
 sun: Herman.
 Leri 1026, 10.
 Lescluse en Waise 297, 35; cf. Clusa.
 Lexerius: Bernardus.
 Lesomen. comes i. e. Lucenburgen.
 Lesten castr. 1227, 10.
 Lestinum ad lacum Cumanum 894, 30.
 de Leubenberg: Conradus miles.
 de Leumershem: Henricus.
 S. Leus de Milazzano plebatus Cin-
 torii 859, 30.
 Leuve: Colin.
 Levantanus, Levantinus de Levanto
 iurisper. Ianuen. 689, 35, 694, 35.
 de Levanto: Levantanus (Levantinus).
 de Lewenberg: Henricus.
 von Lewenstein grave: Albrecht.
 Liberalis filius: Richeletus.
 Liebelose: Ulrich.
 de Liechtenberg dominus: Iohannes;
 von L.: Cunrat, Hugelinus.
 Lienart de Venise talleur de pierres
 1186, 15; talleur do sael l'empereur
 1193, 10.
 de Lyerni, Lierne, Laerny: Gualte-
 rius (Watier).
 de Lierval: Thebaut.
 Liescher: Iacob.
 Liestal 1259, 1.
 de Lyueuerghiem: Robertus.
 Liglanum v. S. Lucia.
 Lignenges v. Liningen.
 Lille: Marquart.
 Limae vallis 880, 20; nomina locorum
 in Indicem non recepta 880, 881.
 Limburgen. duces v. Brabantia.
 de Limpurg pincerna: Fridericus.
 de Limpurg domini: Gerlacus, Io-
 hannes.
 de Linari: Gorus Ubaldini.

- Lincolnien.: Io.
 Lindelbach curia 160, 15. 374. 375, 5.
 Lindow 1269, 20. burger: Merbot Karle.
 de Lineyo archidiaconus v. eccl. Tullen.
 de Lingua de Vaca: Barricus.
 Lymingen, Linenigue, Leningana, Lignenges 246, 15. comites: Fridericus, Gotefridus (Ioffridus).
 de Linoiro *an Linster?* sir chevalier 1279, 35.
 Lypace d'Agozeme 1193, 35.
 Liparien. v. Patten.
 de Lippa: Henricus.
 Lippi: Sofredus.
 Lippus Ridolfi de Lupicino not. 865, 5.
 Lippus Ranucii Becca 86.
 Lirum *ad lacum Cumanum* 891.
 List: Sifrit.
 de Litis: Martianus.
- Liut- Lut- Lud- Liu- Leu- Lu-**
- Liutherus de Ysinburg advocatus provinciae (Sueviae) 1264, 5.
 Lutold von Rotenlein tumpobst ze Basil 1112, 15.
 Lutoldus de Chunringen 36, 5.
 Lutoldus pincerna de Landeke 305, 5.
 Lutoldus Monachus 1259, 25.
 Lutold von Regensperg Ulrichen sun 1104. 1105.
 Ludolf von der Dycke tumherr zu Kolne (*falso* Ludewicus, Rudolfus) 127, 40. 128. 132, 20.
 Ludolphus de Monasterio miles 1214, 25.
 Lutolfus de Morungen 1068, 10.
 Lupoldus ep. Babenbergen. 35, 40.
 Liupoldus, Leupoldus, Lupoldus, Lupollus dux Austriae 35, 30. 69. 183, 25. 184. 277—283. 409, 40. 434, 15. 459, 30. 460, 30. 464, 45. 465, 20. 478, 10. 526, 1. 594, 25. 597. 598. 1038, 5. 1120. 1121. 1122, 1. 1123. 1124, 1. 1233, 15. 1267, 25. 1434, 1 (dux Austerliche).
 Liutkilch, Lutkirche 766, 5.
 Liviraca v. Luviraga.
 Livriacum in Alneio 299, 40.
 de Liwerode *Leonrod*: Alber.
 Lo, Lode v. Laude.
 Lobedde 372, 20.
 de Lobbruch: Henricus.
 de Locardo nobilium nomina in Indicem non recepta 872.
 Locedum v. Lucedium.
 de Loculo, Luculo: Oppecinus, Raynaldus Spinola; v. *etiam* Spinula; de Loculis: Spinulorum pars.
 de Lodano: Iacobus.
 Lodoven. dioc. 581, 20.
 Loge, Loio: Martinus.
- Logingen 191, 15.
 de Loia: Milancius v. Melancius de Bononia.
 Loynstein v. Laynstein.
 Loio v. Loge.
 de Lois seigneur: Gerart de Landri (Gerardus de Landrico).
 Loys v. Ludewicus.
 Loysius Scarzaficus Ianuen. 691, 10.
 Lombardia, Lombardi, Lumbardia, Lombardie, Lumbardie, Lampardia, Lamparten 89, 5. 158, 1. 170, 20. 196, 35. 197, 5. 208, 40. 209, 30. 210, 5. 259, 5. 309, 20. 310, 25. 311. 312, 5. 313, 10. 314, 1. 315. 316. 317, 25. 318, 15. 321, 25. 323, 25. 325, 15. 331. 334, 35. 377. 380, 10. 383, 30. 385. 387, 40. 401, 30. 413, 45. 414, 5. 461, 5. 463, 25. 478, 30. 479, 40. 480, 20. 496, 30. 497, 20. 504, 30. 505. 507, 10. 508. 517, 20. 518. 522. 523, 5. 533, 30. 534. 537, 35. 543, 5. 555. 559. 584, 15. 587, 40. 588, 1. 591, 25. 604, 15. 608, 10. 613. 614, 25. 619, 10. 620. 622, 15. 623, 10. 635, 20. 636. 656. 657, 40. 661, 20. 696, 40. 710, 15. 730, 30. 731. 758. 759. 780, 35. 783, 35. 784. 786. 796, 15. 803. 855. 856, 15. 921, 20. 926, 1. 954. 967, 15. 968, 1. 973, 1. 976. 977. 978, 5. 979. 980. 982. 986, 45. 987, 5. 991, 20. 992, 25. 994. 995. 997. 998. 999—1002. 1003, 1. 1004. 1006, 20. 1011, 15. 1016, 20. 1018. 1024, 1. 1032, 10. 1033, 5. 1036, 20. 1049, 20. 1050, 25. 1054. 1055, 1. 1063, 15. 1065, 1. 1081, 25. 1083, 15. 1084, 1. 1148, 35. 1163, 15. 1169, 20. 1192. 1267, 25. 1274, 15. 1300, 25. 1317, 35. 1339, 40. 1419, 25. 1429. 1430, 35. 1431. 1434, 5. 1435. 1445. 1448, 20; inferior 981, 1; superior 479, 1; ambaxiatores 604, 20; caput (Modetia) 441, 35; civitates 419, 10; liga 318, 35; terrae marchionum Malespinae 510, 35; montes 587, 40. 588, 1; Lampersche gebirge 335, 20; Lumbardicae regionis mos 427, 5; Tusci in Lombardia 977. 982; vicarius regis 588, 1. capitaneus generalis: Wernherus comes de Homberg; legatus: Arnaldus card. ep. Sabinen.; officialis super bonis rebellium inquirendis: Henricus de Geldonia; provinciae praeses: Amedeus comes Sabaudiae; vicarius: Amedeus comes Sabaudiae.
 Longobardorum rex: Desiderius.
 Lambardorum: Vicchium.
 Lombardus de la Ture archidiacon. S. Iohannis de Modocia 317, 10.
 Lombardus Spinula 685, 25.
 Lombardus: Bartholomeus.
 de Lomello comites palatini 497, 1. 510, 35; comitum nomina in Indicem non recepta 496. comites palatini: Antonius de Langrio, Gydacius de Sparoaria, Iacobus, Mapheus de Nicorvo, Philippus (Philipponus) de Langusco, Thomas.
 Lomus Antonii de Montecchio Marchiae potestas Pisan. 710, 25. iudex: Petrus Puccii 757.
- de Loncin: Conardus (Cuenar).
 le Long: Hanekin.
 Longet garchon de l'aigle 1196, 1.
 Longus: Henricus.
 de Loray: Hurri.
 Lorch 176, 40. 177, 1.
 Lossen. comes: Arnoldus; de Los: Iohannes.
 Loste de Vercellensibus de Pistorio vicarius Mutinae 534, 20.
 Loterius Torniellus indicus extrinsec. Novariae 452.
 Lothoringia 153, 1. duces: Fredericus, Iohannes, Theobaldus; v. *etiam* Brabantia.
 ze Louben: H., Iohannes.
 Louenburgh 1268, 20.
 in Louenborg pastor: Ulricus.
 de Lovain: Io.
 de Lovanello: Aymo Perrovetus.
 Lowi v. Ludewicus.
 Lu. magister ord. Praemonstr. in Hacheburnen 1270, 10.
 Lubbeke *Luebbecke* 1230, 15.
 Lubekke, Lubicen., Lybecke *Lubeck* 73, 1. 113. 162, 20. 165, 30. 331, 5. 348. 349. 1103. conventus: Minorum, Praedicatorum; notarius civitatis: Alexander.
 Luca, Lucan., Lucen., Lukes, Luque, Luquoys, Luce 554. 555. 558. 559. 710, 15. 758, 25. 759, 5. 760. 762, 10. 780. 824, 30. 825, 5. 855. 874, 10. 878, 25. 879. 883, 1. 933, 35. 934, 15. 983. 986, 40. 1002. 1003. 1004. 1077, 5. 1081, 30. 1153, 30. 1163, 15. 1167, 10. 1170, 25. 1300, 15. 1407. 1408. 1422. 1428, 1. 1432, 25. 1433, 1. 1435, 25. 1449, 25; eccl. canonicatus 538, 1; capitanei exititiorum 1407, 25. 1408, 35. 1422, 5; diocesis 905, 40; monetarii 1150, 1; solidi parvi (Luqueis) 717, 25. 718, 5. 720, 25. 721; nomina suburbiorum communis in Indicem non recepta 878, 25. 879; de Luca: Iohannes Parguie, Iohannes Rapae; de Luce: Nicole.
 Lucas de Flisco card. diac. S. Mariae in Via lata 606, 20. 607, 20. 609, 15. 612, 20. 613, 20. 615, 15. 619, 15. 621, 25. 655, 10. 658, 10. 663, 40. 769, 35. 774, 35. 776, 40. 777, 5. 783, 35. 784. 785, 45. 789, 25. 791, 30. 793. 796, 25. 798, 25. 803, 15. 805, 1. 807, 25. 809. 810, 35. 811, 20. 837. 842, 5. 843. 844, 20. 847. 853, 20. 1048, 20. 1071, 1. 1072. 1073, 10. 1171, 35. 1301, 10; li cardinal de Genes 1160, 35. 1186, 1; sigillum 890, 5.
 Lucas fisicus de Biblena 308, 5.
 de Lucedio, Locedi abbas: Guillelmus.
 Luchetus Belloculus 1273, 40.
 Luceria 51, 35.
 de Lucerna: Gobertus.
 Luchetus de Turricella not. Papias 486, 35. 487, 5.

- Luchetus de Grimaldis syndicus Ianuae 526, 10.
 Luchini de Guidobonis domus v. Terdona.
 S. Lucia de Liglano 862, 15; nomina hominum in Indicem non recepta 862, 10.
 S. Luciae in Silice eccl. Rom. card. diaconus: Franciscus.
 Luciana v. S. Donatus.
 de Lucidomonte, Clermont: Iohannes (Iean).
 de Lucino, Lucinis: Iohannes, Luc-terius.
 de Luculo v. Loculo.
 Lucterii de Lucinis filius: Iohannes.
 Lude 1228, 40.
 Ludinstorf, Ludenstorp, Ludestorp teloneum 240, 391, 734, 35, 735, 1, 1269, 1; thelonearii 920, 25; nomina theloneariorum 734, 35.
Ludewicus, Ludwicus, Ludovicus, Lodovicus, Lowi
 S. Ludovici abbatia Pissiaci 578, 45.
 S. Ludovicus rex Franciae 209, 1.
 Ludovicus ep. Vivarien. 913, 5.
 Ludewicus de Dikka v. Ludolf von der Dycke.
 Lodovicus, Lodoyeus imperator 156, 1315, 5, 1330, 25, 1332, 25.
 Ludowicus comes palatinus Reni dux Bawariae 4, 40, 111, 30, 180, 15, 182, 214, 30, 225, 35, 226, 233, 5, 239, 1, 281, 15, 283, 35, 767, 768, 20, 1120, 30, 1131, 15, 1230, 35, 1232, 1233, 1236, 25, 1266, 1, 1292, 1293, 10; Bayern u. am Rein vitztum: Gotfrid Paeuler.
 Ludwicus dux Carinthiae 37, 10, 53, 30, 168.
 Ludewig herzog von Tecke 1092.
 Ludovicus comes Ebroicen., Loys conte d'Evreux 214, 5, 301, 35, 578, 45.
 Ludwicus comes de Ottingen, Otinga 18, 15, 35, 45, 43, 1, 68, 15, 69, 40, 138, 20, 160, 15, 180, 15, 191, 10, 192, 333, 40, 705, 1 (Utinguen).
 Ludovicus fil. Roberti de Claromonte camerarius Franciae 299, 10, 300, 1, 302, 532, 10, 578, 1, 579, 20, 580, 25, 665, 25.
 Ludovicus, Loys, Lowi de Sabaudia dominus Waudy, senator urbis Romae 307, 1, 681, 10, 698, 20, 699, 20, 700, 40, 701, 25, 702, 20, 769, 25, 788, 1, 794, 10, 817, 25, 819, 35, 830, 5, 1054, 1163, 1171, 25, 1179, 35? 1185, 35, 1277, 1, 1408, 5, 1424, 1425; frater 1430, 10.
 Lodwici de Ahucla filius: Mathias.
 Lowi de Fourute 1163, 30.
 Ludewig von Ratoldsdorf 1107, 35.
 Ludewich von Schenkinwalt 1235, 15.
 Ludwicus vicedominus de Sonnenberch 24.
 Lodovicus Crivellus Mediolanen. 668, 25.
 Lugdunum, Lugdunen., Leo 152, 40, 174, 35, 399, 20, 469, 35, 813, 35, 913, 5, 1252, 5, 1370, 45, 1424, 25, 1426, 45; diocesis 152, 40, archiepi-
 scopus: Petrus; de L.: Perro-
 vetus.
 de Lugolinis: Petrus.
 Lulysana v. Lunisana.
 Lumbardia v. Lombardia.
 Luna, Lunen. 904, 35, 905, 1, 5, 1117, 1; diocesis 905, 40; episcopus, episcopatus 932, 25, 1004; Lunen. dioc. castrum: de Melia. generalis capitaneus: Guido Novelli com. palat. Tusciae.
 Luneburg dux v. Brunswich.
 de Lunino: Maffeus.
 Lunisana, Lunesana, Lunisciana, Lunigiana, Lulysana provincia 882, 5, 972, 1002, 40, 1004, 1027, 1059, 10, 1428, 1; nomina locorum in Indicem non recepta 882, vicai-
 res: Guy dou Sais; Lulysana, Versille e Gualfagnana vicaires
 generaux e capitaines de guerre: Symonz Philippes.
 Lûpbach 245, 30, 248, 10.
 de Lupicino: Lippus Ridolfi.
 de Lupis: Bonifacius.
 de Lurtzewilre 159, 15; de L.: Petrus.
 Lusacien. marchio: Woldemarus marchio Brandenburg.
 Luterburch v. Iudaei.
 Lutkirche v. Liutkilch.
 Lutrea 244, 20, 246, 247, 40; officia-
 ti 248, 25, civis: Cunradus Keller;
 v. Iudaei.
 Lutzelemburg, Lucemburg, Lucel-
 burg, Lussembourch 333, 15, 337, 348, 10, 1146, 30, 1152, 20; comites
 et comitatus 223, 5, 899; Lutzell.
 comitatus sigillum 233, 5, 365, 35, 368, 40; comitis et comitatus
 vasallus 899. comes: Heinrichus
 rex Romanorum; de Lucembore,
 Lutzelemburg: Iohan Godimanc,
 Walramus; dapifer: Henricus
 de Beafort; dapifer in Gallica
 terra: Henricus de Cruce.
 Lutzeltvelt curia 160, 15, 374, 375, 5.
 Luviraga, Liviraca *Livraga* 457, 45,
 458; de Luviraca: Laurentius.
 Luvo frater Theoderici comitis
 Clevenensis 43, 35; Luvo de Cleven
 comes de Hilkerode 44, 20.
 de Luyrieu: Iehanc.
 Luçariae terra 1275.
 li Lzobre: Henri.
M.
 Macalaffus: Danyel.
 Macalussorum domus v. Asti.
 de Macciorum societate socii 1146,
 45; de la compagnie de Mach:
 Donate d'Obert, Iehan Petre, Guy
 de l'Autel; de societate de Maççis:
 Rusticus.
 de Maxerata: Iohannes.
 Macerati v. Montis.
 Machlinia, Mechelinia 288, 30, 289.
 Macra fl. 958, 25, 959, 961, 5.
 Madii: Strata.
 de Madiis: Berardus, Bertolinus,
 Galeotus; Madius: Petrus, Guido.
 Mafeus, Maffeus v. Matheus.
 Maffiolus fil. Guaspari Rampoldi de
 Cremenate not. et scriba palatii
 Cuman. 895, 20.
 de Magata: Girardus.
 Magantellus: Arnulfus, Gulielmus.
 Magdeburg. archiepiscopus: Burchar-
 dus; burggravius v. Saxoniae dux.
 Magente 1151, 5.
 Maginus de Mandello 631, 25.
 Magnanus: Ysembardus.
 S. Magni monast. Faucen. 1139, 20,
 1141, 20.
 Maguntia, Moguntia, Maguntin.,
 Mayenche, Megentz 5, 40, 7, 10, 8,
 35, 32, 35, 43, 5, 108, 25, 175, 20, 223,
 30, 336, 354; archiepiscopus 13, 20,
 49, 30, 223, 45, 336, 35; diocesis 336,
 1270, 10; ecclesia 12—15, 49, 30,
 74, 93, 35, 223—225, 238, 336, 369,
 40, 599, 10, 725, 10, 1115, 20, 1200, 15,
 1261, 1; sedis iudices 1265, 1; pro-
 vincia 223, 20, domus: S. Ioh-
 annis Ierusalem'itani, Praedica-
 torum; archiepiscopi: Gerhar-
 dus, Petrus; scolasticus: Emme-
 ricus; v. Iudaei.
 Maillan *Magliano di Toscana* 1158, 20.
 Maillardi: Iohannes.
 Maynardi: Castrum.
 Maior: Augia.
 Maioul dou Seyxl chevalier 1276, 15.
 Mays castr. 1034, 30, 1035, 20.
 Malabayla: Conradus.
 Malabeto: Iohannes.
 Malaspina, Malaspinæ, Malespinæ
 marchiones, marchis 510, 35, 1002,
 30, 1004, 20, 1027, 25, 1162, 25, 1163,
 35, 1428, 1; nomina marchionum
 1449, 1450; nomina marchionum
 in Indicem non recepta 904, 25,
 1002, 25, 1003; nomina castrorum
 et villarum in Carfagnana in
 Indicem non recepta 905. mar-
 chiones: Bartholomeus, Conra-
 dinus, Conradus, Franceschus,
 Franciscus, Isnardus, Marchixetus,
 Morovellus (Morvellus, Marvellus),
 Nycholaus Marquesotus, Spinectus
 (Spineta).
 Malaspinus: Girardinus.
 Malausana dioc. Vasionen., Malausia
 347, 35, 378, 30, 381, 30, 384, 387, 1,
 603, 50, 613, 25, 616, 15, 617, 5, 618,
 30, 619, 35, 620, 35, 621, 10, 790, 20,
 791, 15, 837, 40, 1205, 15.
 Malburg castr. in *Mortenance* 827, 5.
 Malechar: Iohannes.
 de Malecosis: Bonzanochus, Otto.
 Maleum castr. 1289, 40.

- Malfitii: Fatius.
 de Malitiis civium Paduae nomina in Indicem non recepta 1022.
 de Mallumbris: Ricardus.
 Malosellus: Albertus.
 Malpes: Iohaninus.
 de Malpre: Estiene.
 Malvetium (*Lomellina*) 496, 20.
 Mal Visini: Hugues.
 Manais cambrelain mons. de Liege 1179, 20.
 Manchagagium *ad lacum Cumanum* 894, 30.
 de Mandel: Paganins.
 de Mandello: Maginus.
 de Mandelscheit dominus: W.
 de Manentis: Bartolinus.
 Manesse: Rodeger.
 Manectus Bellagatti syndicus S. Casiani de Decimo 869, 15.
 Manfeus v. Matheus.
 Manfredinus de Aliate not. Mediolanen. 671, 10. filius: Bartolomeus.
 Manfredinus fil. Oberti marchionis Pelavicini 492, 35.
 Mamfredinus Platus domicellus abbat. S. Ambrosii Mediolanen. 572, 25.
 Manfredus de Mirolio can. Vercellen. 323, 5.
 Manfredus, Manfredus princeps Tarentinus 991, 20. 992, 1. 1363.
 Manfredus fil. Friderici regis Trinacriae 1014, 45.
 Manfredi marchionis de Bosto filius: Lancelotus.
 Manfredus marchio de Carreto 1057. 1060, 30.
 Manfredus marchio Lancea vicarius generalis imperii a Papia superius 595, 15.
 Manfredus marchio Salutarum 434, 15. 445, 10. 461, 15. 463, 20. 489, 10. 582, 10. 583, 15. 697, 10. 705, 1. 1005, 25. 1038, 5. 1146, 5. 1412, 40. 1438. 1439. 1440, 1. 1453; vicarius Karii 976, 30. 980, 10.
 Manfredus de Claromonte comes Mohae (Moac), dom. Ragusiae, senescalcus regis Trinacriae 818, 30. 821, 20. 822, 35. 825. 826, 20. 827. 828. 932, 35. 950, 35. 990, 25. 1007. 1014. 1023, 20. 1076, 1. 1080. 1089, 15. 1433, 25 (de Cremonti); vicarius Pisarum 985, 20.
 Manfredus Grillus de Ianua vicarius Papiae 534, 25.
 Manfredus praefectus Romae 830, 10.
 Manfredus de Bastis Valentin. 405, 20.
 Manfredus, Manfredus de Becaria (Becharia, Bequeria) Papien. 487, 35. 488. 489. 1063, 35. 1064.
 Manfredus fil. Ansaldi de Castro 1059.
 Mangerone Cenni syndicus S. Donati de Luciana 868, 5.
 de Manginis familia Papien. 626, 1.
 Mangoldus ep. Herbipolen. 35, 40.
 de Mangone comes: Neapoleo; de comitibus de Mangone: Galassus.
 de Mangono: Donus Cursi.
 de Manna: Gualterius.
 Manoellus Binellus de Casale 311, 40.
 de Manso: S. Vincentii eccl.
 Manstok: Henricus.
 Mantua 271. 274, 40. 275, 1. 329, 1. 389. 431, 5. 497. 498. 504. 507, 25. 510, 1. 534, 30. 620. 752, 1. 981. 982. 996, 30. 999, 10. 1032, 35. 1036, 35. 1082, 10. 1146, 15. 1148. 1172, 20. 1429, 15; episcopus 955, 45. 982, 40; nomina syndicorum 507, 25; vicarius, vicariatus 647. 1033, 1. 1146, 20; Mantuae et Veronae vicarius 636, 35?; Tuscini Mantua 999. capitaneus: Raynaldus de Bonacursiis; potestas: Antonius de Nogaruola; dioc. monasterium: S. Benedicti; vicarii: Lappus Farinata de Ubertis, Renaldus de Bonacolsis dictus Passarinus.
 Manuel de Caro not. 595, 30.
 Manuel Durant not. 1006, 40.
 Manuel de Podolio de Arnascho 595, 30.
 Manuel de Veran 719, 40.
 Mapheus v. Matheus.
 Marabotus: Ansaldus.
 Maracius Guinzanus vicarius Laudens. 724, 35; hospitium 724, 45.
 Marca comites: Engelbertus, Everardus; de Marca: Adolfus ep. Leodien.
 de la Marke le marchis messagier 1174, 25.
 S. Marcelli eccl. Rom. card. presb.: Arnaldus.
 Marcellus 664, 10.
 de Marchan: Gachin.
 Marchexanus (moneta) 1271, 15. 1272, 35.
 de Marchia Anconitana: Gentilis card. presb.
 Marchiae dominium 35, 25. 57, 15. 64, 35. 69, 5. 92, 40. 277, 40. 281; domini v. Austriae duces.
 Marchia: Tervisina.
 de la Marque: Ecclin.
 Marchiones (familia Ianuen.) 1029, 5.
 Marchixetus marchio de Malaspinis vicarius Tortona 534, 25.
 Marquesotus: Nycholaus.
 Marcus Gaiotus not. syndicus Tarvisin. 1296, 25. 1298, 25.
 Marcus de Aldemaio, Adelmario Trivisinus 1023, 30. 1293, 35. 1294. 1295. 1296, 15. 1298, 25.
 Marcus Romanus mercator 185, 20.
 Mardolus, Mardonus: Petrus.
 Margareta, Margarita regina Romanorum uxor Heinrici VII. 403, 10. 533, 35. 40 (*male* Catterina). 628, 30. 662, 20. 709, 35. 795, 5. 816, 15. 1074, 15. 1128, 35. 1147. 1148. 1150—52. 1154, 10. 1161, 15. 1166. 1171, 30. 1193, 25. 1265, 1. capellanus: Iannes; do char madame: Thibaut; chareton madame: Aubretin; clericus: Gilius; ferron madame: Iehan; garcon de la pannetrie: Bourgegnon.
 Margareta filia Wencezlai II. regis Bohemiae 1261, 20.
 Margarete tochter Heinrichs von Friburk. wirtin Ottes von Strazberk 1101.
 Margaretae: Henricus.
 de Mari: Bernabos.
 S. Maria a Campoli 862; nomina hominum in Indicem non recepta 862.
 S. Maria (*Lomellina*) 496, 25.
 S. Maria de Marliano plebatus S. Ypoliti 862, 40. 863; ecclesia 863, 35. syndicus: Iuncta Berti.
 S. Marie ou Mont S. Maria in Monte 1166, 35.
 S. Maria Montis Macerati 858, 30.
 S. Maria Novella castrum dioc. Florent. 873, 5; plebs 859, 25; plebatus v. S. Michael de Collepetroso.
 S. Maria de Petriolo de Castellina vallis Grevis 859, 30.
 S. Maria de Septignano 859, 5. 860, 5. rector communis: Vierus; rector ecclesiae: Attavianus.
 S. Maria de Victoria monast. iam dirutum apud Scurcolam Marsicanam 1364, 30.
 S. Mariae Aquen. eccl. 286, 20. 1400, 25. 1401. 1402.
 S. Mariae monasterium v. Augia maior.
 S. Mariae ad Gradus in Colonia praepositus: Wernerus.
 S. Mariae maior eccl. Yporegiae 310, 5.
 S. Mariae ad Passerellam contrata v. Mediolanum.
 S. Mariae Pedonis parochia v. Mediolanum.
 S. Mariae eccl. claustrum Novarien. 316, 1. archipresbiter: Gregorius; archidiaconus: Opetio de Memo.
 S. Mariae maior eccl. Pergami 566, 10.
 S. Mariae maior eccl. Pisana 743, 35. 745, 40.
 S. Mariae in Cosmedin eccl. Rom. card. diaconus: Franciscus.
 S. Marie Minerve eccl. Roman. 1173, 15.
 S. Mariae Novae eccl. Rom. card. diaconus: Raimundus.
 S. Mariae in Porticu eccl. Rom. card. diaconi: Arnaldus, Matheus.
 S. Mariae in Traspadina eccl. Romana 611, 20.
 S. Mariae in Turribus eccl., altare Romae 611. 612.

- S. Mariae in Via lata eccl. Rom. card. diaconus: Lucas.
- S. Marie le pont v. Roma.
- S. Mariae ecclesia Saonen. 1062, 10; S. Mariae castrum v. Saona.
- S. Mariae de Senis hospitale 951, 15.
- S. Mariae Hospitale v. Teutonicorum domus.
- S. Mariae eccl. de Valencia 312, 40.
- Marie le roine, uxor Philippi III. regis Franciae 72, 20. corier: Jehan de Rosay.
- Maria regina Siciliae familiaris: Lellus Lavanzanus.
- Maria uxor Amedei comitis Sabaudiae 927, 928.
- Marignani: Raynerius.
- de Marigniaco: Ingerannus.
- de Marino: Franciscus.
- Marinus Georgius dux Venetiarum 669, 1.
- Marinus de Spoleto iudex Aretinus 601, 10.
- Mariscotus Buccanigra synd. Ianuae 526, 10.
- Maritima 341, 30, 345, 5, 397, 15; Martimae marina 1428, 30.
- Marlianicum *Maslianico ad lacum Cumamum* 894, 30.
- Marlianum v. S. Maria; de Marliano: Iohannus.
- Maron: Francois.
- Marovellus, Marvellus v. Morovellus.
- Marpurk 98, 5.
- Marquardus decanus in Spalt 646, 10, 1133, 1.
- Marquardus dominus de Schellemberg 68, 20, 69, 40, 90, 91, 40, 93, 95, 30.
- Marquart burgermeister von Ezze-lingen 1092, 10.
- Marquart Lille 1099, 25, 1100, 1.
- Marquart Wurcheler 1099.
- de Marsano v. de Martiano.
- Marschaul: Hunbert.
- Marsinum v. Masinum.
- S. Martiani monasterii de Terdona abbas: Henricus.
- de Martiano, Marsano comes: Hugutio; de Martiano: Hugolinus.
- Martianus de Litis consul Terdonae 694, 30.
- von S. Martin: Kunrat Munch.
- Martini: Raymundus.
- de Martinis: Bendinus, Paganus.
- de S. Martino comites 331, 5, 510, 40.
- de S. Martino: Guillelmus.
- S. Martini eccl. Wormatien. 1440, 30.
- S. Martinus ad Argianum *S. Martino del rescovo* 858, 35.
- de S. Martino la Melsola: Sacchuccius.
- S. Martinus la Palma 858, 35.
- S. Martinus de Torri nomina hominum 863, 35.
- S. Martini in Montibus card. presbiter: Gentilis.
- S. Martinus in Strata 457, 10, 458, 459, 10.
- S. Martinus de Valle plebatus S. Petri in Sillano 868; locus dictus Storni 868; nomina hominum in Indicem non recepta 868.
- Martinus Loge (Loio) Yporien. not. 310, 20, 311, 45, 313, 314, 45, 315, 25, 316, 30, 317, 15, 318, 5, 319, 5, 320, 20, 325, 25, 507, 40, 1448, 35.
- Martinus de Panaris syndicus Soncini 582.
- Martinus de Rodobio 449.
- de Marvilla: Symon.
- Marzolaria 1072, 20.
- de Marzonasco: Arduynus.
- Mascherel: Race.
- de Marsino, Masino comes, comites 331, 5, 510, 40; vicecomitum nomina in Indicem non recepta 482, 483; de Maysino communitates 979, 30.
- Massae et Conficae marchio: Paladinus.
- Massana ecclesia *Massa Carrara* 1077, 1078, 20, Massan. et Popolonien. episcopus: Iohannes.
- Massa, Masse *Massa Marittima* 874, 25, 1166, 30; de Massan cites 1195, 35.
- Massa Trabaria 341, 20, 345, 5, 397, 5.
- Massan v. Massa.
- de Massanatus: Stephanus.
- Masselus Baroncii de Eugubio not. 748, 30.
- Masus Gione de Monte Faesulis iudex et not. (860, 15.) 861, 5.
- Mathei: Fucius.
- Matheus Rubeus card. diac. S. Mariae in Porticu 145, 5.
- Mattheus rector eccl. S. Nicholai de Vico 860, 25.
- Mathieu fr. confesseur l'empereur 889, 15, 1186, 20, 1187, 40, frater: Andreas.
- Maffeus Bonagure de Biblena not. 308, 10.
- Mapheus (Mattheus) de Nicorvo com. palat. de Lomello 495, 496.
- Matheus, Mapheus, Mafeus, Maffeus, Manfeus Vicecomes, de Vicecomitibus de Mediolano 461, 463, 5, 488, 35, 511, 559, 15, 628—30, 631, 20; vicarius Mediolani 651, 10, 669, 25, 676, 20, 977, 978, 979, 30, 1036, 35, 1149, 30, 1280, 35, 1286, 35, 1288, 35, 1289, 1290; filii 463, 5, filius: Galeacius.
- Matheus de Selaiana miles 1069, 15.
- Mapheus de Cathaldo 1298, 20.
- Mathei de Dofino filius: Nicholaus.
- Maffeus de Lunino Mediolanen. 631, 25.
- Matheus Petri Mardoni (Mardoli) iudex Romanus 778, 15, 844, 847, 40.
- Mathias fil. illeg. Lodwici de Ahuela cler. Colonien. 197.
- Mathis, Mathyas von Heringheim (Herenkein) ritter 358, 15, 737, 15.
- Mathis Riche ritter von Basel 1098, 1108, 1.
- Mathier: Faviel.
- Mathieu v. Matheus.
- von Matzenheim: Walther.
- Maumettica fides 822, 10.
- Maura: Rupes.
- de Mauritania, Mortania: Wilhelmus dominus de Dossemer.
- S. Mauritii altare v. S. Petri basilica Romae.
- Maurus fil. Florentini iudex de Florentia 1247.
- Maxerata v. Macerata.
- Maximi: Petrus.
- Maysinum v. Masinum.
- S. Medardi monast. Suessionen. abbas: P.
- Medde *Mede (Lomellina)* 496, 25.
- Medebike 1228, 35.
- de Mederike castellani 1229, 20.
- Mediolanum, Melan, Mediolanen. 170, 20, 307, 15, 314, 317, 5, 318, 327, 328, 383, 25, 387, 25, 405, 20, 440, 10, 459, 461, 463—466, 467, 10, 478, 5, 479, 5, 484, 20, 489, 35, 491, 5, 494, 5, 495, 497, 1, 499, 20, 501, 35, 503, 505, 15, 507, 10, 509, 511, 514, 20, 515, 10, 521, 15, 524, 525, 40, 527, 15, 528, 529, 15, 530, 531, 534, 15, 535, 15, 536, 25, 537, 15, 538, 139, 540, 25, 541, 5, 555, 559, 560, 15, 561, 35, 563, 5, 564, 20, 567, 25, 568, 30, 571, 593, 603, 20, 604, 15, 623, 1, 651, 20, 655, 5, 669, 731, 40, 734, 15, 759, 10, 952, 5, 973, 1, 976, 25, 978, 980, 25, 1000—1002, 1032, 30, 1033, 20, 1036, 35, 1063, 1064, 1077, 1, 1081, 10, 1145, 40, 1146, 1148, 10, 1151, 1172, 20, 1271, 1272, 40, 1273, 5, 1280, 15, 1416, 5, 1420, 5, 1421, 40, 1429, 1430, 35, 1431, 25, 1434, 5, 1446, 20; contrata S. Mariae ad Passerellam 464, 10; domus, palatium archiepiscopi 461, 15, 486, 40, 488, 20, 489, 35, 493, 25, 502, 10, 503, 20, 524, 10, 537, 15, 539, 40; domus, palatium communis 488, 30, 494, 5, 495, 5, 501, 35, 503, 35, 511, 514, 20, 525, 40, 540, 25, 541, 5, 561, 35, 567, 25, 568, 30; palatium Novum 314, 5; parochia S. Mariae Pedonis 464, 10; parochia S. Naboris 572, 30; porta Cumana 537, 1; porta Nova 537, 5; porta Orientalis 464, 10, 537, 10, 675, 35; porta Romana 536, 40; porta Tysinensis 537, 5; porta Vercellina 464, 10, 536, 35, 572, 30; nomina ambassiatorum 314; archiepiscopus 1081, 20; nomina civium 631, 25, 668; nomina civium in Indicem non recepta 467, 536, 35—537, 10, 1420, 1421; comitatus, districtus 539, 15, 564, 35, 566, 1, 1420, 5; libri et capitularia communis 651, 20; consuetudo 630, 20; diocesis 591, 40; ecclesia 573; marcha Mediolani, marc de Melan 639, 15, 717, 15.

- 719, 10? 720, 721, 10; monetae („Münzstätten“) 1271, 20, 1272, 40; operarii monetarum 671, 10; pax 500, 40; provinciae ordines 544, 5; territorium 952, 5; nomina territoriorum in Indicem non recepta 1420, 1421; vicarius regis, vicariatus 593, 15, 628, 20, 952, 25, 953, 1, 977, 20, 1000, 20, 1001, 1063, 1064, 10; pars de Turre 461, 40; pars Vicecomitum 461, 40, abbates: S. Ambrosius, S. Celsi; archiepiscopus: Castonus; capitaneus: Guido de la Turre; ecclesiae: S. Ambrosii, Minorum; index super bonis rebellium: Hugutio de Pistorio; monasteria: S. Ambrosii, S. Apollinaris, S. Gervasii et Protasii seu Simpliciani, Praedicatorum; magister monetarum: Petrus Frotta; notarii: Crescinius de Ladenate, Dafinollus fil. Iohannis Canuti, Franzolus de Aliate, Iohannes Bertrami, Manfredinus de Aliate; officialis ad recuperandum iura imperii: Cione de Bellastis; potestas: Bergandus de S. Nazario; sindici: Guillelmus de Vicomercato, Rubertinus Barrus; vicarii: Matheus Vicecomes, Nicolaus de Bonsegor; de Mediolano, cives Mediolanenses: Anthonius Petri, Castellanus de Gluxiano, Matheus Vicecomes, Montinus de Turre, Opetio de Bernaregio, Ottolinus de Sorisina, Passarinus de la Turre, Guillelmus de Pusterla, Guillelmus Rubeus de Turre; de Melan: Iehan; Guelfa pars v. de la Turre.
- de Medullione dominus: Raymundus. Megentz v. Maguntia.
- Megerus Iudaeus de Minzemberg 1267, 10.
- Mehthildis uxor Rudolphi comitis palatini Reni ducis Bawariae 111, 10, 1266, 1, 1292.
- de Meichsowe: Stephanus.
- de Meydeburg purgravis: Burkardus.
- Meiene, Meyne 221, 1, 1244, 1245, 20, castrenses: Conradus de Kutenheim, Sandrinus de Kereche.
- Meienhein: Cunrat von.
- Meinevelde, Meynevelt, Menevelt, monasterium, gerechte 54, 15, 221, 1, 1243, 20.
- Meynfredi de Nomalio filius: Iacobinus.
- Meingen 48, 35; v. Sigemeringen.
- Mengozen (de Sundirn) 249, 25.
- Meinhardus dux Karinthiae 53, 35, filius: Heinrichus.
- Menhardus comes de Ortenberg 68, 20.
- Meinhart: Cunrat.
- de Meisenbach scultetus 245, 35, 248.
- de Meisendal scultetus 245, 30 (pro Meisenbach?).
- Melan v. Mediolanum.
- Melancius, Melanchius, Milancius de Bononia iudex aulae imperialis 843, 5, 844, 5, 1006, 35, 1015, 10, 1017, 10, 1023, 30, 1024, 1, 1032, 1294, 30, 1297, 25 (male de Loia); male Iohannes de Melancio de Bononia 844, 35, 847, 40.
- Melden, canonicus: Angelus.
- Meli Bonaguidae: Bertoldus.
- Melia dioc. Lunen. castr. 1026, 25.
- de Melio: Nerius.
- Melitia v. Militia.
- Melloni: Lambertus.
- la Melsola v. S. Martinus.
- de Memmingen Iudaeus: Michahel.
- de Memo: Opetio.
- de Menabobus: Franciscus.
- Menasinus fil. Guitardi (Cuiardi) de Salegio not. Cumanus 892, 35, 895, 15.
- Menden (Westfalia) 1228, 40.
- Meneurs v. Minores.
- Mengede curtis 1093, 1094, 1.
- S. Meniat v. S. Miniata.
- de Menino: Iohannes.
- Menthocius: Thyberus.
- Merbot Karle burger ze Lindowe 1269.
- de Mercato: Bernardus, Guillelmus.
- Merkelinus (de Sundirn) 249, 25.
- Merchie: Hanekin.
- de Mercurio dominus: Beraldus.
- von Meren: Wirpt.
- Merhern, Merichern v. Moravia.
- Mersburgum (Westfalia) 1228, 35, 1230.
- Merseburg, Merseborch 1237, bishop: Henrich.
- de Meseritz: Iesco.
- Messina, Meçina, Messana 1014, 50, 1426, 1, 1433, 25, 1442, 45, 1444, 45; nomina iudicum 1444, 40, archiepiscopus: Guidottus; de M.: Pelegrinus fr.
- de Messieres: Bauduin.
- de Mestre vinum 1298, 5.
- Meta: Petrus.
- Metenses 953, 20, eccl. thesaurarius: Symon de Marvilla; dioc. clerici: Henricus, Iohannes (I), Iohannes (II), Iohannes (III); de Mes, de Metis: Gerar, Iacominus.
- Meuriset v. Muricetus.
- Mice de Cornaut 1193, 35.
- S. Michael, Saint Michiel (Faucigny) 733, 10, 1150, 25.
- S. Michael de Collepetroso plebatus S. Mariae Novellae nomina hominum in Indicem non recepta 864, rector: Nardus Guidi; syndicus: Dese Compagni.
- S. Michaelis de Monte Imperiali abbas: Raynerius.
- de S. Michael: Conradus.
- Michael clericus archiep. Moguntini 603, 45.
- Michael Portus not. 495, 40.
- Michahel de Memmingen Iudaeus in Augusta 306.
- Michiel Angelos marchans le roy 1169, 5; Michel Angelot 1184, 1.
- Michael Bonbellus 404, 5.
- Michaelis de Paterno filius: Roffinus.
- Michael Speres de Arbe 1069, 15.
- Michael: Vitalis.
- Michelinus de Azanello de Cremona 591, 35.
- Miglioris: Guiduccius.
- S. Migniate v. S. Miniata.
- Milancius v. Melancius.
- Milanus de Aglate officialis Rycardi Hugeti magistri monetarum 1271, 10, 1272, 25.
- Milanus Dracona synd. Valentiae 403, 35, 404, 405, 25.
- Milazzanum plebatus Cintorii v. S. Leus.
- Militiae, Milisse, Melitia v. Roma.
- Milvius de Vitalianis 1023, 25.
- Mynda 1230, 15, episcopus: Godefridus.
- Mini Borestauri: Verius.
- S. Miniata, S. Migniate, S. Meniat, San Miniato 874, 15, 933, 30, 935, 936, 30, 983, 20, 1166, 35; S. Miniatis castra 1065, 20, 1066; de S. Miniata: Simon Bandi.
- Minner: Chunrat.
- Minorum ordinis fratres: Andrieu, Danyel.
- Meneurs freres de S. François d'Assize 1193, 45.
- Minorum refectorium Astense 429, 30.
- Minorum domus extra Burgum S. Donnini 325, 25.
- Meneurs freres a Butofle 1181, 1.
- Meneurs freres do Casteal de l'Aigle 1187, 20.
- Minorum conventus Lubicen. 1103, 30.
- Minorum eccl., domus Mediolanen. 464.
- Mineurs freres Pisains 1164, 1169, 10.
- Meneurs freres a Rome 1174, 35, 1181, 25.
- Meneurs freres a Sute 1171, 10.
- Minorum ecclesia in Tybur 843, 30, 844, 1, 847, 30, 848; Meneurs freres de Tybre 1186, 5; hortus v. Tybur.
- Meneurs freres de Thode 1186.
- Meneurs freres a Toscanelle 1181, 5.
- Minorum domus Thuregi 304, 35.
- Minuches Cassin de Seyna 1006.
- Minzimberg dominus: Phylippus de Falkenstein senior, Phylippus de Falkenstein.
- Minzemberg v. Iudaeus.
- de la Mirandula: Francisquius.
- in Myroldis magister ord. Praemonstr.: Cu.
- de Mirolio: Manfredus.
- Mysna, Misna 17, 35, 735, 1, 1116, 10; Misnen. ecclesia 179, 20; marchio-

- natus, marchiones 1113, 25. 1114. 1115. 1116, 20. 1118, 1; marke 1238; terra 16, 15. 17. 179, 20. bishop: Wethege.
- Moac v. Mohac.
- Mochi 1001, 45; *videtur esse* Modetia.
- Mode, Modena v. Mutina.
- Modetia, Modoetia, Modotia burgum, terra 316. 440—442. 510, 10. 535, 5. 628, 25. 731, 25. 1063, 20. 1149, 10; Monche 328, 10; Moncia 555, 25; v. *etiam* Mochi; contrata portae de Lambro 442, 20; palatium 316, 10; capti 1149, 35; nomina civium in Indicem non recepta 442, 15, 20; nomina consiliariorum in Indicem non recepta 440. 441; ecclesia 440, 5; syndicus 1145, 10. ecclesia: S. Iohannis; notarii: Griffinus, Gulielmus Magantellus; potestas: Franciscinus de la Ture, Zonfredus de la Turre; procuratores: Nichola Bellonus, Pinollus Pizenus; sindici: Tadeus Nitatus, Johannes Zeva; vicarius: Thomas de Ildono; vicarius potestatis: Iacobus de Varadeo; de Modocia: Iacobus.
- Moelin *Möhlín* 1253, 35. 1254.
- Mogus fl. 374. 375, 1. 767, 25. 769, 1.
- Mohac comes: Manfredus de Claramonte.
- li Moines de Ubines chevalier 1278, 10.
- Moyrenus 633, 15.
- de Molanis castr. 333, 30.
- de Molans, Morlans: Iohannes.
- Molar(e) castr., villa dioc. Aquen. 449, 40. 451, 20.
- Molin fil: Thiri.
- Molle: Ponte.
- Mollesheim 232, 10. 233, 25; v. Iudaei.
- Monacum *Monaco* 958, 25. 959. 961, 5. 963, 30. 970, 40; Monego 1026, 10; Monachi potestaria 1056, 25.
- Monachus: Cunradus, Iacobus, Iohannes.
- de Monasterio: S. Blasius.
- Monasterium, Monasterien., Munster 1214; dyocesis 1214, 20; ecclesia 1083, 10. episcopus: Eberhardus; cives: Bernardus Kircherine, Henricus Rike; de Monasterio: Ludolphus; v. Iudaei.
- Monasterium inferius, Nidernmunster monast. 644, 10. 900, 5.
- Monasterium: Menevelt.
- Monche, Moncia v. Modetia.
- Monciaco v. Montiacco.
- Monego v. Monacum.
- de Monleone: Nicolaus.
- Monosii villa Cazolinorum 596, 1.
- Mons: Laureus.
- Mons Albinus (*Lomellina*) 496, 40.
- Monsbonodus *Mont-Bonod* 733, 10.
- Mont de Katin 1166, 40.
- Mons Corbolini nomina bannitorum in Indicem non recepta 949.
- Mons Faesulis v. S. Laurentius; de Monte Faesulis: Masus Gione.
- Mons Ferrariae (*Lomellina*) 496, 40.
- Monsfloritus *Mont-Fleury* 733, 10.
- Monsfortis 1453, 25.
- Mons Grabadonae 891, 5.
- Mons Imperialis v. Podium Bonici.
- Mons Milianus. Monmelian *Mont-mélian* 394, 35. 1150, 20.
- Mons Pulicianus, Monte Pulciano, Mont Pultien 874, 25. 933, 35. 935. 936. 1166, 30; de Monte Policiano: Bernardinus.
- Mons Rinaldi nomina bannitorum in Indicem non recepta 950; Mont-rinaldi mercatale 864; nomina hominum 864.
- Mons Vici 1034. 1453.
- von Monsheim: Wenz.
- ou Mont: S. Marie.
- de Montabur: Henricus.
- de Montaldo: Ricardus.
- de Montarso: Henricus.
- de Monte, Montensis comes, comitatus 97, 30. 110, 10. 129, 10. comes: Wilhelmus.
- de Monte: Dumfranciscus; v. Ursini.
- Monte Alcino, Mont Alcin 874, 25. 1166, 30.
- de Monte Amiato v. S. Salvatoris monasterium.
- de Montebello: Gwilhelmus.
- de Monte Cabilonis: Iohannes.
- de Montecellis: Attrasius.
- de Montecornetto, Moncornetto, Montorneto: Balduinus.
- de Monteforti, Montfort, Monforte comites, dicti de Sargans: Hugo, Rudolfus, Wilhelm; von Montfort: Heinrich Schiels.
- Monteleone castr. (*S. Miniato*) 1066, 35; de M.: Bandus, Nenus.
- de Monteleone: Ianuarius.
- Montemarcianum castr. 858, 25.
- de Montemerlo: Laurentius, Guillelmus.
- Montenanum nomina bannitorum in Indicem non recepta 949, 35.
- de Montenariorum: Montenarius, Thadeus.
- Montenarii de Montenariorum filius: Thadeus.
- de Montepeyris: Azotus.
- de Monte Rous: Andriol.
- de Montespertuli: S. Cristina.
- Montevarchi castr., Montevarche 1188, 20. 1300, 30.
- de Montecchio Marchiae: Lomus Antonii.
- Montes (Franconiae) 160, 15. 374. 375, 5.
- Montflaskon *Montefiascone* 1170, 35.
- Monthaut *Montalto di Castro* 1158, 25.
- Monthaut *Montalto Marittima* 1170, 5.
- de Montiacco, Monciaco: Petrus.
- Montjay (*Sabaudia*) 46, 20.
- de Monticellis: Berardinus.
- de Monticello: Iohannes.
- Montilium, Montiliis (*Carpentoratum*) 1205, 15. 1206, 45.
- Montinus de Turre de Mediolano 631, 20.
- Montis Albani dominus: Guido Delfini.
- Montis S. Angeli dominus: Iohannes comes Gravinae.
- Montis Campolesis castrum comitatus Florentiae 862, 15; nomina syndicorum 862, 20; v. S. Nicolaus, S. Stephanus.
- Montisfalconis praepositus: Bertoldus Ursinus.
- Montisferetri, Montisfeltri comes: Fredericus, Guido.
- Montisferrati marchio 510, 30; marchionatus, marchiones 435, 40. 436. 695, 10. marchio: Theodorus; de Monferrato: Guido de Cuchinario.
- Montisioveti dominus: Ebalus de Augusta.
- Montisiovis dominus: Nicolaus de Bonsenioribus.
- Montis Macerati: S. Maria.
- Montis Orfani castr. 538, 35.
- Montorneto v. Montecornetto.
- Montron 1027, 40.
- de Montroso: Thomas.
- Moriarum castr. 1028, 15.
- Moravia, Merhern, Merichern 167, 15. 1120, 40. 1122. 1124, 15; marchionatus 279, 30. 280. 596, 30. 597, 1. 598, 40. 1119, 35; marchiones v. Boemiae reges.
- Morbacen. abbas 51, 20.
- de Mordecastellis: Iohannes Dini.
- Morelli: Lapi.
- Morene 913, 15.
- Moreni: Petrus.
- de Morestel: Guigue.
- Moretum 46.
- Moriset v. Muricetus.
- Morlans v. Molans.
- de Morle: Franko.
- le Mornard, Mornar *Murnhart* chevalier 1175. 1196, 25. 1278, 30.
- von Mornsheim: Sifrid.
- Moronus: Citadinus.
- Morovellus, Moroellus, Marovellus, Marvellus marchio Malaspiniae 445, 10. 449. 450. 454, 45. 459, 30. 460, 30. 499, 30. 501, 40. 502, 15. 511, 5. 524, 10. 526, 5. 587, 20. 905, 5. 1002, 30 (Morrvel). 1412, 40. 1449, 20. 1450; vicarius Brixiae 995, 10. 1003, 25.
- de Morrona: Leopardus.
- de Morsmunster: Rudolfus Rebelin.
- de Mortario: Donatius.
- Mortenawe 827, 5.
- de Morungen: Lutolfus.
- de Morvaz dioc. Geben.: Perrovetus.
- Mosa 107, 5.

Moschachia 1069, 1; dominorum nomina in Indicem non recepta 1068.
 Mosebach 191, 15. 917, 35; officium advocati 165, 15.
 von Mowenheim voget: Heinrich.
 de Mucellis dioc. Geben.: Iohannes Gaudiebion.
 Mucellus 875, 20. 877, 10; nomina locorum in Indicem non recepta 875. 876. 877.
 Mudiz bruder des Heinrich Mudiz 336, 1.
 Mudiz: Heinrich.
 in Mulbaco clusa 168, 30.
 Muletus Guillelmi de Fosiana procurator episcopi Massani 1025, 30.
 Mulhusen, Mulenhusen *Mühlhausen* 194. 195. 274, 1. 1118, 20. 1119, 1. cives: Henningus Urbech, Henricus Margaretae.
 Mulnhusen dioc. Basilien. *Mülhausen* 232, 10. 233, 30. 360.
 Munch: Kunrat, Otto.
 München 1293, 15; vitztum 1225, 1.
 Munichwilre v. Wylre.
 Munjoye, Monyoge dominus: Walramus de Valkenburc.
 Munphe *Mumpf* 1253, 35. 1254.
 die Munshemerer domina 247, 25.
 de Munster: Hartmannus.
 Munstertreis 94, 1.
 von Mur, Mwr: Henricus.
 Murcia v. Aragoniae rex.
 de Murell.: C.
 Muricetus barberius familiaris Heinrich VII., Meuriset, Moriset le barbier 747, 5. 1186, 5. 1187, 40.
 Muricuccis: Petrus.
 Murvaldus Salvaigus 685, 25.
 Musactus: Albertinus.
 de Muscis: Guizardus.
 Musella 284, 25. 1244, 30.
 Mussi filius: Iacobinus.
 Mussus de Guasconibus syndicus Papien. 485, 20. 487, 1. 488, 35.
 Mutterstat 247, 5. 249, 10; plebanus 249, 10.
 Mucianum v. S. Iacobus.
 de Mutiliana, Mudiglana comes: Tancredus.
 Mutina, Mutunen. 510, 10. 534, 20. 620. 981. 982. 997. 998. 1036, 35. 1082, 5; Mode 330, 15; capitulum ecclesiae 982, 35; episcopus 955, 5; territorium 997, 40; vicariatus 1032, 40. monasteria: S. Benedicti de Nonantula, S. Claudi de Fraxinoro; vicarii: Loste de Vergellensibus, Renaldus de Bonacolsis dictus Passarinus; de Mutina, Modena: Francisquinus de la Miranda, Mutius.
 Mutius de Modena vicarius imperialis 1280, 25.
 Mucius Bonavitae de Arcula 905, 15.
 Mutziche 232, 10. 233, 25.

N.

N. de Fractis (scriptor papalis) 148, 20.
 N. Leonardi (scriptor papalis) 145, 15.
 N. Raynulf. de cur. 952, 5.
 N. de Vico (procurator) 148, 20.
 S. Naboris parochia v. Mediolanum.
 Naccii: Cinellus, Ranaldus.
 Naccius Bonaiuti Chalgani notarii de Florentia not. 862, 35.
 Naldus de Gherardinis vicarius imperatoris in liga Vallis Grevis 859, 35. 870.
 Namurcenses marchiones v. Flandriae comites; Namurcen. comes: Iohannes de Flandria.
 von Nappurch vitztum 1225, 1.
 Nardus Guidi rector populi S. Michaelis de Collepetroso 864, 1.
 Narde message Rustic 1193, 15.
 Nari *ad lacum Cumanum* 891.
 Narnia 341, 25. 345, 5. 397, 10; de Narnio: Petrus Sebastiani.
 de Nasellis: Iohanninus.
 de Nassaw, Nazzawe comes: Gerlacus.
 von Nassenvels: Chunrat.
 Naulum *Noli* 510, 25.
 Navarrae rex 1425, 15. 1428, 15.
 S. Nazarii homines monasterii Laurissensis 14, 40.
 de S. Nazario: Bergandus.
 Neapoleo card. diac. S. Adriani 260, 15. 606, 10. 1301, 10.
 Neapoleo comes de Mangone 929, 15.
 Neapolis, Napeles 779, 15. 837. 838, 40. 839, 5. 1053, 5. 1171, 30. 1172, 25. 1307, 20. 1428, 20. 1430, 20; de N.: Bartholmeus Seguinulfi, Landulfus.
 Nebula vallis 880, 10; nomina locorum in Indicem non recepta 880.
 de Nebere pincernae 1068, 10.
 Nekkarus fl. 750, 20.
 de Negre le conte et le contesse 1171, 40; cf. de Nigro.
 von Neyffen graf: Berhtolt.
 Nellus (Pannocchieschi) 885, 5.
 Nenus de Monteleone 1066, 30.
 Nepesin. episcopus: Angelus.
 Neri: Guarnerius.
 Neri Bonomini: Grifaccius.
 Nerium *ad lacum Cumanum* 894, 30.
 Nerius v. Ranerius.
 de Nerlis: Gottolus.
 Nerlus Gottoli de Nerlis 1262, 15. 1263.
 Nerus Lelmi syndicus Ciparelli 870, 40.
 Nescarrer v. Guillelmus Scarrerii.
 Nestwede 162, 35.
 Neun v. Noun.
 hern Nibelunges son: Iohannes.
 Nichus: Bettus.
 Nichola: Bernardinus.

S. Nicolai in carcere Tulliano eccl. Rom. card. diac.: Guillelmus.
 S. Nicholai eccl. de Vico rector: Mattheus.
 Nycholay: Iohannes.
 S. Nicolaus castri Montis Campolesis 862, 10; nomina hominum in Indicem non recepta 862, 10.
 S. Nycholaus curiae Semifontis 865; nomina hominum in Indicem non recepta 865. syndicus: Bartalus Bonacursi.
 S. Nicolaus de Rada 858, 35.
 Nicolaus III. papa 400, 30.
 Nicolaus card. ep. Ostien. et Velle-tren., Hostien. cardinalis, cardinal d'Oste 559, 45. 604, 10. 605, 20. 607, 15. 609. 612. 613, 20. 615, 15. 616, 35. 617, 10. 619, 10. 621, 25. 655, 10. 658, 10. 663, 40. 683. 684, 10. 769, 35. 774, 30. 777. 789, 25. 791, 30. 793. 796, 25. 797, 5. 798. 803, 15. 805, 1. 807, 25. 809—811. 839, 30. 850, 20. 853, 20. 952, 30. 970. 1008, 5. 1077, 5. 1147, 15. 1154, 5. 1156, 15. 1159. 1160. 1184. 1185. 1188, 30. 1303. 1304, 20. 1305, 1; sigillum 776, 40. 890, 5. capelain: Gachin de Marchan.
 Nicolaus card. presb. S. Eusebii 474. 475, 1. 606 (olim confessor regis Franciae).
 Nicolaus ep. Anconitanus 81, 25. 82, 1.
 Nicolaus fr. ord. Praedicat. 383, 5. 1146, 45. 1147; *post* ep. Butrintinus (Botruntinus), consiliarius Heinrich VII., Nicole evesque 698. 40. 701, 1. 702, 30. 769, 25. 777, 25. 788, 10. 794, 10. 817, 20. 819, 35. 844. 847, 35. 848, 30. 854, 25. 916, 15. 926, 25. 929, 10. 1005, 25. 1039, 15. 1046, 40. 1048, 20. 1055, 20. 1069, 25. 1075, 10. 1168, 15 (Beteronde). 1176, 35. 1188, 35. 1189, 10. 1192. 1194, 1. 1195, 35.
 Nicole Augustin frere 1176, 40.
 Nicolaus de Spira mag. prothonotarius Alberti regis 193. 194. 660, 10. 1258, 35.
 Nicolaus Bonixini not. 1299, 1.
 Nicolaus de Camulio not. Ianuen. 679, 35. 685, 25. 687, 10.
 Nicolaus de Wartenvels 36, 1; magister curiae Alberti regis Roman. 71; hofrichter kunges Albrechtes 1104. 1105, 1.
 Nycholaus armiger 247, 10. 249, 20.
 Nicolaus von Offenbach 1096, 10.
 Nicolaus de Turri civis Pragen. 1261, 30.
 Nycholaus Apphel 246, 15.
 Niclaus de Viandin waiter 1168, 1.
 Niclaus Wurinsac waiter 1168, 1.
 Nicole carpentier 1169, 15.
 Nycholaus Marquesotus marchio Malaspinae 449, 30. 450, 20.
 Nicolaus comes Lavaniae 1071, 5.

Nicolaus Bonsignoris, de Bonsignori-
bus, Bonsoribus, Bonsegnur miles
de Senis 419, 25. 420, 5. 422, 45.
424, 40. 425, 25. 427, 10. 511, 5. 526, 5.
567, 30. 568, 30. 762, 35. 769, 30. 777,
45 (vicar. general. senatus Urbis).
844. 847, 35. 852, 35. 855, 5. 933, 1.
950, 40. 951, 25; Nicole de Seine
1179; potestas Asten. 428. 429, 15;
dominus Montisiovis, consiliarius
Heinrici VII. reg. Rom., vicarius
Asten. 430; vicarius Mediolani
534, 15.
Nicolaus de Vayo potestas Asten.
425, 10.
Nicholaus Mathei de Dofino de Cre-
mona potestas Landae 318.
Nicole de Luce poesta de Vicence
329, 15.
Nicolaus index de Burgo 574, 35.
Nychola juges de messer Can 1005, 20.
maistre Niclaus fisecijen 1194, 15.
1195, 25.
Nicholaus de Altemanno de Verona
1023, 25.
Nichola Bellonus procurator Mode-
stiae 440, 25.
Nycholaus de Bruschis ambasiator
Saonen. 1060, 35.
Nicola Carpenetus Ianuen. 685, 20.
Nycholaus Falamonetha Ianuen.
691, 10.
Nicolaus Gallus 1298, 20.
Nycholaus de Godano 1056, 25.
Nicolaus de Monleone draperius
Ianuen. 679, 35.
Nicholaus Parghia de Anterminellis
1408, 35.
Nicolaus Râpe 1407, 30.
Nicolaus Sobactanus Romanus 778, 15.
Nycholaus Spinulae 1030, 40.
Nicholaus de Çauro de Ianua 932, 40.
950, 40; Nicholas de Sou de Genua
971, 15; Nicholous de Sauro abbas
populi Ianuen. 705, 5.
Nicholinus de Aurata operarius
monetarum Papien. 671, 20.
Nicholous de Sauro v. Nicholaus.
Nicorvum 495, 20. 496, 25.
de Nicorvo nomina hominum 495, 40;
de Nicorvo: Iacobus, Thomas,
Mapheus (Mattheus) com. pal. de
Lomello.
Nidernmunster v. Monasterium in-
ferius.
de Nydoie *Nydan* contes 1279, 20;
de Nydowe comes: Rudolfus.
maistre Nize keu 1197, 30.
Niger: Iohannes.
Nigrinus: Lancelotus.
de Nygro illi (Ianuen.) 1029, 1; de
Nigro, Negre: Philippus.
Nykastel castr. 337, 20.
Nini: Buctius.
de Nyonis castr. 333, 30.
von Niperk: Cunrat, Heinrich.
Nivelet (Niveles) de le compagnie des
marchans de Sales 1153, 5. 1169, 20.

Nivelle 202, 35. 203, 30; de N. canon:
Baduin.
Noffus Quintavallis 84, 30.
de Nogareto, Nugareto: Guillelmus.
de Nogaruoia: Antonius.
de Nomalio: Meynfredus.
Nonantula monasterium: S. Bene-
dicti.
Nordelingen 191, 15. 192, 5. 297, 1.
649, 20; ecclesia 1403, 15.
Norius de Forolivio not. 593, 40.
Normant: Stephane.
de Nortemberg: Heinrich mag. co-
quinae; de Nortenbergh le seigneur
le maison v. Rome.
Northusen 194, 40. 195, 5. 274, 1. 1068.
Noun, Neun castr. 1034, 35. 1035, 40.
Novains do Casteal Paregnane 1187,
20.
Novaria, Novarien., Novara, Novaire
316. 327, 30. 383, 25. 387, 25. 451.
452. 453. 454, 45. 479, 5. 507, 15.
510, 15. 535, 1. 976, 25. 1036, 40.
1082, 1. 1145, 15. 1146, 20. 1147, 5.
1149, 30. 1151. 1429, 15; domus
episcopalis 453, 5. 454, 45; de No-
varia amici v. Guillelmus Bruxatus,
Fulchinus Cavalacius; nomina ci-
vium in Indicem non recepta 454;
extrinseci 451; extrinsecorum no-
mina in Indicem non recepta 452;
intrinseci 451, 30; intrinsecorum
sindicorum nomina 451, 30; Brusa-
torum et Caballatorum pars
453, 35; Torniellorum pars 453, 35;
nomina sapientum in Indicem non
recepta 453; nomina syndicorum
507, 15; vicarius 979, 30. 1036, 40.
ecclesia: S. Mariae; episco-
pus: Hugutio; potestas: Alex-
ander de Rivola; notarius:
Petrus Madius; extrinsecorum
sindicus: Loterius Torniellus;
vicarius: Albertus Malosellus;
vicarius generalis: Philippus
de Sabaudia; de N.: Fulquius de
Cavaliciis, Iacominus Guatus, Iac-
obus Philippi Azarii, Guillelmus
de Brusati.
Novella: S. Maria.
Novelli: Guido.
Novi dioc. Regin. 497, 30. 498, 20.
499, 5.
Novimagium, Novomagum 42, 15.
44, 35.
Novimonasterium eccl. Herbipolen.
1137, 20. 1138.
de Novion: Colar.
Novum Castrum *Neufchâteau* 55, 40.
72, 15.
Novum Castrum *Neuchâtel* 494, 10.
Novum: Castrum.
von Nuenburch bishop: Ulrich.
Nuenhove curiae magister: Th.
Nugareto v. Nogareto.
Nuovole 862, 15; nomina hominum
in Indicem non recepta 862, 15.
Nurenberch, Nuremberg, Nurenberk

25. 26, 20. 32—37. 51, 25. 96. 105,
30. 109, 35. 116, 30. 123, 10. 157, 1.
158, 30. 160. 161. 162, 5. 167, 15. 169.
171, 45. 173, 5. 175, 20. 177, 25. 180,
20. 181, 30. 196, 10. 271, 25. 273, 15.
291, 40. 294, 25. 295. 296. 360. 361, 1.
369, 5. 647, 15. 649, 20. 1042—1044.
1091, 20. 1101, 30. 1102. 1111, 20.
1112, 5. 1130, 30. 1131. 1132, 20.
1133. 1134, 40. 1240, 25. 1258, 20.
1265, 30. 1266. 1405, 10. 1418, 40;
castrum 1044, 15; comitia 96, 10;
scultetus 1042. 1043, 40. 1133, 5;
silva imperii 273, 25. advocati
provinciales: Albertus de Hohen-
loch, Ditegen von Chastel; bur-
gravii: Fridericus, Iohannes;
schultheiss: Cunrat; v. Iudaei.
de Nuringes comitatus 721; comitia
1270, 20.
Nussia, Nusse 100, 40. 108, 35. 125.
128, 45. 129, 1. 219, 25; teloneum
220, 25. 361, 30. 368, 15.
Nutii: Iohannes.
Nuwemburg castr. (*prope Augustam*)
708, 30. 709, 1. castrensis: Hart-
mannus de Munster.
Nuwenburg in Brissigowe 1108, 35;
von N. ritter: Iohans von En-
dingen; von N.: der Zeringer.
Nuwenberg castr. (*prope Coloniam*)
127, 40. 132, 10.
Nunburg, Nuwemburg castr. (*in*
Alsatia) 232, 10. 233, 25. 306, 25.
360.

O.

O. Ser. (scriptor papalis) 1201, 5; cf.
Oddo Leonardi.
Obernehenheim castrensis: Rudolfus
Rebelin.
d'Obert: Donate.
de Obertis: Petrus.
Obertus Salsa not. Pergami 565, 10.
Obertus marchio Pelavicini filius:
Manfredinus.
Obertus Auria filius: Symon.
Obertus Bombellis v. Ubertus.
Obertus Spinula de Luculo Ianuen.
1056, 35. 1057. 1058. 1059, 40. 1069,
25. notarius: Ianuarius de
Monteleono.
de Ochis: Corradinus.
de Ochsenstein dominus 1259, 1; de
O.: Heinrich, Otto.
Oddo v. Otto.
Odernheim 645, 20. castrensis:
Symon de Gimheim.
Odo v. Udo.
Odoardus fr. ord. Cist. 1086, 30.
Odoardus Auriae potestas Albin-
ganen. 1058, 30.
Odoardus fil. Ansaldi de Castro
1059.
Odoardus Laolius 424, 45.
Adoardus . . . Ianuen. 689, 33.
Odofredus 519, 30.

- Odoricus de Petra not. 1086, 35.
 von Offenbach: Nicolaus.
 Offendine 222, 25.
 de Ogi, Oissi, Doizi: Alexander.
 Ognibene de Guarasio de Vincentia,
 domicellus abbatis S. Ambrosii
 Mediolanen. 572, 25.
 Oientinen. episcopus: Egidius.
 Oissi v. Ogi.
 d'Oix: Iohanne.
 Olavus ep. Roskilden. 162, 30.
 Olesium *ad lacum Cumanum* 894, 30.
 Olivedum de Sursaro *ad lacum*
Cumanum 892, 5. 894, 40.
 Oliverii: Rizardollus.
 de Uliveriis: Thomasinus.
 Olloco v. Hohenloch.
 Olmien. ? episcopus 604, 10.
 Olomar: G(uillelmus).
 Olricus v. Ulricus.
 de Ombellis *rectius* Otobellis; *cf.*
Emendanda.
 Omelia vallis 1028, 25.
 Obecinus Torniellus cler. 452, 45.
 Opezinus de Anzola Parmen. iudex
 710, 15. 759. 760, 45. 761, 35.
 Opecinus de Spinula, de Loculo de
 Spinulis Ianuen. 437. 438, 1. 681,
 40. 682. 683. 728, 30. 973, 5. 1006,
 40. 1027, 35. 1028. 1030. 1058, 35.
 1447, 30; vicarius ultra iugum 1031.
 Opetio de Memo archidiacon. S. Mariae
 Novarien. 316, 1.
 Oppetio de Bernaregio de Medio-
 lano potestas Terdonae 313, 15.
 Oppenheim, Oppinheim, Oppenem
 5, 40. 73, 35. 74, 20. 98, 25. 165, 1.
 645, 1. 836, 20. 1093, 40. 1401, 40;
 castrum 250, 20. castrensis:
 Eberhardus de Randecke; eccl.
 rector: Otto; scultetus: Petrus
 de Lurtzewilre; de O.: Iacobus
 Ruhe; v. Iudaei.
 Orbeviato v. Urbs Vetus.
 Oregia v. Aurasica.
 Orentana 1077, 1.
 Orfanus: Mons.
 Orgio v. Ogi.
 de Orgions (Oriol, Orjour): Robertus.
 de Orgolossis: Raynerus.
 Orientalis terra, Osterlande 16, 15. 17.
 1238, 1.
 Oriol, Orjour v. Orgions.
 Orium 457, 45. 458. 459, 10; de Orio:
 Bonifacius, Ricardus, Guillelmus.
 de Orlamunde comes: Hermannus.
 Orlandi: Bonsignore.
 Orlandi Ciapparoni filius: Orlandus
 not.
 Orlandi not. de Morrona filius: Leo-
 pardus not.
 Orlandus Orlandi Ciapparoni not.
 1409, 30.
 de Orons: Gerardus.
 de Ortemburch comites: Fridericus,
 Menhardus; de O.: Otto.
 Ortolanus de Flisco comes Ianuae
 681, 10.
 Ortholanus de Castelletto Mediolanen.
 631, 25.
 de Oseldingen: Robertus.
 de Oseler, Osseler: Clementia, Io-
 hannes.
 Osnabrugem. 1229, 45. episcopus:
 Engelbertus.
 de Ossen: Iohannes.
 de Ost: Ebleo.
 Ostervelde 1228, 40.
 Ostia, Oste, Host 1174. 1176, 25.
 1178, 35. 1185, 40; Ostien. ep. 412,
 40. 610. Hostien. et Velletren.
 card. episcopus: Nicolaus.
 Oteletus: Guillelmus.
 Otin v. Udine.
 d'Ottenges: Thebaut.
 Ottingen, Otinga comites: Chunrat,
 Ludwicus.
 Ottirburch conventus 248, 1.
 Ottirshem 247, 1. 249, 5.
Otto, Oddo, Otho, Oto, Ot
 Oddo archiep. Pysan. 1039, 15. 1046.
 40. 1048, 20. 1076, 1. 1086, 25; secre-
 tarius Heinrici VII. imp. 1077, 35.
 Otto ep. Basiliens. 255, 5. 257, 40.
 258, 30. 261, 40. 264, 20.
 Otto ep. Paderburnen. 1227, 30.
 Otto de Ortenburg praepos. Brixinen.
 138, 20.
 Otto praepos. S. Guidonis Spiren.
 cancellarius Rudolphi reg. Rom. 399.
 Otho de Borquen can. S. Andreae
 Colonien. 268, 15.
 Otto (praebendandus) 889, 1.
 Oddo Leonardi de Sermineto cleri-
 cus camerae Clementis V. papae
 260, 35; *cf.* O. Ser.
 Otto rector eccl. in Openheim 646, 40.
 Oto de Fara not. Novarien. 507, 15.
 Otto, Oto de Ottobellis (Otobellis)
 not. Placentin. 508, 1 (*falso* de
 Ombellis; *cf. Emendanda*). 635, 35.
 Otto I. rex (Roman.) 156, 5.
 Otto IV. imperator 341. 344, 40.
 345, 1. 396. 400. 1207, 40. 1209, 30.
 1210, 10. 1318, 5; Otto de Sexonia
 1370, 30.
 Otto rex Ungariae 1261.
 Otto dux Austriae et Styriae 183,
 25. 184. 277, 40. 278. 280, 25. 281.
 283.
 Otto dux Bawariae 171. 172, 30. 226, 20.
 767, 15. 1216, 15. 1224, 45. 1266, 30;
 chunick von Ungern 1233, 15;
 vitztum 1225, 5.
 Otto dux de Brunswich et Luneburg
 117, 30.
 Otto dux Carinthiae 37, 10. 53, 30.
 168. 1233, 15.
 Otto marchio Brandenburg., do-
 minus de Landesberg 7, 5. 8, 30.
 21, 25. 35, 40. 113. 114, 10. 115. 116,
 5. 117, 30. 213, 1. 215, 30. 217, 40.
 225. 227. 229, 30; iudex pacis per
 Saxoniam generalis 1226, 30.
 filius: Hermannus.
 Othonis comitis Burgundiae filia:
 Iohanna.
 Otto comes Cleven. 221, 25.
 Otto comes de Strazberg 36, 1. 304, 40.
 1101. 1102, 1. 1108. 1109; advoc.
 provinc. Burgundiae 252, 5. 394.
 787; advocatia 787, 10. wirtin:
 Margarete.
 Oddo, Otto de Grandisono miles
 338, 30. 377, 30. 380, 5. 383, 35. 551,
 15. 552, 15. 553, 10. 581, 10; Otte de
 Granson 1163, 25.
 Otto de Ochsenstein 36, 1.
 Odes de Charmes chevalier 1276, 35.
 Ode de Cicon chevalier 1277, 15.
 Otto von Celking 1124, 35.
 Otto Munch 1108, 1.
 Ot forestarius 360, 25.
 Oddo marchio de Carretto 1057.
 filius: Manfredus.
 Otto de Malecosis 1285, 40.
 de Ottobellis, Otobellis: Otto (Oto).
 Ottobonus patriarcha Aquilegen.
 321, 20. 322. 323, 1. 329, 30. 544, 1.
 973, 15. 974, 1. 1034, 5. 1081, 30;
 nomina capellanorum 323, 5. ne-
 pos: Raynaldus de Felicianis;
 scriba: Petrus Severii.
 Ottobonus, Othobonus de Flisco
 comes palat. et Lavaniae 687, 45.
 690, 35. 1028, 40. 1072. 1073, 15.
 Ottolinus de Sorisina de Mediolano
 vicarius Cremae 534, 35.
 Ougest castr. 1255, 15.
 de Overgnacha: Percivallus.
 de Owe: Fridricus.

P.

- P. abbas S. Medardi monasterii
 Suessionen. 414, 10. 471. 472. 552,
 35; nuntius regis Franciae 531, 30.
 533, 5.
 P. Ascibilis de cur. 376, 1. 378, 40.
 P. de Suess. de cur. 212, 15.
 P. Boyl ambasiator regis Aragoniae
 1423, 15.
 de Paccis: Peregrinus.
 Pacy 1251, 15.
 Pacinus, Pasinus Ardengus (Ardingus)
 syndicus Cremae 515, 35. 516, 1.
 Paderburnen. episcopus: Otto.
 de Padernello: Petrus Viviani.
 Padua, Paduani 271, 35. 510, 25. 585—
 589. 726. 1005. 1015. 1016. 1018—
 1021. 1023, 40. 1033. 1034. 1081, 30.
 1295, 35. 1296, 1. 1298, 1; Pave 329,
 15. 330, 5; palatium communis 585,
 20; nomina civium in Indicem non

- recepta 585. 1022. 1023; episcopus 587, 40. 1016, 5; vicarius 726, 1. episcopus: Paganus; notarius: Richeletus Liberalis; potestas: Albertus de Castelo; syndicus: Anthonius Henrici; de P., cives Paduani: Albertinus Musactus, Barricus de Lingua de Vaca, Guillelmus de Campo S. Petri; v. Venetia.
- Padus, Paudus fl. 496. 1275, 20.
- de Paerno, Peren: Somma Ripa.
- de Pagamotis: Bomesius.
- Paganellus de Vico Pisano 88, 25; Paguanex de Vico Pisain iuges 1077, 1.
- Pagani: Homicioli.
- Paganins de Mandel vicaires de Bressa 999, 20.
- Paganinus Gotuerius de Ast 631, 25.
- Paganinus de Panigo 1023, 25.
- Paganus ep. Paduen. 461, 15. 462, 40. 464, 45. 465, 20.
- Paganus Balbus can. S. Iohannis de Modocia 317, 10.
- Paganus Homicioli Pagani not. 897, 35. 898, 1.
- Paganus Forestus servitor communis Pergami 565, 10.
- Paganus Gandinus de Crema 317, 30.
- Paganus de Martinis 681, 10.
- de Paielli curiae Fighini: Beninus Brunetti.
- Paladini marchionis Massae et Conficae filius: Iohannes episcopus Massanus.
- Palacium villa dioc. Yporeg. v. Canpagnollum.
- de Palestro: Bonus Iohannes, Iacobinus, Percevallus.
- de la Palicy: Guillaume.
- de Pallestruellis: Ubertinus.
- la Palma v. S. Martinus.
- Palme, Palmen. v. Parma.
- Palmerius de Altovitis iurisper. de Florentia, iudex Heinrici VII. reg. Roman. 405, 15. 420, 35. 459, 35. 491, 20. 502, 15. 511, 25. 591, 35. 593, 30. 594, 25. 705, 5. 710, 10; index et consiliarius 759, 35; Palmier iuge 1168, 40.
- Palmerius de Caro miles 1444, 35.
- de Palsole: Albertus.
- Paludius Astensis 425, 10.
- Palustris Biganus 1273, 35.
- de Panaris: Martinus.
- Pandolfinus Scarlattini de Castro Florentino not. 857, 25.
- Pandulfus de Sabellis Romanus not. papae, consiliarius Heinrici VII. 698, 40. 701, 1. 702, 30. 738, 10. 769, 25. 777, 25. 1423, 30; Bandulfe notar le pape 1164, 35. 1168, 15.
- de Panigo: Paganinus.
- Panormitanus archiepiscopus 1311, 30.
- Panthaleo fil. Iohannis comitis de Spanheim cler. 1403.
- Pançanum nomina bannitorum in Indicem non recepta 949, 20.
- Paonensis: Franciscus.
- de Papaiano: Bonus Dini.
- Papia, Papien., Pavie 318, 30. 327. 328, 30. 383, 25. 387, 25. 485—488. 489, 1. 505. 506. 507, 30. 510, 5. 534, 25. 565, 5. 614, 5. 625. 626. 670, 1. 977, 5. 980, 1. 1000, 25. 1001, 20. 1053, 25. 1054, 20. 1065, 1. 1081, 15. 1146. 1149, 40. 1271. 1272. 1429. 1430, 35. 1431, 30; de Pavia amici v. Philipponus comes; palatium communis 505, 30; campana 1149, 35; canonicus 1149, 20; nomina civium in Indicem non recepta 486, 30; diocesis 614, 5; nomina extrinsecorum in Indicem non recepta 487. 488. 489; grossus 1271, 40. 1273, 15; monachus 1149, 30; operarii monetarum 671, 20; vicarius 1146, 20. notarius: Luchetus de Turricella; potestas: Pelavecinus marchio de Pelavecinis; praeco: Bertolinus Binellus; syndici: Albertus de Codio, Benevenuto de Campisio, Mussus de Guasconibus; syndici extrinsecorum: Iacobus Ferrus, Lanfrancus de Becaria; vicarii: Flamenchus de Lando, Manfredus Grillus de Ianua, Pelavecinus marchio Pelavecini; vicarius generalis: Philippus de Sabaudia; de Papia: Albertinus Catusius, Bergandus de S. Nazario, Iohannes Branchaczolus, Petrus de Lavilaca, Philippus comes de Langusco, Zifredus de Gambolato.
- Papinianus ep. Parmen. (Palmen.) 409, 40. 444, 20. 445. 447, 30. 449, 5. 453, 5. 454, 45. 456, 20. 459, 30. 460, 30. 461, 15. 463, 20. 464, 45. 465, 20. 466, 10. 467, 10. 486, 45. 488, 30. 490, 35. 491. 494. 499, 30. 501, 40. 502, 10. 514, 25. 714, 25. 1411, 25. 1412. 1413, 30; falso Castonus 405, 30.
- Pardus v. Leopardus.
- Paregnane: Casteal.
- Parghiaie, Parguiaie: Iohannes, Nicholaus.
- Parisius, Paris, Parigium 68, 45. 70, 25. 207, 35. 242, 20. 244, 10. 266, 30. 302, 30. 303, 15. 556, 35. 993, 35. 1148, 25. 1250, 40. 1251, 5; Parisien. officialis 475, 5. canonici: Cinthius de Urbe, Iohannes Gaytanus Ursinus.
- Parkenstain castrum 1, 15. 2, 10.
- Parma, Parmen., Palmen. 506. 507, 30. 510, 10. 534, 20. 710, 15. 758, 45. 759. 760. 762, 10. 763, 25. 987, 1. 992, 5. 994, 35. 997, 45. 1000, 25. 1002. 1004, 15. 1032, 15. 1081, 10. 1429, 20. 1433. 1435, 30; Palme 330, 30; nomina civium 506, 30. ecclesiae: S. Caeciliae, S. Donnini de Burgo; monasterium: S. Alexandri; canonicus: Salvus de Pelacano; capitaneus: Lariolus de Bellotis; episcopus: Papinianus; iudices: Bernardinus de Coliculo, Francesquinus de Gzanettis, Thomasinus de Uliveriis; de Parma officialis
- in Pisis: Franceschinus iurisper.; potestas: Alexander de Tranghetinis; syndicus: Armaninus de Cabollis (Zabulis); vicarius: Guido de Cuchinario; de P., cives Parmen.: Albertinus, Andeluçus, Ardengus de Ardengis, Ghibertus de Corrigia, Iohannes Chirici, Opezinus de Anzola, Rogerinus de Servideis, Salvius de Pelacano, Thomasinus de Ençola; Parmen. dioc.: Fotigum.
- Pasca v. Chara.
- Paschalis I. papa 156, 5.
- Passalacua: Fredericus.
- de Passaneto: Ricartus.
- Passarinus de Mantua v. Renaldus de Bonacolsis.
- Passarinus de la Turre de Mediolano 623, 1. 1064.
- de Passignano: Ranerius Rinuccii.
- de Passignano: S. Blasius.
- Patavia Passau 1119, 35. 1257, 5. episcopus: Bernardus (Wernhardus, Wernherus) 1298.
- de Patberg utroque castellani 1229, 20.
- Paterniacum 46.
- de Paterno: Michael Roffinus.
- Patten. et Liparien. episcopus: Iohannes.
- Paeuler: Gotfrid.
- S. Pauli eccl. Terdonae 313, 20.
- S. Pauli comes: Guido.
- Paulinus frater Petri archiepiscopi Maguntini auditor contradictorum 603, 45.
- Paulini de Ast hospitium v. Vercellae.
- Pauloçus de Faggiola 933, 1. 950, 45.
- S. Paulus ad Emam plebatus Robbianae sextus Burgi 861; ecclesia 861, 40; nomina hominum in Indicem non recepta 861. syndicus: Gherardinus Vigorosi; de S. P. ad E.: Bartolinus de Manentis.
- Paulus Ranuccini de Podiobonici (Monte Imperiali) iudex ord. not. et officialis Heinrici VII. 762. 763, 1. 777, 45; not. aulae imperialis 904; not. et officialis camerae 926, 35. 950, 30; not. imperatoris 990. 1023, 10; not. camerae (imperialis) 856, 35. 857. 932, 30. 933, 5; notaire de le cambre 1194, 10.
- Paulus de Ech miles 217, 15.
- Paul, Poul de la Riche citain de Rome 1154. 1176. 1185. 1191, 1.
- Paulus de Auria syndicus Ianuae 526, 10 (Auriga). 705, 1.
- Paulus de Vicariis Lauden. 319, 1.
- Pavayrolium 1034, 40.
- Pave v. Padua.
- Pavie v. Papia.
- Paxius de Cremona iurisper. syndicus Vercellen. 446.
- Pecinus de Fossato servitor communis Pergami 565, 10.

- Pedemons, Pedemontes 1050, 25. 1429, 20. 1431, 35. comes: Robertus rex Siciliae.
- Pedrobonus Cusatrus syndicus Cremae 515.
- Pegintz, Begentz fl. 273, 25. 360, 25.
- Peysa v. Pesa.
- Peitieu, Peitiers v. Pictavia.
- Pelacane, de Pelacano: Salvius (Salvus).
- de Pelagrua: Arnaldus.
- Pelavicini, de Pelavicinis marchiones: Obertus, Manfredinus, Pelavecinius.
- Pelavecinius marchio de Pelavecinis potestas (vicarius) Papias 485, 15. 505, 20.
- Pelegrinus v. Peregrinus.
- Peliconus: Thomas.
- Pellarii: Guido.
- Pellarius Chiccolus (Quiolerus) de domo Lanfrancorum, Pellarius de Lanfranchis synd. Pisan. 502, 15. 560, 30; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 5.
- Pelleta: Benedictus, Dominicus.
- Pellium *Peglio* (Como) 891.
- Penestrin. card. episcopus: Petrus de Capella.
- Pentapolis 341, 15. 345, 5. 397, 1. 400, 15.
- Percivalis de Flisco Ianuen. 679, 35. 685, 25.
- Percivallus de Overgnacha Lauden. 724, 45.
- Percevallus de Palestro 448.
- Peregrini: Iohannes.
- Peregrinus, Pelegrinus fr. ord. Praed. de Messana 1308, 15. 1428, 5. 1444, 35.
- Peregrinus de Paccis miles 1444, 35.
- Peren v. Paerno.
- de Peretulo: Homo.
- Pergamum, Bergamum, Pargamen., Bergueme, Berguem 318, 35. 328, 15. 466. 476. 477. 479, 15. 507, 20. 510, 1. 534, 15. 564, 30. 565. 566. 976, 25. 978. 979. 980, 25. 994, 35. 1000, 35. 1001, 30. 1032, 30. 1033, 20. 1082, 1. 1149, 25. 1429, 15; palat. communis 565, 30; palat. episcopale 565, 10; appellationes causarum civilium 566, 30; nomina civium in Indicem non recepta 979, 40; registrum communis 566, 40; sigillum communis 566, 20; statuta communis 566, 30; ecclesia, praelati 565; episcopus 978, 20; operarii monetarum 671, 25; nomina notariorum et servitorum communis 565, 10. 566; nuntius 566, 40; rustici de comitatu 1145, 25; nomina syndicatorum 507, 20; vicarius 978, 20. 979. ecclesia: S. Mariae maior; episcopus: Cyprianus; notarius: Riboldus de Riboldis; nuntius: Tancredus de Vergellensibus; syndicus: Guillelmus Iohannis Alserii; vicarius: Petrus de Aymorino; de P.: Alexander de Rivola, Enselmus de Andelaxiis, Symon de Grumello, Guillelmus card. diac. S. Nicolai in carcere Tulliano.
- Periquetus v. Porchetus.
- Perrot de Genevre di de S. Vitour 1183, 10.
- Perrovetus de Ambilliaco dioc. Geben. 1089, 35.
- Perrovetus fil. Aymonis de Lovanello dioc. Geben. 1089, 35.
- Perrovetus de Lugduno 1089, 35.
- Perrovetus de Morvaz dioc. Geben. 1089, 35.
- Pertieu v. Pictavia.
- Perusium, Perugium, Perouse, Perusini 341, 20. 345, 5. 397, 5. 555, 30. 874, 10. 983, 5. 1070; Perouze conte 1187, 10; de P.: Pone Gluti, Simon de Giacanis.
- Perouze le lac 1188, 20.
- Pesae, Peysae vallis 873, 15. 874, 10; nomina locorum in Indicem non recepta 874. 875; v. S. Maria de Marliano.
- Pesce *Pescia* 1166, 40.
- de Pescheria: Petrus.
- Petegatia: Iacobinus.
- Petiers v. Pictavia.
- de la Petra: Bernardus Girardi.
- de Petra: Odoricus.
- Petra Cholicae 1029, 35.
- Petracii: Gasparinus.
- Petradueria 1283, 35.
- Petracta v. S. Iacobus.
- Petragoricen. diocesis 581, 20. eccl. cantor: Hugo Geraldus.
- Petrasainte 1003, 1; de Petresent: Iohanc.
- Petrastremona 1283, 35.
- Petre: Iehan, Richar.
- S. Petri: Campus.
- Petri: Anthonius, Franzollus, Iohannes.
- Petri magistri (de Verulis): Iohannes.
- Petri Mardoni (Mardoli): Matheus.
- Petrinus Moreni de Forzanis not. 431, 20.
- de Petriolo: S. Maria.
- de S. Pietro Vallis Herae: Frenettus notarius, Hubaldus Frenetti, Leopardus Frenetti.
- de Petro: Contadinus.
- de Petrogniano: Ranerius Cioni.
- S. Petronellae domus ord. Hospitalis commendator: H.
- Petrucius fil. Abondii de Bargo scriba Cumanus 894, 5. 895, 15.
- S. Petrus in Bussolo v. Tignanum.
- S. Petrus ad Enam 896, 25.
- S. Petrus *idem ac* Romana ecclesia regalia 155, 35; terra 259, 10. 796, 15. 1317, 35; patrimonium in Tuscia 341, 25. 345, 5. 397, 10.
- S. Petrus in Sillano plebatus v. S. Martinus de Valle.
- S. Petri eccl. Argentinens. 889, 15. praebendatus: Ebelinus (I).
- S. Petri Scradii eccl. Florentina 558, 40.
- S. Pierre (*a Grado, Pisa?*) 1167, 40.
- S. Petri ad Yschiam cappella Pisana 1417, 10; de cappella: Petrus Rugerii.
- S. Petri, S. Pierre basilica, eccl. Roman., de Urbe 258, 20. 262, 45. 265, 25. 269, 40. 377, 25. 380, 5. 413, 30. 608, 40. 609—612. 615, 10. 661, 15. 771. 774, 25. 775, 5. 780, 30. 789, 30. 797. 823, 40. 842, 20. 856, 10. 925, 30. 1081, 5. 1172, 1. 1368, 5. 1429. 1430. 1431, 5. 1432, 40. 1436, 5; altare S. Mauritii 610, 25; altare S. Petri 610, 30. 612, 25; canonici 610, 15; confessio 610, 25.
- SS. Petri et Marcellini eccl. Rom. card. presb.: Iohannes.
- Petrus de Capella card. ep. Penestrin. 472, 30. 473, 45. 605, 25.
- Petrus de Columpna card. diac. 606, 25.
- Petrus archiep. Lugdunen. 913, 5.
- Petrus archiep. Moguntin. 212, 40. 213, 20. 215, 10. 223. 224. 225. 227, 10. 228, 25. 229. 230. 233, 5. 237, 15. 238, 25. 280, 25. 281, 1. 283, 15. 334, 15. 336. 350, 30. 351. 352, 1. 353, 5. 364. 368. 369. 371, 30. 372, 15. 374, 10. 390, 15. 470, 10. 527, 5. 597. 598, 35. 603, 35. 604, 5. 620, 40. 621. 632, 10. 648, 1. 651, 30. 652, 1. 709, 15. 725. 1113, 15. 1114, 30. 1115, 20. 1116. 1126. 1202, 1. 1260, 35. 1265. 1403, 1. frater: Paulinus; marschalk: Iohann von Waldeck ritter.
- Petrus ep. Basilien. 35, 40. 43. 44, 15. 51, 20. 52, 5 (regni Boemiae cancellarius). 101. 102, 15. 103, 30. 136, 15. 137. 1095, 1.
- Petrus ep. Bobien. 587, 20.
- Petrus ep. Cameracen. 290, 20. 291, 1. 292, 5.
- Petrus abbas S. Salvatoris de Spungia 1248, 5.
- Petrus prior S. Valerii doctor decret. 632, 30. 633, 30.
- Petrus de Latilliaco (I) archidiacon. Cathalanen. 299, 10. 300, 1. 302. 532, 15. 578, 1. 579, 20. 580, 25. 665, 30.
- Petrus de Latilliaco (II) archidiacon. Suessionen. 578, 45.
- Petrus de Claromonte can. Aurilianen. 511, 10; *an idem ac infra* Petrus de Claromonte iurisper.?
- Petrus Amalvini can. Burdegalen. 268, 15.
- Petrus Barriere, Barrerie clericus regis Franciae, can. Virdunen. 205, 40. 206, 35. 212, 25.
- Petrus can. regul. (de Muterstat) 249, 10.
- Petrus de Via capellanus Roberti el. Salernitani 569, 40.
- Petrus de Esch cler. 231, 1.
- Petrus de Ysse cler. 1147, 20; *an idem ac praecedens?*
- Petrus de Montiac (Monciaco) clericus regis Franciae 71. 243, 40.

- Petrus de Claromonte iurisper. 429, 15. 434, 20. 445, 10. 449, 5. 454, 45. 459, 35. 1038, 10. 1412, 10; cancellarius Amedei comitis Sabaudiae 636, 40; *cf. supra* Petrus de Claromonte can. Aurelianen.
- Petrus notarius de Landowe 248, 40.
- Petrus Anselmi de Griffone Treveren. not. 569, 30. 570.
- Petrus Barunnus not. Parmae 506, 30.
- Petrus de S. Benedicto not. Brixien. 508, 10.
- Petrus de la Fontana Yporien. not. 310.
- Petrus Madius not. Novariae 451, 30.
- Petrus Muricuccis de Bagnorea not. 748, 30.
- Petrus Severii de Forlivio iud. et not. 323, 10.
- Petrus de Thachis not. Terdonen. 507, 20.
- Petrus Viviani de Padernello not. Tervisin. 1297, 10. 1298, 25.
- Petrus de Azelio amicus Heinrici VII. 728.
- Petrus de Wizzemburg 332, 35. 333. 677, 10.
- Petrus dominus Altiavillarii (Avillaria) miles 434, 20. 569, 35. 1023, 25. 1038, 5; Pierre d'Arvillar chevalier 1276, 5.
- Pierre de Barges chevalier 1276, 40.
- Petrus de Galardo miles nuntius regis Franciae 532, 1. 533, 5.
- Pierre de Prez chevalier 1277, 1.
- Pierre de S. Quintin chevalier 1278, 15.
- Peter Schaler (Schaller) ritter von Basel 1098. 1108, 1.
- Piere de Threves 1189, 15.
- Pierre de Ubines chevalier 1278, 5.
- Petrus de Bona, maistre Piere medicus (phisecin, fisecijen) et familiaris Heinrici VII. imp. 788, 15. 910, 20. 913, 5. 1171, 30. 1188, 1. 1193, 30.
- Petrus de Cellanova mag. consiliarius Heinrici VII. imp. 1055, 20.
- Petrus Deodati de Tuderto prof. legum, iudex aulae regiae et consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 660, 10. 681, 10. 682, 5. 687, 45. 690, 35. 696, 10. 700, 5 (iudex maioris aulae regis). 703. 788, 15. 844. 847, 35. 854, 30. 857; m. Piere de Thode 1187, 35.
- Piere de la Porte 1194, 30. 1196, 5.
- Petrus scultetus de Landowe 249, 40.
- Petrus de Lurtzewilre scultetus in Oppenheim 159.
- Peter von Schonnecke meister von Strazburg 101, 20.
- Peter Kober von Dirmenstein 335, 45.
- Petrus fil. Friderici regis Trinacriae 820, 5. 821, 25. 826, 5. 1080, 15. 1423, 5.
- Petrus Gradonicus dux Venetiarum 185, 5. 275, 10. 308, 25. 323, 25. 324. 325, 1. 517, 15.
- Petrus de S. Georgio comes de Blandrate (Blandine) 437, 45. 438, 40. 1453.
- Petrus comes de Maximo vicarius Pergami 565. 566, 20. iudex: Guilielmus de Camollis.
- Petrus comes Sabaudiae 45, 30. 681, 10. filia: Beatrix.
- Petrus de Montiliano potestas Aretii 89, 1.
- Petrus de Lavilaca de Papia potestas Cremonae 320, 5; nomina militum 320, 15.
- Petrus de la Brancha potestas Florentiae 1262, 10. 1263, 5.
- Petrus de Aymorino vicarius Bergami 534, 15.
- Petrus de Lugolinis iudex syndicus Ianuae 526, 10.
- Petrus Mardolus (Mardonus) iudex Roman. 844. 847, 40. filius: Matheus.
- Petrus Maximi (Mauximi) iudex Roman. 844. 847, 40.
- Petrus Meta iudex Roman. 844. 847, 40.
- Petrus Puccii de Evio iudex potestatis Pisan. 710, 25. 757.
- Petrus Guillelmi de Castronovo prof. iuris consiliarius regis Siciliae 715, 25.
- Petrus de S. Agatha miles potestatis Yporien. 310.
- Petrus fil. Aycardi Cazolini Albinganen. 595.
- Petrus Alberti mag. syndicus Reginus 499, 30. 500, 10.
- Petrus Alcherucius camerarius Urbis 777, 45.
- Petrus Ancianus 1294.
- Petrus de Anibaldis de Roma 660, 5; Piere de Hanibauz (Haniballes) 1176, 10. 1177, 40. 1178, 40.
- Petrus fil. Bandutii Boncontis Pisanus 601, 20. 916, 25. 1145, 25. 1147, 20. 1181, 5; P. Banduce 1152, 25.
- Petrus de Blandra (Berlenda) Yporien. 507, 40. 1448, 15.
- Petrus Bochonius praeco Asten. 429, 40.
- Petrus Buchaordei ambasiator Saonen. 1060, 35.
- Petrus de Castro Plebis Aretinus 601, 15.
- Petrus de Domibus de Arnascho 595, 25.
- Petrus Frotta magister monetarum in Mediolano 671, 1. 673, 5.
- Petrus de Herbesio de Chamberi 505, 40.
- Petrus de Obertis syndicus Bergami 507, 20.
- Petrus de Pescheria de Yseo 1274, 25.
- Petrus de Pontenutio 635, 35.
- Pierus Rovasii de Cagiolo 975. 976, 5.
- Petrus Rugerii Pisanus 1417, 10.
- Petri Rusche filius: Franchinus.
- mons. Pierre de Rome 1172, 30; *an idem ac sequens?*
- Piere Savel 1176, 5. 1177, 25. 1178, 15. 1180, 20.
- Petrus Sebastiani de Narnio 1056, 1.
- Piere de messer Tramon 1180, 15.
- Petrus de Ugolinis iurisper. Ianuen. 679, 35.
- Petrus de Vercellis 1084, 5.
- Petrus Vivae Aretinus 857, 15.
- Petrus Guidonis de Urbeveteri miles Aretin. 525, 30.
- Petrus Geno ambasiator Venet. 517, 15.
- Petrus: Andreas.
- von Pferse: Herman.
- Pfurte v. Phirretum.
- Philippi: Datus, Simon.
- Philippinus de Galdino operarius monetarum Pergamen. 671, 20.
- Philipponus comes v. Philippus de Langusco comes de Lomello.
- Philippus ep. Cameracen. 235, 25. 236.
- Philippus ep. Eysteten. 180, 30. 304, 35. 305, 30. 306. 307, 35. 527, 5. 648. 649. 698, 20. 701, 25. 1112, 1. 1135. 1230, 30. 1293, 1. 1408, 5 (Exitensis). vitztum: Chunrat von Nassenvels.
- Philippus fr. Cisterciens. ord. capellanus Henrici ep. Tridentin. 346.
- Philippus Conversus clericus regis Franciae 71.
- Philippus Aceconii de Prato not. 976, 15.
- Philippus rex Franciae 5, 35. 55—68. 70. 72. 73. 79. 145, 1. 195, 35. 204. 205, 35. 206. 207. 208. 211, 40. 212. 213, 40. 236. 241, 25. 242, 1. 266, 15. 274, 20. 298—303. 346, 30. 413, 15. 444, 5. 468, 25. 469, 45. 470. 474, 1. 475, 25. 531, 25. 533, 1. 545, 15. 546. 547, 15. 548, 15. 549, 5. 550, 10. 552. 553. 556, 40. 557. 558, 1. 559, 30. 575, 10. 576. 577. 578, 1. 579. 580. 603, 5. 604, 35. 665, 30. 666, 35. 705, 15. 706, 35. 707. 708, 1. 740. 755, 35. 780, 40. 813, 1. 819, 10. 849, 35. 993, 10. 1053, 10. 1082—1085. 1241. 1248—1251. 1302, 15. 1371, 20. 1372, 15. 1399. 1400, 1. 1424—1427. 1428, 15; nuntii 580, 40. 1082, 30; nuntiorum nomina 531, 25—532, 1; oratores 555; sigillum 550, 40. patruus: Robertus comes Claromonten.; fratres: Karolus comes Valesii, Ludovicus comes Ebroicen.; soror: Blancha; filii: Carolus comes Andegaven., Philippus comes Burgundiae; cambellanus: Ingeramnus; cancellarius: Guilielmus de Nogareto; clerici: Gerardus de Landrico, Petrus Barriere, Philippus Conversus, Petrus de Monciato; comestabularius v. Francia; confessor: Nicolaus *postea* card. presb. S. Eusebii; milites: Hugo de Cella, Iohannes de Monte Cabilonis, Guillelmus de Plasiano.

- Philippus II. rex Romanorum dux Svevie 367, 20. 1370, 35.
- Philippus, Felip comes Burgundiae, fil. Philippi regis Franciae 243, 35. 298, 25. 299, 25. 301. 532, 25. 546, 5. 548, 20. 550, 30. 579, 25. 1083, 25. 1425, 15. uxor: Iohanna.
- Philippus (I) de Falkenstein dominus in Minzimberg 1302, 25.
- Philippus (II) senior de Valkenstein 296. 721. 1270, 15; dominus in Minzimberg 1302, 25; consiliarius Iohannis regis Bohemiae 1142, 15. notarius: Walterus.
- Philippe Surinc waiter 1167, 45.
- Philippe l'orfevre 1165, 15.
- Philippus comes Sabaudiae, princeps Achayae et Tarenti 45, 30. 348, 1. 407, 10. 417, 20. 420, 35. 424, 40. 427, 15. 429. 434, 15. 437. 526, 5. 558, 40. 587, 20. 837, 40. 839. 976, 25. 977, 1. 993, 15. 1035. 1038, 5. 1053, 20. 1431, 25. 1447, 30; vicarius generalis Papiae, Vercellarum et Novariae 1271, 5. 1272, 20. uxor: Isabella; vicarius: Andreas de Puçascho.
- Philippus princeps Tarentinus 348, 5; uxor 348, 5.
- Philippus (Philipinus) de Langusco comes palat. de Lomello de Papia, Philipponus comes (Phelipon conte) 327, 5. 331, 1. 437. 443, 1. 444, 15. 445, 10. 489, 10. 511, 5. 534, 35. 538, 20. 539. 541, 5. 587, 20. 631, 15. 1000. 1001, 20. 1411, 20. 1412, 40. 1447, 30; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 1; amici de Pavia 539, 30. 541, 10.
- Philippus Azarius filius: Iacobus.
- Philippus de Caprona miles synd. Pisan. 502, 15. 560, 30; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 5.
- Philippus Clerici leg. doct. syndicus Pisanus 744.
- Philippus de Fulgosiis 1286, 5.
- Philippus Grassus de Casale 311, 40.
- Philippus de Nigro civis Ianuae magister monetarum, Philippe de Negre 719. 720. 972, 30. 1026. 1153, 1. 1169, 30.
- Philippus de Vergellensibus miles 969, 25.
- Philippus de Viallo iurispr. Asten. 416. 420, 15.
- de Phirreto, Ferretarum, Pforte Pfort grafschaft 1104, 25. 1105, 5. comes: Theobaldus.
- Phorz 246, 30.
- Picardus: Iacobinus.
- de Pictanges dominus 1148, 10.
- Pictavis, Poitiers 204, 30. 205, 30. 206. 207, 20. 208, 5. 211, 10. 212, 10. 213, 1. 214, 5. 470, 5. 1202, 20. episcopus: Arnaldus; de Pictavia (Peitieu, Peitiers, Petiers, Pertieu): Aymar (I), Aymar (II), Iohannes.
- la Piece: Iohan.
- Pierus, Pietro v. Petrus.
- Pignon 1155, 1.
- de Pigociis: Babo.
- Pilgrimus, Bilgerin de Wagenberg 68, 20. 1095, 5; cf. Peregrinus.
- de Pilichtorf marscaleus: Dietricus.
- de Pilleterre: Conrart.
- Pinamons Stovanegii operarius monetarum Mediolanen. 671, 5.
- Pinapphel (de Sundirn) 249, 25.
- de Pinchilinis: Trachedinus.
- Pinguia, Pingwia, Pinguen. opp., Bingen 47, 15. 49. 75. 114. 115, 5. 290, 10.
- Pinollus Pizenus procurator Modetiae 440, 25.
- Pinus de Boscho de Fundo 1422, 5.
- Pinus Posarelli de Fundo 1409, 1.
- Pinus de Rubeis Florentin. 559, 35.
- Pipinus rex 1312, 5.
- Pipinus: Iohannes.
- de Piro, Pyro: Galeazus, Iohanetus, Speranzolus.
- de Pirono: Richardus.
- Pisae, Pysae, Pisan., Pise 402, 10. 559. 560, 35. 561. 562, 15. 656, 40. 713, 10. 714, 1. 738, 5. 743—746. 747, 5. 750. 751, 35. 752, 20. 753. 754, 15. 757. 762. 763. 764, 20. 765 (Bysis). 766, 25. 768, 10. 800, 45. 823, 20. 838, 10. 896. 897. 906, 5. 914. 933, 35. 953. 954. 955, 40. 964, 20. 965, 5. 966, 5. 967, 35. 969, 15. 974. 976, 40. 977, 5. 980, 20. 981. 982. 984. 985. 988, 5. 990, 20. 1003, 1. 1004, 1. 1010, 10. 1011. 1012. 1014. 30. 1023, 15. 1024, 5. 1028, 1. 1034—1037. 1039, 20. 1040, 10. 1041, 30. 1043. 1044. 1046, 35. 1048, 20. 1052, 35. 1064. 1066. 1068, 25. 1069, 25. 1072, 30. 1073. 1074, 15. 1075, 15. 1076, 1. 1077. 1078. 1085, 20. 1086. 1089, 35. 1145, 5. 1153. 1154. 1155, 35. 1156. 1157, 20. 1163—1172. 1177. 1178, 25. 1179—1184. 1189, 15. 1191, 40. 1192. 1193. 1194, 35. 1300, 30. 1408, 20. 1409, 25. 1417, 10. 1422, 20. 1427, 30. 1428, 30. 1431. 1433, 40. 1434, 35. 1436, 15. 1437, 40. 1438, 10. 1439. 1440, 20. 1441, 5. 1445. 1452; palatium archiepiscopi 738, 5; palat. communis 656, 40; palat. potestatis 710, 40. 757, 40; capella S. Egidii v. infra domus fratrum Gambacurta; capella S. Ambrosii 757, 40; carcer S. Felicis 745, 15; domus, hospitium Ranerii (Nerii) comitis de Donoratico 990, 20. 1023, 15. 1069, 25. 1076, 1. 1438, 10; domus fratrum Gambacurta 747, 5. 762, 30. 763, 30 (capella S. Egidii); ambascurs 1153, 1; nomina ancianorum in Indicem non recepta (*secundum ordinem quarteriorum*) 743. 762, 40. 897, 25. 990, 30; archiepiscopus 1081, 15; nomina civium in Indicem non recepta 1408, 20. 25; comitatus 883, 1; nomina comitatus locorum in Indicem non recepta 883; cambreleins do commun 1153. 1154, 10. 1169, 1170, 1. 1183, 40; deuz notares des cambrelains 1169, 25; cancelier do commun 1169, 25; curia cancellariae 710, 25; consuetudo, cursus 540, 40. 656, 40. 710, 45. 757, 40. 898, 1. 1076, 5. 1422, 25; denarii, deniers Pisains 717, 25. 718, 5. 720, 25. 721, 1. 1156—1158. 1165. 1166. 1167, 20. 1168. 1169. 1181, 5. 1192, 10. 1194. 1196, 40; grossus 1272, 1. 1273, 20; nomina militum 844, 35. 990, 30; provincia 385, 5. nomina syndicorum 560; vicare 1177, 1. capellae: S. Ambrosii, S. Petri ad Yschiam; ecclesiae: S. Mariae maior, S. Piere (a Grado?), Praedicatorum, S. Sixti; fratres: Mineurs, Praedicatores; hospital de femmes: S. Asnelle; archiepiscopi: Iohannes, Oddo; cancellarius: Leopardus de Morrona; capitaneus: Symon Iohannes; potestates: Lomus Antonii de Montecchio, Tebaldus de Guarinis, Ubertinus de Lando, Guido comes Montisfereti; potestas et capitaneus: Fredericus comes Montisfeltri; officialis de Parma: Franceschinus iurispr.; syndici: Iohannes Fazellus, Philippus Clerici; scriba communis: Thomasus Lambert; vicarii: Franciscus Tani de Ubaldinis, Manfredus comes de Claromonte; de Pisis: Bandussius Boncontis, Franciscus Hubaldi Frenetti, Iohannes Faseolus, Iohannes Gruneus, Iohannes Rubeus de Gualandis, Iehan de Vianne, Iohannes (Vannes) Zenus de Lanfranchis, Iohannes iudex, Leopardus Frenetti, Pellarius Ciccolus de Lanfranchis, Petrus Boncontis, Raynerius Dagmianus iudex, Ranerius (Nerius) Iannis comes de Donoratico, Ranerius Leopardi Frenetti not., Ricusse, Symon Ugolini, Hubaldus Frenetti; Pisan. dioc.: S. Laurentii in Platea plebs, S. Vincentius; v. Iuis; v. etiam Portus Pisanus.
- Pisanus, Pisain: Vicus (Vieco).
- Piscatoris: Iohannes Bonomi.
- de Pisseriis, Piceriis: Franciscinus.
- Pissiacum dioc. Carnoten. 578, 45. abbatia: S. Ludovici.
- Pistorium, Pistoie, Pistore 874, 15. 933, 30. 935. 936, 30. 1166, 35; nomina civium in Indicem non recepta 1409, 25. 1422, 20; Pistorii comitatus 879, 25; nomina locorum in Indicem non recepta 879; de Pistorio: Cionus Bellaste, Lose de Vercellensibus, Nerius Stephani, Renier Bartholemeo, Symon Philippi de Regalibus, Soffredus Lippi de Vergellensibus.
- de Pitellio: Avianus.
- Pitschlin: Berhtols.
- Pizenus: Pinollus.
- Placentia, Plaisence, Plaisence, Plasença 318, 30. 319. 328, 30. 383, 30. 387, 25. 502. 508, 1. 510, 5. 534, 25. 614, 5. 635. 636, 35. 976, 25. 977, 30. 980, 25. 1000, 40. 1001, 5. 1002, 40. 1003, 1. 1004. 1058. 1059, 1. 1064.

- 1081, 35. 1280—1286. 1287, 35. 1424, 30. 1425, 5. 1429, 15; illi de Alberto 636, 35; Barbarina pars 1282, 20; cil de la Fontaine 1000, 40; cil de Lando 1000, 40; nomina civium in Indicem non recepta 502; diocesis 614, 5; grossus 1271, 40. 1273, 15; nomina syndicorum 508, 1; vicarius 1065, 10. archidiaconus: Iacobus; capitaneus: Iulianus de Summo; gubernator: Albertus Scotus; notarius: Humbertus Germanus; potestas: Berardus de Madiis; vicarii: Galeaz Vicecomes, Lambertus Cipriani; de Pl.: Albertinus, Albertus de Fulgosis, Albertus Scotus, Andreas de Puteo, Anthonius de Surdis, Gerardus Capone, Ubertinus de Lando.
- de Plasiano, Plesiano: Guillelmus. Platea v. S. Laurentii. Platus: Mamfredinus.
- de Plawe advocati: Heinricus Longus, Heinricus Ruzo.
- Plebani: Thorus.
- Plebis: Castrum.
- Plesiano v. Plasiano.
- de Plexeio: Gaufridus.
- de Plettenbracht: Hunoldus senior.
- de Plyano: Raymundus.
- Plisnensis terra 1, 15. 2, 10. 16, 15. 17. 1116, 35; dominus v. Thuringiae lantgravius.
- Pochatterra potestas Aretii 88, 25.
- de Podia: Simondus.
- Podyebradt 1126, 5.
- de Podio: Alemandus, Bertold, Lanfranchus.
- Podius Bonici, Podius, Mons Imperialis, Montimperial *Paggibonsi* 873, 15. 901, 20. 909, 35. 910, 10. 911, 25. 919. 920, 10. 922. 923. 925, 1. 926, 20. 929, 20. 932, 30. 933. 950, 30. 951, 25. 1128, 40. 1195. 1196. 1197, 20. 1432, 30. 1433, 1. 1434, 15. monasterium: S. Michaelis; de Podiobonici: Paulus Ranuccini.
- Podius, Puey Varin castr. 1034, 30. 1035, 20.
- de Podolio: Manuel.
- Poherlitz 1124, 25.
- Poyrae potestaria in Romagna 1028, 1.
- Poliche dorf 54, 15.
- Pollartes *Puller von Hohenburg* chevalier 1279, 25.
- Polonia 172, 15; ius papae in P. 604, 15; rex v. Bohemia.
- Poltersdorf villa 289, 1.
- de Pomerio: Arnuldus.
- Pon.: Io.
- Poncellus Ursinus 777, 1.
- Poncollectus Ursinus 777, 1.
- Poncelet coriers 1164, 15.
- Pone Gluti de Perusio ambas. 976, 25.
- Pons Biringii *Faucigny* 733, 10.
- Pons Sorgiae 906, 15.
- de Ponte: Heinricus, Iacobus.
- Pont de Disme *Pontedecimo* 1165, 20.
- Ponte Molle v. Roma.
- de Ponteneria: Iohannes.
- de Pontenutio: Petrus.
- Pontius prior de Benevento dioc. Lemovicen. 260, 30.
- Pontremulum, Ponsfremulum, Pontremblo 510, 40. 1002. 1003. 1004. 1073, 20; part Guibolina 1002; part Guelfa 1002. pacificator: Iacobus de Cassio; de Pontremle: Gerar, Iohanninus Balbus.
- Ponzanum, Ponconum 1271, 15. 1272, 35; nomina bannitorum in Indicem non recepta 949, 20; marchiones 510, 35; monetae 674, 40. marchio: Leo.
- de Ponzino: Iohannes Bernaudi.
- Popolonien. episcopus v. Massan.
- Porchetus archiep. Ianuen. 1039, 15.
- Porchetus, Periquetus Salvagius (Salvagus) Ianuen. 681, 10. 691, 10.
- de Porta Laudensi: Iohannes.
- de la Porte: Pierre.
- Portner: Hainrich.
- Portuen. episcopus 610. 612, 25. card. episcopus: Iohannes.
- Portus: Michael.
- Portus Naonis dominium 35, 25. 57, 15. 64, 40. 69, 10. 92, 40. 277, 40. 281; domini v. Austriae duces.
- Portus Pisanus, Port Pisain 713, 15. 1163, 20. 1164. 1165, 35. 1167, 20. 1169, 10. 1182.
- Portus Veneris *Portovenere* 735. 737, 15. 959, 10. 970, 40. 1155. 1162, 35. 1163. 1164, 40. 1182, 10; de Portu Venere: Guabros.
- Posarelli: Pinus.
- Poul v. Paulus.
- Praedicatores. Praed. ordo, freres Preceurs 1196, 30. 1303, 25. 1305, 35. 1306, 35; Ytalici fratres 1304, 25. fratres: Armandus de Bellovisu, Bernardinus de Monte Policiano, Iohannes de Lucidomonte, Iohannes Peregrini, Nicolaus (ep. Butrintin.), Pelegrinus.
- Praedicatorum Argentinen. supprior: Wernherus.
- Praedicatorum domus Avinionen. 259, 25. 268, 25. 469.
- Praedicatorum domus in Crema 317, 35.
- Praedicatorum domus in Ezzelingen 292.
- Praedicatorum ecclesia, domus in Frankenvort 230.
- Praedicatorum platea v. Ianua.
- Praedicatorum conventus Lubicen. 1103, 30.
- Praedicatorum domus Maguntin. 43, 5.
- Praedicatores Mediolanen. 669.
- Praedicatorum ecclesia, fratres Pisan., Preceurs de Pise 1086, 25. 1157, 1. 1169, 15.
- Preceurs freres a Rome, de S. Sabine 1175, 1. 1186, 20. 1191, 5.
- Preceurs de S. Sabine v. Rome.
- Preceurs freres de Thode 1186, 20.
- Praedicatorum domus in Vercellis 447, 20.
- Praemonstraten. ordo 385, 15. claustrum: Cellae prope Herbipolim; magistri v. Hackeburnen, Myroldis.
- Praemonstraten. ordo per Aquilegen. prov. 544.
- Praemonstraten. ordo per Mediolanen. prov. 544.
- Praga 123, 1. 183, 25. 374, 10. 1114. 1115, 5. 1117. 1118. 1125. 1136, 15. 1137, 35. 1138. 1141, 5. 1142. 1261, 30. 1262, 1; denarii 1261, 25; grossi 279. 1117, 1. 1123; pondus 1, 20. 2, 20. 1249, 1. cives: Iacobus Wolflinus, Nicolaus de Turri.
- de Pragancia comes: Hugo.
- Pratum, Prate 874, 15. 933, 30. 935. 936, 30. 1166, 35. 1194, 30; de Prato: Philippus Aconccii.
- Predaschi castr. dioc. Aqnen. 449, 40. 451, 20.
- Prelata: Iohane.
- Prevostus de Cartariis syndicus Regii 508, 10.
- de Prez: Pierre.
- de Prezate: Iohanes.
- Primus: Francischinus.
- S. Prisciae eccl. Rom. card. presb.: Arnaldus.
- de S. Privato: Iohannes.
- Priwalk insula 1125, 15.
- Proença v. Provincia.
- Provenesins v. Provisini.
- Provincia, Provence, Proença 838, 5. 910, 40. 1031, 1. 1430, 20; Provinciae et Forcalquerii comitatus 153, 1. 208, 40. 715, 25. 1319, 40. 1327, 25. 1333, 5. 1336, 5. 1337, 40; Provinciales 1052, 20; Provinciae (de Proença) senescallus: Ricardus de Gambertesa; de Provence: Durantin; v. Theutonic.
- Provisini, Provisiens, Provenesins den. 1159. 1160, 5. 1172. 1174. 1175, 25. 1176; Provisini de Roma 717, 20. 718, 5. 720, 25. 721, 1.
- Prueschinch: Ulricus.
- Pucciarellus Rossi de Monterinaldi 864, 25.
- Puccii: Petrus.
- Pucii Grassi: Symon.
- Puccius Chicholus de Lanfranchis potestas Serçanae 930, 30.
- Pucius de Luca telonearius in Ludenstorf 734, 35.
- Puleiseræ potestaria 1031, 5.
- Pulicianus, Policianus: Mons.
- S. Pulte schultheiss: Iohannes.
- de Puppio: Andreas Betti.
- Purgrave: Chunrat.
- Pusinus de Lutzelnburg telonearius in Ludenstorf 734, 35.

de Pusterla: Alquerius, Guillelmus.
de Puteo: Andreas, Arnoldus, Rizardollus Oliverii.
de Puçascho: Andreas.

Q.

Quackenburgen. civitas 1229, 45.
Quaterdii castr. 1434, 10.
Quatuor officia (*Flandria*) 234, 15.
Quatuor Valles *Quatrevaux* 63, 30.
64, 20. 66. 67.
de Quereu: Raymundus.
Querium v. Carium.
de Quernforde nobil. 1068, 10.
de Quigerio: Dominicus.
Quilianum 1061, 45. 1062, 40. 1063, 1.
Quincles *Kellenbach* mosser chevalier
1278, 30.
Quintavallis: Noffus.
de S. Quintin: Pierre.
de Quinto: Franciscus.
de Quinzanello: Girardus.
Quiolerus v. Chiccolus.
Quirinus: Franciscus.

R.

Race Mascherel chevalier 1277, 40.
Rada v. S. Nicolaus.
de Radicofano: Benentende.
Radulfus v. Rudolfus.
Ragusin. provincia 385, 5. Ragusiae
dominus: Manfredus de Claro-
monte.
**Rain- Raim- Ran- Rein- Reim-
Ren-**
Reimboldi (I) comitis de Solmez
relicta: Elizabeth; filius: Reim-
boldus (II).
Reimboldus (II) fil. Reimboldi (I)
comitis de Solmez 1093. 1094.
mater: Elizabeth.
Reymbaldus comes (de Colalto) 973, 15.
974, 15.
Rampoldus: Guasparus, Mafiolus.
de Rambertis: Rambertus.
Rambertus de Rambertis Ferrarien.
620, 10.
Reinbot: Heinrich.
Reinboten sun: Heinrich von Niperk.
Renardin, Renaudin 1164, 5. 1168, 20.
1170, 40. 1171, 1. 1177, 45. 1186, 15.
1187. 1192, 5.
Reinhart der druchsetz von Hefingen
175, 30.
Rainar de Blanchefels chevalier
1279, 10.
Renar d'Argny 1172, 40. 1185, 20; Ray-
nal d'Argniez chevalier 1277, 35.
Raynerii, Nerii: Bracchius, Iacominus.
de Rayneriis: Girardus.

Raynerius abbas S. Michaelis de Mon-
te Imperiali 969, 25. 1029. 1046, 40.
1048, 20; consiliarius Heinrici VII.
imp. 1008, 10.
Ranerus Cionis de Petrogniano iu-
dex et not. 865.
Rainerius fil. Leopardi Frenetti Pi-
sanus iudex et not. 951, 30. 35.
Ranerus Rinuccii de Passignano iu-
dex et not. 863, 35.
Rainerius Guidonis not. de Cortona
851, 40. 852, 35.
Reynier de Bunpfec chevalier 1279, 10.
Raynerius Dagmiani iudex de Pisis,
iudex consiliarius Heinrici VII.
imp. 1055, 25.
Renier de Remiremont messenger,
corier 1162, 10. 1163, 25.
Ranerus, Nerius Iannis comes de
Donoratico de Pisis 926, 30. 933, 1.
950, 45. 990. 1023, 20; hospitium
v. Pisae.
Raynerius Marignani de Bondel-
montibus potestas Cremonae 698,
35. 700, 35. 702, 10.
Raynerus de Orgolossis de Forlivo
capitaneus Cremonae 320.
Nerius Bernardi de Bolsena (Bul-
seno) miles Aretin. 525, 30. 601, 15.
Ranerus de Casulis 933, 1. 950, 45.
Reinerius Catsus 424, 45.
Nerius de Giandonatis 1248, 10.
Nerius Ghinucci Bonfantini Floren-
tinus 1263, 5.
Raynerius de Grimaldis miles Ianuen.
705, 1.
Nerius Iohannis de Castro S. Iohannis
866, 40.
Nerius de Melio operarius monetarum
671, 15.
Raynerius fil. Ricardi de Montaldo
civis Yporegiae 1410, 20.
Nerius Stephani de Pistorio 857, 5.
Nerius Vivae syndicus S. Iusti de
Ricavo 867.
Ranerus Gualterottus Pisan. 916, 25.
Renier Bartholemeo de Pistore mar-
chant de chevaus 1193, 25.
Raymundinus de Incisa (Anzisa)
1035, 40. 1150, 5.
Raymundus card. nepos Clementis V.
papae, card. diac. S. Mariae Novae,
Burdegalen. 211, 20. 471. 472. 606, 25.
Raymundi de Queren can. S. Caprasii
de Agenno 268, 15.
Raymondus Martini can. Foroiulien.
569, 40.
Reymundus de Rocosello rector eccl.
de Claromonte dioc. Lodoven. 581, 20.
Raymundus de Plyano not. 406, 35.
Raymundus dominus de Medullione
906, 15. 907, 40. 913, 1.
Raymundus de Tercago iurisperitus
314.
Ranaldi: Bertoldus.
de Raynaldis parentela in Saona
1060, 30.

Ranaldus Naccii de Ciparello index
et not. 871.
Reinaldus, Renaldus comes Gebriae
18, 15. 24, 5. 53, 10. 371. 372. 373, 20.
391, 37.
Raynal d'Aragniez v. Renar d'Argny.
Raynal d'Argentoil chevalier 1277, 30.
Renaut de Brunfort 1193, 35.
Raynaldus de Setia miles 260, 30.
Raynaldus, Renaldus de Bonacolsis
dictus Passarinus de Mantua 587, 20.
631, 40. 999, 5. 1275, 5; capitaneus
Mantuae 497, 25. 498. 499, 5 (Bona-
cursiis); vicarius Mantuae et Mu-
tinae 981. 1032. 1033. 1036, 35.
frater: Butirone.
Raynaldus de Felicianis nepos patri-
archae Aquilegen. 323, 5.
Raynaldus Spinulae de Loculo 1056.
1057. 1058, 35. filius: Obertus.
Renaldus de Riccardis? de Laude
583.
Raynulf.: N.
de Ralvengo: Heinricus.
de Rammescho v. Ramswag.
Ramsburg 4, 25.
de Ramstein 1259, 25.
von Ramswag (Rammescho): Cunrat,
Ulricus.
Ranceginus de Valerio monetarius
671, 15.
de Randeke: Eberhardus, Georgius,
Heinricus, Wernherus.
Randecker miles 62, 20. 247, 5.
de Rannenber: Heinricus.
Ransten 245, 30. 248, 10; presbiter,
plebanus 245, 30. 248, 10.
Ranucci, Rinucci: Cursus, Ugolinus,
Lippus, Ranerus.
Ranuccini: Paulus.
Rapa, Rapae: Iohannes, Nicolaus.
de Rapoltstein, Rapostein, Rapusten,
Ribautpere sire 1278, 25; de R.:
Heinricus.
ze Rappchzwile her: Rudolf grave
von Habsburg.
Ratispona 279, 20. 311. 768, 45. 1133, 20;
nomina civium 331. monasteri-
um: S. Emmerammi; cives: Hen-
ricus, Anthonius; episcopus:
Chunradus.
Ratolfi: Cella.
von Ratoldzorf: Ludewig.
Rathomagen. v. Rothomagen.
Raetonroid 1245, 30.
Ratzen: Iohannes, Rutgherus.
von Ratzenhusen: Egenolf.
de Ravanis: Bonefacius.
Ravennae exarchatus 341, 15. 345, 5.
397, 1. 400, 10; Ravennatis provin-
ciae pars in imperio constituta
614, 1.
Ravensburg 1417, 35. 1418, 1; amman
1126, 35.
Ravoyre, Revoire: Berllio.

- Razolum castr. 497, 10. 535, 5. viciarius: Andelucus de Parma.
 Reate 341, 25. 345, 5. 397, 10.
 Rebelin: Rudolfus.
 Rek, Reco v. Reucum.
 von Rechperg vogt 177, 5; von R.: Albrecht.
 Reckelinhusen 1228, 40.
 de Regalibus: Symon Philippi.
 Regalis curia v. Valendir.
 von Regensperg: Lutold, Ulrich.
 Regium, Regzium, Reginen. *Reggio Emilia* 330, 25 (Regi). 497. 498. 499, 35. 500. 508, 10. 510, 10. 534, 20. 620. 710, 15 (Reggium). 758, 45. 759. 760. 762, 10. 987, 1. 992, 5. 997, 45. 998, 40. 1000, 25. 1002, 25. 1032, 15. 1081, 25. 1433, 20 (Rigium). 1435, 30; ecclesia 499, 5; pax 512, 40; nomina syndicorum 499. 508, 10; vicaria 758, 40. episcopus: Henricus; vicarius: Spineta de marchionibus Malaspinis; de Regio: Iohannes.
 Regnum v. Sicilia.
 de Reyate comes: Guydo de Coconato.
 Reygrade *Raigern* 1124, 15.
 Reim- Rein- Ren- v. Rain- Raim-Ran-
 Rense 225, 15.
 Renus fl., Rein, Rin 42, 5. 97, 25. 101. 107. 125, 5. 220, 25. 240, 10. 355. 481, 5. 528, 15. 722, 20. 767, 25. 769, 1. 1201, 15. 1202, 5. 1228, 25. 1244, 30. 1253—1256. 1259, 10. 1269. 1292; Rintal 1269, 15; Rinus Coloniensis 208, 40; palatini comites v. Bawariae duces; teloneum v. Bopardia, Wesalia. vitztum: Gotfrid Paehler; de Reno: Fredelicus.
 Restori: Landus.
 Reucum, Reco, Rek *Recco* districtus Ianuae 1064. 1154, 35. 1162.
 Reula dioc. Vasaten. 213, 30.
 Revalien. episcopus: Henricus.
 Revoire v. Ravoyre.
 Ribaldi: Ciccolus.
 de Ribaldis, Riboldis: Andreas, Riboldus.
 Ribaldus, Ribaldinus de Avenariis syndicus Cremonae 490. 493, 15.
 Riboldus de Riboldis not. Pergamen. 477, 5.
 Ribautpere v. Rapoltstein.
 Rybo: Godescalcus.
 Ricasoli nomina bannitorum in Indicem non recepta 949.
 Ricavum v. S. Iustus.
 Rike: Henricus.
 Richardi: Thomainus.
 de Richardis: Georgius; de Riccardis?: Renaldus.
 Rizardollus Oliverii de Puteo not. 1421, 45.
 Ricciardus de Senis card. diac. S. Eustachii 606, 20.
 Ricartus de Passaneto fr. praeceptor domus militiae S. Iacobi in Sicilia 1444, 35.
 Riccardus cancellarius v. Rudolfus.
 Rychardus armiger 247, 10.
 Ricardus de Mallumbris legum professor 518, 40. 519, 20. 520.
 Richardus fil. Rufini comitis de Cabaliacha 434.
 Rizardus, Ricardus, Ritschardus de Camino vicarius, capit. gener. Tervisii, Richard de Camin 329, 20. 589, 30. 590. 1267, 30. 1295, 20.
 Riccardus de Gambertesa senescallus Provinciae, nuntius regis Siciliae 740. 779, 10; de Proença senescal 1424. 1425; senescallus Roberti 1434, 10.
 messer Richar de Hanibauz (Hani-balles) 1175, 45. 1176, 15. 1177, 30. 1178, 30. 1180, 10. 1181, 30. 1182.
 Ricartus Filangerius miles 1444, 35.
 Richardus Hugueti (Ugeti, Uget) de Florentia magister monetarum 642, 10. 670, 40. 671. 672, 30. 673, 1. 674, 20. 675. 1185, 40; familiaris Heinrici VII. reg. Rom. (1271, 10). 1272, 25. officialis: Milanus de Aglate.
 Ricardi de Montaldo filius: Raynerius.
 Richar Petre le tour v. Roma.
 Richardus de Pirono Mediolanen. 631, 25.
 Richardus de Ticzionibus Vercellensis 306, 35.
 Ricardus fil. Guillelmi de Orio civis Yporegiae 1410.
 Riche: Mathis.
 de la Riche: Paul.
 Richeletus fil. Liberalis Paduan. 586.
 Richembach, Richinbach officium 164, 30. 246, 5. 248, 30. 270, 35.
 Richenstein 750, 20.
 Ricusse de Pise corier 1166, 40.
 de Ryeder: Conradus.
 Ridolfi: Lippus.
 de Ryferscheyt: Iohannes.
 Rigus Carbonensis miles 1294, 20.
 de Rillione: Gonis.
 Rieme: Ulrich.
 Rin v. Renus.
 von Rinach herre: Gr.
 Rinaldi: Mons.
 von Rinekke, Reyneck burkreve 129. burggrave: Iohann.
 in Rynowe ecel. dioc. Argentin. 888; v. Iudaei.
 Rinuccii v. Ranuccii.
 Rinvelden oppidum, castrum 186, 20. 309, 5. 331, 35. 1253. 1254. 1255, 20. 1256—1259. castri burgravius: Rudolfus advocatus in Ensichsheim; v. Iudaei.
 Ripa 1034, 35.
 Ripa: Summa (Somma).
 de Rippafracta: Iohannes.
 de Riparolo: Sanctus.
 Risaliti: Darius.
 Ritschardus v. Ricardus.
 de Riva: Villa.
 Rivernate castrum dioc. Albinganen. 595.
 de Rivola: Alexander.
 Rizardus v. Ricardus.
 Roace *ad lacum Cumanum* 894, 30.
 Robaes, Robbaia v. Rombaix.
 Roberet de Berneres chevalier 1276, 25.
 di Robiana val 876, 25; nomina locorum in Indicem non recepta 876; Robbianae plebatus v. S. Paulus ad Emam.
 Robins de Donail chevalier 1279, 5.
 Robin von Koverin, Robynus de Koverna 54. 62, 20.
 Robin de la Roche 1196, 10.
 Robin valet de le tresorerie 1169, 35.
 Rocha de Bardi 1283, 40.
 de Rocha: Guillelmus.
 de la Roche comites v. Lucemburgen.
 de la Roche, Roce: Iehan, Robin.
 von Rochlingen, Röhlingen: Berhtolt, Greymoldus.
 Rockenhusen 246, 15.
 Roconte: Iohannes.
 de Rocosello: Raymondus.
 Rodanus fl. 652, 25. 1252, 20.
 de Rodemachere, Rodemacre dominus: Egidius.
 Rodenberg castr. 179, 5.
 de Rodenbor: Henri.
 de Rodobio: Martinus, Iacobus.
 Rofinus v. Rufinus.
 Royardi: Bernardus.
 Roletii Scoforii filius: Henricus.
 Roma, Romana urbs, Urbs, Romani 259. 411—414. 433, 5. 476, 1. 542, 40. 543, 5. 567, 25. 568. 569. 571. 587, 40. 588, 1. 602. 611. 661, 25. 669, 1. 695, 15. 700, 40. 701, 30. 711, 20. 714, 30. 715, 30. 768, 30. 769. 771, 20. 772, 1. 774, 15. 775, 40. 777. 778. 780. 781, 25. 782—789. 792. 793. 795, 25. 796. 797. 798, 10. 800, 30. 803—807. 809, 10. 810. 815, 40. 816, 25. 818, 1. 819, 20. 820, 35. 821, 40. 822, 40. 823. 824, 25. 827, 15. 828, 15. 830, 5. 831, 10. 832, 10. 833, 20. 834, 5. 835. 836, 40. 837. 838. 839. 840, 1. 841, 5. 842. 844—847. 849. 853. 854. 855, 40. 856. 925. 931, 10. 934. 986, 35. 987. 988. 1005, 25. 1018. 1050. 1051, 40. 1052, 30. 1053. 1054, 25. 1076, 30. 1079, 20. 1081, 5. 1083. 1084, 5. 1085, 5. 1086, 10. 1146, 35. 1153. 1154. 1159. 1161, 15. 1163, 20. 1168, 15. 1169, 5. 1170. 1171. 1172. 1177, 1. 1180, 1. 1181, 1. 1182. 1184—1191. 1193, 40. 1194, 25. 1195, 30. 1196, 45. 1208, 1. 1210, 35. 1276, 1. 1307, 15. 1313. 1314, 40. 1315. 1316, 30. 1317. 1319. 1329, 40. 1330. 1332, 25. 1354. 1364. 1365. 1379, 30. 1423—1426. 1427, 15. 1428, 30. 1429, 40. 1430—1433. 1435, 20. 1436. 1441, 30;

barres de Galganis 1176, 5. 1178, 15;
 barres de Sabel 1178, 20; Capitoli-
 um, Capitoli, Capitole 1181, 15.
 1424. 1425, 40. 1426, 20. 1432;
 Campus dogius 1430, 5; castrum
 S. Angeli 1423, 25. 1429, 1. 1430, 10.
 1431, 5; castellum Crescentii 609, 30;
 Colliseum, Colosse, Coloxe 847.
 1175, 15. 1430, 5; Lateranus, Late-
 ranen. palatium (Leteran) 88, 1.
 120, 5. 145, 15. 147, 30. 150, 15. 769, 25.
 781, 25. 799, 15. 807. 1200, 33; Late-
 ranen. palatii comes 610, 20; *v. etiam*
 S. Iohannis eccl. Lateranen.; mai-
 sons mons. Faukon 1175, 15; maison
 Francois Maron 1173, 25; maison
 Iehan de la Columpne 1174, 35.
 1175, 15; maison le segnour de
 Nortenberg 1178, 45; Militiae, les
 Milites, Milisse casteal 787, 15.
 788, 10. 789, 1. 792, 10. 795, 25. 834, 5.
 835, 45. 836, 40. 846, 40. 847. 1173.
 1174, 20. 1175, 25. 1176, 25. 1177, 45.
 1181, 25. 1430, 5 (Melicias); mons
 Gaudii 611, 35; pons S. Angeli
 1430, 5; le pont S. Marie 1179;
 Pons Mollis, Ponte Molle 823, 35.
 1159. 1171, 20. 1173. 1175, 35. 1181, 35.
 1428, 35; porta Collina 609, 30;
 portes 1178, 20; prisons 1173, 40;
 Sancta Sanctorum 1171, 15; tour
 do Cancelier 1174, 5. 1175. 1181;
 tour deles Saint Eustase 1173, 40;
 turris Iohannis Bobonis 1432, 10;
 tour de S. Lorent 1172, 35; tour
 Richar Petre 1173, 15; tour de
 Sabelle 1175, 15; Tribichon, Trisbu-
 chon, Trebicon tour S. Salvatore
al Trepizone non iam existens
 1173, 1. 1175, 35. 1179, 30; ambasia-
 tores 1146, 35. 1193, 20; nomina
 civium 778, 15; clerus 609, 30. 611, 35;
 exercitus Florentini capitanei *v.*
 Florentia; iudicum primicerius 610;
 nomina iudicum 844; lingua 969, 1;
 nobiles 790. 1083, 5; placitum 788, 10;
 populus 413, 30. 414, 25. 699, 25. 804.
 805. 811, 25. 1309. 1323, 15. 1432;
 praefectus 609, 30. 611, 35. 1193, 40.
 Urbis praefecti auctoritate not.
 857, 20; provincia 783, 40; scriniarii
 611, 1; senatus populusque 475, 40;
 542, 35. ecclesiae: S. Apolinare,
 S. Apostol, S. Iohannis in Late-
 rano, S. Marie Minerve, S. Maria
 in Traspadina, S. Maria in Turri-
 bus, S. Petri, S. Sabina; freres:
 Meneurs, Preceurs; monaste-
 rium: SS. Gregorii et Andreae;
 camerarius: Petrus Alcherucius;
 marchant: Salve; praefectus:
 Manfredus; senator: Ludovicus
 de Sabaudia; senatus vicarius
 generalis: Nicolaus de Bonsignori-
 bus; de Urbe: Andreas Calandrinus,
 Cinthius, .. de Fiscignano, Iacobus
 Gaietanus, Iohannes Iacobi, Iordan-
 us de Columpna, Lellus Lavanza-
 nus, Pandulfus de Sabellis, Paul
 de la Riche, Petrus de Anibaldis,
 Pierre, Stephanus de Columpna,
 Theobaldus de S. Eustachio, Ursini;
 de Roma: Provisini sol.
 Romana ecclesia 10. 81, 1. 82. 83.
 88, 10. 89, 25. 91. 94, 25. 95, 10. 106, 20.

139, 40. 141, 25. 142. 143. 144. 146, 40.
 153, 40. 154, 5. 155. 156. 174, 15.
 209. 210. 211. 215, 30. 229, 40. 230.
 231, 1. 255. 256, 25. 257. 258, 15.
 259. 260. 262, 35. 263, 10. 265, 15.
 275. 291, 25. 301. 303, 10. 318, 30.
 319, 25. 320, 40. 338, 35. 340—346.
 377, 35. 378, 15. 380. 385. 386. 395, 35.
 396—401. 414. 432, 1. 463, 35. 473, 1.
 474, 1. 501, 45. 514, 25. 518. 543, 5.
 547, 25. 549, 20. 554. 555, 30. 570.
 575, 35. 576, 35. 578, 15. 583, 20. 603, 10.
 610, 5. 612, 10. 613. 614, 1. 615, 25.
 616, 5. 619, 1. 621, 25. 665, 35. 666, 30.
 668, 25. 688, 10. 691, 5. 697, 25. 708, 10.
 711, 40. 714, 35. 741. 747, 10. 755.
 763, 35. 769. 776. 777. 780, 30. 781, 35.
 796, 15. 797, 30. 799. 800. 801. 808, 25.
 809. 817, 30. 818, 15. 819, 10. 821, 5.
 824. 828, 20. 830, 15. 842, 30. 843.
 844, 25. 845. 848. 853. 854. 916, 40.
 991. 993, 20. 1016. 1017. 1045. 1046, 25.
 1047, 35. 1049, 35. 1198, 20. 1202, 20.
 1204, 20. 1206. 1207, 20. 1208. 1210.
 1211, 1. 1212, 40. 1213, 10. 1251, 35.
 1317. 1318. 1319, 5. 1320, 5. 1325, 15.
 1332, 25. 1339, 5. 1346, 10. 1363, 10.
 1365, 35. 1366, 30. 1368, 40. 1369, 30.
 1371. 1414, 1. 1423, 30. 1425, 35. 1426.
 1437. 1442, 5. 1444, 30; archivum,
 archiva 771, 30. 774, 10. 797, 35.
 799, 5. 1210, 40; cardinalium colle-
 gium, cardinales 262, 5. 264, 25. 400.
 468, 10. 806. 1163, 25. 1165, 5. 1208, 1;
 curia, court de Rome 225, 5. 517, 30.
 552, 25. 603, 45. 604, 25. 785, 30. 839, 20.
 983, 10. 1015, 40. 1146, 35. 1147.
 1162, 1. 1168, 5. 1186, 10. 1189, 20;
 curiae mos 1047; curiae subdiaconi
 610, 45; papatus 155, 35; poeniten-
 tiariorum sigilla 1303, 35; pontifex,
 pontifices 81, 5. 85, 20. 86, 35. 340, 40.
 341—345. 396. 397, 40. 398. 399, 5.
 401. 612. 613. 699, 20. 799. 800.
 801. 809, 5. 1207, 20. 1211, 40. 1308, 25.
 1318. 1329, 35. 1368, 30. 1379, 25;
 pontificale 1210, 35. auditor con-
 tradictorum: Paulinus; cardinales
v. sub ecclesiarum titulis; vexil-
 larius etc. *v.* Aragoniae rex; vice-
 cancellarius: Arnaldus abbas
 Fontisfrigide, card. presb. S. Pris-
 cae; *v. etiam* S. Petrus.
 Romanum regnum, imperium, imp.
 seu regnum 1, 30. 3, 35. 7. 8, 30. 16.
 17, 10. 18. 20. 22, 30. 23, 15. 34. 35.
 37, 1. 41. 45, 20. 47, 10. 48. 52, 30.
 53. 60, 1. 62, 30. 63, 25. 74, 30. 75, 5.
 76. 77, 5. 78, 10. 80. 81, 20. 82. 83.
 84, 40. 87. 89, 5. 97. 100, 25. 105, 20.
 107. 108. 109. 112, 35. 116, 25. 121, 5.
 123, 25. 132. 134, 10. 135, 30. 141, 15.
 144. 146. 147, 5. 148. 149. 150, 35.
 152, 10. 153. 155, 10. 160, 10. 164, 5.
 168, 1. 170. 177, 40. 178. 182. 186.
 187. 195, 20. 197, 15. 198. 204, 35.
 208, 20. 209. 214, 35. 215, 30. 216.
 219. 222, 35. 225, 35. 228, 30. 230, 1.
 231—234. 237. 242. 243, 15. 252, 25.
 253, 15. 254. 255. 261, 35. 264, 15.
 265, 25. 271, 15. 272. 276. 277. 278, 20.
 282. 284, 15. 285. 287, 15. 290. 293, 1.
 294, 30. 304, 5. 306, 10. 308. 318, 1.
 332. 333. 338, 1. 352. 354, 35. 361.
 367. 370. 371, 30. 372. 377. 380.

382, 20. 386, 5. 388. 390. 394, 1.
 401, 15. 411, 10. 412, 20. 416. 417.
 419, 10. 420, 1. 431, 35. 432. 433, 45.
 434, 1. 441, 40. 447, 5. 448. 449. 450.
 451, 20. 452, 30. 457, 30. 458. 460.
 463, 35. 481, 35. 482, 1. 483. 484.
 496, 30. 504, 25. 521, 1. 524, 15. 526.
 527, 25. 528, 1. 532. 535, 30. 537, 35.
 539, 15. 561. 563. 583. 585, 35.
 586, 35. 587. 588, 25. 590, 10. 591, 20.
 592, 20. 593, 15. 595, 35. 596, 25. 597, 25.
 600, 10. 625. 627, 30. 628, 20. 634, 35.
 644, 30. 645. 646. 649, 1. 652, 15.
 656, 5. 657, 25. 659, 15. 663, 35. 664.
 668, 10. 673. 677. 683, 10. 686, 30.
 688. 689. 698. 699. 701, 20. 702, 20.
 703. 704. 708, 25. 710, 10. 717, 5.
 719, 20. 721, 25. 722, 5. 726, 1. 729.
 730, 30. 732, 10. 736, 25. 738, 1. 743, 20.
 744. 747. 750, 35. 751, 1. 758—762.
 764. 767, 5. 794, 25. 800. 801. 804, 5.
 818, 10. 822, 25. 823. 824. 826, 30.
 828, 1. 829, 30. 830. 831, 1. 834, 20.
 835, 5. 850, 10. 851, 25. 852. 853, 35.
 859, 20. 860, 1. 869, 20. 871, 35. 872, 20.
 873. 874. 879, 20. 883, 15. 884. 890, 20.
 893, 15. 899, 10. 900, 25. 902, 5. 912, 5.
 927, 20. 928, 25. 931, 1. 936, 5. 952, 5.
 963. 964, 30. 965, 25. 966, 15. 979, 40.
 981, 10. 986. 1010, 25. 1016, 25. 1018.
 —1021. 1025. 1042, 10. 1057, 40.
 1058, 20. 1071, 20. 1072, 15. 1073, 15.
 1075, 5. 1078, 15. 1081, 1. 1087. 1113, 20.
 1199. 1205, 40. 1246, 25. 1247, 1.
 1248, 1. 1251, 25. 1274. 1275, 10.
 1306, 35. 1307, 5. 1309, 35. 1312, 5.
 1317, 5. 1326, 25. 1338, 35. 1339.
 1363, 5. 1402, 20. 1404, 20. 1405, 25.
 1406. 1407. 1410, 1. 1417, 25. 1418, 30.
 1419, 5. 1435. 1442. 1443. 1452;
 imp. apex 218, 25; imp. corona
 258, 15. 262, 30. 269, 40. 377, 25. 413.
 789, 30. 1209, 5; imp., regni culmen
 215, 15. 223, 15; dyadema 805, 40.
 1208, 25; principatus 1134, 10;
 respublica 253, 15. 699, 10; sedes
 371, 10; Romanorum reges, imp.
 et (vel) reges, rex, rex et (vel)
 imperator, Alamanniae reges 2, 25.
 4, 5. 13. 18. 20. 23, 20. 32. 59, 40.
 63, 20. 80, 35. 81. 82, 35. 83. 85, 35.
 100, 30. 104, 35. 106, 10. 131, 15. 139.
 146, 15. 147, 5. 149. 150, 1. 151, 20.
 155. 157, 35. 158, 10. 177, 40. 178, 20.
 188. 189. 190, 5. 217, 10. 219. 220, 20.
 223. 225, 1. 236, 25. 240, 15. 241, 5.
 253, 30. 272, 15. 298, 20. 301. 302, 5.
 336. 340, 35. 341, 10. 344, 30. 345, 1.
 366, 35. 368, 15. 371. 372. 373, 1.
 396. 399, 30. 418, 5. 433, 30. 441. 457, 5.
 494, 15. 518, 35. 528, 10. 546, 10. 548, 25.
 550, 35. 564, 10. 579, 30. 592, 20. 609.
 —611. 658. 664, 40. 683, 10. 684, 40.
 686, 25. 703, 35. 745, 1. 751, 5. 758, 5.
 760, 30. 761. 813, 15. 843, 30. 852, 20.
 884, 5. 888. 905, 40. 912. 928, 1. 936, 10.
 958, 40. 959, 5. 964, 30. 965, 30. 966, 20.
 984, 5. 1010. 1011, 20. 1017, 1. 1019, 35.
 1020, 15. 1038, 25. 1039, 40. 1041, 5.
 1042, 40. 1071, 30. 1072, 40. 1073.
 1075, 30. 1127, 30. 1141, 20. 1199, 25.
 1201, 20. 1206, 15. 1208, 10. 1210, 5.
 1251. 1261, 1. 1318, 5. 1339, 5. 1439.
 1440, 10. 1442, 1. 1451, 30; Ro-
 manorum caesar 834, 25; Roma-

- nus princeps, Romani principes 304, 10. 416, 25. 419, 5. 655, 20. 661, 15. 800, 25. 834, 25. 965, 25. 966, 15. 1207. 1209, 10. 1211. 1308, 25. 1309. 1310. 1313. 1315; Romani reges 481, 35; regina 611; Rom. regis creatio 7, 10. 8; Rom. regis electio 7, 15. 8, 35. 9, 15. 32. 94, 15. 146, 5. 149, 1. 155. 157, 30. 158. 203. 205. 212. 213, 25. 214, 15. 217. 218. 472, 15. 1246, 25. 1311; futura electio 215. 216. 219, 5. 222, 35. 225, 30. 227; (electionis) mos 146, 5. 149, 5; electionis votum competens 225, 35; in Rom. regem eligere 1, 15. 3. 4, 25. 7. 9. 32. 87, 5. 139, 35. 226. 229, 40. 230; in Rom. reg. electus 5, 20. 140, 1. 146. 147. 215, 1; in reges electi 398, 40; eligendi, in electione ius 3. 4, 40. 25, 5. 80, 30. 82, 30. 228, 25. 230, 1; Rom. reg. electores 7, 5. 8, 30. 68, 40. 69. 216, 40; principes ius, vocem in electione habentes 35, 25. 92, 35. 277, 40. 1202, 10. 1418, 35; advocati provinciales 354, 35; arcivum 762, 15; Rom. imp. expeditio 3, 45; leges 1309, 10. 1313, 35; imp. membra v. Arelaten. et Viennen. regna; principes imperii 217, 10; vicarii, officiales 724, 1. 726, 1. admiratus: Fredericus rex Trinacriae; faisanz les veyes de l'amirail: Barnabo Doria; marescallus in Italia: Amedeus comes Sabaudiae; pincerna: Wencezlaus rex Boemiae; procurator fisci: Iohannes de Castellione; reginae: Elizabeth, Margareta; sacri imperii citra montes vicarius generalis: Iohannes rex Bohemiae.
- Romania 1426, 5; Romaniae societas, Francorum exercitus in Romania 1012, 35. 1013. rector: Rogerius de Lauro.
- Romaniola, Romandiola 341, 20. 345, 5. 397, 5. 400. 997, 40. 1015, 10. 1016. 1017, 10. 1051, 45; Romagna 1028, 5; Romagnae comes (Raimundus Ath) 1433, 15; Romandiola comes: Robertus rex Siciliae.
- de S. Romano: Bertolinus Binellus.
- Romanus Ursinus miles 777, 1.
- Romanus Dedo mercator 185, 20.
- Romanus: Marcus.
- Romaricimontis monast., Romaricen. locus 163. 186, 40; ecclesia, abbatisa 388. abbatissa: Clementia de Oseler.
- de Rombaix (Robbaia, Robaes) dominus: Alardus.
- de Romena: Aghinolfus.
- der Romer: Iohan.
- de Romoreno: Guilelmus.
- S. Romulus de Tignano 858, 40. 859, 25.
- de Roncheto Veneris: Curradollus, Iacobus.
- Ronquum castrum 457, 40. 458. 459, 10; de Ronco: Iacominus.
- de Rontho: Iacobus.
- von Rorbach: Herman.
- de Rosay: Iehan.
- de Roschach: Rudolfus.
- Roskilden. episcopus: Olavus.
- Roselli magistri filius: Iacobus.
- de Rosenberch summus camerarius Boemiae 1226; de Rosenberg: Heinricus.
- Rossi: Pucciarellus.
- de Rossillione dominus: Guigo.
- Rossinus, Russinus (*moneta*) 1271, 15. 1272, 35.
- Rossus v. Rubens.
- Rostagnus Angeli not. 406, 35.
- Rostuscher: Cunrat.
- von der Rot vitztum 1225, 1.
- Rote rusticus 1256, 20.
- Rodenburg, Rotenburg 15, 35. 24, 25. 272, 20. 649, 20; lantgeriht 1107, 15; von R.: Cunrat Rostuscher; Rodenberg v. Theuton. ord. commendatores.
- de Rotenlein *Röteln* 1259, 25; burg 1112, 20; von R.: Lutold, Walther.
- zum Roten Schilde: Hartmut.
- Rothomagen. archiepiscopus: Bernardus; Rothomagen. eccl. Augen., Augi archidiaconus: Hugo Gerald.
- Rothwile 393, 15.
- de Roul: Li Juix.
- Roul v. Rudolfus.
- Rous: Monte.
- Rovasii: Pierus.
- de Rovoliono: Albertus.
- de Rubeis: Pinus.
- Rubeus nuntius 1297, 35.
- Rubeus, Rossus: Gyrardus, Henricus, Iohannes, Guillelmus.
- Rubiacum dioc. Basilien. v. Iudaei.
- de Rucha: Iohanetus.
- de Ruchshein: Cunradus.
- von Rucheshoven: Gotfrid.
- der Rude: Diether.
- Rudelin 159, 35.
- Ruden 1228, 35; castellani, castrenses 1229, 20. 1230.
- Rudengerus de Insula, Rudeger von dem Werde 1094.
- Rudinsheim 12.
- Rufach 360, 10.
- Rufe: Berhtolt.
- Rufni comitis de Cabaliacha filius: Richardus.
- Rofinus Bava miles potestatis Cremonae 320, 15.
- Roffinus fil. Michaelis de Paterno syndicus Laudae 511, 25. 513, 45.
- de Rughelenberg castellani 1229, 20.
- Ruhe: Iacobus.
- Rulansekke 125, 15.
- Rummelher. Rumelher: Conrat der Schaler, Cunrat.
- Rumo praepos. Augien. 305, 1.
- von Runach: Abergolte der Jude.
- les Ruos nobles 1000, 30.
- Ruot- Ru- Ro-**
- Rubertinus Burrus syndicus Mediolanen. 464.
- de Robertis: Girardinus de Tripoli.
- Robertus el. Salernitan. capellan. papae 543, 35. 544. 546, 30. 551, 20. 567, 10. 568 (Salernacen.) 569. 570. 608, 35. 615, 5. capellanus: Petrus de Via.
- Robertus rex Ierusalem et Syciliae 348, 5. 414, 45. 422, 15. 470, 45. 471—473. 557, 15. 558, 45. 604. 605, 5. 715. 737. 738, 25. 739—742. 771, 15. 775, 25. 777. 779—781. 782, 1. 783, 15. 784—786. 790, 10. 791, 30. 811, 35. 823, 35. 824. 825, 25. 837—839. 841, 5. 842. 843. 846, 10. 848, 15. 849. 855—857. 925. 926. 983. 986—989. 991, 5. 993. 1000, 20. 1001. 1012—1014. 1015, 10. 1016. 1030, 35. 1045, 10. 1046. 1049, 40. 1050. 1051, 35. 1053. 1054, 15. 1074. 1075, 10. 1079. 1080. 1083. 1084, 15. 1085, 5. 1168. 1202, 30. 1203. 1205, 30. 1207, 25. 1211, 15. 1301, 25. 1302, 15. 1307, 10. 1319. 1323, 10. 1327, 25. 1331, 5. 1332, 40. 1336, 10. 1342, 10. 1362. 1363—1373. 1423—1427. 1429—1431. 1432, 40. 1434—1437. 1438, 10. 1441—1443. 1444, 5; dominus generalis Ferrariae 991, 5; comes Romandiola 991, 5; nomina consiliariorum 715, 25. a vus: Carolus I; pater: Karolus II; frater: Iohannes comes Gravinae; filius: Carolus dux Calabriae; nuntius: Riccardus de Gambertesa.
- Robertus comes de Claromonte filius: Ludovicus.
- Ropertus comes de Virnenburg 221, 1. 1251, 45. 1300; sorores 220, 40.
- Robertus comes Flandriae 234. 235, 1. 297. filius: Robertus.
- Robertus comes de Flandria. fil. Roberti comitis 660, 5. 684, 15. 705, 1. 762, 35. 769, 25. 794, 10. 810, 35. 817, 35. 820, 1. 828, 15. 830, 5. 843, 1. 844. 847, 35. 848, 35. 1277, 15; cf. Ubertus.
- Robertus de Gornay miles 260, 30.
- Rober de le Haie 1173, 10.
- Robertus de Lyeuerghiem miles 297, 15.
- Robertus de Orgions, Rober d'Oriol (Orjour) chevalier 660, 10. 1155, 35. 1171, 25. 1186, 25. 1279, 5.
- Robertus de Oseldingen 221, 35. 222, 15.
- Robertus Ferner burgensis Susatien. 1228, 15.
- Roberzonus Troto (Trotus) de Alexandria 420, 35. 424, 35; capitaneus Asten. 416, 15. 422, 40; potestas condan 425, 25.
- Rugerii: Petrus.
- Rogerinus de Servideis de Parma capitaneus Florentin. 784, 1. 838, 20.

- Rogierius de Gorgulaco not. 477, 10.
 Rogier de Hauluin chevalier 1277, 20.
 Rudger von Ditenhoven ze Werden-
 vels 1231, 5.
 Rodeger der Manesse von Ziurich
 1098.
 Rutgerus Ratzen Coloniensis 133, 5.
 Rudegerus (de Anwylyre) 248, 35.
 Rudegerus (de Sundirn) 249, 25.
 Rogerius de Lauro miles 1013, 45.
 Rolandinus de Bragis iudex 1296, 15.
 Rolandus de Castellione iudex synd.
 Ianuen. 684, 30. 687; Rolans de
 Castellion juges abbes de Genes
 1076, 25.
 Rolandus Caballatus sindicus intrin-
 sec. Novariae 451, 30. 455.
 de Rolant: Arnulphus.
 her Rutliep 1108, 1.
 Rudolf tumpropst ze Auspurch 1231,
 35. 1232, 20.
 Rudolfus praepos. Curien. 305, 1.
 Rudolfus de Dycke can. Colonien. v.
 Ludolfus.
 Rudolfus Crafto cantor Basilien.,
 capellanus Alberti regis 198, 20.
 Rudolfus cancellarius Rudolf reg.
 Rom. 400, 20 (*falso* Riccardus).
 Rudolfus, Rodulphus rex Romanorum
 14, 40. 19, 1. 39, 20. 40. 45, 25. 50,
 10. 53. 62, 35. 75, 10. 90, 1. 92, 35.
 100, 30. 108, 1. 134. 140, 25. 143, 15.
 145, 35. 148, 35. 155, 35. 190, 5. 226,
 15. 276. 341. 344, 40. 345, 1. 396.
 398, 45. 399. 400. 1077. 1210, 10.
 1318, 5 (Radulfus). 1420, 25 (Redul-
 fus); comes 140, 30. 598, 5. filius:
 Rudolfus; cancellarius: Otto
 praepos. S. Guidonis Spiren.
 Rudolfi fratris Alberti reg. Rom.
 filius: Iohannes.
 Rudolfus, Radulphus fil. Alberti reg.
 Rom., dux Austriae et Stiriae 35, 30.
 55, 10. 57. 64, 35. 65, 40. 67, 35. 69.
 70. 71, 30. 72. 138, 20. 167, 20. 168,
 40; rex Boemiae 182—184. 295, 1.
 1403, 1.
 Rudolfus comes palatinus Reni dux
 Bawariae (Baweriae), duc de
 Bawiere 7, 5. 8, 25. 18, 15. 21, 25. 33,
 40. 35, 40. 69. 93, 35. 111. 112, 5. 116.
 122, 40. 123, 5. 138, 20. 148, 5. 171, 20.
 180, 15. 182. 210, 20. 214. 225, 35.
 226. 228, 25. 229—231. 233, 5. 239, 1.
 281, 15. 283, 35. 295, 25. 350, 10. 351.
 353, 40. 722. 744, 1. 767. 768. 815,
 35. 817, 20. 819, 35. 830, 5. 1084, 10?
 1116, 35. 1120, 30. 1130, 40. 1156, 5.
 1157, 20. 1160. 1165. 1216, 15. 1224,
 45. 1230, 35. 1232. 1233. 1242, 5.
 1265. 1266, 1. 1292; sigillum 268, 5;
 vitztum 1225, 5. frater: Ludo-
 wicus; uxor: Mehthildis.
 Rudolfus dux Saxoniae 35, 40. 69.
 122, 15. 148, 5. 217, 10. 218, 5. 225, 30.
 228, 25. 229, 30. 230. 231, 10. 233.
 239, 35. 351; sigillum 268, 5.
 Rudolfus marchio de Hachberg
 (Hahberc) 44, 45. 1107, 30. 1108, 15.
 1112, 20.
 Rudolfus (comes de Habsburg) fil.
 Rudolfi regis 45.
 Rudolfus comes de Habsburg ad-
 vocatus provincialis 304, 40. 528,
 30; her ze Rappchzwile 1136.
 Rudolfus comes de Hohemberg
 393, 1.
 Rudolfus comes de Monteforti 1418, 5.
 Rudolfus comes de Nydowe 737, 10.
 Rudolfus comes de Werdemberg
 36, 1. 43, 1. 68, 20. 185, 5; von San-
 gans 1127, 1.
 Rudolf von der Balmen 282, 1.
 Rudolfus de Hewun iudex curiae
 Alberti regis Roman. 1103, 5; hof-
 rihter kunig Iohans ze Beheim
 gemeinen pflegers 1110, 35. 1111,
 30. 1112, 15.
 Rudolf von Wart 282, 1.
 Rudolfus advocatus in Ensichsheim,
 burgravius in Rinvelden 1253—
 1259.
 Rudolfus de Bunau miles 1237, 20.
 Rudolf von Dannestat ritter 335, 45.
 Rudolfus de Vansdorf miles 136—138.
 filius: Rudolfus.
 Rudolfus filius Rudolfi de Vansdorf
 militis 136—138.
 Rudolfus de Tegervelt miles 1253, 10.
 Rudolfus de Thyrberg 737, 15.
 Roul de Venes chevalier 1276, 15.
 Rudolfus de Bellomonte 562, 35.
 Rudolf von Haslang 1293, 5.
 Rudolfus de Roschach 305, 1.
 Rudolfus Rebelin de Morsmunster
 castren. in Obernehenheim 1009, 35.
 de Rupe dominus: Arnoldus; de
 Ruppe: Burchardus.
 de Rupecula: Hugo.
 de Ruppedecluey dominus: Guichar-
 dus de Clariaco.
 Rupes Maura 468, 35.
 Rusche: Francinus, Petrus.
 Rusticus de societate de Macçiiis,
 Rustic, Rustike 919, 25. 1007, 15.
 1145, 40. 1152, 40. 1153. 1154. 1162.
 1163, 20. 1164, 20. 1167, 5. 1169, 35. 1170.
 1174, 25. 1175—1178. 1180. 1184, 5.
 1185. 1187. 1188, 30. 1189—1191.
 1192, 1. 1193. 1195, 25. 1196, 25;
 garçon de R. 1188, 10. message:
 Narde.
 Rutelingen 191, 15. 192, 5. 393, 15.
 Ruzo: Heinricus.
- S.**
- de Sabachinis: Bertulinus.
 Sabaudia, Sabaldia, Saveie 208, 40.
 433, 15. 1037, 40. 1038, 10; comites,
 comitatus 433, 15. 559, 10. 928, 5.
 1037, 40. 1038, 45. 1039, 40. 1040, 30.
 comites: Amedeus, Ludovicus,
 Petrus; de S.: Ludovicus, Phi-
 lippus.
 de Sabel ceux 1193, 40. 1195, 30;
 barres, tour v. Roma; de Sabellis,
 Savel: Iehan, Pandulfus, Piere.
 Sabina, Sabinen. 341, 25. 345, 5. 397, 10.
 card. episcopus: Arnaldus.
 S. Sabinae eccl. Roman., S. Sabine
 806, 1. 807, 30. 809, 10. 815, 40. 816,
 25. 818, 1. 819, 20. 820, 35. 821, 40.
 822, 40. 823, 15. 824, 25. 827, 15.
 828, 15. 830, 5. 831, 10. 832, 10. 833,
 20. 1185, 20. 1186, 30; palatium 810,
 card. presbiteri: Hugo, Thomas;
 v. Preceurs.
 Sachogniagum castr. 1289, 15.
 Sacchuccius de S. Martino la Mel-
 sola 860, 10.
 Sachus: Andreas.
 Sagonen. v. Saona.
 Saintecroiz (*Valdarno*) 1077, 1.
 dou Says: Guy.
 Sala (*Lomellina*) 496, 35.
 Salaburgen. comes v. de Saraponte.
 von Salach: Heinrich.
 Salegium *ad lacum Cumanum* 892, 5;
 de S.: Cuiardus, Menasius Gui-
 tardi.
 Salernitan., Salernacen. electus: Ro-
 bertus.
 de Sales, de le compagnie des mar-
 chans: Iakemar, Nivelet (Niveles);
 cf. Scalorum societas.
 Salimbenenses cives Senarum 884,
 15. 885, 25.
 Salinguerra de Ferrara 620, 10.
 de Salodo: Franceschinus.
 Salsa: Obertus.
 Salsanum 175, 5.
 de Saltana, Sautain, Sottens: Gili-
 bertus.
 Saltarelli: Lopus.
 Salutiae 1453; domus Henrici Ro-
 gerii 1453; marchio, marchio-
 natus 510, 30. 1005, 25. 1438.
 1439. marchio: Manfredus; de
 Salutiis: Fredericus, Iohannes.
 Salvabeni: Albertus.
 li Salvage (familia Ianuen.) 1002, 25;
 Salvagus, Salvaigus, Salvagius:
 Gabriel, Murvaldus, Porchetus
 (Periquetus).
 S. Salvator de Albola castrum et
 curia 866; nomina hominum in
 Indicem non recepta 866. syndi-
 cus: Leolus Venuti.
 S. Salvatoris monast. de Monte Amiato
 ord. Cisterc. dioc. Clusin. 984; castri
 abbas 858, 1. fratres: Benentende
 de Radicofano, Iohannes de Pictavia.
 S. Salvatoris de Spungia monast. dioc.
 Vulteran. abbas: Petrus.
 S. Salvatoris claustrum Venetiis 974, 40.
 S. Salve devant Florence 1195, 1.
 Salvius, Salvus de Pelacano (Pela-
 cane) de Parma iurisper. 454, 45.
 464, 45. 467, 10. 482, 35. 483, 25. 484, 25.
 487. 488, 35. 489, 10. 491, 20. 494, 1.
 502, 15. 504, 5. 511, 25. 512, 1. 526, 5.
 539, 45. 627, 5 (can. Parmen.). 631, 40.

- Salve marchant a Rome 1177, 45.
1180, 1.
von Saltza: Gunther.
Saltzach 191, 1.
Salzburch 1266, 5; ecclesia 1134, 15.
archiepiscopi: Chunradus, Wichardus.
Saltzungen 1235, 30.
de Samour: Guillaume.
Sanchy v. Sinzig.
Sancta Sanctorum v. Roma.
Sanctius cantor Yporegien. index 854, 25.
Sanctius de S. Martino index 844, 847, 40. 848, 35.
Sanctius de Faurgis 260, 30.
Sanctus de Riparolo index et consiliarius regalis camerae 685, 45. 687. 704, 35. 711, 10.
von Sande: Ulrich.
Sandomeriae duces v. Boemiae reges.
Sandrar v. Alexander.
Sandrinus armiger de Kereche 1245.
de Sang.: G.
Sangans v. Sargans.
Sangona v. Saona.
Sanser 181, 25.
Saona fl. 1371, 20.
Saona. Saonen. *Savona* 764. 765. 972, 20. 1027, 1. 1028, 10. 1060. 1061. 1062. 1063, 1; Sangona 510, 25; castrum S. Mariae 1062, 15; domus episcopatus 1060, 15; Guelfi 1062, 20; de Auria pars 1060. 1061; de Spinulis pars 1060, 25. 1061; vicarius 1060. 1061. ambasiatores: Petrus Buchaordei, Nycholaus de Bruschi; ecclesia: S. Mariae; episcopus: Iacobus.
S. Saphorien v. S. Senforianus.
Saragusia v. Ragusia.
de Saraponte, Salaburgen. comes: Iohannes.
Sareburgensis scolasticus 72. 73, 1. ecclesia: S. Stephani.
Sardinia, Sardinea 385, 5. 614, 1. 1431, 40. 1445, 30; sol. aquilenei 717, 25. 718, 5. 720, 30. 721, 1.
Sargans, Sangans v. de Monteforti, de Werdemberg.
Sarre de la Columpne 1173, 20. 1174. 1175, 35. 1177, 30. 1178. 1180, 5. 1182, 40. 1185, 30. 1186, 10. 1191, 1; Xarra de la Colona 1423. 1424. 1432, 10.
Sarraceni 340, 30. 344, 25. 396, 15. 818, 25. 821, 15. 1210, 1. 1313, 15. 1394, 25.
Sarracenus de S. Geminiano familiaris et mercator Balduini archiep. Treveren. 872.
Sarazin: Ernoul.
de Sarzano distr. Terdonen. *Sarezano* nomina bannitorum in Indicem non recepta 1070, 20.
Sasellum *Seyssel* 913, 15.
Sassari potestaria 1076, 25.
de Sasso: Gasparinus Petracii.
de Sassoferato, Saxoferrato: Bartholus, Iohannes de Brodariis.
de Saumes: Iehan.
de Sauro v. de Çauro.
Savarinus de Iacobo mercator 185, 20.
Savaristii: Iohannes.
Saveie v. Sabaudia.
de Savegnano: Carsinnanus.
de Savignier: Iohan.
Savilianum 1453.
Savina: Guido.
Savin *apud Pisas* 1158, 15. 1168, 40.
Savinus archidiaconus. Yporien. 310, 5.
Savoir: Vile.
Sawensheim *Seinsheim* 160, 15. 374. 375, 5.
Saxoferratum v. Sassoferattum.
Saxonia 133. 725, 10; dux, duces 80, 15. 133, 20. 215, 5. 217. 226, 40. 1085, 25; pax generalis 117, 35. duces: Albertus (I), Albertus (II), Albertus (III), Ericus, Iohannes (I), Iohannes (II), Rudolfus; ducissa: Agnes; iudex pacis generalis: Otto marchio Brandenburg. lantgravius et com. palat.: Albertus; ducum nuntii: Godescalcus Rybo, Ulricus pastor in Louenborg.
Scabilone v. Cabilone.
Skac marchan de Genes 1153, 10.
de la Scala domus, domini 497, 25. 529, 20. 1016, 5. 1084, 10; de la Scala: Albertus, Albuynus, Canisgrandis, Fredericus.
Scalda fl. 234, 15.
Schalio de Bruniabellis 1280, 30.
de Scalorum societate socii 1147, 10; v. etiam Sales.
Sclarattini: Pandolfinus.
Scazaficus: Loysius.
Seazanum v. Stazanum.
Seedlicz monast. abbas 910, 1.
Seengler: Henuriz.
Schade: Iohannes, Wilhelm.
Scafusa 924, 1.
der Schaler: Cunrat Rumelher, Conrat, Peter.
Scharfenberg castr. dioc. Spiren. 193, 30.
de Scharpenberg castellani 1229, 20.
Scharpensteyn 114, 10. 115, 5.
de Schawenberch: Thilemannus Huedestoc.
Schedelin: Heinrich.
de Scheydinge: Antonius.
de Schelkelingen comites: Chunrat, Heinrich, Ulricus.
de Schellemburg dominus 1258, 40; de S.: Marquardus.
von Schenkinwalt: Ludewich.
Schiels: Heinrich.
Schild: Rot.
Slaffer: Iacob.
Slegeltal 247, 20.
von der Schleiden: Diederich.
Slescztat, Sletzestat, Sletstat 163, 35. 360. 638, 15. 815, 15. 816, 15; scultatus 788, 30. 833, 30. 898, 20; de S.: Ieckelinus.
Sliengen, Sliengen lantgerichte 1107, 30. 1108, 15.
Slozperch castr. 168, 35.
von Slusselberg, Sluzzelberg: Cunrat, Gotfridus.
von Slusungin voyt: Bertolt.
Smalenburg 1228, 35.
Smithusen teloneum 108, 35.
de Snegelbach: Iohannes.
de Snellenberg castellani 1229, 30.
von Schonnecke: Peter.
Schonegger: Iohannes.
von Schonenberg her 103, 35; de Sch.: Fridricus, Willehelm.
von Schonenwerde: Ulrich.
Schonowe, Schonenowe 1095.
Schonouwe *ad Mosellam* 1244, 35. 1245, 40.
Schophein 1112, 20.
de Schowemberch: Heinrich, Wernhardus.
Schowemberg: H.
Scowenburgh comites v. Holtsatia.
de Schrapfelowe nobilis 1068, 10.
Swanth *prope Schwabach* 96, 20.
de Suarza abbas 889, 25.
Swartzburg grave: Heinrich.
ze Swarzenberg pfleger: Iohannes von Wartenvels.
Swerczstat *Schwörstadt* 1253. 1254.
Swinfurte 178, 35.
Switz vallis 597. 1084, 15. 1291, 30.
de Sclafana: Matheus.
Sclafenatus: Bonaccursus.
Scлата familiaris potestatis Tervisin. 1297, 30; cf. Esclate.
Schavorum rex v. Danorum.
de Slavonie le babannique 329, 30.
Scoforii v. Roletii.
Scotus, Schotus, Scot: Albertus, Frederic, Zaninus.
de Scoflans: Huwe.
Scone de Urbeveteri doct. leg. 1056, 1.
Scotus, Scottus de S. Geminiano index 794, 10. 843, 5. 844. 847, 40. 848, 35. 903, 35. 1006, 35. 1023, 25. 1066, 45; Scot iuge 1173, 30. 1192, 5. 1196, 35; prof. iur. civ. index aulae imp. 1039, 15; nepos 1066, 45.
Sebach 247, 20.
de S. Sebastian: Ialotie.
Sebastiani: Petrus.
Sebeche 195, 10.
de Seborg: Albertus.
Seccingen 1258, 20.
Sekonien. ecclesia 186, 15. abbattissa: Elyzabeth.

- Seccovien. episcopus: Ulricus.
 S. Secundi platea de Mercato v. Asti.
 Secusia, Secussium, Suze *Susa* 307, 10. 410, 10. 1150, 30.
 de Sevelde: Henricus.
 Sege 1228, 40.
 Seguinulfi: Bartholomeus.
 Seynen. comitis frater: Engelbertus.
 dou Seyxl: Guys, Maioul.
 Selandiae, Zelandiae comites, comitatus 42. 43. 72, 10; insulae 234, 15. comes: Guido de Flandria; comites v. Haynonia.
 Selare dou Gerdil chevalier 1280, 1. in Selbolth eccl. praepositus: Wi. frater.
 Seligenstad 13, 15. 14. 74. 114, 5. 223, 40. 238, 5. 336, 30.
 Selse fl. 101, 25.
 Selsa 244, 20. 249, 35. 355, 25; plebanus 249, 35; subadvocatus 249, 40; v. Iudaei.
 de Selva, Silva: Francischinus.
 Semeler: Herman.
 Semifontis, de Simifonte podium 865, 40; Sem. curiae: S. Nycolaus.
 Senae, Senen., Seine *Siena* 554. 555, 30. 558. 559. 710, 15. 758, 25. 759, 5. 760. 762, 10. 780. 824, 30. 825, 5. 839, 30. 855. 858, 5. 874, 10. 884, 10. 885. 886, 20. 933, 35. 934, 15. 951, 15. 983, 5. 986, 40. 1082, 1. 1194, 30. 1196, 5. 1302, 5. 1432, 25. 1433, 1. 1435, 25; Guelfi 884, 25; comitatus v. Leonina; grossus 1272, 1. 1273, 20; nomina locorum a civitate possessorum in Indicem non recepta 884—886. hospitale: S. Mariae; de Senis, Seyna: Landus, Minuches Cassin, Nicolaus Bon-signoris (de Bonsignoribus), Ricciardus card. diac., Salimbenenses.
 de Senalo praepositus: Homo de Peretulo.
 de S. Senforiano, Saphorien: Garinus.
 de Septemfontibus presbiter: Iohannes; de Septemfontibus, Septem Fontanis (*male* Sexfontaines): Thomas.
 Septignanum v. S. Maria; de S.: Bartolus Bulgli.
 de Septimis: Guillelmus.
 de Septimo: Henricus.
 S. Sepulcri: Burgum.
 Ser.: O.
 de Seraponte v. de Saraponte.
 de Seratico civium Vicentinorum nomina in Indicem non recepta 624.
 Seriola 563, 35.
 Sermersheim 644, 10. 900, 5.
 de Sermineto dioc. Terracinen.: Oddo Leonardi.
 de Serrata: Willelmus.
 Serravalle castr. 729, 1; de Serravalle: Bernardus, Girardi de la Petra.
 Serravalle de Camino 1087. procurator: Odoardus.
 Serravalis palatium v. Ianua.
 S. Servatii Traiecten. eccl. 286, 20. praepositus: Henricus de Spanhem.
 de Servideis: Rogerinus.
 Serzana *Sarzana* 930; nomina civium et notariorum in Indicem non recepta 930. potestas: Puccius Chicholus; Sersani platea v. Ianua.
 de Sesso: Ugolinus.
 de Setia: Leo, Raynaldus.
 S. Severini comes 1430, 30.
 Severii: Petrus.
 S. Severi monast. dioc. Aduren. abbas: Galhardus.
 Sexfontaines v. Septemfontibus.
 de Sexo familia 498.
 de Sexta decanus: Stephanus.
 de Sexto: Cambius.
 Sezile v. Sicilia.
 Syboto ep. Spiren. 177, 15. 351. 371, 30. 372, 15. 1416, 1.
 Syboto 1404; notarius 251, 15; notarius aulae regiae 1405. 1406, 1.
 Sicardus scriptor papalis 261, 10.
 Sicilia, Siciliae regnum, Regnum. Siculi, Siciliani, Regnicolae 412, 15. 826. 841. 844, 30. 846, 10. 959, 10. 971, 5. 993, 15. 1012, 30. 1013. 1014. 1045, 10. 1079. 1080. 1202, 30. 1206, 35. 1212. 1213, 5. 1315. 1316. 1319. 1320. 1328. 1331, 5. 1332, 40. 1333—1338. 1340. 1341. 1352, 40. 1353. 1354, 10. 1355. 1362—1366. 1367, 1. 1368. 1370, 40. 1371, 25. 1372. 1424, 20. 1426, 5. 1430, 30. 1431. 1442, 25. 1444, 40. 1445, 15; de Sezile deniers 1187, 15. 1195, 20; florins 1186, 35. 1188, 5; or 1184; rex 1311, 35. reges: Carolus, Robertus; regina: Maria; regni camerarius: comes Tolphiae; comes camarlingus: Bartholomeus; miles: Iacobus Cantelmi; v. S. Iacobi militiae domus.
 Sigestri, Siestre *Sestri Ler.* 1154, 40. 1161, 40. 1163, 1; potestaria 1057, 25.
 di Sieve val 876, 1; nomina locorum in Indicem non recepta 876.
 Sifridus archiep. Colonien. 20, 35. 219, 15.
 Sifridus ep. Curien. 43, 1. 124. 130. 255, 5. 257, 40. 258, 30. 259, 35. 260. 261, 40. 264, 20. 304, 35. 308, 40. 309, 15. 310, 25. 311. 312, 5. 313—317. 318, 15. 319, 15. 320. 321, 20. 323, 25. 324, 10. 325. 610, 10. 922. 1012, 1. capellanus: Henricus; nepos: Corradus.
 Syfridus ep. Hyldesemen. 1226, 30.
 Sifridus de Kamerstein 182, 35.
 Sifridus de Eppenstein 33, 25. 34, 1. 36, 1.
 Syfrid von Frawenstein 1126.
 Sifrid von Mornsheim 1231, 10.
 Sifridus de Stennewenden 245, 30. 248, 15.
 Sifrit von Truhtmotzheim 1097.
 Sifrit Fritak 1099, 10.
 Sifrit List 1099, 10.
 de Sigariis: Fulche.
 Sigebaldus, Signibaldus de Gabbis iudex causarum palatii Cumani 890, 30. 891, 10. 892. 893, 25. 894, 1. 895.
 Sygelin Gontram burger ze Spyer 1124, 1.
 Sigelo (de Sundirn) 249, 25.
 Sigemeringen et Meingen advocatus: Ulricus de Klingenberg.
 de Sigen castellani 1229, 20.
 Sigestrum v. Siestre.
 Signa nomina bannitorum in Indicem non recepta 950, 15.
 Silicia 1315, 25.
 Sillanum v. S. Petrus.
 de Sylono: Henricus.
 Silvanae civitates, Waldstet 597, 30. 1266, 35.
 S. Silvester 473, 1.
 Silvester comes: Conradus.
 SS. Symonis et Iudae eccl., capitulum Goslar. 1239, 15. 1240, 10. decanus: Chunmannus.
 Symon de Marvilla thesaurarius Meten. 231, 1. 255, 10. 258. 259, 35. 260, 40. 262, 1. 264, 20. 298, 10. 300, 5. 302. 303, 1. 532, 15. 576, 25. 578, 5. 579, 20. 580, 20. 665, 25.
 Simon fil. Dulcis de Florentia iudex et not. 1248, 10.
 Symon Pucii Grassi de Aretio not. 601, 15.
 Symon Ugolini de Filectulo civis Pisanus not. 1075, 35. 1076, 15.
 Symon herzog von Tecke 1092. 1093, 1.
 Symon comes de Spanheim 1299, 20.
 Symon de Gimheim castren. in Odernheim 645, 20.
 Simon Bonifatii de Iacanis capitaneus Florentiae 1262, 10. 1263, 5.
 Symon de Grumello miles de Pergamo potestas Ianuae 679, 5. 684, 20.
 Symon Iohannis de Spoleto capitaneus Pisan. 745. 762, 35.
 Symon Philippi (Filippi) de Regalibus (Realibus) de Pistorio miles, familiaris Heinrici VII. imp. 418. 30. 660, 10. 744, 1. 762, 40. 769, 30. 933, 1. 950, 40. 990, 25. 1005, 35. 1014, 50. 1023, 25. 1039, 15 (mil. et camerarius). 1084, 5. 1144, 15. 1145. 1147, 30. 1148. 1152, 25. 1154. 1163, 35. 1167, 10. 1181, 10. 1184. 1185, 1. 1186, 5. 1188. 1191, 15. 1195, 20. 1196. 1197. 1438, 15; vicaires généraux e capitaines de guerre en Lulysana, Versille e Gualfagnana 1041, 35; familiares 1148, 5; iudices 1059, 10.
 Symon Advocatus de Colubiano (Colobyano) de Vercellis 437, 45.

- 438, 1 (*falso* Lomello). 443, 5. 444, 15. 445, 15. 488, 35. 499, 30. 501, 40. 526, 1. 538, 25. 539. 540, 1. 541. 587, 20. 631, 15. 1084, 5. 1411, 25. 1447, 35; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 5; amici de Vercellis 539, 35. 541, 10.
- Simon Bandi de S. Miniato 660, 10.
- Symon Crivellus 1150, 5.
- Symon Oberti Auriae 679, 30.
- Simon de Sommaripa Lauden. 1289.
- Symon Gerardi mercator papae 84, 30.
- Simondus de Podia not. (Cumanus?) 508, 5.
- Simonet messagier le conte de Savoie 1171, 35.
- Symoninus fil. Guidonis de la Turre 539. 593.
- Simonin de la Fontaine 1170, 25. compagneon: Betin.
- Synibaldus: L.
- Synziche, Sincege, Sinchehe 21, 10. 219, 25. 723; de Sanchy: Henris.
- de Sirkes v. Cerchiis.
- S. Syri Ianuen. abbas: Bernardus.
- de Sismondis: Ugolinus.
- Sytavia 374, 35.
- S. Sixti ecclesia Pisana 1408, 20. 1409, 25. 1422, 20.
- Sizzach 1259, 20.
- Sobaectanus: Nicolaus.
- Soffio Falchonis de S. Iusto de Cuona 860, 25.
- Soffredus, Iofredus, Sufredus Lippi de Vergellensibus (Vercellensibus) de Pistorio potestas Aretii 170, 10. 574, 35. 762, 40. 1023, 25. 1024, 1. 1032. 1033, 1. 1294, 30 (Zafredus).
- de Solario pars 427; de S.: Antonius Cazzus, Beneta.
- de Solmez nobiles 1240, 10. comites: Reimboldus (I), Reimboldus (II); comitissa: Elizabeth.
- Solodrum 787, 10. 1010, 45; officium scultetatus 1010, 30.
- Somalia castr. 1289, 15.
- Somma v. Summa.
- Sonbray: Gontofrey.
- Sonecinum, Sulcinum, Sunezinum, Sonczione 582. 668. 978, 40. 1024, 20. 1025. 1149, 15. 1451. 1452; Suncinum 1451, 30; syndicus 1145, 30; vicarius 1452. syndici: Girardus de Magata, Martinus de Panaris; de S.: Antonius.
- Soraniae marchio: Bonifacius de Lupis.
- Sorgiae: Pons.
- de Sorisina: Ottolinus.
- Sornachus 1150, 1.
- Sorne fl. 101, 30. 355, 35.
- de Sottens v. Saltana.
- Sou v. Cauro.
- de Souviler: Henris.
- de Sowelnheim: Dilmannus.
- Spalt 1133, 5; in Spalt capitulum 646, 10. decanus: Marquardus; praepositus: Ulricus.
- von Spanegge: Hiltebrant Spenlein.
- von Spanginberg: Herman.
- de Spanheim, Sponheim comites 1132, 15. comites: Heinrich. Iohannes, Symon; de Spanem: Henricus.
- Sparogaria 496, 15; de Sparoaria: Gydacius com. palat. de Lomello.
- de Spatamorbia: Iacobus.
- Speculum castr. 1283, 45.
- Spede (de Sundirn) 249, 25.
- Spenlein: Hiltebrant.
- Spente 249, 1.
- Speranzolus fil. Iacobi Bottae de Piro 895, 15.
- Speres: Michael.
- de S. Speria dioc. Caturcen.: Bernardus Baboti.
- Spigelberch 249, 30.
- Spinectus, Spineta, Spinet fil. Gabriellis marchio Malaspiniae 905. 932, 40. 950, 40. 1070. 1164, 15. 1449, 20; Spineta de marchionibus M. vicarius Regii 534, 20; nomina familiarium in Indicem non recepta 1070, 20.
- Spinuli, Spinula, Spinulorum domus, alberghum 681, 40. 1058, 40. 1059, 40; Spinulorum de Loculis, Spinula pars 694, 1. 971; nomina in Indicem non recepta 1028; v. etiam Ianua, Saona; Spinulae, de Spinula. Spinulis: Conradus, Cristianus, Iacobinus (Iacominus) Raynerii, Lombardus, Nycholaus, Obertus, Oppacinus de Loculo, Raynaldus (Raynerius), Thomainus Richardi, Guydo.
- Spyra, Spira, Spirenses, Spire 39, 15. 40. 41, 20. 50, 35. 54, 5. 98, 10. 99. 108. 109, 25. 110. 116, 10. 118, 15. 119, 15. 120. 122, 45. 134, 20. 135. 136, 25. 137. 159. 185, 30. 189, 35. 190. 193, 10. 198, 10. 245, 1. 250, 20. 254, 10. 273, 30. 274. 275, 40. 276. 277, 20. 278—280. 281, 15. 282, 25. 283. 292, 10. 303, 35. 334. 335. 362—365. 368. 369, 25. 370. 371, 30. 372. 373. 374, 5. 1008, 30. 1009, 15. 1132, 10. 1256, 15. 1267, 15. 1410, 10; consules 1009, 1; creditores Friderici ducis Austriae 1123, 20; eccl. maior 889, 15; rihtere des bischoves 334, 25. ecclesia: S. Guidonis; eccl. maioris praebendatus: Andreas; episcopus: Syboto; cives: Henricus de Colonia, Jeckelinus de Sletztat Iudaeus, Nicola, Sygelin Gontram; v. Iudaei, Theuton. ord. commendatores.
- Spircowia, Spirkowia advocatia 247, 35. advocati provinciales: Georgius comes Irsutus, Georgius comes Veldentziae.
- Spoletum, Spoletan., Spolete 1175, 5; vallis, ducatus 341, 20. 345, 5. 397, 5; de Sp.: Bartholus (Bertoletus), Fucius Mathei, Marinus, Symon Iohannis.
- Sponheim v. Spanheim.
- Sporlin: Heinrich, Walther.
- de Spungia: S. Salvatoris.
- de Stavesburg: Fridericus.
- Staffuli 1077, 1.
- de Stagia castrum 34, 20.
- Stagnum dioc. Bononien. 1069, 1.
- Stainbize: Heinrich.
- Stancus: Brutazius.
- de Stannatis: Iohanninus.
- de Stateris: Albizus.
- Stazanum, Scazanum castr. 729.
- vom Stein: Wolf.
- Steina coenobium *Münch-Steinach* 96, 20.
- de Steinzel: Thieleman.
- Stella dioc. Valentin. *Étoile* 406, 35.
- Stemple messenger 1162, 10.
- Stennewenden 245, 35. 248, 15; de St.: Sifridus.
- Stephani: Laurentius, Nerius.
- de S. Stephano. Stefano: Henricus, Leonetus.
- S. Stephanus castri Montis Campolesis 862, 15; nomina hominum in Indicem non recepta 862, 15.
- S. Stephani abbatae populus v. Florentia.
- S. Stephani in Sarburch canonicatus 889, 20. praebendatus: Henricus cler.
- Stephanus II. papa 401, 10. 1312, 35.
- Stephanus Brugensis, de Brugis Gallicus, card. presb. S. Cyriaci 472, 20. 474. 475. 606, 1. 837, 40? 839?
- Stephanus decanus de Sexta 1241, 20.
- Stefanus Genai de Campo not. 897, 40.
- Stephanus dux Bavariae 171. 172, 30. 226, 20. 1216, 15. 1224, 45. 1233, 15.
- Stephanus de Meichsowe, marschalcus Austriae 36, 5.
- Stevene von Karlebach ritter 335, 45. 336, 1. sun: Stevene edelknecht.
- Estiene de Malpre chevalier 1277, 15.
- Stephane Normant d'Albert 1176, 1. 1178, 10. 1179, 10. 1180, 10.
- Stevene von Karlebach edelknecht 334, 30. 335, 50.
- Stevene von Flanburne edelknecht 334, 30. 335, 50. 336, 1.
- Steffan bruder des Arnold von Holdenberg 336, 1.
- Stevene de Lausane corier 1166, 30.
- Stephanus, Stephane, Estevene de Columpna, la Columpne Romanus 660, 5. 684, 15. 705, 1. 843, 1. 844. 847, 35. 1174, 25. 1175, 35. 1176, 10. 1177, 35. 1178. 1182, 40.
- Stephanus de Massanatus syndicus Mantuae 507, 25.
- Stickeler (de Muterstat) 249, 15.
- Stiriae, Steyr ducatus 57, 15. 64, 35. 69, 5. 92, 40. 277, 40. 281. 1120, 40; v. Austria; duces v. Austriae duces.

mārschalcius: Hertnidus de Wildonia.
 de Stoka: Hermannus.
 de Stoltenburch castellani 1229, 20.
 von Stopphenhein voget: Heinrich.
 Stormi v. S. Martinus de Valle.
 de lo Storto: Federighus.
 Stovanegii: Pinamons.
 de Strabor: Frichimant.
 in Strata: S. Martinus.
 de la Strada: Bonsignore Orlandi.
 Stratae vallis 896; Strata Madii 897, 1.
 de Strazberg comes: Otto.
 Strenolanum 1284, 10.
 Stria: Iohanetus.
 Stromeyer: Cunradus.
 Strubingerius: Wernherus.
 von Struwing vitzum 1225, 1.
 de Stubemberch: Heinrichus.
 de Sturzilburnen monachi 250, 1.
 de Stutariis: Vercellinus.
 Stutinus: Heinrichus.
 Succida dioc. Bononien. 1069, 1.
 Suderman: Bertrammus.
 Suessionen. monasterium: S. Medardi; archidiaconus: Petrus de Latilliac (II); de Suess.: P.
 Sufredus v. Soffredus.
 Suicow v. Zwikowe.
 Sulcinum v. Soncinum.
 de Sultz comes: Hermannus.
 Sultz dioc. Basilien. v. Iudaei.
 Sumaquen. abbas: Albertus.
 Sumerahusen 374, 375, 5.
 de Sumerow: Iohannes miles.
 de Sommaripa pars v. Laude; de S.: Simon.
 Summa Ripa de Bosco 1034, 35. 1035, 20.
 Somma Ripa de Paerno (Peren) 1034, 35. 1035.
 Summer: Albrecht, Iohannes.
 de Summo: Iulianus.
 Sundirn 247, 15. 249, 20; de S.: Iohannes.
 de Sonnenberch vicedominus: Ludwigus.
 Sunnesheim 191, 15.
 de Surdis: Anthonius.
 Surinc: Philippe.
 Susatum, Susatien. 1214. 1228, 35. 1230; consules 1228, 20; denarii 1229, 10. cives: Albertus de Palsole, Eppine, Robertus Ferner, Wulfardus.
 Sutphanien. op. 372, 20.
 Sutre 1159, 1. 1170, 15. freres: Me-neurs.
 Suze v. Secusia.
 Swevia, Swaben 42, 5. 215, 5. 277, 40. 281. 1121. 1292, 15. advocatus provincialis: Dietdegnus de Castello.
 S. Swiberti Werden. eccl. 286, 20.

T.

de Thachis: Petrus.
 Tachius de Lavezariis de Cumis 631, 20.
 Thadeus fil. Montenarii de Montenario 459. 460, 5.
 Tadeus de Ubertis 926, 35.
 Tadeus Xitatus syndicus Modetiae 441, 30.
 Tallevant messagier 1162, 10. 1188, 25.
 Tanagrus fl. 496, 30.
 de Tancredis: Dondedeus.
 Tancredus comes de Mutiliana (Mudiglana) 929, 15. 932, 35. 950, 40. 990, 25.
 Tancredus de Vergellensibus nuntius Pergami 978, 35.
 Tani de Ubaldinis filius: Franciscus.
 Tanii Hugueti: Albizius (Habizo).
 von Tanne: Joselin der Jude.
 Tarantasien. civitas, diocesis 152, 40. archiepiscopus: Berhtrandus.
 Tarentini principes: Manfridus, Philippus.
 Tarii, Tarri: Vallis.
 de Tarse dras 1171, 10.
 Tartarus: Angelus.
 Tartona v. Terdona.
 Tarvisium v. Tervisium.
 Tatre: Bonfranciscus.
 Taurinum 556, 30; Tharinum 405, 15. 407, 15; Thourin 1150, 35; diocesis 556, 30.
 Tecke burg 1092, 25. herzoge: Cunrat, Friderich, Herman, Lude-wig, Symon; voget: Wernher.
 Tectardus v. Dietherus.
 de Tedischis: Tedischus.
 Tedischus de Tedischis not. 635, 35.
 von Tegervelt: Cunrat, Rudolfus.
 von Tegernowe: Walther.
 Tegerscher dictus 1257, 35.
 Tegningen 648, 5.
 in Tella teloneum 168.
 de Telesprunne: Bernoldus.
 Templarii 266. 267. 621, 5. 1085, 5; magister 266.
 Templi militiae domus 152, 35; ordo 196, 1; bona in Francia 470, 5.
 de Tengen nobilis 667, 20; de Tingen le seignour 1177, 20; de T.: Cunradus.
 de Tercago: Raymundus.
 Terdona, Derdona, Tartone, Tortone 313. 327. 328, 5. 383, 30. 387, 25. 507, 20. 510, 20. 534, 25. 674, 5. 675, 20. 976, 25. 980, 1. 1000, 15. 1001, 30. 1036, 45. 1070, 25. 1081, 10. 1146, 35. 1429, 20; domus Luchini de Guidobonis 313, 25; de Tartonne l'abe 330, 35; nomina civium 313, 20; nomina consulum 694, 30; nomina syndi-corum 507, 15; vicarius, vicariatus

978, 25. 979, 35. 1036, 45. ecclesia: S. Pauli; monasterium: S. Martiani; capitaneus: Grobus de Patientis; potestas: Oppetio de Bernaregio; vicarius: Marchi-xetus marchio de Malaspinis; Ter-donen.: Castellan de Curol.
 Thierry diz Anianzchevaliers 1076, 30.
 Terius, Teri, Thiri de Villecon cam-brelain le roy 1172. 1186, 45. 1187, 40. 1191, 10; Terius de Lenson came-rarius 1146, 15; Teri de Ussen came-rarius 1147, 1; cleric de Thiri de V. 1186, 10.
 Thiri fil Molin waiter 1167, 45.
 Terius de Anterminellis 1422, 15.
 Termignon 1150, 25.
 Terra Sancta 143, 35. 174, 30. 204. 205, 1. 208. 209. 210. 211, 30. 257, 25. 266. 267, 20. 339. 347, 10. 399, 5. 412, 10. 475, 35. 545, 25. 547, 25. 549, 20. 550, 15. 558. 575, 25. 576, 35. 578, 15. 665, 40. 666, 30. 755, 10. 769, 30. 813, 10. 818, 20. 821, 10. 988, 25. 993. 1045, 20. 1047, 40. 1048, 5. 1049, 30. 1050, 45. 1202, 35. 1437, 20. 1443, 20.
 Terracia Terrasse 733, 10.
 Tervisina, Trivisina Marchia 385, 5. 614, 1. 1016, 20. 1018. 1024, 1. 1267, 30.
 Tervisium, Tarvisium, Trivisium, Trevis, Trevigium, Trivisani, Tre-visini 329, 20. 510, 35. 590. 973, 15. 974, 10. 1015. 1016. 1033, 10. 1082, 1. 1148, 25. 1293—1298. notarius: Petrus Viviani de Padernello; potestates: Bartholomeus de Guidozanis, Bernardus de Cornia; syndici: Federicus de Eccelo, Marcus Gaiotus; vicarius: Ri-zardus de Camino; de Tr.: Fede-ricus de Acello, Marcus de Alde-maio (Adelmario).
 de Tesinesio homines 510, 45.
 Testar li contes v. Dietherus comes de Katzenellenbogen.
 de Thetingen miles: Henricus.
 Teutonia, Theotonia, Theotonici, Theutunici 86, 30. 157, 10. 256, 40. 559. 1249 (Deuthonia). 1300, 30. 1312, 5; gens 1363, 15; comitiva 1364, 10; Tutschiu lant 1121, 15. 1123, 5; Theutunicae partes 1132, 10; in Theotunico scriptum 131, 10. 132, 15; Deutsch fridbrief 1223, 45; Theutonici in Provincia 838, 5; v. etiam Alemannia, Germania, Romanum imperium.
 Theutunicorum domus S. Mariae 152, 35; Theutonici fratres 394; Hospitalis S. Mariae Theotonicorum magistri et praeceptores per Aquilegen. prov. 544.
 Theutun. fratrum commendator per Austriam: Henricus Manstok.
 Teutonicae domus in Bughein fratres 1253, 35.
 Theotonici fratres apud Ensidel 248, 5.
 Hospitalis (S. Mariae). conventus in Lutrea 247, 35.

Hospitalis S. Mariae Theotonicorum magistri et praeceptores per Mediolanen. prov. 544.

Theuton. ord. commendator in Rodemburg: Helwicus de Goltbaen.

Theuton. ord. commendator in Spira et Wizzemburg: Ber. de Gepzenstein.

Theotonicus: Ermannus mag., Iohannes iudex.

Th. comes de Honstein 36, 20.

Th. magister curiae Nuenhove 249, 15.

Thebanus archiep.: Ysnardus.

Theod- Thie- The- Thi- Diet- Dit- Die- Di-

Theobaldus ep. Leodien. (ev. de Liege) 426, 429, 434, 15, 442, 35, 454, 45, 463, 20, 464, 45, 465, 20, 467, 10, 481, 40, 482, 15, 486, 40, 488, 490, 35, 491, 493, 25, 494, 499, 30, 501, 40, 502, 10, 503, 40, 520, 35, 521, 10, 524, 10, 526, 1, 534, 5, 537, 15, 538, 539, 40, 540, 30, 561, 35 (de Lege), 564, 15, 567, 30, 568, 30, 569, 35, 577, 20, 587, 20, 589, 15, 594, 25, 601, 20, 631, 40, 681, 10, 684, 10, 687, 40, 690, 30, 705, 1, 719, 40, 738, 5, 743, 35, 769, 25, 856, 10, 1038, 10, 1174, 1192, 1430, 10 (ep. Legien.); consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 442, 35; arma 1089, 25. cambrelain: Manais; capelain de l'aumoine: Dimence; clerc: Baquin; keu: Tribolet; varlet: Kokar.

Theobaldus de Lothoringia, dux Lothoringiae 51, 20, 163, 186, 187, 371, 30, 372, 15, 388, 15, 389, 1.

Theobaldus comes de Phirreto (Ferretarum, Pfurte) 44, 45, 51, 20, 186, 40, 1104, 1105, 1258, 40.

Diepolt von Bernhusen 1102, 15.

Dyepolt von Eychelberg 176, 25.

Theobaldus de Hastinburg (Hasemburg) nuntius Alberti regis 163, 5, 190, 25, 597, 5.

Theobaldus, Tebaldus de Belloviso 933, 1, 950, 45; Thebaut de Belvoir chevalier 1276, 15.

Thebaut de Lierval chevalier 1277, 20.

Thebaut d'Ottenges chevalier 1278, 5.

Thibaut de Hans clerc le roy 1172, 5, 1183, 5, 1194, 5.

Thibaut Craith waiter 1167, 45.

Thibaut do char madame 1167, 1.

Tebaldi: Duccius.

Tebaldus de Guarinis de Fabriano potestas Pisan. 655, 45, 656; nomina officialium 656, 35.

Tebaldus de Brusciatis de Brixia 622, 623; T. Brusatus miles 661, 30, 663, 15.

Theobaldus de S. Eustachio, Thiebaut de S. Eustase Roman. 788, 10, 1173, 1175, 35, 1176, 1178, 1180, 10, 1182, 30.

Thebaldus fr. Hugolini de Vichio militis 310, 10, 311, 40, 313, 20, 314, 316, 1.

Tebaldutius: Falcutius.

Thedaldi castr. 275, 10.

Diethelmus abb. Augiae Maioris 304, 35, 890, 25.

Diethelmus, Dietdegeno, Dietdegnus, Ditegen de Kastel (Castello) 68, 20, 1123, 35, 1417, 1418; lantvogt ze Nurenberch 180, 35; advocatus provinc. Sweviae 766, 1139, 10, 1140, 1141, 1142, 1, 1236, 25.

Dietherus archiep. Treveren. 86, 35, 104, 15, 108, 30, 120, 20, 122, 35, 148, 1, 151, 30, 152, 5, 1242—1246; elect. Treveren. 80, 10.

Dietherus, Ditherius, Ditardus, Thitardus comes de Katzenelnbogen (Caceleneboche) 409, 15, 694, 20, 737, 10, 741, 1 (Tectardus), 781, 30 (Ticardus), 817, 25, 820, 1, 836, 15, 25 (Deytherus); Testar li contes 1279, 20; consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 1 (Catelenemo); v. Iudaei.

br. Diether der Rude ord. von Citel ze Brunnebach 1111, 1, 1128, 15, 1129.

Thilemannus Huedestoc armiger de Schawenberch 1243, 25.

Dilmannus de Sowelnheim 159, 1.

Thieleman d'Eirlon (Erlon) huissier 1173, 40, 1177, 45, 1188, 10.

Thieleman (des palefrois) 1167, 20.

Thieleman de Steintel waiter 1168, 1.

Dietericus, Tilmannus frater burgravii de Landskrone cler. 1400, 1401, 1402.

Thiderich burchgreve von Aldenberghe 1238, 5.

Theodericus comes Clevensis 24, 5, 43, 35, 44, 15, 104, 1, 124, 5, 125, 1, 126, 45, 129.

Theodericus dominus de Isenburg 217, 15.

Dietricus de Pilichtorf marscalcus 280, 10, 598, 40, 1119, 30, 1124, 35.

Theodericus de Vristorp 24, 10.

Diederich von der Schleiden 1446, 20.

Theodericus de Wickedemiles 1214, 25.

Diterich: Cunrat.

Theodorus marchio Montisferrati 435, 436, 454, 45, 463, 20, 481, 40, 482, 15, 503, 25, 687, 40, 690, 30, 695, 696, 697, 728, 20, 976, 25, 978, 25, 979, 30, 980, 5, 1036, 35, 1083, 20, 1431, 25, 1434, 5, 1447; marchii de Monferrare 1152, 40.

Thierris, Thiri v. Terius.

Tybur, Tybury, Tybre 840, 35, 843, 844, 1, 847, 30, 848, 850, 30, 1052, 30, 1175, 30, 1179, 5, 1184, 25, 1185, 1186, 1187, 1189, 1190, 1194, 40, 1423, 30; hortus fr. Minorum 843, 1, ecclesia, fratres: Minorum; de Tybery: Iehan.

Thyberus Menthocius vicarius Guidonis de la Ture 315.

Ticardus v. Dietherus.

Thick: Heinricus.

Ticineli ramus 651, 15.

Tignanum plebatus S. Petri in Busolo comitatus Florentiae 871, 30; v. S. Romulus.

Tiliae fons v. Geilnhusen.

Tilis de Filipensibus de Urbeveteri potestas et capitaneus Aretii 524, 25, 600, 15; nomina iudicum et sociorum 601.

Tyneosus: Iacobus.

Tingen v. Tengen.

de Thyrborg: Rudolfus.

de Tierstein comes 1258, 20, graf: Walraf.

Tyrolis et Goritiae comites v. Karinthiae duces.

Titius, Ticinus, Tyzo de Colle ambasator, nuntius Heinrici VII. imp. 896, 973, 15, 974, 40, 1293, 40.

de Tyva: Guabriel.

Tizionorum pars, Tignons, Tichioni v. Vercellae; de Tizionibus: Henricus, Richardus.

de Tokkenburch, Toggenburg comes: Fridericus.

Todi v. Tudertum.

Tholosan. dioc. clericus: Fredolus de Falgayranis.

Tolphiae comes, regni Siciliae camerarius 689, 35.

Thomaellus 1070, 25.

Thomainus Richardi de Spinulis 1029.

Thomayni Rotarii domus v. Asti.

S. Thomae Argentinens. canonicus: Heinricus de Hugwilre.

S. Thomae contrata v. Ianua.

Thomas card. presb. S. Sabinae 384, 35.

Thomas ep. Verdunen. 1249, 30.

Thomas not. 700, 10.

Tomas de Belvedere 926, 25.

Thomas de Montrosone 424, 45.

Thomas de Septemfontibus (Septem Fontanis) miles camerarius Heinrici VII. 660, 5, 737, 15, 744, 1, 747, 5, 762, 35, 781, 30, 926, 25, 929, 15, 990, 25, 1069, 25, 1077, 35, 1089, 5, 1153, 40, 1156, 1162—1165, 1167, 30, 1173, 45, 1174, 1175, 20, 1180, 1184, 30, 1185, 25, 1186, 15, 1187, 1188, 20, 1191, 10, 1195, 20, 1279, 35 (male de Sexfontaines).

Thomas d'Eirlons 1179, 35.

Thomas de Nicorvo com. palat. de Lomello 495, 496, 10.

Thomas Peliconus vicarius Burgi S. Donini 534, 35.

Thomas de Ildono vicarius Modeciae 535, 5.

Thomasinus de Uliveriis iudex Parmen. 763, 20.

Thomasinus de Ençola de Parma vicarius Asten. 534, 25.

Thomasii: Cola.

Thomasius (Masus) Aglonis de Aleis 1262, 1263.

Thomasius Esculus procurator dominorum de la Turre 627, 10.

- Thomasius de Florentia telonearius in Ludenstorf 734, 35.
 Thomasus Lamberti de Castello Anselmi not., scriba communis Pisani 914, 20.
 Tonda castr. (*S. Miniato*) 1066, 10.
 de Toneburg, Tuneburk nobiles 1240, 10. nobiles: Conradus, Hermannus (I), Hermannus (II), Wernerus.
 Thonniel messagier l'empereur 1193, 35.
 Tonsus nuntius 1297, 35.
 Tonsus: Franciscus.
 von Topel: Wych.
 de Tore dominus 1256, 35.
 Torigianus de Cerchiis 926, 35.
 Torinus: Iohannes.
 Tornielli v. Novaria; Torniellus: Loterius, Obecinus.
 Torta: Henricus.
 Thorus Plebani (de S. Martino de Torri) 863, 35.
 de la Tosa v. de Tosinghis.
 Toscanelle 1193, 40. 1195, 30. freres: Meneurs; de T.: Franciscus Quirinus.
 de Tosinghis, de la Tosa: Baschiera.
 Tosolatus de Ubertis de Florentia 990, 30.
 de Touvers: Hugo.
 Trabaria: Massa.
 Traciaten. v. Traiecten.
 Traiectum inferius 42, 15; praepositura 220, 35. ecclesia: S. Servatii; episcopus: Guido; praepositus: Henricus de Spanem (Traiecten.).
 Traiectum *Trajetto* 849, 30. 850, 1.
 Travemunde castr. 1125, 15.
 de messer Tramont: Piere.
 Tranchedinus de Pinchilinis not. Parmae 506, 30.
 de Tranchetinis: Alexander.
 de Travedona: Ambrosius.
 Travinus: Bernardus.
 de Treb.: Io.
 Trebyanum 1059, 10.
 Trebicon v. Tribichon.
 de Trebio: Fucius Mathei.
 Tremedium *Tremezzo (Como)* 893, 894. ecclesia: S. Laurentii.
 Tremeleyt: Iohannes.
 Tremonia, Tremoniense oppidum 21, 15. 75. 76. 219, 25. 284, 25. 362, 30. 367, 25. 1214; v. Iudaei.
 de Treseno pars v. Laude; de Tr., Trezo, Trez: Fanonus (Fanon).
 Trevil v. Trivillium.
 Trevirenses, Treveren. 108, 25; denarii 1243, 30; diocesis 1069, 5. 1201, 15. 1202, 5; ecclesia 19. 20. 221, 5. 240. 241, 5. 527, 30. 528. 835. 903. 1243. 1244, 30. 1245. 1246, 10. archidiaconus: Gerardus; archiepis: Balduinus, Boemundus, Dietherus; decanus: Iohannes; notarius: Petrus Anselmi de Griffone; de Trevis: Iohannes Tremeleyt; de Treves: Ugo, Piere.
 de Trez turris 494, 25; v. etiam Treseum.
 Tribichon v. Roma.
 Tribolet keu mons. de Liege 1179, 25.
 Triceum 1064.
 Tridentum, Tridentin. 510, 30; ecclesia 339, 5. 650, 35; eccl. advocati v. Karinthiae duces. episcopus: Henricus.
 Trinacria rex: Fredericus.
 Trinqueri de Buedio filius: Conraldus.
 de Tripoli de Robertis: Girardinus.
 Trisatus: Guido.
 Trisbuchon v. Tribichon.
 Trisinae castr. 1011, 20.
 Trivillium, Trivilium *Treviglio* 628, 25. 650, 10. 1063, 20. 1149, 10; Trivilium Grassum 530, 30. 531, 5. 563. 564. 566. 584. 1145, 15; Trevil 1001, 45.
 Trotus: Roberzonus.
 von Truhtmotzhein: Sifrit.
 de la Tuberella: Albertus.
 Tudertum, Tuderte, Thode *Todi* 341, 25. 345, 5. 397, 10. 918, 15. 919. 1070. 1175, 5. 1184, 30. 1185, 40. 1186. 1189. 1191, 1. 1193; conte 919, 45. 1187, 20; episcopus 841, 10. 1079, 25. freres: Augustinus, Meneurs, Preceurs; de T.: Angelinus, Anselmus (Anselmuce), Chastan, Ciccolus Ribaldi, Petrus.
 de Tugenden, Tungede: Andreas, Fridericus.
 Tullum 62. 72, 15. 76, 25. 77, 20. 389, 1. Tullen. eccl. archidiaconus de Lineyo: de Guerdia; episcopus: Iohannes; scolasticus: Iohannes de Molans.
 Tungeren. canonicus: Arnoldus de Gimenig.
 Ture Cennis nuntius Florentin. 1262, 40. 1263, 35.
 Turegum, Thuregum, Zurich 51, 10. 116, 35. 175, 20. 185, 10. 238, 15. 297, 40 (Churich). 298, 40. 303, 40. 304. 306, 1. 924, 1. 1136, 35. 1137, 5. 1256, 5. 1290. 1291. 1407, 15; gewicht 1291, 20. domus: Minorum; abbatissa: Elizabeth; praepositus: Iohannes prothonotarius; von Zurich: Rodeger der Manesse.
 Thurgoya 304, 15.
 Thuringia 133. 169, 10. 272. 274. 725, 10. 735, 1. 1116, 10. 1260, 1; lantgravii, lantgraviatus 133, 20. 194. 195. 272, 15. 1113, 25. 1114. 1115. 1116. 1118, 1. lantgravii: Albertus, Fridericus.
 de Turnon: Guillelmus.
 Turonenses, Tournois (moneta) 902, 20. 920, 5. 1074, 15. 1089, 40. 1251, 1. 1299; Turonen. grossi, Tournois gros 20, 35. 241, 10. 285, 15. 293, 15. 528, 15. 641. 676, 5. 718, 40. 720, 30. 721, 15. 722, 20. 1055. 1145. 1172, 35. 1187, 10. 1269, 1. 1271, 40. 1273, 10; grossi de tempore S. Ludovici 639, 15; Turonen. parvi, Tournois petis 206, 15. 207, 35. 221, 10. 1182, 30. 1244, 5.
 de Turre dominus v. Viennen. comes.
 de la Turre pars Guelfa Mediolani 1053, 5; illi de la Turre 1016; ceux de la Tour 1001, 20; nomina dominorum in Indicem non recepta 461. 462. 627, 10. procurator eorum: Thomasius Esculus; de Turri, de la Ture: Continus, Francischinus, Iohannes, Lombardus, Montinus, Passarinus, Symoninus, Guido, Guillelmus Rubeus, Zonfredus.
 de Turri: Nicolaus.
 de Turricella: Luchetus.
 Tuscia, Tusci, Touscaine, Toscane 81, 10. 83. 85, 35. 89. 157, 10. 158, 1. 170, 20. 210, 5. 259, 5. 377. 380, 10. 383, 30. 385. 387, 40. 401, 30. 413, 45. 414, 5. 522. 523, 5. 537, 35. 543, 5. 555, 25. 558. 587, 40. 588, 1. 604, 15. 613. 619, 10. 655, 5. 698. 700, 40. 702, 15. 703, 45. 710, 15. 758. 759. 775, 10. 780. 782, 15. 783. 784, 25. 786. 796, 15. 805, 30. 837, 35. 838, 25. 839, 5. 840, 5. 855. 926, 10. 933. 951, 15. 955. 974, 25. 976, 30. 981, 15. 982, 5. 984, 30. 986, 45. 988, 10. 991, 20. 992, 25. 995, 40. 996, 25. 997. 998, 20. 999. 1002, 40. 1003, 1. 1004. 1006, 25. 1014, 1. 1016, 20. 1018, 20. 1025, 5. 1050. 1065, 1. 1181, 10. 1198, 20. 1199. 1300, 25. 1303, 35. 1317, 35. 1319. 1331. 1332, 40. 1335, 35. 1339, 40. 1356, 5. 1357. 1361. 1362. 1363, 40. 1427, 25. 1430, 15. 1431, 1. 1434. 1435, 25. 1436, 20. 1450, 30; ambaxiatores 604, 20; Guelfes de Toscana 983, 10; comunia partis Guelfae 849; Tusciae Gibellini 1363. 1364, 25. 1371, 30; inquisitor haereticae pravitatis 84, 25; paciarii 1325, 25; Toscana provincia 783, 40; societas, liga 555, 10. 558, 30. 784, 40. 786, 25. 874, 5; vicaria, vicarius 780, 5. 1433, 5. comites palatini: Aghinolfus de Romena, Karolus, Guido comites de Battifolle, Guido Novelli; legatus: Arnaldus card. ep. Sabinen.; vicarius generalis: Carolus I; v. Ianua, Lombardia, Mantua, S. Petri patrimonium, Venetia.
 Tusculanus card. episcopus: Berengarius.
 der Tuse: Eberhart.
 Thuwingen grave: Goze.
 Tyralinus de Tyralis, Tyralla (moneta) 1271. 1272, 35. 1273, 15; cf. Aguglinus.

U.

- Ubald- v. Hubald-
 Ubenhusen monast. ord. Cisterc. 922, 20.
 923.
 Uberlingen 677.
 Ubert- v. Hubert-
 de Ubines: Lichoinés, Pierre.
 Uchtingen 1107, 30. 1108, 15.
 Odo archiep. Bisuntin. 1240, 35.
 Odo ep. Aquen. 493, 30.
 Udo de Waldeck miles 1243.
 Uffenheim, Uffenkeim *Iffigheim* 160, 15.
 374. 375, 5.
 de Ughis v. Hug-
 Ugo, Ugolinus, Ugolottus, Ugutio v.
 Hug-
 Ulberger: Heinrich.
 Ulentaler: Chunrat.
 Uliveriis v. Oliveriis.
 Ulma, Ulme 39, 25. 68, 25. 69, 45. 166, 40.
 191, 15. 192, 5. 238, 30. 1231. 1232.
 1266, 5. amman: Hainrich; von
 Ulme: Cuncelman.
 Ulmenshem 246, 15. 248, 30.
 Ulrich bishop von Nuenburch 1238, 1.
 Ulricus ep. Seccovien. 44, 40. 138, 20.
 Ulricus praepos. in Spalt 646, 10.
 1133, 1.
 Ulricus de Rammescho can. eccl.
 Constancien. 71, 20.
 Ulricus pastor in Louenborg, nun-
 tius ducum Saxoniae 216, 35.
 Ulricus syndicus monast. Disertinen.
 dioc. Curien. 627, 10.
 Ulricus lantgravius Alsatie inferi-
 oris 194, 30. 360, 5.
 Ulricus comes de Helfenstein 169, 20.
 191, 10. 192.
 Ulricus comes de Schelkelingen 35, 45.
 Ulricus dominus de Bykenbach
 1132, 15.
 Ulricus de Chlingenberg 68, 20. 69, 40.
 138, 25. 168, 45. 1119, 30; advocatus
 in Sigemeringen et Meingen, miles
 Alberti regis Romanorum 71, 5.
 Ulricus de Hanowe 98, 30. 99, 5;
 advoc. prov. per Wetrebiam 134, 30.
 Ulricus de Cappella 36, 5.
 Ulrich von Schonenwerde 1098, 25.
 Ulricus de Waltse (Walsse) 68, 20.
 69, 40. 138, 25. 168, 45. 280, 10.
 Ulrich amman von Wizenburg 1095.
 1106.
 Ulrich Benste 1269.
 Ulrich Hermans swester sun des
 brotbecken 1099.
 Ulrich Liebelose von Butikon 1112, 20.
 Ulricus Prueschinch 36, 5.
 Ulrichen von Regensperg sun: Lutold.
 Ulrich Rieme 1099, 10.
 Ulrich von Sande 1110, 1.
 Ulrich der Zolner von Wendingen
 1100, 5.
 Ulricus de Arco 650, 35.
 Olricus Griga syndicus Novariae
 507, 15.
 Ultramontani 1433.
 de Ultramontibus v. Dugneyo.
 Unarcus de Waldenberg 1118, 10.
 Ungaria 210, 10; rex 167, 15; episcopi
 et barones 167, 10; reges: Karolus,
 Otto, Wencezlaus III.
 Unna 367, 25.
 Urach vallis 597, 30.
 de Urbech: Henningus.
 de Urbino: Iohannes Petri.
 Urbs Vetus, Urbevetero, Orbevieto
 341, 25. 397, 10. 839, 20. 874, 5. 1007, 15;
 de Urbeveteri: Buctius Nini, Petrus
 Guidonis, Scone, Tilis de Filipen-
 sibus.
 Ursini de Urbe, Ursi filii, Ursinorum
 domus 775, 10. 777. 780. 1429.
 1430, 5. 1432; nomina Ursinorum
 777, 1; de Ursinis: Dumfranchiscus
 de Monte, Franciscus card. diac.
 de Usenberch, de Useberg: Burkart,
 Hesso.
 Ussen v. Villecon.
 Uthendinc 1245, 30.
 Utersheim 727, 15.
 Utinguen v. Ottingen.
 Utinum castr., Otin *Udine* 323, 5.
 329, 30.
 Uzanum nomina bannitorum in In-
 dicem non recepta 949, 15.

V latinum.

- Vaccha: Willelmus.
 de Vaga: Tomasius, Frederigolus.
 de Vayo: Guillelmus, Nicolaus.
 de Valboneys dominus: Guigo Ala-
 mandi.
 Valentia, Valeinche *Valenza* 312. 327, 1.
 403. 404. 405, 25. 510, 20. 856, 15.
 926, 1. 987, 5. 1435, 35; nomina
 ambasiatorum 405, 20; nomina ci-
 vium 312, 35. ecclesia: S. Mariae;
 potestates: Iohannes de Porta,
 Lauden., Zifredus de Gambolato
 de Papia; syndicus: Milanus
 Dracona.
 Valencia *Hispania* 1428, 30; lo bisbe
 1426, 30; v. Aragoniae rex.
 Valentinen, cives *Valence* 913, 5; comi-
 tatus 515, 1; comites: Aymarus (I).
 Aymarus (II); Valentinen. et Dien,
 episcopus: Guilelmus.
 S. Valerii prior: Petrus.
 de Valerio: Ranceginus.
 Valesiae et Andegaven. comes:
 Karolus.
 de Valesio: Iohannes Torinus.
 Valiart: Iehan.
 de Vallario: Lanfranchus.
 Vallaris v. Vilariis.
 de Valle: S. Martinus.
 Vallis: Burmensis.
 Vallis Canonica 1149, 15; Valcha-
 munega 535, 1. vicarius: Iohannes
 de Crema.
 in Vallis Grevis liga vicarius impera-
 toris: Naldus de Gherardinis.
 Vallis Herae *Val d'Era* v. de S. Pietro.
 Vallis Tarri (Tarii): Burgum.
 Vallisumbrosae ordo 385, 15.
 Vallisumbrosae monast. syndicus:
 Francius conversus.
 Vallis Uterina abbas ord. Cistercién.
 dioc. Spiren. 153, 30.
 de Valperga comites 510, 40. comes:
 Arduynus de Marzonasco.
 Vannes v. Iohannes.
 Vante de Castilione Garfagnanae
 not. 1275, 30.
 de Vapro: Iohannes Canutus.
 de Varadeo: Iacobus.
 de Varas: Girardus Guespa.
 de Vargniana: Bartholomeus.
 Varin: Podium (Puey).
 Vasionen. dioc. 581, 15. 613, 25. 790, 20.
 791, 15; v. Malausana.
 de Vastis v. de Guaschis.
 S. Vasi eccl. v. S. Evasii.
 de Vedano: Iohannes.
 Vegevelia v. Vigevinum.
 de Vegleno castr. dioc. Brixien.
Vajano Cremasco 583, 25.
 Veilleti: Vivianus.
 Vellerutus: Bertholomeus.
 Velocium *Velezzo Lomellina*? 510, 35.
 Veltelini terrae vallis 1011, 20.
 de Vendae: Hugues.
 Venesini, Venicinen. comitatus
 705, 20. 469, 5.
 Veneris: Portus, Ronchetum.
 de Venes: Roul.
 Venetia, Vinetiae, Venise, Veneti
 168, 15. 185, 5. 208, 40. 209, 30. 210, 5.
 213, 45. 275. 308, 25. 323, 25. 324.
 325, 1. 329. 510, 25. 517. 518. 519, 25.
 520. 823, 1. 973. 974, 40. 975, 5.
 1015. 1016. 1024, 1. 1033. 1034.
 1083, 25. 1297, 35; nomina Florenti-
 norum citatorum in Indicem non
 recepta 975. 976; Paduani in Vene-
 tia 1005; Tasci in Venetia 974, 25;
 nomina ambasiatorum 517, 15; dux
 1295, 5; nomina mercatorum 185, 20;
 de Venetiis duchatus auri 1271, 35;
 1273, 10; floreni parvi 641, 30. den.
 grossi, Viniciains 717, 25. 718, 5.
 720, 30. 721, 1. 1271, 40. 1273, 10;
 claustrum: S. Salvatoris; de
 Venetiis electus v. Castellae;
 duces: Marinus Georgius, Petrus
 Gradonicus; de Venise: Lienart.
 Venturae filius: Crescinius.
 Venturinus de Fundutis 1149, 15.
 Venuti: Leolus.
 Veraczinis, Veragine burgum *Varazze*
 1060, 15. 1061, 40.
 de Veran: Manuel.

- Vercellae, Vercell, Vercellen., Verceux 307, 326, 25. 331, 5. 383, 30. 387, 25. 446, 35. 447, 450, 10. 452, 45. 507, 35. 510, 15. 535, 1. 728, 977, 5. 980, 1. 1000, 25. 1053, 25. 1054. 1065, 1. 1082, 10. 1146. 1147, 5. 1151, 5 (Vercseaus). 1411 — 1413; hospitium Paulini de Ast 452, 45; Advocatorum et Tichionorum partes 445, 35; Advocatorum pars 447, 45. 1411, 20; les Tichons, Tizionorum pars 1000, 25. 1411, 20; nomina civium in Indicem non recepta 444. 445. 1412. 1413. Ticionorum partis antianus: Richardus; conventus: de Carmino; domus: Praedicatorum; ecclesia: S. Andreae; canonicus: Manfredus de Mirolio; episcopus: Hubertus; potestates: Berllio Ravoyre, Iohannes de Congarezio; sindici: Paxius de Cremona, Willelmus de Serrate, Guizardus de Muscis; vicarii: Berllio de Rayvore, Ugo de Brixiacho; vicarius generalis: Philippus de Sabaudia; de V.: Franciscus de Quinto, Henricus de Tiezonibus, Iacobus de Burgaro, Iacobus, Iohannes Bonomi Piscatoris, Petrus, Symon Advocatus de Colubiano, Guelmus de Camollis; amici v. Symon de Colubiano.
- Vercellinus de Stutariis not. Vercellen. 507, 35.
- Verdunum 1250. canonici: Iofredus de Asperomonte, Petrus Barrierie; episcopus: Thomas; de V.: Henricus.
- de Vergellensibus, Vercellensibus: Loste, Philippus, Soffredus.
- Verius Mini Borestauri de Aretio not. 525, 30.
- Verius Iohannis syndicus S. Mariae de Septignano 859, 10.
- Vermilius, Vermellus de Alfani de Florentia 660, 10; creditor Alberti regis 94, 35; thesaurarius et nuntius eiusdem 170, 15; ambas. Henrici VII. imp. 954. 981, 5. 994. 995, 25. 996. 998, 30. 999, 5.
- Verona 168, 15. 170, 20. 329. 431, 5. 497. 508, 5. 510, 1. 529, 30. 534, 25. 620. 954, 1. 981. 982, 25. 995, 25. 996. 999, 15. 1016. 1036, 35. 1081, 15. 1148. 1172, 20. 1429, 15; episcopus 955, 45. 982, 40; Veronen. solidi 168; nomina syndicorum 508, 5; vicarii 1145, 35. vicarii: Cane de Scala, Vanni Ceni; de V.: Albertus de Lambertellis?, Albertus Salvabeni de Culcerellis, Nicholaus de Altemanno; v. de la Scala.
- da Versigny: Iehan.
- Versilia, Versigia 882, 25. 1004; nomina locorum in Indicem non recepta 882. 883; Versille v. Luly-sana.
- de Verulis: Iohannes magistri Petri.
- de Vezour deveria 74, 35. vicecomes: Aymo dominus de Faucoingny.
- de Via: Petrus.
- de Viallo: Philippus.
- Vianna v. Vienna.
- de Vianne: Iehan.
- de Vyano milites: Guydo, Franciscus, Guydarellus.
- Vicane *ad lacum Cumanum?* 328, 5.
- de Vicariis: Paulus.
- Viccomitum nomina in Indicem non recepta 463; v. Mediolanum; Vicecomes, de Vicecomitibus: Galeatius, Matheus (Mafeus, Manfeus).
- Vicentia, Vincentia, Viceinche 329, 15. 330, 5. 510, 25. 588. 589. 624. 726. 981. 982, 25. 996. 1016. 1018, 30. 1036, 35; episcopus 955, 45. 982, 40. 1081, 20; liber bannitorum 624, 35; vicarius regis 588, 40. 726, 1. episcopus: Antigradus; poesta: Nicole de Luce; vicarius: Cane de la Scala; de V.: Ognibene de Guarisio.
- Vyceus de Cocona[to] 503, 40.
- de Vicchio hominum nomina 868, 40.
- de Vichio, Vichio, Vicco: Hugo (Hugolinus).
- Vicchium Abbatis v. S. Angelus.
- Vicchium Lambardorum castrum *Vicchio Maggio* 865, 5.
- Vicus *Vico di Montefiesole* ecclesia: S. Nicolai.
- de Vico Argeris: Anthonius Henrici.
- Vicomercatum, Viomercatum 1149, 25; de V.: Guillelmus.
- de Vico Pisano, Vicco Pisain: Paganellus (Paguanex).
- de Victoria: S. Maria.
- Vienna, Viana 152, 40. 174, 35. 622, 5. 633, 35. 706, 20. 708, 15. 712, 10. 715, 10. 716, 30. 742, 35. 907, 40. 913, 5. 1424, 40. 1426, 40; ecclesia 1040, 40; concilium 571, 30. 599, 15. 603, 25. 621. 1085; Viennae dalphinus 174, 40; Vienois den. 1150. 1151, 1; diocesis 152, 40; provincia 468, 5; regnum 575, 35; sol. esperonati, Vienins 717, 20. 718, 1. 720. 721, 1. abbas: S. Antonii; archiepiscopus: Briandus; Viennen. et Albonen. comes: Iohannes Dalphini; dalphinus: Humbertus; diocesis v. d'Anjo.
- Vierus rector S. Mariae de Septignano 859, 10.
- Vigevinum, Vicivinum 315; Vigève 327, 25; Vegevelia 510, 20; palatium novum 315, 20; de V.: Ubertus Collus.
- Vigintimilium, Vintemilia 510, 25. comes: Franciscus.
- Vignandraldum 1201, 35.
- Vignone v. Avinio.
- Vigolonum 1072, 20.
- Vigrosi: Gherardinus.
- Vilane *Avigliana* 1150, 35.
- Villae Bagilicae pleberium 880, 10; nomina locorum in Indicem non recepta 880.
- Villaenovae dominus: Aymarus de Bellovidere.
- Villa de Riva 1034, 35. 1035, 20.
- Villanus Crivellus Mediolanen. 631, 25.
- Villarien. abbas: Henricus.
- de Vilariis, Vallaris, Villerio, Villario: Amedeus.
- de Villecon: Terius (Thiri).
- de Villesavoir: Iehan frere.
- Villianum *ad lacum Cumanum* 894, 30.
- S. Vincentius dioc. Pisan. (*Campiglia Marittima*) 1089, 5. 1158, 15. 1171, 5.
- S. Vincentii eccl. Grabadonae 892, 10.
- S. Vincentii de Manso eccl. dioc. Agenen. canonicus: Guillelmus Lamberti.
- Viniciains v. Venetia.
- Viqueriae burgum 626.
- Viromanden. ballivus 1250, 35.
- de Virsun v. de Arschot.
- Viscarins 1001, 5; de Viscarino, Vistarino: Bassianus, Iacobus.
- Visini: Mal.
- de Vitalianis: Milvius.
- de S. Vitali: Iohannes Chirici.
- Vitalis Michael ambas. Venet. 517, 15.
- Vitalis: Iacopus.
- Viterbium, Viterbe 839, 20. 1153. 1158, 35. 1170. 1171. 1177, 10. 1179, 45. 1181, 10. 1182, 15. 1184. 1185, 5. 1186, 5. 1187. 1188. 1189, 20. 1191, 15. 1193, 40. 1195, 30. 1196, 5. 1432, 5; de V.: Iohannes Nutii.
- di de S. Vitour: Perrot de Genevre.
- Vitriaci ballivus 1250.
- Vivae: Petrus, Nerius.
- Vivarien. cives 913, 5. episcopus: Ludovicus.
- Viviandus Veilleti de Chamberi not. 511, 10.
- Viviani: Petrus.
- Wivianus de Dorna (iudex) 854, 30.
- Vivianus Bardi syndicus S. Donati de Lamole 870.
- Volerandus v. Walramus.
- de Vulparia: Iacopus Burnaccii.
- Vulterra, Volterre 874, 15. 884, 5. 933, 30. 935. 936, 30. 1166, 30; nomina locorum civitatis in Indicem non recepta 884; Vulterrana. diocesis 34, 20; episcopatus 883, 15; nomina locorum episcopatus in Indicem non recepta 883. 884.
- Vulturis potestaria 1031, 5.

W. Gu.

- W. dominus de Mandelscheit 1244, 35. 1245.
- Guabriel v. Gabriel.
- von Wachenheim: Arnolt hern Gerin sun, Kune Kisteln, Iohannes hern Nibelunges sun.
- Wada castr. 1028, 20.
- Waffer: Henricus.
- de Wagemberg dominus 1258, 40; de W.: Pilgrimus.

- Waibelingen, New- 4, 25.
 Guairardi: Guido.
 de Gualandis v. de Galandis.
 Walkenrederse monasterium 36, 20.
 Walkensteir v. Valkenstein.
 Walker von Bisingen ritter 175, 25.
 de Waldecke comes: Henricus; de W.: Henricus, Iohann, Iohannes Boso, Udo, Willelmus.
 Waldemar, Woldemarus marchio de Brandenburg 217, 40. 218, 20. 225, 227, 228, 25. 229, 30. 230, 231, 10. 233, 239, 35. 348, 25. 349, 5. 353, 40. 364, 40. 374, 25. 1085, 25. 1120, 30. 1237, 15. 1238; sigillum 268, 5.
 de Waldenberg castellani 1229, 20; de W.: Unarcus.
 Waldstet v. Silvanae civitates.
 Gualfagnana v. Garfagnana.
 Guallardus v. Galhardus.
 Walramus de Lutzelenburg frater Heinrici VII. reg. Roman. 220. 221, 35. 222, 15. 304, 35. 334, 15. 409, 40. 424, 40. 425, 10. 426, 40. 434, 15. 443, 1. 445, 10. 454, 45. 456, 20. 459, 30. 460, 30. 463, 20. 464, 45. 465, 20. 487, 1. 489, 10. 490, 35. 491. 493, 30. 494. 503, 40. 512, 1. 514, 25. 526, 1. 534, 1. 540, 30 (Galleranus). 561, 40. 564, 15. 569, 35. 587, 20. 593, 25 (Wallerandrus). 594, 25. 621, 20 (Galeyrandus). 1038, 10. 1085, 20 (Volerandus). 1145, 40. 1146, 10. 1412, 35; comes de Luzelburg 351 (Wolframus); consiliarius Heinrici VII. reg. Roman. 443, 1.
 Walraf graf von Tierstein 1107, 25.
 Walramus de Valkenburc dominus de Munjoye 5. 18, 35. 44, 15. 110, 10. 129, 10.
 Galteroti: Iacobus.
 Gualterottus: Ranerius.
 Waltherus mag. prothonotarius Frederici marchionis Misnen. 1237, 20.
 Waltherus notarius Philippi domini de Falkestein senioris 1267, 10.
 Waltherus de Castello 280, 10. 1418, 10.
 Walther von Eschebach 282, 1.
 Waltherus (I) de Geroltseck advocatus provincialis 827, 5.
 Waltherus (II) de Geroltseck iun. 827; de Garosec sir 1278, 25.
 Gualterius, Watier de Lyerni (Lierne) dioc. Cameracen. miles 1069, 5. 1156. 1164, 40. 1175, 10. 1188, 5. 1197, 35; Vautier de Laerny chevalier 1279, 1.
 Walther von Bullingesbach 1107, 10.
 Walterus de Butichon 68, 20.
 Walther von Matzenhein 103, 35.
 Walther von Rotenlem 1107, 35.
 Walther von Tegernowe 1108, 1.
 Watier de l'Escaut (Escade) marescal 1168, 25. 1170, 40. 1181, 5.
 Walther Sporlin von Friburg 1098.
 Watri de le pannetrie 1156, 5.
 Watier varlet mons. Thumas de Septfontaines 1186, 40.
 Gualterius cursor 1146, 40.
 Gualterius de Manna iudex Messan. 1444, 40.
 Gualterius de Becharia 1149, 15.
 Gualterius, Walterus de Curte Papien. 487, 40. 488, 20. 489, 10. 1149, 15; vicarius generalis regius Cumarum 890, 30. 891, 1. 892, 40. 893, 25. 895, 25.
 Walthusen 176, 40. 177, 1.
 Waltsassen. monast. ord. Cistere. 1127; abbas 804, 25.
 de Waltse, Walsse: Eberhardus, Fridericus, Henricus, Ulricus.
 Waltschut, Walleshout op. 68, 5. 71, 30.
 Guambacurta v. Gambacurta.
 de Wangen: Fredericus.
 Guangualandis v. Gangalandis.
 Waras de Wyequelin chevalier 1279, 20.
 de Guarinis: Tebaldus.
 de Guarisio: Ognibene.
 Warmbach villa 1256, 35.
 Warmbach 247, 15.
 Warmundes son: Cunrat von Niperk.
 Warsten 1228, 40.
 von Wart: Rudolf.
 Wartberg castr. 1260, 10.
 Wartperch castr. prope Herriden 648, 30.
 de Wartemberg: Iohannes.
 de Wartenvels: Iohannes, Nicholaus.
 Guasatus: Ambroxius, Francinus.
 Guaschis, de Gaschiis, Guaciis: Bassianus, Bonifacius de Alice.
 Guasco: Arnaldus de Cantalupo, Arnaldus Pelegrua.
 de Guasconibus: Mussus.
 de Guasconio: Bonafusius.
 Guaschus de Calcinaria Terdonen. 313, 20.
 Wasenberg et eius mater 249, 1.
 Wasichen 101, 25. 355, 30.
 Wasselnheim 232. 233, 30.
 Guastalla 758, 40.
 Wasungin 1235, 30.
 de Watrelos: Iehan.
 Guatus: Iacominus.
 Waudy Vaud dominus: Ludovicus de Sabaudia.
 de Vaulpuede Walpode sir chevalier 1279, 15.
 Guavium v. Gavium.
 Guecelo de Camino comes Ceneten. et capitan. gener. Feltri et Beluni 1087. 1295, 30. familiaris: Ardengus de Ardengis; procurator: Odoardus.
 von Wederden: Hermanne.
 Wege dioc. Argentinens. 232, 10. 233, 25.
 Wegelnburch 247, 20.
 Weydn opidum 1, 15. 2, 10.
 Weigel vitztum von Amberch 1293, 10.
 Weigenheim 160, 15.
 Weinheim 1446, 15.
 Weizzenbach 168, 30.
 Guelfi, Guelfa pars, Guelfes 473, 35. 555, 10. 559, 20. 604, 15. 715, 35. 782, 10. 783, 10. 784, 25. 786. 789, 30. 1066, 40. 1301, 25. 1429, 10. 1433, 5; G. pars Mediolani v. de la Turre; v. etiam Ianua, Pontremulum, Saona, Tuscia.
 de Wellemburg: Henricus.
 Wencezlaus II. rex Boemiae 1, 10. 2. 3. 7, 5. 16. 17. 32. 122, 30 (et Poloniae). 148, 1. 162, 1. 165, 35. 167. 172. 179, 20. 183. 389, 25. 1225, 25. 1226, 20 (et Pol.). 1248, 25. filius: Wencezlaus III.; filiae: Anna, Elyzabeth, Margareta.
 Wencezlaus III. fil. Wencezlai II. regis Boemiae 172. 173. 183. 1226, 20; rex Ungariae 1249, 10.
 von Wendingen: Ulrich der Zolner.
 Wenze von Monsheim edelkn. 334, 30. 335, 45.
 Werbelin 218, 10.
 Guerche: Iehan.
 Werde castr. iuxta Nussiam 20, 35. 24, 10. 219, 25. 220, 1; praepositura 127, 5. 220, 35. ecclesia: S. Swiberti; canonicus: Heinrich von Tuseburg; praepositus: Cunradus.
 Werde ad Danubium 191, 15.
 Werde villa prope Nürnberg 96, 20.
 Werde Spigowia 246, 30. 248, 40.
 de Werderberg comites: Hugo, Rudolfus.
 ze Werdenvels: Rudger von Ditenhoven.
 de Guerdia archidiaconus de Lineyo in eccl. Tullen. 198, 35.
 Werle 1228, 40.
 Wernhardus de Schowemberch 36, 1.
 Wernerus de Toneburg praepos. Aquen. 1300.
 Wernerus praepos. S. Mariae ad Gradus in Colonia 217, 15.
 Wernherus supprior Praedicatorum Argentinae 90. 153, 30.
 Guarnerius Neri not. Florent. 1417, 15.
 Wernherus comes de Homberg, Warnerius, Guarnerius comes, Warnier conte 304, 40. 528, 30; capitaneus generalis Lombardiae 730, 30. 731, 25. 921. 922. 976. 977, 10. 978. 979. 980, 15. 981, 20. 982. 994, 40. 995. 999, 25. 1001, 5. 1006, 25. 1007, 35. 1011, 10. 1035, 40. 1054. 1064. 1431, 25. 1434, 5.
 Wernher von Berghein 1107, 35.
 Wernherus de Randecke 334, 15.
 Wernher vogt von Tecke 191, 15. 192.
 Wernherus Strubingerius Ratisponen. 331, 30.
 Wernher des Wurchelers swester sun 1099.
 de Werningerode comites: Albertus, Fridericus.

- Wesalia 98, 25. 110, 25. 220, 10. 286, 35. 835, 15. 902, 30. 903; teloneum Reni 835, 35.
- Guespa: Girardus.
- Westerhove castr. 1226, 30.
- Westphalia, Westvalya ducatus, terra 76. 77. 367, 25. 1214. 1227, 30. 1228. 1229. 1230, 10; marscalcus 1215, 10. 1228. 1230; sigillum 1229, 30. ducatus: Colonien. archiepiscopi; dux v. Saxonia.
- Westhoven curtis 21, 15. 121. 122. 123, 5. 219, 25. 362, 30. 363, 5.
- Westingha v. Vinstinga.
- Westmonasterium 814, 30.
- Wethege bishop von Misne 1238, 1.
- Wetflaria, Wytlflaria, Wetzlaria 98. 101, 10. 122, 25. 752, 30. 753, 25.
- Wetrebria, Wederben. *Wetterau* advocatus 736, 1; denarii 923, 25. advocati provinc.: Eberhardus de Bruberg, Ulricus de Hanowe.
- in Wettingen abbas ord. Cisterciens. dioc. Constantien. 153, 30.
- Wezze: Heinrich.
- Wi. frater praepos. eccl. in Selbolth 1270, 10.
- Wie- Wig- Wi- Gui- Ghi-**
- Wipertus de Zimmern miles et filii 1137, 15. 1138.
- Ghibertus de Corrigia civis Parmen. 710, 15. 758, 40. 759. 760. 761, 35. 997, 45. 1000, 25. 1032, 15. gener: Iohannes Chirici.
- Wicboldus archiep. Colonien. 7, 1. 8, 25. 11, 10. 18, 10. 20. 21. 22, 10. 24, 20. 25. 35, 35. 43, 35. 44, 15. 47, 15. 48, 1. 61, 35. 75, 30. 76. 77, 15 (dux Westphaliae). 80. 86, 35. 97, 1. 104, 15. 105. 108, 30. 116. 120, 20. 122, 25. 123—132. 133, 10. 148, 1. 151, 30. 152, 5. 179, 10. 219, 15. 220, 30. 361, 35. 1201, 20. 1214. 1215, 10. 1242, 5. 1244, 25. 1245, 10. 1246, 25.
- Wych. von Topel 1124, 35.
- Guitardi, Cuiardi de Sallegio filius: Menasius.
- Wichardus archiep. Salzburg. 1134, 10.
- Guichardus de Clariaco dom. de Ruppedecluey mil. 406, 10.
- Guizardus de Muscis syndicus Vercellarum 507, 35.
- Wigmannus de Hervordya 1228, 15.
- Guiradus de Albani de Bononia presbiter 905, 15.
- de Wick: Hugelinus v. de Vichio.
- de Wickede: Theodericus.
- Wikkersheim parrochia dioc. Herbi-polen. 1137, 20. 1138.
- de Wycquelin: Waras.
- de Wida advocati: Henricus senior, Henricus iunior, Henricus.
- Gydacius de Sparoaria, Sparogaria com. palat. de Lomello 495, 20. 496.
- Guydarellus fil. Francisci de Vyano miles 449, 35. 451, 5.
- Wydenbrugen. civitas 1229, 45.
- Guidi: Nardus.
- S. Guidonis eccl. Spiren. praepositus: Otto.
- Guido ep. Aretin. 1303, 20.
- Guido ep. Asten. 417, 20. 420, 35. 429. 487, 35. 489, 10. 490, 35. 491, 10. 494, 25. 504, 5. 526, 1. 561, 40. 1036, 45.
- Guido ep. Traiecten. 201, 45. 202, 5.
- Gwido thesaurarius Leodien. 43, 40. 44, 20.
- Guido archipresb. Aretinus 660, 10. 711, 10.
- Guido comes Flandriae, marchio Namurcensis 5, 20. 18. 38. 39, 40. 40. 41, 1. filii: Iohannes, Gwido.
- Gwido fil. Gwidonis comitis Flandriae 39, 40; Guido de Flandria frater Iohannis comitis Namurcen. 203. 236, 5. 255, 5. 258. 259, 35. 260, 40. 262, 1. 264, 20. 304, 35. 351 (comes). 393, 30. 394, 30. 409, 40. 426, 40. 429. 445, 10. 447, 25. 449, 40. 450, 10. 454, 45. 459, 30. 460, 30. 461, 15. 463, 20. 464, 45. 465, 20. 466, 10. 467, 10. 478, 10. 482, 35. 483, 25. 490, 40. 491, 10. 552, 15. 553, 10. 581, 10. 642, 10. 660, 5. 666, 25. 675, 30. 676. 1145, 40. 1412, 35; comes Zelandiae 338, 25. 339, 30. 377, 30. 380, 5. 551, 15; falso marscalcus regis 534, 1. clericus: Colardus; iudex: Franciscus.
- Guido comes S. Pauli buticularius Franciae 59, 35. 63, 20. 65, 25. 66, 5. 214, 5. 578, 20.
- Guigo de Rossillione dominus d'Anjo dioc. Viennen. miles 1252.
- Guigo de Bellovidere dominus dicti loci 632, 30. 633, 30.
- Guido Delfni, Dalfinus dom. Montis Albani 333, 25. 434, 15. 437. 443. 463, 20. 464, 45. 465, 20. 478, 10. 482, 35. 483, 25. 484, 25. 491, 20. 494, 10. 526, 5. 587, 20. 1038, 5. 1146, 10. 1447, 30; consiliarius Heinrich VII. reg. Roman. 443, 1.
- Guido (Guigo) Alamandi dominus de Valboneys 633, 15.
- Guy de Grolea chevalier 1277, 10.
- Guigue de Morestel chevalier 1277, 5.
- Guys dou Seyxl chevalier 1276, 20.
- Guy dou Sais vicaires de Lunisana 1007, 25. juges: Barricus de Lingua de Vaca.
- Guido Guillard officialis curiae Bisuntinae 1241, 20.
- Guidones comites Gibellini *conti Guidi* 1300, 25.
- Guido de Battifolle com. palat. Tusciae, conte de Botafolle 1179, 40. filius: Karolus.
- Guido comes Montisfereti potestas Pisan. 713. 714, 1.
- Guydo de Coconato comes de Reyate 437, 45. 438, 40. 695. 696, 1. 697, 15.
- Guido Novelli com. palat. in Tuscia, Novellus comes vicarius Ripariae orient. distr. Ianuae et gener. capit. dioc. Lunensis. 904, 25. 1026. 1027. 1057, 10. 1449. 1450.
- Guido de la Ture capitaneus Mediolan. 314. 315. 317, 5. 383, 25. 387, 25. 461, 15. 462, 40. 467, 1. 538. 539. 591, 25. 593. 604, 15. 654, 10. 698, 30. 700, 30. 702, 5. 1063. 1064; Guido de Turre et filii 559, 5. filii: Franciscinus, Symoninus; vicarius: Thyberus Menthocius.
- Guido Savina de Folliano potestas Florentiae 838, 20.
- Guydo de Aginulfis syndicus Reginus 499, 30. 500, 10.
- Guy de l'Autel de la compagnie de Mach 1153, 5.
- Guido de Cagno de Cumis 314, 40. 323, 5.
- Guido de Canali ambas. Venet. 517, 15.
- Guido de Caprona 1023, 25. 1067.
- Guido de Cuchinario de Monferrato vicarius Parmae 534, 20.
- Guido de Faxio miles 1023, 20.
- Guido de Franzesibus filius: Albizzus.
- Guidonis Madii filius: Petrus Madius.
- Guido Pellarii miles Pisan. 990, 30.
- Guydo Spinula synd. Ianuae 526, 10.
- Guido Trisatus synd. Cremae 507, 25.
- Guydo de Vyano miles 449, 35. 451, 5.
- de Guidobonis: Luchinus.
- Guidonis: Petrus, Rainerius.
- Guidottus archiep. Messanen. 1444, 35.
- Guidottus Iohannis de Cixero loci de Herba dioc. Mediolanen. not. 591, 40.
- de Guidoanis: Bartholomeus, Guiducius, Guilelmus.
- Guiducius Guilelmi de Guidoanis archipresb. 1299, 5.
- Guiduccius Miglioris de S. Martino de Torri 863, 35.
- Vienna, Vienna 2, 45. 4, 10. 137. 138, 25. 168, 45. 182, 25. 183, 1. 1121, 35. 1122, 35. 1123. 1267, 30; denarii 251, 20.
- Guifredus v. Ioffridus.
- Wigandus de Buches scultetus Frankenforden., magister forestarius forestae Kunigesforst 840, 25. 1175, 15 (Boucheses). 1279, 25 (Buique).
- Wigenheim 374. 375, 5.
- Guigo, Guigue v. Guido.
- Wildecke castr. 1116, 1.
- de Wildonia: Hertnidus.
- Wile *Weilderstadt* 191, 15.
- Wile in Thurgoya dioc. Constantien. 304.
- Wilen 1259, 20.
- Guilenzanus de Fantibus 685, 20.
- von Wilhein: Heinrich.
- Willeame v. Wilhelmus.
- Guillelmi: Muletus, Petrus.
- Guillelminus Ugucii de Cortona 852, 35.
- de Guillelmis: Benevenutus.

- Wilhelmus card. presb. S. Caeciliae 1305, 25.
 Guillelmus de Pergamo card. diac. S. Nicolai in carcere Tulliano 606, 10. 1301, 5; card. de Pergamo 978, 45.
 Guillelmus ep. Baiocen. nuntius regis Franciae 468, 25. 469—475.
 Guillelmus ep. Gratianopolitan. 913, 5.
 Guillelmus ep. de Oregia (Aurasicen.) 913, 5.
 Guillelmus ep. Valentin. et Dien. 337, 35. 515, 1. 831, 20. 913, 5. 1040, 40.
 Guillelmus abb. S. Fermeli dioc. Wacen. 437, 35.
 Guillelmus abbas Locedi (de Lucedio) ambasiator Heinrici VII. imp. 973, 15. 974, 40. 1293, 40.
 Guillelmus Lamberti can. S. Vincentii de Manso dioc. Agenen. 581, 20.
 Guillelmus Accursi sacrista Caturcen. 260, 30.
 Wilhelmus cler. 889, 25.
 Wilhelmus praeceptor S. Antonii de Chamberi 633.
 Guillelmus Benvenuti de Cortona not. et index 748.
 Guillelmus Laurentii not. 1438, 35. 1453. filius: Iohanninus.
 Guillelmus Magantellus fil. Arnulfi Magantelli not. Modetiae 442, 20.
 Guillelmus de Mercato not. Cremen. 507, 25.
 Guillelmus rex Romanorum 1071, 5.
 Wilhelmus comes Hannoniae 200, 20. 201. 202, 5. 203. 297, 25. frater: Iohannes.
 Wilhelmus comes de Monte 24, 5. 97, 25. 98, 5.
 Wilhelm graf von Montfort 1127, 1. 1258, 40.
 Wilhelmus de Mauritania, Mortania, dominus de Dossemer 38. 39, 40.
 Guillelmus de Rocha dictus Branchas domicell. 406, 35.
 Wilhelmus de Akers (Ackers) 164. 165, 1. 269, 25. 270. nepotes: Godelmannus, Iohannes.
 Guillaume li Bastars chevalier 1277, 5.
 Guillelmus de Briort, Briordo miles 434, 20. 511, 5. 1038, 5.
 Willeame de la Chaseng. chevalier 1179, 5.
 Guillaume Chassagniac chevalier 1276, 30; *an idem ac praecedens?*
 Guilleame Dusages 1161, 40; compaignons 1161, 40.
 Guillaume Filz Garin chevalier 1276, 25.
 Willeame de Flasey chevalier 1179, 5.
 Guillelmus, Willeame de Fordes miles 1007, 40. 1155, 35. 1156. 1171, 45.
 Guillaume de Forge chevalier 1279, 10; *an idem ac praecedens?*
 Willeame de Gler 1178, 30.
 Guillelmus de Ianuilla 660, 5.
 Gwillelmus de Montebello miles 348, 5.
 Guillelmus de Nogareto, Nugareto miles nuntius regis Franciae 470, 40. 471—475. 531, 30. 533, 5. 579, 1. 604, 5 (Lagaretoni); cancellarius regni Franciae 771, 10.
 Guillaume de la Palicy chevalier 1276, 40.
 Guillelmus de Plasiano (Plesiano) miles nuntius regis Franciae 531, 30. 533, 5. 705, 20; de Blenosch 1425. 1426, 1.
 Guillaume de Samour chevalier 1276, 40.
 Guillelmus de Turnon. dom. Contaguyeti mil. 406, 30.
 Willelmi militis de Waldecke filius: Henricus.
 Wilhelm Schade edelknecht 334, 30. 335, 45.
 Willehelm von Schonnenberg 1290, 30.
 Wylemmus (de Sundirn) 249, 25.
 Willeame des palefrois le roy 1164, 30.
 Guillaume du Beqiners Bononien. index Iohannis de Castellione 1007, 30.
 Guilelmus de Camollis de Vercellis index vicarii Pergami 565, 15.
 Guillelmus fscius Amedei comitis Sabaudiae 635, 30.
 Guillelmus Bellandus Albinganen. 1414, 15.
 Guilelmus Bruxatus, de Brusati de Novaria 538, 20. 539. 541. 631, 15; amici de Novaria 539, 35. 541, 10.
 Guillelmus Caballatus syndicus Novariae 507, 15.
 Guillelmus de Campo S. Petri de Padua 323, 5.
 Guillelmus de Carina Yporien. 310, 15.
 Guillelmus de Casanova mercator Avinionen. 713. 714, 1.
 Guillelmus de Cavalebobus de Cremona 592, 40. 623, 1.
 Guillelmus Farebordonus syndicus Bergami 507, 20.
 Guilelmus de Flisco synd. Ianuae 526, 10; comes Ianuae 681. 682.
 Guilelmus de Fulgosiis 1286, 5.
 Guilelmus Gardinus iurisper. 429, 35.
 Guillelmus Glacerei iurisper. 406, 35.
 Guillelmus Iohannis Alserii, de Alcheriis syndicus Pergamen. 477.
 Guillelmi de S. Martino domus v. Yporegia.
 Guillelmus de Montemerlo Terdonen. 313, 20.
 G(uillelmus) Olomar ambasiator regis Aragoniae 1423, 15.
 Guillelmus de Orio 1420, 25. filius: Ricardus.
 Guillelmi Oteleti domus Laudae 314, 40.
 Guillelmus de Pusterla miles civis Mediolan. 481.
 Guillelmus de Romoreno 1031, 40.
 Guillelmus Rubeus de Turre de Mediolano 631, 20.
 Guillelmus Scarrerii 1426, 30.
 Guillelmus de Septimis 1285, 45.
 Willelmus de Serrata iurisper. syndicus Vercellen. 446.
 Guillelmus de Ughis 1023, 25.
 Willelmus Vaccha 1035, 40.
 Guillelmus de Vayo civis Astensis 420.
 Guillelmus de Vicomercato syndicus Mediolanen. 463, 45. 464, 40.
 Guillelmi de Guidoanis filii: Bartholomeus, Guiducius.
 Guillelman de Curri chevalier 1278, 35; Guillelman, Gheleman marescal 1177, 20. 1181, 5. 1184, 10. 1188. 1191, 10. 1193, 25. 1194, 35.
 Guillelman botellier 1155, 35.
 in Willer Weil sororum monasterium ord. Praed. 643, 35.
 de Wylnow comes: Henricus.
 .. de Wylre, Munichwile 245, 30. 248, 15.
 Wylrebach 245, 35. 248, 20.
 Wimpina, Wimpfen 46, 20. 165. 191, 15; de W.: Frumoldus.
 Windesheim area Ioselini Iudaei 1419, 10.
 de Winsperg: Conradus (I), Conradus (II), Engelhardus.
 Wintberg castr. 1227, 10.
 Winterahusen 374. 375, 5.
 Winterberg 1228, 35.
 von Winterowe: Friderich.
 Guinzanus: Maracius.
 Wirnt von Meren 1097.
 Wirttemberg graf: Eberhart.
 Wirtzeburg v. Herbipolis.
 Guirricus 1149, 40; Huyrri Landier chevalier 1278, 30.
 Hurri de Loray chevalier 1276, 30.
 Wisera fl. 1228, 25.
 Wizenburg in Spurgowia 244, 20. 249, 40. 250, 1. 1132, 10; vetus civitas 247, 20. 249, 40; subadvocatus 249, 40. abbas: Aegidius; v. Theuton. ord. commendatores.
 Wizenburch in pago Nordgau 180, 35. 649, 20; nemus 1135, 15. ammann: Heinrich von Salach, Ulrich.
 de Wizzemburg (Berna): Iohannes, Petrus.
 Wodergheym 42, 15.
 Wolf vom Stein ritter 175, 30. 177, 10.
 Wolflinus: Iacobus.
 Wolfram von Bernhusen ritter 175, 25. 177, 10.
 Wolfstein castr. 164. 269, 25. 270. 732, 15. castrenses: Wilhelmus de Akers et nepotes, Georgius comes Veldentziae.

Wormatia, Wormatienses, Wormiss
50. 98, 35. 108, 25. 115, 10. 120, 30.
episcopus: Eberwinus; eccle-
siae praebendandus: Iohannes
Tremeleyt; in Wormatia: Leo
Berner.

Wurcheler: Marquart; des Wurche-
lers swester sun: Wernher.

Wurger: Berhtolt.

Wurinsac: Niclaus.

Wuste relicta de Hirde 250, 1.

Wratislavia, Bretzla 172, 40. hertzog:
Bonislaw.

Wülf: Albertus.

Wulfardus Eppinc civis Susatien.
1214, 30.

de Wunnenberg castellani 1229, 20;
de W.: Bertoldus de Buren.

X.

Xanctonen. archidiaconus: Bernardus
Royardi; *v. etiam* Alnisien.

Xitatus: Tadeus.

Z. Ç.

de Zabulis *v.* de Cabollis.

Zaccarias papa 1312.

Zafredus de Pistorio *v.* Soffredus.

Zambelinus de Bornodo syndicus
Brixiae 508, 10.

Zanatarellum, Zanaterellum castr.
1283, 30. 1285, 10. 1287.

Zaninus Schotus 1285, 35.

Zaria fl. 498, 25.

de Çauro, Sauro, Sou: Nicholaus
(Nicholosus).

Zedel: Volzo.

in Cedlitz, Zedlicen. monast. abbas
709. 1123, 20.

Zehe: Heinrich.

Zeltanch 284, 25.

der Zendelin: Art.

Zenellus: Iohannes.

S. Zenonis abbas 1150, 5.

Zenus (Zeno, Ienus, Genu): Iohannes
(Vannes), Petrus.

der Zeringer von Nuwenburg 1108, 1.

Zeva: Iohannes.

de Zezzinchem miles: Cuno.

Çibenen., de Çeneva *v.* Gebenen.

Zibide (*Lomellina*) 496, 20.

Zifredus de Gambolato de Papia
potestas Valenciae 312.

Zyler fl. 168, 30.

Zimberheimer: Cunrat.

de Zimmern: Wipertus.

Zmylo de Obersezz 1226, 5.

Znoyma 183, 25. 184, 30. 1124, 5. 1125, 1.

der Zolner: Ulrich.

Zonfredus de la Turre potestas Mo-
detiae 440, 25. vicarius: Iacobus
de Varadeo.

de Zordano: Iohannes.

Zovingen 1256, 35. 1259, 1.

de Zucharello: Antonius Ubertus.

Zurich *v.* Thuregum.

von Zwainbruke grave: Heinrich.

Zwikowe, Suicow 2, 10. 1116, 35.

INDEX RERUM.

SCRIPSIT RICARDUS SALOMON.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat.

- abatuta moneta v. moneta.
- abbas. princeps imperii 52, 35. 390, 35. 736, 5; populi Ianuae 679, 5. 680, 15. 683, 35. 40. 684, 25. 689, 15. 693, 15. 705, 5. 765, 25. 823, 25. 960, 25. 970, 35. 1036, 40. 1059, 20; populi Albinganae 1415, 10; Saonae 1061, 25.
- abbatissa princeps imperii 49, 5. 186. 187. 188, 1.
- aberaecht, aberaht 30, 35. 40.
- abiudicare, abiudicatio 43, 10. 172, 35.
- ablegen. den schaden ablegen 1124, 40. 1222, 40; mit der zwigült 1223, 1.
- absida *apsis* 611, 30.
- absolutio, absolvere. a cautionibus 138, 5; ab homagiis et iuramentis 87, 40; a fidelitate 1213, 10. 1348, 40. 1357, 1. 35. 1360, 10. 25; a iudicio curiae regiae 678, 15. 20; a sententia 18, 40. 19, 1. 5. 36, 30. 154, 10. 172, 10. 331, 30. 35. 678, 1. 5; a penis, multis, condemnationibus, sententiis 1413, 40; a serviciis 3, 40; redimere et absolvere castrum 21, 5.
- absrot 251, 25; *cf.* moneta.
- accordamentum 671, 25.
- accusa 1017, 10.
- acht, achte, aeht, ahte 176, 40. 1216, 25. 1219, 10. 1220. 1221, 1. 1223, 25; dun in die aehte, ze aeht tun, in die aht getun 20, 5. 27, 1. 35. 28, 1. 30, 5. 31, 5. 1091, 20. 1097, 25. 1104, 35; uz der aeht lauuzzen, lan 27, 35. 28, 1. 29, 25. 40. 30, 5. 1220, 20. 1222, 35. 40; reichs acht 1126, 1; a. und anleiti versprechen 1109, 30; a. und ban 31, 15; acht und pflatz 1126, 5. — achtbüch, aehtbüch 30, 35. 1112, 1. — aehter 29. 1220, 10. 15; aehtig 31, 10. — geecht 1235, 10.
- acquietamentum 407, 10.
- acroisans. tousjours acroisans *semper augustus* 297, 20.
- acta 87, 25; ambaxatorum imperatoris 997, 5. 999, 15; *cf.* registrare; a. imperialis aulae 1087, 10; curiae maleficiorum civitatis Ianuae 1057, 40; curiae comitis palatini 1449, 35; causae 1385, 1. 5; iudiciorum 1247, 20; publica 432, 25; curiae vicarii 1450, 10; acta et gesta Henrici regis 655, 40. 710, 20. 757, 20.
- actare arma 1146, 1.
- actio 40, 10. 20. 48, 10. 194, 30. 197, 25. 282, 35. 40. 287, 25. 367, 45; actionem movere 598, 5. 887, 30; actiones et causae propositae, motae coram rege 118, 15. 391, 35; renuntiare actioni 1116, 1; actiones remittere 392, 1; actio in factum *ex. gr.* 2, 35. 510, 45. 915, 30; actio rerum ammotarum 1398, 5.
- actor 77, 5. 92, 1. 466, 40. 492, 10. 501, 1. 5. 513, 20. 516, 30.
- actorius 851, 25.
- actus. electionis 217, 30; actus legitimi 197, 25. 936, 15; verba et actus partiales 462, 5. 491, 35. 500, 25. 513, 1. 516, 10.
- adcommandare 1275, 10.
- addicere. aliquem damnationi 24, 15; v. adiudicare.
- adextrare, adextratio 611, 20. 613, 5.
- adinventicius 553, 10.
- adiudicare. comitatus adiudicati et addicti regi per sententiam 43, 10; morti adiudicatus 77, 1; adiudicandi et assidendi officium 761, 15. 1020, 30.
- adiutorium manuale 182, 10.
- administrare. ut rex 87, 10; officium *ex. gr.* 822, 30.
- administratio. imperii 189, 5. 411, 30; legitima 433, 5; regia 146, 5. 147, 10. 149, 5. 150, 5; comitatus plenaria 252, 35. 254, 5; temporalium 186, 15. 40. 188, 1. 235, 35. 236, 10. 30. 290, 25. 291, 1; feoderum regalium per sex septimanas indulta 292, 5; bonorum 470, 5; victualium 120, 15.
- administrator. ammistrator imperii (rex) 188, 20. 25; administrateur 301, 15.
- administratrix monasterii 163.
- admirallia, admiratia, -cia 824, 20. 826, 15; admiralliae, admiraciae, ammiralliatus officium 1013, 25. 1014, 25. 1080, 25. 1437, 20; l'office de admirallie 1007, 5.
- admiraldus, admirallius, admiratus, amiratus, ammiratus, amirail 1431, 15. 1435, 5; per mare 779, 35; gualearum 970, 1; supremus et generalis Romani imperii per mare 822, 25. 30. 823, 10. 824, 30. 825, 5. 970, 1. 5; eius vices gerens 1007, 5. 1027, 1; eius officium 822, 30. 823, 10. 826, 1. 1080, 10; regis Siciliae 1030, 30; communis imperatoris et regis Siciliae 780, 35; Romanae ecclesiae 78, 1. 1441, 15.
- admittere. in regem 85, 40; in electione, ad electionem 217, 5. 229, 35. 1246, 25; ad officium advocati 85, 40; ad actum legitimum 936, 15; ad habitationem et civilitatem 1044, 1; mandatum 39, 40.
- admove *amovere* 422, 35. 40.
- adoptivus filius 984, 10.
- adorare ydolum 266, 20.
- adscriptitius 1247, 30.
- advena 85, 10.
- adventagium 673, 1.
- advisamentum 1028, 1.
- advocare. advocandi officium 936, 20. 1020, 30.
- advocata *b. Maria* 568, 20. 569, 20.
- advocatia 749, 20. 787, 10. 924, 5. 25; coenobii, monasterii 96, 20. 163, 10. 15; de Augusta 169, 20; Elsatiae 899, 15; in Faucibus 1139—1141; Spirgowiae 247. 337, 20; provincialis inferior 749, 30; Bopardiae et Wesaliae 286, 35; civitatis Tullensis 389, 1; oppidi Wile 304, 15. 25; Aquensis 220, 10; Assindensis 219, 30. 35. 220, 5. 284, 25. 30. 365—369; eiusdem iura et redditus 367, 20; a. imperio resignata 1239, 15/20. 25; a. seu ballivia Burgundiae 252, 10.

advocaticium ius 1254, 20, 40.

advocatus 248, 30, 40; *prolocutor, procurator*: 194, 35, 761, 25, 936, 20, 1020, 30, 1065, 25, 1382, 20; *officialis, iudex*: 185, 15, 835, 15; a. regalis 304, 30, 646, 20, 709, 5; ducum Austriae 169, 30; de Amatia 1011, 10, 1012, 1; de Baden 1256, 35; Coloniensis 133, 5; in Ensichsheim 1253—1258; de Gera 1117, 15, 25; in Krenkingen 1253, 10; in Mosebach 165, 15; de Plawe 1117, 15, 25; in Sigemeringen et in Meingen 71, 5; de Wida 116, 25, 1117, 15, 25, 1237, 10; gubernator et a. de Bopardia et Wesalia 287, 5; a. advocatae 247, 5; a. terrae 480, 5; a. provinciae, provincialis 97, 25, 99, 5, 15, 304, 40, 354, 35, 393, 10, 480, 30, 628, 1, 644, 5, 727, 15, 749, 15, 750, 40/45, 766, 10, 20, 787, 5, 827, 5, 898, 5, 917, 30, 924, 10, 1264, 5, 1416, 1; eius substitutus 354, 35, 649, 10, 787, 5, 887, 1; eius districtus 134, 35; a. generalis et rector 98, 30, 35; a. provincialis Alsaciae 121, 5, 25, 122, 133, 5, 296, 35, 737, 10, 816, 5, 900, 1, 25, 901, 5; Augustensis et (superioris) Sueviae 169, 20, 306, 20, 1139, 10, 25, 1140, 1, 35, 1141, 15, 1142, 1; Burgundiae 252, 5; in Nürnberg 646, 15, 648, 25, 649, 10, 1133, 5; Spingowiae 244, 20, 35, 246, 10, 337, 20, 632, 5, 1132, 10, 20; Wetrebiae 134, 30, 721, 35, 736, 1; *cf. etiam Indicem nominum* Burgelon, de Castello, Veldentzia, Geroltseck, Habsburg, Helphenstein, Hohenloch, Isenburg, Liechtenberg, Lyningen, Strazberg, Winsperg; a. ecclesiarum Aquilegensis, Tridentinensis et Brixinensis 53, 30; Assindensis perpetuus 219, 35, 364—367; Coloniensis 133, 5; rex, imperator a. et defensor Romanae ecclesiae 80, 35, 82, 40, 229, 40, 230, 15 *et passim*. — v. pax; *cf. subadvocatus*.

aedificium ligneum pro homagio recipiendo constructum 464, 1.

aerarium, erarium, errarium, herarium. imperiale, regale 523, 35, 665, 5; a. imperii et camera 760, 25.

aes. commune 428, 45; pena aeris 530, 15, 897, 30.

aetas. aetatis venia 69, 5; aetas minor 196, 35, 197, 1, 217, 5, 697, 10; beneficium minoris aetatis 437, 25.

affigere cartas ostiis ecclesiae 1045, 40, 1205, 15.

affinis, affinitas 186, 30, 187, 10, 739, 35.

aggregare v. collegium.

agnati 734, 1, 5.

agnus Dei. argenteus 1090, 5; de plombo 1090, 5.

agricultor, agricultura 492, 15, 912, 10.

agustus *augustus* 495, 25.

ai- v. ei-

aisses, aysses *asciae* 1181, 15, 25, 1182, 35.

albergum (= domus, gens) 692, 40, 693, 5, 1028, 40, 1029, 1, 5, 1058, 40, 1059, 40; *gallice* albere 971, 30.

albus. in albo publice proponere 700, 25, 30; albi Hallenses 251.

alienare, alienatio. alienare bona, iura imperii 194, 40, 288, 289; v. bona; feuda 288, 289, 956, 25, 959, 25, 963, 10, 1078, 20.

allectivus 231, 35.

allegatio oratio 139, 10.

alliance, allianche, aliance, alloiance 5, 45, 200, 25, 201, 40, 45, 202, 302, 5, 303, 5; *cf. alloijes*.

allodium, terra allodialis 220, 5, 645, 5, 923, 25, 1243—1245, 1246, 10; a. purum et francum 583, 25; in a. convertere 899, 20.

alloijes, alloijet, alloyet 201, 202; *cf. alliance*.

alluviones, aluviones 457, 1, 5, 496, 20.

almende, *latine* almenda 358, 10, 901, 15.

alpes, arpes 83, 30, 478, 30, 653, 20, 712 *inter Addenda*; *cf. Indicem nominum* Alpes.

altus. alta segnorio 1039, 1; iurisdicatio alta et bassa *ex gr.* 583, 30; alte et basse, de alto et basso 43, 35, 56, 25, 64, 5, 420, 15, 525, 10, 546, 15, 550, 40, 630, 30.

altoritas 858, 40.

amandes 1193, 30.

ambasciata, ambasiata, ambassata, ambassiata, ambaxata, ambaxiata 320, 10, 35, 554, 35, 602, 10, 738, 45, 754, 30 *et passim*; publica 399, 1; ambassatio 469, 1; ambasciatores, ambassiatores, ambaxatores, ambassadeurs 90, 35, 307, 1, 994, 10 *et passim*.

ambo *pulpitum* 610, 30, 611, 15, 613, 5.

ambula 1444, 5.

amenries *amoidries* 202, 1, 30.

amman, amptman, ammechtman 28, 10, 29, 15, 175, 20, 176, 45, 1233, 30, 1234, 5, 35; ze Costentz 1291, 5; von Ravensburg 1126, 35; ze Ulme 1231, 35, 45, 1232, 10; ze Wizenburg 1095, 20, 35, 1106; des rikes ammechtman *rex Bohemiae vicarius imperii* 1238, 5; *cf. ampt*.

amoinne, aumosne 1151, 1152, 1, 5, 1162, 40 *et saepius*.

amonier 1163, 10, 1164, 1, 1167, 5, 40, 1185, 25; *cf. elemosinarius*.

amovere. officiales 23, 40, 254, 1; rex per imperii principes amotus 93, 40.

amphora *mensura* 894, 35.

ampulla 611, 15, 612, 45.

ampt 175, 15; hintz Eystet 181, 1; ze Ezzelingen 176, 15; *cf. amman*.

angaria 531, 1, 564, 5; angariae indebitae 1116, 40.

angewinnen 357, 45.

animadvertere 106, 20, 178, 5, 254, 1; *cf. facinorosi*.

aniversare *anniversarium* 1192, 5.

anlait, anlaitte, anleite, anleiti, anleuti 30, 176, 40, 638, 20, 1105, 15, 25, 1224, 30; die a. versprechen 1109, 20, 30; *cf. acht*; anlaiten, an-

leiten, anleuten 1094, 20, 21, 1095, 20, 35, 1097, 15, 1100, 20, 1104, 25, 30, 1105, 1106, 30, 1107, 10, 1110, 1, 1126, 35; anlaiter, anleiter 30, 30, 1096, 1.

annus. a. et dies 20, 5, 48, 5, 10; anni primi fructus 339.

ansprach, ansprache, ansprechen 115, 25, 171, 25, 172, 20, 181, 5, 1219, 5, 15, 1220, 25.

antiquiores homines. apud a. h. inquisitionem habere 164, 10.

antworten, antworten, antwurten, antwürten 1219, 5, 1221, 40; mit geschrift, mit schrift 126, 15; ze hove, in unsern (regis) hof 175, 25, 1093, 15, 1100, 5, 1104, 1, 1106, 20; ze rehte 180, 5.

anulus 1090, 1, 5.

anvertigen 1222, 40.

ancianatus 693, 1, 743, 10, 20; anziania, ançiania 1282, 35, 40, 1283, 1, 1285, 5.

anziani, anciani, ançiani, anciani, ancyani, antiani, *gallice* ancien, anxians 271, 1, 10, 274, 40, 275, 1 *et passim*; consilium ancianorum et consulum 1298, 1; *cf. curia*.

apaissieres *pacarius* 983, 10.

apertus v. castrum, feudum. terra aperta fisco 1316, 20.

apostasias 266, 10.

apotheca pannorum 1432, 10/15.

appellare, appellatio 16, 30, 42, 20, 30, 727, 1, 959, 15, 1056, 5, 1057, 40, 45, 1058, 10, 25, 1414, 30; ab alicuius audientia 1071, 15; ad regem, ad regis audientiam 16, 30, 678, 10, 1071, 15; ad sedem apostolicam 42, 30; a sententia 1058, 10; appellationes civilium causarum 566, 30; iudex appellationis 1056, 1, 5.

approbare, approbatio. approbare electionis vocem alicuius 1246, 25; notarium 959, 20; mandatum 39, 40; consuetudinem 902, 1, 5; consuetudo approbata *ex gr.* 7, 5, 638, 15, 1402, 20; approbatio regis Romanorum per papam, ecclesiam 87, 10, 15, 140, 20, 146, 35, 147, 5, 149, 35, 150, 1, 258, 10, 259, 45, 260, 5, 262, 30, 35, 263, 45, 265, 10, 15, 269, 40, 319, 25, 377, 15, 20, 379, 385, 25, 30, 399, 1, 400, 35, 411, 10, 30, 413, 25, 472, 25, 553, 1, 608, 5, 612, 15, 614, 20, 772, 5, 10, 773, 35, 775, 1, 1199, 25, 1207, 20, 1209, 5, 1339, 20, 1382, 1, 1443, 15; v. confirmatio; processus approbationis electionis 472, 40; rex per principes electores electus et approbatus 104, 25, 105, 30, 230, 20.

aqua. aquarum libertas 107, 30; usus 922, 25. v. pedagium.

aquila, aigle 805, 30; a. imperialis 89, 1, 143, 1, 5; in ceptro 1089, 5; a. vivens in expeditione imperatoris conductus 1188, 15, 1196, 1; *cf. lyon, ours*.

aquilenei, aquilins *moneta* 717, 25, 718, 5, 720, 30, 721, 1.

- aratum. a. pati, aratro destrui 658, 25. 935, 25. 1020, 1.
- arb- v. *etiam* arbiter v. arbitrator.
- arbitralis sententia 40.
- arbitramentari 1281—1288 *passim*.
- arbitramentum 427, 15. 1280, 30. 35.
- arbitrare, arbitrari 183, 1. 428, 25.
- arbitrator, arbiter, *gallice* arbitres 40. 43, 40. 44, 5. 10. 46, 5. 182, 40. 45. 492, 20. 597, 1. 5. 767, 20. 983, 10. 1280, 25. 1287, 5.
- arbitrium 44, 10. 56, 30. 58, 40. 64, 15. 66, 10. 226, 15. 394, 30. 35. 422, 20. 423, 1. 492, 10. 897, 30. 991, 40. 996, 25. 997, 5.
- archicancellaria sacri imperii per Germaniam 13, 15. 40. 14, 10. 15, 30. 224, 1. 5. 238, 30. 336, 30.
- archicancellarius sacri imperii per Germaniam, des richs archicanceller in Tutschen landen 3, 5. 14. 10. 15, 25. 43, 1. 93, 25 *et passim*; eiusdem ius cancellarium, prothonotarium, notarios instituendi et destituendi 224, 1; a. per Italiam 25, 1. 43, 35. 61, 35 *et passim*; erzkantzler des R. riches in Italy 124, 30 *et passim*; eius substitutus 370, 25; a. per regnum Arelatense 1280, 25.
- archivum, -va, arcivum. Romani imperii 762, 15; ecclesiae Romanae 146, 20. 149, 15. 151, 5. 382, 40. 383, 10. 609, 25. 613, 15. 771, 30. 774, 10. 797, 35. 799, 5. 1210, 40.
- area v. census.
- aregagium, arregagium *arréage* 1147, 15. 1148, 25.
- arenga, arëngum *contio* 419, 20. 25. 421, 15. 425, 20. 681, 35. 682, 10. 687, 40. 690, 25. 693, 35; *cf.* parlamentum.
- arengare 85, 20.
- argentifodine 653, 20; *cf.* minera.
- argentum. examinatum 98, 5. 288, 1; finum 639, 20. 717, 20. 718, 35; purum, mixtum cum den. Bohem. 251, 15; in plata 640, 5; de billione 640, 5; de billione basso 639, 35; *cf.* moneta; l'argent de le botellerie 1170, 35; de cusine 1186, 20.
- arma, armatus. arma portare 1061, 35; servire in armis 1244, 1; venire cum rege ad arma 503, 25; equites armorum, in armis, armati, gens equitum armatorum 534, 30. 755, 15. 756, 10. 974, 25. 982, 5. 1447; armati in dextrariis 393, 30. 394, 25. 407, 15; gens armata, gentes de armis, gens d'armes, homes d'armes, homes armes 309, 30. 311, 15. 323, 35. 324, 25. 326, 10. 327, 35. 924, 30. 934, 20. 972, 10. 1001, 35. 1002, 20. 1006, 10. 1036, 30. 1169, 40. 1170, 1. 1188, 40. 1194, 25; cum gentibus et armis 312, 20. 321, 35; dextrarius ad arma, equus armorum, cheval d'armes 438, 30. 696, 25. 40. 928, 15. 1194, 45. 1447, 15. 1451, 30; arma *Wappen*, armatura: imperatoris picta super portas civitatis 1298, 10; a. episcopi 1089, 25; communis et potestatis 1298, 5. 10; a. *dominorum*, qui coronationi *Heinrici imp.* interfuerunt, *descripta* 1276. 1280, 5.
- armalia *commeatus* 1030, 5.
- armare gualias, armer une gualie 755, 15. 969, 35. 970. 971, 15. 20. 973. 974, 1. 1168, 15. 1430, 15. 20. 1431, 20.
- armarium communis Laudae 514, 40. 724, 35.
- armata gualiearum *classis* 1013, 15. 1014. 1027, 5. 1029, 20. 1030, 1. 1031, 45.
- armatura v. arma.
- armatus *Armierung* 970, 10.
- armbrost 1218, 30.
- l'arme *l'âme* 1161, 20. 1166, 1.
- armiductor 6, 20.
- armigeri *ex. gr.* 249, 20. 751, 20. 1244; gens armigera 785.
- armoier, armoieur 1162, 1. 1180, 40. 1184, 5.
- armures de fier 201.
- arnensia 782, 30. 783, 25; arnois 1006, 25.
- arpes v. alpes.
- arrestare, arestare, arrester, arrestatio, arestatio 77, 1. 5. 86, 15. 293, 10. 428, 30. 636, 30. 637. 713, 15. 752, 5. 10. 846, 20. 924, 30. 980, 20. 989, 15. 1005, 10. 15. 1021, 1. 1032, 35. 1033, 25. 1153. 1163, 40. 1436, 45.
- arruptus. ex arrupto procedere 84, 30. 85, 5.
- artes (civitatum Italiae) 558, 25. 682, 35. 686, 10. 747, 30. 35. 783, 1. 784, 1. 837, 10. 838, 20. 1262, 10. 1263, 5. 1300, 15. 35. 1301, 15.
- articulum pacis 466, 35. 1229, 10.
- assagium, assaium *examinatio* 640, 30. 35. 718, 15. 25; assayator 641, 10; *cf.* moneta.
- assecurare, assecuratio 730, 15. 1267, 30.
- assensus, assentire v. consensus, consentire.
- assessor 601, 15. 1296, 15.
- assetamentum, assetare 1054, 30.
- assidere. principes regi assidentes 21, 25; *cf.* adiudicare.
- assignamentum 1054, 35.
- assisia 70, 15.
- associare, asociare, adsociare regem, imperatorem 503, 35. 530, 10. 695, 15. 696, 25. 1012, 35. 1447, 10; adso-ciatio regia 695, 20.
- astantes, assistentes (in iudicio) 43, 10. 47, 15. 49, 10. 15. 304, 25. 371, 35. 372, 15.
- aubalestiers, aubalestres, arbalestres 1002, 25. 1175, 15. 1176, 10. 15. 1178, 10. 1179, 1. 45. 1180, 1; *cf.* balista, balistarii.
- auctorizare 109, 5.
- audientia. papae 84, 30; publica 145, 15; *cf.* appellare.
- audire causas 16, 30. 173, 20; auditor 506, 5. 831, 35. 989, 45. 990, 1; sacri palatii, aulae regalis, imperialis 506, 1. 520, 35. 521, 10. 568, 5. 726, 20. 855, 1. 957, 25. 963, 35. 1058, 1. 1076, 5. causarum civilium aulae regis generalis cognitor et auditor 505, 45; a. palatii pontificis 567, 15. 568, 5; a. contradictarum 603, 45.
- aula imperialis, regalis, regia 39, 40. 138, 10. 320, 30. 568, 5. 700, 15. 25. 701, 10; maior 700, 5. 20; aulae proceres 138, 5; v. acta, auditor, cancellarius, capellanus, index, notarius, prothonotarius, vasallus; a. papalis 609, 40. 612, 1; a. picta palatii 561, 35.
- aumosne v. amoine.
- aurifaber, aurifex, orfevre 572, 20. 887, 25. 30. 1181, 1. 1184, 10. 1187, 45.
- aurifodinae 653, 20.
- aurum. a. quod lavatur in ripis fluminis 456, 40. 457, 1. 5; auri levamen 496, 30; redditus 457, 45. 458, 25. 45.
- authenticum, autenticum, auctenticum, hautenticum 656, 30. 710. 724, 45. 857, 20. 25; forma authentica 418, 40.
- avaria 960, 35.
- avere, havere *res familiaris, facultas, bona* 428, 35. 684, 5. 1015, 25. 1032, 40. 1033, 20. 1087, 25. 1271, 20. 1272, 15. 35. 1273, 35. 1450, 25; avere de peys 733, 15; *gallice* les avoirs 327, 25.
- avoare, avoatio 341, 15. 35. 345, 1. 15. 397, 1. 20. 1210, 10.
- ayframentum 584, 20.
- babannique *banus* 329, 30.
- babulum *pabulum* 1257—1259.
- bacins *bassins* 1164, 10.
- baculus. per baculum, baculi traditionem consignare 745, 25; reddere et tradere 426, 25; v. devestire, investitura.
- baeulich und haeblich sin, sitzen 28, 5. 161, 10.
- bagatini, *gallice* bagatins, pacatins *moneta* 717, 25. 718, 5. 720, 25. 721, 1.
- bahus = bahuts *Truken* 1168, 25. 1181, 40.
- bailia, baylia, balia, balya, ballia, ballya, balivia, ballivia 252, 10. 15. 419, 1. 35. 420—423. 425, 15. 427, 20. 428, 10. 429, 5. 430, 10. 435, 10. 444. 445, 5. 453, 10. 40. 461, 20. 488, 10. 503, 10. 525, 15. 659, 25. 681, 35. 682, 1. 687, 25. 693, 15. 704, 35. 731, 30. 858, 40. 866, 35. 962, 20. 1027, 15. 1057, 10. 1282. 1283, 10. 30. 1285, 35. 1286—1288. 1410, 30. 1411, 30. 1412. 1414, 35. 1415, 5.
- baillivus, balivus, ballivus 254, 1; regis Franciae 470, 1. 1250, 25. 35; ducis Lothoringiae 389, 5; comitis Sabaudiae 252, 10. 633, 5. 787, 10. 15; Dalphini 633, 5.
- balatorium, ballatorium 623, 40. 660, 5. (balaya), *abl. sing.* balay, *plur.* balays *carbunculus* 1089, 10. 1090, 1.

- balista, balistra 1003, 30. 1257, 30; *cf.* aubalestiers.
- balistarii 100, 1. 333, 1. 896, 20; b. pedites 508, 35; equites 279, 45; *cf.* aubalestiers.
- ballones 1149, 35.
- banchum iudicis 892, 25. 895. 930, 35.
- bannum, bannus, pan, *gallice* le bant 16, 40. 172. 447, 30. 45. 454, 15. 492, 30. 501, 5. 502, 30. 503, 15. 513, 25. 516, 35. 521, 35. 522. 523. 590, 40. 592, 10. 731, 10. 35. 762, 15. 929, 5. 961, 15. 971, 35. 1057, 45. 1070, 25. 1284, 40. 1413, 35. 1421, 25. 1452, 40; gladii potestas quam vulgaris elocutio den pan nominare consuevit 178, 10; bannus imperialis, imperii, regalis, ban emperial *proscriptio* 293, 20. 309, 40. 311, 25. 312, 30. 322, 5. 326, 15. 1443, 40; subicere sentencialiter banno regali, quod vulgariter dicitur 'dun in die achte' 20, 5; perpetuus bannus imperii 975, 15; benne 1105, 35; acht und ban 31, 15; offen bann 1220, 20; ze banne tûn 31, 5; in den ban komen, uz dem banne lazen 129, 25; des baubstesz ban *excommunicatio* 28, 25. — bannum *bannum militare* 638, 15. 20; banna iura 665, 5. — baennig 31, 10. — panholtz 1224, 1; panstat 1218, 20.
- banneria 1012, 35.
- bannimentum, banniment 704, 15. 937, 1. 971, 40.
- bannire, banire, bampnire, *gallice* bannir 172, 35. 422, 10. 15. 497, 30. 35. 498, 20. 35. 522, 40. 523, 25. 603, 10. 623, 1. 624, 30. 629, 1. 701, 1. 702, 35. 703, 15. 704, 10. 801, 10. 825, 5. 838, 5. 971, 35. 980, 15. 995, 10. 1014, 30. 1057, 40. 1061, 15. 35. 1065, 30. 1070, 25. 1281, 20. 1355, 30. 35. 1420, 1. 5. 1421, 30; bannitio 1057, 40; de libris bannitorum cancellare 624, 35.
- bannitor regis et communis Ianuae 700, 15. 25. 701, 10.
- barataria 746, 25; baratio 1328, 40.
- barberius, barbier, barbitonsor 747, 5. 1147, 15. 1186, 5. 1187, 40. 1192, 35. 1194, 5.
- barera 1430, 5.
- barmilum 1090, 10.
- barones regis, imperatoris, regni, imperii 18, 35. 19, 1. 41, 5 *et passim*; regni Bohemiae 184, 1. 349, 25. 1265, 30; regis Franciae 470, 1; Lombardiae 584, 15; Ungarie 167, 10; regis Siciliae 1430, 30.
- barones communis Astensis 416, 10.
- baronia 83, 30. 411, 25. 433, 25.
- barra, barre 823, 40. 1172 — 1182. 1249, 35.
- barrile 1090, 10.
- bases imperii *principes* 53, 25. 277, 30; *cf.* columnae.
- basilicarii 611, 25.
- bassus *r.* altus.
- bastardus 496, 35.
- basum 892, 10.
- batiffol 1002, 35.
- batinet 1164, 30.
- baustes 1182, 30.
- bedellus 246, 10.
- begeben man 180, 5.
- begraben, lebnd 1222, 15.
- behalten, behusen, behofen 31, 10.
- beheiraten 1218, 15.
- bekumbert 124, 40.
- beneficium ecclesiasticum 339. 1406, 1; residentia beneficiorum 199, 15; b. iuris 60, 25. 66, 30. 222, 10; minoris aetatis 437, 25; ius beneficii appellationum 566, 30. — beneficia-tus 1088, 15.
- berg, berk 166, 20. 25; *cf.* burg.
- berna perna 1257, 40.
- bertesse *Zinne* 1173, 25. 1182, 30. 35.
- beschatzunge 176, 30.
- bescocutus panis 1013.
- bestein *Hader* 201, 1.
- besthovet 248.
- bette *bede* 736, 35.
- bezigen man 1221, 20.
- bidermann 1221, 20.
- billio 639, 35. 640, 5. 641, 35. 40. 674, 20. 25; *cf.* moneta.
- billones seu boconi 505, 40; *cf.* *Ducange* bocones.
- bisexte 1155, 20.
- bizeichen *exemplum* 356, 25.
- blava *bladum* 894, 20.
- boista, boistia 639, 30. 640.
- bolconum 1271, 20. 25. 1272, 40. 1273, 1.
- bolengier 1194, 25.
- bona imperii, imperialia, regni, regis *ex. gr.* 2, 1. 45, 40. 84, 10. 132, 5. 295, 35; *nominatim enumerata* 160. 374, 30; b. i. in terra Westfaliae sita 367, 25; b. ab imperio dependentia 284, 30; descendencia 278, 25; b. quae ab imperio possidentis 119, 10. — b. i. alienata, deperdita, detenta, distracta, occupata *etc.* 2. 62, 10. 104, 35. 134, 35. 135, 30. 274, 5. 360, 30. 1118, 10. 30. 1119, 5; dissensio de bonis inter imperium et Argentinensem ecclesiam mota 232, 1; b. i. obligata, in pignore tenta 2, 5. 111, 10. 297, 1; absolvenda, recipienda, recuperanda, redimenda, repetenda, revocanda, restituenda 2. 111, 10. 119, 10. 135, 30. 40. 297, 1. 360, 30. 1118, 15. 25. 1119, 5; exoccupata 160, 25; b. ad imperium devoluta 283, 20; b. propria imperio situ apta 250, 15. — bona ecclesiastica 151, 35. 152, 10. 831, 1. — bona feodalia *r.* feudum. — bona Iudeorum 14, 10. 73, 20; mercatorum 86, 15. 185, 5. 20; mobilia, immobilia *ex. gr.* 538, 30. 592, 25. 623, 30. 936, 5; parentum, paterna et materna 196, 25. 197, 30; Templi 470, 5. — bonorum obligatio *ex. gr.* 493, 10. 525, 20. 871, 10; *cf.* hypothea; bonorum permutatio 232; privatio 153, 15; vacatio 49, 15. — *cf.* gut.
- bore, bourc *r.* burc.
- borletum 895, 10.
- boten des rihters 30, 15. 30. 1233, 5.
- botschaft werben 1218, 1.
- botelles d'estain, de stain 1164, 40. 1168, 25.
- botellier, botellerie 1155-1197 *passim*.
- bracceagium 670, 30.
- braconier 1163, 5. 1172, 5.
- brennen, brant, brand, braynd 29, 25. 129, 15. 192, 20. 1216, 20. 1222, 25. 1232, 40. 45. 1233, 1; verholn brennen 1218, 1; brenner 1218, 1. 1233, 5; *cf.* incendium.
- breste 192, 45. 193, 1; bresten 175, 35. 40.
- breviare 635, 35.
- brief, des rihters offen b. 30, 15; des gericht's b. 176, 40.
- briga, brigua 256, 20. 573, 5. 696, 30. 1004, 5. 1281, 30. 35. 1429, 20. 1431, 40.
- brollium 1420, 35.
- brotbeck 1099, 20. 25.
- buca 456, 40. 496, 30.
- büetel, büetelgut 248.
- buletta 857, 10.
- bulla *passim*; = litterae papae 604, 1; b. aurea regalis *ex. gr.* 84, 20. 156. 45. 158, 25; bulla cerea 967, 5.
- bure, bürc, burg, burk, burgium, burgum, burgus, *gallice* bore, bourc 4, 25. 114. 115, 40. 125, 15. 20. 177, 5. 232, 40. 45. 275, 15. 316, 40. 317, 10. 430, 15. 25. 440, 20. 442, 25. 559, 10. 566, 10. 584, 30. 625, 20. 626. 659, 10. 731, 1. 5. 891, 5. 892, 5. 893, 35. 894, 5. 15. 905, 5. 935, 35. 40. 1002, 35. 1060, 15. 1063, 35. 1064. 1073, 20. 30. 1248, 5. 1284, 25. 1421, 20. — ledig b. 166, 25.
- burggraschaf, borkradschaft, burgravia. ze Kolne 127, 1; burgraviae comitia in Nurenberch 96, 10.
- burggravius, burggravius, burgravius, purgravius, purgravius, burgraf, burgrave, burkreve 2, 30. 17, 5. 358, 15; von Aldenberghe 1238, 5; ze Brunne 1124, 25; castri Cochem hereditarii burgravii 19, 40; von Gors 1124, 25; imperii perpetui burgravii in Greifenstein 166, 35; b. de Landskrone 1400, 30. 1401, 5; de Meydeburg 172, 40. 1124, 20; de Nurenberch 35, 45. 96, 10. 15. 646, 15. 1044, 15. 1133, 5; eius officialis 96, 15; b. von Rineck, Reyneck 129, 10. 1446, 10; castri Rinvelden 1253-1259.
- burchlehen, ledik 645, 5; *cf.* castrenses.
- burchman, burgman 29, 1. 5. 114, 30.
- burdaun 1218, 30. 40.
- burgen, purgen, burger *fideiussores* 136. 137, 1. 10. 176, 30. 177, 1. 335, 40. 336, 5. 1092. 1123, 35. 1124, 30. 40. 1220, 30; *cf.* burgschaft.
- burgenses 223, 30. 224, 40. 232, 45. 233, 1. 35. 751, 20. 1228, 15.
- burger *cives passim*; vri burger 127, 15; innemen ze burger 28, 10.

burgermeister, meister 101, 20. 102, 25.
103, 35. 356, 35. 736, 35. 1103, 15.
1291, 5.
burgesia 1250, 20.
burgschaft 137, 10. 336, 5. 1221, 20.
1222, 5; *cf.* burgen.
bursa 1075, 35. 1090, 1.
bustus corporis truncus 623, 25.
buticularius Franciae 578, 20.

cabella v. gabella.

caesar *imperator* 1071, 10.

calamus 1016, 10.

calamarius *investiturae symbolum*
1247, 30.

calchearius 743, 15.

calenges *calumniae* = *actiones in iure* 203, 10.

calix 611, 15. 612, 45.

camarlingus, chamberlengus, cambellanus, -ius, cambrelain, -ein, chamberlen 1153, 15. 20. 1154, 10. 1155, 40. 1161, 25. 1162, 30. 1169, 1. 25. 1170, 1. 10. 1179, 20. 1183, 40. 1185, 25; imperatoris 825, 30. 990, 25. 1086, 30; regis Franciae 214, 15. 414, 15. 531, 30. 533, 5. 578, 45.

camera, camara, cambre, chambre, *catalanice* cambra 1164, 10. 1165, 20. 1167, 25. (*cf. Emend.*) 1170, 40. 1171, 40. 1186, 30. 1187, 1188, 25. 1193, 10. 20. 1425, 15; c. quam rex inhabitat *vel simile* 426, 35. 449, 30. 488, 30. 489, 35. 491, 5. 494, 1. 5. 495, 10. 502, 10. 503, 20. 537, 15. 540, 25. 793, 30. 1047, 15. 1048, 20. 1155, 40. 1303, 25. 1304, 5. — c. regis, regalis, imperatoris, imperialis, imperii *Kammer* 77, 15. 452, 25. 457, 5. 501, 15. 514, 15. 563, 20. 35. 592, 25. 623, 30. 628, 25. 629, 10. 631, 1. 658, 35. 659, 15. 668, 5. 703, 30. 35. 704, 5. 758, 40. 760, 761, 1. 827, 35. 828, 35. 850, 25. 35. 852, 25. 893, 1. 895, 35. 902, 20. 906, 5. 914, 35. 45. 935, 40. 936, 10. 40. 963, 45. 985, 15. 1015, 15. 20. 1020, 5. 1065, 25. 1066, 1. 1069, 10. 20. 1073, 20. 1187, 30. 1296, 1. 1437, 1. 1439, 15. 35. 1440, 20. 1451, 25. 30; fisci seu regni 1420, 10. 1421, 35; officium imperialis camerae 1302; iudex et consiliarius camerae 686, 40; camerae gentes 902, 15. 985, 10; notarii, notare de le c. 432, 30. 540, 35. 655, 40. 659, 25. 30. 668, 15. 688, 40. 690, 20. 704, 40. 710, 20. 747, 1. 762, 45. 763, 35. 856, 35. 857, 15. 20. 932, 30. 933, 5. 950, 30. 969, 1. 15. 990, 40. 1076, 5. 1194, 1; in notarium camerae recipere iuratum 432, 30; notarius et officialis c. 926, 35; c. scriba 581, 30; publicus 688, 5. 691, 1. 697, 20; c. servi *Iudaei* 749, 20. 1135, 30; c. registrum 928, 15. 25. 1017, 15. 1451, 35. 40. — camera imperatoris, imperii, chambre d'empire *Kammergut*: Modoetia civitas 316, 40. 441, 35; Crema civitas 317, 30; Pontremulensis civitas 1002, 35; castrum S. Quirici 885, 20; Bur-

gum S. Donnini 330, 30; castrum Sonzini 668, 5; c. imperatricis, chambre dell'empereris: Vigevanum oppidum 315, 10. 327, 25; c. vicarii imperii: castrum Orgie 884, 20. — camera secreta regis 442, 35. — camera papae 613, 20; eiusdem clericus 260, 35. 261, 1. 581, 35; mercator 84, 30; sigillum 558, 15. — camera Urbis 777, 45. — camera armarii communis Laudae 514, 40. 724, 35.

camerarius, chamberier 217, 15. 1146, 15. 1147, 1; regis, imperatoris 93, 10. 609, 30. 737, 15. 762, 45. 903, 30. 1039, 20. 1077, 35. 1302, 30; papae 260, 10. 25. 268, 25. 468, 35. 469, 10. 471. 472. 552, 1. 606, 5. 610, 15. 1146, 40; cardinalis c. 476, 30; c. Austriae 36, 5; summus regni Bohemiae c. 1226, 1; c. archiepiscopi Coloniensis 217, 15; Franciae 299, 10. 300, 1. 302, 40. 532, 10. 578, 1. 665, 25. 779, 40; regni Siciliae 689, 35; Urbis 777, 45.

campanae sonitus in convocanda *con-*
tione 309, 20. 311, 5. 312, 10 *et pas-*
sim; *cf.* cornu.

canapis filum 1047, 20.

cancellare de libris bannitorum 624, 35.

cancellaria, *gallice* cancellerie 73, 20. 370, 20. 25. 371, 5. 1078, 5. 1183, 5. curiae regiae 622, 1; communis Aretii 601, 15; communis Pisani 710, 25. 757, 25. 914, 20.

cancellarius, cancellarius, cancelier, canceliers, chancelier. regis 141, 5. 200, 10. 250, 30. 284, 20. 288. 339, 5. 399, 5. 25. 400, 20. 425, 10. 434, 15. 437, 35. 40. 443, 1. 465, 20. 478, 10. 552, 15. 574, 30. 603, 5. 40. 622, 1. 666, 25. 681, 10. 684, 15. 1144, 15. 1145, 20. 45. 1146, 5. 1147, 10. 1148, 1. 20. 1152, 25. 1153, 45. 1162, 40. 1168, 45. 1176, 40. 1183, 10. 35. 1240, 5. 1257, 20. 1447, 30; regis et imperii per Italiam 371, 10; imperatoris 376, 45. 407, 5. 810, 35. 817, 20. 819, 35. 830, 5. 926, 25. 984, 35. 1038, 5. 1046, 40. 1048, 20. 1055, 20. 1074, 10. 1075, 10. 1077, 5. 1082, 5. 1084, 5. 1188, 15. 1191, 25. 1193, 10. 45. 1195, 5. 1197, 20; aulae regiae, regalis, imperialis 14, 15. 36, 10. 69, 40. 138, 20. 224, 1. 304, 40. 346, 10. 20. 368, 5. 418, 15. 438, 15. 531, 5. 564, 25. 650, 30. 709, 35. 737, 10. 738, 5. 810, 1. 815, 40. 893, 5. 895, 40. 929, 25. 1039, 25. 1078, 5. 1267, 10; regni Bohemiae 52, 5; regni Franciae 771, 10; regis Trinacriae 1444, 35; comitis Sabaudiae 636, 40; communis Januensis 679, 35. 681, 5. 1058, 15; communis Pisani 744, 10. 1169, 25. — *cf.* thesaurarius.

canne 1164, 15.

canon 15, 5. 154, 10. 401, 10. 25. 630, 10. 821, 25. 1309, 25. 35. 1312, 5. 1314, 1. 1315, 25. 1316, 35. 40. 1317, 5. 1319, 15. 1328, 35. 1334, 1. 1368, 5. 1393, 5. 1444, 20; papa canon animatus in terris 1325, 1.

canonicatus 392, 20. 537, 35. 538, 1. 889, 20. 1085, 25.

canonicus, -a, -um v. electio, ius, sanctio. — canonicus ecclesiae *ex gr.* 317, 10. 581, 20. 1420. 1421; canonik, kanünige 130, 40. 1102, 30; *gallice* canon, canone 1179, 15. 1184, 25. 1187, 15; canonici regulares 249, 10. 35. 250, 5. in canonicum recipere 610, 15. 797, 40. 888, 20. 889, 5. 1400, 30. 1401. 1402, 5. 1404, 20; canonica 1420, 15. 1421; a canonicis S. Petri receptus in fratrem: imperator 610, 15. 797, 40.

canonistae 1310, 10. 1315, 20.

cantilenae publicae 1364, 30.

cantor 198, 20. 581, 20; scola cantorum S. Petri 610, 35.

capa serica 611, 1.

capella, cappella, *gallice* capelle 447, 30. 1182. 1413, 30. 1417, 10. 15.

capellania 1084, 25.

capellanus, cappellanus, capelain 145, 10. 1179, 20; papae 255, 10. 260, 30. 342, 40. 343, 35. 345, 45. 346, 25. 383, 20. 395, 20. 398, 5. 439, 25. 543, 35. 544, 5. 546, 30. 551, 20. 570, 25. 608, 35. 611, 35. 615, 5. 616, 25. 808, 10. 40. 1209, 25. 1318, 40; magnus c. papae 411, 40; cardinalis 1170, 35; c. et notarius legati 810, 30. 811, 1; c. episcopi 310, 10; electi 346, 10. 569, 40; regis, imperatoris 198. 199, 5. 226, 40. 747, 5. 1168, 20. 1176, 35. 40. 1181, 40. 1183, 5. 1197, 25. 1400, 25. 1401, 1. 20. 1402, 1. 1404, 35. 1406, 25; aulae imperialis 610, 45; imperii capellani familiares et domestici 1239, 20; c. reginae 1147, 40; comitis 245, 35. 248, 20. 1183, 10.

capitalis inimicitia 42, 5. 307, 35; poena 1020, 10.

capitanaria 703, 25. 704, 20.

capitaneatus, capitaniatus 17, 10. 745, 25. 30. 921, 20. 1142, 35. 1143, 10. 1408, 35. 1422, 10.

capitaneus, capitain 272. 731. 1003, 30. 1005, 10. 1118, 10. 1363, 35. 40; generalis: civitatum Feltri et Belluni 1087, 1; diocesis et episcopatus Lunensis 904, 25. 1449, 10. 20; ecclesiae Romanae 78, 1. 1441, 15; ligae 730, 35. 731, 25. 30; marchiae Tervisinae 1267, 30. — c. *civitatum Italiae*: 84, 25. 86, 5. 10. 274, 40. 275, 1. 313, 15. 25. 314. 318. 320, 5. 325, 40. 327, 15. 30. 328, 10. 376, 40. 382, 30. 383, 25. 387. 389, 15. 20. 402, 10. 416, 15. 420, 35. 431. 479, 15. 506, 15. 524, 10. 30. 600, 15. 20. 601, 15. 655, 5. 669, 30. 689, 15. 704, 15. 713, 10. 714, 1. 745, 25. 35. 762, 35. 784, 1. 838, 20. 1262. 1263. 1275, 20. 1305, 5. 1407, 25. 1408, 35. 1409, 10. 1422, 5. 10. 1432, 15; capitanei curia 1262, 35. 1263, 30; c. populi Astensis 416, 15. 420, 35; Laude 318, 25. 45; Pisani 745, 25. 35. 762, 35; c. populi Pisani et c. generalis Pisani communis 561, 1; c. societatis mercatorum, paraticorum et populi Placentiae 319, 20. 35. — c. exercitus 837, 10; comestabulus seu c. gualearum 1013, 20; c. guerrae Lulisanae 972,

- 10, 15. 1026, 30. 1041, 35; rector et capitaneus 274, 5. 1014, 5; c. et vicarius terrarum imperii 16, 25. 17, 10; c. talliae 558, 40.
- capitania 342, 1. 345, 25. 397, 35. 422, 40. 1027, 25. 1210, 20.
- capitularia communis Mediolani 651, 15, 20.
- capitulum 145, 5. 412, 40; capitula pacis 428, 15, 20. 1063, 25. 1065, 10; Decretorum 154, 45; civitatis 422, 20. 959, 20, 45. 960. — ecclesiae ex. gr. 123, 40. 544, 20, 25. 1420, 15; c. Aquense capellani regis 1400, 25. 1401, 1, 20. 1402, 1; c. generale ordinis Cisterciensis 198, 1; c. ordinis Templariorum 266, 20, 40.
- captio 790, 40. 791, 1. 846, 20; captivare 138, 1, 10.
- caput. capita de XL (*Venetia*) 330, 45. 410, 30. — caput amputare 623, 25; capitis mutilatio 989, 5.
- caracta, karatta, quaracta 640, 15. 641, 1. 718, 35; *gen.* characteris 641, 5; *gallice* caracte 721, 10.
- character, karacter 49, 35. 96, 25. 251, 30.
- caraniques 1007, 20.
- carbo 671, 30.
- carcer 693, 30. 694, 745, 15. 1436, 15; non ad poenam sed ad custodiam deputatus 664, 10.
- carceratus propter crimina 693, 30; pro debito 694, 1. 745, 20.
- carculus *i. e.* calculus 509, 10, 45.
- cardinalatus 558, 15. 1072, 10.
- cardinalis. collegium, coetus cardinalium 106, 25. 256, 20, 25. 400, 25. 806, 10, 30; *cf.* familia; c. camerarius 476, 30.
- carrata 241, 10. 246, 247, 249, 30. 285, 15. 528, 15. 722, 20; carratura 584, 20.
- carta ex. gr. 310, 10. 467, 35. 1205, 15; cartula 223, 15.
- cassare monetas 674, 30.
- cassina cupata 1420, 35.
- castella ad imperium pertinentia 224, 40.
- castellania 957, 20. 963, 35. 1031, 40. 1061, 5.
- castellanus, chastelain 2, 30. 254, 1. 331, 5. 510, 40. 624, 633, 5. 674, 15. 720, 5. 787, 10, 15. 970, 35, 40. 1026, 10. 1027, 1. 1042, 35. 1044, 15. 1061, 5, 45. 1229, 1230, 10; in castellanum conquirere 75, 10.
- castra *passim*; c. imperii 24, 34, 20. 169, 25. 193, 242, 25, 35. 245, 1. 269, 25. 270, 35. 285, 35, 40. 295, 35. 296, 599, 30. 708, 30. 827, 5, 10. 899, 25. 903, 10. 1042, 35. 1044, 15. 1229, 15; c. ligia 1229, 15; castrum regi apertum 296, 25; c. construere, erigere, munire, reaedificare, reaptare 34, 20. 117, 35. 179, 624, 15. 736, 5, 10; castrorum praedonum obsidio et destructio 31, 35; castrum hereditarii buregravii 19, 40; potestas et rector 759, 15; curia et commune 862; familia 1256, 5, 25.
- castrametari 93, 35. 896, 10.
- castrenses 13, 15. 223, 40. 246, 35, 40. 287, 10, 25. 336, 30. 735, 25. 751, 20. 1230, 1. 1261, 1, 5; in imperii castrensem assumere, conquirere, recipere 164, 25. 165, 10. 250, 10. 269, 25. 270, 35. 599, 30. 645, 1, 20. 708, 30. 1009, 40. 1417, 35; castrensiu residentia personalis 250, 15. — castrense feudum 270, 5. 1244, 30. 1245, 35. 1417, 35, 40. 1418; c. f. a rege et imperio tenere 159, 1. 270, 20; praedia, bona nomine c. f. a rege et imperio possidere 165, 15. 250, 15. 599, 35. 645, 25. 709, 1. 1010, 5; praedia nomine c. f. deservienda 164, 35; c. f. deserviendum 709, 1; c. f. translatum 159, 5; castrensia feoda que vulgariter ledik burchlehen dicuntur 645, 5. — castrense ius 246, 10.
- casure *Obergewand* 1182, 1.
- causa *philosophice* 141, 10; c. fidei 470, 20. 800, 15; causae civiles 505, 45. 566, 30. 1042, 30. 1043, 30; *cf.* audire; causae civiles et pecuniariae 959, 10; criminales et civiles 16, 30. 788, 5. 831, 30. 959, 15; maiores et minores 831, 30; Dei, ecclesiasticae, ad forum ecclesiae pertinentes, spirituales, ad saeculare iudicium non trahendae 15, 1, 5. 223, 30. 678, 15. — in causam trahere 1138, 5, 30; causam movere 627, 10; coram curia regis 118, 15. 391, 35. 504, 5; sustinere in curia Romana 1147, 20; terminare 173, 20. 514, 20; diffinire causam super possessorio et petitorio 466, 40. 492, 10. 501, 1. 513, 20. 516, 30. — *v.* acta, iudex.
- cautio 38, 15. 39, 1. 57, 30. 65, 10, 30. 132, 10, 15. 138, 5. 225, 10. 428, 40. 538, 30. 775, 20. 1042, 35. 1044, 20; fideiussoria 138, 1. 288, 5. 1042, 30; iuratoria 1328, 35.
- cavalcare 759, 20. — cavalcata, cabalcata 153, 35. 437, 20. 673, 20. 957, 20. 958, 35. 1296, 40.
- ceburium *ciborium* 776, 35.
- cedula, sedula 470, 40. 557, 25. 779, 30. 913, 25; c. litteris interclusa 546, 550, 35. 551, 25. 552, 5.
- cellerarius domus in Moguncia ordinis S. Iohannis Ierusalemiani 250, 30.
- cenator, cenatus *v.* senator, senatus.
- cendal *Zindel* 1193, 20.
- censura ecclesiastica 385, 10. 602, 40.
- census, *gallice* cense 2, 15. 246, 247. 492, 25, 30. 519, 35. 520, 5. 923, 30. 1001, 40. 1253, 35. 1254; c. debitus non solutus 520, 1; c. retentus 520, 10; c. arearum 1253, 35. 1254, 15, 35. — ecclesiae Romanae censuales 1366, 30; contractus censualis 492, 25.
- ceptrum *v.* sceptrum.
- cera 77, 1; *cf.* bulla.
- cerca *inquisitio* 961, 1.
- cerneda, cernuta 673, 20, 45.
- cesalia 671, 30, 40.
- chamahe *Kamee* 1090, 1.
- chambarlengus *v.* camarlingus; chamberier *v.* camerarius; chambre *v.* camera.
- chancelier *v.* cancellarius.
- chareton 1166, 20.
- chastelain *v.* castellanus.
- chauz *Kalk* 1173, 20.
- chaz *travée* 1181.
- chemoures 329, 10.
- cheval *v.* arma.
- chevalier 206, 35. 207, 35. 329, 20.
- chirichgeriht 1218, 10.
- chonn *uxor* 1223, 25.
- chunschaft, chuntschaft 181, 20. 1221, 20.
- chur *v.* kore.
- cimiterium 292, 25.
- cingulum militare 320, 35.
- circuli argentei *Schrötlinge* 251, 25; qui zeyn dicuntur 251, 35; *cf.* moneta, rota.
- circumstantes 37, 35. 350, 35. 351, 20.
- citadinus 671, 5.
- citare, citatio 86, 10. 700, 10. 701, 10. 855, 1, 5. 856, 25. 987, 35. 1373, 30. 1374, 1375, 1386—1392 *passim*. 1414, 30. 1434, 20; c. ad regis praesentiam 41, 35. 163, 35. 700, 15, 20; citatio generalis 1386, 1; citationis litterae 138, 5; edictum citatorium 1374, 5. 1375, 40. 1391, 35. 1392.
- citra montes, citramontanus 419, 10. 546, 10. 550, 35. 588, 1. 608, 15. 614, 35. 990, 20. 1023, 20. 1024, 35. 1127, 20. 1128, 30. 1130, 15, 40. 1132, 5, 30. 1133, 15, 30. 1134, 5, 25. 1135, 10, 25. 1137, 15. 1138, 1, 25. 1140, 30. 1142, 15. 1145, 5; dissit des gebirges 1129, 5; *cf.* ultra montes, vicaria.
- cives *passim*; civitatum imperii 17, 5. 109, 40. 194, 40. 195, 1, 5. 389, 5; nostri (regis): in Berne 833, 15; in Ezze-lingen 752, 30; in Lubegge 113, 10; in Nüremberg 361, 1; Solodrenses 1010, 45; de Überlingen 677, 30. — c. ad iudicium extra civitatem non trahendi 331, 25, 30. 1133, 25 ad iudicium regalis curiae non evocandi 21, 40, 45; a iudice curie non iudicandi 50, 15. 354, 20; qui pfal-burger nuncupantur 232, 45. 233, 35. — c. regni Bohemiae 350, 35, 40. 351; originarii civitatis lanuensis 958, 30.
- civilegium 1264, 15.
- civilis *v.* causa, honor, ius, obligatio, sanctio.
- civilitas 1044, 5; *cf.* admittere.
- civitas. imperii, nostra (regis), ad imperium pertinens, regi immediate subiecta 17, 5. 107, 40. 109, 40. 113, 1. 162, 20. 194, 40. 195, 20. 224, 40. 274, 1, 5. 334, 1. 389, 5. 480, 1. 604, 1. 911, 35. 1211, 15, 20; Germaniae 104, 15; regni Bohemiae 349, 25. 350, 1, 15. 390, 10, 20; ecclesiae Romanae 603, 10. — vetus c. in Wyzen-burch 247, 20. 249, 40. 250, 1; modica

- c. 318, 30. — *v.* advocatia, capitaneus, capitulum, commune, consilium, consuetudo, consules, credendarii, curia, gubernator, iudex, magister, notarius, officialis, populus, potestas, rector, scriptura, sigillum, universitas, vicarius; *cf.* anziani, cives.
- clage, chlage, klage, 129, 20. 1094—1097. 1099—1101. 1104. 1106, 10. 35. 1108, 30. 1109, 35. 1110, 5. 10. 1111. 1121, 10; clager 30, 15. 35.
- clamor 1228, 50; *cf.* wapenscrey.
- claret 1194, 15. 1195, 25.
- claustrum, domus 1076, 1; infirmorum 704, 40.
- clenodia 1089, 5.
- clericus, *gallice* clerc, *plur.* clers *ex gr.* 123, 40. 193, 40. 206, 35. 641, 5; *cf.* feudum, habilitare; regis, imperatoris 271, 25. 810, 35. 929, 40. 1183, 5; regis c. bannitor 700, 15. 25. 701, 10; et capellanus 1406, 25; et consiliarius 771, 5; exemptus 199, 15. 20; et familiaris 771, 40; et scriptor 1005, 25; et thesaurarius 666, 25/30; c. reginae, imperatricis, clerc madame la royne 1146, 5. 10. 1150, 15. — c. magistri curiae 1146, 20; clerc de le cuisine 1165, 25; de le marescalie 1178, 1; de le tresorerie 1196, 20. — c. camerae papae 581, 35; regis Franciae 71, 10. 25; comitis Flandriae 5, 25. 30; Sabaudiae 1148, 1. — clericalis habitus 1060, 25; mitra 610, 40. 798, 5. — *v.* electores.
- clientes 178, 25. 589, 20. 1061, 5.
- clusa 168, 30.
- coctura *v.* fornax.
- coelectores 205, 1. 15. 215, 15. 281, 1. 283, 15. 369, 5.
- cofinellus *scrinium minus* *Ducange* 1089, 5. 1090, 5.
- cognitor *v.* audire.
- cohaerentia 1410, 25.
- coheredes 196, 25.
- coler *Halsband* 1194, 10.
- collateralis 49, 5. 1418, 10.
- collatio 68, 45. 280, 40. 283, 10. 509, 10; „Konferenz“ 604, 1. 10. 793, 30. 1423, 1; c. et investitura 280, 25. 281, 10. 30. 283, 25; provisio et c. 286, 20; *cf.* 1440, 30; c. thelonei 12, 5. 35.
- collecta, colecta 447, 35. 45. 454, 15. 462, 20. 492, 35. 501, 10. 502, 35. 503, 15. 513, 25. 516, 35. 564, 5. 629, 20. 728, 1. 835, 15. 960, 35. 1071, 35. 40. 1296, 40. 1413, 35; *cf.* exactio, stura, tallia.
- collegia, collieges 524, 1. 959, 45. 960, 20. 961, 5. 965, 35. 966, 25; sacrum collegium 776, 5; *v.* cardinalis; collegio principum (imperii, electorum) aggregare 5, 1. 35. 30; collegium *ecclesia collegiata* 646, 10.
- colligatio, conligatio 140, 30. 150, 25. 35. 214, 35. 730, 35.
- colloquium *parlamentum* 4, 1. 191, 35. 40. 332, 15. 1442, 25.
- coloni 873, 5. 1227, 35. 1247, 30.
- columnae imperii *principes* 186, 5. 30. 187, 35. 1113, 20. 1134, 10; *cf.* bases.
- com, con *cum* 998, 35. 1449.
- comes, *gallice* cuens *passim*; comites Alamanniae 401, 20; c. dictus dir maregrave 249, 40; c. palatii 1274, 5; Lateranensis 610, 20; c. palatinus 495, 20. 496. 1071, 5. 1072, 5. 1073, 15; *v.* *Ind. nom.* de Lomello; c. p. Rheni *passim*; Saxoniae 1227, 5. 1260, 1; Tusciae, in Tuscia 307, 35. 904, 25. 1247, 15. 1449, 20. — c. Hirsutus, Irsutus *Rangraf* 35, 45. 43, 1. 118, 25. 244, 35. 247, 25. 35. 248, 1. 1132, 15; c. Silvester *Wildgraf* 118, 25.
- comesacio *v.* commessaciones.
- comestabularius Franciae 214, 5; *v.* conestabulus.
- comitatini 948, 20. 950, 25.
- comitatus *ex gr.* 209, 25. 252 *sqq.*; *v.* *Ind. nom.* Asti, Bachgowia, Burgundia, Cameracensis, de Kyburg, Cil, Florentia, Habsburg, Haynnonia, Hollandia, Laude, Lutzelemburg, Mediolanum, de Monte, Pergamum, Pisae, Pistorium, Provincia, Sabaudia, Selandia, Valentinen.; c. abiudicatus, adiudicatus, addictus 43, 10; ad regem imperiali iure pertinens 43, 25; homagium super c. 603, 5. — *v.* administratio. — c. *comitiva* 571, 10.
- comitia 68, 1. 71, 10. 1270, 20; burgraviae in Nurenberg 96, 10.
- comitiva 93, 45. 97, 5. 158, 10. 198, 1. 5. 295, 30. 323, 35. 333, 1. 339, 20. 373, 40. 381, 20. 386, 15. 387, 45. 505, 1. 530, 10. 15. 564, 35. 566, 1. 615, 25. 669, 5. 676, 1. 696, 25. 715, 35. 837, 30. 838, 25. 839, 25. 908, 20. 911, 10. 931, 15. 955, 35. 974, 15. 977, 5. 982, 20. 995, 30. 996, 25. 997, 1. 998, 35. 1054, 5. 1086, 10. 1433, 20.
- commande, tenir en commande de l'enpire 326, 35.
- commeatus 469, 15.
- commendator domus ordinis Hospitalis, ordinis Theutonici 93, 10. 1260; provincialis fratrum Theutonicorum per Austriam 93, 10.
- commercium 106, 5.
- commessaciones 306, 20 (*cf. ibid. not.* 1.) 649, 20. 1136, 5.
- commissarius 602, 25. 798, 40; regis 254, 25. 291, 5.
- commissio 20, 35. 343, 40. 45. 394, 5. 10. 418, 30. 421, 15. 604, 40. 710. 729, 1. 778, 1. 789, 30. 797 *et saepius*; bonorum imperii 16, 25. 53, 10. 160, 15. 30; administrationis principatus 186, 15. 188, 1; comitatus 252, 30. 253. 254, 10. 291; de oppido facta 21, 10. 75, 30. 76, 20; civium gubernandorum 349, 5; capitaneatus 17, 5; advocatae 163, 10. 169, 20. 337, 20; vocatae regis Bohemiae 16, 5; de electione regis facta 226, 40. 1085, 25; viciu, vocis in electione 3, 10. 229, 35; potestatis eligendi 209, 20; coronationis 411, 5.
- communantia 322, 10. 585, 20.
- communis, comunis *adlect.* *v.* ius, leges, pax, populus, strata. — communia civitatum 152, 40. 191, 35; commune civitatis Coloniensis 123, 35. 132, 40; Bisuntinense 907, 10; *civitatum Italiae passim.* — communis (*gen.*) armarium 514, 40. 724, 35; armatura 1298, 5. 10; bannitor 700, 15. 25. 701, 10; cancellaria 601, 15. 710, 25. 757, 25. 914, 20; *cf.* curia, notarius, officialis, scriba; communis cancellarius 679, 35. 681, 5. 744, 10. 1058, 15; capitularia 651, 15; castra 425, 30. 426. 524, 10; consilium generale 317, 40. 679, 5. 684, 25; consiliarii 524, 10; curia 1271, 5. 1272, 25; dictator 490, 5; domus 405, 20. 478, 5. 503, 35; domus palatii 511, 5; gubernatores 679, 5. 683, 35; iudex causarum palatii 890, 30. 891, 10. 892, 15. 893, 25; libri 422, 35. 651, 15. 1284, 35. 1288, 1; libri bannitorum 624, 35. 1070, 25; notarius 408, 20. 490, 5. 679, 35. 681, 5. 1058, 15; notarius palatii 892; officiales 85, 5. 422, 30. 960, 1; ordinamenta 1262, 30. 40. 1263, 30. 35; palatium *ex gr.* 403, 30. 659, 10. 897, 40. 1003, 35. 1297, 10; palatium maius (Cremonae) 591, 35; palatium minus (Tervisii) 1293, 30. 1295, 5; palatium 1274, 25; parlamentum 859, 5. 10; potestas 316, 5. 317, 40. 45. 416, 15. 679, 5. 680, 15. 684, 20. 25. 698, 25. 797, 40; praeco 525, 30. 1271, 5. 1272, 20. 1273, 35; rectores 465, 45. 698, 25; registrum 566, 40; scriba palatii 892, 35; scripturae 422, 35; statuta 566, 30. 1262, 30. 40. 1263, 30. 35; tubator 506, 30; vicarius 524, 10. 897, 20.
- communitas 36, 40. 152, 40. 232, 40. 307, 15. 382, 30. 407, 30. 459, 10. 507. 508. 554, 10. 556, 35. 618, 10. 15. 620. 704, 1. 757, 10. 903, 1. 965, 30. 979, 30; *gallice* communité 966, 25.
- compagnia, compagnie 150, 25. 40. 1153, 5. 1169, 20; c. Romaniae 1013, 35.
- comperativus 1373, 15.
- compitare 247, 35. 248, 25.
- complexus, de legitimo complexu editus 1363, 5.
- comportatio 596, 30.
- compositio *pax ex gr.* 43, 30. 767, 20. 1114; finalis 1074, 10; generalis 132, 5; compositionis forma 120, 20; litterae compositionis 132, 15; compositores *ex gr.* 43, 40. 46, 5. 1280, 25; componere cum alqo. 151, 35. 152, 15. 1241, 1.
- compromissum, compromis 40. 56. 59, 20. 64, 5. 20. 70, 10. 298. 299. 428. 5. 10. 461, 10. 532, 25. 533, 15. 599, 1. 604, 35. 654, 35. 728. 790, 10. 15. 846, 15. 1149, 25. 1280, 35. 1286, 40. 45. 1400, 15. 1409, 5. 1416, 30; littere compromissi 40, 20; compromissio 44, 30.
- compromittere 40, 10. 298, 15. 299, 15. 532, 1. 533, 10. 545, 5. 654, 35. 1083, 20. 1409, 5. 1416, 30; in arbitros, compositores 182, 40. 789, 10. 15. 790, 10; alte et basse, de alto et

- basso in arbitros, compositores 43, 30/35. 525, 10. 546, 15. 550, 40. 630, 30; *cf.* altus.
- computare. damna 305, 35. 306, 1. 20. — *v.* sors. — computatio cum gentibus imperatoris facienda 920, 5; finalis facta per thesaurarium et gentes camerae regis 902, 15. 985, 10.
- computus, compotus, conputus 426, 10. 676, 1. 1054, 45. 1055, 1. 1144, 15; finalis 675, 30; coram imperatore faciendus 980, 20; factus coram cancellario 1084, 5; exigendus a vicario 1026, 30; a magistro monetarum 1026, 35.
- concanonicus. in concanonicum recipere 1402, 25.
- concilium, consilium 399, 39. 476, 1. 621, 622, 1. 711, 803, 10. 1085, 1. 10; generale 209, 5. 258, 20. 262, 35. 265, 15. 339, 15. 413, 35. 470, 25. 542, 40. 571, 599, 15. 603, 25. 40. 608, 15. 614, 30. 714, 25. 35. 715, 25; provinciale 621, 5; *v.* consilium.
- concivis 591, 20. 600, 20; recipere in concivem 1042, 20/25. 1264, 5; in concives et societatem Iudaeorum civitatis 1009, 15.
- concomitari 307, 15.
- concordium 1431, 30.
- condevoti 784, 25.
- conditio. servitium et c. contentae in registro (imperatoris) 1069, 10. 20; conditiones personae electi in regem 258, 5; homines conditionis 1250, 20 (*cf. notam ibid.*); non sit melior, potior conditio occupantis *ex. gr.* 92, 1. 832, 1. 1408, 1.
- conditionare 520, 5. 1367, 10. 20.
- condicium 564, 5.
- conditor iuris 1321, 20.
- conductus, *gallice* condut 52, 15. 220, 15. 913, 15. 1170, 15. 1180, 1. 1192, 45; *Geleitsgeld* 100, 35; securus, conductus securitas 51, 30. 235, 5. 241, 10. 331, 30. 528, 20. 544, 15. 1264, 25; imperii 97, 5. 10. 198, 5. 235, 1; officium conductus civitatis Iannensis 1059, 20. — littera conducticia 872, 35. — *cf.* comitiva, ducatus.
- conestabulus. regis 746, 35; populi Iannae 693, 15. 20; c. seu capitaneus gualearum 1013, 20; *gallice* conistable 1173, 1; *v.* comestabularius.
- confanonerii 1283, 10. 15; *cf.* gonfalonarii.
- confessor, confesseur. regis, imperatoris 604, 25. 1187, 40; regis Franciae 606, 1.
- confinis, sub confinium vocabulo 559, 5; confinia imperii 226, 15. 239, 1.
- confirmatio regis, imperatoris per papam 319, 25. 1316, 20. 1345, 15. 25. 1369—1373; *v.* approbare.
- confirmaren 130, 35.
- confiscare, confiscatio 411, 25. 592, 25. 623, 30. 659, 15. 662, 20. 665, 5. 703, 30. 935, 40. 936, 10. 1015, 15. 1065, 25. 1341, 10.
- confoederatio pacis 110, 30. 214, 35/40. 1215, 40; inter reges Franciae et Alamanniae concordatae 70, 30; contrahendae 298, 20. 299, 20.
- congruitas 143, 10.
- congiunta persona 904, 20.
- connubium 57, 1.
- conpara 958, 1.
- conpater 73, 15. 25.
- conprinceps 365, 1. 25. 368, 20. 369, 5. 1242, 5. 1246, 25. 1247, 5.
- conquirere *v.* castellanus, castrensis, homo, vasallus.
- consecratio. regis electi 11, 10. 87, 15. 219, 20. 230, 25; imperatoris 255, 20. 257, 25. 258, 15. 260, 5. 262, 264. 265, 10. 20. 269, 40. 377, 379, 40. 380. 385, 25. 35. 386, 5. 399, 20. 400, 35. 411, 5. 10. 412, 413, 25. 30. 414, 5. 479, 20. 543, 567, 20. 568, 15. 25. 569. 570, 15. 803, 5. 814, 20. 1049, 20. 1207, 20. 1208, 25. 1209, 5. 1325, 40. 1371, 10. 30. 1372, 40. 1373, 5. 15. 1382, 1. 1443, 15; spiritualis 412, 25; *cf.* coronatio.
- consensus, assensus *ex. gr.* 69, 25. 78, 15. 81, 35; regis 135, 10. 371, 372. 373, 1. 1418, 35; principis 956, 25. 963, 10; principum, pr. imperii 20, 35. 21, 25. 35. 33, 30. 51, 25. 62, 10. 75, 30. 362, 1. 367, 5. 368, 20. 369, 5; principum electorum 1, 30. 7, 25. 9. 32, 35. 40. 35, 25. 65. 69, 5. 35. 121, 30. 122, 5. 20. 123, 1. 10. 232, 5. 30. 233, 20. 277, 40. 280, 25. 281, 10. 30. 282, 35. 40. 283, 25. 353, 20. 354, 5. 364, 20. 365, 368, 30. 391, 15; archiepiscoporum 209, 15; electi electioni impertiendus 7, 30. 10, 1. 33, 1. 803, 5; reginae 69, 1; capituli 232, 5. 15; *cf.* consentire.
- consentire, assentire 34, 1. 208, 45. 374, 15. 30. 375, 5; c. in aliquem in regem eligendum 3, 10. 229, 40. 230, 5; electioni de se factae 7, 35. 10, 5. 32, 45. 146, 5. 149, 5. 230, 20. 262, 10. 264, 30.
- conservator pacis 1215, 25. 35; communis 97, 25; in Tuscia 1199, 5; quinque pacis conservatores per Brissogoyam 173, 15.
- consignare, consignare 418, 35. 40. 573, 10. 761, 45. 977, 5. 1271, 1272, 35. 1273, 1; feudum 449, 40; feuda coram notario 449, 10. 25. 482, 15. 483, 30; bona imperio 1010, 35/40; officia per baculos 745, 25.
- consiliares, consilarii, consiliarii, cunsilarii 152, 40. 1288, 10. regis, imperatoris 5, 20. 90, 30. 91, 40. 238, 25. 303, 30. 317, 35. 45. 346, 10. 430, 1. 439, 25. 443, 40. 449, 5. 520, 35. 521, 10. 559, 1. 577, 1. 580, 15. 20. 581, 5. 624, 10. 25. 625, 10. 649, 1. 658, 5. 682, 5. 687, 10. 701, 5. 702, 30. 704, 35. 717, 10. 726, 20. 740, 30. 40. 759, 35. 771, 5. 848, 35. 1055, 25. 1057, 1. 1072, 5. 1073, 15. 1077, 15. 1078, 15; *nomina* 442, 35—443, 10. 449, 5; eorum iuramentum 443, 15; imperatoris consilarii layci secreti 1032, 20; con-
- siliarius regalis camerae 686, 40; regis et comitis Sabaudiae consiliarius et iuratus 434, 10; consilarii regis Bohemiae, vicarii imperii 1133, 25. 1135, 10. 30. 1142, 20. 25; ducis Austriae 1119, 30. 1265, 35; archiepiscopi Coloniensis 221, 10; regis Franciae 414, 5. 475, 35; regis Siciliae 715, 25; civitatum Italiae 330, 45. 403, 30. 404, 20. 410, 30. 422, 5. 25. 425, 15. 441, 25. 442, 5. 453, 10. 506, 15. 524, 10. 585, 20. 25. 586, 30. 40. 600, 20. 659, 30. 679, 5. 684, 25. 691, 20. 703, 40. 747, 35. 40. 1018, 20. 25. 1019, 40. 1020, 10. 1408, 40. 1409, 10. 1414, 10. 1422, 10; terrarum 761, 5; c. tam publici quam privati communis Astensis 422, 40.
- consiliator 1403, 25.
- consilium, consilium, *gallice* conseil, conseauz. 1. *Ratschlag, Entschcheidung.* c. archiepiscoporum, baronum, civitatum, comitum, electorum, episcoporum, fidelium, nobilium, principum, procerum imperii 49, 30. 73, 15. 75, 30. 116, 25. 168, 10. 191, 35. 233, 40. 281, 1. 20. 283, 15. 35. 332, 15. 352, 30. 362, 1. 367, 5. 368, 20. 389, 20. 25. 505, 1. 584, 15. 592, 15. 2. *Ratsversammlung* 152, 40; c. regis, imperatoris 443, 10. 35. 534, 5. 557, 20. 559, 1. 600, 35. 968, 40. 969, 15. 1060, 30. 1155, 15. 1190, 1. 25; proponere in consilio imperatoris 968, 35. 40. 969, 1. 1005, 5; faire de son (imperatoris) conseil 1076, 25; *cf.* 443, 10. 1008, 10; iurare c. imperatoris 1055, 20. — c. regis Franciae 472, 5. 474, 35. 475, 10. 30; civitatum: Coloniensis 105, 10. 123, 35; Northusensis 1068, 10; Bisuntinensis 907, 10; *Italicarum ex. gr.* 84, 30. 275, 10. 423, 1. 584, 5. 752, 1. 896, 5. 30. 1036, 40. 1282, 15. 1408, 40; *cf.* anciani, consul, credendarii, decuriones, quadraginta, sapientes, trecenti; c. generale civitatum Italiae 314, 1. 317, 40. 403, 30. 485, 5. 524, 25. 30. 565, 30. 600, 15. 679, 5. 684, 25. 747, 1059, 45. 1060, 1. 1281, 25. 1282, 1283, 5. 1286, 25. 1288, 10. 1448, 10; publicum et generale communis Pergami 565, 30; c. maius civitatis Brixiae 320, 35. 40; Paduae 585, 25; c. privatum Yporegiae 310, 20.
- consistorium, concistorium, *catalanice* consistori. papae 414, 20. 602, 15. 812, 20. 1424—1428. 1432, 25; publicum, sollemne 259, 30. 262, 5. 264, 25. 338, 30. 377, 10. 379, 30/35. 413, 40. 476, 20. 543, 10; generale 259, 40; secretum 1432, 40; privatum 470, 30; principes, barones, nobiles, ministeriales et milites (regis) consistorio astantes, assistentes 47, 15. 49, 10; c. iudicii (regalis) 18, 40.
- consortes feudi imperialis 434, 35.
- consortium principum imperii 35, 32.
- conspirationes 824, 5. 1018, 25. 1435, 25.
- constangiae *expensae* 240, 1; *gallice* consteng. *abbrev.* 1151, 25.

- constituta synodica 141, 30.
- constitutio, constitution. nova *novella* 495, 35; imperialis: in corpore iuris inserta 800, 30. 801, 25; contra haereticos, sacrilegos edita 800, 15. 25. 801, 10. 25; regalis de civibus qui pfalburger dicuntur 480, 1; generalis papalis 1325, 1; papalis contra haereticos, sacrilegos edita 800, 15. 25. 801, 15. 25; constitutiones feudorum 435, 1.
- consuetudo, consuetudines 76, 5. 40. 104, 30. 232, 40. 523, 30. 35. 958, 5. 10. 959, 25; antiqua, approbata, bona, honesta, laudabilis 5, 1. 7, 5. 8, 30. 35. 43, 25. 30. 123, 30. 124, 1. 132, 35/40. 45. 187, 15. 190, 15. 196, 35. 416, 45. 417, 10. 563, 30. 611, 40. 638, 15. 20. 743, 40. 799, 10. 1402, 20; *cf.* approbare; c. imperii 1404, 1; curiae imperialis 824, 10. 920, 30. 1011, 30. 1141, 5; regni Franciae 1250, 20; civitatis 188, 30. 492, 15. 585, 25. 630, 20. 902, 1. 959, 15. 20. 985, 25; ius et c. 5, 1. 7, 5. 8, 30. 35. 25, 5. 43, 25. 30. 77, 93, 25. 178, 25. 196, 35. 243, 15. 262, 5. 264, 30. — c. contra imperialis celsitudinis libertatem inducta corruptela dicenda 76, 5. — c. Pisanorum, notariorum civitatis Pisanae *stilus Pisanus* 540, 40. 710, 45. 744, 10. 757, 40. 848, 1.
- consulatus *v.* officium.
- consules, consules. regis 1265, 35; civitatum *ex. gr.* 17, 5. 244, 20. 529, 5. 761, 5. 924, 5. 1132, 10. 1298, 1. 10. *v. Ind. nom.* Anewilre, Aufkirchen, Bernum, Bisuntium, Bopardia, Cameracen., Kemniz, Colonia, Confluentia, Constantia, Dobelin, Egra, Erfordia, Ezzelinga, Frankenfurt, Frideberch, Frisia, S. Gallus, Geilnhusen, Germersheim, Hagenbuch, Hallae, Landowe, Lubekke, Lutkirche, Lutrea, Monasterium, Mulhusen, Northusen, Nurenberch, Oppenheim, Papia, Placentia, Rodenburg, Scafusa, Slecstat, Selsa, Synziche, Solodrum, Spyra, Susatum, Tervisium, Tremonia, Turegum, Wesalia, Wettflaria, Wizenburg; c. militum 407, 30; societatum 747, 30. 35; magister consulum 1118, 20. 40. 1125, 15; consilium ancianorum et consulum 1298, 1; *cf.* curia.
- contadinus 671, 20.
- contestatio litis 509, 25. 627, 15. 966, 1. 1247, 35; contester li plaiz 966, 30.
- contracambium 961, 10.
- contractus, contrahere 296, 1. 518, 40. 519, 1. 5. 658, 20. 664, 20; contractus censualis seu fictalicius 492, 25; c. matrimonii, contrahere matrimonium, sponsalia, sponsalicia 65, 5. 25. 68, 10. 630, 10. 20. 775, 25. 812, 10. 820, 5. 20. 826, 1. 1027, 35; contractus mulierum et minorum aetatis 196, 35. 197, 1. 5; c. mutui 590, 10; permutationis 232, 25; nominatus et purus, innominatus vel ephiteoticus 520, 10; procurationis 864, 20; usurarius, in fraudem usurarum factus 492, 25.
- contragagiare 1250, 25.
- contrariari 421, 30. 1085, 5.
- contrata, contratta, contracta 442, 20. 464, 10. 694, 15. 697, 10. 711, 5. 719, 40. 859, 45. 874, 10. 875, 15. 978, 30. 989, 1. 35. 1066, 10. 45. 1074, 35. 1420, 15. 1428, 1. 1436, 25.
- contumacia *ex. gr.* 447, 35. 454, 15. 462, 20. 501, 10. 502, 30. 637, 40. 662, 5. 663, 5. 963, 40. 988, 1. 1413, 35.
- convenire aliquem 352, 35. 353, 15. 35. 1071, 25; coram iudice 223, 35. 45. 751, 15.
- conversi 36, 20. 25.
- convertere *v.* intuitus, possessio, praedia.
- copia *apographon* 214, 5. 20. 473, 5. 480, 5. 708, 10. 724, 45. 782, 35. 791, 30. 1048, 15. 1083, 5. 1140, 5. 1441, 30; c. sigilli 44, 30.
- coqueliar *cochlear* 1089, 10.
- coquina, *gallice* cuisine. coquinae regalis, imperialis magister, coquinarius 160, 25. 305, 1. 1137, 30; *v. Ind. nom.* Nortemberg; cuisine 1162—1188; argent de le c. 1186, 20; clerc de le c. 1165, 25; harnas de le c. 1165, 25. 1171, 5.
- coracini *Karauschen* 1150, 1.
- corarius 743, 15.
- corier 1162 *sqq. passim*; *v.* cursores.
- cornu *ad consilium congregandum adhibitum* 1414, 10; *cf.* campana.
- coroies *Riemen* 1181, 40. 1186, 15.
- corona, corone 1191, 10; regalis 32, 5. 10; ferrea, regni Italiae 316, 45. 439. 440, 5. 441, 40. 479, 10; c. ferrea laurea 572, 15. 20; Modoetia sedes et c. regni Italiae 441, 35; imperialis, Romani imperii 255, 20. 257, 25. 269, 40. 319, 30. 377, 15. 25. 379, 40. 380, 1. 20. 385, 25. 35. 386, 5. 399, 15. 412, 413, 25. 433, 1. 470, 10. 472, 25. 473, 45. 532, 10. 543, 1. 566, 30. 611, 10. 15. 613, 1. 5. 775, 25. 30. 789, 30. 985, 25. 1207, 25. 1209, 5. 1247, 20; c. Heinrici imp. 1307, 15. 20; *descripta* 1089, 10; reginae 611, 25; regis, regni Bohemiae 32, 5. 167, 20; rex Bohemiae in c. ministrare in officio pincernatus non debet 32, 10. 15; c. nigra et alba 474, 10.
- coronatio, coronation, coronement. regalis, Aquisgrani facta 11, 15. 18, 10. 87, 1. 92, 40. 146, 5. 10. 147, 5. 149, 5. 10. 150, 1. 5. 219, 20. 221, 35. 222, 5. 20. 234, 10. 722, 15; expensae in ea factae 239, 40; c. Lombardica, Mediolani facta 439. 441, 40. 479, 40. 480, 20. 603, 15; imperialis, Romae facta *praesertim* 258—265. 411—414. 567—571. 602—618. 714—716. 769—775. 792—799. 803—814. 1314—1325. 1365—1373. 1429—1431; possibilis alibi quam in S. Petro 930, 15; temporalis 412, 25; *cf.* consecratio, iuramentum, sacramentum, unctio; c. regis Bohemiae 213, 20. 295, 1. regis Siciliae 412, 15.
- corpus, cors. Decretorum 156, 10; iuris, de droit 800, 30. 801, 25; c. *Korpo-*
- ration, gallice* cors 959, 45. 960, 20. 961, 5. 965, 35. 966, 25; corpora gualearum 1014, 30.
- correctio facta in litteris, litterae correctae 384, 25. 30.
- cortina, platea, quae c. vocatur 609, 35.
- cortosies 1163, 15.
- coupe 329, 10; a tonnelleque 330, 1; d'or 1185, 20.
- court *v.* curia.
- crapaudina lapis *Krötenstein* 1090, 1.
- creatio, regis, in regem 7, 10. 8, 35. 40. 11, 10. 35. 12, 25. 19, 25. 20, 30. 22, 10. 25. 25. 32, 35. 42, 5. 220, 35. 224, 15. 243, 15. 361, 25. 1042, 40. 1369, 25. 30; imperatoris 1381, 25. 1382, 1. 5; regis Bohemiae 294, 20. 295, 1; principis 433, 15; cardinalium 474, 45; iudicum 984, 15. 1071, 15; scabinorum 23, 20; notariorum, tabellionum 984, 15. 1071, 20.
- credendarii, credentarii civitatis 416, 15. 40. 422, 25. 423, 30. 485, 10. 486. 487, 1. 505, 20. 25. 1411, 25.
- credentia 95, 20. 212, 30. 1247, 20. 1448. sub clausula de c. 78, 15; *v.* litterae.
- credere, alicui officium 37, 20; creditum principale 492, 25.
- creditor *Gläubiger, Bankier* 306, 1. 426, 10. 492, 25. 727, 15. 766, 15. 20. 1266, 40. 1285, 25; fidelis et c. 94, 35.
- crepes 1166, 15.
- crida 746, 35; *cf.* gridata.
- cridare monetam 641. 642, 1.
- crimen, maiestatis, laesae maiestatis, legis Iuliae maiestatis, crime de lese majeste 87, 25. 94, 5. 623, 15. 664, 20. 702, 5. 760, 30. 40. 761, 1. 824. 855, 15. 965, 30. 966, 20. 988, 45. 989, 5. 1014—1020. 1046, 20. 1211, 25. 1313, 40. 1333, 15. 1336, 10. 1374, 10. 1376, 20. 40. 1377, 10. 20. 1390—1398. 1420, 5. 1436, 25. 30; *cf.* laesio, reatus, reus; c. legis Corneliae de sicariis 623, 15; *v.* carceratus.
- criminalis *v.* causa, sententia.
- crisma sacrum 769, 35.
- (crita?) *abl. plur. critis promulgatio* 515, 5; *cf.* crida.
- croecia *Krummstab* 776, 35. 40.
- crux, pro reliquiis asservandis 1090, 10; in pomo aureo regis posita 1089, 5; crucem predicare 1051, 20.
- cugnie *cognée* 1178, 10.
- cunius monetae 1056, 40.
- curatores 1071, 20. 1247, 35.
- curia, court, *catalanice* cort 865, 40. 870, 35. 1434, 25. 1449, 40; principis Romanorum 1308, 20; regis, regalis, regia 14, 15. 40, 10. 46, 10. 60, 20. 66, 25. 30. 93, 15. 97, 5. 118, 20. 119, 5. 188, 20. 198, 15. 203, 10. 224, 5. 235, 35. 236, 35. 287, 10. 293, 20. 418, 40. 497, 15. 504, 10. 598, 30. 604, 25. 626, 35. 703, 5. 10. 751, 10. 15. 752, 10. 788, 1. 957, 35. 963, 45. 1157, 10. 1159, 20. 1161, 1. 1164, 20. 1179, 35. 1302, 30; imperatoris, imperialis 376, 45. 497, 15. 804, 1.

- 831, 25. 869, 20. 30. 936, 45. 968, 40. 1005, 5. 15. 1019, 10. 1071, 25. 1082, 5. 1142, 20. 1212, 25. 1293, 35. 1294, 1295, 20. 25. 1297, 1. 1298, 10. 1302, 30. 1308, 20. 1430, 10; magna 625, 10; court do jour de Pakes 1164, 15; cur = curia 1079, 1081—1085; c. regis Siciliae 1434, 15; ius curiae (regalis) 288, 1; curia vicarii 1142, 15; v. cancellaria, consuetudo, iudex, iudicium, iustitarius, magister, marescalcus, notarius, officiales, pares, procures, protonotarius, registrum, sigillum; curia generalis, solemnis 4, 1. 32, 5. 51, 25. 105, 25. 30. 109, 35; c. Romana 84, 30. 85, 5. 91, 40. 95, 25. 112, 10. 145, 15. 225, 5. 319, 25. 468, 10. 517, 30. 552, 25. 35. 555, 20. 557, 1. 558, 25. 602, 10. 35. 603, 45. 604, 25. 610, 45. 611, 35. 782, 40. 785, 30. 35. 829, 20. 30. 839, 30. 982, 10. 15. 1015, 40. 1047, 20. 30. 1147, 20. 1162, 1. 1208, 30. 1212, 25. 35. 1424, 15; cf. causa, ministeriales, officiales; de cur. nota in litteris papalibus 80, 15. 86, 30. 378, 40; c. cardinalis legati 439, 35; cf. regestrum; c. Coloniensis 47, 35. 40; cf. officialis; c. communis Papiae 1271, 5. 1272, 25; c. et commune 862, 15. 25. 866, 15. 20; cancellariae Pisani communis 710, 25. 757, 25; capitanei 1262, 35. 1263, 30; comitis palatini 1449, 35; potestatis 1293, 35. 1294, 20; potestatis, antianorum et consulum 1295, 5. 1296, 20; maleficiorum civitatis lanuae 1057, 40; curia = curtis 49, 25. 160, 15. 249, 15. 20. 250, 1. 374, 375, 5. 832, 20. 1094, 35. 40; c. coelestis 320, 30. 770, 30. — cf. curtis, hof.
- curiales, curiales 147, 1. 149, 45. 468, 10; curialis modus 1027, 35. 1030, 25; curialiter 151, 40. 152, 15. 756, 15. 1031, 10. 1033, 1. 1200, 20; curialitas 1301, 25.
- currere, ad paria 1360, 20; v. moneta.
- curs 1174, 35.
- cursales, cursaria 959, 30.
- cursier, cursir equus 1163, 40. 45. 1165, 30.
- cursores 1146. 1148, 20. 25. 1430, 1. 5; v. corier.
- cursus, curiae regalis 60, 20. 66, 30; Pisanorum, notariorum civ. Pisanae stilus Pisanus 540, 40. 656, 40. 1076, 5. 1422, 25. — v. moneta.
- curtis 21, 15. 219, 25. 30. 220, 1. 5. 362, 20. 30. 363. 364, 20. 365. 367 et saepius; imperio attinens 363, 5. 20; cf. curia.
- cusine v. coquina.
- custodia 168, 30. 664, 10; forestae 840, 30; Iudaeorum oppidi 21, 15; portae 96, 15; sigilli regii 370, 20. 371, 10.
- custos, monetae 639. 640, 1. 25. 641, 5. 674, 20. 30. 717, 30. 718, 15. 719, 25; forestae 840, 25. 30.
- custus 209, 35.
- cyphus, ciphus 1089, 20. 25.
- cytron 1177, 45.
- dalphinus Viennae 174, 40; cf. Ind. nom. Dalphinus..
- damagiella demoiselle 1148, 15; cf. domicella.
- damaticle gallice pro dalmatica 1182, 1.
- dampnatio vitae, rerum et honoris 24, 15.
- dampnum, damnum. dampna computare 305, 35. 306, 1. 20; dampna et interesse 636, 35. 915, 20; usurae et dampna Iudaeis solvenda 643, 25. 649, 5. 749, 20. 25.
- danesmani 322, 10.
- dapifer, de Diessenhofen 280, 10. 305, 1; Lutzelburgensis 293, 30. 920, 25.
- datum, dadium 670, 1. 673, 20. 1298, 5; dacita 960, 35.
- debitio 509, 5.
- debitor 86, 15. 531, 10. 704, 10.
- debitum, principale 306, 15; respondere de debitis 86, 15; solutio debitorum 240, 10; in sortem debiti computare 352, 5; carceratus pro debito 694, 1. 745, 20; debitum, quod ab imperio debetur 363, 30; in debitis Iudaeis obligari 305, 30. 643, 25. 749, 20. 25; debita Iudaeorum occisorum archiepiscopo Maguntino cedentia 37, 35.
- decanus, capituli 109, 20. 30. 284, 20. 410, 40. 417, 20. 646, 10. 1133, 1. 1137, 20. 1400, 25. 1401, 1. 20. 1402, 1. 1440, 30; christianitatis 245, 25. 248, 5.
- dechevance deceptio 202, 20.
- decima 246, 1. 892, 10; ecclesiarum Alemanniae 209, 30; decimae et fructus beneficiorum ecclesiasticorum primi anni 339; cf. 1052, 5; ad ecclesiam ratione parochiae spectantes 1137, 20; decima pars de sturis Iudaeorum archiepiscopo Maguntino cedens 14, 10. 73, 15. 224, 5. 238; decimae feudales 892, 10; forestae 394, 5; d. pro Terra Sancta collecta 209, 5.
- declaratio, sufficientiae electi ad imperium obtinendum 258, 15. 259, 45. 260, 5. 262, 30. 265, 10. 269, 40. 377, 25. 380, 1. 385, 35. 400, 35. 413, 25. 773, 35—774, 1. 775, 1. 1049, 15; electionis canonicae 1049, 15; v. nominatio.
- decretum 19, 5. 57, 25. 65, 5. 656, 30. 35. 710, 30. 35; electionis regis 8, 1. 15, 30. 230, 30. 35. 258, 5. 262, 15. 264, 40. 267, 35. 268, 40. 269, 1. 30. 377, 15. 379, 35. 413, 15. 472, 15. 607, 45—608, 1. 614, 15. 1208, 30; decretum interponere 69, 1. 35. 485, 15. 656, 35. 1071, 20. 1247, 35; corpus Decretorum 156, 10; capitula Decretorum 154, 45; decreta et decretales 1355, 20.
- decumani 1420, 15. 1421.
- decuriones civitatis Papie 485, 10. 505, 20.
- defacere v. moneta.
- defalcare 21, 1. 334, 5. 529, 10. 722, 25. 1123, 25. 1299, 30.
- defectus natalium 197, 25; cognitionis causarum 900, 15.
- defensio, imperii, regni, reipublicae 241, 1; fidei catholicae 196, 1; ecclesiae Romanae, spiritualis potestatis 139, 20. 209, 10. 15; pacis generalis 98, 10; prosecutio et d. iuris 60, 25. 66, 35; d. viarum 168, 30; civitatis 348, 30. 1282, 35. 1283, 1; d. paratichorum seu populi vel communis Placentiae 1282, 40.
- defensor 1382; defensores (populi) civitatum Italiae: Aretii 88, 25. 524, 25. 30; Cortonae 747, 35. 748, 1; Florentiae 784, 1. 838, 20. 1262, 10. 1263, 5; v. advocatus.
- deliberare pendere, deliberatio, deliberancia, delivrance 639—641. 717, 30. 35. 718. 719, 20. 721, 10; cf. moneta. — deliberatio, gall. deliberation Beratung ex. gr. 229, 5. 366, 35. 1000, 1; ingressus et egressus ad imperialem deliberationem (principibus patens) 352, 30. 353, 10. 30. — deliberare liefern, abliefern 641, 10. 15. 647, 25. 685, 5. 718, 25. 1268, 35.
- demonstrare bewisen 250, 15.
- denarius ex. gr. 20, 35. 333, 30. 717, 718. 1420, 20; denarii, deniers Geld 207, 30. 1067, 10; denarii de auro (Augustarii) 640, 10. 20. 718, 30. 35; (grossi) de argento, deners (gros) d'argent 641, 25. 717, 15. 40. 720; d. fortes 639, 20. 671, 35; debiles, minuti 639, 20. 640, 5. 20. 671, 35; tercuzeli 719, 1; imperiales, imperialium, deners imperiaux 639, 25. 671, 30. 40. 672, 5. 717, 25. 718. 721, 5; imperiales veteres 720, 15; franci 639, 35; deniers paparons 1158, 25. 40; Basilienses 1253—1259; Bohem. 251, 20; Colonienses 73, 20. 159, 15; Erfordenses 272, 15. 40; Gebennenses 394, 25. 652, 30; Wiennenses 251, 20.
- denominatio regia a papa ascribenda electo 377, 15. 20. 379, 40. 385, 25. 30. 399, 1. 15. 400, 35; cf. nominatio.
- denuntiatio v. nominatio.
- deoccupare 195, 5.
- depauperatus 240, 35.
- depositio 603, 1; principum saecularium 1355, 40; v. theloneum.
- depraedatores 959, 30.
- derictum, dritum, dritum 738, 25. 958, 5. 10. 964, 15; dirictibus 1025, 10.
- derobare, derober, derobatio 497, 35. 559, 10. 701, 1. 856, 30. 1006, 25. 1058, 45. 1062, 45. 1170, 20. 1171, 20. 1285, 40. 45; derobarius 422, 10; cf. disrobare.
- deservire feudum 2, 35. 164, 35. 194, 5. 270, 5. 25. 709, 1. 1010, 1. 1418, 1.
- destrare comitari 609, 35.
- detractores imperii 112, 10.
- deub v. diep.
- Daentsch 1223, 45.
- devanchier, devancier, devantier Vorgänger 203, 10. 15. 301, 30.
- deveria 74, 35.

- devestire. per traditionem baculi se d. 426, 25; cf. investitura.
- dextrarius, destrarius 168, 20. 25. 272. 279, 45. 295, 30. 333, 1. 25. 393, 30. 35. 564, 40. 566, 5. 598, 20. 833, 5. 1139, 15. 1140, 35. 1141, 25. 1148, 20. 1257, 5; magnus 334, 20. 394, 25. 407, 15. 563, 1; ad arma 438, 30. 696, 25. 40; falleratus 1228, 30. 35.
- diadema, dyadema. imperii, imperiale *passim*; diademata regi et reginae imponenda 612, 30. 40; cf. mitra; d. regale regni Siciliae 715, 20.
- dictare instrumenta 434, 10. 1411, 1; dictamen 1411, 1.
- dictator v. notarius.
- dictum Rudolphi comitis (de Habsburg) *proverbialiter* 140, 30.
- diener 1217, 20. 1218, 15. 1219, 1.
- dienstman, dienstmann, dinstman 26, 40. 27. 29, 1. 5. 50, 35. 51, 1. 191, 25. 355, 40. 1217, 15. — dinisthaft güt 54, 15.
- diep, deub, deup 29, 35. 1221, 15. 25; diuf *furtum* 1224, 35. 40; diubigez güt, denf *res furtiva* 29, 30. 35. 1221, 25.
- dieta 106, 5. 412, 5.
- diffamare 948, 25.
- diffidamentum 937, 1.
- diffidare 936, 5. 989, 5. 1013, 30. 1014, 30. 1065, 30. 1068, 10. 1436, 30. 1442, 10. 1443, 35. 40.
- diffinitores 831, 35.
- dignitas imperatoria, imperialis, regia *passim*; imperialis partium Italiae 479, 10; augustalis 204, 40; militiae 989, 45; senatoria 699, 20.
- dilapidatio imperii 62, 1. 10.
- dinchsteten 1218, 10.
- dingen. pfenning d. 1218, 1.
- dinghof, dinckhof 101, 35. 355, 45. 1102, 20. 35.
- dinumerosus 1296, 40.
- discomputare 902, 20. 985, 15.
- diserasiatus *disgraziato* 212, 25.
- disrobare 657, 15. 30; cf. derobare.
- dissidentes cives civitatum Italiae *ex. gr.* 461, 40. 502, 30. 516, 5.
- distornare 1087, 40.
- districtuales 419, 10. 447, 1.
- doctor 412, 35. 1322, 1. 1379, 20; sacrae theologiae 830, 10; decretorum 505, 45. 591, 35. 632, 30; legum 275, 35. 405, 20. 443, 5. 10. 465, 25. 478, 10. 491, 10. 562, 1. 591, 35. 594, 25. 703, 1. 1056, 1; in iure civili 1315, 5; utriusque iuris 1039, 15. — licentia doctorandi 1019, 35.
- documenta legitima 39, 25. 182, 45.
- domesticus 730, 10. 989, 40. 1239, 20.
- domicella, damoisele 59, 10. 60. 61. 66. 67, 1. 20. 70, 20. 349, 25. 350, 1. 15. 1400, 1. 5; cf. damagiella.
- domicellus 406, 35. 410, 30. 497, 30. 572, 25. 754, 10. 960, 40. 1274, 25. 1281, 25.
- dominium *ex. gr.* 14, 35. 69, 15. 168, 35; domus dominicae 80, 25; spirituale 240, 10; temporale 240, 10. 385, 5. 614, 1; directum 46, 30. 208, 40. 433, 30. 1039, 1. 1040, 10. 1340, 35. 1341, 15; utile 1039, 1. 1341, 10. 15; thelonei 21, 1; domini ius 232, 45. 1357, 40; interpolatio vacatioque 208, 25.
- dominus. imperator dominus mundi 1315, 30. 1338, 25; papa dominus imperatoris, regis, imperii 143, 30. 155, 20. 1360, 5; primus d. 444, 5; d. sine medio, immediatus 404, 25. 408, 25. 409, 25. 415, 30. 490, 10. 45. 525, 1. 526, 20. 535, 20. 561, 5/10. 573, 30. 582, 20. 583, 1. 748, 10; d. perpetuus vel temporalis 1019; temporalis (= in temporalibus) 321, 30/35. 322. 843, 20. 848, 15; ecclesiasticus, saecularis 105, 35; feudi 47, 20. 48, 5. 10. 49, 30. 92, 40. 183, 20. 288, 30. 289, 20. 843, 20. 1040, 10. 1078, 20. 1241, 10. 15. 1356. 1368, 45. fundi 492, 15; pacis 1228, 10; domini de maleficiis (Tarvisii) 1297, 15.
- domus 74, 35; habitationis regis 426, 35. 437, 40. 449, 1. 30. 450, 10. 478, 5. 696, 10. 1447, 25; cf. camera; d. archiepiscopalis, episcopalis: Avinione 469, 10. 15; Ianuae 684, 10; Mediolani 461, 15. 486, 40. 488, 20. 489, 35. 493, 25. 502, 10. 503, 20. 537, 15. 539, 40; Novariae 453, 5. 454, 45; cf. commune; d. beatæ Mariae Theutonicorum, Theutonica, Calatravensis, Hospitalis S. Iohannis, militiae Templi v. cellerarius, commendator, magister, preceptor; d. fratrum Praedicatorum Avinionensis, *ubi palatium papale* 259, 25. 469, 10. 15; in Esslingen 292, 25; Ianuae 704, 40; Vercellensis 447, 20, 30; fratrum Minorum burgi S. Donnini 325, 25; fratrum S. Antonii in Frankfurt 350, 35. 351, 15. — d. viridarii 762, 30. — cf. claustrum.
- donarii 1385, 30.
- donatio. Constantini 473, 1. 1330, 35; inter vivos 2, 30. 49, 5. 583, 25. 733, 10. 1058, 10. 1453, 25; propter nuptias 38, 40. 55, 15. 57, 20. 64, 40. 67, 40. 68, 5. 111, 10. 220, 40. 738, 30. 739, 10. 20. 820, 10. 25. 821.
- dorfgerichte 180, 35. 181. 1218, 15; dorfstete 1223, 30.
- dormitorium 704, 40.
- dos 38, 40. 57, 40. 58, 35. 66, 10. 70, 15. 415, 5. 471, 1. 473, 20. 25. 630, 20. 738, 25. 739, 10. 20. 820, 5. 25. 821. 825, 35.
- dotalitium 38, 40. 55, 15. 57, 20. 35. 58, 35. 64, 40. 65, 15. 66, 10. 67, 40. 69, 20. 35. 473, 20. 738, 30. 820, 10. 821.
- dragie 1160, 25. 40. 1161, 1.
- draperius 679, 35. 685, 20.
- dras. paire de d. 1168, 1. 1177, 10. 15; tondeur de d. 1165, 1; d. de Tarse 1171, 10.
- dristunt v. gelten.
- droituries 326, 15.
- ducatus *passim*; v. *Ind. nom.* Austria Karinthia, Stiria, Venetia, Westphalia; v. electio, feudum; ducatus *conductus* 220, 15.
- ductores (mercium) 652, 35.
- duplex *zweizüngig* 747, 15.
- dux 1, 10. 3. 4, 40 *et passim*; duces Alamanniae 401, 20.
- ē. ē unde reht nemen (*proscribendis*) 282, 1.
- eawe rose 1171, 30. 1188, 1; e. violes, oranges 1188, 1.
- ebdomodalia 373, 5.
- ecclesia. personam unam ponere in ecclesia cathedrali 602, 30; regalia ecclesiae recipere 191, 40. 829, 25; e. vacans 224, 20. 1052, 5. 1403, 15; v. advocatus, bona, decima, feudum, fideles, gastaldi, investitura, ministeriales, principatus, rector, thesaurarius, vasallus. — ecclesia Romana v. admiralus, advocatus, approbatio, archivum, capitaneus, census (censuales), civitas, defensio, iurisdictio, ius, patrimonium, patronus, pomerium, pugil, registrum, terra, vasallus, vexillarius, vicarius. — eccl. militans 85, 25.
- ecclesiasticus. ad iudicium saeculare non trahendus 13, 15. 336, 30; v. beneficium, bona, causa, censura, dominus, iudex, iurisdictio, potestas, princeps, sententia.
- edelnichte 334, 30. 335, 15. 20.
- edicere parlamentum celebrandum 955, 15.
- edictum 856, 35. 857. 904, 10; imperiale 815, 25; regium 21, 45. 199, 5. 304, 25. 590, 35. 649, 10. 763, 20; regis Trinacriae 1444, 10; iustitiarum curiae regis 21, 45; citatorium 1374, 5. 1375, 40. 1391, 35. 1392; publicum 856, 25; peremptorium 768, 35; publice propositum, positum 703, 5. 855, 10. 857, 10. 903, 35. 904, 5. 931, 15. 35; vocatio generalis per edictum facta 1385, 20.
- editalis v. leges.
- edomada 975, 10. 976, 10.
- efforcium 1004, 20. 1445, 15.
- ehaft, ehafte, eheftig not 27, 10. 103, 15. 176, 1. 5. 177, 10. 15. 357, 20. 1218, 10. 1219, 20. 1220, 45. — ehafte taidinch 1224, 40.
- ehalte 1223, 20.
- eigen, aigen 26, 25. 102, 45. 171, 10. 357, 5. 1233, 40. 1292, 15; altes aigen 50, 35; aigen man, aigenman, aigen lute 26, 40. 27, 1. 28, 10. 1218, 20. 1221, 35; aigensgewer 1221, 35.
- ein. ainmütlicher erwelter chünick, ainmütiger kunech 1232, 5. 1233, 25; ainschilter ritter 1221, 5; ainsezzen man 1218, 5.
- eit, ait *ex. gr.* 26, 25. 192, 20. 1098, 25. 1236, 10; des eides erlassen durch erberkeit (*clericos*) 103, 25. 357, 35; helfen mit dem eide 1098, 25.

eitgenossen des frides 102, 25. 30. 356, 35. 45.

electio, election, eligere. electio regis Romanorum *passim* (*praesertim* 3—10, 203—231); eligere (*Kürspruch*) 229, 45. 230, 15; Rudolphi regis 398, 40; Frankenfurdensis 722, 15; canonica 7, 45. 215, 1. 608, 5. 614, 20. 1049, 15; canonice quasi divinitus celebrata 7, 25. 9, 35; concors, legitima, unanimitas, — concorditer, in concordia, legitime, rite, unanimiter, una voce, voto unanimi celebrata 6, 15. 7, 25. 45. 9. 32, 45. 85, 40. 94, 15. 104, 25. 143, 10/15. 146, 5. 147, 5. 149, 5. 150, 1. 215, 30. 218, 25. 219, 20. 262, 10. 15. 264, 30. 40. 269, 30/35. 377, 10. 379, 35. 385, 25. 411, 30. 607, 40. 614, 10/15. 803, 1; discors, discorditer, in discordia celebrata 219, 20. 222, 1. 227, 1; iterata 87, 5; reges Romanorum consueverunt eligi de lingua Germanica 1372, 20; sola electio ius tribuit imperandi 1311, 35, 40; electio imperatoris, imperialis 208, 20. 803, 1. 814, 15; *cf.* 1372, 15; electionis dies, locus 7, 15. 9. 32, 40. 92, 35. 204, 25. 229, 1. 5. 230, 1; tractatus electionis, de electione 7, 15/20. 9, 15. 204, 20. 213, 10. 229, 10. — ius eligendi, electionis, in electione habitum 3, 10. 5, 1. 35, 25. 228, 25. (*cf. Emend.*) 229, 230. 232, 5. 258, 1. 277, 40; residens apud aliquem ex verasuccessione progenitorum 217, 25/30; ratione ducatus 25, 5. 216, 40—217, 1; ab apostolica sede concessum 80, 30. 82, 30/35. 155, 10/15; eligendi iure privare 209, 5; potestas eligendi 5, 1. 205, 5. 209; electionis vox, votum 3, 10. 92, 35. 205, 5. 225, 30/35. 229, 15. 262, 5. 264, 25. 377, 10. 379, 35. 413, 20. 607, 40. 614, 15. 1246, 25; votum, vocem, vices in electione committere, transferre, transfundere 3, 5. 5, 1. 216, 20. 225, 30/35. 229, 35; in electione vices gerere 227, 1. 229, 30; electioni se ingerere 217, 10; non secundum Deum et consuetudinem eligere 104, 30. — *v.* admittere, approbatio, commissio, consentire, decretum, electores, electus, evocare, expensae, iuramentum, kore, protestatio, publicare; *cf. Ind. nom. Romanum.* — electio advocati ecclesiae 364, 5. 366. 367; arbitrorum 580, 15. 25; capitanei 524, 10. 1432, 15; consiliariorum 422, 5; defensoris ecclesiae 209, 10; officialium 524, 10. 665, 1. 780, 20; potestatis 422, 5; rectoris 524, 10. 665, 1; senatoris 699, 25; septimanariorum *descripta* 691—692.

electores regis Romanorum 7, 5. 8. 30. 94, 20. 147, 5. 150, 5. 204, 25. 208, 35. 209, 5. 30. 211, 1. 213, 10. 15. 216, 40. 230, 5. 20. 1381, 30. 35; *gallice* eliseurs 5, 40; *el.* principes *passim*; churfürsten 31, 20; *pr.* *el.* imperii 1, 25. 93, 40. 121, 20; principes Alemanniae, Germaniae ius, vocem, voces in electione regis Romano-

rum habentes, obtinentes 3, 10. 35, 25. 92, 35. 262, 5. 264, 25/30. 269, 30/35. 277, 40. 377, 10. 379, 35. 413, 20. 607, 40. 614, 15. 1418, 35; ad quos electio regis, ius eligendi pertinet 8, 35. 32, 30/35. 94, 15/20. 146, 1/5. 149, 1. 232, 5. 258, 1/5. 1202, 5/10; imperialis spectat electio 803, 1. 814, 15; qui ius et potestatem optinent eligendi 5, 1; quibus incumbit electio 802, 35; ecclesiastici et saeculares 80, 30. 82, 30/35. 87, 35. 94, 15/20. 146, 1. 149, 1. 155, 15; quattuor laici et tres clerici 139, 35; tres archiepiscopi et quattuor duces 209, 1; ecclesiastici, praelati 208, 45. 226, 1; laici 208, 45. — *v.* collegia, consensus, consilium; *cf. Ind. nom. Romanum.*

electuaries *Latwergen* 1171, 30.

electus in regem Romanorum, erweiter kunig *ex. gr.* 7, 35. 342, 45. 804, 35. 1233, 25; *cf.* eligere; *in intitulatione* 11, 5. 231, 25. 233, 20. 40. 258, 1. 342, 45. 395, 25; *cf.* 5, 20; esleu roy, en roy d'Allemagne 203, 10. 20. 207, 30; electus in imperatorem 259, 40. 45. 267, 35. 609, 30. 771, 25; ad apicem imperialem 661, 15; rex et imperator electus 429, 40. — *e.* in regem Bohemiae 365, 20. 368, 35. — *e.* = *e.* in episcopum 259, 30. 346, 10. 15. 384, 15. 444, 15. 25. 447, 25. 531, 30. 533, 5. 544, 546, 30. 569, 5. 40. 570, 15. 40. 608, 35. 615, 5. 1411, 20. 1440, 30.

elemosinarius imperatoris 1146, 40; *cf. amonier.*

eloz 26, 30. 40. 27, 35. 359, 10; *cf. rehtloz.*

embole 307, 1.

emenda 1051, 30; curiae regis debita 293, 20; *e.* excessuum 1255, 5. — emendatio equorum 920, 30. 985, 10. 20. 446, 10. 20. 454, 25. 40. 462, 30. 463, 10. 493, 1. 10. 501, 30. 513, 35. 514, 5. 517, 1. 660, 25. 790, 15. 1413, 25.

empereur, empire *v.* imperator, imperium.

emperium *pro* imperium 1000, 5.

emphyteusis *v.* inph-

emplastres 1165, 30. 1166, 15.

engien *ingenium* 202; *machina bellica* 1175, 25. 1179, 35. 1181, 15. 35. 1182, 40.

ensis. honor portandi ensem imperatoris per Lombardiam 496, 30. *v.* investitura; *cf. gladius.*

enthalten 359, 5.

entweren 176, 35. 1220, 35. 40.

ephiteoticus *emphyteuticus* 520, 10.

epitogium 1298, 5.

equitatura 306, 10. 755, 15. 985, 10. 1450, 25.

equus. restaura equorum 676, 1; *e.* perditus 920, 5; *v.* arma, emenda, ergeben man 180, 1.

erlos 103, 5. 356, 15. 359, 10.

ersam. bezügen mit zwein ersamen mannen 103, 25. 357, 30.

erteilen. mit gesammerter urteil 180, 1. 1111. 1129, 15. 30; anlait 30, 30.

erz- *v.* archi-

escheyta 433, 35. 1038, 30.

esmallius, esmaltus 1089, 25; esmaltatus 1089, 10. 20. 1090, 5.

esmeralda 1089, 10. 1090, 1.

esperoni deaurati *militiae insigne* 508, 35. — *esperonati Viennenses moneta* 717, 20. 718, 1. 720, 15.

essentia 155, 5. 157, 30.

estain *v.* stain.

estandardum regis Trinacriae 1013, 25. 1014, 10.

estatuz *statuta* 1006, 5.

estrain *v.* strain.

étafer 1222, 30.

eveschiet *évêché* 1001, 30. (*cf. Emend.*)

evocare. ad electionem 230, 1; ad praesentiam regis, imperatoris 41, 10. 1143, 1; papae 92, 5; ad excusationes coram rege et principibus exponendas 93, 25; ad iudicium 765, 15. 1043, 30. 1125, 15. 1261, 5; ad iud. regium, regalis curiae 21, 45. 373, 20. 1261, 5; *cf.* 768, 35; *cf.* citare, edictum.

exactio, -ones 100, 35. 105, 15. 108, 30. 40. 109, 5. 185, 5. 529, 30. 531, 1. 629, 20. 753, 5. 835, 15. 30. 903, 10. 1201, 15. 1419, 10. 15; Iudaeorum 14, 10. 73. 224, 5; fornacibus impositae 1062, 20.

exactionare 224, 25.

exactor theloneorum 101, 5. 109, 10; bonorum bannitorum 1421, 30; *cf.* 1420, 1.

examinatio. personae electi in regem 87, 15. 258, 5. 262, 15. 264, 40; decreti electionis 258, 5; notarii 959, 26. — *v.* argentum.

exbannire 523, 15. 702, 5. 703, 40. 704, 1. 759, 10. 20. 760, 1. 761. 936, 5. 25. 989, 5. 1020. 1065, 30. 1436, 30. 1442, 10.

exbannimentum 703, 25.

exceptiones *ex. gr.* 2, 35. 511, 1. 915, 30; exceptio dilatoria 1327, 15; *cf.* ius.

excessus *v.* emenda.

excommunicare, excommunicatio 20, 5. 22, 35. 92, 5. 94, 10. 229, 10. 439, 25. 735, 25; excommunicationis sententia 154, 10. 350, 40. 351, 20. 385, 10. 735, 25. 30. 845, 1. 1052, 15. 1204, 40. 1355, 35. 1356, 1. 1361, 40; ultra annum et diem in excommunicatione perseverare 20, 5; *cf.* bann, proscriptio.

excoriatio 107, 40.

excredere 1042, 25.

executor 392, 15. 20. 1449, 15. 40; regis super gratia eidem a papa facta deputatus 392, 15; imperator non est nisi executor et minister papae in temporalibus 1347, 5. 10.

exemplare *gallice* 1180, 30.

exemptio 110, 1. 232, 40; exemptus 1339, 20; clericus 199, 15. 20. 544, 1.

exercitus 111, 35. 149, 20. 437, 20. 566, 35. 584, 30. 587, 20. 623, 40. 650, 10. 651, 1. 662, 10. 45. 673, 20. 698, 25. 700, 30. 728, 5. 746. 780, 10. 15. 837, 10. 896, 10. 15. 897, 1. 957, 20. 1013, 45. 1086, 10. 1212, 10. 1296, 40. 1431, 30. 1432, 15; generalis 565, 45. 924, 30. 955, 15. 20; exercitus instauratio 72, 35. 116, 20. 30; extranei, foritani, sequentes exercitum 746; *cf.* forensis.

exfortium 782—786. 837, 20. 838. 840, 1. 1040, 25. 1050, 45. 1443, 45.

exhereditatio 993, 20.

exilium 655, 15. 661, 30. 664, 10.

exititii *pars extrinseca civitatis Italiae* 502, 20. 1407, 25. 30. 1408, 35. 40. 1422, 5; *cf.* extrinsecus.

exitus, redditus, proventus et e. 253, 45.

exoccupata bona imperii 160, 25.

expeditio 1003, 5; negotiorum 38, 15. 968, 35; litterarum 384, 20; regia 3, 45. 221, 5; Bohemica 1257, 10. 25. 1258, 15.

expensae, electorum in electione faciendae 19, 25. 219, 10. 45. 221, 10. 222, 35. 224, 10. 226, 15. 240, 40; in coronatione 239, 40; e. regis pro reformatione Lombardiae 461, 1; e. litis 513, 20. 516, 30.

expulsus *v.* extrinsecus.

extirpationes nemoris 360, 30.

extorquere 247, 35. 40. 248, 1. 5; telonea, pedagia, extorsio pedagiorum 100, 35. 101, 1. 105, 25. 30. 106. 107, 10. 40.

extrajudicialis 1374, 20.

extraneus *v.* exercitus.

extrinsecus, *pars extrinseca*, morans extra commune, extrinseci, extrinseci, extrinseci, expulsi, forinseci, forisiti, *gallice* foresis, foressis *civitatum Italiae* 306, 35. 307. 316, 20. 330, 35. 331, 10. 447, 45. 451, 30. 40. 452, 5. 479, 5. 487. 488, 1. 489, 1. 15. 492. 499, 35. 500, 15. 502, 20. 30. 511, 35. 512. 514, 1. 10. 515, 35. 516, 1. 5. 522, 10. 35. 523, 10. 555, 25. 622, 15. 654, 25. 656, 20. 657, 5. 676, 25. 30. 758, 15. 994, 35. 1016, 5. 1032, 15. 1053, 5. 1060, 15. 1061, 45. 1280, 30. 1284, 25. 1287, 20. 1289, 1. 1305, 5; *cf.* exititius, intrinsecus.

exulare 446, 1. 447, 35. 454, 10. 15. 462, 10. 492. 500, 30. 501, 10. 502, 30. 503, 1. 513, 10. 25. 516, 20. 35. 758, 10. 30. 937, 5. 1018, 5. 1413, 35; exules 758, 15. 762, 1. 5.

fabrica 96, 15. 992, 5.

fabricare, flabricare monetam 641, 20. 720, 10. 1262, 20. 1263, 15. 1271, 10. 1272, 30.

faciebatur 1376, 15.

facinorosi, f. homines 16, 30. 178, 5.

254, 1. 290, 5; *cf.* animadvertere.

factio 1296, 40; testamenti 658, 15. 664, 20.

factor monetarum 639, 15.

facultates communis 1282, 30. 1288, 20.

faldestorium 609, 40.

falleratus *phaleratus v.* dextrarius.

falsarii litterarum 470, 15.

falsch slahen 28, 45; *v.* moneta.

falscher *falsarius* 28, 45. 29, 1. 357, 40.

famelici 701, 25.

familia 235, 1. 239, 40. 410, 30. 566, 15. 625, 40. 626, 1. 5. 646, 10. 762, 5. 1148, 5. 1264, 15. 1388, 5. 1406, 30. 1450, 25; papae 469, 10; cardinalium 469, 10; episcopi 499, 10; nuntiorum papae 544, 15; regis, imperatoris 603, 25. 604, 25. 704, 15. 762, 1. 937, 5. 957, 35. 963, 45. 1021, 30; vicarii 960, 40; magistri monetarum 675, 5; castris 1256, 5. 25.

familiaris, familiaris 257, 20. 1146, 30. 1148, 10. 1374, 1. 1386, 15. 1388, 1; regis, imperatoris 37, 35. 78, 20. 95, 35. 153, 35. 154, 5. 339, 30. 410, 10. 418, 30. 497, 30. 546, 5. 547, 30. 40. 550, 30. 577, 10. 666, 10. 673, 1. 719, 5. 10. 720, 10. 762, 5. 994, 10. 998, 30. 1021, 30. 1025, 1. 1146, 20. 25; domesticus 730, 10. 1239, 20; capellanus 747, 5. 1239, 20; clericus 771, 40; consiliarius 439, 25. 577, 1. 580, 20. 726, 20; magister monetarum 674, 20. 1271, 10. 1272, 25; medicus 910, 20; prothonotarius et vicecancellarius 90, 30. 91, 40. secretarius 255, 10; thesaurarius 170, 15. — f. regis Aragoniae 78, 15; regis Franciae 549, 25. 35. 578, 30; regis Siciliae 715, 25. 989, 40; reginae Ierusalem 1307, 10; papae 84, 30; legati 809, 40; nuntiorum, legatorum regis, imperatoris 699, 10. 954, 15. 1297, 30; archiepiscopi, episcopi 603, 45. 872; marchionis 1070, 20; comitis 42, 35. 1086, 30. 1301. 1302, 15; nobilis viri 723, 15. — familiares ad servitium monetarum *Hausgenossen* 673, 30.

familiaritas 603, 45. 989, 40.

famulus 5, 30. 185, 20. 1450, 25.

fatuus, -a, -um 746, 30.

fautio 531, 1.

favorantes, favoratores 523, 10. 20. 1004, 30.

feaulez, feaux *fideles* 206, 35. 297, 20.

febilis moneta 1272, 10. 1273, 30.

fellonia, feloniam 759, 35. 760, 30. 1019, 40. 1314, 30. 1316, 20. 1336, 5. 1374, 10. 1392, 30. 1393, 30.

fera, tertia fera 96, 20; feras capere 1135, 15.

ferame 1188, 10.

feriae 85, 5. 669, 35.

ferrage des chevauz 1164, 45. 1166, 15.

ferto *Vierdung* 288, 1.

feudalis *v.* feudum.

feudatarius, feodatus, pheudatarius pheudotarius, f. homo 119, 30. 253, 45. 381, 15. 595, 10. 843, 20. 989, 30. 35. 1075, 1. 1213, 10. 1437, 10. 15.

feudum, feodum, pheodum, *gallice* fie, fief, f. imperiale, ab imperio, imperatore, rege obtentum, concessum, dependens *vel simile*: *passim. ex. gr.*: advocatia 1239, 15; adv. coenobii 96, 20; baronia 433, 25. 1038, 20; bona 183, 20. 221, 20. 242, 35. 484, 35. 644, 10. 1134, 35; burgum 1073, 25; castrum 96, 10. 20. 193, 35. 221, 15. 242, 35. 296, 20. 433, 30. 583, 30. 758, 40. 763, 40. 827, 5. 905, 30. 1038, 15. 1066. 1078, 15; f. castrense 159, 1. 164, 35. 250, 15. 270, 5. 20. 599, 35. 645, 5. 709, 1. 1010, 1; *cf.* burchlehen; civitas 433, 25. 1024, 15. 1035, 20. 1036, 25. 1037, 15. 1038, 20. 1440, 10; comitatus 277, 40. 281, 5. 20. 1035, 20. 1036, 25. 1037, 15; comitia burgraviae 96, 10; custodia portae 96, 10; ducatus 92, 40. 183, 35. 277, 40. 281, 5; forum salis et piscium 288, 289; gardia monasterii 494, 10; honor curtis 457, 45. 458, 25; merum et mixtum imperium 433, 25. 496, 25. 583, 30. 1038, 20; Iudaei 221, 20; iudicium provinciale 96, 15; iudicium sanguinis, halsgeriht 159, 35. 178, 1; iura imperii 958, 25. 960, 1; iurisdictio 178, 1. 221, 15. 242, 35. 433, 25. 457, 40. 458, 20. 958, 25. 30. 1038, 20; lacus 457, 45. 458, 25; leva 433, 25. 1038, 20; marchionatus 183, 35. 436, 1. 695, 10. 1438. 1439; molendinum 887, 5. 25; moneta 494, 15; mons 166, 35; munitiones 173, 5. 221, 15. 242, 35; officia 18, 20. 96, 20; oppidum 96, 20; pecunia 481, 40. 899, 25. 1007, 35. 40. 1069, 5. 15; pedagium 433, 25. 494, 15. 496, 15. 764, 30. 1038, 20; piscationes 496, 15; posse 583, 30; possessiones 18, 20. 234, 15. 1078, 15. 20; praedia 164, 35. 165, 15. 645, 25. 899, 25. 922, 1. 1010, 40; principatus 23, 20. 35, 25. 52, 35. 183, 35. 1134, 15; redditus 96, 20. 221, 20. 242, 35. 369, 20. 25. 457, 45. 458, 25. 495, 1; regnum Bohemiae 183, 35; terrae 18, 20. 72, 25. 30. 221, 15. 234, 15. 242, 40. 1212, 30; telonea 168, 5. 372, 20; vicecomitatus 1241, 5; villa 96, 20. 433, 25. 736, 30. 737, 1. 1038, 20. 1078, 15. — feuda regalia 52, 35. 186, 10. 187, 40. 191, 40. 235, 30. 292, 5. 909, 5; regalia feodalia 236, 10; feudum concessum a sede apostolica: regnum Siciliae 1045, 10. 1212, 30. 1320, 5. 1328, 1. 1340, 25. 1353. 1366, 25; ab ecclesia Treverensi 1243—1246, 10; ab ecclesia Leodiensi 118, 20. 35. 119, 35; ab episcopo 648, 30; a comite 41, 35. — infeodare, infeodatio 42, 30. 72, 5. 219, 25. 1134, 30. 35; infeudati 2, 15. 30. — feodorum concessio, collatio, donatio 52, 35. 72, 25. 30. 166, 35. 168, 5. 178, 10. 186, 10. 187, 10. 15. 40. 277, 40. — 278, 1. 280, 25. 281, 10. 283, 20. 40. 289, 25. 494, 35. 583, 30. 664, 45. 736,

30. 737, 1. 760, 45. 764, 30/35. 827, 5. 10. 905, 40. 927, 30. 958, 25. 960, 1. 1005, 30. 1007, 35. 40. 1015, 30. 1024, 15. 1033, 35. 1035, 20. 1036, 25. 1037, 15. 1039, 1. 1064, 1. 1066. 1069, 5. 15. 1073, 25. 1134, 15; cum vexillis et sollemnitate debita 35, 30; per ceptrum regium 52, 35; pro pecunia 962, 5; de camera regali 758, 40. — feudorum investitura 52, 35. 186, 15. 188, 1. 278, 5. 281, 10. 25/30. 433, 20. 436, 5. 448, 15. 20. 449, 15. 450, 1. 457. 458, 45. 459, 1. 460, 1. 5. 481, 20. 482, 30/35. 483, 1. 40. 484. 495, 5. 496, 40. 45. 562. 583, 25. 596, 1. 5. 899, 30. 928, 35. 1010, 40/45. 1025, 20. 1038. 1039, 40; *de symbolis v. investitura*; receptio *ex. gr.* 2, 35. 235, 35. 715, 45. 899, 25. 1243, 15; administratio per sex septimanas indulta 292, 5; augmentatio, augmentum, emendatio, melioratio 19, 35. 21, 1. 219, 45. 221, 20. 242, 40. 270, 5. 286, 1. 388, 20. 433, 30. 1244, 5; diminutio 372, 25; alienatio 288, 30. 289, 15. 20. 956, 25. 959, 25. 1078, 20; translatio 135, 15. 159, 5. 270, 10. 20; vacatio 49, 15. 72, 10. 183, 20. 389, 25; successio 47, 15. 20; perditio 288, 30. 289, 20. 1333, 5; poena 1449, 30; attractio, revocatio ad proprietatem domini 48, 5. 135, 20. 540, 15; devolutio 41, 35. 927, 40. — feudum consignare 449, 10. 25. 457, 35. 482, 15. 483, 30; vindicare 288, 35. 289, 20; *cf.* deservire, recognoscere, resignare, retinere. — f. iustum (rectum) et antiquum 448—460. 483. 484. 496, 45. 562. 596, 5; ligium et gentile 583, 40; gentile, nobile 434, 40. 583, 25. 30. 905, 40. 928, 35. 1440, 10/15; gentile, nobile, rectum, antiquum, paternum, avitum, proavitum 433, 25. 436, 1. 20. 451, 20. 458, 15. 1038, 20. 1073, 25. 1438, 20. 25; perpetuum, f. perpetuel 1064, 1. 30; apertum 183, 20. 433, 35. 436, 30. — redditus feudales, feodati 246, 10. 369, 20. 25. 921, 35; terrae et decimae feudales 892, 10. — dominus feudi *v. dominus*; consortes feudi 434, 35; ius feudi, feudale 41, 35. 172, 25. 369, 25. 566, 30. 1066, 1. 1114, 15; cadere a iure feudi 1357, 40; poena feudi 1434, 20; lex feodalis 1393, 20; natura feudi 435, 1. 1393, 10. 20; clericus feudum habere non potest 193, 40. 194, 1; *cf.* habitare. — Consuetudines feudorum 435, 1; Summa usus feudorum (Odo-fredi) 519, 30.
- fictum 492, 25. 891—894. 1420, 40. 1421, 15. 20; contractus fictalicius 492, 25.
- fideiubere 452, 40. 486, 25. 634, 5. 683, 25. 687, 1. 1415, 10; fideiussio 239, 35. 506, 45. 978, 10; fideiussores 44. 138, 5. 15. 305, 35. 306, 15. 20. 406, 30. 631. 634, 5. 643, 25. 649, 35. 683, 20. 686, 40. 860, 40. 865, 30. 961, 15. 20. 978, 10. 1003, 20. 1057, 1. 1136, 1. 1448, 20; *cf.* gewer; fideiussorium 288, 10; cautio fideiussoria 138, 1. 288, 5. 1042, 30.
- fideles regis, imperatoris, imperii, ecclesiae *passim*; fidelis et creditor regis 94, 35.
- fidelitas, fedelitas. vasalli ad dominum 1356, 5; papae imperatori, domini subdito debita 1360, 1; imperialis 959, 30. — fidelitate astringi, teneri, ligari ecclesiae 1355, 15. 45; imperio 190, 40; lantgravio 195, 5. — fidelitatem facere, praestare 76, 5. 85, 35. 189, 1. 220, 1. 435, 1. 448, 20. 449, 20. 450. 451, 5. 457, 30. 460, 10. 481, 25. 483, 5. 493, 20. 494, 1. 526, 20. 562, 25. 583, 40. 668, 15. 832, 25. 974. 1241, 5. 1438, 25; iurare 482, 40. 595, 10. 622, 15; *cf.* osculum; fidelitatem acceptare, recipere 254, 1. 405, 10; *v. absolutio*. — fidelitatis homagium 18, 20. 21, 10. 35, 1. 194, 40. 195, 1. 5. 234, 20. 1242, 30/35; alicui vice regis et imperii praestandum 76; iuramentum, sacramentum 2, 30. 35, 30. 57, 20. 65, 1. 68, 10. 87, 1. 40. 92, 40. 153, 1. 155, 40. 177, 40—178, 1. 191, 40. 194, 5. 350, 40—351, 1. 351, 20. 417, 10. 435—497. 526, 20. 562, 25. 573, 35. 583, 40. 668, 15. 680, 10. 681, 1. 30. 715, 25. 716. 737, 1. 748, 20. 827, 10. 829, 1. 20/25. 899, 35. 906, 1. 922, 5. 928, 25. 984, 10. 1010, 5. 40. 1037, 20. 1348, 40. 1360, 10. 25. 1361. 1364, 1. 5. 1372, 5. 1374, 10. 1397. 1410, 30. 1414, 20. 1416, 30. 1439, 30. 1440, 15. 1452, 1. 30; novum et vetus 593, 40; capitaneo praestitum 17, 15. 30; nomine regis et imperii ab alio receptum 190, 25. 224, 5. 1247, 20. 1407, 10; regis papae praestitum, praestandum vel non praestandum 146, 15. 149, 15. 255, 20. 269, 5. 843, 25. 30. 848, 20. 25. 1207—1211. 1319—1323. 1329, 35. 1334, 15. 20. 1366, 20. 25. 1368, 15; *cf.* 807—809. — forma fidelitatis 760, 40; nova et vetus 437, 15. 449, 1. 456, 5. 460, 25. 478, 1. 482, 10. 483, 25. 491, 1. 525, 5. 574, 20. 600, 35. 668, 15. 745, 1. 828, 10. 830, 1. 852, 20. 928, 30. 1038, 35. 1088, 1. 1414, 20. 1438, 25. 1452, 5.
- fides. catholica *passim*; Maumettica 822, 10; recta, fois droite 800, 5. 801, 5; causa fidei 470, 20. 800, 15. — f. praestita corporalis 43, 40; loco iuramenti praestita 15, 1. 223, 10; fidei debitum infringere 195, 10.
- figura iudicii, figure de jugement 41, 30. 48, 5. 49, 5. 466, 40. 492, 10. 501, 5. 513, 20. 516, 30. 669, 35. 711, 1. 726, 40. 831, 40. 937, 1. 965, 30. 966, 25. 989, 20. 1021, 5. 1093, 25. 1281, 40. 1437, 1.
- filiae successio in bonis feudalibus 47, 15. 20; bona paterna et materna ad filiam devoluta 196, 20. 25.
- finger *v. vinger*.
- fiscus 1316, 15. 20. 1444, 10; regis, imperatoris, imperii 623, 30. 664, 15. 35. 665, 1. 760, 35. 831, 1. 1016, 30. 1020, 5. 1065, 30. 1420, 5; *v. procurator*; iura fiscalia 432, 15.
- fiscus, fixicus, fisecijen *v. physicus*.
- flabricare *v. fabricare*.
- flumen tollere de cursu 1015, 35.
- fodere *v. minera*.
- fodrum 158, 10. 496, 15. 501, 10. 516, 35. 564, 5. 10. 626, 5. 629, 20. 673, 15. 728, 1. 1285, 20. 1288, 5. 1414, 25.
- forage 1189, 25. 1190, 1. 25. 1195, 1.
- forare 1271, 15. 1272, 35.
- forbannire 619, 40. 620, 15. 698, 30. 700, 30. 1018, 25. 1084, 1.
- foreas de trompes 1161, 35.
- forefacere 629, 25. 719, 30. 723, 20. 780, 25; forfaitures 1192, 5.
- forensis mercator 957, 30. 963, 40; forenses sequentes exercitum 746, 30.
- foresis, foressis *v. extrinsecus*.
- foresta, forestus 68, 1. 96, 20. 840, 25. 30. 1135, 5. 1259, 25; forestae, -ti officium 96, 20; decima 394, 5; *cf.* custodia.
- forestare, forestationes 961, 15. 20. 1057, 40. 45.
- forestarius 246, 10. 248, 10. 360, 20. 25; magister f. 840, 25; subforestarius et custos forestae 840, 25. 30; scabinus forestarii 245, 25.
- foresterius *Italis forestiere* 1271, 10. 30. 1272, 30. 1273, 5.
- forier 1155, 40.
- forinseci *v. extrinsecus*.
- forisiti *fuorusciti v. extrinsecus*.
- foritani 746, 20.
- forma auctentica 418, 40; publica *ex. gr.* 478, 15. 1048, 30. 1383, 35; *v. fidelitas*.
- fornax. exactiones fornacibus pro qualibet coctura impositae 1062, 20.
- fornire, furnire, fornimentum 672, 25. 45. 673, 15.
- fortalitium, -tia, fortilitium, fortellecium 208, 25. 406, 35. 430, 20. 25. 658, 35. 659, 10. 682, 1. 683, 15. 684, 10. 686, 35. 777, 30. 790, 35. 791, 5. 846, 20. 30. 847. 870, 35. 935, 40. 997, 40. 1003, 30. 1004, 30. 1020, 1. 1283, 35. 1284, 5. 1300, 30. 1430, 5.
- fortia 89, 15. 423, 10. 498, 15. 592, 30. 704, 10. 761, 5. 45. 838, 5. 846, 35. 896, 20. 936, 15. 989, 5. 1020, 10. 1283, 30. 40. 1284, 1. 10. 1285, 15. 1287, 30. 1290, 1. 1436, 35.
- fortificare 737, 5.
- forum *Markt* 272, 40. 288. 289. 670, 1; alienatio, translatio, transpositio fori 288. 289; f. septimanale 836, 25. — *Gericht ex. gr.* 15, 1. 511, 1. 1349. 1350.
- fornoyer „*foris viare*“ 971, 35.
- forures 1192, 35.
- fossatum 923, 1. 5. 935, 20. 1064, 50; fossatae 995, 40.
- fournigement 1189, 5.
- frag. stille frag 1217, 45.
- franchesia, -isia, -issia, -itia, frankitia 188, 30. 430, 10. 658, 35. 673, 10. 675, 5. 703, 35. 760, 25. 761, 10. 20. 936, 10. 970, 25. 1020, 15. 25.
- francus 322, 10; villa franca 23, 20; allodium francum 583, 25; denarii

- franci 639, 35. 719, 1. 5; de franco 640, 5.
- frid, fride = lantfrid 101—103. 355—357. 1219—1225; cf. eitgenossen, pax. rihter.
- fridbraech, friedbraech(er) man 1217, 25. 1219—1224.
- fridbrief 1223, 45.
- fridezol 12.
- frömede lüte, varnde, blibende, wesende 102, 30. 356, 40.
- fructus 2, 15. 121, 10. 159, 20. 428, 35. 40. 1420, 10. 1451, 20. 30; pendentes 492, 10; v. decima; cf. annus.
- frunire 1014, 35.
- funes tenere in collis 655, 10.
- fur 36, 25. 422, 10; furtum 36, 25. 422, 10. 1398, 5; cf. diep.
- furca 623, 25. 761, 5. 936, 15. 1020, 10.
- fürgebeten, fürgebot, furgebot 27, 30. 30. 1096, 10. 1097, 10. 1098, 15. 1104, 10. 15. 1220, 30.
- fürgezoch 1222, 30.
- furmentum 894, 20.
- fursprech, vurspreche, vorsprech 359, 10. 1101, 15. 25. 1224, 25. 1269, 25.
- furst, forst *ex. gr.* 113, 30. 137, 10. 1120; cf. princeps.
- fürsch 1224, 20.
- füter 1221, 30.
- flux *ostium fluminis* 958, 25. 959, 10.
- gabella, cabella 659, 35. 570, 1. 935, 35. 958, 1. 964, 40. 1064, 25. 1286, 10; gabellatura 626, 5.
- (gagium:) gagis 1136, 15; *gallice* gages, wages 1151 sqq.
- galea, gualia, *gallice* gualie 690, 1. 755, 15. 838, 10. 969, 35. 970, 971, 15. 20. 973, 974, 1. 988, 10. 989, 25. 1013, 1014. 1027, 5. 1029, 20. 25. 1030, 1. 1045, 25. 1062, 30. 1427, 10. 1430, 1431. 1433, 10. 25. 1434, 30. 1436, 15. 1437, 10; v. stolium; = *Helm* 1140, 15. 1141, 25; galeati 1139, 15. 1140, 35.
- galiet armet 1168, 15.
- garda, gardia, guardia 188, 25. 1062, 15. 1243, 25. 1244, 20. 25. 1245, 20; monasterii 163, 10. 494, 10. 15.
- gardaroba imperatoris 226, 40. 1085, 15.
- garnimenta 1054, 5.
- gast 102, 30. 356, 40. 359, 5.
- gastaldi ecclesiae 891, 40; gastaldiones et supragastaldiones scolorum populi civitatis Tarvisii 1296, 20. 25. 1297, 15.
- gazaphilacium 794, 30.
- gebirge = *Alpes* 334, 35. 335, 20. 25. 1110, 35. 1126, 35. 1128, 15. 1129, 5; cf. mons et *Ind. nom.* Lombardia.
- gebürde 191, 20. 192, 25. 193, 1. 5.
- gedinge 176, 30.
- gedingen 1098, 20. 1224, 25.
- gelaubhaftig, bringen mit siben gelaubhaftigen mann 1220, 40.
- geleite, geleitte, gelaitte, gelait, gelait, geleide, gheleyde 28, 35. 29, 1. 5. 125, 10. 129, 35. 1217, 25. 1228, 1. 1234, 35; von dem riche 28, 20; unrecht g. 129, 30; g. abtun, ablazzen 124, 40. 45. 125; brechen 1217, 20. 25. — geleitslute 1234, 35.
- gelten, vergelten, zwivalt, zwivaltig, zwir, mit der zwigült 27, 1. 20. 29, 30. 1219, 15. 1220, 10. 1221, 5. 30. 1223, 40. 1224, 1; dristunt 29, 25. 1223, 20. 1224, 5.
- gemaelde (monetae) 28, 45.
- genoz, genozz 27, 10. 15. 1220, 15. 20. 1222, 15. 40; cf. übergenoz, undergenoz.
- gens. regis 539, 10; imperatoris 1445, 20; v. arma, camera.
- gentilshommes 331, 5.
- genuflexio 145, 5. 612, 5.
- geraten an daz riche 1111, 35.
- geriht, gerichte, gerechte 51, 1. 101, 45. 102, 10. 45. 136, 10. 180, 5. 356, 25. 357, 5. 45. 359, 25. 1098, 5. 20. 1128, 15. 20. 1219, 1. 15; ein g. besitzen 357, 40; g. versagen 161, 15. 20; g. vinden 161, 20; bi guetem g. vangen 136, 15; geistlich g. 1129, 1. 15; weltlich, werltlich g. 29, 15. 1129, 15. 1220, 25; unders g. 50, 30. 51, 1; g. des kunigs, des hoves, ze hove 161, 10. 1105, 25. 1109, 1; cf. 1098, 5. cf. hofgericht; ze g. sitzen an kuniges stat 1091, 20. 1095, 30. 1097, 5. 1099, 30. 1100, 20. 1102, 15. 25. 1104. 1105, 1. 1108, 30. 1110, 35; g. ob der Ens 50, 30; uf dem Meinevelde 54, 15; gerihtes briefe 176, 40; insigel 161, 20.
- geschrai 1218, 5. 10. 1222, 10. 15.
- geschrift. mit g. antworten 126, 15.
- gesezzen man 1220, 30.
- gesinde 29, 1. 5.
- gesta 432, 5. 15; per consilium imperatoris 969, 15; Heinrici regis v. acta.
- gestor negotiorum imperii 76, 15. — gestorio nomine 1416, 15.
- geswistergede 1269, 20.
- gewalt 51, 5. 1221, 30; v. gewer.
- gewer 127, 5. 176, 35. 357, 45. 358, 15. 1109, 20. 1110, 20. 1220, 40. 1221, 40; gewalt und g. 358, 10. 1112, 20; nutz und g. 1221, 40; nutzeliche g. 1095, 35. 1105, 5. 10; stille g. 1221, 25; aigensgewer, lehns-gewer, satzung-gewer 1221, 25; cf. entweren.
- gewer *fideiussor* 1221, 25.
- geytes 187, 20; cf. *ibid.* not. 2.
- gezig, gezüg, geziuge 359, 10. 40. 1098, 15. 30.
- giselschöffe 1233, 35.
- gladius *insigne regium* 609, 15. 610, 40. 612, 35. 40. 798, 5. 1443, 20; cf. ensis; temporalis *ex. gr.* 6, 25. 82, 35. 1346, 15; spiritualis 1346, 15; uterque 1310, 10. 15. 1340, 15. 1346, 15; gladii potestas 80, 35. 82, 35. 146, 40. 149, 40. 154, 40. 155, 15. 178, 5. 254, 1. 1275, 15. 1309, 20. 1311, 15. 1379, 5; cf. bannum.
- glarea 457, 1. 5. 496, 15. 25. 563, 20.
- gonfalonerii 524, 25. 30; cf. confalonerii.
- graduale 610, 40.
- graf, grave, greve *ex. gr.* 175. 1091—1112 *passim*.
- granus, granum, grain 639, 40. 640, 671, 40. 672, 5. 717, 718, 10. 20. 720, 25. 30.
- graviosus, -a, -um 970, 25.
- gridata 673, 45; cf. 673, 20.
- grindin. ius quod dicitur g. 247, 10.
- gritmanni 109, 35.
- grossare 667, 1.
- grossus, grossi Pragenses, grozze Prager pfenning *ex. gr.* 279, 10. 20. 1123, 35; grossi Turonenses *ex. gr.* 20, 35. 528, 15. 1055, 5. 10. v. denarius; cf. moneta.
- gruntrür, gruntrüre 355, 5. 356, 5.
- guadere i. e. vadiare *sponsionem facere* 1241, 10. 25.
- guarnitus, -a, -um 1450, 5.
- guastum 1289, 10; guastare 1003, 40; guastatores 896, 20; cf. vast-
- gubernare vice, nomine regis civitatem 348, 30; provinciam 505, 1.
- gubernatio, civitatis 98, 35. 287, 1. 389, 1. 423, 1. 1282, 35. 1283, 1; imperii 209, 40. 663, 35; regni 151, 20. 527, 40.
- gubernator, gubernatores, civitatis 88, 25. 287, 5. 319, 20. 679, 5. 683, 35. 684, 25; civitatis et comitatus 254, 25; regnorum 1142, 35; gouverneur 301, 15.
- guerra, gwerra, gerra, *gallice* guerre, werre *ex. gr.* 45, 30. 200, 30. 307, 35. 1026, 30; viva 695, 35. 40. 825, 25. 1012, 30. 1013, 30. 1073, 30. 35. 1080, 5. 1427, 10; guerrae solitae Alemanniae 209, 40; cf. capitaneus.
- gueriare 994, 35.
- guidagium, gwidagium 241, 5. 528, 15.
- gult, gült 180, 35. 1217, 20. 1218, 25. 1220, 25. 1224, 5. 15. 1233, 40.
- gut, güt, guot 54, 15. 103, 15. 176, 25. 357, 25. 1102, 30. 35. 1221, 40; varen-dez 26, 25. 115, 40; trukenes 1269, 25. 30; des riches 124, 35. 40; cf. 115, 25; cf. bona.
- gwaer i. e. gewaere 28, 45.
- habilitare. ad actus legitimos et civiles honores 197, 25; clericum. ad feodum tenendum 194, 1.
- habilitatio 194, 10.
- habitus clericalis 1060, 25.
- haces *haches* 1178, 10.
- haeblich v. baeulich.
- haeresis, haeretica pravitas 84, 25. 85, 30. 196, 1. 266, 340, 25. 344, 50. 396, 5. 401, 5. 818, 20. 821, 10. 822, 10. 1198, 25. 1210, 1. — haeretici,

- gallice hereges 86, 20. 340, 25. 344, 20. 396, 10. 800, 10. 15. 801, 10. 15. 1210, 1. 1379, 25; haereticum facinus 196, 5.
- haimsüchen, haimsüchung 1217, 30. 1221, 1. 10.
- halsgeriht 159, 35. 178, 5.
- hanas, hanaz, hennas coupe 329, 30. 330, 1. 1161, 40. 1162, 5. 1197, 30.
- hanelare pro anhelare 414, 1. 1048, 5.
- hant abslahen 1218, 35. 40.
- hantfeste, hantveste 125, 30. 35. 1096, 20. 25.
- hantfrid 27. 1219.
- hantwercher 1223, 30.
- harnas, harnaz armatura, apparatus 1161, 30. 1164. 1165, 20. 25. 1169—1171; harnasch 1218. 1224, 25.
- hasta v. investitura.
- hauptschuld 30, 40.
- hawez hoyau, houe 1178, 10.
- heames 1164, 20.
- helfen mit dem eide 1098, 25.
- hennas v. hanas.
- herarium v. aerarium.
- herbergen 176, 40. 177, 1; mit gewalt 1221, 30.
- heredes. descendentes, collaterales 49, 5; qui vulgo dicuntur leinenherben 48, 5.
- hereditarius, -a, -um v. burcgravius, ius. — hereditarie remanere 69, 10; tenere 598, 1.
- hereditates recuperandae 500, 45.
- hereges v. haeretici.
- herr 54, 15. 125, 15. 175, 20. 1218, 30; dominus feudi 359, 15. 1111, 30; herren not 103, 15. 357, 20.
- hestas, hestauz banc 1176, 25. 1188, 10.
- hiemeligkeit 130, 30.
- (h)ierarcha 85, 25; (h)ierarchia caelestis 813, 15.
- hindersazzen, -saezze, -sezzen 127, 30. 1223, 35.
- historiae, hystoriae. veteres 813, 35; Langobardorum 819, 45.
- histrio v. instrio.
- höbetsman 334, 35.
- hobgüte 1092, 20.
- hof, hove 1094, 1. 20. unser (regis), des kunges, des riches h. 30, 1. 15. 161, 10. 176. 1098, 5. 15. 1101, 20. 1102, 1. 1108, 10. 1112, 15; gebotten h. 26, 20; unsers hoves reht 136, 40. 137, 15; hoves (=dinckhoves) reht 1102, 30. 35. — v. antworten, tag; cf. curia.
- hoven v. husen.
- hovemaistre magister curiae regalis 1156, 1. 5. 1162, 35. 1173, 5. 40. 1175, 25.
- hofgericht 1125, 30; cf. geriht.
- hoflaent 30, 1.
- hofphaffe 1217, 15.
- hof, hoverihter (regalis) 28, 15. 30. 1092—1110 passim. 1126, 15; vicarii imperii 1111, 30. 1112, 15; cf. index.
- hoh man 27, 5.
- hohzit 1223, 5.
- hoirs heredes 203, 10. 20; hyretage hereditas 201, 35. 202, 5.
- holt, holde 54, 10. 335, 15. 1223, 35.
- homagium, hommage, ommage, fidelitatis h., homagii iuramentum, sacramentum 201, 35. 203, 10. 210, 1; faciendum, praestandum, iurandum, recognoscendum, factum, praestitum, recognitum regi, imperatori, imperio 35, 35. 87, 40. 92, 40. 178, 1. 195, 5. 203, 20. 236, 35. 435, 20. 448, 20. 449, 20. 450. 451, 10. 457, 30. 460, 10. 481, 25. 483, 5. 548, 25. 30. 549, 1. 550, 35. 579, 30. 35. 595, 10. 605, 1. 668, 15. 715, 25. 716. 827, 30. 829, 20. 832, 25. 906, 1. 928, 25. 984, 10. 1010, 5. 1037, 20. 1050, 1. 10. 1077, 25. 1241, 5. 1407, 15. 1452, 1. 30; alicui vice regis 76. 1407, 15. regi Bohemiae 351, 1. 20; sorori regis Franciae 57, 20. 65, 1. 68, 10; lantgravio Thuringiae 194, 40. 195, 1; archiepiscopo Coloniensi 21, 10; Treverensi 1242, 35. 1244, 40. 1246, 1; recipiendum, receptum a rege, imperatore 18, 20. 76, 10. 209, 35. 234, 20. 899, 35. 922, 5; ab alio nomine regis 190, 30. 253, 45; iniuste requisitum 35, 1; legium, ligium, hommage liege 87, 5. 1010, 40. 1025, 20. 1251, 5. 1439, 30. 1440, 15. — recipere ad homagium, recevoir en hommage 203. 301, 30. 548, 20. 579, 25; in homagio teneri 46, 40. — cf. fidelitas.
- homicida 422, 10. 1060, 20.
- homicidium, omicidium 248. 249, 40. 282. 283. 284, 1. 422, 10. 622, 30. 623, 25. 624, 30. 673, 25. 901, 35. 925, 30. 987, 20. 1060, 30. 1061, 15. 1284, 30. 1287, 40. 1436, 5.
- homo. homines imperii 921, 30. 1016, 35; regni Bohemiae 349—351; homo ligius, legius 119, 30. 494, 15. 583, 35. 899, 15. 1010, 30. 1212, 40. 1241, 5; immediatus h. l. 1395, 5; conditionis = h. conditionalis 1250, 20. — v. arma, facinorosi, feudatarius.
- honeratus oneratus 733, 15.
- honor 24, 15. 80, 30. 183, 15. 35. 496, 15. 25; honores imperii 986, 25; ab imperio habiti 925, 20; honor, honores regis, regii 93, 40. 143, 15. 321, 40; honor processionis, sessionis, nominationis, scripturae archicancellario per Germaniam debitus 15, 25; cf. 14, 10; honores archicancellariae 224, 1; honores civiles 197, 25; cf. habilitare; honor et dignitas militiae 989, 45; honor curtis 457, 45. 458, 25; honores hominum 496, 20.
- hortus v. imperium; cf. pomerium.
- hospitalitates quae dicuntur geytes 187, 20.
- hospites Iudaei 836, 25.
- hospitium 601, 20. 724, 45. 1023, 15. 1420, 35. 45; magister hospitii imperatoris 990, 25; hospitia civitatis Astensis 427, 10. 35; hospitium Spinulorum (Savonensium) 1061, 1.
- host- v. etiam ost-
- hostia 1303, 25.
- hostis publicus 1225, 35. 1442, 10.
- hüb mansus 1222, 5.
- huisserie 1165, 25.
- husen, housen und hoven 282, 15. 1233, 5; husen oder heigen 1235, 5.
- hypotheca, ypotheca, ypotheka, ypotecha, ypotecha, ipoteca 178, 20. 406, 25. 442, 10. 486, 25. 495, 35. 525, 25. 687, 30. 739, 15. 748, 25. 820, 25. 861—871 passim. 1140, 1. 1141, 20. 1297, 10. 1408, 20. 1409, 25. 1415, 10. 1417, 10. 1448, 30. — ypotekare 1139, 25.
- hyretage v. hoirs.
- iacere Einlager halten 98, 10.
- ydolum adorare 266, 20; ydolatria 1425, 5.
- ydonei viri 46, 5.
- igenote 334, 40.
- ignobiles 71, 10. 30.
- illegitimus 197, 25.
- ymago. ymaginem pingere 1256, 15. — ymaginarii praesentiae regis 37, 20.
- imbriviatura 1421, 15.
- immediatus, -a, -um. ab imperio mediate vel immediate dependentia 221, 20. 242, 35. 285, 45; imperio immediate in temporalibus subesse 367, 1; civitas imperatori immediate subiecta 911, 35; immediate colligatus imperio 110, 1; cf. dominus, homo.
- immunis a collectis etc. 1296, 40. 1419, 10.
- immunitas, imunitas, immunitas 430, 10. 673, 10. 965, 1. 1282, 30. 1286, 20. 1436, 25; immunitas Iudaeorum Spirensium 1009, 1; immunitates reales et personales 964, 35.
- ympen vas apiarium 1220, 30.
- imperator, impperator, inperator, empereur passim; empereres 1189, 1. 1190, 15. 35. 1192, 20; i. legibus solutus, non astrictus, non subiectus 925, 35. 934, 40. 987, 30. 991, 40. 1390, 1. legibus alligatus 519, 1. solus princeps monarcha 813, 15; monarcha omnium regum et principum 139, 35; a sede apostolica recipit gladii potestatem 82, 35. 155, 15. 1379, 5; de imperatore perpetuo providere 209, 25; sanctus i. 1372, 1; Albertus Romanorum imperator vel rex (in formula) 198, 1. v. admiralus, advocatus, armatura, camarlingus, camera, camerarius, cancellarius, capellanus, clericus, computus, confessor, confirmatio, consecratio, consiliarius, consilium, coronatio, creatio, curia,

- dominus, electio, electus, elemosinarius, ensis, evocare, executor, familia, familiaris, fideles, gardaroba, hospitium, iudex, leges, marescalcus, medicus, notarius, officialis, ostiarius, palatium, pallium, panterius, parlamentum, potentia, promotio, registrum, sapientes, scriptor, servire, signum, successio, thesaurarius, tribunal, vasallus, vicarius. — imperator Graecorum, Constantinopolitanus 209, 10. 401, 10.
- imperatorius 610, 40. 768, 25. 907, 35. 910, 30.
- imperatorix, empereris 315, 10. 327, 25. 1146, 5; *cf.* camera.
- imperialis *v.* aerarium, aquila, aula, bannum, bona, camera, constitutio, coquina, corona, coronatio, curia, deliberare, diadema, dignitas, electio, feudum, fidelitas, infula, insignia, iustitia, leges, moneta, potentia, sceptrum. — *monetae*: imperiales 509, 10. 641, 20. 718, 1. 1271, 1272, 30. 1273, 5; librae imperialium 467, 1. 495, 1. 501, 5. 513, 20. 516, 30. 530, 15. 630, 25. 640, 25. 641, 20. 718, 1; solidi imperialium 508, 35. 640, 5; denarii imperiales, deners emperiaux 639, 25. 671, 30. 40. 672, 5. 717, 25. 718, 720, 15. 721, 5; grossi imperiales 639, 40. 717, 15. 1271, 35. 1273, 5; imperiales terciori 717, 40.
- imperium, imperium, empire. domini in vassallo 1376, 25; *v.* par; i. temporale, terrenum 1310, 15. 20. 1314, 35; caeleste 1310, 15. — merum et mixtum (mistum) imperium 83, 35. 404, 30. 408, 25. 409, 25. 415, 30. 430, 20. 433, 25 *et saepius*; merum i. 430, 25. — i. populi Romani in imperatore translato 1323, 15. — imperii translatio de una natione in aliam 1366, 20; de Graecis in Germanos 80, 82, 30. 139, 30. 140, 10. 146, 1. 149, 1. 155, 10. 209, 10. 401, 15. 804, 30. 1312, 30. 1379, 30; de Germanis in alios 140, 10. 15; transitus ad Romanos 802, 25. 804, 30. — sacerdotium et i. 261, 25. 30. 378, 1. 380, 25. 399, 20 *et saepius*; sacrum i., sacrum Romanum i. *passim*; (Romani) imperii alumni, hortus, pomerium: *provinciae Fori Iulii, Istriae* 37, 1. 5; dimembratio 91, 10; R. i. profiteri 107, 5; de R. i. exbannire 936, 5. 989, 5. *v.* administratio, administrator, admiralus, archicancellaria, -rius, archivum, bannum, barones, bases, bona, burgravius, camera, cancellarius, capellanus, capitaneus, castella, castra, castrenses, civitas, columnae, conductus, confinis, consignare, consuetudo, corona, curtis, defensio, detractores, diadema, dilapidatio, electores, feudum, fideles, fidelitas, fiscus, gubernatio, homo, inimicus, iurisdictio, ius, iustitia, leges, marescalcus, membrum, ministeriales, monetarii, negotium, nemora, nobiles, notarius, officialis, oppidum, pincerna, populus, princeps, principatus, proditor, proprietas, protectio, rebellis, redditus, regalis, respublica, servitium, silva, status, subditus, successio, terra, territorium, tutor, vacatio, vallis, vasallus, vicaria, vicarius; *cf.* rich; *cf. etiam Ind. nom.* Romanum.
- impignorare, impignoratio, impignoratio 111, 10. 224, 30. 695, 30. 766, 15. 1139, 25. 1140.
- imponere exactionem, petitionem, sturas, telonea, vectigalia 73, 30. 108, 35. 285, 15. 373, 5. 470, 5. 734, 20. 924, 10; milites 505, 30; impositio 108, 40. 505, 30. 673, 20. 960, 35; impositores teloneorum 101, 5.
- incastellatus 1128, 25.
- incendium 153, 35. 360, 30. 1284, 30. 1287, 40; *cf.* brennen.
- inducere *v.* possessio.
- indumenta regalia 611, 25.
- indutiae 1310, 5.
- infamia 539, 658, 15. 662, 20. 664, 15. 992, 25; perpetua 761, 5. 10. 800, 10. 801, 10. 936, 15. 20. 1020, 30. — infamis 592, 20. 990, 1.
- infeudare *v.* feudum.
- infideles *pagani* 174, 30; infidelitas *Untrene* 221, 1.
- infula imperialis 435, 5. 479, 40. 480, 20. 661, 15. 931, 10. 1379, 5; infultus 1018, 40.
- inhabilitates 194, 5.
- inicare oculos in aliquem eligendum 7, 25. 9, 30. 32, 45.
- inimicus imperii 642, 30. 643, 20.
- innemen ze burger 28, 10.
- innominatus contractus 520, 10.
- inphyteosis *emphyteusis* 492, 30.
- inquirere 56, 20. 64, 5. 196, 20. 247, 35. 759, 35; per sententiam 118, 15. 350, 35. 351, 20; de iuribus regis et imperii 252, 30. — inquisitio 85, 5. 164, 10. 394, 5. 10. 579, 35. 604, 5. 644, 10; *scriptum inquisitionis* 698, 5. 701, 5. 855, 15. 20. 988, 5. 1018, 45. 1019, 5.
- inquisitor haereticae pravitatis 84, 25. 266, 20.
- insigel *v.* geriht.
- insignia, insignia 1003, 30; imperialia 610, 15. 615, 20. 619, 15. 811, 25. 30; regia 94, 20; officii cancellariae 371, 15; oboeditionis 186, 10. 187, 40.
- instrio *histrio* 953, 25. 1364, 30.
- instrumentum *Werkzeug* 275, 10. 25. 641, 20. 1257, 30; i. *Urkunde*: publicum *ex. gr.* 81, 35. 231, 10. 688, 10. 1087, 25; instrumentorum productio 891, 15. 894, 10. 1414, 30.
- interclusus: cedula, copia, litterae *etc.* litteris interclusae 213, 5. 30. 214, 1. 20. 383, 25. 546, 550, 35. 551, 25. 552, 5. 708, 10. 782, 35.
- interdicere 678, 1; interdictum 89, 25. 385, 10. 603, 15. 1045, 35. 1052, 15. 1319, 35. 1325, 20. 1331, 15; locus interdictus 1082, 20.
- interesse *subst.* 509, 15. 636, 35. 835, 25. 915, 20.
- interpolatio domini 208, 25.
- interpretativus 1374, 30.
- interprisiae 70, 30. 580.
- intestabilis 592, 20. 936, 15.
- intrare. civitatem ad iacendum (*Einlager*) 98, 10; obsequium 649, 5; *cf.* invaren.
- intrinsecus. pars intrinseca, intrinsecha, intrinseci *civitatum Italiae* 447, 40. 85. 451, 30. 479, 5. 488, 1. 492, 25. 30. 502, 503, 10. 511, 20. 512, 30. 35. 515, 25. 35. 522, 10. 35. 523, 10. 622, 623, 5. 625, 25. 650, 25. 654, 30. 656, 5. 20. 758, 15. 1032, 15. 1061, 45. 1280, 30. 1285, 20. 1289, 1; *cf.* extrinsecus.
- intronzare 774, 15. 20.
- intuitus conversio in alqm. eligendum 229, 25.
- inunctio, inungere *v.* unctio.
- invaren 126, 1124, 35. 1218, 25; *cf.* intrare.
- inventarium, inventorium 70, 5. 267, 10. 1089, 5.
- investitura 18, 25. 178, 10. 184, 25. 234, 20. 280, 25. 281, 10. 30. 283, 1. 25. 284, 5. 432, 40. 433, 30. 40. 434, 40. 438, 10. 20. 448—451. 458, 45. 459, 35. 481, 25. 40. 482, 40. 485, 35. 494, 20. 495, 25. 562, 20. 737, 1. 827, 5. 10. 832, 25. 1005, 25. 1025, 35. 1038, 1039, 5. 45. 1085, 1. 1114, 15. 1239, 25. 1397, 35. 1410, 25. 1421, 10. 1438, 1439, 30; *v.* feudum; i. clerici 193, 35. 194, 10; absentis 1407, 10; i. de ecclesia 1403, 20; de pecunia 827, 35; comitatum 715, 30; requirenda 595, 10. 963, 10; humiliter postulata 448, 15; a praelato habita 519, 35. — i. principum per sceptrum regium, imperiale 35, 30. 52, 35. 53, 35—54, 1. 278, 1. 281, 10. 25. 433, 15. 25. 457, 25. 35. 493, 30. 829, 25. 1038, 15; sceptrigeris manibus facta 1134, 15; regis Bohemiae per sceptrum regale cum hastarum vexillatarum porrectione 184, 5; *cf.* cum vexillis concedere 35, 30; i. comitis per sceptrum imperiale 1025, 20; per traditionem baculi, per baculum 426, 25. 436, 15. 483, 40. 495, 5. 583, 25. 928, 35. 984, 15. 1010, 40. 1069, 30. 1452, 10; per virgam 448, 20. 449, 15. 450, 5. 481, 25. 899, 30. 906, 1. 922, 5. 1438, 25. 1439, 30. 1440, 15; per traditionem ensis evaginati 562, 15; de officiis iurisdictionis et tabellionatus cum calamario ac penna 1247, 30.
- iocalia 1026, 40. 1054, 5. 1089, 5. 1307, 15. 20; *cf.* jueaz.
- iter. stratae et itinera secuta teneantur 957, 35. 964, 1; iter publicum 497, 30. 40.
- iubilaus 523, 5.
- Iudaei *v.* *Ind. nom.*; *cf.* custodia, hospites.

- iudex*, *iudices* *ex. gr.* 77, 5. 574, 35. 585, 15. 765, 15. 831, 35. 989, 45; saecularis 15, 1. 178, 10. 223, 40/45. 1334, 5. 10; ecclesiasticus 678, 15. 1334, 5. 10; provincialis 638, 15. 678; indices terrae Ostfrisiae 109, 35; civitatis Coloniensis 105, 10. 123, 35; Lubicensis 349, 5; Moguntine sedis 1265, 1; *civitatum Italiae ex. gr.* 407, 30. 601, 15. 1296, 15; *iudex* maleficiorum in terra Cortonae 747, 35; *appellationis ibidem* 1056, 1. 5; *causarum palatii communis* Cumarum 890—895; potestatis Iporegiensis 310, 5. 15; *iudices* qui Saonensis civitatis praesunt regimini 765, 15; *primicerius iudicum Romanorum* 610, 20; *iudex comitis Sabaudiae* 787, 10. — *i.* regis, imperatoris, regalis, noster, iuges le roy, l'empereur 13, 20. 336, 35. 710, 10. 15. 711, 10. 980, 15. 1076, 25. 1078, 1. 1153, 15. 1274, 5. 1275, 5; *i.* et consiliarius regis, imperatoris 682, 5. 687, 10. 704, 35. 848, 35; *i.* et officialis imperatoris 857, 5; aulae regiae, imperialis, nostrae *i.* 560, 10. 627, 10. 703, 5. 759, 35. 763, 35. 1032, 10. 1039, 15; *i.* et auditor 957, 25. 963, 35. 1057, 1. 1076, 5; *indices* aulae maioris 700, 5; *i.* curiae regalis, nostrae 50, 15. 354, 20. 373, 20. 391, 35. 751, 15. 1103, 5; *magnae* 625, 10; *cf.* *hofrihter*. — *i.* et consiliarius regalis camerae 686, 40. — *i.* pacis per Saxoniam 1226, 30; *marescalci* 961, 15; *specialis* (de raubariis) 957, 40. 964, 5; *super bonis rebellionum* 980, 15; *juge de forfaitures* 1192, 5. — *i.* competens 42, 1. 830, 35; *ordinarius ex. gr.* 323, 10. 984, 15. 1071, 20. 1362, 1; *ordinatus* 197, 1; *delegatus* sive *subdelegatus* 1058, 1; *papa summus* (supremus) *iudex ex. gr.* 1354, 35. 1355, 45. 1361, 5; *cf.* *banchum*, *tribunal*.
- iudicare* 15, 1. 77, 5. 96, 15. 97, 25. 223, 35. 351, 1. 30. 354, 20. 761, 15; *sententialiter* 37, 35; *ad paria* 1357, 25; *iudicatum* *solvere* 406, 25. 30. 495, 35. 506, 30. 1415, 10; *res iudicata* 40, 30. 1058, 10; *par in parem non habet arbitrium iudicandi* 991, 40.
- iudicatus*, -ūs 704, 20. 756, 35.
- iudicium passim*; saeculare 13, 15. 15, 5. 336, 30; provinciale 678, 5. 10; provinciale in Nürnberg 96, 15. 1042, 40. 1043, 1; villae 180, 25. 290, 5; *regium ex. gr.* 18, 40. 336, 15. 1261, 5; curiae regalis, nostrae 21, 45. 60, 15. 61, 1. 66, 25. 67, 1. 287, 25. 293, 15. 373, 20. 391, 40. 634, 40. 678, 15; *i.* sanguinis quod vulgariter *halsgerichte* dicitur 159, 35. — *ad alienum i.* non trahi *vel simile* 13, 15. 287, 25. 331, 25. 336, 30. 678, 10. 15. 765, 15. 1042, 30. 1133, 25; *cf.* *evocare*, *vocare*; *iudicio praesidere* 96, 15. 138, 10; *translatio iudicii* 159, 35. 160, 1; *v.* *figura*.
- jueaz*, *juweaz*, *juweas iocalia* 1179, 45. 1181, 45. 1182, 20. 25. 1192, 40; *cf.* *iocalia*.
- iugum* 958, 25. 960, 10. 15. 1031, 5.
- iuncta* 1420, 20.
- iuramentum passim*; publicum 360, 35; incidere in *i.* 401, 20; *i.* electi tempore electionis praestitum 809, 35; regis tempore coronationis imperialis papae praestandum 259, 45. 610, 5/10. 796, 5/10. 1322, 5; *scabinorum* 23, 20. 25; *v.* *fidelitas*, *fides*, *homagium*.
- iuvare v.* *fidelitas*, *homagium*, *pax*.
- iuratorius v.* *cautio*.
- iuratus* 254, 1; *notarius* 432, 30; *nuntius* 911, 20. 975, 5. 976, 10; *consiliarius* et *i.* 434, 10; *iurati pacis* 117, 35. 1228, 15; *operarii* et *monetarii* 670, 30. 35. 673, 5. 10.
- iures nigrae les joux noires* = *grandes forêts de montagne* (Gauchat) 653, 20.
- iurisdictio*, *iuridictio*, *juridicion ex. gr.* 89, 15. 637, 1. 958, 25. 1442, 10; simplex 590, 1. 30. 628, 25. 754, 10. 928, 40; plenaria 186, 15. 188, 1. 728, 5. 1072, 20; omnimoda 404, 30. 408, 25/30. 409, 25/30. 415, 30. 452, 15. 455, 25. 477, 15. 40. 485, 30. 490, 10. 499, 40. 511, 30. 525, 10. 561, 10. 573, 35. 582, 25. 583, 5. 585, 35. 586, 40. 600, 30. 653, 25. 744, 30/35. 852, 10; alta et bassa 178, 20. 583, 30; ordinaria 1247, 20. 25. 1248, 1; voluntaria 1071, 15. 20. 1247, 25; temporalis, in temporalibus 1015, 30. 1019, 30. 1138, 15. 1346, 40. 1347, 1. 5; perpetua et temporalis 1436, 30; temporalis domini in vasallis 843, 20. 848, 15. 1368, 45; vulgariter *halsgeriht* dicta, *juridicion* de sanc 178, 1/5. 1064, 35; maleficiorum 746, 20; in temporalibus et spiritualibus 1347. 1348; ecclesiae, ecclesiastica 1138, 15. 1354, 30; in spiritualibus 1372, 1; imperii, regis 219, 25. 780, 15. 35. 992, 5; imperialis 1378, 25; *marescalci* 746; *vicarii* 892, 40. 895, 25.
- iurisperitus*, *iuris peritus ex. gr.* 62, 5. 314, 10. 891, 10. 15. 1048, 25; *utriusque iuris peritus* 632, 30. 660, 20. 679, 10. 15.
- iurista* 1065, 25.
- ius*, *iura* 209, 45. 511, 1; advocatae Assindensis 367, 20; advocatitium 1254, 20. 40; quod vulgariter dicitur *ansprach* 172, 20; archicancellariae, -rii 14, 10. 73, 15. 224, 1. 370, 25. 371, 15; beneficii *appellationum* civilium *causarum* 566, 30; canonicum 1388, 30. 1389, 1; canonicum et civile 2, 40. 222, 10. 770, 40. 792, 30. 1359, 30. 1365, 20; castrense 246, 10; civile 2, 40. 352, 30. 353, 10. 30. 824, 15. 1309, 5; comitatus Cameracensis 253, 45. 291, 5; commune 49, 10. 772, 10. 1366, 30. 35. 1368, 5; curiae (Lehnstave) 288, 1; divinum 1363, 1; divinum et naturale 824, 15. 1347, 10. 1348, 5. 1365, 20; dominii 232, 45. 1357, 40; ecclesiae Romanae 81, 20. 400, 15. 1320, 5; *iura* fiscalia 432, 15; *ius*, quod dicitur *grindin* 247, 10; *haereditarium* 43, 30. 47, 15. 172, 25. 196, 25. 280, 30. 282—284; humanum 1363, 1; imperandi 1311, 35. 40; *ius*, *iura* imperii 16, 30. 25, 25. 35, 1. 45, 40. 75, 30. 76, 20. 25. 134, 35. 135, 15. 165, 35. 252, 30. 253, 30. 263, 45. 457, 1. 689, 20. 755, 25. 795, 10/15. 842, 35. 1016, 5. 1118, 10. 1437, 25; *ad imperium spectantia* 688, 30; alienata, distracta, lacerata, occupata, acquirenda, conservanda, defendenda, defensanda, manutenenda, recolligenda, recuperanda, reformanda 7, 20. 8, 1. 9, 25. 116, 25. 119, 10. 135, 35. 141, 1. 143, 30/35. 144, 40. 145, 5. 156, 35. 252, 30. 288, 35. 289, 20. 629, 20. 755, 25. 1018, 1. 1087, 45. 1145, 25; *ius imperiale* 43, 25. 189, 1; *metropoliticum* 614, 1; naturale 1213, 20; operandi et monetandi 673, 10; palatii 895, 10; principum 35, 30. 123, 25. 132, 35. 352—354, 1; proprietatis 644, 10; *quaesitum* 957, 1. 10; *iura* realia 1021, 20; *ius regale* 496, 30; *iura* regalia 1407, 10; regis Alemanniae 469, 40; regni 141, 1. 145, 5. 156, 35. 253, 20; temporale 1016, 40; *utrumque* 429, 30. 715, 25. 738, 15. 20. 778, 40. 779, 10. 781, 15. 1039, 15. — *iuris conditor* 1321, 20; *deceptiones*, *defensiones*, *exceptiones*, *excusationes ex. gr.* 222, 10. 416, 35. 452, 30; *discussio* 173, 1; *ordo* 704, 30. 762, 20. 769, 5; *remedium* 60, 25. 66, 30. 107, 10. 438, 35; *sollemnitas* 232, 25. 1436, 25. — *ius suum petere* 752, 10; *per viam iuris* *inquirere* 196, 20; *ius dicere*, *reddere* 85, 10. 701, 10; *iuri parere*, *stare* 352, 40. 353, 15. 373, 20. 751, 15; *ius suum probare* 25, 10. 217, 10; *ius deficit* 223, 40; *iuri renunciare* 69, 5. 1116, 1. — *v.* *corpus*, *doctor*, *electio*, *feudum*, *patronatus*, *professor*, *successio*; *cf.* *recht*.
- iustitia* imperialis 1378, 25; ordinata 15, 5; *iustitiae* regni et imperii 253, 20; *exercitium iustitiae* 85, 10. 178, 5; *iustitiam denegare* 187, 25. 287, 25. 373, 25; *commotiones iustitiae* 104, 10; *v.* *littera*, *vexillifer*.
- iustitiarius*, *justicier* 187, 10. 673, 35; curiae regiae 21, 45. 1261, 5; Alsaciae 901, 20; *seculars justiciers* 801, 10. 25.
- juweaz v.* *jueaz*.
- kaiser*, *keiser passim*; *cf.* *reht*, *scriba*.
keu cocus 1155, 35. 1156, 1. 10. 1165, 20. 1179, 25. 1197, 30.
- korngülte* 102, 45. 357, 5.
- konig*, *koning*, *kunig etc. passim*; *v.* *ein*, *geriht*, *hof*, *kore*, *pfleger*, *scriba*.
- kore*, *köre*, *chür* des koninges, des riches 218, 1. 5. 1292, 20. 25; *cf.* *elector*.
- künne* 359, 15.
- kurnen* 251, 25; *v.* *notam ibid.*

- laboratores 872, 10. 873, 5.
 laesio maiestatis 104, 25; partium 627, 15; laesa maiestas 662, 25. 1420, 5. 1421, 25; laesura 894, 5; cf. crimen, reus.
 lai *gallice* = laici 328, 10.
 laicus v. consiliarius, elector.
 laine *lana* 1153.
 lamine qui zeyn dicuntur sive silber 251, 20. 25.
 laneus 168, 20.
 landesherre 50, 35. 51, 5.
 landmarch 1221, 45.
 lantfrid, lantfride 26—31. 101, 25. 40. 102, 35. 192. 193, 1. 5. 355, 25. 356, 5. 1216, 20. 1233—1237; den l., den eit uber den l. sweren 31, 5. 15. 192; den l. brechen, pruch dez lantfridez 29, 5. 31, 5. 15. 102, 35.
 lantgeriht, lantgerihtte 51, 5. 10. 161. 1107, 15. 30. 1108, 5. 15. 1218, 45. 1269.
 lantgrave, lantgravius, langravius 104, 10. 109, 40. 1227, 5; Alsatie 279, 5; A. superioris, inferioris, in dem obern, nidern E., obere, nidere lantgraven 101, 20. 102, 15. 103, 30. 35. 194, 30. 355, 25. 356, 30. 357, 40. 360, 5; in Brisgowe 1107, 30; Thuringiae 133, 20. 194. 195. 272. 273, 1. 274, 1. 279, 35. 303, 30. 725, 20. 1113—1119. 1234, 25. 1260, 1; terrae Hassiae 273, 35. 274, 5.
 lantgraviatus Thuringiae 194, 35. 40. 195, 5. 1113—1116. 1118—1119.
 lantherr 1121, 1. 1122, 15. 1222, 35.
 lantlut 28, 40. 1291, 30.
 lantrecht, plebiscitum quod vulgo dicitur l. 352, 30. 353, 10. 35; sin l. verlieren 29, 1.
 lantrihter 51, 5. 161, 10. 15. 1236, 10; von dez Rômeschen kunigez gewalte 1269, 15.
 lantstrâzz 28, 35.
 lantvaraer 1223, 5.
 lantvogt, lantvoget, lantfoget 192, 25. 358, 5. 1290, 25. 1291, 20; ze Nurenberg 180, 35; von (in) Elsaz 359. 360, 5; in oberen Swaben 1236, 25. 30.
 lapides preciosi 1090, 5.
 las *lacet Schnur* 1164, 20.
 lathomi 584, 15.
 latro 248, 35.
 laureus v. corona.
 laus, represalliarum, represalliorum 1058, 40. 1059, 1. 5. 1064, 10. 15; laudes et sententiae latae per iudices 963, 35.
 lausus 465, 45. 466, 1.
 lectorium 611, 20.
 lectura 45, 1.
 ledich, ledig, ledik, lidig 27, 1. 28. 30. 181, 5. 282, 5. 359, 10. 645, 5. 1094, 5. 1111, 30; ledig man 166, 25; cf. bure, burchlehen.
 legalis 675, 15. 701, 30.
 legare, legatio 49, 10. 15. 135, 15. 385, 5.
 legator *legatus* 1429, 10. 1430, 25. 1433, 5.
 legatus, leguatus sedis apostolicae *ex. gr.* 383, 20. 607, 15. 803, 15. 952, 10. 1265, 20. 1428, 10; cf. *Ind. nom.* Arnaldus, Thomas; generalis 433, 10; eius capellanus, notarius, familiaris 809, 40. 810, 30. 811, 1; l. a latere, de latere 338, 35. 411, 10. 1049, 20; cf. 974, 10. 20; legati imperatoris 1297, 25. 1408; eorum familiares 1297, 30.
 leger *castra* 131, 1.
 leges, lex *ex. gr.* 194, 1. 623, 15. 773. 1058, 25. 1434, 25; a ligando dicta 1353, 20. 1361, 20; naturae 1342, 25; vetus vel nova 139, 40; Iudaeorum 245, 20. 247, 40. 248, 35; Romani imperii 107, 35; imperialis 519, 1. 653, 30; regia 1323, 15; communis 497, 15; vulgaris 1316, 1; editalis 523, 5; municipales 703, 30; Romanae et imperatorum 1309, 10; leges et canones 15, 5. 1309, 25; leges et consuetudines 588, 10; rex lex animata in terris 419, 35. — v. crimen, doctor, feudum, imperator, professor, provisor. — lex iusta (monetae) 640, 35. 641, 1. 717, 25. 30. 718, 10; de lege 639, 15. 40. 640, 5. 15. 717. 718, 20. 35.
 legislator 1377, 30. 35.
 legitimatio, legittimatio 197, 30. 496, 35. 984, 10.
 legittimitas 197, 10.
 legitimus, legittimus v. actus, administratio, complexus, documenta, electio, persona, thorus.
 lehen 26, 25. 27, 1. 28, 10. 30, 5. 102, 45. 166, 25. 171, 10. 181, 1. 282, 1. 357, 5. 359, 10. 1111, 30. 1233, 40. 1292, 15; l. lihen 54, 10/15. 126, 40. 166, 20. 1216, 40. 1220, 20; enpfahen 1220, 20; vernidern 1220, 40. 45; verwerren 1220, 40. 1221, 1; ufgeben 126, 40.
 lehener, lener 126, 40.
 lehenman 1218, 20; cf. feudatarius, feudum.
 lehnsgewer v. gewer.
 leinenherben v. heredes.
 lem 1217, 5. 30.
 letania 610, 25. 612, 15.
 leudum 1019, 35.
 leunt *leumund* 1222, 10.
 leva *collecta* 433, 25. 1038, 20.
 levamen v. aurum.
 lex v. leges.
 libellus 509, 25. 726, 35. 1421, 20; repudii 1359, 30; famosus 1384, 10. 15.
 liber, -bri 145, 5; libri *civitatum Italiae* 422, 35. 651, 15. 1070, 25. 1284, 35. 40. 1288, 1; libri bannitorum communis Vincentiae 624, 35; cf. 523, 25; regestorum civitatis Laudae 724, 10; liber publicus et libri rationum societatis monetariorum 1262, 25. 1263, 20.
 liber, -era, -erum. status liberorum 33, 30; de libero genitus ventre 33, 35; allodium liberum 1244, 10; villa libera 23, 20; cf. francus.
 liberare *liefern* 206, 15. 20.
 libertas, libertates. imperialis celsitudinis 76, 5; archicancellarii 14, 10; ecclesiastica 15, 1/5; habitantium oppidi 293, 20; patria 33, 30; stratarum et aquarum 107, 30; libertates revocare 371, 40—372, 1.
 librae, livres v. imperialis, tercioli; Gebennensium denariorum 394, 25; l. Hallensium *ex. gr.* 160, 20. 337, 20; Turonensium parvorum 206, 15. 207, 30. 221, 5; Wederben. 923, 25.
 librata terrae 1243, 35.
 licentia 1003, 40. 1314, 40. 1316, 30.
 liga, *gallice* lie 327, 15. 328, 1. 423, 1. 536, 10. 824, 5. 855, 25. 30. 856, 1. 859, 35. 870, 5. 874, 5. 986, 40. 1018, 25. 1433, 1. 5. 1435, 25; Lombardiae 318, 35. 730, 35. 731; l. *Legierung* 1056, 40.
 ligamen, ligamentum 62, 15. 156, 20.
 ligare v. leges: l. *legieren* 718, 35; cf. loie.
 ligius, legius, liege v. feudum, homagium, homo.
 ligna, iacentia 96, 20; lignum *navis* 1027, 5. 1431, 15; lignum formice 1428, 5; grossum 1433, 15.
 lineus 168, 20.
 lingua, materna 443, 10; Guallica 969, 1; reges Romanorum consueverunt eligi de lingua Germana 1372, 20.
 lip. an den l. gehen 30, 1. 1220, 35.
 lis v. contestatio, expensae.
 litterae, littera. patentes *ex. gr.* 1, 30. 528, 35. 808, 20; clausae 209, 5. 1047, 20; more Romanae curiae bullata 263, 40. 264, 45; quadruplicatae 346, 1. 398, 15. 613, 20. 616, 30. 45. 617, 25. 808, 20. 809, 5. 810, 25; multiplicatae 383, 20. 384, 25. — lettres des alliances 303, 5; litterae citationis 138, 5; compositionis generalis 132, 15; compromissi 40, 20; littera conductitia 872, 35; littera, litterae credentiae, de credentia 72, 40. 88, 20. 471, 30. 705, 20. 812, 20. 908, 35. 970, 30. 1032, 30. 1034, 5; decretum electionis continentes 377, 15. 379, 35; excusatoriae 1004, 45; falsae 470, 20; super libertatibus repetendae 372, 1; obligatoriae 1119, 35; principum electorum 280, 25; pronuntiationis 980, 40; proscritionis 19, 1; littera processus et sententiae 40, 1; litterae sententiae 138, 15; in forma represalliarum 1067, 5; vicariatus, de vicariatibus 978, 30. 980, 5. 10. — forma litterarum 84, 30. 707; litterae in Theutonico scriptae 131, 10. 30. 132, 15; (papales) simplices et legendae, gratiam et iustitiam continentes 188, 25; a cardinali camerario scriptae 476, 30; (regiae) in registris curiae registratae 908, 25; litterarum correctio 384, 25. 30; expeditio 384, 20; falsarii 470, 15; inventarium 70, 5; v. interclusus, par.

- litterale studium 1019, 30.
 litterati viri 930, 10.
 lobia 565, 10.
 locare, locatio 492, 30.
 loce, loche *cochlear magnum* 1165, 15.
 locum tenens, tenens in locum vicarii 1032, 15. 1274, 30.
 locus *v.* electio, interdicere, theloneasticus.
 logia 762, 30. 852, 35.
 loie *ligatus* 327, 35.
 loket, loketer *anschließen, anketten* 1196, 1.
 loterpfaffen 1223, 5.
 luminaria duo in firmamento (*papa et imperator*) 139, 15. 256, 15. 261, 25. 264, 5. 387, 20. 661, 5.
 lute, lüte *etc. v.* eigen, lantlut, schaedelich, sentber.
 lyon, liwon *leo vivens in expeditione imperatoris conductus* 1167, 5. 30. 1170, 45; *cf.* aquila, ours.
- macellus 246, 40.
 machina 275, 10. 584, 15. 657, 30; lapidibus grossis proiciendis 623, 5.
 mad 1224, 30; mader 1223, 30.
 maerchte 1218, 40.
 magister, magyster, mayster, *gallice* maistre, mestre, *teutonice* meister 71, 84, 30. 94, 40. 95, 30 *et passim*; m. in theologia 266, 30. 580, 15. 581, 5. 738, 45; magister, magistri (civium) civitatis 17, 5. 100, 25. 101, 20. 108, 25. 169, 5. 272, 30. 286, 35. 303, 25. 30. 529, 5. 626, 25. 723, 10. 730, 5. 753, 15. 901, 30. 924, 5. 1103, 10. 1132, 10. 1214, 10. 1227, 5; consulum, consilii 1068, 10. 1118, 20. 40. 1125, 15; regalis, imperialis coquinae 160, 25. 1137, 30; curiae regis, imperatoris 71, 25. 250, 30. 290, 5. 443, 10. 597, 5. 817, 25. 820, 1. 1146, 15. 1147, 5; *cf.* 1446, 20; magnae curiae imperialis 815, 35; eius clericus 1146, 20; m. curiae regis Bohemiae 1142, 15; curiae dictae zû dem Nuenhove 249, 15; domus Hospitalis S. Iohannis 152, 35. 400, 20; militiae Templi 152, 35; domus Theutonicorum, Hospitalis s. Mariae Theutonicorum 152, 35. 544, 5; forestarius 840, 25; hospitii imperatoris 990, 25; magistri hostiarii papae 260, 30; machinarum 584, 15; monetarum, monetariorum, münzmeister 251, 1. 639—642. 670—675. 718, 10. 719. 1026, 35. 1096, 20. 1271. 1272; panettarius regni Siciliae 1301, 15; rationalis (regis Trinacriae) 1444, 35; scabinorum 953, 20; de tentes 1169, 30. — *v.* burgermeister.
- magistratus 485, 30. 487, 25. 1434, 25.
 magnates. Germaniae 87, 1; regni Bohemiae 184, 1; Francia 813, 25; orbis terrae 211, 35. 215, 35.
 maiestas, magestas. dicitur quasi maior stans 1376, 20; sedes maiestatis 427, 20. 433, 10. 446, 30. 453, 30. — *cf.* crimen, laesio.
- mainie *ménage* 1166, 20. 1186, 10; maisnies *Italis masnada* 1006, 25.
 mairhof 1222, 5.
 mairien, marien. merrain *bois à bâtir (Godefroy)* 1173, 35. 1174, 30. 1181. 1182, 35.
 maisnies *v.* mainie.
 malandrini 1060, 20.
 malatia 1148, 15.
 maldrum 245—247.
 malefactores 252, 15; maleficus, maleficium 1225, 30. 35. 1226, 10. 15. 1421, 25; *cf.* curia, dominus, iudex, iurisdicatio.
- man *v.* eigen, ein, ergeben, ersam, fridbraech, gelaubhaftig, gesezzen, ledig, schaedelich, sentber, sün, ungerecht, unversprochen, vörsprochen.
- maneria *habitatio* 210, 1.
 maneries 654, 30. 40. 891, 1. 5. 893, 30. 40.
 mansio 1418, 1; regis 292, 25.
 mansum = mansus 894, 45.
 mantel, manteaz *Schirmdach* 1178, 10. 1180, 30. 1181.
 mantum 611, 10. 15. 613, 1. 5.
 manumissio 1247, 30.
- manus. dextera ad pectus tenta (in iuramento) 457, 30. — sine manu et consensu regis 371, 35. 372, 20. 40; in manus imperii devenire 1065, 35.
- marca, marcha, *teutonice* marg, *gallice* marc. argenti *ex. gr.* 185, 20. 194, 40. 224, 10; silbers *ex. gr.* 218, 1. 334, 35. 40; usualis monetae 1244, 25. 1245, 5; monetae Confluentinae 1246, 5; Coloniensis, denariorum Coloniensium 73, 20. 159, 15. 899, 15. 30; sterlingorum 20, 35; de Melan 720, 25. 35. 721, 10.
- marcata, marchata terrae 1243—1246.
 marchans, marcheanz 207, 35. 1186, 35. 1191, 5. 1193, 25; le roy 1169, 1. 5; *cf.* mercator.
- marchia. marke 633, 5. 1249, 35. 1250, 10. 15; Anconitana 341, 15. 345, 5. 397, 1; tho Misne 1238, 1; Trevisina 1024, 1. 1267, 30.
- marchio, marquo, maregrave, markgreve *v.* *Ind. nom.* Badem, Brandeburgen., Cravesana, Guavium, Hachberg, Landesberg, Malaspina, Mysna, Montisferrati, Moravia, Namurcenses, Salutiae; in Italia m. 45, 20. — comes dictus dir marcgrave 249, 40.
- marchionatus 83, 30. 183, 15. 35; Missnensis 1113—1116. 1118, 1; Montisferrati 436, 1. 695, 10; Moraviae 279, 30. 280, 30. 597, 1. 598, 40; Salutiarum 1438, 5. 15. 1439, 25.
- marchionissa 113, 10.
 marescalcat, marscalcat 25, 5. 10. 217, 1; marescalcie 1168, 25. 1170, 40. 1178, 1; *cf.* clere.
- marescalcus, marescallus, mareschalchus, marascalculus, mariscalculus, maliscalculus, marischalculus, marschalchus, marscalculus, marschalch; marschalk, marschalch; marescaul, marescaut, mariscal, marescauz, marscaus 280, 10. 530, 10. 15. 1005, 35. 1066, 15. 1126, 1234, 10; sacri imperii (dux Saxoniae) 122, 15; Romani imperii in partibus Italiae 550, 5; imperialis curiae, magnae imperialis curiae 815, 35. 817—819. 821, 20. 929, 15; regis 418, 30. 534, 1. 561, 40. 583, 15. 687, 40. 690, 30. 744, 1. 746, 762, 35. 1179, 25. 30. 1181, 5; imperatoris, imperialis 828, 20. 830, 10. 862, 25. 869, 20. 870, 45. 926, 25. 932, 35. 950, 35. 961, 15. 962, 30. 990, 25. 1024, 1048, 25. 1188, 40. 1189, 10. 1194, 10. 1438, 15. 1445; *cf.* iudex, iurisdicatio; papae 469, 10; regni Bohemiae 1226, 5; Austriae 36, 5; von Besenkeim 175, 25; de Landenberg 36, 5. 68, 20. 69, 40. 93, 5. 138, 25. 168, 45; von Bappenheim 1095, 5. 20. 1097. 1099, 10. 15. 1100. 1106; Styriae 36, 5; Westphaliae 1215, 10. 15. 1228, 1230, 1. 20; exercitus Francorum in Romania 1013, 45; exercitus Florentini 837, 20. 30.
- margarita 1089, 10.
 marinarii 1012, 1. 1013, 5. 10. 1031, 45.
 massa 476, 15.
 matertera 186, 5. 350, 20.
 mathier *maçon* 1179, 45. 1180, 1.
 matricula notariorum civitatis Ianuae 959, 20.
 matrimonium 38, 40. 55, 15. 64, 30. 65, 5. 25. 66, 10. 68, 10. 70, 71, 35. 414, 45. 415, 1. 5. 599, 10. 604, 5. 605, 5. 630, 20. 737, 30. 738, 30. 739, 775, 25. 781, 1. 812, 10. 820, 821, 826, 1. 1027, 35. 1080, 10. 1083, 5. 1084, 30. 1364, 15.
 matrona 752, 35.
 mauge *mage* 27, 10. 35.
 maz, unreht 1224, 1.
 mediare 588, 15.
 medicans 663, 20; medicus regis, imperatoris 572, 15. 20. 913, 5; m. ac familiaris 910, 20.
 medioceres 1214, 15.
 medius, -a, -um. persona media 182, 40; *v.* dominus.
 mehurement *mürement* 972, 1.
 meier 358, 35.
 meineide 103, 10; meineidig, mainaidig 31, 10. 103, 5. 356, 15. 359, 10; mains 1222, 15. 1236, 10.
 membrana, menbrana 1045, 40. 1205, 15. 1247, 20.
 membrum, menbrum imperii 16, 20. 1134, 15.
 memoriale 1065, 20.
 mensurae exercitus 746, 30.
 mercadantia, -dia, merchadantia 1271, 25. 1272, 40. 1275, 25. 1283, 10.

- mercantia, mercandia 729, 733.
1030, 5.
mercatale 864, 1.
mercatio 293, 10. 836, 25. 912, 10. 958,
5. 964, 15.
mercator 51, 25. 52, 15. 20. 86, 15. 104,
30. 168, 10. 185. 713, 10. 20. 752, 5.
10. 837, 35. 839, 1. 1214, 20. 1227, 35.
1264, 5; forensis 957, 30. 963, 40;
publicus 912, 20; camerae papae
84, 30; m. archiepiscopi Treverensis
872, 35. 40; v. capitaneus; cf.
marchans.
mercatura 51, 25. 210, 25. 957, 40. 964,
5. 971, 5. 1027, 40. 1030, 1.
mercatus 241, 10. 528, 15.
mercimonia 21, 40. 241, 10. 528, 15.
563, 35. 1267, 30.
messor 96, 20.
metropolitanus 412, 40; metropolitanus
v. ius.
mezzer, waelch 1222, 15.
miles *passim*; *ex. gr.* 25, 1. 95, 35. 393,
35. 903, 1. 1054, 30; cum esperonis
deauratis 508, 35; regis 71, 5. 1077,
35; regis Franciae 205, 40. 206, 10.
15. 212, 30; regis Fr. m. et cam-
bellanus 578, 45; m. et magister
579, 1; comitis 38. 1086, 30; potes-
tatis 310, 5. 20. 320, 15; m. et socius
potestatis 525, 30. 837, 30; milites
citramontani 1024, 5; impositio
militum 505, 30. 35; milites cives
133, 5.
militaris v. cingulum.
militia 111, 35. 989, 45; Templi 152,
35. 196, 1.
minae mitellorum 653, 20.
minera argentea 1405, 1.
mineurs 1172, 40.
minister *civitatum Germaniae* 529, 5.
626, 25. 649, 25. 667, 10. 766, 5. 924,
5. — imperator m. papae in tem-
poralibus 1347, 10.
ministeriales *passim*; *ex. gr.* 33, 25.
36, 40. 736, 5. 1139, 15; imperii 304,
20; ecclesiae Argentinensis 232, 45.
233, 35; Coloniensis 123, 40. 132, 45.
220, 25. 1229, 30. 40. 1230, 10. 15; Ma-
guntinae 13, 15. 223, 40. 336, 15. 30.
1261, 1. 5; Salzburgensis 1134, 15;
Treverensis 287, 10. 25; abbatis 52,
35; abbatissae 186, 15. 188, 1; aulae
papalis 609, 40. 611, 35. 612, 1.
ministrare v. servire.
minn oder reht 171, 30.
minores liberi 57, 25. 35. 65, 5. 15. 69,
15; v. aetas.
missa 603, 15. 609, 10. 611, 15.
missetete 358, 1.
missilia spargere 609, 30.
missiva 480, 10. 571, 1. 888, 35. 1130, 10.
missus regis 196, 35. 197, 1.
mitellum 653, 20.
mitra regi (et reginae) imponenda
609, 15. 610, 40. 611, 25. 612, 30. 40.
798, 5.
modus curialis 1027, 35. 1030, 25.
molendinum, molandinum 496, 15. 25.
651. 708, 35; ab imperio in feudum
tentum 887.
molta 496, 15. 25.
monasterium v. administratrix, ad-
vocatia, gardia.
moneta, monoie, munsse, munsze,
munze, münzz 28, 40. 251, 30. 494, 15.
515, 5. 670—675. 717—720. 835, 35.
1056, 40. 1262. 1263. 1269, 30. 1271
—1273. 1433, 15. 30; aurea 640, 10. 20.
641, 1. 672, 5; argentea, monoie
d'argent 639, 40. 671, 35. 717, 40.
720, 25; fortis 639, 40. 717. 718;
grossa 640, 5. 10. 671, 35. 717, 15;
debilis 717. 718. 1272, 10. 1273, 30;
febilis 1272, 10. 1273, 30; minuta
639, 15; parva 641, 20. 671, 40. 672,
5/10; nova 671, 30. 40. 672, 5/10; vetus
894, 20. 40; usualis 1244, 25. 1245, 5;
abatuta 1272, 10; falsa, contrafacta,
falsche munsze 104, 10. 357, 35/40.
674, 30. 40; Confluentina 1246, 5;
Coloniensis 220, 15; imperialis 641, 20;
monetarum genera v. albus, aquil-
lenei, bagatini, denarius, esperoni,
grossus, imperialis, librae, pfenning,
rufi, solidus. — monetas fabricare,
facere, cudere, münzze slagen 28, 45.
220, 15. 357, 35. 641. 653, 11. 717—720.
1056, 40. 1262, 20. 1263, 15; cf. absrot,
assagium, billio, caracta, character,
cesalia, circuli, cunius, deliberare,
gemaelde, granus, ligare, plata, rota,
zeyn; affinare, defacere 1271, 25.
1273, 1; cridare, monetae cursum
dare 641. 642, 1; moneta currens,
cursum monetae 641, 25. 30. 675, 10.
746, 25. 1272, 5. 1273, 25; monetas
cassare 674, 30; taliare 671, 30. 40.
672, 1; scindere, perforare 674, 30.
675, 1; foedare, ponderosas facere
672, 15. — moneta *officina nummis*
cudendis: regis 238, 30. 641, 35. 674, 35.
1271, 20. 1272, 40. — privilegia
monetarum 673, 10. — v. custos,
factor, magister, officialis, ordina-
tor, praeses, provisor, superfactor.
monetarium 670, 30. 672, 5. 673, 35.
monetare 673, 10.
monetarii, monatharii 238, 30. 642, 1. 10.
671—675. 719, 1. 1150, 1; iurati
Italiae 670, 30. 35. 673, 5. 10; de
sacramento regis et imperii 675, 5;
eorum praepositus 671, 15; societas
1262, 1263; v. magister; cf. opera-
rius.
monile 1090, 5.
monitio et protestatio in electione
legenda 229, 5. 231, 5.
mons. ultra montes, outre les mons,
de la les mons, decha l. m. = *in*
Italia(m) 279, 45. 301, 35. 326. 333,
1. 25. 334, 20. 338, 5. 393, 30. 35; ista
pars montium, citra montes = *in*
Germania 309, 25. 311, 10. 312, 15. 20.
321. 323, 30. 35. 324, 20; v. vicaria,
vicarius; = *in Italia* 419, 10. 588, 1;
= *Arvine* 542, 45; cf. gebirge.
montatus 503, 30. 534, 30; montata
1055, 15.
montro 971, 5.
morgengab 1292, 35. 40.
mort 27, 35. 282.
mos Lombardicae regionis *calculus*
quidam chronologicus 427, 5.
muance de le monoie 1158, 20.
mulier bona feodalia tenens 49, 5;
mulieris successio in bonis feodali-
bus 47, 20; cf. 166, 30; mulieres in
exercitu 746, 30. — v. contractus.
mundualdi 1247, 35.
munire 591, 30. 624, 15.
munitiones 31, 30. 37, 20. 172, 45. 173, 1.
178, 10; reaedificandae 179, 1; impe-
rii, ab imperio dependentes *etc.*
135, 40. 169, 25. 242, 25. 35. 245, 1.
285, 45. 295, 35.
muntman 28, 15. 1221, 35.
münze v. moneta.
münzmeister v. magister.
muta 673, 20.
mutuum 2, 20. 205, 45. 590, 10. 15. 958, 1.
960, 30. 964, 10. 1285, 20. 1288, 5.

nachgebaur 1218, 5.
nahtetzen 1217, 30.
name 1234, 35.
napes, nappes 1172, 5. 1194, 15.
natalia. natalium defectus, nota
197, 20. 25.
natura. lex naturae 1342, 25; n.
contractus 864, 20; fendi 435, 1.
1393, 10. 20.
naturalis v. ius, obligatio.
naufragium quod dicitur gräntrür
355, 5.
navalium praefectus 611, 35.
navazia 1420, 35.
navigium 209, 40. 1445, 35.
navrer *violare* 1185, 30.
negotiare 107, 10.
negotium. Terre Sanctae, passagii,
recuperationis T.S. 204, 15. 40. 205, 1.
257, 25. 339, 20. 399, 5. 475, 35. 545, 25.
547, 25. 549, 20. 550, 15. 575, 25. 576, 35.
578, 15. 665, 40. 755, 10. 988, 25. 993,
25. 30. 1047, 40; imperii Constanti-
nopolitani 214, 1. 5; Templariorum
621, 5; electionis regis 152, 10. 155, 5.
157, 30. 204, 25. 229, 5. 10; negotia
imperii 16, 20. 41, 5. 76, 15 *et saepius*.
nemora imperii: Norimbergense 360,
361, 5; Wizzemburgense 1135, 15;
Heiligvorst 164, 10. 15; cf. silva.
nepos papae 602, 35. 606, 30. 1433, 15. 20.
nevage *navigatio* 1156, 10.
nobiles, *gallice* nobles *passim*; nobiles
imperii *ex. gr.* 7, 5. 49, 25. 30. 187, 10;
regni Bohemiae 184, 1. 349, 25. 40.
350. 351. 390, 10. 20; infra Mosam
constituti 107, 5; Lombardiae 584, 15;
in provinciis Fori Iulii et Istriae
residentes 36, 40; civitatum Italiae
691, 25. 823, 1. 960, 25. 1027, 15. —
nobiles feudatarii sive vassalli
595, 10. — v. feudum, sententia.

- nocentes 23, 25; *cf.* schaedelich.
- nominatio regis eligendi (per electores facienda) 5, 5. 93, 40. 229, 40. 230, 5. 263, 45; n., (denuntiatio) et declaratio regis electi (per papam facienda), regia 87, 10. 258, 10. 259, 45. 260, 5. 262, 25. 265, 5. 377, 20. 379, 45. 385, 30. 400, 35. 608, 5. 614, 20. 772, 5. 775, 1. 1209, 5; *cf.* 1432, 40; *cf.* denominatio.
- not *v.* ehaft, herr.
- nota. *cf.* natalia; notae doctorum 1379, 20.
- notaria, *gallice* notarie 736, 35. 959, 15. 1006, 40.
- notariatus 761, 20. 936, 25. 990, 1. 1020, 25.
- notarius *passim*; publicus imperialis auctoritate *ex. gr.* 310, 10. 581, 30. 860, 10. 1438, 35; apostolica (ecclesiae) et imperialis (imperii) auctoritate *ex. gr.* 268, 10. 747, 10. 1248, 10; auctoritate sacrae praefecturae 776, 45; imperialis et alme Urbis praefecti auctoritate 857, 20; n. sacri imperii 679, 40; regis, imperatoris *ex. gr.* 762, 30. 763, 5. 950, 30. 1008, 25. 1093, 25. 1141, 10/15. 1419, 5; aulae, curiae regalis, imperialis 626, 25. 904, 5. 1094, 30. 1240, 10. 1253, 10. 1266, 35. 1405, 30; notaire de le chancellerie 1183, 5; *v.* camera; n. papae 738, 10. 769, 30. 777, 25; sacri palatii, palatinus *ex. gr.* 404, 10. 416, 20. 1297, 10; legati 809, 40. 810, 30. 811, 1; iudicii provincialis 1042, 40; consulum et civium Lubicensium 1125, 15; civitatis Landau 248, 40; Brixie 659, 20; Mediolani portae orientalis 675, 35; portae Cumanae 1420, 15. 30; Pisanae 540, 40; notares des cambrelains de Pise 1169, 25; palatii communis Cumani 892; n. et cancellarius communis lanuae 679, 35. 681, 5. 1058, 15; n. ac dictator communis Cremonae 490, 5; n. (palatii) et officialis ad cameram armarii communis Laudae 514, 40. 724, 35; n. et officialis indicis 1420, 10. 1421, 25; societas notariorum civitatis Placentiae 1283, 10. — notarios creandi, faciendi auctoritas 603, 5. 984, 15; notarii examinatio et approbatio 959, 20. — coram notario feuda consignare 449, 10. 25. — *v.* archicancellarius, camera, matricula, officialis, protocolla, scriba.
- notnumft, notnunft 51, 5. 1224, 35. 40; *cf.* notzogen.
- notula 512, 35. 560, 20.
- notwer 27, 20. 1222, 25.
- notzogen 1222, 15; *cf.* notnumft.
- nova de curia 1428, 15.
- novalia 164, 10. 360, 30.
- nummus 515, 5.
- nundinae, nondinae 519, 25. 653, 15; nundinalia 373, 5.
- nuntius *passim. ex. gr.* n. regis, imperatoris 17, 20. 580, 15. 700, 10. 910, 40; regis Franciae 5, 35; apostolicus 395, 20; civitatis 188, 20. 586, 30; n. et praeco communis Astensis 429, 40; n. iuratus 911, 20. 975, 5. 976, 10.
- nutz und gewer 1221, 40; nutzegewer 176, 40; *v.* gewer.
- ober man, oberman, uberman 115, 20. 1122, 25. 30. 1124, 25.
- oberrihter 51, 5.
- obligare, obligier, obligatio, obligation *ex. gr.* 1. 132, 10. 207, 10. 40. 525, 15. 915, 10; castri, castrorum 19, 30. 20, 35. 132, 10. 426, 5. 10. 527, 35. 903, 10/15; civitatum imperii 194, 40; curtis 362. 363. 367, 30; marchionatus Moraviae 280, 30; officii scultetatus 362, 30. 363, 5. 1010, 30; reddituum 527, 35. 1009, 40; villarum 121—123; *v.* bona. — obligationes reales et personales 586, 1. 1448, 20/25; obligatio civilis et naturalis 590, 15.
- obligatorius 161, 30. 1119, 35.
- obolus 639, 20. 40. 640, 1.
- obsecundari 1060, 25.
- obsequium intrare 649, 5.
- obsides 632, 10.
- obstadium 288, 10. 643, 30. 649, 20. 25. 1136, 5. 10.
- obventus de officio provenientes 371, 15.
- occidere furem in furto inventum 36, 25; aliquem in publico itinere 497, 30.
- occupare imperii bona, iura, possessiones 274, 5. 1018, 1. 1119, 5; rerum imperii occupator violentus 24, 15.
- octava mensura 652, 30.
- officialis, -es 152, 40. 185, 15. 421, 25. 470, 1. 475, 5. 523, 15. 30. 564, 10. 703, 40. 748, 1. 787, 10. 835, 15. 838, 5. 1145, 25. 1420, 10. 1421; regis, imperatoris, imperii 506, 20. 561, 15. 592, 30. 651, 1. 656, 35. 709, 5. 720, 5. 726, 1. 743, 25. 40. 787, 30. 788, 1. 856, 20. 857, 5. 957, 35. 963, 45. 967, 25. 979, 20. 40. 987, 5. 10. 1059, 45. 1435, 40; curiae regalis 1241, 20; curiae imperatoris 1293, 35. 1294, 20; notarius et o. regis, imperatoris 762, 30. 950, 30; camerae imperatoris 926, 35; o. regis Franciae 469, 35. 45; papae 413, 10. 620; aulae, curiae papalis 609, 40. 611, 35. 612, 1; civitatis, communis 85, 5. 35. 422, 5. 30. 485, 30. 487, 25. 524, 10. 540, 40. 659, 30. 665, 1. 669, 30. 780, 20. 907, 10. 1018, 20. 1019, 40; cum salario vel sine 960, 1; o. cancellariae communis 601, 15; ad cameram armarii communis 514, 40. 724, 35; o. burgravii 96, 15; curiae Coloniensis 47, 35; episcopi 1043, 30; super exercitu constituti 584, 35; ad servicium monetarum 673, 30; magistri monetarum 1271, 10. 1272, 25; pacifici 226, 15.
- officialitas curiae Coloniensis 47, 40.
- officiatus, -i 52, 5. 185, 15. 248, 25; regis 108, 10. 646, 20. 649, 10; ducum Austriae 169, 30; archiepiscopi 21, 45. 221, 1. 241, 10. 287, 25. 30. 528, 15; civitatum 649, 25; pacifici 239, 5.
- officium, -ia, office 85, 35. 745, 25. 1334, 20; iudicandi, adiudicandi et assidendi 761, 15. 1020, 30; admirati, admiralliae, de admirallie 822, 30. 823, 10. 826, 1. 1007, 5. 1013, 25. 1014, 25. 1080, 10; advocati, advocandi, advocatiae 165, 15. 899, 15. 936, 20. 1020, 20. 1065, 30; archicancellarii 371, 1. 5; auditoris contradictarum 603, 45; camerae imperialis 1302, 25; cancellariae 370, 20. 25. 371. 622, 1. 1078, 5; capitaneatus, capitanae 704, 20. 745, 25; conductus 1059, 20; consulatum 694, 30; foresti 96, 20; imperio attinens 220, 10; indicatus 704, 20; iudicii 246, 40; iurisdictionis 89, 1247, 20. 25; iuristarum 1065, 30; legationis 385, 5; marescalcatus 25, 5. 10. 217, 1; notariatus, notariae 959, 15. 990, 1; pincernatus (regis Bohemiae) 32, 10. 15; potestariae 704, 20. 745, 25; principis 217, 30; publicum 696, 35; regale in Dinsberg 270, 35; Kauffburen 708, 35; Keblenberg 270, 35; Richenbach 164, 30. 270, 35; regiminis 244, 25; scultetatus, sculteti 21, 15. 96, 20. 219, 25. 220, 10. 246, 249, 15. 362, 30. 363, 5. 788, 25. 30. 833, 35. 898, 1010, 30. 45. 1254, 35; senatoriae, senatus 700, 40. 1432, 10; servitius vel servitii 13, 20. 336, 35; stratoris 613, 5; tabellionatus 936, 20. 1020, 30. 1065, 30. 1247, 20. 30. 1248, 5; vicariatus, vicariae 37, 20. 85, 40. 590, 5. 10. 628, 20. 30. 629. 1018, 20. 1033, 1; vicariatus generalis 1130, 20. 1131, 1; vicariatus Christi 575, 10. 1206; villicationis 21, 15.
- oleum 168, 20. 25; sacrum 803, 40. 805, 10.
- olla 251, 25.
- omologare *v.* emologare.
- onus, onera 106, 30; reale, personale 673, 20. 728, 1; feodo imminentia 194, 5; *cf.* 3, 40; onera et facultates communis 1282, 30. 1288, 20.
- operagium 670—673.
- operare 673, 10. 719, 1. 5.
- operarii (monetarum) 642, 1. 10. 670—675; eorum praepositus 671, 15; *cf.* monetarii.
- oppidani, opidani 21. 288, 25. 40. 293. 364, 35. 367, 15.
- oppidum, opidem *passim*; nostrum (regis), imperii *ex. gr.* 75, 30. 628, 1; *cf.* advocatia, civitas, rector, scabini, scultetus.
- ordinamenta, ordenemanz 420, 1. 422, 5. 20. 423, 15. 427, 15. 558, 40. 588, 10. 593, 40. 690, 15. 958, 1. 964, 10. 1006, 5. 1262, 30. 40. 1263, 30. 35. 1286, 15.
- ordinare exercitum 566, 35; capitaneum, rectores, officiales 524, 10; iudex ordinatus 197, 1.

- ordinarius 590. 1. 35. 928. 40. 1336. 10;
o. iudex *ex. gr.* 323. 10. 984. 15.
1071. 20; v. iurisdiclio, pontificalis.
- ordinatio pacis 109. 10. 40. 110. 1; or-
dinationes antiquae 1331. 10; regis
Franciae 206. 15; consilii civitatis
423. 1.
- ordinator. pacis 1215; monetarum
642. 35. 671. 1. 673. 5. 674. 20.
- orditura 672. 15. 20.
- ordo. *coronationis* 609. 30; o. et
honor processionis, sessionis, no-
minationis et scripturae 15. 25; iu-
diciarius, iuridicus, iuris 49. 35.
509. 25. 627. 15. 704. 30. 762. 20. 23.
769. 5. — v. *Ind. nom.* Augustinus,
Benedictus, Cystercien., Cluniacen.,
Grandimonten., Humiliati, S. Io-
hannis, Praemonstraten., Templum,
Theutonicus, Vallisumbrosa.
- oranges 1188. 1.
- originale litterarum 162. 25. 540. 35.
913. 20. 914. 5. 930.
- originarius 958. 30.
- osculum, osculum. pacis 433. 40.
446. 10. 20. 454. 25. 45. 462. 30. 463.
15. 493. 1. 15. 501. 20. 35. 513. 35. 514.
10. 517. 1. 1058. 30. 1047. 20. 1413.
25. 1438. 30; pedum (pedis) regis
405. 10. 409. 10. 417. 10. 448. 20. 456.
10. 465. 10. 478. 1. 491. 1/5. 574. 25.
594. 15; papae (a rege faciendum)
609. 40/45; pectoris 612. 30.
- ostis, *gallice* ost *hostis* 958. 35. 1006. 20.
(ostiarius). hostiarius imperatoris 903.
35. 919. 15. 920. 5; magistri hos-
tarii papae 260. 30.
- (ostium) hostium 857. 10. 1046. 1.
1205. 15.
- ours *ursus vivens in expeditione im-
peratoris conductus* 1194. 10. 1196. 1;
cf. aquila, lyon.
- pacatin v. bagatini.
- paciarus *pacis servator* 1199. 25. 40.
1325. 25.
- pacificator 1003. 20.
- pacificus v. officialis, officiat.
- paga, pacha 506. 40. 636. 35. 837. 20.
- pagamentum 1145. 5. 1272. 10. 1273. 30.
- pagator 406. 30.
- paire de dras 1168. 1. 1177. 10. 15.
- palatrenus 1147. 30.
- palatinus in Tuscia 1449. 5; palen-
thinus Reni *comes palatinus Rheni*
33. 40.
- palatium, palacium, pallatium. regis,
imperatoris, sacrum 467. 10. 593.
25. 660. 1. 668. 20; v. auditor, comes,
notarius, periti, proceres; p. regis
Trinaeriae 1444. 45; papale 259. 25.
620. 5; v. auditor; p. patriarchale
(Utini) 323. 5; archiepiscopale,
episcopale 133. 1. 10. 234. 10. 308. 5.
565. 10. 738. 5. 853. 15. 854. 25; du-
cale (Venetiis) 325. 5; potestatis
Pisani 710. 40. 757. 40; communis,
populi *in civitatibus Italiae* v.
- communis; iura palatii 895. 10;
palatia in urbe Romana, civium
Romanorum 790. 35. 791. 5. 846. 35.
40. 847. 1. 853. 30; v. *Ind. nom.* Roma;
palatium publicum 107. 35.
- palburgere v. pfalburger.
- paleficationes 496. 15. 25.
- palenthinus v. palatinus.
- palitz *palissade* 1194. 1.
- pallium imperatoris *coronandi* 610. 15.
- palustra 1271. 25. 1272. 40.
- pan, panholtz, panstat v. bannum.
- panaterius imperatoris 903. 35.
- panatica 1014.
- panetrie, pannetrie 1155. 35. 1156. 1.
1158. 15. 1164. 40. 1168. 30. 1170. 25.
1171. 5. 15. 1175. 1. 5. 1187. 5. 1194. 25.
- panicum 891. 30. 894. 20.
- pannus 168. 20; sericus 669. 30; v.
apotheca.
- papa, papst. baubst; papalis. v.
approbatio, aula, bannum, camera,
camerarius, canon, capellanus,
clericus, confirmatio, constitutio,
curia, dominus, familia, familiaris,
fidelitas, iudex, litterae, luminaria,
marescalcus, mercator, minister,
ministerialis, nominatio, nepos,
notarius, nuntius, officialis, ostia-
rius, palatium, unctio, vacatio,
vicarius, vicecancellarius.
- papatus Romanus 155. 35.
- papirum 841. 15.
- par. par in parem (non) habet im-
perium 76. 10. 1314. 35; arbitrium
iudicandi 991. 40. — pares 33. 35.
253. 45; pares curiae 49. 35. 1336. 5;
ad paria currere 1360. 20; iudicare
1357. 25. — paria litterarum 228. 15.
473. 5. 548. 1. 549. 35. 552. 15. 605. 1. 5.
666. 15. 40. 825. 20. 826. 913. 10. 1053. 10.
1080. 1. 15. 1083. 1. 1085. 25. 1089. 15.
- parabola, parabulla 1271. 25. 1274. 1.
1421. 5.
- paramentum 1434. 20; paramenta
1146. 1.
- paratici civitatis Placentiae 319. 20.
35. 1282. 40. 1283. 10.
- parchemin, parcemin 1167. 5. 1182. 15.
1196. 10.
- parentatum 1431. 10. 45.
- parentela 55. 5. 340. 30. 344. 25. 396.
10. 536. 25. 599. 5. 692. 40. 738. 45.
739. 35. 740. 741. 30. 742. 10. 25. 754.
30. 775. 20. 779. 30. 35. 781. 5. 782.
10. 25. 783. 10. 25. 785. 20. 786. 812.
20. 825. 35. 826. 1. 15. 1014. 20. 1060.
25. 1080. 10. 25. 1083. 25. 1210. 1.
1445. 20.
- parjur 201. 10.
- parlamentum, parlement 327. 15. 554.
30. 990. 20; regis, imperatoris, ab
imperatore edictum, indictum,
generale 480. 1. 909. 5. 30. 955. 15;
cum principibus, baronibus, comi-
tibus, vasallis imperii colligendum
332. 15; a vicario generali edictum
1131; p. generale, plenum, publi-
cum *civitatum Italiae* 421. 1. 558.
25. 559. 35. 660. 1. 681. 35. 682. 10.
687. 40. 690. 25. 693. 35. 743. 30.
744. 5. 745. 859. 5. 10; *cf.* arenga,
colloquium.
- parochia, parrochia 245. 25. 464. 10.
572. 30. 1137. 20.
- pars, partes civium *civitatum Italiae*
445. 35. 451. 40. 453. 35. 40. 461. 40. 462. 35.
463. 5. 491. 25. 500. 20. 502. 30. 512.
30. 516. 5. 1408. 35. 40. 1409. 10. 1411.
20. 35. 1422. 5. 10; v. extrinsecus,
intrinsicus; p. Guelfa 555. 10. 782.
10. 783. 10. 786. 1. 789. 30.
- partagium 1085. 20.
- partialis, parcialis, parciallis 454. 1.
462. 5. 491. 35. 500. 25. 513. 1. 516.
10. 522. 10. 523. 10. 1061. 1; partialii
1061. 45.
- partialitas 378. 10. 380. 40. 423. 5.
522. 10. 536. 25. 604. 15. 629. 15. 656. 15.
716. 1. 758. 10. 15.
- partigen 336. 5.
- passagium. transmarinum, ultra-
marinum 174. 40. 412. 10. 1324. 10;
Terra Sanctae 339. 10. 558. 1. 5.
993. 20. 30. 1048. 5. 1437. 20; p. *tri-
butum pro transitu* 673. 20. 958. 5. 10.
964. 15. 1307. 20.
- passus 1004. 15. 20.
- paternus v. bona, feudum.
- patrimonium ecclesiae 210. 1. 342. 45.
1051. 35; beati Petri in Tuscia
341. 25. 345. 5. 397. 10; regnum
Siciliae Romanae ecclesiae p.
speciale, peculiare 1202. 30. 1204. 10;
Terra Sancta proprium p. Redemp-
toris 174. 30.
- patronatus ius 232. 20. 815. 15. 816.
15. 20. 1025. 10.
- patronus ecclesiae: imperator 1331. 1.
- pax *passim*; *praesertim* 1214—1238;
communis, generalis 51. 25. 30. 98.
10. 104. 15. 106. 35. 107. 5. 25. 109. 10.
40. 117. 35. 191. 30. 35. 479. 30. 40.
480. 25. 35. 481. 1. 634. 40. 1226. 30.
1229. 40. 1237. 15; iurata 107. 5. 30.
108. 5. 110. 30. 117. 35. 173. 5. 1215.
40. — pacis tractatores 1215. 1229.
10; coniuratores 1226. 30; fractio,
violatio 1199. 20. 1228. 30; turba-
tores, violatores 31. 30. 108. 5. 1228.
1; defectus 104. 10; reformatio 512.
10. — v. articulum, capitulum,
confoederatio, conservator, domi-
nus, iudex, iuratus, ordinatio, ordi-
nator, osculum, prononciamentum,
prosecutio, servator, sigillum,
statuta; *cf.* frid, fridbraech, lantfrid,
paciarus.
- pechenhauben 1218. 40.
- pecium 268. 10.
- pectorale 610. 45.
- pectus. tenere manum dextram ad p.
457. 30; v. osculum.
- pecunia. in feudum recipienda 899.
25; parata, in parato 279. 20. 333. 5.
732. 15. 1418. 1; numerata 270. 35.
509. 5. 590. 10. 1243. 30. 1267. 10;
pecuniarius, peccuniarius 428. 10.
780. 15. 959. 10.

- pedagium 12, 1. 30. 51, 30. 105. 106. 108, 30. 40. 109. 168, 40. 241, 5. 333, 30. 361, 30. 433, 25. 468, 5. 15. 470, 5. 494, 15. 496. 528, 10. 641, 40. 642, 1. 659, 5. 729. 733, 10. 734, 20. 764, 30. 935, 35. 958, 5. 10. 961, 5. 964, 15. 1043, 1. 1064, 25. 1066, 10. 1201, 15. 30. 1252, 15. 20. 1410, 5. 1416, 5; *teutonice* pedagien, pedayen 127, 15. 130, 35.
- pedites 508, 35. 584, 15. 696, 40. 1281, 5. 10.
- pegnonceaz *Fähnchen* 1162, 1.
- pegora 1420, 40.
- penna *investiturae symbolum* 1247, 30.
- pensio 1240, 15.
- pensum 671, 30.
- perangaria 564, 5; *cf.* praeangaria.
- percussores 1060, 20.
- perduelliones 1377, 1.
- perede, pheride *equi* 126, 20.
- peregrinus 85, 10.
- periti imperialis palatii 926, 15. 935, 10. 987, 40. 1436, 25; *v.* iurisperitus.
- periurium 87, 30. 94, 10. 151, 1. 153, 15.
- peroctatus 995, 5.
- perpetuus *v.* advocatus, bannum, buregravius, dominus, feudum, imperator.
- perscriptio 446, 5. 454, 15; *cf.* praescriptio.
- persona congiunta 904, 20; depositaria 267, 15; interposita 370, 20. 371, 5; legitima 685, 10; media 182, 40. 45; solemnitas 213, 10.
- personalis *v.* immunitas, obligatio, onus, residentia, servitium.
- personatus 286, 20.
- petitio 509, 25; Iudaeorum 14, 10.
- petitor 466, 40. 492, 10. 513, 20. 516, 30. — petitorius *v.* causa.
- peys *v.* avere.
- pfalburger, palburgere, phalburgere 28, 1. 224, 40. 232, 45. 233, 35. 355, 35. 480, 1. 5.
- pfant, phant, pant 102, 45. 128, 15. 176, 10. 15. 357, 5. 1224, 10. 15. 1235, 30; pfenden, pfaenten, phenden 29, 25. 102, 45. 103, 1. 357, 5. 1223, 5. 1224, 5. 15. 1233, 1. 1235, 30. 1236, 35; pfantung 1217, 20. 1224, 5; phantlosa, phantlösa 1255, 25. 1259, 1.
- pfenning. dez elagerz p. 30, 15; p. dingen 1218, 1. 1224, 25; auf ros lihen 1218, 25.
- pflatz 1126, 5.
- pflecnus, phlegnust, phleknuße 175, 15. 192, 30. 1136, 30. 1137, 1. 5.
- pflege 192, 10. 15.
- pfleger, phleger 101, 45. 102, 1. 15. 103, 30. 356. 1233, 20; gemein p. des Römischen riches dissit des gebirges 1110, 35. 1126, 35. 1128, 15. 1129, 5; (dez riches) pfleger, den man gemeinlichen für einen chünich hat 1230, 40.
- phant *v.* pfant.
- pharre 181, 10.
- pheodum *v.* feudum.
- philosophus moralis 655, 1; ph. = *Aristoteles* 1370, 1.
- physicus, phisicus, fisicus, fixicus, phiscin, phiscijen, fisecijen *medicus* 308, 5. 392, 20. 526, 10. 635, 30. 788, 15. 1147, 20. 1171, 30. 1188, 1. 1193, 30. 1194, 15. 1195, 25.
- picias *pyxis* 1090, 5.
- picta *moneta parva* 639, 15.
- pignus *ex. gr.* 2, 15. 586, 15. 1418, 35.
- pincerna. sacri Rom. imperii: *rex Bohemiae* 3, 5; p. de Landeke 305, 5; de Limpurg 251, 15; de Nebere 1068, 10.
- pincernatus officium 32, 10; *cf.* corona.
- pingere ymaginem 1256, 15.
- pirati 1060, 20.
- pis *Pfähle* 1178, 10.
- piscaria 496, 40. 647, 35. 648, 5. 10.
- piscina, pissina 704, 40. 1253—1258.
- piscis. piscium forum 288, 25. 289, 15; vivarium 923, 5.
- placitare 1227, 10. 1238, 35.
- placitum 62, 10. 303, 40. 788, 10. 1226, 35.
- plagia 83, 35.
- plantatio novella 646, 10. 1133, 1.
- plata: argentum in p. 640, 5.
- platea *ex. gr.* 311, 40. 641, 15. 926, 20; quae cortina vocatur 609, 35; publica 990, 20.
- plateaticum 1307, 20.
- plaustrum 246, 20. 25. 247, 15. 1254, 25. 1255, 1. 10. 1258, 10. 1259, 15.
- plebanus 245, 25. 248, 10. 20. 249, 10. 35. 544. 1025, 30. 1048, 25.
- plebatus 583. 668, 5. 861—871.
- plebeii 662, 15.
- pleberium 880, 10. 905, 40.
- plebiscitum quod vulgo dicitur lantrecht 352, 30. 353, 10. 35.
- plubicus = publicus 1271, 5.
- pluviale 612, 1.
- podium 865, 20. 40.
- poena. mortis, capitalis *ex. gr.* 664, 5. 765, 35. 1020, 10; corporalis 663, 15; aeris 897, 30; corporalis et pecuniaria, aeris et corporis, averis et corporis 428, 10. 530, 15. 1087, 25; banni imperialis 309, 40. 311, 25. 312, 30. 322, 5; feudi 1434, 20; terrae 1434, 25.
- poer. plain poer *pleinpouvoir* 206, 35.
- poesta. poestarie *v.* potestas, potestaria.
- policia, pollicia 1342, 25. 1350. 1351. 1358, 25. 1360, 35.
- pomerium. ecclesiae: regnum Siciliae 1315, 15. 1316, 35; *v.* imperium.
- pompa imperialis curiae 804, 1.
- pomum, p. aureum (*imperiale*) 609, 15. 610, 40. 45. 612, 40. 797, 5. 798, 5; cum cruce aurea 1089, 5.
- ponderosus *v.* moneta.
- pondus. de pondere 717. 718.
- pons lapideus 652, 25; versatilis 1268, 15.
- pontacium 673, 20.
- ponticellum 611, 35.
- pontifex summus, Romanus *papa ex. gr.* 8, 25. 85, 20. 567, 15. 800, 15.
- pontificalis, -le. in presentia regis uti pontificalibus 1082, 15; ordinarium pontificale 609, 25. 612. 613, 10. 15. 771, 30. 774, 10. 797, 35. 799, 5. 1322, 5; pontificale Romanum 1210, 35.
- populares 680, 1. 681, 35. 682, 25. 35. 683, 20. 686, 15. 687, 40. 691, 25. 35. 693, 1. 990, 25. 1059, 45. 1060, 1; *cf.* de populo 960, 25.
- populus. communis 104, 25; totus Alamanniae 106, 15; imperii populi in partibus Italiae 271, 2; Romanus 413, 30. 475, 40. 699, 25. 778, 20. 1309, 15. 1432, 15; *civitatum Italiae ex. gr.* 85, 5. 422, 30. 970, 35. 1297, 15; *v.* abbas, capitaneus, defensio, defensor, palatium, rector, schola.
- porta argentea basilicae S. Petri 610, 15. 20.
- portenner, *gallice* portier 114, 30. 1195, 25.
- portichus 565, 10.
- posse *potestas* 205, 30. 583, 30; *districus potestatis* 641, 35. — possendo 995, 30.
- possessio *ex. gr.* 76, 40. 362, 10. 816, 15; anni et diei 48, 5. 10; tenuta et corporalis p. 905, 5; in possessionem, p. corporalem missio 181, 15. 25. 193, 35. 286, 20. 638, 15. 20. 1058, 20. 25. 1094, 35; inductio 428, 40. 816, 10/15. 1035, 25. 1058. 1441, 1; *cf.* 1410, 30/35. — possessiones imperii 135, 40. 274, 5; pecuniam in possessiones convertere 1417, 35/40.
- possessorius *v.* causa.
- posta 692, 35.
- potentia, potestas. potestas imperii, imperium et p. 139, 30. 1323, 15; *cf.* 1309, 15; imperialis omnibus temporalibus potestatibus anteiens 1443, 10; iuridicionalis p. principis 1377, 5; p. clavium 470, 25; ecclesiastica, spiritualis 139. 1311, 5; temporalis, terrena 139, 20. 25. 813, 15. 1311, 5; laicalis 15, 5. — *v.* electio, gladius.
- potestaria 342, 1. 345, 25. 397, 35. 418, 30. 422, 40. 425, 20. 45. 703, 25. 704, 20. 745, 25. 30. 747, 35. 748, 1. 759, 20. 760, 20. 957, 20. 963, 35. 1028, 1. 1029, 5. 1031, 5. 40. 1056, 20. 25. 1057, 1. 25. 1059. 1210, 20. 1283, 1. 5. 1285, 5; *gallice* poestarie 1076, 25.
- potestas 152, 35; *civitatum Italiae passim; ex. gr.* 84, 25. 274, 40. 376, 40. 428. 585, 20. 656. 745, 20. 837, 25; 997, 10. 1070, 10. 1262, 10. 1306, 25; *gallice* poesta, povesta 325, 40. 326, 25. 30. 327, 15. 1005, 10; potestatis

- electio 422, 5; iudex 310, 5, 15; iudex (et) assessor 601, 15. 1296, 15; v. arma, curia, miles, palatium, socius, vicarius.
- praeangaria 1264, 10; cf. perangaria.
- praebenda 392, 20. 537, 35. 538, 1. 889, 5, 15. 1400—1402. 1404, 5; non sacerdotalis 1088, 20.
- praeceptor, praeceptores. Hospitalis, domorum Templi, beatæ Mariæ Theutonicorum et Calatravensis 152, 35; Hospitalis sanctæ Mariæ Theutonicorum 544, 5; Alemannorum in Franconia 534, 10; domus militiæ S. Iacobi in Sicilia 1444, 35; S. Antonii de Chamberi 633, 15.
- praeco ex. gr. 403, 30. 525, 30. 1273, 35; plubicus (= publicus) 1271, 5; vox praeconia 409, 20. 416, 10. 419, 20 et passim; praeconium 703, 15. 1046, 1; praeconare 565, 40. 566, 10; praeconicare 701, 10. 702, 35. 1271, 5. 1272, 25.
- praedia. pecuniam convertere in p. (feudi nomine possidenda), in emptionem praediorum 164, 35. 165, 15. 250, 15. 599, 35. 645, 5. 709, 1. 899, 25. 928, 5/10; p. comparare 922, 1. 1010, 40.
- praedones 31. 1228, 45. 50. 1229, 1.
- praefectura 389, 1. 776, 45.
- praefectus, prefet 389, 5. 479, 20. 1193, 40; generalis seu vicarius 505, 1. 5; Urbis 609, 35. 611, 35. 830, 10. 857, 20; praefecti navalium 611, 35.
- praelati, prelaten 13, 15. 25. 15, 5. 22, 10. 61, 35 et saepius; electores imperatoris 208, 45.
- praeparamentum 994, 30.
- praepositus, officialis saecularis 254, 1; monetariorum, operatorum 671, 15; capituli ex. gr. 18, 10. 520, 35. 646, 10. — praepositura, proifstie, proifstie, brobstey 127, 5. 284, 35; vacatio praepositurarum 220, 35. 1440, 30.
- praescriptio 462, 15. 492, 5. 830, 40. 831, 1; cf. perscriptio.
- praesentare ad ecclesiam, praeposituram vacantem 1403, 20. 1440, 30.
- praeses provinciae 97, 25. 588, 15; p. et vicarius generalis Lombardiae 506, 40. 508. 509. 636, 10; militum et clientum 589, 20; imperialis monetae 673, 25.
- praesidatus, praesidiatus 508, 40. 509, 15.
- praesidentes societatibus civitatis Placentiae 1283, 10; iurisdictioni 637, 1.
- praestatio 324, 1; servitiorum et iurium 324, 40; census 520, 5.
- praevigilia 1267, 15.
- prandium 891, 45. 892, 1.
- precaria 247, 10. 894, 40. 1419, 15; precario possidere 915, 15.
- preces primariae 22. 25, 25. 35. 220, 35. 243, 15. 20. 888, 20. 35. 889, 1. 1052, 10. 1400, 30. 1402, 20. 25. 1404, 1. 1405, 20. 30.
- preudes houmes, preudommes 300, 25. 30.
- primarius v. preces.
- primatus 156, 15.
- primicerius iudicum Romanorum 610, 20.
- primitiae coronae Italiae 479, 10.
- primitas 1351, 35.
- primogenitus regis Romanorum 55, 10. 57, 10. 64, 35. 67, 40. 69, 10. 183, 15. 365, 20. 368, 40. 369, 40. 389, 25. 390, 35. 527, 15. 596, 25. 621, 35. 632, 10. 649, 5. 654, 10. 725, 10. 1417, 30; Franciae 58, 35. 66, 5; Siciliae 414, 45. 738, 25. 739, 1. 740, 15. 780, 5. 812, 10; Trinacriae 820, 5. 821, 25; ducis Saxoniae 217, 1. 5.
- primus v. annus, dominus.
- princeps, prince, principes 139, 35. 170, 5. 210, 1. 417, 15. 1355, 40. 1377, 5. 1437, 25. 1443, 35; simplex 1357, 30; principes terreni, mundi 139, 35. 144, 10. 196, 1; Latini 209, 45; imperator solus p. monarcha 813, 15; (Romanus) princeps, Romain prince *imperator, rex* 143, 10. 204, 20. 205, 30. 800, 25. 965, 25. 966, 15. 1211, 35. 1308, 20. 1309. 1311, 35. 40. 1443, 15. 35; 'Romani principes' *bullae initium* 1207, 20; p. christianissimus 151, 20; catholicusque 147, 15; Achaiae 993, 15; regni Bohemiae 184, 1; Franciae 813, 10. 35. — principes imperii, nostri (imperatoris, regis) *passim, ex. gr.* 12. 123, 25. 371, 35; principes Romano subiecti imperio 767, 5; principes tamquam bases, columnae imperii 53, 25. 186, 5. 30. 187, 35. 277, 30. 1113, 20. 1134, 10; priores inter principes: archicancellarii 15. 30; principes ecclesiastici, saeculares *ex. gr.* 80. 30. 105. 1355, 40. — regis, imperatoris princeps et affinis 186. 30. 187, 10; p. et compater 73, 15. 25. 133, 25; p. et consiliarius 625, 10. 649, 1. 1077, 15. 1078, 15; p. et familiaris 37, 35; p. et secretarius: archiepiscopus Coloniensis 75, 25. 97, 1; Maguntinus 598, 35. 651, 30. 652, 1. 709, 20. 725, 5. 1403, 1; episcopus Eistensis 648, 5. 30; Gebennensis 652, 25. 726, 10; abbas Fuldensis 390, 35. 736, 5; imperii p. et pincerna: rex Bohemiae 3, 5. — princeps nostra (regis), imperii 49, 5. 113, 5. 186—188, 5. — aliquem principem constituere, creare, principum imperii numero aggregare *vel simile* 35, 30. 186, 35. 40. 433, 15. 1038, 10; aliquem iuribus principum adaequare, alicui ius, iura principum concedere, conferre 35, 30. 352—354, 1; investire tamquam principem cum scepro regali 433, 20. 457, 25. 35. — v. abbas, abbatissa, approbare, collegia, consensus, consilium, consortium, deliberare, depositio, electores, evocare, investitura, ius, litterae, officium, parlamentum, rex, sententia; cf. furst.
- principare 89, 15.
- principatus *potestas principalis* 85, 20. 92, 25. 106, 20. 123, 25. 132, 35 et saepius; *terra principis* 183. 184, 5. 187, 10. 188, 1. 236, 10. 30; 348, 5. 1054, 15; pr. imperii 165, 35; ducatus Austriae 69, 10; p. Leodiensis 23, 20; ecclesiae Romaricimontis 388, 20; eccl. Sekoniensis 186, 15; monasterii Turicensis 188, 1. — constitutio, investitura in principatum 433, 15. 1038, 10; concessio, collatio feodorum, regaliu principatus 52, 35. 187, 40. 388, 20. 1134, 15. — v. feudum.
- prior, priores. priores civitatum Italiae 84, 30. 85, 15. 86, 5. 10. 376, 40. 703, 35. 747, 35. 748, 1. 761, 5; artium Florentiae 558, 25. 783, 1. 784, 1. 837, 10. 838, 20. 1262, 10. 1263, 5. 1300, 15. 35. 1301, 15; cf. subpriores. — *teutonice* priore 125, 15.
- prisia 529, 30.
- prisonier 1179, 25. 30.
- privatus, -a, -um v. consiliares, consilium, consistorium, scriptura.
- privilegiare 371, 35. 40; privilegiare concedere 651, 15.
- privilegium, privilegia. ab imperatoribus ecclesiae Romanae concessa 808, 40; fori 511, 1; immunitatis et franchisiae 673, 10; monetarum 673, 10; privilegia declarantia, quod pfalburger liceat retinere 480, 5; data sine manu et consensu regum 372, 40; privilegia consignare 418, 35. 40; repetere et requirere 372, 30; revocare 364, 5. 366, 30. 40. 367, 1.
- proavitus v. feudum.
- probationes 182, 45.
- probi viri 953, 20.
- procedere. ex arrupto 84, 30. 85, 5; ad electionem, in electionis negotio 211, 5. 40. 229, 5. 230, 5.
- proceres regis, imperatoris *ex. gr.* 73, 15. 592, 15; aulae, curiae regalis *ex. gr.* 43, 10. 15. 138, 15; sacri palatii 689, 10.
- processionaliter 609, 30. 35. 610, 40.
- processus, proces 16, 40. 39, 20; processum habere, exhibere in publica forma 1383, 1. 1385, 35; littera processus et sententiae 40, 1; cartae seu membranae processuum 1205, 15; processus irritare, revocare 42, 1. 25. 84, 30. 188, 35. 190, 10. 293, 15/20; p. habitus, inchoatus in curia regis 40, 5. 1005, 5; cf. 1005, 15; p. approbationis electionis regis 472, 40.
- procuratio 403, 25; procuraciones 158, 10. 544, 35; natura contractus, procurationis 864, 20.
- procurator, procureur. p. seu (et) nuntius, syndicus; procureur ou mesage 39, 40. 40, 15. 55, 10. 90, 35. 91, 15. 20. 92, 1. 188, 20. 206, 35 et passim; p. in audientia papae 84,

- 36; procuratores electorum 213, 10; per procuratorem respondere 391, 35; p. fisci 980, 1. 982, 20. 1024, 1. 1027, 25. 1032, 10; p. f. in Lombardia et Marchia generalis 1274, 5; p. domus S. Iohannis 251, 5.
- procuratorium *ex. gr.* 40, 1. 255, 25; procuratorio nomine 25, 5. 40, 5. 42, 10. 15 *et passim*.
- proditor imperii 539, 5. 20. 936, 5. 989, 5. 1019, 30. 1211, 25. 1436, 30.
- productio testium 470, 20. 627, 15. 891, 20. 894, 10.
- professor, profexor. sacrae theologiae 738, 15. 848, 35; iuris civilis 1039, 15. 1444, 40; legum, legalis scientiae 298, 10/15. 307, 1. 40. 485, 20. 487, 1. 488, 35. 511, 5. 518, 40. 532, 15. 560, 30. 660, 10. 694, 20. 698, 20/25. 701, 30. 726, 15. 738, 15. 759, 35. 1408, 5; utriusque iuris 429, 30. 715, 25. 738, 15. 40. 778, 40. 779, 10. 781, 15.
- profiteri Romanum imperium 107, 5.
- prologus 1047, 25.
- promotio, promovere 209, 20; in regem Romanorum, ad regnum, ad regale fastigium *vel simile* 13, 10. 14, 5. 55, 25. 150, 35. 158, 20. 213, 20. 215, 45. 216, 5. 224, 15. 35. 240, 35. 527, 40. 748, 5; regis Romanorum 470, 40. 471, 30. 472, 35. 1371, 15; in imperatorem, ad coronam imperii, ad imperialis fastigia dignitatis *vel simile* 218, 25. 255, 25. 473, 45. 545, 25. 547, 35. 548, 30. 550, 15. 577, 5. 578, 25. 579, 35. 772, 5. 10. 1372, 15; rex Romanorum in imperatorem (futurum) promovendus 3, 5/10. 4, 40—5, 1. 5, 5. 7, 25 *et passim*; in regem Bohemiae promotus 352, 5.
- prononciamentum pacis generale 1280, 15.
- proponere (in iudicio) 194, 35. 350, 35. 351, 20; *v.* actio, albus, consilium, edictum, sententia.
- proprietas. imperii 135, 1. 795, 10/15. 1118, 10; ecclesiae 81, 20. 400, 15.
- prorogatio. termini 137, 35. 214, 1. 236, 10. 20. 263, 1. 1050, 1. 5; temporis officiorum 960, 5; vitae iudicati 77, 5.
- proscribere, proscriptio 36, 25. 172, 35. 331, 25. 678, 1. 735, 25. 30. 765, 35. 1133, 25. 1215, 25. 1225, 30. 1226, 10; regia proscriptio 1265, 10; proscriptionis litterae 19, 1; sententia 43, 15. 118, 20. 678, 1265, 10; p. s. irrita et inanis, revocanda 36, 25; absolutio proscriptionis, a proscriptione, proscriptionis sententia 18, 40—19, 1. 5. 36, 30. 331, 30. 35. 678, 5.
- prosecutio pacis 110, 10; prosecutores pacis per regem deputati 110, 10. 15.
- protectio. (specialis) regis, imperatoris, imperii 97, 5. 10. 198, 5. 235, 1. 272, 5. 277, 15. 563, 20. 646, 10. 40. 647, 1. 704, 15. 764, 15. 815, 20. 984, 40. 1405, 5; archiepiscopi Treverensis 584, 35; protectio *officium in civitate Placentina* 1282, 35. 40. 1283, 1.
- protestatio (in actu electionis) lecta 229, 231, 5; imperatoris super iuramento papae praestito 809; p. singularis quae vurzicht dicitur 196, 25.
- protocolla, prothocolla notarii 1384, 30. 1438, 35. 1453, 15. 30.
- protonotarius, prothonotarius 1258, 35; regis, aulae regiae, nostrae 193, 25. 224, 1. 511, 10. 781, 30; *cf.* archicancellarius; p. et vicecancellarius 90, 10. 30. 91, 40. 94, 40; sigillum regis in potestate prothonotariorum retentum 194, 15; p. marchionis Misnensis 1237, 20.
- provincia 97, 25. 158, 1. 169, 10. 223, 20. 385, 5. 588, 15. 614, 1. 783, 40. 881, 5. 882, 5. 905, 40. 989, 1264, 5. 1436, 25. 1437, 1. 1443, 15; provinciae mundi 1316, 30; p. Alsaciae 900, 1; Fori Iulii et Istriae 36, 40. 37; Forcalquerii et Pedemontis 784, 1; Lombardiae 504, 30. 505, 1. 506, 40. 758, 35. 1275, 5. 1435, 35. 1448, 20; Marchiae 1275, 5; Thuringiae 169, 10; Tusciae 81. 83—85. 1198, 20. 1199; p. ecclesiae: Aquilegensis, Mediolanensis 544; *cf.* advocatus, praeses.
- provincialis *v.* advocatia, advocatus, commendator, concilium, iudex, iudicium.
- provisio. regni Alamanniae 210, 25. 211, 25; in ecclesiis 537, 30. 538, 1; abbatissae 889, 20. 25; unius personae 888, 15; dignitatum et personatum 286, 20.
- provisor. legum 205, 40; monetarum 642, 35. 671, 1; pacis 97, 25; regnorum 1142, 35.
- provocatio sedis apostolicae 42, 30.
- pubertas 69, 25.
- publicare 210, 10; publicatio electionis 230, 20; scripti 1040, 40.
- publicus, -a, -um, plubicus *v.* acta, ambasciata, cantilenae, consiliares, consilium, consistorium, edictum, forma, hostis, instrumentum, iter, iuramentum, liber, mercator, notarius, officium, palatium, parlamentum, platea, praeco, scriba, scrineta, spoliolum, strata, via.
- pugil ecclesiae, Crucifixi *rex* 10, 25. 143, 35. 210, 40.
- pulpitum 610, 30.
- pulvis 672, 20.
- purcravius *v.* buregravius.
- pürig *burg* 1217, 30.
- putrum *butyrum* 1257, 15. 1258, 10. 1259, 15.
- pyer *cereisia* 1121, 25.
- quadraginta. capita de XL (Venetiis) 330, 45. 410, 30; consilium XL (Tarvisii) 1295, 5.
- quadriga 333, 30.
- quaerere in sententia, persententiam, sententialiter 39, 20. 47, 15. 48, 1. 49, 5; ius quaesitum 957, 1. 10.
- quaestio, quaestiones *passim*. q. coram auditore aulae regiae mota 506, 1; causae et quaestiones principum Romano subiectorum imperio 767, 5.
- quar- *v.* *etiam* car-
- quareaz, quarreaz 1174, 30. 1178, 5. 1179, 30. 1182, 30. 35.
- quarterm 718, 25. 897, 25.
- quasipossessio 519, 25.
- quies in longum tempus quae dicitur treugua et in breve tempus quod dicitur indutiarum 1310, 5.
- quindena 100, 1. 332, 15. 474, 40. 628, 30. 35.
- quittare 46, 35. 40; quitus 131, 10. 30. 132, 20.
- raisen, reise, reysa 224, 15. 335, 10. 20. 1220, 5; der rais haubtman 1220, 5.
- rancura 453, 40. 461, 20.
- rankor 45, 30.
- rapina 104. 106, 5. 107, 30. 109, 40. 959, 30.
- raptus virginum 673, 25.
- rastelier *Raufe* 1166, 15.
- rat, rât. von Basile 101, 20; von Colmar 359, 30. 736, 35; ze Costentz 1291, 5; von Lübecke 1103, 15; von Spire 334, 25. 335, 15. 35; von Strazburg 101, 20.
- ratater 1162, 10.
- ratgeben *consilarii* 1231, 35. 1232, 10. 25. 1233, 20. 30. 1234, 1.
- ratificatio electionis 33, 1. 140, 20.
- ratio *Rechenschaft* 426, 10. 924, 10. 1026, 30. 35; libri rationum 1262, 25. 1263, 20.
- raub, roub, roüp, rûb, royf 129, 15. 192, 20. 1216, 30. 1219, 5. 1221, 25. 1232, 40. 45. 1233, 1. 1235, 25. 1236, 40.
- raubaria *v.* robaria.
- rauber 29, 30. 35. 1233, 5. — raeubigex güt 29, 30. 35.
- realis 1356, 10; *v.* immunitas, ius, obligare, onus, servitium.
- reanczon *rançon* 1006, 25.
- reatus. legis Iuliae laesae maiestatis 1017, 10. 1019, 5. 1023, 40; periurii 94, 10. 151, 1. 153, 15.
- rebellis, ribellis, *gallice* rebelle 16, 35. 31, 35. 187, 20. 401, 5. 411, 25. 538, 25. 544, 30. 980, 15; r. imperii, regis (imperio, regi) 539, 15. 540, 5. 20. 564, 35 *et passim*; *declaratio quis sit* r. i. 967. 968; *cf.* 980, 30. 35.
- rebellio 43, 15. 109, 40. 165, 35. 411, 35. 591, 15. 592, 1. 1064, 30. 1431, 35. 1436, 20.
- receptio, reception, recipere. proven-tus, redditus, sturam, thelonea *etc.* *ex. gr.* 12, 1. 30. 105, 10. 113, 5. 924, 15; coronam, diadema, coronationem, sollemnitates 153, 10. 262, 10. 264, 30. 269, 40. 399, 15. 412,

40. 472, 25. 555, 20. 568, 15. 569, 15. 571, 5. 30. 608, 40. 615, 10; fidelitatis iuramentum, sacramentum 497, 1. 737, 1. 827, 10. 829, 1. 899, 35. 922, 5. 1247, 20; investituram 481, 25. 495, 25. 562, 20. 595, 10. 715, 30. — r. in principem 186, 35; in hominem legum 1241, 5; in notarium 432, 30; cf. 959, 20; in clericum et scriptorem imperatoris 1005, 25; in burgenses qui palburgere appellantur *vel simile* 224, 40. 232, 45. 233, 1; ad habilitationem et civilitatem 1044, 1; in protectionem (regis et) imperii (specialem) 97, 5. 198, 5. 235, 1. 563, 20. 646, 15. 40. 647, 1. 764, 15. 1405, 5; in cameram imperii 668, 5. — v. burger, canonicus, castrensis, concanonicus, concivis, feudum, homagium, testes.
- receptores theloneorum 109, 10.
- rechenunge 175. 176. 177, 25.
- recht, reht *ex. gr.* 127, 20. 357, 45. 1219, 20; altes r. 125. 1224, 40; burger r. 28, 5; gaistliches r. 29, 10; gerihtes r. 50, 30; gmain's r. 4, 25; hoves r. 1102, 30; unsers (regis) hoves r. 136, 40. 137, 15; der keiser gesriben r. 282. — rechtes gestaten 114, 5. 15. 115, 25; reht nemen 30, 25. 136, 20. 171, 30; ze r. sten 137, 1. 20. 1219, 1. — *cf.* minn. — rehtlöz 26, 30. 40. 27, 35.
- recognoscere feoda ab imperio detinere 388, 20; consignare et r. castrum et villam 449, 40. — v. homagium.
- recompensa, recompensare, recompensatio 348, 5. 639, 25. 717, 35. 718. 755, 25.
- reconvenire 452, 40.
- recordum 469, 25.
- rector, rectores 870, 5. 1058, 20. 1434, 25; civitatis, communitatis, oppidi, burgi 133, 20. 232, 40; officiorum 270, 35; advocatus provincialis, generalis et r. 98, 30. 35. 244, 20/25; capitaneus et r. 274, 5. 1014, 5; marescallus et r. 1013, 45; r. et vicarius specialis provinciarum 37, 15; *civitatum Italiae* 320, 30. 321, 5. 422, 5. 35. 427, 10. 428, 1. 465, 45. 466, 1. 479, 15. 485, 30. 487, 25. 522, 10. 15. 523. 524, 10. 587, 40. 601, 5. 665, 1. 669, 25. 698, 25. 35. 700, 30. 702, 10. 703, 40. 746, 15. 759, 15. 765, 25. 859, 10. 866, 20. 978, 5. 1018, 20. 1019, 30. 1020, 10. 1061, 45; r. nobiles civitatis Ianuae 1027, 15; artium civitatis Cortonae 747, 30. 35; ecclesiae 544. 581, 20. 646, 40. 870, 25.
- rectoria 423, 1. 703, 25. 760, 20.
- recuperatio hereditatum 500, 45; Terrae Sanctae 208, 20. 30. 211, 30. 412, 10. 818, 20. 821, 10. 1047, 40. 1049, 30. 1050, 45; v. bona, ius.
- recuperator Terrae Sanctae 143, 35.
- recursus 21, 20. 101, 5.
- redditus, reditus *ex. gr.* 2, 15. 527, 30. 1009, 45; regis, imperii, regi, imperio debiti, dandi, competentes *vel simile* 75, 30. 76, 20. 113, 5. 15. 348, 25. 349, 10. 629, 5. 924, 10; archicancellario competentes 370, 25; de officio cancellariae provenientes 371, 15; advocatae 367, 25; feudales, feudati 246, 10. 369, 20; in feudum recepti, tenti, feudali titulo possessi 369, 25. 495, 1. 921, 35; auri 456, 40. 457. 458, 25. 45.
- redulgere 248, 5.
- refectorium 429, 30. 40.
- reformatio. imperii, statūs imperii 7, 10. 8, 35. 40. 135, 30. 144, 5 *et passim*; civitatis 415, 35. 419, 40 *et passim*; pacis 512, 10.
- refundere, reffondere 248, 1. 509, 15.
- regalis, regius v. rex. — regalia (*fem. sing.*) 600, 30; regaliae 433, 25. 457, 35. 460, 25. 482, 5. 483, 20. 526, 25. 536, 5; regalia (*neutr. plur.*) 178, 1. 288, 1. 321, 40. 388, 20. 458, 5. 460, 20. 495, 1. 496, 20. 30. 540, 15. 653, 20. 659, 1. 829, 25. 40. 907, 25. 908, 10. 910, 30. 1075, 25. 30. 1076, 15. 1134, 30; regalia, id est administrationem temporalium transmittre 186, 40; regalia imperii, regni 447, 5. 448, 30. 482, 1. 483, 15. 526, 30. 535, 35. 561, 15. 20. 688, 30. 35. 689, 20. 758, 10; sancti Petri 155, 35. — regale remigale 894, 40. — *cf.* ius.
- regesta. libri regestorum civitatis Laude 724, 10.
- regina, royne v. capellanus, clericus, consensus, diadema, familiaris, mitra.
- regionarii 611, 35.
- registrare, regestrare, regestare 439, 35. 514, 40. 601, 30. 908, 25. 955, 35. 999, 15. 1263, 1. 40. 1449, 35. — registratio 1, 5.
- registrum, regestrum 472, 40. 724, 40; imperatoris, regis, regale, curiae regis 571, 15. 752, 35. 908, 25. 955, 40. 1069, 10; camerae imperialis 928, 15. 25. 1017, 15. 1451, 35. 40; gratiarum regis Franciae et Angliae 1052, 5; ecclesiae Romanae 383, 10; curiae cardinalis legati 439, 35; communis Pergami 566, 40.
- regnum v. gubernator, provisor; r. Alemanniae 57, 30. 65, 5. 210, 25. 211, 25; Romanorum 7, 10. 16, 10. 32, 30 *et passim*; v. bona, defensio, gubernatio, ius, iustitia, promotio, rex, vacatio; r. R. peculiare ecclesiae Romanae 174, 15; r. Theutoninae 157, 10; Arelatense 153, 1; v. archicancellarius; Bohemiae 167, 20. 183. 184. 349—351. 389, 25. 390, 20; v. barones, camerarius, cancellarius, civitas, magnates, nobiles; Franciae, royaume de France v. *Ind. nom. s. r.*; v. cancellarius, principes; r. Italiae 441, 35; Siciliae feudum ecclesiae Romanae 1202, 30. 1320, 5. 1340, 25. 1353; v. camerarius; r. Tusciae 82, 15.
- relegare, relegatio 522, 15. 523. 1018, 25.
- reliquiae 1090, 10.
- remigale v. regalis.
- renuntiare, renuntiatio 69, 10. 25. 220, 30. 222, 10. 282, 35. 283, 15. 1116, 1.
- rependum 1417, 25.
- represalia, -ae, represallia, *gallice* represalles 465, 35. 40. 466, 1. 5. 524, 1. 636, 5. 637, 40. 638, 1. 959, 40. 45. 961, 5. 971, 5. 1058, 40. 1059, 1. 5. 1064. 1067, 5.
- repudium v. libellus.
- reputare electum regem Romanorum 258, 10. 262, 25. 265, 5. 377, 20. 379, 45. 385, 30. 608, 5. 614, 20. 775, 1. — reputatio idoneitatis 87, 15.
- requesta, *gallice* requeste 243, 35. 244, 1. 5. 321, 25. 330, 25. 331, 1. 10; requestas in scriptis tradere 470, 35. 40.
- requirere. per cedulam 470, 40. — v. homagium, investitura, privilegium.
- requisitiones 531, 1.
- rescriptum 518, 40. 519, 25. 35. 586, 1. 957, 5. 15. 959. 961, 10. 963, 25.
- residentia 214, 5. 233, 1. 259, 30. 1042, 40; personalis beneficiatorum 199, 5. 20; castrensis 165, 1. 250, 15; *cf.* 1418, 1.
- resignare 138, 15. 183, 25. 193, 35. 827, 5. 899, 25. 1239, 20. 1453, 15.
- respondere conquerentibus 60, 20. 66, 30; de iustitia 673, 25; secundum iustitiam 138, 5.
- res publica imperii 411, 20.
- restaurum 369, 30. 370, 1. 676, 1. 1147, 30. 1251, 25.
- restlig 130, 30.
- retinere aliquem de feudis 448, 20. 449, 15. 450, 1. 457, 25. 460, 5. 481, 25. 483, 1.
- retrocamera 471, 35.
- retrofeudalia 433, 35.
- reus (crimine) maiestatis laesae 662, 25. 1014, 30. 1020, 1. 1436, 25. 30. 1442, 10.
- revocare v. bona, feudum, privilegia, processus, sententia.
- rex, roy; regalis, regius. 139, 35. 210, 1; Romanorum *passim*; Alamaniae, roy d'Allemagne 5, 5. 201, 1. 202, 40. 203. 208. 209, 15. 456, 35. 469. 559. 699, 20. 701, 1. 782—786. 837—840. 1371, 20; mettre roy en Alemagne *regem in Germania instituere* 301, 10; rex regno et regiis honoribus privandus 93, 40; per sententiam principum regno privatus 6, 10; per imperii principes amotus 93, 40; frequens mutatio regum Alemaniae 209, 15. — r. Bohemiae *ex. gr.* 32, 5. 10. 213, 25. 349, 25. 350. 351, 20. 352, 1; Franciae, Francorum, roy de France v. *Ind. nom. s. r.* — v. acta, actio, administrare, administratio, administrator, admiraldus, admittere, aerarium, appellare, approbare, assidere, associare, auditor, aula, bannitor, barones, bona, camarlungus, camera, camerarius,

- cancellarius, capellanus, citare, cives, civitas, clericus, comitatus, commissarius, commissio, conestabulus, confessor, confirmatio, consecratio, consentire, consiliares, consilium, corona, coronatio, creatio, curia, decretum, denominatio, diadema, dignitas, dominus, domus, edictum, electio, electores, electus, evocare, examinatio, executor, expeditio, expensae, familia, familiaris, feudum, fideles, fidelitas, gens, gerit, gubernare, hof, homagium, honor, indumenta, insigna, iudex, iudicium, iuramentum, ius, lantrihter, leges, lingua, mansio, manus, marchans, marescalcus, medicans, miles, missus, mitra, moneta, monetarii, nominatio, notarius, nuntius, officialis, officiat, officium, oppidum, osculum, palatium, parlamentum, pincerna, primogenitus, princeps, privilegium, proceres, promotio, proscribere, protectio, protonotarius, pugil, rebellis, redditus, registrum, reputare, sacramentum, sceptrum, scriba, secretarius, sedes, senescalcus, sequela, servitor, sigillum, strata, thesaurarius, tribunal, vallus, via, vicarius, vicecancellarius, vices; *cf.* imperator, regalis.
- rich, rike, reich (Romisches) *ex. gr.* 30, 45. 357, 35. 1111, 35; des riches hulden 26, 20; *v.* acht, amman, archicancellarius, gut, hof, kore, pfleger, strata, verweser, vicarius; *cf.* imperium.
- rihten, richten. umb weltlich sache 28, 15; von wunden 102, 40. 357, 1; uber die widem 1216, 25.
- rihter, richter *ex. gr.* 26—30. 103. 359, 1. 1216—1224; des bischoves von Spire 334, 25; weltliche 30, 15. 35. 1091, 20; eines herren *r.* 1218, 30; *cf.* 50, 35; *v.* boten.
- rimare 35, 20.
- riparia, ripparia, riparia, *gallice* riverse, riviore 684, 30. 904, 25. 957, 20. 959, 1. 35. 960, 10. 15. 963, 35. 972. 979, 20. 1002, 30. 1004, 15. 1006, 40. 1026, 30. 1027. 1029, 30. 1031. 1057, 10. 15. 1449, 10.
- rippatica 496, 15. 25.
- ritter *ex. gr.* 115, 10. 180, 15. 1221, 5.
- robare 856, 10. 1066, 15. 1271, 25. 30. 1273, 1.
- robaria, robbaria, raubaria 422, 10. 523, 15. 622, 30. 625, 25. 673, 25. 957, 40. 964, 1. 5. 979, 20. 1061, 15. 1284, 30. 1285, 30. 1286, 1. 1287, 40.
- rocca 573, 5. 10.
- roncinus, runcinus, ronzinus, ronce-nus, *gallice* roncin, ronchin 438, 30. 696, 25. 40. 960, 40. 45. 1007, 15. 1147, 25. 1150, 5. 1186, 30. 1189, 25. 1190, 25. 1193, 20. 1195, 1. 1196, 10. 1197, 5. 1447, 15.
- ross, grosses *r.* 334, 35; pfenning auf *r.* liben 1218, 25.
- rota, ad rotam ponere *aufs Rad* flechten 623, 25; *r. lapis rotunda in basilica sancti Petri* 610, 20; rotae vel circuli argentei 251, 25. 35.
- rotulus 72, 1. 473, 40. 1053, 5.
- rubinus 1090, 5.
- rubrica, rubriche 800, 30. 801, 25.
- rüffen *Gerüfte erheben* 1218, 5.
- rufi Hallenses 251, 30. 35.
- rügen, rügung 1224, 35. 1235, 5.
- rustici effecti valvassores 1145, 25.
- sabbatismus 1203, 15.
- sacerdotalis 179, 20. 1088, 20. 1349, 20.
- sacerdotium *v.* imperium.
- sachraub 1224, 5; *cf.* schachraub.
- sacramentum, per sacramenta renuntiare 69, 25; *s.* regis tempore coronationis renovandum 259, 10/15. 1317, 40; *s.* imperatoris non est *s.* subiectionis seu vassallagii, sed devotionis reverentiae ac humilitatis et cuiusdam obsequii 1312, 10; monetarii de sacramento regis et imperii 675, 5; *v.* fidelitas, homagium. — *gallice* serment, sairement 200—203. 1181, 35.
- sacrilegi 800, 25.
- saecularis, seculer *v.* dominus, elector, iudex, iudicium, iustitarius, princeps.
- sacl *v.* sigillum.
- safirus 1089, 10. 1090, 1.
- sagita 1003, 30; sagittamentum 896, 20; sagittarii, sagitarii 563, 1. 598, 20.
- sagium 1056, 40.
- sais, sas 1166, 15. 1168, 25. 1175, 10. 1193, 5.
- saysire, sasire, *gallice* saisir 253, 40. 636, 30. 637. 1005, 10. 15.
- sal 168, 20. 25; salis compara 958, 1; forum 288, 25. 289, 15; gabella 1286, 10.
- sala 507, 10. 897, 40.
- salarium, sallarium, *gallice* salaire 410, 25. 422, 40. 506, 25. 508, 30. 509, 5. 588, 15. 589, 20. 590, 1. 30. 635, 20. 636, 15. 35. 641, 10. 673, 1. 729, 25. 754, 10. 960, 1. 40. 972, 10. 35. 979, 15. 1005, 10. 1006, 5. 1007, 30. 1027, 30. 1031, 10. 1056, 10. 1057. 1062, 15. 1063, 1. 1067, 10. 1275, 25. 1281, 30. 1450, 25.
- salma, sauma, sama, somata 168. 652, 30. 729. 764, 30. 1254, 1. 5. 1255, 1. 10; *cf.* somarius.
- salmariae 653, 20.
- salmen vang 247, 10.
- samisium 1089, 15.
- sanctiones canonicae et civiles 150, 25.
- sanguis, *gallice* sanc *v.* iudicium, iurisdiclio.
- sanlavle semblable 203, 25.
- sapientes 488, 15. 913, 1; imperatoris 845, 5. 869, 25. 870, 20; qui consistorio regalis iudicii astiterunt 18, 40; *s.*, *s. viri*, cives civitatum Italiae 308, 25. 310, 20. 312, 40. 313, 25. 314, 15. 25. 315, 15. 317, 40. 318, 25. 45. 321, 45. 323, 25. 325, 15. 416, 15. 453, 10. 625. 635, 30. 636, 10. 20. 637, 10. 30. 731, 25. 823, 1. 994, 25. 997, 10. 1020, 10. 1282, 5. 15. 1288, 10. 1294. 1432, 20. 25.
- satisfactio 316, 20. 1289, 25. 45.
- satisfactio 107, 10. 246, 35. 40.
- satz 1122, 10. 1218, 35. 1219, 5.
- satzunge 103, 25. 192, 35; dez lantfridez 26, 20.
- satzunggewaer 1221, 25.
- scabellum 776, 35.
- scabinatus 23, 40.
- scabini, schepfen 98, 25. 152, 35. 244, 20. 254, 1. 1221, 15; Bopardienses 286, 35. 903, 1; Cameracenses 254, 20; Colonienses 105, 10. 123, 35; in Dobelin 1117, 25; Leodienses 22. 23; Lubicenses 165, 30. 332, 5. 349, 5; Mettenses 953, 20; Norimbergenses 1042; Tremonienses 75, 25; Wesalienses 286, 35. 903, 1. — *v.* magister. — *s.* forestarii 245, 25.
- scacus latrocinium 673, 25; *cf.* schachraub.
- scafare 1174, 1.
- scambia 524, 1.
- sceptrum, ceptrum, septrum, regum, regale, imperiale 609, 15. 610, 40. 45. 612, 35. 797, 5. 798, 5; aureum cum aquila superstante 1089, 5. — *v.* investitura.
- schahprant 1218, 10.
- schachraub 1223, 25; *cf.* scacus.
- schaedelich, schaedlich dem reiche, dem lande 30, 45. 31, 10. 192, 40; schedlicher man, schedliche leute 192, 40. 1217. 1218, 30. 1220, 5. 1221, 10. 15. 1222, 10. 1236, 35; schedleich man oder frauwe 1236, 5. 10.
- schatzunge, beschatzunge 115, 45. 176, 30.
- scheidel 1236, 5; *cf.* vinger.
- scheiden, schiedung 171.
- schurig 1217, 35. 40.
- schidman, scheideman (*plur.*-lute) 115, 20. 126. 1122, 20. 25. 1124.
- schopf 1221, 15. 1236, 5; *cf.* vinger.
- schrann 1218, 10.
- schriber *v.* scriba.
- schrift, mit *s.* antworten 126, 15.
- schüb 1224, 20.
- schultheiss *v.* scultetus.
- schützen 1218, 30.
- scientia 1357, 5; legalis 701, 30.
- scisma 340, 25. 344, 20. 396, 5. 1210, 1; scismaticus, -a, -um 196, 5. 340, 30. 344, 25. 396, 15. 822, 10. 1210, 1.
- scola cantorum 610, 35; scolae populi civitatis Tarvisii 1296, 20. 25. 1297, 15.
- scolasticus 62, 20. 72. 73, 1. 383, 20. 384. 398, 5. 1318, 40.
- scorta escorte 995, 30.
- scriba, teutonice scriber, schriber.

- notarius et s. camerae regis 581, 30; not. et camerae regis s. publicus 688, 5. 691, 1. 697, 20; des kuniges, kaisers s. 1093, 15. 1094, 5. 20. 1291, 5. 20; s. patriarchae Aquilegiensis 323, 15; communis Albinganae 1415, 30; palatii communis Cumanii, palatii Cumarum 892, 35. 894, 5. 895, 20. 25; cancellariae communis Pisani 914, 20; obrister s. (*ducis Austriae*) 1124, 30; *cf.* scriptor.
- scribania 1029, 5. 1057, 25.
- scrineta publica 431, 35.
- scriniarii 611.
- scriptor imperatoris 1005, 25; *cf.* scriba.
- scriptum 11, 25. 894, 10. 1040, 40; requestas in scriptis tradere 470, 35. 40; absentem investire in scriptis 1407, 10.
- scriptura 15, 25. 30. 523, 25. 30. 690, 1. 992, 5. 1281, 30. 1371, 15. 1421, 25; privata 1079, 35. 1082, 35; scripturae communis Astensis 422, 35; antiquae civitatis Laudae 724, 15. 20.
- scultetatus *v.* officium.
- scultetus, schultheiss, schultheisse, schulthess 98, 25. 103, 30. 108, 25. 244, 15. 359, 30. 649, 25. 736, 35. 751, 25. 924, 5. 1095, 30. 1110, 5; in Berno 833, 15; in Bopardia 286, 35; Columbariensis 901, 5; Constantiensis 185, 15; in Ezzelingen 292, 15. 20. 642, 20. 643, 20. 753, 15; Frankenfordensis 840, 25; in Frideberg 752, 30; de Landowen 249, 40; de Meisenbach 245, 30. 35. 248, 15. 20; Norimbergensis 96, 15. 20. 273, 15. 360, 35. 646, 15. 25. 649, 10. 1042, 1133, 5; in Oppenheim 159, 1. 15; in Sletstat 638, 10; in Solodro 787, 5. 1010, 45; Tremoniensis 75, 25; in Wesalia 286, 35; in Wettlaria 752, 25; de Wyzenburch 249, 40; s. noster (= regis) 96, 15. 159, 1. 15; archiepiscopi Treverensis 287, 25.
- secura 1435, 15.
- scutella 251, 25.
- secretarium, secretorium 602, 20. 609, 35.
- secretarius, secretarii regis 267, 1. 309, 1. 317, 35. 45. 580, 15; 581, 5; secretarius regis: archiepiscopus Coloniensis 75, 30. 97, 1; Maguntinus 334, 15. 369, 20. 40. 390, 15. 598, 35. 651, 30. 652, 1. 709, 20. 725, 5. 1403, 1; episcopus Eystetensis 648, 5. 30; Gebennensis 652, 25. 726, 10; abbas Fuldensis 390, 35. 736, 5; thesaurarius Metensis 255, 10; s. papae 470, 40. 471, 25; comitis de Wirtenberg 1301, 20.
- secretus, -a, -um *v.* camera, consiliares, sigillum.
- secta 340, 25. 344, 20. 396, 10.
- securitas, cautio et s. 57, 30. 65, 10. 30; s. et pax 104, 10. 168, 5; viarum s. 1264, 25; conductus s. 331, 30; s. quae gheleyde dicitur 1228, 1.
- securus, -a, -um *v.* conductus, iter, strata.
- sedes apostolica *ex. gr.* 81, 25. 149, 15. 1199, 25; *v.* legatus; s. regalis constructa prope locum, qui in vulgari dicitur Kunigesboum, in terminis villae Lurezewilre 159, 15; Modoetia s. et corona regni Italiae 441, 35.
- seditiosi 959, 30.
- sedula = cedula 779, 30.
- segnoria 639, 35. 1039, 1; signeur temporal 330, 25. 331, 1.
- senator, cenator, *gallice* senatour, *catalanice* senador, almae Urbis, urbis Romae 684, 15. 699, 20. 25. 700, 40. 702, 20. 769, 25. 788, 1. 5. 817, 25. 819, 35. 830, 5. 1179, 35. 1423, 35. 1424. 1425. 1432, 10; senatoria dignitas 699, 20; senatoria *subst.* 700, 40.
- senatus, cenatus Romanus 413, 30. 475, 40. 777, 45; *cf.* officium.
- senescalcus, senescallus, senescal, senechauz 1000, 20; Provinciae 740, 25. 35. 779, 10. 1424—1426; regis Trinacriae 818, 35. 821, 25. 822, 35. 827, 30. 828, 1. 30; regis Siciliae 1434, 10.
- sentber, sentper, sentperr, semperman, semperlûte 26, 25. 27, 5. 30. 29, 35. 282, 5. 1111, 35.
- sententia, sententialiter, sententiare *passim. ex. gr.* s. arbitralis 40; condemnationis 648, 30; criminalis 1374, 15; ecclesiastica 14, 20; imperialis 1444, 10; interdicti 89, 25. 385, 10; suspensionis 385, 10; *v.* excommunicare, proscribere. — per viam sententiae procedere 1385, 20; in sententia, per sententiam, sententialiter quaerere, exquirere, inquirere, proponere 39, 20. 47, 15. 48, 1. 49, 5. 118, 15. 350, 35. 351, 20. 371, 35. 372, 15. 1268, 15; per communem astantium assertionem et sententiam invenire 304, 25; sententialiter iudicare 37, 35; sententiam obtinere 138, 10; dictare 138, 20; s. legitime diffinita 47, 15; sententia ab astantibus tamquam iusta laudata et approbata 49, 15; *cf.* 47, 15; sententias ferre 172, 5. 990, 15; sententiam promulgare 1043, 1; sententias ferre, conferre, proferre in scriptis 760, 15. 1064, 45. 1434, 25. 1437, 20. 1442, 10; sententiae littera 40, 1. 138, 15; sententiam habere, exhibere in forma publica 1383, 1. 35; sententiae conveniendae, dictandae, pronuntiandae in iure civili et plebiscito quod vulgo dicitur lantrecht 352, 30. 353, 10. 30; recitatio sententiae 761, 35; *cf.* 990, 15; sententias ponere in registro imperialis camere 1017, 15; sententia transivit in rem iudicatam 1058, 10; a sententia appellare 1058, 10; sententias revocare 190, 10; annullatio sententiae 1383, 1. — sententia principum, comitum, nobilium 6, 10. 18, 40. 24, 10. 40, 25. 47, 15. 48, 10. 49, 10. 25. 119, 5. 138, 10. 194, 30. 195, 1. 351, 1. 25. 371, 40; *cf.* 118, 30; procerum curiae, aulae 43, 10. 138, 5; *cf.* 138, 10. — *v.* absolutio, bannum.
- septimanarii 691, 40. 692.
- sepum *axungia Ducange* 246, 40.
- sequela regis 381, 15.
- sequentes, curiam regis 957, 35. 963, 45; *cf.* forensis.
- sequestrare, sequestratio 1033, 25. 1325, 5. 10.
- seracium *Molken* 1257, 15. 1258, 10. 15. 1259, 15.
- seratura *Riegel* 251, 1.
- sergans 1171—1181.
- sericus, -a, -um *v.* pannus.
- serment *v.* sacramentum.
- servator pacis 1199, 25.
- servire, in armis 1244, 1; personalliter 755, 15. 756, 10; versus Italiam imperatori 1140, 25; s. sive ministrare in officio pincernatus sub corona regia 32, 15; serviens 254, 1. 474, 30.
- servitium, servitia, servise 3, 40. 13, 20. 16, 30 *et passim.* s. imperii 19, 20. 219, 15; esse in s. regis 443, 45; venire ad s. domini 974, 1; s. monetarum 673, 30; regi, imperatori, imperio faciendum, praestandum 279, 40. 310, 1. 311, 25. 312, 30. 322, 1. 324, 1. 40. 634, 40. 963, 15; ultra montes, versus Italiam 279, 45. 1141, 25; servitium in registro camerae imperatoris contentum 928, 15. 25. 1069, 10. 20; personale 1021, 20; personale vel reale 989, 30. 1457, 10.
- servitor regis: histrio 953, 25.
- servitus 13, 20. 46, 40. 106, 30. 336, 25.
- servus 1247, 30; camerae regalis, imperialis: iudaeus 749, 20. 1135, 30.
- sexta 1028, 35.
- sextus, -us *Stadiquartier* 861, 20. 937, 15. 940, 5. 942, 25. 944, 5. 946, 1. 947, 1. 948, 5.
- sicalle *secale* 894, 20.
- sigillatio 1213, 15.
- sigillum, *gallice* seel, seal, sael, saial, maiestatis 2, 40. 3, 15. 4, 5. 202, 1. 35. 972, 1. 1193, 5. 10 *et passim*; magnum, maius *ex. gr.* 44, 25. 30. 91, 30. 155, 45; secretum 11, 10. 15. 44, 30 *et passim*; pendens 5, 10. 8, 1. 10. 40 *et passim.* — s. camerae 558, 15; cardinalatus 558, 15; civitatis *ex. gr.* 17, 20; curiae regis 194, 15; officialitatis curiae Coloniensis 47, 40; pacis 1229, 1; regni Bohemiae 365, 40. — sigillum *typarium*: s. secreti de uno safrii positum in auro 1090, 1; sigilli custodia 370, 20. 371, 10; deportatio 371, 10; impressio cerae ad sigillum 77, 1; *v.* copia, talleur.
- signaculum 1428, 35.
- signum, singnum. in s. litterarum receptarum huic cedulae dignemini ponere singnum vestrum 913, 25. — miles copertus signis imperatoris 1428, 35.

- silber 251, 20.
 silberberge 1101, 1102, 1. 1108, 30. 1109, 1.
 silva imperii prope Nuremberg 273, 20; silvam (nemus) destructam et in agros redactam in arbores et in silvam redigere 273, 25. 360, 40.
 simplex *v.* iurisdictio, litterae, princeps.
 sindicus *etc.* *v.* syndicus.
 sivet 1173, 30.
 slahen. zû tode 359, 25. 1216, 35; baenl 1223, 15/20.
 societas, sotietas *ex. gr.* 150, 25. 40. 156, 20. 323, 35. 558, 30. 35. 559, 35; Tusciae 555, 10. 558, 30. 784, 40. 786, 25; monetariorum 1262, 1263; Iudaeorum 1009, 15; societates in civitatibus Italiae 319, 20. 35. 524, 25. 30. 747, 30. 35. 1283, 10. 15; *cf.* capitaneus, consules.
 socius, sotius. potestatis civitatis Italiae 525, 30. 601, 15. 837, 30; sotii monetariorum 673, 1; familiares nuntiorum imperatoris 954, 15; sotii Tusciae 783, 15.
 soie 1164, 20.
 solarollum 1299, 1.
 soldus, *teutonice* solt 335. 1224, 15. 1283, 20. 1420, 40. 1421, 20.
 solidus *moneta ex. gr.* 168. 508, 35. 640, 1. 717. 718. 894, 20.
 solman 1221, 25.
 solutio debiti 240, 1. 10; teloneorum 51, 30. 131. 168, 40. 372, 20. 1043, 1; cessatio solutionis 492, 30.
 solutus 197, 20.
 somarius, sommerius, summarius, sumier, sommier 187, 20. 410, 30. 1147, 30. 1170, 5. 10. 1176, 35. 1177, 5. 1180, 40. 1181, 10. 1182, 15. 25. 1183, 5. 1191, 10. 1193, 1. 1450, 25.
 sors 428, 35. 492, 25; in sortem computare 2, 25. 21, 1. 121, 10. 159, 20. 279, 30. 352, 5. 362, 40. 750, 1. 30. 835, 30. 918, 1. 1010, 35. 1011, 20. 1127, 30. 1418, 10.
 soudoiers 1002, 25.
 sourpliz, souspliz 1182.
 spado 1256, 1. 30. 1257. 1258, 1. 30.
 spanbanch. instrumentum dictum sp. 1257, 30.
 spelta 584, 25.
 spillaeut, spilman 1223, 5. 10.
 spiritualis, -e 412, 25. 1311, 5. 1354, 35. 1359, 20; *v.* causa, dominium, gladius, iurisdictio, vicarius; spiritualia 1311. 1345—1347. 1354, 40.
 spoliatio, spoliatores 185, 25. 241, 10. 528, 15. 1436, 5.
 spolium 107, 10. 30. 109, 40. 1225, 30. 1226, 10; publicum 107, 40.
 sponsus, sponsa 67, 35. 630, 10; sponsales 68, 10.
 sponsalia 38, 40. 55, 15. 738, 30. 739. 820. 821, 25. 35; sponsalicia 630, 10.
 spurii 197, 30. 496, 35.
 stain, estain 1164, 40. 1168, 25.
 stallum 746, 25.
 standar 1188, 10.
 stannum 168, 20.
 stantarium 1431, 10.
 stapedium 611, 20. 613, 5.
 starium 891, 30.
 stat *passim, ex. gr.* 101, 35. 359, 1. 1124, 35.
 statua 1424, 30. 1425, 5.
 status liberorum 33, 30; quicquid... status imperium seu regnum habet 80, 30; status nominis et honoris (regis) 143, 15; *v.* reformatio.
 statutum, statuta 419, 40. 420, 1. 421, 30. 422, 5. 20. 588, 10. 690, 15. 770, 40. 985, 25. 1065, 25. 1286, 15. 20; regale 52, 20; generale seu constitutionis generalis papalis 1325, 1; st. pacis 1227, 15; *civitatum Italiae* 563, 30. 566, 30. 585, 25. 703, 30. 958, 1. 959, 15. 964, 10. 1262, 30. 40. 1263, 30. 35. 1286, 15. 20; legum et canonum 15, 5.
 sterlingi *v.* marca.
 still *v.* frag, gewer.
 stillus *stilus* 533, 30.
 stipendiarii, stipendiati 412, 5. 506, 25. 40. 925, 25. 987, 10. 15. 999, 10. 1028, 1. 1211, 20. 1249, 1. 5. 1281, 5. 10. 1282, 1. 1283, 20. 1435, 40. 1436, 1. 5. 1448, 20.
 stipendium, stipendia 209, 25. 333. 393, 35. 394, 25. 505, 5. 506. 508, 30. 509, 5. 624, 10. 15. 636, 15. 637, 15. 35. 676, 1. 833, 5. 902, 20. 914, 30. 920, 30. 974, 1. 985, 10. 1011, 25. 1013, 5. 10. 1014, 15. 1031, 45. 1045, 25. 1054, 25. 1203, 5. 1414, 25. 1448, 20. 1451, 15.
 stola 457, 35.
 stolium galearum 1045, 10. 15. 1202, 30.
 strain, estrain *stramen* 1165, 35. 40. 1166, 15. 1193, 15.
 strata, strazze 168, 30. 176, 20. 592, 1. 729, 5. 1420, 40. 1421, 15. 20; publica 1227, 35; stratae communes 107, 30; vel regiae vulgariter appellatae 1042, 20; der Rin dez riches frigw strasse 1269, 30; stratae et itinera secuta teneantur 957, 35. 964, 1. — *cf.* libertas. —
 strazraub 1223, 25; strauzrauber, strazröber 28. 356, 40.
 strator 613, 5.
 strepitus 466, 40. 492, 10. 501, 1. 513, 20. 516, 30. 669, 35. 711, 1. 726, 40. 831, 40. 937, 1. 965, 30. 989, 20. 1021, 5. 1281, 40. 1437, 1; ordinis iudicarii 627, 15.
 structura 736, 5.
 studium litterale *universitas Paduana* 1019, 30/35.
 stura, stûra, stiura, *teutonice* sture 250, 15. 334, 5. 667, 20. 753, 5. 835, 15. 30. 903, 10. 917, 35. 924. 1142, 1. 5. 1419, 15; *civitatum* in festo S. Martini danda, persolvenda *vel simile* 667, 15. 730, 10. 752, 30. 35. 753, 1. 25. 924, 10. 1009, 45; Maii, autumpni 1253, 25. 40. 1254, 15. 35; Iudaeorum 73, 25. 30. 224, 5. 250, 15. 337, 25. 529, 10. 645, 1. 749, 25. 835, 15. 30. 1009, 5. 1254, 20.
 subadvocatus 245. 248. 249, 40.
 subdelegatus iudex 1058, 1.
 subditus 57, 25. 68, 10. 1348, 40. 1360, 1; imperii 22, 30. 220, 1. 400, 10.
 subforestarius 840, 25. 30.
 subiectio 1312, 10.
 subiectus, -a, -um. imperio: personae 23, 15; principes 767, 5; terrae 109, 35; *cf.* 563, 35. — s. Romano principi, imperatori 911, 35. 965, 25. — s. ecclesiae 81, 10; terrae s. ecclesiae 385, 5. 614, 1. — *v.* imperator.
 subprior, supprior. domus Praedicatorum Argentinensium 90, 10. 30. 153, 30; *civitatis Cortonae* 747, 35. 748, 1.
 substitutio 229, 1; carta substitutionis 1298, 25.
 substitutus 287, 5. 1056, 25. 1057, 25; advocati provincialis 354, 35. 649, 10. 787, 5. 816, 5. 887, 1; archicancellarii 370, 25.
 subtilis. gualea s. 1013. 1014, 10. 30.
 suburbium 659, 1. 891, 45. 892, 1.
 successio, successor 46, 30. 184, 15; mulieris in bonis feudalibus 47; imperii 208, 20; imperium ex successione parentum habere 208, 25; papa vacante imperio imperatoris successor 1213, 25. 30. 1378. 1379, 20; ius electionis ex successione progenitorum apud aliquem residet 217, 25/30.
 succintorium 542, 20.
 sufferentia 59. 61. 67. 70, 20.
 suffragare 48, 10.
 suffragium 106, 5. 385, 15.
 sulphaire *sulfur* 1181, 35.
 Summa usus feudorum 519, 30.
 summitas 496, 40.
 sun, sün, sün 114, 40. 115, 30. 40. 129, 5. 35. 130, 5. 171, 10. 176, 30. 177, 20. 358, 30. 40. 359; süneboere man 359, 30; sünebreche 359, 40.
 superbia Gallicana 139, 35.
 superfactor et supervissor monetarum 1271, 10. 1272, 25/30; magister et supervisor et ordinator monetarum 673, 5.
 superficiarius 492, 20.
 superliminaria 1046, 1. 1205, 15.
 superscriptio a notario annotata 478, 10.
 supervisor *v.* superfactor.
 suppa 295, 10; suppani 294, 15; *cf.* not. *ibid.*
 supplicare 42, 15. 959, 15. 1058, 25; supplicatio *libellus supplex* 41, 30.
 supplicium, supplitium ultimum 77, 1. 620, 10. 693, 40; extremum furcis inferendum 1065, 35.
 supprisia 56, 20. 64, 5.
 supragastaldiones scolarum populi Tarvisii 1296, 20. 25. 1297, 15.

- supravisor *v.* superfactor.
 suscidium *subsidiu* 1016, 23.
 suspendere 229, 10; potestatem eligendi 209, 1; ab officio 659, 20.
 suspensionis sententiae 385, 10.
 sweren *v.* lantfrid.
 swert 1218, 30, 40. 1223, 15.
 syndicus, sindicus, *gallice* sindique *ex gr.* 188, 20. 309, 35. 326, 15. 416, 1414, 15; *cf.* procurator.
 syndicario nomine *ex gr.* 404, 25. 30. 1420, 5; carta sindicatus 1298, 25.
 syroppe 1193, 30.
- tabellio 936, 20. 1065, 25. 1071, 23.
 tabellionatus 659, 20. 704, 20. 761, 25. 936, 20. 1020, 30. 1247, 20. 30. 1248, 5.
 tabernarius 743, 15.
 tag, tak, dack. einen t. bescheiden 115, 1. 136, 20; geben ze reht 1219, 20; ze hove 136, 40. 137, 15. 1109, 35; gebieten in unsern (regis) hof uf einen t. 175, 20; gemain taeg 1219, 5. — ze sinen tagen komen 358, 10.
 tagwercher 1223, 30.
 taidinch, taedinch, täding, teiding, teyding, teidinch 4, 25. 1122, 5. 20. 1123, 35. 1222, 35. 1231, 1. 25. 1233, 15. 1293; ehaft t. 1224, 40; teydingen 115, 30; ghedeghedinghet *ge- taidingt* 217, 40.
 taliare monetas 671, 30, 40. 672, 1. 1271, 15. 1272, 35.
 tallerie 1185, 35.
 talleur le roy 1161, 30. 1168, 1. 1177, 5; de pierres 1186, 15; do sael *Stempel-schneider* 1193, 10.
 tallia, talia, tallea, talea, talle 185, 5. 447, 35, 45. 454, 15. 462, 20. 492, 35. 501, 10. 502, 35. 503, 15. 505, 30. 35. 513, 25. 516, 35. 529, 30. 534, 30. 558. 629, 20. 636, 35. 673, 20. 734, 20. 977, 15. 980, 20. 981, 35. 982, 25. 999, 30. 1285, 20. 1288, 5. 1413, 35. — talliatus 980, 30.
 targes 1181, 25.
 taule 1176, 25. 1188, 10.
 taxare, taxatio 224, 10. 241, 10. 509. 528, 15.
 temporalis, -e 139, 15. 208, 30. 412, 25. 1311, 5. 1354, 35. 1359, 20; *v.* dominium, dominus, gladius, imperium, iurisdicatio, ius, potentia. — temporalia 22, 30. 23, 20. 144, 15. 321, 35. 367, 1. 698, 10. 1309—1311. 1316, 10. 1345—1347. 1354, 40. 1372, 5.
 tentes 1169, 15. 30.
 tenuta 341, 45. 345, 20. 397, 30. 492, 20. 905, 5.
 tercioli, terciolli, terciori, terczeni, tercerreuz 669, 30. 717, 40. 719, 1. 721, 15. 1420, 20. 40. 1421, 25.
 terminare causam 16, 30. 173, 20. 514, 20. 678, 15.
 terminus *v.* prorogatio.
 terra, -ae. imperii *ex gr.* 1, 15. 17, 5. 959, 5. 1393, 35; iurisdictionis regis 780, 35; imperiali camerae subiectae 563, 35; in fiscum delata, aperta fisco 1316, 15. 20; ecclesiae sancti Petri 259, 5. 603, 10. 841, 5. 10. 1016, 35. 1317, 35. 1354, 15. 1444, 5; terra desiderabilis *Terra Sancta* 210, 10. — *v.* advocatus, allodium, consiliares, feudum, iudex, subiectus.
 territorium imperii 1015, 15.
 tertius. tertia fera, tertia arbor de foresto 96, 20.
 testamentum 658, 15. 664, 20.
 testes *passim*; testium depositio 1414, 30; productio 470, 20. 627, 15. 891, 15/20; receptio, reception de tesmoins 966, 1. 30; t. propter antiquitatem temporis haberi non possunt 724, 10.
 tewerung, tiwerung 1221, 40. 1224, 10.
 thalamus, talamus 610, 30. 611, 15. 30. 613, 5. 1438, 10.
 thelonearius, theloniarius 168, 30. 734, 35. 735, 1. 833, 10. 920, 25.
 theloneasticus locus 168, 35.
 theloneum, teloneum, telonium, theoloneum, theolonium, teolonium, tholoneum, tolloneum, *teutonice* tol, zol, zoll 2, 15. 20, 40. 24, 15. 20. 28. 96, 20. 101, 1. 45. 108, 40. 113, 35. 40. 124, 35 — 131. 132, 5. 168, 15. 220. 221, 25. 237, 5. 239, 40. 240, 25. 241, 5. 249, 40. 284, 20. 285. 333, 30. 337, 25. 361. 364, 15. 368, 15. 20. 372, 20. 391, 15. 20. 496. 528, 15. 529, 30. 659, 5. 673, 20. 722. 735, 1. 833, 5. 10. 835, 35. 921, 30. 935, 35. 958, 5. 10. 964, 15. 1065, 25. 1202, 5. 10. 1253. 1254. 1269, 1. 1299; thelonea antiqua. — nova, inconsueta, indebita, iniqua, iniusta, inportabilia, mala 101, 1. 103, 45. 104—109. 355, 5. 1299, 20. 1416, 1. 5; theloneum hereditarium 1299, 20; quod fridezol vulgariter appellatur 12; a rege in diminutionem et solutionem debitorum ad tempus constitutum 240, 1. — th. constituere, instaurare, instituere 12, 10. 40. 101, 1. 104, 25. 185, 5. 223, 35. 240, 10. 373, 5. 652, 30; tenere nomine regis 920, 30; ab imperio 372, 20; *cf.* 355, 5; destituere, deponere 104, 10. 105, 25. 30. 132, 10. 220, 15; *cf.* 108—109; translatio thelonei 12. 237, 20. — *v.* exactor, extorquere, imponere, receptores, solutio.
 theologia *v.* doctor, magister, professor.
 thesaurarius, tesaurarius, thezaureus, tresorier, tresurier 44, 20; regis, imperatoris 170, 15. 666, 30. 697, 1. 902, 15. 916, 20. 926, 30. 932, 40. 950, 40. 985, 10. 1074, 10. 1076, 1. 1084, 5. 1089, 30. 1153—1197 *passim*; vices gerens in officio cancellariae sacrae imperialis aulae cancellarii 1078, 5; thesaurarii (regis Franciae) Parisienses, tresoriers de Paris 206, 5. 10. 207, 35; ecclesiae 43, 40. 231, 1. 255, 10. 260, 1. 298, 15. 300, 5. 302, 5. 20. 303, 1. 532, 15. 570, 1. 576, 25. 578, 5. 579, 20. 580, 20. 603, 45. 665, 25. — tresorerie 1167, 5. 1169, 35. 1189, 1. 1196, 20.
 thor. de thoro legitimo procreatus 197, 25.
 tinel 1162, 20. 1171, 45.
 tina 1420, 35.
 tirant *tyrannus* 330, 10.
 titulus, tytulus. emptionis 598, 5; feudi, feudalis 23, 20. 34, 25. 49, 30. 96, 25. 168, 15. 644, 10. 921, 35. 1038, 25.
 todigme 176, 35.
 tol *v.* theloneum.
 tolta *exactio* 961, 5.
 tondage 1165, 1.
 tondeur de dras 1165, 1.
 tondulum 1299, 1.
 tonnleique 330, 1.
 torquere testes 470, 20.
 tortis 1163, 5.
 tot, dot 51, 5. 102, 40. 357, 1; zu tode, ze tod slahen 359, 25. 1216, 35; totslag, totslach, todslag 27, 35. 51, 5. 192, 20. 1219, 15. 1224, 35. 40; totveintschaft 1217, 1.
 (trabuccus) trabuccis 657, 30.
 tractator *v.* pax.
 tractatus *v.* electio.
 traditio. cartae 463, 40. 467, 35 *et saepius*; *v.* baculus, devestire, investitura.
 trainare 623, 20.
 transactiones 518, 30. 40. 519, 40. 520.
 transcriptum, *gallice* transcript, transcrit 5, 45. 200, 5. 383, 25.
 transgressor articulum pacis 1229, 10.
 transire montes, citra montes 389, 35. 403, 5. 15. 419, 10; *v.* sententia.
 translatio, transferre 106, 10. 1315, 5. 10. 1419; *v.* electio, feudum, forum, imperium, iudicium, theloneum.
 transumptum litterarum 213, 5.
 trecenti. consilium trecentorum communis Tervisii 1293, 30. 1295. 1297, 15.
 treuga, treugua, *gallice* trive, trieve 67, 25. 25. 175, 1. 273, 1. 303, 35. 309, 40. 311, 20. 312, 25. 316, 15. 20. 322. 323, 40. 325, 20. 326, 20. 327, 35. 393, 10. 632, 20. 633. 839, 25. 841, 5. 842. 843, 15. 20. 848, 10. 849. 983, 15. 1015, 25. 1033, 35. 1034, 1. 1052, 30. 1079, 25. 1132, 15. 1225, 30. 1226, 15. 1281, 20. 1308, 25. 1310—1315. 1319, 20. 1323—1328, 1. 1342, 10. 15. 1343. 1345, 1. 1348, 40. 1368, 35. 45. 1369, 5. 10; treugae prolongatio, prorogatio 59, 5/10. 61, 15. 67, 20. 633, 1; quies in longum tempus, quae dicitur t. 1310, 5.
 triarclir 1165, 15.
 tribunal. sedere pro tribunali 788, 1; locoregis 118, 15. 194, 30; in bancho, ad banchum pro tr. 895, 1/5. 10/15. 930, 35; pro tr. sedens rex, imperator 37, 35. 39, 15. 40. 40. 1. 25. 43. 5. 47, 15. 48, 1. 350, 35. 351, 35. 371, 30. 372, 15. 593, 25. 658, 10. 660, 5.

- 664, 30. 688, 35. 690, 25. 703, 25. 704, 35. 760, 15. 762, 25. 926, 20. 932, 15. 990, 15. 1019, 25. 1023, 10; potestas 656, 30. 35. 710, 30. 757, 25. 35. 930, 35; index 701, 10. 892, 25. 895, 1/5. 10/15. 1421, 40; *cf.* geriht.
- trigenium 994, 40.
- trihumphator 170, 5.
- trichen vail haben 1222, 30.
- trombator, trompeur 748, 30. 1161, 35.
- trompes 1161, 35.
- truchsaetze, truchsezz, truchsesse, druchsetz: von Chüllental 1293, 10; von Dietzenhoven 177, 10. 191, 15. 192. 1095, 5; von Hefingen 175, 30.
- tubator 506, 30. 1146, 35.
- tueles 1172, 5.
- tuguria 655, 15.
- tuitio 1254, 10. 30.
- tünherren, dümeherren 103, 25. 357, 35.
- tunica 1298, 5; tunicae dictae wafenröche 1257, 1.
- turkeze 1090, 1.
- turnhuter 114, 30.
- turribula 609, 30.
- turris *ex. gr.* 46, 10. 15. 494, 25. 935, 30. 1042, 35. 1283, 35; *v. Ind. nom.* Roma.
- tutela 1238, 25.
- tutor 217, 5. 374, 25. 1071, 20. 1238, 20. 1247, 35; imperii 1251, 25. 35; tutorio nomine 217, 5. 348, 25. 449, 30. 450, 20. 25.
- twingen mit gerihte 1098, 20.
- typarium, thyparium 13, 35. 14, 15. 15. 15. 35 *et passim.*
- tyrannizare 497, 25; tirannitates 555, 30; *gallice* tirant 330, 10.
- übeltäetig 31, 10.
- übergenoz, -zz 1220, 15. 20. 1222, 15. 40.
- uberwette 177, 5.
- ultramarinus, -a, -um 257, 5. 412, 10. 1324, 10.
- ultra montes, oultre, outre les mons, ultramontanus 301, 35. 326, 5. 333, 1. 25. 534, 30. 549, 1. 556, 35. 579, 40. 932, 35. 950, 35. 976, 40. 982, 20. 990, 20. 1023, 20. 1304, 25. 1410, 5. 1433, 1. 40.
- uncia, unzia, once 671, 30. 35. 718, 15. 25. 1165, 15.
- unctio, inunctio, inhunctio, inhunctio; ungere, inungere, inhungere 413, 1; imperialis, imperii 87, 15. 255, 20. 257, 25. 258, 15. 260, 5. 262, 264. 265, 10. 20. 269, 40. 377. 379, 40. 380. 385, 25. 35. 386, 5. 399, 20. 400, 35. 411, 5. 10. 412. 413, 25. 30. 414, 5. 543. 567, 20. 568, 15. 20. 569. 570, 15. 608. 609, 10. 614. 615, 10. 619, 10. 770. 774, 1. 775. 789, 30. 35. 792. 793, 10. 794, 1. 5. 797, 5. 15. 798. 805, 40. 806, 20. 844, 25. 845, 40. 1049, 20. 1207, 20. 1208, 25. 1209, 5. 1311. 1312, 1. 1319, 25. 1345, 15. 25. 1365—1368. 1443, 15; *unctionis descriptio* 610, 25/30.
- undergenoz 1220, 15. 20.
- underphant 114, 10.
- undertan (des richters) 1222, 10; underdenich 54, 15.
- ungeltum, ungelt 28, 40. 114, 1. 224, 20. 225, 1. 643, 1. 5. 645, 20.
- ungerait amptman 28, 10.
- ungerecht man 1235, 5.
- universitas, u. civitatis, civium, universi cives *ex. gr.* 57, 20. 108, 5. 416, 10. 593, 35. 959, 45. 1214, 10; u. exitiorum de Luca 1407, 25. 1408, 35; u. exercitus Francorum in Romaniae partibus 1013, 45.
- unreht *v.* geleite, maz.
- unversprochen man 282, 5. 1111, 35. 1221, 15.
- unvûge 359, 35.
- urbor, urbor 1253, 10. 1257, 20. 1258, 15. 1259, 15.
- urceus *theca reliquiarum Ducange* 1089, 25.
- urkunde. kuntschaft oder ander u. 176, 5.
- urlügen 28, 35.
- urlob 335, 10.
- urteil 136, 10. 137, 1. 180, 15. 20. 181, 20. 1102, 30; mit gesammenter u. 161, 10. 180, 5. 281, 40. 1111. 1129, 15. 35; mit gevallern u. 1098, 30.
- urveht, ürvecht 129, 20. 176, 35.
- usagia 411, 35.
- usufructus 361, 1.
- usurae 305, 25. 35. 306, 15. 20. 492, 25. 643, 25. 649, 5. 30. 749, 20. 25. 1136; contractus usurarius 492, 25.
- utensilia 641, 20.
- utilitates archicancellariae 224, 1.
- uxoricidium 1359, 30.
- uzzoge 192, 20.
- vacatio 145, 15; imperii, regni 7, 10. 8, 30. 32, 30. 85, 40. 92, 35. 146, 1. 149, 1. 209, 1. 215, 30. 216, 15. 30. 219, 5. 20. 227, 5. 228, 30. 230, 1. 271, 15. 359, 20. 802, 35. 1018, 1. 1199, 1. 1246, 25. 1247, 1. 1347, 5. 10. 1378, 10. 25. 1382, 20; papa imperatoris vacante imperio successor *vel simile* 1205, 40. 1213, 25/30. 1378, 35; vacante imperio supplet ecclesia in temporalibus 1310, 1; *v.* sedis apostolicae 222, 5; *v.* dominium, ecclesia, feudum, praepositus.
- vacillatio 402, 10.
- vadia 1251, 35.
- val *vallis* 876. 877, 5. 878, 5.
- valimentum 1450, 25.
- valitores 633, 1. 1041, 10. 15.
- vallictus, *gallice* valet, varlet *famulus* 1146, 15. 1163, 35. 40. 1164, 1. 1169, 35. 1170, 30. 1172, 40. 1178, 45. 1179, 20. 1186, 40. 1193, 1.
- vallis imperii 333, 5. 10. 677, 10.
- vallum 935, 20. 1064, 50.
- valvasores, valvassores 46, 40. 253, 45. 1145, 25.
- vang *v.* salmen.
- vanknütze, gefengnisse 26, 30. 192, 20.
- varn. die lantsträzz 28, 35; uber daz gebirge 334, 35; varnde lüte 182, 30. 356, 40; *cf.* güt.
- vasa maritima 1045, 30. 1203, 5.
- vassallagium 87, 5. 153, 1. 1312, 10.
- vasalaticum 566, 30.
- vasallus, fasallus, vassallus, vaxallus, vassalus, vasalus, vessalus, *gallice plur.* vassaux *passim, ex. gr.* 36, 40. 449, 1. 843, 21. 1340, 35. 40; imperatoris, regis, imperii 18, 25. 35. 19, 1. 234, 15. 20. 350, 35. 351, 20. 494, 20. 565, 40. 566, 1. 571. 583, 35. 710, 15. 758, 40. 905, 1. 921, 30. 973, 15. 977, 10. 981, 40. 999, 30. 1010, 30. 1016, 1. 1319, 40. 1333, 5. 1374, 5. 1392, 30; aulae imperialis 434, 35; regis Aragonum 1429, 1; regis Franciae 72, 40; regis Siciliae 1213, 10; Delphini 1041, 15; comitis 899, 15. 1071, 30. 35; ecclesiae 519, 35; ecclesiae Romanae, sedis apostolicae, papae 81, 10. 157, 40. 158, 1. 342, 10. 345, 35. 378, 15. 380, 45. 398, 1. 472, 40. 473, 5. 741, 35. 1045, 15. 1212, 40. 1320, 5. 1328, 1. 1342, 20. 1396, 5. 1444, 5; ecclesiae Aquilegensis 37, 20. 322, 10. 35; Coloniensis 123, 40. 132, 45; Leodiensis 119, 30. 120, 1; Tridentinae 650, 35; archiepiscopi, episcopi 499, 10. 504, 5. 1229, 40. 1230, 10. 1241, 10. 20. — *cf.* dominium; *v.* iurisdictio.
- vastatores, guastatores *instrumenta muris destruendis* 584, 15. 896, 20. 897, 10.
- vectigal 12, 10. 40. 168, 35. 187, 20. 241, 5. 470, 5. 528, 10. 1252, 15. 20.
- venalis 272, 40. 733, 15. 1042, 35.
- venationes 1135, 15.
- veneurs 1163, 35. 1168, 10. 35. 1172, 1. 1176, 30. 1197, 30.
- verbieten (einen) 282, 5.
- verbürgen 1221, 20.
- verlaugnen des lebens 1220, 40—1221, 1.
- versaumen, sich 1218, 20.
- verschatz 1269, 20. 25.
- vertigen 1102, 20.
- vertriben us der stat ane gerihte 359, 25.
- verwerfen 1221, 15. 20.
- verweser. vicari und v. des Romischen riches uber Tutschiu lant 1120, 25. 1122, 5.
- verzelen 282. 1111, 30. 35. 1112, 1.
- vesten, festen *castra* 114, 25. 115, 5 *et passim.*
- vesten auf daz recht 1220, 35; gevestent 1221, 30.
- vexillarius sanctae Romanae ecclesiae 78, 1. 1441, 15.
- vexillata hasta 184, 5; *cf.* investitura.
- vexillifer, vixillifer. iustitiae civitatis Florentiae 84, 30. 86, 5. 10. 558, 25.

- 783, 1. 784, 1. 837, 10. 838, 20. 1262, 10. 1263, 5. 1300, 15. 35. 1301, 15; iustitiae civitatis Aretii 524, 25.
- vexillum 35, 30. 1003, 30. 1014, 1. 1428, 35.
- veyes *vices* 1007, 5.
- via. publica 1330, 40. 1341, 25. 1417, 10. 1436, 5; regia 117, 40; viarum securitas 1264, 25; defensio et custodia 168, 30; aggressores 1060, 20.
- viatores 104, 30.
- vicaria, *gallice* vicarie = *officium vicarii* 85, 40. 509, 5. 758, 40. 957, 20. 963, 35. 999, 30. 1281, 15; generalis imperii citra montes, per Alamanniam 1118, 5. 1127, 20. 1128, 30. 1130, 20. 40. 1133, 30. 1135, 10. 1136, 5. 1137, 25. 1138, 10. 35. 1141, 1. 1142, 5; de Tuscia 1433, 5; capitaneatus vicariae 17, 10; v. = *districtus vicarii* 905, 40. 978, 30. 1031, 1. 5. — *cf.* officium.
- vicariatus 509, 15. 590, 5. 10. 628, 20. 30. 629, 35. 729, 30. 979, 35. 1018, 20. 1026, 25. 1032, 40. 1033, 1. 1057, 10. 1058, 30. 1133, 1. 1206, 1434, 20; litterae vicariatus, de vicariatibus 978, 30. 980, 5. 10; *cf.* officium.
- vicarius, vicharius, *teutonice* vicari, *gallice* vicaire. regis, imperatoris 452, 15. 535, 35. 539, 20. 561, 15. 637, 1. 691, 30. 720, 5. 767, 20. 859, 30. 863, 10. 15. 865, 25. 30. 935, 30. 1036, 20. 1409, 5. 1416, 30; regis, imperatoris, imperii citra montes, per Alamanniam v. generalis 353, 23/30. 375, 1. 648, 10. 1114—1142 *passim*; *cf.* 470, 15; per Germaniam et regnum Arelatense 389, 30; vicari des Romischen riches uber Tutschiu lant 1120, 20. 25. 1122, 5. 40. 1123, 30; per terras Misnensem, Orientalem, Plisnensem 17, 10. 30; *cf.* 16, 30; in Lombardia 158, 1. 5. 505. 506. 508, 25. 30. 509, 1. 534, 1. 588, 1. 604, 15. 635—637. 779, 35. 780, 35. 1431, 25. 1434, 5. 1448, 20. 25; in Tuscia 157, 10. 158, 1. 5. 779, 35. 780, 5. 20; a sede apostolica in Tuscia v. generalis constitutus vacante imperio 85, 40; regis, imperatoris v., v. generalis *in singulis civitatibus Italiae*: *passim*, *ex. gr.* 407, 30. 500, 45. 595, 15. 625. 724. 856, 20. 890, 30. 1011, 40. 1271, 5. 1295, 20. 1429, 25; vicarii ripariae, ripariarum lanuae 904, 25. 960, 10. 15. 972. 1002, 30. 1004, 15. 1026, 30. 1029—1032. 1057, 10. 15. 1449, 10. — v. papae in temporalibus generalis in Tuscia 1206, 10; *cf.* 1363, 30; in spiritualibus in urbe Romana 625, 10; v. potestatis 316, 40. 440, 25. 441, 25. 442, 5. 1296, 15. 1297, 15; v. vicarii 16, 35. 1271, 1. 1272, 20; elefici 199, 20; v. Christi *papa* 139, 30. 140, 10. 663, 35. 1443, 15. — v. consiliares, familia, iurisdictio, locum tenens.
- vicecancellarius noster, aulae nostrae (regis) 90, 10. 30. 91, 40. 94, 40. 95, 30; *cf.* protonotarius; v. papae 145, 15. 260, 25. 474, 35. 475, 1. 606, 5.
- vicecomitatus 1241, 1. 5.
- vicedominus 24, 10. 487, 35; *cf.* vitztum.
- vicepotestas 747, 35.
- vices gerens imperatoris, regis 905, 5. 1275, 5; admiralli 1027, 1; cancellarii 1078, 5/10; alicuius in electione regis 227, 1. 229, 30; vices in electione transfundere, committere 216, 20. 229, 35.
- vich 1221, 45. 1222, 1.
- vicinancia 893, 35.
- victor *in processu* 492, 10.
- victualia 120, 20. 272, 40. 468, 10. 650, 10.
- vierencella, vierenzella, vierenzalla, viernzella, virnzella, vierzella 1254, 1255. 1257—1259.
- viginti quatuor civitatis Aretii 170, 10. 15. 1306, 25.
- villa 22, 40. 23, 30. 49, 25 *et passim*; villae quae franchae sive liberae vocantur 23, 20; villarum iudicia 180, 25; *cf.* 290, 5.
- villanus 648, 10.
- villicatio 21, 15.
- villicus 23.
- vin des pumes grenates 1188, 1.
- vinarius 897, 25.
- vinger in den schopf legen 1221, 15. 1236, 5; und der frauen in die scheidel 1236, 5.
- violatores pacis v. pax.
- violentia extraiudicialis 1374, 20.
- violes 1188, 1.
- virga argentea 1089, 10. 20. 1090, 5. — v. investitura.
- virgatus 1089, 15.
- viridarium 762, 30.
- vista 469, 35. 548. 579, 30. 35.
- viswaid 1222, 20.
- vitztum, vitztüm 1112, 1. 1217. 1219, 1. 1224, 25. 1225. 1236, 30. 1293, 10; der herren von Baiern v. vor dem gebirge 1233, 30; *cf.* vicedominus.
- vitztumampt 1292, 35.
- vivarium piscium 923, 5.
- vocatia 16, 5.
- voget, vogt, voyt 103, 1. 177, 5. 191, 15. 192. 357, 5. 1095, 5. 1099. 1105, 1. 1216, 20. 25. 1222, 30. 1235, 10. 15; frie v. 1291, 1; gotzhäuser vögte 29, 15. 20.
- vogtay, vogtaye 29, 15. 25.
- vogtman 1218, 20.
- vorsprochen man 1235, 5.
- votum, vota dirigere in electione 212, 5. 216, 20. 227, 5. 15. 230, 5; inquisitio votorum 229, 35. 230, 5.
- 231, 5; votum transferre 225, 30/35; *cf.* 5, 1.
- vox in electione 3, 10. 92, 35. 229, 15. 262, 5. 264, 25. 269, 35. 377, 10. 379, 35. 413, 20. 607, 40. 614, 15. 1246, 25. 1418, 35.
- vrage ove klage, wrag oder klag 129, 20.
- vreithof 1220, 25.
- vronbote 1223, 5. 35.
- vulgaris, vulgariter, in volgari, vulgo *teutonice* 20, 5. 178, 5. 196, 25. 232, 45. 233, 35. 352, 30. 353, 10. 35; leges vulgares 1316, 1.
- zuricht, protestatio quae v. dicitur in volgari 196, 25.
- Wages v. gagium.
- wal an der chür dez reiches 1292, 20. 25.
- walt 101, 35. 355, 35.
- wandarizare *pro* warandarizare 109, 5.
- wandel 50, 30. 1217, 25. 1218, 40. 45.
- wapenscrey, clamor qui w. nuncupatur 1228, 50—1229, 1.
- warheit 1098, 15. 20.
- webern 335, 10.
- wechter 114, 30.
- weisung 1224, 30.
- weltlich, werltlich *ex. gr.* 28, 15. 359, 10; v. gericht, rihter.
- wendig 335, 20.
- wetten 29, 40.
- widem 1216, 25. 1220, 25. 1292, 35. 40.
- widerbot 1221, 20.
- widergeben (clage) 1100. 1106, 35.
- widerlegung 1292, 35. 40.
- widersache 358, 10.
- wijt *huit* 202, 35.
- wismat 1224, 30.
- windenseil, funis magnus dictus w. 1259, 1.
- wingülte 102, 45. 357, 5.
- wunden 102, 40. 357, 1. 1217, 5. 30.
- würfel 1233, 45.
- yconomus 984, 10. 15.
- zaunbrechen 1217, 35.
- zerhüllen 1231, 1.
- zeydelarii 360, 25.
- zeyn 251, 20. 35.
- zirurgicus 1257, 35.
- zol v. theloneum.
- zucere, çucere 1193, 30; rosat 1160, 30.
- zûlöff 358, 1.
- zûwurf 1292, 15. 1293.
- zwigült 1217, 35; v. ablegen, gelten.
- zwir, zwivallt, zwivaltig v. gelten.

INDEX CHRONOLOGICUS

COMPLECTENS CONSTITUTIONUM TOMOS I—IV.

SCRIPSIT FRIDERICUS SALOMON.

in. = *incunte*; *med.* = *mediante*; *ex.* = *exunte*; *c.* = *circa*; *a.* = *ante*; *p.* = *post*; — = *usque ad*; quae asterisco signata sunt, in annotationibus inveniuntur.

TOMUS I.

| Annus | mensis
et dies | tom. I
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. I
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. I
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. I
nr. |
|-------|-------------------|---------------|--------|-------------------|---------------|-------|-------------------|---------------|-------|-------------------|---------------|
| 790 | Iun. 6 | 447 | 1007 | Nov. 1 | 29 | 10639 | | 422 | 1105 | c. Aug. | 76 |
| 795 | | 446 | 1014 | Ian. | 30 | 1065 | | 387 | | Oct. 21 | 431 |
| 916 | Sept. 20 | 433 | 1019 | Mart. | 31 | " | | 440 | 1106 | — Mai | 80 |
| 921 | Nov. 7 | 1 | " | p. Sept. 1 | 32 | 1071 | Mai. | 441 | " | Iul. | 77 |
| 922 | | 434 | 1020 | Apr. | 33 | 1076 | Ian. 24 | 58 | " | " | 78 |
| 929 | | 435 | 1022 | Aug. 1 | 34 | " | " | 59 | " | Aug. | 79 |
| 932 | Iun. 1 | 2 | 1023 | Aug. 12 | 437 | " | " | 60 | " | Oct. 22 | 395 |
| " | " | 3 | " | Dec. 2 | 35 | " | " | 61 | 1107 | Mai. | 396 |
| " | " | 4 | " | | 437* | " | Mart. 27 | 62 | " | a. Nov. | 81 |
| 948 | Iun. 7 | 5 | 1024 | Mart. 9 | 36 | " | Apr. | 63 | 1108? | | 430 |
| " | " | 6 | 1025 | Aug. | 438 | " | Oct. | 64 | 1110 | Mart. 7 | 397 |
| " | " | 7 | 1027 | Apr. 6 | 38 | " | " | 65 | 1111 | Ian. | 82 |
| 951 | Ian. | 8 | " | — Aug. | 439 | 1077 | in. | 67 | " | Febr. 4 | 83 |
| 952 | Aug. 7 | 9 | " | Sept. | 40 | " | " | 68 | " | " | 84 |
| 962 | Febr. 13 | 12 | " | " | 41 | " | Ian. 28 | 66 | " | " | 85 |
| " | | 10 | " | " | 42 | 1079 | Febr. 11 | 388 | " | " | 86 |
| " | | 11 | 1029 | Mai. 20 | 451 | " | " | 389 | " | " 9 | 87 |
| 964 | Febr. 26 | 380 | 1035 | Jan. 17 | 43 | 1080 | Mart. 7 | 390 | " | " 12 | 88 |
| 965 | | 448 | 1035 | | 39 | " | Iun. 25 | 391 | " | " | 89 |
| " | | 448* | 1036 | Mai. | 44 | " | " | 69 | " | " | 90 |
| " | | 449 | 1037 | Mai. 28 | 45 | " | " | 70 | " | Apr. 11 | 91 |
| " | | 450 | 1039 | | 37 | 1081 | | 392 | " | " | 92 |
| 967 | Oct. 29 | 13 | " | | 46 | 1082 | Mart. 27 | 424* | " | " | 93 |
| " | Dec. 2 | 14 | 1041 | | 419 | 1083 | Apr. 20 | 424 | " | " | 94 |
| " | " | 15 | c.1041 | | 421 | " | " | 442 | " | " | 95 |
| 971 | | 16 | 1043 | | 47 | 1084 | Nov. 24 | 71 | " | " 12 | 96 |
| 981 | | 436 | 1046 | Oct. 25 | 48 | 1085 | Apr. 20 | 443 | " | " | 97 |
| 983 | Iun. 7 | 17 | 1047 | Ian. | 49 | " | | 425 | " | " | 98 |
| " | " | 18 | " | Apr. 3 | 50 | 1094 | | 427 | " | " 13 | 99 |
| " | " | 19 | 1049 | Oct. 19 | 51 | 1095 | — Mart. 7 | 393 | " | — Apr. 13 | 100 |
| 992 | Iul. 19 | 20 | 1050 | | 420 | " | Apr. 10 | 394 | " | " | 101 |
| 996 | | 26* | 1052 | Iun. 17 | 52 | " | " 15 | 394 | " | Mai. 3 | 398 |
| 997 | Febr. | 381 | " | " | 53 | 1095 | | 72 | " | " 22 | 102 |
| 998 | Sept. 20 | 23 | 1056 | Aug. 6 | 55 | 1099 | | 423 | " | " 27 | 432 |
| 999 | | 23* | " | " 27 | 56 | " | | 426 | 1112 | Mart. 23 | 399 |
| 999 | | 25 | " | | 54 | " | | 429 | " | — Mart. 23 | 400 |
| 999 | Febr. | 24 | " | | 57 | 1100 | Dec. 25 | 73 | 1115 | a. Dec. 8 | 103 |
| 1001 | Ian. | 26 | 1059 | Apr. | 382 | 1102 | Nov. 17 | 444 | 1119 | — Oct. 19 | 104 |
| 1002 | Ian. 23 | 21 | " | " | 383 | 1102 | | 428 | " | — Oct. | 106 |
| " | " | 22 | " | " | 384 | 1103 | Ian. 6 | 74 | " | " | 107 |
| 1002 | Nov. 16 | 27 | " | " | 385 | 1104 | Ian. | 75 | 1122 | Sept. 23 | 107 |
| 1005 | Iul. 7 | 28 | 1060 | Apr. | 386 | " | | 75* | " | " | 108 |

| Annus | mensis
et dies | tom. I
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. I
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. I
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. I
nr. |
|-------|-------------------|---------------|-------|-------------------|---------------|-------|-------------------|---------------|-------|-------------------|---------------|
| 1122 | Nov. 11 | 109 | 1158 | Iun. | 168 | 1173 | Iul. 2 | 240 | 1185 | Febr. | 302 |
| " | Dec. 13 | 110 | " | " | 172 | 1174 | Dec. 21 | 241 | 1186 | Mart. 1 | 304 |
| 1122? | " | 445 | " | Iul. | 173 | 1175 | Apr. 16 | 242 | " | Mart. 2 | 305 |
| 1123 | Mart. 27 | 401 | " | Sept. 1 | 174 | " | " 17 | 242 | " | Iun. 8 | 306 |
| 1125 | Apr. in. | 111 | " | Nov. | 175 | " | " ex. | 244 | " | " | 307 |
| " | — Aug. | 112 | " | " | 176 | " | Mai. | 245 | " | " | 308 |
| 1127 | Aug. 27. | 452 | " | " | 177 | " | — Mai. | 243 | " | " 18 | 314 |
| 1130 | Oct. | 113 | " | " | 178 | " | ex. | 246 | " | " 24 | 309 |
| 1133 | a. Iun. 4 | 114 | 1159 | Apr. | 179 | 1176 | — Iul. | 247 | " | " 29 | 310 |
| " | Iun. 4 | 115 | " | " | 180 | " | " | 248 | " | " 30 | 311 |
| " | " 8 | 116 | " | Sept. 16 | 181 | " | Nov. | 404 | " | Iun. | 313 |
| " | " | 117 | " | " 18 | 191 | " | " | 405 | " | Iul. 5 | 325 |
| 1135 | — Iun. | 402 | " | Oct. 23 | 182 | " | Nov. ex. | 253 | " | " 6 | 312 |
| 1136 | Sept. | 118 | " | " 28 | 183 | " | — Nov. | 249 | " | Dec. 29 | 318 |
| " | Oct. 3 | 119 | " | " ex. | 184 | " | " | 250 | " | Dec. | 315 |
| " | Nov. 6 | 120 | " | Nov. | 185 | " | Dec. 12 | 251 | " | " | 316 |
| 1137 | " | 453 | " | ex. | 186 | " | Dec. | 252 | 1186 | " | 281 |
| " | " | 454 | 1160 | Ian. 27 | 193 | " | " | 254 | 1187 | Febr. 19 | 317 |
| 1138 | Iun. 24 | 121 | " | " ex. | 192 | 1176 | " | 194 | " | Nov. 29 | 410 |
| " | " | 122 | " | — Febr. | 187 | 1177 | in. | 258 | " | " | 411 |
| 1146 | Nov. | 123 | " | — Febr. 11 | 188 | " | Ian. | 255 | " | " 30 | 412 |
| 1147 | Mart. | 124 | " | Febr. 16 | 189 | " | Ian. ex. | 256 | 1188 | Febr. | 415 |
| 1148 | Sept. 8 | 135 | " | " ex. | 190 | " | " | 257 | " | Apr. 23 | 319 |
| " | " | 136 | " | Aug. ex. | 195 | " | a. Iul. 22 | 259 | " | Mai. 26 | 326 |
| 1149 | Mai. | 125 | " | " | 196 | " | Iul. 22 | 261 | " | Aug. 8 | 320 |
| " | Aug. 15 | 126 | 1161 | Ian. 16 | 403 | " | " 24 | 262 | " | Dec. 8 | 321 |
| " | " 21 | 127 | " | — Iun. | 197 | " | " 30 | 263 | 1189 | Mart. 21 | 327 |
| 1150 | Febr. | 128 | " | " | 198 | " | " | 406 | " | Apr. 3 | 322 |
| 1151 | Aug. | 129 | 1161 | Oct. 18 | 153 | " | Aug. 1 | 264 | " | " 10 | 323 |
| " | Sept. ex | 131 | 1161 | — Oct. | 199 | " | " | 265 | " | " 18 | 324 |
| " | " | 132 | " | " | 200 | " | " | 266 | 1190 | Iul. 11 | 328 |
| " | " | 133 | " | a. Dec. 25 | 201 | " | " 9 | 267 | " | " 14 | 329 |
| " | — Sept. | 130 | 1162 | Ian. | 202 | " | a. Aug. 14 | 268 | 1191 | Ian. 21 | 330 |
| " | " | 134 | " | Mart. | 203 | " | Aug. 14 | 269 | " | " | 331 |
| 1152 | — Mai. 17 | 137 | " | " | 204 | " | " 17 | 274 | " | Mart. 1 | 333 |
| " | " | 138 | " | Apr. 6 | 205 | " | Sept. 17 | 270 | " | Apr. 12 | 334 |
| " | Mai. 17 | 139 | " | Mai. 31 | 207 | " | " | 271 | " | " 19 | 336 |
| " | a. Iun. 1 | 141 | " | Mai. | 206 | " | Sept. | 272 | " | Mai. 30 | 337 |
| " | Oct. 13 | 142 | " | Iun. 9 | 211 | " | " | 273 | " | Iun. 5 | 332 |
| " | ex. | 143 | " | " 13 | 212 | " | — Sept. | 260 | " | Nov. 25 | 338 |
| " | " | 140 | " | " 26 | 213 | " | Dec. 4 | 275 | " | " | 339 |
| 1153 | — Febr. | 144 | " | — Iun. | 208 | 1178 | in. | 407 | " | " | 340 |
| " | Mart. 23 | 145 | " | " | 209 | " | " | 408 | " | Dec. 4 | 341 |
| " | Iun. 14 | 146 | " | " | 210 | " | " | 409 | " | " 8 | 342 |
| 1154 | Iun. | 147 | " | Iul. 9 | 214 | " | Iul. 7 | 276 | 1192 | Febr. 29 | 343 |
| " | Dec. 5 | 148 | " | c. Iul. | 215 | 1179 | Febr. 18 | 277 | " | Mart. 11 | 344 |
| " | " | 149 | " | Aug. 18 | 216 | " | Sept. 15 | 278 | " | Iun. 6 | 345 |
| " | " 22 | 150 | " | Sept. 1 | 217 | 1180 | Apr. 13 | 279 | " | " 9 | 346 |
| 1155 | Ian. | 151 | 1163 | Nov. 8 | 218 | " | Apr. | 280 | " | " | 347 |
| " | Iun. ex. | 152 | 1164 | c. Apr. | 220 | 1181 | Apr. 18 | 282 | " | a. Iun. 23 | 348 |
| " | Sept. in. | 154 | " | Mai. 27 | 221 | 1182 | Mai. 31 | 283 | " | Iun. 23 | 349 |
| " | " | 155 | " | — Iun. 21 | 219 | 1183 | Febr. 4 | 284 | " | Iun. | 416 |
| " | Sept. 20 | 157 | " | Nov. 18 | 222 | " | " | 285 | " | " | 417 |
| " | Oct. 15 | 158 | 1165 | Iun. 1 | 223 | " | Mart. 14 | 292 | " | " | 418 |
| " | " | 156 | " | " 2 | 224 | " | Apr. 30 | 291 | " | Iul. 26 | 350 |
| 1156 | Iun. | 413 | " | Sept. 26 | 227 | " | — Mai. | 287 | " | " 27 | 351 |
| " | " | 414 | " | Nov. | 228 | " | " | 288 | " | Nov. 17 | 352 |
| " | Sept. 17 | 159 | " | — Nov. | 226 | " | " | 289 | " | " | 353 |
| " | " | 455 | " | " | 225 | " | " | 290 | 1193 | Febr. 4 | 284 |
| 1157 | — Mart. 31 | 160 | 1167 | Iul. | 229 | " | Iun. 25 | 293 | " | " 14 | 354 |
| " | Mart. | 161 | " | p. Oct. 17 | 234 | " | Iul. | 296 | " | Iun. 29 | 355 |
| " | Apr. 6 | 162 | " | ex. | 230 | " | Nov. 22 | 295 | 1194 | Ian. 12 | 356 |
| " | " | 163 | " | " | 231 | " | " | 286 | " | " 14 | 357 |
| " | Sept. 20 | 164 | " | " | 232 | " | " | 294 | " | Apr. 20 | 358 |
| " | Oct. | 165 | " | " | 233 | 1184 | Mart. 15 | 297 | " | " | 359 |
| " | " | 169 | 1170 | Iun. 23 | 235 | " | Mai. | 298 | " | Mai. 17 | 360 |
| " | ex. | 166 | 1170? | Iun. | 236 | " | Iun. 20 | 299 | " | " | 361 |
| 1158 | in. | 167 | 1171 | Febr. 14 | 237 | " | Sept. 22 | 300 | " | " | 362 |
| " | " | 171 | 1173 | Mai. 23 | 238 | " | Oct. 19 | 301 | " | — Mai. 18 | 363 |
| " | Ian. 18 | 170 | " | " 29 | 239 | 1185 | Febr. 11 | 303 | 1194 | Dec. 25 | 335 |

| Annus | mensis
et dies | tom. I
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. I
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. I
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. I
nr. |
|-------|-------------------|---------------|-------|-------------------|---------------|-------|-------------------|---------------|-------|-------------------|---------------|
| 1195 | Mart. 12 | 364 | 1196 | Ian. 20 | 368 | 1196 | Iun. 24 | 373 | 1196 | Dec. 18 | 376 |
| " | Apr. 12 | 365 | " | " | 369 | " | " 26 | 374 | 1197 | Ian. | 377 |
| " | Aug. 24 | 366 | " | Mai. 15 | 370 | " | Iun. | 371 | " | Iun. 6 | 378 |
| " | Oct. 27 | 367 | " | Iun. 3 | 372 | " | Iul. 25 | 375 | " | Sept. | 379 |

TOMUS II.

| Annus | mensis
et dies | tom. II
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. II
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. II
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. II
nr. |
|---------|-------------------|----------------|-------|-------------------|----------------|-------|-------------------|----------------|-------|-------------------|----------------|
| 1198 | Ian. 21 | 447 | 1212 | Dec. | 451 | 1222 | Mart. 12 | 276 | 1229 | Febr. 18 | 120 |
| " | Iun. 29 | 1 | 1213 | Febr. 16 | 45 | " | " 13 | 277 | " | — Mart. 17 | 121 |
| " | p. Iul. 12 | 18 | " | Mai. 2 | 452 | " | " | 278 | " | Mart. 18 | 122 |
| " | " | 19 | " | Iul. 12 | 46 | " | Mai. | 279 | " | p. Mart. 19 | 123 |
| " | " | 20 | " | Iul. 12 | 47 | 1223 | Febr. 5 | 94 | " | a. Sept. 1 | 426 |
| " | " | 21 | " | " | 48 | " | " | 95 | " | Oct. 5 | 124 |
| " | " | 22 | " | " | 49 | " | Febr. | 96 | " | Dec. 13 | 296 |
| " | — Iul. | 16 | " | " | 50 | " | Apr. 25 | 418 | 1230 | Apr. 28 | 297 |
| " | Iul. | 17 | 1214 | Febr. 19 | 52 | " | " | 419 | " | Apr. | 125 |
| " | p. Sept. 8 | 2 | " | Oct. 6 | 51 | " | — Apr. 29 | 97 | " | Iul. 21 | 126 |
| 1199 | Mai. 28 | 3 | " | Dec. | 53 | " | Mai. | 280 | " | " 23 | 127 |
| " | Iun. | 4 | 1215 | Ian. 8 | 54 | " | Iun. 26 | 282 | " | " | 128 |
| " | " | 5 | " | Oct. 11 | 416 | " | c. Iun. | 281 | " | " | 129 |
| 1200 | Iul. 28 | 425 | 1216 | Apr. 17 | 55 | " | Sept. 24 | 98 | " | " | 130 |
| 1201 | Iun. 8 | 23 | " | — Mai. 13 | 56 | " | Nov. | 99 | " | " 24 | 131 |
| c. 1202 | Ian. | 6 | " | Mai. 15 | 57 | 1224 | Mart. | 100 | " | " 28 | 132 |
| 1202 | Mart. | 398 | " | Iul. 1 | 58 | " | Mai. | 283 | " | Aug. 23 | 137 |
| " | Sept. 8 | 25 | " | " 26 | 59 | " | Iul. 4 | 101 | " | " 24 | 138 |
| " | Sept. | 24 | 1217 | Nov. 17 | 60 | " | " 23 | 285 | " | " 27 | 139 |
| " | Oct. 11 | 7 | 1218 | Mai. 18 | 42 | " | " | 286 | " | " 28 | 140 |
| 1203 | Mai. | 8 | " | Iul. 22 | 61 | 1224? | Iul. | 284 | " | " | 141 |
| " | " | 9 | " | Sept. 13 | 62 | 1224 | Dec. 16 | 287 | " | " | 142 |
| 1206 | Iun. | 10 | " | Oct. 22 | 63 | " | " 28 | 465 | " | " | 143 |
| " | " | 10* | " | Dec. 27 | 64 | 1225 | Febr. 11 | 288 | " | " | 144 |
| 1207 | Ian. | 11 | 1219 | Mai. 31 | 453 | " | Apr. 24 | 289 | " | " | 145 |
| " | Febr. 9 | 12 | " | Sept. 25 | 67 | " | Iul. 25 | 101a | " | " | 146 |
| " | Sept. 14 | 13 | " | " | 68 | " | " 28 | 103 | " | Aug. | 133 |
| 1208 | Febr. | 14 | " | Sept. | 65 | " | " 30 | 103a | " | " | 134 |
| " | Mai. 23 | 15 | " | " | 66 | " | Iul. | 102 | " | " | 135 |
| " | Iul. in. | 26 | " | Dec. 31 | 69 | " | a. Nov. 1 | 454 | " | " | 136 |
| " | " ex. | 27 | 1220 | Febr. 10 | 70 | " | Nov. 17 | 455 | " | Sept. 17 | 298 |
| " | Aug. | 448 | " | Apr. 17 | 71 | 1226 | Mart. 26 | 103b | " | Sept. | 147 |
| " | " | 449 | " | " 23 | 72 | " | Mai. 20 | 104 | " | " | 150 |
| 1209 | Ian. 13 | 28 | " | " 26 | 73 | " | Iun. 10 | 105 | " | Oct. 10 | 149 |
| " | " | 30 | " | " 30 | 74 | " | " 11 | 290 | " | — Oct. | 148 |
| " | Ian. | 29 | " | " | 75 | " | " | 291 | 1231 | Ian. 20 | 299 |
| " | Mart. 22 | 31 | " | Apr. | 82 | " | Iun. | 106 | " | " 23 | 299 |
| " | Mai. 2 | 450 | " | Sept. 20 | 76 | " | Iul. 12 | 107 | " | Mart. 9 | 151 |
| " | Aug. 18 | 32 | " | " 21 | 77 | " | Iul. | 97* | " | " 10 | 152 |
| " | Aug. | 33 | " | " 24 | 79 | " | Oct. | 108 | " | Apr. 20 | 153 |
| " | Oct. 4 | 34 | " | " 30 | 80 | " | Nov. 26 | 293 | " | " 29 | 300 |
| 1210 | Mart. 25 | 35 | " | Nov. 10 | 83 | " | " 27 | 294 | " | " 30 | 301 |
| " | " | 36 | " | " 22 | 85 | " | Nov. | 292 | " | " | 302 |
| " | Iun. 3 | 37 | " | p. Nov. 22 | 86 | 1227 | Ian. 5 | 109 | " | " | 303 |
| " | Iun. | 409 | " | " | 88 | " | " | 110 | " | Mai. 1 | 304 |
| " | Iul. 3 | 38 | " | Nov. 27 | 89 | " | " | 111 | " | " | 305 |
| " | Dec. | 410 | " | Nov. | 84 | " | Febr. 1 | 112 | " | " | 306 |
| 1212 | Febr. | 411 | " | Dec. | 87 | " | " | 113 | " | " | 307 |
| " | " | 412 | " | " | 86* | " | Mart. 26 | 114 | " | Iun. 2 | 308 |
| " | " | 413 | 1221 | Ian. | 81 | " | Apr. 6 | 295 | " | " 29 | 309 |
| " | Mart. 20 | 39 | " | " | 90 | " | Aug. | 115 | " | Iul. 17 | 310 |
| " | " | 40 | " | Febr. 4 | 78 | " | Dec. 6 | 116 | " | Iul. | 154 |
| " | Apr. | 414 | " | " 10 | 91 | 1227 | " | 86* | " | Nov. 1 | 155 |
| " | " | 415 | " | " | 92 | 1228 | Iun. 21 | 118 | " | Dec. 17 | 311 |
| " | Aug. | 41 | " | " | 93 | " | " ex. | 119 | " | " | 312 |
| " | Sept. 26 | 43 | " | Mart. 3 | 417 | " | Iun. | 117 | 1232 | Febr. 22 | 157 |
| " | Nov. 19 | 44 | " | Oct. 28 | 275 | " | Aug. 24 | 466 | " | Mart. in | 161 |

| Annus | mensis
et dies | tom. II
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. II
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. II
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. II
nr. |
|-------|-------------------|------------------|-------|-------------------|----------------|--------|-------------------|----------------|--------|-------------------|----------------|
| 1232 | Mart. in | 162 | 1236 | Iun. | 201 | 1244 | Aug. | 252 | 1255 | Mart. 10 | 371 |
| " | " | 163 | " | Iul. | 203 | " | " | 253 | " | " 21 | 372 |
| " | " | 164 | " | " | 204 | " | ex. | 254 | " | " | 373 |
| " | " | 165 | 1237 | Febr. | 329 | 1245 | Mart | 255 | " | Iun. 29 | 428 |
| " | Mart. | 158 | " | Iun. | 205 | " | Apr. 30 | 258 | " | " | 431 |
| " | " | 159 | " | Dec. | 330 | " | Apr. | 256 | " | " 30 | 432 |
| " | " | 160 | 1238 | Mart. | 206 | " | " | 257 | " | Iul. 11 | 433 |
| " | " | 166 | " | Apr. 10 | 207 | " | Mai. 6 | 259 | " | " 27 | 374 |
| " | Apr. | 170 | " | " ex. | 208 | " | " 16 | 341 | " | Aug. 15 | 428 |
| " | Mai. 10 | 167 | " | Mai. 14 | 209 | " | Iun. | 260 | " | Oct. 14 | 428 |
| " | " 13 | 167* | " | Iun. 26 | 210 | " | " | 261 | " | Nov. 10 | 375 |
| " | " | 168 | " | Iun. | 96* | " | " | 467 | " | " | 428 |
| " | " | 169 | " | Nov. | 212 | " | Iul. 17 | 399 | 1256 | Ian. 6 | 428 |
| " | Mai. 14 | 168 | 1239 | Febr. 16 | 207* | " | " | 400 | " | Mart. 12 | 428 |
| " | Mai. | 171 | " | " 22 | 211 | " | Iul. | 401 | " | " 17 | 434 |
| " | " | 172 | " | Febr. | 213 | " | Sept. 22 | 264 | " | " 18 | 392 |
| " | " | 173 | " | Mart. | 214 | " | Sept. | 263 | " | " | 393 |
| " | " | 174 | " | Apr. 20 | 215 | " | " | 265 | " | " | 394 |
| 1232 | Mai. | 156 | " | Apr. | 331 | " | Sept. | 262 | " | Mai. 26 | 428 |
| 1232 | Iun. 29 | 313 | " | Iun. | 216 | 1246 | Febr. 28 | 457 | " | Iun. 12 | 376 |
| " | Nov. 15 | 175 | " | Iul. 25 | 217 | " | Febr. | 266 | " | Aug. 15 | 428 |
| 1233 | Ian. 26 | 314 | " | Aug. | 218 | " | Apr. 21 | 346 | " | Sept. 13 | 395 |
| " | Mart. 6 | 315 | " | " | 219 | " | " | 347 | " | Oct. 2 | 435 |
| " | Mart. | 420 | " | " | 220 | " | " 22 | 348 | " | " 9 | 436 |
| " | Apr. 10 | 316 | " | " | 221 | " | Iun. 13 | 350 | " | " 10 | 437 |
| " | Mai. 24 | 176 | " | Sept. | 222 | " | — Iun. 13 | 349 | " | a. Nov. 11 | 438 |
| " | Iun. 5 | 177 | 1239? | " | 216* | " | Aug. 13 | 351 | " | Nov. 16 | 439 |
| " | " 7 | 177 | 1240 | Ian. 15 | 332 | 1247 | in. | 267 | " | " 25 | 377 |
| " | " | 178 | " | Ian. | 223 | 1247 | Ian. 2 | 458 | " | " 26 | 378 |
| " | Iul. 12 | 179 | " | Mart. 16 | 224 | 1247 | Mai. | 268 | " | " | 379 |
| " | " | 180 | " | Apr. 2 | 227 | " | Oct. | 352 | " | " | 380 |
| " | Aug. 14 | 182 | " | " 8 | 225 | " | Nov. 19 | 353 | " | " | 381 |
| " | — Aug. 14 | 181 | " | " 20 | 228 | " | " | 354 | " | " | 382 |
| 1234 | Febr. 10 | 317 | " | Mai. 2 | 225 | " | " | 355 | " | Dec. 15 | 383 |
| " | " | 318 | " | " 11 | 226 | " | ex. | 269 | " | " 26 | 384 |
| " | " 11 | 319 | " | " 22 | 334 | 1248 | Iun. | 270 | 1257 | Ian. 13 | 385a |
| " | " 12 | 320 | " | Mai. | 333 | " | Aug. | 356 | " | " 25 | 386 |
| " | " 13 | 321 | " | — Mai. | 229 | " | Nov. 8 | 271 | " | Iun. 3 | 387* |
| " | Apr. | 183 | " | " | 230 | " | Nov. | 272 | " | Aug. 23 | 395 |
| " | Sept. 2 | 322 | " | " | 231 | 1249 | Iun. | 273 | " | Oct. 29 | 388 |
| " | Sept. | 184 | " | " | 232 | " | Febr. 19 | 357 | 1257? | " | 392 |
| " | " | 186 | " | Sept. 13 | 233 | 1250 | Iul. 1 | 358 | c.1258 | in. | 402* |
| " | Oct. 6 | 323 | " | ex. | 234 | " | Dec. | 274 | 1258 | Oct. | 421 |
| " | Oct. | 185 | 1241 | Mai. | 335 | p.1250 | " | 274* | 1259 | Nov. 14 | 441 |
| " | Nov. 13 | 325 | " | " | 336 | 1251 | Ian. | 274* | 1260 | Mart. 11 | 204 |
| " | " | 326 | " | Iun. 20 | 235 | " | Mart. | 342 | 1261 | Apr. | 462 |
| " | " | 327 | " | Sept. 15 | 337 | 1252 | Mart. 25 | 459 | " | Dec. | 463 |
| " | " 15 | 188 | " | " | Suppl. 1 | " | Iun. | 460 | " | ex. | 422 |
| " | " 21 | 324 | 1242 | Mart. | 236 | " | Iul. 11 | 359 | 1261 | " | 440 |
| " | Nov. | 73* | " | Mai. 2 | 338 | " | Aug. 4 | 360 | 1262 | Iun. | 403 |
| " | " | 187 | " | Mai. | 237 | 1253 | Febr. 22 | 343 | 1263 | Iul. 23 | 404 |
| " | Dec. 9 | 189 | " | Iul. 3 | 339 | " | Iun. 17 | 361 | " | c. Aug. 27 | 405 |
| " | " 17 | 328 | " | Iul. | 238 | " | Aug. 13 | 362 | " | Nov. 19 | 423 |
| 1235 | Ian. 29 | 193 | 1243 | Febr. 11 | 340 | " | " | 363 | 1264 | Febr. 1 | 396 |
| " | Febr. 22 | 190 | " | Iun. 26 | 239 | " | " | 364 | " | Iun. 21 | 442 |
| " | " | 191 | " | Aug. 26 | 241 | " | " | 365 | 1265 | Mart. 16 | 443 |
| " | Mai. 3 | 192 | " | Aug. | 240 | " | " 21 | 367 | " | Mai. 15 | 444 |
| " | Iul. 28 | 194 | " | Sept. 2 | 242 | " | " 22 | 368 | " | " 24 | 424 |
| " | Aug. 15 | 196a | " | " 23 | 243 | " | Nov. 18 | 366 | 1266 | Iun. 6 | 445 |
| " | " | 279 ¹ | 1244 | Ian. | 244 | 1254 | Ian. 8 | 369 | " | Sept. 18 | 406 |
| " | " | 196 | " | Mart. 12 | 245 | " | Mai. | 345 | 1267 | Ian. 7 | 397 |
| " | " 24 | 195 | " | " 28 | 247 | " | Iul. 13 | 428 | " | Mai. 28 | 464 |
| " | Aug. | 197 | " | " | 248 | " | Oct. 6 | 428 | 1268 | Mai. 2 | 407 |
| " | Oct. 31 | 198 | " | Mart. | 246 | " | Nov. | 461 | " | Nov. 7 | 408 |
| " | " | 199 | " | Apr. 30 | 250 | " | Dec. | 429 | 1269 | Apr. 20 | 389 |
| 1236 | Febr. 8 | 456 | " | Apr. | 249 | 1254? | " | 344 | " | " | 390 |
| " | Mai. | 200 | " | Iul. 7 | 251 | 1255 | Ian. 14 | 430 | " | Mai. 12 | 391 |
| " | Iun. 27 | 202 | " | a. Iul. 25 | 427 | " | Febr. 6 | 370 | " | Aug. 8 | 446 |

1) In tom. III.

TOMUS III.

| Annus | mensis
et dies | tom III
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. III
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. III
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. III
nr. |
|---------|-------------------|-----------------|-------|-------------------|-----------------|---------|-------------------|-----------------|-------|-------------------|-----------------|
| 1272 | Sept. 16 | 617 | 1274 | Aug. | 65 | 1276 | Iul. 7 | 111 | 1278 | Mai. 3 | 167 |
| 1273 | Ian. 6 | 1 | " | Sept. 20 | 69 | " | c. Iul. | 110 | " | " | 168 |
| " | " 17 | 2 | " | Sept. 26 | 66 | " | Sept. 19 | 637 | " | " | 169 |
| " | Febr. 5 | 3 | " | — Sept. | 60 | " | Sept. | 118 | " | " | 170 |
| " | Iul. 10 | 4 | " | Oct. 18 | 70 | " | Nov. 16 | 119 | " | " | 170* |
| " | Iul. | 618 | " | Nov. 19 | 72 | " | " | 120 | 1278 | " | 171 |
| " | Sept. 1 | 5 | " | p. Nov. 19 | 73 | " | " 21 | 113 | " | " 4 | 172 |
| " | " 11 | 6 | " | Nov. 21 | 74 | " | " 26 | 114 | " | " | 184 |
| " | Oct. 7 | 7 | " | " 23 | 71 | " | Nov. | 112 | " | " | 185 |
| " | " 8 | 8 | " | Dec. 17 | 76 | " | Dec. 3 | 122 | " | " 22 | 187 |
| " | " | 9 | " | " | 32 | " | " med. | 115 | " | " 29 | 192 |
| " | " | 10 | " | " | 54 | " | " | 116 | " | Mai. | 188 |
| " | " 11 | 11 | " | " | 55 | " | " 30 | 117 | " | " | 189 |
| " | " 24 | 12 | " | " | 61 | 1277 | Ian. 18 | 123 | " | " | 190 |
| " | " 24 | 13 | " | " | 75 | " | Febr. 22 | 124 | " | " | 191 |
| " | p. Oct. 24 | 14 | 1275 | Febr. 15 | 77 | " | Mart. 18 | 125 | " | Iun. 5 | 193 |
| " | " | 15 | " | " | 78 | " | " 23 | 126 | " | " | 194 |
| " | " | 16 | " | " | 79 | " | Apr. med. | 127 | " | " | 195 |
| " | Oct. 25 | 17 | " | Mart. 12 | 81 | " | " ex. | 128 | " | " 7 | 196 |
| " | " | 18 | " | " 13 | 82 | " | Mai. 6 | 129 | " | " 24 | 157 |
| " | " | 19 | " | Mart. | 80 | " | " | 130 | " | " 30 | 200 |
| " | Dec. 16 | 619 | " | Mai. 15 | 83 | " | " | 131 | " | " | 201 |
| " | " | 620 | " | Iul. 4 | 84 | " | " | 132 | " | Iun. | 203 |
| " | " 22 | 21 | " | " 9 | 85 | " | " 14 | 133 | " | " | 204 |
| " | " | 22 | " | " | 86 | " | p. Mai. 14 | 135 | " | Iul. 1 | 202 |
| c. 1273 | " | 20 | " | " | 87 | " | Mai. 18 | 134 | " | — Iul. 1 | 197 |
| 1274 | Ian. 25 | 646 | " | Sept. 2 | 33 | " | " 28 | 142 | " | " | 198 |
| " | " 26 | 647 | —1275 | " | 29 | " | Iun. 27 | 143 | " | " | 199 |
| " | Ian. | 648 | " | " | 30 | " | — Iun. | 136 | " | " 4 | 205 |
| —1274 | Ian. | 25 | " | " | 31 | " | Iul. in. | 137 | " | Aug. 29 | 206 |
| " | " | 23 | 1275 | " 10 | 88 | " | " 12 | 144 | " | " | 207 |
| " | " | 24 | " | " 13 | 622 | " | " | 145 | " | " | 208 |
| 1274 | Febr. 19 | 26 | " | Oct. 10 | 601 | " | p. Iul. 12 | 146 | " | " | 209 |
| " | " | 27 | " | " | 602 | " | Iul. 20 | 150 | " | Sept. 5 | 210 |
| " | " 21 | 28 | " | " 20 | 89 | " | " 27 | 151 | " | p. Oct. 17 | 213 |
| " | " 27 | 34 | " | " 21 | 90 | " | " ex. | 138 | " | " | 214 |
| " | " | 36 | " | " | 92 | " | Aug. 11 | 155 | " | " | 215 |
| " | " 28 | 44 | " | Oct. | 91 | " | — Aug. | 153 | " | Oct. | 212 |
| " | Mart. 1 | 649 | " | Nov. | 93 | " | Sept. 12 | 139 | " | — Oct. | 211 |
| " | " 14 | 635 | " | " | 94 | " | p. Sept. 12 | 140 | " | Nov. 8 | 173 |
| " | " | 636 | " | Dec. | 95 | " | Sept. 25 | 158 | " | " | 174 |
| " | " 25 | 35 | " | " | 96 | " | " | 159 | " | " | 175 |
| " | — Mart. | 45 | " | " | 97 | " | " 27 | 180 | " | " 17 | 216 |
| " | " | 46 | " | " | 98 | " | — Sept. | 152 | " | " 22 | 217 |
| " | Apr. 9 | 48 | " | " | 100 | " | Oct. 31 | 141 | " | Dec. 18 | 218 |
| " | " 21 | 52 | " | " | 101 | " | Nov. 11 | 147 | " | " | 219 |
| " | " | 53 | " | " | 102 | " | c. Nov. 11 | 148 | " | " 21 | 220 |
| " | " 28 | 47 | " | " | 99 | " | Nov. 24 | 651 | " | " | 232 |
| " | " 30 | 37 | —1275 | " | 38 | " | " | 652 | 1279 | Febr. 14 | 221 |
| " | Mai. 15 | 650 | " | " | 39 | " | p. Nov. 26 | 156 | " | " | 222 |
| " | — Mai. | 56 | " | " | 40 | " | Dec. | 149 | " | " | 223 |
| " | " | 57 | " | " | 41 | " | " | 154 | " | " | 224 |
| " | Iun. 1 | 58 | " | " | 42 | c. 1277 | " | 638 | " | " | 233 |
| " | " 6 | 49 | " | " | 43 | —1278 | in. | 626 | " | Mart. 8 | 234 |
| " | " | 50 | 1276 | Ian. 22 | 103 | 1278 | Ian. 2 | 160 | " | " 19 | 226 |
| " | " | 51 | " | " 29 | 104 | " | " 6 | 181 | " | " | 227 |
| " | c. Iun. 15 | 59 | " | " | 105 | " | " 19 | 182 | " | Apr. 11 | 176 |
| " | Iul. 12 | 621 | " | Febr. | 106 | " | " | 183 | " | Iun. 3 | 235 |
| " | — Iul. | 62 | " | Mart. 9 | 107 | " | Ian. | 161 | " | " | 236 |
| " | " | 63 | " | " 17 | 108 | " | " | 162 | " | " 7 | 237 |
| " | Aug. 1 | 110* | " | " 29 | 109 | " | " | 163 | " | " | 238 |
| " | " 4 | 67 | " | " 30 | 603 | " | Mart. 18 | 186 | " | " 17 | 259 |
| " | " 18 | 68 | " | Apr. 17 | 591 | " | Apr. 25 | 164 | " | — Iun. | 177 |
| " | Aug. | 85 ¹ | " | Iun. 3 | 592 | " | " | 165 | " | Aug. 23 | 260 |
| " | " | 64 | " | " 20 | 593 | " | " | 166 | " | " 28 | 627 |

1) in tom. II.

| Annus | mensis
et dies | tom. III
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. III
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. III
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. III
nr. |
|---------|-------------------|-----------------|-------|-------------------|-----------------|-------|-------------------|-----------------|-------|-------------------|-----------------|
| 1279 | Aug. 29 | 228 | -1281 | " | 297 | 1284 | Ian. 2 | 325 | 1287 | Aug. 14 | 630 |
| " | Sept. 10 | 178 | " | " | 298 | " | " | 326 | 1288 | Febr. 20 | 408 |
| " | " 12 | 229 | " | " | 299 | " | " 28 | 327 | " | Mart. 15 | 405 |
| " | " 15 | 179 | " | " | 300 | " | " 31 | 328 | " | Apr. 12 | 412 |
| " | " 27 | 231 | " | " | 301 | " | Mart. 8 | 361 | " | " 26 | 413 |
| " | Sept. | 230 | " | " | 302 | " | Apr. 7 | 329 | " | " 29 | 409 |
| " | " | 261 | " | " | 303 | " | Mai. 1 | 362 | " | Mai. 25 | 410 |
| " | Dec. 7 | 262 | 1282 | Ian. 20 | 304 | " | Iun. 7 | 332 | " | Sept. 13 | 666 |
| " | Dec. | 239 | " | " 30 | 272 | " | Iul. 8 | 613 | " | Sept. 17 | 667 |
| " | " | 225 | " | Febr. 13 | 306 | " | Aug. 25 | 363 | " | " 28 | 414 |
| 1280 | Ian. 23 | 241 | " | Mart. 21 | 310 | 1285 | Mart. 29 | 374 | 1289 | Mart. 4 | 415 |
| " | Ian. | 240 | " | - Mart. | 307 | " | " 30 | 660 | " | " 17 | 669 |
| " | Febr. 3 | 242 | " | Apr. 5 | 311 | " | Apr. 16 | 661 | " | Apr. 13 | 416 |
| " | " | 243 | " | " 15 | 312 | " | Iun. 26 | 364 | " | " | 417 |
| " | Mart. 27 | 244 | " | " | 313 | " | " 28 | 365 | " | Sept. 1 | 418 |
| " | " | 245 | " | " | 314 | " | Iul. 7 | 366 | " | " 4 | 419 |
| " | " 28 | 246 | " | " | 315 | " | " 12 | 367 | " | " 20 | 420 |
| " | " | 247 | " | Mai. 15 | 330 | " | " 13 | 368a | " | Oct. 12 | 411 |
| " | " | 248 | " | " 22 | 594 | " | " | 368b | " | " 23 | 421 |
| " | " 30 | 249 | " | " | 595 | " | Sept. 1 | 350 | 1290 | Ian. 20 | 422 |
| " | Mai. 10 | 250 | " | " 25 | 305 | " | Oct. 18 | 656 | " | " | 423 |
| " | Aug. 24 | 263 | " | Iun. 11 | 316 | " | Nov. 22 | 369 | " | Febr. 25 | 424 |
| " | Dec. 17 | 264 | " | " 15 | 308 | " | " | 370 | " | Mart. 3 | 425 |
| " | " 23 | 251 | " | " 17 | 309 | " | " | 371 | " | Apr. 13 | 426 |
| c. 1280 | " | 639 | " | Iun | 318 | 1286 | Ian. 23 | 373 | " | a. Apr. 24 | 427 |
| 1281 | Ian. 5 | 252 | " | Iul. 15 | 321 | " | Febr. 1 | 375 | " | " | 428 |
| " | " | 265 | " | " 16 | 605 | " | " | 376 | " | Mai. 15 | 429 |
| " | " | 266 | " | " 22 | 606 | " | " | 377 | " | " 18 | 430 |
| " | " 9 | 253 | " | " 26 | 333 | " | " | 378 | " | Iun. 1 | 431 |
| " | Mart. 5 | 254 | " | " 27 | 334 | " | " | 379 | " | " 3 | 432 |
| " | Mai. 17 | 270 | " | " | 340 | " | " | 596 | " | " | 433 |
| " | " 20 | 274 | " | Aug. 22 | 341 | " | " 7 | 382 | " | " | 434 |
| " | " 21 | 267 | " | Sept. 19 | 356 | " | " | 664 | " | " 12 | 435 |
| " | " 23 | 271 | " | " 21 | 608 | " | Apr. 17 | 372 | " | " 26 | 436 |
| " | " 24 | 256 | " | " 22 | 342 | " | " 22 | 383 | " | " | 437 |
| " | " | 257 | " | " 27 | 335 | " | Mai. 31 | 380 | " | " | 438 |
| " | " | 268 | " | Oct. 1 | 609 | " | " | 381 | " | Iul. 3 | 439 |
| " | " | 270 | " | " 29 | 611 | " | Iun. 29 | 614 | " | " 6 | 440 |
| " | Mai. | 273 | " | Nov. 28 | 336 | " | Iul. 26 | 671 | " | " 28 | 441 |
| " | - Mai. | 255 | " | Dec. 2 | 337 | " | Aug. 20 | 386 | " | " | 442 |
| - 1281 | Mai. | 121 | " | " 4 | 338 | " | Sept. 21 | 387 | " | " 29 | 443 |
| 1281 | Iul. 4 | 275 | " | " 7 | 331 | " | Oct. 13 | 615 | " | " 31 | 444 |
| " | " 5 | 277 | " | " 21 | 657 | " | " 15 | 615 | " | " | 445 |
| " | " 6 | 278 | " | " 27 | 339 | " | " 16 | 616 | " | Aug. 17 | 446 |
| " | " 23 | 670 | " | " 29 | 343 | " | " 17 | 616 | " | " 31 | 447 |
| " | " 25 | 279 | " | " | 346 | " | Dec. 6 | 388 | " | " | 448 |
| " | Aug. 2 | 604 | " | " | 317 | " | " | 389 | " | Sept. 9 | 449 |
| " | " 5 | 282 | " | " | 319 | " | " 9 | 384 | " | " 10 | 450 |
| " | " 9 | 283 | " | " | 320 | 1287 | Febr. 25 | 629 | " | " | 451 |
| " | " | 284 | " | " | 610 | " | a. Febr. 28 | 623 | " | " 26 | 452 |
| " | - Aug. | 269 | 1283 | Ian. 1 | 658 | " | Febr. 28 | 624 | " | Oct. 21 | 453 |
| " | Sept. 3 | 285 | " | " 18 | 347 | " | Mart. 11 | 665 | " | " | 454 |
| " | " 4 | 286 | " | Febr. 13 | 348 | " | " 24 | 390 | " | " 23 | 455 |
| " | " 5 | 258 | " | Mart. 24 | 349 | " | " | 391 | " | Dec. 18 | 456 |
| " | Sept. | 653 | " | " 30 | 351 | " | " 25 | 393 | " | " 28 | 457 |
| " | " | 654 | " | Apr. 20 | 352 | " | " 26 | 392 | 1291 | Ian. 31 | 458 |
| " | " | 655 | " | Mai. 5 | 612 | " | " | 394 | " | Febr. 18 | 459 |
| " | p. Dec. 6 | 287 | -1283 | " | 607 | " | " 27 | 395 | " | " 19 | 460 |
| " | Dec. 14 | 280 | 1283 | " 21 | 353 | " | " | 396 | " | " 21 | 461 |
| " | p. Dec. 14 | 281 | " | " | 354 | " | " | 397 | " | " 23 | 462 |
| " | " | 276 | " | " 24 | 355 | " | " 29 | 398 | " | Mart. 3 | 463 |
| - 1281 | " | 288 | " | " 28 | 358 | " | " | 399 | " | Apr. 8 | 464 |
| " | " | 289 | " | Iun. 1 | 344 | " | " | 400 | " | " 9 | 465 |
| " | " | 290 | " | " 13 | 628 | " | " | 401 | " | Mai. 4 | 466 |
| " | " | 291 | " | " 22 | 322 | " | Apr. 15 | 402 | " | " 8 | 467 |
| " | " | 292 | " | Iul. 11 | 345 | " | " 29 | 403 | " | " 30 | 468 |
| " | " | 293 | " | Aug. 23 | 360 | " | Mai. 5 | 385 | " | Iun. 3 | 469 |
| " | " | 294 | " | Nov. 5 | 359 | " | " 9 | 406 | " | " | 470 |
| " | " | 295 | " | Dec. 27 | 323 | " | " 10 | 407 | " | " 17 | 471 |
| " | " | 296 | " | " 29 | 324 | " | " | 404 | " | " 20 | 472 |

| Annus | mensis
et dies | tom. III
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. III
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. III
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. III
nr. |
|-------|-------------------|-----------------|-------|-------------------|-----------------|-------|-------------------|-----------------|-------|-------------------|-----------------|
| 1291 | Iun. 23 | 465 | 1293 | Apr. 15 | 497 | 1294 | — Nov. 12 | 516 | 1296 | Iun. 18 | 563 |
| " | " 24 | 467 | " | Mai. 29 | 498 | 1295 | Ian. 9 | 533 | " | " 27 | 557 |
| " | Iul. 12 | 640 | " | Iun. | 499 | " | " | 534 | " | " | 558 |
| " | Nov. 7 | 468 | " | Sept. 3 | 633 | " | " | 535 | " | " 28 | 559 |
| " | " 29 | 470 | " | Oct. 22 | 500 | " | " 21 | 536 | " | Iul. 2 | 564 |
| " | Dec. 7 | 469 | " | " | 501 | " | " | 537 | " | Sept. 22 | 565 |
| 1292 | Febr. 12 | 471 | " | " 23 | 503 | " | " | 538 | " | " 27 | 551 |
| " | Mart. 25 | 472 | " | " 24 | 502 | " | " 24 | 526 | " | a. Nov. 5 | 552 |
| " | Apr. 13 | 473 | 1294 | Mart. 19 | 504 | " | Mart. 6 | 642 | " | Nov. 5 | 553 |
| " | " 27 | 474 | " | " 21 | 505 | " | " 9 | 527 | 1297 | Ian. 17 | 566 |
| " | Mai. 10 | 475 | " | Apr. 14 | 506 | " | " 21 | 528 | " | Febr. 4 | 571 |
| " | " | 477 | " | " 29 | 507 | " | " | 539 | " | " 8 | 572 |
| " | " | 478 | " | Iun. 20 | 509 | " | " 29 | 542 | " | " | 573 |
| " | " 11 | 476 | " | " | 510 | " | " | 543 | " | Mai. 13 | 580 |
| " | " 29 | 479 | " | Iul. 10 | 508 | " | " 30 | 544 | " | c. Mai. 15 | 574 |
| " | Iun. 30 | 480 | " | " 23 | 522 | " | Apr. 8 | 529 | " | " | 575 |
| " | Iul. 1 | 481 | " | Aug. 10 | 511 | " | " 27 | 540 | " | Iun. 1 | 581 |
| " | " | 482 | " | " 21 | 512 | " | " | 541 | " | " | 582 |
| " | " 5 | 483 | " | " | 513 | " | Apr. | 530 | " | " 4 | 356 |
| " | " 7 | 486 | " | " 31 | 523 | " | Mai. 23 | 545 | " | " | 643 |
| " | " 15 | 484 | " | " | 524 | " | " | 546 | " | " 8 | 583 |
| " | " 28 | 485 | " | Sept. 7 | 525 | " | Iun. 27 | 547 | " | Iul. 30 | 576 |
| " | Aug. 7 | 487 | " | " 10 | 531 | " | Oct. 10 | 548 | " | Aug. 11 | 567 |
| " | Oct. 11 | 489 | " | " 24 | 515 | " | " | 549 | " | " 17 | 662 |
| " | " | 490 | " | " 30 | 532 | " | Nov. 13 | 554 | " | " 23 | 357 |
| " | " 20 | 488 | " | Oct. 22 | 517 | " | " 24 | 550 | " | " 31 | 577 |
| " | Nov. 9 | 492 | " | " | 518 | 1296 | Ian. 29 | 634 | " | Sept. 14 | 584 |
| " | " 14 | 493 | " | " 26 | 641 | " | Febr. 19 | 555 | " | Oct. 9 | 578 |
| " | " 18 | 494 | " | Nov. 8 | 519 | " | Apr. 8 | 556 | " | " 13 | 585 |
| " | Dec. 13 | 495 | " | " 9 | 520 | " | " 14 | 560 | " | " 24 | 568 |
| 1293 | Ian. 11 | 496 | " | " 12 | 521 | " | Iun. 14 | 561 | " | Nov. 5 | 569 |
| " | Mart. 20 | 491 | " | — Nov. 12 | 514 | " | " | 562 | —1297 | Dec. 23 | 579 |
| | | | | | | | | | | | 644 |

TOMUS IV.

| Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. |
|---------|-------------------|------------------|-------|-------------------|------------------|---------|-------------------|------------------|-------|-------------------|----------------|
| 1298 | Febr. 12 | 1 | 1298 | Aug. 28 | 28 | 1298 | Dec. 23 | 43 | 1299 | Aug. 5 | 60 |
| " | " 21 | 2 | " | " 30 | 19 | " | " | 34 | " | " 25 | 61 |
| " | " 23 | 570 ¹ | " | Aug. | 18 | c. 1298 | " | 645 ¹ | " | Aug. | 72 |
| " | " 26 | 586 ¹ | " | Sept. 1 | 13 | —1298 | " | 587 ¹ | " | " | 73 |
| " | Mart. 14 | 3 | " | " 6 | 20 | 1299 | Ian. 6 | 44 | " | " | 74 |
| " | Mai. 1 | 588 ¹ | " | " 13 | 14 | " | " 7 | 45 | " | " | 75 |
| " | " 7 | 4 | " | " | 15 | " | " | 46 | " | Sept. 5 | 76 |
| " | a. Iun. 23 | 5 | " | " 17 | 16 | " | Febr. 4 | 56 | " | " | 77 |
| " | Iun. 23 | 589 ¹ | " | " 23 | 17 | " | " 18 | 57 | " | " | 78 |
| " | p. Iun. 23 | 590 ¹ | " | " | 29 | " | " 20 | 59 | " | " | 79 |
| " | Iun. 24 | 1167 | " | — Sept. | 72* | " | " 24 | 64 | " | Oct. 3 | 95 |
| " | Iun. 27 | 625 ¹ | " | Nov. 11 | 30 | " | " 26 | 64 | " | " 4 | 96 |
| a. 1298 | " 23 | 72* | " | " | 31 | " | Mart. 4 | 47 | " | " 10 | 97 |
| 1298 | Iul. in. | 6 | " | " 16 | 32 | " | " 23 | 65 | " | " 19 | 62 |
| " | " 5 | 7 | " | " | 33 | " | " 27 | 66 | " | " 20 | 98 |
| " | " 28 | 8 | " | " 17 | 35 | " | Apr. 1 | 68 | " | Nov. 13 | 1056 |
| " | " | 9 | " | " 19 | 36 | " | " 24 | 58 | " | " 23 | 1187 |
| " | " | 10 | " | " | 37 | " | " 25 | 48 | " | Dec. 2 | 99 |
| " | " | 11 | " | " | 38 | " | " | 69 | " | " 4 | 100 |
| " | " | 12 | " | " 20 | 39 | " | " 29 | 1052 | " | " 5 | 80 |
| " | Aug. 24 | 21 | " | " | 40 | " | Apr. | 1256 | " | " 6 | 81 |
| " | " 25 | 23 | " | " | 663 ¹ | " | Mai. 10 | 67 | " | " 8 | 82 |
| " | " 28 | 22 | " | " 21 | 41 | " | " 19 | 70 | " | " | 83 |
| " | " | 24 | " | " | 1051 | " | a. Mai. 21 | 1053 | " | " | 84 |
| " | " | 25 | " | " 22 | 1185 | " | Mai. 22 | 1054 | " | " | 85 |
| " | " | 26 | " | " | 1186 | " | Iul. 1 | 1055 | " | " | 86 |
| " | " | 27 | " | Dec. 8 | 42 | " | " 23 | 71 | " | " | 87 |

1) In tom. III.

| Annus | mensis
et dies | tom.IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom.IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom.IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom.IV
nr. |
|-------|-------------------|---------------|-------|-------------------|---------------|-------|-------------------|---------------|-------|-------------------|------------------|
| 1299 | Dec. 8 | 88 | -1301 | . | 1169 | 1303 | . | 167 | 1308 | Febr. 11 | 1207 |
| " | p. Dec. 8 | 1257 | " | . | 1170 | 1304 | Mart. 11 | 1160 | " | " 21 | 1075 |
| " | Dec. 22 | 101 | 1302 | Mart. 21 | 141 | " | " 18 | 187 | " | " | 1076 |
| " | . | 63 | " | " 27 | 113 | " | Apr. 27 | 1065 | " | Apr. 25 | 219 |
| 1300 | Ian. 20 | 195* | " | " | 114 | " | Mai. 1 | 188 | -1308 | Apr. | 1206 |
| " | Febr. 3 | 102 | " | " | 115 | " | " 23 | 189 | " | Mai. 1 | 225* |
| " | " | 103 | " | " | 116 | " | Iun. 9 | 190 | 1308 | " 11 | 237 |
| " | " | 1057 | " | " | 117 | " | " 13 | 191 | " | " 12 | 238 |
| " | " 5 | 89 | " | " | 118 | " | " 21 | 1172 | " | " 14 | 1176 |
| " | " | 90 | " | Apr. 1 | 142 | " | " 28 | 192 | " | " 20 | 239 |
| " | " 14 | 92 | " | Mai. 14 | 1171 | " | Iul. 1 | 194 | " | p. Mai. 23 | 245 |
| " | " 26 | 93 | " | Iun. 20 | 1198 | " | " 3 | 195 | " | Mai. 31 | 1177 |
| " | Mart. 7 | 1058 | " | Iul. 11 | 144 | " | Aug. | 196 | " | Iun. 2 | 1178 |
| " | " 11 | 49 | " | p. Iul. | 112 | 1305 | Ian. 7 | 197 | " | " 9 | 240 |
| " | " 14 | 50 | " | Aug. 21 | 145 | " | Febr. 6 | 1200 | " | " 11 | 241 |
| " | " 13 | 105 | " | " 22 | 146 | " | Mart. 8 | 198 | " | " 15 | 242 |
| " | Mai. 15 | 106 | " | " 31 | 148 | " | " | 199 | " | " 16 | 243 |
| " | " | 108 | " | Oct. 21 | 149 | " | " 26 | 1201 | " | " | 244 |
| " | " | 120 | " | " 22 | 1258 | " | Apr. 2 | 1261 | " | " 19 | 246 |
| " | Iun. 21 | 121 | " | " 23 | 150 | " | Mai. 17 | 200 | " | Iul. 11 | 250 |
| " | a. Iul. 7 | 51 | " | " | 151 | " | Iul. 17 | 193 | " | " 29 | 251 |
| " | " | 52 | " | " | 155 | " | " 31 | 154 | " | Iul. | 247 |
| " | Iul. 7 | 53 | " | " 24 | 156 | " | " | 1066 | " | Aug. 4 | 252 |
| " | p. Iul. 7 | 94 | " | " | 157 | " | Aug. 5 | 201 | " | " | 253 |
| " | Iul. 13 | 1059 | " | " | 158 | " | " 15 | 201 | " | " | 254 |
| " | Aug. 14 | 104 | " | " | 159 | " | " 18 | 202 | " | Sept. 20 | 257 |
| " | " 17 | 54 | " | " 28 | 160 | " | a. Aug. 23 | 1067 | " | " | 258 |
| " | Sept. 2 | 122 | " | " | 161 | " | Sept. 17 | 203 | " | " 30 | 255 |
| " | " 8 | 1168 | " | Nov. 2 | 1259 | " | " 20 | 1068 | " | Oct. 1 | 248 |
| " | Oct. 14 | 1188 | " | " 3 | 162 | " | Oct. 13 | 204 | " | " 21 | 256 |
| " | " 20 | 124 | " | " 9 | 151 | " | Nov. 21 | 1262 | " | " 22 | 249 |
| " | Dec. 16 | 125 | " | " 16 | 147 | " | Dec. 19 | 1202 | " | " 25 | 260 |
| " | " 19 | 127 | " | Dec. | 119 | 1306 | Mart. 20 | 1203 | " | " 28 | 259 |
| -1300 | " | 91 | -1302 | " | 107 | " | Apr. 16 | 1204 | " | Nov. 10 | 261 |
| 1301 | Ian. 10 | 1196 | " | " | 143 | " | " 17 | 205 | " | " 27 | 262 |
| " | Febr. 4 | 123 | " | " | 111 | " | " 28 | 206 | " | " 28 | 263a |
| " | " 6 | 128 | 1303 | Ian. 4 | 163 | " | Mai. 4 | 1069 | " | " | 263b |
| " | " 19 | 126 | " | " 15 | 164 | " | " | 1070 | " | Dec. 5 | 1208 |
| " | Mart. 13 | 1197 | " | " 23 | 165 | " | " 9 | 1074 | " | " | 1209 |
| " | " 18 | 1189 | " | Febr. 1 | 166 | " | Iun. 4 | 207 | -1308 | " | 644 ¹ |
| " | Apr. 3 | 1190 | " | Mart. 15 | 1064 | " | Iul. 9 | 1205 | " | " | 225* |
| " | " 13 | 109 | " | " | 1260 | " | " 23 | 208 | " | " | 230 |
| " | " | 129 | " | Apr. 17 | 168 | " | " 25 | 1263 | " | " | 231 |
| " | Mai. 6 | 133 | " | " | 169 | " | Aug. 29 | 209 | " | " | 232 |
| " | " 7 | 134 | " | " | 170 | " | Sept. 8 | 210 | " | " | 233 |
| " | " 10 | 135 | " | " 21 | 152 | " | Dec. 23 | 211 | " | " | 234 |
| " | " 19 | 110 | " | " 30 | 173 | " | " | 212 | " | " | 235 |
| " | Mai. | 130 | " | " | 174 | " | " 25 | 1161 | " | " | 236 |
| " | " | 131 | " | " | 175 | 1307 | Ian. 18 | 213 | " | " | 1077 |
| " | Iun. 7 | 1060 | " | " | 176 | " | Mart. 29 | 214 | " | " | 1078 |
| " | " 24 | 1191 | " | Mai. 20 | 177 | " | Apr. 4 | 216 | " | " | 1079 |
| " | Iul. 4 | 1192 | " | " | 178 | " | " 10 | 217 | " | " | 1080 |
| " | " | 1193 | " | " 25 | 153 | " | " 12 | 218 | " | " | 1081 |
| " | " 6 | 1194 | " | " 31 | 179 | " | " 25 | 220 | " | " | 1082 |
| " | " 10 | 1061 | " | " ex. | 1199 | " | " 29 | 225 | " | " | 1083 |
| " | " | 1062 | " | Iun. 3 | 180 | " | Mai. 5 | 215 | " | " | 1084 |
| " | " 11 | 55 | " | " 18 | 171 | " | " 7 | 221 | " | " | 1266 |
| " | " 12 | 1305 | " | Iul. 9 | 1071 | " | " | 222 | " | " | 1267 |
| " | Iul. 20 | 137 | " | " 14 | 1072 | " | " | 223 | " | " | 1268 |
| " | p. Iul. 20 | 138 | " | " 17 | 181 | " | Iun. 4 | 226 | 1309 | Ian. 11 | 264 |
| " | " | 139 | " | " | 182 | " | Iul. 25 | 227 | " | " 12 | 267 |
| " | Iul. 21 | 1195 | " | Aug. 14 | 152 | " | " 30 | 224 | " | " 14 | 270 |
| " | Sept. 5 | 1159 | " | " | 1073 | " | - Aug. | 1264 | " | " | 273 |
| " | Nov. 29 | 1063 | " | " 15 | 183 | " | Oct. 21 | 1173 | " | " 15 | 265 |
| " | Dec. 3 | 140 | " | " | 184 | " | " 23 | 1162 | " | " | 266 |
| " | " 31 | 136 | " | Sept. 3 | 185 | " | " 31 | 1265 | " | " 17 | 274 |
| " | " | 132 | " | " | 186 | 1308 | Ian. 13 | 229 | " | " 29 | 275 |
| -1301 | " | 132* | " | Dec. 19 | 172 | " | Febr. 3 | 228 | " | " 30 | 277 |

1) In tom. III.

| Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. |
|-------|-------------------|----------------|-------|-------------------|----------------|-------|-------------------|----------------|-------|-------------------|----------------|
| 1309 | Febr. 6 | 276 | 1309 | Dec. 31 | 332 | 1310 | Iul. 26 | 403 | 1310 | Nov. 3 | 460 |
| " | " 7 | 279 | " | " | 278 | " | " 28 | 397 | " | " | 462 |
| " | " 13 | 280 | " | " | 288 | " | Aug. 1 | 407 | " | a. Nov. 9 | 463 |
| " | " 28 | 281 | 1310 | Ian. 1 | 338 | " | " 4 | 378 | " | Nov. 9 | 465 |
| " | Febr. 28? | 282 | " | " 3 | 342 | " | p. Aug. 4 | 379 | " | " 14 | 464 |
| " | " | 283 | " | " 14 | 343 | " | Aug. 17 | 393 | " | " 15 | 468 |
| " | " | 284 | " | " 23 | 1092 | " | " 18 | 408 | " | " | 469 |
| " | " | 285 | " | " 24 | 1093 | " | " 19 | 409 | " | " | 477 |
| " | Mart. 8 | 1085 | " | " 26 | 1094 | " | " 29 | 411 | " | " 16 | 470 |
| " | " 15 | 286 | " | " 31 | 1095 | " | " 30 | 383 | " | " | 477 |
| " | Apr. 1 | 268 | " | " | 1102 | " | - Aug. 30 | 394 | " | " 18 | 471 |
| " | " | 287 | " | " | 344 | " | Sept. 1 | 391 | " | " 20 | 478 |
| " | a. Apr. 9 | 1086 | " | " | 345 | " | " | 384 | " | " 23 | 472 |
| " | Apr. 10 | 269 | " | Febr. ex. | 346 | " | " | 412 | " | " 24 | 479 |
| " | Mai. 15 | 271 | " | p. Mart. 8 | 1212 | " | " | 435 | " | " 25 | 480 |
| " | " 30 | 289 | " | Mart. 10 | 1213 | " | " | 436 | " | " | 473 |
| " | " | 290 | " | " 13 | 339 | " | " | 437 | " | " | 481 |
| " | Iun. 2 | 293 | " | " 27 | 347 | " | " 2 | 1275 | " | " | 482 |
| " | " 3 | 303 | " | Apr. 2 | 348 | " | " | 413 | " | " | 483 |
| " | " 8 | 272 | " | " 20 | 349 | " | " | 414 | " | " | 484 |
| " | " 15 | 1210 | " | " 26 | 350 | " | " | 415 | " | " 29 | 1308 |
| " | " 24 | 306 | " | " 29 | 351 | " | " | 416 | " | Dec. 3 | 487 |
| " | Iul. 2 | 1087 | " | " | 355 | " | " | 417 | " | " 4 | 474 |
| " | " 18 | 307 | " | Mai. 1 | 356 | " | " | 418 | " | " 5 | 474 |
| " | " 26 | 294 | " | " 3 | 357 | " | " | 419 | " | " 8 | 475 |
| " | " | 295 | " | " 10 | 1272 | " | " 3 | 340 | " | " 9 | 476 |
| " | " | 296 | " | " 12 | 361 | " | " 4 | 420 | " | " 12 | 467 |
| " | " | 297 | " | " 14 | 380 | " | " 5 | 423 | " | " 15 | 464 |
| " | " | 298 | " | " | 358 | " | " | 424 | " | " | 488 |
| " | " | 299 | " | " | 1174 | " | " | 425 | " | " | 491 |
| " | " 29 | 1088 | " | " 26 | 381 | " | " | 426 | " | " | 492 |
| " | Aug. 1 | 308 | " | " 28 | 362 | " | " | 427 | " | " 16 | 1277 |
| " | " 7 | 300 | " | " 31 | 359 | " | " | 428 | " | " | 488 |
| " | " 11 | 301 | " | " | 1175 | " | " | 429 | " | " | 489 |
| " | p. Aug. 11 | 302 | " | Iun. 1 | 363 | " | " 6 | 430 | " | " | 498 |
| " | Aug. 25 | 291 | " | " 2 | 364 | " | " 7 | 421 | " | " 17 | 1277 |
| " | " 26 | 309 | " | " 8 | 365 | " | " 12 | 1214 | " | " | 493 |
| " | Sept. 1 | 310 | " | " 10 | 366 | " | " 13 | 431 | " | " | 494 |
| " | " 13 | 311 | " | " 11 | 382 | " | " | 442 | " | " | 495 |
| " | " 16 | 312 | " | " 16 | 367 | " | " 16 | 443 | " | " | 496 |
| " | " 17 | 313 | " | " 20 | 387 | " | " 17 | 304 | " | " 18 | 497 |
| " | " | 314 | " | " 21 | 368 | " | " 18 | 305 | " | a. Dec. 19 | 490 |
| " | " | 315 | " | " 22 | 388 | " | " 19 | 444 | " | Dec. 19 | 1278 |
| " | " | 316 | " | " 23 | 369 | " | " 20 | 438 | " | " | 502 |
| " | " | 317 | " | " 26 | 370 | " | " 22 | 445 | " | " | 499 |
| " | " | 319 | " | - Iun. 26 | 371 | " | " 24 | 446 | " | " | 503 |
| " | " | 320 | " | Iun. 27 | 366 | " | " | 385 | " | " | 506 |
| " | " 18 | 318 | " | " | 352 | " | " 4 | 448 | " | " | 1099 |
| " | " | 321 | " | " 29 | 353 | " | " 8 | 386 | " | " | 1100 |
| " | " | 323 | " | " 30 | 372 | " | " 11 | 447 | " | " | 1101 |
| " | " | 324 | " | " ex. | 354 | " | " 12 | 439 | " | " 20 | 500 |
| " | " | 325 | " | Iul. 2 | 373 | " | " 17 | 449 | " | " 22 | 501 |
| " | " | 327 | " | " 12 | 390 | " | " 27 | 450 | " | " 23 | 507 |
| " | " 26 | 328 | " | " 14 | 392 | " | " | 440 | " | " 24 | 513 |
| " | " 28 | 329 | " | " 18 | 374 | " | " | 441 | " | " 25 | 508 |
| " | " | 330 | " | " 20 | 1273 | " | " | 454 | " | " 26 | 514 |
| " | " | 331 | " | " 25 | 389 | " | " | 451 | " | " 27 | 485 |
| " | Oct. 7 | 333 | " | " | 395 | " | " | 452 | " | " 28 | 516 |
| " | " 10 | 322 | " | " | 360 | " | " | 453 | " | " 30 | 509 |
| " | " 13 | 326 | " | " | 375 | " | " | 1274 | " | " 31 | 460 |
| " | " 29 | 1089 | " | " | 396 | " | " | 1276 | " | ex. | 510 |
| " | " | 1090 | " | " | 376 | " | " | 410 | " | in. | 511 |
| " | " | 334 | " | " | 377 | " | " | 432 | " | Ian. 1 | 522 |
| " | " | 335 | " | " | 398 | " | " | 457 | " | " 2 | 512 |
| " | " | 1091 | " | " | 399 | " | " | 458 | " | " | 523 |
| " | Nov. 5 | 292 | " | " | 400 | " | " | 459 | " | " | 524 |
| " | " 29 | 1211 | " | " | 401 | " | Oct. 30 | 461 | -1311 | " | |
| " | Dec. 3 | 336 | " | " | 402 | " | " ex. | 455 | 1311 | " | |
| " | " 28 | 337 | " | " | 404 | " | Oct. | 456 | " | " | |
| " | " | 341 | " | " | 405 | " | Nov. in. | 466 | " | " | |

| Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. |
|-------|-------------------|----------------|-------|-------------------|----------------|-------|-------------------|----------------|-------|-------------------|----------------|
| 1311 | Ian. 3 | 512 | 1311 | Mart. 4 | 592 | 1311 | Iun. 22 | 654 | 1311 | Nov. 7 | 1220 |
| " | " 4 | 526 | " | " 5 | 593 | " | " 30 | 1307 | " | " 9 | 702 |
| " | " 5 | 486 | " | " 6 | 539 | " | Iun. 1 | 656 | " | " 13 | 703 |
| " | " 7 | 532 | " | " 7 | 584 | " | " 4 | 657 | " | " 14 | 704 |
| " | " 8 | 527 | " | " 12 | 540 | " | " 5 | 1151 | " | " 16 | 705 |
| " | " 9 | 518 | " | " 13 | 598 | " | " 6 | 648 | " | " 18 | 713 |
| " | " 10 | 519 | " | " 19 | 433 | " | " 8 | 658 | " | " 20 | 1221 |
| " | " 11 | 504 | " | " 20 | 1280 | " | " 13 | 659 | " | " 21 | 1222 |
| " | " 12 | 535 | " | " 27 | 599 | " | " 14 | 634 | " | " 22 | 715 |
| " | " 13 | 528 | " | a. Mart. 30 | 571 | " | " 15 | 649 | " | " 29 | 706 |
| " | " 14 | 542 | " | Mart. 30 | 600 | " | " 17 | 660 | " | " 18 | 707 |
| " | " 15 | 529 | " | " 31 | 594 | " | " 19 | 1118 | " | " 24 | 708 |
| " | " 16 | 546 | " | " 1 | 595 | " | " 20 | 660 a | " | " 27 | 709 |
| " | " 17 | 505 | " | " 2 | 1109 | " | " 22 | 661 | " | " 28 | 717 |
| " | " 18 | 530 | " | " 5 | 585 | " | " 23 | 662 | " | " 29 | 719 |
| " | " 19 | 536 | " | " 12 | 601 | " | " 31 | 663 | " | Dec. 12 | 718 |
| " | " 20 | 543 | " | " 15 | 597 | " | " 1 | 640 | " | " 18 | 716 |
| " | " 21 | 548 | " | " 17 | 1104 | " | " 4 | 618 | " | " 24 | 720 |
| " | " 22 | 549 | " | " 19 | 541 | " | " 10 | 664 | " | " 27 | 720* |
| " | " 23 | 533 | " | " 21 | 596 | " | " 14 | 1281 | " | " 28 | 721 |
| " | " 24 | 534 | " | " 22 | 602 | " | " 15 | 1282 | " | " 29 | 1722 |
| " | " 25 | 544 | " | " 24 | 603 | " | " 16 | 664 | " | Dec. 12 | 287 |
| " | " 26 | 545 | " | " 28 | 604 | " | " 17 | 1218 | " | — Dec. | 683 |
| " | " 27 | 550 | " | " 31 | 605 | " | " 18 | 1149 | " | " | 520 |
| " | " 28 | 554 | " | " 1 | 606 | 1311 | " 19 | 668 | " | " | 521 |
| " | " 29 | 555 | " | " 3 | 609 | " | " 20 | 650 | " | " | 525 |
| " | " 30 | 556 | " | " 5 | 607 | " | " 21 | 669 | " | " | 589 |
| " | " 31 | 557 | " | " 7 | 608 | " | " 22 | 1119 | " | " | 590 |
| " | " 1 | 537 | " | " 9 | 610 | " | " 23 | 651 | " | " | 591 |
| " | " 2 | 531 | " | " 11 | 611 | " | " 24 | 655 | " | " | 710 |
| " | " 3 | 558 | " | " 13 | 603 | " | " 25 | 1284 | " | " | 924 |
| " | " 4 | 551 | " | " 15 | 1179 | " | " 26 | 670 | 1312 | in. 1 | 711 |
| " | " 5 | 515 | " | " 17 | 1150 | " | " 27 | 671 | " | " 3 | 723 |
| " | " 6 | 559 | " | " 19 | 612 | " | " 28 | 672 | " | " 7 | 1725 |
| " | " 7 | 538 | " | " 21 | 619 | " | " 29 | 1120 | " | " 13 | 223 |
| " | " 8 | 562 | " | " 23 | 620 | " | " 30 | 673 | " | " 18 | 1434 |
| " | " 9 | 1217 | " | " 25 | 621 | " | " 31 | 665 | " | " 24 | 105 |
| " | " 10 | 563 | " | " 27 | 1117 | " | " 1 | 666 | " | " 27 | 1726 |
| " | " 11 | 564 | " | " 29 | 613 | " | " 2 | 674 | " | " 28 | 106 |
| " | " 12 | 565 | " | " 31 | 614 | " | " 3 | 675 | " | " 31 | 727 |
| " | " 13 | 552 | " | " 1 | 622 | " | " 4 | 676 | " | " 1 | 728 |
| " | " 14 | 1283 | " | " 3 | 624 | " | " 5 | 677 | " | " 2 | 724 |
| " | " 15 | 566 | " | " 5 | 629 | " | " 6 | 667 | " | " 3 | 730 |
| " | " 16 | 1102 | " | " 7 | 630 | " | " 7 | 678 | " | " 4 | 731 |
| " | " 17 | 1103 | " | " 9 | 631 | " | " 8 | 682 | " | " 5 | 732 |
| " | " 18 | 567 | " | " 11 | 632 | " | " 9 | 684 | " | " 6 | 733 |
| " | " 19 | 1309 | " | " 13 | 623 | " | " 10 | 685 | " | " 7 | 734 |
| " | " 20 | 568 | " | " 15 | 406 | " | " 11 | 686 | " | " 8 | 735 |
| " | " 21 | 1279 | " | " 17 | 625 | " | " 12 | 687 | " | " 9 | 736 |
| " | " 22 | 569 | " | " 19 | 633 | " | " 13 | 1285 | " | " 10 | 712 |
| " | " 23 | 570 | " | " 21 | 626 | " | " 14 | 688 | " | " 11 | 714 |
| " | " 24 | 572 | " | " 23 | 627 | " | " 15 | 692 | " | " 12 | 737 |
| " | " 25 | 553 | " | " 25 | 628 | " | " 16 | 679 | " | " 13 | 738 |
| " | " 26 | 573 | " | " 27 | 615 | " | " 17 | 680 | " | " 14 | 740 |
| " | " 27 | 574 | " | " 29 | 635 | " | " 18 | 681 | " | " 15 | 741 |
| " | " 28 | 576 | " | " 31 | 636 | " | " 19 | 652 | " | " 16 | 745 |
| " | " 29 | 577 | " | " 1 | 637 | " | " 20 | 689 | " | —Febr. med. | 746 |
| " | " 30 | 578 | " | " 3 | 639 | " | " 21 | 690 | " | " 17 | 743 |
| " | " 31 | 579 | " | " 5 | 616 | " | " 22 | 691 | " | " 18 | 744 |
| " | " 1 | 580 | " | " 7 | 617 | " | " 23 | 693 | " | " 19 | 747 |
| " | " 2 | 547 | " | " 9 | 638 | " | " 24 | 694 | " | " 20 | 748 |
| " | " 3 | 581 | " | " 11 | 640 | " | " 25 | 695 | " | " 21 | 750 |
| " | " 4 | 575 | " | " 13 | 641 | " | " 26 | 1286 | " | " 22 | 742 |
| " | " 5 | 582 | " | " 15 | 642 | " | " 27 | 696 | " | " 23 | 751 |
| " | " 6 | 583 | " | " 17 | 643 | " | " 28 | 697 | " | " 24 | 753 |
| " | " 7 | 586 | " | " 19 | 644 | " | " 29 | 698 | " | " 25 | 754 |
| " | " 8 | 587 | " | " 21 | 645 | " | " 30 | 699 | " | " 26 | 755 |
| " | " 9 | 560 | " | " 23 | 653 | " | " 31 | 1219 | " | " 27 | 757 |
| " | " 10 | 588 | " | " 25 | 646 | " | " 1 | 700 | " | " 28 | 749 |
| " | " 11 | 1306 | " | " 27 | 647 | " | " 2 | 701 | " | " 29 | 758 |

| Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. |
|---------|-------------------|-------------------|---------|-------------------|--------------------|-------|-------------------|---------------------|--------|-------------------|----------------|
| 1312 | Mart. 21 | 761 | 1312 | Iul. 4 | 818 | 1312 | Nov. 9 | 857 | 1313 | Febr. 15 | 905 |
| " | " 22 | 1107 | " | " | 819 | " | " | 858 | " | " 20 | 1133 |
| " | " 24 | 759 | " | " | 820 | " | " 10 | 859 | " | " 21? | 1135 |
| " | " 27 | 760 | " | " | 821 | " | " | 860 | " | " 22 | 914 |
| " | " 29 | 762 | " | " | 822 | " | " | 882 | " | " 23 | 869 |
| " | " 31 | 763 | " | " | 823 | " | " 13 | 861 | " | " | 906 |
| " | " | 764 | " | " | 824 | " | " | 862 | " | " | 915 |
| " | " | 1288 | " | " 5 | 825 | " | " 14 | 863 | " | " | 916 |
| " | — Apr. in. | 765 | " | " | 826 | " | " 16 | 864 | " | " | 1157 |
| " | " | 766 | " | " | 827 | " | " 17 | 887 | " | Mart. 1 | 917 |
| " | Apr. 1 | 752 | " | " 6 | 807 | " | " 25 | 865 | " | " | 918 |
| " | " | 767 | " | " | 808 | " | Dec. 2 | 883 | " | " | 1294 |
| " | " 7 | 1121 | " | " | 809 | " | " 4 | 888 | " | " 9 | 1137 |
| " | " 11 | 768 | " | " 8 | 831 | " | " 6 | 866 | " | " | 1138 |
| " | " | 770 | " | " 9 | 828 | " | " 8 | 889 | " | " 13 | 1312 |
| " | " 12 | 771 | " | " | 829 | " | " 12 | 890 | " | " 17 | 919 |
| " | " | 772 | " | " 10 | 1181 | " | " 16 | 891 | " | " 18 | 920 |
| " | " 13 | 773 | " | " 14 | 832 | " | " | 1310 ^I | " | " 19 | 892 |
| " | " | 774 | " | " 18 | 833 | " | " | 1310 ^{II} | " | " 21 | 921 |
| " | " 18 | 756 | " | " 19 | 834 | " | " 18 | 893 | " | " | 922 |
| " | " | 769 | " | " 20 | 835 | " | " 19 | 1310 ^{IV} | " | " | 923 |
| " | " 20 | 775 | " | " | 836 | " | " 20 | 1310 ^{III} | " | " 22 | 1313 |
| " | " | 1289 | " | " 21? | 838 | " | " 26 | 900 | " | " 27 | 927 |
| " | " 25 | 1180 | " | " 25 | 837 | " | " 29 | 901 | " | " | 928 |
| " | " | 777 | " | " | 1110 | " | " 30 | 902 | p.1313 | Mart. 27 | 925 |
| " | Mai. 10 | 781 | " | " | 1111 | " | — Dec. 31 | 1156 | " | " | 926 |
| " | " 12 | 781 | " | " | 1112 | " | Dec. | 1129 | 1313 | Mart. 29 | 1134 |
| " | " 18 | 783 | " | " | 1112 | " | — Dec. | 1127 | " | Mart. | 1158 |
| " | " 26 | 1290 | " | " | 1113 | " | " | 1128 | " | Apr. 2 | 929 |
| " | " 31 | 780 | " | " 27 | 1114 | " | " | 870 | " | " | 930 |
| " | " ex. | 779 | " | " 31 | 1108 | " | ex. | 729 | " | " | 931 |
| a. 1312 | Iun. 4 | 1291 | " | " ex. | 810 | " | " | 739 | " | " | 932 |
| 1312 | " 8 | 765* ¹ | " | Aug. 1 | 839 | " | " | 778 | " | " 6 | 933 |
| " | " 13 | 789 | " | " 6 | 840 | " | " | 782 | " | " | 934 |
| " | " | 784 | " | " | 841 | " | " | 830 | " | " | 937 |
| " | " 17 | 784* | " | " | 842 | " | " | 874 | " | " | 939 |
| " | " 18 | 790 | " | p. Aug. 6 | 1252 | " | " | 875 | " | " | 940 |
| " | " 19 | 791 | " | Aug. 14 | 843 | " | " | 1153 | " | " | 1098 |
| " | " | 792 | " | " 15 | 844 | " | " | 1155 | " | " 7 | 935 |
| " | " | 793 | " | " 17 | 1115 | —1313 | in. | 1248 | " | " | 941 |
| " | " 20 | 785 | " | " 18 | 1116 | 1313 | Ian. 1 | 884 | " | " 9 | 942 |
| " | " | 786 | " | — Aug. | 811 | " | " | 907 | " | " 10 | 943 |
| " | " | 787 | " | Sept. in. | 1126 | " | " 2 | 885 | " | " 16 | 936 |
| " | " 21 | 1122 | " | " 6 | 846 | " | " 4 | 867 | " | " | 944 |
| " | " 22 | 794 | " | " 7 | 1123 | " | " | 868 | " | " 18 | 945 |
| " | " 24 | 795 | " | " | 1124 | " | a. Ian. 6 | 893 ^a | " | " 21 | 1136 |
| " | " 27 | 1292 | " | " | 1125 | " | " 13 | 872 | " | " | 1225 |
| " | — Iun. 28 | 1152 | " | " 10 | 847 | " | " 16 | 903 | " | " | 1226 |
| —1312 | Iun. 28 | 1269 | " | " 12 | 848 | " | " 17 | 1096 | " | " | 1227 |
| " | " | 1270 | " | " 20 | 850 | " | " 20 | 1097 | " | " 22 | 1295 |
| " | " | 1271 | " | " 29 | 851 | " | " 21 | 849 | " | " 23 | 1228 |
| 1312 | " 29 | 796 | " | Oct. 3 | 776 | " | " | 908 | " | p. Apr. 23 | 898 |
| " | " | 797 | " | Oct. 3? | 1293 | " | " | 909 | " | Apr. 26 | 946 |
| " | " | 798 | " | Oct. 5 | 871 | " | " | 910 | " | p. Apr. 26 | 947 |
| " | " | 799 | " | " 9 | 852 | " | " | 911 | " | " | 1249 |
| " | " | 800 | a. 1312 | " 14 | 1126* ¹ | " | " | 1130 | " | " | 1250 |
| " | " | 801 | 1312 | " 17 | 873 | " | " 22 | 894 | " | " | 1251 |
| " | " | 802 | " | " 18 | 876 | " | " | 912 | " | Apr. 28 | 949 |
| " | " | 803 | " | " 27 | 877 | " | " 23 | 886 | " | " 30 | 812 |
| " | " | 804 | " | " | 878 | " | " 24 | 904 | " | " | 1296 |
| " | " | 805 | " | — Oct. 31 | 1154 | " | " 25 | 895 | " | " ex. | 958 |
| " | " | 1224 | " | Nov. 1 | 853 | " | " | 1131 | " | " | 959 |
| " | " 30 | 806 | " | " 2 | 854 | " | " | 1283 | " | " | 960 |
| " | " | 813 | " | " | 879 | " | " 27 | 422 | " | " | 961 |
| " | Iul. 1 | 814 | " | " 3 | 880 | " | " 28 | 897 | " | Mai. 2 | 963 |
| " | " 4 | 815 | " | " 7 | 881 | " | " 31 | 896 | " | " 4 | 974 |
| " | " | 816 | " | " 8 | 855 | " | Febr. 3 | 1132 | " | " 5 | 899 |
| " | " | 817 | " | " 9 | 856 | " | " 12 | 913 | " | " | 950 |

1) In Addendis et emendandis p. 1567.

| Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. | Annus | mensis
et dies | tom. IV
nr. |
|-------|-------------------|----------------|--------|-------------------|----------------|-------|-------------------|----------------|---------|-------------------|------------------|
| 1313 | Mai. 5 | 951 | 1313 | Mai. 30 | 938 | 1313 | Iun. ex. | 1020 | 1313 | Iul. 20 | 1235 |
| " | " 6 | 964 | " | " | 956 | " | " | 1021 | " | " 27 | 1043 |
| " | " | 1297 | " | " 31 | 1139 | " | " | 1022 | " | " | 1044 |
| " | - Mai. 6 | 965 | " | " | 1140 | " | " | 1023 | " | " ex. | 1006 |
| " | Mai. 7 | 979 | " | " | 1141 | " | " | 1024 | " | " | 1007 |
| " | " | 980 | - 1313 | Mai. | 899* | " | Iul. in | 1015 | " | " | 1008 |
| " | " 8 | 1298 | 1313 | Mai. | 1311 | " | " | 1016 | " | Iul. | 1045 |
| " | " | 1299 | " | Iun. in. | 962 | " | " 3 | 1012 | " | " | 1046 |
| " | " | 1300 | " | Iun. 1 | 938 | " | " 4 | 1004 | " | Aug. 1 | 1047 |
| " | " 11 | 969 | " | " | 1142 | " | " | 1234 | " | " 3 | 1236 |
| " | " | 1229 | " | " | 1143 | " | p. Iul. 4 | 1005 | " | " 4 | 1048 |
| " | - Mai. 11 | 966 | " | " 3 | 991 | " | Iul. 5 | 1025 | " | " 7 | 1302 |
| " | " | 967 | " | " 6 | 957 | " | " 7 | 1182 | " | " 10 | 1239 |
| " | " | 968 | " | " 7 | 994 | " | " 8 | 1026 | " | " 15 | 1303 |
| " | Mai. 12 | 948 | " | " 11 | 995 | " | " | 1027 | " | " 17 | 1148 |
| " | " | 970 | " | " | 998 | " | " 9 | 1028 | p. 1313 | " 24 | 1253 |
| " | a. Mai. 16 | 981 | " | " | 999 | " | a. Iul. 10 | 1030 | " | " | 1254 |
| " | Mai. 16 | 971 | " | " 12 | 1003 | " | " | 1031 | " | " | 1255 |
| " | " | 982 | " | " 15 | 1301 | " | " | 1032 | 1313 | Aug. 27 | 1050 |
| " | " 17 | 952 | " | - Iun. 16 | 993 | " | Iul. 10 | 996 | " | " | 1240 |
| " | " 18 | 975 | " | Iun. 20 | 1144 | " | " | 1029 | - 1313 | Aug. | 1049 |
| " | " 19 | 1230 | " | " | 1146 | " | " | 1033 | 1313 | Sept. 6 | 1163 |
| " | " 20 | 976 | " | " 21 | 1232 | " | " | 1147 | " | " 10 | 1238 |
| " | " | 984 | " | " 23 | 1233 | " | " 12 | 1183 | " | - Sept. 10 | 1237 |
| " | p. Mai. 20 | 985 | " | - Iun. 24 | 990 | " | " 14 | 1034 | " | Sept. 11 | 1242 |
| " | - Mai. 21 | 972 | " | Iun. 25 | 1011 | " | " | 1035 | " | " 14 | 1243 |
| " | Mai. 22 | 973 | " | " | 1013 | " | " | 1036 | " | " | 1244 |
| " | " | 977 | " | - Iun. 25 | 1009 | " | " | 1314 | " | " | 1245 |
| " | " | 978 | " | " | 1010 | " | " 15 | 992 | " | Sept. ? | 1241 |
| " | " | 987 | " | Iun. 26 | 1000 | " | " 16 | 1002 | " | Oct. 18 | 1304 |
| " | " | 988 | " | " | 1001 | " | " 17 | 1037 | 1313? | " | 1231 |
| " | " 23 | 986 | " | " 27 | 997 | " | " 18 | 1038 | 1314 | Mart. 4 | 1164 |
| " | " 24 | 953 | " | " 29 | 1145 | " | " | 1039 | " | Apr. 12 | 1246 |
| " | " 25 | 983 | " | " ex. | 1014 | " | p. Iul. 18 | 1040 | - 1314 | " 20 | 1165 |
| " | " 27 | 989 | " | " | 1017 | " | " | 1041 | " | " | 1166 |
| " | " 28 | 954 | " | " | 1018 | " | " | 1042 | 1314 | Mai. 5 | 1247 |
| " | " | 955 | " | " | 1019 | " | Iul. 20 | 1184 | 1300 | Ian. 2 | 204 ¹ |

1) In tom. II.

ADDENDA ET EMENDANDA.

Levissimos quosdam typographi errores adnotare supersedimus. Haec vero praeter ea, quae iam supra pag. 712 corrigenda esse monuimus, addere vel emendare liceat:

Pag. IX lin. 8 et 9 lege Mart. 27. — p. XII ad nr. 186 lege Sept. 3. — p. XX ad nr. 445—447 lege Sept. 16.—20. — p. XXII ad nr. 502—505 et nr. 505 lege Ian. 11. — p. XXIV ad nr. 575 lege Febr. 26. — p. XXVII l. 5 lege Aug. 4. — p. XXVIII ad nr. 709 lege Nov. 22. — p. 5 l. 19 et 26 lege videntur¹ et duce². — p. 20 l. 3 loco inign[or]andum lege in pugnandum. — p. 49 l. 3 lege Luce. — p. 51 l. 18 et 19 lege Mart. 27. — ad p. 70 nr. 91 monuit v. d. Frid. Kern, numeros XVI—XXII Inventarii esse Constitutionum huius tomi nr. 353, 351, 617, 616, 615, 354, 618. — ad p. 77 l. 34—35 cf. Finke 'Acta Aragonensia' I, 343 nr. 230. — p. 88 l. 17 lege XIII. Kal. — p. 90 l. 45 loco 161 lege 191. — p. 107 l. 52 dele 132. — p. 113 l. 23 lege infra nr. 163. — p. 135 l. 14 loco sine autographum tabularii principum de Salm praebet te. — p. 160 l. 8 lege Sept. 3. — p. 171 l. 3 emendanda est ad p. 1259 l. 35. — p. 188 l. 31 lege imperatoribus. — p. 209 l. 28 lege II C. — p. 212 l. 29 lege Barrerie. — p. 225 l. 2 corrigendum est ita inter [alia] continenciam. — p. 227 l. 22 legendum esse videtur Brur]nis; cf. p. 218 l. 32. — p. 228 l. 19 lege capitis 6; l. 28 post ius addendum est [eligendi], quod in transsumpto excidit. — p. 242 l. 21 lege disponimus³, ex. — p. 245 l. 24—25 lege servivissent, super legem [eorum dixerunt]; l. 33 lege et . . . de]. — p. 266 l. 2 lege Romanorum. — ad p. 274 nr. 311 cf. litteras Clementis V. papae ad eandem rem facientes, datas a. 1309. Aug. 15 apud Lizerand 'Clément V et Philippe IV le Bel' (Paris 1910) p. 458 nr. 22 iam publicatas. — p. 297 l. 17 lege Roberti. — p. 307 l. 28 lege XXVIII. die. — ad p. 320 nr. 374 autographo interim a nobis ipsis collato praeter leviores correctiones orthographicas haec emendanda sunt: p. 320 l. 27 lege civit. Briscie; l. 35 domino corr. ex dominis; l. 41 militem corr. ex milites; l. 43 lege ecclesie; l. 44—45 ita potius legatur: prefate vigilis et vigentis [preheminencie summi] regis tamquam vere fondate ab altissimo [Creatore omnium quo]d; p. 321 l. 2 lege soler[tia . . . media]nte; l. 12 lege imperia[le]m; l. 15 lege Dat., oct. indic. — p. 323 l. 5 lege castro. — p. 324 l. 3 lege domino nostro; ad nr. 377 cf. Ferrai loco p. 330 not. 1 citato p. 703 not. 2. — p. 384 l. 33 lege X. Kal. Octobr. — p. 390 l. 8 lege Sept. 16.—20. — p. 435 l. 23 post nr. 478 adde fol. 6. — p. 444 l. 16 verbo suprascriptis adde numerum notae 2; l. 43 adde 2) Cf. Doenniges l. c. I, 14 nr. 11. — p. 446 l. 23 lege fol. 10'. — p. 456 l. 30 et 459 l. 8 lege Ian. 11. — ad p. 497 nr. 542 autographo interim a nobis ipsis collato praeter leviores correctiones orthographicas haec emendanda sunt: p. 497 l. 15 post Regii tolle virgam et pone pro parte; l. 24 lege imperatore; l. 31 post Regii pone pro gravibus et enormibus malleficiis per ipsos vere commissis in civitate et districtu Regii, quae per dittographiam exciderunt; l. 38 lege gueram, similiter semper; l. 41 lege comeantes; p. 498 l. 2 lege condictionis; l. 6 lege possint; l. 7 lege omnifariam, post ad adde omnem; l. 8 primum et delendum est; l. 9 lege suplicent; l. 12 lege teritorio, similiter semper; l. 13 lege posessum; l. 15 post furtim pone [abstulerun]t; l. 17 lege revera; l. 19. 20 lege fieri per[mittant novi]tatem; l. 20 lege [in dicto castro]; l. 22 loco predictis lege Reginis; l. 31 lege legiptimis, loco sui predicti lege supradicti. — p. 502 l. 16 lege Caprona. — p. 507 l. 40 lege Andrea, Petro; l. 46 lege nr. 4: loco Quod hic ponere supersedimus lege Editum est infra p. 1448 nr. 1309. — p. 508 l. 3 lege Otobellis. — p. 519 l. 35 lege ammi(ttatur). — p. 531 l. 5 lege Febr. 26. — p. 560 l. 34 lege Caprona. — p. 594 l. 15 lege Primum. — p. 596 l. 40 loco praecedunt lege sequuntur. — ad p. 597 nr. 636 cf. mandatum executorium, quod citat Kopp 'Geschichtsblätter' I, 174 ad nr. 2. — p. 631 l. 43 lege Fanonus. — p. 638 l. 10 lege Aug. 4. — p. 645 l. 15 post regio adde 'R. Acquisto Mariotti'. — ad p. 667 nr. 694 cf. editionem apud Fr. Galantino 'Storia di Soncino' III (1870) p. 42 nr. 32 paratam. — p. 671 l. 9 lege Citadinus; l. 21 lege Contadinus. — p. 673 l. 1 lege operarii. — p. 674 l. 1 lege aliquatenus. — p. 682 l. 17 et p. 685 l. 30 lege dominii. — p. 687 l. 19 lege dominium. — p. 688 l. 17 lege Nov. 22. — p. 710 l. 28 lege ass(id)ente; l. 33 lege positis.

In tomo IV, 2 pag. X ad nr. 834 lege Iul. 19. — p. XII ad nr. 882—886 et nr. 882 lege Nov. 10. — p. XV ad nr. 976 lege Mai. 20. — p. XVIII l. 3 lege Protestatio. — p. XIX ad nr. 1091—1095 et nr. 1091

lege Oct. 29. — p. 713 l. 30 loco Henrico lege Guidoni. — p. 735 l. 40 lege Aedificandis. — p. 746 l. 32 lege mulieribus, extraneis. — p. 747 l. 7 lege barberio. — p. 754 sqq. documentis nr. 765. 766 litteras Friderici regis a. 1312. Iun. 8 datas ex St. V. Bozzo 'Note storiche Siciliane del secolo XIV' (Palermo 1882) Documenti p. XVII sq. ad Registrum litterarum communis Panormitani 1311—1312 fol. 44 adiungere liceat:

Fridericus tercius Dei gracia rex baiulo, iudicibus, iuratis et universis hominibus civitatis Panormi, fidelibus suis graciā suam et bonam voluntatem.

Ecce nuper habuimus ab excellenti et serenissimo domino domino Henrico inclito Romanorum rege semper augusto quosdam nuncios eius ad presenciam nostram missos super certis, que nostri nempe contingunt exaltacionem no[mini]s ac] bonum, tranquillum et prosperum statum nostrorum fidelium Siculorum, ad quem mentem nostram [semper] intentam habemus, curam apponimus vigilem et sollicitudinem inremissibilem exercemus. Super hiis igitur generale colloquium primo die proximo futuri Iul. 17 mensis Iulii huius X. indicionis apud Messanam deliberate facere providentes, in quo syndicos civitatum et terrarum Sicilie volumus esse presentes, fidelitati vestre precipiendo mandamus, quatinus^a statim receptis presentibus de melioribus, fidelioribus, sufficiencioribus vestrorum syndicos sex unanimiter et concorditer eligatis et approbetis ac vestrorum omnium auctoritate suffultos cum decreto electionis et approbacionis eorum ad predictam civitatem Messane ad maiestatis nostre presenciam sic celeriter destinatis, quod eos simul cum sindiceis aliarum civitatum et terrarum Sicilie in predictis terminis et celebracione colloquii presentes infallibiliter habeamus.

Datum Messane, sub parvo sigillo nostro secreto, VIII. Iunii, X. indicionis. —

p. 788 l. 23 lege Nov. 10. — p. 794 l. 14 lege Scotto, Bertoleto. — ad p. 801 nr. 801 notandum est, exemplaris P. Dei gratia regi Fran(cie) amico carissimo directi fragmentum (usque ad p. 803 l. 27 assumptio[n]is) adhuc existere in duobus foliis e Formulario quodam cancellariae Gallicae exsectis, quae rei privatae sunt; tamen variae lectiones, quae hic illic cum 2 potius conveniunt, ad textum constituendum nihil novi addunt. — ad p. 804 nr. 802 interim contulimus Copiarium Waldsassensem tabularii generalis regni Bavarici, e quo potiores tantum lectiones hic adnotamus: p. 804 l. 29 loco pro meritis lege primitus, eius delendum est; l. 30 lege degirantibus; l. 39 loco immensum lege et suum; p. 805 l. 1 lege sancte sedis; l. 2 post Lucie adde in Silice; l. 4 loco vel lege aut; l. 5 lege expedirent. — p. 823 l. 29 lege 848. — ad p. 829 nr. 827 cf. infra nr. 1045 sub (128). — p. 833 l. 29 lege Nov. 10. — p. 836 l. 3 lege Iul. 19. — p. 840 l. 20—21 loco apud usque 338 lege infra p. 1189 l. 41 et p. 1190 l. 19. — p. 842 l. 47 lege directae. — p. 844 l. 7 loco Ceci lege Ceo; ad nr. 841 cap. 1 cf. p. 1366 l. 8. — ad p. 850 l. 11 notandum est, Nicolaum ipsum fuisse ex gente comitum de Prato. — p. 853 l. 17 legendum est nostrum. — p. 859 l. 42 lege citato. — p. 870 l. 29 lege Guidonis. — ad p. 873 sqq. nr. 870 vir cl. R. Davidsohn monet, nr. (151) sine dubio esse Piazzanese, nr. (346) Crasciana, nr. (365) esse videri Pulicciano (cf. Rep. IV. 685), n. (591) Selvole (cf. Davidsohn 'Geschichte von Florenz' II, 1 p. 170 passim). — p. 898 l. 8 et 11 lege Nov. 10. — ad p. 948 l. 26 sqq. R. Davidsohn monet, fratres Fini etiam fuisse familiae de Bençis (= Bonçis). — p. 950 l. 32 lege notarii ipsius. — p. 962 l. 1 lege concedatur. — p. 970 l. 26 lege gravosas; l. 35 lege domino. — p. 971 l. 23 lege IIII; l. 28 loco Doris sceux legitur in P: deus osteux. — p. 975 l. 44 lege de Comitibus. — p. 976 l. 28 lege Lau(dem). — ad p. 978 l. 34 Burmii cf. nr. 978. — ad p. 983 sq. nr. 942 et 943 notandum est, in dorso autographorum manu ut videtur Bernardi de Mercato scriptum esse: R. — ad p. 985 nr. 944 addendum est, sigillum iam deesse loro membranaceo relicto atque in verso nihil exaratum esse. — p. 986 l. 1 loco ab eodem Paulo lege manu ut videtur coeava; l. 2 lata usque MCCCXIII delenda sunt. — p. 990 l. 17 lege sere. — p. 999 l. 22 lege 933. — p. 1001 l. 32 lege eveschiet; l. 38 appone signum notae g verbo vicaire, dele g post verbum Melan. — p. 1005 l. 5 lege 933; ad not. 1 iam cf. Supplementi nr. 1297—1300. — p. 1010 l. 15 lege Mai. 20. — ad p. 1013 not. 2 cf. Finke 'Acta Aragonensia' II, 688 sq. — p. 1024 l. 13 lege 933; ad nr. 985 cf. iam Supplementi nr. 1312. 1313. — p. 1025 in titulo columnae lege 1313. — p. 1074 nr. 1036 autographon denuo contulimus ope imaginis photographicae benivolentissime transmissae, itaque haec corrigere liceat: l. 7 Recognicio, l. 8 Marcella, l. 14 nostra, l. 15 nostre consortis, l. 18 flor artissime scriptum in loco raso post additum, Turon(ensibus). — p. 1077 l. 40 lege Rudolphi. — p. 1086 l. 30 lege Berthol(omeo). — p. 1090 l. 3 lege crapaudinam. — p. 1103 l. 30 pone virgam post Predicatorum. — p. 1108 l. 25 et 28 lege Oct. 29. — p. 1122 l. 3 adde: Böhmer, Reg. 1314—1347 pag. 337 nr. 378 (Add. II). — p. 1125 l. 30 lege buregraviatus. — ad p. 1130 nr. 1126 exemplar comiti Flandriae a. 1312. Oct. 14 missum, quod ex copia membranacea coeava tabularii Insulensis 'B. 526 nr. 4965' benivolentissime nobiscum communicavit vir cl. N. van Werreke, hic ponimus:

Iohannes Dei gratia Boemie et Polonie rex, sacri imperii citra montes vicarius generalis ac Lucemburgensis comes spectabili viro Roberto comiti Flandrensi consanguineo suo karissimo sinceram in omnibus complacendi affectum.

Inter diversas nostre sollicitudinis curas hoc non mediocriter insidet cordi nostro, qualiter partes Alemanie sub nostro felici regimine pacis comodo perfruantur. Collocatis siquidem in statu placido

^a) quare ed.

ac desiderata tranquillitate regnis et terris nostris ad presens divina favente providentia, quod ex officio generalis vicarie per serenissimum dominum et patrem nostrum karissimum dominum Henricum Romanorum imperatorem, assistantibus principibus, nobilibus et civitatibus imperii, nostris est iniunctum humeris, in instantis oportunitate temporis ad procurandum pacificum statum et pacem generalem per Alemaniam, ad quod tua requiritur personalis presentia, libenter et efficaciter exequi disponimus, ut tenemur. Quocirca sinceritatem tuam hortamur et petimus cum effectu in fidei debito, quo nobis et eidem astringeris imperio, te monentes, quatinus in epiphania Domini nunc ventura proxime in civitatem Norembergensem ad tractandum, agendum et ordinandum una nobiscum et cum ceteris principibus, baronibus et nobilibus imperii, quos ad eundem locum et terminum similiter vocavimus, de bono et pacifico statu partium Alemanie venire nullatenus pretermittas.

Datum Prage, II. Idus Octobris, regnorum nostrorum anno secundo. —

p. 1130 l. 25 *pone virgam post humeris, tolle virgam post temporis*. — p. 1147 l. 35 *lege Lonci*. — p. 1155 l. 38 *lege de Fordes*; l. 39 *lege le keu*. — p. 1156 l. 4 et 14 *lege le keu*; l. 13 *lege Wat(ier)*. — p. 1161 in *marginē lege* 1312. Feb. 9. — p. 1164 l. 38 *lege pape*. — p. 1167 l. 7 *lege pour autres*; l. 28 *lege canbre*. — p. 1169 l. 20 *lege Sales*. — p. 1172 l. 41 *lege mineurs*; l. 44 *lege Argny*. — p. 1174 l. 6 *lege Cancelier*. — p. 1175 l. 1 *dele bourch*. — p. 1179 l. 6 *lege Chaseng(e)*. — p. 1180 l. 24 *dele punctum post d'Albert*. — p. 1183 l. 6 *lege Hans*. — p. 1186 l. 3 *lege Cuenar*; l. 4 *lege lo. de Lovain*. — p. 1188 l. 38 *lege marche*. — p. 1193 l. 27 *loco Novembre lege potius Decembre et in margine Dec. 6*. — p. 1195 in *columnae titulo add.* 1313. — p. 1197 in *columnae titulo lege* 1313. — p. 1205 l. 29 *loco Aug. 1 lege Iul. 16*. — p. 1210 l. 14 *lege pontificibus*. — p. 1215 l. 11 *lege marsecalco*. — p. 1226 l. 6 *lege Meseritz*. — p. 1237 l. 16 *tolle virgam post suum*. — ad p. 1240 nr. 1186 cf. *supra* nr. 1053—1055. — ad p. 1227 nr. 1172 ad *collationem autographi iussu praefecti nobiscum communicatam haec adnotamus*: l. 6 *lege Thuringie lantgravius*, l. 10 *assistitis in orig.*, l. 12 *Grifenberg, Kyrchperg*, l. 14 *loco seu lege sive*, l. 17 *loco vestro lege nostro*, l. 20 *Kalen*. — p. 1277 l. 20 *lege Goutofrey*. — p. 1279 l. 34 *potius lege Prelata*. — p. 1280 l. 17 *lege Lande*, l. 31 *Ubertinum de Lando*. — p. 1283 l. 25 *lege licentientur*. — ad p. 1296 sqq. nr. 1235 et 1238 *interim contulimus copias Codicis Trevisani, qui Venetiae in tabulario regio servatur; sed potiores tantum correctiones hic adnotamus*: ad p. 1296 nr. 1235 *addit in margine Instrumentum sindicatus ad dominum imperatorem*; p. 1296 l. 23 *post consulum addit et ultra, loco in presentia legit due partes*; l. 33 *loco serenissimo praebet sacratissimo domino*; p. 1297 l. 3 *faciendum delendum est*; l. 16 *praebet predicti*; ad p. 1298 nr. 1238 *addit in margine protestacio super facto imperatoris, itemque Hoc est exemplum infra-scripti instrumenti, cuius tenor talis est*; p. 1298 l. 24 *legit Gabbus*; l. 44 *addit et singulis personis antedictis*; p. 1299 l. 1 *loco inter legit iuxta*; l. 2 *tondolum, Bonvisini*; l. 3 *loco notarii legit nati*; *protestationem nr. 1238 sequuntur duae similes protestationes habitae coram capitaneo et coram vicario generali episcopi Bononiensis*. — p. 1298 not. 2 *lege Servatur in Codice Trevisano fol. 252 data d. 16. m. Aug.* — p. 1303 sqq. nr. 1243—1245 *servantur etiam in alio exemplari transsumti sub 1 adhibiti, quod exstat in tabulario generali regni Bavarici 'Regensburg Dominikanerkloster' fasc. 13; pendet sigillum laesum loro membranaceo; tamen lectiones notatu dignas non praebet praeter illam p. 1304 l. 4 patria*. — p. 1316 l. 45 *lege Pennaforte*. — p. 1325 l. 47 *lege c. 1 in VI. de homic.* — p. 1335 l. 38 *loco l. 'prece' lege l(ege) prece(denti)*. — p. 1340 l. 9 et 1341 l. 20 *lege Questio*. — p. 1362 *inter l. 13 et 14 adde (VI)*. — ad p. 1362 nr. 1252 et 1253 cf. G. B. Siragusa *'L'ingegno, il sapere e gl'intendimenti di Roberto d'Angiò (Torino-Palermo 1871) Append. p. XXVIII sqq.* — p. 1371 l. 19 *loco pro fratribus lege pre foribus*, l. 26 *loco per lege propter*, l. 34 *loco idem lege eidem, ut notat vir cl. K. Wenck*. — p. 1400 l. 20 et p. 1402 l. 16 *lege Iul. 25*. — p. 1413 l. 34 *lege Rayvor(e)*. — p. 1424 et 1425 in *titulis columnae loco ALBERTI lege HEINRICI*. — p. 1428 l. 26 *lege Apr. 22*. — p. 1432 l. 9 *lege Colonnenses*. — p. 1433 l. 31 *lege Boemie*. — p. 1434 l. 33 *pone virgam post largiatur*. — p. 1444 l. 39 *lege Palmerio*. — p. 1463 *pone articulos Bonbellus, Bonconte post articulum Bonavitae, articulos de Bondelmontibus usque Bonfranciscus post articulum Buoneconvento*. — p. 1473 *post articulum Vestinga adde: de Viandin: Nielaus*. — p. 1482 *ad articulum Homo de Peretulo cf. A. Fayen 'Lettres de Jean XXII' tom. I p. 705 s. r. Peretulo*. — p. 1503 in *articulo Podius Bonici loco Paggibonsi lege Poggibonsi*. — p. 1506 *ad Tribichon cf. Carletta 'Una chiesa dimenticata' in periodico 'Fanfulla della Domenica' Anno XXIV nr. 23 (8. VI. 1902)*. — p. 1523 in *articulo archicancellaria adde archicancellaria Italiae 371, l.* — p. 1526 *dele articulum citadinus*. — p. 1529 *dele articulum contadinus*.

